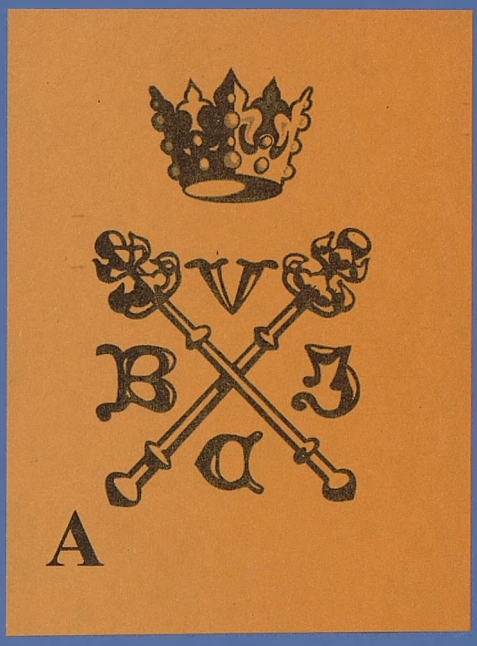
POCZET
SOŁTYSÓW WÓJTÓW I BURMISTRZÓW MIAST, JURYDYK WSI I GMIN
PRZYŁĄCZONYCH DO KRAKOWA DO 1915 ROKU

Urząd Miasta Krakowa

V
B
J
A

POCZET
SOŁTYSÓW, WÓJTÓW I BURMISTRZÓW
MIAST, JURYDYK, WSI I GMIN
PRZYŁĄCZONYCH DO KRAKOWA
DO 1915 ROKU

WÓJTOWIE I BURMISTRZOWIE
MIASTA KLEPARZA PRZY KRAKOWIE
(1321–1794)

BURMISTRZOWIE MIASTA
KAZIMIERZA PRZY KRAKOWIE
ZE STRADOMIEM
(1366–1802)
BURMISTRZOWIE MIASTA ŻYDOWSKIEGO
(DO 1802)

BURMISTRZOWIE MIASTA PODGÓRZA
(1784–1915)

WÓJTOWIE JURYDYK PODKRAKOWSKICH
ORAZ WSI I GMIN PRZYŁĄCZONYCH
(1397–1912)

3014855

POCZET
SOŁTYSÓW, WÓJTÓW I BURMISTRZÓW
MIAST, JURYDYK, WSI I GMIN PRZYŁĄCZONYCH DO KRAKOWA DO 1915 ROKU

Biblioteka Jagiellońska
1001801463

Kraków 2013

ISBN 978-83-925336-7-2

© Urząd Miasta Krakowa, Kancelaria Prezydenta
pl. Wszystkich Świętych 3-4, 31-004 Kraków
tel.: 012 616 13 85, e-mail: kp.umk@um.krakow.pl
Kraków 2013

ARCHIWUM
NARODOWE
W KRAKOWIE

Partnerem niniejszej publikacji jest Archiwum Narodowe w Krakowie, które przechowuje akta miasta Krakowa oraz akta miast, jurydyk, wsi i gmin przyłączonych do Krakowa.

BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL.
CRACOVIENSIS

A 750112

Na okładce i kartach tytułowych wykorzystano reprodukcje:

* na okładce – odznaka wójtowska na łańcuchu gminy Dąbie z 1907 roku (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, nr inw. 126/III/1);
* na stronie tytułowej rozdziału ustrojowego miasta Kleparza – odcisk pieczęci radzieckiej Kleparza sprzed 1428 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Piecz. Luz. nr 101);
* na stronie tytułowej rozdziału ustrojowego miasta Kazimierza ze Stradomiem – odcisk pieczęci ławniczej Kazimierza z 1400 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 124);
* na stronie tytułowej rozdziału ustrojowego gminy żydowskiej – odcisk pieczęci krakowsko-kazimierskiej gminy żydowskiej z 1798 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 351, s. 689);
* na stronie tytułowej rozdziału ustrojowego miasta Podgórza – odcisk pieczęci miejskiej Podgórza z 1840 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 40, s. 1021);
* na stronie tytułowej rozdziału ustrojowego jurydyk oraz wsi i gmin – odcisk pieczęci jurydyki Garbary z drugiej połowy XVIII wieku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-71, s. 320) oraz odznaka wójtowska, jak na stronie tytułowej.

A
Bibl. Jagiell.
2014 EO
179/22

Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów miast, jurydyk, wsi i gmin przyłączonych do Krakowa do 1915 roku

Kraków 2013

Opracowanie:
Bogdan Kasprzyk

Konsultacja naukowa:
prof. dr hab. Stanisław Grodziski
prof. dr hab. Jerzy Malec
dr Kamila Follprecht
dr Marcin Starzyński

Współpraca w kwerendach archiwalnych oraz opracowaniu biogramów burmistrzów miasta Podgórza:
Adam Sasinowski

Tłumaczenia:
dr Marcin Starzyński

Autorzy zdjęć i reprodukcji:
Wiesław Majka
obiekty z archiwów kościelnych i wnętrz kościołów,
obiekty z zasobu MHMK
oraz zdjęcia na stronach:
16, 17, 18, 23, 661, 725

Małgorzata Multarzyńska-Janikowska
reprodukcje z zasobu ANK

Maria Porucznik
strona 568

Tadeusz Warczak
strona 729

oraz pracownie przywołanych w podpisach placówek

Redakcja:
Agnieszka Staniszewska
Marta Stęplewska

Współpraca redakcyjna:
Mariusz Kisiel

Korekta:
Marta Stęplewska
Małgorzata Rogalska

Opracowanie graficzne, projekt okładki, DTP:
Rafał Sosin

Współpraca organizacyjna przy opracowywaniu tomu:
Magdalena Kasprzyk

Współpraca organizacyjna wydawnicza:
Agata Mokrzycka

Współpraca informatyczna:
Tomasz Ostrowski

Umowy licencyjne:
Julita Michalska

Druk i oprawa:
Drukarnia Skleniarz, Kraków

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne 9

Wprowadzenie 11

Poczet wójtów i burmistrzów miasta Kleparza przy Krakowie (1321–1794) 27

Z ustroju miasta Kleparza 29

Spisy chronologiczny i alfabetyczny wójtów i burmistrzów miasta Kleparza 61

Wójtowie kleparscy 71
Burmistrzowie kleparscy w średniowieczu 75
Burmistrzowie kleparscy w czasach nowożytnych do XVIII wieku 105
Burmistrzowie kleparscy w czasach nowożytnych w XVIII wieku 195

Poczet burmistrzów miasta Kazimierza przy Krakowie ze Stradomiem (1366–1802) i miastem żydowskim (do 1802) 223

Miasto Kazimierz ze Stradomiem (Kazimierz chrześcijański) 225

Z ustroju miasta Kazimierza 227

Spisy chronologiczny i alfabetyczny burmistrzów miasta Kazimierza ze Stradomiem 263

Burmistrzowie kazimierscy w średniowieczu 279
Burmistrzowie kazimierscy i stradomscy w czasach nowożytnych 395

Miasto żydowskie na Kazimierzu 545

Z ustroju krakowsko-kazimierskiej gminy żydowskiej 547

Spisy chronologiczny i alfabetyczny burmistrzów kahalnych 557

Burmistrzowie kahalni 567

Poczet burmistrzów miasta Podgórza (1784–1915) 591

Z ustroju miasta Podgórza 593

Spisy chronologiczny i alfabetyczny burmistrzów miasta Podgórza 631

Burmistrzowie podgórscy w cesarstwie austriackim (1784–1810, 1815–1867) i Księstwie Warszawskim (1810–1815) 633
Burmistrzowie podgórscy w dobie autonomii galicyjskiej (1867–1915) 655

Poczet sołtysów i wójtów jurydyk podkrakowskich oraz wsi i gmin przyłączonych (1397–1912) 673

Z ustroju jurydyk podkrakowskich oraz wsi i gmin przyłączonych 675

Spisy chronologiczny i alfabetyczny wójtów jurydyk podkrakowskich 689

Wójtowie jurydyk podkrakowskich 699

Garbary 700
Błonie (za Kleparzem) 707
Podzamcze 711
Smoleńsk wielkorządowy 713
Smoleńsk duchowny (Bożego Miłosierdzia) 715
Biskupie 719
Pędzichów 724
Szlak (św. Floriana) 728
Groble (Tarłowskie) 731
Wygoda (Margrabszczyzna) 733
Retoryka (Ossolińskie) 736
Lubicz (Morsztynowskie) 741
Wesoła (Radziwiłłowskie) 744
Gramatyka 748

Spisy chronologiczny i alfabetyczny sołtysów i wójtów wsi i gmin przyłączonych 751

Sołtysi i wójtowie wsi i gmin przyłączonych 765

Czarna Wieś z Kawiorami 766
Grzegórzki-Piaski 769
Dąbie z Beszczem i Głębinowem 773
Nowa Wieś Narodowa 777
Łobzów z Gramatyką 787
Płaszów 793
Dębniki z Rybakami 798
Zwierzyniec 802
Półwsie Zwierzynieckie 808
Krowodrza 812
Ludwinów 820
Zakrzówek z Kapelanką 823

Posłowie 828

Wykaz skrótów i literatury 832

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE

W roku 2010 ukazał się *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa (1228–2010)*. Kraków doczekał się pełnego – na miarę zachowanych źródeł – spisu swoich rządców, wzbogaconego o notki biogramowe i kontekst historyczno-ustrojowy. Ale przecież zdecydowana większość z siedmiuset ośmiu zestawionych w poczet postaci rządziła Krakowem terytorialnie innym niż współczesny. Przez wieki był to tylko Stary Kraków w obrębie dzisiejszych Plant, obrastający w przedmieścia, z których szereg w różny sposób usamodzielniało się, przybierając postać czy to odrębnego miasta satelickiego, czy to jurydyki ze swoim wójtowsko-ławniczym samorządem, czy później gminy rządzącej się w ramach rozwiązań autonomicznych. Stary Kraków rozrastał się, wchłaniając kolejne sąsiadujące, zorganizowane jednostki osiedleńcze, w ich miejsce pojawiali się nowi, samodzielni administracyjnie sąsiedzi, dzielący z czasem historię swoich poprzedników – i tak aż do ostatnich regulacji granic Krakowa: tej dużej z 1973 roku i tej małej z roku 1986.

I tak oto mamy na kartach historii królewskie miasta: Kazimierz z przedmieściem Stradom i Kleparz z przekraczającą czterysta pięćdziesiąt lat samodzielnością, cesarskie miasto Podgórze z ponadstutrzydziestoletnią niezależnością, w większym lub mniejszym stopniu samorządzące się przez całe wieki jurydyki (wśród nich Garbary, Smoleńsk wielkorządowy i duchowny, Wesoła, Lubicz, Retoryka, Groble, Pędzichów czy Szlak) i wiekowe wsie podkrakowskie, z czasem przybierające postać zorganizowanych gmin (Czarna Wieś z Kawiorami, Dębniki z Rybakami, Grzegórzki-Piaski, Krowodrza, Łobzów, Nowa Wieś Narodowa, Półwsie Zwierzynieckie, Zakrzówek z Kapelanką, Zwierzyniec, Dąbie, Ludwinów, Płaszów).

Są to dobrze znane nie tylko nam, krakowianom, nazwy, po części zresztą przeniesione i utrwalone w nazwach dzisiejszych dzielnic, ulic i placów. Owe ówczesne miasta i miejscowości w trakcie swojego długiego życia toczącego się obok Krakowa w naturalny

sposób współtworzyły metropolitalne miasto, a z czasem, po włączeniu w granice Krakowa, budowały go w wymiarze nie tylko terytorialnym, ale przede wszystkim społecznym, gospodarczym i kulturowym. W konsekwencji nie sposób więc pominąć w opisie dziejów współczesnego Krakowa przyłączanych w ciągu wieków miejskich i wiejskich „sąsiadów" z ich liderami na czele.

Prezentowany tom jest zatem dopełnieniem przywołanego na wstępie *Pocztu*, ściśle „krakowskiego", bo ograniczonego do formalnie pojmowanych granic miasta, zmieniających się na poszczególnych etapach dziejowych. W tym tomie oddajemy pamięć tym, którzy stali na czele odrębnych, samodzielnych jednostek administracyjnych, dopiero z czasem włączonych do Krakowa – burmistrzom, wójtom i naczelnikom miast, jurydyk i gmin przyłączonych do niego do roku 1915.

Granice Krakowa przesuwały się wielokrotnie, jednak tylko kilka z tych zmian miało znaczenie zasadnicze: pod koniec XVIII wieku, gdy przyłączono Kazimierz i Kleparz oraz jurydyki, na początku XX wieku, gdy włączono do Krakowa Podgórze i szereg gmin okalających miasto, następnie podczas okupacji niemieckiej, wreszcie w czasie budowy Nowej Huty oraz w ramach reformy administracyjnej kraju w latach siedemdziesiątych XX wieku. Dwie pierwsze z wymienionych zmian miały wymiar wręcz fundamentalny: z końcem XVIII wieku zlikwidowano układ aglomeracyjny korzeniami sięgający średniowiecza, natomiast z początkiem wieku XX stworzono i w całości zrealizowano przestrzenno-urbanistyczną wizję nowoczesnego miasta. To epokowe dzieło prezydenta Juliusza Lea, nie bez powodu nazwane Wielkim Krakowem, stanowi najbardziej zasadną cezurę czasową dla oddawanego tomu. Nie jest też przypadkiem, że ukazuje się on w roku 2013, w stulecie zawarcia układu połączeniowego Krakowa z Podgórzem – aktu wieńczącego tworzenie Wielkiego Krakowa. W ślad za tym galicyjski Sejm Krajowy podjął stosowną ustawę, w 1914 roku uzyskała ona sankcję monarszą, a formalne wejście w życie rozwiązań prawnych i krakowsko-podgórskie uroczystości połączeniowe odbyły się w 1915 roku. Niech więc ten tom niesie w sobie także upamiętnienie tamtego, sprzed stu lat, sukcesu rozwojowego miasta – Wielkiego Krakowa.

Zapraszam do poznania tych postaci, które mocą swojej władzy kształtowały odrębne ośrodki współtworzące dziś nasz dwudziestopierwszowieczny Kraków.

Jacek Majchrowski
Prezydent Miasta Krakowa

WPROWADZENIE

Czy w ukształtowaniu Krakowa w jego zasadniczym dzisiejszym kształcie udział miały tylko władze gminne tego miasta, z ich sołtysami, wójtami, burmistrzami i prezydentami na czele?

Czy w poczcie rządzących Krakowem na przestrzeni setek lat powinni stanąć także włodarze sąsiadujących jednostek osiedleńczych, stopniowo włączanych – z całym swym dobrodziejstwem – do granic metropolitalnego miasta, wnoszących swą substancję i zwykle wielowiekowy dorobek, by stać się kosztem swej dotychczasowej odrębności integralną częścią Krakowa?

Odpowiedzią na te pytania jest niniejszy tom. Stanowi on kontynuację i dopełnienie wydanego w 2010 roku przez Urząd Miasta Krakowa *Pocztu sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa (1228–2010)*. O ile przywołana publikacja przedstawiała naczelników władz miejskich Krakowa jako formalnie rozumianej gminy miejskiej, będącej jednocześnie sercem szerszego zespołu osadniczego, tak niniejszy tom jest prezentacją włodarzy sąsiadujących skupisk osiedleńczych, wchodzących w skład tego zespołu osadniczego, które stały się z czasem częścią Krakowa. Czyli jest prezentacją postaci, które miały swój udział w budowaniu Krakowa, jaki znamy z dnia dzisiejszego.

W grę wchodzą więc włodarze przykrakowskich miast oraz podkrakowskich, bliższych i dalszych przedmieść i osad wiejskich. Te ostatnie, niemiejskie jednostki sąsiedzkie Krakowa miały różny status ustrojowy, zależnie od epoki historycznej i jej rozwiązań ustrojowych, charakteru własności ziemskiej czy oddalenia od metropolitalnego centrum, wpływającego na bardziej małomiasteczkowy czy bardziej wiejski typ osadnictwa – były to jurydyki (ogólnie ujmując obszary związane z Krakowem, lecz wyłączone spod jego jurysdykcji), wsie, dominia, gromady, w końcu gminy. Niezależnie od pozycji ustrojowej i nomenklatury wspólnym ich mianownikiem było długotrwałe samodzielne funkcjonowanie na orbicie Krakowa, aż do wchłonięcia przez rozrastającą się metropolię.

W przededniu Sejmu Czteroletniego w skład krakowskiej aglomeracji miejskiej wchodziły:

Metropolia:

- Miasto Kraków wraz z zamkiem na wzgórzu wawelskim

Miasta satelitarne:

- Miasto Kazimierz z przedmieściem Stradom
- Miasto Kleparz

Jurydyki:

– miejskie

- Garbary z Piaskiem, Krupnikami, Czarną i Podwalem
- Błonie (za Kleparzem)
- Brzeg Miejski
- Nowy Świat
- Strzelnica

– królewskie – wielkorządowe

- Podzamcze i Rybaki
- Smoleńsk Wielkorządowy

– szlacheckie

- Groble (Tarłowskie)
- Lubicz (Morsztynowskie)
- Wesoła (Radziwiłłowska)
- Retoryka (Ossolińskie)
- Wygoda zwana Margrabszczyzną

– duchowne

- Biskupie
- Pędzichów
- Szlak (św. Floriana)
- Smoleńsk duchowny (Bożego Miłosierdzia)
- probostwa św. Mikołaja
- oo. Paulinów na Skałce (jurydyka miasta Kleparza)

– uniwersytecka

- Gramatyka

Wsie:

– miejskie

- Grzegórzki
- Piaski
- Beszcz
- Dąbie
- Czarna Wieś
- Kawiory

– królewskie

- Nowa Wieś
- Łobzów

– wielkorządowa

- Rakowice

– duchowne

- Zwierzyniec
- Półwsie Zwierzynieckie
- Bronowice Małe
- Krowodrza
- Tonie
- Witkowice
- Górka

– szlacheckie

- Przegorzały
- Wola Justowska

– uniwersytecka

- Bronowice Wielkie

– własności mieszanej

- Prądnik Biały
- Prądnik Czerwony

Po drugiej stronie Wisły, na terenach włączonych w wyniku I rozbioru Polski w 1772 roku do cesarstwa austriackiego, istniały:

Miasto:

- Podgórze (na terenach dawnych wsi kazimierzowskich Czyżowej, później nazwanej Janową Wolą, oraz Zabłocia)

Wsie:

– wielkorządowa

- Płaszów

– duchowne i własności mieszanej

- Ludwinów
- Kapelanka
- Zakrzówek
- Dębniki

Jednak w tym czasie była to „zagranica".

Złożoność, ale jednocześnie zwartość tego krakowskiego zespołu miejskiego, a także bezproblemową naturalność w codziennym funkcjonowaniu jego mieszkańców „ponad" granicami tworzących go, prawnie odrębnych, jednostek administracyjnych, niech zilustruje przykład zaczerpnięty z ksiąg sądowych. Oto pisarz sądu wójtowsko-ławniczego wsi Krowodrza podczas rozprawy odbywającej się 23 lipca 1698 roku pod przewodnictwem wójta krowoderskiego Jakuba Królika zaprotokołował:

Katarzyna Wuisielyna Jana i Zofii Wuisielków córka, na Kazimierzu urodzona, zeznała iż po wzięciu rozumu służyła u Janowej Piwnicznej pod Barany, potem nigdzie nie służyła; potem się bawiła przy słodowniku Marcinie imieniem i Zofii małżonkach, którzy mieszkają za Wiślną ulicą na gruncie IM. P Tarła, i byłam przy nich przez rok, chodziłam po wsiach i kędym mogła coś ukraść, jako to z chust białych, tom do nich nosiła, a oni mi za to jeść dawali, i tylkom do nich na noc chodziła sypiać. Tu w Krakowie nie pomnę, żebym kędy tylko co u Strzelca na św. Jana ulicy, Sebastiana imieniem, ukradłam była spódniczkę czerwoną szaiową i sukienkę błękitną sukienną, i złapano mnie w kamienicy z tym, odebrano mi to i bili mnie ceklarze na ratuszu krakowskim o to; chodziłam po tym w karze, błoto skrzypiąc i zaś nas wolno puszczono. Kiedy zaś był odpust na Piasku, byłam u Ruski na miejskim brzegu; Kapeluszka przyniosła chusty mokre i dała je tej Rusce, Ruska je w czystej wodzie poprała, posuszywszy je, poprzedały je po kamienicach na Kazimierzu; Zofia białogłowa, która jest u tej Ruski, powiadała że Kapeluszkę informowała, żeby te chusty była pokradła [...]. *Teraz zaś tu, na Krowodrzy, w niedzielę przeszłą wieczór pojęłam dzieci dwoje dziewcząt p. Adama Kowalika i trzecią dziewczynkę p. Łukasza Boronskiego na drzewie przed Snytowskim na Biskupiu i zaprowadziłam ich na Kleparz, pod Pernusowski ogród, tamem ich poodzierała ze spódniczek i sznurówek i koszule jednej wzięłam starszej p. Adama, chustek 3, zaniosłam to wszystko do słodownika Marcina za Wiślną bramę, u któregom bywała* [...] *W tę niedzielę nocowałam u Marcinowej w stajence, nie wiedział nikt o mnie, rano wstałam i poszłam nad Wisłę, tam siedziałam przed garczarką, potymem poszła z dziewczyną na imię Reginą wdowy z Podzamcza aż do Woli, te rzeczy, jakem powiedziała, zostawiła na Woli u gospodyniej we dworze, stamtąd idąc w poniedziałek na Zwierzyńcu przed kamienicą IM. P. Starosty Brzezinskiego Marcinowa Słodowniczka, potymem poszła na Szewską ulicę, gdzie kurwy chowają, i tamem nocowała i nie wychodziłam nigdzie z kamienicy aż w samo południe; studenci przyszli do kamienicy i wywlekli mnie. Potem ceklarze przyszli i wzięli mnie na ratusz; we wtorek wzięto mnie z ratusza tu na Krowodrzę.*

Tak więc jak w jednym tyglu wystąpiły tutaj: miasto Kazimierz, jurydyka Groble-Tarłowskie (*na gruncie IM. P. Tarła*), jurydyka Garbary (grunt „Piasek"), jurydyka Brzeg Miejski, wieś Krowodrza, jurydyka Biskupie, miasto Kleparz, jurydyka Podzamcze-Rybaki, wieś Wola, zapewne Decjuszowa (Justowska), wieś Zwierzyniec oraz po wielokroć miasto Kraków, centrum aglomeracji. W ciągu dwóch dni przyszła podsądna „obiegła", i to w zasadzie po dwakroć, trzy miasta, pięć jurydyk i trzy wsie, a protokół jej zeznań, przy okazji opisu czynów, ukazał koloryt, ale i złożoność wielopodmiotowego organizmu – zespołu miejskiego.

Dla porządku należy odnotować, że sąd krowoderski skazał Katarzynę za czasowe uprowadzenie i okradzenie trzech dziewczynek, popełnione na terenie jego jurysdykcji, na karę stu plag, polecając oddanie jej, po wykonaniu kary, sądowi krakowskiemu na ratusz dla osądzenia za inne czyny (KSW, s. 642–643).

Rewolucyjną zmianę w tym ustabilizowanym przez wieki układzie urbanistycznym wprowadziły ustawy Sejmu Czteroletniego z 1791 roku; do Krakowa przyłączono miasta Kazimierz i Kleparz, zniesiono jurydyki, a ich tereny, oraz kilka

przedmieść-wsi, włączono do miasta. Zwielokrotniony powierzchniowo Kraków został podzielony na cztery dzielnice zwane cyrkułami:

- Cyrkuł I. Śródmiejski – obejmujący Kraków właściwy w obrębie murów wraz z Wawelem
- Cyrkuł II. Kazimierski – obejmujący Kazimierz wraz ze Stradomiem, miastem żydowskim, Podbrzeziem i domami za bramą Wielicką nad Wisłą
- Cyrkuł III. Garbarski – obejmujący tereny zachodnie od Wisły po Łobzów: Zwierzyniec, Czarną Wieś, Nową Wieś, Łobzów, Garbary, Piaski, Biskupie, Smoleńsk, Groble, Podzamcze i Wygodę
- Cyrkuł IV. Kleparski – obejmujący Kleparz, Krowodrzę i dawne jurydyki północne aż po brzeg Wisły: Pędzichów, Szlak, Lubicz, Wesołą i Brzeg

Z kolei gdy w wyniku targowicy i postanowień sejmu grodzieńskiego Kazimierz odzyskał swą miejską odrębność, Kraków został podzielony na trzy dzielnice zwane wydziałami:

- Wydział I – Miasto w obrębie murów
- Wydział II – Kleparz
- Wydział III – Piasek

Dalsze wydarzenia, w tym związane między innymi z insurekcją kościuszkowską, okupacją pruską i na koniec III rozbiorem Polski w 1795 roku, doprowadziły w latach 1800–1802 do ustabilizowania granic Krakowa już w ramach cesarstwa austriackiego. W Krakowie znalazł się Kazimierz, ale bez wcześniej przyłączanych Krowodrzy, Łobzowa, Nowej Wsi, Półwsia Zwierzynieckiego i Zwierzyńca. Wtedy to miasto podzielono na cztery dzielnice-obwody, obejmujące:

- Obwód I – Śródmieście z Wawelem
- Obwód II – Kleparz i Wesoła
- Obwód III – Nowy Świat, Piasek i Czarna Wieś (łącznie obszar dawnych Garbar)
- Obwód IV – Kazimierz i Stradom

Z początkiem XX wieku z jednej strony potrzeby rozwojowe miasta, z drugiej natomiast zniesienie restrykcyjnych przepisów budowlanych związanych z rolą miasta jako twierdzy wojskowej wymusiły, a jednocześnie umożliwiły dokonanie kolejnej rewolucyjnej zmiany granic Krakowa. Powstał plan zwielokrotnienia powierzchni miasta – utworzenia Wielkiego Krakowa, dzieła prezydenta Juliusza Lea.

W punkcie wyjściowym dla tego planu Kraków sąsiadował bezpośrednio z szeregiem gmin (samorządowych) i obszarów dworskich (pod zarządem właścicielskim) utworzonych na mocy austriackich regulacji prawnych, wprowadzających tak zwaną autonomię galicyjską.

Po lewej stronie Wisły:

– gminy wiejskie
- Półwsie Zwierzynieckie
- Zwierzyniec
- Czarna Wieś z Kawiorami
- Nowa Wieś Narodowa
- Łobzów
- Krowodrza
- Grzegórzki-Piaski
- Prądnik Biały
- Prądnik Czerwony z Olszą
- Dąbie z Beszczem i Głębinowem

– obszary dworskie
- Półwsie Zwierzynieckie
- Zwierzyniec

Po prawej stronie Wisły:

– gmina miejska
- miasto Podgórze

– gminy wiejskie
- Płaszów
- Zakrzówek z Kapelanką
- Ludwinów
- Dębniki z Rybakami

– obszary dworskie
- Płaszów
- Zakrzówek
- Kapelanka
- Ludwinów
- Dębniki z Rybakami

Rozpoczęte w 1902 roku prace nad przyłączeniem sąsiadujących gmin i obszarów dworskich realizowano etapami – zwieńczeniem tworzenia Wielkiego Krakowa było podpisanie w 1913 roku układu połączeniowego z Podgórzem (wprowadzonego w życie w 1915 roku). Miasto o powierzchni niespełna 8 km² w nowych granicach liczyło sobie już 46,9 km². I choć dzisiaj Kraków zajmuje już powierzchnię 326,8 km², to takiego zwielokrotnienia jego obszaru, jakie nastąpiło w wyniku utworzenia Wielkiego Krakowa, oprócz przemian z przełomu wieków XVIII i XIX, w historii miasta nie było i być może już nie będzie (choć kto wie, czy w odległej perspektywie nie zmieni się generalne spojrzenie na „miasto" jako twór strukturalno-funkcjonalny i czy ewolucja nie pójdzie w kierunku olbrzymich aglomeracji, które stać się mogą podstawowymi jednostkami podziału administracyjnego państw, o ile z kolei dzisiejsze formalno-prawne rozumienie „państwa" przetrwa, co wcale pewne nie jest – ale to już skala czasowa przekraczająca granicę, za którą znajduje się już tylko futurologia).

W 1915 roku w nowych granicach Krakowa znalazło się Podgórze, dwanaście z czternastu sąsiadujących do tej pory gmin wiejskich oraz wszystkie obszary dworskie powiązane terytorialnie z tymi gminami. Z dwóch gmin, Prądnika Białego i Prądnika Czerwonego z Olszą, do Krakowa przyłączono tylko fragmenty; gminy te do roku 1941 utrzymały swoją odrębność. Ilość dzielnic zwiększyła się z ośmiu do dwudziestu dwóch. Ze względu na ich nazwy utrwalające pamięć po czasach samodzielnego bytu u boku Starego Krakowa warto je wymienić (według stanu z 1916 roku):

- I. Śródmieście
- II. Wawel – Zamek
- III. Nowy Świat
- IV. Piasek
- V. Kleparz
- VI. Wesoła
- VII. Stradom
- VIII. Kazimierz
- IX. Ludwinów
- X. Zakrzówek
- XI. Dębniki
- XII. Półwsie Zwierzynieckie
- XIII. Zwierzyniec
- XIV. Czarna Wieś
- XV. Nowa Wieś Narodowa
- XVI. Łobzów
- XVII. Krowodrza
- XVIII. Warszawskie
- XIX. Grzegórzki
- XX. Dąbie
- XXI. Płaszów
- XXII. Podgórze

Nie były to jednak dzielnice administracyjne, lecz katastralne, wykorzystywane jednak posiłkowo dla spraw administracyjnych, przykładowo z dziedziny skarbowo-finansowej.

Dla administrowania sprawami miejskimi Kraków był podzielony od 1915 roku na pięć obwodów z komisariatami obwodowymi jako przedstawicielstwami magistratu dla grupy dzielnic katastralnych, a nadto z filiami tych komisariatów dla wybranych, największych dzielnic. Przykładowo Komisariat Obwodu IV dla zachodniej i północnej części miasta, od Zakrzówka i Dębnik po Krowodrzę i Warszawskie, miał swoje filie dla Dębnik, Półwsia Zwierzynieckiego, Nowej Wsi Narodowej, Krowodrzy i Grzegórzek.

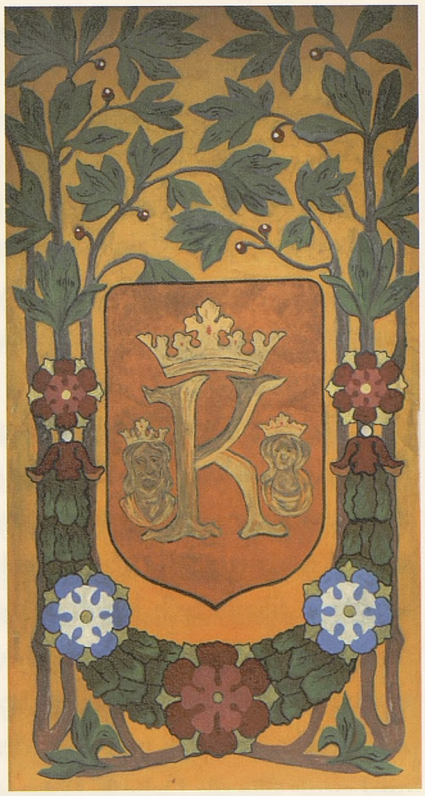
Poznań

Kraków

Warszawa

miasto Kazimierz

miasto Kleparz

gmina Biały Prądnik

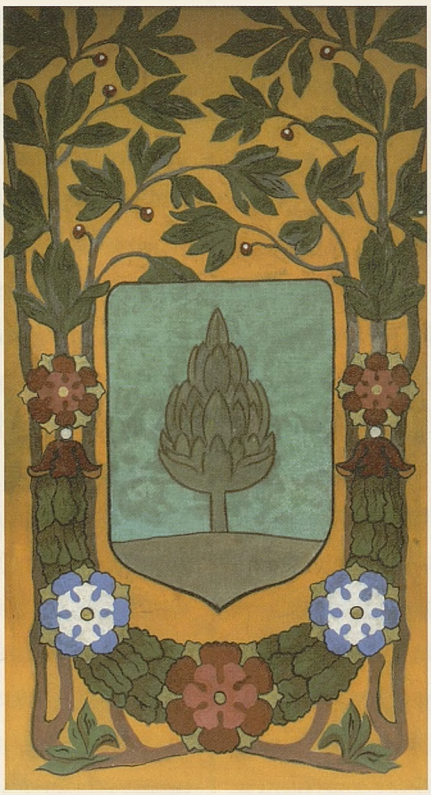
gmina Krowodrza

gmina Łobzów

gmina Nowa Wieś Narodowa

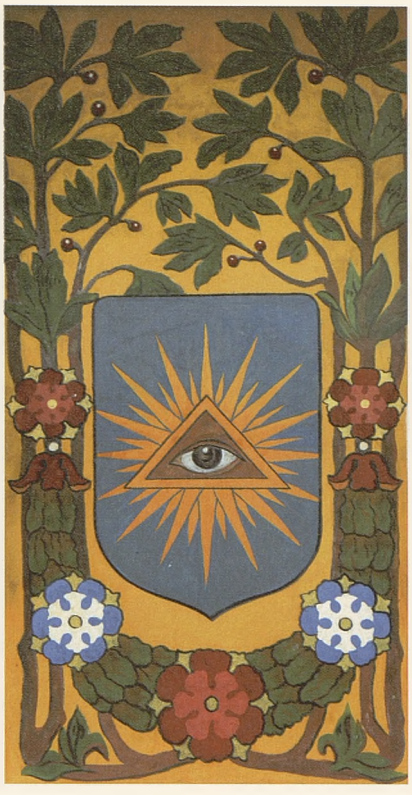
gmina Czarna Wieś

gmina Zwierzyniec

gmina Dębniki

gmina Zakrzówek z Kapelanką

gmina Ludwinów

Komplet herbów z fryzu podokapowego południowej (od ul. Poselskiej) fasady Pałacu Wielopolskich – siedziby władz samorządowych Krakowa. Fryz ten powstał w 1911 roku z inspiracji rady artystycznej rozbudowy magistratu z Kazimierzem Bąkowskim, prawnikiem-historykiem, i Adamem Chmielem, historykiem, znawcą heraldyki, w składzie, według projektu Rudolfa Idzikowskiego, w malarskiej realizacji Wojciecha Grzybowskiego. W założeniu ideowym z jednej strony stanowi on heraldyczny symbol trwałości i jedności ziem polskich pozostających pod zaborami (herby Krakowa, stolicy ziem pod zaborem austriackim, Poznania, stolicy ziem pod zaborem pruskim, i Warszawy, stolicy ziem pod zaborem rosyjskim), z drugiej natomiast strony jest heraldycznym opisem zrealizowanej już, zasadniczej fazy tworzenia Wielkiego Krakowa (herby miast Kleparza i Kazimierza oraz gmin przyłączonych do 1911 roku). Z katalogu gmin przyłączonych do Krakowa do 1911 roku we fryzie nie uwzględniono herbów Grzegórzek, Półwsia Zwierzynieckiego i Dąbia. Dla pełnego heraldycznego zobrazowania Wielkiego Krakowa brakuje tu także herbów jednostek przyłączonych po roku 1911 (czyli dacie powstania fryzu), a to gminy Płaszów i miasta Podgórza. We fryzie umieszczono herb gminy Prądnik Biały, z której przyłączono do Krakowa tylko niewielki fragment; gmina ta została w całości włączona do Krakowa dopiero w 1941 roku (szerzej o historii fryzu i jego przesłaniu: Zań-Ograbek 2007, passim)

Ten właśnie Wielki Kraków, pamiętający przyłączenie Kazimierza ze Stradomiem i Kleparza oraz podmiejskich jurydyk, żyjący dopiero co dokonanym połączeniem z Podgórzem i włączeniem do swoich granic gmin i obszarów dworskich będących kontynuacją dawnych przedmiejskich wsi, wyznacza ograniczenie czasowe dla niniejszego tomu – zamyka poczet włodarzy jednostek osadniczych współtworzących przez wieki Kraków, aż do początków XX wieku, do powstania nowoczesnego już kształtu miasta. Wprawdzie nowe granice dały miastu nowych sąsiadów i nowe perspektywy rozwojowe, ale to już inna historia…

Drugie ograniczenie ma charakter ustrojowy. Otóż tom ten obejmuje włodarzy tylko tych jednostek osadniczych, które posiadały własne władze, stosownie umocowane (przywilejami, ordynacjami, innymi rozwiązaniami normatywnymi) i wyposażone w kompetencje sądownicze i administracyjne. Nie jest tu decydujący stopień samodzielności tych władz lokalnych, istotna jest natomiast przynajmniej koncesja na rzecz samorządności w postaci istnienia i działania własnych władz, przynajmniej z sołtysem czy wójtem, niekoniecznie już ławą sądową. W tym ujęciu poza zainteresowaniem pozostają te jednostki osadnicze, w których władzę sprawowali bezpośrednio właściciele. Wyłączone są więc tutaj jurydyki zarządzane bezpośrednio przez właścicieli, pozbawione jakkolwiek rozumianego samorządu (szerzej o tym w części ustrojo-

wej dotyczącej jurydyk), natomiast z czasów późniejszych poza opracowaniem pozostają wszystkie obszary dworskie bezpośrednio administrowane przez właścicieli lub ich pełnomocników.

Łączy się z tym generalne zastrzeżenie, że o charakterze urzędu decyduje jego pozycja ustrojowa, a nie nazwa. Po reformach ustrojowych w 1791 roku spotykamy w Krakowie burmistrzów stojących na czele cyrkułów będących dzielnicami miasta. Od roku 1815 pojawiają się w Krakowie wójtowie stojący na czele gmin, także będących dzielnicami miasta. Nie byli to jednak włodarze-naczelnicy samodzielnych jednostek administracyjnych, mających odrębną podmiotowość osadniczą, miejską, podmiejską czy wiejską. Byli to kierownicy części większej całości – miasta Krakowa, podlegli władzy miejskiej z jej organami burmistrzowsko-prezydenckimi na czele (o czym mowa w: *Poczet* 2010).

Jeżeli poprzednie ograniczenia mają charakter terytorialny, wynikający z cezury czasowej, oraz charakter ustrojowy, to kolejne ograniczenie dotyczy „głębi" możliwego spojrzenia, limitowanego przetrwaniem i dostępnością zasobu źródłowego. Podstawą kwerendy mającej ustalić postaci tytułowych rządców i dać wiedzę o nich stał się zasób Archiwum Narodowego w Krakowie (ANK). W stanie najbardziej kompletnym zachował się zespół akt miasta Podgórza (symbol sygnatur „P"), jednak z istotnymi lukami z pierwszych dwóch dziesięcioleci po utworzeniu miasta w 1785 roku; zwarte księgi miejskie podgórskie zachowały się dopiero od 1843 roku. W kwerendzie posiłkowano się tutaj innymi zespołami, w tym bogatymi Tekami Sznajdera (symbol sygnatur „T.Schn.") czy aktami Wolnego Miasta Krakowa (symbol sygnatur „WMK") znajdującymi się w ANK, oraz zespołami dotyczącymi Galicji znajdującymi się w Centralnym Archiwum Historii Ukrainy we Lwowie. Imponująco przedstawia się zespół akt miasta Kazimierza – liczba ksiąg miejskich czy z miastem bezpośrednio związanych sięga prawie dziewięciuset jednostek (symbol sygnatur „K"). Problemem są tu jednak istotne luki – księgi radzieckie rozpoczynają się dopiero od roku 1369, zaginęły też księgi z określonych przedziałów czasowych, czasem większych (na przykład z lat 1434–1480), czasem mniejszych (na przykład z lat 1533–1540). Ważnym źródłem pozwalającym częściowo niwelować te luki są dyplomy pergaminowe, przede wszystkim z zasobu ANK. Z miast przykrakowskich najmniej litościwie historia obeszła się z aktami miasta Kleparza (symbol sygnatur „KL"). Księgi ławnicze zachowały się od roku 1499, natomiast radzieckie od 1539 roku. Wcześniejsze spłonęły w pożarach w latach 1476 i 1528. W najistotniejszych dla tematu księgach radzieckich kleparskich często pojawiają się luki, także bardzo znaczące, na przykład dla lat 1596–1650. Z tego zespołu, liczącego sobie niewiele ponad sto pięćdziesiąt ksiąg miejskich czy miasta bezpośrednio dotyczących, zachowało się tylko kilkanaście ksiąg rachunkowych, i to dopiero z końca XVII wieku, zatem brak naturalnego źródła uzupełniającego księgi radzieckie. I tu akta pergaminowe z różnych zasobów pozwoliły dla najdawniejszych lat w jakiejś mierze odnaleźć pojedyncze postaci zagubione wraz z księgami miejskimi.

Stradom, przemieście Kazimierza, posiadał władze wspólne z macierzystym miastem, choć rajcy-burmistrzowie stradomscy byli powoływani wyraźnie i jednoznacznie jako właśnie reprezentanci tego przedmieścia. Prowadzone były odrębne księgi stradomskie, nie do ustalenia już, w jakim stopniu trwale, a w jakim okresowo – zachowała się tylko jedna wójtowsko-ławnicza księga tego przedmieścia z lat 1432–1462. Wybory władz reprezentujących Stradom, jak i niektóre sprawy, wpisywane były do ksiąg Kazimierza, lecz niekonsekwentnie. Stąd też jest widoczna proporcjonalnie mniejsza ilość zidentyfikowanych włodarzy pochodzących ze Stradomia w stosunku do reprezentantów rdzennie kazimierskich (przy uwzględnieniu różnej ilości miejsc zajmowanych w radzie przez kazimierzan i stradomian).

IN STE
MMAIN
CLITÆCI
VITATIS
KAZIMIRIÆ
AD CRACO
VIAM.

I S

K

EPIGRAMA

Anno Domi 1530

Electus sunt ad Sedem Consulare
et Reipb. negocia administranda
per Gros. D. Hrezinr Bonerz Tiep.
parii Burgrab. et Egnatem Procurat.
Castry Cracr. Famatj vzyt Mar-
cing Burnak Valentino Clemer
Stanis Spiney Petrz Sartor Jacob
Rabka et Petrz Szyrba.
In ponte Regali vero
Jacobo Gladiatore et Matthiab Mi-
ska. Tra Sctā mtza Odcaab Epi
phanian Domini. Etc Consequet.
videlicet.

Anno Domi 1531

Famatj Domin. Valentino Clajner Stanis
Spuntj Petrz Sartor Nicolao Pellio
Petrz Szyrba et Jacobo Pellione
uter elect. In Ponte Regali
Jacobo Gladiatore et Matthiab
Miska. ipso die Domin. Epipha-
niarū Domin. p G. D. Boner etc.

Anno Domi 1532

Famat. DD. Valen. Clajner. Petrz Sartor
Petrz Szyrba Matthias Pannifex
et Nicolaj Gumiczky nouter elect.
In ponte Regali Jacobo Gladia-
tore et Matthiab Miska. p G.
Boner et Sūj. Dmica Septuagesim.

A. D. 1533

Fam. DD. Martino Burnak Petrz Szyr-
ba Matthias Pannifex Jacobo
Pellio Stanis Losek et Bartolom
Comer nouter elect. In ponte
Regali ipso quidē die Electi
Dominica an Purificationis B. M.
Virg. p Sūj G. D. Stanislaū
Boner Epūm Cracē
et Dnm
Exemptio nucelli Pistoriabb per Pe-
trū Sartorē.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: strona tytułowa z herbem miasta oraz strona otwierająca spis rajców urzędujących i starych w tychże latach (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 1, 197)

Dla miasta żydowskiego wyodrębnionego w granicach miasta Kazimierza zachował się w ANK odrębny zespół (symbol sygnatur „Jud. Cas."), jednak tylko szczątkowy. Niewiele tu pomogła kwerenda w aktach dawnej gminy żydowskiej krakowsko-kazimierskiej, przechowywanych w Żydowskim Instytucie Historycznym w Warszawie. Natomiast znakomitym źródłem identyfikacji burmistrzów kahalnych jest zespół akt sądu wojewodzińskiego krakowskiego dla Żydów (sygnatury „Varia 10–12"), jednak zachowany tylko w odniesieniu do części pierwszej połowy XVII wieku. W sumie po gminie żydowskiej na Kazimierzu pozostały znikome dokumenty.

Zachowane dokumenty dotyczące jurydyk krakowskich zgromadzone zostały w ANK w odrębnym zespole ich akt (symbol sygnatur „Jur."), bardzo zróżnicowanym co do zawartości dla poszczególnych jurydyk. Od relatywnie bogatych zasobów dla Garbar (ponad siedemdziesiąt ksiąg-akt sięgających początku XV wieku) i Biskupia (prawie pięćdziesiąt ksiąg-akt począwszy od 1540 roku) po zachowane ślady w postaci jednego dokumentu dla Podzamcza-Rybaków i dwóch dla Gramatyki. Jeżeli więc dla danej jurydyki zachowały się pojedyncze księgi z XVII i XVIII wieku, to stan taki należy uznać i tak za „dobry". Fragmentaryczne źródła z rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Biblioteki Naukowej PAN/PAU w Krakowie, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie i Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu pozwoliły na kolejne, pojedyncze identyfikacje postaci. Dla jurydyk położonych w pobliżu Kleparza ważnym źródłem były zasoby archiwum parafialnego kościoła św. Floriana w Krakowie, a dla Smoleńska duchownego – parafii archikatedralnej św. Stanisława i św. Wacława w Krakowie.

Podobnie rzecz się ma z dokumentami pozostałymi w ANK po wsiach podkrakowskich, przyłączonych do Krakowa w czasach prezydenta Juliusza Lea (symbol sygnatur „GmP"), ale tylko w odniesieniu do okresu funkcjonowania przed ich ukształtowaniem się jako gmin samorządowych w ramach autonomii galicyjskiej. I tu zróżnicowanie jest zasadnicze: od proporcjonalnie sporych zasobów po wsiach Krowodrza (szesnaście ksiąg sądowych od końca XVI wieku do schyłku okresu przedautonomicznego) i Nowa Wieś (dziesięć ksiąg przedautonomicznych od początku XVI wieku) po całkowity brak śladów dokumentacji wsi jako jednostki administracyjnej (Ludwinów, Zakrzówek). Zachowały się natomiast w zasadzie kompletne księgi dla wszystkich interesujących nas tu wsi zorganizowanych już w gminy samorządowe, czyli od roku 1867 do włączenia w granice Krakowa. Dla wspomnianego, wcześniejszego okresu istotnym źródłem pozwalającym identyfikować poszczególne postaci na urzędach sołtysowskim i wójtowskim były księgi metrykalne parafialne prowadzone w kościołach św. Mikołaja, św. Szczepana, Najświętszego Serca Pana Jezusa, Najświętszego Salwatora, jak też dla terenów położonych po prawej stronie Wisły księgi metrykalne parafii św. Stanisława Kostki i akta dawnej parafii św. Jakuba w Krakowie.

Objęte tym tomem jednostki osadnicze – miasta, jurydyki, wsie – wchodziły w skład aglomeracji krakowskiej, z wielowiekowymi, różnorakimi związkami tak faktycznymi, jak i prawnymi z centrum w postaci Krakowa. Tym samym w oczywisty sposób interesujący nas tu rządcy pojawiali się na kartach ksiąg miejskich krakowskich (symbol sygnatury „rkps"). Pojawiali się także w zapiskach czynionych w księgach grodzkich krakowskich (symbole sygnatur „CC" dla inskrypcji i „CCR" dla relacji) oraz w księgach wielkorządców krakowskich (symbol sygnatur „Teut."). Zatem i w tych księgach prowadzona była kwerenda. O ile jednak zasoby przywołanych wcześniej zespołów archiwalnych dotyczących bezpośrednio tytułowych miast, jurydyk oraz wsi i gmin wykorzystywano w pełnym zakresie, o tyle zespoły ksiąg miejskich krakowskich, ksiąg grodzkich krakowskich i ksiąg

wielkorządców krakowskich z przyczyn obiektywnych potraktowano posiłkowo, zgodnie z tropami wynikającymi z innych kwerend lub wskazywanymi w literaturze przedmiotu (jeśli chodzi o księgi miejskie krakowskie z okresu staropolskiego, zachował się wspaniały zasób rzędu 3500 ksiąg, a księgi grodzkie liczą sobie, stosując miarę przyjętą w archiwistyce, 222 metry bieżące).

Wykazany wyżej stan zachowanych archiwaliów dotyczących bezpośrednio tytułowych miast, jurydyk i wsi powoduje, że spisy rządców nie mogą pretendować do kompletności. Nie dotyczy to burmistrzów miasta Podgórza – tu spis jest kompletny. Z nielicznymi wyjątkami (na przykład Ludwinów) kompletne są także spisy naczelników gmin samorządowych z okresu autonomii galicyjskiej (od 1867 roku).

W przypadku miast Kazimierza i Kleparza ustalone listy burmistrzów są zdecydowanie reprezentatywne, choć z podanych już przyczyn niecałościowe. W Kazimierzu zidentyfikowano prawie czterystu burmistrzów – w okresie kazimierskiej samodzielności miejskiej w Krakowie odnotowano aż sześciuset burmistrzów i dwóch prezydentów. Uwzględniając analogie, ale i rozbieżności w rozwiązaniach ustrojowych obu miast dotyczących urzędu rajcy-burmistrza (liczebność rady urzędującej i rady starej, utrwalenie dożywotności urzędu), orientacyjnie można przyjąć, że w spisie burmistrzów Kazimierza znalazło się około 80–85% postaci, które w rzeczywistości były burmistrzami tego miasta. W przypadku miasta Kleparza ustalona lista burmistrzów przekracza dwieście postaci (podczas gdy w Krakowie w analogicznym okresie wystąpiło około pięciuset sześćdziesięciu burmistrzów). Mając na uwadze analogiczne jak wyżej kryteria, a w szczególności mniejszy skład rady miejskiej, można założyć, że ustalono wykaz obejmujący około 60–65% całej rzeczywistej listy burmistrzów kleparskich.

W odniesieniu do burmistrzów kahalnych w mieście żydowskim nie można kusić się o szacowanie ilości postaci, które przewinęły się na tym urzędzie przez kilka wieków, zwłaszcza że nie było instytucji dożywotności, jako reguła obowiązywały wybory rokroczne. Zidentyfikowanych ponad dwustu starszych-burmistrzów w całym przekroju czasowym istnienia gminy najpierw w Krakowie, później w kazimierskim mieście żydowskim, daje zapewne mniej lub bardziej reprezentatywny pogląd na całość.

Natomiast inaczej rzecz się ma w przypadku spisów wójtów jurydyk oraz sołtysów i wójtów wsi w okresie przedautonomicznym. Tu źródłowy materiał nie daje najmniejszych szans na choćby zbliżenie się do „reprezentatywności" listy. Przyjąć trzeba, że każda ustalona z osobna postać to utrwalony i ukazany ślad lokalnego samorządu oraz osoby pełniącej w nim urząd, każdorazowo o istotnym znaczeniu jednostkowym.

Znaczącą wartością wydanego trzy lata temu *Pocztu sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa (1228–2010)* jest zebranie rządców Krakowa w całościowy spis, bardzo bliski kompletności (niepewność może dotyczyć końca XIV wieku). Ta kompletność była założeniem tomu, a realizacja tego założenia na gruncie zachowanych źródeł była możliwa lub prawie całkowicie możliwa. W przypadku niniejszego tomu dążenie do kompletności źródłowo nie było możliwe, a stan archiwaliów powodował, że głównym celem musiało stać się zapełnianie pustych obszarów i przywoływanie „z niebytu" postaci w historii zaginionych.

Do tej pory w literaturze nie próbowano konstruować spisów rządców jednostek osadniczych będących przedmiotem niniejszego tomu, z wyjątkiem trzech przypadków, zawężonych czasowo i zawierających niekompletne lub wadliwe wykazy. I tak Tadeusz Przeorski zestawił burmistrzów miasta Podgórza, lecz tylko okresu autonomicznego, to jest w latach 1867–1915, z błędami w datowaniu (Przeorski 1931, s. 474). Z kolei Krystyna Pieradzka opublikowała wykaz wójtów jurydyki Garbary obejmujący postaci do połowy XVI wieku, opracowany – jak zaznaczono – na podstawie ksiąg gar-

barskich (Pieradzka 1931, s. 137); byłby pełniejszy, gdyby wykorzystano księgi radzieckie krakowskie, do których wpisywano w tamtym okresie dokonywane przez radę miejską nominacje wójtów garbarskich. I wreszcie Janina Dzikówna podała wykaz rajców Kleparza zestawiony do roku 1528, z jednej strony znacznie niekompletny, z drugiej natomiast zawierający powtórzenia tożsamych postaci pod odmiennie zapisywanymi imionami, zatem niewielkiej wartości (Dzikówna 1932, s. 191–192).

Aktualnie w druku znajduje się praca Marcina Starzyńskiego dotycząca kancelarii i samorządu średniowiecznego Kazimierza (Starzyński 2014, obecnie w druku), być może zwiastująca większe zainteresowanie badaczy ustrojowymi zagadnieniami obszarów aglomeracji krakowskiej znajdujących się poza murami samego Krakowa w czasach do końca I Rzeczypospolitej. W pracy tej, w aneksach, zamieszczone zostało zestawienie między innymi średniowiecznych rajców kazimierskich (zatem i burmistrzów).

Nie pozostawiły po sobie spisów włodarzy także same zainteresowane magistraty-urzędy. Wyjątkiem jest tutaj jedna z ksiąg kazimierskich, stanowiąca indeks do zbioru wcześniejszych ksiąg radzieckich. W niej pod hasłem „elekcja" zestawiono kolejne wybory rady urzędującej w okresie 1530–1603; nie był to jednak spis sam w sobie, a jedynie „odsyłacz" do właściwej dla danej elekcji księgi.

Co do zasady w tomie przyjęto układ chronologiczny. Obowiązuje on bez wyjątków dla kolejności prezentowanych postaci sołtysów, wójtów i burmistrzów w obrębie poszczególnych jednostek osadniczych. Z kolei dla uszeregowania tych jednostek przyjęto zasadę pierwszeństwa miast ze względu na ich status, a w ramach miast o ich kolejności przesądza czas powstania, a ściślej: pierwszego wzmiankowania zorganizowanej gminy, co dało Kleparzowi pierwszeństwo w tomie. Z kolei dla jurydyk oraz wsi i gmin przyjęto jako kryterium szeregujące kategorię przynależności

Biurko z herbem Podgórza na frontonie z gabinetu ostatniego prezydenta miasta Podgórza, Franciszka Maryewskiego, z początku XX wieku – także i przy tym biurku z oporami dokonywał się ostatni akt tworzenia Wielkiego Krakowa, jakim było przyłączenie Podgórza do Krakowa, w dyplomatycznej formule połączenia miast, przypieczętowany ostatecznie w 1915 roku (Dom Historii Podgórza, nr inw. DHP/IV/OP/2)

właścicielskiej danej jednostki osadniczej. Prezentację tytułowych postaci dla trzech miast wzbogacono o notki biogramowe.

W przypadku Kleparza i Kazimierza ze Stradomiem należy jednak uwzględnić, że w przeciwieństwie do władz Krakowa, rajcy-burmistrzowie tych miast w znakomitej swojej większości nie byli wybitnymi postaciami, po których pozostały liczniejsze ślady. Nie należeli, jak patrycjat krakowski, do bogatego kupiectwa, skoligaconego z możnymi dworu królewskiego, mającego aspiracje do wybicia się na szlachectwo. Elity Kleparza i Kazimierza to przede wszystkim rzemieślnicy, niemajętni i słabo wykształceni – mowa ciągle o większości, bo wśród niej były jednostki wybitniejsze. Często więc jedyny ślad burmistrzowania to pojedyncza zapiska. W konsekwencji z konieczności nierówne proporcje notek – jako świadomy zabieg poświęcenia kształtu formalnego dla dopowiedzenia i przekazania tego, co o postaci znaczniejszej wiadomo.

O ile zaprezentowanych w tomie dotyczącym Krakowa burmistrzów stołecznego miasta charakteryzowała zwykle, przynajmniej w wymiarze zewnętrznym, swoista stateczność, żeby nie powiedzieć – swego rodzaju dostojność, to burmistrzowie Kazimierza, a już w szczególności Kleparza, byli w swojej większości bardziej ludyczni, spontaniczni, często niepohamowani w swoich działaniach. Stąd w niniejszym tomie *Pocztu* dla oddania tej różnicy i specyficznego podkrakowskiego klimatu nie stroniono od cytatów obrazujących różne sprawy i sprawki owych burmistrzów, niekoniecznie zawsze budujące. No cóż, nie jedno licho grasowało w krakowskiej aglomeracji, nie jeden czort tu zawitał. Choćby ten diabeł, którego narodzenie się w Krakowie w roku 1543 odkrył ksiądz Gabriel Rzączyński, co podał w 1721 roku w dziele *Historia naturalis Regni Poloniae*, opisując, że był to *potwór arcystraszliwy, z płomiennemi błyszczącemi oczyma, z byczemi nozdrzami, grzbietem obrośniętym psią szerścią, z małpim pyskiem na piersi, z kociemi ślepiami na podbrzuszu, z ponuremi łbami psiemi na łokciach i na stopach, z łabędziemi nogami i podwiniętym ku górze ogonem półłokciowym* (tłumaczenie za: Tuwim 1924, s. 6). Księża głosili ówcześnie, że jego pojawienie się stanowiło karę za prowadzenie przez mieszczan rozwiązłego trybu życia i rozliczne nieobyczajności. Jak wynika z analizy ksiąg miejskich, z sądowymi na czele, czort ten upodobał sobie szczególnie Kleparz, od Kazimierza jak najbardziej nie stronił, a tylko w Krakowie działał bardziej skrycie, zakulisowo i podstępnie. Pogląd na przejawy i skutki działań tych mocy nieczystych niech dadzą zamieszczone w tym tomie cytaty z ksiąg miejskich.

Natomiast inaczej rzecz się ma w przypadku biogramów burmistrzów miasta Podgórza. Wiadomości o nich zachowało się nieporównywalnie więcej niż w odniesieniu do włodarzy miast poprzednio wymienionych. Mając jednocześnie na uwadze małą liczebność podgórskich postaci, postanowiono poświęcić im więcej miejsca.

Dla wszystkich innych włodarzy, burmistrzów kahalnych, włączonych w naturalny sposób w kazimierski rozdział tomu, wójtów jurydyk oraz sołtysów i wójtów (naczelników) wsi i gmin za wystarczające, ale jednocześnie jedynie możliwe, uznano poprzestanie na konstrukcji spisu zaopatrzonego w źródłowe wycinki z imieniem i nazwiskiem, będące swego rodzaju „wizytówkami" poszczególnych postaci.

Dla wewnętrznego układu występujących w drugiej części tomu jurydyk oraz wsi i gmin przyłączonych przyjęto w obrębie każdej z tych grup uszeregowanie według kryterium własności danej jednostki osadniczej; z zastrzeżeniem, że w licznych przypadkach kategoria tej własności na przestrzeni wieków zmieniała się – klasyfikowano wówczas zgodnie z linią utartą w literaturze.

Aby ułatwić identyfikowanie poszukiwanych postaci, ale i dla łatwiejszego oglądu całego zbioru rządców reprezentujących daną jednostkę osadniczą, dla każdej z tych grup sporządzono spisy w układzie chronologicznym i alfabetycznym. Jednak dla wójtów jurydyk oraz dla sołtysów i wójtów

wsi i gmin przyłączonych spisy te są wspólne, z zaznaczeniem reprezentowanej jednostki osadniczej.

W rozdziale kończącym – w posłowiu – przedstawiono osoby i instytucje, dzięki którym powstanie tego opracowania stało się możliwe i którym zespół redakcyjny i wydawca przekazują słowa wdzięczności za szczególną pomoc.

W niniejszym tomie przywołano 1275 imion tytułowych rządców, w znakomitej większości do tej pory ukrytych w archiwaliach, niepublikowanych. W ikonografii tomu obejmującej ponad półtora tysiąca samodzielnych reprodukcji (nie wliczając zbliżeń ich fragmentów) ukazano w zasadniczej przewadze obiekty archiwalne i inne wizerunki dotychczas niereprodukowane, a może i zupełnie nieznanych, żeby przywołać z trudem odnaleziony, pięknie zachowany odcisk w laku pieczęci gminy żydowskiej krakowsko-kazimierskiej.

Istotą *Pocztu* są ludzie. Tom ukazuje przez pryzmat osób sprawujących najwyższe lokalne urzędy kształt terytorialny i ustrojowy aglomeracji krakowskiej, dynamikę jej rozwoju przez wieki, a może też po trosze jej koloryt. Jednak sednem niniejszej publikacji jest przywołanie i postawienie w „pocztowym szeregu" postaci, których praca na urzędzie lokalnym, okołokrakowskim, okazała się być pracą dla Krakowa. Tego Krakowa z doby Sejmu Czteroletniego, tego z roku 1915, gdy powstał Wielki Kraków (na którego utworzeniu tom się kończy), jak i przecież Krakowa dzisiejszego, naszego.

Tondo autorstwa Gustawa Lindquista zatytułowane Widok Krakowa, Kazimierza i Podgórza w otoczeniu herbów *(Rzeczypospolitej Obojga Narodów, Krakowa oraz rodów panujących i ziem Korony i Litwy) – dar twórcy dla Bractwa Kurkowego przekazany w 1863 roku (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, nr inw. II/121)*

POCZET WÓJTÓW I BURMISTRZÓW MIASTA KLEPARZA PRZY KRAKOWIE (1321–1794)

Kleparz w „trójmieście" krakowskim – na fragmencie planu zatytułowanego Wymiar geometryczny miasta Krakowa z przyległościami dopełniony w roku 1783 przez Józefa Kromera Geometrę Przysięgłego, kopiowany zaś w roku 1792 w tym egzemplarzu przez Józefa Czecha JKMCi Przysięgłego. *Na północ od murów Krakowa, przy traktach śląskim i warszawskim, widać miasto Kleparz, w centrum stołeczny Kraków, na południowy wschód od Wawelu przedmieście Stradom oraz na „wyspie" wiślanej miasto Kazimierz z zaznaczonym w jego północno-wschodniej części miastem żydowskim, na obrzeżach zaś podmiejskie jurydyki i wsie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Zb. Kart. II-18)*

Z ustroju miasta Kleparza

Miasto Kleparz, tak jak Kazimierz i Podgórze, jest jednym z historycznych, okołokrakowskich miast. Przez ponad cztery i pół wieku Kraków, Kazimierz i Kleparz tworzyły „trójmiasto" krakowskie. Ten ostatni był najmniejszy, najsłabiej zurbanizowany, najmniej liczny, za to przez swoje położenie na przedpolu obronnym Krakowa najbardziej niszczony. Bardziej przedmiejski niż miejski, bardziej plebejski niż mieszczański.

Był jednak przecież miastem królewskim, ze swoimi odrębnymi prawami i przywilejami, radą miejską i burmistrzem, rynkiem z ratuszem, nazwanymi ulicami. Z kościołami, a wśród nich farą św. Floriana o znaczeniu przewyższającym wymiar parafialny. Z legendą o świętym i jego relikwiami oraz tradycją stacji początkowej paradnych królewskich wjazdów koronacyjnych i królewskich uroczystych konduktów pogrzebowych, zmierzających do Krakowa.

Na co dzień wielki zajazd dla przybywających do Krakowa, nocujących przed stołecznymi bramami, od święta gospodarz początku „drogi królewskiej" – *via regia* – wiodącej przez Kraków na Wawel.

1. „Trójmiasto" krakowskie

Powstawanie nowych miast w bezpośrednim sąsiedztwie innych – samodzielnych czy satelickich – nie było specyfiką ani krakowską, ani polską. Dotyczyło to zarówno dużych ośrodków miejskich, jak i miast małych, przede wszystkim królewskich, często także w konfiguracji z miastami duchownymi.

W pierwszej połowie XIV wieku kształtowały się obok Krakowa trzy miasta: Wysokie Miasto (św. Florian, Florencja, Kleparz), Okół (Nowe Miasto, Nowy Kraków) i Kazimierz. Przetrwały Kleparz i Kazimierz, tworząc wraz z Krakowem na kilka wieków „trójmiasto". Okół, mający odgradzać stolicę od Wawelu, został szybko przez Kraków wchłonięty.

Słów kilka o Okole. Kraków lokacyjny od strony południowej sięgał, umownie rzecz biorąc, okolic dzisiejszej ul. Poselskiej. Dalej na południe, aż po wzgórze wawelskie, teren zajmowało zamkowe podegrodzie, zamieszkałe przez rzemieślników oraz świeckich i duchownych dostojników, warstwę szlachecko-możnowładczą związaną z dworem. Osada ta, zwana Okołem, rozciągała się wzdłuż dwóch

traktów, w zasadzie odpowiadających przebiegiem dzisiejszym ulicom Grodzkiej i Kanoniczej, z rynkiem położonym naprzeciwko kościoła św. Andrzeja, w rejonie dzisiejszego pl. Marii Magdaleny. O Nowym Mieście jest już wzmianka w 1321 roku, za czasów Władysława Łokietka, w roku 1335 Kazimierz Wielki wydał przywilej dla Nowego Krakowa, bo tak w dokumentach, obok nazwy „Nowe Miasto", zaczęto określać Okół. Nowo utworzone miasto zapewne miało swego wójta, działającego w imieniu właściciela miasta, czyli króla, nie rozwinęło jednak własnych instytucji samorządowych i nie nadano mu prawa magdeburskiego. Ledwo bowiem otoczono je murami, proces dalszego formowania został przerwany. Ostatnia znana wzmianka o tym mieście pochodzi z 1346 roku, po tej dacie, najpóźniej w roku 1358, uległo ono likwidacji i włączeniu do Krakowa. Okół stał się częścią kwartału grodzkiego, czyli jednej z czterech ówczesnych dzielnic miasta, a jego mury połączone zostały z krakowskim systemem obronnym. Była to więc lokacja miejska nieudana, z której władca się wycofał – ale organizm ten obok Krakowa jednak zaistniał, choć epizodycznie i w formie nieco ułomnej, bo jeszcze *in statu nascendi*.

„Trójmiejskie" Kraków, Kleparz i Kazimierz stanowiły własność królewską. Miasta przykrakowskie nie powstały z tak zwanej inicjatywy oddolnej, wobec której król byłby bezradny; wręcz przeciwnie, były wynikiem świadomych decyzji władcy-właściciela w przedmiocie ustanowienia miasta i nadania mu praw miejskich. Nasuwa się więc pytanie o sens sytuowania przy Krakowie dwóch kolejnych samodzielnych miast. Jest to przedmiotem dyskusji historyków, w której wysuwane są trzy główne przyczyny takiego zamysłu lokacyjnego: stworzenie ośrodków konkurencyjnych gospodarczo w stosunku do nazbyt niezależnego i silnego Krakowa, stworzenie przeciwwagi żywiołu polskiego w stosunku do wówczas niemieckiego (w warstwach nadających ton miastu) mieszczaństwa krakowskiego, wreszcie odpowiedź na naturalne procesy rozrastania się demograficznego i gospodarczego Krakowa, zamkniętego w obrębie murów miejskich, w ramach „starej gminy".

Raczej jednak trudno mówić o planie tworzenia w obrębie królewskiej własności konkurencyjności „na wyniszczenie". Co najwyżej konkurencyjność ta mogłaby być rozumiana jako mechanizm pobudzający rozwój gospodarczy. Z kolei ani Kraków nie był aż tak „zniemczony", ani Kleparz i Kazimierz pozbawione mieszczan innej niż polska, w tym niemieckiej, narodowości. Natomiast rozwój osadnictwa w ramach tworzącej się aglomeracji nie wymagał sięgania przy wyodrębnianiu osady po rangę praw miejskich, gdy stosowanymi instrumentami formalnymi były konstrukcje jurydyk i wsi sytuowanych poza murami Krakowa.

Wydaje się, że wytłumaczenia sensu istnienia „wielomiast", wśród nich krakowskiego zespołu trzech miast, poszukiwać należy w podstawowych kanonach sprawowania władzy, z zasadą *divide et impera* na czele. Mając w rękach na tym obszarze trzy miasta, król mógł trzymać je w ryzach i egzekwować swoją wolę, w tym założenia fiskalne, dzięki elastycznej polityce dzielenia i rządzenia. Działo się tak przez kilka wieków, zgodnie z wolą kolejnych władców-właścicieli, co szczególnie widać w polityce dotyczącej udzielanych tym miastom przywilejów ogólnych i rozstrzygania rozlicznych sporów oraz na polu kształtowania sytuacji prawnej rzemiosł i cechów w poszczególnych elementach tego zespołu miejskiego.

Na marginesie: asumptem dla Władysława Łokietka i jego syna Kazimierza Wielkiego do tworzenia miast bliźniaczych: Wysokiego Miasta (Florencji-Kleparza), Nowego Miasta (Okołu) i Kazimierza mogły być doświadczenia tego pierwszego władcy wyniesione z buntu krakowskiego wójta Alberta z lat 1311–1312; bunt ten mógł go doprowadzić do utraty książęcego tronu – być może wówczas zrodziła się myśl stworzenia dla Krakowa przeciwwag miejskich, sposobnych dla utrzymywania równowagi w tak utworzonym zespole miejskim.

Powstały w latach trzydziestych XIV wieku zespół trzech miast: Krakowa, Kleparza i Kazimierza, przetrwał w niezmienionej postaci do końca XVIII wieku, do upadku I Rzeczypospolitej.

2.
Początki – Wysokie Miasto, osada na prawie polskim

W najstarszej zachowanej księdze miejskiej krakowskiej w roku 1321 odnotowano rezygnację (zapis) na rzecz Peczolda (nr 1) oraz jego żony i dzieci dwóch łanów gruntu, pięciu ogrodów i domu położonych *in Alta Civitate*, czyli w Wysokim (Górnym) Mieście. W tej samej księdze nazwa „Wysokie Miasto" pojawiła się także we wpisie uczynionym w roku 1343, potwierdzającym zakupienie domu w Krakowie przez Friczka (nr 2), określonego jako wójt Wysokiego Miasta (*de Alta Civitate advocatus*). W najbliższym sąsiedztwie otoczonego murami miasta Krakowa tereny wyżej położone to jedynie Wawel, niewchodzący tu w rachubę, oraz teren osady przy kościele św. Floriana (wznosił się na wysokość około 215 m n.p.m., podczas gdy rynek krakowski położony był na 211–212 m n.p.m.; ta różnica zniknęła w późniejszych czasach, gdy poziom rynku i przyległych ulic podniósł się w wyniku nawarstwień będących już dziełem krakowian) – zatem Wysokie Miasto to osada przy kościele św. Floriana. Podkreślić należy, że badania historyków przesądziły o braku możliwej tożsamości Wysokiego Miasta ze wspomnianym wcześniej Nowym Miastem (Okołem), występującym jako osada miejska w tym samym czasie.

Z kolei w akcie lokacyjnym Florencji-Kleparza na prawie magdeburskim z 1366 roku król, stwierdzając: *miasto nasze, położone na przedmieściu miasta krakowskiego, koło kościoła Świętego Floriana, które inaczej było lokowane, treścią niniejszego na nowo przekazaliśmy do lokowania oraz chcemy, aby odtąd nazywało się Florencja* (tłum. B. Wyrozumska, [w:] Wyrozumska 2007, s. 63), przywołał tym samym i potwierdził istnienie na tym terenie miasta wcześniejszego, istniejącego pod inną niż Florencja nazwą.

Suma tych informacji daje szczątkowy, ale jednak potwierdzony obraz ośrodka miejskiego pod nazwą Wysokie Miasto, zlokalizowanego przy kościele św. Floriana, funkcjonującego co najmniej od roku 1321 do roku 1366. Miasto to posiadało swego wójta, ponadto rządziło się prawem polskim, co w przywołanym wyżej akcie lokacyjnym z 1366 roku wyraźnie potwierdzono: *nadajemy mu odtąd i wszystkim w nim osadzonym, a także mającym osiąść prawo niemieckie, które nazywa się magdeburskim, aby wiecznie trwało, odwołując tamże wszystkie prawa, przepisy i zwyczaje polskie* (tłum. B. Wyrozumska, [w:] Wyrozumska 2007, s. 64).

Z informacji, że Wysokie Miasto, zwane od ponownej lokacji w 1366 roku Florencją, a później Kleparzem, pierwotnie lokowane było na prawie polskim, nie wynika wiedza co do warunków jego funkcjonowania i organizacji. Prawo polskie nie posiadało wspólnych zasad i norm, w zasadzie było zbiorem nieskodyfikowanych praw i zwyczajów, odrębnie kształtowanych w konkretnym wymiarze lokalnym. Wspólną cechą były proste struktury osad nieposiadających rozbudowanych instytucji i organów, wszelkich praw władczych, w tym sądowniczych, były zatem dzierżone przez właściciela-feudała, przeważały też płatności należnych mu świadczeń w towarach i pracy, a nie w formie pieniężnej. Zatem miasto lokowane na prawie polskim istniało do 1366 roku, gdy uzyskało prawo magdeburskie, które sąsiadujący z nim o miedzę Kraków miał przynajmniej od wielkiej lokacji z 1257 roku. Z braku jakichkolwiek zachowanych z tamtych czasów dokumentów nie da się powiedzieć, czy od krakowskiego sąsiada przenikały do Kleparza jakieś formy ustrojowe. Pewne jest natomiast, że co najmniej od 1349 roku, a zapewne i wcześniej, istniała tam instytucja wójta będącego bez wątpienia przedstawicielem właściciela-króla,

ale już o charakterze tego urzędu, znowuż z braku źródeł, nic powiedzieć nie można.

Tyle wiedzy o początkach miasta przy kościele św. Floriana, znajdującej poparcie w zachowanych źródłach. Natomiast lata jeszcze wcześniejsze, przed 1321 rokiem, mogą być już tylko przedmiotem domysłów. Pewne jest jedynie, że osada leżała na terenie przyznanym miastu Krakowowi w akcie jego lokacji na prawie magdeburskim dokonanym przez Bolesława Wstydliwego w 1257 roku. Teren położony był na północny wschód od granic miasta, po Prądnik i Krowodrzę, z wyłączeniem istniejącej już tam własności kościelnej, a przeznaczony został przez władcę na role, pastwiska i inne użyteczności wspólne mieszczan krakowskich, pozostające w gestii władz gminy. Osada położona tam musiała zatem podlegać jurysdykcji krakowskiej. Z kolei w wydanym w 1358 roku wielkim przywileju dla Krakowa, określającym oraz poświadczającym jego prawa i wolności, zapisano: *dla lepszego wzrostu rzeczy pospolitej miasta nakazaliśmy potwierdzić granice od dawna wytyczone w ten sposób: po pierwsze, że wszyscy przedmieszczanie mają być zobowiązani do przestrzegania wszelkich praw miasta; wyjątkiem specjalnym są mieszczanie zamieszkali przy kościele Świętego Floriana* (tłum. B. Wyrozumska, [w:] Wyrozumska 2007, s. 58) i wszyscy oni nie będą podlegać jurysdykcji miejskiej. Było to zatem potwierdzenie wcześniejszego wyłączenia tej osady miejskiej spod jurysdykcji krakowskiej. Kiedy to mogło nastąpić? Być może za czasów Władysława Łokietka, po stłumieniu w 1312 roku buntu krakowskiego wójta Alberta, kiedy to w ramach represji następowały konfiskaty majątków – być może wówczas teren przy kościele św. Floriana powrócił w ręce władcy, co umożliwiło późniejsze lokowanie na prawie polskim Wysokiego Miasta, a w roku 1366 – Florencji.

Osada przy kościele św. Floriana była więc najpierw własnością królewską zlokalizowaną na terenach przekazanych miastu Krakowowi w akcie jego lokacji w 1257 roku (po przekazaniu być może zorganizowaną w postaci zbliżonej do późniejszych jurydyk miejskich), a następnie, możliwe, że w wyniku konfiskaty za czasów Władysława Łokietka, na powrót własnością królewską (rządzącą się początkowo prawem polskim, a od 1366 roku prawem magdeburskim).

3.
Lokacja na prawie magdeburskim – Florencja-Kleparz

Przełomowy dla dziejów miasta przy kościele św. Floriana był akt jego lokacji na prawie magdeburskim, wydany w Krakowie w 1366 roku przez Kazimierza Wielkiego. Zanim jednak o samym akcie, słów kilka o nazwie miasta. Jak wcześniej wskazano, początkowo określane było ono mianem Wysokiego Miasta. Pierwszy ślad użycia nazwy „Florencja" (od św. Floriana, partona miasta,) zachował się w przywoływanym już przywileju dla Krakowa z 1358 roku, gdzie postanowiono, że każdy proskrybowany z Krakowa uchodzić ma za proskrybowanego również w Kazimierzu *et in Florencia, hoc est circa sanctum Florianum*, czyli we Florencji, to jest około św. Floriana. Nazwę „Florencja" dla lokowanego na prawie niemieckim miasta potwierdził Kazimierz Wielki jednoznacznie i wprost w akcie z 1366 roku. Z roku 1379 zachowała się pierwsza wzmianka podająca z kolei nazwę „Kleparz", w brzmieniu *Kloppars*. W roku 1392 w krakowskiej księdze ławniczej zapisano nazwę *Klepars*, w latach 1427 i 1452 pojawiły się zapisy *Florencia alias Klepars*; w XVI wieku nazwa „Kleparz" (*Clepardia*) już była dominująca, choć ożywało dawne określenie: *Florentia minor*, Florencja mniejsza, zapewne dla odróżnienia od Florencji włoskiej. W końcu ustabilizowała się pełna nazwa miasta w brzmieniu „Królewskie Miasto Kleparz przy Krakowie". Geneza nazwy „Kleparz" nie jest znana, być może pochodzi ona od czynności klepania desek na beczki, bowiem było tam uprawiane bednarstwo.

Powracając do aktu lokacji z 1366 roku: jak wykazano, był on zwieńczeniem długiego procesu sytuowania miasta w rzędzie pozostałych miast

Dokument wydany w 1456 roku w Krakowie przez Kazimierza Jagiellończyka, w którym król przytoczył i potwierdził akt wydany 25 czerwca 1366 roku w Krakowie przez Kazimierza Wielkiego, lokującego miasto Kleparz na prawie magdeburskim i nadającego mu nazwę „Florencja"; ten akt lokacji potwierdzony został w 1420 roku przez Władysława Jagiełłę, jednak przywołane dokumenty z lat 1366 i 1420 nie zachowały się, zatem dokument z 1456 roku jest najstarszym znanym pergaminem zawierającym tekst przywileju lokacyjnego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 256)

W imię Pana amen. To, o czym wzniosła powaga królów stanowi, że ma być dokonane, powinno jako mocne i niewzruszone wiecznie przetrwać. Niech więc wiedzą wszyscy, którym należy, że my Kazimierz z łaski Pana król Polski, a także pan i dziedzic ziem: Krakowa, Sandomierza, Sieradza, Łęczycy, Kujaw, Pomorza oraz Rusi, pragnąc dobra Królestwa naszego doprowadzić do lepszego stanu, miasto nasze, położone na przedmieściu miasta krakowskiego, koło kościoła Świętego Floriana, które inaczej było lokowane, treścią niniejszego na nowo przekazaliśmy do lokowania oraz chcemy, aby odtąd nazywało się Florencja, a także obiecujemy otoczyć je murem i nigdy go nie zburzyć [...]. Aby zaś to miasto Florencja, umocnione prawami, tym szybciej mogło być lokowane, nadajemy mu odtąd i wszystkim w nim osadzonym, a także mającym osiąść prawo niemieckie, które nazywa się magdeburskim, aby wiecznie trwało, odwołując tamże wszystkie prawa, przepisy i zwyczaje polskie, które zwykły temu prawu przeszkadzać i je zakłócać (z dokumentu wydanego w 1456 roku w Krakowie przez Kazimierza Jagiellończyka, tłum. B. Wyrozumska, [w:] Wyrozumska 2007, s. 63–64).

krakowskiego zespołu miejskiego, zwieńczeniem z nieznanych powodów późnym. Nadania prawa magdeburskiego należałoby się spodziewać w latach trzydziestych XIV wieku, tak jak planowano je dla Okołu i uczyniono w przypadku Kazimierza; brak zachowanych źródeł czyni tę kwestię niewyjaśnioną. Być może następowała wcześniej stopniowa recepcja instytucji prawa magdeburskiego do systemu ustrojowego miasta opartego na prawie polskim, otwartym na potrzeby konkretnego miejsca i czasu, możliwe więc, iż rozwiązania cząstkowe i faktyczne wyprzedziły sformalizowany akt przeniesienia miasta na prawo magdeburskie. W każdym przypadku ta końcowa lokacja nastąpiła – w kontekście formowania się całego zespołu miejskiego – późno.

Akt z 1366 roku stworzył podstawy gospodarczego rozwoju miasta. Mieszkańcy uzyskali prawo do korzystania z pastwisk i innych użyteczności na równi z mieszkańcami Krakowa na obszarze wskazanym dla krakowian jeszcze w akcie lokacyjnym z 1257 roku i w późniejszych przywilejach. Miasto zyskało prawo budowy jatek mięsnych, kramów piekarskich, szewskich, kowalskich i innych rzemiosł. Ograniczenie dotyczyło sukienników, którzy mogli krajać, to jest sprzedawać w detalu, tylko sukna szare i białe (inne gatunki pozostały domeną sukienników krakowskich). Mieszczanie Florencji otrzymali prawo warzenia piwa i sycenia miodu, a do władz miejskich należał monopol na przewóz trunków. Mogli korzystać na terenie całego Królestwa z tych samych wolności celnych, jakie przysługiwały wszystkim mieszkańcom. Florencja otrzymała prawo targu tygodniowego, wyznaczonego w piątki, jednak z ograniczonym do zbóż i wiktuałów zakresem towarowym, aby nie doprowadzić do konkurencji targowej z Krakowem i Kazimierzem.

Ustrój Florencji i pozycja prawna jej mieszkańców w całości oparte zostały na normach prawa magdeburskiego, przy jednoczesnej kasacji wszystkich innych praw i zwyczajów do tej pory obowiązujących, a pochodzących z prawa polskiego. Wójt i mieszczanie zostali zwolnieni spod jurysdykcji wszelkich sądów prawa polskiego: wojewodzińskich, kasztelańskich oraz sprawowanych przez sędziów ziemskich i innych dostojników państwowych. W to miejsce sądem właściwym dla mieszczan stał się sąd wójtowski, a dla wójta – sąd królewski. Sąd wójtowski przedmiotowo właściwy był dla wszelkich spraw cywilnych i karnych, a w zakresie tych ostatnich także dla spraw tak zwanych głównych, dotyczących kradzieży, rozlewu krwi, zabójstwa czy podpalenia.

O ile prawa ustrojowe i obywatelskie były zbieżne z posiadanymi przez Kraków, to przyznane prawa gospodarcze były znacznie szczuplejsze. Przede wszystkim Florencja nie uzyskała prawa składu i związanych z nim przymusu drogowego i posiadania wagi miejskiej. Znaczącym problemem było nieprzyznanie prawa sprowadzania i handlowania solą. W związku z tą ostatnią kwestią zastosowano nie do końca wyjaśnione rozwiązanie. Otóż w roku 1335 Kazimierz Wielki wydał przywilej dla tworzonego Nowego Miasta (Okołu), rozgraniczający prawa między tym miastem a Krakowem. Znajdował się w nim zapis dopuszczający prawo składu na sól. Ostatecznie Nowe Miasto nie powstało, a dokumentem tym, jako swoim, zaczęli się z czasem posługiwać kleparzanie. W roku 1641 został on nawet oblatowany w księgach grodzkich pod nazwą *Przywilej miasta Kleparza*. Czy prawa zawarte w tym dokumencie zostały przywłaszczone przez miasto Kleparz, czy też po nieudanej lokacji Okołu władca przerzucił je świadomie na miasto przy kościele św. Floriana, prawdopodobnie nie uda się już wyjaśnić, podobnie jak i zasadniczej kwestii, czy płynące zeń prawo składu na sól było honorowane dla Florencji-Kleparza, czy też nie. W każdym jednak przypadku kleparzanie uzyskali w 1440 roku od Władysława Warneńczyka przywilej na kupno w Wieliczce soli tłuczonej oraz jej sprzedaż detaliczną w swoim mieście, co nie było prawem składu, ale rozwiązywało problem sprowadzania i handlowania tym newralgicznym artykułem.

4. Przynależność, podległość, periodyzacja

Kleparz przez całą swoją historię samodzielności miejskiej był miastem Rzeczypospolitej. Z końcem XVIII wieku nie wszedł w skład cesarstwa austriackiego jako miasto, lecz jedynie jako dzielnica Krakowa.

Osada przy kościele św. Floriana stanowiąca późniejsze miasto być może początkowo była jurydyką lub quasi-jurydyką miasta Krakowa, jednak

co najmniej od lat dwudziestych XIV wieku stanowiła miasto królewskie, pozostające takim do kresu swej miejskiej podmiotowości. Władztwo królewskie nad Kleparzem królowie, jako jego właściciele, realizowali poprzez bezpośrednie podporządkowanie osady wielkorządcom krakowskim (przed 1390 rokiem krakowsko-sandomierskim) – *magni procuratores* – zawiadującym skarbem królewskim (w opozycji do skarbu państwowego), z którego w XVI wieku wydzielono dobra stołowe, przeznaczone wyłącznie na zaspakajanie potrzeb króla i skarbu nadwornego (Kleparz stanowił część dóbr stołowych).

W obrębie krakowskiego zespołu osadniczego miasto Kraków, ze względu na swoją rangę, podlegało bezpośrednio wojewodzie krakowskiemu. Podlegało mu także miasto żydowskie w Kazimierzu, a to ze względu na odrębność i specyfikę gminy żydowskiej, pozostającej pod deklarowaną szczególną pieczą władców, ale i stanowiącej źródło ich szczególnego pożytku. Miasta Kleparz i Kazimierz oraz jurydyki i wsie królewskie podlegały bezpośrednio wspomnianemu wielkorządcy krakowskiemu, działającemu osobiście lub poprzez podległych urzędników wielkorządowych, wśród nich zastępców – podrzędczych.

Zwierzchność wielkorządcy krakowskiego nad miastem realizowała się przede wszystkim w obszarze ekonomiczno-skarbowym, z egzekucją podatków i opłat królewskich na czele. Jej spektakularnym przejawem było prawo do nominowania władz miejskich – rajców stanowiących radę miasta. Wielkorządca dzierżył też funkcje sądowe – w pierwszej instancji dla spraw między rajcami oraz spraw związanych z nieprawidłowym wykonywaniem rzemiosł, w drugiej instancji jako sąd odwoławczy od orzeczeń sądu miejskiego radzieckiego.

Jak wspomniano, pozycja wielkorządcy krakowskiego jako zwierzchnika (reprezentanta króla, administratora, sędziego) była węzłowa nie tylko dla Kleparza, lecz i szeregu innych jednostek organizacyjnych krakowskiego zespołu miejskiego, stąd przywołajmy postaci piastujące ten urząd i mające tak duży wpływ na losy przykrakowskich miast, jurydyk i wsi wielkorządowych:

Wielkorządcy krakowscy*	W latach
Maciej z Opatowca	1317, 1321
Mikołaj	1323
Herman z Opatowca	1324, 1330, 1340
Mścigniew	1334, 1338
Bodzęta z Kosowic	1357, 1370, 1372, 1382
Jan Ligęza z Niewiarowa	1384
Przybek	1386
Michał	1387, 1397
Pełka z Gnojna	1388, 1391
Krystyn	1388, 1390, 1393, 1395, 1397
Mikołaj Kula ze Skroniowa	1393
Wilhelm z Okaliny	1396–1397
Iwo (Iwan) Goły z Obichowa	1398, 1400
Jakusz z Boturzyna	1400, 1405, 1407
Świętosław Litwos z Businy	1405, 1413–1414, 1422
Dziersław	1413

Klemens Wątróbka ze Strzelec	1417, 1420, 1421–1423, 1425, 1429, 1432, 1434
Jan Pella z Niewiesza	1421
Stanisław z Poddębic (Poddębski)	1423, 1424, 1430, 1432
Bartosz Obulec z Gór	1434, 1438
Jan Głowacz z Oleśnicy (Oleśnicki)	1439
Mikołaj Probołowski z Chełmu	1439, 1440
Lutek z Tokar	1440–1441
Jan Gałka z Niedźwiedzia	1442, 1444
Mikołaj z Zakrzowa	1444, 1448
Mikołaj Pieniążek z Witowic	1448, 1458
Piotr z Lucjanowic	1458, 1460
Walter (Waltek) Kesinger z Trzebini	1460, 1471
Jan z Rzeszowa (Rzeszowski)	1471
Grzegorz z Lubrańca (Lubrański)	1479, 1489
Marcin z Borzymowa (Borzymowski)	1490–1502
Jan Jordan	1502–1507
Andrzej Kościelecki	1508–1515
Mikołaj Jordan	1515–1521
Jan Boner	1522–1523
Seweryn Boner	1524–1549
Bernard Maciejowski	1549–1551
Jan Boner (mł.)	1551–1562
Maciej Błeszyński	1562–1567
Jost Ludwik Decjusz (mł.)	1567
Ludwik (Jodocus) Decjusz	1568–1576
Michał Maleczkowski	1577–1592
Franciszek Rylski	1592–1603
Mikołaj Opacki	1603–1608
Jan Płaza	1608–1615
Stanisław Witowski	1615–1633
Adrian Broniewski	1633–1635
Zygmunt Opacki	1635–1647, 1649–1655
Hieronim Radziejowski	1647–1648
Aleksander Płaza	1655
Hieronim Wierzbowski	1657–1665
Stanisław Skarszewski	1665–1675
Jan Szumowski (Szomowski)	1675–1678
Marcin Kazimierz Kątski	1679–1680
Adam Kotowski	1680–1683
Andrzej Nielepiec	1683–1684

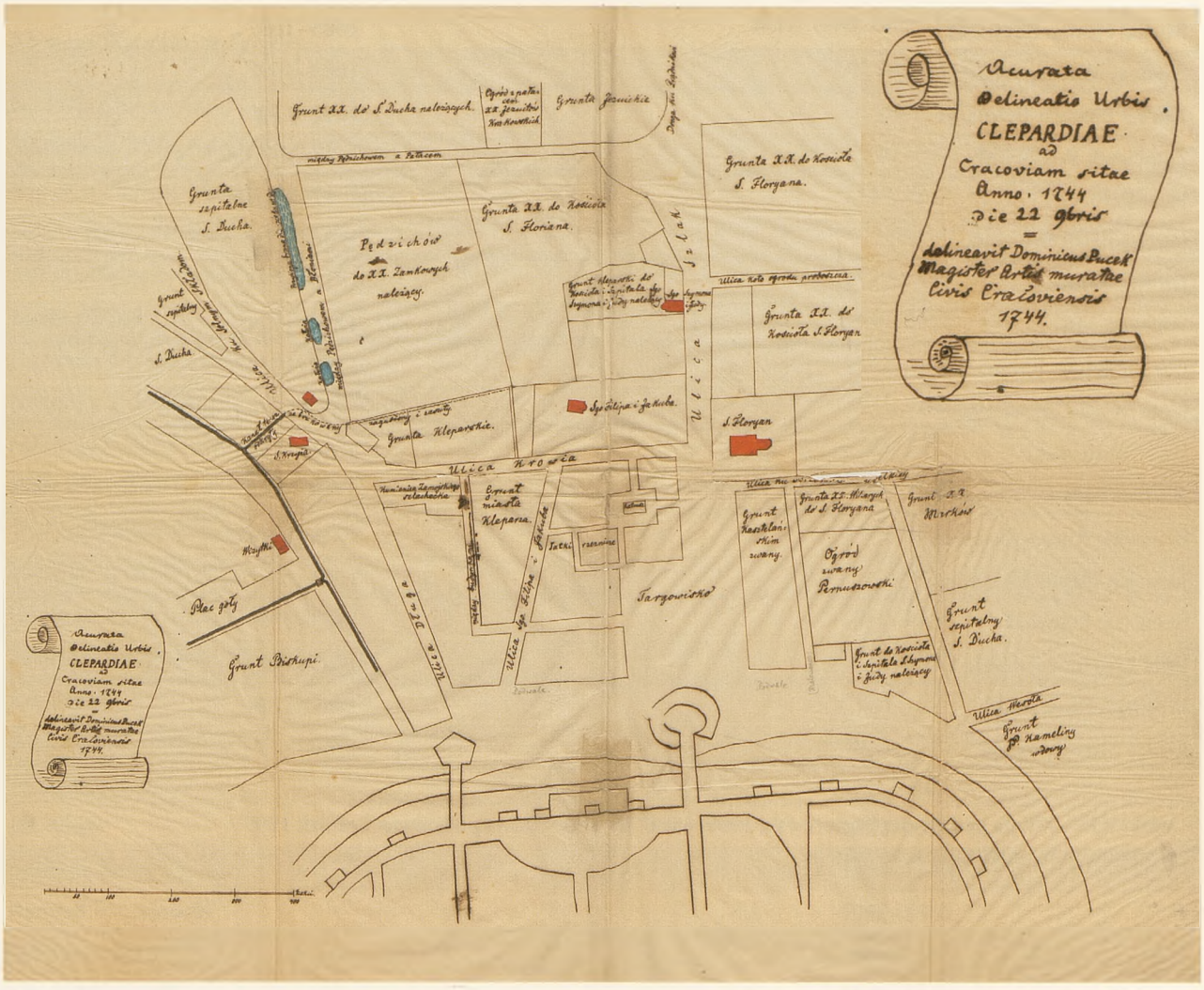
Michał Florian Rzewuski	1685–1687
Atanazy Walenty Miączyński	1689–1692
Adrian Baltazar Bełchacki	1692–1702
Franciszek Wielopolski	1702–1705, 1708**
Józef Potocki	1705–1707, 1709**
Jan Sebastian Szembek	1706–1709
Jan Kempiński	1710–1714
Wilhelm Mier	1715–1724
Gaspar Ernest Blumenthal	1725–1728
Jerzy Marcin Ożarowski	1729–1733, 1733–1735**
Jan Małachowski	1734–1736
Michał (Mikołaj) Święcicki	1736–1738
Stanisław Antoni Jaszewski	1738–1744
Jerzy Jan Detlov Flemming	1744–1763
Stanisław Łętowski	1763–1765
Józef Melchior Jerowski	1765–1767
Wojciech Kluszewski	1767–1779
Ignacy Mikołaj Benoe	1780–1795

* wieki XIV–XV na podstawie: Gąsiorowski 1990, wieki XVI–XVIII na podstawie: Leśniak 1997
** z nominacji Stanisława Leszczyńskiego

Z punktu widzenia całokształtu pozycji miasta i jego mieszkańców zasadniczą cezurą był rok 1366, w którym Kazimierz Wielki przeniósł miasto przy kościele św. Floriana z prawa polskiego na magdeburskie. Jeżeli symbolicznie operować nazwami miasta, to tym samym zamknęła się historia Wysokiego Miasta, a otwarła Florencji-Kleparza.

Ustrojowo z rokiem tym skończyła się dla miasta epoka „wójtowska", z wójtem reprezentującym władcę-właściciela na czele miasta, a rozpoczęła stabilna i trwająca do końca samodzielności miasta epoka „samorządu miejskiego" (w kształcie właściwym dla tamtych wieków), z radą miejską, rajcami i burmistrzami na czele.

Z kolei z punktu widzenia stopnia rozwoju urbanistycznego miasta, liczebności mieszkańców i ich zamożności oraz znaczenia gospodarczego miasta Kleparz przez swoje dzieje przechodził przez trzy okresy: stopniowego wzrostu (od lokacji do końca średniowiecza), rozkwitu i świetności (cały wiek XVI i pierwsza połowa XVII wieku) oraz schyłku i upadku (od wojen szwedzkich w drugiej połowie XVII wieku do końca samodzielności miejskiej). Kondycja Kleparza niczym się więc nie różniła od kondycji przez wieki właściwej Krakowowi i pozostałym jednostkom osiedleńczym tworzącym krakowską aglomerację. Miasto to nie było „szczęśliwą wyspą" w tym zespole, nie miało się też w okresach trudnych wiele gorzej – na miarę zajmowanej pozycji – niż stołeczny Kraków i silniejszy od zarania Kazimierz. Istotna jednak uwaga: hamulcem rozwojowym, a nawet więcej, stałym zagrożeniem egzystencjonalnym Kleparza było jego usytuowanie na północnym przedpolu obronnym Krakowa, szczególnie narażonym na ataki nieprzyjaciel-

Plan Kleparza z 1744 roku, wyrysowany przez krakowskiego mistrza budowniczego Dominika Pucka (w przerysie – z tek Żegoty Paulego). Zaznaczony po stronie wschodniej „Grunt Biskupi" to jurydyka Biskupie, na północnym wschodzie „Grunta szpitalne S. Ducha" to jurydyka Błonie, od strony północnej „Pędzichów do XX. Zamkowych należący" to jurydyka Pędzichów oraz na północ i północny wschód „Grunta XX. do Kościoła S. Floriana" to jurydyka Szlak, to jest proboszczowska św. Floriana. Nad znajdującym się naprzeciwko Barbakanu targowiskiem zaznaczony ratusz, wyrysowane ulice: Długa (kończyła się na wysokości kościoła św. Krzyża, dzisiejszy pl. Słowiański), nieistniejąca już ul. św. św. Filipa i Jakuba, następnie Krowia (dzisiejsza św. Filipa) i Szlak (dzisiejsza Warszawska). Dzisiejszą ul. Szlak w północnej części oznaczono jako „między Pędzichowem a Pałacem", natomiast nie zaznaczono dzisiejszej ul. Pędzichów, biegnącej na wschód od kościoła św. Krzyża, między gruntami kleparskimi a gruntami Pędzichowa. Kolorem czerwonym wyróżniono kościoły, kolorem niebieskim zbiorniki wód opadowych, zwane tu „kałużami" (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 5447, nr 5)

skie i szczególnie bronionym fortyfikacją miejską Krakowa z bramami Floriańską i Sławkowską oraz Barbakanem. Wprawdzie Kazimierz Wielki w akcie lokacyjnym z 1366 roku obiecał miastu *otoczyć je murem i nigdy go nie zburzyć*, ale muru obronnego nie wybudował, dotrzymując zatem tylko drugiej części zobowiązania. Z punktu widzenia sztuki wojennej nie było zasadne obwarowanie przedpola obronnego Krakowa, a w ślad za tym – budowanie tam z materiałów bardziej trwałych niż drewno. To bezsprzecznie zaciążyło na losach Kleparza niszczonego w trakcie wojen w szczególny sposób (także przez obrońców Krakowa), a w okresach pokoju specjalnie narażonego na pożary właśnie przez ten charakter zabudowy. Przykładem było spalenie drewnianego miasta i jego rujnacja podczas oblężenia Krakowa przez wojska Maksymiliana Habsburga w 1587 roku – w okresie trwania prosperity dla Krakowa i jego satelitów. Nie bez przyczyny w XVII wieku na kanwie kolejnych wydarzeń wojennych Wespazjan Kochowski komentował:

Kleparz znowu chcą palić, więc namówić kogo,
By dom kupił, dostałby teraz go niedrogo
(cyt. za: Dzikówna 1952, s. 82).

Z tego punktu widzenia takie, a nie inne usytuowanie terytorialne Kleparza w obrębie krakowskiej aglomeracji było elementem osłabiającym pozycję rozwojową miasta. Jednak na poziomie większego uogólnienia jeszcze raz należy stwierdzić, że Kleparz w równej mierze dzielił dobre i złe zrządzenia dziejowe całego zespołu miejskiego ze stołecznym Krakowem na czele i przebył wspomniane trzy okresy historyczne tak samo, jak cała aglomeracja.

5. Położenie, ludność

Jak już zaznaczano, Kleparz jako osadę miejską ulokowano na miejscu dawnego skupiska osiedleńczego istniejącego u stóp kościoła św. Floriana, na gruntach książęcych, które Bolesław Wstydliwy przekazał mieszczanom krakowskim w 1257 roku, a które następnie z powrotem znalazły się w rękach książęco-królewskich. Kleparz, zajmując teren bezpośrednio na północ od murów miasta Krakowa, niejako osłaniał stolicę od tej strony, podobnie jak Kazimierz od południa.

Miasto „odwrócone przodem" (rynkiem) w kierunku Krakowa, początkowo sięgało bezpośrednio jego murów obronnych, na wysokości bram Floriańskiej i Sławkowskiej, z czasem jednak królewskim zarządzeniem zabrano Kleparzowi wał przedpola przed tymi murami (dzisiejsza ul. Basztowa). Po przeciwległej, północnej stronie, granice Kleparza wytyczała dzisiejsza ul. Pędzichów; do naszych czasów zachował się kamień graniczny dzielący miasto i jurydykę Pędzichów. Zachodnią granicę stanowiła ul. Długa, z zabudową po obu jej stronach wchodzącą w granice miasta – domy przylegające do tyłu zabudowy zachodniej pierzei ul. Długiej wchodziły już w skład jurydyki Biskupie. W części północno-zachodniej, na wysokości dzisiejszego pl. Słowiańskiego, Kleparz sąsiadował z jurydyką Błonie zakleparskie, natomiast od strony północno-wschodniej, w rejonie dzisiejszej ul. Warszawskiej, miasto graniczyło z jurydyką Szlak. Na wschodzie, od strony Krakowa, rozciągało się niewielkie przedmieście kleparskie, sięgające po dzisiejszą ul. Zacisze, gdzie już rozpoczynały się tereny jurydyk Lubicz i Wesoła.

Oprócz południowej strony miasto było więc otoczone jurydykami. Było to zgodne sąsiedztwo, z wyłączeniem jurydyki Błonie. Tak jak miasto Kraków toczyło ustawiczne spory z klasztorem św. Ducha uzurpującym sobie prawa do tej jurydyki i gospodarującym tam na drodze faktów dokonanych, tak miasto Kleparz spierało się z duchakami o dostęp do dawnych pastwisk oraz starało się zwalczać konkurencję, jaką stanowili zamieszkali w tej jurydyce rzemieślnicy-partacze i handlarze. Wyrazem tego była złożona w 1577 roku przez burmistrza i rajców kleparskich skarga (z elementami życzliwego donosu) do sądu grodzkiego na proboszcza duchackiego, gdzie zapisano:

Na którym to Błoniu proboszcz pomieniony dozwolił nabudować domów i karczem gościnnych, w których stawa gości dosyć i złodziejstwa i nierządnic i hultajów tam się chowa siła, którzy w nocy wyszedłszy kradną, odzierają w mieście Kleparzu. Tamże oświadczono jest, iż tam w tych domiech dosyć przekupniów, którzy każdą rzecz pierwej przekupią przed miastem, a potem do miasta niosą, a w dwójnasób drożej przedają. Tamże świadczono też, iż w tych domach piekarze mieszkają, którzy skupują zboża, nie dopuszczając do miasta Kleparza na chleby; a mielą w młynach postronnych, opuszczając młyny Króla J. Mci. Z którego zabudowania i takich ludzi przechowywania miasto Kleparz wielką szkodę ma.

Mieszczanom kleparskim przysługiwały prawa obywatelskie na równi z mieszczanami Krakowa czy Kazimierza – obowiązywało ich wszak to samo prawo magdeburskie. Ale samo formalne przyjęcie do prawa miejskiego nie nadawało przybyszowi czy mieszkańcowi faktycznego charakteru mieszczanina. Jak podkreśla się w literaturze, ludność Kleparza była bardziej „przedmieszczańska" niż mieszczańska. Parała się przeróżnymi rzemiosłami, wśród nich rzeźnictwem, piekarnictwem (w konkurencji z sąsiadującymi piekarzami pędzichowskimi i błońskimi), sukiennictwem, kuśnierstwem, bednarstwem, stolarstwem, szewstwem, kowalstwem. Prowadzono hodowlę zwierząt i uprawę roli. Istnieli przekupnie, nie rozwinęło się jednak kupiectwo, o wytworzeniu się w tej społeczności „stanu kupieckiego" nie mówiąc. Natomiast stałym źródłem dochodów dla najzamożniejszych kleparzan było prowadzenie zajazdów dla przybywających do Krakowa. Kleparz, wykorzystując swoje położenie na szlakach z Warszawy i ze Śląska, stał się swego rodzaju „sypialnią" dla przyjeżdżających do stolicy w interesach handlowych czy innych. Liczne „domy wjezdne", czyli posiadające zajazd dla gości, wyposażone były w wielkie stajnie i wozownie, mogące pomieścić – jak podają regestry – nawet do dwustu koni. Łączyło się to z karczmarstwem oraz piwowarstwem. Przy całej więc formalnej miejskości Kleparza, utrzymywaniu stosownego miejskiego sztafażu i świadomości miejskiego statusu, cechą środowiska mieszkańców było zachowanie rustykalności i towarzyszącej jej podmiejskiej ludyczności, barwnie utrwalonej w zapisach ksiąg sądowych.

W Kleparzu dominowała zawsze ludność polska, choć w wiekach XIV i XV spotkać można w zachowanych dokumentach szereg nazwisk niemieckich, a w XVI wieku włoskie.

Społeczność kleparska w latach samodzielności miejskiej nie wydała zbyt wielu znanych postaci o znaczeniu ponadlokalnym, nie osiadali też tam ludzie wybitni. Kto znaczył więcej, ten przewinął się przez karty historii władz miejskich, o czym dalej – tu poprzestańmy na odnotowaniu dwóch wybitnych mieszkańców-rajców kleparskich: z pierwszej połowy XVI wieku Jana z Koszyczek (nr 60) i z drugiej połowy XVIII wieku Kaspra Meciszewskiego (nr 201). Nie odnotowano też trendu do przenosin do miasta Krakowa, czyli do swego rodzaju „awansu", który wykraczałby poza ramy zwykłej migracji pomiędzy jednostkami krakowskiego zespołu osadniczego. Z bardziej znaczących migracji odnotujmy przenosiny do Krakowa Marcina, syna rajcy Urbana rzeźnika (nr 66) i brata rajcy Tomasza Urbankowicza (nr 87); wszedł on do stołecznego patrycjatu i w 1578 roku zasiadł w krakowskiej radzie miejskiej.

Kleparz był małym miasteczkiem, z jednej strony ograniczonym terytorialnie wałem przed murami obronnymi Krakowa, z pozostałych zaś otoczonym stabilnymi jednostkami osadniczymi w postaci jurydyk – zatem bez możliwości rozwoju terytorialnego (z wyjątkiem małego, z kilkoma domkami, przedmieścia kleparskiego, które ukształtowało się na wschód od cmentarza kościoła św. Floriana). Sercem Kleparza był kościół św. Floriana, centrum – rynek z ratuszem, natomiast najbardziej eksponowaną i prestiżową lokalizacją (oprócz rynku) do zamieszkania – ul. Długa. Przy tej zwartości terytorialnej zliczenie domów i mieszkańców nie powinno nasuwać wątpliwości, jednak zachowane dane okazują się skąpe i niepewne. Przyjąć należy, że w okresie świetności Kleparza, w „złotym wieku" krakowskiej aglomeracji, miasto liczyło około tysiąca mieszkańców, przy zabudowie sięgającej około stu pięćdziesięciu domów. Trwałymi budowlami było pięć kościołów, dwa szpitale i kilka dworków szlacheckich z pałacykiem Montelupich (na granicy z jurydyką Szlak) oraz dworkiem Pernusów (w południowo-wschodniej części miasta) na czele. Te mocno niepełne dane o zabudowie i liczbie mieszkańców obrazuje tabela:

Rok	Liczba budynków	Liczba mieszkańców
po 1587		ok. 1000
1631	2 kamienice, 150 domów drewnianych (oraz 5 kościołów i 2 szpitale)	
1655	113 domów	
1662		321
1676	21 domów, 27 domków	
1690	80 domów	
1720	4 kamienice, 26 domów drewnianych, 2 dworki, 8 domostw murowanych zrujnowanych	
1790	93 domy (w tym 9 szlacheckich)	
1792	17 kamienic, 103 domy drewniane (oraz obiekty kościelne, przykościelne i szpitalne)	ok. 700

6. Władze kleparskie

Jak zaznaczono już wcześniej w podrozdziale dotyczącym ustroju Kleparza (Wysokiego Miasta, Florencji) z czasów sprzed lokacji na prawie magdeburskim, to jest z okresu funkcjonowania miasta pod rządami prawa polskiego, nie zachowała się żadna wiedza ponad tę, że istniał w nim urząd wójta. Trudno stwierdzić, czy był to wójt dziedziczny, zasobny w uposażenie składające się na wójtostwo, czy też tylko przedstawiciel królewski do administrowania miastem i sądzenia jego mieszkańców. Podobnie jedynie można się domyślać, że wytworzyła się instytucja ławy miejskiej sądowej, choćby wzorem miast sąsiednich (Kleparz uzyskał prawo magdeburskie najpóźniej z miast aglomeracji krakowskiej, stąd wcześniejsze recepcje rozwiązań ustrojowych są prawdopodobne). Zawarte w akcie lokacyjnym z 1366 roku sformułowanie: *Wójta, mieszczan i wszystkich mieszkańców wspomnianego miasta* [Florencji] *uwalniamy i wieczyście wyjmujemy spod wszelkich praw, sądów oraz władzy wojewodów, kasztelanów, sędziów, podsędków i wszelkich urzędników naszego Królestwa* [...] *wójt zaś* [odpowiadać będzie] *przed nami lub w naszym sądzie generalnym* (tłum. B. Wyrozumska, [w:] Wyrozumska 2007, s. 64), wskazuje na urzędniczy w tym czasie charakter wójtostwa, rangi dopiero podniesionej na wyższy poziom poprzez nadanie miastu prawa magdeburskiego.

Wejście Kleparza z rokiem 1366 w reżim prawa magdeburskiego, w jego zasady i rozwiązania rozwijane licznymi postanowieniami królewskimi oraz zwyczajem ukształtowało stabilny co do zasady, a modyfikowany w szczegółach model ustrojowy miasta. Był on oparty na zasadzie samorządowej, w ówczesnym tego pojęcia znaczeniu, to jest rządzenia się poprzez własne organy miejskie obsadzane personalnie z grona własnych mieszczan, legitymujących się nie mandatem pochodzącym z powszechnych wyborów, lecz nominacją pochodzącą z zewnętrznego nadania.

Zasady ustrojowe miast Rzeczypospolitej rządzących się prawem magdeburskim oraz jego funkcjonowanie i ewoluowanie opisano obszernie w kontekście miasta Krakowa w tomie poświęconym włodarzom stolicy (zob. *Poczet* 2010). Tu zatem po części przypomnienie esencji tej materii, po części ukazanie odrębności właściwych miastu Kleparz.

Konstrukcja ustrojowa stawiała na czele władz miejskich radę miasta złożoną z rajców i wyłanianego spośród nich burmistrza. Była to władza jednocześnie uchwałodawcza, zarządzająco-wykonawcza i sądownicza (burmistrz był tu emanacją rady, rajcą „pierwszym wśród równych", z kompetencjami organizującymi działania rady). Władzami sądowniczymi byli wójt oraz ława miejska sądownicza, działający, w zależności od kategorii spraw, albo oddzielnie, albo wspólnie. Z czasem wytworzyła się trzecia władza w postaci reprezentacji pospólstwa, czyli ogółu mieszkańców, mająca przede wszystkim charakter kontrolny, w niektórych okresach i dla niektórych kategorii rozstrzygnięć także współstanowiący, w rozumieniu działania wspólnego z przedstawicielami pozostałych władz miasta lub tylko udzielania przyzwolenia na to działanie.

Jak już podkreślono, najwyższą władzą w mieście była rada miejska (*officium consulatus*), urząd kolegialny złożony z rajców (*consules*). Wprawdzie pierwsza zachowana wzmianka o kleparskiej radzie miejskiej pochodzi z 1393 roku, to jednak bez wątpienia początki tego organu muszą sięgać okresu bezpośrednio po lokacji miasta na prawie magdeburskim w 1366 roku, jako że była ona węzłową instytucją samorządzenia się miast według prawa magdeburskiego. „Po sąsiedzku", w Krakowie, wiodąca pozycja rady w mieście kształtowała się już od roku 1312, drugie leżące w pobliżu miasto, Kazimierz, budowę swojego samorządu rozpoczynało od lokacji w 1335 roku, czyli już trzydzieści lat wcześniej – wzorce były więc pod ręką i trudno przyjąć, że mogły istnieć przyczyny, dla których tej ukształtowanej już i okrzepłej od dawna w miastach „bliźniaczych" węzłowej instytucji nie wprowadzono w Kleparzu bezpośrednio po akcie nowej lokacji. Brak jednak źródłowych przekazów o pierwszych dziesiątkach lat organizacji i funkcjonowania rady, nieznane są więc również relacje, jakie w tych początkach istniały między wójtostwem kleparskim a tamtejszą radą miejską, co było szczególnie ważne dla tworzenia się ram ustrojowych miasta. Jakkolwiek się one układały, siła rady rosła, skoro już w 1412 roku przystąpiono do wykupienia wójtostwa, finalizując w 1421 roku tę transakcję, będącą w istocie przemianą ustrojową polegającą na podporządkowaniu sobie urzędu wójta.

Odcisk najstarszej ze znanych pieczęci miasta Kazimierza – pieczęci ławniczej z dokumentu wystawionego w 1442 roku; w polu pieczętnym część ręki z dłonią uniesioną ku górze, z trzema placami wyprostowanymi, co interpretowano jako nawiązanie do relikwii św. Floriana, jako symbol błogosławieństwa albo jako gest podczas składania przysięgi przed ławą miejską. W otoku napis: S[IGILLVM] SCABINORVM DE SANCTO FLORIANO – PIECZĘĆ ŁAWNIKÓW ŚWIĘTEGO FLORIANA, *zatem użyto tu nazwy miasta stosowanej ówcześnie równolegle z nazwą „Florencja" (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, dok. perg. 100)*

Skład rady kleparskiej do XVIII wieku był co do zasady niezmienny, liczył sześciu rajców. W XVIII wieku, w okresie zubożenia i postępującego upadku miasta, skład ten ograniczono do pięciu osób, aby pod koniec istnienia miasta powrócić do liczby sześciu członków tego gremium. W Krakowie rada miejska liczyła do schyłku XIV wieku sześciu rajców, a następnie, już trwale, do końca I Rzeczypospolitej – ośmiu, w Kazimierzu zaś do roku 1419 w radzie zasiadało sześciu rajców, następnie po przyłączeniu Stradomia liczyła ona ośmiu członków (dwóch reprezentowało Stradom), aż w końcu od 1787 roku ograniczono ich

Odciski w wosku pieczęci mniejszej radzieckiej kleparskiej według wzoru pochodzącego z początku XV wieku; w polu pieczętnym ujęte w ramkę z czterech łuków wyobrażenie postaci św. Floriana jako rycerza w zbroi, z proporcem na drzewcu w prawej ręce i podłużną tarczą z widocznym mieczem w lewej ręce, w otoku napis: S[IGILLVUM] FLORE[N]CI[E] MINVS – PIECZĘĆ FLORENCJI MNIEJSZA; *odcisk pierwszy z roku 1452, drugi niedatowany, trzeci z roku 1577 (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 136, 565; Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Piecz. Luz. 101)*

liczbę do czterech. Ukazuje to jednolitość zasady, przy zachowaniu zróżnicowania szczegółowych rozwiązań w ramach krakowskiego „trójmiasta".

Królewskie miasto bezpośrednio podlegało wielkorządcy krakowskiemu. On też lub upoważniony przez niego urzędnik wielkorządowy dokonywał w imieniu króla wyboru rajców, niezmiennie na roczną kadencję. Dokonywano tego najczęściej z początkiem roku kalendarzowego, ale były liczne wyjątki, w tym wybory grudniowe w roku poprzedzającym kadencję czy kooptacje na zwolnione miejsca jednostkowe w trakcie roku. Były też okresy, szczególnie w drugiej połowie XVIII wieku, długotrwałego pozostawiania wakatów i prolongowania kadencji rajców wybranych wcześniej – co też jednak było wyborem. Używa się tu pojęcia „wybór", przemiennie z terminami „nominacja", „powołanie", choć istotę tego aktu najlepiej oddaje stosowana w kleparskich księgach radzieckich formuła opisująca ten akt jako „wybór i powołanie". Element „wyboru" tkwił

w prawie rady miejskiej ustępującej do prezentacji wielkorządcy kandydatów na rajców w radzie nowej, kolejnej kadencji – rajcy więc wybierali, ale tylko kandydatów. Kandydatury nie wiązały wielkorządcy, więc już od zręczności politycznej i dyplomatycznej rajców ustępujących zależało, czy późniejsza decyzja wielkorządcy była zgodna z ich intencją. Po tych zabiegach dopiero następował właściwy akt „powołania". Powołanie to było więc aktem autonomicznym wielkorządcy i nie stanowiło jedynie zatwierdzenia wyboru dokonanego przez radę. Kleparz (jak i Kazimierz) nie otrzymał przywileju samodzielnego wyboru rajców – prawo takie posiadał stołeczny Kraków na mocy przywileju wydanego przez Jana III Sobieskiego w 1677 roku.

Rajcą mógł zostać tylko mieszczanin Kleparza, czyli mieszkaniec przyjęty do prawa miejskiego – obywatel kleparski. Z czasem kryteria uległy zaostrzeniu. W 1590 roku Zygmunt Waza swoim postanowieniem określił, że rajca musiał być piśmienny, wcześniej obeznany z urzędowaniem w ławie miejskiej, winien być katolikiem i posiadać w mieście majątek nieruchomy. Zasady te obowiązywały do końca kleparskiej samodzielności miejskiej, powoływano się na to postanowienie królewskie jeszcze w 1793 roku podczas ostatniego wyboru rajców.

Nowo nominowany rajca składał na ręce wielkorządcy lub jego przedstawiciela przysięgę, która według zapisu z 1774 roku brzmiała:

Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy Świętey Jedynemu, iż Królowi Jego Mości Polskiemu Panu Naszemu Miłościwemu y też wszystkiemu Pospólstwu Miasta tego być wiernym y sprawiedliwym równie wszystkim, tak bogatym iako ubogim, sąsiadom i gościom czynić i mnożyć, a niesprawiedliwość tępić y niszczyć, praw, przywileiow, poczesności y pospolitego pożytku Miasta tego strzec

Odciski w wosku przez papier (w drugim przypadku papier usunięty) pieczęci burmistrzowskiej kleparskiej z dokumentów z lat 1547 i 1560: w polu pieczętnym postać św. Floriana w zbroi, trzymającego w prawej ręce naczynie, z którego wylewa wodę, lewa ręka wsparta na biodrze, w otoku napis: S[IGILLVM] PROCON[SULIS] DE KLEPARZ – PIECZĘĆ BURMISTRZOWSKA KLEPARZA
(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 437, s. 46, 53)

Odcisk pieczęci radzieckiej miasta Kleparza pochodzącej z XVII wieku, używanej w wieku XVIII, a także w pierwszym okresie po włączeniu tego miasta do Krakowa, do 1802 roku, tu z dokumentu wystawionego w 1793 roku; w polu pieczętnym postać św. Floriana trzymającego w prawym ręku włócznię z proporcem, natomiast w lewym naczynie, z którego wylewa wodę na płonący kościół, w otoku napis: SIGILLUM CIVITATIS S[ACRAE] R[EGIAE] M[AIESTATIS] CLEPARDIENSIS – PIECZĘĆ MIASTA KRÓLEWSKIEGO KLEPARZA
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 114, s. 2)

Odcisk pieczęci miejskiej Kleparza sporządzonej najwcześniej w drugiej połowie 1791 roku, pierwsza i zapewne ostatnia z napisem w języku polskim; w środkowym polu postać św. Floriana jak na poprzedniej pieczęci, w otoku napis: PIECZĘĆ MIASTA WOLNEGO RZECZYPOSPOLIT[EJ] KLEPARZA; *tytułu „miasta wolnego" Kleparz nie posiadał, w trakcie sporu z Krakowem o utrzymanie samodzielności sporządzono tę pieczęć z nazewnictwem wprowadzonym dla miast ustawą* Urządzenie wewnętrzne miast wolnych Rzeczypospolitej *z 1791 roku niejako na wyrost i jako wyraz aspiracji; pomimo posiadania już przez Kleparz statusu tylko dzielnicy Krakowa, pozostawała ona w użyciu co najmniej do 1796 roku*
(Biblioteka Jagiellońska, sygn. 103145 III, s. 160)

y doglądać chcę iako naylepiey będę mógł y umiał, taiemnic Miejskich nikomu nie wziawiać, słowem ani uczynkiem rostyrków niedopuszczać w Mieście, sierot y wdów podług swej mocy bronić, a pożytku Rzeczy Pospolitej tak pilnie, wysoce a ostrożnie szukać chcę iako swego własnego, a rostyrku żadnego albo rozdwojenia w Mieście dopuścić nie chcę, tak mi Panie Boże pomóż y Wszyscy Święci (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 121, s. 5).

Za dokonanie aktu nominacji i zainstalowanie rajców na urzędzie (ogłoszenie ich wyboru oraz odebranie przysięgi) wielkorządca otrzymywał zwyczajowe dary, natomiast rajcy po raz pierwszy wybrani do rady miejskiej wkupywali się do grona, jak to nazwano, „kolegów" wystawnymi kolacjami.

Sprawowanie urzędu rajcy było najwyższą godnością w mieście, sytuowało też wysoko w kontaktach z innymi miastami. O ile w Krakowie wytworzył się patrycjat miejski, który stanowili przede wszystkim powiązani ze sobą majątkowo i skoligaceni najbogatsi kupcy, prowadzący działalność na skalę ogólnokrajową i szerzej, ogólnoeuropejską, to w miastach satelickich, Kleparzu i Kazimierzu, taka elitarna warstwa nie wytworzyła się. W Kazimierzu będzie można mówić o pewnej elicie miejskiej, dla której jednak użycie określenia „patrycjat" byłoby nadużyciem. Krakowski patrycjat dzierżył władzę, obsadzał urzędy, tworzył dynastie sprawujące najwyższe miejskie godności. Podobnie, choć na znacznie mniejszą skalę, było z elitą kazimierską, jednak mniej hermetyczną, bardziej płynną, wymienną. Można sądzić, że w Kleparzu nie wytworzyła się nawet tego rodzaju elita, o której mowa w kontekście Kazimierza. Oczywiście byli mieszczanie najbogatsi, najbardziej rzutcy, posiadający powiązania rodzinne, lecz wszystko to na skalę jednak prowincjonal-

ną, miasta ubogiego, o społeczności w dużej mierze przedmieszczańskiej. Trudno tu mówić o „elicie kleparskiej" jako grupie społecznej kreującej władzę w mieście i trzymającej ją we własnym kręgu. Jeżeli już, to trafniej byłoby wyodrębnić „elitę władzy" lokalnej jako krąg osób definiowany sprawowanymi w danym czasie urzędami: rajcy, wójta, ławnika, starszego cechowego, pisarza miejskiego – i niewiele więcej. To była elita Kleparza z punktu widzenia władzy w mieście, niebędąca źródłem tejże władzy, lecz wynikiem jej sprawowania. Z tego względu krąg ten był w miarę otwarty, dostępny, nie tak oddalony od przeciętnego mieszczanina jak w Kazimierzu, o Krakowie nie wspominając.

W literaturze spotkać można stwierdzenie, że w obrębie krakowskiego „trójmiasta" właśnie w Kleparzu sprawowanie władzy było najbardziej demokratyczne – można się z tym zgodzić, jeżeli kryterium nie będzie jakiś szczególny udział w tym pospólstwa, lecz możliwość wejścia do „elity rządzącej", możliwość – jak się wydaje – łatwiejsza niż w Kazimierzu, nie wspominając nawet o Krakowie.

Łatwiejsza nie oznacza jednak łatwa. Powtórzmy: bycie rajcą oznaczało wysoką godność, a co za tym idzie, nie tylko prestiż, ale i inne przywileje. Takiej władzy nie oddaje się bez żalu po rocznej kadencji. I wzorem innych miast zaczął się w Kleparzu proces zamykania się elity władzy, udokumentowany już w roku 1465 wzmianką o kleparskich rajcach starych.

Zatem wytworzyły się dwie kategorie rajców: rajca „nowy" – urzędujący, zasiadający, prezydujący (*consul modernus – residens, presidens*), czyli rajca wybrany do rady miejskiej na roczną kadencję w danym roku, oraz rajca stary (*consul antiquus*), czyli rajca „przeszły", którego kadencja już upłynęła i nie dzierżył w ręce kolejnej nominacji. Ci ostatni, mimo że nie pełnili czynnie urzędu rajcowskiego, to jednak zachowawszy godność rajcy, nadal utrzymywali określony wpływ na bieg rzeczy w mieście, starając się stale poszerzać krąg swojego działania.

W konsekwencji, mówiąc o radzie miejskiej, miało się na myśli sześciu rajców aktualnie urzędujących (*consules residentes*). Natomiast rajcowie przeszli, starzy (*consules antiqui*) tworzyli radę starą – nastąpiła więc swego rodzaju instytucjonalizacja tego gremium, otrzymało ono, czy też wywalczyło, własne – ograniczone, ale jednak – uprawnienia w postaci czy to opiniowania, czy uczestniczenia w podejmowaniu przez radę ważniejszych dla miasta wilkierzy, to jest uchwał z mocą powszechnie obowiązującą w mieście, wpływających na prawa i obowiązki mieszczan i mieszkańców (przykładowo sprawy podatkowe, bezpieczeństwa i porządku publicznego), czy też dokonywania pewnych czynności dotyczących rozporządzania majątkiem miejskim (na przykład dokonywanie dzierżaw czynszów i opłat miejskich). Dochodziło więc do wspólnych obrad rady urzędującej i rady starej – wówczas mowa była o radzie miejskiej w pełnym składzie, nazywanej w Krakowie senatem (*senatus*); nazwa ta w ocalałych źródłach kleparskich nie jest potwierdzona, co nie wyklucza jej ówczesnego stosowania także w Kleparzu.

Z powodu szczupłości zachowanego materiału źródłowego prześledzenie tego procesu zamykania się kręgu rajcowskiego w Kleparzu nie jest łatwe czy nawet możliwe. W Krakowie z końcem XV wieku i z początkiem wieku XVI liczba rajców starych ustabilizowała się na poziomie dwukrotności składu rady urzędującej, zatem rada w składzie pełnym, czyli senat, liczyła sobie łącznie dwudziestu czterech rajców urzędujących i starych, co przetrwało do końca I Rzeczypospolitej. W Kleparzu (podobnie jak w Kazimierzu) liczba rajców starych była odpowiednikiem liczby rajców urzędujących – czyli kleparską radę starą stanowiło sześciu rajców aktualnie nieurzędujących.

Trudno ustalić, kiedy i w jaki sposób domknął się krąg dwunastu rajców, złożony z sześciu rajców urzędujących i sześciu rajców starych. Nominacje do rady urzędującej otrzymywały osoby tylko z tego kręgu, a jego uzupełnienie osobą z zewnątrz

następowało tylko w przypadku powstania wakatu w wyniku śmierci, rezygnacji czy złożenia z urzędu. Tym samym wprowadzono dożywotność urzędu rajcowskiego. Pomijając nadzwyczajne zdarzenia, rajcą było się już do śmierci, rozpoczynając karierę rajcowską od rady urzędującej, aby następnie zasiąść w radzie starej, oczekując na ewentualne kolejne powołanie do składu rajców urzędujących.

Istotą tego mechanizmu, utrwalonego w drugiej połowie XV wieku, prawdopodobnie w czwartej jego ćwierci, i trwającego do końca samodzielności miejskiej Kleparza, opartego na dożywotności na urzędzie rajcowskim, było powoływanie nowych rajców tylko w przypadku zwolnienia się krzesła rajcowskiego w obrębie rady w pełnym jej składzie dwunastu rajców. Był to więc krąg mocno domknięty, a wspomniana wcześniej większa niż w miastach sąsiadujących łatwość dostania się do niego wyraża jedynie to, że w Kleparzu mieszczanin aspirujący do kariery rajcowskiej nie musiał najpierw pokonywać bariery wejścia do elity mieszczańskiej, która wydźwignęłaby go na urząd, bo o takiej elicie trudno w Kleparzu mówić.

Oto jeden z pierwszych zachowanych składów rajców urzędujących Kleparza, z roku 1543, czyli blisko połowy „złotego wieku":

- Mikołaj Mikulecz – kuśnierz
- Florian Fredel – powroźnik
- Stanisław Sosna – kowal
- Jan Pochwa – rzeźnik
- Marcin Poździoch – kowal
- Wojciech – krawiec

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 396)

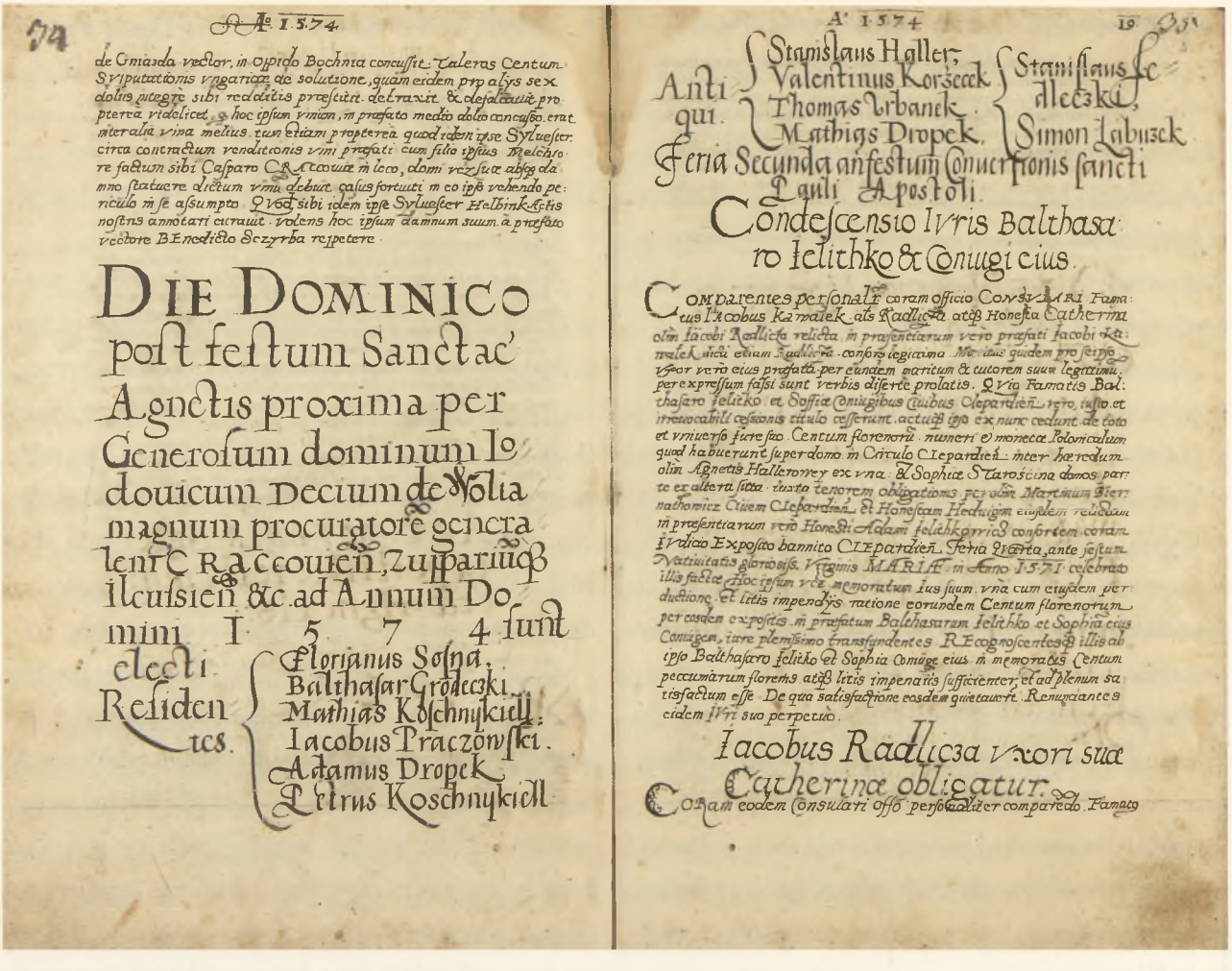
Dla porównania skład krakowskiej rady urzędującej z tego samego 1543 roku:

- Piotr Tanigel – kupiec
- Hieronim Spiczyński – kupiec, literat, tłumacz
- Andrzej Fogelweder – kupiec, prawnik
- Erazm Schilling – kupiec
- Jodok Schilling – kupiec, finansista
- Kasper Gucci – kupiec
- Stanisław Strauss – kupiec, złotnik
- Jędrzej Pierzchała – doktor medycyny, lekarz

(*Poczet* 2010, s. 436, 450, 457–459, 461, 465–456)

O ile rajcowie kleparscy w zdecydowanej przewadze byli rzemieślnikami na skalę lokalną, to krakowscy rajcowie, w przeważającej mierze reprezentujący stan kupiecki, prowadzili handel hurtowy na skalę ogólnokrajową i międzynarodową, w wielu przypadkach posiadając lukratywny status dostawców dworu królewskiego. Były to więc jednak dwa różne światy, choć rządzące się tymi samymi, osadzonymi w prawie magdeburskim zasadami.

Wiek XVIII przyniósł w Kleparzu zmiany ustrojowe dotyczące rady miejskiej – znowu z powodu braku wystarczających źródeł możliwe do uchwycenia tylko na poziomie zasady. Jak już wspomniano, liczba rajców urzędujących ograniczona została do pięciu, dopiero z końcem tego wieku powrócono do składu szcześcioosobowego. Jednocześnie zniknęła z kart ksiąg miejskich instytucja rady starej. Śledząc kariery poszczególnych rajców, można dostrzec okresy, w których zasada dożywotności nie obowiązuje (żyjący nadal byli rajcy nie są powoływani do rady urzędującej, a przy przywoływaniu ich imion we wpisach dotyczących innych spraw z ich udziałem zanika tradycyjne podawanie godności rajcowskiej), jak i takie, w których jest przywracana (czego dowodem są wpisy w księgach wyboru: *na zwolnione miejsce po rajcy*). Mowa jest o okresie prawie stuletnim, na dodatek naznaczonym postępującym zubożeniem, a wręcz upadkiem miasta – należy przyjąć, że w mieście także i w kwestiach ustrojowych wystąpiło rozprężenie, związane z okresowym i zmiennym poszukiwaniem doraźnych rozwiązań. W rozwikłaniu tego problemu nie pomagają zdekompletowane księgi miejskie, na dodatek w XVIII stuleciu prowadzone już niestarannie. Podkreślić jednak należy, że tak opisany stan nie oznacza osłabienia pozycji i roli rady miejskiej –

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1573–1578: strony z wpisem powołania przez wielkorządcę Ludwika (Jodocusa) Decjusza (syna rajcy krakowskiego Justa Ludwika Decjusza i brata wielkorządcy Justa Ludwika młodszego) kleparskiej rady miejskiej urzędującej – consules residentes *na rok 1574 wraz z wyszczególnieniem składu rady starej –* consules antiqui
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 29, s. 34–35)

przeciwnie, ta wręcz wzmacnia się, nadal przejmując kompetencje sądownicze, a w końcu *de facto* wchłaniając do swojej właściwości cały urząd wójtowski, o czym dalej. Sytuacja ta oznacza natomiast wyraźnie obserwowany w przetrwałych do naszych czasów źródłach stan rozluźnienia rygorów i pewnej dowolności, w której wyraźnie zarysowane zasady ustrojowe przestają być czytelne.

Rada miejska była najwyższym organem miejskim o charakterze uchwałodawczo-wykonawczym i sądowniczym (przyjęcie i obowiązywanie zasady trójpodziału władzy to już czasy po utracie przez Kleparz samodzielności miejskiej). Zakres jej zadań i kompetencji był bardzo szeroki, obejmował reprezentację miasta na zewnątrz, funkcje uchwałodawcze w postaci wydawania wilkierzy (aktów prawa miejscowego) i zatwierdzania aktów wydawanych przez inne gremia (na temat statutów cechowych), prowadzenie bieżącej administracji miejskiej, spraw policyjnych, nadzoru nad cechami w mieście, produkcją przemysłową i handlem, gospodarowanie majątkiem miejskim i zarządzanie miejskimi finansami. Do tego dochodził obszar własnej działalności sądowniczej rady, systematycznie poszerzający się kosztem ławy miejskiej i urzędu wójtowskiego. Sądownictwo początkowo ograniczone do spraw handlu i rzemiosła oraz spraw porządkowych i obywatelstwa miejskiego, z czasem objęło także sprawy kryminalne i cywilne, tak sporne, jak i niesporne.

Zatem w dziejach kleparskiej rady miejskiej można wyodrębnić dwa podstawowe okresy: przed wprowadzeniem zasady dożywotności na urzędzie rajcowskim i po utrwaleniu się tej zasady. Kształtowanie się zasady dożywotności było procesem nienaznaczonym zachowanymi aktami formalizującymi ten stan. Można stwierdzić, że dożywotność na urzędzie rajcowskim była właściwa ustrojowi władz kleparskich już w drugiej połowie XV wieku. Jest to jednak twierdzenie mało ostre, więc dokonując dalej idącego uproszczenia, umownie za cezurę stabilizacji ustrojowej najważniejszego organu miejskiego (rady miejskiej) oraz pozycji prawnej jej członków (rajców) można uznać rok 1506, czyli początek panowania Zygmunta Starego, przyjmowany jako schyłek średniowiecza i otwarcie epoki nowożytnej – znajduje to wyraz w takim właśnie podziale biogramów składających się na tę część niniejszego tomu. Z kolei nowożytny okres stabilizacji pozycji kleparskiego urzędu rajcowskiego opartego na zasadzie dożywotności skończył się z nastaniem XVIII wieku, gdy zasady te przestały być trwałe i czytelne, przynajmniej przy próbie ich zrekonstruowania na podstawie zachowanych dokumentów źródłowych. To również znalazło swój wyraz w niniejszym tomie, w układzie prezentacji biogramów rajców z tego okresu.

Na czele rady stał burmistrz (*proconsul, protoconsul, magister civium*); przewodząc najważniejszemu organowi miejskiemu, był głową miasta. Wprawdzie pierwszego znanego nam z imienia burmistrza kleparskiego, Mikołaja Okszmara (nr 5), odnotowano dopiero w 1452 roku, to jednak przyjąć należy, że funkcja ta ukształtowała się równolegle z powstaniem kleparskiej rady miejskiej. Argumentacja jest tu analogiczna, jak podana już wcześniej w kontekście początków rady kleparskiej; dodać można jeszcze ten dość prozaiczny argument, że rada miejska jako organ kolegialny w naturalny sposób, dla elementarnej choćby sprawności, musiała działać pod czyimś przewodnictwem. Z jakiego więc powodu w zachowanych dokumentach funkcja ta jest tak późno eksponowana? Odpowiedzi szukać należy w charakterze i pozycji tej godności w strukturze władz miejskich.

Otóż burmistrz był tylko jednym z rajców, przewodniczącym rajcowskiemu gremium na zasadzie „pierwszego wśród równych". Nie było w interesie rajców osłabianie swej pozycji poprzez przekazywanie szczególnych kompetencji jednemu z nich, co więcej, system pełnienia funkcji burmistrzowskiej zapewniał brak możliwości „wybicia się" jednego z rajców ponad pozostałych. Urzędem było rajcostwo, z czasem dożywotnie, natomiast burmistrzowanie tylko funkcją, i to czasowo znacznie ograniczoną.

Burmistrzem zostawał każdy rajca wybrany do rady urzędującej w określonym roku. Funkcję tę rajcowie pełnili po kolei, wymieniając się i przestrzegając, aby pierwszymi w danym roku byli najstarsi stażem, co nowym rajcom w radzie urzędującej dawało możliwość przyuczenia się przez obserwację do czekającego ich sprawowania burmistrzostwa. Cykle tej rotacji nie są łatwe do ustalenia na podstawienie zachowanych ksiąg rajcowskich. Przyjąć należy, że wzorem Krakowa w okresie początkowym, w XIV wieku i być może pierwszej połowie wieku XV, ta wymiana na funkcji burmistrza następowała co tydzień. Z czasem utrwaliły się okresy czterotygodniowe, co oznaczało dwukrotne w roku sprawowanie burmistrzostwa przez każdego z rajców urzędujących. Zapewne okresy te były także i dłuższe, szczególnie w XVIII wieku, gdy skład rady był uszczuplony i gdy utrzymywały się długotrwałe wakaty w radzie (przykładowo w 1783 roku rajcowie uchwalili sześciotygodniowe okresy burmistrzowania). W każdym razie jednak każdy z rajców urzędujących miał prawo do burmistrzowania i prawo to było realizowane.

O ile w początkowym okresie burmistrzostwo – jak wcześniej zaznaczono – nie było szczególnie wyróżniane, przynajmniej w zachowanych dokumentach, tak już w „złotym wieku" nabiera znaczenia i jest eksponowane (utrwala się formuła stosowana

w aktach pochodzących z urzędu radzieckiego: *burmistrz* i *rada miasta*), aby w XVIII wieku poprzez personalne połączenie burmistrzostwa z wójtostwem nabrać dodatkowego znaczenia (pod koniec samodzielności miejskiej Kleparza funkcjonował nawet odrębny sąd burmistrzowski dla drobniejszych spraw). Zachowane księgi miejskie nie dają podstawy do twierdzenia, że w jakimkolwiek czasie burmistrzostwo zdominowało urząd radziecki czy też że było ono w jakimś wymiarze w opozycji do rady miejskiej. Analogicznie było w Krakowie i Kazimierzu, natomiast inaczej w mieście żydowskim, gdzie odnotowywano przypadki dłużej czy krócej trwających „dyktatur" pojedynczych burmistrzów przejmujących całość władzy nad gminą, bez chęci dzielenia się nią z pozostałymi starszymi, czyli tamtejszymi rajcami.

Burmistrz reprezentował miasto Kleparz i jego władze na zewnątrz, organizował pracę urzędu radzieckiego, zwoływał obrady rajców i przewodniczył im, nadzorował kancelarię miejską i urzędników miejskich, od 1735 roku w praktyce, a formalnie od 1787 roku pełnił jednocześnie urząd wójta sądowego, co doprowadziło do wykrystalizowania się odrębnego sądu burmistrzowskiego, którego krótką działalność przerwała utrata samodzielności miejskiej. Nie był jednostką nadrzędną wobec rajców, ale miał prawo karania ich za nieobecność lub spóźnienie na obrady rady. Daje się dostrzec utrwalający się z czasem zwyczaj obecności burmistrza przy spisywaniu testamentów. Prawdopodobnie jako przewodniczący rady miejskiej ponosił odpowiedzialność za jej działania, o czym świadczyłyby pozwy mieszczan uznających się w określonej sprawie za pokrzywdzonych decyzjami rady, imiennie wskazujące burmistrza pełniącego funkcję w czasie rozstrzygania o danym zdarzeniu. Dzierżył on także pieczęć miejską radziecką (znana jest własna pieczęć burmistrzowska z połowy XVI wieku), zapewne trzymał też jeden z trzech kluczy do kasy miejskiej.

W roku 1465 odnotowany został w Kleparzu zastępca burmistrza (*viceproconsul*), był nim rajca Wawrzyniec (nr 6); analogicznie funkcję taką zapisano w roku 1503 w odniesieniu do dwóch innych rajców. W literaturze był z tego wysuwany wniosek, że w Kleparzu istniała taka wyodrębniona funkcja, nieznana ani w Krakowie, ani w Kazimierzu. Wiele jednak wskazuje, że jest to nadinterpretacja – z jednej strony incydentalność tych wpisów, z drugiej natomiast nieracjonalność mnożenia i dublowania funkcji w najmniejszej z rad krakowskiego „trójmiasta" pozwalają przypuszczać, że ów zastępca burmistrza to nie wyodrębniona w ramach kolegium rajcowskiego funkcja, lecz po prostu tak pisarz zapisał fakt pełnienia przez któregoś z rajców urzędujących obowiązków burmistrzowskich pod czasową nieobecność aktualnego burmistrza, co było zwykłą praktyką w każdym z trzech miast.

Wójtostwo kleparskie (ściślej: florenckie) pod rządami prawa magdeburskiego jest wspomniane już w akcie lokacyjnym z 1366 roku – wójt (*advocatus*) został podporządkowany sądownictwu królewskiemu, sam z kolei otrzymał do swej właściwości szerokie uprawnienia sądownicze na terenie miasta: *w sprawach kryminalnych i zagrożonych karą śmierci, mianowicie kradzieży, mężobójstwa, podpalenia i jakichkolwiek innych, nadajemy naszemu wójtowi wspomnianego miasta* [Florencji] *wszelką i pełną moc sądzenia, orzekania, skazywania i karania* (tłum. B. Wyrozumska, [w:] Wyrozumska 2007, s. 64). Jednocześnie akt ten milczy w sprawie uposażenia wójtostwa, co pozwala przyjąć, że nie była to instytucja dziedziczna, lecz jedynie urząd o charakterze sądowym. Zachowały się pochodzące dopiero z początku XV wieku ślady wójtostwa kleparskiego jako pewnej pozycji majątkowej, na którą składały się bliżej nieznane nieruchomości oraz wpływy z łaźni miejskiej i traktowanego jako monopol królewski przewozu trunków.

Pierwszym znanym z imienia wójtem kleparskim po lokacji miasta na prawie magdeburskim jest wzmiankowany w 1403 roku Jacuso Kerhnir,

Niemiec, występujący wraz z siedmioosobową ławą miejską, złożoną przeważnie także z Niemców. Już jednak w roku 1404 król, jako właściciel, zastawił wójtostwo za 297 grzywien bez jednego wiardunka mieszczaninowi i rajcy krakowskiemu Michałowi Langowi (Długiemu) z Czirli – miał on je trzymać dziedzicznie aż do spłaty kwoty zastawnej. Dawało to miastu okazję do wykupienia wójtostwa. Wójt był wszak urzędem zewnętrznym w stosunku do miasta, niejako reprezentantem króla w mieście, na dodatek personalnie niezwiązanym z Kleparzem, „obcym". Wzorem więc innych miast, w tym Krakowa, rada miejska sfinalizowała w 1421 roku wykupienie tego urzędu poprzez spłacenie wszelkich należności synowi i imiennikowi zmarłego już Michała Langa. Z tą chwilą wójt stał się urzędnikiem miejskim, mianowanym przez radę miejską i pod zwierzchnictwem rady pozostającym.

Wójt wybierany był przez radę miejską na roczną kadencję, początkowo w dowolnych terminach, później starano się przestrzegać terminów styczniowo-lutowych. Z czasem utrwalił się zwyczaj wybierania wójta z grona rajców starych, co stało się trwałą regułą od roku 1502 (w Krakowie obowiązywał i był przestrzegany wprowadzony w 1475 roku zakaz wybierania wójtów spośród rajców). Począwszy od lat czterdziestych XV wieku, potwierdzany jest źródłowo urząd kleparskiego wicewójta – podwójciego. Ów podwójci (*subadvocatus*) być może był urzędującym wójtem, podczas gdy wójt właściwy mógł być dzierżawcą lub zarządcą wójtostwa rozumianego jako majątek miejski, mógł to też być jednak po prostu zastępca i pomocnik wójta urzędującego osobiście. Podstawowym zadaniem i kompetencją wójta był wymiar sprawiedliwości – organizowanie sądów i osobiste sądzenie, jak też egzekucja wyroków. Zwoływał on ławę sądową i przewodniczył jej oraz sprawował sądy w sprawach drobniejszych, dotyczących kupna, sprzedaży czy przeróżnych skarg.

Jak wcześniej już wspomniano, sytuacja zmieniła się z rokiem 1735, kiedy to wprowadzono nową praktykę obsadzania urzędu wójtowskiego przez każdorazowego burmistrza kleparskiego. Zasadę tę usankcjonowano ostatecznie w roku 1787 uchwałą rady miejskiej. Zgodnie z tą uchwałą urząd wójta kleparskiego pełnić miał każdorazowy burmistrz miasta, który miał przekazywać urząd następcy wraz z funkcją burmistrzowską. Było to wzmocnienie pozycji uzyskującego nowy obszar kompetencji burmistrza, ale jednocześnie doprowadzono w ten sposób do faktycznego zaniku urzędu wójtowskiego w Kleparzu.

Prawdopodobnie wraz z lokacją na prawie magdeburskim powstała kleparska sądowa ława miejska (*officium scabinatus*) jako charakterystyczna na równi z radą miejską instytucja samorządu miejskiego. Po 1366 roku ława pochodziła z nominacji rady miejskiej, dokonującej corocznego wyboru jej składu w liczbie siedmiu ławników. Ławnik (*scabinus, iuratus*) wybierany był w tym samym terminie co wójt; nominowana osoba obejmowała urząd sam w sobie stanowiący znaczną godność miejską, ale też będący niejako „przepustką" do dalszej rajcowsko-burmistrzowskiej kariery. Zarówno w przypadku wójta, jak i ławników powołania danych osób często były ponawiane przez kolejne lata. Siedmioosobowy skład ławy utrzymał się przez cały okres istnienia miasta; ława rozstrzygała większością głosów, stąd nieparzysta liczba jej członków. Ława jako kolegium sędziowskie rozstrzygała sprawy samodzielnie, jednak pod przewodnictwem wójta, który sąd ten zwoływał i przewodniczył mu, bez prawa udziału w głosowaniu. Mowa jest tu o rozwiązaniu modelowym, natomiast inną kwestią jest, na ile praktyka kleparska przez kilkaset lat funkcjonowania miasta modelowi temu odpowiadała – przy szczupłości zachowanego materiału źródłowego przesądzić o tym nie można. Sąd wójtowsko-ławniczy właściwy był dla spraw kryminalnych oraz cywilnych, spornych i niespornych. Ciągłym i niewygasającym problemem była kwestia rozgraniczenia właściwości tego sądu (a ściślej: sądów, ponieważ występował on w różnych

postaciach, zależnych od kategorii spraw i sposobu jego zwoływania i obradowania) od właściwości sądu sprawowanego przez radę miejską. Granica nigdy nie była tu wyraźna, co powodowało spory kompetencyjne, charakteryzujące się stałym dążeniem rady miejskiej do ustawicznego poszerzania zakresu swojej sądowej kompetencji.

W XVIII wieku można zaobserwować utrwaloną już tendencję do przesuwania większej ilości kompetencji ławy sądowej do właściwości rady miejskiej występującej jako organ sądowniczy. Ale jednocześnie ława i ławnicy coraz szerzej dopuszczani byli przez radę do uczestniczenia w rozstrzyganiu spraw pozasądowych, związanych z zarządzaniem miastem. Im bliżej schyłku tego sytemu opartego na prawie magdeburskim oraz samodzielności miasta, tym częściej istotne dla miasta uchwały podejmowane zostają przez reprezentatywne gremium złożone z rajców, ławników i przedstawicieli pospólstwa.

Istotna była możliwość odwołania się od rozstrzygnięć sądów miejskich do Sądu Wyższego Prawa Magdeburskiego na Zamku Krakowskim, ustanowionego przez Kazimierza Wielkiego w 1356 roku. Składał się on z wójta powoływanego przez króla oraz siedmiu ławników mianowanych przez wielkorządcę krakowskiego działającego wraz z wójtem. Kleparzanie mogli składać apelacje, głównie od rozstrzygnięć sądu radzieckiego kleparskiego, także do sądów wielkorządowych na zamku królewskim.

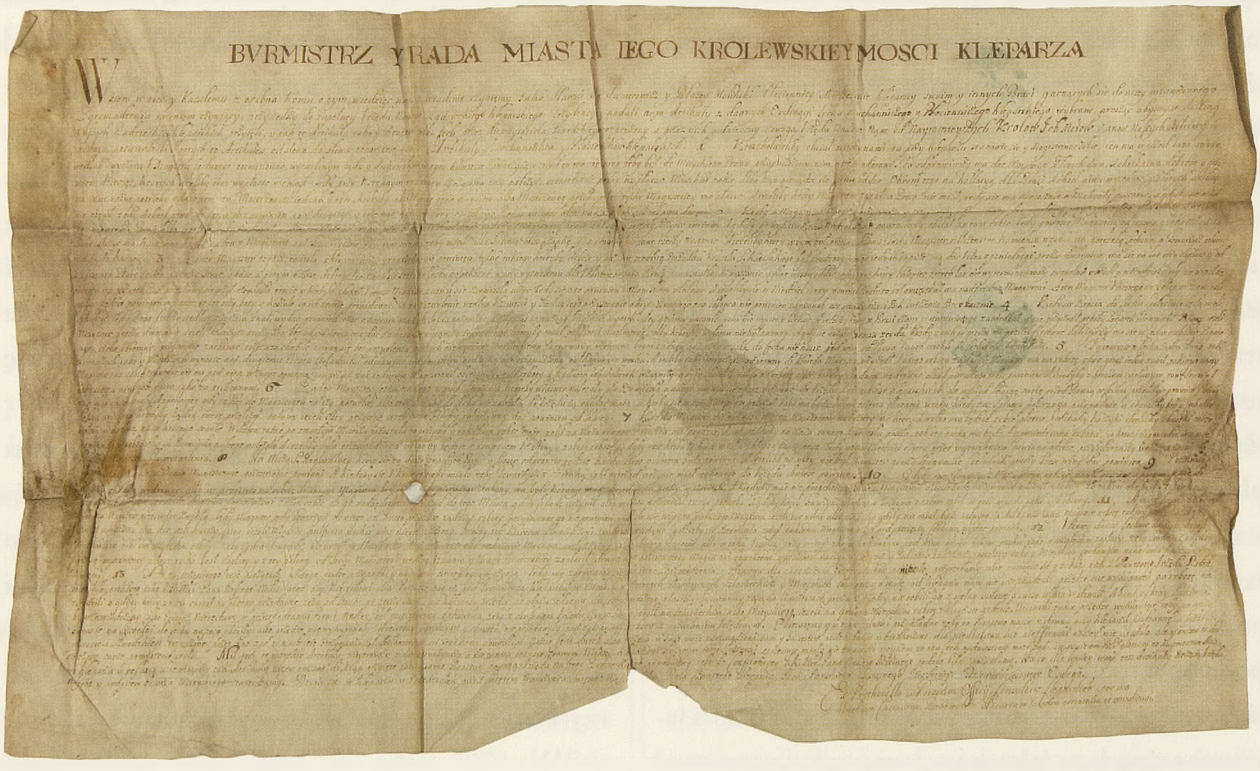
Trzecią siłą, obok rady miejskiej i ławy sądowej, było pospólstwo (*communitas*) – ogół mieszczaństwa, czyli obywateli posiadających prawa miejskie, zorganizowany głównie w cechach rzemieślniczych, z biegiem czasu domagający się udziału w sprawowaniu władzy i wyłaniający swoje przedstawicielstwo. Z istoty swojej ten obywatelski czynnik stanowił przeciwwagę dla głównych organów miasta, a jego siła i skuteczność zależna była od siły społeczności miejskiej oraz światłości i zamożności mieszczan – z czym w Kleparzu nie było najlepiej, stąd też i znaczenie ustrojowe pospólstwa nie było tak duże, jak – przy zachowaniu wszystkich proporcji – w Krakowie czy Kazimierzu. Wzrost znaczenia kleparskiego pospólstwa to okres świetności miasta, od pierwszej połowy XVI wieku do wojen szwedzkich (zapewne jako pochodna dobrej kondycji gospodarczej mieszkańców), a następnie u schyłku Rzeczypospolitej, w tym ostatnim przypadku prawdopodobnie na tle ogólnego wzrostu świadomości obywatelskiej w związku z szerszymi, dziejowymi przemianami.

Udział pospólstwa w prowadzeniu spraw miejskich był realizowany albo poprzez powszechne zgromadzenie (*tota communitas*), albo przez działanie ich przedstawicieli. Zgromadzenia pospólstwa zwoływał urzędujący rajca, prawdopodobnie burmistrz, odbywały się też z inicjatywy *communitas* za zezwoleniem rajcy urzędującego. Ze względu na szczupłość materiałów źródłowych trudno określić częstotliwość tych sesji – od incydentalnych śladów po wysoką aktywność (na przykład w 1782 roku pospólstwo gromadziło się dziewiętnaście razy). Przedmiotem zgromadzeń było postulowanie do rady określonych, istotnych dla mieszkańców rozwiązań, udzielanie zgody na ważne dla ogółu czy poszczególnych grup, głównie zawodowych, uchwały rady (na przykład w 1554 roku zatwierdzenie uchwały broniącej interesów piwowarów, w 1593 roku ugody z Krakowem w sprawie podwód i wyszynku wina) oraz uchwalanie, w różnym zakresie w różnych okresach, podatków. Pospólstwo działało też poprzez swoich przedstawicieli. Spotkać ich można w Kleparzu już w roku 1540, gdy do załatwiania określonych kategorii spraw zgromadzenie delegowało ośmiu swoich przedstawicieli. Pojawiło się także, odnotowane w pierwszej połowie XVIII wieku, znane też z innych miast, kolegium Dwunastu Mężów (*duodecim viros*, *duodecemvirat*) – mężów przysięgłych, przysiężników. Gremium to przede wszystkim sprawowało kontrolę nad finansami miasta, kwitowało roczne rozliczenia rady i jej finansowych urzędników – lonerów. Ta funkcja kontrolna nad gospodarką

i finansami miasta generalnie była najważniejsza w działaniu pospólstwa jako czynnika biorącego udział w sprawowaniu władzy miejskiej – i najbardziej konfliktogenna, choć ślady tego nie są w Kleparzu tak widoczne, jak w Krakowie i Kazimierzu.

Z braku zachowanych źródeł trudno stwierdzić, jaką rolę odgrywały cechy rzemieślnicze w zarządzaniu miastem, czy tylko poprzez wspomniane formy aktywności pospólstwa, czy także we własnym imieniu. Cech (*artificum*) i starszy cechu (*senior artificii*), czyli korporacja zawodowa określonej profesji i jej oficjalny reprezentant, to podstawowe instytucje dla gospodarki miasta. Starsi cechowi odnotowywani byli jako przedstawiciele pospólstwa, w czynnościach urzędowych rady i ławy występowali także w roli urzędowych rzeczoznawców. Nie można jednak mówić o wkomponowywaniu cechów i ich reprezentacji w system sprawowania władzy miejskiej.

Miasto utrzymywało urzędy wyspecjalizowane i urzędników pomocniczych. Prowadzącym gospodarkę majątkiem miejskim i zawiadującym finansami miasta był loner (*lonerus*) – wybierany na okres roczny przez radę i przed nią odpowiedzialny, radzie i pospólstwu składający roczne sprawozdania. Lonerami nie musieli być rajcy, jednak w praktyce utarło się, że corocznie powoływano dwóch lonerów, w tym obu albo przynajmniej jednego z grona rajców urzędujących lub starych. Pod ich okiem działali poborcy podatkowi. Sprawy prawne miasta prowadził syndyk (*sindicus*). Ratuszem zarządzał hutman ratuszny (*capitaneus pretorii, praefectus pretorii*), sprawujący jednocześnie w mieście policję porządkową – urząd ten był odnotowywany w Kleparzu, lecz jego bliższy charakter jest już nie do ustalenia. W działalności sądowej swoją rolę miał oskarżający w imieniu miasta instygator (*instygator*) i wyznaczany „z urzędu" obrońca (*procurator*); na obrońcę wolno było powołać krewnego czy przyjaciela. Rada i ława wyznaczały dla konkretnej osoby „zaufanego męża" – był to opiekun i plenipotent (*tutor et plenipotens*), opiekunów i pełnomocników do występowania w sprawach

BVRMISTRZ YRADA MIASTA IEGO KROLEWSKIEY MOSCI KLEPARZA

Jeden z typowych aktów stanowienia prawa miejscowego – wydany w 1698 roku w Kleparzu przez burmistrza i radę Miasta Jego Królewskiej Mości Kleparza dokument zatwierdzający statuty i artykuły cechu płócienników i barchanników kleparskich, zaczynający się od słów: Wszem w obec y każdemu z osobna komu o tym wiedzieć należy wiadomo czyniemy jako... *(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 824)*

urzędowych przybierali sobie interesanci (uczestnicy postępowań), najczęściej kobiety, o ile nie występowały w towarzystwie mężów, obcy w mieście oraz duchowni, którym nie wolno było stawać przed sądem świeckim. W gronie urzędników miejskich znajdowali się też zaprzysiężeni woźni miejscy (*praecones*), mający swoją rolę na różnych etapach procedur procesowych, od wezwań sądowych po egzekucję orzeczeń (na przykład realizowali czynności intromisji, to jest wejścia w posiadanie nieruchomości zgodnie z sądowym postanowieniem, co odbywało się publicznie, na rynku, w drodze stosownego oświadczenia odczytywanego przez woźnego w obecności świadków). Przysięgłym urzędnikiem był też posłaniec (*nuntius iuratus*), działający prawdopodobnie wymiennie z woźnym miejskim. Byli też inni urzędnicy, jak na przykład rurmistrz (*fontanicus*), sprawujący pieczę nad studniami, wodociągami i kanałami, jak też funkcyjni pomniejsi, strażnicy, słudzy, pachołkowie.

Kategorię samą w sobie stanowiła kancelaria miejska (*officium cancellariae*). O kleparskiej kancelarii z XIV wieku brak jest wiadomości, zachowała się jedynie najstarsza ze znanych pieczęć miejska – ławnicza, wówczas już zapewne stosowana, o czym świadczy pierwotna nazwa miasta zapisana w otoku: *pieczęć ławnicza Świętego Floriana*. Z wieku XV nie zachowały się księgi miejskie, jednak ślady działania kancelarii pozostały w postaci aktów pergaminowych sporządzanych przez te kancelarie (dokumenty ławy, wójta i rady). Z końcem tego stulecia jest już identyfikowany pisarz miejski sporządzający akty pergaminowe i rozpoczynający najstarszą zachowaną księgę ławniczą, otwartą w 1499 roku – był to prawdopodobnie Mikołaj, pełniący jednocześnie urząd podwójciego. Urząd pisarza, zwanego też notariuszem (*scriptor, scriba, notarius*), był w kancelarii najważniejszy, jako jego pomocnik występował zastępca – podpisek (*vicenotarius*). Kancelaria trzymała pieczę nad pieczęciami miejskimi, prowadziła archiwum miejskie, szczególnie bacząc na akta zawierające przywileje miasta, na bieżąco prowadziła księgi miejskie (w języku łacińskim, później polskim), wydając z nich odpisy i oblatując ważniejsze dla miasta dokumenty w księgach innych, głównie grodzkich, prowadzonych na szczeblu administracji królewskiej. Nie jest jasne, czy struktura wewnętrzna kancelarii była jednolita, czy dwoista – czy kancelaria była wspólna dla urzędów radzieckiego, wójtowskiego i ławniczego, czy też istniały odrębne kancelarie radziecka i wójtowsko-ławnicza. Ocalałe podstawowe wytwory działalności kancelaryjnej – księgi miejskie – ukazują instrumentarium kancelaryjne w pełni porównywalne z Krakowem i Kazimierzem, zarówno co do układu ksiąg, jak i sposobu ich prowadzenia. Porównywalny jest też ich poziom staranności i estetyki – wysoki w czasach świetności, nędzny w czasach upadków; jaka była w danym czasie kondycja miast krakowskiego zespołu osadniczego, można wnioskować bez ryzyka błędu z jakości ksiąg miejskich z tego okresu. Jeszcze raz wypada wyrazić żal, że tak mało z zasobów kancelaryjnych miasta Kleparza przetrwało do naszych czasów – te najstarsze, z małymi wyjątkami, przepadły w wielkim pożarze z 1528 roku, w którym spłonął także i ratusz miejski z bogactwem tamtejszej miejskiej kancelarii (podczas tego pożaru widziano św. Floriana ratującego kleparski kościół pod swoim wezwaniem przez polewanie go z nieba wodą ze skopka – od tego wydarzenia ów święty stał się patronem strażaków).

W Kleparzu reprezentowana zatem była w zasadzie pełna struktura podstawowych urzędów miejskich, takich jak i w Kazimierzu oraz w Krakowie. Jednym z wyjątków był brak urzędu wiertelnika (*circulator*) – najogólniej ujmując, rzeczoznawcy w sprawach budowlanych; w miarę potrzeby korzystano z wiertelników krakowskich.

W 1793 roku do ksiąg sądu wielkorządowego krakowskiego wpisano protokół z wyboru rady kleparskiej. W jego treści przewija się szereg

opisanych na poprzednich stronach instytucji ustrojowych i mechanizmów ich działania, tu podanych językiem protokołu w kontekście konkretnego czasu i zdarzenia:

Działo się w Ratuszu Miasta JKM Kleparza w sobotę to jest dnia 12 stycznia Roku Pańskiego 1793.

Jaśnie Wielmożny Józef z Janowic Chwalibóg, Woyski Wyższy Województwa Krakowskiego, Orderu S. Stanisława kawaler, Podrządca y Sędzia Wielkorządów Krakowskich Uprzywilejowany przybywszy do Ratusza tutejszego Jurysdykcją Swoją zafundował y tę Opatrznemu Karolowi Jaworskiemu Woźnemu Przysięgłemu obwołać nakazał a po obwołaney do wyboru Szlachetnych Radnych Kleparskich na miejsca trzy wakujące po dobrowolnym przeszłych Radnych jak to: Urodzonego Meciszewskiego [nr 201] *na 27 listopada R. 1787 w księgach Wielkorządowych Krakowskich, na 10 marca R. 1788 przez Szlachetnego Bartłomieja Fachinettego* [nr 199] *y na 3 listopada Roku zeszłego 1792 w Urzędzie Radzieckim Kleparskim przez Szlachetnego Wincentego Lewińskiego* [nr 200], *od Urzędów Radzieckich tamtejszych odstąpieniu, przystąpił.*

A lubo niektórzy Obywatele Miasta Kleparza odwołując się do elekcyi Radzców Kleparskich przez Jurysdykcyą Ninieyszą Wielkorządową Krakowską na 7 mca Maja Roku 1787 nastapioney, że wówczas nie sam Szlachetny Magistrat Kleparski prezentę kandydatów na Radzców Kleparskich czynił, ale razem y z Szlachetnemi Ławnikami y Dwunastu Mężami Kleparskiemi domagając się, by y teraz tymże samym sposobem prezenta kandydatów nastapiła; domagali się, gdy jednak to z szczególniejszego przypadku, że wówczas po odstąpieniu trzech Radnych Kleparskich od Urzędu Radziectwa szczególnie ieden Szlachetny O[nufry] *Zamoyski* [nr 197] *w Radzie pozostał się, a z tąd kompletu Magistratowego nie było, stało się.*

Z naydawnieyszych zaś czasów zawsze Szlachetny Magistrat Kleparski Radzców tamtejszych ku utwierdzeniu Jurysdykcyi Niniejszej prezentował, jak installacye, a naprzód Szlachetnego Michała Wesołowskiego [nr 193] *y Woyciecha Jastrzębskiego* [nr 194] *Roku 1765 dnia 19 marca, Szlachetnego Antoniego Sobocińskiego* [nr 195] *Roku 1774 dnia 22 grudnia, Szlachetnego Tomasza Pleszanowskiego* [nr 196] *R. 1777 dnia 28 kwietnia y Szlachetnego Onufrego Zamoyskiego R. 1782 dnia 14 marca.*

Nastąpione przekonywają dla tego prezentowanie przez Szlachetny Magistrat Kleparski Szlachetnych Michała Librowskiego [nr 204], *Józefa Boosiewicza* [nr 203] *i Szymona Bielewicza* [nr 205].

Zgodnie z przywilejem Najjaśniejszego niegdy Zygmunta III Króla Polskiego Roku 1590 dnia 22 lutego obierania na Radzców Kleparskich y ławników tamtejszych dozwalającego, w dniach 31 października y 3 listopada Roku zeszłego 1792 przez Szlachetny Magistrat Kleparski z Ławników na Radnych powołanych za dostateczne uznawszy przerzeczonych Szlachetnych Librowskiego, Boosiewicza y Bielewicza bydź Radnemi Kleparskiemi uznał, potwierdził y za Radzców aktualnych miasta Kleparza w Obliczu Zgromadzonych Obywatelów tamtejszych ogłosił y onychże Przysięgi na ten Urząd przepisane natychmiast odebrawszy onychże na miejsca Urzędowe przyzwoite nieodwłocznie zawadził [zainstalował].

Sprawowanie Prezydencyi z porządku na każdego podług zwyczaju przypadające, tak aby każdego z sześciu Radnych tutejszych Prezydencja nie mijała, zaleciła.

Oraz Szlachetnego Szczepana Lubowieckiego jako Najstarszego Ławnika Kleparskiego gdy się pierwsze miejsce do Rady Kleparskiej otworzy, względom słusznym tegoż Szlachetnemu Magistratowi Kleparskiemu polecił y czynność takową Ręką Własną utwierdził (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 116, s. 584).

Jak w lustrze przeglądają się tutaj: powaga miejsca, jakim był ratusz kleparski, elekcyjna właściwość wielkorządcy działającego tu przez zastępcę, rola woźnego miejskiego zapewniającego dokonywaniu aktu publiczność, nieobsadzenie od szeregu

lat, w burzliwym czasie, zwolnionych w radzie miejsc, próba ze strony ławników i rady Dwunastu Mężów dołączenia się do kompetencji rady miejskiej w przedmiocie przedstawiania kandydatur na urząd radziecki, z powołaniem się na niedawny precedens, odrzucenie tej próby przez urząd wielkorządowy z wykazaniem wyjątkowości precedensu i wskazaniem wcześniejszej praktyki zgodnej z regułą wyłącznego prezentowania kandydatów do rady miejskiej przez samą radę, w efekcie przyjęcie prezentacji kandydatur uczynionej wyłącznie przez radę miejską, przywołanie liczącego z górą dwieście lat przywileju królewskiego dla stwierdzenia, że przedstawione kandydatury spełniają wymóg wcześniejszego zasiadania w ławie miejskiej, na koniec dokonanie aktu powołania na urząd oraz odebranie przysięgi i potwierdzenie zainstalowania nowych „radzców" (radnych) na urzędzie. Ponadto zalecenie, aby każdy z tak oto uzupełnionego sześcioosobowego składu rady został dopuszczony do funkcji burmistrzowskiej („prezydencyi") oraz w obszarze pozaformalnym, politycznym, rekomendowanie na przyszłość do rady miejskiej osoby seniora ławników, Szczepana Lubowieckiego – widać był on faworytem wielkorządcy, ale ten, nie chcąc sprzeciwiać się kandydaturom wysuniętym przez radę miejską, ograniczył się do tej dobitnej sugestii. (Na marginesie: dostrzec tu można także zmianę brzmienia nazwy najwyższej miejskiej godności urzędowej: zanikło już brzmienie „rajca", wyparte przez „radzca" – radca, a to z kolei już zastępowane jest przebijającym się nowym brzmieniem „radny").

Jest to zatem przykład działania mechanizmu ustrojowego w przededniu końca miejskiej samodzielności Kleparza. Były to wszak już ostatnie wybory-nominacje do rady miejskiej. Sugerowany czy zalecany przez urząd wielkorządowy na przyszłego rajcę Szczepan Lubowiecki nie doczekał więc tej godności, ale za to wkrótce został nominowany na urząd burmistrza wydziałowego kleparskiego – głowę jednej z dzielnic Krakowa.

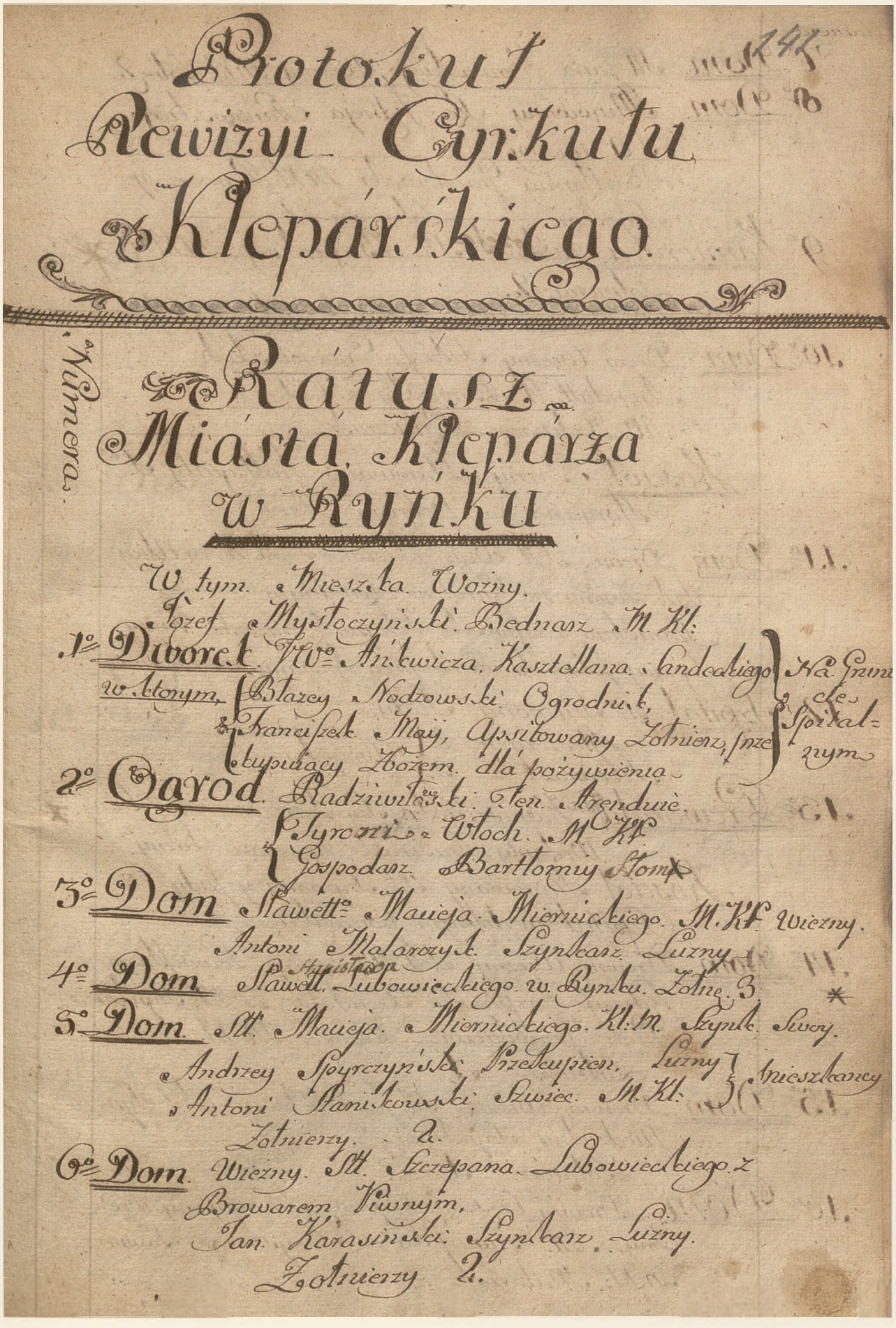
7.
Utrata miejskiej odrębności

Najogólniej rzecz ujmując, od szwedzkiego potopu w skali całej Rzeczypospolitej, w wymiarze krakowskiego zespołu osadniczego i w samym Kleparzu źle się działo. Coraz bardziej niekorzystna sytuacja geopolityczna, przetaczające się wojny i przemarsze wojsk, permanentny kryzys gospodarczy, niemoc władzy centralnej i bezhołowie elit rządzących, w końcu anachroniczność samego systemu państwowego w dobie upowszechniania się nowych, europejskich myśli ideologicznych i modeli polityczno-ustrojowych – wszystko to prowadziło ku upadkowi. Był to schyłek I Rzeczypospolitej, a w tym ogólnym kontekście – także i kleparskiej miejskości.

Pierwszy rozbiór Polski w 1772 roku okazał się dobitnym początkiem końca. Podjęte próby zreformowania państwa (między innymi działalność komisji dobrego porządku), zwieńczone dziełami Sejmu Czteroletniego, nie oparły się politycznej i militarnej sile państw ościennych. Kolejne rozbiory, w latach 1793 i 1795, ostatecznie przypieczętowały los I Rzeczypospolitej – dla ziem polskich nastała epoka zaborów, a Kraków i jego aglomeracja miejska znalazły się w ramach cesarstwa austriackiego i w jego reżimie ustrojowym.

Paradoksalnie Kleparz utracił swoją miejską podmiotowość nie w wyniku kryzysu czy szerzej, upadku polskiej państwowości, lecz w ramach i w związku z próbą ratowania tej państwowości poprzez ważkie reformy podjęte na Sejmie Czteroletnim.

Na stronach 57–58:
Kleparskie „życie po życiu" – strony ze spisu domów sporządzonego w 1792 roku, zaraz po przyłączeniu miasta do granic Krakowa, jako jego IV cyrkułu-dzielnicy; swoisty protokół zamknięcia czasów samodzielności miejskiej i otwarcia podmiotowości dzielnicowej w ramach miasta Krakowa
(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 39, s. 141, 142v)

Protokuł Rewizyi Cyrkułu Kleparskiego.

Ratusz Miasta Kleparza w Rynku

Numera.

W tym. Mieszka. Woźny.
Józef Mystoczyński. Bednarz M. Kl.

1. Dworek. JWo Ankwicza. Kasztellana Landeckiego } Na Gmin-
w którym { Błazey Nadrowski Ogrodnik, } ne Spital-
Franciszek Maj, Assitowany Żołnierz, inne } zym
tymczasowy Zbożem dla pożywienia.

2. Ogrod. Radziwiłłowski Ten. Arenduie.
{ Tyrowi Włoch. M. Kr.
Gospodarz Bartłomiy Stom

3. Dom Sławetn. Macieja Miemieckiego. M. Kr. Więzny.
Antoni Malarczyk. Szynkarz Luzny.

4. Dom Sławetn. Lubowieckiego w Rynku. Żołnierz 3.

5. Dom Sł. Macieja Miemieckiego. Kl. M. Szynk. Swoy.
Andrzey Spyrczyński Przekupień. Luzny } Mieszkańcy
Antoni Staniszowski Szwiec. M. Kl. }
Żołnierzy 2.

6. Dom. Więzny. Sł. Szczepana Lubowieckiego z
Browarem Piwnym,
Jan Karasiński Szynkarz Luzny.
Żołnierzy 2.

24. Dom Drewniany Wieżny, St. Ernest Gajewski, mk. Szynk. y Kozem Rzeźnik. Żołnierz 2ch.

25. Dom Drewniany Wieżny, St. Jan Kuderski mk. Szynk trzymaiący, Żołnierz. 2ch.

26. Domek w. Rzeznicey Ulicy prywatny, Nie. dzielnych Synow, Walantego Woyciecha, y Mateusza, Smagalskich. Rzeźników mk. Woyciech Wydrychowicz. Rzeźnik. mk. Mieszkaniec. = Żołnierz 1.

27. Dom Drewniany prywatny St. Blaiey Sadzinski. Rzeźnik. mk. ~~Piot. Gryglewicz Czeladnik.~~ St. Jakob. Jaworski Rzeźnik. mk. Mieszkaniec. St. Kanty. Labecki mk. Handel Kozaprow y Szynkuiący. = Żołnierz 1.

28. Dom Drewne prywatny. Kazimierz Strowski, Cenulik, y Traktyerni trzymaiący mk. = Żołnierz 1.

29. Domek Drewniany prywatny w Rynku Tomasz Zdyrkiewicz. mk. Kowal y Traktyer. trzymaiący. Żołnierz 1.

30. Dom Drewne. Wieżny, przy Targowisku Koń. skim, Antoni Skoniszkiewicz, Kowal y Szynkuic. mk. = Żołnierz 2ch.

31. Kamienica. Cechu Rzeźniczego. w Targowisku. Koniskim.
Bartłomiy Krzyżanowski. Szynk. trzyma. iąc na Siebie. mk.
Dominik. Gogolenski Szwacz. mk.
Czeladnik. 1. Polak. = Żołnierz. 2ch.

32. Domek Drewne prywatny przy Jatkach. Rzeźn. Jan Laszcki, Rzeźnik. mk.
Żołnierz 1.

33.

W 1791 roku w ramach jego prac 18 kwietnia uchwalona została ustawa *Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitej*, włączona następnie w całości do tekstu Konstytucji 3 maja, oraz 27 czerwca ustawa *Urządzenie wewnętrzne miast wolnych Rzeczypospolitej*. Reforma miast szła w kierunku ich zdecydowanego wzmocnienia, nie tylko przez zmiany strukturalno-funkcjonalne w ich organizacji i zarządzaniu, lecz także poprzez likwidację otaczających największe miasta jednostek satelitarnych i otwarcie rozwojowe tych miast na tereny okalające. Mocą tych aktów w skład Krakowa weszły *jurydyki świeckie i duchowne, tudzież drobne miasteczka w obrębie lokalnych gruntów początkowo miastu nadanych*. Tym samym Kleparz utracił swoją miejską odrębność i włączony został do miasta Krakowa, stając się wraz z sąsiednimi jurydykami IV cyrkułem w ramach wewnętrznego podziału administracyjnego Krakowa; nazwa „Kleparz" stała się nazwą tego cyrkułu. Na jego czele stanął burmistrz, termin ten jednak opisuje już tylko urzędnika na kierowniczym stanowisku, podległego prezydentowi miasta Krakowa, i nie ma nic wspólnego, poza brzmieniem, z terminem „burmistrz miasta".

O ile Kazimierz, znajdujący się w tej samej co Kleparz sytuacji, bardziej energicznie, nawet z pewną determinacją, walczył o zachowanie swojej miejskości, o tyle przejawy takiej szczególnej energii w przypadku Kleparza się nie zachowały. Znana jest instrukcja wydana 1 sierpnia 1791 roku przez zgromadzenie mieszkańców Kleparza swoim deputowanym do prezentowania stanowiska miasta wobec przeprowadzanych reform – byli nimi ówczesny podwójci Szymon Bielewicz (nr 205) i rajca Piotr Molęcki (nr 202). Było to już po uchwaleniu wspomnianych ustaw, prawdopodobnie w okresie, w którym ważyło się zakwalifikowanie między innymi Kleparza do kategorii wymienionych w tych aktach „drobnych miasteczek" objętych programem przyłączeń. W instrukcji tej deputowani zostali zobowiązani do złożenia podziękowania królowi i marszałkom za *przywrócenie Wolności Miastom Wolnym*, przekazania w imieniu kleparzan prośby o dalszą „ojcowską protekcję" oraz przedstawienia postulatu, aby *Jurysdykcyje pobliskie jako to Biskupie z Miastem Kleparzem stykające się* [...] *jako też Pędzichów y Błonie, za Miastem Kleparzem leżące, niemniey Wesoła* [...] *na zawsze do Miasta Kleparza inkorporowane zostały*. Rozmijało się to więc z całym kontekstem czasowo-sytuacyjnym, nie mogło przynieść – i nie przyniosło – zamierzonych skutków (o ile nie chodziło tylko o końcowe zamanifestowanie zdania kleparskiej społeczności, przy pełnej świadomości nieuchronności włączenia do Krakowa kosztem własnej samodzielności).

W kwietniu 1792 roku odbyło się zebranie posesjonatów cyrkułu kleparskiego celem wyboru władz „dzielnicowych" – burmistrzem cyrkularnym został dawny rajca i burmistrz Kleparza Onufry Zamoyski (nr 197).

Już we wrześniu tegoż roku zwycięska konfederacja targowicka swymi postanowieniami anulowała uchwały Sejmu Czteroletniego, co oznaczało powrót Kleparza do samodzielności miejskiej; od 12 września w Krakowie działały przywrócone dawne władze sprzed konstytucji majowej, tym samym reaktywowały się i podjęły działanie dawne władze miasta Kleparza.

Z kolei listopad 1793 roku przyniósł uchwaloną przez sejm grodzieński (ostatni sejm dawnej Rzeczypospolitej) konstytucję *Miasta wolne Rzeczypospolitej*, na mocy której Kleparz ponownie został włączony do Krakowa jako jeden z wydziałów miasta (nowa nazwa dla dawnych cyrkułów) – Wydział II Kleparski.

Na początku marca 1794 roku konstytuowały się nowe władze miejskie Krakowa, natomiast prawdopodobnie nie zdążono wyłonić władz wydziałowych, nadszedł bowiem czas insurekcji kościuszkowskiej. Niebawem, bo już 4 kwietnia, rozkazem Naczelnika przywrócony został stan prawny ustanowiony ustawami Sejmu Czteroletniego, co oznaczało potwierdzenie przynależności Kleparza do miasta Krakowa. Z początkiem lipca na urzę-

dzie burmistrza Wydziału II Kleparskiego został odnotowany wspomniany już wcześniej Szczepan Lubowiecki, burmistrz wydziałowy kleparski, sprawujący tę funkcję przez kilkanaście następnych lat.

W roku 1800, po upadku insurekcji, dwuletniej okupacji pruskiej i włączeniu Krakowa do cesarstwa austriackiego w wyniku III rozbioru Polski, wiedeńska Kancelaria Nadworna Galicyjska wydała dekret potwierdzający obszar miasta Krakowa z Kleparzem w jego granicach. Kleparz wraz z Wesołą stanowił teraz II obwód miejski (nowa nazwa dla dawnych wydziałów).

Można zatem stwierdzić, że formalnie miasto Kleparz zostało włączone do Krakowa po raz pierwszy w 1791 roku z mocą od 1792 roku, następnie w roku 1793 z potwierdzeniem tej przynależności w 1794 roku. Za faktyczne przyłączenie do Krakowa i rozpoczęcie funkcjonowania Kleparza jako dzielnicy uznać należy połowę 1794 roku, natomiast stan ten został potwierdzony przez władze zaborcze w roku 1800 z mocą od roku 1801.

O ile dawna miejskość Kazimierza tak czy inaczej w powszechnej świadomości przetrwała, tak wydaje się, że kojarzenie Kleparza z dawnym miastem przepadło. Miasto to żyło własnym życiem przy murach Krakowa przez ponad cztery i pół wieku, później jego substancja i symbolika trwała w ramach zmieniającej się struktury dzielnicowej Krakowa, następnie i to zniknęło. Ostatnia dzielnica przywołująca w swej nazwie pamięć dawnego miasta istniała w latach 1954–1973: dzielnica III Kleparz (w ramach podziału miasta na sześć dzielnic). Dzisiaj tradycja nazwy dawnego miasta zachowała się już jedynie w nazwie rynek kleparski i w określeniu placu targowego „od zawsze" tam usytuowanego – Stary Kleparz.

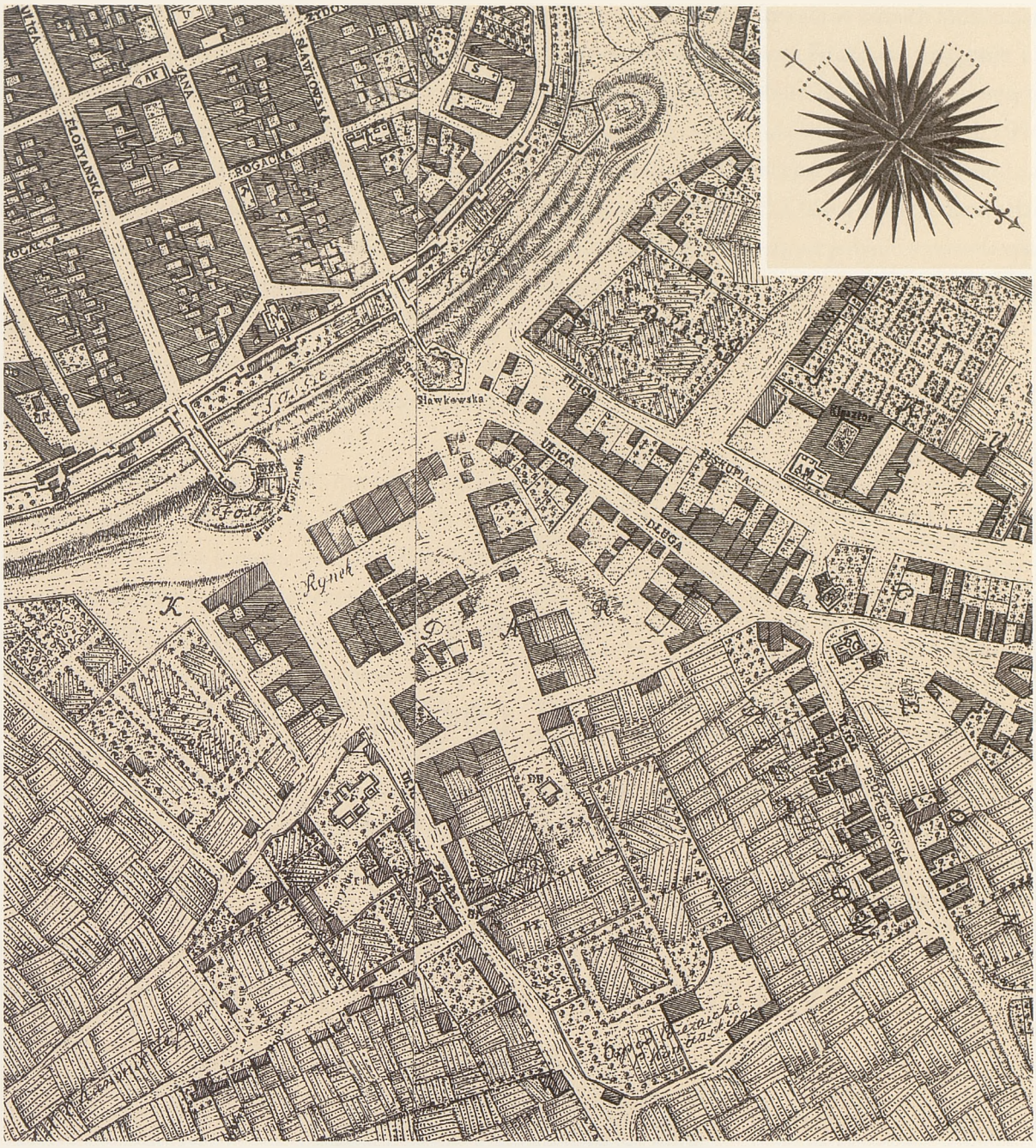
Literatura:
Chmiel 1909, s. 149–162; Cercha 1914, *passim*; Dobrowolski 1923, s. 95–101; Dzikówna 1932, *passim*; Niwiński 1932, s. 399–404; *Materiały* 1939, s. 132–134; Friedberg 1957, s. 204, 224–225; Pieradzka 1957, s. 173–176; Rederowa 1957, s. 245–253; Homecka, Wojas 1968, s. 5–41; Tobiasz 1972, s. 19–21; Świszczowski 1981, *passim*; Gąsiorowski 1990, s. 307–317; Wyrozumski 1992, s. 259–269, 405–407, 410, 434; Bieniarzówna 1994-I, s. 192–197, 225–230; Małecki 1994-II, s. 562–567, 595–598; Leśniak 1996, s. 269–276; Malec J., Malec D. 2003, s. 61–77; Beiersdorf 2007, *passim*; Kasprzyk 2007, s. 16–17; Komorowski 2007, s. 52–57; Laberschek 2007, s. 310–311; Reinhard-Chlanda 2009, s. 11–25, 63–89; Słoń 2010, s. 288–306, 310–316; Wyrozumski 2010, s. 113–122.

Zarysom ustrojowym miast Kleparza, Kazimierza ze Stradomiem i miastem żydowskim oraz Podgórza towarzyszą kalendaria. Przy ich sporządzaniu wykorzystano następujące pozycje: *Kronika*, *Encyklopedia*, Frančić 2000, oraz dane z literatury przywołanej pod tymi zarysami ustrojowymi.

Tondo z herbem Kleparza i napisem: Przedmieście Kleparz, *pochodzące z czasu po likwidacji samodzielności miejskiej Kleparza (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, nr inw. 3361/III)*

SPISY CHRONOLOGICZNY I ALFABETYCZNY WÓJTÓW I BURMISTRZÓW MIASTA KLEPARZA

Ze sporządzonego w 1785 roku planu pod nazwą Planta Miasta Krakowa z Przedmieściami Roku MDCCLXXXV zrobiona, *znanego jako „Plan kołłątajowski" ze względu na osobę Hugona Kołłątaja, ówczesnego rektora Akademii Krakowskiej, który zlecił jego wyrysowanie; wycinek obrazujący miasto Kleparz zlokalizowane na północ od bramy Floriańskiej z Barbakanem i bramy Sławkowskiej (uwaga: plan zorientowany został nietypowo, róża wiatrów wskazuje północ w kierunku dolnego prawego rogu planu). Miasto zamykało się w kwartale wytyczonym po południowej stronie linią murów krakowskich między ulicami Szpitalną a Sławkowską, po północnej stronie granicą z jurydyką Pędzichów, biegnącą za kościołem św. Floriana, po zachodniej stronie z ul. Długą, za którą na zachód rozciągała się już jurydyka Biskupie, a po wschodniej stronie linią sięgającą po dzisiejszą ul. Zacisze (RK 1977, t. XLVIII)*

Spis chronologiczny

Liczba porządkowa odpowiada numerowi przypisanemu postaci w *Poczcie*.
Rok podany w nawiasie oznacza pierwsze wzmiankowanie na burmistrzowskim urzędzie lub rok pierwszej nominacji/wyboru na ten urząd.

WÓJTOWIE (?)

1. Peczold (1321)
2. Friczko z Wysokiego Miasta (1343)

BURMISTRZOWIE

3. Mikołaj (1421)
4. Mikołaj Zaszczytowski (1449)
5. Piotr Okszmar (1452)
6. Wawrzyniec (1452)
7. Mikołaj Zarzeczny (1452)
8. Bernard (1452)
9. Maciej postrzygacz (1452)
10. Filip powroźnik (1455)
11. Jan Zakrzowski (1455)
12. Mikołaj Przegiński (1456)
13. Piotr Zawszmit (1456)
14. Mikołaj Schobowski (1456)
15. Stanisław Wszanczyński (1456)
16. Tomasz z Wronina (1456)
17. Piotr Cwilaw (1465)
18. Stanisław Gniewkonis (1465)
19. Mikołaj Nykiel (1465)
20. Szymon (1465)
21. Maciej Zatorski (1465)
22. Gabriel (1465)
23. Mikołaj Kozarzewski (1487)
24. Bartosz Turek (1488)
25. Jan Smerkoth (1488)
26. Mikołaj Serwatka (1490)
27. Mikołaj bednarz (1490)
28. Stanisław Zambek (1490)
29. Maciej Kleparski (1490)
30. Jan Hunth (1490)
31. Grzegorz farbiarz (1490)
32. Mikołaj Suchywilk (1490)
33. Wawrzyniec stelmach (1490)
34. Klemens zwany Klisz (1490)
35. Jan Serwatka (1499)
36. Stanisław Koscharz (1502)
37. Stanisław Marszałek (1502)
38. Jan Perdolek (1502)

39. Marcin Lupus (1503)
40. Marcin Suloszowski (1503)
41. Mikołaj Szklarski (1503)
42. Grzegorz Niepelno (1503)
43. Wojciech Kapusta (1503)
44. Tomasz Suchywilk (1506)
45. Jan Janeczka (1507)
46. Klemens Paluch (1508)
47. Jan Wjanczorek (1510)
48. Andrzej Warkmistrz (1511)
49. Maciej Matysek (1513)
50. Stanisław Sosna (1519)
51. Jan Szklarski (1519)
52. Wojciech Paluch (1520)
53. Aleksy Waliszowski (1520)
54. Mikołaj Mikulecz (1523)
55. Andrzej powroźnik (1527)
56. Walenty Foltyn (1527)
57. Mikołaj Raczek (1528)
58. Kasper Karwat (1528)
59. Florian Fredel (1528)
60. Jan z Koszyczek (1533)
61. Maciej Dąbrowa (1533)
62. Bartłomiej Kossarz (1533)
63. Walenty Różycki (1534)
64. Jan Pochwa (1539)
65. Mikołaj Turek (1539)
66. Urban rzeźnik (1541)
67. Mateusz Pilat (1542)
68. Marcin Poździoch (1543)
69. Wojciech krawiec (1543)
70. Marcin Mixta (1544)
71. Grzegorz postrzygacz (1545)
72. Jan Kłodawski (1545)
73. Jakub Pleszyk (1545)
74. Wojciech Prokop (1547)
75. Stanisław Skokwa (1549)
76. Florian Sosna (1550)
77. Jan aptekarz (1551)
78. Łukasz Struński (1551)
79. Maciej Kruznik (1551)
80. Maciej Szoltis (1551)
81. Maciej Wieczorek (przed 1552)
82. Jakub Swietlik zwany Wieczorek (1554)
83. Jakub Raczek (1555)
84. Baltazar Grodecki (1556)
85. Stanisław Haller (1557)
86. Walenty Korzeczek (1558)
87. Tomasz Urbankowicz (1563)
88. Stanisław Jedlecki (1564)
89. Maciej Pękalia (1564)
90. Maciej Kosznikiel (1564)
91. Jakub Litwin (1564)
92. Szymon Łabuzek (1565)
93. Jakub Praczowski (1567)
94. Sebastian Foltinek (1572)
95. Maciej Dropek (1574)
96. Adam Dropek (1574)
97. Piotr Kosznikiel (1574)
98. Piotr Kosicki (1576)
99. Jan Koska (1578)

100. Jerzy Gorczyca (1579)
101. Stanisław Kałużny (przed 1582)
102. Jan Śliwowski (1582)
103. Piotr Kaszuba (1588)
104. Wojciech Furmanek (1588)
105. Paweł Śliwowski (1589)
106. Sebastian Baranek (1590)
107. Baltazar Przezdzieczek (1590)
108. Stanisław Jarocki (1590)
109. Wojciech Zaręba (1590)
110. Marcin Okurowski Mixta (1591)
111. Stanisław Szabura (1592)
112. Bartłomiej Sękara (1594)
113. Wojciech Bogucki (1599)
114. Jan Kałużny (1602)
115. Stanisław Wolfram (1605)
116. Kilian Jedlecki (1605)
117. Jan Kaszuba (1605)
118. Jan Wójtowicz (1606)
119. Karol Kanesius (1607)
120. Wojciech Koczanowski (1607)
121. Stanisław Puczek (1608)
122. Wojciech Paskowicz (1609)
123. Wawrzyniec Ciepielowski (1609)
124. Jan Przeocznicki (1611)
125. Jerzy Offman (przed 1614)
126. Maciej Świętek (przed 1615)
127. Tomasz Kwaśny (1615)
128. Mikołaj Swandrowicz (1616)
129. Wojciech Jabłoński (1616)
130. Jan Tylewicz (1616)
131. Wawrzyniec Kowalik (1616)
132. Szymon Kwakowicz (1618)
133. Tomasz Sławęta (1623)
134. Baltazar Kuncz (1623)
135. Adam Gaszowski zwany Czepiel (1623)
136. Prokop Radziecki (1623)
137. Krzysztof Srodka zwany Walon (1627)
138. Paweł Gajosz (1627)
139. Jan Czubrowski (1629)
140. Kasper Tylewicz (1629)
141. Tomasz Smoliński zwany Młodzik (1629)
142. Benedykt Cymerman (1632)
143. Szymon Brzygłos (1632)
144. Marcin Kaszuba (1636)
145. Wojciech Kuncz (1637)
146. Jan Musalek (1638)
147. Jakub Łabuzowicz (1639)
148. Jan Szarff (1639)
149. Wojciech Dulowski (1645)
150. Błażej Mazurkowicz (1645)
151. Melchior Gwoździkowicz (1647)
152. Piotr Sękara (1649)
153. Marcin Zygmuntowicz (1649)
154. Jan Bojanowski zwany Karlica (1649)
155. Sebastian Główczyk (1651)
156. Jakub Lorkowicz (1651)
157. Andrzej Paleczek (przed 1652)
158. Marcin Mazurkowicz (1653)
159. Walenty Srogania (1655)

160. Jakub Grabiański (1655)
161. Jan Sękara (przed 1664)
162. Pieczyński (1664)
163. Krzysztof Krauz (1664)
164. Jan Dryjewicz starszy (przed 1670)
165. Jakub Waczowski (1673)
166. Jan Dryjewicz młodszy (1673)
167. Adam Tyczyński (1679)
168. Wojciech Piskalski (1679)
169. Marcin Grudniewicz (1679)
170. Jakub Rembielski (1685)
171. Grzegorz Gruszczakowicz (1685)
172. Florian Walerian Bazankowicz (1688)
173. Stanisław Niewalkowicz (1688)
174. Paweł Piskalski (1693)
175. Grzegorz Rozmarynowski (1693)
176. Wawrzyniec Piskalski (1703)
177. Jan Tyliński (1708)
178. Bartłomiej Kwieczkowski (1710)
179. Michał Dobrzański (1711)
180. Józef Cencler (1712)
181. Adrian Bekaszowski (1721)
182. Jan Malarski (1723)
183. Antoni Janowski (1723)
184. Dawid Pretor (1726)
185. Franciszek Bieńczycki (1726)
186. Józef Samnocki (1730)
187. Antoni Śmieszkowic (1743)
188. Wojciech Antoszewski (1743)
189. Michał Molęcki (1759)
190. Melchior Kaczyński (1759)
191. Baltazar Kaczyński (1759)
192. Kasper Kaczyński (1763)
193. Michał Wesołowski (1765)
194. Wojciech Jastrzębski (1765)
195. Antoni Sobociński (1774)
196. Tomasz Pleszanowski (1777)
197. Onufry Zamoyski (1782)
198. Andrzej Stanowski (1787)
199. Bartłomiej Fachinetty (1787)
200. Wincenty Lewiński (1787)
201. Kasper Meciszewski (1787)
202. Piotr Molęcki (1787)
203. Józef Boosiewicz (1792)
204. Michał Librowski (1793)
205. Szymon Bielewicz (1793)

Spis alfabetyczny

Liczba przed nazwiskiem odpowiada numerowi przypisanemu postaci w *Poczcie*.
Rok podany w nawiasie oznacza pierwsze wzmiankowanie na burmistrzowskim urzędzie lub rok nominacji/wyboru na ten urząd.

WÓJTOWIE (?)

2. Friczko z Wysokiego Miasta (1343)
1. Peczold (1321)

BURMISTRZOWIE

55. Andrzej powroźnik (1527)
188. Antoszewski Wojciech (1743)

106. Baranek Sebastian (1590)
172. Bazankowicz Florian Walerian (1688)
181. Bekaszowski Adrian (1721)
8. Bernard (1452)
205. Bielewicz Szymon (1793)
185. Bieńczycki Franciszek (1726)
113. Bogucki Wojciech (1599)
154. Bojanowski Jan zwany Karlica (1649)
203. Boosiewicz Józef (1792)
143. Brzygłos Szymon (1632)
180. Cencler Józef (1712)
123. Ciepielowski Wawrzyniec (1609)
17. Cwilaw Piotr (1465)
142. Cymerman Benedykt (1632)
139. Czubrowski Jan (1629)

61. Dąbrowa Maciej (1533)
179. Dobrzański Michał (1711)
96. Dropek Adam (1574)
95. Dropek Maciej (1574)
166. Dryjewicz Jan młodszy (1673)
164. Dryjewicz Jan starszy (przed 1670)
149. Dulowski Wojciech (1645)

199. Fachinetty Bartłomiej (1787)
10. Filip powroźnik (1455)
94. Foltinek Sebastian (1572)
56. Foltyn Walenty (1527)
59. Fredel Florian (1528)
104. Furmanek Wojciech (1588)

22. Gabriel (1465)
138. Gajosz Paweł (1627)
135. Gaszowski Adam zwany Czepiel (1623)

155. Główczyk Sebastian (1651)
18. Gniewkonis Stanisław (1465)
100. Gorczyca Jerzy (1579)
160. Grabiański Jakub (1655)
169. Grudniewicz Marcin (1679)
171. Gruszczakowicz Grzegorz (1685)
84. Grodecki Baltazar (1556)
31. Grzegorz farbiarz (1490)
71. Grzegorz postrzygacz (1545)
151. Gwoździkowicz Melchior (1647)

85. Haller Stanisław (1557)
30. Hunth Jan (1490)

129. Jabłoński Wojciech (1616)
77. Jan aptekarz (1551)
60. Jan z Koszyczek (1533)
45. Janeczka Jan (1507)
183. Janowski Antoni (1723)
194. Jastrzębski Wojciech (1765)
108. Jarocki Stanisław (1590)
116. Jedlecki Kilian (1605)
88. Jedlecki Stanisław (1564)

191. Kaczyński Baltazar (1759)
192. Kaczyński Kasper (1763)
190. Kaczyński Melchior (1759)
114. Kałużny Jan (1602)
101. Kałużny Stanisław (przed 1582)
119. Kanesius Karol (1607)
43. Kapusta Wojciech (1503)
58. Karwat Kasper (1528)
117. Kaszuba Jan (1605)
144. Kaszuba Marcin (1636)
103. Kaszuba Piotr (1588)
34. Klemens zwany Klisz (1490)
29. Kleparski Maciej (1490)
72. Kłodawski Jan (1545)
120. Koczanowski Wojciech (1607)
86. Korzeczek Walenty (1558)
36. Koscharz Stanisław (1502)
98. Kosicki Piotr (1576)
99. Koska Jan (1578)
62. Kossarz Bartłomiej (1533)
90. Kosznikiel Maciej (1564)
97. Kosznikiel Piotr (1574)
131. Kowalik Wawrzyniec (1616)
23. Kozarzewski Mikołaj (1487)
163. Krauz Krzysztof (1664)
79. Kruznik Maciej (1551)
134. Kuncz Baltazar (1623)
145. Kuncz Wojciech (1637)
132. Kwakowicz Szymon (1618)
178. Kwieczkowski Bartłomiej (1710)
127. Kwaśny Tomasz (1615)

200. Lewiński Wincenty (1787)
204. Librowski Michał (1793)
91. Litwin Jakub (1564)
156. Lorkowicz Jakub (1651)
39. Lupus Marcin (1503)

92. Łabuzek Szymon (1565)
147. Łabuzowicz Jakub (1639)

9. Maciej postrzygacz (1452)
182. Malarski Jan (1723)
37. Marszałek Stanisław (1502)
49. Matysek Maciej (1513)
150. Mazurkowicz Błażej (1645)
158. Mazurkowicz Marcin (1653)
201. Meciszewski Kasper (1787)
3. Mikołaj (1421)
27. Mikołaj bednarz (1490)
54. Mikulecz Mikołaj (1523)
70. Mixta Marcin (1544)
189. Molęcki Michał (1759)
202. Molęcki Piotr (1787)
146. Musalek Jan (1638)

42. Niepelno Grzegorz (1503)
173. Niewalkowicz Stanisław (1688)
19. Nykiel Mikołaj (1465)

125. Offman Jerzy (przed 1614)
5. Okszmar Piotr (1452)
110. Okurowski Marcin Mixta (1591)

157. Paleczek Andrzej (przed 1652)
46. Paluch Klemens (1508)
52. Paluch Wojciech (1520)
122. Paskowicz Wojciech (1609)
38. Perdolek Jan (1502)
89. Pękalia Maciej (1564)
162. Pieczyński (1664)
67. Pilat Mateusz (1542)
174. Piskalski Paweł (1693)
176. Piskalski Wawrzyniec (1703)
168. Piskalski Wojciech (1679)
196. Pleszanowski Tomasz (1777)
73. Pleszyk Jakub (1545)
64. Pochwa Jan (1539)
68. Poździoch Marcin (1543)
93. Praczowski Jakub (1567)
184. Pretor Dawid (1726)
74. Prokop Wojciech (1547)
12. Przegiński Mikołaj (1456)
124. Przeocznicki Jan (1611)
107. Przezdzieczek Baltazar (1590)
121. Puczek Stanisław (1608)

83. Raczek Jakub (1555)
57. Raczek Mikołaj (1528)
136. Radziecki Prokop (1623)
170. Rembielski Jakub (1685)
175. Rozmarynowski Grzegorz (1693)
63. Różycki Walenty (1534)

186. Samnocki Józef (1730)
14. Schobowski Mikołaj (1456)
35. Serwatka Jan (1499)
26. Serwatka Mikołaj (1490)
112. Sękara Bartłomiej (1594)
161. Sękara Jan (przed 1664)
152. Sękara Piotr (1649)
75. Skokwa Stanisław (1549)
133. Sławęta Tomasz (1623)
25. Smerkoth Jan (1488)

141. Smoliński Tomasz zwany Młodzik (1629)
195. Sobociński Antoni (1774)
76. Sosna Florian (1550)
50. Sosna Stanisław (1519)
137. Srodka Krzysztof zwany Walon (1627)
159. Srogania Walenty (1655)
198. Stanowski Andrzej (1787)
33. Stelmach Wawrzyniec (1490)
78. Struński Łukasz (1551)
32. Suchywilk Mikołaj (1490)
44. Suchywilk Tomasz (1506)
40. Suloszowski Marcin (1503)
128. Swandrowicz Mikołaj (1616)
82. Swietlik Jakub zwany Wieczorek (1554)
111. Szabura Stanisław (1592)
148. Szarff Jan (1639)
51. Szklarski Jan (1519)
41. Szklarski Mikołaj (1503)
80. Szoltis Maciej (1551)
20. Szymon (1465)
102. Śliwowski Jan (1582)
105. Śliwowski Paweł (1589)
187. Śmieszkowic Antoni (1743)
126. Świętek Maciej (przed 1615)

16. Tomasz z Wronina (1456)
24. Turek Bartosz (1488)
65. Turek Mikołaj (1539)
167. Tyczyński Adam (1679)
130. Tylewicz Jan (1616)
140. Tylewicz Kasper (1629)
177. Tyliński Jan (1708)

66. Urban rzeźnik (1541)
87. Urbankowicz Tomasz (1563)

165. Waczowski Jakub (1673)
53. Waliszowski Aleksy (1520)
48. Warkmistrz Andrzej (1511)
6. Wawrzyniec (1452)
33. Wawrzyniec stelmach (1490)
193. Wesołowski Michał (1765)
81. Wieczorek Maciej (przed 1552)
47. Wjanczorek Jan (1510)
69. Wojciech krawiec (1543)
115. Wolfram Stanisław (1605)
118. Wójtowicz Jan (1606)
15. Wszanczyński Stanisław (1456)

11. Zakrzowski Jan (1455)
28. Zambek Stanisław (1490)
197. Zamoyski Onufry (1782)
109. Zaręba Wojciech (1590)
7. Zarzeczny Mikołaj (1452)
4. Zaszczytowski Mikołaj (1449)
21. Zatorski Maciej (1465)
13. Zawszmit Piotr (1456)
153. Zygmuntowicz Marcin (1649)

WÓJTOWIE KLEPARSCY

Biogram wójta zawiera:

- nagłówek, w którym podano:
  – wskazanie panującego w czasie odnotowania rajcy na urzędzie,
  – kolejny numer w rozdziale *Pocztu*,
  – imię i przydomek w przyjętym brzmieniu podstawowym,
  – rok przypuszczalnego lub potwierdzonego sprawowania urzędu wójtowskiego;
- wersję zapisu imienia i przydomka występującą w źródłach;
- zachowane w źródłach informacje o postaci;
- ikonografię bezpośrednio związaną z postacią;
- wybór źródeł bezpośrednich, publikacji źródłowych i literatury poszerzającej wiedzę o postaci.

Władysław Łokietek (1306–1333)

W 1184 roku biskup krakowski Gedko sprowadził do Polski relikwie św. Floriana i przystąpiono do wzniesienia kościoła pod wezwaniem tego świętego. Jak głosi legenda, biskup Gedko zwrócił się do przyjaciela z lat studiów, papieża Lucjusza III z prośbą o przekazanie prochów jednego ze świętych. Papież udał się za mury Rzymu do kościoła św. Wawrzyńca, gdzie oprócz tytulata świątyni spoczywali św. Stefan i św. Florian – i oto wolę przenosin wyraził św. Florian, wyciągając z grobu rękę z kartką: *ego vadam Poloniam*. Podczas transportu do Krakowa, u jego północnych bram ukryty w prochach duch męczennika oświadczył, że tu będzie bronił miasta przed Prusakami. W powstałej w tym miejscu świątyni pozostawiono rękę świętego, resztę relikwii lokując w katedrze wawelskiej. Rodziła się osada, zwana później Florencją, a następnie Kleparzem.

W 1216 roku biskup krakowski Wincenty Kadłubek konsekruje kościół św. Floriana w Kleparzu.

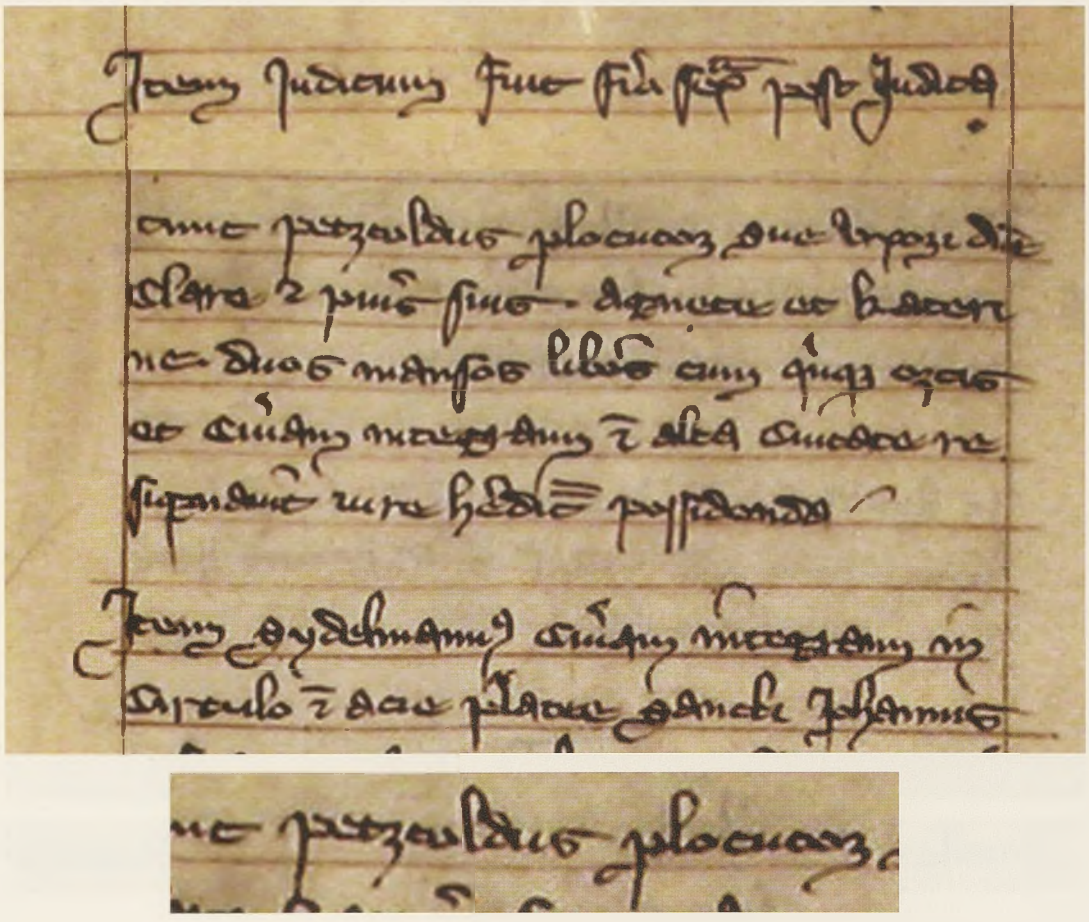
W 1341 roku, podczas najazdu Tatarów, zostaje zniszczony kościół św. Floriana. Ucierpiało wówczas również całe miasto.

Źródła i literatura:
Rkps 1, s. 58–59; NKMK, s. 62; Dzikówna 1932, s. 16, 148; Wyrozumski 1992, s. 259; Krasnowolski 2004, cz. 1, s. 116, 124; Rajman 2004, s. 228–229; Laberschek 2005, s. 10; Słoń 2010, s. 291–295.

1. Peczold
wójt (?) 1321

Petzcoldus *prolocutor*

Postać wymieniona w pierwszej znanej wzmiance źródłowej poświadczającej istnienie na terenie przyszłego miasta Florencji-Kleparza jednostki osadniczej o nazwie *Alta Civitas* – Wysokie Miasto. W roku 1321 Peczold, występując jako „pełnomocnik swojej rodziny", odstąpił żonie Klarze oraz córkom Agnieszce i Katarzynie posiadane prawem dziedzicznym dwa wolne łany wraz z pięcioma ogrodami oraz dworzyszczem położone właśnie w Wysokim Mieście. Przedmiotem transakcji był więc dość spory majątek, co może sugerować, iż mógł on należeć do zasadźcy gminy miejskiej, co podniósł w literaturze przedmiotu Jerzy Rajman. Idąc tym tropem, można by zidentyfikować Peczolda jako pierwszego wójta nowo utworzonego miasta. Interpretacja ta nosi znamiona prawdopodobieństwa, jest jednak tylko hipotezą. Wspomniana transakcja dokonana została przed krakowską radą miejską – fakt ten wskazuje z kolei, że terytorium określone jako *Alta Civitas* podlegało jurysdykcji Krakowa. Wcześniej, w 1316 roku, Peczold został odnotowany jako ławnik krakowski, w 1321 roku posiadał dom w Krakowie, położony przy ul. Szewskiej, który został zastawiony przez Mikołaja, woźnicę księżnej (zapewne dzierżawcę tego domu), za 8 grzywien. Inne dane źródłowe dotyczące Peczolda i jego działalności nie zachowały się.

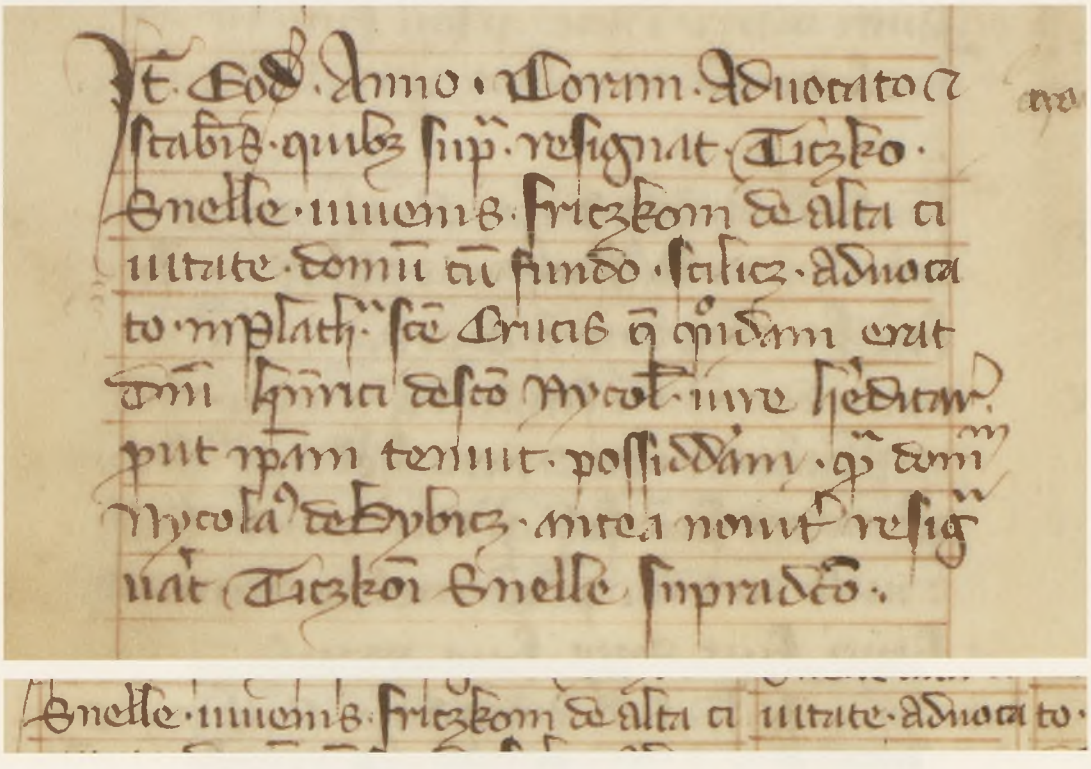
Z najstarszej zachowanej księgi miejskiej krakowskiej obejmującej lata 1300–1375: wpis z 1321 roku stwierdzający, że Peczold pełnomocnik zrzekł się na rzecz swojej żony Klary oraz córek Agnieszki i Katarzyny dwóch wolnych łanów, pięciu ogrodów oraz dworu położonych w Wysokim Mieście (Alta Civitate) *– oraz zbliżenie zapisu imienia i zajęcia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1, s. 58–59)*

2. Friczko z Wysokiego Miasta
wójt (?) 1343

Kazimierz Wielki (1333–1370)

Friczko *de Alta Civitate*

Odnotowany w zapisce z 1343 roku potwierdzającej, że występujący przed wójtem i ławnikami krakowskimi Friczko z Wysokiego Miasta (*de Alta Civitate*) zakupił dom wraz z gruntem położony w Krakowie przy ul. Krzyża Świętego. Sprzedającym był Tyczko Snelle, mieszczanin krakowski, określany jako młodszy, jako że współcześnie mu występował brat jego matki Tyczko Snelle zwany starszym, rajca krakowski, wzmiankowany na tym urzędzie od 1345 roku. W przywołanej zapisce z 1343 roku Friczko z Wysokiego Miasta określony został jako *scilicet advocatus*, czyli „mianowicie wójt". Jeżeli to określenie odnieść do podanej w zapisce nazwy miejscowej odnotowanej przy jego imieniu, to jest Wysokiego Miasta, byłoby to potwierdzenie sprawowanego tam urzędu, a jednocześnie istnienia zorganizowanej gminy nazywanej Wysokim Miastem nie tylko w znaczeniu toponimu; taka też interpretacja przeważa w literaturze przedmiotu. Należy jednak odnotować inną interpretację, zgłoszoną ostatnio przez Marka Słonia, wskazującą na możliwość łączenia wzmiankowanego „wójtostwa" Friczka z pełnieniem urzędu w Krakowie – urzędu nie wójta krakowskiego, bo tym wówczas był Mikołaj Jeger, lecz wójta krajowego (prowincjonalnego) (*advocatus provincialis*), czyli urzędu znanego w Krakowie od stłumienia buntu wójta Alberta w roku 1312. Jeżeli ta druga interpretacja byłaby prawdziwa, to Friczko z Wysokiego Miasta byłby wójtem krajowym w Krakowie, mieszkającym w dworze położonym przed bramą Floriańską, na terenie zwanym Wysokim Miastem. Na obecnym etapie badań trudno przesądzić jednoznacznie, czy Friczko był wójtem Wysokiego Miasta, czy też jego wójtostwo odnotowane w 1343 roku łączyło się ze wskazanym wcześniej urzędem krakowskim.

Z najstarszej zachowanej księgi miejskiej krakowskiej obejmującej lata 1300-1375: wpis z 1343 roku stwierdzający zakup domu wraz z gruntem położonego przy ul. Krzyża Świętego w Krakowie, dokonany przez Friczka z Wysokiego Miasta (de Alta Civitate), *wójta – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1, s. 156)*

Po 1342 roku, wzorem Krakowa, zapewne przywilejem królewskim zrównane zostają kompetencje sądowe rady miejskiej z takimi samymi kompetencjami ławy – uchwały rady zyskują moc wyroków sądu ławniczego.

Po 1358 roku wprowadzono w Kleparzu, wzorem Krakowa, zakaz zapisywania nieruchomości na rzecz kościoła (w przypadku takiej woli nieruchomość należało najpierw sprzedać, a następnie kościołowi przekazać gotówkę) – miało to zapobiegać tworzeniu się enklaw wyjętych spod jurysdykcji miejskiej.

Kazimierz Wielki 25 czerwca 1366 roku wydał w Krakowie akt lokujący miasto nazwane „Florencja" na prawie magdeburskim. Później przyjmie się nazwa Kleparz (od klepania: wykuwania metali lub od wyklepywania beczek, a może źródłosłów tkwi gdzie indziej).

W 1367 roku wielkorządca krakowski Bodzanta (późniejszy arcybiskup gnieźnieński), wbrew przywilejom Krakowa, ustanawia w Kleparzu królewskie wozy z piwem przejeżdżające także przez Kraków – była to dla kleparzan zgoda na istotny gospodarczo wywóz piwa.

Źródła i literatura:
Rkps 1, s. 156; NKMK, s. 164, nr 1493; Dzikówna 1932, s. 16, 24, 187; Rajman 2004, s. 229, 334; Beiersdorf 2007, s. 432; *Poczet* 2010, s. 157; Słoń 2010, s. 291–295.

BURMISTRZOWIE KLEPARSCY W ŚREDNIOWIECZU

Biogram burmistrza zawiera:

- nagłówek, w którym podano:
– wskazanie panującego w czasie odnotowania rajcy na urzędzie,
– kolejny numer w rozdziale *Pocztu*,
– imię i przydomek w przyjętym brzmieniu podstawowym,
– lata potwierdzonego źródłowo zasiadania w radzie miejskiej (urzędującej-burmistrzowskiej i starej);
- wybrane wersje brzmienia (pisowni) imienia i przydomka występujące w źródłach;
- najistotniejsze informacje o postaci;
- ikonografię bezpośrednio związaną z postacią;
- wybór źródeł bezpośrednich, publikacji źródłowych i literatury poszerzającej wiedzę o postaci.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Wydany w 1368 roku statut Kazimierza Wielkiego stanowi, że połowa rady ma być wybierana ze stanu rzemieślniczego, połowa natomiast z obywateli i kupców. Struktura społeczno-zawodowa mieszczan kleparskich, wśród których zdecydowanie dominowali rzemieślnicy, powodowała, iż parytet ten nie mógł zostać utrzymywany (zresztą intencją królewską było zapewnienie w miastach udziału w radzie rzemieślników).

Z 1373 roku pochodzi pierwsza znana wzmianka o drugim w kolejności powstania kleparskim kościele, pod wezwaniem św. św. Filipa i Jakuba – spłonął w 1528 roku, odbudowany przetrwał do rozbiórki w 1801 roku – zlokalizowany był w rejonie dzisiejszego kościoła xx. Misjonarzy zbudowanego pod koniec XIX wieku.

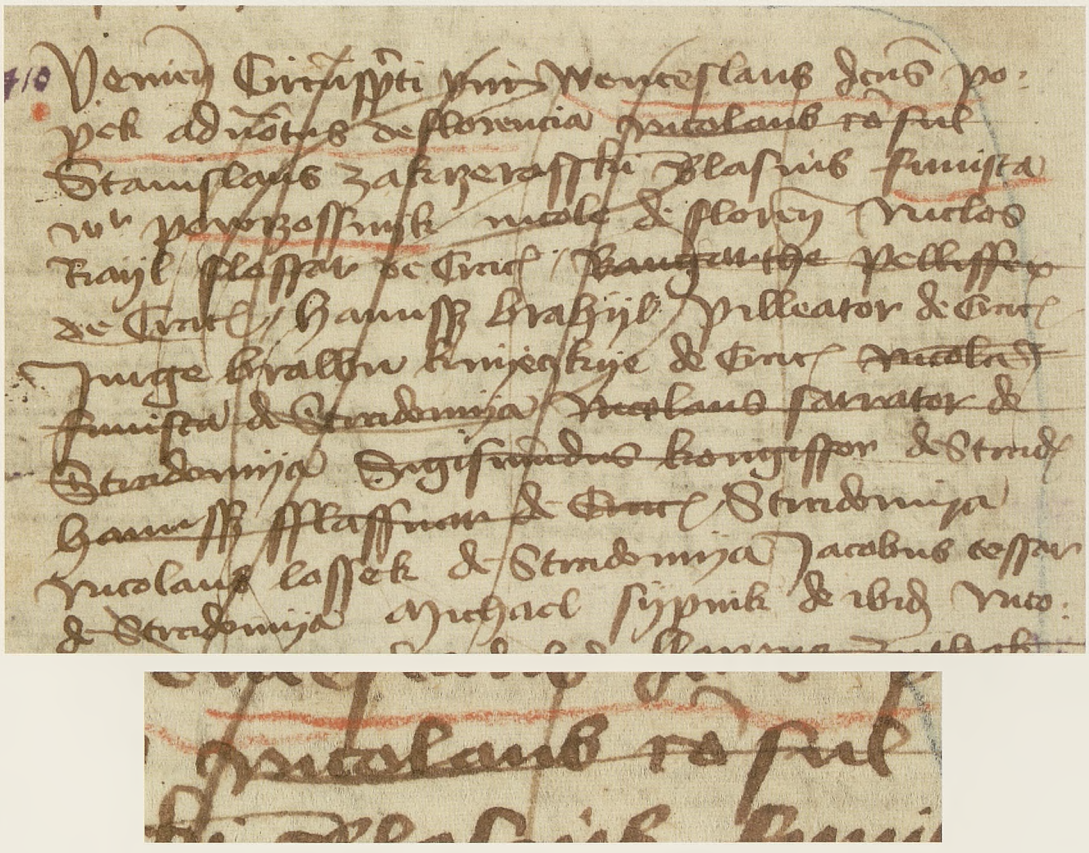
W 1390 roku królowa Jadwiga i król Władysław Jagiełło ufundowali kościół Krzyża Świętego, sprowadzając jednocześnie z Pragi konwent benedyktynów słowiańskich – kościół ten wzniesiono przy dzisiejszym pl. Słowiańskim, rozebrany został w XIX wieku.

Źródła i literatura:
CC 1, s. 531; KTC, s. 262, nr 1816; Dzikówna 1932, s. 190.

3. Mikołaj
rajca, burmistrz 1421

Nicolaus
Pierwszy ze znanych z imienia rajca-burmistrz kleparski; rada miejska powstała w Kleparzu wraz z lokacją miasta na prawie magdeburskim w 1366 roku, jej pierwszy zachowany ślad pochodzi z roku 1393, jednak zapisy imion członków rady pojawiają się sporadycznie w różnego rodzaju źródłach archiwalnych, niekoniecznie dotyczących bezpośrednio Kleparza. Dopiero pierwsza z przetrwałych do naszych czasów kleparska księga radziecka, obejmująca lata 1539–1546, zawiera wiedzę o imiennych składach rady miejskiej i personaliach wybieranych rokrocznie rajców zmieniających się w trakcie kadencji na funkcji burmistrza kleparskiego. Imię pierwszego ze znanych nam rajców-burmistrzów Kleparza zachowało się w księdze grodzkiej krakowskiej będącej zbiorem akt starościńskiego sądu grodu Krakowa z lat 1418–1422; Mikołaj *consul* odnotowany został w roku 1421 jako jeden z grona godnych zaufania mężów, wśród których znaleźli się między innymi: z Florencji-Kleparza Stanisław Zakrzowski, prawdopodobnie przodek rajcy Jana Zakrzowskiego (nr 11) i Błażej powroźnik, z Krakowa Hanus Brachil czapnik i Jurge Brown, ze Stradomia Mikołaj Lossek, przyszły rajca kazimierski, i Jakub Tessar, z Kazimierza zaś Lorencz Zulhag. Mężowie ci udzielili poręczenia za Popka, nowo wybranego wójta Florencji-Kleparza, co działo się w zasadniczym dla ustroju miasta momencie wykupienia przez radę wójtostwa kleparskiego, które w 1404 roku król zastawił za pożyczkę.

Bibl. Jag.

Z najstarszej zachowanej księgi grodzkiej krakowskiej – aktu sądu grodu krakowskiego – obejmującej lata 1418–1422: początkowy fragment wpisu z 1421 roku dotyczącego udzielenia poręczenia za Wacława zwanego Popkiem, nowo wybranego wójta miasta Kleparza, tu nazywanego jeszcze Florencją, którego to poręczenia udzielił, wśród innych osób godnych zaufania z Kleparza, Krakowa i Stradomia, także Mikołaj, rajca kleparski – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1, s. 531)

4. Mikołaj Zaszczytowski
rajca, burmistrz 1449

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Nicolaus Zasczytowsky (de Zasczitow)
Jego przydomek pochodził od nazwy wsi Zaszczytów (Zasczytów), później nazwanej Zastowem, położonej na północny wschód od dawnego Krakowa, a obecnie, od 2013 roku, znajdującej się częściowo w granicach Krakowa, częściowo zaś w gminie Kocmyrzów-Luborzyca. Był wójtem kleparskim w latach 1442 i 1446, w roku 1449 odnotowany, gdy przed radą miejską zeznawał na temat dokonania sprzedaży za 24 grzywny, z prawem pierwokupu (na wyderkauf), ogrodu położonego w jurydyce Biskupie, za kościołem Krzyża Świętego (na granicy z jurydyką Błonie, rozebrany w 1818 roku) na rzecz Piotra Okszmara (nr 5), wówczas opiekuna szpitala dla trędowatych św. Walentego. Jeszcze w tymże roku wzmiankowany jako rajca kleparski.

W 1409 roku Kleparz uzyskuje przywilej królewski, w którym Władysław Jagiełło czyni mieszczanom kleparskim ulgi w świadczeniu obowiązku podwód lub ich w ogóle z nich zwalnia.

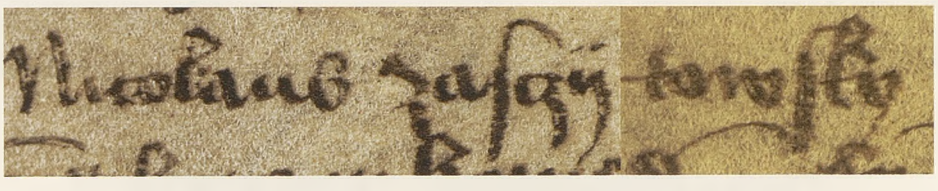
Z 1421 roku pochodzi pierwsza wiadomość o istnieniu cechu rzemieślniczego w Kleparzu – był to cech sukienników.

Z 1422 pochodzi pierwsza wzmianka o szkole przy kościele kleparskim św. Floriana, pozostającej na utrzymaniu proboszcza parafii, poza gestią władz miejskich.

W 1425 roku prowadzono już księgę cechową sukienników kleparskich – jest to najstarsze z zachowanych do naszych czasów źródło tego typu z ziem polskich.

Z 1427 roku pochodzi najwcześniejsza znana wiadomość o rynku kleparskim.

Dokument wydany w 1449 roku w Kleparzu, w którym ławnicy kleparscy oświadczyli, że przed sądem gajonym, któremu przewodniczył podwójci Jan w miejsce wójta Mikołaja Sobowskiego, Mikołaj Zaszczytowski, były wójt kleparski, zeznał, iż sprzedał za 24 grzywny, z prawem odkupu (to jest na wyderkauf), swój ogród położony w Biskupiu, za kościołem Krzyża Świętego, Piotrowi Okszmarowi (nr 5), opiekunowi szpitala dla trędowatych św. Walentego; przy dokumencie ułamki pieczęci ławniczej kleparskiej – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 127)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 120; *Słownik geograficzny*, t. XIV, s. 453; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Najstarszy znany dokument wystawiony w kancelarii miejskiej kleparskiej (bez wątpienia funkcjonowała już o wiele wcześniej, obsługując urząd radziecki i wójtowsko-ławniczy) pochodzi z 1428 roku. Dotyczy potwierdzenia przez ławę miejską darowizny domu na rzecz wikariuszy kapitulnych, dokonanej przez młynarza Macieja.

W 1440 roku Władysław Warneńczyk nadaje miastu przywilej kupna w Wieliczce soli tłuczonej oraz jej detalicznej sprzedaży.

5. Piotr Okszmar
rajca, burmistrz 1452, 1456, 1457, 1458, 1463, 1465

Petrus Okchsmar (Ochsner)

Powroźnik. W latach 1449–1451 opiekun szpitala dla trędowatych św. Walentego, później wieloletni rajca. W 1449 roku zakupił za 24 grzywny od byłego wójta kleparskiego i przyszłego rajcy Mikołaja Zaszczytowskiego (nr 4) ogród położony w jurydyce Biskupie, za kościołem Krzyża Świętego. Transakcję tę stwierdzono przed sądem gajonym, na którym ławie przewodniczył podwójci kleparski Jan, zastępujący wójta Mikołaja Sobowskiego. W 1452 roku Piotr jako burmistrz przewodził radzie przyjmującej oświadczenie przyszłego rajcy Jana Zakrzowskiego (nr 11) o sprzedaży domu z ogrodem Maciejowi z Łabiszyna, dziekanowi i kanonikowi kolegiaty św. Floriana. Jako rajca brał udział w 1456 roku w uchwalaniu statutu cechu tkaczy i barchanników kleparskich. Jako zmarły został odnotowany w 1465 roku, gdy rada miejska dokonała otwarcia jego testamentu sporządzonego w 1463 roku i potwierdzenia jego mocy. Zapisał w nim narzędzia swojego rzemiosła powroźniczego cechowi powroźników kleparskich. Był fundatorem i donatorem altarii w kościele św. Floriana.

Dokument wydany w 1452 roku w Krakowie, w którym rajcy kleparscy, wraz z Piotrem Okszmarem, ówcześnie burmistrzem miasta, oświadczyli, że Jan Zakrzowski (nr 11) sprzedał z prawem odkupu (na wyderkauf) dom wraz z ogrodem za 13 złotych florenów węgierskich Maciejowi z Łabiszyna, dziekanowi i kanonikowi kolegiaty św. Floriana, które to pieniądze wyłożone zostały z legatu testamentowego Mikołaja Kozłowskiego, profesora teologii; przy dokumencie na pergaminowych paskach pieczęć radziecka kleparska – oraz zbliżenie pieczęci, zapisu imienia i funkcji burmistrzowskiej (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dok. perg. 136)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 120, 137, 185, 190, 238–239; CDU III, s. 157; KDK II, s. 434; Dzikówna 1932, s. 122, 161, 190.

6. Wawrzyniec
rajca, burmistrz 1452, 1454, 1465

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Laurentius

Pierwszy raz odnotowany w 1452 roku, gdy wraz z innymi rajcami kleparskimi poświadczał transakcję sprzedaży przez Jana Zakrzowskiego (nr 11) domu z ogrodem za 13 złotych florenów węgierskich Maciejowi z Łabiszyna, dziekanowi i kanonikowi kolegiaty św. Floriana. W roku 1465 został wzmiankowany jako zastępca burmistrza (*viceproconsul*) – funkcja ta tylko trzykrotnie pojawia się w dokumentach archiwalnych dotyczących Kleparza, nieznana była natomiast w Krakowie i Kazimierzu. Jego rodzina uwieczniona została w sporządzonych na polecenie kardynała Zbigniewa Oleśnickiego protokołach cudów dokonanych przez biskupa Prandotę, a zeznanych po otwarciu jego grobu w 1454 roku. I tak w tymże roku *Elżbieta żona Wawrzyńca rajcy z Kleparza poza murami krakowskimi, wieku lat 30 do 40 jak z twarzy znać było mająca, białogłowa uczciwa i wiary godna* [...] *przysięgę wykonawszy, pytana i badana zeznała iż dziewczynka jej imieniem Anna, ośm lat mająca* [...] *wielką chorobę cierpiała i to tak gwałtowną, że na siłach wycieńczona już jakby na pół żywą i bez zmysłów być się zdała.* Wówczas matka *ślubowała tęż córkę swoję do grobu Prandoty zaprowadzić, jeżeliby ją Bóg wszechmogący przez zasługi jego od wielkiej choroby wybawić raczył.* Tak też się stało: w czwartym tygodniu od uzdrowienia Elżbieta z Anną, a zapewne i z Wawrzyńcem, odbyli pielgrzymkę dziękczynną z Kleparza do katedry na Wawelu, gdzie spoczywały szczątki biskupa Prandoty.

W 1456 roku rada Kleparza zatwierdza statuty tkaczy i barchanników kleparskich. To drugi w kolejności znany cech rzemieślniczy w Kleparzu (mieli w herbie cechowym dwa czesadła ułożone zębami do siebie, nad nimi główkę aniołka z rozłożonymi skrzydłami).

Dokument wydany w 1465 roku w Krakowie, w którym oficjał krakowski Stanisław ze Świeradzic zatwierdza testament mieszczanina i rajcy kleparskiego Piotra Okszmara (nr 5), złożony w obecności rajców kleparskich, wśród nich Wawrzyńca, pełniącego wówczas funkcję wiceprokonsula – pisarz błędnie zanotował viceconsul *– oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 172)*

Źródła i literatura:
CDU II, s. 137, 238; Gładyszewicz 1845, s. 119–120; Dzikówna 1932, s. 121, 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

7. Mikołaj Zarzeczny
rajca, burmistrz 1452, 1465

Z 1465 roku pochodzi pierwsze odnotowanie siedziby władz miejskich: na środku rynku murowany ratusz z drewnianą wieżą. Uległ zniszczeniu w trakcie konfederacji barskiej, odbudowano go w 1774 roku.

W tym samym roku odnotowano istnienie trzeciego w kolejności znanego nam cechu rzemieślniczego w Kleparzu, którym był cech powroźników. Był on jednak wspólny dla rzemieślników krakowskich i kleparskich, dopiero w roku 1503 krakowscy powroźnicy wyodrębnili się w cech własny.

Nicolaus Zarzeczny

W 1442 roku odnotowany w ławie miejskiej, gdy wraz z innymi ławnikami: Janem Meisnarem, Świętosławem Zbyrogiem, Filipem rymarzem, Mikołajem Mechowskim, Janem Przegińskim i Grzegorzem powroźnikiem przyjmował oświadczenie kleryka Stanisława o odstąpieniu jego domu położonego w Kleparzu Pawłowi zwanemu Stawinoga i jego żonie Agnieszce. Z grona tych ławników tylko w odniesieniu do Mikołaja Zarzecznego pozostał ślad dalszej kariery w urzędach kleparskich – w latach 1452 i 1465 został odnotowywany jako rajca, zatem w tych latach także pełnił funkcję burmistrza. W ławie zasiadał jeszcze w roku 1449, za wójtostwa późniejszego rajcy Mikołaja Zaszczytowskiego (nr 4). W 1452 roku został odnotowany już radzie i z tej pozycji poświadczał, że Jan Zakrzowski, przyszły rajca (nr 11), sprzedał na wyderkauf dom wraz z ogrodem za 13 złotych florenów węgierskich Maciejowi z Łabiszyna, dziekanowi i kanonikowi kolegiaty św. Floriana. Jako rajca wraz z kolegami z rady w 1465 roku brał udział w otwarciu i potwierdzeniu mocy testamentu zmarłego rajcy Piotra Okszmara (nr 5).

Dokument wydany w 1442 roku w Kleparzu, w którym ławnicy kleparscy, z przyszłym rajcą Mikołajem Zarzecznym w składzie, stwierdzają, że kleryk Stanisław odstąpił swój dom Pawłowi zwanemu Stawinoga i jego żonie Agnieszce; przy dokumencie na paskach pergaminowych pieczęć ławnicza kleparska według najstarszego wzoru – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 100)

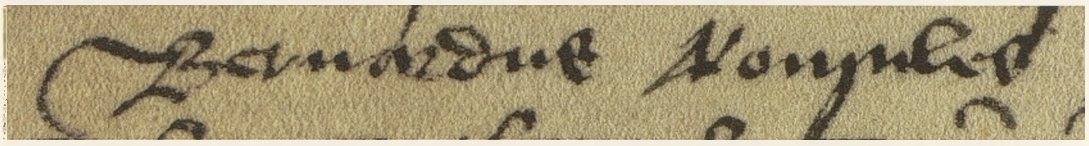
Źródła i literatura:
CDU II, s. 15, 238; Dzikówna 1932, s. 190.

8. Bernard
rajca, burmistrz 1452, 1465

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Bernardus
Rajca-burmistrz odnotowany na urzędzie dwukrotnie. W roku 1452 wraz z innymi rajcami potwierdził dokonanie przez Jana Zakrzowskiego (nr 11) sprzedaży na zasadzie wyderkaufu domu wraz z ogrodem za 13 złotych florenów węgierskich Maciejowi z Łabiszyna, dziekanowi i kanonikowi kolegiaty św. Floriana, na co przeznaczono pieniądze legowane w testamencie przez Mikołaja Kozłowskiego, profesora teologii. W 1465 roku brał udział w przyjmowaniu i zatwierdzaniu testamentu rajcy kleparskiego Piotra Okszmara (nr 5).

W 1465 roku Hincza z Rogowa, kasztelan sandomierski, zapisuje roczny czynsz z żup wielickich i bocheńskich na rzecz trędowatych w szpitalu św. Walentego położonym w Kleparzu, co zatwierdził w tym samym roku biskup krakowski Jan.

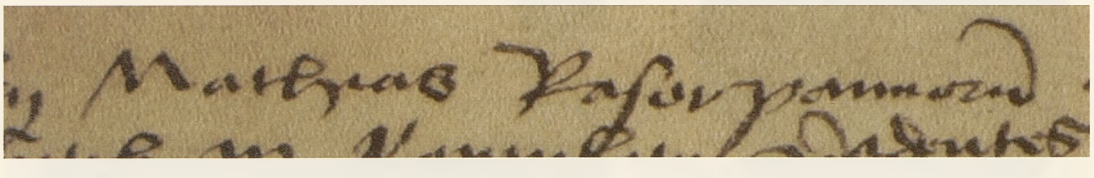
Fragment dokumentu wydanego w 1452 roku w Krakowie, w którym rajcy kleparscy, z rajcą Bernardem w składzie, oświadczyli, że Jan Zakrzowski (nr 11) sprzedał z prawem odkupu (na wyderkauf) dom wraz z ogrodem za 13 złotych florenów węgierskich Maciejowi z Łabiszyna, dziekanowi i kanonikowi kolegiaty św. Floriana, które to pieniądze wyłożone zostały z legatu testamentowego Mikołaja Kozłowskiego, profesora teologii – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dok. perg. 136)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 137; Dzikówna 1932, s. 190.

9. Maciej postrzygacz
rajca, burmistrz 1452

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Mathias *rasor pannorum*
W 1449 roku odnotowany jako ławnik kleparski – wówczas to wraz z innymi ławnikami oświadczył, że Mikołaj Zaszczytowski (nr 4), były wójt kleparski, zeznał, iż sprzedał za 24 grzywny, z prawem odkupu (na wyderkauf), swój ogród położony w Biskupiu, za kościołem Krzyża Świętego, Piotrowi Okszmarowi (nr 5). Jako rajca wzmiankowany został w roku 1452, gdy wraz z kolegami z rady poświadczał, że Jan Zakrzowski (nr 11) sprzedał na wyderkauf dom z ogrodem Maciejowi z Łabiszyna, dziekanowi i kanonikowi kolegiaty św. Floriana.

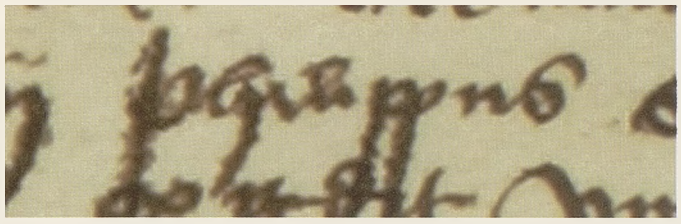
Fragment dokumentu wydanego w 1452 roku w Krakowie, w którym rajcy kleparscy, z rajcą Maciejem postrzygaczem w składzie, oświadczyli, że Jan Zakrzowski (nr 11) sprzedał na wyderkauf dom wraz z ogrodem za 13 złotych florenów węgierskich Maciejowi z Łabiszyna, dziekanowi i kanonikowi kolegiaty św. Floriana, za pieniądze z legatu uczynionego przez Mikołaja Kozłowskiego, profesora teologii – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dok. perg. 136)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 120, 137; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

10. Filip powroźnik
rajca, burmistrz 1455, 1465

Philippus pyetrzig (*funifex*)
Postać prawdopodobnie tożsama z Filipem powroźnikiem, ławnikiem kleparskim z roku 1449 – wówczas to Filip wraz z kolegami z ławy pod przewodnictwem podwójciego Jana przyjmował oświadczenie rajcy i byłego wójta Mikołaja Zaszczytowskiego (nr 4) w sprawie sprzedaży jego ogrodu na Biskupiu, za kościołem Krzyża Świętego, przyszłemu rajcy Piotrowi Okszmarowi (nr 5). Odnotowany jako rajca kleparski w latach 1455 i 1465 – w tym ostatnim roku uczestniczył w sprawie związanej z zatwierdzaniem mocy testamentu wspomnianego rajcy Piotra Okszmara. W 1463 roku Filip odnotowany został na urzędzie wójta kleparskiego.

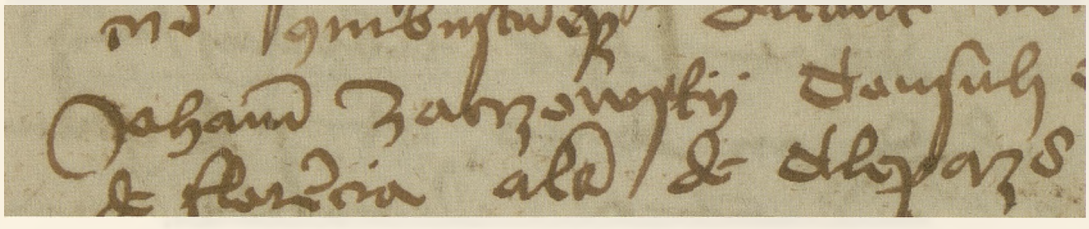
Fragment dokumentu wydanego w 1465 roku w Krakowie, w którym oficjał krakowski Stanisław ze Świeradzic zatwierdza testament Piotra Okszmara (nr 5), mieszczanina i rajcy kleparskiego, otwarty w obecności rajców kleparskich, wśród nich Filipa powroźnika – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 172)

Źródła i literatura:
CDU III, s. 157, 238; Dzikówna 1932, s. 187, 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

11. Jan Zakrzowski
rajca, burmistrz 1455, 1458

Johannes Zacrzowsky
Prawdopodobnie syn Stanisława Zakrzowskiego z Florencji-Kleparza, odnotowanego w najstarszej księdze grodzkiej krakowskiej w roku 1421, gdy poręczał za Wacława zwanego Popkiem, nowego wójta kleparskiego. Możliwe, że Stanisław wywodził się z Zakrzowa (w dzisiejszej gminie Niepołomice). Jan Zakrzowski odnotowany został jako rajca w latach 1455 i 1458. W tym ostatnim roku zawarł umowę dzierżawy z Heleną, wdową po Tomaszu Pszonce z Więcławic, biorąc na trzy lata dziedzinę tamże położoną (na południe od Krakowa, w dolinie Dłubni, w dzisiejszej gminie Michałowice), czego ślad przetrwał w aktach ziemskich województwa krakowskiego – w księdze dla powiatu krakowskiego.

Z księgi ziemskiej krakowskiej obejmującej lata 1457–1463: fragment wpisu z 1458 roku stwierdzającego wydzierżawienie przez Helenę, wdowę po Tomaszu Pszonce z Więcławic, rajcy Janowi Zakrzowskiemu dziedziny położonej w tychże Więcławicach – zbliżenie zapisu imienia, urzędu i obywatelstwa (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Terr. Crac. 15, s. 735)

Źródła i literatura:
Terr. Crac. 15, s. 735–736; KTC, s. 646, nr 3602; *Słownik geograficzny*, t. XIV, s. 323; Dzikówna 1932, s. 190.

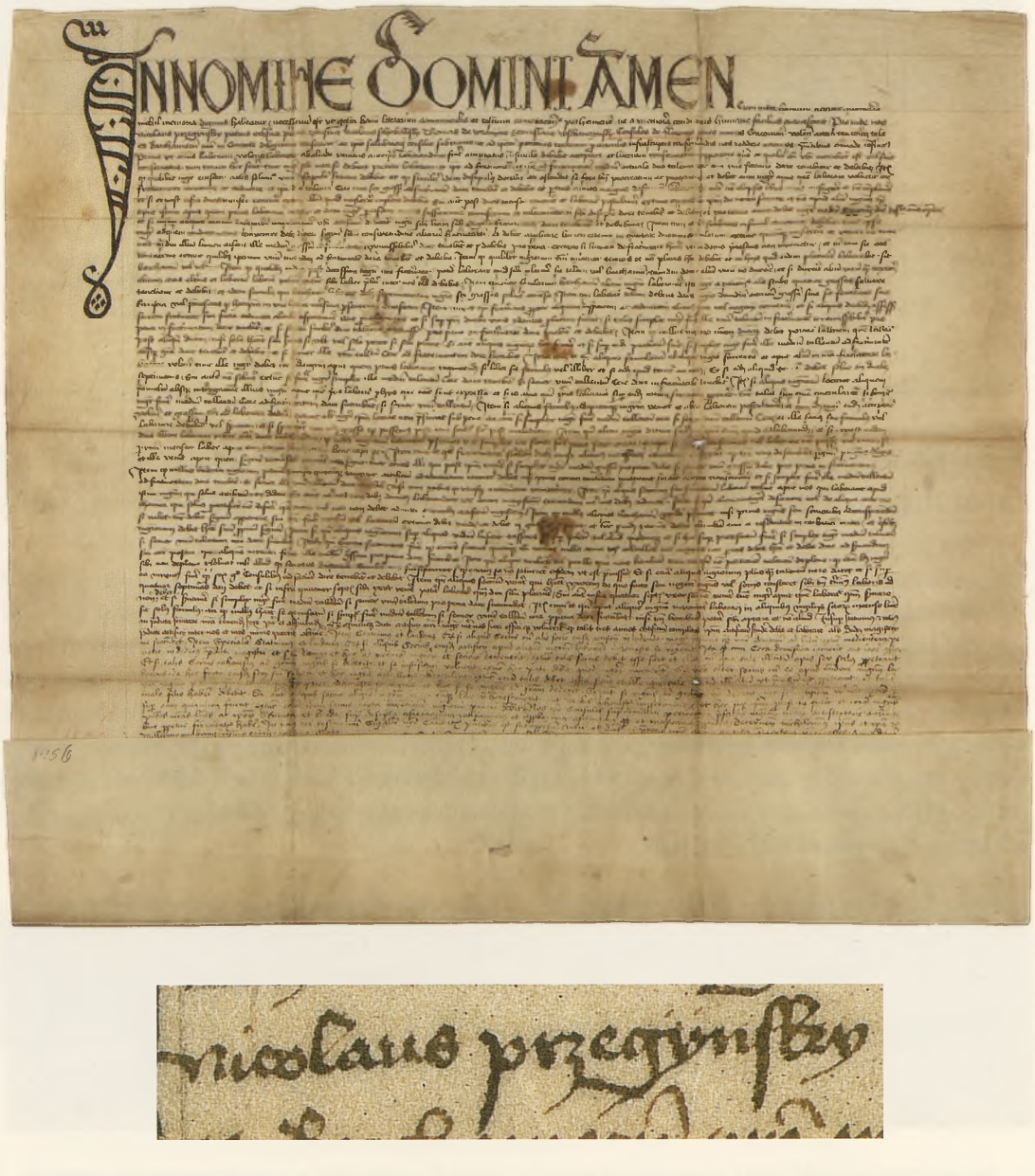
12. Mikołaj Przegiński
rajca, burmistrz 1456

Kazimierz Jagiellończyk
(1447–1492)

Nicolaus Przegynsky

Pochodził z rodziny zasiedziałej w Kleparzu: w 1442 roku został odnotowany ławnik kleparski Jan Przegiński, przyjmujący wówczas z kolegami oświadczenie kleryka Stanisława o odstąpieniu jego domu położonego w Kleparzu Pawłowi zwanemu Stawinoga i jego żonie Agnieszce. Jan był prawdopodobnie ojcem lub bratem Mikołaja. Mikołaj odnotowany został w radzie kleparskiej w roku 1456, gdy wraz z innymi rajcami zatwierdzał przedstawione przez starszych cechu artykuły statutu tkaczy i barchanników kleparskich. Szczęśliwie zachowany akt tego zatwierdzenia jest jedynym źródłem wiedzy o działaniu na urzędzie kilku ówczesnych rajców, wśród nich Mikołaja Przegińskiego.

Z 1466 roku pochodzi pierwsza wzmianka o ul. Długiej (*platea Longa*), będącej częścią średniowiecznego szlaku handlowego z Krakowa przez Olkusz i Sławków na Śląsk.

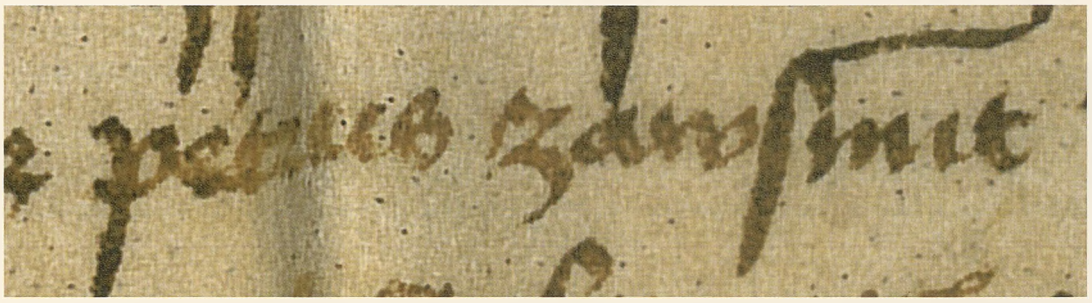
Dokument wystawiony w 1456 roku w Kleparzu, w którym rajcy kleparscy, wśród nich Mikołaj Przegiński, zatwierdzają przedstawione im artykuły statutu cechu tkaczy i barchanników kleparskich – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 257)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 15; KDK II, s. 434; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

13. Piotr Zawszmit
rajca, burmistrz 1456, 1465

Petrus Zawsmit (Zawszmyth)
Mieszczanin dwukrotnie odnotowany jako rajca kleparski urzędujący, a zatem także dopuszczony do funkcji burmistrza w ramach całorocznej wymienności na tej funkcji w obrębie grona rajców urzędujących: w 1456 roku w składzie rajców zatwierdzających statut cechu tkaczy i barchanników kleparskich oraz w roku 1465, gdy wraz z kolegami z rady brał udział w otwarciu i stwierdzeniu mocy obowiązującej testamentu zmarłego rajcy Piotra Okszmara (nr 5).

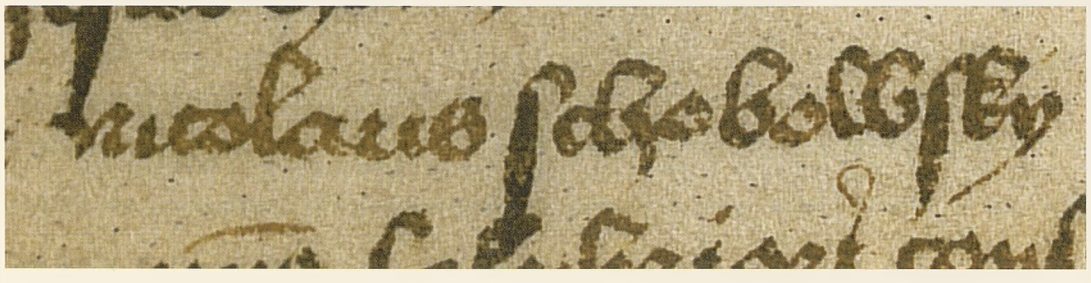
Fragment dokumentu wydanego w 1456 roku w Kleparzu, w którym rajcy kleparscy, wśród nich Piotr Zawszmit, zatwierdzają przedstawione im artykuły statutu cechu tkaczy i barchanników kleparskich – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 257)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 238; KDK II, s. 434; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

14. Mikołaj Schobowski
rajca, burmistrz 1456

Nicolaus Schobowsky
Rzeźnik. Odnotowany w 1449 roku jako ławnik kleparski uczestniczący w przyjmowaniu oświadczenia rajcy i byłego wójta miasta Kleparza Mikołaja Zaszczytowskiego (nr 4) w sprawie sprzedaży ogrodu położonego w jurydyce Biskupie. Jako rajca został wzmiankowany w składzie rady miejskiej kleparskiej zatwierdzającej w 1456 roku artykuł statutu cechu tkaczy i barchanników kleparskich.

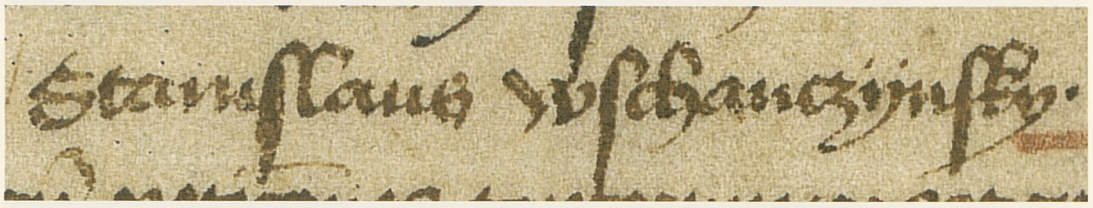
Fragment dokumentu wydanego w 1456 roku w Kleparzu, w którym rajcy kleparscy, wśród nich Mikołaj Schobowski, zatwierdzają przedstawione im artykuły statutu cechu tkaczy i barchanników kleparskich – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 257)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 120; KDK II, s. 434; Dzikówna 1932, s. 190.

15. Stanisław Wszanczyński
rajca, burmistrz 1456

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Stanislaus Wschanczynsky
Jedyny ślad udziału we władzach miejskich Kleparza zachował się w akcie dokumentującym zatwierdzenie w 1456 przez radę miejską statutu cechu tkaczy i barchanników kleparskich – Stanisław Wszanczyński zasiadał wówczas w składzie rady miejskiej.

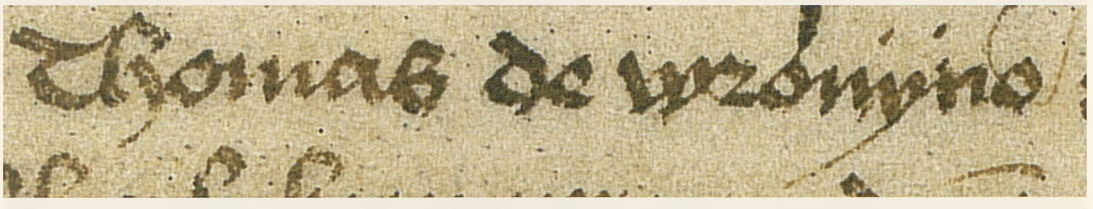
Fragment dokumentu wydanego w 1456 roku w Kleparzu, w którym rajcy kleparscy, wśród nich Stanisław Wszanczyński, zatwierdzają przedstawione im artykuły statutu cechu tkaczy i barchanników kleparskich – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 257)

Źródła i literatura:
KDK II, s. 434; Dzikówna 1932, s. 190.

16. Tomasz z Wronina
rajca, burmistrz 1456

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Thomas de Wronyno
Pochodził prawdopodobnie z miejscowości Wronin położonej na północny wschód od Krakowa, w powiecie proszowickim, gminie Koniusza. Jako rajca kleparski został odnotowany w 1456 roku, kiedy to brał udział w zatwierdzaniu przez radę miejską Kleparza statutu tamtejszego cechu tkaczy i barchanników.

Fragment dokumentu wydanego w 1456 roku w Kleparzu, w którym rajcy kleparscy, wśród nich Tomasz z Wronina, zatwierdzają przedstawione im artykuły statutu cechu tkaczy i barchanników kleparskich – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 257)

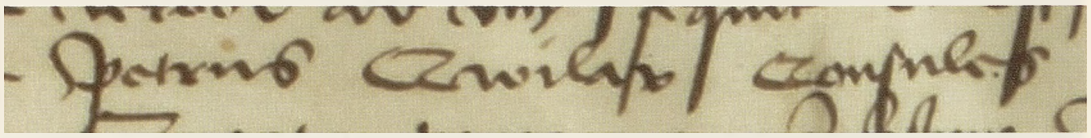
Źródła i literatura:
KDK II, s. 434; *Słownik geograficzny*, t. XIV, s. 51–52; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

17. Piotr Cwilaw
rajca, burmistrz 1465

Petrus Cwilaw

Odnotowany w 1465 roku jako rajca kleparski biorący wraz z kolegami z rady udział w otwarciu i stwierdzeniu mocy wiążącej testamentu po zmarłym rajcy Piotrze Okszmarze (nr 5), który to testament następnie zatwierdził oficjał krakowski Stanisław ze Świeradzic, z powołaniem się na rajców kleparskich.

Fragment dokumentu wydanego w 1465 roku w Krakowie, w którym oficjał krakowski Stanisław ze Swieradzic zatwierdza testament mieszczanina i rajcy kleparskiego Piotra Okszmara (nr 5), otwarty w obecności rajców kleparskich, wśród nich Piotra Cwilawa – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 172)

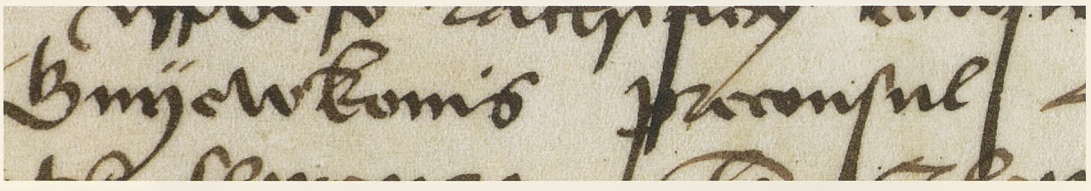
Źródła i literatura:
CDU II, s. 238–240; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

18. Stanisław Gniewkonis
rajca, burmistrz 1465

Stanislaus Gnyewkonis

Odnotowany jako burmistrz miasta Kleparza przewodzący w 1465 roku rajcom biorącym udział w otwarciu i potwierdzeniu mocy wiążącej testamentu złożonego przez Piotra Okszmara (nr 5), ich zmarłego kolegi z rady.

Fragment dokumentu wydanego w 1465 roku w Krakowie, w którym oficjał krakowski Stanisław ze Swieradzic zatwierdza testament mieszczanina i rajcy kleparskiego Piotra Okszmara (nr 5), otwarty w obecności rajców kleparskich, wśród nich Stanisława Gniewkonisa – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 172)

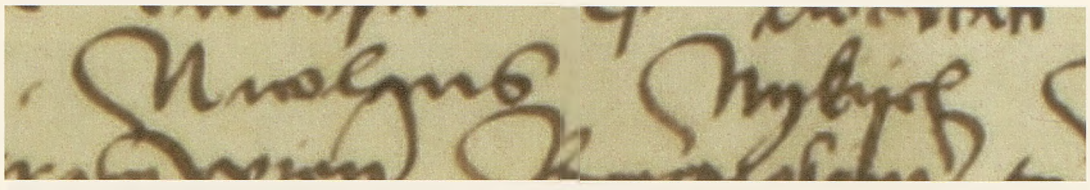
Źródła i literatura:
CDU II, s. 238; Dzikówna 1932, s. 190.

19. Mikołaj Nykiel
rajca, burmistrz 1465

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Nicolaus Nykyel

Kolejny rajca kleparski, którego ślad działalności zachował się jedynie w dokumencie z 1465 roku dotyczącym udziału w otwarciu i stwierdzeniu mocy wiążącej testamentu po zmarłym rajcy Piotrze Okszmarze (nr 5). Miał więc swój udział, choć nieco pośredni, w ustanowieniu i uposażeniu altarii w kościele św. Floriana.

Fragment dokumentu wydanego w 1465 roku w Krakowie, w którym oficjał krakowski Stanisław ze Świeradzic zatwierdza testament mieszczanina i rajcy kleparskiego Piotra Okszmara (nr 5), otwarty w obecności rajców kleparskich, wśród nich Mikołaja Nykiela – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dyp. perg. 172)

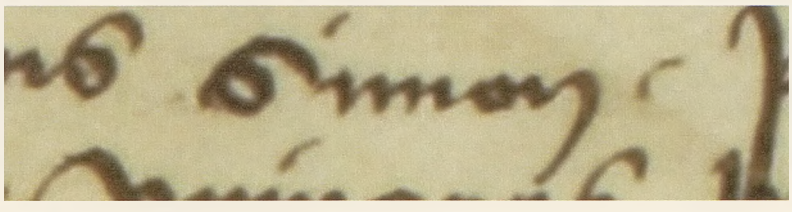
Źródła i literatura:
CDU II, s. 238; Dzikówna 1932, s. 190.

20. Szymon
rajca, burmistrz 1465

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Simon

Rajca kleparski odnotowany w 1465 roku w związku z otwarciem i przyjęciem testamentu po zmarłym rajcy kleparskim Piotrze Okszmarze (nr 5); potwierdził więc moc prawną zawartych tam legatów powroźników kleparskich oraz fundacji i uposażenia altarii w kościele św. Floriana. Szymon rajca może być tożsamy z wójtem kleparskim Szymonem, odnotowanym wcześniej, w 1458 roku.

Fragment dokumentu wydanego w 1465 roku w Krakowie, w którym oficjał krakowski Stanisław ze Świeradzic zatwierdza testament mieszczanina i rajcy kleparskiego Piotra Okszmara (nr 5), złożony w obecności rajców kleparskich, wśród nich Szymona – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 172)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 238; Dzikówna 1932, s. 187, 190.

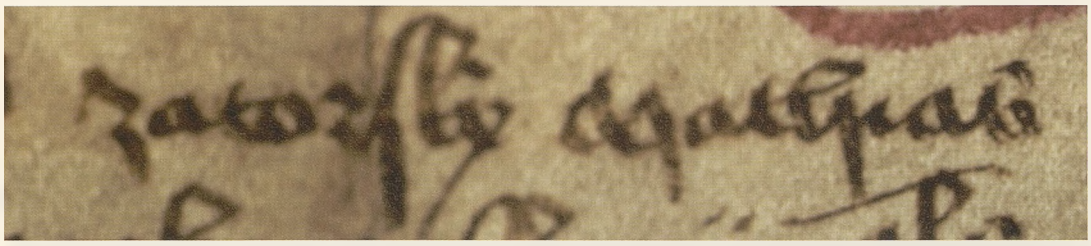
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

W 1476 roku wielki pożar trawi znaczną część miasta.

W tym samym roku Kazimierz Jagiellończyk wydaje w Marienburgu przywilej zwalniający z tej przyczyny kleparzan z wszelkich opłat i podatków na okres dziesięciu lat.

21. Maciej Zatorski
rajca, burmistrz 1465, 1476

Mathias Zathorsky (Zathorszky)
Odnotowany jako ławnik w 1449, brał wówczas udział w przyjęciu oświadczenia rajcy i byłego wójta kleparskiego Mikołaja Zaszczytowskiego (nr 4) w sprawie sprzedaży ogrodu położonego w jurydyce Biskupie przyszłemu rajcy Piotrowi Okszmarowi (nr 5), który to ogród położony za kościołem Krzyża Świętego, na granicy z jurydyką Błonie, oddany został kupującemu na zasadzie wyderkaufu, to jest z prawem odkupienia przez sprzedającego. Jako rajca odnotowany w latach 1465 i 1476, pełnił wówczas funkcję burmistrza, rotacyjnie z innymi rajcami kadencji rady miejskiej w danym roku.

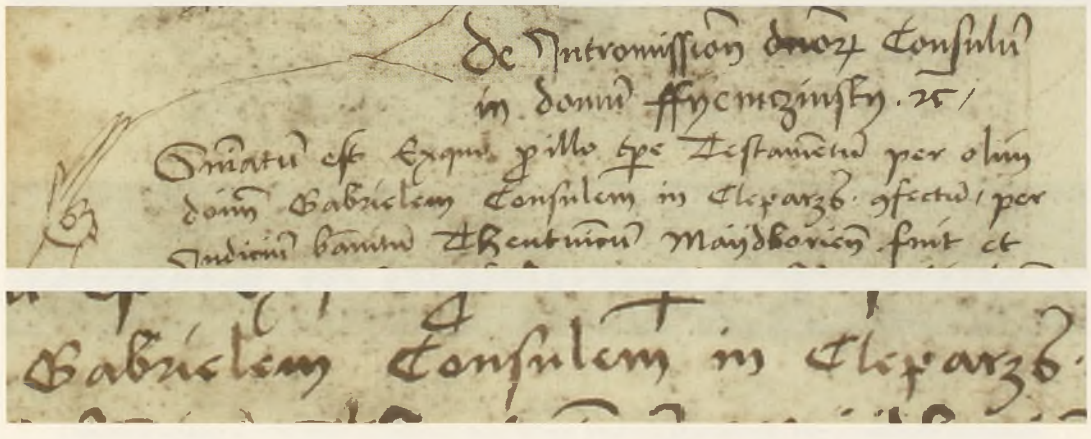
Fragment dokumentu wydanego w 1449 roku w Kleparzu, w którym ławnicy kleparscy, z Maciejem Zatorskim w składzie, oświadczyli, że przed sądem gajonym, któremu przewodniczył podwójci Jan w miejsce wójta Mikołaja Sobowskiego, Mikołaj Zaszczytowski (nr 4), były wójt kleparski, zeznał, iż sprzedał za 24 grzywny z prawem odkupu (to jest na wyderkauf) swój ogród położony w Biskupiu, za kościołem Krzyża Świętego, Piotrowi Okszmarowi (nr 5), opiekunowi szpitala dla trędowatych św. Walentego – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 127)

Źródła i literatura:
CDU II, s. 120, 238–240; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

22. Gabriel
rajca, burmistrz 1465, 1483

Gabrielus
Cieśla. Był zamożny, miał trzy domy w Kleparzu, plac, słodownię oraz trzy domy w Krakowie. Był właścicielem browaru, w jego pobliżu miał też jedną z pierwszych kleparskich studni, odnotowaną w 1483 roku. Odnotowany jako ławnik kleparski w 1463 roku, w radzie miejskiej w latach 1465 i 1483. W 1483 roku sporządził testament, jako zmarły został wzmiankowany w 1503 roku.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: początkowy fragment wpisu z 1503 roku dokumentującego sprawę przed ławą dotyczącą zmarłego już Gabriela, rajcy kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 52)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 52–54; CDU II, s. 238; Dzikówna 1932, s. 158, 190.

23. Mikołaj Kozarzewski
rajca, burmistrz 1487, 1488, 1489, 1490

Kazimierz Jagiellończyk
(1447–1492)

Nicolaus (Niclos, Niclosch, Miklasz) Cozarzewsky
Właściciel domu z zajazdem położonego przy ul. Długiej, od jego imienia zwanego długo domem Nikloszowskim. W 1490 roku brał udział jako rajca urzędujący w przyjęciu statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu go do zatwierdzenia Kazimierzowi Jagiellończykowi. Statut ten został później dwukrotnie potwierdzony: przez Stefana Batorego w roku 1583 i przez Władysława IV Wazę w roku 1646. W roku 1489 roku Mikołaj ufundował altarię w kościele św. Floriana, co dziekan i kanonicy kolegiaty przyjęli specjalnym aktem z 1490 roku, ustanawiającym tę altarię, wyposażoną w stałe, zapewnione przez donatora utrzymanie. Mikołaj Kozarzewski zmarł po roku 1490, w roku 1503 został odnotowany jako nieżyjący, podobne ślady zachowały się z lat 1504 i 1514.

Z 1485 roku pochodzi dokument, przy którym zachowała się najstarsza ze znanych pieczęci kleparskich. Jest to pieczęć ławy miejskiej, z wizerunkiem dłoni ułożonej jak do przysięgi lub błogosławieństwa, przywieszona na dokumencie dotyczącym wykonania testamentu niejakiego Gabryela – pieczęci tej używano wcześniej, być może nawet już od czasów bezpośrednio kolokacyjnych.

Dokument wydany w 1490 roku w Krakowie, mocą którego dziekan i kanonicy kolegiaty św. Floriana w Kleparzu ustanawiają altarię w kościele św. Floriana, ufundowaną i na trwałe uposażoną przez Mikołaja Kozarzewskiego (tu określonego imieniem Miklasz), rajcę kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dok. perg. 247)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 1, s. 48–49, 59, 231; CDU III, s. 155–159; PPK II-2, s.1082; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk
(1447–1492)

24. Bartosz Turek
rajca, burmistrz 1488, 1489, 1490

Barthossius Thurek

Rajca kleparski odnotowany na urzędzie w latach 1488–1490. W roku 1489, pełniąc funkcję burmistrza miasta Kleparza, przyjął obowiązki pełnomocnika fundacji altarii, ustanowionej przez rajcę Mikołaja Kozarzewskiego (nr 23). W następnym roku brał udział w zatwierdzeniu przez radę miejską statutu cechu kowali i ślusarzy. W tymże roku z wyboru rady miejskiej pełnił urząd wójta kleparskiego. Zmarł po roku 1490, w aktach wzmiankowany jako zmarły w 1504 roku.

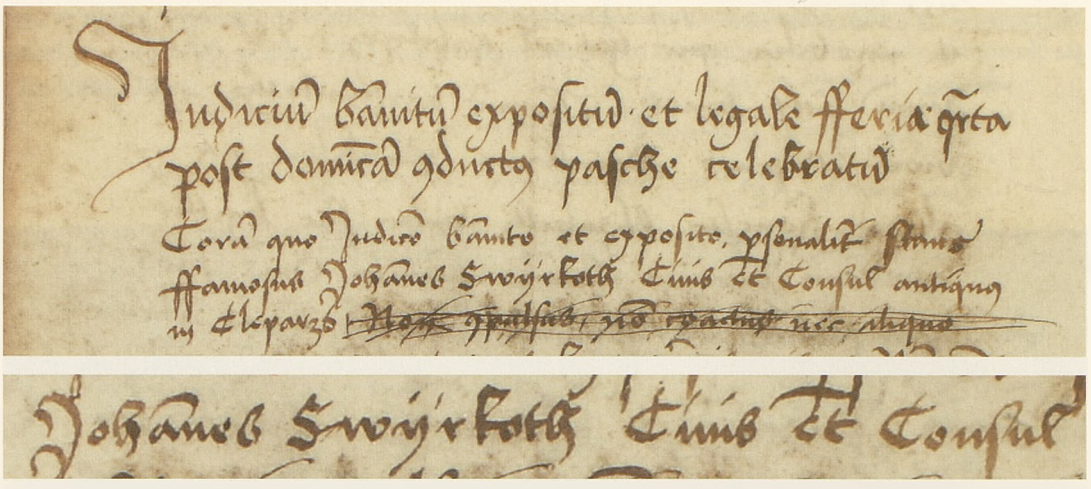
Dokument wydany w 1490 roku w Krakowie, mocą którego Fryderyk Jagiellończyk, biskup krakowski, ustanawia altarię pod wezwaniem Bożego Ciała w kolegiacie św. Floriana w Kleparzu. W dokumencie przywołano fundację rajcy Mikołaja Kozarzewskiego (nr 23), dla której pełnomocnikiem ustanowiony był wzmiankowany w dokumencie ówczesny burmistrz kleparski Bartosz Turek – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dok. perg. 248)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 71; CDU III, s. 156–161; PPK II-2, s. 1082; Dzikówna 1932, s. 190.

25. Jan Smerkoth
rajca, burmistrz 1488,1489, 1490, 1499, 1502

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

Johannes (Swirkoth, Swyrkoth)
W radzie miejskiej kleparskiej odnotowywany w latach 1488–1502. W 1490 roku brał udział jako rajca urzędujący w przyjęciu statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu go do zatwierdzenia Kazimierzowi Jagiellończykowi. W roku 1508 odnotowany jako zmarły. Wdowa po nim, Elżbieta, jeszcze w 1516 roku występowała w sprawie sądowej związanej z testamentem nieżyjącego męża.

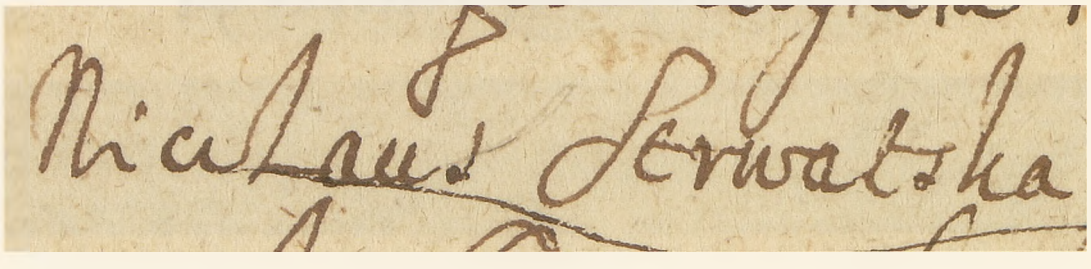
Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: początkowy fragment wpisu z 1502 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Jana Smerkotha, wówczas rajcy starego – oraz zbliżenie zapisu imienia, obywatelstwa i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 26)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 1, s. 26, 131, 266; PPK II-2, s. 1082; Dzikówna 1932, s. 190.

26. Mikołaj Serwatka
rajca, burmistrz 1490

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Nicolaus Serwatska
Rajca odnotowany w kleparskiej radzie urzędującej w 1490 roku, gdy uczestniczył w zatwierdzeniu artykułów statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu statutu do zatwierdzenia Kazimierzowi Jagiellończykowi. W 1499 roku w radzie miejskiej zasiadał Jan Serwatka (nr 35), być może syn Mikołaja.

Z księgi grodzkiej krakowskiej obejmującej lata 1647–1648: fragment wpisu z 1647 roku stanowiącego oblatę aktu wydanego przez Władysława IV Wazę w Warszawie w 1646 roku potwierdzenia statutu cechu kleparskich kowali i ślusarzy, z przywołaniem zatwierdzenia tego statutu z roku 1490 przez rajców kleparskich, z Mikołajem Serwatką w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 74, s. 1492)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; PPK II-2, s.1082; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk
(1447–1492)

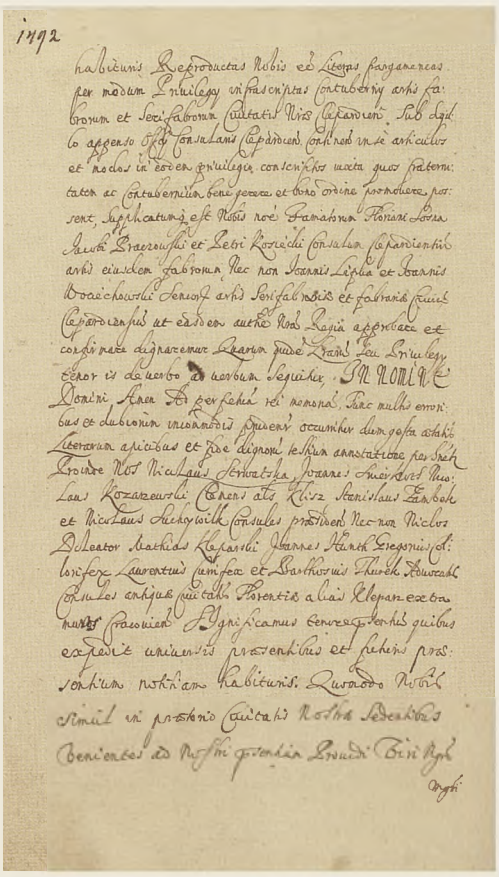
W 1493 roku szkoła parafialna przy kolegiacie św. Floriana otrzymuje murowany budynek ufundowany przez podkanclerzego Grzegorza Lubrańskiego.

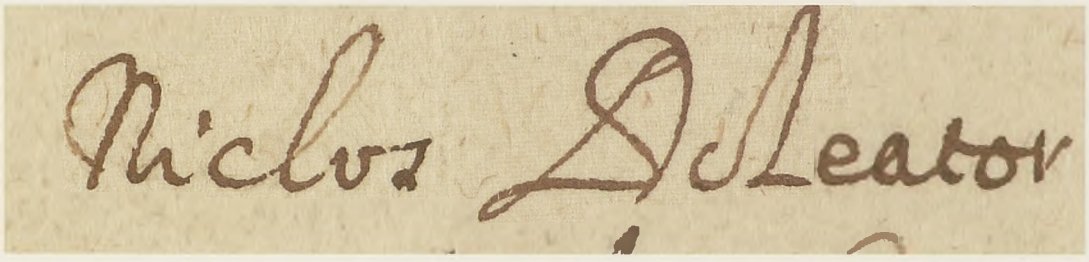
27. Mikołaj bednarz
rajca, burmistrz 1490

Nicolaus *doleator*

Bednarz. Pierwszy stwierdzony w dokumentach przedstawiciel w radzie miejskiej profesji, od której być może swoją nazwę wzięło miasto Kleparz (od klepania beczek). W 1490 roku brał udział jako rajca stary w przyjęciu statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu go do zatwierdzenia Kazimierzowi Jagiellończykowi. Statut ten został później dwukrotnie potwierdzony: przez Stefana Batorego w roku 1583 i przez Władysława IV Wazę w roku 1646, a następnie w roku 1648 oblatowany w księgach grodzkich krakowskich dla udokumentowania i publicznej jego proklamacji.

Z księgi grodzkiej krakowskiej obejmującej lata 1647–1648: przód okładziny księgi i jedna ze stron zawierających wpis z 1647 roku stanowiący oblatę aktu wydanego przez Władysława IV Wazę w Warszawie w 1646 roku potwierdzenia statutu cechu kleparskich kowali i ślusarzy, z przywołaniem zatwierdzenia tego statutu z roku 1490 przez rajców kleparskich, z Mikołajem bednarzem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 74, s. 1492)

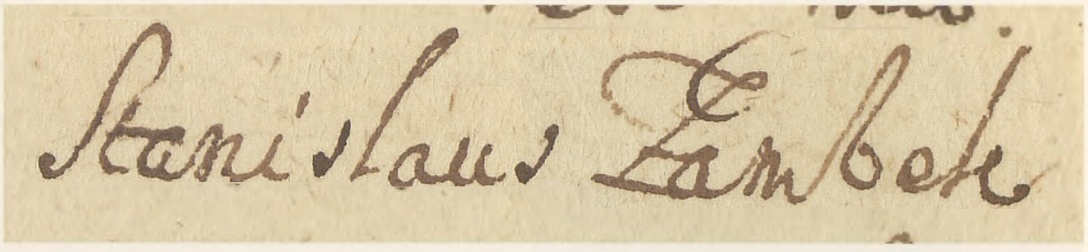
Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; PPK II-2, s. 1082; Dzikówna 1932, s. 190.

28. Stanisław Zambek
rajca, burmistrz 1490

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Stanislaus Zambek

Odnotowany w radzie miejskiej Kleparza w 1490 roku, gdy wraz z kolegami z rady urzędującymi i starymi brał udział w przyjęciu statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu go do zatwierdzenia Kazimierzowi Jagiellończykowi. Był wówczas powołany do rady urzędującej, zatem w tymże roku pełnił urząd burmistrza Kleparza. W latach 1511, 1513 i 1514 urząd ławnika kleparskiego sprawował Maciej Zambek, być może syn Stanisława.

Z księgi grodzkiej krakowskiej obejmującej lata 1647–1648: fragment wpisu z 1647 roku stanowiącego oblatę aktu wydanego przez Władysława IV Wazę w Warszawie w 1646 roku potwierdzenia statutu cechu kleparskich kowali i ślusarzy, z przywołaniem zatwierdzenia tego statutu z roku 1490 przez rajców kleparskich, ze Stanisławem Zambekiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 74, s. 1492)

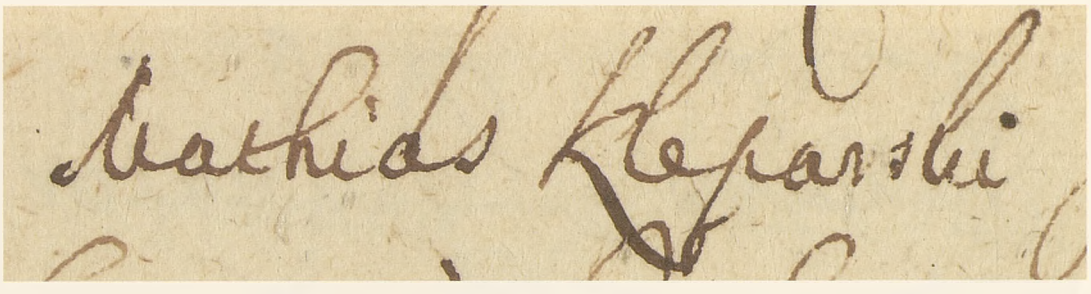
Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 1, s. 168, 200, 219, PPK II-2, s. 1082; Dzikówna 1932, s. 190.

29. Maciej Kleparski
rajca, burmistrz 1490

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Mathias Kleparski

Wnioskując z przydomku, pochodził z zasiedziałej w Kleparzu rodziny. W 1490 roku brał udział w przyjęciu przez radę miejską statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu go do zatwierdzenia Kazimierzowi Jagiellończykowi. Był wówczas rajcą starym, zatem w radzie zasiadał już przed rokiem 1490.

Z księgi grodzkiej krakowskiej obejmującej lata 1647–1648: fragment wpisu z 1647 roku stanowiącego oblatę aktu wydanego przez Władysława IV Wazę w Warszawie w 1646 roku potwierdzenia statutu cechu kleparskich kowali i ślusarzy, z przywołaniem zatwierdzenia tego statutu z roku 1490 przez rajców kleparskich, z Maciejem Kleparskim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 74, s. 1492)

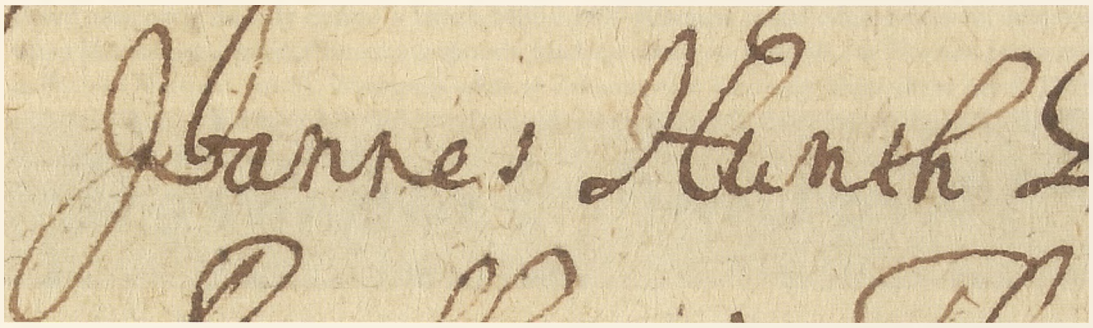
Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; PPK II-2, s.1082; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

30. Jan Hunth
rajca, burmistrz 1490

Ioannes Hunth

Jako rajca stary, zatem posiadający już wcześniejszy staż w kleparskiej radzie miejskiej, odnotowany został w 1490 roku jako jeden z członków senatu, to jest połączonej rady urzędującej i rady starej, przyjmującego artykuły statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawiającego ten statut królowi Kazimierzowi Jagiellończykowi do zatwierdzenia.

Z księgi grodzkiej krakowskiej obejmującej lata 1647–1648: fragment wpisu z 1647 roku stanowiącego oblatę aktu wydanego przez Władysława IV Wazę w Warszawie w 1646 roku potwierdzenia statutu cechu kleparskich kowali i ślusarzy, z przywołaniem zatwierdzenia tego statutu z roku 1490 przez rajców kleparskich, z Janem Hunthem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 74, s. 1492)

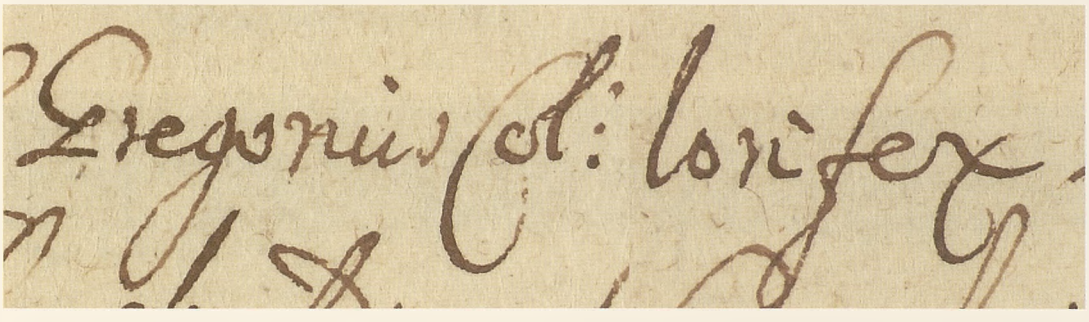
Źródła i literatura: CCR 74, s. 1490–1505; PPK II-2, s. 1082.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

31. Grzegorz farbiarz
rajca, burmistrz 1490

Gregorius *collorifex*

Kolejny rajca kleparski, o którym jedyna wiadomość pozostała w związku z przyjęciem w 1490 roku przez radę miejską statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniem go królowi Kazimierzowi Jagiellończykowi do zatwierdzenia, czego z kolei ślad zachował się w oblacie z 1647 roku dokumentu wydanego w roku 1646 przez Władysława IV Wazę. Grzegorz farbiarz odnotowany został w gronie rajców starych, zatem karierę w radzie miejskiej Kleparza rozpoczął wcześniej, przed rokiem 1490.

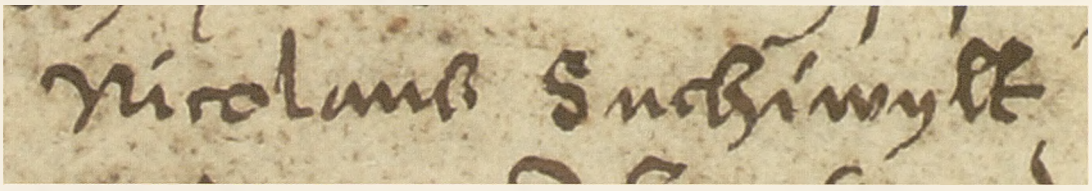
Z księgi grodzkiej krakowskiej obejmującej lata 1647–1648: fragment wpisu z 1647 roku stanowiącego oblatę aktu wydanego przez Władysława IV Wazę w Warszawie w 1646 roku potwierdzenia statutu cechu kleparskich kowali i ślusarzy, z przywołaniem zatwierdzenia tego statutu z roku 1490 przez rajców kleparskich, z Grzegorzem farbiarzem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 74, s. 1492)

Źródła i literatura: CCR 74, s. 1490–1505; PPK II-2, s. 1082.

32. Mikołaj Suchywilk
rajca, burmistrz 1490, 1506, 1507, 1509

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Nicolaus Suchiwylk
W 1490 roku brał udział jako rajca urzędujący w przyjęciu statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu go do zatwierdzenia królowi Kazimierzowi Jagiellończykowi. Nie wykorzystał rajcowskiego urzędu do zgromadzenia majątku – po śmierci pozostawił żonę w ubóstwie; odnotowano wsparcie finansowe ofiarowane jej przez jedną z kleparzanek. W 1506 roku w radzie miejskiej zasiadł Tomasz Suchywilk (nr 44), niewykluczone, że syn Mikołaja.

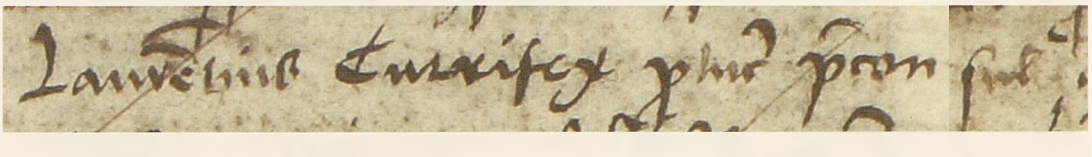
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1506 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską z udziałem Mikołaja Suchywilka, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 98)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 1, s. 98, 118, 147; PPK II-2, s. 1082; Dzikówna 1932, s. 159, 190.

33. Wawrzyniec stelmach
rajca, burmistrz 1490, 1500, 1501, 1502, 1504, 1508, 1513, 1519

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Laurentius *currifex*
Mieszczanin obdarzony przydomkiem stelmach, co prawdopodobnie opisywało jego profesję, choć mogło być też echem wcześniej wykonywanego w rodzinie rzemiosła. W kleparskiej radzie miejskiej zasiadał już przed rokiem 1490, jako że w tymże roku został odnotowany jako rajca stary, biorący udział w przyjęciu statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu go do zatwierdzenia królowi Kazimierzowi Jagiellończykowi. W latach 1504 i 1513, zgodnie z zapisami w sądowej księdze radzieckiej, zasiadał w radzie urzędującej, pełniąc funkcję burmistrza miasta.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1504 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Wawrzyńca stelmacha, wówczas burmistrza kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 62)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 1, s. 33, 62, 209, 316; PPK II-2, s. 1082; Dzikówna 1932, s. 190.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

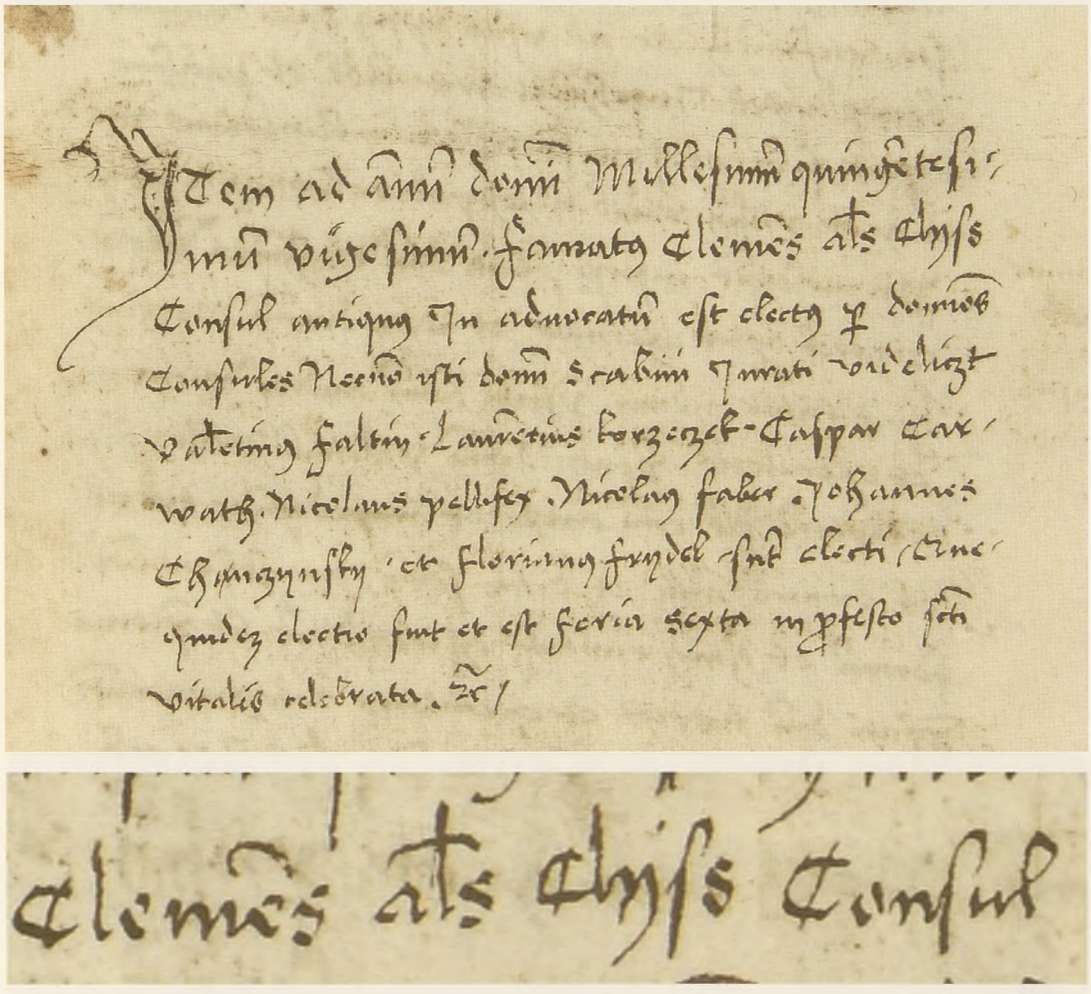
W 1494 roku Jan Olbracht wydaje w Krakowie akt, w którym rozstrzygając spór między mieszczanami krakowskimi a kleparskimi, zakazuje Kleparzowi posiadania wielkiej wagi oraz sprzedawania piwa i wina na targu, zezwala natomiast jedynie warzyć piwo i miód domowy, a w domach posiadać wagi prywatne do ważenia konopi, powrozów, smoły i podobnych przedmiotów, które nie podlegały prawu składu w Krakowie.

34. Klemens zwany Klisz

rajca, burmistrz 1490, 1499, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1511, 1512, 1514, 1516, 1518–1520

Clemens *alias* Clyszs (Clysz, Clyss, Clyszo)

Pierwsza wzmianka o jego udziale we władzach miasta Kleparza pochodzi z 1490 roku, kiedy to będąc rajcą urzędującym, brał udział w przyjęciu statutu cechu kowali i ślusarzy kleparskich oraz przedstawieniu go do zatwierdzenia Kazimierzowi Jagiellończykowi. Statut ten został później dwukrotnie potwierdzony: przez Stefana Batorego w roku 1583 i przez Władysława IV Wazę w roku 1646, czego ślad zachował się w oblacie w księgach grodzkich krakowskich z 1647 roku. Przed nominacją do rady miasta w latach 1489 i 1490 Klemens został odnotowany na urzędzie wójta kleparskiego, między innymi w sprawie fundacji altarii dla kościoła św. Floriana przez rajcę Piotra Okszmara (nr 5). Występuje także w dokumentach jako wójt kleparski w latach 1519 i 1520. W roku 1508 swój dom położony przy ul. Długiej odstąpił wikariuszom kościoła św. Floriana, co zostało zatwierdzone przez kleparską radę, a to ze względu na jej politykę limitowania ilości ziemi w kościelnych rękach i zastrzeżeniu ostatecznych decyzji w tej kategorii spraw do swojej właściwości.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: wpis z 1720 roku dokumentujący wybór wójta i członków ławy miejskiej; wójtem został wybrany Klemens zwany Klisz, rajca stary – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 335)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 1, s. 3, 52, 62, 74, 95, 122, 127, 173, 187, 231, 261, 323, 326, 335; CDU III, s. 158; PPK II-2, s. 1082; Dzikówna 1932, s. 123–124, 187, 190, 335.

35. Jan Serwatka

rajca, burmistrz 1499, 1502, 1505, 1506, 1507, 1511, 1513, 1514, 1515, 1516, 1518, 1520, 1527, 1528, 1529

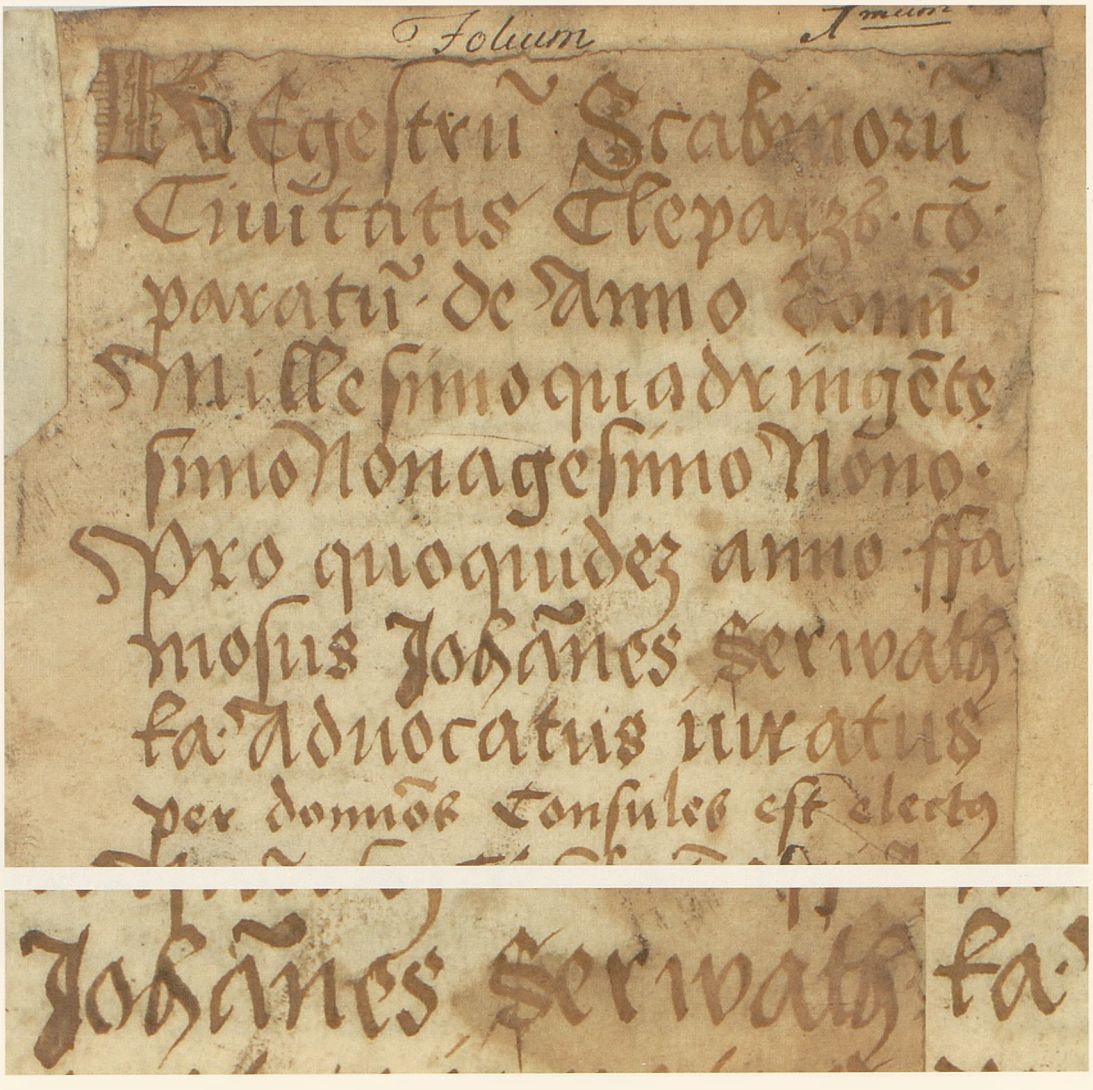
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Johannes Serwathka (Sirwathka)

Pochodził z zasiedziałej od dawna w Kleparzu rodziny – odnotowano już w 1437 roku, że Maczek (Maciek) Sirwadka, obywatel kleparski, i jego pasierb *clericus* nabyli rolę i mały folwark położone za kościołem św. św. Filipa i Jakuba (były to grunty miasta Krakowa). Nieco wcześniej od Jana w radzie miejskiej zasiadał Mikołaj Serwatka (nr 26); zapewne byli rodzinnie powiązani. Jan pełnił urząd ławnika kleparskiego w latach 1489 i 1490, w 1499 roku został odnotowany już w radzie miejskiej, jednak jako rajca stary, zatem godność rajcy uzyskał wcześniej. Co najmniej w latach 1511, 1513 i 1518 zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Był wielokrotnie powoływany na urząd wójta kleparskiego – pełnił tę funkcję w latach 1495, 1499, 1502 i 1503. W 1499 roku był właścicielem niezabudowanego placu położonego w rynku, od poprzedniego właściciela zwanego Czyeszkowsky – być może pobudował się tam, jako że zamieszkiwanie przy rynku lub przy ul. Długiej eksponowało pozycję społeczną i były to główne lokalizacje domów rajców kleparskich.

Z 1499 roku pochodzą początkowe wpisy zachowanych ksiąg ławniczych kleparskich, wcześniejsze przepadły, późniejsze uległy znacznej dekompletacji.

W tym samym roku wzmiankowana jest ul. św. Walentego, co najmniej od 1521 roku zwana ul. Krowią (od pędzenia bydła z kierunku mogilskiego) – obecnie ul. św. Filipa.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: początkowy fragment wpisu z 1499 roku dokumentującego wybór przez radę miejską Jana Serwatki na urząd wójta miasta Kleparza – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 1)

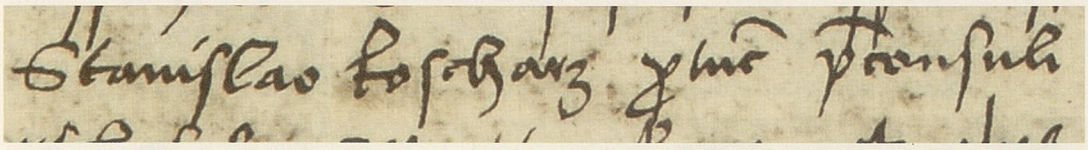
Źródła i literatura:
KL 1, s. 1, 9, 26, 45, 102, 176, 209, 309, 317, 325; KL 2, s. 22, 42; CDU III, s. 158; Chmiel 1909, s. 155–156; Dzikówna 1932, s. 187, 189–190.

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

36. Stanisław Koscharz
rajca, burmistrz 1502, 1503, 1505, 1506, 1507, 1508, 1510, 1514, 1518, 1519, 1520, 1521, 1525

Stanislaus Koscharzs

W kleparskich władzach miejskich odnotowany w 1489 roku jako ławnik biorący udział w sprawie ufundowania altarii na rzecz kościoła św. Floriana przez rajcę Piotra Okszmara (nr 5). Stanisław rajcą został przed rokiem 1502, ponieważ w tymże roku był już rajcą starym. W kolejnym roku zasiadał w radzie urzędującej, został wzmiankowany jako zastępca burmistrza (*viceproconsul*), być może incydentalnie zastępował nieobecnego burmistrza. Jako burmistrz występował w latach 1518 i 1519. Równolegle do aktywności w radzie miejskiej Stanisława, w przedziale lat 1508–1518, wielokrotnie odnotowywany był w ławie miejskiej Wawrzyniec Koscharz.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1503 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Stanisława Koscharza, wówczas burmistrza kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 50)

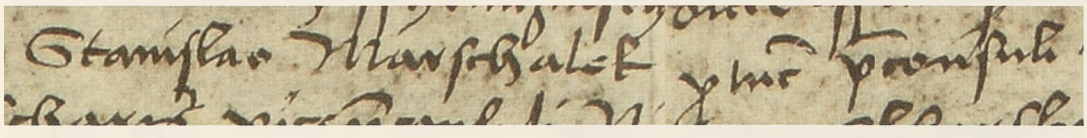
Źródła i literatura:
KL 1, s. 26, 42, 49–50, 54, 117, 123, 131, 157, 230, 309, 317, 331, 397; CDU III, s. 158; Dzikówna 1932, s. 121, 190.

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

37. Stanisław Marszałek
rajca, burmistrz 1502–1503, 1505–1513, 1515–1517

Stanisłaus Marschalek

W kleparskiej radzie miejskiej zasiadał w latach 1502–1517. W 1503 roku został odnotowany jako zastępca burmistrza (*viceproconsul*); w tymże roku tę incydentalną i specyficzną dla Kleparza funkcję pełnił również Stanisław Koscharz (nr 36). Funkcję burmistrza Stanisław Marszałek pełnił, zasiadając w radzie urzędującej, w latach 1507, 1509, 1513 i 1516.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1503 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Stanisława Marszałka, wówczas burmistrza kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 54)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 37, 49–50, 53–54, 71, 91, 103, 106, 114, 124, 138, 176, 195, 209, 235, 253, 260–261, 277; Dzikówna 1932, s. 121, 123, 190.

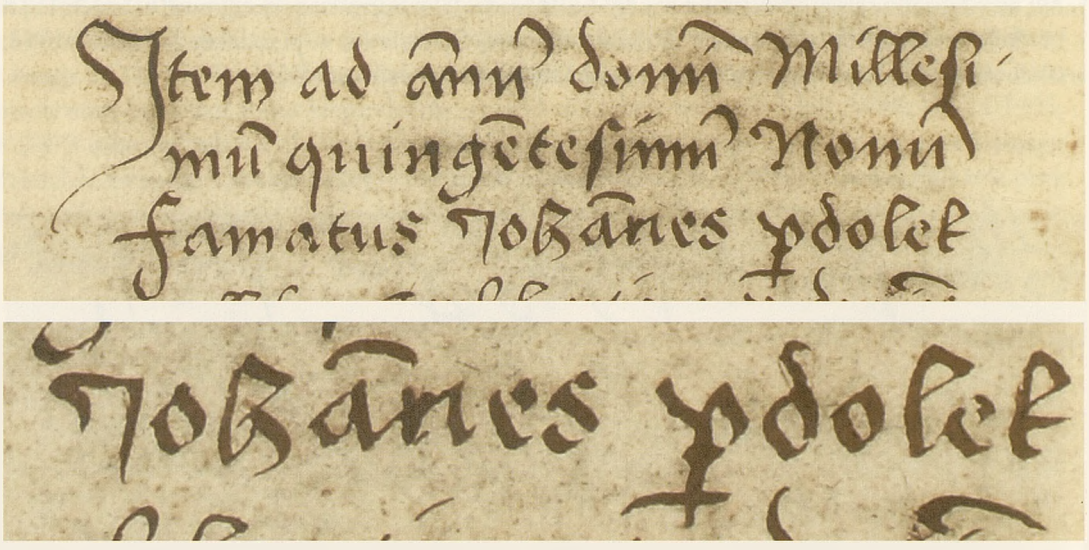
38. Jan Perdolek
rajca, burmistrz 1502, 1508, 1509

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Johannes Pdolek

Kuśnierz. W radzie miejskiej miasta Kleparza zasiadał w latach 1502, 1508 i 1509, w tym ostatnim roku był powołany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Wtedy też wybrany został na urząd wójta kleparskiego. Rok ten był dla Jana bogaty w wydarzenia także dzięki temu, że wówczas to dokonał transakcji sprzedaży części swoich parcel w Kleparzu.

W 1501 roku zostaje założone przy kościele św. Floriana Bractwo Ubóstwa Chrystusowego (zachowała się jego księga z lat 1501–1688). Z czasem zaczyna ono przodować w ostentacyjnej pobożności: obraz Matki Boskiej na brackim ołtarzu zostaje przystrojony w srebrne korony, sznury pereł i korali, wystawną biżuterię wotywną, zostają do niego sprawione drogie paramenty mszalne i ornaty. Pozyskiwane pieniądze są przeznaczane głównie na nabożeństwa z asystą, kapelą i poczęstunkiem, nie zaś na jałmużnę dla ubogich

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1509 roku dokumentującego wybór wójta miasta Kleparza, którym został Jan Perdolek, rajca kleparski – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 139)

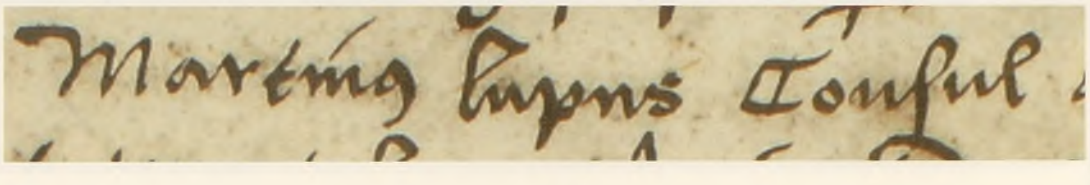
Źródła i literatura:
KL 1, s. 37, 138–139, 172, 339; Dzikówna 1932, s. 190.

39. Marcin Lupus
rajca, burmistrz 1503, 1504, 1506, 1507, 1514, 1516

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Martinus Lupa

W radzie miejskiej Kleparza zasiadł w 1503 roku, pełniąc wówczas funkcję burmistrza miasta. Jako rajca był odnotowywany do roku 1516, w okresie tym w radzie urzędującej został wzmiankowany, oprócz roku otwierającego karierę rajcowską, także w roku 1507. U schyłku zasiadania w radzie występował w Kazimierzu przed tamtejszą radą miejską, w bliżej nieokreślonej sprawie kazimierzanina Stanisława Cawki. Miał dom położony przy rynku od strony krakowskiej bramy Floriańskiej, sąsiadujący z domem zakupionym później przez rajcę Jana z Koszyczek (nr 60). W roku 1531 odnotowano w Kazimierzu Katarzynę Barnijczkę, siostrę Marcina Lupusa.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1514 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską z udziałem Marcina Lupusa, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 231)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 49–50, 60, 114, 231; KL 8, s. 167; Dzikówna 1932, s. 190.

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

W 1502 roku wydano w Krakowie królewski akt, w którym Aleksander Jagiellończyk w związku z łamaniem poprzednich zakazów ponownie zabrania Kleparzowi posiadania wielkiej wagi oraz sprzedawania wina i piwa świdnickiego, zezwalając jedynie na posiadanie małych wag i na sprzedaż piwa domowego wyrobu – co trwale ogranicza możliwości handlowe miasta.

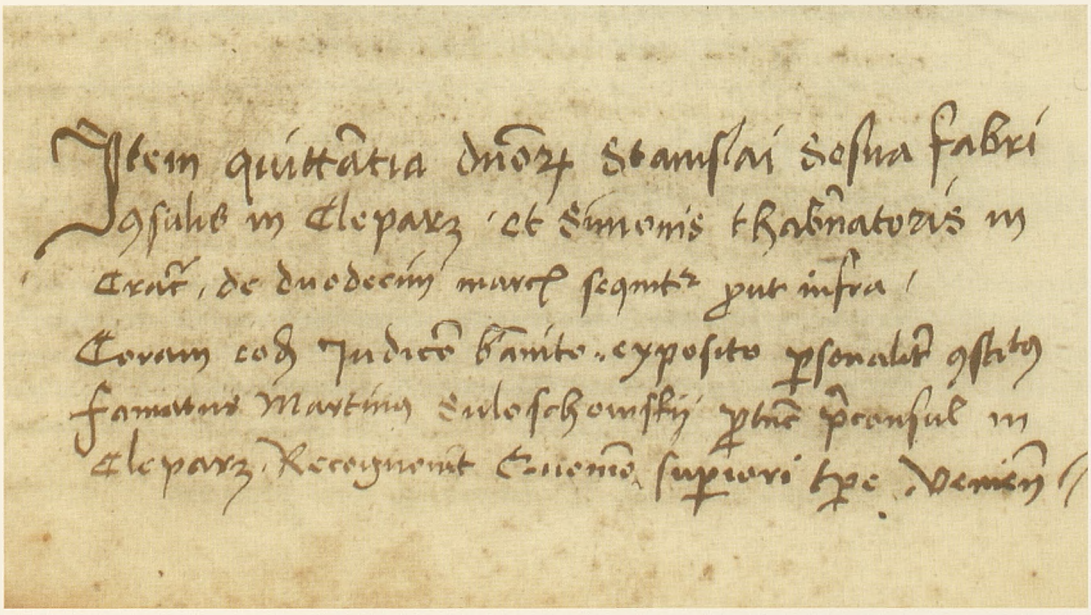
W tym samym roku odnotowano kolejny cech rzemieślniczy działający w Kleparzu – był to cech kuśnierzy zajmujących się nie tylko szyciem futer, lecz także wyprawianiem skór futrzanych.

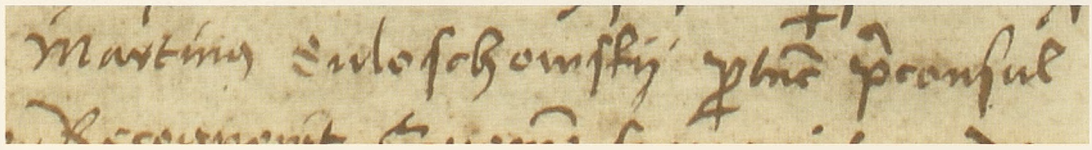
40. Marcin Suloszowski

rajca, burmistrz 1503, 1505, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1520, 1527

Martinus Suloschowsky *pelio*

Kuśnierz. W roku 1502 zasiadał w kleparskiej ławie miejskiej, w kolejnym roku odnotowany już w radzie miejskiej, w której zasiadał do roku 1527. Od roku 1505 wielokrotnie był powoływany na urząd wójta kleparskiego – sprawował go także w latach 1507–1508 oraz 1510–1518. W latach 1518 i 1519 powrócił do aktywności w radzie miejskiej, zasiadając w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W okresie łączenia urzędu rajcowskiego z wójtowskim zamieszkiwał w jednym z domów miejskich, na utrzymanie którego przedkładał kasie miejskiej rachunki. Po oddaniu urzędu wójtowskiego nadal były w jego imieniu przedkładane i rozliczane rachunki za ten dom, co spotkało się z zarzutami ze strony pospólstwa, że korzysta nadal z nienależnych mu już przywilejów finansowych. W 1506 roku, pełniąc urząd wójta kazimierskiego, wraz z rajcą-burmistrzem Mikołajem Szklarskim (nr 41) oraz rajcą Wojciechem Kapustą (nr 43) składał zeznanie przed sądem ławniczym w związku ze sprawą Anny Philipowej, która kwitowała zapłatę za plac położony w runku, zakupiony przez powroźnika Alberta. W 1518 sprzedał swój dom w Kleparzu. Żonaty z Katarzyną.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: początkowy fragment wpisu z 1519 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Marcina Suloszowskiego, wówczas burmistrza kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 327)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 26, 36, 49, 53–54, 72, 86, 101, 106, 123, 163, 182, 200, 234, 254, 271, 282, 302, 304–305, 308–309, 321–322, 325–327, 331, 335, 342–343; Dzikówna 1932, s. 118, 190.

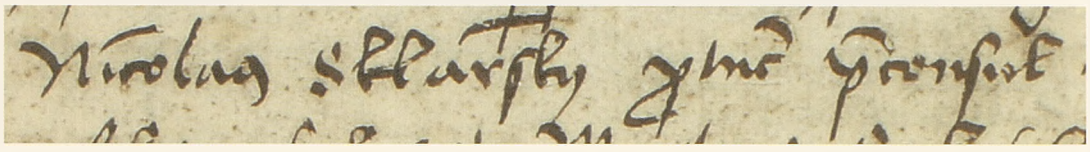
41. Mikołaj Szklarski
rajca, burmistrz 1503, 1504, 1506

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Nicolaus Sklarsky

Odnotowany w latach 1499 i 1500 na urzędzie ławnika kleparskiego. Na krześle rajcy Kleparza zasiadł w roku 1503 – wówczas pełnił też funkcję burmistrza miasta. W 1506 roku wraz z rajcą Wojciechem Kapustą (nr 43) i ówczesnym wójtem Marcinem Suloszowskim (nr 40) stawał przed sądem ławniczym wójtowskim, aby złożyć zeznanie w sprawie Anny Philipowej i jej rozliczenia z powroźnikiem Albertem za plac położony w rynku. Żonaty z Urszulą, która w 1573 roku darowała mu dom przy ul. Długiej, pozyskany przez nią w drodze zamiany z Janem Krzaczkiem za dom położony w rynku kleparskim.

W 1502 roku krakowskie „trójmiasto" obejmuje zaraza.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1506 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Mikołaja Szklarskiego, wówczas burmistrza kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 86)

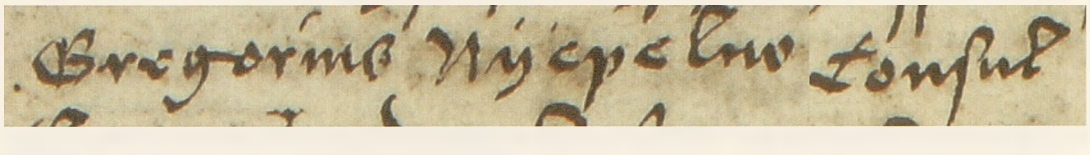
Źródła i literatura:
KL 1, s. 3, 12, 18, 49, 53–54, 86; Dzikówna 1932, s. 124, 190.

42. Grzegorz Niepelno
rajca, burmistrz 1503, 1504, 1505

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

Gregorius Nyepelno

Trzykrotnie odnotowany w kleparskiej radzie miejskiej, w roku 1503 w radzie urzędującej – wówczas zatem pełnił także funkcję burmistrza miasta. Po roku 1505 już niewzmiankowany w radzie. W 1520 roku jest wzmiankowany kleparzanin Stanisław Niepelno, być może syn Grzegorza, nie pełnił on jednak urzędów miejskich.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1503 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Grzegorza Niepelno, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 56)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 49, 56; Dzikówna 1932, s. 190.

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

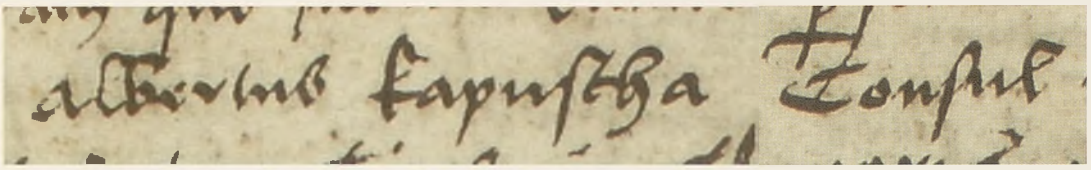
W 1505 roku dla lepszego ufortyfikowania niedawno wzniesionego Barbakanu Aleksander Jagiellończyk poleca, aby wszystkie domy i inne budynki położone przed Barbakanem i bramą Floriańską zostały przeniesione na inne miejsca w Kleparzu, a opróżnione w ten sposób place nadaje rajcom krakowskim bez prawa wznoszenia domów. Jest to więc korekta granic miasta Kleparza.

Źródła i literatura:
Jur. I-1, s. 80; KL 1, s. 57, 86, 136, 175, 205, 259, 292, 296; Dzikówna 1932, s. 190.

43. Wojciech Kapusta

rajca, burmistrz 1503, 1505, 1506, 1508, 1509, 1511, 1512, 1513, 1515, 1516, 1517, 1518, 1523

Albertus (Voyczech) Kapustha (Capusta)
Wieloletni rajca kleparski, nie zapisał się jednak szczególną aktywnością. W 1506 roku wraz z rajcą Mikołajem Szklarskim (nr 41) i ówczesnym wójtem Marcinem Suloszowskim (nr 40) składał zeznanie przed kazimierskim sądem ławniczym wójtowskim w sprawie Anny Philipowej, która kwitowała powroźnika Alberta z zapłaty za plac położony w rynku kleparskim. Wojciech odnotowany został w 1508 roku jako uczestnik sprawy toczącej się przed sądem włodarskim sąsiadującej z Kleparzem jurydyki Biskupie.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1503 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską z udziałem Wojciecha Kapusty, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 57)

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

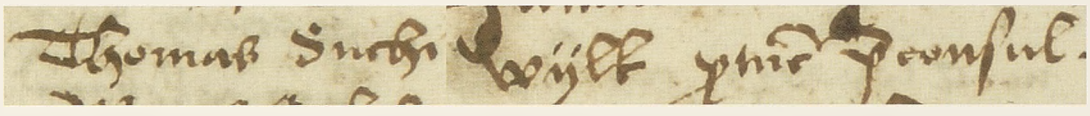
W 1506 roku wzmiankowany jest kleparski mistrz rzeźnicki, zatem w Kleparzu istniał cech rzeźników. Miał on w herbie głowę wołu z rogami, w różnych odmianach tego emblematu między rogami sytuowano pałkę drewnianą, kloc drewniany z wbitym toporem, dwa tasaki, dwa noże na krzyż ułożone, stalkę do ostrzenia noży. Stałym problemem tego cechu, podobnie jak i krakowskiego oraz kazimierskiego, była walka z kijakami, czyli pokątnymi handlarzami mięsem, noszącymi jego połacie na ramieniu, na kijach, stąd ich nazwa.

Źródła i literatura:
KL 1, s. 1, 12, 18, 26, 45, 114, 147; Dzikówna 1932, s. 190.

44. Tomasz Suchywilk

rajca, burmistrz 1506, 1507

Thomas Suchiwylk
Prawdopodobnie syn rajcy Mikołaja Suchywilka (nr 32). W ławie miejskiej kleparskiej zasiadał w latach 1499–1503 i 1505. W roku 1506 pojawia się w radzie urzędującej jako nowo wybrany rajca; pełnił wówczas także funkcję burmistrza Kleparza. Żonaty z Apolonią, która w roku 1509 odnotowana została już jako wdowa.

Z księgi miejskiej ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1507 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Tomasza Suchywilka, wówczas burmistrza kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 114)

BURMISTRZOWIE KLEPARSCY W CZASACH NOWOŻYTNYCH DO XVIII WIEKU

Biogram burmistrza zawiera:

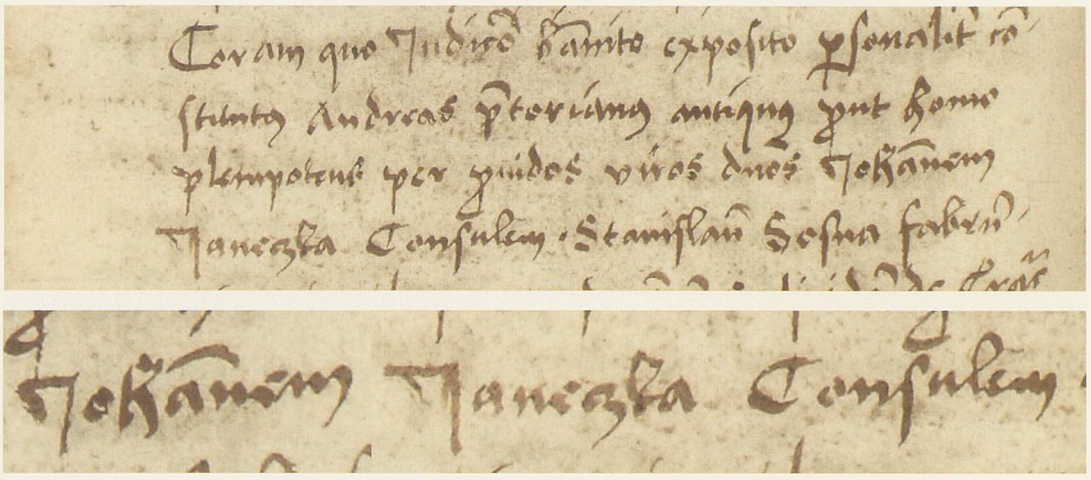
- nagłówek, w którym podano:
  – wskazanie panującego w czasie odnotowania rajcy na urzędzie,
  – kolejny numer w rozdziale *Pocztu*,
  – imię i przydomek (nazwisko) w przyjętym brzmieniu podstawowym,
  – lata potwierdzonego źródłowo zasiadania w radzie miejskiej,
  – lata potwierdzonego źródłowo udziału w rotacyjnym sprawowaniu funkcji burmistrza;
- wybrane wersje brzmienia (pisowni) imienia i przydomka (nazwiska) występujące w źródłach;
- najistotniejsze informacje o postaci;
- ikonografię bezpośrednio związaną z postacią;
- wybór źródeł bezpośrednich, publikacji źródłowych i literatury poszerzającej wiedzę o postaci.

nr 45–175

45. Jan Janeczka
rajca 1507–1519
burmistrz 1513, 1519

Zygmunt Stary (1506–1548)

Johannes Janeczko
Kuśnierz. Stwierdzony w kleparskiej radzie miejskiej w latach 1507–1519. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał (oprócz roku inaugurującego jego rajcowską karierę) w latach 1513 i 1519. Był właścicielem kilku domów: położonego w jurydyce Biskupie, drugiego przy rynku kleparskim oraz kolejnego posadowionego przy ul. św. Walentego – ten ostatni sprzedał. Żonaty z Barbarą.

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1516 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską z udziałem Jana Janeczki, rajcy kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 275)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 205, 209, 221, 275, 309, 311–312, 328; KL 2, s. 593; Dzikówna 1932, s. 121, 158, 190.

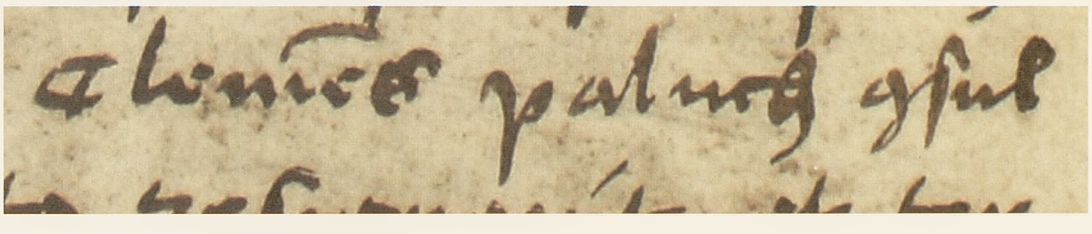
46. Klemens Paluch
rajca 1508
burmistrz przed lub w 1508

Zygmunt Stary (1506–1548)

Clemens Paluch
Odnotowany w 1512 roku już jako rajca zmarły. Żonaty z Małgorzatą. Niepełną dekadę później, w 1520 roku, pojawił się na rajcostwie kleparskim Wojciech Paluch (nr 52), możliwe, że syn Klemensa. Rodzina Paluchów długo przetrwała w Kleparzu – w roku 1571 jako ławnik odnotowany został Sebastian Paluch.

W 1507 roku Zygmunt August wydaje zarządzenie w sprawie obowiązkowego przystąpienia złotników kleparskich i kazimierskich do cechu złotników krakowskich – wspólny cech złotniczy potwierdzony zostaje królewskimi zarządzeniami z lat 1559 i 1562.

W 1511 roku odnotowano istnienie cechu kleparskich stelmachów i kołodziejów, wspólnego z cechem stelmachów i kołodziejów krakowskich.

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1512 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską z wniosku Wojciecha Palucha i jego żony Małgorzaty, dotyczącą spadku po zmarłym Klemensie Paluchu, rajcy kleparskim – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 191)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 191; KL 9, s. 462; Dzikówna 1932, s. 190.

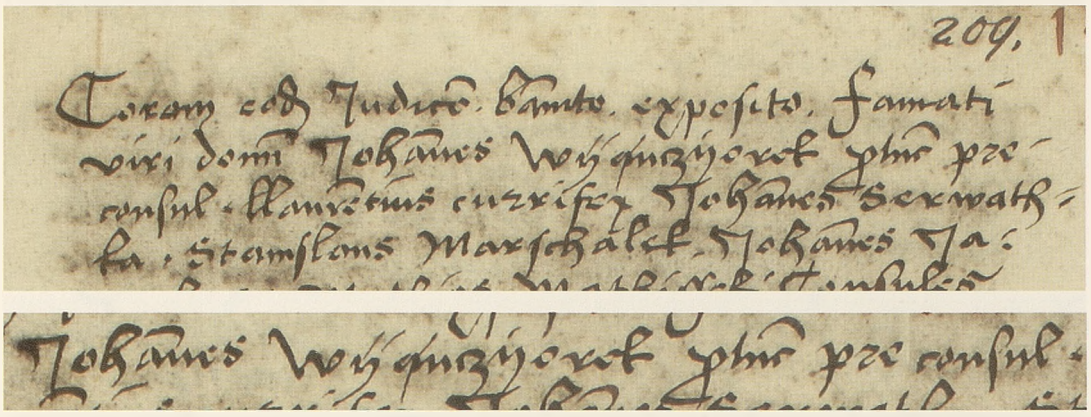
Zygmunt Stary (1506–1548)

47. Jan Wjanczorek
rajca 1510, 1513–1520
burmistrz 1513

Z 1512 roku pochodzi wiadomość o istnieniu w ul. Długiej kanału miejskiego. Był to prawdopodobnie kanał główny, do którego dochodziły kanały boczne, odprowadzające wodę (zapewne z nieczystościami) do pobliskiej rzeki Rudawy. Kanał ten w 1744 roku był już pokryty, zabrukowany, zagubiony.

W tym samym roku odnotowano działania w Kleparzu cechu konwisarzy pracujących w cynie.

Johannes Wyanczyorek (Wianczorek) ***pellifex***
Kuśnierz. Karierę w radzie miejskiej Kleparza rozpoczął w 1510 roku, uległa ona zachwianiu w roku 1519, kiedy to wraz z rajcą Andrzejem Warkmistrzem (nr 48) został usunięty z rady miejskiej, prawdopodobnie przez wielkorządcę zamku królewskiego, za uczynki niegodne urzędu rajcowskiego. Być może kłopoty związane były z jednoczesnym pełnieniem przez Jana Wjanczorka w 1518 roku urzędu wójta kleparskiego. Za wstawiennictwem innych rajców został przywrócony do sprawowania urzędu.

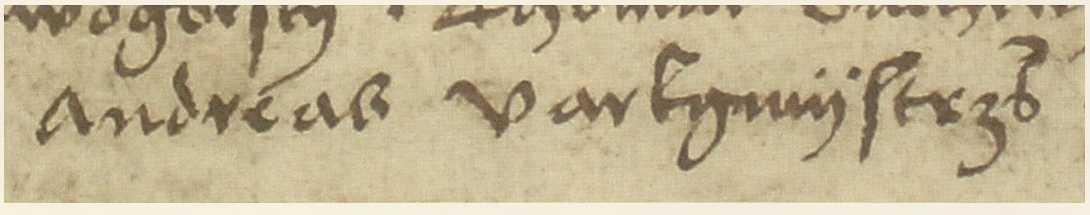
Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1513 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Jana Wjanczorka, wówczas burmistrza kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 209)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 205, 209, 246, 255, 278, 280, 295, 299, 333; Dzikówna 1932, s. 128, 187, 190.

Zygmunt Stary (1506–1548)

48. Andrzej Warkmistrz
rajca 1511–1516, 1519
burmistrz 1511

Andreas Varkgmystrz (Warkymistrz)
Szewc. W kolejnych latach od roku 1505 do roku 1508 był powoływany do kleparskiej ławy miejskiej. W roku 1511 zasiadł na krześle radzieckim, po latach, w 1519 roku, został pozbawiony tej godności z powodu zarzucanego mu postępowania niegodnego urzędu rajcowskiego. Los ten podzielił z rajcą Janem Wjanczorkiem (nr 47). W wyniku wstawiennictwa pozostałych kolegów z rady obaj zostali przywróceni na urząd.

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1505 roku dokumentującego wybór wójta i ławy miejskiej; wśród nowo wybranych ławników przyszły rajca Andrzej Warkmistrz – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 72)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 72, 86, 101, 123, 195, 230, 235, 264, 278, 317; Dzikówna 1932, s. 190.

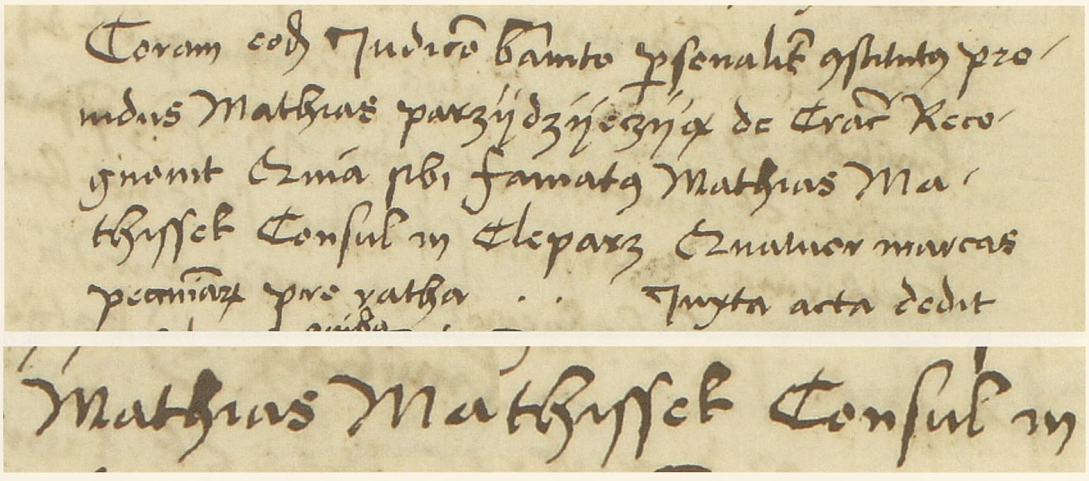
49. Maciej Matysek
rajca 1513–1520, 1526
burmistrz 1513

Zygmunt Stary (1506–1548)

Mathias Mathissek *pellifex*
Kuśnierz. Do kleparskiej rady miejskiej powołany w roku 1513 – zasiadł wówczas w radzie urzędującej, zatem pełnił w tym okresie, w przypadającej na niego kolejności, funkcję burmistrza miasta. W 1520 roku sprzedał swój dom położony przy ul. Długiej, obok domu rajcy Stanisława Koscharza (nr 36). Żonaty z Katarzyną.

W 1515 roku wybucha kolejna zaraza, trwająca do następnego roku.

Z tego samego roku pochodzi pierwsza znana wzmianka o cechu kleparskich kowali (w herbie mieli podkowę barkiem do góry, z młotkiem w środku).

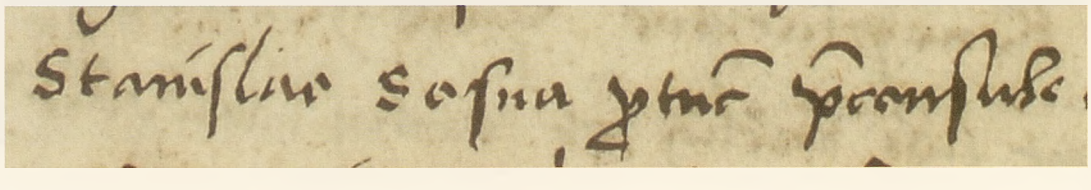
Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1517 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską z udziałem Macieja Matyska, rajcy kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 287)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 209, 222, 253, 278, 287, 334, 336, 405–406; Dzikówna 1932, s. 190.

50. Stanisław Sosna
rajca 1519–1544
burmistrz 1519, 1533, 1539, 1543, 1544

Zygmunt Stary (1506–1548)

Stanislaus Sosna *faber*
Kowal. Wieloletni ławnik miejski Kleparza – na urzędzie tym działał w latach 1508–1509, 1512–1515 i 1517–1518. Z prawie dziesięcioletnim doświadczeniem sądowym w 1519 roku wszedł do rady miejskiej, w której pięciokrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W latach 1523, 1527, 1530, 1540 i 1541 pełnił urząd wójta kleparskiego. Był jednym z opiekunów kaplicy św. Anny w kościele św. Floriana. Żonaty z Reginą, odnotowaną w 1545 roku jako wdowa. Przyszły rajca Florian Sosna (nr 76) był zapewne ich synem.

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1519 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Stanisława Sosny, wówczas burmistrza kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 331)

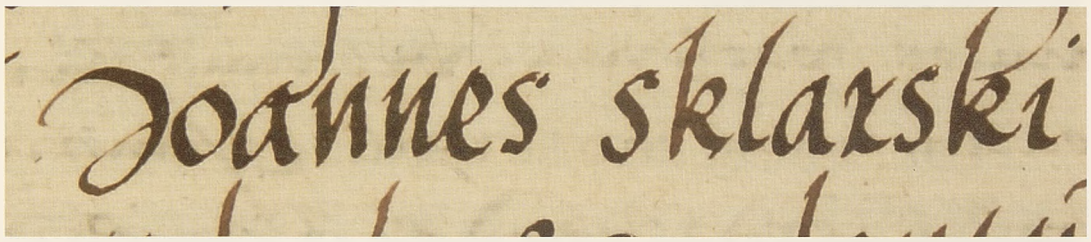
Źródła i literatura:
KL 1, s. 123, 139, 182, 200, 219, 234, 282, 299, 326, 330–331, 335, 339, 363, 402, 404–405; KL 2, s. 6, 49, 105, 116, 129, 149, 163–164, 205–206, 220–221, 342, 357; KL 3, s. 233; KL 24, s. 1, 396, 534; Dzikówna 1932, s. 121, 191.

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1573)

51. Jan Szklarski
rajca 1519–1554
burmistrz 1541, 1542, 1545, 1546

Johannes Sklarszki (Sklazjki, Sklarzej)
Rzeźnik. Zapewne spokrewniony z rajcą Mikołajem Szklarskim (nr 41). W latach 1515–1517 piastował urząd ławnika kleparskiego, od roku 1519 zasiadał w radzie miejskiej, w której czterokrotnie był odnotowywany w radzie urzędującej. W roku 1513 zakupił królewską jatkę rzeźniczą (Zygmunta Starego reprezentował wielkorządca Andrzej Kościelnicki, transakcji dokonał wiceprokurator Jakub), w roku 1540 puścił tę jatkę w dzierżawę – usytuowana była na południowym rogu rynku kleparskiego. Ostatni raz odnotowany w radzie starej w 1554 roku.

W 1519 roku wzmiankowany jest dom z ogrodem Grzegorza Pernusa. Z czasem w rejonie obecnych ulic Pawiej, Basztowej, Zacisze i Kurnik powstaje dworek należący do tej patrycjuszowskiej rodziny krakowskiej, która wydała rajców krakowskich Mikołaja i Jana. W XVI wieku powstaje także drugi dworek-pałacyk, na granicy miasta Kleparza i jurydyki Szlak (obecnie ul. Szlak), należący do rodziny Montelupich, której przedstawiciel – Sebastian, był od roku 1569 organizatorem i zarządcą poczty polskiej.

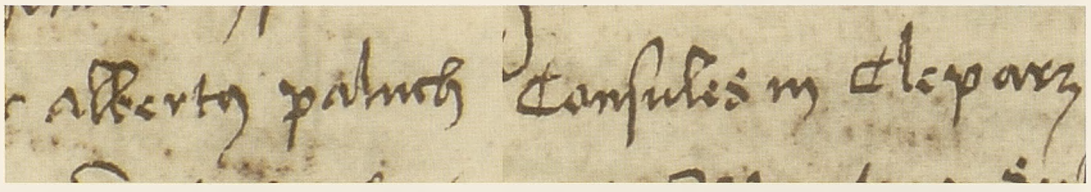
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: fragment wpisu z 1542 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Janem Szklarskim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 238)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 234, 254, 282, 392; KL 2, s. 116, 154, 482, 485; KL 24, s. 112, 238, 617, 810; KL 25, s. 1; Dzikówna 1932, s. 191.

Zygmunt Stary (1506–1548)

52. Wojciech Paluch
rajca 1520
burmistrz przed lub w 1520

Albertus Paluch
W latach 1516 i 1517–1518 został odnotowany na urzędzie ławnika kleparskiego, za wójtostwa Marcina Suloszowskiego (nr 40), w ławie zasiadał także w roku 1518, za wójtostwa Jana Wjanczorka (nr 47). W radzie miejskiej odnotowany w roku 1520 – wszedł do niej zapewne rok wcześniej, wtedy też winien był pełnić funkcję burmistrza. Pół wieku później, w 1571 roku, w ławie miejskiej Kleparza zasiadał Sebastian Paluch.

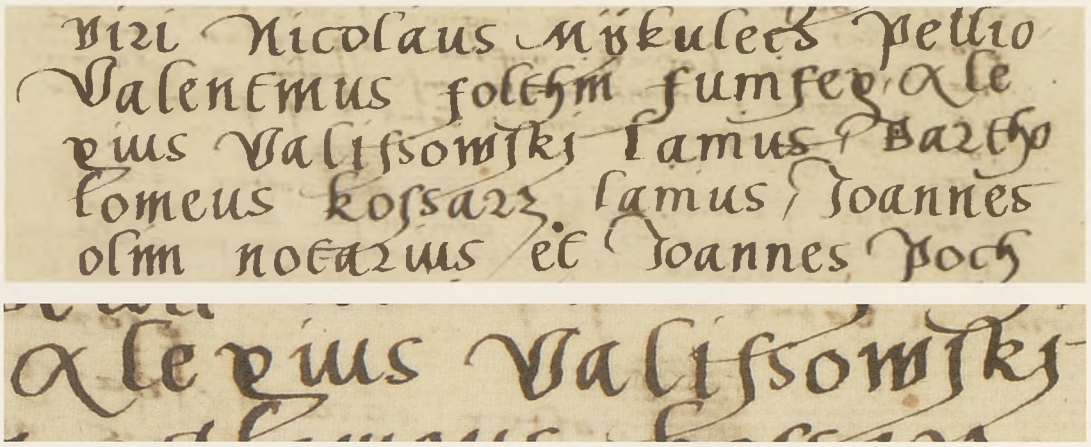
Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: fragment wpisu z 1520 roku otwierającego sprawę rozpatrywaną przez ławę miejską z udziałem Wojciecha (Albertusa) Palucha, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 335)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 254, 282, 299, 335; KL 9, s. 462; Dzikówna 1932, s. 191.

53. Aleksy Waliszowski
rajca 1520–1540
burmistrz 1540

Zygmunt Stary (1506–1548)

Alexius Valyschowsky (Walissowski)
Rzeźnik. W latach 1516 i 1519 zasiadał w kleparskiej ławie sądowej, od 1520 roku odnotowywany w radzie miejskiej. Potwierdzone pełnienie urzędu burmistrza miasta pochodzi z 1540 roku. Był jednym z opiekunów kaplicy św. Anny w kościele św. Floriana. W 1520 roku część posiadanej w Kleparzu ziemi odstąpił Stanisławowi, prebendarzowi kościoła św. św. Filipa i Jakuba w Kleparzu; w tym samym roku nabył od Walentego Zambka część ziemi ze studnią. W 1535 roku został wybrany na urząd wójta kleparskiego.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: wpis z 1540 roku dokumentujący wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Aleksym Waliszowskim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 34)

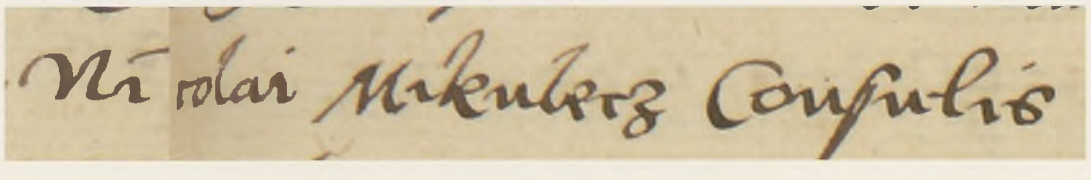
Źródła i literatura:
KL 1, s. 254, 326, 346; KL 2, s. 35, 113, 138; KL 24, s. 1, 34; Dzikówna 1932, s. 80, 86, 191.

54. Mikołaj Mikulecz
rajca 1523–1544
burmistrz 1533, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544

Zygmunt Stary (1506–1548)

Nicolaus Mykulesz (Mykculecz) ***pellifex***
Kuśnierz. Odnotowany jako ławnik w latach 1519 i 1520. Długoletni rajca, w latach 1533–1544 sześciokrotnie pod rząd powoływany do rady urzędującej. W 1528 roku wraz z rajcą Andrzejem powroźnikiem (nr 55) w imieniu rady miejskiej sprzedał przed sądem ławniczym miejski plac. Nabywcą był Jan, handlarz końmi, który zobowiązał się do corocznego płacenia czynszu ziemnego na rzecz miasta. Mikołaj Mikulecz był żonaty z Barbarą. Zmarł w 1544 roku, w kolejnym roku otwarto i potwierdzono jego testament.

W 1522 roku rada miasta Kleparza zatwierdza statuty cechu tkaczy i sukienników kleparskich, przetłumaczone na język polski z dawnych statutów ułożonych po niemiecku (regułą była neutralna łacina i język polski, zatem to rzemiosło wcześniej oparte było na żywiole niemieckim).

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: fragment wpisu z 1545 roku zawierającego testament Mikołaja Mikulecza, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 613)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 326, 335, 369; KL 2, s. 5, 16, 71, 92, 95, 112, 125, 353–354; KL 3, s. 83–85, 132–135; KL 24, s. 1, 34, 112, 238, 396, 534, 613; Dzikówna 1932, s. 137, 191.

Zygmunt Stary (1506–1548)

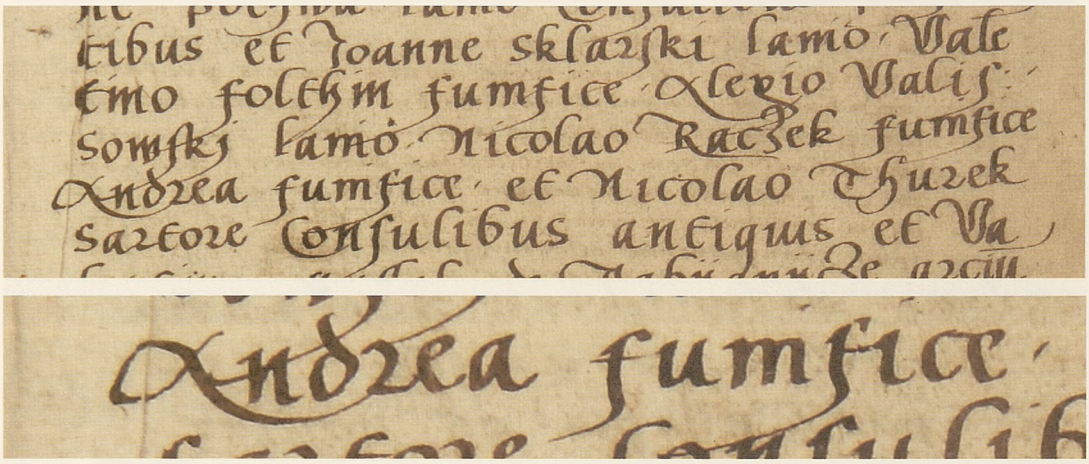
W latach 1524–1526 kleparski kowal Wit odkuwa na nowo uprzednio pęknięte serce dzwonu Zygmunta, dostarcza też żelaznych narzędzi potrzebnych przy budowie zamku królewskiego, takich jak korby, łopaty i hakownice.

W 1525 roku kleparski garncarz, czyli lepiarzowy, Marcin Jaskółka ozdabia na zamku królewskim w Krakowie różne izby, w tym kuchnię i łaźnię królewską.

Źródła i literatura:
KL 1, s. 402, 404; KL 2, s. 5, 64, 337, 501; KL 24, s. 1; Dzikówna 1932, s. 191.

55. Andrzej powroźnik
rajca 1527–1543
burmistrz 1528

Andreas *funifex*
W radzie miejskiej Kleparza odnotowywany od 1527 roku. W następnym roku z upoważnienia rady miejskiej wraz z rajcą Mikołajem Mikuleczem (nr 54) wystąpił przed ławą miejską, dokonując sprzedaży miejskiego placu na rzecz Jana, handlarza końmi. Ostatni raz odnotowany na urzędzie rajcowskim w radzie starej w 1543 roku. W 1548 roku wzmiankowana została Barbara, wdowa po rajcy Andrzeju powroźniku.

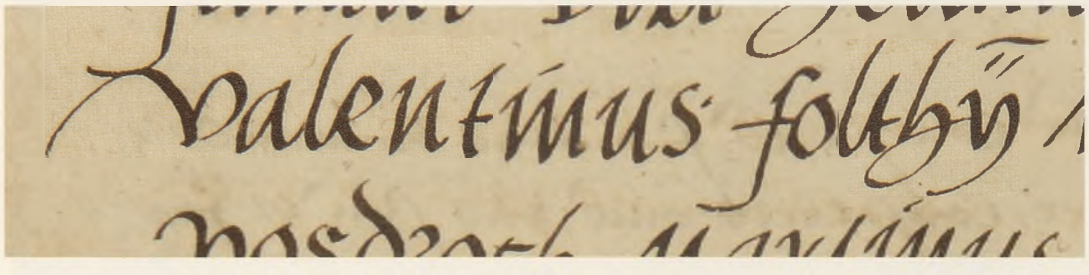

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: wpis z 1539 roku dokumentujący wybór rady urzędującej wraz z odnotowaniem rajców starych, wśród których znajduje się Andrzej powroźnik – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 1)

Zygmunt Stary (1506–1548)

56. Walenty Foltyn
rajca 1527–1554
burmistrz 1540, 1541, 1542, 1544, 1545, 1546

Valentinus Folthyn (Folthy, Folthin)
Powroźnik. Wiele lat spędził w kleparskiej ławie miejskiej, gdzie sądził nieprzerwanie w latach 1512–1520 i w roku 1523. Zapewne kariera w ławie była dłuższa, mogła trwać do wejścia do rady miejskiej w 1527 roku. W radzie był sześciokrotnie rajcą urzędującym-burmistrzem, pełnił też, w latach 1528, 1529, 1531, 1536–1539, urząd wójta kleparskiego. W roku 1554 sporządził testament.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: fragment wpisu z 1546 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Walentym Foltynem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 810)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 182, 200, 213, 234, 254, 282, 299, 326, 335, 404; KL 2, s. 1, 17, 69, 151, 165, 179, 191, 729–732; KL 24, s. 1, 34, 112–113, 238, 534, 617, 810; Dzikówna 1932, s. 187, 191; Kaczmarczyk 1953, nr 437; Korniak 2004, s. 52.

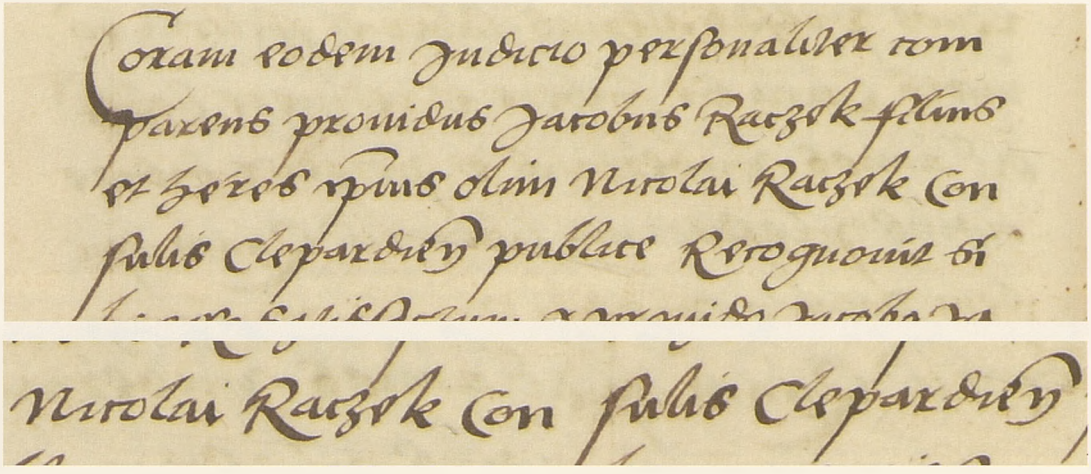
57. Mikołaj Raczek
rajca 1528–1541
burmistrz przed 1528 lub w przedziale lat 1528–1541

Zygmunt Stary (1506–1548)

Nicolaus Raczek
Powroźnik. Po raz pierwszy odnotowany w radzie miejskiej w 1528 roku. W latach 1532 i 1533 był wybrany przez radę miejską na urząd wójta kleparskiego. Był właścicielem domu położonego przy ul. Długiej. Żonaty z Elżbietą, ich syn Jakub Raczek (nr 83) kontynuował rajcowską karierę ojca. Odnotowany jako zmarły w 1543 roku, wdowa Elżbieta odnotowana została w 1564 roku wraz z Leonardem Raczkiem, być może drugim synem Mikołaja.

W 1525 roku odnotowano działanie w Kleparzu cechu cieśli (w herbie mieli topór i klamrę żelazną z dodaniem korony królewskiej).

W tym samym roku zawarto umowę między wielkorządcą krakowskim Sewerynem Bonerem a kleparskimi mistrzami i towarzyszami cechu ciesielskiego o wprawienie w ruch dzwonu Zygmunta.

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej sprawy z lat 1528–1553: fragment wpisu z 1552 roku dotyczącego sprawy z udziałem przyszłego rajcy Jakuba Raczka (nr 83), syna zmarłego Mikołaja Raczka, rajcy kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 2, s. 634)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 105, 115, 148, 233, 634; KL 3, s. 55; KL 24, s. 1; Teut. 65, s. 312; Dzikówna 1932, s. 191.

58. Kasper Karwat
rajca 1528–1536
burmistrz przed 1528 lub w przedziale lat 1520–1536

Zygmunt Stary (1506–1548)

Casper Karwath (Karlwat)
W latach 1517–1518 wzmiankowany na urzędzie ławnika kleparskiego. W radzie miejskiej Kleparza odnotowywany od 1528 roku, jednak sporadycznie – funkcję burmistrza winien był pełnić co najmniej w pierwszym roku zasiadania w ławie. Jako rajca stary w 1533 roku uczestniczył w przyjmowaniu statutu cechu krawców kleparskich. Żonaty z Barbarą, mieli syna Jana, występującego w 1552 roku już pod nazwiskiem Kasprowicz. Kasper Karwat miał dom położony przy ul. Długiej. W roku 1541 odnotowany jako zmarły.

Fragment dokumentu wydanego w 1533 roku w Kleparzu, mocą którego rajcy kleparscy urzędujący i rajcy starzy, wśród nich Kasper Karwat, zatwierdzili postanowienia statutu cechu krawców kleparskich – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1130)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 282, 299, 326, 335; K 2, s. 125, 129, 161, 229, 661; Dzikówna 1932, s. 191.

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

W 1525 roku zwiększona zostaje ilości jatek rzeźniczych z ośmiu do dwunastu; w roku 1563 jest ich już trzydzieści; z każdej jatki opłacano kwartalny czynsz do kasy wielkorządowej oraz jednoroczną daninę w postaci pięciu kamieni łoju topionego – cały cech rzeźników oddawał co roku do kuchni wielkorządowej wołu jednego dobrego, karmnego.

Po roku 1528 zmienia się herb Kleparza: św. Florian stanowiący godło miasta przyjmuje atrybuty patrona od ognia, w miejsce poprzedniego przedstawienia, jakim był rycerz z proporcem lub chorągwią, z mieczem i tarczą.

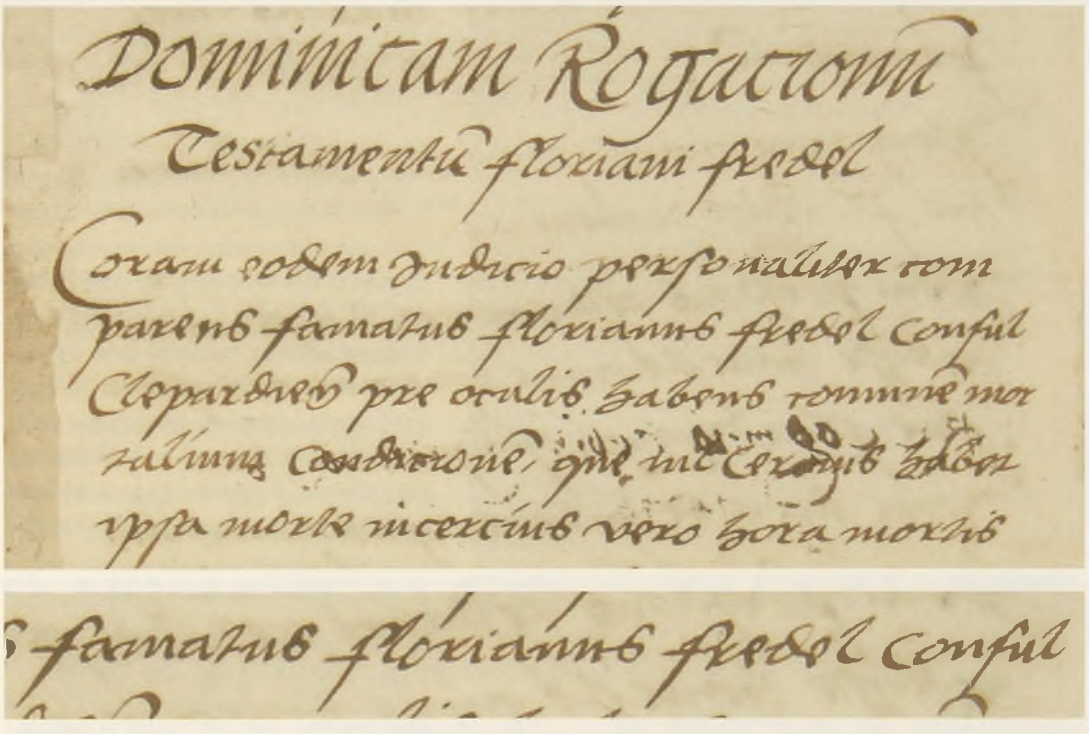
59. Florian Fredel
rajca 1528–1554
burmistrz: 1533, 1539, 1542, 1543, 1544

Florianus Frijdel (Fridlowicz) ***funifex***

Powroźnik. Pochodził z kleparskiej rodziny, w latach 1499–1514 wielokrotnie był wzmiankowany w ławie miejskiej Jan Fredel (Frijdel), być może ojciec. Florian zasiadł w ławie w latach 1520–1523. W roku 1528 odnotowany już w radzie miejskiej, w której urząd rajcy pełnił aż do roku 1554. W tym czasie kilkakrotnie był powoływany do rady urzędującej, pełniąc wówczas funkcję burmistrza. W 1535 roku wydał pokwitowanie dla Skarbu Koronnego za otrzymaną należność pieniężną, opieczętował je swoim gmerkiem: na tarczy renesansowej dwa haki odwrócone ku brzegom tarczy ukośnie skrzyżowane z poprzecznicą. Był właścicielem okazałej kamienicy położonej przy rynku – w roku 1541 zapisał na tej nieruchomości znaczną kwotę pieniężną na rzecz kolegiaty św. Floriana, wartość tej darowizny zwielokrotnił w roku 1544. Żonaty z Anną, wywodzącą się z rodziny rajcy Bartłomieja Kossarza (nr 62), a następnie z Dorotą. Florian ostatni raz został wymieniony w radzie miejskiej w 1554 roku jako rajca stary z adnotacją, że zmarł – zapewne tuż po wyborze nowej rady na 1554 rok. Odnotowani są po śmierci ojca: syn pod imieniem Krzysztof Florianowicz oraz córka Anna, żona Piotra powroźnika. Wdowa Dorota zmarła w 1570 roku, pozostał inwentarz pośmiertny.

Pieczęć mieszczańska (gmerk) Floriana Fredla: nad tarczą monogram, w tarczy dwa ukośnie skrzyżowane haki z poprzecznicą – odcisk z wydanego w 1535 roku pokwitowania dla Skarbu Koronnego z otrzymanej należności pieniężnej (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 832383 II, s. 33–34)

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej sprawy z lat 1528–1553: początkowy fragment wpisu z 1554 roku zawierającego testament Floriana Fredla, rajcy – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 2, s. 729)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 335, 346, 404; KL 2, s. 22, 30, 57, 126, 131, 605, 615; KL 4, s. 19; KL 7, s. 144–145, 158, 259; KL 9, s. 375; KL 24, s. 1, 238, 396, 534; KL 25, s. 1; Smoniewski 1868, s. 44; Wittyg 1906, s. 33–34; Dzikówna 1932, s. 121, 191.

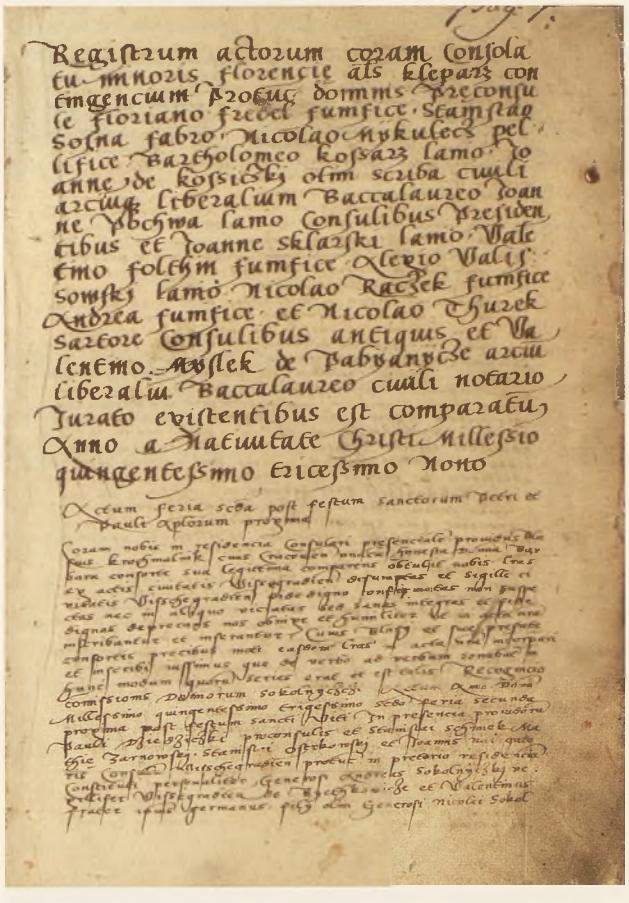
60. Jan z Koszyczek
rajca 1533–1546
burmistrz 1533, 1539, 1540, 1541

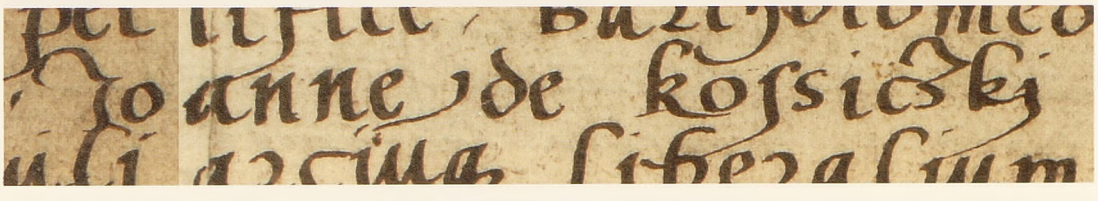
Zygmunt Stary (1506–1548)

Joannes de Kossiczki bakałarz, notariusz

Tłumacz i adaptator literatury, bakałarz, notariusz miejski – przedstawiciel plebejskiej inteligencji pierwszej połowy złotego wieku. Najwybitniejsza postać w gronie rajców i burmistrzów miasta Kleparza. Urodzony około 1488 roku w Koszycach, zwanych dla odróżnienia od Koszyc słowacko-węgierskich Koszyczkami (obecnie siedziba gminy Koszyce w powiecie proszowickim). Prawdopodobnie syn Mikołaja Nogi, przewodniczącego koszyckiego bractwa literackiego. Jan ukończył w 1513 roku Akademię Krakowską, uzyskał godność bakałarza nauk wyzwolonych, którą sobie cenił, przybierając ją jako przydomek. Nieco przed rokiem 1524 osiadł w Kleparzu, żeniąc się z Magdaleną, córką Marcina i Małgorzaty konwisarzów; od teściowej i szwagierek odkupił część domu „konwisarowskiego" położonego przy rynku kleparskim, od strony krakowskiej bramy Floriańskiej, po sąsiedzku z domem rajcy Macina Lupusa (nr 39). Po roku 1521 został pisarzem miejskim – skrybą i notariuszem prowadzącym kancelarię magistracką. W aktach kleparskich zachowało się sto pięćdziesiąt pięć stron pisanych jego ręką. Z zajęcia tego zrezygnował w 1533 roku, z chwilą uzyskania nominacji do rady miejskiej. Czterokrotnie zasiadał w radzie urzędującej, pełniąc wówczas funkcję burmistrza miasta. W latach 1542–1544 sprawował z wyboru rady miejskiej urząd wójta kleparskiego. Pełniąc urzędy miejskie, Jan z Koszyczek zajmował się równolegle działalnością twórczą. Przetłumaczył, a ściślej: adaptował z łaciny, szereg utworów, w tym *Historie o świętej Annie* (w 1520 roku), *Rozmowy, które miał król Salomon mądry z Marchołtem grubym a sprośnym* (w 1521 roku) i *Historyję piękną z przykłady o Poncjanie* (około roku 1530). Pisał też wierszowane wstępy do dzieł, był autorem utworów poetyckich. Współpracował z drukarnią Hieronima Wietora w Krakowie, jego wydawnictwa cieszyły się popularnością, przynosząc dobre dochody. Był swarliwy. W 1539 roku uwikłał się w spór z sąsiadem Jakubem ślusarzem, który oskarżał Jana o przywłaszczenie sobie kapłonów, co było według tego drugiego obrazą nie tylko jego, ale i wielkorządcy krakowskiego, któremu Kleparz z jego urzędami podlegał – Jan nazwał Jakuba łotrem,

W 1528 roku wybucha wielki pożar północno-wschodniej części Krakowa i leżących po tej stronie Kleparza i Biskupia – kwietniowa pożoga według relacji strawiła wszystkie domy i większość kościołów, ocaleć miał kościół św. Floriana, a to za wstawiennictwem tego świętego, którego od tego czasu uznawano za patrona od ognia (w połowie XVII wieku zanotowano: *w tym pożarze miał być widziany św. Florian na powietrzu z naczyniem wody, zalewając kościół pod jego tytułem zmurowany; po tem widzeniu on pożar ugasił, za co Panu Bogu i św. Florianowi w poniedziałek przewodny po dziś dzień dziękują*).

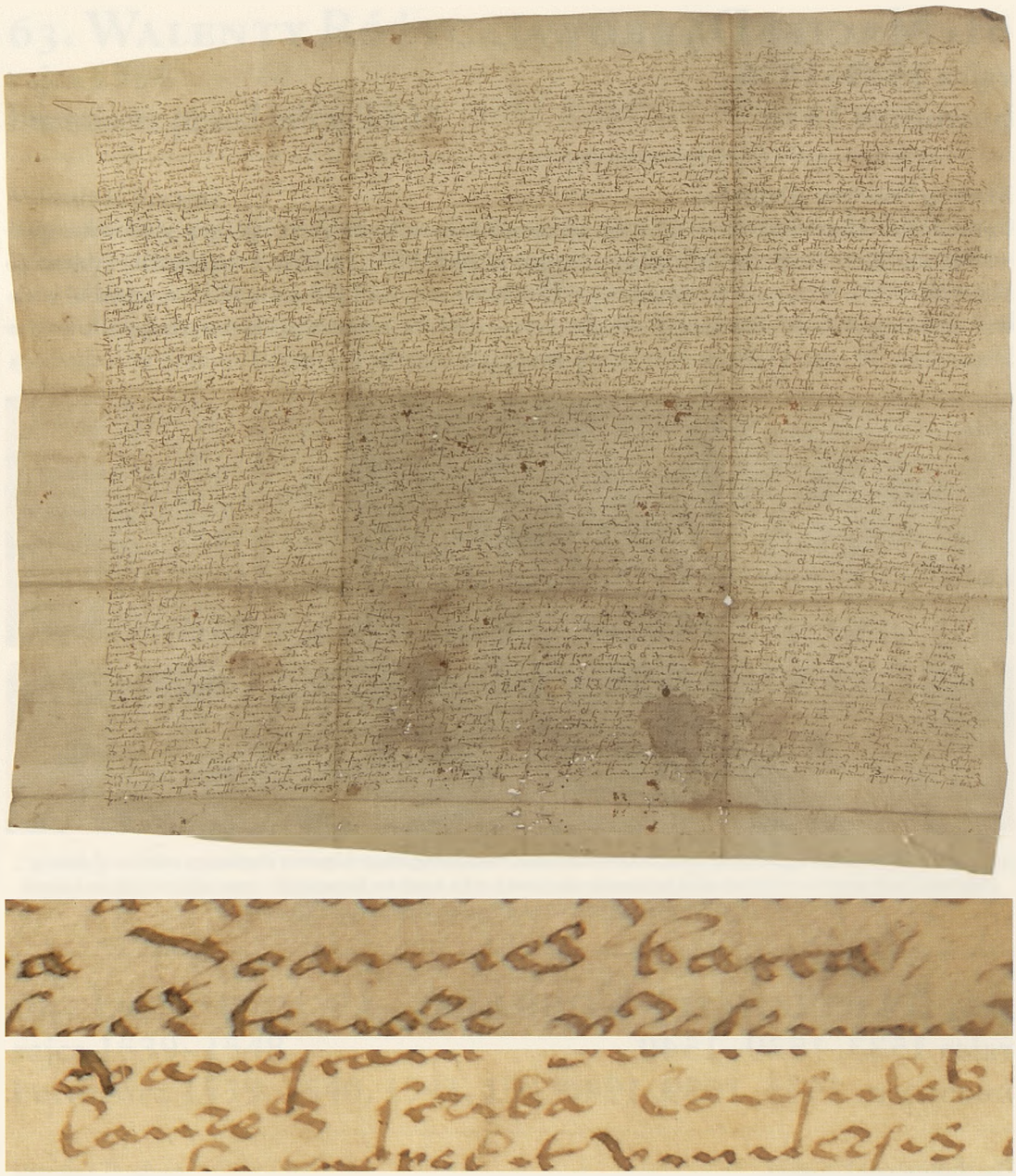

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: wpis z 1539 roku dokumentujący wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Janem z Koszyszek w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 1)

W 1530 roku wzmiankowany jest cech bednarzy kleparskich (w herbie mieli stojącą beczkę z rozwartym cyrklem nad nią).

W 1533 roku rada Kleparza zatwierdza statuty cechu krawców kleparskich.

W 1539 roku odnotowano publiczną studnię stojącą w rynku; do niej i do innych studzien wody dostarcza rzeka Rudawa, za pomocą systemu drewnianych kanałów, trąb i rur, których początkiem jest machina z kołem do czerpania w korycie tej rzeki.

Dokument wydany w 1533 roku w Kleparzu, mocą którego rajcy kleparscy urzędujący i starzy, z nowo wybranym rajcą Janem z Koszyczek w składzie, zatwierdzili postanowienia statutu cechu krawców kleparskich; dokument ten spisał własnoręcznie Jan z Koszyczek jako pisarz miejski, ustępujący z tego urzędu w związku z wyborem do rady miejskiej – oraz zbliżenie własnoręcznego podpisu z imieniem, przydomkiem „bakałarz", funkcją pisarza „scriba" oraz urzędem rajcy (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1130)

zaś w sprawie ugody pośredniczył utrzymujący z Janem kontakty sekretarz królewski i rajca krakowski Ludwik Jost Decjusz. Ostatecznie Jakub przegrał spór przed sądem radzieckim. W 1545 roku grupa czeladników krawieckich oskarżyła Jana, że ukrywa syna Stanisława i uniemożliwia postawienie go przed sąd za zadanie ran w bójce. Jan uwolnił się od winy i kary, oświadczając przed sądem radzieckim, że wygnał już z domu nieposłusznego syna. Procesował się też z kolejnym sąsiadem Stanisławem Włodarzem o wzajemne naruszanie granic posesji. Jan z Koszyczek zmarł między 10 lipca a 9 września 1546 roku. Pozostawił dzieci: Krzysztofa (w 1548 roku zasiadał w ławie miejskiej), Stanisława, Annę (wydaną za mieszczanina krakowskiego Marcina, rzeźnika), Jana i Sebastiana. Wdowa Magdalena procesowała się z dziećmi o schedę, córka Anna miała swoje roszczenia w stosunku do matki i braci – spory rozstrzygnął sąd polubowny pod egidą rady miejskiej. O ile dzieła literackie Jana z Koszyczek nie są dzisiaj czytywane, o tyle trwałą wartością jest odtworzenie przez niego zapisek miejskich z lat 1519–1528, przepadłych w pożarze w 1528 roku, i rekonstrukcja drugiego tomu akt ławniczych kleparskich.

Źródła i literatura:
KL 2, s. 1, 163, 246–247, 288–289, 348, 457–458; KL 3, s. 1, 124–125, 433; KL 24, s. 1, 34, 112–113; *Słownik geograficzny*, t. IV, s. 489-490; Dzikówna 1932, s. VII, 130, 188; Karplukówna 1964, s. 457–458; Urban 1997, s. 11–22.

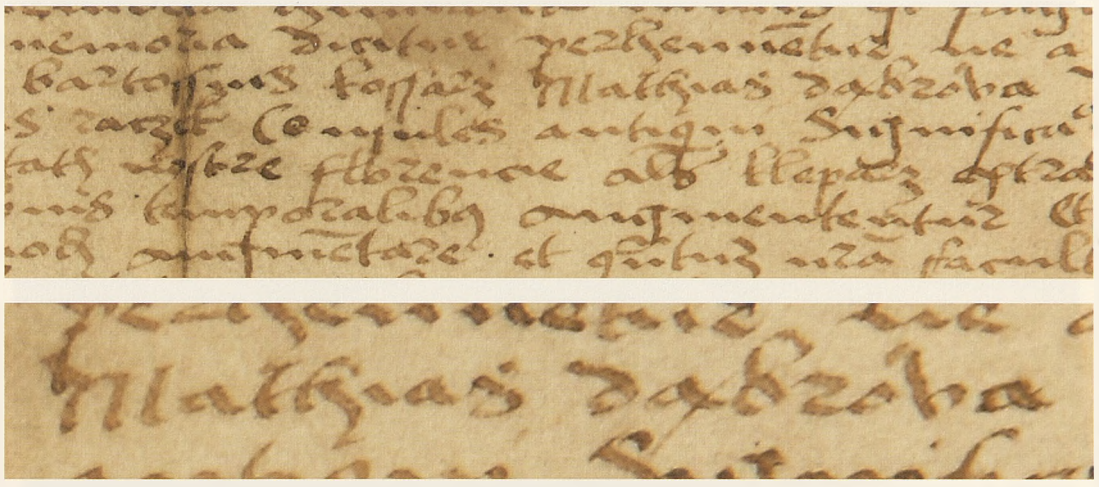
61. Maciej Dąbrowa

rajca 1533–1536
burmistrz 1533

Zygmunt Stary (1506–1548)

Mathias Dabrowa (Dabroba)

Powroźnik. Odnotowany w 1523 roku na urzędzie ławnika kleparskiego, gdy wójtostwo sprawował Stanisław Sosna (nr 50), także w latach 1528 i 1529 za kadencji wójtowskiej Walentego Foltyna (nr 56). W radzie miejskiej Kleparza odnotowany od 1533 roku, kiedy to zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej – brał wówczas udział w zatwierdzaniu statutu cechu krawców kleparskich. W roku 1538 wzmiankowany został jako zmarły.

Fragment dokumentu wydanego w 1533 roku w Kleparzu, mocą którego rajcy kleparscy urzędujący, wśród nich Maciej Dąbrowa, oraz rajcy starzy zatwierdzili postanowienia statutu cechu krawców kleparskich – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1130)

Źródła i literatura:
KL 1, s. 404; KL 2, s. 1, 17, 131, 159, 177; perg. 1130.

62. Bartłomiej Kossarz

rajca 1533, 1539–1540
burmistrz 1533, 1539, 1540

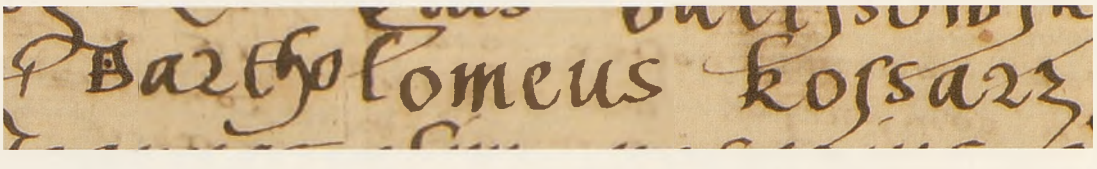
Zygmunt Stary (1506–1548)

Bartholomeus Cossarz

Rzeźnik. W ławie miejskiej zasiadał w roku 1528, wspólnie ze swoim krewnym ławnikiem Wojciechem Kossarzem, także rzeźnikiem. Wojciech pozostał w ławie do 1536 roku, Bartłomiej natomiast w 1533 roku był już potwierdzony w radzie miejskiej, gdy jako rajca urzędujący uczestniczył w zatwierdzaniu statutu kleparskiego cechu krawców. Jako zmarły wzmiankowany w roku 1543. Pozostawił syna Jana. W kolejnym pokoleniu we władzach Kleparza pojawi się Wojciech Kossarz, odnotowany w ławie miejskiej w latach 1564 i 1571.

W 1539 roku Kleparz trawi kolejny pożar wywołany przypadkowym zaprószeniem ognia.

Z tego samego roku pochodzą początkowe wpisy zachowanych kleparskich ksiąg radzieckich; wcześniejsze przepadły, między innymi w wyniku wielkiego pożaru w 1528 roku, późniejsze zawierają obszerne luki.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: fragment wpisu z 1540 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Bartłomiejem Kossarzem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 34)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 1, 164, 182, 652; KL 3, s. 54; KL 9, s. 462; KL 24, s. 1, 34, 109–110, 129.

Zygmunt Stary (1506–1548)

63. Walenty Różycki
rajca 1534
burmistrz przed lub w 1534

Valentinus Rożycki
Kleparskie księgi radzieckie zachowały się od roku 1539. Ślady po wcześniejszej działalności rajcy Walentego Różyckiego przetrwały jedynie w odpisie przepadłego już epitafium z kościoła św. Floriana w Kleparzu. Głosiło ono, że w roku 1534 Walenty Różycki, mieszczanin i rajca kleparski, mąż wielkiej pobożności i uczciwości (*summae pietatis et probitatis*), dotąd zdrowy na ciele, polecił sporządzić ów pomnik ku pamięci swojej i swojej żony Zofii.

Valentinus Rożycki, Ciuis & Conſul Clepardienſis, ſummæ pietatis & probitatis vir, cùm adhuc ſanus eſſet in corpore ſuo, hoc ſepulchrum fabricari curauit in perpetuam memoriam cum vxore ſua Zophia.

Obijt Anno Domini, M. D. XXXIV. die viij. Nouemb.

Źródła i literatura:
Starowolski 1655, s. 178–179.

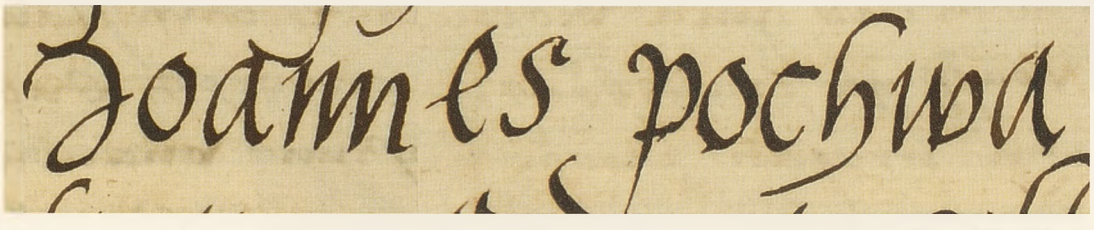
Z wydanego w 1655 roku dzieła Monumenta Sarmatarum *Szymona Starowolskiego: skopiowana tam treść zaginionego już epitafium rajcy i burmistrza Walentego Różyckiego i jego żony Zofii, wystawionego w kościele św. Floriana w 1534 roku (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 22594 III Mag. St. Dr., s. 178–179)*

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

64. Jan Pochwa
rajca 1539–1548
burmistrz 1539, 1540, 1541, 1543

Joannes Pochwa
Rzeźnik. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1535–1536. W radzie miejskiej odnotowany w latach 1539–1548, czterokrotnie w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W 1543 roku wraz z rajcą Mikołajem Mikuleczem (nr 54) był wykonawcą testamentu rajcy Mateusza Pilata (nr 67). Żonaty z Łucją, która po jego śmierci wyszła za mąż za rajcę Baltazara Grodeckiego (nr 84). Jan zmarł w roku 1548. Rodzina długo przetrwała w Kleparzu, w 1612 roku odnotowano Kaspra Pochwę, mieszczanina kleparskiego, występującego przed ławnikami z żoną Reginą.

W roku 1539 odnotowano w Kleparzu istnienie kolejnych cechów: krawców oraz szewców; po wielu cechach (skupiających na przykład licznych w mieście piekarzy, karczmarzy czy garncarzy) ślady się nie zachowały.

Źródła i literatura:
KL 2, s. 138, 151, 478, 488, 521–524; KL 3, s. 83–85; KL 24, s. 1, 34, 112–113, 396.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: fragment wpisu z 1543 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, wraz z rajcą-burmistrzem Janem Pochwą w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 396)

65. Mikołaj Turek

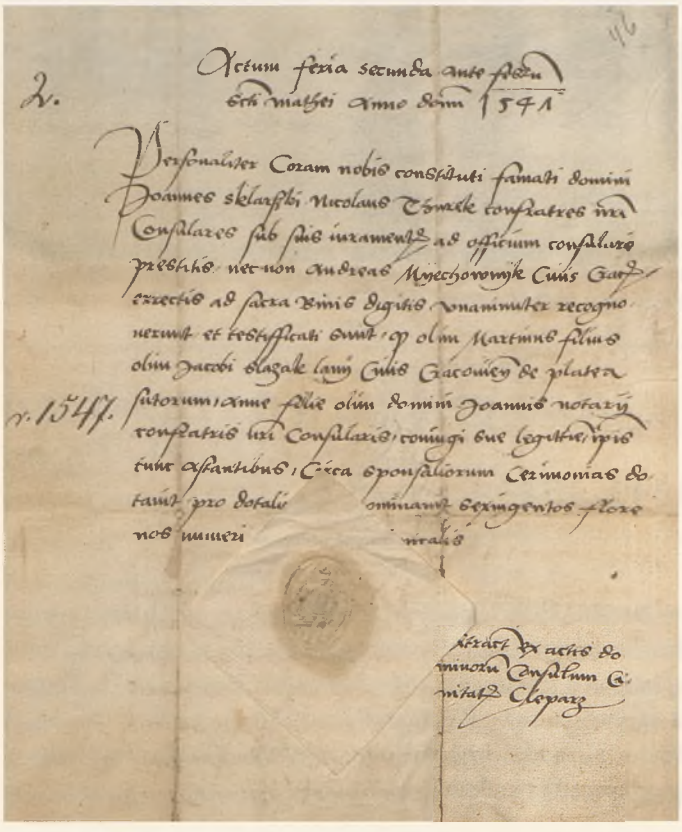
rajca 1539–1560
burmistrz 1554, 1555, 1557, 1558

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

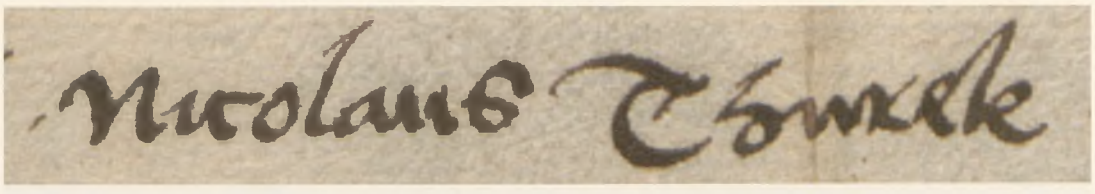
Nicolaus Thurek

Krawiec. Być może pochodził z rodziny Turków, która wydała rajcę Bartosza Turka (nr 24) – Mikołaj byłby wówczas jego wnukiem lub prawnukiem. W radzie miejskiej po raz pierwszy odnotowany został w roku 1539, ale był już wtedy rajcą starym, zasiadał w niej co najmniej do roku 1560. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej wzmiankowany czterokrotnie, ale uwzględnić należy ubytki w księgach miejskich, tu z istotnych lat 1547–1553 i 1559–1560. Trzykrotnie, w latach 1550, 1551 i 1559, pełnił urząd wójta kleparskiego. W 1547 roku wraz z rajcą Janem Szklarskim (nr 51) świadczył przed sądem radzieckim w sprawie zapisu testamentowego na rzecz Anny, córki rajcy Jana z Koszyczek (nr 60), uczynionego przez jej zmarłego męża, w roku 1560 wraz z przyszłym rajcą Szymonem Łabuzkiem (nr 92) świadczył z kolei przed radą miejską w sprawie prawidłowego ochrzczenia i nadania imienia synowi Stanisława Żarnowskiego. Mikołaj Turek na pewno nie występuje już w roku 1564 ani w składzie rady miejskiej urzędującej, ani rady starej. Rok później odnotowana została Dorota, wdowa po zmarłym rajcy Mikołaju Turku.

W 1543 roku w „trójmieście" krakowskim wybucha wielka zaraza – rejestry grabarzy krakowskich, kleparskich i kazimierskich obejmują łącznie około dwunastu tysięcy zmarłych, co stanowiłoby połowę ogółu mieszkańców.

Dokument wystawiony w 1547 roku przez radę miejską Kleparza, w którym potwierdzono, że rajcy kleparscy Jan Szklarski (nr 51) i Mikołaj Turek oraz mieszczanin krakowski Andrzej Miechownik zeznali przed sądem radzieckim, iż nieżyjący już Marcin, syn zmarłego Jakuba Ślęzaka, mieszczanina krakowskiego zamieszkałego przy ul. Szewskiej, zapisał w posagu swojej żonie Annie, córce rajcy kleparskiego Jana notariusza (Jana z Koszyczek – nr 60), kwotę 600 florenów; dokument opatrzony jest odciskiem kleparskiej pieczęci radzieckiej – oraz zbliżenie pieczęci rady miejskiej i zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 437, s. 46)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 537, 585, 593; KL 7, s. 73–75, 266, 328, 374, 383; KL 8, s. 134; KL 24, s. 1, 54, 57, 70; KL 25, s. 1, 17, 72–73, 87, 549, 748; Teut. 61, s. 48, 111, 165; Teut. 62, s. 86, 333, 413; Teut. 63, s. 273; Teut. 64, s. 109; Korniak 2004, s. 52.

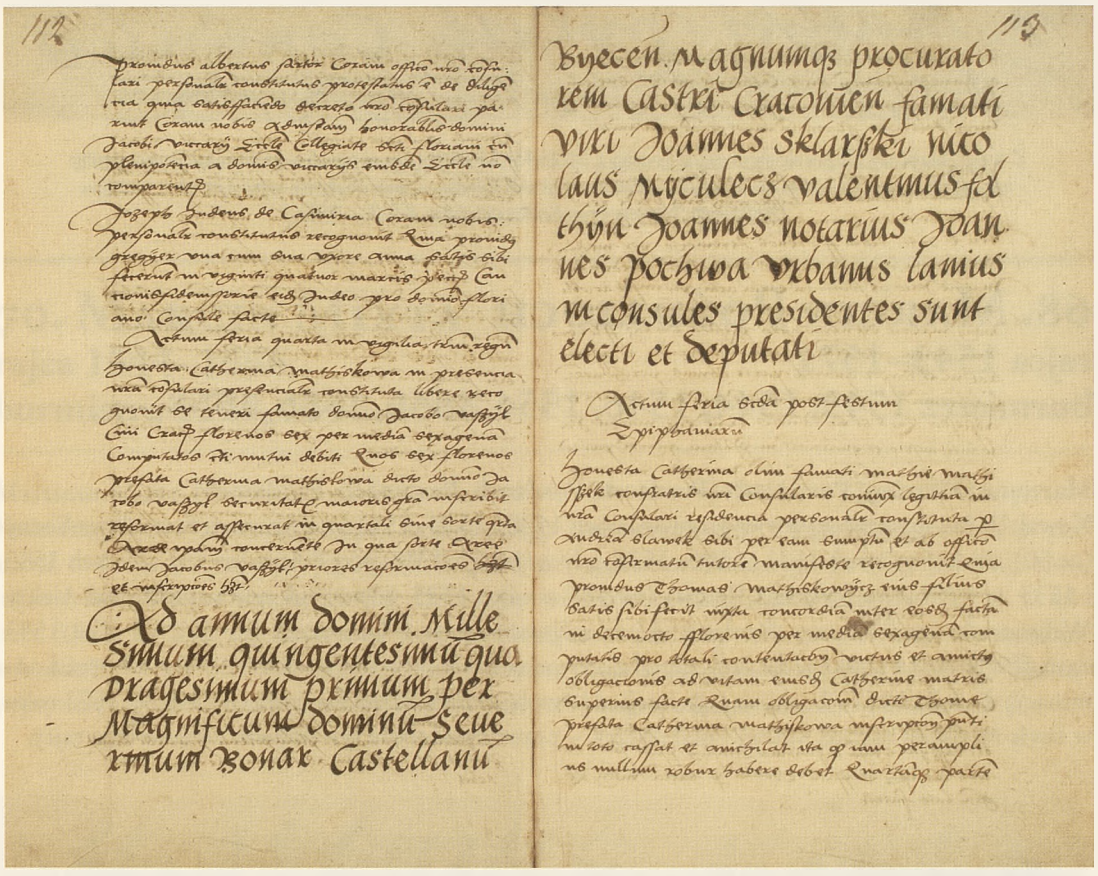
Zygmunt Stary (1506–1548)

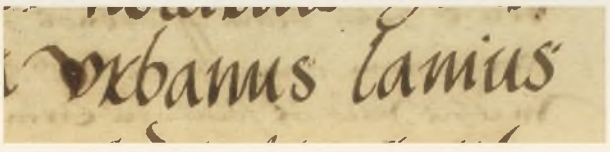
W 1551 roku zostaje utworzona przez klasztor św. Ducha jurydyka Błonie zajmująca pastwiska na północny zachód od granic Kleparza. Staje się ona zarzewiem długotrwałych konfliktów z kleparzanami, w przeciwieństwie do innych sąsiadujących z miastem jurydyk: Biskupia, Pędzichowa i Szlaku, głównie z powodu zawłaszczenia terenu tak zwanych błoń kleparskich – pastwisk koło kościoła św. Walentego (obecnie rejon pl. Słowiańskiego).

66. Urban rzeźnik
rajca 1541–1542
burmistrz 1541, 1542

Urbanus *lanius*

Rzeźnik, rajca i burmistrz kleparski, ojciec dwóch synów, także rajców i burmistrzów: Marcina Urbankowicza, powołanego do krakowskiej rady miejskiej w 1573 roku, oraz Tomasza Urbankowicza (nr 87), który śladem ojca zasiadł w radzie kleparskiej. W 1518 roku Urban został wymieniony jako jeden z opiekunów kaplicy św. Anny w kościele św. Floriana – zbudowali ją i opiekowali się nią rzeźnicy kleparscy. Ławnik w latach 1528 i 1529, 1531, 1536–1539 za kadencji wójtowskiej Walentyna Foltyna (nr 56), w latach 1530 i 1540 za wójtostwa Stanisława Sosny (nr 50), a także w latach 1532 i 1533, gdy urząd wójtowski sprawował Mikołaj Raczek (nr 57) oraz w roku 1535 za wójtostwa Aleksego Waliszowskiego (nr 53). W radzie miejskiej odnotowany tylko w latach 1541 i 1542, zasiadał wówczas w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W 1544 roku odnotowane zostały Dorota, wdowa po Urbanie rzeźniku, i Anna, córka Urbana, żona Wojciecha krawca. Rok później wzmiankowano Marcina, syn zmarłego Urbana rzeźnika. Tenże Marcin, przyszły rajca krakowski, w roku 1568 wystąpił w imieniu swoim i matki Doroty ze skargą do rady miejskiej przeciwko zamieszkałemu po sąsiedzku rajcy Baltazarowi Grodeckiemu (nr 84) o to, że wylewa ze swojego domu rynną na rynek nieczystości. Rada orzekła likwidację spornej rynny, ale konflikt trwał nadal, a jego wynik jest niewiadomy.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: wpis z 1541 roku dokumentujący wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Urbanem rzeźnikiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 112–113)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 1, 17, 49, 69, 105, 115, 130, 138, 151, 179, 191, 205–206, 229, 362, 396; KL 24, s. 113, 238, 444–445; KL 27, s. 594–598; KPM II, nr 3843; Kracik 1993, s. 159; Korniak 2004, s. 55; *Poczet* 2010, s. 510.

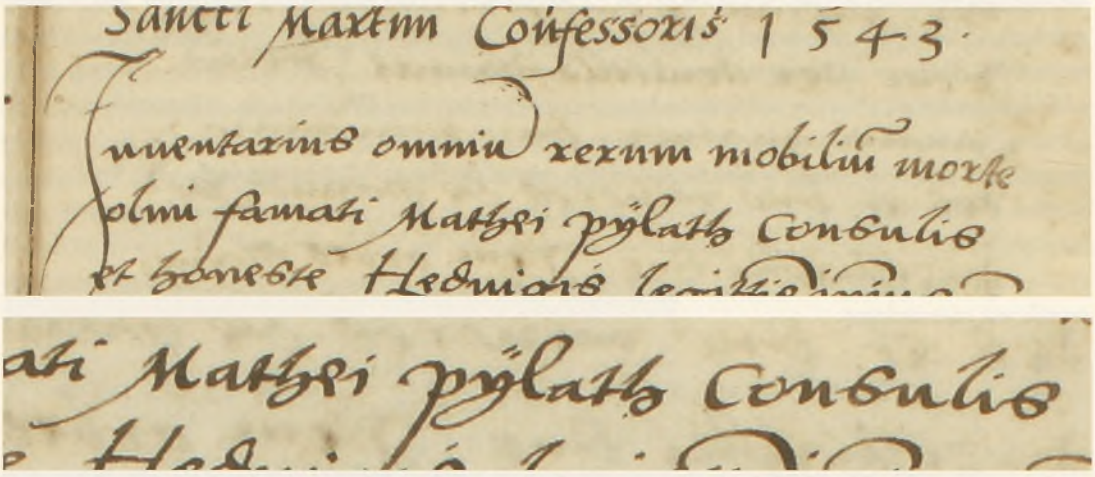
67. Mateusz Pilat

rajca 1542
burmistrz 1542

Zygmunt Stary (1506–1548)

Matheus Pilath

Rzeźnik. W 1540 roku wybrany do ławy miejskiej za wójtostwa Stanisława Sosny (nr 50). Kolejny przedstawiciel zawodu rzeźnickiego – cech musiał mieć mocną pozycję, skoro z niego wywodzili się liczni kandydaci zatwierdzani na urząd rajcowski. Mateusz Pilat pojawił się w radzie miejskiej na krześle rajcy w 1542 roku, zmarł w roku 1543. Żona Jadwiga sporządziła inwentarz pośmiertny, wykonawcami testamentu byli rajcowie Mikołaj Mikulecz (nr 54) i Jan Pochwa (nr 64).

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej sprawy z lat 1543–1546: fragment wpisu z 1543 roku zawierającego inwentarz rzeczy po zmarłym Mateuszu Pilacie, rajcy w Kleparzu – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 3, s. 83)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 220–221, 479; KL 3, s. 83–85; KL 24, s. 238.

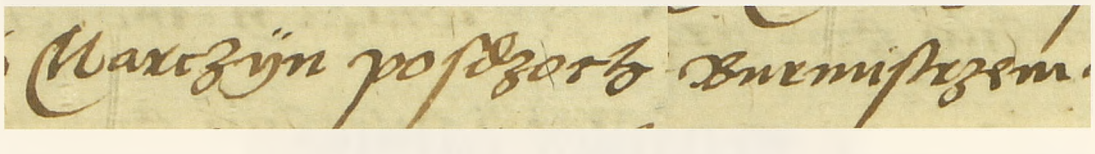
68. Marcin Poździoch

rajca 1543–1571
burmistrz 1543, 1544, 1546, 1554, 1555, 1556, 1558

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Martinus (Marting) Poszdzoth (Posdzech, Posdzoth, Poszczoch, Pozdzioch)

Kowal. W ławie miejskiej stwierdzony w latach 1530 i 1540–1541 za wójtostwa Stanisława Sosny (nr 50), a także w latach 1531 i 1536–1538, gdy wójtem był Walenty Foltyn (nr 56), w latach 1532 i 1533 za wójtostwa Mikołaja Raczka (nr 57), w roku 1535, gdy urząd wójta sprawował Aleksy Waliszowski (nr 53), oraz w roku 1542 za wójtostwa Jana z Koszyczek (nr 60). W roku 1543 zasiadł w radzie miejskiej, do rady urzędującej powoływano go siedmiokrotnie. Zmarł przed nominacją do rady na 1572 rok; na jego miejsce powołano Sebastiana Foltinka (nr 94). W 1571 roku w ławie miejskiej zasiadł Maciej Poździoszek – prawdopodobnie syn dopiero co zmarłego rajcy.

Z kleparskiej księgi radzieckiej obejmującej sprawy sądowe z lat 1554–1558: fragment wpisu z 1555 roku dokumentującego działanie Marcina Poździocha w roli burmistrza miasta – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 25, s. 39)

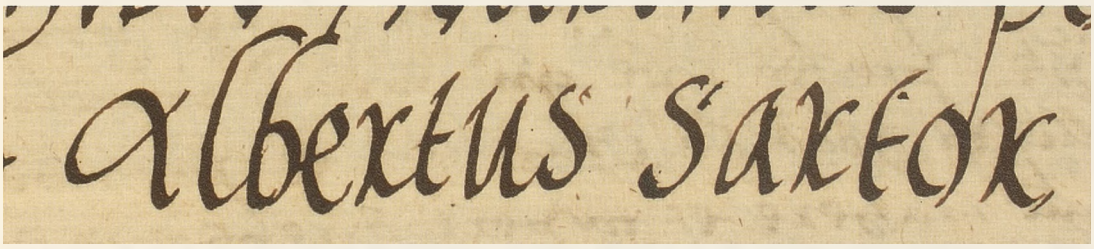
Źródła i literatura:
KL 2, s. 49, 69, 105, 115, 138, 151, 165, 179, 191, 206–206, 220–221, 246–247; KL 9, s. 462; KL 24, s. 396, 534, 748, 764, 784, 810; KL 25, s. 1, 17, 39, 218, 262v, 748; KL 26, s. 1, 262v, 418; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479v; Teut. 61, s. 111; Teut. 62, s. 87; Korniak 2004, s. 52.

Zygmunt Stary (1506–1548)

69. Wojciech krawiec
rajca 1543–1546
burmistrz 1543

Albertus Prokop ***sartor***

Krawiec. Stwierdzony na urzędzie rajcowskim od 1543 roku, wtedy to zasiadł w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W 1545 roku został wybrany przez radę miejską na urząd wójta kleparskiego. Przewodniczył ławie, w której zasiadał jego towarzysz cechowy Świętosław krawiec, a także przyszli rajcowie-burmistrzowie Florian Sosna (nr 76) i Stanisław Skokwa (nr 75). W rok po tej kadencji wójtowskiej łączonej z zasiadaniem w radzie miejskiej ślady po Wojciechu krawcu nikną.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: fragment wpisu z 1543 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Wojciechem krawcem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 396)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 342, 375–376, 406–407, 416; KL 3, s. 216; KL 24, s. 396; Korniak 2004, s. 52.

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Z 1551 roku pochodzą początkowe wpisy zachowanych ksiąg wójtowskich kleparskich, wcześniejsze przepadły, późniejsze ocalały tylko fragmentarycznie.

70. Marcin Mixta
rajca 1544–1556
burmistrz 1544, 1545, 1546

Martinus Mixta

Kuśnierz. Ojciec znaczącego rajcy krakowskiego Tomasza Mixty Okurowskiego. Marcin zasiadał w ławie miejskiej w latach 1537–1539 za wójtostwa Walentego Foltyna (nr 56), ławnikiem był także w latach 1540 i 1541, gdy wójtem był Stanisław Sosna (nr 50), i w latach 1542 i 1543 za wójtostwa Jana z Koszyczek (nr 60). W radzie miejskiej zasiadał w latach 1544–1546, corocznie będąc powoływanym do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Oprócz wspomnianego Tomasza pozostawił synów Marcina i Kaspra, odnotowanych w 1570 roku.

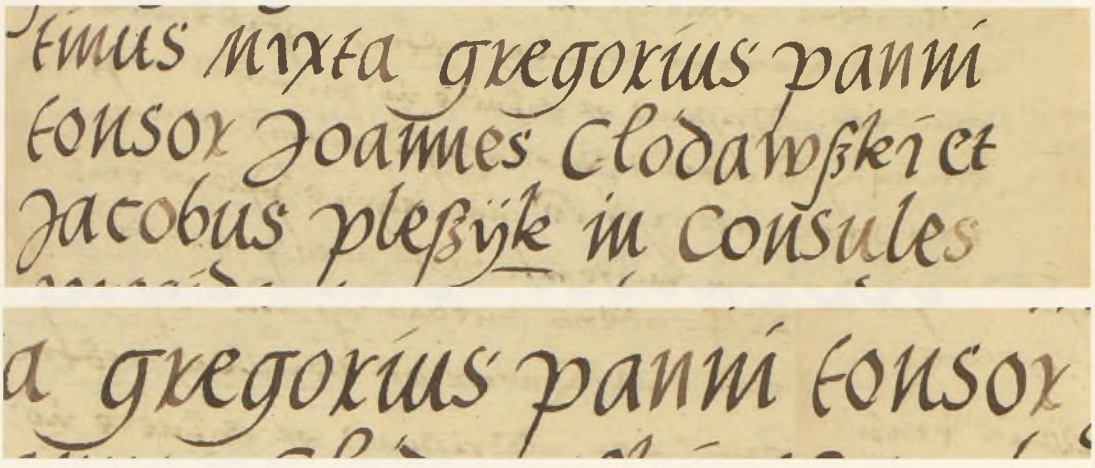
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: fragment wpisu z 1544 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Marcinem Mixtą w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 534)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 165, 179, 191, 205–206, 220–221, 246–247, 288–289, 436, 643, 652; KL 3, s. 1; KL 9, s. 359; KL 24, s. 534, 617, 810; K 25, s. 1; *Poczet* 2010, s. 550.

71. Grzegorz postrzygacz
rajca 1545–1552
burmistrz 1545, 1546, 1550

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Gregorius *pannitonsor*
Postrzygacz sukna. Odnotowany w kleparskiej ławie miejskiej w latach 1542–1544, gdy urząd wójta kleparskiego sprawował Jan z Koszyczek (nr 60). W 1550 roku Grzegorz jako burmistrz był zaangażowany w rozwiązanie sporu majątkowego między kleparzanką Katarzyną zwaną Lang a Andrzejem Gardianem z Rakowic. Po roku 1552 księgi już milczą o jego aktywności we władzach kleparskich.

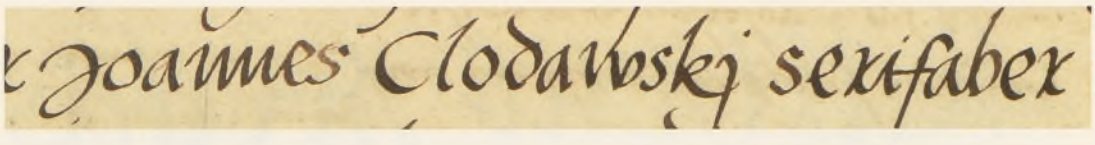
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: wpis z 1545 roku dokumentujący wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Grzegorzem postrzygaczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 617)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 246–247, 288–289, 348, 475, 480, 644; KL 3, s. 1, 124–125; KL 24, s. 617, 810; Teut. 61, s. 66.

72. Jan Kłodawski
rajca 1545–1546
burmistrz 1545, 1546

Zygmunt Stary (1506–1548)

Joannes Clodawszki (Clodawski) *serifaber*
Ślusarz. W latach 1543 i 1544 z wyboru kleparskiej rady miejskiej zasiadał w ławie miejskiej – za kadencji wójtowskiej Jana z Koszyczek (nr 60). Został odnotowany w radzie miejskiej w latach 1545 i 1546, zasiadał wówczas w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1551 wzmiankowany jako zmarły, ale zapewne już po latach od swojej śmierci, jako że po 1546 roku nie występował już w księgach miejskich.

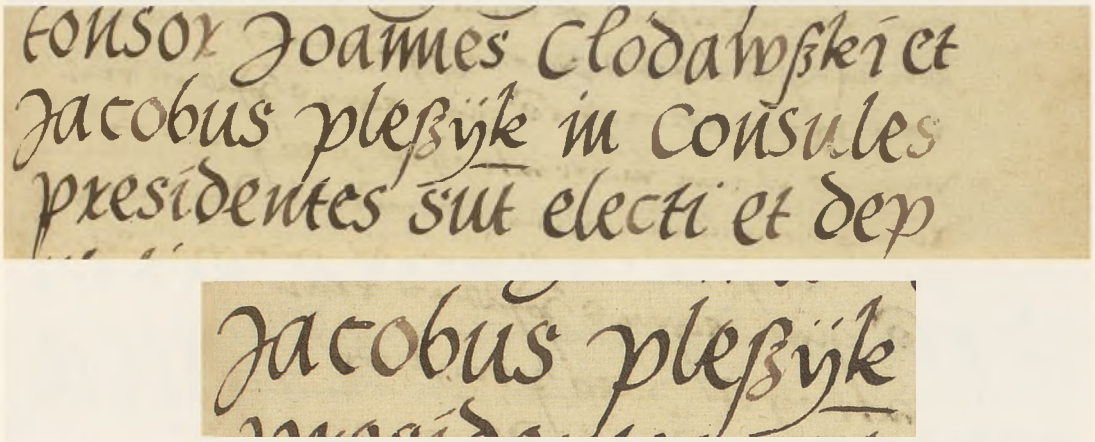
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: fragment wpisu z 1546 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Janem Kłodawskim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 810)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 288–289, 348, 610; KL 24, s. 617, 810.

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

73. Jakub Pleszyk
rajca 1545–1558
burmistrz 1545, 1555, 1556

Jacobus Pleszik (Pleszzik)
Piwowar, jeżeli jego ojcem był wzmiankowany w latach 1536–1538 w ławie miejskiej Maciej Pleszyk piwowar i o ile Jakub przejął po nim profesję. Zasiadł w ławie miejskiej w 1544 roku za wójtostwa Jana z Koszyczek (nr 60). Krzesło w radzie miejskiej zajął w roku 1545, w ciągu blisko czternastu lat sprawowania godności rajcowskiej trzykrotnie był nominowany do rady urzędującej. W latach 1547–1548 i 1553 piastował urząd wójta kleparskiego. Żonaty z Anną. W roku 1559 odnotowany został jako zmarły.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1539–1546: wpis z 1545 roku dokumentujący wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Jakubem Pleszykiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 24, s. 617)

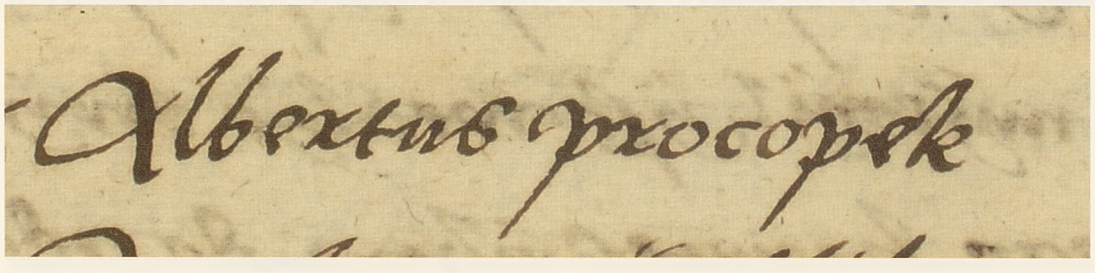
Źródła i literatura:
KL 2, s. 151, 165, 440, 489, 494–495, 529, 702, 706; KL 3, s. 124–125; KL 4, s. 123, 891; KL 25, s. 1, 440–441; KL 7, s. 11, 352; KL 24, s. 617; KL 25, s. 1, 17, 177, 218, 277, 333; Teut. 62, s. 413; Korniak 2004, s. 52.

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Od 1554 roku można zaobserwować wzrost roli pospólstwa, uwidoczniony otwierającą się praktyką wyrażania zgody na istotne akty podejmowane przez radę miejską – w tym przypadku udzielono zgody na zatwierdzony później przez Władysława IV Wazę zakaz sprowadzania piwa w achtelach z Krakowa, co miało chronić interesy piwowarów kleparskich.

74. Wojciech Prokop
rajca 1547–1564
burmistrz 1554, 1555, 1556, 1557

Albertus Prokopek (Procopek, Prokopowycz)
Wójt kleparski w roku 1546. Rajca kleparski od 1547 roku. W trakcie blisko osiemnastu lat zasiadania w radzie czterokrotnie był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1553, będąc rajcą kleparskim, przyjęty został do krakowskiego prawa miejskiego, lecz pozostał w Kleparzu. Miał zatarg z Brygidą, żoną krakowskiego rajcy Mikołaja Koźli, której zabronił przechodzić przez jej własną furtkę; rzecz trafiła aż do wielkorządcy Jana Bonera. Żonaty z Anną, w 1567 roku odnotowaną jako wdowa.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1554–1558: fragment wpisu z 1557 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Wojciechem Prokopem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 25, s. 549)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 444–445, 471, KL 3, s. 328–329; KL 7, s. 119, 124, 159, 274, 338; KL 9, s. 47; KL 25, s. 1, 17, 218, 482, 549; KL 26, s. 1; Teut. 61, s. 165, 354; Teut. 62, s. 86; Teut. 63, s. 264; Teut. 65, s. 107, 156; Teut. 66, s. 137; KPM II, nr 2805; Korniak 2004, s. 56; *Poczet* 2010, s. 475.

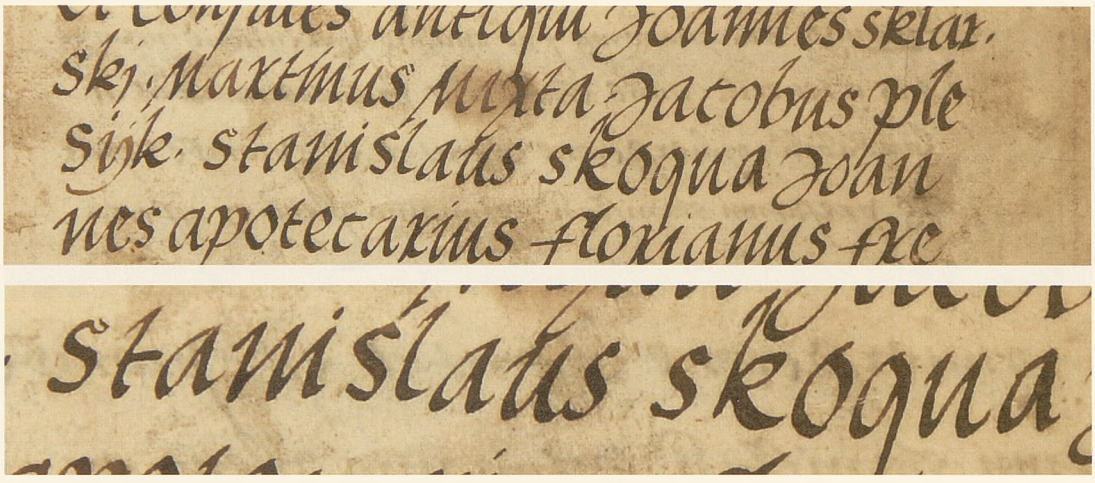
75. Stanisław Skokwa

rajca 1549–1558
burmistrz 1552

Zygmunt August (1548–1572)

Stanisłaus Skoqua

Ławnik kleparski w 1545 roku za kadencji wójtowskiej Wojciecha krawca (nr 69) oraz w 1545 roku, gdy urząd wójta sprawował Wojciech Prokop (nr 74). W radzie miejskiej odnotowany od 1549 roku, w trakcie dziesięciu stwierdzonych lat piastowania godności w radzie urzędującej był wzmiankowany tylko w roku 1552. Konfliktowy, w ustawicznych procesach sądowych, wśród nich z pozwu rzeźnika Climuntha, zarzucającego Skokwie spoliczkowanie, wyzwanie i zranienie nożem.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1554–1558: fragment wpisu z 1554 roku dokumentującego wybór rady urzędującej wraz z odnotowaniem rajców starych, wśród których występuje Stanisław Skokwa – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 25, s. 1)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 375–376; KL 3, s. 216, 328–329; KL 7, s. 328; KL 25, s. 1; Teut. 61, s. 33, 165, 354; Teut. 62, s. 26, 73; Teut. 63, s. 23, 262, 355; Korniak 2004, s. 56.

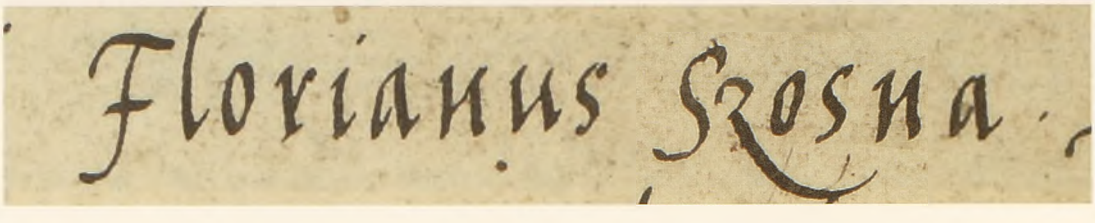
76. Florian Sosna

rajca 1550–1594
burmistrz 1554, 1564, 1565, 1568, 1569, 1571, 1574, 1576, 1583, 1584

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

Florianus Szosna

Kowal, jeżeli przejął profesję po Stanisławie Sośnie (nr 50), prawdopodobnie swoim ojcu. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1545–1546. Do rady miejskiej wszedł w roku 1550, wielokrotnie był powoływany do rady urzędującej. Także wielokrotnie, w latach 1552, 1557, 1563, 1566–1567, 1569 i 1572 pełnił urząd wójta kleparskiego. W 1567 roku, gdy był rajcą, a jednocześnie wójtem kleparskim, został zelżony publicznie przez przybyłą z zewnątrz, handlującą doraźnie solą, ladacznicę, która za czyn ten została z Kleparza wyświecona (wygnana). Miał dom położony przy ul. Długiej. Żonaty z Anną.

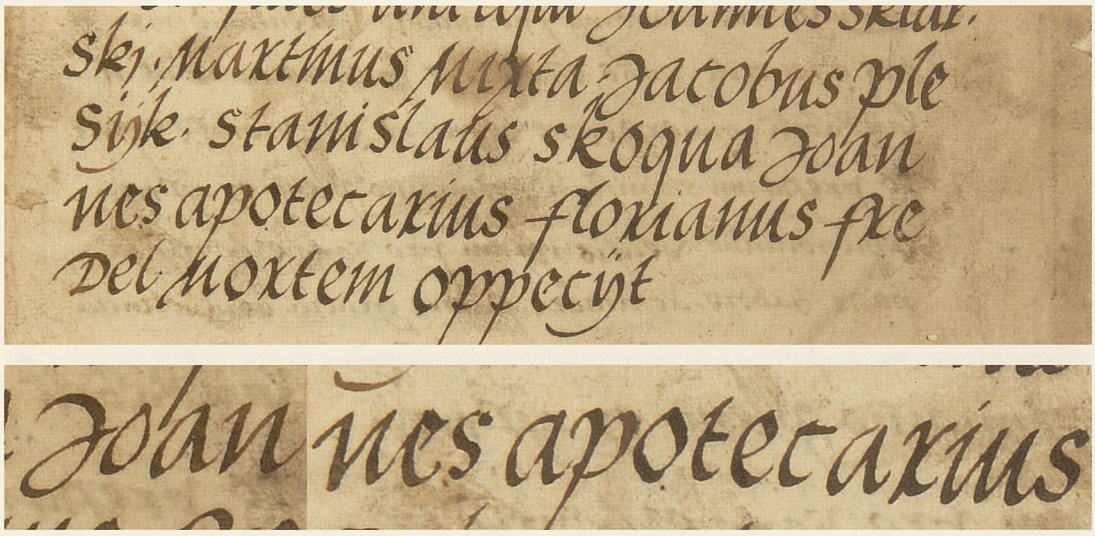
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1564–1566: fragment wpisu z 1564 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Florianem Sosną w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 26, s. 1)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 2, s. 375–376, 406–407, 559, 632; KL 3, s. 216, 328–329; KL 4, s. 123, 891; KL 25, s. 1, 440–441; KL 6, s. 104v; KL 7, s. 5, 46, 125, 155, 264, 296, 383, 449; KL 8, s. 27, 38, 149, 269, 357; KL 25, s. 1, 440–441; KL 26, s. 1, 262v, 418; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 563, 865; Teut. 61, s. 111; Teut. 66, s. 177, 208–209, 397; Teut. 68, s. 28; PPK II-2, s. 1082; Kracik 1993, s. 223.

Zygmunt August (1548–1572)

77. Jan aptekarz
rajca 1551–1554
burmistrz przed lub po 1551

Joannes *aphotecarius* (*aromatarius, farmacopola*)
Aptekarz. Rajca kleparski odnotowany w latach 1551–1554, lecz w radzie zasiadał już wcześniej, ponieważ w roku 1551 był wzmiankowany już jako rajca stary. W roku 1554 rada miejska wybrała go na urząd wójta kleparskiego. Żonaty z Dorotą.

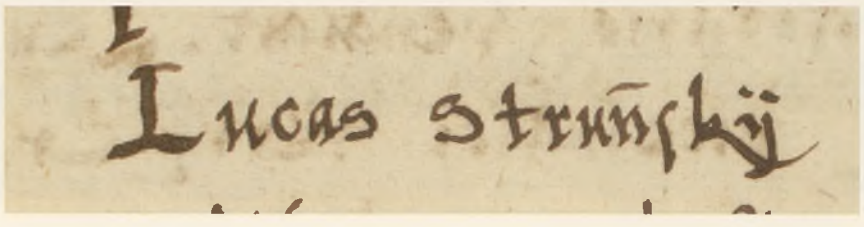
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1554–1558: fragment wpisu z 1554 roku dokumentującego wybór rady urzędującej wraz z odnotowaniem rajców starych, wśród których występuje Jan aptekarz – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 25, s. 1)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 586, 594, 610, 635, 724; KL 25, s. 1; Teut. 62, s. 86–87.

Zygmunt August (1548–1572)

78. Łukasz Struński
rajca 1551–1572
burmistrz 1551, 1554, 1555, 1558, 1564, 1569, 1570, 1572

Lucas (Lukas) Strunski (Strunskij, Stroniskij) *funifex*
Powroźnik. Początkowo określany jako Łukasz powroźnik, później, od około 1568 roku, używał przydomka Struński. Zasiadał w ławie miejskiej w roku 1547 za wójtostwa Jakuba Pleszyka (nr 73). W radzie miejskiej od 1551 roku, w trakcie stwierdzonych niemal dwudziestu dwóch lat zajmowania krzesła rajcowskiego ośmiokrotnie był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W latach 1556 i 1557 sprawował urząd wójta kleparskiego.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1566–1569: fragment wpisu z 1569 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Łukaszem Struńskim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 27, s. 801)

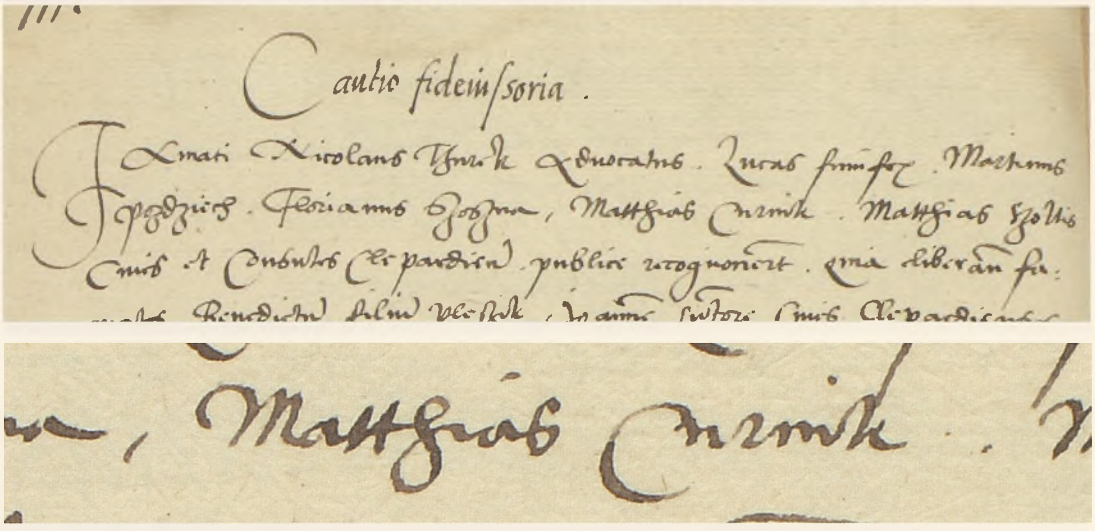
Źródła i literatura:
KL 2, s. 440, 610; KL 7, s. 210, 257; KL 8, s. 11; KL 25, s. 1, 17, 748; KL 26, s. 1, 262, 418; KL 27, s. 86–87; KL 28, s. 52–53v, 201v–202, 479–479v, Teut. 61, s. 111; Teut. 62, s. 108, 333; Teut. 63, s. 273; Teut. 64, s. 109.

79. Maciej Kruznik
rajca 1551
burmistrz 1551

Zygmunt August (1548–1572)

Matthias Cruznik

Rajca kleparski, po którym ślad zachował się jedynie w zapisce w aktach sądowych wielkorządcy krakowskiego z 1551 roku – z okresu tego przepadł szereg ksiąg miejskich kleparskich, w zachowanych księgach radzieckich od roku 1554 postać ta już nie jest odnotowywana.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1549–1553: początkowy fragment wpisu z 1551 roku dokumentującego sprawę z udziałem rajców kleparskich, z Maciejem Kruznikiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 61, s. 111)

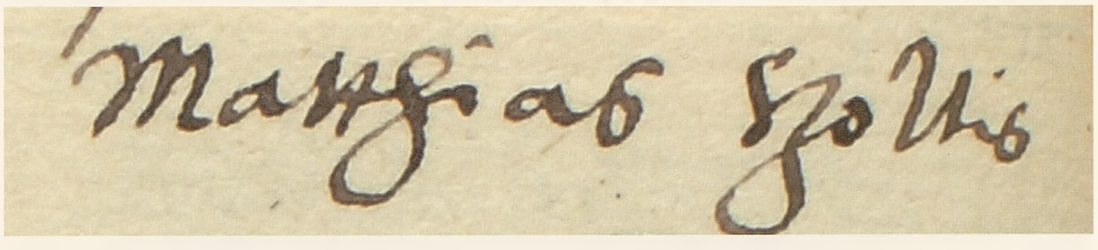
Źródła i literatura:
Teut. 61, s. 111.

80. Maciej Szoltis
rajca 1551
burmistrz 1551

Zygmunt August (1548–1572)

Mathias Szoltis

Jak w przypadku rajcy Macieja Kruznika (nr 79) odnotowany epizodycznie w 1551 roku jedynie w zapisce w aktach sądowych wielkorządcy krakowskiego; także i tej postaci w zachowanych od roku 1554 roku księgach radzieckich kleparskich nie wzmiankowano.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1549–1553: fragment wpisu z 1551 roku dokumentującego sprawę z udziałem rajców kleparskich, z Maciejem Szoltisem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 61, s. 111)

Źródła i literatura:
Teut. 61, s. 111.

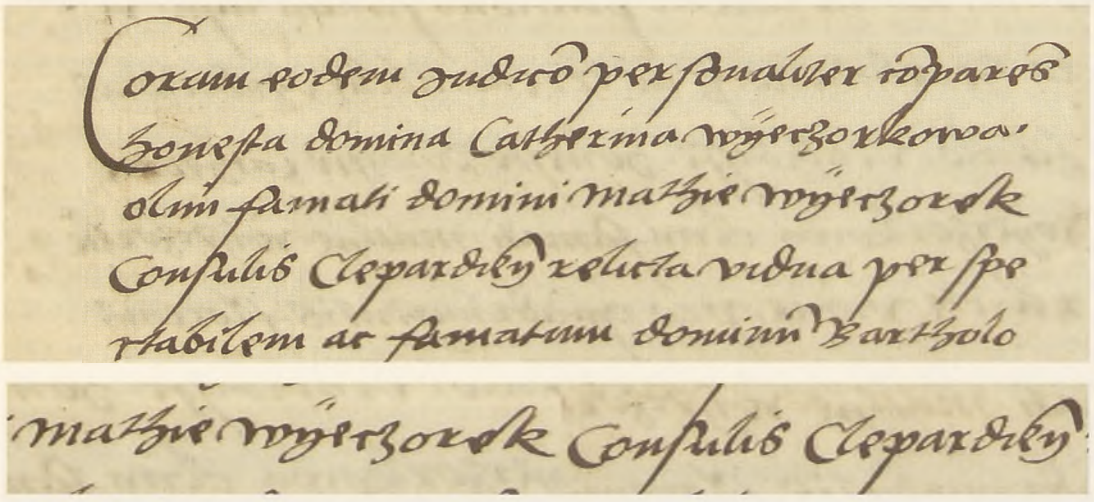
Zygmunt August (1548–1572)

81. Maciej Wieczorek

rajca przed 1552
burmistrz przed 1552

Mathias Wyeczorek

Rajca stwierdzony w jedynej zapisce, zamieszczonej w księdze ławniczej kleparskiej, uczynionej już po jego śmierci, gdy Katarzyna, wdowa po nim, stawała w 1552 roku przed ławą miejską. Był zatem rajcą i burmistrzem wcześniej, w okresie, z którego kleparskie księgi radzieckie nie zachowały się.

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej sprawy z lat 1528–1553: fragment wpisu z 1552 roku dotyczącego sprawy z udziałem Katarzyny Wieczorkowej, wdowy po zmarłym Macieju Wieczorku, rajcy kleparskim – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 2, s. 662)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 662.

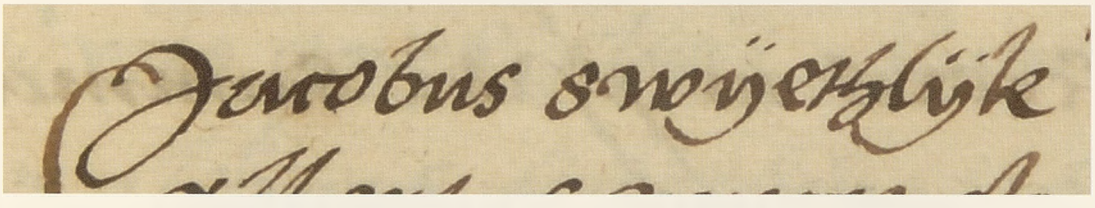
Zygmunt August (1548–1572)

82. Jakub Swietlik zwany Wieczorek

rajca 1554–1558
burmistrz 1554, 1556, 1557, 1558

Jacobus Swiethlik (Swyethlyk)

Rajca kleparski odnotowany w latach 1554–1558, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej stwierdzony w latach 1554 i 1556–1558. W roku 1555 rada miejska powierzyła mu urząd wójta kleparskiego. Rok później wziął w sekwestr dwa konie i wóz należący do Urbana Kraufusera, nie wiadomo jednak, czy jako osoba prywatna, czy jako rajca urzędujący.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1554–1558: fragment wpisu z 1556 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Jakubem Świetlikiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 25, s. 218)

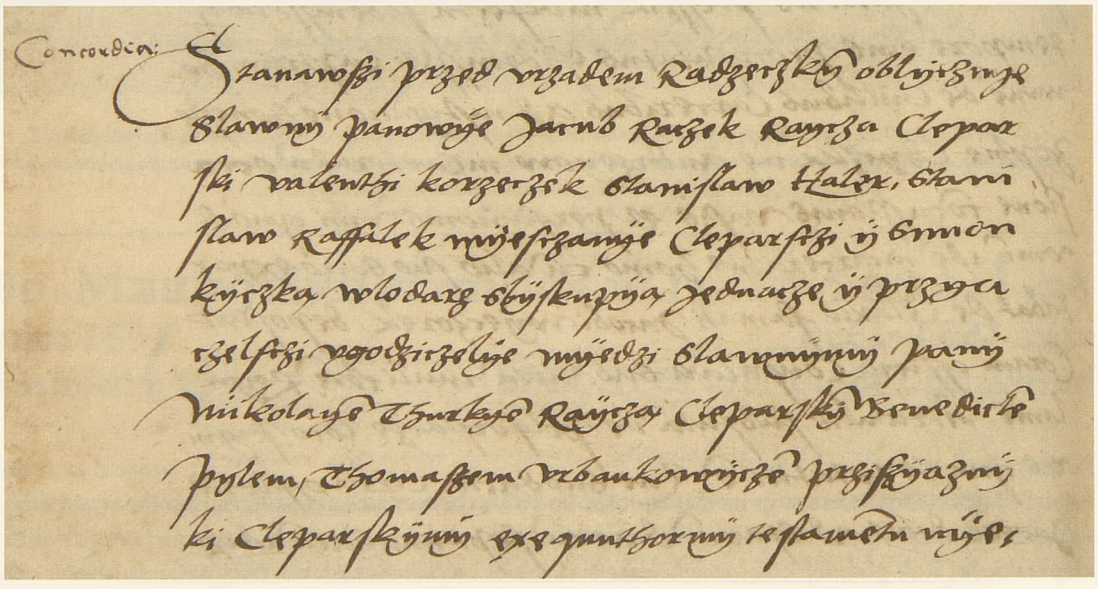
Źródła i literatura:
KL 7, s. 155, 166, 212, 232–233, 255, 365; KL 25, s. 1, 22–25, 87, 92, 218, 223–224, 549, 748.

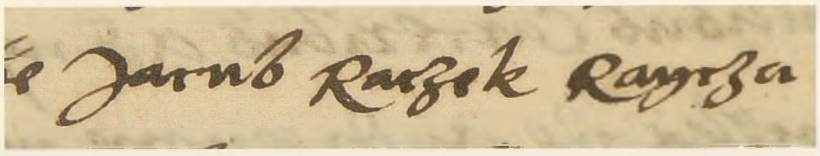
83. Jakub Raczek
rajca 1555–1557
burmistrz 1555, 1556, 1557

Zygmunt August (1548–1572)

Jacobus Raczek

Syn rajcy kleparskiego Mikołaja Raczka (nr 57) i Elżbiety. Stwierdzony w ławie miejskiej w latach 1548 i 1553 za kadencji wójta Jakuba Pleszyka (nr 73), w latach 1550 i 1551 za wójtostwa Mikołaja Turka (nr 65), w roku 1552, gdy wójtem był Stanisław Sosna (nr 50), i w roku 1554 za wójtostwa Jana aptekarza (nr 77). Z tak bogatym stażem na miejskim urzędzie sądowniczym uzyskał nominację do rady miejskiej, w której odnotowany został po raz pierwszy w roku 1555. Zasiadał w radzie do roku 1557, w trakcie sprawowania godności rajcowskiej trzykrotnie był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1557 brał udział w prezentowaniu radzie miejskiej do zatwierdzenia ugody zawartej przed sędziami polubownymi, dotyczącej kilku nieruchomości położonych na granicy Kleparza i jurydyki Biskupie. W księdze radzieckiej zapisano: *Stanąwszyi przed Urzędem Radzieckim oblicznie* [osobiście] *sławni panowie Jakub Raczek Raycza Cleparski, Walenty Korzeczek, Stanisław Haller, Stanisław Rassalek mieszczanie Cleparsczi y Simon Kyszka włodarz Byskupya* przedstawili ugodę *między sławnymi pany Mikołajem Thurkiem Rayczą Cleparskym, Benedyktem Pylem, Thomasem Urbankowyczem przysiężnikami Cleparskimi.* W roku 1564 odnotowany został w ławie miejskiej Kleparza Leonard Raczek, być może syn Jakuba – w każdym razie kariery we władzach miejskich nie kontynuował.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1554–1558: początkowy fragment wpisu z 1557 roku dotyczącego ugody zawartej z udziałem Jakuba Raczka, rajcy kleparskiego, występującego tu w roli sędziego polubownego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 25, s. 518)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 494–495, 537, 595, 519–520, 632, 634, 702, 724; KL 7, s. 235; KL 25, s. 17, 98–99, 218, 549, 936; Teut. 62, s. 333.

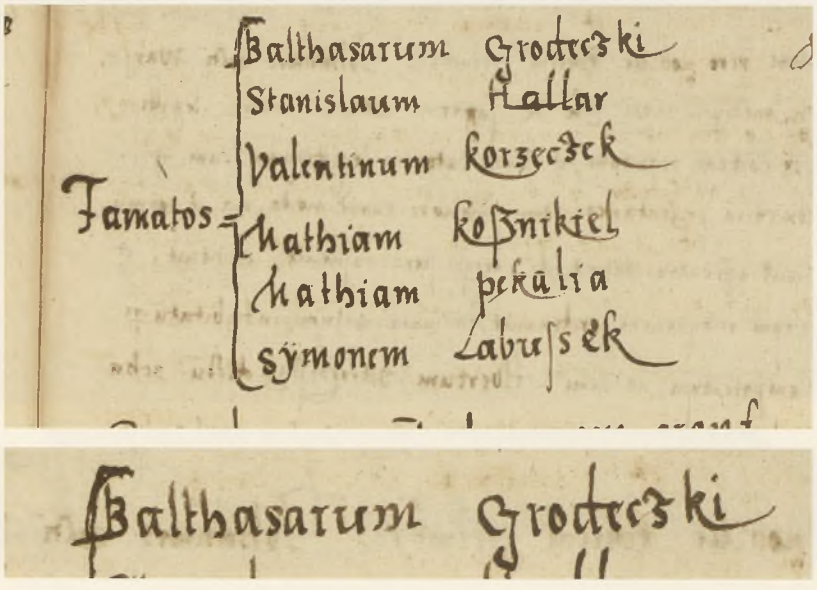
Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

84. Baltazar Grodecki

rajca 1556–1579
burmistrz 1556, 1557, 1563, 1564, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1574, 1576

W 1569 roku odbywa się lustracja Kleparza, w której odnotowano, że burmistrz i rajcy przedstawili przywilej królewski wydany w 1335 roku, nadający miastu wspólnie z Krakowem prawo składu solnego. Był to element ustawicznych, lecz nieskutecznych, starań o uzyskanie prawa składu, którego brak krępował rozwój.

Baltazarus Grodeczki (Groderzki)
Używał tytułu *nobilis*. Aktywny rajca kleparski, karierę na urzędach miejskich rozpoczął w latach 1554 i 1555, gdy zasiadł w ławie miejskiej. Po tym koniecznym ówcześnie stażu został powołany w roku 1556 do rady miejskiej, w której zasiadał prawie ćwierć wieku. W okresie tym trzynastokrotnie uzyskiwał nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W latach 1558, 1561 i 1566 wybierany był przez radę miejską na urząd wójta kleparskiego – w tym ostatnim roku zrezygnował jednak z wójtostwa, a w jego miejsce rada powołała na wójta Floriana Sosnę (nr 76). Żonaty z Anną Kossarzówną, zapewne spokrewnioną z rajcą Bartłomiejem Kossarzem (nr 62), po jej śmierci powtórnie żonaty z Łucją, wdową po rajcy Janie Pochwie (nr 64). W roku 1568 toczyła się przeciwko niemu przed radą miejską sprawa ze skargi sąsiada – syna zmarłego już rajcy Urbana rzeźnika (nr 66) i brata rajcy Tomasza Urbankowicza (nr 87) – Marcina Urbankowicza, ówczesnego ławnika kleparskiego, a przyszłego rajcy krakowskiego, o to, że Baltazar Grodecki, *będąc na urzędzie skąd by miał być przykładem ludu pospolitemu* [...] *z domu swego w którym mieszka wylewa smrody w Rynek rynną z góry, ku zarazie wszystkim ludziom, tak mieszkającym z nim w sąsiedztwie, jako też i innym wszystkim przechodzącym tamtędy, przeciwko miłości chrześcijańskiej, prawu pospolitemu i sprawiedliwości świętej, gdzie i prawo przyrodzone tego nie dopuszcza, albowiem co tobie miło drugiemu czyń, a co niemiło nie czyń*. Skarżący się podniósł, że *powietrza zagrożenie* oraz *infekcyjne aeris* stanowi nie tylko rynna Baltazara Grodeckiego, ale i *wszystek dom jego, dla tego iż nie ma w domu wychodu i rynną wylewa wszelakie plugastwa obrzydliwe, nie tylko pomyje, ale też czego się wspominać nie godzi*. Rada miejska nakazała zdjęcie rynny, lecz Baltazar Grodecki, argumentując, że ta zawsze tam była, zapowiedział odwołanie się do sądu monarszego – czy król zajął się tą sprawą, źródła milczą. W roku 1572 Baltazar był wykonawcą testamentu rajcy krakowskiego, doktora medycyny Stanisława Różanki, świeckiego seniora zboru kalwińskiego; wykonawcami woli Różanki byli także jego szwagier, syn rajcy krakowskiego Wojciecha Krainy, doktor medycyny Jakub Kraina oraz Krzysztof Trecy, przywódca kalwinów małopolskich, rektor szkoły krakowskiej. Można przypuszczać, że i Baltazar Grodecki pozostawał w kręgu zboru kalwińskiego.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1566–1569: fragment wpisu z 1567 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Baltazarem Grodeckim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 27, s. 87)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 521, 615, 724; KL 4, s. 2, 42, 142–143, 299, 478–479, 529, 542, 646, 767; KL 7, s. 182, 252, 310, 342, 509; KL 8, s. 269, 312; KL 9, s. 10, 292, 455, 468; KL 15, s. 36; KL 25, s. 218, 549; KL 26, s. 1, 262v, 418; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 563; 865; Teut. 63, s. 355; Teut. 64, s. 104, 273; Teut. 65, s. 107, 150. 159; Teut. 66, s. 366; Teut. 68, s. 180; Trepka 1963, t. 2, s. 169–170; Kracik 1993, s. 159; *Poczet* 2010, s. 445, 501, 510.

85. Stanisław Haller

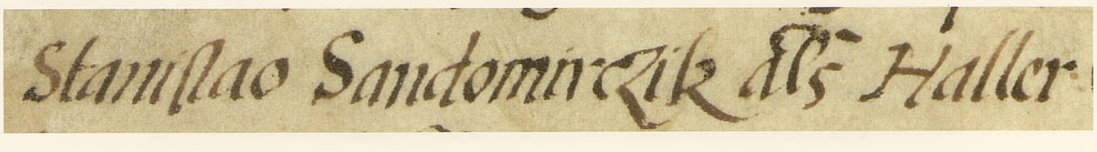
rajca 1557–1579
burmistrz 1557, 1558, 1564, 1565, 1566, 1567, 1570, 1571 1574, 1576, 1578

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

Stanisłaus Sandomirczyk *alias* Haller (Hallar, Halar, Haliar)
Kleparzanin, prawdopodobnie rzeźnik, wnioskując z przydomka z rodziny wywodzącej się z Sandomierza; początkowo przydomka Sandomierczyk używał jako jedynego, później z dodaniem *alias* Haller, w końcu Haller zyskało pozycję pierwszą. Równolegle w Krakowie żyła rodzina Hallerów, która wydała dwóch rajców krakowskich, Jana i Stefana. Rodzina ta przybyła jednak z Frankonii, brak jest podstaw do wiązania z nimi Hallerów kleparskich. Stanisław Haller został odnotowany w kleparskiej ławie sądowej w latach 1555 i 1557. Jako rajca stary wzmiankowany w latach 1574, 1576, 1578. Z tym ławniczym stażem powołany został w 1557 roku w skład rady miejskiej, w której zasiadał do roku 1579. W okresie tym jedenastokrotnie uzyskiwał nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1559 otrzymał od króla Zygmunta Augusta w darowiźnie grunt na wybudowanie jatki rzeźniczej na rynku kleparskim. Żonaty z Agnieszką Mikulczówną, która zmarła w 1571 roku – pozostał po niej pośmiertny spis inwentarza. Stanisław Haller powtórnie się ożenił – z Małgorzatą. Zmarł w 1579 roku, wdowa sporządziła w tym samym roku pośmiertny spis inwentarza, w którym wyliczyła między innymi sygnet złoty z kamieniem, kamizelę z adamaszku, serdaczek brzuszkami królikowymi podszyty, kołpaczek aksamitny, a z innej dziedziny zbroję i rusznicę z puzdrem.

W 1574 roku wzniesiono na północno-wschodnim obrzeżu miasta szpital św. Floriana wraz z kościołem św. św. Szymona i Judy z fundacji magistratu i pospólstwa Kleparza – była to kontynuacja szpitala pod tym samym wezwaniem i przyszpitalnej kaplicy Bożego Miłosierdzia, powstałych najpóźniej w XIV wieku, a spalonych podczas pożaru w 1528 roku; szpitalem zarządzali dwaj prowizorzy, którymi byli zwykle rajcy kleparscy.

Dokument wystawiony w 1559 roku, w którym król Zygmunt August dokonuje darowizny gruntu na rynku kleparskim na rzecz Stanisława Sandomierczyka zwanego Hallerem z przeznaczeniem na wybudowanie jatki (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. DDP 423)

Źródła i literatura:
KL 4, s. 37, 73, 203, 644, 680, 901, 910–911; KL 7, s. 256, 260; KL 8, s. 222; KL 9, s. 118, 270; KL 25, s. 549, 748; KL 26, s. 1, 262v, 418, 532; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 192v, 201v–202, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 563, 865; Teut. 62, s. 333; Teut. 67, s. 201; Trepka 1963, t. 2, s. 178; *Poczet* 2010, s. 422, 489.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

86. Walenty Korzeczek

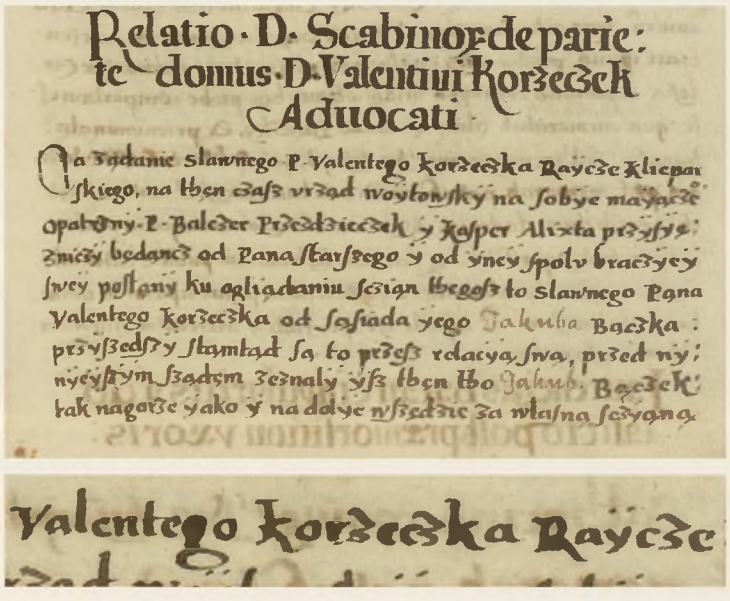
rajca 1558–1595
burmistrz 1558, 1564, 1565, 1566, 1567, 1569, 1572, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595

Valentinus (Walenting) Korzerzek (Koczeczek)

Pochodził z rodziny z tradycjami zasiadania na urzędach miejskich, Mikołaj Korzeczek był przez wiele kadencji w latach 1499–1511 ławnikiem kleparskim, podobnie Wawrzyniec Korzeczek zasiadał wielokrotnie w ławie w latach 1516––1523 – być może byli to dziadek i ojciec Walentego. W ławie zasiadł także Walenty, pełniąc ten urząd w latach 1553–1555 i w roku 1557. Do rady miejskiej Kleparza został powołany w roku 1558, urząd ten sprawował do roku 1595, będąc w tym czasie dwunastokrotnie nominowany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Powierzano mu także urząd wójtowski – wójtem kleparskim był w latach 1568, 1571, 1574–1575 i 1579. W 1564 roku w imieniu niejakiego Bielskiego opłacił pobór ze wsi Białej w ziemi krakowskiej, powiecie lelowskim; stosowny dokument opieczętował swoim gmerkiem – na tarczy renesansowej monogram z liter „W" i „R". Był właścicielem domu położonego przy ul. Długiej, po stronie jurydyki Biskupie. W swoim testamencie z 1595 roku Walenty, rozstając się ze światem, przebaczył nieprzyjaciołom, błagał Boga o miłosierdzie i prosił, by ciało zostało w kościele św. Floriana *obyczajem krześcijańskim bez wszelkiej pompy pogrzebione*. Zapisał żonie Annie nieruchomości, w tym dom, *za życzliwe posługi, które ona mnie, człowiekowi od Pana Boga na wzroku nawiedzonemu, przez ten wszytek czas w rozmaitych przypadkach i chorobach chętnie czyniła i czynić nie przestaje*. Żona Anna odnotowana została jako wdowa jeszcze w 1607 roku, w 1632 roku zapisano, że dom Korzeczków, rozbudowany i przekształcony w zajazd ze stajnią na sto pięćdziesiąt koni, pozostaje w rękach ich potomków.

Pieczęć mieszczańska (gmerk) Walentego Korzeczka: w tarczy monogram z liter „W" i „R" – odcisk z wydanego w 1564 roku dokumentu zapłaty poboru ze wsi Białej w województwie krakowskim, uczynionej w imieniu Bielskiego (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 832383 II, s. 56)

Relatio · D. Scabinor de parie:
te domus · D. Valentini Korzeczek
Aduocati
Na żądanie Sławnego P. Valentego Korzeczka Rayce Kliepar
skiego, na ten czas urząd woytowsky na sobie maiące
opatrzny P. Balcer Przedźiecżek y Kasper Alixta przysły
żniczy będąc od Pana starszego y od ynczy społu bracżyey
swey posłany ku oglądaniu ścian tegoż to Sławnego Pana
Valentego Korzeczka od sąsiada iego Jakuba Bączka:
przyszedszy y stanąwszy ta to przed ny;
nyczyszym sądem zeznały yż ten ten Jakub Bączek;
tak nagorze yako y na dolye wszedsze za własną ścżyną
Valentego Korzeczka Rayce

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1574–1579: początkowy fragment wpisu z 1575 roku będącego relacją ławników Balcera Przedzieczka (nr 107) i Kaspra Mixty, syna rajcy Marcina Mixty (nr 70), z oglądu ściany dzielącej domy nieznanego z imienia Bączka i Walentego Korzeczka, rajcy i wówczas wójta, co czyniono na wniosek tego ostatniego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 4, s. 235)

Źródła i literatura:
KL 2, s. 1, 702; KL 4, s. 1, 72, 117, 145, 235, 529, 609, 783; KL 6, s. 202v; KL 9, s. 142, 462; KL 25, s. 748; KL 7, s. 125, 182, 252, 260, 445; KL 26, s. 1, 262v, 418; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 563, 865; KL 30, s. 54v, 122, 193v, 201, 289v, 436v, 520v, 642, 694, 754, 844v; Wittyg 1906, s. 56; Kracik 1993, s. 40–41, 310; Follprecht 2005, s. 126.

87. Tomasz Urbankowicz

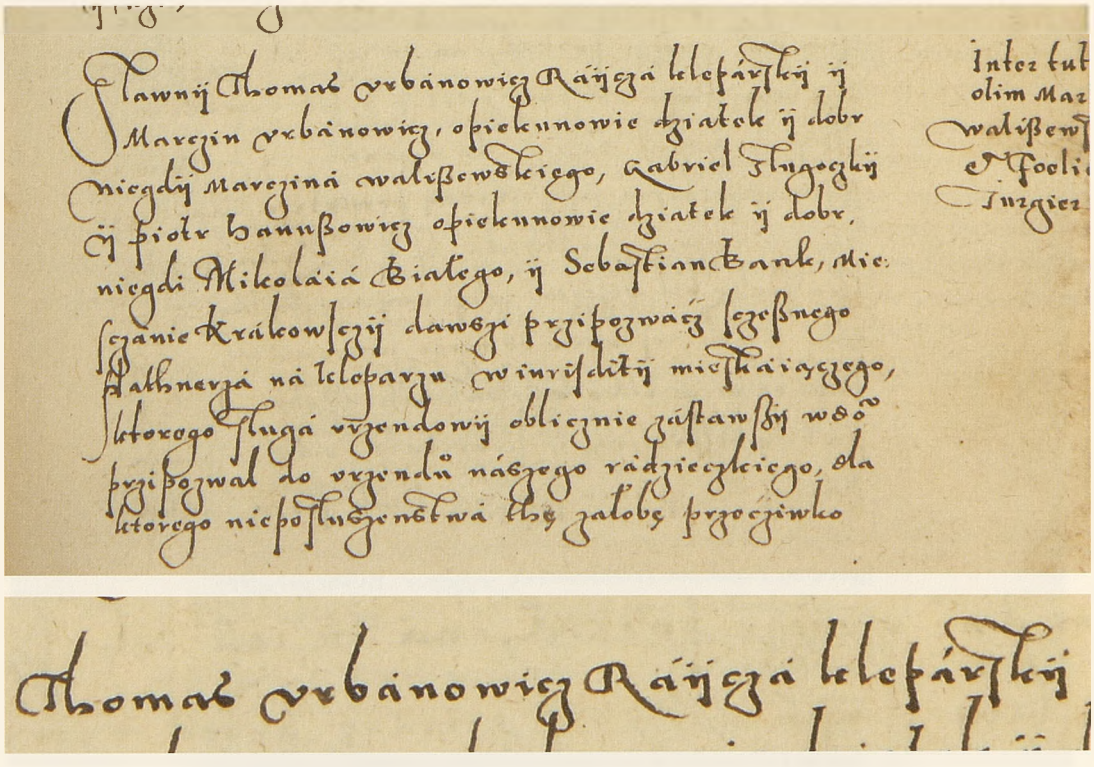
rajca 1563–1578
burmistrz 1565, 1566, 1568, 1570, 1572

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

Thomas Urbanek (Urbanowicz)

Syn rajcy i burmistrza kleparskiego Urbana (nr 66), rzeźnika, brat rajcy i burmistrza krakowskiego Marcina Urbankowicza (Marcin pieczętował się gmerkiem z motywem trójzębu na tarczy, możliwe, że była to symbolika rodzinna i brat też się nią posługiwał). Tomasz Urbankowicz rozpoczął karierę w kleparskich władzach miejskich w 1547 roku, kiedy to został wybrany do ławy miejskiej; wójtostwo sprawował wówczas Jakub Pleszyk (nr 73). Tomasz był ławnikiem także w latach 1548, 1550–1554, 1557 i 1559. Pierwszy raz odnotowany został na krześle rajcy kleparskiego w roku 1563, w trakcie stwierdzonych ponad piętnastu latach piastowania godności rajcy kleparskiego pięciokrotnie był odnotowywany w składzie rady urzędującej-burmistrzowskiej. Żonaty był z Dorotą, wzmiankowaną w 1558 roku. Już na początku rajcowskiego urzędowania Tomasza Urbankowicza jego brat Marcin przeprowadził się do Krakowa, gdzie w roku 1568 został przyjęty do prawa miejskiego. W 1578 roku, tym samym, w którym Tomasz zakończył swoją rajcowską karierę, jego brat Marcin uzyskał w Krakowie nominację do rady miejskiej.

W 1577 roku burmistrz i rajcy Kleparza składają do starosty grodzkiego krakowskiego skargę w sprawie założenia przez klasztor św. Ducha jurydyki Błonie i zabudowy terenów tradycyjnie udostępnianych dla wypasu bydła. Źródłem konfliktów jest też między innymi konkurencja w karczmarstwie gościnnym i skupie zbóż na potrzeby piekarnicze.

Z kleparskiej księgi radzieckiej obejmującej sprawy z lat 1569–1578: wpis dotyczący sporu, w którym Tomasz Urbankowicz występuje jako opiekun małoletnich dzieci i majątku zmarłego Marcina Waliszewskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 28, s. 419)

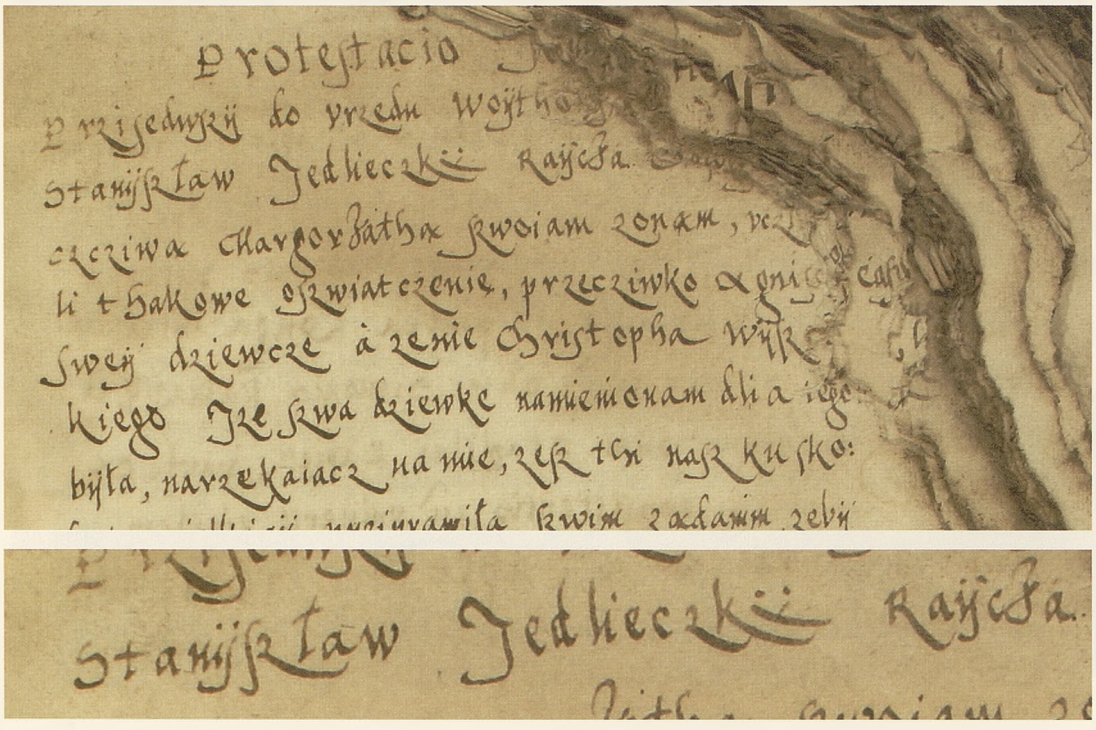
Źródła i literatura:
KL 2, s. 440, 444–445, 494–495, 519, 537, 585, 632, 702, 724; KL 4, s. 18, 125, 265, 282, 669, KL 26, s. 1, 262v, 418; KL 7, s. 156, 266, 328, 386; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 563, 865; Teut. 65, s. 152, 210; Teut. 66, s. 386; Teut. 68, s. 172; KPM II, nr 3843; Bieniarzówna 1994-I, s. 227; *Poczet* 2010, s. 510.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

W 1578 roku zostaje wydany w Warszawie królewski akt, w którym Stefan Batory postanawia, że poborcy mają pobierać w Kleparzu czopowe nie od pojedynczych naczyń, lecz od całej warki; akt ten potwierdza w 1590 roku Zygmunt III Waza.

88. Stanisław Jedlecki
rajca 1564–1577
burmistrz 1564, 1576, 1577

Stanisłaus (Stanislag) Jedlieczky (Jedliecky)
Mieszczanin kleparski powołany do rady miejskiej w 1564 roku (lub wcześniej, czego wobec luk w księgach miejskich stwierdzić nie można), pełnił godność rajcy przez co najmniej czternaście lat, w tym czasie trzykrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Żonaty z Małgorzatą, miał synów Tobiasza i Joachima oraz córkę Agnieszkę, wydaną za powroźnika Krzysztofa Wysockiego. Małżonka Stanisława Jedleckiego nie miała najlepszych kontaktów z zięciem, w 1568 roku poskarżył się on do urzędu ławniczego, że w *piątek w wigilię św. Stanisława Małgorzata Jedlecka na ul. Kanoniczej w Krakowie w kolegium jurystów mówiła słowa nieuczciwe* pod jego adresem. Konflikt narastał i w tym jeszcze roku Małgorzata Jedlecka poskarżyła się przed urzędem wójtowskim na córkę Agnieszkę, która mając pretensje o rozbijanie jej małżeństwa z Krzysztofem Wysockim, matce *dała dwa razy w gębę i by nie byli ludzie jej nieodjeli, mało mnie nie zabiła*, [a nadto] *dała dwakroć kijem – na okoliczność czego okazała tak to Małgorzata temu urzędowi rękę prawą, na której był znak malinczko siniały*. W roku 1573 Stanisław Jedlecki stawił się przed radą miejską w sprawie pożyczki – w księdze radzieckiej zapisano: *Przed urzędem Radzyeczkym oblycznie bendącz sławni Stanilaw Jedlyeczki Raycza Klyeparsky, sam przez syę, y raczczyna Margorzenta malzonka yego, przes tegos to malzonka opyekuna swego wlasnego, dobrowolnie są zeznalu, ysz są dłużny sprawyedlywego długu gotowych poziczanych pyenyedzi, po trzidzyeszczy grossi Polskych oblyczancz, zlotrych, dwye Sesye Slawnemu Maczyeyowy Brzozowskyemu myesczanynowy Klyeparskyemu, dobrym słowim obyeczuyącz* [...] *Creditorowy swemu zaplaczycz*. Stanisław Jedlecki zmarł w 1577 roku. Żona energicznie załatwiała sprawy majątkowe po zmarłym, wdając się w spór z córką o dziedziczenie. Inwentarz rzeczy sporządzony w roku śmierci Stanisława między innymi wymienia kord srebrny, futro wilcze, dwie rusznice, jedną krótką i drugą długą, a jako zastawione sygnet złoty i pancerz, nie wiadomo czyje. Na zwolnione przez Jedleckiego miejsce w radzie miejskiej został powołany w 1578 roku Jan Koska (nr 99).

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1567–1571: początkowy fragment wpisu z 1568 roku dotyczącego sporu w rodzinie Stanisława Jedleckiego, rajcy kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 6, s. 4v)

Źródła i literatura:
KL 4, s. 52, 116, 128–129, 365, 529–535; 540–541; KL 9, s. 10, 76, 142–143, 178–179, 241, 293, 325, 457, 475; KL 26, s. 1, 262v, 418; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 563, 865; Teut. 66, s. 182.

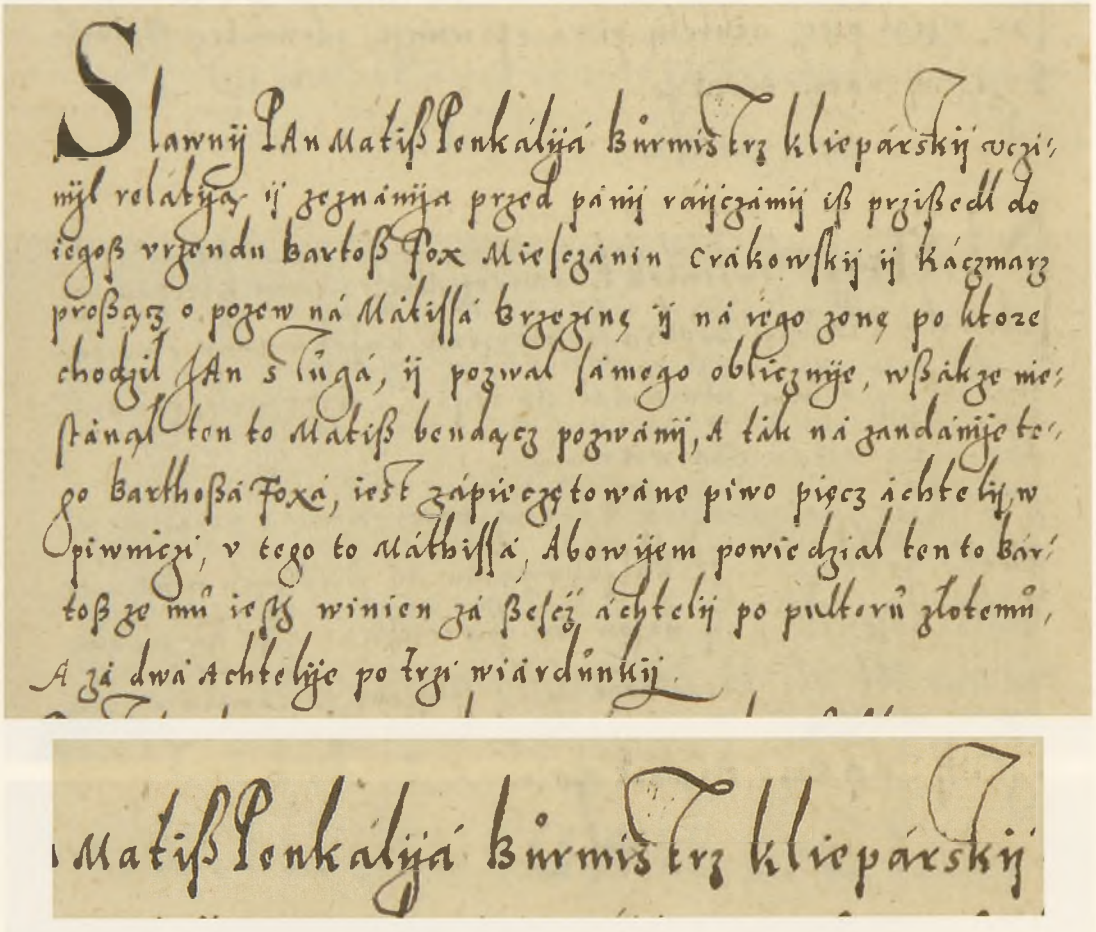
89. Maciej Pękalia

rajca 1564–1578
burmistrz 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1572, 1576, 1578

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

Martinus Pekalia (Penkalya)
Kuśnierz. Zapewne przed powołaniem do rady miejskiej odbywał staż w ławie sądowej, brak jednak z tego okresu ksiąg miejskich. W 1564 roku został odnotowany w radzie miejskiej, w składzie rajców starych, zatem karierę rajcy musiał rozpocząć wcześniej. W radzie zasiadał do roku 1578, w okresie tym dziesięciokrotnie uzyskiwał nominacje do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1564 został wybrany na urząd wójta kleparskiego, natomiast w roku 1574 rada miejska powierzyła mu urząd lonera miejskiego. Musiał się wtedy wraz z drugim lonerem Jakubem Praczowskim (nr 93) tłumaczyć przed radą miejską, z jakiego tytułu kamienie przewożone na miejską budowę zostały po drodze położone przed domem Wawrzyńca Przezdzieckiego (zapewne krewnego rajcy Baltazara Przezdzieczka – nr 107), przed oknem piwnicznym, pod deskami tartymi i w miejscach zabłoconych. Wytłumaczył, że *ja nie kazał kłaść, anim nie kładł, jeno ludzie kładli.* Żonaty z Anną. Zmarł w 1578 roku, w tymże roku sporządzono inwentarz pośmiertny, w którym między innymi wymieniono sygnet złoty, pierścionek z turkusikiem, rusznicę długą i cztery krótkie, dwa kordy małe, futra kunie, norkowe i królicze (w tym brzuchowe królikowe), jak też kożuchy baranie i królikowe oraz liczne skóry, wśród nich sobolowe, lisie i bobrowe, co stanowiło pozostałość warsztatu kuśnierskiego.

W 1579 roku Piotr Myszkowski, biskup krakowski, darowuje roczny czynsz z ogrodu zwanego „Strusowski", położonego w jurydyce Biskupie, na rzecz szpitala ubogich przy kościele św. Floriana w Kleparzu.

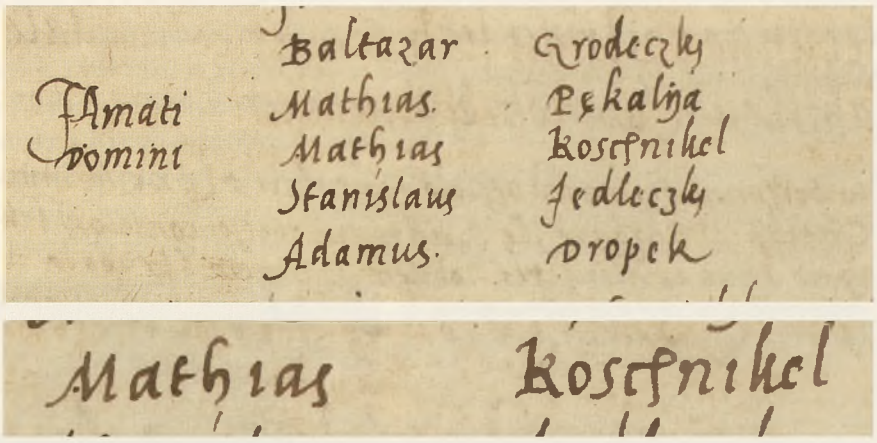
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1569–1573: początkowy fragment wpisu z 1572 roku dokumentującego przedstawienie radzie miejskiej przez ówczesnego burmistrza Macieja Pękalię zgłoszonej mu skargi Bartosza Foxa, mieszczanina krakowskiego i karczmarza, na Macieja Brzezinę i jego żonę w sprawie rozliczeń za dostarczone piwo – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 28, s. 545)

Źródła i literatura:
KL 4, s. 24, 42, 71, 128–129, 271, 535, 540, 542, 616, 660–662; KL 8, s. 80; KL 26, s. 1, 262v, 418; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 563, 865; Teut. 66, s. 113, 182, 337.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

90. Maciej Kosznikiel
rajca 1564–1579
burmistrz 1567, 1568, 1569, 1571, 1574, 1575, 1576

Mathias (Martinus) Kosnikiel (Koschnykiel)
Kleparzanin potwierdzony w radzie miejskiej w roku 1564, w gronie rajców starych. Zatem zasiadał w radzie już wcześniej. W 1574 roku w składzie rady starej odnotowany został Piotr Kosznikiel (nr 97), być może jego syn. W tymże roku zasiadaliby zatem w radzie wspólnie. Maciej siedmiokrotnie został wzmiankowany w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W latach 1570 i 1578–1579 pełnił urząd wójta kleparskiego. Żonaty z Barbarą. Po roku 1579 księgi kleparskie już o nim milczą.

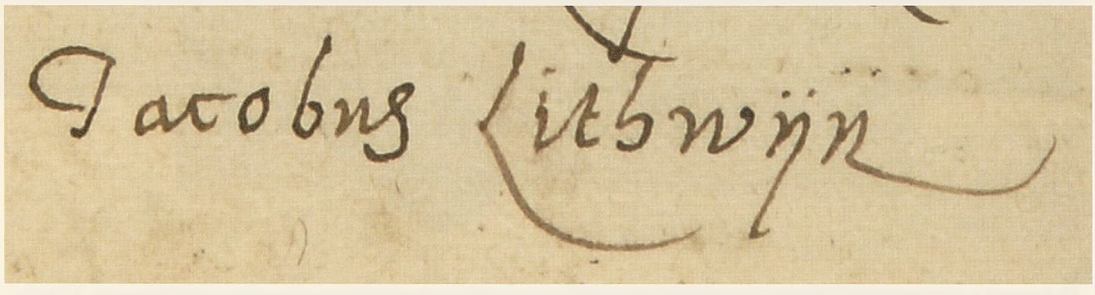
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1573–1578: fragment wpisu z 1576 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Maciejem Kosznikielem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 29, s. 563)

Źródła i literatura:
KL 4, s. 11, 15, 75, 119, 669, 769; KL 9, s. 251, 379; KL 26, s. 1, 262v, 418; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479–479v, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 317, 563.

Zygmunt August (1548–1572)

91. Jakub Litwin
rajca 1564–1566
burmistrz przed 1564

Jacobus Litwyn (Lithwyn)
Mieszczanin kleparski. Do rady miejskiej został powołany prawdopodobnie między rokiem 1559 a 1563, odnotowany jednak został w zachowanych księgach miejskich tylko w latach 1564–1566; w radzie urzędującej zasiadał w pierwszych latach zajmowania rajcowskiego krzesła.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1564–1566: fragment wpisu z 1565 roku dokumentującego wybór rady urzędującej wraz z podaniem wykazu rajców starych, z Jakubem Litwinem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 26, s. 262v)

Źródła i literatura:
KL 26, s.1, 262v, 418.

92. Szymon Łabuzek

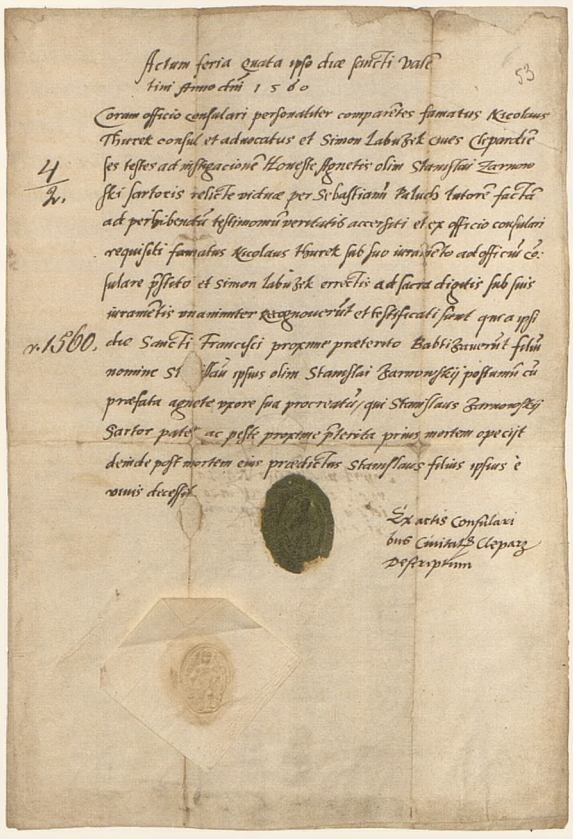
rajca 1565–1580
burmistrz 1565, 1566, 1567, 1568, 1570, 1571, 1578

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

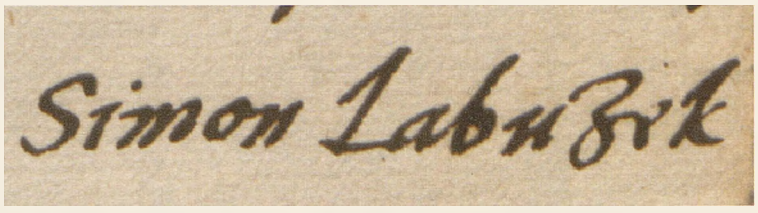
Simon Labussek

W kleparskich władzach miejskich od roku 1563, kiedy został powołany do ławy miejskiej. Zasiadał w ławie także w roku 1564, gdy wójtem był Maciej Pękalia (nr 89), a kolegą z ławy przyszły rajca Sebastian Foltinek (nr 94). W roku 1565 uzyskał nominację do rady miejskiej, w której zasiadł na prawie szesnaście lat. W trakcie piastowania godności rajcowskiej siedmiokrotnie powoływano go do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W 1569 roku rada powierzyła mu urząd wójta kleparskiego, ponawiając tę nominację w latach 1577 i 1578.

W 1583 roku zostaje wydany w Krakowie królewski akt, w którym Stefan Batory potwierdza statuty cechu piwowarów, karczmarzy i słodowników kleparskich, wcześniej zatwierdzone przez radę miasta Kleparza; statuty te potwierdzają w 1646 roku Władysław IV Waza, w 1676 roku Jan III Sobieski i w 1703 roku August II Mocny.

Dokument wystawiony w 1560 roku przez radę miejską Kleparza, w którym stwierdzono, że rajca i wójt kleparski Mikołaj Turek (nr 65) oraz Szymon Łabuzek, mieszczanin kleparski, w związku ze sprawą Sebastiana Palucha, opiekuna Agnieszki, wdowy po krawcu Stanisławie Żarnowskim, zaświadczyli, że syn-pogrobowiec tegoż Stanisława, zmarłego podczas epidemii dżumy, został ochrzczony i otrzymał po ojcu imię Stanisław; dokument opatrzony jest odciskiem w zielonym wosku pieczęci radzieckiej kleparskiej – oraz zbliżenie pieczęci rady miejskiej i zapisu imienia
(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 437, s. 53)

Źródła i literatura:
KL 4, s. 2, 93, 162, 529, 613, 774, 941; KL 8, s. 8, 80; KL 9, s. 245; KL 26, s. 262v, 418; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479––479v; KL 29, s. 34–35, 563, 865; Teut. 66, s. 91, 241, 337, 368, 394, 397; Teut. 67, s. 90.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

93. Jakub Praczowski

rajca 1567–1606
burmistrz 1571, 1574, 1575, 1578, 1583, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595

Jacobus Pracowsky

Kowal. Był właścicielem domu położonego przy rynku, na południowej jego pierzei, dzisiaj już nieistniejącej (południowy rejon rynku kleparskiego, pl. Matejki i ul. Basztowej). Przy domu tym stała stajnia na trzydzieści koni. W późniejszym czasie nieruchomość ta stała się uposażeniem szpitala przy kościele św. św. Szymona i Judy. Jakub Praczkowski zasiadał w radzie miejskiej od roku 1567 przez czterdzieści lat, w tym czasie dziesięciokrotnie uzyskiwał nominację do rady urzędującej. Pełnił urząd lonera, w 1574 roku brał udział z lonerem Maciejem Pękalią (nr 89) w wyjaśnianiu sprawy użycia publicznych kamieni na cele prywatne przez mieszczanina Wawrzyńca Przezdzieckiego. Uczestniczył w 1583 roku w zatwierdzaniu statutu cechu kowali i ślusarzy, w 1592 roku reprezentował radę Kleparza podczas zawierania ugody z radą Krakowa w przedmiocie podwód i wyszynku wina. Z ramienia Kleparza potwierdzał akt tej ugody wraz z rajcą Stanisławem Szaburą (nr 111). Jakub Praczowski żonaty był z Jadwigą. Zmarł w 1606 roku. Po jego śmierci wdowa prowadziła warsztat kowalski wraz z dawnym współpracownikiem męża, Maciejem Borkowicem. Po półtora roku, *iż się okazał być pilnym i życzliwym, wzięła go sobie za męża, sprawieła mu ochędożkę wszelką*. Był jednak utracjuszem, majątek po Jakubie Praczowskim, w tym nawet zapasy żelaza, *potrał i rozproszeł* na gorzałkę i hazard (zapewne popularną, a zabronioną, grę w karty i kości), a *gdy go upominała bijał i wyganiał ją z domu jej własnego*. Jadwiga jednak, gdy za niegodziwości zamknięto go z zarządzenia wielkorządcy krakowskiego na zamku, pożyczyła 40 złotych *na odkupienie, aby gardła nie dał.*

Dokument wydany w 1593 roku w Krakowie, w którym burmistrzowie i rajcy Krakowa i Kleparza zatwierdzają ugodę zawartą w 1592 roku w Warszawie między Danielem Chroberskim i Stanisławem Szembekiem, rajcami i posłami miasta Krakowa z jednej strony, a rajcami kleparskimi Jakubem Praczowskim i Stanisławem Szaburą (nr 111) z drugiej, dotyczącą wzajemnego układu w sprawie podwód i wyszynku wina; zachowała się tylko pieczęć radziecka krakowska – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 710)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 4, s. 2, 117, 125, 127, 141, 194, 271, 282, 310, 365; KL 6, s. 3, 20v, 68v, 140v; KL 8, s. 357; KL 9, s. 41, 292, 431, 494; KL 10, s. 760–761; KL 27, s. 86–87, 560–561, 801; KL 28, s. 52–52v, 201v–202, 479–479v; KL 29, s. 34–35, 563, 865; KL 30, s. 66, 134, 215v, 315, 387v, 459v, 532, 591, 653, 710, 803, 855v; Teut. 66, s. 179; Teut. 69, s. 273; PPK II-1, s. 42, 44; PPK II-2, s. 1082; Kracik 1993, s. 43–44; Follprecht 2005, s. 199.

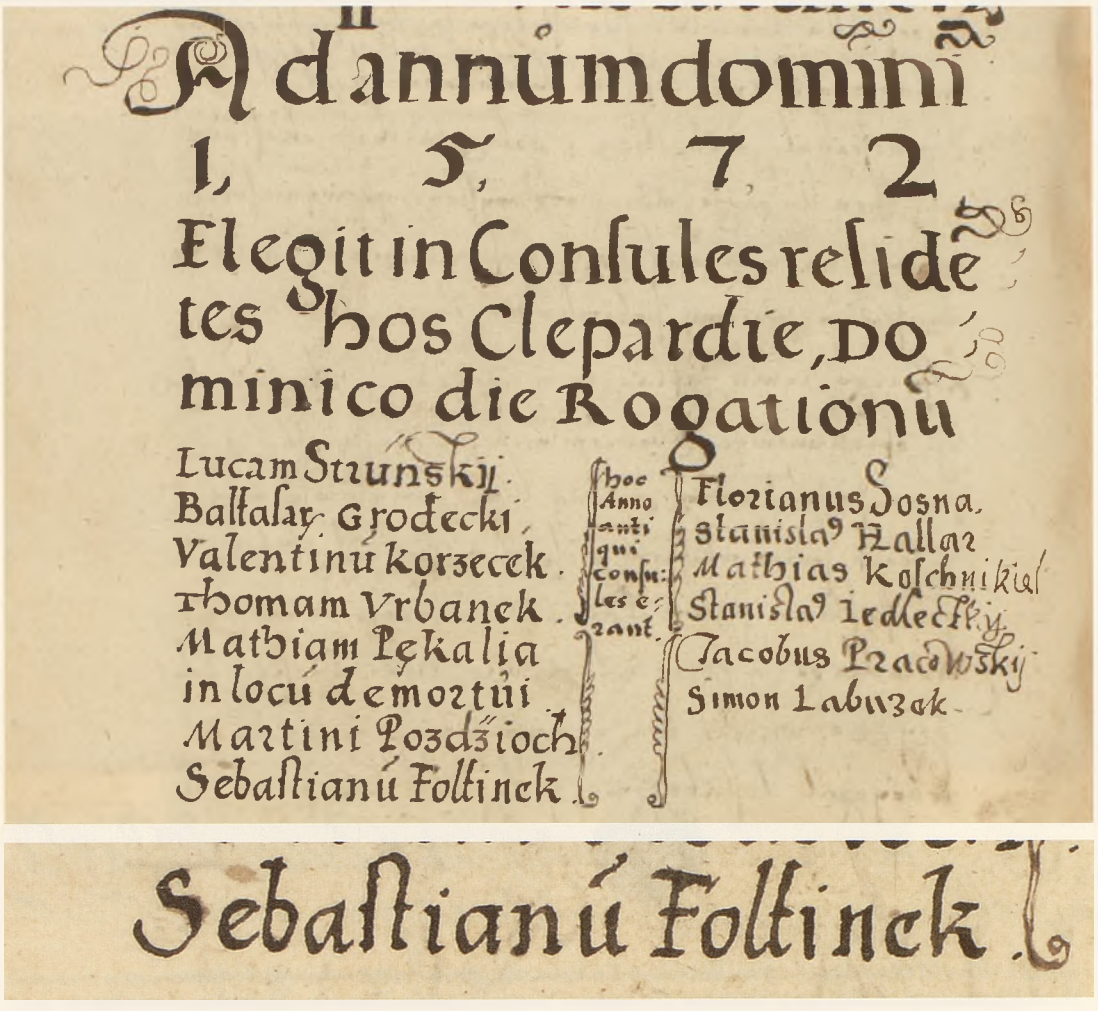
94. Sebastian Foltinek

rajca 1572
burmistrz 1572

Zygmunt August (1548–1572)

Sebastianus Foltinowicz

Powroźnik. Karierę we władzach miejskich rozpoczął w 1564 roku, otrzymując nominację rady miejskiej na urząd ławnika kleparskiego; wójtem był wówczas Maciej Pękalia (nr 89). Ławnikiem był także w latach 1567–1569. Wszedł do rady miejskiej w 1572 roku, na miejsce po zmarłym Marcinie Poździochu (nr 68), uzyskując nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Niebawem zmarł, prawdopodobnie na przełomie lat 1572 i 1573. Żona Anna wkrótce po jego śmierci powtórnie wyszła za mąż za Hanussa Hermona, mieszczanina kleparskiego. Gdy siedział on w więzieniu za długi, złożył do rady miejskiej kleparskiej skargę na żonę, *iż ona zapamiętawszy poczciwości i wiary swej małżeńskiej, której mężowi swemu wedle przysięgi swej powinna, miasto tego gdzie by zdrowia jego jako wierna małżonka przestrzegać miała, to go jeszcze o niezdrowie przez zadanie trucizny, czego się Panie Boże pożal, przyprawiła. Której trucizny ostatki w garnku między kaszą ryżową pokazał.* Anna Foltinkowa (tak nadal się zwała) dobrowolnie przyznała się przesłuchującej ją radzie do czynu, wyjaśniając, że odpłaciła mężowi za to, że ten *obiwszy ją z domu wygnał, gdy u niego noclegu w domu żądała.* Rada oddała ją pod sąd. Czy za swego życia rajca i burmistrz Sebastian Foltinek także używał kaszy ryżowej i co spowodowało jego śmierć niedługo po awansie do rady miejskiej, pozostanie tajemnicą.

Ad annum domini
1, 5, 7, 2
Elegit in Consules reside
tes hos Clepardie, Do
minico die Rogationu
Lucam Stunskij.
Baltasar Grodecki.
Valentinu korzecek.
Thomam Vrbanek.
Matbiam Pękalia
in locu demortui
Martini Pozdźioch.
Sebastianu Foltinck.
hoc Anno anti qui consu: les e: zant.
Florianus Sosna.
Stanisla9 Hallar
Mathias Koschnikial
Stanisla9 Iedlecky.
Jacobus Pracowskij
Simon Labuzak.
Sebastianu Foltinck.

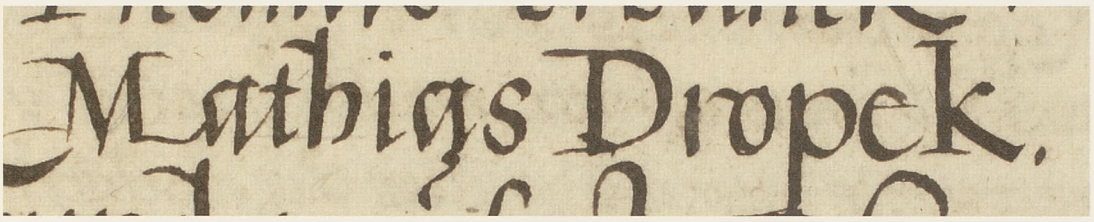
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1569–1573: fragment wpisu z 1572 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Sebastianem Foltinkiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 28, s. 479v)

Źródła i literatura:
KL 4, s. 537; KL 9, s. 47, 124, 183, 320; KL 28, s. 479–479v; KL 29, s. 272.

Henryk Walezy (1573–1575)

95. Maciej Dropek
rajca 1574
burmistrz przed 1574

Mathias Dropek
Rajca kleparski udokumentowany we wpisie stwierdzającym wybór rady urzędującej na rok 1574 z jednoczesnym podaniem składu rady starej – wśród rajców urzędujących zapisano Adama Dropka (nr 96), natomiast w gronie rajców starych wymieniono Macieja. Nie zachodzi więc możliwość pisarskiej pomyłki co do imion. Maciej Dropek zasiadał w radzie miejskiej jeszcze przed 1574 rokiem, a co najmniej w pierwszym roku swego rajcostwa miał nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Po roku 1574 ślad po nim ginie.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1573–1578: fragment wpisu z 1574 roku dokumentującego wybór rady urzędującej wraz z podaniem wykazu rajców starych, z Maciejem Dropkiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 28, s. 35)

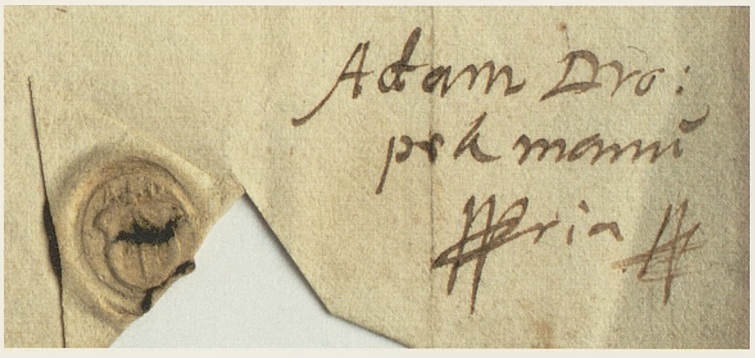
Źródła i literatura:
KL 29, s. 34–35.

Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W 1583 roku zostaje wydany w Krakowie królewski akt, w którym Stefan Batory, rozstrzygając spór cechu piekarzy krakowskich z radą miasta Kleparza, postanawia, że tylko piekarze krakowscy mogą sprzedawać chleb w Kleparzu.

96. Adam Dropek
rajca 1574–1589
burmistrz 1574, 1576, 1578

Adamus Dropkowicz
Zapewne młodszy krewny rajcy Macieja Dropka (nr 95), być może był jego synem. Odnotowany został jako ławnik kleparski w 1569 roku, jeszcze jako Dropkowicz, czyli syn Dropka. Ławnikiem był także 1571 roku, w roku 1574 został powołany do rady miejskiej. Trzykrotny rajca urzędujący-burmistrz. Zonaty z Zofią, wzmiankowaną jako wdowa w 1592 roku, natomiast w 1595 roku już jako żona Jakuba Grabowskiego tytułowanego *nobilis*. W 1592 roku wdowa Zofia Dropek toczyła przed sądem rajcowskim spór sąsiedzki o wodę spływającą na jej posesję z przygranicznej szopy sąsiada.

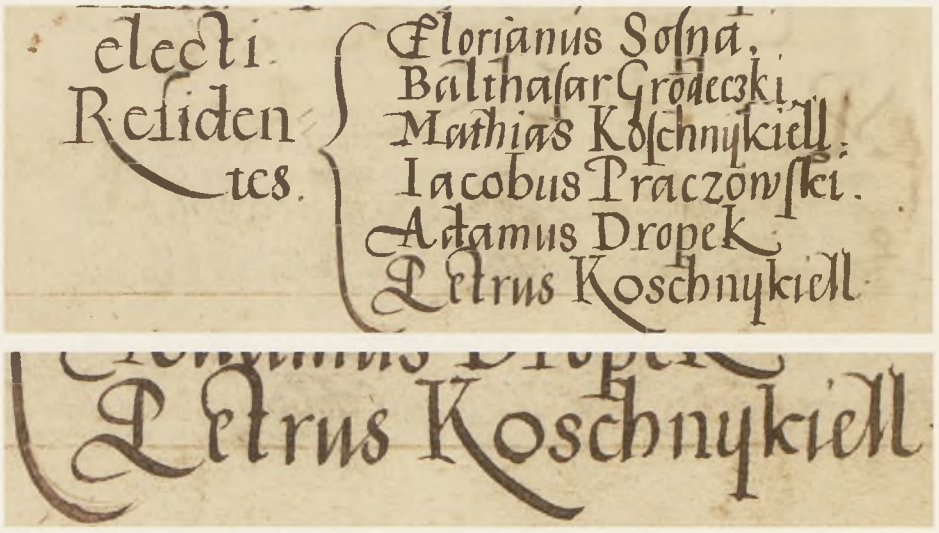
Pieczęć papierowa na podkładzie woskowym z herbem (gmerkiem mieszczańskim) oraz podpis Adama Dropka z aktu wydanego w roku 1579 (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1088, s. 493)

Źródła i literatura:
Rkps 1088, s. 493; KL 4, s. 121, 355, 527, 537, 734; KL 6, s. 170v; KL 9, s. 263, 462; KL 29, s. 34–35, 563, 865; Teut. 68, s. 340, 571; Teut 69, s. 37, 330; Follprecht 2003, s. 56.

Henryk Walezy (1573–1575)

97. Piotr Kosznikiel
rajca 1574
burmistrz 1574

Petrus Koschnykiell
Rajca kleparski potwierdzony na urzędzie w 1574 roku, w zapisce dokumentującej wybór rajców urzędujących na tenże rok i skład rady starej. W radzie urzędującej zasiadał wówczas także Maciej Kosznikiel (nr 90), być może ojciec Piotra. Piotr więcej nie był odnotowywany na urzędzie rajcowskim.

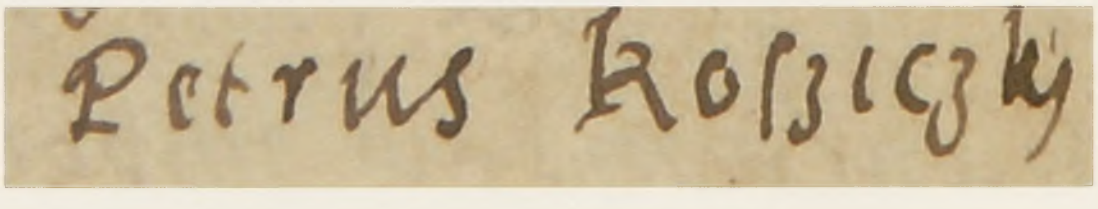
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1573–1578: fragment wpisu z 1574 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Piotrem Kosznikielem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 28, s. 34)

Źródła i literatura:
KL 29, s. 34.

Stefan Batory (1576–1586)

98. Piotr Kosicki
rajca 1576–1583
burmistrz 1583

Petrus Kosziczky (Kosiecki)
Być może pochodził z miejscowości Koszyczki, podobnie jak wcześniejszy rajca Jan z Koszyczek (nr 60). Pierwszy raz odnotowany w radzie miejskiej w roku 1576, jednak w radzie starej, zatem do rady wszedł już wcześniej. Jako rajca urzędujący odnotowany został w roku 1583, gdy brał udział w zatwierdzaniu artykułów statutu kleparskiego cechu kowali i ślusarzy oraz przedstawieniu go do potwierdzenia Stefanowi Batoremu. Żonaty z Anną, występował z nią w 1574 roku przy kontrakcie z udziałem rajcy Macieja Pękali (nr 89).

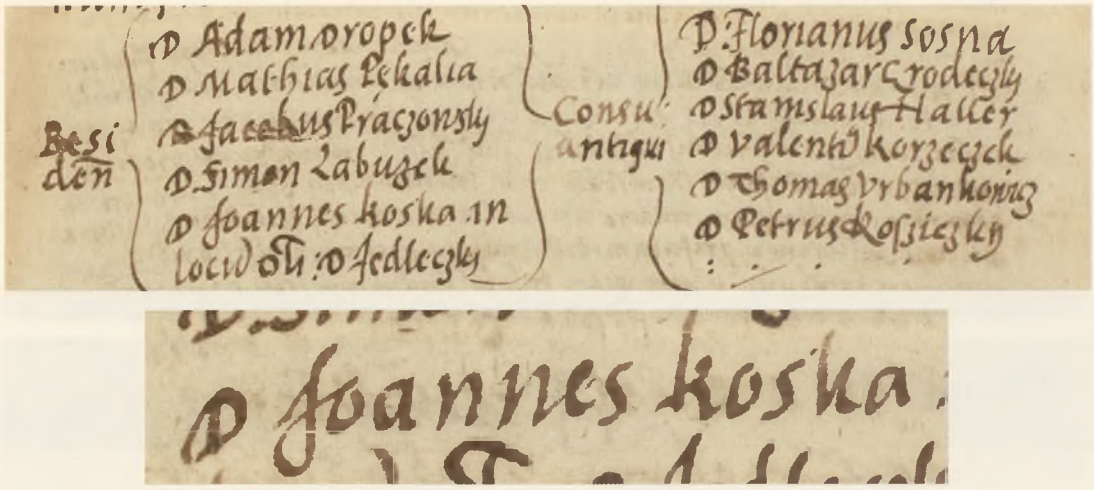
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1573–1578: fragment wpisu z 1576 roku dokumentującego wybór rady urzędującej wraz z podaniem wykazu rajców starych, z Piotrem Kosickim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 28, s. 563)

Źródła i literatura:
CCR 74, s. 1490–1505; KL 4, s. 130, 609; KL 29, s. 34–35, 563, 865; PPK II-2, s. 1082.

Stefan Batory (1576–1586)

99. Jan Koska
rajca 1578
burmistrz 1578

Joannes Koska
Rajca epizodyczny, wszedł do rady miejskiej w 1578 roku, na wolne miejsce po zmarłym Stanisławie Jedleckim (nr 88). Zgodnie z zasadami wszedł do rady urzędującej, w związku z czym pełnił w tymże roku funkcję burmistrza, w swoim czasie i kolejności, jak określano przemienność rajców na tej funkcji. Z tymże rokiem kariera Jana Koski w radzie miejskiej zakończyła się.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1573–1578: fragment wpisu z 1578 roku dokumentującego wybór rady urzędującej, z rajcą-burmistrzem Janem Koską w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 28, s. 865)

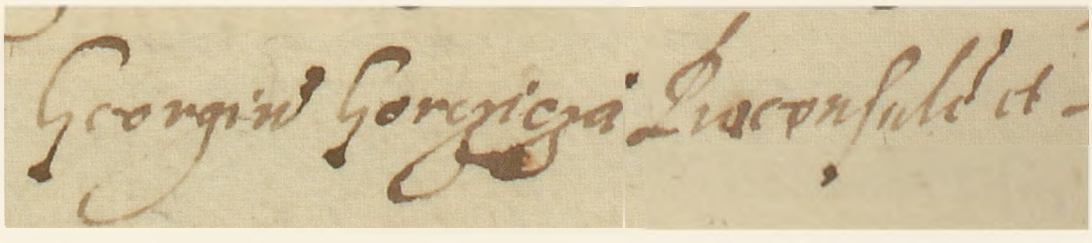
Źródła i literatura:
KL 29, s. 865.

Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W 1583 roku zostaje wydany w Krakowie królewski akt, w którym Stefan Batory zabrania mieszczanom kleparskim sprzedawać wino i napoje, z wyjątkiem napojów domowego wyrobu.

100. Jerzy Gorczyca
rajca 1579–1588
burmistrz 1579, 1588

Gregorius Gorczicza
Rajca odnotowany na urzędzie w zubożonych dla tego okresu księgach kleparskich w latach 1579–1588. W okresie tym dwukrotnie wzmiankowany był w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Żonaty z Reginą. W 1589 roku został odnotowany jako zmarły. Wdowa powtórnie wyszła za mąż za rajcę Stanisława Wolframa (nr 115).

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1584–1591: fragment wpisu z 1588 roku zawierającego wniosek Kleparza, reprezentowanego między innymi przez ówczesnego burmistrza Jerzego Gorczycę, o przedłużenie terminu procesowego w nieokreślonej bliżej sprawie z miastem Krakowem – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 68, s. 486)

Źródła i literatura:
KL 4, s. 891; KL 6, s. 233, 248; Teut. 68, s. 486–487.

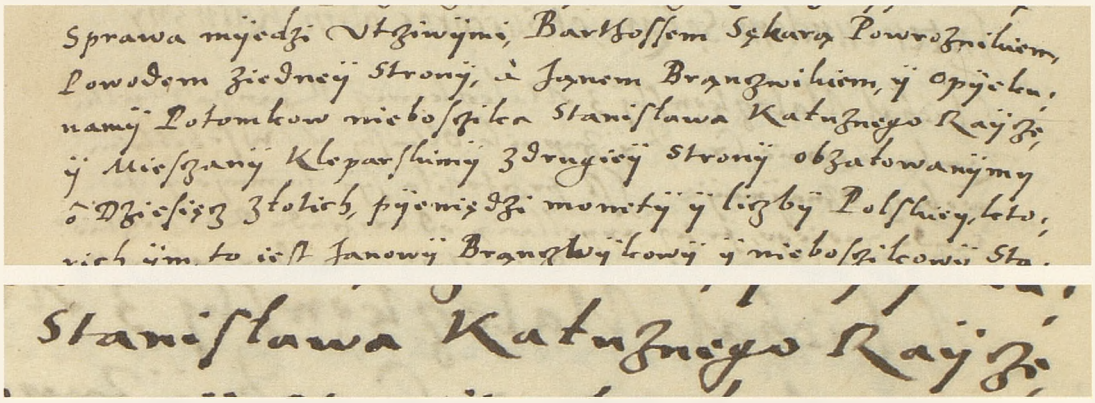
101. Stanisław Kałużny

rajca przed 1582
burmistrz przed 1582

Stefan Batory (1576–1586)

Stanislaw Kałuzny

Rajca, po którym ślad zachował się jedynie w jednej zapisce w aktach sądu wielkorządcy krakowskiego – w 1582 roku powroźnik kleparski Bartosz Sękara wystąpił do sądu wielkorządowego przeciwko Janowi Brączwikowi i opiekunom potomków zmarłego rajcy Stanisława Kałużnego o zwrot kwoty 5 złotych, które przekazał Stanisławowi za jego życia. Stanisław był prawdopodobnie ojcem Jana Kałużnego (nr 114), rajcy od 1602 roku.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1580–1583: fragment wpisu z 1582 roku dotyczącego sporu o zwrot pieniędzy przekazanych zmarłemu rajcy Stanisławowi Kałużnemu za jego życia – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 67, s. 257)

Źródła i literatura:
Teut. 67, s. 257–258.

102. Jan Śliwowski

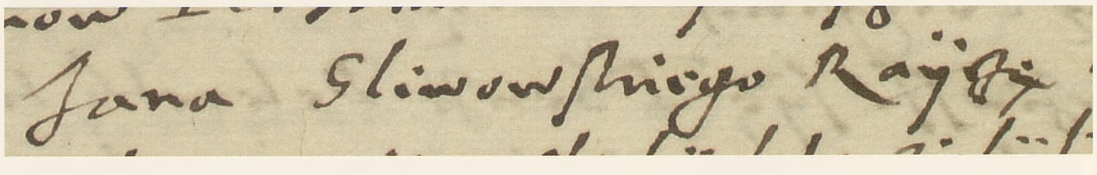
rajca 1582
burmistrz przed lub w 1582

Stefan Batory (1576–1586)

Jan Sliwowski

Być może pochodził z miejscowości Koszyczki, podobnie jak wcześniejszy rajca Jan z Koszyczek (nr 60). Pierwszy raz odnotowany w radzie miejskiej w roku 1576, jednak w radzie starej, zatem do rady wszedł już wcześniej. Jako rajca urzędujący odnotowany został w roku 1583, gdy brał udział w zatwierdzaniu artykułów statutu kleparskiego cechu kowali i ślusarzy oraz przedstawieniu go do potwierdzenia Stefanowi Batoremu. Żonaty z Anną, występował z nią w 1574 roku przy kontrakcie z udziałem rajcy Macieja Pękali (nr 89).

W 1587 roku Kleparz ulega częściowemu spaleniu w związku z oblężeniem Krakowa przez wojska Maksymiliana Habsburga. Wielkie straty od płomieni ponoszą wówczas Garbary.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1580–1583: fragment wpisu z 1582 roku dotyczącego roszczenia o zwrot kwoty przekazanej rajcy Stanisławowi Kałużnemu (nr 101) za jego życia, adresowanego do opiekunów potomków zmarłego rajcy, wśród których znajdował się Jan Śliwowski, rajca kleparski – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 67, s. 258)

Źródła i literatura:
Teut. 67, s. 257–258.

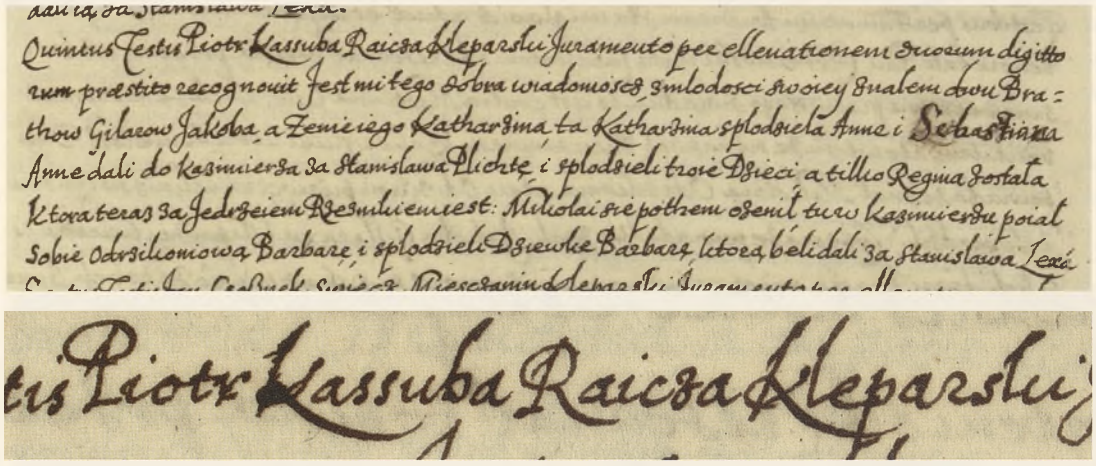
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W 1587 roku Kleparz staje się pierwszą stacją drogi królów żywych i umarłych – tu rozpoczynają się uroczyste wjazdy koronacyjne i mają początek królewskie obrządki pogrzebowe, kontynuowane drogą królewską ku Wawelowi.

Źródła i literatura:
KL 6, s. 104v, 129, 130v, 178, 359v, 487v, 600, 601v, 611, 614; KL 10, s. 95, 353; KL 30, s. 175v; K 27, s. 188; Teut. 68, s. 429, 486–487, 516; Teut. 69, s. 91, 191, 331, 399; KPM II, nr 2119.

103. Piotr Kaszuba
rajca 1588–1611
burmistrz 1591, 1609, 1610

Petrus Kassuba
Kuśnierz. W radzie miejskiej kleparskiej potwierdzony od 1588 roku, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał trzykrotnie w latach 1591–1610. Koncentrował się na sprawach swojego środowiska zawodowego. Kuśnierzom służył rekomendacją przy przyjęciu do prawa miejskiego, był egzekutorem ich testamentów (na przykład kuśnierza Marcina Krupka), świadczył w wywodach rodowodowych. Żonaty z Barbarą, zmarł w 1612 roku.

Z księgi radzieckiej kazimierskiej obejmującej sprawy z lat 1600–1603: początkowy fragment wpisu z 1602 roku zawierającego oświadczenie rajcy Piotra Kaszuby w sprawie rodowodu i powiązań rodzinnych Gilasów z Kleparza – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 127, s. 407)

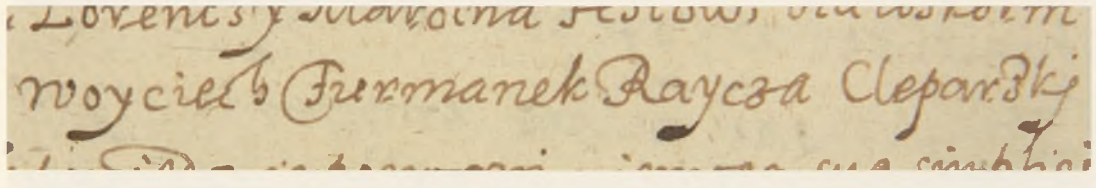
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W listopadzie tego roku odbył się uroczysty wjazd króla-elekta Jana Kazimierza do Krakowa, zapoczątkowany w Kleparzu przy kościele św. Floriana, gdzie obok portretu poprzednika, Stefana Batorego, wystawiono zdobytą ostatnio broń nieprzyjacielską, między innymi działa – elekta witał kardynał Andrzej Batory oraz przedstawiciele senatu i uniwersytetu przy obecności władz i mieszczan kleparskich.

Źródła i literatura:
KL 4, s. 669, 783; KL 6, s. 599v–600; Jur. IV-14, s. 956–957; Jur. IV-16, s. 321; Teut. 68, s. 498; Teut. 69, s. 274, 338.

104. Wojciech Furmanek
rajca 1588–1599
burmistrz przed 1599

Albertus Formanek
Ławnik kleparski w roku 1578, gdy wójtem był rajca Maciej Kosznikiel (nr 90) i w roku 1579 za wójtostwa rajcy Walentego Korzeczka (nr 86). W radzie miejskiej zasiadał w latach 1588–1599, jednorazowo odnotowany w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Co najmniej od 1588 roku był żonaty z Anną, wdową po mieszczaninie kleparskim Grzegorzu Koczocie.

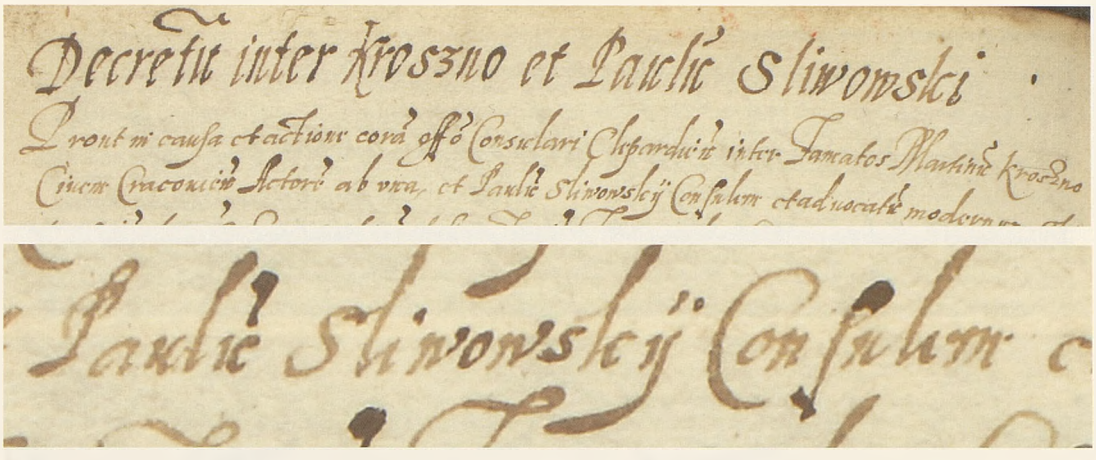

Z księgi ławniczej jurydyki Garbary obejmującej lata 1599–1602: fragment wpisu z 1599 roku dokumentującego stawienie się Wojciecha Furmanka, rajcy kleparskiego, przed garbarską ławą sądową w sprawie złożenia oświadczenia do toczącej się tam sprawy – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-16, s. 321)

105. Paweł Śliwowski
rajca 1589
burmistrz przed lub w 1589

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Paulus Sliwowsky
Rajca, po którym jedyny ślad urzędowania w Kleparzu zachował się w aktach sądu wielkorządcy krakowskiego – jako wykonawca testamentu zmarłego Kaspra Sadownika w roku 1589 brał udział w sprawie spadkowej toczonej z wniosku Marcina Kroszny wnoszącego roszczenia do masy spadkowej.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1584–1591: początkowy fragment wpisu z 1589 roku dotyczącego sprawy z wniosku Marcina Kroszny o roszczenie spadkowe po zmarłym Kasprze Sadowniku, z udziałem rajcy Pawła Śliwowskiego jako wykonawcy testamentu tegoż Kaspra – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 68, s. 552)

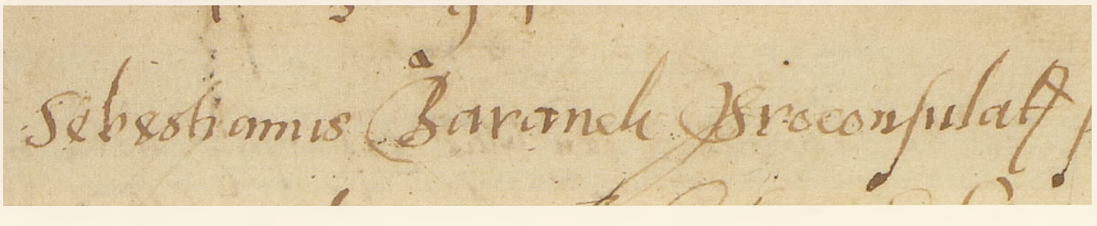
Źródła i literatura:
Teut. 68, s. 515–517, 552.

106. Sebastian Baranek
rajca 1590–1591
burmistrz 1590, 1591

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Sebastianus Baranek
W księgach miejskich pojawia się w 1590 roku, od razu jako rajca w radzie urzędującej, potwierdzony w niej także w kolejnym roku. Jednak księgi miejskie, zarówno radzieckie, jak i ławnicze z poprzednich kilkunastu lat nie zachowały się, zatem niemożliwe jest stwierdzenie początku jego kariery. Żonaty z Katarzyną, która w 1592 roku toczyła przed sądem rajcowskim spór z Kasprem Gazą, mieszczaninem krakowskim, występując już jako wdowa.

Po 1587 roku następuje intensywna odbudowa miasta i przekształcenie części dotychczasowej zabudowy drewnianej w murowaną. Miasto osiąga liczebność około tysiąca mieszkańców.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1590–1595: fragment spisu z 1591 roku otwierającego sprawy załatwiane podczas kadencji burmistrzowskiej rajcy Sebastiana Baranka – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 30, s. 77)

Źródła i literatura:
KL 30, s. 8, 77, 152.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

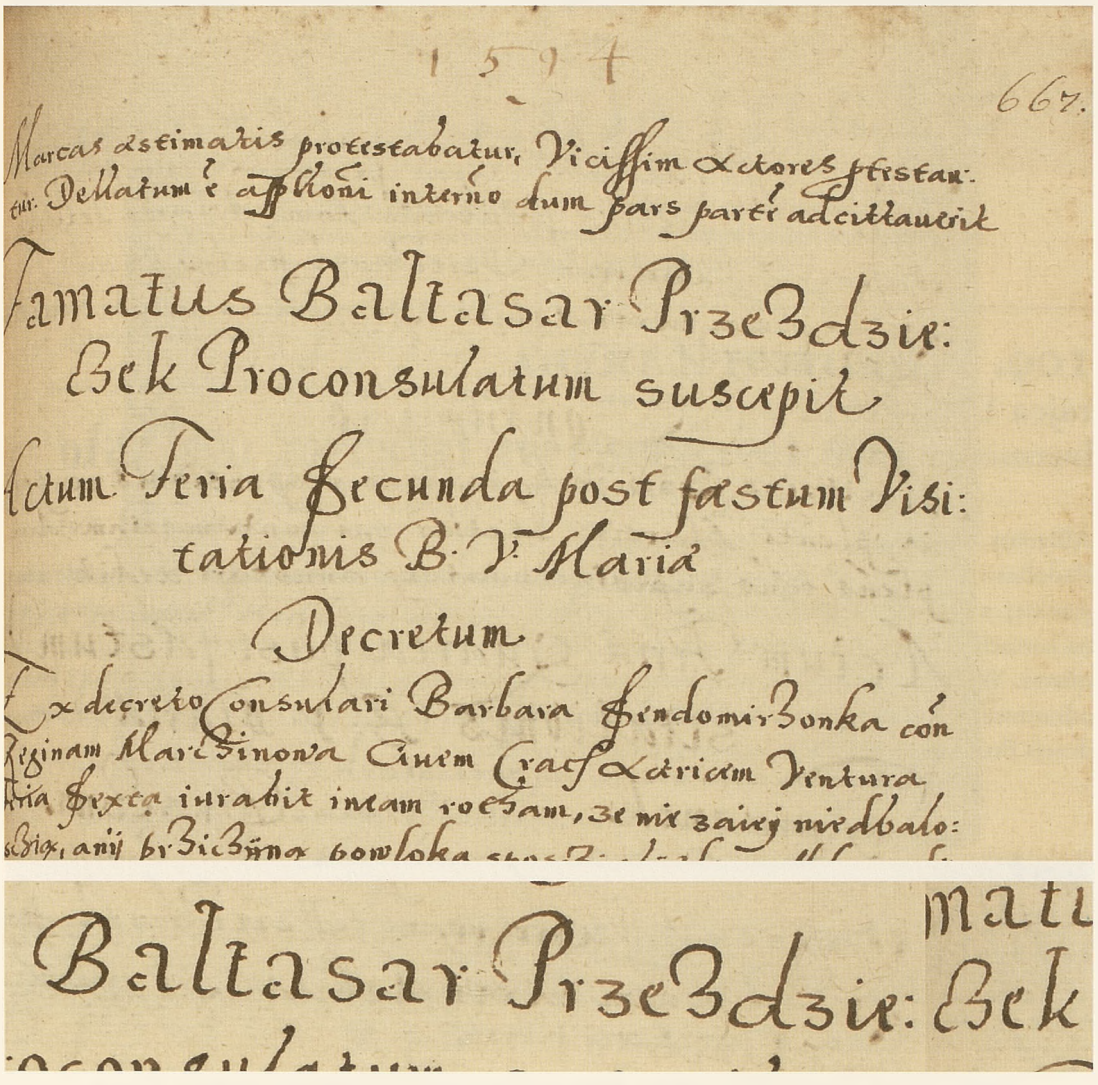
W 1588 roku w kościele św. Floriana odbywa się pierwsza msza pogrzebowa podczas uroczystego pochówku Stefana Batorego z udziałem Zygmunta III Wazy i jego ciotki Anny Jagiellonki: *król Zygmunt III w żałobie, ze wszystkimi pany senatory, drabanci także w czarnych płaszczach przy królu z halabardami. Potem się z ciałem ku Kleparzowi przybliżyli […] a był to dzień bardzo gorący, gdy ciało na Kleparza przyprowadzono: postawili je przed kościołem św. Florian […] wszytcy panowie i duchowieństwo do kościoła wstąpili, tamże mszą najpierwszą odprawowali.*

107. Baltazar Przezdzieczek

rajca 1590–1595
burmistrz 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595

Baltazarus (Balcer) Przezdzieczek

Wieloletni ławnik kleparski, zasiadający w ławie w latach 1574–1575 i 1577–1579. Od roku 1575 pełnił funkcję starszego ławnika, występując przed ławą miejską jako świadek i zeznając na okoliczność, czy Wawrzyniec Kulisek z Będkowa zmarł od ran zadanych mu w Kleparzu, czy też od grasującego tam powietrza morowego. W księdze ławniczej zapisano: *świadek sławny Balcer Przezdzieczek przysiężnik kleparski, pod swoją przysięgą, którą wedle prawa, dwa palce ku Panu Bogu podniosłwszy uczynił, jak to świadczył iż natenczas przeto iż mor był, tedym w domu rzadko mieszkał. Alem widział nieboszczyka Wawrzyńca Kuliska, po jego zranieniu, iż się lepiej miał i chodził.* W tym samym roku, *gdy był przymorek natenczas*, czyli podczas zarazy, wysłuchiwał nawołań swojej żony, *aby się chronił, nie chodził kdakędy*, bo w przeciwnym wypadku ona obiecuje *wygonić go z domu, jak by się skoro rozniemógł, bojąc się powietrza.* Baltazar Przezdzieczek przetrzymał jednak i zarazę, i troskę domową. W roku 1590 potwierdzony został już na urzędzie rajcy kleparskiego, jednak analogicznie jak w przypadku na przykład Sebastiana Baranka (nr 106) nie jest możliwe datowanie jego wejścia do rady miejskiej. Zmarł po roku 1595.

1594
667.
Marcas aestimatis protestabatur, Vicissim Actores ptistan-
tur. Dellatum ? apploni interno dum pars parti adcitauerit
Tamatus Baltasar Przezdzie-
Bek Proconsulatum suscepit
Actum Feria Secunda post fastum Visi-
tationis B. V. Mariæ
Decretum
Ex decreto Consulari Barbara Sendomirzonka con
Reginam Marcinowa Actum Cracs Adriam Ventura
Feria Sexta iurabit imam roczam, że mi zaiey niedbało:
Baltasar Przezdzie: Bek

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1590–1595: wpis z 1594 roku otwierający sprawy załatwiane podczas kadencji burmistrzowskiej rajcy Baltazara Przezdzieczka – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 30, s. 667)

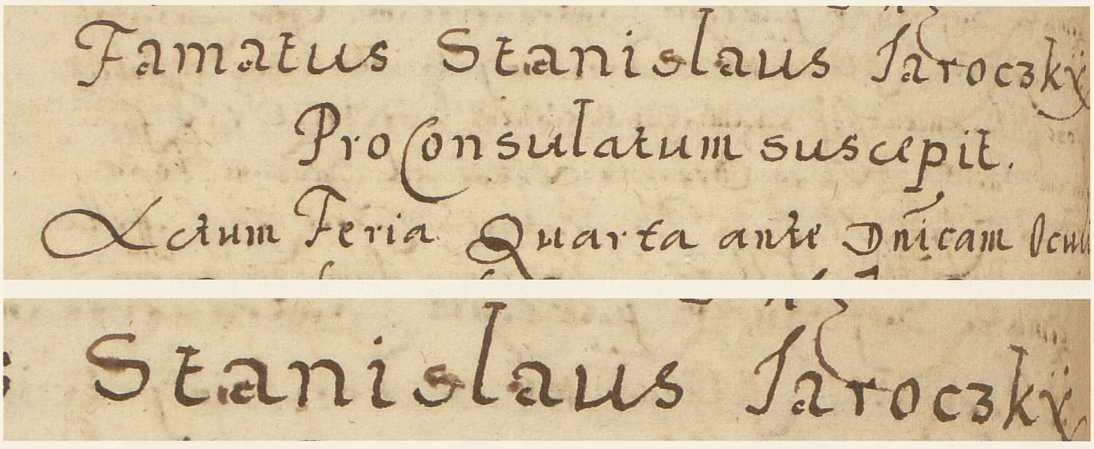
Źródła i literatura:
KL 4, s. 1, 163, 175–176; 541, 662, 783; KL 10, s. 195; KL 30, s. 19v, 88, 159v, 235, 336, 399v, 468, 547v, 607, 664, 667, 723, 769; Teut. 69, s. 192; Kracik 1993, s. 171.

108. Stanisław Jarocki

rajca 1590–1595
burmistrz 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Stanislaus Jaroczkij (Jaroczky)
Syn Floriana i Katarzyny. Ławnik kleparski stwierdzony w 1588 roku. Kolejny rajca i burmistrz (po Pawle Śliwowskim – nr 105, Sebastianie Baranku – nr 106 i Baltazarze Przezdzieczku – nr 107), którego początek kariery w radzie, z powodu przepadku ksiąg miejskich, jest nieznany. W latach 1590–1595 sześciokrotnie pod rząd odnotowany w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Zmarł przed rokiem 1605, kiedy to jako zmarłego określa go matka Katarzyna, sporządzając swój testament; w akcie tym wspomina wnuka Adama Jarockiego, być może syna rajcy Stanisława.

Famatus Stanislaus Jaroczky
Proconsulatum suscepit.
Actum Feria Quarta ante Dnicam Pcwl
Stanislaus Jaroczky

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1590–1595: wpis z 1594 roku otwierający sprawy załatwiane podczas kadencji burmistrzowskiej rajcy Stanisława Jarockiego – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 30, s. 620v)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 50v–51; KL 30, s. 31, 92, 169, 252v, 404v, 561, 620v, 674, 736, 783; Teut. 68, s. 486–487, 490.

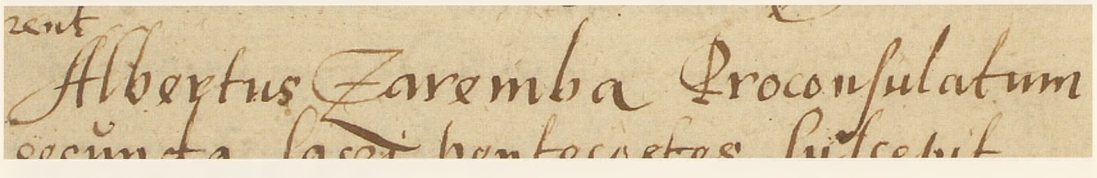
109. Wojciech Zaręba

rajca 1590–1611
burmistrz 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1609, 1610

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Albertus Zaremba
Podobnie jak w czterech poprzednich przypadkach określenie początku zasiadania w radzie kleparskiej, z powodu nieprzetrwania ksiąg miejskich, nie jest możliwe. Wojciech Zaręba pojawił się na kartach ksiąg po raz pierwszy z końcem 1590 roku, jako ostatni w tym roku urzędujący burmistrz. W radzie urzędującej wzmiankowany ośmiokrotnie w latach 1590–1610. W 1623 roku odnotowane zostały: wdowa Anna, druga żona Wojciecha Zaręby, oraz córka Elżbieta, żona Andrzeja Bronowica, aptekarza, mieszczanina kazimierskiego.

W 1589 roku w związku z powojennymi stratami krakowskiego zespołu miejskiego sejm tak zwany pacyfikacyjny przyznaje szereg przywilejów i ulg podatkowych. Kleparz uzyskuje ważne zwolnienia w zakresie cła i czopowego.

Albertus Zaremba Proconsulatum

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1590–1595: fragment wpisu z 1591 roku otwierającego sprawy załatwiane podczas kadencji burmistrzowskiej rajcy Wojciecha (Albertusa) Zaręby – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 30, s. 105)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 359v, 390v, 451v, 485, 487v, 488v, 556v; KL 30, s. 43, 105, 274v, 376, 501v–502, 629, 682, 747, 791, 834; Teut. 70, s. 2–3; Trepka 1963, t. 2, s. 644.

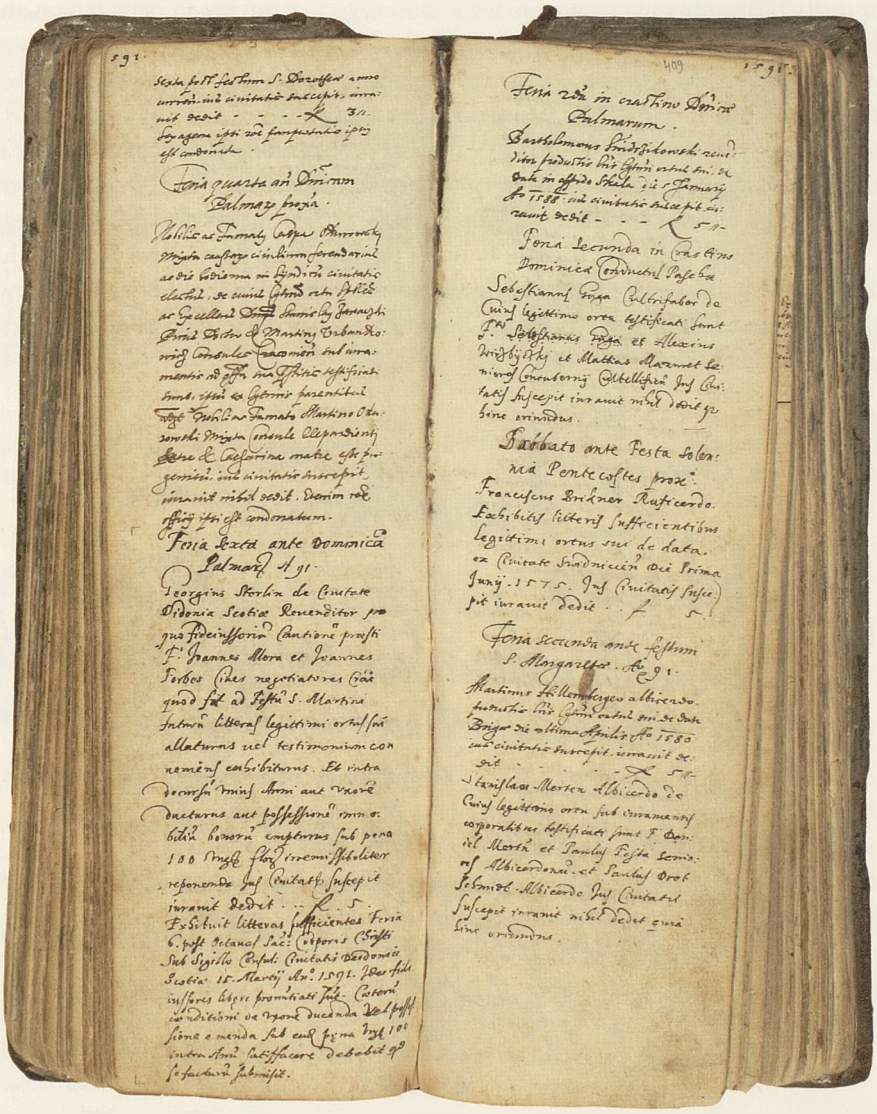
Zygmunt III Waza (1587–1632)

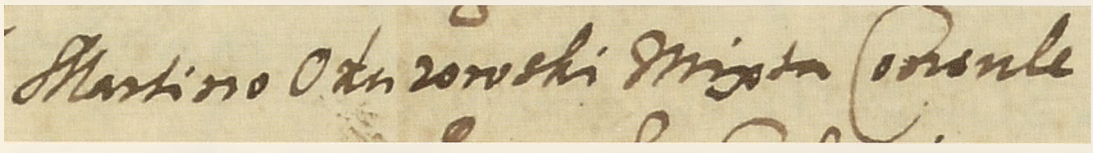
110. Marcin Okurowski Mixta
rajca 1591
burmistrz przed lub w 1591

W 1590 roku, zgodnie z postanowieniem Zygmunta III Wazy, rajcą (zatem i burmistrzem) musiała być osoba piśmienna, wcześniej obeznana z urzędowaniem w ławie miejskiej, winna być katolikiem i posiadać w mieście majątek nieruchomy – reszta obywateli, czyli mieszkańców posiadających prawo miejskie, a niezasiadających w radzie lub ławie, tworzyła pospólstwo. Gospodarką finansową miasta z ramienia rady kierował wybierany spośród rady lub ławy loner miejski, jego działalność kontrolowali przysiężnicy reprezentujący pospólstwo.

Martinus Okurowsky *Mixta*

Tytułowany jako *nobilis*, żonaty z Katarzyną. Ślad pełnienia urzędu rajcowskiego zachował się w księdze przyjęć do krakowskiego prawa miejskiego, gdzie pod rokiem 1591 odnotowano, że Kasper, syn rajcy kleparskiego Marcina, urodzony w Kleparzu, nabywa obywatelstwo miasta Krakowa za rekomendacją rajców i burmistrzów Krakowa Stanisława Picusa Zawadzkiego i Marcina Urbankowicza; ten ostatni przybył do Krakowa także z Kleparza, gdzie w radzie miejskiej zasiadał jego ojciec Urban rzeźnik (nr 66) i brat Tomasz Urbankowicz (nr 87).

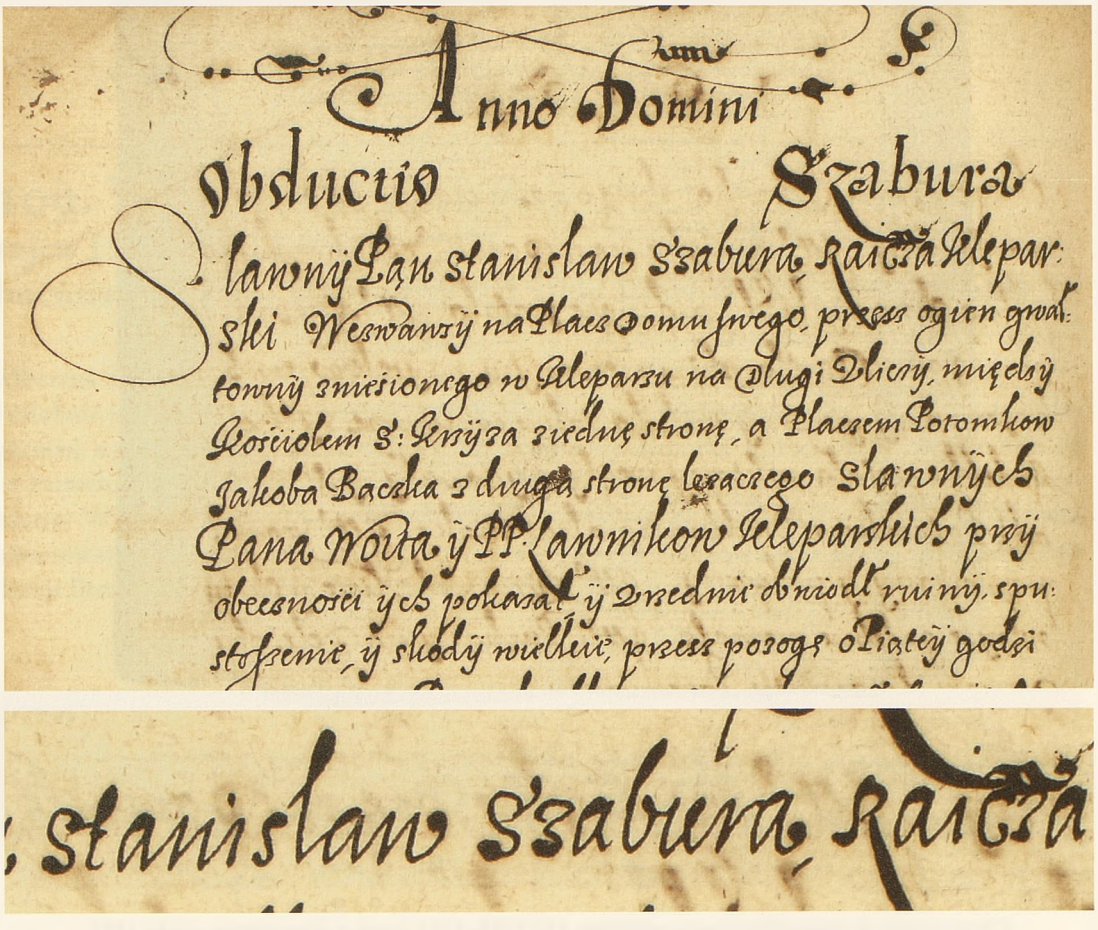
Z księgi przyjęć do krakowskiego prawa miejskiego z lat 1555–1611: strony z odnotowanym w roku 1591 nadaniem obywatelstwa miasta Krakowa Kasprowi Okurowskiemu Mixcie, synowi rajcy kazimierskiego Marcina Okurowskiego Mixty – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1423, s. 408–409)

Źródła i literatura:
KPM II, nr 1256; rkps 1423, s. 408; Bieniarzówna 1994-I, s. 227; Noga 2003, s. 198; *Poczet* 2010, s. 510, 550.

III. Stanisław Szabura
rajca 1592–1615
burmistrz 1592, 1609, 1610, 1612

Stanislaus Sabura

Karczmarz. Pierwszy raz odnotowany na urzędzie rajcowskim w 1592 roku, gdy reprezentował radę Kleparza podczas zawierania ugody z radą Krakowa w sprawie podwód i wyszynku wina. Z ramienia Kleparza potwierdzał akt tej ugody wraz z rajcą Jakubem Praczowskim (nr 93). W roku 1611 został powołany przez radę miejską na funkcję prowizora szpitala św. Floriana. Zastąpił na tej funkcji zmarłego rajcę Jana Kałużnego (nr 114). Był właścicielem domu z zajazdem, studnią i stajnią na sto trzydzieści koni, położonego przy ul. Długiej, po stronie jurydyki Biskupie, prowadził w nim wyszynk. W 1611 roku na jego wniosek ówczesny burmistrz Wojciech Koczanowski (nr 120) zajął sądownie pieniądze wspomnianego już, zmarłego rajcy Jana Kałużnego za niezapłacone u Szabury wino. W roku 1615 Stanisław Szabura okazywał wójtowi i ławnikom ten dom *przez ogień gwałtowny zniesiony*. Urzędowo stwierdzono *ruiny, spustoszenie y szkody wielkie przez pożogę o piątej godzinie w nocy z poniedziałku na wtorek po św. Annie roku niniejszego. Spłonął dom wielki gościnny z browarem, z słodownią i z inszemi przyległościami, z drzewem, z drwami, z zbożem, do gruntu zgorzały y w popiół obroczony, tylko sklep murowany na wierzchu został, które to spustoszenie y szkody Urząd widział i do akt swych zapisać nakazał*. Pożar ten dotknął znacznego obszaru Kleparza; w tym samym dniu całe miasto, w tym i pogorzelisko Stanisława Szabury, lustrowane było przez nadzwyczajną komisję z generałem Urzędu Zamkowego Grodzkiego Krakowskiego na czele. Córka Stanisława Zuzanna odnotowana została w roku 1632 jako żona Jana Szydłowicza, złotnika, mieszczanina krakowskiego.

Anno Domini
Obductio Szabura
Sławny Pan Stanisław Szabura Raicza Klepar:
skiej Weswawszy na Placu domu swego przez ogień gwał:
towny zniesionego w Kleparzu na Długi Dlicy, między
Kościołem S: Krzyża z iedną stronę, a Placem Potomkow
Jakoba Baczka z drugą stronę leżącego Sławnych
Pana Woyta y PP Ławników Kleparskich przy
obecności ych pokazał y z rzetelnie obnosił ruiny, spu:
stoszenie y szkody wielkie przez pożogę o Piątey godzi

Stanisław Szabura Raicza

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1605–1615: początkowy fragment wpisu z 1615 roku dotyczącego wizji lokalnej na pogorzelisku domu rajcy Stanisława Szabury – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 6, s. 837v)

Zygmunt III Waza (1587–1632)

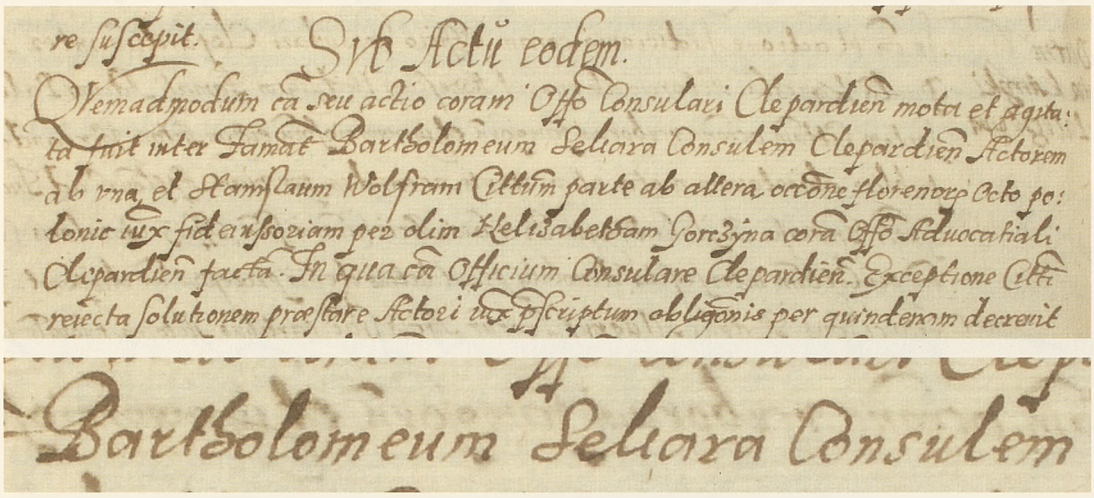
W 1592 roku odbyły się wielkie uroczystości związane z przybyciem do Polski Anny Austriaczki, pierwszej żony Zygmunta III Wazy – imponujący pochód (królowej towarzyszyło 4900 jeźdźców, 5700 pieszych i 262 osób w karetach) przejechał przez Kleparz, gdzie była usytuowana pierwsza z bram tryumfalnych (kolejne znajdowały za bramą Floriańską, w Rynku i na ul. Grodzkiej): *Na tej wjazd królowej jej mości uczyniono cztery brony, najpierwsza brona u ś. Symona szpitalna w Kleparzu, osobliwą robotą, a na tej bronie muzyka.*

Źródła i literatura:
KL 6, s. 6v, 101v, 182, 350v, 409, 423v, 485v, 487v, 549v, 568v, 602–602v, 618v–619, 651, 662v–663, 669, 700, 837v, 843–844v; KL 10, s. 212–213; Jur. IV-22, s. 1843; Follprecht 2005, s. 126.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

112. Bartłomiej Sękara
rajca 1594–1596
burmistrz przed lub w 1596

Bartholomeus Sekara
Senior wśród Sękarów zasiadających w radzie miejskiej Kleparza – pół wieku po nim rajcą zostanie Piotr Sękara (nr 152), w kolejnym pokoleniu zaś Jan Sękara (161). Szczątkowe ślady obecności Bartłomieja na rajcowskim urzędzie, a co za tym idzie piastowania funkcji burmistrzowskiej, zachowały się jedynie w aktach sądowych wielkorządcy krakowskiego.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1592–1616: początkowy fragment wpisu z 1594 roku dotyczącego sprawy prowadzonej przed sądem wielkorządowym z udziałem Bartłomieja Sękary jako strony – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 69, s. 276)

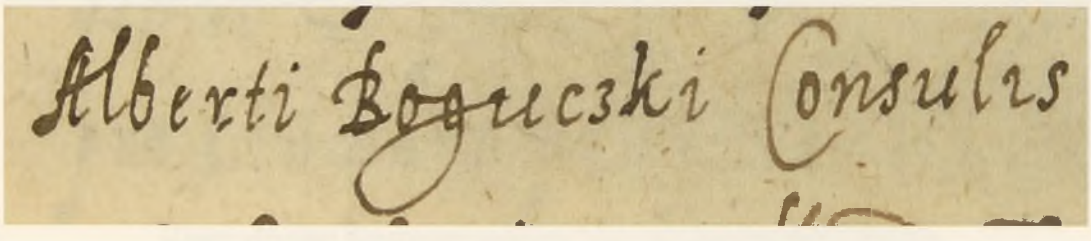
Źródła i literatura:
Teut. 69, s. 276, 480–481.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

W 1592 roku rada Kleparza zatwierdza statuty cechu stolarzy kleparskich, co w tym samym roku potwierdza Zygmunt III Waza.

113. Wojciech Bogucki
rajca 1599–1614
burmistrz 1610, 1612

Albertus Boguczki
W 1594 roku pełnił urząd wójta kleparskiego, w radzie miejskiej co najmniej od 1599 roku. Wtedy to niejaki Łopacki, mieszkaniec jurydyki Biskupie, wniósł przeciwko niemu skargę, że go u balwierza w Kleparzu *zdrowie swe opatrującego, gwałtownie z domu przez sługi swe jako łotra i gołotę porwawszy, do więzienia ciężkiego, tam gdzie złoczyńce na gardło sadzają, dał.* Wojciech Bogucki występował wówczas już jako rajca kleparski. Żonaty z Anną, wzmiankowaną w latach 1613 i 1616. Zmarł w 1614 roku lub niewiele później; w roku 1616 został odnotowany jako zmarły przy sprawie prowadzonej przed Sądem Wyższym Prawa Magdeburskiego na Zamku Krakowskim przez rajcę Jana Przeocznickiego (nr 124).

Z księgi ławniczej jurydyki Garbary obejmującej lata 1599–1602: fragment wpisu z 1599 roku dotyczącego sprawy, w której udział wziął Wojciech Bogucki, rajca kleparski – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-16, s. 355)

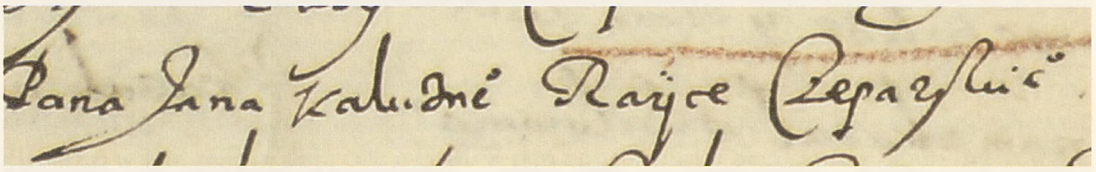
Źródła i literatura:
KL 6, s. 359, 485, 487v, 488v, 600, 620, 641v, 681v, 707v; KL 10, s. 24, 274, 386–387, 741; KL 30, k. 660v–661; Jur. IV-16, s. 355; Kracik 1993, s. 154.

114. Jan Kałużny
rajca 1602–1611
burmistrz przed lub w 1602

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Joannes Kałuszka

Prawdopodobnie syn rajcy Stanisława Kałużnego (nr 101). W radzie miejskiej zasiadał już przed rokiem 1602, wtedy też, co najmniej w pierwszym roku piastowania tej godności, musiał zasiadać w radzie urzędującej. W latach 1606, 1608 i 1610 był wójtem kleparskim. Jego własnością był dom położony przy ul. Długiej; prowadził sąsiedzki spór o kształt muru granicznego z domem mieszczanina Szymona Gąski. Zonaty z Agnieszką. W 1611 roku pełnił funkcję prowizora szpitala św. Floriana w Kleparzu, zmarł w tymże roku. Prowizorem szpitala w jego miejsce został rajca Stanisław Szabura (nr 111), który niebawem po zgonie Jana Kałużnego wniósł o sądowne zajęcie kwoty 10 florenów polskich na pokrycie długu za wino, zaciągniętego przez nieboszczyka za swego życia.

Z księgi wiertelniczej Krakowa obejmującej lata 1568–1606: fragment dokonanego w roku 1602 wpisu dotyczącego lustracji spornego muru między posesjami obywatela kleparskiego Szymona Gąski i rajcy kleparskiego Jana Kałużnego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1377, s. 715)

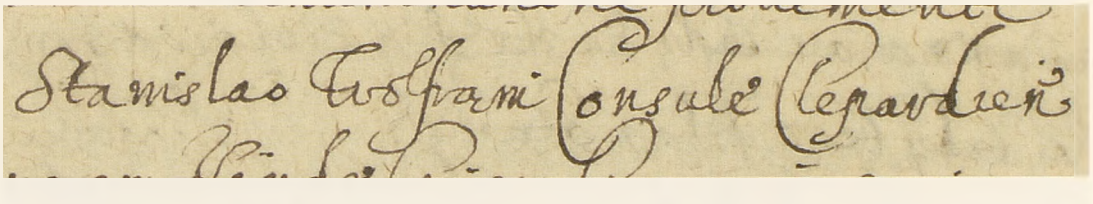
Źródła i literatura:
KL 6, s. 136–136v, 485v, 487v, 568v–569, 602–602v, 780; KL 10, s. 212–213; rkps 1377, s. 715; KWK IV, s. 96–97.

115. Stanisław Wolfram
rajca 1605–1609
burmistrz 1608

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Staislaus Wolfram

Odnotowywany w radzie miejskiej od 1605 roku, lecz zapewne zasiadał w niej wcześniej, wcześniej też niż dopiero w 1608 roku pełnił funkcję burmistrza – brak jednak źródeł archiwalnych. Żonaty z Reginą, wdową po rajcy Jerzym Gorczycy (nr 100). W 1607 roku podrzuciła ona na kleparski ratusz dwa krzesła obite starą skórą, co skłoniło ówczesnego burmistrza Jana Wójtowicza (nr 118) do złożenia protestu o naruszenie praw publicznych. Krzesła te rajca Wolfram za swego życia miał przynieść z ratusza do domu, a Regina zwróciła je, ponieważ były stare – i z tego też powodu burmistrz z radą nie chcieli ich przyjąć. Stanisław Wolfram zmarł po roku 1609, w roku 1613 był wspomniany już jako zmarły.

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1605–1615: fragment wpisu z 1605 roku dotyczącego sporu między Janem Heyde a Stanisławem Wolframem, rajcą kleparskim – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 6, s. 4v)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 4v–5, 14, 162v, 176v, 201, 233–233v, 280v, 431v, 673v.

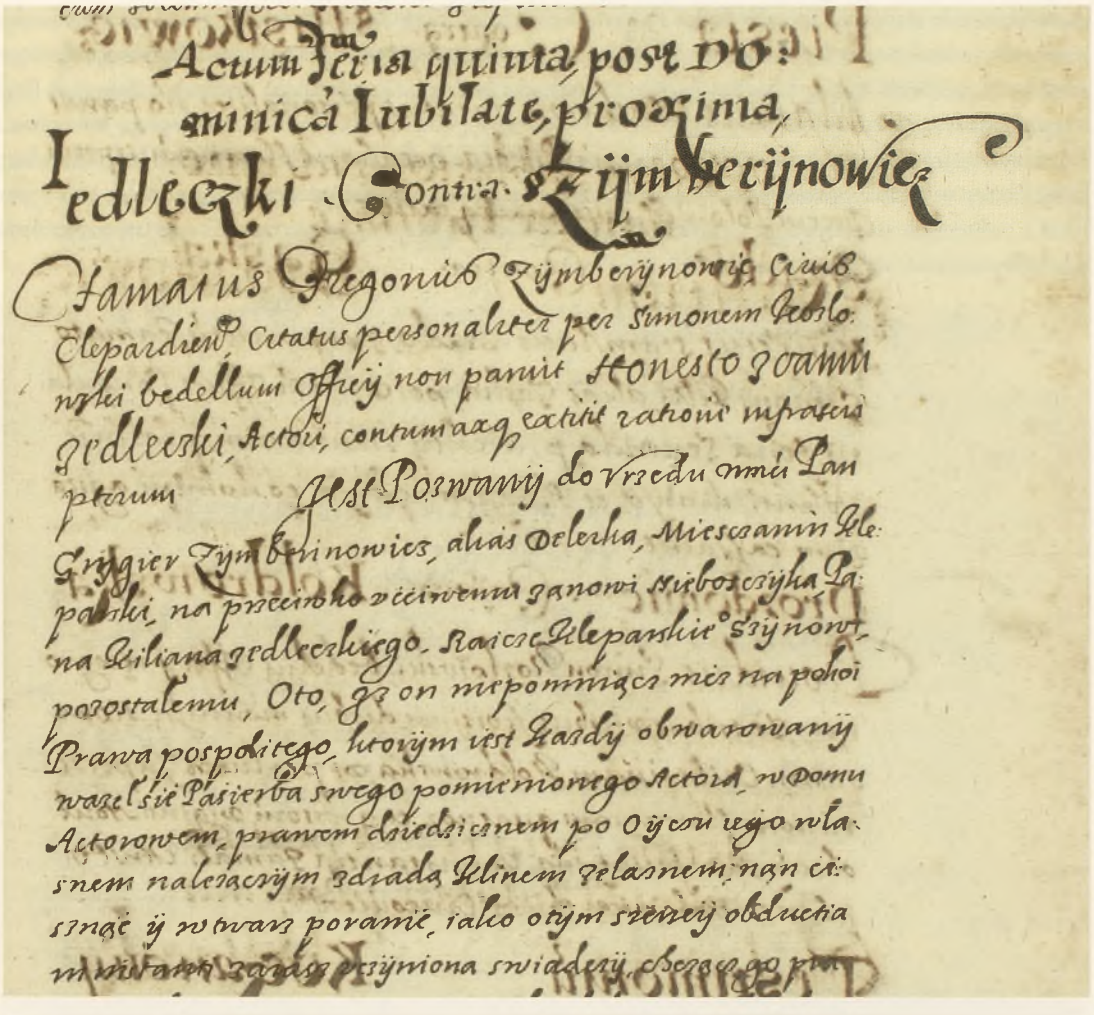
Zygmunt III Waza (1587–1632)

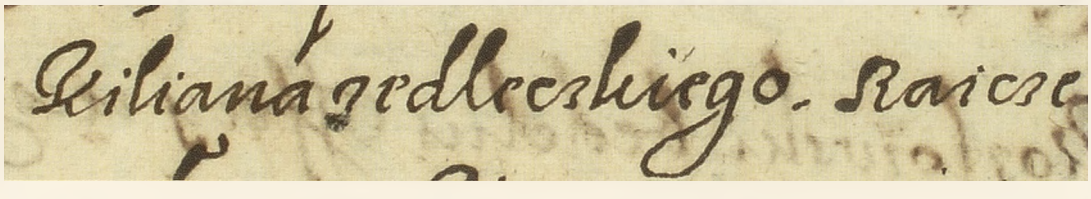
W 1593 roku rada Krakowa i rada Kleparza potwierdziły zawartą przez ich przedstawicieli ugodę w sprawie podwód i wyszynku wina.

116. Kilian Jedlecki
rajca 1605–1609
burmistrz przed 1605

Kilijan Jedleczki

W 1594 roku zasiadał już w ławie miejskiej, powołany do rady miejskiej przed 1605 rokiem, wtedy też musiał pełnić funkcję burmistrza, co najmniej w pierwszym roku urzędowania rajcowskiego. Żonaty z Katarzyną. Pozostawił synów: Jana, Wojciecha i Stanisława. W roku 1614 Jan, już po śmierci ojca i powtórnym zamążpójściu matki za Grzegorza Zymberynowicza zwanego Delerka, pozwał przed sąd wójtowski ojczyma o to, że *w domu* [...] *zdradą klinem żelaznym nań cisnął i twarz poranił, co uczynił, aby sobie jego dobra dziedziczne przywłaszczyć*. Katarzyna zmarła w 1615 roku – w inwentarzu pośmiertnym wymieniono między innymi: *szubka białogłowska brzuszkami krolikowemi podszyta, furmanka adamaszkowa, barankami podszyta, katanka błękitna*, a także łyżek dwanaście z *puzdrem pod herbem Nieboszczyka Pana Kiliana Jedlewskiego*.

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1611–1617: fragment wpisu z 1614 roku dotyczącego pozwania Grzegorza Zymberynowicza przez Jana, syna Kiliana Jedleckiego, rajcy kleparskiego, w związku z pobiciem – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 10, s. 469)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 5v, 163, 437v, 798v–800v; KL 10, s. 468–469; Teut. 69, s. 240; Trepka 1963, t. 2, s. 210.

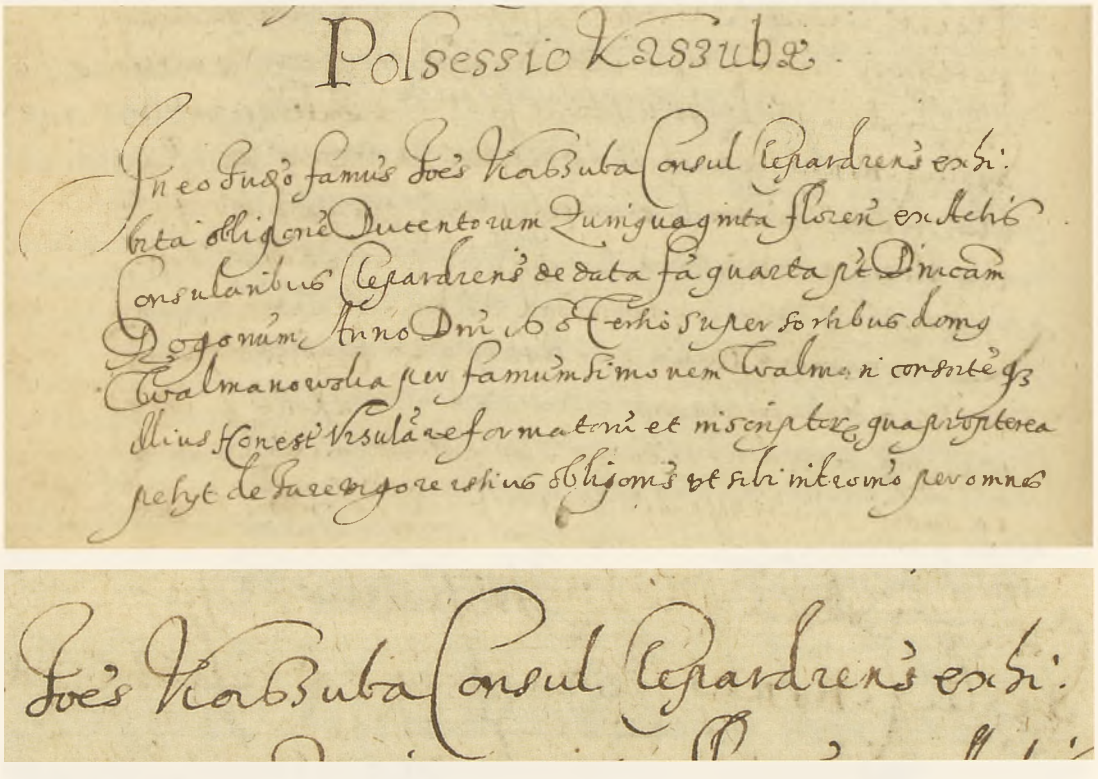
117. Jan Kaszuba
rajca 1605–1616
burmistrz 1609, 1612

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Joannes Kassuba

Przedstawiciel rodziny kleparskiej, która oprócz niego wydała także dwóch innych rajców: pokolenie wcześniej Piotra Kaszubę (nr 103), natomiast pokolenie lub dwa później Marcina Kaszubę (nr 144); może byli to ojciec oraz syn lub wnuk Jana. Jan Kaszuba był właścicielem domów w najbardziej reprezentacyjnych punktach miasta, przy rynku i ul. Długiej. W trakcie odnotowanego dwunastoletniego zasiadania w radzie miejskiej tylko dwukrotnie został wzmiankowany w radzie urzędującej jako burmistrz. Natomiast aktywnością wykazał się w życiu rodzinnym: w roku 1607 odnotowana została jego żona Zofia, w roku 1612 żonaty był z Anną, z kolei w 1615 roku jego żoną była już Katarzyna, wdowa po rajcy Macieju Świętku (nr 126), która do nowej rodziny wniosła także synów z pierwszego małżeństwa, Stanisława i Marcina. Nie skończyło się to dobrze dla Jana Kaszuby, którego dom stał się sceną drastycznych konfliktów. W 1615 roku w księdze sądowej ławnicy miejscy zapisali: *Będąc dnia dzisiejszego w domu Pani Katarzyny, pana Jana Kassuby małżonki, zastaliśmy ją bardzo chorą od razów sobie przez pomienionego małżonka dnia wczorajszego zadanych, na łóżku leżącą y biodra bardzo spuchłe mającą. O które to razy y pobicie, jeśliby Pan Bóg z tego świata rozjąć raczył, zleciła y teraz zleca synom swym Stanisławowi i Matiaszowi praw nie czynić.* Katarzyna i jej synowie sami wymierzyli sprawiedliwość, skoro w tymże 1615 roku Jan Kaszuba, leżąc chory w łóżku, posłał przeciw nim skargę do sądu wójtowskiego o to, *iż mu ta choroba z pobicia i pokopania wczorajszego przyszła.* Czy to z choroby, czy ze zgryzoty, Jan niebawem zmarł, prawdopodobnie na przełomie 1616 i 1617 roku.

W 1594 roku z Kleparza wyrusza kondukt pogrzebowy z trumienką małej królewny Katarzyny, córki Zygmunta III Wazy i Anny Austriaczki. W kilku kolejnych latach odbyły się jeszcze trzy pogrzeby królewskich dzieci.

Possessio Kassubæ

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1605–1615: początkowy fragment wpisu z 1605 roku w sprawie wytoczonej małżeństwu Walmanowskim przez Jana Kaszubę – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 6, s. 23v)

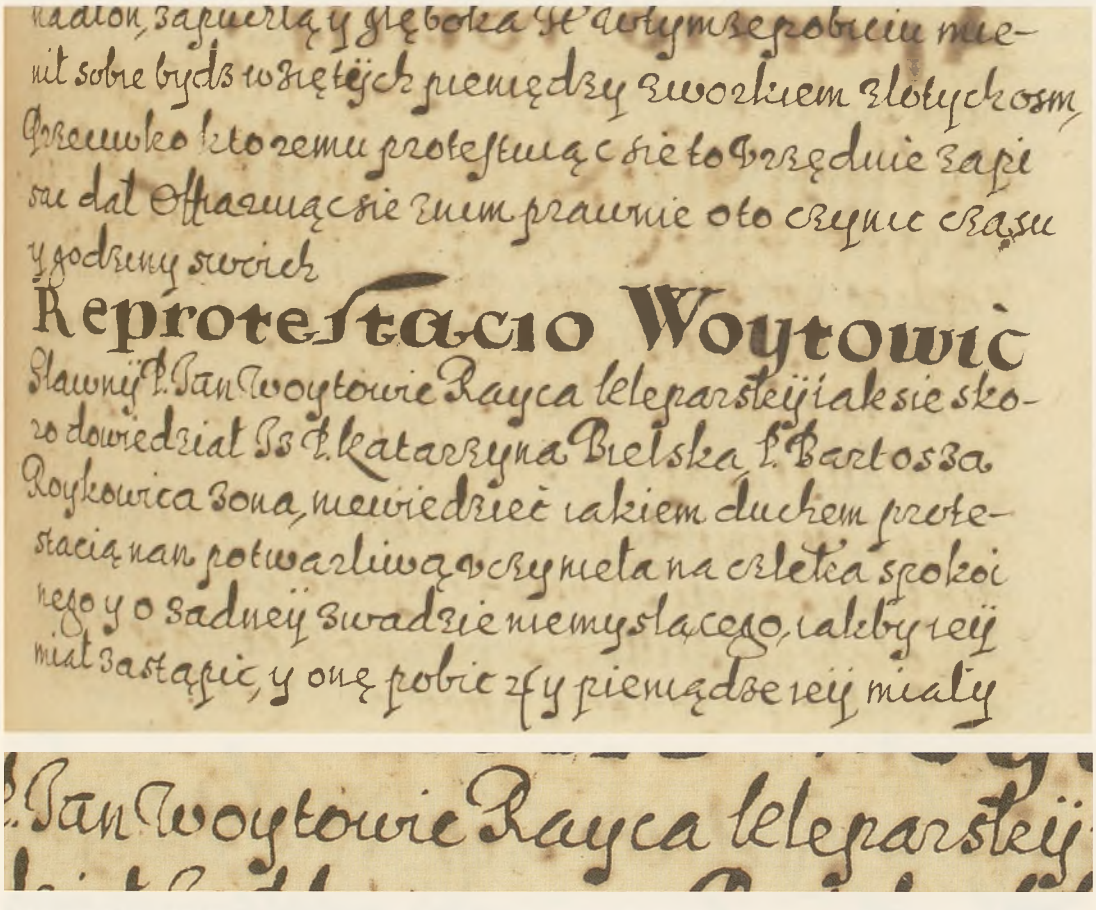
Źródła i literatura:
KL 6, s. 23v, 28v, 209v, 359v, 391v, 618v–619, 647v–648, 683, 706, 714, 788v, 790v, 807v, 825v, 844; KL 10, s. 403, 478, 563, 607, 776.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

W 1595 roku wydano w Krakowie królewski akt, w którym Zygmunt III Waza potwierdza statuty cechu chirurgów kleparskich, wcześniej zatwierdzone przez radę Kleparza. Akt królewski potwierdzają później także Władysław IV Waza i August II Mocny.

118. Jan Wójtowicz
rajca 1606–1607
burmistrz 1606, 1607

Joannes Wojtowic (Woytowicz)
Był ławnikiem przed wyborem do rady miejskiej w 1606 roku. W księdze wójtowskiej pod rokiem 1607 zapisano, że *Sławny Pan Jan Wojtowic rajca kleparski imieniem swym y Panów Collegów swoich* [pozostałych rajców] *protestował się solennie, że za jego burmistrzostwa w poniedziałek po Trzech Królach blisko przeszłych podrzuciła Pani Wolframowa dwa stołki alias krzesła tu na Ratuszu, starą skórą obite*. Owa Pani Wolframowa to żona rajcy Stanisława Wolframa (nr 115), pozbywająca się rupieci przyniesionych przez męża-rajcę z ratusza. W tym samym roku Jan Wójtowicz został oskarżony przez Katarzynę Bielską, żonę Bartosza Roykowicza, mieszczanina kleparskiego, o to, że *przez Sławnego Pana Jana Woytowicza Raycę Kleparza bez winności* [...] *haniebny despekt i pobicie doświadczyła, na dowód czego okazała ranę w głowie kijem zadaną, twarz spuchłą pięścią pobitą i ręce obiedwie siniałe potłuczone*. Jak to było zwykłe w takich przypadkach, zgłosiła też, że *gdy się szarpał mieniła się zgubić woreczek z pieniądzmi, w którym 16 złotych beło*. Rajca Wójtowicz oświadczył na to do ksiąg urzędu wójtowsko-ławniczego, że *nie wiedzieć jakiem duchem protestacją nam potwarzliwą uczyniela na człeka spokojnego y o żadnej zwadzie nie myślącego, jakby jej miał* [drogę] *zastąpić i onę pobić y pieniądze jej miały zginąć*. Przywołał też akta, w których już po wielekroć zapisywano podobne nieudokumentowane skargi ze strony Katarzyny Bielskiej, czynione dla *wyrządzenia despektu*, a może i wyłudzenia pieniędzy. Jan Wójtowicz był żonaty z Elżbietą. Zmarł w roku 1607, podczas zaledwie drugiej kadencji swojego burzliwego, jak widać, urzędowania w radzie.

Reprotestacio Woytowic
Sławnij P. Jan Woytowic Rayca Kleparskij iakosie skoro dowiedział Że P. Katarzyna Bielska P. Bartosza Roykowica Żona, niewiedzieć iakiem duchem protestacią nam potwarliwą uczyniela na człeka spokojnego y o żadnej zwadzie niemyślącego, iakby jej miał zastąpić, y onę pobić zły pieniądze jej miały

P. Jan Woytowic Rayca Kleparskij

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1605–1615: początkowy fragment wpisu z 1607 roku zawierającego odpowiedź-reprotestację na postawione przez Katarzynę Bielską zarzuty pod adresem Jana Wójtowicza, rajcy kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 6, s. 211)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 125v, 130, 154, 162v, 210v–211v, 219v–220v.

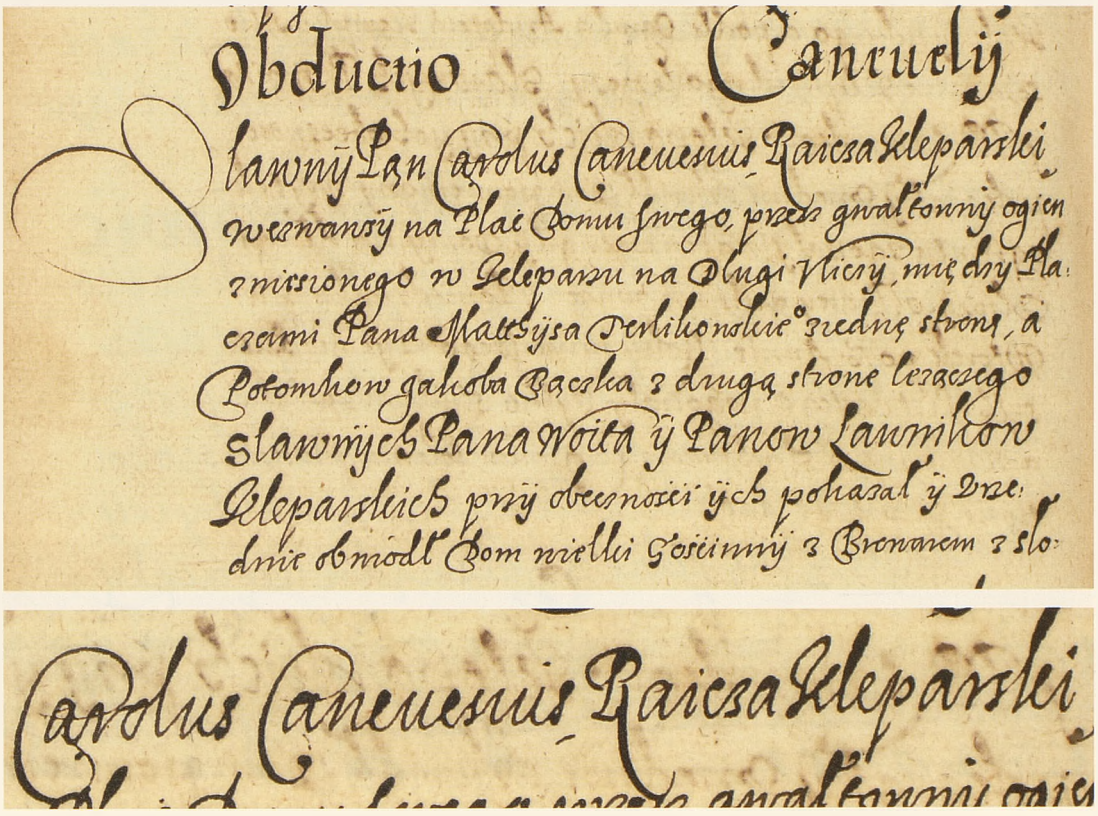
119. Karol Kanesius

rajca 1607–1618
burmistrz 1610, 1616

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Carolus (Karolus, Karolusz) Canevesius (Canesiusz, Canenesy, Caneuenis, Kanenesius, Kanaversii, Kanenesy)

Browarnik. W radzie miejskiej zasiadał od 1607 roku, na urzędzie burmistrzowskim wzmiankowany dwukrotnie. Już na początku kariery rajcowskiej, w 1607 roku, miał sprawę przed sądem radzieckim o to, że jego pies pogryzł Adama Glińskiego, który wkrótce po tym zmarł. Rajca wybronił się, ponieważ ów Gliński był pijany, kręcił się po domu Kanesiusa bez przyzwolenia, pies był na łańcuchu, a na co pogryziony umarł, nie wiadomo było. W roku 1617 Karol Kanesius został wójtem kleparskim. W 1615 roku wraz z ławnikiem Marcinem Terlikowskim jako opiekun dóbr i sieroty po zmarłym Michale Szarffie, mieszczaninie kleparskim, reprezentował interesy podopiecznego w prowadzonej przez urząd wójtowski sprawie dotyczącej kamienicy po Szarffie, wywołanej przez właściciela sąsiedniej posesji Piotra Gąskę. Być może pupilem, którym opiekował się Karol, był ojciec przyszłego rajcy kleparskiego Jana Szarffa (nr 148). Kanesius, będąc w roku 1616 w radzie urzędującej, wraz z rajcą Wojciechem Jabłońskim (nr 129) reprezentował Kleparz przed sądem wójtowskim w jurydyce Biskupie w sporze o czopowe za piwo częstochowskie. Był właścicielem domu położonego przy ul. Długiej. Spłonął on podczas wielkiego pożaru Kleparza w 1615 roku. Specjalna komisja w raporcie stwierdziła: *dom wielki gościnny y z drugim małym Pana Karolusza Canenesiusa Rajczi Kleparskiego z browarem z słodownią, z chmielem, z drzewem, z drwami, z owsem y ze wszytkiemi przyległościami do gruntu zgorzał, jeno sklep jeden, a izdebka na niej na górze została.* W roku 1618 Karol Kanesius pozwał przed urząd radziecki wspomnianego ławnika Macieja Terlikowskiego o zapłatę zasądzonej już na jego rzecz kwoty 200 florenów i 20 groszy za piwo – na wyznaczony termin rozprawy nie stawił się, być może złożony chorobą zakończoną śmiercią – jego postać po tej wzmiance znika z ksiąg miejskich.

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1605–1615: początkowy fragment wpisu z 1615 roku dokumentującego wizję lokalną domu Karola Kanesiusa, rajcy kleparskiego, po wielkim pożarze w Kleparzu w tymże roku – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 6, s. 837v)

Źródła i literatura:
Jur. I-20, s. 9v; KL 6, s. 178v, 197, 202v, 291, 359v, 400, 487v, 669, 700, 744, 797v, 836, 837v–838; KL 10, s. 514–515, 644, 733, 748, 844; KL 115, s. 192.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

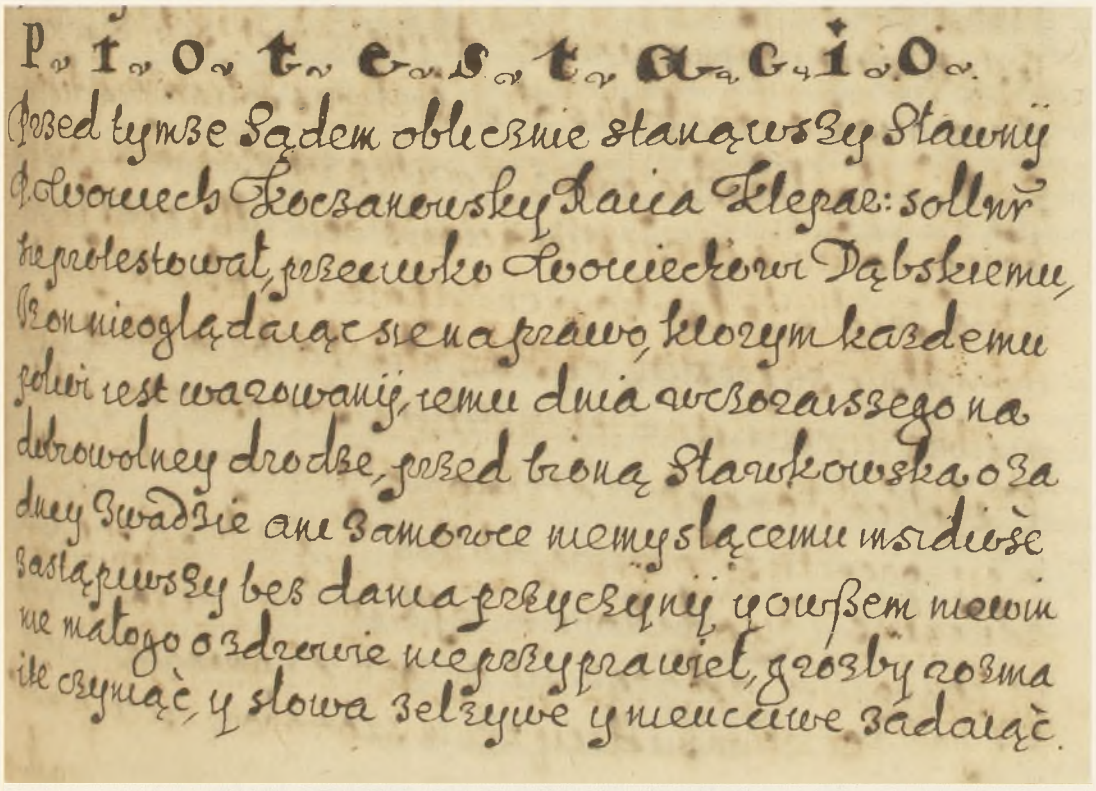
W 1596 roku proboszcz kościoła Krzyża Świętego w Krakowie wraz z klasztorem św. Ducha wydzierżawiają cechowi powroźników kleparskich za czynszem rocznym grunt położony za Kleparzem.

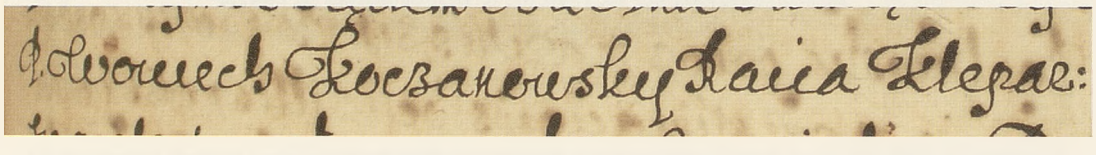
120. Wojciech Koczanowski

rajca 1607–1614
burmistrz 1609, 1610, 1611, 1612

Albertus Koczanowsky

Karczmarz. W trakcie stwierdzonego blisko ośmioletniego pełnienia urzędu rajcy kleparskiego trzykrotnie odnotowywany jako burmistrz miasta. Był właścicielem domu położonego przy rynku, między miejskim gruntem zwanym Kamionką a kolejną swoją posesją, prowadził tam zajazd wraz z karczmą. W roku 1607 złożył przed kleparskim sądem ławniczym skargę na Wojciecha Dąbskiego o to, *iż on nie oglądając się na prawo* [...] *jemu dnia wczorajszego na dobrowolnej drodze przed broną* [bramą] *Sławkowską, o żadnej zwadzie ani zamówce nie myślącemu* [...] *zastąpiwszy bez dania przyczyny y owszem niewinnie mało go o zdrowie nieprzyprawieł, groźby rozmaite czyniąc y słowa zelżywe y nieuczciwe zadając.* W 1611 roku jako burmistrz zajął sądownie pieniądze zmarłego Jana Kałużnego (nr 114), który za życia nie zapłacił 10 florenów za wino rajcy Stanisławowi Szaburze (nr 111). Rok później złożył przed sądem radzieckim protest przeciwko księdzu Aleksandrowi Zakrzewskiemu, zamiejscowemu plebanowi, niegdyś wikariuszowi kościoła katedralnego na Wawelu; ksiądz ów naszedł jego dom, w którym goście zajezdni stali, i *okładł panią gospodynię żonę jego bez przyczyny dania, zgębkował córkę Barbarę, szpadą za plecy uderzył, która uciekając przed nim 2 floreny zgubiła* [...] *przegnał gości z domu, kiedy pili wino, którzy zaczęli uciekać przed księdzem.* Sam Wojciech Koczanowski *w tym tumulcie jako gospodarz domu swego niewiedząc co się dzieje ze sklepu* [izby] *uszedł*, a podczas tej ucieczki doznał zranień, *to jest palec w prawej ręce średni, a w lewej mały.* Zmarł w 1614 lub na początku 1615 roku.

Protestacio
Przed tymże Sądem obleczmie stanąwszy Sławny
P. Woyciech Koczanowsky Raica Kleparz: sollnr
Protestował, przeciwko Woyciechowi Dąbskiemu,
Ponieważ się na prawo, którym każdemu
godzi iest wazować, temu dnia wczorayszego na
dobrowolney drodze, przed broną Sławkowską, o za
dney zwadzie ani zamowce niemyślącemu wsiadłszy
zastąpiwszy bez dania przyczyny y owszem niewin
nie mało o zdrowie nieprzyprawił, groźby rozma
ite czyniąc, y słowa zelżywe y nieuczciwe zadaiąc.

P. Woyciech Koczanowsky Raica Kleparz:

Z księgi ławniczej Kleparza obejmującej lata 1605–1615: początkowy fragment wpisu z 1607 roku zawierającego skargę na Wojciecha Dąbskiego o obelgi złożoną przez Wojciecha Koczanowskiego, rajcę kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 6, s. 215)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 215, 359v, 487v, 549–549v, 650v, 695v; KL 10, s. 212–213, 427, 470.

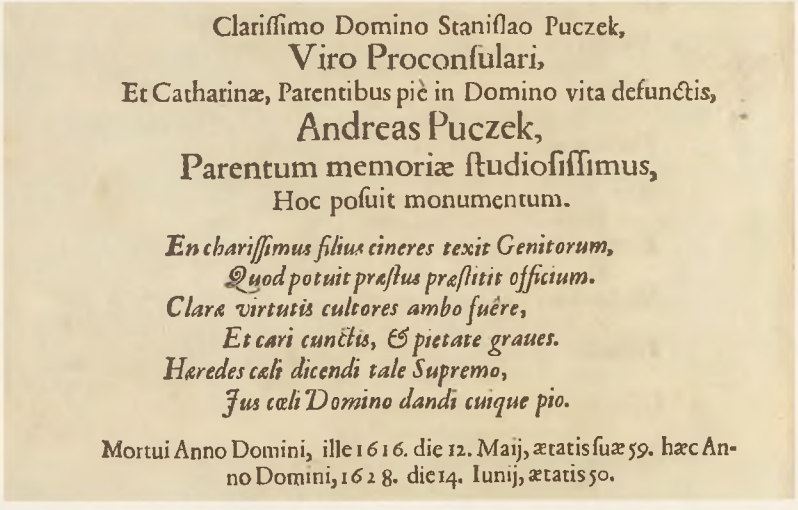
121. Stanisław Puczek
rajca 1608–1616
burmistrz 1608, 1609, 1610, 1612, 1613

Zygmunt III Waza (1587–1632)

W 1605 roku odbywają się uroczystości powitalne Konstancji, siostry zmarłej Anny Austriaczki, przybywającej na ślub z owdowiałym Zygmuntem III Wazą – pierwszą z powitalnych bram ustawiono przy kościele św. Floriana.

Stanislaus Adalbertus Pucek

Kleparzanin z zasiedziałej w mieście od pokoleń rodziny; w roku 1515 odnotowano w miejskiej księdze ławniczej Matysa Puczka, mieszczanina kleparskiego. W latach 1608–1613 Stanisław był kilkakrotnie odnotowywany w radzie urzędującej, kiedy to pełnił funkcję burmistrza miasta Kleparza. Od roku 1613 został wybrany przez radę miejską na prowizora szpitala św. Floriana w Kleparzu; obowiązki te dzielił z prowizorem Wojciechem Paskowiczem (nr 122), także rajcą kleparskim. Poświęcił się sprawom szpitala, do rady urzędującej już nie wchodząc. W 1615 roku wraz z Wojciechem Paskowiczem – jako rajcy i prowizorzy wspomnianego szpitala – zajęli sądownie dom przy ul. Długiej, dawną własność rajcy i burmistrza Floriana Sosny (nr 76), znajdujący się w rękach spadkobierców dawnego właściciela – zapewne w związku z dawnymi długami tego ostatniego wobec szpitala. Stanisław Puczek był żonaty z Katarzyną, znanych jest dwóch ich synów: Wojciech i Andrzej. W 1610 roku mieszczanin kleparski Sebastian Wierzejski stawił się przed ławą miejską i *pokazał lewą rękę nad łokciem i głowę swojego syna Stanisława, który rzemiosła kuśnierskiego się uczy i przez syna rajcy Wojciecha Puczka bez dania przyczyny nożem przebity* [został]. Dwa lata później tenże Wojciech stawał przed kleparskim urzędem wójtowskim w związku z nieokreślonym bliżej udziałem w najściu na dom i pobiciu mieszczanina kazimierskiego Jana Masło przez rajcę miasta Kazimierza Marcina Gunkowicza. Stanisław Puczek zmarł 21 maja 1616 roku, w wieku 59 lat, został pochowany w kościele św. Floriana, gdzie spoczęła także zmarła w 1628 roku wdowa Katarzyna. W roku 1632 ich syn Andrzej, wówczas już kuśnierz i ławnik kleparski, właściciel domu przy ul. Długiej oraz kamienicy w Krakowie przy ul. Floriańskiej, zwanej Pucką (obecnie nr 49) ufundował w kościele św. Floriana epitafium, którego ślad przetrwał do naszych czasów jedynie w zapisce z 1655 roku. Przed rokiem 1666 właścicielem kamienicy przy ul. Floriańskiej (obecnie nr 13) był ławnik krakowski Grzegorz Pucek, kilka pokoleń później na terenie Krakowa działał budowniczy – *magister artis murata* Dominik Puczek (Pucek), straszy cechu budowlanych i przysięgły wiertelnik miejski, który zapisał się w historii Krakowa wyrysowanym przed 1773 rokiem planem miasta – być może były to związki krwi z kilkadziesiąt lat wcześniej żyjącymi Puczkami kleparskimi.

Clariſſimo Domino Staniſlao Puczek,
Viro Proconſulari,
Et Catharinæ, Parentibus piè in Domino vita defunctis,
Andreas Puczek,
Parentum memoriæ ſtudioſiſſimus,
Hoc poſuit monumentum.

En chariſſimus filius cineres texit Genitorum,
Quod potuit præſtus præſtitit officium.
Clara virtutis cultores ambo fuêre,
Et cari cunctis, & pietate graues.
Hæredes cæli dicendi tale Supremo,
Jus cæli Domino dandi cuique pio.

Mortui Anno Domini, ille 1616. die 12. Maij, ætatis ſuæ 59. hæc Anno Domini, 1628. die 14. Iunij, ætatis 50.

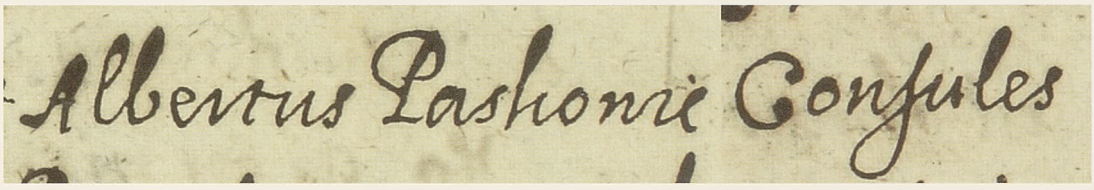
Z wydanego w 1655 roku dzieła Szymona Starowolskiego Monumenta Sarmatarum: *podano tam treść zaginionego już epitafium zmarłego w 1616 roku rajcy i burmistrza Stanisława Puczka oraz zmarłej w 1628 roku jego żony Katarzyny, pochowanych w kościele św. Floriana w Kleparzu, gdzie epitafium wystawił rodzicom syn Andrzej (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 22594 III Mag. St. Dr., s. 178)*

Źródła i literatura:
KL 6, s. 233–233v, 246, 280v, 359v, 477, 673v–674, 700; KL 10, s. 363–364, 386, 629, 686; Starowolski 1655, s 178; Follprecht 2005, s. 79, 82, 124, 233.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

122. Wojciech Paskowicz
rajca 1609–1616
burmistrz 1610, 1613, 1614

Albertus Paszkowic (Paszkowicz, Paskowic)
Trzykrotnie odnotowywany jako burmistrz kleparski, rajca wzmiankowany do roku 1616. W latach 1613–1616 wybierany przez kleparską radę miejską na funkcję prowizora szpitala św. Floriana w Kleparzu; funkcję tę pełnił wespół z rajcą Stanisławem Puczkiem (nr 121). W roku 1623 odnotowano Jana i Krystynę, dzieci zmarłego rajcy; ich opiekunami byli rajcowie kleparscy Jan Przeocznicki (nr 124) i Baltazar Kuncz (nr 134). W roku 1632 i 1649 w rejestrach gospód w Kleparzu wzmiankowany został dom położony przy ul. Długiej, tyłem do jurydyki Biskupie, własność Jana Paszkowicza zwanego Pajączek – jest on zapewne tożsamy z Janem, synem rajcy Wojciecha Paskowicza.

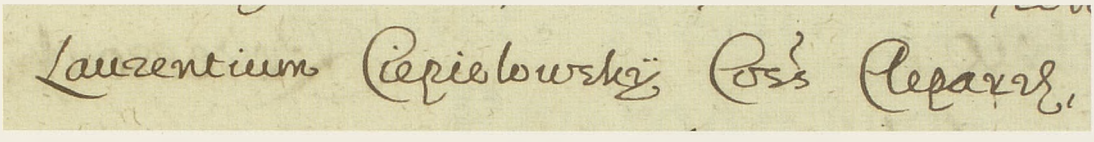
Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1611–1617: fragment wpisu z 1615 roku dotyczącego sprawy z udziałem Wojciecha (Albertusa) Paskowicza, rajcy kleparskiego, występującego tu w roli prowizora szpitala św. Floriana w Kleparzu – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 10, s. 629)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 359v, 432, 487v, 525, 673, 700; KL 10, s. 386, 686; Teut. 70, s. 13–14; Follprecht 2005, s. 123, 233.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

123. Wawrzyniec Ciepielowski
rajca 1609–1612
burmistrz 1612

Laurentius Ciepiel (Ciepiela)
Podczas stwierdzonego sprawowania urzędu rajcowskiego w latach 1609–1612 odnotowany jako burmistrz kleparski tylko w 1612 roku, jednak przyjąć należy, że w radzie zasiadał już wcześniej i przynajmniej w pierwszym roku po objęciu godności rajcowskiej winien otrzymać powołanie do rady urzędującej. Prawdopodobnie był synem mieszczanina kleparskiego Grzegorza Ciepielowskiego i Zofii, po śmierci męża Grzegorza powtórnie wyszłej za mąż za Stanisława Będkowskiego – ten ostatni byłby wówczas ojczymem Wawrzyńca; Będkowscy mieli dom *na Wale wielkim od Mikołajskiej Bramy ku Kleparzowi idąc*. Wawrzyniec Ciepielowski był żonaty z Małgorzatą. Możliwe, że miał rodzinnie powiązania ze współcześnie zamieszkałymi w Krakowie Ciepielowskimi, z których wywodził się zmarły w 1621 roku kupiec i rajca krakowski Joachim Ciepielowski.

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1611–1617: fragment wpisu z 1612 roku dotyczącego sprawy z udziałem Wawrzyńca Ciepielowskiego, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 10, s. 358)

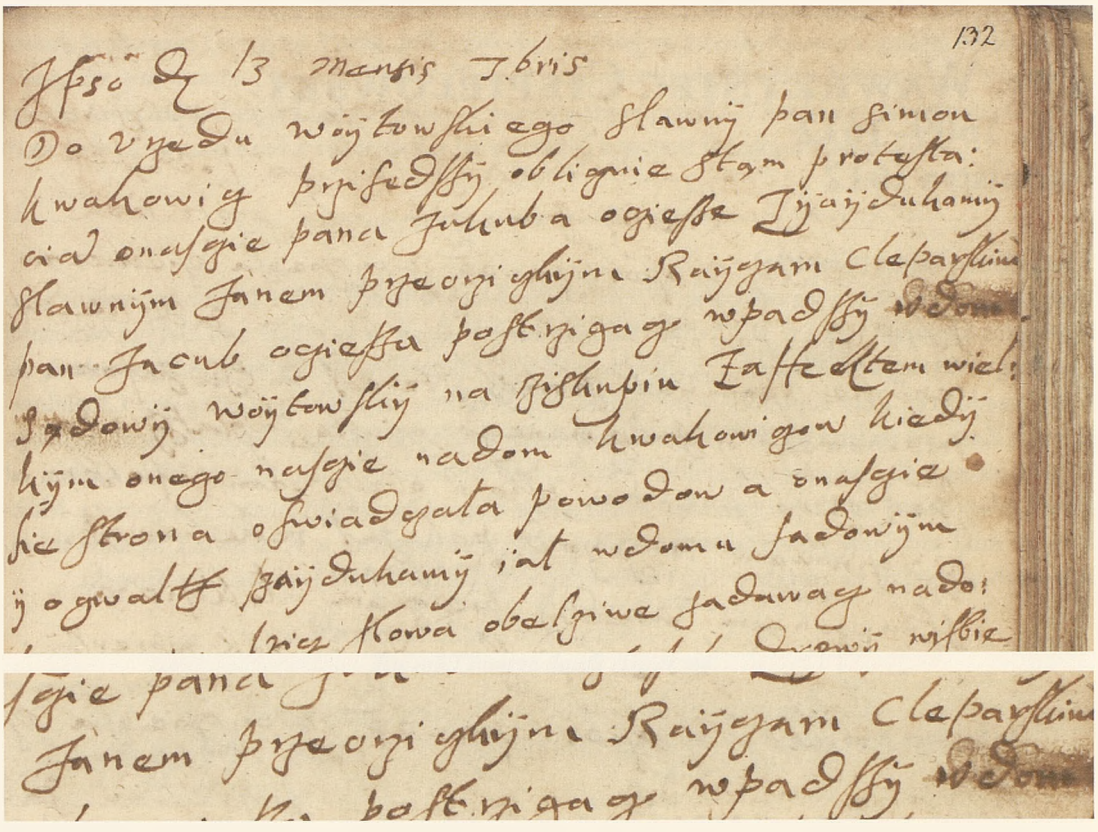
Źródła i literatura:
KL 6, s. 350v, 373, 583v, 698, 713; KL 10, s. 71, 195, 195, 358; Teut. 70, s. 20; Follprecht 2005, s. 116; *Poczet* 2010, s. 534.

124. Jan Przeocznicki
rajca 1611–1640
burmistrz 1612, 1614

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

Przeorzecki (Przerzecki)

Krawiec, w 1611 roku senior cechu krawców kleparskich, zapewne z tej pozycji wszedł w tymże roku do rady miejskiej Kleparza. W myśl zasady dożywotności tego urzędu rajcą był aż do roku 1640, jednak jego aktywność na miejskim forum była odnotowywana tylko w pierwszych latach urzędowania – w latach 1612 i 1614 pełnił funkcję burmistrza Kleparza. Zaznaczyć jednak należy liczne ubytki w księgach miejskich z tamtych lat. W roku 1616 Jan Przeocznicki procesował się przed Sądem Wyższym Prawa Magdeburskiego na Zamku Krakowskim ze szlachetnym Janem Janowicem o otwarcie przez tegoż rotułu królewskiego w sprawie dotyczącej zmarłego rajcy kleparskiego Wojciecha Boguckiego (nr 113) i wdowy po nim Anny. Do Jana Przeocznickiego należał dom z zajazdem i ze stajnią na siedemdziesiąt koni, usytuowany przy ul. Długiej, po stronie rynku. W 1649 roku jest to już dom półmurowany, ze stajnią na trzydzieści koni i trzy wozy podróżne. W 1640 roku Jan Przeocznicki poślubił wiele młodszą od siebie szlachciankę Annę Raczyńską i niebawem zmarł. Wdowa w roku 1645 poślubiła Wojciecha Czechowskiego z Trzebnicy. Opiekunami prawnymi dzieci po rajcy stali się koledzy z rady: Wojciech Paskowicz (nr 122) i Baltazar Kuncz (nr 134). W roku 1677 Anna *primo voto* Przeocznicka sporządziła testament, w którym oświadczyła: *Ja Anna Przeorzecka niegdy Raycyna Kleparska będąc od Pana Boga teraźniejszą złożona chorobą z której żebym miała pozostać żadnej nadziei nie mając tę moją wolę ostatnią czynię takową* [...] *ciało ziemi skąd przyszło do pogrzebu oddać* [...] *dobra zaś moje dać ubogim, tak rozporządzam.* Znamienna jest tu ekspozycja godności żony rajcy – rajczyni miejskiej, mimo upływu prawie trzydziestu lat od zgonu pierwszego męża i kolejnego zamążpójścia.

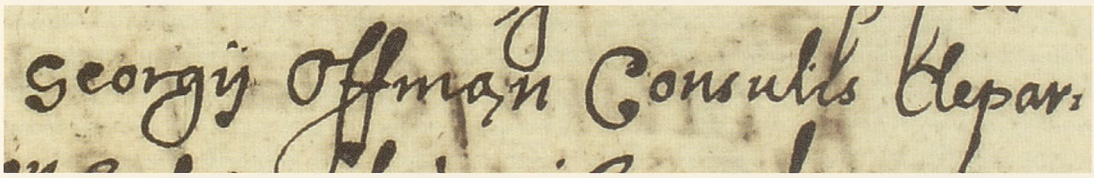
Z księgi protokołów sądu wójtowskiego jurydyki Biskupie obejmującej lata 1615–1629: fragment wpisu z 1625 roku dotyczącego sprawy wytoczonej przez rajcę Szymona Kwakowicza (nr 132) przy udziale rajcy Jana Przeocznickiego, przeciwko Jakubowi Ogiesie (Ociesza), przyszłemu wójtowi biskupskiemu, o gwałt domowy – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-20, s. 132)

Źródła i literatura:
M 1, s. 308, 315, 320, 330, 332–334, 340, 369; Jur. I-20, s. 131v–132; KL 6, s. 597v, 618v–619, 619, 641v, 700, 807v; KL 10, s. 16, 195, 219, 274, 629, 687, 741; KL 11, s. 8; KL 14, s. 269–271; Teut. 70, s. 13–14, 17, 285, 592; Follprecht 2005, s. 128, 236.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

125. Jerzy Offman
rajca przed 1614
burmistrz przed 1614

Georgius Offmann
Rzeźnik. Odnotowany w 1614 roku w kleparskiej ławie miejskiej jako nieżyjący już rajca. Wtedy to owdowiała żona Anna sporządziła inwentarz pozostawionych rzeczy, wśród których między innymi wymienione zostały: *szkatułka podróżna, w której flaszek sześć, półbączek niezły z ładownicą zieloną i z prochownicą starą złą, kord niezły, toporów sześć, nożów cztery, siodło kurdybanowe niemieckie, lichtarz mosiądzowy o sześciu rurkach, mięsa wieprzowego siedem sztuk, bielu wieprzowego sztuk trzynaście, sadeł dwadzieścia i pięć*. I jeszcze: *para wołów po Nieboszczyku zostało za złotych czterdzieści, za które woły czeladnik na imię Stanisław pieniądze wybrawszy uciekł y z pieniędzmi*. Możliwe, że scheda ta przepadła, bo jeszcze w tym samym roku rajca Karol Kanesius (nr 119) i ławnik Maciej Terlikowski, egzekutorzy testamentu zmarłego Michała Szarffa, prawdopodobnego ojca przyszłego rajcy Jana Szarffa (nr 148), sądownie zajęli całość dóbr ruchomych i nieruchomych po Jerzym Offmanie.

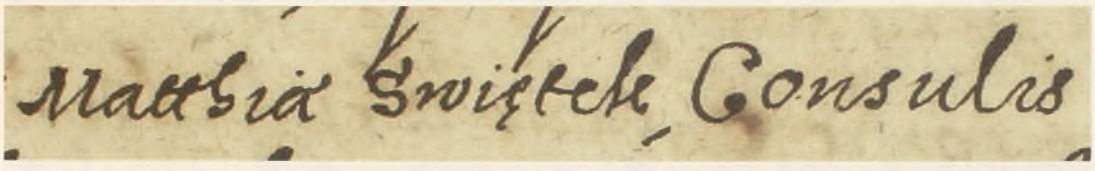
Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1611–1617: fragment wpisu z 1616 roku, dotyczącego sprawy z udziałem Anny, wdowy po Jerzym Offmanie, rajcy kleparskim, związanej z sekwestrem założonym na dobrach ruchomych i nieruchomych jej zmarłego męża – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 10, s. 687)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 691, 772v–773v; KL 10, s. 515, 687.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

126. Maciej Świętek
rajca przed 1615
burmistrz przed 1615

Mathias Świętek *lapicida*
Murarz, kamieniarz. Wzmiankowany w 1615 roku jako zmarły już rajca kleparski, stąd historia jego aktywności w mieście nie jest znana. Wdowa po nim, Katarzyna, wyszła powtórnie za mąż za rajcę kleparskiego Jana Kaszubę (nr 117). Maciej Świętek pozostawił dwóch synów, Macieja i Stanisława. W nowym stadle założonym przez Katarzynę stali oni po stronie matki w kończących się przed urzędem wójtowsko-ławniczym wybuchowych konfliktach z jej mężem, a ich ojczymem Janem Kaszubą.

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1611–1617: fragment wpisu z 1615 roku dotyczącego sprawy pobicia Katarzyny, wdowy po Macieju Świętku, kamieniarzu, rajcy kleparskim, przez aktualnego jej męża, rajcę Jana Kaszubę (nr 117) – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 10, s. 607)

Źródła i literatura:
KL 6, s. 825v; KL 10, s. 607.

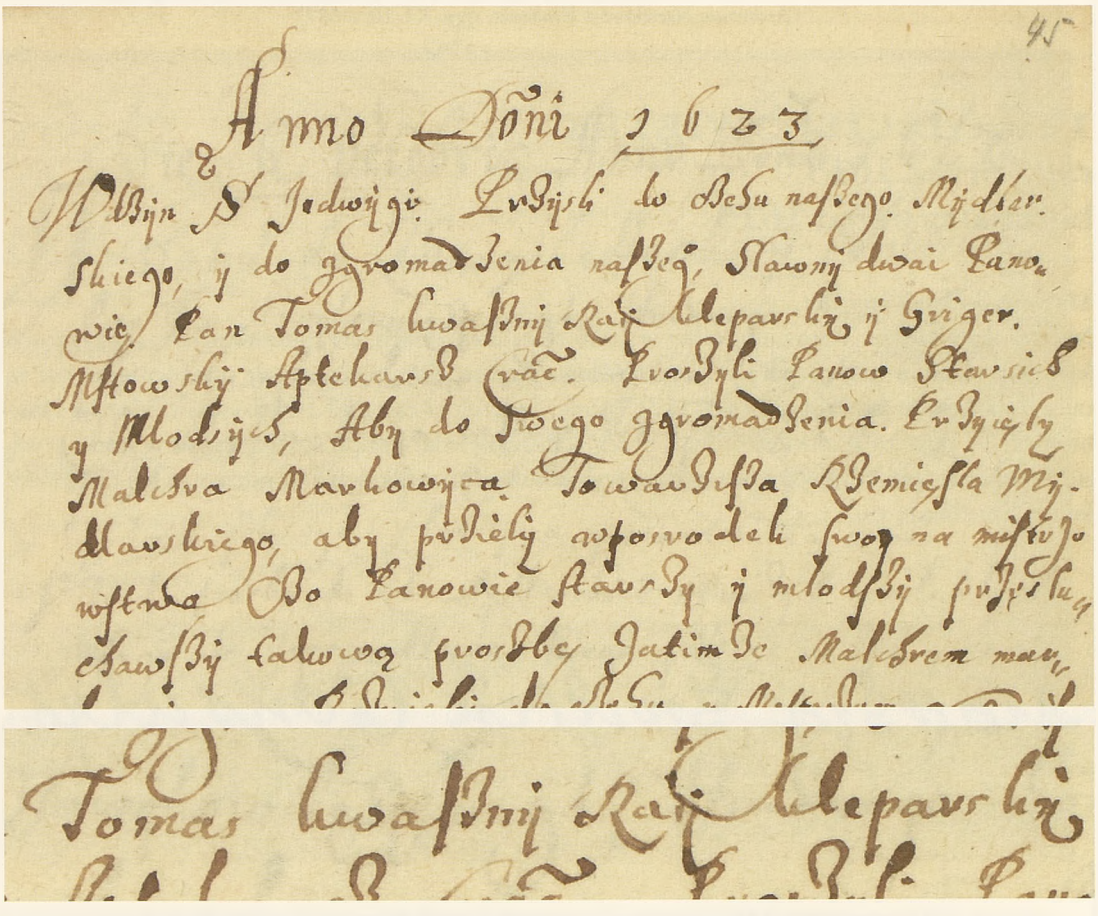
127. Tomasz Kwaśny

rajca 1615–1641
burmistrz przed lub w 1640

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

Tomas Kwaszny

Wieloletni rajca kleparski, bardziej aktywny w toczeniu sporów sądowych niż w działaniach na urzędzie. Nie odnaleziono potwierdzenia jego udziału w radzie urzędującej-burmistrzowskiej, w której musiał zasiadać choćby w roku powołania do rady miejskiej. Odnotowany natomiast w roku 1627 jako wójt kleparski. W 1615 roku wiódł przed sądem wójtowskim spór z Walentym Kalbarowicem, mieszczaninem i postrzygaczem kleparskim, w roku 1618 pozywał przed sąd radziecki rajcę Wawrzyńca Kowalika (nr 131), który jednak unikał stawiennictwa przed oblicze rady – dziesięć lat później Tomasz Kwaśny otworzył testament po zmarłej Zofii Kowalik, wdowy po tym rajcy. W roku 1632 prowadził w imieniu swoim i innych mieszczan kleparskich spór przed sądem wielkorządowym z rajcą kleparskim Tomaszem Smolińskim zwanym Młodzik (nr 141) w sprawie dotyczącej praw do handlu solą. Z kolei w roku 1640 Anna Paluszkiewiczowa, żona mieszczanina kleparskiego, złożyła przeciw niemu skargę do sądu wojewodzińskiego o uczynienie gwałtu w jej domu. Sądowemu *urzędnikowi pokazała drzwi na zadzi świeżo porąbane i połupane siekierą przez Pana Tomasza Kwaśnego Rajcę Kleparskiego* [...] *tak że się zawiasy żelazne powyginały.* Rajca miał pretensje o bliżej nieokreślone pieniądze, a przy okazji córce Paluszkiewiczowej uczynił *sromotę mówiąc iże mu ukradła postaw sukna, chłopcu także siadłszy za stołem ten Pan Kwaśny chciał w gębę dać.* Tomasz Kwaśny był właścicielem domu złożonego z izby, komory i piwnicy, położonego w nieistniejącym już pasie zabudowy w rejonie dzisiejszej ul. Basztowej. Odnotowano jego córkę Małgorzatę. Zmarł w roku 1641 lub następnym.

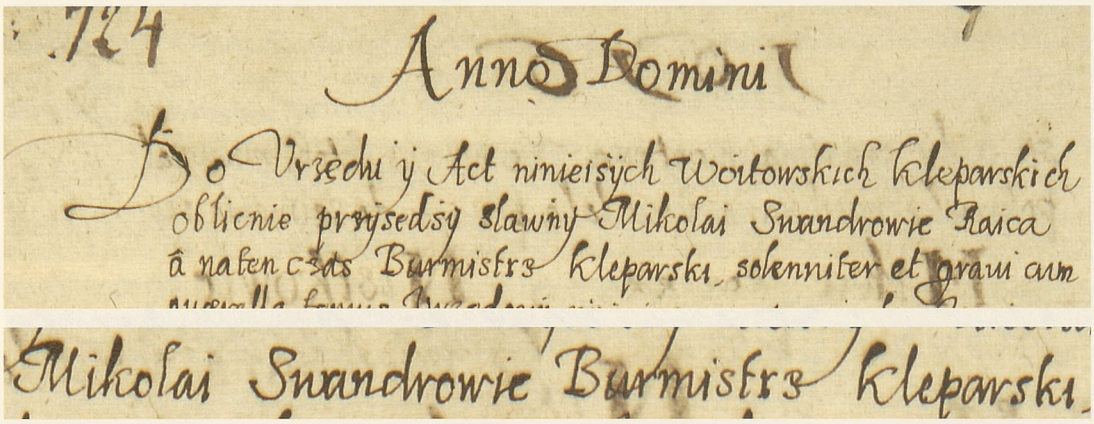
Z akt cechu mydlarzy krakowskich obejmujących lata 1547–1839: wpis z 1623 roku dotyczący wniosku Malchra Markowica o przyjęcie do cechu, czemu rekomendacji udzielił Tomasz Kwaśny, rajca kleparski – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 3078, s. 45)

Źródła i literatura:
KL 10, s. 673, 711, 812, 818; KL 115, s. 150; rkps 35, s. 498–500; rkps 3078, s. 45; Teut. 70, s. 277, 449, 536, 624, 649, 708–709, 713, 895, 918–919, 985; Teut. 71, s. 393–394; Follprecht 2005, s. 199.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

128. Mikołaj Swandrowicz
rajca 1616–1618
burmistrz 1616

Nicolaus Swandrowic (Szwander, Szwandrowic)
Rajca kleparski odnotowany w latach 1616–1618, wcześniej ławnik w latach 1612–1615. W roku 1616 mieszczanin Jan Podwalkowic został wezwany do domu ówczesnego burmistrza Mikołaja Swandrowicza, gdzie ten urzędowo rozpatrywał spór o dług, *z nożem w ręce dopuścił się zamachu na burmistrza koniecznie chcąc go przebić i tym samym zgładzić ze świata*, czemu przeszkodził przypadkowo będący tam brat burmistrza. Nie zapobiegło to jednak dalszym ekscesom: *Podwalkowic* [...] *małżonkę burmistrza porwawszy w poły u pieca stojącą* [...] *o ławę tak haniebnie cisnął* [...] *aż się na niej podkaska i fartuch oberwał.*

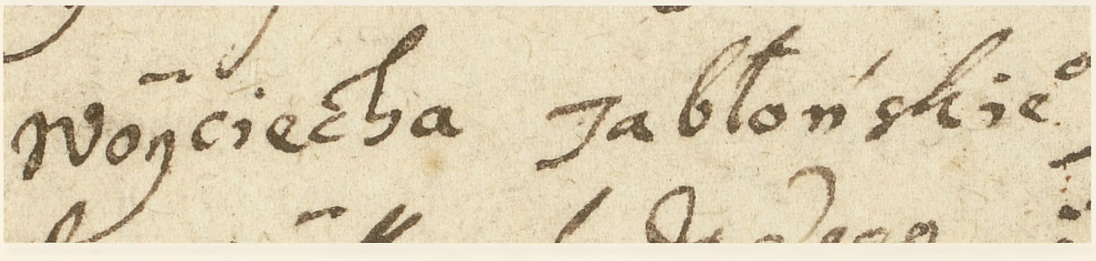
Z kleparskiej księgi wójtowskiej obejmującej lata 1611–1617: początkowy fragment wpisu sprawy z 1616 roku wytoczonej przez Mikołaja Swandrowicza, burmistrza, Janowi Podwalkowicowi o napaść – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 10, s. 724–725).

Źródła i literatura:
KL 10, s. 273, 415, 524, 607, 724–725, 743–744, 747, 755–756, 777; KL 115, s. 186; Korniak 2004, s. 53.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

129. Wojciech Jabłoński
rajca 1616
burmistrz przed lub w 1616

Albertus Jablonsky
Rajca kleparski stwierdzony w księdze sądu wójtowskiego jurydyki Biskupie – w księgach kleparskich w okresie tym (po pożarach) występuje poważna luka. Wojciech Jabłoński wraz z rajcą Karolem Kanesiusem (nr 119) reprezentowali w 1616 roku Kleparz w sprawie dotyczącej czopowego za piwo częstochowskie, toczonej przed biskupskim wójtem.

Z księgi protokołów sądu wójtowskiego jurydyki Biskupie obejmującej lata 1615–1629: fragment wpisu z 1616 roku dotyczącego sprawy o czopowe za piwo częstochowskie, w której to sprawie Kleparz reprezentowali rajca Karol Kanesius (nr 119) i rajca Wojciech Jabłoński – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-20, s. 9v)

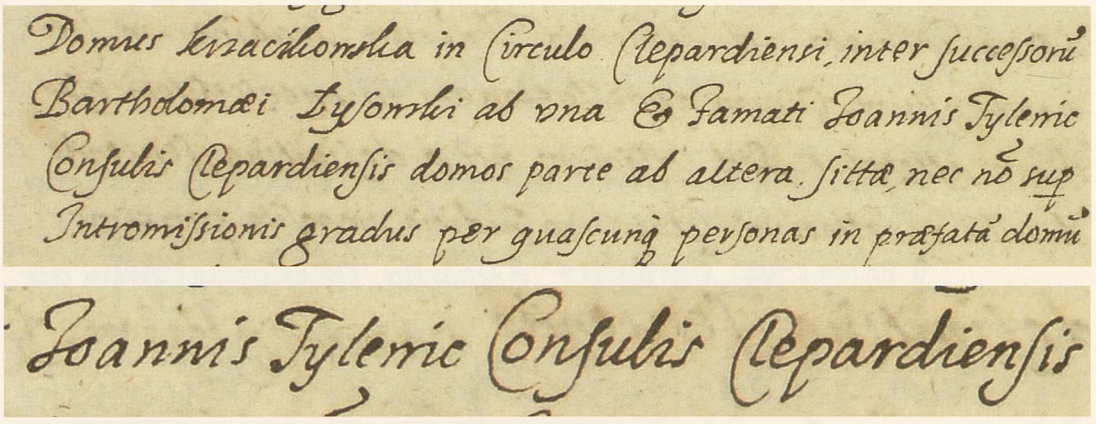
Źródła i literatura:
KL 6, s. 825v; KL 10, s. 607.

130. Jan Tylewicz
rajca 1616
burmistrz przed lub w 1616

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Joannes Tylewic

Rajca odnotowany w 1616 roku, wcześniej, w roku 1615, stwierdzony w ławie miejskiej. Był właścicielem domu położonego w rynku, obok domu, o który w tym czasie procesował się franciszkanin Wojciech w imieniu swoim i konwentu. Podczas wielkiej pożogi, która nawiedziła Kleparz w 1615 roku, dom Jana spłonął, w raporcie specjalnej komisji zapisano: *dom Jana Tylewicza przysiężnika kleparskiego ze wszytkiem do gruntu zgorzał*. Niebawem po nim w radzie miejskiej wystąpi Kasper Tylewicz (nr 140), możliwe, że syn Jana, a prawie wiek później Jan Tyliński (nr 177), ale w tym przypadku zbieżność w brzmieniu nazwisk może być przypadkowa.

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1611–1617: fragment wpisu z 1616 roku dotyczącego sprawy z udziałem Jana Tylewicza, rajcy kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 10, s. 779)

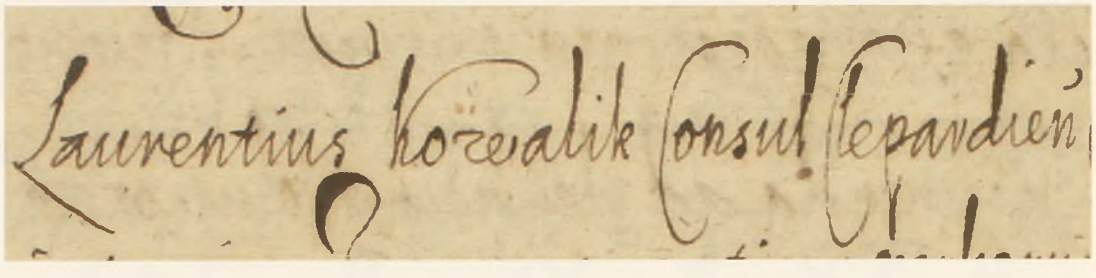
Źródła i literatura:
KL 10, s. 779; Teut. 70, s. 176.

131. Wawrzyniec Kowalik
rajca 1616, 1618
burmistrz przed lub w 1618

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Laurentius Kowalik

Potwierdzony na urzędzie rajcy w latach 1616 i 1618. Był wójtem kleparskim, roku sprawowania tego urzędu w ubogich z tego okresu archiwaliach nie sposób ustalić. W roku 1627 już nie żył. W tymże roku zmarła jego żona Zofia, jej testament otwierał rajca i wójt Tomasz Kwaśny (nr 127), a syn Hiacynt, krawiec, procesował się przed sądem wielkorządowym, jako sukcesor po ojcu, z mieszczaninem kleparskim Wojciechem Hadszowskim zwanym Kwapriszowic, ławnikiem kleparskim.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1618–1785: fragment dokonanego w 1618 roku wpisu dokumentującego, że pozwany przez rajcę Tomasza Kwaśnego (nr 127) w nieznanej sprawie Wawrzyniec (Laurentius) Kowalik, rajca kleparski, nie stawił się przed sądem radzieckim na wyznaczony termin zawity – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 115, s. 150)

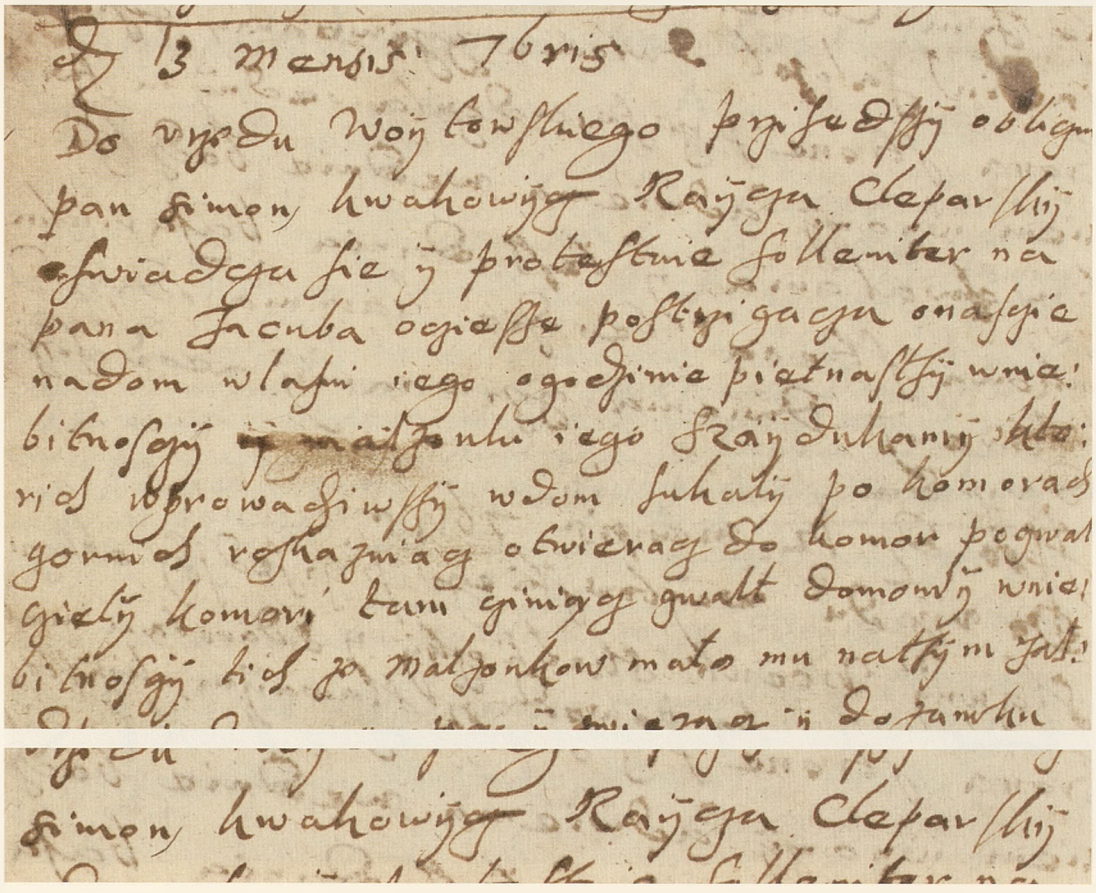
Źródła i literatura:
KL 10, s. 781; KL 115, s. 150; Teut. 70, s. 232–233, 277.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

132. Szymon Kwakowicz
rajca 1618–1650
burmistrz 1637, 1643

Simon Kwakowic

Kupiec, jeden z nielicznych przedstawicieli tej profesji w kleparskiej radzie miejskiej. Na urzędzie rajcowskim odnotowany został po raz pierwszy w 1618 roku, mógł jednak być rajcą już wcześniej. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał co najmniej w latach 1637 i 1643, w latach 1629–1630 z wyboru rady miejskiej pełnił urząd wójta kleparskiego. Był właścicielem okazałego domu położonego przy ul. Długiej, od strony jurydyki Biskupie. Podczas sporządzania w 1632 roku rejestru gospód przed sejmem koronacyjnym Władysława IV Wazy wyliczono tam: *w sieni dwa kramy żelazny i miecznicy, sklepik mały, izdebka za apteczką* [spiżarnią], *izba wielka, izdebka z sionką, na górze izdebek 3, indergmachów* [oficyn] *2 w tyle z zawarciem i komorami, piwnic 3*. W analogicznym rejestrze z 1649 roku dom ten jest już określony jako „kamienica". Szymon Kwakowicz był żonaty z Elżbietą, wzmiankowaną w 1623 roku. Zmarł w 1650 lub 1651 roku, podczas zarazy. Jego służący relacjonował później do ksiąg miejskich: *podczas powietrza, gdy wszyscy w domu pana Kwakowicza wymarli, jam tam został w zawarciu, pilnując wszystkiego, ażeby się jaka szkoda w tych dobrach nie stała*. Nie wytrwał jednak w uczciwości, za namową niejakiej pani Jackowej Garbarki powynajdywał i powykopywał w domu złota, srebra i pieniądze. Z ziemi, z muru, zza komina, z garnków, chust i konwi zabrał srebrne talary, łyżki, kubki, pierścionki, złote łańcuszki, dukaty i sznury pereł, kładąc je do cebra z wodą, aby obmyć z zarazy. W następnych latach po zgonie Szymona Kwakowicza i otwarciu jego testamentu trwały sądowe spory o spadek po nim.

Z księgi protokołów sądu wójtowskiego jurydyki Biskupie obejmującej lata 1615–1629: fragment wpisu z 1625 roku dotyczącego sprawy Jakuba Ocziessy, mieszkańca jurydyki Biskupie, późniejszego wójta tamtego gruntu, który naszedł dom Szymona Kwakowicza, „czyniąc gwałt" – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-20, s. 131v)

Źródła i literatura:
M 1, s. 317, 346, 355, 357–359, 373; KL 10, s. 714; KL 11, s. 190, 208–209, 342–345; KL 13, s. 8; KL 31, s. 9, 94; KL 115, s. 150, 273; Jur. I-20, s. 131v–132; Teut. 70, s. 83, 405, 455, 467, 518, 530; Teut. 71, s. 351, 1160; PPK II-3, s. 1493; Kracik 1993, s. 175–176; Follprecht 2005, s. 123, 233.

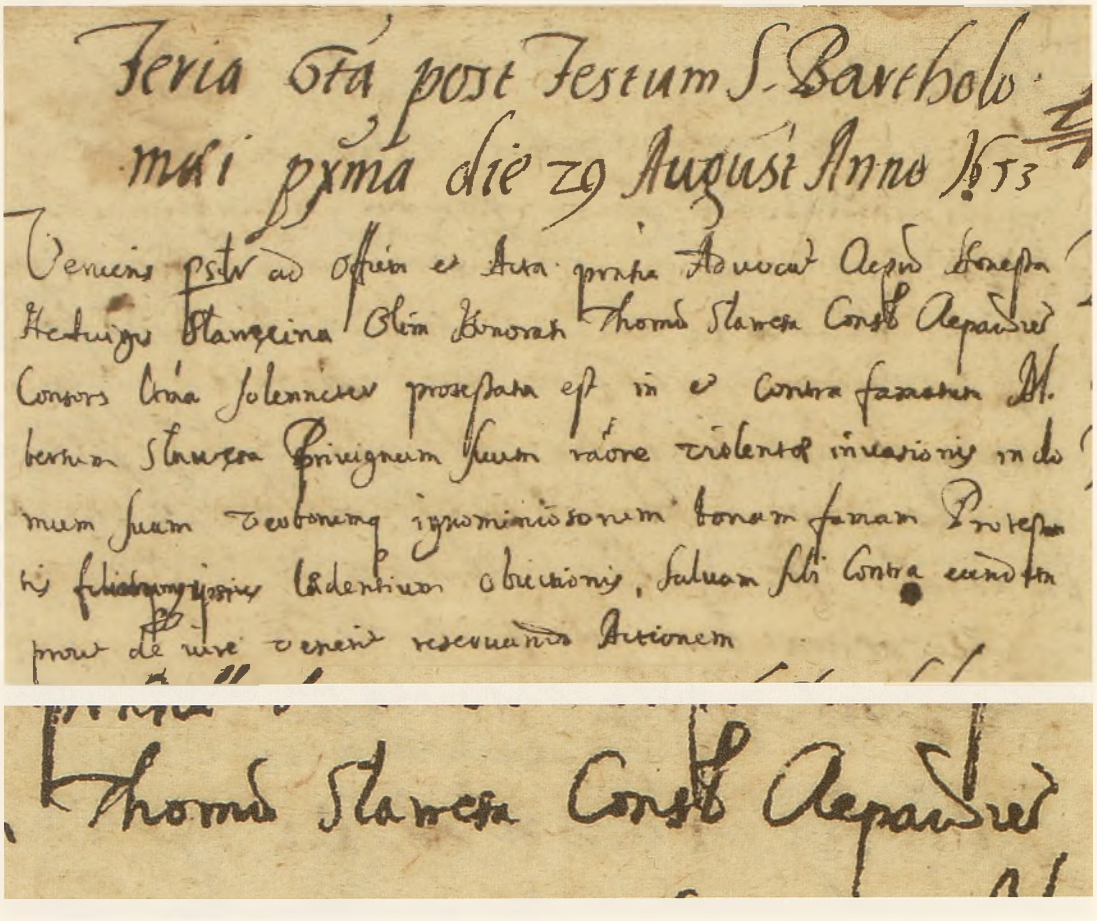
133. Tomasz Sławęta

rajca 1623–1651
burmistrz 1651

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

Thomas Sławeta

Karczmarz, jak większość zamożniejszych mieszczan kleparskich prowadzący zajazd. W radzie miejskiej kleparskiej wzmiankowany w latach 1623–1651, jednak nie udzielał się w szczególny sposób na niwie urzędowej. Jednorazowo odnotowany w 1651 roku jako pełniący funkcję burmistrza Kleparza. Należał do niego dom położony przy rynku, na pierzei od strony ul. Długiej, złożony z izby, dwóch komór, dwóch sklepów (parterowych pomieszczeń ze sklepieniami), oficyny i piwnicy, ze stajnią na osiem koni i własną studnią. Tomasz Sławęta miał też drugi dom w rynku, na północnej pierzei dzisiejszego rynku kleparskiego i pl. Matejki – był to niewielki dom wjezdny, czyli zajazdowy, ze stajnią na cztery konie. Pożar w 1632 roku dotknął właśnie zabudowę tego rejonu. W roku 1651 Tomasz Sławęta zabezpieczył na swoim domu kwotę na uposażenie dla zakrystiana kościoła św. Floriana. Żonaty z Jadwigą, z domu Zarębianką, być może córką lub wnuczką rajcy Wojciecha Zaręby (nr 109). Zmarł między 1651 lub 1652 rokiem – wdowa Jadwiga Sławęcina już w roku 1653 została odnotowana jako powtórnie zamężna z Wawrzyńcem Stombińskim. W tymże roku pozwała syna drugiego męża, a swego pasierba, do sądu wójtowskiego za najście na jej dom. Tomasz Sławęta pozostawił też córkę Annę. W roku 1674 wystąpiła ona wraz z matką Jadwigą i ojczymem Wawrzyńcem przed kleparską ławą sądową w sprawie gruntu od lat pozostającego w rekach Sławętów, stąd zwanego gruntem Sławęcińskim.

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: początkowy fragment wpisu z 1653 roku dotyczącego sprawy z wniosku Jadwigi Sławęciny, wdowy po Tomaszu Sławęcie, rajcy kleparskim, przeciwko Wojciechowi Stombińskiemu, pasierbowi, który naszedł na jej dom – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 11, s. 447)

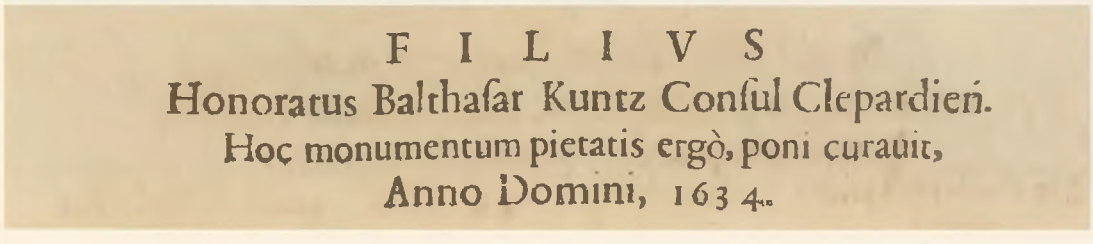
Źródła i literatura:
KL 11, s. 352, 447; KL 14, s. 224; KL 31, s. 10; KL 115, s. 197, 208; Teut. 70, s. 3; Teut. 71, s. 810–811; Smoniewski 1868, s. 47; Follprecht 2005, s. 121–122, 235.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

134. Baltazar Kuncz
rajca 1623–1642
burmistrz 1630

Balcer Kunc (Kuntz, Konc)

Stolarz i snycerz, twórca szeregu ołtarzy kościelnych. Urodzony około 1575 roku, zmarł po 1642 roku, syn Jana, mieszczanina kleparskiego, i Barbary, brat Sebastiana i Wojciecha (nr 145), także stolarzy, po ojcu cieśli i stolarzu, szczycącym się pracami na rzecz dworu królewskiego. Po śmierci ojca w 1588 roku ojczymem Baltazara i jego braci stał się były uczeń Jana Kuncza, stolarz Stanisław Szlosser. Baltazar po nauce stolarki u ojca kształcił się w snycerstwie we Wrocławiu, po powrocie prowadził warsztat w Kleparzu. Około 1618 roku wykonał główny ołtarz w kościele św. Marka w Krakowie, utrzymany w późnorenesansowej stylistyce. W roku 1619 oddał główny ołtarz w kościele Klarysek w Starym Sączu, w tym samym roku na zlecenie starszych Bractwa Najświętszego Sakramentu wykonał nowy ołtarz w brackiej kaplicy św. Anny w kościele Bożego Ciała w Kazimierzu. Z kolei w 1630 roku w kościele Krzyża Świętego w Krakowie wykonał boczny ołtarz w stylu barokowym. W tym samym roku wraz z bratem Wojciechem sporządził sprzęty apteczne i meble dla krakowskiego aptekarza Stanisława Jędrzejowicza. W latach 1634–1635 wraz z innymi stolarzami wiódł spór z Fabianem Mollerem, snycerzem gdańskim przybyłym do Krakowa, któremu zarzucano brak uprawnień do robót snycerskich. Na tle tego sporu można przypuszczać, że Baltazar brał udział w modernizacji wnętrza bazyliki jasnogórskiej. Aktywność zawodową łączył z zasiadaniem we władzach miejskich. Co najmniej od 1623 roku był rajcą kleparskim. W roku 1630 został odnotowany w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Wtedy to Szymon Brzygłos (nr 143), ławnik kleparski i przyszły rajca, oraz Joachim Głobowski, mieszczanin, jako starsi cechu siodlarzy wystąpili do rady ze skargą na ówczesnego burmistrza Baltazara Kuncza. Oto w cechu siodlarzy wykryto, że jeden z braci, przybyły z Wielkopolski Bartosz Koloni, został przyjęty do cechu na podstawie sfałszowanych dokumentów mistrzowskich, a nadto ma w poznańskim żyjącą małżonkę, podczas gdy w Kleparzu pojął inną za żonę, a po jej śmierci ożenił się kolejny raz. Jak podali, *nie ma świecie żadnej rzeczy, a mianowicie złej, tak tajemnej, żeby kiedykolwiek wyniść nie miała, Pan Bóg też dłużej tego złego cierpieć i taić nie chciał*, więc udało się uzyskać decyzję burmistrza Tomasza Smolińskiego (nr 141) o aresztowaniu fałszywego majstra i bigamisty. Jednak zastępujący Smolińskiego burmistrz Baltazar Kuncz *takowego zbrodnika z więzienia wolno wypuścił i sprawy przeciwko nie ma, dziś na Ratuszu Kleparskim od pomienionego cechu przed sąd przypuścić nie chciał* [...] *dając z siebie zły, a bardzo nieprzystojny przykład*. Baltazar Kuncz był wraz z rajcą Janem Przeocznickim (nr 124) opiekunem prawnym dzieci po zmarłym rajcy Wojciechu Paskowiczu (nr 122), reprezentując ich interesy w procesie o spadek toczonym przed sądem wielkorządcy krakowskiego w 1623 roku. Baltazar Kuncz żonaty był z Barbarą Piszczarkówną, odnotowaną w tym małżeństwie już w 1611 roku. Był właścicielem domu położonego przy ul. Długiej, zakupił też drugi dom, bez stajni, położony przy tej samej ulicy, od strony jurydyki Biskupie. W 1634 roku wystawił w kościele św. Floriana ojcu Janowi nieistniejące już epitafium. Ostatnia wzmianka o Baltazarze pochodzi z 1642 roku. Działalność Kunczów w radzie kleparskiej jeszcze przez lata kontynuował brat Baltazara, Wojciech.

FILIVS
Honoratus Balthaſar Kuntz Conſul Clepardien.
Hoc monumentum pietatis ergò, poni curauit,
Anno Domini, 1634.

Z wydanego w 1655 roku dzieła Monumenta Sarmatarum *Szymona Starowolskiego: skopiowana tam treść zaginionego już epitafium zmarłego w 1588 roku kleparzanina Jana Kuncza, wystawionego przez jego syna, rajcę i burmistrza Baltazara Kuncza, w 1634 roku w kościele św. Floriana w Kleparzu (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 22594 III Mag. St. Dr., s. 172–173)*

Źródła i literatura:
KL 6, k. 46, 154–155, 751–752, 870–871; KL 10, s. 84–85, 495–496, 498; KL 11, s. 213; KL 30, k. 304–305, 805–806, 813–814, 820; KL 147, s. 33–34; rkps 517, s. 838–840; rkps 518, s. 5–6, 13–14, 23–28, 65–66, 73; Teut. 70, s. 13–14, 17, 83, 175, 285, 592; Teut. 71, s. 222–225; Starowolski 1655, s. 172–173: Cercha 1904, t. II, s. 292; Stolot, Wenzel-Homecka 1971; Rożek 1977, s. 284; Rożek 2000, s. 104, 236, 444; Follprecht 2005, s. 123.

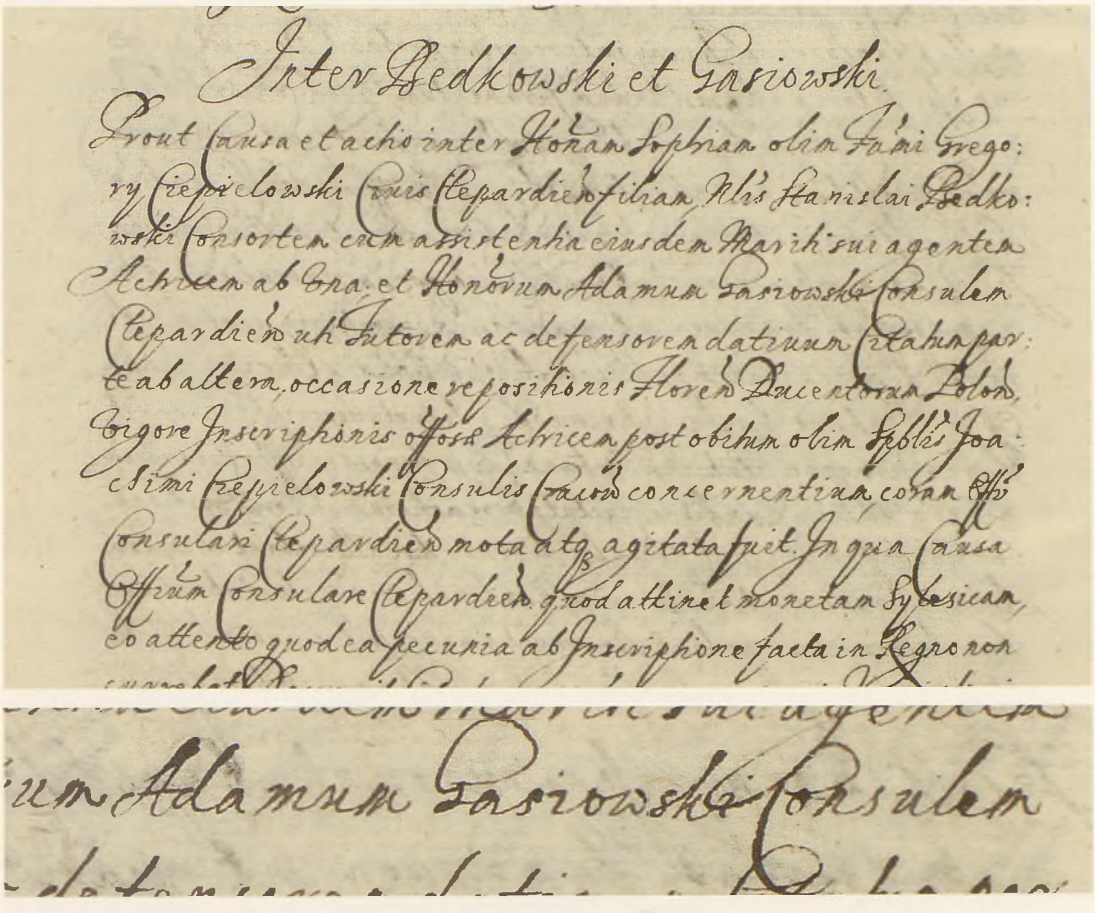
135. Adam Gaszowski zwany Czepiel

rajca 1623–1643
burmistrz 1639

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

Adamus Gasiowski *alias* Czepiel

W kleparskiej radzie miejskiej stwierdzony od roku 1623, lecz prawdopodobnie zasiadał w niej już wcześniej. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej wzmiankowany tylko w 1639 roku, jednak był aktywny w sądownictwie miejskim – w latach 1638 i 1642–1643 z wyboru rady miejskiej pełnił urząd wójta kleparskiego. W 1629 roku sprawował wraz z rajcą Tomaszem Smolińskim (nr 141) funkcję prowizora szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy. Był właścicielem sporego domu z własną studnią i browarem, położonego w nieistniejącym już pasie zabudowy w rejonie dzisiejszej ul. Basztowej i pl. Matejki. Wikłał się w spory sądowe, kilkakrotnie w różnych sprawach odnotowywany w sądzie rajcowskim i wielkorządowym, między innymi w 1623 roku w procesie z Zofią Ciepielowską, wdową po kleparzaninie Grzegorzu Ciepielowskim, prawdopodobnie ojcu rajcy Wawrzyńca Ciepielowskiego (nr 123), wówczas już zamężną ze Stanisławem Będkowskim, czy też w roku 1627 w sporze ze Stanisławem Zdunkiem, mieszczaninem kleparskim. Córka Adama Gaszowskiego Barbara poślubiła mieszczanina kleparskiego Lubczyńskiego, a po jego śmierci wyszła za mąż w 1645 roku za Hiacynta Zatorskiego z Zatora.

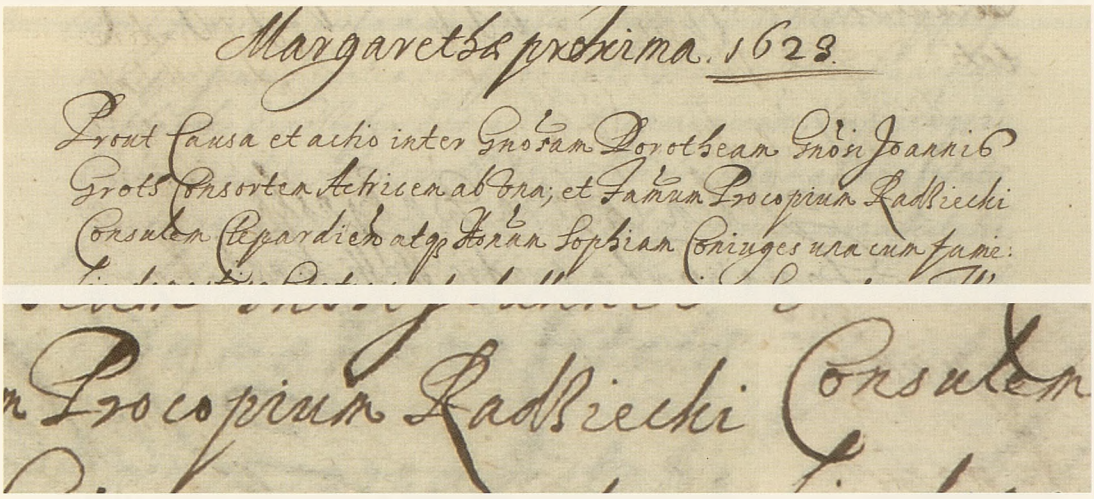
Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1623–1645: początkowy fragment wpisu z 1623 roku dokumentującego sprawę sądową między Zofią Ciepielowską, po drugim mężu Będkowską, a Adamem Gaszowskim, rajcą kleparskim – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 70, s. 20)

Źródła i literatura:
M 1, s. 315, 319, 328–329, 331, 334, 346, 349, 353, 358, 368; KL 31, s. 131; Teut. 70, s. 20, 265, 448–449; Follprecht 2005, s. 120.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

136. Prokop Radziecki
rajca 1623
burmistrz przed lub w 1623

Prokopius Radziecki
Rajca, po którym ślad zachował się jedynie w aktach sądowych wielkorządcy krakowskiego, gdzie pod rokiem 1623 uwieczniono jeden z etapów sprawy o rozliczenia pieniężne pomiędzy nim i jego żoną Zofią a Dorotą, żoną Jana Grotha. W kolejnej zapisce sądowej z akt wielkorządowych Zofia wystąpiła już jako wdowa.

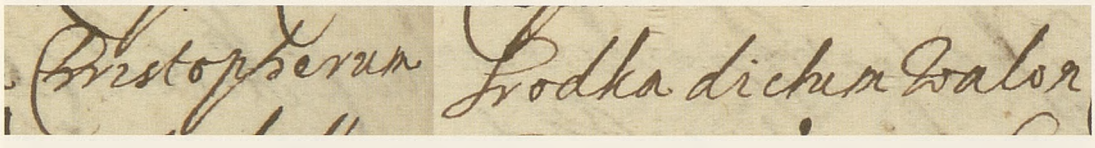
Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1623–1645: początkowy fragment wpisu z 1623 roku dokumentującego sprawę sądową między Dorotą, żoną Jana Grotha, a Prokopem Radzieckim, rajcą kleparskim, występującym wraz z żoną Zofią – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 70, s. 27)

Źródła i literatura:
Teut. 70, s. 27, 636–637.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

137. Krzysztof Srodka zwany Walon
rajca 1627–1632
burmistrz przed lub w 1632

Christoperus Srodka *dictus* Walon
Rzeźnik. W radzie miejskiej kleparskiej stwierdzony w latach 1627–1632, ze względu na stan zachowanych ksiąg nie ma możliwości określenia lat, w których zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W 1627 roku procesował się przed sądem wielkorządowym z mieszczaninem kleparskim Andrzejem Kempką. W 1629 roku wiódł wraz z żoną Jadwigą spór sądowy z rajcą Janem Czubrowskim (nr 139) o rozliczenie membrany, to jest kwitu pożyczkowego na okaziciela. W 1633 roku wzmiankowany już jako zmarły.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1623–1645: fragment wpisu z 1628 roku dotyczącego sporu sądowego między kleparzaninem Andrzejem Kempką a Krzysztofem Srodką zwanym Walon, rajcą kleparskim – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 70, s. 336)

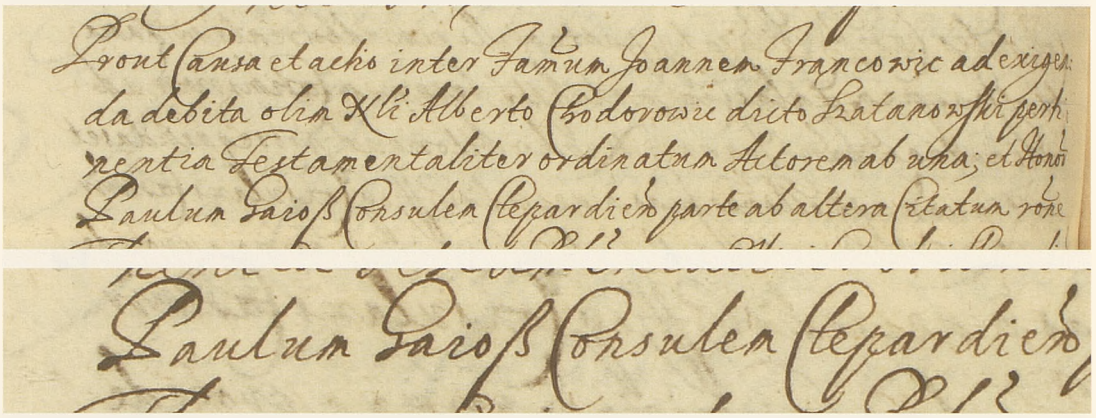
Źródła i literatura:
Teut. 70, s. 233–235, 244–245, 274, 298–299, 318, 336–337, 361–362, 397, 429, 451–452, 516, 563, 575, 598, 631, 638, 699.

138. Paweł Gajosz
rajca 1627–1628
burmistrz przed lub w 1628

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Paulus Gajos

Podobnie jak kilku innych rajców kleparskich z tego okresu (na przykład Prokop Radziecki – nr 136, Krzysztof Srodka – nr 137, Jan Czubrowski – nr 139), ze względu na zaginięcie ksiąg miejskich znany tylko z zapisków w aktach sądowych wielkorządcy krakowskiego – Paweł Gajosz, rajca kleparski, toczył w latach 1627–1628 spór z Janem Francowicem o zobowiązania obciążające masę spadkową po zmarłym Wojciechu Rodowicu zwanym Szatanowskim. W roku 1639 odnotowana została córka Pawła Gajosza Anna, żona Wojciecha Bierona.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1623–1645: początkowy fragment wpisu z 1628 roku, dokumentującego spór sądowy o obciążenie masy spadkowej po zmarłym Wojciechu Rodowicu zwanym Szatanowskim, toczony między Janem Francowicem a Pawłem Gajoszem, rajcą kleparskim – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 70, s. 372)

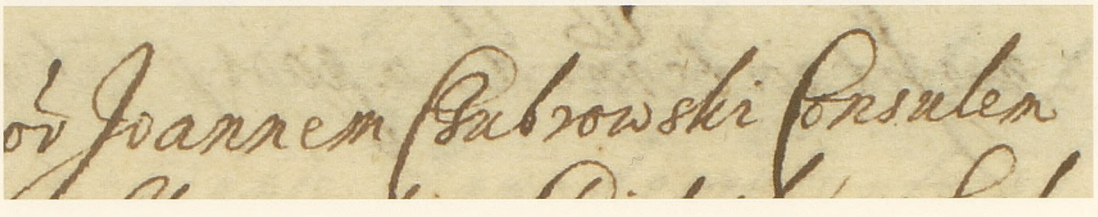
Źródła i literatura:
Teut. 70, s. 289–290, 372, 778.

139. Jan Czubrowski
rajca 1627–1629
burmistrz przed lub w 1629

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Joannes Cubrowski

Kolejny rajca, po którym ślady zachowały się tylko w aktach sądu wielkorządcy krakowskiego. W 1627 roku został w nich odnotowany, gdy tytułując się rajcą kleparskim, toczył spór z Katarzyną, żoną Ambrożego Mazurka zwanego Mienczard. W 1629 roku procesował się przed wielkorządcą krakowskim z rajcą Krzysztofem Srodką (nr 137) i jego żoną Jadwigą o rozliczenie kwitu pożyczkowego na okaziciela. W tym samym roku zmarł, a jego żona Małgorzata odnotowana została jako wdowa, gdy procesowała się z rajcą Kasprem Tylewiczem (nr 140).

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1623–1645: fragment wpisu z 1629 roku dokumentującego spór sądowy między rajcą Janem Czubrowskim a rajcą kleparskim Krzysztofem Srodką (nr 137) i jego żoną Jadwigą – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 70, s. 397)

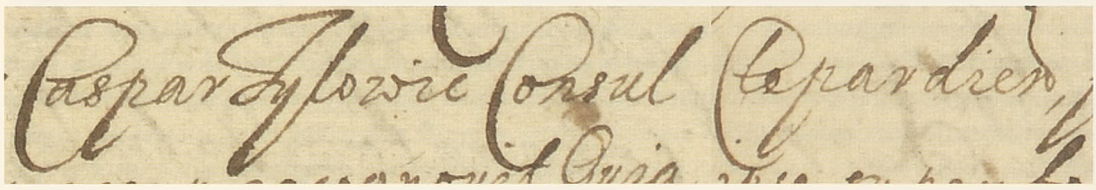
Źródła i literatura:
Teut. 70, s. 321–322, 397, 422–423, 483–485; Teut. 71, s. 205.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

140. Kasper Tylewicz
rajca 1629–1631
burmistrz 1629

Caspar Tylowic

Prawdopodobnie syn rajcy Jana Tylewicza (nr 130). W 1629 roku odnotowany został jako rajca kleparski, gdy wiódł przed sądem wielkorządcy krakowskiego spór majątkowy z Małgorzatą, wdową po rajcy Janie Czubrowskim (nr 139). Był właścicielem murowanego domu wjezdnego (czyli z zajazdem) z oficyną i dwoma stajniami na sto pięćdziesiąt koni, położonego przy rynku, pomiędzy kościołem św. Floriana a dzisiejszą ul. Basztową, sąsiadującego bezpośrednio z domem rajcy Szymona Brzygłosa (nr 143). Żonaty z Jadwigą.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1617–1652: fragment wpisu z 1629 roku dotyczącego sporu sądowego między Małgorzatą, wdową po rajcy Janie Czubrowskim (nr 139), a Kasprem Tylewiczem, rajcą kleparskim – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 71, s. 205)

Źródła i literatura: KL 77, s. 81; Teut. 70, s. 607–608; Teut. 71, s. 205, 484–485; Bieniarzówna 1994-I, s. 192; Follprecht 2005, s. 118.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

141. Tomasz Smoliński zwany Młodzik
rajca 1629–1633
burmistrz 1630

Thomas Smoleński *alias* Mlodzik

Rajca kleparski stwierdzony od roku 1629, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej odnotowany w roku 1630, w roku 1633 pełnił urząd wójta kleparskiego. Miał niewielki dom położony przy ul. Krowiej (obecnie św. Filipa). W 1630 roku podczas swojej kadencji burmistrzowskiej na wniosek starszych cechu siodlarzy, w tym przyszłego rajcy Szymona Brzygłosa (nr 143), zamknął w areszcie Bartosza Koloniego, podejrzanego o sfałszowanie papierów mistrzowskich i bigamię. W 1632 roku wiódł spór przed sądem wielkorządowym z rajcą kleparskim Tomaszem Kwaśnym (nr 127) i innym mieszczanami kleparskimi na tle praw do handlu solą. Pełnił funkcję prowizora szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy.

W 1630 roku w mieście wybucha zaraza. Krakowska rada miejska uchwaliła udzielenie zapomogi dla kleparskich obywateli zamkniętych z tego powodu w domach, jednak zapomoga ta podlega później zwrotowi do kasy miejskiej Kleparza.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1623–1645: fragment wpisu z 1632 roku dokumentującego spór między rajcą Tomaszem Kwaśnym (nr 127) i innymi mieszczanami kleparskimi a Tomaszem Smolińskim zwanym Młodzik, rajcą kleparskim – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 70, s. 624)

Źródła i literatura: KL 77, s. 85; rkps 460, s. 583–594; Teut. 70, s. 448–449, 536, 624, 647, 676, 713; Teut. 71, s. 222–225; Follprecht 2005, s. 130.

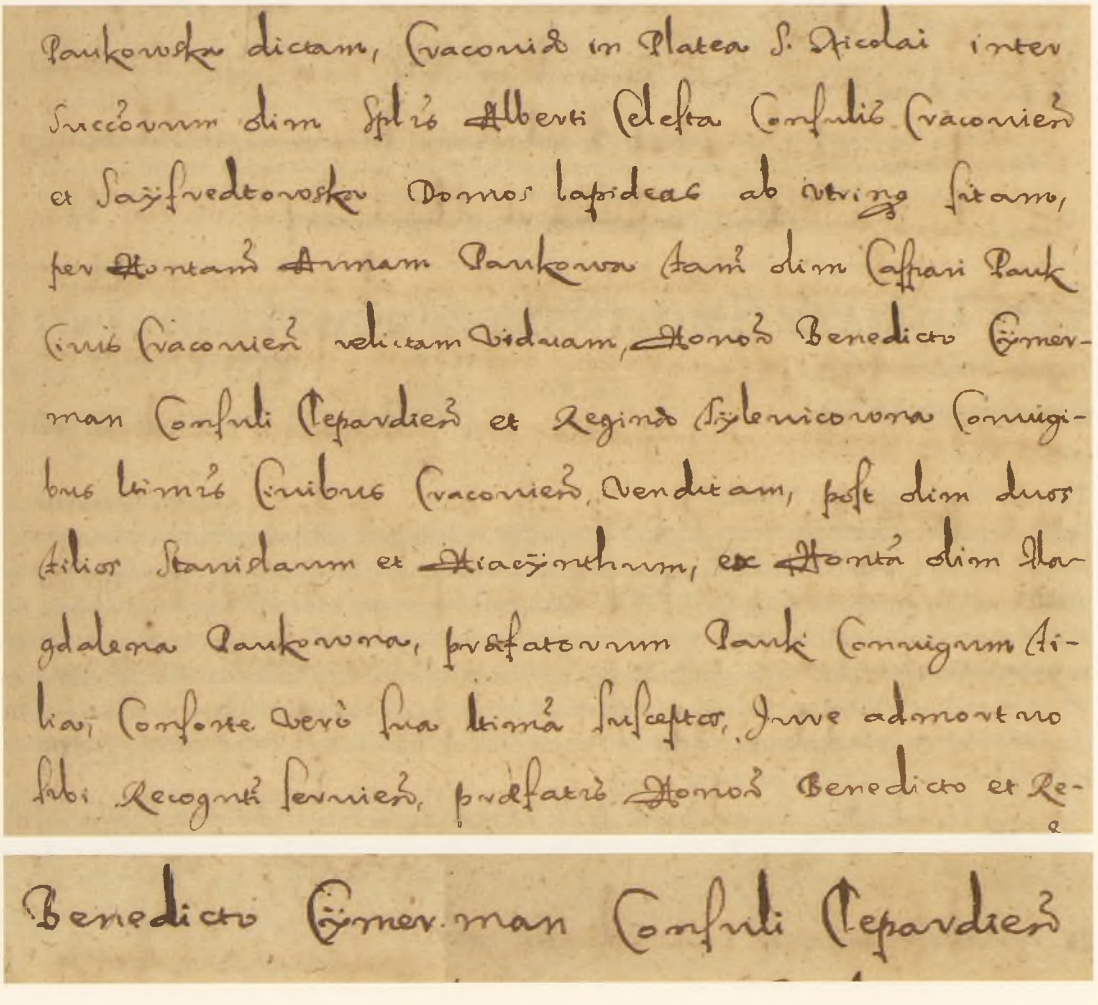
142. Benedykt Cymerman

rajca 1632–1646
burmistrz przed lub w 1632

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

Benedictus Czimmerman

Zegarmistrz. Syn Łucji. W roku 1630 zasiadał w kleparskiej ławie miejskiej, dwa lata później stwierdzony już w radzie miejskiej, w której jednak mógł zasiąść rok lub dwa lata wcześniej. Jego własnością był obszernym domu zajazdowy ze studnią i stajnią na sto pięćdziesiąt koni, położony przy ul. Długiej od strony rynku. W 1632 roku miał jeszcze nieopodal, na pustym placu, oficynę. W 1643 roku wydał za mąż swoją córkę Łucję za Horacego Rynkowskiego, pisarza Sądu Wyższego Prawa Magdeburskiego na Zamku Krakowskim. Świadkowało temu wydarzeniu wyjątkowo zacne grono: Franciszek Cyrus, ówczesny burmistrz krakowski, Gabriel Ochocki młodszy i Jakub Celesta, rajcowie krakowscy, Adam Cięski, syndyk krakowski, oraz Szymon Kwakowicz (nr 132), wówczas urzędujący burmistrz kleparski, i rajca kleparski Szymon Brzygłos (nr 143). Z faktu obecności patrycjuszy krakowskich można wnioskować, że Benedykt Cymerman był blisko spokrewniony z możną krakowską rodziną Zimmermanów, która w XVI wieku wydała dwóch rajców i burmistrzów Krakowa. Benedykt zmarł w roku 1646 lub niewiele później, skoro w roku 1650 Regina, wdowa po nim, została odnotowana już jako żona Jakuba Jedleckiego, zapewne krewnego rajcy Kiliana Jedleckiego (nr 116).

Z księgi ławniczej Krakowa obejmującej lata 1643–1649: fragment dokonanego w roku 1644 wpisu dotyczącego cesji praw między Mikołajem Delpacem, mieszczaninem krakowskim, a Benedyktem Cymermanem, rajcą kleparskim – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 37, s. 479)

W 1632 roku sporządzony został *Regestr gospód wszystkich w mieście Króla JM Krakowie* obejmujący Kraków z przedmieściami i jurydykami oraz miasta Kleparz i Kazimierz, a zawierający wykaz kwater przeznaczonych dla gości przybywających do Krakowa na sejm koronacyjny Władysława IV Wazy w 1633 roku. Zawiera on położenie i wielkość domu, jego właściciela i dostojnych gości planowanych na kwaterę, dając obraz życia – w tym przypadku Kleparza – w dniach koronacyjnych. Regestr wymienił w Kleparzu 2 kamienice, 150 domów drewnianych, 5 kościołów i 2 szpitale (w Krakowie odpowiednio: 522, 46, 21 i 6, natomiast w Kazimierzu bez miasta żydowskiego odpowiednio: 90, 195, 7 i 1).

Źródła i literatura:
M 1, s. 328, 352, 355, 357–358, 365, 369, 373; KL 11, s. 105; KL 13, s. 8–9; KL 31, s. 34, 39; rkps 37, s. 479–481; Teut. 70, s. 561; Teut. 71, s. 1182–1186, 1187; Bieniarzówna 1994-I, s. 192; Follprecht 2005, s. 127, 235; *Poczet* 2010, s. 453, 532, 599, 603, 607.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

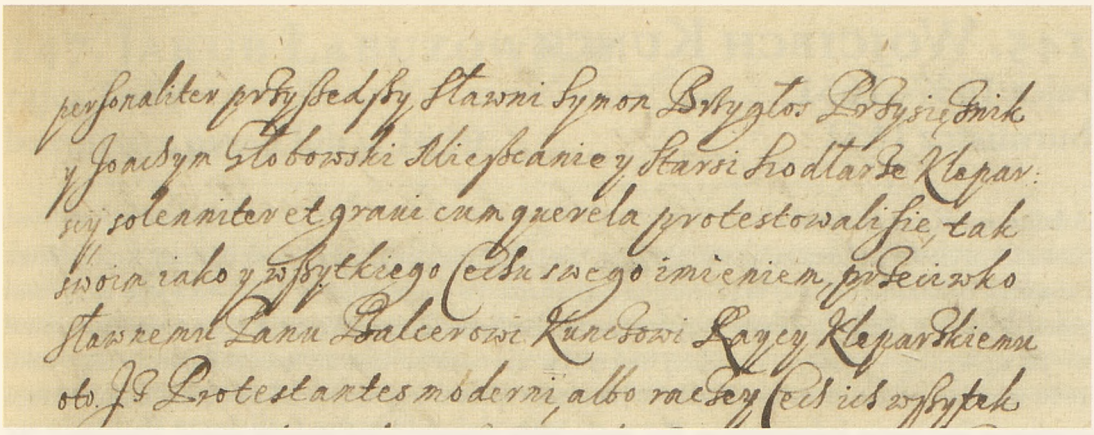
W 1632 roku odbył się solenny wjazd do Krakowa Władysława IV Wazy – przy kościele św. Floriana witali go trzej bracia i rektor Akademii Jakub Najmanowic. Następnego dnia monarcha odprowadzał do grobu ciała ojca i zmarłej przed rokiem Konstancji, wiezione z dworku Montelupich na granicy Kleparza.

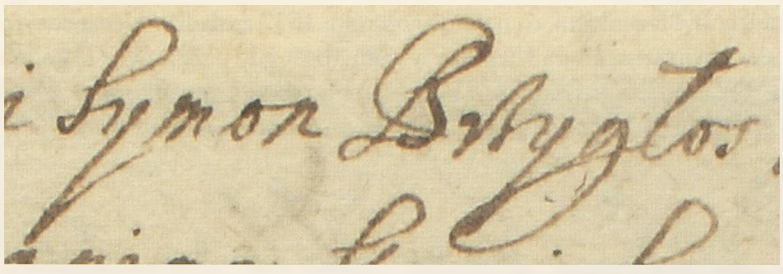
W tym samym roku ma miejsce przemarsz przez Kleparz orszaku Jana Alberta, który jako nowy ordynariusz krakowski odbywał swój ingres. Mowę powitalną przed kolegiatą św. Floriana wygłaszał rektor Jakub Najmanowic.

W 1637 roku rada Kleparza zatwierdza statuty cechu siodlarzy kleparskich, które w tym samym roku potwierdza Władysław IV Waza, a następnie w 1761 roku August III Sas i w 1765 roku Stanisław August Poniatowski.

143. Szymon Brzygłos
rajca 1632–1643
burmistrz przed lub w 1643

Szymon Brziglos (Mrzygłos)
Rymarz, siodlarz. Wzmiankowany w ławie miejskiej w 1632 roku, w kolejnym roku zasiadł już w radzie miejskiej. W roku 1639 pełnił urząd wójta kleparskiego. Był właścicielem domu murowanego wjezdnego (czyli z zajazdem) z oficyną i stajnią na sześćdziesiąt koni, położonego przy rynku, pomiędzy kościołem św. Floriana a dzisiejszą ul. Basztową, sąsiadującego bezpośrednio z domem rajców Tylewiczów: Jana (nr 130) i Kaspra (nr 140). Drugi dom z zajazdem i stajnią na dwadzieścia koni Szymon Brzygłos miał przy ul. Długiej po stronie rynku. Na jednym z tych domów w 1644 roku zabezpieczył znaczną kwotę na uposażenie Bractwa Ubóstwa Chrystusowego działającego przy kolegiacie św. Floriana. W 1630 roku jako starszy cechu siodlarzy brał udział w sprawie towarzysza cechowego Bartosza Koloniego, podejrzanego o sfałszowanie dokumentów mistrzowskich i bigamię. W cechu *doszli, że przecie najpierwsza tego Koloniego żona w Wielkiej Polszcze żywa, a on tu wtórą przeżywszy, z trzecią się już ożenił i z nią teraz mieszka. W czym pomienionego cechu bracia chcąc mieć wiadomość pewną wysłali z pośrodka siebie jednego brata swego pomienionego Szymona Brzygłosa* […] *do Poznania i na inne miejsca dla dogodzenia pewnej w tej mierze wiadomości, który to Szymon Brzygłos, gdy z Poznania także i innych miejsc, tak od urzędu wojtowskiego poznańskiego jako i od bractwa cechu tamecznego rymarskiego i siodlarskiego i skądinąd dokumenta pewne, rzeczywiste, niewątpliwe i niepodejrzane przywiózł.* Podejrzany został decyzją burmistrza Tomasza Smolińskiego (nr 141) osadzony w areszcie, a gdy burmistrz Baltazar Kuncz (nr 134) go z aresztu tego zwolnił, Szymon Brzygłos był jednym ze skarżących tego burmistrza za jego działanie. W 1643 roku wydał za mąż swoją córkę Zofię za Stanisława Walkowicza, obywatela Nowego Miasta (Nowy Korczyn na Ponidziu), czemu świadkowali rajcowie Szymon Kwakowicz (nr 132) i Benedykt Cymerman (nr 142). W roku 1652 w kleparskiej ławie sądowej zasiadł Andrzej Brzygłos – być może syn Szymona.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1617–1652: fragment wpisu z 1630 roku dotyczącego sprawy fałszerza i bigamisty Bartosza Koloniego, wniesionej między innymi przez Szymona Brzygłosa, wówczas ławnika i starszego cechu siodlarzy, późniejszego rajcę kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 71, s. 223)

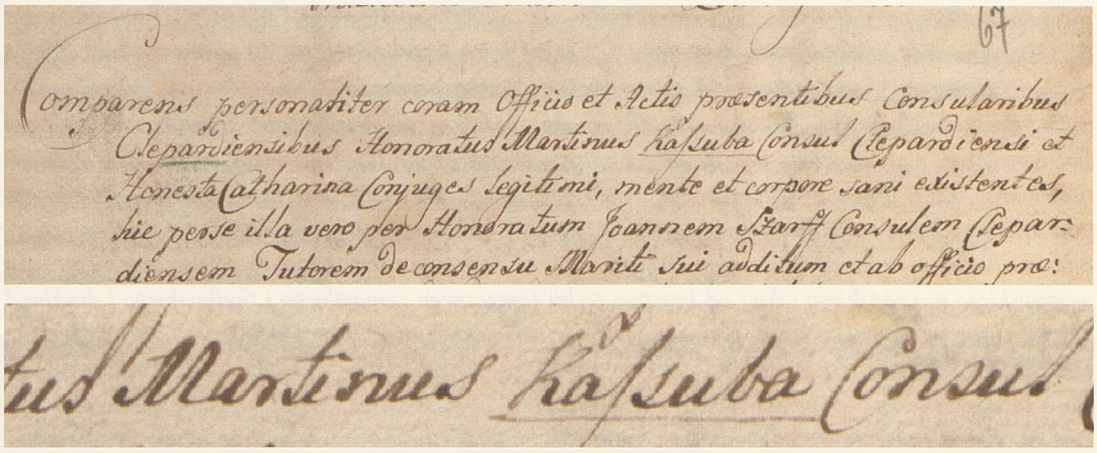
Źródła i literatura:
M 1, s. 317, 331–332, 340, 352, 355, 357–358, 362, 364–365, 368; KL 77, s. 81; Teut. 70, s. 607–608, 633; Teut. 71, s. 222–225; Smoniewski 1868, s. 48; Follprecht 2005, s. 118.

144. Marcin Kaszuba
rajca 1636–1645
burmistrz 1639

Władysław IV Waza (1632–1648)

Martinus Kassuba

Na urzędzie rajcowskim w Kleparzu odnotowywany od roku 1636. W roku 1639 zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Dwukrotnie żonaty: w 1640 roku wystąpił przed radą miejską z żoną Katarzyną, a już w roku 1642 poślubił Annę, z domu Markiewiczównę, czego świadkami byli dwaj rajcowie kleparscy: Benedykt Cymerman (nr 142) i Szymon Brzygłos (nr 143). Z kolei Anna zmarła w 1651 roku, pozostając już wówczas, jak odnotowano, we wdowieństwie po Marcinie Kaszubie.

Początkowy fragment dokumentu-protokołu stwierdzającego stawienie się przed kleparskim urzędem radzieckim rajcy Marcina Kaszuby wraz z żoną Katarzyną – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Biblioteka Naukowa PAU/PABN, sygn. 437, s. 67)

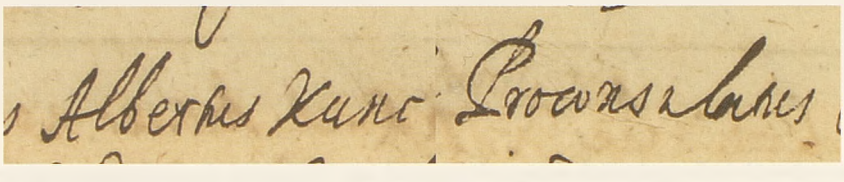
Źródła i literatura:
KL 11, s. 349, 349; KL 31, s. 10; Teut. 70, s. 452, 1355.

145. Wojciech Kuncz
rajca 1637–1651
burmistrz 1651

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

Adalbertus Kunc (Kecne)

Stolarz, syn cieśli i stolarza królewskiego Jana, mieszczanina kleparskiego, oraz Barbary. Brat stolarza i snycerza Baltazara (nr 134) oraz stolarza Sebastiana. Po śmierci ojca w 1588 roku jego ojczymem został Stanisław Szlosser, dawny uczeń w warsztacie Jana Kuncza. Wojciech Kuncz współpracował z – jak się wydaje – starszym i bardziej wziętym w zawodzie stolarskim bratem Baltazarem; w roku 1630 wspólnie odnotowani zostali jako wykonawcy sprzętów aptecznych i mebli dla krakowskiego aptekarza Stanisława Jędrzejowicza. Być może także wzorem brata stolarkę dzielił z udziałem we władzach miejskich. Był ławnikiem, co najmniej od roku 1637 zasiadł w kleparskiej radzie miejskiej. Odnotowany jako burmistrz miasta Kleparza w roku 1649, gdy przejmował tę godność z rąk rajcy-burmistrza Jana Bojanowskiego (nr 154). W 1651 roku został wzmiankowany jako uczestnik aktu otwarcia testamentu zmarłego podczas niedawnej zarazy rajcy Szymona Kwakowicza (nr 132).

Z księgi radzieckiej kleparskiej obejmującej lata 1618–1785: fragment dokonanego w 1649 roku wpisu dokumentującego przejęcie przez Wojciecha Kuncza funkcji burmistrza od Jana Bojanowskiego (nr 154), tu zapisanego pod przydomkiem Karlica – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 115, s. 277)

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

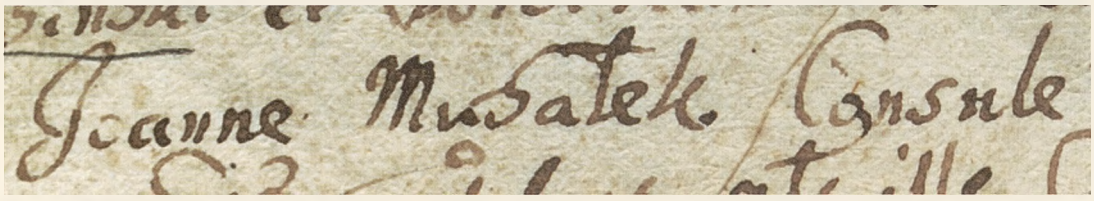
W 1638 roku czeladź krakowskiego cechu karczmarzy i słodowników przeprowadziła na terenie Kleparza demonstrację, w tym pochód pod sztandarem zrobionym z własnych fartuchów – indagowana w tej sprawie w trybie pilnym kleparska rada miasta udzieliła odpowiedzi: *My o tym nie wiemy i wiedzieć nie chcemy.* W tej sytuacji swoimi sposobami sprawę rozwiązała piechota zamkowa, wezwana do Kleparza przez władze krakowskie.

Źródła i literatura:
M 1, s. 314, 331, 369; KL 11, s. 190, 208–209, 213; KL 31, s. 10; KL 115, s. 277, 280; rkps 517, s. 838–840; Teut. 70, s. 13–14; Stolot, Wenzel-Homecka 1971.

Władysław IV Waza (1632–1648)

146. Jan Musalek
rajca 1638
burmistrz przed lub w 1638

Joannes Musalek
Rajca stwierdzony na urzędzie w aktach metrykalnych parafii św. Floriana – w 1638 roku odnotowano w nich zawarcie związku małżeńskiego między Janem Radzińskim i Dorotą Chechelską, wdową po mieszczaninie kleparskim (możliwe, że córką odnotowanych w 1632 roku Zofii i nieżyjącego już wówczas Gabriela Chechelskich z Kleparza). Świadkami sakramentu byli Sebastian Wyka, kuśnierz, właściciel domu z zajazdem przy ul. Długiej, usytuowanego tyłem do rynku kleparskiego, oraz Jan Musalek, rajca kleparski. Jan był zatem rajcą w 1638 roku; brak informacji, czy był to pierwszy rok jego rajcowskiej kariery, w każdym przypadku jednak funkcję burmistrza pełnił co najmniej w pierwszym roku zasiadania w radzie miejskiej.

Z księgi małżeństw i narodzin (chrztów) parafii św. Floriana z lat 1636–1661: fragment wpisu z 1638 roku dokumentującego zawarcie związku małżeńskiego między Janem Radzińskim i Dorotą Chechelską, wdową po mieszczaninie kleparskim, czego świadkami byli Sebastian Wyka i Jan Musalek, rajca kleparski – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 1, s. 320)

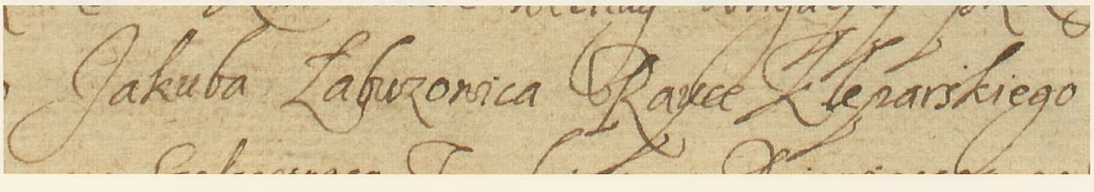
Źródła i literatura:
M 1, s. 320; Follprecht 2005, s. 125, 128.

Władysław IV Waza (1632–1648)

W 1639 roku w kościele św. Floriana miało miejsce powitanie Habsburżanki Cecylii Renaty, wkrótce żony Władysława IV Wazy, udającej się na koronację z Wiednia do Warszawy; siedem lat później zmarłą królową wieziono z Wilna do katedry wawelskiej, otwierając procesję żałobną drogą królewską wyprowadzeniem zwłok z „królewskiej kostnicy" w dworku Montelupich.

147. Jakub Łabuzowicz
rajca 1639
burmistrz przed lub w 1639

Jacobus Labuzowic
Aptekarz. Właściciel domu przy ul. Długiej, usytuowanego tyłem do jurydyki Biskupie. Wzmiankowany w 1632 roku jako ławnik kleparski. W księgach wielkorządowych w 1639 roku odnotowany w związku ze sporem o zwrot długu, toczonym między Janem Skarbkiem, właścicielem kamienicy przy ul. Długiej, pożyczkobiorcą, a Dawidem Kiermerem, kleparskim siodlarzem, występującym z żoną Agnieszką jako pożyczkodawcy; zwrot pożyczki gwarantował Jakub Łabuzowicz, rajca kleparski, stawiając w zastaw złoty łańcuszek.

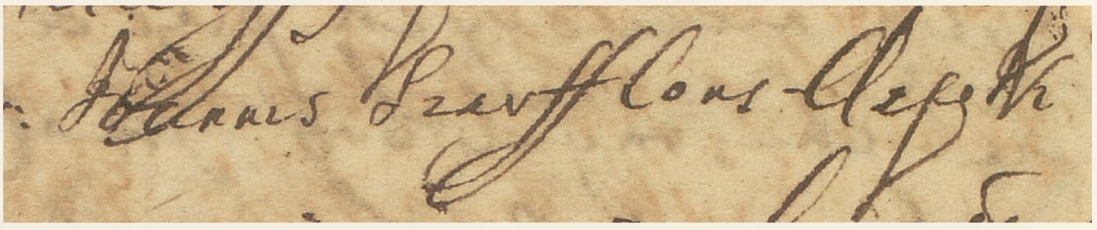
Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1623–1645: fragment wpisu z 1639 roku dokumentującego sprawę zwrotu długu zabezpieczonego zastawem przez Jakuba Łabuzowica, rajcę kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 71, s. 1292)

Źródła i literatura:
CCR 53, s. 1048; Teut. 71, s. 1292–1294; Follprecht 2005, s. 124.

148. Jan Szarff
rajca 1639–1652
burmistrz 1649, 1651

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

Johannes Szarf (Sarph)
Prawdopodobnie syn mieszczanina kleparskiego Michała Szarffa; po jego śmierci opiekunem dzieci, zatem i Jana, byli rajca Karol Kanesius (nr 119) i ławnik Maciej Terlikowski. Wdowa Marta wyszła powtórnie za mąż za Piotra Gąskę z Kleparza. Wspomniani opiekunowie zajęli na rzecz dzieci po Michale Szarffie dobra rajcy Jerzego Offmana (nr 125). Jan Szarff posiadał dom przy ul. Długiej; w 1644 roku prowadził przed sądem wielkorządowym spór z Katarzyną, wdową po Marcinie Charmanskim, mieszczaninie krakowskim, o nieruchomości położone poza terenem Kleparza. W radzie miejskiej zasiadał od roku 1639, w latach 1649 i 1652 odnotowany został na urzędzie wójta kleparskiego. Żonaty z Reginą, w 1653 roku wzmiankowaną już jako wdowa; dwa lata później była matką chrzestną Józefa, syna rajcy Jakuba Waczowskiego (nr 165).

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: początkowy fragment wpisu z 1653 roku dotyczącego testamentu Reginy, wdowy po Janie Szarffie, rajcy kleparskim – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 11, s. 373)

Źródła i literatura:
M 1, s. 362, 372, 390; M 2, s. 48; KL 11, s. 302, 373, 376, 379, 423; KL 31, s. 10; KL 115, s. 280, 515, 687; Teut. 70, s. 12, 1256; Teut. 71, s. 351, 441, 761, 842; Follprecht 2005, s. 124, 125, 234.

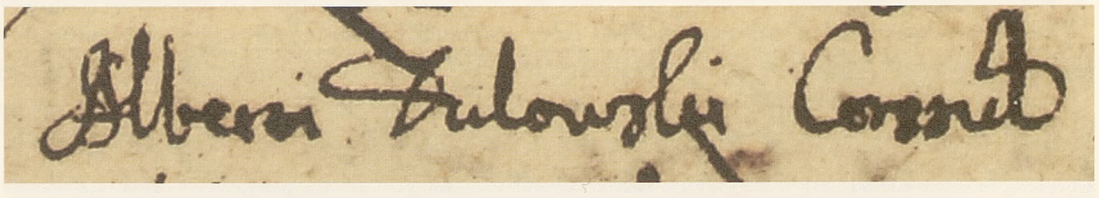
149. Wojciech Dulowski
rajca 1645–1653
burmistrz 1651

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

W 1642 roku odbywa się kolejny królewski pogrzeb zaczynający się uroczystościami w Kleparzu. Pochowano wówczas zmarłego w wieku 6 lat królewicza Zygmunta Kazimierza.

W 1644 roku został wydany w Wilnie królewski akt, w którym Władysław IV Waza, biorąc w obronę mieszczan kleparskich, zabrania radzie, ławie i pospólstwu Krakowa pobierać cła od Kleparza.

Albertus Dubowski *ferifaber*
Ślusarz. Właściciel domu ze stajenką – w 1632 roku na dwa konie, w roku 1649 już na sześć wierzchowców, położonego przy ul. Długiej, usytuowanego tyłem do jurydyki Biskupie. Karierę w radzie miejskiej Wojciech Dulowski poprzedził trzykrotnym pełnieniem urzędu ławnika kleparskiego, w latach 1639, 1640 i 1644. W radzie miejskiej odnotowywany od 1645 roku, w roku 1653 pełnił jednocześnie urząd wójta kleparskiego. Zmarł w tymże 1653 roku.

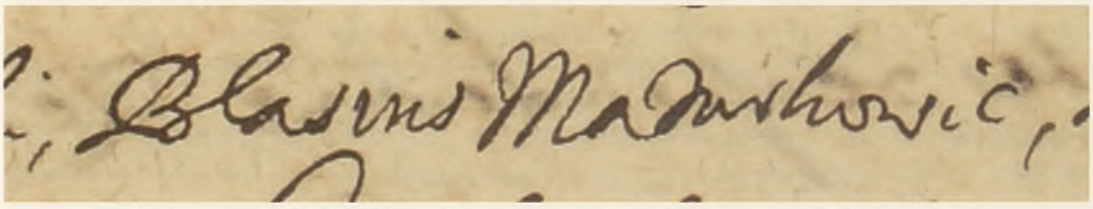
Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: fragment wpisu z 1653 roku stanowiącego spis inwentarza pośmiertnego sporządzonego po zgonie Wojciecha Dulowskiego, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 451)

Źródła i literatura:
M 1, s. 327, 336, 340, 351, 361, 364, 368–369, 374, 376, 382–383, 388, 403, 410; KL 11, s. 125, 208, 303, 319, 451, 449, 451–452; KL 31, s. 10; KL 115, s. 235, 276; Follprecht 2005, s. 128, 236.

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

150. Błażej Mazurkowicz
rajca 1645–1651
burmistrz 1649

Blasis Madurkowicz
Odnotowywany w radzie miejskiej od 1645 roku. W roku 1649 jako rajca urzędujący brał udział w wydzierżawieniu miejskiej nieruchomości, dwa lata później zaistniała sytuacja odwrotna: w 1651 roku rada miejska w składzie pełnym (rajcy urzędujący i rajcy starzy), pod przewodnictwem ówczesnego burmistrza Jakuba Lorkowicza (nr 156), podjęła decyzję o wydzierżawieniu Błażejowi Mazurkowiczowi należącego do miasta magazynu na okres do 1654 roku. Ten nie doczekał jednak końca dzierżawy, zmarł w 1653 roku. Prawdopodobnie był ojcem rajcy Marcina Mazurkowicza (nr 158).

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1618–1785: fragment dokonanego w 1649 roku wpisu dokumentującego obrady rajców kleparskich, z rajcą Błażejem Mazurkowiczem w składzie, w sprawie wydzierżawienia miejskiej nieruchomości – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 115, s. 280)

Źródła i literatura:
KL 11, s. 384; KL 31, s. 10; KL 115, s. 280.

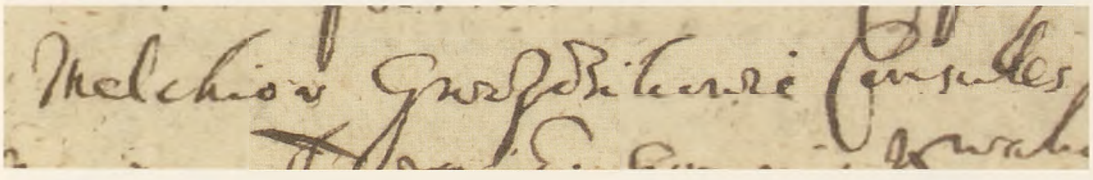
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

W 1646 roku rada Kleparza zatwierdza statuty cechu rymarzy i kotlarzy kleparskich, co w tym samym roku potwierdza Władysław IV Waza.

Również w 1646 roku odbywają się uroczystości powitania w Kleparzu przez Władysława IV Wazę drugiej żony Ludwiki Marii Gonzagi przybywającej z Francji – król wiózł ją na koronację w błękitnej karecie.

151. Melchior Gwoździkowicz
rajca 1647–1667
burmistrz 1647, 1654, 1659, 1660, 1664, 1666

Melchior Gwozdzikowic
Właściciel domu z zajazdem, w 1649 roku w połowie murowanego, ze stajnią na siedemdziesiąt koni i trzy wozy podróżne, położonego przy ul. Długiej, po stronie jurydyki Biskupie. Melchior Gwoździkowicz zasiadał w ławie miejskiej w 1647 roku, w tymże roku uzyskał nominację do rady miasta. W latach 1654, 1655, 1661, 1665 pełnił urząd wójta kleparskiego. Żonaty z Rozalią. Została ona w 1665 roku matką chrzestną Franciszka, syna rajcy Marcina Grudniewicza (nr 169). Córka rajcostwa Goździkowiczów, Regina, wydana została za przyszłego rajcę Adama Tyczyńskiego (nr 167) z Witkowic w diecezji poznańskiej. Melchior zmarł w 1667 roku, w wieku 54 lat. Źle zachowane epitafium jest aktualnie wmurowane w zewnętrzną ścianę kościoła św. Floriana.

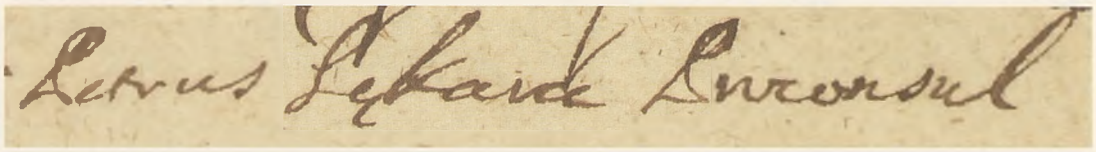
Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: fragment wpisu z 1651 roku dotyczącego testamentu rajcy Szymona Kwakowicza (nr 132), którego to aktu świadkiem był między innymi Melchior Gwoździkowicz, rajca kleparski – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 11, s. 208)

Źródła i literatura:
M 1, s. 378, 382, 387–388, 415, 436; M 2, s. 53, 438, 443, 446; CCR 74, s. 381; KL 11, s. 190, 208–209, 297–302, 320, 397; KL 13, s. 8, 54, 108, 211; KL 14, s. 208; KL 31, s. 10; KL 32, s. 18, 31, 135, 168, 266–267; KL 84, s. 12v; Teut. 72, s. 1, 50, 147; Follprecht 2005, s. 235.

Jan Kazimierz (1648–1668)

152. Piotr Sękara
rajca 1649–1654
burmistrz 1649, 1650, 1651, 1652

Petrus Sokara (Sekara, Szekara)
Właściciel domu z zajazdem, zwanego Sękarzyńskim, położonego przy ul. Długiej od strony jurydyki Biskupie. W 1649 roku zapisano w rejestrze gospód: *izbę spólną gość bierze i komorę, stajnie na koni dwanaście.* Rajca od roku 1649, czterokrotnie odnotowywany na funkcji burmistrza miasta. W 1653 roku pozwał Reginę, żonę mieszczanina krakowskiego Szymona Grabowskiego, o wydanie z masy spadkowej po jej zmarłym bracie Wojciechu Sikorskim depozytów, które Sękara złożył w ręce Sikorskiego, w tym dwóch skrzynek, jednej z pieniędzmi, drugiej ze srebrem – skrzynki te okazały się być naruszone i opróżnione. Prawdopodobnie był ojcem rajcy Jana Sękary (nr 161).

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: fragment wpisu z 1652 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Piotra Sękary, wówczas burmistrza kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 11, s. 313)

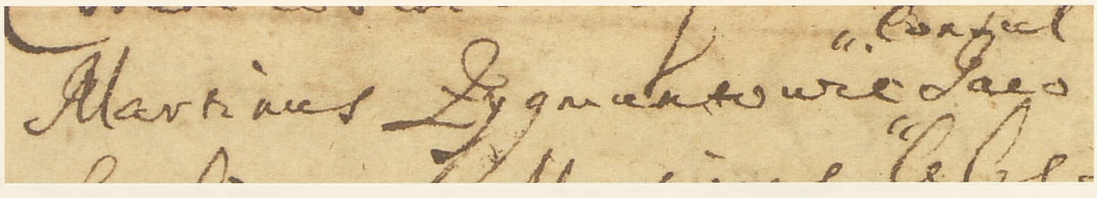
Źródła i literatura:
M 1, s. 387, 412; M 2, s. 438, 443, KL 11, s. 313, 398, 447; KL 31, s. 10; KL 81, s. 7–8; KL 115, s. 280; Follprecht 2005, s. 234.

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

153. Marcin Zygmuntowicz
rajca 1649–1670
burmistrz 1649, 1651, 1653, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668

Martinus Zygmunt
Właściciel domu zajezdnego położonego przy ul. Długiej. W radzie miejskiej odnotowywany w latach 1649–1670, w tym czasie kilkakrotnie powoływany do rady urzędującej – wówczas pełnił funkcję burmistrza Kleparza. W roku 1653 jako rajca wraz z ówczesnym ławnikiem Jakubem Grabiańskim (nr 160) otwierał testament i przyjmował pośmiertny spis inwentarza po zmarłym koledze z rady – rajcy Błażeju Mazurkowiczu (nr 150).

W 1649 roku został sporządzony wykaz gospód, analogiczny jak w roku 1632, tym razem w związku z sejmem koronacyjnym Jana Kazimierza. Kontekstem była skarga posłów na dokonany już rozdział kwater, w jego zakresie dotyczącym dworu królewskiego – spis objął więc część Krakowa, Kleparza i Kazimierza.

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: fragment wpisu z 1653 roku dotyczącego otwarcia testamentu i przyjęcia spisu inwentarza po zmarłym rajcy Błażeju Mazurkowiczu (nr 150), z udziałem Marcina Zygmuntowicza, rajcy kleparskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 11, s. 384)

Źródła i literatura:
M 1, s. 396, 410, 415; M 2, s. 60, 87, 438, 443 ; KL 11, 373, 382, 384; KL 31, s. 10; KL 32, s. 109, 186, 278; KL 84, s. 10v; KL 115, s. 215, 280; Teut. 72, s. 177, 351, 327.

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

W 1649 roku odbyło się przedkoronacyjne powitanie w Kleparzu Jana Kazimierza. Elekt nawiedził w dworku Montelupich przywiezione z Warszawy ciało zmarłego brata, Władysława IV Wazy, ruszając następnie na drogę królewską. Najpierw szedł dość liczny oddział cechów kleparskich z rusznicami. Dalej szły dwa mniejsze oddziały gwardii stradomskiej oraz kazimierskiej, po nich zaś trzy oddziały gwardii krakowskiej różnych cechów.

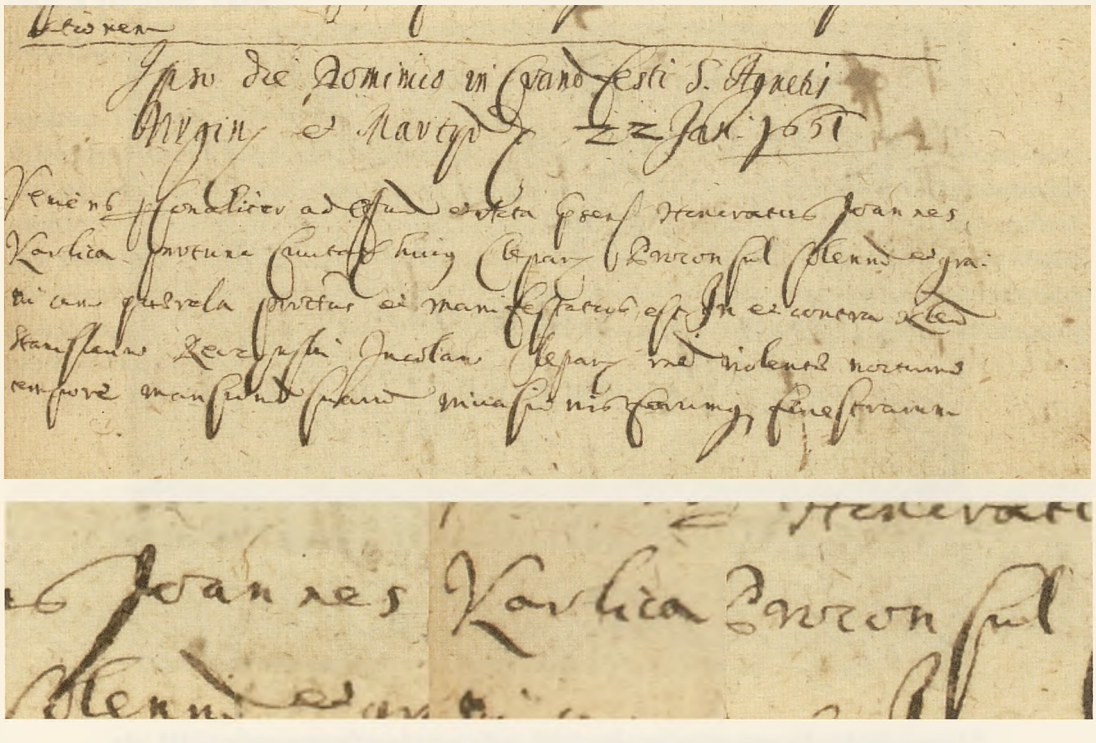
W 1651 roku Jan Kazimierz rozstrzygnął na korzyść Kazimierza spór między radą, ławą i pospólstwem tego miasta a rzeźnikami kleparskimi o pobieranie cła od sprowadzanych wołów.

W 1652 roku w krakowskim zespole miejskim wybucha zaraza – „czarna śmierć".

Tego samego roku w księdze radzieckiej Kleparza między 15 czerwca a 7 stycznia następnego roku wpisano jedynie: *Od powietrza, głodu, ognia i wojny wybaw nas Panie, przez głębię miłosierdzia Twojego.*

154. Jan Bojanowski zwany Karlica
rajca 1649–1676
burmistrz 1649, 1651, 1666, 1668, 1673, 1674

Joannes Boianowski (Bożanowski) *alias* Karlica
Przybył do Krakowa spod Płocka, ożenił się z Jadwigą, wdową po Walku Karlicy, mieszczaninie kleparskim, osiadł w domu po Karlicy w Kleparzu – stąd przydomek, czasem stawiany wręcz na pierwszym miejscu. Od roku 1649 odnotowywany przez prawie trzydzieści lat w kleparskiej radzie miejskiej, co najmniej sześciokrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1651 *Tomasz Markowicz ławnik kleparski z wielkim żalem protestował się na przeciwko Sławnemu Janowi Karlicy alias Boianowskiemu Raycy Kleparskiemu.* Rzecz poszła o to, że gdy Markowicz z kolegami ławnikami naradzali się sekretnie w niejasnej sprawie dotyczącej córki rajcy Bojanowskiego, ten podawał im wino, łącznie dwa garnce, za co Markowicz nie płacił. Gdy sprawa skończyła się nie po myśli Bojanowskiego, zażądał od ławników, a osobliwie od Markowicza, zapłaty za wino, a z jej braku *piechocie grodowej zamkowej człowieka niewinnego, jakoby na jakim złym akcie przydybanego albo o występek jaki srogi, prawem przekonanego w drogę się wybierającego, nic złego się nie spodziewając ale pokojem pospolitem ubezpieczonego, rozkazał bez wszelkiego procesu i dekretu prawnego szarpać, bić i do więzienia brać, jakoż pomieniona piechota rozkazanie jego wykonywając szarpała i obuchami biła, razy uderzyła, za gardło go brała, kolasę z końmi i z rzeczami ułożonymi wzięła i do pomienionego Bojanowskiego zaprowadziła. Na wszystko ludzie z wielkim podziwieniem patrzali i takowy postępek nieprzystojny wszyscy ganili.* W 1668 roku Jan Bojanowski wraz z rajcą i ówczesnym burmistrzem Jakubem Grabiańskim (nr 160) był świadkiem na ślubie kolegi z rady miejskiej, Walentego Srogani (nr 159). W roku 1641 Bojanowski poślubił Annę Dniacową; była to zatem jego druga żona, po wspomnianej na wstępie Jadwidze. Zmarł w roku 1676 lub następnym. W latach 1678 i 1679 roku odnotowywana była Regina, wdowa po Janie Bojanowskim-Karlicy, zatem trzecia żona. Pasierbowie Jana Bojanowskiego z pierwszego małżeństwa, synowie Walka Karlicy, Walek, Wojtek i Janek, przyjęli nazwisko po ojczymie i pobierali nauki w Krakowie, jak odnotowano, *nie do miejskiego stanu, ale za ślachtę chcą się szrobować.*

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: początkowy fragment wpisu z 1651 roku dotyczącego sprawy przed ławą z udziałem Jana Bojanowskiego zwanego Karlica, wówczas burmistrza kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 11, s. 201)

Źródła i literatura:
M 2, s. 444, 477; KL 13, s. 145; KL 31, s. 10, 266–267; KL 32, s. 284–285, 353; KL 38, s. 228–229; KL 40, s. 43; KL 84, s. 11; KL 115, s. 246, 277, 280; Teut. 72, s. 91, 177, 608, 679; Trepka 1963, t. 2, s. 56–57.

155. Sebastian Główczyk
rajca 1651–1666
burmistrz 1651, 1653, 1659, 1666

Jan Kazimierz (1648–1668)

Sebastianus Głowczyk

W radzie miejskiej Kleparza od roku 1651, czterokrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Był właścicielem domu z zajazdem położonego przy ul. Długiej, na lewej połaci *od Sławkowskiej bramy ku Błoniu* (chodzi o jurydykę Błonie za Kleparzem), czyli po stronie jurydyki Biskupie. W zajeździe były dla gości izba z komórką od ulicy, druga komora na owies i stajnia na sześćdziesiąt koni, w której mogły stanąć wozy cugowe. Żonaty z Zofią. W ostatniej woli sporządzonej w 1666 roku Sebastian Główczyk oświadczył: *Naprzód oddaję duszę moją Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy Świętej jedynemu a ciało ziemi, z małżonką moją żegnając się dziękuję jej za miłość przyjacielską i za fatygi, które ona wespół ze mną zażywała i teraz dotychczas używa, nie mając żadnych inszych dostatków, tedy jej oddaje tę ubogą majętnostkę i wszytkie ruchome dobra, które przy domu zostają i zostawać będą, a proszę jej, aby za moją duszę i dziadki nasze dobrze czyniła.* Zawarł w testamencie także zapisy: *ojcom bernardynom do Przyrowa legnie złotych sto, także legnie ojcom karmelitom bosym do Lublina złotych sto,* a w związku z długiem wobec kasy miejskiej oświadczył: *iżem Rzeczypospolitej nic nie zatrzymał, to jest złotych siedemdziesiąt, które się w chorobie mojej upominali, i owszem mnie zostaje z usług u Rzeczypospolitej złotych sto siedemdziesiąt, które różnymi czasy i na różne wydatki wydawał, własne swoje pieniądze* [...] *jednak żegnając się z tym światem mizernym odpuszczam to wszystko pospólstwu.* Wykonawcami ostatniej woli ustanowił Jana Bojanowskiego zwanego Karlica (nr 154), rajcę i wójta kleparskiego, oraz Jakuba Kokoszkę, mieszczanina kleparskiego, swojego sąsiada, prosząc, *aby się z tego nie wymawiali, a małżonce mojej w tym posłużyli i krzywdy jej czynić niedopuszczali, a ona będzie powinna za nich Pana Boga prosić.* Zmarł na przełomie lat 1667 i 1668 – w lutym 1668 roku żona Zofia została odnotowana jako wdowa. Wzmiankowana została także w roku 1673, już jako żona Stanisława Kreczyńskiego, mieszczanina kleparskiego – sądziła się wówczas przed ławą miejską z innymi spadkobiercami o schedę po pierwszym mężu, Sebastianie.

Annvs Domini
Millesimus Sexcen
tesimus Quinqua
simus N. O D.
Actum Feria Quinta in Vi
gilia Festi Assumptionis B M V.
die 14. Augusti
Sebastianum Głowczyk Consulem Clepardien

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1659–1669: początkowy fragment wpisu z 1651 roku dotyczącego sprawy rozliczeń między kleparskimi małżeństwami Lelenkowiców i Krzyżowiców, z udziałem Sebastiana Główczyka, rajcy kleparskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 32, s. 1)

W roku 1655 spaliła się znaczna część miasta w związku z działaniami wojennymi w ramach najazdu szwedzkiego. Przygotowujący obronę Krakowa na ten czas gubernator wojskowy Stefan Czarniecki zarządził spalenie przedpola obronnego: Kleparza, Biskupia i Garbar. We wrześniu tego roku wojska szwedzkie zajęły Kleparz, przystępując do regularnego oblężenia Krakowa także i od tej strony.

W latach 1655–1657 miała miejsce okupacja miasta przez Szwedów. Spowodowała ona upadek, z którego Kleparz już się nie podźwignął do poprzedniego poziomu. Ze stu trzynastu posiadłości w Kleparzu pozostało tylko piętnaście, zburzone kamienice zaczęto zastępować domami drewnianymi, odwrotny los spotkał jednak ratusz: po okupacji na miejscu drewnianego budynku rosła trawa, jednak w 1720 roku odnotowano ratusz kleparski murowany.

Źródła i literatura:
M 1, s. 412–413, 422, 426; KL 31, s. 10; KL 11, s. 367; KL 13, s. 137; KL 14, s. 203; KL 31, s. 10, 118, 126; KL 32, s. 1, 16, 18, 186, 278, 298–300; Kracik 1993, s. 41; Follprecht 2005, s. 234.

Jan Kazimierz (1648–1668)

156. Jakub Lorkowicz
rajca 1651–1661
burmistrz 1651, 1653, 1659, 1660, 1661

Jacobus Lorkowic
Piwowar. W 1646 roku starszy cechu piwowarów kleparskich. W latach 1649–1650 zasiadał w ławie miejskiej, w 1650 roku był także notariuszem kleparskim, prowadzącym kancelarię miejską, radziecką lub wójtowsko-ławniczą. W radzie miejskiej zasiadł w 1651 roku, na z górą dziesięć lat, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej odnotowany został pięciokrotnie. Jako burmistrz w 1651 roku rozpatrywał sprawy wydzierżawiania nieruchomości miejskich, w tym dla rajcy Błażeja Mazurkowicza (nr 150).

Z księgi dochodów i wydatków Kazimierza za lata 1648–1654: fragment dokonanego w 1652 roku wpisu wydatku poniesionego na pół garnca wina dla Jakuba Lorkowicza, rajcy kleparskiego, za dostarczenie listu z Warszawy – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 577, s. 398)

Źródła i literatura:
M 1, s. 413, 432; K 577, s. 398; KL 11, s. 93, 101, 155, 351, 358, 361, 447; KL 13, s. 108, 145; KL 31, s. 10; KL 32, s. 15, 18, 26, 50; Teut. 71, s. 1160, 1233; Korniak 2003, s. 53.

Jan Kazimierz (1648–1668)

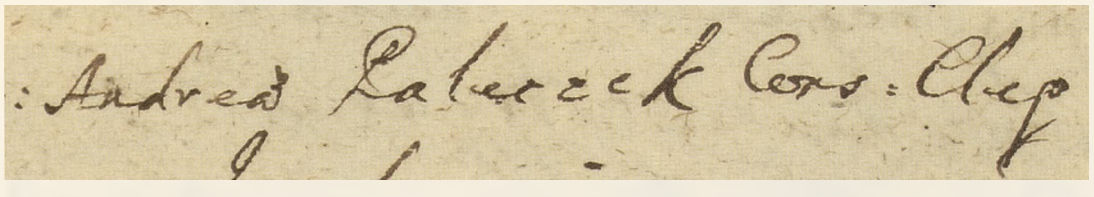
W 1660 roku dochodzi w Kleparzu do antysemickich ekscesów, rozpoczętych usuwaniem przez scholarów szkoły parafialnej przy kościele św. Floriana Żydów z trasy procesji udającej się z katedry do tego kościoła.

W 1661 roku odbudowano kościół św. Walentego z fundacji Tomasza Olszowskiego zwanego Lorkowicem, obywatela Pędzichowa (kościół ten został zburzony w 1817 roku).

W 1662 roku Kleparz liczy sobie 321 mieszkańców.

157. Andrzej Paleczek
rajca przed 1652
burmistrz przed 1652

Andresa Paleczek
Rajca kleparski, po którym ślad zachował się we wpisie do księgi wójtowskiej z 1652 roku, dotyczącym sporu Zofii, wdowy po rajcy Andrzeju Paleczku, z Andrzejem Brzygłosem, ławnikiem kleparskim, zapewne skoligaconym z rodziną rajcy Szymona Brzygłosa (nr 143). Ów Andrzej Brzygłos wysłał do wdowy Paleczkowej swoich chłopca i dziewczynę po zaległą należność za chmiel, a ta *miast zapłaty słowy wprzód obelżywe na sławę uczciwego Brzygłosa nastąpiła, a potym rzuciwszy się na chłopca i dziewkę onych podespektowała y pobiła, a na ostatek furmankę i czapkę z dziewczyny zdarłszy z domu sromotnie wypchnęła.*

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: fragment wpisu z 1652 roku dokumentującego spór między wdową po rajcy kleparskim Andrzeju Paleczku a ławnikiem kleparskim Andrzejem Brzygłosem o zobowiązanie zaciągnięte za życia rajcy Paleczka i ekscesy zaszłe przy ściąganiu tego długu – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 11, s. 295)

Źródła i literatura:
KL 11, s. 295.

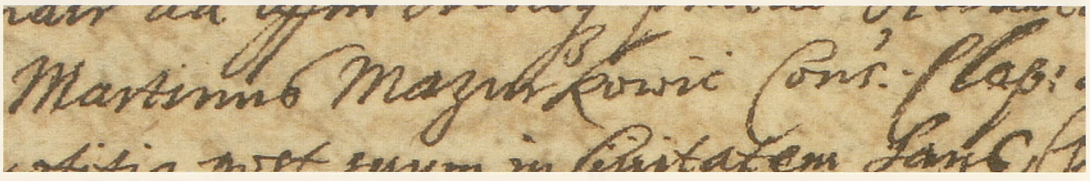
158. Marcin Mazurkowicz
rajca 1653
burmistrz przed lub w 1653

Jan Kazimierz (1648–1668)

Martinus Mazurkowic

Prawdopodobnie syn rajcy Błażeja Mazurkowicza (nr 150). Odnotowany w radzie miejskiej Kleparza w 1653 roku, w związku z działaniami w roli egzekutora testamentu zmarłej Reginy Dropkowej, być może z rodziny Dropków, która kilkadziesiąt lat wcześniej wydała dwóch rajców, Adama (nr 96) i Macieja (nr 95). Brak informacji, czy był to pierwszy rok rajcowskiej kariery Marcina Mazurkowicza, w każdym przypadku jednak funkcję burmistrza pełnił co najmniej w pierwszym roku zasiadania w radzie miejskiej. Był ojcem Jana Mazurkowicza, stelmacha, ożenionego z Katarzyną, która w 1670 roku wiodła spór sądowy z rajcą Wojciechem Piskalskim (nr 168).

W 1666 roku starosta krakowski Michał Zebrzydowski wydaje rzeźnikom pozacechowym (kijakom) zakaz kupowania wołów i sprzedawania mięsa w Krakowie, Kazimierzu i Kleparzu, co potwierdza w 1767 roku Stanisław August Poniatowski.

Z księgi wójtowskiej Kleparza obejmującej lata 1649–1653: początkowy fragment wpisu z 1653 roku związanego z działaniami egzekutora testamentu zmarłej Reginy Dropkowej, którym to egzekutorem był Marcin Mazurkowicz, rajca kleparski – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 11, s. 351)

Źródła i literatura:
KL 11, s. 351.

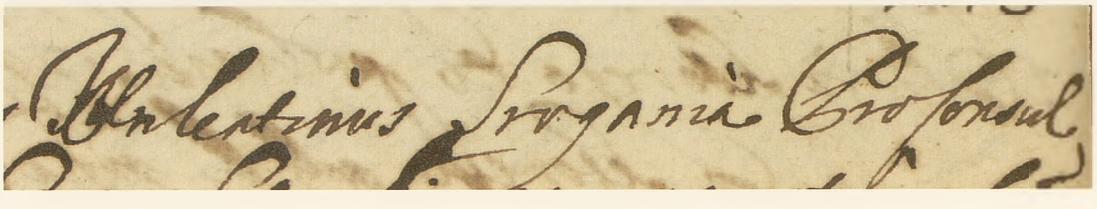
159. Walenty Srogania
rajca 1655–1683
burmistrz 1655, 1659, 1664, 1665, 1679, 1682

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

Valentinus Srogat (Strogania)

Rzeźnik. Wieloletni rajca kleparski, począwszy od 1655 roku. Sześciokrotnie był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Rada miejska powierzała mu także urząd wójta kleparskiego w latach 1668–1670 i 1673. W 1665 roku został ojcem chrzestnym Anny, córki rajcy Jakuba Waczowskiego (nr 165). Żonaty z Krystyną, w 1668 roku zawarł ślub z Jadwigą Propolną, czego świadkami byli rajca Jakub Grabiański (nr 160), ówczesny burmistrz kleparski, i rajca Jan Bojanowski zwany Karlica (nr 154). W 1679 roku pozwał przed sąd ławnika kleparskiego Jana Podkrzyżnego o zwrot kwoty 70 florenów. W 1684 odnotowany został jako zmarły.

W roku 1667 odbywa się tygodniowe spoczywanie na marach w kolegiacie św. Floriana ciała zmarłej królowej Ludwiki Marii. Odprowadzenie do grobu okazale celebrują profesorowie Akademii Krakowskiej.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1649–1665: fragment wpisu z 1664 roku dokumentującego sprawę przed urzędem wójtowsko-ławniczym, z udziałem Walentego Srogani, wówczas burmistrza Kleparza – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 13, s. 288)

Źródła i literatura:
M 1, s. 421, 435; M 2, s. 50, 63, 438, 444, 454, 477, 480, 488, 494, 516, 535; KL 11, s. 298, 449, 451–452; KL 13, s. 72, 108, 138, 288, 298; KL 14, s. 107–108, 200, 344–345, 351, 395; KL 31, s. 111, 115; KL 32, s. 18, 109, 181, 186, 257, 272, 298, 352; KL 39, s. 243, 608; KL 40, 366; Teut. 72, s. 157, 177–178, 327; Teut. 74, s. 179; Korniak 2004, s. 52.

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

W 1667 roku odbywa się poświęcenie przez biskupa Mikołaja Oborskiego wzniesionej na nowo kaplicy św. św. Filipa i Jakuba w Kleparzu, zwanej kaplicą moskiewską (została zburzona w 1801 roku).

W 1670 roku zostaje zlikwidowana zabudowa kleparska przy granicy z Krakowem oraz wzniesione wały umacniające fortyfikację krakowską (rejon dzisiejszej ul. Basztowej).

W roku 1676 ma miejsce uroczysty wjazd koronacyjny do Krakowa Jana III Sobieskiego, zapoczątkowany w Kleparzu. Król wstąpił do kościoła św. Floriana, gdzie przed uroczystym pogrzebem złożono ciała jego poprzedników, Jana Kazimierza i Michała Korybuta Wiśniowieckiego.

W 1676 roku zostaje wydany w Krakowie królewski akt, w którym Jan III Sobieski streszcza i potwierdza osiemnaście przywilejów nadanych Kleparzowi przez poprzedników. Akt ten potwierdzają w roku 1700 August II Mocny, w 1738 roku August III Sas oraz w 1778 roku Stanisław August Poniatowski.

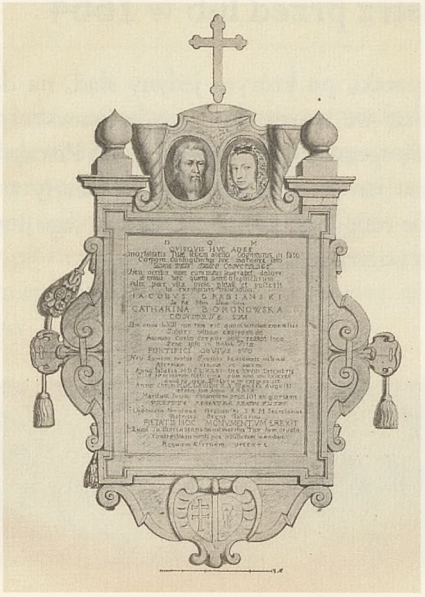
Źródła i literatura:
M 1, s. 382, 413, 420, 426, 432; M 2, s.48, 50, 53, 58, 65, 68, 76, 79, 87, 444, 517; KL 11, s. 368, 382, 384–385, 449, 451–452; KL 13, s. 54, 231–232; KL 14, s. 200, 370, 372, 433–436, 451; KL 31, s. 125–126; KL 32, s. 9, 18, 57, 109, 186, 267, 278, 320, 337; KL 38, s. 129, 228–229; KL 40, s. 8, 366; Teut. 72, s. 177; Teut. 76, s. 44; Cercha 1904, t. III, s. 130.

160. Jakub Grabiański

rajca 1655–1680
burmistrz 1659, 1661, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1672, 1673

Jacobus Grabowski (Grabanski)
Przybył do Kleparza z Krakowa w 1647 roku, po poślubieniu kleparzanki Katarzyny Boronowskiej; świadkami na ślubie byli rajcowie kleparscy Wojciech Dulowski (nr 149) i Melchior Gwoździkowicz (nr 151). Karierę w kleparskich urzędach miejskich rozpoczął w ławie sądowej, w której już w latach 1653 i 1656 występuje jako starszy ławy – senior ławników. W radzie miejskiej zasiadł na ćwierć wieku w 1655 roku. Dziesięciokrotnie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej, w latach 1674, 1679 i 1680 wybierano go też na urząd wójta kleparskiego. Udzielał się w życiu kleparskiej elity. W 1665 roku został ojcem chrzestnym Józefa, syna rajcy Jana Dryjewicza młodszego (nr 166), w tym samym roku jego pierwsza żona Katarzyna została matką chrzestną Anny, córki rajcy Jakuba Waczowskiego (nr 165). Także w tym roku Jakub trzymał do chrztu Franciszka, syna rajcy Marcina Grudniewicza (nr 169). W 1666 roku Grabiańskim urodziła się córka Anna. W kolejnym roku Jakub został ojcem chrzestnym Elżbiety, córki wspomnianego rajcy Jana Dryjewicza, a w 1668 roku wraz z rajcą Janem Bojanowskim zwanym Karlica (nr 154) świadkował na ślubie rajcy Walentego Srogani (nr 159). W roku 1701 wspomnianą córkę Annę wydał za mąż za Ludwika Flariusza – świadkami na tym ślubie byli rajcowie Adam Tyczyński (nr 167) i Jakub Rembielski (nr 170), pełniący wówczas funkcję burmistrza. Jakub Grabiański był zamożny – pisarz miejski Jakub Ambrozowicz w testamencie ujawnił, że za pożyczkę 30 złotych zastawił u Jakuba Grabiańskiego dwa pierścionki: jeden złoty z rubinem w sercu, drugi z krzyżykiem z pięcioma diamentami. Z żoną Katarzyną oprócz Anny miał jeszcze syna Mikołaja i córki Agnieszkę i Katarzynę. Gdy owdowiał, poślubił Rozalię. W ostatniej woli polecił: *ciało moje które z ziemi poszło, pogrzebowi Chrześcijańskiemu oddaję w kościele Świętego Floryana, w grobie gdzie nieboszczka Małżonka moja leży, które aby było przystojnie pochowane* – zmarł w 1681 roku. Syn Mikołaj, posługujący się honorowym tytułem sekretarza królewskiego, wypełnił tę wolę, wystawiając rodzicom pomnik, który przetrwał w kościele św. Floriana do czasów dzisiejszych. Wdowa Rozalia w roku 1688 poślubiła Wojciecha Kapę, mieszczanina wielickiego.

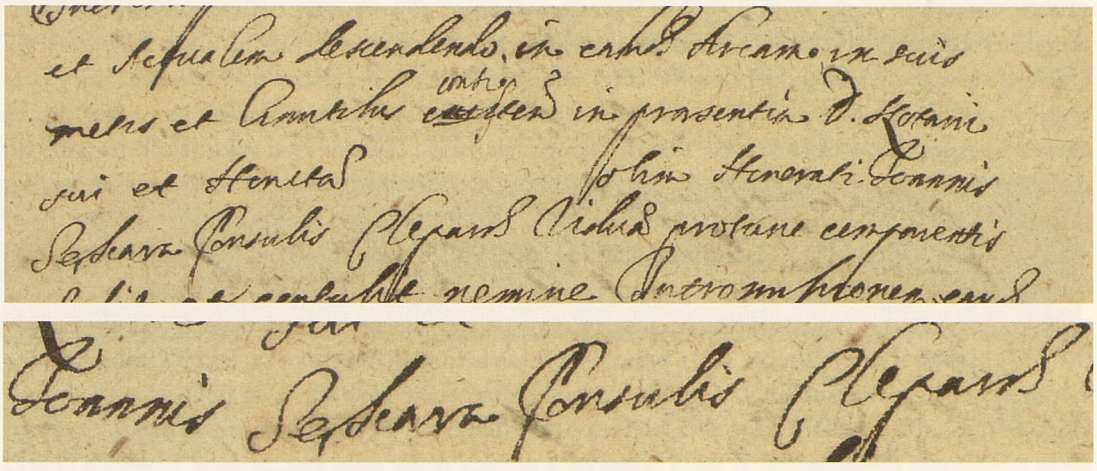
Pomnik z czarnego i czerwonego marmuru oraz stiuku zmarłego w 1681 roku rajcy i burmistrza Jakuba Grabiańskiego oraz jego żony Katarzyny, wystawiony w kościele św. Floriana w Krakowie przez ich syna Mikołaja Grabiańskiego, sekretarza królewskiego, oraz przerys tego pomnika z dzieła Pomniki Krakowa *(Cercha 1904), na którym wizerunek Jakuba Grabiańskiego był jeszcze zachowany; widoczny także herb – Turzyna Prus I.*

161. Jan Sękara
rajca przed 1664
burmistrz przed 1664

Jan Kazimierz (1648–1668)

Joannes Sękara

Prawdopodobnie syn rajcy kleparskiego Piotra Sękary (nr 152). Jego udział w radzie miejskiej przypadł na okres, po którym w kleparskich księgach miejskich nie zachowało się wiele śladów. Przetrwała zapiska z 1664 roku w kontekście toczącej się przed ławą miejską sprawy majątkowej wspominająca rajcę Jana Sękarę już jako zmarłego. Był zatem rajcą kleparskim przed 1664 rokiem, a burmistrzem co najmniej w pierwszym roku zasiadania w radzie.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1649–1665: fragment wpisu z 1664 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską, dotyczącą rodziny po zmarłym Janie Sękarze, rajcy kleparskim – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 13, s. 288)

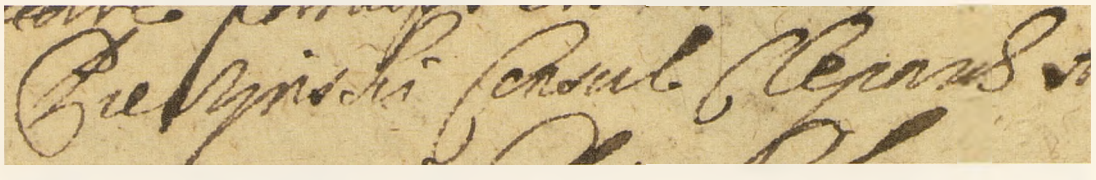
Źródła i literatura:
KL 13, s. 237.

162. Pieczyński
rajca 1664
burmistrz przed lub w 1664

Jan Kazimierz (1648–1668)

Rajca kleparski, po którym jedyny ślad, na dodatek tylko w postaci przydomka, bez imienia, zachował się we wpisie do księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza z 1664 roku, odnotowującym toczenie się sprawy, w której stroną był Pieczyński, rajca kleparski. Pokolenie lub dwa później żył w Kleparzu Jan Pieczyński, rzeźnik, zmarły w 1715 roku (posiadacz znacznej kolekcji obrazów o tematyce religijnej; jak wyliczono w jego inwentarzu pośmiertnym, miał ich trzydzieści dwa większych i dziewiętnaście małych).

W 1676 roku rada Kleparza zatwierdza statuty cechu rzeźników kleparskich, co w tym samym roku potwierdza Jan III Sobieski, w roku 1697 August II Mocny i w roku 1767 Stanisław August Poniatowski.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1649–1665: fragment wpisu z 1664 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską, w której stroną był Pieczyński, rajca kleparski – zbliżenie zapisu przydomka i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 13, s. 239)

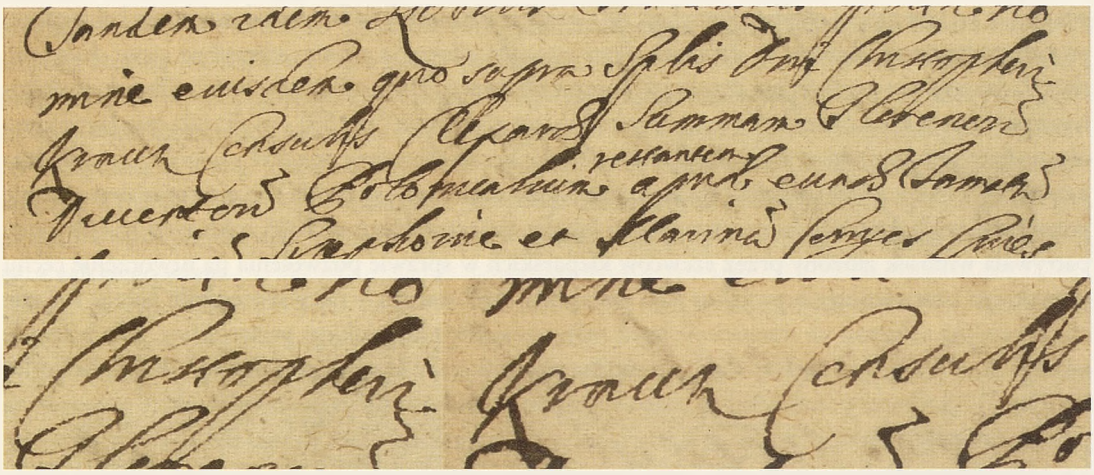
Źródła i literatura:
KL 13, s. 239; Kracik 1993, s. 260, 308.

Jan Kazimierz (1648–1668)

163. Krzysztof Krauz

rajca 1664
burmistrz przed lub w 1664

Christopherus Krauz
Kolejny rajca kleparski, po którym zachował się szczątkowy ślad, także w zapisce z księgi wójtowsko-ławniczej (por. Jan Sękara – nr 161 i Pieczyński – nr 162); odnotowano w niej udział w 1664 roku Krzysztofa Krauza, reprezentowanego przez Franciszka Grada, w sprawie o kwotę 200 florenów. Należy więc zakładać, że w radzie kleparskiej zasiadał co najmniej w tymże roku, a funkcję burmistrza pełnił w roku, w którym do rady tej otrzymał nominację.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1649–1665: fragment wpisu z 1664 roku dokumentującego sprawę z udziałem Krzysztofa Krauza, rajcy kleparskiego, reprezentowanego przez Franciszka Grada, o kwotę 200 florenów – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 13, s. 249)

Źródła i literatura:
KL 13, s. 249.

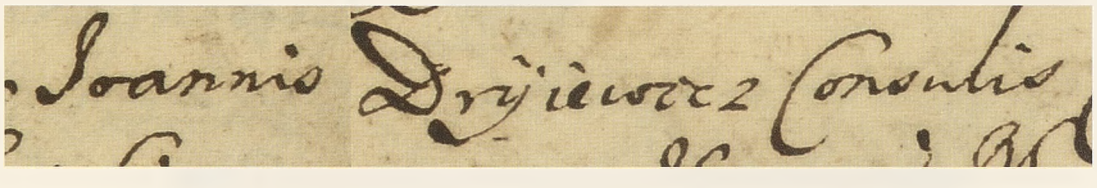
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

W roku 1676, spisując domy, odnotowano: *czwarta część Rynku Kleparskiego ma tylko jedną budkę z piwnicą […] na całej połaci pustej, gdzie bywało domów 13, w samym Rynku Grabiańskiego budka mała. Suma tedy na Kleparzu domów wynosi 21, domków 29, z których teraz 6 świeżo budują […] rzemieślników rożnych 11, komorników 3, obywatelstwo rozeszło się, pozostałe coraz bardziej upada.*

164. Jan Dryjewicz starszy

rajca przed 1670
burmistrz przed 1670

Joannes Dryja (Dryiewicz) ***funifex***
Powroźnik. W 1654 roku odnotowany został w ławie miejskiej Jan Dryja powroźnik, zapewne tożsamy z Janem Dryjewiczem. W 1670 roku toczyła się sprawa sądowa pomiędzy spadkobiercami nieżyjącego już rajcy kleparskiego Jana Dryjewicza a rajcą Marcinem Grudniewiczem (nr 169) i jego żoną Reginą, roszczących sobie pretensje do masy spadkowej po zmarłym. Jan Dryjewicz zasiadał więc w radzie przed 1670 rokiem, co najmniej w pierwszym roku rajcowskiego urzędowania był burmistrzem Kleparza. W roku 1673 w radzie miejskiej pojawił się Jan Dryjewicz, tu określany jako młodszy (nr 166), zapewne syn Jana starszego.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1668–1682: fragment wpisu z 1670 roku dokumentującego sprawę pomiędzy rajcą Marcinem Grudniewiczem (nr 169) a sukcesorami zmarłego rajcy Jana Dryjewicza – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 14, s. 56)

Źródła i literatura:
KL 13, s. 183; KL 14, s. 56.

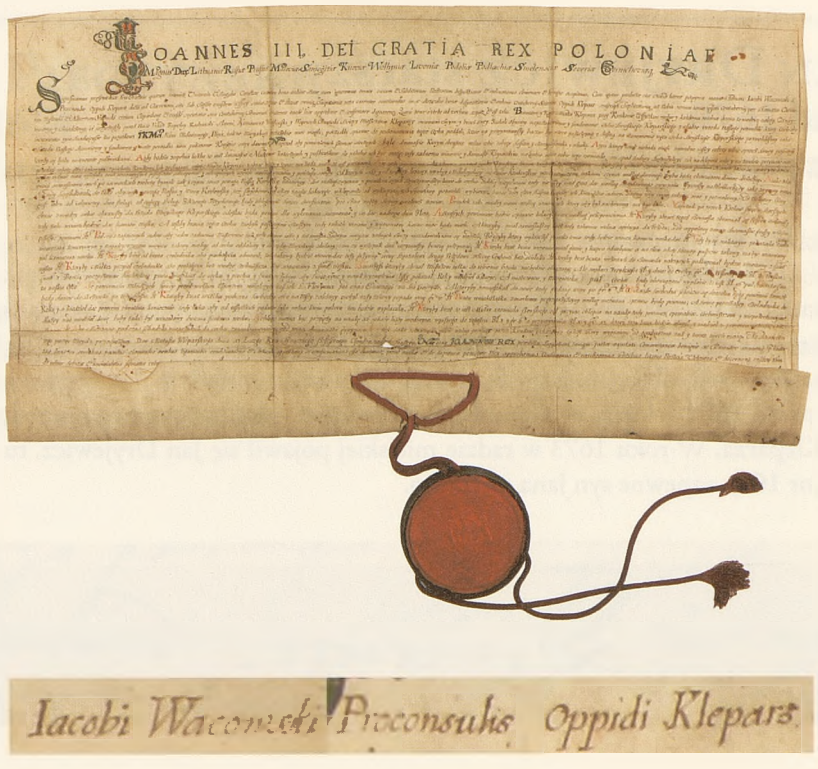
165. Jakub Waczowski

rajca 1673–1685
burmistrz 1674, 1685

Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

Jacobus Wacowski (Waczewski)

Odnotowany w ławie miejskiej w latach 1670 i 1673 – w tym ostatnim roku uzyskał nominację do rady miejskiej, w której zasiadł na ponad dziesięć lat. Dwukrotnie potwierdzony został w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W latach 1682–1685 rokrocznie pełnił urząd wójta kleparskiego. Na początku kariery, w gdy 1670 roku był ławnikiem, skarżył się na niego urzędowi wójtowskiemu Jan Piątkowicz, bednarz kleparski, o to, że gdy udał się *do domu jego kędy teraz Pan Waczowski mieszka dla pobijania naczynia drewnianego, przyszedł tenże Pan Waczowski, wprzód słowami urażliwemi na niego powstał, a po tym pięścią w gębę uderzył, aż się zaraz krew z nosa rzuciła, tym się jeszcze nie kontentując, po tym zastąpiwszy idącemu do domu za głowę porwał i uderzył o ziemię, włóczył po ziemi, kolanami tłoczył, do czego mu parobek jego dopomógł, że przyszło do tego, iż musiał gwałtu wołać*. Obdukcja dokonana przez urząd – wójtem był wówczas rajca Walenty Srogania (nr 159) – wykazała między innymi *oko podbite podsiniałe lewe*, a poszkodowany *chustkę krwią zbroczoną pokazał y włosy wytargane jako powiedział z głowy*. Wójt wydzielił sprawę parobka do osobnego osądzenia i na tym prawdopodobnie poprzestano. Za kadencji burmistrzowskiej Jakuba Waczowskiego w 1685 roku rada miejska rozpatrywała wniosek złożony przez szewców kleparskich w sprawie pozwolenia na utworzenie cechu szewskiego i zatwierdzenia projektu jego porządku, czyli statutu – rajcy stwierdzili: *bacząc być rzeczą przystojną i słuszną na stanowienie tegoż cechu szewskiego kleparskiego pozwoliliśmy, jako z urzędu naszego stanowiemy i fundujemy i na te porządki nam pokazane konsens swój dajemy*. W tym też roku król Jan III Sobieski potwierdził to rozstrzygnięcie, powołując się w stosownym akcie imiennie na przedłożenie uczynione przez burmistrza Jakuba Waczowskiego. Waczowski był żonaty z Agnieszką, córka Anna urodziła się w roku 1665, jej rodzicami chrzestnymi byli wspomniany rajca Walenty Srogania i Katarzyna, żona rajcy Jakuba Grabiańskiego (nr 160). Miał również syna Józefa. W roku 1688 Jakub Waczowski został odnotowany już jako zmarły.

Dokument wydany w 1685 roku w Warszawie, w którym Jan III Sobieski zezwala na utworzenie w Kleparzu cechu szewców oraz zatwierdza jego statut, co czyni na przedłożenie rajców kleparskich z ówczesnym burmistrzem Jakubem Waczowskim na czele – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1264)

W latach 1677–1680 całą aglomerację krakowską obejmuje wielka zaraza. Jan III Sobieski udziela specjalnych pełnomocnictw krakowskiemu ławnikowi, od 1778 roku rajcy i burmistrzowi Janowi Gaudentemu Zacherli, do sprawowania zwierzchności nad Krakowem, Kleparzem i Kazimierzem w sprawach związanych ze zwalczaniem epidemii i jej skutków.

Źródła i literatura:
M 2, s. 50, 454, 476, 480, 494, 525, 528, 530, 535, 540, 551; KL 14, s. 107–108, 296, 401; KL 15, s. 209, 223, 253; KL 38, s. 228–229; KL 39, s. 243; KL 40, s. 8, 43, 366; KL 41, s. 149; PPK II-3, s. 1395.

Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

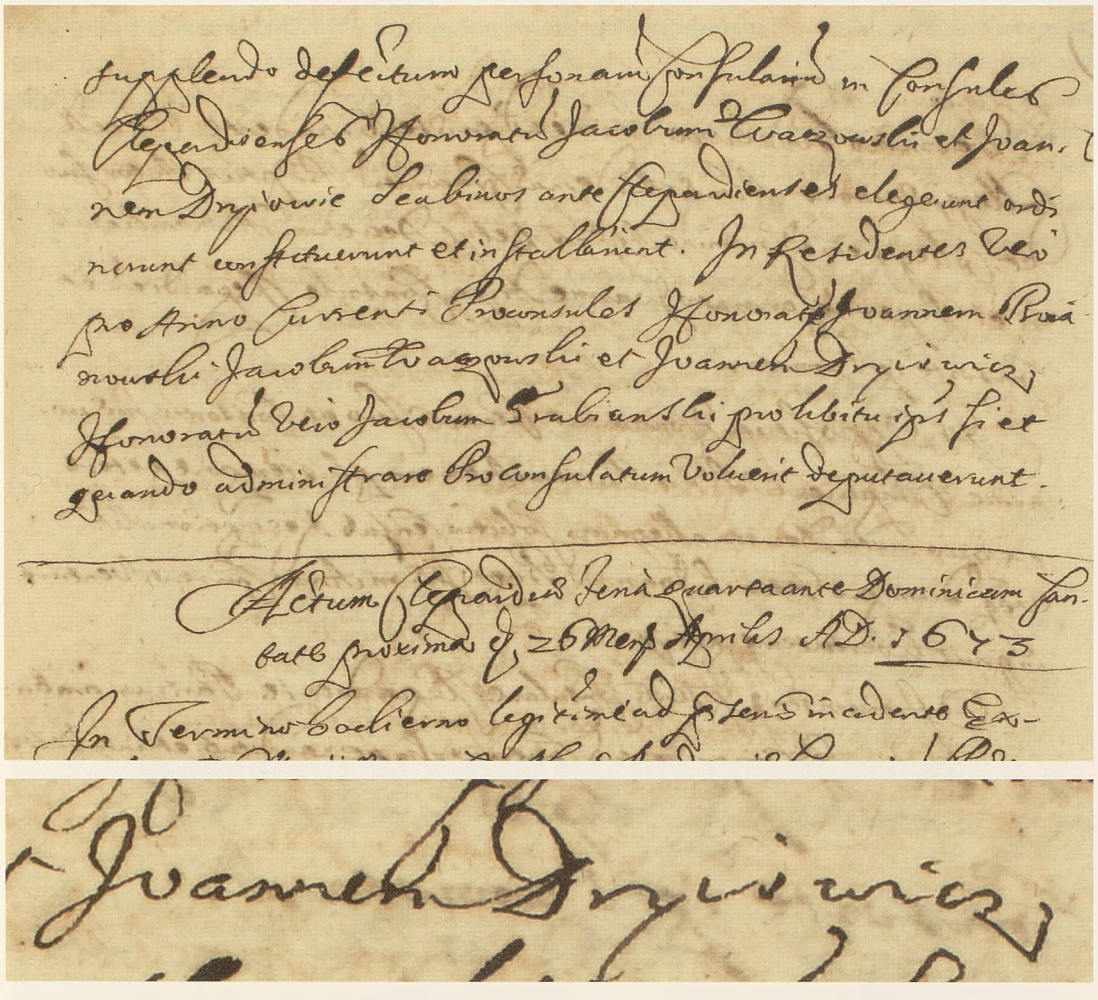
W latach 1677–1686 ma miejsce odbudowa kościoła św. Floriana, z fundacji ks. Andrzeja Kucharskiego, profesora Akademii Krakowskiej.

166. Jan Dryjewicz młodszy

rajca 1673–1677
burmistrz 1673, 1674, 1677

Joannes Dryjowic (Dryja)

Prawdopodobnie syn Jana Dryjewicza starszego (nr 164). Jeżeli jako jego syn przejął po ojcu warsztat, to był powroźnikiem. W ławie miejskiej kleparskiej zasiadł w roku 1668, ławnikiem był także w latach 1669 i 1672. Prosto z ławy wszedł do rady miejskiej w 1673 roku, do rady urzędującej-burmistrzowskiej był powoływany trzykrotnie. Jego własnością był dom położony przy ul. Długiej. Pierwszy raz ożeniony z Reginą, z którą miał syna Józefa urodzonego w 1665 roku; rodzicami chrzestnymi Józefa byli rajca Jakub Grabiański (nr 160) i Regina, wdowa po rajcy Janie Szarffie (nr 148). W roku 1667 Dryjewiczom urodziła się córka Elżbieta, którą do chrztu trzymał wespół z Reginą Michałkową rajca Jakub Grabiański. W 1678 roku Jan Dryjewicz wydał kolejną córkę Annę za mieszczanina krakowskiego Grzegorza Rozmarynowskiego (nr 175), który przyjął obywatelstwo kleparskie i z czasem doszedł do urzędu rajcy. Jan Dryjewicz ożenił się po śmierci pierwszej żony z Zofią. Zmarł w roku 1677 lub 1678. W roku 1680 Zofia była już powtórnie zamężna z rajcą Wojciechem Piskalskim (nr 168). Toczyła wówczas wieloletni spór sądowy ze spadkobiercami po pierwszym mężu, żądając wypłacenia jej przyrzeczonego przez Jana Dryjewicza, a zaległego wiana.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1671–1673: fragment wpisu z 1673 roku dotyczącego wyboru na urząd rajcy kleparskiego dotychczasowego ławnika Jana Dryjewicza – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 38, s. 229)

Źródła i literatura:
M 2, s. 48, 68, 490, 505; KL 13, s. 183; KL 14, s. 20, 295; KL 38, s. 228–229; KL 39, s. 147, 179; KL 40, s. 43, 292; Teut. 72, s. 157, 177, 179, 253, 484.

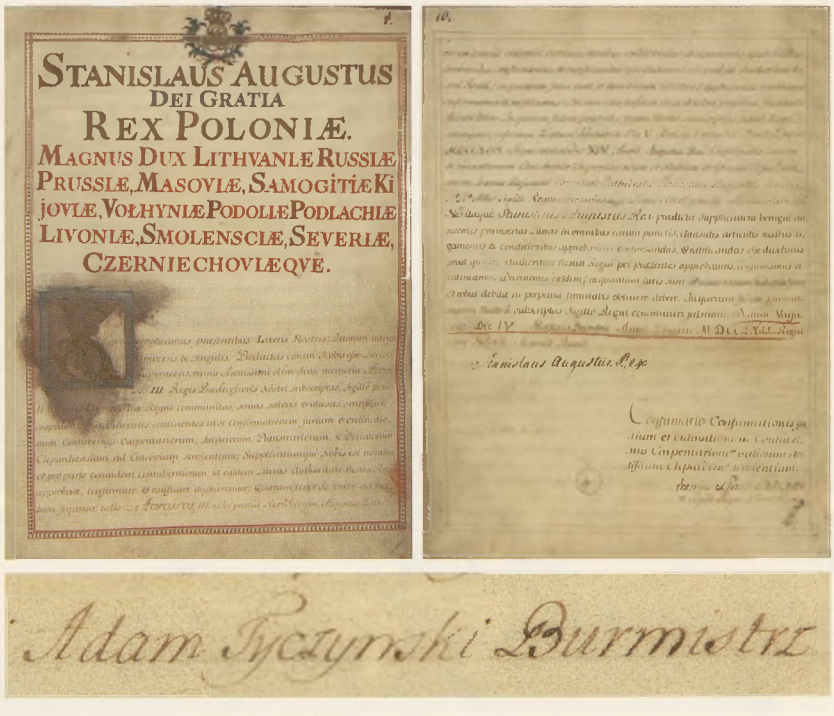
167. Adam Tyczyński

rajca 1679–1713
burmistrz 1679, 1681, 1682, 1683, 1684, 1688, 1691, 1692, 1696, 1699, 1700, 1702, 1703, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1713

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

Adamus Tylinski

Tytułowany jako *nobilis*. Pochodził z Witkowic w diecezji poznańskiej, osiadł w Kleparzu w 1671 roku po ślubie z Reginą, córką rajcy Melchiora Gwoździkowicza (nr 151). Karierę w urzędach kleparskich rozpoczął w 1678 roku, zasiadając na ten i kolejny rok w ławie miejskiej, aby już w roku 1679 wprost z ławy wejść do rady miejskiej. Godność rajcy piastował przez blisko trzydzieści pięć lat, aż dwudziestokrotnie zasiadając w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Jednocześnie wielokrotnie przyjmował z nadania rady miejskiej urząd wójta kleparskiego – w latach 1688–1690, 1693–1694, 1696–1698 (w roku 1697 jednak zrezygnował i przekazał wójtostwo nowo wybranemu Stanisławowi Niewalkowiczowi – nr 173). W 1683 roku za jego kadencji burmistrzowskiej rada zatwierdziła statut cechu stelmachów, kołodziejów, stolarzy i bednarzy. Statut ten w tymże roku uzyskał potwierdzenie króla Jana III Sobieskiego, w którym to akcie król wymienił Adama Tyczyńskiego z imienia i funkcji miejskiej. Od roku 1700 w ramach rady miejskiej Tyczyński używał tytułu rajcy seniora. Cieszył się szacunkiem, był proszony o pełnienie różnych ról wymagających poważania i zaufania – przykładowo był wraz z ówczesnym ławnikiem Tomaszem Skalskim opiekunem dzieci i rozporządzającym majątkiem zmarłego Wawrzyńca, mieszczanina kleparskiego, w 1687 roku był świadkiem na ślubie rajcy Pawła Piskalskiego (nr 174), a w 1698 roku wraz z tym samym Piskalskim występował jako egzekutor testamentu. W 1700 roku wraz z rajcą Jakubem Rembielskim (nr 170) był świadkiem na ślubie Doroty, córki rajcy Grzegorza Rozmarynowskiego (nr 175), a rok później, także z Jakubem Rembielskim, pełnił rolę świadka na ślubie Anny, córki rajcy Jakuba Grabiańskiego (nr 160). Z żoną Reginą miał córkę Annę, którą w roku 1697 wydał za mąż za Franciszka Borowskiego przynależnego do parafii w Mogile; świadkami byli ówczesny burmistrz i wójt Stanisław Niewalkowicz (nr 173) oraz rajcowie Jakub Rembielski (nr 170) i Grzegorz Rozmarynowski (nr 175). Adam Tyczyński zmarł po roku 1713.

Pierwsza i ostatnia strona dokumentu wydanego w 1765 roku w Warszawie przez Stanisława Augusta Poniatowskiego, w którym potwierdzone zostały wcześniejsze akty zatwierdzające statut cechu stelmachów, stolarzy, bednarzy i kołodziejów kleparskich, w tym akt z 1683 roku wydany w Krakowie przez Jana III Sobieskiego, mocą którego król zatwierdził statut tego cechu, przyjęty wcześniej przez rajców miasta Kleparza pod przewodnictwem burmistrza Adama Tyczyńskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 836)

Źródła i literatura:
M 2, s. 466, 520, 525, 528, 530, 533, 540, 542, 551, 558, 560, 566–568, 577, 584, 588–589; M 3, s. 488, 494, 500, 502, 511, 517, 526, 531, 536, 543, 562, 632; KL 14, s. 303, 315, 355–356, 359, 380, 451; KL 15, s. 111–112; KL 16, s. 6–7, 19–20; KL 33, s. 203, 217, 254, 312; KL 39, s. 175, 243; KL 40, s. 322, 366; KL 41, s. 39, 196, 350v, 447v, 511, 572, 578v–580v; KL 42, s. 82; KL 129, s. 6, 8; KL 130, s. 3–5; Teut. 74, s. 73, 404; Teut. 76, s. 494, 563–566; Teut. 77, s. 803; PPK II-3, s. 1363; Korniak 2004, s. 53.

Jan III Sobieski (1674–1696)

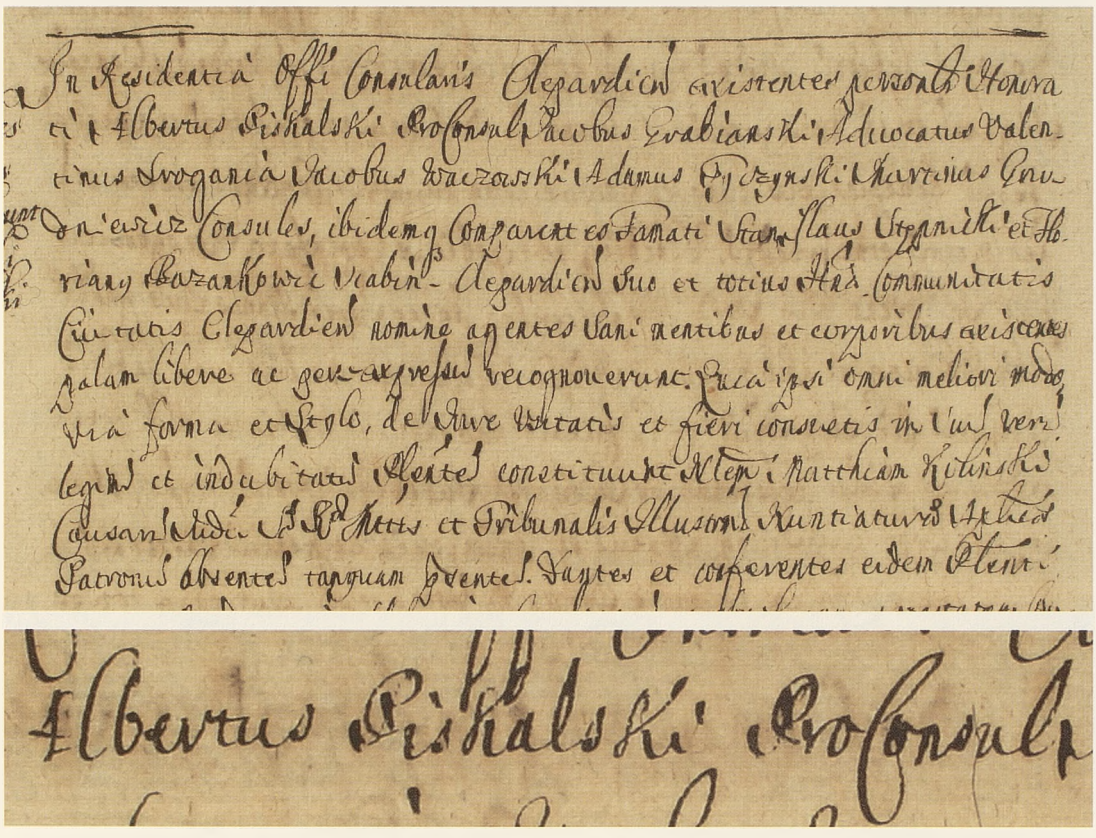
W roku 1683 zostaje wydany w Krakowie królewski akt, w którym Jan III Sobieski potwierdza statuty cechu stelmachów, kołodziejów, stolarzy i bednarzy kleparskich, wcześniej zatwierdzonych przez radę miasta Kleparza. Statuty te potwierdzają w 1701 roku August II Mocny, w 1746 roku August III Sas i w 1765 roku Stanisław August Poniatowski.

168. Wojciech Piskalski

rajca 1679–1686
burmistrz 1679, 1682, 1683, 1686

Albertus Piskala *faber*

Kowal. Odnotowywany w ławie miejskiej od roku 1669. Gdy zasiadał w niej w roku 1670, mieszczanin kleparski Wojciech Tracz, skarżąc się na niego, okazał radzie miejskiej *raz na wierzchu głowy otłuczony, aż skóra od kości odpadła wzdłuż na półtora członka w głąb do kości, który to raz albo rana, opowiedział, że mu jest łopatą przez tegoż Pana Piskalskiego zadany*. Był to wynik sąsiedzkiego spotkania. W tym samym roku Wojciech Piskalski został oskarżony przed radą miejską przez Katarzynę Mazurkowiczową, synową rajcy Marcina Mazurkowicza (nr 158), która okazując obrażenia, między innymi *oczy obedwie podbite, zapuchłe y posiniałe*, zarzucała, że Piskalski ją pobił kijem bez przyczyny. Nie przeszkodziło mu to wszystko w dalszej karierze, był wybierany ławnikiem także później, w latach 1673–1675 i 1677–1678. W roku 1674, będąc ławnikiem, pełnił też obowiązki zastępcy wójta, w roku 1676 objął urząd podwójciego. Do rady miejskiej awansował w roku 1679. Czterokrotnie był powoływany do rady urzędującej, pełniąc wówczas funkcję burmistrza miasta. W roku 1686, za kadencji w radzie urzędującej, wybrany został także wójtem kazimierskim. Jako wójt położył areszt na konie poddanego kasztelana Racławskiego *u obywatela kleparskiego gospodą zostającego, jednak zreflektowawszy się, iż według praw koronnych na osoby i rzeczy poddanych ich mościów panów szlacheckich i duchownych osób od urzędów miejskich areszty wychodzić nie mogą i nie powinny, ten areszt jako nieważny* […] *obawiając się tumultu w mieście*, z braku jurysdykcji cofnął. Wojciech Piskalski żonaty był z Reginą, mieli synów Walentego oraz przyszłego rajcę Wawrzyńca (nr 176). Jego synem mógł być też Paweł Piskalski (nr 174). Powtórnie żonaty z Zofią, wdową po rajcy Janie Dryjewiczu młodszym (nr 166). Zmarł po roku 1686, w roku 1691 druga żona Zofia odnotowana została jako wdowa po rajcy Wojciechu Piskalskim.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1674–1680: fragment wpisu z 1679 roku otwierającego kolejną sprawę rozpatrywaną przez urzędujących rajców kleparskich przy udziale przedstawicieli ławy miejskiej, pod przewodnictwem ówczesnego burmistrza Wojciecha Piskalskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 39, s. 243)

Źródła i literatura:
M 2, s. 44, 65, 480, 497, 501, 513, 533, 541, 560; KL 14, s. 41, 105–106, 203, 217, 278, 344; KL 39, s. 243, 685, 805; KL 40, s. 366; KL 41, s. 10; KL 43, s. 305; Teut. 72, s. 708; Teut. 74, s. 69–70; Kracik 1993, s. 154–155.

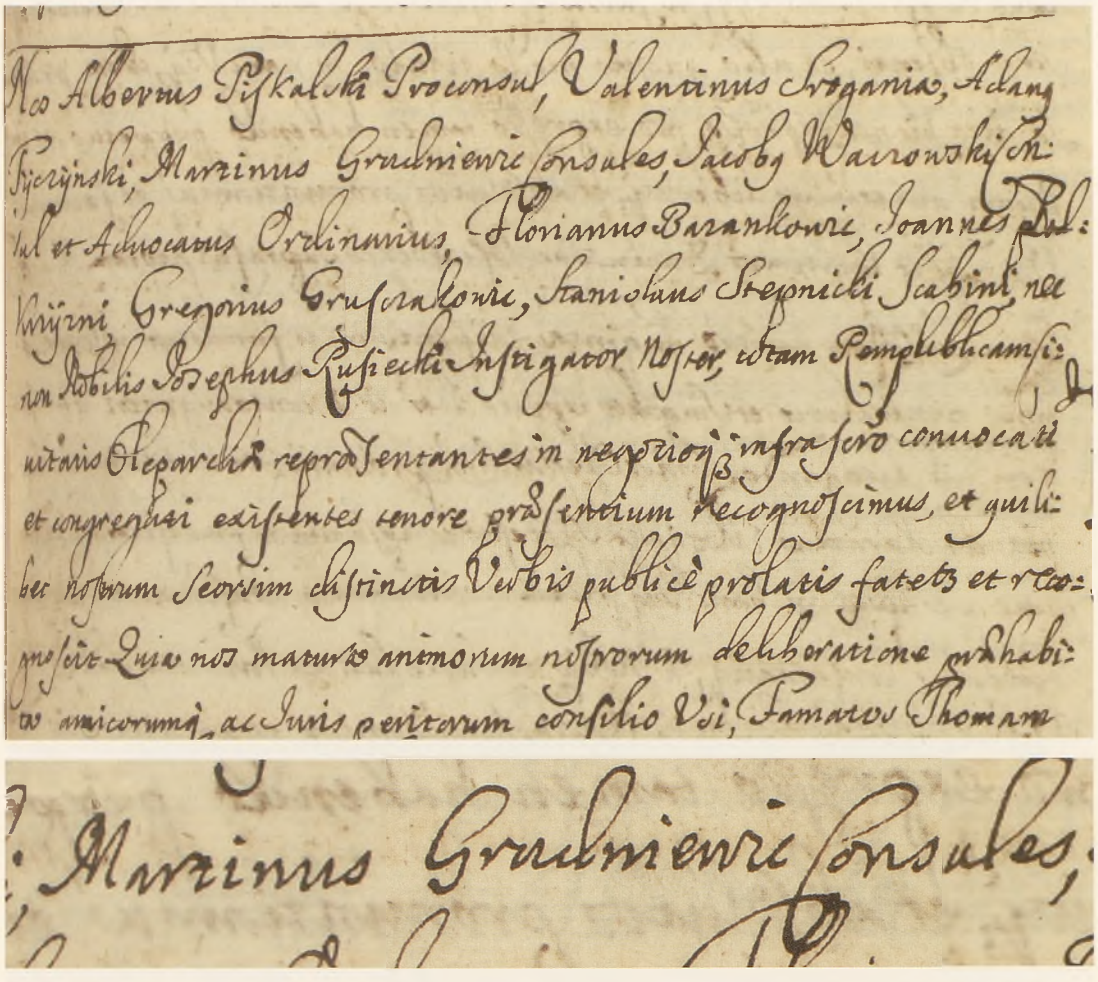
169. Marcin Grudniewicz

rajca 1679–1684
burmistrz 1679, 1680, 1682

Jan III Sobieski (1674–1696)

Martinus Grudniewic

Karczmarz, prowadził też własny browar. W 1674 roku zasiadł w ławie sądowej, w roku 1684 uzyskał nominację do rady miejskiej, w której krzesło zajmował przez sześć lat, będąc w tym czasie trzykrotnie powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1670 złożył na niego do rady miasta skargę Jakub Dworzański, rzeźnik kleparski, podnosząc, że *pomieniony Pan Grudniewic tym się nie kontentując, że smrody tak od browaru jako y od plugawego bydła, nawet od miejsca dla wygody ludzkiej y wypróżnienia potrzebnego, rynsztokiem ku jatkom rzeźniczym, kędy też zwykł siadać, przepędza y wielką nieszczęsność przez te smrody czyni, ale jeszcze gdy protestujący regurował po przyjacielsku łagodnym sposobem aby tego nie było więcej, ten Grudniewic nie tyko słowami obelżywemi, mówiąc taki owaki synu kędyś się oderwał od szubienice, a jam tu panem, zesromował, ale też porwawszy się do kija pobił nim y potłukł protestującego, którego gdy żona bronić chciała y onej się także dostało.* Marcin Grudniewicz był żonaty z Reginą, pochodzącą z sąsiadującej z Kleparzem jurydyki Błonie. Rodzicami chrzestnymi ich urodzonego w 1665 roku syna Franciszka byli rajca Jakub Grabiański (nr 160) i rajczyni Rozalia, żona Melchiora Gwoździkowicza (nr 151). W 1670 roku Grudniewicz toczył wraz z żoną Reginą spór sądowy ze spadkobiercami po zmarłym rajcy Janie Dryjewiczu starszym (nr 164), mając roszczenia do masy spadkowej. Zmarł w roku 1684 lub 1685.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1673–1690: fragment wpisu z 1682 roku stanowiącego protokół ze wspólnego posiedzenia władz kleparskich, z Marcinem Grudniewiczem w gronie rajców – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 39, s. 243)

Źródła i literatura:
M 2, s. 53, 477; KL 14, s. 53–54, 200, 350, 367, 456, 458–460; KL 39, s. 243; KL 40, s. 322, 366; Teut. 72, 552; Teut. 74, s. 119, 275–277.

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

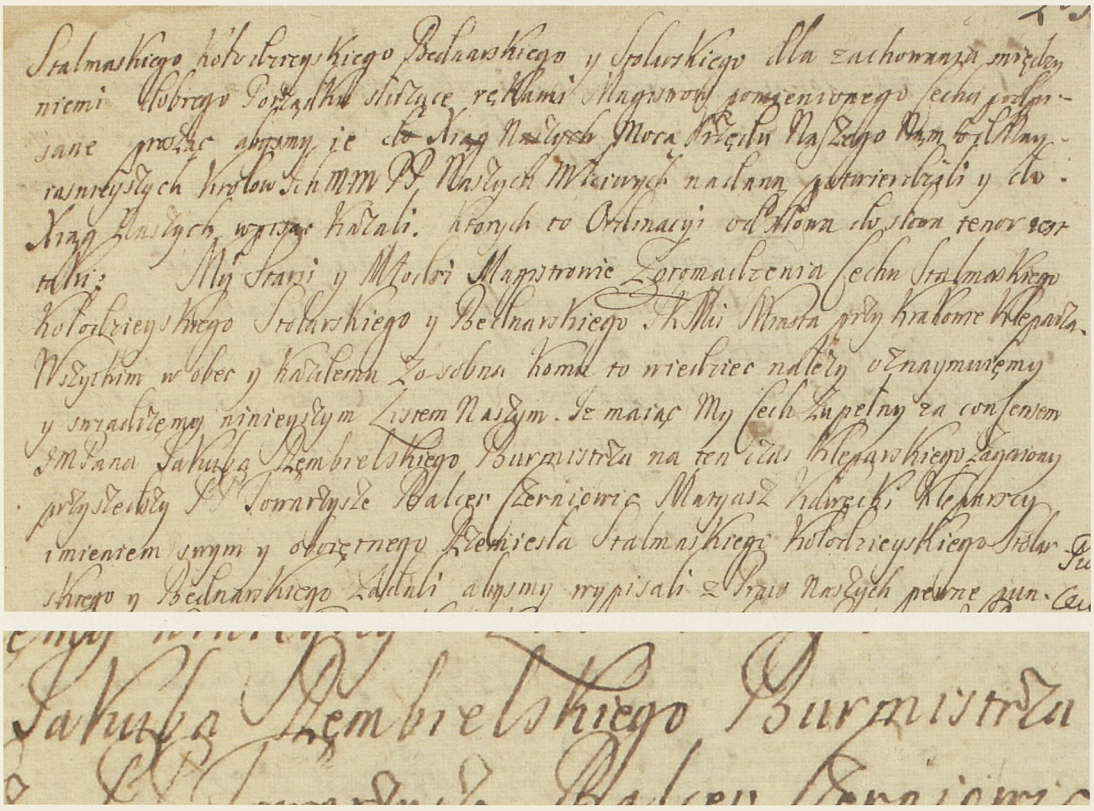
W 1687 roku konsekrowano odbudowany kościół Krzyża Świętego zwany Słowiańskim w Kleparzu, który w nowej bryle wzniósł kupiec krakowski Jan Sroczyński jako wotum za zwycięstwo wiedeńskie Jana III Sobieskiego.

170. Jakub Rembielski

rajca 1685–1727
burmistrz 1685, 1688, 1691, 1692, 1695, 1701, 1702, 1703, 1705, 1711, 1713, 1715

Jacobus Rembielski

Długoletni rajca, zasiadał w radzie miejskiej od roku 1685 przez niemal czterdzieści trzy lata, uprzednio będąc ławnikiem. Trzynastokrotnie uzyskiwał nominacje do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Co najmniej w roku 1692 pełnił urząd wójta kleparskiego, przez szereg lat sprawował funkcję lonera miejskiego – w roku jego śmierci sporządzono *Compendium starych regestów lonerskich*, kompletując dokumenty miejskie, głównie rachunkowe, sięgające roku 1699, czyli z prawie trzydziestu lat – było to uporządkowanie zasobu pozostającego do tej pory po części w ratuszu, w „czarnej skrzynce", po części w rękach Jakuba Rembierskiego z racji wieloletniego zajmowania się przez niego rachunkami miasta. Był członkiem Bractwa Ubóstwa Pana Jezusa przy kościele św. Floriana, w roku 1725 został odnotowany w księdze brackiej na funkcji konsyliarza. Cieszył się poważaniem i zaufaniem, pełnił funkcję opiekuna sierot i wdów oraz wykonawcy testamentów, przykładowo odnotowany w 1709 roku jako wykonawca testamentu rajcy Grzegorza Gruszczakowicza (nr 171), uświetniał uroczystości rodzinne: w 1697 roku wraz z ówczesnym burmistrzem i wójtem Stanisławem Niewalkowiczem (nr 173) pełnił rolę świadka na ślubie Anny, córki rajcy Adama Tyczyńskiego (nr 167), w roku 1700 z tymże rajcą Tyczyńskim był świadkiem na ślubie Doroty, córki rajcy Grzegorza Rozmarynowskiego (nr 175), a w kolejnym roku, także z rajcą Tyczyńskim, uczestniczył jako świadek na ślubie Anny, córki rajcy Jakuba Grabiańskiego (nr 160). Zmarł w 1727 roku, w wieku 70 lat. Jego żona Agnieszka zmarła rok wcześniej. Pochowani zostali w kaplicy św. Jana Kantego w kościele św. Floriana.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1695–1734: fragment wpisu z 1705 roku, za kadencji burmistrzowskiej rajcy Jakuba Rembielskiego, potwierdzającego zatwierdzenie przez radę przedstawionego przez starszych kleparskiego cechu stelmachów, kołodziejów, stolarzy i bednarzy dokumentu Punkta y Ordinacye Towarzyskie, *ustanawiającego statut cechowy – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 33, s. 235)*

Źródła i literatura:
M 2, s. 567–568, 571, 584, 588; M 3, s. 488, 500, 509, 517, 529, 531, 536, 543; KL 15, s. 112; KL 16, s. 21; KL 23, s. 155; KL 33, s. 203, 217, 235, 312, 415; KL 39, s. 637; KL 41, s. 39, 196, 241; KL 122, s. 1; KL 129, s. 8; KL 130, s. 2–3; Teut. 74, s. 215, 275, 277, 1045–1046; Teut. 76, s. 563–566; Teut. 77, s. 448, 1308.

171. Grzegorz Gruszczakowicz

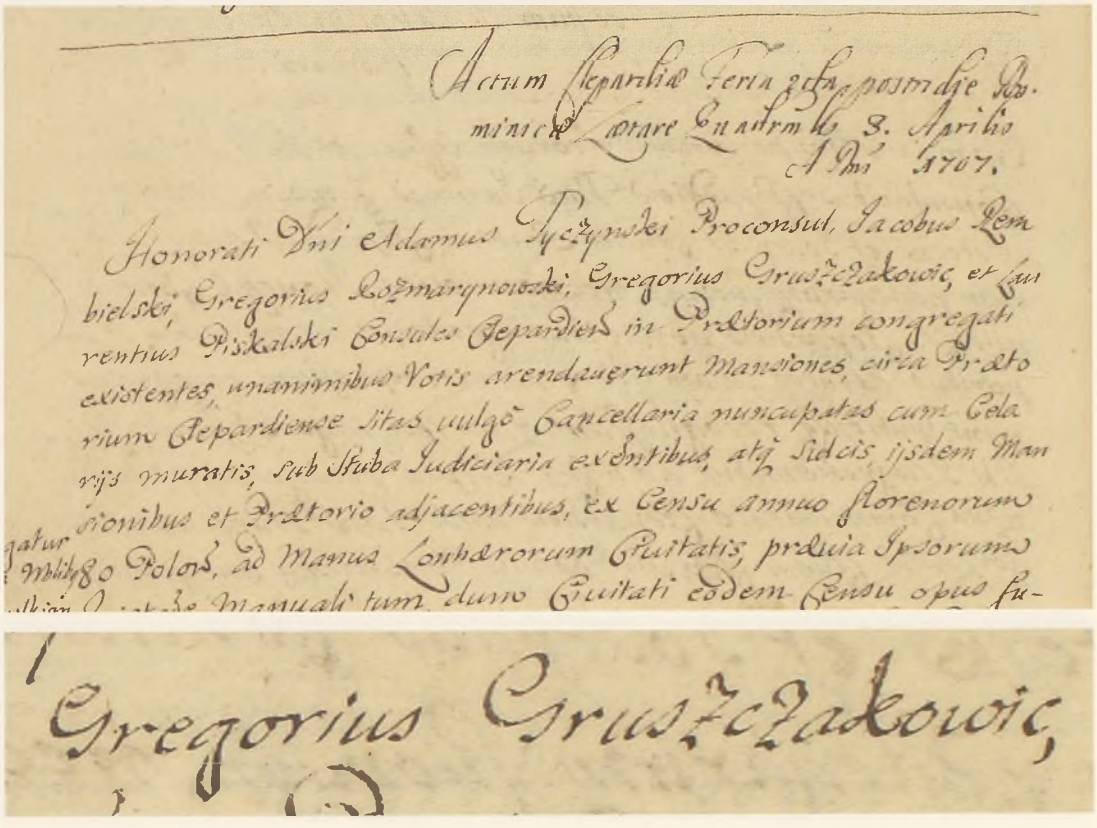
rajca 1685–1708
burmistrz 1685, 1688, 1689, 1704

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)

Gregorius (Gregory) Gruszczakowic

Karczmarz, piwowar. Był ławnikiem kleparskim w latach 1680 i 1684, z tego urzędu przeszedł do rady miejskiej, w której zasiadł na następne prawie dwadzieścia cztery lata. Co najmniej czterokrotnie był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Pracował nad zmianą statutu cechu piwowarów, pochodzącego jeszcze z zatwierdzenia przez Stefana Batorego w 1578 roku (potwierdzanego później przez Władysława IV Wazę w 1646 roku i Jana III Sobieskiego w 1676 roku). Zmieniony i uzupełniony tekst statutu został w roku 1703 przedstawiony do zatwierdzenia Augustowi II Mocnemu. Grzegorz Gruszczakowicz zmarł w 1708 lub 1709 roku. W 1709 roku rajca Jakub Rembielski (nr 170) i Marcin Bienkiewicz, wójt kleparski, dokonali urzędowego otwarcia jego testamentu. Wdowa Anna w roku 1711 powołała wiertelników z cechu budowlanego dla dokonania *rewizji domostwa tu na Kleparzu na Długiej ulicy stojącego po nieboszczyku Panu Grzegorzu Gruszczakowicu Radcy Kleparskim pozostałego* […] *wchodząc do samego domostwa wrota z ulicy wielkie dobre z kuną, zamkiem i wszystkiemi do nich należytościami, u furtki także w tych wrotach zamki dwa z klamką y haczykiem. Idąc po prawej ręce sklep* [pomieszczenie sklepione], *przed którym w sieni skrzynia piekarska na chowanie chleba*, a w sklepie: *ława pod oknem w murze, stół wielki rogaty z szufladkami dwiema, jedna jest z zamkiem, podłoga i powała dobra, piec okrągły dobry, ławki koło niego, skrzynia jedna z zamkiem, łóżko czerwone na deskach* […] *obicie na ścianach płócienne malowane stare. Obrazów wierzchem na ścianach 12, jeden Zdjęcie Krzyża, drugi Najświętszej Panny, trzeci Pan Jezus ukoronowany z trzciną, czwarty Najświętrzej Panny* […] *obrazków małych pod listwami na ścianach różnych 15, krzesło czarne skórzane y stołek.*

W latach 1687–1695 wobec nieobyczajności scholarów szkoły św. Floriana następuje zaostrzenie statutowych rygorów – zakazano niszczenia ławek, bywania w oberżach, grywania w karty i kości, przechodzenia przez płoty po zamknięciu bramy, zbyt późnych powrotów, a tym bardziej nocowania poza domem, wprowadzania podejrzanych kobiet, załatwiania naturalnych potrzeb na pobliskim cmentarzu, śpiewania w domach innowierców i napadania na ich pogrzeby, a także trzymania gołębi i innych ptaków, gdyż studenci tracą przez to grosz i opuszczają w świąteczne dni kazanie i nabożeństwo, kupując czy sprzedając wtedy ptactwo.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1695–1734: fragment wpisu z 1707 roku otwierającego kolejną sesję rajców, z Grzegorzem Gruszczakowiczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 33, s. 235)

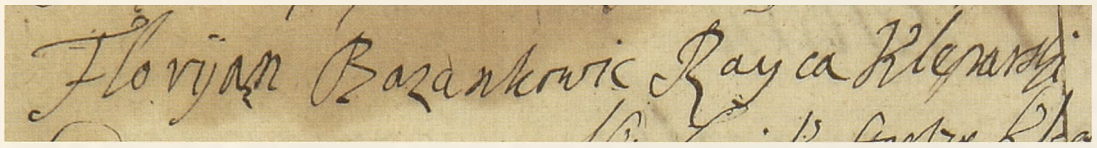
Źródła i literatura:
M 2, s. 558, 562, 567–568, 571; M 3, s. 493, 576, 597, 603, 609; KL 14, s. 303, 380, 407; KL 15, s. 109, 244, 246; KL 23, s. 156; KL 33, s. 254; KL 39, s. 637; KL 43, s. 178; KL 42, s. 609, 794; KL 129, s. 7–8; Teut 74, s. 361, 404; Teut. 76, s. 385, 387; Teut. 77, s. 613.

Jan III Sobieski (1674–1696)

172. Florian Walerian Bazankowicz
rajca 1688–1692
burmistrz 1688, 1689, 1692

Floryan (Florianus) Bazankowic

Powoływany do kleparskiej ławy miejskiej w latach 1682 i 1683, w roku 1688 potwierdzony już w składzie rady miejskiej, w której zasiadał do roku 1692. Trzykrotny rajca urzędujący, w tym czasie burmistrz Kleparza. W roku 1680 pełnił również urząd wójta kleparskiego. W 1692 roku został pozwany przed sąd wielkorządcy krakowskiego przez Tomasza Skalskiego, piwowara, który skarżył się, że Florian *prawdziwego, istotnego i rzetelnego długu za Piwa Dwuraźnego siedem achteli złotych siedemdziesiąt winien został i żadnym sposobem nie zapłacił mi go*. Czy Florian prowadził zajazd z wyszynkiem, czy też rzeczone achtele zużył sam, skryły mroki dziejów.

Z akt zapisków lonerskich za lata 1688–1715: fragment dokumentu zawierającego taksę domów dla poboru szosu za rok 1688; wśród podpisów przedstawicieli władz miejskich podpis rajcy Floriana Bazankowicza – zbliżenie podpisu z tytułem urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 129, s. 6)

Źródła i literatura:
M 2, s. 531, 534, 539; KL 14, s. 406; KL 41, s. 39; KL 129, s. 6, 8; Teut. 74, s. 291, 694–696.

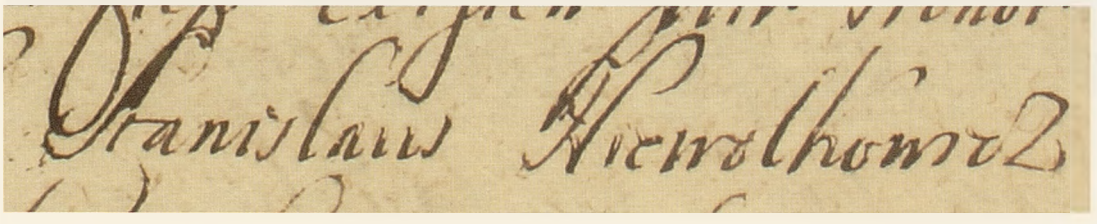
Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

W roku 1690 w zniszczonym i podupadłym po wojnach szwedzkich mieście odnotowano 80 budynków oraz 53 place i ogrody.

173. Stanisław Niewalkowicz
rajca 1688–1714
burmistrz 1688, 1690, 1692, 1694, 1695, 1697, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1710, 1711, 1712

Stanislaus Niewalkowic

Długoletni rajca kleparski, od roku 1688 z ponadćwierćwiecznym stażem. Aż czternastokrotnie był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Powierzano mu też w latach 1697 i 1699 urząd wójta kleparskiego. W roku 1697 wraz z rajcą Jakubem Rembielskim (nr 170) był świadkiem na ślubie Anny, córki rajcy Adama Tyczyńskiego (nr 167) – sprawował wówczas funkcję burmistrza i wójta miasta. Żonaty z Zuzanną, wzmiankowaną w latach 1692–1700, po jej zgonie w 1705 roku poślubił Jadwigę Stronczonkę.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1695–1734: fragment wpisu z 1702 roku otwierającego kolejną sesję rajców urzędujących, ze Stanisławem Niewalkowiczem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 33, s. 203)

Źródła i literatura:
M 2, s. 571, 577, 586; M 3, s. 488, 491, 493–494, 502, 509, 517, 529, 531, 537, 546, 594, 616, 658; KL 17, s. 28; KL 33, s. 203, 217; KL 41, s. 39, 633, 704v; KL 43, s. 12, 139, 199, 241, 387; KL 115., s. 321; KL 155, s. 15; KL 130, s. 3, 5; Teut. 74, s. 275, 277; Teut. 76, s. 70, 81–82, 146, 563–564.

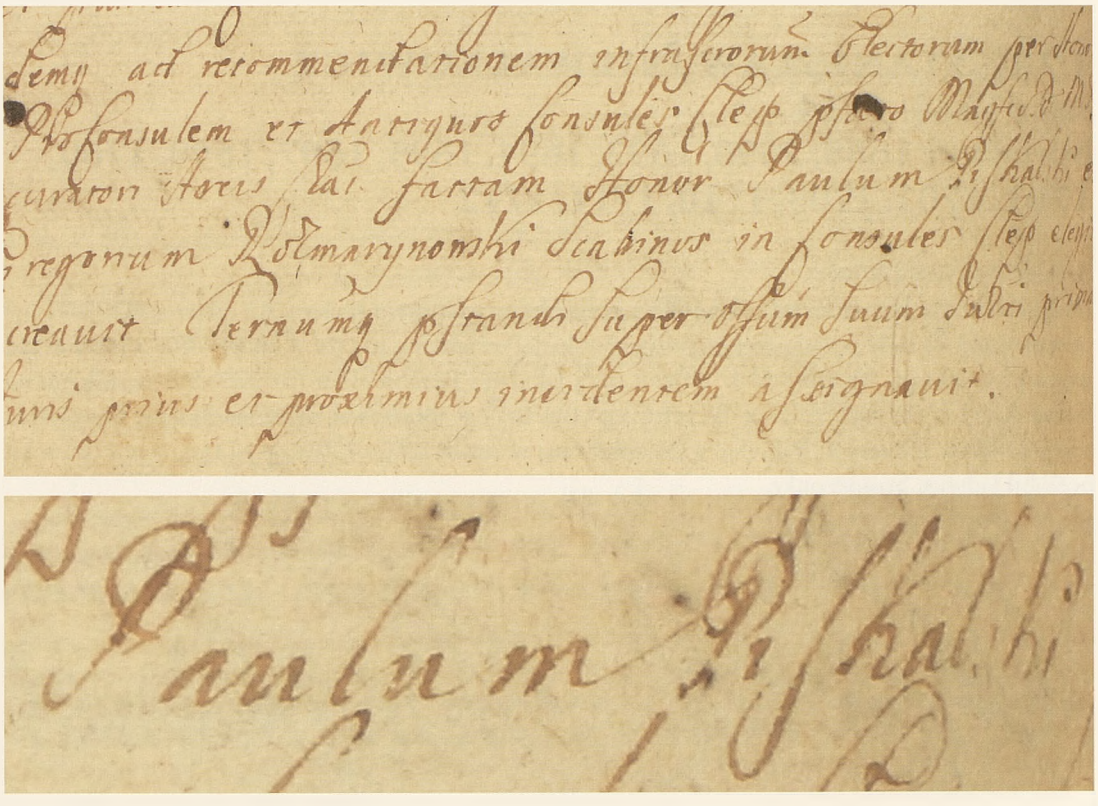
174. Paweł Piskalski
rajca 1693–1696
burmistrz 1693

Jan III Sobieski (1674–1696)

Paulus Piskalsky

Tytułowany jako *nobilis*. Prawdopodobnie syn rajcy Wojciecha Piskalskiego (nr 168) i brat rajcy Wawrzyńca Piskalskiego (nr 176). Zasiadał w ławie sądowej, następnie od roku 1693 w radzie miejskiej, w tymże roku był burmistrzem. W roku 1696 został wybrany do rady urzędującej, lecz gdy burmistrz Stanisław Niewalkowicz (nr 173) chciał mu przekazać funkcję, ten odmówił przyjęcia symbolu urzędu – pieczęci miejskiej; zrezygnował też z urzędu rajcy. W księdze radzieckiej odnotowano oświadczenie Pawła Piskalskiego: *Ja raz ani pieczęci ani urzędu więcej przyjmować nie mogę, bom sobie przez to IchMMPP Szlachty reputacją stracił, nie prosiłem też o to IMP Wielkorządcę aby mnie był na ten urząd obierał. Wolę wszystkie podatki płacić aniżeli być rajcą – poydę do Cancellariey albo gdziekolwiek do Xsiąg i będę ten Urząd resignował.* Zapisano też, że: *Sama Pani Piskalska mówiła obejdzie się on bez tego urzędu, bo ma inszych turbacji dosyć* […] *Mówiła Panu Piskalskiemu małżonkowi swojemu jeżeli mi jeszcze raz Waszmość przyniósł burmistrzostwo, to pojdę precz z domu Waszmości, bo się Waszmość z burmistrzostwa nie najesz.* Zatem obraził się, ale w mieście pozostał. W 1698 roku wraz z rajcą Adamem Tyczyńskim (nr 167) został egzekutorem testamentu wdowy po Teresie Saryszowej, wdowy po Wojciechu Saryszu, wójcie jurydyki Błonie – za opiekę, którą sprawował nad nią, otrzymał zapis na domu zwanym Saryszowskim, położonym w jurydyce Błonie. Rok wcześniej ożenił się z jej córką Katarzyną, świadkami ślubu byli rajca Adam Tyczyński (nr 167) oraz rajca Wojciech Piskalski (nr 168), prawdopodobnie ojciec pana młodego. W 1700 roku został administratorem wsi królewskiej pozostającej w gestii wielkorządowej Zielonki, ustanowionym przez jej dzierżawcę. Wówczas najpewniej opuścił Kleparz.

W 1691 roku pojawiają się w Kleparzu dworki szlacheckie; od południowej strony rynku staje dworek Celińskiego i trzy dworki oraz sześć domków należących do panów Warszyckich.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1691–1699: fragment wpisu z 1693 roku stwierdzającego wybór nowych rajców kleparskich, wśród nich dotychczasowego ławnika Pawła Piskalskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 41, s. 343v)

Źródła i literatura:
M 2, s. 560; M 3, s. 494, 500, s. 526; KL 16, s. 19; KL 41, s. 343, 554v, 578v–580v; Teut. 74, s. 1044–1047; Teut. 76, s. 419; Teut. 77, s. 88.

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

W 1697 roku odbył się bogaty wjazd koronacyjny Augusta II Mocnego, rozpoczęty z pałacyku na Prądniku. W powitaniu przy kolegiacie św. Floriana jak zwykle prym wiedli profesorowie Akademii Krakowskiej, szczególnie związanej uposażeniem z tym kościołem.

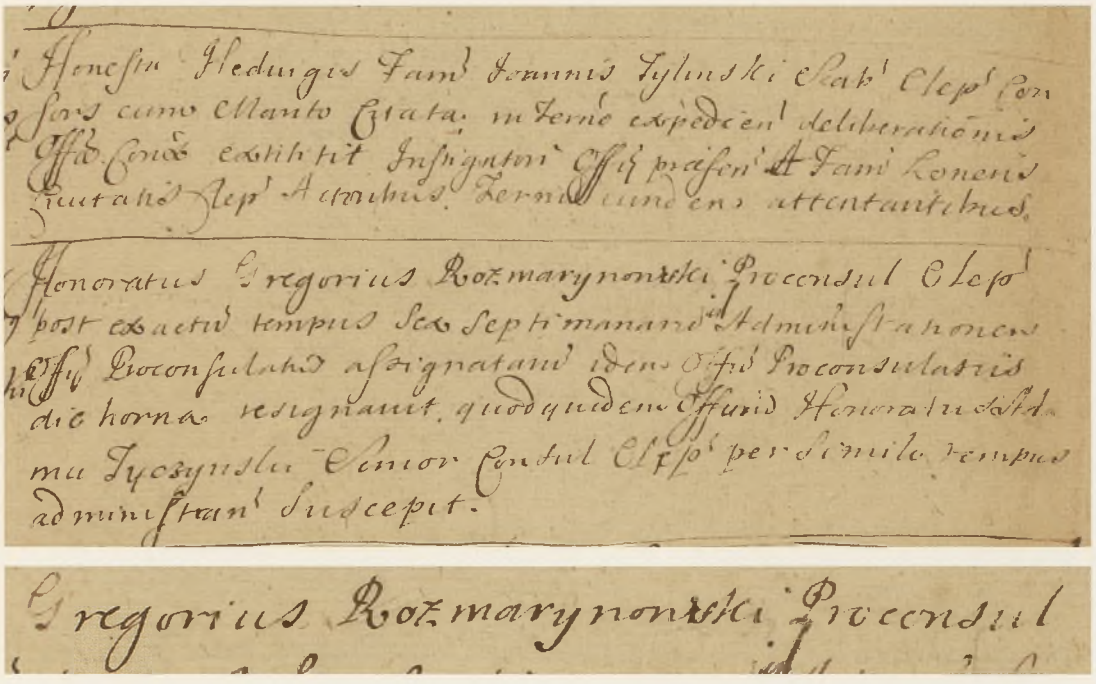
W roku 1698 rada Kleparza zatwierdza statuty cechu płócienników i barchanników kleparskich.

175. Grzegorz Rozmarynowski

rajca 1693–1712
burmistrz 1693, 1696, 1700, 1702, 1703, 1704, 1705, 1709, 1710, 1711

Gregorius Rosmarynowski

Karczmarz, obywatel Krakowa, w 1678 roku po ślubie z Anną, córką rajcy kleparskiego Jana Dryjewicza młodszego (nr 166), osiadł w Kleparzu. W roku 1685 został wybrany na urząd ławnika, w latach 1686 i 1688 – na urząd zastępcy wójta, pozostając ławnikiem, w roku 1689 był już wójtem kleparskim. W ławie sądowej zasiadał także w latach 1687 i 1692. Do rady miejskiej powołany został w roku 1693, zasiadał w niej przez dwadzieścia lat, dziesięciokrotnie uzyskując nominację do rady urzędującej. Będąc rajcą, sprawował też w roku 1702 urząd wójta kleparskiego. W roku 1700 wydał za mąż za Łukasza Małeckiego córkę Dorotę – świadkami na ślubie byli rajcowie Adam Tyczyński (nr 167) i Jakub Rembielski (nr 170). Młodsza córka Rozmarynowskiego Salomea w 1711 roku poślubiła Franciszka Mleczkę. Grzegorz Rozmarynowski zmarł na przełomie lat 1712 i 1713. Wiele lat po jego śmierci, w 1736 roku, wdowa Anna wydała za mąż najmłodszą córkę Zofię, zawierając w imieniu jej i swoim kontrakt małżeński z Franciszkiem Juliuszem Forelonowiczem, mieszczaninem krakowskim, co uczyniła, *widząc stateczną konkurencyą y staranie pilne* […] *o dożywotnią przyjaźń Jey Mci Panny Zofiej córki swojej, mając sobie za nieomylny znak woli Boskiej serca ludzkie ku radości kierującej skłonność afektów obopólnych*. Anna zmarła w 1745 roku, w wieku 80 lat, pochowana została w kaplicy brackiej św. Jana Kantego w kościele św. Floriana w Kleparzu; oboje z mężem należeli za życia do Bractwa Ubóstwa Chrystusowego.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1700–1706: wpis z 1700 roku dokumentujący przekazanie funkcji burmistrzowskiej przez rajcę-burmistrza Grzegorza Rozmarynowskiego w ręce rajcy Adama Tyczyńskiego (nr 167) – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 42, s. 82)

Źródła i literatura:
M 2, s. 505, 558, 566; M 3, s. 494, 509, 517, 536, 658, 641; KL 12, s. 20; KL 14, s. 355; KL 15, s. 110; KL 17, s. 41; KL 33, s. 203, 217; KL 39, s. 640; KL 41, s. 343, 410, 576; KL 42, s. 2, 82, 257; K 43, s. 32, 118, 266; KL 130, s. 3, 5; Teut. 74, s. 268–282; Teut. 76, s. 140–141, 563–566, 587, 667.

BURMISTRZOWIE KLEPARSCY W CZASACH NOWOŻYTNYCH W XVIII WIEKU

Biogram burmistrza zawiera:

- nagłówek, w którym podano:
  – wskazanie panującego w czasie odnotowania rajcy na urzędzie,
  – kolejny numer w rozdziale *Pocztu*,
  – imię i nazwisko w przyjętym brzmieniu podstawowym,
  – lata potwierdzonego źródłowo zasiadania w radzie miejskiej i udziału w sprawowaniu funkcji burmistrza;
- wybrane wersje brzmienia (pisowni) imienia i nazwiska występujące w źródłach;
- najistotniejsze informacje o postaci;
- ikonografię bezpośrednio związaną z postacią;
- wybór źródeł bezpośrednich, publikacji źródłowych i literatury poszerzającej wiedzę o postaci.

nr 176–205

176. Wawrzyniec Piskalski

rajca, burmistrz 1703, 1705, 1706, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1717, 1718, 1720

August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

Laurentius Piskalski

Karczmarz i piwowar, urodzony 10 sierpnia 1664 roku, syn rajcy Wojciecha Piskalskiego (nr 168), prawdopodobnie brat rajcy Pawła Piskalskiego (nr 174). W 1698 roku został starszym cechów piwowarów, karczmarzy i słodowników kleparskich. Zasiadał w ławie miejskiej od 1700 roku, w 1703 roku, gdy był już starszym ławy, został z niej odwołany w związku z nominacją do rady miejskiej. W tymże roku wraz z rajcą Grzegorzem Gruszczakowiczem (nr 171) i Janem Tylińskim (nr 177) oraz towarzyszem cechowym, piwowarem Tomaszem Skalskim przedstawił do potwierdzenia królowi Augustowi II Mocnemu statut kleparskich piwowarów, karczmarzy i słodowników. W tej roli w 1714 roku zlecił zlustrowanie domostwa zwanego Trojanowskim, gdzie Zacherlowie z Krakowa mieli browar; kocioł piwny, łańcuch i obręcze żelazne polecił przenieść do swojego domu, gdzie sam warzył piwo. W 1720 roku wraz z ówczesnym burmistrzem Michałem Dobrzańskim (nr 179) i rajcą Józefem Cenclerem (nr 180) rozstrzygał sprawę nieprawidłowości w obrocie solą między Wieliczką a Kleparzem. W księgach radzieckich Kleparza pozostały opisy bójki, w jaką się wdał w 1698 roku. Oto gdy sąsiad Stanisław Oziemski, ławnik kazimierski, przekopując rynsztok, naruszył jego posesję, przegnał kopiącego parobka i stanął z odebraną łopatą naprzeciw sąsiada, mówiąc: *Na co każecie kopać Panie Oziemski pod moim domem y na moim gruncie, nie będzie mógł żaden do mnie przejechać*. Ten mu odpowiedział: *Albo to twoy grunt, Królewski, a nie twoy, który ja tak opłacam, jako i kto. Miastu za to na dobre czynię, a jeżeli złe będzie, to na mnie będzie prawo*. Następnie *Pan Oziemski wołał na Pana Piskalskiego ty chłystku, gnojku, siurku* […] *a potym się na niego miał porwać do łopaty i samey w gębę dać*. Męża obroniła żona Anna: *Sama Pani Piskalska przyszedłszy za łeb wzięła Pana Oziemskiego i uderzywszy go kilka razy skrwawiła na nosie, a Pan Oziemski odwróciwszy się dał jej w gębę* […] *Pani Piskalska go wzięła za głowę* […] *aż wpadł w błoto, a Pani Piskalska za nim. Z błota wylazłszy znowu się szarpać poczęli. Pan Ozierski mówił Pani Piskalskiej murwo ale mu też mówiła Pani Piskalska murwysynu kury łapać a nie łopat*. Zwaśnionych rozdzielono, a sprawa trafiła przed sąd rady miejskiej. Orzeczenie nie jest znane, Stanisław Oziemski jednak dalszej kariery nie zrobił, a Wawrzyniec Piskalski doszedł do urzędu rajcy. Żona Anna, dzielnie stająca w obronie męża, zmarła w 1708 roku. Wawrzyniec wystawił jej w kościele św. Floriana epitafium, a niedługo później powtórnie ożenił się z Apolonią. Zmarł w 1722 roku, w tymże roku żona sporządziła pośmiertny spis inwentarza. W spisie znalazły się kosztowności przyjęte przez Wawrzyńca za jego życia w zastaw, w tym: *diamentowy krzyżyk, rubinowy kanaczek* [opaska z drogich kamieni na szyję], *manelki* [metalowe ozdoby na rękę] w *grochowe ziarno, perełki ukraińskie drobne, sztuczka* [srebrny przyrząd do czyszczenia zębów i uszu oraz skrobania języka] *rubinowa z perłą*. Jak zapisano w parafialnej księdze zmarłych, Wawrzyniec pochowany został *pod kamieniami przy progu kościelnym wielkich drzwi (od południowej Stroby bazyliki)*.

W latach 1702–1711, podczas wojny północnej, wojska szwedzkie wkraczają czterokrotnie (w latach 1702, 1704, 1705, 1709) do krakowskiego zespołu miejskiego. Wiąże się to z kontrybucjami, grabieżą, wymuszaniem dostaw prowiantu i uciążliwych kwater. Gdy wojska szwedzkie wychodziły, wkraczały – z takim samym skutkiem – wojska saskie (1704 rok), następnie rosyjskie (od roku 1711). Kondycja spustoszonego „trójmiasta" osiągnęła najniższy poziom w całej jej historii.

Tablice epitafijne Anny Piskalskiej zmarłej w 1708 roku i Wawrzyńca Piskalskiego zmarłego w 1722 roku, wmurowane w kościele św. Floriana (aktualnie w lapidarium, w kruchcie tego kościoła)

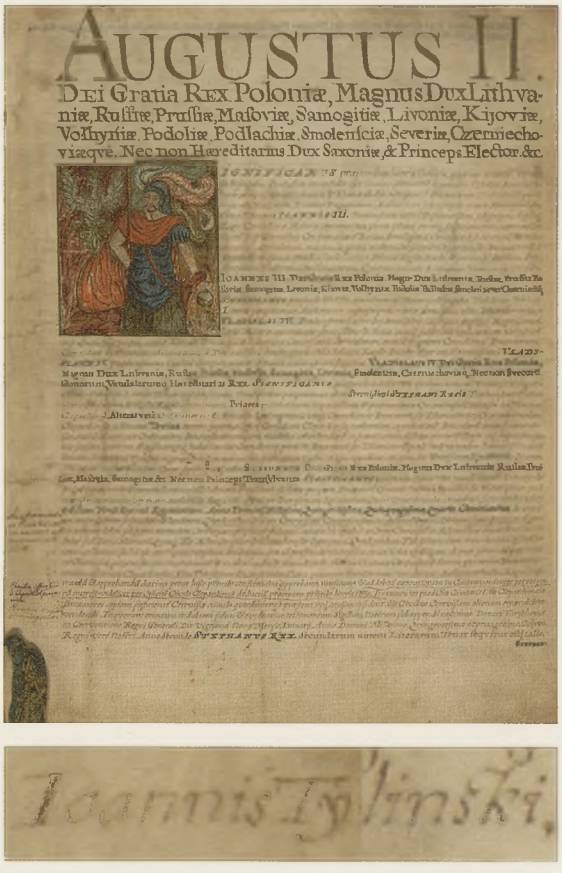
Źródła i literatura:
M 2, s. 44; M 3, s. 562, 565, 685; KL 17, s. 8, 10–12, 17–18, 21, 34; KL 33, s. 289, 312, 380, 415, 442–449; KL 41, s. 662, 712, 736–736v, 738, 741–741v; KL 42, s. 23, 208, 339; KL 76, s. 11, 25, 41, 57; KL 129, s. 24; KL 130, s. 3–5, 7; Teut. 74, s. 1045–1046; Teut. 76, s. 266–267, 287–288, 331, 341, 416, 563, 565; Teut. 77, s. 448, 1308, 1321, 1361–1362, 1504; PPK II-2, s. 1080–1081; Cyrankiewicz 1908, s. 32; Cercha 1904, t. III, s. 302; Korniak 203, s. 246–247.

Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

177. Jan Tyliński
rajca, burmistrz 1708

Joannes Tylinski

Karczmarz, piwowar. Starszy cechu piwowarów kleparskich. W roku 1703 wraz z rajcą Wawrzyńcem Piskalskim (nr 176) oraz dwoma towarzyszami cechowymi, piwowarami Grzegorzem Gruszczakowiczem (nr 171) i Tomaszem Skalskim, przedstawił do potwierdzenia królowi Augustowi II Mocnemu statut kleparskich piwowarów, wcześniej potwierdzony przez królów Władysława IV Wazę w 1646 roku i Jana III Sobieskiego w 1676 roku, a zatwierdzony wcześniej, w 1578 roku przez Stefana Batorego. Odnotowany w ławie miejskiej w roku 1705, lecz akta miejskie z tego okresu są niekompletne. Pełnił urząd poborcy podatkowego – gdy w tymże 1705 roku postawiono mu zarzut nieprowadzenia rejestru zbieranych podatków, wyjaśnił, że *regestrów doskonałych nie mam, bo pisać nie umiem, ani mi też przydano takiego kolegi, który by pisać umiał*. Dwukrotnie żonaty, z pierwszego małżeństwa miał córkę, powtórnie wszedł w związek małżeński z Anną. W roku 1708 zapisał w swojej ostatniej woli: *Ja Jan Tyliński, radzca kleparski, proszę aby ciało moje było pochowane w kościele św. Floriana na Kleparzu przed Pasją, do którego ołtarza wiecznymi czasy leguję złp. 2050 i na domu moim zwanym Grabijańskim zapisuję; a żeby za duszę moją, małżonki mojej i krewnych się modlili, obliguję* […]. *Na pogrzeb leguję złp. 400* […] *na rocznicę złp. 300* […] *i do różnych klasztorów złp. 100*. Zapewnił sobie po śmierci mszę co kwartał i aniwersarz, a w pogrzebie udział zakonników i bractw z pięciu klasztorów. Zwrócił się też w testamencie bezpośrednio do dojrzałej już, wywianowanej córki z pierwszego małżeństwa: *za czym obowiązuję ją i na sąd Boski pozywam ją, ażeby zadość woli mojej ostatniej się stało i ażeby małżonki mojej Anny i z potomstwem mnie z nią od Boga danym nie turbowała i w żadne kłótnie i kłopoty z nią nie wchodziła*. Nieznany jest nawet przybliżony rok jego śmierci, w 1721 roku został wzmiankowany jako zmarły.

AUGUSTUS II.
Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czerniechovizeqvè. Nec non Hæreditarius Dux Saxoniæ, & Princeps Elector. &c.

Joannis Tylinski.

Pierwsza strona dokumentu wystawionego w 1703 roku w Malborku przez Augusta II Mocnego, w którym na wniosek przedstawicieli cechu piwowarów kleparskich, w gronie których był Jan Tyliński, król potwierdził szereg wcześniejszych aktów ustanawiających statut tego cechu (powiększenie inicjału dynastii saskiej „S" na kolejnej stronie) – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 827)

Źródła i literatura:
KL 17, s. 26; KL 33, s. 265; perg. 877; KL 42, s. 608; Smoniewski 1868, s. 49; Kracik 1993, s. 40, 281, 305.

Z dokumentu prezentowanego na poprzedniej stronie powiększenie inicjału „S" zdobnego w wizerunek Orła z herbem saskim na piersiach i postaci św. Floriana, gaszącego wodą z naczynia płonący kościół (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 827)

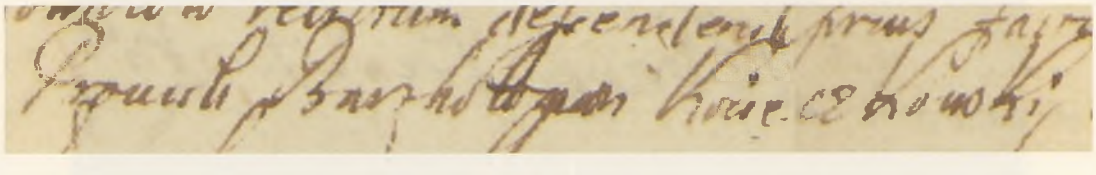
W latach 1707–1708 w Kleparzu wybucha epidemia „morowego powietrza" (ówczesne zbiorcze określenie na dżumę, czarną ospę, cholerę, tyfus i inne ostro zakaźne choroby) – tym razem po raz pierwszy wystąpił tyfus.

August II Mocny (1709–1733)

178. Bartłomiej Kwieczkowski
rajca, burmistrz 1710

Bartholomeus Kwieczkowski

Rajca kleparski odnotowany w okresie znacznie zubożonym w księgi miejskie, jedynie w zachowanym terminarzu wójtowsko-ławniczym, w zapisce z 1710 roku, awizującej sprawę z udziałem rajcy Bartłomieja Kwieczkowskiego, jak zapisano, burmistrza Kleparza. Inne ślady po tej postaci przepadły.

Z kleparskiego terminarza wójtowsko-ławniczego obejmującego lata 1693–1738: fragment notatki z 1710 roku awizującej sprawę z udziałem ówczesnego burmistrza Batłomieja Kwieczkowskiego – zbliżenie zapisu funkcji i imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 23, s. 156)

Źródła i literatura:
KL 23, s. 156; Korniak 2004, s. 53.

August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

179. Michał Dobrzański

rajca, burmistrz 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1720, 1723, 1725, 1734, 1735, 1736, 1738, 1739, 1741, 1742, 1743, 1744, 1746

Michael Dobrzanski

W kleparskiej radzie miejskiej potwierdzany w przedziale lat 1711–1746, w ostatnich latach był wzmiankowany jako rajca-senior rady. Zapewne tę ponad trzydziestoletnią karierę rajcowską poprzedził udziałem w ławie miejskiej, ślady tego jednak nie zachowały się. W latach 1732–1733 i 1735 urzędował jako wójt kleparski. W 1720 roku jako ówczesny burmistrz wraz z rajcami Wawrzyńcem Piskalskim (nr 176) i Józefem Cenclerem (nr 180) rozstrzygał sprawę nieprawidłowości w obrocie solą między Wieliczką a Kleparzem. W roku 1722 wraz ze wspomnianym rajcą Cenclerem był prowizorem szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy. W 1728 roku wymógł na nieustalonym koledze, prawdopodobnie rady też rajcy, oficjalne przeprosiny za rozpowszechnianie pogłosek, *jakoby miasto miał zrujnować*. Formuła odwołania obelgi brzmiała: *cokolwiek wymówiliśmy z popędliwości i pijaństwa naszego* [...], *te wszystkie słowa jako nieprzystojne w usta nasze wracamy*. Michał Dobrzański był żonaty z Dorotą. W 1738 roku wydał za mąż za Antoniego Ziębińskiego córkę Salomeę. Zachował się także ślad drugiej, nieznanej z imienia córki wydanej za Eminowicza. Michał Dobrzański zmarł 28 maja 1751 roku. Pomimo że był towarzyszem brackim, a w roku 1725 starszym w Bractwie Ubóstwa Chrystusowego przy kościele św. Floriana, nie został pochowany w kaplicy brackiej św. Józefa, lecz w kaplicy św. Anny w kościele św. Floriana, którą z żoną opiekowali się. Wdowa Anna zmarła rok później w trakcie doglądania spraw w Wilczkowicach, gdzie miała dzierżawę. Pochowana została przy mężu, w kaplicy pod wezwaniem swojej patronki.

Z akt rachunkowych Kleparza obejmujących rozliczenia lonerskie z lat 1688–1715: końcowy fragment wpisu z 1713 roku dotyczącego zestawienia długów zaciągniętych przez lonerów, co w pierwszej pozycji podpisał Michał Dobrzański, wówczas burmistrz kleparski – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 129, s. 24)

Źródła i literatura:
M-3, s. 647, 650, 656, 662, 685; M-4, s. 15, 23, 28; KL 12, s. 4–4v; KL 17, s. 3, 7–8, 10–11, 17–18, 20–21, 29; KL 18, s. 8; KL 33, s. 312, 318, 329, 418, 473, 752; KL 34, s. 24, 105, 289; KL 35, s. 9; KL 43, s. 179, 183, 345; KL 44, s. 64, 188v, 253; KL 45, s. 43; KL 46, s. 3v, 11v; KL 76, s. 85; KL 115, s. 87, 89, 92–93, 95, 102, 107, 109, 117, 133; KL 122, s. 1; KL 129, s. 24; KL 130, s. 5, 7; KL 131, s. 198; Jur. IV-45, s. 243–244; Teut. 76, s. 563–566; Teut. 77, s. 1308, 1677–1680; Kracik 1993, s. 206, 265, 317; Korniak 2004, s. 53.

180. Józef Cencler

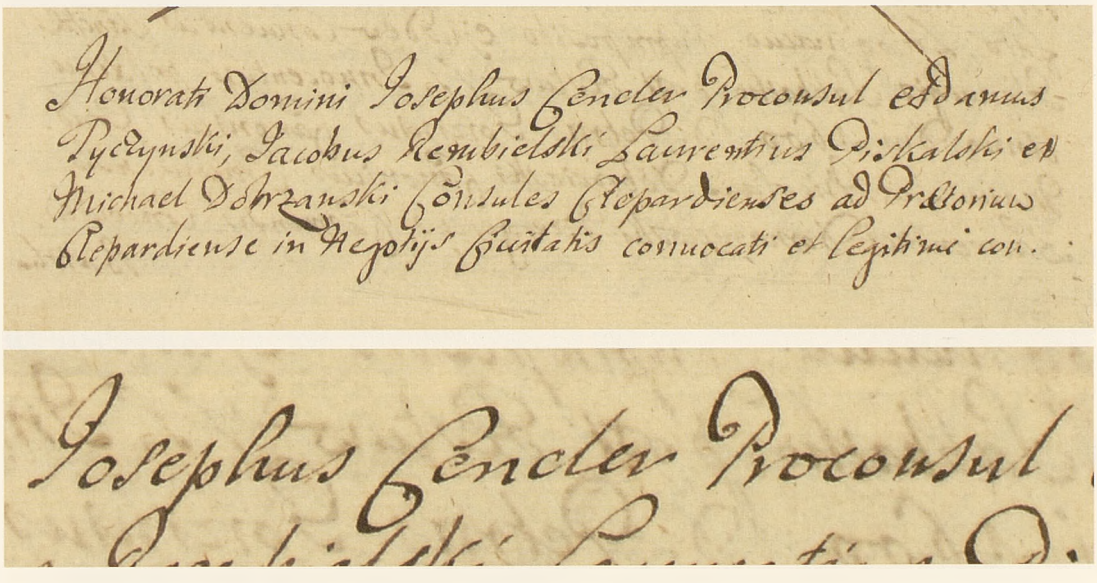
rajca, burmistrz 1712, 1713, 1715, 1720, 1721, 1722, 1723, 1730, 1731, 1733, 1736, 1739, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748

August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

Josephus Cęcler (Cendler)

Długoletni rajca i burmistrz kleparski, karierę w radzie poprzedził zasiadaniem w ławie sądowej w latach 1702–1703 i 1711–1712. W radzie miejskiej od 1712 roku, potwierdzany co najmniej dziewiętnastokrotnie, do roku 1748. Już na początku urzędowania w radzie uwikłał się jako burmistrz w prawne zawiłości i musiał w jednej ze spraw przyznać, że nie godziło się *mieszczanina krakowskiego brać do więzienia kleparskiego*, co oznaczało, że przekroczył kompetencje. W 1720 roku wraz z ówczesnym burmistrzem Michałem Dobrzańskim (nr 179) i rajcą Wawrzyńcem Piskalskim (nr 176) rozstrzygał sprawę nieprawidłowości w obrocie solą między Wieliczką a Kleparzem. W 1723 roku został wraz z rajcą Dobrzańskim pozwany przed sąd wielkorządowy przez rajcę Antoniego Janowskiego (nr 183) o podżeganie kleparskiego lekarza Boratyńskiego do napaści na niego. Źródłem była błaha sprzeczka w domu Józefa Cenclera, która później skutkowała ulicznymi zajściami. Jednego z lipcowych dni tegoż roku Boratyński, którego – jak podawał rajca Janowski – *pobuntowali i fermentowali* rajcowie Cencler i Dobrzański, *idąc wieczorem o godzinie siódmej przez Długą ulicę stanąwszy też* opposito *domu* [Janowskiego] *ze swoimi kolegami wyzywał go na pojedynek wołając słowa nieuczciwe, pełne kalumnij y dyshonorów*. Z czego z kolei mieszkający obok rajca Cencler i inni *naśmiewali się i cieszyli z tego i z niesławy Pana Janowskiego*. W 1722 roku z wyboru rady miejskiej Józef Cencler był wraz ze wspomnianym rajcą Michałem Dobrzańskim prowizorem szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy w Kleparzu, w roku 1725 przyjął godność konsyliarza w Bractwie Ubóstwa Chrystusowego przy kościele św. Floriana. Był żonaty z Dorotą, zmarłą w 1730 roku. Miał córkę Katarzynę, wydaną za rajcę sandomierskiego Wojciecha Sztykalskiego. Przyszły zięć przyjechał w 1718 roku do Krakowa i tu złożył ślubowane wota przed obrazem Matki Bożej na Piasku, a w drodze powrotnej wstąpił do domu Józefa Cenclera, *gdzie sobie jejmość pannę Katarzynę, córkę tegoż, upodobał*. Kolejność tych zdarzeń dała mu przekonanie, że stało się to *nie bez woli i ordynansu Boskiego*. Józef Cencler zmarł 22 maja 1749 roku, pochowano go w grobie brackim w kaplicy św. Jana Kantego w kościele św. Floriana w Kleparzu.

Przeprowadzona w 1720 roku lustracja wykazała w Kleparzu tylko 4 kamienice, obok tego 26 domów drewnianych, 2 dworki, 8 domostw murowanych, lecz zrujnowanych, a ponadto zabudowania parafii św. Floriana: kościół, probostwo, wikarówka i szkoła, dalej kościoły św. św. Filipa i Jakuba, św. św. Apostołów Szymona i Judy, szpital dla ubogich, pałac oo. jezuitów (dawna rezydencja Montelupich), jatki rzeźnicze i ratusz, jak też 43 place puste, w tym 18 pustych od czasów wojen szwedzkich.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1695–1734: fragment wpisu z 1721 roku otwierającego kolejną sprawę rozpatrywaną przez urzędujących rajców kleparskich, pod przewodnictwem Józefa Cenclera, ówczesnego burmistrza – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 33, s. 312)

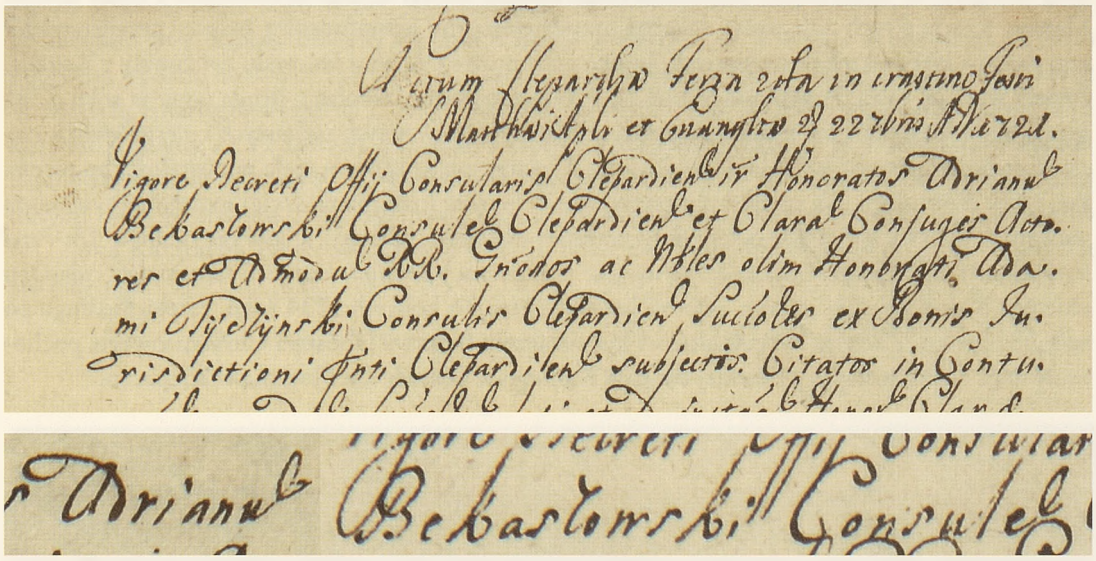
Źródła i literatura:
M 3, s. 662, 677, 684; KL 17, s. 8, 10–12, 17–18, 22, 26, 29; KL 33, s. 312, 398, 415, 421, 595, 619, 686, 705; KL 34, s. 243, 263, 294; KL 44, s. 244; KL 45, s. 135–136; KL 46, s. 113; KL 76, s. 9, 21, 27, 43; KL 115, s. 5, 14, 21–23, 33–34, 92–93, 95, 107, 109, 117–118, 120, 133–134, 465; KL 129, s. 24; KL 130, s. 7; KL 131, s. 198; Teut. 76, s. 250, 287–288, 563, 565, 624; Teut. 77, s. 43, 448, 925, 1677–1680, 1308; Kracik 1993, s. 38, 155; Korniak 2004, s. 53.

August II Mocny (1709–1733)

181. Adrian Bekaszowski
rajca, burmistrz 1721, 1722

Adrianus Bekaszłowski

Rajca kleparski o krótkiej karierze na urzędzie – jako rajca został odnotowany w lipcu 1722 roku, natomiast w listopadzie następnego roku jego żona Klara została wzmiankowana już jako wdowa. Jeżeli nie zasiadał w radzie miejskiej wcześniej, czego wobec znacznych ubytków w księgach miejskich nie można stwierdzić, przynajmniej w roku 1721 winien był pełnić funkcję burmistrza Kleparza.

Z kleparskiej księgi wójtowsko-ławniczej obejmującej lata 1720–1728: początkowy fragment wpisu z 1721 roku dokumentującego stawienie się przed urzędem wójtowsko-ławniczym rajcy Adriana Bekaszowskiego wraz z żoną Klarą w sprawie majątkowej – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 17, s. 26)

Źródła i literatura:
KL 17, s. 26; KL 76, s. 39, 43, 57, 67, 69, 71.

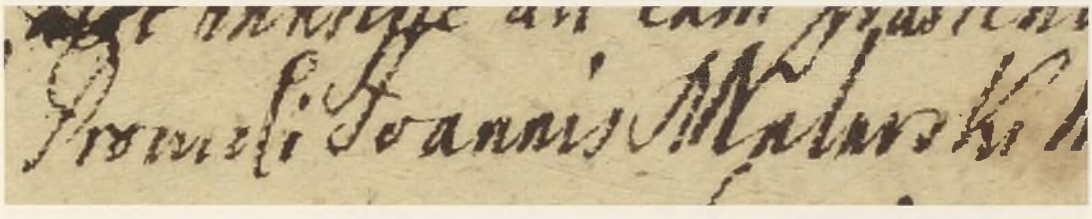
August II Mocny (1709–1733)

W 1733 roku rada Kleparza zatwierdza statuty cechu siodlarzy kleparskich, które w roku 1761 potwierdza August III Sas.

182. Jan Malarski
rajca, burmistrz 1723

Joannes Malarski

Kleparzanin potwierdzony na urzędzie rajcowskim tylko w jednej notatce pochodzącej z 1723 roku, zamieszczonej w kleparskiej księdze wójtowsko-ławniczej. Występował wówczas przed ławą w roli burmistrza miasta. Inne ślady działalności rajcy Jana Malarskiego przepadły wraz aktami miejskimi.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1720–1728: fragment wpisu z 1723 roku dotyczącego sprawy z udziałem ówczesnego burmistrza Jana Malarskiego – zbliżenie zapisu funkcji i imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 17, s. 36)

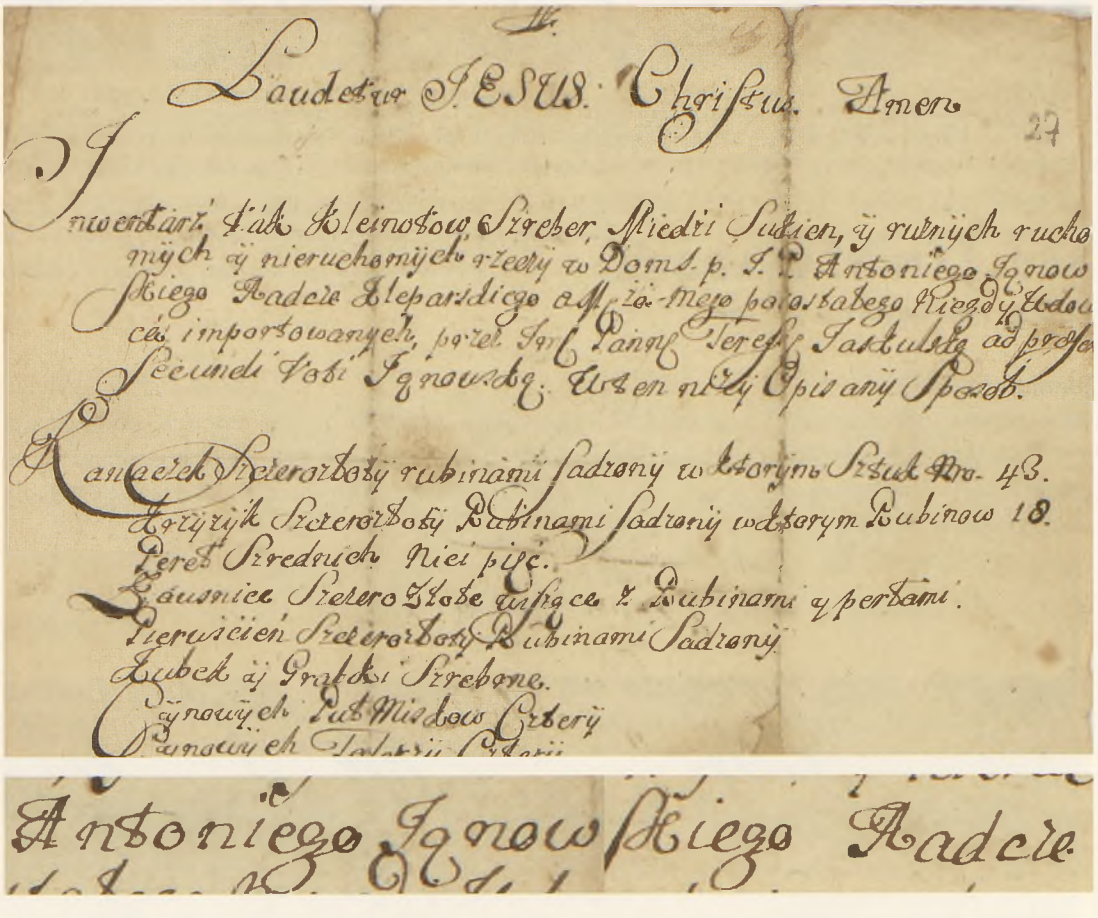
Źródła i literatura:
KL 17, s. 36; Korniak 2004, s. 53.

183. Antoni Janowski
rajca, burmistrz 1723, 1731, 1733

August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

Stwierdzony w radzie miejskiej Kleparza w latach 1723, 1731 i 1733. Pełnił funkcję burmistrza, gdy w 1733 roku odbywały się w Kleparzu uroczystości związane ze sprowadzeniem z Prądnika zwłok królów Jana III Sobieskiego i Augusta II Mocnego, które po kilkumiesięcznym złożeniu w kolegiacie św. Floriana miały zostać przeniesione do katedry wawelskiej. W trakcie tych uroczystości nieznany z imienia burmistrz Janowski, zwany wówczas prezydentem, stał na czele kleparskiej delegacji, w skład której wchodziło także sześciu radnych, sześciu ławników i Rada Ośmiu Mężów. Każdy z tych delegatów dzierżył przydzieloną mu jednofuntową świecę (przedstawicielom cechów kleparskich przysługiwały świece półfuntowe). Antoni Janowski był żonaty z Rozalią, zmarłą w 1729 roku. Powtórnie ożenił się z Teresą z domu Jaskólską; druga żona w roku 1731 sporządziła *Inwentarz tak klejnotów, sreber, miedzi, sukien y różnych ruchomych i nieruchomych rzeczy w domu JP Antoniego Janowskiego Radczie Kleparskiego*, w którym ujęła pozostałości po pierwszej żonie Antoniego. Na pierwszych pozycjach: *Kanaczek* [ozdoba na szyję] *szczerozłoty rubinami sadzony, w którym sztuk 43; Krzyżyk szczerozłoty rubinami sadzony, w którym rubinów 18; Pereł średnich nici pięć; Zauśnice szczerozłote wiszące z rubinami y perłami; Pierścień szczerozłoty rubinami sadzony; Kubek y grabki srebrne*. Antoni Janowski zmarł z końcem 1734 roku, zatem niedługo po nowym ożenku. Za życia był członkiem i konsyliarzem Bractwa Ubóstwa Chrystusowego, pochowany więc został w kaplicy brackiej św. Jana Kantego w kościele św. Floriana w Kleparzu.

W 1733 roku w parafii św. Floriana na 96 zmarłych w tym roku osób było 54 dzieci, w 1775 roku na 89 pochowanych 58 dzieci, z kolei w roku 1785 pochowano 33 dorosłych i aż 96 dzieci. Statystycznie krótkie dzieciństwo było szczególnie charakterystyczne dla wieków XVII–XVIII, nie tylko w Kleparzu.

Laudetur JESUS Christus Amen

27

Inwentarz tak Klejnotow Sreber Miedzi Sukien, y rużnych ruchomych y nieruchomych rzeczy w Domu p. I. P. Antoniego Janowskiego Radcie Kleparskiego a[d] 2do-Mego po[ślu]bionego Xiędzy Wdowy po Imporowanych, przez Ich Panow[ą] Teresę Jaskulską ad prosecundi Vota Janowską. Wten nowy Opisany Sposob.

Kanaczek Szterozłoty rubinami sadzony w którym Sztuk Nro. 43.
Krzyżyk Szterozłoty Rubinami sadzony w którym Rubinow 18.
Pereł Srednich Nici pięc.
Zausnice Szterozłote wiszące z Rubinami y perłami.
Pierscień Szterozłoty Rubinami Sadzony
Kubek y Grabki Srebrne.
Y nowych Pułmiskow Crzery

Antoniego Janowskiego Radcie

Z akt radzieckich specjalnych miasta Kleparza – inwentarzy rzeczy ruchomych i nieruchomym mieszczan z lat 1709–1792: początkowy fragment sporządzonego w 1731 roku inwentarza rzeczy znajdujących się w domu rajcy Antoniego Janowskiego, zastanych przez jego drugą żonę po zmarłej pierwszej żonie – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 74, s. 27)

Źródła i literatura:
K 17, s. 35, 41–42; KL 33, s. 602, 737, 740; K 44, s. 176; Teut. 77, s. 1677–1680; Smoniewski 1868, s. 54.

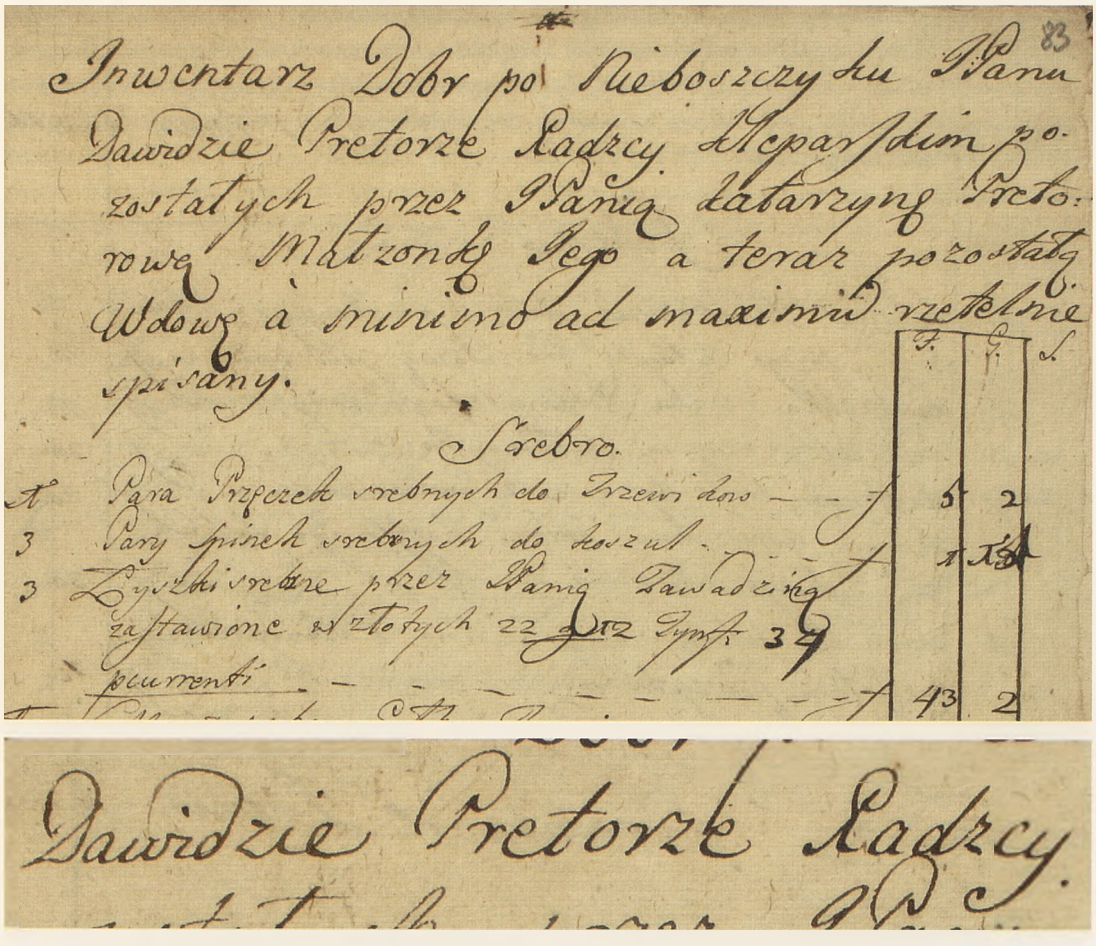
August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

W 1734 roku odbywa się ostatni krakowski ingres panującego: August III Sas rozpoczyna go, odwiedzając wzorem ojca w kościele św. Floriana trumny ze szczątkami Jana III Sobieskiego, Marii Kazimiery i Augusta II Mocnego. Kondukt wyrusza drogą królewską następnego dnia, a uroczysty pogrzeb poprzedza ostatnią w Krakowie koronację.

184. Dawid Pretor

rajca, burmistrz 1726, 1729, 1730, 1739, 1740, 1742, 1743, 1744

Stolarz. W łacinie średniowiecznej burmistrz określany był jako *proconsul*, jednak był używany także termin *praetor* – stąd zapewne przydomek Dawida. *W* kleparskiej ławie sądowej zasiadał w latach 1721–1722. Do rady miejskiej wszedł w roku 1726, odnotowywany był jako rajca do roku 1743. Żonaty z Katarzyną. Został wybrany do rady miejskiej również w 1744 roku, lecz już 25 stycznia tegoż roku zmarł. Jako członka i konsyliarza Bractwa Ubóstwa Chrystusowego pochowano go w kaplicy brackiej św. Jana Kantego w kościele św. Floriana w Kleparzu. Podczas pogrzebu wydano na świece 116 złotych, na msze w klasztorach 52 złote, wikariuszom przekazano 40 złotych; zmarłego ubrano za 23 złote, ubogich nakarmiono za 24 złote, *wódki dla różnych ludzi* kupiono 4 garnce za 12 złotych, a kolejne 5 złotych rozdano *dziadom co przy ciele i dzwonnikom*. Zachował się sporządzony w 1744 roku inwentarz pośmiertny. W spisie tym znalazły się między innymi laska ze srebrną gałką trzcinową i szpada z mosiądzu z pendentem (pas typu bandoliery). Żona Katarzyna Pretorowa zmarła w 1752 roku, pochowana została przy mężu w kościele św. Floriana.

Inwentarz Dobr po Nieboszczyku Panu Dawidzie Pretorze Radzcy Kleparskim po-
zostałych przez Panią Katarzynę Preto-
rowę Małżonkę Jego a teraz pozostałą
Wdowę a mianowicie ad maximum rzetelnie
spisany.

Srebro.

Para Przyczek srebrnych do Trzewi dano
3 Pary spinek srebrnych do koszul
3 Łyżki srebrne przez Panią Pawadzinę
zastawione złotych 22 gr 12 Tymf. 34
pewnemi

Dawidzie Pretorze Radzcy

Z akt radzieckich specjalnych Kleparza – inwentarzy rzeczy ruchomych i nieruchomym mieszczan z lat 1709–1792: początkowy fragment sporządzonego w 1744 roku inwentarza rzeczy po zmarłym Dawidzie Pretorze, rajcy kleparskim – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 74, s. 83)

Źródła i literatura:
KL 17, s. 32; KL 18, s. 25, 40; KL 33, s. 569, 583; KL 34, s. 298; KL 44, s. 180v, 184, 204, 287; KL 74, s. 153–154; KL 76, s. 49; KL 115, s. 95, 102, 107, 117; Kracik 1993, s. 308–309.

185. Franciszek Bieńczycki

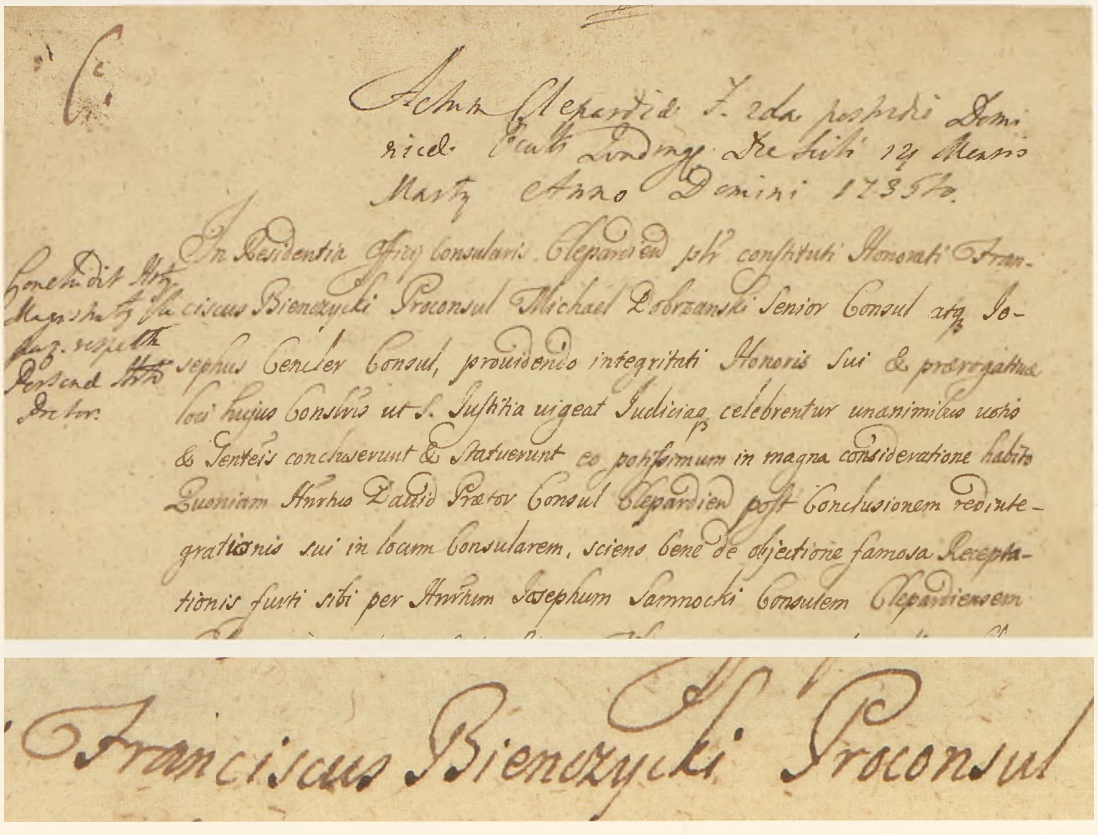
rajca, burmistrz 1726, 1730, 1735, 1736, 1739, 1740, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1758

August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

Franciscus Binczycki

Kleparzanin z rodziny wywodzącej się prawdopodobnie z Bieńczyc, która to wieś z królewskiego nadania długo stanowiła uposażenie kolegiaty św. Floriana. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1692 i 1713–1714. Od 1726 roku w radzie miejskiej, był w niej potwierdzany aż do roku 1758. Żonaty z Reginą, w 1726 odnotowany został w księdze zgonów parafii św. Floriana jako ojciec zmarłego w dzieciństwie syna. W roku 1754 zmarła Regina, została pochowana w grobie Bractwa Ubóstwa Chrystusowego w kaplicy św. Jana Kantego w kościele św. Floriana w Kleparzu – Franciszek był konsyliarzem brackim. W tym samym roku Bińczycki sprzedał Sebastianowi Liszowskiemu, powroźnikowi kleparskiemu, swój dom położony przy ul. Długiej. Zmarł 29 czerwca 1759 roku, w trakcie kadencji w radzie miejskiej, jak odnotowano w parafialnej księdze zmarłych, w sędziwym wieku. Spoczął obok żony. Koszta pogrzebowe wyniosły 363 złote, z czego 58 złotych dano duchowieństwu farnemu, 88 złotych zakonnikom z ośmiu klasztorów, na świece dla uczestników wydatkowano 56 złotych, a na świece w kościele 14 złotych, na gorzałkę, chleb i pierniki dla cechowych 10 złotych, wreszcie na jałmużnę 37 złotych. Zachowały się inwentarz pośmiertny z 1752 roku i z tegoż roku dokument lustracji kamienicy przy ul. Długiej, dokonanej przez przysięgłych krakowskiego cechu murarskiego na wniosek sukcesorów po zmarłym Franciszku Bieńczyckim. Wśród spadkobierców była córka Magdalena, wydana w 1747 roku za Jana Smagałę – także i jej kontrakt małżeński się zachował. Zapisano w nim między innymi, że rodzice Jana i on sam w *rekompensę afektu małżeńskiego czerwonych złotych dwieście Pannie Magdalenie Bienczyckiej przyszłej Małżonce naznaczają.*

W 1735 roku następuje zerwanie ze stosowaną od 1502 roku praktyką obsadzania urzędu wójtowskiego wyłącznie przez jednego z rajców starych na rzecz nowej praktyki, polegającej na pełnieniu urzędu wójtowskiego przez każdorazowego burmistrza – „prezydenta" miasta.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1735–1741: fragment wpisu z 1735 roku otwierającego kolejną sesję rajców działających pod przewodnictwem ówczesnego burmistrza Franciszka Bieńczyckiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 34, s. 6)

Źródła i literatura:
M 4, s. 109; KL 12, s. 20, 36; KL 19, s. 9; KL 33, s. 590–591; KL 34, s. 6, 11, 295, 307; KL 44, s. 191v, 256; KL 45, s. 11; KL 46, s. 3v, 11v, 94, 116; KL 48, s. 267; KL 49, s. 7, 31; KL 115, s. 514, 21, 22–23, 33–35, 43, 48, 58–59, 71, 73, 80, 82–83, 92–93, 95, 102, 107, 117, 120, 133–134, 465; KL 122, s. 99; KL 129, s. 24; KL 131, s. 198; Teut. 79, s. 955; Kracik 1993, s. 309.

August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

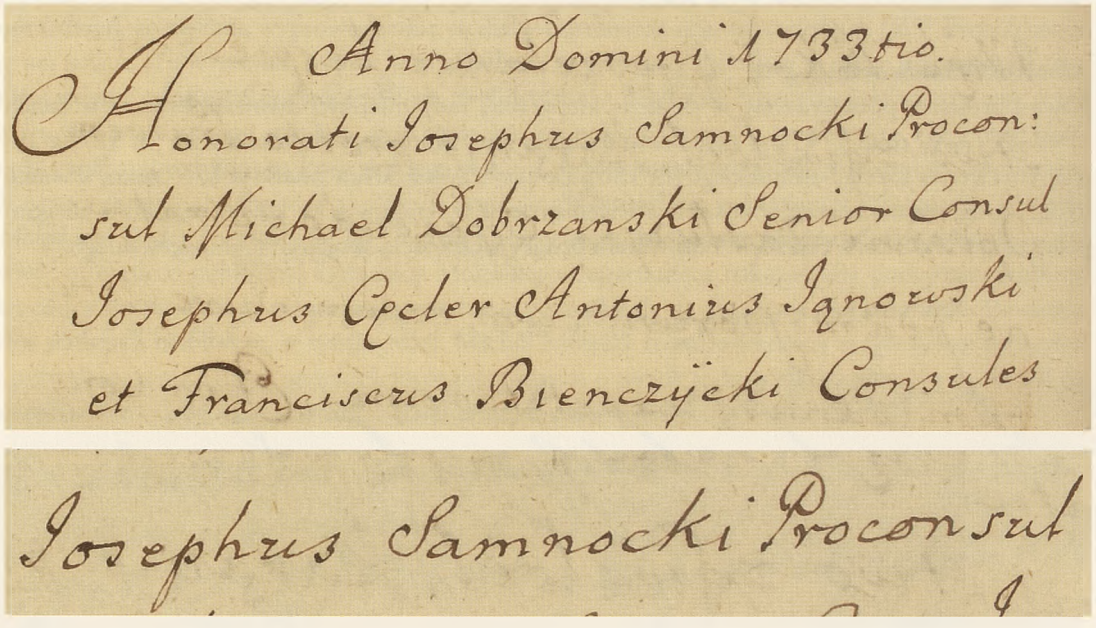
186. Józef Samnocki

rajca, burmistrz 1730, 1733, 1735, 1736, 1739, 1742, 1743, 1745, 1746, 1747, 1748, 1752, 1753, 1754, 1755, 1656, 1758, 1759, 1760, 1764

W latach 1736–1737, jak zapisano w księgach parafialnych kościoła św. Floriana, w ciągu 1736 roku i w pierwszych siedmiu miesiącach roku 1737 *umarło ludzi podczas głodu, tak z parafii naszej, jako i przychodnych, młodych i starych 391.*

Josephus Samnocki (Lamnocki)

Karczmarz. Rajca kleparski potwierdzany w księgach w latach 1730–1764. W latach 1752 i 1758–1759 wzmiankowany jako rajca-senior. Wielokrotny wójt kleparski, w latach 1739–1743, 1746, 1748 i 1755. Pełnił godność prowizora szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy, w tej roli odnotowany został w 1730 roku wraz z drugim prowizorem, rajcą Michałem Dobrzańskim (nr 179), w sporze z urzędem wójtowskim jurydyki Garbary. W 1745 roku zakupiono u niego dużą ilość wódki, która została przemycona do miasta żydowskiego w Kazimierzu. Gordon, administrator prowentu wojewody krakowskiego, wystosował do starszyzny gminy żydowskiej list: *Niewierny burmistrzu, Starsi, Ławnicy, Mężowie synagogi kazimierskiej przy Krakowie! Zachodzi tu skarga na niektórych Żydów synagogi kazimierskiej [...] iż zakupiwszy wódkę przed niedziel kilku u pana Samnockiego, radcy kleparskiego, której miało być 1500 garncy, nocnym sposobem przez Kazimierz do miasta żydowskiego sprowadzili.* Józef Samnocki był żonaty z Anną, miał córkę Teresę, którą wydał za nowo nominowanego rajcę Antoniego Śmieszkowica (nr 187) – w maju 1743 roku *stanął pewny i niczym nieodmieniony kontrakt albo intercyza przedślubna: jaśnie wielmożni państwo Samnoccy, małżonkowie, stosując się do woli Boskiej, która serca ludzkie jednoczy, pilnie w dożywotnią przyjaźń panny Teresy, córki swojej, imć pana Antoniego Śmieszkowica wziąwszy przed się staranie, za zgodnym dziecięcia swego zezwoleniem, temuż imć panu Antoniemu Śmieszkowicowi, radcy kleparskiemu, córkę swoją Teresę za dożywotniego dać przyzwolili przyjaciela.* Dali przy tym córce w posagu tysiąc złotych, a drugi w wyprawie, natomiast narzeczony zapisał Teresie cztery tysiące złotych i połowę kamienicy przy ul. Długiej. Na ślubie Teresy świadkiem był rajca Wojciech Antoszewski (nr 188). Anna, żona Józefa Samnockiego, zmarła w 1765 roku, została pochowana w kaplicy brackiej św. Jana Kantego w kościele św. Floriana w Kleparzu – małżeństwo Samnockich należało do Bractwa Ubóstwa Chrystusowego, w roku 1742 Józef był brackim starszym. Zmarł w przedziale lat 1764–1766, zapewne pochowany został także we wspomnianej kaplicy brackiej.

Anno Domini 1733tio.
Honorati Josephus Samnocki Procon:
sul Michael Dobrzanski Senior Consul
Josephus Cycler Antonius Ignowski
et Franciscus Bienczycki Consules

Josephus Samnocki Proconsul

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1695–1734: fragment wpisu z 1733 roku otwierającego kolejną sprawę rozpatrywaną przez urzędujących rajców kleparskich pod przewodnictwem Józefa Samnockiego, ówczesnego burmistrza – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 33, s. 712)

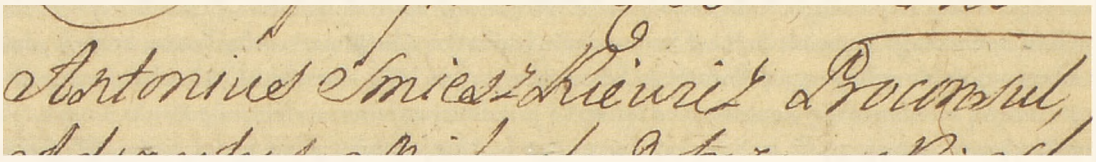
Źródła i literatura:
M 4, s. 23, 28; Jur. IV-45, s. 243–244; K 620, s. 121; KL 12, s. 4–4v, 5v, 7, 22, 25v; KL 17, s. 1; KL 20, s. 23, 61, 87, 123; KL 33, s. 712; KL 34, s. 17, 95; KL 44, s. 157v, 192; KL 45, s. 8–9, 65; KL 46, s. 3v, 11v, 111, 116; KL 48, s. 232; KL 49, s. 7, 31, 67; KL 50, s. 139; KL 51, s. 60; KL 76; KL 122, s. 69–70; KL 131, s. 198; Teut. 79, s. 350; Teut. 80, s. 154; Teut. 81, s. 1–21, 113; Bałaban 1931-II, s. 84; Kracik 1993, s. 34–35.

187. Antoni Śmieszkowic

rajca, burmistrz 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1753, 1754, 1755, 1756, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1772, 1773

August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Antonius Smieszkiewicz
Rzeźnik. Wieloletni rajca-burmistrz, od roku 1767 był seniorem rady. Miał przy ul. Długiej dom z zajazdem, browarem i gorzelnią, który w sierpniu 1768 roku spłonął w wielkim pożarze miasta. Żonaty z Teresą, córką rajcy Józefa Samnockiego (nr 186). Śmieszkowicowie mieli córkę, a ta zalotnika nieakceptowanego przez rodziców. W roku 1767 zalotnik ów pomógł jej uciec z domu; młodzi pozwali nadto Śmieszkowiców przed sąd konsystorski z żądaniem wydania zgody na małżeństwo. W tej sytuacji Antoni z żoną oświadczyli, że córki za swoją *nie poczytują, z imienia wyłączają, z sukcesji wszelkiej* [...] *wiecznie wydziedziczają, aby się ich córka nie liczyła.*

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1741–1754: fragment wpisu z 1746 roku otwierającego kolejną sesję rajców działających pod przewodnictwem ówczesnego burmistrza Antoniego Śmieszkowica – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 35, s. 286)

Źródła i literatura:
M 4, s. 47; KL 20, s. 123; KL 35, s. 286; K 36, s. 166, 419–421; KL 45, s. 65, 127, 161, 171; KL 46, s. 3v, 11v, 116; KL 48, s. 232, 357; KL 49, s. 7, 67, 436; KL 50, s. 52, 139, 271; KL 51, s. 102–103, 134; KL 52, s. 134, 173; KL 53, s. 54–56, 167; KL 115, s. 5, 34–35, 43, 49, 50–51, 58–59, 62, 71, 82, 84, 86, 118, 20, 133, 303, 316; KL 116, s. 3, 5; KL 131, s. 198; Teut. 79, s. 350; Teut. 80, s. 154; Kracik 1993, s. 34–36, 166.

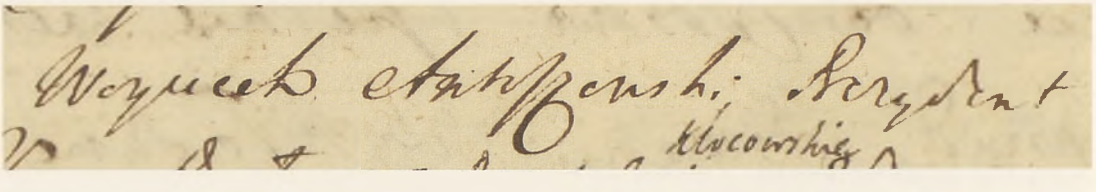
188. Wojciech Antoszewski

rajca, burmistrz 1743, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1754, 1755, 1758, 1759, 1777

August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Albertus Antoszowski
Rajca-burmistrz potwierdzony w składzie kleparskiej rady miejskiej dwunastokrotnie w latach 1743–1777. W roku 1743 był świadkiem zaślubin rajcy Antoniego Śmieszkowica (nr 187) z Teresą, córką rajcy Józefa Samnockiego (nr 186). Żonaty z Anną, która zmarła w 1767 roku, w wieku 51 lat – pochowana została w kościele oo. Reformatów w Krakowie. W kolejnym roku w wielkim pożarze spłonął dom z zajazdem i browarem będący własnością Wojciecha Antoszewskiego.

W 1743 roku małżonkowie Marcin i Katarzyna Jażdżonowie, kleparzanie, *wzbudzeni pobożnym afektem ku honorowi Niepokalanego Poczęcia NMP, na ozdobę obrazu* [w kościele św. Floriana] *sprawili sukienkę, czyli płaszcz srebrny, ważącą ponad 12 grzywien, czyli blisko 3 kilogramy.*

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej protokoły obrad z lat 1618–1785: fragment wpisu z 1747 roku dotyczącego sprawy z wniosku ówczesnego burmistrza Wojciecha Antoszewskiego o sprzedanie mu pustego placu dawniej zwanego Klocowskie, sąsiadującego z jego domem – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 115, s. 14)

Źródła i literatura:
M 4, s. 47, 109; KL 35, s. 161; KL 45, s. 1; KL 47, s. 3, 139; KL 48, s. 51, 232; KL 49, s. 7, 31; KL 115, s. 5, 14, 21, 33, 34–35, 37, 43–44, 58–59, 62, 73, 107, 109, 120, 134; KL 117, s. VI; rkps 1284, s. 65.

August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

189. Michał Molęcki

rajca, burmistrz 1759, 1760, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1769, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1781, 1782, 1783, 1784

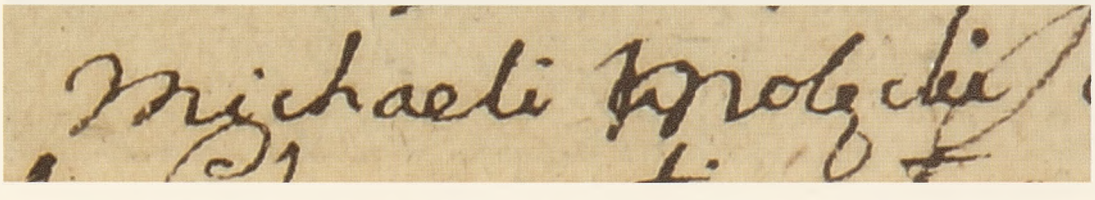
W 1744 roku w Radomiu zostaje wydany królewski akt, w którym August III Sas na prośbę szlachty województwa krakowskiego pozywa magistrat i pospólstwo Kleparza o niezapłacenie podatku czopowego.

Przed rokiem 1746 w Kleparzu działa zatrudniony przez magistrat stróż strzegący od ognia.

W roku 1747 odbywa się uroczyste powitanie biskupa Andrzeja Stanisława Załuskiego, przeniesionego z Chełma na biskupstwo krakowskie. Kolegiatę św. Floriana ozdobiono na zewnątrz malowidłami i napisami, iluminowano wnętrze, sprowadzono dwie orkiestry (zamówionych specjalnie utworów muzycznych i przygotowanej oracji kustosza biskup jednak nie wysłuchał, ponieważ po krótkiej modlitwie udał się do kościoła Mariackiego, skąd rozpoczął ingres).

Michael Molencki

Kleparzanin, żonaty z Katarzyną, wdową po mieszczaninie krakowskim Józefie Jaguszewskim, brat rajcy Piotra Molęckiego (nr 202). W radzie miejskiej od 1759 roku do czasu usunięcia go z niej w roku 1784. W okresie tym dwadzieścia dwa razy był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Wójt kleparski w latach 1766 i 1769. W 1768 roku mocno ucierpiał podczas walk prowadzonych przeciwko konfederatom barskim, spłonęła jego kamienica. Odnotowano w księdze miejskiej, że *będąc podczas konfederacji krakowskiej zrujnowany, dobra stojące wszystkie spalone, z dóbr wszelkich ruchomych zrabowany i ogołocony, nareszcie w niewolę wzięty, zaledwie przez różne instancyje uwolniony, tak dalece, iż tylko w jednym żupanie lichym, bez koszuli, bez obuwia, ale boso tylko został.* W roku 1774 wdał się w zatarg z Ignacym Sobierajskim, cyrulikiem kleparskim, który złożył skargę do magistratu przeciwko jemu i jego bratu Piotrowi, oświadczając, że ci namówili go na grę w karty, a gdy domagał się wygranych pieniędzy, to *Szlachetny Michał Molęcki* […] *szablą na niego zerwał się, z impetem przebić chciał.* Gdy cyrulik, zasłoniwszy się drzwiami, z *domostwa na drogę uszedł* […] *Szlachetny Piotr Molęcki* […] *jego publicznie na drodze zelżył, szelmą, kanalią, hunctwotem, buntownikiem, rakarzem y innemi niegodziwemi słowy zeszkalował* […] *znowu zerwawszy się oświadczającego do samego domu gonił y bić chciał, przez który to postępek oświadczającego się ukrzywdzili, ale y bezpieczeństwo publiczne zgwałcili.* Będąc burmistrzem, Michał Molęcki twardą ręką egzekwował podatki – gdy w maju 1784 roku mieszczanie Stanisław Gibasiński i Wawrzyniec Meciszewski (prawdopodobnie brat rajcy Kaspra Meciszewskiego – nr 201) nie zapłacili szosu, wysłał do nich dwóch młodszych cechowych i dwóch żołnierzy wielkorządowych, aby zarekwirowali równowartość należności z ich dóbr; ci przynieśli do ratusza po cztery poduszki od każdego dłużnika. Zainteresowani najpierw na młodych wysłanników *publicznie wołali szelmy, hycle, kanalie, rabusie y inne słowa*, a następnie wszczęli kłótnię i *hałas* przed burmistrzem Molęckim i przybyłym mu na pomoc rajcą Onufrym Zamoyskim (nr 197). *Mówił Sławny Męciszewski do Szlachetnego Pana Prezydenta zabraliście mi ostatnie poduszki, nie mam na czym spać* […] *tylko tak rabusie czynią, że poduszki zabierają* […] *kto ten podatek uchwalił, niech go płaci* […] *albo my to wasi Mieszczanie, tylko Królewscy.* Awanturujący się, uprzedzeni, że zostaną wyprowadzeni z siedziby burmistrza siłą, *odpowiedzieli JWP Prezydentowi ty nas każesz dziś wypchnąć, a ciebie jutro wypchną i wyprowadzą.* Nie były to czcze pogróżki, jak doniósł jeden z młodzieży cechowej: *Wiem, że Gibasiński z Molęckim częste schadzki między sobą wraz z drugimi mieszczanami miewają, ale o czym, nie wiem.* I oto jeszcze w tym samym 1784 roku chorąży garnizonu miejskiego krakowskiego doniósł departamentowi policji stołecznego magistratu, *iż w nocy chodząc często mu się w różnych kamienicach, a osobliwie w kamienicy Szlachetnego Michała Molęckiego Radcy Kleparskiego na Grodzkiej ulicy stojącej podejrzane kobiety zdarza zastawać* – na wieść o tej nieco publicznej kamienicy Molęckiego departament nakazał, aby podejrzane kobiety strażnicy sprowadzili na ratusz, a sprowadzone pozostawały *do dyspozycji Departamentu.* Poważny cios nadszedł niebawem, w tymże roku. Michał Molęcki został oskarżony o *zgwałcenie sekwestru* i przywłaszczenie z niego wysokich kwot pieniężnych – wyrok sądu wielkorządowego pozbawił go urzędu rajcowskiego. Z tą chwilą zniknął bezpowrotnie z kart ksiąg miejskich.

Fragment dokumentu wydanego w 1783 roku, w którym Stanisław August Poniatowski wzywa przed swój sąd wielkorządowy rajców kleparskich Michała Molęckiego i Michała Wesołowskiego (nr 193), jako byłych zarządców kościoła i szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy, z pozwu obecnych zarządców skarżących się o spłacenie sum pieniężnych – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Dok. Pap. IT 8-52)

Źródła i literatura:
KL 20, s. 172, 235; KL 21, s. 4–6, 13–14, 44, 47, 54, 67, 102, 113, 138, 151, 175, 182; KL 36, s. 166, 258–260, 264–265, 275, 303, 351, 419–420, 575; KL 45, s. 345; KL 49, s. 67, 390, 424, 436; KL 50, s. 139, 271, 342; KL 51, s. 308, 322, 549, 728, 795; KL 52, s. 144; KL 53, s. 161, 167, 226; KL 54, s. 25, 25, 34–35, 42, 76, 89, 95, 175, 257–258; KL 115, s. 84–86, 307, 316; KL 56, s. 32–34; KL 116, s. 3, 5; KL 117, s. VI, VII, 3, 5, 64, 67–71, 96, 104–105; Teut. 82, s. 19, 21, 160, 340; Kracik 1993, s. 188–189.

190. Melchior Kaczyński
rajca, burmistrz 1759, 1760, 1763

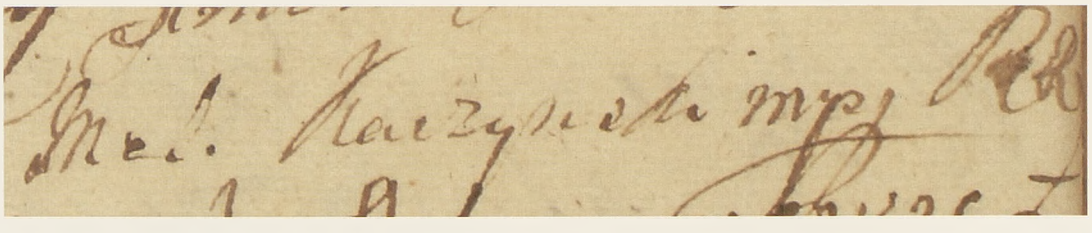
August III Sas (1733–1763)

Melchior Jan Kaczenski

We fragmentarycznie zachowanych i nieporządnie prowadzonych księgach miejskich z interesującego nas tutaj okresu od roku 1759 pojawiają się rajcy Melchior Kaczyński i Baltazar Kaczyński (nr 191), natomiast w roku 1763 rajca Kasper Kaczyński (nr 192). Wobec jednoznacznie brzmiących zapisów brak jest podstaw do łączenia tych trzech postaci w jedną czy dwie. Kaczyńscy pojawili się w Kleparzu w tym samym czasie, w zasadzie od razu w radzie miejskiej – w trzech bliskich sobie latach po dwóch z nich w różnej konfiguracji pełniło urząd rajcy-burmistrza. Ich imiona nawiązujące do trzech biblijnych królów-mędrców pozwalają przypuszczać, że byli braćmi, może był to ojciec i dwóch synów. Czy Kaczyńscy mogli, mając bliskie więzy rodzinne, zajmować równolegle najwyższe urzędy? Historia ukazuje, że bez względu na zasady wszystko jest możliwe. Najwięcej śladów pozostało po Melchiorze Janie, dwojga imion, który w radzie miejskiej zasiadał w latach 1759 i 1760 wspólnie z Baltazarem, a w roku 1763 wraz z Kasprem. W 1756 roku był już właścicielem domu w Kleparzu, nie zapłacił też 300 złotych za kwaterunek przechodzącego przez miasto wojska austriackiego. W roku 1759 jako rajca brał udział w dwóch posiedzeniach rady, ławy i pospólstwa związanych z dodatkowymi obciążeniami finansowymi na pokrycie wydatków miasta i jego długów, w 1763 roku jako burmistrz prowadził osobiście tego rodzaju obrady dotyczące podobnych spraw. Był członkiem Bractwa Ubóstwa Pana Jezusa przy kościele św. Floriana, w 1761 roku odnotowany jako bracki konsyliarz. W 1766 roku wraz z żoną Katarzyną sprzedał swój dom w Kleparzu Antoniemu Ungerowi z Aleksandrowic, zaś rok później Unger pozwał Melchiora i Katarzynę przed urząd radziecki za najście na ten dom i zagrabienie nieokreślonych rzeczy (zapewne uznanych za swoje z czasów zamieszkiwania tam). W końcu Unger nie osiedlił się tam, odnotowywani byli najemcy, wśród nich w 1767 roku szewc Leopold; być może Kaczyńscy wrócili do tego domu (w 1769 nadal odnotowywani byli jako mieszkańcy Kleparza). Katarzyna zmarła w 1772 roku, pochowana została na cmentarzu przy kościele św. Floriana. Melchior zmarł zapewne przed rokiem 1774, kiedy to kamienicę niegdyś Kaczyńskich określono jako pustą, zaś w roku 1779 jako ruderę. W 1774 roku na miejsce Melchiora Kaczyńskiego w radzie wybrano Antoniego Sobocińskiego (nr 195), jednak nie wiadomo, czy wakat ten wyniknął ze zgonu Kaczyńskiego, czy z innej przyczyny – w każdym przypadku w roku 1780 Melchior został odnotowany jako zmarły, wtedy też wzmiankowano pierwszy i ostatni raz dwóch jego synów: Romualda i Franciszka. Rajca pozostawił znaczne długi. W roku 1787 sporządzono podpisaną przez ówczesnego burmistrza Tomasza Pleszanowskiego (nr 196) notę *Pretenssyi Miasta Kleparza do ruderów kiejdy sukcesorów Kaczyńskich*, gdzie zestawiono długi Kaczyńskich i ich prawnych następców wobec miasta, na łączną kwotę 1131 złotych. Tytuły zadłużeń sięgały roku 1756 i wspomnianego już niezapłaconego kwaterunku. Nie rozliczono z magistratem kwoty 500 złotych, dług za sześć beczek soli wynosił 200 złotych, za pogłówne z pięciu lat 40 złotych, za szos zaś 10 złotych. Wspomniany burmistrz wraz z asystującymi mu rajcami, ławnikami i przedstawicielami pospólstwa postanowili zlikwidować zadłużenie po Kaczyńskim, co oznaczałoby, iż uznano go za nieściągalny, zapewne z powodu braku znanych sukcesorów. Kaczyńscy jak niespodziewanie się pojawili, tak i bez dalszych śladów zniknęli.

W 1747 roku rada miejska rezygnuje z tradycji sprawiania wotywnej wielkiej świecy zapalanej na pamiątkę ocalenia kościoła św. Floriana z pożaru w 1528 roku w każdy drugi poniedziałek po Wielkanocy, co rajcy uczynili, mając wzgląd na ciężkie czasy i lud zubożały, oraz miarkując mniej potrzebną ekspansję na częstowanie ichmościów prałatów i gości podczas wotywy w kościele św. Floriana corocznie przez pospólstwo.

W 1749 roku ma miejsce przemarsz przez krakowski zespół miejski z kilkudniowym postojem oddziałów rosyjskich pułkownika Jerzego Liwena, wracających z tak zwanej wojny sukcesyjnej austriackiej, co oznacza obowiązek dostarczenia dla wojska kwater, wyżywienia i furażu.

Z księgi protokołów obrad magistratu i pospólstwa Kleparza z lat 1618–1785: fragment protokołu z 1759 roku z podpisami rajców, w tym Melchiora Kaczyńskiego, ławników i przedstawicieli pospólstwa pod uchwałą dotyczącą dodatkowego podatku dla zaspokojenia długów miasta – zbliżenie podpisu wraz z inicjałem „RK" oznaczającym urząd rajcy kleparskiego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 115, s. 86)

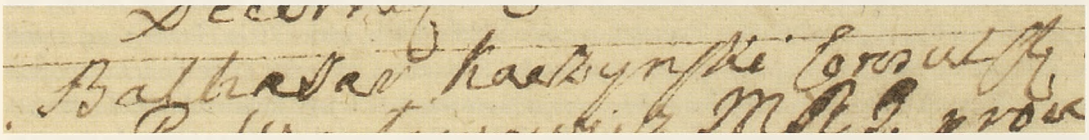
Źródła i literatura:
KL 21, s. 12–13, 131; KL 36, s. 275; KL 49, s. 67, 368; KL 50, s. 26; KL 52, s. 93–95; KL 115, s. 84–86, 303, 307, 316–317; KL 131, s. 403.

August III Sas (1733–1763)

191. Baltazar Kaczyński
rajca, burmistrz 1759, 1760

Balthasar Kaczynski

Jeden z trzech Kaczyńskich, obok Melchiora Kaczyńskiego (nr 190) i Kaspra Kaczyńskiego (nr 192), w tym samym czasie zasiadających w kleparskiej radzie miejskiej, prawdopodobnie połączonych więzami braterskim. Odnotowany w księgach miejskich jako rajca-burmistrz kleparski dwukrotnie: w latach 1759 i 1760 (w tych latach urzędował też Melchior) w związku z tą samą, nieokreśloną sprawą Baltazar pozwany był przed sąd grodzki krakowski, jednak nie stawiał się; bezskuteczne wezwania czynione przez woźnego sądowego Kazimierza Wacławowicza były odnotowywane w kleparskiej księdze radzieckiej.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1758–1763: fragment wpisu z 1760 roku odnotowującego bezskuteczne wzywanie rajcy Baltazara Kaczyńskiego, czynione w imieniu sądu grodzkiego krakowskiego przez tamtejszego woźnego Kazimierza Wacławowicza – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 49, s. 202)

Źródła i literatura:
KL 21, s. 22; KL 49, s. 59, 202.

August III Sas (1733–1763)

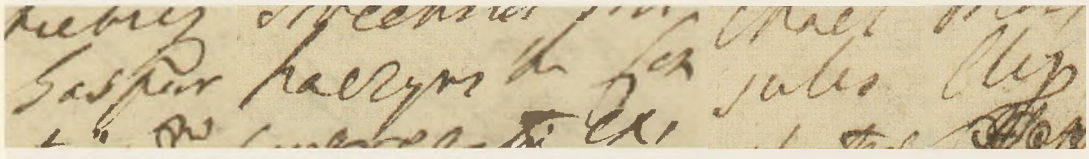
192. Kasper Kaczyński
rajca, burmistrz 1763

Gaspar Kaczynski

Trzeci z Kaczyńskich odnotowywanych jako kleparscy rajcowie-burmistrzowie, prawdopodobnie brat Melchiora Kaczyńskiego (nr 190) i Baltazara Kaczyńskiego (nr 191). Wzmiankowany w radzie miejskiej w roku 1763, gdy zasiadał w niej także Melchior. Wówczas to pod przewodnictwem burmistrza Michała Molęckiego (nr 189) brał udział w sprawie prowadzonej przed urzędem radzieckim z udziałem przyszłego rajcy Michała Wesołowskiego (nr 193), Jana Kalinowskiego i Jana Koprowskiego. Brak dalszych śladów aktywności Kaspra, ale też zasób zachowanych archiwaliów jest znacznie ograniczony.

W 1755 roku wielki pożar strawił w zasadzie całe miasto, spłonęły kościoły św. Floriana, św. św. Apostołów Filipa i Judy, św. Walentego i Krzyża Świętego oraz siedemdziesiąt domów, głównie przy ul. Długiej.

W roku 1759 ze względu na doświadczenia wcześniejszego ingresu biskupa Andrzeja Stanisława Załuskiego przygotowano w kolegiacie św. Floriana skromne powitanie przybywającego na ingres biskupa Kajetana Sołtyka.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1758–1763: fragment wpisu z 1763 roku dotyczący sprawy przed urzędem radzieckim reprezentowanym przez ówczesnego burmistrza Michała Molęckiego (nr 189) i rajcę Kaspra Kaczyńskiego, z udziałem przyszłego rajcy Michała Wesołowskiego (nr 193), Jana Kalinowskiego i Jana Koprowskiego – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 49, s. 436)

Źródła i literatura:
KL 49, s. 436–437.

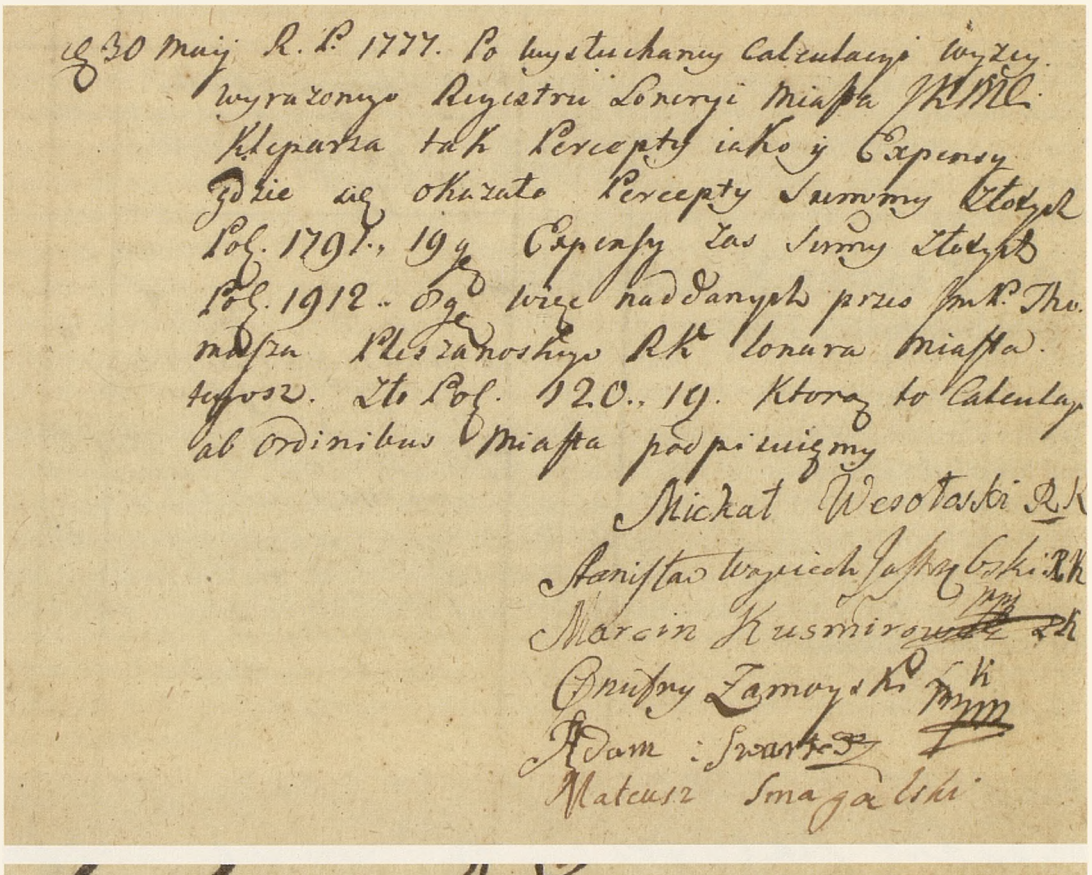
193. Michał Wesołowski

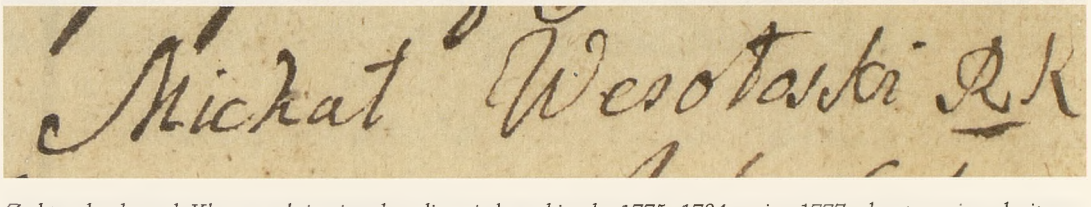
rajca, burmistrz 1765, 1766, 1767, 1769, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1782, 1783, 1784

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Michael Wesołowski

Piwowar, prowadził też zajazd – w sierpniu 1768 roku w wielkim pożarze Kleparza spłonął jego dom z zajazdem i nowo wybudowanym browarem. Odnotowywany na urzędzie rajcy kleparskiego w przedziale lat 1765–1784. Zapewne wcześniej „terminował" w ławie miejskiej, lecz ślady tego w zubożałych aktach kleparskich nie zachowały się. Pełnił funkcję prowizora szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy; w 1768 roku wraz z drugim prowizorem, rajcą Michałem Molęckim (nr 189), zawarł kontrakt z małżonkami Antonim i Katarzyną Mielowskimi na dzierżawę placu należącego do szpitala. W 1753 roku został odnotowany jako podskarbi w Bractwie Ubóstwa Pana Jezusa przy kościele św. Floriana. Kryzysowy okazał się dla niego rok 1784 – został oskarżony o *zgwałcenie sekwestru* oraz przywłaszczenie z niego wysokich kwot pieniężnych z zajętych przez urząd w depozyt sum i wyrokiem sądu wielkorządowego usunięty z urzędu. Żonaty od 1744 roku z Rozalią Stoikowską. Zmarł 5 stycznia 1788 roku, w wieku 70 lat. Pochowany został w kościele św. Floriana, w grobie przed obrazem św. Sebastiana. W roku 1791, podczas sporządzania *Regestru ludności chrześcijańskiej Kleparza*, odnotowano, że w jego domu mieszkali wówczas wdowa Rozalia z córką Salomeą i zięciem Pawłem Woźnickim oraz sługą Klarą Gwozdrukowicz.

Z akt rachunkowych Kleparza obejmujących rozliczenia lonerskie z lat 1775–1784: wpis z 1777 roku stanowiący skwitowanie rachunków lonerskich za rok 1776, czego dokonali przedstawiciele rady miejskiej, ławy sądowej i pospólstwa, z Michałem Wesołowskim jako pierwszym podpisującym dokument – oraz zbliżenie zapisu imienia i oznaczenia urzędu rajcowskiego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 127, s. 26)

W roku 1768, pod wpływem konfederacji zawiązanej w Barze na Podolu, zgromadzona w czerwcu w Kleparzu szlachta uchwaliła konfederację wojewódzką „w obronie wiary i wolności" – marszałkiem konfederackim został Michał Czarnocki.

W tym samym roku, w trakcie zbrojnych walk konfederackich podczas oblężenia Krakowa przez wojska rosyjskie, zostaje spalona część Kleparza. Aby odsunąć od murów placówki nieprzyjacielskie konfederaci podpalili 5 sierpnia Kleparz, Lubicz i Wesołą, następnego dnia – Garbary, Krupniki, Nowy Świat i Wielopole, 7 sierpnia – Piasek i Biskupie, 10 sierpnia – Smoleńsk i Szlak. Pomimo tej wielkiej ofiary Rosjanie weszli 17 sierpnia do Krakowa, okupując cały zespół miejski do połowy lutego 1773 roku.

Źródła i literatura:
M 4, s. 55; KL 21, s. 15, 49, 56, 75, 97, 99, 102, 108, 137, 140, 182; KL 36, s. 107, 109, 166, 275, 303, 351, 380, 419–420, 422, 460, 586; KL 45, s. 275, 327; KL 50, s. 271, 342; KL 51, s. 87, 236–237, 472; KL 52, s. 134, 144; KL 53, s. 81, 98, 161, 226; KL 54, s. 34–35, 74, 76, 89, 111, 119, 175, 257–258; KL 116, s. 3, 5; KL 117, s. VI–VII, 31–32, 45, 47, 48–50, 67–71, 77, 96, 104–105; KL 127, s. 16, 21; KL 131, s. 403; Teut. 82, s. 19, 21, Korniak 2004, s. 53.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

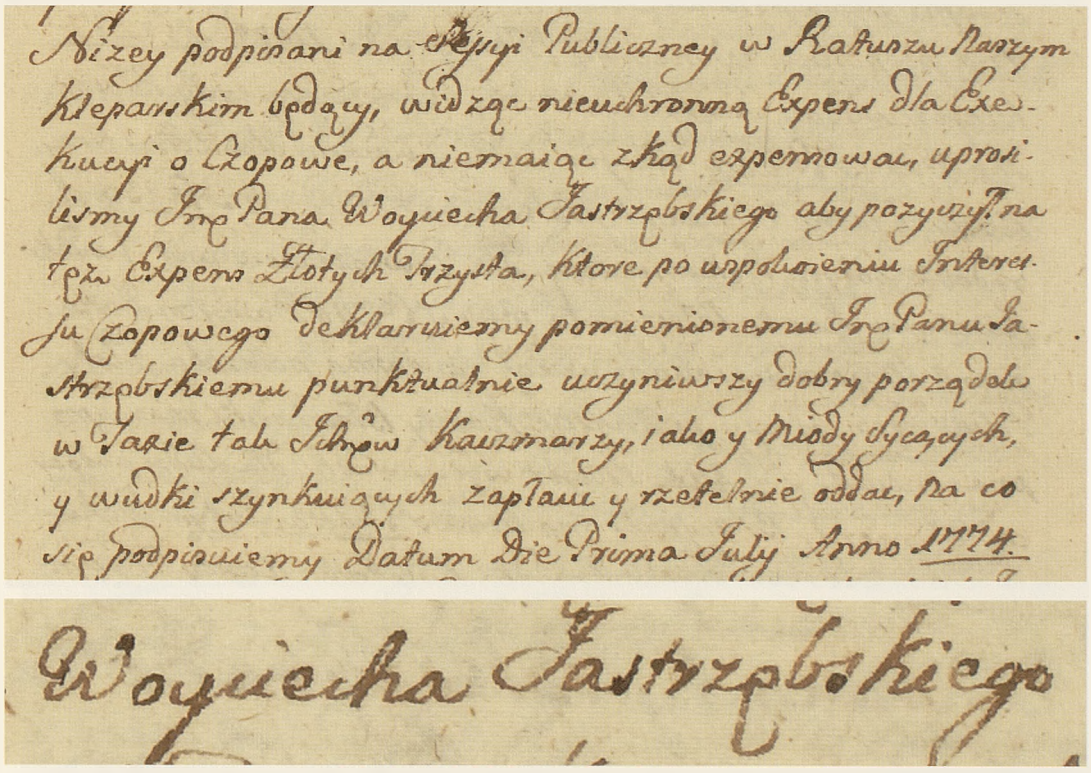
W 1768 roku, w trakcie okupacji rosyjskiej, mają miejsce wojskowe grabieże i rozboje, uciążliwości z wyżywieniem i kwaterunkiem. W księgach parafialnych kościoła św. Floriana, gdzie stacjonowali Rosjanie, zapisano: *wiele drzewa użytecznego w ogrodzie wycięli, kwatery zrujnowali, jarzyny zjedli, deski spalili lub zużyli na trumny, z szkoły św. Floriana uczynili kordygardę oraz miejsce obrzydliwego zgorszenia.*

194. Wojciech Jastrzębski

rajca, burmistrz 1765, 1766, 1767, 1769, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783

Adalbertus Jastrzemski

Syn Walentego i Anny, brat Antoniego. Prowadził zajazd z browarkiem, strawione w pożarze Kleparza w sierpniu 1768 roku. W radzie miejskiej zasiadał w latach 1765–1783. Był przez wiele lat lonerem kleparskim, w 1770 roku sporządził zachowane do naszych czasów *Rozliczenie reperacji pogorzałego Ratusza*. Odnotowany także na urzędzie wójta kleparskiego w 1769 roku. W roku 1783 był prowizorem kościoła i szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy, wraz z prowizorem Onufrym Zamoyskim (nr 197) pozywał przed sąd wielkorządowy krakowski byłych prowizorów Michała Molęckiego (nr 189) i Michała Wesołowskiego (nr 193) o nierozliczone kwoty pieniężne. Po włączeniu Kleparza w granice Krakowa został odnotowany 11 marca 1794 roku jako burmistrz wydziałowy Wydziału II Kleparskiego Miasta Głównego Wydziałowego Krakowa. Był już wiekowy (być może właśnie z tego tytułu, że był seniorem w gronie dawnych władz kleparskich, powierzono mu symbolicznie ten urząd) i niebawem zastąpił go na urzędzie burmistrza wydziałowego Szczepan Lubowiecki. Wojciech Jastrzębski był żonaty trzykrotnie. Z pierwszą żoną Małgorzatą, wdową po Ruszkowskim, mieszczaninie krakowskim, miał córkę Zofię. Opiekował się też dziećmi żony z pierwszego małżeństwa, Jackiem i Teresą, później zamężną z wkrótce zmarłym Zyderem. Z drugą żoną, nieznaną z imienia, miał córkę Katarzynę, wydaną za rajcę Piotra Molęckiego (nr 202). Spalony dom odbudował, w pochodzącym z 1791 roku *Regestrze ludności chrześcijańskiej Kleparza* odnotowano, że liczący sobie wówczas 60 lat Wojciech zamieszkuje w swoim domu wraz z dwudziestojednoletnią żoną Teklą i roczną córką Konstancją; w domu tym mieszkali także Franciszek Jastrzębski, brat Wojciecha, oraz parobek Józef, sługa Franciszka i mamka Marianna. Wojciech Jastrzębski zmarł 7 kwietnia 1794 roku, w wieku 70 lat. Spoczął w kościele św. Floriana, w grobie przed obrazem św. Sebastiana.

Niżey podpisani na Sessyi Publiczney w Ratuszu Naszym Kleparskim będący, widząc nieuchronną Expens dla Exekucyi o Czopowe, a niemaiąc zkąd expensować, uprosiliśmy Jmp Pana Woyciecha Jastrzębskiego aby pożyczył na tęż Expens Złotych Trzysta, które po uspokojeniu Interesu Czopowego deklarujemy pomienionemu Jmp Panu Jastrzębskiemu punktualnie uczyniwszy dobry porządek w Taxie tak Jchmć Kaznarzy, iako y Miody Sycących, y wódki szynkuiących zapłacić y rzetelnie oddać, na co się podpisuiemy Datum die Prima Julij Anno 1774.

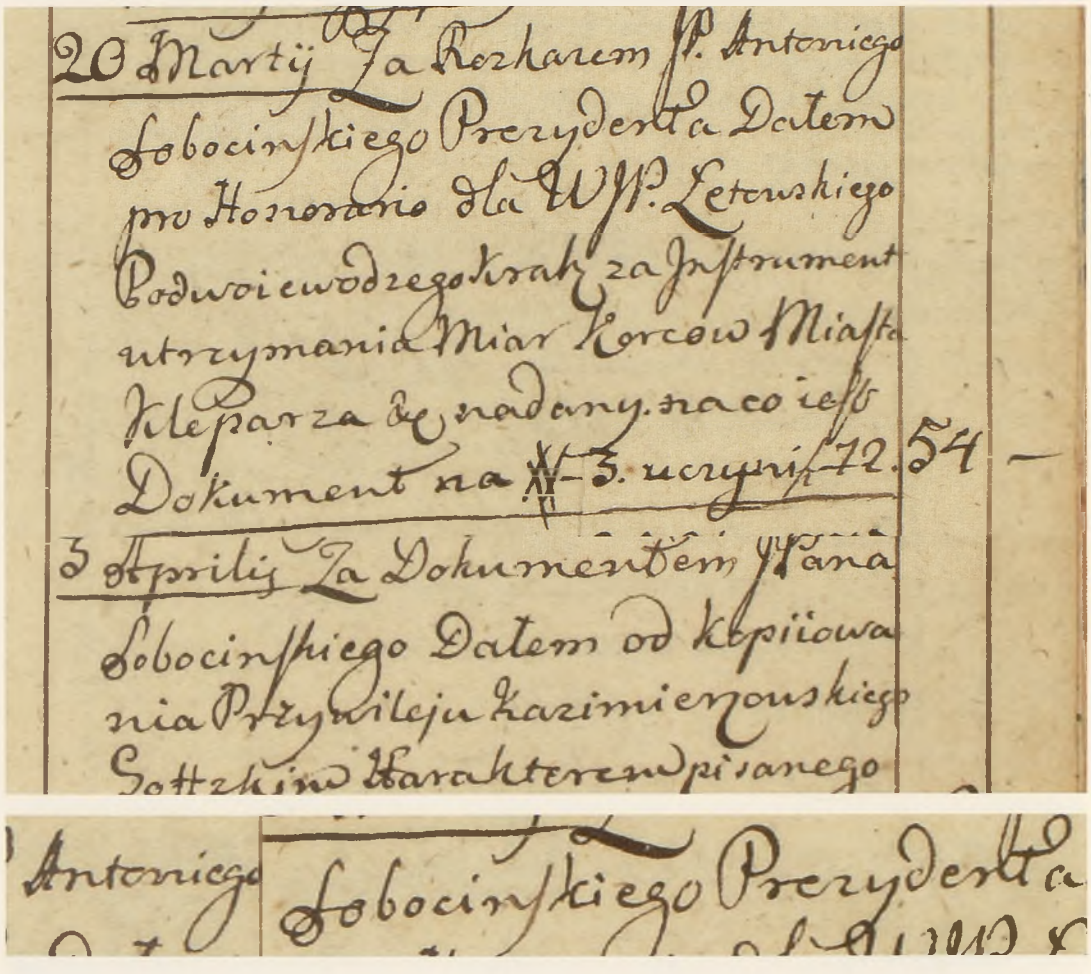
Woyciecha Jastrzębskiego

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1766–1779: fragment wpisu z 1774 roku dokumentującego sesję publiczną na ratuszu (z udziałem przedstawicieli pospólstwa), podczas której Kleparz zaciągnął u ówczesnego burmistrza Wojciecha Jastrzębskiego pożyczkę pieniężną na opłacenie przez miasto podatku czopowego, przewidzianą do zwrotu po ściągnięciu należności od karczmarzy, miodosytników i szynkarzy wódki – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 36, s. 250)

Źródła i literatura:
KL 21, s. 1–2, 41, 46, 62, 79, 86–87, 93, 100, 102, 118, 128–130, 140, 145, 171, 261; KL 36, s. 166, 250, 275, 303, 351, 357, 419–420, 440, 539; KL 50, s. 271, 342; KL 51, s. 455, 678, 683; KL 52, s. 134; KL 53, s. 64, 161, 226; KL 54, s. 25, 34–35, 85, 89, 119, 257; KL 111, s. 1; KL 116, s. 3, 5; KL 117, s. VI–VII, 1, 3, 8–10, 28, 32, 47–50, 64, 69, 96; KL 127, s. 5, 16, 18, 21, 26; KL 131, s. 251; Teut. 82, s. 20, 248, 340; Korniak 2004, s. 53.

195. Antoni Sobociński
rajca, burmistrz 1774, 1775, 1776

Prowadził gospodarstwo hodowlano-rolne, był właścicielem (lub dzierżawcą) folwarku, kamienicy, domostwa pod ratuszem i jatki rzeźniczej. W roku 1774 odnotowany jako ławnik sądowy, w tym samym jeszcze roku uzyskał nominację do rady miejskiej, na miejsce po Melchiorze Kaczyńskim (nr 190). Uroczystej instalacji na urzędzie, obszernie zapisanej w kleparskiej księdze radzieckiej, dokonał wicewielkorządca i sędzia wielkorządowy Sebastian Badeni. Tomasz Krzyżanowski, późniejszy rajca miasta Kazimierza, w swoim pamiętniku *Wspomnienia mieszczanina krakowskiego z lat 1768–1807* pod datą 6 marca 1776 roku odnotował: *Imci Pan Antoni Sobociński, radca kleparski umarł* (jak podają inne źródła, w wieku 36 lat). W marcu kolejnego roku wdowa Anna de Choroszowice sporządziła wykaz rzeczy po zmarłym mężu. Wśród wielu rzeczy ruchomych pozostawił *żupan morowy fioletowy mało chodzony, ale poplamiony, kontusz sukienny nakrapiany zielony, opończę popielatą sukienną starą, kapotę ratynową popielatą lepszą, pas bogaty ze srebrem i złotem po dwa kwiaty na końcach, karabelę stalową bardzo pordzewiałą, szablę prostą staroświecką złą oraz z przedmiotów miedzianych urynałów* [nocników] *okrągłych dwa, jajkowatych dwa*. Po śmierci Antoniego Sobocińskiego powstał w radzie kleparskiej drugi, obok już istniejącego, wakat. Na jedno z nich, po zmarłym rajcy Antonim Śmieszkowicu (nr 187), powołano do rady Tomasza Pleszanowskiego (nr 196), natomiast krzesło w radzie po Antonim Sobocińskim pozostawało wolne aż do 1782 roku, kiedy to godność rajcy uzyskał dotychczasowy ławnik Onufry Zamoyski (nr 197).

20 Martij Za Rozkazem W. Antoniego
Sobocinskiego Prezydenta Datem
pro Honorario dla WPP. Letowskiego
Podwoiewodzego Krak za Instrument
utrzymania Miar Korcow Miasta
Kleparza że nadany. na co iest
Dokument na XV-3. ucrypił 72.54 —
3 Aprilij Za Dokumentem Pana
Sobocinskiego Datem od kopiiowa
nia Przywileju Kazimierzowskiego
Gottzkim Karakterem wypisanego
Antoniego Sobocinskiego Prezydenta

Z akt rachunkowych Kleparza obejmujących rozliczenia lonerskie z lat 1775–1784: wpisy z 1776 roku dokumentujące wydatki poczynione na polecenie Antoniego Sobocińskiego, wówczas burmistrza kleparskiego, przeznaczone na zapłatę za legalizację miary korców miasta Kleparza i za skopiowanie z grodzkich ksiąg oblatowanego tam Przywileju Kazimierzowskiego Gottzkim Karakterem pisanego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 127, s. 15)

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

W roku 1777 Kleparz wchodzi w spór z jurydyką Pędzichów uzurpującą sobie prawa do części gruntów kleparskich, co zmusiło do wystąpienia o nie do sądów królewskich. Jednocześnie na drogę sądową przeciwko Kleparzowi wystąpił *Kraków i stany jego, rozszerzając sobie w mieście niniejszym jakoweś grunta i połać rynku ku kościołowi św. Floriana.*

W 1778 roku według spisu ludności, dokonanego przez władze kościelne w probostwach, w Kleparzu mieszkało 2084 osób (odpowiednio w Krakowie: 11 634, w Kazimierzu chrześcijańskim: 1865).

Źródła i literatura:
KL 21, s. 86, 90–91; KL 36, s. 275–277, 303, 328, 351, 355, 357, 407–415, 419–421; KL 51, s. 416; KL 117, s. 5, 18; KL 127, s. 15; Prokesch 1900, s. 21.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

196. Tomasz Pleszanowski

rajca, burmistrz 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784

Thomas Pleszanowski

Zapewne wywodził się bezpośrednio lub poprzez rodzinę z Pleszowa, wsi położonej na wschód od Krakowa przy gościńcu do Nowego Brzeska. We władzach miejskich odnotowany pierwszy raz w roku 1769, gdy pełnił urząd wicelonera; w latach 1776–1777 był już lonerem miejskim. W ławie miejskiej odnotowany został w latach 1773–1774 i 1777, w tym ostatnim roku uzyskał nominację do składu rady miejskiej na miejsce po Antonim Śmieszkowicu (nr 187), nadal pełniąc urząd lonera. Był nim także w latach 1781–1782. W latach 1781 i 1784 pełnił urząd wójta kleparskiego. W roku 1784 został oskarżony o *zgwałcenie sekwestru* i przywłaszczenie z niego wysokich kwot pieniężnych – wyrokiem sądu wielkorządowego usunięto go z urzędu rajcowskiego. Tomasz Pleszanowski żonaty był z Kunegundą. W sierpniu 1768 w wielkim pożarze Kleparza spłonął jego dom wjezdny ze spichlerzem i browarem. W 1781 roku wraz z żoną zawarł kontrakt z księdzem Józefem Ptaszyńskim, archidiakonem wiślickim i proboszczem w Imbramowicach, mocą którego sprzedał swój dom w Kleparzu z gruntem *z dawna Koprowskie zwane*. Dom ten został sprzedany z *jego izbami, piwnicami, stołem jednym, obrazem jednym, ławami do ściany przybitemi, żłobami w stajni zostającemi*. Tomasz Pleszanowski zachował drugi dom, odbudowany po wspomnianym pożarze. Nie są znane dalsze jego losy po roku 1784.

W roku 1779 przystąpiono do odbudowy ratusza, spalonego jeszcze w 1768 roku podczas walk z konfederatami – decyzja ta zapadła po konstatacji, *że bez ratusza obejść się nie można*.

W 1787 roku wprowadzono nowe rygory przeciwpożarowe – *garkuchnie pod domami rozliczne, niebezpieczeństwo miastu przynoszące* należało stawiać za zgodą lonera na wyznaczonym miejscu, posiadać w domu narzędzia ogniowe, kominy wznosić ponad dachem, browary i kuźnie w oddaleniu od innych zabudowań; nałożono generalny obowiązek pilnowania *ochędożności miasta i ostrożności od ognia, pod karą dla obywatelów*.

W 1787 roku w związku z zapowiedzianą wizytą królewską przystąpiono na wiosnę do wielkich porządków: każdy z mieszczan zobowiązany był poprawić drogę i kanał koło obejścia, zaopatrzyć dom w numer, wywiesić latarnię lub w przypadku domu drewnianego postawić ją na słupie, od końca maja nocami winno się palić światło.

Fragment dokumentu wydanego w 1783 roku, w którym Stanisław August Poniatowski wzywa przed swój sąd wielkorządowy rajców kleparskich, wśród nich Tomasza Pleszanowskiego, z pozwu Jana Chodowicza i Wojciecha Wodzińskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Dok. Pap. IT 8-57)

Źródła i literatura:
KL 21, s. 2, 55, 93, 101, 103, 111, 120, 130, 146, 149, 163–164, 170, 180, 182; KL 36, s. 420–423, 440, 475; KL 51, s. 44, 414, 456, 552, 685, 887; KL 52, s. 63–64; KL 53, s. 235, 239; KL 54, s. 2, 31, 34–35, 74, 76, 82, 89, 94–95, 111, 119, 175, 227, 257–258; KL 117, s. VI–VII, 18, 27–28, 45, 47, 48–50, 64–71, 77, 96, 104–105; KL 127, s. 29; KL 128, s. 3; KL 131, s. 403; Teut. 81, s. 190–192; Teut. 82, s. 212, 228; *Słownik geograficzny*, t. VIII, s. 258; Korniak 2004, s. 53, 55.

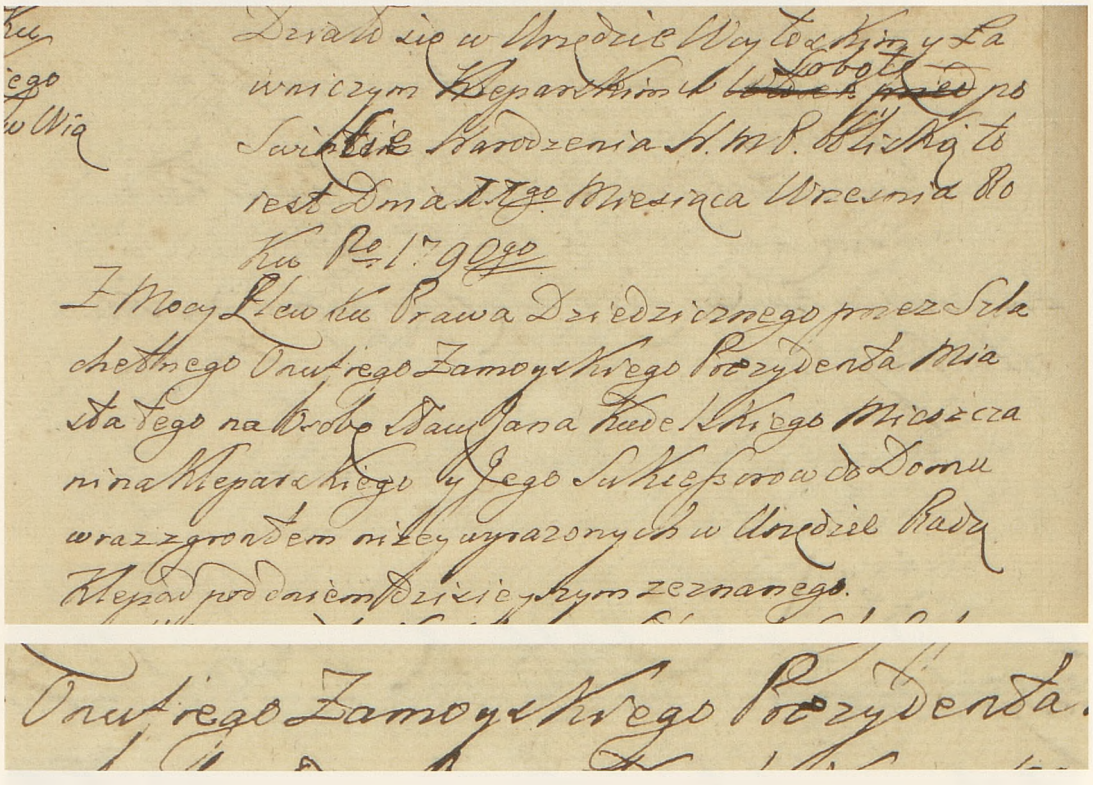
197. Onufry Zamoyski

rajca, burmistrz 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Onuphrius (Onuphrio) Zamoyski

W 1772 roku został określony jako krakowski i kleparski kupiec. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1777–1782, bezpośrednio z niej uzyskał nominację do rady miejskiej, na miejsce zwolnione po rajcy Antonim Sobocińskim (nr 195). Zajmował się finansami miejskimi, w latach 1782–1783 i 1785–1788 był lonerem. Sprawował też urząd wójta kleparskiego – rada powierzała mu wójtostwo w latach 1782–1783 i 1785–1787. W latach 1784 i 1785 w przejściowej sytuacji ustrojowej (nieobsadzone miejsca w radzie) sprawował funkcję burmistrza miasta w sposób ciągły, bez założonej ustrojowo rotacji w ramach gremium radzieckiego. Od roku 1787 używał tytułu seniora rady miejskiej. W roku 1783 był prowizorem kościoła i szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy; wraz z prowizorem Wojciechem Jastrzębskim (nr 194) pozywał przed sąd wielkorządców krakowskich byłych prowizorów Michała Molęckiego (nr 189) i Michała Wesołowskiego (nr 193) o nierozliczone kwoty pieniężne. Prowizorem szpitala był również w roku 1788 wraz z rajcą Wincentym Lewińskim (nr 200). Był ostatnim burmistrzem (zwanym ówcześnie prezydentem) Kleparza, zamykającym stabilny okres kleparskiej samodzielności miejskiej; późniejsi będą działali już tylko w ramach miasta epizodycznie odzyskującego tę samodzielność. Po włączeniu Kleparza do Krakowa, od kwietnia 1792 roku nadal zajmował urząd burmistrza, lecz już tylko cyrkułowego, stojąc na czele Cyrkułu IV Miasta Stołecznego Wydziałowego Krakowa, czyli jednej z krakowskich dzielnic. Onufry Zamoyski był żonaty z Teresą. Miał dom w Kleparzu, *z dawna Dynarowskich zwaney*, położony przy ul. Różanej. W 1791 roku w *Regestrze ludności chrześcijańskiej Kleparza* został odnotowany jako liczący sobie wówczas 45 lat właściciel domu, zamieszkały w nim z żoną Teresą, synami Józefem i Janem, córkami Marianną i Ludwiką oraz sługą Marianną Bodziańską.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1769–1794: fragment wpisu z 1790 roku dokumentującego sprawę dopuszczenia do posiadania zakupionego przez obywatela kleparskiego Kudelskiego domu w rynku, na podstawie prawa stwierdzonego przez Onufrego Zamoyskiego, wówczas burmistrza miasta – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 21, s. 274)

Wizyta królewska w 1787 roku była jedyną w drugiej połowie XVIII wieku i w ogóle ostatnią w Krakowie.
W czerwcu przybywał z podróży na Ukrainę Stanisław August Poniatowski, w związku z czym z tygodniowym wyprzedzeniem dla zorganizowania frekwencji rada miejska kleparska postanowiła: *że w tym mieście jest szczupłość cechów i obywatelów, aby liczbę mieszczan powiększyć, ma imć pan prezydent obesłać wszystkich cechowych, jako to powroźników i garbarzy, posesyje miejskie tu mających, oraz innych nie cechowych, lecz aktualnych mieszczan, żeby na przyjazd najjaśniejszego pana pod chorągiew cechów wstawili się i asystencyją w Kleparzu dopełnili, luźni zaś w mieście tym mieszkający, w czasie tej asystencyi strażą odbywać powinni.* Władze i mieszczanie Kleparza brali udział w szpalerze podczas przemarszu króla z Dąbia przez bramę Floriańską do ratusza krakowskiego, byli też obecni podczas procesji na Skałkę ku czci św. Stanisława z udziałem króla oraz przy jego wyjeździe. W ciągu dwutygodniowego pobytu w Krakowie król Kleparza nie odwiedził.

Źródła i literatura:
K 224, s. 895; KL 21, s. 49, 156, 163, 171, 173, 189, 199–200, 217, 251, 274, 287, 309, 313–314; KL 51, s. 377, 394, 455, 796, 817; KL 53, s. 270; KL 54, s. 34–36, 43, 74, 76, 89, 100, 111, 119, 170, 175, 251, 264, 277, 323, 408, 437; KL 55, s. 108; KL 56, s. 13, 71, 95, 97, 104, 137, 173, 208, 227, 305, 492, 495, 498; KL 103, s. 108; KL 104, s. 1; KL 108, s. 44; KL 109, s. 9–10; KL 117, s. VII, 66–71, 77, 96, 104–105, 133, 153, 173, 191, 204, 216; KL 131, s. 403.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

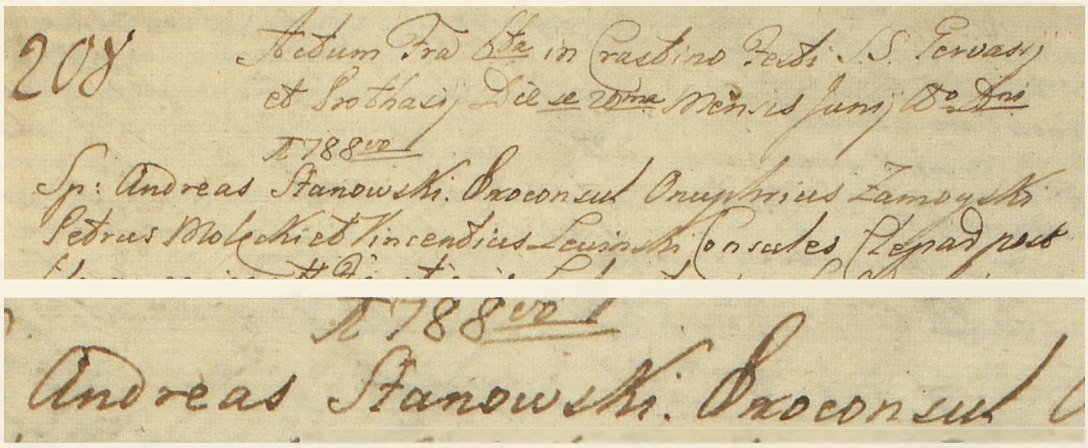
W 1787 roku uchwałą rady miejskiej została usankcjonowana zasada, w myśl której urząd wójta kleparskiego pełni każdorazowy burmistrz – „prezydent" miasta, który *wraz z prezydencją funkcyję tę ma kończyć*. Doprowadziło to do faktycznego zaniku urzędu wójtowskiego w Kleparzu.

Źródła i literatura:
KL 21, s. 239–241, 265, 274, 317; KL 56, s. 95–97, 136, 173, 203, 208, 210, 227, 366, 495; KL 103, s. 50; KL 117, s. 133, 156, 163, 163, 171, 181, 195, 218, 221–222.

198. Andrzej Stanowski
rajca, burmistrz 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793

Andreas Stanowsky

Rajca kleparski odnotowywany w radzie miejskiej od roku 1787 do roku 1793, z przerwą podczas pierwszego włączenia Kleparza do Krakowa w 1792 roku. Wraz z wejściem do rady objął obowiązki lonera miejskiego – w księdze rot i przysiąg urzędników kleparskich odnotowano złożenie przez niego przypisanej temu urzędowi przysięgi. Lonerem był także w roku 1788, w tym samym roku rada powierzyła mu dodatkowo urząd wójta kleparskiego. Andrzej Stanowski miał dom w Kleparzu, położony obok kościoła św. św. Filipa i Jakuba Apostołów.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1786–1791: wpis z 1788 roku dotyczący wyboru Wincentego Lewińskiego (nr 200) na urząd lonera miejskiego w miejsce ustępującego z tego urzędu Onufrego Zamoyskiego (nr 197); wyboru dokonali rajcowie działający pod przewodnictwem ówczesnego burmistrza Andrzeja Stanowskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 56, s. 208)

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

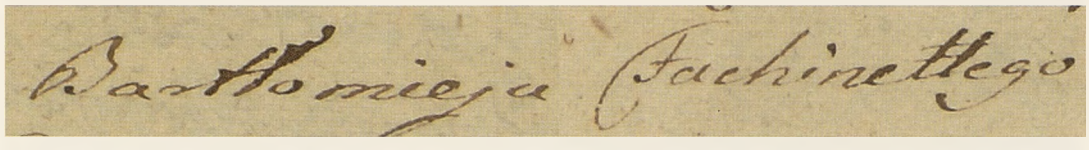
W latach 1787–1788 w Kleparzu działa komisja dobrego porządku (wspólna dla Olkusza, Kazimierza ze Stradomiem, Kleparza, Słomnik, Proszowic i Koszyc), dokonująca uporządkowania przywilejów miejskich (sumariusz archiwum) oraz stosunków majątkowych i własnościowych na terenie Kleparza.

Źródła i literatura:
KL 21, s. 199, 217–218, 228; KL 54, s. 257–258; KL 56, s. 95–97, 136–137; KL 103, s. 35; KL 117, s. 133; Korniak 2004, s. 53; *Poczet* 2010, s. 733.

199. Bartłomiej Fachinetty
rajca, burmistrz 1787, 1788

Bartolomeus Facchinetty

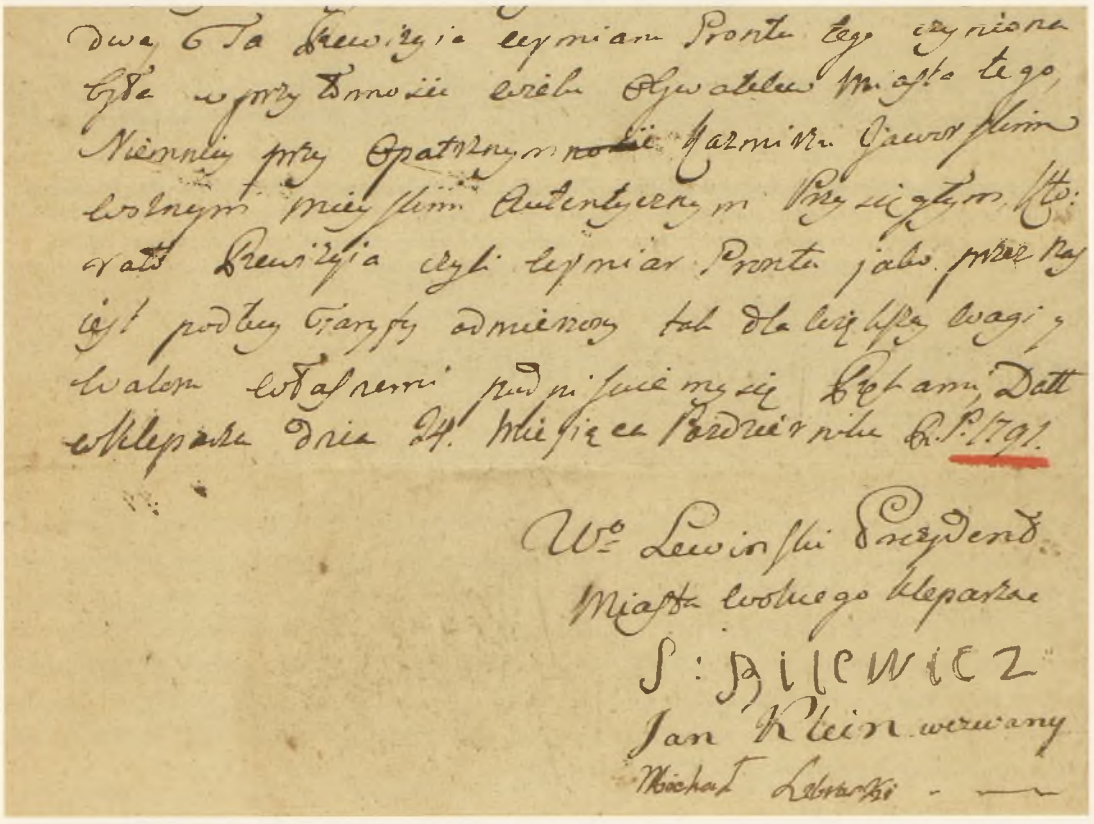
Prawdopodobnie wywodził się z włoskiej rodziny Fachinettich, przybyłej i osiadłej w Krakowie na początku XVII wieku (rodzina ta wydała Stanisława Jana Kantego, rajcę i burmistrza krakowskiego w połowie XVIII wieku). W latach 1784 i 1786 Bartłomiej Fachinetty zasiadał w ławie sądowej, w latach 1787–1788 był rajcą kleparskim – w pierwszym roku wzmiankowany jako burmistrz i jednocześnie wójt kleparski. W roku 1788 ustąpił z urzędu radzieckiego, wkrótce, prawdopodobnie w 1789 roku, zmarł: wdowa Anna otrzymała 1 złoty jako zapomogę od Bractwa Ubóstwa Chrystusowego i dziękując, napisała: *powtórnie upraszam o łaski* [...] *już kwartał, jak się łóżkiem zabawiam i podobno z tego defektu nie wyjdę*.

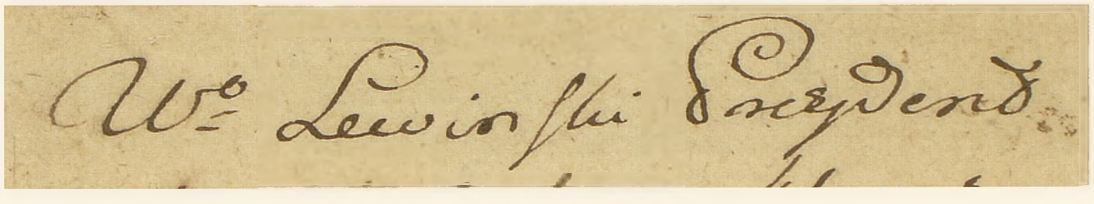
Z akt kleparskiego sądu miejskiego miejscowego z lat 1792–1794: fragment protokołu elekcji rady urzędującej na 1793 rok, w którym mowa jest o nieobsadzonym miejscu w radzie po ustąpieniu z urzędu w 1788 roku Bartłomieja Fachinetty'ego – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 103, s. 35)

200. Wincenty Lewiński
rajca, burmistrz 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792

Wincenty Seweryn Lewiński
Rajca kleparski od roku 1787 do pierwszego włączenia Kleparza do Krakowa w 1792 roku. Już w drugim roku urzędowania został lonerem miejskim. W roku 1789 pełnił jednocześnie z obowiązkami rajcowsko-burmistrzowskimi urząd wójta kleparskiego, analogicznie łączył te obowiązki w roku 1791, będąc wówczas także i lonerem. W 1788 roku odnotowany jako prowizor szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy, wespół z drugim prowizorem, rajcą Onufrym Zamoyskim (nr 197). Od roku 1787 jednocześnie odnotowywany jako plenipotent dziedzica gruntu Retoryka Józefa Szlubowskiego, starosty siomackiego. Z tego tytułu współdziałał z wójtem i ławą jurydyki retoryckiej, rozliczając podatki i wyrażając zgodę na szereg czynności cywilno-prawnych; na tamtym terenie on lub jego rodzina posiadali nieruchomości. W 1788 roku zakupił od Jana Doleżańskiego, mieszczanina kleparskiego, połowę jego domu, którego ten był właścicielem wspólnie z żoną Wiktorią. Doleżański postanowił sprzedać swoją połowę własności, ponieważ stwierdził u żony *zły rząd i niegospodarstwo* oraz *ażeby napotym do większej nie przychodziło ruiny, a za czasem przez zły rząd małżonki nie padło*. W 1792 roku Wincenty Lewiński zrezygnował z pełnienia urzędu radzieckiego.

Dwa Tą Rewizyą czynimy Pronte tego czynioną
Gdą wprzy Dnowieu ereku Obywatelow Miasta tego
Niemniey przy Opatrzonym nomine Jazmin Jaworskim
wolnym mieszczaninie Autentycznym Przysiężnym Kto:
rato Rewizyą czyli tymiar Pronte jako przez Nas
iest podług Gruntu odmierzony tak dla ciągłey wagi,
walor Wiadomości pod niniejszemi Nas Rękami Datt
w Kleparzu Dnia 24. Miesiąca Października R. P. 1791.

Wo Lewiński Prezydent
Miasta wolnego Kleparza
S: Bilewicz
Jan Klein wezwany
Michał Lebiarski

Wo Lewiński Prezydent

Z akt dotyczących zabudowań w Kleparzu z lat 1791–1796: końcowy fragment rewizji, czyli wymiaru gruntu, dokonanej w 1791 roku na potrzeby spadkobrania po mieszczaninie kleparskim Jakubowskim; pomiarów dokonała komisja z Wincentym Lewińskim, wówczas burmistrzem, na czele – oraz zbliżenie imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 122, s. 153)

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

W 1790 roku wyliczono w Kleparzu 93 domy (w tym 9 szlacheckich), z których aż 26 było wjezdnych, czyli prowadzących zajazd – nadal przybywali na kleparski targ handlarze, jak kronikarsko pisano: *kleparskie zsypki zawalone polskim zbożem stanowiły zawsze otwartą i niewyczerpaną spiżarnię, do której co poniedziałek ściągali się górale, zwożąc gonty i deski, Węgrzy wino i owoce, Ślązacy płótno i grube wyroby wełniane, zostawiając je w rękach naszych kupców, zwykle za powzięte zboże i jarzyny.*

Źródła i literatura:
K 221, s. 213–219; KL 21, s. 234, 245, –259, 280, 283, 305, 314; KL 56, s. 95–97, 173, 203, 208, 210, 227, 274–275, 305, 366–367, 434, 495; KL 76, 1427; KL 103, s. 25, 35; KL 109, s. 9–10; KL 117, s. 133, 153, 156, 163, 171, 182, 196, 209, 216; KL 122, s. 153.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

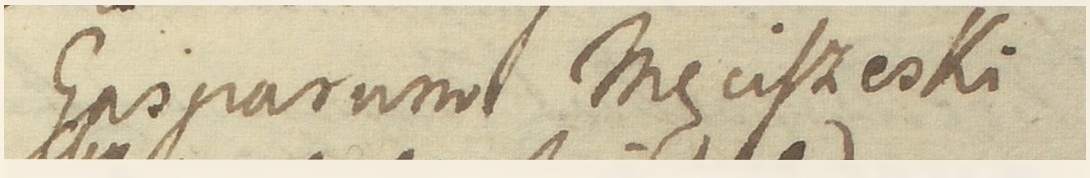
W roku 1791 magistrat przekazuje pospólstwu polecenia komisji porządkowej, by każdy z obywateli przed swoim domem położył bruk lub zasypał doły gruzem, utrzymywał w obejściu porządek i poprawił rynsztoki.

W tym samym roku, w ramach prac Sejmu Czteroletniego, uchwalono ustawy *Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitej* oraz *Urządzenie wewnętrzne miast wolnych Rzeczypospolitej* – Kleparz traci swoją miejską odrębność i zostaje włączony jako cyrkuł do miasta Krakowa.

201. Kasper Meciszewski
rajca, burmistrz 1787

Gaspar Męciszewski

Druga, obok Jana z Koszyczek (nr 60), wybitna postać w gronie burmistrzów kleparskich, zasłużona w swojej epoce w wymiarze ponadlokalnym. Prawnik, autor dramatyczny, nobilitowany w 1790 roku, herbu Prawdzic, od roku 1785 posiadający honorowy tytuł sekretarza królewskiego. Urodzony w 1763 roku w Krakowie, syn Wawrzyńca, wójta III Cyrkułu Garbarskiego, i Gertrudy ze Smolińskich. Po ukończeniu Szkoły Głównej (Akademii Krakowskiej) został prokuratorem prawa magdeburskiego. W połowie 1785 roku zawarł ślub z Marianną Pisklewiczówną z jurydyki Biskupie, co związało go z kleparską częścią aglomeracji krakowskiej – możliwe, że żona pochodziła z rodziny Piskalskich, która wydała trzech rajców i burmistrzów Kleparza (Wojciech Piskalski – nr 168, Paweł Piskalski – nr 174 i Wawrzyniec Piskalski – nr 176). Jednym ze świadków na jego ślubie był Filip Nereusz Lichocki, przyszły wieloletni prezydent miasta Krakowa. Kasper Meciszewski, z racji wykształcenia i tytułu sekretarza królewskiego zwolniony z ławniczego „stażu", z początkiem roku 1787 został wybrany wprost do rady miejskiej Kleparza. Urzędował krótko, jednak zdążył przewodniczyć radzie jako burmistrz, co zostało odnotowane. Zrezygnował z urzędu 27 listopada 1787 roku i powrócił do Krakowa, gdzie podjął pracę w magistracie. Był sekretarzem miejskiego sądu apelacyjnego, starał się o wejście do palestry. W tamtym okresie wszedł w posiadanie pochodzących z zasobów magistrackich cennych, średniowiecznych akt miejskich, które w latach trzydziestych XIX wieku rodzina odsprzedała antykwariuszowi Ambrożemu Grabowskiemu. Zajmował się wówczas także działalnością pisarską, z dzieł prawniczych przełożył Heinecciusa *Ustanowienie prawa cywilnego w sposobie łatwym zebrane…*, wydawał broszury polityczno-ustrojowe, wśród nich z 1791 roku *Mowa przy otwarciu jurysdykcji Sądu Apelacyjnego Municypalnego Wydziału Krakowskiego przez Kaspra Meciszewskiego Jego Królewskiej Mości Sekretarza, imieniem Palestry Miasta Stołecznego Krakowa miana*, był autorem utworu scenicznego z roku 1786 *Rywale, czyli Czapstrzyk w Krakowie. Opera w dwóch aktach…* Popierał reformy Sejmu Czteroletniego, włączył się w insurekcję kościuszkowską – w 1974 roku wszedł do Komisji Porządkowej Województwa Krakowskiego, został jej sekretarzem, następnie generalnym audytorem w randze kapitana. Ofiarował na rzecz powstania konia do armat i dwanaście pałaszów kawaleryjskich. Po upadku powstania wyjechał w głąb Galicji z archiwum komisji, które z czasem przepadło. Po powrocie do Krakowa i uzyskaniu w 1797 roku tytułu doktora obojga praw do końca życia był miejskim adwokatem, znanym z podejmowania trudnych spraw. Oskarżony o złożenie fałszywej przysięgi 28 października 1803 roku popełnił samobójstwo. W księdze zgonów parafii mariackiej odnotowany jako zamieszkały przy ul. Brackiej, zmarły w wieku 38 lat na gorączkę. Z pierwszego małżeństwa pozostawił syna Filipa Nereusza (imiona zapewne nadane na cześć wspomnianego Lichockiego, patrona kariery Kaspra), późniejszego profesora Akademii Krakowskiej, inżyniera i pułkownika wojska polskiego, zabitego przez podchorążych w dniu wybuchu powstania listopadowego, oraz syna Kazimierza i córkę Emilię Honoratę, która wyszła za mąż za Maksymiliana Bartynowskiego, a po ojcu odziedziczyła podkrakowską wieś Karniowice. Z drugiego małżeństwa, z Barbarą z Fogtów, Kasper Meciszewski pozostawił syna Hilarego, publicystę, dziennikarza, kompozytora muzycznego, dyrektora publicznego teatru w Krakowie.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1786–1791: fragment wpisu z 1787 roku dokumentującego wybór do rady miejskiej Kaspra Meciszewskiego – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 56, s. 96)

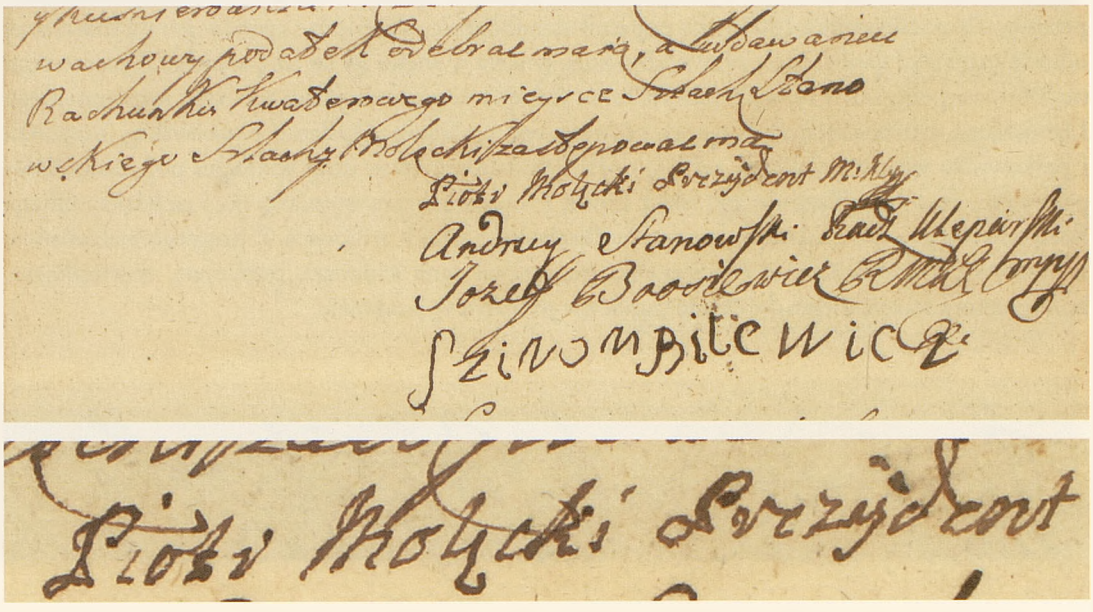
Źródła i literatura:
K 21, s. 219; KL 56, s. 95–97, 104; KL 103, s. 35–36; KL 117, s. 133; Jabłoński 1975, s. 362–363; *Poczet* 2010, s. 753.

202. Piotr Molęcki
rajca, burmistrz 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Petus Molencki

Brat rajcy Michała Molęckiego (nr 189), równie jak on aktywny na kleparskim forum. W ławie sądowej zasiadał w latach 1777–1778 i 1780–1783. W latach 1783–1787 pełnił urząd podwójciego kleparskiego i uzyskał nominację do rady miejskiej (w związku z czym na urzędzie podwójciego w 1787 roku zastąpił go ówczesny ławnik Szymon Bielewicz – nr 205). Już w pierwszym roku zasiadania w ławie Piotrowi Molęckiemu powierzono obowiązki lonera miejskiego, do czego był przygotowany, jako że funkcję tę pełnił już w roku 1778, na początku kariery we władzach kleparskich. Lonerem był także w 1793 roku. W roku 1791 zgromadzenie mieszkańców Kleparza wybrało go deputowanym do reprezentowania interesów miasta podczas prac nad wdrożeniem reformy miast wprowadzonej przez Sejm Czteroletni. Miewał kłopoty. Już w roku 1774 wdał się w zatarg z Ignacym Sobierajskim, cyrulikiem kleparskim, który złożył skargę do magistratu przeciwko jemu i jego bratu Michałowi. Z kolei w 1790 roku rada miejska usiłowała usunąć go ze swego grona, pod prawdopodobnie zastępczym zarzutem, że nie zakupił w mieście posiadłości, zatem nie może sprawować w nim urzędów. W 1792 roku został pozwany przez władze miasta w sprawie rozliczenia podatku korcowego za okres 1788–1792, kiedy to był poborcą. Rok później z tytułem prezydenta miasta przewodniczył posiedzeniom Sądu Potocznego Miasta Kleparza, odbywającym się na ratuszu. W marcu tegoż roku zrezygnował z pełnienia przypadającej nań prezydencji na rzecz Andrzeja Stanowskiego (nr 198), co mogło być spowodowane wytoczeniem mu procesu dotyczącego domu i gruntu przy ul. Długiej i koniecznością uniknięcia sytuacji osądzania we własnej sprawie. Pełnił funkcję prowizora szpitala św. św. Apostołów Szymona i Judy w Kleparzu. Piotr Molęcki był żonaty z Katarzyną, córką rajcy Wojciecha Jastrzębskiego (nr 194) z drugiego małżeństwa. Żona w testamencie sporządzonym w 1786 roku przeznaczyła ruchomości na rzecz kościołów i służącej, do męża adresując słowa: *przez przeciąg mieszkania mego dosyć uraz ponosiłam, które dla tego, iż Bóg kazał darować tym, którzy nas krzywdzą, odpuszczam*. Zmarła w tymże roku, została pochowana w kościele św. Floriana w Kleparzu, w grobie przed obrazem św. Anny. W 1791 roku w *Regestrze ludności chrześcijańskiej Kleparza* odnotowano, że rajca Piotr Molęcki, mając 64 lata, mieszka w domu miejskim, bez rodziny, lecz jedynie ze służącym, pięćdziesięcioletnim Michałem Mirotą. Zmarł 10 lutego 1795 roku, jak zapisano, w wieku 70 lat. Spoczął w grobie przed obrazem św. Sebastiana, znajdującym się w kościele św. Floriana w Kleparzu.

Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej protokoły obrad z lat 1773–1793: końcowy fragment protokołu z 1793 roku z podpisami rajców, ławników i delegatów pospólstwa obradujących nad przeprowadzeniem rozliczeń należności podatkowych; na pierwszej pozycji podpis ówczesnego burmistrza Piotra Molęckiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 117, s. 223)

W 1792 roku odnotowano w Kleparzu 120 budynków, w tym 17 murowanych, zamieszkałych przez około 700 mieszkańców; tą wielkością Kleparz zamykać będzie czas swojej miejskiej odrębności.

Również w 1792 roku w ramach realizacji ubiegłorocznych ustaw o miastach 7 kwietnia odbywa się zebranie posesjonatów cyrkułu kleparskiego celem wyboru władz – burmistrzem cyrkularnym zostaje dawny rajca i burmistrz Kleparza Onufry Zamoyski (nr 197).

Źródła i literatura:
KL 21, s. 102, 170, 140, 172, 189, 200, 292, 330; KL 51, s. 344, 427, 817; KL 54, s. 46, 84, 116, 119, 264, 398; KL 56, s. 13, 95, 95–97, 137, 177, 203, 208, 495; KL 110, s. 1–4; KL 103, s. 33, 144; KL 109, s. 9–10; KL 114, s. 1–2; KL 117, s. VI, 47–49, 77, 133, 153, 156, 163, 171, 179, 205, 216, 221–223; Teut. 82, s. 20–21; Wenzel-Homecka 1968, s. 15; Kracik 1993, s. 42.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

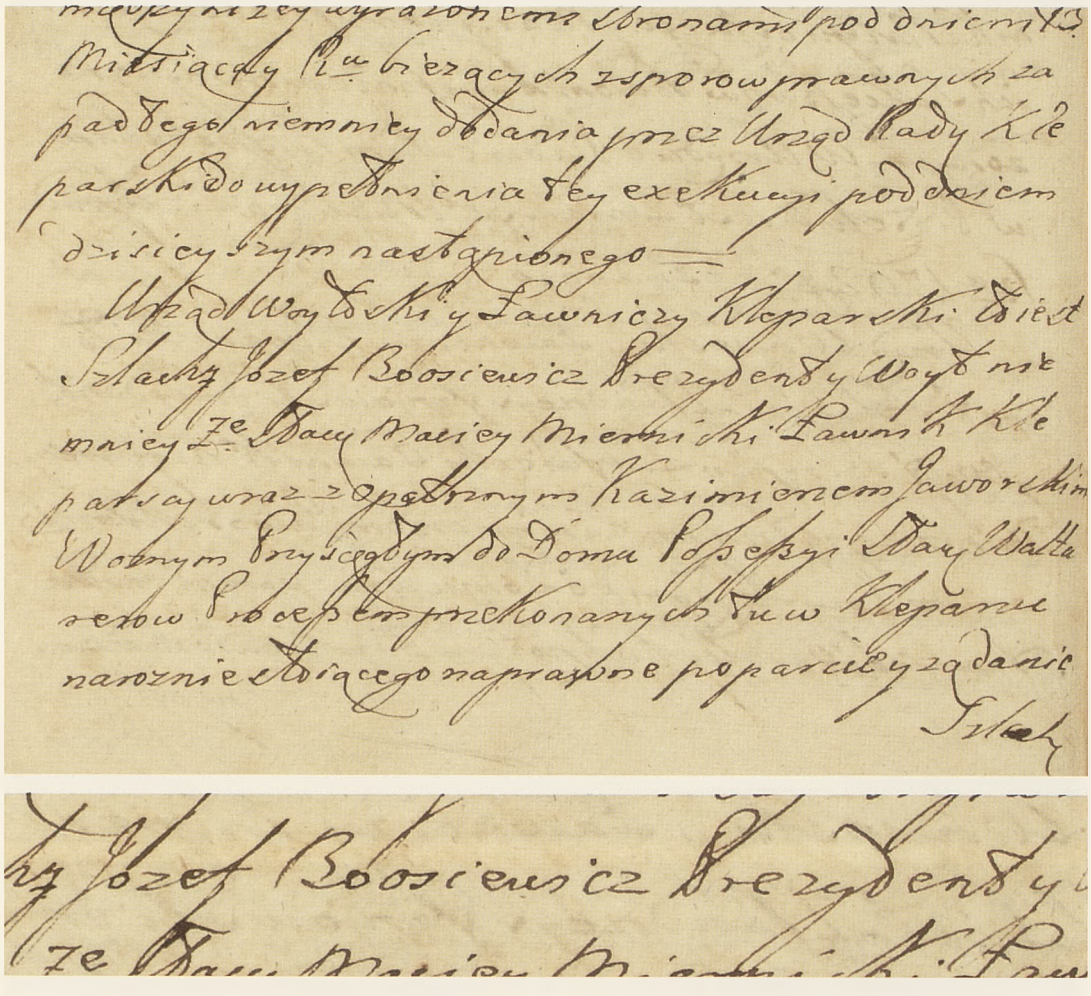
W 1792 roku w wyniku lipcowego zwycięstwa konfederacji targowickiej jej postanowieniami z września anulowano uchwały Sejmu Czteroletniego, co oznaczało powrót Kleparza do samodzielności miejskiej.

W listopadzie 1793 roku sejm grodzieński, ostatni sejm dawnej Rzeczypospolitej, uchwalił konstytucję *Miasta wolne Rzeczypospolitej*, na mocy której Kleparz ponownie został włączony do Krakowa jako Wydział II Kleparski.

203. Józef Boosiewicz
rajca, burmistrz 1792, 1793, 1794

Josephus Boosiewicz

Określony w księdze miejskiej jako kupiec krakowski i kleparski. W kleparskiej ławie miejskiej zasiadał w latach 1779 i 1791–1792, z tej pozycji wszedł do rady – od 21 marca 1792 odnotowany jako rajca Miasta Wolnego Kleparz. Niebawem jednak Kleparz w wyniku postanowień Sejmu Czteroletniego został włączony do miasta Krakowa, a rada miejska przestała działać. W tym okresie przejściowego przyłączenia Kleparza do Krakowa (kwiecień–wrzesień 1792) Józef Boosiewicz pełnił funkcję sędziego w ramach Sądu Miejscowego Miasta Stołecznego Wydziałowego Krakowa Cyrkułu IV. Po przywróceniu samodzielności Kleparza w wyniku postanowień sejmu grodzieńskiego 31 października 1972 roku Boosiewicz został wybrany na elekta do odtwarzanej rady miejskiej; nominację rajcowską otrzymał 12 stycznia 1973 roku. W czerwcu i lipcu 1793 roku nieprzerwanie odnotowywany na funkcji burmistrza, obowiązki burmistrzowskie przekazał 8 lipca tegoż roku kolejnemu rajcy, Szymonowi Bielewiczowi (nr 205). Był też w roku 1793 oraz w roku 1794, do wcielenia Kleparza do Krakowa, wójtem kleparskim. Po utracie samodzielności miejskiej przez Kleparz nie włączył się już do działalności w ramach dzielnicy Krakowa. Żonaty z Teklą, w 1793 roku wspólnie uczestniczyli w sprawie sądowej wytoczonej im o zapłatę kwoty pieniężnej z niewiadomego tytułu.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1769–1794: fragment wpisu z 1793 roku dokumentującego sprawę egzekucji wyroku sądu wielkorządowego w sprawie posesji Walterów, podjętej przez Józefa Boosiewicza, wówczas burmistrza i wójta Kleparza – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 21, s. 320)

Źródła i literatura:
KL 21, s. 293, 303–304, 313–314, 320, 327, 332; KL 69, s. 660; KL 76, s. 1475, 1551, 1615, 1633; KL 103, s. 24, 36, 96; 104, s. 1; KL 109, s. 9–10; KL 117, s. 221–223.

204. Michał Librowski
rajca, burmistrz 1793, 1794

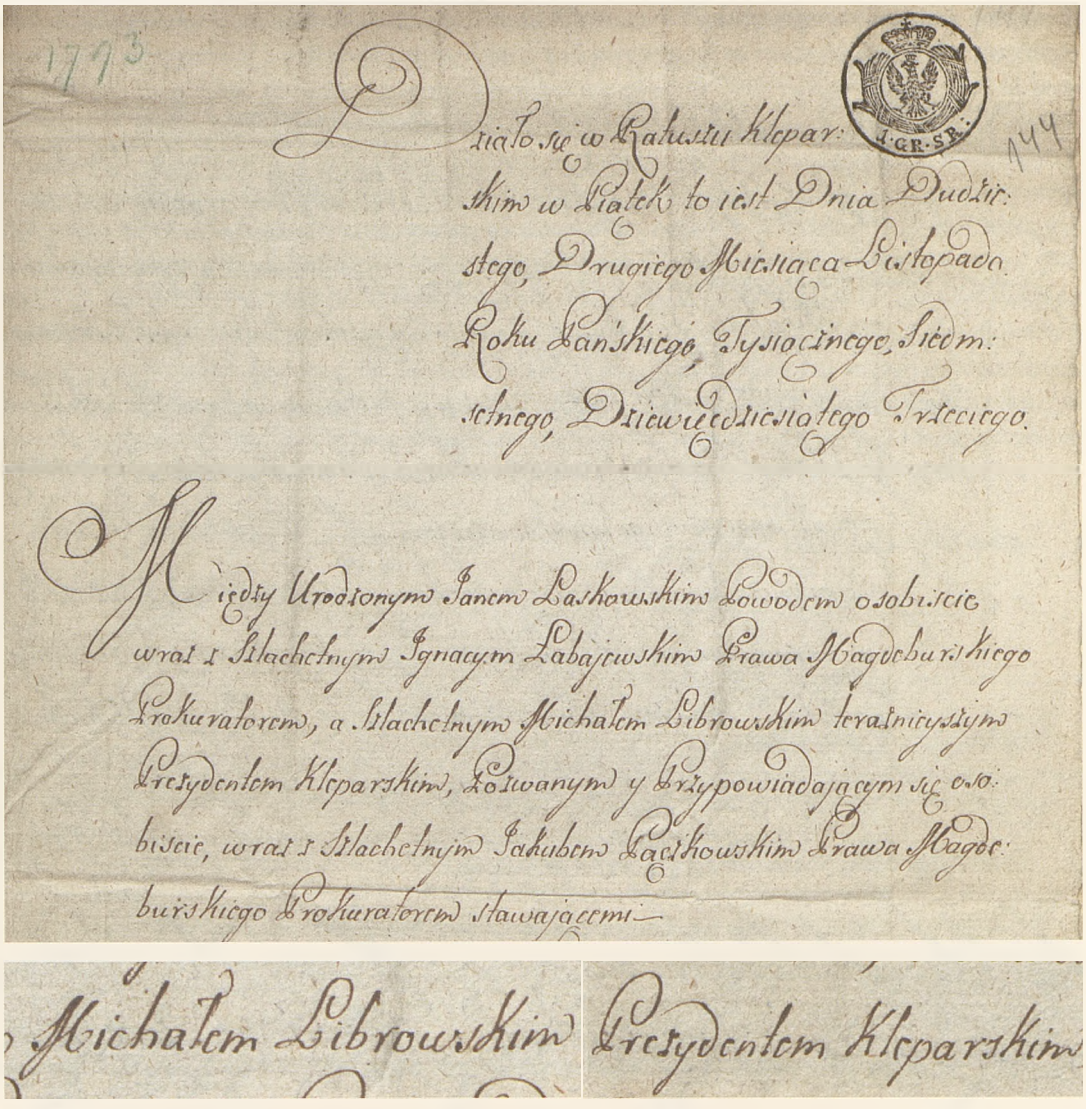
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Michael Librowski

Ławnik kleparski w roku 1792, w tymże roku 3 listopada wybrany do rady miejskiej na rok 1973 – na podstawie tej elekcji nominację rajcowską otrzymał 12 stycznia 1793 roku. W roku tym został odnotowany na funkcji burmistrza, zwanej ówcześnie prezydenturą, pomimo burzliwych wydarzeń dziejowych rada funkcjonowała na dotychczasowych zasadach, z rotacją rajców na funkcji burmistrza włącznie. W roku 1794 dotychczasowi rajcowie kontynuowali swój mandat; wprawdzie rok wcześniej wicewielkorządca krakowski zatwierdzający rokroczne wybory apelował do rajców, aby na pierwsze zwolnione miejsce w radzie awansować zasłużonego ławnika Szczepana Lubowieckiego, lecz miejsce nie zwolniło się, a Lubowiecki został burmistrzem, lecz już nie miasta, lecz cyrkułu (wydziału) kleparskiego w ramach miasta Krakowa (był nim zresztą przez wiele lat, z dużymi zasługami dla Kleparza – byłego samodzielnego miasta). Michał Librowski, jak i pozostali koledzy z rady, kontynuował działalność rajcowską także w kilkumiesięcznym okresie roku 1794, do postanowień wydanych w trakcie insurekcji kościuszkowskiej, przywracających stan sprzed sejmu grodzieńskiego i targowicy, to znaczy wcielenia Kleparza do Krakowa.

W 1794 roku po wybuchu insurekcji kościuszkowskiej rozkazem naczelnika z 4 kwietnia został przywrócony stan prawny ustanowiony ustawami Sejmu Czteroletniego, co oznaczało potwierdzenie przynależności Kleparza do Krakowa.

W tym samym roku przystąpiono do budowy Okopów Kościuszkowskich, powstańczego „śródszańca", który mając cele wojskowe, jednocześnie otoczył wspólnym pierścieniem Kraków i włączany właśnie do niego Kleparz – było to działanie integracyjne, ale miało też walor symboliczny.

Początkowy fragment protokołu sporządzonego w 1793 roku w związku ze sprawą toczącą się przed kleparskim urzędem radzieckim z udziałem Michała Librowskiego, rajcy i ówczesnego burmistrza miasta (nazwanego tu prezydentem) w roli pozwanego – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 437, s. 144)

Źródła i literatura:
KL 21, s. 317–318, 335; KL 76, s. 1585, 1599; KL 103, s. 24, 36; KL 117, s. 221–222.

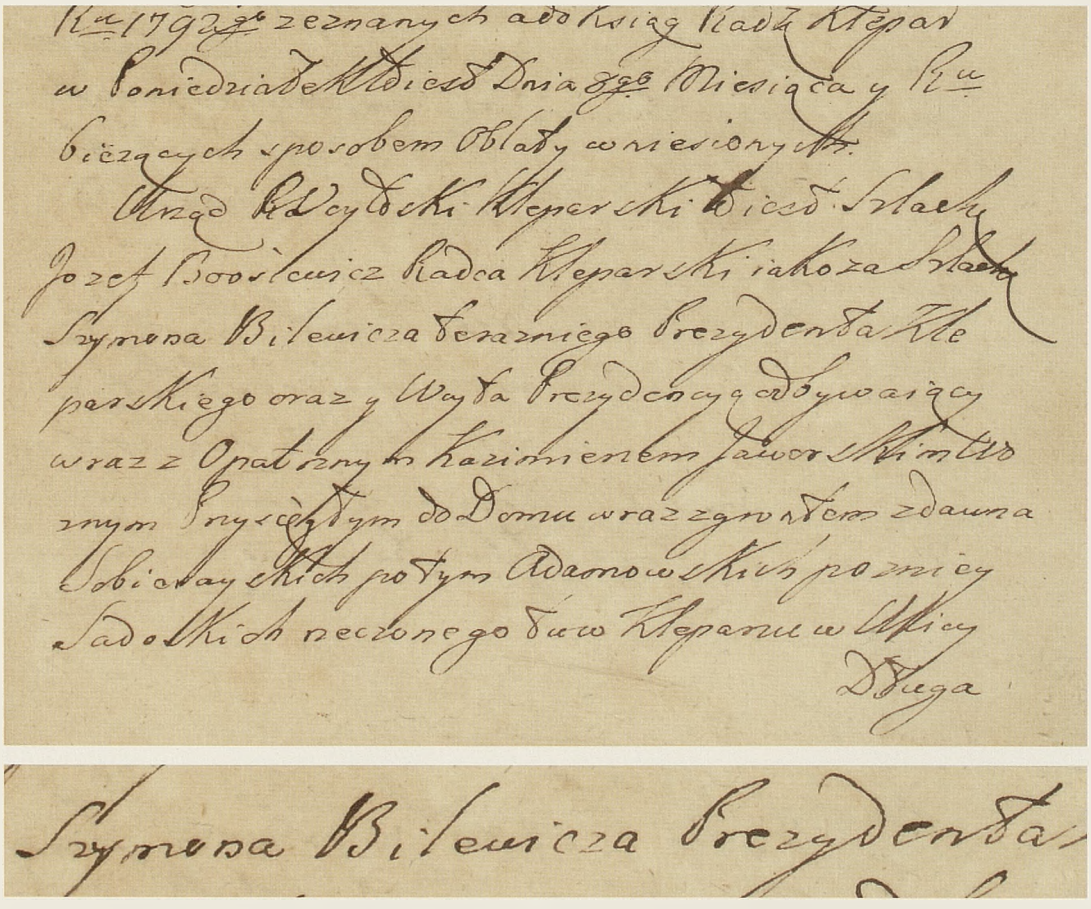
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

W 1800 roku, po upadku insurekcji kościuszkowskiej, dwuletniej okupacji pruskiej i w wyniku III rozbioru Polski oraz włączeniu Krakowa do monarchii austriackiej, stosownym dekretem potwierdzono ostatecznie obszar Krakowa wraz z Kleparzem w jego granicach.

205. Szymon Bielewicz
rajca, burmistrz 1793, 1794

Simon Bilewicz

Jeden z ostatnich rajców i burmistrzów Kleparza – wraz z Piotrem Molęckim (nr 202), Józefem Boosiewiczem (nr 203) i Michałem Librowskim (nr 204) wchodził w skład czteroosobowej rady miejskiej, na której zamknęła się historia samorządowej władzy miasta Kleparza. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1787–1792, jednocześnie w latach 1789–1792 powoływany był na urząd podwójciego kleparskiego. W roku 1791, podczas sprawowania urzędu podwójciego, został wybrany deputowanym miasta do jego reprezentowania w sprawach dotyczących wdrożenia reformy miast dokonanej w ramach prac Sejmu Czteroletniego oraz dalszych losów samodzielności kleparskiej. W okresie przejściowego włączenia Kleparza do Krakowa w 1792 roku powołany został na urząd sędziego w ramach Sądu Miejscowego Miasta Stołecznego Wydziałowego Krakowa Cyrkułu IV. Po przywróceniu Kleparzowi samodzielności miejskiej w wyniku postanowień sejmu grodzieńskiego 3 listopada 1792 roku został wybrany elektorem do odtwarzanej rady miejskiej, a na tej podstawie 12 stycznia 1792 roku otrzymał mandat rajcy miejskiego. Odnotowany na funkcji burmistrza w 1793 roku, godność tę przejął 8 lipca od wspomnianego już Józefa Boosiewicza, który – jak zapisano w księdze miejskiej – *po wyszłym czasie trzymania przez siebie Prezydencji takowąż Prezydencję Szlachetnemu Szymonowi Bielewiczowi Radcy Kleparza oddał.* W 1793 roku pełnił również urząd wójta kleparskiego. Kres jego działalności w radzie miejskiej, jak i kres samej rady kleparskiej, nadszedł z 1794 rokiem i insurekcją kościuszkowską – Kleparz został włączony już na trwałe do Krakowa, zyskując status jego dzielnicy.

Z księgi wójtowsko-ławniczej Kleparza obejmującej lata 1769–1794: fragment wpisu z 1793 roku dokumentującego sprawę wprowadzenia obywatela kleparskiego Stanisława Gasińskiego w posiadanie domu („w dom wiązanie"), prowadzoną pod przewodnictwem Szymona Bielewicza, wówczas burmistrza i wójta Kleparza – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 21, s. 327)

Źródła i literatura:
KL 21, s. 215, 234, 259, 277, 314, 317–318, 335; KL 76, s. 1461, 1531, 1651; KL 103, s. 25, 35, 44–45, 107; KL 109, s. 276, 279, 283.

POCZET BURMISTRZÓW MIASTA KAZIMIERZA PRZY KRAKOWIE ZE STRADOMIEM (1366–1802) I MIASTEM ŻYDOWSKIM (DO 1802)

Plan miasta Kazimierza opublikowany w 1839 roku na podstawie rysunku zamieszczonego w dziele księdza Andrzeja Buchowskiego Gloria Domini, super templum…, *wydanym w Krakowie w 1703 roku – strzałka w prawej dolnej ćwiartce planu wskazuje północ; czerwoną linią zaznaczono mury okalające Kazimierz „właściwy", w sieci rzecznej widoczny przekop między korytem Wisły a korytem Wilgi, oznaczony jako „Nowe Koryto Wisły", dający początek wyspie kazimierskiej i Nowej Wiśle, zwanej Zakazimierką, która z czasem stała się głównym korytem rzeki, a od lat 1878–1880, po zasypaniu koryta Starej Wisły i utworzeniu Plant Dietlowskich, jedynym wiślanym korytem (Biblioteka Jagiellońska, sygn Aug. 8006 M. St. Dr.)*

MIASTO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM (KAZIMIERZ CHRZEŚCIJAŃSKI)

Przerys Planu Miasta Krakowa i Kazimierza *pochodzącego z wydanego w 1787 roku dziełka Filipa Lichockiego (od 1794 roku prezydenta Krakowa)* Dyaryusz Przyjazdu Nayjaśnieyszego Stanisława Augusta [...] do stołecznego miasta Krakowa – *plan sytuacyjny o charakterze przewodnika, dobrze oddający układ urbanistyczny Kazimierza i Stradomia. Wspomnienia wydarzeń konfederacji barskiej musiały być żywe, skoro pod literą „r" zaznaczono kanał, którym konfederaci w lutym 1772 roku dostali się na zamek wawelski, opanowując go i broniąc przed wojskami rosyjskimi przez prawie trzy miesiące (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Zb. Kart. II-20)*

Z ustroju miasta Kazimierza

Miasto Kazimierz – po stołecznym Krakowie drugie co do znaczenia samodzielne centrum osiedleńcze w ramach „trójmiasta" krakowskiego. Znaczenia mierzonego powierzchnią, liczbą ludności, potencjałem gospodarczym, w końcu wpływem – przy zachowaniu wszystkich proporcji względem Krakowa – na bieg dziejów całego krakowskiego zespołu osadniczego. Miasto niewiele młodsze od Kleparza, ale już od zarania jak najbardziej „miejskie", nie tylko znamionami formalnymi. Na „miejskość" składał się rzeczywisty zasób ludności o charakterze mieszczańskim i urbanistyka miejska, zwarta przez położenie na wiślanej wyspie, z własnymi miejskimi murami i niestanowiąca przedpola obronnego dla Krakowa (o ile pominąć specyficzną pozycję przedmieścia Stradomia), lecz bardziej „twierdzę" od południowej strony stolicy. Tych warunków, których brakło Kleparzowi dla umacniania i rozwoju swojej miejskości, nie zabrakło Kazimierzowi.

Miasto to wyróżnia zasadnicza cecha: wielowiekowe współistnienie na jego terenie społeczności chrześcijańskiej i żydowskiej – dwóch odrębnych organizmów, przedzielonych rzeczywistym wewnętrznym murem z furtą, o walorze też symbolicznym. Społeczności rozdzielonych korzeniami, religią, kulturą, obyczajami, językiem, w końcu chęcią zachowania tej odrębności oraz umocowanym i realizowanym samorządzeniem się w swoim obrębie. Rozdzielonych, ale przecież przez wszystkie wieki istnienia miasta jako wspólnego terytorium, splecionych wspólnym losem, wspólnymi dziejami, a na co dzień wspólnymi sprawami i interesami. Jak to po sąsiedzku, na dobre i na złe.

W końcu jest to też miasto, którego rzeczywisty kształt i charakter zostały zapomniane. Zapomniany został Kazimierz z czasów jego samodzielności miejskiej, gdy w „mieście chrześcijańskim" istniało „miasto żydowskie". Dzisiaj nazwa „Kazimierz" kojarzy się najczęściej z dawną, nieokreśloną „dzielnicą żydowską" Krakowa. Prawie sześćsetletnia obecność Żydów w Kazimierzu, najpierw w ramach odrębnego miasta, później w ramach krakowskiej dzielnicy, w różnych jej odmianach historycznych była przez cały czas na tamtym, kazimierskim obszarze współobecnością z ludnością – aby pozostać przy ukształtowanej nazwie – „chrześcijańską". Historia Kazimierza to dzieje dwóch społeczności, bez względu na to, o której z nich pamięć bardziej przetrwała i która dzisiaj zdominowała kazimierską, historyczną tożsamość w obiegowej świadomości.

1.
Uwaga wstępna: Kazimierz – Stradom – miasto żydowskie

Z punktu widzenia ludnościowego, co jednocześnie pokrywało się z kryterium terytorialnym, pod nazwą „miasto Kazimierz" kryły się dwie podstawowe części: Kazimierz zamieszkały przez chrześcijan (a ściślej: „nieizraelitów"), zwany „chrześcijańskim", oraz Kazimierz zamieszkały przez ludność żydowską, skoncentrowany w siedlisku zwanym „miastem żydowskim". Ten podział na Kazimierz chrześcijański i Kazimierz żydowski miał swój początek co najmniej od roku 1495, kiedy to Jan Olbracht przeniósł krakowskich Żydów do tego miasta, wyznaczając im tam zwarte siedlisko w obrębie miasta, oddzielone od części chrześcijańskiej; podział ten trwał nieprzerwanie przez wszystkie wieki samodzielności miejskiej Kazimierza.

Z punktu widzenia terytorialnego w skład „miasta Kazimierz" wchodził Kazimierz „właściwy", położony w obrębie murów miejskich (z wewnętrznie wyodrębnionym i odseparowanym miastem żydowskim), rozłożony na „wyspie wiślanej", oraz przedmieście Stradom rozciągające się od wzgórza wawelskiego do murów Kazimierza „właściwego".

W innym ujęciu czy rozumieniu „miasto Kazimierz", a ściślej: „Kazimierz z przynależnościami", to obszar, na który rozciągała się jurysdykcja władz miejskich kazimierskich. Obszar ten obejmował miasto „właściwe" w obrębie murów, lecz bez miasta żydowskiego, przedmieście Stradom, przedmieście Blech (zwane wcześniej Podbrzezie), przedmieście Szewskie i przedmieście zwane „za bramą Wielicką" oraz należące do miasta wsie Czyżowa Wola i Zabłocie (za Nową Wisłą). Miasto żydowskie podlegało jurysdykcji wojewody krakowskiego działającego w imieniu króla, nie podlegało natomiast władzy miasta Kazimierz. Wszelkie kwestie związane z bezpośrednim sąsiedztwem i z niego wynikające (na przykład utrzymanie murów obronnych i wewnętrznego muru rozgraniczającego, korzystanie przez miasto żydowskie z kazimierskich urządzeń komunalnych) ustalano w drodze układów, a spory na tym tle były rozstrzygane przez sądownictwo królewskie. Z kolei wyróżnianie Stradomia spośród innych przedmieść wynikało z wielkości terytorialnej, liczebności i znaczenia gospodarczego tego przedmieścia. Stradom posiadał swoją odrębną reprezentację we wspólnych władzach miejskich Kazimierza. Pozostałe przedmieścia znaczenia i siły takiej nie miały, poza nieco większym Podbrzeziem były to w istocie małe skupiska domków położonych pod murami miasta. Przedmieścia kazimierskie były zbyt małe, aby uzyskać status jurydyk z własnym wójtem na czele, jak to się praktykowało w przypadku przedmieść krakowskich.

Na koniec z punktu wiedzenia tożsamości mieszkańców terytorium Kazimierza zamieszkiwali kazimierzanie (miasto „właściwe"), stradomianie (przedmieście Stradom), izraelici (miasto żydowskie) i inni niż stradomscy przedmieszczanie, w tym brzezianie. To rozróżnienie ma swoje znaczenie nie tylko porządkujące, ale było ważne formalnie i praktycznie w okresie samodzielności miejskiej Kazimierza, gdy – jak wspominano – we władzach miejskich zasiadały odrębne reprezentacje kazimierzan i stradomian.

W ten oto sposób ujawnia się znaczenie stosowanej zbiorczej nazwy „miasto Kazimierz ze Stradomiem i miastem żydowskim". Z uwagi na odrębność ustrojową dalsza część tego podrozdziału dotyczy Kazimierza ze Stradomiem, natomiast gminie żydowskiej mającej siedlisko na terenie Kazimierza poświęcony jest podrozdział kolejny.

2.
Początki miasta – lokacja na prawie magdeburskim

Kazimierz stał się trzecim w kolejności powstania miastem dopełniającym układ aglomeracyjny nazywany umownie krakowskim „trójmiastem".

O powstaniu tego „trójmiasta", w szczególności o przyczynach lokowania przy Krakowie dwóch miast bezpośrednio sąsiadujących z nim, napisano w części ustrojowej rozdziału dotyczącego Kleparza (tam także znajdują się uwagi odnoszące się bezpośrednio do Kazimierza). Streszczając w jednym zdaniu: trójmiejski układ nie był wymierzony w Kraków, nie miał na celu stworzenia konkurencyjności i osłabiania go, lecz miał walor wzajemnego uzupełniania się powiązanych gospodarczo miast, przy jednoczesnym wzmocnieniu obronności stolicy oraz stworzeniu dla właściciela-króla dogodnej sytuacji, aby skutecznie równoważyć siły w obrębie tak utworzonej aglomeracji – tak widać najbardziej opłacało się monarsze z punktu widzenia zabezpieczenia sobie dochodów ze swoich dóbr.

Akt kreacyjny nowego miasta Kazimierz Wielki wydał 27 lutego 1335 roku w Sandomierzu – ulokował ośrodek na południe od Krakowa, jak zwykło się to opisywać, „na wyspie utworzonej przez dwie odnogi rzeki Wisły" – w rzeczywistości w chwili lokacji miasta rzecz się miała inaczej, wyspa powstała, ale nieco później (o czym mowa niżej). Nadał mu jako nazwę własne imię, symbolicznie podkreślając wolę szczególnej pieczy nad nim.

Tereny przewidziane jako obszar zakładanego miasta nie były puste. Istniały: osada pod Skałką, gdzie znajdował się jedenastowieczny kościół św. Michała, zaludniona wieś Bawół z kościołem św. Wawrzyńca z drugiej połowy XII wieku, także osada przy kościele św. Jakuba, założonego najpóźniej w pierwszej połowie wieku XIII. W dokumencie lokacyjnym z 1335 roku król nazywał już tamtejszych mieszkańców – adresatów aktu – mieszczanami, stwierdzając jednocześnie, że „miasto od nowa zamierzył lokować". Oznacza to, że akt lokacji był zwieńczeniem procesu lokacyjnego, że zalążek gminy był tworzony już wcześniej, a mieszkańcy parali się nie tylko rolą, ale i rzemiosłem.

Lokując Kazimierz, król poddał jego mieszkańców prawu magdeburskiemu, dającemu ramy prawne samorządowej gminie miejskiej. Tym samym kazimierzanie zostali wyjęci spod wszelkich świadczeń prawa polskiego, czyli dotychczasowych ciężarów ponoszonych na rzecz skarbu królewskiego i na potrzeby publiczne. Odtąd mieli świadczyć na rzecz miasta, a miasto miało się rozliczać z zarządzającym królewskimi dobrami. Był to immunitet skarbowy, któremu towarzyszył immunitet sądowy: kazimierzanie zostali wyłączeni spod sądownictwa wojewodów, kasztelanów i innych sądów prawa polskiego. Sądownictwo oddano w ręce miasta, zastrzegając tylko kilka szczególnych kategorii spraw do właściwości królewskiej. Przypomniano klauzule właściwości sądu miejsca zamieszkania pozwanego – kazimierzanie nie mogli być pozywani przed krakowski sąd, lecz jedynie sąd miejski kazimierski (tak jak dla pozywanych przez kazimierzan krakowian właściwy był sąd miejski krakowski).

W przeciwieństwie do rozwiązania zastosowanego przy lokacji Krakowa na prawie magdeburskim w 1257 roku w przypadku Kazimierza król nie ustanowił zasadźców obdarzonych dziedzicznym prawem wójtostwa rozumianego jako wydzielony majątek przysługujący i należny wójtowi z tytułu otrzymanej własności. W akcie lokacyjnym król zastrzegł wójtostwo dla siebie, nie wydzielając osobnego uposażenia dla wójta – oznaczało to, że dochody miasta (idące w innych przypadkach na rzecz wójta) pobierał bezpośrednio skarb królewski, a ustanawiany przez władcę wójt kazimierski był tylko jego przedstawicielem – urzędnikiem sądowo-administracyjnym (było to zapewne echem przekształceń wójtostwa krakowskiego po buncie wójta Alberta w latach 1311–1312). Wzorem innych miast rada miejska Kazimierza z czasem przejęła kontrolę na urzędem wójta – z roku 1371 pochodzi wzmianka dowodząca, że miasto dzierżawiło od króla ten urząd, odprowadzając do skarbu władcy odpowiednią opłatę.

Brak wójta-zasadźcy oznaczał także, że samo miasto było organizowane siłami doraźnie wyznaczonymi i opłaconymi przez króla. Chodzi

Dokument wydany 27 lutego 1335 roku w Sandomierzu przez Kazimierza Wielkiego, mocą którego król dokonał lokacji miasta Kazimierza na prawie magdeburskim. In dorso *zapisano, że w 1787 roku do kancelarii magistrackiej przyniosła ten dokument Agnieszka, jako znalezisko w rzeczach po zmarłym teściu, Jakubie Chodanim (nr 349), rajcy i burmistrzu kazimierskim – posiadanie oryginału dokumentu lokacyjnego Kazimierza zawdzięczamy więc między innymi roztropności owej Agnieszki (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 17)*

W imię Pana amen. Ponieważ to, co dokonuje się po dojrzałym namyśle i za rozsądną radą najwyższych dostojników dla pożytku i korzyści kraju, słusznym wydaje się uroczyście uwiecznić świadectwem dokumentu oraz świadkami z powodu krótkiej pamięci ludzi, których pamiętanie jest nietrwałe, dlatego my Kazimierz z łaski Boga król Polski [...] czynimy wiadomym wszystkim, tak obecnym, jak i przyszłym, którzy posiądą tę wiadomość.

[...] Pragnąc polepszyć położenie naszego Królestwa oraz zamierzając poszerzyć pożytki naszej ziemi krakowskiej [...] mieszczanom naszym miasta kazimierskiego, które z pomocą Pana poczęliśmy od nowa lokować, oraz temuż miastu kazimierskiemu, nadajemy, przekazujemy i dajemy pełną, swobodną i wszelką możliwość cieszenia się i używania prawa niemieckiego, które pospolicie nazywa się magdeburskim; wójtostwo mocą niniejszego będzie zastrzeżone dla nas i dla naszych następców. Nadając wieczyście tymże mieszczanom tam mieszkającym wszystkie i poszczególne prawa niemieckie, wymienionego prawa magdeburskiego, w zakresie sądów, podatków, opłat, danin i wszystkich jakichkolwiek zwyczajów jakkolwiek nazwanych, to dodajemy, że żadna osoba duchowna lub świecka, jakiegokolwiek by była stanu, godności, położenia lub dostojeństwa, niech się nie waży na nowo osadzić w odległości jednej mili od tegoż miasta żadnej karczmy, piekarza, szewca, rzeźnika i jakiegokolwiek innego rzemieślnika, którzy mogliby wyrządzić jakąś szkodę temu naszemu miastu; będą mieli wspomniani nasi mieszczanie pełną i wszelką wolność sprowadzać dla swego pożytku drzewo i wszelki budulec wodami Wilgi i Wisły, w odległości jednej mili od miasta. Wszyscy zaś razem i każdy z osobna, którzy już są osadzeni lub w przyszłości zostaną osadzeni między murami ich

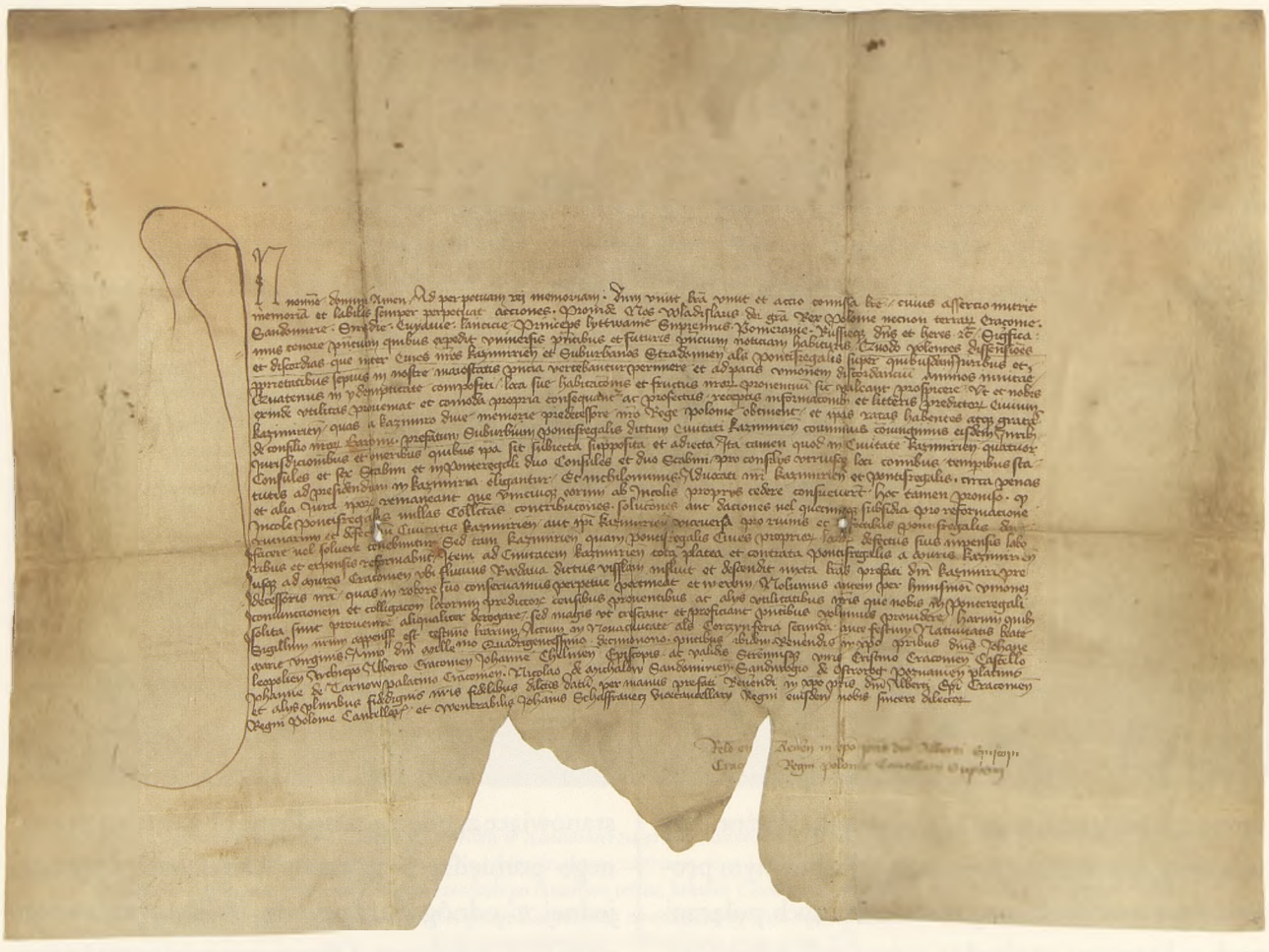
grodu i grodu naszego krakowskiego, aż do rzeki Rudawy, w miejscu gdzie wpada ona do Wisły, będą należeć do wymienionego wyżej miasta Kazimierza z wszelkim prawem tegoż miasta. Ponadto postanowiliśmy ustanowić na wieczne czasy targ ogólny w czwartki, dając także wspomnianym mieszczanom naszym i ich potomkom pełną i swobodną możliwość w starym mieście naszym krakowskim i we wszystkich miastach i miasteczkach naszego Królestwa własne sukna i jakiekolwiek towary sprzedawać, handlować nimi, a inne towary, jakie by były, lub jaką nazwą byłyby nazywane, kupować bez żadnej przeszkody. Nadto niech będzie wolno posiadać wyżej wspomnianym mieszczanom komory, gdzie sukna są postrzygane, wagę do metali oraz przewóz, który nazywa się pospolicie srzothen, *z wszystkimi prawami i opłatami według zwyczaju wspomnianego wyżej naszego miasta Krakowa* (z powyższego dokumentu, w przekładzie B. Wyrozumskiej, [w:] Wyrozumska 2007, s. 53–54).

---

tu o wyznaczenie granic, wytyczenie działek, wyznaczenie rynku i ulic, utworzenie podstawowych urządzeń użyteczności publicznej, jak łaźnia, jatki, kramy, a równocześnie zapewnienie napływu ludności osiedleńczej.

W dokumencie lokacyjnym zabezpieczono interesy gospodarcze miasta i mieszczan. Ważne były tu zapisy zabraniające świeckim i duchownym prowadzenia karczm i usług rzemieślniczych połączonych z kramami w obrębie jednej mili od miasta, czyli konkurencyjnych dla kazimierzan, ustanawiające prawo cotygodniowego targu w czwartki (w Krakowie targi cotygodniowe odbywały się we wtorki, w Kleparzu od 1366 roku w piątki, zatem nie było kolizji), a także nadające kazimierzanom prawo kupczenia na terenie Krakowa, czyli swobodnego sprzedawania towaru będącego własnym wyrobem i nabywania potrzebnych towarów do swojej pracy – kazimierzanie mieli więc dostęp do Krakowa na prawach „dostawców miejscowych". Kazimierz otrzymał także prawo wagi do ważenia metali, które mogło być związane z dostawami żelaza dla Wieliczki; prawa wagi nie posiadał Kleparz. Kazimierzanie starali się o prawo składu na sól, ołów i miedź, król jednak im go nie przyznał, zapewne nie chcąc stwarzać konkurencji dla Krakowa. Dokument lokacyjny nadawał miastu monopol na przewóz trunków, a mieszczanom prawo przywozu Wisłą lub Wilgą drewna z obszaru wyznaczonego odległością jednej mili, co wiązało się z możliwością korzystania z lasów królewskich przy intensywnej w tym okresie budowie domów w mieście.

Dla siły Kazimierza wynikającej z jego przestrzennej rozległości istotne było postanowienie królewskie wyrażone w dokumencie lokacyjnym, stanowiące zgodę na zasiedlenie obszaru usytuowanego pomiędzy wzgórzem wawelskim a ujściem jednej z odnóg Rudawy do Wisły, nazywanego później Stradomiem. Obszar ten miał zostać prawnie włączony do miasta Kazimierza, jednak regulacja tej kwestii była odkładana. Skutkiem tego na terenie Stradomia występowała kolizja jurysdykcji między władzą kazimierską a wójtem dziedzicznym ustanowionym tam w 1386 roku przez Władysława Jagiełłę na rzecz swego koniuszego Dobiesława, co wyjęło stradomian spod jurysdykcji kazimierskiej. Tę kolizję jurysdykcji kazimierskiej i królewskiej rozwiązał w końcu Władysław Jagiełło w 1419 roku, przyłączając Stradom do Kazimierza, na określonych zasadach dających stradomianom prawo reprezentacji we władzach miejskich oraz prowadzenia odrębnej gospodarki finansowej. Ten stan pozostał już na trwałe, do końca odrębności miejskiej Kazimierza momentem kryzysowym był tylko rok 1505, w którym król Aleksander Jagiellończyk nakazał wszystkim mieszkańcom Stradomia przesiedlić się w ciągu dwóch lat do Kazimierza, aby położyć kres sporom między radą miejską kazimierską a mieszkańcami Stradomia

Dokument z 1419 roku wydany w Korczynie, w którym Władysław Jagiełło przyłącza Stradom do Kazimierza i ustanawia, że Kazimierz ma wybierać czterech rajców i sześciu ławników, Stradom po dwóch na wspólne obrady, a wydatki na potrzeby publiczne winny być zaspakajane przez każdą część miasta osobno (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 167)

i polepszyć obronność Krakowa zagrożonego wskutek nieobwarowania Stradomia – uproszony przez stradomian król wycofał się jednak z koncepcji likwidacji Stradomia jako wyodrębnionego i zaludnionego przedmieścia).

Już po wydaniu aktu lokacyjnego, w którym teren przyszłego Stradomia został wskazany jako przynależny miastu, Kazimierz Wielki zadbał o dalsze tereny dla kazimierzan. W 1340 roku przyłączył do Kazimierza wspominaną już wieś Bawół, w roku 1357 sprzedał radzie miejskiej część wsi Zabłocie wraz z lasami, lokując jednocześnie ten obszar na prawie magdeburskim, w roku 1370 Kazimierz w drodze nadania królewskiego uzyskał pozostałą część Zabłocia i w tymże roku Kazimierz Wielki zezwolił na lokację nad potokiem Czyżowa, koło wzgórza Lasoty, wsi Janowa Wola, poddając ją jurysdykcji kazimierskiej – lokacja nie powiodła się w pełni, ale w rękach kazimierzan pozostały łany uprawne i zarośla zwane Czyżową lub Czyżową Wolą.

Tak umocowany prawnie Kazimierz miał warunki do rozwoju i korzystał z nich, uzyskując w kategorii średniej wielkości miast małopolskich dobrą pozycję – jej wyrazem niech będzie przedstawicielstwo w wyższych instancjach sądowych: w działającym w latach 1356–1791 Sądzie Wyższym Prawa Magdeburskiego na Zamku Krakowskim oraz działającym w latach 1356–1725 Sądzie Sześciu Miast, w którym były reprezentowane miasta małopolskie: Kraków, Kazimierz, Bochnia,

Wieliczka, Sącz i Olkusz. W takim doborze miast dostrzegano, że *Bóg obdarzył je szczególnymi dobrami naturalnymi i duchowymi. Wieliczka i Bochnia mają sól, Olkusz ma srebro i ołów, Kraków prócz tego, że stołeczny, ma świętych przyjaciół – patronów śś Stanisława, Jacka, Jana Kantego i wielu innych oraz nauk mistrzynię Akademię Krakowską, Kazimierz – miejsce męczeństwa św. Stanisława i grobów jego i św. Izajasza. Sącz cieszy się pochówkiem Bolesława Wstydliwego oraz relikwią błogosławionej Kunegundy, jego małżonki, która sól Bochni podarowała.* Miejmy nadzieję, że przynajmniej w przypadku Kazimierza także i inne względy świadczące o sile i powadze tego miasta decydowały o jego ocenie i wyróżnieniu.

3.
Położenie, ludność

Krakowskie „trójmiasto" miało układ południkowy – od strony północnej był położony Kleparz, w centrum Kraków, od południa zaś Kazimierz. Ten charakterystyczny układ utrzymywał się przez wieki, a dodatkowo został wzmocniony po powstaniu pod koniec XVIII wieku Podgórza, miasta odrębnego od aglomeracji krakowskiej, lecz urbanistycznie w pełni wpisującego się w ten południkowo uplasowany ciąg miast. Po likwidacji odrębności Kleparza i Kazimierza ów układ południowy stał się właściwością samego Krakowa w jego nowych granicach. Dopiero realizacja idei Wielkiego Krakowa z początkiem XIX wieku zmieniła obraz rzeczy: powierzchnia miasta zakreślona nowymi granicami wpisała się w kształt koła. (W połowie XX wieku nastąpi trzecie przeobrażenie, gdy w wyniku przemysłowych i urbanistycznych inwestycji nowohuckich powierzchnia Krakowa rozciągnie się równoleżnikowo).

Kazimierz został zatem zlokalizowany na południe od murów Krakowa i wzgórza wawelskiego z zamkiem. Nowe miasto zaplanowano za Wisłą, której koryto biegło wówczas na interesującym nas odcinku wzdłuż dzisiejszych Plant Dietlowskich i al. Daszyńskiego. Południowa granica miasta sięgała koryta rzeki Wilgi (która w tym czasie wpadała do Wisły na wysokości południowego wylotu al. Daszyńskiego). Kazimierz nie został więc ulokowany na wyspie wiślanej, jak się to często w uproszczeniu podaje, bo wyspy wówczas jeszcze nie było.

Jeszcze za życia fundatora miasta, Kazimierza Wielkiego, podjęto wielką inwestycję: rozpoczęto przekop łączący Wisłę (na wysokości dzisiejszego zachodniego wylotu Plant Dietlowskich) z Wilgą (na wysokości, gdzie dzisiaj Wilga wpada do Wisły). Tak powstała nowa odnoga Wisły. Dla dotychczasowego koryta rzeki utarła się nazwa „Stara Wisła", dla drugiego, nowo utworzonego – „Nowa Wisła" lub „Zakazimierka". I dopiero wtedy Kazimierz znalazł się na wiślanej wyspie – jako miasto do końca swej odrębności, a jako dzielnica Krakowa (pod różnymi nazwami: cyrkuł, obwód, gmina, ponownie cyrkuł i ponownie obwód) do roku 1880, gdy Stara Wisła przestała istnieć (por. pierwotny układ rzek Wisły i Wilgi oraz przebieg dokonywanego przekopu na planie na stronie 223).

Akt lokacji miasta z 1335 roku pierwotnie dotyczył osady położonej u stóp Skałki z kościołem wówczas pod wezwaniem św. Michała. Jednak już w roku 1340 Kazimierz Wielki nadał mieszkańcom Kazimierza posiadłość Bawół, rozciągającą się we wschodniej części przyszłej wyspy, gdzie był zlokalizowany kościół św. Wawrzyńca (wieś ta należała do uposażenia klasztoru Bożogrobców w Miechowie, później znalazła się w prywatnych rękach komesa Wawrzyńca, następnie jako niewykupiony zastaw stała się własnością kapituły krakowskiej, od której król ją wykupił, aby nadać nowo utworzonemu miastu możliwości rozwojowe). Z chwilą przejścia własności wsi Bawół na rzecz gminy kazimierskiej mogło nastąpić urbanistyczne założenie Kazimierza – powstał regularny plan miasta z jego osią w postaci drogi

prowadzącej od wzgórza wawelskiego do Wieliczki; arteria ta była częścią prastarego szlaku handlowego wiodącego przez Wieliczkę i Bochnię na Węgry, w swoim głównym fragmencie przebiegającym przez centrum miasta już w roku 1375 została odnotowana pod nazwą ul. Krakowskiej (*platea Cracoviensis*).

W księgach miejskich kazimierskich zachował się ślad dowodzący, że już w 1369 roku miasto było opasane systemem obronnym, być może jeszcze nie murowanym, lecz ziemno-drewnianym. Główne ulice zostały zamknięte bramami: od północy bramą Krakowską, zwaną też od wyrobisk pobliskiej cegielni Glinianą, a od nazwy przedmieścia także Szewską, od południa bramą Solną, zwaną też Wielicką, także od południa bramą Bocheńską, zwaną również od pobliskiego targu zwierzęcego Bydlęcą, następnie od zachodu bramą Skawińską, tożsamą lub odrębną od bramy św. Stanisława odnotowywanej w okolicach Skałki. Jeszcze przed rokiem 1495, kiedy to nastąpiło przesiedlenie Żydów krakowskich do Kazimierza, była wzmiankowana brama Żydowska, w okolicach dzisiejszych ulic Miodowej i Szerokiej.

Poza Kazimierzem „właściwym", zakreślonym jego murami, usadowiły się przedmieścia powiązane gospodarczo z miastem i podległe kazimierskiej jurysdykcji. Największe z nich, pomijając Stradom, to Podbrzezie – pierwotnie zwane Blech (Blechy), od bielenia płótna, dla której to czynności była niezbędna bliskość wody – położone nad Starą Wisłą, w rejonie dzisiejszej ul. Podbrzezie, do zachodniego odcinka dzisiejszej ul. Miodowej. Starej Wisły sięgało także przedmieście Szewskie, usadowione pod bramą Krakowską, a nazwą oddające dominujące tam rzemiosło. Natomiast od strony Nowej Wisły niewielkie skupisko domków stanowiło przedmieście nazywane opisowo „za bramą Wielicką". Zlokalizowano tam przed 1465 rokiem szpital dla trędowatych; w tamtym rejonie powstał później folwark, który przez pewien czas był w rękach miasta, a w XVII stuleciu przeszedł na własność mieszczanina Dajwora.

Spośród przedmieść (i to w wymiarze całego krakowskiego „trójmiasta") szczególną rolę odgrywał Stradom (*Stradomia, Stradomie*), zwany też przenośnie *Pons Regalis* (Most Królewski), co wzięło się od nazwy mostu (właśnie Królewskiego) na Starej Wiśle między Kazimierzem a Stradomiem. Aspirujący do roli samodzielnego miasta, Stradom miał własnych reprezentantów we wszystkich organach władzy kazimierskiej. Pierwotnie była to osada położona wzdłuż fragmentu wspomnianego traktu solnego, od podnóża Wawelu na południe, w kierunku Wisły. Od założenia miasta Kazimierza stała się dla niego łącznikiem z zamkiem i Krakowem. W roku 1419 królewskim aktem przedmieście to zostało włączone formalnie do Kazimierza, jednak pozostając poza jego murami, utrzymało swoją przedmiejską odrębność. Główną, o ile nie jedyną na tym terenie, drogę nazywano ul. Stradom (*platea Stradomia*), choć czasem także Kazimierską, jako że prowadziła w kierunku Kazimierza. Jej położenie pokrywało się w zasadzie z dzisiejszym przebiegiem ul. Stradomskiej, z niewielkim przesunięciem w kierunku północnym w stosunku do pierwotnego szlaku solnego. „Wnętrze" Stradomia stanowiła zabudowa zamknięta dzisiejszymi ulicami Stradom i św. Agnieszki.

W latach 1357 i 1370 Kazimierz uzyskał dwie wsie: Zabłocie i Janową Wolę, położone po prawej stronie Nowej Wisły (tereny przyszłego miasta Podgórze), miasto było właścicielem kamieniołomu w górze Krzemionki, posiadało także łąki i pastwiska zwane Błoniami, zlokalizowane w zachodniej części wyspy kazimierskiej oraz po drugiej stronie Nowej Wisły, na terenach późniejszego Ludwinowa.

Stan zabudowy i zaludnienie głównych części tak zakreślonego terytorium kazimierskiego obrazuje zestawienie:

	Zabudowa i zaludnienie Kazimierza ze Stradomiem				
	Liczba budynków		Liczba mieszkańców		
Rok	Kazimierz w murach bez miasta żydowskiego	Stradom	Kazimierz w murach bez miasta żydowskiego	Stradom	Miasto żydowskie
1340			ok. 1500		
1387	ok. 270 domów		ok. 1700		
1569		ok. 50 domów			
1578					2060*
1632	90 kamienic 195 domów 56 domków	20 kamienic 36 domów 14 domków	ok. 5000		
1640					ok. 4500
1655	430 domów, w tym 120 murowanych**				
1664		58 starych domów 5 nowych kamienic			
1673	237 domów i kamienic 52 domy zrujnowane 110 pustych placów				
1677			1240 (bez dzieci)		
1720	136 kamienic, w tym połowa opuszczonych lub zdezelowanych, 5 z nich to rudery 100 domów drewnianych, w tym 19 całkowicie lub częściowo opuszczonych 47 parcel pustych po niedawnej zabudowie 170 parcel pustych				
1765					3488
1773					ok. 3500
1787			ok. 1865		ok. 3500
1789	62 kamienice ok. 130 domów drewnianych	ok. 50 domów			
1791			1685***	ok. 350	
1796					powyżej 4000

* w kwestii wiarygodności spisów mieszkańców miasta żydowskiego patrz s. 547
** na terenie miasta żydowskiego stanowiącego 1/5 powierzchni Kazimierza w roku 1653 było 57 kamienic i 126 domów
*** w Krakowie odnotowano wówczas 9872 mieszkańców, w Kleparzu – 617

Uwagi dotyczące ludności kazimierskiej zawarto niżej, w punkcie 5, przy charakterystyce środowisk, z których wywodzili się rajcowie kazimierscy. Ludności żydowskiej poświęcony jest odrębny rozdział.

4. Przynależność, podległość, periodyzacja

Kazimierz był miastem królestwa polskiego (w zjednoczonym, zwanym też odrodzonym, Królestwie Polskim od założenia miasta do wygaśnięcia dynastii Piastów i Andegawenów w 1386 roku, następnie w latach 1386–1795, czyli do kresu niepodległej państwowości polskiej w Koronie Królestwa Polskiego, od roku 1569 wchodzącej w skład Rzeczypospolitej Obojga Narodów, zwanej I Rzecząpospolitą).

Tę przynależność państwową, w naturalny sposób trwającą w latach 1335–1795, przerwał epizod z lat 1772–1776, gdy w wyniku tendencyjnej interpretacji zapisów traktatu rozbiorowego Kazimierz przejściowo został uznany za przynależny do cesarstwa austriackiego. W ostatnich latach swojej miejskiej odrębności, od upadku I Rzeczypospolitej w wyniku III rozbioru Polski do ostatecznego przyłączenia miasta do Krakowa, to jest w latach 1795/1796–1802, Kazimierz znalazł się ponownie, już nie epizodycznie, pod zaborem austriackim, czyli formalnie w granicach istniejącego do 1806 roku Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego.

Kazimierz miał status miasta nieprzerwanie w latach 1335–1792. W wyniku postanowień Sejmu Czteroletniego w roku 1792 na kilka miesięcy został włączony w granice Krakowa, uzyskując status jego dzielnicy. Dalsze wypadki przywróciły mu samodzielność miejską, choć formalnie rzecz ujmując, dzielnicą Krakowa był także w okresie powstania kościuszkowskiego w 1794 roku. Okres okupacji pruskiej i początku pierwszego zaboru austriackiego to ostatnie lata samodzielności miejskiej Kazimierza – w roku 1802 na trwałe stał się on częścią Krakowa.

Zmiany statusu prawnego Kazimierza na przestrzeni dziejów z uwzględnieniem zawirowań w tym zakresie u schyłku kazimierskiej miejskości porządkuje tabela na sąsiedniej stronie.

Przez całą swoją historię Kazimierz był miastem królewskim (w latach 1795/1796–1802 cesarskim), początkowo utożsamianym z królem jako właścicielem (tak jak właścicielami innych miast byli szlachcice czy duchowieństwo), później w miarę przekształcania się ideowego postrzegania „królestwa" identyfikowanym z Koroną Królestwa Polskiego – Rzecząpospolitą, reprezentowaną przez króla. Miasto podlegało więc władcy i służyło jego potrzebom, stanowiąc część monarszych dóbr stołowych przeznaczonych na pokrywanie osobistych wydatków króla.

Wysokiej rangi urzędnikiem królewskim odpowiedzialnym za dobra stołowe był wielkorządca (*magnus procurator*) krakowski (okresowo krakowsko-sandomierski). Kontrolował on dochody skarbu monarszego, sprawował nadzór nad zamkiem wawelskim, odpowiadał za żeglugę i spław wiślany, osadzał kolonistów w dobrach wielkorządowych, zarządzał podległymi mu majątkami ziemskimi wchodzącymi w skład dóbr monarszych, odpowiadał za czynsze, daniny, robocizny i inne dochody z miast królewskich, sprawował też sądownictwo dla określonych kategorii spraw – zakres jego władzy rozciągał się na całą Małopolskę (z wyłączeniem ziemi sądeckiej i wielickich żup solnych). Wielkorządcy podlegało także miasto Kazimierz, jako miasto królewskie, zwane z tego tytułu także miastem wielkorządowym (wykaz wielkorządców krakowskich podano w części ustrojowej rozdziału dotyczącego miasta Kleparza).

Nie dotyczy to wydzielonego na terenie Kazimierza miasta żydowskiego – usadowiona tam gmina izraelicka podlegała bowiem nie wielkorządcy, lecz wojewodzie krakowskiemu, co zostało

Zmiany statusu prawnego Kazimierza ze Stradomiem w latach 1335–1802*

Status Kazimierza	Okres	Ramy czasowe wyznaczone wydarzeniami historycznymi
miasto w ramach królestwa polskiego, od 1569 roku I Rzeczypospolitej, pod rządami prawa magdeburskiego	27.02.1335– –30.09.1772	od lokacji miasta na prawie magdeburskim do przejściowego włączenia w granice zaboru austriackiego w wyniku I rozbioru Polski
miasto w granicach zaboru austriackiego w reżimie prawa austriackiego	30.09.1772– –9.02.1776	od włączenia w granice zaboru austriackiego do skorygowania konwencją graniczną błędnej interpretacji traktatu rozbiorowego
miasto w ramach I Rzeczypospolitej, pod rządami prawa magdeburskiego	9.02.1776– –13.07.1791	od konwencji granicznej wyłączającej spod zaboru do otwarcia realizacji ustaw Sejmu Czteroletniego uniwersałem królewskim
miasto w ramach I Rzeczypospolitej, pod rządami ustawy o miastach Sejmu Czteroletniego	13.07.1791– –14.04.1792	od otwarcia realizacji ustaw Sejmu Czteroletniego uniwersałem królewskim do likwidacji odrębności Kazimierza sfinalizowanej wyborem władz Krakowa w jego nowych granicach
dzielnica Krakowa – Cyrkuł II Kazimierski w ramach I Rzeczypospolitej, pod rządami ustawy o miastach Sejmu Czteroletniego	14.04.1792– –12.09.1792	od wyboru władz Krakowa w nowych jego granicach do targowicy i uchwały konfederacji wojewódzkiej przywracającej stan sprzed 1792 roku i ustawy o miastach sejmu grodzieńskiego
miasto w ramach I Rzeczypospolitej, pod rządami ustawy o miastach sejmu grodzieńskiego	12.09.1792– 4.04.1794	od uchwały targowickiej konfederacji wojewódzkiej przywracającej stan sprzed 1792 roku i ustawy o miastach sejmu grodzieńskiego do insurekcji kościuszkowskiej i rozkazu Naczelnika o przywróceniu stanu z 14.04.1792 roku
dzielnica Krakowa – Cyrkuł II Kazimierski w ramach I Rzeczypospolitej, pod rządami ustawy o miastach Sejmu Czteroletniego	4.04.1794– –15.06.1794	od rozkazu Naczelnika o przywrócenie stanu z 14.04.1792 roku do wkroczenia okupacyjnych wojsk pruskich
miasto w ramach I Rzeczypospolitej pod okupacją pruską, pod rządami ustawy o miastach sejmu grodzieńskiego	15.06.1794– –5.01.1796	od wkroczenia wojsk pruskich do realizacji postanowień traktatu stanowiącego III rozbiór Polski – wkroczenia Austriaków i objęcia miasta zaborem
miasto pod zaborem w cesarstwie austriackim, w reżimie prawa austriackiego	5.01.1796– –1.09.1802	od III rozbioru Polski i wkroczenia wojsk austriackich do zakończenia wcielania Kazimierza do Krakowa aktem wyboru nowych władz krakowskich
dzielnica Krakowa – Obwód II pod zaborem w cesarstwie austriackim, w reżimie prawa austriackiego	od 1.09.1802	od wyboru nowych władz krakowskich jako aktu kończącego wcielanie Kazimierza do Krakowa, na podstawie wiedeńskiego dekretu z 1800 roku określającego granice miasta z Kazimierzem w jego obrębie

* szerzej o końcowym okresie kazimierskiej odrębności miejskiej w ostatnim punkcie niniejszego rozdziału

bliżej przedstawione w rozdziale poświęconym miastu żydowskiemu.

Sprawując zwierzchność właścicielską, wielkorządca krakowski posiadał istotne uprawnienie: w imieniu króla dokonywał corocznej elekcji rady urzędującej oraz nominowania do rady miejskiej na wakujące miejsca nowych rajców. Na tym tle między kazimierską radą miejską, mającą prawo wysuwania kandydatur na te urzędy rajcowskie, a wielkorządcami wielokrotnie dochodziło do sporów rozstrzyganych zwykle na szczeblu królewskim, o czym wielokrotnie przyjdzie jeszcze wspomnieć.

Ani Kazimierz, ani wielkorządowy Kleparz nigdy nie uzyskały prawa do samodzielnego wybierania rajców – z tego instrumentu kontroli nad miastem żaden z panujących nie zrezygnował. Rajcowie tych miast musieli z zazdrością spoglądać na Kraków, wobec którego królewską władzę reprezentował wojewoda krakowski, także powołujący rajców krakowskich, a które to miasto w 1677 roku uzyskało z rąk Jana III Sobieskiego przywilej samodzielnego wyboru rajców, w tym uzupełniania wakatów w radzie oraz corocznego powoływania rajców urzędujących. Był to przywilej o kapitalnym znaczeniu dla samorządności Krakowa.

Z punktu widzenia ustrojowego, jak w przypadku Krakowa i Kleparza, tak i w Kazimierzu, przełomowe było ugruntowanie zasady dożywotności urzędu rajcy. W miejsce rady miejskiej powoływanej na roczną kadencję ukształtowały się dwa gremia: rada urzędująca, powoływana na rok, oraz rada stara, grupująca rajców już kiedyś zasiadających w radzie urzędującej, lecz w danym roku do niej niepowołanych – wspólnie oba te gremia stanowiły „radę w pełnym składzie", zwaną też „senatem". Tym samym zmianie uległ krąg dopuszczonych do rady urzędującej (tylko z grona senatu) oraz pojawiły się reguły uzupełniania tak domkniętego kręgu na wypadek wakatu na rajcowskim krześle spowodowanego śmiercią rajcy, rezygnacją z godności lub usunięciem z rady. Była to zasadnicza zmiana ustrojowa, jednak jej czasowe uchwycenie do tej pory nie jest możliwe dla wszystkich miast krakowskiego „trójmiasta". Był to zapewne proces ewolucyjny, ustabilizowany w ostatecznej, trwałej formie prawdopodobnie w drugiej połowie XV wieku. W tej sytuacji, uogólniając i upraszczając, przyjmuje się jako cezurę rozgraniczającą dwie epoki w ustroju miasta rok 1507, będący powszechnie przyjętą granicą między średniowieczem a czasami nowożytnymi. Tak też w niniejszym tomie poprowadzono biogramy rajców kazimierskich.

Dla porządku należy dodać, że z punktu widzenia kondycji miasta, analogicznie jak w całej krakowskiej aglomeracji, w historii Kazimierza wyraźnie rysują się trzy wielkie okresy dziejowe: pierwszy to okres wzrostu i rozwoju, trwający od założenia miasta do końca średniowiecza, drugi to okres świetności i prosperity, trwający do wojen szwedzkich, czyli umownie do połowy XVII wieku, wreszcie ostatni, trzeci, to okres postępującego upadku, zamknięty utratą odrębności miejskiej na przełomie XVIII i XIX wieku (paradoksalnie utrata ta była bardziej wynikiem przyjętej ogólnej polityki względem miast, najpierw przez Sejm Czteroletni, a następnie przez austriackiego zaborcę, niż złego stanu samego Kazimierza). Nie różnił się więc Kazimierz co do swojej kondycji na poszczególnych etapach dziejowych od Krakowa i Kleparza, bo będąc częścią szerszego organizmu osiedleńczego, różnić się nie mógł i dzielił los reszty krakowskiej aglomeracji.

5.
Władze miasta

Nazwa Kazimierza używana w oficjalnych dokumentach w początkowych wiekach brzmiała najczęściej *civitas Casimiria, Cazimiria, Cazimirs, Kazimiria, Kasimiria, Kazimirz*, używano także formy przymiotnikowej, zwykle jako *civitas Casimiriensis, Kazimiriensis*. Dla dokładniejszej identyfikacji dodawano objaśnienie, najczęściej w formie *civitas Casimiria circa Cracoviam, prope Cracoviam, apud*

Cracoviam, extra muros Cracovirenses (odpowiednio: „miasto Kazimierz przy Krakowie", „blisko Krakowa", „koło Krakowa", „poza murami Krakowa").

W czasach nowożytnych najczęściej stosowano nazwę „Miasto Jego Królewskiej Mości Kazimierz przy Krakowie" z odmianą „Królewskie miasto Kazimierz przy Krakowie" – są tu obok nazwy własnej miasta dwa elementy dodatkowe, to jest wskazanie statusu prawnego i podległości (miasto będące własnością królewską w opozycji do miast prywatnych: szlacheckich i duchownych) oraz wskazanie przystołecznej, okołokrakowskiej lokalizacji, czego przestrzegano, zapewne nie tylko dla odróżnienia od lokowanego w 1406 roku Kazimierza Dolnego (nad Wisłą), ale i ze względów prestiżowych. Nazewnictwo to przetrwało do Sejmu Czteroletniego, który swoimi ustawami o miastach z 1791 roku zlikwidował odrębność miejską Kazimierza.

W 1792 roku, po przywracającej Kazimierzowi samodzielność targowicy, powrócono do nazwy sprzed ustaw Sejmu Czteroletniego. Natomiast po sejmie grodzieńskim z 1793 roku wprowadzono nową nazwę miasta w brzmieniu „Miasto Wolne Kazimierz" lub „Miasto Wolne Rzeczypospolitej Kazimierz", zgodnie z nomenklaturą ustawy sejmu grodzieńskiego *Miasta wolne Rzeczypospolitej*. W tych burzliwych czasach panowała tu jednak pewna dowolność, w dokumentach urzędowych zapisywano przykładowo nazwę „Miasto Jego Królewskiej Mości i Rzeczypospolitej Kazimierz przy Krakowie".

W trakcie półtorarocznej okupacji pruskiej po upadku insurekcji kościuszkowskiej w 1794 roku nadal obowiązywały regulacje wprowadzone przez sejm grodzieński, zatem aktualne było nazewnictwo z przymiotnikiem określającym miasto jako „wolne", co było w sytuacji okupacyjnej co najmniej mało zgodne z rzeczywistością.

Od roku 1796, kiedy Austriacy, w wyniku III rozbioru Polski, włączyli w granice swego państwa także i Kazimierz, nadano miastu kolejną, tym razem już ostatnią nazwę, aktualną do września 1802 roku: „Cesarsko-królewskie miasto Kazimierz".

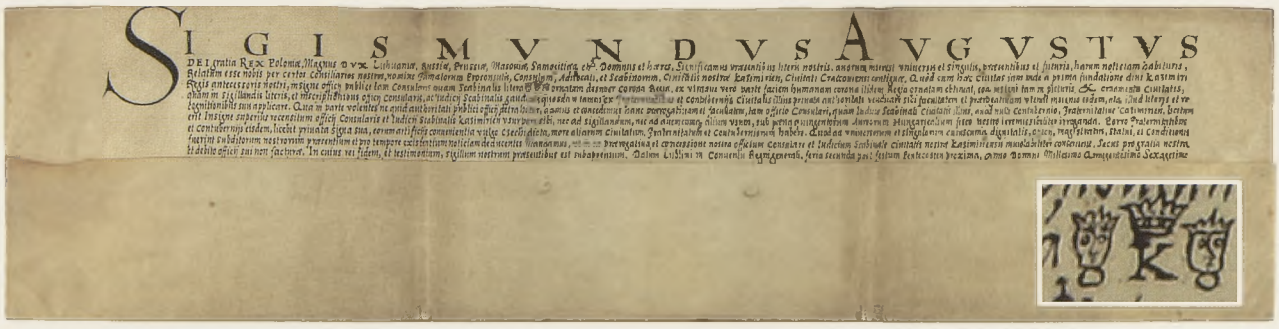
Dla porządku należy dodać, że Stradom był od roku 1419 przedmieściem kazimierskim i tak też go urzędowo określano. Nierzadko jednak spotkać można termin „miasto Stradom", także i w urzędowych zapisach. I nie zawsze była to próba opisu stanu aktualnego, sięgano też do „miejskości" istniejącej jakoby od zarania, jak w spisie mieszkańców z drugiej połowy XVII wieku, w którym użyto nazwy „Miasto Stradom Kazimierzowi inkorporowane". Przypisywanie „miejskości" Stradomiowi nie miało ani podstaw, ani mocy – mogło być co najwyżej wyrazem wyróżnienia i wyniesienia ponad inne przedmieścia, jak Podbrzezie czy tereny za bramą Wielicką (wszak to przedmieście miało własną reprezentację we władzach miasta) lub też mogło być wyrazem niedowartościowania stradomian i ich tendencji do usamodzielnienia się, przejawianych szczególnie w XVI wieku.

Herb miasta Kazimierz, niezmieniony od czasów jego założenia do kresu, przedstawiał literę „K" w kształcie majuskuły gotyckiej, nakrytej koroną królewską, z dwoma głowami ukoronowanymi po obu stronach tej litery. Litera to inicjał imienia założyciela miasta – króla Kazimierza (*Kazimirus*); można też wywodzić, że jest to pierwsza litera nazwy miasta Kazimierza (*Kasimiria*), szerzej jest jednak przyjęta interpretacja pierwsza, a to przez analogię z herbem Tymbarku, także założonego przez Kazimierza Wielkiego i także z literą „K" w herbie. Dwie głowy z puklami włosów, w koronach, są odnoszone także do osoby Kazimierza Wielkiego, na dowód czego jest przywoływane podobieństwo bliskie identyczności z głową króla siedzącego na tronie z pieczęci majestatowej tego władcy, pochodzącej z pierwszej połowy XIV wieku, czyli z czasu lokacji miasta Kazimierza. Nie jest natomiast jasne, dlaczego są to dwie identyczne podobizny królewskie; jedynym podawanym wytłumaczeniem jest wzgląd na zachowanie symetrii w rysunku herbu. Prawdopodobnie i dla władz Kazimierza sprawa ta nie była jasna, skoro z biegiem czasu ozdabiano głowy coraz większymi brodami (co jakoś można by, nieco żartobliwie, wytłumaczyć tym właśnie upływem

czasu), aż doszło do zastępowania w niektórych wizerunkach herbu jednej z tych królewskich głów ukoronowaną głową kobiecą, czyli głową królowej. Herb ten w różnych jego odmianach widnieje na pieczęciach miejskich, a jego opis i skromne przedstawienie graficzne znalazły się w dokumencie z 1566 roku, w którym Zygmunt August ustalił wyłączne prawo rady miejskiej i ławy miejskiej do używania herbu miasta, co było reakcją na zawłaszczanie go przez kazimierskie cechy rzemieślnicze, między innymi dla znakowania swych wyrobów.

Na symbolice tego herbu oparł swe przesłanie kazimierski kronikarz, kanonik regularny przy kościele Bożego Ciała, ksiądz Stefan Ranatowicz (zm. 1694) w sześciowierszu:

Szczęśliwe miasto Kazimierz, które masz koronę
Za klejnot zacny, przy tym za mocną obronę.
Ona cię broni, onej bronią dwaj mężowie,
Którzy cnót swoich korony mają na swej głowie.
Dobry znak, zacne miasto, że wieczności ona
Na głowę twoję będzie włożona korona.
(za: Świszczowski 1981, s. 1)

SIGISMVNDVS AVGVSTVS

Dokument wydany w 1566 roku w Lublinie, mocą którego Zygmunt August ustanowił, że herbu miasta Kazimierza (litera „K" zwieńczona koroną, flankowana dwiema ukoronowanymi głowami) wolno używać jedynie urzędowi radzieckiemu i sądowi ławniczemu Kazimierza. Cechy kazimierskie herbu tego używać nie mogły, natomiast dozwolono im używać znaków prywatnych, odpowiadających zatrudnieniom – oraz zbliżenie niestarannie wyrysowanego wizerunku godła herbowego, o którym mowa, umieszczonego w czwartym wierszu aktu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 628)

Podobieństwo wizerunku królewskiej głowy na pieczęci majestatowej Kazimierza Wielkiego (tu z odcisku pieczęci przy dokumencie wydanym w 1335 roku) oraz wizerunku ukoronowanej postaci na pieczęci sekretnej miasta Kazimierza (tu z odcisku pieczęci przy akcie z 1439 roku) – oraz zbliżenia rysunków głów z tych pieczęci (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 18, perg. 207)

Odciski kazimierskiej pieczęci ławniczej, wyciśnięte w zielonym wosku w 1400 roku i w wosku barwy naturalnej w 1414 roku. Pieczęć ta pochodziła z czasów lokacji miasta w 1335 roku, według tego wzoru była w użyciu do drugiej połowy XVIII wieku – w polu pieczętnym pełny wizerunek herbu miasta Kazimierza: ukoronowany monogram „K" flankowany dwiema ukoronowanymi królewskimi głowami, w otoku napis: S[IGILLVM] SCABINORVUM KAZYMIRIE CIVITATIS – PIECZĘĆ ŁAWNIKÓW MIASTA KAZIMIERZA
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 124, perg. 156)

Odcisk w zielonym wosku pieczęci ławniczej kazimierskiej, pochodzącej z przełomu XV i XVI wieku, powtarzającej najstarszy wzór takiej pieczęci, z okresu bezpośrednio po lokacji miasta – w polu pieczętnym herb pełny Kazimierza, w otoku napis: SIGIL[LVM] DOMI[NORVM] SCABI[NORVUM] CIVITA[TIS] KAZIMIRIE – PIECZĘĆ PANÓW ŁAWNIKÓW MIASTA KAZIMIERZA;
odcisk pieczęci ochroniony miską pieczętną sporządzoną z wosku barwy naturalnej
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. piecz. luz. 99)

Odciski kazimierskiej pieczęci sekretnej (mniejszej kancelaryjnej, używanej do spraw mniejszej wagi), przywieszone do dokumentów wystawionych przez urząd radziecki w latach 1399 i 1534 – w polu pieczętnym ukoronowana męska głowa, w otoku napis: SECRETA CIVIVM DE KASIMIRIA – [PIECZĘĆ] SEKRETNA MIESZCZAN KAZIMIERZA. *Mimo iż w legendzie nie ma odniesienia do urzędu, który był jej dysponentem, uwierzytelniano nią dokumenty wydawane przez burmistrza i radę miejską*
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 168, perg. 521)

Pochodzący z 1580 roku odcisk w zielonym wosku pieczęci radzieckiej, używanej już wcześniej, przed 1534 rokiem, najstarszej ze znanych pieczęci mających w otoku wskazanie rajców jako jej dysponentów – w polu pieczętnym na renesansowej tarczy herbowej litera „K" nakryta koroną, w otoku napis: SIGIL[LVM] CONSVLVM KASIMIRIENS[IVM] APVT CRA[COVIAM] – PIECZĘĆ RAJCÓW KAZIMIERSKICH PRZY KRAKOWIE
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 674)

Z dokumentu pochodzącego z 1788 roku odcisk pieczęci radzieckiej, której tłok sporządzono w 1775 roku, wzorowanej na pieczęciach rady miejskiej wprowadzonych w latach 1600 i 1649 – w polu pieczętnym herb Kazimierza w pełnym jego kształcie, w otoku napis: SIGIL[LVM] CONSVLVM KASIMIR[IENSIVM] APUD CRA[COVIAM] 1775 – PIECZĘĆ RAJCÓW KAZIMIERSKICH PRZY KRAKOWIE 1775
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 364, s. 111)

Przykładowe opieczętowanie dokumentu miejskiego – na kopii wspólnej uchwały rady miejskiej, wójtów kazimierskiego i stradomskiego oraz ławników podjętej w 1613 roku odciski pieczęci ławniczej (z lewej strony, według wzoru z przełomu XV i XVI wieku), pieczęci wójtowskiej (pośrodku, według wzoru uproszczonego, bez głów obok litery „K") oraz pieczęci radzieckiej małej (z prawej strony). Pieczęcie odciśnięto w papierze na podkładzie z czerwonego wosku, kopię dokumentu sporządzono w kancelarii miejskiej przez obsługę urzędu ławniczego, stąd ekspozycja pieczęci tegoż urzędu – oraz zbliżenie dwóch z tych pieczęci (Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 440, s. 46v)

Żetony miejskie kazimierskie z lat 1635 i 1651 odnalezione w Krakowie około 1880 roku, zwane „cechami" lub „schrotgeltami". Były to cienkie metalowe blaszki (prezentowane tu żetony wykonane są z miedzi i ołowiu), służyły potwierdzeniu wniesienia do kasy miejskiej opłaty za przewóz beczek piwa wozami miejskimi, co stanowiło monopol miasta. Żetony te wykupywano u lonera, a następnie oddawano służbie miejskiej jako dowód zapłaty za przewóz, służba ta zaś rozliczała się z kolei z lonerem. Stosowano je także dla dokumentowania rozliczenia opłat za składowanie wina w mieście oraz sprowadzanie do miasta sukna (Biblioteka Jagiellońska, sygn. B 422097 II, s. 3–4)

Jak wskazano, herb miasta zajmował pola pieczętne urzędowych pieczęci kazimierskich – radzieckich i ławniczych. Pieczęcie te nie miały tylko waloru kancelaryjnego. Były atrybutem, symbolem władzy. Tak jak w Krakowie burmistrzowie przekazywali sobie funkcję przez wręczenie pierścienia i berełka burmistrzowskiego, tak w Kazimierzu przekazywanie funkcji burmistrzowskiej następowało przez symboliczne wręczenie pieczęci radzieckiej. Podobnie wójtowie, dokonując zmiany na urzędzie wójtowskim, przekazywali sobie pieczęć wójtowską czy ławniczą. Że w praktyce pieczęcie te nie spoczywały w kancelarii miejskiej, lecz były pod stałą pieczą czy to burmistrza, czy to wójta, świadczą kłopoty, jakie na tym tle wystąpiły w roku 1677. Wtedy to na polecenie burmistrza i rajców dwaj ławnicy udali się do wójta Macieja Zawady, którego zmogła choroba umysłowa i który odmówił wydania pieczęci urzędowych zastępującemu go podwójciemu, paraliżując działalność kancelaryjną. Delegowanych ławników przyjęła żona wójta, która odmówiła ich prośbie o oddanie pieczęci, *ponieważ to nic nie będzie szkodzić honorowi JM Pana Wójta*. Owi ławnicy referowali później do ksiąg: *Pani wójtowa odpowiedziała, że mi tak rozkazał pan małżonek mój przy baczeniu jeszcze dobrem będąc, że jeślibym odpadł od zmysłów i dobrego baczenia, a przysłaliby tu Ichmoście po pieczęci, tedy żebyś ich nie wydawała aż po mojej śmierci*. Sprawę załatwił dopiero syn wójta, Marcin Zawada młodszy, uchylając zakaz mężowski, jako że w stanie upośledzenia umysłowego ojca był już opiekunem prawnym matki. Wynika z tego, że nawet przy ograniczonym

polu świadomości miejskich dostojników, pieczęć miała swoje poczesne miejsce.

Zasady ustrojowe przepisane w prawie magdeburskim dla miast oraz wynikającą z nich praktykę kształtowania i działania władz w miastach aglomeracji krakowskiej przedstawiono szczegółowo w tomie *Pocztu* dotyczącym Krakowa (*Poczet* 2010) oraz w niniejszym tomie, w rozdziale dotyczącym Kleparza. Ustrój Kazimierza nie różnił się od ustroju Kleparza, a konstrukcja organów miejskich i sposób ich funkcjonowania, czyli sposób stosowania prawa magdeburskiego, nie tylko nie różniły się w Kazimierzu i Kleparzu od modelu krakowskiego, lecz wręcz się na nim wzorowały. Istniała więc jednolitość w ramach „trójmiasta" krakowskiego przy zachowaniu specyficznych odrębności niewpływających na zasadę.

Odsyłając zatem do wspomnianych części ustrojowych dotyczących Krakowa i Kleparza, tutaj wypada się ograniczyć do przywołania odrębności kazimierskich oraz omówienia kilku szczegółowych kwestii związanych z budową i funkcjonowaniem kazimierskiej rady miejskiej, co z kolei może być podstawą dla uogólnień obejmujących także rady miejskie Krakowa i Kleparza.

Struktura władz kazimierskich była typowa, oparta o współistnienie trzech porządków: porządek pierwszy to najwyższa w mieście władza uchwałodawczo-administracyjna i sądownicza w postaci rady miejskiej złożonej z rajców, porządek drugi to władza sądownicza w postaci wójtów i ławy miejskiej (sądowej) złożonej z ławników („przysiężników") oraz porządek trzeci to pospólstwo, czyli ogół mieszczan działających przez zebrania ogólne lub swoich reprezentantów, stanowiący czynnik współuczestniczący i kontrolny.

Specyfiką Kazimierza było łączenie w poszczególnych organach władzy miejskiej reprezentacji kazimierskiej z reprezentacją stradomską. Mieszkańcy Kazimierza, rozumianego jako miasto w obrębie murów wraz z przedmieściem Podbrzezie i małymi przedmieściami za murami, mieli własnych przedstawicieli we władzach, natomiast mieszkańcy Stradomia, dużego przedmieścia o uprzywilejowanym statusie, własnych.

I tak w radzie miejskiej, początkowo w składzie sześcioosobowym, następnie w jej najdłużej funkcjonującym modelu opartym o skład ośmioosobowy, cztery, a następnie sześć krzeseł zarezerwowanych było dla kazimierzan, dwa zaś dla stradomian. Powoływano odrębnego wójta kazimierskiego i odrębnego wójta stradomskiego. W ławie miejskiej w jej składzie ośmioosobowym dwa miejsca były zarezerwowane dla reprezentantów Stradomia. Co do trzeciego porządku, pospólstwa, nie zachowały się ślady odrębnych zebrań ogólnych mieszkańców Stradomia, co nie oznacza, że ich nie było. Odbywały się natomiast zebrania kazimierzan i zebrania wspólne kazimiersko-stradomskie. W najbardziej trwałej reprezentacji pospólstwa w postaci gremium Dwunastu Mężów zasiadało dziesięciu kazimierzan i dwóch stradomian. Początek wspólnym władzom miasta „właściwego" i jego największego przedmieścia dało przyłączenie Stradomia do Kazimierza w 1419 roku, czego efekt trwał nieprzerwanie, choć nie w tak rygorystycznych ramach, o czym będzie jeszcze dalej mowa.

Przy pojawiających się w Stradomiu do XVII wieku włącznie tendencjach separatystycznych dbano, aby reprezentanci stradomscy we władzach miejskich nie mieli zbytniego pola do alienacji od Kazimierza. Już w 1424 roku królewskim rozporządzeniem nakazano rajcom i ławnikom ze Stradomia urzędowanie w kazimierskim ratuszu, a pospólstwu stradomskiemu zakazano zbierania się gdzie indziej niż tylko w Kazimierzu i z kazimierzanami. Oznacza to, że wcześniejsza praktyka musiała być inna, a jednocześnie jest oczywiste, że nie było to rygorystycznie przestrzegane przez następne setki lat. Pozostały w księgach miejskich liczne ślady sprawowania sądów przez stradomskich rajców i ławników w ich prywatnych domach, podobnie zresztą jak to praktykowano w Kleparzu. Nie wyodrębniła się jednak w Stradomiu jakaś „filia ratusza" czy inne

centrum sprawowania władzy, które byłoby znane na podstawie zachowanych źródeł.

Poniżej został zamieszczony uproszczony schemat struktury władz kazimierskich, mający źródło w rozwiązaniach przyjętych dla miast rządzących się prawem magdeburskim i nieodbiegający (oprócz modyfikacji wynikającej z uwzględnienia odrębnej reprezentacji przedmieścia Stradom) od modelu ukształtowanego w Krakowie i Kleparzu. Zresztą o tę jednolitość ustrojową w obrębie „trójmiasta" krakowskiego dbali panujący – przykładowo w kancelarii przechowywano w 1655 roku *przez Króla Władysława Czwartego przepisaną, na zawsze dla Miasta Kazimierza ordynacyą naznaczającą elekcję radcew, ławników, pisarza, syndyka y gminnych na wzór Miasta Krakowa* (K 366, s. 372).

Przewidziane prawem magdeburskim trzy „porządki" miejskie
– władze miasta Kazimierza ze Stradomiem* –

władza uchwałodawcza, zarządzająca i sądownicza	władza sądownicza	władza kontrolna**
rada miejska	**wójtowie i ława miejska*** **	**pospólstwo**
rada urzędująca powoływana corocznie w składzie: – burmistrz rotacyjny – rajcowie kazimierscy – rajcowie stradomscy	wójt kazimierski	zgromadzenie ogólne mieszkańców Kazimierza i Stradomia
	wójt stradomski	
rada stara w składzie dożywotnim: – rajcowie kazimierscy – rajcowie stradomscy	ława miejska w składzie: – ławnicy kazimierscy – ławnicy stradomscy	kolegium Dwunastu Mężów w składzie: – mężowie kazimierscy – mężowie stardomscy
wspólne komisje stałe i ad hoc**		
kancelaria miejska z notariuszem (pisarzem miejskim) i służbami kancelaryjnymi		
urzędy miejskie* ** z syndykiem i lonerami		
służby miejskie pomocnicze* **		

* struktura w kształcie wywodzącym się z wieków średnich (z istotnym zastrzeżeniem, że przed utrwaleniem się zasady dożywotności urzędu rajcowskiego nie było rozróżnienia na radę urzędującą i radę starą, istniała natomiast rada miejska odnawiana w cyklu corocznym), w tej postaci właściwa od XVI wieku do przekształceń ustrojowych drugiej połowy XVIII wieku

** szerokie pojęcie „kontroli", obejmujące prawo inicjatywy, zgody uprzedniej i zatwierdzania następczego określonych działań rady miejskiej, szczególnie dotyczących finansów miasta i sytuacji prawnej mieszczan

*** powoływane i podległe radzie miejskiej

**** przykładowo z drugiej połowy XVI wieku komisja do spraw kontroli lonerów i komisja dla strzeżenia praw i przywilejów miejskich oraz doraźne komisje dla wyłaniania kandydatów na urzędy miejskie

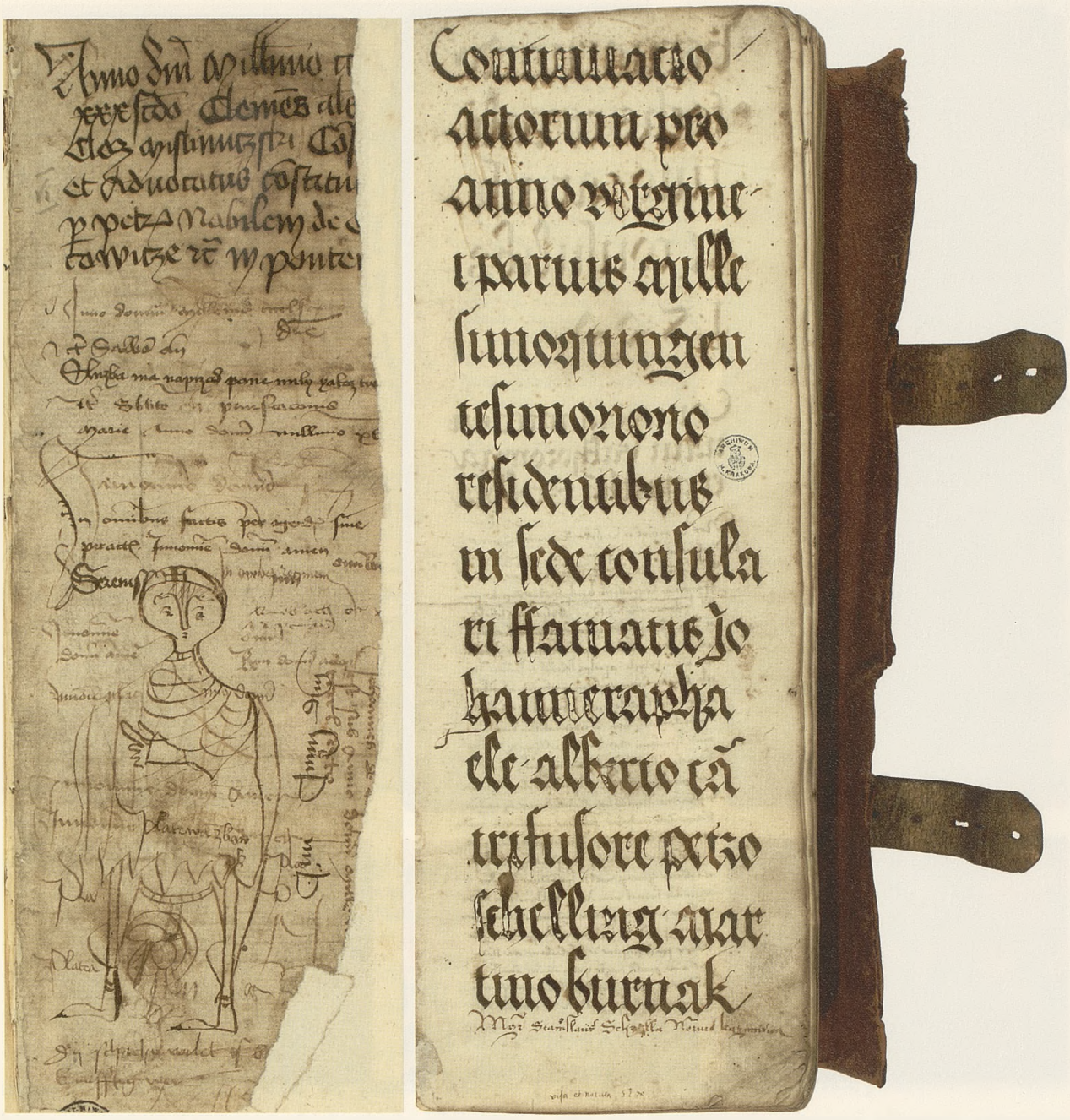
Kancelaria obsługująca władze miejskie była wspólna, nie ma śladów wyodrębnienia się osobnej kancelarii dla Stradomia, jak też nie ma podstaw do przyjmowania, że działały różne kancelarie dla urzędu radzieckiego i dla urzędu wójtowsko-ławniczego (choć w obrębie kancelarii odrębne służby obsługiwały radę, a odrębne wójta z ławą). Po przyłączeniu Stradomia do Kazimierza w początkowym okresie prowadzono odrębne księgi miejskie dla miasta „właściwego" i dla stradomskiego przedmieścia. Zachowała się tylko jedna taka księga Stradomia – wójtowska z lat 1431–1462. Później sprawy stradomskie wpisywano do wspólnych ksiąg radzieckich, wójtowskich i ławniczych.

Przedstawiona struktura władz kazimierskich, oparta o współdziałanie trzech „porządków" w mieście, przy uwzględnieniu wszystkich zmian zachodzących w ciągu kilku stuleci, a sprowadzających się głównie do liczebności składów organów kolegialnych i rygorów obowiązujących kandydatów do tych organów, pozostała co do swej zasady niezmieniona aż do drugiej połowy XVIII wieku. Można tu już zaobserwować następujące procesy: zanikanie odrębności reprezentacyjnej Stradomia we władzach miasta, wzrost pozycji burmistrza i stopniowe przekształcanie się tej dotychczasowej funkcji głowy miasta (ale w wymiarze „pierwszego wśród równych" w radzie miejskiej) w urząd wyodrębniony z rady (tego Kazimierz jako miasto doczeka w końcowych latach swej miejskiej samodzielności, już pod zaborem austriackim, w ramach innego systemu ustrojowego), zanikanie urzędu wójtowskiego, który został ostatecznie scalony w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XVIII wieku z burmistrzostwem, w końcu „profesjonalizacja" czy „uzawodowienie", organów miejskich kosztem ich „reprezentatywności" (w przypadku rady miejskiej od ograniczenia liczebności do czterech rajców-radnych w roku 1787 w wyniku działań komisji dobrego porządku po zniesienie rotacji burmistrzowskiej w obrębie rady już od okupacji pruskiej w latach 1794–1796, a w przypadku ławy miejskiej jej przekształcenie w sąd miejski już w pierwszych latach zaboru austriackiego).

Pomimo jednak różnych procesów prowadzących do zmian w modelu ustrojowym, przez cały czas trwania samodzielności miejskiej Kazimierza na czele miasta stały władze samorządowe, w ówczesnym znaczeniu tego pojęcia, obejmującym – w porównaniu do znaczenia dzisiejszego – między innymi zewnętrzne nominowanie rady miejskiej. Władze miejskie działały jako organy samorządu bez wątpienia do połowy roku 1794. Kolejny okres, do 1802 roku, to działanie już w warunkach rozmontowywania ustroju samorządowego przez zaborcę. Kazimierska samorządność dotrwała więc aż do kresu kazimierskiej odrębności miejskiej.

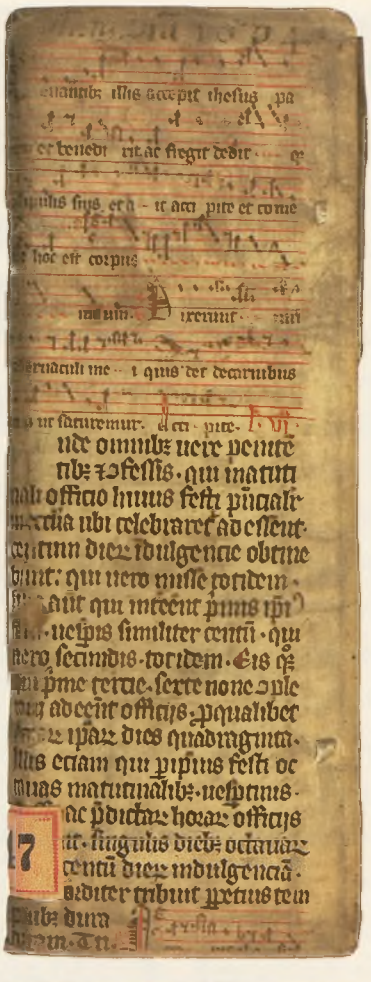
Kim byli rajcy Kazimierza, skąd się wywodzili? Otóż pochodzili oni z kręgu mieszczan kazimierskich, a krąg ten nie był w zasadniczy sposób zróżnicowany, tak jak to było w przypadku Krakowa. Stołeczny Kraków przez wieki wytworzył warstwę patrycjatu miejskiego, elitę mieszkańców wyróżnionych znacznych majątkiem i wpływami, także na dworze królewskim. Byli to w przeważającej mierze kupcy, i to nie lokalni, lecz działający na skalę przynajmniej krajową. Elitę tę stanowili również przedstawiciele inteligencji, zazwyczaj związani z Akademią Krakowską. Między tymi patrycjuszami krakowskimi a ogółem mieszczan Krakowa istniała przepaść – zarówno na płaszczyźnie majątkowej, jak i w wymiarze pozycji społecznej niekoniecznie wynikającej z majątku, lecz będącej pochodną urodzenia, wżenienia się, uzyskania wykształcenia, posiadania tytułów oraz urzędów pozamiejskich. Udział w tym patrycjuszowskim kręgu był przepustką do rady miejskiej Krakowa.

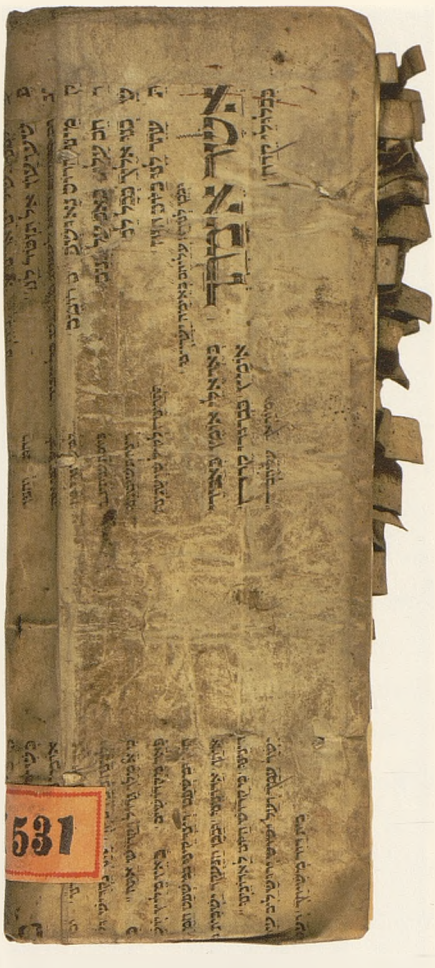
W Kazimierzu natomiast tak znaczącego rozwarstwienia nie było (mowa o mieszczanach, czyli posiadających obywatelstwo miejskie, a nie o ogóle mieszkańców, wśród których byli między innymi czeladnicy czy uczniowie na dorobku, przekupnie mieszkający na stałe w mieście, służba i biedota

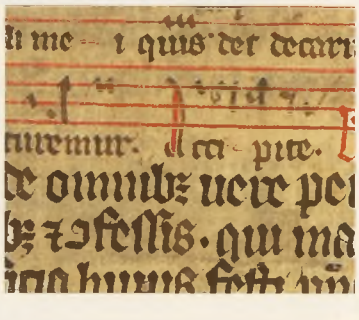
Strona tytułowa jedynej zachowanej księgi Stradomia, zawierającej sprawy wójta stradomskiego z lat 1432–1462, odrębnej od ksiąg kazimierskich (Stradom posiadał we władzach miasta własne miejsca w radzie i ławie, jak też własnego wójta), oraz strona tytułowa kazimierskiej księgi radzieckiej obejmującej lata 1509–1533 z początkiem wpisu imion rajców urzędujących w roku 1509 (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 450, s. 1, K 8, s. 1)

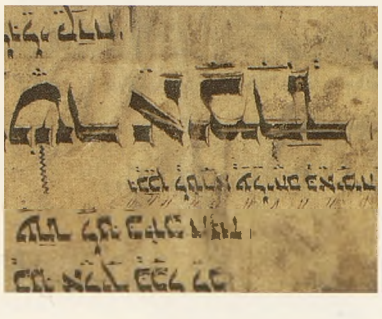

Przykładowe, współczesne oprawy ksiąg miejskich z archiwalnego zespołu akt miasta Kazimierza – znaczna liczba ksiąg kazimierskich oprawiona została w skórę z ozdobnymi tłoczeniami, jak w ukazanej oprawie księgi testamentów mieszczan kazimierskich z lat 1586–1606 (po lewej). Istnieją też oprawy, do których ówcześni introligatorzy wykorzystali posiadaną w warsztatach makulaturę, pojedyncze karty z najrozmaitszych rękopisów, jak w kolejnych prezentowanych oprawach: księgi dochodów i wydatków Kazimierza z 1604 roku, oprawionej w pergamin pochodzący z piętnastowiecznej księgi liturgicznej (w środku), oraz księgi dochodów i wydatków z 1586 roku, oprawionej z kolei w pergamin pokryty bliżej dotąd niezidentyfikowanym tekstem hebrajskim (po prawej). W oprawach starych ksiąg odnajdywane są bezcenne rękopisy, tak zostały odnalezione przez Aleksandra Brücknera w 1890 roku Kazania świętokrzyskie *z przełomu XIII i XIV wieku, jeden z najcenniejszych zabytków polskiego średniowiecza, a współcześnie w 2013 roku w oprawie księgi miejskiej krakowskiej z XVI wieku dwie pergaminowe karty z komentarzem do* Retoryki Cycerona, *pochodzące z drugiej połowy X wieku, będące najstarszym zabytkiem piśmienniczym znajdującym się w zasobach Archiwum Narodowego w Krakowie (szerzej: Starzyński 2013-I* passim, *Starzyński 2013-II*, passim); *być może oprawy ksiąg kazimierskich także skrywają unikatowe cymelia – oraz zbliżenia fragmentów przedstawianych opraw (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 441, K 531, K 547)*

Iluminacja z kazimierskiej księgi radzieckiej obejmującej lata 1580–1583: strona zapisana w roku 1580, oraz ozdobne inicjały z księgi ławniczej obejmującej lata 1620–1631: strony zapisane w latach 1630 i 1631 (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 19, s. 1, K 395, s. 1686, 1757)

miejska). Mieszczanie parali się przede wszystkim rzemiosłem, i to w szerokiej palecie, właściwej danym czasom. Krakowscy kupcy zorganizowani w Kongregację Kupiecką bacznie i skutecznie strzegli swoich przywilejów, nie dopuszczając kazimierzan do handlu na szerszą skalę. Kazimierzanie z kolei konsekwentnie i skutecznie strzegli niezależności swoich cechów rzemieślniczych od cechów krakowskich. Kazimierz był więc miastem rzemieślniczym, rzemiosło wyznaczało mieszczanom standard życia. Nadawało też ono miastu ton, tworzyło jego oblicze i charakter odmienny od bliskiego Krakowa, będącego ośrodkiem handlu, nauki i kultury.

Społeczność kazimierska, podobnie jak kleparska, nie wytworzyła warstwy elitarnej, patrycjatu generującego składy osobowe władz miejskich, co było z kolei charakterystyczne dla Krakowa. Rajcowie rekrutowali się z mieszczan w głównej mierze mających ukształtowaną pozycję zawodową, czyli z grona majstrów cechowych, często piastujących funkcję starszego cechu. Długo wiodącą siłą byli sukiennicy i tkacze, później równoważyli ich rzeźnicy, muratorzy, karczmarze, piwowarzy i słodownicy, kuśnierze, krawcy, szewcy, szyprowie, a ze Stradomia płatnerze i zegarmistrze. Należy podkreślić, że rajcowie nie byli, formalnie rzecz biorąc, reprezentantami w radzie miejskiej swoich

zawodów-cechów, natomiast profil zawodowy składu rady niewątpliwie świadczył o sile różnych cechów w danym okresie. W radzie reprezentowana była także inteligencja kazimierska, jednak nielicznie, bowiem ta grupa była nieliczna w społeczności miejskiej. Sporadycznie zatem, ale można spotkać w radzie rajców będących prawnikami, lekarzami, aptekarzami, doktorami filozofii czy bakałarzami. U schyłku kazimierskiej odrębności miejskiej można dostrzec tworzącą się grupę „zawodowych" urzędników, pnących się po szczeblach kariery na urzędach miejskich i trwale z nimi związanych – to swoista zapowiedź nadchodzących czasów, w których dojdą do głosu zawodowi urzędnicy austriaccy, czego dobitnym przykładem jest większość przedautonomicznych burmistrzów Podgórza.

Byli przybysze z zewnątrz, w tym z Krakowa, osiadający w Kazimierzu, najczęściej w wyniku wżenienia się w miejscową rodzinę i robiący karierę rajcowską, byli też rajcowie porzucający Kazimierz dla Krakowa i tam kontynuujący karierę. To jednak wyjątkowe przypadki, natomiast dla rozwoju społeczności miejskiej negatywne znaczenie musiał mieć odpływ wartościowych mieszkańców, „potencjalnych rajców", którzy albo nie wracali do Kazimierza po podjęciu nauki zawodu lub studiów w Krakowie, albo przenosili się z warsztatem pracy do Krakowa, przystępując do tamtejszych cechów. Wiele dowodów na to zjawisko uszczuplające potencjał kazimierski można znaleźć w księgach przyjęć do prawa miejskiego Krakowa.

Choć często uogólnienia bywają mocno ryzykowne, nie jest jednak zbyt odbiegające od prawdy stwierdzenie, że jeżeli porównać społeczności oraz wywodzące się z nich rady miejskie Kleparza, Kazimierza i Krakowa, to w tej kolejności plasowałyby się odpowiednio do wartościującego znaczenia pojęć „miasteczkowy", „miastowy" i „wielkomiastowy", oczywiście w konotacji właściwej dla tamtych czasów.

Charakteryzując rajców kleparskich, stwierdzono, że nie tyle wynosiła ich do władzy elita miejska, której nie było, lecz że to oni na urzędach stwarzali elitę władzy (to wyraźna różnica w porównaniu ze stosunkami panującymi w tym zakresie w Krakowie). Odnosi się to także do Kazimierza. Zatem nie elita miejska „sama w sobie", istniejąca bez względu na piastowane przez jej przedstawicieli urzędy, lecz elita władzy na miarę lokalną, w swoim wzajemnym powiązaniu zawodowym, majątkowym, rodzinnym czy sąsiedzkim, dla której wspólnym mianownikiem był sprawowany urząd. Wejście do tak scalonego gremium rajcowskiego nie było więc utrudnione koniecznością spełnienia określonych kryteriów: wywodzenia się z patrycjatu, posiadania znacznego majątku, legitymowania się już posiadanymi zaszczytami, jak to było w Krakowie, lecz jednocześnie nie było łatwe bez odpowiedniej siły wspierającej, wynikającej na przykład z siły cechu rzemieślniczego czy wejścia w odpowiedni związek małżeński (wszak to rajcowie proponowali wielkorządcy kandydatury do rady, a elita władzy, jak każda inna, miała i ma przemożną tendencję do hermetyczności i niechęć do „nie swoich").

Mieszczanin aspirujący do rady musiał spełniać kilka warunków. Przede wszystkim posiadać obywatelstwo kazimierskie, czyli być przyjętym do prawa miejskiego, co z czasem poszerzono o konieczność posiadania nieruchomości na terenie miasta – oznaczało to ograniczenie kręgu do posesjonatów. Musiał mieć także doświadczenie w sprawach miejskich, czego legitymacją był przede wszystkim staż w ławie miejskiej. Trudno ustalić, kiedy tę zasadę wprowadzono, wiadomo, że w 1558 roku Zygmunt August, powołując się na dekret Zygmunta I z 1538 roku, stwierdził, iż wielkorządca może powołać na rajcę tylko członka ławy miejskiej, ale sama zasada musiała obowiązywać już wcześniej. Należy zauważyć, że obowiązek wcześniejszego stażu w ławie miejskiej był na rękę samym rajcom – dodatkowo krępował wielkorządcę przed powoływaniem do rady „swoich" ludzi, niewnioskowanych przed rajców; poza tym ławników powoływali rajcowie, czyli to w ich gestii pozostawało wyposażenie konkretnej osoby

w legitymację do kandydowania do rady. Nieco się to skomplikowało w roku 1588, kiedy z inicjatywy ławy i kolegium Dwunastu Mężów rada powzięła uchwałę, że na ławnika może być powołany tylko ktoś z Dwunastu Mężów. Wójta powoływała rada, zatem tu kłopotu rajcy nie mieli, natomiast ograniczający ich przepis co do zawężonego do Dwunastu Mężów grona kandydatów do ławy i tak pozostawiał sprawy dalekowzrocznego przygotowywania kandydatur do rady w obrębie miasta (choć na początkowym etapie, dotyczącym kolegium Dwunastu Mężów, niebezpośrednio w rękach rajców).

W 1670 roku Michał Korybut Wiśniowiecki, zatwierdzając statut o wyborze rajców, wprowadził poprawkę w postaci zwolnienia od obowiązku stażu w kolegium Dwunastu Mężów i w ławie miejskiej doktorów wszelkich fakultetów, notariuszy (pisarzy) i syndyków miasta, jako ludzi wykształconych i zasłużonych.

Rajcami (a także i wójtami oraz ławnikami) nie mogli zostać, zgodnie z aktem wydanym w 1567 roku przez Zygmunta Augusta, Żydzi neofici, heretycy i podejrzani o herezję (już w 1558 roku tenże król usunął z grona rajców Macieja Sulikowskiego między innymi za to, że był „nowatorem religijnym"). Trudno stwierdzić, jak drobiazgowo przestrzegano tej normy – z jednej strony brak śladów innowierców w radzie miejskiej, ale też z drugiej karierę w radzie zrobił neofita Jan Maciej Rubinkowski (nr 328), wybrany na rajcę w 1677 roku.

Dodatkowo Michał Korybut Wiśniowiecki w przywołanym wcześniej zatwierdzeniu statutu o wyborze rajców z 1670 roku zapisał, że nie mogą być dopuszczone do rady osoby niemające wykształcenia, osoby złych obyczajów, a także synowie i bracia rajców. Co do wykształcenia poprzeczka była chyba niewysoko postawiona (sądząc po relacjach kronikarza Golińskiego, na poziomie umiejętności czytania i pisania), co do obyczajów zaś – rzecz jest względna, więc niech pozostanie w mgle historii, nieco tylko w biogramach rajców rozrzedzonej. Zapis mający zapobiegać nepotyzmowi w układzie ojciec–syn oraz brat–brat był natomiast przestrzegany, choć wcześniej inaczej bywało, czego przykładem są nie tak odlegli czasowo Drążkowicze: Adam (nr 284) i Grzegorz (nr 297). Inne powiązania rodzinne w obrębie rady jednak istniały, wśród nich najczęstsza w tych przypadkach relacja teść–zięć. Nie było wyjątkiem tworzenie „dynastii" w radzie, jednak synowie najczęściej oczekiwali w ławie miejskiej czy na urzędzie pisarza, aż ojcowie w naturalny sposób radę opuszczą, czego dobrym przykładem są Duniczowie: Tomasz (nr 345) i Józef (nr 351).

Jak wcześniej wskazano, w ówczesnym systemie ustrojowym rada miejska była najważniejszym organem w mieście, skupiającym władzę uchwałodawczą, zarządzająco-wykonawczą i sądowniczą. Spójrzmy, poprzez przykłady, co się w praktyce kryło pod tymi tak hasłowo sformułowanymi funkcjami rady.

Władzę uchwałodawczą rada sprawowała albo w gronie rajców urzędujących, albo wspólnie z radą starą, zależnie od wagi sprawy regulowanej i utartej w danym okresie. W różnych okresach, w różnej mierze i dla różnych kategorii udział w działalności uchwałodawczej miało także pospólstwo, jednak w ograniczony sposób, sprowadzający się do uzyskiwania zgody jego reprezentacji na wydanie określonej regulacji, najczęściej dotyczącej obciążeń świadczeniami (podatki, kwaterunki itd.). Zachowały się ślady podejmowania uchwał rady „wespół" (jak to zapisywano we wstępach do uchwał) z wójtem, reprezentacją ławy miejskiej i przedstawicielami pospólstwa. Być może były to doraźne rozwiązania mające wzmocnić skuteczność podejmowanej regulacji, w niczym niezmieniające zasady, że rada miejska była jedynym organem stanowiącym przepisy lokalne w mieście. Dla przykładu fragment wilkierza w sprawach porządkowych, przyjętego przez radę miejską w 1394 roku:

– *Ktoby się ważył z ogniem do komór ulega karze gro. 6 – a ktoby się za takowym wstawiał, tę samą karę ponieść ma;*

– *Ktoby siano lub słomę przechowywał nad domem, takiejże karze podlega;*

– *Też ktokolwiek zapuści się w jakakolwiek grę o pieniądze we dnie za każdym przestępstwem zapłaci gro. 6. A gdyby w nocy grę takową prowadził, zapłacić winien jeden ferton* [12 groszy] (za: Grabowski 1854, s. 201).

Także tytułem przykładu fragmenty ze statutu cechu bednarzy kazimierskich, przyjętego przez radę w 1596 roku:

§ 9. Żaden mistrz do cechu z bronią niema chodzic pod winą kamienia wosku. A ieslizeby który z mistrzow w cechu gaionym [w znaczeniu: na zebraniu cechowym, na sądzie cechowym] *tak przeciwko starszym iako y młodszym mistrzom nieuczciwie się zachował, albo Korda, noza albo iakiey broniey zakazaney dobył albo tesz w nieposłuszeństwie uporny się pokazał, takowy ma być karany podług występku za vznaniem starszych y młodszych; a sieliby winy za występkiem swym skazany połozyc niechciał, takowego starszy do vrzędu p. burmistrza bądź tesz panow radziec maią opowiedziec.* [...]

§ 15. Gdyby wdowa pozostała, ktoryby mąsz we wszytkom temu cechowi dosyc vczynił, towarzysza potrzebowała, tedy starszy mistrzowie powinni iey dac towarzysza takiego, iakiegoby oni rozumieli być iey pożytecznego, statecznego y skromnego.

§ 16. Starszy przysięgli cechu tegosz maią pilnie doględac y przestrzegac między bracią wszelkiego nierządu,a gdzieby który z nich był przeświadczony, tedy takowego do vrzędu maią opowiedziec. [...]

§ 21. Gdzieby się trafiło yzeby który z mistrzow z towarzyszem rzemięsła tego karty albo kostkj grał, takowy mistrz ma być karąn kamieniem wosku, a towarzysz pułkamięnia wosku (PPK I-1, s. 714–716).

Władzę zarządzająco-wykonawczą sprawowała rada urzędująca wybierana na dany rok. Rada działała w bieżących sprawach albo wspólnie, na zwyczajowo przyjętych, cosobotnich posiedzeniach pod przewodnictwem burmistrza, albo poprzez indywidualne działanie rajców, zgodnie z przydzielonymi zadaniami. Osobną pozycję zajmował tu rajca pełniący w danym czasie funkcję burmistrza, przyjmujący „bieżące dyżurowanie" w ratuszu pomiędzy posiedzeniami plenarnymi i podejmujący rozwiązywanie napływających, codziennych spraw. Do realizacji zadań zarządzająco-wykonawczych burmistrz i rada urzędująca mieli zespół urzędników miejskich i pomocników magistrackich, od tych najważniejszych, którymi byli loner, syndyk i notariusz (pisarz) miejski, po szeregowych kancelistów, stróżów czy pachołków miejskich. Z czasem pozycja burmistrza w działaniach bieżącego zarządu wzmacniała się, aż doszło z końcem samodzielności miejskiej Kazimierza do przekształcenia się tej funkcji w odrębny urząd – tendencja ta była wyrazista już co najmniej od reform komisji porządkowych w latach osiemdziesiątych XVIII wieku, a swój jednoznaczny kształt uzyskała w pierwszych latach zaboru austriackiego, czyli już w innym reżimie prawnym. Tytułem przykładu zarządzenie doraźne rady miejskiej z 1567 roku w sprawie oczyszczenia rynsztoka przed Wielkanocą:

Panowie rajcze dawsy obeslacz [powiadomić] *sąsiady, ktorzi mayą placzów swoich thily* [parcel swoich tyły] *nad rinstokiem, ktori ydzie od domu slawnego pana Gabriela* [nr 220] *asz do thiu* [tyłu] *dziedziczow pana Mathissa sukiennika* [nr 197], *a tham slad ymo* [obok] *szewcze y garbarze asz do Wysli* [Wisły], *rozkazali, aby kasdi sąsiad naprzeciwko thilowi swemu then rinstok uyczisczeli y oprawily do swieta Wielkonocznego blisko przychodzączego* (PPK I-1, s. 282).

Władzę sądowniczą rada urzędująca dzieliła z wójtem i ławą miejską. Tak jak i w innych miastach rządzących się prawem magdeburskim, również w Kazimierzu nigdy nie doszło do dokładnego rozdzielenia kompetencji sądowniczych między radę, wójta i ławę. Było to przedmiotem niekończących się sporów kompetencyjnych, tak

zwanych pozytywnych, czyli niepolegających na uchylaniu się od właściwości, lecz odwrotnie, na poczuwaniu się do niej czy przypisywaniu jej sobie. Rada miejska sprawowała sądownictwo karne i cywilne. W sprawach karnych sądziła także sprawy gardłowe, to jest zagrożone karą śmierci. W sprawach cywilnych właściwa była zarówno w sprawach spornych, jak i niespornych. Pomimo wspomnianych sporów kompetencyjnych, a może właśnie w ich wyniku, wspólne działanie rady z wójtem i ławnikami nie było wyjątkiem, i to zarówno w ciężkich sprawach kryminalnych, jak i w kwestiach małej rangi (przykładowo przy przyjmowaniu testamentów). Należy pamiętać, że wójt i ławnicy pochodzili z wyboru rady i radzie podlegali. Szczególnym wyrazem tej podległości w miejskim wymiarze sprawiedliwości były odbywające się raz w roku sądy burgrabskie, podczas których miejsce wójta przewodniczącego obradom ławy miejskiej zajmował delegowany przez radę rajca urzędujący, przybierający na tę okoliczność miano burgrabiego (wójt na ten czas przybierał miano sołtysa). Przez pryzmat takiego układu sił należy postrzegać spory kompetencyjne, których źródłem była dowolność rady w przejmowaniu spraw do swojego rozstrzygania lub ich dowolne cedowanie na urząd wójtowsko-ławniczy. Także i w zakresie wymiaru sprawiedliwości z czasem burmistrz miasta uzyskał bardziej samodzielną pozycję, rozstrzygając drobne sprawy w trybie doraźnym i dysponując prawem aresztu.

Tytułem przykładu z *Registrum* sprawy o kradzież garderoby króla Stefana Batorego w Niepołomicach, toczącej się w magistracie Kazimierza przy Krakowie w roku 1584 (przez magistrat rozumiano radę i ławę):

Jan Goryszowski z Goryszowa w ziemi sandomierskiej, na ratuszu kazimirskim będącz oblicznie zeznał, iż Jego Krol. Mci Panu naszemu miłościwemu, w Niepołomicach pokradł te rzeczy niżej opisane:

Naprzód: Delią sarlathną s kołnierzem, sobolmi podszithą.

Delią sarlathną s króthkiemi rekawami sobolmi thisz podszithą.

Delkią karmazynową rysim futhrem podszithą.

Żupan adamaszkowy czerwony. Ubranie bronathne.

Powłokę kithaikową czerwoną, którą szathy przikrywano. [...]

Które to rzeczy tym sposobem i fortelem pokradł: wlazłszy na blanki pod okno ku izbie albo komnacie przed pokoiem J.K. Mci, u którego okna kraty nie było [...] *a gdy nie mogł kraty otworzyć, wybił szyby i wetknąwszy rękę odkręcił kołowrotek, i tak że oknem do gmachu wszedł, i pobrawszy te rzeczy, związał je w powróz który tamże u dzwonka urznął, oknem zasię spuścił między filary u kuchnie, a sam potem temże oknem wylazłszy, broną zamkową wyszedł; którego i hajducy widzieli, ale się nań nie spodziewali by co miał ukraść, bo w szatach chędogich był.* [...] *Z któremi rzeczami ku Krakowowi się udał i obawiając się aby kto nie potkał, albo też pogonia za nim nie była, zostawił był szatę jednę z kołnierzem długim sobolą w lesie Bieżanowskim w chroście, która tam jak powiedział o pięć niedziel leżała i śniegiem była przypadła, ale do niej miał pewne znaki i ślad. A drugą delię sobolą w sitowiu na stawie królewskim za Kazimirzem schował, ktora też tam jako powiedział, na dwie niedziele leżała i śniegiem była przypadła, ale też do niej ślad miał.* [...] *Delie szatłatną bez kołnierza przefrymarczył z trębaczem* [...] *Marcinkowej na Kleparzu przedał kołnierz wielki soboli za 500 groszy* [...] *U żyda którego zna, ale nie wie jako go zowią, zad adamaszkowy i z trochę futra sobolego zostawił.* [...] *W czasie badania przez rajców kazimirskich przyznał się do nieskończenie mnogich kradzieży w całem województwie popełnionych i wskazał imiennie wielką liczbę innych złodziei, którzy jak twierdził kradna, zbijają, ludzi obdzierają* [...] *a naprzód wymienił tych którzy za dworem jeżdżą a kradną i prócz tego fałszywą monetę kowają.*

O te sprawy Jan Goryszowski był przez rajców *na męce pytany*, czyli na torturach; rajcowie uzyskawszy „koronę dowodów", czyli przyznanie się, skazali go na śmierć. W kazimierskim regestrze

wydatków odnotowano: *Tortori* [katu] *czo obwiesił Jana Goryszowskiego, czo pokradł ssaty królewskie w Niepołomicach – groszy 18* (K 266, s. 158–167; Grabowski 1854, s. 141–145).

Na marginesie: oczywiście bywało i tak, że sądzący stawali się sądzonymi – więcej o tym w części zawierającej biogramy rajców, tam szczegółowo między innymi o największej z kazimierskich spraw z udziałem reprezentantów władz w roli oskarżonych i skazanych – procesu o nadużycie władzy sądowej i skazanie na śmierć trzech szlachciców. W wyniku tego procesu ścięto w 1520 roku trzech (głowa za głowę) rajców-burmistrzów kazimierskich: Piotra Szeląga (nr 162), Stanisława Sieczkę (nr 184) i Stanisława Kawkę (nr 185).

Oto dwa przykłady mniejszego kalibru.

W 1606 roku miasto wytoczyło proces dwóm swoim rajcom, Marcinowi Gizowskiemu (nr 239) i Szymonowi Mrzygłodkowi-Miernikowi (nr 256). Oskarżenie brzmiało: *Utrapiona a nad powinność Synowską zubożona y obnażona, uszkodzona Matka Rzeczpospolita Kazimierska długo krzywdy cierpiąc, a obaczenia wychowańców swoich czekając... drogę do złego zwierając, prośby z żalem, płaczem, ukazowaniem urazów czyniła,* aby custodes *primary, a więcej ordinati gospodarze temu zabiegali, krzywd i szkód Matce swojej czynić nie dali y sami nie czynieli.*

Gdy w 1596 roku byli lonerami, *liczby nie czynili,* czyli nie rozliczyli się z gospodarowania finansami miejskimi, rozliczyć nadal się nie chcieli, sumy pieniężne *przy sobie do tego czasu ku krzywdzie y niemałej szkodzie Miasta zatrzymali* [...] *cegły kilkanaście tysięcy z cegielnie niewiedzieć gdzie podzieli* [...] *sumę niemałą rozdarowali, bankiety częste dla siebie działali y na wino wielkie pieniądze wydali* [...] *domy miejskie, mury, baszty, wieże pognoili, las pustoszyli, brzegów tam nieoprawiani, srebro cenne Ratusza pogubieli* [...] *konie na owsie miejskim w stajni swe własne chowali* (K 296, s. 29–68).

Pierwszy z oskarżonych w trakcie procesu zmarł, drugi dzięki temu wywinął się od odpowiedzialności, zapewne dla symbolicznego oczyszczenia zmienił przydomek z Mrzygłodek na Miernik i... pozostał w radzie miejskiej.

Z kolei w 1788 roku został sporządzony przez *Komisarzy Dobrego Porządku Reskryptem Jego Królewskiej Mości do Miast i Miasteczek Stołowych wyznaczonych* pozew przeciwko rajcom Sebastianowi Zakulskiemu (nr 364), Szymonowi Rotkiewiczowi (nr 359), Janowi Bekierskiemu (nr 360) i Piotrowi Wawrzyńcowi Nowickiemu (nr 361) o to, że w roku 1786 *dobra miejskie y prawem publicznym na użytek miasta przeznaczone, to jest różne grunta i place w Mieście Kazimierzu znajdujące się, bez wiedzy i zezwolenia Stanów Miasta pomiędzy siebie rozdawać y podzielić ważyliście się, przeco przeciwko obowiązkom urzędów swoich i nad władzę swoją postąpiliście, pożytki Miasta ukrzywdziliście, prawu sprzeciwiliście się oraz kary na siebie przykładne ściągnęliście* (K 841, s. 1–2).

Mylili się komisarze, twierdząc, że obwinieni *kary na siebie przykładne ściągnęli* – kariery rajcowskie kontynuowali.

Zgodnie z zasadami obowiązującymi w miastach lokowanych na prawie magdeburskim, rada miejska w składzie urzędującym była przywoływana rokrocznie od nowa, w przypadku Kazimierza powołań dokonywał przedstawiciel króla, którym był wielkorządca lub upoważniony przez niego inny dostojnik, najczęściej podrzędczy, czyli zastępca wielkorządcy. Gdy nie obowiązywała jeszcze zasada dożywotności na urzędzie rajcy, dorocznej elekcji rady dokonywano z grona nieograniczonego, to znaczy każdy mieszczanin-obywatel Kazimierza mógł zostać na dany rok rajcą. Jednak wraz z utrwaleniem się w XV wieku zasady dożywotności urzędu rajcowskiego wyodrębniły się: powoływana co roku rada urzędująca oraz rada stara, skupiająca rajców wcześniej urzędujących, lecz do rady urzędującej na dany rok niewybranych. Zatem do rady urzędującej mogli zostać powołani rajcowie

z rady urzędującej ustępującej oraz z rady starej. Czym innym natomiast był wybór uzupełniający na członka rady, czyli obsadzenie wakatu. Gdy krąg rajcowski, zamknięty z uwagi na zasadę dożywotności urzędu, doznawał uszczuplenia (najczęściej w wyniku śmierci rajcy), wojewoda dokonywał nominacji uzupełniającej skład rady, najczęściej w momencie elekcji nowej rady urzędującej. Przy tym mechanizmie całkowite „odnowienie" rady, czyli wymiana pełnego jej składu, w praktyce następować mogło w sekwencji nawet i kilkudziesięciu lat. Kandydatów na nowych rajców, mających obsadzić wakujące w radzie miejskiej krzesła, jak też kandydatów do corocznie nominowanej rady urzędującej przedstawiali wielkorządcy krakowskiemu rajcowie urzędujący, w porozumieniu z rajcami starymi, a nawet – zależnie od okresu dziejowego – z pozostałymi ośrodkami władzy w mieście, to jest urzędem wójtowsko-ławniczym oraz reprezentacją pospólstwa. Było to jedynie prawo do prezentowania kandydatur, natomiast samego powołania dokonywał wielkorządca – rzecz jasna, gdy relacje między rajcami a wielkorządcą nie układały się pomyślnie, dochodziło niekiedy na tym tle do ostrych sporów, z udziałem aktualnie panujących władców jako rozjemców i decydentów włącznie.

Rada kazimierska liczyła początkowo sześciu rajców, po przyłączeniu w 1419 roku do miasta przedmieścia stradomskiego była wspólna dla Kazimierza i Stradomia, w związku z czym czterech z rajców reprezentowało Kazimierz „właściwy" z przyległościami (bez miasta żydowskiego, mającego własny samorząd gminny, i bez Stradomia), dwóch zaś reprezentowało przedmieście Stradom. Z czasem liczba rajców reprezentujących Kazimierz wzrosła do sześciu, zatem wraz z przedstawicielami Stradomia zasiadało w niej w sumie ośmiu rajców. Gdy ukształtowało się gremium zwane „radą starą" (złożone z rajców, którzy zasiadali w radzie urzędującej wcześniej, lecz w danym roku w jej składzie się nie znaleźli), liczyła ona tylu samo rajców, ilu zasiadało w radzie urzędującej. Zatem pełen krąg rajcowski, złożony z rajców urzędujących i starych, liczył szesnaście osób (oba gremia, gdy obradowały wspólnie, stanowiły senat).

Od początku XVII wieku rozróżnienie na kazimierskie i stradomskie krzesła w radzie urzędującej zaczęło się zacierać, aby w końcu nieprzekraczalna zasada reprezentacji stradomian stała się już tylko postulatem.

Skład rady od początku XVII wieku stabilizował się ponownie na poziomie sześciu rajców, jednak z tendencją do jego poszerzania. Gdy w XVIII wieku incydentalnie rada osiągnęła liczbę dziesięciu osób, rozpoczął się proces jej ograniczania, aż pod koniec samodzielności miejskiej Kazimierza liczyła jedynie cztery osoby.

Kadencja rady urzędującej z założenia była roczna. Wytworzyła się tradycja, wzięta być może ze zwyczaju krakowskiego, dokonywania elekcji w okolicach święta Trzech Króli. Nie traktowano tego jednak jako ścisłej reguły, elekcji dokonywano także w innych terminach, od grudnia roku poprzedzającego po mocno spóźnione, nawet kwietniowe terminy, co w efekcie powodowało liczne skrócenia lub wydłużenia zakładanej dwunastomiesięcznej kadencji. Nakładało się na to wcale nierzadkie odstępowanie od dokonywania elekcji i udzielanie radzie ustępującej mandatu do działania w roku kolejnym. Były przypadki, szczególnie w ciężkich czasach zapoczątkowanych wojnami szwedzkimi i trwających już do końca kazimierskiej samodzielności miejskiej, wieloletnich zaniechań w dokonywaniu elekcji, co skutkowało wielokrotnym przedłużaniem kadencji rady wybranej wiele lat wcześniej. Ponieważ elekcja rady urzędującej szła zazwyczaj w parze z uzupełnianiem składu rady pomniejszonej w wyniku śmierci rajcy czy innej okoliczności powodującej wakat w radzie, dochodziło do sytuacji, w której skumulowane „zaległe" wakaty uzupełniano w momencie odroczonej w czasie elekcji, a to w efekcie doprowadzało czasem do przewagi w radzie rajców nowych, bez doświadczenia.

Rada urzędująca była radą burmistrzów (w czasach nowożytnych zwana była „radą prezydencką"). Funkcja burmistrza była przynależna urzędowi radzieckiemu i dla zapewnienia jej realizacji obowiązywały dwie zasady: po pierwsze każdy rajca nowo powołany w skład rady obowiązkowo rozpoczynał swą pracę od zasiadania w radzie urzędującej (nie rozpoczynało się kariery rajcowskiej od rady starej, co byłoby sprzeczne z istotą i racją istnienia tego gremium) oraz po drugie każdy z rajców urzędujących w trakcie kadencji – w przypadającym na niego czasie i kolejności – pełnił funkcję burmistrza miasta, co stanowiło jego prawo i obowiązek. Z początku była to tylko funkcja „pierwszego wśród równych", z czasem jednak nabierała znaczenia nie tylko „przewodniczącego rady", ale realnej głowy miasta, z kompetencjami i splendorem z tym związanym – nikt z rajców nie mógł być ich pozbawiony, przynajmniej w pierwszym roku zasiadania na urzędzie rajcowskim. Rajcowie wymieniali się więc na tej funkcji, przekazując sobie symbol władzy, którym była pieczęć radziecka, a być może także i pierścień z herbem miasta (zachowały się odciski herbowej pieczęci identyfikowanej jako sygnetowej). Początkowo, w XIV wieku, rotacja ta była częsta, wymieniano się co tydzień. Z czasem ukształtowała się reguła dwukrotnej pełnej rotacji na funkcji burmistrza w trakcie rocznej kadencji, co przy składzie ośmioosobowym oznaczało dwa trzytygodniowe okresy jej pełnienia przez każdego z rajców urzędujących, natomiast przy składzie sześcioosobowym – dwa okresy czterotygodniowe (choć czasem dochodziło oczywiście do odchyleń, zwłaszcza jeśli kadencja bywała skracana lub wydłużana, starano się jednak możliwie sprawiedliwie dzielić ten czas między wszystkich). W roku 1576 rada w pełnym składzie podjęła uchwałę o uregulowaniu procedury zmiany na funkcji burmistrza. Zmiana ta miała następować co cztery tygodnie, przy czym aktualny burmistrz miał przekazywać funkcję koledze w sobotę wieczorem, uprzednio przypomniawszy mu o tym. Gdy pod sam koniec miejskich dziejów Kazimierza ograniczono liczbę urzędujących rajców do czterech, każdy z nich pełnił funkcję burmistrza przez jeden kwartał. Ów rytm rotacji zakłócały różne wydarzenia, od wojennych i losowych (przykładowo opuszczanie miasta w czasie licznych zaraz). Gdy powody absencji były osobiste (choroby, wyjazdy w interesach), rajcowie ustanawiali kolegę z rady urzędującej swoim czasowym zastępcą na funkcji burmistrzowskiej, co określano jako substytucję lub subdelegację.

Kompleks procedur dotyczących władzy miejskiej, a w ślad za tym personalnego dojścia do urzędu i utrzymania go, przebiegał w granicach czy ryzach zakreślonych co do zasady konstrukcjami prawa magdeburskiego, o szczegółach natomiast decydował zwyczaj i wypracowana praktyka, korygowane doraźnymi rozstrzygnięciami, regulacjami własnymi rady lub pochodzącymi ze szczebla władzy królewskiej.

Te ostatnie były nieliczne, jak gdyby celowo pozostawiano tę materię „samorządzeniu się" w mieście, z zachowaniem pozycji króla jako właściciela miasta, a tym samym rozjemcy i sędziego, który mógł ingerować w konkretnych przypadkach. Jeżeli dokonywano regulacji, to odnosiły się one do tej materii fragmentarycznie (przykładowo regulacja Władysława Jagiełły z 1419 roku o sześcioosobowym składzie rady, z dwoma przedstawicielami dopiero co przyłączonego do miasta Stradomia, Aleksandra Jagiellończyka z roku 1502 o wyborze do wspólnej rady sześciu przedstawicieli Kazimierza i dwóch reprezentantów Stradomia, Zygmunta Augusta z 1558 roku o obowiązkowym stażu ławniczym lub wójtowskim dla kandydatów do rady miejskiej, Zygmunta III Wazy z roku 1588 o zatwierdzeniu uchwały rady kazimierskiej o ograniczeniu osób uprawnionych do kandydowania do rady miejskiej wyłącznie do grona ławników i wójtów czy Michała Korybuta Wiśniowieckiego z 1670 roku o zwolnieniach osób mających odpowiednie wykształcenie lub staż na określonych urzędach miejskich z obowiązku wcześniejszej praktyki w ławie).

Pełniejsza regulacja, wprowadzająca jednocześnie istotne zmiany w omawianym mechanizmie, pojawiła się w dobie działających z ustanowienia Stanisława Augusta Poniatowskiego komisji dobrego porządku – *boni ordinis*. I tak z końcem 1787 roku komisja dobrego porządku dla Kazimierza, Krakowa i innych małopolskich miast wielkorządowych po przewodnictwem kasztelana bieckiego Franciszka Ciołka z Zelandii Zeleńskiego postanowiła i przekazała, co następuje:

Komisya JKMci zważywszy, że czas elekcyi prezydentów na nowy rok nadchodzi, zwyczaiem zaś jest w tym mieście Kazimierzu praktykowanym, że z ośmiu radnych teraz będących czterech radnych na prezydentów obieranych y ustanawianych bywa, a zaś ci czterech prezydentów co sześć niedziel prezyduią odmieniając się, czas zaś krótki prezydencyi porządku dobrego pomnażać nie może. Zaczym Komisya ustanawia aby odtąd prezydentami obrani czterech iuż nie co sześć niedziel, ale co kwartał, to iest po trzy miesiące swoią prezydencyą corocznie koleyno odbywali. Zważywszy oraz Komisya JKMci z ułożonego inwentarza tego miasta, że toż miasto dość jest nieludne, a radnych dotąd jest ośmiu, których liczba nad potrzebę pomnaża miastu nieużyteczna expensę. Przeto Komisya na dalszy czas upatrując pomnieyszenie wydatku, zachowując teraźnieyszych radnych do czasu ich życia y i przy ich funkcji radzieckiej utrzymując, na potym stanowi iż nie ośmiu, ale tylko czterech radnych z miasta Kazimierza wraz y z Stradomia aby bywało postanawia, którzy koleyno urząd prezydenta sprawować w mieście będą, y w przypadku śmierci którego z żyjących teraz radnych na miejsce zmarłego obierany inny radny póki czterech żyjących będzie radnych, być nie będzie powinien (K 838, s. 1–2).

Zatem przewidziano likwidację rady starej i pozostawienie rady urzędującej w kształcie czteroosobowym, z kwartalną rotacją na funkcji burmistrza, przy poszanowaniu dożywotności na urzędzie rajcowskim rajców dotychczasowych i wykluczeniu kooptacji nowych rajców na wypadek śmierci któregoś z aktualnych – w ten naturalny sposób rada kazimierska miała ograniczyć się z czasem do czterech rajców „prezydentów". Czasu tego zabrakło – nadeszły wydarzenia i przemiany ustrojowe zapoczątkowane Sejmem Czteroletnim, w których na tego rodzaju retusze miejsca już nie było.

6. Utrata miejskiej odrębności

Pomimo rozlicznych przemian i wydarzeń dziejowych, w tym zmiany epok ze średniowiecznej na nowożytną, niszczących wojen i długotrwałych zapaści gospodarczych, miasto Kazimierz trwale i w miarę stabilnie istniało przez prawie cztery i pół wieku, przez czas zamknięty latami 1335–1772. I rozbiór Polski przyniósł Kazimierzowi destabilizację i coraz to bardziej przyspieszające przemiany ustrojowe, zakończone trwałą już likwidacją jego miejskiej odrębności (por. tabelaryczne zobrazowanie statusu prawnego Kazimierza, zamieszczone w pkt. 4 niniejszego rozdziału).

Tak jak powstał Kazimierz zgodnie z czternastowiecznym trendem do tworzenia nowych ośrodków miejskich w bezpośrednim sąsiedztwie dużych miast już istniejących, również i schyłek kazimierskiej miejskości wpisał się w ogólniejszą tendencję drugiej połowy XVIII wieku do scalania tak powstałych organizmów z wiodącymi w aglomeracjach miastami.

Obowiązujący w miastach Rzeczypospolitej od średniowiecza model ustrojowy wywodzący się z prawa magdeburskiego nie dotrzymywał kroku europejskiej myśli państwowotwórczej, że wspomnieć tu tylko ideę konstrukcji struktury państwowej opartej o zasadę trójpodziału władzy.

W tym kierunku postępowały projekty reformy Sejmu Czteroletniego i w jego ramach prace nad ustawą o miastach królewskich. Już w 1798 roku rada miasta Krakowa wystosowała do Sejmu memoriał zawierający postulat przyłączenia do Krakowa miast Kazimierza i Kleparza oraz jurydyk.

W tym samym czasie kazimierzanie wybrali swoich delegatów do Warszawy, w osobach ówczesnego prezydenta Sebastiana Zakulskiego (nr 364) i syndyka, późniejszego burmistrza Jana Dobrzańskiego (nr 368), z instrukcjami obrony samodzielności Kazimierza – prawdopodobnie przystąpili oni do aktu zjednoczenia miast (inicjatywa Jana Dekerta i magistratu Starej Warszawy), co byłoby słusznym politycznie pociągnięciem w sytuacji, gdy krakowianie do związku tego, przynajmniej początkowo, nie przystąpili. Gdy w 1790 roku wyłoniono w ramach prac sejmowych Deputację dla Miast, delegaci kazimierscy sprzeciwili się na tym forum przyłączeniu ich miasta do Krakowa.

Nowe rozwiązania ustrojowe dla miast zostały wprowadzone ustawą Sejmu Czteroletniego z 18 kwietnia 1791 roku *Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitej*, włączoną następnie w całości do tekstu Konstytucji 3 maja. Aktem wykonawczym stało się uchwalone 27 czerwca tegoż roku *Urządzenie wewnętrzne miast wolnych Rzeczypospolitej*. Mocą tych aktów wprowadzono podział miast królewskich na miasta większe, które dzieliły się na cyrkuły (dzielnice), oraz miasta mniejsze. Kraków, jako jedno z dwudziestu jeden miast z grupy pierwszej, przybrał miano „miasta wydziałowego" – od nazwy jednostki podziału terytorialnego Rzeczypospolitej, „wydziału", dla której był ustanowiony wspólny sąd apelacyjny; w przypadku Krakowa oznaczało to, że miasto jest siedzibą sądu apelacyjnego dla wydziału obejmującego województwo krakowskie i znaczną część województwa sandomierskiego. W skład miast wydziałowych miały wejść *jurydyki świeckie i duchowne, tudzież drobne miasteczka w obrębie lokalnych gruntów początkowo miastu nadanych.*

W tym nowym stanie prawnym kluczową kwestią dla Kazimierza było zaliczenie go do rzędu miast mniejszych – alternatywą było włączenie w granice Krakowa. Sprawa wydawała się przesądzona z chwilą wydania uniwersału Stanisława Poniatowskiego z 5 lipca 1791 roku, otwierającego wdrożenie sejmowych regulacji o miastach i podjęcie działań włączających mniejsze jednostki w skład miast wydziałowych, co objęło Kazimierz. Wyrazem tego był zarządzony i dokonany spis obywateli, zatytułowany *Księga mieszczan posessyonatów Miasta Wolnego Rzeczypospolitej Kazimierza przy Krakowie y Jurisdykcyi Wielkorządowych tudzież Grobli uniwersałem Najjaśnieszego Pana dnia 5 miesiąca lipca roku teraźniejszego 1791 wyszłym przyłączonych.* Zwraca tu uwagę użycie nowej nazwy miasta zgodnej z przywołaną wyżej ustawą *Miasta nasze królewskie wolne...*, stosowanej do chwili całkowitej likwidacji samodzielności Kazimierza, niejako w nadziei na zachowanie statusu miejskiego.

Pomimo takiego rozwoju wypadków nadal była podejmowana obrona samodzielności kazimierskiej. Przybrała ona postać sporu z Krakowem, dążącym do wchłonięcia Kazimierza, sporu toczonego w Warszawie, przed właściwą na tym etapie reformowania miast Komisją Policji Obojga Narodów. Jeszcze w styczniu 1792 roku delegacja kazimierska czyniła przed tą komisją zabiegi w obronie miejskiego statusu, w opozycji do starań delegatów krakowskich dążących do uzyskania decyzji przeciwnej i przedstawiających projekt urządzenia Krakowa z Kazimierzem w jego granicach, co *nota bene* było zgodne z duchem reform sejmowych i zapadłymi postanowieniami.

Na nic się zdały te działania kazimierzan, wspomniana komisja odrzuciła postulat zachowania statusu odrębnego miasta. Kazimierz włączony został do Krakowa jako jego II Cyrkuł (dzielnica) wraz ze Stradomiem, miastem żydowskim, domami za bramą Wielicką nad Wisłą, Podbrzeziem i przedmieściami aż do ujścia Rudawy do Wisły (rejon dzisiejszego pl. Kossaka) w tym z Groblami i Podzamczem; cyrkuł ten objął łącznie czterysta trzydzieści siedem domów. Burmistrzem cyrkułu kazimierskiego w ramach Stołecznego Wydziałowego Miasta Krakowa został Szczepan Dunicz (nr 379), wcześniejszy ławnik i wójt Kazimierza oraz przyszły rajca i burmistrz tego miasta w roku 1794, gdy

Tłok pieczętny wprowadzony w roku 1792, bezpośrednio po pierwszej likwidacji samodzielności miejskiej Kazimierza w wyniku ustaw Sejmu Czteroletniego, dla sądu cyrkułowego, który zastąpił dawną ławę miejską – oraz powiększony widok jego stopki (w lustrzanym odbiciu). W polu pieczętnym zachowany historyczny już w tamtym czasie herb miasta Kazimierza, w którym zwraca uwagę zastąpienie jednej z męskich głów towarzyszących literze „K" głową kobiecą, co było jedynie artystyczną inwencją, w otoku napis: SĄD PRIMAE INSTANCYAE CYRKULU DROGI [sic!] KRAKOWSK[IEGO] – SĄD PIERWSZEJ INSTANCJI CYRKUŁU DRUGIEGO KRAKOWSKIEGO *(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29-661-44)*

kazimierska odrębność miejska została czasowo przywrócona. Istotne jest, aby przy tej zbieżności nomenklatury odróżnić dawną funkcję burmistrza miasta, czyli głowy samodzielnego miasta, podległego swej radzie miejskiej i poprzez wielkorządcę królowi, od urzędu burmistrza cyrkularnego, czyli w istocie naczelnika dzielnicy, podległego prezydentowi Krakowa.

Formalnym momentem ustania samodzielności Kazimierza było wygaśnięcie mandatów jego władz, co stało się 14 kwietnia 1792 roku, z chwilą wyboru władz Krakowa ustanowionych dla miasta w jego nowych granicach zewnętrznych, z Kazimierzem, Kleparzem i jurydykami, oraz podziałem wewnętrznym na cztery cyrkuły.

Stan ten jednak przetrwał zaledwie kilka miesięcy. Już we wrześniu 1792 roku zwycięska konfederacja targowicka swymi postanowieniami anulowała uchwały Sejmu Czteroletniego, przywracając stan sprzed 1791 roku, co oznaczało powrót Kazimierza do samodzielności miejskiej; od 12 września w Krakowie działały przywrócone dawne władze sprzed konstytucji majowej, tym samym reaktywowały się i podjęły działanie dawne władze Kazimierza – pod tą datą odnotowano w księdze uchwał kazimierskiego magistratu powrót poprzednich władz miejskich. Prawa osobnego miasta podtrzymały dla Kazimierza także regulacje sejmu grodzieńskiego; wprawdzie ustawa *Miasta wolne Rzeczypospolitej* z 1793 roku przewidywała powrót Krakowa do granic wytyczonych po 1791 roku, czyli z obszarami satelickimi przyłączonymi do miasta, ale utrzymano samodzielność Kazimierza (w przeciwieństwie do Kleparza i jurydyk) – władze kazimierskie przedłożyły stosowny memoriał z wykazem posiadanych przez Kazimierz i Stradom przywilejów od lokacji miasta i decyzją z 24 lutego 1794 roku Komisji Policji Koronnej samodzielność ta została potwierdzona.

Kolejna zmiana ustrojowa była konsekwencją insurekcji kościuszkowskiej. Rozkazem naczelnika powstania, wydanym w obozie pod Bosutowem 4 kwietnia 1794 roku, przywrócono stan prawny wprowadzony ustawami Sejmu Czteroletniego. Dla Kazimierza oznaczało to ponowną utratę samodzielności miejskiej i powrót do statusu cyrkułu, czyli dzielnicy miasta Krakowa. Był to jednak tylko epizod, powstanie szybko upadło. Po bitwie pod Szczekocinami do Krakowa weszły 15 czerwca 1794 roku wojska

pruskie, rozpoczynając półtoraroczną okupację krakowskiej aglomeracji. W okresie tym Prusacy nie reorganizowali władz miejskich (na ziemiach włączonych do Prus w wyniku II rozbioru miasta podporządkowano pruskim regulacjom prawnym), powrócono do zasad ustrojowych obowiązujących przed insurekcją, czyli opartych o regulacje sejmu grodzieńskiego, z uwzględnieniem wspomnianego wcześniej wyjątku uczynionego dla samodzielności miejskiej Kazimierza.

Kres okupacji pruskiej przyniósł III rozbiór Polski i realizacja postanowień konwencji rozbiorowej zawartej 3 stycznia 1795 roku w Petersburgu. Prusacy, po początkowych oporach (dopiero 24 października tegoż roku Prusy zgodziły się na oddanie Krakowa), 4 stycznia następnego roku wyszli z aglomeracji krakowskiej, unosząc zrabowane, bezcenne insygnia królów polskich (ocalał tylko niemający wartości materialnej miecz koronacyjny Szczerbiec). Dzień później wkroczyły oddziały austriackie – rozpoczęła się, jak jest to określane w literaturze, „pierwsza okupacja austriacka", czyli pierwszy okres zaboru austriackiego, trwający do 1809 roku, to jest do czasów Księstwa Warszawskiego; pierwszy dla Krakowa, lecz drugi dla Kazimierza, który w latach 1772–1776 doświadczył już zajęcia miasta przez Austriaków i włączenia go do ich cesarstwa.

Zabór nie był przejściową okupacją przez obce wojska, był wchłonięciem części ziem dawnej Rzeczypospolitej do granic i do organizmu państwowego zaborcy, w tym przypadku cesarstwa austriackiego, a ściślej: istniejącego do roku 1806 Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego. Nie było tu pola dla pozostawiania zawłaszczonych ziem poza strukturą polityczną i prawno-ustrojową obowiązującą w całym cesarstwie, pozostawała tylko kwestia metody i czasu likwidacji struktur dotychczasowych. Austriacy dla nowych dla siebie ziem zaboru ustanowili strukturę terytorialną w postaci odrębnego kraju koronnego o nazwie „Galicja Zachodnia" („Nowa Galicja"), podległego Zachodnio-Galicyjskiej Nadwornej Komisji Urządzającej, a od 1797 roku Gubernium Krajowemu dla Galicji Zachodniej z siedzibą w Krakowie, pod prezydencją komisarza, radcy dworu Johanna Wenzla von Margelika, od 1801 roku pod przewodem gubernatora hrabiego Johanna Grafa von Trautmannsdorfa. (W roku 1803 Galicję Zachodnią włączono do Galicji Wschodniej obejmującej ziemie polskie z I zaboru – w ten sposób aglomeracja krakowska znalazła się w kraju koronnym o ostatecznie ukształtowanej nazwie „Królestwo Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim i Księstwami Oświęcimskim i Zatorskim"). Na szczeblu niższym Galicję Zachodnią podzielono na dwanaście cyrkułów, wśród nich ustanowiono cyrkuł krakowski z urzędem cyrkularnym jako organem administracji cesarskiej.

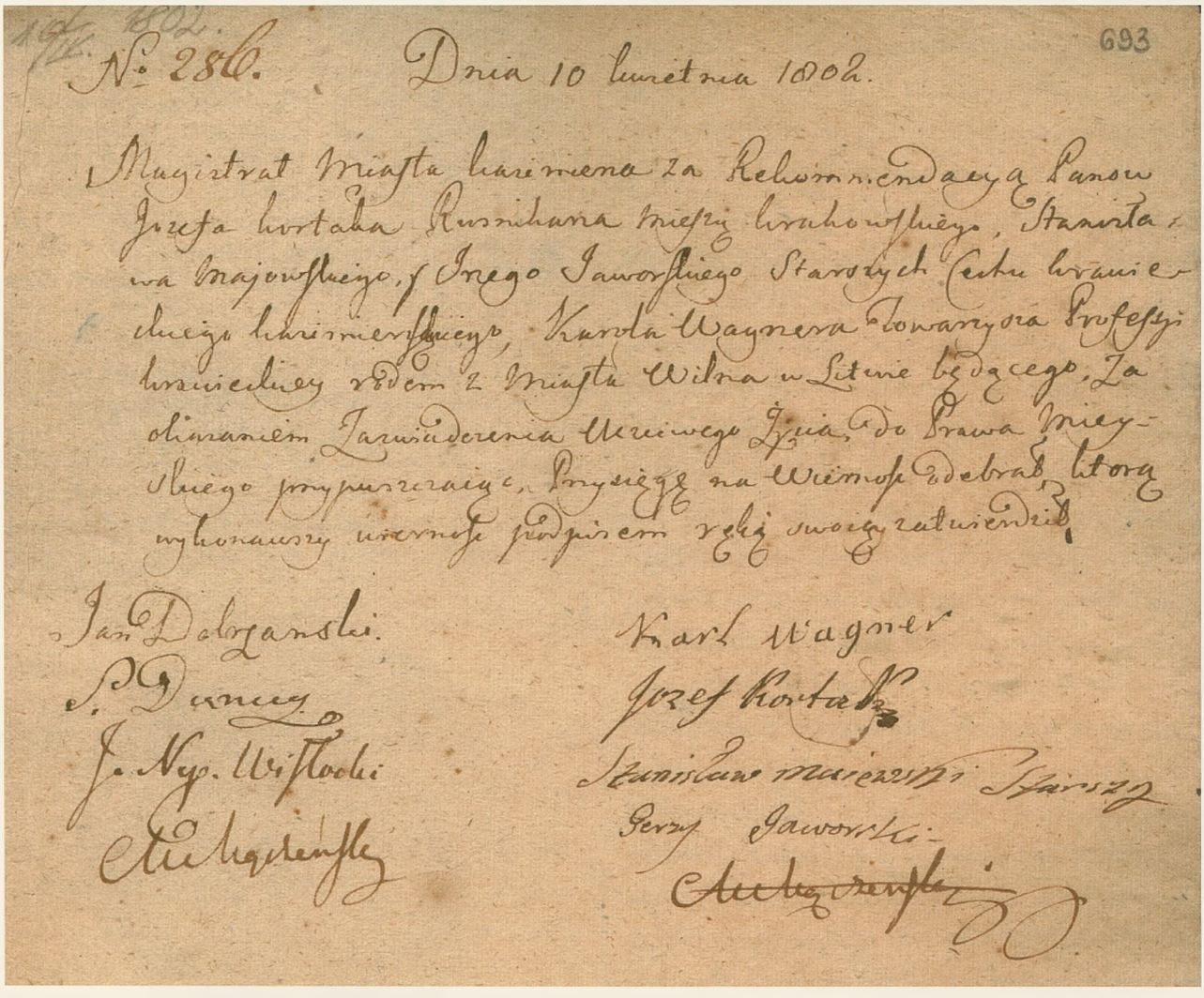
W tej strukturze znalazł się Kazimierz, od upadku insurekcji, a *de facto* od targowicy funkcjonujący jako miasto z przywróconą samodzielnością, po krótkiej w niej przerwie wynikającej z rozstrzygnięć Sejmu Czteroletniego, gdy był cyrkułem-dzielnicą Krakowa. Od 1796 roku działał pod nazwą „Cesarsko-królewskie miasto Kazimierz".

Jednym z celów zaborcy było dostosowanie struktury władzy i administracji w jednostkach osiedleńczych Nowej Galicji do systemu ustrojowego obowiązującego w całym państwie, systemu opartego na zasadach centralizmu i biurokratyzmu. Oznaczało to między innymi zniesienie samorządu lokalnego, do czego Austriacy czynili przygotowania od zajęcia tych ziem w 1796 roku, aby proces ten zakończyć w roku 1802. Jak w innych miastach, tak i w Kazimierzu następowały stopniowe zmiany w strukturze władzy miejskiej: rozdzielenie władzy uchwałodawczej i wykonawczej od władzy sądowniczej przez likwidację ławy miejskiej i zastąpienie jej sądem instancyjnie podległym na zewnątrz miasta, wyłączenie spod właściwości rady miejskiej spraw bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz podporządkowanie w tym zakresie zewnętrznej w stosunku do miasta komisji policji, na koniec

zrekonstruowanie samej rady miasta przez wprowadzenie dla tego urzędu czteroosobowego składu: trzech radców z burmistrzem na czele, z trzyletnimi mandatami (zatem odstąpiono od właściwej radzie przez wieki zasady rotacji na funkcji burmistrza; przekształciła się ona w wydzielony urząd).

Wprawdzie formalnie językiem urzędowym stał się niemiecki, jednak nie wyparł on polskiego, przynajmniej w relacjach i czynnościach wewnątrzmiejskich władz kazimierskich. Natomiast odczuwalnym staje się nowy „duch" centralistyczno-biurokratycznego rządzenia. Dobrze oddaje go przykład: oto w grudniu 1800 roku rzeźnik Augustyn Bukowski, syn kazimierskiego rzeźnika Józefa i Małgorzaty, *dopraszał się Urzędu Magistratualnego, aby w poczet obywatelów mieszczan tutejszych podług przepisanych w tej mierze krajowych ustaw przyjętym być mógł*. Magistrat miasta Kazimierza, mając na uwadze, że wnioskodawca *jako człowiek poczciwy, dobrze się rządzący y tu z dobrych i cnotliwych obyczajów od młodości znany*, do wniosku się przychylił i do prawa miejskiego go przyjął.

Na marginesie: w ostatnich latach odrębności miejskiej Kazimierza dało się zauważyć wzmożoną liczbę podań o przyjęcie do obywatelstwa kazimierskiego; być może w obliczu przewidywanego, rychłego włączenia tego miasta do Krakowa metoda nabycia obywatelstwa krakowskiego drogą

693

№ 286. Dnia 10 kwietnia 1802.

Magistrat Miasta Kazimierza za Rekommendacyą Panow Józefa Kortalla Rusznikarza miesz. krakowskiego, Stanisława Majowskiego, y Jrego Jaworskiego Starozych Cechu krawieckiego kazimierskiego, Karola Wagnera Towarzysza Profesyi krawieckiey rodem z Miasta Wilna w Litwie będącego, Za oświadczeniem Jazwiadczenia Uczciwego Życia, do Prawa Miejskiego przypuszczaiąc, Przysięgę na Wierność odebrał, którą wykonawszy wiernie podpisem ręki swoiey zatwierdził.

Jan Dobrzanski.
S. Dunicz.
J. Nep. Wisłocki
Macieiewski

Karl Wagner
Józef Kortall
Stanisław Majowski Starszy
Jerzy Jaworski.
Macieiewski

Z akt magistratu miasta Kazimierza z lat 1797–1802: jeden z ostatnich zachowanych dokumentów wystawionych przez władze samodzielnego miasta Kazimierza – wydane 10 kwietnia 1802 roku poświadczenie przyjęcia do prawa miejskiego kazimierskiego pochodzącego z Wilna krawca Karola Wagnera, z lewej strony podpisy burmistrza Jana Dobrzańskiego (nr 368) i rajcy-radcy Szczepana Dunicza (nr 366) oraz sędziów sądu kazimierskiego (dawnego urzędu wójtowsko-ławniczego) Jana Nepomucena Wisłockiego i Macieja Mączeńskiego. Za sto trzynaście dni miasto Kazimierz ostatecznie przestanie istnieć, ale nabyte przez krawca Wagnera obywatelstwo zostanie, jak i inne kazimierskie, honorowane jako krakowskie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 356, s. 693)

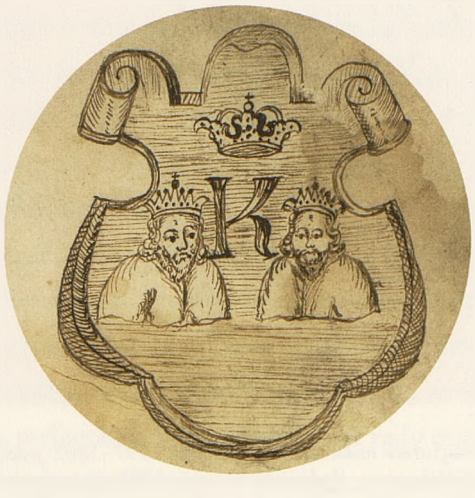
wiodącą poprzez Kazimierz była łatwiejsza, mniej rygorystyczna.

Jak wskazano, przekształcenia ustrojowe były procesem rozłożonym na kilka lat, na co dzień Kazimierz funkcjonował z pozoru stabilnie. Cały czas była jednak aktualna kwestia jego przyszłości jako odrębnego miasta. Austriacy uznawali potrzebę włączenia go do Krakowa, magistrat kazimierski bronił się przed tym, argumentując przede wszystkim, że istnieje naturalna granica między miastami na Starej Wiśle, i powołując się na dawne przywileje. Rzecz była jednak elementem większej całości, dotyczącej ogólnej tendencji tworzenia silnych organizmów miejskich i na tym tle wizji rozwojowej Krakowa – partykularny interes Kazimierza musiał tu – jak bieg wydarzeń ukazał – zostać pominięty. W roku 1800 rezydująca w Wiedniu Kancelaria Nadworna Galicyjska wydała dekret przyłączający Kazimierz do Krakowa, likwidujący ostatecznie wszelkie jurydyki oraz wyznaczający nowy obszar Krakowa (z Kazimierzem, Stradomiem i jurydykami, natomiast bez Zwierzyńca, Łobzowa, Nowej Wsi i Krowodrzy, wcześniej objętych granicami miasta w dobie Sejmu Czteroletniego, później od Krakowa odłączanych i na powrót przyłączanych).

Był to ostateczny kres samodzielności miejskiej Kazimierza. Wspomniany dekret miał wejść w życie w 1801 roku, ostatecznie działalność Kazimierza jako miasta ustała 1 września 1802 roku, to jest z dniem ustanowienia nowych władz Krakowa w nowych jego granicach. Wygasły wówczas mandaty dotychczasowych władz miejskich kazimierskich. Z dniem tym zaktualizował się także nowy podział administracyjny Krakowa na cztery obwody (dzielnice), wśród nich znalazł się Obwód IV – Kazimierz i Stradom. Podobnie jak wcześniej w cyrkułach z roku 1792, tak i w obwodach na czele tych dzielnic stanęli burmistrzowie obwodowi – w Obwodzie IV na długie lata został nim wspominany już Jan Dobrzański.

Miasto Kazimierz stało się dzielnicą Krakowa. Na długo, ale nie „na zawsze" – Kazimierz przestał być dzielnicą nawet wcześniej niż Kleparz, bo w roku 1950, kiedy to stał się częścią dzielnicy Stare Miasto, co jest aktualne do chwili obecnej. Nazwa przetrwała w wymiarze formalnym w określeniu jednostki katastralnej „Kazimierz" oraz przede wszystkim jako tradycyjna nazwa obszaru urbanistycznego, w oczywisty sposób identyfikowanego przestrzennie oraz tożsamego z obszarem byłego miasta Kazimierz; to ostatnie dla posługujących się tą nazwą w przeważającej mierze oczywiste już nie jest. Pamięć o mieście Kazimierz wygasła, a konotacja jego nazwy jest już inna niż ta zapisana przez Kazimierza Wielkiego w akcie lokacyjnym miasta z 1335 roku.

Literatura:
Ekierski 1869, *passim*; Łuszczkiewicz 1898, *passim*; Chmiel 1899, *passim*; Bąkowski 1902, *passim*; Chmiel 1909, s. 128–148; Tomkowicz 1926, s. 214–237; Konieczna 1938, *passim*; Mastalerzówna 1938, *passim*; Friedberg 1957, s. 203–204, 218–224; Pieradzka 1957, s. 176–183; Rederowa 1958, s. 72–81, 149–156; Friedberg 1962, *passim*; Rederowa 1962, s. 18– 34; Friedberg 1966, s. 9–79; Rożek 1977, s. 213–233; Świszczowski 1981, *passim*; Krasnowolski 1988, *passim*; Krasnowolski 1992, *passim*; Wyrozumski 1992, s. 238–258, 261–264, 400–434; Bieniarzówna 1994, s. 180–188, 219–225, 231–235; Bieniarzówna 1994-II, s. 422–440; Małecki 1994-I, s. 9–16, 150–155; Małecki 1994-II, s. 553–557, 561–574, 593–610; Małecki 1994-III, s. 7–17; *Encyklopedia*, s. 50, 400–403, 770, 929, 1079; Malec J., Malec D. 2003, s. 39–45, 61–77; Niezabitowski 2005, s. 71–78; Krasnowolski 2007, s. 381; Małecki 2007, s. 596–600; Kasprzyk 2007, s. 7, 14–16; Noga 2007, *passim*; Noga 2008, s. V–LI; *Poczet* 2010, s. 22–41; Słoń 2010, s. 288–306, 310–316; Starzyński 2010, s. 21–126; Kasprzyk 2011, s. 12–31; Follprecht 2014, *passim*; Starzyński 2014, *passim*.

Herb miasta Kazimierza wyrysowany piórkiem na pierwszej stronie księgi przychodów miejskich prowadzonej w 1688 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 590, s. 1)

SPISY CHRONOLOGICZNY I ALFABETYCZNY BURMISTRZÓW MIASTA KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM

Spis chronologiczny

Liczba porządkowa odpowiada numerowi przypisanemu postaci w *Poczcie*. Rok podany w nawiasie oznacza pierwsze wzmiankowanie na burmistrzowskim urzędzie lub rok pierwszej nominacji – wyboru na ten urząd.

1. Tilko Pfansmeth (1366)
2. Grawisius (1366)
3. Nemco z Brzegu (1366)
4. Kunlinus Schutzlich (1366)
5. Albertus (1366)
6. Jan Rosome (1366)
7. Henryk Briger (1369)
8. Jan Armknecht (1369)
9. Jan Lusicerus (1369)
10. Grzegorz ze Skotnik (1369)
11. Mikołaj Wokenstater starszy (1370)
12. Rudegerus (1370)
13. Jan Pfansmeth (1370)
14. Mikołaj syn Zennera (1370)
15. Jakub syn sołtysa starszy (1371)
16. Dirseczko (1371)
17. Krycer (1372)
18. Jakil Haze (1372)
19. Mikołaj Kiwicz (1372)
20. Mikołaj Czanoker (1372)
21. Ilzunk (1373)
22. Streczko (1373)
23. Mikołaj krawiec (1373)
24. Jan Czanak (1373)
25. Piotr Kulkirman (1375)
26. Hensil Pfansmeth (1375)
27. Klimko Chada (1375)
28. Henryk garbarz (1375)
29. Mikołaj Melczer (1376)
30. Piotr Benisch (1377)
31. Mikołaj ceglarz (1377)
32. Peszko Bresnicz (1378)
33. Heynko szewc (ok. 1381)
34. Kune Neumarkt (ok. 1381)
35. Kunko (ok. 1381)
36. Mikołaj kamieniarz (1385)
37. Paweł Zeckil (1385)
38. Szczepan Słonka (1385)
39. Wojciech Bocker (1386)
40. Piotr *cum matre* (1386)
41. Bartłomiej sukiennik (1387)
42. Ticze Mengis ze Lwowa (1388)
43. Jerzy Kusuld (1388)
44. Heynko magister (1388)

45. Wawrzyniec Czipser (1389)
46. Mikołaj piękny krawiec (1389)
47. Andrzej kowal (1389)
48. Marcin z Książa (1390)
49. Jan Elianus (1391)
50. Andrzej kamieniarz (1391)
51. Jakub Zyndram (1392)
52. Kuncze Worst (1392)
53. Jan krawiec (1392)
54. Zdzisko zięć Riczke (1394)
55. Piotr Kaldensteyn (1394)
56. Jan Bogner (1395)
57. Mikołaj Riczko (1396)
58. Piotr Wayner (1397)
59. Piotr Konina (1397)
60. Jan Benisch (1398)
61. Teodoryk sukiennik (1399)
62. Herman Phannesmit (1399)
63. Mikołaj Bohemus-Czech (1400)
64. Jan Czipser (1402)
65. Jakub Łagiewnik (1402)
66. Jakub *cum moniali* (1404)
67. Marcin Longus (1405)
68. Piotr Molner (1405)
69. Maciej Brenner (1405)
70. Mikołaj białoskórnik (1406)
71. Mikołaj Biały krawiec (1407)
72. Stanisław Kiliani (1409)
73. Mikołaj Wokenstrater młodszy (1410)
74. Stanisław Koszik (1410)
75. Klemens Chada (1411)
76. Mikołaj Winloff (1411)
77. Jan Koch (1412)
78. Marek kowal (1413)
79. Andrzej Wałach (1413)
80. Szymon Janusz Worst (1413)
81. Mikołaj Śliwosz (1414)
82. Wojciech Lisek (1414)
83. Jan Zyndram (1415)
84. Jan Stachnicz (1418)
85. Zygmunt z Namysłowa (1419)
86. Mikołaj z Neumarkt (1419)
87. Andrzej Gałka (1420)
88. Jan Zailer (1420)
89. Wawrzyniec Nowakowicz (1420)
90. Maciej Sołtys (1421)
91. Jan z Nysy (1422)
92. Mikołaj Friermut (1422)
93. Piotr piekarz (1422)
94. Janusz Nela (1423)
95. Mikołaj Bratsneyder (1423)
96. Mikołaj Lossek (1424)
97. Jan Rotgisser (1425)
98. Jakub bartnik (1427)
99. Piotr Czarny starszy (1427)
100. Jakub stolarz (1428)
101. Piotr Kwartnik (1428)
102. Paweł Gsuntchin (1428)
103. Andrzej rymarz (1429)
104. Jan Głatki (1429)
105. Marcin krawiec (1429)

106. Jakub syn sołtysa młodszy (1431)
107. Przecław (1431)
108. Jakub Smirer (1432)
109. Mikołaj Meisilwicz (1432)
110. Andrzej Sołtys (1435)
111. Piotr Hoze (1435)
112. Mikołaj Panag (1435)
113. Jan Zontag starszy (1435)
114. Mikołaj Wieka (1435)
115. Stefan Rosa (1435)
116. Maciej Szolc (1437)
117. Jan Nyszar (1437)
118. Mikołaj Czipser (1437)
119. Piotr Czenawa (1437)
120. Kasper kołczannik (1437)
121. Jan Niski (1439)
122. Wincenty kołczannik (1441)
123. Jakub (1441)
124. Stanisław Swieboda starszy (1441)
125. Michał Glogosza (1441)
126. Mikołaj Frioff (1443)
127. Świętosław Rewizal (1443)
128. Krystian Schrolla (1452)
129. Mikołaj Zagórski (1454)
130. Jakub Sembok (1454)
131. Hanzel wełniarz (1454)
132. Jakub Syla (1454)
133. Maciej Foyth (1457)
134. Piotr Szyolo (1457)
135. Stanisław Wycisło (1457)
136. Mikołaj Herman (1459)
137. Maciej młynarz (1459)
138. Zbigniew Langi (1459)
139. Michał (1459)
140. Wojciech Cichy (1459)
141. Stanisław Foxszyt (1480)
142. Klemens Lamel (1481)
143. Stanisław Kaszich (1481)
144. Ambroży Zontag (1481)
145. Jan Zidek (1481)
146. Maciej Kangiser (1482)
147. Jan Tomecki (1482)
148. Jan Scholtis (1482)
149. Marcin rybak (1482)
150. Maciej Gyazar (1482)
151. Mikołaj Schrolla (1483)
152. Paweł Szuliński (1483)
153. Mikołaj szewc (1483)
154. Paweł Knotel (1484)
155. Jerzy Henko (1484)
156. Mikołaj Zyla (1484)
157. Piotr Bargil (1484)
158. Feliks (1488)
159. Mikołaj Skurka (1488)
160. Wacław Wika (1489)
161. Jakub płatnerz starszy (1489)
162. Piotr Szeląg (1489)
163. Jan Rafael (1491)
164. Piotr Turek (1491)
165. Marcin Lossek (1492)
166. Stanisław Stano Komenecz (1493)
167. Mikołaj Spunth (1494)

168. Mikołaj Molnar (1495)
169. Burkard rzeźnik (1496)
170. Jan Zontag młodszy (1497)
171. Szymon Lelowski (1497)
172. Jan Kopczowski (1497)
173. Bartłomiej Owoczek (1500)
174. Mikołaj Szlotis (1500)
175. Jan Wika (1500)
176. Jan Aksamit (1502)
177. Wojciech konwisarz (1503)
178. Feliks ze Stradomia (1505)
179. Mikołaj Lamel (1506)
180. Marcin Burnak (1508)
181. Bernard Fox (1509)
182. Walenty Klajner (1509)
183. Kasper Zajfert (1511)
184. Stanisław Sieczko (1515)
185. Stanisław Kawka (1516)
186. Jan kowal (1522)
187. Stanisław Spunth (1523)
188. Mikołaj kuśnierz (1523)
189. Piotr krawiec (1523)
190. Stanisław Urbanek (1524)
191. Jakub płatnerz młodszy (1524)
192. Piotr Szczyrba (1524)
193. Maciej piekarz (1527)
194. Maciej Miska (1527)
195. Jan Rabka (1530)
196. Jan kuśnierz (1531)
197. Maciej sukiennik zwany Wojkowski (1532)
198. Bartłomiej Kromer (1532)
199. Mikołaj Kunicki (1532)
200. Stanisław Lossek (1533)
201. Maciej Rykała (1534)
202. Stanisław Swieboda młodszy (1537)
203. Wojciech Stalni starszy (1535)
204. Jerzy Fox (1535)
205. Jan Stano (1537)
206. Wojciech Sieczko (1538)
207. Bartłomiej Łąka (1539)
208. Jakub Tenderlowicz (1539)
209. Jakub Klecha (1540)
210. Stanisław Boczan (1542)
211. Stanisław Zednarski (1544)
212. Maciej Placibabka (1544)
213. Jan Zaborski (1544)
214. Stanisław Fox (1544)
215. Stanisław Cytwar (1545)
216. Mikołaj Walkier (1548)
217. Walenty Mysłek (1552)
218. Jan Pawlik (1552)
219. Sebastian celnik (1553)
220. Gabriel krawiec (1555)
221. Marcin Spunth (1556)
222. Marcin Kaczmarzyk (1557)
223. Stanisław Haberkost zwany Lex (1557)
224. Jan postrzygacz (1563)
225. Jan Polanowski (1563)
226. Jan Mrowiński Płoczywłos (1563)
227. Aleksander Kłosek (1563)

228. Krzysztof Sternberk (1563)
229. Jan Ruski (1565)
230. Jan Jakubusowicz (1566)
231. Walenty Hidek (1566)
232. Jan Miernik (1568)
233. Stanisław Grabski (1568)
234. Piotr Czarny młodszy (1572)
235. Stanisław Pukal (1574)
236. Michał Sterczuwan (1576)
237. Wawrzyniec Slezak (1577)
238. Wawrzyniec Królik (1578)
239. Marcin Gizowski (1579)
240. Wojciech Długosz zwany Szaradi (1579)
241. Michał rzeźnik (1580)
242. Michał Grob (1581)
243. Jan Makowski (1581)
244. Stanisław Masło (1581)
245. Jan Kamieński (1586)
246. Maciej Kierstan (1586)
247. Wojciech Nagórzyński zwany Pawlik (1586)
248. Stanisław Radomski (1586)
249. Jan Jędrzejowicz (1586)
250. Wojciech Pawlikowicz starszy (1589)
251. Stanisław postrzygacz (przed 1590)
252. Andrzej Pukal (1590)
253. Aleksander Kolędzki (1590)
254. Walenty Świtalski zwany Wróbel (1590)
255. Tomasz Grzymała (1590)
256. Szymon Mrzygłodek-Miernik (1590)
257. Jerzy Wolff (1604)
258. Augustyn Pawlik (1604)
259. Jan Smuszowski (1604)
260. Wojciech Stalni młodszy (1604)
261. Jakub Toporek (1604)
262. Kasper Rzepczyński (1604)
263. Walenty Konieczkowicz (1604)
264. Szymon Topola (1604)
265. Andrzej Lex Staringliowicz (1606)
266. Stanisław Ruskowicz (1607)
267. Wojciech Michałowicz (1611)
268. Mikołaj Zakrzewski (1611)
269. Błażej Sarnowicz zwany Makowski (1611)
270. Jan Sebastianowicz (1611)
271. Walenty Jakubowicz (1611)
272. Wojciech Pawlikowicz młodszy (1612)
273. Marcin Gunkowicz (1612)
274. Tomasz Różyc (1616)
275. Jan Wolny starszy (1618)
276. Aleksander Zaborski zwany Pokorowicz (1618)
277. Wojciech Czechowicz (1618)
278. Sebastian Cichoszowski (1618)
279. Wojciech Malarzowic zwany Gładysz (1618)
280. Jerzy Bystrowski (1620)
281. Zachariasz Węgrzynowski (1621)
282. Wojciech Mroczkowicz (1621)

283. Maciej Gorzelski (1621)
284. Adam Drążkowicz (1622)
285. Wawrzyniec Ziarkowicz (1623)
286. Marcin Steftowicz (1624)
287. Wawrzyniec Toporski (1626)
288. Jakub Zatorski (1626)
289. Krzysztof Kozicki (1626)
290. Adam Gołąb (przed 1627)
291. Stanisław Postrzygaczowicz (1627)
292. Adam Wachlikowicz (1632)
293. Stanisław Wacławik (1635)
294. Jan Wolny młodszy (1640)
295. Andrzej Jasowski (1641)
296. Szymon Winarski (1642)
297. Grzegorz Drążkowicz (1643)
298. Wojciech Zawada starszy (1643)
299. Jakub Kwiatowski (1644)
300. Daniel Malesza (1645)
301. Marcin Goliński (1648)
302. Maciej Bryski (1649)
303. Wawrzyniec Mroczkowicz (1650)
304. Paweł Przytułowicz (1651)
305. Bartłomiej Piancy (1652)
306. Wojciech Cichoniowic (1653)
307. Marcin Lemiesz (1654)
308. Maciej Kazimierz Treter (1657)
309. Mikołaj Lutecki (1657)
310. Augustyn Klimerowski (1658)
311. Jan Smardzewski (1658)
312. Jan Kosiarowski (1665)
313. Jan Piotr Życiński (1669)
314. Stanisław Michał Borski (1669)
315. Franciszek Szydłowski (1670)
316. Baltazar Śmieszkowicz (1670)
317. Benedykt Stojankowicz (1670)
318. Andrzej Paleczek (przed 1671)
319. Andrzej Suszycki (przed 1676)
320. Dominik Śmieszkowicz (1676)
321. Wojciech Zawada młodszy (1676)
322. Jakub Dunicz (1676)
323. Szymon Stolnicki (1676)
324. Jan Krener (1676)
325. Jakub Stanisław Groszkiewicz (1676)
326. Piotr Wojcikowicz (1677)
327. Paweł Nieśniowski (1677)
328. Jan Rubinkowski (1677)
329. Jan Lutecki (1685)
330. Wojciech Krzemieński (1687)
331. Wawrzyniec Jeziorowski (1689)
332. Wawrzyniec Tomaszkiewicz (1693)
333. Jan Zuter (1700)
334. Stanisław Szwander (1700)
335. Jan Janczarowicz (1702)
336. Tomasz Smardzewski (1704)
337. Franciszek Wagrowicz (przed 1706)
338. Szymon Głowiński (1708)
339. Jakub Bukowiecki (1709)
340. Jakub Pruski (1709)
341. Kazimierz Jan Woźniakowski (1709)
342. Jakub Janczarowicz (1709)
343. Ignacy Paweł Michałowski (1710)
344. Andrzej Gniatkowski (1724)

345. Tomasz Dunicz (1724)
346. Stanisław Józef Chełpiński (1724)
347. Jan Szwander (1730)
348. Bartłomiej Kaczorowski (1732)
349. Jakub Chodani (1746)
350. Paweł Krzewiński (1751)
351. Józef Dunicz (1751)
352. Jan Okoński (1758)
353. Maciej Czepigowski (1759)
354. Wojciech Bukowski (1759)
355. Franciszek Dukiewicz (1762)
356. Tomasz Czerkiewicz (1765)
357. Grzegorz Kwiatkowski (1765)
358. Szymon Tadeusz Bukowiecki (1766)
359. Szymon Rotkiewicz (1776)
360. Jan Bekierski (1780)
361. Piotr Wawrzyniec Nowicki (1782)
362. Tomasz Krzyżanowski (1783)
363. Sebastian Zakulski (1784)
364. Marcin Bednarski (1785)
365. Walenty Janowski (1792)
366. Szczepan Dunicz (1794)
367. Karol Sobieniowski (1794)
368. Jan Dobrzański (1799)

Spis alfabetyczny

Liczba przed nazwiskiem odpowiada numerowi przypisanemu postaci w *Poczcie*.
Rok podany w nawiasie oznacza pierwsze wzmiankowanie na burmistrzowskim urzędzie lub rok nominacji – wyboru na ten urząd.

176. Aksamit Jan (1502)
5. Albertus (1366)
50. Andrzej kamieniarz (1391)
47. Andrzej kowal (1389)
103. Andrzej rymarz (1429)
8. Armknecht Jan (1369)

157. Bargil Piotr (1484)
41. Bartłomiej sukiennik (1387)
363. Bednarski Marcin (1785)
360. Bekierski Jan (1780)
60. Benisch Jan (1398)
30. Benisch Piotr (1377)
71. Biały Mikołaj krawiec (1407)
39. Bocker Wojciech (1386)
210. Boczan Stanisław (1542)
56. Bogner Jan (1395)
63. Bohemus-Czech Mikołaj (1400)
314. Borski Stanisław Michał (1669)
95. Bratsneyder Mikołaj (1423)
69. Brenner Maciej (1405)
32. Bresnicz Peszko (1378)
7. Briger Henryk (1369)
302. Bryski Maciej (1649)
339. Bukowiecki Jakub (1709)
358. Bukowiecki Szymon Tadeusz (1766)
354. Bukowski Wojciech (1759)
169. Burkard rzeźnik (1496)
180. Burnak Marcin (1508)
280. Bystrowski Jerzy (1620)

75. Chada Klemens (1411)
27. Chada Klimko (1375)
346. Chełpiński Stanisław Józef (1724)
349. Chodani Jakub (1746)
306. Cichoniowic Wojciech (1653)
278. Cichoszowski Sebastian (1618)
140. Cichy Wojciech (1459)
215. Cytwar Stanisław (1545)
24. Czanak Jan (1373)
20. Czanoker Mikołaj (1372)
234. Czarny Piotr młodszy (1572)
99. Czarny Piotr starszy (1427)
277. Czechowicz Wojciech (1618)

119. Czenawa Piotr (1437)
353. Czepigowski Maciej (1759)
356. Czerkiewicz Tomasz (1765)
64. Czipser Jan (1402)
118. Czipser Mikołaj (1437)
45. Czipser Wawrzyniec (1389)

16. Dirseczko (1371)
240. Długosz Wojciech zwany Szaradi (1579)
368. Dobrzański Jan (1799)
284. Drążkowicz Adam (1622)
297. Drążkowicz Grzegorz (1643)
355. Dukiewicz Franciszek (1762)
322. Dunicz Jakub (1676)
351. Dunicz Józef (1751)
366. Dunicz Szczepan (1794)
345. Dunicz Tomasz (1724)

49. Elianus Jan (1391)

158. Feliks (1488)
178. Feliks ze Stradomia (1505)
181. Fox Bernard (1509)
204. Fox Jerzy (1535)
214. Fox Stanisław (1544)
141. Foxszyt Stanisław (1480)
133. Foyth Maciej (1457)
92. Friermut Mikołaj (1422)
126. Frioff Mikołaj (1443)

220. Gabriel krawiec (1555)
87. Gałka Andrzej (1420)
239. Gizowski Marcin (1579)
125. Glogosza Michał (1441)
104. Głatki Jan (1429)
338. Głowiński Szymon (1708)
344. Gniatkowski Andrzej (1724)
301. Goliński Marcin (1648)
291. Gołąb Adam (1627)
283. Gorzelski Maciej (1621)
233. Grabski Stanisław (1568)
2. Grawisius (1366)
242. Grob Michał (1581)
325. Groszkiewicz Jakub Stanisław (1676)
10. Grzegorz ze Skotnik (1369)
255. Grzymała Tomasz (1590)
102. Gsuntchin Paweł (1428)
273. Gunkowicz Marcin (1612)
150. Gyazar Maciej (1482)

223. Haberkost Stanisław zwany Lex (1557)
131. Hanzel wełniarz (1454)
18. Haze Jakil (1372)
155. Henko Jerzy (1484)
28. Henryk garbarz (1375)
136. Herman Mikołaj (1459)
44. Heynko magister (1388)
33. Heynko szewc (ok. 1381)
231. Hidek Walenty (1566)
111. Hoze Piotr (1435)

21. Ilzunk (1373)

123. Jakub (1441)
98. Jakub bartnik (1427)
66. Jakub *cum moniali* (1404)
191. Jakub płatnerz młodszy (1524)
161. Jakub płatnerz starszy (1489)
106. Jakub syn sołtysa młodszy (1431)
15. Jakub syn sołtysa starszy (1371)
100. Jakub stolarz (1428)
271. Jakubowicz Walenty (1611)
230. Jakubusowicz Jan (1566)
186. Jan kowal (1522)
53. Jan krawiec (1392)
196. Jan kuśnierz (1531)
224. Jan postrzygacz (1563)
91. Jan z Nysy (1422)
342. Janczarowicz Jakub (1709)
335. Janczarowicz Jan (1702)
365. Janowski Walenty (1792)
295. Jasowski Andrzej (1641)
331. Jeziorowski Wawrzyniec (1689)
249. Jędrzejowicz Jan (1586)

222. Kaczmarzyk Marcin (1557)
348. Kaczorowski Bartłomiej (1732)
55. Kaldensteyn Piotr (1394)
245. Kamieński Jan (1586)
146. Kangiser Maciej (1482)
120. Kasper kołczannik (1437)
143. Kaszich Stanisław (1481)
185. Kawka Stanisław (1516)
246. Kierstan Maciej (1586)
72. Kiliani Stanisław (1409)
19. Kiwicz Mikołaj (1372)
182. Klajner Walenty (1509)
209. Klecha Jakub (1540)
310. Klimerowski Augustyn (1658)
227. Kłosek Aleksander (1563)
154. Knotel Paweł (1484)
77. Koch Jan (1412)
253. Kolędzki Aleksander (1590)
166. Komenecz Stanisław Stano (1493)
263. Konieczkowicz Walenty (1604)
59. Konina Piotr (1397)
172. Kopczowski Jan (1497)
312. Kosiarowski Jan (1665)
74. Koszik Stanisław (1410)
289. Kozicki Krzysztof (1626)
324. Krener Jan (1676)
198. Kromer Bartłomiej (1532)
238. Królik Wawrzyniec (1578)
17. Krycer (1372)
330. Krzemieński Wojciech (1687)
350. Krzewiński Paweł (1751)
362. Krzyżanowski Tomasz (1783)
25. Kulkirman Piotr (1375)
34. Kune Neumarkt (ok. 1381)
199. Kunicki Mikołaj (1532)
35. Kunko (ok. 1381)
43. Kusuld Jerzy (1388)
101. Kwartnik Piotr (1428)

357. Kwiatkowski Grzegorz (1765)
299. Kwiatowski Jakub (1644)

138. Langi Zbigniew (1459)
142. Lamel Klemens (1481)
179. Lamel Mikołaj (1506)
171. Lelowski Szymon (1497)
307. Lemiesz Marcin (1654)
82. Lisek Wojciech (1414)
67. Longus Marcin (1405)
165. Lossek Marcin (1492)
96. Lossek Mikołaj (1424)
200. Lossek Stanisław (1533)
9. Lusicerus Jan (1369)
329. Lutecki Jan (1685)
309. Lutecki Mikołaj (1657)

65. Łagiewnik Jakub (1402)
207. Łąka Bartłomiej (1539)

137. Maciej młynarz (1459)
193. Maciej piekarz (1527)
197. Maciej sukiennik zwany Wojkowski (1532)
243. Makowski Jan (1581)
279. Malarzowic Wojciech zwany Gładysz (1618)
300. Malesza Daniel (1645)
105. Marcin krawiec (1429)
149. Marcin rybak (1482)
48. Marcin z Książa (1390)
78. Marek kowal (1413)
244. Masło Stanisław (1581)
109. Meisilwicz Mikołaj (1432)
29. Melczer Mikołaj (1376)
42. Mengis Ticze ze Lwowa (1388)
139. Michał (1459)
241. Michał rzeźnik (1580)
267. Michałowicz Wojciech (1611)
343. Michałowski Ignacy Paweł (1710)
232. Miernik Jan (1568)
70. Mikołaj białoskórnik (1406)
31. Mikołaj ceglarz (1377)
36. Mikołaj kamieniarz (1385)
23. Mikołaj krawiec (1373)
188. Mikołaj kuśnierz (1523)
46. Mikołaj piękny krawiec (1389)
14. Mikołaj syn Zennera (1370)
153. Mikołaj szewc (1483)
86. Mikołaj z Neumarkt (1419)
194. Miska Maciej (1527)
168. Molnar Mikołaj (1495)
68. Molner Piotr (1405)
303. Mroczkowicz Wawrzyniec (1650)
282. Mroczkowicz Wojciech (1621)
226. Mrowiński Płoczywłos Jan (1563)
256. Mrzygłodek-Miernik Szymon (1590)
217. Mysłek Walenty (1552)

247. Nagórzyński Wojciech zwany Pawlik (1586)
3. Nemco z Brzegu (1366)

94. Nela Janusz (1423)
34. Neumarkt Kune (1377)
327. Nieśniowski Paweł (1677)
121. Niski Jan (1439)
89. Nowakowicz Wawrzyniec (1420)
361. Nowicki Piotr Wawrzyniec (1782)
117. Nyszar Jan (1437)

352. Okoński Jan (1758)
173. Owoczek Bartłomiej (1500)

318. Paleczek Andrzej (przed 1671)
112. Panag Mikołaj (1435)
258. Pawlik Augustyn (1604)
218. Pawlik Jan (1552)
272. Pawlikowicz Wojciech młodszy (1612)
250. Pawlikowicz Wojciech starszy (1589)
26. Pfansmeth Hensil (1375)
13. Pfansmeth Jan (1370)
1. Pfansmeth Tilko (1366)
62. Phannesmit Herman (1399)
305. Piancy Bartłomiej (1652)
40. Piotr *cum matre* (1386)
189. Piotr krawiec (1523)
93. Piotr piekarz (1422)
212. Placibabka Maciej (1544)
225. Polanowski Jan (1563)
290. Postrzygaczowicz Stanisław (1627)
340. Pruski Jakub (1709)
107. Przecław (1431)
304. Przytułowicz Paweł (1651)
252. Pukal Andrzej (1590)
235. Pukal Stanisław (1574)

195. Rabka Jan (1530)
248. Radomski Stanisław (1586)
163. Rafael Jan (1491)
127. Rewizal Świętosław (1443)
57. Riczko Mikołaj (1396)
115. Rosa Stefan (1435)
6. Rosome Jan (1366)
97. Rotgisser Jan (1425)
359. Rotkiewicz Szymon (1776)
274. Różyc Tomasz (1616)
328. Rubinkowski Jan (1677)
12. Rudegerus (1370)
229. Ruski Jan (1565)
266. Ruskowicz Stanisław (1607)
201. Rykała Maciej (1534)
262. Rzepczyński Kasper (1604)

269. Sarnowicz Błażej zwany Makowski (1611)
148. Scholtis Jan (1482)
128. Schrolla Krystian (1452)
151. Schrolla Mikołaj (1483)
4. Schutzlich Kunlinus (1366)
219. Sebastian celnik (1553)
270. Sebastianowicz Jan (1611)
130. Sembok Jakub (1454)
184. Sieczko Stanisław (1515)

206. Sieczko Wojciech (1538)
159. Skurka Mikołaj (1488)
237. Slezak Wawrzyniec (1577)
38. Słonka Szczepan (1385)
311. Smardzewski Jan (1658)
336. Smardzewski Tomasz (1704)
108. Smirer Jakub (1432)
259. Smuszowski Jan (1604)
367. Sobieniowski Karol (1794)
110. Sołtys Andrzej (1435)
90. Sołtys Maciej (1421)
221. Spunth Marcin (1556)
167. Spunth Mikołaj (1494)
187. Spunth Stanisław (1523)
84. Stachnicz Jan (1418)
260. Stalni Wojciech młodszy (1604)
203. Stalni Wojciech starszy (1535)
251. Stanisław postrzygacz (przed 1590)
205. Stano Jan (1537)
265. Staringliowicz Andrzej Lex (1606)
286. Steftowicz Marcin (1624)
236. Sterczuwan Michał (1576)
228. Sternberk Krzysztof (1563)
317. Stojankowicz Benedykt (1670)
323. Stolnicki Szymon (1676)
22. Streczko (1373)
319. Suszycki Andrzej (przed 1676)
124. Swieboda Stanisław starszy (1441)
202. Swieboda Stanisław młodszy (1537)
132. Syla Jakub (1454)
192. Szczyrba Piotr (1524)
162. Szeląg Piotr (1489)
174. Szlotis Mikołaj (1500)
116. Szolc Maciej (1437)
152. Szuliński Paweł (1483)
347. Szwander Jan (1730)
334. Szwander Stanisław (1700)
315. Szydłowski Franciszek (1670)
134. Szyolo Piotr (1457)
81. Śliwosz Mikołaj (1414)
316. Śmieszkowicz Baltazar (1670)
320. Śmieszkowicz Dominik (1676)
254. Świtalski Walenty zwany Wróbel (1590)
190. Urbanek Stanisław (1524)
208. Tenderlowicz Jakub (1539)
61. Teodoryk sukiennik (1399)
332. Tomaszkiewicz Wawrzyniec (1693)
147. Tomecki Jan (1482)
264. Topola Szymon (1604)
261. Toporek Jakub (1604)
287. Toporski Wawrzyniec (1626)
308. Treter Maciej Kazimierz (1657)
164. Turek Piotr (1491)
292. Wachlikowicz Adam (1632)
293. Wacławik Stanisław (1635)
337. Wagrowicz Franciszek (przed 1706)
216. Walkier Mikołaj (1548)
79. Wałach Andrzej (1413)
58. Wayner Piotr (1397)

281. Węgrzynowski Zachariasz (1621)
114. Wieka Mikołaj (1435)
175. Wika Jan (1500)
160. Wika Wacław (1489)
122. Wincenty kołczannik (1441)
296. Winiarski Szymon (1642)
76. Winloff Mikołaj (1411)
73. Wokenstrater Mikołaj młodszy (1410)
11. Wokenstrater Mikołaj starszy (1370)
177. Wojciech konwisarz (1503)
326. Wojcikowicz Piotr (1677)
257. Wolff Jerzy (1604)
294. Wolny Jan młodszy (1640)
275. Wolny Jan starszy (1618)
52. Worst Kuncze (1392)
80. Worst Szymon Janusz (1413)
341. Woźniakowski Kazimierz Jan (1709)
135. Wycisło Stanisław (1457)

276. Zaborski Aleksander zwany Pokorowicz (1618)
213. Zaborski Jan (1544)
129. Zagórski Mikołaj (1454)
88. Zailer Jan (1420)
183. Zajfert Kasper (1511)
268. Zakrzewski Mikołaj (1611)
364. Zakulski Sebastian (1784)
288. Zatorski Jakub (1626)
321. Zawada Wojciech młodszy (1676)
298. Zawada Wojciech starszy (1643)
54. Zdzisko zięć Riczke (1394)
37. Zeckil Paweł (1385)
211. Zednarski Stanisław (1544)
285. Ziarkowicz Wawrzyniec (1623)
145. Zidek Jan (1481)
144. Zontag Ambroży (1481)
170. Zontag Jan młodszy (1497)
113. Zontag Jan starszy (1435)
333. Zuter Jan (1700)
85. Zygmunt z Namysłowa (1419)
156. Zyla Mikołaj (1484)
51. Zyndram Jakub (1392)
83. Zyndram Jan (1415)
313. Życiński Jan Piotr (1669)

Wycinek ze sporządzonego w 1785 roku planu pod nazwą Planta Miasta Krakowa z Przedmieściami Roku MDCCLXXXV zrobiona, *zwanego „planem kołłątajowskim" (jego wyrysowanie zlecił Hugo Kołłątaj, ówczesny rektor Akademii Krakowskiej). Widoczne miasto Kazimierz z miastem żydowskim w swoim obrębie, zlokalizowane na „wyspie" utworzonej przez ramiona Starej i Nowej Wisły, wraz z przedmieściem Stradom usytuowanym między Wawelem a Starą Wisłą (uwaga: plan zorientowany został nietypowo, róża wiatrów wskazuje północ w kierunku dolnego prawego rogu planu); widoczna również główna oś tego kompleksu urbanistycznego łącząca wzgórze wawelskie i wylot ul. Grodzkiej z Nową Wisłą (to dzisiejsze ulice Stradomska i Krakowska) (RK 1977, t. XLVIII)*

BURMISTRZOWIE KAZIMIERSCY W ŚREDNIOWIECZU

Biogram burmistrza zawiera:

- nagłówek, w którym podano:
  – wskazanie panującego w czasie odnotowania rajcy na urzędzie,
  – kolejny numer w rozdziale *Pocztu*,
  – imię i przydomek w przyjętym brzmieniu podstawowym,
  – lata potwierdzonego źródłowo zasiadania w radzie miejskiej (urzędującej-burmistrzowskiej i starej);
- wybrane wersje brzmienia (pisowni) imienia i przydomka występujące w źródłach;
- najistotniejsze informacje o postaci;
- ikonografię bezpośrednio związaną z postacią;
- wybór źródeł bezpośrednich, publikacji źródłowych i literatury poszerzającej wiedzę o postaci.

nr 1–179

1. Tilko Pfansmeth

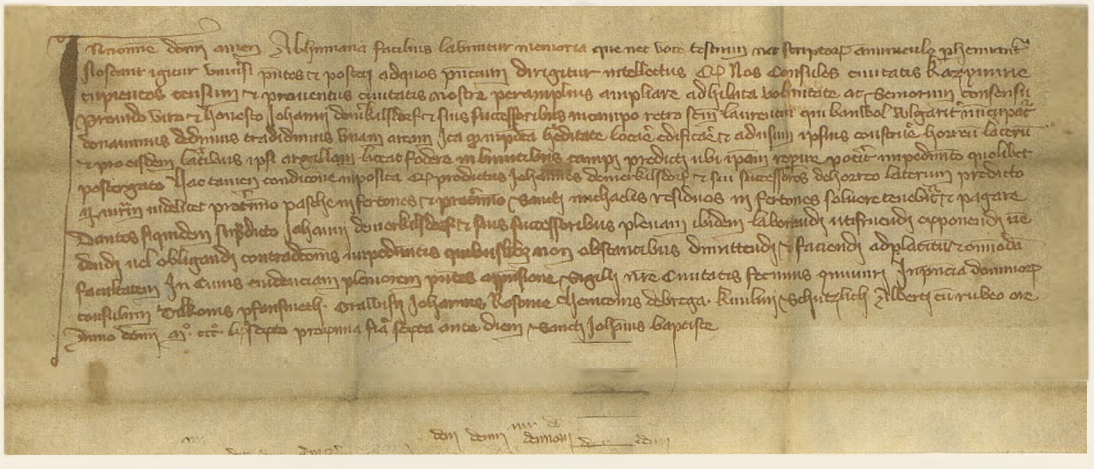
rajca, burmistrz 1366, 1369, 1372, 1373, 1376, 1378, 1385, 1388, 1392, 1393, 1394, 1402

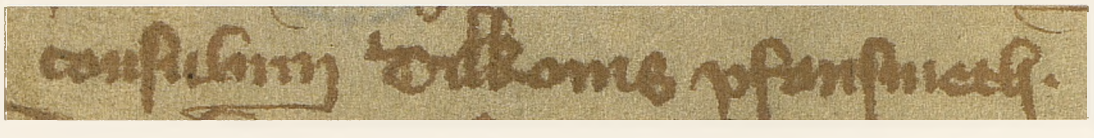
Kazimierz Wielki (1333–1370)
Ludwik Andegaweński (1370–1382)
Jadwiga Andegaweńska (1384– 1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Tilman (Timanus, Thilke, Tylomannus, Dilko) Pfansmet (Pfan, Phannynsmet, Pfansmit, Phannysmet)

Przydomek wskazuje, że prawdopodobnie był kotlarzem lub pochodził z kotlarskiej rodziny. Imię „Tilko" jest zapewne pochodną imienia Teodoryk (Dietrich), lecz może być także wiązane z imieniem Mikołaj. Jeden z sześciu najwcześniej odnotowanych, znanych nam rajców-burmistrzów kazimierskich (imiona rajców Kazimierza z pierwszych trzech dekad istnienia miasta prawdopodobnie bezpowrotnie przepadły). Najstarszą z zachowanych ksiąg radzieckich otwierają zapiski z 1369 roku, jednak przetrwał do naszych czasów dokument wydany kilka lat wcześniej, w roku 1366, w którym sześciu rajców, wśród nich Tilko Pfansmeth, wydzierżawiło Janowi z Merklisdorfu (zapewne miejscowości koło Teplic w Czechach) należącą do miasta parcelę położoną na gruntach zwanych Bawół, za kościołem św. Wawrzyńca (już nieistniejącego, parafialnego kościoła dla mieszkańców Bawołu, położonego u zbiegu dzisiejszych ulic św. Wawrzyńca i Dajwór). Tilko Pfansmeth był wieloletnim rajcą, powołano go do składu rady urzędującej co najmniej dziesięciokrotnie (pierwszy raz wzmiankowany we wspomnianym 1366 roku). Zgodnie z zasadami pełnił funkcję burmistrza Kazimierza na zmianę z pozostałymi rajcami urzędującymi. W latach 1394 i 1402 został wzmiankowany w księgach miejskich jako rajca stary (*consul antiquus*). Z przydomkiem „Pfansmeth" odnotowani zostaną niebawem w kazimierskiej księdze radzieckiej kolejni rajcowie-burmistrzowie: Jan (nr 13), Hensil (nr 26) i Herman (nr 62) – pochodzi on jednak od nazwy zawodu, więc trudno uznać za pewne powiązanie rodzinne między tymi postaciami, choć więzy rodzinne lubiły towarzyszyć zarówno profesji, jak i przynależności do lokalnej elity władzy.

Najstarsza znana wzmianka o wsi Bawół położonej na wyspie w rozwidleniu Wisły, naprzeciwko Góry Lasoty, w rejonie dzisiejszej ul. św. Wawrzyńca, pochodzi z roku 1198. Wieś znajdowała się wówczas w rękach klasztoru Bożogrobowców miechowskich i była darowizną od rycerza Andrzeja. W roku 1278 jej ówczesny właściciel, rycerz Wawrzyniec, który zastawił wieś krakowskiej kapitule katedralnej, utracił ją na rzecz tejże kapituły. Przed rokiem 1340 Bawół był już własnością królewską.

Dokument wystawiony w 1366 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcy kazimierscy, wśród nich Tilko Pfansmeth, wydzierżawili Janowi z Merkilsdorfu parcelę położoną na gruntach zwanych Bawół, za kościołem św. Wawrzyńca – oraz zbliżenie zapisu urzędu i imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 45)

Źródła i literatura:
K 1, s. 47, 77, 101, 143, 221; K 2, s. 1; K 3, s. 76; K 4, s. 65, 101; perg. 45; KDK III, s. 506–507; KRK, s. 1, 7, 15–16, 24–25, 42, 45, 48–49, 52, 54, 60, 62–63, 65, 71–73, 82, 85, 92, 102, 109, 113–114, 146, 158–160, 162, 187, 199, 202, 208, 212, 219, 225, 270, 280, 288, 292, 315, 553; Kutrzeba 1900, s. 186; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

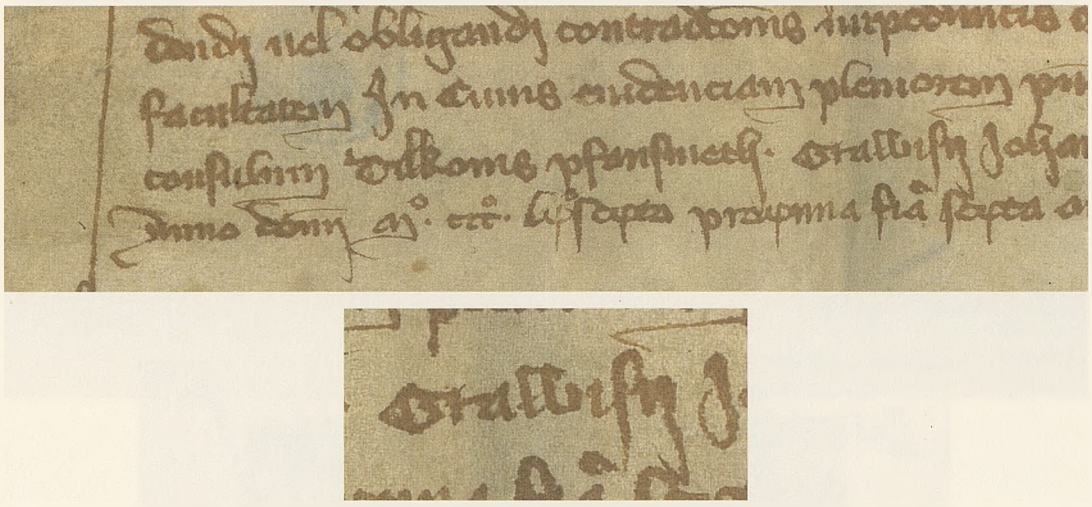
Kazimierz Wielki (1333–1370)

Po kanonizacji św. Stanisława w 1253 roku rozbudowano pochodzącą zapewne z XI wieku romańską rotundę św. Michała Archanioła na Skałce. Od 1472 roku rotunda pozostawała pod opieką sprowadzonego przez Jana Długosza zakonu paulinów. Kościół św. Michała Archanioła i Stanisława Biskupa Męczennika (Paulinów na Skałce) został rozebrany w 1733 roku i wybudowany później w stylu barokowym.

Źródła i literatura:
Perg. 45; KDK III, s. 507.

2. Grawisius
rajca, burmistrz 1366

Jeden z sześciu najstarszych ze znanych rajców kazimierskich, o którym pamięć przetrwała dzięki zachowaniu się dokumentu wystawionego w 1366 roku przez radę miejską Kazimierza, dotyczącego wydzierżawienia działki położonej na gruntach miejskich o nazwie Bawół, pochodzących z królewskiego nadania w ramach lokacji Kazimierza.

Fragment dokumentu wystawionego w 1366 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcy kazimierscy, wśród nich Grawisius, wydzierżawili Janowi z Merkilsdorfu parcelę położoną na gruntach zwanych Bawół, za kościołem św. Wawrzyńca – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 45)

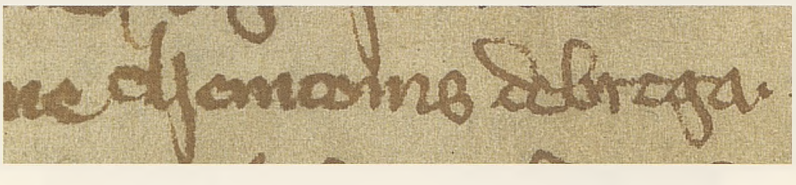
Kazimierz Wielki (1333–1370)

Z roku 1313 pochodzi najstarsza znana wzmianka o kościele parafialnym św. Jakuba Apostoła, zlokalizowanym w rejonie dzisiejszej ul. Skawińskiej (kościół został rozebrany u schyłku XVIII wieku), z roku 1322 zaś wzmianka o kościele św. Wawrzyńca, wówczas parafialnego dla wsi Bawół (parafia do 1439 roku), znajdującego się w rejonie dzisiejszych ulic św. Wawrzyńca i Dajwór (został zburzony na początku XIX wieku).

Źródła i literatura:
Perg. 45; KDK III, s. 507; *Poczet* 2010, s. 277, 296.

3. Nemco z Brzegu
rajca, burmistrz 1366

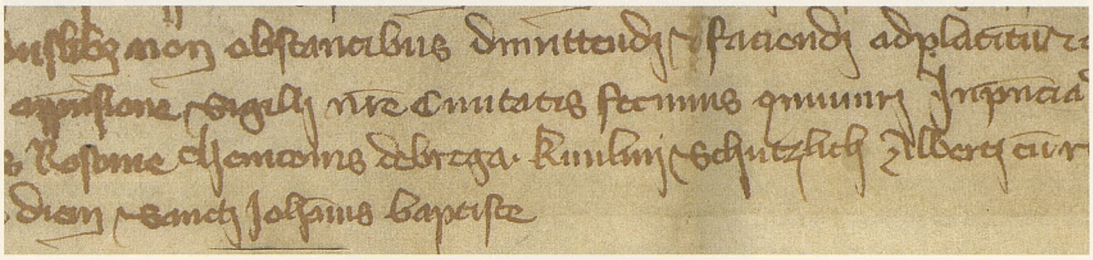
Nemco de Brega
Imię „Nemco" może być pochodną imienia Nemezjusz (łac. Nemesius) – czy w tym przypadku takie imię właśnie nosił rajca z Brzegu, trudno dociec. Pochodził z położonej na Śląsku miejscowości Brzeg (w zlatynizowanej formie *Brega*, niem. *Brieg*), od tej nazwy dla przybyszów stamtąd ustalił się przydomek „Briger". W stołecznym Krakowie Brigerowie odnotowywani byli już za Władysława Łokietka, w czasie buntu wójta Alberta, z początkiem XV wieku rajcami krakowskimi byli Piotr Briger i Bernard z Brzegu. W Kazimierzu od roku 1369 odnotowywany w radzie miejskiej był Henryk Briger (nr 7), być może powiązany rodzinnie z Nemco – w każdym razie byli oni krajanami. Nemco z Brzegu był jednym z sześciu rajców biorących udział w 1366 roku w wydzierżawieniu parceli miejskiej położonej na terenie Bawołu.

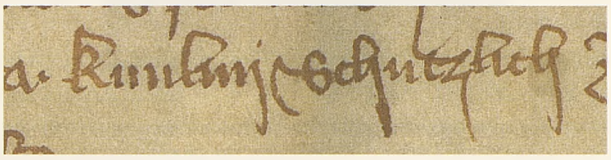

Fragment dokumentu wystawionego w 1366 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcy kazimierscy, wśród nich Nemco z Brzegu, wydzierżawili Janowi z Merkilsdorfu parcelę położoną na gruntach zwanych Bawół, za kościołem św. Wawrzyńca – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 45)

4. Kunlinus Schutzlich
rajca, burmistrz 1366

Rajca kazimierski z grona najstarszych osób pełniących tę funkcję, o których wspomina zachowany dokument źródłowy – wymieniony w akcie pergaminowym z 1366 roku potwierdzającym wydzierżawienie przez radę miasta Janowi z Merkilsdorfu parceli zlokalizowanej na terenie należącego do Kazimierza Bawołu. Sądząc po brzmieniu imion i przydomków, można przyjąć, że cała pierwsza szóstka najstarszych znanych rajców kazimierskich reprezentowała osadniczy żywioł niemiecki, być może nawet już w drugim pokoleniu (w przeciwieństwie do Krakowa niemieckojęzyczność znalazła marginalny wyraz w księgach miejskich, sporządzanych wyłącznie w języku łacińskim, później polskim).

Fragment dokumentu wystawionego w 1366 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcy kazimierscy, wśród nich Kunlinus Schutzlich, wydzierżawili Janowi z Merkilsdorfu parcelę położoną na gruntach zwanych Bawół, za kościołem, św. Wawrzyńca – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 45)

Kazimierz Wielki (1333–1370)

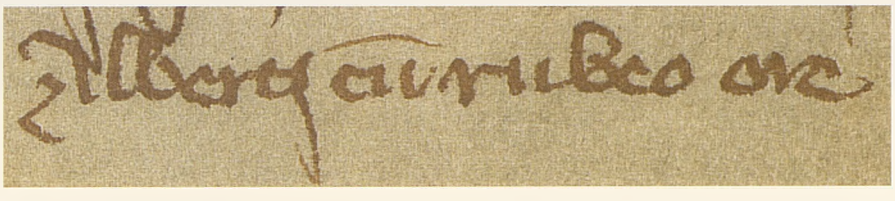
W roku 1335 Kazimierz Wielki lokuje miasto Kazimierz na prawie magdeburskim aktem wydanym 27 lutego w Sandomierzu. Trzonem nowego miasta była wieś Bawół leżąca na wyspie utworzonej przez rozwidlenie Wisły. Kilka miesięcy później król ograniczył dopuszczenie wyrobów rzemiosła kazimierskiego na rynek krakowski oraz rynki innych miast.

Źródła i literatura:
Perg. 45; KDK III, s. 507.

5. Albertus
rajca, burmistrz 1366

Albertus *cum rubeo ore*

Kolejny rajca z najstarszego ze znanych nam składów kazimierskiej rady miejskiej, o którym wiedza przetrwała dzięki zachowaniu się dokumentu pergaminowego, świadczącego, że w roku 1366 rajcowie w tym składzie wydzierżawili miejski grunt położony na terenie Bawołu. W dokumencie tym po imieniu Albertusa dopisano *cum rubeo ore*, co przyjmowane jest jako określenie przydomka, podobnie jak w przypadku innych kazimierskich rajców: Piotra *cum matre* (nr 40), Jakuba *cum moniali* (nr 66) czy rajcy krakowskiego Jana *cum nutrice*. Są to zapewne formy przejściowe w tworzeniu się przydomków, ich znaczenia jednak w tych konkretnych przypadkach, także w odniesieniu do Albertusa *cum rubeo ore*, są trudne lub niemożliwe do ustalenia.

Fragment dokumentu wystawionego w 1366 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcy kazimierscy, wśród nich Albertus, wydzierżawili Janowi z Merkilsdorfu parcelę położoną na gruntach zwanych Bawół, za kościołem św. Wawrzyńca – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 45)

Kazimierz Wielki (1333–1370)

W roku 1357 Kazimierz Wielki sprzedaje mieszczanom kazimierskim wieś Zabłocie i równocześnie nadaje jej prawo magdeburskie. W dokumencie sprzedaży pojawiła się pierwsza znana bezpośrednia wzmianka o kazimierskiej radzie miasta.

Jan Długosz odnotowuje w roku 1361 w *Kronikach* plan budowy w Kazimierzu obiektów dla ufundowanego właśnie krakowskiego uniwersytetu. Wiarygodność tego przekazu ciągle jest przedmiotem badań.

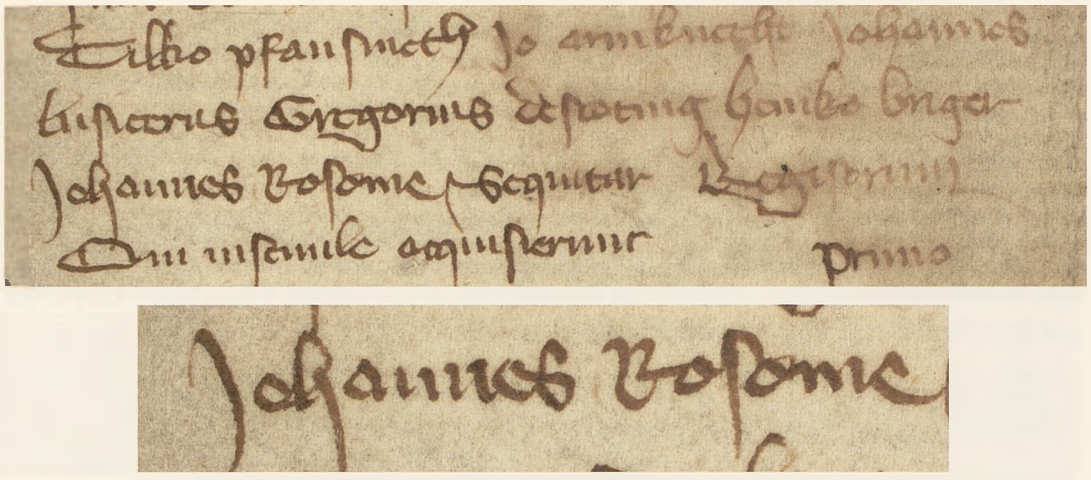
Źródła i literatura:
Perg. 45; KDK III, s. 507; *Poczet* 2010, s. 184.

Kazimierz Wielki (1333–1370)

6. Jan Rosome
rajca, burmistrz 1366, 1369

Johannes Rosoma (Rosem, Roseme, Rosum)
Szósty rajca z pierwszego ze znanych składów kazimierskiej rady miejskiej, biorący w 1366 roku udział w wydzierżawieniu terenu miejskiego położonego we wsi Bawół należącej do Kazimierza. Został także wymieniony w składzie rady urzędującej nominowanej na rok 1369, pierwszej odnotowanej w zachowanej, najstarszej księdze radzieckiej Kazimierza.

Z roku 1366 pochodzi najstarszy z zachowanych dokumentów wystawionych przez kazimierską radę miasta (dotyczył placu za kościołem św. Wawrzyńca w polu zwanym Bawół). Dokument ten świadczy o działaniu kancelarii miejskiej, prawdopodobnie wspólnej dla wszystkich władz miejskich (rady z rajcami, wójta i ławy z ławnikami).

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1369, z Janem Rosome w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 47)

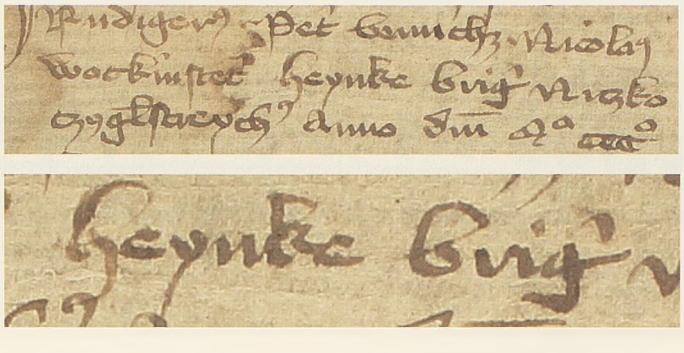
Źródła i literatura:
K 1, s. 1, 47; perg. 45; KDK III, s. 507; KRK, s. 1, 16, 22, 45, 65; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

Kazimierz Wielki (1333–1370)
Ludwik Andegaweński (1370–1382)

7. Henryk Briger
rajca, burmistrz 1369, 1377, ok. 1381

Henricus (Heynke, Henco, Henzil) Brigerus de Brega (Briga)
Piekarz kazimierski, pochodził z Brzegu na Śląsku, krajan rajcy Nemco z Brzegu (nr 3). Powołany w 1369 roku do rady miejskiej, której skład otwiera historię rady miejskiej kazimierskiej zapisanej w zachowanych księgach miejskich. Powtórnie w radzie urzędującej zasiadł w roku 1377, następnie został nominowany do rady także około roku 1381 – w tym ostatnim przypadku ślad zachował się w jednej zapisce, której pochodzenie może być datowane na lata 1379–1384 – por. Heynko szewc (nr 33). Równolegle z rajcą Brigerem działał w Kazimierzu Henryk Briger sukiennik, przyjęty do prawa miejskiego w 1375 roku.

Od roku 1368, zgodnie z regulacją wprowadzoną przez Kazimierza Wielkiego, połowa rady miejskiej winna być wybierana ze stanu rzemieślniczego, połowa zaś z pozostałych obywateli, w tym kupców. Niewątpliwie trudno było utrzymać ten parytet w Kazimierzu, gdzie rzemieślnicy zdecydowanie dominowali, jednak okoliczność ta nie była problemem – głównym celem nowej regulacji było bowiem zagwarantowanie dostępu do władz właśnie rzemieślnikom.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1377, z Henrykiem Brigerem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 167)

Źródła i literatura:
K 1, s. 1, 167; KRK, s. 10, 22–23, 30, 35, 42, 55, 64, 67, 73, 78, 82, 93, 113, 133, 135, 137; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

8. Jan Armknecht
rajca, burmistrz 1369, 1370, 1371, 1373, 1375, ok. 1381

Kazimierz Wielki (1333–1370)
Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Johannes Armknecht

Mieszczanin kazimierski pochodzenia niemieckiego, odnotowany w miejskich księgach radzieckich w latach 1369–1396. Rajca urzędujący w roku 1369 – być może w radzie miejskiej zasiadał już wcześniej, jednak księgi zachowały się począwszy od tego właśnie roku. Do rady urzędującej był nominowany także w latach 1370, 1371, 1375 – wówczas zgodnie z zasadami na zmianę z innymi rajcami pełnił funkcję burmistrza miasta. W roku 1373 został wzmiankowany jako rajca stary (*consul antiquus*). Ostatnie odnotowanie na urzędzie, podane jako pochodzące z około roku 1381, to pochodna wpisu do najstarszej księgi radzieckiej kazimierskiej, dokonanego pomiędzy zapiskami z 1377 roku, jednak dotyczącego faktu z przedziału lat 1379–1384; wpis był związany z oświadczeniem rajców, że zobowiązują się do najbliższego święta Jana Chrzciciela spłacić dług w wysokości 19 i pół grzywny zaciągnięty u Andrzeja, Żyda krakowskiego – por. Heynko szewc (nr 33). Jan Armknecht był właścicielem położonego koło kościoła Bożego Ciała ogrodu, który w 1394 roku przed kazimierską ławą miejską (w której zasiadał wówczas między innymi przyszły rajca Teodoryk sukiennik – nr 61) odstąpił Urbanowi i Janowi Czipserom (Czipserowie byli znanymi kazimierskimi muratorami, być może wspomniany Jan jest tożsamy z rajcą Janem Czipserem – nr 64). Zmarł przed 17 sierpnia 1396 roku.

Prezbiterium kościoła św. Katarzyny i św. Małgorzaty (przy dzisiejszej ul. Augustiańskiej) pochodzi z lat 1365–1378. Świątynia powstała z fundacji Kazimierza Wielkiego dla sprowadzonych z Pragi augustianów. Przy kościele powstały zabudowania klasztorne. Podczas dalszej rozbudowy do kompleksu tego włączono średniowieczną basztę i część murów obronnych Kazimierza.

Najstarsze wpisy w zachowanych księgach radzieckich kazimierskich pochodzą z roku 1369.

Dokument wydany w 1394 roku w Kazimierzu przez ławę miejską, w którym ławnicy kazimierscy stwierdzili, że Jan Armknecht odstąpił ogród koło kościoła Bożego Ciała Urbanowi i Janowi Czipserom – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 101)

Źródła i literatura:
K 1, s. 29, 47, 53, 119, 185; KDK II, s. 518; KRK, s. 1, 16, 25, 45, 54, 62, 65, 82, 114, 220, 376; Konieczna 1938, s. 46; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

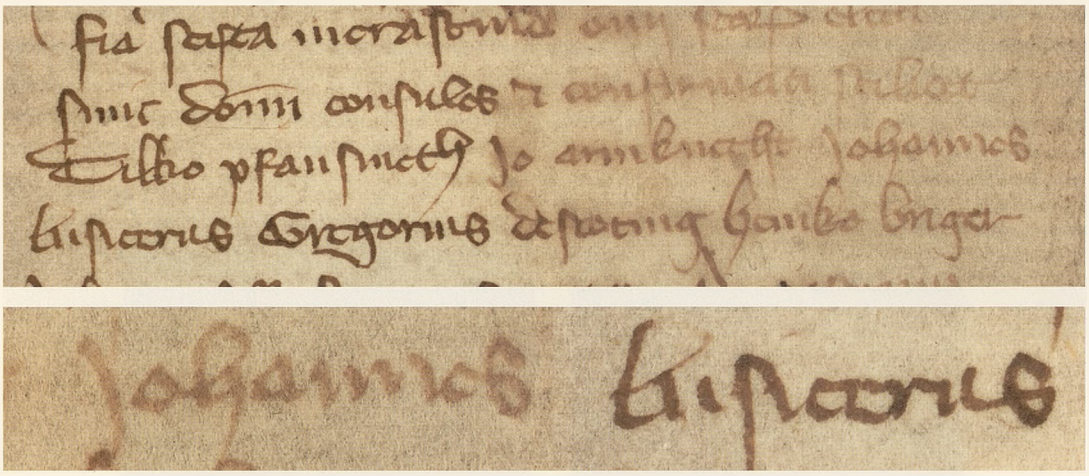
Kazimierz Wielki (1333–1370)

W roku 1369 odnotowano kazimierski rynek (*circulus*), określany też jako „wolny targ" (*forum liberum*), od przyzwolenia na sprzedaż mięsa poza jatkami. W tym samym roku wzmiankowana jest także ul. Solna (*platea Salis*), biegnąca od rynku do bramy Wielickiej, szkoła przy kościele na Skałce oraz szkoła miejska finansowana przez radę miasta, związana z parafialnym kościołem Bożego Ciała.

Źródła i literatura:
K 1, s. 47; KRK, s. 1, 15, 20, 28, 35, 41; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

9. Jan Lusicerus
rajca, burmistrz 1369

Johannes Lusinczerus (Lusniczerus)
Kazimierzanin wywodzący się z Łużyc, odnotowany w miejskich księgach radzieckich w latach 1369–1372. W 1369 roku wchodził w skład pierwszej rady miejskiej, której ślad zachował się w najstarszej księdze radzieckiej kazimierskiej, rozpoczynającej się zapiskami z tego właśnie roku. Mógł być rajcą także i wcześniej. Do roku 1372 odnotowywany przy opłacaniu należnego miastu podatku od nieruchomości gruntowej.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1369, z Janem Lusicerusem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 47)

Kazimierz Wielki (1333–1370)
Ludwik Andegaweński (1370–1382)

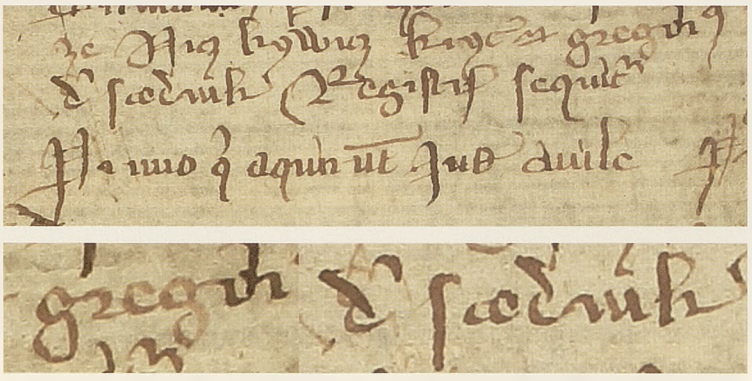
Cechy krawców kazimierskich został odnotowane w roku 1369 odrębnie dla krawców polskich i odrębnie niemieckich. Brak dowodów, aby w tego rodzaju odrębności cechowe dotyczyły także innych rzemiosł.

Od roku 1369 do 1378 przyjęto do prawa miejskiego kazimierskiego około 500 osób. Część z nich była przybyszami z zewnątrz (liczni byli osadnicy ze Śląska), część wcześniejszymi już mieszkańcami nabywającymi prawa mieszczańskie.

Źródła i literatura:
K 1, s. 29, 47, 77; KRK, s. 1, 13, 16, 36, 114; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

10. Grzegorz ze Skotnik
rajca, burmistrz 1369, 1370, 1372

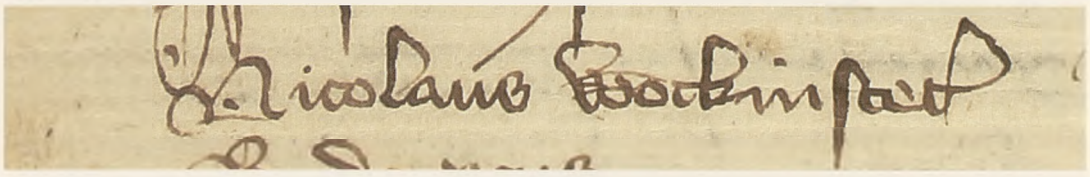
Gregorius (Gregor) de Scotnig (Scodnik)
Przybysz ze Skotnik leżących na drodze łączącej Kazimierz ze Skawiną. Podobnie jak Jan Lusicerus (nr 9) odnotowany w składzie rady miejskiej nominowanej na rok 1369, tak samo jak i on mógł być rajcą już wcześniej. W przeciwieństwie jednak do Jana Lusicerusa, Grzegorz kontynuował karierę rajcowską – do rady urzędującej wybierany był także w latach 1370 i 1372. Odnotowywany w najstarszej zachowanej księdze radzieckiej przy opłacaniu podatków w grupie mieszkańców ul. św. Jakuba, gdzie zapewne miał dom.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1372, z Grzegorzem ze Skotnik w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 77)

11. Mikołaj Wokenstrater starszy
rajca, burmistrz 1370, 1371, 1377, 1385, 1387, 1390

Nicolaus (Niclos) Wocstat (Wockinstetet, Wockinsteter, Wockenstater, Worstat)
Zamożny mieszczanin (wysokość opłaconego podatku zwanego szosem za 1390 rok dowodzi, że należał do najbogatszych kazimierzan). Sześciokrotnie wybierany do rady urzędującej, na przemian z innymi rajcami pełnił funkcję burmistrza miasta. Wpisy o nim w księgach radzieckich dotyczą wyłącznie spraw podatkowych. W 1380 roku prowadził przed sądem radzieckim spór finansowy z żoną kazimierzanina Rosome, być może z rodziny powiązanej z rajcą Janem Rosome (nr 6). Ostatnia o nim zapiska w księgach, w których wspomniany jest jako rajca stary (*antiquus*), pochodzi z 1402 roku. Za niespełna dekadę na kartach ksiąg pojawi się Mikołaj Wokenstrater młodszy (nr 73).

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1371, z Mikołajem Wokenstraterem starszym w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 96)

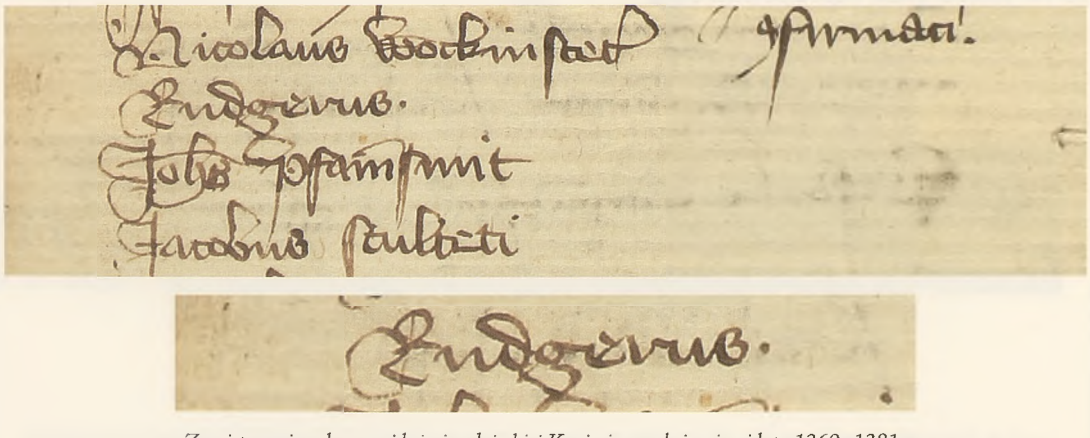
Kazimierz Wielki (1333–1370)
Ludwik Andegaweński (1370–1382)
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Pierwszy zachowany wpis w księdze miejskiej kazimierskiej, w którym wymieniony został wójt (*advocatus*) miasta Kazimierza, pochodzi z roku 1370. Urząd ten wymienił już w akcie lokacyjnym Kazimierz Wielki, zastrzegając sobie prawo jego obsadzania. Z tego samego roku pochodzi pierwszy zachowany wpis, w którym wymienieni zostali ławnicy miasta Kazimierza.

Źródła i literatura:
K 1, s. 1, 29, 96, 167; K 2, s. 1; K 3, s. 3, 181; KRK, s. 14, 16, 18, 23, 25, 32, 36–37, 45, 63, 73, 78, 80–81, 91, 99, 114, 130, 146, 151, 162, 189, 202–203, 236, 250, 322, 336, 434, 460, 517, 527, 553, 556–557; Kutrzeba 1900, s. 186, 201; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

12. Rudegerus
rajca, burmistrz 1370, 1371, 1376, 1377

Rudigerus (Rudgerus, Rudeger)
Nieznany z imienia mieszczanin niemieckiego pochodzenia, o przydomku pochodzącym być może od nazwy miejscowości Rudgersdorf (dzisiaj Röhrsdorf w Saksonii) lub od imienia Roderyk. W tym samym czasie występował w Kazimierzu o pokolenie młodszy Jan Rudegerus *iuvenis*; jeżeli był synem rajcy Rudegerusa, oznaczałoby to, że obaj mieli na imię Jan. Rudegerus nominowany był do rady urzędującej, a zatem i powoływany na burmistrza miasta, w latach 1370–1371 i 1376–1377. Wzmiankowany jest w księgach miejskich w związku z opłacaniem podatków do roku 1400.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1371, z Rudegerusem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 96)

Kazimierz Wielki (1333–1370)
Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Źródła i literatura:
K 1, s. 1, 29, 96, 143, 167; KRK, s. 16, 25, 45, 65, 71–72, 77–78, 114; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

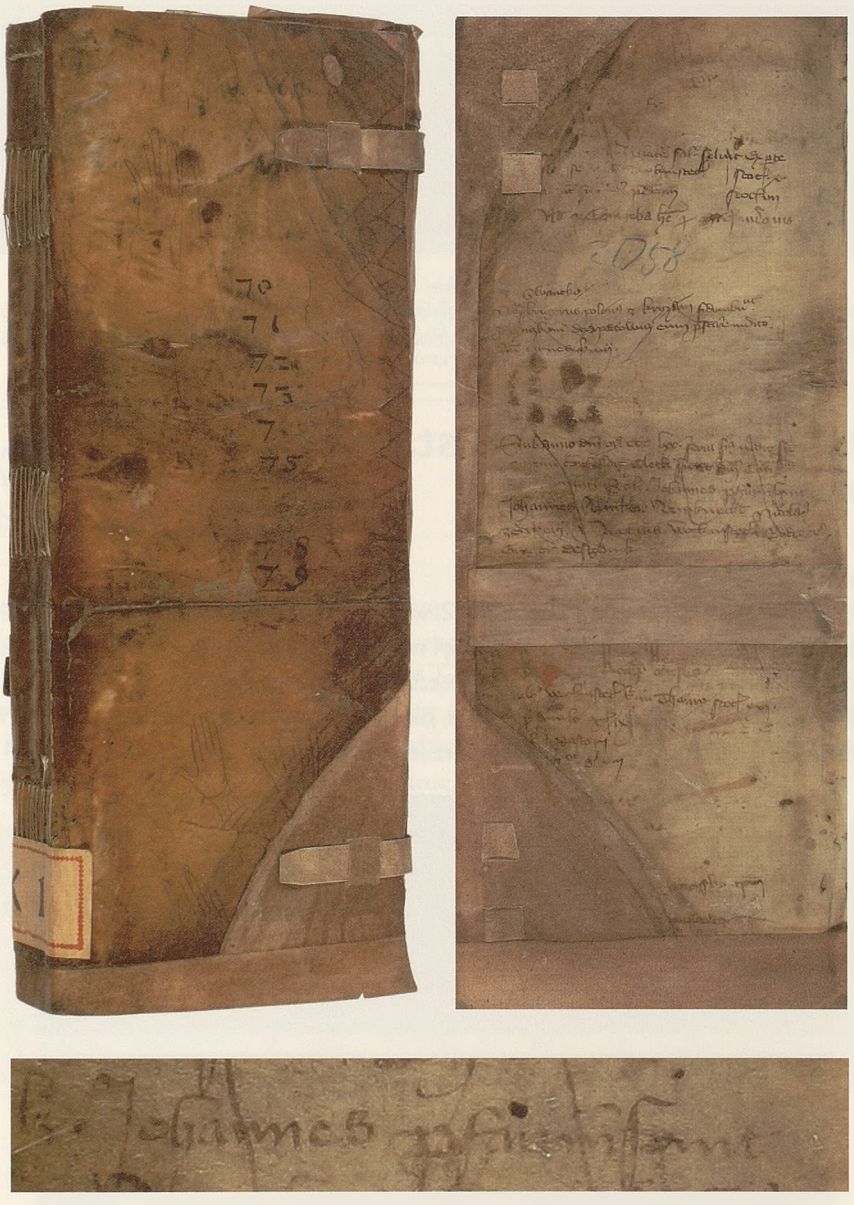
Kazimierz Wielki (1333–1370)
Ludwik Andegaweński (1370–1382)

W roku 1370 Kazimierz Wielki darował miastu Kazimierz wieś Wola Janowa (*libertas Johannis*), położoną poniżej Góry Lasoty.

W tym samym roku król przekazał Kazimierzowi drugą połowę wsi Zabłocie (wcześniej wyłączoną ze sprzedaży dokonanej w 1357 roku).

13. Jan Pfansmeth
rajca, burmistrz 1370, 1371

Iohannes Pfannsmit (Pfanninsmit, Phann)
Przedstawiciel rajców pochodzenia niemieckiego o przydomku „Pfasmeth" (lub w pokrewnym brzmieniu), chronologicznie występujący po Tilko (nr 1), a przed Hensilem (nr 26) i Hermanem (nr 62); wszyscy trzej mogli być spokrewnieni albo nosili wspólny przydomek związany z wykonywaniem sztuki kotlarskiej. Do rady miejskiej został powołany w 1370 roku, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał także w roku następnym. Nie można wykluczyć, że karierę rajcowską rozpoczął jeszcze przed pierwszym zachowanym śladem z 1370 roku, bowiem księgi radzieckie sprzed 1369 roku nie przetrwały do naszych czasów. Najstarsza zachowana księga radziecka Kazimierza zawiera wzmiankę o żonie Jana (bez podania imienia), do roku 1395 pojawiają się też wzmianki o synu o imieniu Jan. Jan Pfansmeth zmarł przed rokiem 1387, w tym bowiem roku księgi mówią o jego żonie jako o wdowie.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: przednia pergaminowa okładka z czasów powstania księgi oraz strona wewnętrzna tej okładki z wpisem (pośrodku) rajców wybranych na rok 1370, wśród których widnieje Jan Pfansmeth – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, okładka przednia recto *i* verso*)*

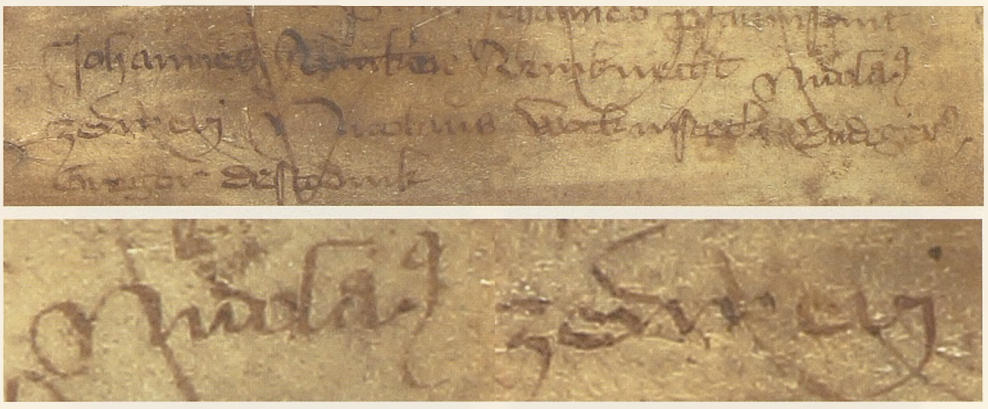
Źródła i literatura:
K 1, s. 1, 29; KRK, s. 16, 25, 29, 35, 45, 58, 60–61, 65, 112, 114, 117, 119, 123, 127, 129, 131, 133–134, 137, 202–203, 302–303, 333; Wyrozumski 1992, s. 256.

14. Mikołaj syn Zennera
rajca, burmistrz 1370

Kazimierz Wielki (1333–1370)
Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Nicolaus Zenneri
Syn Zennera, kazimierzanin niemieckiego pochodzenia, odnotowany w księdze radzieckiej kazimierskiej tylko w związku z wyborem w 1370 roku do rady miejskiej urzędującej. Współcześnie, pod rokiem 1371, wzmiankowany został w księgach kazimierskich także Jan *avunculus* Zenneri – kuzyn Zennera składający w tymże roku przysięgę dochowania praw miejskich. Jan oraz rajca Mikołaj byli zatem zapewne spokrewnieni.

W roku 1370 Kazimierz Wielki przeniósł ośmiodniowy jarmark (na który wyraził zgodę wcześniejszym przywilejem) na czas od wigilii Bożego Ciała.

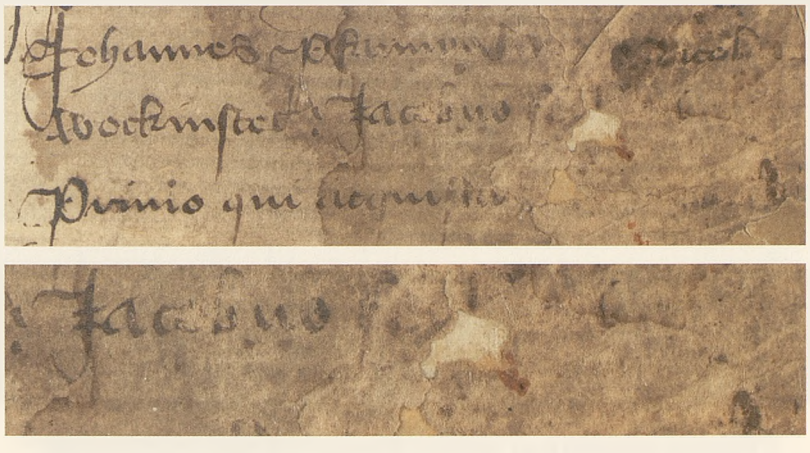
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rady miejskiej na rok 1370, z Mikołajem synem Zennera w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, okładka przednia verso*)*

Źródła i literatura:
K 1, s. 29; KRK, s. 16, 25, 37, 114; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

15. Jakub syn sołtysa starszy
rajca, burmistrz 1371

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Jacobus *sculteti*
Mieszczanin odnotowywany w latach 1369–1372, wybrany do składu rady urzędującej w 1371 roku – najstarszym stażem rajcowskim w tym składzie był rajca Jan Armknecht (nr 8), on też musiał otwierać cykl wymiany, być może ówcześnie następującej jeszcze co tydzień, osoby pełniącej w obrębie rady urzędującej funkcję burmistrza miasta. Rajcy Jakubowi, jako początkującemu, przypadło ostatnie w kolejności miejsce, dzielone z także inaugurującym swój urząd radziecki rajcą Dirseczko (nr 16).

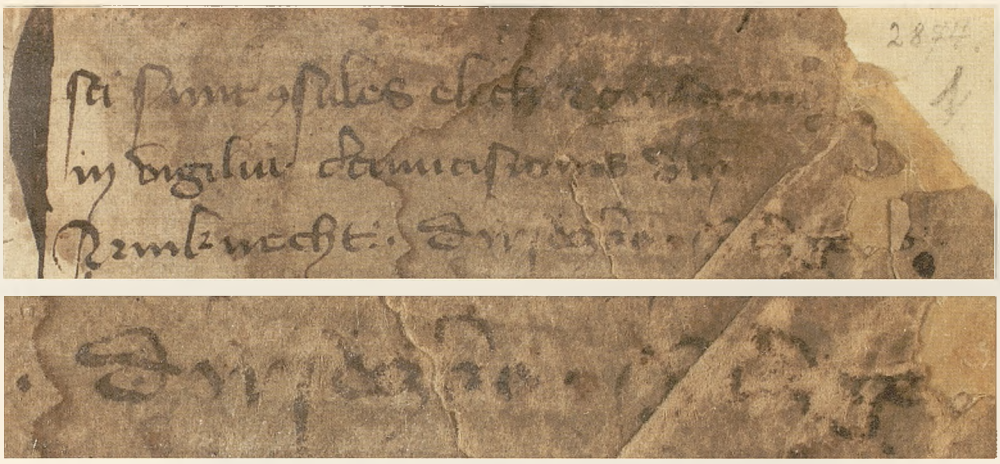
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1371, z Jakubem synem sołtysa starszym w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 1)

Źródła i literatura:
K 1, s. 1; KRK, s. 4, 25, 27, 45; Starzyński 2014.

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

16. Dirseczko
rajca, burmistrz 1371

Dirsiczko
Mieszczanin kazimierski polskiego pochodzenia, odnotowywany w księdze radzieckiej w latach 1371–1372. Podobnie jak Jakub syn sołtysa starszy (nr 15) powołany do rady miejskiej po raz pierwszy i ostatni w roku 1371. Ślady jego działalności nie zachowały się. W roku 1382 w składzie ławy miejskiej kazimierskiej wzmiankowany został Jan, jego syn.

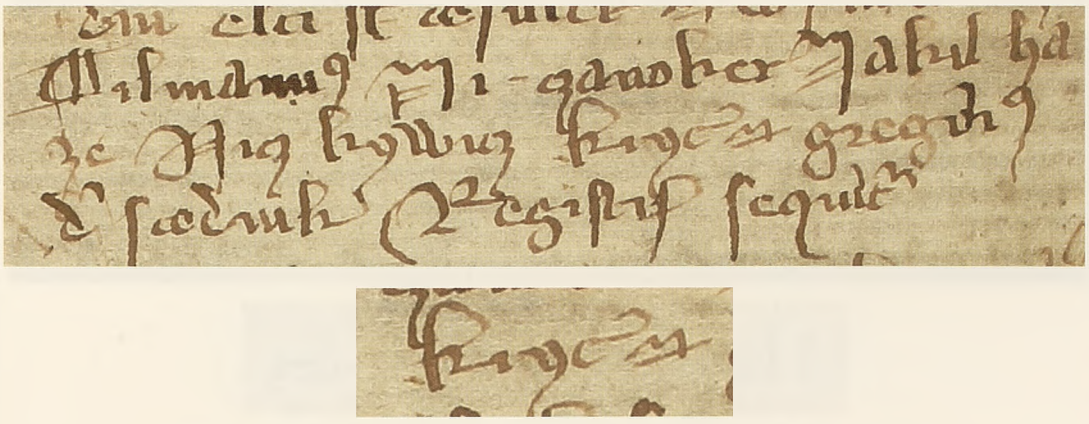
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1371, wśród których widnieje Dirseczko – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 1)

Źródła i literatura:
K 1, s. 1; perg. 72; KRK, s. 25, 45; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

17. Krycer
rajca, burmistrz 1372

Kazimierzanin niemieckiego pochodzenia, odnotowany w księdze radzieckiej tylko w 1372 roku w związku z wyborem 2 stycznia nowej rady urzędującej (wszedł w jej skład). W sześcioosobowym składzie rady najstarszym stażem rajcą był Tilko Pfansmeth (nr 1), odnotowywany na urzędzie rajcowskim od 1366 roku, natomiast aż trzy osoby po raz pierwszy otrzymały godność rajcy – oprócz Krycera także Jakil Haze (nr 18) i Mikołaj Kiwicz (nr 19). Wymieniono więc połowę miejscowej elity władzy w najważniejszym organie miasta.

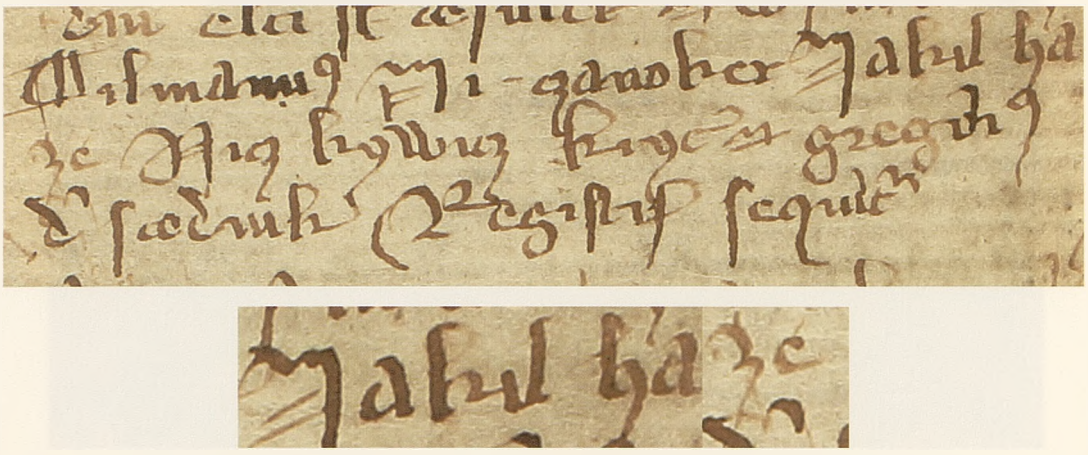
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1372, z rajcą Krycerem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 77)

Źródła i literatura:
K 1, s. 77; KRK, s. 36; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

18. Jakil Haze
rajca, burmistrz 1372

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Iakil (Jeklo, Jeclo, Jekil, Jeckil) Hase
Rajca o niemieckim rodowodzie, wzmiankowany w księgach miejskich w latach 1369–1392, głównie w związku z opłacaniem podatków. Powołany do kazimierskiej rady miejskiej wraz z dwoma innymi nowymi rajcami rozpoczął w roku 1372 karierę rajcowską, jednak, podobnie jak w przypadku Krycera (nr 17), sprawowanie tego urzędu okazało się jednorocznym incydentem, choć ślady aktywności Jakila Haze były odnotowywane do roku 1392.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1372, z Jakilem Haze w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 77)

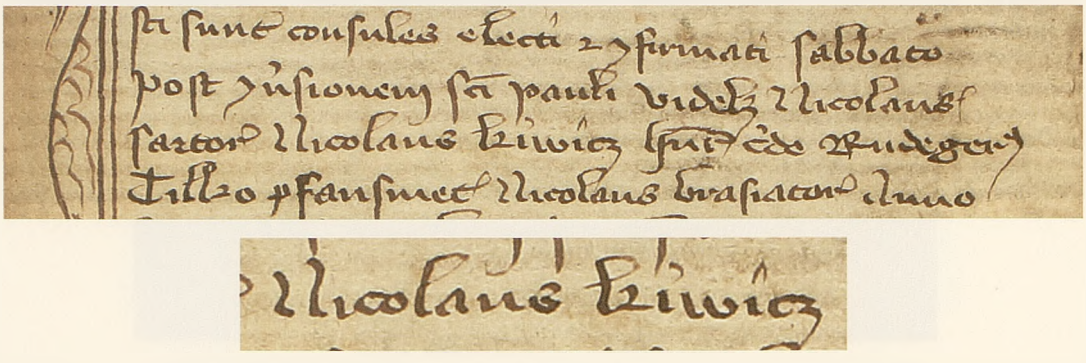
Źródła i literatura:
K 1, s. 77; KRK, s. 3, 10, 22, 36, 47, 55, 64, 68–69, 72, 100, 102, 106, 113, 120, 134, 272; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

19. Mikołaj Kiwicz
rajca, burmistrz 1372, 1376, 1386, 1389

Ludwik Andegaweński (1370–1382)
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Nicolaus (Niclos, Niczko, Nicze, Nicz,) Kywicz (Kwicz)
Bogaty mieszczanin kazimierski niemieckiego pochodzenia, syn Hedwigi, po której zajmował rodzinny dom. Kolejny dom zakupił w 1379 roku od Wiskircha. Był właścicielem ziemi położonej w Czyżowej (sąsiadowała z łanem ziemi, który w 1408 roku niejaki Mikołaj Gleywicz z Krakowa odstąpił Mikołajowi Przistanowi). Karierę w kazimierskiej radzie miejskiej rozpoczął w 1372 roku, w którym powołano go do rady urzędującej. Jednak w przeciwieństwie do rajców Krycera (nr 17) i Jakila Haze (nr 18) na roku tym kariery nie zakończył – rajcą urzędującym, a więc i burmistrzem Kazimierza, był również w latach 1376, 1386 i 1389. Zmarł przed 5 grudnia 1407 roku (z tego roku pochodzi wpis mówiący o jego żonie Hance jako o wdowie).

Pierwszy zapis o ul. Krakowskiej pojawił się w roku 1375 – wówczas właśnie ulica była brukowana.

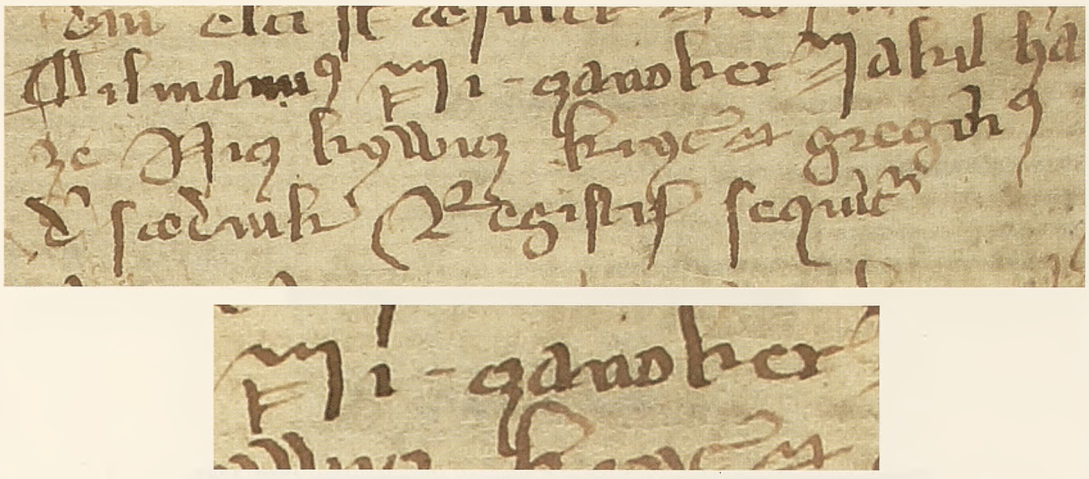
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1376, z Mikołajem Kiwiczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 143)

Źródła i literatura:
K 1, s. 77, 143; K 2, s. 81; K 3, s. 129; KŁK, nr 25, 255, 287, 902, 1080; KRK, s. 1, 36, 53, 61, 65, 68, 71–73, 75, 90, 104, 109, 121, 126, 135–136, 161–162, 168–169, 171, 180–181, 188, 203, 220, 222, 234, 250, 337, 351, 402, 495, 518, 525, 533, 569; Kutrzeba 1900, s. 186, 201; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

20. Mikołaj Czanoker
rajca, burmistrz 1372

Nicolaus (Nicze) Czanaker
Kazimierzanin niemieckiego pochodzenia przybyły prawdopodobnie z Sanoka. Odnotowany w księgach miejskich tylko w 1372 roku, gdy uzyskał nominację do rady miejskiej. W czasie jej kadencji pełnił funkcję burmistrza w przypadającej na niego w obrębie rady kolejności. Tym pojedynczym wzmiankowaniem, mimo iż dotyczącym spraw najwyższej miejskiej rangi, incydentalnie wpisał się w kazimierski miejski krajobraz.

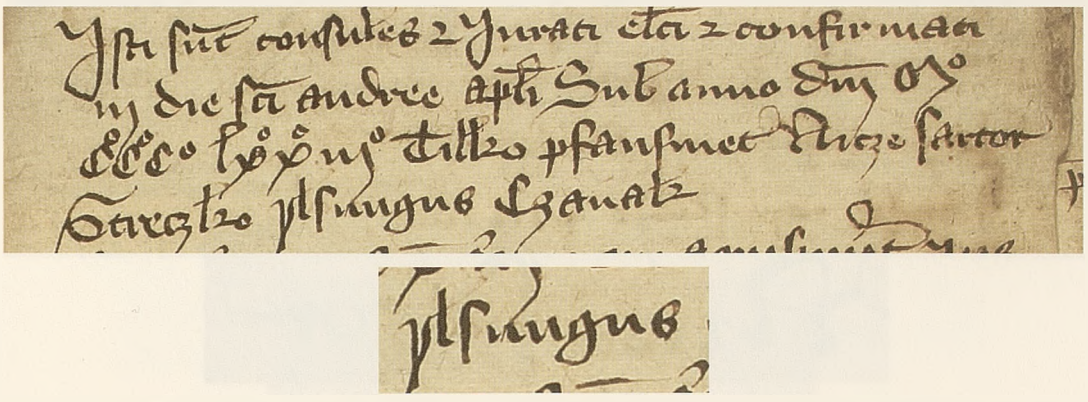
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1372, z Mikołajem Czanokerem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 77)

Źródła i literatura:
K 1, s. 77; KRK, s. 36, 45; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

21. Ilzunk
rajca, burmistrz 1373

Ilzyungus (Ilsink, Jizunk, Ylsungus, Ylzung, Elzunk)
Kazimierzanin pochodzenia niemieckiego, ceglarz dzierżawiący cegielnię miejską (podobnie jak w późniejszym czasie Mikołaj ceglarz – nr 31). W latach 1371 i 1372 zasiadał w ławie miejskiej, w tym ostatnim roku za wójtostwa Hensila Pfansmetha (nr 26). W radzie miejskiej odnotowany został jednorazowo w roku 1373 – jako wybrany do rady urzędującej, zatem i dopuszczony do funkcji burmistrzowskiej. W kolejnych latach nie pojawia się już w składzie rady, a z rokiem 1380 nikną w księgach miejskich jakiekolwiek ślady jego aktywności.

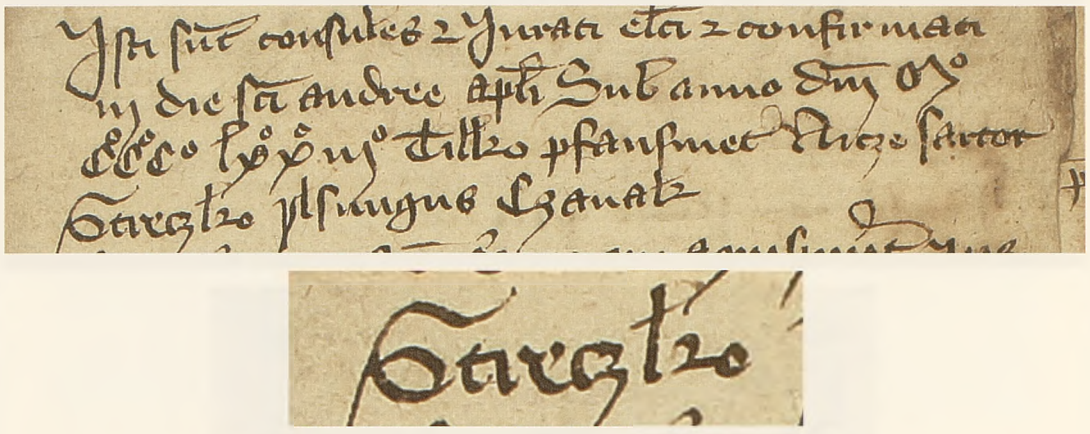
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1373, z rajcą Ilzunkiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 101)

Źródła i literatura:
K 1, s. 101; KRK, s. 15, 29, 32, 36, 42–43, 48, 52–53, 58, 63, 69–71, 75, 78, 87, 89–92, 100, 102, 108–109, 112, 114, 116–117, 119, 121–123, 127, 130; Konieczna 1938, s. 80; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

22. Streczko
rajca, burmistrz 1373

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Mieszczanin kazimierski odnotowany na urzędzie rajcy w 1373 roku, w składzie rady urzędującej, zatem wówczas pełnił także funkcję burmistrza Kazimierza. Prawdopodobnie jest tożsamy ze Streczką, który dzierżawił od miasta grunt w Zabłociu i z którego to tytułu w 1373 roku opłacał do kasy miejskiej czynsz. W roku 1377 przy opłacaniu podatków w księdze radzieckiej odnotowany został *Jan maritus domine Streczkin* – czy ten małżonek Streczkowej był rajcą Streczką, czy drugim mężem wdowy po rajcy, czy też chodziło tu o innych Streczków, to już pozostanie zapewne w mrokach historii.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1373, z rajcą Streczką w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 101)

Źródła i literatura:
K 1, s. 101; KRK, s. 42, 48, 50, 51, 79; Starzyński 2014.

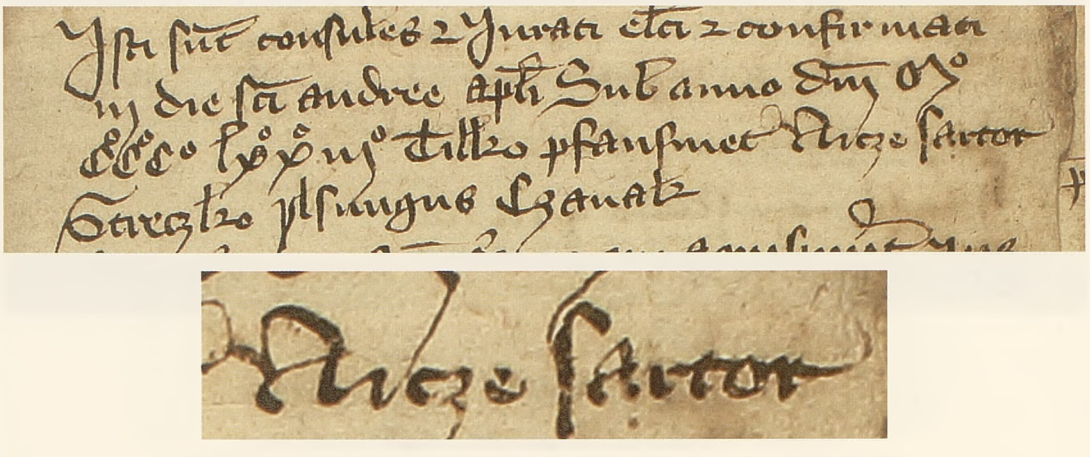
23. Mikołaj krawiec
rajca, burmistrz 1373, 1375, 1376, 1377, 1378

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Nicolaus (Nicze) *sartor*

Mieszczanin kazimierski pochodzenia niemieckiego, krawiec. W ławie miejskiej zasiadał w roku 1372, za kadencji wójtowskiej Hensila Pfansmetha (nr 26). Rok później został odnotowany już w radzie miejskiej, do której był powoływany rokrocznie także w latach 1375–1378. W latach 1377–1381 powoływany był na urząd wójta kazimierskiego; w latach 1380 i 1381 pełnił go na zmianę z wójtem Jelko (Jeclo) Bindafem.

Pierwsza wzmianka o postrzygalni sukna w Kazimierzu pochodzi z roku 1375, rok później pojawi się zapis o miejskich ramach sukienniczych (urządzenie do rozpinania ufolowanych sukien dla ich rozciągnięcia i wysuszenia).

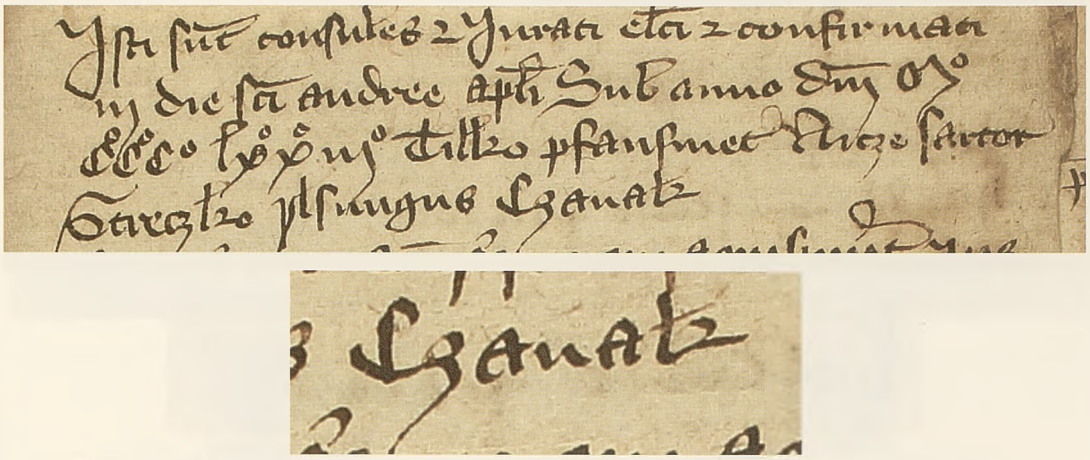
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1373, z Mikołajem krawcem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 101)

Źródła i literatura:
K 1, s. 101, 119, 143, 167, 221; KRK, s. 48, 54, 62, 65, 71–72, 78, 85, 92, 109, 114, 121, 137, 139, 178; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

24. Jan Czanak
rajca, burmistrz 1373

Johannes (Hanke) Czanok
Przyjęty do prawa miejskiego kazimierskiego w roku 1370, już niebawem, w roku 1373, uzyskał nominację do rady miejskiej – tylko w tym roku został odnotowany na urzędzie rajcowskim, po czym zniknął z kart ksiąg miejskich. Wpis o wyborze rady z Janem Czanakiem w składzie nastąpił 30 listopada 1373 roku, zatem kadencja rajców powinna była objąć także rok 1374 (ślady jej długości nie zachowały się).

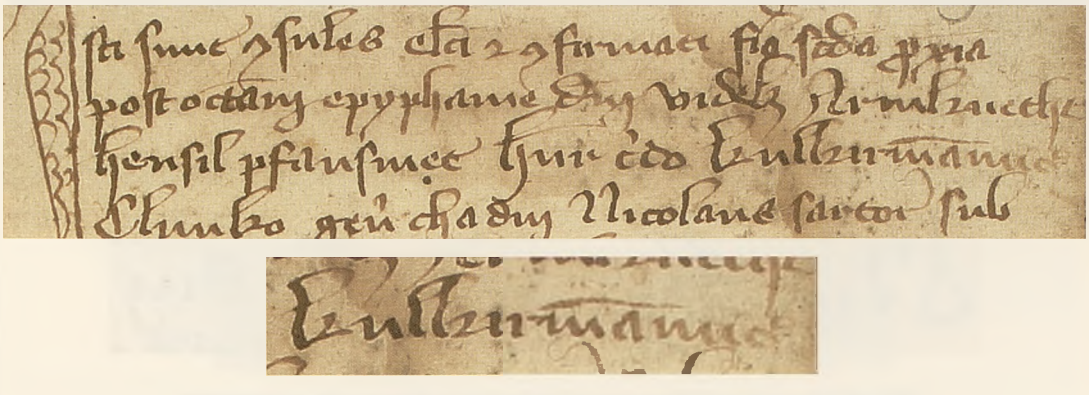
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1373, z Janem Czanakiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 101)

Źródła i literatura:
K 1, s. 101; KRK, s. 17, 42, 48; Starzyński 2014.

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

25. Piotr Kulkirman
rajca, burmistrz 1375

Petrus Kulkirmann (Kulkirmanus, Kulkirmannus, Colkirman)
Mieszczanin pochodzenia niemieckiego. W roku 1371 został powołany do ławy miejskiej, w roku 1375 uzyskał nominację do kazimierskiej rady miejskiej. W 1408 roku Jan Kulkirman, zapewne spokrewniony z Piotrem, wraz z żoną Anną zawarli przed rajcami Wawrzyńcem Czipserem (nr 45), Janem Elianusem (nr 49), Teodorykiem sukiennikiem (nr 61) i Mikołajem Białym krawcem (nr 71) ugodę z przyszłym rajcą Mikołajem Wokenstraterem młodszym (nr 73) w sprawie kramu, który niegdyś należał do Piotra.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1375, z Piotrem Kulkirmanem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 119)

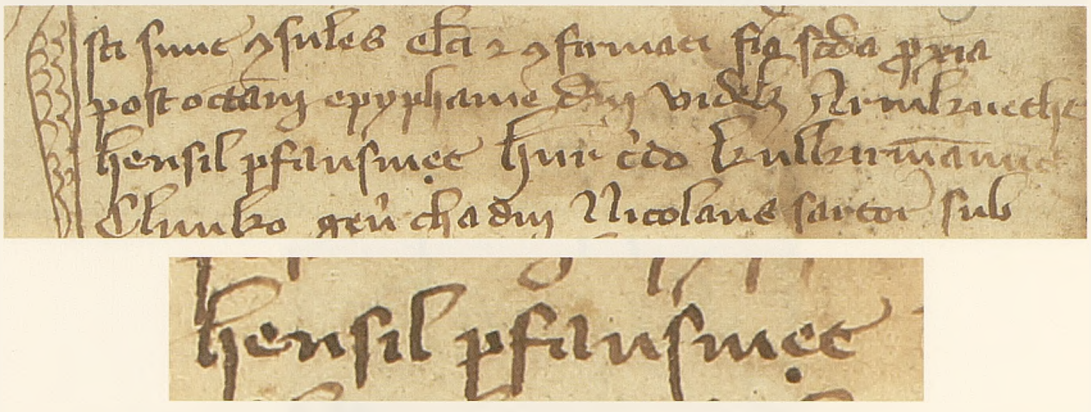
Źródła i literatura:
K 1, s. 119; KRK, s. 36, 54, 62, 65; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

26. Hensil Pfansmeth
rajca, burmistrz 1375

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Henslo (Henzil) Pfannsmit (Pfanninsmit, Pfan)
Jeden z trzech współczesnych sobie rajców występujących z przydomkiem „Pfansmeth" – być może stanowili rodzinę zajmującą się, jak wskazywałoby znaczenie tego przydomka, kotlarstwem, trudno jednak na tej podstawie uznać ich pokrewieństwo za pewne. W roku 1372 Hensil Pfansmeth został odnotowany na urzędzie wójta kazimierskiego. Jako rajca pojawił się w roku 1375, wybrany do rady urzędującej, zatem na ten też rok musiała przypaść jego kadencja burmistrzowska. Ślady jego działalności znikają z ksiąg miejskich po roku 1379.

Przedmieście Stradom po raz pierwszy było wzmiankowane w roku 1376. Nieco później zostało określone jako Most Królewski (*Pons Regalis*), jako połączenie między Kazimierzem a Stradomiem, ale także Wawelem.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1375, z Hensilem Pfansmethem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 119)

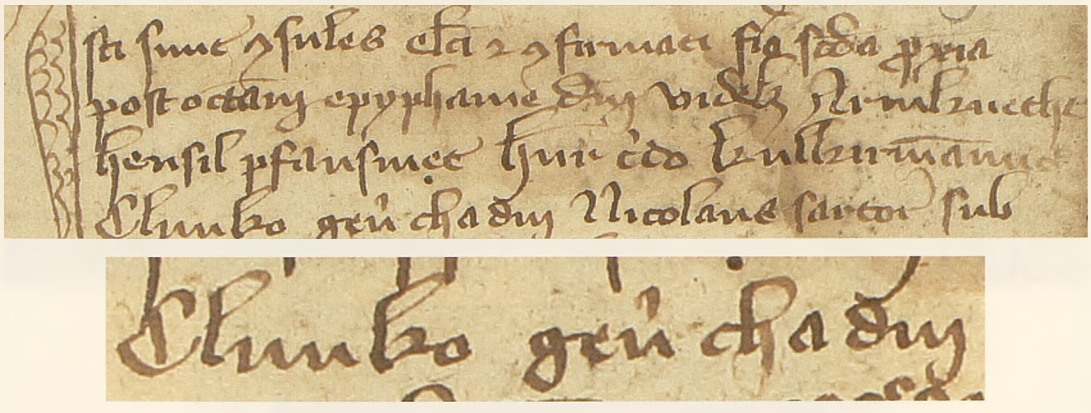
Źródła i literatura:
K 1, s. 119; KRK, s. 18, 22, 31, 44, 52, 54, 57, 62, 64, 71, 76, 114, 120; Starzyński 2014.

27. Klimko Chada
rajca, burmistrz 1375, 1378, 1385, 1386, 1387, 1392, 1393, 1394

Ludwik Andegaweński (1370–1382)
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Climko (Climco, Clymko) Chad (Cad, Cchada) Climo gener Chadin
Mieszczanin pochodzenia polskiego, posługujący się zdrobnieniem od imienia Klemens. Początkowo odnotowywany jako Klimko zięć (*gener*) Chady, później – zgodnie z dopuszczalnym i praktykowanym zwyczajem – przejął przydomek po teściu. W latach 1371 i 1372 zasiadał w ławie miejskiej. Od roku 1375 do 1394 ośmiokrotnie nominowany do rady miejskiej – wówczas pełnił też funkcję burmistrza kazimierskiego. Ślady jego aktywności znikają z ksiąg miejskich z 1398 rokiem.

Inne przedmieścia kazimierskie to Szewskie (przy północnym odcinku dzisiejszej ul. Krakowskiej, który od XIV do początku XIX wieku zwany był ul. Szewską) oraz Blech, zwany od końca XV wieku Podbrzeziem (rejon dzisiejszej ul. Podbrzezie i odcinka ul. Miodowej).

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1375, z Klimkiem Chadą w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 119)

Źródła i literatura:
K 1, s. 119, 221; K 2, s. 1, 81; K 3, s. 3; K 4, s. 65, 101, 153; KRK, s. 36, 65, 90, 92, 104, 114, 122–123, 138, 146, 162, 164, 168, 180, 184, 189, 202, 206, 219, 253, 270, 281, 300, 303, 416, 429; Kutrzeba 1900, s. 186; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

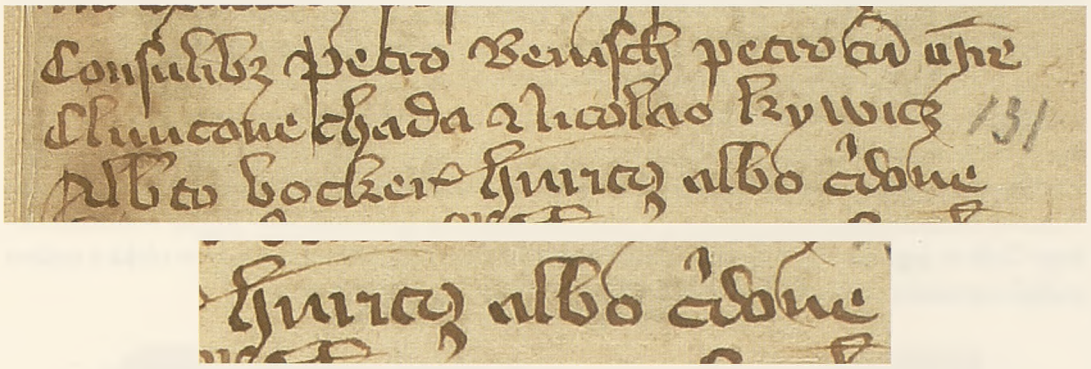
Ludwik Andegaweński (1370–1382)
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

W roku 1376 rada Kazimierza wypłaciła roczną należność w wysokości 8 grzywien i 8 łokci sukna pasterzowi miejskiemu wypasającemu należące do miasta bydło.

Źródła i literatura:
K 1, s. 119, 143; K 2, s. 81; K 3, s. 3; KRK, s. 54, 62–63, 65, 68, 71–72, 83, 88, 101, 121, 161, 166, 168, 171, 180, 182, 189, 192, 194, 198, 202–203, 224, 239, 258; Kutrzeba 1900, s. 186; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

28. Henryk garbarz
rajca, burmistrz 1375, 1376, 1386, 1387

Henricus *cerdo* (*albus cerdo*)
Kazimierski biały garbarz – białoskórnik. W okresie wielu prób skonstruowania stabilnej rady miejskiej – jak wcześniej ukazano w wielu przypadkach nieudanych (jednoroczne kadencje osób, po których ślady zanikały) – Henryk garbarz był jednym z tych, których doświadczenie na urzędzie rajcowskim i funkcji burmistrzowskiej procentowało w kolejnych kadencjach. Wybrany do rady po raz pierwszy w roku 1375, nominacje do rady urzędującej otrzymał także w roku 1376 oraz – po przerwie – w latach 1386 i 1387. Odnotowywano go w księgach miejskich do roku 1387, możliwe zatem, że zmarł w trakcie lub zaraz po ostatniej sprawowanej kadencji rajcowskiej. Z lat 1387–1391 pochodzą wzmianki o Mikołaju, zięciu Henryka garbarza.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1385–1386: początkowy fragment wpisu z 1386 roku z zestawieniem wpływów podatkowych sporządzonym przez rajców, wśród których widnieje Henryk garbarz – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 2, s. 131)

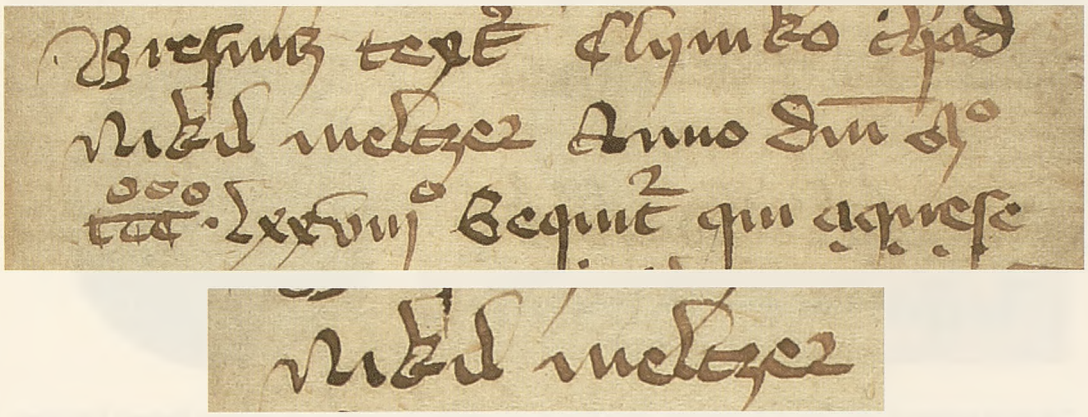
Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Przed rokiem 1378 rozpoczęto wznoszenie w Stradomiu kościoła św. Jadwigi, z fundacji Kazimierza Wielkiego i jego siostry Elżbiety Łokietkówny, oddanego potem bożogrobowcom. Z końcem XVIII wieku budowlę zdesakralizowano, włączając pozostałości do zabudowy dzisiejszej ul. Stradomskiej (numery 12–14). Absyda dawnego kościoła stanowi dziś fragment mieszkań i jest widoczna w podwórku kamienicy.

Źródła i literatura:
K 1, s. 143, 221; KRK, s. 2, 16, 36, 44, 61, 65–66, 68, 71–72, 90, 92, 103, 108–111, 118, 123, 125–127, 129–130, 132, 134, 137; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

29. Mikołaj Melczer
rajca, burmistrz 1376, 1378

Nicolaus (Nicze, Niczko, Nikel, Nikil) Melcer (Melczer) von der Olsen, de Olsna, *brasiator*
Słodownik, piwowar, jego rodzina pochodziła z miejscowości Olsen (Olsna), trudnej już dzisiaj do zidentyfikowania – być może chodzi o Oleśnicę, może o Olkusz. Odnotowany został w księgach miejskich w latach 1370–1380. Dwukrotnie wybrany został do rady urzędującej, w latach 1376 i 1378 – wtedy też pełnił funkcję burmistrza miasta. Po roku 1380, kiedy to odnotowano jego udział w toczącej się przed ławą miejską sprawie o płatności, księgi miejskie już o tej postaci milczą.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1378, z Mikołajem Melczerem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 221)

30. Piotr Benisch

rajca, burmistrz 1377, 1378, 1386, 1387, 1391, 1396, 1397, 1399, 1400

Petrus (Peter) Bemisch (Benesch, Benich, Bemichz)

Zamożny mieszczanin (wysokość opłaconego w 1390 roku podatku zwanego szosem dowodzi, że należał do najbogatszych kazimierzan), odnotowywany w księgach radzieckich w latach 1375–1401 oraz – już pośmiertnie – w księgach ławniczych w latach 1408–1411. Nie zachowały się ślady jego aktywności na urzędach ławniczym czy wójtowskim, zapewne bez tych doświadczeń w sprawach miejskich w 1377 roku pierwszy raz powołany został w skład rady miejskiej. Do rady urzędującej był nominowany jeszcze ośmiokrotnie, do roku 1400 włącznie. Wielokrotnie więc pełnił funkcję burmistrza Kazimierza. W roku 1389 do kazimierskiego prawa miejskiego przyjęty został *Petrus frater Petri Benisch* – brat rajcy o tym samym imieniu, odnotowywany w księgach radzieckich w latach 1389–1397 (nie pełnił we władzach miejskich żadnych funkcji). Rajca Piotr żonaty był z Katarzyną, z którą w roku 1389 zawarł umowę na przeżycie, dotyczącą spadkobrania po śmierci jednego ze współmałżonków przez tego, które pozostanie przy życiu. Mieli córkę, po matce także Katarzynę, która wyszła za mąż za przyszłego rajcę Zygmunta z Namysłowa (nr 85). Zachował się wydany w 1403 roku przez radę miejską dokument, na mocy którego rada sprzedała Piotrowi Benischowi czynsz wieczysty z przeznaczeniem na śpiewanie *Salve Regina* w kościele Bożego Ciała za jego duszę po śmierci. Zmarł przed 30 stycznia 1408 roku, kiedy to córka z mężem podjęli czynności związane z dziedziczeniem.

Dokument wydany w 1403 roku w Kazimierzu, mocą którego rada miejska sprzedała za 40 grzywien Piotrowi Benischowi 2 grzywny i 1 wiardunek czynszu wieczystego z przeznaczeniem na śpiewanie Salve Regina *w kościele Bożego Ciała za duszę Benischa; przy dokumencie na pasku pergaminowym pieczęć mała radziecka (sekretna) – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1352)*

Ludwik Andegaweński (1370–1382)
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

W roku 1377 pojawia się wzmianka o zapłacie dla murarza, który przemurował starą bramę (*qui valvam antiqua*[m] *remuravit*), co dowodzi wczesnego, zapewne zaraz polokacyjnego, przystąpienia do tworzenia systemu obronnego miasta. W roku 1392 odnotowano istnienie fosy w systemie obronnym Kazimierza.

Wypiekanie zbyt małych chlebów sprowokowało w roku 1378 radę miasta do pozwania majstrów cechu piekarzy kazimierskich.

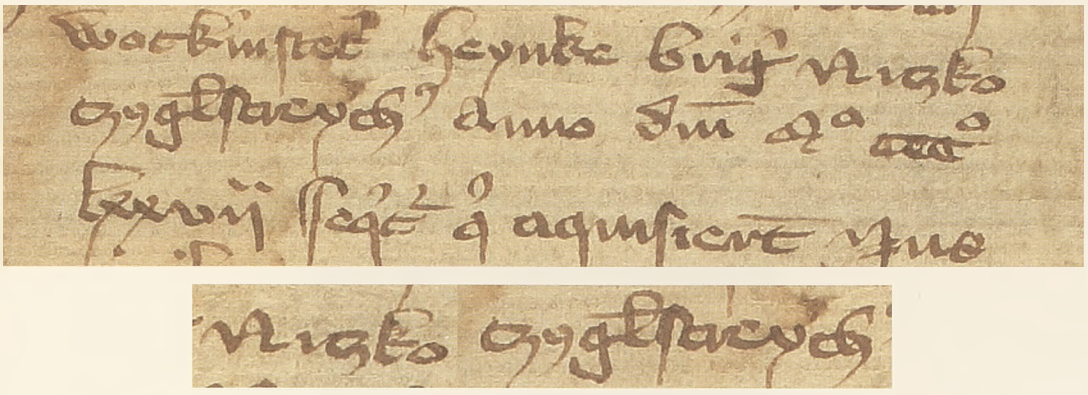
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 164v; K 1, s. 167, 221; K 2, s. 81; K 3, s. 3; K 4, s. 19, 265, 313, 405, 453; ACC, rok 1395; KŁK, nr 310, 566, 647, 784, 843, 1198; KRK, s. 78, 92, 168, 180, 189, 202, 250, 254, 303, 348, 374, 388, 420, 452, 489, 518, 571; Kutrzeba 1900, s. 186, 201; Starzyński 2014.

Ludwik Andegaweński (1370–1382)
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Pierwsze zapiski świadczące o tym, że rada miejska dzierżawiła urząd wójta, pojawiły się w latach 1377–1379 (urząd ten zastrzeżony był w przywileju lokacyjnym jako leżący w gestii królewskiej). Wójtostwo nie było dziedziczne. Za dzierżawę urzędu rada płaciła czynsz dzierżawny do rąk wielkorządcy krakowskiego.

31. Mikołaj ceglarz
rajca, burmistrz 1377, ok. 1381, 1390

Nicolaus (Niczko, Nicze) Cigilstreicher (Czygelstreycher, Sczigil) ***latifex*** **(*laterifex, latifer*)**
Mieszczanin pochodzenia niemieckiego, zajmował się wyrobem cegieł, prawdopodobnie na podstawie umowy z radą miejską dzierżawił cegielnię należącą do miasta, podobnie jak współczesny mu rajca Ilzunk (nr 21). W roku 1372 uzyskał powołanie do ławy miejskiej – był ławnikiem za wójtostwa Hensila Pfansmetha (nr 26). Do rady miejskiej został wybrany w roku 1377. Był też rajcą około roku 1381 – por. Heynko szewc (nr 33). Ostatnia jego nominacja do rady urzędującej została odnotowana w roku 1390.

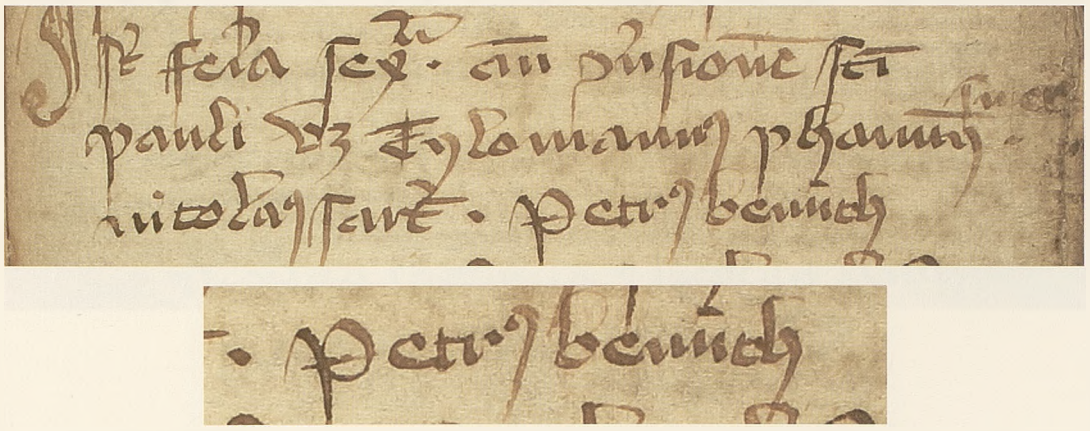
Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1377, z Mikołajem ceglarzem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 167)

Źródła i literatura:
K 1, s. 167, 185; K 3, s. 181; ACC, rok 1395; KRK, s. 14, 50, 58, 61, 69, 72, 78, 80, 82, 85, 87, 90–91, 109, 114, 236; Konieczna 1938, s. 80; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

32. Peszko Bresnicz
rajca, burmistrz 1378

Bressnicz (Brisnicz, Brissnicz) ***textor***
Tkacz, sukiennik polskiego pochodzenia, przybyły do Kazimierza z miejscowości Brzeźnica (być może była to wieś Brzeźnica w ziemi bocheńskiej, koło Starego Wiśnicza), o imieniu stanowiącym staropolską odmianę imienia Paweł. Odnotowany w księgach miejskich w latach 1375–1378. W tym ostatnim roku powołany został do rady miejskiej – zasiadał w niej tylko w tym jednym roku, później ślady po nim w księgach miejskich znikają.

Z najstarszej zachowanej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1378, z Peszkiem Bresniczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 221)

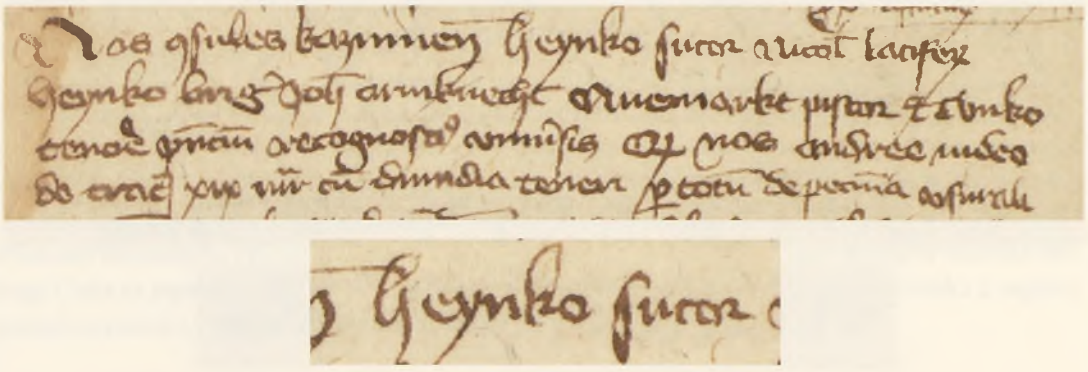
Źródła i literatura:
K 1, s. 221; KRK, s. 55, 92, 104, 111, 113; Wyrozumski 1992, s. 256; Starzyński 2014.

33. Heynko szewc
rajca, burmistrz ok. 1381

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Heynko *sutor*
Szewc kazimierski, odnotowany w księdze radzieckiej na urzędzie rajcowskim w nocie stanowiącej oświadczenie rajców, że zobowiązują się do najbliższego święta Jana Chrzciciela spłacić dług w wysokości 19 i pół grzywny zaciągnięty u Andrzeja, Żyda krakowskiego. Notę tę pisarz miejski dopisał w wolnym miejscu wśród zapisek z 1377 roku. Składy rady z roku 1377 i lat sąsiadujących są znane, brak jest jednak wzmianek o radzie kazimierskiej z lat 1379–1382, a z lat 1382–1384 nie zachowały się nawet księgi miejskie – należy zatem przyjąć, że nota poświadczająca udział w radzie Heynka szewca pochodzi z przedziału lat 1379–1384.

Królowa polska i węgierska Elżbieta przywraca miastu Kazimierz w roku 1379 tygodniowy targ na konie i bydło, do którego prawo cofnął pod koniec swego panowania Kazimierz Wielki. Rozporządzenie to potwierdzi w 1566 roku Zygmunt August.

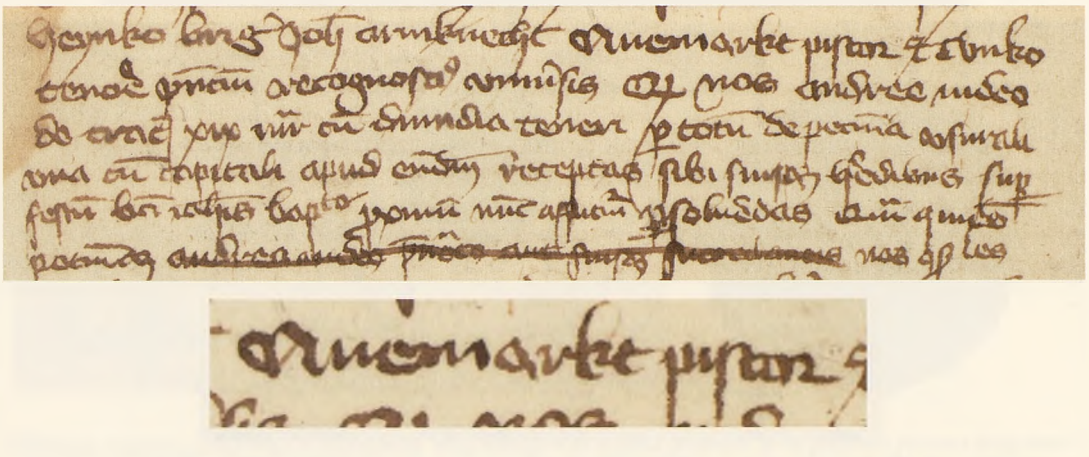
Z najstarszej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: wpis umieszczony pod rokiem 1377, jednak pochodzenia późniejszego, z lat 1379–1384 – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 185)

Źródła i literatura:
K 1, s. 185; KRK, s. 82, 139; Starzyński 2014.

34. Kune Neumarkt
rajca, burmistrz ok. 1381

Ludwik Andegaweński (1370–1382)

Cune (Cunko) Neumarket (Newmarkt, Newmerkt) *pistor*
Piekarz, pochodził ze Środy Śląskiej. Kazimierskie prawo miejskie otrzymał w 1375 roku, co wpisano do najstarszej z zachowanych ksiąg radzieckich. Był rajcą i burmistrzem – ślad zachował się w jednej zapisce, której pochodzenie może być datowane na lata 1379–1384 – por. Heynko szewc (nr 33). Ostatni raz został wzmiankowany w roku 1386, gdy odnotowano zapłacenie przez niego podatku w wysokości 2 groszy; zaliczony został wówczas do grupy piekarzy nieposiadających na własność domu.

Z najstarszej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: wpis umieszczony pod rokiem 1377, jednak pochodzenia późniejszego, z lat 1379–1384 – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 185)

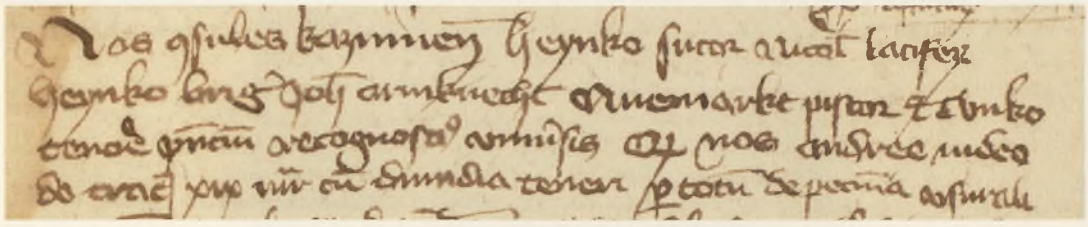
Źródła i literatura:
K 1, s. 185; KRK, s. 55, 82, 166, 168, 185; Starzyński 2014.

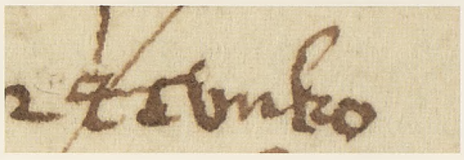
Ludwik Andegaweński (1370–1382)

W roku 1381 odnotowano powódź, wody Wisły podeszły pod mury miasta.

35. Kunko
rajca, burmistrz ok. 1381

Kunke (Cvunko)
Rajca i burmistrz posługujący się obiegowym zdrobnieniem od imienia Konrad, nie jest jednak tożsamy z Kune Neumarktem (nr 34), ponieważ postaci te występują obok siebie we wspólnej zapisce w księdze radzieckiej. Jako ławnik został odnotowany w latach 1371 i 1372, gdy w ławie miejskiej zasiadali także jego przyszli koledzy rajcy i burmistrzowie: Ilzunk (nr 21), Mikołaj krawiec (nr 23), Piotr Kulkirman (nr 25), Klimko Chada (nr 27), Mikołaj kamieniarz (nr 36) i Jerzy Kusuld (nr 43). W radzie miejskiej wzmiankowany jednokrotnie, w zapisce pochodzącej z przedziału lat 1379–1384 – por. Heynko szewc (nr 33).

Z najstarszej księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1369–1381: wpis umieszczony pod rokiem 1377, jednak pochodzenia późniejszego, z lat 1379–1384 – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 1, s. 185)

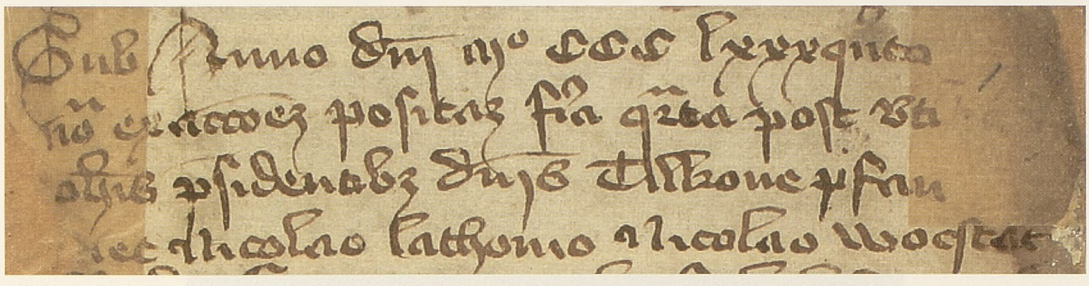
Źródła i literatura:
K 1, s. 185; KRK, s. 36, 82, 114; Starzyński 2014.

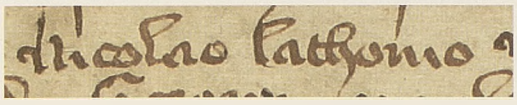
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Królewski podkoniuszy Dobiesław, za zasługi dla króla, otrzymuje w roku 1386 od Władysława Jagiełły prawo dziedzicznego wójtostwa Stradomia.

36. Mikołaj kamieniarz
rajca, burmistrz 1385, 1387, 1388, 1390, 1391, 1393

Nicolaus (Niclos, Nikil) *lathomus*
Kamieniarz kazimierski, odnotowany na urzędzie ławniczym w roku 1372, pięciokrotnie powoływany do rady urzędującej w przedziale lat 1385–1393. W roku 1390 został odnotowany jako rajca stary (*consul antiquus*), natomiast w składzie rady miejskiej z roku 1391 zapisano go pod imieniem Andrzej, co należy potraktować jako błąd pisarza kancelaryjnego prowadzącego księgę radziecką. Prawdopodobnie zmarł w trakcie lub niedługo po zakończeniu swojej ostatniej kadencji rajcowskiej, jako że po roku 1393 brak już wzmianek o nim w księgach miejskich.

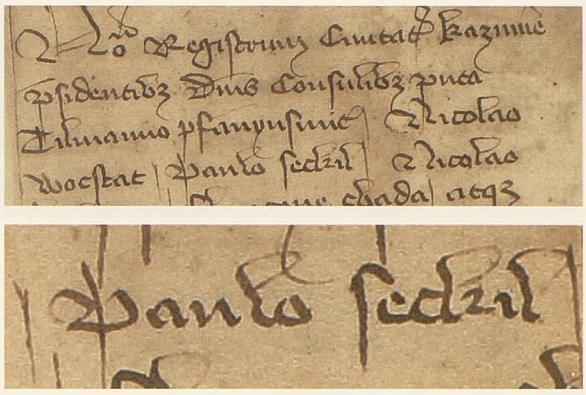
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1385–1386: początkowy fragment wpisu z 1385 roku dokumentującego zestawienie wpływów podatkowych sporządzone przez rajców, wśród których widnieje Mikołaj kamieniarz – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 2, s. 65)

Źródła i literatura:
K 2, s. 1; K 3, 76; K 4, s. 101; KRK, s. 146, 149, 153, 158, 162, 171, 181, 187, 189–190, 192, 195, 198–203, 208, 213, 219–220, 225, 234, 238, 245, 250, 254, 259, 271, 280–281, 283; Kutrzeba 1900, s. 186, 201; Starzyński 2014.

37. Paweł Zeckil
rajca, burmistrz 1385, 1390, 1391, 1395, 1396

Paulus (Paul, Pauel) Zeckel (Seckil) ***textor***

Tkacz, sukiennik, odnotowywany w księgach miejskich w latach 1380–1399. Karierę we władzach kazimierskich rozpoczął w ławie miejskiej, gdzie został odnotowany w roku 1382 – wtedy to przed ławą obywatel krakowski Wygło odstąpił swój dom położony naprzeciw kościoła Bożego Ciała siostrom zakonnym Katarzynie i Małgorzacie. Paweł Zeckil po raz pierwszy odnotowany został w radzie miejskiej w roku 1385. Do rady urzędującej powoływany był także w latach 1391, 1395 i 1396. W roku 1390 w wykazie opłaconych podatków wzmiankowany został jako rajca stary. Wraz z rokiem 1399 szczątkowe zapiski o opłacaniu przez niego podatków znikają z ksiąg kazimierskich.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1385–1386: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1385, z Pawłem Zeckilem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 2, s. 1)

Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

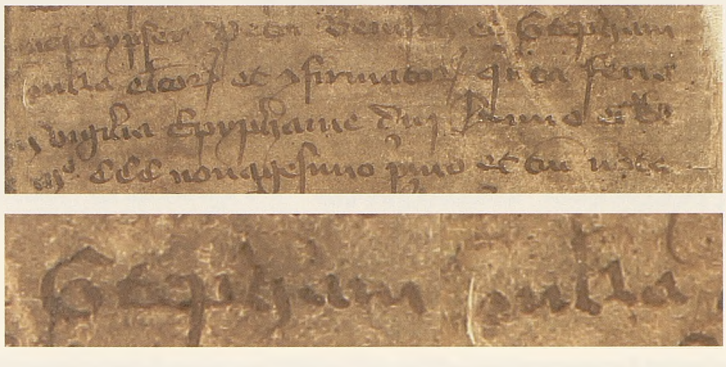
Zaprzysiężenie nowych rajców było okazją do świętowania: w roku 1387 odnotowano w księdze miejskiej wydatek na piwo z tej okazji. Rodzi i utrwala się zwyczaj obdarowywania wielkorządcy dokonującego nominacji oraz ugruntowuje się tradycja biesiadowania po wyborze do rady miejskiej.

Źródła i literatura:
K 2, s. 1; K 4, s. 227, 265; KRK, s. 124, 146, 149, 162–163, 182, 188, 204, 220, 245, 295–297, 312–314, 320–322, 329, 336, 348, 350, 372, 375–376, 378, 385–386, 407–408, 417–418, 420, 425, 476; Starzyński 2014.

38. Szczepan Słonka
rajca, burmistrz 1385, 1391, 1395, 1398, 1400

Stephanus (Stefanus, Sczepan, Czepan) Slonca (Sloncze) ***sutor***

Szewc kazimierski, występujący także pod imieniem Stefan (wówczas imion Stefan i Szczepan nie rozróżniano). W roku 1381 został odnotowany na urzędzie ławnika miejskiego, za wójtostwa Mikołaja krawca (nr 23). Do rady miejskiej wstąpił w 1385 roku, zasiadał w radzie urzędującej także w latach 1391, 1395 i 1398. Na przełomie wieków, w 1400 roku, został odnotowany jako rajca stary. W 1407 roku, przy okazji sprzedaży przez Stanisława Kilianiego (nr 72) domu położonego przy ul. św. Jakuba, koło bramy Skawińskiej, zaznaczono, że jest to sąsiedztwo domu Szczepana (Stefana) Słonki – nie wiadomo jednak, czy wówczas jeszcze żył. Wiadomo natomiast, że w roku 1412 właścicielem domu należącego wcześniej do Szczepana był Piotr, zapisany jako Slonczic, zapewne jego syn.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1391–1402: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1391, ze Szczepanem Słonką w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 4, s. 19)

Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Źródła i literatura:
K 2, s. 1; K 4, s. 19, 227, 365; KŁK, nr 194; KRK, s. 139, 146, 162, 177, 184, 187, 206, 254, 280, 323, 329, 420, 445–446, 457, 465, 485, 518; Starzyński 2014.

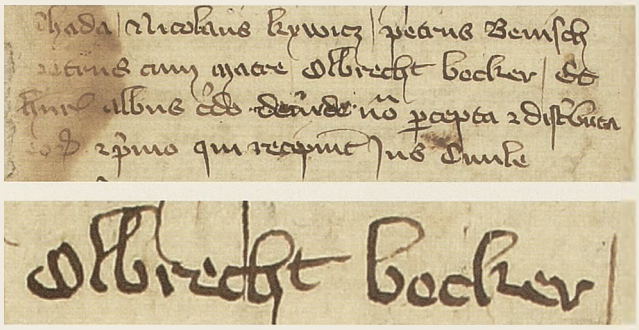
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

W roku 1387 Władysław Jagiełło udziela sukiennikom kazimierskim przyzwolenia na sprzedaż sukna na łokcie w domach i oknach, dopóki nie zostaną zbudowane sklepy sukiennicze. Dwa lata później król wyda przywilej na budowę w Kazimierzu dwudziestu pięciu kramów sukiennych – w 1393 roku istniały już złożone z tych kramów „sukiennice".

Źródła i literatura:
K 2, s. 81, 131; KRK, s. 92, 163, 168, 171, 180, 182, 188, 204; Kutrzeba 1900, s. 186; Starzyński 2014.

39. Wojciech Bocker
rajca, burmistrz 1386

Albertus (Albert, Olbrecht) Becker (Boecker, Bockil)
Kazimierzanin zamieszkały przy ul. Sukienniczej (*platea textorum*) – późniejszej ul. Żydowskiej, dzisiejszej ul. Józefa. Odnotowywany w księgach miejskich w latach 1377–1386. W roku 1382 zasiadał w ławie miejskiej – w roku tym przed ławą obywatel krakowski Wygło zdecydował się odstąpić swój dom położony naprzeciw kościoła Bożego Ciała siostrom zakonnym Katarzynie i Małgorzacie. W roku 1386 Wojciech Bocker uzyskał nominację do rady miejskiej. W sześcioosobowym składzie rady urzędującej wraz z rajcą Piotrem *cum matre* (nr 40) debiutował w roli rajcy, stąd też wraz nim w ostatniej – zgodnie z zasadami – kolejności mógł objąć funkcję burmistrza miasta. Z tego samego roku zachował się ostatni ślad po Wojciechu Bockerze – zapiska w księdze radzieckiej potwierdzająca, że opłacił podatek zwany szosem za tenże 1386 rok.

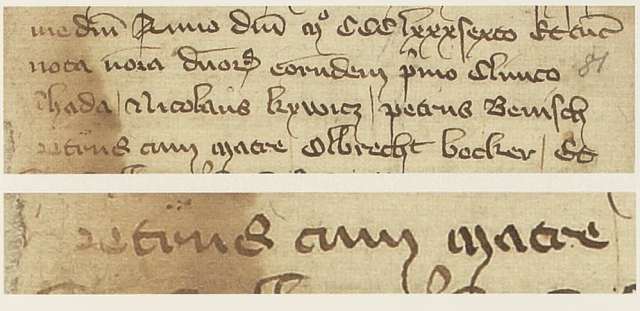
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1385–1386: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1386, z Wojciechem (Albertem) Bockerem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 2, s. 81)

Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Źródła i literatura:
K 2, s. 81; K 3, s. 129, 181; KRK, s. 35, 56, 61, 71, 92, 116–120, 123–128, 130–131, 134, 149, 151, 153, 162–163, 168, 171, 180–182, 188, 196, 203, 222, 225, 230–231, 235–236, 238, 240–241, 244, 251, 261, 264, 273; Kutrzeba 1900, s. 186, 201; *Poczet* 2010, s. 184; Starzyński 2014.

40. Piotr *cum matre*
rajca, burmistrz 1386, 1389, 1390

Petrus (Peter) *cum matre* (*mit der muter*)
Zamożny kazimierzanin (wysokość opłaconego w 1390 roku podatku zwanego szosem dowodzi, że należał do najbogatszych mieszczan). Posługiwał się, czy też obdarzono go, trudnym do zinterpretowania przydomkiem *cum matre* – 'z matką'. Pokolenie wcześniej krakowski burmistrz Jan wyróżniał się podobnym przydomkiem *cum nutrice* – 'z mamką'. Może zawsze występowali jednocześnie w swoim oraz ich imieniu i tak to zapisywano, aż określenia te przylgnęły do nich jako przydomki? Rajca kazimierski Piotr odnotowany został w księgach miejskich w latach 1371–1392. W radzie miejskiej urzędującej zasiadał trzykrotnie pomiędzy latami 1386–1390. W roku 1392 ostatni raz odnotowano opłacenie przez Piotra *cum matre* podatku do kasy miejskiej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1385–1386: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1386, z rajcą Piotrem cum matre *w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 2, s. 81)*

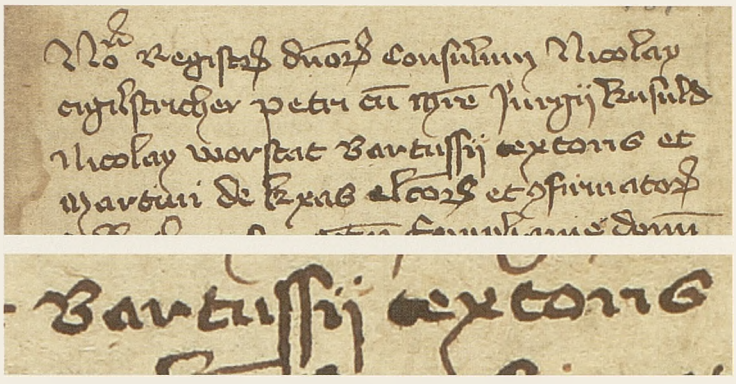
41. Bartłomiej sukiennik
rajca, burmistrz 1387, 1390

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Bartko (Bartush, Bartusius) ***textor, lanifex***
Sukiennik, tkacz, odnotowany w roku 1385 przy okazji opłacania podatku jako nieposiadający własnego domu. Rok później miał już dom położony przy ul. Sukienniczej (późniejsza Żydowska, dzisiejsza Józefa). W roku 1381 został powołany do ławy miejskiej, za wójtostwa Mikołaja krawca (nr 23) – z ówczesnego składu ławy racjami zostali tylko Bartłomiej i Jerzy Kusuld (nr 43). Niebawem po zakupie domu, czyli w ustabilizowanej pozycji obywatela kazimierskiego, w 1387 roku uzyskał nominację do rady miejskiej. Ponownie w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał w roku 1390. W tym samym jeszcze roku odnotowana została Gela, wdowa po Bartłomieju sukienniku.

Z roku 1387 pochodzi zapis o kamieniołomie pozostającym w zarządzie miasta, zlokalizowanym (podobnie jak i kamieniołomy należące do mieszczan krakowskich) w rejonie Wzgórza Lasoty.

Na ratuszu miejskim znajduje się zegar: w roku 1387 odnotowano wydatek poniesiony na jego utrzymanie.

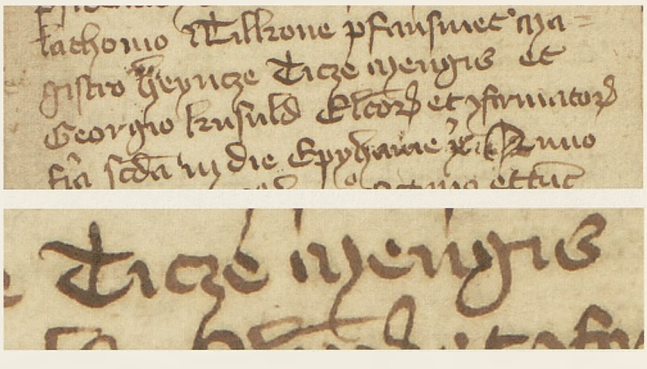
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1387–1390: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1390, z Bartłomiejem sukiennikiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 3, s. 181)

Źródła i literatura:
K 3, s. 3, 57, 181; KRK, s. 139, 166, 182, 188, 189, 198, 202, 204, 236, 247, 251; Kutrzeba 1900, s. 186; Starzyński 2014.

42. Ticze Mengis ze Lwowa
rajca, burmistrz 1388

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Tycze Mengos (Mengus) ***textor***
Sukiennik, tkacz, przybysz ze Lwowa, przyjęty do kazimierskiego prawa miejskiego w 1375 roku. W roku 1387 opłacał już podatek jako sukiennik posiadający dom położony przy ul. Sukienników. W następnym roku został powołany do rady miejskiej i jako rajca urzędujący dopuszczony do funkcji burmistrza, ale w dalszej kolejności: ponieważ on oraz Jerzy Kusuld (nr 43) i Heynko magister (nr 44) stanowili grupę rajców nowych, bez stażu na urzędzie, nie mogli burmistrzować w pierwszej kolejności, lecz dopiero po bardziej doświadczonych kolegach z rady. W księgach miejskich Ticze Mengis odnotowywany był do roku 1390.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1387–1390: fragment wpisu dokumentującego wybór rady miejskiej na rok 1388, w składzie której znalazł się Ticze Mengis – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 3, s. 77)

Źródła i literatura:
K 3, s. 77; KRK, s. 55, 76, 83, 101, 204, 208, 220, 243, 246; Starzyński 2014.

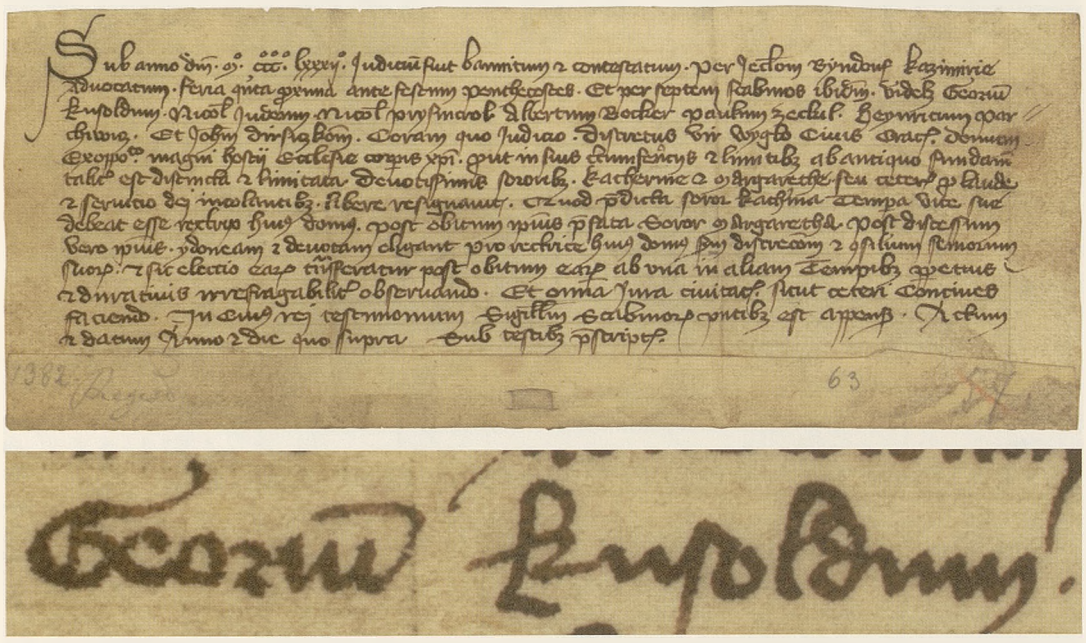
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Z roku 1389 pochodzi wzmianka o bramie żydowskiej (*valva iudeorum*), co świadczy o już istnieniu wtedy w Kazimierzu siedliska Żydów, na sto lat przed przesiedleniem tu krakowskiej gminy żydowskiej.

Po pogromie w Pradze w roku 1389 przybywają do Krakowa Żydzi czescy. Przynajmniej część z nich osiadła w Kazimierzu wśród zamieszkałej już tam ludności żydowskiej.

43. Jerzy Kusuld
rajca, burmistrz 1388, 1389, 1390

Georgius (Georius, Jeorius, Jurge) Kusult (Kusoldus, Cusuldus)
Kazimierzanin, pierwszy raz odnotowany na urzędzie ławniczym w roku 1372. Skład ławy w tym roku był szczególny: wszyscy ówcześni ławnicy zrobili dalsze kariery we władzach miasta, każdy z nich z czasem uzyskał krzesło rajcowskie – oprócz Jerzego Kusulda byli to Ilzunk (nr 21), Mikołaj krawiec (nr 23), Klimko Chada (nr 27), Kunko (nr 35) oraz Mikołaj kamieniarz (nr 36). Ława ta działała również za wójtostwa innego przyszłego rajcy, Hensila Pfansmetha (nr 26). Jerzy Kusuld został ponownie powołany do ławy w roku 1380, za wójtostwa sprawowanego przez Jelkę (Jeclo) Bindafa, oraz w roku 1381, gdy wójtem był Mikołaj krawiec. W ławie zasiadał także w roku 1382, w którym to przed nim i jego kolegami z ławy obywatel krakowski Wygło odstąpił swój dom położony naprzeciwko kościoła Bożego Ciała siostrom zakonnym Katarzynie i Małgorzacie. Jerzy Kusult wszedł w skład rady miejskiej w roku 1388, nominacje otrzymywał też w kolejnych dwóch latach – wtedy to, zasiadając w radzie urzędującej, pełnił funkcję burmistrza Kazimierza – jak to wówczas określano – „w swoim czasie i swojej kolejności", zgodnie z zasadą rotacji w obrębie grona rajców urzędujących w danym roku.

Dokument wydany w 1382 roku w Kazimierzu, w którym ława miejska, z Jerzym Kusuldem w składzie, stwierdziła, że mieszczanin krakowski Wygło odstąpił swój dom położony naprzeciwko kościoła Bożego Ciała siostrom zakonnym Katarzynie i Małgorzacie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 72)

Źródła i literatura:
K 3, s. 76, 129, 181; KRK, s. 42, 52–53, 61, 71, 86, 114, 117, 122, 124–125, 128, 135–137, 139, 162, 202, 208, 222, 236, 281; Starzyński 2014.

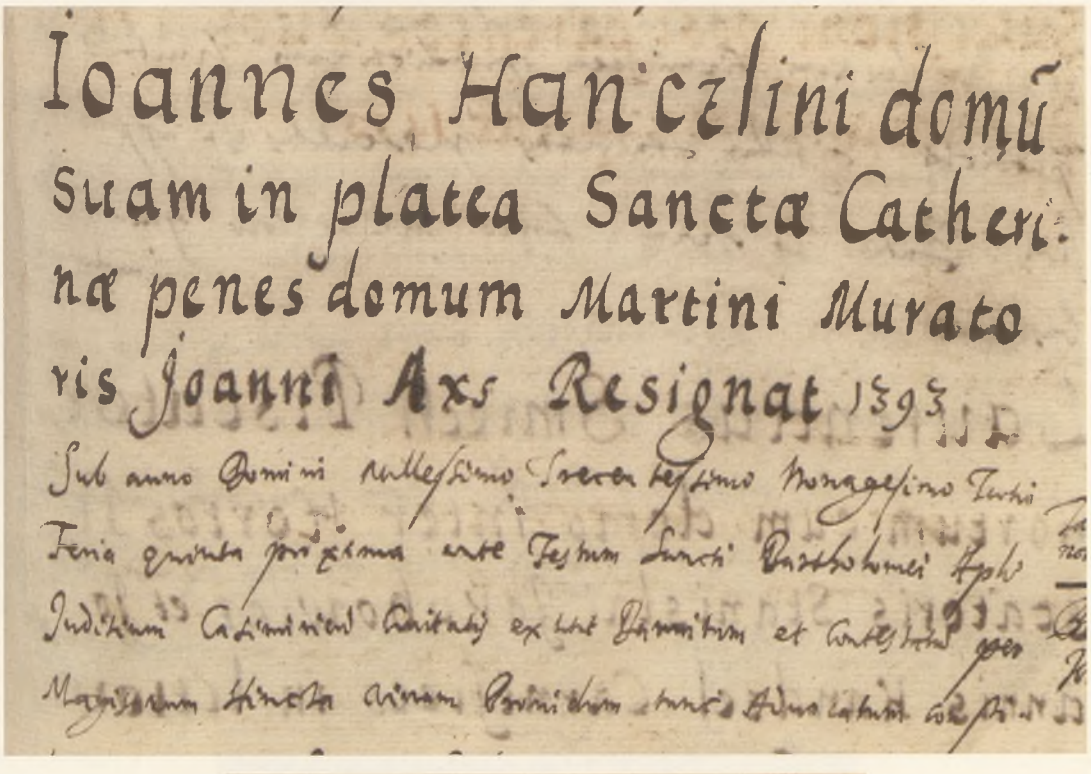
44. Heynko magister
rajca, burmistrz 1388

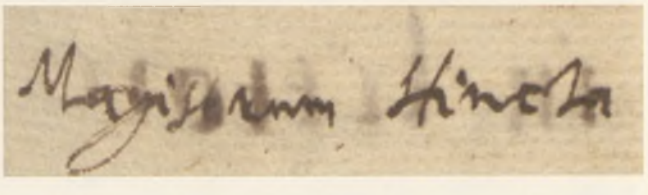
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Władysław Jagiełło ustanawia w roku 1389 doroczny jarmark w Kazimierzu, rozpoczynający się w wigilię św. Marcina i trwający 8 dni, z jednoczesnym zwolnieniem z ceł wszystkich przybywających na ten jarmark. Przywilej ten potwierdził w 1566 roku Zygmunt August.

Heynco (Heyncze, Hinczko) ***magister***

Mieszczanin kazimierski, będący, wnioskując z przydomka, mistrzem w określonej dziedzinie, zachowane przekazy nie podają jednak w jakiej. Ów „magister" przy imieniu Heynka nie jest zapewne średniowiecznym stopniem naukowym ani godnością akademicką, wyjaśnienia należałoby poszukiwać raczej w średniowiecznym znaczeniu tego terminu odnoszącego się do fachowca, majstra, budowniczego, może zwierzchnika grupy służących lub grona dzierżawców. Nie zachowały się też ślady opłacania podatków miejskich czy aktywności Heynka w ławie miejskiej. Nieznaną więc drogą awansu w roku 1388 został powołany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Zasiadał w niej tylko przez jedną, roczną kadencję. Pojawił się jednak ponownie we władzach miejskich po czterech latach, w roku 1393, na urzędzie wójta kazimierskiego – wójtostwo sprawował na zmianę z Janem Elianusem (nr 49). Wtedy to rada kazimierska przekazała na jego ręce, jako wójta, 18 grzywien z przeznaczeniem na prace przy sklepach sukiennych (zwanych też „kamerami"). W tym samym 1393 roku podczas pełnienia urzędu wójta kazimierskiego wraz z ławą miejską (w jej składzie zasiadał między innymi przyszy rajca Piotr Wayner – nr 58) potwierdzał transakcję sprzedaży domu położonego przy ul. św. Katarzyny, obok domu Marcina budowniczego, zawartej między sprzedającym, Janem synem Henczlina, a kupującym, Janem Axsą. Odnotowany został w księdze miejskiej w 1395 roku, później zniknął z jej kart.

Ioannes Hanczlini domu
suam in platea Sancta Catheri-
na penes domum Martini Murato
ris Joanni Axs Resignat 1393

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: początkowy fragment dokonanego w roku 1681 wpisu potwierdzającego, że w 1393 roku wójt kazimierski Heynko magister i ława miejska potwierdzili transakcję sprzedaży domu położonego przy ul. św. Katarzyny, obok domu Marcina budowniczego, zawartej między Janem synem Henczlina a Janem Axsą – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 307)*

Źródła i literatura:
BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 307; K 3, s. 77; CAR, nr 88; KRK, s. 208, 242; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

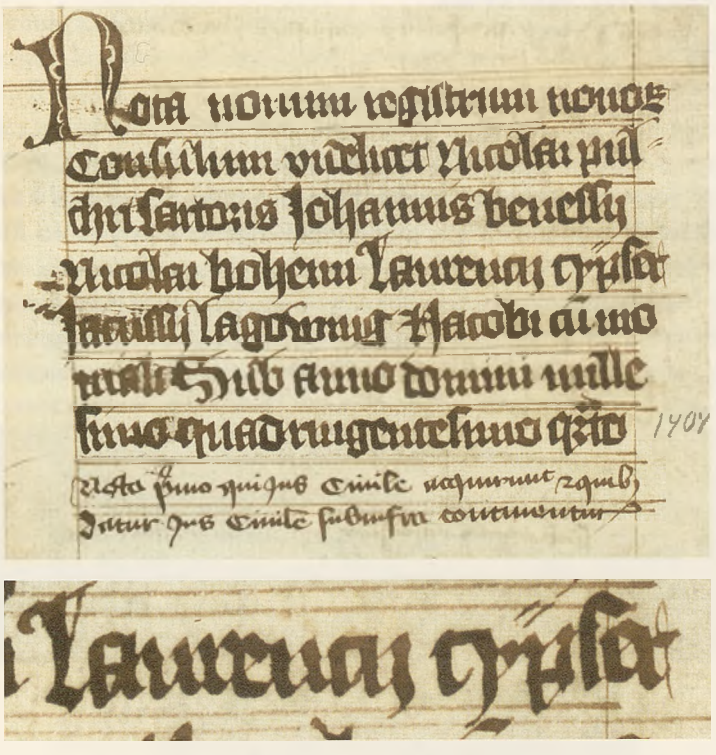
Budowa ufundowanego przez Kazimierza Wielkiego kościoła Bożego Ciała rozpoczęła się w roku 1340. Jego prezbiterium będzie dziełem budowniczych z kazimierskiej rodziny Czipserów. Świątynia zostanie przekazana kanonikom regularnym laterańskim, sprowadzonym z Kłodzka przez Władysława Jagiełłę i biskupa Piotra Wysza.

45. Wawrzyniec Czipser

rajca, burmistrz 1389, 1391, 1392, 1394, 1400, 1401 1404, 1406, 1407, 1409, 1410

Laurencius (Lorencz) Cipser (Cypser)

Sukiennik, przedstawiciel przybyszów ze Spisza, wyróżniających się przydomkiem Czipser. Syn Wawrzyńca seniora, również sukiennika. Wśród współczesnych mu Czipserów kazimierskich działali w mieście Jan, także sukiennik, Czipser garbarz, Jan przewoźnik oraz rodzina budowniczych, muratorów, z Janem Czipserem (nr 64) i Mikołajem Czipserem (nr 118) na czele. Wawrzyniec po raz pierwszy został odnotowany w radzie miejskiej urzędującej-burmistrzowskiej w 1389 roku. Nominacje do rady urzędującej uzyskiwał jeszcze dziewięciokrotnie, do roku 1410 włącznie. Lata jego nominacji nie pokrywały się jednak z latami nominacji do rady Jana Czipsera, zatem w tym przypadku przestrzegano, aby osoby blisko spokrewnione nie zasiadały w radzie jednocześnie. Wawrzyniec Czipser w roku 1401 oraz 1407 został odnotowany jako rajca stary. W 1407 roku wraz z rajcami Janem Benischem (nr 60) i Piotrem Molnerem (nr 68) oraz przyszłym rajcą Mikołajem Wokenstraterem młodszym (nr 73) doprowadził do ugody w sporze o rozliczenia finansowe między przyszłym rajcą Mikołajem Winloffem (nr 76) a mieszczaninem Janem Pflegishorem. Z kolei rok później wraz z rajcami Teodorykiem sukiennikiem (nr 61), Janem Elianusem (nr 49) i Mikołajem Białym krawcem (nr 71) doprowadził do ugody między Janem Kulkirmanem i jego żoną Anną a przyszłym rajcą Mikołajem Wokenstraterem młodszym w sprawie kramu niegdyś należącego do rajcy Piotra Kulkirmana (nr 25). Był właścicielem domu sąsiadującego z domem rajcy Mikołaja Bohemusa-Czecha (nr 63); w 1407 roku przed sądem ławniczym uzgodnili budowę muru granicznego między swoimi posesjami. W 1409 roku odnotowano go jako opiekuna prawnego Jana Colera – w imieniu pupila zrezygnował z jego domu na rzecz prepozyta i konwentu przy kościele Bożego Ciała. Wzmiankowany był w księgach miejskich do 1412 roku. W roku 1417 odnotowana została jego córka, zapisana w źródłach jako Kasa, pozostająca pod opieką prawną Kosego, syna Slywossy.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1404, z Wawrzyńcem Czipserem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 66)

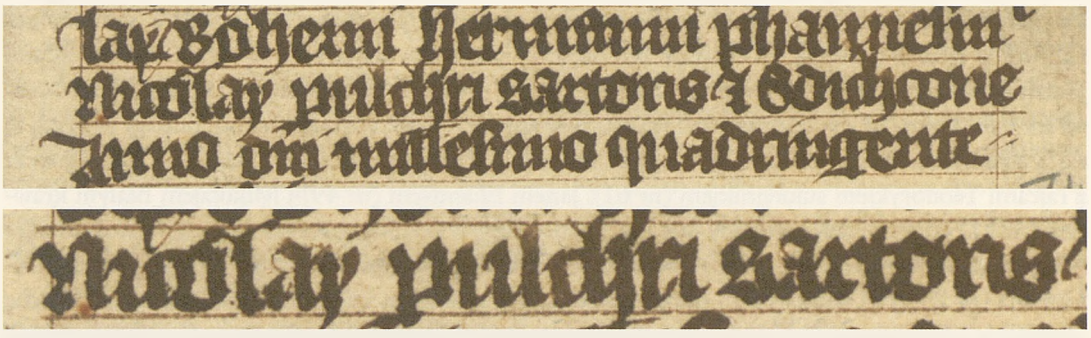
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 66, 117, 135, 173, 197; K 3, s. 129; K 4, s. 19, 65, 153, 453, 501; KRK, s. 166, 182, 188, 191, 204, 211, 220, 222, 224, 239, 245, 254, 257, 261, 270–271, 289, 294, 295–296, 300, 303–304, 307, 312–314, 320–322, 331–332, 370, 373, 375–378, 386, 394, 402, 408, 418, 434, 443–446, 455, 460, 462, 472, 474, 479, 482, 486–487, 489, 495, 510, 516, 519–520, 525, 527, 555, 557, 559, 561, 563, 567, 571, 583; KŁK, nr 136, 228, 478, 804, 1324, 1918; Starzyński 2014.

46. Mikołaj piękny krawiec
rajca, burmistrz 1389, 1391, 1393, 1394, 1396, 1398, 1399, 1400, 1403, 1404

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Nicolaus *pulcher* (*pulcer, pulczewr, puchers*) *sartor*

Krawiec kazimierski, wyróżniony przydomkiem „piękny" być może dla odróżnienia od działającego nieco wcześniej, lecz jednak współczesnego mu Mikołaja krawca (nr 23). Począwszy od roku 1389, dziewięciokrotnie powoływany do rady urzędującej (w roku 1400 wzmiankowany jako rajca stary). Był więc jednocześnie wielokrotnym, doświadczonym burmistrzem Kazimierza. Po roku 1404 postać ta znika z kart ksiąg miejskich, pojawia się natomiast z rokiem 1407 Mikołaj Biały krawiec (nr 71). Brak jest podstaw, aby postaci te traktować jako jedną, tę samą osobę.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1403, z Mikołajem pięknym krawcem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps. 1045/1, k. 36)

Rada miasta wydaje w roku 1389 wilkierz, w którym postanawia, że wszyscy starający się o przyjęcie do prawa miejskiego kazimierskiego winni mieć posiadłość w mieście, a jeśli jej nie mają, winni ją nabyć w ciągu roku (rada przyznawała obywatelstwo po przedstawieniu świadectwa prawego urodzenia i dobrego prowadzenia się w miejscu ostatniego pobytu oraz po uiszczeniu opłaty; nabywało się je również przez urodzenie w Kazimierzu, jako „syn miasta").

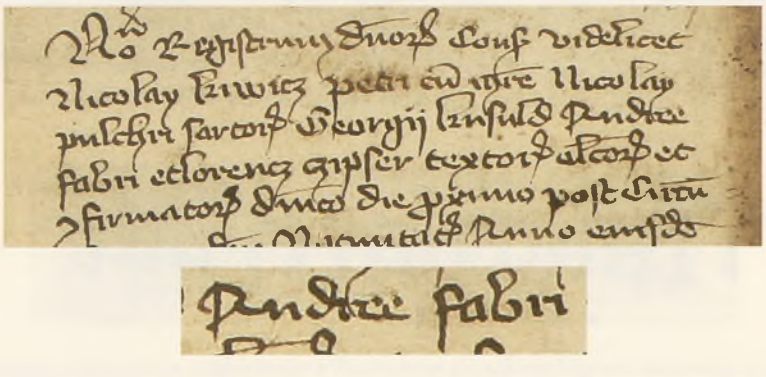
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 36, 66, 135, 173; K 3, s. 129; K 4, s. 19, 101, 153, 225, 365, 405; KRK, s. 187, 203, 222, 254, 280–281, 300, 303, 336, 348, 420, 443, 452, 480, 489, 494; Starzyński 2014.

47. Andrzej kowal
rajca, burmistrz 1389

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Andreas *faber*

Kowal, odnotowany w księgach radzieckich Kazimierza w latach 1380–1401. W 1380 roku opłacał podatek od swojego domu usytuowanego przy rynku kazimierskim; co najmniej w 1387 roku dom ten nadal do niego należał. Brak informacji o wcześniejszej niż rajcowska aktywności Andrzeja kowala na forum miejskim. W roku 1389 wszedł w skład rady urzędującej-burmistrzowskiej. W tymże roku odebrał od miasta zapłatę za udział w pracach budowlanych i na tym zapiski dotyczące tej postaci urywają się. Od roku 1399 na kartach ksiąg miejskich pojawia się Petrasz, syn Andrzeja kowala, prowadzący samodzielnie swoje sprawy, choć nadal przy swoim imieniu dookreślany przywołaniem ojca.

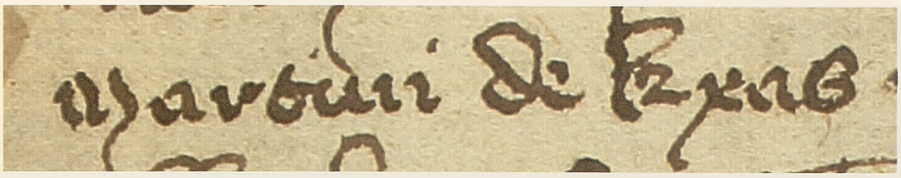
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1387–1390: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1389, z Andrzejem kowalem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 3, s. 129)

Źródła i literatura:
K 3, s. 129; KRK, s. 130, 162, 181, 187, 202, 209, 217, 222, 234, 475, 528; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

48. Marcin z Książa
rajca, burmistrz 1390

Martinus de Ksansch (Kxans, Kxas, Kxuns, Xans, Czans)
Przybysz z miejscowości Książ (być może z Książa Wielkiego położonego między Jędrzejowem a Miechowem, ale też może chodzić o Książ w ziemi średzkiej lub w ziemi opoczyńskiej). Odnotowany w księgach radzieckich kazimierskich w latach 1389–1397. W roku 1390 został powołany do rady miejskiej. Zachowały się zapiski dowodzące opłacania przez Marcina z Książa podatków miejskich do roku 1397 włącznie, jednak brak śladów kontynuowania działalności we władzach miejskich. W 1890 roku pojawił się w Kazimierzu być może krajan rajcy Marcina, Jan, wnuk Schramma z Książa – został przyjęty do kazimierskiego prawa miejskiego, dalsze zaś ślady po nim przepadły.

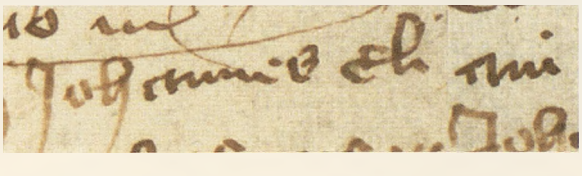
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1387–1390: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1390, z Marcinem z Książa w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 3, s. 181)

K 3, s. 181; KRK, s. 224, 236, 293, 295–296, 298, 312–314, 320–321, 327, 408; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

49. Jan Elianus
rajca, burmistrz 1391, 1393, 1394, 1395, 1396, 1401, 1402, 1407

Johannes Elian (Helianus, Helias, Ulianus)
Zamożny mieszczanin kazimierski, aktywny w życiu miasta. Karierę we władzach miejskich rozpoczął od razu od zajęcia krzesła w radzie miejskiej, do której został powołany po raz pierwszy w roku 1391. W radzie urzędującej zasiadał jeszcze siedmiokrotnie, do roku 1407 włącznie, był zatem doświadczonym rajcą z wielokadencyjną praktyką, także burmistrzowską. Z biegiem czasu coraz aktywniej działał jednak na urzędzie wójtowskim. Wójtem został już w 1393 roku, pełnił wówczas ten urząd na zmianę z Heynkiem magistrem (nr 44). Wójtostwo sprawował też w latach 1407, 1408, 1410, 1411 i 1413. W 1408 roku wraz z rajcami Wawrzyńcem Czipserem (nr 45), Teodorykiem sukiennikiem (nr 61) i Mikołajem Białym krawcem (nr 71) doprowadził do ugody między Janem Kulkirmanem i jego żoną Anną a przyszłym rajcą Mikołajem Wokenstraterem młodszym (nr 73) w sprawie kramu niegdyś należącego do rajcy Piotra Kulkirmana (nr 25). Sam też miał sprawy sporne – w tymże 1408 roku prowadził spór rozliczeniowy z Teodorykiem Valczem, zakończony ugodą wpisaną do akt ławniczych, w myśl której winien był zapłacić Valczowi 40 grzywien, po 4 grzywny w kolejne Suche Dni (cokwartalne dni postu). Był właścicielem domu naprzeciw kościoła św. Wawrzyńca, w 1407 roku zbył go na rzecz Agnieszki, w 1411 miał już dom położony przy ul. Krakowskiej. W roku 1412 odnotowany został jako pełnomocnik prepozyta i konwentu przy kościele Bożego Ciała. Żonaty z Barbarą, córkę wydał za Bartosza – zięć ten w 1407 roku sprzedał swój dom położony przy ul. Krakowskiej wójtowi krakowskiemu Mikołajowi Schaffowi.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment strony z otwierającym ją wpisem dokumentującym wybór rajców na rok 1407, z Janem Elianusem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 135)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 135; K 4, s. 19, 101, 153, 227, 265, 501; K 376, s. 10–11, 18, 37, 108, 173; KŁK, s. 108, 137–139, nr 80, 87, 93, 105, 129, 130, 166, 179, 206, 256, 282, 299, 386, 450, 478, 495, 587, 863, 941–942, 981, 1017, 1064, 1081, 1083, 1099, 1139, 1155, 1181, 1233, 1236, 1318, 1404, 1451, 1497, 1519, 1551, 2159; KRK, s. 119–120, 128, 179, 181, 202, 254, 281, 283, 289, 300, 303, 308, 323, 329, 335–337, 348, 354, 408, 417, 521, 527, 560; Starzyński 2014.

50. Andrzej kamieniarz
rajca, burmistrz 1391

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Andreas *latomus* (*lathomus*)
Kamieniarz kazimierski, odnotowany w księdze radzieckiej jedynie w latach 1390–1391. W roku 1390 potwierdzono opłacenie podatku miejskiego, natomiast w roku następnym pojawił się jako nowo wybrany racja urzędujący. Dalszych śladów jego działalności brak. Postaci tej nie należy mylić z odnotowanym także w 1391 roku Andrzejem kamieniarzem zwanym Żydem (*Andreas lathomus dictus iude*), zamieszkałym przy ul. Solnej – został on przyjęty do prawa miejskiego wtedy, gdy Andrzej kamieniarz był już rajcą.

Aby zapobiec publicznym bójkom, w roku 1394 rada wydała wilkierz o karze 6 groszy dla każdego, *kto by wydobył miecza czy noża przeciw drugiemu.*

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1391–1402: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1391, z Andrzejem kamieniarzem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 4, s. 19)

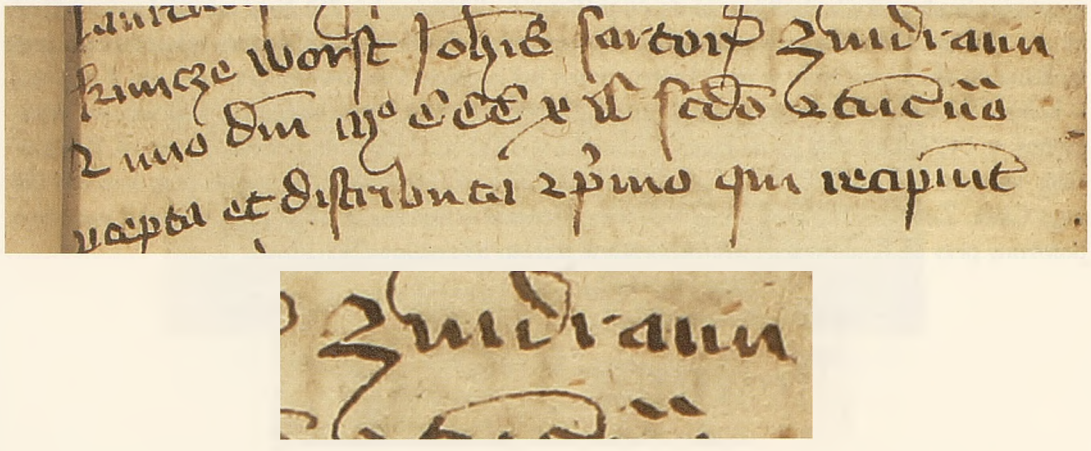
Źródła i literatura:
K 4, s. 19; KRK, s. 253–254, 256; Starzyński 2014.

51. Jakub Zyndram
rajca, burmistrz 1392, 1397

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Jacobus (Iacobus) Zindram (Sindram)
Rzeźnik kazimierski, zamieszkały we własnym domu położonym koło kościoła św. Wawrzyńca, właściciel jatki położonej w rynku, obok jatki rajcy Piotra Molnera (nr 68). Od 1386 roku notowany w księgach jako płacący podatki miejskie. Rajcą miejskim został w roku 1392, w skład rady urzędującej-burmistrzowskiej wszedł także w roku 1397. W latach 1408–1427 odnotowywany jest w Kazimierzu Jan Zyndram, ławnik i wójt, zapewne kolejne pokolenie Zyndramów na urzędach kazimierskich.

W tym samym roku zabroniono nocnej włóczęgi po trzecim uderzeniu dzwonu na ratuszu, co obwarowano karą 6 groszy dla miejscowych, a dla obcych karą więzienia tak długiego, aż się wylegitymują i zadość uczynią miastu. Zakazano też trzymania siana na strychach domów pod karą 6 groszy, ustanawiając jednocześnie, że ten, czyj dom zapali się pierwszy, zapłaci karę w wysokości 1 grzywny. Zabroniona była również gra w kości i bawienie się w mieście nocą pod karą 1 wiardunku, a w dzień pod karą 6 groszy.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1391–1402: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1392, z Jakubem Zyndramem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 4, s. 65)

Źródła i literatura:
K 4, s. 65, 313; KŁK, s. 361, 1722, 3169, s. 57, 330, 333–334, 358; KRK, s. 183, 188, 249, 270, 374, 384, 388, 420, 480, 525–526; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

W roku 1394 rada wydała kolejne wilkierze, w których unormowano sprawy rozgraniczania posesji i wprowadzono zakazy: przetrzymywania w mieście osób nieposiadających prawa miejskiego (obywatelstwa), fałszowania sukna i sporządzania słodu w Krakowie dla warzenia piwa w Kazimierzu.

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 36; K 4, s. 65, 101, 227, 365, 501; KRK, s. 165, 184, 196, 202, 215, 220, 270–271, 281, 286, 295–296, 300, 303, 313–314, 317, 319–322, 329, 335–339, 351, 373, 375–376, 384, 393, 408, 416, 418, 420, 434, 444–447, 450, 457, 472, 478, 482, 486, 488, 493–495, 516–517, 519, 527, 556–557, 561, 563, 567, 577–579; Starzyński 2014.

52. Kuncze Worst
rajca, burmistrz 1392, 1393, 1394, 1395, 1398, 1401, 1402, 1403

Conradus (Cuncz, Cuncze) Vorst (Worzt, Wurst) ***carnifex***
Rzeźnik, wieloletni starszy cechu rzeźników kazimierskich. Działał wspólnie z Piotrem Molnerem (nr 68), przez lata – co najmniej do 1400 roku – kierowali kazimierskim cechem rzeźniczym wspólnie. Prawdopodobnie z tej pozycji, przy wcześniejszym nieangażowaniu się w prace ławy miejskiej, otworzył sobie drogę do rady miejskiej, w której zasiadł w roku 1392. Do rady urzędującej był wybierany jeszcze sześciokrotnie, do roku 1403 włącznie. W roku 1394 został odnotowany jako rajca stary. Pełnił funkcję burmistrza, gdy w 1403 roku rada pod jego przewodnictwem sprzedała za 40 grzywien Piotrowi Beniszowi (nr 30) 2 grzywny i 1 wiardunek czynszu wieczystego z przeznaczeniem na śpiewanie *Salve Regina* w kościele Bożego Ciała po jego śmierci. Dziesięć lat po ostatniej zanotowanej nominacji Kuncze Worsta do rady w jej skład wejdzie Szymon Janusz Worst (nr 80), prawdopodobnie jego syn.

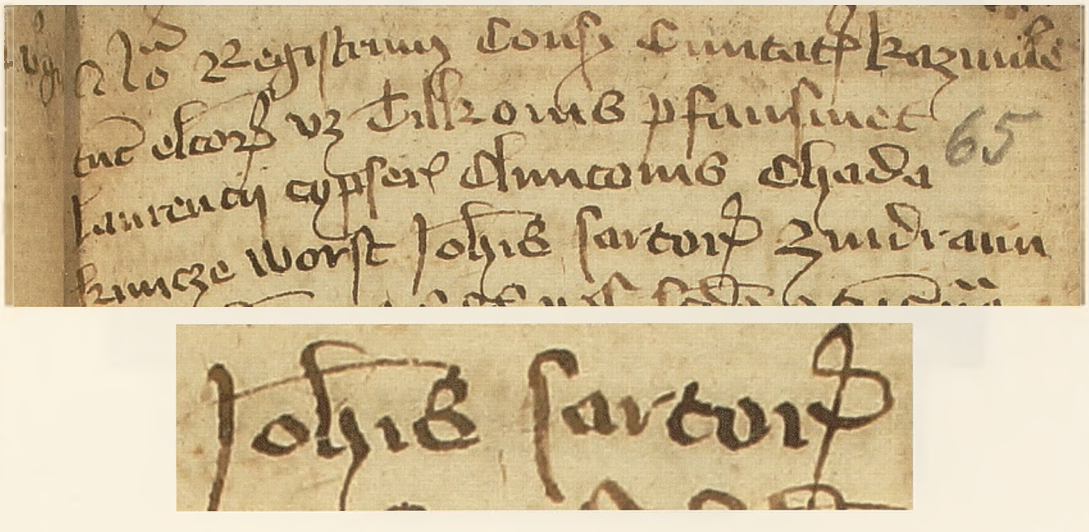
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1403, z Kunczem Worstem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 36)

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Źródła i literatura:
K 4, s. 65; KRK, s. 270, 323; Starzyński 2014.

53. Jan krawiec
rajca, burmistrz 1392

Johannes (Iohannes) ***sartor***
Krawiec kazimierski, zasiadający w radzie urzędującej-burmistrzowskiej w roku 1392. Wprawdzie w części księgi radzieckiej obejmującej rok 1394 został odnotowany w dopisku na wolnej stronie jako wybrany na rajcę, był to jednak błąd pisarza; Jan krawiec był tylko jednorocznym rajcą-burmistrzem, poza tym epizodem nie udzielał się we władzach miejskich.

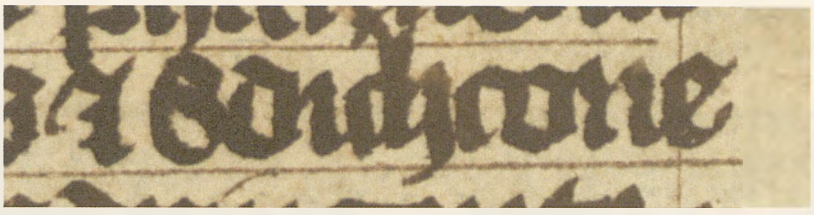

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1391–1402: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1392, z Janem krawcem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 4, s. 65)

54. Zdzisko zięć Riczke
rajca, burmistrz 1394, 1395, 1396, 1399, 1400, 1401, 1403, 1405

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Sdisko (Sdzisco, Sdzischco, Sdzischko, Sdischco) *gener* Riczke
Kazimierzanin wyróżniany przydomkiem opisującym powinowactwo z Riczką, zapewne wyróżniającym się w swoim czasie mieszczaninem kazimierskim, choć we władzach miejskich nieodnotowanym. Zdzisko był więc prawdopodobnie szwagrem przyszłego rajcy Mikołaja Riczki (nr 57), syna Riczki – o ile postać teścia i ojca jest tu tożsama. Został wzmiankowany w księgach radzieckich w latach 1393–1405. Powołany do rady miejskiej w 1394 roku, w radzie urzędującej zasiadał jeszcze sześciokrotnie, w tym w roku 1396 wspólnie z Mikołajem, prawdopodobnie szwagrem. W roku 1405 został odnotowany jako rajca stary.

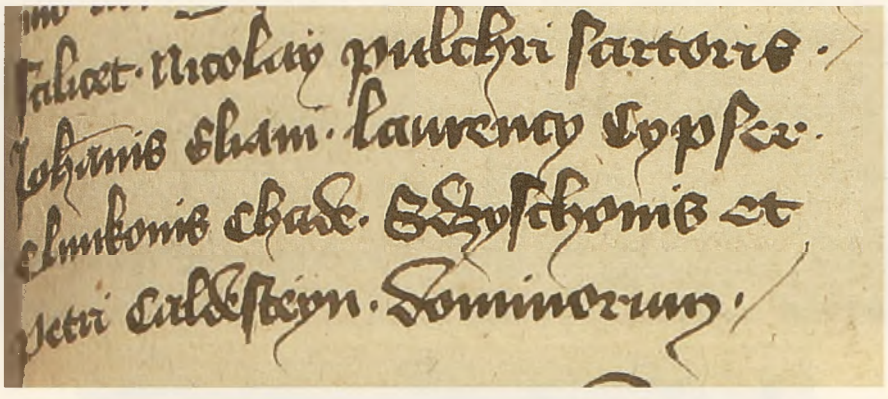
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1403, ze Zdziskiem zięciem Riczke w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 36)

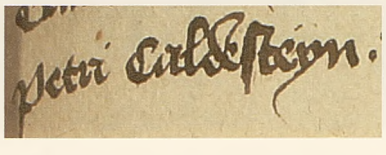
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 36, 95v; K 4, s. 153, 227, 265, 405, 453, 501; KRK, s. 284, 300, 308, 329, 340, 348, 452, 489, 494, 527, 560, 571; Starzyński 2014.

55. Piotr Kaldensteyn
rajca, burmistrz 1394

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Petru Caldensteyn (Caldesteyn)
Mieszczanin odnotowywany w księgach radzieckich od 1386 roku, kiedy to został przyjęty do kazimierskiego prawa miejskiego. W roku 1394 został powołany do rady miejskiej, w której jako nowicjusz, analogicznie jak Zdzisko zięć Riczke (nr 54), do funkcji burmistrzowskiej dopuszczony został – zgodnie z zasadami – w końcowej kolejności. Działalności w radzie miejskiej nie kontynuował, po roku 1394 przestał być odnotowywany w księgach.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1391–1402: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1394, z Piotrem Kaldensteynem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 4, s. 153)

Źródła i literatura:
K 4, s. 153; KRK, s. 170, 284, 300, 303, 323; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

56. Jan Bogner
rajca, burmistrz 1395, 1397, 1398, 1400, 1402

Johannes (Janush, Janusch) Bagner de Studenki

Przybysz z miejscowości Studzianki (być może z ziemi sandomierskiej, piotrkowskiej lub kozienickiej). Słodownik, piwowar, choć zapewne nie tylko, prowadził – jak wynika z licznych sporów, w jakie wchodził – rozleglejsze interesy. Pierwszy raz wzmiankowany jako opłacający podatki miejskie w roku 1394. W roku następnym został odnotowany już w składzie rady urzędującej. Był do niej powoływany jeszcze czterokrotnie, do roku 1402 włącznie. Później już nie jest wzmiankowany w źródłach. W latach 1407–1414 w księdze ławniczej odnotowywany był Jan (Janusz) Bogner z żoną Staną, jest to jednak inna już postać, pochodząca z Krakowa.

Z roku 1396 pochodzi wzmianka o cegielni miejskiej w Kazimierzu.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1391–1402: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1395, z Janem Bognerem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 4, s. 227)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 1; K 4, s. 227, 313, 365, 453; KDM IV, s. 83; KŁK, nr 18, 119, 1527; KRK, s. 313–314, 323, 329, 335–336, 373–374, 378, 384, 388, 408, 417, 418, 420, 445–449, 453, 455, 457, 474–475, 479, 481–482, 489, 516, 518–520, 530, 556–557, 559, 561, 568–569, 571; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

57. Mikołaj Riczko
rajca, burmistrz 1396, 1397, 1407, 1408, 1411, 1412

Nicolaus (Nitsko, Miczko) *filius* Riczkonis (Reczko, Ryczko, Fryczkonis)

Syn mieszczanina kazimierskiego Riczke, prawdopodobnie szwagier rajcy Zdziska zięcia Riczke (nr 54). W przeciwieństwie do ojca zaangażował się w sprawy miejskie, w roku 1396 uzyskał nominację do rady miejskiej. Do rady urzędującej był wybierany jeszcze pięciokrotnie, do roku 1412 włącznie. Jego własnością stał się dom rodzinny Riczków, odziedziczony po ojcu, położony przy ul. Solnej. Miał syna Wawrzyńca zwanego Wawerkiem, który w 1414 roku zapisał braciom Mikołajowi i Janowi oraz siostrze Dorocie po 20 grzywien, z tym iż na wypadek śmierci któregoś z braci zapis przechodził na własność kościoła Bożego Ciała.

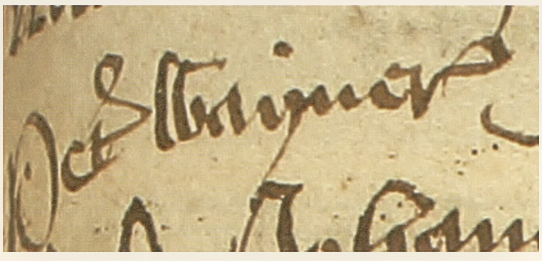
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1408, z Mikołajem Riczką w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 156)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 135, 156, 21, 237; K 4, s. 313; KŁK, nr 26, 348, 432, 815, 1205, 1512, 1577, 1607, 1750, 2336–2337, 2352, 3054; KRK, s. 348, 388, 420; Starzyński 2014.

58. Piotr Wayner
rajca, burmistrz 1397, 1398, 1399(?)

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Petrus (Petir) Weyner (Vaynar)
Mieszczanin rozpoczynajacy aktywność we władzach kazimierskich od praktyki w ławie miejskiej, w której zasiadł w roku 1393 – wówczas wraz z kolegami z ławy, pod przewodnictwem wójta kazimierskiego Heynka magistra (nr 44), potwierdził transakcję, mocą której Jan syn Henczlina sprzedał Janowi Axsie swój dom położony przy ul. św. Katarzyny, obok domu Marcina budowniczego. Jednoznacznie potwierdzony jest jego udział w radzie urzędującej-burmistrzowskiej w latach 1397 i 1398. Być może urząd rajcy sprawował też w roku 1399. Żonaty z Elżbietą, mieli córkę Annę, która poślubiła rajcę Mikołaja Winloffa (nr 76). Zmarł przed 1 lipca 1409 roku. Wdowa Elżbieta w 1410 roku ustanowiła przyszłego rajcę Mikołaja Śliwosza (nr 81) swoim pełnomocnikiem dla przekazania całego majątku córce i zięciowi, jednak wraz z legatem na rzecz kościołów Bożego Ciała i św. Katarzyny.

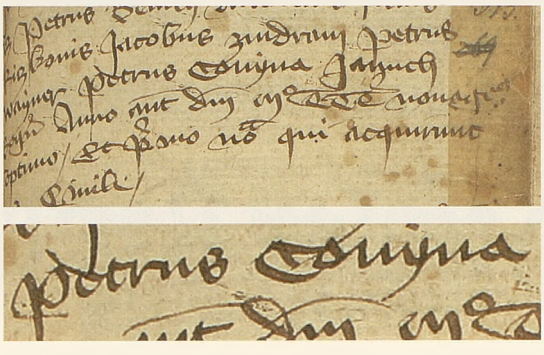
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1391–1402: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1398, z Piotrem Waynerem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 4, s. 365)

Źródła i literatura:
BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 307; K 4, s. 313, 365; KŁK, nr 339, 449, 794, 958, 1291, 1690; KRK, s. 149, 188, 225, 294, 296, 312–315, 319–322, 326, 374–375, 378–380, 383, 388, 393, 395, 408, 418–420, 434, 446, 450, 452, 476, 479, 484, 493, 519, 532, 553, 556, 562–563, 567; Starzyński 2014.

59. Piotr Konina
rajca, burmistrz 1397

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Petrus Konyna (Conyna, Conina)
Kazimierzanin odnotowany w księgach miejskich w latach 1393–1417. We władzach miejskich zasiadł incydentalne, powołany do rady miejskiej urzędującej w roku 1397. Wówczas pełnił też funkcję burmistrza miasta. Był właścicielem domu położonego przy ul. Solnej, naprzeciwko domu Jana Sosnowskiego. Miał też dom na ul. św. Stanisława, obok domu Stanka Szydłowicza. W 1418 roku prowadził przed sądem ławniczym spór z Mussyną o parcelę i dom, niezbyt jednak gorliwie, bo odwoływał kolejne terminy stawienia się przed sądem. Żonaty dwukrotne, z pierwszego małżeństwa miał córkę Elżbietę, z drugiego, z Katarzyną, syna Macieja, zakonnika u franciszkanów, i córkę Katarzynę. Zmarł w roku 1417 lub następnym.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1391–1402: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1397, z Piotrem Koniną w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 4, s. 313)

Źródła i literatura:
K 4, s. 313; KŁK, nr 282, 790, 822, 826, 855, 1327, 1379, 1435, 1489, 1632, 1769, 1775, 1879, 1881, 1901, 2044, 2066, 2085, 2094, 2130, 2241, 2285; KRK, s. 296, 299, 353, 371, 374, 378, 383–384, 387–388, 402, 420, 423–426, 444, 455, 458, 465, 473, 476, 486–488, 491, 494–495, 511, 529, 532, 559; Starzyński 2014.

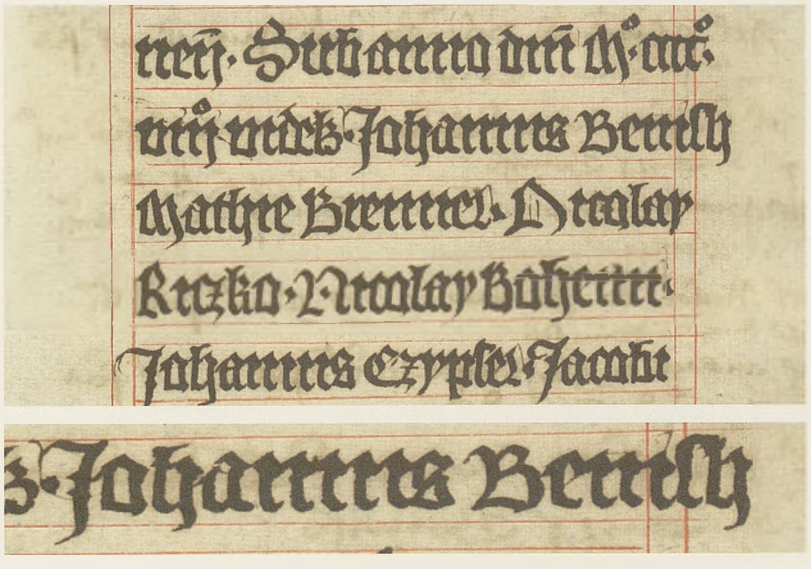
Ludwik Andegaweński (1370–1382)
Jadwiga Andegaweńska (1384–1399)
Władysław Jagiełło (1386–1434)

W roku 1399, na podstawie zeznań starszych mieszczan, rada miasta stwierdziła, że na placach, na których Kazimierz Wielki zbudował kościół św. Katarzyny, były poprzednio domy i browary, z których czynsze uiszczano miastu.

60. Jan Benisch

rajca, burmistrz 1398, 1399, 1401, 1402, 1404, 1406, 1407, 1408, 1410, 1411, 1412, 1415, 1416

Johannes (Hannos, Hanus) Bemisch (Benesch, Benich, Benech)
Sukiennik, kupiec sukienny, zamożny i wpływowy mieszczanin kazimierski, aktywny we władzach miasta, wieloletni rajca i burmistrz oraz wójt. W radzie miejskiej po raz pierwszy zasiadł w 1398 roku – łącznie do 1416 roku trzynastokrotnie uzyskiwał nominacje do rady urzędującej, tyleż też razy uczestniczył w kolejnych zmianach na funkcji burmistrza w ramach kadencji rady. Wiele aktywności poświęcił urzędowi wójtowskiemu – po raz pierwszy został wójtem w roku 1411, w roku tym wójtem był także Jan Elianus (nr 49); wówczas Jan Benisch był odnotowywany jako podwójci. W następnym roku urząd wójta pełnił nieprzerwanie, kończąc kadencję w styczniu 1413 roku. Powrócił na urząd wójta w roku 1414, incydentalnie dzieląc go z Zygmuntem z Namysłowa (nr 85), Teodorykiem sukiennikiem (nr 61) i Henrykiem Bartowiczem – także i wówczas kadencję kończył w styczniu następnego roku. Poza pełnieniem urzędu podejmował się sądzenia polubownego i opieki prawnej. W 1407 roku wraz z rajcami Wawrzyńcem Czipserem (nr 45) i Piotrem Molnerem (nr 68) oraz przyszłym rajcą Mikołajem Wokenstraterem młodszym (nr 73) doprowadził do ugody w sporze o rozliczenia finansowe między przyszłym rajcą Mikołajem Winloffem (nr 76) a mieszczaninem Janem Pflegishorem. W 1409 roku wraz z rajcą Piotrem Molnerem stał się opiekunem prawnym dzieci rajcy Piotra Benischa (nr 30). Był właścicielem domu położonego przy ul. Krakowskiej, obok domu Bartosza, zięcia rajcy Jana Elianusa, jego sąsiadem był też rajca Kloze Meisilwicz (nr 109); była to, jak się wydaje, jego główna siedziba, miał też inne domy, którymi obracał (na przykład w 1415 roku sprzedał dom Marcinowi kowalowi). W 1410 roku Bartosz zwany Gleywiczem, sukiennik krakowski, przekazał Janowi Benischowi i jego następcom wszelkie prawa do kramu sukienniczego. Sąsiadował on z kramami rajców Jana Zyndrama (nr 83) i jego żony Agnieszki oraz Janusa sukiennika i jego żony Jadwigi. Miał też jatkę położoną obok jatki rajcy Jakuba *cum moniali* (nr 66). W 1413 roku Jan Benisch oraz jego żona Katarzyna wyznaczyli sobie nawzajem opiekunów prawnych, Jan wskazał rajcę Andrzeja Wałacha (nr 79). Zawarli także ze sobą umowę na przeżycie. W 1423 roku Katarzyna została już odnotowana jako wdowa, pojawiła się też wzmianka o zmarłym synu Mikołaju. Opiekunem prawnym wdowy – zgodnie z wcześniejszą umową – był wówczas rajca Andrzej Wałach, później rajca Jan Zyndram, odnotowany w tej roli w 1425 roku. Katarzyna wyszła powtórnie za mąż za Mikołaja, z którym w roku 1423 zawarła umowę na przeżycie.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: wpis dokumentujący wybór rajców na rok 1408, z Janem Benischem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 156)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 66, 117, 135, 156, 197, 217, 237, 304; K 1, s. 167, 221; K 2, s. 81; K 3, s. 3; K 4, s. 19, 265, 313, 365, 405, 453, 501; KDM IV, s. 83; K 376, s. 132, 141, 149, 172, 196, 211; KŁK 109–110, 112–136, 155–157, 159–167, nr 14, 49, 166, 228, 341, 362–363, 376, 391, 398, 421, 430, 449, 476, 619, 647, 876, 933, 939, 955, 964, 1122, 1132, 1134, 1184, 1207–1208, 1234, 1271, 1303, 1321, 1327, 1341, 1345, 1367, 1389, 1411, 1462, 1464, 1490, 1515, 1541, 1685, 1783, 1841, 1870, 1897, 1904, 2057; KRK, s. 69, 184, 206, 268, 295–296, 312, 314–315, 320, 322, 333–336, 372–373, 375–377, 384, 387, 393, 408, 416, 418, 420, 434, 443, 445–447, 450–452, 456, 462, 474, 479, 480, 482, 488, 493–494, 516–517, 520, 527, 534, 554–555, 557, 561–562, 566, 568, 570, 583; Starzyński 2014.

61. Teodoryk sukiennik

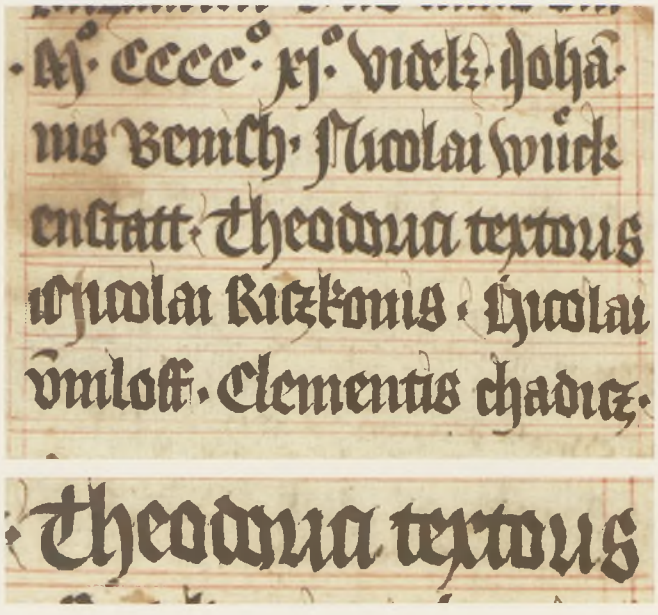
rajca, burmistrz 1399, 1411, 1412, 1413, 1414, 1416, 1417, 1418, 1420, 1422, 1421, 1424, 1425

Władysław Jagiełło (1386–1434)

W roku 1399 rada miasta przyznaje obywatelstwo niejakiemu Rosinstampowi mimo jego złego prowadzenia się – nowy obywatel przyrzekł przy tym poprawę i wniósł opłatę.

Theodoricus (Teodric, Dietrych, Ditterich, Ditericus) ***textor, lanifex***

Sukiennik, znacząca postać w ówczesnym życiu Kazimierza. Udział we władzach miejskich rozpoczął od urzędu ławniczego, który pełnił w 1396 roku. Rok 1399 otworzył jego wieloletnią karierę rajcowsko-burmistrzowską i wójtowską. W radzie urzędującej zasiadał łącznie trzynastokrotnie, w przedziale lat 1399–1425. W przypadającej na niego w obrębie rady kolejności pełnił funkcję burmistrza, czego ściśle datowany ślad zachował się we wpisie z 15 listopada 1421 roku – określenie *proconsul* umieszczone w księgach przy jego imieniu jest pierwszym znanym nam z zachowanych źródeł przypadkiem, gdy konkretnego rajcę dookreślono tą przechodnio pełnioną w radzie funkcją. Na urzędzie wójtowskim pojawił się w 1414 roku, odnotowano go jednak w tej roli jedynie w połowie stycznia – na urzędzie tym w kolejnych miesiącach był odnotowywany już głównie Jan Benisch (nr 60), choć incydentalnie także Zygmunt z Namysłowa (nr 85) i Henryk Bartowicz. W roku 1415 przejął urząd wójtowski od kończącego kadencję Jana Benischa, zakończył ją w styczniu roku następnego – wówczas został odnotowany jako podwójci, za kadencji wójtowskiej Andrzeja Wałacha (nr 79). Podwójcim był także w roku 1417, za kadencji wójtowskiej Zygmunta z Namysłowa. Na urząd wójta powrócił w roku 1419 (podwójcim wówczas był wspomniany Zygmunt z Namysłowa). W 1420 roku, po zakończeniu w styczniu kadencji wójtowskiej, dwukrotnie został odnotowany jako *advocatus substitutus*, to jest działający w zastępstwie wójta, którym wówczas był Zygmunt z Namysłowa. W kolejnym roku wzmiankowany został jako wójt w miesiącach maju i czerwcu, za kolejnej kadencji Zygmunta z Namysłowa, incydentalnie dzielonej także z Mikołajem Śliwoszem (nr 81). U schyłku kariery, w 1424 roku, zastępował wójta Wojciecha Liska (nr 82), prywatnie zięcia ławnika Piotra Wokenstratera. W roku 1413 odnotowany został jako pełnomocnik klasztoru św. Katarzyny – w tej roli sprzedał Janowi Strychaczowi i jego żonie Dorocie dom leżący przy ul. św. Jakuba (klasztor wyprzedawał wówczas należące do niego nieruchomości, przeznaczając uzyskane środki na wykończenie świątyni i jej ostateczne wyposażenie). Był też pełnomocnikiem prepozyta i konwentu przy kościele Bożego Ciała. Miał dom przy rynku kazimierskim, w roku 1421 sprzedał go Andrzejowi Gałce (nr 87). W 1426 roku jego żona Katarzyna została odnotowana już jako wdowa. Jej prawym opiekunem był rajca Maciej Sołtys (nr 90), w tymże roku sprzedał w jej imieniu dom Teodoryka położony przy ul. Krakowskiej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1411, z Teodorykiem sukiennikiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 217)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 217, 237, 262, 281; BJ, rkps 1045/2, k. 20, 36, 70, 97v, 121, 138; K 4, s. 405; K 376, s. 189; KŁK, s. 155, 169–171, 175, 177–178, 180–183, 187, 213, 216, 245, 247–248, 250–262, 293, 308–309, 372, nr 247, 364, 453, 478––479, 490, 492, 504, 807, 959, 1240, 1242, 1368, 1476, 1513, 1547, 1562, 1600, 1670, 1850, 2067, 2121, 2158––2159, 2169, 2172, 2224, 2255, 2317, 2322, 2348, 2370, 2372, 2421, 2477, 2723, 2728, 2777, 2821, 2950, 2953, 3039, 3155; KRK, s. 323, 373, 377, 384, 418, 452, 457, 556, 557; Kolak 1982, s. 36; Starzyński 2014.

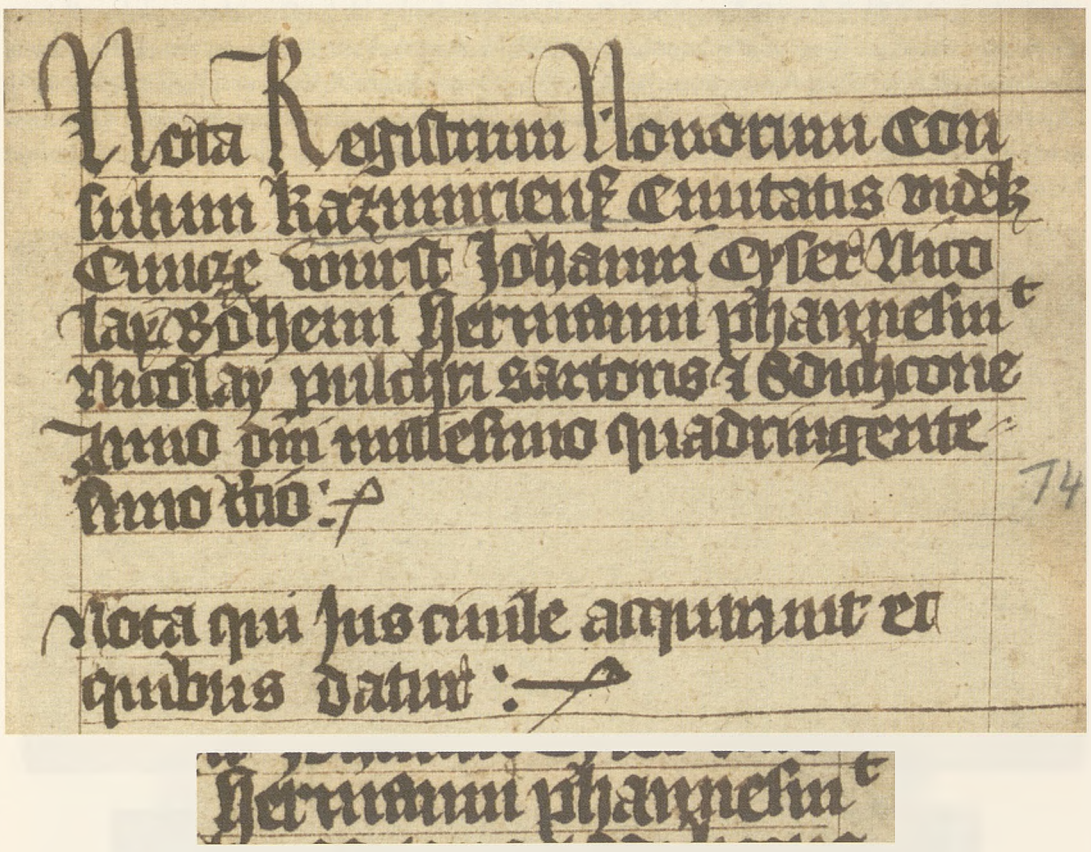
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Mieszczanie kazimierscy otrzymują w roku 1400 przyzwolenie od Władysława Jagiełły na budowę młyna na Wiśle lub Wildze.

W tym samym roku odnotowano wypłacenie przez radę miasta 6 groszy dla weterynarza opiekującego się miejskimi końmi.

62. Herman Phannesmit
rajca, burmistrz 1399, 1400, 1403

Hermannus Phannesmitt (Phanninsit, Phannesnit, Spannensmit)
Ostatni na kazimierskim krześle rajcowskim przedstawiciel być może powiązanych rodzinnie rajców i burmistrzów o przydomku Pfansmeth (Pfannesmit), wskazującym prawdopodobnie na profesję kotlarską – poprzednikami Hermana w radzie miejskiej byli Tilko (nr 1), Jan (nr 13) i Hensil (nr 26). Odnotowany źródłowo w latach 1393–1410. Zajmował się zapewne rzeźnictwem, w każdym razie w 1409 roku był właścicielem jatki mięsnej, która była zresztą przedmiotem długotrwałego sporu toczonego z Janem Schuczlinem. Równocześnie procesował się z rajcą Mikołajem Winloffem (nr 76) o rozliczenia pieniężne. Aktywność we władzach miejskich rozpoczął w ławie miejskiej w 1393 roku. Wówczas to z innymi ławnikami (przewodniczył im wójt Heynko magister – nr 44) potwierdzili transakcję sprzedaży domu położonego przy ul. św. Katarzyny, obok domu Marcina budowniczego, zawartej między Janem synem Henczlina a Janem Axsą. Herman Phannesmit został powołany po raz pierwszy do rady miejskiej w roku 1399. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał także w latach 1400 i 1403. Był właścicielem domu położonego między domami Brennera (być może rajcy Macieja – nr 69) i rajcy Jana Benischa (nr 60), który zakupił w 1407 roku od Katarzyny de Dowicz, żony Stanisława Lipkonisa Doweschicza, w imieniu której działał opiekun Mikołaj Swenkenfelt. Po roku 1410 ślady aktywności Hermana Phannesmita znikają.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1403, z Hermanem Phannesmitem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 36)

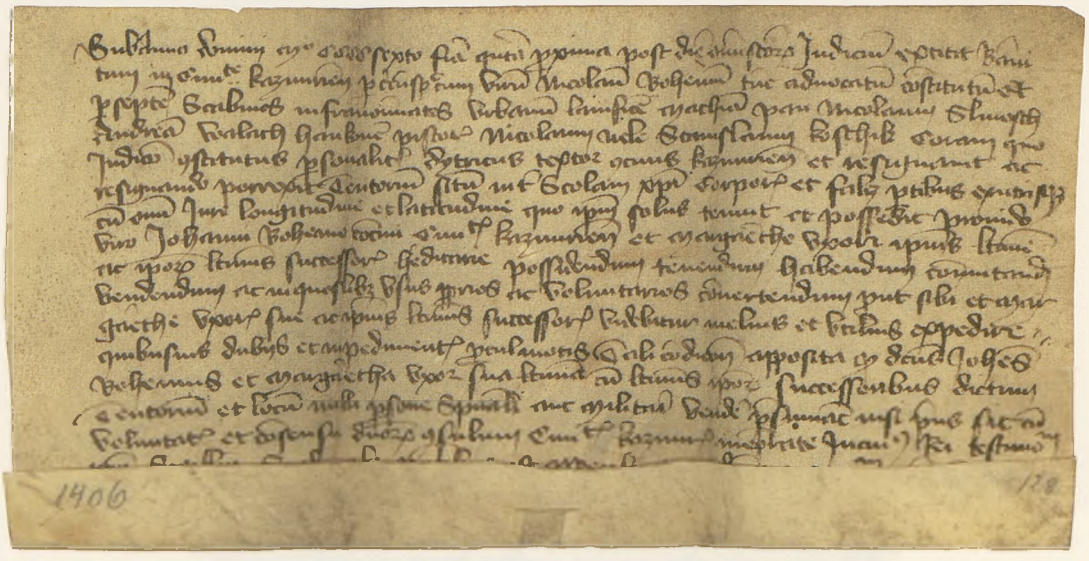
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 36; K 4, s. 405, 453; KŁK, nr 49, 80, 256, 283, 308, 442, 578, 659, 724, 805, 982, 984, 1067, 1093; KRK, s. 350, 423, 452, 489, 571; Starzyński 2014.

63. Mikołaj Bohemus-Czech
rajca, burmistrz 1400, 1401, 1403, 1404, 1408, 1409

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Nicolaus (Niclos, Clos) Bohemus (Behemus, Beme) Czech, Bogaty

Rzeźnik, starszy cechu rzeźników kazimierskich, bogaty mieszczanin czeskiego pochodzenia, odnotowywany w księgach miejskich od 1390 roku (nieco wcześniej, w 1375 roku, wzmiankowano wójta kazimierskiego Boeme – Czecha, równolegle działał Jan Bohemus-Czech, krawiec). Do rady miejskiej powołany został w roku 1400, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał jeszcze pięciokrotnie, do roku 1409 włącznie. W 1406 roku sprawował urząd wójta kazimierskiego; wówczas – przewodnicząc ławie miejskiej – potwierdzał, że tkacz Dytricus odstąpił stragan płócienny Janowi Bohemusowi-Czechowi i Małgorzacie, jego żonie. Powtórnie wójtostwo sprawował pod koniec życia, w 1421 roku – kadencję tę przerwała jego śmierć. Księgi miejskie nie ukazują szczególnego zaangażowania w sprawy publiczne, natomiast rejestrują rozległość interesów i inwestycji osobistych. W 1410 roku dzierżawił od rady miejskiej cegielnię wraz z sadzawką, za czynsz w wysokości 4 grzywien (cegielnię tę wcześniej miał w rękach Mikołaj Fochtegil, który w 1408 roku ustanowił pełnomocnika w osobie notariusza Daniela, aby ten wydał cegielnię Mikołajowi Bohemusowi-Czechowi). Był właścicielem domu sąsiadującego z domem Wawrzyńca Czipsera (nr 45); w 1407 roku przed sądem ławniczym uzgodnili budowę muru granicznego między swoimi posesjami. W 1416 roku zakupił dom położony przy ul. Krakowskiej, natomiast w 1417 roku wszedł w posiadanie (możliwe, że w drodze darowizny) domu przy ul. św. Stanisława (rejon dzisiejszej ul. Skałecznej). Przejął ten dom z rąk wdowy po Hanulu, namiestniku wileńskim, w 1385 roku uczestniczącym w poselstwie wysłanym przez Władysława Jagiełłę po rękę Jadwigi – na dworze Jadwigi poznał przyszłą żonę, osiadł w Kazimierzu i wszedł do miejscowego patrycjatu (wdowie, po przekazaniu Mikołajowi Bohemusowi-Czechowi domu przy ul. św. Stanisława, pozostały jeszcze domy w rynku i przy ul. Krakowskiej). Mikołaj żonaty był trzykrotnie: z Anną, Katarzyną i Małgorzatą. Miał córki Agnes, żonę Jakuba (Jakub *gener* Czech, ławnik w latach 1426–1427), i Apolonię, której mężem był Mikołaj *fannesmedisson*. Trzecia żona Małgorzata w roku 1421 odnotowana została jako wdowa występująca w imieniu swoim oraz Agnes i Apolonii, córek zmarłego Mikołaja, w sprawie spadku.

Dokument wydany w 1406 roku w Kazimierzu, w którym ława miejska obradująca pod przewodnictwem rajcy Mikołaja Bohemusa-Czecha, wówczas wójta, stwierdziła, że tkacz Dytricus odstąpił stragan płócienny Janowi Bohemusowi-Czechowi i Małgorzacie, jego żonie; przy dokumencie zachował się ułamek wosku na pergaminowym pasku – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 145)

W związku z robotami koło obwarowań miejskich w 1401 roku stawiają się do pracy przy kopaniu fosy przedstawiciele cechów: 40 rzeźników, 17 piekarzy, 38 szewców, 9 kowali, 35 krawców i 25 sukienników (rzemiosła te bez wątpienia skupione były wówczas w cechach kazimierskich).

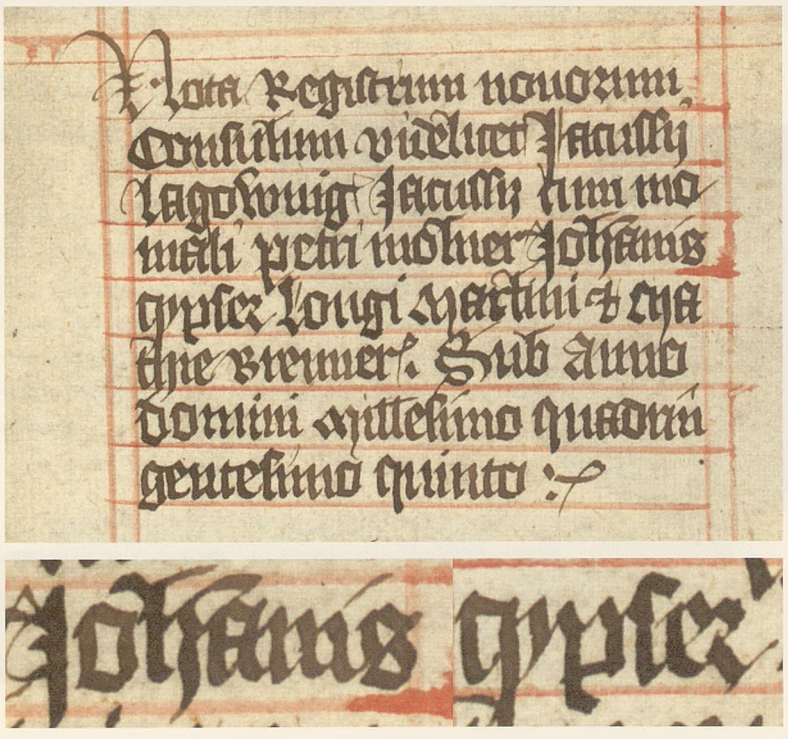
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 36, 66, 156, 164v, 173; K 4, s. 453, 501; KRK, s. 489, 527; KŁK, s. 284–287, 407, 419, nr 90, 136, 161, 206, 238, 272, 282, 284–287, 294, 295, 303, 431, 487, 499, 512, 521, 584, 865, 874, 879, 941, 1002, 1022, 1057, 1173, 1248, 1333, 1359, 1368–1369, 1420, 1454, 1524, 1572, 1596, 1600, 1619, 1678, 1680, 1703, 1763, 1788, 1790, 1817, 1881, 1884–1885, 1903, 2042, 2061–2062, 2067, 2069, 2087, 2305–2306, 2393, 2404–2405, 2412–2413, 2494, 2506, 2510, 2561, 2974; Konieczna 1938, s. 25–26, 80; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Jakusz z Borzutowa, wielkorządca krakowski, w roku 1402 sprzedaje rajcom Kazimierza prawo do pobierania opłaty targowej ze sprzedaży mięsa w mieście.

64. Jan Czipser
rajca, burmistrz 1402, 1403, 1405, 1408

Johannes Cypser (Czepser, Cyser)
Architekt, budowniczy, murator. Jak sugeruje przydomek, pochodził z rodziny przybyłej ze Spisza (prawdopodobnie syn Jana, muratora). Rodzina ta, parająca się budownictwem, podjęła się wzniesienia ufundowanego w roku 1340 przez Kazimierza Wielkiego parafialnego kościoła Bożego Ciała. Dzieło wykonywali Czipserowie: Hińcza, Mikołaj i Jan oraz inny murator – Piotr; w 1376 oddano do użytku zakrystię, w latach 1369–1387 powstało prezbiterium. Zachowała się pochodząca z 1385 roku umowa z Czipserem na budowę czterech filarów w nawie głównej. W 1405 roku dokonano rozliczenia z budowniczymi Janem i Mikołajem. Kazimierscy Czipserowie muratorzy działali dalej, co najmniej w kolejnym pokoleniu – w 1442 roku Czipser, tożsamy zapewne z Mikołajem Czipserem (nr 118), dokonał rekonstrukcji w kościele Mariackim w Krakowie, przede wszystkim wznosząc jego nowe sklepienie. Jan pozostawał w dyspozycji rady miejskiej przy innych budowlach: naprawiał mury miejskie i fosy, wykonywał roboty w ratuszu i przy bramach miejskich; okazał się tak użyteczny dla miasta, że przez pewien czas nie płacił podatków miejskich. W roku 1399 Jan Czipser zasiadł w kazimierskiej ławie miejskiej, ławnikiem był też w roku 1400. W radzie miejskiej zasiadł w 1402 roku, do rady urzędującej był powoływany także w latach 1403, 1405 i 1408 – pełnił zatem wówczas także funkcję burmistrza. W 1393 roku dzierżawił od miasta wagę miejską za półtorej grzywny czynszu, ale prawdopodobnie nie przynosiła ona dochodu (nie udało się zrealizować planu urządzenia w Kazimierzu składu kruszców, co dawałoby wadze istotny przychód). W 1408 roku kupił od rajcy Macieja Brennera (nr 69) dom położony przy ul. Szewców, w 1414 roku zakupił kolejny dom w Kazimierzu od Jana Gosila, mieszczanina krakowskiego, prawdopodobnie tożsamego z rajcą krakowskim Janem Gosilem. Żonaty był z Katarzyną, z którą w roku 1409 zawarł umowę na przeżycie. Równolegle z Janem działał w Kazimierzu sukiennik i wieloletni rajca Wawrzyniec Czipser (nr 45) – Jan i Wawrzyniec powoływani byli do rady urzędującej na przemian, nie zasiadali w niej jednocześnie. Kolejny Czipser w radzie miejskiej, wspomniany już Mikołaj, był zapewne krewnym, a może nawet synem Jana.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: wpis dokumentującego wybór rajców na rok 1405, z Janem Czipserem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 93)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 36, 93, 107v, 108, 108v, 156, 164v; KDK II, s. 525; KDM IV, s. 83; KŁK, nr 403, 631, 692, 946, 949, 1234, 1293, 1525, 2231; KRK, s. 488; Konieczna 1938, s. 37–38, 61, 82; Niwiński 1938-II, s. 129; Rożek 1977, s. 213; Rożek 2000, s. 204–205, 438–439; *Poczet* 2010, s. 227; Starzyński 2014.

65. Jakub Łagiewnik
rajca, burmistrz 1402, 1404, 1405, 1406, 1408, 1409

Jacobus (Jacusch, Jacussius) de Lagewnik (*dictus* Lagownik, Lagowski, Lagewniczky, Lagoffinschsky)

Wywodził się z rodziny przybyłej do Kazimierza z pobliskich Łagiewnik. W roku 1399 uzyskał nominację do ławy miejskiej, w której zasiadł między innymi obok przyszłego kolegi z rady miejskiej, Jana Czipsera (nr 64) oraz Mikołaja Głatkiego, ojca przyszłego rajcy Jana Głatkiego (nr 104). Ławnikiem był też w 1400 roku – wtedy to wraz z innymi ławnikami potwierdził, że Bartosz sukiennik, obywatel krakowski, odstąpił dom położony przy ul. Sukienniczej pisarzowi krakowskiemu Piotrowi. W roku 1402 awansował do rady miejskiej kazimierskiej – nominacje do rady urzędującej otrzymał w sumie sześciokrotnie, każdorazowo z tego tytułu sprawując także funkcję burmistrza miasta. Miał syna Mikołaja, który ożenił się z Katarzyną Wróblowską (siostrą Magdaleny, ciotką Osanny). Współcześnie działała też w Kazimierzu Hanka Łagiewnicka, brak jednak podstaw do ustalenia powiązań rodzinnych z pozostałymi Łagiewnickimi. Jakub zmarł przed 17 stycznia 1421 roku.

Dokument wystawiony w 1400 roku w Kazimierzu przez ławę miejską, z Jakubem Łagiewnikiem w składzie, w którym potwierdzono, że Bartosz sukiennik, obywatel krakowski, odstąpił dom przy ul. Sukienniczej pisarzowi krakowskiemu Piotrowi; przy dokumencie przywieszona na pergaminowym pasku pieczęć ławnicza kazimierska wyciśnięta w zielonym wosku – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 124)

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Z roku 1403 pochodzi pierwsze znane wzmiankowanie bractwa Polaków – pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny, przy klasztorze oo. Augustianów i kościele św. Katarzyny. Jego założycielem był biskup krakowski Piotr Wysz, w roku 1423 zatwierdzenia bractwa dokonał biskup krakowski Wojciech Jastrzębiec (w dokumencie zatwierdzającym wymieniono ośmiu braci tej korporacji o polskich nazwiskach; modlili się oni między innymi *za pokój Królestwa Polskiego*).

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 66, 93, 117, 156, 173; KŁK, nr 952, 1381, 1534, 1714–1715, 1812, 1905, 2058, 2172, 2196, 2677–2678, 2719, 3040, 3214, 3241; KRK, s. 481, 531; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

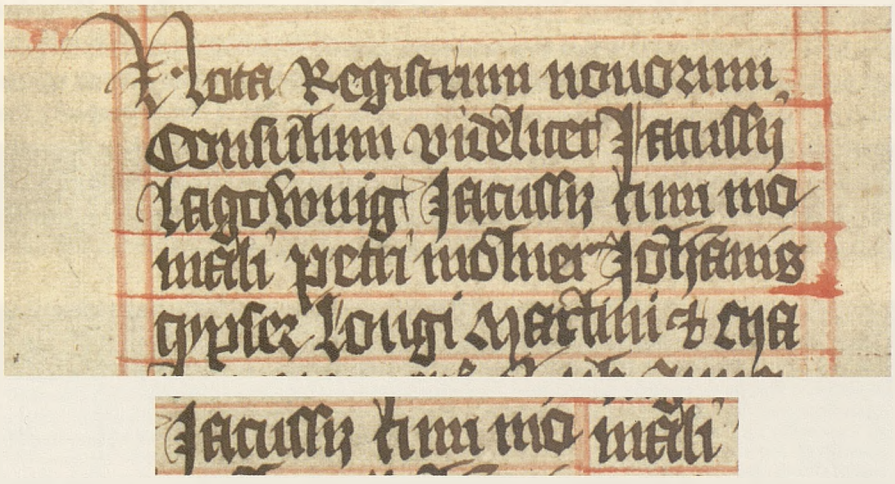
Władysław Jagiełło uwalnia w roku 1404 mieszczan i mieszkańców Kazimierza od płacenia ceł na obszarze królestwa polskiego i ziem ruskich. Podobne zwolnienia podatkowe będą się jeszcze powtarzać w przyszłości.

Z tego samego roku pochodzi wzmiankowanie o ratuszu kazimierskim. Budynek był drewniany. Dziesięć lat później odnotowano jednak, że kopane są fundamenty pod nowy ratusz (zlokalizowany w rynku, dzisiejszy pl. Wolnica).

Źródła i literatura:
BJ, 1 rkps 045/1, k. 66, 93, 107v, 108, 108v, 117, 156, 173; KRK 303, 353, 386, 420, 490–491, 555–556; Starzyński 2014.

66. Jakub *cum moniali*
rajca, burmistrz 1404, 1405

Jacobus (Jacussius) *cum moniali*
Prawdopodobnie rzeźnik, kazimierzanin, do którego przylgnął nietypowy i trudny do przetłumaczenia przydomek *cum moniali*, podobnie jak w przypadku rajcy Albertusa (nr 5) określanego *cum rubeo ore* oraz rajcy Piotra *cum matre* (nr 40). Jakub odnotowywany był w księgach radzieckich począwszy od roku 1394 w kontekście opłacania podatków. Odnotowano również jego dwukrotną nominację do kazimierskiej rady urzędującej-burmistrzowskiej – w roku 1404 i następnym. Inne ślady jego aktywności nie zachowały się.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1405, z Jakubem cum moniali *w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 93)*

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 93, 107v, 108, 108v, 117; KŁK, nr 117, 125, 146, 153; Starzyński 2014.

67. Marcin Longus
rajca, burmistrz 1405, 1406

Martinus Longus (Lang)
Kazimierzanin o przydomku „Długi". Jedyne zachowane ślady jego działalności to udokumentowane w księgach radzieckich wpisy o wyborze do rady urzędującej w latach 1405 i 1406, kiedy w przypadającej na niego kolejności pełnił funkcję burmistrzowską. W roku 1407 natomiast wspominana jest żona Marcina Longusa, stawająca w sprawie o miskę i garnek – nie jest określona jako wdowa, działa osobiście, być może Marcin złożony był niemocą i dalsza jego kariera rajcowska została przekreślona.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1406, z Marcinem Longusem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 117)

68. Piotr Molner
rajca, burmistrz 1405, 1406, 1409, 1410

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Petrus (Peter) Molnar (Mulner)
Mistrz rzeźniczy, wieloletni starszy cechu rzeźników w Kazimierzu. W roku 1404 zasiadał w ławie miejskiej. Wtedy to wraz z kolegami ławnikami stwierdził, że Katarzyna, córka Elżbiety Costherkowej, została zaspokojona przez matkę z majątku ojczystego i macierzyńskiego. Już wkrótce, w 1405 roku, uzyskał po raz pierwszy nominację do rady miejskiej. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał także w latach 1406, 1409 i 1410. W roku 1407, nie zasiadając w radzie urzędującej, jako sędzia polubowny wraz z rajcami Wawrzyńcem Czipserem (nr 45) i Janem Benischem (nr 60) oraz przyszłym rajcą Mikołajem Wokenstraterem młodszym (nr 73) doprowadził do ugody w sporze o rozliczenia finansowe między przyszłym rajcą Mikołajem Winloffem (nr 76) a mieszczaninem Janem Pflegishorem. Był właścicielem jatki rzeźniczej – zakupił ją aktem spisanym przed ławą miejską w 1408 roku, z rąk rajcy, ówczesnego wójta, Jana Elianusa (nr 49), który działał wówczas jako opiekun prawny w imieniu Jana Kulkirmana i jego żony Anny, dotychczasowych właścicieli tej jatki. Był to okres prosperity Piotra Molnera, skoro wkrótce, w 1411 roku, stając przed ławą miejską, zakupił od Teodoryka sukiennika (nr 61), opiekuna prawnego proboszcza i klasztoru Bożego Ciała, dom położony koło kościoła św. Wawrzyńca przy ul. św. Wawrzyńca (*platea Sancti Laurencii*). Żona Piotra Molnera, nieznana z imienia, została wzmiankowana w księdze ławniczej w 1427 roku w sprawie zajętego majątku.

Dokument wydany w 1404 roku w Kazimierzu przez ławę miejską, w którym kazimierscy ławnicy, z Piotrem Molnerem w składzie, stwierdzili, że Katarzyna, córka Elżbiety Costherkowej, została zaspokojona przez matkę z majątku ojczystego i macierzyńskiego; przy akcie na pergaminowym pasku pieczęć ławnicza kazimierska zachowana w ułamkach – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 142)

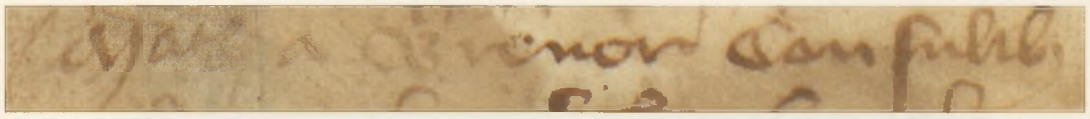
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 93, 117, 173, 197; perg. 142, 146, 153; KDK II, s. 525; KŁK, nr 174, 197, 228, 318, 439, 450, 647, 1208, 1242, 1313, 1319, 1320, 1368, 1416, 1486, 1523, 1538, 1563, 1679, 1722, 1746, 1831, 1938, 1944, 2212, 2399, 2936, 3165; KRK, s. 184, 420, 486; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

69. Maciej Brenner
rajca, burmistrz 1405, 1407, 1408

Najstarsze wpisy w zachowanych księgach ławniczych kazimierskich pochodzą z roku 1407.

Mathias (Mathis, Mattis) Brenner de Danczke
Mieszczanin przybyły do Kazimierza z Gdańska – przeniósł się tu i osiadł wraz z żoną Anną. Zajmował się interesami handlowymi, wykorzystując między innymi chęcińskie kontakty (przykładowo w 1409 roku kazimierska ława miejska dała mu sześciotygodniowy termin na dostarczenie dokumentu poświadczającego, że sporne 4 grzywny zostały zatrzymane przez rajców Gdańska). Do rady miejskiej kazimierskiej wszedł w roku 1405. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał także w latach 1407 i 1408. W roku 1408 sprzedał rajcy Janowi Czipserowi (nr 64) swój dom położony przy ul. Szewców, w tym też roku zakupił od Stanisława Czana kram sukienniczy. Z kolei w 1411 roku miał dom położony przy ul. Krakowskiej, obok kościoła św. Jakuba. Żona Anna w 1426 roku, już jako wdowa, zeznała pod przysięgą przed ławą miejską, że nie zastawiła wraz ze swoim mężem należącej do nich nieruchomości za 77 grzywien szerokich groszy mieszczaninowi Mikołajowi Lipnigerowi.

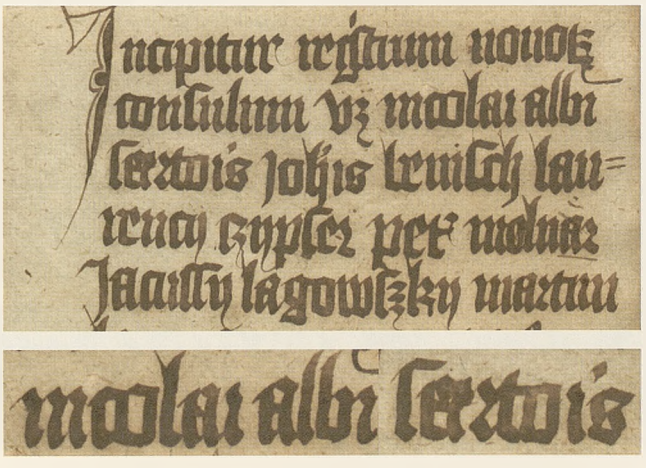
Z księgi ławniczej kazimierskiej obejmującej lata 1407–1427: początkowy fragment wpisu z 1407 roku dokumentującego sprawę majątkową Jana Elianusa (nr 49), w imieniu którego Bartłomiej, zięć Elianusa, stanął przez rajcami Mikołajem Białym krawcem (nr 71) i Maciejem Brennerem oraz ławnikami Urbanem rzeźnikiem i Janem piekarzem – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 376, s. 27)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 93, 107, 108, 108v, 135, 156; KŁK, nr 256, 403, 449, 806, 832, 841, 857, 892, 991, 1091, 1094, 1108–1109, 1201, 1206, 1227, 1241, 1336, 1353–1354, 1357, 1592, 2010–2011, 2122, 2309; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

70. Mikołaj białoskórnik
rajca, burmistrz 1406

Nicolaus *albus cerdo*
Białoskórnik kazimierski, garbarz wyspecjalizowany w obróbce delikatnych skór technologią „białą", opartą na zwapnieniu materii przed garbowaniem. Został odnotowany w składzie rady urzędującej powołanej na rok 1406. Był wówczas jedynym nowym rajcą, bez stażu z lat poprzednich. W tej sytuacji pełnienie funkcji burmistrza musiało mu przypaść jako ostatniemu w kolejności w obrębie rady urzędującej. Godność rajcy okazała się dla Mikołaja białoskórnika z nieznanych przyczyn epizodyczna. Zachował się po nim jedynie ten jeden wpis w księdze radzieckiej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1406, z Mikołajem białoskórnikiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 117)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 117; Starzyński 2014.

71. Mikołaj Biały krawiec
rajca, burmistrz 1407, 1409

Nicolaus Albus *sartor* (*albisartor*)
Kazimierzanin o przydomku krawiec, co zapewne odpowiadało jego profesji, a nadto wyróżniony dodatkowym określeniem „Biały", co z kolei wyróżniało go spośród innych krawców – ten drugi przydomek być może związany był z wyglądem (kolorem włosów?). W latach 1389–1404 w radzie miejskiej zasiadał Mikołaj piękny krawiec (nr 46). Może jest to ta sama postać, tylko wyróżnik w przydomku uległ zmianie i krawiec „piękny" stał się krawcem posiwiałym, „białym"? Nie ma jednak na to dowodów, należy więc postaci te traktować rozdzielnie. W kazimierskiej radzie urzędującej-burmistrzowskiej Mikołaj Biały krawiec zasiadał dwukrotnie, w latach 1407 i 1409. W roku rozdzielającym te dwie kadencje także był aktywny: wówczas to jako sędzia polubowny wraz z trzema innymi sędziami doprowadził do ugody między Janem Kulkirmanem i jego żoną Anną a przyszłym rajcą Mikołajem Wokenstraterem młodszym (nr 78) w sprawie kramu.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1409, z Mikołajem Białym krawcem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 173)

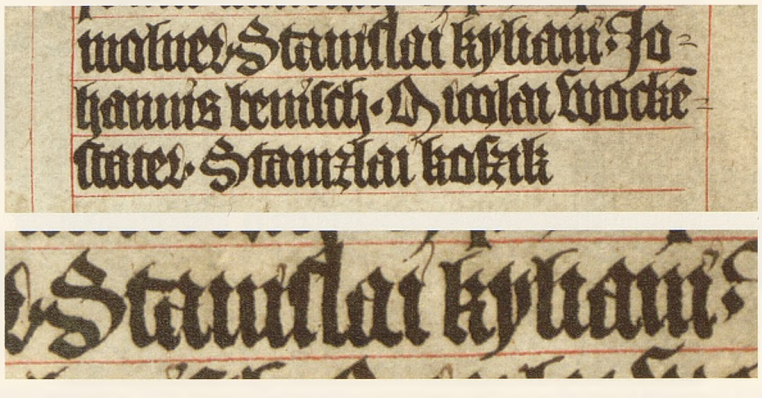
Władysław Jagiełło (1386–1434)

Władysław Jagiełło uwalnia w roku 1409 mieszczan Kazimierza od podwód, z wyjątkiem dostarczania trzech lub czterech wozów dla użytku króla lub królowej. Przywilej ten potwierdzi w 1439 roku Władysław Warneńczyk.

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 135, 173; KŁK, nr 256, 282, 478, 621, 626, 648, 668, 737, 1083, 1173, 2235, 2256; Starzyński 2014.

72. Stanisław Kiliani
rajca, burmistrz 1409, 1410, 1412, 1413

Stanislaus Kyliani (Kylianus, Kilianowicz)
Rajca kazimierski bez stwierdzonego stażu w ławie miejskiej, powołany po raz pierwszy do rady miejskiej w roku 1409. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał jeszcze trzykrotnie, do roku 1413 włącznie. W 1407 roku sprzedał swój dom położony przy ul. św. Jakuba, koło bramy Skawińskiej, w sąsiedztwie domu rajcy Szczepana Słonki (nr 38) – nabywcami byli Wojtek ze Skawiny ze swoim synem Jakubem. W 1412 roku sąsiadem Stanisława Kilianiego był Piotr Slonczic, następca Szczepana Słonki, zapewne jego syn. W tym samym roku jako sąsiad z naprzeciwka wzmiankowany jest też rajca Klemens Chada (nr 75). Stanisław Kiliani sprzedał swój dom wraz ze słodownią Staszkowi z Sidziny i jego żonie Katarzynie.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1410, ze Stanisławem Kilianim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 197)

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 173, 197, 237, 262; KŁK, nr 194, 249, 276, 302, 1304, 2022, 2431, 2865; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

73. Mikołaj Wokenstrater młodszy
rajca, burmistrz 1410, 1411

Nicolaus Wuckenstatter (Wokenstater, Wockenstater, Wuckensteter, Wockan, Vucken)
Imiennik Mikołaja Wokenstratera starszego (nr 11), sześciokrotnie pełniącego urząd rajcy i burmistrza, ostatni raz w 1390 roku. Nieco później, w latach 1396 i 1399, w ławie miejskiej został odnotowany Mikołaj Mertin, a w latach 1401 i 1402 pojawił się w księdze radzieckiej opłacający podatki Mikołaj Mertin *vel* Wokenstrater. Jest możliwe, że Mikołaj Mertin, Mikołaj Mertin *vel* Wokenstrater i Mikołaj Wokenstrater tu nazywany młodszym to jedna i ta sama postać. Mikołaj ten mógł być przykładowo zięciem Mikołaja starszego i z czasem przyjął, co nie było czymś wyjątkowym, przydomek teścia, używając go potem jako własnego. W radzie urzędującej zasiadał w latach 1410 i 1411, wcześniej już jednak miał poważanie – w latach 1407 i 1408 odnotowano jego udział w polubownym rozstrzyganiu sporów majątkowych między znaczącymi mieszczanami kazimierskimi. Żonaty był z Katarzyną, pozostawił syna Jana, prawdopodobnie z wcześniejszego małżeństwa. Zmarł przed 16 grudnia 1412 roku.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1411, z Mikołajem Wokenstraterem młodszym w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 217)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 197, 217, 259; KŁK, nr 228, 346, 378, 407, 428, 464, 478, 694, 718, 828, 932, 1017, 1083, 1119, 1323, 1345, 1360, 1361, 1363, 1392, 1394, 1409, 1442, 1860; KRK, s. 387, 488, 561, 569; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

74. Stanisław Koszik
rajca, burmistrz 1410

Stanislaus (Coszik, Coschnik, Kosik, Kolzik, Kossicki)
Rajca, którego jednorazowy wybór do rady urzędującej, co nastąpiło w 1410 roku, był ukoronowaniem wcześniejszego udziału we władzach miejskich kazimierskich. W latach 1397 i 1399 wzmiankowany został jako ławnik miejski. Od Małgorzaty, córki Czenckiego, w roku 1407 zakupił dom położony obok domu rajcy Jana Elianusa (nr 49). W roku 1414 został również odnotowany jako właściciel domu położonego przy ul. Solnej (choć być może to ten sam dom, co wspomniany poprzednio). Później ślad po nim ginie.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1410, ze Stanisławem Koszikiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 197)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 197; KŁK, s. 4, 57, nr 5, 9, 28, 179, 753, 942, 1205, 1547; Starzyński 2014.

75. Klemens Chada
rajca, burmistrz 1411, 1414, 1415, 1417, 1418, 1427, 1428, 1437

Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

Prepozyt klasztoru Bożego Ciała w Kazimierzu w roku 1412 przyrzeka przed radą Kazimierza, że pozostawi przy tym kościele pełne prawo parafii oraz zobowiązuje się do opłacania wszelkich podatków miejskich z domu za chórem.

Clemens (Clemente) Chuda (Chadicz, Chata)
Syn Chady (Czady), stąd przy imieniu początkowo zapisywano „Chadicz", później już „Chada". Piwowar, zamieszkały przy ul. św. Jakuba, naprzeciwko domu rajcy Stanisława Kilianiego (nr 72). Właściciel pola położonego we wsi Czyżowa (Janowa Wola). W ławie miejskiej odnotowany w latach 1407 i 1408, za wójtostwa Jana Elianusa (nr 49), oraz w roku 1410, gdy wraz z kolegami z ławy potwierdzał, że Małgorzata, wdowa po Janie Czurcherze z Sącza, zapisała całe swoje mienie klasztorowi przy kościele Bożego Ciała. Od roku 1411 co najmniej ośmiokrotnie zasiadał w radzie urzędującej (zapewne nominacji tych otrzymał więcej, jednak źródła są niekompletne), pełniąc wówczas na zmianę z pozostałymi rajcami funkcję burmistrza – jako aktualny burmistrz (*protunc magister civium*) został odnotowany pod datą 13 maja 1417 roku. Wtedy w tej roli zaświadczał przed ławą miejską, że Katarzyna Suchapolewczyna sprzedała pancerz, który został zastawiony u niej przez Piotra Wezni. W tym samym roku, jako pełnomocnik Bractwa Polaków Błogosławionej Marii Dziewicy działającego przy kościele św. Katarzyny, odstąpił Stanisławowi, synowi Mikołaja Dołęgi, oraz jego żonie Katarzynie i ich spadkobiercom dom znajdujący się naprzeciwko domu Koniny (żony Piotra Koniny, być może rajcy – nr 59), w którym mieszkanie najmował Sydel. W roku 1437 wraz z całą radą udzielał zgody Wawrzyńcowi rybakowi zwanemu Śmiech na odstąpienie ogrodu wraz z domem, znajdujących się między ogrodami Stanisława Jakubowicza i Jana rzeźnika zwanego Handtel, rajcy kazimierskiemu Przecławowi (nr 107) z czynszem w wysokości 12 groszy (wiardunek) płaconym na św. Marcina w ratuszu kazimierskim. Klemens Chada był przedstawicielem prawnym Agnieszki, wdowy po Mikołaju Wichrze; w 1435 roku, wykonując jej wolę, zrezygnował z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz Wojciecha Czipki i jego syna Mikołaja, stając w tej sprawie przed radą miejską. Żonaty był z Wichną.

Dokument wydany w 1408 roku w Kazimierzu przez ławę miejską, w którym kazimierscy ławnicy, z Klemensem Chadą w składzie, stwierdzili, że Jan Elianus (nr 49), wójt kazimierski, jako opiekun Jana Kulkirmana i jego żony Anny, sprzedał jatkę mieszczaninowi kazimierskiemu Piotrowi Molnerowi (nr 68); przy dokumencie ułamek pieczęci ławniczej kazimierskiej – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 146)

Źródła i literatura:
BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 307v; BJ, rkps 1045/1, k. 217, 281, 304; BJ, rkps 1045/2, k. 20, 36, 165, 178; perg. 146; KDM IV, s. 319; KŁK, s. 87, nr 173, 199, 210, 226, 241, 282, 441, 747, 763, 914, 1188, 1407, 1430, 1469, 1548, 1715, 1888, 1900, 1901, 1905, 2022, 2137, 2318, 2450; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

76. Mikołaj Winloff
rajca, burmistrz 1411, 1412

Nicolaus (Clos, Cloze) Vinloff (Vmloff, Umlauf, Winlaff, Winnelawf)
Rzeźnik, zięć odnotowywanego w Kazimierzu od 1370 roku Piotra (Petira) Jana Umlauffa i jego żony Elżbiety Ummelofinny, od którego przyjął przydomek rodzinny „Winloff", brat Barthoschowej. Mikołaj został wzmiankowany w księgach radzieckich jako płacący podatki miejskie już w latach 1397 i 1402. W 1407 roku prowadził spór o rozliczenia finansowe z mieszczaninem Janem Pflegishorem; do ugody doprowadził sąd polubowny złożony z rajców Jana Benischa (nr 60), Wawrzyńca Czipsera (nr 45) i Piotra Molnera (nr 68) oraz przyszłego rajcy Mikołaja Wokenstratera młodszego (nr 73). Brał udział w sporach o majątek po zmarłym teściu, przedmiotem była między innymi jatka rzeźnicza położona w rynku między jatkami Gesunchina i Ulmana – stał się jej właścicielem. Już niebawem sam zaczął sądzić: w roku 1410 został powołany do ławy miejskiej, za kadencji wójtowskiej rajcy Jana Elianusa (nr 49) – wtedy to wraz z kolegami z ławy, w tym przyszłym rajcą Klemensem Chadą (nr 75)), poświadczył między innymi, że Małgorzata, wdowa po Janie Czurcherze z Sącza, zapisała cały swój majątek na rzecz klasztoru przy kościele Bożego Ciała. Już w następnym, 1411 roku, został powołany do rady miejskiej, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał także w kolejnym roku. Występował także jako sędzia polubowny – w 1411 roku doprowadził do ugody między Agnieszką Armknecht a jej synem Mikołajem, być może reprezentującym kolejne pokolenia po rajcy Janie Armknechcie (nr 8); w sporze tym Mikołaj Winloff wraz z rajcą Janem Benischem (nr 60) reprezentowali interesy Mikołaja Armknechta, natomiast strona przeciwna powołała na sędziów mieszczan Milnera i Jakela Thenderneubela. Żonaty był z Anną, córką rajcy Piotra Waynera (nr 58) i Elżbiety.

Dokument wydany w 1410 roku w Kazimierzu przez tamtejszych ławników, z Mikołajem Winloffem w składzie, w którym potwierdzili oni, że Małgorzata, wdowa po Janie Czurcherze z Sącza, zapisała całe swoje mienie klasztorowi przy kościele Bożego Ciała; przy dokumencie na pergaminowym pasku pieczęć ławnicza kazimierska wyciśnięta w ciemnym wosku – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 150)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 57, 217, 237; KŁK, s. 87, nr 228, 324, 708, 728, 748, 794, 958, 1017, 1027, 1057, 1093, 1184, 1291, 1292, 1362, 1405, 1562, 1606; KRK, s. 403, 555, 561–562; Starzyński 2014.

77. Jan Koch
rajca, burmistrz 1412, 1413, 1423, 1424, 1426, 1427

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Joannes Coch

Rzeźnik kazimierski, odnotowany już w 1391 roku jako opłacający podatki miejskie. W roku 1411 został powołany do ławy miejskiej – za kadencji wójtowskiej Jana Benscha (nr 60), którą ten sporadycznie dzielił z wójtem Janem Elianusem (nr 49); wraz z Janem Kochem w ławie zasiadali wówczas przyszli rajcy i burmistrzowie Marek kowal (nr 78) i Szymon Janusz Worst (nr 80). Już w następnym, 1412 roku wszedł do rady miejskiej, w której do roku 1427 sprawował łącznie sześć kadencji rajcowsko-burmistrzowskich. W roku 1413 zawarł ze swoją żoną Katarzyną umowę na przeżycie, wyznaczył też na swojego opiekuna prawnego przyszłego rajcę Jana Zyndrama (nr 83). Był właścicielem domu położonego przy ul. Krakowskiej, po sąsiedzku z domem wieloletniego ławnika Piotra Wockentatera, w roku 1420 nabył dom położony przy rynku kazimierskim.

Świętosław Litwos, wielkorządca krakowski, w roku 1416 potwierdza, że Piotr Gundel, mieszczanin olkuski, sprzedał radnym Kazimierza łaźnię położoną przed bramą miejską kazimierską.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1402–1416: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1412, z Janem Kochem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/1, k. 237)

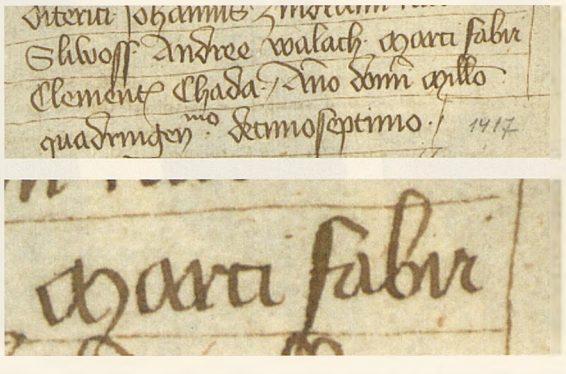
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 237, 262; BJ, rkps 1045/2, k. 107, 121, 152, 165; K 376, s. 129; KŁK, s. 108, nr 1138, 1234, 1494–1495, 2286, 2290–2291, 2449, 2821, 3048; KRK, s. 255, 297; Starzyński 2014.

78. Marek kowal
rajca, burmistrz 1413, 1416, 1417, 1419, 1420, 1422, 1423, 1426, 1427, 1428

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Marcus *faber*

Kowal, właściciel domu położonego przy ul. Solnej, później zwanej Wielicką (część dzisiejszej ul. Krakowskiej). Do ławy miejskiej został wybrany w 1411 roku, zasiadał w ławie wraz z przyszłymi rajcami i burmistrzami Janem Kochem (nr 77) i Szymonem Januszem Worstem (nr 80) oraz z Henrykiem Parchewiczem (Parchwic), wieloletnim ławnikiem, który jednak nigdy nie wszedł w skład rady miejskiej. Marek kowal został powołany do rady miejskiej w 1413 roku, do roku 1428 zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej dziesięciokrotnie. Pomimo tak długiego czasu udziału w sprawowaniu władzy w mieście nie zachowały się przekazy wykraczające poza samo odnotowanie kolejnych nominacji.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1417, z Markiem kowalem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 20)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 262; BJ, rkps 1045/2, k. 20, 50, 70, 97v, 106v, 107, 152, 165, 178; K 376, s. 129; KŁK, s. 108, nr 720, 1232, 1578, 1715, 1793, 1817, 1888; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

79. Andrzej Wałach

rajca, burmistrz 1413, 1414, 1415, 1417, 1418, 1420, 1421, 1424, 1425, 1427, 1428, 1430, 1431

Andreas Walach

Rzeźnik, syn lub inny krewny wzmiankowanego w 1395 roku Jana Wałacha, także rzeźnika. Odnotowano go w 1385 roku jako opłacającego podatki miejskie w grupie mistrzów tego fachu nieposiadających własnego domu – z czasem dorobił się go w rynku. W latach 1407 i 1408 został odnotowany w ławie miejskiej, za wójtostwa Jana Elianusa (nr 49) – w 1408 roku wraz z innymi ławnikami poświadczał, że wójt Jan Elianus jako opiekun Jana Kulkirmana i jego żony Anny sprzedał jatkę Piotrowi Molnerowi (nr 68). W roku 1416 został powołany na urząd wójta kazimierskiego; w styczniu i lutym tego roku swoją kadencję kończył wójt Teodoryk sukiennik (nr 61), który przeszedł na pozycję podwójciego. Andrzej Wałach kończył tę kadencję w styczniu roku następnego. Ponownie na urzędzie wójtowskim został odnotowany incydentalnie w czerwcu 1423 roku. Chwilowo pojawił się na tym urzędzie również w kwietniu 1425 roku. Rajcą został w roku 1413, był nim przez następnych prawie trzydzieści lat. Nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej uzyskał trzynastokrotnie. W 1430 roku był jednym z rajców potwierdzających, że Wicher przekazał połowę łanu w Czyżowej z prawem dziedziczenia Jakubowi Taube Czechowi i jego żonie Marcie. Akt ten był następnie potwierdzany przy kolejnych zmianach właścicieli tego terenu, powołał się na niego Zygmunt August w 1563 roku, gdy owa połowa łanu była już w rękach klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu. W roku 1413, w związku z umową na przeżycie między Janem Benischem (nr 60) i jego żoną Katarzyną, przyjął obowiązki pełnomocnika i opiekuna prawnego tego rajcy. W 1417 roku złożył do ksiąg ławniczych oświadczenie, że nie będzie występował jako poręczyciel Niczka zwanego Kulawym, co uzasadniał prośbą złożoną przez nieokreślonego wieśniaka. Żonaty był z Klarą, z którą w roku 1413 zawarł umowę na przeżycie. Mieszkali w swoim domu położonym przy rynku kazimierskim, po sąsiedzku z domem Mikołaja (Cloza) Wałacha, wieloletniego ławnika, prawdopodobnie blisko spokrewnionego z rajcą Andrzejem.

Dokument z roku 1408 wystawiony w Kazimierzu przez ławę miejską, w której ławnicy, z Andrzejem Wałachem w składzie, stwierdzili, że Jan Elianus (nr 49), wójt kazimierski, jako opiekun Jana Kulkirmana i jego żony, sprzedał jatkę Piotrowi Molnerowi (nr 68), mieszczaninowi kazimierskiemu; przy dokumencie przywieszona na pergaminowym pasku pieczęć ławnicza kazimierska, zachowana w ułamku – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 146)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 262, 281, 302, 304; BJ, rkps 1045/2, k. 20, 36, 70, 85, 121, 138, 165, 178, 182v, 203, 215; K 376, s. 1; KDM IV, s. 258; KŁK, s. 1, 184, 186, 190–191, 193–195, 197, 199–202, 204, 350, 386, nr 256, 1462, 2106, 2372, 2421, 2821; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 106; Starzyński 2014.

80. Szymon Janusz Worst

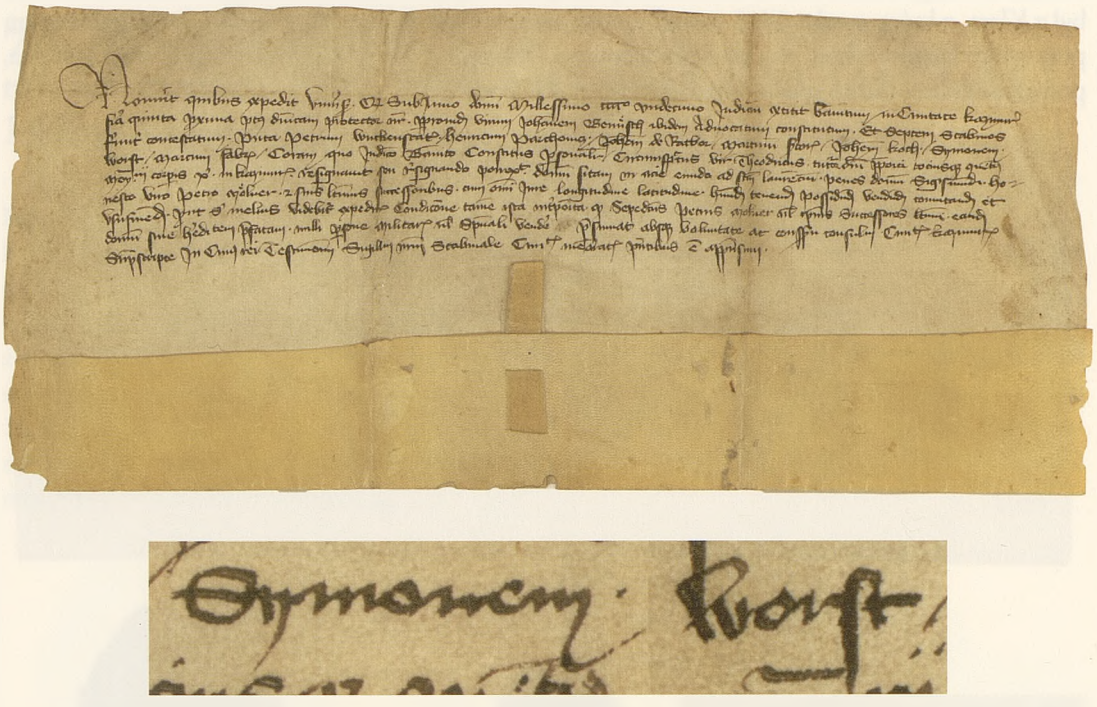
rajca, burmistrz 1413, 1414, 1418, 1419, 1425, 1426, 1429, 1430, 1432

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Simon Ianusz (Ianusz Simon) Vorst (Cranczvorst)

Rzeźnik kazimierski, kolejny rajca o przydomku Worst, po rzeźniku Kuncze (nr 52), który prawdopodobnie był jego ojcem. Używał imion Szymon i Janusz w przemiennej kolejności. Był właścicielem domu położonego przy ul. Sukienniczej. Karierę we władzach miejskich rozpoczął w ławie miejskiej, do której został powołany w roku 1411, za kadencji wójtowskiej Jana Benischa (nr 60), po części dzielonej z wójtem Janem Elianusem (nr 49). Wówczas to wraz z kolegami z ławy potwierdził, że rajca Teodoryk sukiennik (nr 61), opiekun prawny proboszcza i klasztoru Bożego Ciała, odstąpił rajcy Piotrowi Molnerowi (nr 68) dom koło kościoła św. Wawrzyńca. W radzie miejskiej zasiadał począwszy od 1413 roku – do rady urzędującej nominacje uzyskiwał dziesięciokrotnie, do roku 1432 włącznie. Pełnił wówczas funkcję burmistrza; zachowały się zapiski z dziennymi datami jego burmistrzostwa, na przykład od 18 czerwca do 30 lipca 1419 roku. W roku 1430 wraz innymi rajcami potwierdził, że Wicher przekazał połowę łanu w Czyżowej Jakubowi Taube Czechowi i jego żonie Marcie oraz ich spadkobiercom. Żonaty z Katarzyną, w roku 1420 zawarł z małżonką umowę na przeżycie, wpisaną do ksiąg ławniczych; w umowie tej wyrazili zgodnie przyrzeczenie legatów na rzecz kościoła Bożego Ciała.

W roku 1416 Władysław Jagiełło zatwierdził sprzedaż części ról i łąk w Swoszowicach, dokonanej przez braci Jana, Mikołaja i Franciszka z Wróblowic na rzecz prepozyta Konrada i konwentu Bożego Ciała w Kazimierzu.

Dokument wydany w 1411 roku w Kazimierzu przez ławę miejską, w którym ławnicy kazimierscy, z Szymonem Januszem Worstem w składzie, stwierdzili, że Teodoryk sukiennik (nr 61), opiekun prawny proboszcza i klasztoru Bożego Ciała, odstąpił Piotrowi Molnerowi (nr 68) dom koło kościoła św. Wawrzyńca – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 153)

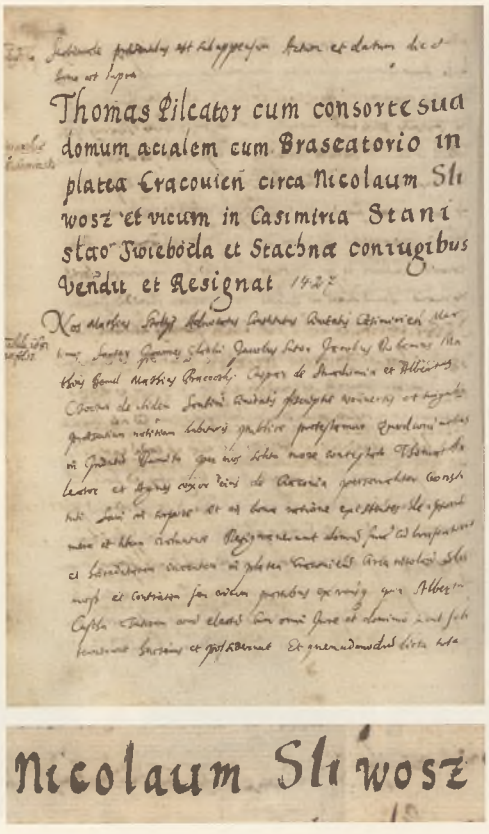
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 262, 281, 302; BJ, rkps 1045/2, k. 36, 52, 53v, 138, 152, 190, 203, 227; K 376, s. 129, 276; KDM IV, s. 258; KŁK, s. 108, nr 1234–1235, 1313, 1375, 1593, 1600, 2014, 2040, 2216, 2299, 2322, 2449, 2477, 2619, 3217; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 106; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

81. Mikołaj Śliwosz
rajca, burmistrz 1414, 1415, 1417, 1418, 1419, 1421, 1422

Nicolaus (Clos) Slywos (Slywoss, Slywosch, Sliuosch)

Sukiennik, odnotowany w roku 1385 jako przyjęty do kazimierskiego prawa miejskiego, zaczął opłacać podatki miejskie w grupie rzeźników nieposiadających własnych domów. Z czasem dorobił się domu położonego w najbardziej reprezentacyjnym, oprócz rynku, miejscu w Kazimierzu: przy ul. Krakowskiej, po sąsiedzku z rajcą Stanisławem Swiebodą starszym (nr 124). W latach 1407 i 1413 został wybrany do składu ławy miejskiej, w roku 1416 wzmiankowany jest jako ławnik stary. Pierwszą nominację do rady miejskiej uzyskał w roku 1414, zasiadał w radzie urzędującej jeszcze sześciokrotnie do roku 1422 włącznie. W czasie każdej z tych kadencji pełnił w przypadającej na niego w obrębie rady kolejności funkcję burmistrza. Jako burmistrz został zresztą odnotowany z datą dzienną 26 stycznia 1422 roku – należy więc wnioskować, że jego kadencja burmistrzowska przypadła na początku kadencji rady urzędującej w tym roku, a to ze względu na jego długi staż w radzie i związane z tym doświadczenie (rajcowie młodsi stażem najpierw przyuczali się do pełnienia burmistrzostwa). W roku 1420 objął urząd wójta kazimierskiego, po Teodoryku sukienniku (nr 61), który kończył w styczniu tego roku swoją zeszłoroczną kadencję. Zakończył ją w styczniu 1421 roku, po nim wójtem został Mikołaj Bohemus-Czech (nr 63) na zmianę z Zygmuntem z Namysłowa (nr 85), jednak Mikołaj Śliwosz i w tym roku z końcem kwietnia został jeszcze raz odnotowany jako wójt, być może w związku ze zgonem rajcy i wójta Bohemusa. W 1422 roku został ponownie wzmiankowany na urzędzie wójtowskim: w lutym i w listopadzie – wójtami byli wówczas także wspomniani Zygmunt z Namysłowa i Teodoryk sukiennik. Żonaty był z Agnieszką (Agnes), miał syna Stanisława (Stano) i córkę Agnes. Odnotowany został jego zięć, rzeźnik Franciszek (Franczke *gener* Sliwos), zasiadający w ławie miejskiej w 1423 roku. Ławnikiem był w roku 1438 także Franciszek Śliwosz, lecz jest to już być może przedstawiciel kolejnego pokolenia tej rodziny.

Thomas Pilcator cum consorte sua domum actalem cum Braseatorio in platea Cracouien circa Nicolaum Sliwosz et vicum in Casimiria Stanislao Swiebodа et Stachna coniugibus vendit et Resignat 1427

Nicolaum Sliwosz

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: strona z początkowym fragmentem dokonanego w roku 1681 wpisu, który stanowi kopię aktu z 1427 roku, w którym Tomasz czapnik wraz z żoną sprzedaje Stanisławowi Swiebodzie (nr 124) i jego żonie Stachnie swój narożny dom ze słodownią, położony przy ul. Krakowskiej obok domu Mikołaja Śliwosza – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 314v)*

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 281, 302, 304; BJ, rkps 1045/2, k. 20, 36, 50, 97v, 106v; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 314v–315; K 376, s. 224; KŁK, s. 1, 137, 206, 266, 284, 288, 305, 322, nr 7, 22, 351, 377, 404, 434, 958, 960, 994, 1036, 1155, 1346, 1359, 1720, 2172, 2454, 2503, 2504, 2529, 2562, 2619, 2950, 2953, 2972–2973, 3151, 3203; KRK, s. 3, 46, 100, 108, 118; Rożek 2000, s. 436; Starzyński 2014.

82. Wojciech Lisek
rajca, burmistrz 1414, 1415, 1416, 1425, 1426, 1431, 1432

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Władysław Jagiełło potwierdza w roku 1419 akt lokacji miasta Kazimierza wydany przez Kazimierza Wielkiego w roku 1335.

Albertus (Woitko, Woytko) Lissek (Lussko)
Mieszczanin, być może syn odnotowywanego w Kazimierzu w latach 1369–1379 Piotra (Petira) Lisa. Nie brał udziałach w pracach ławy miejskiej, bez tego doświadczenia został powołany w 1414 roku w skład rady miejskiej – rajcą urzędującym był siedmiokrotnie, do roku 1432 włącznie. Pełnił wówczas także funkcję burmistrza miasta, na zmianę z innymi rajcami urzędującymi, przykładowo odnotowano go w tej roli 5 kwietnia 1415 roku. W trakcie rajcostwa przyjmował urząd wójtowski. Był wójtem w roku 1424, odnotowywanym na zmianę z Janem Zyndramem (nr 83) i Zygmuntem z Namysłowa (nr 85), czasowo zastępował go na urzędzie wójtowskim Teodoryk sukiennik (nr 61). W tym też roku ława pod jego przewodnictwem potwierdziła, że Jakub Kwaczoła i jego żona Wrochna odstąpili dom położony przy ul. Solnej w Kazimierzu Marcinowi Zuchte i jego żonie Annie. W roku 1425 Wojciech Lisek pełnił urząd wójtowski na zmianę z Andrzejem Wałachem (nr 79), wówczas z kolei wraz z ławą potwierdzili, że Małgorzata Czechowa poczyniła zapisy na rzecz kościołów i klasztorów w Krakowie oraz Kazimierzu. W kolejnym roku został odnotowany na urzędzie wójta od kwietnia do czerwca. Z kolei w roku 1427 został wzmiankowany na wójtostwie tylko w styczniu, później urząd ten pełnił Maciej Sołtys (nr 90). W 1425 roku był pełnomocnikiem Filipa, przeora konwentu oo. Augustianów – w tej roli występował przed sądem ławniczym i w imieniu zakonu odstąpił w dożywocie Mikołajowi Głatkiemu, ojcu przyszłego rajcy Jana Głatkiego (nr 104), dom i plac położone przy ul. Skalskiej. Żonaty z Katarzyną (Kaszą), córką Piotra Wokenstratera, zasłużonego, wieloletniego ławnika kazimierskiego, posiadali dom położony w rynku kazimierskim, obok domu Piotra zwanego Szatą, sprzedanego w 1418 roku Piotrowi Zawrzimostowi. Rok później teść odstąpił Wojciechowi Liskowi i swojej córce Katarzynie dom położony przy reprezentacyjnej ul. Krakowskiej.

Dokument wydany w 1424 roku w Kazimierzu, w którym racja Wojciech Lisek, pełniący wówczas urząd wójta, wraz z ławnikami kazimierskimi stwierdzili, że Jakub Kwaczoła i jego żona Wrochna odstąpili dom położony przy ul. Solnej w Kazimierzu Marcinowi Zuchte i jego żonie Annie – oraz zbliżenie pieczęci, zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 178)

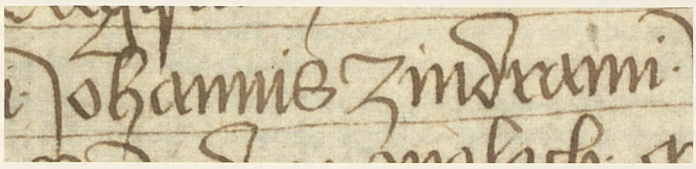
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 281, 302, 304, 323; BJ, rkps 1045/2, k. 6v, 138, 152, 215, 227; K 376, s. 424; CDU I, s. 128; KDM IV, s. 193; KŁK, s. 358–361, 363, 365–366, 368–369, 378, 380, 382, 384, 389–391, 393–394, 398, 401–402, 404, 408–410, 417, nr 435, 482, 567, 1213, 1222, 1505, 1507, 1627, 2008, 2043, 2154, 2161, 2166, 2177, 2243, 2257, 2300, 2323, 2326, 2332, 2377, 2419, 2422, 2761, 2779, 2789, 3059; Kolak 1982, s. 36; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

83. Jan Zyndram
rajca, burmistrz 1415, 1416, 1417

Johannes (Hannos) Zindram (Sindram)
Rzeźnik kazimierski, syn Małgorzaty, brat Pawła, który w 1412 roku przekazał matce jatkę rzeźniczą. Został powołany do ławy miejskiej w roku 1408, za kadencji wójtowskiej Jana Elianusa (nr 49), w ławie zasiadał też w 1409 roku. Od roku 1415 przez trzy kolejne lata powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W 1417 roku jako rajca reprezentujący miasto odstąpił Januszowi Zichniczowi dom z ogrodem, znajdujące się na rogu Targu Bydlęcego, a niegdyś należące do Ryczka. W roku 1423 został powołany na urząd wójta kazimierskiego, który dzielił na zmianę z Maciejem Sołtysem (nr 90) oraz incydentalnie z Zygmuntem z Namysłowa (nr 85), Janem z Nysy (nr 91) i Andrzejem Wałachem (nr 79); kadencję zakończył w styczniu roku następnego. Żonaty z Agnieszką (Agnes, Agneta).

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/1, k. 304; BJ, rkps 1045/2, k. 6v, 20; K 376, s. 59; CDU I, s. 128; KŁK, s. 57, s. 330, 333–334, 340, 342–343, 345–346, 348–349, 352, 354–356, 358, nr 361, 390, 418, 443, 450, 303, 1161, 1182, 1193, 1202, 1209, 1282, 1316, 1376, 1377, 1461, 1467–1408, 1495, 1524, 1678, 1747, 1750, 1783, 2137, 2156, 2161, 2286, 2290, 2323, 2392, 2417, 2418, 2487, 2491, 2494, 2571, 2573; Starzyński 2014.

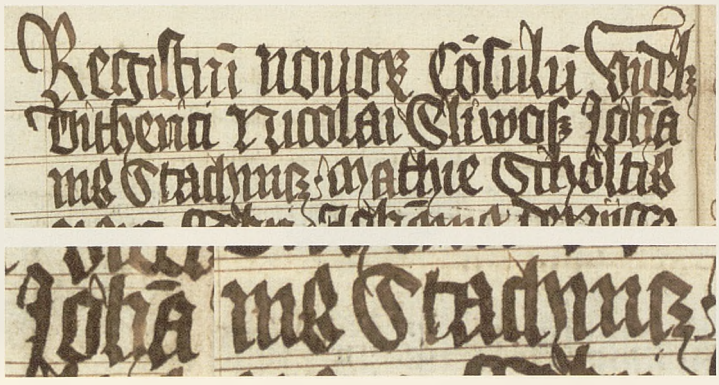
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1417, z Janem Zyndramem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 20)

Władysław Jagiełło (1386–1434)

84. Jan Stachnicz
rajca, burmistrz 1418, 1419, 1421, 1422

Johannes Stachnicz
Mieszczanin odnotowany w ławie miejskiej w roku 1415, za kadencji wójtowskiej Teodoryka sukiennika (nr 61), oraz w roku 1417, za wójtostwa Zygmunta z Namysłowa (nr 85), gdy jednocześnie podwójcim był wspomniany Teodoryk sukiennik. Do rady miejskiej wszedł w roku 1418, nominacje do rady urzędującej-burmistrzowskiej uzyskiwał jeszcze trzykrotnie, do roku 1422 włącznie. W roku 1419 jako rajca badał testament *matrone Katherine Lagewniczka* – zapewne synowej rajcy Jakuba Łagiewnika (nr 65). Był właścicielem domu położonego przy ul. św. Jakuba, obok domu Andrzeja, altarysty z kościoła św. Jakuba.

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 36, 50, 85, 97v; KŁK, s. 167, 181, 205, nr 1670, 1708, 1888, 2172, 2533; Starzyński 2014.

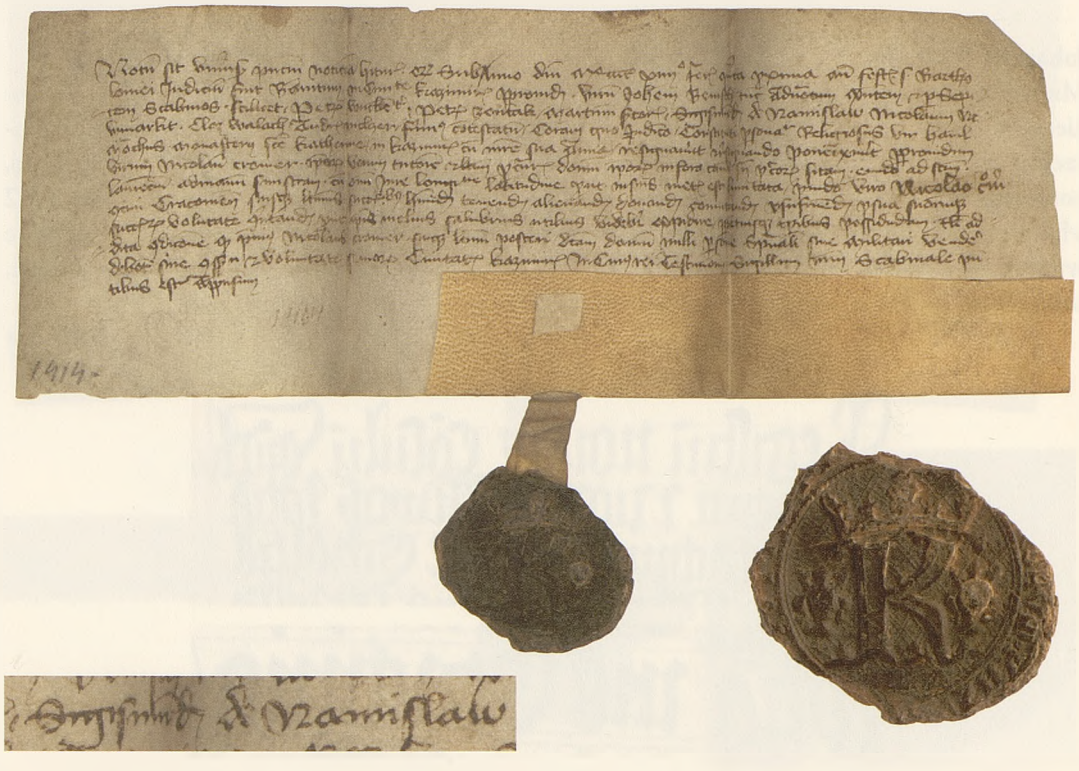
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1422, z Janem Stachniczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 97v)

85. Zygmunt z Namysłowa
rajca, burmistrz 1419, 1420

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Stradom zostaje przyłączony do Kazimierza w roku 1419 przez Władysława Jagiełłę. Równocześnie król postanawia, że wspólna rada miejska ma mieć czterech przedstawicieli Kazimierza i dwóch Stradomia, ława miejska zaś sześciu z Kazimierza i dwóch ze Stradomia.

Sigismundus de Namislaw (Namislow, Namislaus, Nansla)
Rzeźnik kazimierski, przybył z Namysłowa lub wywodził się z rodziny wcześniej osiadłej w Kazimierzu, a przybyłej z tej miejscowości. W roku 1413 został odnotowany na urzędzie wójtowskim – w styczniu tego roku kończył kadencję wójt Jan Benisch (nr 60), Zygmunt z Namysłowa zaś pełnił ten urząd w pierwszej połowie roku na zmianę z Janem Elianusem (nr 49), później prawdopodobnie już samodzielnie. W styczniu 1414 roku zakończył zeszłoroczną kadencję wójtowską i zasiadł w ławie miejskiej. Na urzędzie wójtowskim pojawił się ponownie w styczniu 1417 roku, gdy swoją kadencję skończył Andrzej Wałach (nr 79); podwójcim był w tym roku Teodoryk sukiennik (nr 61). W roku tym, jako wójt, wraz z rajcą Mikołajem Śliwoszem (nr 81) i czterema mieszczanami zeznał przed sądem ławniczym, że Marcin rzeźnik i Gerlach są winni Janowi Zeidlerowi z Krakowa 54 grzywny. W 1418 roku urząd wójtowski dzielił na zmianę z Hermannusem, w roku 1419 został odnotowany na urzędzie podwójciego, za wójtostwa Teodoryka sukiennika. W roku 1421 wójtami kazimierskimi byli Mikołaj Śliwosz, Mikołaj Czech Bogaty i Teodoryk sukiennik, jednak od połowy roku księgi odnotowują na tym urzędzie już tylko Zygmunta z Namysłowa. Z kolei przez cały 1422 rok występował jako wójt (sporadycznie wtedy wzmiankowani byli też Mikołaj Śliwosz i Teodoryk sukiennik), w przeciwieństwie do roku 1423, kiedy to był wójtem wyłącznie w styczniu i listopadzie, ciężar wójtostwa spoczywał zaś spoczywał na Janie Zyndramie (nr 83), wspomaganym na zmianę przez Macieja Sołtysa (nr 90), Jana z Nysy (nr 91) i Andrzeja Wałacha. W roku 1424 został odnotowany jako ławnik, reprezentant Kazimierza w Sądzie Wyższym Prawa Magdeburskiego na Zamku Krakowskim. Żonaty z Katarzyną, córką rajcy Piotra Benischa (nr 30), która działając w 1409 roku przez pełnomocnika, rajcę Andrzeja Wałacha, zrezygnowała z dziedziczenia po niedawno zmarłym ojcu. Bratem Zygmunta był Franciszek zwany Vetter, rzeźnik, właściciel jatki; w roku 1411 Zygmunt odstąpił mu dom położony obok kazimierskiego cmentarza.

Dokument wydany w 1414 roku w Kazimierzu, w którym ławnicy miejscy, z Zygmuntem z Namysłowa w składzie, stwierdzili, że Haml, zakonnik klasztoru św. Katarzyny, z matką swoją Anną odstąpili dom położony przy Psim Rynku Mikołajowi Kromerowi, mieszczaninowi krakowskiemu; przy dokumencie na pasku pergaminowym pieczęć ławnicza kazimierska wyciśnięta w czarnym wosku – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 156)

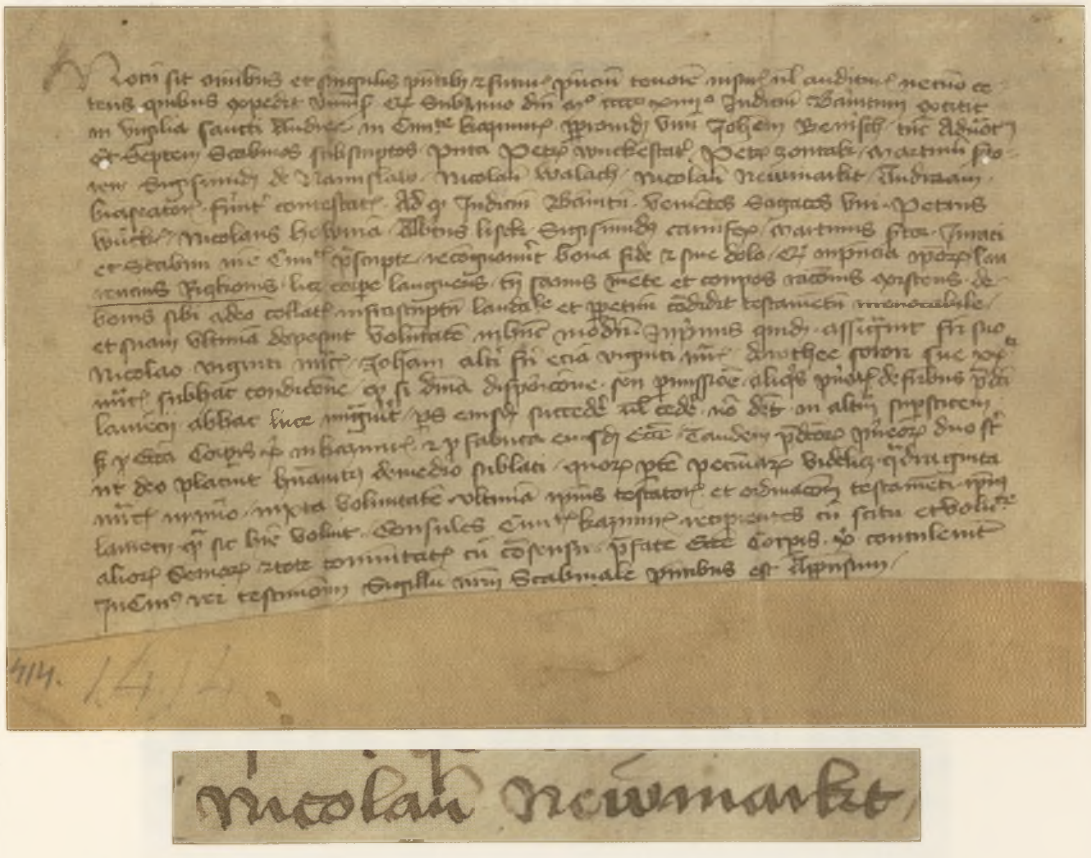
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 50, 70; K 376, s. 176, 179, 183–184, 192, 194–195; KŁK, s. 140, 142–143, 145–149, 151–155, 205, 207, 210, 212–215, 217–224, 226, 231, 233–234, 236–239, 260, 290, 293––295, 302, 307, 309, 311–313, 315–321, 323, 326–327, nr 310, 430, 476, 519, 532, 550, 555, 589, 601, 619, 628, 647, 1172, 1342, 1524, 1580, 1584–1585, 1690, 1909, 1954, 1973, 1976, 2029, 2044, 2051, 2164, 2254, 2255, 2421, 2431, 2531, 2542, 2559, 2575, 2630, 2722, 2731, 2760, 2763, 2789, 2801, 2804, 2848, 2855, 3158, 3210; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

86. Mikołaj z Neumarkt
rajca, burmistrz 1419, 1420

Nicolaus (Nicolos) Newmarkt

Mieszczanin, być może związany ze Stradomiem, wywodzący się ze Środy Śląskiej. Pokolenie, dwa wcześniej, około 1381 roku, w radzie zasiadał krajan, a może i powiązany z Mikołajem rodzinnie, Kune Neumarkt (nr 34). Mikołaj zasiadał w ławie miejskiej przez cztery lata pod rząd, począwszy od roku 1414. Jako ławnik brał udział w rozstrzyganiu spraw rozpatrywanych przez ławę za kadencji wójtowskich Jana Benischa (nr 60), Teodoryka sukiennika (nr 61), Andrzeja Wałacha (nr 79), Zygmunta z Namysłowa (nr 85) i incydentalnie Henryka Bartowicza. W pierwszej kadencji ławniczej, w 1414 roku, przyszło mu potwierdzać, że Wawrzyniec, syn Ryczka, zapisał braciom Mikołajowi i Janowi oraz siostrze Dorocie po 20 grzywien, z zastrzeżeniem iż na wypadek śmierci któregoś z braci zapis miał przejść na własność kościoła Bożego Ciała. W ławie zasiadał między innymi wraz z przyszłymi kolegami z rady miejskiej kazimierskiej: wspomnianym Zygmuntem z Namysłowa oraz Janem Stachniczem (nr 84), a także, przez wszystkie cztery kadencje, z wieloletnim ławnikiem, Piotrem Wokenstraterem, który do rady miejskiej nigdy nie wstąpił, choć zasiadali w niej bliscy mu czasowo Wokenstraterowie: Mikołaj starszy (nr 11) i Mikołaj młodszy (nr 73). Mikołaj z Neumarkt został powołany do rady miejskiej w roku 1419, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadł również w roku następnym. Żonaty z Małgorzatą. W roku 1411 zakupił od Henryka Bowenhauwera dom położony obok domu ławnika Urbana rzeźnika. Jeszcze w roku 1423 wraz z Piotrem *rotgisser* przyjął opiekę prawną nad żoną i dziećmi ówczesnego ławnika Jana Rotgissera (nr 97), jednak w latach 1425 i 1427 jego żona Małgorzata wystąpiła już w dwóch majątkowych sprawach samodzielnie, bez męża.

Dokument wydany w 1414 roku w Kazimierzu, w którym ławnicy miejscy, z Mikołajem z Neumarkt w składzie, stwierdzili, że Wawrzyniec, syn Ryczka, zapisał braciom Mikołajowi i Janowi oraz siostrze Dorocie po 20 grzywien; na wypadek śmierci któregoś z braci zapis miał przejść na własność kościoła Bożego Ciała – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 158)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 50, 70; K 376, s. 195, 211, 224; KŁK, s. 155, 167, 181–182, 205, nr 1008, 1019, 1042, 1044–1045, 1157, 1323, 1524, 1580, 1670, 1701, 2053, 2073, 2262, 2319–2320, 2371, 2670, 3063, 3167; Starzyński 2014.

87. Andrzej Gałka
rajca, burmistrz 1420, 1423, 1424, 1435, 1439, 1441

Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

Andreas Galka (Galca, Galba, Galca)
Mieszczanin, być może rodzinnie powiązany z osobami odnotowanymi w roku 1409 w księgach ławniczych jako Marcin Galka i jego żona Galczina. Nie „terminował" w ławie miejskiej, nie angażował się też w wójtostwo, we władzach miejskich zdobył od razu godność rajcy – był rajcą urzędującym sześciokrotnie, w przedziale lat 1420–1441. W roku 1435 wraz z innymi rajcami poświadczał, że Klemens Chada (nr 75), wykonawca woli Agnieszki, wdowy po Mikołaju Wichrze, w obecności jego córki Doroty, zrezygnował z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz Wojciecha Czipki i jego syna Mikołaja oraz ich spadkobierców. W sprawie dotyczącej tej samej ziemi wziął udział także w roku 1439, gdy wraz z innymi powołanymi na ten rok rajcami po śmierci Wojciecha Czipki potwierdzał wolę Katarzyny, wdowy po nim, oraz córki Małgorzaty, które ową połowę łanu przekazały cechowi kazimierskich piwowarów. Także w 1435 roku, jako rajca urzędujący, potwierdził (wraz z kolegami z rady), że Jakub z Włocławka, lekarz króla Władysława Warneńczyka, polecił egzekutorom testamentu ufundować ze swojego majątku ołtarz w kościele św. Michała na Skałce, na cześć Podniesienia i znalezienia Świętego Krzyża, z prawem patronatu oddanym w ręce rajców Kazimierza i z uposażeniem altarzysty w wysokości 14 grzywien rocznego czynszu. W tym samym roku członkowie rady z Andrzejem Gałką w składzie odstąpili Jurkowi garncarzowi i jego żonie Konstancji plac miejski położony poza murami miasta przy ul. Szewskiej, niedaleko brzegu Wisły, na drodze z Kazimierza na Stradom, za czynszem rocznym pół grzywny. Z kolei w 1439 roku Andrzej Gałka wraz z innymi rajcami poświadczyli, że Maciej Pusdro odstąpił swój dom z ogrodem położony na Blechu, przedmieściu miasta, Grzegorzowi rybakowi zwanemu Okwn (Okoń?). Andrzej Gałka żonaty był z Dorotą, mieli trzy córki: Annę, Barbarę i Agnieszkę (Agnet). Posiadał dom położony przy ul. św. Jakuba, w 1418 roku po sąsiedzku z domami Mikołaja Stricharskiego i Michała Witanowskiego, naprzeciwko domu Wawrzka Lisskowicza. Wyrazem uzyskanej pozycji było nabycie w 1421 roku domu położonego w rynku kazimierskim – sprzedającym był wieloletni rajca Teodoryk sukiennik (nr 61), nowym sąsiadem stał się rajca Wojciech Lisek (nr 82). W roku 1427 Andrzej Gałka zawarł z żoną umowę na przeżycie, zabezpieczającą interesy córek i jednocześnie przewidującą legat dla kościoła Bożego Ciała.

Gniewosz z Dalowic w roku 1420 potwierdził, że jego żona Elżbieta z Płaszowa zapisała klasztorowi św. Augustyna przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu łąkę zwaną Olszówką, leżącą między drogą do Wieliczki a łąką kościoła św. Jakuba.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1424, z Andrzejem Gałką w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 121)

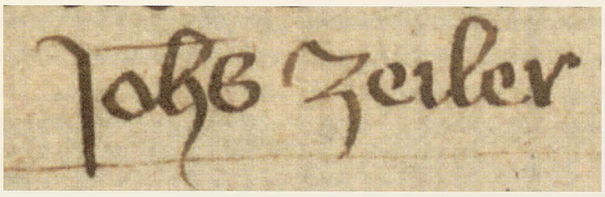
Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BJ, rkps 1045/2, k. 70, 107, 121; KDM IV, s. 341–342, 372; KŁK, nr 2090, 2142, 2377, 2431, 2450, 2827, 3148, 3185; Wittyg 1906, s. 35; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

88. Jan Zailer
rajca, burmistrz 1420, 1421

Johannes Zeiler

Kazimierzanin, który nie pozostawił po sobie zbyt wielu śladów. W roku 1420 został odnotowany jako wybrany do rady urzędującej. W tym samym roku w składzie ławy miejskiej znalazł się Mikołaj Zailer – zbieżność dat rocznych wyklucza pomyłkę pisarską w imieniu, były to różne postaci. Jan został ponownie nominowany do rady urzędującej w roku 1421, w tym samym roku sprzedał swój dom położony przy *Ponte Regali* – dzisiejszej ul. Stradomskiej; prawdopodobnie zakończył swoje kazimierskie interesy i wyprowadził się; dom ten zakupił Jan Lamel i jego żona Elżbieta, być może przodkowie późniejszych rajców Lamelów: Klemensa (nr 142) i Mikołaja (nr 179).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1420, z Janem Zailerem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 70)

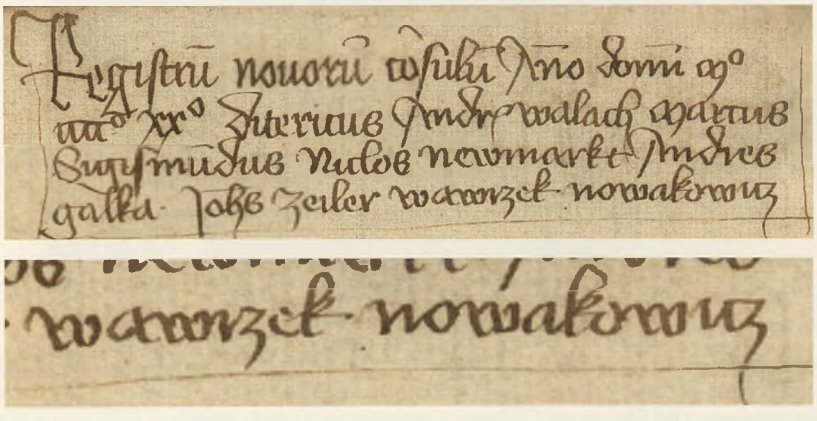
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 70, 85; KŁK, s. 264, nr 2368; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

89. Wawrzyniec Nowakowicz
rajca, burmistrz 1420, 1421, 1423

Laurencius (Wawrzek, Wawrzko) Nowakouicz de Stradomya (de Ponte)

Kazimierzanin wywodzący się z przedmieścia Stradom, które formalnie zostało włączone w struktury miasta Kazimierza w roku 1419. Nie reprezentował we władzach miejskich Stradomia, lecz był przedstawicielem mieszkańców Kazimierza. W ławie miejskiej został odnotowany w roku 1413, za wójtostwa Jana Elianusa (nr 49) i Zygmunta z Namysłowa (nr 85), oraz w roku 1416, w tym jednak przypadku jako ławnik stary. W radzie miejskiej urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał przez trzy kolejne lata, począwszy od 1420 roku. Miał dom na Stradomiu, położony obok domu swojego brata, Pawła (Paszka) Nowakowicza-Argetha i jego żony Kachny, w sąsiedztwie domu Piotra Małolepszego (brat sprzedał swój dom Piotrowi Kwartnikowi – nr 101). W roku 1423 został odnotowany jako zmarły – zgłosili się wówczas mieszczanie, wobec których miał jeszcze za życia zobowiązania, między innymi Sczotarz, Zawrzimost i Czibulka.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1420, z Wawrzyńcem Nowakowiczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 70)

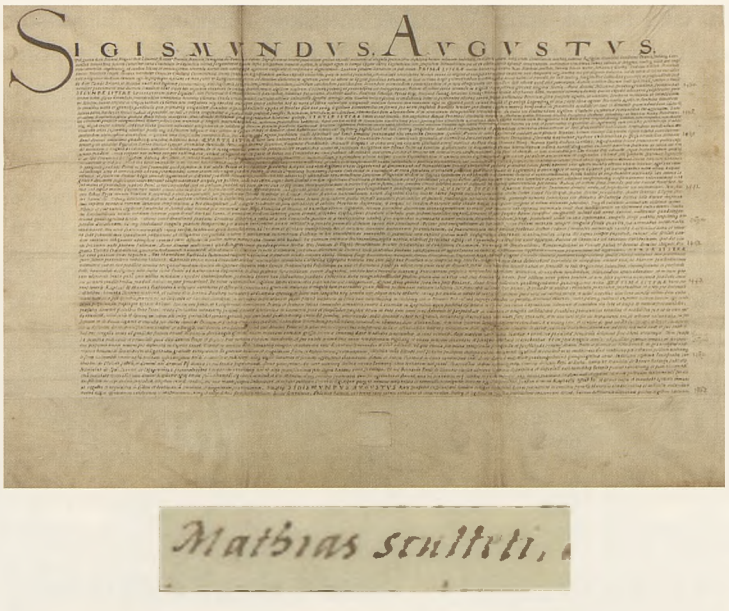
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 70, 85, 107; KŁK, s. 137, nr 1720, 2436, 2636, 2655, 2671–2673; Starzyński 2014.

90. Maciej Sołtys
rajca, burmistrz 1421, 1422, 1423, 1425, 1426, 1428, 1429, 1430

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Władysław Jagiełło zezwala w roku 1422 mieszczanom Kazimierza na otoczenie miasta fosami oraz ich nawodnienie i zarybienie.

Mathias Sculteti (Scholtis, Szoltis)
Sukiennik kazimierski. Odnotowany w ławie miejskiej w latach 1419 i 1420 – wójtami byli wówczas Teodoryk sukiennik (nr 61) i Mikołaj Śliwosz (nr 81). W 1421 roku zasiadł w radzie miejskiej – rajcą i burmistrzem „w swoim czasie i swojej kolejności" był ośmiokrotnie, do roku 1430 włącznie. W tym też 1430 roku za swojego burmistrzowania potwierdził wraz z innymi rajcami transakcję przekazania przez Wichra połowy łanu we wsi Czyżowa Jakubowi Taube Czechowi i jego żonie Marcie, z zastrzeżeniem ewentualnej dalszej sprzedaży osobom stanów rycerskiego lub duchownego wyłącznie za zgodą rajców (wieś Czyżowa Wola, wcześniej zwana Janową Wolą, nadana została miastu Kazimierz w 1370 roku przez Kazimierza Wielkiego, stąd prawo władz miejskich do kształtowania jej statusu). Pomimo polityki ograniczania dostępu osób i instytucji duchownych do własności mieszczańskiej (z niechęci do tworzenia enklaw wyjętych spod miejskiej jurysdykcji) wspomniane pół łanu w roku 1443 znalazło się w rękach klasztoru oo. Augustianów, za zgodą rady miejskiej działającej pod przewodnictwem burmistrza Stanisława Swiebody (nr 124). W roku 1423 Maciej Sołtys objął urząd wójta kazimierskiego, który dzielił z Janem Zyndramem (nr 83), a także incydentalnie z Zygmuntem z Namysłowa (nr 85), Janem z Nysy (nr 91) i Andrzejem Wałachem (nr 79). Ponownie na urząd wójtowski został powołany w 1427 roku, objął go w styczniu, po zakończeniu kadencji przez wójta Wojciecha Liska (nr 82). Wówczas wraz z ławnikami potwierdził, że Tomasz czapnik wraz z żoną sprzedał swój narożny dom ze słodownią, położony przy ul. Krakowskiej obok domu Mikołaja Śliwosza, Stanisławowi Swiebodzie i jego żonie Stachnie. Wójtem był też na koniec kariery we władzach miejskich, w 1432 roku – wtedy to wydał wraz z ławnikami potwierdzenie sprzedaży przez Stanisława Swiebodę i jego żonę Stachnę domu narożnego przy ul. Krakowskiej w Kazimierzu, przylegającego do domu Stanisława Śliwosza, na rzecz wikariuszy kościoła katedralnego w Krakowie. Maciej Sołtys żonaty był z Dorotą, miał syna Franciszka (Franczko), córki Agnieszkę (Agnes) i Elżbietę (matkę Małgorzaty) oraz pasierba Pawła (Paulus). W roku 1423 zawarł z żoną umowę na przeżycie, zabezpieczając majątkowo także dzieci – opiekunami prawnymi w związku z tą umową zostali rajcowie Andrzej Wałach, Jan Koch (nr 77) i Jan z Nysy oraz brat Macieja, Jan Sołtys (Scholtis).

Dokument wydany w 1563 roku w Piotrkowie, w którym Zygmunt August na prośbę Stanisława Landroniego, przeora oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, potwierdził i powtórzył siedem wcześniejszych dokumentów dotyczących pól i łąk we wsi Czyżowa, w tym najstarszy z nich, wydany w 1430 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcowie kazimierscy, wśród nich Maciej Sołtys, potwierdzili, że Wicher przekazał połowę łanu w Czyżowej Jakubowi Taube Czechowi i jego żonie Marcie oraz ich spadkobiercom – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 209)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 85, 97v, 106v, 107, 138, 152, 178, 190, 203; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 314v–315; KDM IV s. 258; KŁK, s. 47, 264, 331, 336–337, 347, 354, 421–426, 430, 432, 434, nr 1918, 2172, 2226, 2258, 2299, 2371, 2625, 3039, 3090, 3155, 3246; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 106; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

91. Jan z Nysy
rajca, burmistrz 1422, 1423, 1424, 1425, 1431, 1432

Johannes (Jaschek, Jasko Jaszek, Yessko) de Nyssa (Nysky, Nisky)
Sukiennik, odnotowany w ławie miejskiej w latach 1420 i 1421, za wójtostwa Teodoryka sukiennika (nr 61), Mikołaja Śliwosza (nr 81), Mikołaja Bohemusa-Czecha (nr 63) i Zygmunta z Namysłowa (nr 85). W roku 1422 uzyskał nominację do rady miejskiej – odnawiano ją w kolejnych latach do roku 1425, a następnie po przerwie w latach 1431 i 1432. W roku 1423 został odnotowany na urzędzie wójta; w roku tym wójtami kazimierskimi byli także Zygmunt z Namysłowa, Maciej Sołtys (nr 90) i Andrzej Wałach (nr 79). W tym samym, 1423 roku, wraz z rajcami Andrzejem Wałachem i Janem Kochem (nr 77) został opiekunem prawnym w związku z umową na przeżycie między rajcą Maciejem Sołtysem a jego żoną Dorotą. Jan z Nysy żonaty był z siostrą Filipa, prepozyta w kościele Bożego Ciała. Miał dom położony w rynku, obok domu Mikołaja Teschnara z Krakowa. Został odnotowany w Kazimierzu także siostrzeniec Jana z Nysy, Clos.

Po roku 1423 biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki założył przy kościele na Skałce bractwo *Fraternitatem Agricolarum*, potwierdzone w roku 1799 w dokumencie wizytacji radziwiłłowskiej dekanatu krakowskiego. Jak nazwa wskazuje, członkami byli rolnicy, zapewne z okolic Skałki, a być może także z drugiej strony aktualnego koryta Wisły.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1431, z Janem z Nysy w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 215)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 97v, 106v, 107, 121, 138, 197, 215, 227; KŁK, s. 264, 284, 338, nr 2050, 2378, 2455, 2466, 2622, 2624–2625, 2669, 2777, 2794, 2805, 2898, 2974, 3154; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

92. Mikołaj Friermut
rajca, burmistrz 1422, 1435

Nicolaus Freyerumt (Freyer)
Mieszczanin, prawdopodobnie reprezentant Stradomia we władzach Kazimierza, odnotowany w 1421 roku w ławie miejskiej. W następnym roku uzyskał nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej, zasiadł w niej także w roku 1435. Wówczas to poświadczał, że Klemens Chada (nr 75) w imieniu wdowy po Mikołaju Wichrze zrezygnował z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz Wojciecha Czipki i jego syna Mikołaja. W tym samym 1435 roku potwierdził ufundowanie przez Jakuba z Włocławka, lekarza Władysława Warneńczyka, ołtarza w kościele św. Michała na Skałce, z patronatem rajców kazimierskich, oraz zatwierdzał odstąpienie przez miasto Jurkowi garncarzowi placu poza murami miasta, nad Wisłą, za rocznym czynszem. W 1425 roku wraz z żoną Dorotą nabył od Mikołaja Opoczka dom położony w Stradomiu.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1422, z Mikołajem Friermutem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 97v)

Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BJ, rkps 1045/2, k. 97v; KŁK, s. 284, nr 2905, 2958; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107; Starzyński 2014.

93. Piotr piekarz
rajca, burmistrz 1422, 1427

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Petrus (Peter) *pistor* de Stradomya
Piekarz stradomski. Pierwszy wyraźnie odnotowany rajca-przedstawiciel Stradomia w kazimierskiej radzie miejskiej, działającej już po formalnym włączeniu tego przedmieścia do Kazimierza, od kiedy to stradomianom przysługiwały dwa miejsca w ośmioosobowej radzie. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej Piotr piekarz zasiadł w 1422 roku, został odnotowany jako rajca urzędujący także w roku 1427. Mógł nim być również w innych jeszcze kadencjach rady, lecz wybór rajców stradomskich odnotowywano w księgach niekonsekwentnie, z pominięciami w licznych latach. Piotr żonaty był dwukrotnie: z Elżbietą ze Skawiny oraz z córką Malkonisa (Małka). W 1422 roku miał dom w Stradomiu, obok domu Zygmunta rzeźnika, ławnika. W roku 1427 nabył od Bartłomieja Tulnika ze Stradomia dom położony w Stradomiu, po sąsiedzku z domem Mikołaja Czipsera (nr 118).

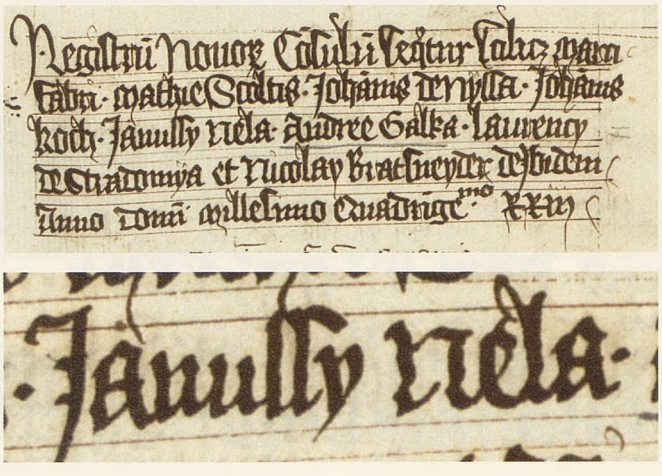
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1422, z Piotrem piekarzem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 97v)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 97v, 106v, 165; KŁK, nr 2508, 2513, 2542, 2746–2747, 3071, 3081, 3171, 3228, 3229; Starzyński 2014.

94. Janusz Nela
rajca, burmistrz 1423, 1424, 1426, 1427, 1429, 1430

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Janussius (Januss Janusch) Nela, *pannifex, textor*
Sukiennik, we władzach miasta Kazimierza początkowo odnotowany na urzędzie ławnika, w latach 1419–1421, za kadencji wójtowskich Teodoryka sukiennika (nr 61), Mikołaja Śliwosza (nr 81), Mikołaja Bohemusa-Czecha (nr 63) i Zygmunta z Namysłowa (nr 85). Do rady urzędującej-burmistrzowskiej został wybrany w roku 1423, nominacje rajcowskie uzyskiwał jeszcze pięciokrotnie, do roku 1430 włącznie. W roku 1419 wiódł spór z Wojtkiem Kasemanem o prawo zamieszkania w domu i rozliczenia z tym związane, zakończony ugodą zawartą przed sędziami polubownymi. W 1422 roku sprzedał krawcowi Mikołajowi Jugermanowi swój dom położony przy ul. Sukienniczej, nie wiadomo jednak, czy był ten sam dom, który wcześniej był przedmiotem sporu, czy inny.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1423, z Januszem Nelą w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 107)

Źródła i literatura:
BJ, 1 rkps 1045/2, k. 107, 121, 152, 165, 190, 203; KŁK, s. 247, 264, 284, 323, nr 2149, 2499, 2542, 2575, 2821; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

W roku 1424 Władysław Jagiełło zatwierdził ugodę doprowadzoną do skutku przez komisarzy królewskich, regulującą wzajemny stosunek mieszczan Kazimierza i Stradomia.

95. Mikołaj Bratsneyder
rajca, burmistrz 1423, 1424

Nicolaus (Nico) *serrator alias* Bratsneyder
Tracz, pilarz kazimierski, odnotowany dwukrotnie w składzie rady urzędującej burmistrzowskiej – powołanej na rok 1423 oraz kolejny. Inne przekazy, oprócz owych dwóch wpisów dotyczących powołania rady, które dotyczyłyby Mikołaja, nie zachowały się. W księdze ławniczej przetrwała jednak zapiska, że po jego śmierci w 1424 roku synowie: Mikołaj, zakonnik w zgromadzeniu augustianów przy kościele św. Katarzyny, oraz Piotr, a także córka Agnes w miejsce ich opiekuna prawnego Mikołaja Boczana ustanowili opiekunem Mikołaja Głatkiego (nr 104), a następnie poprzez nowego opiekuna sprzedali Mikołajowi Boczanowi i jego żonie Agnes odziedziczony po ojcu dom w Kazimierzu, między domem Stanisława Goleya a początkiem własności królewskiej. Tak oto Mikołaj Bratsneyder *post mortem* pozostawił ślady po sobie.

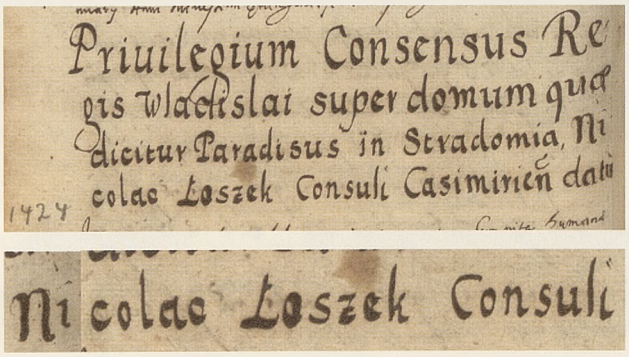
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1423, z Mikołajem Bratsneyderem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 107)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 107, 121; KŁK, nr 2784, 2785; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

96. Mikołaj Lossek
rajca, burmistrz 1424, 1426, 1430, 1431, 1454

Nicolaus (Niclos) Loszek (Losek, Lassek, Lyssek)
Stradomianin, reprezentant tego przedmieścia w radzie kazimierskiej, rajca urzędujący nominowany pięciokrotnie w przedziale lat 1424–1454. W 1430 roku wraz z kolegami z rady potwierdził sprzedaż połowy łanu we wsi Czyżowa Jakubowi Taube Czechowi i jego żonie. W roku 1421 jako jeden z grona godnych zaufania mężów z „trójmiasta" krakowskiego udzielił poręczenia za Popka, nowo wybranego wójta Florencji (Kleparza). Żonaty z Agnes. Mieli dom zakupiony w 1423 roku od Jakuba Drabarza, położony przy ul. św. Jakuba, obok browaru piwowarki Katarzyny Polewczyny (Sucheypolewczyny). W tym samym roku sprzedali ten dom, jak również grunt w Stradomiu, a posiadany tam dom rozbudowali, na co w 1424 roku uzyskali specjalny przywilej – zgodę wydaną przez Władysława Jagiełłę. Z końcem XV wieku pojawił się w radzie kazimierskiej Marcin Lossek (nr 165), jeszcze później Stanisław Lossek (nr 200).

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: początkowy fragment dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydany w 1424 roku przez Władysława Jagiełłę przywilej dla Michała Losska, rajcy kazimierskiego, na wybudowanie domu na przedmieściu Stradom, na gruncie zwanym „Rajem" – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676)*

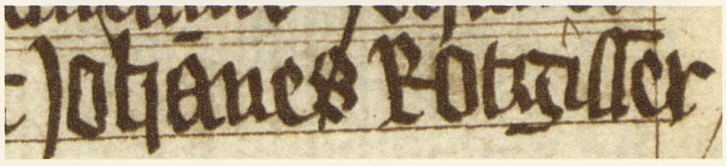
Źródła i literatura:
CC 1, s. 531; BJ, rkps 1045/2, k. 121, 152, 203, 215; KDM IV, s. 258; KŁK, nr 2592, 2595, 2640–2641, 2672, 2742, 2801, 2901, 2942, 2943, 3111; Kolak 1982, s. 61; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 106; Starzyński 2014.

97. Jan Rotgisser
rajca, burmistrz 1425, 1426, 1439

Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

Johannes Rothgisser (Rothgissar) de Stradomia
Przedstawiciel Stradomia we władzach miejskich Kazimierza. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1423 i 1424 – wójtem stradomskim był wówczas Michał *feilsmit*. Do rady miejskiej na krzesło przynależne reprezentantowi Stradomia Jan Rotgisser wszedł w roku 1425, zasiadał w niej także w latach 1426 i 1439. W tym ostatnim roku wraz z innymi rajcami poświadczał, że Maciej Pusdro odstąpił swój dom z ogrodem położony na przedmieściu zwanym Blechem rybakowi Grzegorzowi zwanemu Okwn (Okoń?). Żonaty z Elżbietą, miał córkę Annę. W roku 1420 sprzedał dom w Stradomiu Mikołajowi krawcowi i jeszcze w tym roku zbył dom przy *Regio Ponte* (dzisiejsza ul. Stradomska) w ręce Mikołaja Czipsera (nr 118). Z kolei w 1423 roku opiekunami prawnymi żony i dzieci ustanowił rajcę Mikołaja z Neumarkt (nr 86) i Piotra *rotgisser*; miał wówczas dom w Stradomiu, po sąsiedzku z browarem, który zakupił wówczas Mikołaj *futirmacher*.

Mieszczanie kazimierscy w roku 1425 otrzymują od Władysława Jagiełły zezwolenie na kupowanie soli drobnej (nie w bałwanach) w żupach wielickich i bocheńskich, po 4 grosze za miarkę, i sprzedawanie jej w obrębie królestwa i poza jego granicami. Przywilej ten potwierdzi w 1566 roku Zygmunt August.

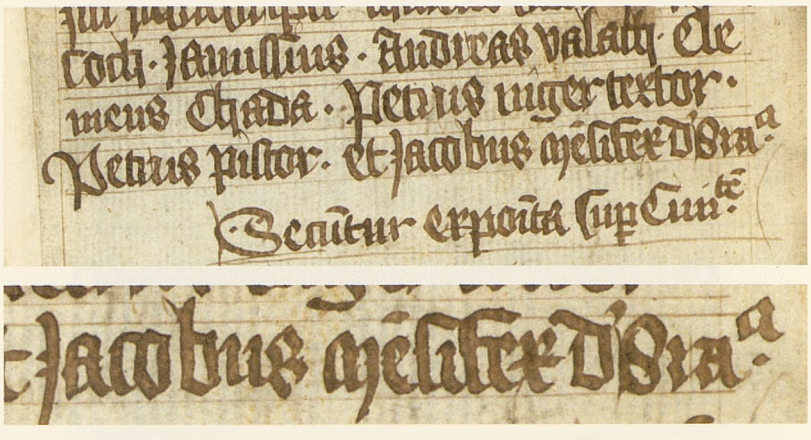
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1426, z Janem Rotgisserem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 152)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 138, 152; perg. 207; KŁK, s. 330, 358, nr 2254–2256, 2279, 2287, 2606, 2670, 2838; Starzyński 2014.

98. Jakub bartnik
rajca, burmistrz 1427

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Jacobus *melifex* de Stra[domia]
Bartnik, pszczelarz, ale mógł też wytwarzać barcie, kłody i ule pszczele – wówczas być może wchodziłaby w grę tożsamość z postacią Jakuba stolarza (nr 100). Reprezentant Stradomia we władzach kazimierskich. Do rady miejskiej wszedł w roku 1427, zasiadł w składzie urzędującym-burmistrzowskim. Wraz z Piotrem Czarnym starszym (nr 99) debiutował wówczas w radzie miejskiej, w której ośmioosobowym składzie czterech rajców legitymowało się już znacznym stażem: Klemens Chada (nr 75) od 1411 roku, Jan Koch (nr 77) od 1412 roku, Marek kowal (nr 78) i Andrzej Wałach (nr 79) od roku 1413. W kolejce do burmistrzowania Jakub z Piotrem Czarnym znajdowali się na końcu.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1427, z Jakubem bartnikiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 165)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 165; perg. 178.

Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

W roku 1431 nastąpiło rozstrzygnięcie przez Piotra z Pieskowej Skały, wojewody sandomierskiego i starosty krakowskiego, sporów toczonych między Kazimierzem i Stradomiem.

99. Piotr Czarny starszy
rajca, burmistrz 1427, 1428, 1431, 1432, 1441, 1454

Petrus Niger (Czarni) ***textor, lanifex***

Tkacz kazimierski, udział we władzach swego miasta rozpoczął od ławy miejskiej – ławnikiem był w latach 1424, 1425 i 1426, za kadencji wójtowskiej Wojciecha Liska (nr 82). Jest zbiegiem okoliczności, że w roku 1425 jego imiennik, Piotr Czarny, był ławnikiem w Kleparzu – zapewne nic ich nie łączyło, ale wiedzieć o sobie powinni, bo władze w obrębie „trójmiasta" miały ze sobą bieżące kontakty. W tym właśnie roku Piotr Czarny starszy jako ławnik wraz z wójtem i innymi ławnikami potwierdzili, że Małgorzata Bohemus-Czech, wdowa po rajcy Mikołaju (nr 63), poczyniła zapisy na rzecz kościołów i klasztorów w Krakowie i Kazimierzu. Do rady miejskiej Piotr został wybrany bezpośrednio z ławy miejskiej w 1427 roku – do roku 1454 włącznie w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał sześciokrotnie. W roku 1441 brał udział w poświadczaniu na prośbę Piotra, przeora klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, że Kilian, mieszczanin kazimierski, wraz z żoną Jadwigą zapisali w testamencie konwentowi łan pola i łąkę z przynależnościami, położone w Czyżowej obok dóbr klasztornych. Brał udział w 1454 roku w zatwierdzaniu przez radę miejską statutu cechu tkaczy kazimierskich. Piotr Czarny był właścicielem domu zakupionego w 1412 roku od Teodoryka, być może identycznego z sukiennikiem – rajcą (nr 61); dom ten położony był koło domu Brennera, być może rajcy Macieja (nr 69). Z kolei w roku 1420 kupił od Jana Meysnera dom położony przy ul. Sukienniczej, w sąsiedztwie także Brennera, już bez wątpliwości tożsamego z rajcą Maciejem. Był też właścicielem domu na przedmieściu, koło cegielni nad Wisłą; sprzedał go w 1423 roku Mikołajowi Venceslai i Elżbiecie, jego córce. W roku 1454 odkupił od Andrzeja Garbka prawo do ogrodu na Blechu, z obowiązkiem wpłacania czynszu rocznego w wysokości 1 grzywny do kazimierskiej kasy miejskiej i dodatkowego świadczenia pieniężnego na rzecz kościoła św. Stanisława na Skałce; rajcy zatwierdzili tę transakcję, a swojemu koledze z rady dodali prawo do kawałka zarośli nad Wisłą, w sąsiedztwie ogrodu. Piotr Czarny żonaty był z Małgorzatą, mieli syna Klemensa. W roku 1469 roku, już po śmierci Piotra, Klemens Czarny (Niger) z matką sprzedali ogród na Blechu i zarośla nad brzegiem Wisły Piotrowi Lange, obywatelowi krakowskiemu, pod warunkiem płacenia rocznie rajcom kazimierskim i kościołowi św. Stanisława na Skałce po 1 grzywnie.

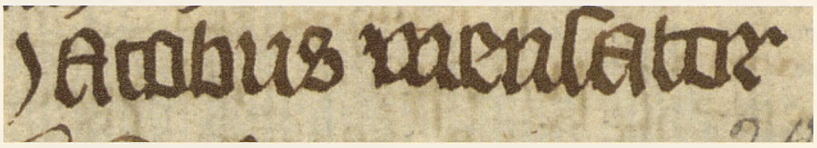
Dokument wydany w 1425 roku w Kazimierzu, w którym wójt i ławnicy kazimierscy, wśród nich Piotr Czarny starszy, stwierdzili, że Małgorzata Bohemus-Czech poczyniła różne zapisy na rzecz kościołów oraz klasztorów w Krakowie i Kazimierzu; przy dokumencie na pergaminowym pasku pieczęć ławnicza kazimierska – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 182)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 165, 178, 215, 227; KDK II, s. 439; KDM IV, s. 372; KŁK, s. 358, 378, 407, nr 1336, 2309, 2667; Starzyński 2014.

100. Jakub stolarz
rajca, burmistrz 1428, 1430, 1431

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Jacobus *mensator* (*mensifex*)
Stradomski stolarz, reprezentant przedmieścia stradomskiego we władzach miejskich. Zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej trzykrotnie w latach 1428–1431. W 1430 roku, zasiadając w radzie miejskiej, wraz z innymi ówczesnymi rajcami potwierdził przekazanie przez Wichra połowy łanu w Czyżowej na rzecz Jakuba Taube Czecha i jego żony Marty oraz ich spadkobierców. W roku 1425 odnotowano dom Jakuba położony w Stradomiu, w sąsiedztwie domu, którego właścicielem był Michał *feilsmit*, oraz domu świeżo zakupionego przez Mikołaja Friemuta (nr 92) i jego żonę Dorotę od Mikołaja Opoczka. Być może jest tożsamy z rajcą Jakubem odnotowanym w 1441 roku, brak jednak wystarczających podstaw do łączenia tych postaci na podstawie dostępnych źródeł.

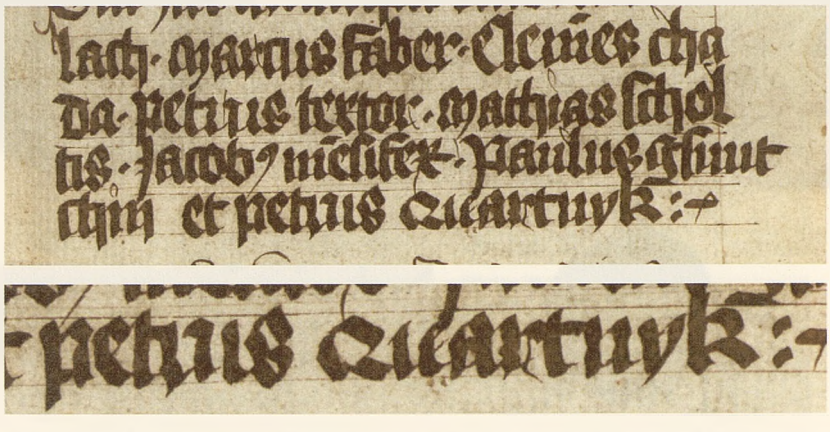
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1430, z Jakubem stolarzem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 203)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 178, 203, 215; KDM IV, s. 258, 372; KŁK, nr 2904–2905; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 106; Starzyński 2014.

101. Piotr Kwartnik
rajca, burmistrz 1428, 1429

Władysław Jagiełło (1386–1434)

Petrus Quartnyk (Quartnik)
Stradomianin, reprezentant przedmieścia we władzach Kazimierza. Zasiadał w kazimierskiej ławie miejskiej przez cztery kadencje, zamknięte latami 1420–1423; wójtem stradomskim w tym okresie był Michał *feilsmit*. Z takim doświadczeniem w sprawach miejskich wszedł do rady miejskiej w roku 1428, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał też w roku następnym. W roku 1423 wraz z żoną Stanisławą zakupił od Pawła (Paszka) Nowakowicza-Argetha, brata rajcy Wawrzyńca Nowakowicza (nr 89), dom położony w Stradomiu, między domami rajcy Nowakowicza i mieszczanina Piotra Małolepszego zwanego też Małodobrym.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1428, z Piotrem Kwartnikiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 178)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 178, 190; KŁK, s. 264, 284, 304, 330, nr 2424, 2628, 2636, 2708, 2901, 2997; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

102. Paweł Gsuntchin
rajca, burmistrz 1428, 1429

Paulus (Paszek, Passzek) Gsuntchin ***carnifex***

Rzeźnik kazimierski, powołany do ławy miejskiej w roku 1422 – ławnikiem był za wójtostwa Zygmunta z Namysłowa (nr 85), Mikołaja Śliwosza (nr 81) i Teodoryka sukiennika (nr 61). W roku 1428 uzyskał godność rajcy i zasiadł w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Wielkorządca krakowski dokonujący nominacji do rady odnowił mu kadencję w radzie urzędującej w 1429 roku. W roku 1423 był jednym ze starszych cechu rzeźniczego, wówczas z Szymonem Worstem (nr 80) i innymi braćmi cechowymi rozpatrywał spór rozliczeniowy między Bartłomiejem rzeźnikiem z Kołomyii na Rusi ze Stefanem Rurprachtem. Paweł Gsuntchin był właścicielem domu położonego w kazimierskim rynku oraz jatki. Żonaty był z Katarzyną, córką Elżbiety Osiattkowej, odnotowany został jego wnuk Mikołaj, ożeniony z Małgorzatą, córką Piotra Lachlea, uprowadzoną wbrew woli jej rodziny.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1429, z Pawłem Gsuntchinem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 190)

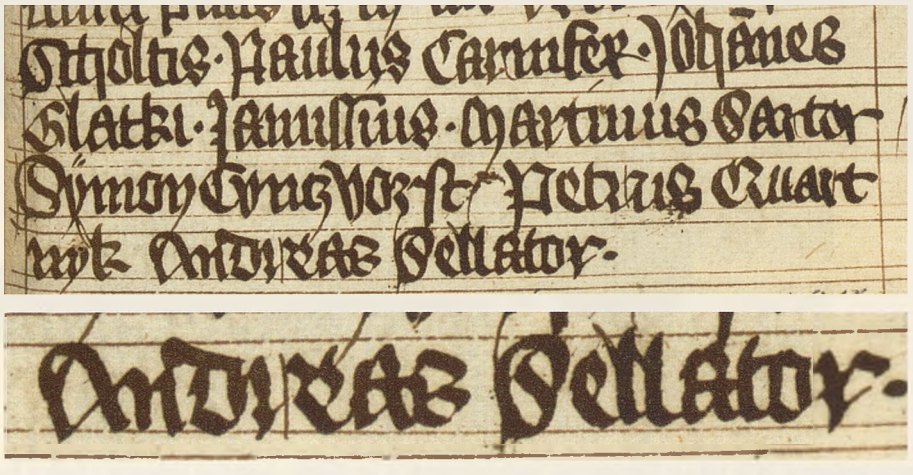
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 178, 190; KŁK, s. 304, nr 2271, 2294, 2415, 2426, 2506, 2619, 2673, 2945, 3081, 3096, 3176; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

103. Andrzej rymarz
rajca, burmistrz 1429

Andreas ***sellator*** **(*zathler*)**

Stradomianin, przedstawiciel przedmieścia stradomskiego we władzach kazimierskich. Powołany do rady urzędującej-burmistrzowskiej jednorazowo, w 1429 roku. W księgach ławniczych zachowała się informacja, że w roku 1425 zakupił wraz z żoną Magdaleną dom położony w Stradomiu, po prawej stronie od Krakowa, w bezpośrednim sąsiedztwie domów, których właścicielami byli Michał *feilsmit* oraz Piotr Rath; sprzedającym był Kasper z Krakowa. Inne ślady po rajcy Andrzeju zatarł czas.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1429, z Andrzejem rymarzem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 190)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 190; KŁK, nr 2891; Starzyński 2014.

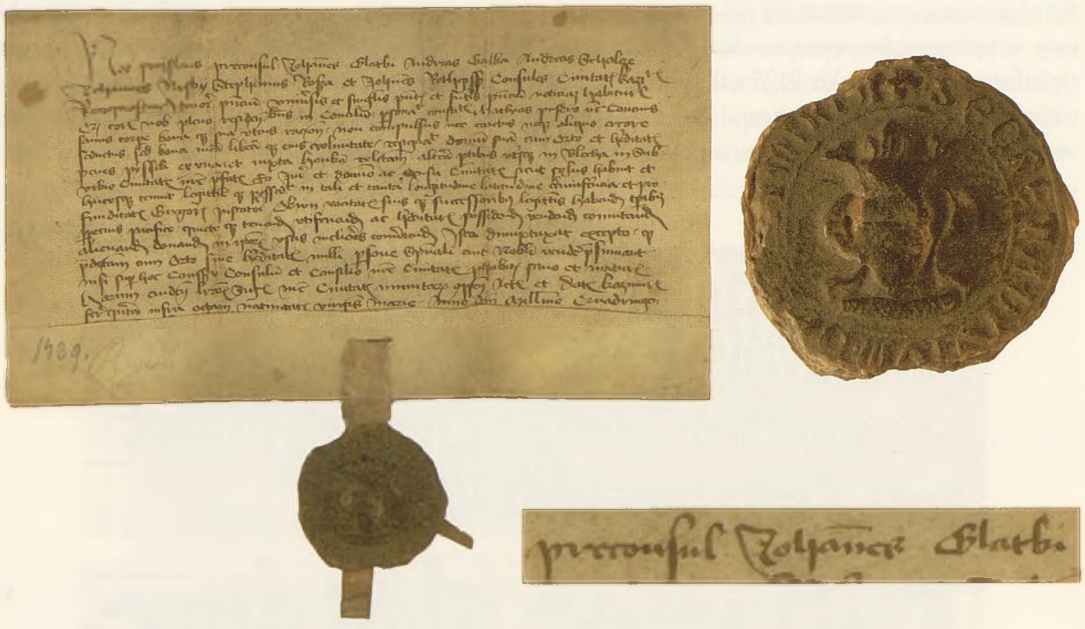
104. Jan Głatki
rajca, burmistrz 1429, 1430, 1439, 1443(?)

Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

Johannes Glatki (Gladky, Galki, Galdki)

Syn Mikołaja Głatkiego i Piechny. Jego ojciec w latach 1396, 1399, 1400 i 1407 był ławnikiem kazimierskim – w 1400 roku potwierdzał odstąpienie domu przy ul. Sukienniczej Piotrowi, pisarzowi miasta Krakowa, przez Bartłomieja sukiennika (nr 41). Pierwsze ślady dotyczące Jana Głatkiego to zapis z roku 1417, kiedy to odnotowano w księdze ławniczej, że sprzedał on siekierę i kapelusz dla spłacenia zaciągniętego długu. W roku 1424 brał już udział w życiu publicznym, stał się opiekunem prawnym dzieci zmarłego rajcy Mikołaja Bratsneydera (nr 95), w imieniu których sprzedał Mikołajowi Boczanowi i jego żonie Agnes dom. Jan Głatki został ławnikiem w roku 1427, za wójtostwa Macieja Sołtysa (nr 90). Wówczas potwierdził, że Tomasz czapnik wraz żoną sprzedał swój narożny dom ze słodownią, położony przy ul. Krakowskiej obok domu Mikołaja Śliwosza (nr 81), Stanisławowi Swiebodzie starszemu (nr 124) i jego żonie Stachnie. Do rady miejskiej został powołany w roku 1429 – w radzie urzędującej zasiadał także w latach 1430, 1439 i prawdopodobnie 1443 (w zachowanych księgach radzieckich po roku 1433 następuje luka aż do roku 1481). Zasiadając w radzie w 1430 roku, był jednym z rajców potwierdzających, że Wicher przekazał połowę łanu w Czyżowej Jakubowi Taube Czechowi i jego żonie Marcie, z prawem dziedziczenia. Sprawa tego łanu wróciła w jego ręce w 1439 roku, gdy ów fragment czyżowskich gruntów był w rękach rodziny Wichrów – w tymże roku rada miejska z Janem Głatkim w składzie potwierdziła, że Katarzyna, wdowa po Wojciechu Wichrze, wraz z córką przekazały tę ziemię cechowi piwowarów kazimierskich. Z kolei w 1439 roku, zasiadając w radzie urzędującej, Jan Głatki wraz z innymi rajcami poświadczał, że Maciej Pusdro odstąpił swój dom z ogrodem położony na Blechu, przedmieściu miasta, Grzegorzowi rybakowi zwanemu Okwn (Okoń?). Mieszkał w domu rodzinnym – jego ojciec w 1425 roku otrzymał w dożywocie od konwentu oo. Augustianów należące do zakonu dom i plac, położone przy ul. Skalskiej; po śmierci ojca w 1429 roku Jan Głatki wraz z matką Piechną zakupili ten dom od konwentu. Ożenił się z Petronelą.

Z roku 1432 pochodzą najstarsze wpisy w zachowanych księgach wójtowskich Kazimierza.

Dokument wydany w 1439 roku w Kazimierzu, mocą którego rajca Jan Głatki, ówcześnie sprawujący funkcję burmistrza miasta, wraz z innymi rajcami kazimierskimi potwierdzili, że Maciej Pusdro odstąpił swój dom z ogrodem położony na Blechu, przedmieściu miasta, Grzegorzowi rybakowi zwanemu Okwn (Okoń?); przy dokumencie na pasku pergaminowym pieczęć radziecka kazimierska mniejsza (sekretna) – oraz zbliżenie pieczęci, zapisu funkcji i imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 207)

Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BJ, rkps 1045/2, k. 190, 203, 205v; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 314v–315; K 376, s. 424; KDM IV, s. 258, 341–342, 426; KŁK, s. 1, 419, nr 86–87, 107, 235, 246, 250–252, 264, 266–267, 284–286, 315, 337, 1024, 1373, 1672, 1769, 1902, 1961, 2114, 2314, 2361, 2446, 2566, 2580, 2784, 2806, 2850, 2870, 2964, 2986, 3017; Kolak 1982, s. 36; KRK, s. 387, 488; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 106; Starzyński 2014.

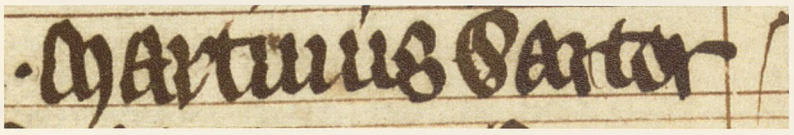
Władysław Jagiełło (1386–1434)

105. Marcin krawiec
rajca, burmistrz 1429, 1430

Martinus (Marczin) ***sartor***

Krawiec kazimierski, wieloletni ławnik, w ławie miejskiej odnotowywany w latach: 1409, 1410, 1411, 1414, 1419, 1422, 1423, 1426, 1427. W ostatniej z tych kadencji, za wójtostwa Macieja Sołtysa (nr 90), uczestniczył w potwierdzeniu, że Tomasz czapnik wraz z żoną sprzedali swój narożny dom ze słodownią, położony przy ul. Krakowskiej obok domu Mikołaja Śliwosza (nr 81), Stanisławowi Swiebodzie starszemu (nr 124) i jego żonie Stachnie. Godność rajcy uzyskał w roku 1429, do rady urzędującej wszedł także w roku następnym. Uczestniczył wówczas w zatwierdzaniu transakcji przekazania przez Wichra połowy łanu we wsi Czyżowa Jakubowi Taube Czechowi i jego żonie Marcie, z prawem dziedziczenia. Rajca Marcin krawiec żonaty był z Katarzyną. W roku 1419 wraz z żoną nabył od Bartosza Vinnlawffa dom położony przy ul. Krakowskiej.

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 190, 203; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 314v–315; KDM IV, s. 258; KŁK, s. 57, 87, 108, 155, 247, 304, 330, 407, 419, nr 416, 1173, 1524, 1580, 1593, 1704, 2044, 2073, 2076, 2131, 2147, 2155, 2170, 2217, 2221, 2369, 2914; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 106; Starzyński 2014.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1429, z Marcinem krawcem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 190)

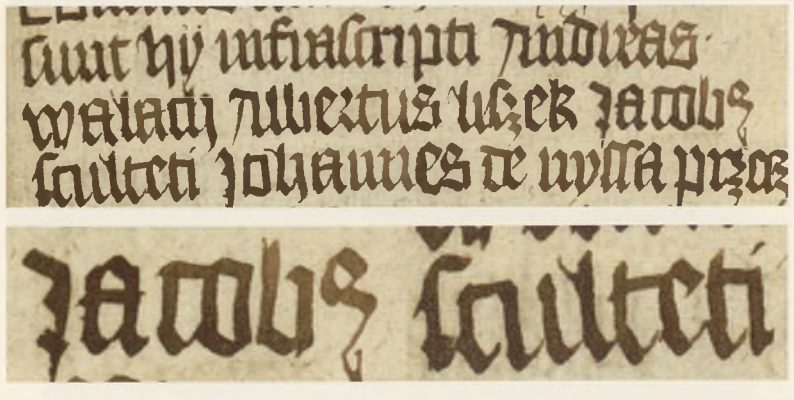
Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

106. Jakub syn sołtysa młodszy
rajca, burmistrz 1431, 1432, 1454

Jacobus ***sculteti (scholtis)***

Kazimierzanin, określany jako „syn sołtysa" (choć ojciec niekoniecznie musiał być sołtysem, mógł jedynie używać takiego przydomka). W roku 1431 został odnotowany w składzie rady kazimierskiej, między innymi z Jakubem stolarzem (nr 100) – nie są to zatem postaci tożsame. Zasiadał w radzie urzędującej w latach 1431, 1432 i 1454. W roku 1454 potwierdzał wraz z radą, że Andrzej Garbek sprzedał Piotrowi Czarnemu starszemu (nr 99) i jego żonie Małgorzacie ogród na Blechu, za czynszem dla rady miejskiej i kościoła św. Stanisława na Skałce. W 1433 roku pełnił urząd wójta kazimierskiego – wówczas to wraz z ławą miejską przyjął oświadczenie Małgorzaty, żony Wincentego ze Stradomia, w sprawie zrzeczenia się sukcesji po rodzicach w Bochni.

Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 215, 227; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 306v; Starzyński 2014.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1431, z Jakubem synem sołtysa młodszym w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 215)

107. Przecław
rajca, burmistrz 1431, 1432, 1439, 1441, 1445, 1454, 1455, 1457

Władysław Jagiełło (1386–1434)
Władysław Warneńczyk (1434–1444)
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Przeczlaus (Przeczslaus, Przedslaus)
Mieszczanin kazimierski, którego można by utożsamiać z postacią Przecława z Kamienia (w ziemi krakowskiej), odnotowanego w 1427 roku jako darowującego prepozytowi i braciom zgromadzenia przy kościele Bożego Ciała w Kazimierzu dom położony w tymże Kamieniu. Jeżeli tak było, to wówczas Przecław osiadł w Kazimierzu i tu szybko doszedł do godności rajcy. W radzie odnotowywany wielokrotnie, w przedziale lat 1431–1457, czyli w okresie, dla którego księgi radzieckie nie zachowały się. Bez wątpienia w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał w latach 1431, 1432, 1439, 1441 i 1454. W 1439 roku jako burmistrz wraz z innymi rajcami poświadczał, że Maciej Pusdro odstąpił swój dom z ogrodem położony na Blechu, przedmieściu miasta, Grzegorzowi rybakowi zwanemu Okwn (Okoń?). W 1441 roku wziął udział w wydaniu aktu, w którym Lutko, wielkorządca krakowski i kanonik poznański, wraz z rajcami kazimierskimi poświadczyli na prośbę Piotra, przeora klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, że Kilian, mieszczanin kazimierski, wraz z żoną Jadwigą zapisali w testamencie konwentowi łan pola i łąkę z tym, co im przynależne, położone w Czyżowej obok dóbr klasztornych. W 1457 roku za jego burmistrzostwa rada potwierdziła, że Andrzej Garbek sprzedał Piotrowi Czarnemu starszemu (nr 99) i jego żonie Małgorzacie ogród na Blechu, pod warunkiem, że nowy właściciel będzie płacił czynsz roczny w wysokości 1 grzywny na rzecz rady miejskiej, a 1 grzywnę kościołowi św. Stanisława na Skałce; rajcy dodali swemu koledze Piotrowi zarośla nad Wisłą, w sąsiedztwie kupionego ogrodu. W roku 1437 Przecławowi, za zgodą rady miejskiej, Wawrzyniec rybak zwany Śmiech odstąpił ogród wraz z domem, znajdujące się między ogrodami Stanisława Jakubowicza i Jana rzeźnika zwanego Handtel, z czynszem w wysokości 12 groszy (wiardunek) płaconym na św. Marcina w ratuszu kazimierskim. Przecław żonaty był z Jadwigą – w roku 1462 owdowiała już Jadwiga zapisała w testamencie klasztorowi przy kościele św. Katarzyny dom na Blechu, przedmieściu Kazimierza, położony za bramą Glinianą. W zamian za ten legat zapewniła sobie pochówek w kościele św. Katarzyny i modlitwy za zbawienie duszy swojej i i zmarłego męża.

Władysław Warneńczyk poleca w roku 1441 Janowi z Czyżowa, kasztelanowi i staroście krakowskiemu, oraz Ludwikowi z Tokar, wielkorządcy krakowskiemu, aby nie pozwolili mieszkańcom Krakowa i Kleparza na swobodną sprzedaż mięsa, gdyż prawo to przysługuje wyłącznie mieszkańcom Kazimierza.

Strony recto *i* verso *dokumentu wystawionego w 1462 roku w Kazimierzu, w którym Piotr z Solca, kleryk diecezji krakowskiej, notariusz publiczny, zaświadcza, że Jadwiga, wdowa po rajcy Przecławie, zapisała w testamencie swój dom leżący na Blechu klasztorowi oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu; widoczny znak notarialny, na odwrocie natomiast streszczenia (z XV wieku, uzupełnione w wiekach XVII i XVIII) – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 183)*

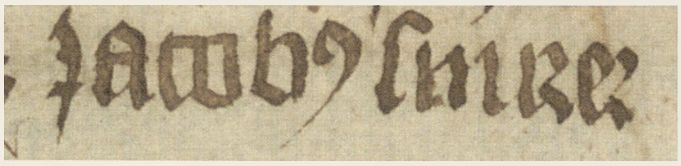
Źródła i literatura:
Aug. perg. 174; BJ, rkps 1045/2, k. 215, 227; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 218–219, 307v–308; CAR-S/I, nr 373; CAR-S/II, nr 204, 327; KMK IV, s. 372; Kolak 1982, s. 43; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

108. Jakub Smirer
rajca, burmistrz 1432

Jacobus Smirer

Kolejny, trzeci rajca o imieniu Jakub, odnotowany w radzie kazimierskiej w latach 1430–1432, tym razem z nieczytelnym przydomkiem. Pojawił się incydentalnie, jednak nie można określić, czy kontynuował karierę rajcowską, czy też nie – kazimierskie księgi radzieckie urywają się na 6 stycznia 1433 roku, a kolejne zachowane do dziś dokumentują dzieje rady dopiero od 27 stycznia 1481 roku. Dla porządku należy odnotować, że rajca Jakub Smirer może być tożsamy ze wzmiankowanym w 1441 roku rajcą Jakubem (nr 123).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1432, z Jakubem Smirerem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 227)

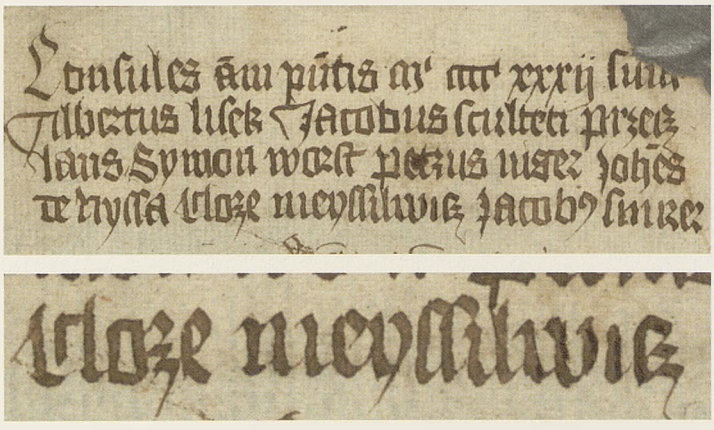
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 227; Starzyński 2014.

Władysław Jagiełło (1386–1434)

109. Mikołaj Meisilwicz
rajca, burmistrz 1432

Nicolaus (Niclos, Cloze, Kloze) Meysilwicz (Meyssilwic, Meyssilwicz, Meisilwiczer)

Kazimierzanin, właściciel straganu, prawdopodobnie jatki, co wskazywałoby być może na jego profesję rzeźniczą. Odnotowywany w ławie miejskiej w latach 1419–1421, za kadencji wójtowskich Teodoryka sukiennika (nr 61), Mikołaja Śliwosza (nr 81), Mikołaja Bohemusa-Czecha (nr 63) i Zygmunta z Namysłowa (nr 85). W radzie miejskiej został odnotowany jednorazowo, w 1432 roku. Znamienna jest duża przerwa między aktywnością w ławie miejskiej a przystąpieniem do rady kazimierskiej, nie ma jednak podstaw do przyjmowania, że chodzi o dwie różne postaci. W roku 1412 Mikołaj kupił od Wojtka słodownika dom, dwa lata później sprzedał Janowi Gerlachowi dom położony w rynku kazimierskim, w roku 1417 został odnotowany jego dom przy ul. Krakowskiej, a w 1425 – w rynku. Żonaty był dwukrotnie, z Barbarą i z Anną, miał syna Jana, żonatego z Apolonią.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1416–1433: fragment wpisu dokumentującego wybór rajców na rok 1432, z Mikołajem Meisilwiczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 1045/2, k. 227)

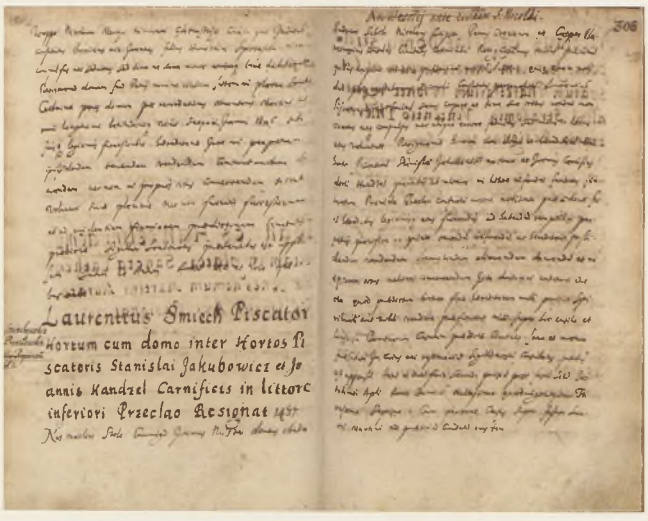
Źródła i literatura:
BJ, rkps 1045/2, k. 227; KŁK, s. 247, 264, 284, nr 450, 1300–1301, 1366, 1511, 1841, 1897, 1956, 1961, 2149, 2155, 2203, 2212, 2617, 2703, 2728, 2767, 2805, 2854, 2892, 2899, 2923, 2929, 2944, 2945, 2964, 2970, 3120, 3155, 3176–3177, 3180, 3182–3183, 3188; Starzyński 2014.

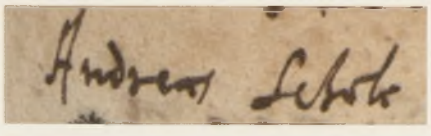
110. Andrzej Sołtys
rajca, burmistrz 1435, 1437, 1439, 1441, 1443

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

W roku 1443 w Kazimierzu ma miejsce trzęsienie ziemi, zniszczeniu ulega sklepienie prezbiterium kościoła św. Katarzyny (odbudowane potem w latach 1444–1450).

Andreas Scholtys (Szolthisz, Scholtisz, Scholce, Scholcz, Scholcze)
Przedstawiciel Kazimierza w radzie miejskiej od około piętnastu lat złożonej z sześciu kazimierzan i dwóch stradomian. Z braku zachowanych ksiąg radzieckich za okres 1433–1481 o nim i o innych rajcach z tych lat niewiele wiadomo, a odtworzenie kadencji rajcowskich obarczone musi być błędem niekompletności. Andrzej Sołtys przed wejściem do rady miejskiej został odnotowany w roku 1433 w ławie miejskiej – wówczas to z innymi ławnikami, pod przewodnictwem wójta kazimierskiego Jakuba syna sołtysa młodszego (nr 106), przyjmował oświadczenie Małgorzaty, żony Wincentego ze Stradomia, w przedmiocie zrzeczenia się sukcesji po swoich rodzicach w Bochni. W radzie wzmiankowany jest od roku 1435 – w radzie urzędującej zasiadał w latach 1435, 1437, 1439 i 1443, w roku 1441 prawdopodobnie był rajcą starym. Wraz z całą radą w 1435 roku potwierdził, że Jakub z Włocławka, lekarz zmarłego króla Władysława Warneńczyka, polecił egzekutorom testamentu ufundować ze swojego majątku ołtarz w kościele św. Michała na Skałce, prawem patronatu oddanym w ręce rajców i z uposażeniem altarzysty. Uczestniczył też w poświadczeniu, że Klemens Chada (nr 75), wykonawca woli Agnieszki, wdowy po Mikołaju Wichrze, zrezygnował z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz Wojciecha Czipki, jego syna Mikołaja i ich spadkobierców, odstąpił też Jurkowi garncarzowi i jego żonie Konstancji plac miejski położony poza murami miasta przy ul. Szewskiej, niedaleko brzegi Wisły, na drodze z Kazimierza do Stradomia, za czynszem rocznym pół grzywny. W roku 1437 wydał Wawrzyńcowi rybakowi zwanemu Śmiech zgodę na odstąpienie Przecławowi (nr 107) ogrodu z domem, za rocznym czynszem, z kolei w 1439 roku brał udział wraz z innymi ówczesnymi rajcami w poświadczeniu, że Katarzyna, wdowa po Wojciechu Czipce, i jej córka Małgorzata przekazały pół łanu we wsi Czyżowa na rzecz kazimierskiego cechu piwowarów. W tymże roku poświadczał, że Maciej Pusdro odstąpił swój dom z ogrodem położony na Blechu, przedmieściu miasta, Grzegorzowi rybakowi zwanemu Okwn (Okoń?), a w roku 1443, że Katarzyna Czipczyna z córką Dorotą zrezygnowały z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz klasztoru oo. Augustianów, zachowując prawo dożywocia. Andrzej Sołtys żonaty był z Anną.

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: strony z dokonanym w roku 1681 wpisem przywołującym wydany w 1437 roku dokument, w którym rajcowie kazimierscy, wśród nich Andrzej Sołtys, stwierdzili, że Wawrzyniec rybak zwany Smiech odstąpił ogród z domem rajcy Przecławowi (nr 107) – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 307v–308)*

Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 306v, 307v–308; KDM IV, s. 319, 341–342, 372, 426; KŁK, nr 2759, 3038; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

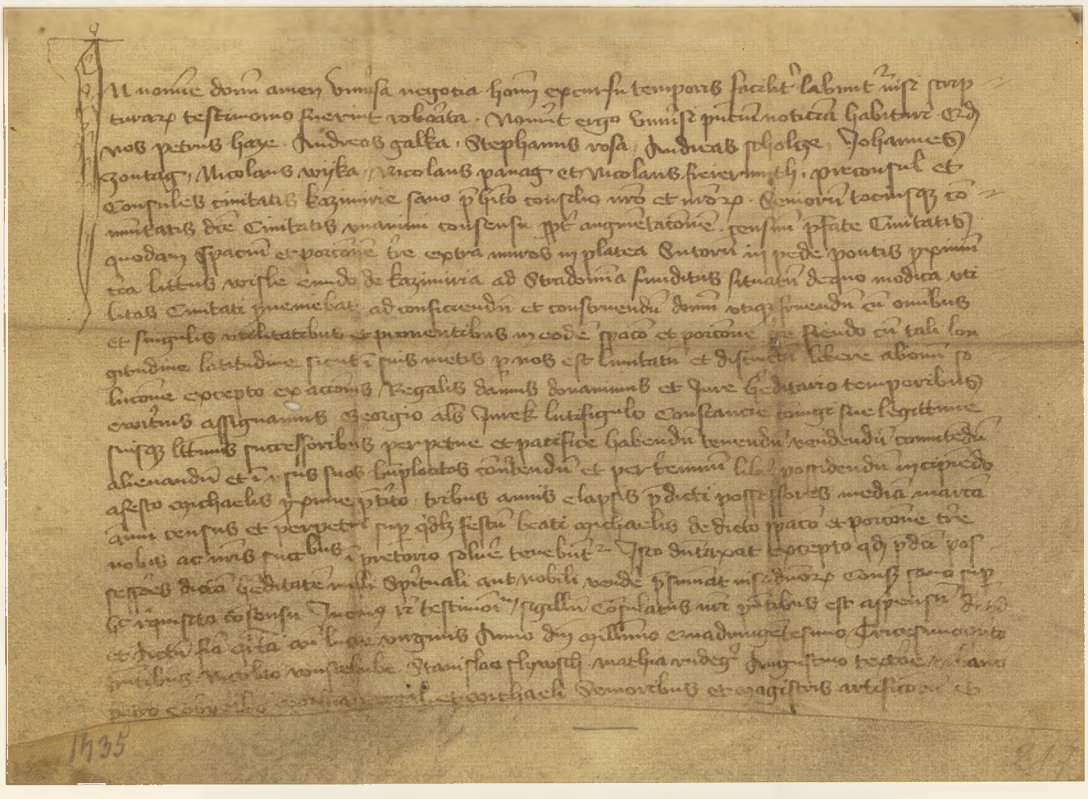
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

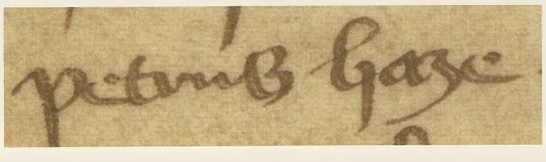
W roku 1431 następuje rozstrzygnięcie przez Piotra z Pieskowej Skały, wojewodę sandomierskiego i starostę krakowskiego, sporów toczonych między Kazimierzem i Stradomiem.

III. Piotr Hoze
rajca, burmistrz 1435

Petrus Haze (Hoge)

Przedstawiciel Kazimierza w radzie miejskiej, wcześniej odnotowany w ławie miejskiej – jako ławnik w 1433 roku wraz z przyszłymi rajcami Andrzejem Sołtysem (nr 110) i Mikołajem Panagiem (nr 112) pod przewodnictwem ówczesnego wójta kazimierskiego Jakuba syna sołtysa młodszego (nr 106) przyjmował oświadczenie Małgorzaty, żony Wincentego ze Stradomia, w sprawie zrzeczenia się sukcesji po rodzicach w Bochni. W radzie miejskiej został odnotowany jednorazowo, w 1435 roku. Pełnił funkcję burmistrza, gdy rajcy kazimierscy odstąpili Jurkowi garncarzowi i jego żonie Konstancji plac miejski położony poza murami miasta przy ul. Szewskiej, niedaleko brzegi Wisły, na drodze z Kazimierza do Stradomia, za czynszem rocznym pół grzywny. Wtedy też rada potwierdziła, że Jakub z Włocławka, lekarz króla Władysława Warneńczyka, polecił egzekutorom testamentu ufundować ze swojego majątku ołtarz w kościele św. Michała na Skałce, na cześć Podniesienia i znalezienia Świętego Krzyża, z prawem patronatu oddanym w ręce rajców Kazimierza i z uposażeniem altarzysty w wysokości 14 grzywien rocznego czynszu. Także podczas tej jego jednorocznej kadencji rajcowskiej rada miejska potwierdziła, że Klemens Chada (nr 75) w imieniu wdowy po Mikołaju Wichrze zrezygnował z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz Wojciecha Czipki i jego syna Mikołaja (co znane jest z aktu wydanego w roku 1563 w Piotrkowie, w którym Zygmunt August potwierdził i powtórzył siedem wcześniejszych dokumentów dotyczących pól i łąk we wsi Czyżowa, w tym wspomniane potwierdzenie rajców kazimierskich z roku 1435).

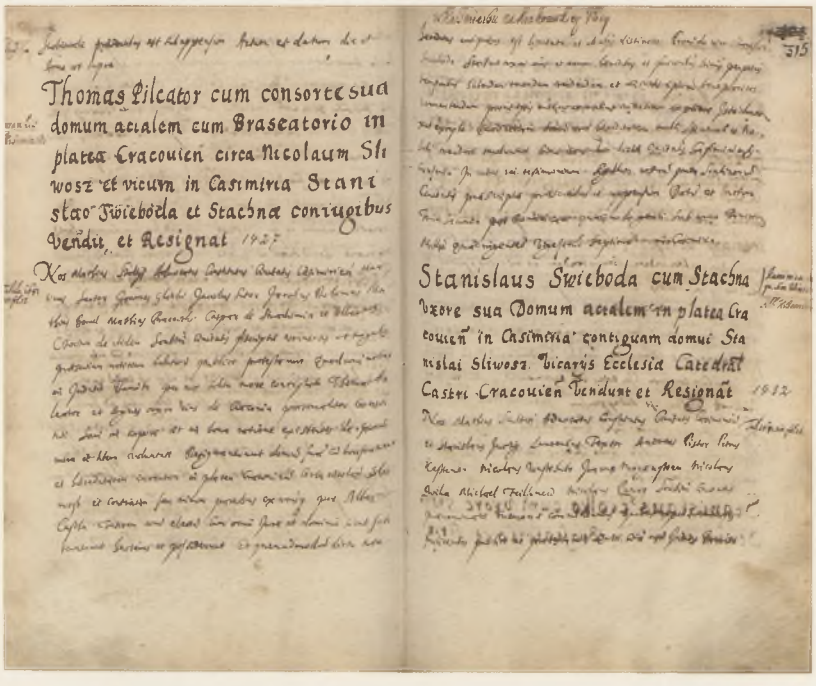
Dokument wystawiony w 1435 roku w Kazimierzu, w którym burmistrz Kazimierza Piotr Hoze oraz rajcowie kazimierscy odstąpili Jurkowi garncarzowi i jego żonie Konstancji plac miejski położony poza murami miasta przy ul. Szewskiej, niedaleko brzegu Wisły, na drodze z Kazimierza do Stradomia, za czynszem rocznym pół grzywny – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 197)

Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 306v; KŁK, nr 1975, 2003, 2055; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

112. Mikołaj Panag
rajca, burmistrz 1435

Nicolaus Panag

Rajca reprezentujący w radzie miejskiej kazimierzan, odnotowany wcześniej w latach 1432 i 1433 jako ławnik. W pierwszej z tych kadencji ławniczych potwierdzał sprzedaż przez Stanisława Swiebodę starszego (nr 124) i jego żonę Stachnę domu narożnego przy ul. Krakowskiej w Kazimierzu, przylegającego do domu Stanisława Śliwosza, na rzecz wikariuszy kościoła katedralnego w Krakowie W 1433 roku pod przewodnictwem ówczesnego wójta kazimierskiego Jakuba syna sołtysa młodszego (nr 106), wraz z kolegami ławnikami, a wśród nich przyszłymi rajcami Andrzejem Sołtysem (nr 110) i Piotrem Hoze (nr 111), przyjmował oświadczenie Małgorzaty, żony Wincentego ze Stradomia, w przedmiocie zrzeczenia się sukcesji po swoich rodzicach w Bochni. Podobnie jak rajca Piotr Hoze, odnotowany został w radzie miejskiej tylko w roku 1435. Brał wówczas jako rajca urzędujący udział w potwierdzeniu przez radę, że Klemens Chada (nr 75), działający jako pełnomocnik wdowy po Mikołaju Wichrze, zrezygnował z połowy łanu położonego we wsi Czyżowa, po prawej stronie Wisły (późniejsze tereny miasta Podgórza), na rzecz Wojciecha Czipki. Wraz z innymi rajcami potwierdził także, że Jakub z Włocławka, królewski lekarz, mocą swojego testamentu ufundował ze swojego majątku ołtarz w kościele św. Michała na Skałce, na cześć Podniesienia i znalezienia Świętego Krzyża; prawo patronatu nad tym ołtarzem oddano w ręce rajców kazimierskich, jednocześnie uposażając altarzystę rocznym czynszem. W czasie swojej kadencji burmistrzowskiej Mikołaj Panag wraz z pozostałymi rajcami urzędującymi odstąpił Jurkowi garncarzowi i jego żonie Konstancji za rocznym czynszem w wysokości pół grzywny miejski plac zlokalizowany przy ul. Szewskiej, poza murami miasta, blisko brzegu Wisły, na drodze z Kazimierza do Stradomia.

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: strony z początkowym fragmentem dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydane w 1432 roku przez wójta i ławników kazimierskich, z Mikołajem Panagą w składzie, potwierdzenie sprzedaży przez Stanisława Swiebodę starszego (nr 124) i jego żonę Stachnę domu narożnego przy ul. Krakowskiej w Kazimierzu, przylegającego do domu Stanisława Śliwosza, na rzecz wikariuszy kościoła katedralnego w Krakowie – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu ławniczego (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 315)*

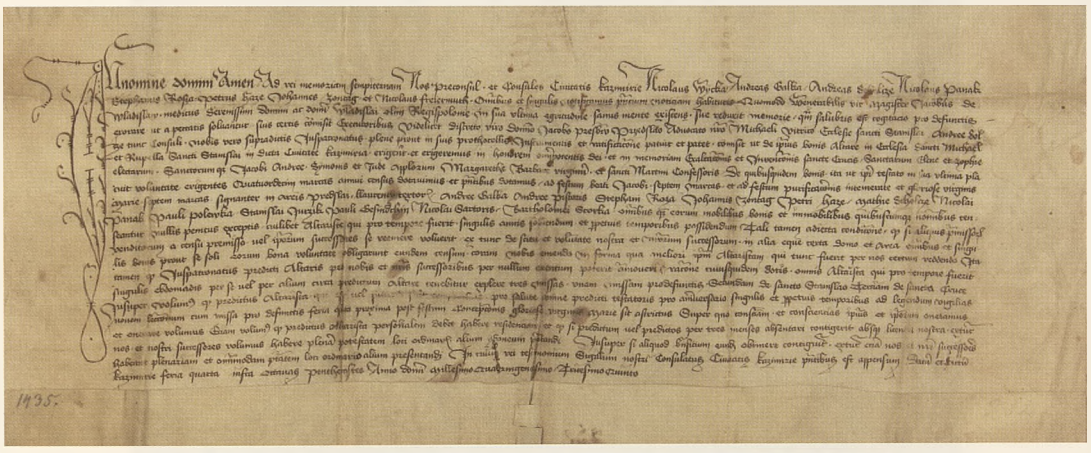
Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 306v, 315–315v; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

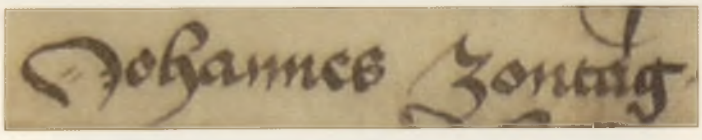
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

113. Jan Zontag starszy
rajca, burmistrz 1435, 1441

Joannes Zontag (Zuntak, Szvnthak)

Przedstawiciel zasiedziałej w Kazimierzu, rozgałęzionej rodziny Zontagów, aktywnych we władzach miejskich. W latach 1413–1416 i 1420–1423 w ławie miejskiej zasiadał Piotr Zontag, ojciec poważanego szewca Andrzeja Zontaga, w roku 1425 ławnikiem był Mikołaj Zontag rzeźnik. Jan Zontag starszy został odnotowany jako rajca kazimierski zasiadający w radzie urzędującej w latach 1435 i 1441. W pierwszej ze swoich rajcowskich kadencji potwierdził, że lekarz królewski Jakub z Włocławka ufundował swoim testamentem ołtarz w kościele św. Michała na Skałce, oddając patronat nad nim rajcom kazimierskim i ustanawiając uposażoną altarię, a także, że wdowa po Mikołaju Wichrze, działając przez pełnomocnika Klemensa Chadę (nr 75), odstąpiła połowę łanu rozciągającego się za Wisłą, we wsi Czyżowa – beneficjentami byli Wojciech Czipka i jego syn Mikołaj. Jan Zontag brał też udział w odstąpieniu przez radę kazimierską miejskiego placu zlokalizowanego za murami miasta przy ul. Szewskiej, przy Wiśle, na rzecz Jurka garncarza i jego żony Konstancji. Z kolei za swojej drugiej kadencji rajcowskiej, przypadającej na rok 1441, Jan Zontag starszy wraz z innymi rajcami na wniosek Lutka, wielkorządcy krakowskiego i kanonika poznańskiego, poświadczył na prośbę Piotra, przeora klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, że Kilian, mieszczanin kazimierski, wraz z żoną Jadwigą zapisali w testamencie konwentowi sąsiadujący z dobrami klasztornymi w Czyżowej łan pola i łąkę z przyległościami. W kazimierskiej radzie miejskiej pojawią się w przyszłości kolejni Zontagowie: Ambroży (nr 144) i Jan młodszy (nr 170).

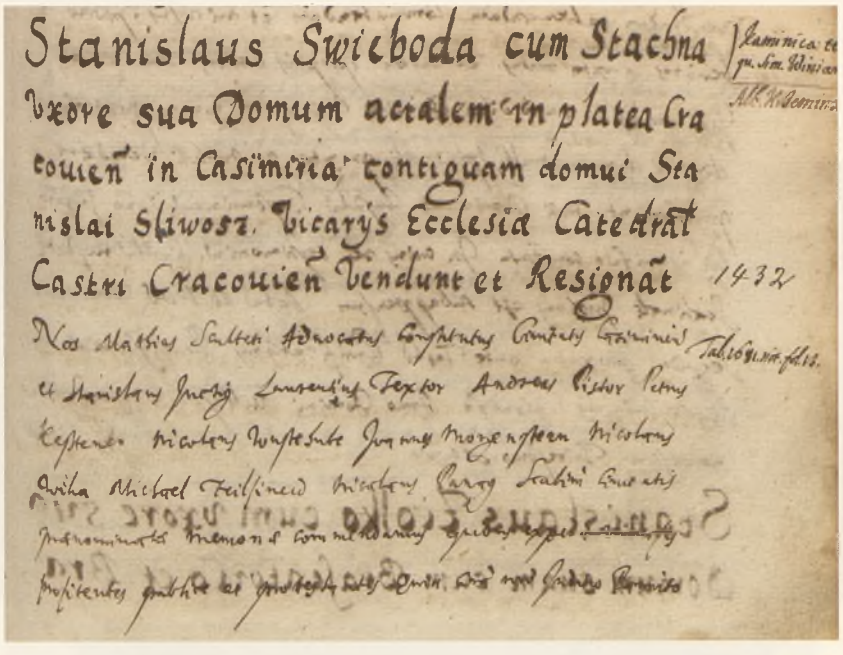
Dokument wystawiony w 1435 roku w Kazimierzu przez radę miasta, w którym rajcy, z Janem Zontagiem starszym w składzie, potwierdzili, że Jakub z Włocławka, lekarz króla Władysława Warneńczyka, polecił egzekutorom testamentu ufundować ze swojego majątku ołtarz w kościele św. Michała na Skałce, na cześć Podniesienia i znalezienia Świętego Krzyża, z prawem patronatu oddanym w ręce rajców miasta Kazimierza i z uposażeniem altarzysty w wysokości 14 grzywien rocznego czynszu – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 194)

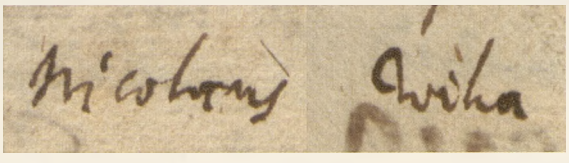
Źródła i literatura:
Aug. perg. 174, 209; KDM IV, s. 372; KŁK, s. 137, 155, 167, 181–182, 264, 284, 204, 330, nr 1524, 1580, 1670, 1720; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

114. Mikołaj Wieka
rajca, burmistrz 1435

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

Nicolaus Wicka (Vika, Vica, Vikka)
Piwowar kazimierski, odnotowany w księgach ławniczych w latach 1417–1427 w kilku sporach pieniężnych, w których występował zarówno w roli dłużnika, jak i wierzyciela: procesował się z Wojtkiem krawcem, z Maciejem Zuchtą i jego żoną Zuchcziną, z Janem Benischem, może tożsamym z rajcą Benischem (nr 60), w końcu wziął udział w sporze zbiorowym między mieszkańcami Kazimierza i Wieliczki. Uzyskał nominację do władz miejskich – w roku 1432 wszedł do ławy miejskiej. Jako ławnik brał udział w potwierdzeniu sprzedaży przez Stanisława Swiebodę starszego (nr 124) i jego żonę Stachnę domu położonego przy ul. Krakowskiej, przylegającego do domu Stanisława Śliwosza, na rzecz wikariuszy kościoła katedralnego w Krakowie. Na krześle rajcy został odnotowany w roku 1435. Wówczas to wraz z innymi rajcami akceptował przejście własności łanu ziemi i łąki w zawiślańskiej wsi Czyżowa z rąk wdowy po Mikołaju Wichrze na rzecz Wojciecha Czipki i jego syna Mikołaja. Potwierdzał też, że Jakub z Włocławka, lekarz króla Władysława Warneńczyka, ufundował ze swojego majątku ołtarz w kościele św. Michała na Skałce, powierzony patronatowi rajców kazimierskich, zabezpieczony altarią. Wraz z innymi rajcami odstąpił garncarzowi Jurkowi i jego żonie Konstancji plac miejski położony przy bliskiej Wiśle ul. Szewskiej, na drodze łączącej Kazimierz ze Stradomiem. Po pracowitym 1435 roku Mikołaj Wieka być może kontynuował swoją aktywność rajcowską, lecz księgi radzieckie z tych czasów nie zachowały się.

Stanislaus Swieboda cum Stachna
vxore sua Domum aream in platea Cra
couien in Casimiria contiguam domui Sta
nislai Sliwosz. vicarys Ecclesia Cathedrat
Castri Cracouien vendunt et Resignat 1432

Micolowy Wicka

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: początkowy fragment dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydane w 1432 roku przez wójta i ławników kazimierskich, z Mikołajem Wieką w składzie, potwierdzenie sprzedaży przez Stanisława Swiebodę starszego (nr 124) i jego żonę Stachnę domu narożnego przy ul. Krakowskiej w Kazimierzu, przylegającego do domu Stanisława Śliwosza, na rzecz wikariuszy kościoła katedralnego w Krakowie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 315)*

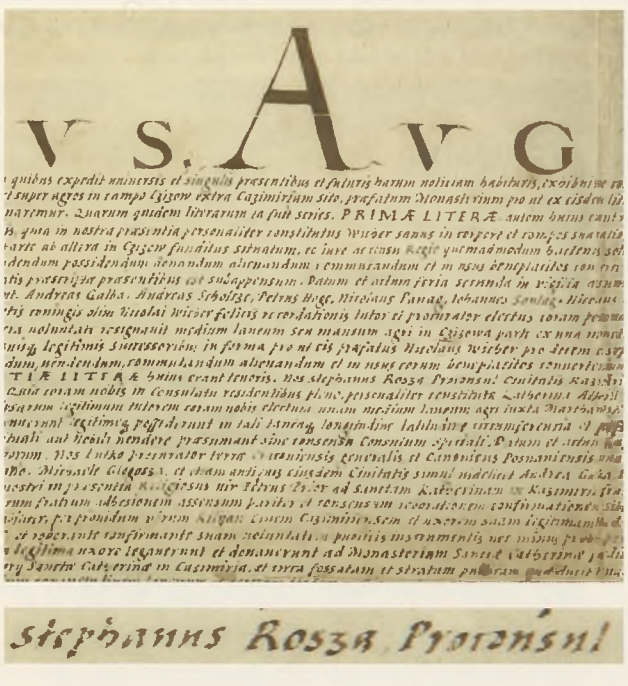
Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 315–315v; KŁK, nr 1888, 2281, 2288, 2346, 2475, 2886, 3100, 3128, 3254; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

115. Stefan Rosa
rajca, burmistrz 1435, 1439, 1443

Rada miasta Kazimierza decyduje w roku 1443 o ufundowaniu szpitala dla trędowatych na prawym brzegu Wisły, na przedłużeniu dzisiejszej ul. Krakowskiej. Fundację tę zatwierdził w 1493 roku Kazimierz Jagiellończyk.

Stephanus Rossa (Roza)
Rajca reprezentujący w radzie miejskiej kazimierzan, odnotowany w radzie urzędującej-burmistrzowskiej trzykrotnie w przedziale lat 1435–1443. Na początku urzędowania przyszło mu potwierdzać wraz z innymi rajcami, że Agnieszka, wdowa po Mikołaju Czipce, przekazała poprzez swojego pełnomocnika Klemensa Chadę (nr 75) pół łanu we wsi Czyżowa na rzecz Wojciecha Czipki i jego syna Mikołaja. Niedługo później Wojciech zmarł i w roku 1439 rajcy kazimierscy z ówczesnym burmistrzem Stefanem Rosą na czele potwierdzili, że Katarzyna, wdowa po Wojciechu Czipce, wraz z córką Małgorzatą przekazały pół łanu w Czyżowej starszym i całemu cechowi piwowarów, pod rygorem zakazu sprzedaży tego gruntu rycerzom lub osobom duchownym bez zgody rajców; zakaz ten stanowił wyraz ochrony ze strony rady miejskiej spójności obszaru podległego ich jurysdykcji, której szlachta i duchowieństwo nie podlegali. W tym samym 1435 roku, zasiadając w radzie urzędującej, Stefan Rosa potwierdził, że królewski lekarz Jakub z Włocławka polecił egzekutorom testamentu ufundować ze swojego majątku ołtarz w kościele św. Michała na Skałce, na cześć Podniesienia i znalezienia Świętego Krzyża, z prawem patronatu oddanym w ręce rajców Kazimierza i z uposażeniem altarzysty. Również w tym roku brał udział w odstąpieniu przez radę kazimierską Jurkowi garncarzowi i jego żonie Konstancji miejskiego gruntu usytuowanego przy ul. Szewskiej, już poza murami miasta, niedaleko brzegu Wisły, przy drodze wiodącej z Kazimierza do Stradomia; Jurek garncarz miał opłacać radzie czynsz roczny w wysokości pół grzywny. W 1439 roku Stefan Rosa poświadczał wraz z pozostałymi rajcami urzędującymi, że Grzegorz rybak zwany Okwn (Okoń?) nabył od Macieja Pusdro prawo do jego domu z ogrodem położonych na przedmieściu nazywanym Blech. Z kolei w roku 1443 powróciła przed radę miejską sprawa Czyżowej – wtedy to Stefan Rosa wziął udział w poświadczeniu, że Katarzyna Czipczyna z córką Dorotą zrezygnowały z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, zachowując prawo dożywocia. To ostatni ślad działań rajcy i burmistrza Stefana Rosy.

Fragment dokumentu wydanego w 1563 roku w Piotrkowie, w którym Zygmunt August potwierdził i powtórzył siedem wcześniejszych dokumentów dotyczących pól i łąk we wsi Czyżowa, w tym akt wydany w 1439 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcowie kazimierscy, z ówczesnym burmistrzem Stefanem Rosą na czele, potwierdzili, że Katarzyna, wdowa po Wojciechu Czipce, wraz z córką Małgorzatą przekazały pół łanu we wsi Czyżowa cechowi piwowarów kazimierskich – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 209)

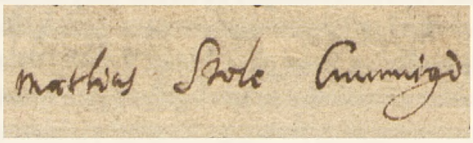
Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; KDM IV, s. 341–342, 426; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

116. Maciej Szolc
rajca, burmsitrz 1437, 1441

Mathias Szolcz (Schole, Srole) Cunringus

Rajca kazimierski, potwierdzony w radzie urzędującej tylko w roku 1437 – wtedy to rajcy udzielili zgody Wawrzyńcowi rybakowi zwanemu Śmiech na odstąpienie Przecławowi (nr 107) ogrodu wraz z domem w zamian za czynsz. W roku 1441 Maciej został odnotowany jako rajca stary biorący udział w wydaniu aktu, w którym Lutko, wielkorządca krakowski i kanonik poznański, wraz z rajcami kazimierskimi poświadczyli na prośbę Piotra, przeora klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, że zakon otrzymał łan pola i łąkę z przyległościami, położone w Czyżowej obok dóbr klasztornych, tytułem zapisu testamentowego uczynionego przez mieszczanina kazimierskiego Kiliana i jego żonę Jadwigę.

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: początkowy fragment dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydany w 1437 roku dokument, w którym rajcowie kazimierscy, wśród nich Maciej Szolc, stwierdzili, że Wawrzyniec rybak zwany Śmiech odstąpił ogród z domem rajcy Przecławowi (nr 107) – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 307v)*

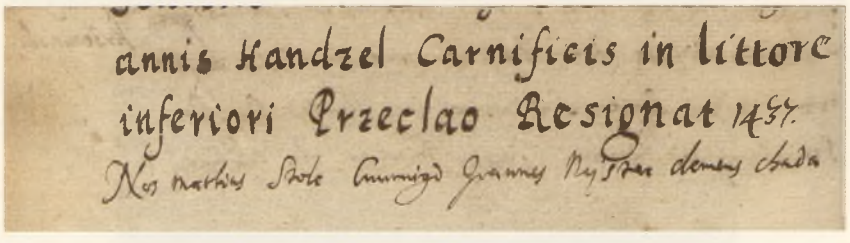
Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 307v–308; KDM IV, s. 319, 372.

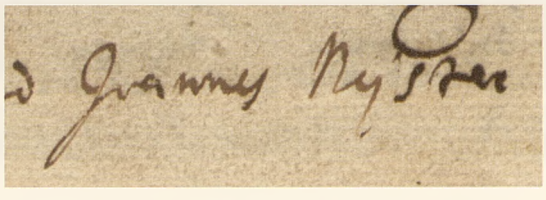
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

117. Jan Nyszar
rajca, burmistrz 1437

Iohannes Nyszar

Ślad po tej postaci i sprawowanej przez nią godności rajcowskiej zachowały się – przy braku ksiąg radzieckich z tego okresu – jedynie dzięki przetrwaniu księgi inskrypcji klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu. Jan Nyszar brał udział jako rajca urzędujący w udzieleniu zgody na przekazanie przez Wawrzyńca rybaka zwanego Śmiech rajcy Przecławowi (nr 107) ogrodu wraz z domem, znajdujących się między ogrodami Stanisława Jakubowicza i Jana rzeźnika zwanego Handtel, z czynszem w wysokości 12 groszy (wiardunek) płaconym na św. Marcina w ratuszu kazimierskim, co w księdze inskrypcji zakonu odnotowano. Inne ślady po Janie Nyszarze przepadły.

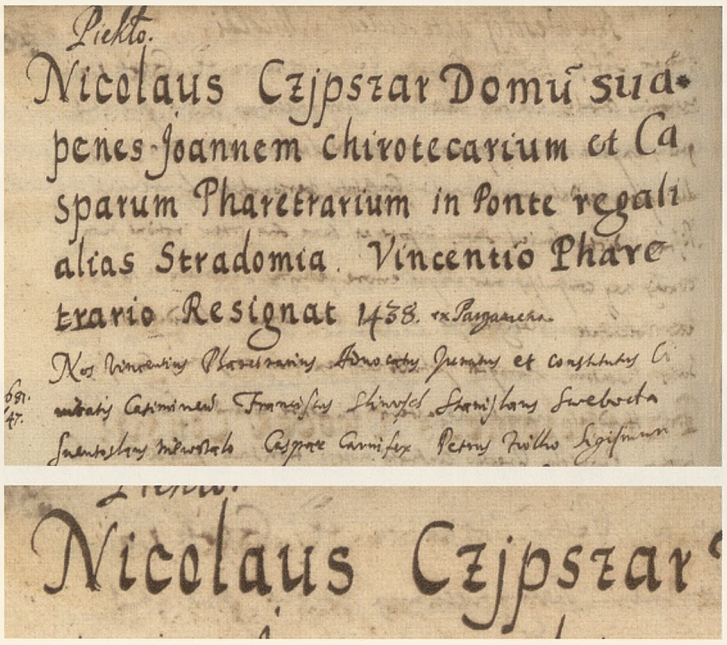
Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: fragment dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydany w 1437 roku dokument, w którym rajcowie kazimierscy, wśród nich Jan Nyszar, stwierdzili, że Wawrzyniec rybak zwany Śmiech odstąpił ogród z domem rajcy Przecławowi (nr 107) – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 307v)*

Źródła i literatura:
BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 307v–308; KDM IV, s. 319.

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

118. Mikołaj Czipser
rajca, burmistrz 1437, 1441, 1442

Nicolaus Czipser (Czepsar, Czipszar)
Murator, budowniczy, architekt. Prawdopodobnie krewny, może nawet syn, muratora Jana Czipsera (nr 64), najpewniej tożsamy z „mistrzem Czipserem", który w 1442 roku podjął się wzniesienia na nowo sklepienia kościoła Mariackiego oraz przeprowadzenia różnych innych reperacji w tym kościele. Powstało gwiaździste sklepienie (przetrwało do dziś), zastępując poprzednie, które runęło (przepadł wówczas czternastowieczny ołtarz główny; trzydzieści lat później rajcy krakowscy zdecydowali o ufundowaniu nowego ołtarza, powierzając to dzieło w ręce mistrza Wita Stwosza). Odnotowano, że w roku 1429 Mikołaj Czipser odbył pielgrzymkę do Rzymu. Niedługo później, w 1435 roku zasiadł w ławie kazimierskiej, by dwa lata później uzyskać nominację do rady miejskiej. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadł także w roku 1441. W roku 1437 brał udział w zatwierdzeniu aktu, mocą którego Wawrzyniec rybak zwany Śmiech odstąpił rajcy Przecławowi (nr 107) ogród wraz z domem, znajdujące się między ogrodami Stanisława Jakubowicza i Jana rzeźnika zwanego Handtel, z czynszem w wysokości 12 groszy płaconym na św. Marcina w ratuszu kazimierskim. Rok później przed wójtem i ławnikami kazimierskimi odstąpił rajcy Wincentemu kołczannikowi (nr 122) swój dom położony obok domu Jana rękawicznika i Kaspra kołczannika (nr 120) w Stradomiu. Z kolei w roku 1441, zasiadając w radzie urzędującej, brał udział w akcie wydanym w Kazimierzu, w którym Lutko, wielkorządca krakowski i kanonik poznański, wraz z rajcami kazimierskimi poświadczył darowiznę testamentową w postaci łanu pola i łąki z przynależnościami w Czyżowej, obok dóbr klasztornych oo. augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, uczynioną przez mieszczanina kazimierskiego Kiliana i jego żonę Jadwigę na rzecz tego konwentu. W latach zasiadania w radzie urzędującej, delegowany przez radę, przewodniczył sesjom wielkim sądu wójtowsko-ławniczego, przybierając wówczas tytuł burgrabiego sądowego. W roku 1442 został odnotowany jako rajca stary. Miał dom przy *Regio Ponte* (dzisiejsza ul. Stradomska), który w roku 1420 kupił od Jana Rotgissera (nr 97). Żonaty był z Małgorzatą. W czasach współczesnych Mikołajowi żył w Kazimierzu szewc Jan Czipser wraz z żoną Małgorzatą i córką Katarzyną, natomiast wiek później działała w Krakowie można rodzina Czipserów, która wydała rajcę krakowskiego Stanisława, syna Stanisława, ławnika krakowskiego.

Liebo.
Nicolaus Czipszar Domu sua
penes Joannem chirotecarium et Ca
sparum Pharetrarium in Ponte regali
alias Stradomia. Vincentio Phare
trario Resignat 1438. ex Paragrapho

Nicolaus Czipszar

Źródła i literatura:
BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 307v–308v; CAR-S/I, nr 153; KDM IV, s. 319, 372; KŁK, nr 2503–2504, 2847, 3124, 3126, 3228; Konieczna 1938, s. 37–38, 61, 82; Niwiński 1938-II, s. 120; Rożek 1977, s. 213; Rożek 2000, s. 204–205, 438–439; *Poczet* 2010, s. 441.

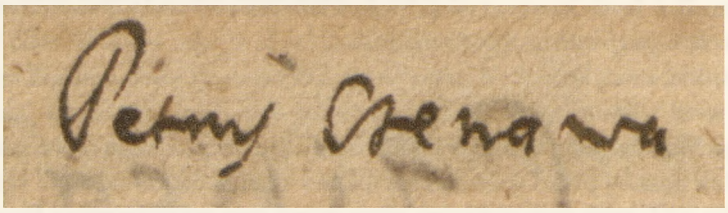
Z Liber inscriptionum... *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: fragment dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydany w 1438 roku dokument, w którym wójt i ławnicy kazimierscy stwierdzili, że Mikołaj Czipser swój dom położony obok domu Jana rękawicznika i Kaspra kołczannika (nr 120) w Stradomiu odstępuje Wincentemu kołczannikowi (nr 122) – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 308v)*

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

119. Piotr Czenawa
rajca, burmistrz 1437

Petrus Czenawa

Kolejny, po Janie Nyszarze (nr 117), rajca-burmistrz zachowany w pamięci dzięki udziałowi w 1437 roku w gremium urzędujących rajców kazimierskich, którzy wyrazili zgodę, aby ich kolega z rady Przecław (nr 107) nabył od Wawrzyńca rybaka zwanego Śmiech prawo do domu i ogrodu w zamian za coroczny czynsz. Odnotowano to w księdze inskrypcji klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, w której zamieszczano między innymi wpisy dotyczące historii własności nieruchomości, z którymi zakon był związany swoimi tytułami prawnymi.

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: fragment dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydany w 1437 roku dokument, w którym rajcowie kazimierscy, wśród nich Piotr Czenawa, stwierdzili, że Wawrzyniec rybak zwany Śmiech odstąpił Przecławowi (nr 107) ogród z domem rajcy – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 308)*

Źródła i literatura:
BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 307v–308; KDM IV, s. 319.

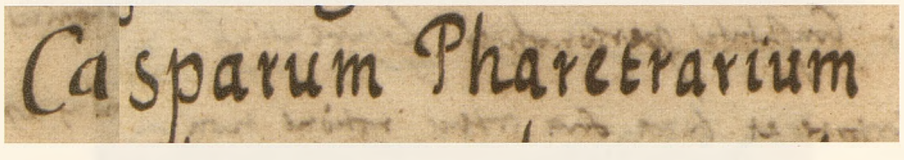
Władysław Warneńczyk (1434–1444)

120. Kasper kołczannik
rajca, burmistrz 1437, 1443

Casper *pharetrarius*

Kołacznnik ze Stradomia, przedstawiciel stradomskich mieszczan we władzach kazimierskich. Zachowały się potwierdzenia jego udziału w radzie urzędującej Kazimierza w latach 1437 i 1443. W pierwszej z tych kadencji brał udział w wydawaniu zgody na transakcję odstąpienia domu z ogrodem między Wawrzyńcem rybakiem zwanym Śmiech a rajcą Przecławem (nr 107), w drugiej natomiast poświadczał wraz z innymi rajcami, że Katarzyna Czipczyna z córką Dorotą zrezygnowały z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu. W roku 1448 Kasper kołczannik został odnotowany na urzędzie wójta stradomskiego. Miał dom położony w Stradomiu, po sąsiedzku z domem rajcy Mikołaja Czipsera (nr 118), od 1438 roku w rękach nowego właściciela, Wincentego kołczannika (nr 122).

Na prawym brzegu Wisły, przy szpitalu dla trędowatych, powstaje w połowie XV wieku kościół św. Leonarda. Zostanie zniszczony podczas powodzi w 1700 roku i rozebrany cztery lata później.

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: fragment dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydany w 1438 roku dokument, w którym wójt i ławnicy kazimierscy stwierdzili, że Mikołaj Czipser (nr 118) swój dom położony obok domu Jana rękawicznika i Kaspra kołczannika w Stradomiu odstępuje Wincentemu kołczannikowi (nr 122) – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 308v)*

Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 307v–308v; KDM IV, s. 319, 426; Mastalerzówna 1938, s. 257; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

121. Jan Niski
rajca, burmistrz 1439, 1441

Joannes Nyszky (Nisky)
Kazimierzanin, odnotowany dwukrotnie jako rajca w latach 1439 i 1441. W kadencji inaugurującej pełnienie rajcowsko-burmisrzowskiej godności brał udział jako rajca urzędujący w potwierdzeniu że Katarzyna, wdowa po Wojciechu Czipce, wraz z córką Małgorzatą przekazały pół łanu we wsi Czyżowa cechowi piwowarów kazimierskich. W tymże roku potwierdzał także, że Maciej Pusdro odstąpił swój dom z ogrodem położony na Blechu, przedmieściu miasta, Grzegorzowi rybakowi. Natomiast w roku 1441 jako rajca stary poświadczał, że zakon oo. augustianów w Kazimierzu otrzymał łan pola i łąkę położone za Wisłą we wsi Czyżowa, tytułem legatu uczynionego przez Kiliana i jego żonę Jadwigę.

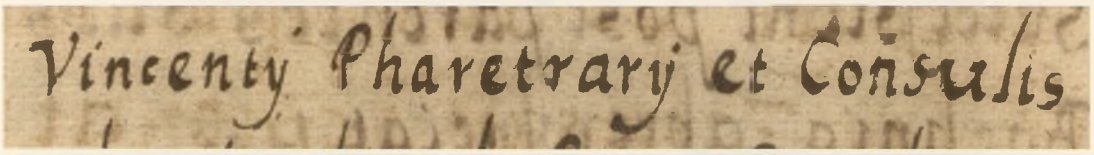
Fragment dokumentu wydanego w 1563 roku w Piotrkowie, w którym Zygmunt August potwierdził i powtórzył siedem wcześniejszych dokumentów dotyczących pól i łąk we wsi Czyżowa, w tym akt wydany w 1439 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcowie kazimierscy, z Janem Niskim w składzie, potwierdzili, że Katarzyna, wdowa po Wojciechu Czipce, wraz z córką Małgorzatą przekazały pół łanu we wsi Czyżowa cechowi piwowarów kazimierskich – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 209)

Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; KDM IV, s. 341–342, 372; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

Władysław Warneńczyk (1434–1444)
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

122. Wincenty kołczannik
rajca, burmistrz 1441, 1444, 1447

Vincentius *pharetrarius*
Kołczannik, wieloletni wójt stradomski – urząd ten sprawował w latach 1436–1439, 1443 i 1445. W radzie urzędującej zasiadał w roku 1441, wówczas poświadczał otrzymanie przez augustianów kazimierskich w drodze legatu łanu pola i łąki położonych za Wisłą, w Czyżowej. Jako rajca został odnotowany także w latach 1443 i 1447, jednak bez potwierdzenia, że był wówczas rajcą urzędującym. W roku 1438 kupił od rajcy Mikołaja Czipsera (nr 118) dom w Stradomiu, w sąsiedztwie domu rajcy Kaspra kołczannika (nr 120). Z kolei w 1444 roku otrzymał przywilej na budowę domu na gruncie zwanym Piekłem, leżącym w Kazimierzu, koło kościoła św. Jadwigi (nazwa pochodzi od wcześniejszego pożaru). Żonaty był z Elżbietą.

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: początkowy fragment dokonanego w roku 1687 wpisu przywołującego wydaną w 1444 roku zgodę na posadowienie przez rajcę Wincentego kołczannika domu w Stradomiu na gruncie zwanym Piekłem – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 306)*

Źródła i literatura:
Aug. perg. 174, 209; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 306, 308v; K 450, s. 51, 117, 121, 131, 184, 196, 202; KDM IV, s. 329, 372, 471; Mastalerzówna 1938, s. 124; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

123. Jakub
rajca, burmistrz 1441

Jacobus

Rajca pod tym imieniem bez przydomka odnotowany jednokrotnie w 1441 roku w składzie rajców urzędujących. Nie jest wykluczone, że postać ta jest tożsama z Jakubem stolarzem (nr 100), Jakubem synem sołtysa młodszym (nr 106) lub Jakubem Smirerem (nr 108), potwierdzonymi wcześniej, przed rokiem 1441. Jakub ten może być jednak również tożsamy z wymienionym w roku 1454 Jakubem Sembokiem (nr 130) albo Jakubem Sylą (nr 132). Ponieważ nie zachowały się mogące wyjaśnić tę wątpliwość księgi radzieckie z lat 1433–1480, należy przyjąć za miarodajny formalny kształt zapisów imion w dokumentach pergaminowych stanowiących w tym przypadku źródła i traktować postaci te rozłącznie. Stawianie hipotez o zbiegu tożsamości wybranych postaci noszących imię Jakub byłoby niepoparte dowodami źródłowymi. We wspomnianym 1441 roku Jakub wziął udział w wydaniu aktu, w którym Lutko, wielkorządca krakowski i kanonik poznański, wraz z rajcami kazimierskimi poświadczył na prośbę Piotra, przeora klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, że Kilian, mieszczanin kazimierski, wraz z żoną Jadwigą zapisali w testamencie klasztorowi łan pola i łąkę z przynależnościami, położone w Czyżowej obok dóbr klasztornych (był to jeden z łańcucha siedmiu aktów dotyczących łanów w Czyżowej przejmowanych przez augustianów, zapoczątkowanego aktem rajców kazimierskich z 1430 roku, a zakończonego aktem Zygmunta Augusta z roku 1563).

Dokument wydany w 1441 roku w Kazimierzu, w którym Lutko, wielkorządca krakowski i kanonik poznański, wraz z rajcami kazimierskimi, z rajcą Jakubem w składzie, poświadczył darowiznę testamentową w postaci łanu pola i łąki z przynależnościami położonych w Czyżowej, obok dóbr klasztornych oo. augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, uczynioną przez mieszczanina kazimierskiego Kiliana i jego żonę Jadwigę na rzecz tego klasztoru – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 174)

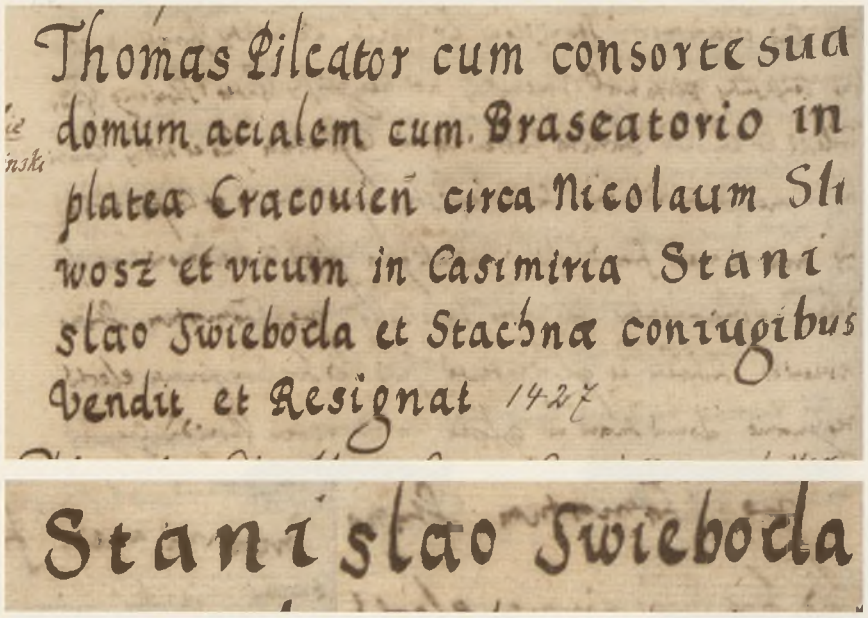
Źródła i literatura:
Aug. perg. 174.

Władysław Warneńczyk (1434–1444)
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Kazimierz Jagiellończyk przyzwala w roku 1451 na sprzedaż przez mieszkańców Kazimierza soli zwanej cebrówką podczas targów. Przywilej ten potwierdził w roku 1571 Zygmunt August.

124. Stanisław Swieboda starszy
rajca, burmistrz 1441, 1443, 1457, 1459

Stanisłaus Szweboda (Sweboda, Szwejeboda)
Przedstawiciel kazimierzan we władzach miejskich. Zasiadał w ławie miejskiej w roku 1436, kiedy wydała ona przywilej na dom położony w Kazimierzu za chórem (prezbiterium) kościoła św. Katarzyny; dom ten później zwany był „Janeczkowskim", a od czasów zamieszkiwania tam rajców Stanisława Pukala (nr 235) i Andrzeja Pukala (nr 252) określany był jako „Pukalowski". Stanisław Swieboda starszy był ławnikiem też w roku 1438 – potwierdził wówczas, że Mikołaj Gedanke odstąpił swój dom położony w rynku Jakubowi Schdzychniczowi i jego żonie Katarzynie, jak też zatwierdził odstąpienie przez Mikołaja Czipsera (nr 118) na rzecz Wincentego kołczannika (nr 122) domu położonego obok domów Jana rękawicznika i Kaspra kołczannika (nr 120) w Stradomiu. W radzie miejskiej został odnotowany w latach 1441–1459, w tych ramach w radzie urzędującej zasiadał w latach w latach 1441 i 1443. W pierwszej kadencji brał udział w poświadczeniu, że mieszczanin Kilian z żoną Jadwigą zapisali w testamencie klasztorowi oo. Augustianów łan pola i łąkę z przynależnościami w Czyżowej, obok dóbr zakonnych. W 1443 roku za jego kadencji burmistrzowskiej rajcy kazimierscy poświadczyli, że Katarzyna Czipczyna z córką Dorotą zrezygnowały z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz tegoż klasztoru, zachowując prawo dożywocia. Z kolei w roku 1457 roku jako rajca brał udział w zatwierdzaniu przedstawionego radzie przez starszych cechowych statutu cechu tkaczy kazimierskich; statut ten został w roku 1533 potwierdzony przez burmistrza i rajców kazimierskich, a w roku 1684 powtórzony i potwierdzony przez Jana III Sobieskiego. Stanisław Swieboda starszy w roku 1427 nabył od Tomasza czapnika narożny dom ze słodownią położony przy ul. Krakowskiej, obok domu Mikołaja Śliwosza (nr 81), co zatwierdziła ława pod przewodnictwem wójta Macieja Sołtysa (nr 90). Dom ten w roku 1432 za zgodą wójta i ławników sprzedał wikariuszom kościoła katedralnego w Krakowie. Żonaty był ze Stachną. W roku 1537 w radzie miejskiej zasiądzie Stanisław Swieboda młodszy (nr 202); ze względu na różnicę kilku pokoleń nie należy się jednak doszukiwać między nimi powiązań.

Thomas Pilcator cum consorte sua
domum acialem cum Braseatorio in
platea Cracouien circa Nicolaum Sli
wosz et vicum in Casimiria Stani
slao Swiebocla et Stachna coniugibus
vendit et Resignat 1427
Stanislao Swiebocla

Z Liber inscriptionum… *klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu: początkowy fragment dokonanego w roku 1681 wpisu przywołującego wydany w 1427 roku dokument, w którym wójt i ławnicy kazimierscy potwierdzili, że Tomasz czapnik wraz z żoną swój narożny dom ze słodownią, położony przy ul. Krakowskiej obok domu Mikołaja Sliwosza (nr 81), sprzedaje Stanisławowi Swiebodzie i jego żonie Stachnie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1676, s. 314v)*

Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BJ, rkps 136, s. 14; BN PAU/PAN, rkps s. 308v, 314v–315v; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 315–315v; KDK I, s. 238; KDK II, s. 439; KDM IV, s. 372, 426; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

125. Michał Glogosza
rajca, burmistrz 1441, 1443

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

Michael Glogoza (Glogossa, Glogota)
Kazimierzanin, odnotowany jako ławnik w 1436 roku, kiedy to wraz z innymi ławnikami wydawał przywilej na dom położony w Kazimierzu za prezbiterium kościoła św. Katarzyny; dom ten później zwany był „Janeczkowskim", a następnie „Pukalowskim", od przydomka zamieszkujących w nim rajców Pukalów: Stanisława (nr 235) i Andrzeja (nr 252). Michał Glogosza był ławnikiem także w roku 1438 roku, wówczas wójt i ławnicy kazimierscy potwierdzili, że Mikołaj Czipser (nr 118) odstąpił swój dom położony obok domu Jana rękawicznika i Kaspra kołczannika (nr 120) w Stradomiu Wincentemu kołczannikowi (nr 122). Także w tym roku wraz z innymi ławnikami potwierdzał, że Mikołaj Gedanke sprzedał swój dom położony w rynku Jakubowi Schdzychniczowi i jego żonie Katarzynie. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał w latach 1441 i 1443. W pierwszej kadencji rajcowskiej wraz z Lutką, wielkorządcą krakowskim i kanonikiem poznańskim, oraz innymi rajcami poświadczał, że Kilian wraz z żoną Jadwigą zapisali w testamencie klasztorowi oo. Augustianów w Kazimierzu łan pola i łąkę położone w Czyżowej obok dóbr klasztornych. Z kolei w 1443 roku, za jego drugiej odnotowanej kadencji, wraz z pozostałymi rajcami urzędującymi poświadczył, że Katarzyna Czipczyna z córką Dorotą zrezygnowały z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu, zachowując prawo dożywocia. Inne ślady jego działalności wraz z księgami radzieckimi z tego okresu przepadły.

Dokument wystawiony w 1438 roku w Kazimierzu przez ławników miejskich, z Michałem Glogoszą w składzie, w którym ława stwierdziła, że Mikołaj Gedanke odstąpił swój dom położony w rynku Jakuszowi Schdzychniczowi i jego żonie Katarzynie; przy dokumencie na pergaminowym pasku pieczęć ławnicza kazimierska, zachowana w ułamkach – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 202)

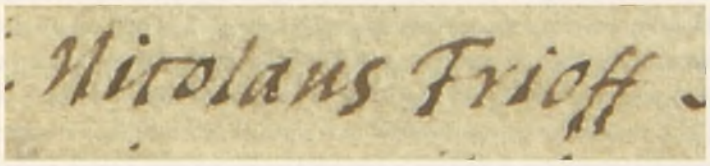
Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 308v; KDM IV, s. 372, 426; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

126. Mikołaj Frioff
rajca, burmistrz 1443

Nicolaus Frioff

Rajca potwierdzony w radzie urzędującej-burmistrzowskiej Kazimierza tylko w roku 1442. Wówczas to wraz z innymi rajcami poświadczył, że Katarzyna Czipczyna wraz ze swoją córką Dorotą zrezygnowały z połowy łanu we wsi Czyżowa położonej na prawym brzegu Wisły na rzecz klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu; odstępując prawo do gruntu Katarzyna i Dorota zachowały jednak prawo dożywocia.

Fragment dokumentu wydanego w 1563 roku w Piotrkowie, w którym Zygmunt August potwierdził i powtórzył siedem wcześniejszych dokumentów dotyczących pól i łąk we wsi Czyżowa, w tym akt wydany w 1443 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcowie kazimierscy, z Mikołajem Frioffem w składzie, poświadczyli, że Katarzyna Czipczyna z córką Dorotą zrezygnowały z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, zachowując prawo dożywocia – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 209)

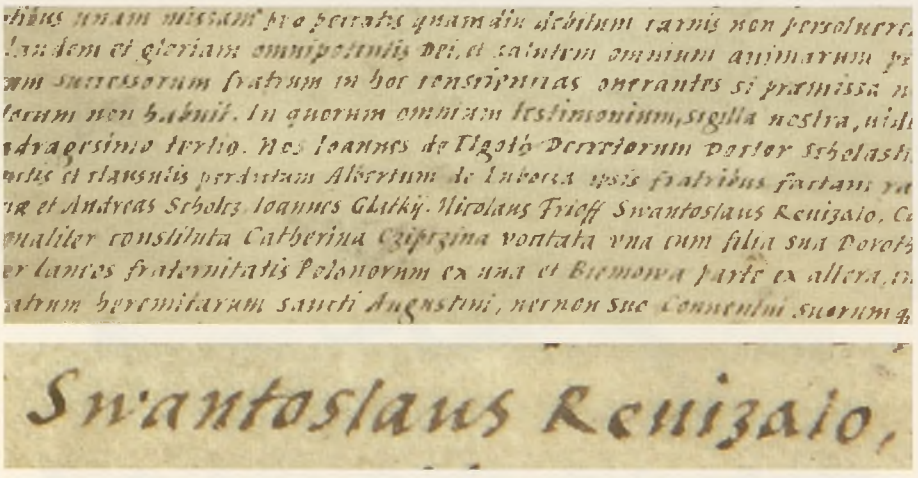
Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; KDM IV, s. 426; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

Władysław Warneńczyk (1434–1444)

127. Świętosław Rewizal
rajca, burmistrz 1443

Swantoslaus Rewizalo

Kolejny rajca potwierdzony jednorazowo w radzie miejskiej, którego imię zachowało się tylko dzięki przetrwaniu dokumentu pergaminowego zawierającego treść wpisaną do księgi miejskiej, która nie zachowała się do naszych czasów – księgi te dla Kazimierza z wieku XV w znacznej mierze przepadły. Jan Nyszar został odnotowany jako rajca w 1437 roku, w akcie przywołującym zgodę rady miejskiej na przejęcie przez klasztor oo. Augustianów w Kazimierzu połowy łanu w położonej za Wisłą wsi Czyżowa z rąk Katarzyny Czipczyny i jej córki Doroty, z zachowaniem ich prawa dożywocia.

Fragment dokumentu wydanego w 1563 roku w Piotrkowie, w którym Zygmunt August potwierdził i powtórzył siedem wcześniejszych dokumentów dotyczących pól i łąk we wsi Czyżowa, w tym akt wydany w 1443 roku w Kazimierzu, mocą którego rajcowie kazimierscy, ze Świętosławem Rewizalem w składzie, poświadczyli, że Katarzyna Czipczyna z córką Dorotą zrezygnowały z połowy łanu we wsi Czyżowa na rzecz klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, zachowując prawo dożywocia – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 209)

Źródła i literatura:
Aug. perg. 209; KDM IV, s. 426; Jelonek-Litewkowa 1993, s. 107.

128. Krystian Schrolla
rajca, burmistrz 1452, 1454, 1457

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Cristan Schrolle (Szrolla, Szolla)
Rzeźnik kazimierski. Odnotowany jako rajca w 1452 roku, gdy występował z ramienia klasztoru oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny przed kazimierskim sądem wójtowsko-ławniczym w sprawie spornej co do interpretacji zapisu testamentowego zmarłego Stanisława Ziółki na rzecz zakonu, dotyczącego parceli z domem, browarem i słodownią. Niedługo później, w 1454 roku, sprzedał augustianom swój dom ze stajnią położony przy ul. Krakowskiej, obok domu narożnego wikariuszy kościoła katedralnego. Dom ten, wraz z jeszcze innym domem, Krystian Schrolla kupił wcześniej, w 1442 roku, od Stanisława Śliwosza z Krakowa. W 1454 jako rajca urzędujący brał udział w potwierdzeniu, że Andrzej Garbek sprzedał Piotrowi Czarnemu starszemu (nr 99) i jego żonie Małgorzacie ogród na Blechu pod warunkiem, że nowy właściciel będzie płacił czynsz roczny w wysokości 1 grzywny na rzecz rady miejskiej, a 1 grzywnę kościołowi św. Stanisława na Skałce; ponadto rajcy dodali wówczas koledze z rady Piotrowi kawałek zarośli nad Wisłą, w sąsiedztwie kupionego ogrodu. W roku 1457 Krystian Schrolla jako rajca uczestniczył w zatwierdzaniu przedstawionego radzie przez starszych cechowych statutu cechu tkaczy kazimierskich. Miał dom ze stajnią przy ul. Krakowskiej, w roku 1454 sprzedał go przeorowi klasztoru oo. Augustianów. Schrollowie w niewiele późniejszym okresie pojawią się jeszcze we władzach kazimierskich: w roku 1469 Jan Schrolla zasiądzie w ławie miejskiej, a w 1483 roku Mikołaj Schrolla (nr 151) obejmie krzesło radzieckie.

W połowie XV wieku wzniesiono kościół św. Bernardyna ze Sieny przy dzisiejszej ul. Bernardyńskiej – drewniany kompleks kościelno-klasztorny ufundował kardynał Zbigniew Oleśnicki dla pierwszego w Polsce konwentu zreformowanej gałęzi franciszkanów (obserwantów zwanych bernardynami). W drugiej połowie XV wieku zostanie przebudowany na murowany, a w czasie najazdu Szwedów w 1655 roku poważnie zniszczony.

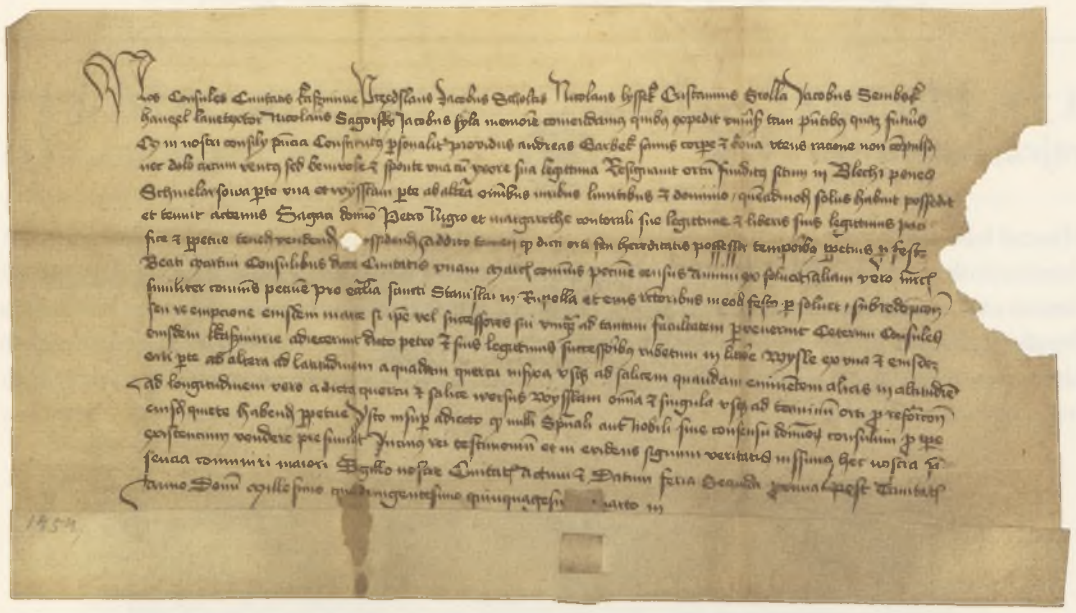
Dokument wydany w 1454 roku w Kazimierzu, mocą którego wójt Mikołaj Wysthube i ławnicy kazimierscy potwierdzili, że Krystian Schrolla, rajca kazimierski, sprzedał dom ze stajnią położony przy ul. Krakowskiej przeorowi klasztoru oo. Augustianów – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 180)

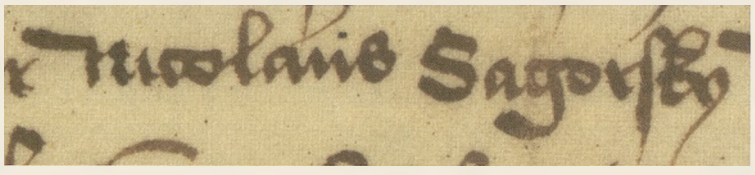
Źródła i literatura:
Aug. perg. 180, 183; BN PAU/PAN, rkps 1676, k. 312v–313v; KDK II, s. 439; KDM IV, s. 402–403; Kolak 1982, s. 42–43.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

129. Mikołaj Zagórski
rajca, burmistrz 1454, 1457

Nicolaus Sagorsky (Szagorsky, Szgorsky)
Kazimierzanin lub stradomianin dwukrotnie potwierdzony na urzędzie rajcy urzędującego w latach 1454 i 1457. W pierwszej z tych kadencji wraz z innymi rajcami potwierdził, że Andrzej Garbek sprzedał Piotrowi Czarnemu starszemu (nr 99) i jego żonie Małgorzacie ogród na Blechu pod warunkiem, że nowy właściciel będzie płacił czynsz roczny w wysokości 1 grzywny na rzecz rady miejskiej, a 1 grzywnę kościołowi św. Stanisława na Skałce; ponadto rajcy dodali wówczas Piotrowi Czarnemu fragment sąsiadujących z ogrodem zarośli nad Wisłą. W tym składzie rady urzędującej z 1454 roku połowa z ośmiu rajców miała już pewien staż rajcowski, byli to: Mikołaj Lossek (nr 96), Jakub syn sołtysa młodszy (nr 106), Przecław (nr 107) i Krystian Schrolla (nr 128), natomiast pozostała czwórka pojawiła się w przetrwałych źródłach na urzędzie rajcowskim po raz pierwszy – byli to, oprócz Mikołaja Zagórskiego, także: Jakub Sembok (nr 130), Hanzel wełniarz (nr 131) i Jakub Syla (nr 132). W kadencji obejmującej 1457 rok Mikołaj Zagórski wraz z innymi rajcami, pod przewodnictwem burmistrza Piotra Szyolo (nr 134), zatwierdzili statut cechu tkaczy kazimierskich przedstawiony przez starszych i mistrzów cechowych.

Dokument wydany w 1454 roku w Kazimierzu, w którym rajcowie, z Mikołajem Zagórskim w składzie, potwierdzili, że Andrzej Garbek sprzedał Piotrowi Czarnemu starszemu (nr 99) i jego żonie Małgorzacie ogród na Blechu pod warunkiem, że nowy właściciel będzie płacił czynsz roczny w wysokości 1 grzywny na rzecz rady miejskiej, a 1 grzywnę kościołowi św. Stanisława na Skałce; ponadto rajcy dodali wówczas Piotrowi kawałek zarośli nad Wisłą, w sąsiedztwie kupionego ogrodu – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 248)

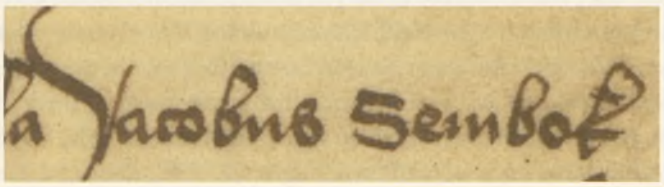
Źródła i literatura:
Perg. 248; KDK II, s. 439.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

130. Jakub Sembok
rajca, burmistrz 1454

Jacobus Sembok

Reprezentant kazimierzan lub stradomian w radzie miejskiej, odnotowany jednorazowo jako uczestniczący w roku 1454 wraz z innymi rajcami urzędującymi w potwierdzeniu transakcji między Andrzejem Garbkiem a Piotrem Czarnym starszym (nr 99) i jego żoną Małgorzatą, dotyczącej sprzedaży Piotrowi ogrodu na Blechu, za rocznym czynszem. Postać ta może być tożsama z rajcą Jakubem (nr 123) odnotowanym w 1441 roku.

Fragment dokumentu wydanego w 1454 roku w Kazimierzu, w którym rajcowie, z Jakubem Sembokiem w składzie, potwierdzili, że Andrzej Garbek sprzedał Piotrowi Czarnemu starszemu (nr 99) i jego żonie Małgorzacie ogród na Blechu pod warunkiem, że nowy właściciel będzie płacił czynsz roczny w wysokości 1 grzywny na rzecz rady miejskiej, a 1 grzywnę kościołowi św. Stanisława na Skałce; ponadto rajcy dodali wówczas Piotrowi kawałek zarośli nad Wisłą, w sąsiedztwie kupionego ogrodu – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 248)

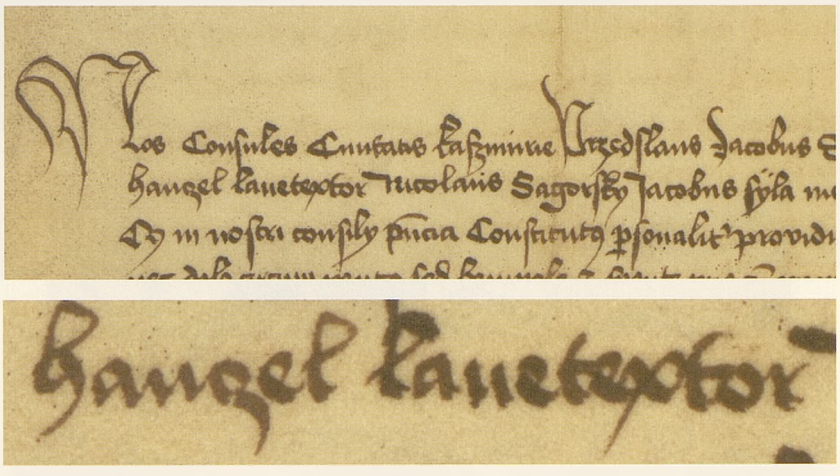
Źródła i literatura:
Perg. 248.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

131. Hanzel wełniarz
rajca, burmistrz 1454

Hanzel *lanetextor*

Rzemieślnik parający się wyrobami z wełny, odnotowany w radzie miejskiej w roku 1454, bez możliwości ustalenia, czy reprezentował mieszkańców Kazimierza w obrębie murów, czy przedmieścia Stradom. Tak jak poprzednik (nr 130) brał udział w potwierdzeniu transakcji między Andrzejem Garbkiem a Piotrem Czarnym starszym (nr 99) i jego żoną Małgorzatą w sprawie sprzedaży Piotrowi ogrodu na Blechu.

Fragment dokumentu wydanego w 1454 roku w Kazimierzu, w którym rajcowie, z Hanzelem wełniarzem w składzie, potwierdzili, że Andrzej Garbek sprzedał Piotrowi Czarnemu starszemu (nr 99) i jego żonie Małgorzacie ogród na Blechu pod warunkiem, że nowy właściciel będzie płacił czynsz roczny w wysokości 1 grzywny na rzecz rady miejskiej, a 1 grzywnę kościołowi św. Stanisława na Skałce; ponadto rajcy dodali wówczas Piotrowi kawałek zarośli nad Wisłą, w sąsiedztwie kupionego ogrodu – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 248)

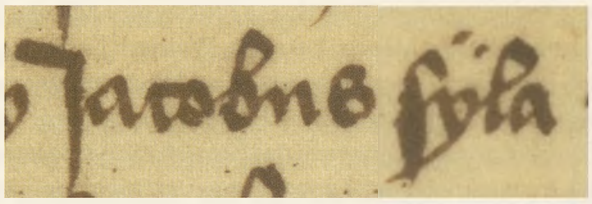
Źródła i literatura:
Perg. 248.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

132. Jakub Syla
rajca, burmistrz 1454

Jacobus Syla

Czwarty, obok Mikołaja Zagórskiego (nr 129), Jakuba Semboka (nr 130) i Hanzela wełniarza (nr 131) rajca jednorazowo odnotowany na urzędzie w 1454 roku, w składzie rajców urzędujących, którzy potwierdzali dotyczącą ogrodu na Blechu transakcję między Andrzejem Garbkiem a Piotrem Czarnym starszym (nr 99) i jego żoną Małgorzatą. Postać ta może być tożsama z odnotowanym w 1441 roku rajcą Jakubem (nr 123).

Fragment dokumentu wydanego w 1454 roku w Kazimierzu, w którym rajcowie, z Jakubem Sylą w składzie, potwierdzili, że Andrzej Garbek sprzedał Piotrowi Czarnemu starszemu (nr 99) i jego żonie Małgorzacie ogród na Blechu pod warunkiem, że nowy właściciel będzie płacił czynsz roczny w wysokości 1 grzywny na rzecz rady miejskiej, a 1 grzywnę kościołowi św. Stanisława na Skałce; ponadto rajcy dodali wówczas Piotrowi kawałek zarośli nad Wisłą, w sąsiedztwie kupionego ogrodu – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 248)

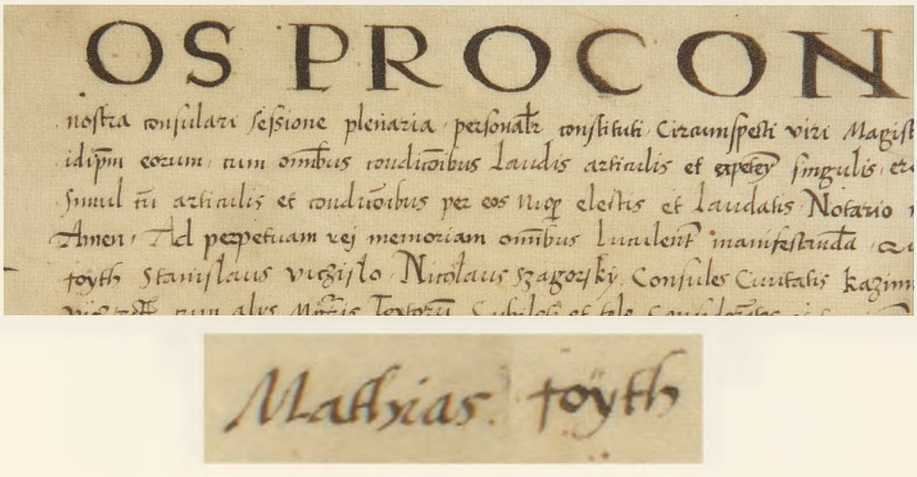
Źródła i literatura:
Perg. 248.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

133. Maciej Foyth
rajca, burmistrz 1457

Mathias Foyth

Kolejny rajca kazimierski jednorazowo odnotowany na urzędzie rajcowskim. Został poświadczony w 1457 roku, gdy wraz z innymi rajcami urzędującymi uchwalał statut cechu tkaczy kazimierskich; ślad po tej postaci zachował się dzięki wpisaniu aktu z roku 1457 (nie przetrwał do naszych czasów) w treść dokumentu wystawionego w roku 1533, który z kolei szczęśliwie ocalał mimo zawieruch dziejowych.

Fragment dokumentu wydanego w 1533 roku w Kazimierzu, w którym burmistrz i rajcy kazimierscy potwierdzili statut cechu kazimierskich tkaczy i barchanników, wydanego w roku 1457 przez burmistrza i rajców miasta Kazimierza, z Maciejem Foythem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 513)

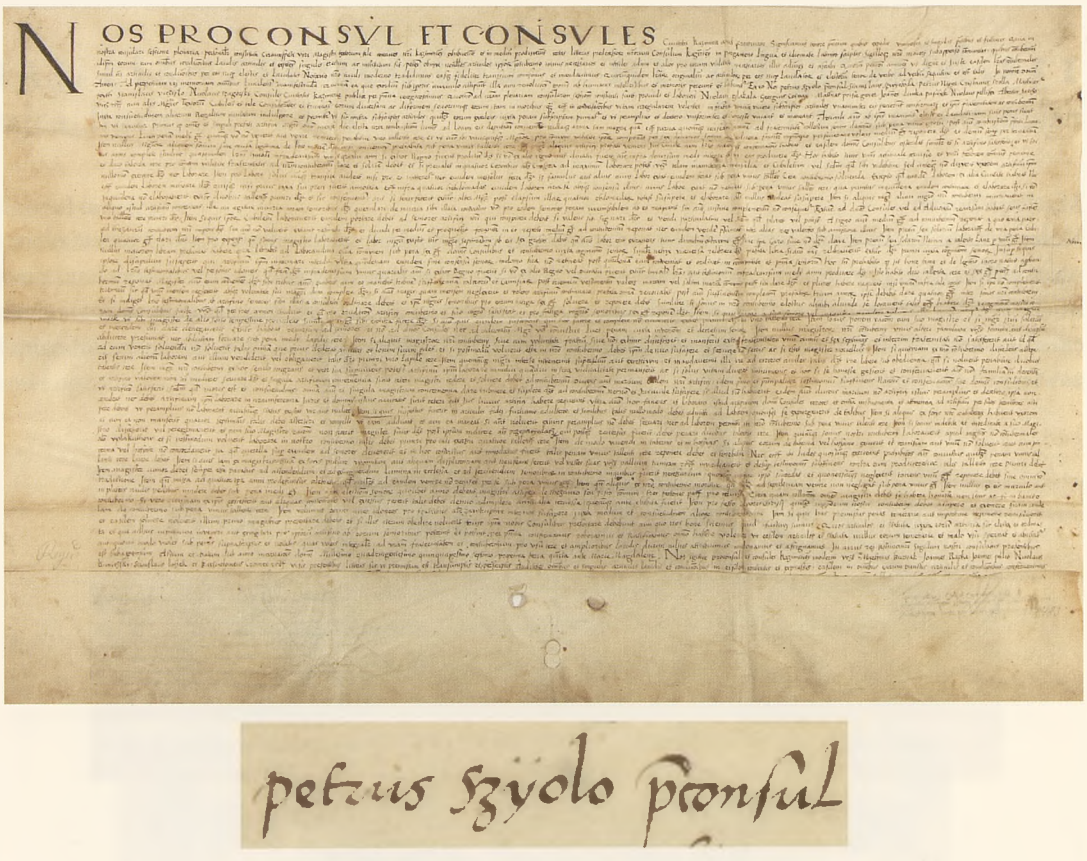
Źródła i literatura:
KDK II, s. 439

134. Piotr Szyolo
rajca, burmistrz 1457

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Petrus Szyolo

Rajca kazimierski, którego urzędowanie w radzie miejskiej zostało potwierdzone w 1457 roku, kiedy to wraz z innymi rajcami zatwierdzał statut cechu tkaczy kazimierskich. Stał wówczas (12 lipca) na czele rady, pełniąc funkcję burmistrza miasta. W radzie tej kadencji zasiadali także Stanisław Swieboda starszy (nr 124), Piotr Czarny starszy (nr 99), Krystian Schrolla (nr 128), Maciej Foyth (nr 131), Stanisław Wycisło (nr 135) i Mikołaj Zagórski (nr 129). Projekt statutu został uchwalony przez zebranie starszych i majstrów cechowych, a następnie przedstawiony radzie przez ich delegację, w której znajdowali się tkacze i sukiennicy Mikołaj Gdakała, Jerzy Cotnar, Maciej Prisce zięć, Jan Lunka, Paszek, Mikołaj kuśnierz, Wojciech Jarchowicz. W roku 1533 statut z roku 1457 potwierdzili burmistrz i rajcy kazimierscy, wydając przy tym stosowny akt, w którym przytoczono akt pierwotny, teraz już zaginiony – dzięki temu jego treść (zmieniona aktualizacją i uzupełnieniami w 1533 roku) wraz z postaciami ówczesnych rajców przetrwała do dzisiaj. Z kolei akt rajców kazimierskich z roku 1533 został powtórzony i zatwierdzony w roku 1684 przez Jana III Sobieskiego wraz z szeregiem innych aktów dotyczących kazimierskich tkaczy i barchanników.

NOS PROCONSVL ET CONSVLES

petrus szyolo pronsul

Dokument wydany w 1533 roku w Kazimierzu, w którym burmistrz i rajcy kazimierscy potwierdzili statut cechu kazimierskich tkaczy i barchanników, wydany w roku 1457 przez burmistrza, którym był wówczas Piotr Szyolo, oraz rajców miasta Kazimierza – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 513)

Źródła i literatura:
Perg. 513; KDK II, s. 439–444; PPK I-1, s. 458.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)

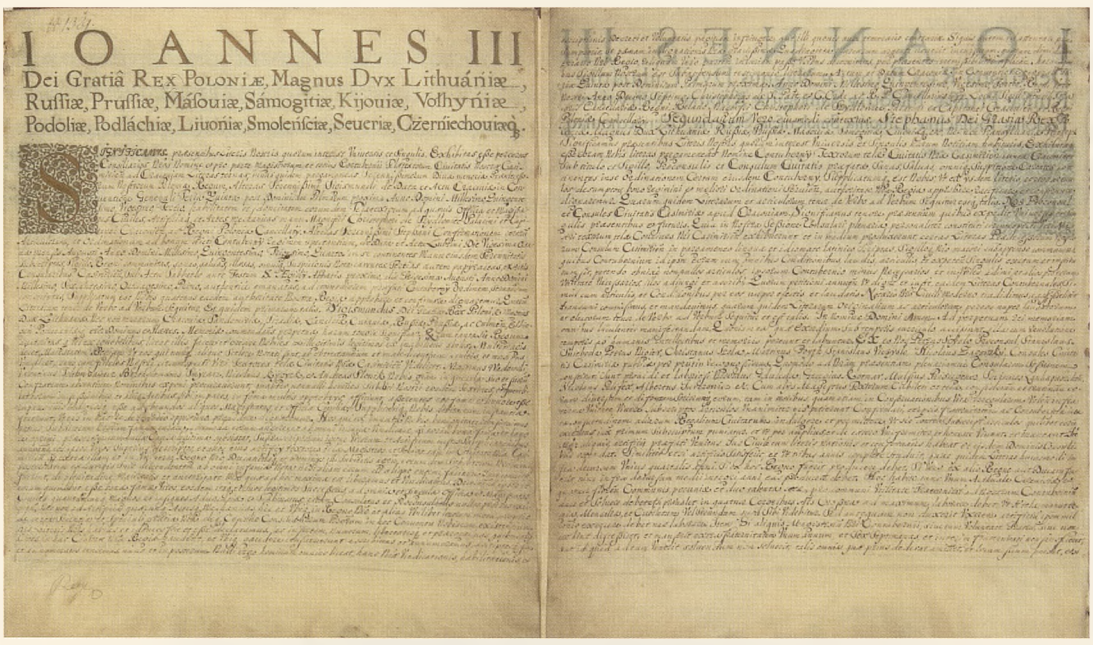
Kasztelan sandomierski Hińcza z Rogowa funduje w roku 1459 kościół Bernardynek, później pod wezwaniem św. Agnieszki, wraz z zabudowaniami klasztornymi (przy dzisiejszej ul. Dietla). Po pożarze w 1476 roku obiekt odbudowano już jako murowany, przebudowano go w latach 1665–1681, zdesakralizowano w 1788, w roku 1926 wykupiono z przeznaczeniem na kościół garnizonowy.

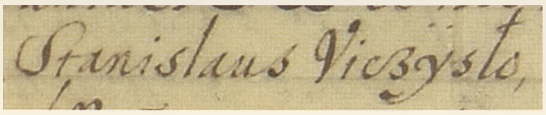
135. Stanisław Wycisło

rajca, burmistrz 1457, 1459, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494

Stanisłaus Wycislo (Wiczyszlo, Wcisło, Vcislo, Vyczyslo)

Stradomianin, długowieczny rajca odnotowywany w radzie w przedziale lat 1457–1491. To trzydziestoczteroletnie sprawowanie urzędu rajcowskiego skłania do pytania, czy jest to jedna postać, czy dwie pod tym samym imieniem (na przykład ojciec i syn) występujące po sobie. Przy szczupłości materiału źródłowego nie sposób to ustalić, stąd należy przyjąć jednorodność postaci. Ta długowieczność nie byłaby zresztą nadzwyczajnym wyjątkiem, dość wskazać, że Stanisław Swieboda młodszy (nr 202) piastował godność rajcy przez prawie pięćdziesiąt lat, Jan Ruski (nr 229) przez czterdzieści pięć lat, Wawrzyniec Toporski (nr 287) i Jan Lutecki (nr 329) przez czterdzieści dwa lata. Stanisław Wycisło karierę we władzach miejskich zaczynał w 1450 roku w ławie miejskiej, następnie w latach 1455–1547 pełnił urząd wójta stradomskiego, wójtem był też w roku 1461. Urząd rajcy piastował od roku 1457, wtedy to wraz z innymi rajcami zatwierdzał statut cechu tkaczy kazimierskich. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej bez wątpienia zasiadał także w latach 1459, 1481–1484, 1486–1494 (w innych latach był odnotowywany jako racja bez uszczegółowienia czy urzędujący, czy stary). Z dziennymi datami pojawił się w źródłach w funkcji burmistrza 10 lipca 1490 roku, 16 sierpnia 1491 roku oraz 2 i 5 lutego 1493 roku. Był oddelegowywany przez radę miejską do odbywania sądów burgrabskich – raz do roku wyznaczony rajca przejmował od wójta przewodnictwo nad ławą, ów rajca przyjmował na ten czas miano burgrabiego, a wójt – miano sołtysa. Stanisław Wycisło przewodniczył więc ławie w roli burgrabiego w roku 1483, za wójtostwa Klemensa Lamela (nr 142), a także w roku 1484, za wójtostwa Mikołaja Schrolla (nr 151). W roku 1483 wzmiankowany został jako mieszkaniec w mieście Kleparzu Stanisław Wycisło z Kazimierza – być może imiennik z rodziny osiedlił się w sąsiednim mieście, możliwe też, że on sam nabył tam własność i nie przyjmując obywatelstwa, zaistniał jako mieszkaniec. Zmarł przed 14 stycznia 1499 roku.

I O A N N E S III
Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ,
Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, Kijouiæ, Volhyniæ,
Podoliæ, Podlachiæ, Liuoniæ, Smoleńciæ, Seueriæ, Czerniechouiæq.

Stanislaus Viczysło

Pierwsze dwie strony dokumentu wydanego w 1684 roku w Krakowie przez Jana III Sobieskiego, w którym król potwierdził i powtórzył osiem wcześniejszych dokumentów dotyczących kazimierskich tkaczy i barchanników, w tym akt wydany w 1533 roku, w którym burmistrz i rajcy kazimierscy potwierdzili statut cechu tkaczy kazimierskich, przyjęty w roku 1457 przez burmistrza i rajców miasta Kazimierza, ze Stanisławem Wycistą w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 819)

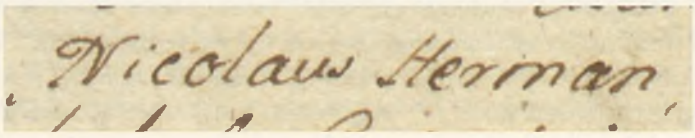
Źródła i literatura:
K 7, s. 15, 36, 57, 83, 97, 107, 137, 188, 196, 207, 215, 265, 278; K 377, s. 113, 139; K 450, s. 541; CAR, nr 1074; KDK II, s. 238, 439; Mastalerzówna 1938, s. 113–114; Starzyński 2014.

136. Mikołaj Herman
rajca, burmistrz 1459

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Nicolaus Herman

Reprezentant mieszkańców Kazimierza we władzach miejskich, odnotowany jako rajca urzędujący w roku 1459 – brał wówczas udział wraz z Maciejem z Milejowa, kanonikiem sądeckim, wikariuszem kanoników katedralnych krakowskich oraz rajcami kazimierskimi w udzielaniu przywileju związanego z jeziorem położonym we wsi Zabłocie należącej do Kazimierza. Zachowany rękopis – kopiarz przywilejów pochodzący z późniejszego okresu – ocalił od zapomnienia tę i następne postaci jednorazowo poświadczonych rajców: Macieja młynarza (nr 137), Zbigniewa Langiego (nr 138), Michała (nr 139) i Wojciecha Cichego (nr 140).

Z kopiarza przywilejów: fragment wpisu przywileju dotyczącego jeziora położonego we wsi Zabłocie, którego udzielili rajcowie kazimierscy, z Mikołajem Hermanem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 14)

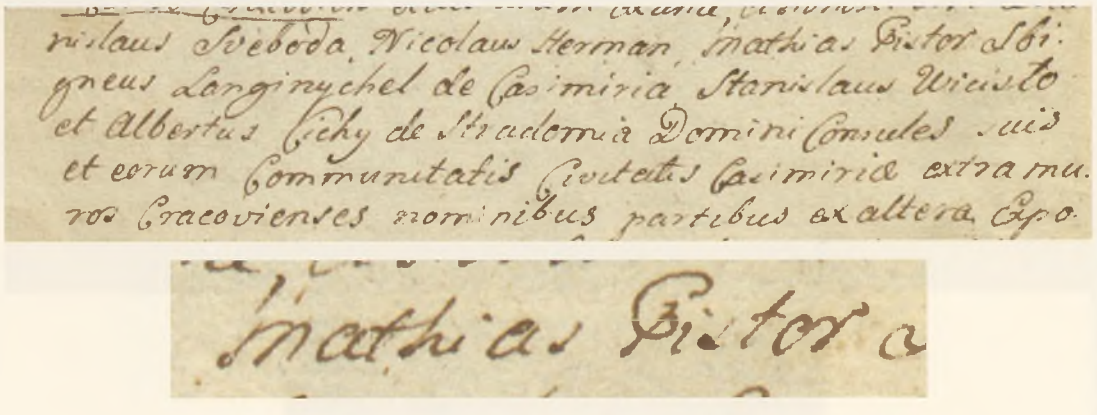
Źródła i literatura:
BJ, rkps 136, s. 14; KDK I, s. 238.

137. Maciej młynarz
rajca, burmistrz 1459

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Mathias *pistor*

Młynarz lub piekarz – określeniu *pistor* przypisano tu znaczenie „młynarz" dla odróżnienia tej postaci od późniejszego o kilkadziesiąt lat Macieja piekarza (nr 193). Reprezentant mieszkańców Kazimierza we władzach miejskich, w roku 1459 wraz z innymi rajcami z rady urzędującej brał udział wraz z Maciejem z Milejowa, kanonikiem sądeckim, wikariuszem kanoników katedralnych krakowskich, w udzielaniu przywileju związanego z jeziorem położonym w należącej do Kazimierza wsi Zabłocie znajdującej się za Wisłą.

Z kopiarza przywilejów: fragment wpisu przywileju dotyczącego jeziora położonego we wsi Zabłocie, którego udzielili rajcowie kazimierscy, z Maciejem młynarzem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 14)

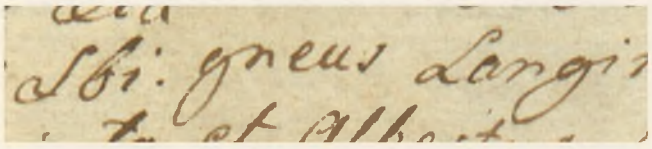
Źródła i literatura:
BJ, rkps 136, s. 143; KDK I, s. 238.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

138. Zbigniew Langi
rajca, burmistrz 1459

Sbigneus Langi

Kazimierzanin w składzie rady urzędującej miasta Kazimierza, poświadczony w odpisie aktu z 1459 roku ustanawiającego przywilej związany z jeziorem położonym we wsi Zabłocie należącej do Kazimierza. W odpisie tym przydomek „Długi" (*Langi*) można odczytać inaczej, niż uczyniono to w pierwszej części *Kodeksu dyplomatycznego miasta Krakowa*, mianowicie połączyć go z zapisanym w następnej kolejności słowem *michel* (por. biogram następny) i uznać jako zapis *Langimichel*, co mogłoby oznaczać powiązanie rajcy Zbigniewa z krakowską rodziną Langmichelów, odgałęzieniem Langów z Czirli.

Z kopiarza przywilejów: fragment wpisu przywileju dotyczącego jeziora położonego we wsi Zabłocie, którego udzielili rajcowie kazimierscy, ze Zbigniewem Langim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 14)

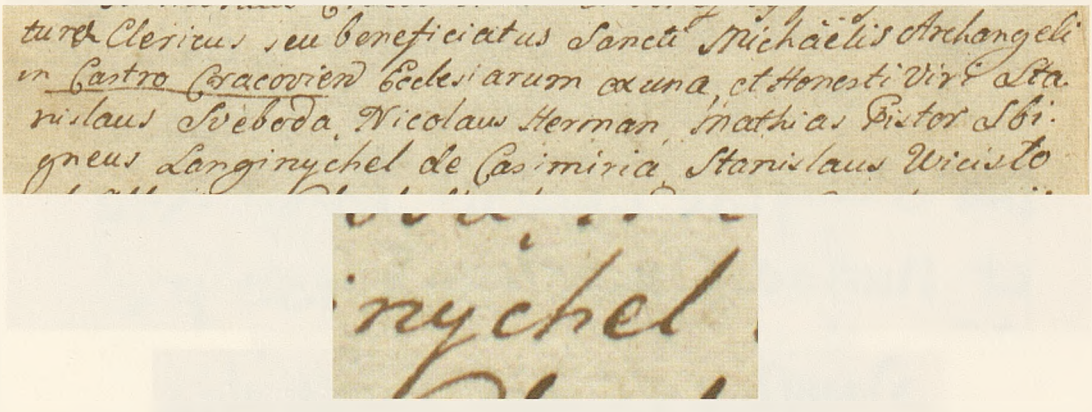
Źródła i literatura:
BJ, rkps 136, s. 14; KDK I, s. 238; *Poczet* 2010, s. 254.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

139. Michał
rajca, burmistrz 1459

Michel

Postać przyjęta za pierwszą częścią *Kodeksu dyplomatycznego miasta Krakowa*, gdzie zapis *Michel* zinterpretowano jako imię kolejnego z wymienianych rajców, a nie dalszą część przydomka rajcy poprzedzającego, którym był *Sbigneus Langi* (por. biogram poprzedni). Jeżeli tak przyjąć, to byłby to kolejny rajca reprezentujący kazimierzan w radzie miejskiej, biorący udział w 1459 roku w wydaniu przywileju związanego z jeziorem położonym we wsi Zabłocie.

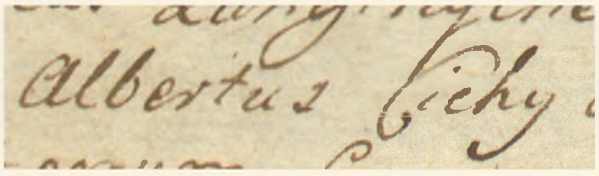
Z kopiarza przywilejów: fragment wpisu przywileju dotyczącego jeziora położonego we wsi Zabłocie, którego udzielili rajcowie kazimierscy, z Michałem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 14)

Źródła i literatura:
BJ, rkps 136, s. 14; KDK I, s. 238; *Poczet* 2010, s. 254.

140. Wojciech Cichy
rajca 1459

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Albertus Cychy
Stradomianin, przedstawiciel mieszkańców stradomskiego przedmieścia we władzach kazimierskich. Był ławnikiem miejskim, prosto z ławy w 1454 roku awansował na wójta stradomskiego. W roku 1459 został potwierdzony w składzie rady urzędującej wraz z drugim przedstawicielem Stradomia, rajcą Stanisławem Wycisłą (nr 135), oraz przedstawicielami kazimierzan, rajcami Stanisławem Swiebodą starszym (nr 124), Mikołajem Hermanem (nr 136), Maciejem młynarzem (nr 137), Zbigniewem Langim (nr 138) i Michałem (nr 139) – we wspomnianym roku rajcowie ci wydali przywilej związany z jeziorem położonym we wsi Zabłocie.

Z kopiarza przywilejów: fragment wpisu przywileju dotyczącego jeziora położonego we wsi Zabłocie, udzielonego przez rajców kazimierskich, z Wojciechem Cichym w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 14)

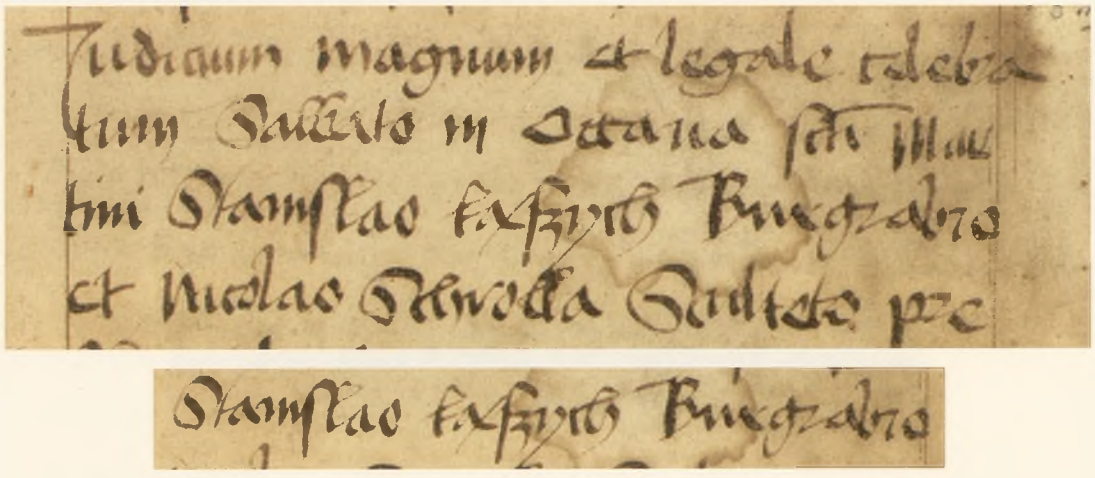
Źródła i literatura:
BJ, rkps 136, s. 14; KDK I, s. 238; K 450, s. 314; Mastalerzówna 1938, s. 114, 124.

141. Stanisław Foxszyt
rajca, burmistrz 1480, 1481, 1482, 1494, 1495, 1497

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)

Stanislaus Foxszyth
Kazimierzanin, odnotowany z godnością rajcy w latach 1480–1497. W tym przedziale w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał w latach 1480, 1481, 1482, 1494, 1495 i 1497. W roku 1480 był oddelegowany przez radę do przewodniczenia sądowi wójtowsko-ławniczemu; przybrał wówczas miano burgrabiego, a ówczesny wójt Mikołaj Schrolla (nr 151) – sołtysa. Sąd burgrabiowski po umocowaniu do tej roli przez radę miejską odbywał się również w roku 1481, za wójtostwa Stanisława Sieczki (nr 183).

W roku 1481 Grzegorz z Lubrańca, archidiakon i kanonik, wielkorządca krakowski, zatwierdza statuty rybaków z przedmieścia Kazimierza zwanego Podbrzezie. Akt ten potwierdził w 1559 roku Zygmunt August.

Z księgi ławniczej Kazimierza obejmującej lata 1461–1484: wpis otwierający sesję sądowniczą burgrabską w roku 1480 pod przewodnictwem rajcy Stanisława Foxszyta, z udziałem wójta Mikołaja Schrolla (nr 151) w roli sołtysa – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 377, s. 45)

Źródła i literatura:
K 7, s. 36; K 377, s. 45, 54.

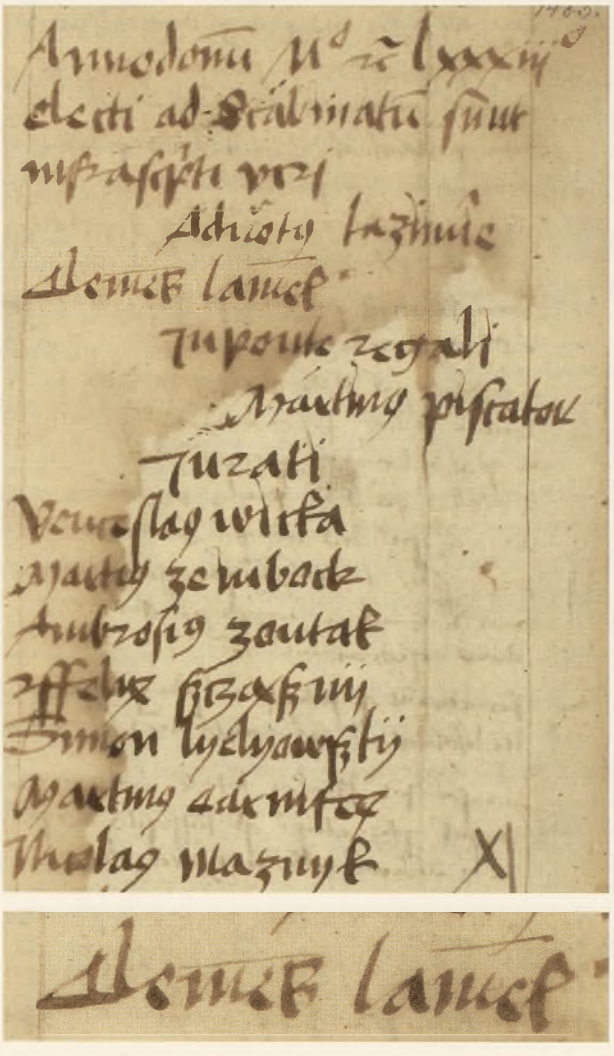
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Z roku 1481 pochodzi źródłowe poświadczenie istnienia bractwa ubogich przy kościele św. Jakuba w Kazimierzu.

142. Klemens Lamel
rajca, burmistrz 1481, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488

Clemens Lammel (Laszek)

Wywodził się prawdopodobnie ze Stradomia – w roku 1421 Jan Lemel z żoną Elżbietą, możliwe, że rodzice Klemensa, zakupili od Jana Zaidlera (nr 88) dom położony w Stradomiu, przy dzisiejszej ul. Stradomskiej. Klemens jednak za czasów swojej aktywności we władzach miejskich był kazimierzaninem i reprezentantem kazimierskich mieszkańców. W roku 1481 został odnotowany po raz pierwszy na urzędzie rajcy, ale jest to rok, od którego rozpoczynają się księgi radzieckie po półwiecznej luce, zatem mógł rozpoczynać karierę rajcowską wcześniej. Następne potwierdzone nominacje do rady urzędującej otrzymywał rok po roku w latach 1483–1488. Pełnił wówczas funkcję burmistrza – z datą dzienną jako burmistrz odnotowany został 17 maja 1481 roku. W roku 1483 został powołany przez radę miejską na urząd wójta w Kazimierzu (w Stradomiu wójtem był wówczas Marcin rybak – nr 149). Jako wójt w tymże 1483 roku uczestniczył w posiedzeniu sądowym ławy miejskiej pod przewodnictwem rajcy Stanisława Wycisły (nr 135) – zgodnie z zasadami i nomenklaturą podczas tego sądu (tak zwanego burgrabskiego) występował jako „sołtys". Ożenił się z Elżbietą. Jego żona w 1488 roku sporządziła testament, który zachował się w aktach. Na początku XVI wieku w składzie rady miejskiej pojawił się Mikołaj Lamel (nr 179), syn Klemensa i Elżbiety.

Z księgi ławniczej Kazimierza obejmującej lata 1461–1484: wpis z 1483 roku dokumentujący wybór wójtów oraz ławników kazimierskich i stradomskich; w elekcji tej rajca Klemens Lamel uzyskał urząd wójta Kazimierza – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 377, s. 103)

Źródła i literatura:
K 7, s. 10, 15, 36, 57, 83, 97, 106–107, 137; K 377, s. 103, 113; K 378, k. 75–76v; Starzyński 2014.

143. Stanisław Kaszich

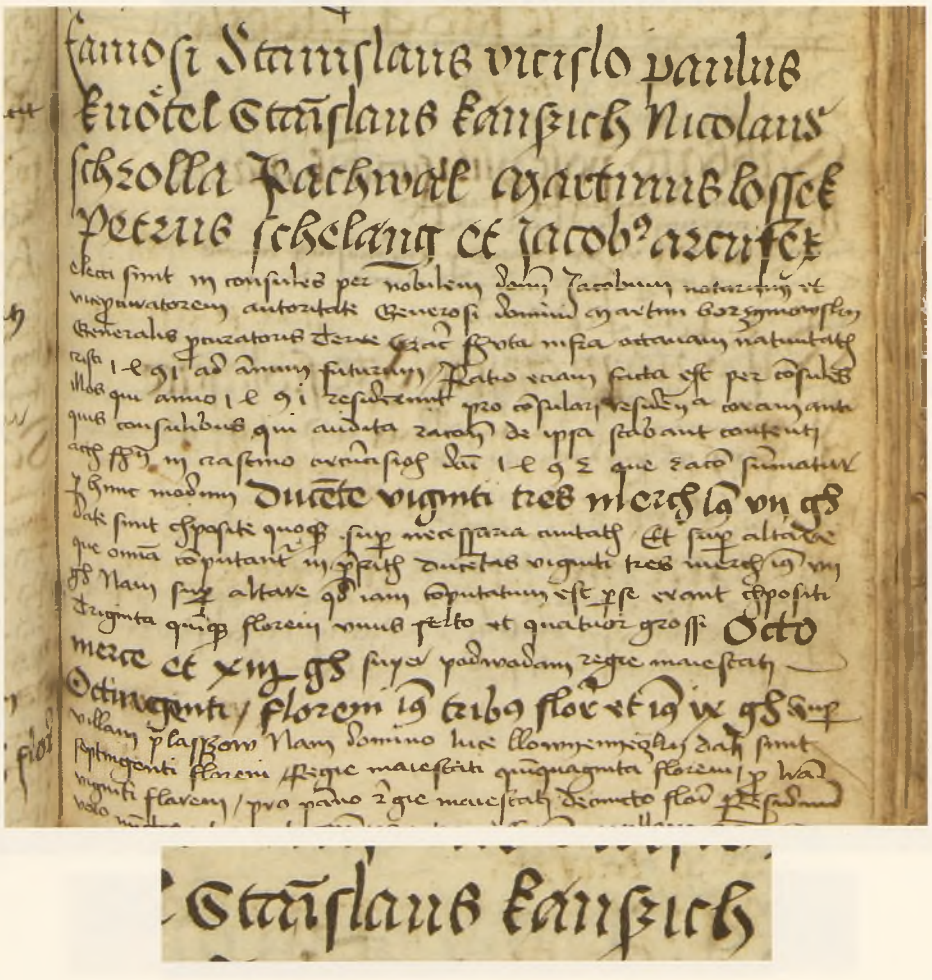
rajca, burmistrz 1481, 1482, 1483, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1497, 1498, 1499

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)

W roku 1493 Jan Olbracht zatwierdza przywileje nadane mieszkańcom przedmieścia Stradomia przez poprzedników.

Stanisłaus Kaszych (Kassich, Kauszich, Kanszich, Kanzuch)

Kazimierzanin we władzach miejskich, odnotowywany w radzie miejskiej od roku 1481. Mógł na urzędach miejskich zasiadać wcześniej, jednak księgi radzieckie z półwiecza przed rokiem 1481 przepadły. Wchodził w skład rady urzędującej do roku 1499. Co do zasady w każdym z tych lat pełnił funkcję burmistrza, zachowały się liczne zapiski dzienne, w których widnieją wzmianki o jego burmistrzowaniu: 21 lutego i 1 sierpnia 1489 roku, 19 kwietnia i 28 sierpnia 1490 roku, 22 stycznia 1491 roku, 30 czerwca 1492 roku, 31 października 1493 roku i 22 października 1498 roku. W datach tych uwidacznia się zdobyta z czasem pozycja rajcy z najdłuższym stażem w radzie – to on otwierał z początkiem roku rotacyjne kadencje burmistrzowskie, on też dwukrotnie w ciągu jednego roku pełnił funkcję burmistrza, co dowodzi braku sztywnego przestrzegania podziału roku między ośmiu rajców na sześciotygodniowe kadencje (widać rajcowie stosowali krótsze, ale dwukrotne rotacje lub też jeszcze bardziej elastycznie dzielili czas pełnienia burmistrzowskiej funkcji). W roku 1487 Stanisław Kaszich został potwierdzony na urzędzie wójta kazimierskiego. Zmarł przed 25 lutego 1499 roku. Równoległe z nim w Kazimierzu działał Mikołaj Kaszich, ławnik w latach 1488 i 1491–1493, zapewne rodzinnie powiązany z rajcą Stanisławem.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: wpis rajców nominowanych do rady urzędującej na rok 1492 rok, ze Stanisławem Kaszichem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 215)

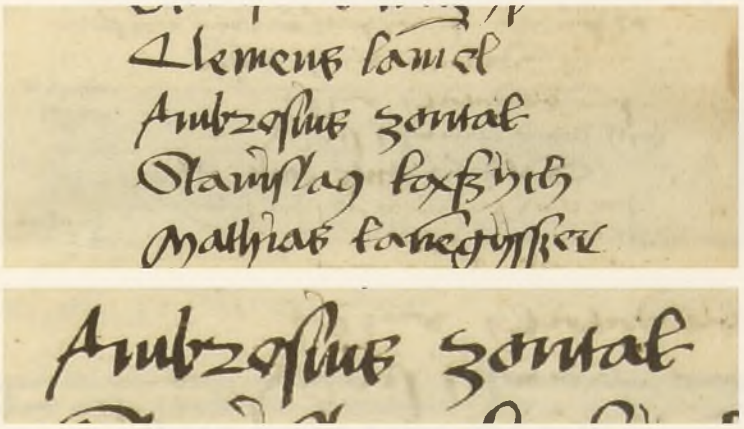
Źródła i literatura:
K 7, s. 11, 36, 137, 141, 179, 182, 188–189, 196, 207, 215, 223–224, 227, 230, 245, 257, 260, 265, 277–278, 285, 290, 313, 333, 342, 346, 352–353, 369; K 378, k. 35–35v, 69–70, 92v, 157v, 181v, 201; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

144. Ambroży Zontag
rajca, burmistrz 1481, 1482

Ambrosius (Andreas) Zuntak

Reprezentant mieszczan kazimierskich we władzach miejskich. Potwierdzony w radzie urzędującej Kazimierza w roku 1481, mógł jednak zasiadać we władzach miejskich wcześniej, czego z braku zachowanych dokumentów źródłowych nie można stwierdzić. Został powtórnie nominowany do rady urzędującej-burmistrzowskiej w roku 1482. Wcześniej w radzie kazimierskiej zasiadał Jan Zontag starszy (nr 113), po Ambrożym w radzie zasiądzie Jan Zontag młodszy (nr 170).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1482, z Ambrożym Zontagiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 15)

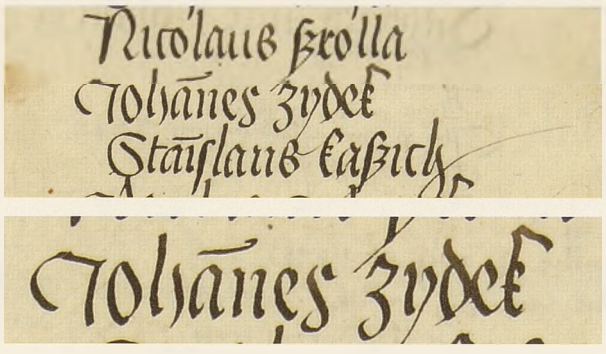
Źródła i literatura:
K 7, s. 11, 15, 26, 29, 36; K 377, s. 78, 103, 127–128; K 378, k. 13v, 26, 69–70; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

145. Jan Zidek
rajca, burmistrz 1481, 1482, 1483, 1484, 1486, 1487, 1488

Jan Zydek (Sydek, Szydecki, Czyderk)

Kazimierzanin odnotowywany w radzie miejskiej w latach 1481–1488, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej od roku 1482 corocznie przez kolejne lata do roku 1488. W roku 1481 został wzmiankowany jako rajca stary, co dowodzi, że zasiadał w radzie już wcześniej, jednak ślady tej działalności nie zachowały się.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1488, z Janem Zidkiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 137)

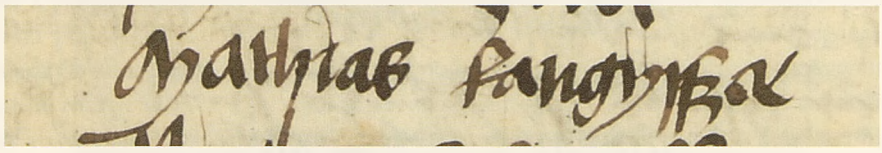
Źródła i literatura:
K 7, s. 10, 36, 57, 83, 97, 106–107, 137; Starzyński 2014.

146. Maciej Kangiser
rajca, burmistrz 1482, 1483, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1499, 1500, 1502, 1508

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Mathias Konnegissar (Kangysssor, Connegistar, Convissar, Fanegysszer)
Reprezentant mieszczan kazimierskich we władzach miasta, odnotowywany na krześle rajcowskim w latach 1482–1508, w radzie urzędującej potwierdzony w latach 1482, 1483, 1494, 1495, 1496. Po roku 1496 nie angażował się w jej prace, zachowując godność rajcy starego, z którą związany był ograniczony udział w sprawach publicznych (na przykład wspólne z radą urzędującą uchwalanie wilkierzy miejskich o powszechnym na terenie miasta zakresie obowiązywania).

Jan Olbracht zatwierdza w roku 1494 przywileje miasta Kazimierza nadane przez jego poprzedników.

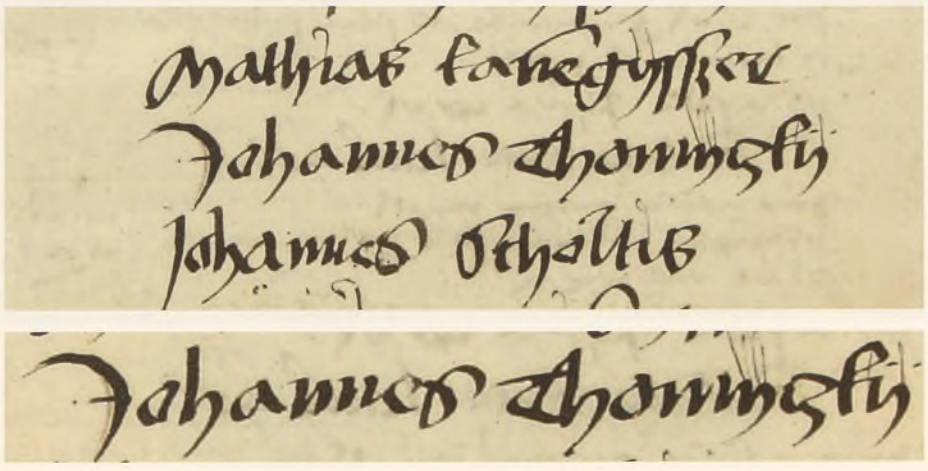
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1483, z Maciejem Kangiserem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 36)

Źródła i literatura:
K 7, s. 15, 36, 278, 285, 287, 298, 301–302, 310, 328, 332, 369, 371, 376–377, 389, 391, 394, 441, 449; Starzyński 2014.

147. Jan Tomecki
rajca, burmistrz 1482

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Johannes Thomyczky
Rajca jednorazowo odnotowany w składzie rady urzędującej nominowanej na rok 1482. Reprezentował w niej mieszczan kazimierskich. Zapewne wcześniej zasiadał w ławie miejskiej, jako że wymóg doświadczenia ławniczego przed objęciem krzesła rajcowskiego był już praktykowany – z wcześniejszych lat źródła jednak nie zachowały się.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1482, z Janem Tomeckim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 15)

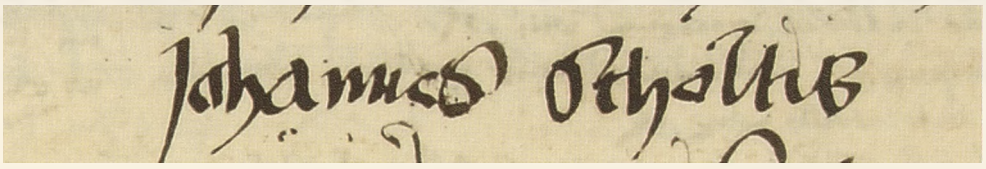
Źródła i literatura:
K 7, s. 15; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

148. Jan Scholtis
rajca, burmistrz 1482, 1483, 1487

Johannes Scholtis

Przedstawiciel mieszczan stradomskich w radzie Kazimierza, o przydomku mogącym być zlatynizowanym zapisem polskiego „sołtysa" (inwencja pisarzy miejskich w takim przeinaczaniu polskich w brzmieniu imion i przydomków była nieograniczona). Został odnotowany w składzie rady urzędującej powołanej na rok 1482, drugim reprezentantem Stradomia był wówczas Marcin rybak (nr 149). W latach 1483 i 1487 wzmiankowano go jako rajcę starego.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1482, z Janem Scholtisem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 15)

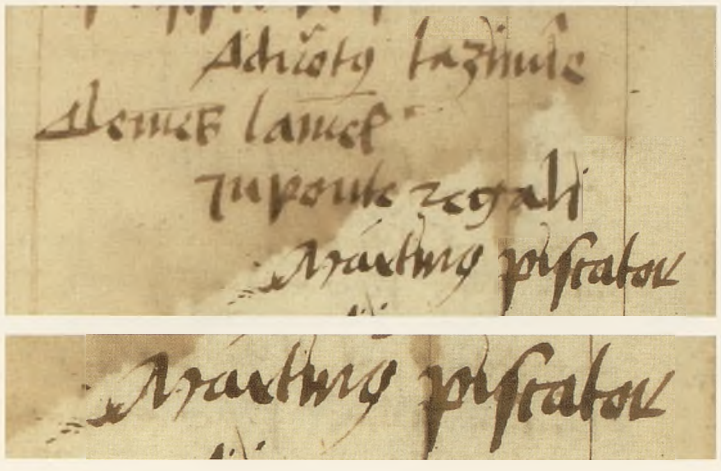
Źródła i literatura:
K 7, s. 15; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

149. Marcin rybak
rajca, burmistrz 1482, 1483, 1484, 1486, 1487, 1488

Martinus *piscator* (de Stradomia, de Ponte Regali)

Rybak stradomski, reprezentant mieszkańców przedmieścia we władzach miejskich. W latach 1481–1483 pełnił urząd wójta stradomskiego. Sprawdzał się, skoro w trakcie wójtostwa, w 1482 roku, powołano go do rady miejskiej – zasiadał w niej do roku 1488. Do rady urzędującej-burmistrzowskiej był nominowany, oprócz roku inaugurującego piastowanie rajcowskiej godności, także w latach 1483–1484 i 1486–1488.

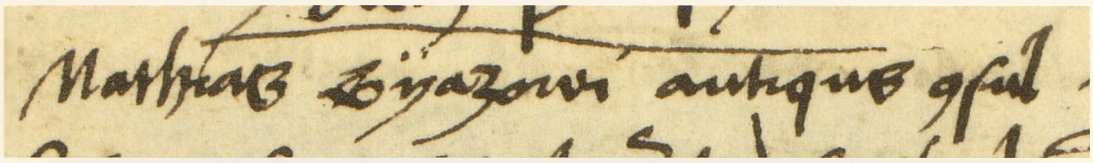
Z księgi ławniczej Kazimierza obejmującej lata 1461–1484: fragment wpisu z 1483 roku dokumentującego wybór wójtów oraz ławników kazimierskich i stradomskich; w elekcji tej rajca Marcin rybak uzyskał urząd wójta Stradomia, jednocześnie wójtem Kazimierza został Klemens Lamel (nr 142) – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 377, s. 103)

Źródła i literatura:
K 7, s. 15, 26, 29, 32, 36, 54, 57, 83, 97, 106–107, 122, 137, 164, 166–167; K 377, s. 79, 103; Mastalerzówna 1938, s. 125; Starzyński 2014.

150. Maciej Gyazar
rajca, burmistrz przed 1482

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Mathias Gyazar
Rajca wzmiankowany w roku 1482 jako rajca stary (*consul antiquus*). W radzie miejskiej musiał zatem zasiadać wcześniej, pod koniec okresu objętego luką w zachowanych księgach radzieckich, trwającą od 1433 do 1480 roku włącznie. Wtedy też, przynajmniej w pierwszym, inauguracyjnym roku piastowania godności rajcowskiej, winien był sprawować funkcję burmistrza miasta.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: wpis sprawy z 1482 roku, w której zapisany został Mathias Gyazar antiquus consul *– zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 51)*

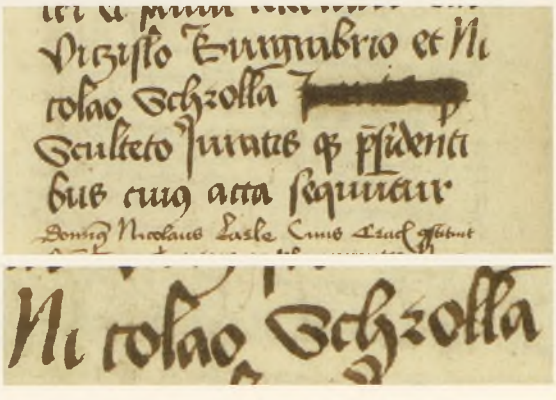
Źródła i literatura:
K 7, s. 26; Starzyński 2014.

151. Mikołaj Schrolla
rajca, burmistrz 1483, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Nicolaus Szrolla (Szolla, Sthrolla, Sorolka)
Przedstawiciel kazimierzan we władzach miejskich. Pełnił urząd wójta w roku 1480, przeszedł następnie do ławy miejskiej na lata 1481 i 1482, aby w roku 1483 zasiąść w radzie miejskiej i pełnić urząd rajcy przez dwadzieścia trzy lata. Pierwszą swoją kadencję rozpoczął w 1483 roku, ostatni raz w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał w roku 1506. Z datą dzienną jako burmistrz został odnotowany 17 maja i 20 grudnia 1489 roku, 21 listopada i 14 grudnia 1489 roku, 4 lutego 1492 roku, 22 czerwca 1493 roku, 29 maja 1502 roku i 11 lutego 1503 roku. W roku 1486 na jedną kadencję powrócił na urząd wójtowski.

W roku 1494 następuje zawarcie ugody między rzeźnikami chrześcijańskimi Kazimierza a starszymi gminy żydowskiej kazimierskiej. Zatwierdza ją potem rada miejska Kazimierza w 1502 roku.

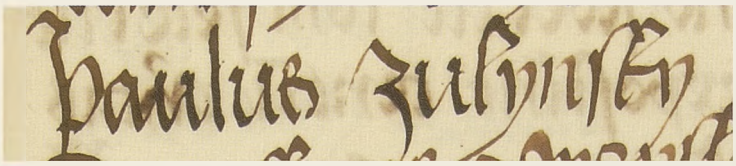
Z księgi ławniczej Kazimierza obejmującej lata 1461–1484: fragment wpisu z 1486 roku dokumentującego sesję sądową ławy miejskiej pod przewodnictwem Stanisława Wycisły (nr 135) w roli burgrabiego i z udziałem wójta Mikołaja Schrolla, na tej sesji sądowej używającego tytułu sołtysa – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 377, s. 139)

Źródła i literatura:
K 7, s. 36, 106–107, 137, 161, 166, 172, 179, 182, 184, 186, 188, 196–197, 207, 215, 227, 230, 245, 248, 257, 260, 265, 276–278, 285, 290, 298, 310, 332, 347, 361, 369, 376–377, 394, 399, 424–425, 430, 439–440, 445, 451, 453, 468, 476, 492, 501–502, 524; K 377, s. 40, 43, 45, 50, 78, 127, 139; K 378, k. 13v; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

152. Paweł Szuliński
rajca, burmistrz 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491

Paulus Sulinsky (Szulynszky, Zulynsky)
Kazimierzanin, potwierdzony w ławie miejskiej w latach 1481 i 1482. Z ławy awansował w roku 1483 do rady miejskiej, w której odnotowywany był do roku 1491 włącznie. W okresie tym rokrocznie wybierano go do rady urzędującej, zatem co roku pełnił też funkcję burmistrza – na funkcji tej z datą dzienną został odnotowany 12 marca 1489 roku oraz 8 stycznia i 21 października 1490 roku. Zmarł przed 29 marca 1492 roku.

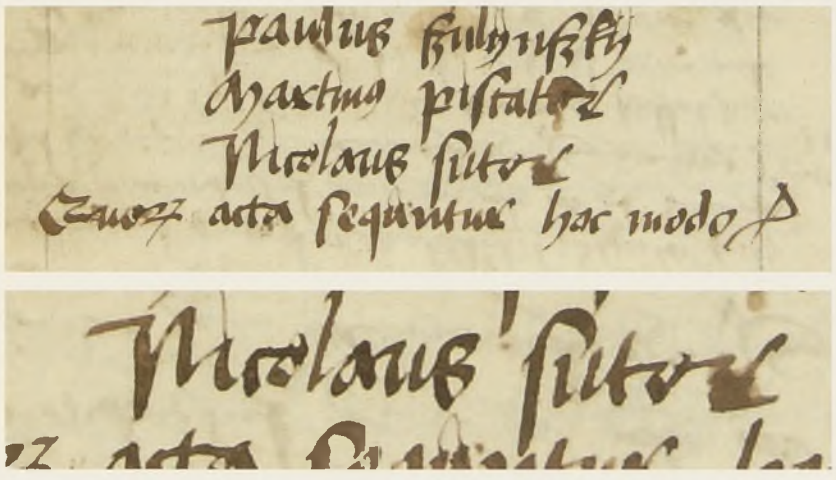
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1484, z Pawłem Szulińskim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 83)

Źródła i literatura:
K 7, s. 36, 57, 83, 97, 107, 137, 188, 196, 207; K 377, s. 50, 78; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

153. Mikołaj szewc
rajca, burmistrz 1483

Nicolaus *sutor*
Szewc stradomski, reprezentant Stradomia w radzie miejskiej Kazimierza, w której został odnotowany jednorazowo w 1483 roku w składzie rady urzędującej-burmistrzowskiej. Drugim przedstawicielem Stradomia był wówczas w radzie Marcin rybak (nr 149). Mikołaj, w przeciwieństwie do swojego stradomskiego kolegi Marcina, nie zrobił dalszej kariery rajcowskiej.

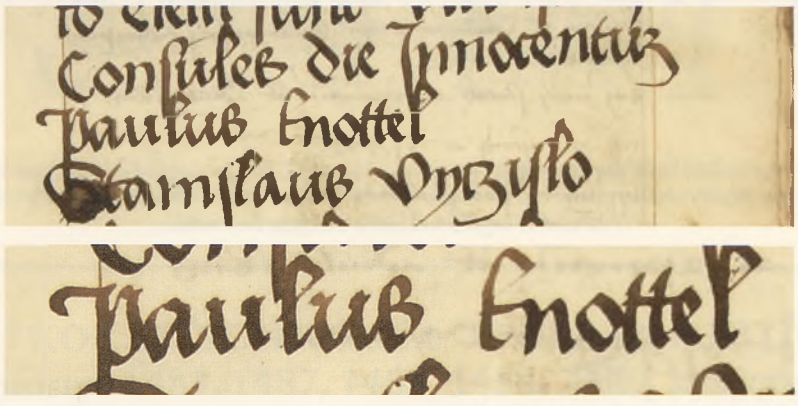
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481-1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na 1483 rok, z Mikołajem szewcem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 36)

Źródła i literatura:
K 7, s. 36; Starzyński 2014.

154. Paweł Knotel
rajca, burmistrz 1484, 1485, 1486, 1487, 1490, 1491, 1492

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)

Paulus Knottel (Knothel, Kmitel, Knotek)
Kazimierski reprezentant w radzie miejskiej, powołany po raz pierwszy do rady w 1484 roku – w radzie urzędującej zasiadał jeszcze sześciokrotnie, do roku 1492 włącznie. Na funkcji burmistrza z datą dzienną został odnotowany 24 listopada 1487 roku i 5 maja 1490 roku. Żonaty był z Elżbietą, posiadającą znaczny majątek. W 1483 roku zakupiła ona łąki w Prokocimiu od Elżbiety Koczwarowej, wdowy po Stanisławie Koczwarze, właścicielu Prokocimia. Knotelowie uzyskali też prawo patronatu nad predykanturą kościoła św. Barbary w Krakowie, za co Elżbieta Knotel odstąpiła Lanckorońskim wieś Golkowice. Rajca Paweł zmarł przed 10 kwietnia 1492 roku, w trakcie kadencji rajcowskiej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1483, z Pawłem Knotelem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 57)

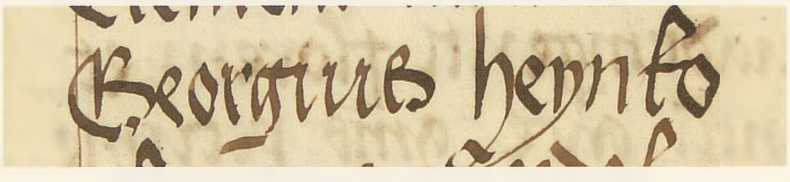
Źródła i literatura:
K 7, s. 57, 83, 97, 106–107, 161, 166, 196, 207, 215, 225, 227–228, 232, 255, 260; Ścieżor 2008, s. 55; Starzyński 2014.

155. Jerzy Henko
rajca, burmistrz 1484, 1485, 1486

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Georgius Heynko
Rajca zasiadający w radzie miejskiej na krześle przynależnym przedstawicielowi Kazimierza. Do rady po raz pierwszy został powołany w roku 1484. Zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej także w latach 1485 i 1486. Po trzech kolejno następujących po sobie kadencjach nie pojawił się już w radzie miejskiej.

W wyniku przeniesienia przez Jana Olbrachta krakowskiej gminy żydowskiej na Kazimierz powstaje w roku 1495 w granicach miasta wyodrębnione miasto żydowskie, na terenie zajmowanym już wcześniej przez Żydów (w rejonie dzisiejszej ul. Szerokiej). Ten fragment Kazimierza, z czasem wyodrębniony murem, był wyjęty spod jurysdykcji miejskiej – powstały „Kazimierz chrześcijański" i „Kazimierz żydowski".

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1484, z Jerzym Henkiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 83)

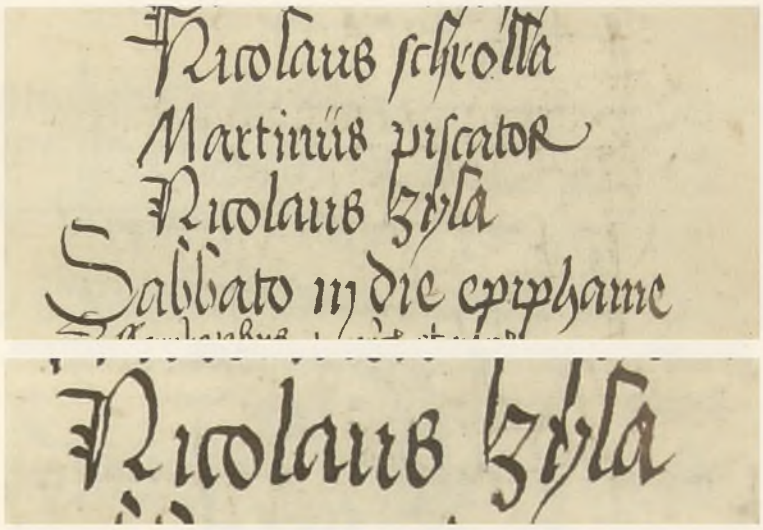
Źródła i literatura:
K 7, s. 57, 83, 97; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

156. Mikołaj Zyla
rajca, burmistrz 1484, 1485, 1486, 1487, 1489, 1490, 1491

Nicolaus Szyla (Szydka)

Rajca stradomski. W latach 1451–1453 został odnotowany wójt stradomski Jakub Zyla, w roku 1454 w ławie miejskiej wzmiankowano Mikołaja Zylę – być może to dziadek i ojciec rajcy Mikołaja, idącego wytyczoną przez poprzedników drogą. W roku 1482 był ławnikiem miejskim, dwa lata później zasiadł w radzie miejskiej – do rady urzędującej był powoływany sześciokrotnie, w latach 1484–1487 i 1490–1491. W roku 1489 został odnotowany jako rajca stary. Na urzędzie wójta stradomskiego poświadczony został w latach 1486 i 1488. Zmarł przed 22 listopada 1491 roku.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1487, z Mikołajem Zylą w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 107)

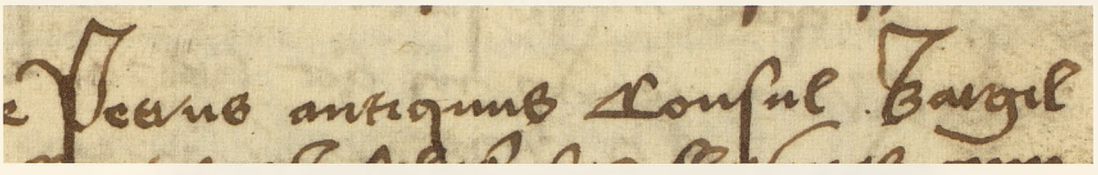
Źródła i literatura:
K 7, s. 57, 83, 97, 106–107, 161, 164, 166–167, 179, 182, 188, 196, 207, 223, 227, 246, 260, 277; K 377, s. 78, 291, 314; K 378, k. 13v, 106, 105; CAR, nr 1074; Mastalerzówna 1938, s. 124; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

157. Piotr Bargil
rajca 1484; burmistrz przed 1484

Petrus Bargil

Rajca poświadczony w roku 1484 jako rajca stary (*consul aniquus*) – brak śladów z okresu jego zasiadania w radzie urzędującej, które musiało mieć miejsce przed 1481 rokiem, czyli w latach, z których nie zachowały się księgi radzieckie. Nie do ustalenia jest już, czy był on w radzie przedstawicielem Kazimierza czy Stradomia.

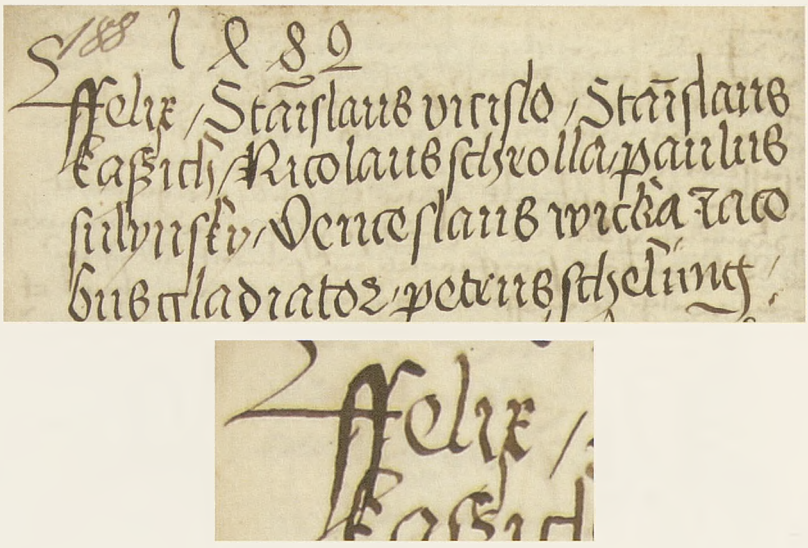
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: wpis sprawy z 1484 roku, w której zapisany został Petrus antiquus consul *Bargil – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 51)*

Źródła i literatura:
K 7, s. 51; Starzyński 2014.

158. Feliks
rajca, burmistrz 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1494

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)

Felix (Szczesny, Szczaszny)
Reprezentant kazimierzan, w ławie miejskiej zasiadał w latach 1483–1484 i 1486–1487. Prosto z ławy uzyskał nominację do rady miejskiej, gdzie krzesło rajcy zajął w roku 1488. Do roku 1490 włącznie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej rokrocznie. Jako burmistrz został odnotowany z datą dzienną 25 lutego 1490 roku. W latach 1491, 1492 i 1494 wzmiankowano go już tylko jako rajcę starego – był to schyłek jego działalności. W roku 1505 w radzie miejskiej pojawi się Feliks ze Stradomia, już inna postać rajcowska.

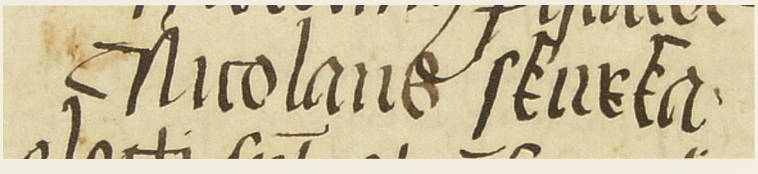
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1489, z Feliksem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 188)

Źródła i literatura:
K 7, s. 137, 179, 188, 196, 223, 225, 227, 245, 255, 273; K 9, s. 39, 69; K 377, s. 103, 127–128; K 378, k. 26, 69–70; K 378, k. 340–340v; Starzyński 2014.

159. Mikołaj Skurka
rajca, burmistrz 1488

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

Nicolaus Scurka
Przedstawiciel mieszkańców Stradomia we władzach miejskich. Zasiadał w ławie miejskiej w latach 1482, 1483 i 1486. Z tym doświadczeniem został powołany w roku 1487 na urząd wójta stradomskiego, a w 1488 roku uzyskał nominację do rady miejskiej – był to jednorazowy poświadczony jego udział w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1489 ponownie objął urząd wójta stradomskiego. Dalszych śladów jego aktywności brak.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1488, z Mikołajem Skurką w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 137)

Źródła i literatura:
K 7, s. 137; K 377, s. 78, 103, 122, 134; K 378, k. 13v, 35–35v, 92v; Mastalerzówna 1938, s. 125; Starzyński 2014.

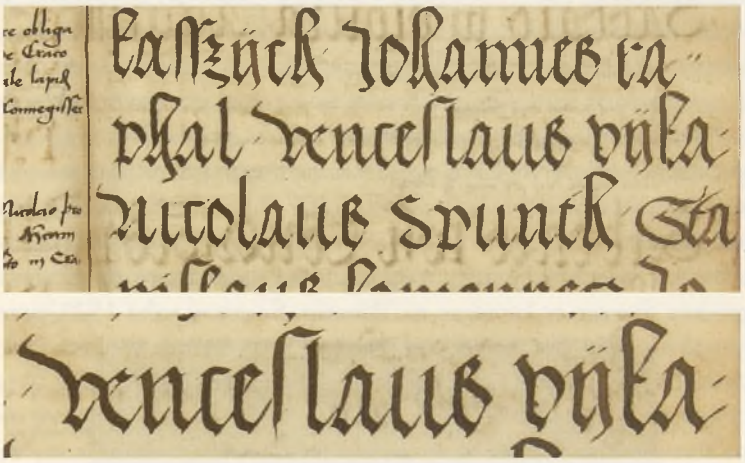
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)

Po roku 1495 kształtuje się miasto żydowskie w jego najstarszym zasięgu terytorialnym, obejmującym całość dzisiejszego zespołu ul. Szerokiej – jest to głównie teren dawnego Bawołu oprócz jego południowego skraja z kościołem św. Wawrzyńca. Granice wyznaczały od północy i wschodu odcinki muru miejskiego, od południa dzisiejsza ul. Józefa (dawniej Sukiennicza, późniejszej Żydowska), od zachodu zaś dzisiejsza ul. Jakuba.

Źródła i literatura:
K 7, s. 179, 188, 211, 232, 298, 310–313, 326, 332–333, 342, 345–346, 352–353, 396, 502, 524, 547, 571; K 377, s. 50, 78, 103; K 378, k. 13v, 35–35v, 157v; K 478, k. 26, 105, 157, 181, 224, 236; Starzyński 2014.

160. Wacław Wika
rajca, burmistrz 1489, 1491, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500

Venceslaus (Vincenting) Wicka (Wyka, Vika)
Kazimierzanin, poświadczony we władzach miejskich od roku 1481, kiedy to pierwszy raz zasiadł w ławie miejskiej – ławnikiem był także w latach 1482, 1483 i 1487. W latach 1486, 1488 i 1489 był powoływany na urząd wójta kazimierskiego, z tego urzędu został nominowany w 1489 roku do rady miejskiej. W radzie urzędującej zasiadał także w latach 1489 i 1496–1499. Pełnił wówczas funkcję burmistrza – w tej roli z datą dzienną odnotowany został 30 sierpnia 1498 roku. W latach 1491 i 1500 został wzmiankowany jako rajca stary. Powrócił na wcześniej już sprawowany urząd wójta, tym razem z pozycji rajcy, w roku 1491, był wójtem także w latach 1992 i 1494–1495. W roku 1500 na urzędzie ławniczym odnotowany został Jan Wika.

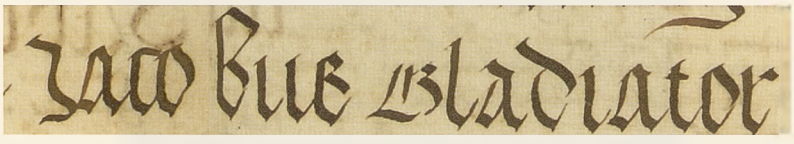
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1498, z Wacławem Wiką w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 333)

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

Źródła i literatura:
K 7, s. 179, 188, 215, 261, 265, 277–278, 289, 298, 310, 325, 332–333, 342, 352–353, 361, 369, 389, 394, 396, 416, 420, 424–425, 440, 443, 445, 452–453, 472, 476, 492, 497, 501–502; K 377, s. 103; K 378, k. 13v, 35–35v, 92v, 134, 157, 181v, 201; K 478, k. 105; Starzyński 2014.

161. Jakub płatnerz starszy
rajca, burmistrz 1489, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505

Jacobus *gladiator* (*arcufex* de Stradomya, de Ponte Regali)
Stradomianin, płatnerz, miecznik (*gladiator*), określany też jako wytwórca łuków i kusz (*arcufex*). W ławie kazimierskiej na miejscu zarezerwowanym dla przedstawiciela Stradomia zasiadał w latach 1483 i 1486–1489. Z ławy przeszedł do rady miejskiej w roku 1489. Rajcą urzędującym-burmistrzem był w latach 1489, 1492–1494, 1497–1499 i 1501–1505. Jako rajca stary został wzmiankowany w latach 1495, 1496 i 1500. Od roku 1490 do roku 1493 rokrocznie powierzano mu urząd wójta stradomskiego. Być może był ojcem Jakuba płatnerza młodszego (nr 191).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1498, z Jakubem płatnerzem starszym w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 333)

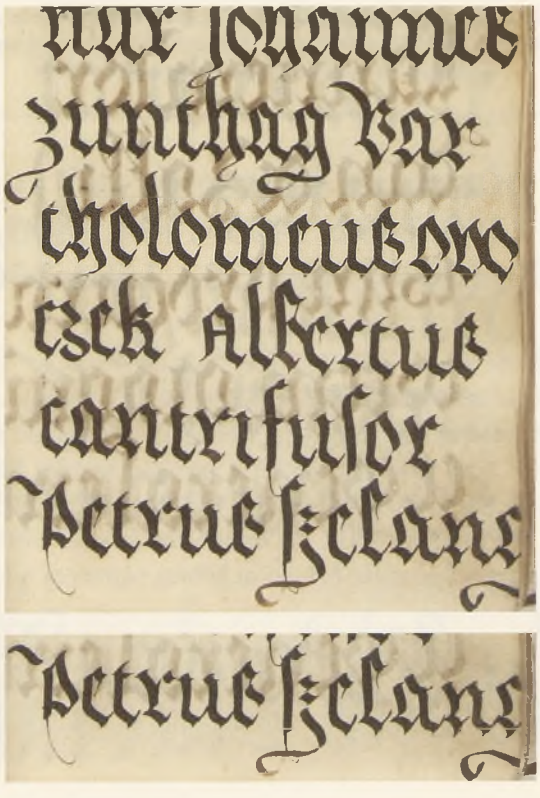
162. Piotr Szeląg

rajca, burmistrz 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1502, 1503, 1504, 1505, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1519, 1520

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Petrus Schelung (Scheling, Schelag, Schelug, Szelung, Szelang, Seling)
Stradomianin, we władzach miejskich zasiadał początkowo jako reprezentant Stradomia, z końcem roku 1505 lub w 1506 roku zrezygnował z krzesła rajcy stradomskiego i od 1507 roku był nominowany do rady jako reprezentant kazimierzan. Jeden z trzech rajców straconych w 1520 roku za skazanie na śmierć trzech szlachciców – szerzej w biogramach Stanisława Sieczki (nr 184) i Stanisława Kawki (nr 185). Karierę rozpoczął w ławie miejskiej w latach 1487 i 1488. Od następnego roku zasiadał w radzie miejskiej przez około trzydzieści lat, z przerwą w 1506 roku. Do rady urzędującej-burmistrzowskiej był nominowany w latach 1489–1494, 1496–1500, 1503–1504 i 1507–1519, zatem dwudziestopięciokrotnie. Odnotowany jako rajca kazimierski wraz z Janem Zontagiem młodszym (nr 170), w 1508 roku, gdy świadkował przy składaniu ostatniej woli przez księżną Machnę, żonę księcia zatorskiego Krzysztofa – został jednym z wykonawców testamentu. W tej roli w 1510 roku brał udział w dokonaniu transakcji z królem Zygmuntem Augustem, w wyniku której doszła do skutku fundacja ustanowiona przez testatorkę na rzecz kościoła św. Katarzyny. W roku 1509, zasiadając w radzie urzędującej, rozpatrywał przedstawiony radzie projekt nowego statutu cechu garncarzy. Jego córka Małgorzata była pierwszą żoną Bartolomea Berrecciego, był zatem teściem tego znakomitego architekta i rzeźbiarza, twórcy między innymi nagrobnej kaplicy Zygmunta Starego w katedrze na Wawelu. Ścięty w roku 1520, przed wykonaniem wyroku zrezygnował na rzecz klasztoru oo. Augustianów z domu zwanego „Piekło", położonego obok mostu na Stradomiu, przyległego do kościoła św. Jadwigi. Od 1527 roku Urszula Szelągowa, wdowa po rajcy Piotrze Szelągu, oddawała klasztorowi Augustianów 1 grzywnę rocznego czynszu z jatki mięsnej na Kazimierzu, jako fundusz na uposażenie cotygodniowej mszy za zmarłych.

W roku 1537 został zamordowany przez jednego z rodaków wybitny artysta, rzeźbiarz i architekt Bartłomiej Berrecci z Florencji, twórca między innymi kaplicy Zygmuntowskiej w wawelskiej katedrze. Pochowany został w kościele Bożego Ciała.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1503, z Piotrem Szelągiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 452–453)

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 7, s. 188, 196, 207, 215, 265, 278, 298, 313, 333, 352, 377, 453, 476, 547, 571; K 8, s. 1, 190, 250, 260, 271, 287, 306–307, 325, 339, 352–353; K 378, k. 35–35v, 69–70, 106; K 379, s. 298; K 478, k. 69–70, 105; K 772, s. 175–177; CAR, nr 1074; PPK I-1, s. 392; Kolak 1982, s. 54–55, 61–62; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Kolak 1982, s. 54–55, 62; Krasnowolski 1992, s. 204–205; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23; Starzyński 2014.

163. Jan Rafael

rajca, burmistrz 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514

Ioahnnes Raphael (Raphal, Rachwał)

Kazimierzanin, we władzach miejskich reprezentował mieszczan kazimierskich. Do dalszej kariery sposobił się w ławie miejskiej, w której został odnotowany w latach 1488 i 1489, za kadencji wójtowskich Mikołaja Niczki i Wacława Wiki (nr 160). W roku 1491 uzyskał pierwszą nominację do rady, jako rajca był odnotowywany przez dwadzieścia cztery lata, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał dwudziestotrzykrotnie, rok po roku z wyłączeniem roku 1500, gdy przeszedł na pozycję rajcy starego. W funkcji burmistrza wzmiankowany jest pod dziennymi datami 25 lutego 1491 roku, 8 listopada 1492 roku, 30 października 1494 roku, 26 listopada 1496 roku, 9 października 1497 roku, 30 października 1501 roku i 4 kwietnia 1508 roku. W roku 1509, gdy zasiadał w radzie urzędującej i pełnił funkcję burmistrza Kazimierza, procedował przyjęcie przez radę nowego statutu cechu garncarzy. Statut ten był później wielokrotnie potwierdzany przez władców, między innymi ponad sto lat później, w 1615 roku, przez Zygmunta III Wazę. Jan Rafael pieczętował się herbem mieszczańskim (gmerkiem) z wizerunkiem podkowy w środku tarczy herbowej. Zmarł w 1515 roku. W kaplicy Brackiej (obecnie św. Anny) kościoła Bożego Ciała, przez wieki pozostającej pod opieką rady miejskiej, zachowała się poświęcona mu płyta wapienna z łacińskim napisem oznajmiającym, że tu *spoczywa sławetny pan Rachwał, rajca, módl się za nim, 1515.*

Płyta wapienna z kaplicy Brackiej kościoła Bożego Ciała w Kazimierzu z inskrypcją (w tłumaczeniu): Tu spoczywa sławetny pan *[Jan]* Rachwał, rajca *[kazimierski]*, módl się za nim, 1515; *na środku płyty herb mieszczański (gmerk) – tarcza z podkową*

Źródła i literatura:
K 7, s. 207, 215, 225, 230, 232, 260, 265, 277–278, 285, 288, 298, 310, 313, 327, 332–333, 340, 342, 345–346, 352–353, 369–370, 390, 394, 396, 416, 420, 424–425, 440, 445, 453, 468, 474, 476, 492, 497, 524, 547, 557,571, 588; K 8, s. 1, 249, 260, 271, 287, 306, 325; K 378, k. 92v, 106; K 478, k. 91, 105; PPK I-1, s. 392; Cercha 1904, t. I, tabl. 66, t. II, s. 179; Perzanowski 1989, s. 65; Starzyński 2014.

164. Piotr Turek

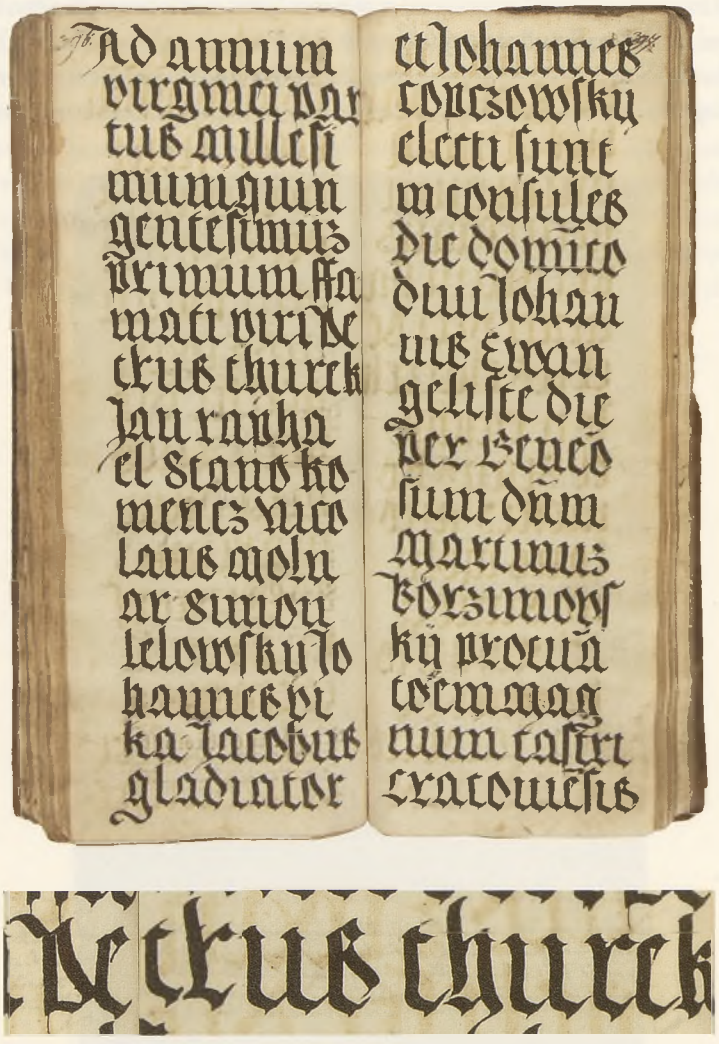
rajca, burmistrz 1491, 1500, 1501, 1502, 1503, 1505

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

Petrus Thurek

Reprezentant mieszczaństwa kazimierskiego we władzach miejskich. W roku 1491 został odnotowany jako rajca stary, zatem rajcą i burmistrzem był już wcześniej, co zatarły ubytki w księgach miejskich. W radzie urzędującej potwierdzony został w latach 1500, 1501 i 1502. Jako rajcę starego wzmiankowano go, oprócz roku 1491, także w latach 1503 i 1505. Zachował się wpisany do księgi ławniczej w 1493 roku spis jego inwentarza – w ruchomościach odnotowano tam w języku polskim między innymi suknie: *płaszcz brunatny bardzo sukna dobrego, drugi płaszcz harassowy* [lekkie sukno nazwane od miasta Arras we Francji], *trzeci machelski* [od miasta Mechelen w Belgii] *modry, suknia zielona dobra, czerwona suknia lyonska* [od miasta Lyon we Francji], *pas za siedem złotych, czepiec za dwa złote, drugi czepiec czerwony, trzy swoyky* [szata letnia], *knaflyky* [guziki], *kołnyerzyki, kyeczky* [suknia niewieścia, zapaska, spódnica], *batuchy* [ręczniki]. Były też pierścienie, jeden złoty, drugi srebrny pozłacany, i paciorki *yedny koralowe*, a *drugye burstynowe*. Współcześnie Piotrowi Turkowi, w roku 1485, w księgach miejskich odnotowany został na urzędzie ławnika Bartosz Turek.

W roku 1537 zginął zamordowany przez jednego z rodaków wybitny artysta, rzeźbiarz i architekt Bartłomiej Berrecci z Florencji, twórca między innymi kaplicy Zygmuntowskiej w wawelskiej katedrze. Pochowany został w kościele Bożego Ciała.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1501, z Piotrem Turkiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 396–397)

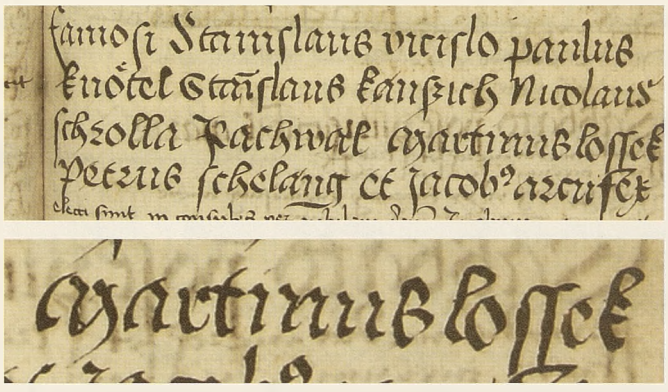
Źródła i literatura:
K 7, s. 232, 394, 396, 416, 420, 424–425, 440, 445, 447, 451, 458–459, 468–469, 473, 519; K 378, s. 430–431; Malinowski 1893, s. 663–665; Starzyński 2014.

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)
Jan Olbracht (1492–1501)

165. Marcin Lossek
rajca, burmistrz 1492, 1493

Martinus Loszek (Loschek)
Reprezentant kazimierzan, odnotowany w ławie miejskiej w roku 1491, skąd został bezpośrednio awansowany w roku następnym do rady miejskiej. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał także w roku 1493, później ślad po nim zanika. Kilka pokoleń wcześniej w radzie kazimierskiej zasiadał Mikołaj Lossek (nr 96). W tym samym czasie działał w Kazimierzu Wojciech Lossek, ośmiokrotnie odnotowany na urzędzie ławniczym w przedziale lat 1496–1509. Już w roku 1533 w ławie miejskiej pojawi się przyszły rajca Stanisław Lossek (nr 200).

Źródła i literatura:
K 7, s. 215, 230, 260, 265; K 378, k. 157v, 249, 265, 324, 336–336v, 395, 420, 447–447v; K 379, s. 1, 143–146, 205; K 478, k. 157, 265, 324, 336, 395, 420, 447; Starzyński 2014.

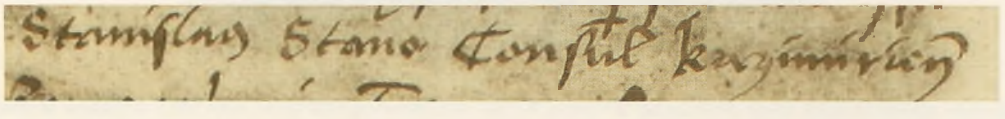
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1492, z Marcinem Losskiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 215)

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

166. Stanisław Stano Komenecz
rajca, burmistrz 1493, 1494, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1508, 1513, 1514, 1519, 1523, 1524, 1526, 1528

Stanislaus Stano Komnencz (Komengecz, Komonyecz, Camonyecz)
Kazimierzanin, we władzach miejskich odnotowywany od lat 1491–1492, kiedy to zasiadał w ławie miejskiej. W roku 1493 uzyskał nominację do rady miejskiej, w której zasiadał przez trzydzieści pięć lat. W tym czasie dwunastokrotnie uzyskiwał nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej – w latach 1493, 1498–1502, 1514, 1519, 1523–1524, 1526 i 1528. Wzmiankowany jako rajca stary w latach 1494–1497, 1503–1505, 1508 i 1513. Był rajcą urzędującym w roku 1519, gdy wybuchła sprawa trzech szlachciców ściętych wyrokiem miejskim – w ramach współodpowiedzialności za osądzenie szlachciców przez władze kazimierskie Stanisław Stano Komenecz został aresztowany, następnie zwolniony za poręczeniem, w końcu od ukarania uwolniony (stracono wówczas Piotra Szeląga – nr 162, Stanisława Sieczkę – nr 184, i Stanisława Kawkę – nr 185).

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 7, s. 265, 333, 352, 396, 424; K 8, s. 63, 69; K 9, s. 22, 39, 104, 173; K 378, k. 157v, 181v; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23; Starzyński 2014.

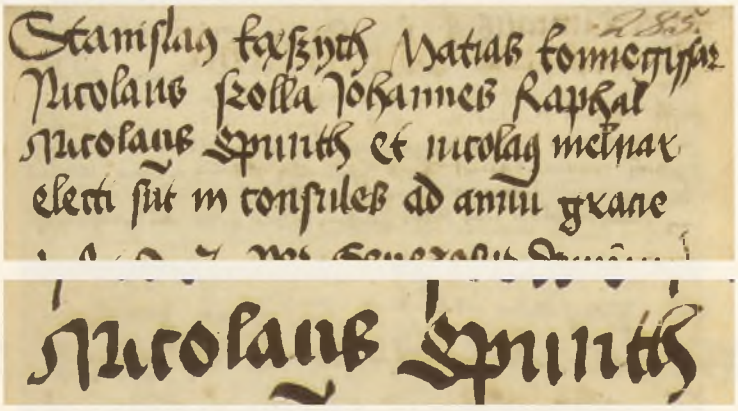
Z księgi radzieckiej Kleparza obejmującej lata 1499–1528: początkowy fragment wpisu z 1515 roku dokumentującego sprawę przed ławą miejską, w której brał udział Stanisław Stano Komenecz, rajca kazimierski – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 1, s. 243)

167. Mikołaj Spunth
rajca, burmistrz 1494, 1495, 1497, 1498, 1499, 1500, 1502, 1504, 1505

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

Nicolaus Spunth
Reprezentant mieszczan kazimierskich we władzach miasta. Zasiadał w ławie miejskiej w roku 1493, za kadencji wójtowskiej Szymona Lelowskiego (nr 171). W następnym roku uzyskał już nominację do rady miejskiej. Na urzędzie rajcowskim odnotowywany był przez dwanaście lat, w okresie tym w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał ośmiokrotnie, w latach 1494, 1495, 1497, 1498, 1499, 1500, 1504 i 1505, jako rajca stary został wzmiankowany w roku 1502. Na funkcji burmistrza z datą dzienną odnotowano go 20 czerwca 1498 roku i 5 października 1504 roku. W roku 1500 zakupił domu od zakonu oo. augustianów działającego przy kościele św. Katarzyny. W roku 1523 w radzie miejskiej pojawi się Stanisław Spunth (nr 187) – może syn, może inny krewny, a może niepowiązany rodzinnie z Mikołajem.

Podczas przejścia przez Kraków w roku 1500 krzyżowców idących z krucjatą ogłoszoną z okazji roku jubileuszowego przez papieża Aleksandra VI nastąpiło wzniecenie tumultów antyżydowskich, w których zginęło najmniej dwadzieścia osób – krzyżowcy ominęli zamknięty Kraków i przez Stradom weszli do Kazimierza, gdzie po rozbiciu furty do miasta żydowskiego dokonali tam pogromu i spustoszenia.

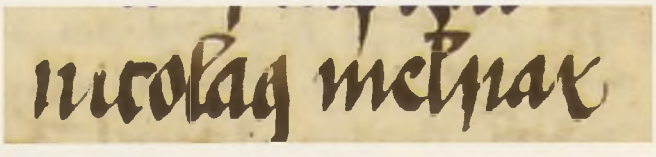
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1495, z Mikołajem Spunthem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 285)

Źródła i literatura:
K 7, s. 278, 285, 290, 313, 328, 333, 340, 342–343, 346, 352–353, 369, 371, 376–377, 391–392, 394, 422, 439, 476, 494, 497, 501–502, 521; K 378, k. 201; K 478, k. 201; Kolak 1982, s. 62; Starzyński 2014.

168. Mikołaj Molnar
rajca, burmistrz 1495, 1496, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

Nicolaus (Clos) Melnar
Kazimierzanin w radzie miejskiej – rajcą kazimierskim był przez blisko dekadę, w latach 1495––1504. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej został potwierdzony siedmiokrotnie: w latach 1495 i 1496 oraz rokrocznie od roku 1500 do 1504 włącznie. Wyjechał lub zmarł w roku 1504 lub następnym – wtedy to ślady po nim w księgach miejskich urywają się.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1495, z Mikołajem Molnarem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 285)

Źródła i literatura:
K 7, s. 285, 289–290, 298, 301, 310, 332, 394, 396, 416, 420, 424–425, 440, 447, 453, 468, 497; Starzyński 2014.

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

W roku 1502 Aleksander Jagiellończyk zatwierdza przywileje Stradomia nadane temu przedmieściu przez poprzedników.

W roku 1502 Aleksander Jagiellończyk zatwierdza wyrok komisarzy delegowanych przez króla do rozstrzygnięcia sporów między Stradomiem i Kazimierzem – orzeczono między innymi, że Kazimierz ma wybierać do wspólnej rady sześciu rajców, a Stradom dwóch.

Południowa część Kazimierza zostaje zniszczona w pożodze w roku 1504. Pożar nawiedzi miasto jeszcze wiele razy, duże zniszczenia wywoła w roku 1522.

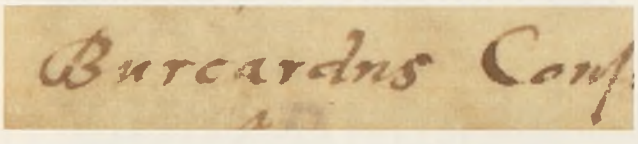
169. Burkard rzeźnik
rajca, burmistrz 1496, 1498, 1500, 1502, 1503, 1507

Burkardus (Burcardus, Burcard) ***carnifex***

Rzeźnik kazimierski, mistrz i starszy cechu rzeźniczego, przedstawiciel mieszkańców „miejskiego" Kazimierza (w opozycji do przedmiejskiego Stradomia) we władzach miasta. W roku 1490 został potwierdzony w ławie miejskiej, za wójtostwa Mikołaja Niczki; ławnikiem był też w latach 1493–1495, za wójtostwa Szymona Lelowskiego (nr 171) i Wacława Wiki (nr 160). Do rady miejskiej został powołany z ławy, w roku 1496. Odnotowywany był jako rajca do roku 1507. W tym czasie dwukrotnie został potwierdzony w radzie urzędującej-burmistrzowskiej: w latach 1496 i 1500. Rok 1500 był w historii rady kazimierskiej szczególny, odnotowano wtedy bowiem nie jeden, a dwa składy rady urzędującej: najpierw skład wybrany 29 grudnia 1499 roku na rok następny oraz skład wybrany przed 4 października roku 1500, który urzędował (lub miał urzędować) tylko do końca roku (na następny, 1501 rok, radę wybrano 27 grudnia 1500 roku) – sytuacja ta była związana zapewne z wytoczonym radzie procesem o dopuszczenie do tumultów antyżydowskich w roku 1500, które zaszły podczas przejścia przez miasto krzyżowców idących z ogłoszoną przez papieża Aleksandra VI krucjatą przeciw niewiernym (w wyniku procesu musiało dojść do ustąpienia rady lub jej odwołania w trakcie kadencji). W tych okolicznościach fragmentaryczność i nieprecyzyjność zapisów z 1500 roku w księdze radzieckiej powoduje, że stan rady urzędującej w roku 1500 nie jest klarowny. Burkard rzeźnik został wzmiankowany jako rajca stary w latach 1498, 1502, 1503 i 1507. W latach 1502 i 1506 potwierdzony został na urzędzie wójta kazimierskiego.

PROCONSVL, ET CONSVLES,

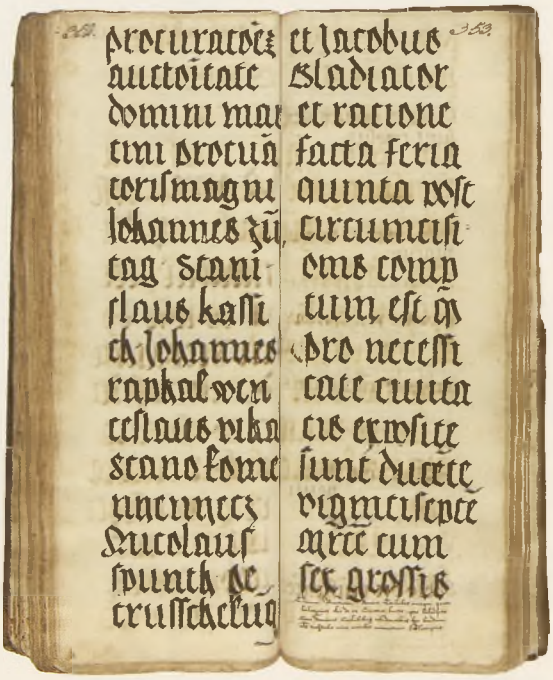
Dokument wydany w 1502 roku, mocą którego burmistrz i rajcy Kazimierza zatwierdzili ugodę zawartą między rzeźnikami kazimierskimi i rzeźnikami miasta żydowskiego na Kazimierzu, regulującą zasady żydowskiego handlu mięsem i uboju rytualnego, a będącą odnowieniem umowy zawartej w roku 1494 między rzeźnikami krakowskimi i rzeźnikami żydowskimi; podczas zawierania ugody w 1502 roku rzeźników kazimierskich reprezentował między innymi Burkard rzeźnik, ówczesny rajca – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29-176-2)

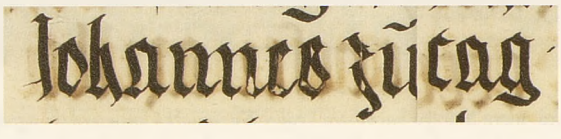
Źródła i literatura:
K 7, s. 298, 332, 347, 376–377, 389–390, 394, 439, 452, 461, 472, 559–560, 565; K 378, k. 134, 201, 224, 235v, 340–340v, 420; K 478, k. 134, 201, 224, 236, 340–340v, 420; KDK II, s. 469; Zaremska 2010, s. 387–390, 498; Starzyński 2014.

170. Jan Zontag młodszy

rajca, burmistrz 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1511, 1512, 1513, 1516, 1517

Iohannes Zontak (Zuntak, Zunthag, Zutak, Zucak, Suntag, Suntay)
Kazimierzanin, czynny we władzach miejskich od roku 1493, kiedy to objął urząd ławniczy – ławnikiem był także w latach 1494 i 1496. W radzie miejskiej zasiadł w roku 1497 na całe dwie dekady. Do rady urzędującej nominowany był czternastokrotnie, w latach 1497–1500, 1503–1507, 1511–1513 i 1516–1517. W roku 1501 został uwięziony (wraz z rajcą Bartłomiejem Owoczkiem – nr 173) w związku z wytoczonym kazimierskiej radzie miejskiej procesem o dopuszczenie do rozruchów antyżydowskich w roku 1500, które miały miejsce podczas przejścia przez Kraków i najścia na Kazimierz krzyżowców idących z krucjatą przeciw niewiernym, ogłoszoną w związku z rokiem jubileuszowym przez papieża Aleksandra VI. Sprawa skończyła się szczęśliwie, skoro w roku 1503 Jan Zontag młodszy, po dwuletniej przerwie, ponownie zasiadł w radzie urzędującej (w latach 1501 i 1502 wzmiankowany był jako rajca stary). W roku 1508 wraz z rajcą Piotrem Szelągiem (nr 162) oraz rajcami krakowskimi Janem z Reguł i Janem Bonerem świadkował przy sporządzeniu testamentu przez Machnę, żonę księcia zatorskiego Krzysztofa; księżna poczyniła w nim darowizny na rzecz kościoła św. Katarzyny, czyniąc wykonawcami tej ostatniej woli Jana Zontaga wraz ze wspomnianym Piotrem Szelągiem. Po śmierci księżnej, w 1510 roku, jako wykonawca testamentu brał udział w dokonaniu transakcji z królem Zygmuntem Augustem, której efektem było poczynienie – zgodnie z wolą zmarłej – fundacji na rzecz kościoła św. Katarzyny i jego nowego ołtarza św. Anny oraz ustanowienie przy nim wieczystych mszy za duszę Machny (jeszcze w tym samym roku Jan, biskup krakowski, potwierdził tę fundację). Przed rajcą Janem Zontagiem młodszym w radzie miejskiej zasiadali Jan Zontag starszy (nr 113) i Ambroży Zontag (nr 144), być może powiązani rodzinnie, choć charakteru ewentualnych więzów nie da się przybliżyć.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1499, z Janem Zontagiem młodszym w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 352–353)

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Po pożarze, który objął południową część miasta, w roku 1504 Aleksander Jagiellończyk uwolnił mieszkańców Kazimierza od wszelkich opłat i ceł w całym państwie na określony czas.

Mieszkańcy Stradomia otrzymali w roku 1504 zezwolenie Aleksandra Jagiellończyka na wykonywanie wszelkich rzemiosł. Przywilej ten potwierdzili w 1545 roku Zygmunt Stary, w 1586 roku Stefan Batory, a 1671 roku Michał Korybut Wiśniowiecki.

W roku 1504 biskup krakowski Jan udziela odpustów słuchającym mszy odprawianych przed ołtarzem św. Jana Jałmużnika w kościele św. Katarzyny.

Źródła i literatura:
K 7, s. 313, 327, 333, 352, 342, 346, 376–377, 369, 372, 376–377, 391, 394, 423, 439–440, 445, 453, 468, 471, 476, 502, 524, 547; K 8, s. 190, 271, 287, 306, 352; K 378, k. 201, 235v, 249; K 772, s. 175–177; rkps 772, s. 175; Schipper 1911, s. 286–287; Bałaban 1931-I, s. 99–100; Kolak 1982, s. 54–55; *Poczet* 2010, s. 397, 406; Starzyński 2014.

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

171. Szymon Lelowski
rajca, burmistrz 1497, 1499, 1500, 1501, 1502

Simon Lelowsky (Lelkowsky, Lyelowszky)
Reprezentant kazimierzan we władzach miejskich. Długoletni ławnik – w ławie miejskiej zasiadał w latach 1483–1484, 1488–1492 i 1494–1495. W roku 1493, pomiędzy kadencjami ławniczymi, pełnił urząd wójta kazimierskiego, urząd ten sprawował także w roku 1496 i z pozycji wójta w roku 1497 wszedł do rady miejskiej – w radzie urzędującej zasiadał także w latach 1500, 1501 i 1503. W roku 1500 został odnotowany na funkcji burmistrza z datą dzienną 4 października. Był to rok szczególny, bowiem wyjątkowo funkcjonowały kolejno dwie rady: pierwszy jej skład rady, bez Szymona Lelowskiego, ustąpił albo został odwołany – z uwagi na tumulty antyżydowskie, których nie udało się władzom miejskim powstrzymać – i zastąpił go drugi skład, już z jego udziałem. W roku 1499 został wzmiankowany jako rajca stary. W latach 1498, 1499 i 1500 powrócił na urząd wójtowski, będąc wciąż rajcą (w przeciwieństwie do Krakowa, w Kazimierzu nie obowiązywał zakaz łączenia tych urzędów).

Źródła i literatura:
K 7, s. 313, 327, 332, 375, 394, 396, 420–422, 424–425; K 377, s. 103, 127–128; K 478, k. 91, 92v, 105–106, 134, 157–157v, 180–181v, 224, 235v, 249, 236, 281v, 302v, 324; K 478, k. 201, 249, 324; Starzyński 2014.

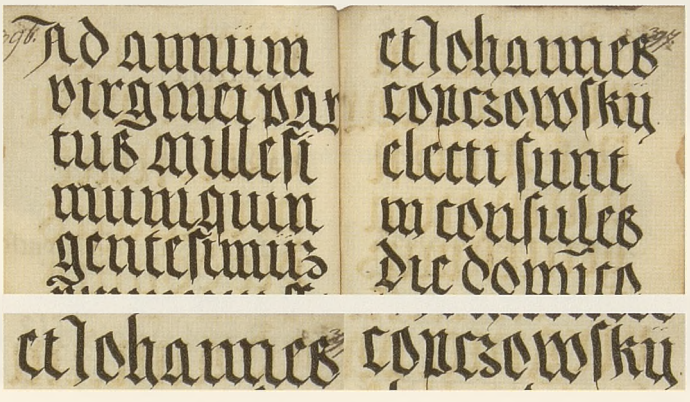
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1501, z Szymonem Lelowskim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 396–397)

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

172. Jan Kopczowski
rajca, burmistrz 1497, 1499, 1500, 1501

Johannes Kopoczowski, (Kopczyowszky, Copczowsky)
Przedstawiciel stradomian we władzach Kazimierza. Ławnikiem stradomskim został w roku 1491, w ławie był odnotowywany także w latach 1492, 1493 i 1495. W roku 1497 zasiadł w ławie miejskiej na krześle „stradomskim", do rady urzędującej-burmistrzowskiej nominację uzyskał także w roku 1500, do drugiego z dwóch powołanych w tych roku składów rady (pierwszy, z powodu tumultów antyżydowskich, których nie udało się władzom powstrzymać, ustąpił albo został odwołany). Rajcą urzędującym był również w roku 1501. W trakcie zasiadania w radzie, w roku 1499, gdy był rajcą starym, sprawował urząd wójta stradomskiego.

Źródła i literatura:
K 7, s. 313, 394, 396–397, 416; K 378, k. 157v, 181v, 201, 235v, 302v; K 478, k. 157, 181, 201, 236; Starzyński 2014.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1501, z Janem Kopczowskim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 396–397)

173. Bartłomiej Owoczek

rajca, burmistrz 1500, 1501, 1502, 1503, 1507, 1508, 1514, 1415, 1516, 1519, 1523, 1525, 1527, 1529

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Bartholomeus (Bartosz) Ovoczek (Owocek, Onoczek, Onoczka, Ouoczek)
Kazimierzanin, karierę we władzach miejskich rozpoczął w roku 1497, obejmując urząd ławnika. W roku 1500 znalazł się w pierwszym z funkcjonujących w tym roku składów rady miejskiej – pierwszą radę (z jego udziałem) powołano na rok 1500 w grudniu roku poprzedniego, drugą (już bez jego udziału) na jesieni roku 1500. Ustanowienie nowego składu przed upływem kadencji związane było najprawdopodobniej z tumultem w czasie przejścia przez Kraków krzyżowców idących z krucjatą – w kazimierskim mieście żydowskim doszło do rozruchów zakończonych pogromem i rabunkiem, a rada miejska oskarżona została o niezapobieżenie tym wydarzeniom, w wyniku czego rajcowie Bartłomiej Owoczek i Jan Zontag młodszy (nr 170) rok później znaleźli się w więzieniu. Uwolniony, Bartłomiej Owoczek wrócił do rady urzędującej w roku 1503. Jako rajca urzędujący został odnotowany jeszcze w latach 1508, 1514–1516, 1519, 1523, 1525, 1527 i 1529, był zatem rajcą przez niemal trzydzieści lat. W tym czasie jako rajca stary wzmiankowany został w latach 1501, 1502 i 1507, w latach 1514 i 1518 przewodniczył jako burgrabia sądowi wójtowsko-ławniczemu, pełnił też urząd wójtowski w latach 1517, 1518 i 1519. W tym ostatnim roku władze miejskie skazały na śmierć trzech szlachciców, za co reprezentacja tych władz, wśród nich Bartłomiej Owoczek, stanęła przed sądem królewskim. On sam został uwięziony i następnie zwolniony za poręczeniem mieszczan. Gdy wrócono do sprawy w roku 1520, jako jeden z czternastu obwinionych stawił się na Wawelu na sąd królewski, jednak w ostatniej chwili uciekł z zamku i ukrył się. Poręczyciele oświadczyli, że *przybył z nimi na zamek i nie wiadomo, w jaki sposób i gdzie się podział*, co oskarżyciele skitowali, że *tchórzem podszyty uciekł*. Bartłomiej, który podczas ówczesnego zdarzenia był wójtem i z tego tytułu należał do najbardziej zagrożonych najwyższą karą, życie jednak ocalił, i to nie ucieczką, bowiem wyrok niewymierzający mu kary był gotowy już wcześniej (inni, Piotr Szeląg – nr 162, Stanisław Sieczko – nr 184, i Stanisław Kawka – nr 185 zapłacili za tę sprawę głową). Ponownie w radzie urzędującej zasiadł już w roku 1523. Żonaty był z Agnieszką. W roku 1531 roku Zygmunt Stary, zatwierdzając testament Agnieszki Owoczkowej, już owdowiałej, wyraził zgodę na to, aby kwotę przeznaczoną przez nią na potrzeby miasta Kazimierza obrócić na budowę spalonego ratusza.

Dokument wydany w 1525 roku w Kazimierzu przez ławę miejską, w którym kazimierscy ławnicy stwierdzili, że rajca Bartłomiej Owoczek, plenipotent Jana i Anny Kołodziejów, sprzedał dom położony przy ul. Krakowskiej Florianowi, przeorowi zakonu oo. augustianów przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu, za 58 grzywien; przy dokumencie uszkodzona pieczęć ławnicza kazimierska – oraz zbliżenie pieczęci, zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 473)

Źródła i literatura:
BN PAU/PAN, rkps 1676, s. 309; CC 35, s. 110–111, 521–524; K 7, s. 376–377, 394, 423, 439, 453, 468, 471, 493, 571, 589, 595–596; K 8, s. 325, 339, 352; K 9, s. 22, 69, 104, 136, 200; K 378, k. 265; K 379, s. 226, 337, 342, 344, 357, 389, 399, 403, 410, 422; K 478, k. 265; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Schipper 1911, s. 286–287; Bałaban 1931-I, s. 99-100; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23; Starzyński 2014.

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

174. Mikołaj Szlotis
rajca, burmistrz 1500, 1502

Nicolaus Szoltis (Scholtis)
Stradomianin, reprezentant przedmieścia Stradom we władzach miejskich. Prawdopodobnie tożsamy z Scholtisem zasiadającym w ławie na miejscu stradomskim w latach 1490–1493, 1496 i 1498. Bez wątpienia ławnik stradomski w roku 1499. Rok później zasiadł w radzie miejskiej na krześle zarezerwowanym dla przedstawiciela Stradomia. W roku 1500 wyjątkowo funkcjonowały kolejno dwie rady: pierwsza z nich – nominowana 29 grudnia 1499 roku na rok 1500 – z powodu tumultów antyżydowskich, których nie udało się władzom powstrzymać, ustąpiła albo została odwołana, drugą powołano przed 4 października tegoż roku. Mikołaj Szlotis wszedł w skład pierwszej rady. Został odnotowany jako rajca stary w roku 1502. Zmarł przed 11 kwietnia 1504 roku.

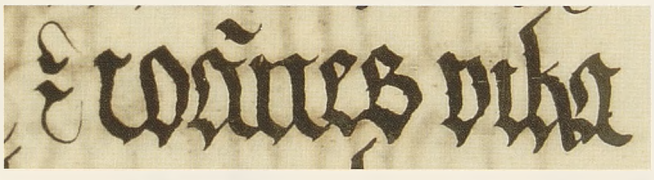
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1500, z Mikołajem Szlotisem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 376–377)

Źródła i literatura:
K 7, s. 376–377, 389, 394, 439, 492; K 478, k. 134, 157v, 181v, 201, 281v, 302v, 249; Starzyński 2014.

Jan Olbracht (1492–1501)
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

175. Jan Wika
rajca, burmistrz 1500, 1501, 1502, 1505, 1506, 1507, 1508, 1515, 1517

Joannes Wyka (Vika)
Kazimierzanin, zasiadający we władzach miasta na miejscach zarezerwowanych dla przedstawiciela Kazimierza „w obrębie murów". Zasiadał w ławie miejskiej w latach 1499 i 1500, w trakcie tej ostatniej kadencji powołany został przed 4 października do wyjątkowo drugiej utworzonej w tym samym roku rady miejskiej: pierwsza z nich – nominowana 29 grudnia 1499 roku na rok 1500 – z powodu tumultów antyżydowskich, których nie udało się władzom powstrzymać, ustąpiła lub została odwołana. W radzie urzędującej zasiadał też w latach 1501, 1505–1508, 1515 i 1517. W roku 1502 został odnotowany jako rajca stary. Wcześniej w radzie miejskiej zasiadał Wacław Wika (nr 160), odnotowany jeszcze w 1500 roku jako rajca stary. Czy w roku tym Jan Wika wymienił się na urzędzie rajcowskim z Wacławem, ojcem lub innym krewnym, czy też to przypadkowa zbieżność przydomków – ta kwestia zostanie nierozstrzygnięta.

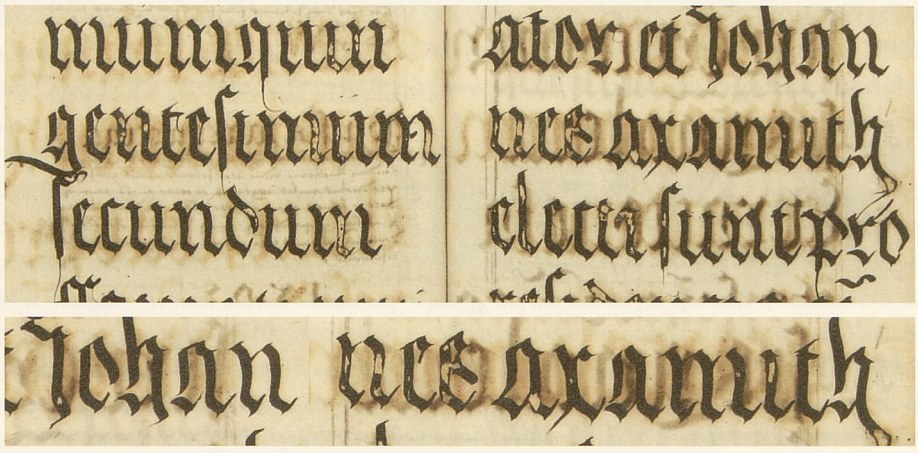
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1509–1533: wpis imienia dokonany w związku z wyborem Jana Wiki do rady urzędującej na 1515 rok – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 8, s. 339)

Źródła i literatura:
K 7, s. 394, 396, 416, 420, 452, 501–502, 519, 524, 540, 546, 571, 589, 596; K 8, s. 339; K 378, k. 302v, 324; K 478, s. 324; Starzyński 2014.

176. Jan Aksamit
rajca, burmistrz 1502

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

Johannes Axamith
Stradomianin, rajca jednorazowo poświadczony w 1502 roku w składzie rady urzędującej kazimierskiej nominowanej 2 lutego tego roku przez wielkorządcę krakowskiego Marcina z Borzymowa-Borzymowskiego, na miejscu zarezerwowanym dla reprezentantów przedmieścia stradomskiego. Drugie tego rodzaju krzesło rajcowskie zajął wówczas Jakub płatnerz starszy (nr 161). Inne ślady po rajcy Janie Aksamicie i jego udziale we władzach miejskich nie zachowały się.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na 1502 rok, z Janem Aksamitem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 424–425)

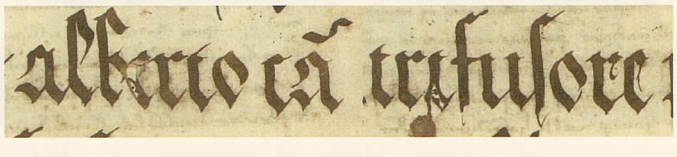
Źródła i literatura:
K 7, s. 424–425, 440, 445; Starzyński 2014.

177. Wojciech konwisarz
rajca, burmistrz 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1513, 1519, 1523

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

Z roku 1504 pochodzi orzeczenie komisarzy królewskich stwierdzające, że Stanisław Czipser, złotnik krakowski, płaci czynsz roczny na rzecz szpitala św. Jadwigi w Stradomiu, co zatwierdził w tymże roku Aleksander Jagiellończyk, a w roku 1542 Zygmunt August.

Albertus *cantrifusor* (*cantifusor, convivissar, Kanngiesser*)
Konwisarz kazimierski zajmujący się wyrobem i obróbką przedmiotów z cyny i spiżu. Rajca w latach 1503–1523, do roku 1510 powoływany do rady urzędującej rokrocznie, następnie w latach 1513, 1519 i 1523. W roku 1519 jako rajca musiał przyjąć współodpowiedzialność za ścięcie trzech szlachciców wyrokiem sądu miejskiego. Początkowo go aresztowano, następnie za poręczeniem odpowiadał z wolnej stopy. Gdy wraz innymi współoskarżonymi w lutym 1520 roku miał się stawić na zamku, aby wysłuchać wyroku, okazało się, że wyjechał na jarmark do Lublina – jak tłumaczyli poręczyciele – jeszcze przed wydaniem królewskiego wezwania. Wyrok, który odczytano, nie przewidywał dla niego kary śmierci – głową zapłacili Paweł Szeląg (nr 162), Stanisław Sieczko (nr 184) i Stanisław Kawka (nr 185).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1509–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1509, z Wojciechem konwisarzem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 8, s. 1)

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 7, s. 453, 463, 476, 497, 501–502, 519, 524, 546–547, 565, 571; K 8, s. 1, 250, 261, 306–307; K 9, s. 22; PPK I-1, s. 392; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23; Starzyński 2014.

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

W roku 1505 Aleksander Jagiellończyk wydaje mieszkańcom Stradomia polecenie przesiedlenia się w ciągu dwóch lat na teren Kazimierza dla położenia kresu sporom między radą miasta a mieszkańcami Stradomia i polepszenia obronności Krakowa, zagrożonego wskutek nieobwarowania Stradomia. Stradomianie obronili jednak własne osiedle i zalecenie nie weszło w życie.

Źródła i literatura:
K 7, s. 502–503; K 478, k. 340–340v; K 478, k. 340–340v; KL 1, s. 117, 295; Dzikówna 1932, s. 123

178. Feliks ze Stradomia
rajca, burmistrz 1505, 1507

Felix (Ffelix) de Stradomya, de Ponte Regali
Stradomianin, reprezentant przedmieścia Stradom we władzach. Został poświadczony w ławie miejskiej w roku 1502. Do rady miejskiej powołanie uzyskał dwukrotnie: w latach 1505 oraz 1507. W tym ostatnim roku wzmiankowany został w księgach radzieckich miasta Kleparza jako uczestnik toczącego się tam postępowania sądowego. Mógł być jeszcze kilkakrotnie powoływany do rady urzędującej, jednak w tym czasie zaniechano na kilkanaście lat wpisywania do ksiąg radzieckich przy wyborach rady kazimierskiej rajców stradomskich i w efekcie nie znamy ich nazwisk.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1481–1508: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1505, z Feliksem ze Stradomia w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 7, s. 502–503)

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)
Zygmunt Stary (1506–1548)

W roku 1507 zostało wydane zarządzenie Zygmunta Augusta w sprawie obowiązkowego przystąpienia złotników kazimierskich i kleparskich do cechu złotników krakowskich – wspólny cech złotniczy potwierdzony został królewskimi zarządzeniami z lat 1559 i 1562.

Źródła i literatura:
K 7, s. 524, 540, 545–547, 560, 565, 569–570; K 8, s. 171, 190, 198, 352–353; K 378, k. 181v, 201, 249, 265, 324, 336–336v, 340–340v, 362, 378, 395; Starzyński 2014.

179. Mikołaj Lamel
rajca, burmistrz 1506, 1507, 1510, 1511, 1516

Nicolaus Lamel
Przedstawiciel kazimierzan we władzach miasta, syn rajcy Klemensa Lamela (nr 142) i Elżbiety. Był długoletnim ławnikiem – do ławy powoływany był w latach 1492–1493, 1496– 1497 i 1500––1505. Prosto z ławy w 1506 roku został nominowany do rady miejskiej, w której zasiadał do 1516 roku, pięciokrotnie będąc w tym czasie rajcą urzędującym-burmistrzem. Z datą dzienną jako burmistrz wzmiankowany został 28 marca 1506 roku.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1509–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1516, z rajcą Mikołajem Lamelem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 8, s. 352–353)

BURMISTRZOWIE KAZIMIERSCY I STRADOMSCY W CZASACH NOWOŻYTNYCH

Biogram burmistrza zawiera:

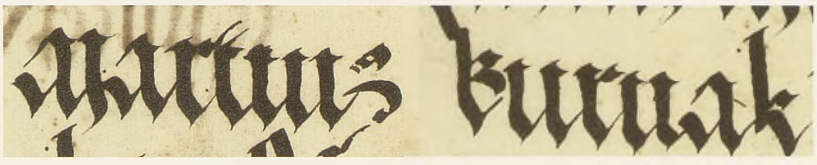
- nagłówek, w którym podano:
  – wskazanie panującego w czasie odnotowania rajcy na urzędzie,
  – kolejny numer w rozdziale *Pocztu*,
  – imię i przydomek (nazwisko) w przyjętym brzmieniu podstawowym,
  – lata potwierdzonego źródłowo zasiadania w radzie miejskiej,
  – lata potwierdzonego źródłowo udziału w rotacyjnym sprawowaniu funkcji burmistrza;
- wybrane wersje brzmienia (pisowni) imienia i przydomka (nazwiska) występujące w źródłach;
- najistotniejsze informacje o postaci;
- ikonografię bezpośrednio związaną z postacią;
- wybór źródeł bezpośrednich, publikacji źródłowych i literatury poszerzającej wiedzę o postaci.

nr 180–368

180. Marcin Burnak
rajca 1508–1533; burmistrz 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1514, 1515, 1519, 1525, 1529, 1530, 1533

Zygmunt Stary (1506–1548)

Martinus Kurnak
Kazimierzanin, wieloletni rajca i burmistrz. W ławie miejskiej został poświadczony w roku 1507, od następnego roku zasiadał na kazimierskim krześle w radzie miejskiej przez kolejnych dwadzieścia pięć lat (w czasach nowożytnych obowiązywała ugruntowana już zasada dożywotności urzędu rajcowskiego). Do rady urzędującej-burmistrzowskiej nominowany był dwunastokrotnie. Oskarżony wraz z trzynastoma innymi przedstawicielami władz kazimierskich za osądzenie i stracenie trzech szlachciców w 1519 roku, został aresztowany, zwolniono go jednak za poręczeniem. Królewski wyrok sądowy z 1520 roku nie nałożył na niego kary – głową za tę sprawę zapłacili za to Paweł Szeląg (nr 162), Stanisław Sieczko (nr 184) i Stanisław Kawka (nr 185).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1509–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1511, z Marcinem Burnakiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 8, s. 271)

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 7, s. 571, 582, 585, 603; K 8, s. 1, 250, 261, 271, 287, 325, 339; K 9, s. 69, 200, 344; K 176, s. 197; K 8, s. 1, 250; K 378, k. 433–433v; PPK I-1, s. 392; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23.

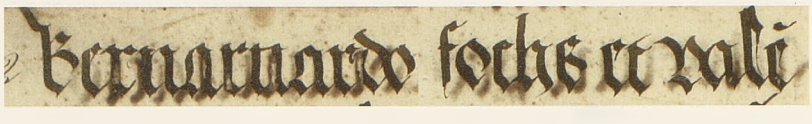
181. Bernard Fox
rajca 1509–1520; burmistrz 1509, 1510, 1519

Zygmunt Stary (1506–1548)

Bernhardus Fochs (Ffox)
Pierwszy z trzech zasiadających w radzie miejskiej Foxów – kazimierzan o dawnym, prawdopodobnie szkockim rodowodzie. Odnotowany w ławie miejskiej w latach 1498–1499 i 1503–1507. Urząd wójtowski sprawował w roku 1501 oraz – już za rajcostwa – w 1516 roku. W radzie miejskiej zasiadał w roku 1509 – wtedy to przyjmował nowy statut cechu garncarzy. Rajcą urzędującym był także w latach 1510 i 1519. W tym ostatnim oskarżony został wraz z trzynastoma innymi przedstawicielami władz kazimierskich o osądzenie i stracenie trzech szlachciców. Został aresztowany, zwolniony za poręczeniem, a w roku 1520 sądzony przed sądem królewskim. Był jednym ze szczęśliwców, na których nie nałożono kary – karę śmierci wykonano natomiast na Pawle Szeląg (nr 162), Stanisławie Sieczce (nr 184) i Stanisławie Kawce (nr 185). Niebawem w radzie miejskiej zasiedli Jerzy Fox (nr 204) i Stanisław Fox (nr 214). Zestawiając czas działalności rajcy Bernarda i rajcy Jerzego, nie można wykluczyć, że byli to ojciec i syn. Także później Foxowie byli aktywni: w 1627 roku ławnikiem był Mikołaj Fox, równolegle działał Bernard Fox, kupiec korzenny zmarły w 1635 roku.

Na przedmieściu Stradom w roku 1509 wybucha pożar. Według kronikarza uratowały się tylko murowane kościoły.

W roku 1515 wody Wisły kilkakrotne zalały Stradom, zniszczony został most na rzece.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1509–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1509, z Bernardem Foxem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 8, s. 2–3)

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 8, s. 2, 250, 260–261; K 378, s. 336; K 378, k. 281v, 302v, 336–336v, 362, 378, 395, 420, 433–433v; K 379, s. 267; K 448, s. 217; K 478, k. 336, 362, 378, 395, 420, 433–433v; PPK I-1, s. 392; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23.

Zygmunt Stary (1506–1548)

Zygmunt Stary w roku 1518 nakazuje mieszkańcom kazimierskim utrzymywanie w dobrym stanie drogi prowadzącej przez Kazimierz i Stradom.

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 8, s. 1, 190, 250, 260–261, 271, 287, 307, 325, 339; K 9, s. 136, 173, 264, 308; K 10, s. 1, 88–89; K 176, s. 197, 199; K 378, k. 324, 336–336v, 340–340v, 362, 378, 395, 420, 447–447v; PPK I-1, s. 392; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23.

182. Walenty Klajner

rajca 1509–1541; burmistrz 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1519, 1527, 1528, 1530, 1531, 1532, 1541

Valentinus Clajner (Cleiner, Clayner, Klenier) ***carnifex, lanius***
Rzeźnik kazimierski, pierwotnie wyróżniany przydomkiem od profesji *lanius* (*lanio*), później przyjął przydomek Klajner. Odnotowany jako ławnik w latach 1500–1506 i 1508. Nie będąc jeszcze rajcą, reprezentował w 1502 roku rzeźników kazimierskich podczas zawierania układu z rzeźnikami miasta żydowskiego w Kazimierzu. W radzie miejskiej zasiadał od roku 1509 przez trzydzieści dwa lata, w tym czasie szesnastokrotnie uzyskał nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1519 został aresztowany wraz z innymi przedstawicielami władz miejskich za osądzenie i ścięcie trzech szlachciców, po czym zwolniono go za poręczeniem. Sąd królewski w roku 1520 nie nałożył na niego kary – głową za wydanie w poprzednim roku wyroku na szlachciców zapłacili Paweł Szeląg (nr 162), Stanisław Sieczko (nr 184) i Stanisław Kawka (nr 185).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1509–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1527, z Walentym Klajnerem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 136–137)

Zygmunt Stary (1506–1548)

W roku 1520 wykonano wyrok śmieci na trzech rajcach za decyzję władz kazimierskich o ścięciu trzech szlachciców oskarżonych o gwałt w mieście.

Źródła i literatura:
K 8, s. 271, 287, 307, 325; *Poczet* 2010, s. 388, 437.

183. Kasper Zajfert

rajca 1511–1514; burmistrz 1511, 1512, 1513, 1514

Caspar Zaifert (Zayferth)
Reprezentant mieszczan kazimierskich w radzie miejskiej, odnotowany jako rajca urzędujący w kolejnych latach od roku 1511 do roku 1514 włącznie. Nominacje te uzyskiwał za kadencji na urzędzie wielkorządcy krakowskiego Andrzeja Kościeleckiego, żupnika wielicko-bocheńskiego, związanego rodzinnie z wybitnymi rajcami i burmistrzami krakowskimi: Sewerynem Bethmanem i Janem Bonerem.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1509–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1514, z Kasprem Zajfertem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 8, s. 325)

184. Stanisław Sieczko
rajca 1515–1520; burmistrz 1515, 1516, 1517, 1519

Zygmunt Stary (1506–1548)

Stanislaus Sieczka (Sieczek, Syeczko, Ssyeczko, Szyeczko, Sneczko)
Kazimierzanin, burmistrz w czasie dramatycznych wydarzeń 1519 roku związanych ze straceniem trzech szlachciców, za co poniósł karę śmierci. Wcześniej, w latach 1511–1514, pełnił urząd ławnika. Do rady miejskiej został powołany z ławy w roku 1515, do rady urzędującej nominację otrzymywał także w latach 1516–1517 i w roku 1519. Z początkiem tego ostatniego, jak się okazało feralnego, roku trzech przybyłych do Kazimierza szlachciców: Andrzej Słabosz herbu Wieniawa, spokrewniony po kądzieli z Tęczyńskimi, Andrzej Twardy-Gorecki i Jakub Boniecki, dopuściło się w mieście – jak to zakwalifikowano – gwałtu, za co w trybie natychmiastowym zostali na ratuszu skazani na śmierć przez ścięcie; wyrok wykonano. Marcin Bielski w *Kronice* podaje, że Słabosz z kompanami *tłukł do gospody, gdzie mieszkały niewiasty gościnne; gdy tam chciał uporem wniść, niewiasta gwałtu wołała; pojman Słabosz, y przywiedzion na Ratusz, osądzili o nim prawo gorące y ścięli* […] *y w dół niechrześcijańskim obyczajem wrzucili, mieniąc nań, aby gwałt uczynił.* Nie zachowały się źródła miejskie obrazujące to wydarzenie. Szlachciców złapanych w mieście na gorącym uczynku „gardłowej", czyli karanej śmiercią, zbrodni osądziła rada miejska, w tym przypadku – sądząc po kręgu objętych później odpowiedzialnością – z udziałem wójta i ławników. Odpowiedzialność, jaką potem ponieśli sądzący, miała charakter zbiorowy i objęła „władze miejskie", więc trudno przyjąć, jaki dokładnie mógł być rodzaj i skład sądu, który zgromadził się w sprawie szlachciców i którego członków później surowo rozliczono. Rodziny ściętych doprowadziły do oskarżenia przed sądem królewskim i aresztowania czternastu reprezentantów władz kazimierskich – w kwietniu 1519 roku sąd grodzki uznał ich odpowiedzialność za to, że *urząd miejski miasta Kazimierza niewinnie i nieprawnie owego pana Andrzeja Słabosza wraz z towarzyszami skazali na ścięcie i wyrok wykonali*, kary jednak nie orzekł, sprawy nie zamykając. Za poręczeniem licznego gremium godnych osób, ale i instytucji, jak na przykład rady kleparskiej i prawie wszystkich cechów kazimierskich, obwinieni wyszli na wolność. Dopiero w lutym 1520 rok na zamku królewskim ogłoszono wyrok skazujący burmistrza z czasu inkryminowanego zdarzenia Stanisława Sieczkę oraz dwóch rajców, Piotra Szeląga (nr 162) i Stanisława Kawkę (nr 185), na ścięcie – wyrok wykonano na zamku. W roku 1538 pojawi się w radzie Wojciech Sieczko (nr 206), być może syn Stanisława.

Z księgi grodzkiej krakowskiej obejmującej lata 1519–1521: wpis z 1519 roku dokumentujący udzielenie poręczenia za aresztowanych czternastu przedstawicieli władz Kazimierza, wśród nich ówczesnego burmistrza, rajcę Stanisława Sieczkę, w związku ze sprawą odpowiedzialności za wydanie i wykonanie wyroku śmierci na trzech szlachcicach – oraz zbliżenie zapisu funkcji i imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 35, s. 110–111)

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 8, s. 162, 190, 352, 391; K 379, s. 64–65, 90–91, 143–145, 205; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Trepka 1963, t. 2, s. 478; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23.

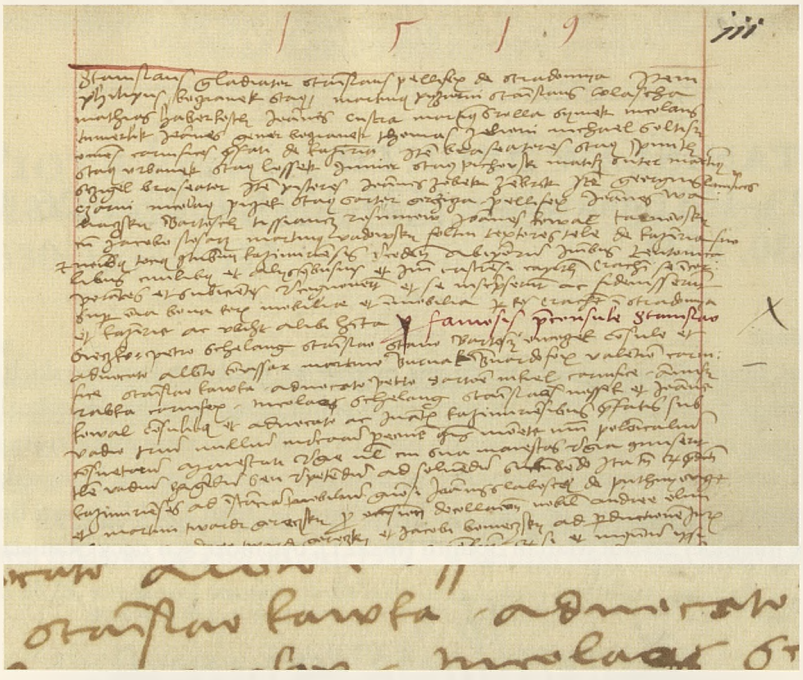
Zygmunt Stary (1506–1548)

Krzysztof Szydłowiecki, wojewoda i starosta krakowski, w roku 1520 potwierdza, że rajcy krakowscy na polecenie króla naprawili drogę wiodącą od mostu na Stradomiu przez Kazimierz do bramy Wielickiej i przekazali opiekę nad nią rajcom kazimierskim.

185. Stanisław Kawka
rajca 1516–1520; burmistrz 1516, 1520

Stanislaus Cawka *panifex*

Piekarz kazimierski, odnotowany w ławie miejskiej w latach 1499, 1501 i 1503–1508, do rady miejskiej powołany w roku 1516, w radzie był do tragicznego końca w 1520 roku. Był wójtem kazimierskim w roku 1519, gdy władze miejskie skazały na śmierć trzech szlachciców, za co wraz z trzynastoma innymi przedstawicielami władz kazimierskich stanął – początkowo aresztowany, później zwolniony za poręczeniem – przed sądem królewskim. Rajcą urzędującym, oprócz pierwszej kadencji w radzie, był także w tym tragicznym dla niego 1520 roku, przewodził sądowi wójtowsko-ławniczemu w roli burgrabiego; w lutym tego roku wyrokiem sądu grodzkiego krakowskiego został skazany na karę śmierci (wraz z rajcami Piotrem Szelągiem – nr 162 i Stanisławem Sieczką – nr 184) za nadużycie władzy w sprawie z 1519 roku. Padł ofiarą odpowiedzialności zbiorowej, jedenastu obwinionych od kary zostało uwolnionych, skazano trzech przedstawicieli władz miejskich: ówczesnych burmistrza, wójta i najstarszego stażem rajcę. Stanisław Kawka oraz dwaj pozostali skazani później na śmierć padli ofiarą niekorzystnego zbiegu wydarzeń: sprawa mogła pójść w zapomnienie po kwietniu 1519 roku (mimo że sąd uznał wtedy odpowiedzialność oskarżonych, nie orzekł kary), jednak rodziny ściętych szlachciców wykorzystały zwołany w Toruniu sejm generalny i uzyskały poparcie „braci rycerskiej" – król w zamian za podatki na wojnę z Prusami przystał na ukaranie kazimierzan (na zasadzie „głowa za głowę"), co uczynił poprzez sąd grodzki. Dodatkowo sejm uchwalił statut, według którego pod karą śmierci burmistrza i dwóch rajców nie wolno urzędom miejskim tracić żadnego szlachcica gorącym (doraźnym, pozwalającym na natychmiastowe osądzenie) prawem bez udziału urzędu grodzkiego, to jest starosty lub podstarościego. Stanisław Kawka został ścięty w 1520 roku na zamku królewskim. W latach 1538–1541 w ławie kazimierskiej zasiadał piekarz Kasper Kawka (Caffka, Cawka), w latach 1541–1542 sprawował urząd wójta kazimierskiego, do rady miejskiej jednak nie wszedł. Wiele wskazuje na to, że był to syn rajcy Stanisława.

Z księgi grodzkiej krakowskiej obejmującej lata 1519–1521: fragment wpisu z 1519 roku dokumentującego udzielenie poręczenia za aresztowanych czternastu przedstawicieli władz Kazimierza w związku ze sprawą stracenia w 1519 roku trzech szlachciców; oskarżonymi w tej sprawie byli rajcy, wójtowie i ławnicy: Stanisław Sieczko (nr 184), Piotr Szeląg (nr 162), Stanisław Stano Komenecz (nr 166), Bartłomiej Owoczek (nr 173), Wojciech konwisarz (nr 177), Marcin Burnak (nr 180), Bernard Fox (nr 181), Walenty Klajner (nr 182), Piotr Nikiel, Mikołaj Szeląg, Jan Rabka (nr 195), Stanisław Nosek, Jan kowal (nr 186) i Stanisław Kawka – oraz zbliżenie zapisu imienia i wójtowskiego urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 35, s. 111)

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 8, s. 252; K 378, k. 302v, 336–336v, 362, 378, 395, 420, 433–433v, 447–447v; K 379, s. 1, 33, 64–65, 90–91, 143–145, 210, 250, 442, 466; K 380, s. 209, 232, 276, 311; K 381, s. 3–4; K 382, s. 3–4; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23.

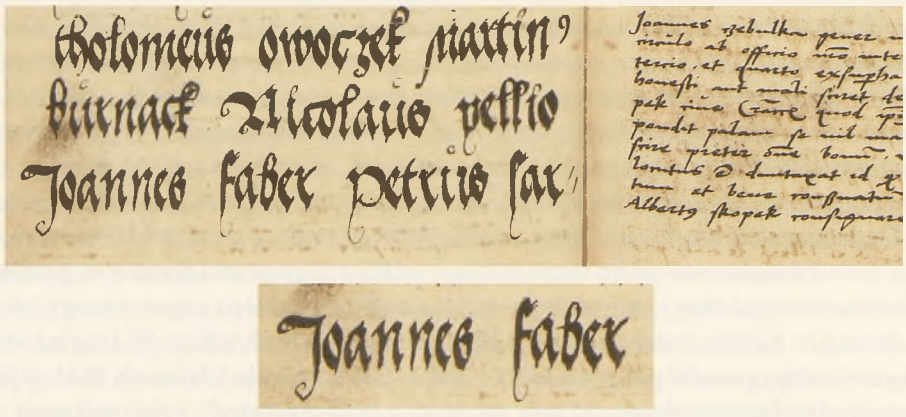
186. Jan kowal
rajca 1522–1529; burmistrz 1529

Zygmunt Stary (1506–1548)

Joannes *faber*

Kowal, przedstawiciel kazimierzan we władzach miejskich. W roku 1517 został potwierdzony na urzędzie ławnika, był nim też w feralnym roku 1519, kiedy to w związku z osądzeniem i ścięciem przez władze miejskie trzech szlachciców, wytyczono proces czternastu przedstawicielom władz kazimierskich. Został, jak większość oskarżonych, zwolniony za poręczeniem, nie objęto go wyrokiem skazującym wydanym przez sąd królewski w 1520 roku – wyrok śmierci wykonano na Pawle Szeląg (nr 162), Stanisławie Sieczce (nr 184) i Stanisławie Kawce (nr 185). Jako rajca kazimierski Jan kowal został odnotowany w latach 1522–1529, jednak w radzie urzędującej jednoznacznie potwierdzony tylko w tym ostatnim roku.

W roku 1520 cech rzeźników kazimierskich potwierdza, że rzeźnik Walenty Schlosser z żoną otrzymali od Jana Bonera, żupnika i rajcy krakowskiego, 100 złotych przeznaczonych dla ubogich szpitala św. Leonarda, za co mieli płacić czynsz roczny na rzecz tego szpitala.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującejna rok 1529, z Janem kowalem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 200–201)

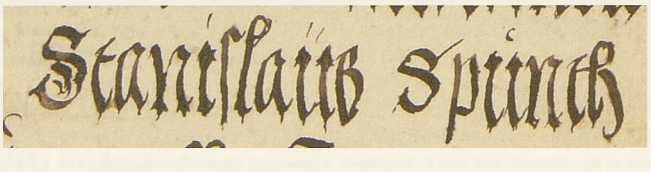
Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; K 9, s. 3, 200–201; K 379, s. 298; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23.

187. Stanisław Spunth
rajca 1523–1531; burmistrz 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1530, 1531

Zygmunt Stary (1506–1548)

Stanislaus Spunt

Kazimierzanin, przedstawiciel miasta w obrębie murów we władzach kazimierskich, możliwe, że syn rajcy Mikołaja Spuntha (nr 167). W roku 1516 pełnił urząd ławnika. W roku 1523 uzyskał nominację do rady miejskiej, zasiadał w niej do roku 1531. W tym czasie ośmiokrotnie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej; ówczesnymi wielkorządcami krakowskimi dokonującymi corocznych nominacji byli do roku 1523 Jan Boner, od roku 1524 Seweryn Boner. W roku 1556 w radzie miejskiej zasiadł Marcin Spunth (nr 221), być może syn rajcy Stanisława.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1527, ze Stanisławem Spunthem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 173)

Źródła i literatura:
K 9, s. 22, 39, 69, 104, 136, 173, 264; K 176, s. 197; K 379, s. 267.

Zygmunt Stary (1506–1548)

188. Mikołaj kuśnierz

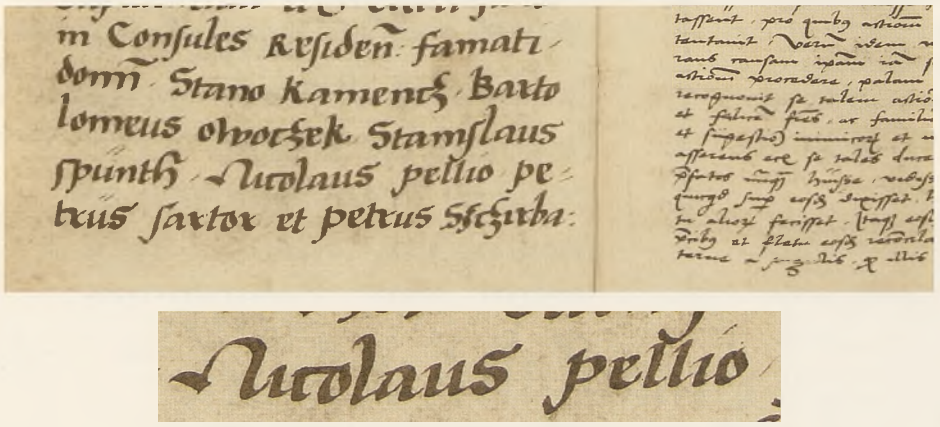
rajca 1523–1531; burmistrz 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1529, 1531

Jakub Wolski, podrządca krakowski, funduje w roku 1521 nowy ołtarz Trójcy Świętej w kościele św. Jakuba w Kazimierzu oraz czyni zapis na rzecz scholarów szkoły przy kościele Bożego Ciała; prawo patronatu nad ołtarzem miało przejść na radę miejską kazimierską.

W roku 1523 Zygmunt Stary przyznaje barchannikom kazimierskim prawo piastowania urzędów miejskich.

Nicolaus *pellio* (*pellifex*)

Kuśnierz, reprezentant Kazimierza we władzach miejskich. Odnotowany w ławie miejskiej w roku 1519. W radzie miejskiej zasiadał od roku 1523, poświadczany jako rajca do roku 1531. Siedmiokrotnie uzyskiwał powołania do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Z lat poprzedzających określoną tu czasowo karierę rajcowską Mikołaja kuśnierza oraz z lat późniejszych zachowały się tylko zdekompletowane akta miejskie, nie można więc mieć pewności, że aktywność zarówno jego, jak i innych rajców we władzach miejskich, trwała znacznie dłużej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1526, z Mikołajem kuśnierzem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 104)

Źródła i literatura:
K 9, s. 22, 39, 69, 104, 136, 173, 200, 264; K 176, s. 197.

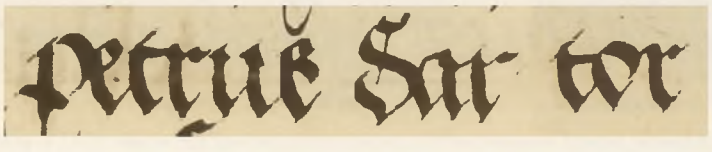
Zygmunt Stary (1506–1548)

189. Piotr krawiec

rajca 1523–1532; burmistrz 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1529, 1530, 1531, 1532

Petrus *sartor*

Krawiec kazimierski, długoletni ławnik i rajca, zasiadający we władzach miejskich na krzesłach przynależnych kazimierzanom. W ławie miejskiej Piotr krawiec był odnotowywany w latach 1486 i 1496, jednak to prawdopodobnie inna postać. Ławnik pod tym imieniem występuje księgach miejskich także w latach 1502–1505, 1509–1510, 1512–1513, 1517, 1519 i 1521 – przyjąć należy, że jest on tożsamy z rajcą Piotrem. W radzie miejskiej Piotr krawiec zasiadł w roku 1523, potwierdzonym źródłowo rajcą był do roku 1532 – w każdym roku z tego przedziału lat, z wyłączeniem roku 1528, uzyskiwał nominacje do rady urzędującej-burmistrzowskiej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1523, z Piotrem krawcem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 22–23)

Źródła i literatura:
K 9, s. 22, 39, 69, 104, 136, 201, 264, 308; K 176, s. 197; K 378, k. 13v, 249, 340–340v, 362, 378, 395; K 379, s. 1, 33, 90–91, 143–145, 298, 423–424, 502–503.

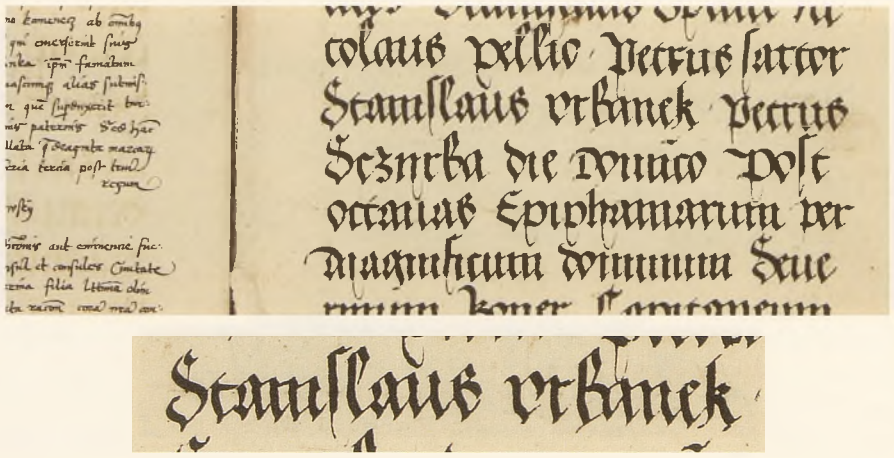
190. Stanisław Urbanek
rajca 1524–1526; burmistrz 1524

Zygmunt Stary (1506–1548)

Stanislaus Urbanek

Kazimierzanin, poświadczony w ławie miejskiej w roku 1519. Urząd wójta kazimierskiego objął w roku 1521, do rady miejskiej wszedł w roku 1524. W radzie odnotowywany był do roku 1526, jednak w radzie urzędującej-burmistrzowskiej został poświadczony tylko w roku 1524. W roku 1525 ponownie sprawował urząd wójtowski – wtedy to przed nim jako wójtem Bartłomiej Owoczek (nr 173) w imieniu Jana Kołodzieja i jego żony Anny sprzedał klasztorowi oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny dom przy ul. Krakowskiej, położony między domami Grzegorza Piersiaskiego i tego konwentu. Rajca Urbanek zmarł w 1526 roku, na zwolnione przez niego miejsce w radzie nominację uzyskał Maciej piekarz (nr 193).

Zygmunt Stary potwierdza w roku 1523 dawne przywileje Stradomia, przy utrzymaniu zwierzchności nad przedmieściem ze strony miasta Kazimierza i własnej reprezentacji stradomian w jego władzach.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1524, ze Stanisławem Urbankiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 39)

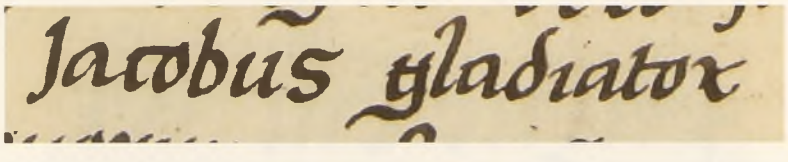
Źródła i literatura:
K 9, s. 39; K 379, s. 423–424, 502–503.

191. Jakub płatnerz młodszy
rajca 1524–1534; burmistrz 1524, 1525, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534

Zygmunt Stary (1506–1548)

Jacobus *gladiator*

Stradomianin, być może syn Jakuba płatnerza starszego (nr 161) – dziedziczenie przez syna, szczególnie pierworodnego, imienia i profesji (warsztatu) po ojcu było przyjętym i stosowanym zwyczajem. Jakub płatnerz młodszy w radzie miejskiej zasiadał od 1524 roku, odnotowywany był jako rajca przez dziesięć lat. Z wyłączeniem roku 1526 w każdym z tych lat był nominowany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Żonaty z Zofią, która w roku 1556 jako wdowa pojawiła się w księgach sądowych wielkorządcy krakowskiego.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1525, z Jakubem płatnerzem młodszym w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 68–69)

Źródła i literatura:
K 9, s. 69, 136, 173, 201, 264, 308, 344; K 176, s. 197–198.

Zygmunt Stary (1506–1548)

W roku 1523 odnotowano w Stradomiu dwadzieścia kamienic, dwór nad Wisłą należący do wojewodziny sandomierskiej oraz pięćdziesiąt domów i domków, a także kościoły i klasztory: Bernardynów, św. Jadwigi i Bernardynek (św. Agnieszki). Główna zabudowa przedmieścia ciągnęła się wzdłuż dzisiejszej ul. Stradomskiej.

Rada miasta w roku 1524 potwierdza, że odstąpiła swój dom z ogrodem, położony nad brzegiem Wisły przy bramie Skawińskiej, klasztorowi oo. Paulinów na Skałce za 100 grzywien i za uwolnienie ogrodu zwanego „Langpetrowsky" od czynszu rocznego.

192. Piotr Szczyrba

rajca 1524–1536; burmistrz 1524, 1525, 1526, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536

Petrus Sczyrba (Szczirba, Scirba)

Kazimierzanin, zasiadający we władzach miejskich jako reprezentant Kazimierza „w obrębie murów". Nieco wcześniej, w 1485 roku, w księgach ławniczych został odnotowany na urzędzie ławnika kazimierskiego Maciej Szczyrba, poświadczający czynności dokonane przez egzekutorów testamentu Gabryela – mógł być ojcem rajcy Piotra, ale też równie dobrze postacią obcą, szczególnie że łączący ich przydomek nie należy do rzadkich. Piotr Szczyrba do rady miejskiej pierwszą nominację otrzymał w roku 1524, godność rajcy dzierżył przez dwanaście lat. Jedenastokrotnie w tym czasie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej, wyjątkiem były tu lata 1527–1528, gdy zachowywał pozycję rajcy starego. W 1529 roku stanął przed kazimierskim sądem ławniczym w Kazimierzu i działając w imieniu Stanisława i Katarzyny, dzieci zmarłego Macieja Urbanka, których był zastępcą prawnym, oddał ich dom wraz z ogrodem, położony przy ul. Sukienniczej, ówczesnemu notariuszowi w kancelarii kazimierskiej, późniejszemu rajcy Bartłomiejowi Kromerowi (nr 198).

Dokument wystawiony w 1529 roku w Kazimierzu przez tamtejszych ławników, w którym potwierdzają oni, że przed ich sądem stanął Piotr Szczyrba, rajca kazimierski, jako zastępca prawny Stanisława i Katarzyny, dzieci zmarłego Macieja Urbanka, i oddał ich dom wraz z ogrodem, położony przy ul. Sukienniczej, Bartłomiejowi Kromerowi (nr 198), ówczesnemu notariuszowi miasta Kazimierza, późniejszemu rajcy kazimierskiemu; przy dokumencie pieczęć ławnicza kazimierska – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia z określeniem urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1116)

Źródła i literatura:
K 9, s. 39, 69, 104, 201, 264, 308, 344; K 176, s. 197; K 176, s. 198.

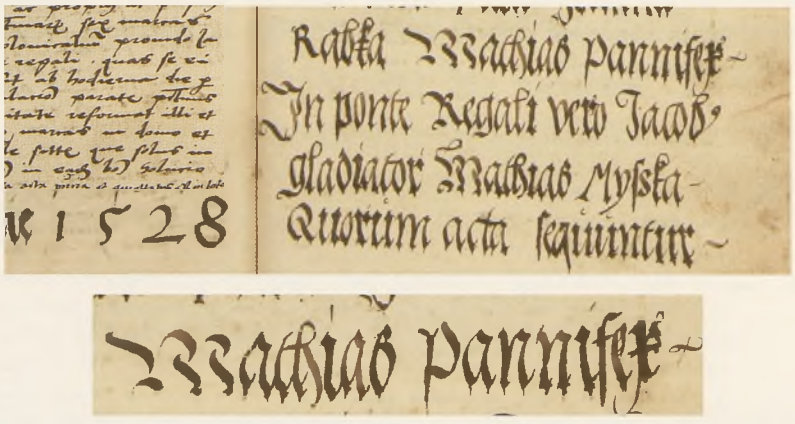
193. Maciej piekarz

rajca 1527–1551; burmistrz 1527, 1528, 1533, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Mathias *panifex* (*pannifer, pannifex*)
Piekarz kazimierski, powołany do rady miejskiej w roku 1527, rajcą był do roku 1551, czyli przez ćwierć wieku. W trakcie sprawowania godności rajcowskiej trzynastokrotnie był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W księdze miejskiej przy wpisie wyboru rady, w której Maciej piekarz zainaugurował swoje rajcostwo, zaznaczono, że wszedł on do rady na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Stanisława Urbanka (nr 190) – jest to wyraz utrwalonej już w poprzednim wieku,zasady dożywotności urzędu rajcy, a co za tym idzie, zamknięcia kręgu sprawujących ten urząd; krąg ten przełamywał dopiero zgon, ustąpienie lub pozbawienie godności rajcy. W okresie aktywności Macieja piekarza pisarze miejscy zaczęli dawać temu wyraz, wskazując, po kim zwolniło się miejsce dla nowego rajcy.

Z roku 1525 pochodzą najstarsze wpisy w zachowanych miejskich księgach rachunkowych Kazimierza.

Z radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1528, z Maciejem piekarzem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 173)

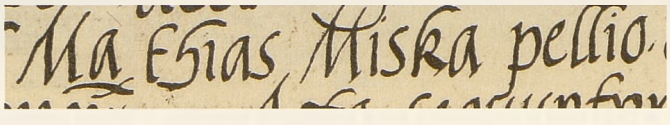
Źródła i literatura:
K 9, s. 136, 173, 344; K 10, s. 1, 276, 651–652, 826; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574, 741, 943.

194. Maciej Miska

rajca 1527– 1543; burmistrz 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543

Zygmunt Stary (1506–1548)

Mathias Myska *pellio*
Kuśnierz ze Stradomia, początkowo dookreślany przez wykonywaną profesję – kuśnierz (*pellio*), później przydomkiem Miska. Długoletni rajca, od 1527 roku przez szesnaście lat zasiadający w rajcowskim gremium, głównie w radzie urzędującej, do której nominowany był szesnastokrotnie. W gronie rajców starych znalazł się jedynie w roku 1532. W latach 1555–1556 w ławie miejskiej na miejscu stradomskim odnotowany był Jakub Miska, któremu w roku 1564 ławnik Aleksy Rabka odstąpił plac na Stradomiu, koło szpitala św. Jadwigi. Nie wiemy, czy byli to synowie rajców obecnych w radzie w 1530 roku, Macieja Miski i Jana Rabki (nr 195).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1533, z Maciejem Miską w składzie – zbliżenie zapisu imienia i profesji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 344)

Źródła i literatura:
K 9, s. 136, 173, 201, 264, 308, 344; K 10, s. 1, 88–89, 276; K 176, s. 197–198, 201; PPK I-1, s. 219.

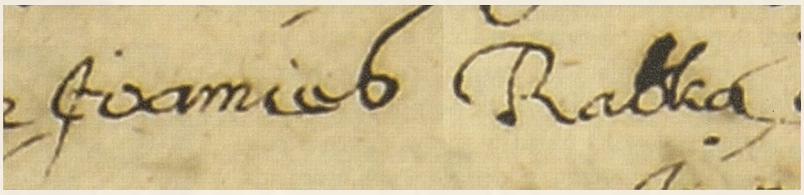
Zygmunt Stary (1506–1548)

W roku 1530, w związku z napięciami powodowanymi walką z żydowskim handlem, Zygmunt August wydaje dekrety dla rad Krakowa, Kazimierza i Kleparza, w których czyni rajców odpowiedzialnymi za antyżydowskie wystąpienia tłumów i nakłada na nich wysokie wadium (10 000 grzywien).

Źródła i literatura:
CC 35, s. 110–111, 521–524; IT 1-105; K 176, s. 197; K 379, s. 267, 298, 423–424; Bielski 1764, s. 495; Ptaśnik 1902, s. 32–37; Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010, s. 22–23.

195. Jan Rabka
rajca 1530–1533; burmistrz 1530, 1533

Joannes Radka (Ratka, Rapca, Rubka)
Płatnerz kazimierski, odnotowany w ławie miejskiej w roku 1516 jako przedstawiciel pospólstwa, ławnikiem był też w latach 1517 i 1519, prawdopodobnie także w kolejnych, lecz dotyczące ich źródła przepadły. Aresztowany wraz z innymi trzynastoma reprezentantami władz miejskich w 1519 roku w związku z decyzją władz miejskich o osądzeniu i ścięciu trzech szlachciców – Jan Rabka z wieloma innymi wyszedł z tych opresji cało, jednak Paweł Szeląg (nr 162), Stanisław Sieczko (nr 184) i Stanisław Kawka (nr 185) zostali skazani przez sąd królewski na ścięcie. Odnotowany w radzie miejskiej w latach 1530–1533, potwierdzony w radzie urzędującej w roku 1530 i 1533. W roku 1533 roku brał udział w potwierdzaniu statutu cechu kazimierskich tkaczy i barchanników. Być może jego synem był ławnik Aleksy Rabka, spierający się z rajcami kazimierskimi o agitację przeciwko jego wyborowi do rady – Zygmunt August rozstrzygnięciem z 1567 roku przyznał rację reprezentantom rady Janowi Mrowińskiemu Płoczywłosowi (nr 226) i Gabrielowi krawcowi (nr 220) – i w efekcie Aleksy nie został rajcą.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich za lata 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1530; wśród powołanych Jan Rabka – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 197)

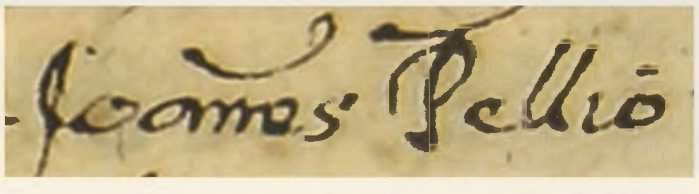
Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Wobec protestów rad w 1536 roku król cofnął wadium, żądając jednak gwarancji spokoju i bezpieczeństwa dla Żydów, jednak wkrótce dochodzi do napaści i pobicia w rynku krakowskim handlujących tam Izraelitów.

Źródła i literatura:
K 9, s. 264, 344; K 10, s. 1, 88–89, 276, 651–652, 826; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574, 741, 943; K 12, s. 68, 287; K 176, s. 197–201; K 380, s. 3, 16, 49; Teut. 66, s. 173.

196. Jan kuśnierz
rajca 1531–1553; burmistrz 1531, 1533, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553

Joannes *pellio*
Kuśnierz kazimierski, we władzach miejskich odnotowany w ławie miejskiej (bez pewnej daty rocznej), a następnie w latach 1528–1530 na urzędzie wójta kazimierskiego. Z wójtostwa awansował w roku 1531 do rady miejskiej, w której zasiadał przez dwadzieścia dwa lata. Był rajcą aktywnym, dwadzieścia jeden razy został wybrany do rady urzędującej-burmistrzowskiej, w tym w latach 1535–1553 nieprzerwanie rok po roku. W roku 1533 roku brał udział w potwierdzaniu statutu cechu kazimierskich tkaczy i barchanników, wydanego w roku 1457 przez burmistrza i rajców miasta Kazimierza; statut ten potwierdził w 1584 roku Stefan Batory, a w roku 1684 Jan III Sobieski.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich za lata 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1531; wśród powołanych Jan kuśnierz – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 197)

197. Maciej sukiennik zwany Wojkowski

rajca 1532–1567; burmistrz 1532, 1533, 1534, 1536, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1564, 1565, 1566, 1567

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Mathias (Martinus, Mathis) *pannifex* (*textor*) *dictus* Wojkowski

Sukiennik kazimierski, jeden z najbardziej długowiecznych na urzędzie rajców i burmistrzów Kazimierza ze Stradomiem – kończąc karierę legitymował się trzydziestopięcioletnim stażem rajcowskim. Po praktyce w ławie miejskiej (bez pewnej daty rocznej) został wybrany w roku 1532 do rady miejskiej, w której zasiadał do roku 1567 włącznie, będąc w tym czasie aż dwadzieścia cztery razy nominowany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Brał udział w 1546 roku w uchwaleniu wilkierza (ustawy miejskiej) w sprawie kupna i sprzedaży wełny na wyroby sukiennicze i kapeluśnicze, co pozostawało w związku ze sporami toczonymi między kazimierskimi sukiennikami a krakowskimi handlarzami wełną. W tym samym roku wraz z rajcą Janem Zaborskim (nr 213), kuśnierzem, wystąpił do rady kazimierskiej o zamieszczenie w spisanej po łacinie ustawie dla cechu sukienników i kapeluszników fragmentu w języku polskim, dotyczącego oznaczenia płacy dla czeladzi za wykonane roboty. Za jego kadencji w radzie urzędującej w 1553 roku rada miejska w składzie rajców urzędujących i starych, jak również przy udziale wójta, ławników i przedstawicieli pospólstwa zawarła z kazimierską gminą żydowską układ w sprawie poszerzenia miasta żydowskiego w Kazimierzu, pod warunkiem otoczenia się murem z trzema bramami. Pozwolono też Żydom na przechadzki i użytkowanie pastwiska za murami Kazimierza pod tymi samymi warunkami, pod którymi użytkowali je mieszkańcy chrześcijańscy. Potwierdzono natomiast zakaz prowadzenia w obrębie miasta żydowskiego wyrobu i sprzedaży piwa, innych alkoholi i mięsa chrześcijanom. W roku 1564 Maciej sukiennik opłacił w imieniu Korytkowskiego pobór ze wsi Korabniki w powiecie krakowskim – z dokumentu, który traktuje o tym wydarzeniu, znany jest jego mieszczański herb, czyli gmerk, którym się pieczętował: krzyż na renesansowej tarczy pomiędzy stylizowanymi blankami, u szczytu inicjały „M" i „S". Maciej sukiennik żonaty był z Elżbietą, w roku 1570 odnotowaną już w stanie wdowieństwa.

W roku 1531 Zygmunt Stary rozstrzyga spór pomiędzy radą miejską Kazimierza a cechem złotników krakowskich – nakazuje złotnikom kazimierskim poddać się władzy cechu krakowskiego, gdyż z powodu małej liczby rzemieślników nie mogą mieć własnego cechu.

Rok później król wydaje dekret rozstrzygający ciągłe spory między piwowarami i słodownikami kazimierskimi.

Pieczęć mieszczańska (gmerk) Macieja sukiennika: na renesansowej tarczy pomiędzy stylizowanymi blankami krzyż, u szczytu inicjały „M" i „S" – odcisk z wydanego w 1564 roku poświadczenia opłacenia w imieniu Korytkowskiego poboru ze wsi Korabniki w powiecie krakowskim (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 832383 II, s. 112)

Dokument wystawiony w 1534 roku w Kazimierzu, w którym burmistrz, wówczas Maciej sukiennik zwany Wojkowskim, oraz rajcy urzędujący i starzy stwierdzają, że prawo patronatu pro una vice *ołtarza Trójcy Świętej w kościele św. Jakuba oddali Sewerynowi Bonerowi, wielkorządcy krakowskiemu; przy akcie na pergaminowym pasku pieczęć radziecka kazimierska w zielonym wosku – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia z funkcją (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 521)*

Źródła i literatura:
K 9, s. 308, 344; K 10, s. 276, 651–652, 826; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574, 741, 943; K 12, s. 68, 287, 440, 633, 758–759, 990; K 14, s. 719; K 15, s. 67, 272, 448; K 176, s. 197–204; Teut. 65, s. 261; Teut. 66, s. 187, 284; PPK I-1, s. 213, 219, 523; Bąkowski 1902, s. 41–42; Wittyg 1906, s. 112; Małecki 1994-I, s. 73.

Zygmunt Stary (1506–1548)

W roku 1533 rada Kazimierza i gmina żydowska podpisują porozumienie w sprawie miasta żydowskiego, które miało mieć osobny mur i trzy bramy (furty). Zezwolono też wówczas na wykupywanie przez Żydów domów położonych w obrębie miasta żydowskiego, a pozostających nadal w rękach chrześcijan kazimierskich.

Również w roku 1533 następuje zakończenie długotrwałego procesu, zaczętego po lokacji Kazimierza w 1335 roku, obwarowywania miasta, od konstrukcji drewnianych po murowane, z basztami i fosami.

Piotr Kmita, kasztelan sandomierski i starosta krakowski, potwierdza w roku 1533, że rada miasta Krakowa oddała radzie miasta Kazimierza drogę brukowaną od mostu do bramy Kazimierza. W przyszłości drogę tę mieli naprawiać kazimierzanie.

198. Bartłomiej Kromer
rajca 1532–1537; burmistrz 1532, 1533, 1534, 1535, 1536

Bartholomeus (Błażej) Cromer de Wartembergk

Prawnik, urodzony około 1500 roku, pochodził z Otyni (Wartemberg) koło Zielonej Góry, syn kramarza Wojciecha i Barbary. W roku 1514 zapisano go na Akademię Krakowską, stopień bakałarza otrzymał w roku 1521. Za czasów studenckich osiedlił się w Kazimierzu, do prawa miejskiego został przyjęty w 1529 roku, jednak już wcześniej, od roku 1524, sprawował urząd pisarza miejskiego (do roku 1531). W roku 1532 uzyskał nominację do rady miejskiej (jako dotychczasowy pisarz miejski zwolniony był z obowiązku stażu w ławie). Rajcą kazimierskim był do roku 1537 włącznie, pięciokrotnie, rok po roku, zasiadając w radzie urzędującej. Już w 1533 roku jako rajca urzędujący brał udział w potwierdzaniu statutu cechu kazimierskich tkaczy i barchanników – zapewne jako prawnik formułował wprowadzane do dawnego tekstu statutu z 1457 roku aktualizacje i uzupełnienia (statut ten potwierdził w 1584 roku Stefan Batory, a w roku 1684 Jan III Sobieski). Był cenionym prawnikiem, wykazał się w toczonym w 1525 roku głośnym procesie spadkowym wierzycieli Jerzego Brendlera. Przez kilka lat był syndykiem klasztoru oo. Bernardynów w Stradomiu, prowadził też długotrwały spór majątkowy między Kazimierzem a prepozytem kościoła Bożego Ciała, czym się naraził na niechęć biskupa krakowskiego Piotra Tomickiego. W roku 1529 nabył dom z ogrodem przy ul. Sukienniczej, w 1535 zaś Zygmunt I Stary nadał mu ogród położony między bramami Wielicką i Bocheńską, możliwe, że w pasie obronnego międzymurza. W ostatnim, 1537 roku piastowania godności rajcy kazimierskiego zaangażował się w prace rady Krakowa nad nową ordynacją miejską. Zrezygnował wtedy z krzesła w radzie kazimierskiej, przyjął obywatelstwo krakowskie i już w roku 1538 zasiadł w krakowskiej radzie miejskiej – na następnych dwadzieścia pięć lat. Bartłomiej Kromer żonaty był z Agnieszką Bloe. Zmarł w końcu kwietnia 1563 roku, pozostawiając trzech synów i dwie córki. Syna Zygmunta, altarystę w kościele Mariackim, wydziedziczył.

Igismundus

Bartholomeo Cromer consule Casimirien

Dokument wydany w 1535 roku w Wilnie przez Zygmunta Starego, w którym król nadał Bartłomiejowi Kromerowi, rajcy kazimierskiemu, ogród w Kazimierzu, położony między bramami Wielicką i Bocheńską, w pobliżu rzeki Casimirki – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 524)

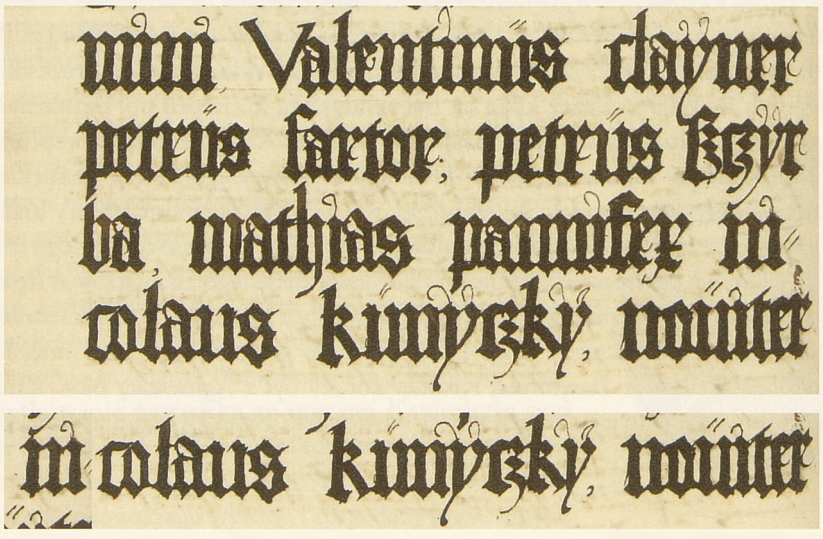
Źródła i literatura:
BJ, rkps 118, s. 204–208; perg. 524, 576; K 9, s. 344; KPM II, nr 1836; Pańków, *Kromer Bartłomiej*, [w:] PSB XV, s. 318; *Encyklopedia*, s. 508–509; Krasnowolski 1992, s. 128; *Poczet* 2010, s. 456.

199. Mikołaj Kunicki
rajca 1532–1551; burmistrz 1532, 1533, 1534, 1535, 1537, 1538, 1550, 1551

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Nicolaus Kuniczki (Kunyczki) ***braesator***
Słodownik, piwowar kazimierski. Zasiadał w ławie miejskiej w latach 1528 i 1531, po tym przyuczeniu do spraw miejskich awansował do rady kazimierskiej w roku 1532 – godność rajcowską dzierżył przez blisko dwudziestolecie, do roku 1551 włącznie. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał ośmiokrotnie. W roku 1533 roku jako rajca urzędujący brał udział w potwierdzaniu statutu cechu kazimierskich tkaczy i barchanników, wydanego w roku 1457 przez burmistrza i rajców Kazimierza, a zaktualizowanego i uzupełnionego przez rajców potwierdzających ten akt w roku 1533.

W latach 1533–1534 mają miejsce wielkie wylewy Wisły, podczas których ucierpiały mosty na Starej i Nowej Wiśle. Król zwolnił poszkodowanych mieszczan krakowskich i kazimierskich na sześć lat z płacenia podatków.

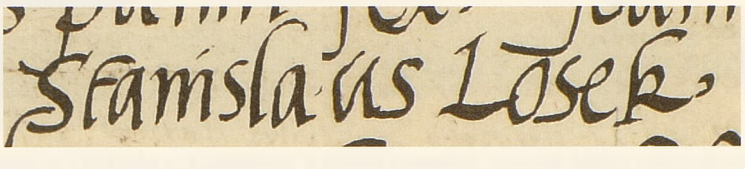
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1532, z Mikołajem Kunickim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 308)

Źródła i literatura:
K 9, s. 308; K 10, s. 1; K 11, s. 32–33, 741, 943; K 176, s. 197–198, 201; K 380, s. 3, 78.

200. Stanisław Lossek
rajca 1533–1556; burmistrz 1533, 1536, 1537, 1538, 1539, 1545

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Stanisłaus Losek ***braesator***
Słodownik, piwowar, przedstawiciel rodziny zasiedziałej w Kazimierzu, która wcześniej wydała rajców Mikołaja (nr 96) i Marcina (nr 165). W latach 1513, 1516 i 1517 w ławie miejskiej poświadczony został Stanisław Lossek, z kolei w latach 1529 i 1529 ławnikiem kazimierskim był Stanisław Loskowicz – być może obie lub jedna z tych postaci są tożsame z rajcą Stanisławem Losskiem. Długoletni rajca, jednak w radzie urzędującej został odnotowany tylko sześciokrotnie. Padł ofiarą wielkiego pożaru miasta w 1556 roku – w trakcie lustracji pogorzelisk odnotowano, że *rajca pan Lossek zgorzał, tylko go głowa została.*

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1521–1533: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1533, ze Stanisławem Losskiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 9, s. 344)

Źródła i literatura:
K 9, s. 344; K 10, s. 1, 826; K 11, s. 32–33; K 176, s. 197–199; K 379, s. 143–145, 267, 298, K 380, s. 16, 49; Teut. 61, s. 256; Teut. 62, s. 250; PPK I-1, s. 219; Kolak 1982, s. 119–120.

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

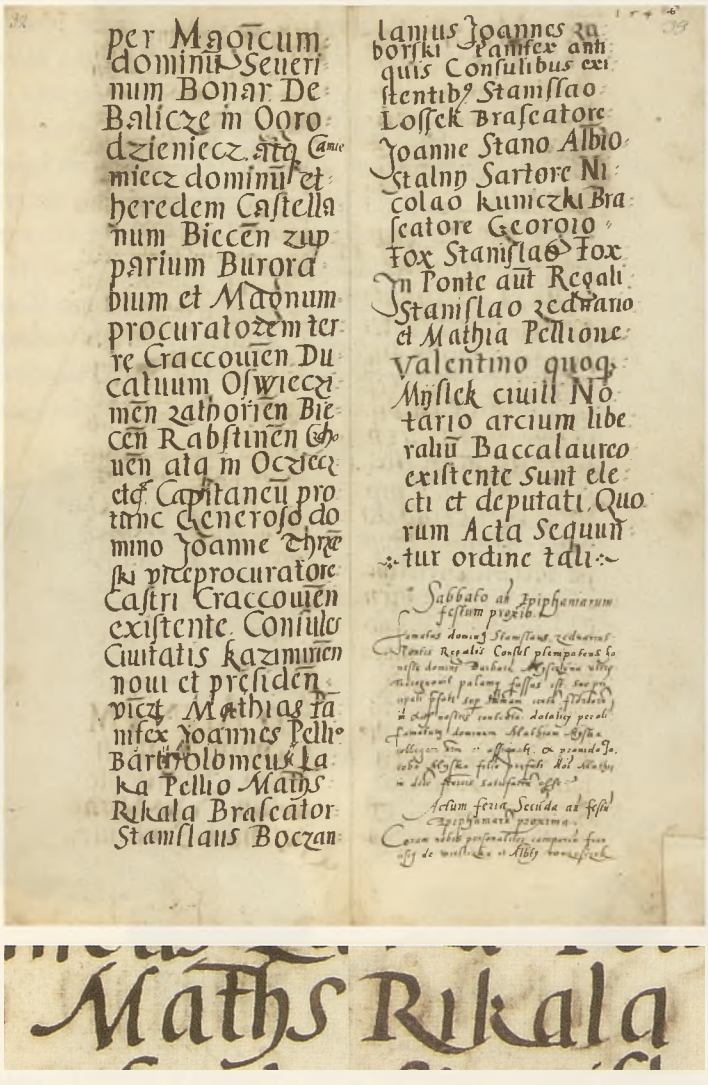
201. Maciej Rykała

rajca 1534–1568; burmistrz 1534, 1540, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1555

Rada miasta Kazimierza potwierdza w roku 1534, że prawo patronatu nad ołtarzem Trójcy Świętej w kościele św. Jakuba oddała Sewerynowi Bonerowi, wielkorządcy krakowskiemu.

Mathias Rikala *braesator*

Słodownik, piwowar, długoletni ławnik miejski – w ławie zasiadał w latach 1521, 1528, 1529, 1532, 1533. Tak doświadczony w sprawach miejskich do rady miejskiej wszedł prosto z ławy w roku 1534. Godność rajcy piastował przez trzydzieści cztery lata, choć ostatnich kilkanaście już tylko jako rajca stary. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał dziewięciokrotnie, ostatni raz w roku 1555. W czerwcu 1546 roku przewodniczył jako burmistrz obradom senatu kazimierzowskiego, czyli połączonych rad urzędującej i starej, podczas których uchwalono wilkierz (przepisy o powszechnym w mieście zakresie obowiązywania) w sprawie kupna i sprzedaży wełny na wyroby sukiennicze i kapelusznicze, co było odpowiedzią na trwające od dawna spory między kazimierskimi sukiennikami a krakowskimi handlarzami wełną. Oprócz burmistrza w prace nad tym wilkierzem byli zaangażowani rajcowie Maciej sukiennik zwany Wojkowski (nr 197), Maciej Placibabka (nr 212), Jan Zaborski (nr 213) i Stanisław Cytwar (nr 215). Maciej Rykała zmarł w roku 1568, wtedy też nastąpiło otwarcie jego testamentu. W 1569 roku wzmiankowana została jego córka Zofia.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1545–1551: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1546, z Maciejem Rykałą w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 11, s. 32–33)

Źródła i literatura:
K 10, s. 1, 826; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574, 741; K 176, s. 197, 199–201; K 379, s. 502–503; K 380, s. 3, 16, 104, 123; K 440, s. 4–5; Teut. 65, s. 192; Teut. 66, s. 207; PPK I-1, s. 219, 523.

202. Stanisław Swieboda młodszy

rajca 1534–1583; burmistrz 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1579, 1580, 1581, 1583

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

Stanisłaus Sweboda (Świeboda) *sartor*

Krawiec stradomski, reprezentant przedmieścia Stradom we władzach miejskich, o rekordowym stażu w radzie miejskiej Kazimierza – godność rajcy sprawował przez pół wieku, a jeżeli doliczyć lata na urzędzie ławnika, to jego staż we władzach miejskich wynosił lat pięćdziesiąt sześć. W roku 1528 zasiadł w ławie miejskiej, ławnikiem był przez pięć lat, do roku 1533. Został nominowany do rady miejskiej w roku 1534, w której był nadzwyczaj aktywny – w radzie urzędującej zasiadał trzydziestojednokrotnie, tyle też razy był burmistrzem miasta. W latach 1543 i 1554 brał udział w zawarciu układu i protokołu wykonawczego z gminą żydowską w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego. W 1581 roku uchwalał zgodę rady na zapisy w statucie cechu karczmarzy, w roku 1583 wraz z innymi rajcami zatwierdzał statut cechu słodowników, piwowarów i karczmarzy kazimierskich (w tym samym roku potwierdzony przez Stefana Batorego). Był właścicielem kamienicy położonej przy dzisiejszej ul. Stradomskiej 1 (nie była wówczas narożna, na rogu znalazła się dopiero od momentu, gdy oo. bernardyni poszerzyli plac przed swoim kościołem). W 1575 roku sporządził testament. Oświadczył w nim: *Dobra wszystkie którekolwiek mi Pan Bóg z łaski swojej dać raczył, ruchome i nieruchome, stojące i leżące, kamienicę jako jest sama w sobie wzdłuż i wszerz, ze wszystkimi prawami do niej należącymi, żadnej rzeczy w niej nikomu nie zastawiając, szaty jedwabne, sukienne i jakiekolwiek futrem podszyte, pieniądze, co mi kolwiek Pan Bóg dać raczył, we złocie, w talarzech i monecie, klamotki wszelkie srebrne stojące, leżące, naczynia to jest miski, konwie cynowe i miedziane i wszystko to, co ku gospodarstwu domowemu należy, to wszystko oddawam i zostawiam Dziatkom swoim własnem Grecie i Piotrowi, które mi Pan Bóg dać raczył z własną małżonką moją wedle porządku Kościoła Świętego krześcijańskiego, mającą na imię Zofia.* Żonę Zofię uczynił opiekunką prawną dzieci i całego majątku im zapisanego *do lat ich dorosłych*. W latach 1546 i 1547 w ławie kazimierskiej na miejscu reprezentanta Stradomia został odnotowany Stanisław Swieboda, także krawiec – być może syn, który jednak nie poszedł w ślady rajcowskie ojca.

W roku 1541 wydano wilkierz miejski określający uprawnienia zwycięzcy w strzelaniu do ptaka – w Kazimierzu istniało odrębne od krakowskiego bractwo kurkowe, urządzona została specjalna strzelnica, a zawody poszerzone były o strzelanie do tarczy z hakownicy.

„Morowe powietrze" nawiedza Kraków, Kazimierz i Kleparz w roku 1543. Rejestry prowadzone przez grabarzy miały objąć 12 tysięcy zmarłych i pogrzebanych, co stanowiłoby blisko połowę ogółu zamieszkałych w „trójmieście".

Dokument wydany w 1583 roku w Krakowie przez Stefana Batorego, w którym król zatwierdził statut cechu słodowników, piwowarów i karczmarzy kazimierskich, przyjęty wcześniej przez urzędujących i starych rajców kazimierskich, ze Stanisławem Swiebodą młodszym w składzie; przy dokumencie pieczęć średnia koronna – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 678)

Źródła i literatura:
K 10, s. 1, 88–89, 276; K 11, s. 741, 943; K 12, s. 68, 287, 440, 633, 758–759, 990; K 15, s. 911; K 16, s. 206, 429, 755; K 17, s. 162–163; K 18, s. 530; K 19, s. 83; K 20, s. 2; K 176, s. 198; K 179, s. 198–199, 204–207; K 380, s. 3, 16, 49, 78, 104, 125; K 381, s. 77, 94–95; PPK I-1, s. 213, 219, 351; PPK I-2, s. 831, 855; *Kronika Golińskiego* II, s. 675; Bąkowski 1902, s. 41–42; Krasnowolski 1992, s. 211.

Zygmunt Stary (1506–1548)

Rada miejska Kazimierza wprowadza w roku 1546 uzupełnienia do statutów cechu słodowników kazimierskich w zakresie dotyczącym uczniów cechowych, dwa lata później zaś zatwierdza statut cechu sukienników i kapeluszników kazimierskich.

203. Wojciech Stalni starszy
rajca 1535–1546; burmistrz 1535

Albertus Stalny (Sthalny) ***sartor***

Krawiec kazimierski, przedstawiciel miasta „w obrębie murów" we władzach kazimierskich. Na urząd ławniczy został powołany w roku 1528 – ławnikiem był też w latach następnych, 1529 i 1530. Z doświadczeniem ławniczym przeszedł z ławy na urząd wójtowski, który sprawował od roku 1531 przez kolejne cztery lata. W roku 1535 z urzędu wójta awansował do rady miejskiej. W radzie odnotowywany był do roku 1546, rajcą urzędującym-burmistrzem był bez wątpliwości w roku 1535, natomiast w latach 1544, 1545 i 1546 rajcą starym. Być może w latach 1536–1543 był powoływany do rady urzędującej, lecz zachowane ślady nie są w tej mierze pewne. Pod koniec kariery rajcowskiej Wojciech Stalni starszy powrócił na urząd wójtowski – wójtem był w latach 1544 i 1545. W czasach nieco późniejszych, w okresie 1597–1604 w ławie, a w latach 1604–1616 w radzie miejskiej zasiadał Wojciech Stalni młodszy (nr 260). Z kolei w latach 1633–1637 ławnikiem był znowu Wojciech Stalni – to kolejne pokolenia Stalnich (z ich tradycyjnym imieniem Wojciech) na kazimierskich urzędach miejskich; ich pokrewieństwa z rajcą Wojciechem Stalnim starszym nie sposób jednak ustalić.

Dokument wydany w 1544 roku w Krakowie, w którym Piotr Gamrat, arcybiskup gnieźnieński i biskup krakowski, na wniosek egzekutorów testamentu zmarłego Jana Kaffmana ustanawia altarię pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w kościele św. Floriana; w gronie przywołanych świadków i egzekutorów ostatniej woli fundatora znajduje się Wojciech Stalni, mieszczanin i rajca kazimierski – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 488)

Źródła i literatura:
K 10, s. 1; K 176, s. 198; K 380, s. 3, 16, 49, 78, 104, 125, 138; K 381, s. 37, 38; CDU IV, s. 179–183.

204. Jerzy Fox

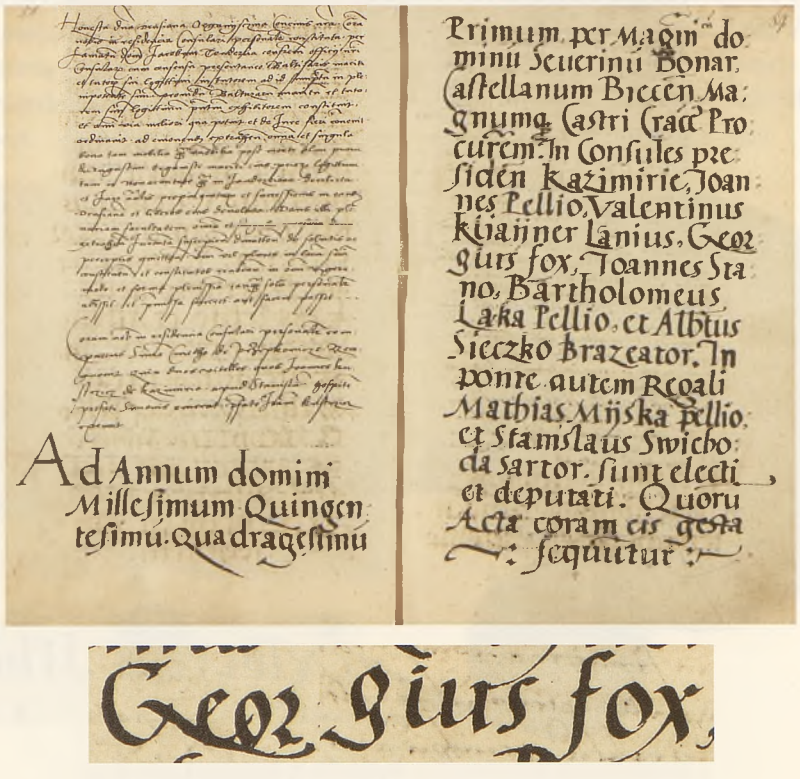
rajca 1535–1549; burmistrz 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1547, 1548, 1549

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Georgius Fox

Kazimierzanin, przedstawiciel zasiedziałej w Kazimierzu i rozgałęzionej rodziny, przybyłej z końcem XV wieku z Anglii, prawdopodobnie nacji szkockiej, która w wiekach XVI i XVII była licznie reprezentowana w miastach polskich, ze stołecznym Krakowem na czele. *Nota bene* krakowska gałąź Foxów wywiodła się z Kazimierza: Józef Fox od 1529 roku uczył się Krakowie sztuki złotniczej, prawo miejskie krakowskie przyjął w 1539 roku, był ojcem Marcina Foxa, profesora medycyny, rektora Akademii Krakowskiej; Tobiasz Fox, kolejny złotnik, opuścił Kazimierz i przyjął prawo miejskie krakowskie w 1559 roku, pozostał w Kazimierzu jednak jego brat Stanisław (nr 214), późniejszy rajca kazimierski (mieli również brata Bartłomieja). Ustalenie dokładnych powiązań między tymi Foxami a rajcami Bernardem Foxem (nr 181) i Jerzy Foxem na podstawie zachowanych źródeł nie jest już prawdopodobnie możliwe. Ze względu na następstwo w radzie miejskiej i jego sekwencję czasową można jedynie zakładać bliski związek rodzinny między Bernardem a Jerzym (być może byli to ojciec i syn). Równolegle jednak działał w Kazimierzu w latach 1528–1532 Maciej Fox, ławnik – równie dobrze to on mógł być ojcem Jerzego i wypromować syna do władz miejskich. Jerzy Fox uzyskał godność rajcy w roku 1535, dzierżył ją przez czternaście lat, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał trzynastokrotnie. Nie pozostało wiele śladów jego aktywności, być może rację ma Adam Chmiel, pisząc ponad sto dziesięć lat temu, że *rodzina Foxów nie odegrała w mieszczaństwie wybitniejszej roli, należała do ludzi mniej przedsiębiorczych i spokojnych, a zatem nie popierających swoich spraw i spierających się o nie z innymi przed urzędem i aktami miejskimi*. Prawdą jest, że najwięcej śladów pozostało po tych, którzy mało co z sądów wychodzili…

W roku 1546 wybucha w mieście poważny pożar (od ostatniej wielkiej pożogi upłynęła zaledwie dekada).

Ad Annum domi
Millesimum Quingen
tesimu. Quadragesimu

Primum per Magim do
minu Scucrinu Bonar.
castellanum Biecen. Ma:
gnumq. Castri Crac. Pro
curem. In Consules pre
sidem Kazimirie, Joan
nes Pellio, Valentinus
Kramer Lanius, Geor
gius fox, Joannes Sta
no, Bartholomeus
Laka Pellio. et Albus
Sieczko Brazeator. In
ponte autem Regali
Mathias Mijska Pellio.
et Stanislaus Swicho
da sartor. sunt electi
et deputati. Quoru
Acta coram eis gesta
sequuntur:

Geor gius fox,

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1540–1545: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1541, z Jerzym Foxem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 10, s. 88–89)

Źródła i literatura:
K 10, s. 1, 88–89, 276, 651–652; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574; K 176, s. 198–200; K 380, s. 3, 16, 49, 78, 104, 153; Chmiel 1900, *passim*; Trepka 1963, t. 2, s. 136–137.

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

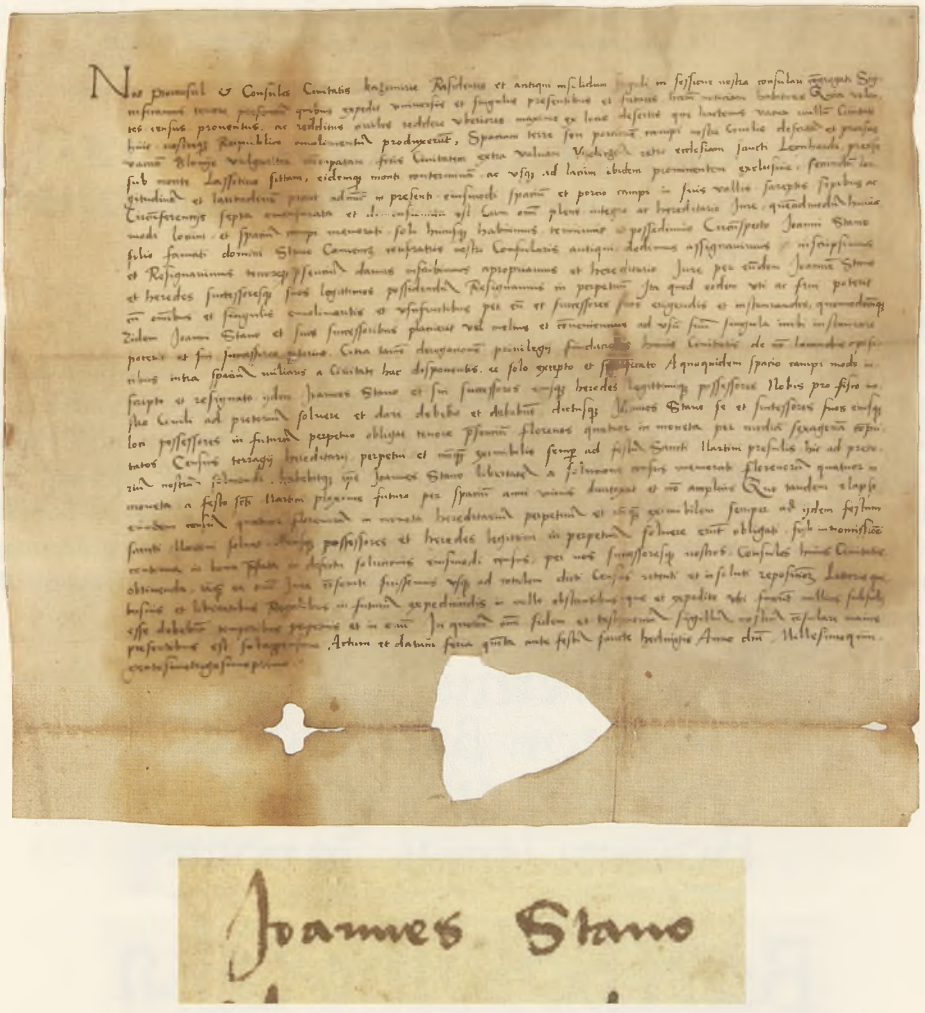
W wyniku porozumienia między radą Kazimierza a gminą żydowską o rozszerzeniu granic miasta żydowskiego, u progu drugiej połowy XVI wieku dochodzi do zawierania licznych umów kupna-sprzedaży między mieszczanami wyznania mojżeszowego i chrześcijańskiego. Część żydowska rozrasta się o posesje położone przy południowej pierzei dzisiejszej ul. Józefa, pomiędzy synagogą Starą a nieistniejącym obecnie przedłużeniem ul. Jakuba, które biegło wzdłuż wschodniego odcinka muru ogrodowego klasztoru przy kościele Bożego Ciała.

205. Jan Stano

rajca 1537–1554; burmistrz 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1552, 1554

Joannes Stanno

Kazimierzanin, być może zajmował się drobnym kupiectwem (w tym okresie we wpisach wyborów nowych rad urzędujących odnotowywano profesje rajców, jednak w jego przypadku nie uczyniono tego, a z kolei w katalogu podawanych profesji nie odnotowywano zajęcia kupieckiego). Do rady miejskiej został powołany w 1537 roku, rajcą był przez co najmniej siedemnaście lat, do roku 1554 – nie można wykluczyć kolejnych lat na rajcostwie, jednak w radzie starej, a nie urzędującej. Był siedmiokrotnie powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej w latach 1537–1541 oraz później, w latach 1552 i 1554 – widoczna jest dłuższa przerwa w wymiarze ponad dekady, podczas której miał pozycję rajcy starego. Za jego kadencji w radzie urzędującej w 1554 roku rada miejska zawarła porozumienie wykonawcze do pochodzącego z roku wcześniejszego układu z gminą żydowską w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego w Kazimierzu. Jan Stano był wieczystym użytkownikiem fragmentu miejskiego opuszczonego gruntu zwanego Błonie, położonego za Wisłą, pod Górą Lasoty – nieruchomość tę w roku 1531 uzyskał od rady miejskiej, z obowiązkiem wnoszenia corocznego czynszu.

Dokument wydany w 1531 roku w Kazimierzu, w którym burmistrz i rajcy Kazimierza stwierdzają, że Jan Stano otrzymał od nich za czynszem rocznym na wieczność kawałek opuszczonego gruntu zwanego Błonie, położonego za bramą Wielicką, pod Górą Lasoty – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 501)

Źródła i literatura:
K 10, s. 1, 88–89; K 12, s. 68, 440; K 176, s. 198–199, 201–202; Teut. 65, s. 105; PPK I-1, s. 213, 219; Bąkowski 1902, s. 41–42.

206. Wojciech Sieczko

rajca 1538–1543; burmistrz 1538, 1539, 1541, 1542, 1543

Zygmunt Stary (1506–1548)

Albertus Ssyeczko (Syeczko) ***braesator***

Słodownik, piwowar kazimierski, być może potomek rajcy Stanisława Sieczki (nr 184), burmistrza skazanego na śmierć w roku 1520 po tym, jak rok wcześniej władze miasta skazały i ścięły trzech szlachciców. Wojciech objął urząd ławnika miejskiego w roku 1528, w kolejnych latach do roku 1531 nominacje ławnicze były ponawiane. W latach 1535 i 1537 sprawował urząd wójta kazimierskiego. Z urzędu wójtowskiego awansował w 1538 roku do rady miejskiej na krzesło zarezerwowane dla przedstawiciela kazimierzan. W radzie zasiadał do roku 1543, w tym czasie uzyskał pięciokrotnie nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej – w jedynym roku, w którym nominacji tej nie otrzymał, czyli 1540, został odnotowany w składzie rady starej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1540–1545: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1542, z Wojciechem Sieczką w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 10, s. 276)

Źródła i literatura:
K 10, s. 1, 88–89, 276; K 176, s. 198; K 380, s. 3, 16, 49, 78, 171, 186.

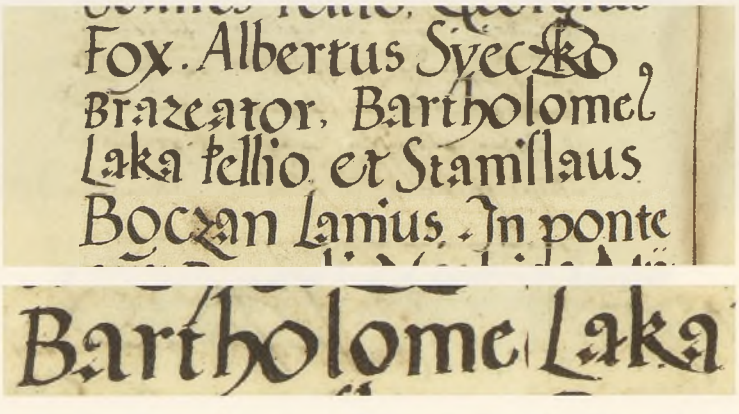
207. Bartłomiej Łąka

rajca 1539–1546; burmistrz 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546

Zygmunt Stary (1506–1548)

Bartolomeus (Bartolome) Lanka (Laka) ***pellio***

Kuśnierz kazimierski, reprezentant kazimierzan we władzach miejskich. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1530–1534 i 1536–1537. W roku 1535, w przerwie tego ciągłego sprawowania urzędu ławniczego, został powołany na urząd wójta kazimierskiego. Ponownie wójtem został w roku 1538 i z tego urzędu w następnym roku po uzyskaniu nominacji wszedł do rady miejskiej. W radzie zasiadał przez siedem lat, do roku 1546 włącznie. W każdym z tych lat uzyskiwał powołanie do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W ten oto sposób osiągnął na koniec kariery siedemnastoletni, nieprzerwany w żadnym roku, staż na różnych urzędach we władzach miejskich kazimierskich.

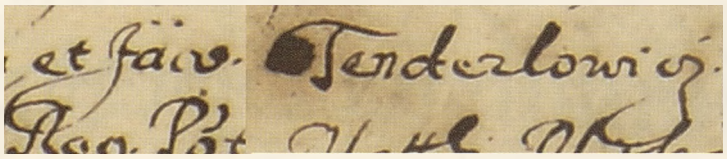
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1540–1545: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1542, z Bartłomiejem Łąką w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 10, s. 276)

Źródła i literatura:
K 10, s. 1, 88–89, 276, 651–652, 826; K 11, s. 32–33; K 176, s. 199–200; K 380, s. 49, 78, 104, 125, 138, 153, 171, 186, 209.

Zygmunt Stary (1506–1548)

208. Jakub Tenderlowicz
rajca 1539; burmistrz 1539

Jacobus Tenderlowycz (Tenderla)
Kazimierzanin, wieloletni ławnik zasiadający w ławie miejskiej nieprzerwanie w latach 1531–1538. Bezpośrednio z ławy, w roku 1539, powołany został do rady miejskiej, na krzesło zarezerwowane dla przedstawiciela mieszczan kazimierskich. Zgodnie z zasadami to pierwsze powołanie skutkowało udziałem w składzie rady urzędującej, zatem wówczas pełnił też funkcję burmistrza miasta – jako nowy rajca na końcu całorocznej kolejki członków rady na tej funkcji. Trwająca od 1531 roku aktywność Jakuba Tenderlowicza w kazimierskich władzach po tej jednej kadencji rajcowskiej została przerwana – z rokiem 1539 ślady po tej postaci nikną.

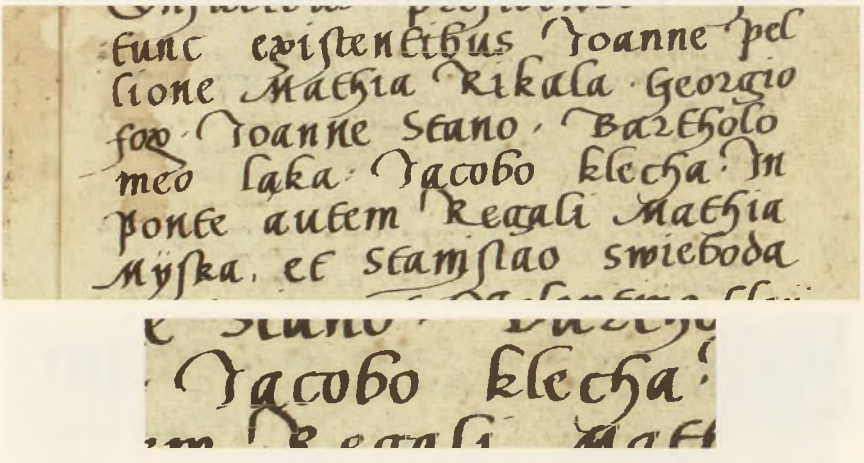
Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich za lata 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1539; wśród powołanych Jakub Tenderlowicz – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 199)

Źródła i literatura:
K 176, s. 199; K 380, s. 78, 104, 138, 153, 171, 186, 209.

Zygmunt Stary (1506–1548)

209. Jakub Klecha
rajca 1540; burmistrz 1540

Jacobus Clecha
Stradomianin, lecz rajca kazimierski. W latach 1531 i 1532 odnotowany został w ławie jako ławnik zajmujący miejsce zarezerowane dla przedstawiciela Stradomia. W roku 1540 został wybrany do rady miejskiej na krzesło przeznaczone dla reprezentanta Kazimierza. Jeżeli jest tu tożsamość postaci, to musiał się przenieść ze Stradomia do Kazimierza (na poczet nowego stanowiska zaliczono mu najwyraźniej staż ławniczy, jaki odbył jeszcze przed pierwszą nominacją). Podobnie jak bliski mu czasowo Jakub Tenderlowicz (nr 208), okazał się rajcą jednokadencyjnym.

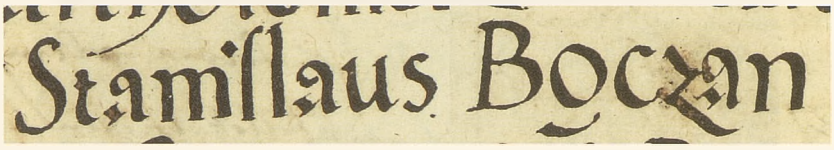
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1540–1545: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1540, z Jakubem Klechą w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 10, s. 1)

Źródła i literatura:
K 10, s. 1; K 380, s. 78, 104.

210. Stanisław Boczan
rajca 1542–1549; burmistrz 1542, 1543, 1546, 1547, 1549

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Stanislaus Boczanek *lanio*
Rzeźnik kazimierski, być może potomek (w drugim pokoleniu?) Jana Boczana, ławnika kazimierskiego w latach 1489–1494 i 1496. Początkowo Stanisław używał przydomka Boczanek, co oznaczało syna Boczana, później przeszedł na określenie Boczan. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1531–1541, czyli przez jedenaście lat bez przerwy. Z ławy został powołany w roku 1542 do rady miejskiej, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał pięciokrotnie. Być może pochodził z rodziny Mikołaja Boczana, który w pierwszej ćwierci XV wieku był opiekunem prawnym dzieci zmarłego rajcy Mikołaja Bratsneydera (nr 95), od których – po przekazaniu opieki Mikołajowi Głatkiemu – nabył na swoje i żony Agnes imię dom położony w Kazimierzu.

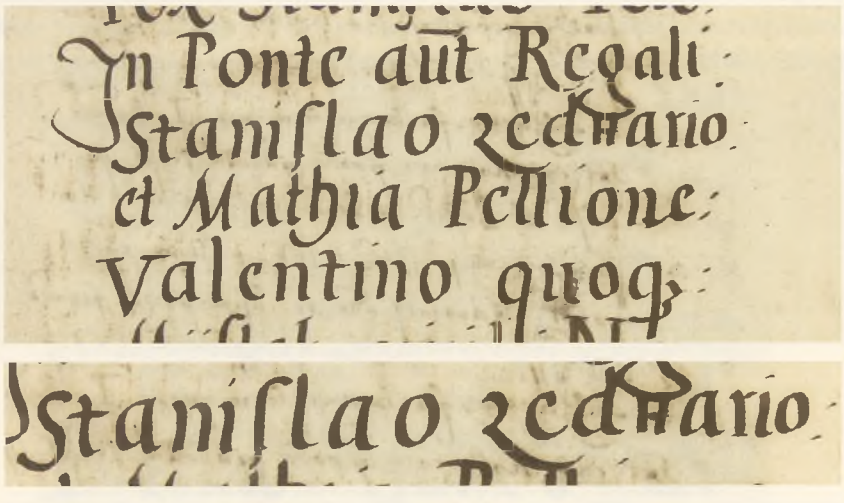
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1540–1545: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1542, ze Stanisławem Boczanem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 10, s. 276)

Źródła i literatura:
K 10, s. 276; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574; K 176, s. 199–200; K 378, k. 92v, 134, 157v, 181v, 201, 235v, 249; K 380, s. 78, 104, 125, 138, 153, 171, 186, 209, 232, 276, 311.

211. Stanisław Zednarski
rajca 1544–1546; burmistrz 1544, 1546

Zygmunt Stary (1506–1548)

Stanisłaus Zednarius *gladiator*
Płatnerz stradomski, reprezentant rzemiosła charakterystycznego dla tego przedmieścia. Został odnotowany w roku 1541 na urzędzie wójta stradomskiego. Wkrótce, w roku 1544, zajął krzesło rajcy kazimierskiego zarezerwowane dla przedstawiciela mieszkańców Stradomia. Rajcą był do roku 1546, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał, oprócz roku inaugurującego jego udział w radzie miejskiej, także w roku 1546.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1545-1551: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na 1546 rok, ze Stanisławem Zednarskim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 11, s. 33)

Źródła i literatura:
K 10, s. 651–652; K 11, s. 32–33; K 176, s. 200; K 380, s. 311.

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

W roku 1555 przechodzi przez Kazimierz wielka zaraza, która rozpoczęła się w mieście żydowskim i w kolejnym roku rozprzestrzeniła także w Krakowie.

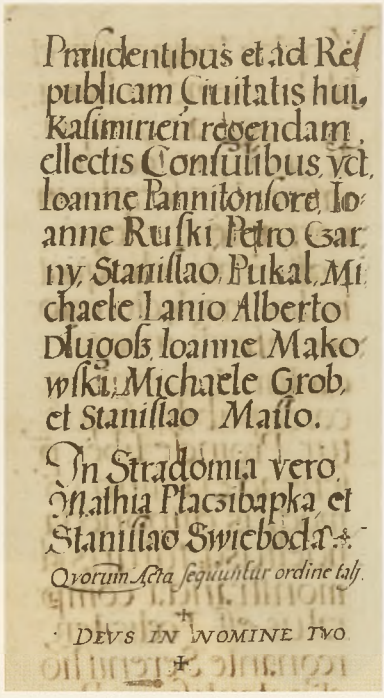
Po pożarze w mieście rozpoczyna się w roku 1556 remont i rozbudowa kościoła Bożego Ciała. Po raz kolejny świątynia będzie rozbudowana w drugiej ćwierci XVII wieku (zostanie podwyższona, powstanie nowy hełm wieży, zbudowane zostaną trzy kruchty).

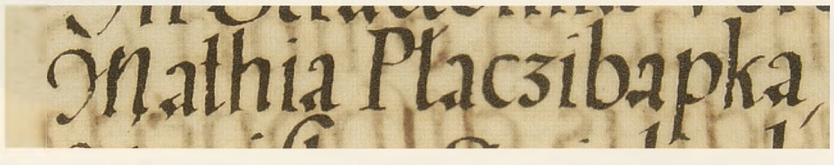
212. Maciej Placibabka

rajca 1544–1583; burmistrz 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1579, 1580, 1581, 1583

Mathias (Macziej) Placzybabka (Placybabka, Placzibapka, Placibobka, Placyduka) ***pellifex (pelio, pellarius, pelliparius)***

Kuśnierz stradomski, przedstawiciel przedmieścia we władzach miejskich o jednym z najdłuższych stażów pracy na urzędach kazimierskich. Początkowo posługiwał się przydomkiem opisującym jego kuśnierski fach (*pellifex, pelio*), następnie wyróżniał go przydomek „Placibabka" w różnych brzmieniach i odmianach, o nieznanej genezie. We władzach miejskich zasiadł w roku 1534, obejmując na rok urząd ławnika, i pozostawał w nich przez pół wieku, być może z przerwą w latach 1541–1543. W latach 1535–1540 rok w rok pełnił urząd wójta stradomskiego, następnie powołany został w roku 1544 do rady miejskiej. Rajcą był przez niemal czterdzieści lat, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał dwudziestoczterokrotnie. Brał udział w uchwaleniu wilkierza w 1546 roku w sprawie kupna i sprzedaży wełny na wyroby sukiennicze i kapelusznicze, w latach 1553 i 1554 uczestniczył w poszerzaniu granic miasta żydowskiego, miał udział w podejmowaniu decyzji o kolejnym poszerzeniu w roku 1583. W roku 1581 uchwalał zgodę na zmianę zapisów w statucie cechu karczmarzy kazimierskich, dwa lata później zatwierdzał statut cechu słodowników, piwowarów i karczmarzy kazimierskich. Był właścicielem kamienicy położonej przy obecnej ul. Stradomskiej 11 (południowa część tej posesji), niedaleko od niego, pod dzisiejszym numerem 4, mieszkał Mikołaj Morzypiwo, z którym łączyły go dobrosąsiedzkie stosunki. Zmarł prawdopodobnie w roku 1584 lub 1585. Pozostawił córkę Annę, wydaną za ówczesnego ławnika Stanisława Radomskiego (nr 248), który w roku 1586 wszedł do rady na miejsce zwolnione po śmierci teścia.

Præsidentibus et ad Rę/
publicam Ciuitatis hui,
Kasimirien regendam
electis Consulibus vt,
Ioanne Pannitonsore, Io
anne Ruski, Petro Gar
ny, Stanislao Pukal, Mi
chaele Ianio Alberto
Dlugosz, Ioanne Mako
wski, Michaele Grob,
et Stanislao Maslo.
In Stradomia vero,
Mathia Placzibapka, et
Stanislao Swieboda.
Quorum Acta sequuntur ordine talj.
DEVS IN NOMINE TVO

Mathia Placzibapka

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1583–1585: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1583, z Maciejem Placibabką w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 20, s. 2)

Źródła i literatura:
K 10, s. 651–652, 826; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574, 741, 943; K 15, s. 911; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574, 741, 942; K 12, s. 68, 287, 440, 633, 758–759; K 16, s. 206, 429, 755; K 17, s. 162–163; K 18, s. 530; K 19, s. 82; K 20, s. 2; K 21, s. 294; K 176, s. 204–208; K 380, s. 138, 153, 171, 186, 209, 232, 276; Teut. 63, s. 32, 272; Teut. 66, s. 263, 271, 320; Teut. 68, s. 260; PPK I-1, s. 213, 219, 351; PPK I-2, s. 831, 855; *Kronika Golińskiego* II, s. 645; Bąkowski 1902, s. 41–42; Krasnowolski 1992, s. 209, 213.

213. Jan Zaborski
rajca 1544–1571; burmistrz 1544, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1564

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)

Ioannes Zagorski (Szagorskj) kuśnierz

Kuśnierz kazimierski, we władzach miejskich spędził nieprzerwanie czterdzieści cztery lata. Przez pierwszą dekadę, zamkniętą w przedziale lat 1528–1538, zasiadał w ławie miejskiej, uzyskując rokrocznie powołania na ławnika. W latach 1539 i 1543 jego doświadczenie zostało wykorzystane na urzędzie wójta kazimierskiego. Z wójtostwa awansowany został w roku 1544 do rady miejskiej, rajcą był przez dwadzieścia siedem lat, w trakcie których siedmiokrotnie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W czasie konfliktu między kazimierskimi sukiennikami a krakowskimi handlarzami wełną brał udział w 1546 roku w uchwaleniu wilkierza (ustawy miejskiej) w sprawie kupna i sprzedaży wełny na wyroby sukiennicze i kapelusznicze. Wtedy też wspólnie z towarzyszem cechowym, rajcą Maciejem sukiennikiem zwanym Wojkowskim (nr 197), żądał od rady miejskiej Kazimierza zawarcia w spisanej po łacinie ustawie dla cechu sukienników i kapeluszników polskojęzycznego fragmentu o płacach dla czeladzi za świadczone roboty, a to *ze względu na trudności słownictwa używanego w owym rzemiośle*. W kazimierskim regestrze spraw kryminalnych zapisano pod rokiem 1562, że Maciej spod Opoczna przesłuchiwany zeznał, *iż do Pana Zaborskiego Raicze Kasimirskiego wlazł w nocy do domu przez dach y ukradł poduszki, pierzynki trzy i płachtę, które z domu wycisnął*. Zaniósł to do wspólniczki, którą była *z dworu Pana Jordanowego niewiasta co ją przezywają* Gołką i tam z tymi rzeczami pojmany został. Rajca Jan Zaborski miał dom murowany położony przy dzisiejszej ul. Józefa 10. Zmarł w 1571 roku, na jego miejsce do rady na rok 1572 został powołany Piotr Czarny młodszy (nr 234).

Zygmunt August, powołując się na akt Zygmunta Starego z roku 1533, stwierdza w roku 1558, że wielkorządca może powoływać do rady miejskiej kazimierskiej tylko członka ławy miejskiej – był to element sporu między radą miasta a wielkorządcą Janem Bonerem o uprawnienia do nominowania rajców.

Dokument wydany w 1563 roku w Kazimierzu, mocą którego ławnicy kazimierscy potwierdzili, że Stanisław Plichta z żoną Anną darowali na rzecz kapituły kościoła św. Floriana w Kleparzu dom położony w Kazimierzu, obok domu rajcy Jana Zaborskiego; przy dokumencie na pergaminowych paskach pieczęć ławnicza – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia z urzędem (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 532)

Źródła i literatura:
K 10, s. 651–652; K 11, s. 32–33, 237, 360–361, 574, 741; K 14, s. 719; K 16, s. 755; K 176, s. 200, 203, 205; K 266, s. 59; K 380, s. 3, 16, 49, 78, 104, 138, 153, 171, 186, 209, 232, 276; K 440, s. 25; Teut. 63, s. 209, 430; Teut. 77, s. 303; CDU V, s. 49; PPK I-1, s. 523; Krasnowolski 1988, s. 41; Małecki 1994-I, s. 73.

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)

Zygmunt August rozsądza w roku 1559 spór między Janem Bonerem, wielkorządcą krakowskim, a mieszczanami kazimierskimi, przyznając własność kramów sukienniczych Kazimierzowi, z zastrzeżeniem jednak opłaty na rzecz wielkorządcy.

214. Stanisław Fox

rajca 1544–1577; burmistrz 1544, 1545, 1552, 1553, 1558, 1569, 1572, 1573

Stanislaus Foxius (Foxowicz) ***braesator***

Słodownik, piwowar kazimierski, przedstawiciel rozgałęzionej rodziny Foxów – wcześniej w radzie zasiadali Bernard Fox (nr 181) i Jerzy Fox (nr 204). Brat Tobiasza, złotnika królewskiego, i Bartłomieja. Pieczętowali się, jak i inni Foxowie, herbem mieszczańskim przedstawiającym dwie skrzyżowane kosy. We władzach miejskich spędził na urzędach ponad czterdzieści lat. W ławie miejskiej zasiadał nieprzerwanie w latach 1535–1539, prawdopodobnie nawet dłużej, co jednak nie jest udokumentowane. W radzie miejskiej zasiadł od roku 1544 – na trzydzieści kilka lat. Do rady urzędującej powoływany był ośmiokrotnie. Za jego kadencji w radzie urzędującej w 1553 roku rada miejska zawarła z kazimierską gminą żydowską układ w sprawie poszerzenia miasta żydowskiego w Kazimierzu. W 1558 roku wraz z rajcami Janem Pawlikiem (nr 218) i Stanisławem Haberkostem zwanym Lex (nr 223) byli pełnomocnikami burmistrza i rajców kazimierskich w sprawie Macieja Sulikowskiego, rajcy niedopuszczonego do urzędu i usuniętego z rady mocą dekretu Zygmunta Augusta za nowatorstwo religijne i brak kazimierskiego prawa miejskiego. W 1570 roku rada miejska, w związku z porządkowaniem gruntowej własności miejskiej, wezwała Stanisława Foxa, aby zaprzestał użytkowania miejskiej ziemi. Miał dom położony przy zachodniej pierzei ul. Krakowskiej, pod dzisiejszym numerem 13. Żonaty był z Barbarą. Wraz z żoną w 1559 roku wszedł w posiadanie kramu sukienniczego, w zamian za czynsz na rzecz klasztoru oo. Augustianów w Kazimierzu. Był ojcem Mikołaja, ławnika kazimierskiego w latach 1580–1585, Barbary, wydanej za rajcę Jana postrzygacza (nr 224), oraz Jana, żonatego z Katarzyną (ojca Jana Foxa, doktora praw, sekretarza królewskiego, archidiakona krakowskiego postulującego dopuszczenie plebejów do godności kościelnych; ufundował dziadkowi epitafium w kościele Bożego Ciała, niezachowane do naszych czasów). Stanisław Fox zmarł w 1577 lub 1578 roku – w 1579 roku na jego miejsce wybrany został do rady Wojciech Długosz zwany Szaradi (nr 240). W 1627 roku w ławie kazimierskiej zasiadał Mikołaj Fox, równolegle działał w Kazimierzu Bernard Fox, kupiec korzenny.

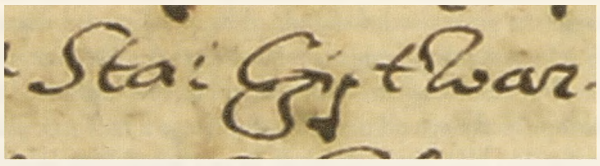
Dokument wystawiony w 1556 roku w Kazimierzu przez ławników kazimierskich w sprawie przeniesienia własności warsztatu sukienniczego na rajcę Stanisława Foxa, w zamian za roczny czynsz na rzecz klasztoru oo. Augustianów; przy dokumencie fragment kazimierskiej pieczęci ławniczej – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 207)

Źródła i literatura:
K 10, s. 651–652, 825; K 11, s. 32–33; K 12, s. 68, 287; K 16, s. 755; K 18, s. 530; K 179, s. 204–205; K 380, s. 153, 171, 186, 209, 232; K 440, s. 200, 356; Teut. 66, s. 110, 235; PPK I-1, s. 213, 219, 234; *Kronika Golińskiego* II, s. 645; Chmiel 1900, *passim*; Bąkowski 1902, s. 41–42, 52–53; Cercha 1904, t. II, tabl. 165; Wittyg 1906, s. 144; Słowikowski, *Fox Jan*, [w:] PSB, t. VII, s. 69–71; Krasnowolski 1988, s. 41.

215. Stanisław Cytwar
rajca 1545–1549; burmistrz 1545, 1547, 1548, 1549

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Stanislaus Czytwar (Czithwar, Czitffar, Czytffar) ***gladiator***
Płatnerz, reprezentant Stradomia we władzach miejskich Kazimierza. W ławie miejskiej zasiadł w roku 1529, następnie był ławnikiem w latach 1535–1540. W latach 1530–1534 nieprzerwanie pełnił urząd wójta stradomskiego. Do rady miejskiej został powołany w roku 1545, zasiadał w niej przez blisko pięć lat, uzyskując czterokrotnie nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1546 jako rajca stary brał udział w uchwaleniu wilkierza zawierającego przepisy miejskie dotyczące kupna i sprzedaży wełny na wyroby sukiennicze i kapelusznicze – regulacja ta była wynikiem sporów, jakie toczyli między sobą kazimierscy sukiennicy i krakowscy handlarze wełną.

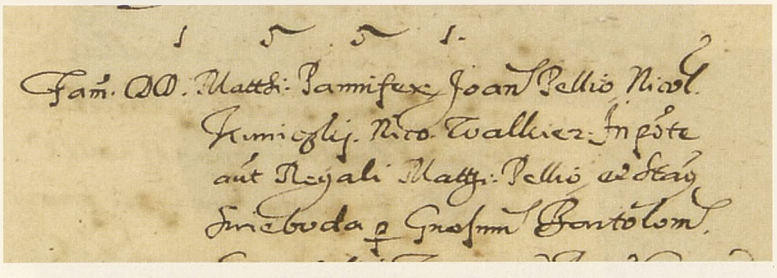
Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich za lata 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1547; wśród powołanych Stanisław Cytwar – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 200)

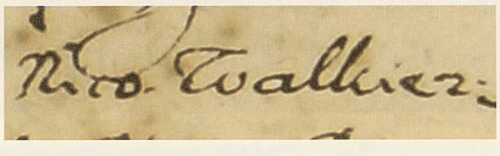
Źródła i literatura:
K 10, s. 826; K 11, s. 237, 360–361, 574; K 176, s. 200; K 380, s. 16, 49, 78, 104, 125, 138, 153, 171, 186, 209, 232, 276; PPK I-1, s. 523.

216. Mikołaj Walkier
rajca 1548–1557; burmistrz 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557

Zygmunt Stary (1506–1548)
Zygmunt August (1548–1572)

Nicolaus (Nicolag) Walker (Valkier)
Przedstawiciel mieszkańców Kazimierza w radzie miejskiej, do której powołany został w roku 1548. W radzie zasiadał przez niemal dziesięć lat, do roku 1557 włącznie. W okresie tym rokrocznie był powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Za jego kadencji w radzie urzędującej rada miejska w 1553 roku zawarła z kazimierską gminą żydowską układ w sprawie poszerzenia miasta żydowskiego w Kazimierzu, a w kolejnym roku ustanowiono porozumienie wykonawcze, w którym dokonano transakcji sprzedaży pojedynczych gruntów na rzecz mieszkańców miasta żydowskiego. Mikołaj Walkier procesował się przed sądem wielkorządowym ze szlachcicem Bycheńskim, czego ślady zachowały się w aktach sądu wielkorządowego z 1552 roku, prowadzonych za czasów, gdy wielkorządcą krakowskim był Jan Boner.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich za lata 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1551; wśród powołanych Mikołaj Walkier – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 201)

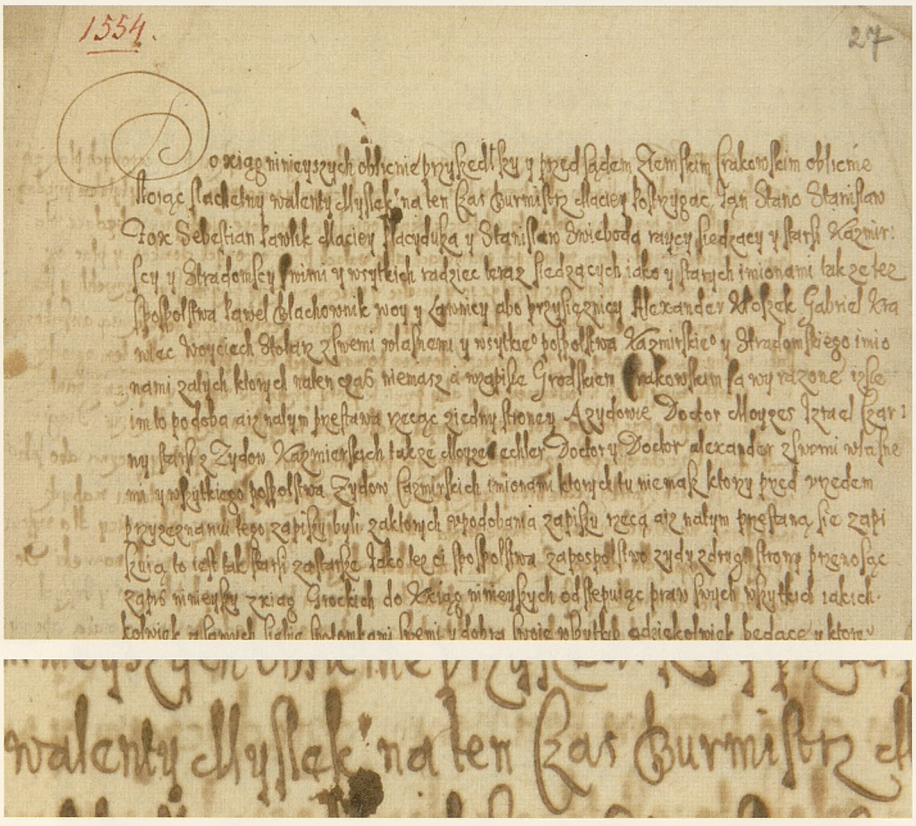
Źródła i literatura:
K 11, s. 741, 943; K 12, s. 68, 287, 440, 633, 758–759, 990; K 176, s. 200–202; Teut. 61, s. 211, 337; Teut. 62, s. 252; CDU V, s. 57, 102, 105; PPK I-1, s. 213; Bąkowski 1902, s. 41–42.

Zygmunt August (1548–1572)

217. Walenty Mysłek
rajca 1552–1558; burmistrz 1552, 1553, 1554, 1555

Valentinus Mislek

Kazimierzanin, do rady miejskiej powołany w roku 1552, zasiadał w niej do roku 1558, w tym czasie uzyskał cztery nominacje do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Jego aktywność rajcowska zdominowana została negocjacjami z kazimierską gminą żydowską w sprawie poszerzenia granic siedliska izraelickiego w Kazimierzu oraz towarzyszących temu kwestii. Był rajcą urzędującym, gdy w 1553 roku rada miejska w składzie rajców urzędujących i starych przy udziale wójta, ławników i przedstawicieli pospólstwa zawarła z kazimierską gminą żydowską układ w sprawie poszerzenia miasta żydowskiego w Kazimierzu, pod warunkiem otoczenia go murem z trzema bramami. Gdy w 1554 roku zawierano porozumienie wykonawcze do tego układu, w którym szczegółowo wytyczono granice nowych terenów oraz dokonano transakcji ich kupna-sprzedaży, Walenty Mysłek pełnił funkcję burmistrza. W tym czasie dozwolono też Żydom na dokonywanie przechadzek i użytkowanie pastwiska za murami miasta pod tymi samymi warunkami, pod którymi użytkowali je mieszkańcy chrześcijańscy. Potwierdzono natomiast zakaz prowadzenia w obrębie miasta żydowskiego wyrobu i sprzedaży piwa, innych alkoholi i mięsa chrześcijanom, co wynikało z monopolu władz Kazimierza na sprowadzanie i sprzedaż alkoholu oraz z ochrony interesów cechu rzeźników kazimierskich w sytuacji wykraczania przez rzeźników żydowskich poza ramy uboju rytualnego na potrzeby własnej gminy. Walenty Mysłek miał syna Andrzeja, ożenionego z Katarzyną, córką rajcy Jana postrzygacza (nr 224). Tenże Andrzej, mimo iż miał wieloletnie doświadczenie w ławie miejskiej (ławnikiem był nieprzerwanie w latach 1574–1586) oraz ojca i teścia rajców, w radzie miejskiej nie zasiadł.

Z akt miasta żydowskiego: początkowy fragment kopii porozumienia wykonawczego z 1554 roku do układu między miastem Kazimierzem a kazimierską gminą żydowską w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego; na czele reprezentacji Kazimierza zawierającej porozumienie stał burmistrz Walenty Mysłek (oryginał dokumentu przepadł) – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8. s. 27)

Źródła i literatura:
K 12, s. 68, 287, 440, 633; K 176, s. 201–202; K 440, s. 53, 62, 78, 105, 116, 157, 165, 250, 356; Teut. 61, s. 231; Teut. 63, s. 264; Teut. 68, s. 284; PPK I-1, s. 213, 219; Bąkowski 1902, s. 41.

218. Jan Pawlik
rajca 1552–1558; burmistrz 1552, 1554, 1556, 1557, 1558

Zygmunt August (1548–1572)

Joannes Pawlyk
Kazimierzanin, poświadczony w ławie miejskiej w roku 1551, skąd już w roku następnym został awansowany do rady miejskiej. Był rajcą do roku 1558 włącznie, poza latami 1553 i 1556 zasiadał co roku w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Jako rajca stary brał udział w 1553 roku w zawarciu z kazimierską gminą żydowską układu w sprawie poszerzenia miasta żydowskiego w Kazimierzu, rok później, już jako rajca urzędujący, podpisywał protokół wykonawczy do tego układu. W 1558 roku wraz z rajcami Stanisławem Haberkostem zwanym Lex (nr 223) i Stanisławem Foxem (nr 214) był pełnomocnikiem burmistrza i rajców kazimierskich do sprawy Macieja Sulikowskiego – nowo wybranego rajcy niedopuszczonego do urzędu i usuniętego z rady mocą dekretu Zygmunta Augusta za nowatorstwo religijne i brak kazimierskiego prawa miejskiego. W roku 1589 w skład rady wejdzie Wojciech Pawlikowicz starszy (nr 250), być może jego syn.

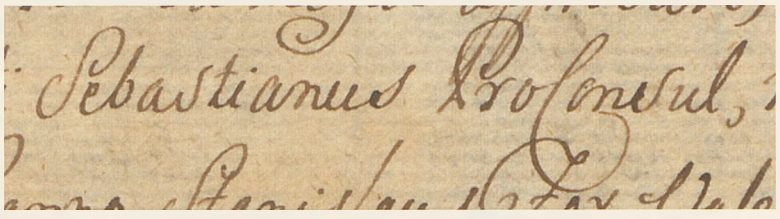
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1551–1557: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1554, z Janem Pawlikiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 12, s. 440)

Źródła i literatura:
K 12, s. 68, 440, 758–759, 990; K 176, s. 202; K 381, s. 225; Teut. 62, s. 145; PPK I-1, s. 213, 219, 234; Bąkowski 1902, s. 41–42.

219. Sebastian celnik
rajca 1553–1556; burmistrz 1553, 1554, 1555, 1556

Zygmunt August (1548–1572)

Sebastianus *teloneator* (*telonarius, mutarius*)
Celnik, przedstawiciel kazimierzan we władzach miejskich. W radzie miejskiej poświadczony został w latach 1553–1556, przez wszystkie te lata zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Za jego kadencji w radzie urzędującej w 1553 roku rada miejska zawarła z kazimierską gminą żydowską układ w sprawie poszerzenia miasta żydowskiego w Kazimierzu, rok później brał też udział w opracowywaniu i przyjmowaniu protokołu wykonawczego do tego układu. Podczas wielkiego pożaru miasta w 1556 roku *pan Sebastian celnik i rajca kazimierski w sklepie swym z inszymi dwiema zadusił się* (pojęcie „sklep" oznaczało wówczas pomieszczenie ze sklepieniem).

Fragment kopii protokołu wykonawczego z 1554 roku do zawartego w roku 1553 układu między Kazimierzem a kazimierską gminą żydowską w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego w Kazimierzu; protokół ten, zawierający szczegółowe wytyczenie terenów poszerzających obszar zamieszkiwany przez Izraelitów, podpisywał stojący na czele reprezentacji miasta Kazimierza ówczesny burmistrz Sebastian celnik – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 65)

Źródła i literatura:
K 12, s. 287, 449, 633, 758–759; K 176, s. 201–202; PPK I-1, s. 213, 219; Kolak 1982, s. 119–120; Bąkowski 1902, s. 41–42.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

Zygmunt August zezwala w roku 1559 na dobudowanie do istniejących dwudziestu jeden jatek piekarskich w Kazimierzu trzech nowych. Czynsz dwóch z nich miał przypaść skarbowi królewskiemu, z trzeciej natomiast – cechowi piekarzy na cele zbrojeniowe.

220. Gabriel krawiec

rajca 1555–1576; burmistrz 1555, 1556, 1557, 1558, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1576

Gabriel *sartor*

Krawiec kazimierski, na urzędach miejskich zasiadał przez ćwierć wieku. Poświadczony w ławie miejskiej w latach 1552 i 1553, w tym ostatnim roku z jej ramienia uczestniczył w przygotowaniu układu z gminą żydowską w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego. W roku 1555 uzyskał godność rajcy kazimierskiego. Rajcą był przez dwadzieścia jeden lat, w tym czasie uzyskał dziesięciokrotnie nominację do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Byli wraz z rajcą Janem Mrowińskim Płoczywłosem (nr 226) reprezentantami rady miejskiej w toczonym w 1567 roku sporze z ławnikiem Aleksym Rabką, prawdopodobnie synem rajcy Jana Rabki (nr 195), skarżącym radę o prowadzenie agitacji przeciwko jego kandydaturze w wyborach (nominacjach) do rady miejskiej (kandydatury na zwolnione w radzie miejsca wybierali rajcy, ale nowych rajców mianował w oparciu o tę prezentację wielkorządca krakowski) – mocą rozstrzygnięcia Zygmunta Augusta pełnomocnicy rady sprawę wygrali. W 1570 roku rada miejska, porządkująca gruntową własność miejską, wezwała Gabriela krawca, aby wraz z kilkoma innymi osobami *od dzisiejszego dnia do dwu niedziel to, co trzymają gruntu mieszczańskiego, wolno miastu puścili.* Zmarł w 1577 lub 1578 roku, na zwolnione po jego śmierci miejsce w radzie miejskiej nominację uzyskał w 1579 roku (w latach 1577 i 1578 wyborów do rady nie było) Marcin Gizowski (nr 249).

Dokument wystawiony w 1567 roku w Piotrkowie, w którym Zygmunt August rozstrzygnął sprawę między Aleksym Rabką a burmistrzem i rajcami kazimierskimi, reprezentowanymi w sporze przez rajców Jana Mrowińskiego Płoczywłosa (nr 226) i Gabriela krawca, o agitację przeciw wyborowi Rabki na rajcę kazimierskiego; Rabka rajcą nie został – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. IT 1-105)

Źródła i literatura:
IT 1-105; K 12, s. 633, 758–759, 990; K 14, s. 719; K 15, s. 67, 272, 448, 775; K 17, s. 837–838; K 18, s. 530; K 176, s. 202–204, 206; K 381, s. 270; K 440, s. 177; Teut. 65, s. 78; Teut. 66, s. 61; CDU V, s. 57; PPK I-1, s. 213; *Kronika Golińskiego* II, s. 645; Bąkowski 1902, s. 41–42, 52–53.

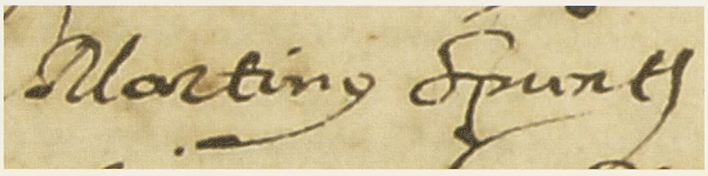
221. Marcin Spunth
rajca 1556–1566; burmistrz 1556, 1558, 1564, 1565

Zygmunt August (1548–1572)

Martinus Spinth (Szpunt) ***braesator***
Piwowar kazimierski, słodownik. Być może wnuk rajcy Mikołaja Spuntha (nr 167) i syn rajcy Stanisława Spuntha (nr 187) – byłoby to trzecie pokolenie Spunthów na kazimierskim krześle radzieckim. Marcin został odnotowany w ławie miejskiej w latach 1544–1547, 1550–1553 i 1555. Jako ławnik brał udział w 1553 roku w zawieraniu układu z gminą żydowską w sprawie poszerzenia jej siedliska. W roku 1556 otrzymał nominację do rady miejskiej, zasiadał w niej co najmniej do 1566 roku, w tym czasie wybrany był do rady urzędującej czterokrotnie. W roku 1566 wraz z Janem Mrowińskim Płoczywłosem (nr 226) występował w imieniu władz miasta w sprawie nadużywania herbu miejskiego przez cechy, co Zygmunt August ukrócił swoim rozporządzeniem. W tym samym roku Marcin Spunth otrzymał od rady miejskiej w wieczną i dziedziczną dzierżawę jatkę solną z prawem sprowadzania i sprzedaży soli wielickiej. Był właścicielem kamienicy położonej we wschodniej pierzei ul. Krakowskiej, pod dzisiejszym numerem 28. Miał córkę Annę, wydaną za Jana Ruskiego (nr 229), przyszłego rajcę kazimierskiego.

W roku 1562 Zygmunt August wydaje zezwolenie dla Kazimierza na pobieranie mostowego od wozów przejeżdżających przez Kazimierz i Stradom.

Rada miejska Kazimierza zatwierdza w roku 1561 statuty cechu kołodziejów, stelmachów i kowali kazimierskich w związku z połączeniem się ich w jeden cech.

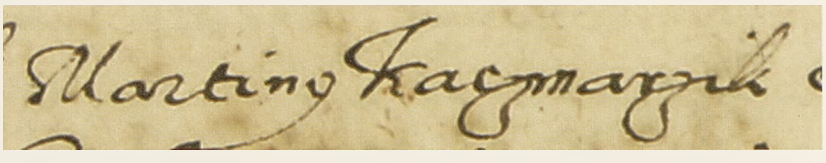
Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: kopia wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1556; wśród powołanych Marcin Spunth – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 202)

Źródła i literatura:
K 12, s, 758–759; K 14, s. 719; K 15, s. 67; K 176, s. 202–204; K 381, s. 37, 48, 77, 94–95, 225, 270, 531; K 382, s. 81–82; Teut. 65, s. 192; CDU V, s. 108; PPK I-1, s. 198, 213; PPK I-2, s. 683; Bąkowski 1902, s. 41–42; Chmiel 1909, s. 128–129; Krasnowolski 1988, s. 41.

222. Marcin Kaczmarzyk
rajca 1557–1561; burmistrz 1557

Zygmunt August (1548–1572)

Martinus Kaczmarzik
Przedstawiciel mieszczan kazimierskich w radzie miejskiej, nominację do niej otrzymał w roku 1557 z rąk Jana Bonera, wielkorządcy krakowskiego. Godność rajcowską sprawował co najmniej do roku 1561, jednak w radzie urzędującej-burmistrzowskiej został odnotowany jednorazowo, w roku nominacji inaugurującej jego udział w radzie miejskiej. Jego aktywność nie została w zachowanych księgach miejskich wyeksponowana.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1557; wśród powołanych Marcin Spunth – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 202)

Źródła i literatura:
K 12, s. 990; K 176, s. 202.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

Zygmunt August w roku 1563 zezwala piekarzom i słodownikom kazimierskim na zakupywanie zboża i słodów w młynie kazimierskim po cenach targowych. Przywilej ten potwierdzi w 1585 roku Stefan Batory, a w roku 1590 – Zygmunt III Waza.

Dwa lata później król znosi uchwałę rady miasta zakazującą karczmarzom kazimierskim i stradomskim częstszego warzenia piwa niż raz na dziesięć dni.

223. Stanisław Haberkost zwany Lex

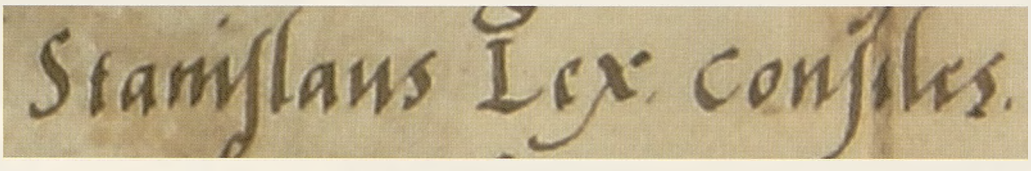
rajca 1557–1579; burmistrz 1557, 1563, 1564, 1565, 1566, 1568, 1569, 1670, 1571, 1574, 1575, 1576

Stanisłaus Habercosts *alias* Lex, *lanio*

Rzeźnik kazimierski, urodzony około 1523 roku. Zapewne syn rzeźnika Marcina Haberkosta (zapisywanego też jako Oberkofsh, Oberkost), w latach 1541–1542 i 1544–1547 zasiadającego w ławie miejskiej. Stanisław w ławie miejskiej został odnotowany w roku 1556, lecz ławnikiem był zapewne już wcześniej. W roku 1557 z pozycji seniora ławy (co nie oznaczało najdłuższego stażu ławniczego, lecz funkcję organizującego prace) uzyskał nominację do rady miejskiej. Rajcą był przez dwadzieścia dwa lata, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał dwunastokrotnie. Już w 1558 roku wraz z rajcami Janem Pawlikiem (nr 218) i Stanisławem Foxem (nr 214) otrzymał od burmistrza i rady miejskiej pełnomocnictwo do reprezentowania władz miejskich w prestiżowej sprawie Marcina Sulikowskiego, który nominowany przez wielkorządcę krakowskiego Jana Bonera do rady kazimierskiej nie został przez innych rajców dopuszczony do urzędu. Spór sądowy wytoczony przed majestatem królewskim o prawo Sulikowskiego do zasiadania w radzie miejskiej w istocie był sporem z wielkorządcą Bonerem, który powołał do rady swojego kandydata spoza grona kandydatów zgłoszonych przez rajców. Zygmunt August przychylił się do żądania pełnomocników rady kazimierskiej i pozbawił Sulikowskiego godności rajcy jako nowatora religijnego, niemającego poza tym prawa miejskiego. Stanisław Haberkost cieszył się uznaniem wśród rajców – w 1566 roku otrzymał od rady miejskiej w 1566 roku lukratywne prawo wieczystej i dziedzicznej dzierżawy miejskiej jatki solnej. W 1576 roku oddał pobór ze wsi Zabłocie – kwit opieczętował swoim herbem mieszczańskim (gmerkiem), przedstawiającym na tarczy renesansowej pionowo postawioną lilię u góry załamaną w prawo, a u dołu w lewo, przez środek przekrzyżowaną. Zonaty był z Barbarą z Odżykoniów. Zmarł 22 marca 1579 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała, gdzie wdowa Barbara wystawiła epitafium, które do naszych czasów nie przetrwało, ale znane jest z przekazu Szymona Starowolskiego z 1655 roku, który odnotował jego treść. Zachowała się natomiast ostatnia wola rajcy Stanisława, w której między innymi zawarł legat dla kościoła Bożego Ciała w postaci kielicha, ornatu z dalmatykami, antepedium i dwóch srebrnych świeczników. W 1581 roku na zwolnione po nim miejsce w radzie nominację otrzymał Jan Makowski (nr 243).

Pieczęć mieszczańska (gmerk) Stanisława Haberkosta: na renesansowej tarczy lilia, u góry załamana w prawo, u dołu w lewo, przekrzyżowana przez środek – odcisk z wydanego w 1576 roku poświadczenia oddania poboru ze wsi Zabłocie (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 832383 II, s. 112)

Dokument wydany w 1558 roku w Warszawie, mocą którego Zygmunt August usunął Macieja Sulikowskiego z grona rajców kazimierskich jako nowatora religijnego i niemającego prawa miejskiego, co uczynił na życzenie rady miejskiej reprezentowanej między innymi przez rajcę Stanisława Haberkosta zwanego Lex – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 604)

Źródła i literatura:
K 12, s. 990; K 14, s. 423, 719; K 15, s. 67, 272, 775, 911; K 16, s. 206, 429; K 17, s. 162–163, 837–838; K 18, s. 100; K 19, s. 82; K 176, s. 203–207; K 381, s. 3–4, 37, 48, 77, 94–95; K 382, s. 3–4, 81–82; K 391, s. 69; Teut. 63, s. 258; Teut. 65, s. 315; Teut. 66, s. 183; CDU V, s. 102; PPK I-1, s. 234; PPK I-2, s. 683; Starowolski 1655, s. 201; Cercha 1904, t. II, s. 245; Wittyg 1906, s. 64; Rożek 1977, s. 224.

224. Jan postrzygacz

rajca 1563–1589; burmistrz 1563, 1566, 1570, 1571, 1574, 1575, 1576, 1579, 1580, 1583

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

Joannes *pannitonsor*

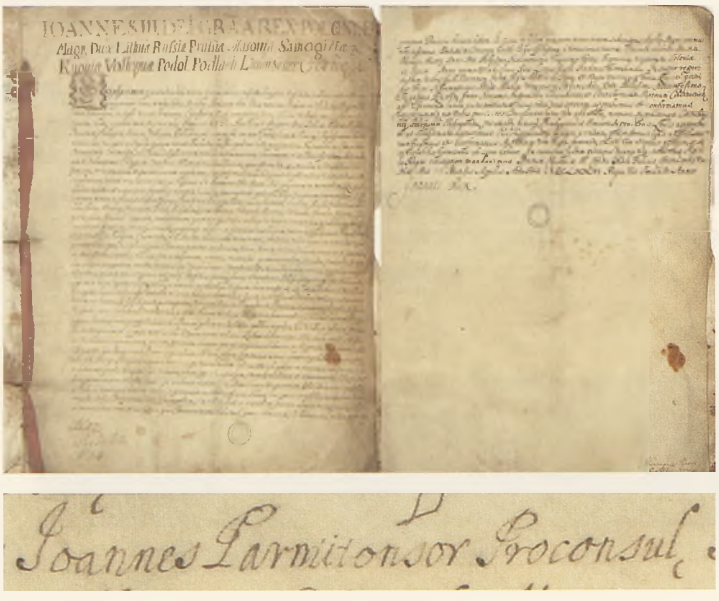
Kazimierski postrzygacz sukna, wybrany do rady miejskiej w 1563 roku, zasiadał w niej przez dwadzieścia sześć lat, dziesięciokrotnie otrzymywał nominację do rady urzędującej. W 1566 roku od rady miejskiej otrzymał prawo wieczystej i dziedzicznej dzierżawy jatki solnej, jednej z dwunastu tego rodzaju miejskich, uprzywilejowanych jatek. W 1580 roku za jego kadencji burmistrzowskiej rada miejska zatwierdziła wszystkie przywileje i statut cechu kuśnierzy kazimierskich i stradomskich, co potwierdził w następnym roku Stefan Batory. Z kolei w 1583 roku Jan postrzygacz brał udział w przyjęciu statutu cechu słodowników, piwowarów i karczmarzy kazimierskich (statut ten jeszcze w tym samym roku uzyskał królewskie zatwierdzenie). Rok później jego sługa Wawrzyniec Mroczkowicz, być może przodek późniejszych rajców Mroczkowiczów (Wojciecha – nr 282 i Wawrzyńca – nr 303) założył się z innym sługą o wyczyn jeździecki na rynku kazimierskim, w wyniku czego poranione zostały konie rajcy Michała rzeźnika (nr 241) i ławnika Mikołaja Foxa z rajcowskiej rodziny Foxów – rzecz znalazła finał przed urzędem wójtowskim, a rajca Jan stawał w tej sprawie przed sądem. Dzierżawił grunty w Zabłociu – z kwitu opłaty poboru z 1578 roku znany jest jego gmerk (herb mieszczański): w tarczy nożyce do przystrzygania sukna końcami skierowane na dół. Żonaty był z Barbarą, córką rajcy Stanisława Foxa (nr 214). Swoją córkę Katarzynę wydał za Andrzeja, syna kolegi z rady miejskiej,Walentego Mysłka (nr 217). Zmarł przed nominacjami do rady urzędującej na rok 1590 – wówczas zwolnione po nim miejsce radzieckie otrzymał Tomasz Grzymała (nr 255).

Pieczęć mieszczańska (gmerk) Jana postrzygacza: na renesansowej tarczy nożyce do przystrzygania sukna skierowane końcami w dół, z inicjałami „I" i „P" u góry – odcisk z wydanego w 1575 roku poświadczenia opłacenia należności z dzierżawionej wsi Zabłocie (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 832383 II, s. 88)

Zygmunt August postanawia w roku 1566, że herbu Kazimierza wolno używać jedynie urzędowi radzickiemu i sądowi ławniczemu kazimierskiemu, natomiast cechy kazimierskie mają używać własnych znaków cechowych.

W tym samym roku król ustanawia dla Kazimierza prawo do drugiego jarmarku, przy jednoczesnym potwierdzeniu jarmarku ustanowionego w 1389 roku oraz targu na konie i bydło przywróconego w roku 1379.

Strony pierwsza i ostatnia dokumentu wydanego w 1676 roku w Krakowie, w którym Jan III Sobieski potwierdził przywileje i statuty cechu kuśnierzy kazimierskich i stradomskich, w tym potwierdzony w 1581 roku przez Stefana Batorego statut tego cechu zatwierdzony w 1580 roku przez kazimierską radę miejską pod przewodnictwem burmistrza Jana postrzygacza; dokument opatrzony został podpisem i pieczęcią Jana III Sobieskiego – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia wraz z funkcją (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. DD 234)

Źródła i literatura:
K 14, s. 423; K 15, s. 272; K 16, s. 206, 429; K 17, s. 162–163, 837–838; K 18, s. 530; K 20, s. 2; K 23, s. 14; K 176, s. 203–207, 210; Teut. 68, s. 284; Teut. 69, s. 579; PPK I-1, s. 351; PPK I-2, s. 683, 821, 855; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

225. Jan Polanowski

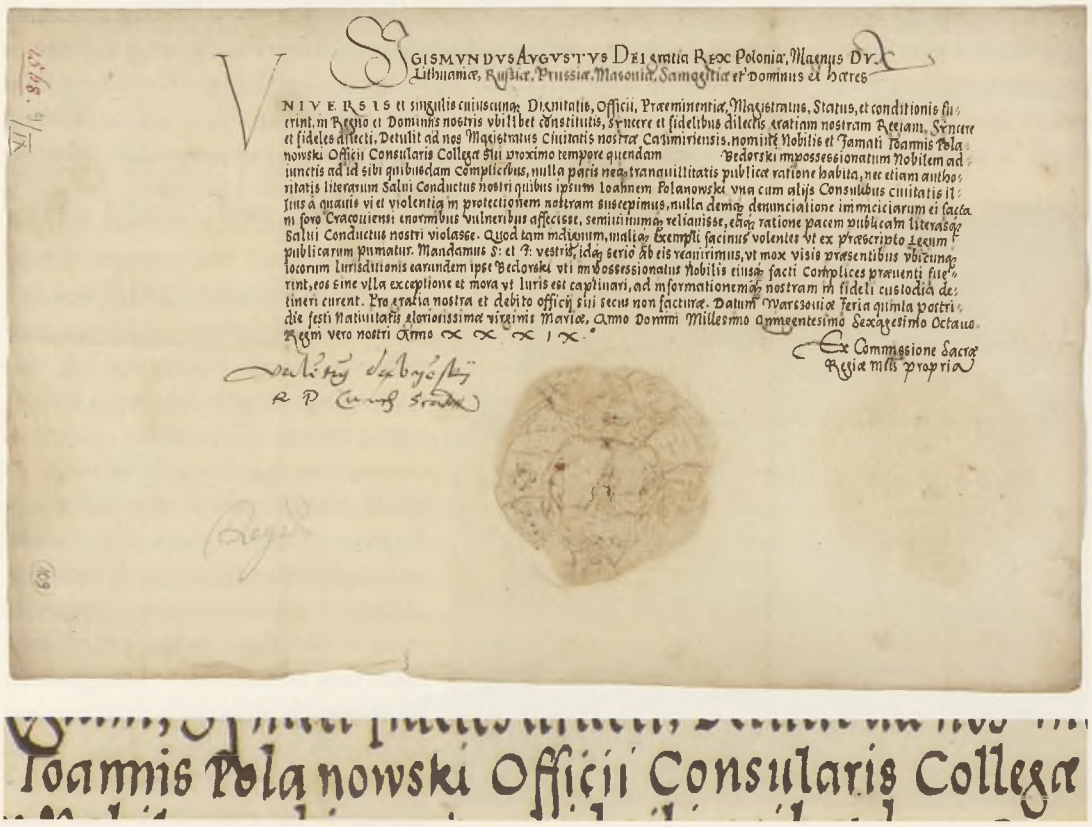
rajca 1563–1576; burmistrz 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1570, 1572, 1573

W roku 1566 Zygmunt August zezwala mieszkańcom Kazimierza na dalsze używanie dawnej miary korców i beczek na piwo, radzie miasta Kazimierza na pobieranie opłaty zwanej „strugielt" od sukna zagranicznego, a mieszczanom Kazimierza na sprzedawanie soli w bałwanach.

W tym samym roku rada miasta uchwala odstąpienia dwunastu mieszczanom kazimierskim dwunastu jatek solnych – za usługi oddane miastu. Uchwałę tę potwierdził Zygmunt August.

Joannes Polianowsky

Kazimierzanin, powołany do rady miejskiej w roku 1563, godność rajcy sprawował przez trzynaście lat. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał ośmiokrotnie. Brał udział w staraniach rady miejskiej o przywilej królewski na sprzedaż soli wielickiej w kawałkach – skutecznie, bo w czerwcu 1566 roku Zygmunt August wydał zgodę na tę sprzedaż w specjalnie wybudowanych na ten cel dwunastu kramach, które miały zostać przyznane przez radę miejską pojedynczym obywatelom za czynszem rocznym 36 groszy, z których dwie trzecie miały iść do skarbu królewskiego, a jedna trzecia miała być przeznaczana na dozbrajanie miasta. Król zobowiązał też żupników do dostarczania do tych kramów 12 bałwanów tygodniowo za taką samą cenę, jak dla solarzy krakowskich. Już w sierpniu 1566 roku rajcowie rozdzielili stragany między siebie i osoby spoza rady, ale z kręgu miejskiej władzy, na zasadzie wieczystego i dziedzicznego prawa. W stosownej uchwale zapisali, że czynią to, mając na uwadze, że uprzywilejowane straganami osoby *Rzeczypospolityej Miejskiej z niemałym omieszkaniem pożytków własnych swoich zasłużyli, przeto za te pilności ich jatek solnych dwanaście miastu Kazimierzowi uprzywilejowanych* im się należy. W latach 1570–1571 Jan Polanowski był jedną z głównych postaci sprawy kryminalnej Stanisława Bandorskiego, złotnika krakowskiego, który złożył do sądu wielkorządowego skargę *przeciw Janowi Polanowskiemu natenczas burmistrzowi będącemu i rajcom kazimierskim o niesłuszne pojmanie i na ratusz więzienie i na gardło jego niewinnie skazanie* – sedno sprawy jest niejasne, skończyła się ona w każdym razie bez szkody dla oskarżonych. Jan Polanowski zmarł w 1576 roku. Na zwolnione w tej sposób miejsce w radzie miejskiej w roku 1577 nominację uzyskał Wawrzyniec Slezak (nr 237).

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Polonia, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samagitiæ et Dominus et hæres

Universis et singulis cuiuscunq; Dignitatis, Officii, Præeminentiæ, Magistratus, Status, et conditionis fuerint, in Regno et Dominijs nostris vbilibet constitutis, seruere et fidelibus dilectis gratiam nostram Regiam. Seruere et fideles dilecti. Detulit ad nos Magistratus Ciuitatis nostræ Casimiriensis, nomine Nobilis et Famati Joannis Polanowski Officii Consularis Collegæ sui proximo tempore quendam Bedorski in possessionatium Nobilem ad iunctis ad id sibi quibusdam complicibus, nulla pacis nea tranquillitatis publicæ ratione habita, nec etiam authoritatis literarum Salui Conductus nostri quibus ipsum Ioannem Polanowski vna cum alijs Consulibus ciuitatis illius a quauis vi et violentia in protectionem nostram suscepimus, nulla demq; denunciatione inimicitiarum ei facta in foro Cracouiensi enormibus vulneribus affecisse, semiuiumq; reliquisse, eiusq; ratione pacem publicam literasq; Salui Conductus nostri violasse. Quod tam malionum, malisq; exemplis facinus volentes vt ex præscripto Legum publicarum punatur. Mandamus S: et V: vestris, ida; serio ab eis requirimus, vt mox visis præsentibus vbicunq; locorum Iurisdictionis earundem ipse Bedorski vti in possessionatus Nobilis eiusq; facti complices præsenti fiet rint, eos sine vlla exceptione et mora vt iuris est capiuari, ad informationemq; nostram in fideli custodia detineri curent. Pro gratia nostra et debito officij sui secus non facturæ. Datum Warszouiæ Feria quinta postri die festi Natiuitatis gloriosissimæ virginis Mariæ, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Octauo Regni vero nostri Anno ✠ ✠ ✠ IX.

Ex Commissione Sacræ Regiæ Mtis propria

R P Cancell Stan

Ioannis Polanowski Officii Consularis Collega

Dokument wydany w 1568 roku w Warszawie, w którym Zygmunt August wzywa wszystkie władze, aby pojmały i uwięziły Będowskiego (Bendowskiego) i jego wspólników jako burzycieli spokoju publicznego, ponieważ nie zważając na królewskie listy żelazne, którymi rajcy kazimierscy są objęci, napadli i ciężko poranili na rynku krakowskim Jana Polanowskiego, rajcę kazimierskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. dok. pap. 1-108)

Źródła i literatura:
K 14, s. 423, 719; K 15, s. 67, 272, 448; K 16, s. 755; K 18, s. 100; K 176, s. 203 206; Teut. 66, s. 152, 257–262, 278–281, 290–293, 321–322; PPK I-2, s. 683.

226. Jan Mrowiński Płoczywłos

rajca 1563–1580; burmistrz 1563, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

Ioannes Mrovinski Plocywlos

Mieszczanin kazimierski, urodzony w 1514 roku, pochodzący z rodziny szlacheckiej pieczętującej się herbem Jelita. W kazimierskiej radzie miejskiej zasiadł w 1563 roku na siedemnaście lat, do rady urzędującej powoływany był jedenastokrotnie. W roku 1566 wraz z Marcinem Spunthem (nr 221) przedstawił królowi w imieniu burmistrza, rady, wójta i ławy sprawę nadużywania herbu miejskiego przez niektóre cechy rzemieślnicze, które zaczęły włączać go do swoich pieczęci, a nawet posługiwać się nim jako znakiem na swoich wyrobach. Zygmunt August wydał cechom stosowny zakaz, pod sankcją kary w wysokości 50 złotych węgierskich, uznając wyłączność władzy miasta do posługiwania się herbem. W tymże roku Jan Mrowiński Płoczywłos w uznaniu zasług otrzymał od rady miejskiej wieczystą i dziedziczną dzierżawę jednej z dwunastu miejskich jatek solnych, co powiązane było z otrzymaniem koncesjonowanego prawa do sprowadzania i sprzedaży soli wielickiej. Był wraz z rajcą Gabrielem krawcem (nr 220) pełnomocnikiem burmistrza i rady miejskiej Kazimierza w sporze między Aleksym Rabką, być może synem rajcy Jana Rabki (nr 195), skarżącym radę o agitowanie przeciwko jego kandydaturze przed elekcją na wolne miejsca w radzie – w roku 1567 Zygmunt August uznał racje miasta prezentowane przez pełnomocników. Jan Mrowiński jest jednym z nielicznych przedstawicieli władz Kazimierza, po którym zachowały się, oprócz wpisów w księgach miejskich, także inne zabytki. Był autorem moralizatorskiego dziełka *Stadło małżeńskie*, wydanego w Krakowie w 1561 roku, wznowionego w roku 1890 w serii *Biblioteka Pisarzów Polskich* na podstawie prawydania zachowanego w Bibliotece Kórnickiej. W pracy tej stawia między innymi tezę, że jednym z walorów instytucji małżeństwa jest jej zbawienny wpływ na tłumienie męskich i niewieścich skłonności do *nieczystych praktyk miłosnych i innego wszeteczeństwa w tej dziedzinie*. Dostrzegał, że erotyka to nie tylko prokreacja, lecz i *ucieszność z Wenerą*, co jednak ograniczał w tym moralizatorskim dziele do „jarzma małżeńskiego". Kolejny zachowany zabytek to pomnik nagrobny, który Jan Mrowiński wystawił sobie w krużganku kościoła św. Katarzyny jeszcze za życia, w 1577 roku. Uwiecznił swój wizerunek w renesansowym ujęciu, w mieszczańskim stroju, w sansowinowskiej pozie półleżącej, z kapeluszem w ręce i herbem rodowym w tle. Obydwa relikty, pisarski i nagrobny, świadczą, że był człowiekiem nietuzinkowym, wykształconym, obdarzonym fantazją. Zmarł w roku 1580. Dwa lata przed śmiercią ofiarował klasztorowi przy kościele św. Katarzyny 100 złotych, zabezpieczone na swojej kamienicy przy ul. Krakowskiej, z której corocznie on i jego spadkobiercy mieli płacić klasztorowi 4 złote rocznego czynszu w czterech ratach, w zamian za co zakonnicy zobowiązali się za duszę jego i żony wieczyście odprawiać msze w określone święta przed ołtarzem Jana Jałmużnika w krużgankach klasztornych oraz w czasie procesji eucharystycznej odśpiewywać przed tymże ołtarzem *Te Deum* i odmawiać kolektę w ich intencji. W 1581 roku w radzie miejskiej na zwolnione po Janie Mrowińskim Płoczywłosie miejsce nominowano Michała Groba (nr 242).

Wykonany w kamieniu pińczowskim pomnik nagrobny zmarłego w 1580 roku rajcy i burmistrza Jana Mrowińskiego Płoczywłosa, wystawiony jeszcze za jego życia, w 1577 roku, w krużganku klasztornym kościoła św. Katarzyny w Krakowie

W roku 1566 wychodzi królewski zakaz dla Żydów w Kazimierzu nabywania posiadłości poza granicami dla nich wyznaczonymi.

W tym samym roku 1566 ma miejsce nadanie Kazimierzowi przez Zygmunta Augusta prawa do łaźni nad Wisłą, do pobierania czynszu z postrzygalni, czynszu od wódki oraz dochodu z kramów zwanych „masniki" i łąki zwanej „Raczka". Król przywraca też uchylone trzy lata wcześniej prawo do nabywania przez mieszkańców Kazimierza słodu w młynach kazimierskich po cenach targowych, jednak tylko w razie ich nadmiaru.

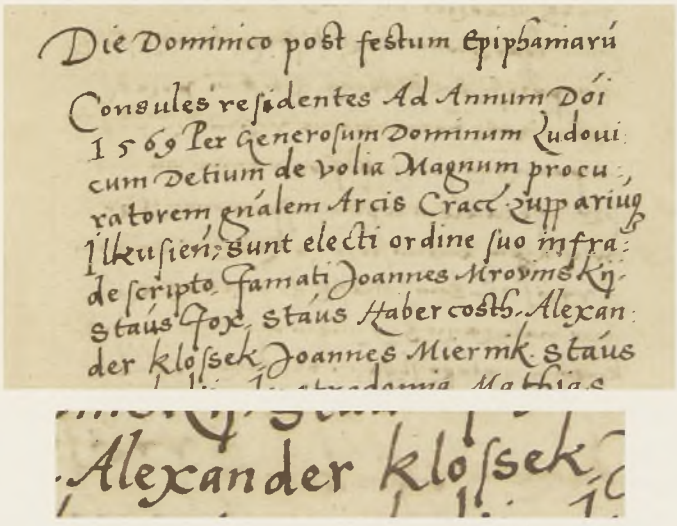
Źródła i literatura:
IT 1-105; K 14, s. 423; K 15, s. 448, 775, 911; K 16, s. 206, 429; K 17, s. 162–163, 837–838; K 18, s. 100; K 19, s. 82; K 28, s. 37, 89; K 176, s. 203–207; Teut. 62, s. 250; Teut. 65, s. 147; Teut. 66, s. 363; PPK I-2, s. 683; Starowolski 1655, s. 203; Łuszczkiewicz 1898-I, s. 79; Celichowski 1890, s. III–IV; Cercha 1904, t. II; Chmiel 1909, s. 128–129; Rożek 2001, s. 55–58, 61; Rożek 2011, s. 129–130.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)

W roku 1567 Zygmunt August wyklucza Żydów, neofitów, heretyków i podejrzanych o herezję z możliwości pełnienia urzędów rajcy, wójta i ławnika w Kazimierzu.

227. Aleksander Kłosek
rajca 1563–1574; burmistrz 1563, 1569, 1570, 1572, 1573

Alexander Kloszek (Klossek)
Kazimierzanin, wieloletni ławnik – w ławie został poświadczony w latach 1551–1552 i 1555––1556, można przypuszczać, że był ławnikiem także w kolejnych latach. W radzie miejskiej zasiadał przez jedenaście lat, pięciokrotnie w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Zmarł w roku 1574 lub 1575 – na jego miejsce w roku 1576 wybrano Michała Sterczuwana (nr 236).

Die Dominico post festum Epiphaniarú
Consules residentes Ad Annum Dói
1569 Per Generosum Dominum Ludouicum Detium de volia Magnum procuratorem gnálem Arcis Cracc Supp ariug
Ilkusien; sunt electi ordine suo infra-
descripto Famati Joannes Mrovmsky
staús Joz staús Haber costh. Alexander klossek Joannes Miermk staús
Alexander klossek

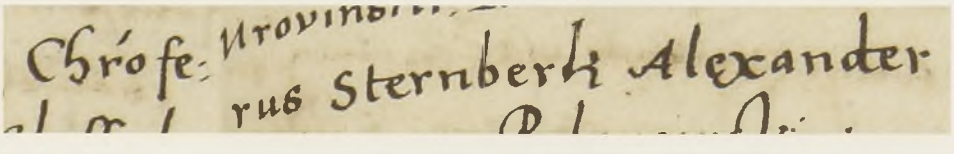
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1565–1569: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1569, z Aleksandrem Kłoskiem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 15, s. 911)

Źródła i literatura:
K 14, s. 423; K 15, s. 911; K 16, s. 206, 755; K 17, s. 837–838; K 176, s. 203––206; K 381, s. 225, 270, 531, 580.

Zygmunt August (1548–1572)

228. Krzysztof Sternberk
rajca 1563; burmistrz 1563

Christopherus Sternberk
Kazimierzanin, wybrany do rady miejskiej w 1563 roku jako jeden z pięciu nowych rajców uzupełniających skład rady, mocno uszczuplony w wyniku braku powołań w latach 1559–1563 po konflikcie między wielkorządcą krakowskim Janem Bonerem z rajcami kazimierskimi o prawo popieranego przez wielkorządcę Marcina Sulikowskiego do zasiadania w radzie miejskiej. Sulikowski do rady się nie dostał, co spowodowało ze strony przegranego wielkorządcy obstrukcję w dalszych elekcjach do rady kazimierskiej i dopiero nowy wielkorządca krakowski Maciej Błeszczyński przywrócił poprawne relacje z radą. Krzysztof Sternberk jako rajca urzędujący został odnotowany zaledwie podczas jednej kadencji. Ożenił się z Katarzyną, która po jego śmierci wyszła powtórnie za mąż za mieszczanina kazimierskiego, krawca Bartosza Reichgergera.

Chróf: Provinc
rus Sternberk Alexander

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1561–1565: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1563, z Krzysztofem Sternberkiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 12, s. 423)

Źródła i literatura:
K 14, s. 423; Teut. 67, s. 158.

229. Jan Ruski

rajca 1565–1610; burmistrz 1565, 1566, 1570, 1571, 1574, 1575, 1579, 1580, 1583

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

Ioannes Rudzki (Ruskij, Russki, Rucki, Ruszki, Ruczki)
Słodownik, piwowar kazimierski, jeden z rajców Kazimierza o najdłuższym stażu rajcowskim, liczącym czterdzieści pięć lat – jednak od połowy lat osiemdziesiątych XVI wieku jego aktywność w radzie była ograniczona, zasiadał w radzie starej. Czynny był natomiast w latach 1565–1566, 1570–1571, 1574–1575, 1579–1580 i 1583, gdy zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W 1580 roku zatwierdzał z innymi rajcami wszystkie przywileje i statut cechu kuśnierzy kazimierskich i stradomskich, co potwierdził w następnym roku Stefan Batory. W 1581 roku uchwalał zgodę rady miejskiej na zapisy w statucie cechu karczmarzy. Z kolei w 1583 roku wraz z innymi rajcami zatwierdzał statut cechu słodowników, piwowarów i karczmarzy kazimierskich, w tym samym roku potwierdzony przez Stefana Batorego. Również w 1583 roku brał udział w zawieraniu układu między radą Kazimierza a gminą żydowską o ponownym (po układzie z 1553 roku) rozszerzeniu granic miasta żydowskiego – siedlisko izraelickie zostało poszerzone o posesje położone przy wschodnim odcinku ówczesnej ul. św. Wawrzyńca, co zostało zatwierdzone w tymże roku przez Stefana Batorego. W tym samym roku brał udział w przyjęciu statutu cechu słodowników, piwowarów i karczmarzy kazimierskich (ten statut Stefan Batory również niezwłocznie zatwierdził). W 1566 roku, gdy zasiadał już w radzie, otrzymał od niej prawo wieczystej, dziedzicznej dzierżawy jednej z dwunastu miejskich jatek solnych, z prawem zakupu i sprzedaży soli z Wieliczki. W roku 1606 świadczył przed wójtem, do którego *oblicznie* [osobiście] *przyszedszy uczciwy Maciej Hynaek słodownik, na ten czas u Pana Rudzkiego Raicę Kazimierskiego robiący, pokazał ranę w rogu głowy i na prawej ręce dzbankiem dnia dzisiejszego przez Stanisława Dziektarowskiego bez przyczyny zadane*. Ożenił się z Anną, córką rajcy kazimierskiego Marcina Spuntha (nr 221). Zmarł przed 19 kwietnia 1611 roku, kiedy to do rady urzędującej został powołany na jego miejsce nowy rajca, Wojciech Michałowicz (nr 267). W latach 1618 i 1622 w ławie miejskiej odnotowany został Hieronim Ruski (Rudzki), możliwe, że krewny rajcy Jana Ruskiego.

Rada miasta Kazimierza zatwierdza w roku 1570 statuty cechu chirurgów kazimierskich i stradomskich. Akt ten potwierdził w tym samym roku Zygmunt August, w roku 1637 roku Władysław IV Waza, w 1660 roku Jan Kazimierz, w roku 1703 August II Mocny, a w roku 1783 Stanisław August Poniatowski.

Dokument wydany w 1580 roku w Kazimierzu, w którym rajcy kazimierscy, z Janem Ruskim w składzie, zatwierdzili statut cechu kuśnierzy miasta Kazimierza; przy dokumencie pieczęć radziecka kazimierska odciśnięta w zielonym wosku – oraz zbliżenie pieczęci i zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 674)

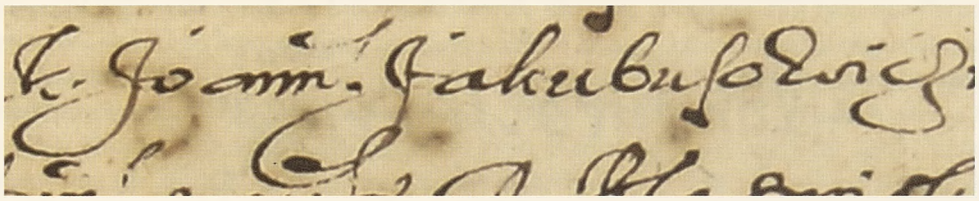
Źródła i literatura:
BJ, rkps 136, s. 159; K 15, s. 67, 272; K 16, s. 429; K 17, s. 162–163; K 18, s. 530; K 20, s. 2; K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 176, s. 204–208; K 366, s. 184; K 391, s. 42, 50; K 442, s. 400; K 448, s. 48; 459, s. 219; Teut. 67, s. 122–123; Teut. 68, s. 249; PPK I-1, s. 351, 377; PPK I-2, s. 683, 821, 831, 855; PPK II-3, s. 1466; *Kronika Golińskiego* II, s. 675–676; Krasnowolski 1992, s. 28.

Zygmunt August (1548–1572)

230. Jan Jakubusowicz
rajca 1566–1567; burmistrz 1566, 1567

Joannes Jacubusowicz

Kazimierzanin, potwierdzony w ławie miejskiej w latach 1556–1557, ławnikiem był także w roku 1563. Do rady miejskiej wszedł w drodze elekcji dokonanej w 1566 roku przez wielkorządcę krakowskiego Macieja Błeszczyńskiego, następcę Jana Bonera na tym urzędzie. Rok później wielkorządcą został Jost Ludwik Decjusz; ze względu na tę zmianę na urzędzie wielkorządowym elekcja do kazimierskiej rady urzędującej nie odbyła się, a rajcom z roku 1566 przedłużono mandaty na rok 1567. Po tych dwóch kadencjach rajcowsko-burmistrzowskich ślad po rajcy Janie Jakubusowiczu zniknął.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1566; wśród powołanych Jan Jakubusowicz – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 204)

Źródła i literatura:
K 15, s. 448; Teut. 65, s. 105; K 381, s. 531, 580.

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

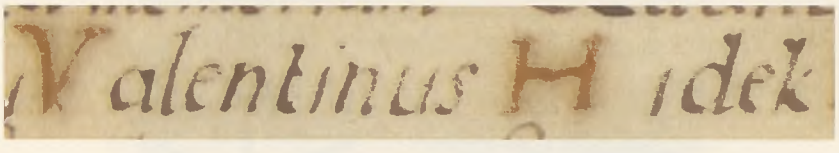
W roku 1571 uległy zburzeniu tamy na Wiśle w okolicy Skałki – główny nurt Wisły skierował się na południe od Kazimierza.

Henryk Walezy potwierdza w roku 1574 statuty cechu rzeźników kazimierskich.

231. Walenty Hidek
rajca 1566–po 1580; burmistrz 1566, 1567, 1568, 1570, 1580

Valentinus Hydek

Przedstawiciel Kazimierza we władzach miejskich, wieloletni ławnik, do rady miejskiej nominowany w roku 1566 – otrzymał wówczas za zasługi dla miasta od rady miejskiej (jako jej członek) wieczyste i dziedziczne prawo do miejskiego straganu solnego. W radzie zasiadał co najmniej do 1580 roku, w tym czasie pięciokrotnie nominowany był do rady urzędującej. Okres jego radcostwa po roku 1580 pozostaje nieudokumentowany i niejasny. Był lonerem miejskim, w 1570 roku wraz z rajcą Janem Miernikiem (nr 232) przystąpił do porządkowania stanu prawnego gruntowych własności miasta, aby udostępnić je mieszkańcom do użytkowania (wiązało się to z kłopotliwym usuwaniem bezprawnych użytkowników mienia miejskiego, bowiem wśród nich byli również koledzy z władz miejskich). Żonaty był z Zofią, mieli syna Sebastiana. W roku 1586 zapisano, że na jego miejsce w radzie nominację uzyskał Jan Jędrzejowicz (nr 249), nie jest jednak pewne, jak długo na tym miejscu pozostawał wakat.

Fragment dokumentu wydanego w 1580 roku w Kazimierzu, w którym rajcy kazimierscy, z Walentym Hidkiem w składzie, zatwierdzili statut cechu kuśnierzy miasta Kazimierza – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 674)

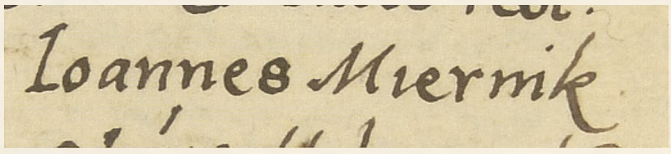
Źródła i literatura:
K 15, s. 448, 775; K 16, s. 206; K 21, s. 294; K 176, s. 204–205; CDU V, s. 108; PPK I-2, s. 683, 822, 831; *Kronika Golińskiego* II, s. 645; Bąkowski 1902, s. 52–53.

232. Jan Miernik
rajca 1568–1580; burmistrz 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1577, 1578, 1579, 1580

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)

Joannes Miernik
Reprezentant kazimierzan we władzach miejskich, w radzie miejskiej zasiadał przez dwanaście lat, z czego tylko w 1576 roku nie został odnotowany w radzie urzędującej. W roku 1570 był lonerem; wówczas wraz z pełniącym również ten urząd rajcą Walentym Hidkiem (nr 231), rozpoczął porządkowanie stanu prawnego gruntowych własności Kazimierza, aby udostępnić je mieszkańcom do użytkowania (wymagało to kłopotliwego usuwania bezprawnych użytkowników mienia miejskiego, wśród których byli także koledzy z władz miejskich). Jan Miernik zmarł w 1580 roku, a w 1581 roku jego miejsce w radzie miejskiej zajął Stanisław Masło (nr 244). Po jego śmierci brat Jakub występował przed sądem wielokorządowym w pozostałych po nim sprawach majątkowych.

W roku 1577 Stanisław Cikowski, podkomorzy krakowski, wyznaczył granicę między należącą do Kazimierza Janową Wolą a Łagiewnikami, stanowiącymi własność kasztelanii krakowskiej. Rozgraniczenie to potwierdził w następnym roku sąd ziemski krakowski.

Ioannes Miernik

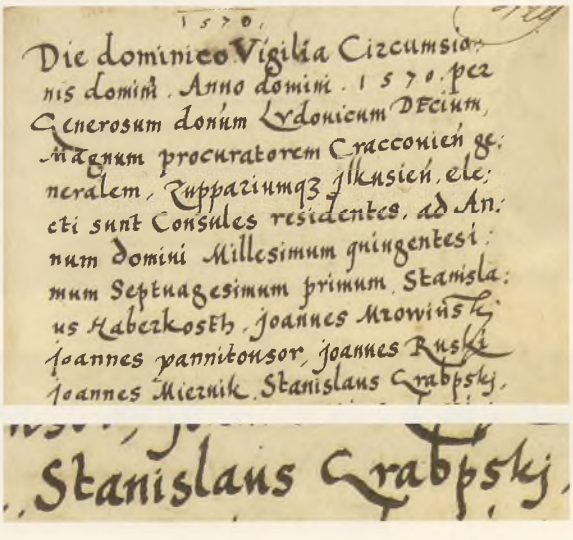
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1565–1569: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1568, z Janem Miernikiem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 15, s. 775)

Źródła i literatura:
K 15, s. 775, 911; K 16, s. 206, 429, 755; K 17, s. 162–163; K 18, s. 100, 530; K 19, s. 82; K 176, s. 204–207; Teut. 67, s. 101–102, 309–310; *Kronika Golińskiego* II, s. 645; Bąkowski 1902, s. 52–53.

233. Stanisław Grabski
rajca 1568–1573; burmistrz 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573

Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)

Stanislaus Grabsky (Grabpskj)
Kazimierzanin, powołany do rady miejskiej przez wielkorządcę Ludwika Decjusza w roku 1568. Rajcą był przez sześć lat, w każdym roku uzyskiwał powołanie do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Zmarł podczas swojej ostatniej kadencji w radzie, w 1573 roku. Rok później na zwolnione po nim miejsce w radzie powołany został Stanisław Pukal (nr 235).

1570.
Die dominico Vigilia Circumsio-
nis domini. Anno domini. 1570. per
Generosum dominum Ludouicum Decium,
magnum procuratorem Cracconien ge-
neralem, Ruppariumq3 Ilkusien, elec-
ti sunt Consules residentes, ad An-
num domini Millesimum quingentesi-
mum Septuagesimum primum, Stanisla-
us Haberkosth, Joannes Mrowiński,
Joannes pannikonsor, Joannes Ruski
Joannes Miernik, Stanislaus Grabpskj.

Stanislaus Grabpskj.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1569–1573: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1570, ze Stanisławem Grabskim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 16, s. 429)

Źródła i literatura:
K 15, s. 775, 911; K 16, s. 429, 755; K 17, s. 162–163; K 176, s. 204–206.

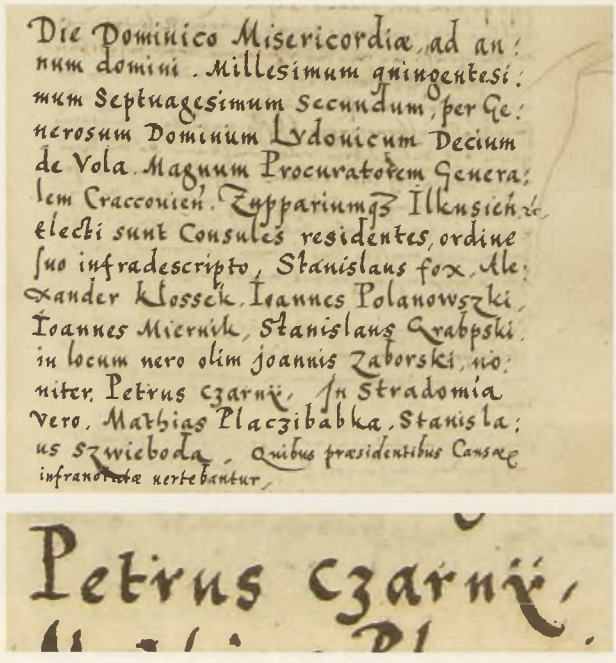
Zygmunt August (1548–1572)
Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W roku 1578 Stefan Batory zatwierdza statuty cechów rzeźników krakowskich, kazimierskich i kleparskich, uchwalone i przedstawione przez starszych tych trzech cechów. Statuty te potwierdzi w 1676 roku Jan III Sobieski.

234. Piotr Czarny młodszy
rajca 1572–1611; burmistrz 1572, 1573, 1579, 1580, 1583

Petrus Czarny

Kazimierzanin, urząd rajcowski sprawował od roku 1572, wchodząc do rady na miejsce po zmarłym rajcy Janie Zaborskim (nr 213). Rajcą był przez niemal czterdzieści lat – w tym czasie zasiadał w radzie urzędującej zaledwie pięciokrotnie, później przeszedł już trwale na pozycję rajcy starego. W 1580 roku brał udział w zatwierdzaniu przywilejów i statutu cechu kuśnierzy kazimierskich i stradomskich, w 1581 roku uczestniczył w zawieraniu układu z gminą żydowską w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego, w tym samym roku uchwalał statut cechu karczmarzy, w 1583 roku brał udział w zastąpieniu go statutem nowym, cechu piwowarów, słodowników i piwnych szynkarzy. Miał wyposażony w spichlerz dom, od jego imienia zwany później „kamienicą Czarnopiotrowską", położony przy ul. Wielickiej (obecnie południowa część ul. Krakowskiej, pierzeja zachodnia). W 1587 roku przed urząd wójtowski stawił się Łukasz słodownik, okazując obrażenia *dwa razy sine tłuczone na prawej ręcze i na biedrze*, które miał mu zadać rajca Piotr Czarny – rzecz nie miała ciągu dalszego, zapewne zakończyła się polubownie. W 1611 roku Piotr Czarny złożył ostatnią wolę, w obecności ówczesnego burmistrza Błażeja Sarnowicza zwanego Makowskim (nr 269) oraz rajców Andrzeja Pukala (nr 252), Wojciecha Stalniego młodszego (nr 260), Stanisława Ruskowicza (nr 266) i Wojciecha Michałowicza (nr 267). W testamencie uposażył żonę Katarzynę, dzieci i wnuczkę. Pięćset złotych zapisał *synowi swemu miłemu Piotrowi, któregom już lat siedem nie widział, któregom był do Węgier na służbę wyprawił a nic mu prawie prócz konia nie dał*. Spadek przypadł też córkom: Magdalenie, dopiero co owdowiałej po rajcy Szymonie Mrzygłodku-Mierniku (nr 256), Annie, żonie późniejszego rajcy Stanisława postrzygacza (nr 251), Katarzynie, wydanej za Marcina, i Jadwidze, żonie Stanisława Rogawskiego. Jeszcze jedna córka, Zofia, zmarła wcześniej, nie żył już także wówczas jej mąż Tyberiusz Kopczycki, ławnik kazimierski, lecz uposażona została ich córka Jadwiga, żona rzeźnika Stanisława Gawronka, natomiast jej brat, Stanisław Kopczycki, *który mię potwarzył y na zdrowie nastawał o czym protestacja jest uczyniona y sprawa w Urzędzie Radzieckym Kazimierskim*, został wydziedziczony. Odnośnie do żony Katarzyny Piotr Czarny przestrzegł w testamencie, *aby nadaremno nie pragnął jej lada kto, jako białogłowę prawa nieumiejącą*. Zmarł w roku 1611, w następnym roku na zwolnione miejsce w radzie powołano Marcina Gunkowicza (nr 273).

Die Dominico Misericordiæ, ad an-
num domini. Millesimum quingentesi-
mum Septuagesimum Secundum, per Ge-
nerosum Dominum Ludouicum Decium
de Vola, Magnum Procuratorem Genera-
lem Cracouien. Zupparium &c Ilkusien &c
electi sunt Consules residentes, ordine
suo infradescripto, Stanislaus fox, Ale-
xander Klossek, Ioannes Polanowszki,
Ioannes Miernik, Stanislaus Krabpski,
in locum nero olim Joannis Zaborski, no-
uiter, Petrus czarny, In Stradomia
vero, Mathias Placzibabka, Stanisla-
us szwieboda, quibus præsidentibus Causæ
infrascriptæ pertebantur,

Petrus czarny,

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1569–1573: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej rok 1572, z Piotrem Czarnym młodszym w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 16, s. 755)

Źródła i literatura:
K 16, s. 755; K 20, s. 2; K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605; K 176, s. 205, 208; K 358, s. 373; K 366, s. 184; K 391, s. 22; K 412, s. 35; K 442, s. 116–120; K 444, s. 267; K 457, s. 491; K 768, s. 19; K 770, s. 18; Teut. 68, s. 479; PPK I-1, s. 351, 377; PPK II-2, s. 823, 831, 855; PPK II-3, s. 1466; CDU V, s. 102, 106; *Kronika Golińskiego* II, s. 646; Follprecht 2005, s. 147.

235. Stanisław Pukal

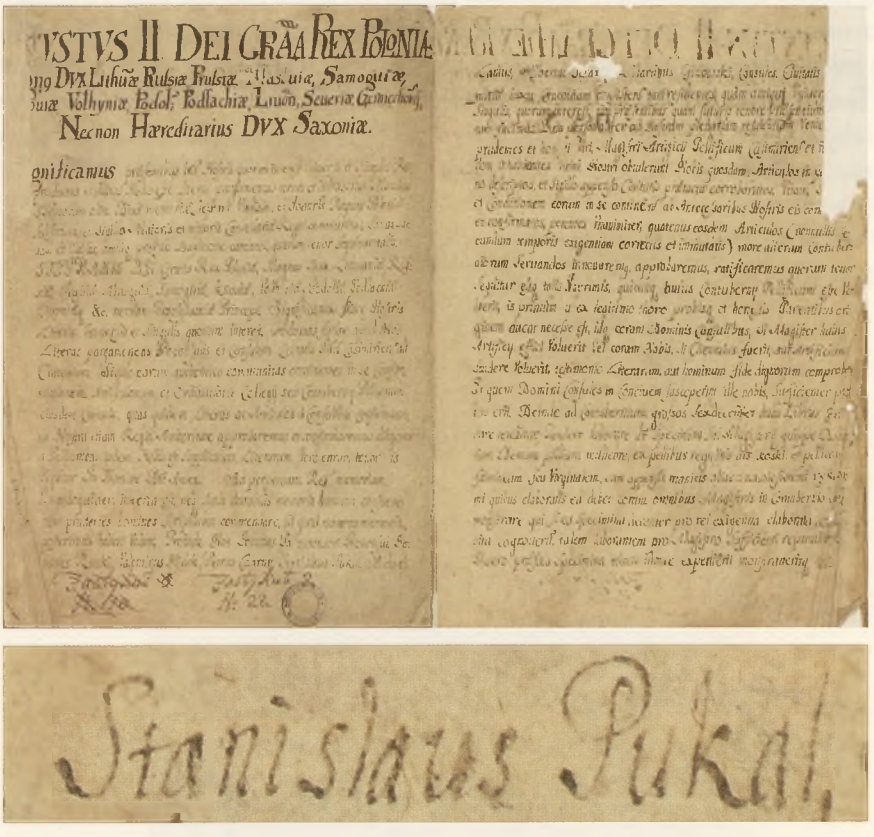
rajca 1574–1589; burmistrz 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583

Henryk Walezy (1573–1575)
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

Stanislaus Pukol *pistor*

Piekarz (młynarz?) kazimierski, ławnik, później wieloletni wójt Kazimierza – na wójtostwie odnotowywany w latach 1568–1573. W roku 1568, na początku pełnienia urzędu wójtowskiego, został pobity przez niejakiego Będowskiego (Bendowskiego), który wraz ze swoimi towarzyszami odgrażał się kazimierskiej władzy za nieokreślone urazy – Zygmunt August za to pobicie wójta i pogróżki wobec rajców kazimierskich oraz zaburzenie spokoju publicznego wezwał sprawcę przed swój sąd (tenże Będowski jeszcze w tym samym roku pobił rajcę kazimierskiego Jana Polanowskiego – nr 225). Do rady miejskiej Stanisław Pukal wszedł w 1574 roku na miejsce zwolnione po śmierci Stanisława Grabskiego (nr 233), był powoływany do rady urzędującej nieprzerwanie do roku 1583, później do 1589 roku wzmiankowany jako rajca stary. W 1580 roku zatwierdzał wraz z innymi rajcami przywileje i statut cechu kuśnierzy kazimierskich i stradomskich, co potwierdził w następnym roku Stefan Batory. Z kolei w 1581 roku zatwierdzał epizodyczny, bo obowiązujący zaledwie dwa lata, statut cechu karczmarzy, brał też udział w zastąpieniu go w 1583 roku statutem piwowarów, słodowników i piwnych szynkarzy. W tym samym 1583 roku pracował nad układem z kazimierską gminą żydowską, mającym rozszerzyć granice miasta żydowskiego w Kazimierzu. Od 1566 roku miał wieczyste i dziedziczne prawo do jednego z miejskich straganów solnych. Był właścicielem domu położonego za chórem (prezbiterium) kościoła św. Katarzyny – dom ten od czasów zamieszkiwania go przez Pukalów określany był jako „Pukalowski". Zmarł przed nominacjami do rady urzędującej na rok 1590, kiedy to zwolnione po nim miejsce zajął w kazimierskiej radzie Andrzej Pukal (nr 252), jego syn.

W roku 1578 Stefan Batory rozstrzyga spór między radą miasta Kazimierza a rzeźnikami krakowskimi, kazimierskimi i kleparskimi – król zezwolił ludziom zamiejscowym („kijakom") na wolną sprzedaż mięsa („drobów") na Wolnicy kazimierskiej.

Początkowe strony kopii dokumentu wydanego w 1698 roku w Krakowie, w którym August II Mocny zatwierdził wcześniej dokumenty dotyczące cechu kuśnierzy kazimierskich, w tym akt Stefana Batorego z 1581 roku potwierdzający przywileje i statuty cechu kuśnierzy kazimierskich i stradomskich, wśród nich statut tego cechu zatwierdzony w 1580 roku przez kazimierską radę miejską, ze Stanisławem Pukalem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. DD 235)

Źródła i literatura:
K 17, s. 162–163, 837–838; K 18, s. 100; K 19, s. 82; K 20, s. 2; K 23, s. 14; K 176, s. 206–208; K 440, s. 5–6, 15, 17, 19, 25, 43, 47, 53, 65, 62, 151, 157, 166; Teut. 66, s. 335; PPK I-1, s. 351; PPK I-2, s. 683, 822, 831, 855; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

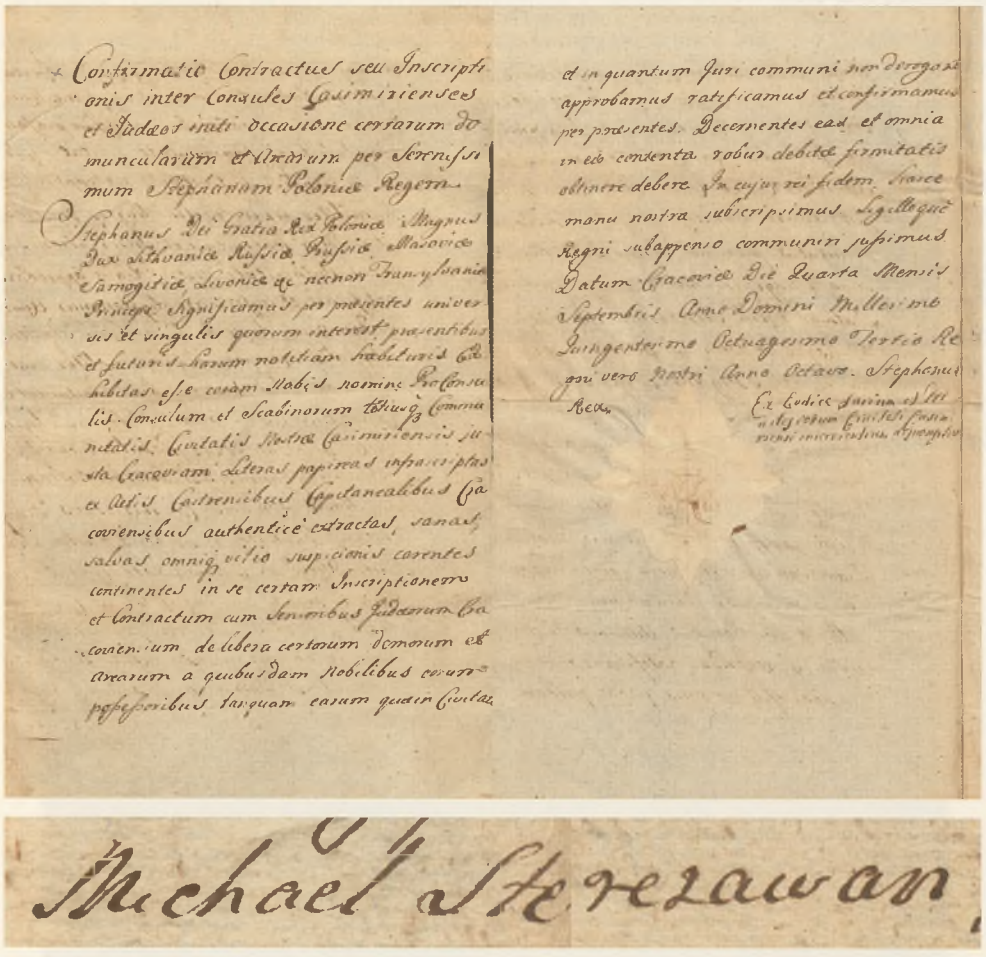
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W roku 1578 ma miejsce wzniesienie wieży ratuszowej.

Stefan Batory zatwierdza w roku 1579 prawa i przywileje Kazimierza nadane przez jego poprzedników.

236. Michał Sterczuwan
rajca 1576–1589; burmistrz 1576, 1577, 1578, 1583

Michael Sterczawan (Stercawagen) *lanio*
Rzeźnik kazimierski, wybrany do rady w 1576 roku na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Aleksandra Kłoska (nr 227) przez wielkorządcę krakowskiego Michała Maleczkowskiego W radzie zasiadał do roku 1589, do rady urzędującej-burmistrzowskiej był powoływany w tym czasie czterokrotnie. W roku 1581 jako rajca urzędujący wraz z innymi rajcami zatwierdzał statut cechu karczmarzy kazimierskich, dwa lata później uczestniczył w jego zastąpieniu nowym statutem dla kazimierskich piwowarów, słodowników i piwnych szynkarzy, który w 1583 roku zatwierdził Stefan Batory. Również w 1583 roku uczestniczył w opracowaniu i zawarciu drugiego układu (po układzie z roku 1553) między Kazimierzem a gminą żydowską w sprawie rozszerzenia granic miasta Izraelitów – układ ten był wynikiem królewskiego polecenia skierowanego do rady miasta Kazimierza w 1581 roku, by zgodziła się ona na sprzedanie Żydom przez starostę krakowskiego Niemetę domów położonych poza miastem żydowskim. Michał Sterczuwan zmarł przed nominacją do rady urzędującej na rok 1590, kiedy to na zwolnione po nim krzesło radzieckie został nominowany Szymon Mrzygłodek-Miernik (nr 256).

Confirmatio Contractus seu Inscriptionis inter Consules Casimirienses et Judaeos inita occasione certarum domunculariarum et Arearum per Serenissimum Stephanum Poloniae Regem

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae Magnus Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masoviae Samogitiae Livoniae ac nec non Transylvaniae Princeps Significamus per praesentes universis et singulis quorum interest praesentibus et futuris harum notitiam habituris Quod habitus esse coram Nobis nomine Proconsulis Consulum et Scabinorum totiusq Communitatis Civitatis Nostrae Casimiriensis justa Cracoviam Literas papireas inspexisse et ab Castrensibus Capitaneatibus Gubernatoribus Cracoviensibus authentice extractas sanas salvas omni vitio suspicionis carentes continentes in se certam Inscriptionem et Contractum cum Judaeis Judaeorum Cracoviensium de libera certarum Domorum et Arearum a quibusdam Nobilibus eorum praedecessoribus tanquam earum quarum Civitas

et in quantum Juri communi non derogant approbamus ratificamus et confirmamus per praesentes. Decernentes eas et omnia in eis contenta robur debitae firmitatis obtinere debere In cujus rei fidem harce manu nostra subscripsimus Sigillumque Regni subappensio communiri jussimus Datum Cracoviae Die Quarta Mensis Septembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Octuagesimo Tertio Regni vero Nostri Anno Octavo. Stephanus Rex.

Michael Sterczawan

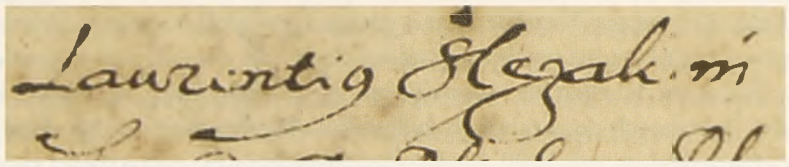
Fragmenty początkowy i końcowy kopii dokumentu wydanego w 1583 roku, mocą którego Stefan Batory zatwierdził układ zawarty w tymże roku między Kazimierzem a kazimierską gminą żydowską w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego w Kazimierzu; wśród przedstawicieli miasta odnotowany został rajca Michał Sterczuwan – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 335, 350)

Źródła i literatura:
K 17, s. 837–838; K 18, s. 100; K 20, s. 2; K 23, s. 14; K 176, s. 206; PPK I-1, s. 351, 377; PPK I-2, s. 831, 855; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

237. Wawrzyniec Slezak
rajca 1577–1585(?); burmistrz 1577, 1578

Stefan Batory (1576–1586)

Laurientius Sliaski (Slaski)
Reprezentant mieszkańców Kazimierza we władzach miasta, wybrany do rady miejskiej w roku 1577 na miejsce zwolnione po zmarłym rajcy Janie Polanowskim (nr 225). Rajcą był prawdopodobnie do roku 1585, w radzie urzędującej zasiadał w latach 1577 i 1578. Zmarł przed wyborem rady urzędującej na 1586 rok – na zwolnione po nim miejsce rajcowskie nominację uzyskał wówczas Jan Kamieński (nr 245).

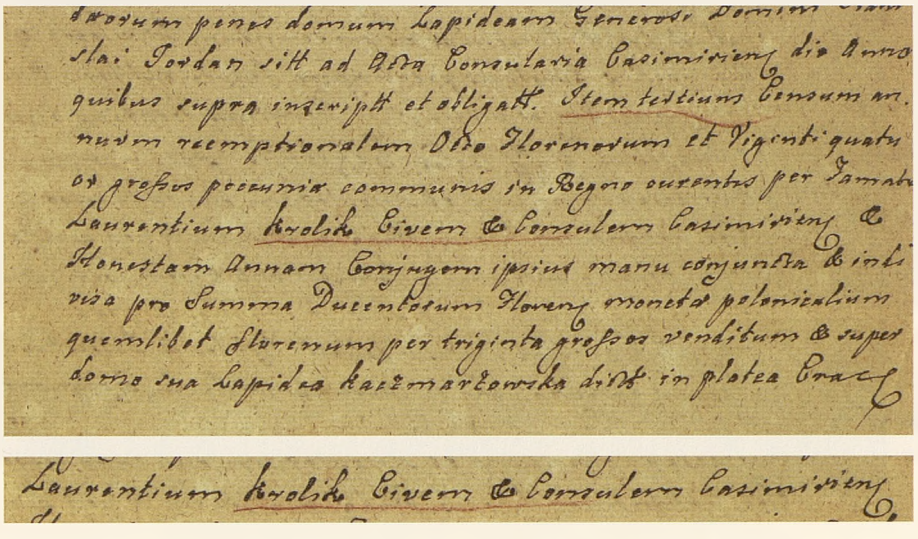
Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1577; wśród powołanych Wawrzyniec Slezak – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 206)

Źródła i literatura:
K 18, s. 100; K 21, s. 294; K 176, s. 206, 208; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

238. Wawrzyniec Królik
rajca 1578; burmistrz przed lub w 1578

Stefan Batory (1576–1586)

Laurentius Królik
Kazimierzanin, poświadczony na urzędzie wójta kazimierskiego w latach 1574–1575. W roku 1578 wzmiankowany został w dokumencie wystawionym przez Marcina Glicjusza z Pilzna, rektora Akademii Krakowskiej i kuratora fundacji dla ubogich studentów, jako mieszczanin i rajca kazimierski, zamieszkujący wraz z żoną Anną w domu obciążonym na rzecz wspomnianej fundacji. Innych wiadomości o nim brak.

Fragment dokumentu wstawionego w 1578 roku przez Marcina Glicjusza z Pilzna, rektora Akademii Krakowskiej i kuratora fundacji dla ubogich studentów, w którym dokonuje on przeglądu wpływów z nieruchomości na rzecz tej fundacji, w tym z nieruchomości w Kazimierzu należącej do rajcy Wawrzyńca Królika i jego żony Anny – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. Akta Papierowe, nr 400, s. 1)

Źródła i literatura:
K 440, s. 78, 88–89, 113, 116; CDU V, s. 108.

Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

239. Marcin Gizowski

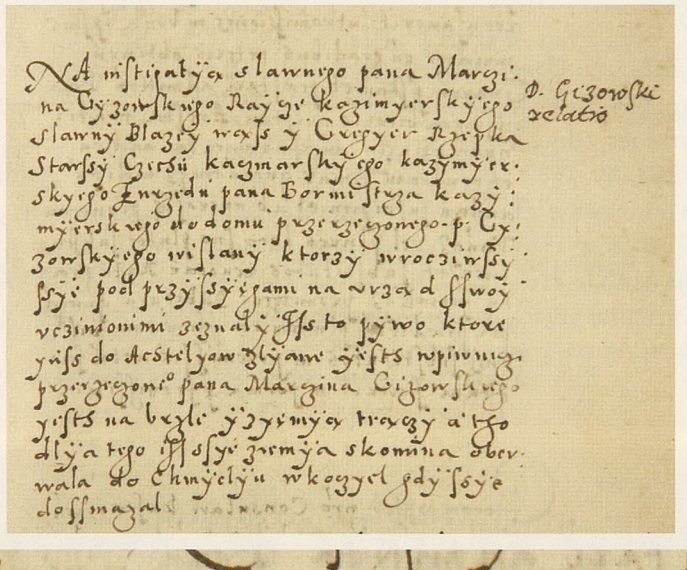
rajca 1579–1606; burmistrz 1579, 1580, 1581, 1582, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603

Rada miasta zatwierdza w roku 1580 statut cechu kuśnierzy kazimierskich i stradomskich. Akt ten potwierdził w następnym roku Stefan Batory, w roku 1676 Jan III Sobieski, a w roku 1698 August II Mocny.

W roku 1581 ma miejsce interwencja królewska: Stefan Batory poleca radzie miasta Kazimierza, by zgodziła się, aby starosta krakowski Niemeta sprzedał Żydom domy położone poza miastem żydowskim, co skutkuje zawarciem drugiego układu między radą kazimierską a gminą żydowską (pierwszy został zawarty w roku 1553). W roku 1583 miasto żydowskie zostało poszerzone o posesje położone przy wschodnim odcinku ówczesnej ul. św. Wawrzyńca.

Martinus (Marczin) Gyzowski

Przedstawiciel kazimierzan w radzie miejskiej. Karierę w niej rozpoczął w 1579 roku, zasiadając na krześle zwolnionym po śmierci rajcy Gabriela krawca (nr 220). Rajcą był przez dwadzieścia siedem lat, w radzie urzędującej zasiadał dwudziestojednokrotnie. Brał udział w najważniejszych wówczas aktach przyjmowania statutów cechów rzemieślniczych Kazimierza oraz regulacji granic miasta żydowskiego. W roku 1604 *uczciwy Stanisław Kolaczek rzemiosła słodowniczego towarzysz pokazał razy przed urzędem wójtowskim kazimirskim bez żadnej przyczyny dania dnia dzisiejszego o godzinie dwudziestej we młynie od Sławnego Pana Marcina Gizowskiego Rajcze kazimirskiego niewinnie zadane. Naprzód dał mu w gębę dłonią, potem w rękę lewą toporzyskiem od czekana stłuczoną aż spuchła, o które razy sobie niewinnie zadane* deklarował się nie procesować, o ile otrzyma zadośćuczynienie – i zapewne tak się stało. Marcin Gizowski żonaty był z Katarzyną – wraz z mężem podarowała ona kościołowi Bożego Ciała kielich z ampułkami, mszał rzymski oprawiony w srebro i kandelabry. W roku 1591 skarżyła się przed urzędem wójtowskim na *Pana Jana zięcia swego, iż będąc u niej wczorajszego dnia, dzień Św. Stefana, świece byli zapalone, uchwycił yą za obie ręce y jął je łamacz aż Pan Woyciech Durkowski, bo na ten czas Pan Małżonek Gizowski spał, y sługa Woytkowski* obecni na miejscu, uratowali ją. Na koniec kariery Marcin Gizowski, wraz z Szymonem Mrzygłodkiem-Miernikiem (nr 256), został pozwany przed sąd przez pospólstwo reprezentowane przez ławę i Dwunastu Mężów w związku z zarzutami nieprzedkładania gminie sprawozdań rachunkowych i zatrzymywania sum należnych miastu. Jego śmierć w roku 1606 wyprzedziła wyrok w tej poważnej sprawie. Na opróżnione przez niego miejsce w radzie miejskiej wszedł jeszcze w tym samym roku Andrzej Lex Staringliowicz (nr 265). Także w roku 1606 dopiero co owdowiała Katarzyna uwikłała się w kłótnię zakończoną przed urzędem wójtowskim: Jan Paszkowicz zeznał, że *Dorotha Jarocka lżyła y sromociła słowy sprośnemi Panią Katarzynę Gizowską*, a Sebastian Kaczmarczyk zeznał, że to Katarzyna Gizowska *wracając się kilka razy onę sromociła i lżyła.*

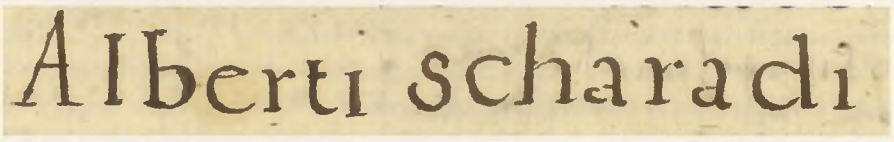
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1580–1583: wpis z 1581 roku relacjonujący, że dwaj starsi cechu karczmarskiego przybyli wraz z burmistrzem miasta na żądanie Marcina Gizowskiego do piwnicy w jego domu, gdzie znajdowało się piwo reklamowane przez rajcę, i wyjaśnili, że jest złe i trąci ziemią, bo ta się z komina oberwała i do chmielu wpadła, gdy się w kotle smażył – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 19, s. 69)

Źródła i literatura:
K 18, s. 530; K 19, s. 82; K 21, s. 294; K 28, s. 659; K 29, s. 985; K 176, s. 207–208, 210; K 459, s. 85, 211–212; K 464, s. 481; Teut. 68, s. 100, 178, 461, 473, 563, 645; Teut. 69, s. 405, 581; PPK I-2, s. 822, 831; PPK II-1, s. 15; *Kronika Golińskiego* II, s. 645; Wittyg 1906, s. 70; Bieniarzówna 1994-I, s. 235; Rożek 1977, s. 224.

240. Wojciech Długosz zwany Szaradi
rajca 1579–1585; burmistrz 1579, 1580, 1581, 1582, 1583

Stefan Batory (1576–1586)

Albertus (Woiczeich) Długos *dictum* Scharadi (Skaradij)
Kazimierzanin, powołany do rady miejskiej w roku 1579, w której przez pierwszych pięć lat rokrocznie zasiadał w radzie urzędującej, a przez następne dwa, do roku 1585 włącznie, w radzie starej. W radzie zajął miejsce po zmarłym Stanisławie Foxie (nr 214). W 1580 roku z innymi rajcami zatwierdzał przywileje i statut cechu kuśnierzy, w roku następnym brał udział w przyjmowaniu statutu cechu karczmarzy, dwa lata później w uchwalaniu statutu piwowarów, słodowników i piwnych szynkarzy kazimierskich. W 1581 roku za jego kadencji burmistrzowskiej zawarto układ z gminą żydowską o poszerzeniu miasta żydowskiego. Zmarł przed nominacjami rady urzędującej na rok 1586, kiedy to zwolnione przez niego krzesło rajcowskie zajął Maciej Kierstan (nr 246).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1580–1583: wpis z 1581 roku otwierający sprawy rozpatrywane przez radę miejską za kadencji burmistrzowskiej Wojciecha Długosza zwanego Szaradi – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 19, s. 95)

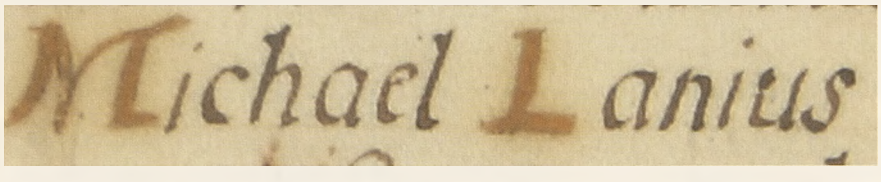
Źródła i literatura:
K 18, s. 530; K 19, s. 82; K 20, s. 2; K 21, s. 294; K 176, s. 207–208; PPK I-1, s. 351; PPK I-2, s. 822, 831, 855; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

241. Michał rzeźnik
rajca 1580–1584; burmistrz 1580, 1583

Stefan Batory (1576–1586)

Michael *lanius*
Rzeźnik kazimierski pochodzący z Łagiewnik, w ławie miejskiej zasiadał w latach 1569, 1571–1572 oraz w roku 1574, kiedy odnotowany został jako senior ławników. Do rady miejskiej wszedł w roku 1580, ostatni raz odnotowano go jako rajcę w roku 1584. W radzie urzędującej zasiadał w latach 1580 i 1583. W 1582 roku został pozwany przed sąd wielkorządowy przez Marcina Jendryka z Łagiewnik za *zajęcie bydła tego to Marcina Jendryka i onego pobicia przez czeladź przeczonego Michała*. Z kolei w 1584 roku Wawrzyniec Mroczkowicz, sługa rajcy Jana postrzygacza (nr 224), użył konia Michała rzeźnika do spełnienia zakładu jeździeckiego na rynku kazimierskim, w wyniku czego koń został poraniony, sprawa trafiła do urzędu wójtowskiego i zarządzono między innymi obdukcję konia w stajni jego właściciela.

Klasztor oo. Paulinów na Skałce w roku 1583 odstępuje radzie miejskiej w Kazimierzu za czynszem rocznym pole z dwoma domami, sadzawkę, ogród i sad.

Fragment dokumentu wydanego w 1580 roku w Kazimierzu, w którym rajcy kazimierscy, z Michałem rzeźnikiem w składzie, zatwierdzili statut cechu kuśnierzy miasta Kazimierza – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 674)

Źródła i literatura:
K 173, s. 208; K 440, s. 26, 43; K 457, s. 223; Teut. 66, s. 183; Teut. 67, s. 260–262; PPK I-2, s. 821.

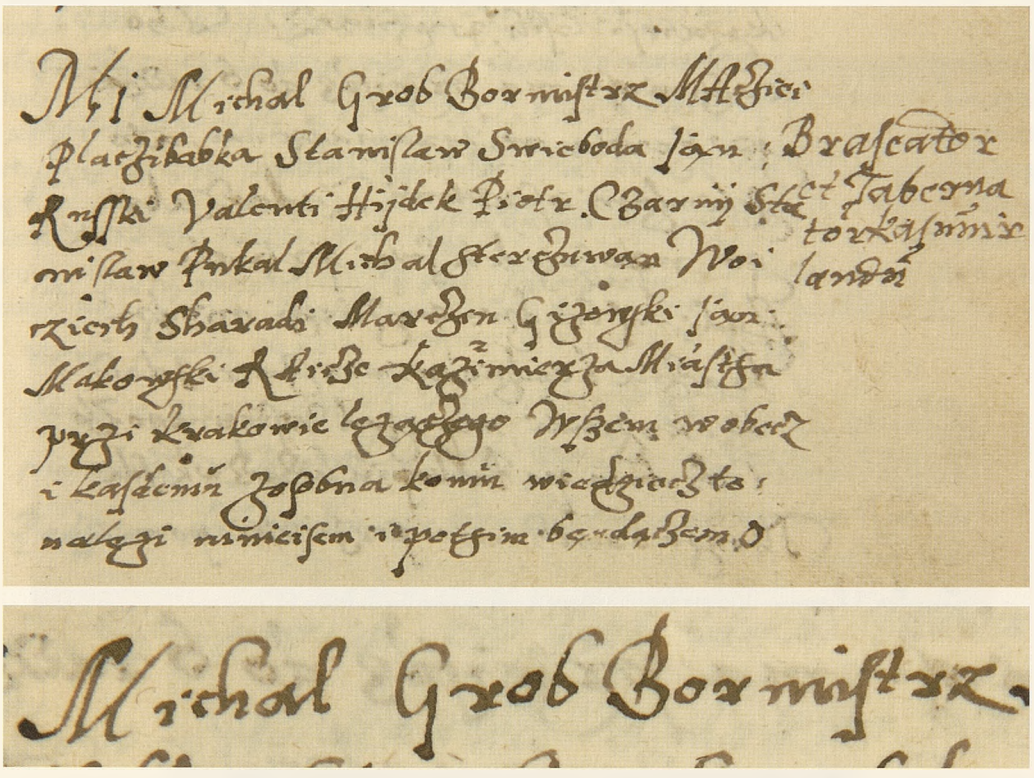
Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W roku 1583 odnotowano w Krakowie i Kazimierzu istnienie dwóch odrębnych cechów mydlarzy.

242. Michał Grob
rajca 1581–1589; burmistrz 1581, 1582, 1583

Mihael Grab (Groph)

Kazimierzanin, we władzach miejskich od połowy lat sześćdziesiątych XVI wieku, kiedy to zasiadł w ławie miejskiej. W 1566 roku dostał od miasta prawo dzierżawy wieczystej i dziedzicznej jatki solnej, jednej z dwunastu dających możliwość sprowadzania i sprzedaży wielickiej soli. Z ławy awansował na urząd wójta kazimierskiego, który sprawował w latach 1577–1579. W roku 1578, gdy pełnił urząd wójta, przeżył traumatyczne chwile: *Anna rodem z Kazimirza Wojciecha i Zofii małżonków z garbarzów dobrowolnie zeznała, iż w domu u Pana Michała Graba Wojta kazimirskiego wziąwszy głownię zaniosła ją na górę i włożyła ją do słomy chcąc zapalić, do czego ją baba Zofia stara, co pod kościołem siada, namówiła temi słowami jej mówiąc, gdy się przed nią skarżyła, iż ją Wójtowska obiła – założymy ogień, i dała jej skosek smolnych.* Pod zeznaniem zapisano wyrok i jego wykonanie, iż ową Annę *kleszczami targano około rynku, potem przed miastem spalono.* Michał Grob w radzie miejskiej zasiadał od 1581 roku, kiedy to uzyskał nominację do rady urzędującej na zwolnione w radzie miejsce po śmierci Jana Mrowińskiego Płoczywłosa (nr 226). Na jego kadencję burmistrzowską już w 1581 roku przypadło przewodniczenie pracom rady nad przyjęciem zmienionych zapisów statutu cechu karczmarzy kazimierskich. Statut ten nie przetrwał długo, już w 1583 roku na wniosek cechu piwowarów, słodowników i piwnych szynkarzy ordynacja ta została całkowicie zmieniona, co zatwierdziła rada działająca znowu w okresie kadencji burmistrzowskiej Michała Groba. Ta wersja statutu została zatwierdzona jeszcze w tym samym roku przez Stefana Batorego. Michał Grob zmarł przed nominacjami do rady urzędującej na 1590 rok – zwolnione przez niego krzesło radzieckie zajął Aleksander Kolędzki (nr 253); wybór ten wywołał poważny spór między radą miejską a wielkorządcą krakowskim Michałem Maleczkowskim.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1580–1583: początkowy fragment z wpisem z roku 1581 zawierającym ogłoszenie statutu cechu karczmarzy; na czele listy rajców urzędujących i starych zatwierdzających ten statut stoi Michał Grob, ówczesny burmistrz kazimierski – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 19, s. 347)

Źródła i literatura:
K 19, s. 82; K 20, s. 2; K 28, s. 659; K 176, s. 207–208; K 226, s. 109; K 440, s. 18–19, 25, 27, 47, 116, 129, 157, 165–166, 177; PPK I-1, s. 351; PPK I-2, s. 683, 831, 855; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

243. Jan Makowski
rajca 1581–1584; burmistrz 1581, 1582, 1853

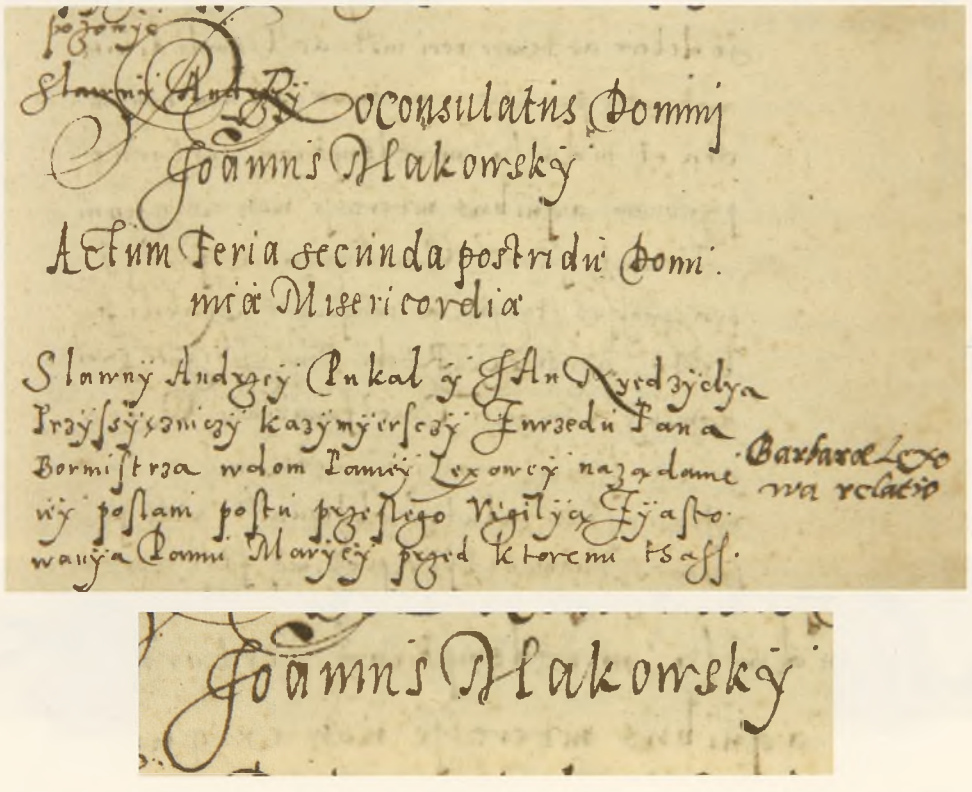
Stefan Batory (1576–1586)

Joannes Mochowski

Przedstawiciele mieszkańców Kazimierza we władzach miejskich, karierę rozpoczął od urzędu ławniczego przed rokiem 1579, w latach 1579 i 1580 zasiadał na urzędzie wójta kazimierskiego. Do rady miejskiej został nominowany przez wielkorządcę krakowskiego Michała Maleczkowskiego w roku 1581, na miejsce zwolnione po zmarłym rajcy Stanisławie Haberkostcie zwanym Lex (nr 223). Rajcą był krótko, przez niespełna cztery lata, co roku zasiadając w radzie urzędującej. W pierwszej swojej kadencji, w 1581 roku, wraz z kolegami z rady pod przewodnictwem burmistrza Michała Groba (nr 242) zatwierdzał statut cechu karczmarzy. W tymże 1581 roku na publicznej drodze dostrzegł dwa konie przy prywatnym wozie, które uznał za miejskie. Kazał je wypiąć i odprowadzić do miejskiej stajni nad Wisłą, wierzchowce rozpoznał jednak jako swoje mieszczanin Marcin postrzygacz. Sprawą zajął się urząd wójtowsko-ławniczy, zarządzając identyfikację zwierząt w stajni, z udziałem uwikłanych w tak oto powstały spór. W roku 1583 Jan Makowski zatwierdzał przedstawiony przez starszyznę cechową statut piwowarów, słodowników i piwnych szynkarzy, który jeszcze w tym samym roku zatwierdził Stefan Batory. Dużym wydarzeniem było wynegocjowanie w 1583 roku ze starszymi-burmistrzami kazimierskiej gminy żydowskiej drugiego (po umowie z 1553 roku) układu w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego w Kazimierzu – wraz z innymi rajcami układ ten Jan Makowski podpisał. Żonaty był z Reginą. Zmarł przed nominacjami do rady urzędującej na rok 1586, w 1584 lub 1585 roku. Na jego miejsce w radzie godność rajcowską otrzymał Wojciech Nagórzyński zwany Pawlikiem (nr 247). W 1586 roku przed urzędem wójtowskim przysięgał Błażej słodownik na okoliczność długu, jaki Jan Makowski, określany już jako zmarły, miał zaciągnąć wobec Magdaleny Biliny, mieszczki kazimierskiej. Z początkiem XVII wieku działał w Kazimierzu rajca Błażej Sarnowicz zwany Makowskim (nr 269), być może w jakiś sposób rodzinnie, w innym już pokoleniu, powiązany z rajcą Janem Makowskim.

Stefan Batory w roku 1585 zezwala miastu Kazimierz na stałe pobieranie opłat od statków i łodzi płynących Wisłą (pod miastem znajdował się port załadunkowy soli wielickiej).

W tym samym roku król uwalnia trzy domy w Stradomiu, należące do prepozytury kościoła św. Jadwigi (przy szpitalu), od czynszów opłat oraz ciężarów królewskich i miejskich.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1580–1583: wpis z roku 1581 otwierający sprawy rozpatrywane przez radę miejską za kadencji burmistrzowskiej Jana Makowskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 19, s. 151)

Źródła i literatura:
K 19, s. 82; K 20, s. 2; K 21, s. 298; K 176, s. 207–208; K 393, s. 363, 412, 567, 715, 768, 977; K 440, s. 183, 193, 200, 204, 222–223; K 457, s. 87–88, 413; Teut. 67, s. 11; PPK I-1, s. 351; PPK I-2, s. 831, 855; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W roku 1586 mocą uchwały przyjęto działanie w ramach władz miasta kolegium Dwunastu Mężów do spraw miasta oraz odrębnego kolegium Dwunastu Mężów dla kontroli lonerskich rachunków miejskich, jak również gremium mężów wyznaczonych do strzeżenia praw i przywilejów miasta.

244. Stanisław Masło

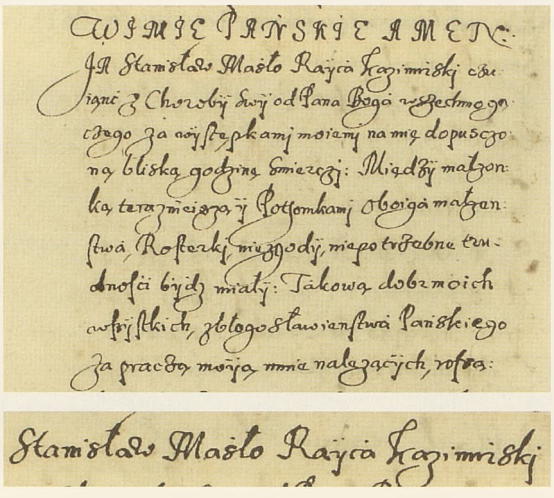
rajca 1581–1603; burmistrz 1581, 1582, 1583, 1586, 1587, 1588, 1589

Stanislaus Maszlo

Kazimierzanin, przez ponad ćwierć wieku sprawujący różne urzędy miejskie, począwszy od roku 1578, w którym po raz pierwszy zasiadł w ławie miejskiej. Ławnikiem był także w latach 1579–1580. W tym czasie działał w Kazimierzu także Maciej Masło, piekarz, wzmiankowany w 1587 roku, być może spokrewniony z rajcą. Stanisław Masło wszedł do rady miejskiej w roku 1581 na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Jana Miernika (nr 232). W trakcie ponad dwudziestu lat zasiadania na rajcowskim krześle siedmiokrotnie uczestniczył w radzie urzędującej-burmistrzowskiej, brał wówczas udział między innymi w poszerzaniu w 1583 roku obszaru miasta żydowskiego oraz – w tym samym roku – w zatwierdzaniu statutu piwowarów, słodowników i piwnych szynkarzy kazimierskich. W roku 1588 roku starsi cechu karczmarzy kazimierskich pozwali go jako burmistrza wraz z całą ówczesną rada urzędującą przed sąd wielkorządowy za nieprawidłowości w naliczaniu opłat od handlu napojami alkoholowymi. W roku następnym cech karczmarzy z kolei pozwał burmistrza i radę kazimierską za brak rozwiązania sporu z arendarzami młynów kazimierskich i działanie *na zwłokę sprawiedliwości*. Po tych kłopotach Stanisław Masło w radzie urzędującej już nie zasiadał, ale przyczyną tego mógł być też podeszły już wiek. Pozostały po rajcy Stanisławie dokumenty z lat 1594–1595, w których kwitował on administratora żup krakowskich z przekazania należności pieniężnych dla hetmana koronnego Zamojskiego, co czynił na polecenie sekretarza królewskiego – pieczętował się wówczas gmerkiem (herbem mieszczańskim): na tarczy strzała bez opierzenia, rozwarta u dołu, z poprzecznicą w środku. W 1603 roku sporządził testament, w którym zadbał o drugą żonę Katarzynę i dzieci z dwóch małżeństw: Jana i Reginę oraz Macieja, Stanisława i Jadwigę, wyliczył w nim także wśród swoich ruchomości obrazy: *starych* 5, *nowych* 3, *królów* 4, *jezuickich* 6 oraz obraz *Septem Artes* – siedem sztuk wyzwolonych. W tym samym roku zmarł. W 1604 roku na miejsce po zmarłym Stanisławie Maśle powołano Jana Smuszowskiego (nr 259).

Pieczęć mieszczańska (gmerk) Stanisława Masło: na renesansowej tarczy strzała bez opierzenia, pośrodku z poprzecznicą w lewo, u dołu rozchylona – odcisk z wydanego w 1595 roku poświadczenia kwitującego odbiór od żupnika żup krakowskich kwoty należnej hetmanowi koronnemu, w czym z polecenia sekretarza królewskiego pośredniczył Stanisław Masło (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 832383 II, s. 70)

Z kazimierskiej księgi testamentów obejmującej lata 1586–1606: początkowy fragment sporządzonego testamentu, który w roku 1603 sporządził rajca Stanisław Masło – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 441, s. 328)

Źródła i literatura:
K 19, s. 82; K 20, s. 2; K 21, s. 294; K 28, s. 659; K 176, s. 207–208; K 440, s. 168, 177, 183, 200, 222–223; K 441, s. 328–337; KL 6, s. 352v; Teut. 68, s. 477, 479, 563, 719; CDU V, s. 108; PPK I-1, s. 351, 377; PPK I-2, s. 855; PPK II-1, s. 15, 28; PPK II-2, s. 605; Wittyg 1906, s. 70; Rożek 1977, s. 179.

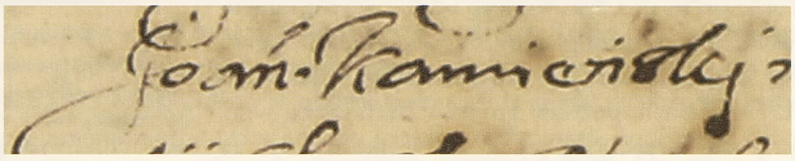
245. Jan Kamieński
rajca 1586–1591; burmistrz 1586, 1587, 1588

Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

Joannes Kaminski
Kazimierzanin, do rady miejskiej wszedł w 1586 roku, uzyskując nominację na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Wawrzyńca Slezaka (nr 237). W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał w latach 1586–1588, w czasie których rada przeprowadziła zmiany ustrojowe: uchwałą z 1586 roku usankcjonowano działanie dwóch kolegiów Dwunastu Mężów reprezentujących pospólstwo, z kolei w roku 1588 uchwalono, że ławnikiem może zostać tylko uprzedni członek gremium Dwunastu Mężów, a rajcą tylko wcześniejszy ławnik lub wójt – regulacje te zatwierdził Zygmunt III Waza. Rajca Jan Kamieński żonaty był z Dorotą. Po roku 1591 nie był już odnotowywany, dopiero w roku 1604 zapisano, że na zwolnione po nim miejsce nominację do rady otrzymał Wojciech Stalni młodszy (nr 260) – co dowodzi, jak długo utrzymywano w radzie nieobsadzone krzesło rajcowskie.

W roku 1587 wojska Maksymiliana Habsburga oblegają Kraków. Na działania wojenne toczące się głównie po przeciwległej stronie Krakowa najbardziej narażony został Stradom.

Po ustąpieniu Maksymiliana Habsburga z wojskami przybył na koronację do stolicy Zygmunt III Waza – z obawy przed zasadzką nie tradycyjnie od północy, lecz od strony Wieliczki przez Kazimierz.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1586; wśród powołanych Jan Kamieński – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 208)

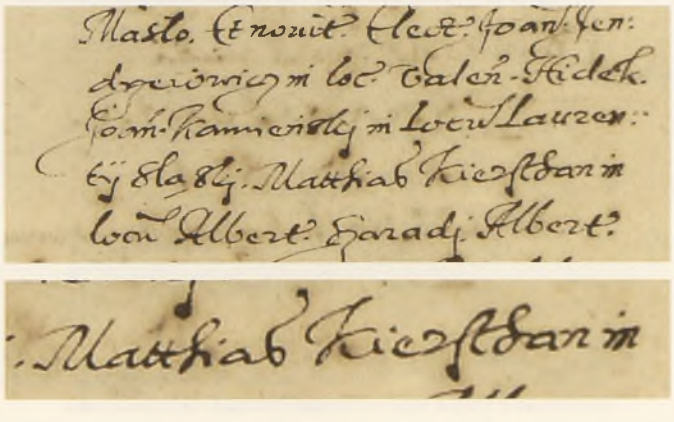
Źródła i literatura:
K 21, s. 294; K 28, s. 659; K 176, s. 208; K 391, s. 248–249; Teut. 68, s. 778; PPK I-1, s. 377; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

246. Maciej Kierstan
rajca 1586–1590; burmistrz 1586, 1587, 1588

Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

Mathias Kierzstan (Kierzston)
Reprezentant kazimierzan w radzie miejskiej, nominowany do niej po raz pierwszy w roku 1586, na miejsce zwolnione po zmarłym rajcy Wojciechu Długoszu zwanym Szaradi (nr 239). Czasowo działał równolegle z rajcą Janem Kamieńskim (nr 245), jak i on zajmował się w radzie urzędującej reformowaniem kwestii ustrojowych miasta. Żonaty był z Katarzyną, miał córkę Zuzannę. Ślady aktywności Macieja urywają się po 1590 roku, ale dopiero w 1604 roku zapisano, że na miejsce zwolnione po jego śmierci do rady powołano Jakuba Toporka (nr 261).

Sejm koronacyjny przyznał wówczas miastu ulgi: *Iż miasto nasze Kazimierz przy oblężeniu Krakowa od nieprzyjaciela, o wielką szkodę i utratę przyszło, ktemu, że mury miasta tego po niektórych miejscach* per abusum *popsowane: tedy My [...] odpuszczamy obywatelom wszystkim miasta tego szos do czterech egzakcyi po sobie idących [...] czopowe także całe wszystko miastu temu od wszelakich picia na rok niniejszy.*

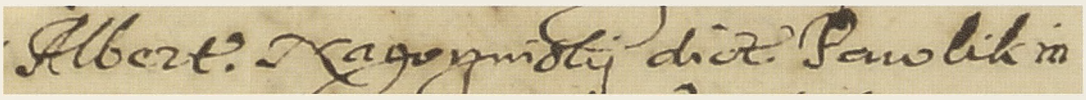
Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1586; wśród powołanych Maciej Kierstan – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 208)

Źródła i literatura:
K 21, s. 294; K 28, s. 659; K 176, s. 208; K 230, s. 231; Teut. 68, s. 604, 666, 718; Teut. 71, s. 79, 203; *Kronika Golińskiego* II, s. 675.

Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

247. Wojciech Nagórzyński zwany Pawlik
rajca 1586–1593; burmistrz 1586, 1587, 1588

Albertus Nugowrzinski *dictus* Pawlik
Kazimierzanin, powołany po raz pierwszy do rady kazimierskiej w roku 1586. Nominację do rady urzędującej otrzymał wówczas na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Jana Makowskiego (nr 243). W trakcie trzech lat zasiadania w radzie urzędującej zajmował się reformowaniem działania władz miejskich (przeprowadzono wówczas istotne zmiany ustrojowe). Żonaty był z Małgorzatą. Zmarł w roku 1593. Na zwolnione przez niego miejsce w radzie nominację otrzymał Jerzy Wolff (nr 257) w roku 1604, po długotrwałym okresie nieobsadzania zwolnionych krzeseł w radzie, czego powodem był czas wojenny, ale i toczony spór z wielkorządcą krakowskim Michałem Maleczkowskim o zasady obsadzania urzędów miejskich.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1586; wśród powołanych Wojciech Nagórzyński zwany Pawlik – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 208)

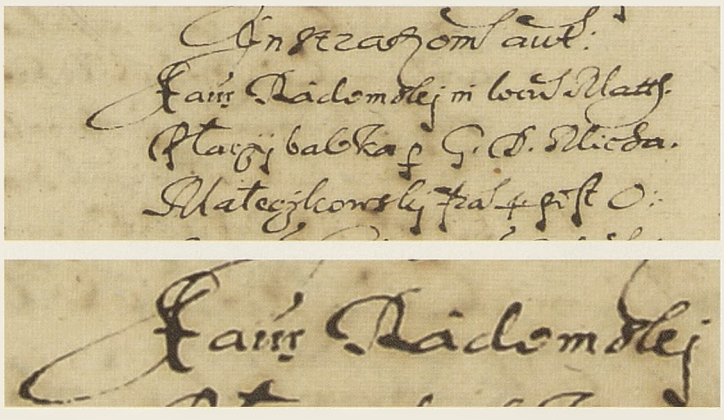
Źródła i literatura:
K 21, s. 294; K 28, s. 659; K 176, s. 208; K 230, s. 231; Teut. 69, s. 19, 581; *Kronika Golińskiego* II, s. 675.

Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

Zygmunt III Waza zezwala w roku 1589 miastu Kazimierz na pobieranie mostowego w oznaczonej wysokości – w nagrodę za wierność miasta okazaną w czasie oblężenia Krakowa przez arcyksięcia Maksymiliana.

248. Stanisław Radomski
rajca 1586–przed 1604; burmistrz 1586

Stanislaus Radomski
Stradomianin, pierwszy raz odnotowany we władzach miejskich w roku 1573 na urzędzie ławnika. Wybrany do rady urzędującej na 1586 rok, na miejsce zarezerwowane dla rajców reprezentujących Stradom, po zwolnieniu tego miejsca przez zmarłego Macieja Placibabkę (nr 212), zresztą jego teścia (w 1585 roku odnotowano jego żonę, Annę, córkę rajcy Placibabki). O rajcach stradomskich w okresie tym zachowały się tylko szczątkowe informacje, kolejny ślad pochodzi z 1604 roku, gdy na zwolnione w wyniku śmierci Stanisława Radomskiego miejsce wszedł do rady Walenty Konieczkowic (nr 263), zapewne po długim okresie nieobsadzania zwolnionego krzesła.

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1586; wśród powołanych Stanisław Radomski – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 208)

Źródła i literatura:
K 21, s. 294; K 28, s. 654; K 176, s. 208; K 440, s. 88; Teut. 68, s. 260; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

249. Jan Jędrzejowicz

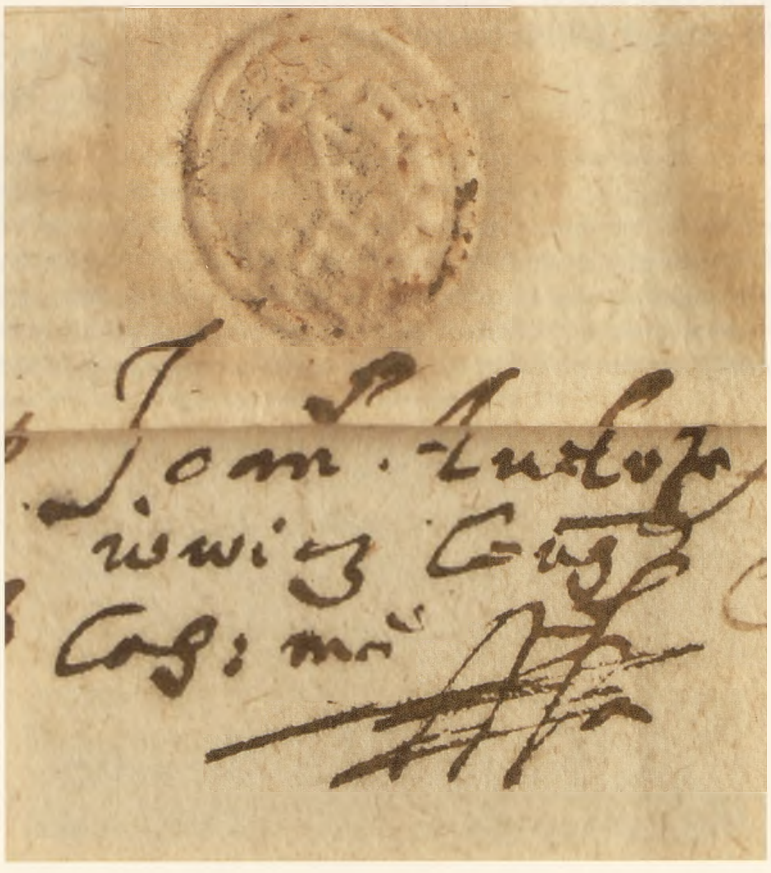
rajca 1586–1606; burmistrz 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605

Stefan Batory (1576–1586)
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W roku 1590 Zygmunt III Wazę wyjmuje dom szlachcica Stanisława Ługowskiego w Stradomiu spod jurysdykcji miejskiej i poddaje go prawu ziemskiemu – w nagrodę za zasługi położone dla obrony Krakowa przeciw arcyksięciu Maksymilianowi.

Ioannes Andrzejowicz

Kazimierzanin, odnotowany jako pisarz i notariusz miejski w 1585 roku, w roku następnym wszedł do rady miejskiej (jako pisarz i notariusz zwolniony ze stażu na urzędzie ławniczym) na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Walentego Hidka (nr 231). W radzie zasiadał dwadzieścia lat, do rady urzędującej powoływany był dziewiętnastokrotnie, bez przerwy do roku 1605, z wyjątkiem jedynie roku 1591. W roku 1587 po ustąpieniu z „trójmiasta" krakowskiego wojsk Maksymiliana Habsburga wziął udział w skutecznych staraniach o uchwalenie przez sejm koronacyjny ulg w podatkach dla zniszczonego Kazimierza. Uczestniczył w wytoczonym radzie miejskiej w 1588 roku przez starszyznę cechową karczmarzy kazimierskich procesie przed sądem wielkorządowym za niezgodne z prawem naliczanie ciężarów od handlu napojami alkoholowymi oraz w następnym roku w kolejnej sprawie z karczmarzami związanej z zaniechaniami rady w rozwiązaniu sporów między karczmarzami a arendarzami królewskich młynów. Miał kamienicę położoną w rynku, naprzeciwko ratusza. W 1598 roku zawarł ugodę z ówczesnym ławnikiem, przyszłym rajcą Janem Smuszowskim (nr 259) oraz Wojciechem Pawlikiem, którzy byli opiekunami Grzegorza Jodłowskiego, w sprawie praw Grzegorza do części tej kamienicy. W roku 1606 został odnotowany już w radzie starej, zmarł 18 marca tegoż roku. Pochowano go w kościele św. Katarzyny, gdzie wystawiono epitafium, znane jeszcze Szymonowi Starowolskiemu w 1655 roku, do naszych czasów już jednak niezachowane. Na miejsce zmarłego rajcy Jana Jędrzejowicza do rady miejskiej wybrano Stanisława Ruskowicza (nr 266).

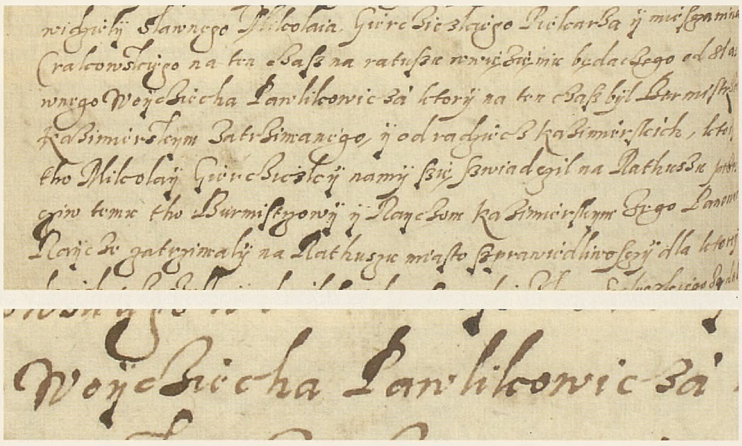
Pieczęć papierowa na podkładzie woskowym z herbem mieszczańskim (gmerkiem) mieszczańskim oraz podpis Jana Jędrzejowicza z aktu wydanego w roku 1601 (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps AD 165, s. 158)

Źródła i literatura:
Rkps AD 165, s. 158; rkps AD 166, s. 76; K 21, s. 294, 319; K 27, s. 188; K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 176, s. 210; K 391, s. 18, 278–283; Teut. 68, s. 224, 502, 563, 764; Teut. 69, s. 112, 582; K 391, s. 167; CDU V, s. 239; PPK I-1, s. 374, 377; PPK II-1, s. 15; Szymonowic 1655, s. 201; Friedberg 1962, s. 160; Follprecht 2003, s. 55.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

250. Wojciech Pawlikowicz starszy
rajca 1589; burmistrz 1589

Kazimierzanin, prawdopodobnie syn rajcy Jana Pawlika (nr 218), a ojciec rajcy Stanisława Pawlikowicza młodszego (nr 272). W radzie miejskiej został odnotowany jednorazowo, w aktach sądu wielkorządowego za kadencji na tym urzędzie Michała Maleczkowskiego, *nota bene* skonfliktowanego z kazimierską radą miasta. Relacja woźnego sądowego przywołuje skargę Mikołaja Gierczyckiego z Krakowa na bezczynność i przekroczenie prawa przez burmistrza Pawlikowicza i rajców kazimierskich, niepodejmujących interwencji w przedłożonej im przez Gierczyckiego sprawie. Brak jakichkolwiek więcej informacji o tej postaci na kartach ksiąg miejskich, zatem należy założyć, że była to incydentalna, jednorazowa kadencja rajcowsko-burmistrzowska.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1584–1591: fragment wpisu z 1589 roku dotyczącego sprawy wytoczonej przez Mikołaja Gierczyckiego radzie kazimierskiej, reprezentowanej przez ówczesnego burmistrza Wojciecha Pawlikowicza starszego – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 68, s. 564)

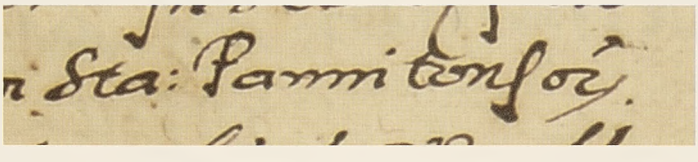
Źródła i literatura:
Teut. 68, s. 564.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

251. Stanisław postrzygacz
rajca przed 1590; burmistrz przed 1590

W latach 1590–1591 toczy się kompetencyjny spór rady miejskiej z wielkorządcą krakowskim, tym razem Michałem Maleczkowskim, o zasady wyboru radnych.

Stanislaus *pannitonsor*
Stradomianin, postrzygacz sukna, we władzach miejskich zasiadał na miejscach zarezerwowanych dla reprezentantów przedmieścia Stradom. Poświadczony został jako ławnik w roku 1578, w następnym, 1579 roku, sprawował już urząd wójta stradomskiego, do ławy wrócił w latach 1580 i 1583–1584. W radzie miejskiej zasiadał bez wątpienia w roku 1590, choć można przypuszczać, że rajcą był już wcześniej. Żonaty z Anną, córką rajcy Piotra Czarnego młodszego (nr 234). Zmarł przed nominacjami do rady urzędującej na rok 1590, kiedy to na zwolnione po nim miejsce dla rajców reprezentujących Stradom został nominowany Walenty Świtalski zwany Wróbel (nr 254).

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1590; wśród wymienionych nieżyjących już wtedy rajców widnieje Stanisław postrzygacz – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 210)

Źródła i literatura:
K 23, s. 14; K 176, s. 210; K 440, s. 174, 194, 204, 270, 289, 335; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

252. Andrzej Pukal

rajca 1590–1618; burmistrz 1590, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Andreas (Jędrzej) Pukol (Pukolyk)
Karczmarz, browarnik kazimierski. Początkowo zwany „Pukolik" (syn Pukala), po śmierci ojca, Stanisława Pukala (nr 235), już „Pukal". We władzach miejskich spędził prawie czterdzieści lat, w tym w radzie miejskiej blisko trzydzieści. Ławnikiem był w latach 1580–1589, będąc też wtedy wieloletnim starszym cechu karczmarzy – w 1581 w tej roli przedstawiał radzie miejskiej do zatwierdzenia zmiany w statucie cechowym. W roku 1590 uzyskał powołanie do rady miejskiej na miejsce po zmarłym ojcu. W radzie urzędującej zasiadał aż dwudziestosiedmiokrotnie (ponieważ w latach jego aktywności rajcowie urzędujący dwukrotnie w roku zmieniali się na funkcji burmistrza miasta, oznacza to, że odbył łącznie ponad pięćdziesiąt kilkutygodniowych kadencji burmistrzowskich!). Ta wieloletnia aktywność sprawiła, że księgi wielokrotnie wspominają o jego udziale w licznych sprawach. Przyjaźnił się z rajcą Sebastianem Cichoszowskim (nr 278), u którego w domu wisiał obraz z podobiznami jego i syna Pawła – w końcu Sebastian został jego zięciem. Anrzej Pukal żonaty był z Reginą – rajczyni Pukalowa ofiarowała kościołowi Bożego Ciała klejnoty na kielich i łańcuch pereł na przystrojenie monstrancji. Początkowo mieszkał w domu przy ul. Wielickiej, później przeprowadził się na reprezentacyjną ul. Krakowską do domu położonego pomiędzy domem zwanym „Zalaszowskie" a domem rajcy Wojciecha Michałowicza (nr 267). Rodzina Pukalów zamieszkiwała też dom położony w Kazimierzu za chórem (prezbiterium) kościoła św. Katarzyny. Tam właśnie, w swoim domu, w roku 1617 Andrzej Pukal podyktował testament, czemu asystowali jako świadkowie wójt Jan Wolny starszy (nr 275) i ławnicy, wśród nich przyszły rajca Aleksander Zaborski zwany Pokorowiczem (nr 276). Postanowił: *Małżonka moja Regina, z którą mi Bóg dał w małżeństwie przeżyć lat czterdzieści y z którąm się za błogosławieństwem Pańskiem wspólnie dorobił we wszystkiem, Panią zostanie po śmierci mojej* – panią wobec służby i wobec rzeczy *stojących* i ruchomych. Pozostawił syna Pawła, który został księdzem, i córkę Reginę, żonę rajcy Sebastiana Cichoszowskiego, któremu w testamencie legował *kopieniak* [płaszcz od deszczu bez rękawów] *nowy y żupanek y kołpak sobolowy*. Zmarł 18 stycznia 1618 roku, pochowano go „u Bożego Ciała".

Zygmunt III Waz rozstrzyga w roku 1594 spór pomiędzy złotnikami krakowskimi i kazimierskimi – król postanawia, że złotnicy kazimierscy będą mogli założyć własny cech, gdy będzie ich więcej niż trzech.

W roku 1595 rada miasta zatwierdza statut cechu kuśnierzy kazimierskich, rok później akt ten potwierdza Zygmunt III Waza.

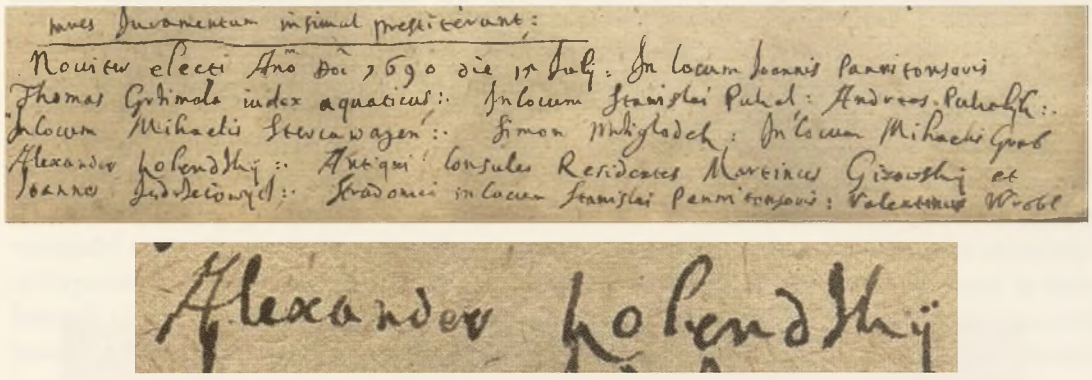
Z aktu wydanego w roku 1615: pieczęć papierowa na podkładzie woskowym z herbem mieszczańskim (gmerkiem) oraz podpisem Andrzeja Pukala (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1088, s. 689)

Źródła i literatura:
Rkps 1088, s. 689; K 23, s. 14; K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605, 930–931; K 33, s. 46–47; K 366, s. 184; K 440, s. 146, 166, 221–223, 257–258, 291, 338, 356; K 442, s. 262–265; K 448, s. 485; K 457, s. 87; Teut. 68, s. 715; Teut. 69, s. 582; Teut. 70, s. 18; PPK I-2, s. 832; PPK II-3, s. 1162, 1466; *Kronika Golińskiego* II, s. 645–647; Rożek 1977, s. 175, 224; Krasowolski 1992, s. 100; Follprecht 2003, s. 59.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

253. Aleksander Kolędzki
rajca 1590; burmistrz ?

Alexander Kolendsky (Koleczkij)
Kazimierzanin, nominowany w roku 1590 do rady miejskiej przez wielkorządcę krakowskiego Michała Maleczkowskiego, na powstały wakat w gremium rajcowskim po zmarłym Michale Grobie (nr 242). Nie była to kandydatura wysuwana przez rajców, w późniejszych dokumentach określony on został jako rajca *ex plebe creatus*, to jest zgłoszony i reprezentujący trzecią siłę w mieście, obok rady i ławy, czyli plebs. Nie było to zgodne z przyjętymi zasadami, wywołało opór ze strony rajców, na koniec spór z wielkorządcą toczony przez Zygmuntem III Wazą. Król przyznał rację radzie kazimierskiej. Jest sprawą otwartą, jaki status miał Aleksander Kolędzki przed rozstrzygnięciem tego sporu – czy sprawował urząd, był rajcą i burmistrzem w roku 1590, czy też nie. Stan źródeł nie pozwala na to pytanie pewnie i jednoznacznie odpowiedzieć.

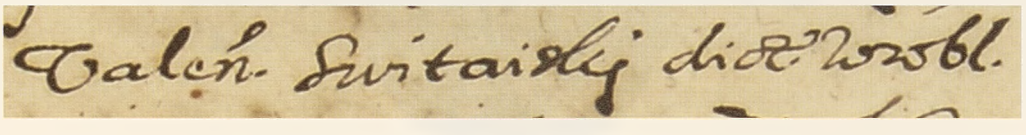
Z Kroniki Golińskiego *skopiowany z ksiąg miejskich kazimierskich wpis dotyczący elekcji rady urzędującej na rok 1590 (kronikarz błędnie wpisał rok 1690); wśród nominowanych rajca Aleksander Kolędzki, wybrany na miejsce zwolnione po Michale Grobie (nr 242) – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. rkp 187, s. 675)*

Źródła i literatura:
PPK II-1, s. 26; *Kronika Golińskiego* II, s. 675; Friedberg 1966, s. 23; Bieniarzówna 1969, s. 18.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

254. Walenty Świtalski zwany Wróbel
rajca 1590; burmistrz 1590

Valentinus Switaiski *dictus* Wrobl
Stradomianin, wybrany do rady urzędującej na 1590 rok, na miejsce zarezerwowane dla rajców reprezentujących przedmieście Stradom, zajął krzesło radzieckie zwolnione po zmarłym rajcy Stanisławie postrzygaczu (nr 251). W latach 1590–1591 rada miejska toczyła wywołany nominacją Aleksandra Kolędzkiego (nr 253) spór z wielkorządcą krakowskim Michałem Maleczkowskim o zasady uzupełniania składu rady, rzecz rozpatrywana była przez Zygmunta III Wazę, a nieobsadzone wakaty w radzie mnożyły się. Rajca Walenty po roku 1590 nie był odnotowywany, ale dopiero w roku 1604 na zwolnione przez niego miejsce do rady miejskiej został powołany Szymon Topola (nr 264).

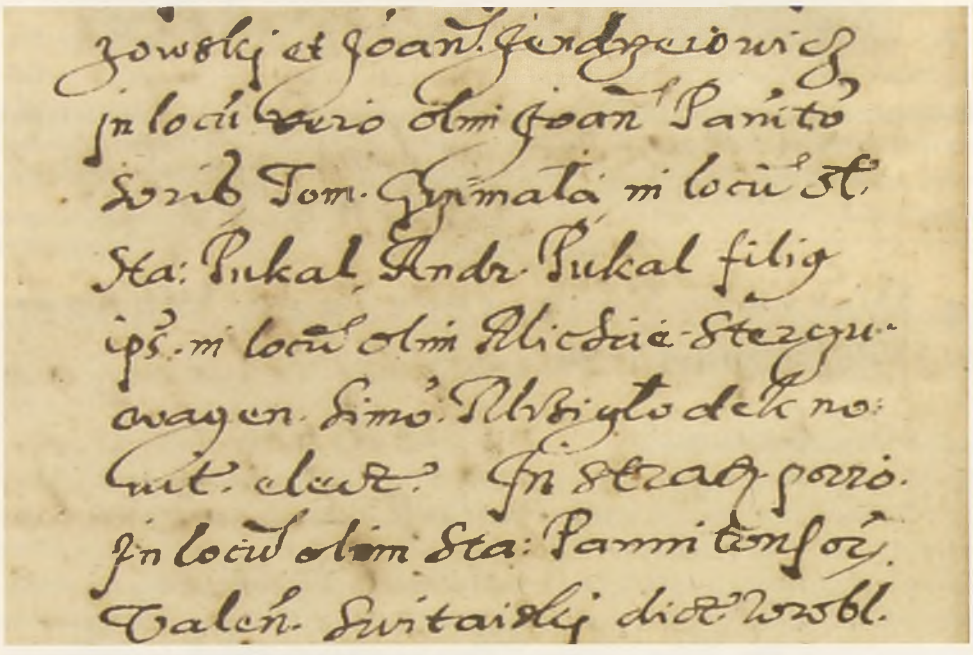
Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1590; wśród powołanych Walenty Świtalski zwany Wróbel – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 210)

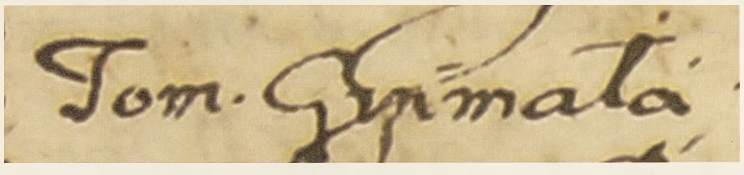
Źródła i literatura:
K 23, s. 14; K 28, s. 659; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

255. Tomasz Grzymała
rajca 1590–przed 1604; burmistrz 1590, 1592, 1593, 1594

Thomas Grzimala

Kazimierzanin, był sędzią sądu wodnego (rozpatrującego lokalne sprawy wynikające z prawa wodnego). Wybrany do rady miejskiej w 1590 roku, na miejsce zwolnione po zmarłym rajcy Janie postrzygaczu (nr 224). W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał w latach 1590 i 1592–1594. Jego kadencje w radzie urzędującej były zdeterminowane sporem toczonym między radą miejską a wielkorządcą krakowskim Michałem Maleczkowskim o zasady uzupełniania składu rady i nominację Aleksandra Kolędzkiego (nr 253). Równolegle nabrzmiewał wówczas spór między złotnikami kazimierskimi a krakowskimi – kazimierscy rzemieślnicy sztuki złotniczej walczyli o uniezależnienie się od cechu złotniczego krakowskiego, w czym wspierała ich rada kazimierska – w roku 1594 Zygmunt III Waza postanowił, że złotnicy z Kazimierza będą mogli założyć własny cech, o ile będzie ich więcej niż trzech. Tomasz Grzymała był właścicielem kamienicy położonej przy dzisiejszej ul. Józefa 6, wcześniej należącej do sukiennika Mateusza, natomiast po śmierci Tomasza Grzymały najpierw do szlacheckiej rodziny Rarowskich, a od połowy XVII wieku do kanoników regularnych laterańskich. Zmarł przed rokiem 1604, kiedy to na jego miejsce powołano do rady Kaspra Rzepczyńskiego (nr 262).

Z księgi miejskiej Kazimierza zawierającej indeks rzeczowy wpisów do kazimierskich ksiąg radzieckich z lat 1530–1603: fragment kopii wpisu elekcji rady urzędującej na rok 1590; wśród powołanych Tomasz Grzymała – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 176, s. 210)

Zygmunt III Waza (1587–1632)

W roku 1597 ukazuje się edykt królewski dla miasta Kazimierza, aby *przed domem [...] każdy chędożył, a te błota, także śmiecia, gnoje i insze plugastwa z domu, a mianowicie od świni, za miasto wynosić albo wywozić kazał, a nie na Rynek albo za domy to wyrzucał, ani rynsztokami na ulicę wypuszczał, pod winą. Bydła i świnie, przed którymi bruki i cmentarze spokojne być nie mogą, aby każdy w domach swych zawirał i chował, a na ulicę ich nie wypuszczał.*

Źródła i literatura:
K 23, s. 14; K 28, s. 659; K 176, s. 210; *Kronika Golińskiego* II, s. 645; Krasnowolski 1992, s. 65.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

256. Szymon Mrzygłodek-Miernik

rajca 1590–1611; burmistrz 1590, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610

Simon Mrziglodek Miernik

Kazimierzanin, wcześniej w mieście działał piekarz (młynarz?) Tomasz Mrzygłód, ławnik w latach 1544–1447 i 1551–1552. Szymon Mrzygłodek wszedł do kazimierskiej rady miejskiej w 1590 roku, uzyskując nominację na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Michała Sterczuwana (nr 236). Od początku kariery w radzie miejskiej był „etatowym" burmistrzem, wybieranym w zasadzie rokrocznie do rady urzędującej. W roku 1604 kończył kadencję burmistrzowską rozpoczętą w 1603 roku, jednak przy nowych wyborach do rady urzędującej nie został już uwzględniony. Był to zapewne zwiastun nadchodzącej burzy. W 1606 roku pospólstwo reprezentowane przez ławę i Dwunastu Mężów wytoczyło mu proces w związku z zarzutami nieprzedkładania gminie sprawozdań rachunkowych, zatrzymywanie pewnych sum należących do miasta i pobieranie opłat bez wprowadzania ich do rejestrów dochodów. Był współoskarżony razem z rajcą Marcinem Gizowskim (nr 240), którego nagła śmierć w tymże roku spowodowała brak wyroku w tej sprawie – dzięki temu wydarzeniu rzecz „przyschła", a rajca Szymon działa nadal, już jednak pod nowym przydomkiem: najpierw podwójnym „Mrzygłodek-Miernik", później już tylko jako „Miernik". W 1610 roku za jego przyczyną oskarżono o kradzież, zamknięto w więzieniu i wyrzucono z pracy w cegielni męża Agnieszki Skorzyny. Rozgoryczona Agnieszka miała na rynku użalać się na rajcę Szymona i przepowiadać jego zły koniec – miała mówić: *widzisz, jako go diabli suszą za moje krzywdy* [...] *uschnie ledwie rok do roku* [...] *już jest blady, rychło uschnie*. Szymon, wtedy już pod imieniem Miernik, wniósł skargę przed radę miejską, że owa Agnieszka *gusłami y czary jego zdrowie psuje*, a ta z kolei oświadczyła, że *jako nigdy żadnym sposobem a też y czarami zdrowiu Pana Szymona nieszkodziła i szkodzić nie chce*. W 1604 roku opłacał pobory, pieczętując się gmerkiem (herbem mieszczańskim) przedstawiającym w dwóch półkolach literę X przez środek przekrzyżowaną, na obręczy krzyż. Ożenił się z Magdaleną, córką rajcy Piotra Czarnego młodszego (nr 234). Zmarł w 1611 roku. W 1612 roku odnotowano w księdze radzieckiej, że na miejsce zwolnione po nim w radzie został powołany Wojciech Pawlikowicz młodszy (nr 272). Owdowiała żona Magdalena zapisała w 1620 roku szpitalowi św. Leonarda pozostały po mężu pusty plac przy ul. św. Jakuba. W 1621 roku ówczesny senior ławy miejskiej Marcin Steftowicz (nr 286) z ławnikiem Hieronimem Ruskim na jej wniosek inwentaryzowali szkody poczynione w domu przez powódź. Zapisali: *widzieliśmy spustoszenie wielkie przez wodę, która od Świętego Jakuba przyszła, naprzód piwnica, w której wody pełno, najemnicy mieszkać w nim nie chcą, także od ulice ściana się wywaliła, wszystka izba zła, spruchniała* [...] *kuchnia obaliła się, komin w kuchni przy izbie obalił się*. Czy władze miasta pomogły wdowie po koledze z rady, księgi milczą.

Pieczęć mieszczańska (gmerk) Szymona Mrzygłodka-Miernika: nad tarczą monogram, w tarczy w obrębie dwóch półkoli litera X przekrzyżowana, na obręczy krzyż, powyżej inicjały „S.M." – odcisk z wydanego w 1604 roku dokumentu potwierdzającego zapłatę należności (Biblioteka Jagiellońska, sygn. 832383 II, s. 70)

Źródła i literatura:
K 23, s. 14; K 28, s 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605, 930–931; K 176, s. 210; K 266, s. 339–344; K 296, s. 29–68; K 366, s. 184; K 381, s. 37, 38, 94–95, 225, 270; K 382, s. 81–82; K 393, s. 503, 977; K 442, s. 116; K 460, s. 525–526; Teut. 68, s. 715; Teut. 69, s. 583, 589; PPK II-1, s. 28; PPK II-3, s. 1466; *Kronika Golińskiego* II, s. 645–646; Wittyg 1906, s. 70; Bieniarzówna 1994-I, s. 235.

257. Jerzy Wolff
rajca 1604–1620; burmistrz 1604, 1605, 1606, 1608, 1612, 1613, 1614, 1615

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Georgius Wulff (Wolph)

Rzeźnik i hodowca bydła rzeźnego, pochodzący ze Schmiedbergu na Śląsku (dzisiejsze Kowary). Do Kazimierza sprowadził się w 1583 roku. Odnotowany w ławie miejskiej w latach 1597, 1600 i 1603. Do rady miejskiej został wybrany w roku 1604, na miejsce zwolnione po śmierci Wojciecha Nagórzańskiego zwanego Pawlikiem (nr 247), zasiadał na krześle rajcowskim przez szesnaście lat. Nominacje do rady urzędującej-burmistrzowskiej otrzymywał ośmiokrotnie. Był właścicielem domu murowanego, położonego w rejonie dzisiejszej ul. Trynitarskiej i szpitala bonifratrów, który w 1632 roku był już w rękach spadkobierców Jerzego Wolffa. Zmarł w roku 1620. Rok później jego sukcesorzy, syn Andrzej Wolfowicz, doktor filozofii i medycyny, oraz córka Anna, sporządzili inwentarz *post mortem*. W folwarku odnotowano *bydło rogate wołów dwa na jatkę, krów dwadzieścia y siedem, wół do stada, owiec 24, cieląt rocznych pięcioro, koni roboczych dziesięcioro, źrebiąt siedmioro, kaczek 20, kokoszy trzydzieści, kogutów dwa, indyków dwa, samiec z samicą*. W stodole i szopie miał zboże i narzędzia rolnicze, żyto i jęczmień przechowywano też we wspomnianej wyżej jego kamienicy *na górze*. Z broni pozostawił półhakownicę, krótką rusznicę, olstro do niej i dwa kordy, z szat między innymi czamarę (okrycie wierzchnie zapinane po szyję) czarną szlamami lisimi podszytą, żupany: adamaszkowy czarny, atłasowy wiśniowy i trzeci lazurowy, ferezję (suknię wierzchnią z szerokimi rękawami, nie do przepasywania, zwykle koloru czerwonego) lisami podszytą oraz *kołpak aksamitny czarny, wzorzysty, wyłogi marmurkowe, pochodzony*. Na jego miejsce do rady nominowany został Zachariasz Węgrzynowski (nr 281). Wspomniany syn Andrzej ufundował ojcu w kościele Bożego Ciała epitafium, szczęśliwie zachowane do naszych czasów.

Epitafium z piaskowca i brunatnego marmuru zmarłego w 1620 roku rajcy i burmistrza Jerzego Wolffa, wystawione w kościele Bożego Ciała w Kazimierzu, obok wejścia do dawnej kaplicy Brackiej, dzisiaj św. Anny, nad epitafium rajcy Wawrzyńca Tomaszkiewicza (nr 332)

Sprawa napiwków dawanych czeladzi została uregulowana przez mistrzów cechu szewców w 1606 roku, zasady zatwierdziła w roku 1618 rada miasta. Ustanowiono też kary dla czeladników pracujących w poniedziałki.

Zawarcie trzeciego porozumienia między radą Kazimierza a gminą żydowską o rozszerzeniu granic miasta żydowskiego zawarto w roku 1607. Włączono zabudowę po północnej stronie dzisiejszej ul. Józefa i po zachodniej stronie dzisiejszej ul. Jakuba wraz z rejonem obecnego pl. Nowego i ul. Kupa.

Źródła i literatura:
K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605; K 31, s. 930–931; K 34, s. 25–26; K 35, s. 678; K 366, s. 184; K 391, s. 44, 977, 979; K 392, s. 436; K 393, s. 503; K 442, s. 120; K 768, s. 45; K 770, s. 44; Teut. 70, s. 91; Teut. 71, s. 32; *Kronika Golińskiego* II, s. 646, 679; Starowolski 1655, s. 201; Cercha 1904, t. II; Bieniarzówna 1969, s. 41; Rożek 1977, s. 214; Bieniarzówna 1994-I, s. 219; Follprecht 2009, s. 150.

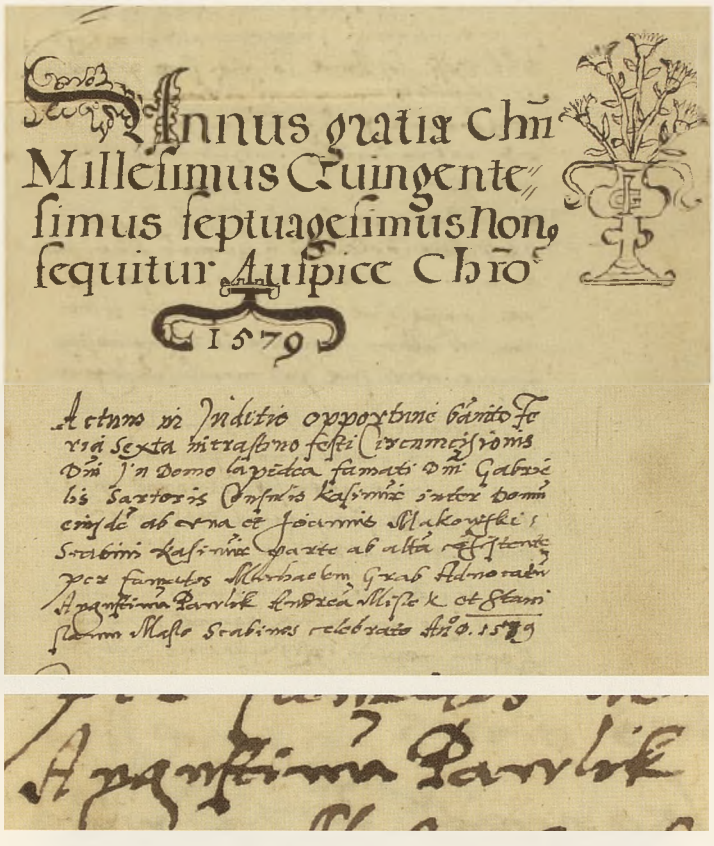
Zygmunt III Waza (1587–1632)

W roku 1609 zawarto układ między radą miasta i kazimierską gminą żydowska w sprawie zasad szynkowania wina i wódki, prowadzenia jatek rzeźniczych, łaźni miejskich, wykonywania rzemiosła, zatrudniania czeladzi, handlu futrami, robót kuśnierskich, a przede wszystkim wolnego handlu dla Żydów na terenie Kazimierza ze Stradomiem oraz najmowania tam sklepów i składów (lecz nie mieszkań).

258. Augustyn Pawlik
rajca 1604–1610; burmistrz 1604, 1605, 1607, 1608

Augustinus Pawlik

Kazimierzanin, przedstawiciel miasta „w obrębie murów" we władzach miejskich. Około dwóch pokoleń wcześniej w radzie miejskiej zasiadał Jan Pawlik (nr 218) – trudno wyrokować o możliwych powiązaniach rodzinnych. Augustyn Pawlik zasiadał w ławie miejskiej nieprzerwanie w latach 1569–1576 oraz w roku 1578 i części roku 1579. Z tak bogatym doświadczeniem przeszedł z kolei na długie lata urząd wójta kazimierskiego – wójtem był w 1577 roku, następnie został ponownie awansowany na wójtostwo w roku 1579, pełnił urząd do roku 1586 i potem znów w latach 1590–1591 i 1597–1604. W sumie spędził około trzydziestu pięciu lat na urzędach w sądownictwie miejskim – w ławie i na wójtostwie. Egzekwował prawo surowo: w 1585 roku, będąc wójtem, wystąpił do sądu wielkorządowego przeciwko Marcinowi postrzygaczowi, mieszczaninowi kazimierskiemu, ze skargą o niewykopanie z drogi publicznej pala pomimo urzędowego nakazu, a przeciwnie, wkopanie pala jeszcze jednego, czyli czynienie wbrew interesowi publicznemu i poleceniom władz. Ukoronowaniem kariery urzędniczo-sądowej była nominacja w 1604 roku do gremium rajcowskiego – Augustyn Pawlik zajął miejsce zwolnione po zmarłym Michale Grobie (nr 242). Było to miejsce feralne, na które najpierw, w roku 1590, powołany został Aleksander Kolędzki (nr 253), protegowany wielkorządcy krakowskiego, co wywołało spór wielkorządcy z radą miasta, zakończony królewskim rozstrzygnięciem pozbawiającym Kolędzkiego miejsca w radzie. Augustyn Pawlik zmarł przed 19 kwietnia 1611 roku, czyli przed dniem nominowania nowej rady urzędującej na ten rok, do której na zwolnione po nim miejsce wszedł Mikołaj Zakrzewski (nr 268).

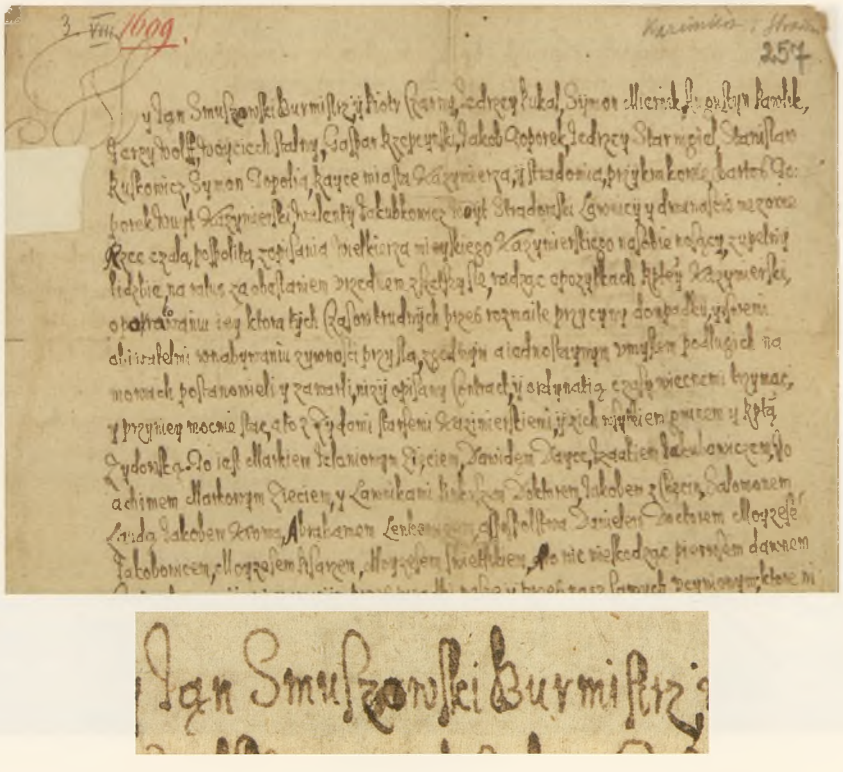
Z kazimierskiej księgi testamentów obejmującej lata 1568–1585: początkowy fragment wpisu z 1579 roku dokumentującego przybycie przedstawicieli władz miasta, wśród nich ówczesnego ławnika Augustyna Pawlika, do domu zmarłego rajcy Gabriela krawca (nr 220) w sprawach urzędowych związanych z jego ostatnią wolą – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 440, s. 177)

Źródła i literatura:
K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 366, s. 184; K 391, s. 13, 168, 334, 774, 995, 1162; K 392, s. 61, 264, 307, 430, 859; K 393, s. 503; K 440, s. 9, 13, 15, 20, 26, 43, 48, 53, 62, 75, 78, 89, 105, 113, 129, 146, 151, 165–166, 183, 204, 222–223, 231, 270, 337, 356, 362; BJ, rkps 136, s. 159; Teut. 67, s. 262; Teut. 68, s. 109, 147, 217, 715, 794; *Kronika Golińskiego* II, s. 646.

259. Jan Smuszowski
rajca 1604–1610; burmistrz 1606, 1607, 1608, 1609, 1610

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Joannes Smusowski (Smusewski)
Kazimierzanin, w ławie miejskiej zasiadał od roku 1592 nieprzerwanie do roku 1604 (w roku 1599 odnotowany jako senior ławy). W 1602 roku wdał się w długotrwały spór z sąsiadem Wlazłowiczem o płot, rynnę i kanał – jednym z rozjemców był późniejszy ławnik i rajca Wojciech Pawlikowicz młodszy (nr 272). Został wybrany do rady miejskiej w 1604 roku (na miejsce, które zwolniło się, gdy zmarł rajca Stanisław Masło – nr 244), ale do rady starej, co było sytuacją nietypową, wbrew zasadom. Otóż zgodnie z obowiązującymi regułami powinien wówczas znaleźć się w składzie rady urzędującej. Tak się jednak nie stało, na swoje burmistrzowanie związane z udziałem w radzie urzędującej musiał poczekać do roku 1606. W 1604 roku bowiem, uzupełniając skład rady, powołano na fotele kazimierskie sześciu nowych rajców i aby sześcioosobowa rada urzędująca nie składała się z samych nowych członków, tylko czterech z nich wprowadzono do rady urzędującej wraz z dwoma doświadczonymi rajcami z rady starej – pozostałe dwie osoby musiały czekać na swoją kolej (oprócz Jana Smuszowskiego takie wyjątkowe „oczekiwanie" przypadło w udziale także nowemu rajcy Wojciechowi Stalniemu młodszemu – nr 260). W radzie urzędującej zasiadał pięciokrotnie. Za jego burmistrzostwa zawarto w 1607 roku porozumienie z prepozytem kościoła św. Jadwigi w Stradomiu, był także burmistrzem w1609 roku, gdy podpisywano układ z kazimierską gminą żydowską, dający Żydom prawo wolnego handlu w całym Kazimierzu i Stradomiu. Zmarł przed 19 kwietnia 1611 roku, kiedy to na opróżnione w wyniku jego śmierci miejsce w radzie nominowany został Błażej Sarnowicz zwany Makowski (nr 269). Pozostawił syna Stanisława, który wykształcił się na balwierza. W 1615 roku syn wdał się w bójkę ze stolarzem Janem Szulkowskim, w wyniku której stolarz został uwięziony, a Stanisław balwierz stanął przed sądem wójtowskim pod zarzutem przekroczenia granic obrony koniecznej, co miał uczynić przy pomocy czekana, którym ranił stolarza w głowę i *w rękę prawą, która jest do rzemiosła każdemu potrzebna.*

Początkowy fragment kopii układu z 1609 roku między kazimierską radą miejską z burmistrzem Janem Smuszowskim na czele a kazimierską gminą żydowską, dotyczącego przede wszystkim wolnego handlu dla Żydów na terenie chrześcijańskiego Kazimierza i Stradomia – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 257)

Źródła i literatura:
K 28, s. 659, K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605; K 366, s. 184; K 391, s. 19, 185, 188, 277, 334, 995, 1162; K 392, s. 61, 264, 426, 430, 859, 1047; K 393, s. 7, 503; K 460, s. 1615; PPK II-3, s. 1466; *Kronika Golińskiego* II, s. 645.

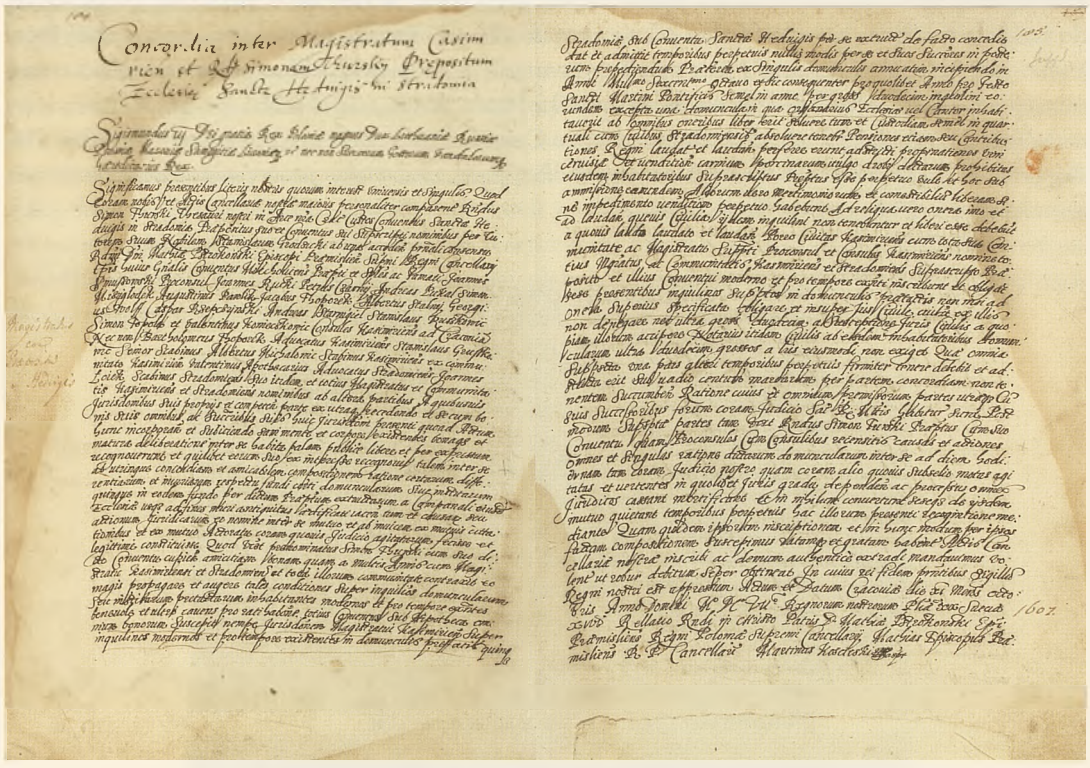
Zygmunt III Waza (1587–1632)

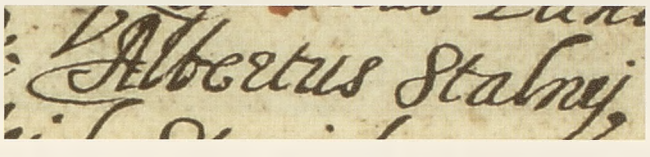
W roku 1614 rada miasta Kazimierza zatwierdza statut bractwa szyprów kazimierskich, rok później statut cechu garncarzy. Potwierdził je wkrótce potem Zygmunt III Waza, a następnie Władysław IV Waza.

260. Wojciech Stalni młodszy
rajca 1604–1616; burmistrz 1605, 1608

Albertus Stalny

Przedstawiciel kazimierzan we władzach miejskich, wcześniej na urzędzie rajcowskim zasiadał Wojciech Stalni starszy (nr 203), być może dziadek, ale poparcia na to w źródłach brak. Wojciech młodszy w ławie miejskiej zasiadał w latach 1593 i 1596–1604. Do rady nominację otrzymał w 1604 roku, za kadencji Mikołaja Opackiego na urzędzie wielkorządcy krakowskiego. W roku tym dokonano obsadzenia aż sześciu opróżnionych wcześniej krzeseł rajcowskich, zaległości sięgały tu czasów konfliktu rady miejskiej z wielkorządcą Michałem Maleczkowskim. Aby cała rada urzędująca w tym roku nie składała się z rajców nowych, włączono w jej skład dwóch doświadczonych rajców z rady starej, w wyniku czego z kolei dwóch nowych członków na swój udział w radzie urzędującej-burmistrzowskiej musiało poczekać, co było sytuacją wyjątkową w całej historii rady kazimierskiej (prawo magdeburskie twardo określało, że nowy rajca ma uczestniczyć w radzie urzędującej, a nie starej) – los padł na Wojciecha Stalniego młodszego i Jana Smuszowskiego (nr 259). Rzeczywistą więc inaugurację rajcostwa Wojciecha Stalniego przyniósł rok 1605, w którym był już pełnoprawnym rajcą-burmistrzem. W radzie miejskiej zasiadał długo, do roku 1616, jednak tylko dwukrotnie w radzie urzędującej – przyszło mu więc być, z woli własnej lub innych rajców niezgłaszających jego kandydatury, przede wszystkim rajcą starym. Będąc w roku 1607 w radzie starej, uczestniczył w zawarciu porozumienia między radą miejską a prepozytem kościoła św. Jadwigi w Stradomiu. Wojciech Stalni młodszy zmarł 2 listopada 1616 roku. W latach 1633–1637 w kazimierskiej ławie miejskiej był odnotowywany Wojciech Stalni, kolejna zbieżność imienia i przydomka pozwala dopatrywać się związków rodzinnych, ale bez wsparcia źródłowego.

Z kopiariusza przywilejów Kazimierza: kopia porozumienia zawartego w 1607 roku między radą miejską kazimierską, reprezentowaną między innymi przez Wojciecha Stalniego młodszego, a prepozytem kościoła św. Jadwigi w Stradomiu – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 366, s. 185–185)

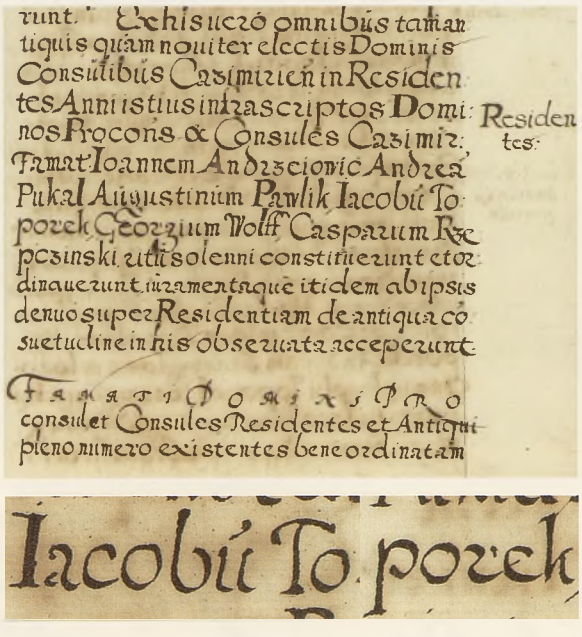
Źródła i literatura:
K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605, 930–931; K 33, s. 46–47; K 366, s. 184; K 391, s. 69, 112, 181, 185, 346, 337, 995, 1162; K 392, s. 61, 430, 848; K 393, s. 503; K 442, s. 116; K 448, s. 217; *Kronika Golińskiego* II, s. 646–647.

261. Jakub Toporek

rajca 1604–1610; burmistrz 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610

Jacobus Toporsky

Kazimierzanin, udział we władzach miejskich zainaugurował w roku 1597, zasiadając w ławie miejskiej – ławnikiem był także co najmniej w latach 1598 i 1599. Do rady miejskiej został powołany w roku 1604, w ramach uzupełniania sześciu opróżnionych wcześniej krzeseł radzieckich, które pozostawały nieobsadzone od czasu konfliktu rady miejskiej z wielkorządcą Michałem Maleczkowskim. Zajął miejsce zwolnione po śmierci Macieja Kierstana (nr 246). Godność rajcy pełnił do roku 1610 i przez wszystkie te lata był powoływany rok po roku do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Równolegle działał w Kazimierzu Bartłomiej Toporek, być może brat Jakuba, ławnik w latach 1600–1604, wójt z lat 1605 i 1607–1610. Jakub Toporek żonaty był z Zofią, mieli syna Jakuba. Mieszkał w domu przy ul. Piekarskiej. Zmarł przed 19 kwietnia 1611 roku – w dniu tym na zwolnione miejsce w radzie nominację uzyskał Jan Sebastianowicz (nr 270). W roku 1617 ławnik, późniejszy rajca Aleksander Zaborski zwany Pokorowiczem (nr 276) oraz ławnik, późniejszy wieloletni wójt Jan Kleska przeprowadzili wizję lokalną w domu Toporków, na wniosek wdowy Zofii i syna Jakuba – stwierdzono, że w izbie przedniej *grzyby wielkie od cieczy i złego położenia rynny sąsiedzkiej od strony Koasiarowicza* [...] *bokiem grzyby porosłe* [...] *na tejże izbie w połowiej wkląśnienie od ściekania wody z rynny od tegoż sąsiada Kosiorowskiego.* Wdowa oświadczyła, że sąsiad *lekce sobie poważywszy Dekreta tak PP. Radziecz Kazimirskich, jako y Jego Mości Wielkiego Rządcy o tym uczynione, tego naprawić nie chce jako przestać, przez co wielkie szkody u mnie y w izbie cierpi i dalej już tego znosić nie może.* W tym samym roku wspomniany ławnik Kleska z ławnikiem Marcinem Zielińskim poszli dokonać obdukcji pobitego Kaspra Patrisa, leżącego w ranach w swoim domu nazwanym „Ojców Skałecznych", przy ulicy prowadzącej do kościoła św. Stanisława na Skałce. Jak się okazało *Wdowy Toporkowej syn y jego towarzystwo który z nimi idąc naszedł na ten dom y tam wpadłszy poranieł i drzwi posiekł.* U Kaspra stwierdzono szereg ran ciętych, okazywanych ławnikom przez cyrulika Pawła Wilde, wśród nich i *te włosy do kości, które widać odcięte y tę skórę z włosami ukazywał tenże Cyrulik.* Poszkodowany oświadczył, że *jeśliby Pan Bóg przez to z tego świata wziąć raczył, o to czynić zleca* [sąd], *zostawiając gwałt y najście domu w którym mieszka Oycom Zakonnikom Skałecznym.*

runt. Ex his uero omnibus tam an
tiquis quam nouiter electis Domi is
Consulibus Casimirien in Residen
tes Anni istius inscriptos Domi
nos Procons & Consules Casimir.
Famat Ioannem Andrzeiouic Andrea
Pukal Augustinum Pawlik Iacobú To
porck Georgium Wolff Casparum Rze
pcsinski, utili solenni constituerunt et or
dinauerunt iuramentaque ab ipsis
denuo super Residentiam de antiqua co
suetudine in his obseruata acceperunt.
Residen
tes:
Famati Domini Pro
consulet Consules Residentes et Antiqui
pleno numero existentes bene ordinatam

Iacobú To porck

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1603–1604: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1604 (bez reprezentantów Stradomia) z czterema rajcami nowymi w składzie, w tym Jakubem Toporkiem – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 28, s. 659)

Źródła i literatura:
K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605; K 366, s. 184; K 391, s. 111, 354, 794, 966; K 392, s. 61, 307, 430, 859, 1047; K 393, s. 363, 503, 567, 714–715, 977; K 442, s. 31–32; K 460, s. 195–196, 219–220; *Kronika Golińskiego* II, s. 646; Trepka 1963, t. 2, s. 659.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

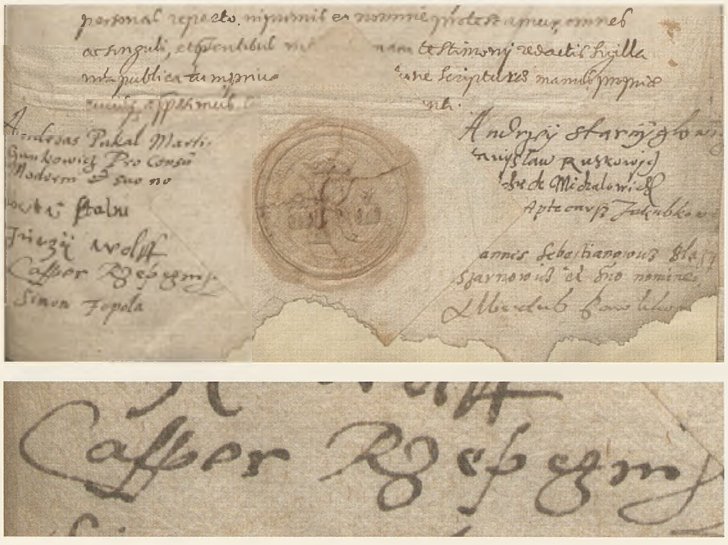
W roku 1615 doprecyzowano zapisy układu między radą miasta a kahałem z 1609 roku. Uregulowano szereg codziennych kwestii, przykładowo w § 9 postanowiono, że Żydzi *Sług nie mają chować z chrześcijan obojej płci, którzyby się do roku wynajmowali, takich, którzyby między nimi nocować mieli. Ale do robót prywatnych, domowych, tedy wolno mieć płci obojej chrześcijan, wszak po robocie precz iść powinni.*

262. Kasper Rzepczyński

rajca 1604–1624; burmistrz 1604, 1605, 1608, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615

Gasparus (Gaspar) Rrzepeynski

Przedstawiciel kazimierzan we władzach miejskich, w których zasiadał przez ponad dwadzieścia pięć lat. Urząd ławniczy sprawował w latach 1598–1604, z ławy wszedł do rady miejskiej w roku 1604 (na miejsce zwolnione przez Tomasza Grzymałę – nr 255) w ramach obsadzania sześciu wakatów istniejących od czasu konfliktu rady miejskiej z wielkorządcą krakowskim. Ośmiokrotnie powoływany był do rady urzędującej. W 1606 roku został uwikłany w konflikt: *Do Urzędu Wojtowskiego Kazimirskiego przyszedłszy Sławny Maciej Markowicz Introligator y Mieszczanin Kazimierski, pokazał w głowie tłuczony raz, twarz nad czołem y pod oczyma podrapaną, za uchem prawym skórę do krwie rozerwaną dnia wczorajszego o godzinie 22 w domu Sławnego Pana Kaspra Rzepczynskiego Raicze Kazimirskiego przez Sławnego Stanisława Durichta kuśnierza z Podbrzezia, bez wszelkiej przyczyny swojej zadane.* Niebawem do wójta przybył kuśnierz Duricht i urzędowi okazał *podrapaną twarz pod oczyma y na czele y chustkę pokrwawioną z pobicia* [przez] *Sławnego Macieja Markowicza* […] *żonę jego y z czeladnikiem, dnia wczorajszego w domu Sławnego Pana Kaspra Rzepczyńskiego Raycze Kazimrskiego.* Był właścicielem obszernej kamienicy w rynku (obecnie pl. Wolnica 2). Miał w domu *obrazów dwa jeden Salwator a drugi Zuzanna, małych obrazków papierowych w ramkach piętnaście, obrazów wielkich cztery, Wiosna, Lato, Jesień, Zima.* W roku 1611 niejaki Piotr Tasza z Miechowa przyznał się *dobrowolnie i na mękach*, że włamał się między innymi do spiżarni Rzepczyńskiego, *kiszki, kiełbasy i smalec tam pokradł*, gdzie indziej *pięć konewek z nosami*, jeszcze gdzieś *wyłupał kram, pobrał korzenie.* W roku 1617 Kasper Rzepczyński oskarżony został przed sądem wójtowskim przez Jana Pokorę, brata przyszłego rajcy Aleksandra Zaborskiego zwanego Pokorowiczem (nr 276), którego *o godzinie pierwszej w nocy bez żadnej sobie dania przyczyny tegoż to* [skarżącego] *y z drugiem towarzyszem owym Bartoszem Gultowskim tegoż* [złotniczego] *rzemiosła, spokojno y cicho idących, armaty żadnej przy sobie nie mających, przed kamienicą Sławnego Pana Kaspra Rzepczyńskiego Raicze tutecznego na dobrowolnej drodze pokojem pospolitym obwarowanej* tenże rajca Kasper napadł. Miał on *naprzód słowy nieuczciwemi dobrej ich sławie szkodzącemi zdespektować, po tym okrutnie y gwałtownie zranić y według upodobania swego z drugiemi pomocnikami swemi znajomemi pobić i potłuc.* Kasper Rzepczyński zmarł w roku 1624, na zwolnione miejsce w radzie miejskiej w 1626 roku został powołany Jakub Zatorski (nr 288). W kamienicy Rzepczyńskiego jeszcze w 1632 roku gospodarowała wdowa po nim, Emerencja.

Z urywków i wyciągów z akt ławniczych (scabinalia) *miast polskich, w tym Kazimierza przy Krakowie: końcowy fragment kopii dokumentu z 1613 roku z podpisami rajców, wśród nich Kaspra Rzepczyńskiego; kopię tę wystawiał urząd ławniczy, stąd pieczęć ławnicza kazimierska odciśnięta na dokumencie w wosku przez papier – oraz zbliżenie zapisu imienia (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 440, k. 46)*

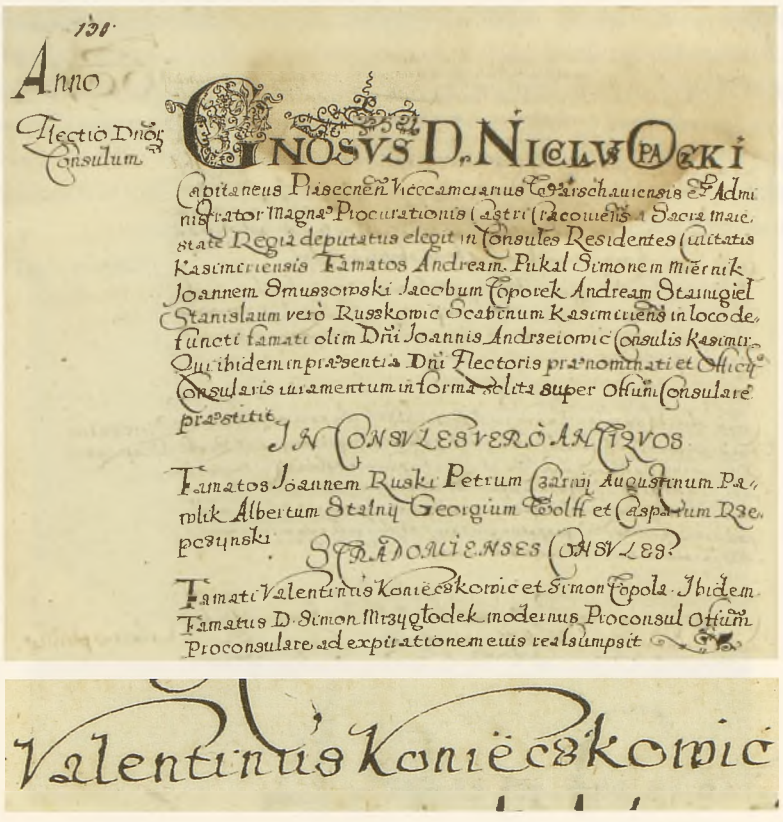
Źródła i literatura:
K 28, s. 659; K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605, 930–931; K 34, s. 25–26; K 36, s. 1231; K 38, s. 4, 79; K 179, s. 214; K 267, s. 10–14; K 366, s. 184; K 391, s. 1077, 1083; K 392, s. 430, 859; K 393, s. 503; K 447, s. 240–243; K 459, s. 186–187, 249–252; K 768, s. 11; K 770, s. 8; Teut. 70, s. 1027; *Kronika Golińskiego* II, s. 646, 647; III, s. 2v; Trepka 1963, t. 2, s. 210; Follprecht 2009, s. 137.

263. Walenty Konieczkowicz
rajca 1604–1610; burmistrz 1604, 1607, 1608

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Valentinus Konieckowic *pelio*

Kuśnierz stradomski, reprezentant przedmieścia Stradom we władzach miejskich Kazimierza. W roku 1599 został powołany na urząd wójta stradomskiego, tym samym wypełniając warunek legitymowania się doświadczeniem na urzędach miejskich przed staraniem się o nominację do grona rajców miejskich. Nominację tę otrzymał z rąk Mikołaja Opackiego, wielkorządcy krakowskiego, podczas elekcji nowych rajców w roku 1604 – zajął wówczas miejsce zwolnione przez Stanisława Radomskiego (nr 248). Zasiadł w radzie na nieco ponad sześć lat, w trakcie których trzykrotnie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Urzędował w 1607 roku, gdy rada miejska zawierała trzeci układ (po układach z lat 1553 i 1583) z kazimierską gminą żydowską w sprawie kolejnego, ostatniego już, poszerzenia granic miasta żydowskiego; mocą tego układu terytorium siedliska żydowskiego objęło między innymi obszar dzisiejszego pl. Nowego i ul. Kupa oraz tereny sięgające po kościół Bożego Ciała. Jako rajca stary Walenty Konieczkowicz brał udział dwa lata później w zawarciu układu między miastem a gminą żydowską w sprawie dopuszczenia Żydów do wolnego handlu na terenie całego Kazimierza i Stradomia. Rajcowie kazimierscy urzędowali w ratuszu, stradomscy często w swoich domach, czego przykładem jest wpis w księdze z 1608 roku: *W sobotę przed niedzielą Misericordia Domini* [czyli druga w Wielkim Poście] *sąd konieczny gajony odbył się w domu Walentego Konieczkowicza, rajcy stradomskiego, który to dom znajdował się na Stradomiu pomiędzy domami Pawła stelmacha i Jakuba kuśnierza. W składzie sądu zasiedli zaś Walenty Jakubkowicz* [nr 271], *wójt stradomski, Wojciech Michałowicz* [nr 267], *Stanisław Postrigaczowicz* [nr 290], *ławnicy kazimierscy, oraz Jan Lorek, ławnik stradomski.* Walenty Konieczkowicz zmarł przed 19 kwietnia 1611 roku, kiedy to zwolnione po nim miejsce w radzie zajął wspomniany już Walenty Jakubowicz. Rajca Walenty Konieczkowicz pozostawił żonę Zofię, syna Stanisława oraz córki Reginę i Jadwigę.

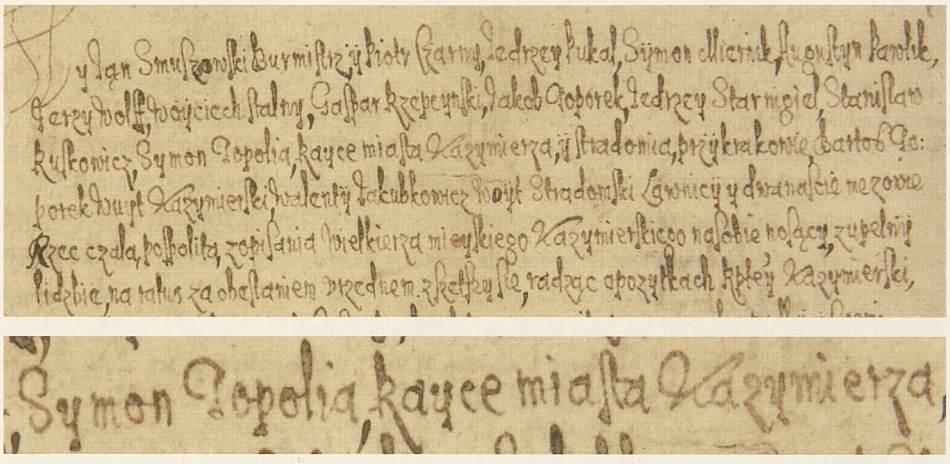
Z księgi radzieckiej Kazmierza obejmującej lata 1603–1604: wpis dokumentujący dokonany przez Mikołaja Opackiego, wielkorządcę krakowskiego, wybór członków rady urzędującej na rok 1607, z Walentym Konieczkowiczem, reprezentantem Stradomia, w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 30, s. 120)

Źródła i literatura:
K 28, s. 659; K 30, s. 130; K 31, s. 605; K 176, s. 214; K 442, s. 24–25; *Kronika Golińskiego* II, s. 646.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

264. Szymon Topola
rajca 1604–1613; burmistrz 1604, 1607, 1611, 1612

Simon (Symon) Thopolia
Stradomianin, reprezentant przedmieścia we władzach miejskich Kazimierza. W roku 1601 został poświadczony na urzędzie ławnika stradomskiego, w roku 1604 wybrano go do rady miejskiej na krzesło przysługujące przedstawicielowi Stradomia, zwolnione po śmierci Walentyna Świtalskiego zwanego Wróbel (nr 254). Należał do niego dom położony przy dzisiejszej ul. Stradomskiej 6. Żonaty był z Zofią. Zmarł w 1612 roku. Podczas spisu gospód w 1632 roku jego dom został odnotowany jako własność wdowy Topoliny, która jako wdowa rajczyni była wzmiankowana jeszcze w roku 1639.

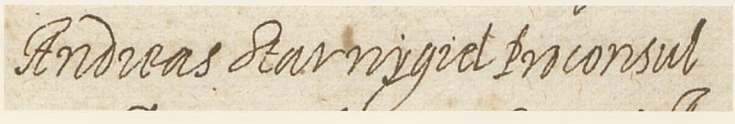
Fragment kopii układu z 1609 roku między kazimierską radą miejską, reprezentowaną między innymi przez ówczesnego rajcę Szymona Topolę, a kazimierską gminą żydowską, dotyczącego przed wszystkim wolnego handlu dla Żydów na terenie chrześcijańskiego Kazimierza i Stradomia – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 257)

Źródła i literatura:
K 28, s. 659; K 30, s. 130; K 31, s. 605, 930–931; K 38, s. 694; K 87, s. 248; K 176, s,. 214; K 366, s. 184; Teut. 70, s. 841; *Kronika Golińskiego* II, s. 646; Follprecht 2005, s. 169.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

265. Andrzej Lex Staringliowicz
rajca 1606–1617; burmistrz 1606, 1607, 1608, 1609, 1610

Andreas (Jędrzej) Lex Staringliowycz (Staringiel, Stanigel)
Rzeźnik kazimierski, zasiadał w ławie miejskiej w latach 1604 i 1606. Z ławy wszedł właśnie w 1606 roku do rady miejskiej, na miejsce zwolnione w niej przez Marcina Gizowskiego (nr 239). Godność rajcy piastował przez niecałe dwanaście lat, w okresie tym pięciokrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Żonaty był z Reginą, mieli synów Jędrzeja i Jaśka. Zmarł 14 grudnia 1617 roku. W rok po jego śmierci wdowa sporządziła spis inwentarza w domu rodzinnym zwanym „Lexowskim". Sama z kolei sporządziła w 1622 roku swój testament, czego świadkami byli Marcin Steftowicz (nr 286), przyszły rajca, a wówczas ławnik i delegat wójta, oraz przyszli rajcowie, a wówczas ławnicy, Stanisław Postrzygaczowicz (nr 291) i Adam Drążkowicz (nr 284).

Początkowy fragment kopii protokołu z sesji władz miasta z udziałem rajców urzędujących i starych, wójtów kazimierskiego i stradomskiego, ławników kazimierskich i stradomskich oraz przedstawicieli gremium Dwunastu Mężów, której przewodniczył ówczesny burmistrz Andrzej Lex Staringliowicz – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 159)

Źródła i literatura:
K 29, s. 984; K 30, s. 130; K 31, s. 605, 930–931; K 33, s. 46–47; K 366, s. 184; K 391, s. 1045; K 392, s. 1057; K 393, s. 503, 567; K 442, s. 400; K 448, s. 1; BJ, rkps 136, s. 159; *Kronika Golińskiego* II, s. 646.

266. Stanisław Ruskowicz

rajca 1607–1627; burmistrz 1607, 1608, 1609, 1610, 1612, 1613, 1614, 1615

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Stanislaus Ruszkowicz

Szyper kazimierski, trudnił się transportem soli w górę Wisły, w kierunku Śląska. Po stażu ławniczym został powołany w 1607 roku do rady miejskiej, na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Jana Jędrzejowicza (nr 249). Godność rajcy dzierżył przez niespełna dwadzieścia jeden lat – w tym czasie ośmiokrotnie zasiadał w radzie urzędującej. Bez wątpienia głównym jego osiągnięciem było przygotowanie i doprowadzenie do uchwalenia oraz zatwierdzenia przez radę miejską statutu bractwa cechowego szyprów kazimierskich, co ostateczne nastąpiło w roku 1614 (był wówczas starszym tego bractwa). W artykule pierwszym tego aktu zapisano: *z łaski bożej statkami naszymi tu przy Kazimirzu bendączemi tak potrzebie króla IeMczy iako y panom kupczom w prowadzeniu soli na górę tak bałwaniastej iako y beczkowey dogodzić możemy, okrom tego, żeby wody niebeło.* W 1610 roku był nad Wisłą świadkiem, jak włodarz wsi Zabłocie Jakub Krupnik bił swoją żonę Katarzynę *siekierą, na ziemi na niej siedząc.* Zeznawał później przed sądem burmistrzowskim: *gdym go tego strofował, wyzwał się na mnie z siekierą* […] *gdybym się był za czeladź nie uchylił, tedyby mnie był ciął.* Sąd skazał Jakuba na karę zapłaty 14 grzywien. Z kolei w 1616 roku Stanisław Ruskowicz bronił się przed sądem wójtowskim przed oskarżeniem ze strony wdowy Magdaleny Serafiny, która *zeznała jakoby Pan Ruskowicz miał statki dwa jej gwałtem wziąć.* Rajca Ruskowicz tłumaczył, że *statki wziął w swą opiekę z tey miary, iż gdy po śmierci męża jej nie miał bił kto temi statkami opiekować usilnie* […] *wziął w opiekę y obronę swą y one sprowadził na górę* [Wisły]. Oświadczył, że zawsze *gotów jest pokazać iż tak jest, a nie inaczej.* Należała do niego kamienica z oficyną i stajenką na cztery konie, położona przy ul. Krakowskiej (obecnie nr 19). Zmarł w 1627 roku, pochowano go w krużganku kościoła św. Katarzyny. Egzekutorem jego ostatniej woli byli między innymi kolega z rady Adam Drążkowicz (nr 284), także kazimierski szyper wiślany. Rajca Stanisław pozostawił drugą żonę, Annę (nie wiadomo, kim była pierwsza), odnotowaną w 1632 roku w rodzinnej kamienicy Ruskowiczów. Na zwolnione przez Stanisława Ruskowicza krzesło rajcowskie w 1627 roku powołano Stanisława Postrzygaczowicza (nr 291).

W roku 1620 rada miasta zatwierdziła uchwalony przez starszych cechu barchanników krakowskich, kazimierskich i kleparskich w poprzednim roku statut tego cechu. Siedem lat później zatwierdzono statut cechu karczmarzy i słodowników kazimierskich.

Po trzecim poszerzeniu miasta żydowskiego (z roku 1607) zastąpiono w roku 1627 drewniany parkan murem, z jedną bramą, przy narożniku dzisiejszych ulic Jakuba i Józefa (czyli w miejscu dawnej bramy Żydowskiej) oraz wzniesiono część muru w rejonie cmentarza przy kościele św. Wawrzyńca.

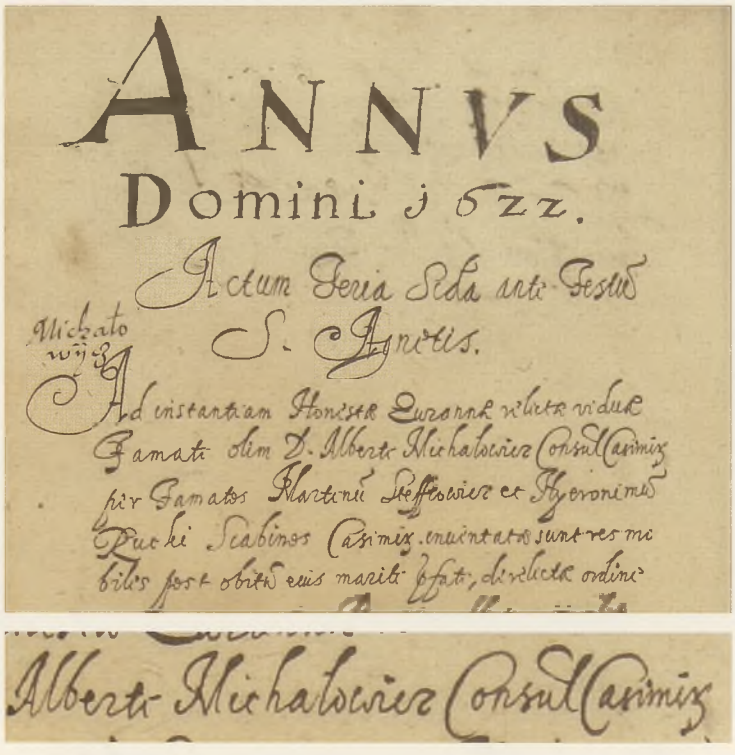
Dokument wystawiony w 1614 roku w Kazimierzu przez burmistrza i radę miasta Kazimierza, mocą którego zatwierdzili oni statut bractwa cechowego szyprów kazimierskich według projektu przedstawionego przez mieszczan trudniących się tą profesją, na czele których stał starszy bractwa, rajca Stanisław Ruskowicz – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 726)

Źródła i literatura:
K 30, s. 130, K 31, s. 605, 930–931; K 33, s. 46–47; K 34, s. 25–26; K 79, s. 273; K 266, s. 348–349; K 366, s. 184; K 393, s. 503; K 442, s. 116, 212, 439; K 443, s. 97, 103; K 460, s. 155–156; K 768, s. 14; K 770, s. 12; Teut. 70, s. 89; PPK II-2, s. 841–842; *Kronika Golińskiego* II, s. 646, 680; III, s. 2v; Bieniarzówna 1969, s. 63; Follprecht 2005, s. 139.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

267. Wojciech Michałowicz
rajca 1611–1622; burmistrz 1611, 1616, 1617

Albertus Michalowycz (Mychalowycz, Michalowic)
Aptekarz kazimierski, we władzach miejskich Kazimierza obecny od roku 1606, kiedy to zasiadł w ławie miejskiej. Ławnikiem był także w latach 1607–1608, pod rokiem 1610 wzmiankowany jest jako starszy ławy. Do rady miejskiej został powołany 19 kwietnia 1611, uzyskał nominację jako pierwszy z pięciu nowych rajców zajmujących opuszczone miejsca po zmarłych rajcach – otrzymał krzesło radzieckie po Janie Ruskim (nr 229). W trakcie blisko dwunastu lat dzierżenia godności rajcy tylko trzykrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Jako rajca stary w roku 1615 brał udział w zawarciu układu między radą miejską a gminą żydowską poszerzającego porozumienie z roku 1609 roku – regulowano w nim codzienne, sąsiedzkie relacje mieszkańców chrześcijańskiej i izraelickiej części Kazimierza. W roku 1616 jako burmistrz przyjmował wraz z innymi rajcami ostatnią wolę rajcy Błażeja Sarnowicza zwanego Makowskim (nr 269). Wojciech Michałowicz miał dom przy ul. Krakowskiej. Zmarł w 1622 roku, na miejsce opuszczone przez niego w radzie został nominowany Adam Drążkowicz (nr 284). Wdowa Zuzanna sporządziła inwentarz pośmiertny, który odbierali w imieniu urzędu ławniczego starszy ławy Marcin Steftowicz (nr 286) i ławnik Hieronim Rudzki. Wdowa zapisała: *Pierścień albo sygnet złoty co na palcu nosił. Pieniędzy żadnych nie zostawił, bo moją i mojego brata aptekę prowadził, tylko zostawił co miał z ratusza jurgieltu* [rocznego wynagrodzenia]. *Pościeli żadnej nie miał, bo jej nie wniósł do mnie, wszytka pościel matki mojej nieboszczki była. Oręża żadnego nie miał, bo i z nim nigdy nie chodził, półhak jest jeden jego co go sam kupił. Wstępieł był do mnie i do apteki Ojca mego Lenarta Stabrawskiego y matki mey Zofii Sokołowny i nie miał swego własnego naczynia aptekarskiego y mało nie przetracił wszytkiej apteki ze wszytkiem sprzętem rodziców moich.* Może nie miał rajca Wojciech Michałowicz talentu do prowadzenia apteki, ale miał szersze horyzonty – jak podała wdowa: *telko kronika jego Polska y Saxon Polski jego.*

ANNVS
Domini 1622.
Actum Feria Sta ante Festu
S. Agnetis.
Michało
wej
Ad instantiam Honestæ Zuzannæ vxoris vid.
Famati olim D. Alberti Michalowicz Consul Casimir
pro Famatos Martinu Steffkowicz et Hyeronimu
Rudki Scabinos Casimir. inuentatos sunt res mo
biles post obitu eius mariti pfati, diuiduæ ordine
Alberti Michałowicz Consul Casimir

Z księgi inwentarzy mieszczan kazimierskich obejmującej lata 1618–1647: początkowy fragment sporządzonego w 1622 roku spisu inwentarza po zmarłym Wojciechu Michałowiczu, rajcy i burmistrzu kazimierskim – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 448, s. 48)

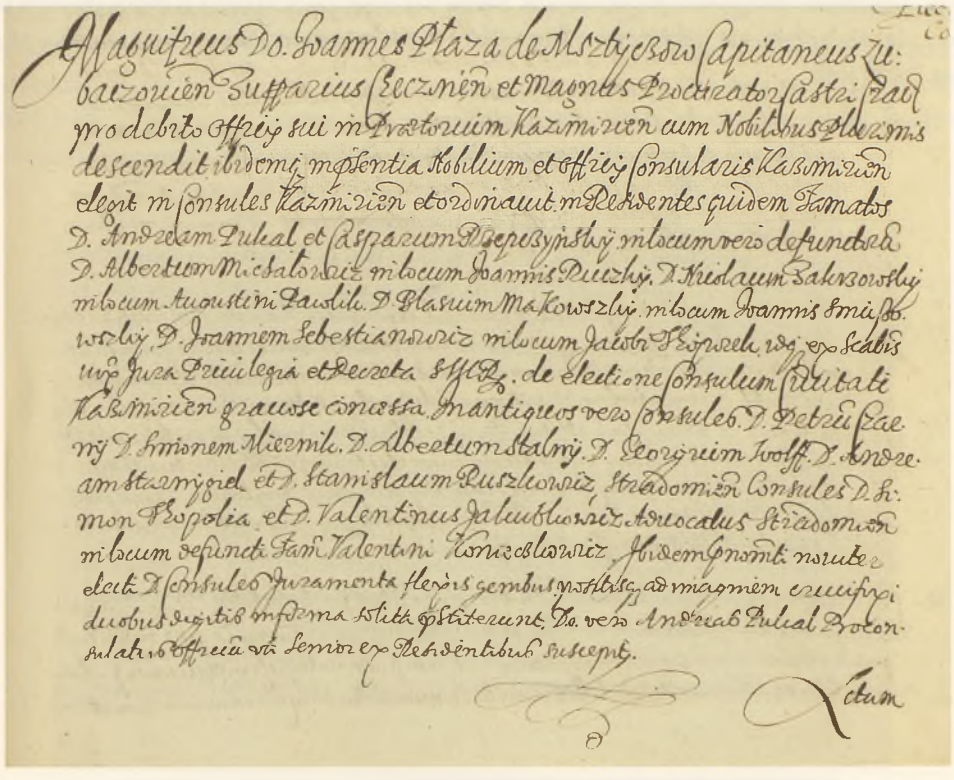
Źródła i literatura:
K 31, s. 605, 930–931; K 33, s. 46–47; K 34, s. 25–26; K 35, s. 1065; K 266, s. 302, 3011; K 392, s. 26–29; K 393, s. 363, 567, 715, 977; K 442, s. 31–32, 116, 212, 262; K 448, s. 48–49; Bieniarzówna 1969, s. 63; *Kronika Golińskiego* II, s. 647.

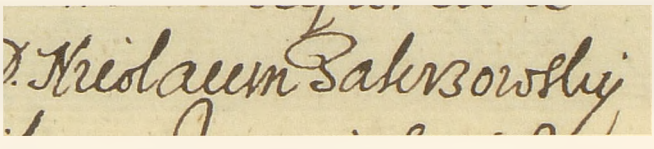
Zygmunt III Waza (1587–1632)

268. Mikołaj Zakrzewski
rajca 1611–1616; burmistrz 1611, 1616

Nicolaus Zakrzowski

Kazimierzanin, poświadczony jako ławnik w roku 1605 roku. Brał wówczas udział w sądzeniu, w tym przesłuchiwaniu na mękach, złodzieja Jakuba Wielgusa, którego jednym z ostatnich uczynków była kradzież w Bieżanowie dwóch gęsi i utoczenie tam konwi miodu – w księdze ławniczej zapisano: *na śmierć szubieniczną za kradzież którą czynił jest skazany i exequutia tegoż dnia stała się*. Mikołaj Zakrzewski był ławnikiem także w latach 1606–1607 i 1609. Objął godność rajcy kazimierskiego w 1611 roku, zajmując krzesło zwolnione po śmierci rajcy Augustyna Pawlika (nr 258). Wtedy to oraz w roku 1616 zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Jako rajca stary brał udział w 1614 roku w zatwierdzaniu statutu bractwa szyprów kazimierskich oraz w roku 1615 w przyjmowaniu statutu cechu garncarzy kazimierskich. Także w roku 1615 uczestniczył w zawarciu porozumienia z kazimierską gminą żydowską, poszerzającego postanowienia układu z 1609 roku. Żonaty był z Dorotą z Prybwiców, wdową po Sebastianie Cichoszowskim, która z pierwszego małżeństwa miała syna Sebastiana, późniejszego rajcę (nr 278). W 1617 roku Mikołaj Zakrzewski złożył ostatnią wolę przed Janem Wolnym starszym (nr 275) jako wójtem działającym w asyście ławników, Aleksandra Zaborskiego zwanego Pokorowiczem (nr 276) i Wojciecha Malarzowica zwanego Gładyszem (nr 279), którzy przyszli odebrać ów akt do jego domu położonego obok kościoła św. Katarzyny, przy domu zmarłego rajcy Wojciecha Stalniego młodszego (nr 260). Jako główna spadkobierczyni powołana została żona. Mikołaj Zakrzewski zmarł 4 lutego 1617 roku. Wdowa Dorota *primo voto* Cichoszowska, *secundo voto* Zakrzewska, poślubiła potem rajcę Zachariasza Węgrzynowskiego (nr 281).

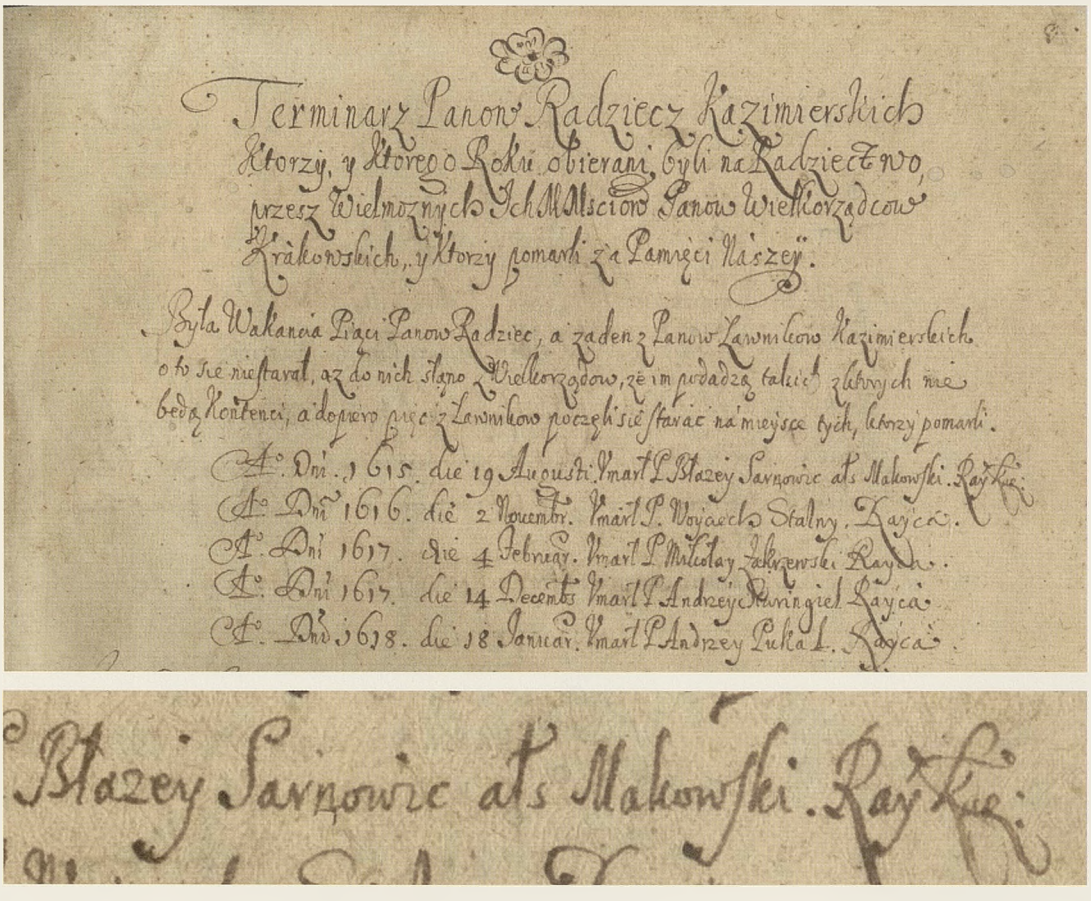
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1610–1612: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1611, z Mikołajem Zakrzewskim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 31, s. 605)

Źródła i literatura:
K 31, s. 605; K 33, s. 46–47; K 267, s. 38; K 392, s. 1057; K 393, s. 567, 768; K 442, s. 232–234; *Kronika Golińskiego* II, s. 647.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

269. Błażej Sarnowicz zwany Makowski
rajca 1611–1616; burmistrz 1611

Blazeus (Blazey) Makowsky *alias* (*dictus*) Szarnowic (Sarnowic)
Słodownik, piwowar kazimierski, być może powiązany rodzinnie z wcześniejszym o jedno czy dwa pokolenia rajcą Janem Makowskim (nr 243). W latach 1606–1610 odnotowywany był w ławie miejskiej – wówczas nastąpiła ewolucja w używanych przez niego przydomkach czy kształtującym się nazwisku: w księdze ławniczej w roku 1606 został zapisany jako ławnik pod imieniem Błażej Makowski, w następnym, 1607 roku, pod imieniem Błażej Sarnowicz *dictus* Makowski, a w kolejnym, 1608 roku, już jako Błażej Sarnowicz. Być może było to echo zwyczaju przyjmowania przez zięcia przydomka teścia, gdy był on postacią znamienitszą (nazwisko rodowe żony nie jest znane). Błażej Sarnowicz zasiadł w kazimierskiej radzie miejskiej w roku 1611, powołany został na wolne miejsce po zmarłym Janie Smuszowskim (nr 259). Jako burmistrz przyjmował wtedy ostatnią wolę rajcy Piotra Czarnego młodszego (nr 234), w czym asystowali rajcowie Andrzej Pukal (nr 252), Wojciech Stalni młodszy (nr 260), Stanisław Ruskowicz (nr 266) i Wojciech Michałowicz (nr 267). Z kolei w roku 1616 do jego domu przybyli ówczesny burmistrz Wojciech Michałowicz oraz rajcowie Stanisław Ruskowicz, Wojciech Pawlikowicz młodszy (nr 272) i Tomasz Różyc (nr 274), aby przyjąć jego ostatnią wolę – oświadczył w niej między innymi, że całą instalację słodowniczo-piwowarską przekazuje swojej żonie Katarzynie. Zmarł 19 sierpnia 1616 roku, wdowa dopiero w 1618 roku sporządziła inwentarz pośmiertny, w którym odnotowała wśród pozostawionych dóbr: *piec zły, obrazów trzy starych, lichtarz z jelenich rogów.*

Terminarz Panow Radziecz Kazimierskich
Ktorzy, y ktorego o Roku obierani, byli na Radziectwo,
przez Wielmoznych Ich M Mscior Panow Wiertorzadcow
Krakowskich, y ktorzy pomarli za Pamięci Naszej.

Była Wakancia Pięci Panow Radziec, a zaden z Panow Ławnikow Kazimierskich
o to sie nie starał, az do nich stano Wiertorzadow, że im podadzą takich zlubnych nie
beda Kontenci, a dopiero pięc z Ławnikow poczęli sie starac na miejsce tych, ktorzy pomarli.

A° Dni 1615. die 19 Augusti. Vmarł P. Błazey Sarnowic als Makowski. Rayca.
A° Dni 1616. die 2 Novembr. Vmarł P. Woyciech Stalny. Rayca.
A° Dni 1617. die 4 Febriar. Vmarł P. Mikołay Zakrzewski. Rayca.
A° Dni 1617. die 14 Decembr. Vmarł P. Andrzey Kwingiel. Rayca.
A° Dni 1618. die 18 Januar. Vmarł P. Andrzey Puka L. Rayca.

Błazey Sarnowic als Makowski. Rayca.

Z Kroniki Golińskiego *fragment zawierający informację kronikarza o kłopotach w latach 1615–1618 z nominowaniem nowych rajców na wakaty po rajcach zmarłych, jak też wykaz zmarłych w tym okresie rajców; wśród nich Błażej Sarnowicz zwany Makowski, z pomylonym przez kronikarza rokiem jego śmierci – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. rkps 188, s. 3)*

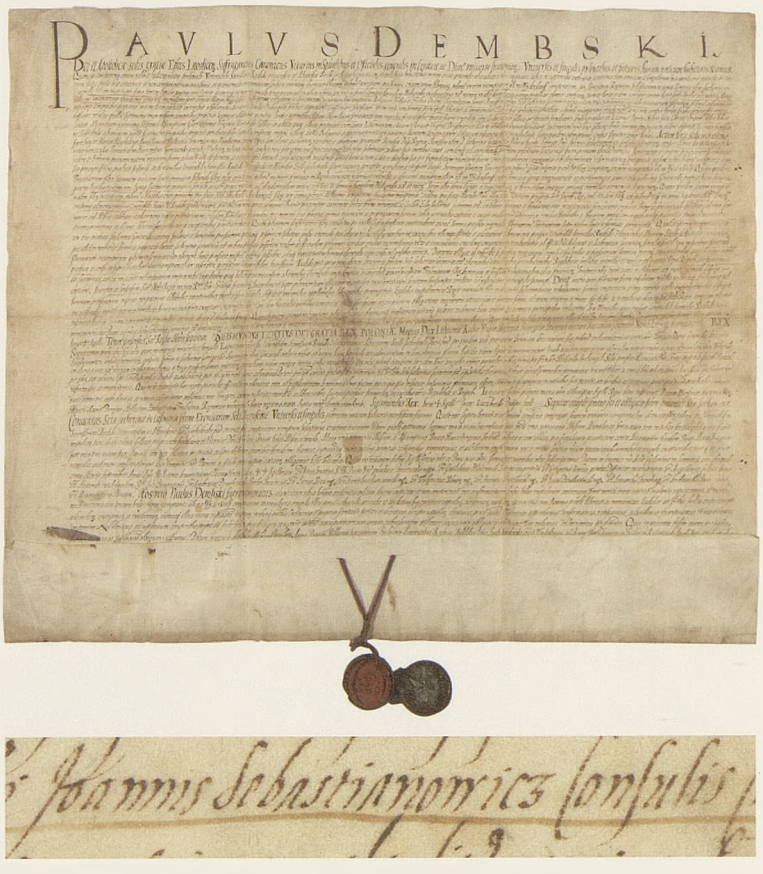
Źródła i literatura:
K 30, s. 605, 930–931; K 33, s. 46–47; K 393, s. 363, 412, 567, 715, 768, 977; K 442, s. 116, 212–213; K 448, s. 14; *Kronika Golińskiego* III, s. 3.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

270. Jan Sebastianowicz
rajca 1611–1615; burmistrz 1611

Joannes Sebastianowicz

Kazimierzanin, we władzach miejskich reprezentant mieszkańców miasta „w obrębie murów". Poświadczony na urzędzie ławnika w roku 1608. Godność rajcy kazimierskiego otrzymał w 1611 roku – w radzie zajął miejsce po zmarłym Jakubie Toporku (nr 261). Urząd rajcowski sprawował przez niecałych pięć lat, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej został odnotowany tylko w roku 1611, pierwszym w jego karierze rajcowskiej. Jako rajca stary uczestniczył w zatwierdzaniu przez radę miejską statutów cechowych: w roku 1614 cechu szyprów kazimierskich, w roku 1615 cechu garncarzy kazimierskich. Brał udział w zawieraniu układu między miastem Kazimierzem a kazimierską gminą żydowską w sprawie doprecyzowania i poszerzenia układu zawartego w roku 1609. Jan Sebastianowicz żonaty był z Reginą, córką Katarzyny Gizowskiej, siostrą Katarzyny Gorczanki, wdowy po Hieronimie, rajcy wielickim. W roku 1612 żona Regina, działając w imieniu własnym i siostry Katarzyny, sprzedała na wyderkauf (to jest z możliwością odkupienia) Stanisławowi Rudzkiemu, wicekustoszowi i altaryście katedralnemu, czynsz roczny w wysokości 18 złotych, zabezpieczony na dwóch domach leżących na Kazimierzu, będących własnością jej i jej siostry, za sumę 300 złotych (zobowiązała się przy tym do płacenia temuż Stanisławowi Rudzkiemu, a po jego śmierci przeorowi klasztoru oo. Augustianów, wspomnianego czynszu w trzech ratach: na św. Michała Archanioła, Boże Narodzenie i św. Jakuba Apostoła, w zamian za odprawianie mszy św. w intencji Stanisława Rudzkiego; po roku ową sumę 300 zł wielebny Rudzki sprzedał dalej). Jan Sebastianowicz zmarł przed 29 stycznia 1616 roku, kiedy to na zwolnione po nim miejsce nominowany został Tomasz Różyc (nr 274).

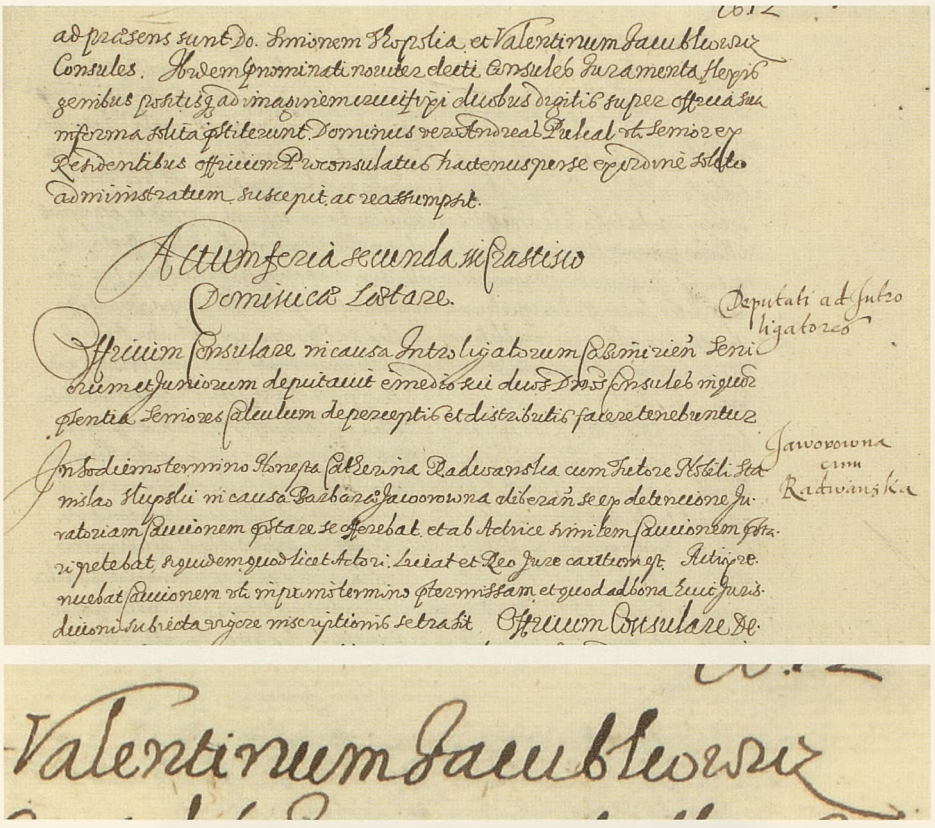
Dokument wystawiony w 1613 roku w Krakowie, w którym Paweł Dembski, oficjał generalny krakowski, zatwierdził i powtórzył trzy dokumenty, w tym akt z 1612 roku, w którym żona rajcy Jana Sebastianowicza Regina i jej siostra Katarzyna potwierdziły przed urzędem radzieckim kazimierskim, że sprzedały na wyderkauf Stanisławowi Rudzkiemu, wicekustoszowi i altarzyście katedralnemu krakowskiemu, czynsz roczny zabezpieczony na dwóch domach leżących w Kazimierzu, będących własnością tych sióstr – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. perg. 217)

Źródła i literatura:
K 31, s. 605; K 393, s. 567; *Kronika Golińskiego* II, s. 647.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

271. Walenty Jakubowicz
rajca 1611–1617; burmistrz 1611, 1612

Valentinus Jacubowic (Jacubowicz, Jacubkowicz)
Aptekarz ze Stradomia, przedstawiciel tego przedmieścia we władzach Kazimierza. Został poświadczony na urzędzie wójta stradomskiego w latach 1605 i 1608–1610. Wzmiankowano go w roku 1608, gdy jako wójt brał udział w sesji sądowej odbywającej się w domu rajcy stradomskiego Walentego Konieczkowicza (nr 263), z udziałem ówczesnych ławników kazimierskich Wojciecha Michałowicza (nr 267) i Stanisława Postrzygaczowicza (nr 291) oraz Jana Lorka, ławnika stradomskiego. Z tego urzędu powołany został do rady miejskiej w roku 1611, na miejsce zarezerwowane dla stradomian, a opuszczone po śmierci wspomnianego rajcy Walentego Konieczkowicza. W radzie miejskiej zasiadał przez niecałe siedem lat, jednak tylko w roku otrzymania godności rajcowskiej oraz następnym odnotowany został w radzie urzędującej-burmistrzowskiej – luki w źródłach kazimierskich, a już w szczególności dotyczących Stradomia, pozwalają założyć, że rajcą urzędującym mógł być i w latach późniejszych. W roku 1616 sporządził testament, w którym na egzekutorów swojej ostatniej woli powołał Walentego Chmielika oraz przyszłego rajcę Adama Gołąba (nr 290). Zmarł w roku następnym; przy otwarciu testamentu okazało się, że jako samotny wdowiec pozostawioną przez siebie kamienicę na Stradomiu podzielił w ten sposób, że połowę legował bratankom Jakubowi i Stanisławowi, synom Jana Pigułki (który, wnioskując z przydomka, także zajmował się aptekarstwem), połowę natomiast dzieciom swoich sióstr Barbary i Anny. W inwentarzu pośmiertnym między innymi wymieniono: *sygnet złoty w którym jest pieczęć nieboszczykowska, pierścień z kamykiem brunatnym, pierścionek z turkusikiem, obrączka na palec z rogiem*. Na jego krzesło w radzie miejskiej jako rajcę reprezentującego Stradom po pewnym okresie wakatu, w 1620 roku, powołano Jerzego Bystrowskiego (nr 280).

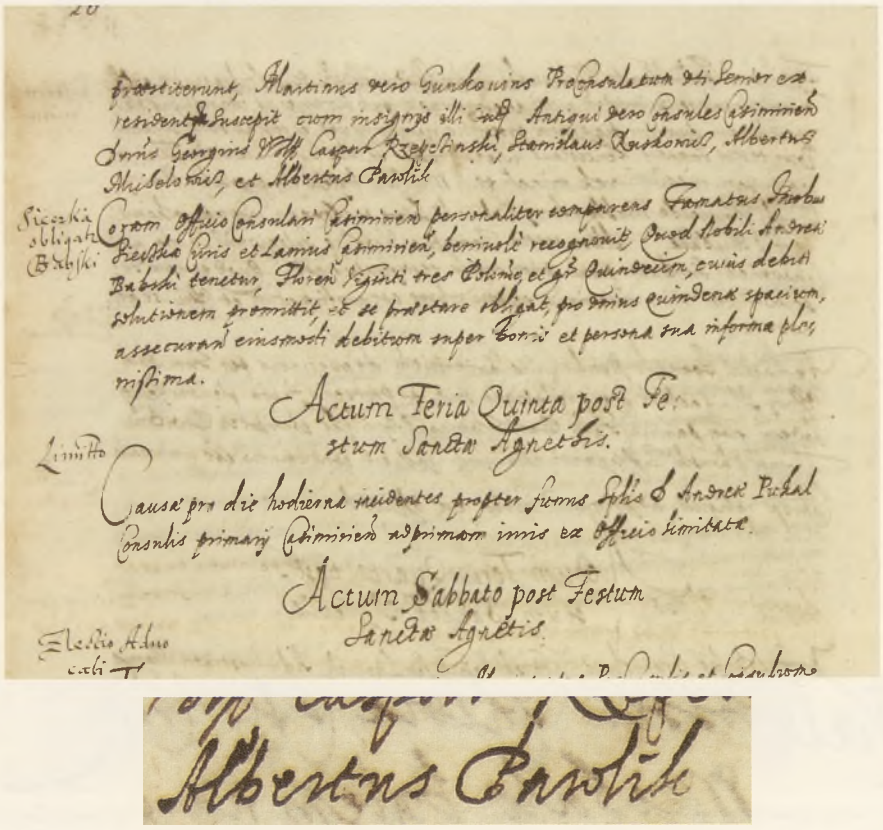
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1610–1612: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1612, z Walentym Jakubowiczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 31, s. 931)

Źródła i literatura:
K 31, s. 605, 930–931; K 35, s. 469; K 266, s. 333; K 392, s. 1113; K 393, s. 503, 567, 1022; K 442, s. 322–325; K 448, s. 22–25; *Kronika Golińskiego* II, s. 677, 679; Bieniarzówna 1969, s. 63.

272. Wojciech Pawlikowicz młodszy
rajca 1612–1622; burmistrz 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1621, 1622

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Albertus Pawlik (Pawlyk, Pawlykowic)
Kazimierzanin, prawdopodobnie syn Wojciecha Pawlikowicza starszego (nr 250), być może wnuk Jana Pawlika (nr 218). W roku 1611 został odnotowany w ławie miejskiej. Rok później uzyskał nominację do rady miejskiej, zajął miejsce zwolnione po zmarłym rajcy Szymonie Mrzygłodku-Mierniku (nr 256). Rajcą był niecałe jedenaście lat, przez pierwszych pięć powoływany był rokrocznie do rady urzędującej, po przerwie zasiadł w niej także dwukrotnie pod koniec swej rajcowskiej kariery. W roku 1616 towarzyszył burmistrzowi Wojciechowi Michałowiczowi (nr 267) oraz rajcom Stanisławowi Ruskowiczowi (nr 266) i Tomaszowi Różycowi (nr 274) w urzędowym przyjmowaniu ostatniej woli oświadczanej przez kolegę z rady, Błażeja Sarnowicza zwanego Makowskim (nr 269). Gdy był burmistrzem w 1622 roku, wraz z rajcą Stanisławem Ruskowiczem przyjmował testament szypra kazimierskiego Pawła Dreznera. Żonaty był z Reginą, odnotowaną w 1597 roku, mieli córkę Jadwigę, wydaną za mąż za mieszczanina kazimierskiego Baltazara Bonkowskiego (Boczkowskiego). Zmarł w roku 1622 roku, w trakcie ostatniej swojej kadencji w radzie urzędującej. Bezpośrednio po jego śmierci powstały dwa spisy inwentarza pozostałego po zmarłym. Jeden został sporządzony przez jego brata, Pawła Pawlikowicza, drugi przez wspomnianą córkę Jadwigę. W swoim spisie córka ujawniła, że jeszcze za życia ojca, gdy ten leżał złożony chorobą, stryj Paweł zabrał skrzynię pieniędzy, obiecując ją zwrócić, czego świadkiem był chłopiec Szymon. Dalej Jadwiga ujawniła, że po śmierci ojca stryj wyparł się tego, a *tenże Paweł Pawlikowicz tego chłopca już w wilię nowego lata wezwał w dom do siebie y tak mu dał gorzałki pić, że od niej umarł.* W roku 1623 na zwolnione po śmierci rajcy Wojciecha Pawlikowicza młodszego krzesło radzieckie powołano Wawrzyńca Ziarkowicza (nr 285).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1618–1619: końcowy fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1618, wraz z wykazem rajców starych, wśród których odnotowano Wojciecha Pawlikowicza młodszego (tu zapisanego jako Pawlik) – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 34, s. 26)

Źródła i literatura:
K 31, s. 930–931; K 33, s. 46–47; K 34, s. 25–26; K 35, s. 678, 1065; K 391, s. 67–68, 78; K 392, s. 426; K 393, s. 1121; K 442, s. 212, 439; K 448, s. 76–77; Teut. 68, s. 564; Teut. 70, s. 46–47; Jelonek-Litewkowa 1996, s. 111; *Kronika Golińskiego* II, s. 647.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

273. Marcin Gunkowicz

rajca 1612–1621; burmistrz 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1618, 1619, 1620, 1621

Martinus (Marczin) Gunkowski (Gunkowic, Gunkowiec)
Kazimierzanin, powołany do rady miejskiej w roku 1612 (zajął miejsce po zmarłym Piotrze Czarnym młodszym – nr 234). Za życia przygotował sobie płytę nagrobną, w treści której określił się jako *consul Kazimirien*, stawiając datę roczną 1610, mimo że rajcą został dopiero dwa lata później. W tym czasie ostatnie wybory do rady odbyły się w roku 1607, przez następne lata – zgodnie z zapisami w księgach radzieckich – nie obsadzano zwalnianych w wyniku zgonów rajców miejsc i dopiero w roku 1611 wielkorządca krakowski Jan Płaza nominował aż pięciu nowych rajców na miejsca zarezerwowane dla kazimierzan (aby rady nie tworzyły wyłącznie osoby niedoświadczone, szóste miejsce wyjątkowo zostawiono dla osoby, która miała za sobą staż rajcowski – na miejscu tym obsadzono Kaspra Rzepczyńskiego – nr 262); wśród owych pięciu osób nie było Marcina Gunkowicza, potwierdzony na urzędzie rajcowskim został on dopiero w roku 1612. Skąd zatem na nagrobku rok 1610? Albo Marcin Gunkowicz miał przyrzeczone miejsce w radzie, lecz rzecz się odwlekała, a on nieopatrznie wyprzedził zdarzenia, fundując sobie płytę z – jak się okazało – błędem, albo wydarzyło się w roku 1610 w sprawie wyborów coś, czego księgi miejskie nam już nie przekazały. W radzie zasiadał przez niecałe dziesięciolecie, w radzie urzędującej odnotowano go dziewięciokrotnie. Miał ognisty temperament: w 1612 roku przed kleparskim urzędem wójtowskim stawił się Wawrzyniec Chrzanowski, woźny i generał wszech ziem w Koronie Polskiej, poprzeć skargę, którą złożył mieszczanin kazimierski Jana Masło na rajcę Marcina Gunkowicza o to, *iże on w piątek blisko przeszły, to jest przed Świętym Szymonem Judy, nie oglądając się na konstytucje y na srogość prawa pospolitego, które wszelakich gwałtów zakazuje, sam będąc rajcą miasta tego, coby sam miał przestrzegać pokoju pospolitego y sam miał być* bono exemplo, *tego to protestującego mieszczanina* [...] *bez żadnej przyczyny najpierw w gębę dał, potym* [...] *sługami zbił, rany zadał y o mały włos nie zabił y sługom na swój grosz dobrze bić kazał* [...] *skąd ten protestujący chory bardzo.* Marcin Gunkowicz zmarł w 1621 roku. Jego miejsce w radzie zajął Wojciech Mroczkowicz (nr 282).

Zachowany fragment płyty nagrobnej rajcy i burmistrza Macieja Gunkowicza, umieszczonej za jego życia, w 1610 roku, w posadzce kościoła Bożego Ciała w Kazimierzu, przeniesiona później do kaplicy Brackiej, dzisiejszej kaplicy św. Anny; pierwotnie w polu środkowym wyryty był wizerunek postaci zmarłego, obecnie zachowana jest jedynie dolna część

Źródła i literatura:
K 31, s. 930–931; K 33, s. 46–47; K 34, s. 25–26; K 35, s. 678, 824; KL 10, s. 363–364; Cercha 1904, t. II, tabl. 215; t. III, s. 265; Perzanowski 1989, s. 72–73.

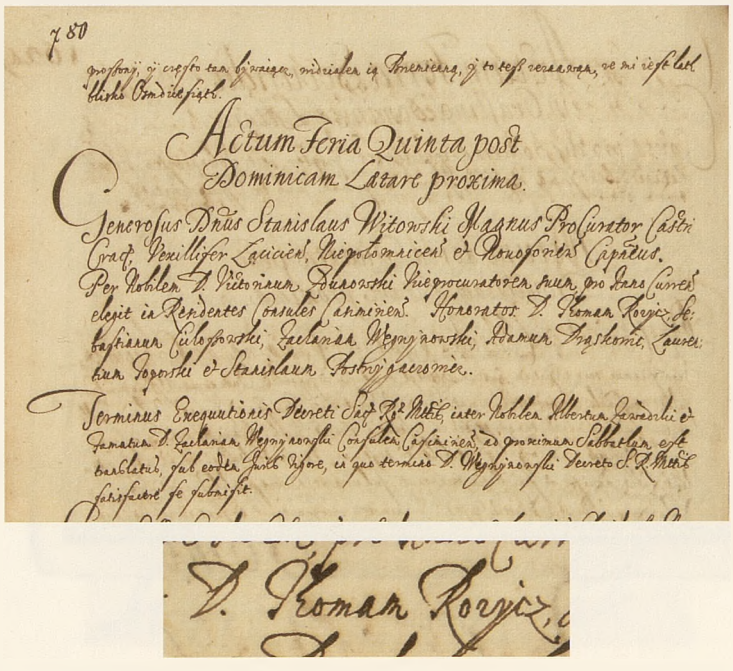
274. Tomasz Różyc

rajca 1616–1650; burmistrz 1616, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1646, 1647, 1648

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

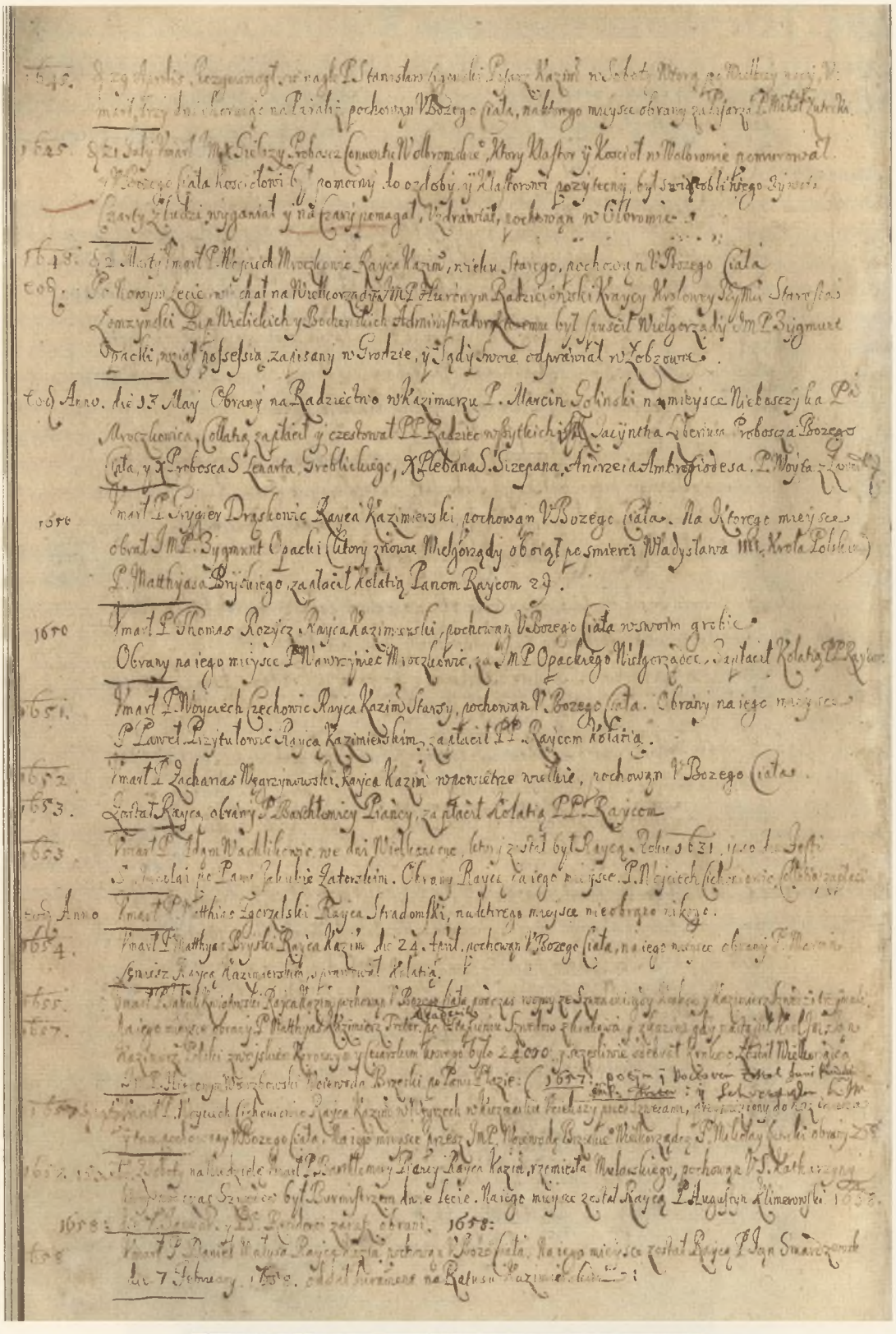
Thomas Rozyc (Rozic, Rozicz)

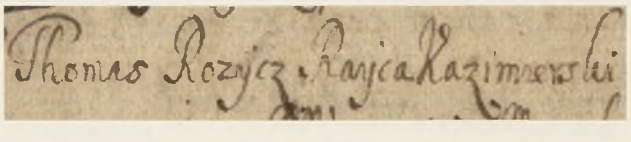
Prawnik, przedstawiciel inteligencji kazimierskiej, powołany do rady miejskiej w 1616 roku, na miejsce po zmarłym Janie Sebastianowiczu (nr 270). W radzie zasiadał przez prawie trzydzieści pięć lat, do rady urzędującej-burmistrzowskiej był nominowany trzydziestokrotnie, co oznacza, że przy średnio dwóch turach rotacji na funkcji burmistrza w trakcie roku funkcję tę sprawował około sześćdziesięciu razy, w okresach zwykle czterotygodniowych. Pełnił też inne funkcje miejskie: był lonerem w roku 1626 wraz z Janem Wolnym starszym (nr 275), a po jego śmierci w tymże roku oraz w latach 1627 i 1631 wraz z Adamem Drążkiewiczem (nr 284), lonerem był także w roku 1644 wraz z Adamem Wachlikowiczem (nr 292). Przynajmniej raz, w 1645 roku, wraz z Wawrzyńcem Toporskim (nr 287) z wyboru rady delegowany był do Sądu Sześciu Miast, odwoławczego sądu prawa magdeburskiego III instancji, złożonego z delegatów miast Krakowa, Kazimierza, Bochni, Wieliczki, Sącza i Olkusza. Był burmistrzem miasta w roku 1621, gdy z rajcą Maciejem Gorzelskim (nr 283) przyjmował testament złożony przez wybitnego Żyda kazimierskiego, Wolfa Poppera-Bociana, potentata finansowego, fundatora przetrwałej do dzisiaj synagogi jego imienia. Tomasz Różyc był właścicielem kamienicy ze stajenką na cztery konie, położonej w rejonie dzisiejszej ul. Mostowej. Okazalszą kamienicę miał przy ul. Krakowskiej (obecnie nr 26), w sąsiedztwie kamienic kilku rajców, w tym Sebastiana Cichoszowskiego (nr 278). Należały też do niego domy na Psim Rynku (rejon dzisiejszej ul. Gazowej, zaplecze posesji przy pl. Wolnica 10–11) oraz na Podbrzeziu (przedmieście kazimierskie, w rejonie dzisiejszych ulic Podbrzezie, Miodowej i Dajwór). Zmarł w roku 1650, pochowano go w kościele Bożego Ciała. Wdowa Katarzyna w 1656 roku dokonała inwentaryzacji wspomnianej kamienicy przy ul. Krakowskiej, w którym między innymi wpisano: *Naprzód drzwi z ulice do kamienice żelazne, z zamkiem ślepym ingrychtowym, kluczem, klamką, szantabą y zaporą, dwoiste na trzech zawiasach, krata nad nimi żelazna.* Inwentarz zatwierdził Mikołaj Lutecki (nr 309). Na zwolnione po Tomaszu Różycu miejsce w radzie miejskiej jeszcze w 1650 roku został powołany Wawrzyniec Mroczkowicz (nr 303).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1627–1629: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1629, z Tomaszem Różycem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 37, s. 780)

Z okazji zbliżającej się koronacji Władysława IV Wazy sporządzono w roku 1632 *Regestr gospód wszystkich w mieście Króla JM Krakowie*, obejmujący Kraków z przedmieściami i jurydykami oraz miasta Kazimierz i Kleparz, w którym zamieszczono wykaz kwater przeznaczonych dla gości przybywających do Krakowa na sejm koronacyjny. *Regestr* wymienił w Kazimierzu, bez miasta żydowskiego, 90 kamienic, 195 domów drewnianych, 7 kościołów i 1 szpital (w Krakowie odpowiednio: 522, 46, 21, 6, w Kleparzu: 290, 150, 5, 2). W Stradomiu odnotowano 20 kamienic, 1 dwór, 36 domów, 14 domków, 4 klasztory, 3 kościoły i 1 szpital.

Z Kroniki Golińskiego *strona z wykazem zatytułowanym przez kronikarza* Panowie Rajyce którzy pomarli, a na ich miejsce inści obrani, *w którym pod rokiem 1650 zapisano:* Umarł P. Thomas Rozycz Rajca Kazimirski pochowan u Bożego Ciała w swoim grobie. Obrany na iego miejsce P. Wawrzyniec Mroczkowic za JMP Opackiego Wielkorządce. Zapłacił kolatią *[kolację]* PP Rajcom – *oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu*
(Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. rkps 188, s. 2)

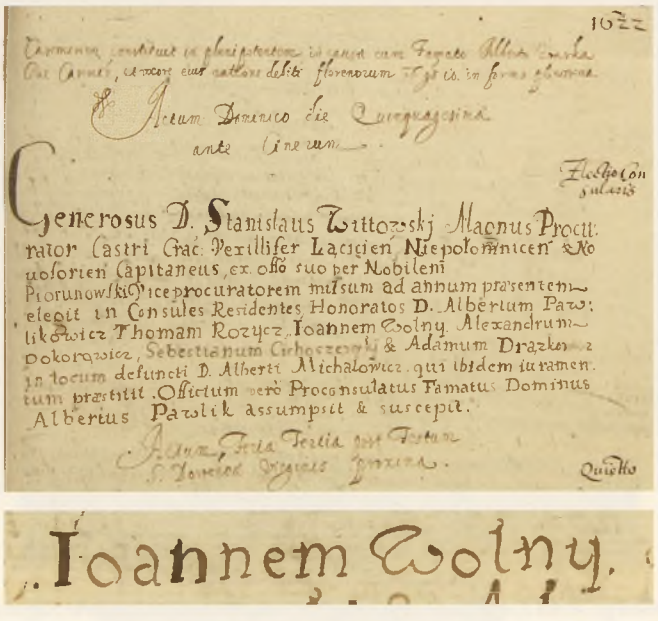
Źródła i literatura:
K 33, s. 46–47; K 34, s. 25–26; K 35, s. 678, 1065; K 36, s. 555–556, 1231; K 37, s. 2, 780; K 38, s. 31, 37, 637, 649; K 39, s. 51, 272; K 40, s. 568; K 87, s. 169; K 88, s. 108, 128; K 89, s. 77, 330, 389; K 91, s. 51; K 92, s. 205; K 94, s. 106; K 448, s. 100; K 449, s. 249–252; K 577, s. 51, 55; K 578, s. 109; K 768, s. 12; K 770, s. 10; Teut. 70, s. 1245; Teut. 71, s. 1092; *Kronika Golińskiego* II, s. 646; Bieniarzówna 1969, s. 64; Bieniarzówna 1994, s. 221; Follprecht 2005, s. 134, 141, 149, 230.

275. Jan Wolny starszy
rajca 1618–1626; burmistrz 1618, 1619, 1620, 1622, 1623, 1624, 1625

Zygmunt III Waza (1587–1632)

Joannes Wolny

Karczmarz kazimierski o ponadpiętnastoletnim stażu we władzach miejskich na urzędach ławnika, wójta i rajcy-burmistrza. Ojciec Jacka Liberiusza, kanonika regularnego laterańskiego, proboszcza kościoła Bożego Ciała i kaznodziei, autora dzieł moralizatorskich. Karierę w urzędach miejskich rozpoczął w roku 1611 w ławie miejskiej. W latach 1612–1618 piastował urząd wójta kazimierskiego. Z wójtostwa powołany został w 1618 roku do rady miejskiej, ośmiokrotnie wchodził w skład rady urzędującej-burmistrzowskiej. W roku 1626 roku wraz z Tomaszem Różycem był lonerem, jednak z powodu choroby zastąpił do Adam Drążkowicz (nr 284). Do rajcy Jana Wolnego należała obecnie już nieistniejąca kamienica (dzisiejsza ul. Augustiańska, narożnik ul. Piekarskiej), prowadził tam gospodę – w roku 1623 przebywający w niej nad półgarńcem miodu kazimierzanin Walenty Szemel został zaatakowany przez Boinowskiego, szlachcica ze Śląska, który z podpuszczenia Jana Wiatra, cieśli miejskiego kazimierskiego, chciał Szemela ciąć szablą i postrzelić z krótkiej rusznicy za ich niejasne porachunki (będąca na miejscu Zofia, żona Jana Wolnego, w obronie Szemela nastała na atakującego i ten uciekł z gospody; sprawa znalazła się na wójtowskiej wokandzie). Jan Wolny starszy miał z żoną Zofią, oprócz wspomnianego syna Jacka Liberiusza, także dwóch kolejnych synów: Wawrzyńca, ożenionego z Katarzyną, córką rajcy Aleksandra Zaborskiego zwanego Pokorowiczem (nr 276), wdową po Adamie Gorzelskim, która z kolei po śmierci Wawrzyńca poślubiła rajcę Szymona Winiarskiego (nr 296), oraz Jana, późniejszego rajcę (nr 294). Zmarł 15 lipca 1626 roku jako rajca urzędujący – złożony chorobą nie objął już funkcji burmistrza, choć przypadała na niego jako drugiego w kolejności w tym roku. Pochowany został w kościele św. Katarzyny. Jeszcze w tym samym roku do kamienicy wdowy Zofii włamał się Paweł Goluchowic, który *w nocy wosku do stu złotych z piwnice Paniey Zofii Wolney z towarzystwem wykradł y miodu wypili co chcieli*. Obwiniony wyjaśniał: *Sobek z Brzezia sam był w piwnicy y miód y tenże wosk wyniósł z piwnice, przyniósł go na cmentarz do św. Katarzyny, po tym nas obudził, a ja leżałem nad Wisłą kędy wodę ciągną, a leżało nas tam cztery: Warnek z Zabierzowa, Sobek z Brzezia, Wojtek z Węgrzec y ja Paweł.* Sąd radziecki wszystkich ich skazał na plagi i wyświecenie z miasta (rodzaj banicji). Dom po rajcy w roku 1632 był jeszcze w rękach wdowy po Janie Wolnym, w roku 1649 określono go już jako „kamienicę miejską Wolanowską". Po śmierci Jana Wolnego starszego na zwolnione po nim krzesło radzieckie powołano Krzysztofa Kozickiego (nr 289).

1622

Generosus D. Stanislaus Wittowski Magnus Procurator Castri Crac. Perillifer Lanciten. Niepołomnicen. Noborien. Capitaneus, ex officio suo per Nobilem Piorunowski Viceprocuratorem missum ad annum presentem elegit in Consules Residentes Honoratos D. Albertum Pawlikowicz Thomam Rozycz, Ioannem Wolny, Alexandrum Pokorowicz, Sebestianum Cichoszewski & Adamum Drążkowicz in locum defuncti D. Alberti Michałowicz, qui ibidem iuramentum prestitit. Officium vero Proconsulatus Famatus Dominus Albertus Pawlik assumpsit & suscepit.

Quirlo

Ioannem Wolny.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1620–1622: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1622, z Janem Wolnym starszym w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 35, s. 1065)

Źródła i literatura:
K 34, s. 25–26; K 35, s. 1065; K 36, s. 555–556, 1231; K 37, s. 2; K 38, s. 10; K 267, s. 215–217, 219; K 393, s. 1121, 1267, 1301; K 442, s. 174, 232, 262; K 443, s. 357–359; K 449, s. 333; K 460, s. 594–596; K 768, s. 10; K 770, s. 7; Teut. 70, s. 238, 403–404, 795, 921; *Kronika Golińskiego* II, s. 670, 680; III, s. 2v; Bieniarzówna, *Liberiusz Jacek*, [w:] PSB, t. XVII, s. 282–283; Krasnowolski 1992, s. 29; Follprecht 2005, s. 136, 215.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

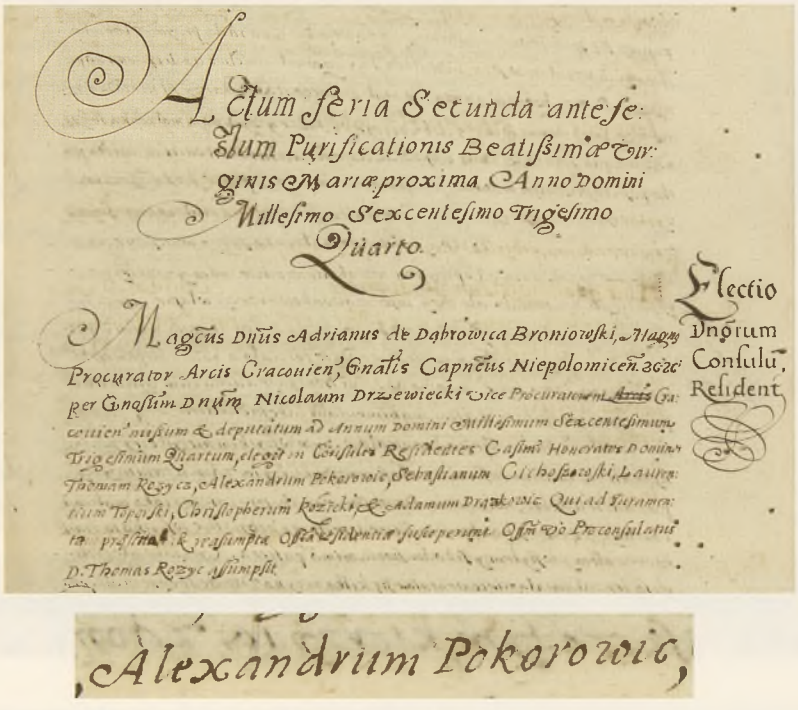
276. Aleksander Zaborski zwany Pokorowicz

rajca 1618–1635; burmistrz 1618, 1619, 1620, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1630, 1631, 1634, 1635

W roku 1633 rada miasta zatwierdza statut cechu kotlarzy kazimierskich, w tym samym roku Władysław IV Waza zatwierdza prawa i przywileje cechu piwowarów kazimierskich, a rok później zakazuje radzie miasta Kazimierza i celnikom w całym królestwie ściągania cła i podatków od kupców i mieszczan krakowskich.

Również w roku 1634 król wydaje wyrok w sporze między cechami kuśnierzy i krawców kazimierskich, potwierdzi go w 1676 roku Jan III Sobieski.

Alexandrus (Alexander) Zaborowski (Zabielski) *alias* Pokorowic (Pokora)
Miechownik kazimierski, zajmujący się wyrobem nie tylko miechów do pieców, lecz szerzej, kaletnictwem. Poświadczony jako ławnik miejski w latach 1611 i 1615–1617. Został nominowany do kazimierskiej rady miejskiej w 1618 roku. W radzie zasiadał niecałe osiemnaście lat, czternastokrotnie uzyskiwał powołanie do rady urzędującej i pełnił wówczas funkcję burmistrza. Już w 1618 roku został odnotowany jako notariusz miejski, w latach 1623, 1625 i 1628–1630 pełnił wraz z Sebastianem Cichoszowskim (nr 278) urząd lonera – w roku 1629 lonerowie zamówili malarskie dzieło na bramę Skawińską: wizerunek św. Stanisława. W latach 1619 i 1628 odnotowano, że zalegał z podatkami. Miał dom położony przy dzisiejszej ul. Józefa 10. Jego syn Wojciech został opisany przez tropiciela nieuprawnionych tytułów szlacheckich Nekadę Trepkę: *Zaborski zowie się Wojciech, syn miechownika, mieszczanina z Kazimierza u Krakowa. Bywał rajcą ten miechownik. Ten syn jego uczeł się krawiectwa. Niedouczywszy się pojął circa 1638 dziewkę Bernarda Galeretego, co kamieniczkę miał na Kazimierzu na Żydowskiej ulicy, Ślachciem zowie się ten Zaborski.* Natomiast córka Katarzyna wydana została za mieszczanina Adama Gorzelskiego, a po jego śmierci poślubiona przez Wawrzyńca Wolnego, ławnika kazimierskiego, syna rajcy Jana Wolnego starszego (nr 275); gdy i on zmarł, poślubiła ławnika, przyszłego rajcę, Szymona Winiarskiego (nr 296). Aleksander Zaborski zmarł w grudniu 1635 roku, pochowany został „u Bożego Ciała". W 1636 roku córka Katarzyna sporządziła pośmiertny spis inwentarza, ukazujący między innymi pokojowe nastawienie zmarłego rajcy: *bandolet zardzewiały, krótka rusznica zardzewiała, kord stary zardzewiały, szabla stara pokarbowana zardzewiała, buława żelazna.* Córka wykazała, że *na poratowanie zdrowia Nieboszczykowskiego, za potrzeby rozmaite Aptekarzom, Doktorom, wydała więcej niż Dwieście złotych, gdyż mało nie cały rok chorował, a co miesiąc gorzej.* Na zwolnione po śmierci Aleksandra Zaborskiego miejsce w radzie kazimierskiej powołano Stanisława Wacławika (nr 293).

Actum feria Secunda ante festum Purificationis Beatissimæ Virginis Mariæ proxima Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Trigesimo Quarto.

Electio Dnorum Consulu, Resident

Magcus Dnus Adrianus de Dąbrowica Broniowski, Magcus Procurator Arcis Cracovien, Gnatis Capneus Niepołomicen. [illegible] per Gnastum Dnum Nicolaum Drzewiecki [illegible] cien' ontium & deputatum Anno Domini Millesimum Sexcentesimum Trigesimum Quartum, elegit in Consules Regios Nettes Casimi Honestos Dnos Thomam Rezyc, Alexandrum Pokorowic, Sebastianum Cichoszowski, Laurentium Topolski, Christopherum Kozicki & Adamum Dąbrowic. Quia ad summa[illegible] prisma & assumpta Officia Consulatus [illegible] D. Thomas Rezyc assumpsit.

Alexandrum Pokorowic,

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1634–1637: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1634, z Aleksandrem Zaborskim zwanym Pokorowiczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 39, s. 51)

Źródła i literatura:
K 34, s. 25–26; K 35, s. 1065; K 36, s. 555–556, 1231; K 37, s. 2; K 38, 37; K 39, s. 51, 272; K 442, s. 174, 262; K 442, s. 232, 262; K 448, s. 5, 215–217; K 459, s. 491–492; K 460, s. 195, 288; K 768, s. 32; K 888, s. 84; Teut. 70, s. 795, 921; *Kronika Golińskiego* II, s. 682; III, s. 3; Trepka 1963, t. 1, s. 632, nr 2387; Rożek 1977, s. 233; Krasnowolski 1992, s. 67; Follprecht 2005, s. 142.

277. Wojciech Czechowicz

rajca 1618–1651; burmistrz 1618, 1619, 1620, 1621, 1641, 1643, 1645

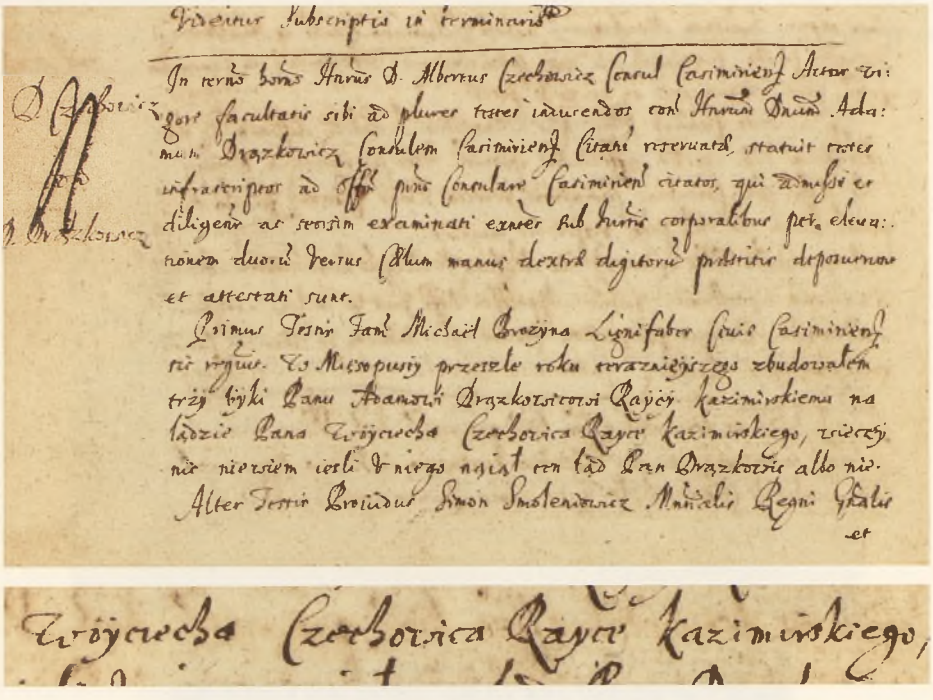
Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

Albertus Czechowic

Krawiec kazimierski, który – jak podaje kronikarz Goliński – *opony tkane robić umiał*. Z pozycji ławnika miejskiego w roku 1618 został powołany do rady miejskiej w ramach uzupełniania jej składu uszczuplonego licznymi zgonami rajców. Godność rajcowską sprawował przez niecałe trzydzieści cztery lata, do rady urzędującej nominowany był siedmiokrotnie. W 1618 roku brał udział w potwierdzaniu działań cechu szewców kazimierskich, co miało ukrócić samowolę czeladzi szewskiej w przedmiocie napiwków oraz świętowania w poniedziałki. W roku 1620 uczestniczył w zatwierdzaniu statutu cechu barchanników, wówczas wspólnego dla Krakowa, Kazimierza i Kleparza. Jako rajca stary w 1627 roku wraz z innymi rajcami przyjmował statut cechu karczmarzy i słodowników kazimierskich, w roku 1633 cechu kotlarzy, a w roku 1642 cechu muzykantów. W roku 1643 jako rajca urzędujący na specjalne zalecenie Władysława IV Wazy skierowane do kazimierskiej rady brał udział w zorganizowaniu czasowego schronienia dla Izraelitów w chrześcijańskim Kazimierzu po wielkim pożarze, który strawił miasto żydowskie. W ostatniej odnotowanej kadencji w radzie urzędującej przyjmował nowe zasady procedury sądowej, mające przyspieszyć bieg spraw toczących się przed sądami. W roku 1607 wdał się w spór: *Do Urzędu Wójtowskiego Kazimirskiego obliczne przyszedłszy sławny Wojciech Czechowicz mieszczanin kazimirski okazał raz tłuczony zaśniały dnia dzisiejszego u Pani Łukaszowej Zatorskiej przez Danieckiego przy oddawaniu pieniędzy złotych piętnastu Kasprowi Jurkowicowi bez żadnej przyczyny zadany* – Wojciech Czechowicz gotów był odstąpić od skargi, w zamian za rekompensatę. W 1641 roku jako dzierżawca terenu położonego nad Wisłą uwikłany został w spór między cieślą Michałem Brożyną a szyprem Adamem Drążkowiczem (nr 284) o rozliczenia za wybudowane barki. Miał dom przy ul. Krakowskiej. Zmarł w 1651 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała. Na jego miejsce w radzie kazimierskiej nominację otrzymał Paweł Przytułowicz (nr 304).

W roku 1638 odnotowano zły stan murów miejskich i bram Kazimierza – runęła część bramy Skawińskiej, brama Wielicka podupadła, a Bocheńską trzeba było podstemplować. Obwarowania niszczyli też mieszkańcy miasta żydowskiego, którzy *murują, gdzie chcą i jak chcą, a nawet na murach.*

Rada miasta zatwierdza w roku 1642 statut cechu muzykantów kazimierskich – jego członkowie uświetniali grą nabożeństwa w kościele Bożego Ciała (w roku 1643 statut potwierdził Władysław IV Waza, w roku 1669 Michał Korybut Wiśniowiecki, a w roku 1748 August III Sas.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły z lat 1641–1642: fragment wpisu z 1641 roku dotyczącego skargi złożonej przez cieślę kazimierskiego Michała Brożynę w sprawie rozliczenia za wybudowanie trzech barek dla rajcy Adama Drążkowicza (nr 284) na nadwiślańskim terenie należącym do rajcy Wojciecha Czechowicza – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 87, s. 52)

Źródła i literatura:
K 34, s. 25–26; K 35, s. 678; K 87, s. 45, 52; K 89, s. 77; K 442, s. 192; K 443, s. 105; K 459, s. 248; Teut. 70, s. 1245; Teut. 71, s. 855–856, 1075; *Kronika Golińskiego* III, s. 3.

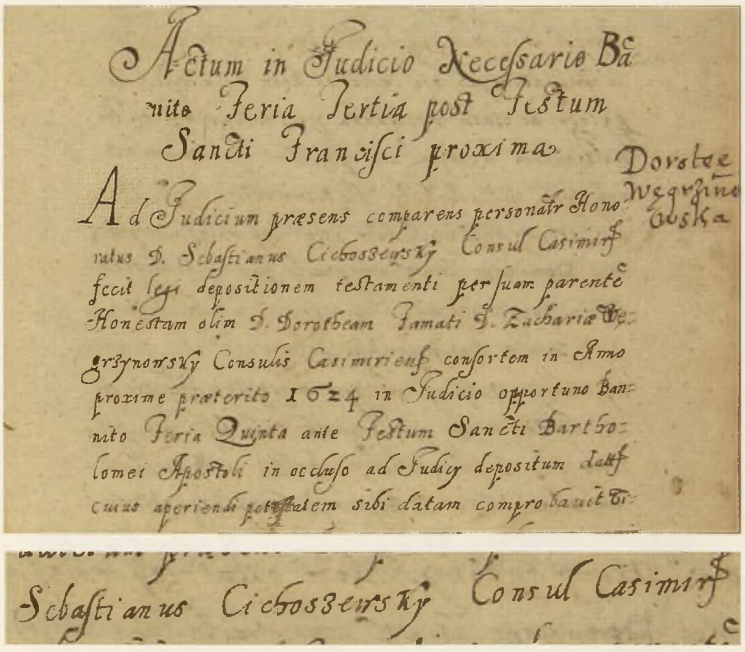
Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

278. Sebastian Cichoszowski

rajca 1618–1639; burmistrz 1618, 1619, 1620, 1622, 1623, 1624, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1637, 1638

Sebastianus (Sebastyan) Cichoszewski (Cichosowski)

Doktor filozofii Akademii Krakowskiej, w ocenie kronikarza Golińskiego *akademik* […] *człek godny i wysokiej nauki, miastu potrzebny i pożyteczny, orator wielki.* Syn Sebastiana i Doroty z Prybwiców; gdy ojciec zmarł, ojczymami Sebastiana zostali kolejno rajca Mikołaj Zakrzewski (nr 268) oraz rajca Zachariasz Węgrzynowski (nr 281). Sebastiana Cichoszowskiego powołano do rady miejskiej w roku 1618 jako reprezentanta kazimierzan, zasiadał w niej przez ponad dwadzieścia lat, siedemnastokrotnie uczestniczył w radzie urzędującej, pełnił wówczas funkcję burmistrza. Wraz z rajcą Aleksandrem Zaborskim Pokorowiczem (nr 276) był lonerem w latach 1623, 1625 i 1628–1630. W roku 1629 zlecili malarzowi ozdobienie bramy Skawińskiej postacią św. Stanisława. Był właścicielem piętrowego domu położonego przy ul. Krakowskiej, *od Krakowa idąc w Kazimierz po lewej stronie* (obecnie nr 30–32). Z tyłu domu była *słodownia z gumnem*, budynek sąsiadował bezpośrednio z domem Wojciecha Cichoniowica (nr 306), nieopodal domy swoje mieli Tomasz Różyc (nr 274), Krzysztof Kozicki (nr 289) i Wojciech Czechowicz (nr 277), a po drugiej stronie ulicy Adam Wachlikowicz (nr 292). Przyjaźnił się z rajcą Andrzejem Pukalem (nr 252) i jego synem – ich portrety wisiały u niego w domu. Córka rajcy Regina została żoną Cichoszowskiego. Gdy w 1637 roku zmarła, kronikarz odnotował, że Sebastian był po tej stracie *bardzo żałosny*. Zmarł dwa lata później, w 1639 roku. Pochowano go obok żony w kościele Bożego Ciała. W pośmiertnym spisie inwentarza wykazano, że pozostawił wiele dóbr, w pieniądzu, złocie, srebrze, sprzętach domowych i szatach; w domu w jednej z izb *Obrazów wielkich pięć, ramy złociste, w nich Obraz największy Panny Maryey, Obraz Adam, Obraz Daniel, Obraz Pana Pukala y Syna jego,* był też *Obraz Świętego, w kącie.* W osobnej izdebce *Ksiąg wielkich rozmaitych 17. Ksiąg mniejszych rozmaitych aż do najmniejszych Sto Czterdzieści Sześć.* Do rady miejskiej na miejsce po Sebastianie Cichoszowskim powołany został Jan Wolny młodszy (nr 294). Córka Zofia Cichoszowczanka w roku 1648 odnotowana została jako żona Jakuba Janeczkowicza, mieszczanina kazimierskiego.

Z księgi testamentów kazimierskich obejmującej lata 1622–1647: początkowy fragment wpisu dotyczącego otwarcia w 1625 roku testamentu zmarłej Doroty Węgrzynowskiej, żony rajcy Zachariasza Wegrzynowskiego (nr 281), oświadczonego w 1624 roku; otwarcia tego dokonywał burmistrz Sebastian Cichoszowski, syn Doroty z jej pierwszego małżeństwa – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 443, s. 65)

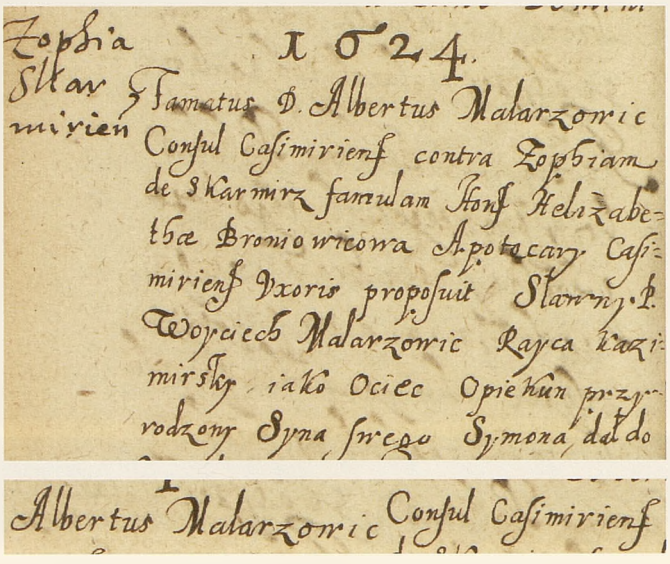
Źródła i literatura:
K 34, s. 25–26; K 35, s. 1065; K 36, s. 555–556, 1231; K 37, s. 2, 780; K 38, s. 37, 637–338; K 39, s. 51; K 40, s. 354; K 95, s. 116; K 443, s. 65, 70–71; K 448, s. 100, 481–487; Teut. 70, s. 18, 937; Teut. 71, s. 1075; *Kronika Golińskiego* II, s. 682; III, s. 3, 3v; Bieniarzówna 1969, s. 64; Rożek 1977, s. 175, 233; Bieniarzówna 1994, s. 221; Follprecht 2005, s. 139–141.

279. Wojciech Malarzowic zwany Gładysz
rajca 1618–1645; burmistrz 1618, 1621, 1635, 1636, 1642

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

Albertus Gladys *alias* Malarzowic

Rzeźnik kazimierski, prowadził też słodownię. Nominowany do kazimierzowskiej rady miejskiej w 1618 roku, z pozycji ławnika. Na przeszkodzie nie stanął fakt, że był – jak to określił kronikarz – *nie literakiem*, czyli nieumiejącym czytać i pisać. W trakcie prawie trzydziestu lat zasiadania w radzie tylko pięciokrotnie został poświadczony w radzie urzędującej. Żonaty był z Jadwigą, mieli syna Jana. Na niego to w roku 1618 poskarżył się przed urzędem wójtowskim Maciej Sołtynek, rzeźniczek pracujący u rajcy Wojciecha: okazał on rękę zranioną nożem i podał do protokołu, że *przy obiedzie w piątek ten przeszły po robocie w niebytności Pana Gładysza, bez przyczyny i winności żadnej, którą to ranę Jan Gładysowic Sławnego Pana Wojciecha Malarzowica Raycze Kazimierskiego syn zadał*. Ławnicy stwierdzili, że rana *jest głęboka na dwa członki* [palce], *aż się o kość zbiła*. Jadwiga i Wojciech Malarzowic mieli też syna Szymona, który prowadził jatkę ojca. W 1624 roku rajca Wojciech wystąpił jako jego ojciec do rady miejskiej o uwięzienie Zofii ze Skalbmierza, szynkarki służącej u Andrzeja aptekarza na Kazimierzu, która *przynęciła do siebie tego syna jego przez gusła i czary i tak mu gusłami i czarami zdrowie odjęła, że nie wie, co się z nim dzieje, od rozumu odchodzi, porywa się uciekać chce, lada co mówi y leży ogłupiały*. Zofia ta *Szymona sobie nierządną miłością zniewoliła* [...] *y z pieniędzy go wyzuła* [...] *gdy pieniądze miewał z jatki za mięso, wieczorem ją nawiedzał y gdy pijany bywał, wyjmowała mu z kieszeni po złotych pięci, sześci*. Rajca Wojciech Malarzowic żądał więc, aby Zofia *była za to wedle prawa skarana y żeby synowi jego gusła odczyniła, pieniądze aby wróciła*. Był właścicielem domu położonego przy ul. Piekarzy (obecnie rejon numerów 7–9 ul. Piekarskiej). Pod koniec życia jatkę sprzedał na pokrycie długów i gotówkę na swój pogrzeb. Zmarł w Wielkanoc 1645 roku, pochowano go na Skałce. Dom podzielił w testamencie między syna Szymona i pasierba Andrzeja, zakonnika oo. paulinów na Skałce. Wdowa Jadwiga podyktowała inwentarz pośmiertny: *Powiedziała P. Malarzewicowa, że Nieboszczykowska delya* [płaszcz noszony na żupanie jak opończa] *czarna falendyszowa atłasem wiśniowym starym podszyta, którą Nieboszczyk za żywota swego jeszcze zastawił za złotych Osiemnaście Polskich u Żyda y do tych czasów jest w zastawie*. Wyliczyła liczne długi, w tym za czopowe i *do Młyna Żydowi za mełcie słodu* oraz *wyderkaufu rocznego z Domu y Ogroda przychodzącego Konwentowi św. Katarzyny*. Jak to podsumowała, *y na obiad dla ubogich nic sobie nie zostawieł*. Krzesło w radzie miejskiej po Wojciechu Malarzowicu zajął Daniel Malesza (nr 300).

Zofia 1624.
Sław Famatus D. Albertus Malarzowic
mirien Consul Casimirienf contra Zofiam
de Skarmirz famulam Honf Helizabe-
tha Broniowicowa Apotecary Casi-
mirienf Vxoris proposuit Sławny P.
Wojciech Malarzowic Rayca kazi-
mirsky iako Ociec Opiekun przy-
rodzony Syna swego Symona dał do
Albertus Malarzowic Consul Casimirienf

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły spraw kryminalnych z lat 1611–1628: początkowy fragment wpisu toczącej się w 1624 roku sprawy Zofii ze Skalbmierza oskarżonej przez rajcę Wojciecha Malarzowica zwanego Gładysz o uwiedzenie gusłami jego syna Szymona (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 267, s. 206)

Rada miasta wydaje w roku 1643 wilkierz, w którym zabroniła Żydom posiadającym sklepy w najmowanych kamienicach pod kara 5 grzywien otwierania ich dla prowadzenia handlu w niedziele i święta.

W wielkim pożarze w roku 1643 spłonęły prawie wszystkie drewniane domy w mieście żydowskim. Władysław IV Waza uwolnił gminę żydowską od wszelkich podatków na cztery lata, a radzie miasta Kazimierza zalecił, aby do czasu odbudowania domostw kazimierzanie Żydom, którzy pogorzeli, *domy swe najmowali, po Kazimierzu mieszkania nie bronili i gospodarzom chować ich nie żałowali*.

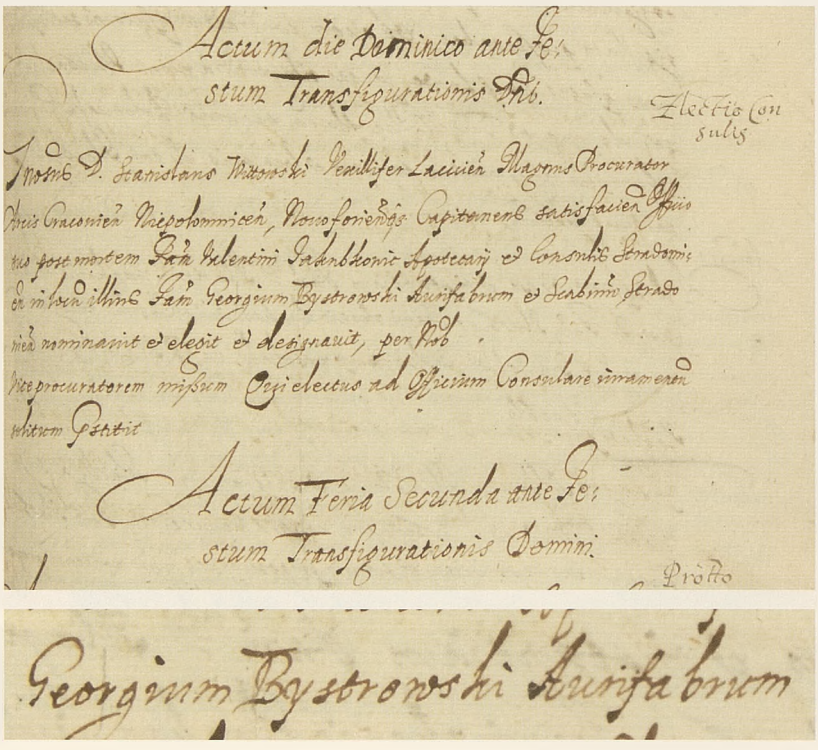
Źródła i literatura:
K 32, s. 25; K 38, s. 77; K 35, s. 678; K 39, s. 272; K 87, s. 314, 365; K 91, s. 242; K 267, s. 206–210; K 442, s. 232; K 443, s. 374, 460–461; K 448, 315–317; K 460, s. 350–351; Teut. 70, s. 22, 238, 257, 414; *Kronika Golińskiego* II, s. 679, 684; III, s. 4; Bieniarzówna 1969, s. 79; Follprecht 2005, s. 156.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

280. Jerzy Bystrowski
rajca 1620–1621; burmistrz 1621

Georgius (Jerzi) Byserowsky *aurifaber*

Złotnik stradomski, przedstawiciel profesji typowej dla Stradomia, które dorobiło się szeregu cenionych warsztatów złotniczych konkurujących ze złotnictwem krakowskim. Reprezentant tego przedmieścia we władzach Kazimierza. Do rady miejskiej został powołany prosto z ławy w roku 1620, na miejsce zarezerwowane dla stradomianina, zwolnione przez zmarłego w 1617 roku rajcę Walentego Jakubowicza (nr 271) – opóźnienia w obsadzaniu zwolnionych w radzie miejsc były wówczas normą. Jeszcze z pozycji ławnika w 1620 roku przyszło mu współdecydować z rajcami, wójtem i innymi ławnikami, gremium Dwunastu Mężów oraz starszymi cechowymi w ważnej kwestii ustrojowej miasta – rezygnacji ze zwoływania zebrań ogółu mieszkańców Kazimierza w celu konsultowania czy podejmowania najistotniejszych decyzji; od tej pory ograniczono się wyłącznie do systemu przedstawicielskiego. Żonaty był z Katarzyną, miał dom położony na Stradomiu, między szpitalem św. Leonarda a gruntem zwanym „Kotlarczyńskie". Nominacja do rady z 1620 roku i wynikająca z niej godność rajcy i burmistrza miasta okazała się zwieńczeniem życia Jerzego Bystrowskiego – zmarł w następnym roku. Wdowa sporządziła pośmiertny spis inwentarza. Jak na złotnika przystało, dla obrony warsztatu zmarły rajca posiadał uzbrojenie – w inwentarzu pod tytułem *Armata* zapisano: *półhak, karabin, rusznic krótkich trzy, szabla, kordów para, szpad para, pałasz, ładownica, szabeltas* [skórzana torba zbrojnego jeźdźca, z szablą]. O schedę po zmarłym rajcy Jerzym toczyły się spory, jeszcze w 1629 roku przed sąd wielkorządowy pozywani byli wykonawcy testamentu rajca Jakub Zatorski (nr 288) i ławnik Kasper Jagowic w związku z roszczeniami do spadku zgłaszanymi przez rajców stradomskich Adama Gołąba (nr 290) i Macieja Gorzelskiego (nr 283). W roku 1621 wdowa Katarzyna została odnotowana jako żona złotnika stradomskiego Jakuba Kwiatowskiego (nr 299), przyszłego rajcy. Na zwolnione przez Jerzego Bystrowskiego miejsce w radzie w 1621 roku wybrano ze Stradomia złotnika Macieja Gorzelskiego (nr 283).

Actum die Dominico ante Fe-
stum Transfigurationis Dñi.

Electio Consulis

Georgium Bystrowski Aurifabrum

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1620–1622: wpis dokumentujący dokonany w roku 1620 wybór Jerzego Bystrowskego w skład rady miejskiej Kazimierza – oraz zbliżenie zapisu imienia i profesji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 35, s. 469)

Źródła i literatura:
K 35, s. 469; K 87, s. 210; K 448, s. 41–51; Teut. 70, s. 478, 507, 523–524, 1337; *Kronika Golińskiego* II, s. 679.

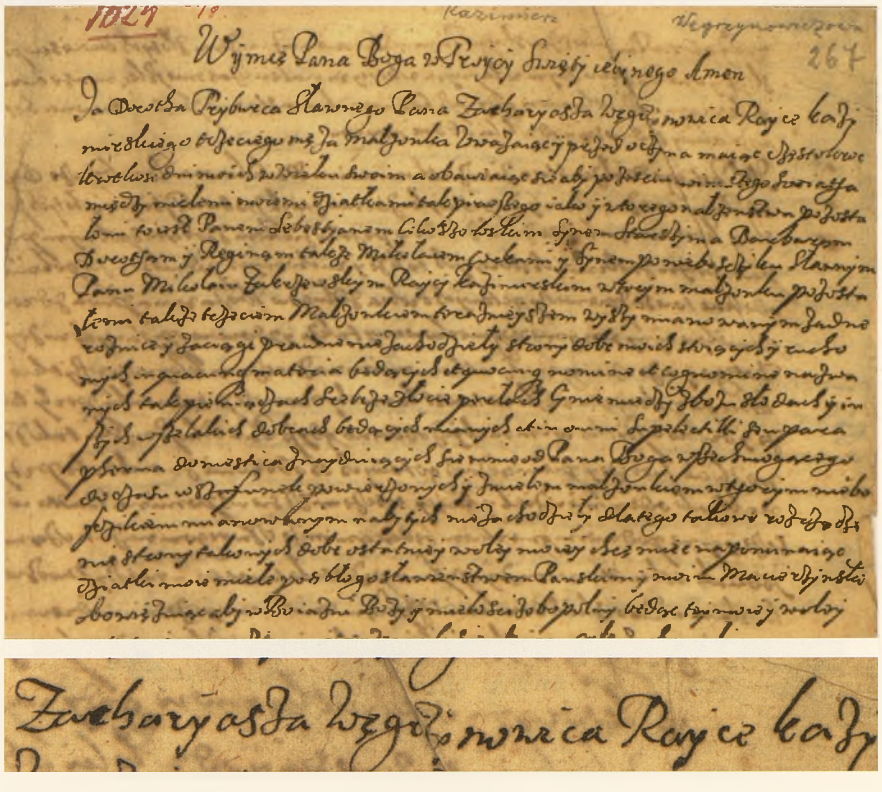
281. Zachariasz Węgrzynowski
rajca 1621–1652; burmistrz 1621, 1624, 1625, 1627, 1628, 1629, 1641, 1649, 1652

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

Zacharias Wegrzynowicz (Wegrzyiowic, Węgrznowic)
Karczmarz, browarnik kazimierski, powołany do rady miejskiej z ławy w 1621 roku, na miejsce po zmarłym rajcy Jerzym Wolffie (nr 257). W ponadtrzydziestoletniej karierze rajcowskiej w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał dziewięciokrotnie, biorąc wówczas udział w rotacyjnym, na zmianę z innymi rajcami, sprawowaniu funkcji burmistrza. Żonaty z Dorotą z Prybwiców, która pochowała wcześniej pierwszego męża, Sebastiana Cichoszowskiego, ojca rajcy Sebastiana (nr 278), oraz drugiego męża, rajcę Mikołaja Zakrzewskiego (nr 268). Nabył od spadkobierców rajcy Piotra Czarnego młodszego (nr 234) kamienicę zwaną „Czarnopiotrowską", położoną przy ul. Wielickiej (obecnie południowa część Krakowskiej, pierzeja zachodnia). W 1649 roku został wzmiankowany *domek P. Zachariasza rajce kazimierskiego, położony w samym rynku pod ratuszem między owiesnymi jatkami*. Z mocno wiekową już w chwili ślubu wspomnianą Dorotą dzieci nie miał. Zona sporządziła w 1624 roku zachowany do dzisiaj testament, w którym nie omieszkała zapisać: *gdym go za małżonka wzięła tedy nie miał cyny w kramie jedno ledwie dwa cetnary*, wypomniała też, że dokupiła ze swoich pieniędzy 15 cetnarów. Zmarła w roku 1625; w inwentarzu pośmiertnym odnotowano, że do niej należała za życia instalacja browarnicza z zapasami chmielu i słodu, piwniczka winna, gdzie *wina Świętoiarskiego beczka, Węgierskiego cztery beczki pełne* oraz *garniec gorzałczany y z pokrywką y z rurniczami*, a także dla ciała *miedniczka mosiądzowa do puszczania krwie*, a dla ducha *obrazów różnych małych i wielkich 18*. Zachariasz Węgrzynowski zmarł w 1652 roku, jak odnotował kronikarz Goliński, w *powietrze wielkie*, czyli w trakcie zarazy – w czasie morowego powietrza pełnił funkcję burmistrza, miasta nie opuścił. Pochowany został w kościele Bożego Ciała. Na zwolnione po nim miejsce w radzie powołano Bartłomieja Piancy (nr 305).

Nowe statuty cechu karczmarzy i słodowników kazimierskich zostały zatwierdzone przez radę miasta w roku 1644 i jeszcze w tym samym roku przez Władysława IV Wazę.

Kolejne uregulowania między „rzeczpospolitą kazimierską" a „rzeczpospolitą żydowską" przynosi rok 1645: do ugody między cechem karczmarzy kazimierskich reprezentowanym przez radę miasta i ławę sądową Kazimierza a gminą żydowską włączono postanowienie, że dotychczasowe budynki postawione przez Żydów na murach miejskich mogą pozostać, natomiast dla budowy kolejnych niezbędna będzie zgoda rady miasta Kazimierza, oraz że Żydom nie będzie wolno otwierać sklepów w niedziele i święta katolickie, chyba że na krótko dla wydania zastawu lub towaru.

Z fascykułu zawierającego testamenty z lat 1592–1785: początkowy fragment sporządzonego w 1624 roku testamentu rajczyni Doroty, żony Zachariasza Węgrzynowskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 444, s. 267)

Źródła i literatura:
K 35, s. 678; K 36, s. 555–556; K 37, s. 2, 780; K 88, s. 60; K 95, s. 73, 176; s. K 444, s. 267; K 448, s. 108–112; Teut. 70, s. 188, 251, 403–404, 431, 1270, 1399; *Kronika Golińskiego* II, s. 679, 685; III, s. 4v; Rożek 1977, s. 324; Follprecht 2005, s. 147, 227.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

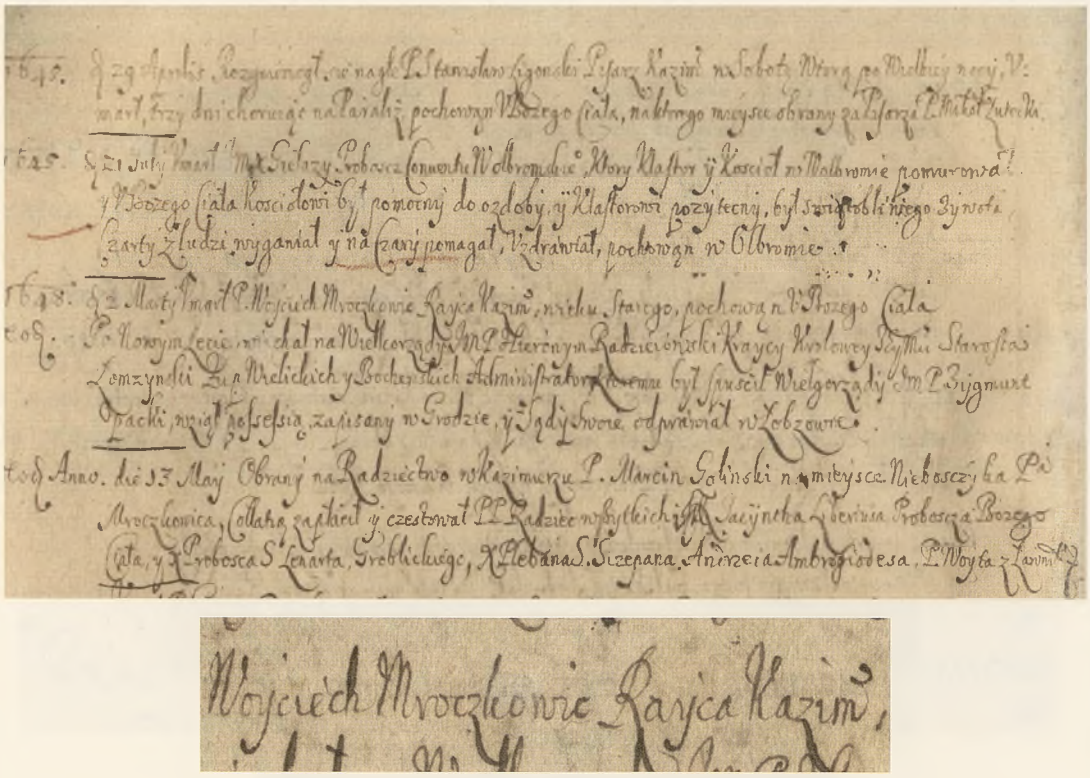
Władysław IV Waza nadaje miastu Kazimierz w roku 1647 prawo pobierania podatku od przywożonych towarów, zwanego „sztukowe". Dochód ten miał być przeznaczony na naprawę mostów, murów i dróg miejskich.

Według przekazu, po śmierci Władysława IV Wazy na polach krakowskiej strzelnicy podczas przeglądu zbrojnych mieszczan stawiło się 1580 zbrojnych z miasta Kazimierza.

282. Wojciech Mroczkowicz
rajca 1621–1648; burmistrz 1621

Albertus Mrochowic (Mroczkowic)

Kazimierzanin, być może z zasiedziałej w mieście rodziny – w roku 1584 został odnotowany w Kazimierzu Wawrzyniec Mroczkowicz, sługa u rajcy Jana postrzygacza (nr 224), który urządził na rynku wyścigi konne zakończone przed sądem wójtowskim. Wojciech Mroczkowicz pojawił się na miejskiej scenie kazimierskiej w roku 1618 roku, pełniąc urząd ławnika. W roku 1621 z ławy miejskiej awansował do rady kazimierskiej, na miejsce po zmarłym rajcy Marcinie Gunkowiczu (nr 273). Krzesło radzieckie zajmował przez niecałe dwadzieścia osiem lat, ale poświadczony źródłowo udział w radzie urzędującej-burmistrzowskiej obejmuje tylko rok powołania go w jej skład. Jednak na podstawie tych źródeł, w których są luki i niedbałości pisarzy w odnotowywaniu składów rajcowskich, nie można wykluczyć większego zaangażowania rajcy Wojciecha w urzędowanie, w tym i burmistrzowanie. Bez wątpienia jako rajca – nie wiadomo jednak czy stary, czy urzędujący – uczestniczył w 1627 roku w przyjmowaniu statutu cechu karczmarzy i słodowników kazimierskich, rok później w zawieraniu z gminą żydowską trzeciego układu w sprawie poszerzenia granic miasta żydowskiego czy wystąpieniu do Władysława IV Wazy o potwierdzenie wszystkich swobód i przywilejów miasta Kazimierza, co król uczynił w 1633 roku. Wojciech Mroczkowicz był właścicielem kamienicy położonej między bramą Wielicką a rynkiem, na terenie będącym własnością klasztoru oo. Trynitarzy, a nadto z tyłu i obok swojej kamienicy miał dwa domki, każdy z izbą i komorą. Zmarł 21 czerwca 1648 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała. Na jego miejsce do rady powołano Marcina Golińskiego (nr 301). Niedługo później, od 1650 roku, w radzie kazimierskiej zasiadał Wawrzyniec Mroczkowicz (nr 303) – możliwe, że syn rajcy Wojciecha i wnuk wspomnianego na początku Wawrzyńca.

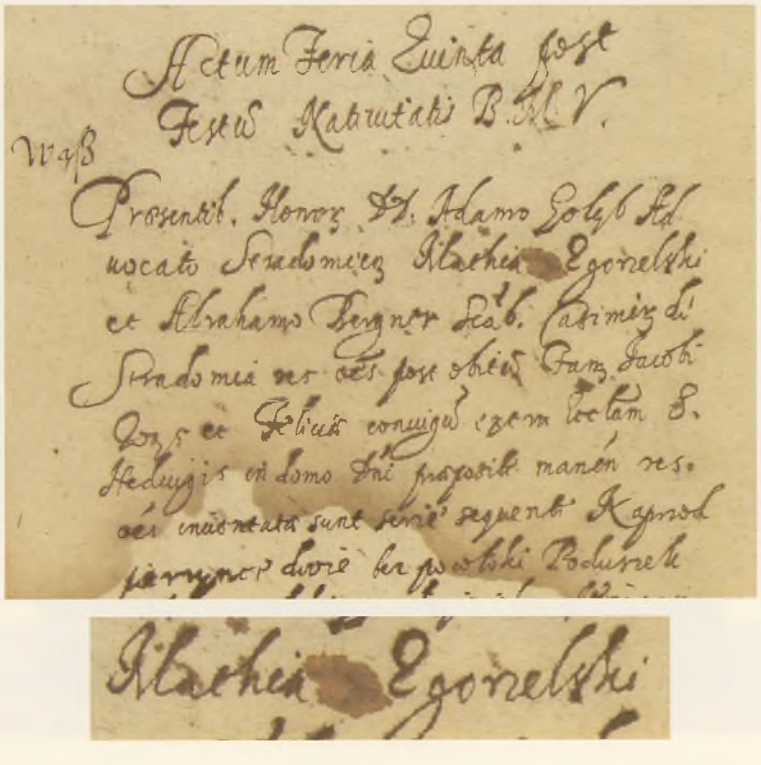
Z Kroniki Golińskiego *fragment kalendarium, w którym pod rokiem 1648 odnotowano zgon rajcy Wojciecha Mroczkowicza; notka poprzedzająca informuje o śmierci duchownego z Wolbromia, który* czary z ludzi wyganiał y na czary pomagał, *natomiast notka następna dotyczy wyboru do rady autora* Kroniki, *Marcina Golińskiego (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. rkps 188)*

Źródła i literatura:
K 34, s. 26; K 35, s. 823; K 38, s. 5; K 442, s. 322; K 768, s. 17; K 770, s. 15; *Kronika Golińskiego* II, s. 679; III, s. 3–4; Follprecht 2005, s. 149.

283. Maciej Gorzelski
rajca 1621–1645; burmistrz 1621

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

Mathias (Matyasz) Zgorzelski (Zgorzalski)
Złotnik ze Stradomia, początkowo zapisywany jako „Zgorzelski", później utrwaliła się forma Gorzelski. W ławie miejskiej zasiadał w latach 1620–1621, nadzorował wówczas sporządzenie przez wdowę Felicję inwentarza pośmiertnego po Jakubie Wąsie, asystował też przy sporządzaniu inwentarzy pośmiertnych po zmarłych rajcach Jerzym Wolffie (nr 257) i Jerzym Bystrowskim (nr 280). Kilka lat później, w 1629 roku, w sprawie majątku pozostawionego przez wspomnianego rajcę Bystrowskiego wraz z rajcą Adamem Gołąbem (nr 290) wystąpił do sądu wielkorządowego przeciwko wykonawcom testamentu, czyli Jakubowi Zatorskiemu (nr 288) i Kasprowi Jagowicowi. W 1621 roku, jeszcze gdy zasiadał w ławie miejskiej, stanął w centrum zdarzenia, które jednak nie zaważyło na jego dalszej karierze: *Sławny Jan Trok złotnik Stradomski z Uczciwą Urszulą żoną swą do Urzędu Woytowskiego Kazimierskiego przyszedłszy protestowali się na Pana Matyasza Zgorzelskiego złotnika y przysiężnika* [ławnika] *Stradomskiego. Iż chłopiec jego cegłą ciskając potłukł szyby w mieszkaniu ich, w czym gdy go postrzegli y do niego o sprawiedliwość szli, miasto sprawiedliwości posromocieł y zbił ich y szkody które przez to mają szacują sobie na grzywien pięćdziesiąt.* Maciej Gorzelski powołany został do rady miejskiej w 1621 roku, na miejsce po zmarłym rajcy Jerzym Bystrowskim. W radzie zasiadał co najmniej przez niemal całe ćwierćwiecze, jednak jego udział w radzie urzędującej-burmistrzowskiej można odnotować jako pewny tylko w 1621 roku, choć zapewne rajcą urzędującym był i w innych latach. W tymże 1621 roku wraz z ówczesnym burmistrzem Tomaszem Różycem (nr 274) przyjmował testament złożony przez wybitnego Żyda kazimierskiego, Wolfa Poppera-Bociana, bogatego kupca i bankiera, fundatora synagogi jego imienia zachowanej do naszych czasów. W roku 1632 Maciej Gorzelski został odnotowany jako właściciel kamienicy położonej przy obecnej ul. Stradomskiej 8 (połowa dzisiejszej parceli), zrujnowanej później w okresie najazdu szwedzkiego. W 1645 roku odnotowano go już jako rację starego. Zakończenie jego rajcowskiej kariery nie jest znane.

Z księgi inwentarzy mieszczan kazimierskich obejmującej lata 1618–1647: początkowy fragment spisu inwentarza po zmarłym Jakubie Wąsie, sporządzonego i przyjętego przez urząd wójtowsko-ławniczy w 1620 roku, reprezentowanym między innymi przez ówczesnego ławnika Macieja Zgorzelskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 448, s. 36)

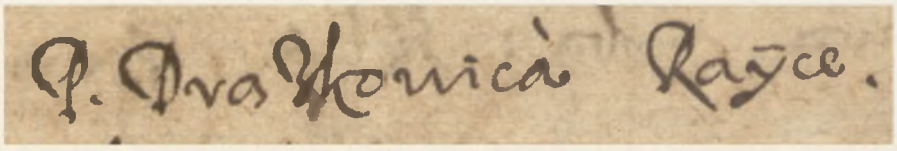
Źródła i literatura:
K 97, s. 94, 99; K 448, s. 36–37, 41; K 460, s. 463; Teut. 70, s. 478–479, 507, 523–524, 611, 678, 795, 921; Teut. 71, s. 855–856; *Kronika Golińskiego* II, s. 679; Krasnowolski 1992, s. 214.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

284. Adam Drążkowicz
rajca 1622–1643; burmistrz 1622, 1623, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1638, 1639, 1640, 1641, 1643

Adamus Drązkowic (Drąskowic, Drąszkowicz)
Szyper kazimierski, odnotowany w roku 1614, gdy brał udział w doprowadzeniu do zatwierdzenia przez radę miejską statutu bractwa szyprów kazimierskich. Ławnikiem był w roku 1621, do rady miejskiej wszedł w kolejnym roku, na miejsce zwolnione po śmierci Wojciecha Michałowicza (nr 267). Rajcą był przez ponad dwudziestolecie, piętnastokrotnie nominowano go do rady urzędującej, wówczas sprawował funkcję burmistrza. W latach 1626–1627 i 1631 był z Tomaszem Różycem (nr 274) lonerem. W 1640 roku, gdy pełnił funkcję burmistrza, wraz z synem Grzegorzem Drążkowiczem (nr 297) spierał się przed sądem wielkorządowym z rajcą Adamem Wachlikowiczem (nr 292), egzekutorem podatku czopowego, który miał ich ciężko obrazić, gdy zwrócili się o ulgę w tym podatku. Rok później toczył spór z cieślą Michałem Brożyną o rozliczenie za wybudowanie trzech barek. Należała do niego kamienica przy dzisiejszej ul. Krakowskiej 14 i dom na Podbrzeziu, przedmieściu w rejonie dzisiejszych ulic Podbrzezie, Miodowej i Dajwór. Zmarł w 1643 roku, pozostawił owdowiałą Barbarę, wspomnianego syna Grzegorza, syna Marcina, duchownego, oraz córkę Zofię, której mężem został Jan Pardo. Na zwolnione przez niego miejsce w radzie nominowano Wojciecha Zawadę starszego (nr 298).

Źródła i literatura:
K 35, s. 1065; K 37, s. 780; K 38, s. 37, 637–638; K 39, s. 51, 272; K 40, s. 354, 568; K 87, s. 26, 219; K 88, s. 128; K 89, s. 123; K 442, s. 390, 400; K 575, s. 135; K 768, s. 13; K 779, s. 53; Teut. 70, s. 423; Teut. 71, s. 390–391, 881–882; *Kronika Golińskiego* II, s. 679; III, s. 4; Bieniarzówna 1969, s. 63, 79; Follprecht 2005, s. 140, 161, 230.

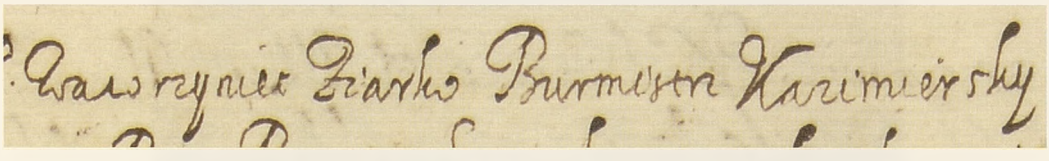
Z Regestru Generalnego Kamienic y Domów wszytkich w Mieście Króla IcMći Kazimierzu przy Krakowie, *sporządzonego w 1632 roku: fragment z uwidocznieniem kamienicy rajcy Adama Drążkowicza – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 1057)*

Zygmunt III Waza (1587–1632)

285. Wawrzyniec Ziarkowicz
rajca 1623–1624; burmistrz 1623

Laurentius (Wawrziniec) Ziarkowic (Ziarko)
Reprezentant kazimierzan we władzach miejskich. Powołany do kazimierskiej rady miejskiej w 1623 roku, na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Wojciecha Pawlikowicza młodszego (nr 272). Czynny jako rajca i burmistrz w tymże roku, w następnym zmarł. Pozostawił owdowiałą Annę, która odziedziczyła kamienicę położoną przy ul. Żydowskiej. Na jego miejsce do rady miejskiej powołano Marcina Steftowicza (nr 286).

Źródła i literatura:
K 36, s. 200, 555–556, 611–614; *Kronika Golińskiego* II, s. 680; III, s. 2v.

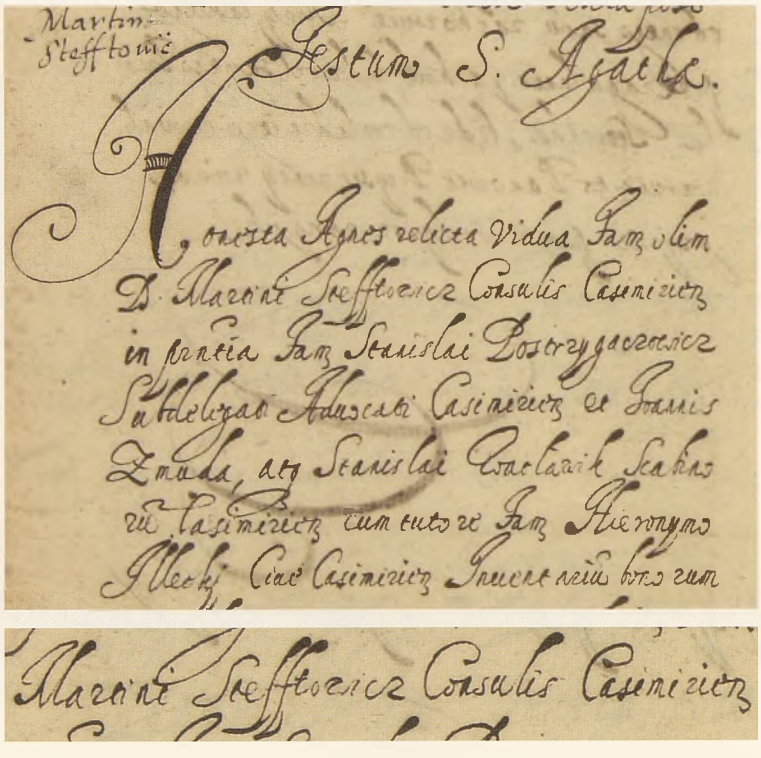
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1623–1626: fragment wpisu dokumentującego działania Wawrzyńca Ziarkowicza na funkcji burmistrza miasta w 1623 roku (tu w związku ze sporem między mieszczkami Reginą i Anną o pieniądze) – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 36, s. 200)

Zygmunt III Waza (1587–1632)

286. Marcin Steftowicz
rajca 1624–1625; burmistrz 1624

Martinus Stefftowicz

Karczmarz, piwowar kazimierski, w 1621 starszy cechu karczmarzy. Wówczas to wraz z innymi starszymi cechu wystąpił do starosty grodzkiego krakowskiego w sprawie należących do starostwa młynów, które były nieczynne w pierwszych miesiącach tegoż roku z powodu najpierw wielkich mrozów, a później podtopienia, co z kolei naraziło i dzierżawców, i użytkowników tych młynów na wielkie straty. Zasiadał w ławie miejskiej w latach 1618, 1621, 1619–1622, w ostatnich dwóch był seniorem ławy. W 1621 roku jako ławnik brał udział pod przewodnictwem wójta Jana Klęski w przyjęciu ostatniej woli Elżbiety Sosińskiej, mieszczki z ul. Krowiej. Miał też w tym roku kłopoty, co odnotowano w księdze wójtowskiej: *Uczciwy Maciej Burda Słodownik Kazimierski świadczył się solennie przed tutecznym Urzędem. Iż mu z tego czwartku o czwartej w nocy u sławnego Marcina Stefftowicza Mieszczanina y Przysiężnika* [ławnika] *Kazimierskiego w domu w izbie zadał rany w głowę zdradliwie stułu cicho nie mówiąc czapkę albo kołpak po cichu stułu zdjąwszy lichtarzem mosiężnym z aniołkami Wojciech słodownik z Krakowa zadał, których to ran jest pięć w głowie po prawej stronie od wierzchu głowy aż na ucho.* W 1622 roku wraz z ławnikiem Stanisławem Postrzygaczowiczem (nr 291) w domu Franciszka Sitkowskiego, cyrulika kazimierskiego, dokonywał obdukcji poszkodowanego pasierba cyrulika, zranionego przez sługę rajcy Wojciecha Malarzowica zwanego Gładysz (nr 279); rana głowy, jak stwierdzał ojczym, była *bardzo szkodliwa*. Nominację do kazimierskiej rady miejskiej Marcin Steftowicz uzyskał w roku 1624, w radzie zajął miejsce zwolnione po śmierci rajcy Wawrzyńca Ziarkowicza (nr 285). Zaledwie jeden pełny rok spędził na urzędzie rajcowskim, zmarł bowiem w roku 1625. Inwentarz *post mortem* sporządziła w tym samym roku wdowa Agnieszka, jego druga żona. O spadek po ojcu spierali się później z macochą Katarzyna i Wojciech, dzieci Wojciecha i jego pierwszej żony Marty zwanej zdrobniale Maruszą. W 1626 roku krzesło w radzie miejskiej po Marcinie Steftowiczu zajął Wawrzyniec Toporski (nr 287).

Z księgi inwentarzy mieszczan kazimierskich obejmującej lata 1618–1647: początkowy fragment spisu inwentarza po zmarłym Marcinie Steftowiczu, sporządzonego w 1625 roku – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 448, s. 96)

Źródła i literatura:
K 36, s. 555–556, 1231; K 442, s. 390, 400; K 448, 25, 41, 48–49, 76–77, 100–101; K 460, s. 457–458, 572–573; *Kronika Golińskiego* III, s. 2v.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

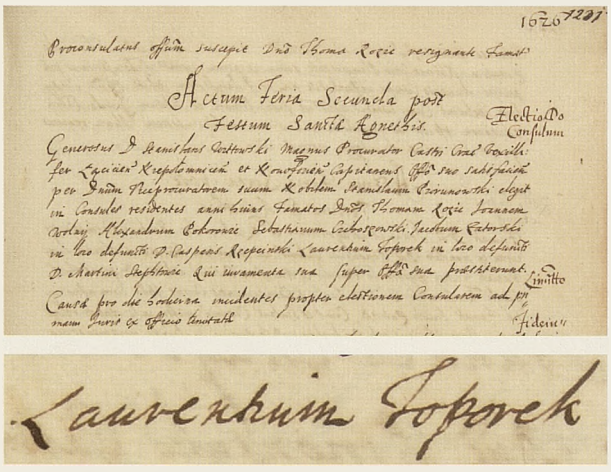
Wielka zaraza, prawdopodobnie czarna ospa, w latach 1651–1652 zdziesiątkowała krakowski zespół miejski, w tym Kazimierz. Wraz z najazdem szwedzkim stała się cezurą w dziejach „trójmiasta" – początkiem jego upadku. Marcin Goliński (nr 301) zanotował: *Powietrze poczęło się pokazować w Krakowie i Kazimierzu od adwentu po wielkim jubileuszu. Umarło ludzi w Kazimierzu od adwentu aż do 9 maja 1652 w domach 29 ludzi 170.* Od 9 maja do 21 września naliczono 2578 kolejnych ofiar, ponadto wystąpiła z koryta Wisła i zalała składy solne.

287. Wawrzyniec Toporski

rajca 1626–1668; burmistrz 1626, 1627, 1628, 1629, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1644, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1654, 1658, 1659, 1660

Laurentius Toporek (Toporkiewicz)

Urodzony około 1582 roku, organista w katedrze na Wawelu. Według Nekady Trepki, tropiciela szlacheckich uzurpatorów, Wawrzyniec *organistą beł, grywał na zamku krakowskim w kapeli. Począł się był arendami bawić za Krakowem od roku 1620 i stodoły solne za Kazimierzem trzymał. Ślachcicem zwał się. Toporem pieczętował się. Czarnecki jakiś od Jędrzejowa pojął beł dziewkę jego.* Wawrzyniec Toporski został odnotowany w ławie w roku 1625. W roku tym miał kłopoty rodzinne: przed urzędem wójtowskim rozstrzygał się spór między nim a żoną jego nieżyjącego brata Stanisława, Zuzanną, o to, *iż ona nie widząc i jakiej przyczyny nie mając od niego* pomawiała go wśród ludzi o działanie na jej szkodę, podczas gdy *on jako człowiek spokojny na nikogo nie następuje, jako każdemu tako y oney gotów się zawsze.* Do rady miejskiej powołano go w 1626 roku, na miejsce po śmierci rajcy Marcina Steftowicza (nr 286). W radzie zasiadał blisko czterdzieści trzy lata – to jeden z najdłuższych staży rajcowskich w historii miasta. Do rady urzędującej był powoływany dwudziestosiedmiokrotnie, biorąc każdorazowo udział w sprawowaniu – na zmianę z innymi rajcami – funkcji burmistrza. W 1638 roku, gdy runęła połowa bramy Skawińskiej, zjawił się w urzędzie grodzkim krakowskim, gdzie jako burmistrz złożył oświadczenie o *ruinach murów miejskich i bram miasta Kazimierza, częścią od starości, częścią przez wylew wody, częścią przez jeżdżenie wozami wielkimi z solą bałwaniastą uskutecznionych.* Pełnił urząd lonera w 1644 roku wraz z rajcą Wojciechem Zawadą starszym (nr 298). Przynajmniej raz, w 1645 roku, wraz z rajcą Tomaszem Różycem (nr 274) z wyboru rady został delegowany do Sądu Sześciu Miast, najwyższej instancji odwoławczej prawa magdeburskiego dla uprzywilejowanych miast małopolskich. W roku 1649 wygłaszał mowę powitalną wobec Jana Kazimierza przybywającego do Krakowa na koronację. Żonaty był z Reginą, wdową po Wojciechu Zawadzim, mieszczaninie kazimierskim. Miał kamienicę z piekarnią przy ul. Piekarzy (obecnie Piekarska, rejon numeru 6), która w 1649 roku została odnotowana już z zapleczem zajazdowym: oficyną i szopą na konie, oraz drugi dom, w połowie murowany, w którym znajdowała się dla ewentualnego gościa *spólna izba z gospodarzem, konie w sieni.* Zmarł w 1668 roku, w wieku 86 lat. Pochowano go w kościele Bożego Ciała. Rajczyni Regina w 1688 roku legowała na rzecz tegoż kościoła łańcuszek złoty na monstrancję i środki na sporządzenie u złotnika kielicha, z przeznaczeniem na ołtarz Krzyża Świętego, przed którym miała spocząć. Darowała też Bractwu Pięciu Ran Chrystusowych, działającemu przy tym kościele, mosiężny lichtarz, szatę ze złotogłowiu na ornat i antepedium.

Actum Feria Secunda post Festum Sanctæ Agnetis

Laurentium Toporek

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1623–1626: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej rok 1626, z Wawrzyńcem Toporskim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 36, s. 1231)

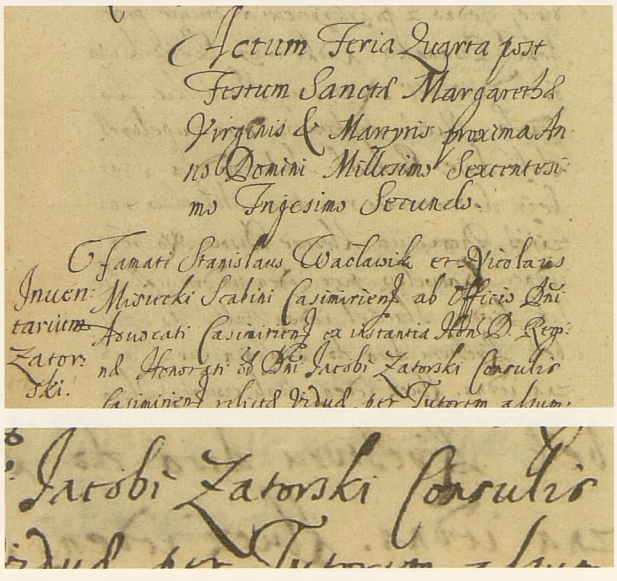
Źródła i literatura:
K 36, s. 1231; K 37, s. 2, 780; K 38, s. 36, 637–638; K 39, s. 51, 272; K 40, s. 354, 568; K 42, s. 252, 927–928, 1155–1156; K 88, s. 75; K 89, s. 330, 355, 389; K 91, s. 51; K 92, s. 205; K 94, s. 106; K 95, s. 8, 40, 165, 176; K 96, s. 3, 409, 448; K 97, s. 113; K 180, s. 174; K 425, s. 223; K 460, s. 679; K 575, s. 134; K 576, s. 1; K 577, s. 52, 55, 124, 289, 587; K 578, s. 110; K 581, s. 244; K 768, s. 29; Teut. 70, s. 142, 161, 187; *Kronika Golińskiego* II, s. 688; III, s. 3; Trepka 1963, t. 2, s. 569; Rożek 1977, s. 224–225; Bieniarzówna 1969, s. 64–65; Bieniarzówna 1994-I, s. 186, 222; Follprecht 2005, s. 155, 223, 231.

Zygmunt III Waza (1587–1632)

288. Jakub Zatorski
rajca 1626–1631; burmistrz 1626, 1630, 1631

Jacobus (Jacub) Zatorzski

Złotnik kazimierski. Do rady miejskiej wszedł w 1626 roku, na miejsce po zmarłym Kasprze Rzepczyńskim (nr 262). Zasiadał w radzie przez niecałe sześć lat, trzy z nich spędził w radzie urzędującej, gdzie sprawował funkcję burmistrza. W roku 1629 uwikłany był jako egzekutor testamentu zmarłego Jerzego Bystrowskiego (nr 280) w spór z roszczącymi pretensje do spadku rajcami Adamem Gołąbem (nr 290) i Maciejem Gorzelskim (nr 283). Był właścicielem kamienicy, obecnie już nieistniejącej, położonej pierwotnie w rynku (obecnie ul. Augustiańska, narożnik ul. Skałecznej) oraz kamienicy na rogu nieistniejących już ulic św. Jakuba i Krowiej (obecnie rejon ul. Skawińskiej), jak też dwóch domów przy ul. Krowiej (obecnie tyły posesji przy ul. Krakowskiej numer 44–45) i domu ze stajenką krową przy nieistniejącej już ul. Tkackiej (rejon obecnej posesji przy ul. Krakowskiej 49). Zmarł w 1631 roku, pozostawił żonę Reginę i córkę. W następnym roku w inwentarzu pośmiertnym zapisano: *opowiedziała Pani Wdowa, że po śmierci nieboszczyka Małżonka jej żadnych pieniędzy nie znalazła y nic jej nieboszczyk odchodząc na zawsze w gotowych pieniądzach nie zostawił.* Wśród rzeczy ruchomych między innymi były: *pierścionków złotych nieboszczykowskich dwa z rubinami, trzeci z turkusikiem, czwarty rubinowy ślubny, szabla srebrem oprawna w pięć sztuk, bez pasa, ze szpiglikami złocistymi.* Zostały też ubiory: *szata czarna z czarnymi perlicami bez podszewki, bo te sobole pupki, co pod nią były, są własne Paniey Wdowy y przy nich się jako swoich własnych opowiedziała.* Odnotowano też *kocioł miedziany do warzenia miodu, na który opowiedziała Pani Wdowa, że Pan Jan Kroczkowski Ojciec jey pożyczył był P. Jakubowi Zatorskiemu Małżonkowi jey złotych Sześćdziesiąt.* Nie było natomiast wątpliwości co do broni: *Muszkietów trzy. Pistolet jeden. Kord jeden. Kordelas jeden. Kusza żelazna do strzelania ptaków.* Wymieniona też została *laska trzcinowa z gałką srebrną y na członkach srebrne skoweczki.* Światło na okoliczności zgonu Jakuba Zatorskiego może rzucić zawarty w inwentarzu zapis: *To też opowiedziała Pani Wdowa, że nieboszczyk P. Małżonek jej odjeżdżając na Mazowsze, wziął był z sobą delię kózkami podszytą, tłumok pościeli, kocioł miedziany do warzenia jarzyn czeladzi. Muszkiet jeden wielki. Pieniędzy wiele tam przy nim było, kiedy umarł, nie wie Pani Wdowa. Statków też tam czworo na wodzie zostało.* Jakub Zatorski zmarł więc podczas podróży. Kamienice i jeden dom przy ul. Krowiej odziedziczyła żona Regina – żyła jeszcze w 1632 roku, nazywana „Zatorską starą". Drugi dom przy ul. Krowiej oraz ten ze stajenką przy ul. Tkackiej przypadł córce, „Zatorskiej młodej". Zwolnione po Jakubie Zatorskim miejsce w radzie zajął Adam Wachlikowicz (nr 292).

Z księgi inwentarzy mieszczan kazimierskich obejmującej lata 1618–1647: początkowy fragment spisu inwentarza po zmarłym Jakubie Zatorskim, sporządzonego w 1632 roku – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 448, s. 96)

Źródła i literatura:
K 36, s. 1231; K 38, s. 30, 37, 637–638; K 89, s. 97; K 412, s. 53; K 448, s. 202–205; K 768, s. 10; K 770, s. 7; Teut. 70, s. 410, 478–479, 584, 653; *Kronika Golińskiego* III, s. 2v; Follprecht 2009, s. 136, 154, 158–159.

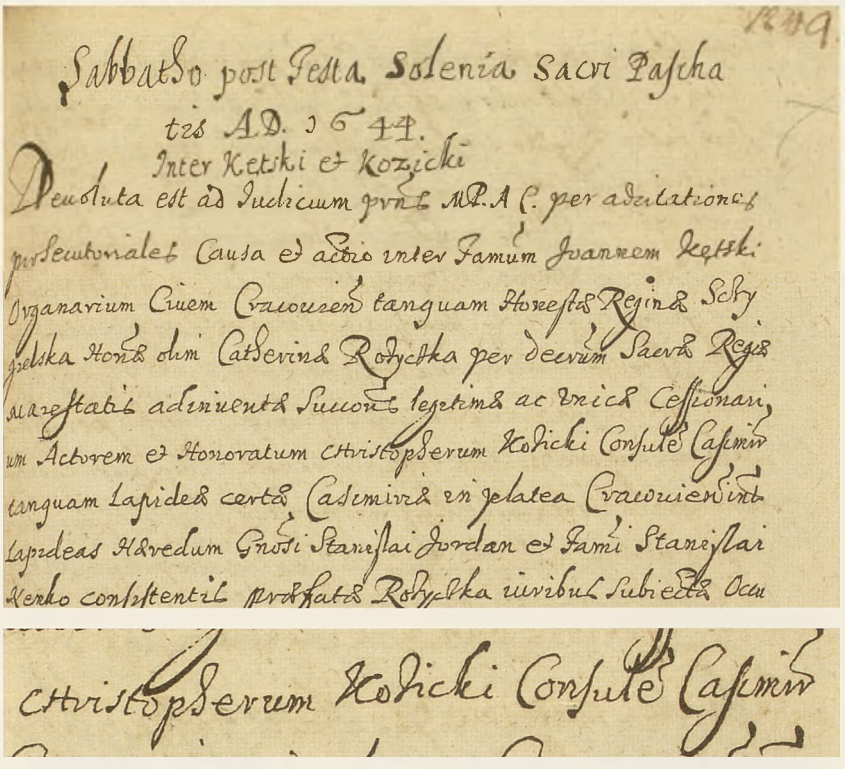
Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

289. Krzysztof Kozicki

rajca 1626–1644; burmistrz 1626, 1627, 1628, 1634, 1638, 1639, 1640

Christhoperus (Krzistoph) Kozik (Kozyk)

Przedstawiciel inteligencji kazimierskiej, bakałarz filozofii. Powołany do rady miejskiej w roku 1626 jako reprezentant kazimierzan, na miejsce po Janie Wolnym starszym (nr 275). Godność rajcowską sprawował przez prawie dwudziestolecie, w radzie urzędującej zasiadał siedmiokrotnie, biorąc wówczas udział w pełnieniu funkcji burmistrza, na zmianę z innymi. Brał udział w 1627 roku w zatwierdzaniu statutu cechu karczmarzy i słodowników kazimierskich, w tym samym roku uczestniczył również w zawieraniu układu z gminą żydowską w sprawie kolejnego poszerzenia granic miasta żydowskiego w Kazimierzu. Razem z innymi członkami rady wystarał się o potwierdzenie swobód i przywilejów miasta, co uczynił Władysław IV Waza w 1633 roku. Należała do niego kamienica położona przy ul. Krakowskiej (obecnie nr 24). W 1626 roku odnotowano, że kazimierska mieszczka Milowska *przedała kamieniczke Kozikowi mieszczaninowi podle p*[ana] *Jordanowej kamienice* – rzeczywiście, sąsiadem Kozickiego przy ul. Krakowskiej był Aleksander Jordan herbu Trąby, co potwierdzają też inne źródła. Krzysztof Kozicki zmarł 13 września 1644 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała. Pozostawił wdowę Barbarę – w 1646 roku w obecności opiekuna prawnego, ławnika Marcina Zonera, złożyła ona oświadczenie ostatniej woli, które przyjmował między innymi ławnik, przyszły rajca Bartłomiej Piancy (nr 305): zadysponowała *duszę swoją w ręce nieograniczonego miłosierdzia Pańskiego, a ciało ziemi skąd poszło, które aby sposobem Chrześcijańskim w kościele u Bożego Ciała w tym grobie, kędy małżonek mój leży, pochowane było prosto.* Na zwolnione po Krzysztofie Kozickim krzesło rajcowskie powołany został Jakub Kwiatowski (nr 299).

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1623–1645: początkowy fragment wpisu z 1644 roku dokumentującego sprawę sądową między Janem Kętskim, mieszczaninem krakowskim, a Krzysztofem Kozickim, rajcą kazimierskim – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 70, s. 1249)

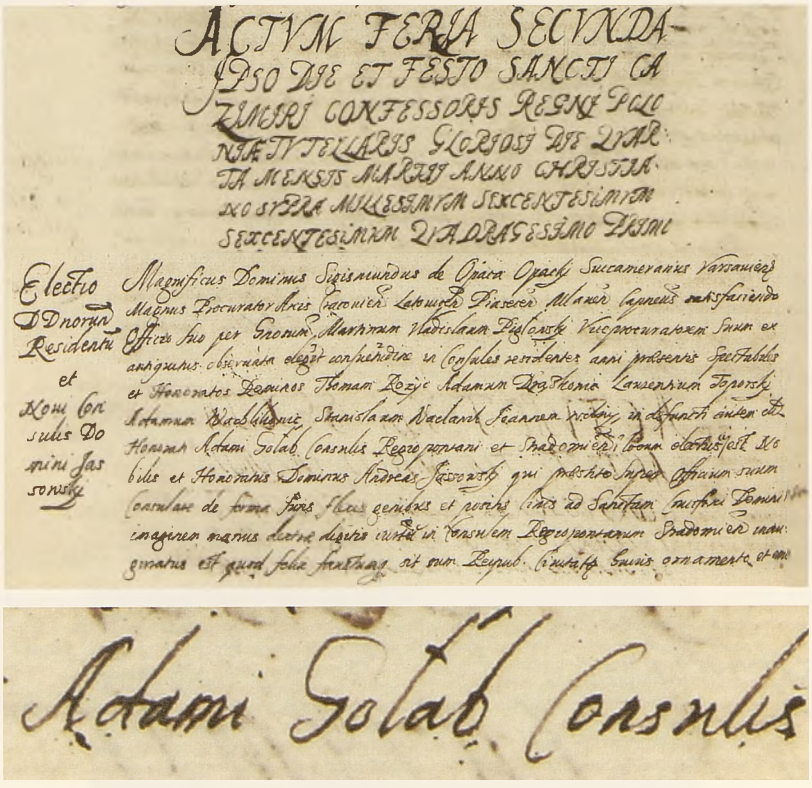
Źródła i literatura:
K 37, s. 2; K 39, s. 51; K 40, s. 354; K 89, s. 7, 14; K 91, s. 3; K 412, s. 54; K 443, s. 467; K 770, s. 14; Teut. 70, s. 420, 1249; *Kronika Golińskiego* II, s. 680; III, s. 2v, 4; Trepka 1963, t. 2, nr 507; Bieniarzówna 1969, s. 64; Bieniarzówna 1994, s. 221; Follprecht 2005, s. 140.

290. Adam Gołąb
rajca przed 1627–1640; burmistrz przed 1627, 1636

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

Adamus Golab

Mydlarz stradomski, reprezentant przedmieścia we władzach miejskich. Kronikarz Marcin Goliński uznał za zastosowane podkreślić: *Niemiec*. Poświadczony w ławie miejskiej w roku 1618 – wtedy to był wykonawcą testamentu rajcy Walentego Jakubowicza (nr 271). W latach 1620–1625 rokrocznie powierzano mu urząd wójta stradomskiego. Do rady miejskiej uzyskał powołanie w roku 1627. Rajcą był przez prawie czternaście lat, jednak w radzie urzędującej jednoznacznie został poświadczony tylko w latach 1627 i 1636 – podobnie jak w przypadku innych rajców stradomskich nie wyklucza to udziału w radach urzędujących powoływanych w innych latach, bowiem pisarze miejscy, odnotowując elekcje w księgach kazimierskich, często pomijali rajców stradomskich, księgi stradomskie zaś (poza jedną wójtowską z lat 1432–1462) nie zachowały się w ogóle. W 1629 roku Adam Gołąb wraz z rajcą Maciejem Gorzelskim (nr 283) pozywał wykonawców testamentu zmarłego rajcy Jerzego Bystrowskiego (nr 280) z roszczeniem do spadku. Był właścicielem dwóch kamienic położonych obok siebie przy ul. Stradomskiej – później przeszły one w ręce Rhema, aby w okresie najazdu szwedzkiego popaść w ruinę (po przebudowach jest to aktualnie jedna kamienica pod numerem 17). Ożenił się z Magdaleną, córką Piotra Grzybowskiego, mieszczanina kazimierskiego. Z żoną zawarł umowę o przeżycie, zabezpieczającą spadkobranie na zasadzie sukcesji uniwersalnej. Uhonorował ten układ w testamencie z 1640 roku, podtrzymał w nim także rok wcześniej zapisaną kwotę 200 złotych dla szpitala św. Leonarda za murami kazimierskimi, zabezpieczoną na swojej kamienicy. Zmarł w roku 1640, pochowany został w farnym dla Stradomia kościele Wszystkich Świętych w Krakowie. Na jego miejsce do rady jako reprezentanta Stradomia nominowano w 1641 roku Andrzeja Jasowskiego (nr 295).

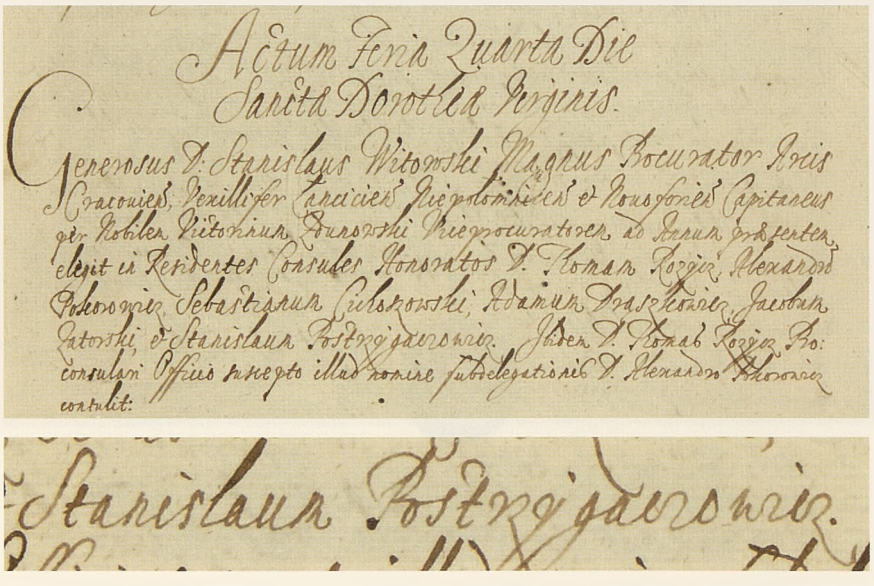
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1638–1641: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1641, z Andrzejem Jasowskim (nr 295) powołanym na miejsce w radzie zwolnione po śmierci Adama Gołąba – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 40, s. 568)

Źródła i literatura:
K 40, s. 568; K 442, s. 322–323; K 443, s. 73, 375–377; Teut. 70, s. 478–479; Teut. 71, s. 184, 271–272; *Kronika Golińskiego* III, s. 4; Bieniarzówna 1969, s. 41; Krasnowolski 1992, s. 207; Bieniarzówna 1994-I, s. 219; Follprecht 2005, s. 166, 207.

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)

291. Stanisław Postrzygaczowicz
rajca 1627–1640; burmistrz 1629, 1630, 1631, 1632, 1633

Stanislaus Postrzygacowic (Postrzygacz, Postrigaczowicz)
Kazimierzanin, jak wskazuje przydomek, syn postrzygacza. Długoletni ławnik miejski: w ławie zasiadał w latach 1607–1610, 1612, 1616, 1618, 1621–1622, 1625–1627, kilkakrotnie wzmiankowany jako starszy ławy. Nominację do rady miejskiej Kazimierza uzyskał w roku 1627, na miejsce żyjącego jeszcze, choć schorowanego, Stanisława Ruskowicza (nr 266) – to przedwczesne zadysponowanie przez radę i wielkorządcę miejscem radzieckim było niechlubnym wyjątkiem (jedynym znanym). W trakcie czternastu lat zasiadania w radzie był sześciokrotnie powoływany do rady urzędującej-burmistrzowskiej, jednak w pierwszym roku po nominacji nie został dopuszczony do funkcji burmistrza, co także było wyjątkiem. Co najmniej do roku 1615 był właścicielem kamienicy przy rynku (obecnie pl. Wolnica 5), zwanej od jego imienia „Postrzygaczowską" (później stała się własnością szpitala św. Leonarda). Z regestru kazimierskich spraw kryminalnych pochodzi zapiska z 1608 roku, gdy Stanisław Postrzygaczowicz był ławnikiem miejskim i jednym z poszkodowanych przez trójkę rabusiów, którzy zakradli się do jego kamienicy: *Urząd Radziecki Dekretem nakazał iż ci złoczyńcy za złe uczynki swe mają być na gardle karani y straceni, Jan Pawłowicz y Wojciech Turski na szubienicy obwieszeni, a Maciej Turski na prośbę ludzi dobrych za nim, ma być ścięty.* Miał kamienicę w Stradomiu; w roku 1622 złodziej, niejaki Adam, ukrył w niej łupy ukradzione Bractwu św. Anny przy kościele oo. Bernardynów, wśród nich *obraz Panny Najświętszej oprawny moskiewski w pudrze sadzony, kamieni w nim dwadzieścia rozmaitych* oraz *Żywoty SS. y Kazania X. Skargi Polskie.* Z kolei w roku 1628 Stanisław Postrzygaczowicz *na Jakuba Czekałowicza mieszczanina kazimirskiego skargę położył, że wina z piwnice swojej wyniesione i wykradzione nalazł u niego w mieszkaniu pod łożem w dzbanku i konew wodną winem pachniałą, które to przyniósł do Ratusza, prezentował Urzędowi y z winem z beczek swojey przyniesionym. Na skargę Jakub Czekałowicz zeznał, że to wino znalazło się u niego ale go on nosić nie kazał. Żona go przyniosła y pić jemu dała, powiedziała że czeladnikowi jego to wino dała dziewka Pana Stanisławowa* [Postrzygaczowicza]. Zonaty był z Dorotą, córką Macieja Czajkowskiego, mieszczanina kazimierskiego, i Zofii Wolnej. Zmarł 6 kwietnia 1640 toku, pochowano go w kaplicy św. Anny w kościele Bożego Ciała, w grobie rajców. Rajczyni Dorota w 1642 roku zapisała kościołowi Bożego Ciała okazały złoty łańcuch, kościołowi św. Katarzyny kielich, a do wcześniejszego legatu dla szpitala św. Leonarda dodała swoich 100 złotych. Na miejsce Stanisława Postrzygaczowicza do rady wszedł w roku 1642 Szymon Winiarski (nr 296).

Actum Feria Quarta Die
Sancta Dorotea Virginis.
Stanislaus Postrzygaczowicz

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1630–1633: początkowy fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1630, ze Stanisławem Postrzygaczowiczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 38, s. 37)

Źródła i literatura:
K 34, s. 26; K 37, s. 2, 780; K 38, s. 37, 637–638; K 266, s. 97, 280–281, 291; K 267, s. 278–279; K 442, s. 390, 440; K 443, s. 73; K 448, s. 5, 25, 49–50, 96; K 768, s. 11; K 393, s. 567, 715, 1245; K 770, s. 9; Teut. 70, s. 10, 466, 486; PPK I-2, s. 831; *Kronika Golińskiego* III, s. 3v, 4; Rożek 1977, s. 224, 229; Follprecht 2005, s. 138, 153.

292. Adam Wachlikowicz

rajca 1632–1653; burmistrz 1632, 1633, 1635, 1636, 1638, 1639, 1640, 1641, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653

Zygmunt III Waza (1587–1632)
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

Adam Wachlikowic (Wahklikowicz)
Karczmarz kazimierski, starszy cechu karczmarzy i słodowników. W roku 1627 wraz z towarzyszami prezentował radzie miejskiej do zatwierdzenia zmieniony statut swojego bractwa cechowego, który po przyjęciu przez radę został potwierdzony w 1633 roku przez Władysława IV Wazę. W ławie miejskiej zasiadał nieprzerwanie w latach 1626–1631, z urzędu ławniczego powołany został do rady miejskiej w roku 1632. Zajął miejsce zwolnione po śmierci rajcy i burmistrza Jakuba Zatorskiego (nr 288). W roku 1644 był lonerem, dzieląc ten urząd z rajcą Tomaszem Różycem (nr 274). Sprawował go też w latach 1648–1650, mając do pomocy jako drugiego lonera Wojciecha Zawadę starszego (nr 298). W radzie zasiadał przez ponad dwadzieścia lat, w tym okresie do rady urzędującej-burmistrzowskiej powoływany był dziewiętnastokrotnie. W trakcie radcostwa w roku 1637 roku powierzono mu urząd wójta kazimierskiego. W 1645 roku pozostawał w sporze przed sądem wielkorządowym z ówczesnym burmistrzem Adamem Drążkowiczem (nr 284) i jego synem, wówczas ławnikiem, Grzegorzem Drążkowiczem (nr 297) o to, że gdy ci zwrócili się do niego jako egzekutora podatku czopowego o udzielenie ulgi, miał ich zelżyć, *czyniąc despekt wielki i ciężki*. Do Adama Wachlikowicza należała kamienica położona przy ul. Krakowskiej (obecnie nr 11). Miał też dwa domy z szopami na konie na Podbrzeziu (przedmieście kazimierskie, rejon dzisiejszych ulic Podbrzezie, Miodowej i Gazowej) – połowę jednego z nich sprzedał Stanisławowi Janczarowiczowi, ojcu przyszłego rajcy Jana (nr 335). Zmarł w Wielkanoc 1653 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała. Na zwolnione miejsce w radzie kazimierskiej uzyskał nominację Wojciech Cichoniowic (nr 306). W 1658 roku odnotowany został ławnik Adam Wachlikowicz – prezentował radzie miejskiej kolejne zmiany w statucie cechowym karczmarzy i słodowników; możliwe, że to syn rajcy Adama i że historia zatoczyła krąg.

Dokument wydany w 1633 roku w Krakowie przez Władysława IV Wazę, mocą którego król potwierdził statut cechu karczmarzy i słodowników kazimierskich, przyjęty w 1627 roku przez radę miejską Kazimierza na wniosek starszych i towarzyszy tego cechu z Adamem Wachlikowiczem na czele – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 754)

Tuż przed najazdem szwedzkim, w roku 1655, sporządzono rejestr podatkowy, według którego Kazimierz wraz ze Stradomiem i swoimi przedmieściami, lecz bez miasta żydowskiego, liczył 430 domów, w tym tylko 120 murowanych.

W obliczu nadciągającej wojny następuje eksodus znacznej części ludności Kazimierza, głównie na Śląsk oraz Spisz i dalej na Węgry.

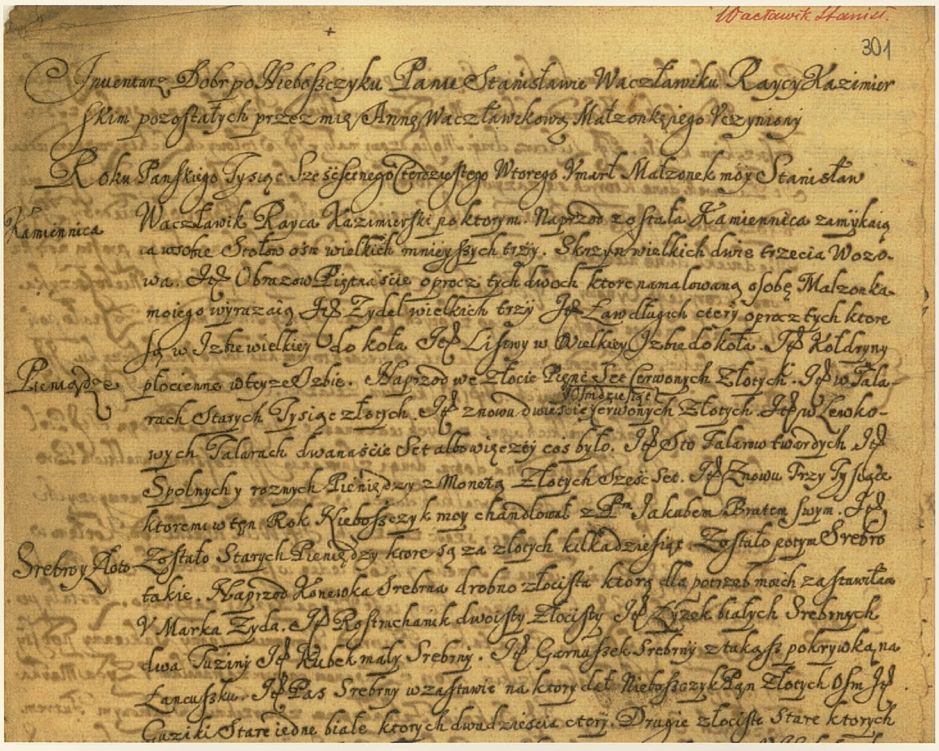
Źródła i literatura:
K 38, s. 11, 637–638; K 39, s. 272; K 40, s. 354, 568; K 89, s. 69, 77, 101, 330, 355; K 91, s. 144; K 92, s. 205; K 94, s. 106; K 95, s. 8, 174, 176, 425; K 96, s. 3, 409, 427, 448, 493; K 97, s. 110, 113–114, 295; K 98, s. 39; K 358, s. 177; K 444, s. 111; K 575, s. 136; K 576, s. 1; K 577, s. 53, 55, 123, 207, 290, 395, 490; K 579, s. 131; K 581, s. 88, 246; K 768, s. 15; K 770, s. 12; Teut. 70, s. 1245; Teut. 71, s. 390–391, 855–856; PPK II-2, s. 918; PPK II-3, s. 1134; *Kronika Golińskiego* III, s. 3; Follprecht 2005, s. 139, 212, 229, 231.

Władysław IV Waza (1632–1648)

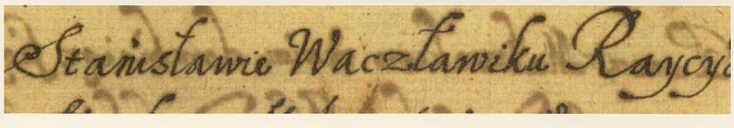
293. Stanisław Wacławik
rajca 1635–1642; burmistrz 1635, 1636, 1637, 1641

Stanislaus Waczławik *alias* Zalas

Kazimierzanin, początkowo zwany był też Zalasem, jednak później przydomek „Wacławik" (syn Wacława) wyparł ten pierwszy. Wieloletni ławnik kazimierski – w ławie zasiadał w latach 1623, 1625 oraz 1627–1634. W 1632 roku jako ławnik przyjmował inwentarz pośmiertny po zmarłym rajcy Jakubie Zatorskim (nr 288). Prosto z ławy awansował w 1635 roku do rady miejskiej na zwolnione krzesło radzieckie po zmarłym Aleksandrze Zaborskim zwanym Pokorowiczem (nr 276). Jak odnotował kronikarz Goliński, z okazji nominacji nowy rajca *sprawił kolację* dla rajców, w której udział wziął dokonujący powołania wielkorządca krakowski Zygmunt Opacki, co nie zmieniło opinii kronikarza o rajcy Stanisławie, zawartej w zwięzłym: *prostak beł, nieliternik* [analfabeta]. Zasiadając w radzie przez siedem lat, Stanisław Wacławik czterokrotnie nominowany był do rady urzędującej, pełnił także urząd lonera. Był właścicielem niewielkiej kamienicy położonej przy ul. Wielickiej (idąc od rynku w kierunku bramy Wielickiej po prawej stronie), złożonej z dwóch izb, dwóch pomieszczeń sklepionych i piwnicy, była też tam *stajenka krowia*. Zmarł w roku 1642, pochowany został w kościele Bożego Ciała, w grobie swojego szwagra, rajcy i burmistrza Tomasza Różyca (nr 274). Jeszcze w tym samym roku wpisano do akt miejskich *Inwentarz Dóbr po Nieboszczyku Panie Stanisławie Waczławiku Rajcy Kazimierskim pozostałych przez mię Annę Waczławikową Małżonkę jego Poczyniony*, w którym wdowa pośród wielu innych rzeczy podała piętnaście obrazów oraz dwa, *które malowaną osobę małżonka mego wyrażają*. Wdowa Anna odnotowywana była jeszcze w 1670 roku. Na zwolnione krzesło radzieckie po Stanisławie Wacławiku, które było miejscem dla przedstawiciela Kazimierza, powołany został Andrzej Jasowski (nr 295), wcześniej reprezentujący Stradom.

Inwentarz Dóbr po Nieboszczyku Panie Stanisławie Waczławiku Rajcy Kazimier
skim pozostałych przez mię Annę Waczławikową Małżonkę jego Poczyniony
Roku Pańskiego Tysiąc Sześćsetnego Trzeciego Wtorego Marc. Małżonek mój Stanisław
Waczławik Rayca Kazimierski po którym. Naprzod została Kamienica zamykaią
ca wsobie Sklepow ośm wielkich mniejszych trzy. Skrzyń wielkich dwie Grzecia Wozo-
wa. Jt Obrazow Piętnaście oprocz tych dwoch które namalowaną osobę Małżonka
mego wyrażaią Jt Zydel wielkich trzy Jt Lawek długich cztery oprocz tych które
są w Izbie wielkiej do kola. Jt Lisowy w Wielkiey Izbie do kola. Jt Koldryny
płocienne w Izbie. Naprzod we Złocie Pięć Set czerwonych Złotych. Jt w Ta-
larach Starych Tysiąc złotych. Jt znowu dwieście czerwonych Złotych. Jt w Lenko-
wych Talarach dwanaście Set albo więcej coś było. Jt Sto Talarow twardych. Jt
Spolnych y roznych Pieniędzy z Monetą Złotych Sześć Set. Jt Znowu Trzy Set złot.
ktoremu wtym Roku Nieboszczyk moy chandlował z P. Jakubem Bratem swym. Jt
Zostało Starych Pieniędzy które idą za złotych kilkadziesiąt. Zostało potym Srebro
takie. Naprzod Koneiska Srebrna drobno złocista ktory dla potrzeb moich zastawiłam
V Marka Zyda. Jt Rostruchanik dwoisty Złocisty Jt Łyżek białych Srebrnych
dwa Tuziny Jt Kubek mały Srebrny. Jt Garnuszek Srebrny z takąsą pokryiską na
Łancuszku. Jt Pas Srebrny wzastawie na ktory dał Nieboszczyk Pan Złotych Osm Jt
Guziki Stare iedne białe ktorych dwadzieścia cztery. Drugie złociste Stare ktorych

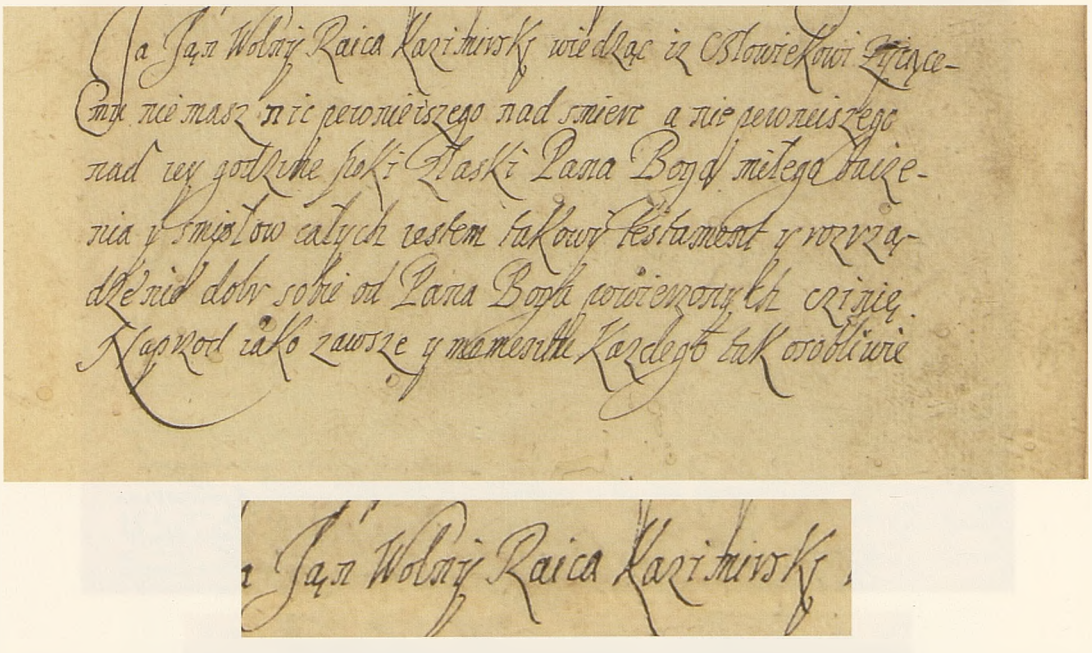
Z fascykułu zawierającego inwentarze rzeczy ruchomych i nieruchomych mieszczan kazimierskich z lat 1595–1791: początkowy fragment inwentarza pośmiertnego sporządzonego w 1642 roku przez Annę, wdowę po rajcy Stanisławie Wacławiku – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 449, s. 301)

Źródła i literatura:
K 38, s. 23; K 39, s. 748; K 40, s. 568; K 412, s. 1; K 443, s. 97; K 448, s. 96, 202; K 449, s. 301–303; K 768, s. 17; K 770, s. 16; Teut. 71, s. 1488; *Kronika Golińskiego* II, s. 682–683; III, s. 3v, 4; Bieniarzówna 1969, s. 79; Follprecht 2005, s. 148.

294. Jan Wolny młodszy
rajca 1640–1643; burmistrz 1640, 1641

Joannes Wolny

Kazimierzanin, syn rajcy Jana Wolnego starszego (nr 275) i Zofii, brat Wawrzyńca, ławnika kazimierskiego, żonatego z Katarzyną, córką rajcy Aleksandra Zaborskiego zwanego Pokorowiczem (nr 276). Wydaje się naturalne, że w tej sytuacji rodzinnej wszedł do ławy miejskiej, aby zaliczyć staż niezbędny do nominacji rajcowskiej. Ławnikiem był w latach 1632, 1634 i 1637, do rady miejskiej uzyskał powołanie w roku 1639, na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Sebastiana Cichoszowskiego (nr 278). W związku z tą nominacją Jan Wolny młodszy wydał kolację, w której uczestniczyli rajcowie z małżonkami oraz wójt kazimierski. Tylko trzy lata dane mu było piastować godność rajcowską, w tym dwa w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Zmarł w dzień Trzech Króli 1643 roku, pochowany został w kościele św. Katarzyny. Sporządził w 1642 roku testament, w którym poczynił liczne zapisy na rzecz instytucji kościelnych, legował między innymi *do S. Agnieszki złotych pięćdziesiąt y beczkę wina, do Ojców Bernardinów Sto złotych y półbeczek osobny wina y na piwo słodu*, a kościołowi Bożego Ciała srebrne kandelabry i krzyżyk z rubinami na złotą monstrancję oraz prawo do sklepu w sukiennicach z piwnicą (poza testamentem darował kielich do kościoła św. Katarzyny). W testamencie wyznaczył jego wykonawców: *A jeśliby mnie P. Bóg powołał z tego świata, tedy* [na egzekutorów] *teraźniejszej ostatecznej woli mojej upraszam JM Xsiędza Proboszcza od Bożego Ciała y proszę aby się JMci nie wymawiał z tego pobożnego uczynku, ofiarowuję IMci za pracę konewkę srebrną kwartową. Drugiego IMci Pana Różyca Rajce Kazimierskiego, którego proszę, aby się nie wymawiał, ofiarowując mu sobola nowego za pięćdziesiąt złotych.* Zgodnie z jego wolą pochowano go *w grobie przodków u S. Katarzyny*. Na jego miejsce do kazimierskiej rady powołanie uzyskał Grzegorz Drążkowicz (nr 297).

Z księgi testamentów mieszczan kazimierskich z lat 1622–1647: początkowy fragment sporządzonego w 1642 roku, a wpisanego do księgi w roku 1643 testamentu rajcy Jana Wolnego młodszego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 443, s. 429)

Źródła i literatura:
K 40, s. 354, 568; K 87, s. 59; K 88, s. 1v; K 443, s. 429–433; K 448, s. 258; Teut. 72, s. 297; *Kronika Golińskiego* II, s. 684, III, s. 4; Rożek 1977, s. 214, 224, 229.

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

Niebroniony ze względu na słabe ufortyfikowanie Kazimierz we wrześniu 1655 roku został wydany przez Karola Gustawa wojsku na rabunek – łupiono domy prywatne, kościoły i klasztory, te ostatnie zamieniono na kwatery wojskowe, w kościele św. Katarzyny urządzono lazaret, skład amunicji i stajnię dla koni. W październiku komendant obrony Stefan Czarniecki poddał Kraków, rozpoczął się okres okupacji naznaczony bezwzględnością najeźdźców, w tym osobistą generała Pawła Wirtza, gubernatora okupacyjnego dla całej aglomeracji krakowskiej, oraz generała Fersena, komendanta okupacyjnego Kazimierza.

295. Andrzej Jasowski

rajca 1641–1665; burmistrz 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1648, 1652, 1653, 1654, 1658, 1660, 1661

Andreas Jassowski (Jasiowski, Jaszowski)

Stradomianin, kupiec winny rodem z Węgier. Obok rajcy Daniela Maleszy (nr 300) jeden z zaledwie dwóch kupców w Kazimierzu w latach sześćdziesiątych XVII wielu – handel na skalę większą niż straganowo-targowa znajdował się wówczas w rękach kupców krakowskich i żydowskich. W 1641 roku został powołany do rady kazimierskiej, na miejsce przeznaczone dla przedstawiciela Stradomia, a opuszczone po śmierci Adama Gołąba (nr 290). Zwyczajowa kolacja dla rajców wydana została przez nowego rajcę na Stradomiu. Po zakupieniu kamienicy w Kazimierzu (co otwierało drogę do rajcostwa z ramienia miasta) już w 1642 roku został powtórnie nominowany do rady, tym razem na miejsce zarezerwowane dla przedstawiciela Kazimierza, zwolnione po śmierci rajcy i burmistrza Stanisława Wacławika (nr 293). Na tym krześle godność rajcy sprawował do roku 1665, trzynastokrotnie w tym czasie był rajcą urzędującym-burmistrzem. W 1645 roku wybrany został na lonera – wraz z Wojciechem Zawadą starszym (nr 298). Przewodniczył miastu jako burmistrz, gdy w 1653 roku władze kazimierskie podzieliły miasto na cztery wiertele (quasi-dzielnice), ustanawiając ich przełożonych-pułkowników i podległych im dziesiętników. Był opiekunem prawnym nieletnich dzieci zmarłego Marcina Bystronowskiego, w roku 1650 wraz z drugim opiekunem, Janem Grzymuntowiczem, rajcą olkuskim, spieniężył nieruchomości z masy spadkowej, lokując kapitał na procent. Był właścicielem kamienicy przy nieistniejącej już ul. Krowiej (biegła w przedłużeniu zachodniej pierzei rynkowej, czyli obecnej ul. Augustiańskiej); była tam też stajnia na kilka koni, a z tyłu browar i słodownia. Na przyległych parcelach stały jeszcze trzy domy Jasowskiego, z których w 1649 roku dwa były puste, a trzeci urządzony, ze stajnią. Andrzej Jasowski zmarł 17 lutego 1665 roku, po południu. Żona Anna sporządziła zachowany do naszych czasów pośmiertny spis inwentarza zmarłego. Pochowany został w kościele oo. Bernardynów na Stradomiu, gdzie przez lata był syndykiem. Kronikarz napisał o nim: *człek dobry*.

Ze sporządzonego w 1665 roku testamentu rajcy Andrzeja Jasowskiego: podpis oświadczającego ostatnią wolę i odciski w laku jego gmerku (pieczęci z herbem) – oraz zbliżenie odcisku pieczęci (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 779, s. 954)

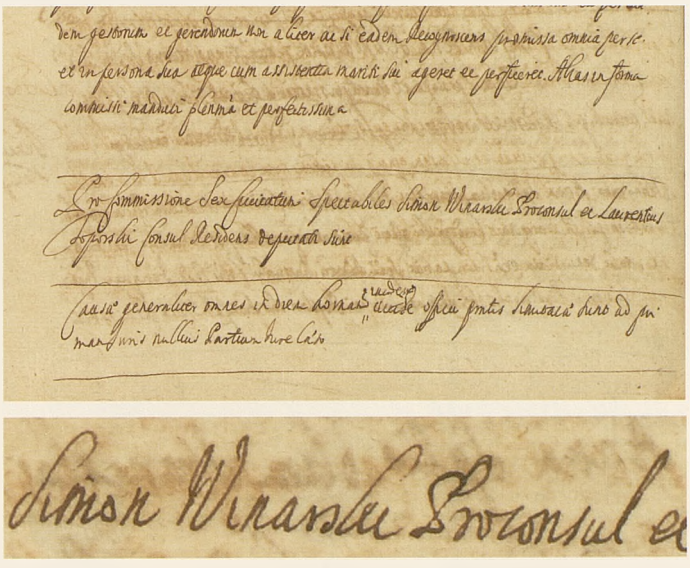
Źródła i literatura:
Rkps 779, s. 954; K 40, s. 568; K 41, s. 431–432, 915–922; K 42, s. 252, 1155–1156; K 88, s. 73, 117; K 89, s. 101, 106, 143, 330; K 92, s. 205; K 94, s. 106; K 96, s. 426; K 97, s. 1, 5, 295; K 98, s. 355; K 577, s. 53, 55, 398, 498, 594; K 581, s. 250; K 578, s. 112; Teut. 71, s. 855–856, 1325; *Kronika Golińskiego* II, s. 688; III, s. 4; Bieniarzówna 1969, s. 63; Rożek 1977, s. 348; Krasnowolski 1992, s. 210; Bieniarzówna 1994-I, s. 232; Follprecht 2003, s. 57; Follprecht 2005, s. 218, 221.

296. Szymon Winiarski
rajca 1642–1666; burmistrz 1642, 1643, 1645, 1647, 1649, 1650, 1651, 1653, 1654, 1660

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

Simon Winarski

Aptekarz, reprezentant we władzach miasta mieszkańców Kazimierza „w obrębie murów". Wieloletni ławnik – w ławie zasiadał corocznie w latach 1636–1641. Prosto z ławy został powołany do rady miejskiej w 1642 roku, w pierwszy wtorek po Nowym Roku. Zajął miejsce zwolnione po zmarłym Stanisławie Postrzygaczowiczu (nr 291). W trakcie ćwierćwiecza dzierżenia godności rajcowskiej dziesięciokrotnie powoływany był do rady urzędującej. Brał udział w zatwierdzaniu statutów kazimierskich cechów rzemieślniczych, w regulowaniu stosunków z miastem żydowskim, w staraniach o potwierdzenie przywilejów miasta, ale niknie to w obliczu wojen szwedzkich dających początek upadkowi miasta – u zarania tej nowej, tragicznej epoki przyszło kierować miastem Szymonowi Winiarskiemu, jego kolegom z rady i ich następcom. Posiadał kamienicę z szopą na konie, położoną za bramą Krakowską, po wejściu do miasta po prawej stronie. Z tyłu tej kamienicy miał jeszcze domek, w którym mieszkał. Żonaty był z Katarzyną, córką rajcy Aleksandra Zaborskiego zwanego Pokorowiczem (nr 276), wdową najpierw po mieszczaninie kazimierskim Adamie Gorzelskim, następnie po ławniku kleparskim Wawrzyńcu Wolnym, synu rajcy Jana Wolnego starszego (nr 275). Powtórnie ożenił się z Anną. Zmarł 17 stycznia 1666 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała, na pogrzebie oracje wygłosił rajca Wawrzyniec Mroczkowicz (nr 303). Wdowa sporządziła *Inwentarz rzeczy y Dóbr ruchomych, także Sprzętów Domowych po Śmierci Sławnego niegdy Pana Szymona Winarskiego Rayce Kazimirskiego przy Krakowie przeze mnie Annę Małżonkę a teraz Wdowę pozostałą Roku Pańskiego 1666 pilnie i wiernie Napisany*. Dłużnikami Winiarskiego okazali się rajcowie Wawrzyniec Toporski (nr 287) i Marcin Goliński (nr 301) oraz spadkobiercy zmarłego rajcy Zachariasza Węgrzynowskiego (nr 281), co być może choćby częściowo rozwiązało problemy wdowy, która oświadczyła, że *brzemienną Nieboszczyk Małżonek mnie Zostawił*, a jeszcze za życia swego *moje tak w złocie, jako y w srebrze, szatach y ochędóstwie białogłowskim będące rzeczy pozastawiał u różnych Osób*, a nadto *w chorobie Nieboszczyka tak też y na pogrzeb zadłużyłam się*. W jakiś symboliczny sposób upadek kondycji rajcowskiej rodziny Winiarskich poszedł w parze ze stanem miasta, którego świetność nagle i nieodwracalnie stała się przeszłością.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły spraw z lat 1651–1652: wpis z 1651 roku dotyczący delegowania do Sądu Sześciu Miast – najwyższej instancji odwoławczej prawa magdeburskiego dla uprzywilejowanych miast małopolskich – przedstawicieli Kazimierza w osobach Szymona Winiarskiego, wówczas burmistrza, oraz rajcy Wawrzyńca Toporskiego (nr 287) – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 97, s. 132)

Mieszczanie kazimierscy zawiązują w roku 1656 spisek przeciwko Szwedom. Podczas jesiennej, nieskutecznej próby odbicia Krakowa przez wojska Jerzego Lubomirskiego zostali zdradzeni, a gubernator okupacyjny skierował do Kazimierza większą ilość wojska.

Rok 1657 to wkroczenie wojsk Jerzego Rakoczego, początek okupacji szwedzko-siedmiogrodzkiej, a w sierpniu wyzwolenie „trójmiasta" przez wojska polsko-austriackie i przybycie na Wawel Jana Kazimierza. Ciężar utrzymywania wojska spoczywał na miastach aglomeracji do 1659 roku.

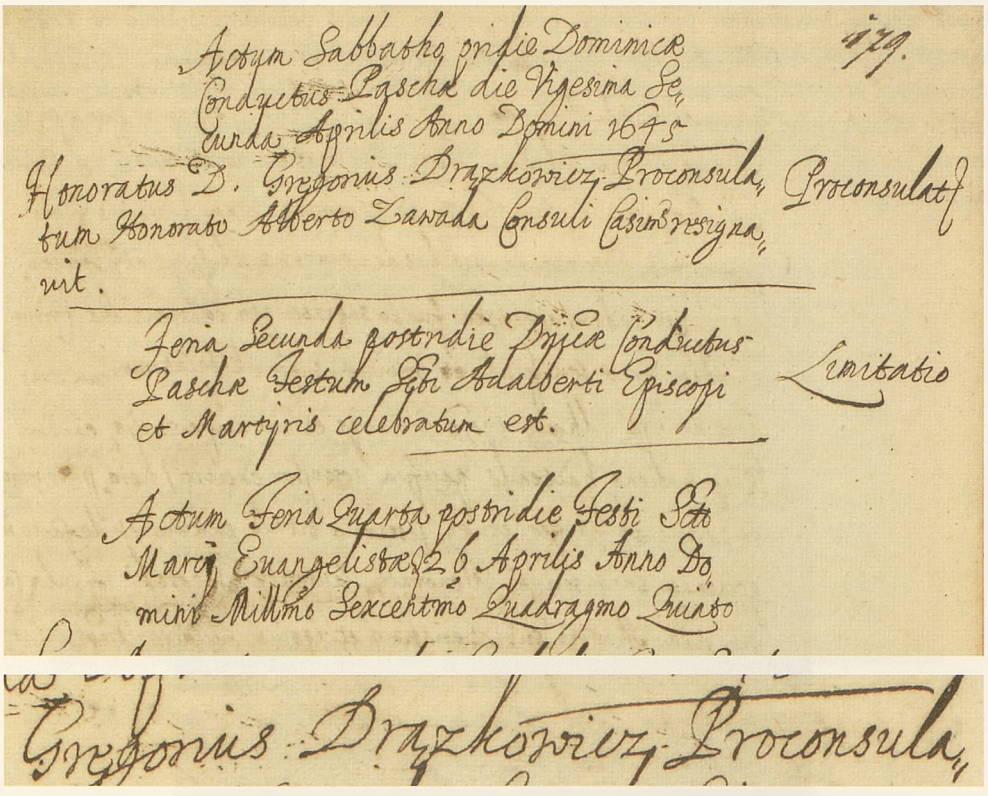
Źródła i literatura:
K 41, s. 971–974; K 42, s. 1155–1156; K 88, s. 75; K 95, s. 19, 73, 165, 176, 425; K 89, s. 73, 175; K 96, s. 3, 427, 493, 448; K 97, s. 132; K 286, s. 781; K 448, s. 224; K 577, s. 124, 207, 288, 498, 586; K 579, s. 79; K 580, s. 94; K 581, s. 86; Teut. 70, s. 795, 921, 1216; Teut. 71, s. 855–856; Teut. 72, s. 124–126; *Kronika Golińskiego* II, s. 688; III, s. 4; Follprecht 2005, s. 213.

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

297. Grzegorz Drążkowicz
rajca 1643–1649; burmistrz 1643, 1644, 1645, 1647

Gregorius (Grygier) Dąskowic

Kazimierzanin, syn szypra i rajcy Adama Drążkowicza (nr 284) oraz Barbary. Idąc w ślady ojca, karierę rozpoczął od urzędu ławniczego – ławnikiem był w latach 1640–1642. W roku 1640 wraz z ojcem Adamem skarżył się przed sądem wielkorządowym na rajcę Adama Wachlikowicza (nr 292), poborcę podatku czopowego, który w odpowiedzi na ich postulat udzielenia ulgi w tym podatku dopuścić się miał obrazy słownej oraz zarzucił Grzegorzowi Drążkowiczowi, w niewiadomym kontekście, krzywoprzysięstwo. Do rady miejskiej wszedł z ławy w roku 1643, zasiadł w niej na krześle opuszczonym po śmierci Jana Wolnego młodszego (nr 294). Rajcą był przez niecałe siedem lat, czterokrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Na pierwsze trzy lata jego udziału w radzie urzędującej przypadły kwestie związane z ulokowanym na terenie Kazimierza miastem żydowskim: w roku 1643 miało miejsce uchwalenie zakazu handlu w sklepach żydowskich w niedziele i święta oraz, w tym samym roku, na polecenie Władysława IV Wazy zabezpieczenie bytu pogorzelcom po wielkim pożarze w mieście żydowskim, w końcu w 1645 roku zawarcie ugody między gminą żydowską a cechem karczmarzy kazimierskich, który był reprezentowany przez władze miasta (ugoda ta miała szerszy wymiar, między innymi zakazywała Żydom budowania swych domów i magazynów na murach miejskich). Grzegorz Drążkowicz odziedziczył po ojcu dom, w 1649 roku wyposażony w stajnie dla koni, położony w podmiejskim rejonie Kazimierza, na Podbrzeziu (w obrębie dzisiejszych ulic Podbrzezie, Miodowej i Dajwór). Żonaty był z Jadwigą z domu Wołówną, odnotowaną w 1645 roku. Zmarł w 1649 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała. Na zwolnione po nim miejsce w radzie nominację uzyskał Maciej Bryski (nr 302).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły spraw z 1645 roku: wpis przekazania funkcji burmistrza miasta przez rajcę Grzegorza Drążkowicza w ręce rajcy Wojciecha Zawady starszego (nr 298) – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 91, s. 179)

Źródła i literatura:
K 87, s. 45; K 88, s. 284; K 89, s. 75, 77, 330; K 91, s. 179; K 95, s. 70, 175; K 443, s. 375; Teut. 70, s. 1422; Teut. 71, s. 390–391, 855–856, 881–882, 1103; *Kronika Golińskiego* III, s. 4–4v; Follprecht 2005, s. 230.

298. Wojciech Zawada starszy

rajca 1643–1675; burmistrz 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1658, 1660, 1669, 1670, 1671

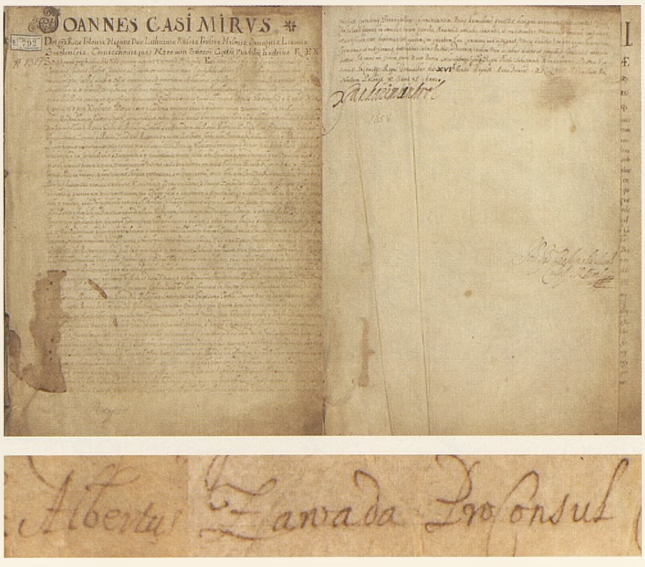
Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

Albertus (Woyciech) Dominicus Zawada

Kazimierzanin z rodziny zasiedziałej w mieście, być może syn Macieja Zawady, starszego cechu karczmarzy kazimierskich w 1621 roku. W roku 1642 został poświadczony w ławie miejskiej. W radzie kazimierskiej zasiadł w roku 1643, na miejscu zwolnionym po zmarłym rajcy i burmistrzu Adamie Drążkowiczu (nr 284). Zgodnie ze zwyczajem *kolację zapłacił PP. Rajcom y częstował niektórych*, co odnotował kronikarz. W trakcie ponadtrzydziestoletniego zasiadania w radzie siedemnastokrotnie uzyskiwał powołania do rady urzędującej. Był burmistrzem, gdy w 1644 roku rada przyjmowała zaktualizowany zapis statutu cechu karczmarzy i słodowników, przedstawiony następnie do zatwierdzenia Władysławowi IV Wazie. Na jego kadencję burmistrzowską w 1658 roku przypadło przyjęcie przez radę miejską zmienionego statutu tego samego cechu, w nowej sytuacji po zniszczeniach wojennych i zubożeniu miasta. Podpisany przez niego akt został zatwierdzony przez Jana Kazimierza. Przez szereg lat zajmował się finansami miasta – w latach 1645 i 1653–1654 był pierwszym lonerem, w latach 1644 i 1648–1650 drugim lonerem. W latach 1669–1670 został odnotowany jako senior rajców. Był właścicielem kamienicy położonej przy ul. Krakowskiej, w domu posiadał kolekcję ponad dwudziestu obrazów. Ożenił się z Elżbietą Lutecką. W testamencie z 1670 roku zapisał *Małżonce mojej teraźniejszej*, oprócz zwrotu wiana, w dożywocie dom zwany „Baranowskie", położony za bramą Wielicką, oraz wszelkie pozostałe po nim w przyszłości dobra ruchome, *osobliwie w srebrze, cynie, miedzi, mosiądzu, jakimkolwiek kształtem zrobione będą, także kobierce, obrazy, stoły, zboże, chmiel, drwa*. W drugim testamencie, sporządzonym pięć lat później, stwierdził, że pomimo wiadomości, iż żonie Elżbiecie zdarza się *źle y nieuczciwie w stanie małżeńskim zachować*, zapisy testamentu pierwszego podtrzymuje. Zmarł prawdopodobnie w 1705 roku. W następnym roku w radzie miejskiej zasiadł jego syn Wojciech Zawada młodszy (nr 321). Drugi syn, Sebastian, w tym też czasie, po śmierci ojca, wziął ślub z Magdaleną Czarnocianką; świadkami byli rajca Wawrzyniec Tomaszkiewicz (nr 332), rajca Stanisław Szwander (nr 334) i ławnik krakowski Jan Lutecki. Wdowa Elżbieta w roku 1681 została wzmiankowana jako żona Mikołaja Pociszowskiego.

W roku 1658 rada miasta zatwierdza kolejne wersje statutu cechu karczmarzy i słodowników – potwierdził je w tym samym roku Jan Kazimierz, w 1676 roku Jan III Sobieski (dodatkowo potwierdził ograniczenia w produkowaniu piwa przez Żydów), w 1726 August II Mocny, a w 1744 August III Sas.

Również w roku 1658 zatwierdzono statut cechu rzeźników (dokumenty z przywilejami zostały zniszczone przez Szwedów) – akt ten w tym samym roku potwierdził Jan Kazimierz, w 1669 Michał Korybut Wiśniowiecki, który jednocześnie dodał nowe artykuły, a Jan III Sobieski w roku 1676. Odnowiono również statut cechu chirurgów kazimierskich jako *Przywiley albo artykuły towarzyszow nauki cyrulickiey na Kazimierzu przy Krakowie w roku Panskim 1658 odnowiony.*

Strona pierwsza i ostatnia dokumentu wydanego przez Jana Kazimierza w Warszawie w 1658 roku, w którym król zatwierdził artykuły statutu cechu karczmarzy i słodowników kazimierskich, uchwalonego przez rajców Kazimierza w tymże roku, pod przewodnictwem Wojciecha Zawady, sprawującego wówczas funkcję burmistrza – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 792)

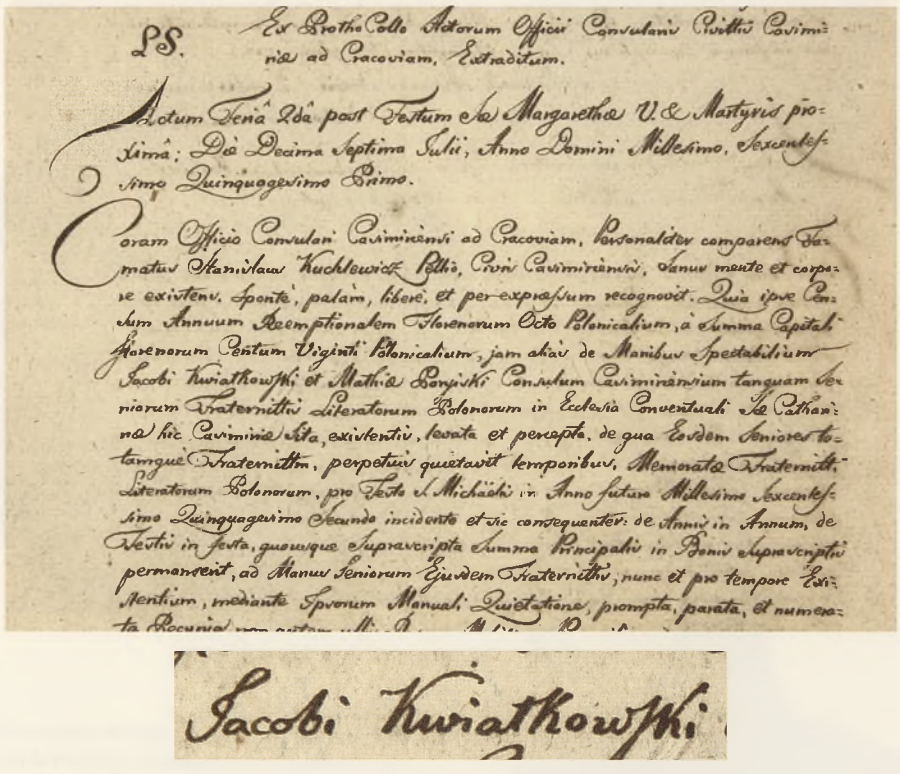
Źródła i literatura:
K 42, s. 252, 1155–1156; K 43, s. 14–17; K 44, s. 4; K 89, s. 123, 330; K 91, s. 179, 210; K 92, s. 205; K 94, s. 106; K 95, s. 40, 73, 174, 176; K 96, s. 3; K 97, s. 16, 218, 246; K 443, s. 429; K 460, s. 457; K 576, s. 1; K 577, s. 49–50, 55, 125, 208, 298, 402, 496, 590; K 578, s. 116; K 579, s. 84; K 580, s. 95; K 581, s. 93, 254; Teut. 71, s. 1441–1442; PPK II-2, s. 1066; PPK II-3, s. 1140, 1354, 1390; *Kronika Golińskiego* III, s. 4.

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

299. Jakub Kwiatowski
rajca 1644–1655; burmistrz 1644, 1645, 1651

Jacobus Kwiatowsky (Kwiatkowski, Kwitowski)

Złotnik stradomski, jednak reprezentujący we władzach miejskich kazimierzan – mieszkał w Kazimierzu, pracował w Stradomiu. Był ławnikiem w latach 1637–1638, następnie w latach 1639–1644 odnotowany został jako senior ławy miejskiej. Prosto z ławy awansował do rady miejskiej, gdzie zasiadł na krześle wcześniej zajmowanym przez zmarłego rajcę i burmistrza Krzysztofa Kozickiego (nr 289). Kronikarz Goliński odnotował, że po otrzymaniu nominacji zwyczajową kolację *zapłacił pieniądzmi PP Rajcom* – czyli obyło się bez wspólnego biesiadowania. Rajcą był przez niecałe dwanaście lat, z czego przez trzy lata zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej – trzecia z tych kadencji przypadła na wybuch wielkiej zarazy, prawdopodobnie czarnej ospy, połączonej na dodatek z katastrofalnym w skutkach wystąpieniem Wisły z koryta. W roku 1649 wygłaszał mowę podczas uroczystego powitania przybywającego do Krakowa na koronację Jana Kazimierza. Brał udział w 1653 roku w podziale miasta na wiertle (jak gdyby dzielnice), pomocnicze jednostki w administrowaniu i utrzymywaniu porządku. Należała do niego kamienica przy ul. Krakowskiej (obecny nr 9), nieopodal nieruchomości rajcy Adama Wachlikowicza (nr 292). Warsztat złotniczy prowadził w innej swojej kamienicy, usytuowanej przy dzisiejszej ul. Stradomskiej 3 (po sąsiedzku w jednym ciągu kamienicznym pracowali tu w 1632 roku złotnik, aptekarz, cyrulik, kuśnierz, kowal, siodlarz i szkatulnik). Był zaangażowanym konfratrem Arcybractwa Paskowego św. Augustyna i św. Moniki pod wezwaniem Matki Boskiej Pocieszenia przy kościele św. Katarzyny; w roku 1651 wraz z rajcą Maciejem Bryskim (nr 302) był starszym brackim. Żonaty był z Katarzyną, wdową po rajcy stradomskim i złotniku Jerzym Bystrowskim (nr 280). Zmarł w 1655 roku, w trakcie wojny szwedzkiej i okupowania Kazimierza przez Szwedów. Pochowano go w kościele Bożego Ciała. Na jego miejsce dwa lata później, w 1657 roku, nominowano Macieja Kazimierza Tretera (nr 308).

Z księgi inskrypcji Arcybractwa Paskowego św. Augustyna i św. Moniki pod wezwaniem Matki Boskiej Pocieszenia przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu: fragment wpisu przywołującego sprawę z 1651 roku z udziałem rajców Jakuba Kwiatowskiego i Macieja Bryskiego (nr 302) występujących w roli starszych tego bractwa – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. 446, s. 19)

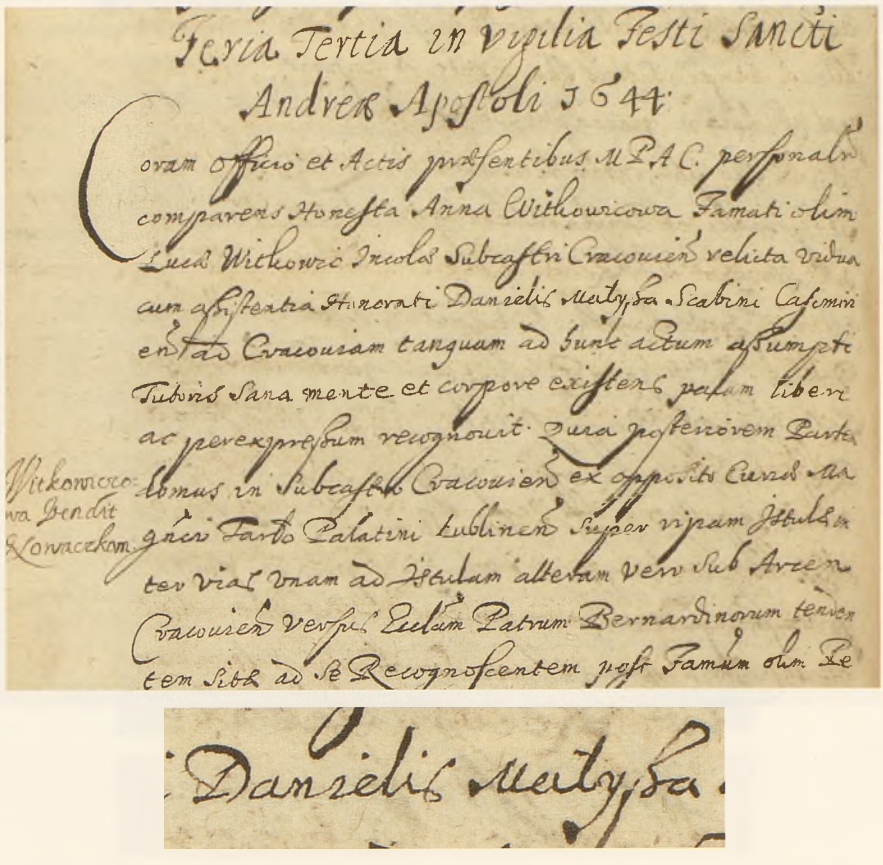
Źródła i literatura:
K 38, s. 15; K 42, s. 61–62; 176; K 87, s. 10; K 89, s. 135; K 91, s. 3; K 95, s. 1, K 96, s. 448; K 97, s. 16, 61; K 412, s. 53; K 448, s. 221–225; K 581, s. 103; K 768, s. 15, 120; K 770, s. 12; Teut. 70, s. 507, 523–524, 1337; Teut. 71, s. 855–856; *Kronika Golińskiego* III, s. 4–4v; Follprecht 2009, s. 140, 164, 206, 212.

300. Daniel Malesza
rajca 1645–1658; burmistrz 1645, 1646, 1648, 1649, 1651

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)

Daniel Malesa (Małysza)
Kazimierzanin, kupiec winny i solny, drugi w tym czasie, obok stradomianina Andrzeja Jasowskiego (nr 295), przedstawiciel stanu kupieckiego we władzach miejskich, co przy zdecydowanej przewadze wśród rajców rzemieślników cechowych było reprezentacją wyjątkową. Poświadczony na urzędzie ławnika miejskiego w roku 1644, z tą wymaganą legitymacją przysposobienia do zarządzania sprawami miejskimi w postaci minimum rocznego stażu ławniczego mógł wejść w skład rady miejskiej – powołanie to uzyskał w roku 1645, obejmując krzesło radzieckie zwolnione po zmarłym rajcy i burmistrzu Wojciechu Malarzowicu zwanym Gładysz (nr 279). W radzie zasiadał przez niespełna czternaście lat, w tym czasie pięciokrotnie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Jako obeznany w problematyce brał udział w wystaraniu się przez władze kazimierskie o królewski przywilej pobierania podatku „sztukowego" od przywożonych towarów – w roku 1647 Władysław IV Waza wyraził zgodę, nakazując przeznaczać dochody z tego podatku na naprawę murów obronnych, dróg i mostów. Daniel Malesza miał udział w staraniach miasta o potwierdzenie jego wszystkich dotychczasowych przywilejów, co nastąpiło w roku 1649 w związku z koronacją Jana Kazimierza. W roku 1653 brał udział w wydaniu wilkierza dzielącego miasto dla celów porządkowo-administracyjnych na wiertele. W ramach swej kupieckiej profesji organizował transporty wina z krajów południowych, głównie Królestwa Węgier, z kolei na Śląsk słał transporty soli. Był właścicielem kamienicy ze stajnią, położonej przy rynku (obecnie ul. Węgłowa 1). Zmarł w 1658 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała. Na zwolnione przez niego miejsce w radzie powołano Jana Smardzewskiego (nr 311).

Po okupacji szwedzkiej w mieście została zaledwie czwarta część ludności, ocalała też jedna czwarta budynków. Mieszkańcy niemogący podołać ciężarom odchodzą – pozostającym w Kazimierzu sejm obiecał trzyletnią wolność podatkową. Sporządzony przez radę miasta wykaz zniszczeń wymieniał zburzonych 51 kamienic i 122 domów drewnianych, w gruzach legł szpital św. Leonarda z kościołem, rurmus, cegielnia, domy i folwarki za murami miasta. Stradom i Podbrzezie leżały w gruzach.

Feria Tertia in vigilia Festi Sancti
Andreæ Apostoli 1644
coram Officio et Actis præsentibus M.P.A.C. personaliter
comparens Honesta Anna Witkowiczowa Famati olim
Lucæ Witkowic Incolæ Subcastri Cracoviæ relicta vidua
cum assistentia Honorati Danielis Małysza Scabini Casimi
ensis ad Cracoviam tanquam ad hunc actum assumpti
Tutoris sana mente et corpore existens patam liberam
ac prævexpressum recognovit Jura positionum Partes
domus in Subcastro Cracoviæ ex opposito Curiæ ad
Witkowiczowa Jendrz Nowaczkom
gnæ Partis Palatini Lublinen. Super vipam Istulæ in
ter viat. unam ad Istulam alteram vero sub Arcem
Cracoviæ versus Ecclam Patrum Bernardinorum terren
tem sibi ad se Recognoscentem post Famam dum Se
Danielis Małysza

Z akt sądu wielkorządowego obejmujących lata 1644–1652: wpis stawiennictwa przed sądem Anny Witkowiczowej, wdowy po Łukaszu Witkowiczu, zamieszkałej w jurydyce Podzamcze, której asystował Daniel Malesza, ówczesny ławnik kazimierski, w sprawie dotyczącej transakcji sprzedaży nieruchomości Grzegorzowi i Katarzynie Nowaczkom – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 71, s. 792)

Źródła i literatura:
K 92, s. 205; K 94, s. 106; K 97, s. 88, 114; K 180, s. 52; K 577, s. 55, 57, 126; K 578, s. 117; K 579, s. 81; Teut. 71, s. 792, 1437, 1441–1442, 1485, 1505, 1514–1515; Teut. 72, s. 138; *Kronika Golińskiego* II, s. 687; III, s. 4; Bieniarzówna 1969, s. 63; Follprecht 2005, s. 214.

Władysław IV Waza (1632–1648)
Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

Na miejscu zburzonego przez Szwedów w 1655 roku kościoła św. Bernardyna wzniesiono w latach 1659–1680 nową świątynię pod tym samym wezwaniem, konsekrowaną w 1680 roku przez biskupa Mikołaja Oborskiego.

W roku 1661 rada miejska zatwierdza statut cechu szewców kazimierskich pochodzący z roku 1531, w tym samym roku potwierdza go Jan Kazimierz.

Na „trójmieście" wymuszane są w latach 1661–1663 opłaty na rzecz pozostających bez żołdu i skonfederowanych w Związek Święcony wojsk stacjonujących w Małopolsce. Kronikarz odnotował, że w roku 1661 kazimierzanie dali 2000 złotych polskich, w kolejnym roku 2000 i 1000 na utrzymanie, natomiast w 1663 roku skonfederowani żołnierze weszli do Kazimierza i wymuszali na utrzymanie dziennie 100 złotych polskich i wino – w ciągu 23 dni wypili 500 garnców, a wychodząc z miasta, wzięli jeszcze 6000 złotych polskich.

W czasie rokoszu Jerzego Lubomirskiego w roku 1665 Kazimierz ponosi kolejne obciążenia. Musi utrzymywać stacje wojskowe i przekazywać gotówkę na wojsko.

301. Marcin Goliński
rajca 1648–1673; burmistrz 1649, 1651, 1652, 1658, 1659, 1661

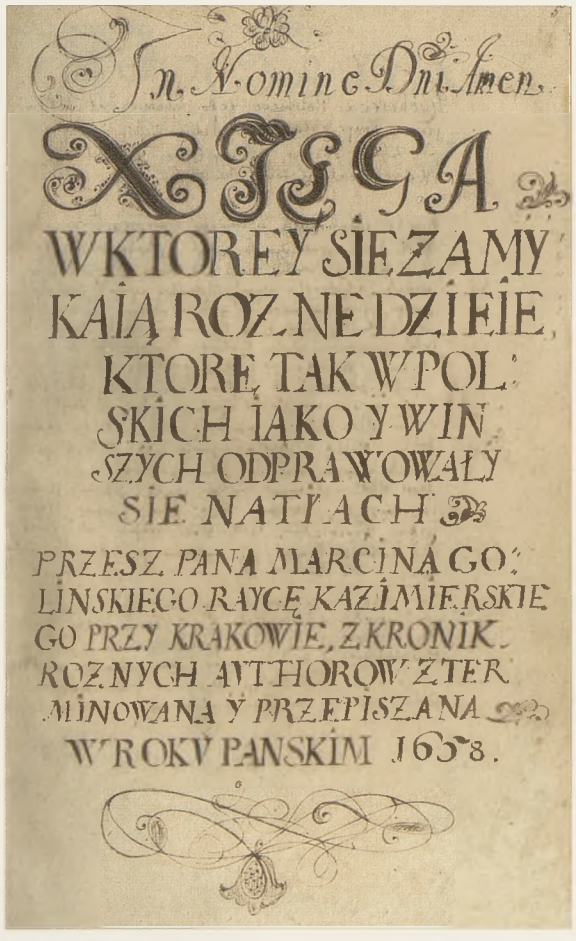
Martinus Golinski

Kazimierski karczmarz, słodownik i miodosytnik, z zamiłowania historyk, zbieracz oraz dziejopis, autor zachowanych czterotomowych *Kronik* będących zbiorami materiałów o znaczeniu historycznym i zapisków kronikarskich, w kontekście ogólnokrajowym i lokalnym, kazimierskim, o objętości ponad 3500 stronic. Urodzony 2 listopada 1608 roku w Wieliczce, syn Jakuba i Reginy. W roku 1633 został przyjęty do kazimierskiego prawa miejskiego. Specjalizował się w wyrobie miodu pitnego, w 1644 roku odnotowany został jako starszy cechu karczmarzy i słodowników. Wszedł do władz miejskich: w latach 1638–1647 pełnił urząd ławnika, z ławy powołano go w roku 1648 do rady miejskiej, na miejsce zwolnione po śmierci rajcy Wojciecha Mroczkowicza (nr 282). Godność rajcy sprawował przez ćwierć wieku, w tym czasie sześciokrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. Wybierany był na urząd lonerski: lonerem był w latach 1651–1652, przy nim drugim lonerem był Wawrzyniec Mroczkowicz (nr 303), z kolei on był drugim lonerem w roku 1654, przy lonerze Wojciechu Zawadzie starszym (nr 298). W 1647 roku wraz z pisarzem miejskim, późniejszym rajcą Mikołajem Luteckim (nr 309), reprezentował Kazimierz na sejmiku proszowickim, gdzie miał dbać, aby miastu nie narzucono nowych ciężarów, a nieprzychylni Kazimierzowi delegaci Krakowa nie działali na jego szkodę. Z kolei z rajcą Zachariaszem Wegrzynowiczem (nr 281) byli przedstawicielami miasta mającymi na sejmie w Warszawie starać się o przyznanie Kazimierzowi pra-

Kielich mszalny srebrny złocony z ozdobnym guzem z kryształu górskiego ufundowany w 1667 roku przez Marcina i Annę Golińskich dla kościoła Bożego Ciała; na stopie kielicha ryt przedstawiający wyobrażenie Najświętszej Marii Panny z Chrystusem i modlących się ofiarodawców oraz litery: M[arcin] G[oliński] R[ajca] K[kazimierski] *(Skarbiec klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich przy kościele Bożego Ciała w Krakowie)*

wa pobierania podatku „sztukowego", to jest od przywożonych towarów. Jako przedstawiciel władz miejskich Marcin Goliński brał udział w uroczystościach pogrzebowych Władysława IV Wazy oraz w koronacji Jana Kazimierza. W czasie najazdu szwedzkiego przed oblężeniem Krakowa w 1655 roku wyjechał na Orawę do Trzciany, jednak z obawy przed rozbójnikami przeniósł się wkrótce do Kieżmarku. Powrócił po odejściu Szwedów w 1658 roku, został wówczas jednym z poborców akcyzy nałożonej na miasto królewskim uniwersałem. Posiadał w mieście parcelę zwaną „ogrodem Strzalińskim", w roku 1641 zakupił od mieszczki Kulewicowej położoną przy ul. Krakowskiej kamienicę wraz z browarem i słodownią. Miał też dom z szopą na konie położony w przecznicy przy murze miejskim, w rejonie bramy Wielickiej i ul. Tkackiej. Próbował dorobić się na dzierżawieniu podatku czopowego uchwalanego na sejmiku ziemskim, odnotowany został na tej dzierżawie w 1647 roku – nie była ona intratna, ponieważ cena piwa spadła, a opłata za arendę pozostawała wysoka. Rajca Goliński żonaty był trzykrotnie: w 1628 roku ożenił się z Zuzanną Kmiecionką, zmarłą w roku 1632, powtórnie małżeństwo zawarł z wdową Anną Czechową, mieszczką kazimierską (o niej Nekada Trepka pisał, że była *krzczoną Żydówką, wdową która miała na Kazimierzu kamieniczkę na rogu z Rynku ku Wielickiej bronie*, gdzie Goliński *szynkował miód, gorzałkę, piwo*), wreszcie jego trzecią żoną została w 1669 roku Regina Wolska z Wojnicza. Schorowany, częściowo sparaliżowany, w 1672 roku przekazał żonie połowę kamienicy z browarem i dom drewniany z ogrodem, a w testamencie z 1673 roku zapisał jej też ruchomości, srebro i część klejnotów. Resztę majątku legował na msze żałobne, bractwa kościelne i ubogich. Zmarł 5 maja 1673 roku. Zachowały się po nim wspomniane *Kroniki*, stanowiące ważne źródło poznania kultury i życia siedemnastowiecznego Kazimierza, a w skarbcu klasztoru Kanoników Regularnych przy kościele Bożego Ciała srebrny złocony kielich z 1667 roku z wygrawerowanymi na stopie przedstawieniem postaci fundatora i jego żony Anny oraz literami: *M*[arcin] *G*[oliński] *R*[rajca] *K*[azimierski].

In Nomine Dni Amen.

XIĘGA
WKTOREY SIĘ ZAMY
KAIĄ ROZNE DZIEIE,
KTORĘ TAK W POL:
SKICH IAKO Y WIN
SZYCH ODPRAWOWAŁY
SIE NATI.ACH
PRZES. PANA MARCINA GO:
LINSKIEGO RAYCĘ KAZIMIERSKIE
GO PRZY KRAKOWIE, Z KRONIK.
ROZNYCH AVTHOROW ZTER
MINOWANA Y PRZEPISZANA
W ROKV PANSKIM 165 8.

Karta tytułowa Kroniki Golińskiego –
tomu poświęconego historii Kazimierza, spisanego w roku 1658
(Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. rkps 188)

Źródła i literatura:
K 41, s. 431–432; K 42, s. 927–928; K 87, s. 43; K 89, s. 75; K 95, s. 19, 73, 176; K 96, s. 3, 448; K 97, s. 56, 165, 230, 292; K 577, s. 126, 239, 296; K 579, s. 82; K 581, s. 97; Teut. 70, s. 1376; Teut. 71, s. 1441–1442; Teut. 72, s. 222, 290; PPK II-2, s. 1061; PPK II-3, s. 1134, 1182, 1187; *Kronika Golińskiego* I–III *passim*; Trepka 1963, t. 2, s. 159; Bieniarzówna, *Marcin Goliński*, [w:] PSB, t. VIII, s. 226; Rożek 1977, s. 213, 221–222, 302; Świszczowski 1981, s. 16–18; Bieniarzówna 1994-II, s. 529–530; Follprecht 2005, s. 222; Pietrzkiewicz 2005, *passim*.

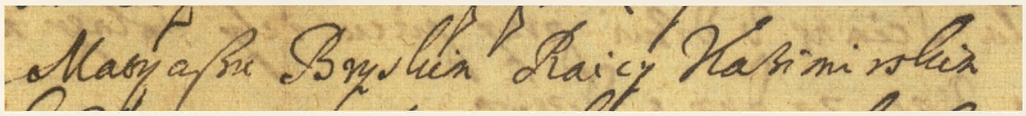
Jan Kazimierz (1648–1668)

Michał Korybut Wiśniowiecki, chcąc odciążyć Kazimierz od ciężarów ponoszonych na wojsko, obniża w roku 1670 kwoty na gwardię pod dowództwem Hieronima Lubomirskiego. W 1672 roku z królewskiej kancelarii wyszło pismo w sprawie stacji wojskowych, zabraniające postoju i werbunku wojska na Kazimierzu.

Źródła i literatura:
K 95, s. 175–176; K 96, s. 3; K 97, s. 61, 246; K 180, s. 344; K 449, s. 51–52; K 577, s. 212, 404, 406; K 580, s. 96; Teut. 71, s. 1441–1442; *Kronika Golińskiego* III, s. 4v.

302. Maciej Bryski
rajca 1649–1654; burmistrz 1649, 1650, 1651, 1652

Mathias Briski (Brzyski)
Krawiec kazimierski, powołany do rady miejskiej w 1649 roku, na miejsce zwolnione po śmierci rajcy i burmistrza Grzegorza Drążkowicza (nr 297). Zasiadał w radzie przez niecałe sześć lat, w tym przez cztery w radzie urzędującej. W roku 1653 był drugim lonerem, przy pierwszym lonerze Wojciechu Zawadzie starszym (nr 298). Ożenił się z Anną, mieli kamienicę położoną przy ul. Żydowskiej (wówczas wschodnia część dzisiejszej ul. Józefa, która od XVIII wieku na całej długości zaczęła być nazywana Żydowską). Maciej Bryski zmarł w 1654 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała. Wdowa Anna sporządziła w 1654 roku inwentarz pośmiertny po mężu, do roku 1660 zestawiła wydatki poniesione na pogrzeb oraz remont i utrzymanie kamienicy. Na miejsce Macieja Bryskiego w radzie powołany został Marcin Lemiesz (nr 307).

Z fascykułu zawierającego inwentarze rzeczy ruchomych i nieruchomych mieszczan kazimierskich z lat 1595–1791: początkowy fragment sporządzonego w 1660 roku przez Annę, wdowę po Macieju Bryskim, rejestru wydatków na remont i utrzymanie kamienicy zmarłego rajcy, położonej przy ul. Żydowskiej, poniesionych w latach 1654–1659 – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 449, s. 51)

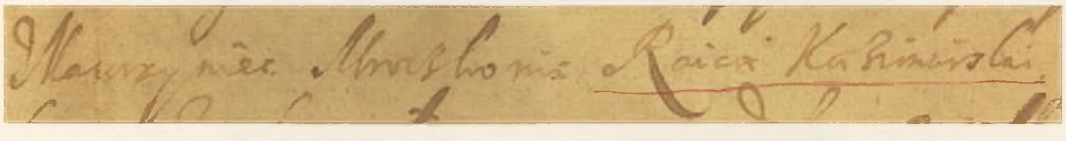
Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

Dopiero Jan III Sobieski doprowadził do uchwalenia konstytucji zabraniającej ściągania w obrębie krakowskiego zespołu miejskiego opłat idących bezpośrednio na rzecz wojska, czyli „egzekucji żołnierskiej".

Źródła i literatura:
K 41, s. 431–432; K 43, s. 14–17; K 96, s. 3; K 97, s. 56, 88, 165; K 98, s. 25, 39; K 444, s. 195; K 577, s. 239, 406, 499; Teut. 71, s. 1441–1442; Teut. 72, s. 495, 499–500; *Kronika Golińskiego* II, s. 688; III, s. 4v.

303. Wawrzyniec Mroczkowicz
rajca 1650–1670; burmistrz 1650, 1651, 1652, 1653, 1661, 1669, 1670

Laurentius Mroczkowic
Kazimierzanin, prawdopodobne syn rajcy Wojciecha Mroczkowicza (nr 282). Poświadczony w ławie miejskiej w roku 1647. W radzie miejskiej zasiadał przez niecałe dwadzieścia jeden lat, od roku 1650, zajął w niej miejsce zwolnione po śmierci Tomasz Różyca (nr 274). Był siedmiokrotnie nominowany do rady urzędującej. W latach 1651 i 1652 pełnił urząd drugiego lonera, gdy pierwszym lonerem był rajca Marcin Goliński (nr 301). W 1666 roku wygłaszał oracją na pogrzebie rajcy i burmistrza Szymona Winiarskiego (nr 296). Był właścicielem kamienicy położonej przy ul. Wielickiej. Ożenił się z Anną, mieli córkę Zofię, żonę Wojciecha Pawlikiewicza, kuśnierza krakowskiego. Zmarł w 1672 roku, wdowa przy rozliczaniu majątku po nim zeznała, *iż te wszystkie wydatki na pogrzeb złotych 66 groszy 26 małżonka swego, także czeladzi za żywota jego zasłużone złotych 29, także czopowego za tego małżonka zostałego złotych 62 rzetelnie zapłaciła swemi pieniędzmi.*

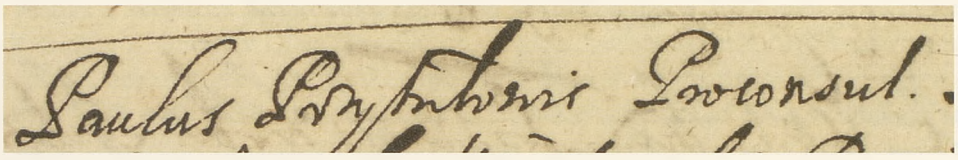

Z fascykułu zawierającego testamenty z lat 1592–1785: początkowy fragment sporządzonego około 1670 roku testamentu rajcy Wawrzyńca Mroczkowicza – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 444, s. 195)

Jan Kazimierz (1648–1668)

304. Paweł Przytułowicz
rajca 1651–1662; burmistrz 1651, 1652, 1654, 1659, 1660, 1661

Paulus Przytułowic
Kazimierzanin, magister sztuk wyzwolonych, w 1647 roku odnotowany jako senior (kierownik) szkoły Bożego Ciała. Powołany do rady miejskiej w 1651 roku, na miejsce zwolnione po śmierci rajcy i burmistrza Wojciecha Czechowicza (nr 277). Sześciokrotnie zasiadał w radzie urzędującej, czyli burmistrzowskiej. W roku 1651 był wójtem kazimierskim. Zmarł 30 lipca 1662 roku, w niedzielę po południu. Pochowany został w kościele Bożego Ciała. Jak zanotował kronikarz, *nie było nikogo, co by się miał starać o radziectwo po nim*, co było związane z wymogiem stażu ławniczego – miejsce to w radzie obsadzono dopiero w roku 1665, powołując do godności rajcy Jana Kosiarowskiego (nr 312).

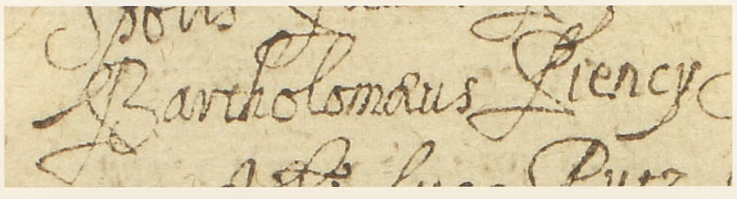
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły spraw z lat 1651–1652: wpis z 1651 roku dotyczący sesji władz kazimierskich pod prezydencją Pawła Przytułowicza, ówczesnego burmistrza – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 98, s. 31)

Źródła i literatura:
K 41, s. 431–432; K 42, s. 927–928, 1155–1156; K 97, s. 36–37, 60, 173, 246; K 180, s. 55; K 577, s. 407, 591; Teut. 71, s. 1437, 1485, 1505, 1514–1515; *Kronika Golińskiego* II, s. 688; III, s. 4v; Bieniarzówna 1969, s. 64; Bieniarzówna 1994-I, s. 221–222.

Jan Kazimierz (1648–1668)

305. Bartłomiej Piancy
rajca 1652–1657; burmistrz 1652, 1653, 1654, 1655, 1656

Bartholomeus (Bartchłomiey) Piency (Pianti, Piance)
Mularz kazimierski, ławnik w latach 1646–1647 i 1651–1652, rajca od roku 1652, gdy w radzie zajął miejsce po zmarłym Zachariaszu Węgrzynowskim (nr 281). Przypadło mu w udziale sprawowanie władzy w Kazimierzu w czasie zarazy i okupacji. Kronikarz zanotował: *podczas Szwedów był Burmistrzem przez dwa lecie*. Zabezpieczył wówczas i uratował tym samym miejskie archiwum kazimierskie (kazał zapakować księgi, akta i dokumenty do sześciu okutych skrzyń, opieczętować je i zawieźć do kaplicy św. Doroty przy kościele św. Katarzyny). Należały do niego dwie sąsiadujące ze sobą kamienice położone w zachodniej pierzei dawnego rynku (obecnie rejon ul. Augustiańskiej), w jednej z nich znajdowała się *izba z komnatą z oknami ku rynkowi*. Zmarł w 1657 roku, pochowano go w kościele św. Katarzyny. Na jego miejsce w 1658 roku został powołany na urząd rajcowski Augustyn Klimerowski (nr 310).

Z akt sądu wielkorządowego obejmujących lata 1644–1652: fragment wpisu z 1651 roku dokumentującego udział w toczącej się sprawie Łukasza Putza przedstawicieli władz kazimierskich: rajcy Pawła Przytułowicza (nr 304) i Bartłomieja Piancy, ówczesnego ławnika – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 71, s. 1514)

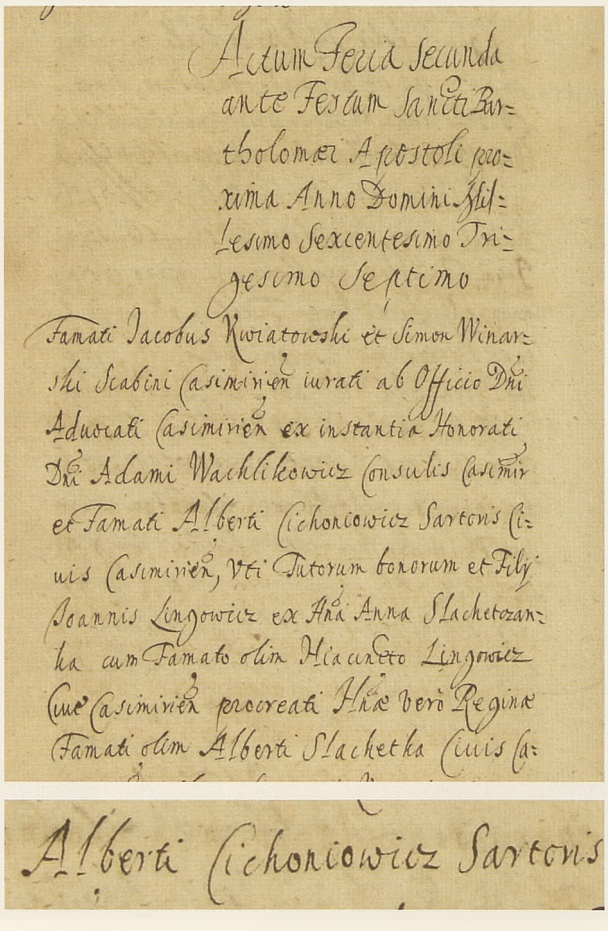
Źródła i literatura:
K 42, s. 250–251; K 443, s. 467; K 577, s. 496, 592; K 581, s. 237; Teut. 71, s. 1437, 1514–1515; *Kronika Golińskiego* II, s. 685; III, s. 4v; Friedberg 1962, s. 156; Friedberg 1966, s. 16; Bieniarzówna 1969, s. 41; Bieniarzówna 1994-II, s. 390; Follprecht 2005, s. 214.

Jan Kazimierz (1648–1668)

306. Wojciech Cichoniowic
rajca 1653–1657; burmistrz 1653

Albertus Cichoniowicz *sartor*

Krawiec, syn Wojciecha karczmarza i Jadwigi, reprezentant kazimierzan we władzach miejskich. Został odnotowany w księgach miejskich w roku 1653 jako ławnik miejski; już w tym samym roku uzyskał nominację do rady, w trybie wyboru uzupełniającego (to znaczy dokonanego nie przy okazji nominowania rajców do rady urzędującej na dany rok, lecz odrębnie, zaraz po śmierci jednego z rajców w trakcie kadencji). Zajął krzesło radzieckie po zmarłym Adamie Wachlikowiczu (nr 292). W radzie urzędującej odnotowany został tylko w pierwszym roku dzierżenia godności rajcowskiej. W obliczu zarazy i nadciągających Szwedów, w przeciwieństwie do rajcy Bartłomieja Piancy (nr 305), który wykazał się dzielnością w tym dramatycznym czasie, Wojciech Cichoniowic uciekł na Spisz i Orawę. Tam zapewne w 1597 roku lub nieco wcześniej spotkał się w Kieżmarku z rajcą Marcinem Golińskim (nr 301), również przeczekującym zły czas daleko od miasta, którym współkierował. Tam też, w Kieżmarku, Wojciech Cichoniowic zmarł w 1657 roku. Zwłoki sprowadzono do Kazimierza i pochowano w kościele Bożego Ciała. Pozostawił żonę Annę Rudczankę, która w schedzie przejęła murowany dom położony przy ul. Krakowskiej (obecnie nr 30–32); wcześniej w rejestrze gospód odnotowano: *kamieniczka Cichoniowica krawca: izdeb 2, sklep, kramik, piwnica, zadź ciasna, komora.* Kamienica ta o mur sąsiadowała z domem rajcy Sebastiana Cichoszowskiego (nr 278), o trzy kamienice z domem rajcy Tomasza Różyca (nr 274). Na zwolnione po śmierci Wojciecha Cichoniowica miejsce w radzie został powołany jeszcze w tym samym 1657 roku, zatem bez pozostawiania częstego wówczas w radzie wakatu, ławnik Mikołaj Lutecki (nr 309).

Z akt inwentarzowych mieszczan kazimierskich obejmujących lata 1618–1647: początkowy fragment wpisanego w 1637 roku inwentarza pośmiertnego zmarłej Reginy Szlachetczyny, sporządzanego z udziałem między innymi Wojciecha Cichoniowica, krawca, występującego w roli opiekuna bliskich zmarłej – oraz zbliżenie zapisu imienia i profesji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 448, s. 224)

Źródła i literatura:
K 38, s. 689–690 ; K 42, s. 61–62, 284–298; K 442, s. 265; K 448, s. 224–225; K 770, s. 15; *Kronika Golińskiego* III, s. 4v; Follprecht 2005, s. 141.

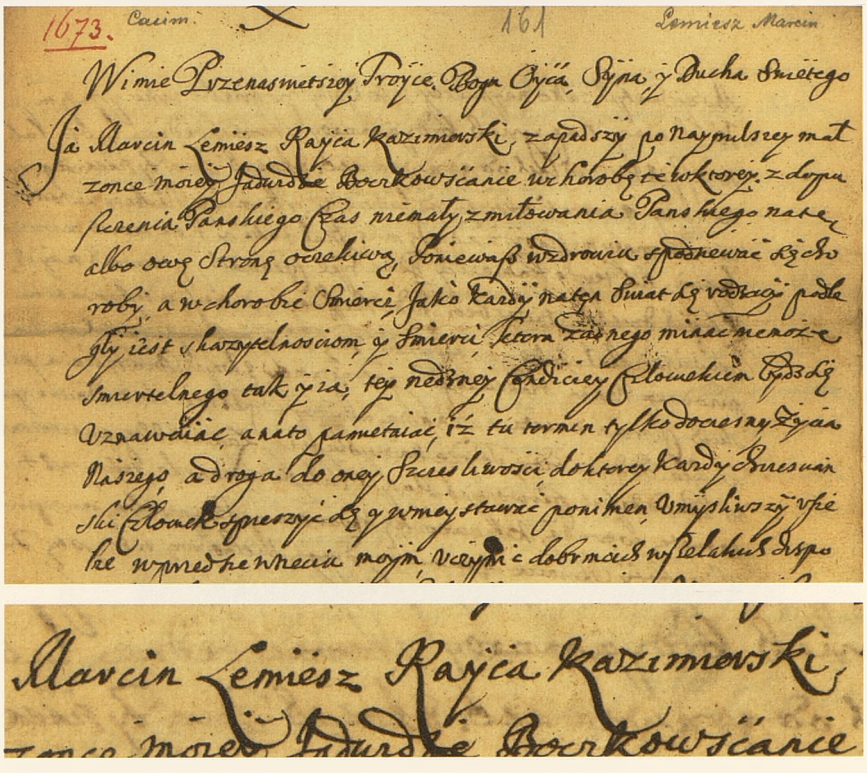
307. Marcin Lemiesz
rajca 1654–1673; burmistrz 1654, 1659, 1671

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

Martin Liemies

Kazimierzanin, w 1649 roku odnotowany jako wiertelnik kazimierski, w tej roli uczestniczył w sporządzaniu rejestru gospód na sejm koronacyjny Jana Kazimierza – mógł być zatem muratorem lub fachowcem w jednym z rzemiosł związanych z budownictwem. W roku 1654 uzyskał powołanie do rady miejskiej, zajmując miejsce zwolnione po śmierci Macieja Bryskiego (nr 302). W trakcie niemal dwudziestolecia sprawowania godności rajcowskiej trzykrotnie został odnotowany w radzie urzędującej, czyli burmistrzowskiej. W roku 1669 był z ramienia rady miejskiej prowizorem szpitala św. Leonarda. Żonaty był z Jadwigą, miał siostrę Katarzynę, żonę Stanisława Uzowskiego, złotnika, mieszczanina krakowskiego. Był właścicielem kamienicy położonej przy dzisiejszej ul. Krakowskiej 13. W testamencie z 1673 roku rozdzielił majątek, w tym pozostawiane *w dobrych Pieniądzach, w Szostakach, Ortach, Pułtorakach może być Cztery Tysiące, w Talarach, Ortach y Szostakach Starych ma być Złotych Tysiąc, Czerwonych złotych tak wielkich jak i małych jest in numero Sześć Set*. Legował znaczne sumy konwentowi oo. Augustianów na sporządzenie stalli w kościele św. Katarzyny i konwentowi ss. Augustianek na remont budynków klasztornych. Stalle nie powstały, być może dlatego, że przeznaczone na nie pieniądze miały pochodzić ze ściągniętych od konwentu ss. Bernardynek długów, co mogło okazać się niemożliwe. Do kościoła Bożego Ciała przekazał zapis na remont stalli radzieckich oraz legował *kobierzec srebrem i złotem przerabiany, wielki, jedwabny* do wykładania w stallach podczas wielkich uroczystości, lichtarze do tamtejszej kaplicy św. Anny i pierścień złoty z diamentem na monstrancję. Miastu Kazimierz zapisał natomiast kwoty na wybudowanie wagi miejskiej oraz na ornament Izby Pańskiej w ratuszu – dzięki temu zapisowi izba ta nabrała reprezentacyjnego charakteru. Zmarł w 1673 roku, pochowany został w kruchcie kościoła Bożego Ciała, gdzie spoczywali już jego żona i syn. Wmurowano tam epitafium, sporządzone ze stolika marmurowego, który na ten cel zostawił, lecz nie przetrwało ono do naszych czasów.

Michał Korybut Wiśniowiecki przyznaje w roku 1670 doktorom wszystkich wydziałów, pisarzom i syndykom Kazimierza, jako biegłym w sprawach miejskich, prawo do obejmowania urzędu rajcy bez uprzedniego sprawowania urzędu członka grona Dwunastu Mężów i ławnika miejskiego. Niezbędne było jednak posiadanie obywatelstwa kazimierskiego. Król polecił także, aby nie wybierano na te urzędy ludzi niewykształconych, osoby złych obyczajów, a także synów i braci rajców.

1673. Casim. X 161 Lemiesz Marcin

W imie Przenaswietszey Trojce. Boga Oyca. Syna y Ducha Swiętego

Ja Marcin Lemiesz Rayca Kazimierski, zapadszy po naymilszey mat

zonce moiey Jadwidze Borkowscance we chorobie ciężkiey z dozwo

leniem Panskiego Łask niematy zmitowania Panskiego nade

dbo oney Stronę oczekiwac, Ponieważ wszystkim oczywiscie rzeczo

roby, a w chorobie Smierć Jako Karby natęn Swiat ten vdaiąc podle

gły iest skarzpelnosciom y Smierci Ktorey zadnego miasc nemoze

Smertelnego tak życia, tey nadszey Godziney Godzinie Pysdz

Vprawdzac a nato Pametaiąc iż tu termin tylko doczesny Zyca

Naszego a droga do oney Szczesliwosci doktorey kazdy Chrescian

Ski Człowiek spieszyc ma y gotowym stawic ponimen Vmyslowszy vsie

kie wypadkowienia moim Vczynic dobrowolne Vstalam Dispo

Marcin Lemiesz Rayca Kazimierski

Z fascykułu zawierającego testamenty z lat 1592–1785: początkowy fragment testamentu rajcy Marcina Lemiesza, sporządzonego w 1673 roku – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 444, s. 161)

Źródła i literatura:
K 42, s. 927–928; K 44, s. 215; K 180, s. 345; K 444, s. 161–162; Teut. 72, s. 10, 217, 249, 510, 526–527; *Kronika Golińskiego* III, s. 4v; Rożek 1977, s. 222–223, 228, 232; Follprecht 2005, s. 205, 212.

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

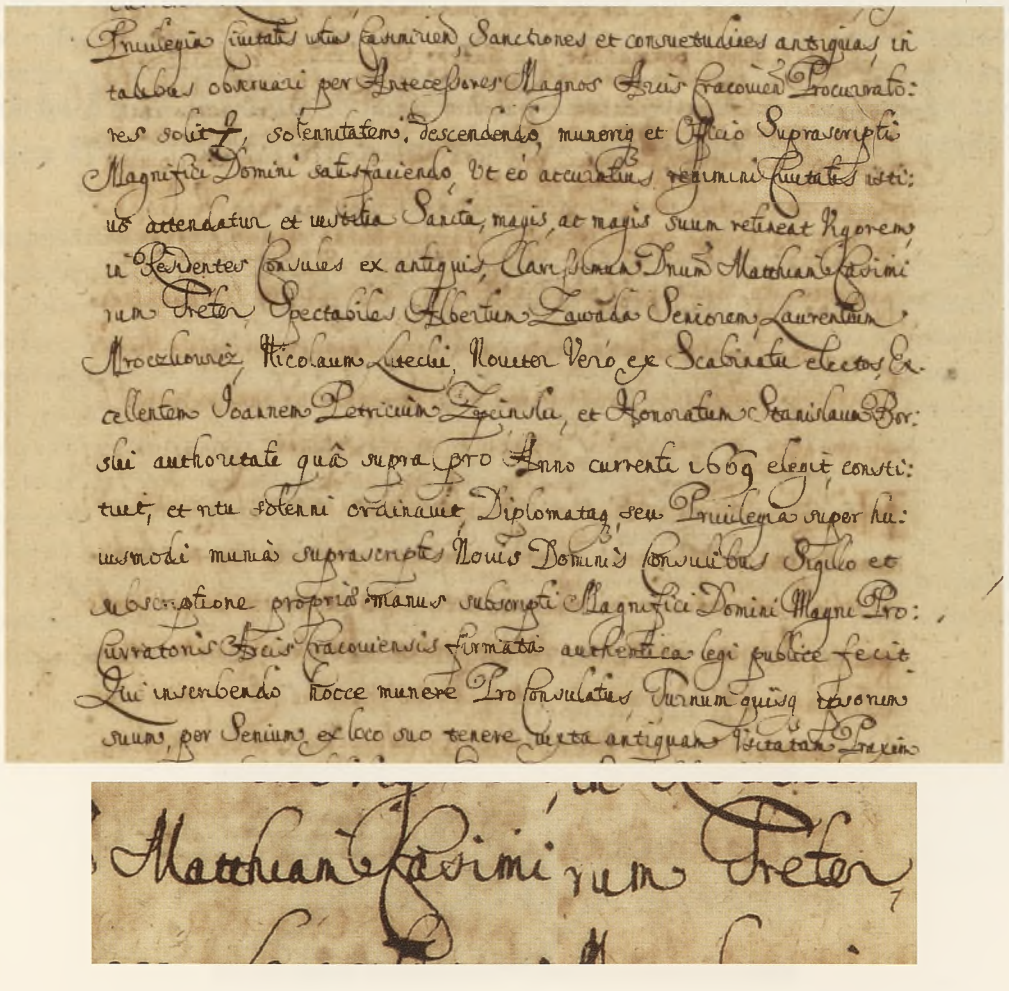
Michał Korybut Wiśniowiecki rozstrzyga w roku 1671 sprawę między urzędem grodzkim krakowskim a rzeźnikami pozacechowymi, zwanymi kijakami (nosili połacie mięsa na kijach wspartych na ramieniu), dotyczącą ograniczeń w sprzedaży przez nich mięsa. Prawa kijaków związane były z kazimierską „wolnicą" – mogli sprzedawać mięso na rynku kazimierskim tylko w specjalne dni wolne dla tej sprzedaży (stąd nazwa dzisiejszego placu Wolnica).

W roku 1673 odnotowano w Kazimierzu (bez miasta żydowskiego) 237 kamienic i domów, 52 zrujnowanych domów i 110 pustych placów, co świadczy o powolnym podnoszeniu się z upadku po najeździe szwedzkim.

308. Maciej Kazimierz Treter
rajca 1657–1674; burmistrz 1657, 1659, 1669

Matthyas Treter

Kazimierzanin, prawnik, doktor obojga praw, sekretarz marszałka koronnego Jerzego Lubomirskiego, wychowawca jego dzieci. Dzierżył honorowy tytuł sekretarza Jana III Sobieskiego. Jedyny rajca kazimierski, który otrzymał nobilitację – dopuszczono go w 1669 roku do herbu Lubomirskich Szreniawa. Pasowany przez króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego na kawalera Złotej Ostrogi. Został powołany do rady miejskiej w 1657 roku, już po ustąpieniu Szwedów – nowy wielkorządca krakowski Hieronim Wierzbowski nominował go na nieobsadzone od dwóch lat miejsce po zmarłym rajcy i burmistrzu Jakubie Kwiatowskim (nr 299). Maciej Kazimierz Treter zasiadał w radzie miejskiej przez niecałe osiemnaście lat, ale w radzie urzędującej odnotowany został tylko trzykrotnie, w latach 1657, 1659 i 1669 – stan źródeł nie pozwala jednak wykluczyć, że rajcą urzędującym-burmistrzem był również w innych latach. W trakcie kadencji w radzie urzędującej w roku 1659 został promowany w Akademii Krakowskiej na doktora praw. Sprawował funkcję seniora szkoły parafialnej przy kościele Bożego Ciała. Przetrwał do naszych czasów ufundowany przez niego obraz w kościele św. Katarzyny, umieszczony w środkowym polu trójkondygnacyjnego ołtarza głównego, przedstawiający *Mistyczne zaślubiny św. Katarzyny*, pędzla Andrzeja Westy, namalowany w 1674 roku na podstawie ryciny Paula Pontiusa według obrazu van Dycka (zachowała się tabliczka z imieniem fundatora).

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1669–1675: fragment wpisu dokumentującego wybór rady urzędującej na rok 1669, z Maciejem Kazimierzem Treterem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 43, s. 15)

Źródła i literatura:
K 42, s. 61–62, 252; K 43, s. 14–17; K 181, s. 45; Teut. 72, s. 142, 301, 334; *Kronika Golińskiego* III, s. 4v; Łuszczkiewicz 1898-I, s. 48; Chmiel 1909, s. 139; Burnatowa 1976, s. 64; Rożek 1977, s. 228; Bieniarzówna 1969, s. 73, 64; Krasnowolski 1992, s. 40–41; Bieniarzówna 1994-I, s. 222; Bieniarzówna 1994-II, s. 390, 398, 437.

309. Mikołaj Lutecki
rajca 1657–1669; burmistrz 1657, 1658, 1659, 1660, 1669

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

Nicolaus (Mikolay) Lutecky

Prawnik, straszy cechu karczmarzy, reprezentant kazimierzan we władzach miejskich. W roku 1645 został powołany przez radę miejską na urząd pisarza (notariusza) miejskiego. Jako pisarz miejski uczestniczył w sejmiku proszowickim w roku 1647, a także w roku 1653. Gdy udał się na sejmik w tym ostatnim roku, porąbał go tam niejaki Dąbrowski – miasto na cyrulika dla poranionego rajcy wyasygnowało kwotę 100 złotych, a napastnik w ramach ugody wypłacił Luteckiemu 1200 złotych. W 1657 roku nominowany został do rady miejskiej na miejsce po zmarłym Wojciechu Cichoniowicu (nr 306). W tym też roku wraz ze starszymi cechu karczmarzy i słodowników kazimierskich przedstawiał radzie do zatwierdzenia zmieniony statut tego cechu, który jeszcze w tym samym roku został potwierdzony przez Jana Kazimierza; statut, zawierający istotny wkład pracy Mikołaja Luteckiego, potwierdzali potem kolejno: w roku 1676 Jan III Sobieski (który dodatkowo zatwierdził późniejsze przywileje cechu ograniczające wyrób piwa przez Żydów), w roku 1726 August II Mocny i w 1744 roku August III Sas. W roku 1658 Mikołaj Lutecki miał też udział w zatwierdzaniu statutów dwóch kolejnych cechów: rzeźników kazimierskich, którzy odtwarzali zniszczone przez Szwedów akty z przywilejami, oraz cyrulików kazimierskich. Z kolei w roku 1661, jako rajca stary, brał udział w zatwierdzaniu statutu cechu szewców kazimierskich. Jako wieloletni prawnik i notariusz miejski w sytuacji zniszczenia przez Szwedów części zasobów archiwum miejskiego, w tym szeregu aktów z przywilejami dla miasta, a być może kierował przygotowaniami do generalnego potwierdzenia przez Michała Korybuta Wiśniowieckiego wszystkich przywilejów miasta Kazimierza ze Stradomiem, także tych, których oryginały przepadły – król dokonał tego potwierdzenia w roku 1669. Mikołaj Lutecki był właścicielem kamienicy położonej przy ul. Krakowskiej. Zmarł 2 czerwca 1669 roku, w niedzielę. Kronikarz wspomniał, że był *w prawie miejskim i duchownym biegły, uczony do dekretów ferowania dobry, był przedtem jurystą.*

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1657–1660: dokonany w 1657 roku wpis wyboru uzupełniającego do rady urzędującej, kiedy to godność rajcy uzyskał Mikołaj Lutecki – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 42, s. 61)

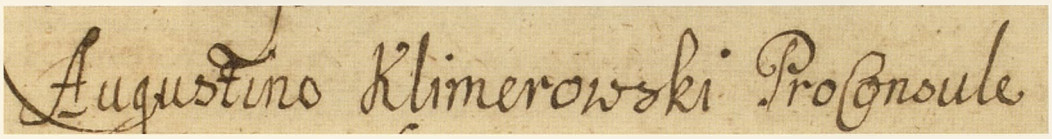
Źródła i literatura:
K 42, s. 61–62, 252, 927–928, 1155–1156; K 43, s. 14–17; K 91, s. 196; K 577, s. 520; Teut. 71, s. 1501; PPK II-3, s. 1134; *Kronika Golińskiego* III, s. 4v; Friedberg 1962, s. 161; Bieniarzówna 1969, s. 64; Bieniarzówna 1994-II, s. 390.

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

W roku 1674 odnotowano znaczne wydatki z kasy miejskiej na likwidację skutków trzykrotnej powodzi: w marcu, lipcu i wrześniu.

310. Augustyn Klimerowski
rajca 1658–1674; burmistrz 1658, 1661, 1670

Augustinus Klimowski
Kuśnierz kazimierski, tytularny sekretarz króla Jana III Sobieskiego, kawaler Orderu Złotej Ostrogi. W roku 1658 został powołany do rady miejskiej na krzesło rajcowskie zwolnione po śmierci rajcy i burmistrza Bartłomieja Piancy (nr 305). Zasiadał w radzie przez ponad dwanaście lat, w radzie urzędującej odnotowany został trzykrotnie. Obszar jego aktywności nie koncentrował się najwidoczniej w mieście, po roku 1670 ślady jego działalności zanikają, w roku 1675 został odnotowany już jako zmarły.

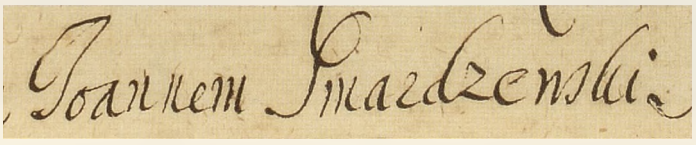
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1670–1675: fragment dokonanego w 1670 roku wpisu, w którym podano wykaz rajców urzędujących, na czele z Augustynem Klimerowskim, wówczas burmistrzem – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 44, s. 4)

Źródła i literatura:
K 42, s. 4, 250–252; K 44, s. 4; Teut. 72, s. 571; *Kronika Golińskiego* III, s. 4v; Bieniarzówna 1969, s. 75; Bieniarzówna 1994-II, s. 390, 437.

Jan Kazimierz (1648–1668)

311. Jan Smardzewski
rajca 1658–1666; burmistrz 1658, 1659, 1661

Johannes Smardzowski
Karczmarz kazimierski, starszy cechu, powołany z urzędu ławniczego do rady miejskiej w 1658 roku, na miejsce po zmarłym rajcy Danielu Maleszy (nr 300). W radzie urzędującej, czyli burmistrzowskiej, zasiadał trzykrotnie. Miał dwie kamienice położone przy ul. Krakowskiej, po przeciwległych jej końcach. Zmarł 10 października 1666 roku, w niedzielę po południu, *na kamień, przez złe opatrzenie cyrulika, że mu go wyrzynał, padła ciężka gorączka i ogień piekielny krew mu puścił, mowę zamknął.* Energiczna wdowa Regina pozwała cyrulika o błąd w sztuce, ten zaś tłumaczył się, *iżem ja według nauki mojej cyrulickiej nieboszczyka Pana Smardzewskiego na kamień kurowałem i we wszystkim według nauki, sumienia i rozumu najlepszego sprawiłem się.* W 1670 roku wdowa i inni procesowali się o spadek. Regina wyszła później powtórnie za mąż, za rajcę Jana Piotra Życińskiego (nr 313). Na zwolnione po Janie Smardzewskim miejsce w radzie w 1669 roku powołany został Stanisław Michał Borski (nr 314). W roku 1704 w kazimierskiej radzie zasiadł Tomasz Smardzewski (nr 336), z którym rajca Jan zapewne był spokrewniony.

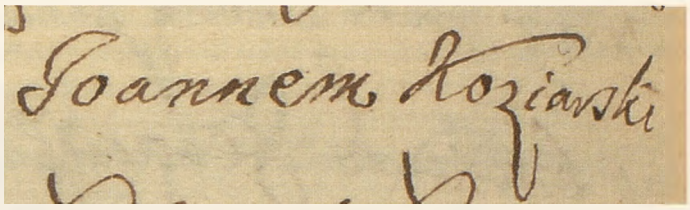
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1657–1660: dokonany w 1658 roku wpis wyboru uzupełniającego do rady urzędującej, kiedy to godność rajcy uzyskał Jan Smardzewski – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 42, s. 343)

Źródła i literatura:
K 41, s. 431–432; K 42, s. 343, 927–928; K 43, s. 14–17; K 180, s. 343; Teut. 72, s. 135–138, 530; Teut. 75, s. 448; PPK II-3, s. 1134; *Kronika Golińskiego* II, s. 688; III, s. 4v.

312. Jan Kosiarowski
rajca 1665–1677; burmistrz 1665, 1670

Jan Kazimierz (1648–1668)
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

Joannes Koziarski (Kozierski)
Kazimierzanin, doktor obojga praw – cywilnego i kanonicznego. W roku 1665 uzyskał powołanie do rady miejskiej, na miejsce zwolnione jeszcze w 1662 roku po śmierci rajcy i burmistrza Pawła Przytułowicza (nr 304). Rajcą był przez niecałe trzynaście lat, w radzie urzędującej uczestniczył dwukrotnie. Zonaty był z Reginą. Nadmierną aktywnością na forum miejskim nie zapisał się.

Z akt sądu wielkorządowego obejmujących lata 1665–1682 fragment wpisu z 1672 roku dokumentującego zawisły przed tym sądem spór między Zofią Chwałkową a Janem Kosiarowskim, rajcą kazimierskim, występującym tu wraz z żoną Reginą – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 72, s. 470)

Rejestr pogłówny z roku 1677 wymienia 1240 mieszkańców Kazimierza (wykaz nie obejmuje dzieci i mieszkańców miasta żydowskiego).

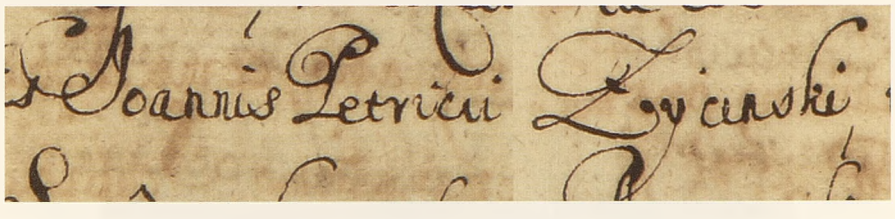
W roku 1677 Jan III Sobieski potwierdza sto dwa przywileje nadane Kazimierzowi przez poprzedników w latach 1335–1662. Akt ten potwierdzi w roku 1697 August II Mocny.

Źródła i literatura:
K 44, s. 4; K 183, s. 53; Teut. 72, s. 117, 131, 306–307, 389, 470; *Kronika Golińskiego* II, s. 688.

313. Jan Piotr Życiński
rajca 1669–1691; burmistrz 1669, 1670

Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

Joannes Petrus Zycinski
Kazimierzanin, doktor filozofii, pasowany przez króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego na kawalera Orderu Złotej Ostrogi, tytularny sekretarz Jana III Sobieskiego. Został powołany do rady w 1669 roku. W roku 1691 odnotowywany jako sekretarz miasta. Ożenił się z Reginą, wdową po rajcy i burmistrzu Janie Smardzewskim (nr 311). Był seniorem Bractwa przy kościele Bożego Ciała, także seniorem szkoły prowadzonej przy tej świątyni. Przedstawiciel wyróżniającej się grupy rajców kazimierskich starannie wykształconych i ustosunkowanych w dworskich sferach, którzy poważnie traktowali sprawy miasta i przyjęte obowiązki rajcowskie; należeli do niej między innymi Maciej Kazimierz Treter (nr 308), Mikołaj Lutecki (nr 309) i Jan Piotr Życiński, inaczej niż przykładowo Augustyn Klimerowski (nr 310) czy Jan Kosiarowski (nr 312), którzy – jak się wydaje – traktowali rajcostwo tylko jako jedną z wygodnych dla innej kariery etykiet.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1669–1675: dokonany w 1669 roku wpis elekcji rajców urzędujących na tenże rok, z Janem Piotrem Życińskim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 43, s. 17)

W latach 1677–1680 trwa wielka zaraza. Jan III Sobieski udziela krakowskiemu ławnikowi (przyszłemu burmistrzowi Krakowa) Janowi Gaudentemu Zacherli pełnomocnictw do sprawowania zwierzchności nad Krakowem, Kazimierzem i Kleparzem w sprawach związanych z epidemią. Rajcowie kazimierscy sprzeciwiają się oddawaniu chorych kazimierzan do krakowskiego lazaretu („morowni"), gdyż *byłoby z ubliżeniem miasta obywateli kazimierskich wysyłać pod inną jurysdykcję.*

Źródła i literatura:
K 43, s. 14–17; K 44, s. 4; K 109, s. 861; *Kronika Golińskiego* II, s. 688; Bieniarzówna 1969, s. 64, 74, 79; Bieniarzówna 1994-II, s. 437.

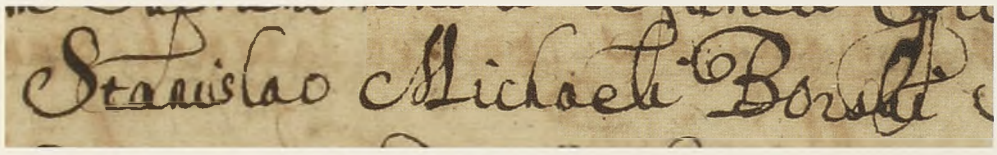
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

Pod koniec lat siedemdziesiątych XVII wieku odnowiono powstały z końcem wieku XVI kościół św. Zofii usytuowany na cmentarzu obok dzisiejszego kościoła na Skałce. Kilkadziesiąt lat później świątynia zostanie zlikwidowana. W latach 1732–1751 wzniesiony zostanie barokowy kościół dla zakonu oo. paulinów.

Źródła i literatura:
K 43, s. 14–17; K 44, s. 4, 233, 379; K 183, s. 1; K 444, s. 167; Teut. 72, s. 362–363, 654; *Kronika Golińskiego* II, s. 688; Popiołek 2009, s. 66, 190, 203–204.

314. Stanisław Michał Borski
rajca 1669–1675; burmistrz 1669, 1670, 1671, 1673

Stanislaus Michael Burski (Borzski)
Kazimierzanin, karczmarz i piwowar, prosto z urzędu ławniczego został nominowany do rady miejskiej w roku 1669, zajął krzesło zwolnione w 1666 roku po śmierci rajcy i burmistrza Jana Smardzewskiego (nr 311). W radzie odnotowywany do roku 1673, corocznie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Był zaprzyjaźniony z rajcą Marcinem Lemieszem (nr 307), został powołany przez niego na wykonawcę testamentu. Pierwszą jego żoną była Regina Lexówna (wcześniej dwukrotnie zamężna), z następnego związku miał córkę Zofię, na koniec zaś poślubił Jadwigę. Spisał w 1675 roku testament, motywowany obawą, *aby po zejściu moim jakie trudności nie zaszły*. Pozostawił między innymi osiem obrazów, które odziedziczył po pierwszej żonie, a które przed śmiercią oddał do renowacji, naczynia karczmarskie, łyżki srebrne i osiem półmisków, w wierzytelnościach zaś należności za sprzedane piwo. Aktualnej żonie Jadwidze zapisał kamienicę przy rynku. Zmarł niebawem, skoro już w 1678 roku wdowa poślubiła rajcę Jakuba Dunicza (322).

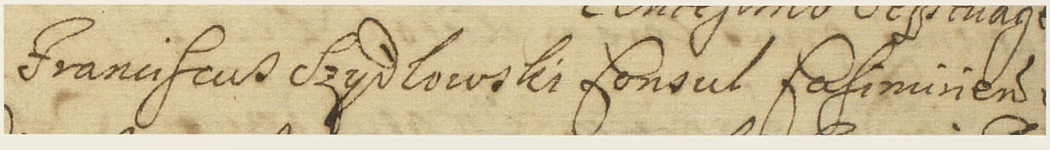

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1669–1675: dokonany w 1669 roku wpis elekcji rajców urzędujących na tenże rok, w składzie których zasiadł również nominowany pierwszy raz dotychczasowy ławnik Stanisław Michał Borski – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 43, s. 17)

Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

315. Franciszek Szydłowski
rajca 1670; burmistrz przed lub w 1670

Franciscus Szydlowski
Rajca odnotowany epizodycznie, gdy w 1670 roku brał wraz z żoną Reginą udział w sprawie przed sądem wielkorządowym, pozwany przez rajcę kazimierskiego Stanisława Michała Borskiego (nr 314) i jego żonę Reginę o rozliczenia związane z gruntami położonymi przed kazimierską bramą Wielicką, a uwikłane w zaszłości po zmarłym Kasprze Gronkowiczu. Kazimierskie księgi miejskie, pełne w tym okresie luk, śladów po tej postaci nie zachowały – prawdopodobnie zasiadał w radzie już wcześniej, w każdym przypadku burmistrzem miasta był co najmniej w pierwszym roku dzierżenia godności rajcy.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1665–1682: fragment wpisu z roku 1670 dotyczącego sprawy sądowej między rajcą kazimierskim Stanisławem Borskim (nr 314) i jego żoną Reginą a rajcą kazimierskim Franciszkiem Szydłowskim i jego żoną Reginą – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 72, s. 362)

Źródła i literatura:
Teut. 72, s. 362–363.

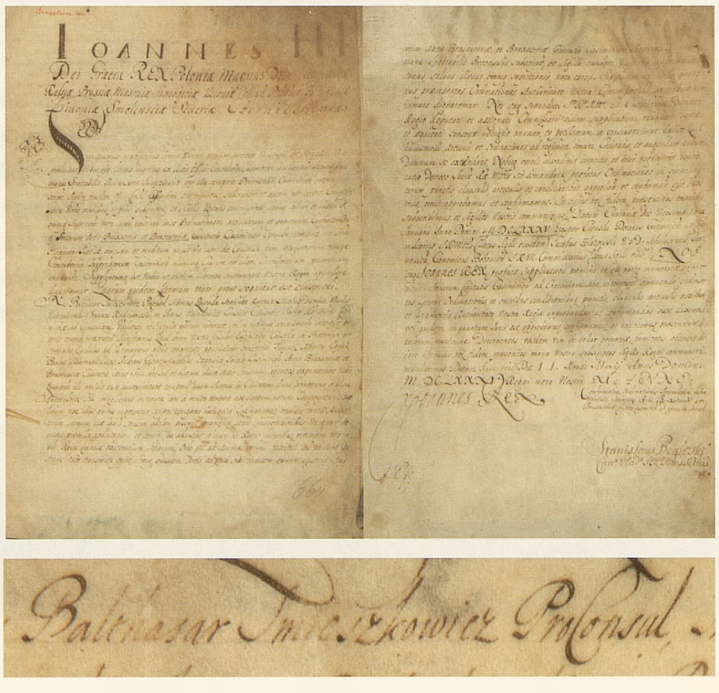
316. Baltazar Śmieszkowicz

rajca 1670–1686; burmistrz 1670, 1677, 1678, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686

Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

Baltasarus Smieszkowic

Kazimierzanin, zasiadający w radzie miejskiej w tym samym czasie, w którym rajcą był Dominik Śmieszkowicz (nr 320). Prawdopodobnie łączyły ich więzy rodzinne, możliwe że obaj lub któryś z nich powiązani byli z występującym o pokolenie wcześniej kazimierskim karczmarzem Wojciechem Śmieszkowiczem. Baltazar uzyskał nominację do rady miejskiej w roku 1670, godność rajcowską sprawował przez niecałe siedemnaście lat. W tym czasie dziesięciokrotnie powoływany był do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Jego udział we władzach miejskich przypadł na czasy odbudowy życia miejskiego i jego tkanki społeczno-gospodarczej po dramacie potopu szwedzkiego, odbudowy, która – jak wykazała historia – nie miała już szans powodzenia. Upadek miasta postępował, trwały obciążenia na rzecz wojska, a kolejne zniszczenia wojenne, które miał przynieść XVIII wiek, były tuż za progiem. Próbowano uporządkować sprawy wykonywania rzemiosła: w 1681 roku Baltazar Śmieszkowicz jako rajca urzędujący brał udział w zatwierdzaniu statutu cechu tkaczy i barchanników kazimierskich, uchwalonego w tymże roku przez starszych tego cechu; w roku 1684 statut ten wraz z innymi, wcześniejszymi dokumentami dotyczącymi kazimierskich tkaczy i barchanników, potwierdził Jan III Sobieski. Na jego kadencję burmistrzowską w 1685 roku przypadła sprawa rozpatrzenia i przyjęcia zmienionego statutu cechu słodowników i piwowarów, przedstawionego następnie królowi Janowi III Sobieskiemu do zatwierdzenia. W tymże 1685 roku Baltazar Śmieszkowicz pełnił funkcję seniora rady (rola ta, występująca także w Krakowie i Kleparzu, nie jest jeszcze przez historyków rozpoznana) – był wtedy świadkiem w sprawie podejrzenia rajcy Jakuba Dunicza (nr 322) o przejęcie i spalenie adresowanych do rajcy Wojciecha Zawady młodszego (nr 321) urzędowych listów z Poczty Warszawskiej w sprawach zadwornych; sprawa ta była prawdopodobnie prowokacją w ramach szerszej rozgrywki rady z rajcą Duniczem. Baltazar Śmieszkowicz w roku 1686 został pierwszym lonerem miejskim, towarzyszył mu jako drugi loner Marcin Łabęcki, delegowany przez gremium Dwunastu Mężów. Niedługo później prawdopodobnie zmarł, fragmentaryczne źródła nie pozwalają jednak nic bliższego ustalić.

Pierwsza i ostatnia strona dokumentu wydanego w 1685 roku w Jaworowie, w którym król Jan III Sobieski potwierdził akty dotyczące statutu cechu słodowników i piwowarów kazimierskich, w tym statut cechowy zatwierdzony w tymże roku przez rajców miasta Kazimierza, z Baltazarem Śmieszkowiczem jako burmistrzem na czele (na końcu dokumentu oryginalny podpis króla) – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 820)

W latach 1680–1685 toczy się ostry spór między radą miasta Kazimierza a pospólstwem kazimierskim. Rozstrzygała go specjalna komisja królewska, a skutkiem była decyzja o ograniczeniu ilości rajców urzędujących do czterech. Reorganizacje strukturalne nie weszły w życie.

Rada miejska zatwierdza w roku 1681 statut cechu tkaczy i barchanników kazimierskich. Akt ten w roku 1684 potwierdza Jan III Sobieski. Trzy lata później król potwierdza też statut cechu kowali, cieśli i kołodziejów kazimierskich, a w roku 1685 (po zatwierdzeniu przez rajców Kazimierza) – cechu karczmarzy i piwowarów kazimierskich.

Źródła i literatura:
K 44, s. 4; K 45, s. 193, 197, 242, 304, 613; K 107, s. 6, 307, 709; K 108, s. 5; K 183, s. 331; K 461, s. 340–346; Teut. 72, s. 549, 577, 723, 743–745; PPK II-3, s. 1354, 1390, 1394.

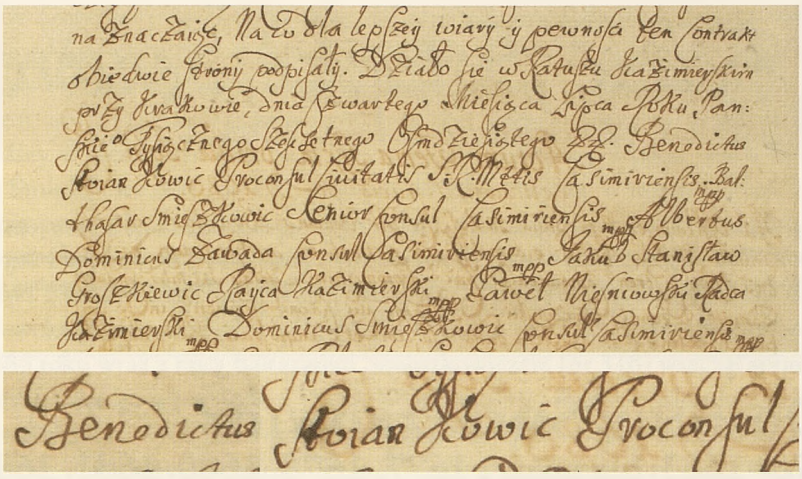
Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)
Jan III Sobieski (1674–1696)

Przed trybunałem lubelskim toczy się w roku 1683 proces między magistratem kazimierskim a gminą żydowską o przekroczenie przez Żydów granic swojego miasta, przybliżenie domów do murów miejskich oraz – co więcej – budowanie domów na tych murach.

317. Benedykt Stojankowicz
rajca 1670–1682; burmistrz 1670, 1673, 1678, 1680, 1681, 1682

Benedictus Stoiankowic

Kazimierzanin, powołany do rady miejskiej w roku 1670, odnotowywany na rajcowskim urzędzie przez niecałe trzynaście lat, w trakcie których sześciokrotnie zasiadał w radzie urzędującej. Brał udział w pracach rady nad uzyskaniem królewskiego potwierdzenia ponad stu przywilejów nadanych miastu od jego założenia – Jan III Sobieski potwierdził przywileje w 1677 roku. Benedykt Stojankowicz uczestniczył w 1681 roku w zatwierdzaniu statutów cechowych tkaczy i barchanników kazimierskich. Wiadomości o końcu jego rajcowskiej działalności nie zachowały się.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1666–1684: fragment wpisu z roku 1680 z nazwiskami rajców urzędujących, z ówczesnym burmistrzem Benedyktem Stojankowiczem na czele, składających przed sądem oświadczenie w spornej sprawie dotyczącej arendowania miejskich gruntów – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 73, s. 772)

Źródła i literatura:
K 44, s. 4, 384; K 45, s. 248, 304, 307, 613; Teut. 72, s. 743–745; PPK II-3, s. 1354, 1390.

Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

318. Andrzej Paleczek
rajca przed 1671; burmistrz przed 1671

Andreas Paleczek

Rajca kazimierski znany tylko z jednej sądowej noty, podobnie jak Franciszek Szydłowski (nr 315), jednak w przeciwieństwie do niego został wzmiankowany już jako rajca nieżyjący – w 1671 roku Jerzy Hirszman, mieszczanin i kupiec krakowski, wystąpił do sądu wielkorządowego przeciwko spadkobiercom po zmarłym Andrzeju Paleczku, a w sprawie uczestniczyła Zofia, wdowa po rajcy. Działał zatem wcześniej, burmistrzem był przynajmniej w roku, w którym otrzymał powołanie na krzesło radzieckie i wszedł do grona rajców kazimierskich.

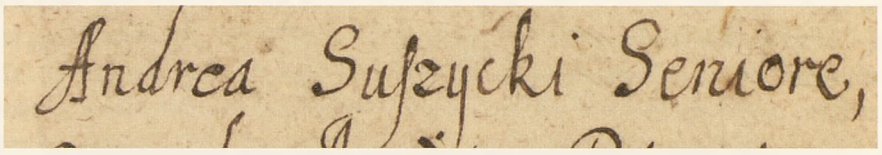
Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1665–1682: fragment wpisu z roku 1671 dotyczącego roszczeń Jerzego Hirszmana z Krakowa do majątku spadkowego po zmarłym Andrzeju Paleczku, rajcy kazimierskim – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 72, s. 419)

Źródła i literatura:
Teut. 72, s. 419.

319. Andrzej Suszycki
rajca przed 1676; burmistrz przed 1676

Jan III Sobieski (1674–1696)

Andreas Suszycki
Przedstawiciel kazimierskiej inteligencji, bakałarz, pisarz miejski kazimierski. Został odnotowany w roku 1670 jako starszy ławy kazimierskiej. Jego udział w radzie miejskiej wzmiankowany został jedynie w 1676 roku, gdy to podrzędczy Józef Jakub Zdański, działający w imieniu wielkorządcy krakowskiego Jana Szumowskiego, nominował Jakuba Dunicza (nr 322) na miejsce w radzie zwolnione po śmierci Andrzeja Suszyckiego W 1678 roku odnotowano wdowę po nim, Annę.

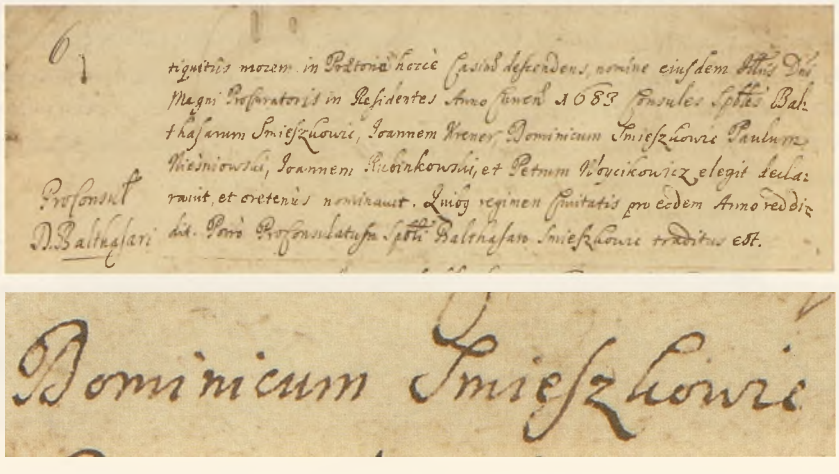
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1670–1675: fragment dokonanego w 1670 roku wpisu z wykazem ławników kazimierskich, ze starszym ławy Andrzejem Suszyckim, obradujących pod przewodnictwem wójta Macieja Zawady, przy udziale przedstawicieli Dwunastu Mężów – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 44, s. 4)

Źródła i literatura:
K 44, s. 4; Teut. 72, s. 652; Bieniarzówna 1969, s. 22, 64, 79.

320. Dominik Śmieszkowicz
rajca 1676–1683; burmistrz 1677, 1678, 1680, 1681, 1682, 1683

Jan III Sobieski (1674–1696)

Dominicus Smieszkowic (Śmieszkowski)
Kazimierzanin, prawdopodobnie spokrewniony z równolegle zasiadającym w radzie miejskiej Baltazarem Śmieszkowiczem (nr 316). Do rady został powołany w roku 1676, rajcą był przez niecałe osiem lat, w tym sześciokrotnie rajcą urzędującym, a zatem i burmistrzem. W 1674 roku wraz z rajcą Wojciechem Zawadą młodszym (nr 321) zakupił do Izby Pańskiej w ratuszu obicie z czerwonego sukna, co skrzętnie odnotowano w księdze miejskiej. Ożenił się z Jadwigą, która po jego śmierci wyszła ponownie za mąż i w roku 1685 odnotowana została jako żona Jana Luteckiego (nr 329), ówczesnego ławnika, później rajcy kazimierskiego.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły spraw z lat 1683–1685: wpis z 1683 roku zawierający wykaz rajców urzędujących nominowanych na tenże rok; w ich składzie rajca Dominik Śmieszkowicz – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 107, s. 6)

Źródła i literatura:
K 45, s. 197, 242, 304, 613; K 107, s. 6; K 183, s. 34; pap. 29/658/904; Teut. 72, s. 602, 743–745; Teut. 74, s. 111; Teut. 76, s. 375; PPK II-2, s. 1354; Rożek 1977, s. 232.

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)

W roku 1694 zmarł ksiądz Stefan Ranotowicz, kanonik regularny kościoła Bożego Ciała, kazimierski kronikarz.

Mistrzowie cechu szewców kazimierskich uchwalają w roku 1698 statut, który następnie potwierdza August II Mocny.

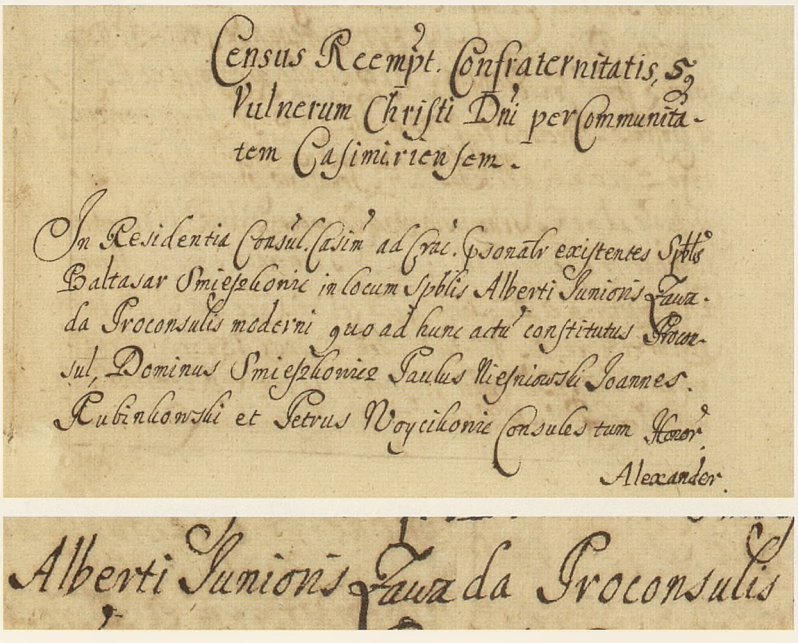
Wielka powódź, jaka nawiedziła miasto w roku 1700, zniszczyła między innymi położony na prawym brzegu Wisły kościół św. Leonarda przy szpitalu dla trędowatych.

321. Wojciech Zawada młodszy

rajca 1676–1702; burmistrz 1676, 1677, 1681, 1682, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702

Albertus Zawada junior

Prawdopodobnie karczmarz, syn rajcy Wojciecha Zawady starszego (nr 298) i Elżbiety. W ławie miejskiej poświadczony w latach 1670 i 1672, w tym ostatnim roku objął też urząd lonera, który pełnił wraz z Franciszkiem Wagrowiczem (albo tożsamy z nr 337, albo – co bardziej prawdopodobne – jego krewny, może ojciec). Lonerem był też za czasów rajcostwa, między innymi w roku 1683 wraz z Jakubem Duniczem (nr 322). W roku 1676 potwierdzony został w radzie miejskiej, zasiadał w niej przez ponad ćwierćwiecze, w tym dwudziestodwukrotnie w radzie urzędującej. Ojciec i syn Zawadowie jako rajcowie mieli wpływ na bieg spraw miejskich w sumie przez prawie sześćdziesiąt lat, jako burmistrzowie rządzili w trakcie trzydziestu dziewięciu kadencji rad urzędujących. Wojciech Zawada młodszy w pierwszym roku jego obecności w radzie wraz z także nowo wybranym rajcą Dominikiem Śmieszkowiczem (nr 320) zakupili do Izby Pańskiej w ratuszu obicie z czerwonego sukna, na dobry początek ich działalności rajcowskiej, choć obyczaju takiego nie było – wszystko to w mieście zrujnowanym wojną szwedzką i jej skutkami. Gdy w latach 1680–1685 toczył się ostry spór pospólstwa z radą miejską oskarżaną o nadużycia i szkodliwe dla mieszkańców działania, zorganizował prowokację wymierzoną w rajcę Jakuba Dunicza (nr 322), który zarzuty pospólstwa popierał – w 1685 roku wraz z rajcą Baltazarem Śmieszkowiczem (nr 316) wszczął sprawę przeciwko Duniczowi, oskarżając go o przejęcie z Poczty Warszawskiej i spalenie adresowanych do Zawady listów w sprawach zadwornych. Jak w postępowaniu przed sądem wójtowskim jednak ustalono, *w tej sprawie są znaczne ab utrinque* i w tej formule „możliwych różnych punktów widzenia" z braku dowodów sprawę zamknięto, ale pozycję niewygodnego rajcy Dunicza rajca Zawada osłabił. Gdy z kolei w wyniku wspomnianego sporu pospólstwa z radą i dochodzeń specjalnej komisji królewskiej Jan III Sobieski zadecydował o ograniczeniu ilości rajców kazimierskich do czterech, zaangażował się w przywrócenie prawa do sześcioosobowego składu rady. W roku 1694 pojął za żonę Barbarą Tomaszkiewiczową, być może córkę rajcy Wawrzyńca Tomaszkiewicza (nr 332); świadkami na ślubie byli rajcy Jakub Groszkiewicz (nr 325) i Paweł Nieśniowski (nr 327).

Census Recempt. Confraternitatis SS. Vulnerum Christi Dni per Communitatem Casimirien sem.

In Residentia Consulatus adsunt Personaliter existentes Sptis Baltasar Smieszkowic in locum Sptis Alberti Sunionis Zawada Proconsulis moderni quo ad hunc actu constitutus Prouisul Dominus Smieszkowicz Paulus Nieśniowski Joannes Rubinkowski et Petrus Woycikowic Consules tum Honor. Alexander.

Alberti Sunionis Zawada Proconsulis

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1676–1684: fragment wpisu z 1677 roku dotyczącego czynszu sprzedanego na wyderkauf bractwu Ran Chrystusowych przez mieszczan kazimierskich, gdzie wymieniony został Wojciech Zawada młodszy – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 45, s. 193)

Źródła i literatura:
K 45, s. 193, 197, 613; K 107, s. 307, 709; K 108, s. 5, 454–455, 938, 1240; K 109, s. 41, 502, 822–823; K 110, s. 10, 484, 1197; K 111, s. 442–443, 987, 1107, 1425, 1579; K 112, s. 79, 254; K 113, s. 15, 133; K 461, s. 340–346; K 585, s. 36; K 588, s. 57; K 589, s. 53–54; K 590, s. 33; K 591, s. 27; K 592, s. 35; K 593, s. 97; K 714, s. 9–10; pap. 29/658/904; Teut. 77, s. 421–422; Rożek 1977, s. 232, 352; Kaźmierczyk 1995-II, s. 50–52.

322. Jakub Dunicz

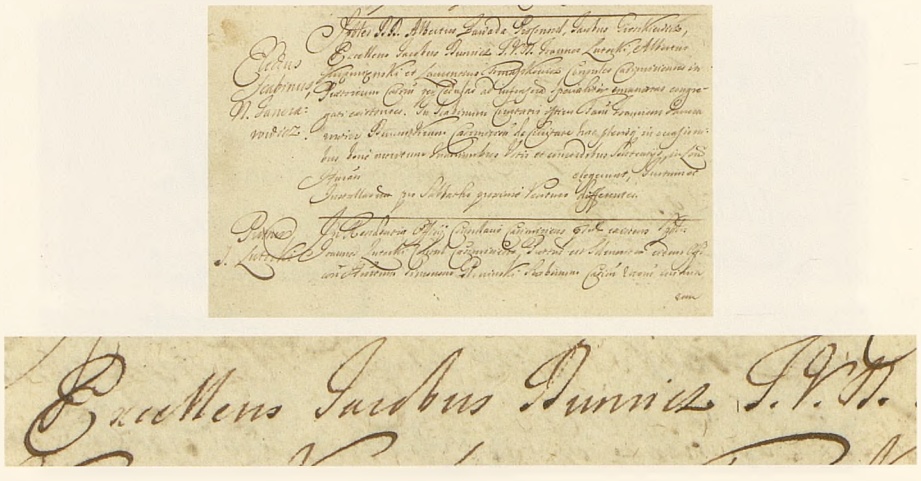
rajca 1676–1709; burmistrz 1676, 1685, 1693, 1694, 1695, 1696, 1699, 1700, 1702, 1705, 1707, 1708, 1709

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

Podczas wojny północnej czterokrotnie (lata 1702, 1704, 1705, 1709) do Kazimierza wkraczają wojska szwedzkie, przeprowadzają kontrybucje, grabią, wymuszają dostawy prowiantu i zagwarantowanie kwater. Gdy wojska szwedzkie ustępują, wkraczają wojska saskie (1704 rok), a następnie rosyjskie (od roku 1711), które postępują podobnie. Stan spustoszonego „trójmiasta" osiągnął najniższy poziom w całej jego historii.

Jacobus Dumicz

Doktor praw, wszedł do rady miejskiej w 1676 roku (na miejsce po Andrzeju Suszyckim – nr 319), bez stażu w gronie Dwunastu Mężów i w ławie miejskiej, zgodnie z zasadami wprowadzonymi w 1670 roku przez Michała Korybuta Wiśniowieckiego, przyznającymi ten przywilej doktorom wszystkich akademickich wydziałów. Rajcą był przez niecałe trzydzieści cztery lata, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał trzynastokrotnie. W 1676 roku koledzy z rady zakwestionowali legalność jego mandatu rajcowskiego, uzyskanego bez wcześniejszego stażu, kwestionowali też jego kazimierskie obywatelstwo. Nie dał się wyłączyć z udziału w pracach rady, był przez wielkorządców nominowany do rady urzędującej, jednak w księgach zapisywano jego udział w sprawach z dopiskiem *exullens* – wykluczony, co było tylko upartą złośliwością rajców. Zapewne w odpowiedzi w 1685 roku, w sporze między radą a pospólstwem o gospodarowanie funduszami miejskimi Jakub Dunicz stanął po stronie pospólstwa, formułując wraz z wójtem i ławnikami oskarżenia o nadużycia. Spór ten, rozstrzygany przez komisję królewską, doprowadził do ograniczenia ilości rajców w Kazimierzu. Elementem walki był złożony w tym samym 1685 roku przez Baltazara Śmieszkowicza (nr 316) i Wojciecha Zawadę młodszego (nr 321) donos na niego, że przejął z Poczty Warszawskiej listy adresowane do rajcy Zawady – później ustalono, że *w tej sprawie są znaczne ab utrinque* i z powodu tych „możliwych różnych punktów widzenia" sprawa zniknęła z ksiąg wójtowskich. Zachował się także niedatowany ślad sprawy sądowej: świadek Aleksander Manikowski, senior ławników kazimierskich, zeznawał przed sądem burmistrzowskim, że gdy Jakub Dunicz poszedł do burmistrza miasta żydowskiego na Kazimierzu ze skargą na Żyda, który odmawiał mu wydania zastawu w postaci *kobierca dywańskiego*, obecny tam Szaja, szkolnik żydowski, *się ośmielił na p. Dunicza y począł się ciskać y fukać, dorzucając gębą słowa sromotne, urażliwe y bolesne, nie mówiąc, ale poszczekując, już to gnojkiem, hultajem, rozbójnikiem onego nazywając, y rzezimieszkiem*. Z kolei Jakub Dunicz, *nie mogąc dalej zcierpieć onych słów tak zelżywych, musnął go tylko trochę z wierzchu (bo nie uderzył słusznie) po gębie palcami, za którem to trąceniem dopieroż począł gębować y złorzeczyć takiemi słowami jako y pierwej, krwie sobie z dziąseł gwałtem dobywając y chustką po nich pocierając, aby pokazać na niej znaki*. Wezwano piechotę zamkową, lecz jak rzecz się zakończyła, nie wiadomo. Jakub Dunicz żenił się dwukrotnie, najpierw w 1678 roku z Jadwigą, wdową po rajcy Stanisławie Michale Borskim (nr 314), następnie w 1697 roku z Anną Nizieńską. Zmarł prawdopodobnie w 1709 roku lub niewiele później.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły z lat 1692–1694: wpis wyboru w 1693 roku na urząd ławnika Jana Janczarowicza (nr 335), dokonanego przez rajców urzędujących, z Jakubem Duniczem w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia ze skrótem stopnia naukowego, poprzedzonego adnotacją exullens *(wykluczony), co jest śladem sporu o legalność zasiadania w radzie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 110, s. 484)*

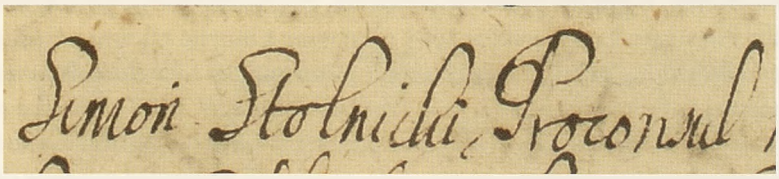
Źródła i literatura:
K 46, s. 5; K 109, s. 447, 471, 502; K 110, s. 484, 866, 1011; K 111, s. 4–5, 442–443, 1363, 1579; K 113, s. 15; K 115, s. 7, 303, 305, 315; K 116, s. 11, 101, 109; K 461, s. 340–346; K 592, s. 35; K 593, s. 97; K 714, s. 9–10; pap. 29/658/904; Teut. 72, s. 654; Teut. 74, s. 66, 112, 493; Teut. 76, s. 3, 51, 519–524; Teut. 77, s. 54; PPK II-1, s. 552, 554; PPK II-3, s. 1390; Bieniarzówna 1969, s. 22; Bieniarzówna 1994-II, s. 425, 428.

Jan III Sobieski (1674–1696)

323. Szymon Stolnicki
rajca 1676–1678; burmistrz 1676, 1677

Simon Stolnicki

Kazimierzanin, prawdopodobnie syn lub wnuk Szymona Stolnickiego zwanego Węgrem, karczmarza, zmarłego około 1645 roku, i Agnieszki. Oprócz kilku zapisek w księgach miejskich i księdze wielkorządowej, dokumentujących trzyletni udział w radzie miejskiej i nominacje do rady urzędującej-burmistrzowskiej w latach 1676 i 1677, po Szymonie Stolnickim pozostał sporządzony własnoręcznie testament z 1678 roku, niestety w większości tekstu nieczytelny. W roku 1679 został odnotowany już jako zmarły.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1676–1684: dokonany w 1676 roku wpis przekazania funkcji burmistrza miasta przez rajcę Szymona Stolnickiego w ręce rajcy Jana Krenera (nr 324) – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 45, s. 36)

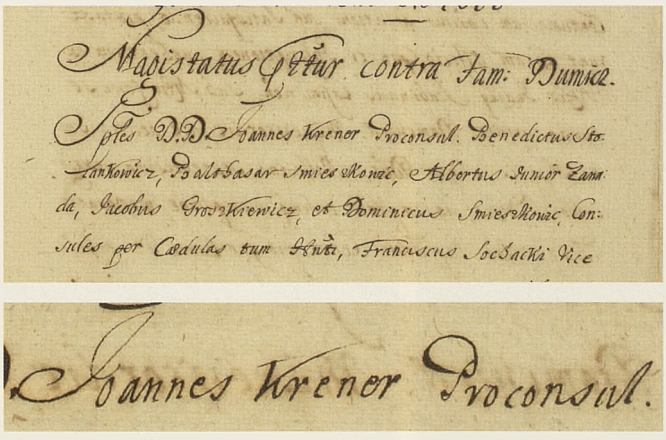
Źródła i literatura:
K 45, s. 36; K 183, s. 2, 36, 229; K 448, s. 320–321; Teut. 72, s. 555, 667, 744.

Jan III Sobieski (1674–1696)

324. Jan Krener
rajca 1676–1689; burmistrz 1676, 1678, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689

Joannes Krencz

Mieszczanin zasiadający w radzie miejskiej od 1676 roku, w trakcie prawie czternastoletniej kariery rajcowskiej dziewięciokrotnie nominowany do rady urzędującej-burmistrzowskiej. Już na początku zasiadania w niej przyszło mu z pozycji burmistrza wieść wraz z całą radą spór z rajcą Jakubem Duniczem (nr 322) o legalność jego mandatu. Jako rajca urzędujący brał udział w 1685 roku w zatwierdzaniu nowego, zmienionego statutu cechu słodowników i piwowarów. W 1691 roku odnotowana została jego żona Anna, już we wdowieństwie, oraz córka Jadwiga, żona Aleksandra Wiercińskiego.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1676–1684: początkowy fragment wpisu z 1676 roku dotyczącego sporu między radą miejską a Jakubem Duniczem (nr 322); wymieniono reprezentantów rady z Janem Krenerem jako burmistrzem na czele – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 45, s. 100)

Źródła i literatura:
K 45, s. 100, 242; K 107, s. 6, 307, 709; K 108, s. 5, 1240; K 109, s. 41; K 183, s. 396; K 588, s. 56; K 589, s. 53–54; K 590, s. 33; Teut. 74, s. 298, 469; PPK II-3, s. 1390.

325. Jakub Stanisław Groszkiewicz

rajca 1676–1701; burmistrz 1676, 1678, 1681, 1682, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1700

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)

Iacobus Groszkiewic

Kazimierzanin, w 1670 roku odnotowany jako jeden z Dwunastu Mężów, gremium reprezentującego pospólstwo kazimierskie, kontrolnego wobec rady miejskiej, szczególnie w kwestii finansów miejskich. Udział w nim był honorowany na równi z udziałem w ławie miejskiej, czyli uznawany jako obowiązkowy „staż" przed ewentualnym wejściem do rady miejskiej. Jakub Stanisław Groszkiewicz, powołany do kazimierskiej rady w roku 1676, już w kwietniu 1676 roku wygłosił oracje podczas składania przez kazimierzan hołdu i przysięgi wierności nowo koronowanemu królowi Janowi III Sobieskiemu. Rajcą był przez ćwierćwiecze, czternastokrotnie powoływano go do rady urzędującej. Jako burmistrz kazimierski w 1681 roku wraz z innymi rajcami urzędującymi przyjął i zatwierdził przedstawiony przez starszych cechu płócienników i barchanników zmieniony statut cechowy, później potwierdzony przez Jana III Sobieskiego. W 1689 roku jako przedstawiciel kazimierskiej rady brał udział w zawieraniu porozumienia między cechami krakowskich i kazimierskich cyrulików po długotrwałym sporze co do uznawania wyzwoleń uczniów dokonywanych przez kazimierskich mistrzów zawodu. W roku 1679 wpisano do akt grodzkich protestację złożoną przez niego w imieniu Kazimierza przeciw gminie żydowskiej za łamanie umów przez wybicie przejść w murach i przewożenie towarów z omijaniem podatku „sztukowego". Z kolei w 1686 roku sąd grodzki przeprowadzał obdukcję Żyda Fajbusia Jelonowicza, którego rajca poranił w jednej z bram kazimierskich. Jakub Stanisław Groszkiewicz był członkiem Arcybractwa Najświętszego Sakramentu przy kościele Bożego Ciała, w roku 1685 odnotowano go w brackiej księdze jako jednego z dwóch asesorów, wraz z rajcą Wojciechem Zawadą starszym (nr 298). Był właścicielem kamienicy położonej przy prestiżowej dla rajców ul. Krakowskiej. Zmarł po 1701 roku, pochowano go w kościele Bożego Ciała. Żona Agnieszka wyszła powtórnie za mąż za Stanisława Kianskiego, córka Barbara w 1704 roku poślubiła Sebastiana Sulikowskiego, a świadkował Jan Lutecki, ławnik krakowski. Zachowało się w kościele Bożego Ciała epitafium, które rajca wystawił w 1695 roku swoim bliskim, na nim zaś herb rodzinny Samson.

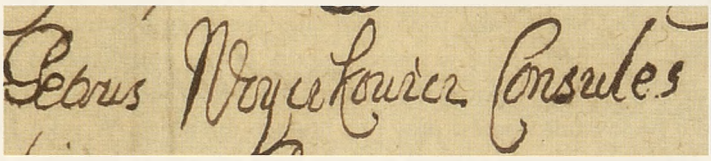
Epitafium z czarnego marmuru wystawione w roku 1695 w kościele Bożego Ciała przez rajcę Jakuba Stanisława Groszkiewicza swoim bliskim: Stanisławowi Groszkiewiczowi, Reginie Urbanowicównie i Andrzejowi Aleksandrowi Groszkiewiczowi – oraz zbliżenie herbu Samson i fragmentu tekstu upamiętniającego fundatora

Źródła i literatura:
K 45, s. 104, 111, 613; K 714, s. 9–10; K 109, s. 961; K 110, s. 10, 484, 1010, 1197, 1262; K 111, s. 442–443, 1020, 1107; K 183, s. 144; K 589, s. 53–54; K 590, s. 33; K 592, s. 35; K 593, s. 97; pap. 29/658/904; PPK II-3, s. 1354, 1358, 1411; Teut. 72, s. 739, 743–745; Teut. 74, s. 112; Teut. 75, s. 326; Teut 77, s. 780, 788–792; *Księga Arcybractwa*, s. 155; Cercha 1904, t. III, tabl. i s. 396; Rożek 1977, s. 225; Perzanowski 1989, s. 89–91; Bieniarzówna 1994-II, s. 424; Kaźmierczyk 1995-II, s. 73.

Jan III Sobieski (1674–1696)

326. Piotr Wojcikowicz
rajca 1677–1691; burmistrz 1677, 1680, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1691

Petrus Woyszykowic (Woycikowicz)
Kazimierzanin, powołany do rady miejskiej w roku 1677, urząd rajcowski sprawował przez niecałe piętnaście lat. Ośmiokrotnie zasiadał w radzie urzędującej-burmistrzowskiej. W 1680 roku rozpatrywał sprawę rozliczenia sum pieniężnych pobranych z kasy miejskiej przez cech karczmarzy kazimierskich, w roku 1685 roku brał udział w rozpatrywaniu i zatwierdzaniu projektu nowego statutu cechu słodowników i piwowarów. W tym samym roku odnotowany został jako starszy rajców – była to funkcja o niezbadanym jeszcze znaczeniu ustrojowym.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1676–1684: początkowy fragment wpisu z 1680 roku dotyczącego rozliczenia sum pobranych z klasy miejskiej przez cech karczmarzy; zapisano reprezentację rady z rajcą Piotrem Wojcikowiczem w składzie – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 45, s. 304)

Źródła i literatura:
K 45, s. 197, 304; K 107, s. 6, 307, 709; K 108, s. 5, 454–455, 1171; K 109, s. 961, 890; K 183, s. 355; K 589, s. 53–54; K 590, s. 33; PPK II-3, s. 1390; *Księga Arcybractwa*, s. 154.

Jan III Sobieski (1674–1696)

327. Paweł Nieśniowski
rajca 1677–1692; burmistrz 1677, 1678, 1680, 1681, 1682, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1692

Paulus Niesniowski
Prawnik, urodzony w Kazimierzu, syn Jakuba, snycerza (wykonawca ołtarzy dla kościoła św. Urszuli, rzeźbił też stalle dla kościoła Bożego Ciała), oraz Reginy z domu Zalaszowskiej. W radzie miejskiej zasiadał od roku 1677, urząd ten sprawował przez niecałe szesnaście lat. Jedenastokrotnie zasiadał w radzie urzędującej, będąc wówczas burmistrzem miasta. Był w latach 1687 i 1688 pierwszym lonerem miejskim (drugim był wówczas Marcin Łabęcki, przedstawiciel gremium Dwunastu Mężów). Delegowany został jako przedstawiciel Kazimierza do apelacyjnego Sądu Sześciu Miast. Tam rajcy krakowscy Jan Gaudenty Zacherla i Stanisław Michał Segnitz, oceniając go jako dobrego prawnika, namówili go do pracy dla krakowskiego magistratu – w roku 1690 otrzymał propozycję objęcia urzędu syndyka krakowskiego. Zdecydował o przejściu do Krakowa, po kadencji 1692 roku zrezygnował z mandatu rajcy kazimierskiego. W Krakowie syndykiem był do roku 1701, kiedy to awansował do godności rajcy krakowskiego. Żonaty był dwukrotnie, z Zofią Bukowiecką, z którą miał szesnaścioro dzieci, oraz z Heleną Bekową. Zmarł około 26 marca 1721 roku.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1676–1684: początkowy fragment wpisu z 1682 roku otwierającego posiedzenie sądu radzieckiego z rajcą Pawłem Nieśniowskim w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 45, s. 613)

Źródła i literatura:
K 45, s. 107, 242, 331, 613, 654; K 107, s. 6, 307, 709; K 108, s. 5, 454–455, 938; K 109, s. 41; K 183, s. 229, 266, 379; K 461, s. 340; K 588, s. 58; K 589, s. 53–54; K 590, s. 33; Teut. 72, s. 679, 743–745; Teut. 74, s. 298; PPK II-3, s. 1354, 1390; Bieniarzówna, *Nieśniowski Paweł*, [w:] PSB, t. XXIII, s. 67–67; Bieniarzówna 1994-II, s. 470; Kaźmierczyk 1995-II, s. 53–54; *Poczet* 2010, s. 681.

328. Jan Maciej Rubinkowski
rajca 1677–1691; burmistrz 1677, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691

Joannes Mathias Rubinkowski

Kupiec korzenny, prawdopodobnie jeden z synów ławnika, Żyda neofity Hieronima Rubinkowskiego, znienawidzonego przez kazimierzowskie społeczności obu wyznań za liczne niegodziwości w dążności do majątku i władzy, których dopuszczał się wobec chrześcijan, gdy był wyznania mojżeszowego, i wobec izraelitów, gdy stał się chrześcijaninem (był ojcem Jana Kazimierza Rubinkowskiego, sekretarza królewskiego, burgrabiego oraz rajcy i burmistrza toruńskiego). Jan Maciej Rubinkowski był pisarzem miejskim, po raz pierwszy został odnotowany w radzie miejskiej w 1677 roku. W trakcie prawie piętnastoletniego zasiadania w radzie dziesięciokrotnie wchodził w skład rady urzędującej-burmistrzowskiej. Zatwierdzał statuty cechowe: w roku 1681, jako rajca stary, statut barchanników oraz w roku 1685, jako rajca urzędujący, statut karczmarzy i piwowarów. W latach 1680–1685 brał udział w sporze między radą a pospólstwem wspieranym przez Jakuba Dunicza (nr 322), w 1683 roku zaangażowany był w konflikt między radą a gminą żydowską w Kazimierzu o budowanie domów przy i na murach miejskich. W roku 1680 wraz z lonerem Gaudentym Tomaszkiewiczem zakupił u Żyda Joela wzorzysty kobierzec do Izby Pańskiej w ratuszu. W tym samym roku wraz z żoną Dorotą Zawadziną ofiarował do skarbca kościoła Bożego Ciała *kielich srebrny, suto złocony, pokryty filigranem z węgierską emalią* (kielich przetrwał do naszych czasów). Był właścicielem kamienicy położonej przy rynku. W domu miał kolekcję ponad pięćdziesięciu obrazów, w tym 24 *wielkie w ramach*. Był członkiem Arcybractwa Najświętszego Sakramentu działającego przy kościele Bożego Ciała, w księdze brackiej odnotowano go w 1685 roku jako jednego z konsyliarzy. Jego drugą żoną była Anna. Zmarł w 1691 roku, niebawem po wyborze rady urzędującej na tenże rok. Zachował się też z tego roku *Inwentarz rzeczy ruchomych osobliwie w srebrze, futrach, obrazach, cynie, mosiądzu, miedzi, pościeli innym sprzęcie i naczyniu domowym po nieboszczyku Panie Janie Rubinkowskim, rajcy kazimierskim przy Krakowie pozostałych przez mię Annę Rubinkowską małżonkę wiernie opisany*. Towary sklepu korzennego – pieprz, imbir, goździki, szafran, tabak, lazur, gryszpan, gałki muszkatołowe, kolendrę, gorczycę, rozmaryn, bazylię i inne – wdowa Anna spisała odrębnie, dyktując *Inwentarz Korzenia różnego po Nieboszczyku* [...] *w sklepie pozostałego, a od Czeladzi odebranego przez mnie.*

Kielich mszalny srebrny, suto złocony, pokryty filigranem z emalią węgierską, ufundowany w 1680 roku przez Jana Rubinkowskiego i jego pierwszą żonę Dorotę Zawadzinę dla kościoła Bożego Ciała; na stopie kielicha ryt przedstawiający wyobrażenie Najświętszej Marii Panny z Dzieciątkiem i modlących się ofiarodawców, postać z lewej strony prawdopodobnie wyobraża zmarłego już Hieronima, ojca Jana (Skarbiec klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich przy kościele Bożego Ciała w Krakowie)

Źródła i literatura:
K 45, s. 107; K 107, s. 6, 307, 709; K 108, s. 5, 454–455; K 109, s. 41, 502, 647; K 110, s. 10; K 449, s. 269–274; K 589, s. 53–54; K 590, s. 33; Teut. 72, s. 743–745; Teut. 74, s. 603, 638; Teut. 76, s. 112–113, 375; PPK II-3, s. 1390; Bałaban 1931-II, s. 25–29, 37–39; Bieniarzówna 1969, s. 41; Rożek 1977, s. 225, 232, 362; Popiołek 2009, s. 192.

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

Lata 1707–1708 przynoszą kolejną wielką epidemię w całym krakowskim „trójmieście".

W roku 1719 rusza budowa kościoła Nawrócenia św. Pawła (Misjonarzy), przy dzisiejszej ul. Stradomskiej. Świątynia zostaje konsekrowana w 1732 roku. Obok powstał z połączenia budynków z różnych okresów czworobok zabudowań klasztornych.

W roku 1720 podsumowano stan miasta po wojnach. Wyliczono 136 kamienic, w tym tylko 44 we względnie dobrym stanie, ponad połowę określono jako opuszczone i zdezelowane, w tym 5 jako zupełne rudery. Na 100 drewnianych domów 19 było częściowo lub całkiem opustoszałych, 47 parceli niegdyś zabudowanych stało pustych. Zinwentaryzowano też własności zakonne, najbogatsi okazali się kanonicy laterańscy (15 zakonników) przy kościele Bożego Ciała (15 kamienic, 12 domów drewnianych, 8 parceli).

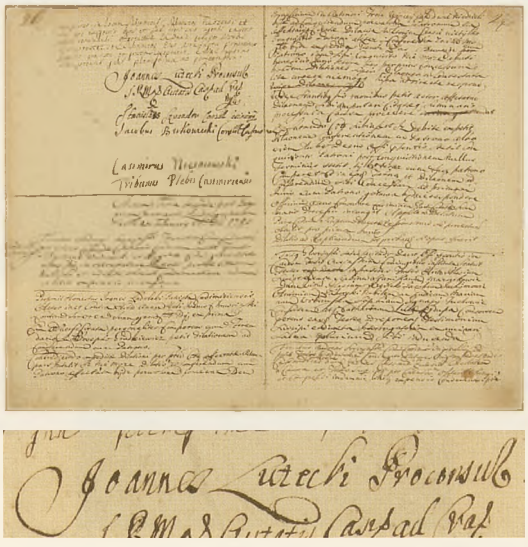
Źródła i literatura:
K 47, s. 35, 91; K 108, s. 454–455, 1171; K 109, s. 41, 647, 961; K 110, s. 10, 484, 1024; K 111, s. 4–5, 955, 1050, 1107, 1369; K 112, s. 79, 254, 310; K 118, s. 11; K 119, s. 116; K 120, s. 117, 138; K 121, s. 169; K 589, s. 53–54; K 590, s. 33; K 591, s. 29; K 592, s. 35; K 593, s. 97; Teut. 72, s. 111; Teut. 76, s. 143–144, 205, 264, 451, 665; Teut. 77, s. 342–343, 454, 640, 1289, 1441–1442; *Księga Arcybractwa*, s. 155, 210; Bieniarzówna 1994-II, s. 428; Kaźmierczyk 1995-II, s. 53–54, 231; Noga 2008, s. 292.

329. Jan Lutecki

rajca 1685–1727; burmistrz 1687, 1688, 1689, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1703, 1717, 1718, 1719, 1720, 1724, 1727

Joannes Lutecki

Karczmarz kazimierski, możliwe, że skoligacony z imiennikiem Janem Luteckim, ławnikiem krakowskim w latach 1701–1711. Do rady miejskiej powołanie uzyskał w roku 1685, prosto z ławy miejskiej. Godność rajcowską sprawował przez niecałe czterdzieści trzy lata, czym zapisał się w historii samorządu kazimierskiego jako jeden z rajców o najdłuższym stażu. Do rady urzędującej nominowany był dwudziestokrotnie, co najmniej tyleż razy był więc burmistrzem (w niektórych okresach stosowano dwukrotną rotację w roku na funkcji burmistrza). Sprawował urząd lonera w latach 1693 i 1699. W latach 1717 i 1721 wzmiankowano go z tytułem starszego rajcy (co innego niż rajca stary). Początek w radzie był trudny – w 1685 roku padł ofiarą sporu między radą a pospólstwem o gospodarkę miejską z udziałem rajcy Jakuba Dunicza (nr 322). W ramach ograniczania liczby radnych kazimierskich, co było jednym z efektów tego sporu, uznano go za niekompetentnego (był wówczas najmłodszym wiekiem racją), a nadto – jak twierdzono – wprowadzono go do rady potajemnie, wbrew przywilejom miasta oraz protestom pospólstwa. To orzeczenie specjalnej komisji królewskiej zostało oprotestowane przez rajców, król jednak wyrok komisarski potwierdził, ale do czasu powtórnego rozpatrzenia sprawy pozwolił Janowi Luteckiemu urząd zachować – i tak już zostało. Również w 1685 roku wraz z rajcą Pawłem Nieśniowskim (nr 327) jako starsi cechu karczmarzy wystąpili z manifestacją w sprawie wynagrodzenia w gotowym pieniądzu za przechowywanie piwa należącego do Żydów kazimierskich. W 1694 roku pozwał go Żyd kazimierski Fajbisz Rusin w sprawie uwięzienia na cztery godziny oraz wymuszenia skryptu dłużnego na sumę 100 złotych polskich, a także innych krzywd i gwałtów. W roku 1727 wraz z innymi rajcami urzędującymi zawarł z klasztorem Kanoników Regularnych Ducha Świętego de Saxia umowę dzierżawy miejskiego gruntu zwanego Błonia położonego na Zabłociu. Udzielał się w Arcybractwie Najświętszego Sakramentu przy kościele Bożego Ciała, w roku 1685 był jego skarbnikiem. W tym samym roku odnotowana została jego pierwsza żona, Jadwiga, wdowa po rajcy Dominiku Śmieszkowiczu (nr 320), pozostajaca wówczas w sporze sądowym z Justyną, żoną przyszłego rajcy Tomasza Smardzewskiego (nr 336). Druga żona Jana Luteckiego, Regina, około roku 1735 została odnotowana jako przeorysza działającego przy kościele Bożego Ciała Arcybractwa Troistego skupiającego niewiasty z liczących się w mieście rodzin.

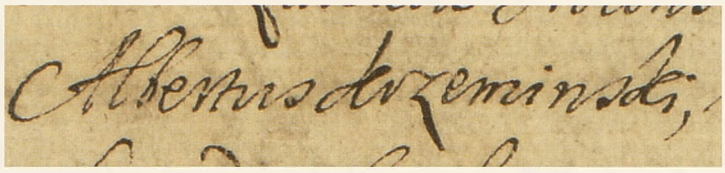
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły spraw z lat 1720–1721: strony z wpisanymi sprawami z 1720 roku; na stronie lewej blok podpisów przedstawicieli władz miejskich, z podpisem burmistrza Jana Luteckiego na czele – oraz zbliżenie podpisu z zapisem funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 121, s. 26–27)

330. Wojciech Krzemieński
rajca 1687–1707; burmistrz 1687, 1688, 1689, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1707

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)

Albertus Krzeminski

Mieszczanin parający się prawdopodobnie konwisarstwem. Do rady miejskiej powołany został w roku 1687, w radzie zasiadał przez niecałe dwadzieścia jeden lat. Aktywny w sprawach miejskich, do rady urzędującej powoływany był osiemnastokrotnie – zatem prawie cały okres piastowania godności rajcowskiej spędził na czynnym urzędowaniu. Jego relacje z żoną nie układały się widać najlepiej, skoro oświadczył w testamencie: *zapisałem też był Małżonce mojej przed Księgami tutecznego Urzędu Radzieckiego Kazimierskiego złotych Pięć Set, Alem toż znowu przed tymiż Księgami zkasował, dla tego, iż mi różne przykrości czyniła, jako jest w tymże zkasowaniu y protestacyach opisano, jednak te wszytkie krzywdy moje dla miłości Bożej oney daruję.* Zaopatrzył dwie córki, Jadwigę i Dorotę, jak też wnuki pozostałe po zapewnie zmarłym już synu Wojciechu, którym zapisał zapasy cyny i kocioł, pochodzące prawdopodobnie z warsztatu konwisatorskiego. Zasadniczą część majątku rozdzielił między dwadzieścia sześć wyliczonych w testamencie instytucji kościelnych i przykościelnych.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły spraw z lat 1700–1701: wpis z 1700 roku zawierający wykaz rajców, z Wojciechem Krzemieńskim w składzie, biorących udział w wyborze nowych lonerów – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 112, s. 5)

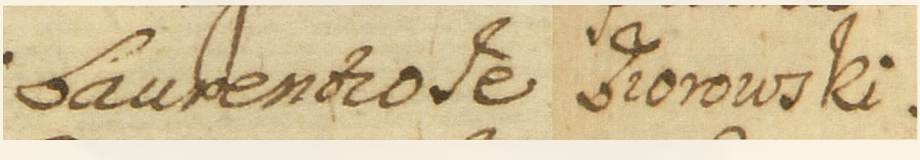
Źródła i literatura:
K 46, s. 21; K 108, s. 454–455; K 109, s. 41, 647, 961; K 110, s. 10, 484; K 111, s. 442–443, 1389; K 112, s. 280, 415; K 113, s. 15, 133; K 115, s. 7; K 589, s. 53–54; K 590, s. 33; K 592, s. 35; K 593, s. 97; pap. 29/658/904; Teut. 74, s. 603; Teut. 76, s. 143–144; Teut. 77, s. 47–48, 311, 342, 541, 793.

331. Wawrzyniec Jeziorowski
rajca 1689; burmistrz przed lub w 1689

Jan III Sobieski (1674–1696)

Laurentius Jeziorowski

Rajca znany tylko z jednego zdarzenia, którym był udział w 1689 roku wraz z rajcą Jakubem Stanisławem Groszkiewiczem (nr 325) w toczącej się przed sądem wielkorządcy krakowskiego sprawie majątkowej Macieja Kotuleckiego, krakowskiego kupca, występującego wraz z małżonką Agnieszką Dygaszowicową. Wawrzyniec Jeziorowski mógł być rajcą wcześniej, mógł też na krześle radzieckim zasiadać także po roku 1689 – luki w księgach miejskich Kazimierza obejmują i ten okres funkcjonowania miasta.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1685–1696: fragment wpisu z 1689 roku dokumentującego sprawę majątkową kupca krakowskiego Macieja Kotuleckiego i jego żony Agnieszki Dygaszowicowej z udziałem (wśród szeregu innych rajców kazimierskich) Jakuba Stanisława Groszkiewicza (nr 325) i Wawrzyńca Jeziorowskiego – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 75, s. 281)

Źródła i literatura:
Teut. 75, s. 281.

Jan III Sobieski (1674–1696)
August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)

332. Wawrzyniec Tomaszkiewicz

rajca 1693–1707; burmistrz 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1702, 1703, 1705, 1706, 1707

Laurentius Tomaszkowicz

Złotnik kazimierski, syn ławnika Błażeja i jego drugiej żony Anny. Brat Jana oraz przyrodni brat Stanisława i Krzysztofa Tomaszkiewiczów, synów Błażeja z pierwszego małżeństwa z Apolonią. Równolegle działał w Kazimierzu Gaudenty Tomaszkiewicz, wzmiankowany w 1680 roku na urzędzie lonera miejskiego. Wawrzyniec był wieloletnim ławnikiem miejskim, pierwszy raz poświadczonym na tym urzędzie w 1679 roku, ostatni raz w 1692 roku. W tym czasie był aktywny także w cechu złotników, w którym co najmniej w 1685 roku pełnił funkcję starszego cechu. Do rady miejskiej uzyskał powołanie w roku 1693, godność rajcy sprawował przez niepełne piętnaście lat, zasiadał wówczas trzynastokrotnie w radzie urzędującej, będąc burmistrzem miasta. W roku 1698 brał udział w zatwierdzaniu uchwalonego przez mistrzów cechowych statutu szewców kazimierskich. Na jego kadencję w radzie urzędującej przypadła na przełomie wieków reprezentacja Kazimierza w toczonym przed sądem królewskim sporze z Tomaszem Smardzewskim (nr 336). W 1700 roku przyszło mu zmierzyć się, wraz z całą reprezentacją władz miejskich, z wielką powodzią, która nawiedziła miasto. Od tej powodzi ucierpiały także i jego grunty, które dzierżawił od miasta od 1699 roku, położone na Krzemionkach – były to tereny w pobliżu miejskiego folwarku Beszcz oraz pola położone pod Rękawką, które poddzierżawił przyszłemu rajcy Janowi Janczarowiczowi (nr 335), *warunkując to sobie, aby nawozem były sprawowane y niezapłonione*. Żonaty był z Cecylią, mieli córkę Agnieszkę wydaną za Jana Zaporskiego; świadkiem zaślubin córki był Mikołaj Łodziński, burgrabia krakowski. Prawdopodobnie jego córką była także Barbara, która w 1694 roku wyszła za rajcę Wojciecha Zawadę młodszego (nr 321). Wawrzyniec Tomaszkiewicz zmarł 19 sierpnia 1707 roku. Pochowano go w kościele Bożego Ciała, zachowało się epitafium ufundowane zapewne przez żonę. Wdowa w roku 1713 uzyskała od rady miejskiej dzierżawę gruntów na Krzemionkach (prawdopodobnie przedłużenie wcześniejszej arendy męża) na okres trzyletni, odpowiadający trójpolowemu systemowi uprawy roli.

Tablica nagrobna z czarnego marmuru zmarłego w 1707 roku rajcy Wawrzyńca Tomaszkiewicza w prawej nawie kościoła Bożego Ciała w Kazimierzu, obok wejścia do dawnej kaplicy Brackiej, dzisiaj św. Anny; na tablicy poniżej inskrypcji epitafijnej gmerk zmarłego, podobny do herbu Gozdawa, otoczony inicjałami: W[awrzyniec] T[omaszkiewicz] R[ajca] K[azimierski]

Źródła i literatura:
K 46, s. 5, 21, 31, 66; K 110, s. 866, 1079, 1311; K 111, s. 4–5, 442–443, 955, 1050, 1107; K 113, s. 86; K 115, s. 7; K 444, s. 253–254; K 592, s. 35; K 593, s. 97; K 714, s. 11; pap. 29/658/904; Teut. 74, s. 202; Teut. 77, s. 47–48, 311, 495, 541; Cercha 1904, t. III, tabl. 398, s. 280; Rożek 1977, s. 224; Perzanowski 1989, s. 91–92.

333. Jan Zuter
rajca 1700; burmistrz 1700

August II Mocny (1697–1706)

Joannes Zuter

Rajca i burmistrz odnotowany w radzie urzędującej jedynie w zachowanym dokumencie Augusta II Mocnego z roku 1700, będącym wezwaniem przed królewski sąd magistratu kazimierskiego w związku z pozwem złożonym przeciwko radzie miejskiej przez ówczesnego ławnika i syndyka Tomasza Smardzewskiego (nr 336) o szereg nieprawidłowości, w tym nałożenie podatku czopowego. Wśród wezwanych imiennie wskazany został rajca urzędujący Jan Zuter. Z okresu tego nie zachowały się główne księgi radzieckie i w efekcie ewentualna wcześniejsza i późniejsza aktywność rajcy Jana nie jest znana.

Początkowy fragment dokumentu wydanego w 1700 roku przez Augusta II Mocnego, w którym król wzywa przed swój sąd magistrat Kazimierza, wymieniając z imienia także rajcę Jana Zutera, w związku z pozwem Tomasza Smardzewskiego (nr 336), wówczas ławnika i syndyka kazimierskiego, skarżącego się na nieprawne żądanie czopowego i inne krzywdy – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. pap. 29/658/899)

Źródła i literatura:
Pap. 29/658/904.

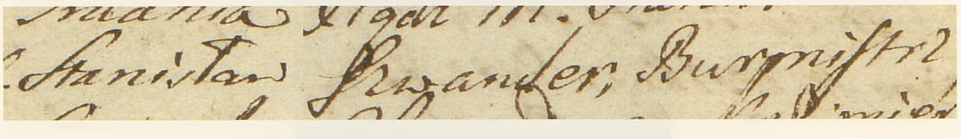
334. Stanisław Szwander
rajca 1700–1723; burmistrz 1700, 1701, 1702, 1703, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1718

August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

Stanislaus Swander

Mieszczanin kazimierski, z zasiedziałej rodziny – zachował się opis domu rodzinnego Szwanderów sporządzony w latach sześćdziesiątych XVII wieku przez przysięgłych krakowskiego cechu murarskiego i kamieniarskiego, przedstawiający upadający stan tego domu, z kuchnią, gdzie *okapu nad ogniskiem nad piecem nie masz, tylko się dym rozchodzi po całej kuchni*. Stanisław Szwander został odnotowany w ławie miejskiej w roku 1696, w roku 1700 rozpoczął prawie ćwierćwieczną karierę rajcowską, w trakcie której czternastokrotnie był rajcą urzędującym-burmistrzem. Sprawował także urząd lonera, co najmniej w 1702 roku, był też z ramienia rady miejskiej prowizorem szpitala św. Leonarda, odnotowanym w tej roli w roku 1705. Zmarł w 1723 roku, pochowany został 31 marca w kościele Bożego Ciała. Jego żona Anna, odnotowana około 1735 roku jako asesorka żeńskiego Arcybractwa Troistego przy kościele Bożego Ciała, zmarła piętnaście lat później i spoczęła przy mężu.

Nieprzestrzeganie zakazu warzenia piwa przez Żydów oraz sprowadzania go z obcych browarów staje się przedmiotem procesów sądowych w roku 1727. W roku 1736 szynkarze kazimierscy uzyskali potwierdzenie swoich praw od Augusta III Sasa, co nie zmieniło postępowania Żydów nieuznających monopolu szynkarzy kazimierskich w tym zakresie.

Z akt sądowych wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1697–1726: fragment wpisu dokumentującego sprawę z roku 1705 dotyczącą szpitala św. Leonarda w Kazimierzu, reprezentowanego przez Stanisława Szwandera, ówczesnego burmistrza miasta i prowizora tego szpitala – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 1161)

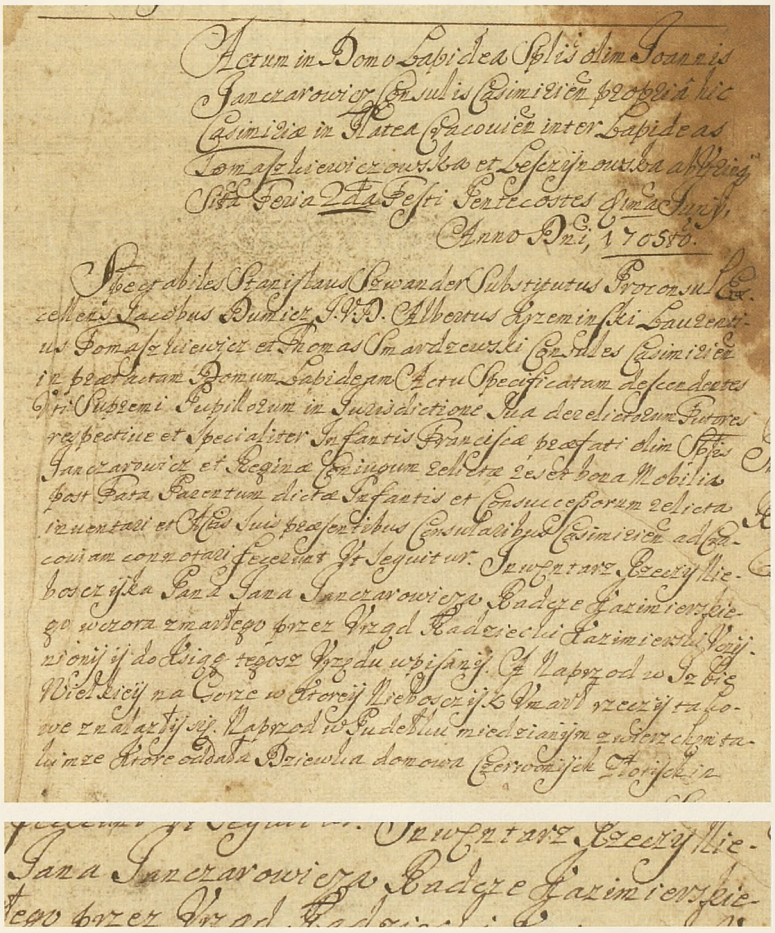
Źródła i literatura:
K 46, s. 15, 21, 31, 66; K 112, s. 5, 79, 280, 415; K 113, s. 15; K 115, s. 7, 303, 305; K 116, s. 101, 109, 133, 226; K 117, s. 13, 19; K 118, s. 11; K 119, s. 116; K 121, s. 26–27; K 599, s. 190; K 714, s. 15–17; pap. 29/658/904; rkps 1375, s. 45; Teut. 76, s. 519–524, 538, 579–580, 583; Teut. 77, s. 421–422, 489, 540, 847, 959, 1161, 1432–1434.

August II Mocny (1697–1706)

335. Jan Janczarowicz
rajca 1702–1705; burmistrz 1702, 1703, 1705

Joannes Janczarowski

Kazimierzanin, syn Stanisława, działalność we władzach miejskich rozpoczął od uzyskania w 1693 roku nominacji na urząd ławnika; w ławie miejskiej został odnotowany także w latach 1699, 1700 i 1701. W roku 1702 z ławy awansował do rady miejskiej, rajcą był przez cztery lata, zasiadając w tym czasie trzykrotnie w radzie urzędującej i pełniąc funkcję burmistrza. Przyszło mu działać w pierwszej fazie wojny północnej, gdy do Kazimierza w latach 1702–1705 trzykrotnie wkraczały wojska szwedzkie oraz wojska saskie – miasto, oprócz narażenia na wojenne grabieże i zniszczenia, ponosiło koszty utrzymania wojsk i wysokich kontrybucji. Realna władza spoczywała w rękach okupantów, z gubernatorem okupacyjnym dla krakowskiego „trójmiasta" generałem Magnusem Stenbockiem na czele. Był to czas największego upadku miasta w jego całej historii. Jan Janczarowicz odziedziczył po ojcu Stanisławie kamienicę położoną na Podbrzeziu, w kamienicy tej jeszcze za życia ojca własnym sumptem wystawił parkany, chlew, piece i nowe powały. W drugiej z posiadanych kamienic, w połowie zakupionej przez ojca od ławnika kazimierskiego, późniejszego rajcy, Adama Wachlikowicza (nr 292), zamieszkiwała wdowa po ojcu, macocha Jana. Jan Janczarowicz był żonaty dwukrotnie, z Reginą, a następnie z Jadwigą. Zmarł w 1705 roku. W roku 1711 wdowa Jadwiga poślubiła Franciszka Lapowskiego, czego świadkami byli Stanisław Szwander (nr 334), Kazimierz Jan Woźniakowski (nr 341) i Jakub Bukowiecki (nr 339). Syn Jana Janczarowicza, Jakub (nr 342), od roku 1709 zasiadał w kazimierskiej radzie, kontynuując karierę ojca.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1705–1706: początkowy fragment spisu inwentarza pośmiertnego po zmarłym rajcy Janie Janczarowiczu, dokonanego w 1705 roku przez zastępującego burmistrza rajcę Stanisława Szwandera (nr 334) oraz rajców Jakuba Dunicza (nr 322), Wojciecha Krzemieńskiego (nr 330), Wawrzyńca Tomaszkiewicza (nr 332) i Tomasza Smardzewskiego (nr 336) – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 46, s. 21)

Źródła i literatura:
K 46, s. 21–24; K 110, s. 484, 498, 866; K 113, s. 15, 86, 35; K 116, s. 11, 133, 149; K 132, s. 86; K 444, s. 111; K 714, s. 11; Teut. 76, s. 83, 99–101, 108–110; Teut. 77, s. 540, 576, 704, 847–848.

August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

336. Tomasz Smardzewski
rajca 1704–1719; burmistrz 1704, 1705, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1717, 1718, 1719

Thomas Smardzowski

Kazimierzanin, zapewne z tej samej rodziny, której wcześniejszym przedstawicielem w radzie miejskiej był Jan Smardzewski (nr 311). Poświadczony został jako ławnik w latach 1699 i 1700, w tym ostatnim roku był też syndykiem miejskim. Wówczas to wdał się w spór z radą miejską, zarzucając jej bezprawne żądanie czopowego i inne nadużycia. W 1700 roku August II Mocny z jego wniosku wezwał magistrat kazimierski przed królewski sąd. Tomasz Smardzewski sprawę wygrał, skoro już w latach 1703 i 1704 był wójtem kazimierskim, awansowanym w drugim roku wójtostwa do rady miejskiej. W radzie zasiadał przez niecałe szesnaście lat, do rady urzędującej powoływany był dwunastokrotnie. Wójtem był także w roku 1705, natomiast w roku 1710 został poświadczony na urzędzie lonera. Pełnił też urząd pisarza miejskiego, po pisarzu i rajcy Ignacym Pawle Michałowskim (nr 343). W przeciwieństwie do poprzednika starał się pomimo kryzysu w gospodarce miejskiej z urzędu tego czerpać należny przychód – odnotowano w księgach rachunkowych, że w latach 1712 i 1713 wziął sobie sam niewielkie kwoty, *nie respektując na wielkie ciężkości miasta*. Z radą miejską ponownie procesował się w roku 1717, zarzucając bezprawne pozbawienie godności starszego rajców (funkcja ta nie jest do tej pory rozpoznana) oraz „inne krzywdy" – w drugiej instancji przed sądem królewskim sprawę wygrał; od tej pory konsekwentnie jest w księgach wzmiankowany na funkcji „starszego". Ożenił się z Justyną. W 1685 roku oskarżyła ona przed sądem burmistrzowskim Jadwigę, żonę rajcy Jana Luteckiego (nr 329), o to, że *pod czas pogrzebu Nieboszczki Panej Śmieszkowicowej w Kościele Bożego Ciała nie mając żadnej słusznej przyczyney ważyła się słowy wielce uraźliwemi*, adresowanymi do skarżącej się i jej rodziców, a *przez tak obelżywe i sromotne słowa na dobrey sławie ukrzywdziła i Mieysce Święte (że się takie ważyła słowa w Kościele mówić) sprofanowała*. Następną sprawą przed sądem była skarga Tomasza Smardzewskiego na rajcę Jana Luteckiego o to, że ten jako poborca podatkowy wysłał do jego domu bez przyczyny egzekutorów, którzy się *wódki i piwa na kilka złotych napili* oraz *przez hałasów czynienie* mir domowy naruszyli, a gdy poszkodowany w ratuszu poskarżył się urzędującemu tam Luteckiemu, ten mu odpowiedział *sromotnemi słowy*, czym skarżącego *na poczciwym Urodzeniu i Dobrej Sławie ukrzywdził*. W roku 1704 Tomasz Smardzowski został odnotowany jako wdowiec biorący ślub z Teresą Kostrzewszczanką. Zmarł prawdopodobnie w 1719 roku.

Dokument wydany w 1700 roku przez Augusta II Mocnego, w którym król wzywa przed swój sąd magistrat Kazimierza pod Krakowem z pozwu Tomasza Smardzewskiego, wówczas ławnika i syndyka kazimierskiego, wnoszącego skargę o nieprawne żądanie czopowego i inne krzywdy – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. pap. 29/658/899)

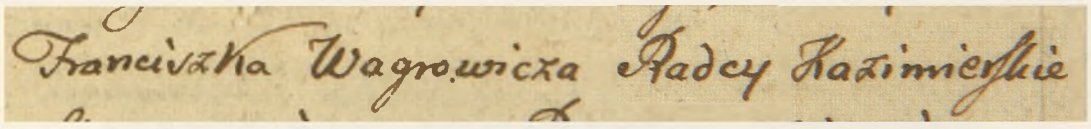
Źródła i literatura:
K 115, s. 7, 303, 305; K 116, s. 11, 101, 109, 226; K 117, s. 13; K 118, s. 11; K 119, s. 51, 116; K 120, s. 117, 138; K 599, s. 3; K 714, s. 15–17; Teut. 76, s. 405, 509, 519–524, 555, 583; Teut. 77, s. 1289; pap. 29/658/899; pap. 29/658/904; pap. 29/658/973; Teut. 77, s. 421–422, 495, 541, 798, 847–848, 1203; Friedberg 1962, s. 163.

August II Mocny (1697–1706)
Stanisław Leszczyński (1706–1709)

337. Franciszek Wagrowicz
rajca 1706–1707; burmistrz przed lub w 1706, 1707

Franciscus Wagrowic

Rajca kazimierski, być może tożsamy z odnotowanym w 1672 roku lonerem Franciszkiem Wagrowiczem lub też jego krewny, może syn. Jako rajca został odnotowywany w latach 1706 i 1707, jednak nie w księgach miejskich, pełnych w tym czasie luk i niestaranności, lecz w aktach metrykalnych kościoła Bożego Ciała, gdy świadkował w różnych uroczystościach; wzmiankowana tam jest również jego żona Regina. Rajcostwo jego zostało potwierdzone także w księdze Arcybractwa Paskowego św. Augustyna i św. Moniki pod wezwaniem Matki Boskiej Pocieszenia przy kościele św. Katarzyny, gdzie był podskarbim i bez zgody starszych brackich zastawił szereg przedmiotów, wśród nich u Zbroińskiego z Biskupia cztery srebrne blachy z kościelnych ławek brackich – po śmierci rajcy Franciszka starsi bractwa układali się w tej sprawie z jego spadkobiercami.

Z księgi inskrypcji Arcybractwa Paskowego św. Augustyna i św. Moniki pod wezwaniem Matki Boskiej Pocieszenia przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu z 1788 roku: fragment wpisu aktu sporządzonego po śmierci rajcy Franciszka Wagrowicza, podskarbiego brackiego, zatem po roku 1707, w związku z zastawieniem bez zgody bractwa cennych ruchomości – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. 446, s. 15)

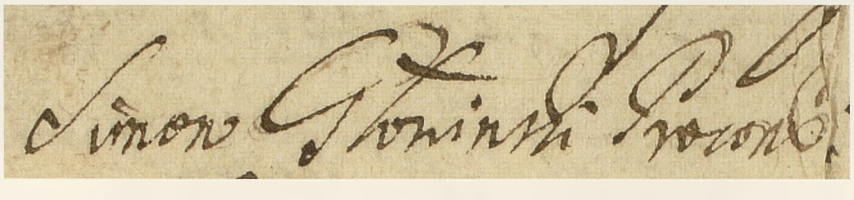
Źródła i literatura:
K 115, s. 7; Teut. 76, s. 482–485; Teut. 77, s. 799.

Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

338. Szymon Głowiński
rajca 1708–1713; burmistrz 1708, 1709, 1710, 1712, 1713

Simon Glowinski

Kazimierski *tribunus plebis*, delegat pospólstwa do władz miejskich. W latach 1692–1705 odnotowany został w ławie sądowej, nadto w 1695 roku jako loner, a w 1703 jako notariusz miejski. W 1704 roku w związku z interesami na Zabłociu został przez prywatne osoby osadzony w areszcie na kazimierskim ratuszu, wypuścił go jednak na własną odpowiedzialność rajca Jakub Dunicz (nr 322). W radzie miejskiej Szymon Głowiński zasiadał od roku 1708 przez niecałe sześć lat, pięciokrotnie uzyskując nominację do rady urzędującej. Zmarł w roku 1714, pochowany został w kościele Bożego Ciała przez żonę Elżbietę, doświadczoną w tej mierze, jako że wcześniej chowała już trzech mężów, była zatem *primo voto* Lex, *secundo voto* Felix, *tertio voto* Grabska i wreszcie *quarto voto* Głowińska.

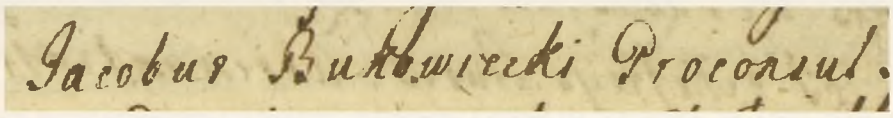
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej protokoły spraw z lat 1708–1711: wpis z 1707 roku otwierający posiedzenie rajców urzędujących pod przewodnictwem burmistrza Szymona Głowińskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 116, s. 11)

Źródła i literatura:
K 116, s. 11, 45, 101, 109, 133; K 117, s. 13, 19; K 714, s. 15–17; K 593, s. 7; Teut. 74, s. 407, 707, 852; Teut. 75, s. 446; Teut. 76, s. 99–101, 108–110, 142–143, 176, 182, 239, 312, 519–524; Teut. 76, s. 579–560, 583, 662; Teut. 77, s. 421–422, 432, 495, 575–578, 812, 847, 1097.

339. Jakub Bukowiecki
rajca 1709–1730; burmistrz 1709, 1711, 1712, 1713, 1717, 1718, 1719, 1720, 1722, 1727, 1728, 1729

Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

Jacobus Bukowiecki
Kazimierzanin odnotowany w 1705 roku na urzędzie wójta, w roku 1708 w ławie miejskiej, a od roku 1709 jako rajca – w radzie zasiadał przez niecałe dwadzieścia dwa lata, w tym dwunastokrotnie w radzie urzędującej. W latach 1713–1714 i 1717 pełnił urząd lonera. Działał w Bractwie Świętego Anioła Stróża przy kościele św. Stanisława Biskupa i Męczennika na Skałce, w 1712 roku był brackim starszym i podskarbim. W 1708 roku ożenił się z Zofią Butrowicówną, owdowiał i w roku 1715 wstąpił w związek małżeński z Zofią Kozikówną, a po jej śmierci z Anną Zaporowiczową, z którą miał córkę Katarzynę, wydaną za przyszłego rajcę Jakuba Chodaniego (nr 349). Żona Anna około roku 1735 była podprzeoryszą żeńskiego Arcybractwa Troistego przy kościele Bożego Ciała. Jakub Bukowiecki zmarł w 1730 roku, pochowano go 10 lutego w kościele Bożego Ciała. W roku 1766 w radzie zasiadł Szymon Tadeusz Bukowiecki (nr 358), być może skoligacony z rajcą Jakubem.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1720–1742: dokonany w 1729 roku wpis otwierający posiedzenie rajców urzędujących pod przewodnictwem burmistrza Jakuba Bukowieckiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 47, s. 118)

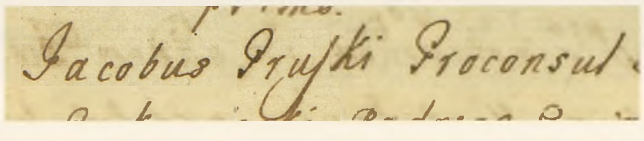
Źródła i literatura:
K 47, s. 35, 91, 99, 118, 126; K 116, s. 109, 222, 226; K 117, s. 13, 19; K 118, s. 11; K 119, s. 51; K 120, s. 117; K 121, s. 26–27; K 273, s. 245; K 601, s. 34; K 714, s. 15–17; Teut. 76, s. 579–580, 600, 629, 665; Teut. 77, s. 847–848, 1142, 1188, 1250–1251, 1432–1434.

340. Jakub Pruski
rajca 1709–1732; burmistrz 1710, 1711, 1712, 1713, 1717, 1718, 1719, 1720, 1724, 1726, 1727, 1729, 1730

Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

Jacobus Praski
Wójt jurydyki Podzamcze, z jurysdykcją także dla Rybaków i części Zwierzyńca, poświadczony na urzędzie w roku 1706. W roku 1709, przełomowym w jego życiu, ożenił się z kazimierzanką Agnieszką Wachowską, czemu świadkowali przyszły rajca Stanisław Józef Chełpiński (nr 346) i świeżo powołany rajca Kazimierz Jan Woźniakowski (nr 341), oraz otrzymał nominację do kazimierskiej rady miejskiej i na urząd wójta kazimierskiego. W radzie zasiadał przez niecałe dwadzieścia cztery lata, w tym trzynastokrotnie w radzie urzędującej. W latach 1711, 1713, 1715 i 1732 pełnił urząd lonera. W 1727 roku za jego kadencji burmistrzowskiej rada miejska zawarła z konwentem Kanoników Regularnych Ducha Świętego de Saxia umowę dzierżawy miejskiego gruntu Błonia w Zabłociu, w 1729 roku uczestniczył z kolei w zawieraniu układu z kazimierską gminą żydowską w sprawie opłat za utrzymywanie miejskiej kanalizacji. Zmarł w 1732 roku, w wieku 67 lat. Pochowany został 1 listopada w kościele Bożego Ciała. Wdowa Agnieszka została odnotowana około 1735 roku jako asesorka Arcybractwa Troistego przy kościele Bożego Ciała, skupiającego kazimierskie niewiasty.

W roku 1734 władze i mieszczanie uczestniczą w ostatniej koronacji królewskiej w Krakowie – Augusta III Sasa.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1720–1742: dokonany w 1722 roku wpis otwierający posiedzenie rajców urzędujących pod przewodnictwem burmistrza Jakuba Pruskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 47, s. 91)

Źródła i literatura:
K 47, s. 35, 84, 91, 118, 142, 149; K 116, s. 117–118, 133, 226; K 117, s. 33; K 118, s. 11; K 119, s. 51, 116; K 120, s. 138, 117; K 121, s. 169; K 599, s. 40, 190; K 714, s. 15–17; K 619, s. 122, 132; K 620, s. 109; Teut. 76, s. 579–580; Teut. 77, s. 694–696, 903, 1142, 1289, 1514, 1824; BJ, rkps 136, s. 383.

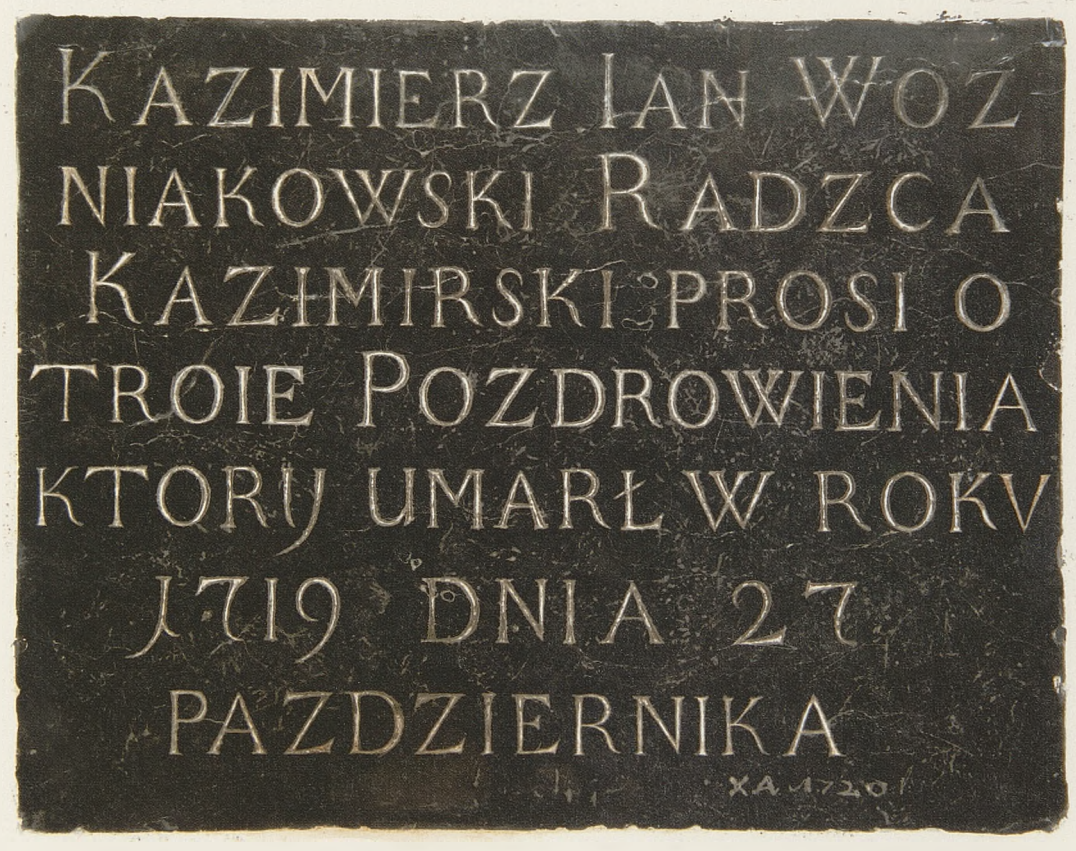
Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

341. Kazimierz Jan Woźniakowski

rajca 1709–1719; burmistrz 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1717, 1718, 1719

Casimirus Wozniakowski

Kazimierzanin poświadczony w ławie miejskiej w roku 1709, prosto z ławy w tymże roku awansowany do rady miejskiej. Godność rajcy piastował przez niecałe jedenaście lat, w radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał ośmiokrotnie, w latach 1709–1713 i 1717–1719. Działał w okresie końca wojny północnej, wkroczenia do miasta wojsk saskich w 1711 roku i wielkiej epidemii z lat 1707–1708, zatem w kolejnym kryzysowym czasie dla miasta i tak systematycznie upadającego od drugiej połowy XVII wieku. Był członkiem Bractwa Świętego Anioła Stróża przy kościele św. Stanisława Biskupa i Męczennika na Skałce (dzisiaj Bractwo Świętych Aniołów Stróżów przy zakonie oo. paulinów), w 1712 roku odnotowany został jako starszy bractwa. Owcześnie jego współbraćmi byli między innymi rajca Jakub Bukowiecki (nr 339) i rajca Ignacy Paweł Michałowski (nr 343). Był aktywny w środowisku, co znajduje odzwierciedlenie w księgach metrykalnych kościoła Bożego Ciała, gdzie odnotowywany był w roli świadka różnych wydarzeń rodzinnych kazimierskiej elity władzy; przykładowo w 1711 roku był świadkiem na ślubie wdowy po rajcy Jakubie Janczarowiczu (nr 335) z Franciszkiem Lapowskim, a w 1715 roku pełnił rolę świadka na ślubie rajcy Jakuba Bukowieckiego (nr 339). Zmarł 27 października 1719 roku, pochowany został w kościele św. Katarzyny, gdzie w krużgankach zakonnych zachowało się do naszych czasów epitafium wykonane w marmurze dębnickim i zapisane w języku polskim.

Wykonane w 1720 roku w marmurze dębnickim epitafium zmarłego w roku 1719 Kazimierza Jana Woźniakowskiego z krużganku klasztornego kościoła św. Katarzyny

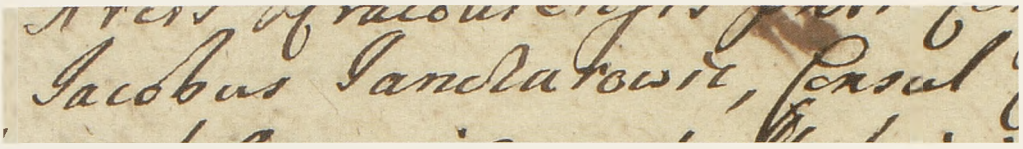
Źródła i literatura:
K 116, s. 109, 133, 226; K 117, s. 13, 19; K 118, s. 11; K 119, s. 116; K 120, s. 138, 117; K 714, s. 51; Teut. 76, s. 519–524, 579–580, 600, 629; Teut. 77, s. 847–848, 903, 961, 1142, 1188, 1289; Cercha 1904, t. III, s. 302; Cyrankiewicz 1908, s. 40; Perzanowski 1989, s. 146.

342. Jakub Janczarowicz
rajca 1709–1710; burmistrz przed lub w 1709, 1710

Stanisław Leszczyński (1706–1709)
August II Mocny (1709–1733)

Jacobus Janczarowic

Syn rajcy Jana Janczarowicza (nr 335), wnuk kazimierskiego mieszczanina Stanisława. Początki jego kariery we władzach miejskich nie są znane, źródła z tych czasów pozostały w stanie fragmentarycznym. Był prawdopodobnie miejskim instygatorem, co odpowiadało w pewnym zakresie roli dzisiejszego prokuratora. W radzie miejskiej został odnotowany w latach 1709 i 1710, jednak ślady te nie przesądzają, czy był wówczas w radzie urzędującej czy starej. Żonaty był z Jadwigą, miał córkę Ludwikę, która zmarła w wieku sześciu lat. Jakub Janczarowicz zmarł w 1710 lub 1711 roku. W roku 1712 wdowa Jadwiga wyszła powtórnie za mąż za Franciszka Zaporskiego, a jej córka Regina, nie wiadomo jednak z którego małżeństwa, w 1758 roku odnotowana została jako żona ławnika kazimierskiego Ignacego Krokowskiego.

Z akt sądu wielkorządcy krakowskiego obejmujących lata 1697–1726: początkowy fragment wpisu z 1710 roku dokumentującego stawienie się przed sądem Jakuba Janczarowicza, rajcy kazimierskiego, z żoną Jadwigą – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 906)

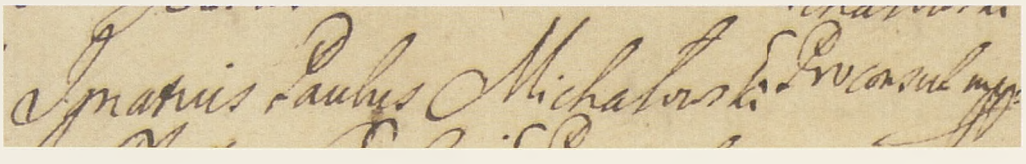
Źródła i literatura:
Teut. 76, s. 519–524, 538; Teut. 77, s. 704, 906, 994–995; Teut. 80, s. 475.

343. Ignacy Paweł Michałowski
rajca 1710–1716; burmistrz 1710, 1711, 1712

August II Mocny (1709–1733)

Ignatius Paulus Michalowski

Doktor medycyny, nie ma jednak pewności, czy prowadził praktykę lekarską. W radzie miejskiej poświadczony został w latach 1710–1716, w radzie urzędującej w trzech pierwszych latach piastowania godności rajcowskiej. Nie tylko zajmował krzesło rajcowskie, ale pełnił też urząd pisarza miejskiego. Ten ostatni, co do zasady opłacany z kasy miejskiej, w tym okresie zapaści gospodarczej nie przynosił mu dochodu: w 1710 roku dostał za jego pełnienie kwartę wina wartą 2 złote, w roku 1711 tylko zwrot 6 złotych za papier, zaś w roku 1712, jak zapisano w księdze finansowej, *panu Michałowskiemu za pisarstwo nic się nie dało, bo nie było skąd*. Był członkiem Bractwa Świętego Anioła Stróża przy kościele św. Stanisława Biskupa i Męczennika na Skałce – w 1712 roku był brackim konsyliariuszem-doradcą. Zmarł w 1716 roku, pochowano go 10 grudnia w kościele Bożego Ciała. Wdowa po nim, Zofia, zmarła w 1718 roku.

Z księgi dochodów i wydatków miasta Kazimierza z lat 1710–1712: wpis z akceptacją rozliczenia za 1710 rok dokonaną przez rajcę Ignacego Pawła Michałowskiego, ówczesnego burmistrza miasta – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 599, s. 88)

Źródła i literatura:
K 116, s. 133, 139, 164, 222, 226; K 118, s. 11; Teut. 76, s. 579–580; Teut. 77, s. 903, 908, 961, 1142, 1188, 1250, 1289, 1553; Friedberg 1962, s. 163.

August II Mocny (1709–1733)

344. Andrzej Gniatkowski
rajca 1724–1727; burmistrz 1724, 1726, 1727

Andreas Gniatkowski

Kazimierzanin, nominowany do rady miejskiej czterokrotnie, począwszy od roku 1724. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał trzykrotnie. W 1727 roku za kadencji burmistrzowskiej Jakuba Pruskiego (nr 340) wraz z innymi rajcami urzędującymi, Jakubem Bukowieckim (nr 339), Tomaszem Duniczem (nr 345) i Stanisławem Józefem Chełpińskim (nr 346), zawarł z konwentem Kanoników Regularnych Ducha Świętego de Saxia umowę dzierżawy gruntu zwanego Błonia, stanowiącego własność miejską, a będącego częścią Zabłocia.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1720–1742: dokonany w 1726 roku wpis otwierający kolejne posiedzenie rajców urzędujących, w tym czasie pod przewodnictwem burmistrza Andrzeja Gniatkowskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 47, s. 85)

Źródła i literatura:
K 47, s. 85, 91; BJ, rkps 136, s. 383.

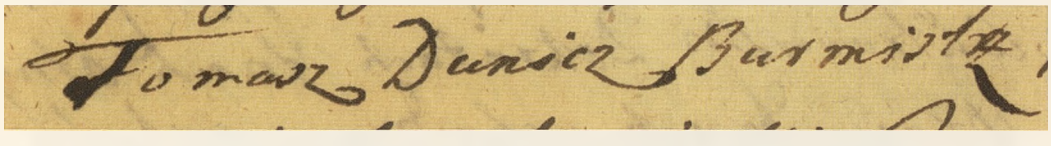
August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

W połowie XVIII wzniesiony zostaje kościół Trójcy Przenajświętszej (Trynitarzy, później Bonifratrów). Na miejscu kilku podarowanych trynitarzom kamienic powstały zabudowania klasztorne (po wygaśnięciu zakonu w 1812 roku całość przejdzie w ręce bonifratrów, którzy urządzą tu szpital).

345. Tomasz Dunicz
rajca 1724–1750; burmistrz 1724, 1727, 1728, 1729, 1730, 1733, 1737, 1738, 1746, 1747, 1750

Thomas Dunin

Kolejny po rajcy Jakubie (nr 322) przedstawiciel Duniczów we władzach kazimierskich. W radzie miejskiej zasiadał przez niecałe dwadzieścia siedem lat, począwszy od roku 1724, w tym w radzie urzędującej jedenastokrotnie. W sierpniu 1733 roku jako burmistrz stanął na czele delegacji miasta, która wzięła udział w uroczystościach złożenia w kolegiacie św. Floriana zwłok królów Jana III Sobieskiego i Augusta II Mocnego na kilkumiesięczny czas pomiędzy ich przywiezieniem z Prądnika a eksportacją na Wawel. Został odnotowany jako loner w 1741 roku oraz senior rajców w latach 1738 i 1744. Pod koniec życia, sprawując godność rajcy i burmistrza, był jednocześnie pisarzem miejskim. Gdy w roku 1750 zachorował, ten ostatni urząd rada kazimierska powierzyła jego synowi, przyszłemu rajcy Józefowi Duniczowi (nr 351). Wcześnie owdowiał, żona Anna zmarła w 1739 roku i została pochowana w kościele Bożego Ciała, koło ambony. Tomasz Dunicz zmarł 24 listopada 1750 roku, w wieku 70 lat; pochowany został przy małżonce.

Z akt miasta żydowskiego w Kazimierzu końcowy fragment kopii zawartego w 1729 roku układu między radą miejską kazimierską, reprezentowaną przed rajców z burmistrzem Tomaszem Duniczem na czele, a kazimierską gminą żydowską w sprawie opłat za utrzymywaną przez miasto instalację kanalizacyjną – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 352)

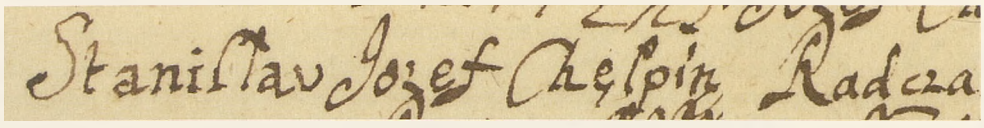
Źródła i literatura:
Jud. Cas. 8, s. 351–352; K 47, s. 91, 118, 149, 194; K 48, s. 84, 120, 285, 288–289; K 621, s. 144; K 622, s. 115, 141; K 623, s. 101; BJ, rkps 136, s. 383; Teut. 78, s. 102–103, 454; Smoniewski p. 1868, s. 54; Friedberg 1962, s. 160.

August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

346. Stanisław Józef Chełpiński
rajca 1724–1733; burmistrz 1724, 1727, 1729, 1730, 1731

Stanislaus Josephus Chełpinski

Mieszczanin poświadczony na urzędzie ławniczym w roku 1709 dzięki zapisowi, że świadkował wraz z rajcą Kazimierzem Janem Woźniakowskim (nr 341) na ślubie Jakuba Pruskiego (nr 340) z Agnieszką Wachowską. Na urzędzie rajcowskim zasiadał od roku 1724, do rady urzędującej nominowany był pięciokrotnie. W 1727 roku wraz z innymi rajcami zawarł z konwentem Kanoników Regularnych Ducha Świętego de Saxia umowę dzierżawy gruntu miejskiego Błonie w Zabłociu, z kolei w 1729 roku brał udział w zawieraniu układu z kazimierską gminą żydowską w sprawie opłat za utrzymywanie miejskiej kanalizacji. Zmarł w 1733 roku, w lutym w miejskiej księdze rachunkowej zapisano wydatki: *Za świc funtowych szt. 12 na pogrzeb R*[rajcy] *Chełpinskiego; za mszy sześć na pogrzebie tegoż odprawionych.*

Z księgi miejskiej rachunkowej Kazimierza obejmującej sprawy dóbr miejskich w latach 1609–1789: dokument z 1730 roku dotyczący kontraktu dzierżawy miejskiej cegielni pod Krzemionkami, podpisany przez urzędujących wówczas rajców, ze Stanisławem Józefem Chełpińskim w składzie – zbliżenie podpisu z zapisem urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 714, s. 304)

Źródła i literatura:
K 47, s. 91, 149; K 619, s. 132; K 620, s. 124; K 714, s. 304; BJ, rkps 136, s. 383.

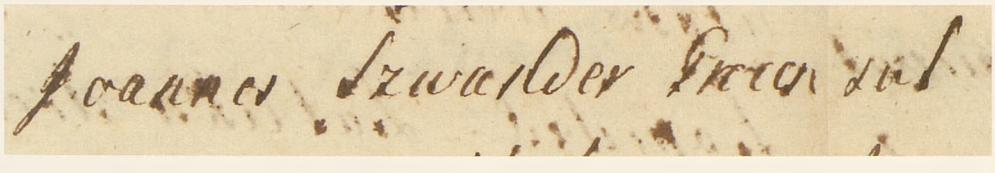
August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

347. Jan Szwander
rajca 1730–1758; burmistrz 1730, 1731, 1732, 1738, 1746, 1747, 1750, 1752, 1753, 1754, 1755, 1758

Joannes (Aleksander) Szwander

Rajca zapisywany też pod imieniem Aleksander, choć z dwojgiem imion jednocześnie nigdy nie był wzmiankowany. W radzie miejskiej zasiadał od 1730 roku, przez prawie trzydzieści jeden lat, do rady urzędującej powoływany był dwunastokrotnie. Był lonerem w latach 1733 i 1734, w latach 1755 i 1758 wzmiankowano go jako starszego rajcę (co innego niż rajca stary). W roku 1758 ponownie został wybrany na lonera. Był teściem rajcy Jana Okońskiego (nr 352), który w roku 1752 poślubił jego córkę Franciszkę. Jan Szwander zmarł 23 lutego tego samego roku, w wieku 58 lat. Pochowany został w kościele Bożego Ciała.

W czasie wojny siedmioletniej przez „trójmiasto" krakowskie przechodzą w roku 1759 wojska austriackie, w sile około 11,5 tysiąca żołnierzy. Przez kilka dni stacjonują także w Kazimierzu.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1743–1752: dokonany w 1747 roku wpis otwierający kolejne czynności urzędu radzieckiego pod przewodnictwem burmistrza Jana Szwandera – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 48, s. 120)

Źródła i literatura:
K 47, s. 149, 154, 167, 177, 194, 293; K 48, s. 84, 107, 120, 285, 288; K 49, s. 63, 193, 317, 339, 513–514; K 619, s. 132, 149, 155; K 621, s. 134, 143; K 620, s. 109; K 622, s. 121, 148; K 623, s. 115, 124; K 714, s. 31–32; Teut. 78, s. 102–103; Teut. 79, s. 897–898; Teut. 80, s. 265.

August II Mocny (1709–1733)
August III Sas (1733–1763)

W dobie konfederacji barskiej, w roku 1768, do „trójmiasta" krakowskiego wkraczają wojska rosyjskie pod dowództwem Stiepana Apraksina, zastąpione niespełna rok później załogą rosyjską z pułkownikiem Janem Drewiczem na czele. Okupacja miasta trwała trzy lata.

348. Bartłomiej Kaczorowski

rajca 1732–1761; burmistrz 1732, 1733, 1734, 1736, 1738, 1739, 1744, 1745, 1746, 1747, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761

Bartholomeus Koczorowski

Kazimierzanin, poświadczony od roku 1732 na godności rajcowskiej, którą dzierżył przez niemal trzydziestolecie. W radzie urzędującej-burmistrzowskiej zasiadał dwudziestodwukrotnie. Pełnił też w latach 1736, 1737, 1752 i 1755 urząd lonera. W 1748 roku sąd wielkorządowy krakowski rozstrzygał w sprawie jego rozliczeń ze Szpitalem Ubogich Stanu Szlacheckiego przy kościele św. Jadwigi w Stradomiu reprezentowanym przez syndyka Józefa Choszowskiego – Bartłomiej Kaczorowski użytkował *folwark pewny Swiechowski nazwany, położony za starą Wisłą na Podbrzeziu do miasta Kazimierza należący prawem Wiekowym, na ten czas do Wielebnych Zakonnic Reguły Swiętego Benedykta konwenty Staniąteckiego rezygnowany* i nie opłacał czynszów, na których szpital miał uposażenie. Będąc w 1752 roku burmistrzem i lonerem, wraz z innymi rajcami podpisał akt: *Między Ichmościami Panami Bartłomiejem Kaczorowskim Prezydentem y Lonherem, Janem Szwanderem* [nr 347], *Josefem Duniczem* [nr 351] *y Pawłem Krzewińskim* [nr 350] *Radnemi Miasta JKMci Kazimierza swoim y całego Pospólstwa imieniem czyniącemi z iedney, a Zacnie Sławetymi Ignacym Krokowskim y Reginą Małżonkami z drugiej strony stanął pewny y w niczym nieodmienny kontrakt w ten niżej opisany sposób: iż pomienieni Jchmościowie PP. Radcy y całe Pospólstwo mając Góry swoje własne Krzemionki nazwane i widząc w nich oczywistą szkodę y prowentu Miasta uszczerbek chcąc iako najlepszy pomienionych Gór mieć dozór umyślili wzwyż wyrażonym PP. Krokowskim Małżonkom w arendowną do lat trzech puścić posesją, iakoż niniejszym kontraktem za sumą Złotych Polskich Trzysta puszczają, którą sumę obligują się corocznie do rak Jchmościów PP. Lonherów* [...] *oddawać.* Bartłomiej Kaczorowski ożenił się z Teresą, odnotowaną około 1735 roku jako asesorka żeńskiego Arcybractwa Troistego przy kościele Bożego Ciała, która zmarła w 1744 roku, w wieku 60 lat. On sam zmarł 23 czerwca 1761 roku, w wieku 73 lat; pochowano go w kościele Bożego Ciała.

Z księgi inskrypcji Arcybractwa Paskowego św. Augustyna i św. Moniki pod wezwaniem Matki Boskiej Pocieszenia przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu z 1788 roku: strona tytułowa i strona z początkowym fragmentem wpisu wyliczającego uposażenie Bractwa, w którym przywołano zobowiązanie dokonane przez władze kazimierskie reprezentowane przez Bartłomieja Kaczorowskiego, burmistrza (niedatowane, zapewne po 1739 roku) – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. 446, s. 11)

Źródła i literatura:
K 47, s. 192, 194; K 48, s. 35, 65, 84, 120, 285, 292–293, 304, 352; K 49, s. 71, 88, 130, 156, 174, 191, 195, 211, 339, 404, 470, 513–514, 526, 603; K 50, s. 113–114, 252–254; K 619, s. 109, 124, 147; K 620, s. 121, 132, 134; K 621, s. 141, 158; K 622, s. 145; K 623, s. 133; K 624, s. 124; K 625, s. 127; K 714, s. 31–32; Teut. 78, s. 102–103, 126; Teut. 79, s. 318–324; Teut. 80, s. 265.

349. Jakub Chodani
rajca 1746–1747; burmistrz 1746, 1747

August III Sas (1733–1763)

Jacobus Chodoni (Hodani)
Wszedł do kazimierskiej elity władzy, poślubiając Katarzynę, córkę rajcy Jakuba Bukowieckiego (nr 339) i Anny Zaporowiczowej. Uzyskał w 1736 roku urząd lonera, do rady miejskiej awansował w 1746 roku. Dwukrotnie zasiadał w radzie urzędującej. Zmarł 3 stycznia 1750 roku, w wieku 60 lat; pochowano go na cmentarzu przy kościele Bożego Ciała. W roku 1768 zmarła jego żona Katarzyna. W testamencie stwierdziła: a *po mężu moim Jakubie Hodanim nic nie zostało, jeno tylko z dorobku mojego* [...] *jako to browar y kamienicę wyreperowałam spustoszałą, wszystko za moim staraniem. Ponieważ zaś żadnych nie ostawię pieniędzy y skarbów, tylko kamieniczki dwie, jedna Barankiewiczowska* [...] *y tej kamienicy syna mojego czynię dziedzicem.* Ich córka Regina została wydana za Borkowskiego, a syn Dominik ożenił się z Agnieszką, która w roku 1787 przyniosła do kancelarii magistrackiej oryginał aktu lokacyjnego Kazimierza z 1335 roku, znaleziony w domu zmarłego teścia.

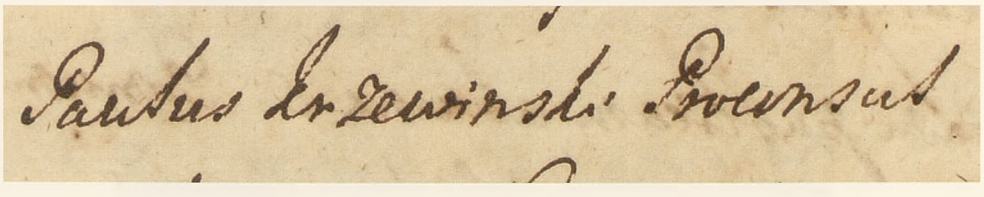
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1743–1752: dokonany w 1746 roku wpis otwierający posiedzenie rajców urzędujących, z Jakubem Chodanim w składzie – zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 48, s. 84)

Źródła i literatura:
K 48, s. 84, 107, 120; K 273, s. 245; K 444, s. 105; K 621, s. 1; K 623, s. 124; Teut. 79, s. 371; Teut. 80, s. 706; Friedberg 1962, s. 158.

350. Paweł Krzewiński
rajca 1751–1757; burmistrz 1751, 1754, 1755

August III Sas (1733–1763)

Paulus Krzewinski
Mieszczanin na krześle rajcowskim od 1751 roku, w ciągu prawie siedmiu lat trzykrotnie powoływany do rady urzędującej. Z burmistrzem Bartłomiejem Kaczorowskim (nr 348) i rajcami Janem Szwanderem (nr 347) i Józefem Duniczem (nr 351) w roku 1752 wydzierżawił na trzy lata Ignacemu i Reginie Krokowskim *Góry swoje własne* [czyli miejskie] *Krzemionki nazwane.* Zmarł w 1757 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała 19 kwietnia tegoż roku. Ożenił się z Franciszką, która już jako wdowa w roku 1758 poślubiła też wdowca, Jacka Dobrzańskiego, rajcę i burmistrza wielickiego.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1743–1752: dokonany w 1751 roku wpis otwierający czynności urzędu radzieckiego, reprezentowanego przez burmistrza Pawła Krzewińskiego – zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 48, s. 364)

Źródła i literatura:
K 48, s. 326, 364; K 49, s. 174, 191, 339; K 714, s. 31–32; Teut. 79, s. 897–898; Teut. 80, s. 265.

August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

351. Józef Dunicz

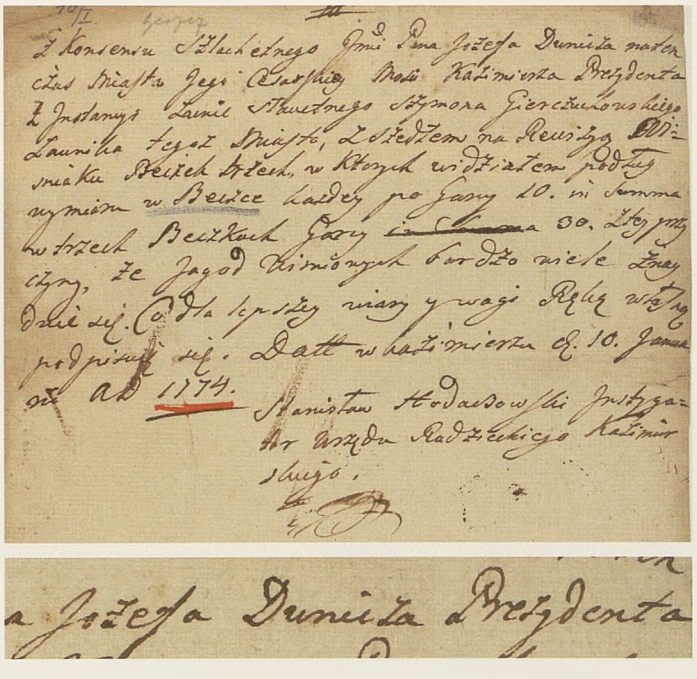
rajca 1751–1775; burmistrz 1751, 1753, 1754, 1755, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774

Jesienią 1769 roku ma miejsce wypad konfederatów do Kazimierza, skutkujący nałożonym przez okupanta obowiązkiem naprawy murów obronnych. Niespodziewane uderzenie na Kazimierz wojsk konfederackich pod dowództwem Kazimierza Pułaskiego następuje też we wrześniu 1770 roku, podobną próbę podjęto również w styczniu 1771 roku – Kazimierz udało się zdobyć na krótko, jednak bez możliwości kontynuowania ofensywy na Kraków.

W wyniku I rozbioru w 1772 roku Austria zajęła Małopolskę po Wisłę. Kraków i Kazimierz stały się miastami nadgranicznymi. We wrześniu Rosjanie wyszli z Kazimierza, oddając go Austriakom.

Joseph (Josef) Dunicz

Kolejny przedstawiciel rodziny Duniczów na urzędzie rajcowsko-burmistrzowskim, po Jakubie (nr 322) i swoim ojcu Tomaszu (nr 345). W 1750 roku, gdy ojciec był śmiertelnie chory, przejął jego obowiązki pisarza miejskiego. W następnym roku wszedł już do rady. Dwudziestokrotnie powoływany był do rady urzędującej. W latach 1757 i 1769–1771 sprawował urząd lonera. W 1774 roku wraz z innymi rajcami: Janem Okońskim (nr 352), Tomaszem Czerkiewiczem (nr 356) i Grzegorzem Kwiatkowskim (nr 357), stanowili sąd rajcowski, przed którym wyjaśniał oskarżony Piszczek: *jestem rodem z Libertowa, mam lat 28, jest mi Wawrzyniec przezwisko Piszczek, ojcowie się zwali Piszczkowie, ale dawno już poumierali. Z młodych lat służyłem u chłopów na wsi Libertowie, na tych służbach nikogo nie poszkodowałem, teraz służyłem we Dworze Libertowskim za parobka do bydła a żona za gospodynię. Żonę mam, z którą ożeniłem się przeszłego roku. Z żoną dobrze żyję, nie kłócę się. Za to jestem wsadzony do więzienia y związany y tu na Ratusz Kazimierski oddany, że mnie wydał Błażej Bruzda karbowy, com z kobyłą robił, gdyż mnie widział, jagem stał na zagonie, a kobyła w bruździe, y tak z nią czyniłem, jako z żoną.* Zgodnie z ówcześnie obowiązującą procedurą rajcy prawdopodobnie wydali go katu, aby zbadał, jakich innych jeszcze niegodziwych uczynków się dopuścił. Nie zachował się wyrok w tej sprawie, lecz prawo magdeburskie stanowiło: *Jako mają być karani ci, co przeciwko przyrodzeniu grzeszą. Gdzieby kto takowy nalezion był, żeby albo z bydlęciem, albo chłop z chłopem przeciw przyrodzeniu sprawę miał, takowi mają na gardle być skarani, a według obyczaja ogniem mają być spaleni, bez wszelakiego zmiłowania y łaski: ponieważ to haniebny y sromotny grzech jest y ma być srodze karan.* Rzecz więc zapewne zakończyła się na szubienicy, stojącej za murami Kazimierza, za Wisłą, na wzgórzu zwanym „Na Zbóju" (dzisiejszy plac Lasoty w Podgórzu). Józef Dunicz żonaty był z Małgorzatą Ziębińską, mieszczanką krakowską zamieszkałą przy ul. Floriańskiej – ślub odbył się w 1752 roku w kościele Mariackim. Zmarł 7 czerwca 1775 roku, pochowany został w kościele Bożego Ciała.

Z księgi miejskiej rachunkowej Kazimierza obejmującej sprawy dóbr miejskich w latach 1609–1789: dokument z 1774 roku będący raportem z lustracji wiśniaku w trzech beczkach, zarządzonej przez burmistrza Józefa Dunicza; stwierdzono zaniżoną ilość napoju z powodu zbyt wielkiej ilości jagód wiśniowych – oraz zbliżenie zapisu imienia i funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 714, s. 105)

Źródła i literatura:
K 48, s. 288–289, 312, 318; K 49, s. 102, 120, 267, 331, 527; K 49, s. 191, 513–514; K 50, s. 113–114, 252–254, 411–412, 513–514, 603–604; K 51, s. 1–2, 145–146, 283–284, 505–507; K 52, s. 18–19; K 139, s. 25, 269, 368, 512; K 140, s. 32, 134, 450, 478; K 272, s. 233, 262–263; K 654, s. 139; K 714, s. 31–32, 105; Teut. 80, s. 641–643, 712; Groicki 1562, s. 275–276; Friedberg 1962, s. 160.

352. Jan Okoński

rajca 1758–1792; burmistrz 1758, 1759, 1760, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1770, 1772, 1773, 1774, 1776, 1777, 1780, 1784, 1785, 1787, 1788, 1790, 1791

August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Joannes Okonsky

Karczmarz, przedstawiciel zasiedziałej, rozgałęzionej rodziny kazimierskiej, aktywnej w lokalnych władzach (jego krewny, Tomasz Okoński, był pierwszym wójtem założonego w 1784 roku miasta Podgórza) i konsekwentnie bogacącej się. Urodził się w 1715 roku. Oprócz karczmarstwa zajmował się handlem i inwestował w nieruchomości. Uzyskał honorowy tytuł sekretarza królewskiego. Karierę rozpoczynał w gremium Dwunastu Mężów, gdzie został odnotowany w latach 1748–1749. W radzie miejskiej zasiadał od roku 1758 przez niecałe trzydzieści pięć lat, w skład rady urzędującej wchodził dwudziestodwukrotnie. W 1780 roku wziął udział w deputacji rady miasta składającej cesarzowi Józefowi II na specjalnie udzielonej im audiencji w Wieliczce, gdzie cesarz bawił, podziękowanie za zwrócenie Kazimierzowi wsi Zabłocie. W roku 1788 jako burmistrz przewodził delegacji kazimierskiej finalizującej negocjacje z przedstawicielami rządu wiedeńskiego na temat sprzedaży miejskich gruntów, w tym Zabłocia, położonych po prawej stronie Wisły, a potrzebnych dla rozbudowy nowo powstałego miasta Podgórza; jego podpisy widnieją pod stosownymi układami zawartymi w tej sprawie. Przez Katarzynę Okońską był spowinowacony z Szymonem Rotkiewiczem (nr 359); wykorzystując fakt, że ten był poborcą podatkowym, Jan Okoński nie płacił cła od sprowadzanej z Wieliczki (czyli z zagranicy) soli. By zaradzić tego typu praktykom, rada miejska utworzyła na wolnej części rynku kazimierskiego skład solny, wydzierżawiając go kupcom wielickim, czyli konkurencji. W 1787 roku komisja dobrego porządku, lustrująca podupadający Kazimierz, wytknęła Okońskiemu, że zawłaszcza liczne, opuszczone posesje, nie dopuszczając do ich przejścia na rzecz miasta i eksploatując je na własną rękę. Co więcej, czynił tak nawet z własnością miejską – przejął materiały z rozbiórki kazimierskich sukiennic, miejski folwark Dajwór i dom celny przy bramie Krakowskiej. Ten ostatni przebudował na własną siedzibę, przy okazji doprowadzając do zawalenia się części muru miejskiego. Niektóre z tych zawłaszczeń sankcjonował później, przeforsowując wespół ze spowinowaconym z nim rajcą Szymonem Rotkiewiczem korzystne dla siebie uchwały rady miejskiej. Doczekał włączenia Kazimierza do Krakowa w wyniku ustaw Sejmu Czteroletniego, lecz dalszych wydarzeń, w tym zabiegów rady miejskiej o utrzymanie samodzielności miasta, już nie. Ożenił się dwukrotnie: w 1740 roku z Anną Maciołkowiczową, z którą miał syna Karola, oraz w 1752 roku z Franciszką, córką rajcy Jana Szwandera (nr 347), z którą miał córkę Mariannę (zmarła w roku 1784) i syna Stanisława. Zmarł 7 czerwca 1792 roku, rok po śmierci żony. Pochowany został w kościele Bożego Ciała, w południowej kruchcie zachowało się epitafium jego i żony.

Zachowane w południowej kruchcie kościoła Bożego Ciała epitafium z czarnego marmuru żony Jana Okońskiego, Franciszki, zmarłej w 1791 roku, w wieku 53 lat, oraz Jana Okońskiego, zmarłego w 1792 roku, w wieku 77 lat

W wyniku korzystnej dla okupanta interpretacji traktatu rozbiorowego, w którym nie dookreślono, czy granica austriacko-polska ma przebiegać korytem Starej czy Nowej Wisły, uznano Kazimierz za miasto włączone do monarchii austriackiej. Spór o przynależność państwową zakończyło podpisanie 9 lutego 1776 roku konwencji granicznej, w której zapisano, że Kazimierz odstąpiono *Najjaśniejszemu Królowi i Rzeczypospolitej Polskiej*. Austriacy zwrócili też Kazimierzowi wieś Zabłocie.

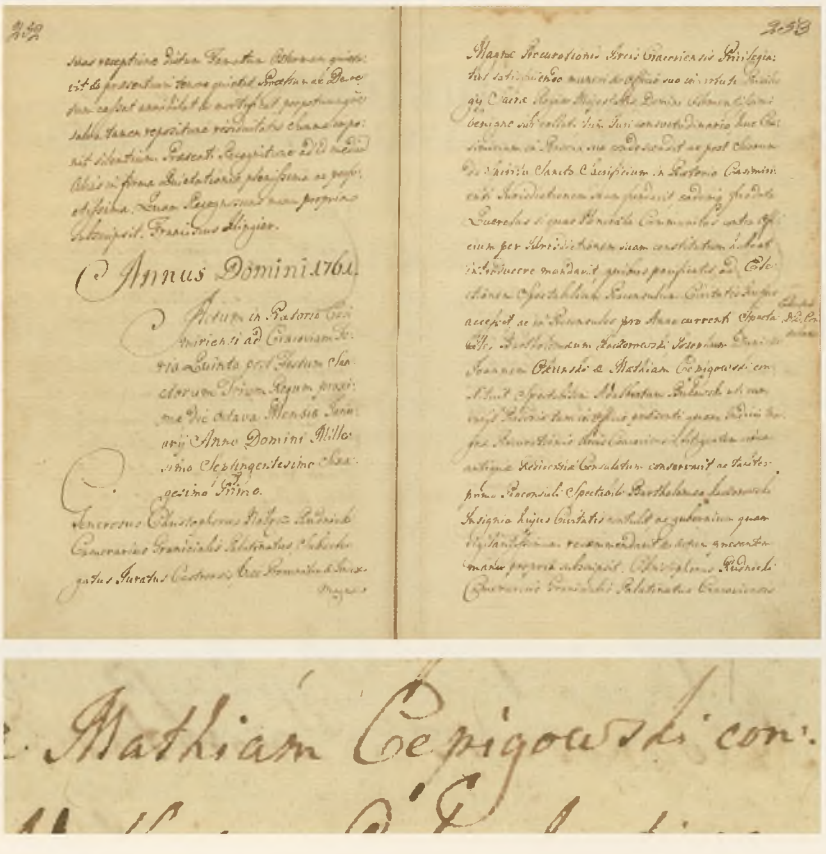
Źródła i literatura:
K 49, s. 513–514, 603–604; K 50, s. 113–114, 252–253, 411–412; K 51, s. 1–2, 145–146, 283–284, 505–507; K 52, s. 18–19; K 139, s. 25, 269, 512; K 140, s. 32, 134, 450, 478; K 224, s. 695–696; K 254, s. 56; K 255, s. 34; K 366, s. 369; P 1, s. 261–263; Teut. 81, s. 162; Prokesch 1900, s. 26; Cercha 1904, t. III, s. 305; Cyrankiewicz 1908, s. 31; Perzanowski 1989, s. 107–108; Krasnowolski 2007, s. 415; Żółciak 2007, s. 548.

August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

W wyniku licznych regulacji poczynionych w latach siedemdziesiątych XVIII wieku, określających kwestie handlowe, rozkwita handel żydowski w Kazimierzu chrześcijańskim, kupcy żydowscy wykupują wszystkie sklepy i składy, a także kilka kamienic. W ślad za tym przenosi się do Kazimierza handel krakowski, co z kolei budzi niezadowolenie kazimierskich kupców chrześcijańskich. Uprawnienia dotyczące handlu będą w przyszłości przedmiotem kolejnych konfliktów i rozstrzygnięć. Pozycja handlowa Żydów kazimierskich zostanie znacznie osłabiona w latach dziewięćdziesiątych XVIII wieku.

353. Maciej Czepigowski
rajca 1759–1764; burmistrz 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764

Mathias Czapigowski (Cepigowski, Capigowski)
Kazimierski ławnik poświadczony w 1759 roku, z ławy w tymże roku awansowany do rady miejskiej, w której zasiadał przez niecałe sześć lat, rok po roku będąc powoływanym do rady urzędującej. Niewiele śladów pozostało z okresu jego aktywności na urzędach miejskich, zachowały się za to inne: gdy w roku 1759 zasiadał w ławie kazimierskiej, brał udział w incydencie, który stanął niebawem na wokandzie sądu rajcowskiego. Otóż ławnik Płaszowski na moście krakowskim spotkał Żyda, który był mu winien pieniądze, o czym przypomniał, zrzucając mu kapelusz z głowy. Przechodzący obok mieszczanin Jakub Groda *tak rzekł do Płaszowskiego, oddaj temuż Żydowi kapelusz wzięty, Płaszowski odpowiedział, niech mi odda dług moy to mu kapelusz wrócę.* Obserwujący to spod jednej z kamienic ówczesny ławnik Czepigowski wszedł na most i zwrócił się do Grody: *Panie Jakubie nie dziwował bym się komu innemu, tak jak się dziwuję widząc, że już bardziej trzymasz za Zydami, aniżeli katolikami,* oraz, jak zeznawali później świadkowie, *uderzył trzy razy na moście krakowskim Pan Czepigowski Grodę w gębę, tak że żona Grody wołała na Pana Czepigowskiego: Ławnicy Razbójnicy Kazimierscy rozbój po Kazimierzu czynią, że drugich sąsiadów po drodze rozbijają, a na Pana Płaszowskiego także: paprze, gnojku, murwysynu.* Jakub Groda dodał w kierunku ławnika Płaszowskiego: *śmierdziuchu, kielniarzu do kielni tobie, nie Żydów napastować na drodze,* a przybyła sąsiadka, niejaka Bukowska w kierunku ławnika Czepigowskiego: *że to ten czarny kontusz wdział, już będzie Raycą i wielkim Panem.* Z tego tumultu wyrwał się właściciel kapelusza, a *uciekając ku Bramie Glinianej wołał gwałtu, rozbójnicy w Kazimierzu, w tym ktoś tego Żyda uchwycił, a on się wyrwawszy jeszcze bardziej gwałtu wołał.* Sąd rajcowski dociekał prawdy, a życie przyznało rację pani Bukowskiej: ławnik Czepigowski istotnie niebawem został rajcą.

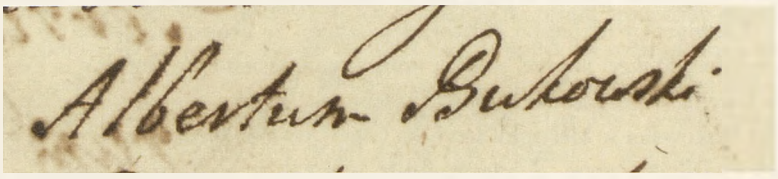
Z księgi radzieckiej kazimierskiej obejmującej lata 1759–1763: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1761, z Maciejem Czepigowskim w składzie – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 50, s. 252–253)

Źródła i literatura:
K 49, s. 603–604; K 50, s. 113–114, 252–254, 411–412; K 51, s. 1–2, 145–146; K 272, s. 140–141; Teut. 80, s. 677.

354. Wojciech Bukowski
rajca 1759–1773; burmistrz 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1767, 1768, 1770, 1771, 1772, 1773

August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Albertus (Adabelardus) Bukowski
Kazimierzanin, powołany do rady miejskiej w roku 1759 roku, w ramach uzupełniania kilku wakatów na krzesłach rajcowskich. Godność rajcy sprawował do roku 1773. W trakcie tego niemal piętnastolecia do rady urzędującej-burmistrzowskiej powoływany był czternastokrotnie. Jego działalność rajcowska przypadła na okres kryzysu gospodarczego i wydarzeń wojennych lat 1768–1772 związanych z konfederacją barską i okupacją miasta przez wojska rosyjskie. Końcowe lata udziału Wojciecha Bukowskiego we władzach miejskich przypadły na rozbiór Polski i włączenie w 1772 roku Kazimierza do monarchii austriackiej – miasto zaczęło funkcjonować pod obcą władzą zwierzchnią, aż do kończącego ten epizod roku 1776, czego rajca Wojciech już nie doczekał.

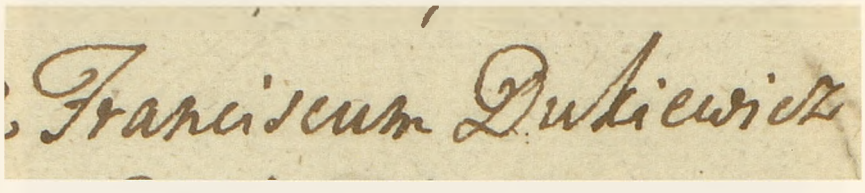
Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1763–1766: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1766, ze wskazaniem Wojciecha Bukowskiego jako rajcy na tenże rok starego – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 51, s. 506)

Źródła i literatura:
K 49, s. 603–604; K 50, s. 113–114, 252–254, 411–412; K 51, s. 1–2, 145–146, 283–284, 505–507; K 52, s. 18–19; K 139, s. 5, 25, 269, 368; K 140, s. 32, 134; Teut. 80, s. 572, 629, 670.

355. Franciszek Dukiewicz
rajca 1762–1765; burmistrz 1762, 1763, 1764, 1765

August III Sas (1733–1763)
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Franciscus Dukiewicz
Rajca poświadczony na urzędzie rajcowskim od roku 1762 do roku 1765, w każdym z tych lat wchodził w skład rady urzędującej-burmistrzowskiej. Jak i w innych przypadkach, tak i w odniesieniu do Franciszka Dukiewicza potwierdziła się prawidłowość, że jaki stan miasta, takie jego księgi, a jakie księgi, taka wiedza o władzach miasta – ani ówczesna kondycja miasta, ani sposób prowadzenia i stan zachowania ksiąg miejskich nie dają szerszego obrazu działalności tej postaci, poza zachowanymi wpisami o corocznych nominacjach do rady urzędującej – jakże w tej sytuacji cennymi.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1763–1766: wpis dokumentujący wybór rady urzędującej na rok 1763, z Franciszkiem Dukiewiczem w składzie – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 51, s. 2)

Źródła i literatura:
K 50, s. 411–412; K 51, s. 1–2, 145–146, 283–284.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

W roku 1779, w ramach systemu komisji dobrego porządku (zwanych komisjami *boni ordinis*) powstaje komisja dla Kazimierza, Kleparza i innych miast podległych wielkorządcom – jej zadanie to przede wszystkim sprawdzenie przywilejów miast i uporządkowanie ich finansów oraz rozstrzyganie sporów między radą miasta a pospólstwem, których kulminacja przypada na rok 1785. W 1787 roku komisja ogranicza liczbę rajców z ośmiu do czterech i ustala kwartalną kadencję na funkcji burmistrza. Komisja kończy swą faktyczną działalność w roku 1791.

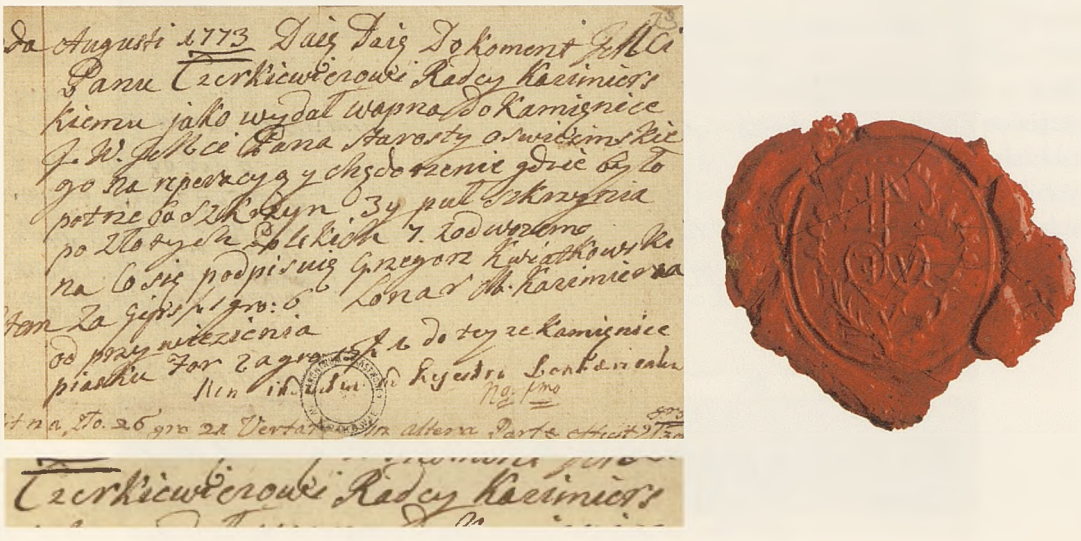
W roku 1780 bawiący w Wieliczce cesarz Józef II przyjmuje na audiencji deputację rady kazimierskiej, przybyłej, aby złożyć podziękowania za zwrot miastu Kazimierz wsi Zabłocie.

356. Tomasz Czerkiewicz

rajca 1765–1794; burmistrz 1765, 1766, 1767, 1768, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1776, 1777, 1778, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1792, 1793

Thomas Czerkiewiec

Kazimierzanin, dzierżawca cegielni miejskiej w Ludwinowie, z ławy miejskiej powołany do godności rajcy w roku 1765. W radzie zasiadał przez niemal trzydzieści lat, działał w warunkach włączenia w 1772 roku na pięć lat Kazimierza do monarchii austriackiej, przeżył okres kontroli i prób reform ze strony komisji dobrego porządku dla Kazimierza i Kleparza oraz innych miast podległych wielkorządcy krakowskiemu, doczekał w końcu bezskutecznych starań o utrzymanie samodzielności miejskiej Kazimierza w dobie Sejmu Czteroletniego. W radzie urzędującej poświadczony został dziewiętnastokrotnie i w każdym z tych dziewiętnastu lat przynajmniej dwukrotnie przewodniczył jej jako burmistrz – w tym czasie skład rady urzędującej był ograniczony do czterech, pięciu rajców, stąd w efekcie parokrotne przejmowanie przez rajców w trakcie jednej kadencji funkcji burmistrza (skoro było mniej rajców, rotacja między nimi musiała być automatycznie większa). W 1771 roku po lonerze Józefie Duninie (nr 351) objął zawiadywanie finansami miasta. W roku 1780 brał udział w spotkaniu reprezentacji rady miejskiej Kazimierza z cesarzem Józefem II podczas audiencji udzielonej przez władcę w Wieliczce, podczas której przyjął podziękowania za zwrócenie Kazimierzowi Zabłocia. Wspomniana komisja dobrego porządku w roku 1788 pozwała Tomasza Czerkiewicza wraz z innymi rajcami za przekroczenie prawa przy sprzedaży miejskiej kamienicy. Odnotowany został w 1793 roku jako prowizor szpitala św. Leonarda *dla podupadłych mieszczan kazimierskich*, organizował środki finansowe na budowę siedziby tego szpitala na gruncie miejskim z lokalizacją za bramą Wielicką, przed Wisłą. Po krótkoterminowym włączeniu Kazimierza do Krakowa w 1792 roku otrzymał urząd sędziego cyrkularnego w ramach Cyrkułu II Kazimierskiego Stołecznego Wydziałowego Miasta Krakowa. Powrócił na urząd rajcowski we wrześniu 1792 roku, w wyniku postanowień konfederacji targowickiej, usankcjonowanych w 1793 roku ustawami sejmu grodzieńskiego, a przywracających Kazimierzowi samodzielność miejską. Po kolejnej likwidacji tej samodzielności w dobie insurekcji kościuszkowskiej już w księgach miejskich nie pojawił się. Podczas spisu przeprowadzonego w 1792 roku zanotowano, że miał 76 lat, zamieszkiwał z żoną Franciszką lat 33, synem Jackiem lat 4, służącą Teresą Kowalczonką lat 23, najemnikiem Błażejem Czerwińskim lat 30 i jego żoną Franciszką lat 25. W roku 1797 zmarła żona Franciszka, już we wdowieństwie.

Z akt dotyczących cegielni we wsi Ludwinów w latach 1773–1781: wystawione w roku 1773 na ręce dzierżawiącego miejską cegielnię rajcy Tomasza Czerkiewicza poświadczenie wydania wapnia do kamienicy starosty oświęcimskiego, na jej reperacyją i chędożenie *– oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu, a także odcisk w laku pieczęci używanej przez Tomasza Czerkiewicza (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-1, s. 24)*

Źródła i literatura:
K 51, s. 283–284, 505–507; K 52, s. 18–19; K 139, s. 3, 25, 303, 368, 445; K 140, s. 32, 134, 450, 478; K 224, s. 6, 26, 287, 375, 651, 695–696, 1066, 1119, 1257–1258; K 225, s. 11; K 254, s. 58; K 255, s. 73; K 256, s. 13, 26; K 334, s. 45; K 366, s. 369; K 714, s. 359, 363; K 841, s. 25–26; Teut. 82, s. 229; Prokesch 1900, s. 26.

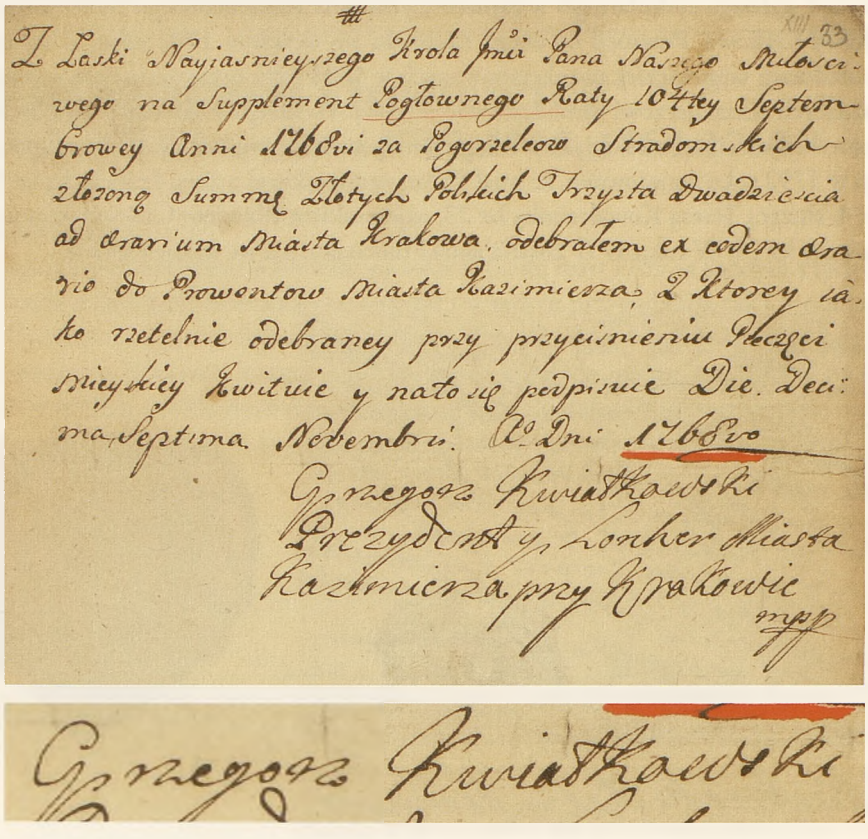
357. Grzegorz Kwiatkowski
rajca 1765–1782; burmistrz 1765, 1766, 1767, 1768, 1770, 1771, 1772, 1774, 1777

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Gregorius Kwiatkowski

Urodzony około 1722 roku, przybysz z Krakowa, w Kazimierzu osiedlił się w roku 1755, po poślubieniu kazimierskiej mieszczki Kazimiery. Do rady miejskiej wszedł w 1765 roku, rajcą był ponad siedemnaście lat, do rady urzędującej powoływano go dziewięciokrotnie. Był lonerem w latach 1768 i 1772–1773. W latach 1772–1776 przyszło mu działać w ramach miasta włączonego po I rozbiorze Polski do cesarstwa austriackiego, pod zwierzchnością wobec władz miejskich ze strony komendantury okupacyjnej. Po śmierci pierwszej żony zawarł związek małżeński z o trzydzieści cztery lata od niego młodszą Teresą. W 1778 roku wraz z nią skarżył się przed sądem radzieckim na Antoniego Gacza, któremu wydzierżawili kamienicę z mieszkaniami, a ten nie wynajmował lokali i nie płacił czynszu. Była jednak i druga strona medalu, jako że Kwiatkowscy jednocześnie na własną rękę wynajmowali w tej samej kamienicy *Poczmajstrowi Cesarskiemu dwie izby z kuchenką, piwnicą i stajnią* oraz Żydowi sklep i izbę. Zarzucał też rajca Kwiatowski dzierżawcy Gaczowi, że gdy zamawia u niego trunki, to jest oszukiwany: *co ja każę dać wina na sześć złotych, to mi napiszą na ośm, co na ośm, to na złotych dziesięć mi*. Chciał w efekcie kontrakt dzierżawy rozwiązać i sam wynajmować mieszkania, a to ze względu na żonę, *albowiem iey bardzo pilnie potrzeba pieniędzy*. Żona Teresa zmarła w 1782 roku, w wieku 26 lat, pochowana została naprzeciwko bocznego ołtarza Chrystusa Ukrzyżowanego w kościele Bożego Ciała. Grzegorz Kwiatkowski zmarł w wieku 60 lat, dwa miesiące po śmierci żony, 17 czerwca 1782 roku; spoczął przy żonie.

26 lutego 1784 roku cesarz Józef II podnosi Podgórze do rangi miasta z prawami wolnohandlowymi – tym samym po drugiej stronie Wisły wyrasta groźny dla Krakowa i Kazimierza austriacki konkurent gospodarczy, szczególnie na płaszczyźnie celnej (już niedługo później skarżono się, że tam *różne i coraz większe handle, fabryki i manufaktury krzewią się*).

Z księgi rachunkowej miasta Kazimierza obejmującej dochody i wydatki w latach 1582–1791: pokwitowanie finansowe z roku 1768 podpisane przez ówczesnego burmistrza i lonera Grzegorza Kwiatkowskiego – oraz zbliżenie podpisu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 695, s. 33)

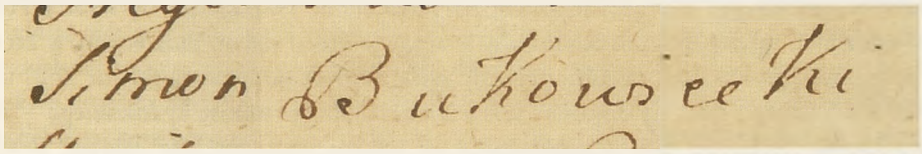
Źródła i literatura:
K 51, s. 283–284, 505–507; K 52, s. 18–19; K 139, s. 8, 25, 269, 368, 468, 485; K 140, s. 99, 450, 478; K 224, s. 2, 26; K 273, s. 92–96; K 695, s. 33; Teut. 82, s. 229.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

358. Szymon Tadeusz Bukowiecki
rajca 1766–1774; burmistrz 1766

Simon Bukowiecki

Kazimierzanin, być może z rodziny Bukowieckich, która wydała czynnego w pierwszej połowie XVIII wieku rajcę Jakuba (nr 339). W latach 1748 i 1763 poświadczony został w ławie miejskiej, w roku 1763 z ławy powołano go na urząd wójta kazimierskiego. Awansował do rady miejskiej w 1766 roku. Księgi miejskie potwierdzają pełnienie przez Szymona Bukowieckiego urzędu wójtowskiego w roku 1774, zatem zasiadałby w radzie miejskiej co najmniej do tego roku. Brak jednak po roku 1766 śladów jego aktywności rajcowskiej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza zawierającej protokoły z lat 1772–1774: początkowy fragment wpisu posiedzenia zwołanego dla zawarcia kontraktu, w którym miasto reprezentowali między innymi burmistrz Józef Dunicz (nr 351) i Szymon Tadeusz Bukowiecki jako wójt – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 140, s. 478)

Źródła i literatura:
K 140, s. 478; K 51, s. 2, 505–507; Teut. 79, s. 371.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Pod okupacją pruską (1794–1796)

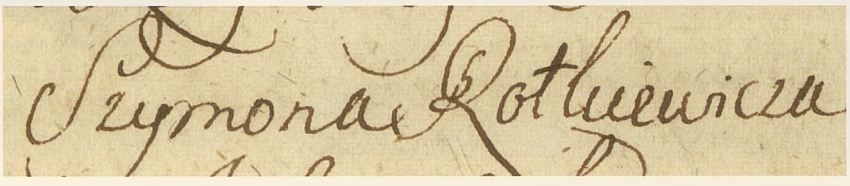
W cesarstwie austriackim (1796–1809) Franciszek II (I) Habsburg (1792–1835)

W roku 1787 ma miejsce ostatni królewski pobyt w Krakowie i krakowskiej aglomeracji – Stanisław August Poniatowski odwiedził na Kazimierzu kościoły, odbył też tradycyjną procesję ekspiacyjną królów polskich z Wawelu na Skałkę, przeprowadzoną z zachowaniem ceremoniału koronacyjnego.

359. Szymon Rotkiewicz
rajca 1776–1802; burmistrz 1776, 1777, 1780, 1781, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1791

Simon Rodkiewicz (Ratkiewicz)

Prawdopodobnie karczmarz, urodzony około 1737 roku, rajca od 1776 roku przez ponad ćwierćwiecze, przetrwał przemiany ustrojowe Sejmu Czteroletniego, targowicy, insurekcji kościuszkowskiej, okupacji pruskiej, w końcu pierwszych lat zaboru austriackiego. W radzie urzędującej zasiadał dziesięciokrotnie. Jako burmistrz stał na czele delegacji rady Kazimierza na audiencji u cesarza Józefa II podczas jego lustracji Galicji w 1780 roku. W roku 1785 za jego burmistrzowania okradziono ze znacznej sumy, po nocnym włamaniu, kazimierzowską kasę miejską. W 1788 roku został wraz z kolegami rajcami urzędującymi oskarżony przez komisję dobrego porządku o bezprawne dysponowanie majątkiem miejskim. Na urzędzie lonera został poświadczony w latach 1781, 1783, 1788–1791. Był dzierżawcą miejskiego podatku czopowego i ceł – sam i powiązani z nim mieszczanie nie płacili cła od sprowadzanej z Wieliczki (czyli z zagranicy) soli, skutkiem czego rada miejska utworzyła skład solny, wydzierżawiając go konkurencyjnym kupcom wielickim. Podczas spisu w roku 1792 odnotowano, że miał 55 lat, mieszkał z żoną Katarzyną z Okońskich lat 50 (spokrewnioną z Janem Okońskim – nr 352), czterema dziewkami służebnymi, wśród nich Agnieszką Okońską lat 14, służącym oraz z szynkarzem i jego żoną.

Z księgi protokołów sądu potocznego prezydenta miasta Kazimierza z lat 1785–1791: tytuł otwierający wpis sesji sądowej z 1785 roku, odbywającej się pod przewodnictwem burmistrza Szymona Rotkiewicza, zwanego tu zgodnie z ówczesnym obyczajem „prezydentem" – zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 255, s. 17)

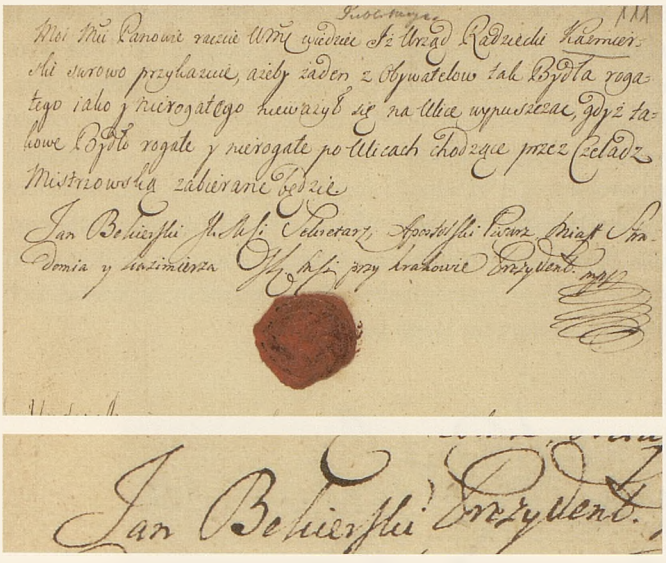
Źródła i literatura:
K 221, s. 266; K 224, s. 2, 6, 695–696, 745, 1413–1414; K 225, s. 97–98; K 254, s. 65; K 255, s. 17; K 366, s. 369; K 690, s. 55–56; K 841, s. 1–2; Teut. 82, s. 342; *Szematyzm* 1801, s. 164; Prokesch 1900, s. 26, 28–29.

360. Jan Bekierski
rajca 1780–1793; burmistrz 1780, 1784, 1786, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Iohannes Bekiersky

Prawdopodobnie przybysz z Krakowa, urodzony około 1732 roku, jak twierdził – obdarzony tytułem honorowym sekretarza królewskiego, podpisywał się też jako *Apostolski Pisarz miasta Stradomia y Kazimierza*. Był sekretarzem rady kazimierskiej, od roku 1780 rajcą, zasiadał w radzie urzędującej ośmiokrotnie. W roku 1780 brał udział w spotkaniu reprezentacji rady miejskiej z cesarzem Józefem II podczas audiencji w Wieliczce, kiedy władca przyjmował podziękowania za zwrot Zabłocia, w roku 1788 uczestniczył z kolei w sprzedaży tegoż Zabłocia wiedeńskiemu skarbowi cesarskiemu z przeznaczeniem na poszerzenie tworzącego się miasta Podgórze. W 1780 roku miał udział jako poszkodowany w sprawie przed sądem radzieckim, w której ówczesny instygator (prokurator) miejski, przyszły rajca Tomasz Krzyżanowski (nr 362) oskarżał o zniesławienie, jakiego miał się dopuścić jeden z mieszkańców miasta żydowskiego – świadek Tomasz Ratański zeznawał: *dnia wczorajszego przed samym wieczorem Żyd Mojżesz Braciejówka wexlarz stary stanąwszy nad rynsztokiem w ulicy przed domostwem moim przy Bramie Krakowskiej na Kazimierzu mówił, że tu w Kazimierzu podczas moskiewskiej inkursyi Prezydentów nie było, tylko inni musieli wszelkie ciężary podejmować, teraz nas za to sądzą; y to mówił, że Pana Prezydenta teraźniejszego y Janowskiego* [nr 365] *nie było, także i to słyszałem od Strażników, jakoby ten Braciejówka miał mówić na szlachetnego J.P. Bekierskiego Miasta Kazimierza Prezydenta, że się w Krakowie wysrał y tu przyszedł na Kazimierz*, co miałoby oznaczać, że rajca Bekierski wcześniej zamieszkiwał i działał w Krakowie, skąd z nieznanych, a według obwinionego niezbyt chlubnych powodów zmuszony był przenieść się do Kazimierza. Wzmiankowana „moskiewska inkursja" to trwający do 1778 roku pobyt garnizonu moskiewskiego w krakowskim „trójmieście", już po I rozbiorze, a wymieniony Mojżesz Braciejówka to burmistrz kazimierskiej gminy żydowskiej w 1777 roku. Powtórnie Jan Bekierski ponownie stawał przed sądem w roku 1788, tym razem jako oskarżony wraz z innymi rajcami urzędującymi przez komisję dobrego porządku o zawłaszczanie nieruchomości miejskich. Był właścicielem kamienicy przy dzisiejszej ul. Stradomskiej 13, którą kupił od rajcy Marcina Bednarskiego (nr 363). W 1792 roku odnotowano, że Jan Bekierski miał wówczas 60 lat, mieszkał z żoną Magdaleną lat 29, córką Katarzyną lat 12, synami Stanisławem lat 9 i Wojciechem lat 5 oraz mającą 16 lat służącą Agnieszką. Ostatni raz wzmiankowany został jako rajca w roku 1793.

Z pism urzędu radzieckiego Kazimierza do mieszkańców Kazimierza z lat 1611–1787: niedatowane obwieszczenie podpisane przez burmistrza Jana Bekierskiego w sprawie zakazu wypuszczania na ulice bydła rogatego i nierogatego – oraz zbliżenie pieczęci radzieckiej pochodzącej z 1775 roku i zapisu imienia z funkcją (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 346, s. 111)

Źródła i literatura:
K 224, s. 695–695; K 255, s. 163; K 256, s. 1, 26; P 1, s. 261–263; K 334, s. 45; K 366, s. 369; K 841, s. 1–2; Teut. 82, s. 229; Prokesch 1900, s. 26; Krasnowolski 1992, s. 209; Bałaban 1931-II, s. 175, 343, 364.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

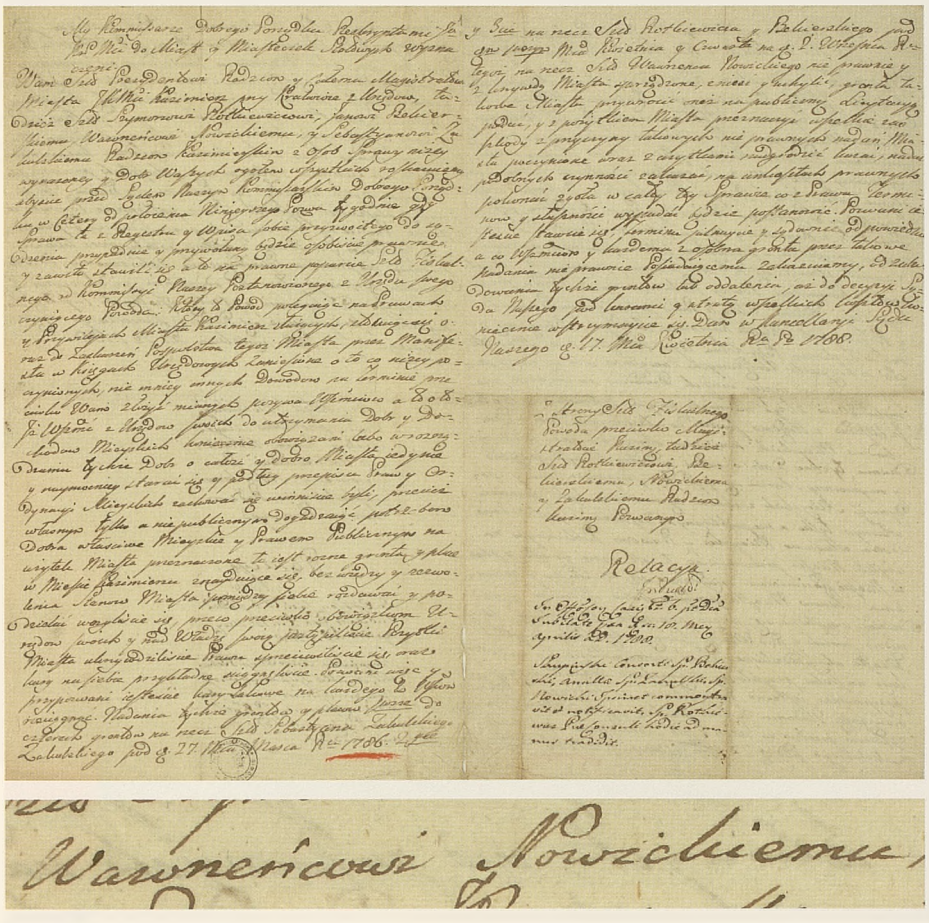
W roku 1789 Kazimierz chrześcijański liczył 1685 mieszkańców, miasto żydowskie 1838 (dla porównania Kraków miał 9872 mieszkańców, Kleparz – 617), mianem niewypłacalnych określono 15,7% kazimierzan zobowiązanych do uiszczania podatków. W części chrześcijańskiej miasta było 130 budynków, w tym 5 klasztorów i kilkanaście domów szlacheckich. Odnotowano jedynie 62 kamienice.

W początkowej fazie prac Sejmu Czteroletniego krakowska rada miejska wystosowała do sejmu memoriał między innymi z postulatem przyłączenia do Krakowa Kazimierza, Kleparza i jurydyk. W roku 1790 delegaci kazimierscy wyłonionej przez sejm Deputacji dla Miast zgłaszają postulat sprzeciwiający się przyłączeniu do Krakowa.

361. Piotr Wawrzyniec Nowicki
rajca 1782–1789; burmistrz 1782, 1784, 1786, 1788

Wawrzyniec (Laurentius) Piotr Nowicki

Kazimierzanin, urodzony około 1742 roku, używający też imienia Wawrzyniec jako pierwszego, poświadczony na urzędzie rajcy od roku 1782 i przez następnych siedem lat. Do rady urzędującej-burmistrzowskiej (czy – jak wówczas określano – „prezydenckiej") nominowały był czterokrotnie. W roku 1786 łączył zasiadanie w niej ze sprawowaniem urzędu lonera. Wraz z kolegami rajcami Szymonem Rotkiewiczem (nr 359), Janem Bekierskim (nr 360) i Sebastianem Zakulskim (nr 364) został w 1788 roku oskarżony przez *Komisarzy Dobrego Porządku Reskryptem Jego Królewskiej Mości do Miast i Miasteczek Stołowych wyznaczonych* o to, że w roku 1786, gdy zasiadali w radzie urzędującej – jak to komisarze sformułowali – *dobra miejskie y prawem publicznym na użytek miasta przeznaczone, to jest różne grunta i place w Mieście Kazimierzu znajdujące się, bez wiedzy i zezwolenia Stanów Miasta pomiędzy siebie rozdawać y podzielić ważyliście się, przeco przeciwko obowiązkom urzędów swoich i nad władzę swoją postąpiliście, pożytki Miasta ukrzywdziliście, prawu sprzeciwiliście się oraz kary na siebie przykładne ściągnęliście.* Jak to bywało w innych sprawach, tak i w tej początek procesu z udziałem rajców księgi miejskie uwidaczniają, ale zakończenie niknie gdzieś – zniknęła i ta sprawa, a obwinieni rajcowie swoje kariery, dłużej czy krócej, jednak kontynuowali. Piotr Wawrzyniec Nowicki nie doczekał nadchodzących, zasadniczych dla przyszłości Kazimierza przemian zapoczątkowanych reformami Sejmu Czteroletniego – zmarł 30 kwietnia 1789 roku, w wieku 50 lat; pochowany został w kościele Bożego Ciała.

Z akt komisji dobrego porządku obejmujących lata 1786–1791: pozew sformułowany przez komisarzy w 1788 roku przeciwko rajcom urzędującym w 1786 roku, wśród nich Piotrowi Wawrzyńcowi Nowickiemu, o zawłaszczenie nieruchomości miejskich – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 841, s. 1–2)

Źródła i literatura:
K 224, s. 409, 695–696; K 255, s. 110; K 366, s. 369; K 841, s. 1–2; Prokesch 1900, s. 36.

362. Tomasz Krzyżanowski
rajca 1783–1794; burmistrz 1784, 1791

Stanisław August Poniatowski
(1764–1795)

Tomasz (Thomas) Józef Krzyżanowski
Prawnik, urodzony w 1755 roku, syn Marcina i Salomei z Przepiórskich. Ojciec urodzony we Lwowie, pochodził z rodziny tatarskiej, w Krakowie był rotmistrzem, następnie sędzią kryminalnym – założycielem krakowskiej gałęzi Krzyżanowskich, która zajęła w historii miasta ważne miejsce. Tomasz w 1772 roku rozpoczął studia prawnicze na krakowskim uniwersytecie, ukończone dyplomem doktora obojga praw. Podjął pracę w sądownictwie, od roku 1780 pełnił urząd pisarza miejskiego kazimierskiego, w tym samym roku odnotowany został na równolegle pełnionym urzędzie instygatora oskarżającego przed sądami kazimierskimi. W roku 1783 uzyskał powołanie do rady miejskiej Kazimierza, wtedy też uzyskał honorowy tytuł *Sekretarza Jego Królewskiej Mości, Pisarza Apostolskiego*. Objęcie godności rajcowskiej nie zwolniło go z rozliczeń za okres sprawowania urzędu pisarza – na zebraniu pospólstwa w 1784 roku zarzucono mu niedbalstwo w opiece nad archiwum, w którym akta pozostawały w nieładzie i były dla wszystkich dostępne, a nawet zdarzało się wynoszenie ich do domu pisarza, mieszkającego poza murami Kazimierza. Co więcej, zarzucono Krzyżanowskiemu dopuszczenie do powstania niedoborów w podległej mu

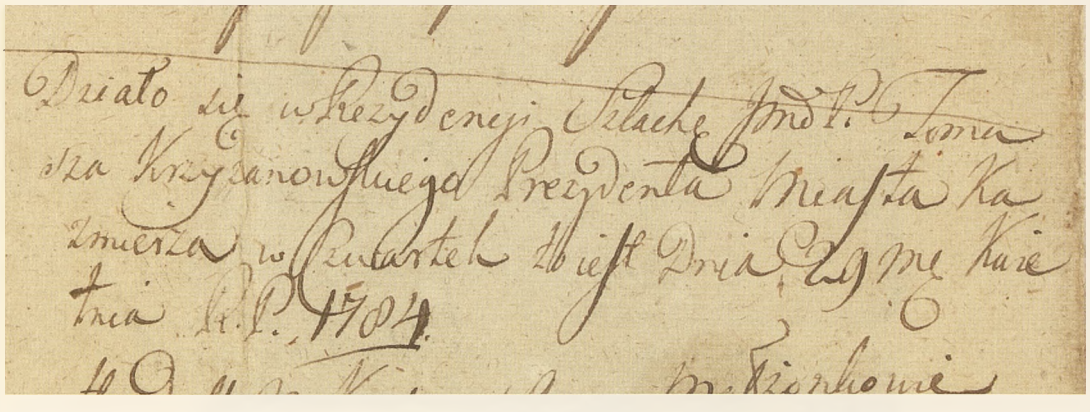
Pomnik nagrobny zmarłego w 1818 roku Tomasza Krzyżanowskiego i jego żony, Julianny z Lichockich, zmarłej w 1813 roku, wystawiony przez ich synów w kaplicy Przemienienia Pańskiego kościoła Mariackiego w Krakowie

Sejm Czteroletni uchwala 18 kwietnia 1791 roku ustawę *Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitej* (włączoną potem do tekstu Konsytucji 3 maja), a 27 czerwca *Urządzenie wewnętrzne miast wolnych Rzeczypospolitej* – Kazimierz zostaje wcielony do Krakowa. Spór między Krakowem a Kazimierzem trwa. Delegacja kazimierska broni w Warszawie odrębności miasta, jednak Kazimierz włączony został do Krakowa jako jego II Cyrkuł (dzielnica), wraz ze Stradomiem, miastem żydowskim, Podbrzeziem i domami za bramą Wielicką.

W wyniku zwycięstwa konfederacji targowickiej anulowano uchwały Sejmu Czteroletniego, co oznaczało powrót Kazimierza do samodzielności miejskiej w dawnych ramach ustrojowych. Przywrócone zostały dawne władze sprzed Konstytucji 3 maja.

W listopadzie 1793 roku ostatni sejm dawnej Rzeczypospolitej obradujący w Grodnie uchwala konstytucję *Miasta wolne Rzeczypospolitej*, na mocy której usankcjonowano formalnie miejską samodzielność Kazimierza (w przeciwieństwie do Kleparza i jurydyk, które z powrotem przyłączono do Krakowa).

kasie sekwestrowej. Sprawa zakończyła się w roku 1788 wyrokiem uznającym jego winę i nakładającym na niego karę w wysokości 4500 złotych. W sierpniu 1791 roku, zatem już w ramach reform ustrojowych Sejmu Czteroletniego, został wybrany przez radę jako jeden z deputatów miasta Kazimierza do elekcji plenipotenta wydziału krakowskiego na sejm i sędziów apelacyjnych. W roku 1783 wziął ślub z Julianną Lichocką, siostrą Filipa Lichockiego, syndyka krakowskiego w latach 1776–1792, późniejszego prezydenta Krakowa. Gdy w roku 1792 Kazimierz został przyłączony do Krakowa, a do nowej rady miejskiej krakowskiej wszedł Lichocki, rada ta powierzyła Krzyżanowskiemu urząd generalnego syndyka miasta Krakowa. Jednak już wkrótce, po konfederacji targowickiej, nowa struktura miejska rozpadła się i Kazimierz odzyskał samodzielność miejską, a Tomasz Krzyżanowski powrócił na kazimierskie radcostwo i urząd pisarza. Na mocy postawień sejmu grodzieńskiego Kazimierz samodzielność utrzymał, ale gdy z początkiem 1794 roku kształtowały się nowe władze Krakowa, już w lutym krakowska rada znowu powołała Krzyżanowskiego na urząd syndyka tego miasta (od marca Filip Lichocki objął krakowską prezydenturę). Wydarzenia insurekcji kościuszkowskiej niczego już tu nie zmieniły – Tomasz Krzyżanowski kontynuował karierę już wyłącznie w Krakowie. W latach 1802–1809 był konsyliarzem magistrackim, pełnił też funkcję wiceprezydenta Krakowa – być może jedną z jego ostatnich decyzji wydanych z krakowskiego magistratu było przywrócenie w 1810 roku średniowiecznego zwyczaju grania hejnału z wieży Mariackiej. Od roku 1810 był sędzią Trybunału Cywilnego departamentu krakowskiego, a w 1815 roku objął urząd sędziego w Trybunale Apelacyjnym Wolnego Miasta Krakowa. Zmarł 18 kwietnia 1818 roku, pochowany został w kościele Mariackim w Krakowie, gdzie w kaplicy Przemienienia Pańskiego zachował się jego nagrobek. Pozostawił dwie córki i sześciu synów, wśród nich urodzonego w 1785 roku Adama Szymona, którego do chrztu trzymał rajca kazimierski Szymon Rotkiewicz (nr 359), oraz urodzonego w 1789 roku Jana Kantego, radnego krakowskiego i sędziego pokoju, którego z kolei syn Józef Walenty Krzyżanowski był w latach 1848–1849 prezesem Rady Miejskiej Krakowa, co było równorzędne stanowisku prezydenta miasta. Niezwykłym śladem pozostawionym przez Tomasza Krzyżanowskiego jest jego pamiętnik zatytułowany *Wspomnienia mieszczanina krakowskiego z lat 1768–1807*, wydany w 1900 roku przez Władysława Prokesza – jest to ciągle aktualne źródło wiedzy o tamtych, burzliwych i przełomowych ustrojowo dla Krakowa latach.

Z protokołów sądu potocznego prezydenta miasta Kazimierza (jednoosobowy sąd działający w trybie doraźnym) obejmujących lata 1784–1785: wpis otwierający sesję sądową aktualnego burmistrza Tomasza Krzyżanowskiego zwołaną w ratuszu w dniu 29 kwietnia 1784 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 254, s. 1)

Źródła i literatura:
Jud. Cas. 8, s. 537; K 224, s. 295–296; K 254, s. 1; K 273, s. 215; K 326, s. 183; K 331, s. 150–151; K 334, s. 45; K 366, s. 369; Prokesch 1900, *passim*; Friedberg 1962, s. 157; Olszański 1970, s. 627; Noga 2008, s. 282; *Poczet* 2010, s. 779.

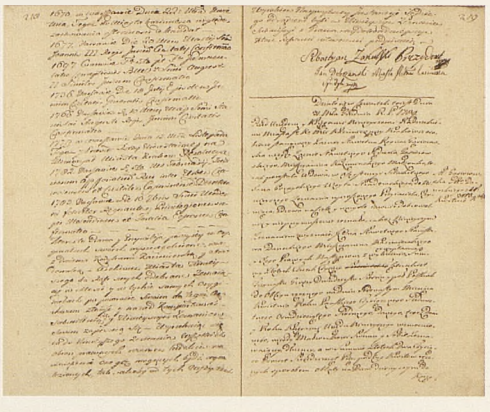
363. Sebastian Zakulski
rajca 1784–1793; burmistrz 1784, 1786, 1787, 1789, 1790, 1791, 1792

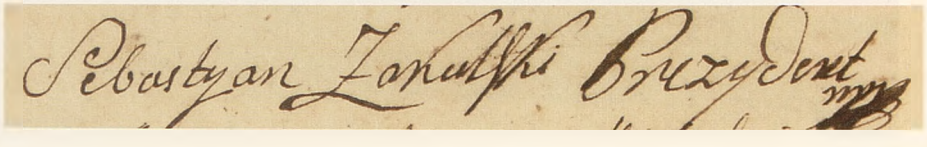
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Sebastyan Zkulski
Właściciel zakładu specjalizującego się w stolarce budowlanej, urodzony w 1755 roku. Do rady miejskiej wszedł w roku 1784, w trakcie dziesięciu lat sprawowania godności rajcy siedmiokrotnie zasiadał w radzie urzędującej. W latach 1784 i 1786 sprawował urząd lonera, już w 1787 roku komisja dobrego porządku dla Kazimierza, Kleparza i innych miast wielkorządowych ukarała go grzywną w wyniku rozpatrzenia skarg pospólstwa na nadużycia finansowe w gospodarce miastem. Miał też sprawę w 1788 roku, gdy wraz z innymi rajcami został przez wspomnianą komisję oskarżony o zawłaszczanie nieruchomości miejskich. W roku 1789 jako burmistrz Kazimierza był wraz z syndykiem miasta Janem Dobrzańskim (nr 368) delegatem na zjazd miast w Warszawie, biorąc tym samym udział w pracach nad reformą miast, prowadzonych podczas Sejmu Czteroletniego. Na forum specjalnej Deputacji dla Miast bronił odrębności Kazimierza od Krakowa. W roku 1792 powtórnie przewodniczył reprezentacji Kazimierza do działającej w Warszawie Komisji Policji rozpatrującej krakowski projekt urządzenia Krakowa z Kazimierzem w jego granicach – nie obroniono kazimierskiej samodzielności. 14 kwietnia 1792 roku, z chwilą wyboru władz krakowskich w nowym kształcie, ustały mandaty rajców kazimierskich. Jednak niebawem, po targowicy i restytucji poprzednich zasad ustrojowych, 13 września 1792 roku nastąpiło odłącznie Kazimierza od Krakowa i tym samym Sebastian Zakulski powrócił na poprzedni urząd. Był właścicielem kamienicy położonej przy dzisiejszej ul. Józefa 10, którą w roku 1783 rozbudował przez połączenie dwóch sąsiadujących ze sobą domów. Był dwukrotnie żonaty, z pierwszą żoną miał syna Jana, z drugą żoną Marianną z Kromerów córkę Franciszkę. Zmarł 4 lipca 1793 roku, w wieku 38 lat, pochowany został w kościele Bożego Ciała. W inwentarzu sporządzonym po jego śmierci wdowa zapisała między innymi „dobra stojące": kamienicę z budowlą w Kazimierzu przy ul. Żydowskiej, dom drewniany przy tejże kamienicy stojący wraz z gruntem przyległym, *rudera przy tymże* wraz z gruntem, *plac z ogrodami oparkaniony z zakupionych na jeden złączony przy rynku obok murów miejskich kazimierzowskich*, udziały w narożnej kamienicy przy ul. Grodzkiej w Krakowie, a także z ruchomości *diamentów różnych 48 ważących karatów 4, sygnet w którym szafir w złoto oprawny*, szabla *czermistka zwana, mało co zażywana, z taśmą jedwabną* oraz *dwie krowy cielna i druga*, a po stronie pasywów między innymi *za wina garncy 18* na rzecz rajcy Marcina Bednarskiego (nr 363).

W 1794 roku, po marcowym wybuchu insurekcji kościuszkowskiej, rozkazem Naczelnika Tadeusza Kościuszki z 4 kwietnia przywrócono sytuację prawną ustanowioną przez Sejm Czteroletni, co oznaczało ustrojowy powrót Kazimierza do granic Krakowa. Kazimierz staje się jedną z dzielnic – cyrkułem kazimierskim z burmistrzem cyrkułowym na czele.

Po upadku powstania kościuszkowskiego i wkroczeniu 15 czerwca do krakowskiego „trójmiasta" wojsk pruskich przywrócono dawne, przedinsurekcyjne władze, co oznaczało dla Kazimierza powrót do samodzielności miejskiej, opartej na rozwiązaniach sejmu grodzieńskiego. Jednocześnie rozpoczyna się dwuletni okres okupacji pruskiej.

Z księgi radzieckiej Kazimierza obejmującej lata 1789–1790: dokonany w 1789 roku końcowy fragment wpisu zawierającego wykaz dokumentów miasta, które burmistrz Sebastian Zakulski, zwany tu „prezydentem", zabrał do Warszawy na zjazd miast odbywający się w związku z obradami Sejmu Czteroletniego – oraz zbliżenie podpisu z zapisem funkcji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 221, s. 218–219)

Źródła i literatura:
K 221, s. 214–219; K 224, s. 445, 483, 875; K 254, s. 3; K 255, s. 43; K 256, s. 17; K 334, s. 45; K 841; Prokesch 1900, s. 36; Krasnowolski 1988, s. 41; Małecki 1994-II, s. 569, 595–598.

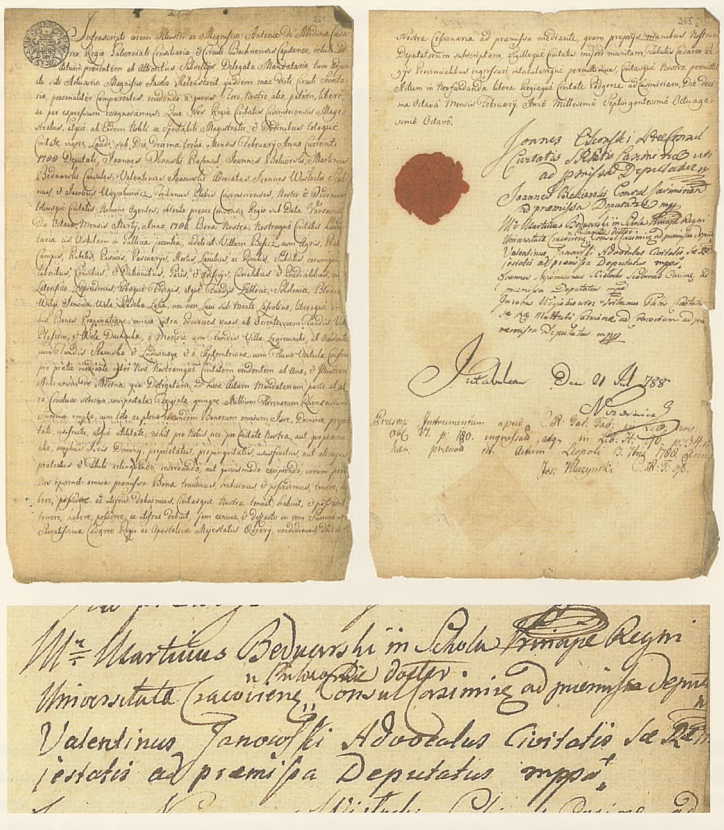
Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Władze austriackie pozbawiają Żydów w roku 1799 możliwości osiedlania się w części chrześcijańskiej Kazimierza. Rozpoczyna się akcja powrotnego przesiedlania izraelitów do kazimierskiego miasta żydowskiego (rumacja).

364. Marcin Bednarski
rajca 1785–1794; burmistrz 1785, 1788

Martinus Bednarsky

Doktor filozofii po krakowskim uniwersytecie, bez praktyki w ławie miejskiej powołany na urząd rajcy w roku 1785. W radzie miejskiej zasiadał do roku 1794, zatem był członkiem rady reaktywowanej po targowicy i sejmie grodzieńskim, gdy przywrócono Kazimierzowi samodzielność miejską i podczas insurekcji kościuszkowskiej. W roku 1788 jako rajca urzędujący wraz z burmistrzem Janem Okońskim (nr 352) i rajcą Janem Bekierskim (nr 360) oraz wójtem i ławnikami zawarł kontrakt sprzedaży skarbowi austriackiemu Zabłocia dla poszerzenia tworzonego miasta Podgórze. Wcześniej, w 1787 roku, został pozwany wraz z żoną Elżbietą przez komisarzy komisji dobrego porządku w sprawie przeciwko magistratowi kazimierskiemu, który sprzedał Bednarskim grunty miejskie zwane „Jaszowskie" bez zgody pospólstwa i z pominięciem licytacji. W tym samym roku wezwany został przed sąd komisji dobrego porządku w wyniku powództwa złożonego przez rajcę Jana Okońskiego – komisarze zarzucili Bednarskiemu, że *Powoda w Radzie najstarszego y zasługach publicznych najdawniejszego wszelkiemi prześladować sposobami zamyśleliście po różnych miejscach tak prywatnych jak y publicznych, słowami lżyć, wyszydzać, a nawet bez wszelkiego względu dogadzając zawziętości u passy w domu własnym powoda przymknąwszy drzwi bez wszelkiej okazyi napastować, szkalować y ty Szlachetny Bednarski zrywać się być y kaleczyć, gwałty przemocy czynić y scyssye nawet w czasie publicznych obrad wznawiać poważyliście się, a tak bezpieczeństwo publiczne zgwałciliście, sprawiedliwość sami sobie czyniliście, gwałtów dopuściliście się y powoda latami obarczonego ledwie z życia niepozbawiliście* – sprawa zakończyła się prawdopodobnie polubownie, adwersarze nadal funkcjonowali wspólnie w radzie miejskiej. Marcin Bednarski był właścicielem kamienicy położonej przy dzisiejszej ul. Stradomskiej 13, zwanej „Głębowiczowską", którą w 1783 roku wykupił od uniwersytetu, a którą sprzedał później rajcy Janowi Bekierskiemu.

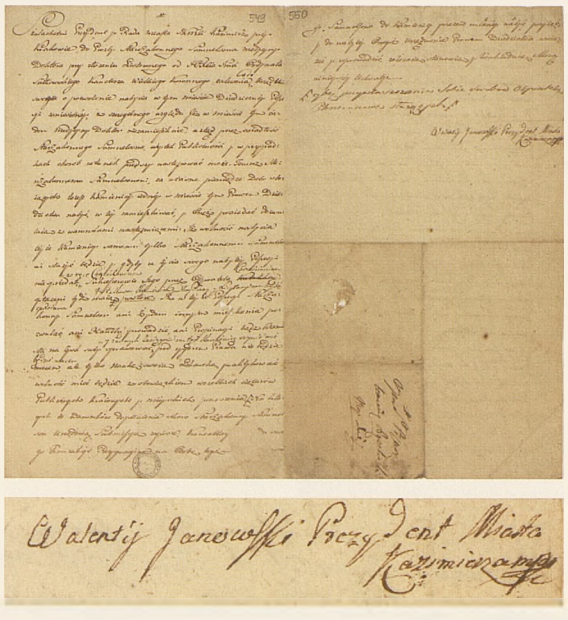
Z najstarszych akt dotyczących terenów, na których powstało miasto Podgórze, obejmujących lata 1782–1789: pierwsza i trzecia (ostatnia) strona kontraktu sprzedaży Zabłocia wiedeńskiemu skarbowi cesarskiemu przez miasto Kazimierz reprezentowane między innymi przez rajcę Marcina Bednarskiego – oraz zbliżenie podpisu z własnoręcznym dopiskiem stopnia naukowego i urzędu rajcowskiego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1, s. 261, 263)

Źródła i literatura:
K 224, s. 695–696, 1066, 1167; K 254, s. 66; K 255, s. 1; K 841, s. 7, 45, 47; P 1, s. 265–267; Krasnowolski 1992, s. 209.

365. Walenty Janowski
rajca 1792–1800; burmistrz 1792, 1794

Valentinus Janowski

Urodzony około 1728 roku, nie zachowały się przekazy o początkach jego kariery we władzach miejskich. Musiał już w 1778 roku pełnić eksponowaną rolę w mieście, skoro Żyd Mojżesz Braciejówka, wekslarz, oskarżony przed sądem radzieckim o zniesławienie rajcy i burmistrza Jana Bekierskiego (nr 360), miał zarzucać Janowskiemu, że w czasie pobytu w „trójmieście" krakowskim garnizonu rosyjskiego (po I rozbiorze Polski, do 1778 roku) opuścił miasto. Był zapewne ławnikiem kazimierskim, natomiast na urzędzie wójtowskim został poświadczony źródłowo w roku 1788, gdy wraz z trzema rajcami, w tym ówczesnym burmistrzem Janem Okońskim (nr 352), i dwoma ławnikami jako aktualny wójt podpisywał akt sprzedaży skarbowi austriackiemu Zabłocia przeznaczonego na poszerzenie tworzonego właśnie miasta Podgórze. Wójtem kazimierskim był także w roku 1791 i z tego urzędu rok później został powołany do rady miejskiej. Na urzędzie rajcowskim przetrwał próby reform Sejmu Czteroletniego i późniejsze zawieruchy ustrojowe, odnotowywany jako rajca do 1802 roku. Działając jako burmistrz miasta w roku 1794 w okresie pruskiej okupacji wraz z przedstawicielami rady miejskiej, ławy i pospólstwa, za zgodą konsyliarza króla pruskiego zaciągnął szereg pożyczek u prywatnych osób, mających ratować finanse miasta w obliczu pustki w kasie miejskiej. Jednym z pożyczkodawców stał się Tomasz Raczyński, pisarz wielkorządców krakowskich – kwota 4000 złotych została zabezpieczona hipotecznie na dobrach miejskich, *z prowizją 5 zł od każdego sta rachować się mianą*. Od połowy 1794 roku, gdy nowe systemy ustrojowe (pruski, a następnie austriacki) nie przewidywały już rotacji na funkcji burmistrza, był rajcą najpierw pod prezydenturą burmistrza Karola Sobieniowskiego (nr 367), a następnie, od roku 1799, burmistrza Jana Dobrzańskiego (nr 368). Rajcą był do roku 1800 włącznie. Walenty Janowski podczas spisu przeprowadzonego w 1792 roku miał 64 lata, mieszkał z żoną Katarzyną lat 53, synami Jackiem lat 11 i Mateuszem lat 9 oraz córkami Marianną lat 29, Ewą lat 23, Marcjanną lat 20 oraz Barbarą lat 10, domownikiem była też służąca, dwudziestoletnia Marianna Muszyńska.

Z akt „miasta żydowskiego" sporządzony około 1792 roku brudnopis odpowiedzi rady miejskiej Kazimierza, z poprawkami wprowadzonymi ręką burmistrza Walentego Janowskiego, dotyczącej wniosku starozakonnego Samuelsona, doktora medycyny, o pozwolenie na zakupienie nieruchomości na terenie miasta Kazimierza i osiedlenia się tam, wraz z prawem prowadzenia praktyki lekarskiej; mając na uwadze aktualny brak medyka w mieście, burmistrz i rada zgody tej udzieliła, jednak stawiając szereg warunków, w tym zbycia nieruchomości wyłącznie w ręce chrześcijańskie, zakazu obciążania wybudowanego domu zobowiązaniami finansowymi, braku prawa do handlu i propinacji, zakazu przywłaszczania sobie swobód obywatelskich przysługujących chrześcijanom – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 9, s. 549–550).

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Pod okupacją pruską (1794–1796)

W cesarstwie austriackim (1796–1809) Franciszek II (I) Habsburg (1792–1835)

Po III rozbiorze Polski i znalezieniu się krakowskiego zespołu miejskiego w granicach Austrii ponownie pojawiła się sprawa odrębności Kazimierza. Austriacy opowiadają się za Kazimierzem włączonym do Krakowa, magistrat kazimierski broni się jednak przed tym, podkreślając przede wszystkim istnienie naturalnej granicy między miastami na Starej Wiśle i powołując się na dawne przywileje.

Źródła i literatura:
Jud. Cas. 8, s. 573; K 224, s. 1269, 1359, 1421; K 273, s. 215–216; K 355, s. 53, 71; K 356, s. 381, 543; K 690, s. 40, 55–56; *Szematyzm* 1801, s. 164.

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Pod okupacją pruską (1794–1796)

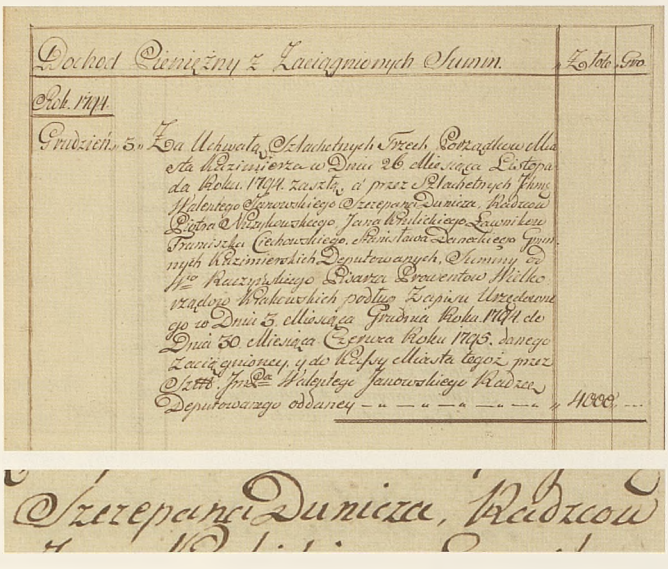
W cesarstwie austriackim (1796–1809) Franciszek II (I) Habsburg (1792–1835)

W roku 1800 wiedeńska Kancelaria Nadworna Galicyjska wydaje dekret, mocą którego połączono Kazimierz z Krakowem – Kazimierz wraz ze Stradomiem stał się jednym z czterech obwodów (dzielnic) Krakowa. Dekret ten obowiązywał od 1801 roku.

366. Szczepan Dunicz
rajca 1794–1802; burmistrz 1794

Stefan Dunicz

Urodzony w 1757 roku, nabył bogate doświadczenie na urzędach miejskich poprzedzające udział w radzie i pełnienie funkcji burmistrzowskiej. W latach 1789–1790 sprawował urząd wójta kazimierskiego, w 1791 roku był ławnikiem. Z chwilą włączenia Kazimierza do Krakowa w wyniku reform Sejmu Czteroletniego został burmistrzem cyrkułowym (dzielnicowym) Cyrkułu II Kazimierskiego w ramach Stołecznego Wydziałowego Miasta Krakowa. Po odzyskaniu przez Kazimierz samodzielności miejskiej (w wyniku targowicy i postanowień sejmu grodzieńskiego) objął urząd ławnika, aby w roku 1794 wejść do rady miejskiej, w której powierzono mu dodatkowo urząd podskarbiego ekonomicznego. W pierwszej połowie tego roku, gdy obowiązywała jeszcze rotacja na funkcji burmistrza, prawdopodobnie pełnił tę funkcję. Od połowy 1794 roku do końca 1798 roku był rajcą pod prezydenturą burmistrza Karola Sobieniowskiego (nr 367), a następnie w latach 1799–1802 pod prezydenturą burmistrza Jana Dobrzańskiego (nr 368). Ożenił się w kościele św. Floriana z Teklą, kleparzanką. W roku 1792 odnotowano, że zamieszkiwał z żoną lat 36, służącą Joanną Nowicką lat 18 oraz najemnikiem Wiktorem Tynolowskim lat 33 i jego rodziną. Niedługo później rozpoczęły się przed różnymi instancjami spory majątkowe między małżonkami Duniczami. W roku 1796 przed ławą kazimierską (jej oficjalna nazwa brzmiała wówczas: Cesarsko Królewski Sąd Wójtowsko-Ławniczy Miasta Kazimierza), odpowiadając na zarzuty żony, żalił się, że choć nie wniosła ona majątku, jego *staraniem było jednak od początku zamęścia* […] *majątek swój własny po niegdy ojcu swoim mającego przystojnie Zażaloną okrywać i w pożywieniu utrzymywać, lecz Zażalona od kilku lat opuściwszy się* […] *ustawiczne kłótnie z sobą czyniąc, już to częścią przez zamykanie się w osobnej izbie, częścią do ojców swoich z zabieraniem różnych rzeczy domowych, a nawet i sukien własnych Żalącego się do ojców swoich potajemnie wynosić, o których powrócenie Żalący się z niemałym umartwieniem swoim i wstydem do zwierzchności* […] *udawać się musiał, a na ostatek chcąc dokonać zamysłów swoich Zażalona zabrawszy rzeczy w większej części własne Żalącego*, wyprowadziła się do rodziców. Szczepan Dunicz sprawował urząd do 1 września 1802 roku, kiedy to władze samodzielnego miasta Kazimierza zostały zlikwidowane. Zmarł 18 marca 1818 roku o godzinie szóstej rano, a w księdze zgonów parafii Bożego Ciała zapisano, iż był to *byłego Magistratu Kazimierskiego wysłużony urzędnik* […] *prócz Wielmożnej z Duniczów Dobrzańskiej Maryanny żadnych krewnych i wstępnej i zstępnej linii niemający*. Ostatnia z Duniczów, wspomniana Marianna (żona burmistrza Jana Dobrzańskiego – nr 368), zmarła w 1826 roku, zamykając ponad stuosiemdziesięcioletnią historię tej kazimierskiej rodziny.

Dochod Pieniężny z Zaciągnionych Summ
Roku 1794
Grudzień 5. Za Uchwałą Szlachetnych Trzech Porządkowella
sta Kazimierza w Dniu 26 Miesiąca Listopa
da Roku 1794 zaszłą, a przez Szlachetnych Jmm.
Wielmożnego Szczepana Duniza Burzmi
strza Pana Wiszniewskiego Jana Radzieckiego Jmm Leo
Franciszka Cichowskiego, Adm Stanisława Zenowicza Jmm
nych Kazimierskich Deputowanych, Summy za
Mc Raczyńskiego Doctora Prowentow Miłko
rządzo Wielkowskich podług Zapisu Urzędowe
go w Dniu 5 Miesiąca Grudnia Roku 1794 do
Dnia 30 Miesiąca Czerwca Roku 1795. danego
Zaciągnionej, y do Kassy Miasta tegoż przez
Szlach Jmm Pana Walentego Jaworskiego Radzcę
Deputowanego oddanej — — —

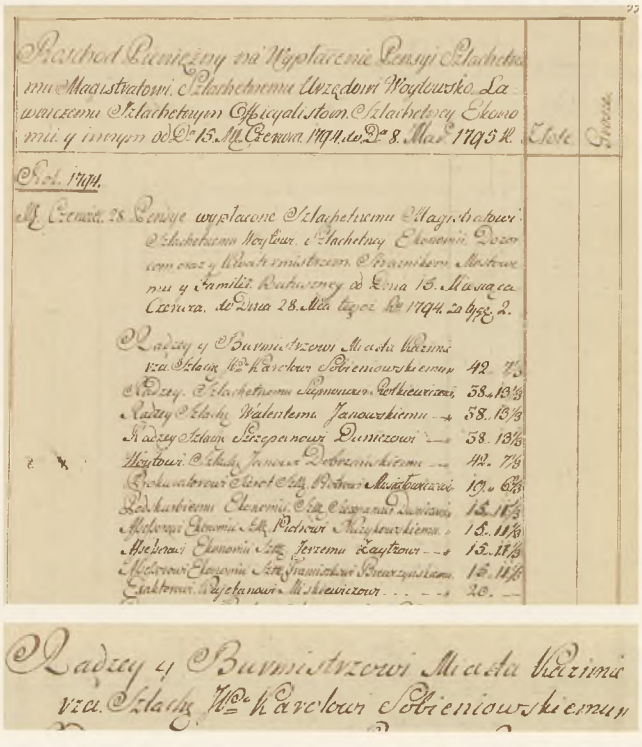
367. Karol Sobieniowski
rajca 1794–1802; burmistrz 1794, 1795, 1796, 1797, 1798

Stanisław August Poniatowski (1764–1795)

Pod okupacją pruską (1794–1796)

W cesarstwie austriackim (1796–1809) Franciszek II (I) Habsburg (1792–1835)

Urodzony około 1750 roku. Czwarty kazimierski rajca i burmistrz (czy jak to wówczas nazywano „prezydent") z ostatniej rady samodzielnego miasta Kazimierza. Poświadczony w radzie kazimierskiej od roku 1794. W tymże roku w okresie insurekcji kościuszkowskiej i incydentalnego przywrócenia rozwiązań ustrojowych Sejmu Czteroletniego, co oznaczało włączenie Kazimierza do Krakowa, władze miejskie formalnie nie działały. Od 15 czerwca 1794 roku poświadczone jest ich działanie w warunkach powrotu Kazimierza do statusu samodzielnego miasta, w oparciu o rozwiązania sejmu grodzieńskiego z 1792 roku. Był to jednak już czas dwuletniej okupacji pruskiej, III rozbioru Polski i wkroczenia w 1796 roku do krakowskiego zespołu miejskiego austriackich zaborców. Od połowy 1794 roku władze kazimierskie podlegały zwierzchności wojskowych i cywilnych komisarzy okupacyjnych, najpierw pruskich, następnie austriackich. W wyniku ich zarządzeń zniesiona została w okresie okupacji pruskiej rotacja radnych na funkcji burmistrza miasta – od czerwca 1794 roku do marca 1796 roku burmistrzem Kazimierza nieprzerwanie był Karol Sobieniowski, z czasem tytułowany jako „prezes magistratu". To przewodzenie magistratowi kontynuował także pod I zaborem austriackim, po roku 1796, pełniąc funkcję burmistrza nieprzerwanie do końca 1798 roku. Odejście od połowy 1794 roku od rozwiązań prawa magdeburskiego i przyjęcie ciągłości na urzędzie burmistrzowskim połączonym z przewodniczeniem radzie miejskiej uczyniły z Karola Sobieniowskiego pierwszego burmistrza w nowym już rozumieniu ustrojowym tego urzędu, analogicznie jak równoległa w Krakowie prezydentura Filipa Lichockiego. Karol Sobieniowski podczas spisu przeprowadzonego w 1792 roku miał 43 lata, mieszkał z żoną Justyną lat 36 i gromadką dzieci, synami: Józefem lat 18, Ksawerym lat 10 i Feliksem lat 2, oraz córkami: Marianną lat 16, Teklą lat 11, Magdaleną lat 9, Józefą lat 6 i Honoratą lat 3. W domu były trzy służące: Regina, Zofia i Konstancja, mieszkał tam też najemca Józef Tagowski z żoną Katarzyną oraz siostrzenicą Teklą Fajfurowską i jej służącą Reginą. Po roku 1798, gdy przekazał burmistrzostwo kazimierskie w ręce Jana Dobrzańskiego (nr 368), we władzach miejskich już się nie udzielał.

Radzcy y Burmistrzowi Miasta Kazimi
rza. Szlach. W.P. Karolowi Sobieniowskiemu

Z księgi rachunkowej miasta Kazimierza obejmującej dochody i wydatki w latach 1794–1795: wpis z 1794 roku dotyczący wypłat pensji dla rajców, z rajcą i burmistrzem Karolem Sobieniowskim na czele – oraz zbliżenie zapisu urzędu, funkcji i imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 690, s. 55)

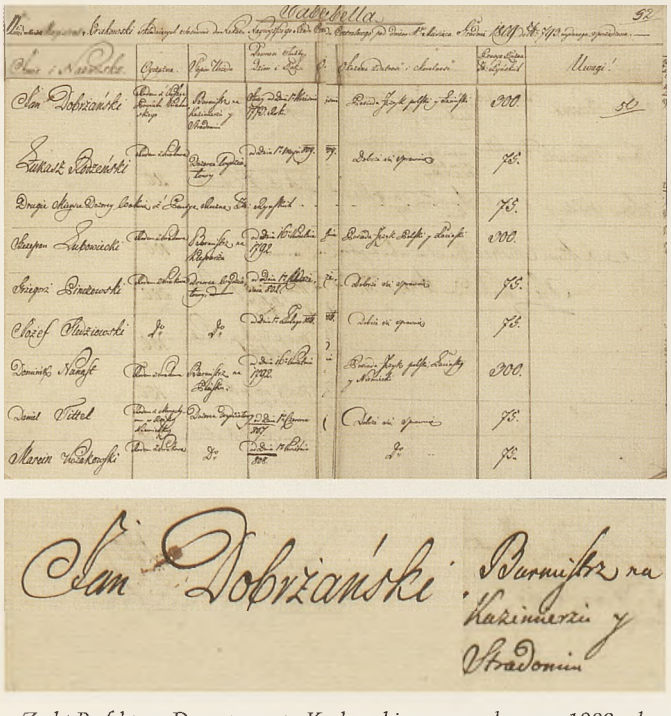
Źródła i literatura:
K 224, s. 1413–1414; K 225, s. 97–98; K 356, s. 397; K 502, s. 22; K 690, s. 40, 55–56; *Szematyzm* 1798, s. 122; *Poczet* 2010, s. 753.

W cesarstwie austriackim (1796–1809) Franciszek II (I) Habsburg (1792–1835)

Ostateczna likwidacja odrębności miejskiej Kazimierza następuje 1 września 1802 roku, kiedy to zostają wybrane władze krakowskie, z właściwością terytorialną obejmującą także byłe miasto Kazimierz. Tym samym przestały funkcjonować wszelkie dotychczasowe władze Kazimierza, który po prawie czterystu siedemdziesięciu latach samodzielności staje się na trwałe częścią Krakowa.

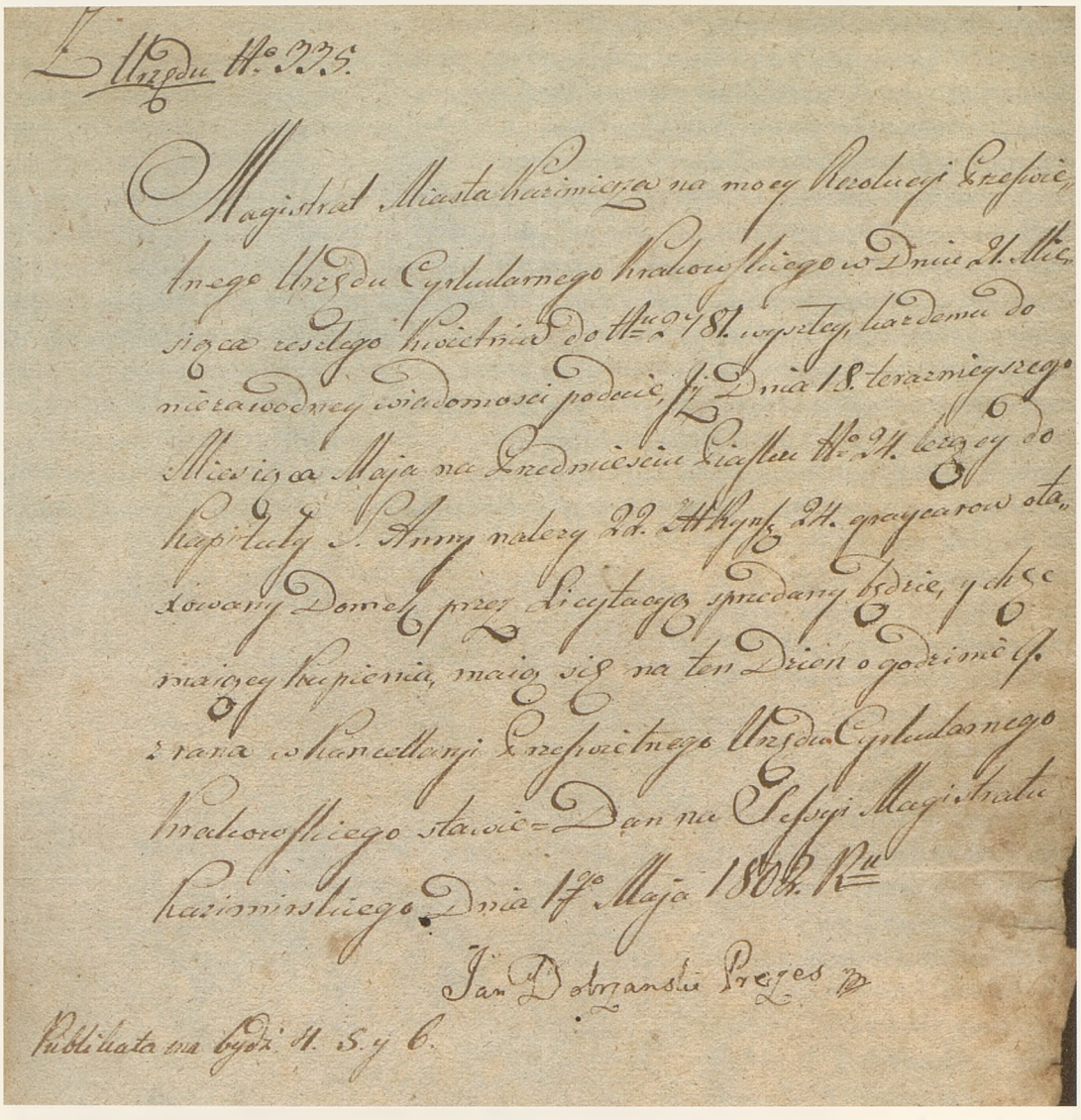
368. Jan Dobrzański
rajca 1799–1802; burmistrz 1799–1802

Prawnik, urodzony w 1752 roku w Koszycach (obecnie powiat proszowicki), wieloletni urzędnik miejski. W aktach personalnych magistratu krakowskiego z okresu Księstwa Warszawskiego odnotowano, że *służy* od 1 września 1773 roku, zatem karierę urzędniczą rozpoczął, mając niewiele ponad dwadzieścia lat (odnotowano też, że *posiada język polski i łaciński*). Nie są znane jego pierwsze obowiązki magistrackie miejskie, w trakcie ich sprawowania ukończył studia prawnicze. Z końcem 1789 roku już jako syndyk kazimierski został wybrany przez radę miejską (wraz z rajcą-burmistrzem Sebastianem Zakulskim – nr 364) na delegata na zjazd miast w Warszawie, gdzie brał udział w pracach nad reformą miast prowadzoną podczas Sejmu Czteroletniego i na forum specjalnej Deputacji dla Miast wraz z Sebastianem Zakulskim występowali w sprawie zachowania odrębności miejskiej Kazimierza. W roku 1791, pod krótkimi rządami ustawy o miastach stanowiącej część Konstytucji 3 maja, został wybrany przez zgromadzenie mieszkańców Kazimierza na deputata na zebranie wydziałowe, mające wyłonić w obrębie krakowskiego „trójmiasta" sędziów apelacyjnych oraz plenipotentów na sejm – wraz z nim takimi elektorami z Kazimierza byli również rajcowie-burmistrzowie Tomasz Krzyżanowski (nr 362) i Sebastian Zakulski. Podczas dalszych burzliwych przemian ustrojowych z czasów targowicy i insurekcji kościuszkowskiej nadal pełnił urząd syndyka miejskiego, a w okresie okupacji pruskiej zasiadł na urzędzie ławnika kazimierskiego, stanął na czele ławy i w roku 1795 tytułowany był już wójtem. W latach 1796–1798 kontynuował karierę sądowniczą: według ówczesnej nomenklatury piastował stanowisko prezesa sądu kazimierskiego. Wówczas pod rządami prawa austriackiego nastąpiło rozdzielenie władzy uchwałodawczo-wykonawczej od sądowniczej, a prezes sądu pełnił w pewnym sensie rolę dawnego wójta, przewodząc podporządkowanym sobie trzem ławnikom. Był to też czas odejścia od opartego na prawie magdeburskim modelu rady wybieranej na roczne kadencje z rajcami urzędującymi zmieniającymi się w trakcie roku na funkcji burmistrza. Dawna funkcja burmistrza przybrała postać wyraźnie wyodrębnionego od rady urzędu: obecnie burmistrz w ciągu trzyletniej kadencji stał na czele rady i kierował pracami pozostałych trzech rajców. Już według tych zasad urząd burmistrzowski pełnił w latach 1796–1798 Karol Sobieniowski (nr 367), w tym kształcie urząd ten w roku 1799 przejął z jego rąk Jan Dobrzański na podstawie nominacji otrzymanej z Urzędu Cyrkularnego Krakowskiego. Burmistrzem (zwanym też „prezydentem" i „prezesem magistratu") miasta (o oficjalnej nazwie „Cesarsko Królewskie Miasto Kazimierz") był do 1 września 1802 roku. Regulacje władz wiedeńskich z lat 1800–1801 przesądziły o wcieleniu Kazimierza do Krakowa, a ich ostateczne wykonanie nastąpiło z chwilą powołania nowych władz dla Krakowa, czyli właśnie 1 września, i równało się wygaśnięciu wszelkich dotychczasowych urzędów, funkcji i mandatów kazimierskich. Tego samego dnia Jan Dobrzański otrzymał nominację

Z akt Prefektury Departamentu Krakowskiego sporządzona w 1809 roku Tabella urzędników magistrat Krakowski składających, gdzie w wykazie etatowym wymieniony został Jan Dobrzański, były burmistrz na Kazimierzu y Stradomiu, aktualny burmistrz obwodowy, czyli dzielnicy krakowskiej – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. PDK 1, poszyt II, s. 49v–50)

na urząd burmistrza obwodowego IV Obwodu Krakowa, który był dzielnicą miasta obejmującą Kazimierz i Stradom. Burmistrzem obwodowym był co najmniej do roku 1809, czyli do czasów, gdy Kraków znalazł się w granicach Księstwa Warszawskiego. W okresie Rzeczypospolitej Krakowskiej, gdy po roku 1815 utworzono jedenaście dzielnic krakowskich nazwanych „gminami" z wójtami na czele, został nominowany na urząd wójta Gminy XI, obejmującej południową część dawnego miasta żydowskiego na Kazimierzu (stad zapisywany był jako „wójt starozakonnych"). Urząd ten pełnił aż do śmierci w 1824 roku. Miał kamienicę w Kazimierzu, jednak wynajmował ją, a sam zajmował z rodziną kamienicę Soczyńskiego – w roku 1792 odnotowano, że mieszkał z żoną Marianną lat 36, spokrewnioną ze Szczepanem Duniczem (nr 366), synem Andrzejem lat 14 i służącą Barbarą Markówną lat 21. Zmarł 5 kwietnia 1824 roku, o godzinie dziesiątej przed południem, w wieku 72 lat. Pochowany został na cmentarzu Rakowickim, w pasie Ad (na lewo od głównej bramy). Grób ostatniego burmistrza Kazimierza nie zachował się.

Jan Dobrzanski Prezes

Z akt magistratu miasta Kazimierza z lat 1797–1802: jeden z ostatnich zachowanych dokumentów wystawionych przez władze samodzielnego miasta Kazimierza – wydane 1 maja 1802 roku przez burmistrza Jana Dobrzańskiego, podpisanego jako „prezes", obwieszczenie o mającej się odbyć 18 maja w siedzibie Urzędu Cyrkularnego Krakowskiego licytacji domu położonego na krakowskim przedmieściu Piasek – oraz zbliżenie podpisu wraz z zapisem urzędu (Archiwum Państwowe w Krakowie, sygn. K 356, s. 725)

Źródła i literatura:
K 342, s. 14–17, 22, 45; K 349, s. 477, 517; K 355, s. 53, 71; K 356, s. 357, 441, 541, 545, 608, 625, 693, 701, 714, 725; PDK 1, poszyt I, s. 7v–8; PDK 2, poszyt II, s. 49v–50; *Szematyzm* 1801, s. 164; Cyrankiewicz 1908, s. 95; Małecki 1994-II, s. 596–597.

MIASTO ŻYDOWSKIE NA KAZIMIERZU

Lokalizacja miasta żydowskiego zaznaczona w północno-wschodniej części Kazimierza według stanu na rok 1690 na podkładzie planu Krakowa z roku 1883 (Noga 2007-III, 3.3)

Z ustroju krakowsko-kazimierskiej gminy żydowskiej

Przez całą swą historię samodzielnego, miejskiego bytu „wyspę" w rozwidleniu Wisły kazimierzanie dzielili z Żydami – do czasu włączenia Kazimierza do Krakowa miasto to miało swoje oblicze chrześcijańskie i oblicze żydowskie. Co prawda w pewnym momencie wyspa przestała być wyspą, ale sąsiedztwo trwało niezmiennie przez około sześćset lat – aż do utworzenia w 1941 roku, w trakcie niemieckiej okupacji, getta w Podgórzu.

Do końca wieku XV społeczność żydowska zamieszkiwała i w Krakowie, i w Kazimierzu, potem zaś nastąpiło przesiedlenie Żydów krakowskich do siedliska kazimierskiego, które nabrało tym samym nowej wyrazistości. W obrębie Kazimierza powstało „miasto żydowskie", oddzielone wewnętrznym murem od „Kazimierza chrześcijańskiego" (nazwy te były potoczne, jednak tak głęboko zakorzenione, że znajdowały swoje odzwierciedlenie w dokumentach, także rangi królewskiej). Dokonując pewnego uproszczenia, można przytoczyć następującą proporcję: do XIX wieku społeczność żydowska, która zamieszkiwała na jednej piątej terytorium Kazimierza (taki obszar stanowiło „miasto żydowskie"), proporcjonalnie co najmniej równoważyła społeczność chrześcijańską, zajmującą pozostałe cztery piąte powierzchni miasta – w 1787 roku spisano niespełna 2000 mieszkańców Kazimierza chrześcijańskiego, przy jednoczesnym oszacowaniu liczebności części żydowskiej na 3500 mieszkańców. (Na marginesie: prawdopodobnie mieszkańców miasta żydowskiego było wiele więcej, ale Żydzi w żadnym okresie historycznym nie poddawali się bez oporów spisom, co wynikało z religijnego zakazu przypisywania człowiekowi liczby porządkowej. Zapewne istotną rolę odgrywały także względy związane z podatkami osobistymi).

Najwcześniejszy przekaz o istnieniu kolonii żydowskiej na terenie Krakowa pochodzi z XI wieku, a jako przypuszczalną lokalizację wskazuje się rejon Wawelu. Żydzi przybyli zapewne z zachodu, z ziem niemieckich, licząc na przejęcie obsługi rozwijającego się handlu. Po lokacji Krakowa na prawie magdeburskim w 1257 roku i wytyczeniu granic miasta mieli swoje siedlisko w rejonie dzisiejszej ul. św. Anny, wtedy nazywanej ul. Żydowską. Sięgało ono po dzisiejsze ulice Jagiellońską i Gołębią (wówczas nazywaną Garncarską). Żydzi byli społecznością zorganizowaną w gminę, z synagogą (na terenie dzisiejszego Collegium Nowodworskiego), cmentarzem w okolicach późniejszych Kawior, łaźnią rytualną, mieli też swoją reprezentację –

władzę gminną. Tytułem do zajmowania tej części miasta była wola królewska, formalnie wyrażona prawdopodobnie w dopuszczeniu do użytkowania na zasadzie „wieczystej dzierżawy" do drugiego pokolenia.

Tworzenie odrębnych, wydzielonych rejonów zamieszkiwania Żydów nie było niczym wyróżniającym Kraków, wręcz przeciwnie, stanowiło normę w miastach przyjmujących i lokujących ich u siebie. Żydzi w diasporze, silnie związani między sobą, a jednocześnie wyraźnie odróżniający się od innych religią, pochodzeniem etnicznym i obyczajem, dążyli do życia we własnej wspólnocie, także terytorialnej, co oznaczało oddzielenie od ludności chrześcijańskiej. To oczekiwanie było zbieżne z polityką właścicieli miast, czyli – w przypadku Krakowa, a później Kazimierza – z polityką króla. W miastach królewskich Żydzi podlegali królowi, który władztwo to realizował bezpośrednio przez wojewodę. Gmina żydowska była wydzielona nie tylko terytorialnie w obrębie miasta, ale i oddzielona od niego prawnie, uniezależniona od władz miejskich i podległa bezpośrednio wojewodzie działającemu w imieniu króla. Przypomnieć należy, że w ówczesnej aglomeracji krakowskiej do końca XVIII wieku tylko Kraków oraz gmina żydowska w Krakowie, a później w mieście żydowskim na Kazimierzu, podlegały wojewodzie krakowskiemu. Pozostałe jednostki osadnicze będące królewską własnością, jak Kleparz, Kazimierz oraz królewskie jurydyki i wsie, pozostawały pod bezpośrednią zwierzchnością wielkorządcy krakowskiego, stojącego w hierarchii urzędów poniżej urzędu wojewodzińskiego. Ten monopol zwierzchnictwa nad Żydami, realizowany nieodmiennie przez kolejnych władców, był dyktowany względami finansowymi – podatki i inne opłaty płynęły bezpośrednio do kasy królewskiej, bez potrzeby dzielenia się na przykład z władzami miasta. Monopol ten jednocześnie dawał społeczności żydowskiej dogodny dla niej, specjalny status, wyjątkową pozycję wyróżniającą ją w chrześcijańskim otoczeniu. Sednem

Dokument wystawiony w 1485 roku stanowiący ugodę między krakowskim kahałem a krakowską radą miejską w sprawie handlu żydowskiego w Krakowie. W dolnej części własnoręczne podpisy starszych gminy – burmistrzów kahalnych: Mojżesza Fiszla, syna Efraima, Jakuba Kappelmana, syna Aleksandra Lewita, Józefa, syna Efraima, i Mordechaja z Sącza, syna Jakuba. Akt ten, w którym Żydzi zmuszeni okolicznościami zrzekli się prawa do handlu detalicznego w Krakowie, stał się węzłowy w mającym trwać przez wieki konflikcie między kupcami krakowskimi i żydowskimi – dla jednej ze stron był koronnym argumentem, przez drugą jego moc była podważana (z kwestionowaniem świadomości podpisujących włącznie), a treść różnie interpretowana. Według Bałabana jest to najstarszy dokument spisany w języku hebrajskim zachowany w Polsce (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. zespół 658/1249)

tej wyjątkowej pozycji prawnej była jurysdykcyjna i podatkowa podległość władcy, a nie miastu. Król występował w roli sojusznika i protektora Żydów, rozstrzygając nieustające konflikty między gminą żydowską a miastem, najpierw Krakowem, a od XVI wieku Krakowem i Kazimierzem, raz wspierając jednych, innym razem drugich (wszak miasta te też były królewską własnością i płaciły podatki). To monarsze balansowanie było charakterystyczne dla wszystkich wieków.

Realizacja planów posadowienia obiektów odnawianej Akademii Krakowskiej na terenie do tej pory zajmowanym przez gminę izraelicką doprowadziła do przesiedlenia Żydów w drugiej połowie XV wieku w rejon zaułka w okolicy kościoła św. Szczepana (obecnie pl. Szczepański) i dzisiejszych ulic Reformackiej, św. Marka, Sławkowskiej oraz ówczesnej ul. Szpiglarskiej (fragment dzisiejszej ul. św. Tomasza na odcinku od Sławkowskiej do Szpitalnej).

Zmiana lokalizacji nie wpłynęła na funkcjonowanie gminy. Nie zachowały się dokumenty bezpośrednio regulujące czy obrazujące jej organizację. Wprawdzie Kazimierz Jagiellończyk wydał w 1453 roku przywilej określający po części te zasady, został on jednak rok później odwołany w statutach nieszawskich; z treści tego przywileju wnioskuje się jednak o przyjmowanych wówczas rozwiązaniach. Na czele gminy stała rada złożona ze starszych (łac. *seniores*, *consules*, hebr. *parnasim*) i przynajmniej od XV wieku ławników (łac. *boni viri*, *scabini*, hebr. *towim*) oraz kahalników, będących przedstawicielami pospólstwa we władzach gminy. Jest w tej strukturze zatem analogia do zasad obowiązujących na gruncie prawa magdeburskiego (rada urzędująca, czyli burmistrzowska, ława i przedstawiciele pospólstwa).

Węzłowe znaczenie w gminie mieli jej starsi, z czasem już wprost określani jako burmistrzowie (*proconsules*). Już w okresie istnienia gminy izraelickiej na terenie miasta Krakowa byli wybierani w liczbie czterech, prawdopodobnie

Moneta, tak zwany brakteat hebrajski, bita w Krakowie w pierwszej połowie XIII wieku – bezkruszcowa, blaszana, tłoczona jednostronnie, co najmniej raz w roku wymieniana na nowy wzór, ale po niższym kursie, co stanowiło dochód mennicy i jednocześnie przyspieszało obieg pieniężny (zapobiegano w ten sposób gromadzeniu środków płatniczych poza obrotem). Na monecie popiersie brodatego Żyda w trójkątnej czapce będącej w ikonografii atrybutem osoby wyznania mojżeszowego (w sztuce średniowiecznej ukazywano w takim nakryciu głowy proroków oraz właśnie Mojżesza), w otoku monety napis w języku hebrajskim odczytywany jako „dobre błogosławieństwo" (Zaremska 2011, s. 90–93)

na rok i zatwierdzani przez wojewodę krakowskiego. Starsi kierowali gminą, byli jej przywódcami świeckimi, realizowali zasadniczy atrybut samodzielności gminy – sądownictwo nad Żydami będącymi członkami gminy (z wyłączeniem spraw „gardłowych": o zabójstwo, gwałt, podpalenie i rabunek, co leżało w gestii władzy państwowej – wojewodzińskiej, później starościńskiej), rozstrzygali spory między nimi. Gwarantem egzekwowania postanowień starszych był wojewoda, który za nieposłuszeństwo wobec seniorów nakładał kary. Zachowały się w dokumentach imiona dwudziestu jeden starszych z tamtego, krakowskiego okresu.

Przywódcą duchowo-religijnym w gminie był rabin, który sprawował także sądownictwo, lecz jedynie w sprawach związanych z przestrzeganiem kanonów wiary. Przy znacznym rozbudowaniu tych

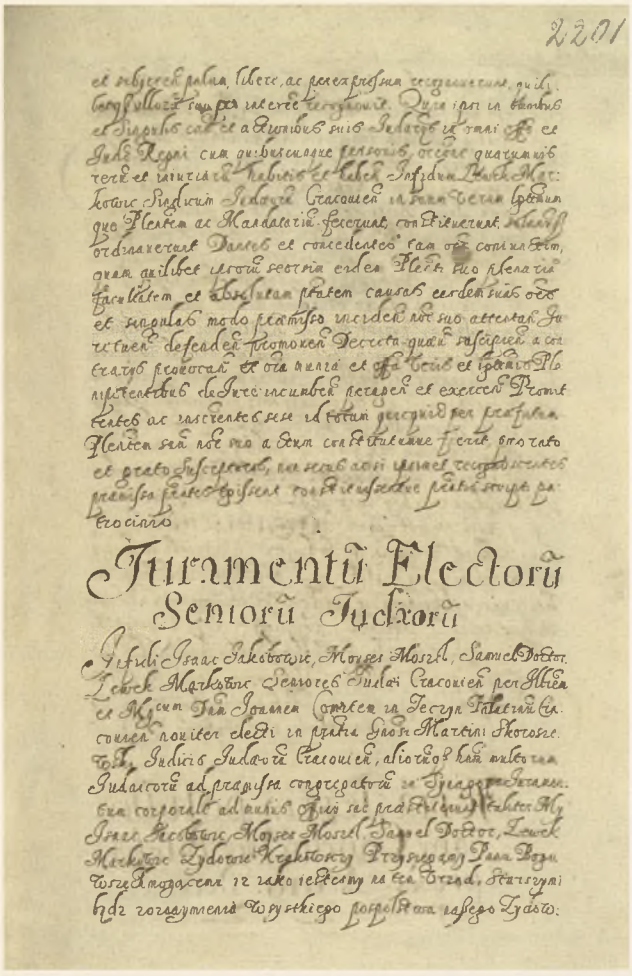

Dwa niepublikowane dotąd odciski pieczęci gminy żydowskiej kazimierskiej z ostatnich lat funkcjonowania struktury gminnej w kształcie ustalonym przez statut z 1595 roku, używanej już po zajęciu Krakowa i Kazimierza przez Austriaków. Odcisk po stronie lewej zachował się na dokumencie wystawionym w 1797 roku, uwierzytelnionym, jak podano w koroboracji, dla lepszej wiary przy przyciśnieniu zwykłej pieczęczy Kahalnej rękami własnemy się podpisujemy My Starsi Synagogi Kazimierskiej przy Krakowie. *Odcisk po stronie prawej pochodzi z dokumentu wystawionego w roku 1798. Obie pieczęcie wykonano w czerwonym laku. W centrum pola pieczętnego hebrajska inskrypcja:* KAHAL EDAT JESHURON KEHILA KEDOSHA KRAKOW, *w tłumaczeniu na język polski:* KAHAŁ ZGROMADZENIE ŚWIĘTEJ GMINY KRAKÓW, *flankowana dwiema gałązkami palmowymi (hebr.* lulaw*), symbolizującymi między innymi dobre postępowanie, w otoku legenda w języku niemieckim:* SIEGEL DER IU[E]D[ISCHEN] AELTESTEN ZU KAZIMIR BEI KRAKAU, *w tłumaczeniu na język polski:* PIECZĘĆ ŻYDOWSKICH STARSZYCH Z KAZIMIERZA PRZY KRAKOWIE *(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 356, s. 241, K 351, s. 689)*

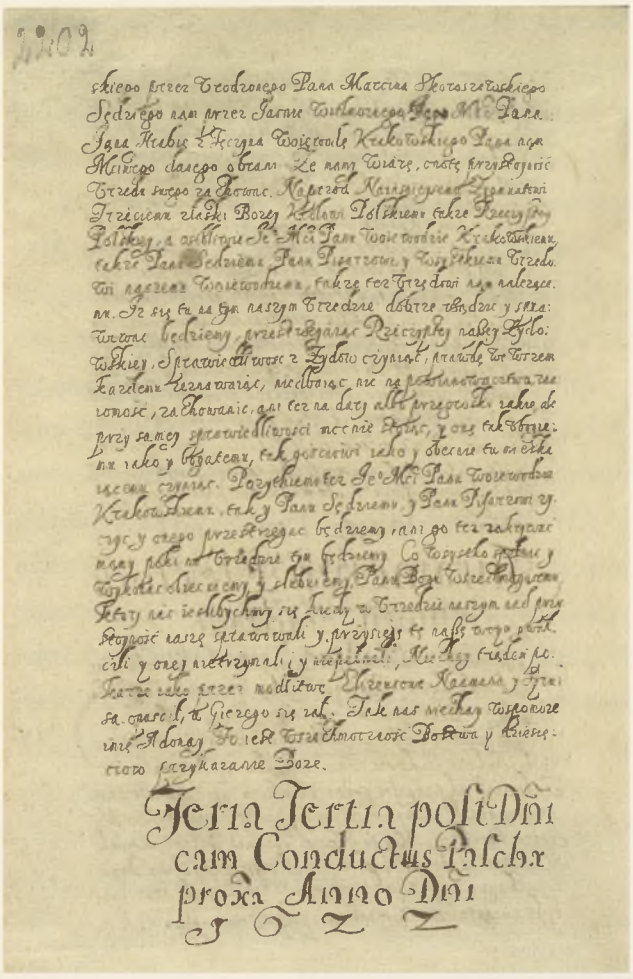
kanonów i przenikaniu się zasad religijnych z normami świeckimi, spory kompetencyjne ze starszymi gminy na tym tle były nieuniknione. Na trwałe rozwiązano ten problem, gdy uczyniono rabinat urzędem gminnym, podległym radzie gminnej.

Niezależnie od tego, że z usług elity finansowo-bankierskiej korzystali nawet królowie, Żydzi w Krakowie stanowili na co dzień konkurencję handlową dla krakowskich chrześcijańskich kupców, tych znacznych i tych drobnych. Było to źródło niekończącego się konfliktu, przybierającego okresowo najdrastyczniejsze rozmiary i przeradzającego się w antyżydowskie tumulty. W roku 1485 starsi gminy w imieniu całej żydowskiej społeczności Krakowa zawarli ugodę z krakowską radą miejską, mocą której zrzekli się prawa do detalicznego handlu na terenie miasta. Było to fatalne pociągnięcie, które na kolejne wieki wyznaczyło Żydom pole do walki o ominięcie, uchylenie czy unieważnienie tego układu. Nie przyniósł on też doraźnego uspokojenia. Żydzi, oskarżani o antychrześcijańskie wystąpienia, zostali z woli króla Jana Olbrachta zmuszeni w latach 1494–1495 do przeniesienia gminy i swojego siedliska na Kazimierz, na wyznaczone im miejsce. Nie jest tu istotne, czy było to „wypędzenie" z Krakowa czy „przeniesienie" – krakowska gmina izraelicka przestała istnieć, a Żydzi, w liczbie około 500–600 osób, z niego wyszli. Co najmniej od 1504 roku Żydom nie było wolno – bez specjalnej zgody króla – mieszkać w Krakowie.

Z kolei w Kazimierzu istniała już wcześniej gmina żydowska, o której niewiele wiadomo, a imiona jej starszych (burmistrzów) się nie zachowały. Co więcej, przybyli tam Żydzi wygnani wcześniej z Pragi i założyli tam swoją gminę. Przybysze z Krakowa, jak wiele wskazuje, przenieśli się na to samo terytorium, zatem początkowo mogły tam istnieć nawet trzy gminy izraelickie. Pozostały

Iuramentu Electorū
Seniorū Iudeorū

Feria Tertia post Dñi
cam Conductus Paschæ
proxa Anno Dñi
1622

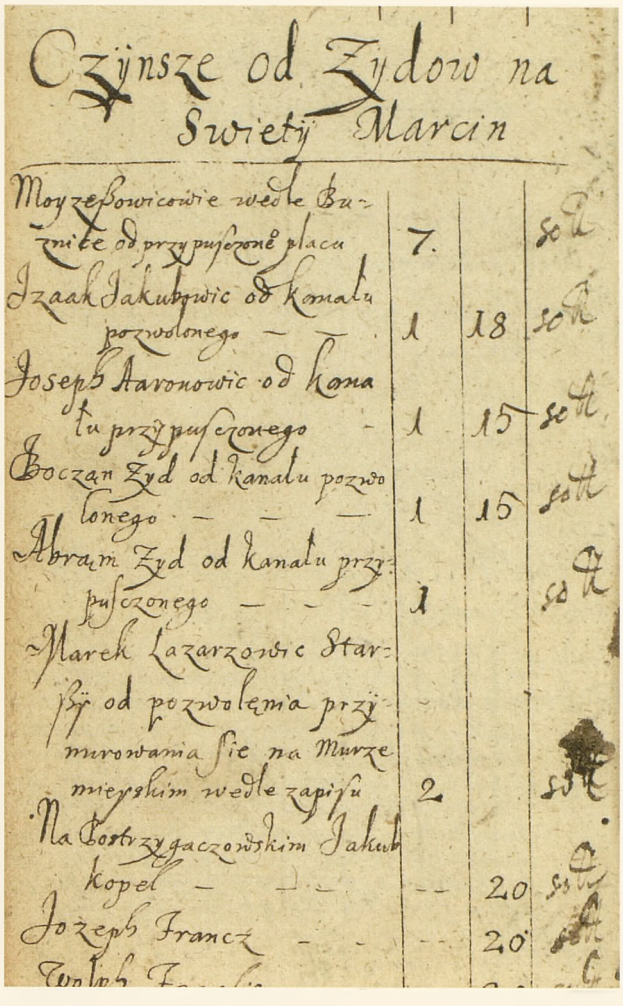
Izaak Jakubowicz, Mojżesz Moszel, Samuel Doktor, Lewek Markowicz, Żydowie krakowscy, przysięgamy Panu Bogu Wszechmogącemu, iż jako jesteśmy na ten Urząd Starszymi być z oznajmienia wszystkiego pospólstwa naszego Żydowskiego, przez Urodzonego Pana Marcina Skoroszerowskiego, sędziego nam przez JW. Jego Mci Pana Jana Hrabię z Tęczyna Wojewodę Krakowskiego Pana nam Mciwego danego obrani. Że mamy wiarę, cnotę, przystojność urzędu swego zachować. Naprzód Najjaśniejszemu Zygmuntowi Trzeciemu z łaski Bożej Królowi Polskiemu, także Rzeczypospolitej Polskiej, a osobliwie JM Panu Wojewodzie Krakowskiemu, także Panu Sędziemu, Panu Pisarzowi i Wszystkiemu Urzędowi naszemu wojewodzińskiemu, także też Urzędowi nam należącemu. Iż się tu na tym naszym urzędzie dobrze rządzić i sprawować będziemy, przestrzegając Rzeczypospolitej naszej Żydowskiej, Sprawiedliwość z Żydów czyniąc, prawdę we wszem każdemu zeznawając, nie dbając nic na powinowactwa, znajomość, zachowanie, ani też na dary albo pogróżki jakie, ale przy samej sprawiedliwości mocnie stojąc, i one tak ubogiemu, jako i bogatemu, tak gościowi jako i obecnie tu mieszkającemu czyniąc. Pożytku też Jego Mci Panu Wojewodzie Krakowskiemu, tak i Panu Sędziemu, i Panu Pisarzowi życząc i onego przestrzegać będziemy, ani go też zakrywać mamy, póki na Urzędzie tym będziemy. Co wszystko spełnić i wykonać obiecujemy i ślubujemy Panu Bogu Wszechmogącemu, który nas, jeślibyśmy się kiedy w Urzędzie naszym nad przystojność naszą sprawowali i przysięgę tę naszę gwałcili i onej nie trzymali i nie pełnili, niechaj trądem pokarze jako przez modlitwę Elizeusowe Naamana i Syriusa opuścił, a Giezego się jął. Tak nas niechaj wspomoże imię Adonay, to jest Wszechmocność Bóstwa i Dziesięcioro przykazanie Boże.

Z akt sądu wojewodzińskiego krakowskiego dla Żydów: wpis elekcji burmistrzów w mieście żydowskim na Kazimierzu na 1622 rok wraz z udokumentowaniem złożenia przysięgi (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 10, s. 2201–2202)

ślady po sporach o użytkowanie synagogi – zanim bowiem przeniesiono żydowską gminę z Krakowa, w Kazimierzu funkcjonowała „stara" gmina Żydów kazimierskich. Z czasem wszystkie gminy żydowskie scaliły się w jedną.

Nowa pozycja Żydów nie była dogodna. Należało się ułożyć z radą miejską Kazimierza co do współegzystencji: wytyczono obszar, który był później trzykrotnie poszerzany, ustalono opłaty za „rzeczy wspólne", przykładowo za utrzymanie murów miejskich (tych okalających miasto z zewnątrz i tych oddzielających miasto żydowskie od Kazimierza chrześcijańskiego). Należało też określić zakres prowadzenia handlu i rzemiosła na terenie Kazimierza czy też zbytu w tym mieście (co z kolei stawało się przedmiotem trwających przez wieki ustaleń, odstępstw, procesów, mediacji i kolejnych konfliktów). Pierwszoplanowy i na trwałe aktualny był jednak problem odzyskania możliwości prowadzenia handlu na terenie Krakowa. Kwestia ta była dominująca do czasu włączenia Kazimierza do granic Krakowa i przeniosła się na kolejne okresy, w późniejszych czasach także w obrębie Krakowa wraz z Kazimierzem jako dzielnicą. Formalnie do końca I Rzeczypospolitej Żydzi walki tej nie wygrali, ale handel prowadzili cały czas, przy mniej lub bardziej skutecznym utrzymywaniu przez kolejnych władców korzystnego dla nich *status quo* w zakresie uzyskiwania dochodów podatkowych.

Po przeniesieniu ze stołecznego Krakowa do relatywnie małego Kazimierza gmina straciła na prestiżu, a ten był potrzebny w kontaktach zewnętrznych na terenie Małopolski, innych ziem polskich i zagranicą. Walka o odzyskanie rynku krakowskiego i o prestiżową pozycję w prowadzeniu odleglejszych interesów przejawiała się między innymi w konsekwentnym używaniu w nazwie gminy przymiotnika „krakowska" lub „krakowsko-kazimierska" – tak też siebie określali Żydzi: że są „krakowskimi", mieszkającymi na Kazimierzu. Może to być aktualnie mylące, stąd pokreślenie, że od 1495 roku w Krakowie gminy izraelickiej nie było.

Czynsze od Zydow na
Swietij Marcin
Moyzeßowicowie wedle Bu-
nice od przypuszczone placu 7. 80
Izaak Jakubowic od kanału
pozwolonego — 1 18 80
Joseph Aaronowic od kana
łu przypuszczonego 1 15 80
Boczan Zyd od kanału pozwo
lonego — — — 1 15 80
Abram Zyd od kanału przy-
puszczonego — — 1 80
Marek Lazarowic Star-
szy od pozwolenia przy-
murowania sie na Murze
miejskim wedle zapisu 2 80
Na Cortrzygaczowskim Jakub
kopel — — — 20 80
Jozeph Francz — — 20 80

Z księgi dochodów i wydatków miasta Kazimierza za rok 1638: fragment rejestru czynszów pobieranych od mieszkańców miasta żydowskiego z różnych tytułów, tu głównie za przyłączenie do kanalizacji miejskiej. W rejestrze tym wymieniony jest między innymi starszy-burmistrz Marek Lazarowicz, opłacający czynsz miastu Kazimierz za przymurowanie się na murze miejskim
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 575, s. 26)

Siedlisko Żydów krakowsko-kazimierskich, zwane – jak już wspomniano – miastem żydowskim na Kazimierzu, miało swoją trwałą lokalizację na terenie całości zespołu dzisiejszej ul. Szerokiej, to jest większości układu dawnego Bawołu, z pozostawieniem jego południowego skraja z kościołem św. Wawrzyńca w części Kazimierza chrześcijańskiego. Najstarszy zasięg miasta żydowskiego od północy i wschodu ograniczały odcinki miejskiego muru obronnego – od południa linia dzisiejszej ul. św. Józefa (dawniej Sukiennicza, później Żydowska), natomiast od zachodu dzisiejsza

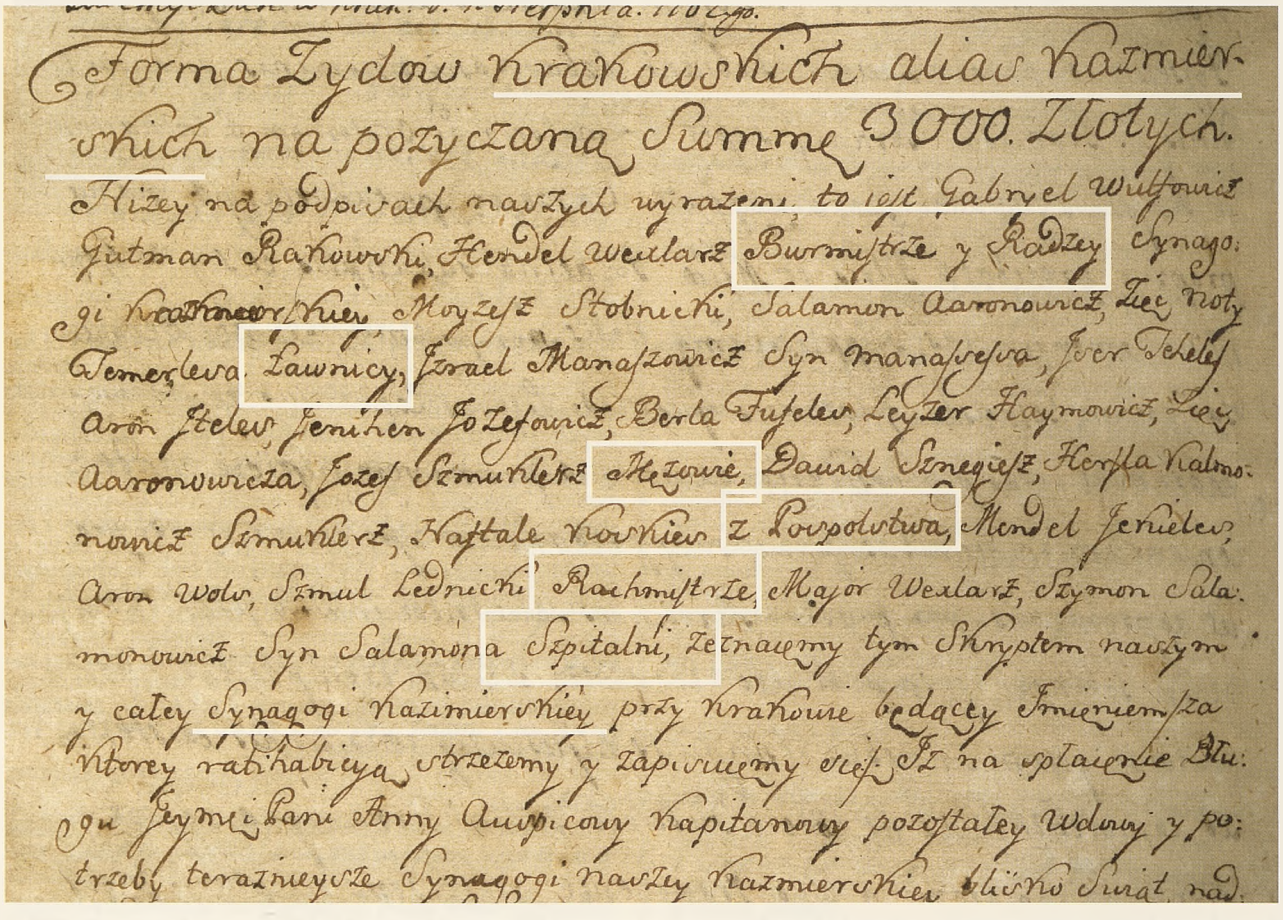
ul. św. Jakuba. Kolejnymi umowami między gminą żydowską a kazimierską radą miejską obszar ten nieznacznie się poszerzył, w rezultacie w drugiej połowie XVI wieku powiększył się w kierunku południowym, po ówczesny przebieg ul. św. Wawrzyńca. Centrum o charakterze rynku stanowiła dzisiejsza ul. Szeroka.

Węzłowy i trwale stabilizujący ustrój władz gminy izraelickiej na Kazimierzu okazał się jej statut z 1595 roku. Na czele gminy stali czterej starsi, wybierani na rok przez elektorów wyłonionych przez ogół gminy, którzy musieli zostać zaakceptowani przez wojewodę. Każdy z nich na zmianę pełnił godność „seniora miesięcznego" – czyli burmistrza (bezpośrednia podległość gminy królowi dawała uzasadnienie do tego tytułu, nigdy niekwestionowanego). Starsi wraz z pięcioma ławnikami i czternastoma mężami (reprezentacja „pospólstwa") stanowili właściwy kahał w rozumieniu zarządu gminy – zatem tworzyły go dwadzieścia trzy osoby na wzór małego synhedrionu.

Burmistrz był administracyjnym naczelnikiem całego miasta żydowskiego, kontrolował sądy, reprezentował gminę wobec władz, sporządzał budżet na okres swojego urzędowania, zaciągał pożyczki i płacił długi gminne.

Oto – przytoczone za Bałabanem – obowiązki seniora miesięcznego (burmistrza) według przywołanego statutu z 1595 roku:

Senior obejmuje urzędowanie na nowiu miesiąca i natychmiast składa solenne zobowiązanie, że ściśle będzie przestrzegał norm tego statutu i będzie karał występnych. Natychmiast obwieszczą szkolnicy w sy-

Forma Zydow krakowskich alias kazmier-
skich na pozyczana Summę 3000. Zlotych.
Nizey na podpisach naszych wyrazeni, to iest Gabryel Wilfowicz
Gutman Krakowski, Hendel Weslarz Burmistrze y Radzey Synago:
gi Kazimierskiey Moyzesz Stobnicki, Salamon Aaronowicz, Zięć Noty
Semerlewa Ławnicy, Izrael Manaszowicz Syn Manaszewa, Iser Jeleley
aron Jeleley, Jenichen Jozefowicz, Berla Fusfeler, Leyzer Haymowicz, Zięć
Aaronowicza, Jozef Szmurlerz Mężowie, Dawid Szmejesz, Herszka Salmo-
nowicz Szmurlerz, Naftale Krakowski z Pospolstwa, Mendel Jenieley,
Aron Wolf, Szmul Lednicki Rachmistrze, Major Weslarz, Szymon Sala-
monowicz Syn Salamona Szpitalni, Zeznawszy tym Skryptem naszym
y całey Synagogi Kazimierskiey przy Krakowie będącey Imieniem za
ktorey ratihabicya strzezemy y zapisuiemy sie. Iz na spłacenie Dłu-
gu Zeymu Pani Anny Auspicowy Kapitanowy pozostałey Wdowy y po-
trzeby teraznieysze Synagogi naszey Kazmierskiey Dłużno Sciąt nad.

Fragment kopii dokumentu z 1760 roku umacniającego spłatę zaciągniętego przez kazimierską gminę żydowską długu. Zapis reprezentacji gminy ukazuje jej strukturę z rajcami, będącymi jednocześnie – na zasadzie rotacji – burmistrzami (starsi gminy), ławnikami (towi), mężami (przedstawicielami pospólstwa), rachmistrzami (lonerzy) i innymi funkcyjnymi, w tym przypadku nadzorcami szpitala. Uwagę zwraca sposób nazwania gminy jako społeczności Żydów krakowskich alias *kazimierskich, co podkreślało tożsamość krakowską, pomimo kazimierskiej lokalizacji. Występujące w tekście pojęcie „Synagogi Kazimierskiej" użyte zostało w rozumieniu „żydowska gmina kazimierska" (Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sygn. rkps 91)*

nagogach, że już urzęduje nowy burmistrz, a kantor odmówi na intencję jego rządów modlitwę. Senior ma przeczytać dokładnie statut i poznać jego normy podstawowe i swoje obowiązki:

- *Że rabina i seniorów wolno obierać tylko w mieście żydowskim i to wedle przywilejów nadanych gminie krakowskiej od królów. Ktoby chciał cokolwiek zmienić, ten podpada klątwie i karom, uchwalonym na sejmie Żydów koronnych w Tyszowcach w 1583 roku;*
- *Senior miesięczny ma karać denuncjantów, którzy donoszą władzy o majątku lub czynnościach Żydów, a każdy Żyd ma donieść seniorowi o denuncjancie pod karą klątwy. Senior ma w porozumieniu ze swoimi kolegami, ławnikami i rabinami wpisać denuncjanta do ksiąg wyklętych i odtąd nie będzie się obrzezywało dzieci denuncjanta ani dawało im ślubu itp.;*
- *Senior ma dawać ogłaszać kradzieże, rabunki i wzajemne wdzieranie się w cudze interesy;*
- *Do seniora należy pertraktowanie w sprawie podatków, ceł i pożyczek chrześcijańskich, tylko co do czopowego, mennic i żup jest związany uchwałą sejmu żydowskiego w Lublinie z 1580 roku. Również ma baczyć, by nikt nie był faktorem u chrześcijan;*
- *W każde wolne dni święta paschy i szałasów ogłoszą to wszystko szkolnicy po bóżnicach i zagrożą występnym klątwą;*
- *Senior miesięczny ma przestrzegać statutu gminnego, a nad tym czuwają inni seniorowie. Gdyby ci nie chcieli swego kolegi zmusić do trzymania się litery prawa, uczynią to* boni viri, *a dla uzyskania pomocy odniosą się ewentualnie do całej gminy* [to jest do czternastu mężów].

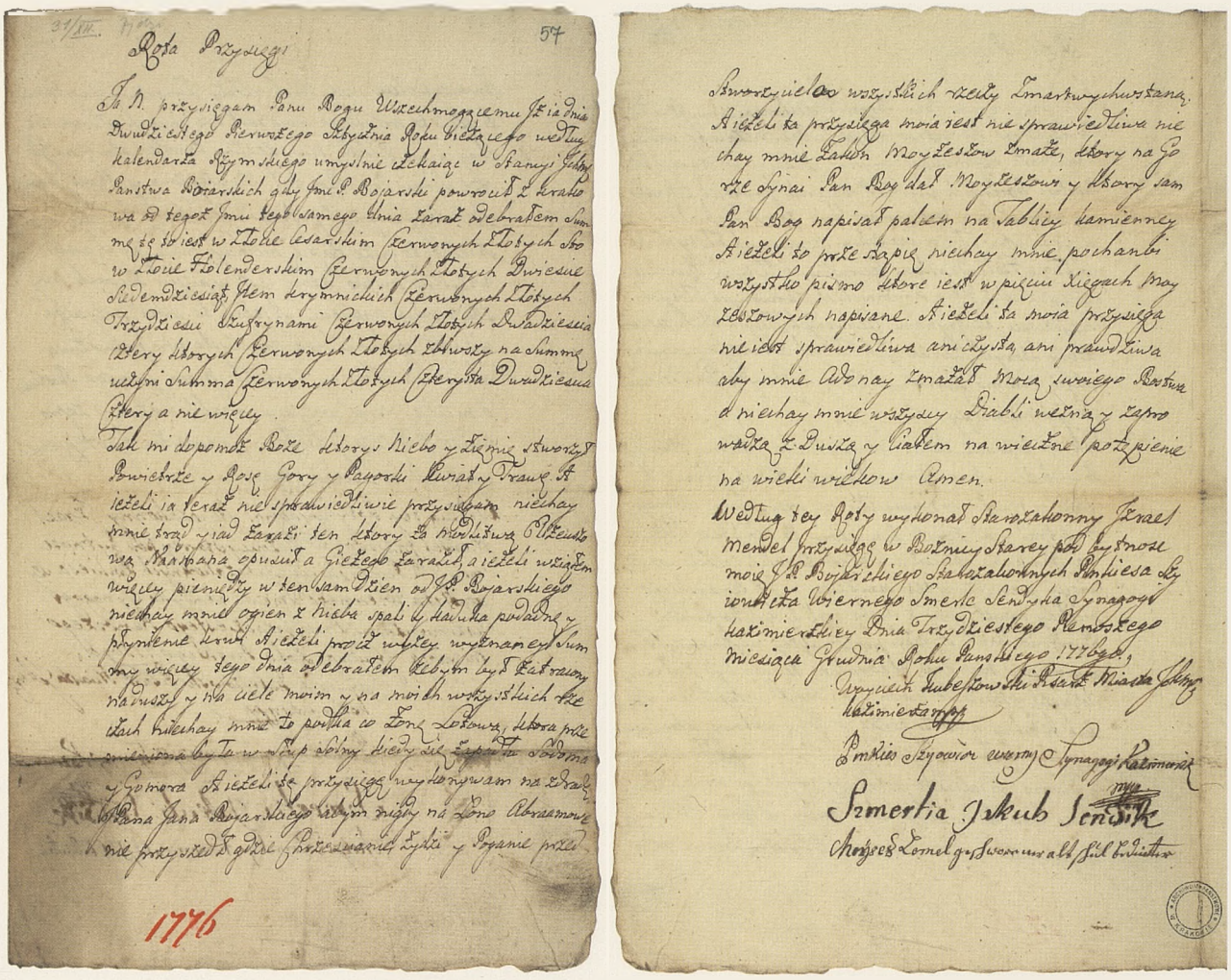
Oprócz seniorów, ławników i mężów w skład szerokiego zarządu gminy wchodziło dziewięciu sędziów (trzy trybunały po trzech sędziów), trzech rachmistrzów, pięciu zarządców głównych synagog, opiekunowie nad sierotami i kontrolerzy kasy czopowego, powoływano też szereg innych urzędników pomocniczych. Wspomniany wyżej szkolnik to syndyk reprezentujący gminę w sprawach prawnych.

W swoim podstawowym zarysie struktura ta przetrwała do końca XVIII wieku. Przetrwało też podporządkowanie wojewodzie, jak również sądownictwo wojewodzińskie dla Żydów i spraw między Żydami i wyznawcami innych wiar. Głównym sędzią dla Żydów był wicewojewoda krakowski.

Tak skonstruowana gmina żydowska była samorządna, a samorządność ta była pogłębiana i chroniona zachowywaną odrębnością, przy królewskim przyzwoleniu, ale i z królewską kontrolą.

Kres wielusetletniej samodzielności krakowsko-kazimierskiej gminy żydowskiej w przedstawionym tu jej kształcie nastąpił z końcem odrębności miejskiej Kazimierza i włączeniem go do Krakowa oraz razem z upadkiem polskiej państwowości w wyniku III rozbioru i włączeniem tak poszerzonego w swych granicach Krakowa do monarchii austriackiej i obowiązującego tam porządku prawnego. W latach 1800–1801 gmina weszła w reżim wydanego w 1789 roku cesarskiego patentu tolerancyjnego, który ograniczył jej samodzielność, szczególnie sądową. Została podporządkowana krakowskiemu magistratowi, z którym przez tyle wieków walczyła o swoje prawa handlowe. Dotychczasowy ustrój kahału został zniesiony, starszych (burmistrzów) zastąpiło pięciu vorseherów z kompetencjami administracyjnymi w zasadzie ograniczonymi do kwestii ściągania podatków i rekrutacji wojskowej. Wybierani oni byli w obecności prezydenta Krakowa na okres trzech lat. Na nowe unormowanie i częściowe przywrócenie dawnej samorządności przyszło gminie czekać do nastania Rzeczypospolitej Krakowskiej.

Literatura:
DDP, *passim*; DŻP, *passim*; GŻR, *passim*; LŻK, *passim*; MDŻ I, II, *passim*; RDE I, II-1, II-2, wg indeksu; ŻPZ, *passim*; ŻWK, *passim*; Bąkowski 1911, s. 199–203; Schipper 1911, s. 281–287; Bałaban 1927, *passim*; Bałaban 1931, *passim*; Bałaban 1931-I, -II, *passim*; *Materiały* 1939, s. 131–132; Świszczowski 1981, *passim*; Krasnowolski 1988-I, *passim*; Krasnowolski 1988-II, s. 84–98; Małecki 1988, s. 14–18; Wyrozumski 1988, s. 8–13; Grodziski 1991, s. 102–116; Leszczyński 1991, s. 23–33; Krasnowolski 1992, *passim*; Bieniarzówna 1994-I, s. 185–188, 196–197, 223–224; Bieniarzówna 1994-II, s. 480–482, 488–491; Małecki 1994-I, s. 150–155; Kazusek 2006, *passim*; *Statut 1595*, *passim*; Zaremska 1999, s. 113–129; Komorowski 2007, s. 52; Zaremska 2011, s. 329–504.

Tak mi dopomóż Boże, któryś Niebo i Ziemię stworzył, Powietrze i Rosę, Góry i Pagórki, Kwiaty i Trawę. A jeżeli ja teraz niesprawiedliwie przysięgam, niechaj mnie trąd i jad zarazi, ten który za modlitwą Elizeuszową Naamana opuścił, a Giezego zaraził, a jeżeli wziąłem więcej pieniędzy w ten sam dzień od J.P. Bojarskiego, niechaj mnie ogień z Nieba spali i kaduka padadnę i płynienie krwi. A jeżeli prócz wyznanej sumy więcej tego dnia odebrałem, żebym był zatruwny na duszy i na ciele moim, i na moich wszystkich rzeczach, niechaj mnie to spotka, co Żonę Lotową, która przemieniona była w Słup Solny, kiedy się zapadła Sodoma i Gomora. A jeżeli tę przysięgę wykonywam na zdradę J. Pana Jana Bojarskiego, abym nigdy na Łono Abrahamowe nie przyszedł, gdzie Chrześcijanie, Żydzi i Poganie przed Stworzycielem wszystkich rzeczy Zmartwychwstaną. A jeżeli ta przysięga moja jest niesprawiedliwa, niechaj mnie Zakon Mojżeszowy zmaże, który na Górze Synaj Pan Bóg dał Mojżeszowi i który sam Pan Bóg napisał palcem na Tablicy kamiennej. A jeżeli to przestąpię, niechaj mnie pohańbi wszystko pismo, które jest w pięciu Księgach Mojżeszowych napisane. A jeżeli ta moja przysięga nie jest sprawiedliwa ani czysta, ani prawdziwa, aby mnie Adonay zmazał mocą swego Bóstwa, a niechaj mnie wszyscy Diabli wezmą i zaprowadzą z Duszą i Ciałem na wieczne potępienie, na wieki wieków Amen.

Z akt sądu wojewodzińskiego krakowskiego, właściwego między innymi dla spraw, w których jedną ze stron był obywatel gminy żydowskiej na Kazimierzu: protokół przysięgi złożonej w 1776 roku w Starej Synagodze przez Izraela Mendela w toczącym się sporze z Janem Bojarskim o zwrot długu pieniężnego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 9, s. 57–58)

SPISY CHRONOLOGICZNY I ALFABETYCZNY BURMISTRZÓW KAHALNYCH

Spis chronologiczny

Liczba porządkowa odpowiada numerowi przypisanemu postaci w *Poczcie*.
Rok podany w nawiasie oznacza pierwsze wzmiankowanie na burmistrzowskiej funkcji.

1. Smerlin (1425)
2. Jordan starszy (1425)
3. Orephus (1425)
4. Abraham Czarny syn Jakuba (1433)
5. Abraham Czarny (1456)
6. Mojżesz z Przemyśla (1465)
7. Jakub (1465)
8. Jordan młodszy (1465)
9. Natan (1465)
10. Jakub Nol (1469)
11. Abraham z Sącza (1469)
12. Mojżesz Fiszla syn Efraima (1485)
13. Jakub Kappelman syn Aleksandra Lewita (1485)
14. Józef syn Efraima (1485)
15. Mordechaj z Sącza syn Jakuba (1485)
16. Szymon Marek z Sącza (1494)
17. Samuel Ulrich (1494)
18. Phiwelman (1495)
19. Izrael syn Marka (1495)
20. Jakub Unger (1495)
21. Wangrzin (1500)
22. Mojżesz Pudlo (1502)
23. Salomon Szloma (1502)
24. Mojżesz Isserles Doktor (1553)
25. Jonas Abrahamowicz (1553)
26. Izrael Czarny (1553)
27. Szymon zięć Mojżesza (1553)
28. Samuel syn Taycha (1553)
29. Mojżesz Hechler (1554)
30. Alexander Doktor (1554)
31. Abraham Maisel (1583)
32. Markus Jeleń zięć Bogatego (1583)
33. Izaak Bogaty syn Izraela (1583)
34. Mendel Sax (1583)
35. Marek zięć Jelenia (1608)
36. Izaak Jakubowicz (1608)
37. Dawid Dajches (1608)
38. Józef Abrahamowicz (1608)
39. Joachim zięć Marka (1609)
40. Mojżesz Moszel Abrahamowicz (1622)
41. Samuel Doktor (1622)
42. Lewek Markowicz starszy (1622)
43. Joachim Elchanan (1623)

44. Izaak Pinkus Horowitz (1624)
45. Dawid Teodor Kożuchowski (1632)
46. Marek Lazarowicz starszy (1633)
47. Wolf Mendlowicz (1636)
48. Abraham Izraelowicz (1638)
49. Wolf Efraim Esterczyk (1642)
50. Salomon Włochowicz (1646)
51. Mojżesz Izaakowicz syn Izaaka Jakubowicza (1647)
52. Józef Włochowicz (1657)
53. Joel (Joachim) Askanas Kożuchowski (1660)
54. Daniel Doktor (1661)
55. Lazar Fajwlewicz (1663)
56. Łazarz Anzlem (1663)
57. Abraham Izaakowicz (1663)
58. Jakub Dobruchna Łazarowicz (1666)
59. Salomon Askanas syn Teodora Kożuchowskiego (1667)
60. Isachar Ber Berusz syn rabiego Herszla (1670)
61. Abraham Ben Natan Doktorowicz Rebes (1670)
62. Abraham Zyskient (1671)
63. Marek Kantorowicz (1672)
64. Jan Zyslewicz (1672)
65. Codek Izakowicz zięć Hirsza Poczta (1673)
66. Jonatan (Jonasz) Dawidowicz (1674)
67. Joachim (Józef) Włochowicz Salomonowicz (1674)
68. Marek Lazarowicz młodszy (1674)
69. Józef Eliaszowicz (1676)
70. Samuel (Szmul) Mojżeszowicz Just (1676)
71. Lewko Śrubski (1676)
72. Mojżesz Lwowski (1676)
73. Jakub Joel Samsonowicz (1676)
74. Berus Doktorowicz (1676)
75. Jonasz Saiowicz (1676)
76. Zelik Jeolowic (1677)
77. Berus Rabinowicz (1677)
78. Banas Abrahamowicz (1677)
79. Izaak Salomonowicz (1677)
80. Litman Haftarz (1677)
81. Jeleń Jeleniowicz (1677)
82. Jakub Codek (1678)
83. Joel Kantorowicz (1678)
84. Zelik Janaszowicz (1678)
85. Jakub Zelek (1681)
86. Józef Izaakowicz Lande (1681)
87. Zelik Banasz (1682)
88. Zelik Kożuchowski (1682)
89. Codek Kołtunowaty (1682)
90. Chaim Orgler (1685)
91. Izaak (Icek) Orgles (1685)
92. Mojżesz Kauffman (1685)
93. Mojżesz Lewkowic (1688)
94. Zelik Joelowicz (1689)
95. Izaak Samuel Mojzesowicz Kraśnik (1689)
96. Samuel Mejer (1689)

97. Samuel Markowicz Wiedeńczyk (1690)
98. Hersle (Jeleń) Lwowski (1691)
99. Izaak Jachimowicz (1692)
100. Lachman Notkowic (1692)
101. Jeleń Kelchen (1692)
102. Lachman Januszowic (1693)
103. Jeleń Mojżeszowic Lwowczyk (1693)
104. Fajtel Izaakowicz (1693)
105. Izaak Skolnikowicz (1693)
106. Abraham Lelowski (1694)
107. Joachim Paczanowski (1694)
108. Mendel (Zachariasz) Kantorowicz (1694)
109. Majer Izaakowicz zięć Codka (1695)
110. Fajtel Mojżeszowic (1695)
111. Samson (Szymon) Zachariaszowicz (1696)
112. Lewko Wigdorowic (1696)
113. Jozel Szkolnikowicz (1696)
114. Pinkier Herszlowicz (1699)
115. Hune Jekowicz (1699)
116. Salomon Janaszewicz (1727)
117. Joachim Oszerowicz (1727)
118. Joachim Dawidowicz (1727)
119. Marek Markowicz (1727)
120. Mojżesz Gumprychtowicz (1728)
121. Samson Łazesz (1728)
122. Juda Lwowski (1729)
123. Dawid Cyrdes (1729)
124. Lewko Kręgiel (1729)
125. Dawid Jakiers (1729)
126. Mojżesz złotnik (1729)
127. Salomon Doktorowicz (1729)
128. Józef Jeruchems (1729)
129. Herszle Dawidowicz (1736)
130. Abraham Markowicz (1736)
131. Fajtel Ickowicz (1736)
132. Lewek Szmulowicz (1736)
133. Michał Salomonowicz (1737)
134. Berle Rakowski (1738)
135. Zawel Samuel Dajches (1738)
136. Zelik Jochemkowicz Codek (1738)
137. Rafał Rzeszowski (1742)
138. Daniel Markowicz (1742)
139. Daniel Salomonowicz (1743)
140. Szmerl Pińczowski (1745)
141. Hendel Herszlewicz (1745)
142. Salomon Abramowicz (1745)
143. Icyk Rajeles (1745)
144. Herszle Zuzmanowicz (1745)
145. Rafał Szachnowicz (1746)
146. Herszla Mojżeszowicz Stobnicki (1752)
147. Mojżesz Jekieles (1752)
148. Mennases Lewkowicz Sukiennik (1754)
149. Ancel zięć Marka Zejlikowicza (1754)
150. Samuel Lewkowicz Szapseles(1754)
151. Gabryel Wulfowicz (1760)
152. Hendel Wekslarz (1760)

153. Gutman Rakowski (1760)
154. Samuel Aronowicz (1762)
155. Mendel Jekieles (1762)
156. Mojżesz Stobnicki (1762)
157. Izaak Berkowicz (1763)
158. Mendel Aronowicz Kalachora (1763)
159. Lewko Chocia (1766)
160. Mojżesz Jakubowicz (1766)
161. Janes Rabinowicz Szpitalnik (1767)
162. Fajbus Giesser (1767)
163. Izrael Aronowicz Menaszes (1768)
164. Fajbus Abrahamowicz (1772)
165. Lewek Samuelowicz zięć Doktora (1774)
166. Szmul Rafałowicz (1774)
167. Szymon Bass (1775)
168. Huna (Elchon) Ickowicz (1776)
169. Salomon Szaylowicz Landau (1776)
170. Szymon Zalmanowicz (1776)
171. Nachman Lewkowicz (1776)
172. Pinkas Wierny (1776)
173. Mojżesz Braciejówka (1777)
174. Lewek Markowicz młodszy (1777)
175. Abraham Ickowicz (1777)
176. Samuel (?) Lednicki (1778)
177. Szmul Herszlowicz (1778)
178. Józef Nachman Codek syn Zeliga (1786)
179. Mojżesz Michlowicz (1786)
180. Abraham Zelmanowicz (1786)
181. Marek Pinkesowicz (1790)
182. Kalman Lewkowicz (1790)
183. Abraham Michałowicz (1790)
184. Herszla Piasecki (1790)
185. Fiszel Abramowicz (1791)
186. Icek Jaulowicz (1791)
187. Józef Lachman (1792)
188. Herszla Mojzesowicz (1792)
189. Abraham Eljezer Mojzeszowicz (1792)
190. Joachim (Chaim) Salomonowicz (1792)
191. Abraham Nahemowicz (1792)
192. Józef Benjaminowicz (1792)
193. Izrael Liberks (1792)
194. Herszla Katmanowicz (1792)
195. Szyja Jachymowicz (1793)
196. Pinkier Markowicz (1793)
197. Becal Hitelowicz (1793)
198. Salomon Fiszlowicz (1793)
199. Elzer Szarjowicz (1797)
200. Juda Mojzesowicz (1797)
201. Ura (?) Zanwłowicz (1797)
202. Jakub Berkowicz (1798)
203. Mojżesz Perez (1800)
204. Zeli (Zelik) Krosnik (1800)

Spis alfabetyczny

Liczba przed imieniem odpowiada numerowi przypisanemu postaci w *Poczcie*.
Rok podany w nawiasie oznacza pierwsze wzmiankowanie na burmistrzowskiej funkcji.

61. Abraham Ben Natan Doktorowicz Rebes (1670)
5. Abraham Czarny (1456)
4. Abraham Czarny syn Jakuba (1433)
189. Abraham Eljezer Mojzeszowicz (1792)
175. Abraham Ickowicz (1777)
57. Abraham Izaakowicz (1663)
48. Abraham Izraelowicz (1638)
106. Abraham Lelowski (1694)
31. Abraham Maisel (1583)
130. Abraham Markowicz (1736)
183. Abraham Michałowicz (1790)
191. Abraham Nahemowicz (1792)
11. Abraham z Sącza (1469)
180. Abraham Zelmanowicz (1786)
62. Abraham Zyskient (1671)
30. Alexander Doktor (1554)
152. Ancel zięć Marka Zejlikowicza (1754)

78. Banas Abrahamowicz (1677)
197. Becal Hitelowicz (1793)
134. Berle Rakowski (1738)
74. Berus Doktorowicz (1676)
77. Berus Rabinowicz (1677)

90. Chaim Orgler (1685)
65. Codek Izakowicz zięć Hirsza Poczta (1673)
89. Codek Kołtunowaty (1682)

54. Daniel Doktor (1661)
138. Daniel Markowicz (1742)
139. Daniel Salomonowicz (1743)
123. Dawid Cyrdes (1729)
37. Dawid Dajches (1608)
125. Dawid Jakiers (1729)
45. Dawid Teodor Kożuchowski (1632)

199. Elzer Szarjowicz (1797)

162. Fajbus Giesser (1767)
164. Fajbus Abrahamowicz (1772)
131. Fajtel Ickowicz (1736)

104. Fajtel Izaakowicz (1693)
110. Fajtel Mojżeszowic (1695)
185. Fiszel Abramowicz (1791)

146. Gabryel Wulfowicz (1760)
148. Gutman Rakowski (1760)

141. Hendel Herszlewicz (1745)
147. Hendel Wekslarz (1760)
98. Hersle (Jeleń) Lwowski (1691)
194. Herszla Katmanowicz (1792)
188. Herszla Mojzesowicz (1792)
149. Herszla Mojżeszowicz Stobnicki (1752)
184. Herszla Piasecki (1790)
129. Herszle Dawidowicz (1736)
144. Herszle Zuzmanowicz (1745)
168. Huna (Elchon) Ickowicz (1776)
115. Hune Jekowicz (1699)

186. Icek Jaulowicz (1791)
143. Icyk Rajeles (1745)
60. Isachar Ber Berusz syn rabiego Herszla (1670)
157. Izaak Berkowicz (1763)
91. Izaak (Icek) Orgles v. Horgles (1685)
99. Izaak Jachimowicz (1692)
36. Izaak Jakubowicz (1608)
44. Izaak Pinkus Horowitz (1624)
79. Izaak Salomonowicz (1677)
105. Izaak Skolnikowicz (1693)
33. Izaak Bogaty syn Izraela (1583)
95. Izaak Samuel Mojzesowicz Kraśnik (1689)
163. Izrael Aronowicz Menaszes (1768)
26. Izrael Czarny (1553)
193. Izrael Liberks (1792)
19. Izrael syn Marka (1495)

7. Jakub (1465)
202. Jakub Berkowicz (1798)
82. Jakub Codek (1678)
58. Jakub Dobruchna Łazarowicz (1666)
73. Jakub Joel Samsonowicz (1676)
13. Jakub Kappelman syn Aleksandra Lewita (1485)
10. Jakub Nol (1469)
20. Jakub Unger (1495)
85. Jakub Zelek (1681)
64. Jan Zyslewicz (1672)
161. Jonas Rabinowicz Szpitalnik (1767)
81. Jeleń Jeleniowicz (1677)
101. Jeleń Kelchen (1692)
103. Jeleń Mojżeszowic Lwowczyk (1693)
190. Joachim (Chaim) Salomonowicz (1792)
67. Joachim (Józef) Włochowicz Salomonowicz (1674)
118. Joachim Dawidowicz (1727)
43. Joachim Elchanan (1623)
117. Joachim Oszerowicz (1727)
107. Joachim Paczanowski (1694)

39. Joachim zięć Marka (1609)
83. Joel Kantorowicz (1678)
53. Joel (Joachim) Askanas Kożuchowski (1660)
25. Jonas Abrahamowicz (1553)
75. Jonasz Saiowicz (1676)
66. Jonatan (Jonasz) Dawidowicz (1674)
8. Jordan młodszy (1465)
2. Jordan starszy (1425)
113. Jozel Szkolnikowicz (1696)
38. Józef Abrahamowicz (1608)
192. Józef Benjaminowicz (1792)
69. Józef Eliaszowicz (1676)
86. Józef Izaakowicz Lande (1681)
128. Józef Jeruchems (1729)
187. Józef Lachman (1792)
178. Józef Nachman Codek syn Zeliga (1786)
14. Józef syn Efraima (1485)
52. Józef Włochowicz (1657)
122. Juda Lwowski (1729)
200. Juda Mojzesowicz (1797)

182. Kalman Lewkowicz (1790)

102. Lachman Januszowic (1693)
100. Lachman Notkowic (1692)
55. Lazar Fajwlewicz (1663)
174. Lewek Markowicz młodszy (1777)
42. Lewek Markowicz starszy (1622)
165. Lewek Samuelowicz zięć Doktora (1774)
132. Lewek Szmulowicz (1736)
159. Lewko Chocia (1766)
124. Lewko Kręgiel (1729)
71. Lewko Śrubski (1676)
112. Lewko Wigdorowic (1696)
80. Litman Haftarz (1677)

56. Łazarz Anzlem (1663)

109. Majer Izaakowicz zięć Codka (1695)
63. Marek Kantorowicz (1672)
68. Marek Lazarowicz młodszy (1674)
46. Marek Lazarowicz starszy (1633)
119. Marek Markowicz (1727)
181. Marek Pinkesowicz (1790)
35. Marek zięć Jelenia (1608)
32. Markus Jeleń zięć Bogatego (1583)
108. Mendel (Zachariasz) Kantorowicz (1694)
158. Mendel Aronowicz Kalachora (1763)
155. Mendel Jekieles (1762)
34. Mendel Sax (1583)
151. Mennases Lewkowicz Sukiennik (1754)
133. Michał Salomonowicz (1737)
173. Mojżesz Braciejówka (1777)
12. Mojżesz Fiszla syn Efraima (1485)
120. Mojżesz Gumprychtowicz (1728)
29. Mojżesz Hechler (1554)
24. Mojżesz Isserles Doktor (1553)
51. Mojżesz Izaakowicz syn Izaaka Jakubowicza (1647)

160. Mojżesz Jakubowicz (1766)
150. Mojżesz Jekieles (1752)
92. Mojżesz Kauffman (1685)
93. Mojżesz Lewkowic (1688)
72. Mojżesz Lwowski (1676)
179. Mojżesz Michlowicz (1786)
40. Mojżesz Moszel Abrahamowicz (1622)
203. Mojżesz Perez (1800)
22. Mojżesz Pudlo (1502)
156. Mojżesz Stobnicki (1762)
6. Mojżesz z Przemyśla (1465)
15. Mordechaj z Sącza syn Jakuba (1485)
126. Mojżesz złotnik (1729)

171. Nachman Lewkowicz (1776)
9. Natan (1465)

3. Orephus (1425)

18. Phiwelman (1495)
172. Pinkas Wierny (1776)
114. Pinkier Herszlowicz (1699)
196. Pinkier Markowicz (1793)

137. Rafał Rzeszowski (1742)
145. Rafał Szachnowicz (1746)

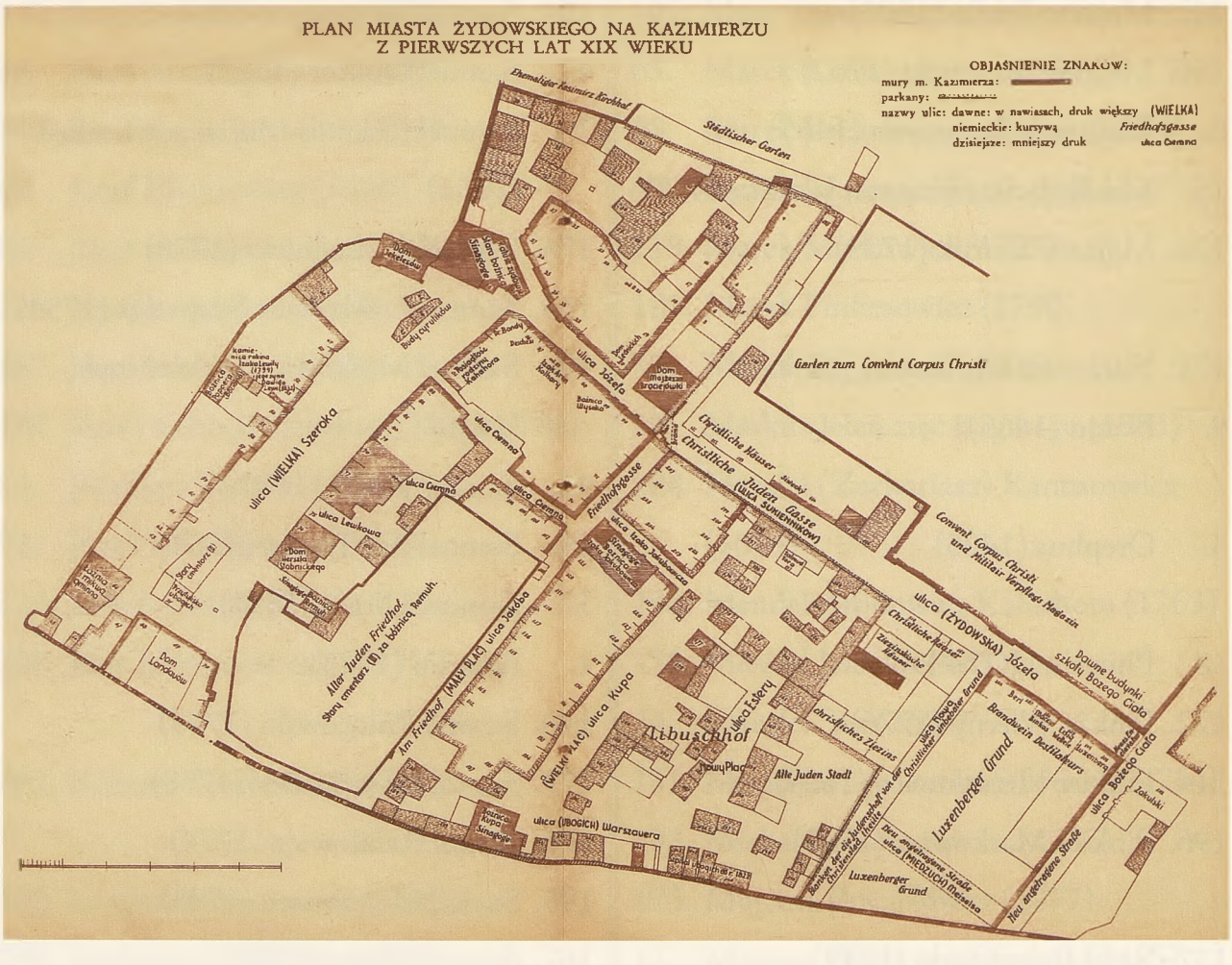
142. Salomon Abramowicz (1745)
59. Salomon Askanas syn Teodora Kożuchowskiego (1667)
127. Salomon Doktorowicz (1729)
198. Salomon Fiszlowicz (1793)
116. Salomon Janaszewicz (1727)
169. Salomon Szaylowicz Landau (1776)
23. Salomon Szloma (1502)
50. Salomon Włochowicz (1646)
111. Samson (Szymon) Zachariaszowicz (1696)
121. Samson Łazesz (1728)
154. Samuel Aronowicz 1762
41. Samuel Doktor (1622)
70. Samuel (Szmul) Mojżeszowicz Just (1676)
176. Samuel (?) Lednicki (1778)
153. Samuel Lewkowicz Szapseles (1754)
97. Samuel Markowicz Wiedeńczyk (1690)
96. Samuel Mejer (1689)
28. Samuel syn Taycha (1553)
17. Samuel Ulrich (1494)
1. Smerlin (1425)
140. Szmerl Pińczowski (1745)
177. Szmul Herszlowicz (1778)
166. Szmul Rafałowicz (1774)
195. Szyja Jachymowicz (1793)
167. Szymon Bass (1775)
16. Szymon Marek z Sącza (1494)
170. Szymon Zalmanowicz (1776)
27. Szymon zięć Mojżesza (1553)

201. Ura (?) Zanwłowicz (1797)

21. Wangrzin (1500)
49. Wolf Efraim Esterczyk (1642)
47. Wolf Mendlowicz (1636)

135. Zawel Samuel Dajches (1738)
204. Zeli (Zelik) Krosnik (1800)

87. Zelik Banasz (1682)
84. Zelik Janaszowicz (1678)
76. Zelilk Jeolowic (1677)
94. Zelik Joelowicz (1689)
136. Zelik Jochemkowicz Codek (1738)
88. Zelik Kożuchowski (1682)

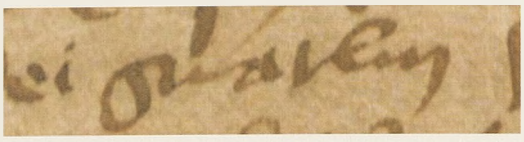

Plan miasta żydowskiego na Kazimierzu z pierwszych lat XIX wieku – *zatem obrazujący siedlisko Żydów krakowsko-kazimierskich w ostatnich latach samodzielności miejskiej Kazimierza oraz samodzielności gminy żydowskiej w dotychczasowym jej kształcie (stan już pod zaborem austriackim, stąd nazewnictwo polskie i niemieckie). W prawej górnej części planu przy murze oddzielającym od miasta żydowskiego tereny zakonu kanoników laterańskich i kościoła Bożego Ciała, bryła kościoła przy ul. Bożego Ciała już poza rysunkiem, w lewej części planu zachowany do dzisiejszych czasów układ urbanistyczny z ul. Szeroką, synagogą Starą i dwoma cmentarzami izraelickimi (Bałaban 1931-II, s. 1).*

BURMISTRZOWIE KAHALNI

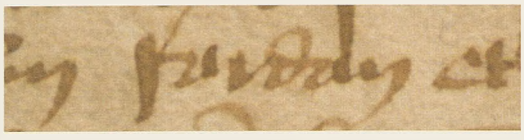
Za czasów dzielnicy żydowskiej w Krakowie (do 1495 roku)

1. Smerlin
burmistrz 1425

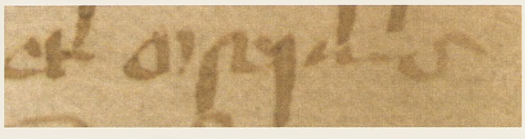
(Archiwum Państwowe w Poznaniu, sygn. Kalisz Gr 17, s. 115)

2. Jordan starszy
burmistrz 1425

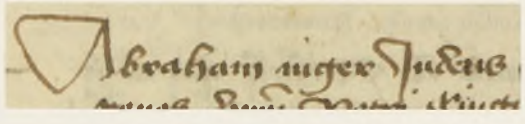
(Archiwum Państwowe w Poznaniu, sygn. Kalisz Gr 17, s. 115)

3. Orephus
burmistrz 1425

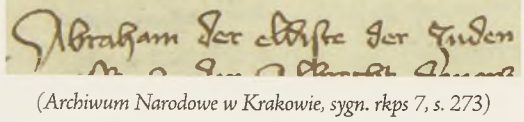
(Archiwum Państwowe w Poznaniu, sygn. Kalisz Gr 17, s. 115)

4. Abraham Czarny syn Jakuba
burmistrz 1433

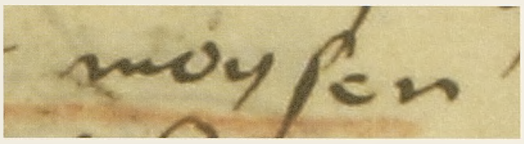
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 6, s. 127)

5. Abraham Czarny
burmistrz 1456

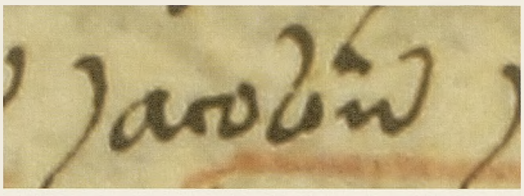
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 7, s. 273)

6. Mojżesz z Przemyśla
burmistrz 1465, 1468–1469

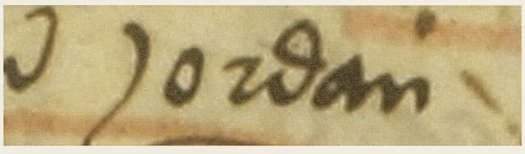
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 17, s. 702)

7. Jakub
burmistrz 1465, 1468–1469

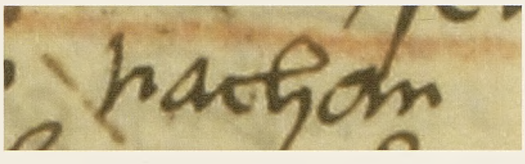
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 17, s. 702)

8. Jordan młodszy
burmistrz 1465

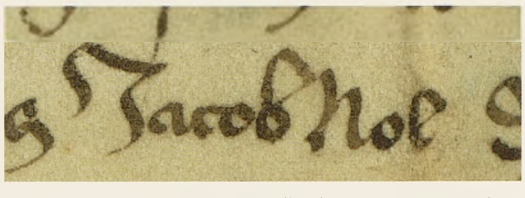
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 17, s. 702)

9. Natan (Nachan)
burmistrz 1465, 1468–1469

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 17, s. 702)

10. Jakub Nol
burmistrz 1469

(Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. perg. 183)

Wybrane fakty z dziejów krakowskiej gminy żydowskiej

Z połowy XI wieku pochodzi pierwsza znana wzmianka o krakowskiej osadzie izraelickiej – znajduje się w responsie zawartym w dziele Jehudy ha-Kohena, uczonego z Moguncji (osada prawdopodobnie zlokalizowana była w okolicach Wawelu).

Wincenty Kadłubek nadmienia w *Kronice polskiej* o wykorzystywaniu krakowskiej kolonii żydowskiej w politycznych rozgrywkach o tron w stolicy wielkoksiążęcej (stronnicy Kazimierza Sprawiedliwego zarzucali Mieszkowi Staremu zbytnie sprzyjanie Żydom krakowskim).

Już za Mieszka Starego bito w Krakowie monety z hebrajskimi inskrypcjami, być może w mennicy pod żydowskim zarządem.

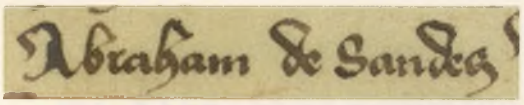
Pierwszy znany z imienia, odnotowany krakowski Żyd to Chamisz. W 1287 roku został on zamordowany przez Jakuba, którego za czyn ten osądzono i skazano na konfiskatę domu.

Z roku 1304 pochodzi pierwsza wzmianka o ul. Żydowskiej (*platea Judeorum, Judengasse*), dzisiejszej ul. św. Anny, stanowiącej oś dzielnicy żydowskiej w Krakowie rozciągającej się między ulicami Szewską, Wiślną i obecną Gołębią.

Pierwszą znaną regulacją prawną dotyczącą wyznawców judaizmu jest wydany przez Kazimierza Wielkiego dokument dla krakowskiej gminy żydowskiej dotyczący uboju rytualnego. Rzeźnictwem mogło zajmować się tylko sześciu Żydów. Wolno im było bić zwierzęta wyłącznie na potrzeby własne gminy. Zwierzęta małe miały być rozcinane na cztery ćwiartki, zaś duże na nie więcej niż osiem części – pod groźbą konfiskaty majątku (ćwiartowanie było związane z systemem regulacji cen mięsa).

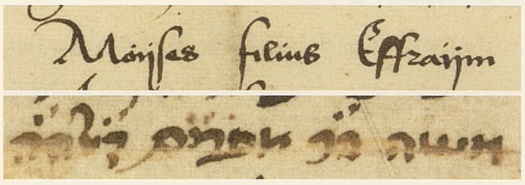
Z roku 1356 pochodzi wzmianka o synagodze stojącej przy końcu ul. Żydowskiej (na terenie obecnego Collegium Nowodworskiego), a z roku 1366 o kirkucie za Czarną Wsią.

11. Abraham z Sącza
burmistrz 1469

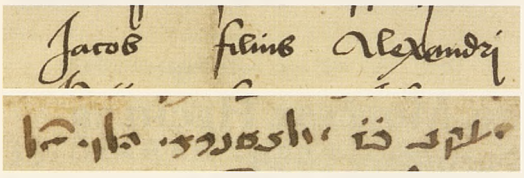
(Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. perg. 183)

12. Mojżesz Fiszla syn Efraima
burmistrz 1485, 1494–1495, 1501

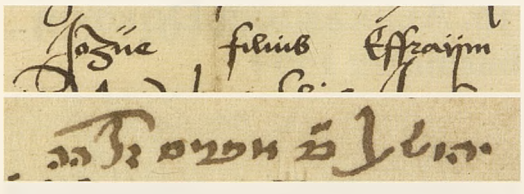
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. pap. I B/1250; pap. I A/1249)

13. Jakub Kappelman syn Aleksandra Lewita
burmistrz 1485, 1494–1495

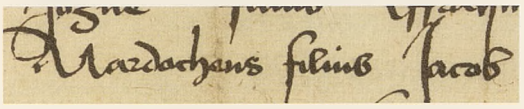
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. pap. I B/1250, pap. I A/1249)

14. Józef syn Efraima
burmistrz 1485

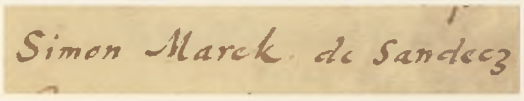
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. pap. I B/1250, pap. I A/1249)

15. Mordechaj z Sącza syn Jakuba
burmistrz 1485, 1494–1495

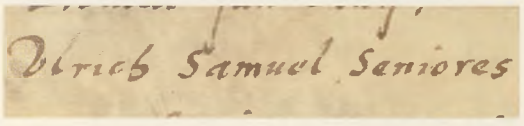
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. pap. I B/1250)

16. Szymon Marek z Sącza
burmistrz 1494–1495

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29-176-2)

17. Samuel Ulrich
burmistrz 1494–1495

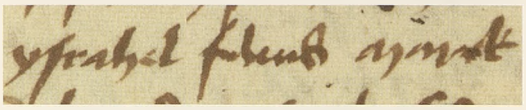
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29-176-2)

18. Phiwelman
burmistrz 1495

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 92, s. 181)

19. Izrael syn Marka
burmistrz 1495

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 430, s. 440)

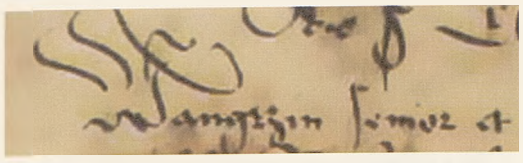
20. Jakub Unger
burmistrz 1495

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 430, s. 440)

Za czasów miasta żydowskiego na Kazimierzu (1495–1802)

21. Wangrzin
burmistrz 1500

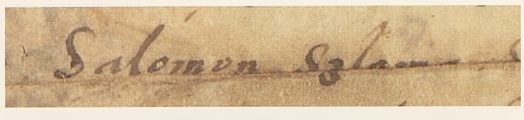
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 431, s. 23)

22. Mojżesz Pudlo
burmistrz 1502

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29-176-2)

23. Salomon Szloma
burmistrz 1502

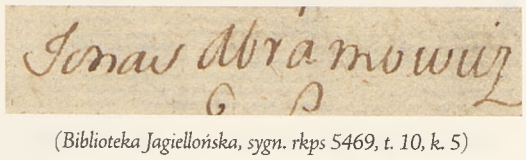
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29-176-2)

24. Mojżesz Isserles Doktor
burmistrz 1553

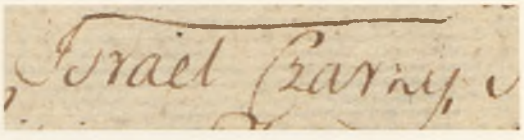
(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 5469, t. 10, k. 5)

25. Jonas Abrahamowicz
burmistrz 1553

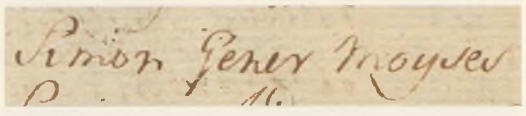
(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 5469, t. 10, k. 5)

26. Izrael Czarny
burmistrz 1553–1554

(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 5469, t. 10, k. 5)

27. Szymon zięć Mojżesza
burmistrz 1553

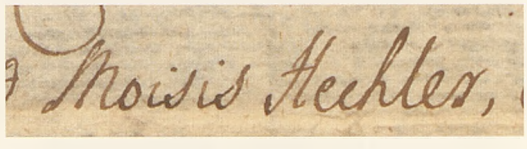
(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 5469, t. 10, k. 5)

28. Samuel syn Taycha
burmistrz 1553

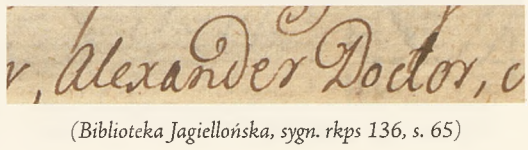
(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 5469, t. 10, k. 5)

29. Mojżesz Hechler
burmistrz 1554

(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 65)

30. Alexander Doktor
burmistrz 1554

(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 65)

W roku 1369 wybuchł tumult antyżydowski, po którym krakowska rada miejska usprawiedliwiała się przed królem, opisując *wielkie nieprawości* wynikające z *panoszenia się żydowskiego* i działań Żydów, *którzy są odwiecznymi szkodnikami miasta i chrześcijaństwa*. Jest to pierwsza ze znanych skarg krakowskich, które będą się mnożyły przez wieki.

Po pogromie w Pradze w roku 1389 do Krakowa przybyli Żydzi czescy. Prawdopodobnie przynajmniej część z nich osiadła w Kazimierzu, wśród Żydów już tam mieszkających.

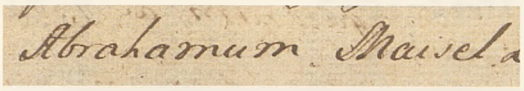
Z roku 1389 pochodzi wzmianka o bramie żydowskiej w Kazimierzu (*valva iudeorum*), co dowodzi, że siedliska Żydów w Kazimierzu istniały na sto lat przed przesiedleniem tu krakowskiej gminy żydowskiej.

Dom stojący na rogu dzisiejszych ulic św. Anny i Jagiellońskiej został w roku 1394 wykupiony z rąk żydowskich właścicieli. Nabywcą był Piotr Gerhardsdorf, prawdopodobnie działający z polecenia króla noszącego się z planem wznowienia działalności Akademii.

Pierwszy potwierdzony dla Krakowa przypadek konwersji miał miejsce w roku 1395 – odnotowano wówczas w księgach miejskich wypłatę przechrzcie 1 wiardunku „na wydatki".

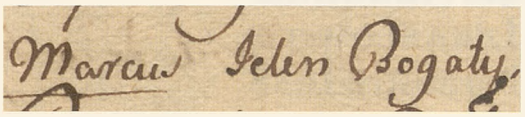
Wobec „przenikania się" terytorialnego dzielnicy uniwersyteckiej z żydowską rektor Stanisław ze Skalbmierza w roku 1404 krytykuje zbyt poufałe zachowanie wobec Żydów i przypomina o powinności ograniczenia kontaktów do obszaru związanego z ich ewentualną konwersją.

31. Abraham Maisel
burmistrz 1583

(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 339)

32. Markus Jeleń zięć Bogatego
burmistrz 1583

(Biblioteka Jagiellońska, rkps 5469, t. 10, k. 13)

33. Izaak Bogaty syn Izraela
burmistrz 1583

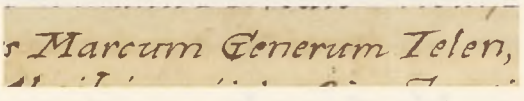
(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 69)

34. Mendel Sax
burmistrz 1583

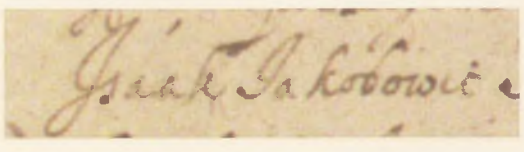
(Biblioteka Jagiellońska, sygn. rkps 136, s. 339)

35. Marek zięć Jelenia
burmistrz 1608–1609

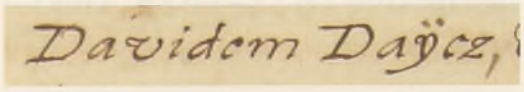
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1449, k. 195v)

36. Izaak Jakubowicz
burmistrz 1608–1609, 1622–1637, 1639–1648

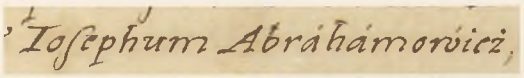
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 11, s. 50)

37. Dawid Dajches
burmistrz 1608–1609

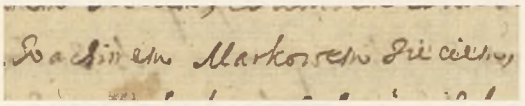
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1449, k. 195v)

38. Józef Abrahamowicz
burmistrz 1608

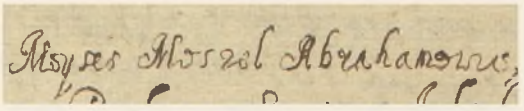
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1449, k. 195v)

39. Joachim zięć Marka
burmistrz 1609

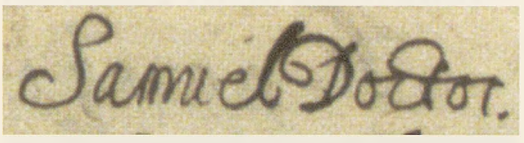
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 47, s. 1587)

40. Mojżesz Moszel Abrahamowicz
burmistrz 1622–1626, 1631, 1638

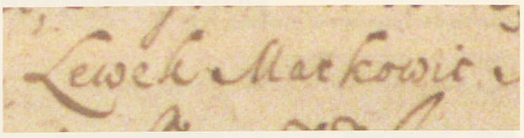
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 10, s. 2398)

41. Samuel Doktor
burmistrz 1622, 1624–1626, 1631–1632, 1634–1637, 1645, 1647–1648

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 10, s. 2201)

42. Lewek Markowicz starszy
burmistrz 1622–1623, 1631–1635

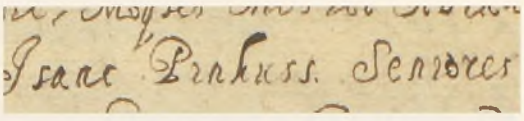
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 11, s. 50)

43. Joachim Elchanan
burmistrz 1623

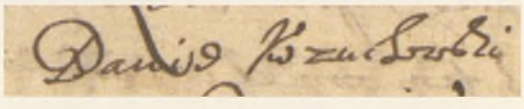
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 10, s. 2651)

44. Izaak Pinkus Horowitz
burmistrz 1624–1626

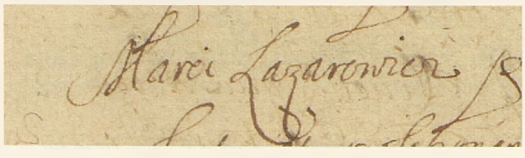
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 10, s. 2351)

45. Dawid Teodor Kożuchowski
burmistrz 1632–1633, 1646

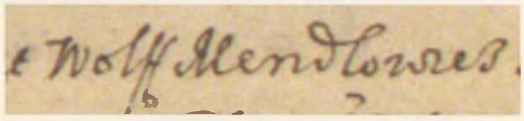
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 12, s. 7)

46. Marek Lazarowicz starszy
burmistrz 1633–1638, 1642–1648, 1663, 1675

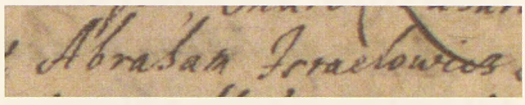
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 87A, s. 1113)

47. Wolf Mendlowicz
burmistrz 1636–1638, 1642–1645

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 11, s. 821)

48. Abraham Izraelowicz
burmistrz 1638

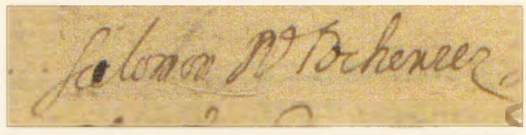
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 11, s. 1007)

49. Wolf Efraim Esterczyk
burmistrz 1642–1644

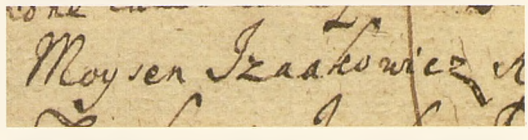
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 12, s. 7)

50. Salomon Włochowicz
burmistrz 1646–1648

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Varia 12, s. 949)

51. Mojżesz Izaakowicz syn Izaaka Jakubowicza
burmistrz 1647–1648, 1657, 1662–1663, 1671, 1672, 1674, 1676, 1677

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1225, s. 126)

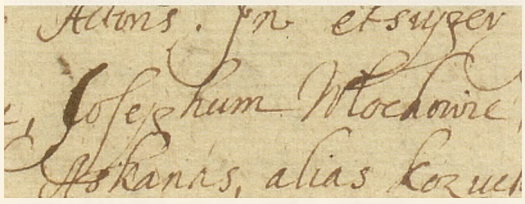
W roku 1407 nastąpiły wystąpienia antyżydowskie zakończone pogromem, w którym zginęło wielu Żydów, oraz grabieżą ich majątku. Zamieszki wywołało podrzucenie na ołtarz w kościele św. Barbary w Krakowie listu oskarżającego Żydów o dokonanie mordu rytualnego na chrześcijańskim dziecku i obrzucenie kamieniami kapłana z Przenajświętszym Sakramentem. Spłonęła wówczas dzielnica żydowska, spłonął też kościół św. Anny, ale ocalało Collegium Maius. O pogrom zostało oskarżone całe pospólstwo krakowskie, imiennie ponad trzydzieści osób, a procesy przed radą miejską trwały co najmniej do 1409 roku. Do sporów będzie dochodziło w przyszłości jeszcze nieraz, niejednokrotnie z ingerencją króla. Wiele z konfliktów skończy się stosem.

Rok 1407 to prawdopodobna data powstania w Kazimierzu synagogi zwanej już wówczas Starą, zlokalizowanej przy rynku żydowskim, tyłem do muru miejskiego (dzisiejsza ul. Szeroka 24). Synagogę tę wybudowali przybyli z Pragi Żydzi czescy (być może na miejscu synagogi istniejącej już wcześniej).

W związku z postępującym przejmowaniem domów żydowskich wzdłuż ul. Żydowskiej na potrzeby Akademii nastąpiło przesunięcie centrum siedliska izraelickiego w kierunku równoległej ul. Gancarskiej (dzisiejsza Gołębia), skąd z kolei przez następne dziesiątki lat Żydzi byli stopniowo wypierani, a ich domy przechodziły do rąk właścicieli chrześcijańskich.

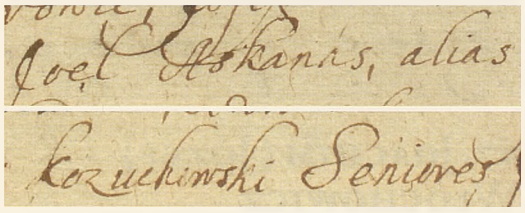
W roku 1467 Jakub, zięć Żyda Barocha, kupił od Mikołaja Kozila dom przy ul. Szpiglarskiej (część zachodnia dzisiejszej ul. św. Tomasza, po przeniesieniu się w jej rejon Żydów nazywana ul. Żydowską – a dawna Żydowska zyskała wówczas nazwę św. Anny). Rok później Michał Baroch, działając w imieniu całej gminy żydowskiej, również kupuje dom przy ul. Szpiglarskiej, zobowiązując się, że ani on, ani jego potomstwo bez zgody gminy nie odsprzedadzą go miastu. W roku 1469, pod naciskiem, gmina żydowska sprzedaje obiekty związane z kultem: dwie synagogi, cmentarze przy nich i domy szpitala żydowskiego, w zamian za dom i parcelę za kościołem św. Szczepana (dzisiejszy pl. Szczepański) – nabywcami byli bracia Długoszowie, realizujący rozbudowę Akademii Krakowskiej.

52. Józef Włochowicz
burmistrz 1657, 1662–1663, 1674

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 87A, s. 1111)

53. Joel (Joachim) Askanas Kożuchowski
burmistrz 1660, 1663, 1666–1667, 1669

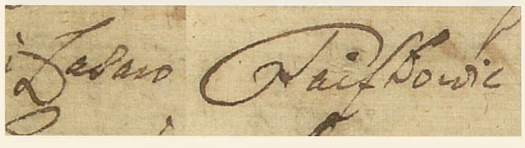
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 87A, s. 1111)

54. Daniel Doktor (Doktorowicz)
burmistrz 1661, 1663

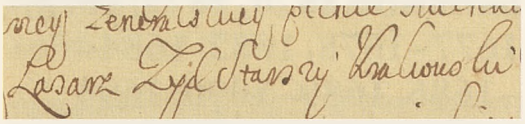
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 90, s. 1014)

55. Lazar Fajwlewicz
burmistrz 1663

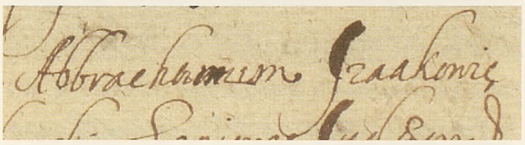
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 90, s. 1014)

56. Łazarz Anzlem
burmistrz 1663

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 182, s. 11)

57. Abraham Izaakowicz
burmistrz 1663

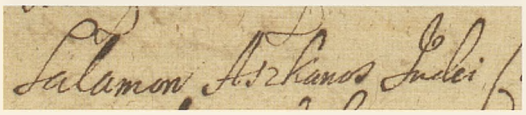
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 87A, s. 1111)

58. Jakub Dobruchna Łazarowicz
burmistrz 1666, 1670, 1674–1675, 1678, 1680

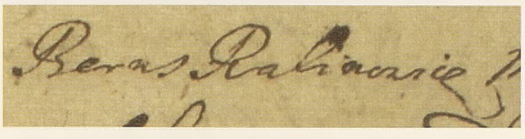
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1231, s. 4)

59. Salomon Askanas syn Teodora Kożuchowskiego
burmistrz 1667

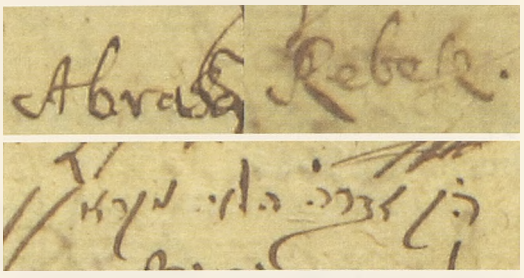
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 101A, s. 687)

60. Isachar Ber Berusz syn rabiego Herszla
burmistrz 1670, 1677, 1691

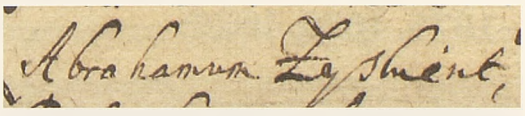
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1228, s. 154)

61. Abraham Ben Natan Doktorowicz Rebes
burmistrz 1670, 1672, 1674, 1677–1678, 1682, 1684––1686, 1689–1690, 1693

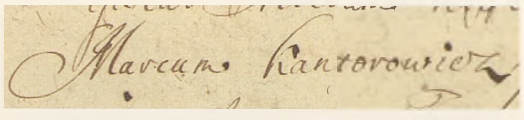
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 442, s. 86–87)

62. Abraham Zyskient
burmistrz 1671, 1674, 1676

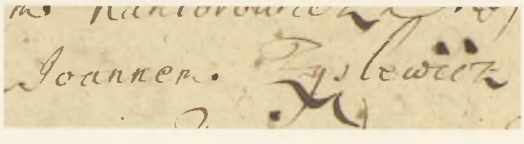
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1225, k. 192)

63. Marek Kantorowicz
burmistrz 1672, 1674, 1676

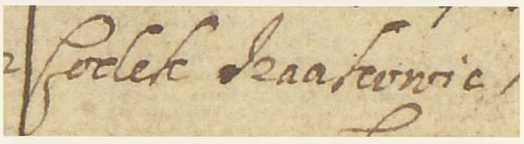
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 99, s. 1135)

64. Jan Zyslewicz
burmistrz 1672, 1674

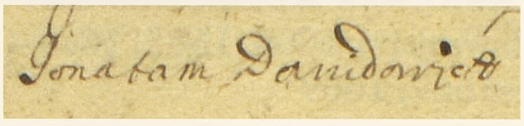
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 99, s. 1135)

65. Codek Izakowicz zięć Hirsza Poczta
burmistrz 1673, 1683, 1692––1693

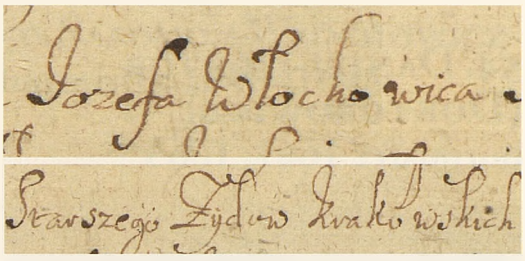
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1389, s. 560)

66. Jonatan (Jonasz) Dawidowicz
burmistrz 1674, 1676

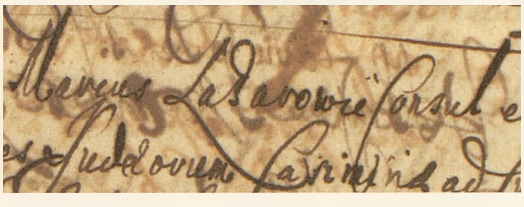
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. TC 142, s. 237)

67. Joachim (Józef) Włochowicz Salomonowicz
burmistrz 1674, 1676

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 103, s. 1032)

68. Marek Lazarowicz młodszy
burmistrz 1674–1675

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1226, s. 320)

W roku 1488 został wzmiankowany w dokumentach *circulus judaeorum*, czyli rynek żydowski (zapewne identyczny z dzisiejszą ul. Szeroką).

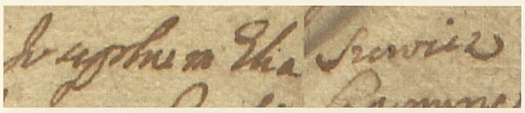
Jan Olbracht wydaje w roku 495 dekret o usunięciu z Krakowa wszystkich Żydów i przeniesieniu ich siedliska do Kazimierza. Miasto żydowskie obejmowało całość dzisiejszego zespołu ul. Szerokiej, to jest większość układu dawnego Bawołu, z pozostawieniem jedynie jego południowego skraja z kościołem św. Wawrzyńca w chrześcijańskiej części Kazimierza. Granice wyznaczały od północy i wschodu odcinki miejskiego muru obronnego, od południa linia dzisiejszej ul. Józefa (dawniej Sukienniczej, a potem Żydowskiej), natomiast od zachodu linia dzisiejszej ul. Jakuba (dawniej „poprzecznej żydowskiej"). Z czasem miasto rozrośnie się, a kolejne przesunięcia granicy nierzadko będą również przedmiotem sporów z rajcami kazimierskimi.

Podczas przejścia przez Kraków krzyżowców idących w roku 1500 z krucjatą przeciw niewiernym, ogłoszoną w związku z rokiem jubileuszowym przez papieża Aleksandra VI, doszło po raz kolejny do tumultów antyżydowskich, w wyniku których zginęło najmniej dwadzieścia osób. Według kronikarza Jana Bielskiego przed krzyżowcami Kraków *zamkniono było i tak szli po wale przez Stradom*, po czym *rzucili się na Żydów w Kazimierzu i wiele ich połupili y pozabijali wyłamawszy do nich furtę gliniana*. Po rozruchach wytoczono proces krakowskiej radzie miejskiej; przeciwko rajcom zeznawał burmistrz gminy żydowskiej Mojżesz Fiszla. Uwięziono na krótko dwóch rajców-burmistrzów kazimierskich.

Czech Jan Polak, uczony, obejmuje w roku 1503 rabinat w gminie kazimierskiej. Zakłada w Kazimierzu pierwszą w Polsce akademię talmudyczną.

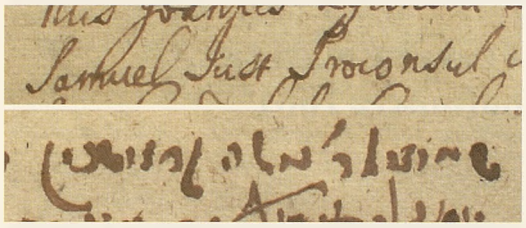
W roku 1504 Zygmunt Stary wydaje dokument zezwalający na dalsze zamieszkiwanie w Krakowie Reszki Fliszowej, przedstawicielki rodziny, która przez lata stała na czele krakowskiej gminy żydowskiej i udzielała finansowego wsparcia polskim monarchom. Oznacza to, że bez specjalnej zgody królewskiej Żydom nie wolno było mieszkać w Krakowie.

69. Józef Eliaszowicz
burmistrz 1676, 1682

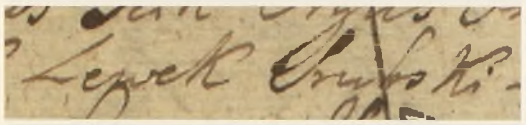
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1389, s. 292)

70. Samuel (Szmul) Mojżeszowicz Just
burmistrz 1676, 1681–1684, 1686–1689, 1690, 1695

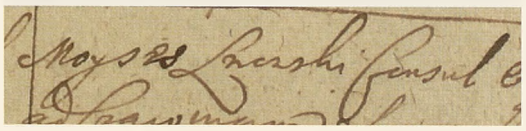
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1231, k. 12, 12v)

71. Lewko Śrubski
burmistrz 1676, 1678, 1691, 1694

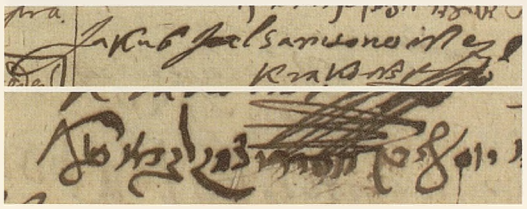
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1242, s. 204)

72. Mojżesz Lwowski
burmistrz 1676, 1677–1678

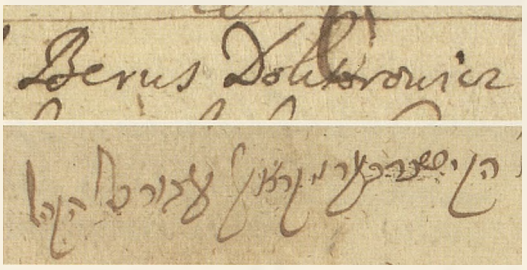
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1228, k. 449v)

73. Jakub Joel Samsonowicz
burmistrz 1676, 1678, 1685, 1696

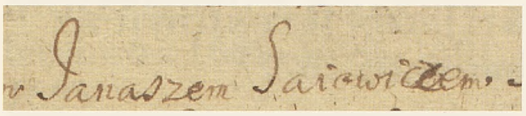
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1235, s. 182v)

74. Berus Doktorowicz
burmistrz 1676, 1682

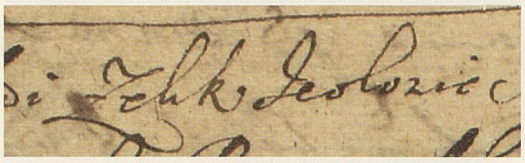
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1232, k. 256, 256v)

75. Jonasz Saiowicz
burmistrz 1676

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 103, s. 1025)

76. Zelik Jeolowic
burmistrz 1677

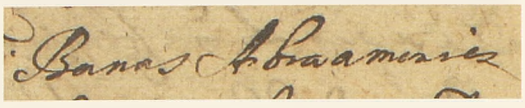
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1228, k. 154)

77. Berus Rabinowicz
burmistrz 1677

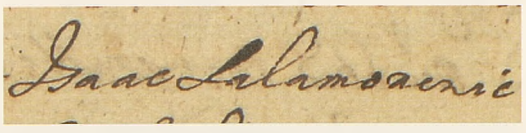
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1228, k. 154)

78. Banas Abrahamowicz
burmistrz 1677

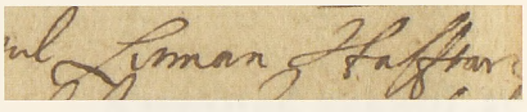
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1228, k. 154)

79. Izaak Salomonowicz
burmistrz 1677

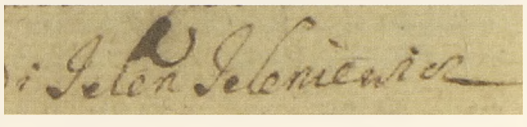
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1228, s. 154)

80. Litman Haftarz
burmistrz 1677, 1684–1687

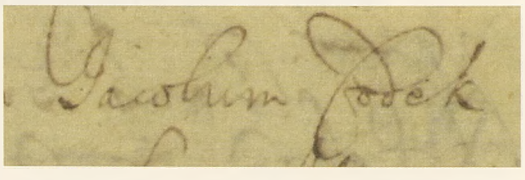
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1236, s. 416)

81. Jeleń Jeleniowicz
burmistrz 1677

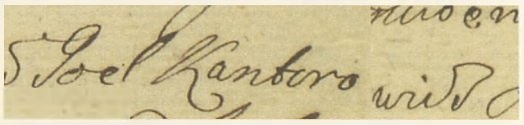
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 106, s. 1249)

82. Jakub Codek
burmistrz 1678

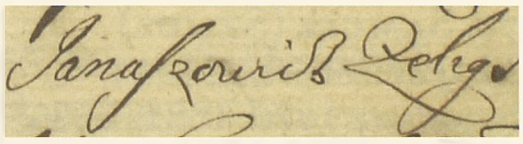
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 488, s. 380)

83. Joel Kantorowicz
burmistrz 1678, 1680

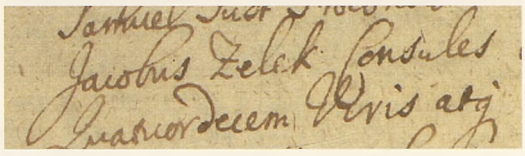
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 105, s. 1085)

84. Zelik Janaszowicz
burmistrz 1678

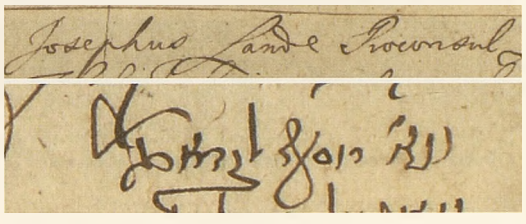
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 105, s. 1085)

85. Jakub Zelek
burmistrz 1681

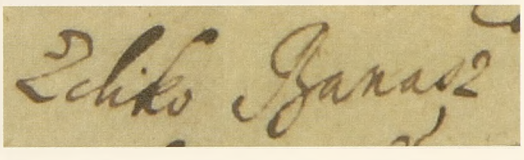
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1231, k 12)

86. Józef Izaakowicz Lande
burmistrz 1681, 1684–1687, 1690–1691, 1693

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1236, s. 416, 417)

87. Zelik Banasz
burmistrz 1682

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 109A, s. 1430)

Rada miasta Kazimierz i gmina żydowska zawarły w 1533 roku ugodę w sprawie miasta żydowskiego, które miało mieć osobny mur i trzy bramy (furty).

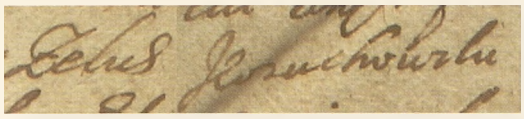
W roku 1534 zaczęła działać pierwsza na ziemiach polskich drukarnia żydowska prowadzona przez braci Haliczów.

Rajcy krakowscy uchwalili w roku 1544 zakaz wynajmowania ludności żydowskiej sklepów oraz mieszkań w Krakowie pod karą grzywny 100 florenów. Pomimo zakazu sklepy Żydów mieszkających w Kazimierzu powstawały nadal w Krakowie, między innymi przy ul. św. Tomasza, w Rynku, przy ulicach Siennej i Grodzkiej (kupcy na noc wracali do miasta żydowskiego). Kwestia ta była jeszcze przedmiotem rozlicznych regulacji w przyszłości. W roku 1597 Zygmunt III wydał mandat wzywający władze Krakowa do uchylenia zakazu wynajmowania sklepów kupcom żydowskim, co jednak nie ucięło niekończącego się sporu w tej sprawie.

W roku 1570 oszacowano liczbę mieszkańców miasta żydowskiego na ponad 2000 osób. Potwierdziły to w roku 1578 księgi skarbowe, wyliczające 2060 „głów żydowskich".

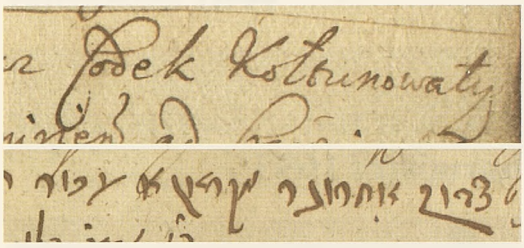
Refleksja o upadku obyczajów towarzyszy od zawsze wszystkim społecznościom. W roku 1602 Mojżesz Jeruszalmi Altschüler tak pisał o przemianach obyczajowych: *Dzisiaj jest gorzej, niż wczoraj było, a jutro będzie jeszcze gorsze, chyba że przyjdzie Mesjasz. Bo oto widzimy, jak kobiety tłoczą się wśród mężczyzn na ulicach i na ucztach, rozmawiają głośno i wcale się nie wstydzą. Młode mężatki ubierają się w piękne szaty, w srebro, złoto, perły, podobnie jak dawniej czyniły jeno dziewczęta, patrzą mężczyznom prosto w oczy i tańczą, wskutek czego nie mają dziewczęta miejsca do tańca. Mężatki nie troszczą się o obecność obcych mężczyzn, chełpią się swoimi uczynkami, a gdy się im czyni wyrzuty, nic sobie z tego nie robią. Nie ustępują z drogi mężczyznom, nawet siwym, a wszystko, co dawniej było wstydem, stało się dzisiaj codziennem.*

88. Zelik Kożuchowski
burmistrz 1682

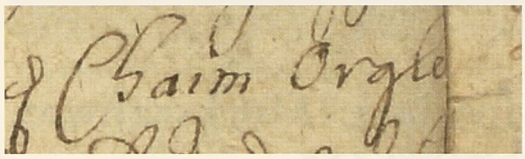
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1389, s. 292)

89. Codek Kołtunowaty
burmistrz 1682

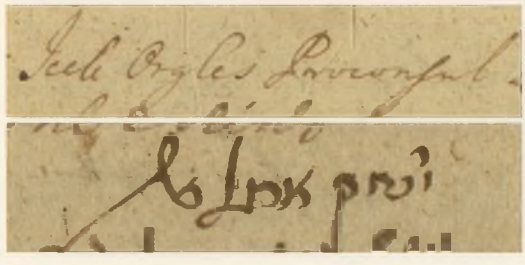
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1232, k. 256, 256v)

90. Chaim Orgler
burmistrz 1685

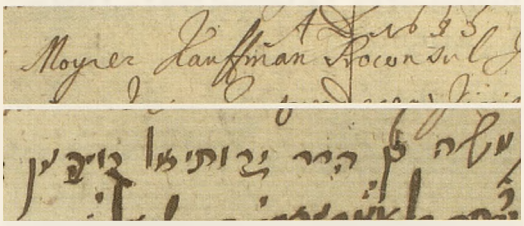
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1390, s. 298)

91. Izaak (Icek) Orgles (Horgles)
burmistrz 1685–1687, 1691–1695

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1242, k. 119v)

92. Mojżesz Kauffman
burmistrz 1685

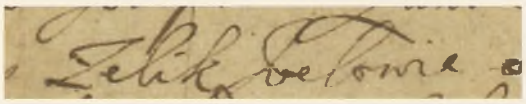
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1235, k. 287, 287v)

93. Mojżesz Lewkowic (Lewek)
burmistrz 1688–1690, 1693

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1238, s. 198)

94. Zelik Joelowicz
burmistrz 1689

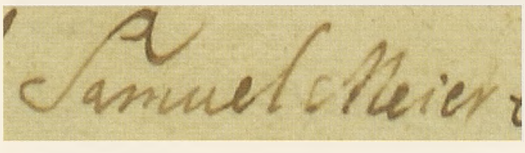
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1236, s. 416)

95. Izaak Samuel Mojzesowicz Kraśnik
burmistrz 1689, 1690–1691, 1693

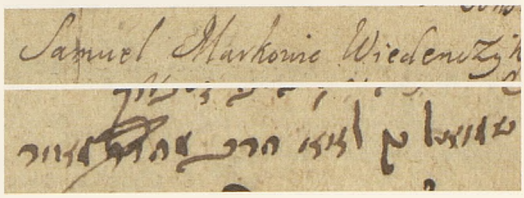
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1238, s. 700)

96. Samuel Mejer
burmistrz 1689

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 324, s. 2561)

97. Samuel Markowicz Wiedeńczyk
burmistrz 1690–1691, 1693––1695

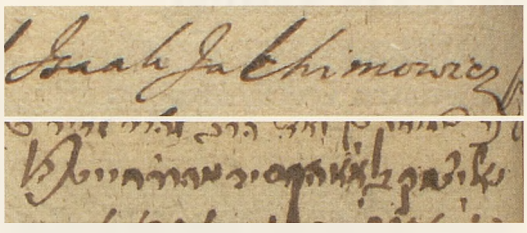
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1238, s. 198, 199)

98. Hersle (Jeleń) Lwowski
burmistrz 1691, 1693

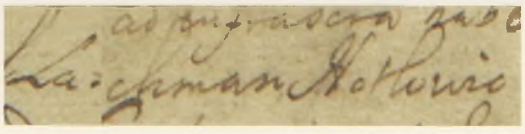
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 442, s. 380)

99. Izaak Jachimowicz
burmistrz 1692

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1241, s. 77v)

100. Lachman Notkowic
burmistrz 1692

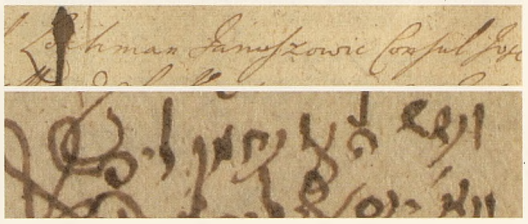
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 442, s. 408)

101. Jeleń Kelchen
burmistrz 1692

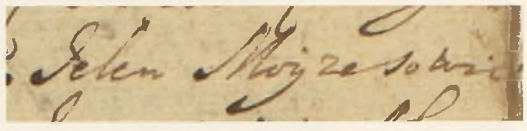
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1241, s. 283, 284)

102. Lachman Januszowic
burmistrz 1693

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1242, s. 119v)

103. Jeleń Mojżeszowic Lwowczyk
burmistrz 1693

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1242, s. 204)

104. Fajtel Izaakowicz
burmistrz 1693

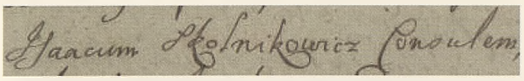
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1242, k. 141v)

Kazimierska gmina żydowska i rada miasta Kazimierza zawarły w roku 1609 układ w sprawie szeregu spornych spraw, ale przede wszystkim dający Żydom prawo wolnego handlu na terenie miasta Kazimierza ze Stradomiem oraz najmowania tam sklepów i składów, bez prawa najmowania mieszkań. Układ dopuszczał wykonywanie przez Żydów tylko dwóch rzemiosł, koniecznych ze względów religijnych: rzeźnictwa z rytualnym ubojem oraz krawiectwa i kuśnierstwa, a to ze względu na religijny zakaz szycia wełnianych sukien konopnymi nićmi. Inne rzemiosła pozostały zakazane – życie szło jednak w innym kierunku, w mieście żydowskim rozwijała się ich duża paleta. Układy tego typu były podpisywane regularnie.

W roku 1637, z przyczyny pogłoski o domniemanym oczarowaniu przez Żydów niejakiego Jurkiewicza, który w kościele z *namowy Żyda przyjął hostię do ust i sprzedał ją temuż Żydowi*, doszło do tumultu antyżydowskiego, *tłum wpadł na Kazimierz, porwał kilkudziesięciu Żydów i zawlókł do rzeki, by ich tam utopić. Posłano nawet po hycla i ten dobijał Żydów.* Od innych odstąpiono, gdy przyrzekli się wychrzcić. Zabici zostali: Rabi Abraham – syn rabina Judy Izaaka, Jakub – syn Dawida, Samuel – syn Beniamina Samuela, Eliasz – syn Judy, Beniamin – syn Salomona, Jakub – syn Isachara, Mojżesz – syn Pinkasa. Tych siedmiu Żydów kahał kazimierski uznał za męczenników i co roku dla ich uczczenia obchodził dwudniową żałobę lokalną, polegającą na tym, że w piątek nie wolno było się kąpać, a w sobotę ubierać odświętnych szat ani też urządzać uczt.

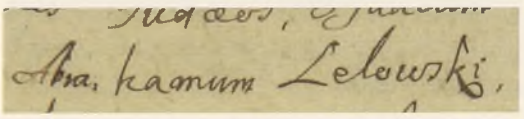
Rada Kazimierza zabroniła w roku 1643 Żydom posiadającym sklepy w najmowanych kamienicach otwierania ich i prowadzenia handlu w niedzielę i święta pod karą 5 grzywien (handel w soboty wykluczali z kolei sami Żydzi ze względu na szabas).

105. Izaak Skolnikowicz
burmistrz 1693–1694

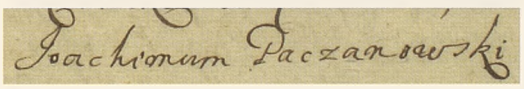
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 121, s. 1004)

106. Abraham Lelowski
burmistrz 1694

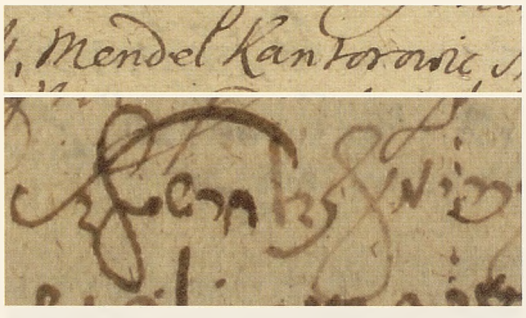
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 121, s. 1004)

107. Joachim Paczanowski
burmistrz 1694

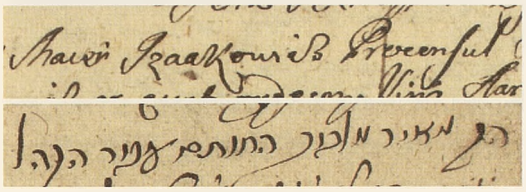
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 121, s. 1004)

108. Mendel (Zachariasz) Kantorowicz
burmistrz 1694–1696, 1715

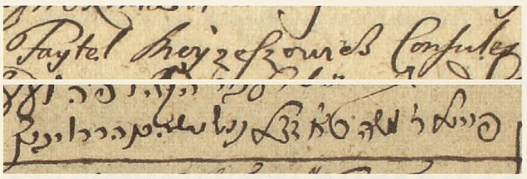
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. TC 145, s. 337, CC 1242, s. 119v)

109. Majer Izaakowicz zięć Codka
burmistrz 1695

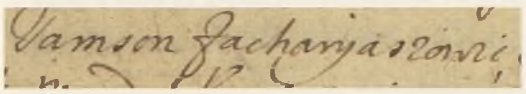
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1244, s. 113)

110. Fajtel Mojżeszowic (Kantorowicz)
burmistrz 1695

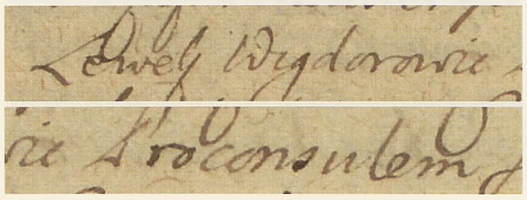
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 1244, s. 113)

111. Samson (Szymon) Zachariaszowicz (Zacharowicz)
burmistrz 1696–1697

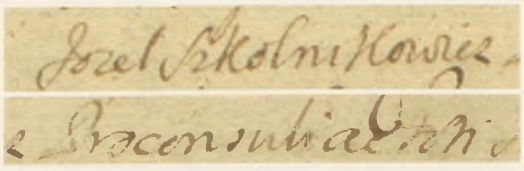
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. TC 145, s. 337)

112. Lewko Wigdorowic
burmistrz 1696

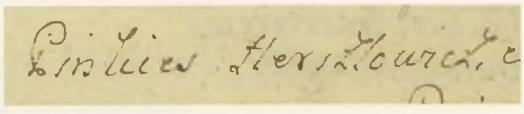
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. TC 145, s. 337)

113. Jozel Szkolnikowicz
burmistrz 1696

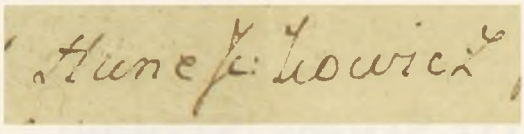
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. TC 145, s. 454)

114. Pinkier Herszlowicz
burmistrz 1699

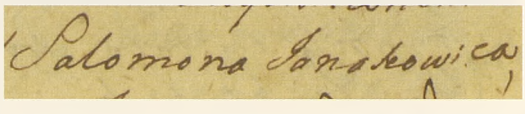
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 226, s. 10)

115. Hune Jekowicz
burmistrz 1699

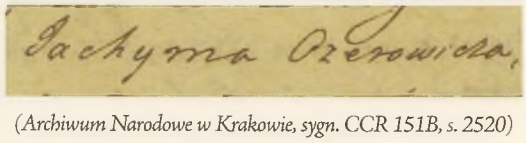
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 226, s. 10)

116. Salomon Janaszewicz
burmistrz 1727

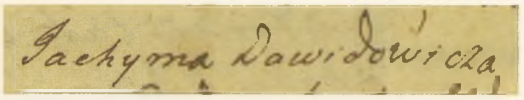
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 151B, s. 2520)

117. Joachim Oszerowicz
burmistrz 1727

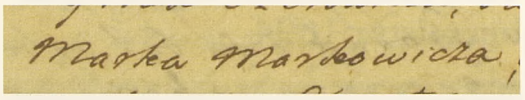
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 151B, s. 2520)

118. Joachim Dawidowicz
burmistrz 1727

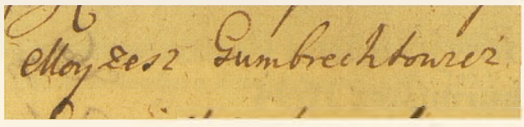
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 151B, s. 2520)

119. Marek Markowicz
burmistrz 1727

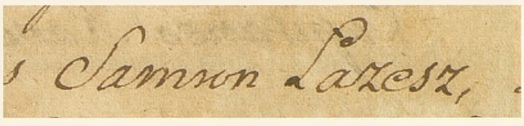
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 151B, s. 2520)

120. Mojżesz Gumprychtowicz
burmistrz 1728

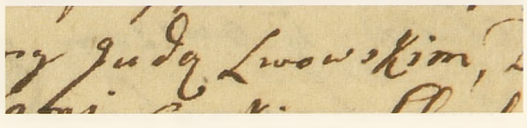
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 7, s. 126)

121. Samson Łazesz
burmistrz 1728, 1737–1740, 1745–1746

(Archiwum Główne Akt Dawnych, Metryka Koronna – Sigillata, sygn. S 25, k. 211)

122. Juda Lwowski
burmistrz 1729

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 351)

Spis w roku 1653 wykazał w mieście żydowskim 57 kamienic i 126 domów i domków (zabudowa murowana stanowiła zatem 31%).

We wrześniu 1655 Kazimierz został zajęty przez wojska szwedzkie. Generał Arvid Wittenberg wydał miasto na trzydniowy rabunek – miasto żydowskie opustoszało, bożnice zostały ogołocone, domy zdewastowane i obrabowane. W październiku padł Kraków, ale przed wyjściem z miasta wojsk Stefana Czarnieckiego jego żołnierze obrabowali sklepy i magazyny żydowskie, wypełnione dobrami przeniesionymi tu wcześniej z bardziej zagrożonego Kazimierza.

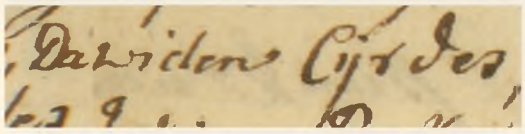
W roku 1677 wybuchła i trwała do roku 1680 wielka zaraza morowa, Kazimierz i miasto żydowskie przeobraziły się w *wielkie cmentarzysko, na którem prócz strażników w płaszczach wyszywanych w czaski trupie, nie było widać człowieka.*

Szynkarze kazimierscy wystąpili w roku 1727 przeciwko gminie żydowskiej o nieprzestrzeganie zakazu warzenia piwa przez Żydów oraz sprowadzanie go z obcych browarów. Był to nierzadki powód konfliktów między kupcami żydowskimi i chrześcijańskimi w mieście.

W wyniku działań Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej wspieranej przez radę miasta Krakowa w roku 1744 August III Sas wydał nakaz zamknięcia żydowskich sklepów w Krakowie i zakazał prowadzenia przez Żydów w Krakowie handlu suknem, jedwabiem, korzeniami, towarem żelaznym i norymberskim (narzędzia, galanteria metalowa), jak też wyszynku trunków oraz posiadania domów. Rok później zawieszono ten dekret, co wzbudziło wieloletnie protesty, aż w 1761 roku nocą władze krakowskie siłą opróżniły czterdzieści sklepów, „aresztując" towar (należący między innymi do burmistrzów kahalnych Gutmana Rakowskiego i Mojżesza Stobnickiego), co wywołało kolejną, długotrwałą falę sporów, z dramatycznym manifestem zagrażającym wyjściem Żydów z miasta (aglomeracji krakowskiej) włącznie, co z kolei byłoby wbrew interesom królewskim. Aby zapobiec antyżydowskim rozruchom ulicznym, porządku w Krakowie pilnował (aż do wkroczenia konfederatów barskich w 1768 roku, a za nimi wojsk rosyjskich) wzmocniony garnizon wojskowy.

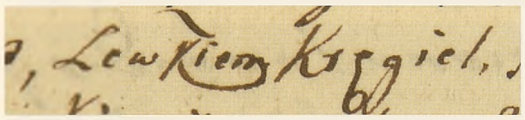
Pewnej ciemnej nocy roku 1745 kontrolerzy złapali karawanę (1500 kwart wódki), wiezioną do miasta żydowskiego. Przemycana wódka została zakupiona u rajcy i burmistrza kleparskiego Józefa Samnockiego.

123. Dawid Cyrdes
burmistrz 1729

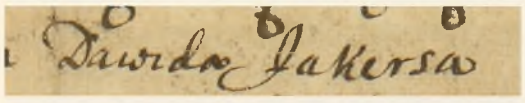
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 351)

124. Lewko Kręgiel
burmistrz 1729

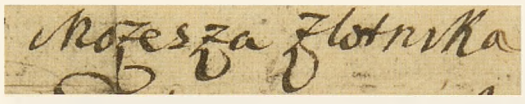
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 351)

125. Dawid Jakiers
burmistrz 1729

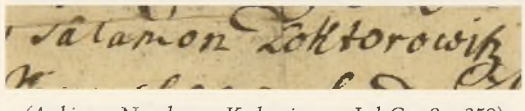
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 359)

126. Mojżesz złotnik
burmistrz 1729

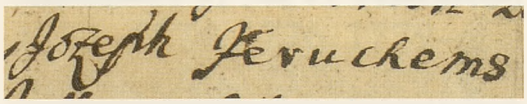
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 359)

127. Salomon Doktorowicz
burmistrz 1729

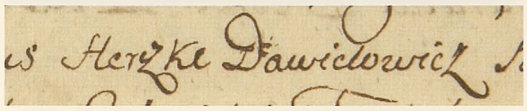
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 359)

128. Józef Jeruchems
burmistrz 1729

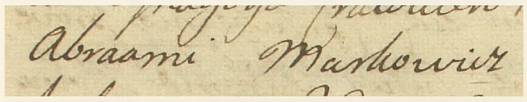
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 359)

129. Herszle Dawidowicz
burmistrz 1736

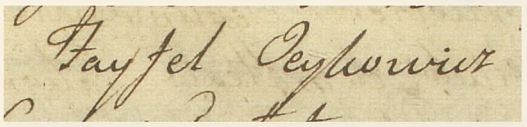
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 5, s. 57)

130. Abraham Markowicz
burmistrz 1736

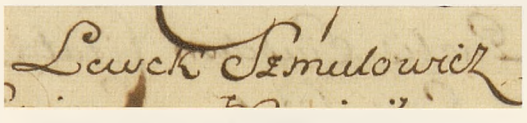
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 160, s. 2612)

131. Fajfel Ickowicz (Jecykowicz)
burmistrz 1736

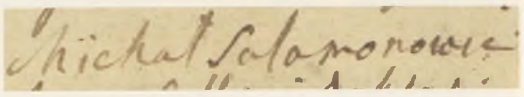
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 160, s. 2612)

132. Lewek Szmulowicz
burmistrz 1736

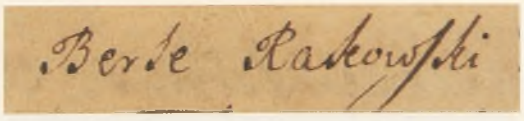
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 5, s. 57)

133. Michał Salomonowicz
burmistrz 1737, 1739–1740

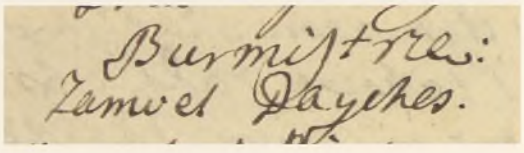
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 9, s. 27)

134. Berle Rakowski
burmistrz 1738–1740

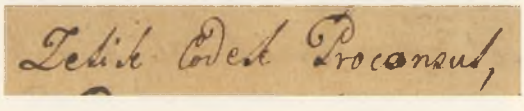
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 13)

135. Zajwel Samuel Dajches
burmistrz 1738–1740, 1745–1746

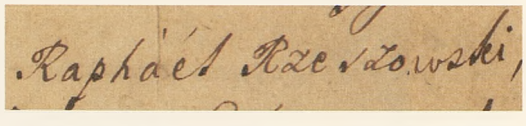
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 380)

136. Zelik Jochemkowicz Codek
burmistrz 1738–1739, 1742, 1754

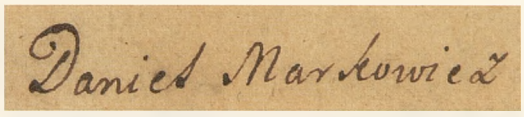
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 13)

137. Rafał Rzeszowski
burmistrz 1742

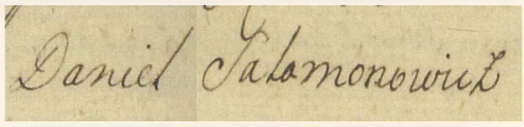
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 13)

138. Daniel Markowicz
burmistrz 1742

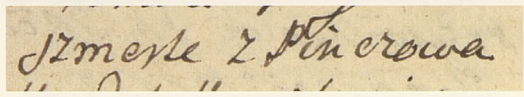
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 13)

139. Daniel Salomonowicz
burmistrz 1743

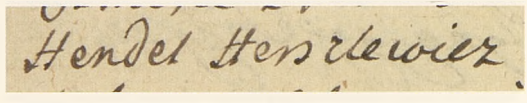
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 173, s. 934)

140. Szmerl Pińczowski
burmistrz 1745

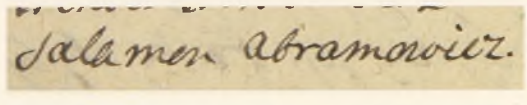
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 380)

141. Hendel Herszlewicz
burmistrz 1745

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 380)

142. Salomon Abramowicz
burmistrz 1745

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 380)

W roku 1758 porwano Rachlę Abelesową, utrzymującą stosunek miłosny z niejakim Paciorkiewiczem – Żydzi uwięzili kobietę „prewencyjnie", jednak towarzysze amanta przeskoczyli mur miasta żydowskiego i ją uwolnili. Rachla przyjęła w Krakowie chrzest jako Tekla i wyszła za Paciorkiewicza.

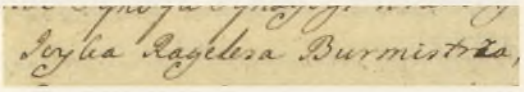
Gdy konfederaci barscy wkroczyli do miasta, porwali seniorów-burmistrzów kahalnych, aby wymusić okup od miasta żydowskiego. Burmistrzowie przebywali w więzieniu w Wieliczce przez dwadzieścia tygodni, z ran tam zadanych zmarł w 1771 roku burmistrz Gutman Rakowski.

W roku 1772 po raz pierwszy w historii miasta żydowskiego zakwaterowano na jego terenie wojsko (oddział wraz z oficerami). Dowództwo wojskowe nad Kazimierzem sprawował generał Reschker. Oficerowie skarżyli się na hałas, z jakim odbywał się handel w żydowskim mieście, Żydzi z kolei wciągnęli w swoje interesy żołnierzy, zarządzono więc, że *należy zachowywać się spokojnie, stać cicho przy swym sklepie i czekać na odbiorcę, a już pod grozą utraty chazaki* [koncesji] *zabrania się kupowania u żołnierzy broni lub części ubrania oraz popełniania nadużyć przy wymianie pieniędzy.*

Austriacy wkrótce podwoili kwotę pogłównego od Żydów, wprowadzili osobne, wydawane za wysoką opłatą pozwolenie gubernialne na zawarcie żydowskiego małżeństwa (taksa wynosiła 20 dukatów, a za dodatkowych 6 dukatów „za fatygę pośrednika" można było rzecz załatwić od ręki). Jednocześnie udzielono Żydom pięcioletniego moratorium na wszelkie płatności, w tym także na odsetki od długów.

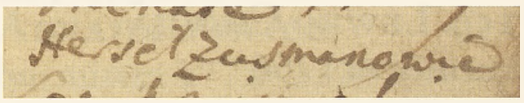
Stanisław August Poniatowski w 1776 roku nie przychylił się do stanowiska rajców krakowskich, argumentujących, że *nie wolno mniejszym miastom zawierać umów z kimkolwiek na szkodę miasta większego*. Przeważyło stanowisko, że *miasta rządzące się oddzielnym prawem mogą zawierać dowolne pakta, nie troszcząc się o swych sąsiadów*, a tym samym otwarty został spór władz miejskich Krakowa z władzami Kazimierza. Królowi przyświecają nie tylko względy ekonomiczne, ale też idee oświeceniowe i chęć przełamania wielowiekowej izolacji zbiorowości izraelickiej. Dopuszczono wkrótce do osiedlania się ludności żydowskiej w chrześcijańskiej części Kazimierza, proces ten jednak przerwali w roku 1799 Austriacy. Rozpoczęła się wówczas akcja powtórnego przesiedlania izraelitów do kazimierskiego miasta żydowskiego (tak zwana rumacja). Prawo osiedlania się w chrześcijańskiej części Kazimierza Żydzi odzyskają w roku 1812, w czasach Księstwa Warszawskiego (wówczas inteligencja żydowska prawo takie uzyskała również dla obszaru miasta Krakowa).

143. Icyk Rajeles
burmistrz 1745

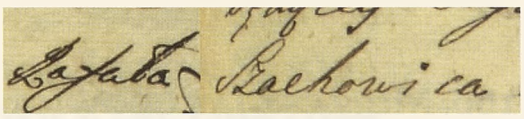
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 173, s. 878)

144. Herszle Zuzmanowicz
burmistrz 1745–1746

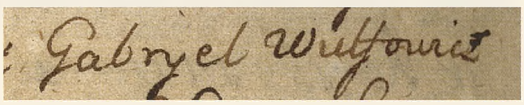
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 9, s. 27)

145. Rafał Szachnowicz
burmistrz 1746

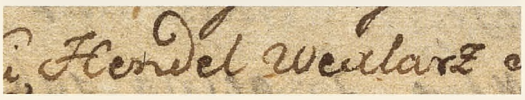
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 174, s. 587)

146. Gabryel Wulfowicz
burmistrz 1760

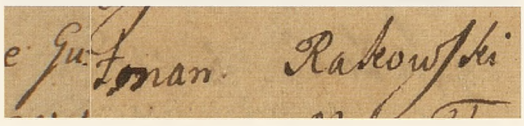
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 91)

147. Hendel Wekslarz
burmistrz 1760

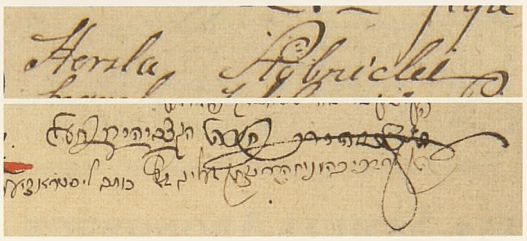
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 91)

148. Gutman Rakowski
burmistrz 1760, 1767–1772

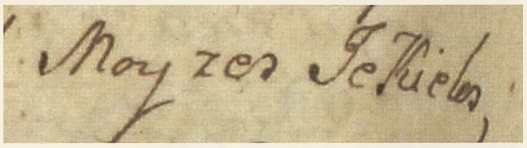
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 13)

149. Herszla Mojżeszowicz Stobnicki
burmistrz 1752, 1758, 1767, 1771–1774, 1776, 1779–1780, 1786, 1790, 1792

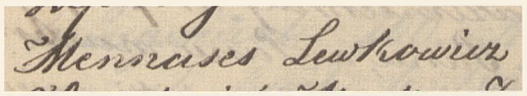
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 539)

150. Mojżesz Jekieles
burmistrz 1752, 1758, 1763

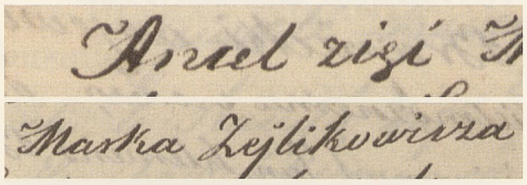
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 196, s. 1223)

151. Mennases Lewkowicz Sukiennik
burmistrz 1754

(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 480, s. 130v)

152. Ancel zięć Marka Zejlikowicza
burmistrz 1754

(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 480, s. 130v)

153. Samuel Lewkowicz Szapseles
burmistrz 1754

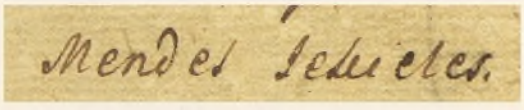
(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 480, s. 130v)

154. Samuel Aronowicz
burmistrz 1762

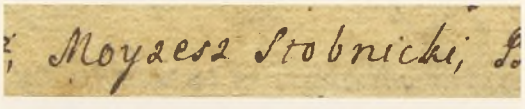
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 91)

155. Mendel Jekieles
burmistrz 1762, 1767

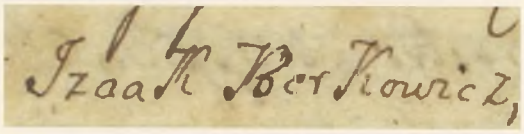
(Zakład Naukowy im. Ossolińskich, sygn. rkps 91, k. 452)

156. Mojżesz Stobnicki
burmistrz 1762

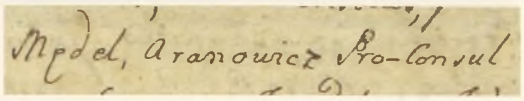
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 91)

157. Isaak Berkowicz
burmistrz 1763

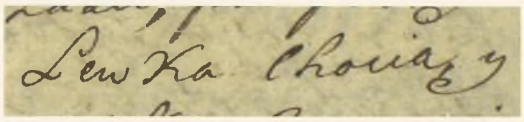
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 196, s. 1223)

158. Mendel Aronowicz Kalachora
burmistrz 1763, 1768–1772, 1777

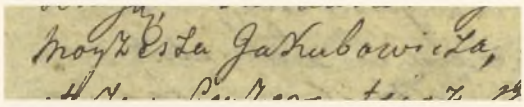
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 196, s. 1223)

159. Lewko Chocia
burmistrz 1766

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 200, s. 1226)

160. Mojżesz Jakubowicz
burmistrz 1766

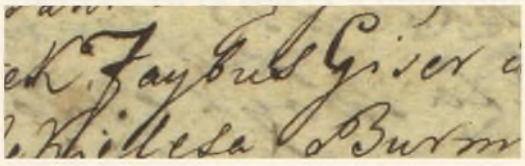
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 200, s. 1226)

161. Janes Rabinowicz Szpitalnik
burmistrz 1767

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 200, s. 1223)

162. Fajbus Giesser
burmistrz 1767–1772

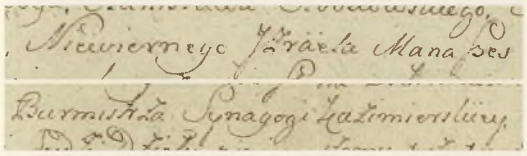
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 200, s. 1232)

W synagodze Starej wyklęto w 1785 roku chasydów, którzy *pragną zbudować oddzielny ołtarz, odmienić tekst modłów ustanowionych przez rabinów i aprobowanych przez rabina krakowskiego Mojżesza Isserlesa, wprowadzić odmienne melodie, robić grymasy podczas modlitw, […] przyczym jedni z nich kiwają głowami, inni klaskają w dłonie, inni nachylają głowy jak trzcina […] oni to mówią, że Talmud nie stanowi istoty religii naszej, lecz kabała, a pluskają się w wodzie jak ptactwo niebieskie i przedłużają modlitwy, aż słońce staje w południu.* Część kazimierskich chasydów wyszła do Ziemi Świętej, część pozostała, by po latach móc mieć własną, małą bożnicę o nazwie Reb Aron Klaus przy ul. Józefa 33.

W roku 1787 kahał uczestniczy w powitaniu przybywającego z wizytą do Krakowa Stanisława Augusta Poniatowskiego – do Czyżyn wyruszyła z miasta żydowskiego kawalkada, *na czele na drewnianym koniu jechał błazen, potem szli muzykanci, za muzykantami małe Żydy z proporcami, potem coraz starsi w latach, potem duchowni i starsi, każdy ich stan przedzielał baldach, których było sześć bardzo bogatych* (wymienieni starsi to oczywiście burmistrzowie). W trakcie pobytu król odwiedził miasto żydowskie, tam w bożnicy odśpiewano specjalnie ułożoną modlitwę, w której głoszono: *Już pod tobą ten przesąd nie mieści się gruby, że przyczyną jesteśmy chrześcijańskiej zguby.*

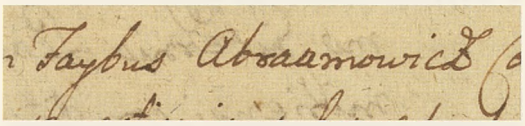
Spis z roku 1789 pokazuje, że na terenie 1/5 powierzchni całego Kazimierza było więcej domów niż na pozostałych 4/5 (na terenie miasta żydowskiego – 189, a w Kazimierzu chrześcijańskim – 130).

163. Izrael Aronowicz Menaszes
burmistrz 1768–1772, 1782

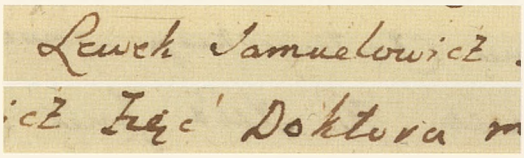
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 227, s. 2)

164. Fajbus Abrahamowicz
burmistrz 1772–1778

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 5, s. 140)

165. Lewek Samuelowicz zięć Doktora
burmistrz 1774

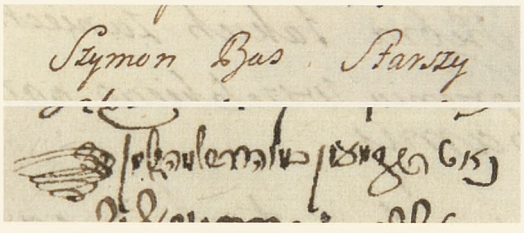
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 5, s. 8)

166. Szmul Rafałowicz
burmistrz 1774

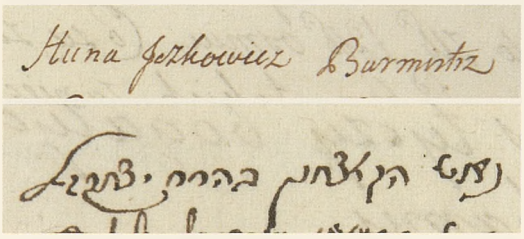
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 5, s. 13)

167. Szymon Bass
burmistrz 1775–1776

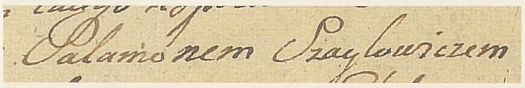
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 480)

168. Huna (Elchon) Ickowicz
burmistrz 1776

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 480)

169. Salomon Szaylowicz Landau
burmistrz 1776, 1777

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29/26/30, s. 681)

170. Szymon Zalmanowicz
burmistrz 1776

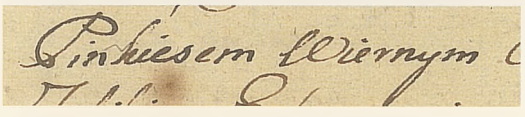
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29/26/30, s. 681)

171. Nachman Lewkowicz
burmistrz 1776

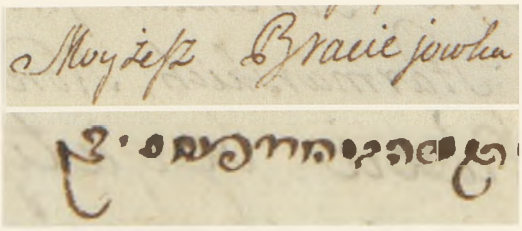
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29/26/30, s. 681)

172. Pinkas Wierny
burmistrz 1776

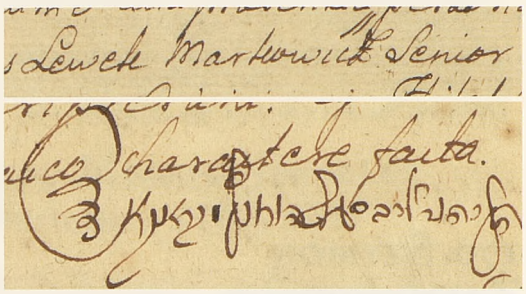
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29/26/30, s. 681)

173. Mojżesz Braciejówka
burmistrz 1777

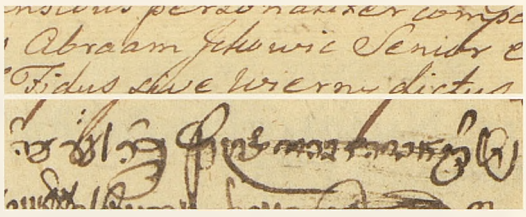
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 480)

174. Lewek Markowicz młodszy
burmistrz 1777, 1778

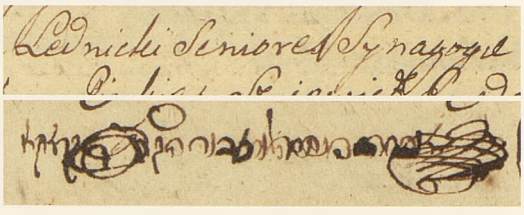
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 233, s. 139)

175. Abraham Ickowicz
burmistrz 1777, 1778

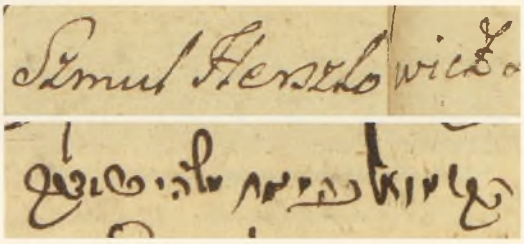
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 233, s. 123–124)

176. Samuel (?) Lednicki
burmistrz 1778

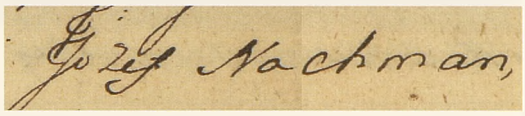
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 233, s. 321–322)

177. Szmul Herszlowicz
burmistrz 1778

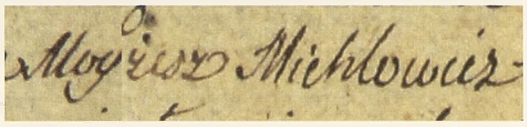
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 233, s. 321–322)

178. Józef Nachman Codek syn Zeliga
burmistrz 1786, 1792

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 109, s. 21)

179. Mojżesz Michlowicz
burmistrz 1786

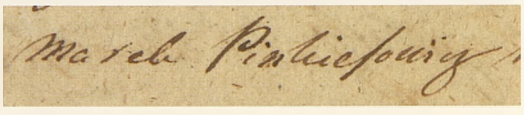
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 217, s. 1597)

180. Abraham Zelmanowicz
burmistrz 1786

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 217, s. 1597)

181. Marek Pinkesowicz (Pinkas)
burmistrz 1790

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 6, s. 22)

Na mocy uchwalonej 18 kwietnia 1791 roku przez Sejm Czteroletni ustawy *Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitej*, włączonej następnie w całości do tekstu Konstytucji 3 maja, jak również mocą datowanego na 27 czerwca *Urządzenia wewnętrznego miast wolnych Rzeczypospolitej* przesądzono o włączeniu Kazimierza, a zatem i miasta żydowskiego, w obręb miasta Krakowa.

W roku 1793 nastąpiło ogłoszenie przez gminę żydowską niewypłacalności, rychło cofniętej, gdy wojewoda krakowski na poczet długów zabezpieczył synagogę Starą.

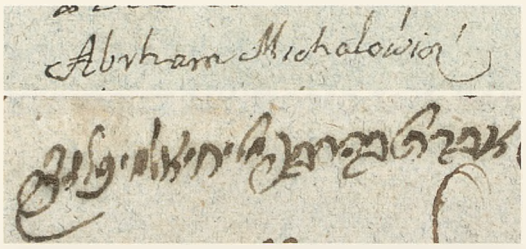
W synagodze Starej w roku 1794 Tadeusz Kościuszko wygłosił przemówienie wzywające do poparcia insurekcji i przekonywał: *obchodzi mnie jeno opłakany stan ojczyzny i uszczęśliwienie wszystkich jej mieszkańców, do których i Żydów zaliczam.*

182. Kalman Lewkowicz
burmistrz 1790

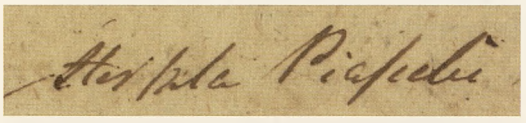
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 6, s. 22)

183. Abraham Michałowicz
burmistrz 1790, 1798

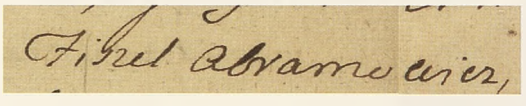
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 351, s. 689)

184. Herszla Piasecki
burmistrz 1790

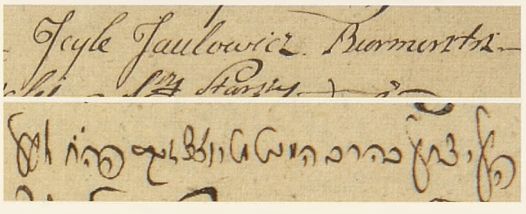
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 6, s. 23)

185. Fiszel Abramowicz
burmistrz 1791, 1792

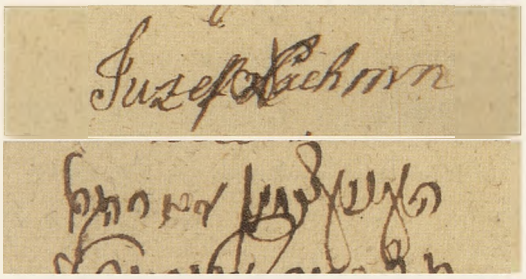
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 109, s. 21)

186. Icek Jaulowicz
burmistrz 1791, 1792

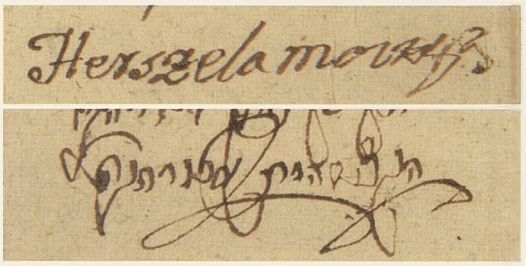
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 539)

187. Józef Lachman
burmistrz 1792

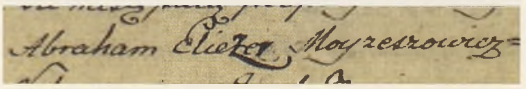
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 544)

188. Herszla Mojzesowicz
burmistrz 1792

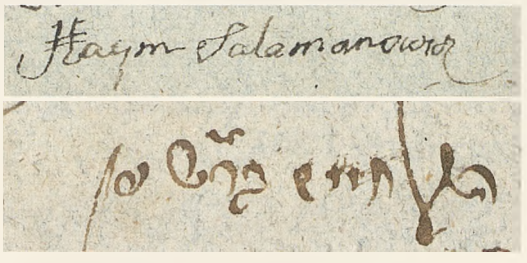
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 544)

189. Abraham Eljezer Mojzeszowicz
burmistrz 1792

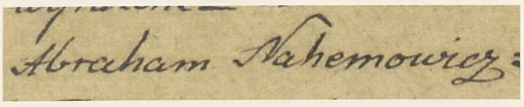
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 223, s. 55)

190. Joachim (Chaim) Salomonowicz
burmistrz 1792, 1798

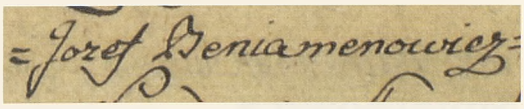
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 351, s. 689)

191. Abraham Nahemowicz
burmistrz 1792

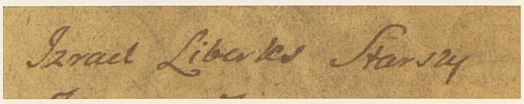
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 223, s. 55)

192. Józef Benjaminowicz
burmistrz 1792, 1800

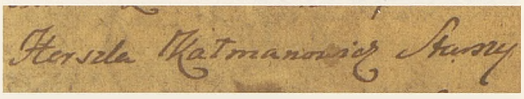
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CCR 223, s. 55)

193. Izrael Liberks
burmistrz 1792

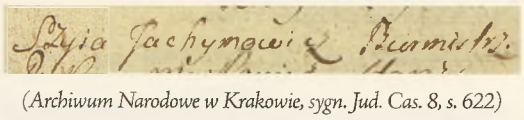
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 558)

194. Herszla Katmanowicz
burmistrz 1792

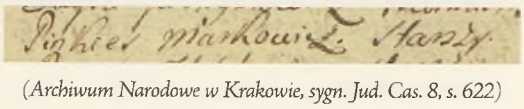
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 558)

195. Szyja Jachymowicz
burmistrz 1793

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 622)

196. Pinkier Markowicz
burmistrz 1793

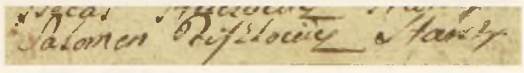
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 622)

197. Becal Hitelowicz (Hilelowicz)
burmistrz 1793, 1798

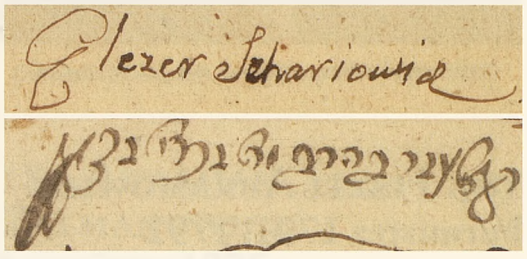
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 351, s. 689)

198. Salomon Fiszlowicz
burmistrz 1793

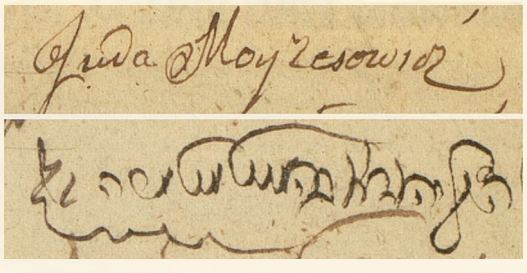
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jud. Cas. 8, s. 622)

199. Elzer Szarjowicz
burmistrz 1797

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 356, s. 241)

200. Juda Mojzesowicz
burmistrz 1797, 1800

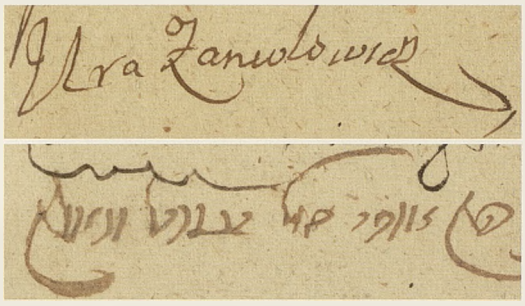
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 356, s. 241)

W roku 1796, po dwuletniej okupacji pruskiej i III rozbiorze Polski, miasto żydowskie wraz z całym Kazimierzem, zachowującym jeszcze odrębność miejską, wchodzą w granice monarchii austriackiej.

Z inicjatywy władz austriackich w 1800 roku zamknięto cmentarze przy skupiskach mieszkalnych, w tym cmentarz Remuh. Założono natomiast nowy kirkut, umiejscowiony wśród ówczesnych pól kazimierskich, na ziemi należącej do folwarku prowadzonego przez zakon augustianów (dzisiejszej cmentarz przy ul. Miodowej 55).

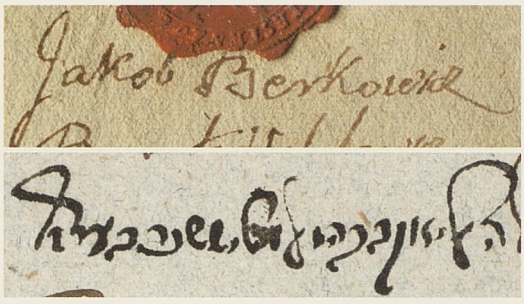
W roku 1800 w Wiedniu cesarska Kancelaria Nadworna Galicyjska wydała dekret, mocą którego połączono Kazimierz z Krakowem.

201. Ura (?) Zanwłowicz
burmistrz 1797

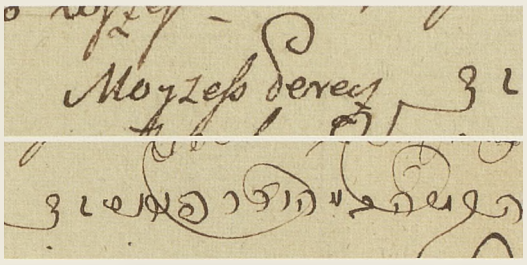
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 356, s. 241)

202. Jakub Berkowicz
burmistrz 1798

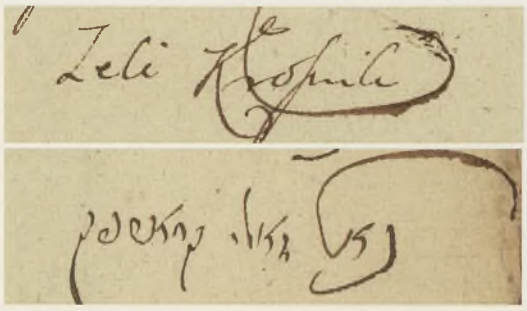
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 351, s. 689)

203. Mojżesz Perez
burmistrz 1800

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 353, s. 273)

204. Zeli (Zelik) Krosnik
burmistrz 1800

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 353, s. 273)

POCZET BURMISTRZÓW MIASTA PODGÓRZA (1784–1915)

Mapa katastralna Podgórza według stanu na rok 1849 – miasto w pełnych granicach oraz zbliżenie planu centrum (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K. Krak. 441)

Z ustroju miasta Podgórza

1.
Przed nadaniem praw miejskich

W latach 1784–1792, czyli przez niepełną dekadę, w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa istniały trzy inne, pełnoprawne, samodzielne miasta: Kazimierz, Kleparz i nowo utworzone Podgórze. Nie powstał jednak układ „czwórmiasta", i to nie tylko ze względu na dalsze wypadki dziejowe końca XIX wieku, w wyniku których pozostały już tylko po jednej stronie Wisły Kraków w poszerzonych granicach, po drugiej zaś Podgórze. Powodem był także brak wspólnego mianownika, który pozwoliłby postrzegać to drugie jako część większej aglomeracji z mającym być jej centrum Krakowem. I wtedy, i później.

Kazimierz i Kleparz, satelitarne wobec Krakowa miasta Rzeczypospolitej, stanowiły część większej całości, jaką był krakowski zespół osadniczy. Powstały jako efekt świadomej polityki Kazimierza Wielkiego, której celem było powołanie do istnienia organizmów niekonkurujących ze stolicą, lecz uzupełniających ją i tworzących jej zaplecze. Wraz z Krakowem miały stanowić wieloczłonową aglomerację, w której dogodnie mogłaby być realizowana królewska polityka „dziel i rządź". Można zatem mówić o symbiozie w ramach „trójmiasta", trwającej przez około cztery i pół wieku.

Podgórze było natomiast miastem austriackim, utworzonym na samej granicy ziem zagarniętych w wyniku I rozbioru Polski, w bezpośrednim sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej, w celu stworzenia dla niej przeciwwagi politycznej i konkurencji gospodarczej. Sytuacji nie zmienił fakt rychłego znalezienia się – w wyniku III rozbioru – zarówno Podgórza, jak i Krakowa (z już włączonymi w jego granice Kazimierzem i Kleparzem) pod tym samym, cesarskim berłem. Kraków, formalnie będąc miastem austriackim, ani na chwilę nie przestał być miastem polskim, tyle że był pod zaborem, czyli okupacją. Nie zmienił też nic fakt, iż Podgórze im dalej od chwili swego założenia, tym mniej było „austriackie", a tym bardziej „polskie", o czym decydował polski żywioł narodowościowy mieszkańców i w miarę szybkie, wyprzedzające erę autonomiczną, przejęcie władzy lokalnej w polskie ręce. Nie tylko formalną, ale i faktyczną, odrębność Podgórze zachowywało i pielęgnowało aż do końca swej miejskiej samodzielności. Nie wytworzyła się między Krakowem a Podgórzem wspólnota polityczna, wspólnota interesów gospodarczych, wspólnota

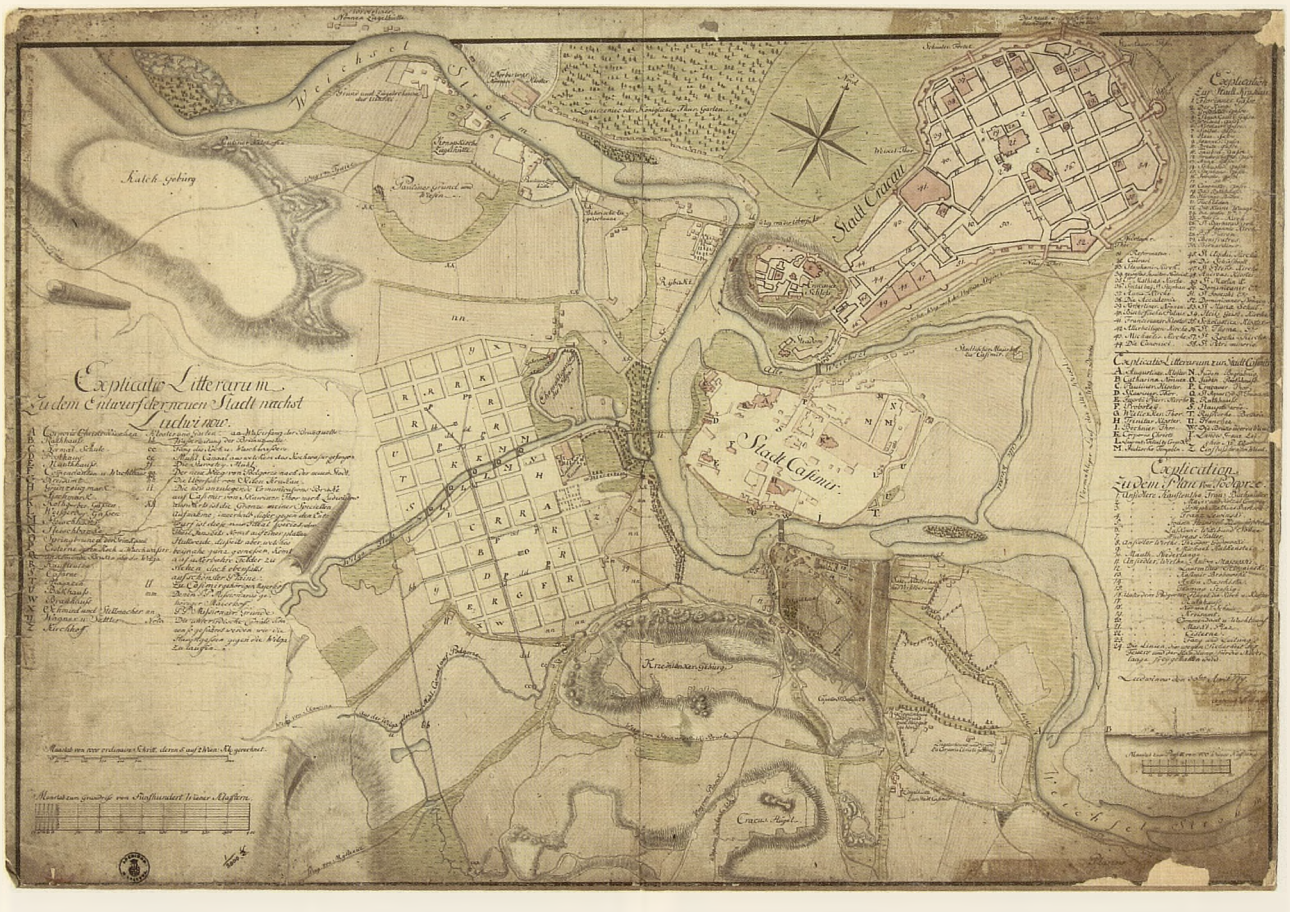
infrastruktury komunalnej, nie powstały wspólne instytucje czy w gospodarce, czy w życiu społeczno-kulturalnym, jak to było wcześniej w przypadku Krakowa oraz Kazimierza i Kleparza (wyjątki, jak przykładowo wznoszone od 1849 roku obiekty militarne w ramach jednolitego systemu Twierdzy Kraków, nie zmieniają ogólnej prawidłowości). Sprzyjała temu czasowo przeważająca odrębność przynależności administracyjnej do jednostek terytorialnych w ramach Galicji, sprzyjała rzeka Wisła w naturalny sposób oddzielająca miasta, sprzyjały być może także mniej lub bardziej żywe reminiscencje „cesarsko-królewskiego" rodowodu Podgórza i jego dawnej lokalizacji „za kordonem" (także w okresie Rzeczypospolitej Krakowskiej). W każdym razie oba miasta nie ciążyły ku sobie, a ich późniejsze połączenie, czy też – lepiej stwierdzić – przyłączenie Podgórza do Krakowa nie obyło się bez przełamywania zasadniczych oporów ze strony tego pierwszego. Można więc mówić, mając świadomość pewnych przerysowań, o pewnej konsekwentnej separacji trwającej przez nieco ponad sto trzydzieści lat.

Podgórze mogło nie powstać, a ściślej – powstało jako pośredni skutek porozumienia z 1776 roku wyłączającego Kazimierz z granic zaboru austriackiego. Otóż w wyniku I rozbioru Polski w 1772 roku Kazimierz znalazł się w granicach monarchii austriackiej, oddzielony od Krakowa Starą Wisłą (dzisiejsze Planty Dietlowskie), wzdłuż której – według ówczesnej interpretacji – przebiegała granica zaboru. W Kazimierzu powołano instytucje austriackie, w tym starostwo, zdążył miasto odwiedzić cesarz Józef II ze swoją matką Marią Teresą. Jednak polskie zabiegi o reinterpretację zapisu traktatu rozbiorowego co do przebiegu granicy okazały się skuteczne i w 1776 roku konwencją graniczną za linię rozgraniczającą uznano koryto Nowej Wisły, tym samym „zwracając" Kazimierz Rzeczypospolitej.

Decyzja w tej sprawie równie dobrze mogła być jednak przeciwna. Wówczas to z największym prawdopodobieństwem Kazimierz byłby tym miastem austriackim, które miało w zamyśle cesarskim stanowić przygraniczną przeciwwagę dla polskiego Krakowa. To Kazimierz zapewne rozprzestrzeniłby się z czasem na drugą stronę Nowej Wisły, a Podgórze w tej sytuacji nie powstałoby.

Stało się inaczej. Kazimierz pozostał przy Rzeczypospolitej, a przyświecająca Józefowi II idea zasiedlenia zagarniętych ziem i stworzenia konkurencyjnego, austriackiego ośrodka miejskiego u boku Krakowa musiała znaleźć realizację od podstaw. Polityka cesarska w tym zakresie była klarowna i konsekwentna. Poprzez system ulg skłaniano do kolonizacji nowo uzyskanych terenów, czego wyrazem był wydany w 1774 roku przez cesarzową Marię Teresę tak zwany patent osiedleńczy, czyli *Uniwersał osiadających, mocą którego postronnych wiary katolickiej i greckiej unickiej kupców, w sztukach biegłych, rękodzielników i rzemieślników zachęca się*, wydany w 1776 roku dekret dający fabrykantom swobodę wyboru siedziby, pochodzący z 1781 roku patent dotyczący swobód dla ludności wiejskiej osiedlającej się w miastach cesarskich czy wydane na podstawie postanowienia cesarza Józefa II w 1782 roku *Uwiadomienie względem rzemieślników w Galicji osiąść się mających*.

Zaraz po ostatecznym rozstrzygnięciu przynależności państwowej Kazimierza władze austriackie przystąpiły do planowania nowego miasta. Widać cesarska polityczna decyzja zapadła niezwłocznie – projektujący ośrodek inżynierowie przystąpili do prac tak szybko, że już na planie Krakowa z okolicami sporządzonym przez Charles'a de Hoeferna i wydanym w roku 1779, umieszczono zaprojektowane z rozmachem miasto posadowione na terenie Ludwinowa i Dębnik oraz skromniejszą zabudowę osady Podgórze u podnóża Góry Lasoty. Tereny te wizytował cesarz Józef II w roku 1780 i zapewne wówczas wybrał i zaakceptował ostatecznie lokalizację nowego miasta – wcześniejszy plan rozbudowy Ludwinowa do rangi miejskiej upadł, a uwaga skoncentrowała się na terenach podgórskich.

Sporządzony w 1779 roku przez Charles'a de Hoeferna plan pod oddającym w pełni zawartość tytułem Plan Krakowa, Kazimierza, Ludwinowa i Podgórza z projektem utworzenia nowego miasta na Ludwinowie oraz zmianami w rozplanowaniu zabudowy Podgórza. *Na zbliżeniu po lewej stronie widoczny stan terenów Podgórza w chwili sporządzania planu, z zaznaczeniem prywatnych parcel i domów, na zbliżeniu po prawej stronie – plan zagospodarowania tych terenów, gdzie pod oznaczeniami cyfrowymi przewidziano między innymi: 17 – ratusz, 18 – szkołę, 19 – urząd cyrkularny, 20 – komendanturę z żandarmerią, 21 – rynek (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Z. Kart. II-13)*

Podgórze powstało więc w wyniku pewnego sprawczego splotu okoliczności, zamkniętego w wąskim przedziale czasowym kilkunastu lat:

- ustalenie w 1776 roku granicy na Nowej Wiśle i zwrot Kazimierza Rzeczypospolitej, co sprawiło, że Austria utraciła możliwość uczynienia z tego miasta przeciwwagi dla Krakowa;
- wybór, najpewniej przez cesarza w 1780 roku, lokalizacji nowego miasta w Podgórzu, a nie w Ludwinowie, bardziej przygotowanym do rozbudowy jako osada;
- dynamika upadku Rzeczypospolitej, uniemożliwiająca Austriakom przewidzenie rychłego zagarnięcia przez nich reszty Małopolski z Krakowem na czele; III rozbiór Polski w 1795 roku przekreślał wcześniejsze racje, dla których po drugiej stronie Wisły powstało nowe miasto – gdy w końcu Kraków stał się miastem austriackim, idea pobliskiego cesarskiego miasta konkurencyjnego straciła sens.

Jak się okazuje, lata od roku 1776 do najdalej II rozbioru Polski w roku 1793, gdy losy Rzeczypospolitej były już politycznie przewidywalne, to jedyny, stosunkowo krótki okres, w którym powstanie Podgórza miało rację z punktu widzenia cesarstwa austriackiego. Nie umniejsza to w całej historii tego miasta okresu jego świetności i na koniec wkładu w Wielki Kraków. Podkreśla jedynie rolę przypadkowości w powstawaniu organizmów, w tym miejskich, które bywają wynikiem nie naturalnego rozwoju, lecz autorytatywnych decyzji. (W bliższych nam czasach Kraków doświadczył nieco podobnej sytuacji, gdy z końcem lat czterdziestych XX wieku centralni decydenci rozważali utworzenie w sąsiedztwie „starego Krakowa" przeciwważnego mu miasta Nowa Huta – wygrał jednak rozsądek, a ściślej: uwarunkowania ekonomiczne, i powstało nie miasto, lecz dzielnica krakowska; dzisiaj dzielnice Podgórze i Nowa Huta „są Krakowem", a bez nich „nie ma Krakowa", lecz geneza ich powstawania była – przy wszystkich różnicach – trudna i nieprzyjazna dla późniejszej, krakowskiej macierzy).

Podgórze miało zatem powstać na terenie będącym przedmieściem Kazimierza, położnym wprawdzie po drugiej stronie Wisły, lecz związanym z tym miastem zarówno formalnie tytułami własności, jak i gospodarczo – znajdowały się tu folwarki, rozwijał się przemysł. Do Kazimierza należały przede wszystkim wsie Czyżowa (dawna Janowa Wola, nazwana tak od średniowiecznego właściciela Jana Melsztyńskiego) i tradycyjnie wydzierżawiane Zabłocie. Były tam zlokalizowane także własności prywatne, należące miedzy innymi do bogatych kupców krakowskich. Od 1772 roku tereny te znalazły się w granicach monarchii austriackiej, jednak po roku 1776, gdy zwrócono Rzeczypospolitej Kazimierz, Austriacy honorowali polskie miejskie i prywatne tytuły własności do ziemi położonej po prawej stronie Wisły.

Przystępując do realizacji woli cesarskiej, władze wiedeńskie zabiegały więc o skupienie gruntów dla nowego miasta w ręku skarbu państwowego – w roku 1787 odnotowano, że *Rada miasta Kazimierza sprzedała skarbowi J.C.K. Mości wszystkie dobra kazimierskie, a więc folwark Beszcz z polami, cegielnią, kamieniołomy, kopalnie gipsu oraz wszystkie pozostałe pola, folwarki i wsie*. Pod auspicjami cyrkułu bocheńskiego działała specjalna komisja biorąca udział w likwidacji zaszłości między miastem Kazimierzem a jego kredytorami, między innymi spadkobiercami kupca krakowskiego Józefa Hallera, z którymi rozliczenia zabezpieczone były na dobrach wsi Beszcz. W tym samym roku raportowano władzom cyrkułu bocheńskiego, że *Podgórze graniczy z wsiami, jako to: na wschód słońca z wsią Płaszowem, na południe z Wolą Duchacką i Łagiewnikami, na zachód z Borkiem i Kapelańskim, na północ z Ludwinowem, Stawiskami i rzeką Wisłą od Kazimierza*. Zasadnicze regulacje własnościowe, w tym drugi etap sprzedaży-zakupu wsi Zabłocie, zakończono w 1788 roku.

Z punktu widzenia administracyjnego naprzeciwko miasta Kazimierza leżała osada Podgórze (nazwa od usytuowania „pod Górą Lasoty"),

Wir Joseph der Zweyte, von Gottes Gnaden erwählter Römischer Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, König in Germanien, Hungarn, und Böheim Galizien und Lodomerien ꝛc. Erzherzog zu Oesterreich, Herzog zu Burgund, Lotharingen ꝛc. ꝛc.

MY JOZEF WTORY z BOŻEY ŁASKI OBRANY CESARZ RZYMSKI PO WSZYSTKIE CZASY POMNOŻYCIEL RZESZY, KROL NIEMIECKI, WĘGIERSKI, y CZESKI, GALICYI y LODOMERYI &c. ARCY-XIĄŻE AUSTRYI, XIĄŻE BURGUNDYI, y LOTHARYNGII, &c. &c.

Die Vortheile, welche die Gegend von Podgorze, wegen ihrer günstigen Lage zwischen Schlesien Pohlen und Hungarn, und der Nähe des Weichselstroms zu Errichtung verschiedener Manufakturen und einem vortheilhaften Umsatz derselben anbiet, und welche bereits eine ansehnliche Anzahl von fremden Manufakturisten und Handelsleuten sich daselbst niederzulassen und eine beträchtliche Anzahl von Gebäuden anzulegen angereizet, haben uns bewegen zur Belebung der National-Emsigkeit

Pożytki, które okolica Podgorza dla swego dobrego położenia między Szlaskiem, Polską y Węgrami, y dla bliskości Wiły, do założenia rożnych Manufaktur y użyteczney sprzedarzy onychże, pod rękę podaie, y które iuż znaczną liczbę obcych Rękodzielnikow y Kupcow do osiadania tamże y do stawiania licznych Domow zachęciły, były Nam powodem, dla ożywienia Narodowey pilności y Handlu, Podgorze samo rozprzestrzenić y tytułem Królestkiego Miasta zaszczycić, gdzie obcy tamże osiadaiący, nietylko

A chę

§. 16. Ein gleiches befehlen Wir auch wegen Erbauung eines nach dem gegenwärtigen Bedürfnisse geeigneten Gemeinsbräuhauses, welches zu seiner Zeit nach Erforderniß erweitert werden, das Bräurecht aber, und das Brandweinbrennen samt der Schankgerechtigkeit überhaupt in dem ganzen Umfange des städtischen Bezirks, der Stadt selbst, als ein zu Bestreitung der künftigen Gemeindauslagen gewidmeter Fond vorbehalten bleiben soll.

§. 16. To samo rozkazuiemy także względem wystawienia *pospolitego Browaru* podług potrzeby niniejszey uproporcyonowanego, ktoren w swoim czasie podług okoliczności rozszerzony być ma, *Prawo zaś warzenia piwa y miodu, y palenia wodek* wraz z *prawem Szynkowania w powszechności* w całym Okręgu okolicy Mieyskiey, przy *samym Mieście*, iako fundusz na podeymowanie przyszłych Mieyskich nakładow przeznaczony, zostać powinno.

Gegeben in unserer Haupt- und Residenzstadt Wien den 26ten Tag des Monats Hornung im siebzehenhundert vier und achtzigsten, unserer Regierung der römischen im zwanzigsten, und der erbländischen im vierten Jahre.

Dan w Naszym Stołecznym y Rezydencyonalnym Mieście Wiedniu dnia 26go Miesiąca Lutego tysiąc siedmset ośmdziesiątego czwartego, Państw Naszych Rzymskiego w dwódziestym; dziedzicznych w czwartym Roku.

JOSEPHUS.

Leopoldus Comes à Kollowrat
Reg^al Boh^ae Sup^mus & A. A. Pr^aes Can^us

Joan. Rud. Comes à Chotek

Tobias Philippus Baro a Gebler.

Ad Mandatum Sac^ae Cz^ae Regiæ Apost. Majest. propr.
Joannes Wenceslaus à Margelik

Z urzędowej publikacji pierwsza i ostatnia strona wydanego 26 lutego 1784 roku w Wiedniu uniwersału Podgórze na wolne królewskie miasto jest wyniesione, *mocą którego cesarz Józef II nadał osadzie Podgórze prawa wolnego, królewskiego miasta, mieszkańcom natomiast wolności i prawa ujęte w szesnastu artykułach. Oryginał tego aktu nie jest znany, prawdopodobnie przepadł (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T.Schn. 1253, s. 235, 243)*

My Jozef Wtory z Bożej łaski obrany cesarz rzymski po wsze czasy pomnożyciel Rzeszy, król niemiecki, wękierski y czeski, Galicji y Lodomeryi etc. arcy-xiąże Austryi, xiąże Burgundyi y Lortharyngii, etc.

Pożytki, które okolica Podgórza dla swego dobrego położenia między Szląskiem, Polską y Węgrami, y dla bliskości Wisły, do założenia różnych manufaktur y użyteczney sprzedaży onychże, pod rękę podaje, y które już znaczną liczbę obcych rękodzielników y kupców do osiadania tamże y do stawiania licznych domów zachęciły, były Nam powodem dla ozywienia narodowej pilności y handlu, Podgórze samo rozprzestrzenić y tytułem Królewskiego Miasta zaszczycić, gdzie obcy tamże osiadający, nie tylko chętnie przyjęci, ale też onymże protekcya, dzielna pomoc, wolność y swobody nadane będą.

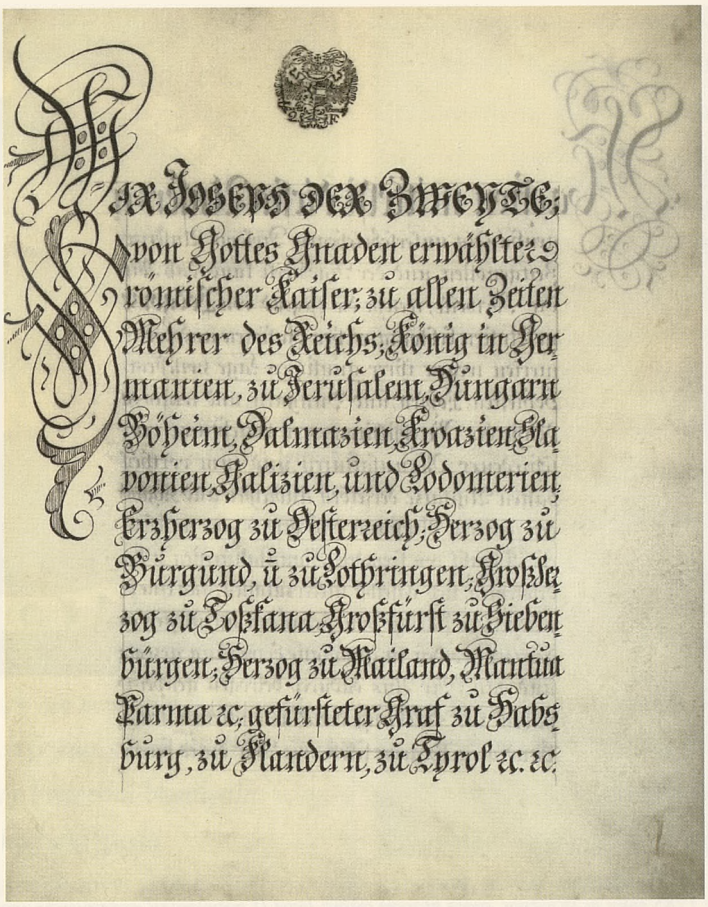
§ 1. Podgórze więc wraz z osiadłością tamże naydującą się y obszernością mieysca do rozszerzenia onegogoż między nim y Ludwinowem wyznaczonego, zachowując go przy teraźniejszym nazwisku, Miastem Wolnym Królewskim ogłaszamy, które pod dozorem y zarządzaniem Naszych Rządów Krajowych, wolnościami y prawami wszystkich innych królewskich wolnych miast zaszczycać się ma y jak tylko tamże przyzwoity magistrat ustanowiony będzie, tak jako Nasze Królewskie Stołeczne Miasto Lwów prawo mieć ma, do obrad stanów z pomiędzy siebie deputatów głos y mieyscew zabierających tak jako y inne stany krajowe, wysyłać (z powyższego dokumentu początkowy fragment, s. 235–236).

z wójtem i przysiężnikami, czyli ławnikami. Nie jest znany dokładny status tej osady, miała ona swój samorząd, a jednocześnie podlegała pod jurysdykcję władz kazimierskich, zapewne w określonych kategoriach spraw oraz jako instancji odwoławczej. Podgórze byłoby więc wówczas zbliżone ustrojowo do konstrukcji jurydyki należącej do Kazimierza. Po roku 1776, pomimo że Kazimierz i Podgórze znalazły się po przeciwległych stronach granicy państwowej, ten pierwszy zachował jurysdykcję wobec mieszkańców terenów, które jeszcze należały do miasta. Taki stan trwał – jego ślady pojawiają się w szczątkowo zachowanych dokumentach – do roku 1787, czyli do sprzedaży przez miasto cesarskiemu skarbowi zawiślanych terenów. Znamienne, że w dokumentach z tamtego okresu związanych z kazimierską jurysdykcją konsekwentnie stosowana jest formuła nazewnicza „Podgórze przy Kazimierzu". Jeszcze w tym samym 1787 roku, podczas sporządzania spisu nieruchomości i ich właścicieli w związku z tworzeniem pierwszego katastru gruntowego Galicji, tak zwanej metryki józefińskiej, odnotowano przedstawicieli Podgórza w osobach sześciu przysiężników, na czele z wójtem Tomaszem Okońskim – pochodził on z zasiedziałej w Kazimierzu, zamożnej i rozgałęzionej rodziny Okońskich, która wydała między innymi burmistrza miasta Kazimierza Jana Okońskiego. Wbrew niektórym zawartym w literaturze twierdzeniom, że ów wójt podgórski z ławą byli elementami nowej, austriackiej struktury miejskiej wprowadzonej, czy adaptowanej, po utworzeniu miasta w 1784 roku, należy przyjąć, że samorząd ten stanowił kontynuację w okresie przejściowym struktury starszej, polskiej, związanej z własnością ziemi i przetrwałej, jak wyżej wskazano, do momentu sprzedania przez Kazimierz swojej ziemi Austriakom w roku 1787.

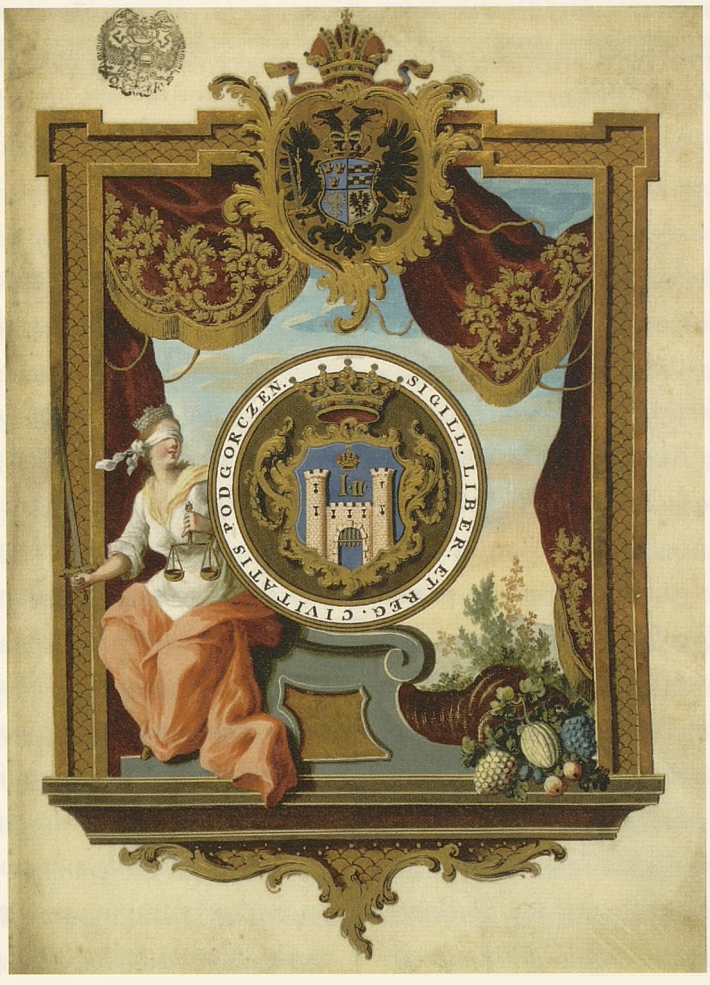
Z okresu sprzed utworzenia Podgórza pozostały też ślady wzmacniania przez władze austriackie pozycji, nazwijmy to „ustrojowej", osady podgórskiej – świadczy o tym pierwsza urzędowa wzmianka operująca nazwą „Podgórze", zawarta w księdze cyrkularzy – kopiarzu rozporządzeń i zawiadomień kierowanych przez władze zwierzchnie do jednostek podległych, gdzie odnotowano *Cyrkularze z Cesarsko-Królewskich Rządów Myślenickich do Podgórskiej Stacyi dnia 9 Maja 1783 przesłane*. Zapiska ta oznacza, że Podgórze przyłączono do cyrkułu (powiatu) myślenickiego, a komisariat terenowy (to jest stację) przeniesiono z Ludwinowa, gdzie miał lokalizację co najmniej od roku 1776, do Podgórza. Niebawem – w styczniu 1784 roku, zatem tuż przed ogłoszeniem uniwersału cesarskiego nadającego prawa miejskie Podgórzu – osada znalazła się w cyrkule bocheńskim (Ludwinów, Zakrzówek, Kapelanka i Łagiewniki pozostały w cyrkule myślenickim). Starostą bocheńskim został Józef Baum von Appelshofen, były komisarz cyrkułowy Kazimierza, a od 1776 roku – Ludwinowa.

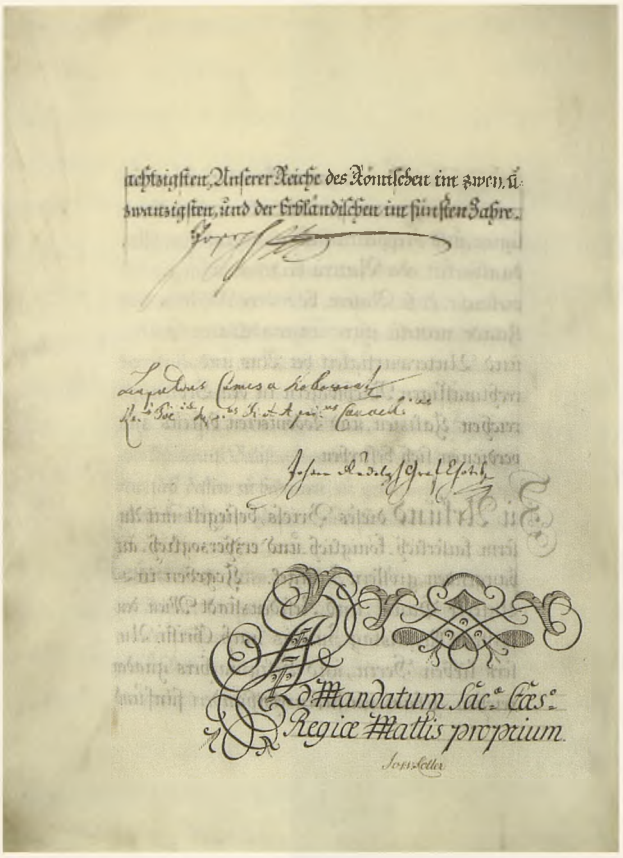
Prawne zachęty do osiedlania, pozyskiwanie tytułów do nieruchomości mających stanowić materialną tkankę nowego miasta, umocnienie pozycji istniejącej osady to działania przygotowujące założenie miasta Podgórze. Wśród nich musiały być także plany urbanistyczne i projekty inżynieryjne, z których zachowały się jedynie plany regulacji Wisły poprzez system tam oraz urządzenia prawego nabrzeża. Ten okres przygotowawczy musiał oznaczać także napływ przyszłych mieszkańców oraz intensywną budowę domów – proces ten, bez wątpienia wyprzedzający sam moment formalnego wykreowania miasta, doprowadził do szybkiego zurbanizowania dawnej osady: Podgórze w roku 1787 liczyło już około 1000 mieszkańców zamieszkałych w 108 domach.

Nie przetrwały przekazy pozwalające dokładniej odtworzyć kształt i wielkość osady pod Górą Lassoty na początku lat osiemdziesiątych XVIII wieku. Wiadomo, że jedynie w 1783 roku wybudowano tu 18 domów, w tym 6 murowanych. Podgórze musiało być już w miarę spore, skoro wkrótce cesarz „wyniósł" je do rangi miasta – w formule tej zawarte jest potwierdzenie, że utworzenie

Wir Joseph der Zweyte,
von Gottes Gnaden erwählter
römischer Kaiser; zu allen Zeiten
Mehrer des Reichs; König in Ger-
manien, zu Jerusalem, Hungarn
Böheim, Dalmazien, Kroazien, Sla-
vonien, Galizien, und Lodomerien,
Erzherzog zu Oesterreich; Herzog zu
Burgund, u. zu Lothringen, Großher-
zog zu Toskana, Großfürst zu Sieben-
bürgen, Herzog zu Mailand, Mantua
Parma ꝛc. gefürsteter Graf zu Habs-
burg, zu Flandern, zu Tyrol ꝛc. ꝛc.

Strony z dokumentu wydanego w 1785 roku w Wiedniu, mocą którego cesarz Józef II potwierdził wcześniejsze wyniesienie osady Podgórze do rzędu królewskich miast z wolnohandlowymi prawami i przyznające jego mieszkańcom wolności i prawa wymienione w dziewięciu punktach. Jednocześnie cesarz nadał miastu herb z wizerunkiem swoich ukoronowanych inicjałów nad warowną bramą z wieżami i z napisem w otoku: SIGILL[UM] LIBER[AE] ET REG[IAE] CIVITATIS PODGORCZEN[SIS] – PIECZĘĆ WOLNEGO I KRÓLEWSKIEGO MIASTA PODGÓRZA – *oraz zbliżenie wizerunku herbu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1106)*

My Józef Drugi, z łaski bożej wybrany cesarz rzymski, po wieczne czasy pomnożyciel Rzeszy, król w Germanii, [król] *Jerozolimy, Węgier, Czech, Dalmacji, Chorwacji, Slawonii, Galicji i Lodomerii, arcyksiążę Austrii, książę Burgundii i Lotaryngii, wielki książę Toskanii, wielki książę Siedmiogrodu, książę Mediolanu, Mantui, Parmy etc., podniesiony do godności książęcej hrabia Habsburga, Flandrii, Tyrolu etc. etc., obwieszczamy niniejszym naszym własnoręcznie podpisanym dyplomem współczesnym i potomności, że poddaliśmy pod najłaskawszą naszą rozwagę pożytki, jakie okolica Podgórze* [leżąca] *w naszych dziedzicznych królestwach Galicji i Lodomerii z uwagi na swe korzystne położenie między Śląskiem, Polską i Węgrami, oraz z uwagi na bliskość nurtu Wisły, daje do utworzenia różnych manufaktur oraz do korzystnego ich prowadzenia, oraz tę dodatkową okoliczność, że znaczna liczba obcych manufakturzystów i kupców już została zachęcona do tego, by się tam osiedlić, i wybudować znaczącą ilość budynków, i że poczuliśmy się tym nakłonieni do tego, by, mając na uwadze ożywienie narodowej skrzętności i działalności, tożsamo Podgórze, jak już to oznajmiliśmy w drukowanym uniwersale z dnia 26 lutego 1784 r., rozszerzyć, wesprzeć ósmą częścią mili ziemi, podnieść do godności wolnego miasta królewskiego, i temuż samemu niniejszym dyplomem nadać najłaskawiej następujące wolności i przywileje* (z powyższego dokumentu początkowy fragment, w przekładzie P. Zarychta za: Wyrozumska 2007, s. 71–74).

miasta nie następowało „na ugorze", lecz istniał powstały w poprzedzających latach zalążek miejski z ludnością noszącą się już po mieszczańsku.

Warto w tym miejscu wspomnieć o ciekawym artefakcie: w tym samym 1783 roku anonimowy autor wydał broszurkę *Prezent dla dam warszawskich, czyli modna parafianka z krakowskiego Podgórza*, w której pod kolejnym tytułem *Satyra, czyli charakter dam podgórskich* wierszem odnotował:

Byłem ja na Podgórzu, kto mi wierzyć zechce,
Opowiem na com patrzał tam, gdyż zmyślać nie chcę.
Nie same to warszawskie damy do wytworu,
Mają i Podgórzanki swoje punkt honoru.
Kochają się i one w różnych modnych strojach,
Choć bywać na królewskich nie zwykły pokojach.
I tak piękne w podgórskich fryzurach są minki,
Jakby w samej Warszawie brunetki, blondynki.
Są też równie dowcipne, kochają języki,
Sam ich tylko wydaje czasem kaprys dziki.
A choć są nabożne, tłuste piosnki nucą,
Spodziewać się, że z czasem i skrupuł porzucą.

Autor, opisując na kilku stronach druku obyczaje podgórzanek (między innymi wstawały o dziewiątej rano i przez godzinę piły kawę…), co rusz odwoływał się do środowiska warszawskiego, krakowskie widać uznając za zbyt prowincjonalne; jednocześnie jednak znamienne jest, że w dekadę od nastania „austriackości" tego terenu punktem odniesienia nie był Wiedeń – przeważał więc już od zarania żywioł polski. Tę polskość dobrze dokumentuje pochodzący z 1787 roku *Protokół względem wydania i nazad odebrania ekstraktów indywidualnej fasyi w mieście Podgórzu* zawierający nazwiska posiadaczy gruntów, uszeregowane według numerów domów, z zestawieniem posiadłości i dochodów z nich czerpanych. Wymienione w nim osoby są pionierami osadnictwa miejskiego Podgórza, wśród nich znajdują się najzasobniejsi w grunty: Andrzej Wolf, wspomniany już Tomasz Okoński, Sebastian Basista, Jan Józef Haller, Michał Kalkenstein, Szymon Zieliński, Jakub Okoński, Michał Kędzierski, Mikołaj Nowak, Tomasz Chmurowicz, Piotr Cygan – przewaga polskich nazwisk właściwa jest całej liście wymienionych tam gospodarzy posesjonatów.

Pierwotnie, w fazie planów, tworzone miasto nazywano od cesarskiego imienia „Josephstadt". Nazwa ta zaczęła żyć własnym życiem, ale nie w dokumentach urzędowych, lecz w utworach piśmienniczych (między innymi w *Diariuszu Przyjazdu Najjaśniejszego Pana…* Filipa Lichockiego z 1787 roku i być może w ślad za nim jeszcze z początkiem XX wieku w *Popiołach* Stefana Żeromskiego, gdzie przy opisie wjazdu do Krakowa w roku 1796 księcia Karola Auersperga podano, że pochód przybywał *ku miastu przez most z przedmieścia Josephstadtu* […] *od przedmieścia Podgórze dawniej zwanego* […] *a teraz Josephstadtu*). Trudno obecnie stwierdzić, czy były to wiedeńskie urzędnicze plany przypodobania się cesarzowi, a ten wymówił się od takiego honoru, czy też złośliwość krakowian podkreślających w ten sposób obcość, austriackość powstającego konkurenta, a może – jak zauważa Jarosław Żółciak, znakomity badacz i znawca Podgórza – rzecz cała związana z nazwą mogła pierwotnie dotyczyć Ludwinowa jako miasta planowanego wcześniej, a dopiero potem „przylgnąć" do Podgórza. W każdym razie stanęło na nazwie „Podgórze" i żadna inna w wymiarze oficjalnym nigdy się nie pojawiła.

2.
Powstanie miasta

Nie czekając na zakończenie terytorialnych zabezpieczeń, o których wcześniej była mowa, 26 lutego 1784 roku cesarz Józef II podpisał akt ustanawiający miasto – uniwersał *Podgórze na wolne królewskie miasto jest wyniesione*. Aktem tym ogłosił Podgórze *miastem wolnym królewskim*. Przyznano wolność osiedlania się wszelkim obcym, bez względu na profesję i wyznawaną religię, osadnicy chcący budować się

mieli otrzymać bezpłatnie na dziedziczną własność parcelę w mieście oraz dziesięcioletni nieoprocentowany kredyt budowlany na pokrycie 2/3 kosztów materiałów budowlanych, wybudowane domy uzyskiwać miały trzydziestoletnią wolność od monarszych kontrybucji i dziesięcioletnie zwolnienie od czynszów z gruntów. Wszystkim mieszkańcom, nie tylko posesjonatom, zapewniono trzydziestoletnią wolność od osobistych podatków od dochodów, a na uruchomienie działalności zarobkowej bezzwrotną pożyczkę z kasy miasta w wysokości 50 złotych reńskich. Przyjęto możliwość osiedlania się Żydów i nabywania lub dzierżawienia przez nich nieruchomości, jednak pod warunkiem posiadania nieobciążonej niczym kwoty minimum 10 000 złotych reńskich. Ważnym przywilejem było zwolnienie wszystkich mieszkańców Podgórza i ich potomków z obowiązku służby wojskowej.

W obszarze praw polityczno-ustrojowych aktem tym cesarz zagwarantował stanowe przedstawicielstwo miasta, przywołując jako wzór królewskie stołeczne miasto Lwów, oraz postanowił: *Nadajemy obywatelom tego królewskiego miasta równie, jak inym królewskim miastom, wolność obierania ich magistraturalnych osób podług porządku, któren im w tej mierze przepisany będzie i wszyscy bez różnicy religie tamże tolerowane wyznawający, gdy przyjmą prawo miejskie i jeżeli do tego jeszcze dobrego są charakteru i inne potrzebne przymioty posiadają, na urzędy i godności magistraturalne tak obierać, jako też być obieranemi są zdolni*. Cesarz zobowiązał się też do nadawania szlachectwa wybitnym mieszczanom, bez konieczności porzucania handlowego zajęcia, z możliwością korzystania z wszelkich prerogatyw tego stanu, na równi z innymi szlachcicami, w tym do nabywania i posiadania dóbr szlacheckich.

Przyrzekł też szybkie powstanie kościoła i probostwa (do tej pory podgórzanie należli do probostwa św. Jakuba w Kazimierzu) oraz uruchomienie szkoły. Zobowiązał się również do wystawienia na koszt skarbu państwa tymczasowego ratusza dla magistratu, ustanawiając jednocześnie stały dochód do kasy miejskiej w postaci pozostawienia przy mieście wyłącznego prawa do *warzenia piwa i miodu i palenia wódek, wraz z prawem szynkowania, w powszechności w całym okręgu okolicy miejskiej*.

Zaledwie kilkanaście miesięcy później, 3 czerwca 1785 roku, cesarz Józef II powtórnie wydał uniwersał nadający Podgórzu prawo miejskie. Powtórzono w nim podniesienie Podgórza do godności *wolnego miasta królewskiego*, jak też potwierdzono i po części skonkretyzowano wolności i przywileje nadane wcześniejszym aktem. Zapisy te dotyczyły reprezentacji w zgromadzeniu Stanów Galicyjskich w liczbie jednego posła, a w sprawach praw ekonomicznych – przy potwierdzeniu monopolu miasta na napoje alkoholowe i wyszynk – wyraźnego zakazania władzom miasta monopolizowania jakiegokolwiek rzemiosła w określonym kręgu mieszkańców. Zmodyfikowano nieco wielkość i obliczanie ulg podatkowych dla osadników, wyraźnie jednocześnie stwierdzając, że nadanie praw miejskich następować winno nieodpłatnie.

Całkowitym *novum* tego aktu, bezsprzecznie ważnym dla nowego miasta, było nadanie mu herbu, który miał być używany *przez wszystkie przyszłe czasy*. Jak to zwykle bywa, to „na zawsze" skończyło się wkrótce, bo zaledwie po dwudziestu latach z niewielkim okładem. Otóż w roku 1808 cesarz Franciszek I Habsburg na prośbę podgórskiego magistratu, który sformułował ją z niewiadomych powodów, stosownym aktem zmienił miastu herb. Zawarta w jego rysunku ideowa treść i przesłanie tego istotnego symbolu i atrybutu miasta Podgórza do dzisiaj jest przedmiotem niejednolitych interpretacji, opartych – z braku źródłowych przekazów – na analogiach i domysłach.

W ślad za aktami ustanawiającymi miejski status Podgórza ukazały się rozporządzenia cesarskie wzmacniające pozycję gospodarczą miasta i jego wolnohandlowe przywileje. Dotyczyły między innymi ustanowienia składu soli, magazynów

Dokument wydany w 1808 roku w Wiedniu, mocą którego cesarz Franciszek I nadał miastu Podgórze nowy herb, opisując i ukazując jego wizerunek. Herb w swojej treści zawiera alegoryczne przesłanie związane z legendą słupów Herkulesa, w otoku napis: * SIGLLUM REGIAE LIBERAE * QUE CIVITATIS PODGORZE * – PIECZĘĆ KRÓLEWSKIEGO WOLNEGO MIASTA PODGÓRZA – *oraz zbliżenie wizerunku herbu zamieszczone na następnej stronie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1093)*

My, Franciszek I, z łaski Boga cesarz Austrii [...] król Galicji i Lodomerii [...] wielki książę Krakowa [...] spełniając najbardziej uniżoną prośbę magistratu w naszych dziedzicznych królestwach Galicji i Lodomerii w powiecie bocheńskim położonego królewskiego wolnego miasta Podgórza, na skutek złożonego przez nasz rząd krajowy sprawozdania i w tej sprawie przez naszą zjednoczoną kancelarię nadworną uczynionego Nam wniosku postanowiliśmy wspomnianemu [...] miastu Podgórze nadać herb następujący, mianowicie: w niebieskim polu skośnie ku prawej w dół płynąca rzeka, na każdym jej brzegu kolumna ze złotym kapi-

telem, obok lewej na zielonej ziemi siedzi nagi brodaty mężczyzna, który w prawej ręce trzyma kij; w oddali widać strome pasmo górskie, po prawej stronie którego znajduje się kościół, po lewej zaś dom, liczne domy pojawiają się po prawej stronie u stóp pasma; wszystko w swoich naturalnych barwach i postaci [podobnie] *jak* [to], *namalowane i za pomocą farb odrysowane, oglądamy pośrodku tego naszego cesarskiego królewskiego listu* (z powyższego dokumentu, w przekładzie J. Banacha, [w:] Banach 1989, s. 118)

wosku i miodu, wprowadzenia opłat mostowych, ale najważniejsze wśród nich było rozporządzenie z 1785 roku o pomnożeniu miast składowych w Galicji, stanowiące, *iż dla większey wygody y ułatwienia handlu w Galicji, oprócz Lwowa jeszcze drugie główne miasto składowe w Jarosławiu, a trzecie w Podgórzu, cztery zaś pospolite składowe miasta to jest w Zamościu, Tarnowie, Tarnopolu y Stanisławowie ustanowione być powinny*. Był to więc błyskawiczny awans nowego miasta do rzędu kluczowych pod względem handlowym w galicyjskim kraju.

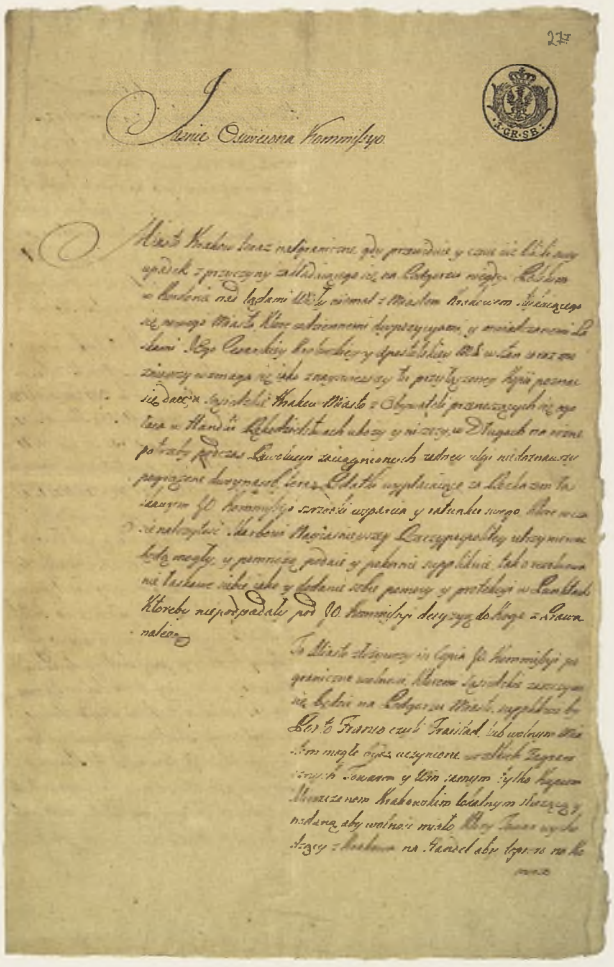
W okresie przynależności Podgórza do Księstwa Warszawskiego (1809–1815) w Galicji wzrosło znaczenie Tarnowa, jednakże już w roku 1816, po powrocie Podgórza do Austrii, obwieszczono rozporządzenie kameralne, głoszące: *Końcem ułatwienia handlu i podług życzenia stanu kupieckiego najwyższa C.K. Kamera Nadworna bankalny inspektorat i główny skład celny w wolnem mieście Podgórzu ustanowić uchwaliła*. W tym samym jeszcze roku uporządkowano kwestie urzędów celnych podległych Podgórzu. Stosowne zarządzenie ilustruje zasięg terytorialny podgórskiej strefy wolnego handlu: *Ponieważ oznaczenie wolnej handlowej obwodni Podgórza jest ukończonem* [...] *przeto też i Urzędy Celne na granicy teyże krainy ustanowione, od 1 kwietnia r.b. na linię obwodni posuną się. A zatem od wyżej wspomnianego dnia zaymą komory graniczne następujące punkta i swe rozpoczną działanie.*

Urząd dla codziennego handlu w Zakrzówku, który tam ze Skawiny przeniesiony zostaje. Na gościńcu głównym z Wiednia do Krakowa: Komercyjny Urząd Celny w Borku, który dotąd jest w Mogilanach. Urząd dla codziennego handlu w Woli duchackiej, dotąd w Klasnie [część Wieliczki]. *Na głównym gościńcu ze Lwowa do Krakowa: Komercyjny Urząd Celny w Prokoczynie* [Prokocim], *dotąd w Przebiczanach* [Przebieczany]. *Urząd dla codziennego handlu w Błaszowie* [Płaszów], *dotąd w Zabawnie* [Zabawa]. *Nowe ustanawia się: Komercyjny Urząd Celny w Rybakach, i urzędu dla codziennego handlu w Pasiece i Przewozie, które równie dnia pierwszego kwietnia r.b. swe rozpoczną urzędowanie.*

Podgórze było zatem zarówno dobrze usytuowane na szlakach handlowych, jak i dobrze wyposażone w instrumenty dające silną pozycję na rynku handlowym. Z punktu widzenia Krakowa było to pojawienie się barier celnych oraz groźba

zdominowania rynku wymiany towarów na ważnych kierunkach importowych i eksportowych przez sąsiada usytuowanego bezpośrednio za granicą. W pierwszym odruchu zaraz po ustanowieniu Podgórza miastem w 1784 roku kilkadziesiąt rodzin kupieckich przeniosło swoje interesy handlowe do nowego ośrodka, otwierając jednocześnie problem „podwójnego obywatelstwa". Zjawisko to nie miało jednak masowego charakteru, a cesarz Józef II specjalnym zarządzeniem wydanym w 1785 roku nakazał zainteresowanym wybór: albo trwałe przeniesienie się do Podgórza, albo sprzedaż ulokowanego tam majątku. Same graniczne bariery celne nie okazały się groźne, austriacka polityka w tym zakresie nie była restrykcyjna, natomiast rosnący w siłę konkurent za Wisłą budził w tych początkowych latach bardziej obawę na przyszłość niż już realną i wymierną w stratach przeszkodę. Obawę tę krakowscy kupcy wyrażali głośno, znany jest memoriał skierowany do Komisji Skarbu Koronnego, sformułowany w dramatycznej tonacji, co prawdopodobnie oddaje ówczesny klimat wokół powstania Podgórza.

Czym innym zamysł, czym innym dalszy bieg rzeczy. Jak już wcześniej wskazano, autorom idei konkurencyjnego dla Krakowa miasta u jego boku zabrakło wyobraźni, a i bieg wydarzeń dziejowych znacznie przyspieszył. Już w 1795 roku, w wyniku III rozbioru Polski, zniknęła granica państwowa, Kraków i Podgórze wspólnie znalazły się w monarchii austriackiej, przestała istnieć racja gospodarczego osłabiania Krakowa, a Podgórze przez na-

Jaśnie Oświecona Komisyo,
Miasto Kraków teraz nadgraniczne gdy przewiduie y czuje iuż bliski swój upadek z przyczyny zakładaiącego się na Podgórzu niegdyś polskim w Kordonie na lądami Wisły niemal z Miastem Krakowem stykaiącego się nowego Miasta, które codziennemi dyspozycyami y oświadczanemi łaskami Jego Cesarskiey Królewskiey y Apostolskiey Mości w stan coraz możnieyszy wzmaga się jako z nayświeższey tu przyłączoney kopii poznać się daje, a sąsiedzkie Kraków Miasto z Obywateli przenoszących się ogołaca w Handlu, Rękodzielstwach uboży y niszczy, w Długach na różne potrzeby podczas Rewolucyi zaciągnionych żadney ulgi niedoznawszy pogrążone dwoynasob teraz Podatki wypłacaiące za Rozkazem łaskawym JO. Komisji środki wsparcia y ratunku swego, które w czasie należytość Skarbowi Nayiaśnieyszey Rzeczypospolitey utrzymować będą mogły y pomnożą, podaie y pokornie suplikuie, tak o rezoluowanie łaskawe siebie iako y dodanie sobie pomocy y protekcyi w Punktach któreby nie podpadały pod JO. Komisji decyzyą do Kogo z Prawa należą.

Część wstępna memoriału kupców krakowskich wspieranych przez władze miasta (niedatowanego, prawdopodobnie sporządzonego w przedziale lat 1785–1790), podpisanego przez rajcę Macieja Baiera, wielokrotnego burmistrza, później prezydenta miasta Krakowa, adresowanego do Komisji Skarbu Koronnego, w sprawie ulg podatkowych i celnych oraz nadania wolnohandlowych praw, w sytuacji zagrożenia ekonomicznego ze strony nowo powstałego, konkurencyjnego miasta Podgórza (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1, s. 277)

stępnych kilka dziesiątków lat znalazło się w wirze brzemiennych w skutki wydarzeń polityczno-militarnych i społeczno-narodowościowych, zasadniczo wpływających na jego kondycję gospodarczą.

3. Przynależność, podległość, periodyzacja

Trwająca sto trzydzieści jeden lat (z małą przerwą) samodzielność miejska Podgórza, zamknięta latami 1784–1915, przypadła na okres zaboru ziem polskich, na których miasto powstało i trwało. Podgórze uzyskało prawa miejskie dwanaście lat po I rozbiorze Polski, utraciło je trzy lata przed odzyskaniem przez nią niepodległości.

Miasto istniało więc i funkcjonowało w ramach ówczesnego mocarstwa, jakim była monarchia austriacka, a ściślej: do roku 1804 Arcyksięstwo Austriackie pod berłem Habsburgów (Monarchia Habsburgów), wchodzące w skład Świętego Cesarstwa Narodu Niemieckiego, następnie w latach 1804–1867 Cesarstwo Austrii, a od 1867 roku dualistyczna Monarchia Austro-Węgierska.

W tych państwowych ramach Podgórze znajdowało się w Galicji – austriackiej prowincji czy kraju koronnym istniejącym pod nazwą Królestwa Galicji i Lodomerii, później po kolejnych przekształceniach nazwanej Królestwem Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim oraz Księstwami Oświęcimia i Zatoru.

Według kryterium przynależności do okręgów sądów apelacyjnych miasto należało początkowo do Galicji Wschodniej stanowiącej okręg sądowy Lwowa, następnie do Galicji Zachodniej, będącej okręgiem sądowym Krakowa; dalsze przemiany ustrojowe zlikwidowały w ogóle to pozageograficzne rozróżnienie na Galicję Wschodnią i Zachodnią.

Z punktu widzenia polityczno-ustrojowego Podgórze istniało początkowo w ramach oświeconej monarchii absolutnej – oświeconego absolutyzmu, zrazu z ważnymi elementami oświeceniowymi dotyczącymi przedstawicielstwa rządzonych, ewoluującego jednak z czasem w kierunku dominacji form zradykalizowanego absolutyzmu centralistyczno-biurokratycznego (z możliwą do wskazania cezurą roku 1805). Od roku 1867, wraz z ideowo-ustrojowym przekształceniem cesarstwa, także dla Podgórza nastała całkowicie nowa era: monarchii konstytucyjnej, parlamentarnej, w ramach której dopuszczono daleko idącą autonomię, w przypadku miast wyrażającą się przede wszystkich w powstaniu samorządu miejskiego, w nowoczesnym rozumieniu tego pojęcia. Od roku 1867 Podgórze zatem rządziło się w ramach autonomii galicyjskiej i jest to zasadnicza cezura w dziejach miasta (jak i całej Galicji).

Jedyny, choć istotny, wyjątek od podanej wyżej przynależności państwowej przyniosły lata 1809–1815 – w wyniku pokoju zawartego w Schönbrunn, kończącego wojnę między Austrią i Francją, Kraków i Podgórze znalazły się w Księstwie Warszawskim, wchodząc nie tylko w jego zasięg terytorialny, lecz także struktury ustrojowo-administracyjne. Co więcej, już w roku 1810 Podgórze zostało wcielone do granic Krakowa – tracąc samodzielność miejską, otrzymało status IV dzielnicy (gminy). W tym czasie z kolei Kraków zyskał prawa miasta wolnohandlowego, co rozciągnęło się na włączone do niego Podgórze. Zatem kilkuletnia zmiana pozycji miała ustrojowo znaczenie zasadnicze, natomiast gospodarczo nieistotne. W 1815 roku, w wyniku konwencji podpisanych przez Rosję oraz Prusy i Austrię na kongresie wiedeńskim, Kraków wraz z okręgiem przekształcono w Wolne Miasto Kraków (Rzeczpospolitą Krakowską), natomiast Podgórze przywrócono do granic Austrii z pełnym statusem miejskim, jak przed rokiem 1809. Formalnie rzecz ujmując, Podgórze było samodzielnym miastem nie przez sto trzydzieści jeden lat, lecz o pięć lat z okresu Księstwa Warszawskiego mniej (zresztą nie jest to wyłącznie podejście formalne – zdążono

Wir Ferdinand der Erste von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich,

Nach Sr k.k. apost. Majestät
Höchsteigenem Befehle.

Dokument wystawiony w 1839 roku w Wiedniu, mocą którego cesarz Ferdynand I nadał Podgórzu przywilej dwunastu jarmarków w roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1097)

w tym czasie zlikwidować podgórską kasę miejską i przekształcić magistrat przy pozostawieniu jednak zasadniczej kadry urzędniczej).

W rozważaniach o ciągłości statusu miejskiego Podgórza jest przywoływany także epizod z czasów tak zwanej rewolucji krakowskiej poprzedzającej Wiosnę Ludów, kiedy to 24 lutego 1846 roku powstańcy opanowali Podgórze, a dyktator Jan Tyssowski ogłosił przyłączenie go do Krakowa. Po trzech dniach jednak wojska austriackie powróciły do miasta, „przyłączenie" nie zaistniało, a akt obwieszczający je był tylko wyrazem powstańczej, niespełnionej woli czy planu, zresztą o wątpliwym poparciu wśród podgórzan.

W wieloszczeblowej strukturze podziału terytorialnego państwa, a w ślad za tym odpowiadającej jej strukturze administracyjnej, Podgórze plasowało się – jak i inne miasta – na samym dole, jako gmina miejska (formalnie pojęcie to wprowadzono dopiero w okresie autonomii galicyjskiej). Z rzędu wszystkich gmin wyróżniono je jednak w 1889 roku zaliczeniem do trzydziestu największych miast Galicji (nie wliczając w to Lwowa i Krakowa), podległych odrębnej regulacji ustawowej.

Najwyższym suwerenem w monarchii był cesarz, w ostatecznym rozrachunku jemu wszystko w państwie podlegało i on był najwyższą instancją. Podgórzu przyszło działać pod berłem dynastii Habsburgów – cesarze Austrii i Austro-Węgier tytułowali się jednocześnie królami Królestwa Galicji i Lodomerii.

Na szczeblu administracji ogólnopaństwowej właściwa dla spraw Galicji była Zjednoczona Izba Nadworna w Wiedniu, od 1792 roku istniejąca pod nazwą Dyrekcji Kameralnej, przekształcona w 1797 roku w Kancelarię Nadworną Galicyjską, w 1802 w Zjednoczoną Kancelarię Nadworną, w końcu funkcjonująca od 1848 roku jako Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Z kolei prowincja, jaką była w ramach monarchii Galicja, miała swoją administrację krajową ściśle podporządkowaną wiedeńskiej administracji państwowej. Stolicą Galicji był Lwów, tu miał siedzibę galicyjski gubernator ze swoim urzędem nazwanym lwowskim gubernium. Od przełomu lat 1856/1857, gdy kształtowano nowe zasady ustrojowe otwierające dobę monarchii parlamentarnej i autonomii galicyjskiej, na szczeblu krajowym gubernatora zastąpił namiestnik Galicji, a w miejsce urzędu gubernialnego utworzono Namiestnictwo we Lwowie.

Wyjątkowym okresem, w którym Podgórze nie podlegało lwowskim władzom gubernialnym, były lata 1855–1857. Wtedy to utworzono epizodyczny Rząd Krajowy Galicji w Krakowie dla części zachodniej Galicji, z prezydentem krajowym na czele.

W obrębie galicyjskiego obszaru zasadą był trójstopniowy podział władzy. Szczeblem pośrednim między gminą-miastem a lwowskimi władzami krajowymi były cyrkuły z władzami cyrkularnymi (odpowiednikami powiatów). Od początku istnienia Podgórza jako miasta należało ono do cyrkułu bocheńskiego, administrowanego przez starostę cyrkularnego z podległym mu urzędem cyrkularnym w Bochni. Starostwo cyrkularne było zatem bezpośrednią instancją kontrolno-nadzorczą oraz odwoławczą dla władz miejskich. Stan taki przetrwał do roku 1855.

W dekadzie 1857–1866, poszukując nowych rozwiązań w ramach reformy ustrojowej, wprowadzono w Galicji czterostopniowy system organów administracji. Zmniejszono liczbę cyrkułów, powiększając ich terytorialny zasięg działania i dzieląc je jednocześnie na powiaty. W cyrkułach ustanowiono urzędy cyrkularne z naczelnikami cyrkularnymi na czele, natomiast w powiatach urzędy powiatowe ze starostami powiatowymi. W tym okresie Podgórze podlegało Urzędowi Powiatowemu w Podgórzu, na czele którego stał naczelnik powiatu (starosta), a poprzez ten szczebel Urzędowi Cyrkularnemu w Krakowie, działającemu pod kierownictwem naczelnika cyrkułu krakowskiego. Droga urzędowa do Lwowa, nie mówiąc o Wiedniu, wydłużyła się, aparat urzędniczy rozrósł się – z eksperymentu zrezygnowano.

Rok 1867, otwierający poprzez regulacje ustawowe dla miast dobę autonomii galicyjskiej, przyniósł powrót do trójstopniowego podziału Galicji. Zlikwidowano cyrkuły, wprowadzając powiaty jako szczebel pośredni między gminami a władzami krajowymi. Dla Podgórza dodatkowo oznaczało to przejście spod trwałego do tej pory (wyłączając okres 1857–1866) podporządkowania władzom cyrkularnym bocheńskim do podporządkowania władzom powiatowym wielickim. Tak więc Podgórze podlegało starostwu powiatowemu w Wieliczce, na które składała się rada powiatowa jako organ uchwałodawczy i wydział powiatowy jako organ wykonawczo-zarządzający, oraz staroście powiatowemu w Bochni, stojącemu na czele tej powiatowej struktury.

Ta wielicka zwierzchność uległa zmianie w roku 1897, kiedy to utworzono w Podgórzu starostwo, ze starostą podgórskim na czele. Była to jednak konstrukcja nietypowa, a więź z Wieliczką nie ustała. Otóż starostwo to nie było „pełne" – nie posiadało organów samorządowych szczebla powiatowego, a jego właściwość przedmiotowa była

ograniczona do spraw państwowo-administracyjnych. W tej sytuacji władze miasta Podgórza podlegały od roku 1897 do końca swego funkcjonowania w roku 1915 w zakresie spraw samorządowych organom Starostwa Powiatowego w Wieliczce, natomiast w zakresie spraw administracji państwowej Starostwu Powiatowemu w Podgórzu.

Rekapitulując:

- Podgórze było miastem austriackim w Galicji, z wyjątkiem epizodu związanego z wejściem w granice Księstwa Warszawskiego, kiedy to czasowo utraciło także samodzielność miejską;
- miasto podlegało pośrednio władzom stołecznym kraju we Lwowie, z wyłączeniem epizodu podległości krakowskiemu rządowi galicyjskiemu;
- bezpośrednią podległość Podgórza szczeblowi cyrkularno-powiatowemu należy kojarzyć w okresie przedautonomicznym z cyrkułem w Bochni, a w okresie autonomii galicyjskiej z powiatem w Wieliczce, z wyłączeniem epizodu związanego z czterostopniowym podziałem administracyjnym oraz z uwzględnieniem powstania w Podgórzu władz powiatowych, jednak w ograniczonym zakresie;
- z punktu widzenia relacji administracyjnych z miastem Krakowem (wyłączając epizod przyłączeniowy) Podgórze dwukrotnie pozostawało w zależności od Krakowa, za każdym razem pośrednio, poprzez szczebel cyrkularno-powiatowy: przez niepełne trzy lata istnienia Rządu Krajowego Galicji w Krakowie (1855–1857) oraz przez dziesięć lat eksperymentu z czterostopniowym podziałem administracyjnym (1857–1866). To bardzo mało jak na dwa miasta sąsiadujące przez rzekę i funkcjonujące w zdecydowanie przeważającym czasie, uwzględniając nawet okres Rzeczypospolitej Krakowskiej, w jednym państwie. Być może brak tej więzi strukturalno-administracyjnej był jedną z przyczyn braku ciążenia obu miast ku sobie. Podnosi się czasem, że dzisiejsza Polska odziedziczyła po poprzednikach miasta odwrócone tyłem do swoich rzek. Sąsiadując *vis à vis* przez Wisłę, jednocześnie odwrócone były tyłem do siebie. Oczywiście refleksja ta dotyczy czasów, gdy istniały obok siebie dwa niezależne podmioty miejskie, od tego momentu minął wiek i nic z tamtej rzeczywistości nie jest już aktualne.

4. Ludność

Przy utrzymywaniu stałej powierzchni miasta (od momentu, w którym Zabłocie zostało wykupione i włączone do Podgórza), wykazywanej w urzędowych spisach zarówno w roku 1847, jak i 1913, w wielkości 548,37 ha, graniczącej z Kapelanką, Ludwinowem, przez Wisłę z Krakowem, dalej z Płaszowem, Wolą Duchacką i Łagiewnikami, liczba ludności systematycznie wzrastała.

O ile w roku 1887 liczbę mieszkańców Podgórza można szacować na 1000 osób, to późniejsze dane oparte są już na urzędowych spisach, prowadzonych systematycznie i coraz bardziej skrupulatnie od roku 1857. I tak w roku 1825 odnotowano 2038 mieszkańców (w tym 40 akatolików i 150 izraelitów), w 1857 roku – 2739 mieszkańców (w tym 119 izraelitów), w 1870 roku – 4254 mieszkańców (w tym 2 grekokatolików, 22 akatolików i 1305 izraelitów), w 1880 roku – 13 144 mieszkańców, w 1890 roku – 12 530 mieszkańców (w tym 26 akatolików i 4291 izraelitów), w 1900 roku – 17 673 mieszkańców (por. tabelę na następnej stronie), a w 1910 roku – 22 322 mieszkańców (w tym 6230 izraelitów). Kolejny spis przypadał na rok 1920, więc przyjmuje się w oparciu o szacunki, że w chwili połączenia Podgórza z Krakowem liczba podgórzan wynosiła około 24 000 osób.

Nie jest celem dokonywanie w tym miejscu analiz socjologicznych ludności podgórskiej, w tym składu społecznego i narodowościowego wraz z jego przekształceniami w czasie (wskazywano

Ze spisu mieszkańców miasta Podgórza za 1900 rok

Domy, rodziny		**Ogółem**	
Konskrybowanych domów zamieszkałych		498	
Konskrybowanych domów niezamieszkałych		15	
Konskrybowanych rodzin		4.515	
Ludność	**ogółem**	**męska**	**żeńska**
Ludność obecna	17 673	8542	9131
– stale	17 551	8478	9073
– czasowo	122	64	58
Ludność nieobecna	300	206	94
Wojsko	482		
Przynależność ludności obecnej		**męska**	**żeńska**
W gminie spisu (obywatelstwo Podgórza)		908	945
W innej gminie tego samego powiatu		493	543
W innym powiecie tego samego kraju		6686	7142
W innych krajach (cesarstwa austriackiego)		193	219
W krajach korony węgierskiej		65	42
W Bośni i Hercegowinie		1	1
Za granicą		243	239
Religia		**ogółem**	
Rzymskokatolicka		12 133	
Greckokatolicka		91	
Ewangelicko-augsburska		27	
Ewangelicka inna		7	
Izraelicka		5414	
Innowyznaniowa		1	
Język towarzyski		**ogółem**	
Niemiecki		117	
Czeski		12	
Polski		16 926	
Ruski		10	
Słoweński		17	
Wykształcenie	**ogółem**	**męska**	**żeńska**
Umie czytać i pisać	9823	5263	4560
Czytać tylko	606	192	414
Analfabeci	7244	3087	4157
Zwierzęta		**w tym:**	
koni	175	niżej 1 roku	4
		wyżej 1 roku	70
		źrebnych klaczy	48
		ogierów	12
		wałachów	41

kóz	10		
świń	39	prosiąt do 3 mies.	22
		warchlaków	10
		innych	7
baranów	1		
krów	107	jałówek	19
		cielic	1
		krów	82
		wołów pociąg.	5
kur	283		
gęsi	12		
kaczek	8		
inne (ptactwo dom.)	1		
uli	8		

(Źródło: Spis mieszkańców miasta Podgórza za 1900 rok, Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29/93/14)

Ulica Krakowska
Plac Ces. Józefa
Ulica Jagiellońska
Ulica Limanowskiego
Mały Rynek
Ulica Lwowska
Ulica Zamkowa
Ulica Starowiślna
Ulica Wolska
Ulica Rybna
Ulica Kościuszki
Ulica Wodna
Ulica Mostowa
Ulica Zabłocie
Ulica Tyniecka
Ulica Wielicka
Ulica Kamienna
Ulica Kalwaryjska
Ulica Zwierzyniecka
Ulica Starowiślna
Ulica Wodna
Ulica Kościuszki
Ulica Ryb

już, że od początku istnienia miasta było ono oparte w zdecydowany sposób na żywiole polskim, z rozwijającą się ilościowo w miarę upływu czasu mniejszością żydowską). Niech pewien orientacyjny obraz uwidocznią dane uchwycone spisem przeprowadzonym na przełomie wieków, w roku 1900.

W trakcie stutrzydziestojednoletniej historii samodzielności miejskiej Podgórza na niezmienionej powierzchni miasta sześciokrotnie wzrosła liczba domów mieszkalnych. W roku 1787 spisano 108 domów mieszkalnych, i dalej odpowiednio: 1825 – 178, 1847 – 190, 1870 – 216, 1890 – 423, 1900 – 498, 1910 – 612. W roku 1914, tuż przed wejściem w życie regulacji przyłączeniowych, wykazano 650 domów zamieszkiwanych przez podgórzan.

Dynamika rozwoju ludnościowego i urbanistycznego Podgórza była więc imponująca, szczególnie iż w parze z tym rozwojem szła ciągła rozbudowa i unowocześnianie infrastruktury komunalnej.

5.
Władze podgórskie okresu przedautonomicznego

Odtworzenie strukturalno-funkcjonalnych oraz personalnych rozwiązań w podgórskich władzach miejskich tego okresu napotyka na zasadnicze trudności wynikające z braku zachowanych dokumentów o charakterze „politycznym" i administracyjnym dla Podgórza (pierwsze bardziej zwarte akta dotyczą Wydziału Miejskiego – namiastki rady miejskiej – działającego od roku 1843). O ile przewodnikiem są tu rozwiązania normatywne wprowadzane dla Galicji i co rusz zmieniane, o tyle obraz ich przełożenia na warunki Podgórza często można odnaleźć tylko w formie szczątkowych refleksów w innych, obcych Podgórzu zespołach archiwalnych. Dotyczy to także – najważniejszego w mieście – urzędu burmistrzowskiego. Już samo skonstruowanie niebudzącej wątpliwości listy pierwszych burmistrzów Podgórza z zakreśleniem kadencji ich urzędowania nastręczało trudności przełamywane żmudnymi kwerendami – literatura, przemilczająca te początki ustrojowe Podgórza lub operująca błędnymi założeniami (przykładowo wspomniane wcześniej uznanie wójta Tomasza Okońskiego jako pierwszej głowy nowego miasta) nie była tu pomocna.

Powstanie Podgórza zbiegło się w czasie z wydaniem w 1784 roku cesarskiego patentu, w którym dokonując kategoryzacji miast galicyjskich, wprowadzono ich nową organizację, zmierzającą do poluźnienia scentralizowanego i zbiurokratyzowanego dotychczas modelu systemowego. W składzie władz miejskich przewidziano urzędy (odpłatne) i funkcje (nieodpłatne): burmistrza, syndyka i asesorów. Wprowadzono obowiązkowe egzaminy konkursowe dla kandydatów – na urząd burmistrza egzamin dla służby politycznej, na syndyka i asesora dla służby sądowej, kasjer i kontroler zaś musieli wykazać się egzaminami z rachunkowości; asesorowie honorowi pracujący bezpłatnie egzaminom nie podlegali. Ten zespół urzędniczy stanowił magistrat miasta. W roku 1792 ustanowiono obok magistratów wydziały miejskie pochodzące z wyborów dokonywanych przez właścicieli nieruchomości i majstrów; do wydziałów należała kontrola i zatwierdzanie budżetów miejskich, a z czasem utarło się, że asesorowie pełniący przy burmistrzu władzę administracyjno-zarządzającą rekrutowali się z grona delegatów wybranych do wydziałów.

Wcześniej przywołano zapis cesarskiego uniwersału z 1784 roku nadającego Podgórzu prawa miejskie oraz przyznającego bierne i czynne prawa wyborcze do magistratu podgórskiego. Kolejny uniwersał, z roku 1785 roku, rozwijał te postanowienia: *Przyznajemy mieszczanom tegoż naszego królewskiego miasta na równi ze wszystkimi innymi miastami królewskimi wolność wyboru w odniesieniu do członków Magistratu wedle tegoż porządku, jaki zostanie im w tym względzie przepisany. Takoż chcemy i zarządzamy niniejszym również najłaskawiej, by wyznawcy wszystkich tamże tolerowanych religii bez*

Odciski w laku dwóch najstarszych z zachowanych pieczęci związanych z Podgórzem: z lewej strony odcisk pieczęci sądu kazimierskiego dla Podgórza, pochodzący z 1787 roku; pieczęć ta używana była już wiele lat wcześniej w sprawach dotyczących tamtejszej ludności podległej jurysdykcji Kazimierza z tytułu zamieszkiwania na obszarze stanowiącym własność tego miasta, używano jej do sprzedaży przez Kazimierz tych terenów Austriakom, to jest do 1788 roku. Z prawej strony pochodzący z 1783 roku odcisk pieczęci policyjno-sądowej Podgórza, używanej w okresie organizacji miasta, co najmniej do 1785 roku. W otoku napis: PODGORZER POLICEY GERICHTS SIEGEL *(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1 s. 1, 157)*

różnicy, uzyskawszy prawo obywatelskie, i o ile są oni praworządni i mają inne konieczne cechy, mogli korzystać z wolności wyboru, i by zarówno oddawali swój głos w wyborach na urzędy oraz godności w Magistracie, jak również by sami mogli być do niego wybierani. Zapis tego przywileju należy rozumieć jako zapowiedź reprezentacji miejskiej wprowadzonej kilka lat później w postaci wspomnianych wyżej wydziałów miejskich. Nie dotyczył on natomiast urzędów i funkcji administracyjnych z burmistrzowskim na czele – te podlegały mianowaniu. Co więcej, już w 1794 roku wprowadzono dożywotność sprawowania urzędów burmistrza, syndyka i asesorów, jednak z zasadą zatwierdzania ich na stanowisku co cztery lata; wakujące urzędy obsadzano w drodze nominacji po przeprowadzeniu konkursu.

Władze miasta Podgórza w pierwszych latach funkcjonowania magistratu umocowane zostały w składzie: burmistrz miasta Franciszek Buchmiller (nr 1), zastąpiony w roku 1787 przez Ernsta Canitza (nr 2); syndyk Karol Goriupp (nr 3), wyniesiony w roku 1801 na urząd burmistrza (wcześniej pełnił obowiązki na tym urzędzie), etat syndyka osadzono po nim Franciszkiem Petrizkim; I radca-asesor i jednocześnie kasjer miejski Jan Beniamin Elsner (nr 4), który z kolei w latach 1796–1799 będzie pełnił urząd burmistrzowski; II radca-asesor i zarazem kontroler kasowy Michał Kaltenstein, zastąpiony w 1797 roku przez Michała Jachimskiego; III radca-asesor o nieustalonych personaliach, od 1797 roku na etacie tym Jan Mogilański, szybko zastąpiony przez Marcusa Puntnera; kancelista Łukasz Kretschmer, wzmocniony od 1797 roku aktuariuszem Franzem Heinrichem; chirurg miejski Antoni Janelli.

W dodatku do numeru pięćdziesiątego pierwszego wydania „Gazety Krakowskiej" z 26 czerwca 1805 roku zamieszczono ogłoszenie: *Ponieważ dla powtornego osadzenia Burmistrza w mieście Podgurzu* [sic!] *z pensyą roczną 500 zł. ryń. wypisuje się konkurs na mocy wysokiego Gubernatorstwa dekretu* [...] *z tym dokładem, aby życzący sobie zaopatrzyli*

Oryginalne podgórskie urzędowe tłoki pieczętne miasta i magistratu (widok w lustrzanym odbiciu) – pierwszy, z napisem w otoku: STADTKASSA DER K. FREYSTADT PODGORZE – KASA MIEJSKA KRÓLEWSKIEGO WOLNEGO MIASTA PODGÓRZA, *używany był w okresie przedautonomicznym, pozostałe trzy, z legendą w języku polskim, obowiązywały po roku 1867. Nie zachowały się tłoki pieczętne z napisami w języku łacińskim – por. odciski na kolejnej ilustracji (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 184, T 192, T 180, T 294)*

prośby swe dekretami tak z linii polityczney jako też i sądowey oraz z zaświadczeniami moralności, zdatności i wiadomości praw kryminalnych i cięszkich [sic!] *policyjnych przestępstw i takowe zaopatrzone prośby naydaley do 15 lipca t.r. urzędowi cyrkularnemu Bocheńskiemu podali.* Konkurs ten wygrał prawnik Maciej Wojewódzki (nr 5).

W roku 1805 nastąpiło wzmocnienie centralizacji i biurokratyzacji całej struktury administracyjnej, także w miastach. Całość władz pochodziła z nominacji dokonywanych dla miast na szczeblu urzędów cyrkularnych – z wyłączeniem urzędu burmistrzowskiego pozostającego w gestii gubernialnej. Do magistratów należała administracja, policja miejscowa i sądownictwo oraz zarządzanie majątkiem miejskim, ale przy silnej kontroli władz zwierzchnich. W roku 1807 wprowadzono zasadę zatwierdzania przez władze cyrkularne budżetów miejskich, zamknięć rachunkowych i inwentarzy majątkowych – magistraty stawały się coraz bardziej organami administracji państwowej, pozbawionymi pierwiastka samorządności.

Lata 1809–1815 przyniosły, jak już wskazywano, przerwanie samodzielności magistratu Podgórza – miasto zostało wcielone w granice Krakowa i w ramach Księstwa Warszawskiego pozostawało pod rządami polskimi do roku 1813, a następnie – w stanie wojennego zamieszania znaczonego ciągłymi przemarszami wojsk – pod władzą wojskową rosyjską. W roku 1815 Podgórze ponownie, jako samodzielne

Odcisk w laku pieczęci miasta Podgórza z dokumentu wystawionego w 1823 roku oraz podobna, choć nie identyczna w rysunku, pieczęć w postaci opłatkowej („suchej") z dokumentu wystawionego w 1915 roku – w otokach obu pieczęci jednolicie brzmiący napis zgodny z wzorem z dokumentu cesarskiego nadającego miastu w 1808 roku nowy herb (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T.Schn. 1253, s. 237; Dok. Pap. 34, s. 9)

miasto, powróciło pod berło austriackie. Magistrat funkcjonował do roku 1818 w formule tymczasowej, bez burmistrza, z mianowanymi urzędnikami całkowicie podporządkowanymi starostwu cyrkularnemu – był to okres prowizorycznych rządów wojskowych wprowadzonych w tej części Galicji.

Dalsze lata to kontynuacja linii centralistyczno-biurokratycznej, czego wyrazem w Podgórzu było obsadzanie urzędu burmistrzowskiego i pozostałych etatów magistrackich wyspecjalizowaną kadrą urzędniczą, osadzoną w scentralizowanej strukturze administracyjnej. Kryzysowe okazały się lata 1847–1855, gdy urząd burmistrza podgórskiego przestał być obsadzany. Co więcej, zaniechano nawet formalnego wyznaczenia urzędnika pełniącego obowiązki burmistrza. Stan ten był związany z sytuacją polityczną w monarchii i przygotowywanymi zmianami ustrojowymi – w wyniku Wiosny Ludów opracowano szereg liberalnych ustaw, z których jednak wycofano się; najważniejsza dla miasta ustawa gminna przyjęta w 1849 roku na terenie Galicji nie została zastosowana. W ramach działającego w tym okresie magistratu miasta Podgórza najwyższą rangę w hierarchii urzędniczej zajmował syndyk miejski – urząd ten wówczas pełnili: w latach 1847–1850 Anton Seeman (zawodowy urzędnik austriacki, przed przeniesieniem do Podgórza pełnił urząd asesora w Przemyślu), w latach 1850–1854 Karl Nechay (zawodowy urzędnik austriacki, przed przeniesieniem do Podgórza syndyk w Samborze) i w roku 1855 Karl Alker (zawodowy urzędnik austriacki, przed przeniesieniem do Podgórza syndyk w Oświęcimiu).

Zwiastunem nowych czasów stały się dopiero lata otwarte objęciem w 1855 roku urzędu burmistrzowskiego przez Józefa Chrystiana Zolla (nr 10) – obywatela Podgórza, reprezentującego niezbiurokratyzowany profesjonalizm, pierwszego burmistrza po długiej przerwie na tym urzędzie i ostatniego okresu przedautonomicznego. Ustabilizowanym strukturom magistratu przyszło działać już w warunkach braku „ręcznego sterowania" ze strony instancji powiatowej – zresztą w tym czasie właśnie na szczeblu powiatowym poszukiwano nowych rozwiązań strukturalnych i funkcjonalnych. Nadchodziła zmiana epok ustrojowych.

Pod koniec tego absolutystycznego okresu, od połowy lat pięćdziesiątych XIX wieku działała już rozbudowana w stosunku do pierwotnej struktura magistratu i służb miejskich – składała się z burmistrza, syndyka miejskiego, I radcy będącego kasjerem miejskim, II radcy będącego kontrolerem kasowym, sekretarza miasta, protokolisty, I kancelisty, II kancelisty, rewizora policji, nauczyciela miejskiego, pomocnika szkolnego, woźnego sądowego, chirurga miejskiego, akuszerki miejskiej, kaprala policji, kilku policjantów, kilku stróżów nocnych z lampami, stróża kancelaryjnego, sługi urzędowego, dozorcy – niewątpliwie było ich więcej, żeby wspomnieć poborców podatkowych, służby ochrony przeciwpożarowej, aresztu miejskiego, utrzymania konnego transportu miejskiego itd.

Magistrat musiał mieć ratusz. Już cesarz Józef II w akcie z 1784 roku przyrzekł na koszt państwa *dom do czynności magistratualnych wygotować*. Tak też się stało, zaadaptowano na potrzeby ratusza dom mieszkalny położony przy rynku (obecnie nr 13 – dom „Pod Czarnym Orłem"). Przetrwał on w tej funkcji przez prawie sześćdziesiąt lat, aż przed 1844 rokiem, gdy nadawano rynkowi podgórskiemu obecny już kształt, wytyczono w pierzei wschodniej narożną parcelę pod przyszły ratusz. Nową siedzibę władz miejskich wznoszono długo, do roku 1855. Jednopiętrowy ratusz przetrwał do lat dziewięćdziesiątych XIX wieku, kiedy to budynek ten przebudowano, nadając mu kształt dwupiętrowego, reprezentacyjnego obiektu.

6. Władze podgórskie okresu autonomicznego

W wyniku rewolucji wraz z rokiem 1848 państwo austriackie weszło – z oporami i niekonsekwencjami – na drogę przekształceń w monarchię konstytucyjną. Dokonywane reformy miały: urzeczywistnić zasadę równości wobec prawa bez względu na przynależność stanową, wyznanie i narodowość, uwzględnić postulaty narodowościowe i stanowić o udziale społeczeństwa w ustawodawstwie, rozdziale administracji od sądownictwa, odpowiedzialności rządu przed przedstawicielstwem narodowym, a z najistotniejszego tu punktu widzenia zakładały wprowadzenie instytucji samorządowych. Początkowo był to czas reformatorskich „prób i błędów", z przyjętych już rozwiązań wycofywano się. Rzeczywiste wprowadzenie w monarchii ustroju konstytucyjnego nastąpiło dopiero w latach 1860–1867. Galicja w ramach nowo ukształtowanej Monarchii Austro-Węgierskiej weszła w epokę, która do historii przeszła pod nazwą „doby autonomii galicyjskiej" – formalnego posiadania i rzeczywistej realizacji prawa do samostanowienia w granicach prawa poprzez instytucje samorządowe usytuowane na różnych szczeblach władzy i administracji. Otwierała się epoka samorządu terytorialnego, rozumianego już nowożytnie, którego fundamenty ideowe, a także rozwiązania ustrojowo-prawne przetrwały próbę czasu i są w dużym zakresie aktualne i stosowane także dziś.

Na szczeblu ogólnopaństwowym utworzono oddzielne organy naczelne dla krajów austriackich: Przedlitawii (Cislitawii), w skład której wchodziła Galicja, oraz węgierskiej Zalitawii (Translitawii).

Dla Przedlitawii w Wiedniu utworzono dwuizbowy parlament zwany Radą Państwa, złożony z Izby Panów i Izby Posłów. W ramach reprezentacji galicyjskiej zasiadali tam także Polacy, przykładowo od roku 1907 wśród 516 posłów, w tym z Galicji 106, było 81 Polaków (Polacy z obu izb tworzyli dobrze zapisane w historii Koło Polskie). Organami centralnymi administracji były ministerstwa branżowe, od 1871 roku funkcjonował też minister bez teki dla Galicji, powoływany spośród Polaków. Rządem austriackim kierował premier – dwóch Polaków w historii pełniło ten urząd: w latach 1870–1871 Adam Potocki i w latach 1895–1897 Kazimierz Badeni.

Łańcuch burmistrza Podgórza z odznaką radnego miasta oraz odznaki radnych na wstęgach, wstęga druga, w barwach Krakowa, okazjonalna, użyta podczas uroczystości związanych z połączeniem miast w 1915 roku. Odznaki wprowadzone zostały na mocy uchwały Rady Miejskiej z 1901 roku (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, nr inw. 416/III, 417/III, 965/III)

Odznaka strażnika polowego – funkcjonariusza straży miasta Podgórza, datowana na początek XX wieku. Choć w podgórskiej historii przewijały się różne służby miejskie mające w nazwie „straż", trwałą i tradycyjnie posiadającą własne odznaki była straż polowa czuwająca nad kompleksem spraw związanych z uprawami rolnymi, w tym przestrzeganiu granic własności i bezpieczeństwa upraw (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, nr inw. 4682/III)

We Lwowie, w stolicy Galicji, działały władze krajowe: od 1861 roku nowy Sejm Krajowy Galicji, z marszałkiem sejmu i Wydziałem Krajowym jako organem „zawiadowczym i wykonawczym reprezentacji krajowej". W układzie kompetencyjnym wprowadzono domniemanie właściwości uchwałodawczych organów krajowych, co oznaczało, że należały do nich wszelkie sprawy niezastrzeżone dla parlamentu wiedeńskiego. Organem administracji państwowej szczebla rządowego był natomiast namiestnik, łączący funkcje – jak to celnie określono – męża zaufania cesarza, szefa administracji rządowej kraju i męża zaufania większości sejmowej, działający przy pomocy urzędu namiestnikowskiego.

Na szczeblu niższym zlikwidowano dotychczasowe rozległe terytorialnie cyrkuły, wprowadzając w ich miejsce powiaty, których liczba z czasem doszła do osiemdziesięciu. W powiatach wprowadzono samorządność: organami uchwałodawczymi samorządu stały się rady powiatowe, wybierane początkowo na trzyletnie kadencje, a od roku 1884 na sześć lat. W wyborach powiatowych, zapewniających reprezentację różnych (choć nie wszystkich, bo do powszechności wyborów było jeszcze daleko) grup wyborców, podzielonych na kurie według spełniania określonych cenzusów, na przykład majątkowego, dla reprezentacji miast i miasteczek wydzielono odrębną, III kurię – wyborcami w niej byli członkowie rad gminnych (miejskich). Rady powiatowe wyłaniały ze swego grona wydziały powiatowe jako ich organy zarządzające i wykonawcze, na czele z prezesem, zwanym zwyczajowo marszałkiem powiatu. Mogły zajmować się wszystkimi sprawami wewnętrznymi powiatu, w praktyce jednak sprowadzało się to do kwestii komunikacji, w tym budowy dróg, zdrowia, bankowości, oświaty i kultury. Były nadzorowane przez lwowski Wydział Krajowy, a same z kolei nadzorowały gminy – był to nadzór z punktu widzenia tak legalności, jak i celowości działań organów gminnych.

Przedstawicielem państwowej administracji rządowej był w powiecie stojący na jego czele starosta, podległy bezpośrednio namiestnikowi we Lwowie. Był on w powierzonym mu powiecie najniższą instancją dla wszystkich spraw administracyjnych nieprzekazanych innym władzom i organom. Nadzorował samorząd gminny w zakresie legalności jego działania oraz posiadał uprawnienia zwierzchnie nad gminami w zakresie zleconych im spraw z dziedziny administracji państwowej. Działał przy pomocy podległego mu starostwa powiatowego. Szczebel powiatowy był pośredni dla samorządu, a ostatni dla organów administracji państwowej.

Przedstawiona konstrukcja ustrojowa wyraźnie ukazuje realizację zasadniczej idei rozdzielenia dwóch pionów władzy: samorządowej od państwowej (rządowej). Władze samorządowe układały się w strukturze: kraj – powiat – gmina. Pion administracji rządowej stanowili: minister – namiest-

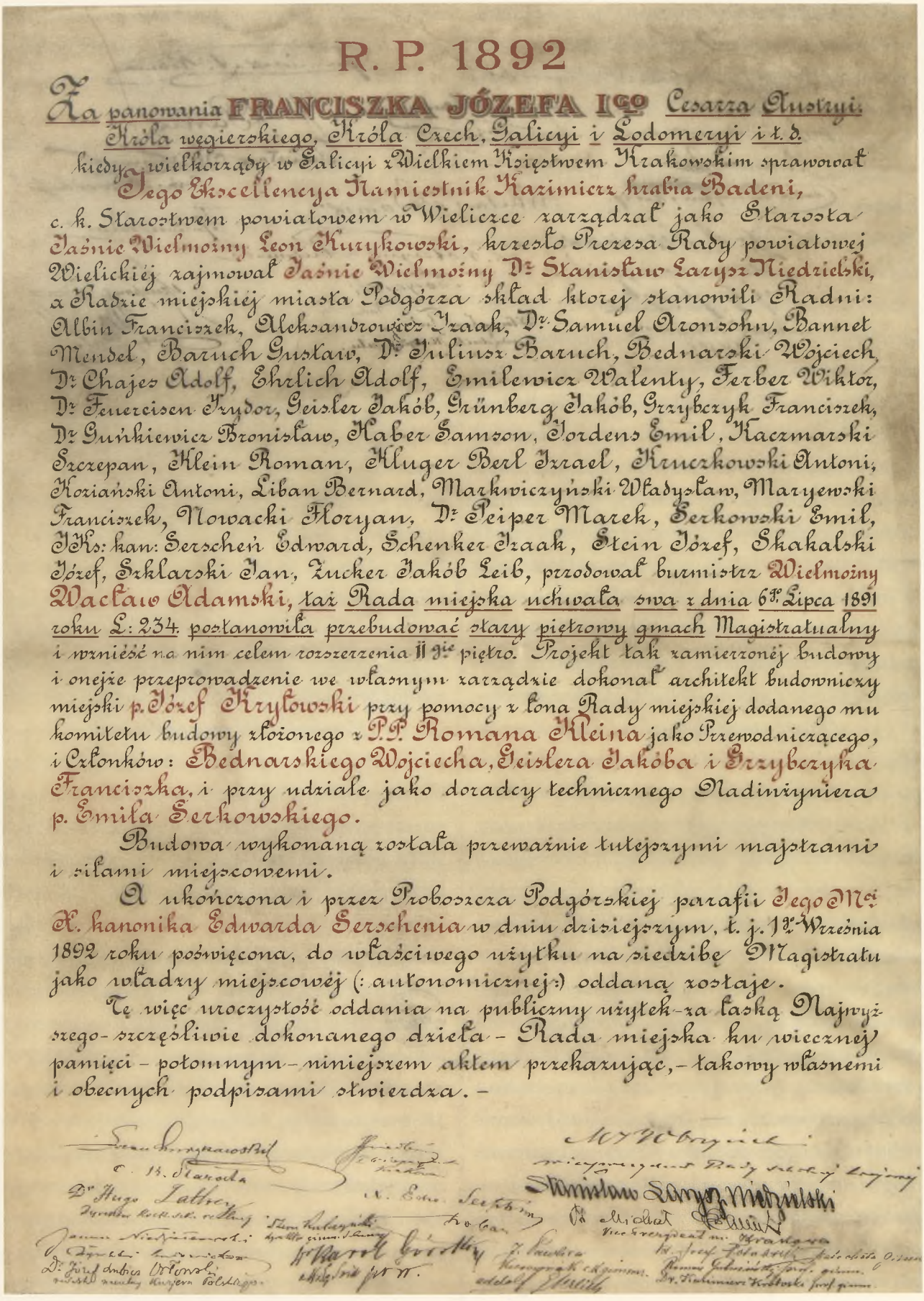
nik z namiestnictwem – starosta ze starostwem powiatowym. Zatem na szczeblu podstawowym, gminnym, tak w gminach wiejskich, jak i miejskich, zaprowadzono wyłączność władzy samorządowej. Ta myśl ustrojowa jest nadal aktualna.

Z punktu widzenia ustroju miast w Galicji przełomowy okazał się rok 1867 – do tego roku miasta nie tyle rządziły się, co były zarządzane w reżimie ustrojowym i prawnym ukształtowanym jeszcze przed 1809 rokiem, za pierwszej okupacji austriackiej. W roku 1867 weszła w życie fundamentalna dla ustroju miast, wśród nich Podgórza, ustawa o urządzeniu gmin – ustawa gminna dla Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim. Wprowadzono fundamentalne zasady ustroju gminy samorządowej: swobodę przyjmowania członków gminy, wybieralność jej organów, samodzielny zarząd sprawami gminy i jawność budżetu. Wśród kompetencji gminy rozróżniono zakres własny i zakres poruczony (zlecony przez administrację państwową). Działania własne gminy określono jako wszystko, *co dotyczy przede wszystkim interesów gminy i jest w całości wykonywane w jej granicach*, natomiast poruczony jako *załatwianie określonych spraw publicznych*, czyli zleconych przez państwo.

Ważną kategorią uregulowaną w ustawie gminnej było prawo swojszczyzny – obowiązkowa przynależność każdego obywatela państwa do jakiejś gminy. W związku z tym w gminie podstawową grupę stanowili mieszkańcy do niej przynależni, czyli tacy, którzy się w tej gminie urodzili, niezależnie od miejsca pobytu, albo którym władze gminne przynależność taką nadały. Skutkiem przynależności gminnej było prawo do swobodnego zamieszkiwania w niej i żądania pomocy materialnej na wypadek ubóstwa. Na terenie gminnym mogły mieszkać również osoby nieprzynależne do niej, wśród których wyróżniano uczestników gminy (opłacali podatki z tytułu nieruchomości lub wykonywanego zawodu) i obcych. Szczególną kategorię stanowili obywatele gminy. Tytuł obywatelski nadawały władze gminne odrębnym aktem mężczyznom powyżej dwudziestego czwartego roku życia, niekaranym, mającym austriackie obywatelstwo. Gmina mogła też przyznać za zasługi obywatelstwo honorowe.

Organami samorządu gminnego były rada gminna i zwierzchność gminna. Rada stanowiła organ przedstawicielski – uchwałodawczy i nadzorczy. W Podgórzu składała się początkowo z 18 radnych, w 1881 roku – w związku z osiągnięciem kolejnego ustawowego progu liczby mieszkańców – zwiększyła się do 24 radnych, a w roku 1889, pod rządami nowej ustawy, osiągnęła liczbę 36 radnych. Pochodzili oni z wyborów powszechnych. Czynne prawo wyborcze mieli mieszkańcy przynależni i uczestnicy gminy (opłacający w niej podatki) oraz osoby spełniające cenzus inteligencki (duchowni, urzędnicy i osoby z wyższym wykształceniem – bez względu na to, czy płacili podatki w gminie). Czynne prawo wyborcze miały kobiety, lecz *za żonę żyjącą z mężem głosuje mąż, za inne niewiasty głosują ich pełnomocnicy*. Wyborców dzielono na trzy kurie według wysokości opłacanych podatków, wybierające po 1/3 radnych. W ten sposób kuria najmniej liczna, złożona z najbogatszych i inteligencji, wybierała taką samą liczbę reprezentantów, jak kurie pozostałe, liczniejsze. Bierne prawo wyborcze posiadał *każdy członek gminy, z wyjątkiem niewiast* [...] *jeżeli ma prawo wybierania, 24 lat życia ukończył i używa własnowolności*. Wybierano nie tylko radnych, lecz również ich zastępców (w liczbie połowy składu rady), którzy wchodzili w skład rady z danej kurii wyborczej w przypadku wygaśnięcia mandatu radnego wybranego z tejże kurii. Kadencja rady miejskiej trwała początkowo trzy lata, od 1884 roku sześć lat. Pod rządami nowej ustawy od 1889 roku przy utrzymaniu kadencji sześcioletniej co trzy lata ustępowała połowa radnych i zastępców z każdego koła wyborczego, a w miejsce ustępujących wybierani byli nowi radni i zastępcy.

Zwierzchność gminna była organem zarządzająco-wykonawczym gminy i jej rady. Składała się z naczelnika gminy (burmistrza), jednocześnie

R. P. 1892

Za panowania FRANCISZKA JÓZEFA Iᵍᵒ Cesarza Austryi, Króla węgierskiego, Króla Czech, Galicyi i Lodomeryi i t. d. kiedy wielkorządy w Galicyi z Wielkiem Księstwem Krakowskim sprawował Jego Ekscellencya Namiestnik Kazimierz hrabia Badeni, c. k. Starostwem powiatowem w Wieliczce zarządzał jako Starosta Jaśnie Wielmożny Leon Kuryłowski, krzesło Prezesa Rady powiatowej Wielickiej zajmował Jaśnie Wielmożny Dr Stanisław Łazarz Niedzielski, a Radzie miejskiej miasta Podgórza skład której stanowili Radni: Albin Franciszek, Aleksandrowicz Izaak, Dr Samuel Aronsohn, Bannet Mendel, Baruch Gustaw, Dr Juliusz Baruch, Bednarski Wojciech, Dr Chajes Adolf, Ehrlich Adolf, Emilewicz Walenty, Ferber Wiktor, Dr Feuereisen Izydor, Geisler Jakób, Grünberg Jakób, Grzybczyk Franciszek, Dr Guńkiewicz Bronisław, Haber Samson, Jordens Emil, Kaczmarski Szczepan, Klein Roman, Kluger Berl Izrael, Kruczkowski Antoni, Koziański Antoni, Liban Bernard, Markwiczyński Władysław, Maryewski Franciszek, Nowacki Horyan, Dr Peiper Marek, Serkowski Emil, JKs: kan: Serschen Edward, Schenker Izaak, Stein Józef, Skakalski Józef, Szklarski Jan, Zucker Jakób Leib, przodował burmistrz Wielmożny Wacław Adamski, kiedy Rada miejska uchwałą swą z dnia 6ᵗᵉ Lipca 1891 roku L: 234 postanowiła przebudować stary piętrowy gmach Magistratualny i wznieść na nim celem rozszerzenia II 3ᶜᶜ piętro. Projekt tak zamierzonéj budowy i onejże przeprowadzenie we własnym zarządzie dokonał architekt budowniczy miejski p. Józef Krytowski przy pomocy z łona Rady miejskiej dodanego mu komitetu budowy złożonego z P.P. Romana Kleina jako Przewodniczącego, i Członków: Bednarskiego Wojciecha, Geislera Jakóba i Grzybczyka Franciszka, i przy udziale jako doradcy technicznego Nadinżyniera p. Emila Serkowskiego.

Budowa wykonaną została przeważnie tutejszymi majstrami i siłami miejscowemi.

A ukończona i przez Proboszcza Podgórskiej parafii Jego Mć X. kanonika Edwarda Serschenia w dniu dzisiejszym, t. j. 14ᵗᵉ Września 1892 roku poświęcona, do właściwego użytku na siedzibę Magistratu jako władzy miejscowéj (: autonomicznej :) oddaną zostaje.

Tę więc uroczystość oddania na publiczny użytek za łaską Najwyższego szczęśliwie dokonanego dzieła – Rada miejska ku wiecznej pamięci – potomnym – niniejszem aktem przekazując, – takowy własnemi i obecnych podpisami stwierdza. –

Dokument sporządzony w 1892 na pergaminie, uwieczniający uroczystość poświęcenia i oddania do publicznego użytku przebudowanego gmachu magistratu Podgórza (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 1117)

przewodniczącego radzie miejskiej, oraz minimum dwóch asesorów pochodzących z grona radnych. Spośród asesorów z kolei wybierano zastępcę naczelnika gminy (burmistrza). W Podgórzu zwykle wybierano trzech asesorów, ale czasem i więcej, przykładowo za kadencji burmistrza Floriana Nowackiego (nr 10) było ich aż sześciu. Nowa ustawa przyjęta w roku 1889 ograniczyła liczbę asesorów do trzech, jednak już wkrótce zostanie dopuszczony asesorski skład pięcioosobowy.

Wyboru zwierzchności gminnej dokonywała rada gminna ze swojego grona, na kadencję odpowiadającą kadencji rady. Naczelnik gminy (burmistrz) usytuowany został jako kierujący czynnościami zwierzchności gminnej oraz przełożony *urzędników i sług gminnych*. Mając pakiet własnych kompetencji, przewodniczył jednak gremium zbiorowemu, dzieląc z nim swoją władzę.

W roku 1889 wprowadzono nową ustawę gminną dla trzydziestu największych miast w Galicji (do liczby tej nie zaliczały się Lwów i Kraków jako miasta rządzące się własnymi, odrębnymi statutami) – Podgórze znalazło się w tej trzydziestce najznaczniejszych galicyjskich miast i zostało objęte reżimem nowej ustawy.

Kilka szczegółowych, odmiennych niż w ustawie gminnej z 1867 roku, rozwiązań zasygnalizowano już wyżej. Najistotniejszą zmianą było odmienne usytuowanie organu zarządzająco-wykonawczego samorządu miejskiego. Dla największych miast, w tym Podgórza, ustawa nie przewidywała gremium w postaci zwierzchności gminnej. Organem zarządzającym i wykonawczym stał się burmistrz (termin „naczelnik" pozostał już tylko dla miast mniejszych i gmin wiejskich). Ustanowiono natomiast magistrat (dla Podgórza: magistrat w Podgórzu), organ doradczy i wykonawczy burmistrza, złożony z niego, jego zastępcy i asesorów, wybieranych jak pod rządami ustawy z 1867 roku.

Pozycja burmistrza została klarownie wyodrębniona i wzmocniona. Ustawa sprecyzowała, że do zakresu działania i kompetencji burmistrza należy:

- przewodniczenie w radzie miejskiej i na posiedzeniach magistratu;
- wykonywanie wszelkich uchwał i zarządzeń rady miejskiej i magistratu;
- kierowanie urzędem miejskim, sprawowanie nadzoru nad urzędnikami i sługami;
- bieżące administrowanie sprawami miasta ze sprawami bezpieczeństwa i policji włącznie;
- wydawanie w nagłych przypadkach zarządzeń przedstawianych później do akceptacji radzie miejskiej;
- przedstawianie do mianowania i oddalania urzędników gminnych oraz wykonywanie władzy dyscyplinarnej nad urzędnikami i sługami (z wyłączeniem rachmistrza, dla którego właściwa była rada miejska);
- wstrzymywanie wykonywania uchwał rady miejskiej naruszających ustawy, przekraczających zakres działania rady lub szkodliwych dla interesów gminy;
- wstrzymywanie wykonania uchwał magistratu w przypadku, gdy sam się z uchwałą nie zgadza (miał przy tym obowiązek przedstawić sprawę radzie miejskiej);
- wykonywanie wszelkich spraw poruczonego zakresu;
- reprezentowanie gminy na zewnątrz.

Magistrat został ukształtowany jako organ doradczy i wykonawczy burmistrza, pod jego kierownictwem miał zawiadywać sprawami gminy i pozostającymi pod jej zarządem zakładami i funduszami, jak też załatwiać czynności bieżące. W szczególności do zakresu działania magistratu należało:

- wykonywanie ustaw i rozporządzeń wchodzących do własnego zakresu działań gminy;
- przygotowywanie wniosków do uchwał rady miejskiej;
- zarząd majątkiem, dochodami i wydatkami gminy, zakładów i funduszy gminnych lub pozostających pod zarządem gminy;
- prowadzenie kasowości i rachunkowości gminy.

Magistrat działał kolegialnie, na posiedzeniach zwoływanych minimum raz w tygodniu, decydując większością głosów, przy rozstrzygającym głosie burmistrza w razie równowagi.

Rada miejska mogła powołać na wniosek lub po wysłuchaniu magistratu osobne komisje *dla sprawowania poszczególnych czynności ogólnego zarządu gminnego lub policji miejskiej*, co dopełniało strukturę. W praktyce podgórskiej powoływanie komisji było stałą praktyką, modyfikowano jedynie ich ilość i szczegółowy zakres działania wyrażany ich nazewnictwem. Postrzegano komisje jako trwały element wewnętrznej struktury samej rady miejskiej – typowym przykładem może tu być uchwała rady z 1881 roku:

Wskutek wniosku p. Burmistrza z 24 maja 1881. No 1356 Rada gminna podzieliła się w celu wykonania poszczególnych czynności na następujące sekcye a względnie komissye:

1. *komissyą Ubogich chrześcijan, do której powołano p. Zastępcę Burmistrza i pp. Radnych: Rehmanna, Serszenia i Bergera z poleceniem uzupełnienia przez dobranie dwóch członków z poza Rady, których wybrani do tejże Komissyi członkowie Rady sami powołać i o tem Radę zawiadomić mają;*
2. *komissyą Ubogich starozakonnych* […];
3. *komissyą pożyczkową do zawiadywania funduszami pożyczkowymi i udzielania w myśl statutów pożyczek* […];
4. *komissyą techniczno-ekonomiczną w celu udzielania zezwoleń na nowe budowle i odbioru nowo postawionych domów, a zarazem odbioru łamanego kamienia na potrzeby gminne i nadzór nad wszelkiemi przedsiębiorstwami gminnemi, przydzielając zarazem tejże komissyi rewizyą domów pod względem policji sanitarnej i ogniowej* […];
5. *komissyą uporządkowania miasta* […];
6. *komissyą pożarną w celu urządzenia odpowiedniej obsługi sikawek i innych rekwizytów ogniowych* […];
7. *komissyą rachunkową w celu sprawdzania złożonych z zaliczek rachunków i odbywania skontrum kasowego* […].

W zakresie realizacji zadań własnych podgórski samorząd miejski podporządkowany był w trybie nadzoru organom samorządu powiatu wielickiego, natomiast w zakresie wykonywania zadań zleconych przez administrację rządową nadzór ten sprawował starosta powiatowy w Wieliczce. W roku 1897 ustanowiono powiat podgórski, ale nie powołano w nim organów samorządu powiatowego i w efekcie obowiązywał nadzór wielicki, natomiast dla nadzoru nad wykonywaniem zadań zleconych przez administrację rządową właściwe stało się starostwo w Podgórzu ze starostą na czele.

W ramach tych rozwiązań ustrojowych Podgórze działało do końca swej miejskiej samodzielności. W roku 1913, gdy zapadały uchwały rad miejskich Podgórza i Krakowa w sprawie połączenia miast, władze podgórskie składały się z rady miejskiej złożonej z trzydziestu sześciu radnych, siedmioosobowego magistratu z burmistrzem Franciszkiem Maryewskim (nr 18) na czele, jego zastępcy i pięciu asesorów wyłonionych z grona radnych, a także z urzędu podgórskiego. Obrazuje to *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim za rok 1913* (por. tabela na sąsiedniej stronie).

7.
Utrata miejskiej odrębności

O scaleniu Podgórza z Krakowem zwykło się mówić albo – dyplomatycznym językiem układu między miastami z 1913 roku – jako o „połączeniu" miast, albo – oddającym istotę zjawiska językiem projektu Wielkiego Krakowa – jako o „przyłączeniu". Z punktu widzenia Podgórza i jego władz wieloletni proces, definitywnie zakończony wejściem w życie 1 lipca 1915 roku regulacji połączeniowych dwóch miast, formalnie był zrzeczeniem się samodzielności miejskiej przez Podgórze, a w rzeczywistości – jej utratą, bowiem za taką należy uznać zrzeczenie się odrębności pod presją czy przymusem.

Z Szematyzmu galicyjskiego za 1913 rok

Burmistrz	Franciszek Maryjewski	Kontroler	Franciszek Sowiński
Zastępca	Szczepan Kaczmarski	Praktykant kasowy	Józef Miętta
Asesor	Karol Łuczko	Budowniczy	Józef Kryłowski
Asesor	Samuel Aronsohn	Asystent budowniczego	Miejsce opróżnione
Asesor	Karol Breuer	Zastępca rewidenta rachunkowego	Józef Rappaport
Asesor	Bernard Liban	Kancelista	Władysław Grzybczyk
Asesor	Dionizy Matula	Lekarz	nieobsadzone
Syndyk	Jakub Aronsohn	Weterynarz	Marek Kaczkowski
Syndyk	Józef Emilewicz	Inkasent	Jan Suchecki
Dyrektor	Karol Kowalski	Kierownik zakładu elektrowni miejskiej	Rudolf Nowak
Koncepista	Zegota Bierczyński	Buchalter zakładu elektrowni miejskiej	Henryk Nożyński
Koncepista	Tadeusz Ludwik Przeorski	Zarządca wapienników miejskich	Ludwik Baumgarten
Oficjał	Andrzej Moskal	Asystent wapienników	Antoni Nyczek
Komisarz magistratu	Stefan Paleczny	Naczelnik straży pożarnej	Jan Illg
Inspektor policji	Leon Salz		
Kasjer	Szymon Droszcz		

Ponadto: 1 pomocnik kancelaryjny, 2 akuszerki, 2 sierżantów policji, 2 kaprali policji, 28 policjantów, 2 ogrodników plantacyjnych, 2 strażników polowych, 12 fornali do koni miejskich, 2 sierżantów straży ogniowej, 8 pomponierów I klasy i 8 pomponierów II klasy, 2 lampiarzy, 2 woźnych kancelarii, 1 stróż kancelarii, 2 dozorców rzezalni miejskiej, 2 ogrodników, 1 oprawca miejski, 1 dozorca hali targowej, 1 strażnik kąpielowy, 1 maszynista chłodni, 1 palacz rzeźni, 1 kanalarz (Źródło: *Szematyzm* 1913, s. 513–514).

Początek XX wieku przyniósł formowanie się Wielkiego Krakowa – przestrzeni dla dalszego rozwoju miasta. Rozrastał się wówczas stołeczny Wiedeń, terytoria poszerzały Paryż, Praga, Drezno, na ziemiach polskich pod zaborami Poznań, w Galicji Rzeszów i Nowy Sącz. W przypadku Krakowa w połowie drogi spotkała się potrzeba przestrzeni dla miasta z tendencją do scalania gmin sąsiadujących z Krakowem, za czym stała gama przyczyn, od prestiżowych po utylitarne, związane choćby z infrastrukturą miejską. Odrębne jednak stanowisko zajęły objęte planem trzy gminy wiejskie: Płaszów, Krowodrza i Grzegórzki, oraz gmina miejska Podgórze. O ile opór gmin wiejskich został przełamany korzystnymi zapisami w umowach przyłączeniowych i w 1912 roku prezydent Krakowa Juliusz Leo zakończył zasadniczą część swojego planu, o tyle miasto Podgórze nie tylko nie było skłonne do połączenia się z Krakowem, lecz broniło swojej samodzielności.

Po paśmie przerywanych milczeniem władz Podgórza negocjacji nieprzybliżających do finału, po długotrwałym oporze wobec zajmowania zdecydowanego stanowiska, polityczny, a zapewne i personalny, nacisk ze strony zwierzchniego Wydziału Krajowego we Lwowie (który nie działał przecież w oderwaniu od władz wiedeńskich) zakończył ten bolesny i co do zasady, i co do przebiegu proces. W 1913 roku rada miejska w Podgórzu zadecydowała o połączeniu z Krakowem i zawarciu sto-

sownego układu, identycznie uczyniła rada miejska w Krakowie, co stało się podstawą uchwały Sejmu Krajowego we Lwowie, usankcjonowanej przez cesarza. Rzecz stała się faktem 1 lipca 1915 roku.

Zawiłość tego procesu, w którym Podgórze utraciło swoją miejską podmiotowość i stało się dzielnicą Krakowa, ilustruje kalendarium zawierające tylko najistotniejsze wydarzenia:

Etap I	
1901	Wydanie przez Sejm Krajowy tak zwanej ustawy kanałowej przewidującej infrastrukturę rzeczną w Dębnikach lub Płaszowie, po prawej stronie Wisły, co wyznaczało także i ten kierunek poszerzania granic Krakowa; wydanie przez Sejm Krajowy zgody na poszerzenie Krakowa.
1901–1902	Na polecenie zarządu Krakowa otwarcie prac studialnych nad stosunkami ludnościowymi i gospodarczymi gmin sąsiednich, w tym miasta Podgórza, opracowywanie statystyk i analiz stanu faktycznego; podjęcie przez radę miejską Krakowa uchwały o Wielkim Krakowie.
13 maja 1903	Wystosowanie przez władze Krakowa do magistratu Podgórza zapytania w sprawie ewentualnego połączenia miast. Pozostało ono bez odpowiedzi.
12 marca 1904	Wystosowanie przez władze Krakowa ponownego zapytania o możliwość połączenia miast.
24 marca 1904	Podjęcie przez radę miasta Podgórza na nadzwyczajnym posiedzeniu uchwały o nieupoważnieniu podgórskiego magistratu do prowadzenia rozmów z władzami Krakowa o połączeniu miast – przyczyną był brak jednoznacznego stanowiska ze strony krakowskiej rady miasta.
12 listopada 1904	Podjęcie przez Sejm Krajowy we Lwowie uchwały w sprawie zobowiązania Wydziału Krajowego do prowadzenia rokowań z Krakowem i gminami sąsiednimi w sprawie połączenia, co miało umożliwić budowę w Krakowie portu rzecznego.
13 marca 1905	Wspólna konferencja władz Krakowa i Podgórza zorganizowana przez Wydział Krajowy – próba otwarcia rokowań.
30 marca 1905	Podjęcie przez radę miasta Pogórza na nadzwyczajnym posiedzeniu uchwały w sprawie niepodejmowania dalszych rozmów z władzami Krakowa o połączeniu miast, z poinformowaniem o tym stanowisku Wydziału Krajowego.
Etap II	
19 września 1907	Podjęcie przez radę miasta Krakowa, przy sposobności uchwały o przyłączeniu do niego szeregu gmin, uchwały wzywającej prezydium miasta do ponownego podjęcia rokowań z reprezentacją Podgórza.
5 maja 1910	W ramach realizacji uchwały z 19 września wystosowanie przez prezydium Krakowa obszernego memoriału do magistratu Podgórza w sprawie podjęcia sprawy połączenia miast. W memoriale podniesiono materialne korzyści dla Podgórza, związane z systemem podatkowym, dostępem do powstającego portu rzecznego, kwestią kanalizacji Wisły i budowy bulwarów oraz nowych mostów, sprawą przesunięcia rejonów fortecznych i przeniesienia prochowni, rozszerzenia linii kolei elektrycznej (tramwaju) oraz elektrowni i wodociągu.
12 maja 1910	Sformułowanie na nadzwyczajnym posiedzeniu rady miasta Podgórza odpowiedzi o warunkach, pod jakimi proponowane jest połączenie miast (zmiana stanowiska w stosunku do uchwały z 30 marca 1905 roku wynikała głównie z wprowadzonych w latach 1905 i 1907 regulacji ustawowych sytuujących korzystniej podatkowo Kraków, a wprowadzających dla Podgórza nowe obciążenia finansowe).
27 maja 1910	Uchwalenie przez wyłonioną wcześniej przez radę miasta Krakowa ze swojego grona komisję dla rozszerzenia granic miasta (to jest planów Wielkiego Krakowa) zasadniczych propozycji co do przyszłego układu połączeniowego. Propozycje te wraz z dołączonymi symulacjami finansowo-ekonomicznymi zostały poddane przez magistrat Podgórza publicznej dyskusji, dzielącej społeczność miejską na zwolenników i przeciwników połączenia z Krakowem.

3 listopada 1910	Przy sposobności uchwalania przyłączenia Płaszowa do Krakowa podjęcie przez Sejm Krajowy uchwały zobowiązującej Wydział Krajowy do podjęcia z gminami Kraków i Podgórze rokowań w sprawie połączenia obu miast. Wydział Krajowy skierował do rady miasta Podgórza reskrypt wzywający do powołania komisji do pertraktacji z władzami Krakowa w kwestii połączenia miast.
24 października 1911	Po prawie rocznym wstrzymywaniu przez magistrat Podgórza wprowadzenia powyższego reskryptu pod obrady rady miasta, radni uchwalają w końcu rezolucję odmawiającą zgody na połączenie z Krakowem i prowadzenia w tej sprawie rokowań (argumenty dotyczyły między innymi wysokości akcyzy, podatków i cen mieszkań, oceniano generalnie jako nikłą możliwość podołania przez Wielki Kraków zobowiązaniom wynikającym z poszerzenia jego granic).
5 stycznia 1912	Pomimo powyższego stanowiska rady miasta Podgórza Wydział Krajowy przeprowadził posiedzenie mediacyjne przedstawicieli rad krakowskiej, podgórskiej i powiatowej wielickiej. Wymianę argumentów zakończono apelem do rady miasta Podgórza o upoważnienie swoich przedstawicieli do prowadzenia negocjacji.
Etap III	
6 maja 1912	W związku z zaproszeniem przez Wydział Krajowy na wspólną konferencję dotyczącą połączenia miast rada miasta Podgórza zatwierdza wybór komisji złożonej z dziesięciu członków, z burmistrzem Franciszkiem Maryewskim na czele, upoważnia ich do prowadzenia rokowań, z zastrzeżeniem jednak, że przystąpienie do rozmów nie przesądza o końcowym stanowisku co do zawarcia układu połączeniowego.
13 maja 1912	Zwołanie przez Wydział Krajowy wspólnej konferencji władz Krakowa, Podgórza i powiatu wielickiego oraz delegatów Wydziału Krajowego. Kraków reprezentował subkomitet (wyłoniony z komisji dla rozszerzenia granic miasta) do prowadzenia pertraktacji z Podgórzem (na czele subkomitetu stał prezydent Juliusz Leo). Reprezentanci Podgórza przedstawili warunki połączenia w kwestiach politycznych, administracyjnych, skarbowych, gospodarczych, inwestycyjnych, sanitarnych, przemysłowo-handlowych oraz zakresu działania instytucji w okresie przejściowym.
maj 1912–kwiecień 1913	Blisko roczne prace studyjne nad materiałami, przygotowanie warunków połączenia i sprawozdań obu rad miast – dziesięciu posiedzeń subkomitetu krakowskiego, dwudziestu jeden posiedzeń komisji podgórskiej oraz siedmiu posiedzeń wspólnych.
Etap IV	
7 kwietnia 1913	Przyjęcie na wspólnym posiedzeniu subkomitetu krakowskiego i komitetu podgórskiego dokumentu *Projekt warunków połączenia miast Podgórza i Krakowa uchwalonego wspólnie przez Komisję miast Krakowa i Podgórza.*
15–16 kwietnia 1913	Podjęcie przez radę miasta Podgórza uchwały o zgodzie na połączenie Krakowa i Podgórza oraz przyjęciu projektu warunków układu w brzmieniu przyjętym 7 kwietnia (1 radca był nieobecny, przed głosowaniem salę opuściło 3 radców, za uchwałą oddano 25 głosów, przeciw uchwale 6).
23 kwietnia 1813	Podjęcie przez radę miasta Krakowa uchwały o zgodzie na połączenie Krakowa i Podgórza oraz przyjęciu projektu warunków układu w brzmieniu przyjętym 7 kwietnia (20 radców nieobecnych, 67 radców obecnych głosowano jednomyślnie za przyjęciem uchwały).
7 czerwca 1913	Na podstawie powyższych uchwał uroczyste podpisanie przez przedstawicieli obu miast dokumentu *Układ w sprawie połączenia Królewskiego Wolnego Miasta Podgórza ze Stołecznym Królewskim Miastem Krakowem.*
czerwiec 1913–luty 1914	Na podstawie powyższego układu połączeniowego przygotowanie przez magistrat miasta Krakowa projektu ustawy Sejmu Krajowego o połączeniu miast i uzyskanie jego akceptacji przez Wydział Krajowy oraz Komisję Gminną Sejmu Krajowego.

26 lutego 1914	Przyjęcie przez Sejm Krajowy ustawy o połączeniu Królewskiego Wolnego Miasta Podgórze ze Stołecznym Królewskim Miastem Krakowem, wyłączeniu Podgórza z Okręgu Rady Powiatowej Wielickiej oraz o zmianie Statutu Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa.
22 sierpnia 1914	Udzielenie powyższej ustawie sankcji monarszej, z terminem wejścia w życie z dniem jej opublikowania.
Etap V	
28 maja 1915	Opublikowanie powyższej ustawy w *Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych* i tym samym nabranie przez nią mocy obowiązującej – zwłoka w publikacji spowodowana została wybuchem wojny światowej w sierpniu 1914 roku.
7 czerwca 1915	Wybranie przez radę miasta Podgórza na wezwanie Namiestnictwa dwunastoosobowego Wydziału Doradczego (pod przewodnictwem burmistrza), który po rozwiązaniu rady będzie reprezentował Podgórze jako organ doradczy prezydenta Krakowa do czasu przeprowadzenia wyborów do krakowskiej rady miasta, w której zasiądą także podgórzanie.
18 czerwca 1915	Wydanie przez prezydium Namiestnictwa w porozumieniu z Wydziałem Krajowym reskryptu wyznaczającego dzień 1 lipca 1915 roku jako termin faktycznego połączenia Podgórza z Krakowem. Reskryptem tym Namiestnictwo rozwiązało radę miasta Podgórza, poruczając reprezentowanie Podgórza wybranemu wcześniej Wydziałowi Doradczemu.
26–28 czerwca 1915	Uchwalenie przez magistrat Krakowa, prezydium Miasta i Wydział Doradczy uchwały *Zasady organizacyjne i zakres działania filii magistratu stoł. król. miasta Krakowa w dzielnicy XXII – Podgórze.*
1 lipca 1915	Wprowadzenie w życie ustawy z 22 sierpnia 1914 roku – z dniem tym Podgórze jako gmina przestało istnieć, terytorium miasta stało się częścią Krakowa, a majątek przeszedł pod zarząd krakowskiej rady miasta i tamtejszego magistratu. Na terytorium byłego miasta Podgórza przestały obowiązywać przepisy prawne, którym dotychczasowa gmina i jej mieszkańcy podlegali, a w ich miejsce weszły przepisy obowiązujące w Krakowie. Zaczęła działać filia magistratu w dzielnicy XXII – Podgórze, mająca funkcjonować przez pięć lat.

Klimat tych wydarzeń oddał ich czynny uczestnik Karol Rolle, późniejszy prezydent Krakowa, a w okresie negocjacji połączeniowych radny i asesor miasta Podgórza, początkowo odpowiedzialny ze strony swojego miasta za te negocjacje, jednak w trakcie trwania sprawy ze względu na rozbieżność swojego stanowiska z większością magistratu (był orędownikiem połączenia) zrezygnował z asesury i reprezentowania miasta w dalszym toku rozmów. W roku 1931 w przedmowie do firmowanej przez siebie jako wydawcy pracy zbiorowej *Kraków. Rozszerzenie granic 1909–1915* zapisał:

Gdy już wszystkie gminy sąsiednie były zdecydowane i warunki przyjęły, pozostała najważniejsza, ostatnia twierdza „separatyzmu" Podgórze [...]. *Powszechne było w Krakowie zdanie, że bez Podgórza nie ma Wielkiego Krakowa* [...]. *Praca uwieńczona została pomyślnymi uchwałami Rady Miasta Podgórza i miasto, które nigdy nie było w Polsce* [autor przeoczył okres Księstwa Warszawskiego], *bo założone po rozbiorze, a wchłonięte przez Kraków przed odrodzeniem Państwa Polskiego, miasto, któremu założyciele wytknęli cel wywyższania się ponad Kraków, weszło w granice tego starego królewskiego grodu, powiększając jego dobytek, powagę i dążąc z nim razem ku lepszej przyszłości.*

Pobrzmiewają tu być może urazy wyniesione ze wspomnianego wyżej okresu asesury we władzach podgórskich (zresztą krzywdy te wynagrodził mu prezydent Juliusz Leo w 1916 roku, powołując go na urząd III zastępcy prezydenta Krakowa), ale słowa te świadczą jednak o określonej atmosferze, w jakiej sprawa krakowsko-podgórska wówczas przebiegała.

Drobiazgowy, zwierający 71 artykułów układ połączeniowy w sprawach politycznych i administracyjnych, zobowiązywał Kraków do starań o:

- mandat do parlamentu wiedeńskiego i Sejmu Krajowego we Lwowie dla prawobrzeżnej części miasta;
- reformę ordynacji wyborczej w kierunku poszerzenia zasady powszechności (Kraków rządził się odmienną ordynacją niż Podgórze);
- zagwarantowanie w radzie miasta Krakowa 16 mandatów dla Podgórzan;
- miejsce w prezydium miasta;
- powołanie komisji dla spraw dzielnicy Podgórze,
- ustanowienie filii magistratu krakowskiego na terenie dzielnicy Podgórze;
- pozostawienie na tamtym terenie siedzib urzędów państwowych (Starostwa, Urzędu Podatkowego i Sądu Powiatowego) oraz pozostawienie samodzielnej podgórskiej Kasy Oszczędności i Powiatowej Kasy Chorych;
- chronienie podgórskiej Izraelickiej Gminy Wyznaniowej przed zewnętrznym nieingerowaniem w jej sprawy;
- pozostawienie podgórskich cmentarzy obu wyznań;
- utrzymywanie w Podgórzu stałej filii straży pożarnej;
- objęcie Podgórza działaniem krakowskiego zakładu czyszczenia miasta.

Układ zawierał warunki skarbowe, wśród nich zobowiązanie do niepodwyższania podatków: domowo-czynszowego, gruntowego i zarobkowego oraz pozostawienie Podgórza na okres czterech lat poza krakowskim rejonem akcyzowym i dopuszczenie ulg w opłacie mytniczej. Kraków przejmował wszelkie zobowiązania finansowe miasta Podgórza oraz obowiązek wypłacenia odszkodowania dla powiatu wielickiego z tytułu utraty dochodów z dodatków powiatowych do podatków bezpośrednich. Utworzony miał zostać fundusz emerytalny urzędników i sług Podgórza, a także pokryty wysoki niedobór związany z budową kościoła parafialnego.

Obszerne zapisy zobowiązań Krakowa zostały ujęte w rozdziale układu dotyczącym spraw inwestycyjnych, komunikacyjnych, przemysłowych, handlowych, dotyczących oświaty i urządzeń społecznych, przedsiębiorstw gminnych i robót publicznych oraz spraw sanitarnych. Połączenie miast linią tramwajową, przedłużenie ul. Kącik do Zabłocia przez przeprowadzenie tunelu pod torem kolejowym, przeniesienie prochowni i magazynów wojskowych, pozostawienie targów i jarmarków oraz przeniesienie do Podgórza targu końskiego, rozprowadzenie kabli elektrycznych wzdłuż ulic, wybudowanie drugiej ochronki dla ludności robotniczej, pozostawienie rzeźni, jatek i chłodni w Podgórzu, wprowadzenie ulg dla przemysłowców – to tylko garść przykładów z szerokiej listy regulacji.

Ostatnie władze Podgórza bez wątpienia dobrze zabezpieczyły interesy podgórzan, uzyskując – jak się wydaje – maksimum tego, co uzyskać można było.

Z chwilą wejścia w życie przyłączeniowych regulacji prawnych Królewskie Wolne Miasto Podgórze, położone w autonomicznym powiacie wielickim, zostało połączone ze Stołecznym Królewskim Miastem Krakowem w jedną gminę pod wspólną nazwą krakowską, a Podgórze przestało istnieć jako samodzielna jednostka administracyjna. Gmina miasta Krakowa przejęła prawa i obowiązki Podgórza, stając się jego następcą prawnym. Podgórze włączono do obszaru miasta jako jego XXII dzielnicę katastralną, jednocześnie ustanawiając dodatkowy V Obwód (dzielnica administracyjna), wspólny dla Podgórza i Płaszowa, z komisariatem obwodowym (ekspozytura magistratu) oraz dwoma jego filiami: w Podgórzu i Płaszowie.

Reprezentacja podgórzan zasiadła w krakowskiej radzie miasta, a ostatni burmistrz Podgórza Franciszek Maryewski objął stanowisko IV zastępcy prezydenta Krakowa. Gdy po roku zrezygnował, jego miejsce zajął (w randze III zastępcy) Karol Rolle, który po dekadzie, w 1926 roku, zasiadł w fotelu prezydenta Krakowa – historia się dopełniła.

UCHWAŁY

RADY MIEJSKIEJ W PODGÓRZU Z D. 15. I 16. KWIETNIA 1913 R. I RADY MIEJSKIEJ W KRAKOWIE Z DNIA 23. KWIETNIA 1913 R., W SPRAWIE POŁĄCZENIA KRÓL. WOLN. MIASTA PODGÓRZA ZE STOŁ. KRÓL. MIASTEM KRAKOWEM.

UCHWAŁA RADY MIEJSKIEJ W PODGÓRZU:

I. Rada miasta Podgórza zgadza się na połączenie miasta Podgórza z miastem Krakowem.

II. Połączenie to ma nastąpić na podstawie warunków, uchwalonych na posiedzeniu w dniu 15. i 16. kwietnia 1913 roku.

III. Do podpisania umowy, dotyczącej połączenia Podgórza z Krakowem upoważnia Rada miejska Komisyę wybraną w dniu 9. maja 1912 r. wraz z Burmistrzem.

UCHWAŁA RADY MIEJSKIEJ W KRAKOWIE:

I. Rada miasta Krakowa uchwala połączyć z miastem Krakowem król. wolne miasto Podgórze, położone w autonomicznym Powiecie wielickim, w jedną gminę miejscową pod wspólną nazwą: Stoł. król. miasto Kraków.

II. Rada miasta zatwierdza projekt układów o połączenie król. wolnego miasta Podgórza z stoł. król. miastem Krakowem, opracowany przez Subkomitet Komisyi dla rozszerzenia granic Krakowa wspólnie z Komisyą Rady miasta Podgórza i upoważnia Prezydyum miasta łącznie z Subkomitetem Komisyi dla rozszerzenia granic Krakowa do podpisania powyższego układu wspólnie z wydelegować się mającymi Reprezentantami gminy król. wolnego miasta Podgórza.

U K Ł A D

W SPRAWIE POŁĄCZENIA KRÓL. WOLN. MIASTA PODGÓRZA ZE STOŁ. KRÓL. MIASTEM KRAKOWEM

UCHWALONY NA POSIEDZENIACH RADY MIASTA PODGÓRZA W DNIACH 15. i 16. KWIETNIA 1913 ROKU ORAZ NA POSIEDZENIU RADY MIASTA KRAKOWA W DNIU 23. KWIETNIA 1913 ROKU.

DZIAŁ I.

SPRAWY POLITYCZNE I ADMINISTRACYJNE.

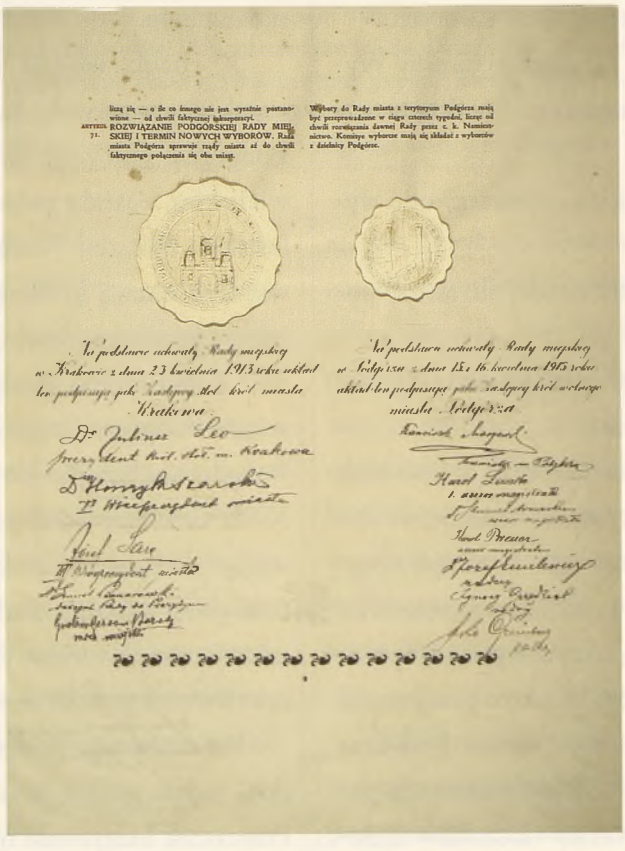
ARTYKUŁ 1. MANDAT DO PARLAMENTU. Gmina miasta Krakowa przyrzeka dołożyć starań, aby miasto Podgórze wyłączone zostało z okręgu wyborczego, do którego obecnie należy i aby miasto Podgórze tworzyło w razie połączenia z Krakowem wspólnie z dzielnicami prawobrzeżnemi miasta Krakowa osobny okręg wyborczy miasta Krakowa, wybierający do Rady Państwa jednego posła.

ARTYKUŁ 2. MANDAT DO SEJMU KRAJOWEGO. Gmina miasta Krakowa zobowiązuje się dołożyć starań, aby miasto Podgórze przy reformie krajowej ordynacyi wyborczej otrzymało osobny mandat sejmowy i by Podgórza nie łączono w jeden okręg wyborczy z innemi miastami lub dzielnicami miasta Krakowa.

ARTYKUŁ 3. REFORMA ORDYNACYI WYBORCZEJ GMINNEJ. A) Najpóźniej do końca pierwszego roku, licząc od dnia uchwały Sejmowej, mającej zapaść w sprawie połączenia obu miast, obowiązuje się Gmina miasta Krakowa przedłożyć Wydziałowi krajowemu uchwałę Rady miasta, zawierającą projekt ordynacyi wyborczej dla miasta Krakowa, która zapewni mieszkańcom obecnego miasta Podgórza szersze prawo wyborcze od dziś obowiązującej w Podgórzu ordynacyi wyborczej;
B) wprowadzić się mające ordynacya gminna upierać się będzie na zasadzie powszechności;
C) gdyby projekt ordynacyi wyborczej nie uzyskał z jakich powodów w życie, jak najmniej w czasie przejściowym aż do wejścia w Krakowie w życie nowej ordynacyi wyborczej, obowiązywać będzie w Podgórzu obecnie tamże obowiązująca ordynacya wyborcza z tem zastrzeżeniem, że wszelkie czynności wyborcze, z w szczególności zaten powtarzanie odbywać się winno wedle obowiązujących w Krakowie przepisów (Regulamin obowiązujący przy wyborach członków Rady miasta Krakowa z 6 marca 1902 r. w szczególności przepisy jego porządkowe, nie dotyczące szczej ordynacyi wyborczej);
D) dzielnica Podgórze stanowić będzie wyłącznie terytoryum wyborcze, a bierne prawo wyborcze przysługiwać będzie przez okres lat 12-tu, licząc od dnia faktycznego połączenia się Podgórza z Krakowem, jedynie wyborcom, zamieszkałym stale przynajmniej od roku w Podgórzu.

ARTYKUŁ 4. ILOŚĆ MANDATÓW DO RADY MIASTA KRAKOWA. Celem zapewnienia mieszkańcom miasta Podgórza udziału w Radzie miasta Krakowa będą wybierani zamieszkali na terytoryum miasta Podgórza wybierać do Rady miasta Krakowa aż do czasu wejścia w życie nowej ordynacyi wyborczej 16 radzów miejskich, z czego w czasie obowiązywania w dzielnicy Podgórze obecnie tamże obowiązującej ordynacyi wyborczej na I. i II. koło przypadnie po pięć, a na III. koło sześć mandatów. Dla każdego z powyższych 3 kół wyborczych ma być wybranych po 4 zastępców.
Po upływie 3 lat od pierwszego wyboru powyżej określonej ilości radców miejskich, o ileby jeszcze do tego czasu w dzielnicy Podgórze obowiązywała ordynacya wyborcza obecnie dla miasta Podgórza przeznaczona, ma być z koła I. i II. wylosowanych po 2 radców, a z koła III. 3 radców miejskich — oraz dla każdego z tych kół wybieranych po 2 zastępców.
Na opróżnione w ten sposób miejsca radzów i zastępców, oraz na miejsce radców lub zastępców zbytych przez śmierć, rezygnacyę lub z innych przyczyn, mają być zarządzone nowe wybory.
Po upływie dalszych 3 lat ustąpią z urzędu ci radcy względnie ich zastępcy, których 6-letni okres urzędowania się skończy.
W ten sposób odbywać się będą w okresie przejściowym, aż do czasu reformowania obecnej ordynacyi wyborczej w Krakowie, uzupełniające wybory do Rady miasta z dzielnicy Podgórze co trzy lata.
Przy reformie stanowo miejskiego zobowiązuje się Gmina

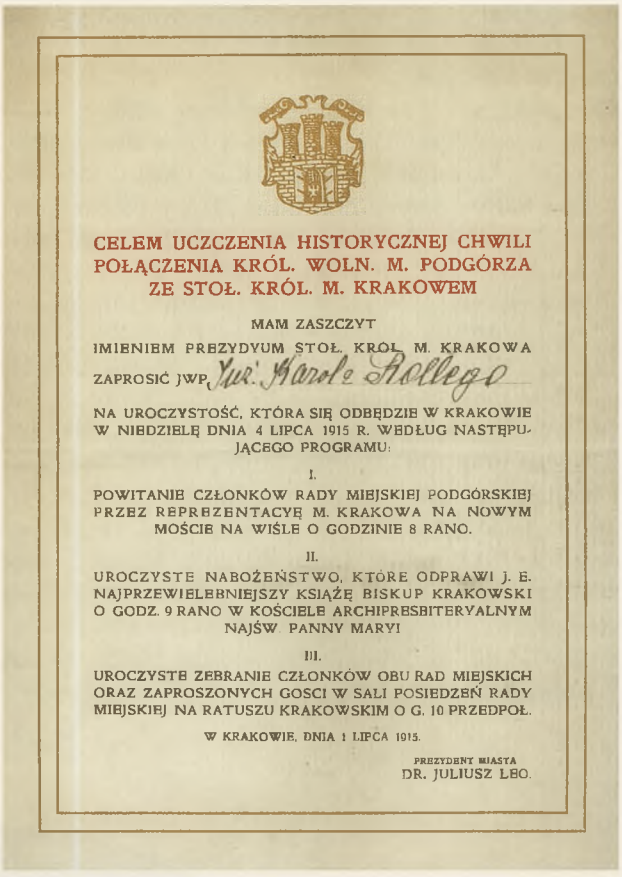
3

Dokumenty z 1913 roku stanowiące podstawę połączenia Krakowa i Podgórza, a tym samym kresu podgórskiej samodzielności miejskiej: uchwały rady miast – Podgórza z 15 i 16 kwietnia, Krakowa z 23 kwietnia – wyrażające wolę połączenia, akceptujące wynegocjowany układ między miastami i upoważniające do jego zawarcia, oraz na tej podstawie zawarty 7 czerwca układ przyłączeniowy, opatrzony pieczęciami opłatkowymi miast Krakowa i Podgórza, podpisany na pierwszych pozycjach przez prezydenta Krakowa Juliusza Lea i burmistrza Podgórza Franciszka Maryewskiego, tytułowanego tu prezydentem miasta. Akty te uzyskały 26 lutego 1914 roku sankcję Sejmu Krajowego we Lwowie w postaci stosownej uchwały, zaaprobowanej 22 sierpnia tegoż roku przez cesarza Franciszka Józefa I (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Dok. Pap. 34, s. 3, 9)

W odniesieniu do historii Podgórza z lat 1784–1915 i jego relacji z Krakowem obserwuje się tendencje do „wygładzania" przeszłości: do przedstawiania założenia po prawej stronie Wisły miasta jako aktu neutralnego, a może nawet i przyjacielskiego względem Krakowa, do opisywania wspólnej ponad stutrzydziestoletniej historii z tamtych czasów jako dobrosąsiedzkiego współistnienia, na koniec do interpretowania wcielenia Podgórza do Krakowa jako jednomyślnego, bezkonfliktowego i wręcz oczywistego wspólnego postanowienia, najlepszego dla Podgórza i być może nawet uszczęśliwiającego podgórzan. Jest to niczemu niesłużące „lukrowanie" historii. Pomijając już zasadę przekazywania obiektywnej prawdy, upiększanie przeszłości sprzed ponad dwustu trzydziestu czy stu lat nie jest potrzebne – miasto Podgórze wzbogaciło Kraków i jego dziedzictwo o swój wielki i ważny dorobek, a dzielnica Podgórze, jak to powiedziano na wstępie, „jest Krakowem", bez utraty swej tradycji i związanej z nią specyfiki.

Wskazano też wcześniej, że powstanie miasta Podgórza było wynikiem sprzyjającego splotu zdarzeń dziejowych, przebiegających w wąskim przedziale czasowym. Miasto „mogło nie powstać", mogło na tamtym terenie rozwijać się miasto Kazimierz, później od początku XIX wieku – Kraków. Podobnie w pierwszych dwóch dekadach wieku XX tworzenie Wielkiego Krakowa mogło się zatrzymać na linii Wisły, w zawierusze wybuchającej wojny światowej władze lwowskie i wiedeńskie mogły nie angażować się w spór między miastami, Podgórze, jedno z największych miast Galicji, równie dobrze mogło nie stać się częścią Krakowa, lecz utrzymać tak mocno bronioną samodzielność. Inny niż ten, który miał miejsce, obrót wydarzeń dzisiaj byłby już postrzegany jako naturalny, jak naturalne jest Trójmiasto na Wybrzeżu czy wielomiastowa aglomeracja śląska (gdyby Nowa Huta zgodnie z pierwotnym planem stała się miastem, mielibyśmy dzisiaj być może trójmiejską aglomerację krakowską). Historia Podgórza ukazuje, że nie można od biegu dziejów oczekiwać, iż będzie on do końca racjonalny, sterowalny, że należy czerpać z przeszłości to, co przyniosła ona mądrego i dobrego, oraz umieć to rozumieć, pielęgnować i przekładać na dzień dzisiejszy – w pełni dotyczy to także wszystkiego, czym dawne miasto Podgórze wzbogaciło Kraków.

CELEM UCZCZENIA HISTORYCZNEJ CHWILI
POŁĄCZENIA KRÓL. WOLN. M. PODGÓRZA
ZE STOŁ. KRÓL. M. KRAKOWEM

MAM ZASZCZYT
IMIENIEM PREZYDYUM STOŁ. KRÓL. M. KRAKOWA
ZAPROSIĆ JWP. Jur. Karola Rollego

NA UROCZYSTOŚĆ, KTÓRA SIĘ ODBĘDZIE W KRAKOWIE W NIEDZIELĘ DNIA 4 LIPCA 1915 R. WEDŁUG NASTĘPUJĄCEGO PROGRAMU:

I.
POWITANIE CZŁONKÓW RADY MIEJSKIEJ PODGÓRSKIEJ PRZEZ REPREZENTACYĘ M. KRAKOWA NA NOWYM MOŚCIE NA WIŚLE O GODZINIE 8 RANO.

II.
UROCZYSTE NABOŻEŃSTWO, KTÓRE ODPRAWI J. E. NAJPRZEWIELEBNIEJSZY KSIĄŻĘ BISKUP KRAKOWSKI O GODZ. 9 RANO W KOŚCIELE ARCHIPRESBITERYALNYM NAJŚW. PANNY MARYI

III.
UROCZYSTE ZEBRANIE CZŁONKÓW OBU RAD MIEJSKICH ORAZ ZAPROSZONYCH GOŚCI W SALI POSIEDZEŃ RADY MIEJSKIEJ NA RATUSZU KRAKOWSKIM O G. 10 PRZEDPOŁ.

W KRAKOWIE, DNIA 1 LIPCA 1915.

PREZYDENT MIASTA
DR. JULIUSZ LEO.

Zaproszenie na uroczystości wieńczące połączenie Krakowa i Podgórza, wystosowane w 1915 roku przez ojca Wielkiego Krakowa, prezydenta miasta Juliusza Lea na ręce Karola Rollego, ówcześnie podgórskiego radnego kierującego z ramienia Podgórza procesem połączenia z Krakowem, od 1916 roku III wiceprezydenta Krakowa, w latach 1926–1931 prezydenta miasta. Uroczystości te wyznaczono na 4 lipca, zatem niebawem po opublikowaniu 28 maja ustawy Sejmu Krajowego z sankcją monarszą w sprawie połączenia obu miast, podjętej jeszcze poprzedniego, 1914 roku – opóźnienie publikacji spowodowane było wybuchem I wojny światowej
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Bibl. 5376)

Literatura:

Czasy do 1867 roku

Pilat 1878, s. 11–31; Pepłowski-Schnür 1896, s. 642–653; Louis-Wawel 1897, s. 44–54; Louis-Wawel 1898, s. 86–195; Bardel 1901, *passim*; Balzer 1908, s. 321–365; Tokarz 1909, s. 273–352; Lutman 1913, s. 89–98; Przeorski 1931, s. 39–42; Chmiel 1932, s. 92–99; Demel 1951, wg indeksu (*Podgórze*); Sobociński 1964, s. 134–141, 189–196; Kiełkowski 1964, s. 234–242; Grodziski 1971, *passim*; Kiełkowski 1972, s. 63–138; Kallas 1977, s. 25–27, 43–47, 141–153; Małecki 1978, *passim*; Banach 1989, *passim*; Żółciak 1996, s. 47–95; Bieniarzówna 1994-I, s. 39, 77, 83–84, 102–107, 110, 120; Bieniarzówna 1994-II, s. 183, 204, 208; Grodziski 1994, s. 17–23; Małecki 1994-I, s. 557–561, 566–568, 601, 605–609; Małecki 1994-II, s. 11, 22–27, 30–31, 34; Grodziski 1998, s. 39–47; Żółciak 2000, s. 29–57; Janczykowski 2000, *passim*; Danowska 2000, *passim*; Stoksik 2002, *passim*; Malec J., Malec D. 2003, s. 39–45, 90–94; Grodziski 2004, s. 614–674; Przegon 2004, s. 126–148; Grodziski 2007, s. 11–22, 309–314; Komorowski 2007, s. 59–61; Witkowski 2007, s. 100–123, 202–204; Żółciak 2007, s. 531–561; Kasprzyk 2007, s. 18; Kobiela 2008, *passim*; Marosz 2009, *passim*; Kasprzyk 2010, s. 34–51.

Czasy po 1867 roku

Pilat 1878, s. 31–46; *Słownik geograficzny*, t. VIII, s. 380–381; Lewicki 1891, s. 36–56; *Studia* 1905, *passim*; Balzer 1908, s. 431–465; *Sprawozdanie* 1911, *passim*; Dziakiewicz 1911, *passim*; *Sprawozdanie* 1913, *passim*; Przeorski 1931, s. 463–574; Demel 1957, s. 289–338; Demel 1958, wg indeksu (*Podgórze*); Grzybowski 1959, s. 232–289; Kiełkowski 1972, s. 299–319; Grodziski 1992, s. 77–89; Grodziski 1993, s. 13–53; Grodziski 1994, s. 23–29; Małecki 1994-III, wg indeksu (*Podgórze*); Żółciak 1996, s. 96–127; Żółciak 2000, s. 57–70; Zbroja 2004, *passim*; Malec J., Malec D. 2003, s. 123–128; Świątek 2004, *passim*; Żółciak 2005, *passim*; Bąk-Koczarska 2005, *passim*; Sroka 2005, *passim*; Grodziski 2007, s. 314–325; Komorowski 2007, s. 60–61; Witkowski 2007, s. 204–224; Żółciak 2007, s. 561–575; Zbroja 2007, *passim*; Starostka-Chrzanowska 2008, *passim*; Marosz 2009, *passim*; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 41–42, 263–281, 309–318; Kasprzyk 2010, s. 52–54; Nowak 2010, s. 87–95; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 263–318.

Tondo z herbem Podgórza. Zachowany egzemplarz z kompletu herbów zamówionych przez radę miejską na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX wieku dla oznaczenia granic miasta na jego rogatkach (Archiwum Narodowe w Krakowie)

SPISY CHRONOLOGICZNY I ALFABETYCZNY BURMISTRZÓW MIASTA PODGÓRZA

Spis chronologiczny

Liczba porządkowa odpowiada numerowi przypisanemu postaci w *Poczcie*.
Rok podany w nawiasie oznacza pierwsze wzmiankowanie na burmistrzowskim urzędzie lub rok pierwszego powołania na ten urząd.

1. Franciszek Buchmiller (1784)
2. Ernst Canitz (1787)
3. Karol Goriupp (1795)
4. Jan Beniamin Elsner (1796)
5. Maciej Wojewódzki (1805)
6. Andrzej Komarnicki (1806)
7. Ignacy Nikoledon (1818)
8. Józef Miskey (1830)
9. Wacław Herold (1846)
10. Józef Chrystian Zoll (1855)
11. Aleksander Siedlecki (1867)
12. Ferdynand Seeling de Saulenfels (1871)
13. Florian Nowacki (1875)
14. Emil Lubicz Serkowski (1888)
15. Wacław Adamski (1889)
16. Roman Klein (1892)
17. Nikodem Garbaczyński (1897)
18. Franciszek Jerzy Maryewski (1900)

Spis alfabetyczny

Liczba przed nazwiskiem odpowiada numerowi przypisanemu postaci w *Poczcie*.
Rok podany w nawiasie oznacza pierwsze wzmiankowanie na burmistrzowskim urzędzie lub rok pierwszego powołania na ten urząd.

15. Adamski Wacław (1889)
1. Buchmiller Franciszek (1784)
2. Canitz Ernst (1787)
4. Elsner Jan Beniamin (1796)
17. Garbaczyński Nikodem (1897)
3. Goriupp Karol (1795)
9. Herold Wacław (1846)
6. Komarnicki Andrzej (1806)
16. Klein Roman (1892)
18. Maryewski Franciszek Jerzy (1900)
8. Miskey Józef (1830)
7. Nikoledon Ignacy (1818)
13. Nowacki Florian (1875)
12. Seeling de Saulenfels Ferdynand (1871)
14. Serkowski Emil Lubicz (1888)
11. Siedlecki Aleksander (1867)
5. Wojewódzki Maciej (1805)
10. Zoll Józef Chrystian (1855)

BURMISTRZOWIE PODGÓRSCY W CESARSTWIE AUSTRIACKIM (1784–1810, 1815–1867) I KSIĘSTWIE WARSZAWSKIM (1810–1815)

Biogram burmistrza zawiera:

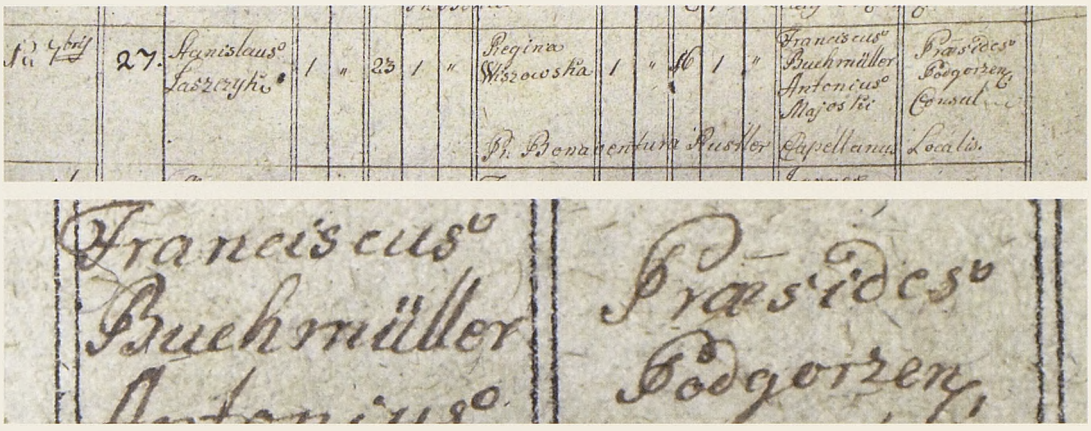
- nagłówek, w którym podano:
  – wskazanie panującego w czasie odnotowania burmistrza na urzędzie,
  – kolejny numer w rozdziale *Pocztu*,
  – imię i nazwisko w przyjętym brzmieniu podstawowym,
  – lata potwierdzonego źródłowo pełnienia urzędu burmistrza lub równoważnego;
- wybrane wersje brzmienia (pisowni) imienia i nazwiska występujące w źródłach;
- najistotniejsze informacje o postaci;
- ikonografię bezpośrednio związaną z postacią;
- wybór źródeł bezpośrednich, publikacji źródłowych i literatury poszerzającej wiedzę o postaci.

nr 1–10

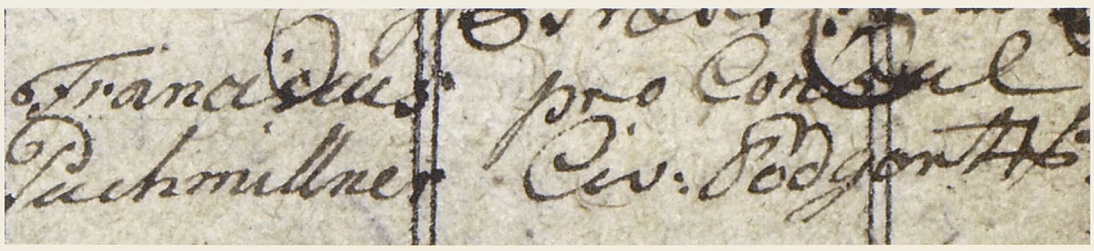
cesarz Józef II Habsburg
(1765–1790)

1. Franciszek Buchmiller
burmistrz
1784–1787

Frantz (Franciscus) Buchmüller (Puchmiller, Puchmillner)
Majętny kupiec i właściciel ziemski, zasiedziały mieszkaniec Podgórza jeszcze sprzed czasów jego miejskiej lokacji. Pierwszy burmistrz nowo utworzonego miasta, odnotowany na tym urzędzie w księdze ślubów parafii św. Józefa w Podgórzu w latach 1784 i 1785, gdy świadkował podczas zaślubin. Na nim musiał spocząć ciężar organizowania struktur miejskich, zastępujących działające dotychczas na terenie objętym obszarem nowego miasta władze. W tym zakresie musiał współpracować z wójtem podgórskim Tomaszem Okońskim, występującym w tej roli jeszcze w 1787 roku. Urząd burmistrzowski łączył z funkcją sędziego miejskiego – z tytułem tym został odnotowany w 1785 roku. Żonaty był z Franciszką. Już w 1779 roku posiadał dom nieopodal mostu na Wiśle, w sąsiedztwie domów Józefa Macieja Bartscha i Jędrzeja Hallera, przedstawicieli bogatych krakowskich rodzin kupieckich inwestujących także w Podgórzu. W sporządzonym w 1787 roku protokole spisu podgórskich nieruchomości został wymieniony jako właściciel wielomorgowych pól, łąk i pastwisk oraz domu oznaczonego w przywołanym spisie numerem 55, stanowiącego współwłasność z małżonką. Dom ten musiał być znaczny, skoro od roku 1785 najmowała w nim czteropokojowe mieszkanie z kuchnią, stajnią i wozownią starościna ojcowska hrabina Marianna Załuska z Dembińskich – przebywała w nim jeszcze w okresie insurekcji kościuszkowskiej, chroniąc się za „kordonem austriackim" przed wydarzeniami powstania i represjami po jego upadku. Franciszek Buchmiller po zakończeniu kadencji burmistrzowskiej nadal pełnił urząd sędziego, na którym został odnotowany w 1788 roku. Nie są znane dalsze jego losy.

Z księgi ślubów Liber Copulatorum *z lat 1784–1800 parafii św. Józefa w Podgórzu: wpis z 1784 roku poświadczający zawarcie związku małżeńskiego między Stanisławem Laszczyńskim a Reginą Wiszowską, czemu świadkował Franciszek Buchmiller, burmistrz Podgórza, tu określony jako „prezydent" – oraz zbliżenie fragmentu z zapisem imienia i urzędu (Archiwum parafii św. Józefa w Podgórzu,* Liber Copulatorum, *t. I, s. 1)*

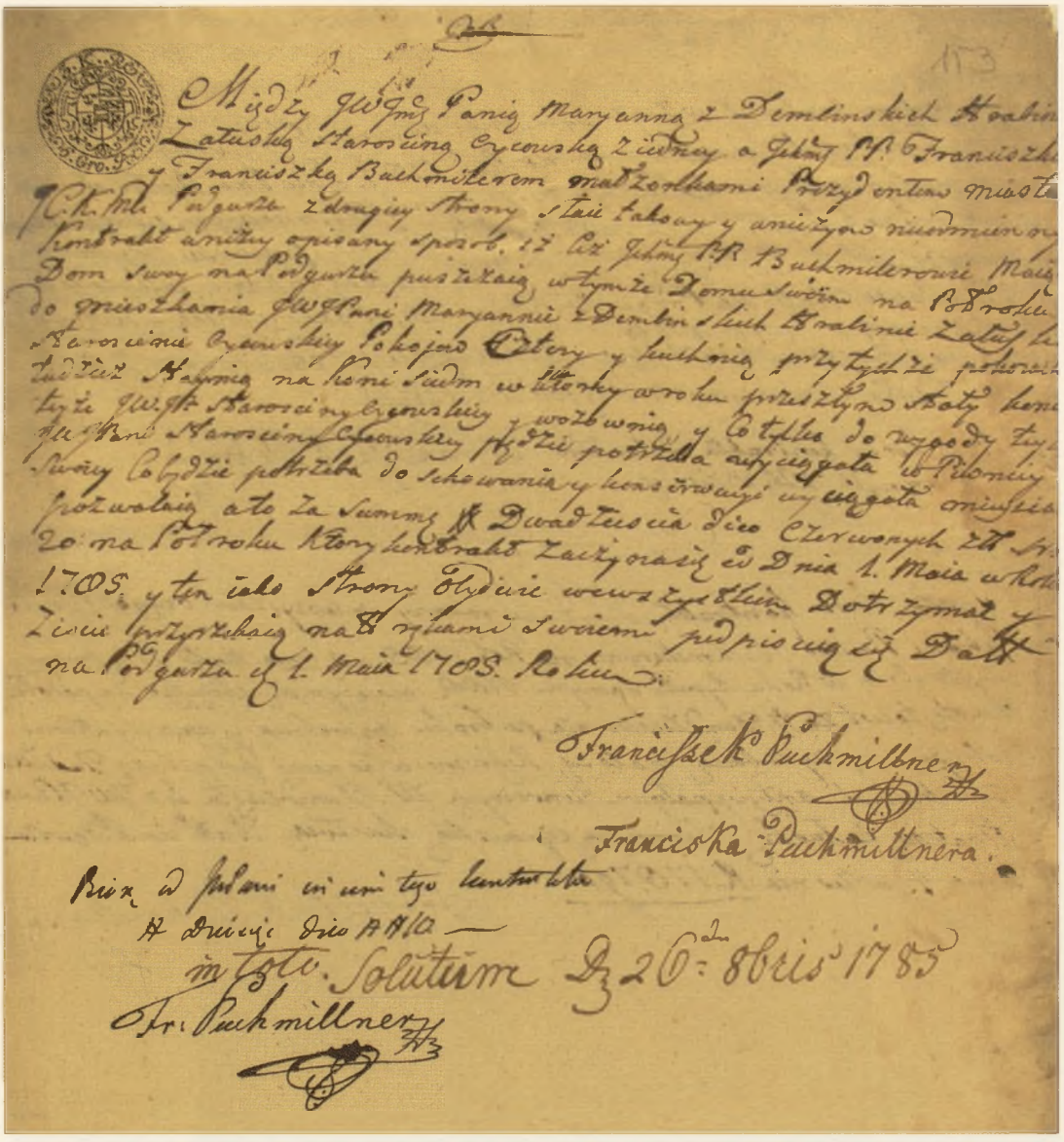
Z księgi ślubów Liber Copulatorum *z lat 1784–1800 parafii św. Józefa w Podgórzu: wpis z 1789 roku poświadczający zawarcie związku małżeńskiego między Marcinem Pileckim de Okocim a Marianną Okońską (córką Tomasza, byłego wójta podgórskiego), czemu świadkował Franciszek Buchmiller, były już burmistrz Podgórza, tu określony tytularnie jako* proconsul *– oraz zbliżenie fragmentu z zapisem imienia i urzędu (Archiwum parafii św. Józefa w Podgórzu,* Liber Copulatorum, *t. I, s. 14)*

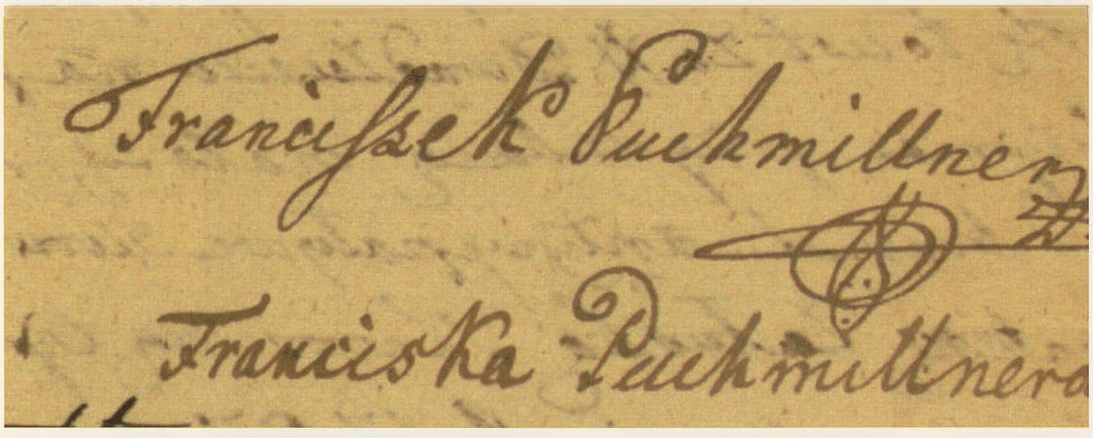
Z roku 1782 pochodzi pierwsza wzmianka o wsi Podgórze, rok później odnotowano wytyczanie przyszłego miasta pod Wzgórzem Lasoty, w 1784 przyłączono wieś Podgórze do cyrkułu bocheńskiego, w tym samym roku Józefa II przyznał Podgórzu prawa miejskie, wzorując się na konstrukcji przyjętej w latach 1773 i 1779 dla miasta Brody w ziemi lwowskiej.

Po 1784 roku zaadaptowano na potrzeby ratusza dom mieszkalny przy rynku (obecnie nr 13 – dom „Pod Czarnym Orłem").

Również po roku 1784 wybudowano drewniany kościół ewangelicki (zburzony przed 1838 rokiem).

W roku 1785 miastu nadano pieczęć-herb, jak też przywilej składu, węzłowy dla rozwoju gospodarczego i konkurencji z Krakowem.

Z Archiwum Siedliszowickiego Załuskich: kontrakt z 1785 roku na wynajem mieszkania zawarty między starościną ojcowską Marianną z Dembińskich Załuską a właścicielami domu w Podgórzu, Franciszkiem Buchmillerem, burmistrzem, i jego żoną Franciszką – oraz zbliżenie podpisów (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. ASZ 29, s. 153)

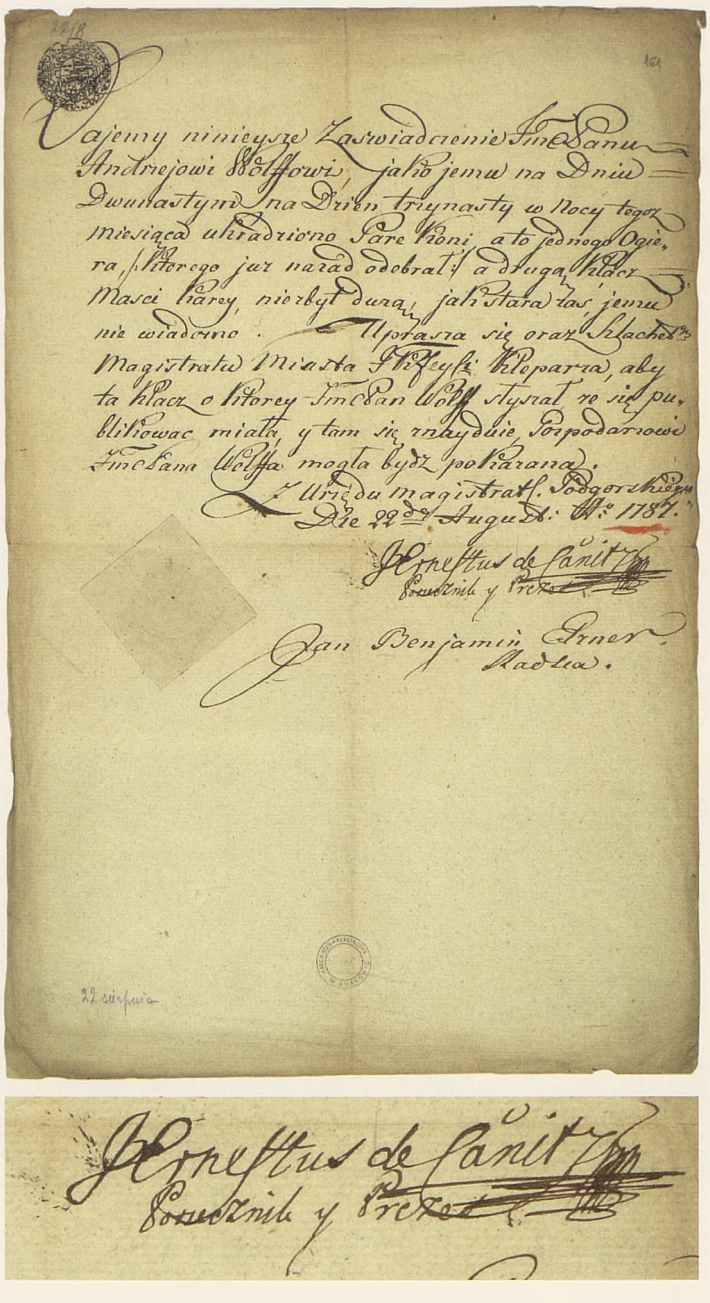
Źródła i literatura:
ASZ 29, s. 153; CPAHUL, sygn. fond 146, opis 88, sprawka 376, s. 43; Bardel 1901, s. 30, 38; Danowska 2000, s. 27.

2. Ernst Canitz
burmistrz
1787–1795

cesarz Józef II Habsburg (1765–1790)
cesarz Leopold II Habsburg (1790–1792)
cesarz Franciszek II (od 1804 jako I) Habsburg (1792–1835)

Ernestus Baron (de) Canitz

Austriak, porucznik wojsk cesarskich z tytułem barona, urodzony około 1744 roku, skierowany przez władze austriackie do Podgórza, aby kontynuować organizowanie nowych władz miejskich. Jako burmistrz stał na czele magistratu, w którym pracowali już: syndyk, trzech radców pełniących jednocześnie funkcje kasjera i kontrolera kasowego, kancelista i chirurg miejski. Musiał to być już mocny personalnie skład, skoro z tego grona wyszło dwóch kolejnych burmistrzów: syndyk Karol

Z najstarszych akt dotyczących powstania miasta Podgórza obejmujących lata 1779–1845: zaświadczenie z 1787 roku wydane Andrzejowi Wolfowi, właścicielowi skradzionych koni, podpisane w imieniu magistratu miasta przez burmistrza Ernsta Canitza, tu tytułowanego „prezesem", oraz Jana Beniamina Elsnera (nr 4), ówczesnego radcę miejskiego, późniejszego burmistrza – oraz zbliżenie podpisu burmistrza, zapisu stopnia wojskowego i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1, s. 161)

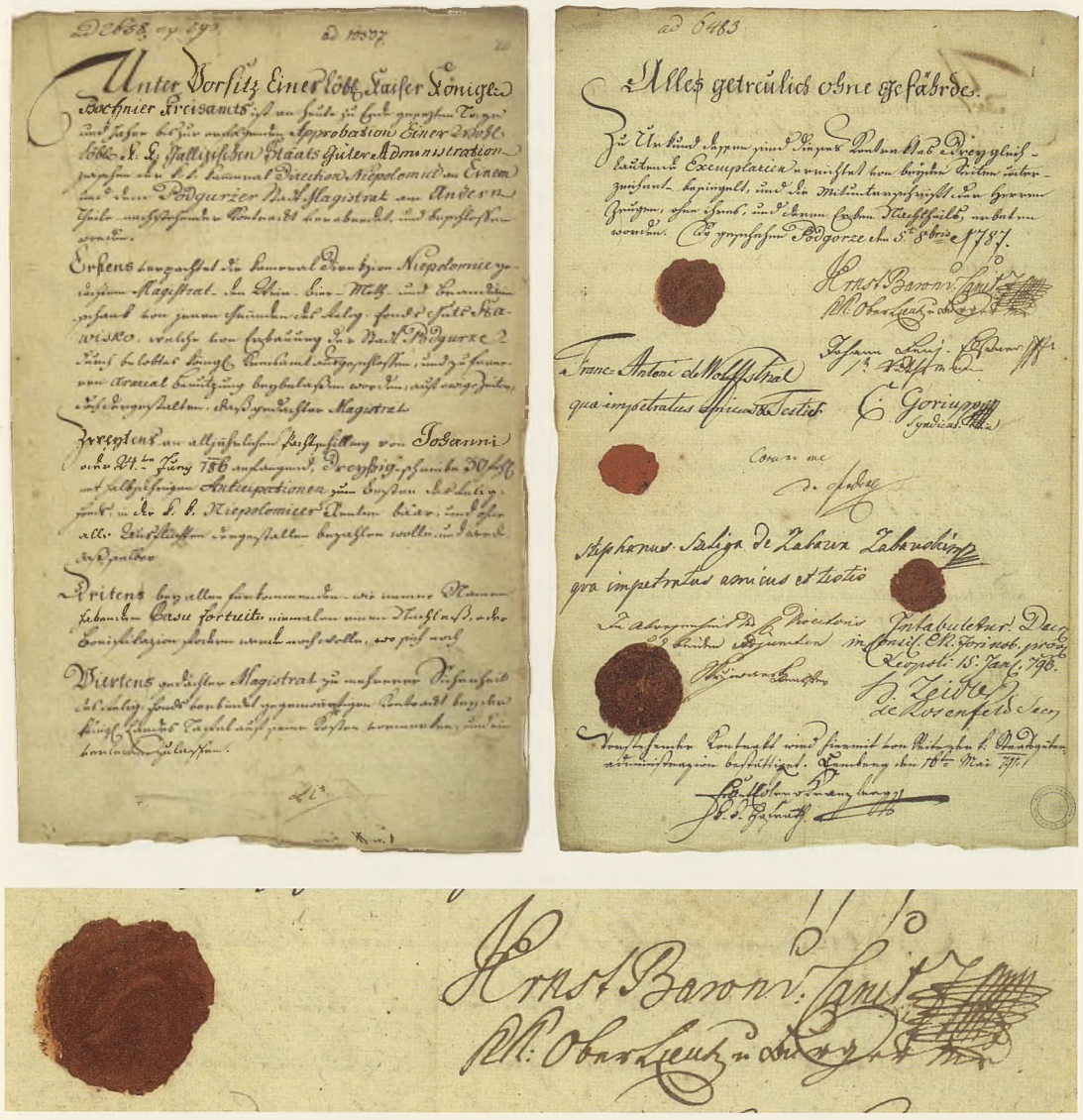
Gdy w roku 1788 kończono wytyczać nowy układ głównych ulic, odnotowano w Podgórzu 108 domów mieszkalnych. W tym samym roku otwarto pierwszą, najniższego typu, jednoklasową szkołę (dofinansowywaną przez magistrat).

W roku 1792 funkcjonuje już katolicki cmentarz, nazwany obecnie Starym Cmentarzem Podgórskim.

W roku następnym przybywa do Podgórza Tadeusz Kościuszko (pod przybranym nazwiskiem Milewski) – tu pozostawia przywieziony z Lipska *Akt powstania*.

W roku 1794 wprowadzono dożywotność sprawowania urzędu burmistrza, jednak z zasadą zatwierdzania na stanowisku co cztery lata.

Goriupp (nr 3) oraz pierwszy radca i kasjer miejski Jan Beniamin Elsner (nr 4). Zachowała się, co prawda tylko szczątkowa, korespondencja urzędowa prowadzona przez magistrat, wskazująca na ustabilizowane już działanie władz miejskich – wystąpienia do nadrzędnego urzędu cyrkularnego w Bochni (na przykład w sprawie obsadzenia posady chirurga miejskiego), zawieranie w imieniu miasta kontraktów, wydawanie zaświadczeń, uwierzytelnianie dokumentów. Kontynuowano planowe wytyczanie nowego układu ulic, co znalazło swoje odzwierciedlenie w sporządzonym w 1792 roku planie uregulowanego Podgórza. Utworzono odrębny od kazimierskiego skład solny, dofinansowywano nowo powstałą szkołę, jeszcze jednoklasową. Na Canitzu zapewne ciążyła realizacja podstawowego celu założenia miasta Podgórza: dławienia Krakowa polityką celną. W trakcie jego kadencji miały miejsce wydarzenia insurekcji kościuszkowskiej, skutkujące napływem do Podgórza znacznej ilości mieszkańców Krakowa i jego okolicy – około pięciuset osób (przy około tysiącu stałych mieszkańców) – co musiało postawić przed władzą miejską szczególne zadania logistyczne. Canitz żonaty był z Magdaleną de Zabawskie. Zmarł 5 lutego 1795 roku.

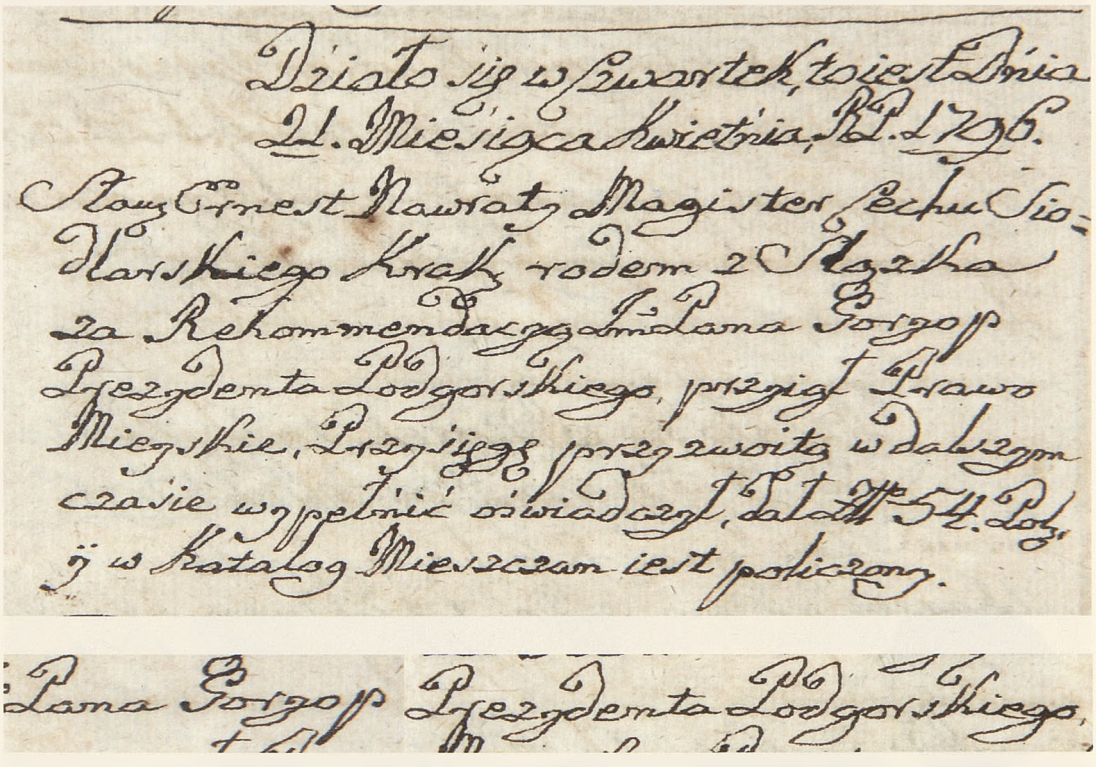
Z najstarszych akt dotyczących powstania miasta Podgórza obejmujących lata 1779–1845: kontrakt zawarty w 1787 roku między magistratem Podgórza, reprezentowanym przez burmistrza Ernsta Canitza oraz Jana Beniamina Elsnera (nr 4), ówczesnego pierwszego radcę miejskiego, przyszłego burmistrza, i Karola Goriuppa (nr 3), ówczesnego syndyka miejskiego, późniejszego burmistrza, a kamerą w Niepołomicach – oraz zbliżenie podpisu burmistrza Elsnera wraz z zapisem stopnia wojskowego i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1, s. 305, 306)

Źródła i literatura:
T.Schn. 1252, s. 171–173, 175; CPAHUL, sygn. fond 146, opis 88, sprawka 388, s. 7–8; P 1, s. 161, 213, 305–306.

3. Karol Goriupp
p.o. burmistrz 1795–1796, 1799–1800
burmistrz 1801–1805

cesarz Franciszek II
(od 1804 jako I) Habsburg
(1792–1835)

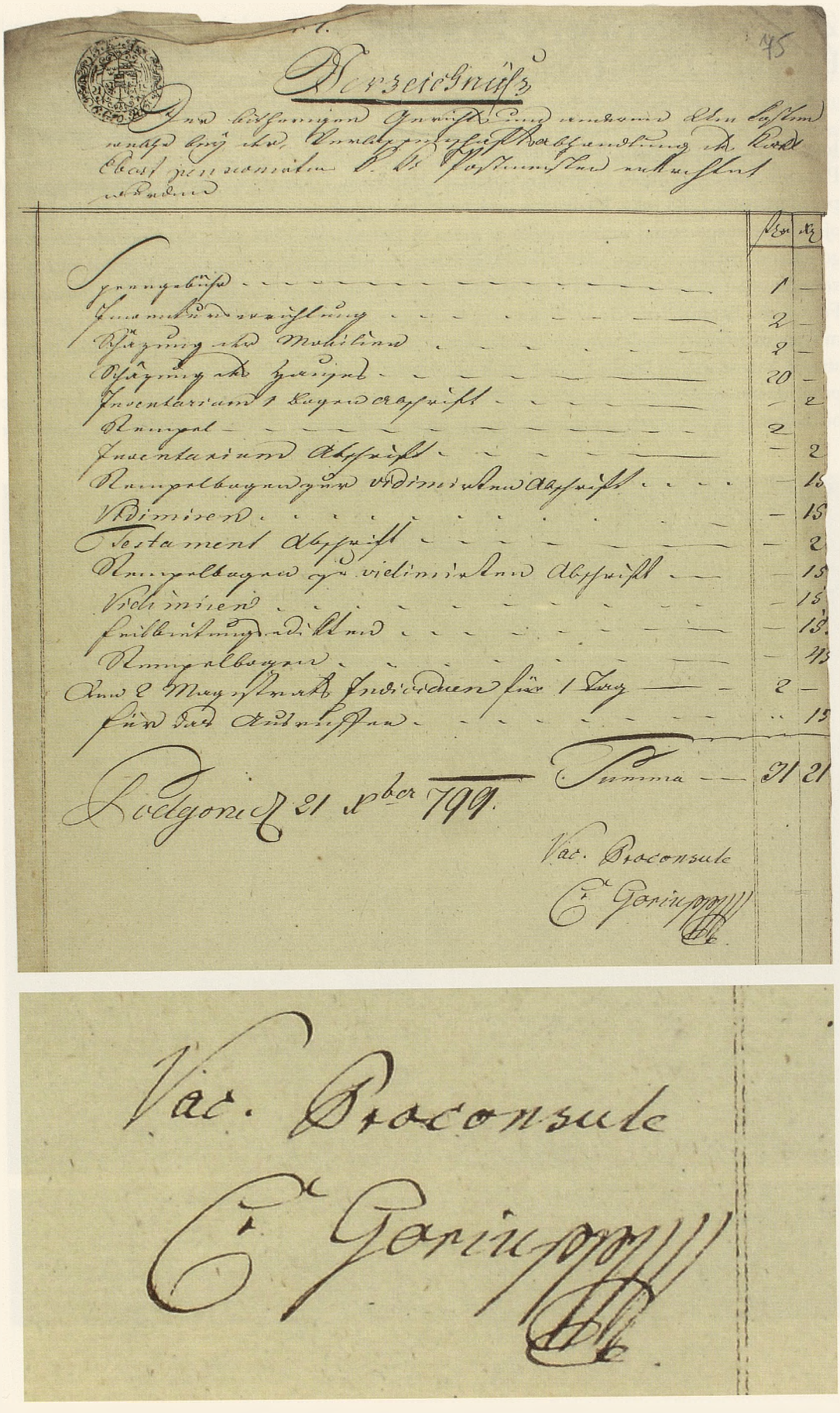
Carl (Carolus) Gorinpp (Gorjnb, Gorjop)
Prawnik, urodzony około 1840 roku, przybyły do Podgórza w 1787 roku wraz z nowym burmistrzem Ernstem Canitzem (nr 2), syndyk miejski za jego kadencji. Po śmierci Canitza w lutym 1795 roku pełnił obowiązki burmistrza, łącząc je z pracą syndyka. Po prawie dwóch latach faktycznego sprawowania burmistrzowskiego urzędu nie uzyskał jednak nominacji (burmistrzem został pierwszy asesor magistracki Jan Beniamin Elsner – nr 4), ale pozostał na cały okres nowej kadencji syndykiem. Śmierć urzędującego burmistrza we wrześniu 1799 roku spowodowała powtórzenie sytuacji sprzed czterech lat: Goriupp ponownie objął obowiązki burmistrza, nadal pozostając syndykiem miejskim. W roku 1800 kandydował na urząd, zawieszając obowiązki syndyka, jednak z powodu sporu co do obowiązującego prawa kwestia pozostała nierozstrzygnięta, co relacjonowano Namiestnictwu we Lwowie. W roku 1800 podpisywał jeszcze dokumenty jako „nieobsadzony burmistrz", jednakże od 1801 roku używał już pełnej nomenklatury *proconsul*, co dowodzi, że doczekał awansu, choć nie zachowały się ślady formalnego wyboru. Początkowo łączył urząd burmistrza z obowiązkami syndyka, od roku 1803 magistrat obsadził tę posadę nowym prawnikiem. Doniosłą inwestycją okresu jego burmistrzowania stało się wybudowanie mostu Karola na Wiśle. Dożywotnia kadencja burmistrza przerwana została jego śmiercią 1 maja 1805 roku. Zachowane akta spadkowe wskazują, że Goriupp nie pozostawił bliskich, a jego majątek został zlicytowany.

Z księgi przyjęć do prawa miejskiego Krakowa obejmującej lata 1755–1797: wpis z 1796 roku stwierdzający przyjęcie do krakowskiego prawa miejskiego Ernesta Nawraty, mistrza cechu siodlarskiego, za rekomendacją udzieloną przez pełniącego obowiązki burmistrza Podgórza Karola Goriuppa, nazwanego tu „prezydentem" – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1430, s. 188)

W roku 1795 liczba ludności Podgórza osiągnęła pułap 1000 mieszkańców.

W roku 1802 otwarto stały drewniany most na Wiśle. Łączył Podgórze na wysokości dzisiejszej ul. Brodzińskiego (ówcześnie Krakowska) z Kazimierzem u wylotu ul. Mostowej – na cześć arcyksięcia Karola, cesarskiego brata, nazwano go mostem Karola. W roku 1813 zniosła go powódź i nie został już odbudowany.

Vac. Proconsule
C. Goriuppo

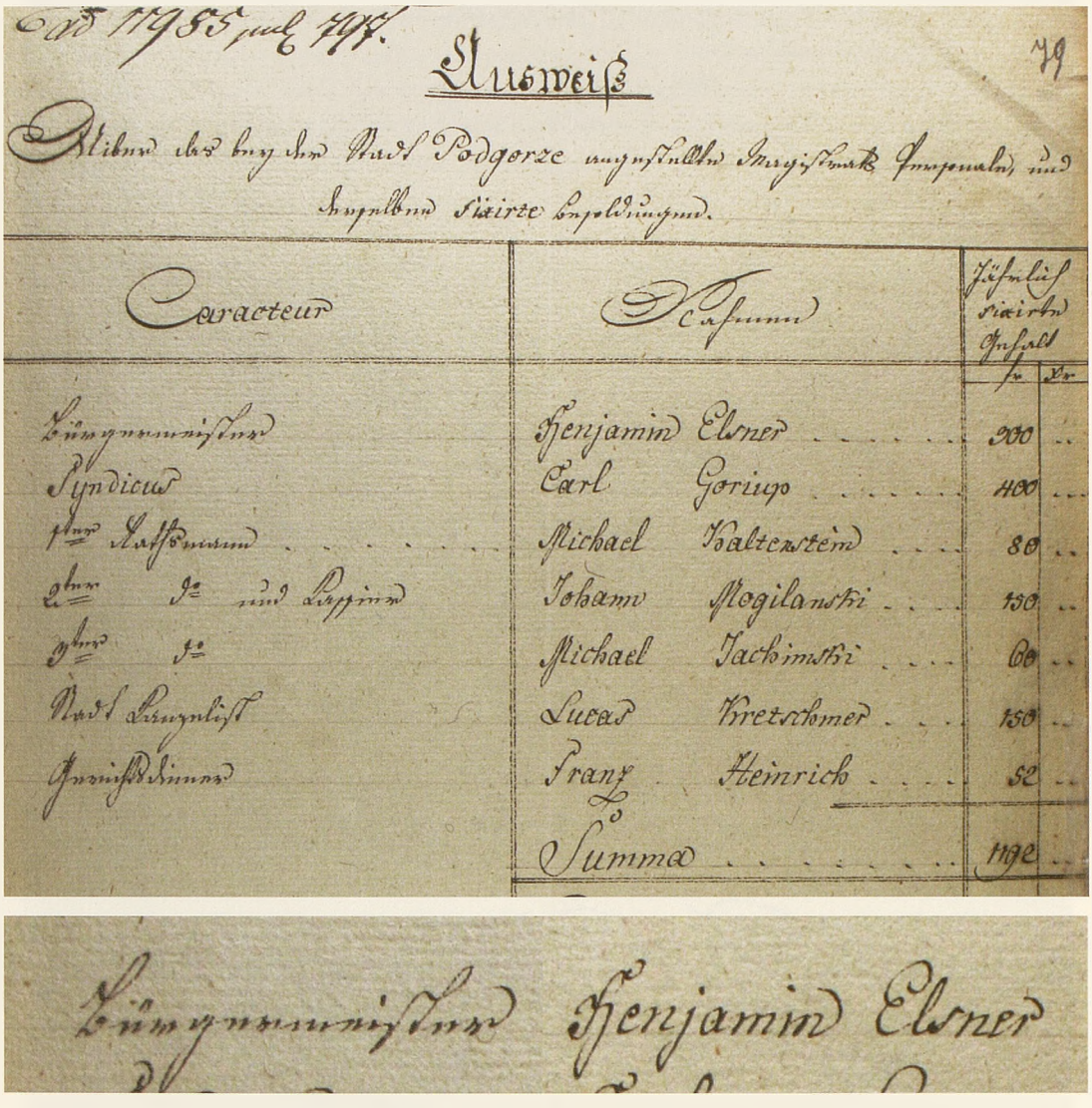
Z akt spadkowych Podgórza obejmujących lata 1797–1852: sprawozdanie magistrackie z 1799 roku dotyczące wyników publicznej licytacji po zmarłym mieszkańcu Podgórza, podpisane przez Karola Goriuppa, ówcześnie pełniącego obowiązki burmistrza miasta – oraz zbliżenie podpisu i zapisu urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 269, s. 75)

Źródła i literatura:
P 268, s. 137, 172–173; P 269, s. 75, 90, 110; P 275, s. 1083–1205; P 315, s. 153, 291, 295.

4. Jan Beniamin Elsner
burmistrz 1796–1799

cesarz Franciszek II
(od 1804 jako I) Habsburg
(1792–1835)

Joannes Benjamin (Beny, Beni) Elzner
Prawnik, urodzony około 1740 roku, sędzia w Dębnikach. Z kariery w sądownictwie zrezygnował przed marcem 1783 roku, kiedy to w podgórskich księgach parafialnych przy okazji pełnienia roli ojca chrzestnego został zapisany jako *ex iudex in Dębniki*. W 1784 roku objął posadę pierwszego asesora magistrackiego oraz jednocześnie kasjera miejskiego w Podgórzu. Wszedł zatem do zespołu organizującego władze w nowo utworzonym mieście za kadencji pierwszego burmistrza Franciszka Buchmillera (nr 1). Zajmował się między innymi regulacją spraw własności gruntów między miastami Podgórzem a Kazimierzem – jeszcze w 1788 roku podpisywał układ z burmistrzem kazimierskim Janem Okońskim w tej sprawie, zachowały się dokumenty świadczące o zaprowadzeniu przez niego starannej rachunkowości miejskiej, znajdującej wyraz w wysłanych do buchalterii krajowej sprawozdaniach. Pozycję pierwszego radcy i kasjera utrzymał przez dwanaście

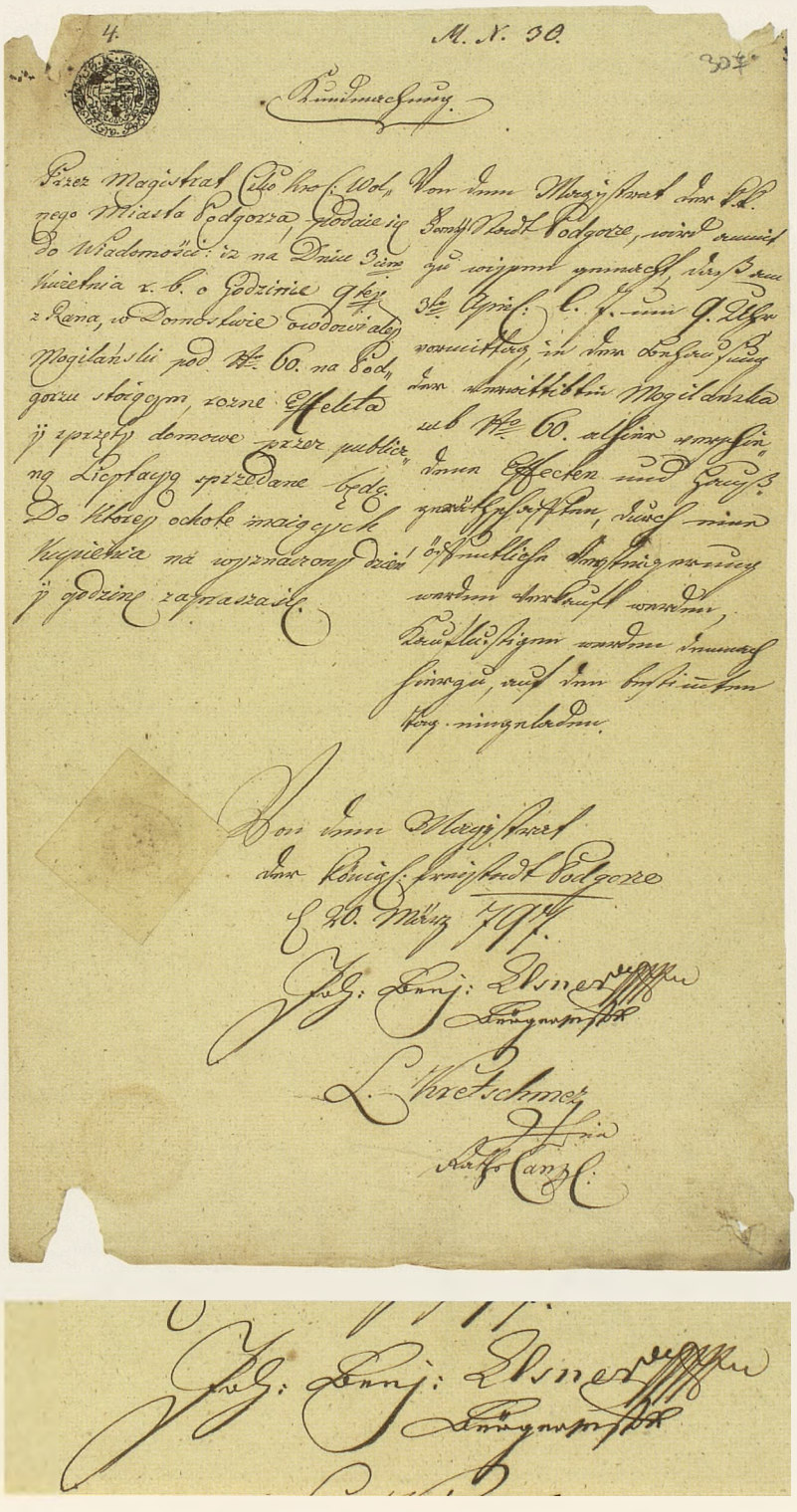

Caracteur	Cassum	Jährlich sicirte Gehalt fl.	kr.
Bürgermeister	Benjamin Elsner	300	..
Syndicus	Carl Gorinyo	400	..
1ter Assessor	Michael Waltenstein	80	..
2ter J. und Cassier	Johann Mogilanski	150	..
3ter J.	Michael Jachimski	60	..
Rath Bürgerlist	Lucas Kretschmer	150	..
Gemeiner Bürger	Franz Heinrich	52	..
	Summa	1192	..

Z zespołu akt Namiestnictwa Galicyjskiego: wykaz personalny z płacami aktualny na dzień 24 kwietnia 1797 roku, sporządzony dla krajowej buchalterii – oraz zbliżenie zapisu urzędu burmistrzowskiego i imienia (Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, sygn. fond 146, opis 88, sprawka 389, t. 17, s. 79)

Po III rozbiorze Polski Kraków znalazł się w granicach Austrii, a tym samym Podgórze przestało być granicznym miastem monarchii austriackiej i zdezaktualizowała się podstawowa racja utworzenia Podgórza, jaką była konkurencyjność wobec polskiego Krakowa.

lat, także za urzędowania kolejnych burmistrzów: Ernsta Canitza (nr 2) i Karola Goriuppa (nr 3). W 1796 roku stanął do konkursu na urząd burmistrza, w wyniku którego 23 grudnia uzyskał burmistrzowską nominację (cenna relacja z tego wyboru sporządzona przez bocheńskiego urzędnika cyrkularnego szczęśliwie zachowała się w archiwaliach po urzędzie gubernialnym w lwowskim archiwum). Zgodnie z zasadami urząd sprawował dożywotnio. Żonaty był z Karoliną. Mieszkał w domu oznaczonym numerem 75, którego był właścicielem. Zmarł 2 września 1799 roku, pozostawiając syna Karola, który z kolei zmarł niedługo po ojcu, w 1803 roku, w wieku 19 lat.

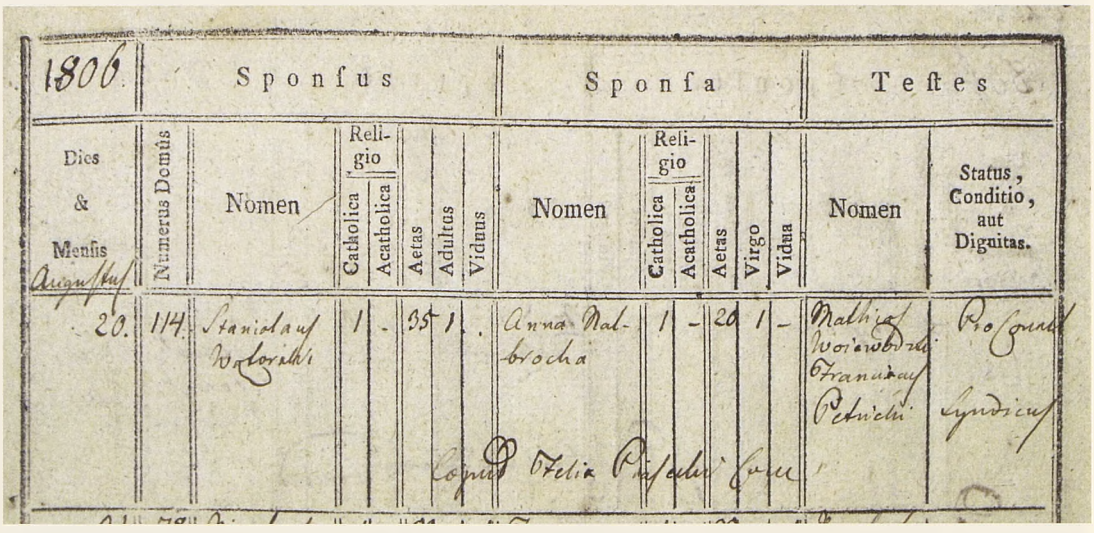
Z akt spadkowych i opiekuńczych Podgórza obejmujących lata 1796–1854: ogłoszenie magistrackie z 1797 roku o publicznej licytacji ruchomości po zmarłym Janie Mogilańskim, podpisane przez burmistrza miasta – oraz zbliżenie podpisu i zapisu urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 288, s. 307)

Źródła i literatura:
CPAHUL, sygn. fond 146, opis 88, sprawka 389, s. 62, 79; P 288, s. 107, 271, 295, 300, 303, 307, 1217; P 315, s. 299.

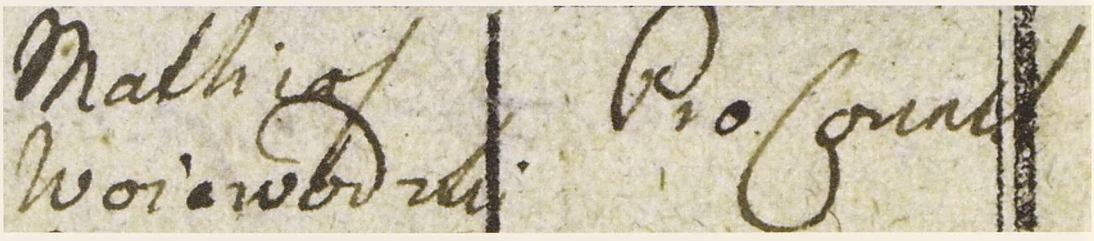
5. Maciej Wojewódzki
tymczasowy burmistrz
1805–1806

cesarz Franciszek II
(od 1804 jako I) Habsburg
(1792–1835)

Mathias Wojewodzky (Woiewodzki)
Prawnik, urodzony około 1777 roku w Wojewódce w powiecie sokołowskim, rodzinnym gnieździe Wojewódzkich, z których wywodził się Jakub Wojewódzki, obrońca Smoleńska w 1633 roku. Absolwent Wydziału Prawa Szkoły Głównej Koronnej (Uniwersytetu Jagiellońskiego), do ukończenia studiów pozostający pod opieką brata. Karierę prawniczą rozpoczął w sądownictwie jako auskultant, to jest niższy urzędnik sądowy – sekretarz sędziego w Sądzie Krajowym w Krakowie. Z tej pozycji zgłosił swoją kandydaturę w konkursie na urząd burmistrza Podgórza, ogłoszonym przez urząd cyrkularny w Bochni na mocy gubernialnego dekretu niezwłocznie po śmierci burmistrza Karola Goriuppa (nr 3) w maju 1805 roku. Wygrał w drugiej turze konkursu, jednak równolegle ustanowiono nowe zasady wyłaniania władz miejskich, wprowadzające nominowanie w miejsce wybieralności w drodze konkursów. W tej sytuacji na przełomie lipca i sierpnia 1805 roku uzyskał status burmistrza tymczasowego, z roczną pensją 500 złotych reńskich (burmistrz krakowski zarabiał ówcześnie 1200 złotych reńskich). Miał wówczas niespełna 30 lat – stał się tym samym najmłodszym burmistrzem w historii Podgórza. Nie wiązał jednak swojej przyszłości z tym miastem, starał się bowiem o posadę w sądownictwie. Już po roku, w lipcu 1806 roku, otrzymał nominację do trybunału apelacyjnego sądu szlacheckiego (z płacą 1000 złotych reńskich rocznie). Złożył zatem rezygnację z urzędu burmistrza, a ostatni ślad jego urzędowania w podgórskim magistracie pochodzi z września 1806 roku.

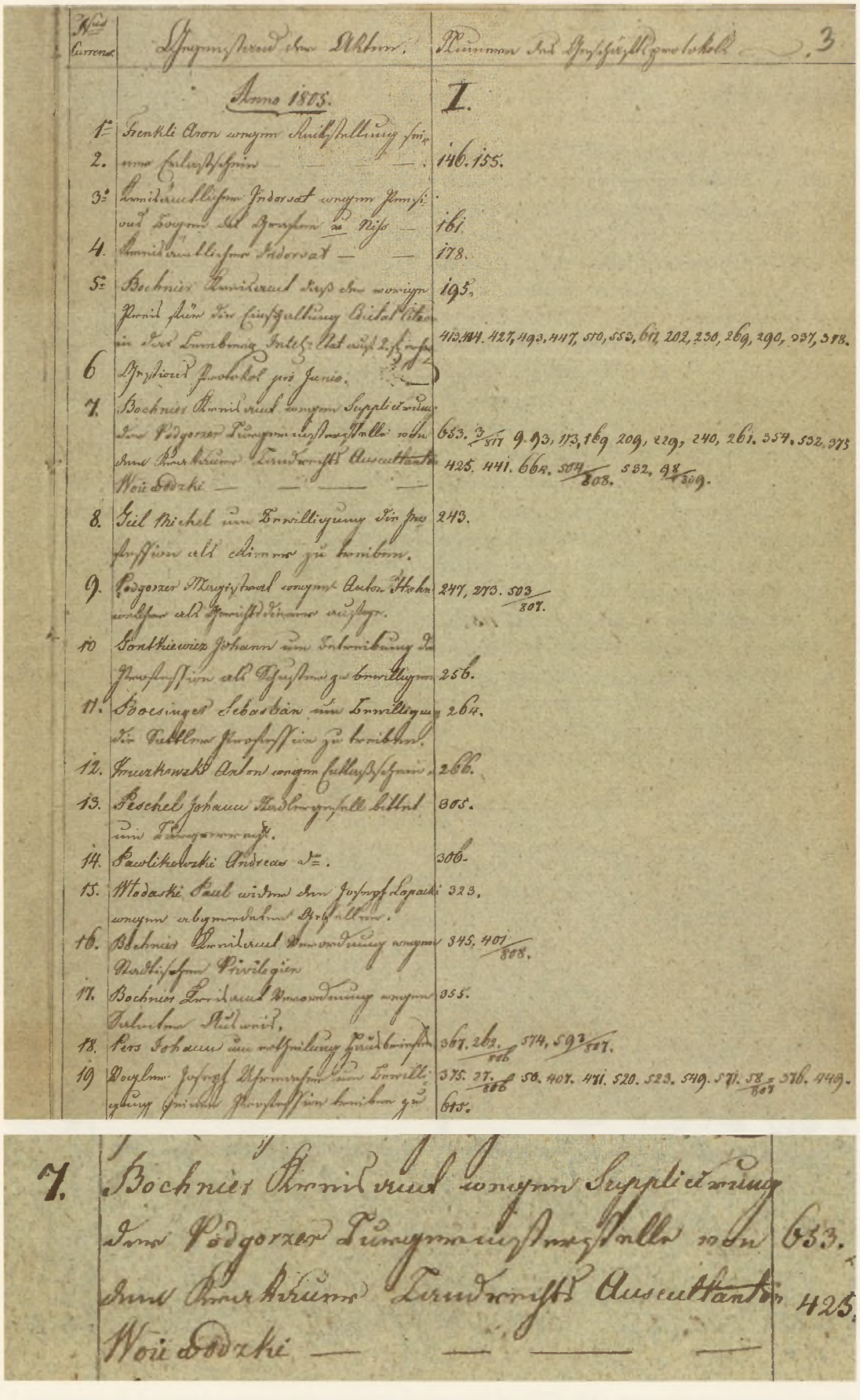

1806	Sponsus						Sponsa						Testes	
Dies & Mensis	Numerus Domus	Nomen	Religio Catholica	Religio Acatholica	Aetas	Adultus	Vidnus	Nomen	Religio Catholica	Religio Acatholica	Aetas	Virgo	Vidua	Nomen	Status, Conditio, aut Dignitas.
Augustus 20.	114	Stanislaus Wołoriski	1	-	35	1	.	Anna Nalbrocha	1	-	20	1	-	Mathias Woiewodzki Franciscus Petricki	Pro Consul Syndicus

Z księgi ślubów Liber Copulatorum *z lat 1800–1846 parafii św. Józefa w Podgórzu: wpis z września 1806 roku poświadczający zawarcie związku małżeńskiego między Stanisławem Wątorskim a Anną Nalbrochą, czemu świadkował Maciej Wojewódzki, tymczasowy burmistrz Podgórza, tu określony jako* proconsul *– oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum parafii św. Józefa w Podgórzu,* Liber Copulatorum, *t. II, s. 21)*

W roku 1806 Podgórze nawiedza „morowe powietrze", czyli epidemia febry.

Anno 1805. I.

1. Frenkle Aron wegen Aufstellung seiner
2. wegen Fallassirung — — — 146. 155.
3. Landesstelle Indorsat wegen Remission
und Losung des Gesuches — Nro — 161.
4. Landesstelle Indorsat — — 178.
5. Bochnier Landesamt Rapport wegen
Remission der Einstellung Militär Pflichtigen
in der Lemberg Intelligenz Blatt 413. 444. 427, 493, 447, 510, 552, 611, 202, 230, 269, 290, 337, 378.
6 Ingrossirt Protokoll pro Junio.
7. Bochnier Landesamt wegen Supplirung
des Podgorzer Bürgermeisterstelle von 653. 3/817 9. 93, 113, 169 209, 229, 240, 261. 354, 532, 373
dem Bochnier Circuls Auscultanten 425. 441. 662. 504/808. 532, 98/509.
Woiciechowski — — — —
8. Seil Michael um Ertheilung der Jus
stizion als Advocat zu bewilligen. 243.
9. Podgorzer Magistrat wegen Anton Hahn
weiser als Gemeindeamt wesen. 247, 273. 503/807.
10 Bontkiewicz Johann um Ertheilung der
Jurisdiction als Assessor zu bewilligen 256.
11. Boesinger Sebastian um Bewilligung
der Publica Jurisdiction zu treiben. 264.
12. Imiartowski Anton wegen Fallassirung 266.
13. Peschel Johann Stadtmagistrat Bothe
beim Tribunal. 305.
14. Pawlikowski Andreas N. 306.
15. Wodarski Paul wegen dem Josef Lapacki 323.
wegen abgemachten Prozesses.
16. Bochnier Landesamt Anmerkung wegen 345. 401/808.
Adelichen Privilegien
17. Bochnier Landesamt Anmerkung wegen 355.
Salarium Rückwirk.
18. Pers Johann um Bestätigung Friedrichs 367. 262. 546 574. 593/827.
19 Boyslm Joseph Appellation um Einstell. 375. 27. 386 58. 407. 441. 520. 523. 549. 571. 58/807 576. 449.
ung Criminal Jurisdiction treiben zu 645.

7. Bochnier Landesamt wegen Supplirung
des Podgorzer Bürgermeisterstelle von 653.
dem Bochnier Circuls Auscultanten 425.
Woiciechowski — — — —

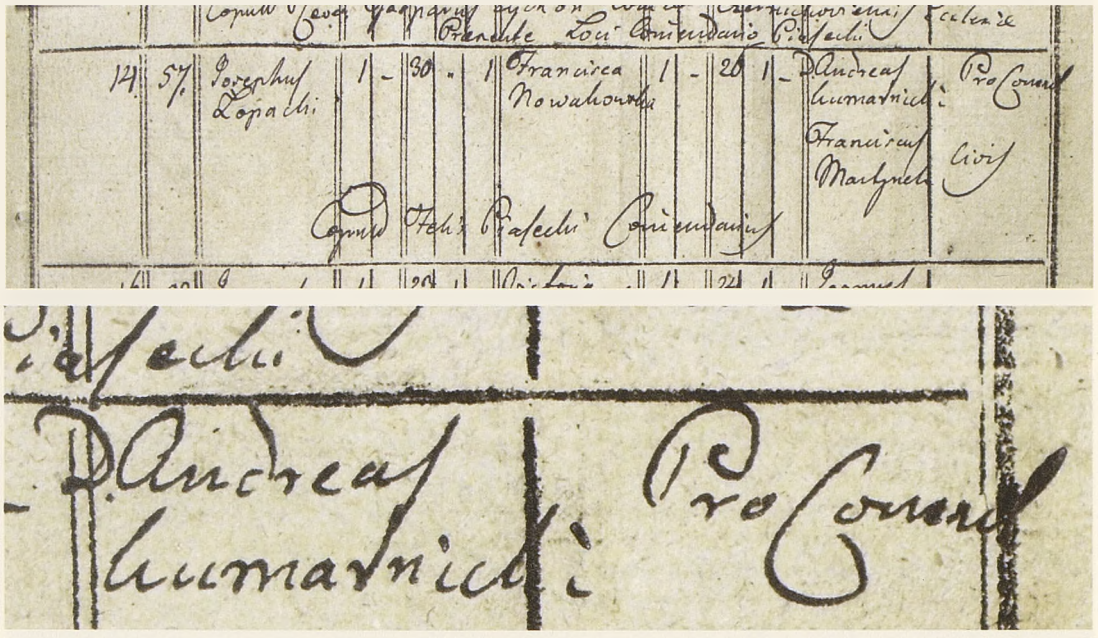
Ze Spisu akt do miasta Podgórza należących *obejmującego lata 1805–1818: strona otwierająca spis akt z roku 1805, gdzie w pozycji nr 7 informacja o zawiadomieniu z urzędu cyrkularnego w Bochni o wyborze Macieja Wojewódzkiego, dotychczasowego auskultanta, na urząd burmistrza Podgórza – oraz zbliżenie tego wpisu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 80a, s. 3)*

Źródła i literatura:
P 80a, s. 3; P 267, s. 1083, 1085, 1087, 1089, 1091–1092, 1235–1236; P 278, s. 23–24; P 288, s. 1, 13, 15, 315, 523, 529, 532, 573, 580, 585, 588, 597, 760; P 293, s. 309–1141; P 315, s. 151; *Szematyzm* 1806, s. 314.

6. Andrzej Komarnicki
burmistrz
1806–1813

cesarz Franciszek II
(od 1804 jako I) Habsburg
(1792–1835)

Jędrzej (Andreas) Komornicki (Kumarnicki)
Urzędnik administracji austriackiej wywodzący się z jednej z gałęzi rodziny Komarnickich-Druź herbu Sas, osiadłej prawdopodobnie w ziemi przemyskiej; jej szlachectwo zostało potwierdzone przez sąd ziemski w 1782 roku. Wcześniejsza kariera zawodowa Komarnickiego nie jest znana, w roku 1806 został skierowany do Podgórza po złożeniu rezygnacji z urzędu tymczasowego burmistrza przez Macieja Wojewódzkiego (nr 5). Nominowany na burmistrza na podstawie rekomendacji udzielonej w lipcu 1806 roku przez lwowski urząd gubernialny, jako urzędujący burmistrz Podgórza po raz pierwszy odnotowany zostaje w październiku tegoż roku w aktach spadkowych Marcusa Puntnera (zmarłego asesora podgórskiego magistratu). Okres jego urzędowania obejmuje istotne dla Podgórza wydarzenia. W 1807 roku wprowadzono zasady zatwierdzania przez starostów miejskich budżetów, zamknięć rachunkowych i inwentarzy majątkowych – tym samym samodzielność magistratu została znacznie ograniczona. W lipcu 1809 roku do Podgórza wkroczyły wojska księcia Józefa Poniatowskiego (na ich cześć magistrat zorganizował udekorowanie i iluminację miasta). W mieście stacjonowały jednocześnie wojska rosyjskie – do października tegoż roku, kiedy to na mocy austriacko-rosyjskiego traktatu pokojowego Podgórze znalazło się w obrębie Krakowa jako jego IV gmina-dzielnica. Władze Krakowa, zachowując pewną odrębność Podgórza, pozostawiły na urzędach osoby stanowiące dotychczasowe władze miejskie. Tym samym Komarnicki nadal pełnił naczelny urząd dla Podgórza, jednakże już tylko jako części miasta Krakowa, z podległością krakowskiemu prezydentowi municypalnemu. Po zajęciu Krakowa w 1813 roku przez wojska rosyjskie zostało obsadzone w maju tegoż roku przez garnizon austriacki i weszło w obszar podlegający prowizorycznym rządom wojskowym. W nowo ustanowionym, tymczasowym magistracie, pozbawionym urzędu burmistrzowskiego, Komarnicki już nie występuje. Jego losy po 1813 roku nie są znane.

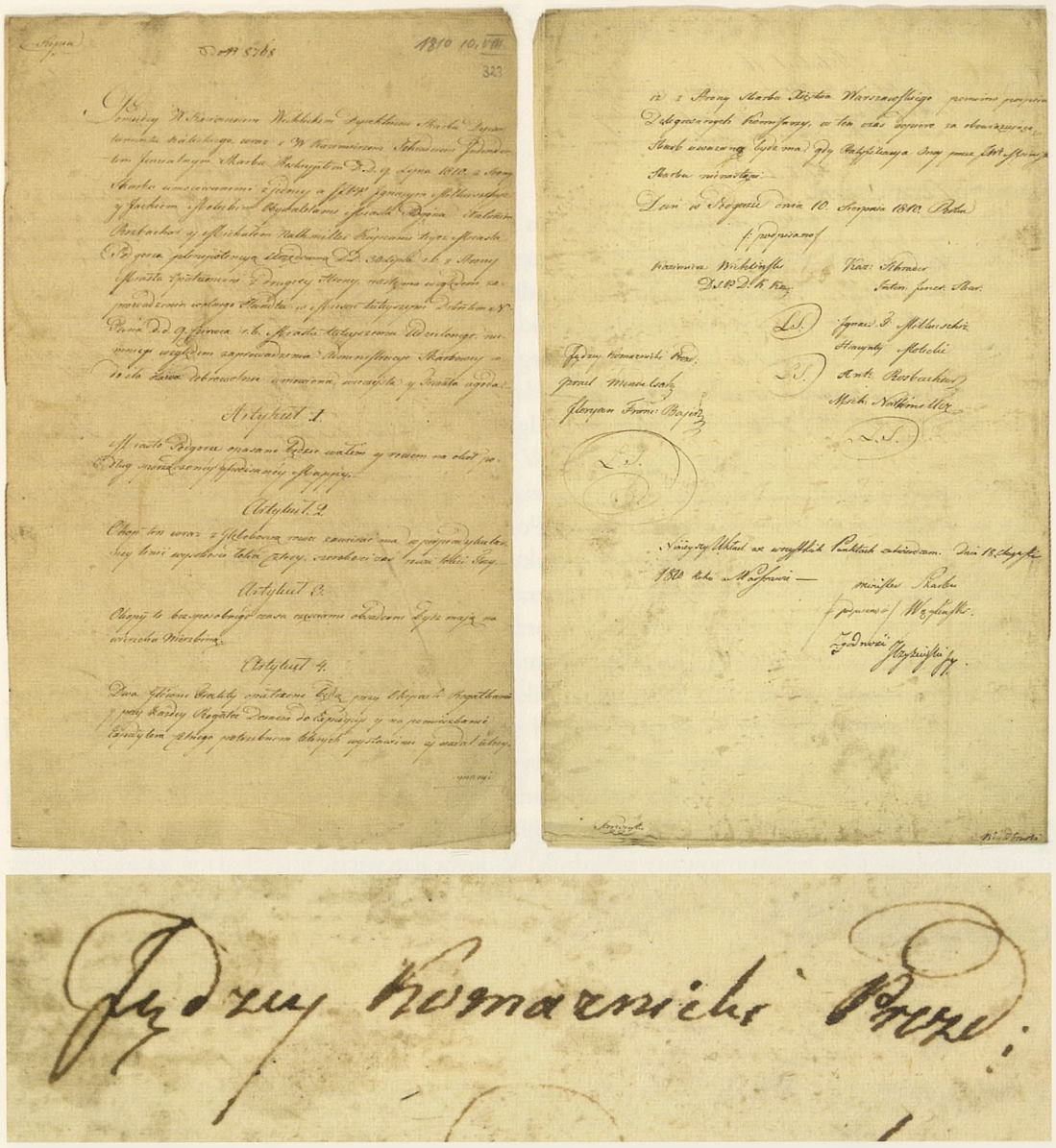
Z księgi ślubów Liber Copulatorum *z lat 1800–1846 parafii św. Józefa w Podgórzu: wpis z 1806 roku poświadczający zawarcie związku małżeńskiego między Józefem Łopackim a Franciszką Nowakowską, czemu świadkował Andrzej Komarnicki, burmistrz Podgórza, tu określony jako* proconsul *– oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum parafii św. Józefa w Podgórzu,* Liber Copulatorum, *t. II, s. 23)*

15 lipca 1809 roku książę Józef Poniatowski zajmuje Kraków i wkracza do Podgórza, gdzie stacjonuje już rosyjski generał Seviers. Rozpoczyna się stan „dwuwładzy", który trwa do października, kiedy to zostaje zawarty austriacko-rosyjski pokój. Rosjanie opuszczają miasto.

Po podpisaniu pokoju między Austrią i Francją w roku 1809 Kraków i Podgórze zostają przyłączone do Księstwa Warszawskiego, a rok później wcielono Podgórze do Krakowa, co wywołuje protesty i uliczne manifestacje. W roku 1811 zlikwidowano magistrat podgórski.

Podczas wielkiej powodzi w sierpniu 1813 roku zalane zostają Kazimierz, Stradom i Podgórze oraz zerwany most Karola (zastąpiono go konstrukcjami pontonowymi na wysokości dzisiejszej ul. Staromostowej, istniejącymi do lat czterdziestych XIX wieku).

W wyniku traktatów wiedeńskich z roku 1815 Podgórze znalazło się w obrębie Austrii.

Z najstarszych akt dotyczących powstania miasta Podgórza obejmujących lata 1779–1845: strony pierwsza i ostatnia kopii układu zawartego 10 sierpnia 1810 roku między władzami skarbowymi Księstwa Warszawskiego a miastem Podgórzem, wykonującego dekret cesarski z 9 czerwca tegoż roku w sprawie ustanowienia wolnego handlu w mieście Podgórzu; ze strony miasta układ podpisywali umocowani przez magistrat obywatele i kupcy podgórscy, w obecności między innymi Andrzeja Komornickiego, tu nazwanego „prezydentem" – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1, s. 323, 330)

Źródła i literatura:
P 1, s. 323–330; P 264, s. 80–81; P 268, s. 1, 41, 81, 183, 215, 225, 229, 487; P 270, s. 777, 788; P 278, s. 13, 39, 51, 67, 92; P 288, s. 1, 75; P 281, s. 1069, 1079, 1089, 1113, 1175; P 293, s. 309–1141; *Poczet* 1857, s. 113; Bardel 1901, s. 49; Bąkowski 1905, s. 50; Kiełkowski 1972, s. 94, 96, 104; Żółciak 1996, s. 84–85; Żółciak 2000, s. 45; Żółciak 2007, s. 554.

7. Ignacy Nikoledon
burmistrz
1818–1830

cesarz Franciszek II
(od 1804 jako I) Habsburg
(1792–1835)

Ignaz von Nicoledon

Urzędnik austriacki, urodzony około 1774 roku na Węgrzech, w mieście Eperies. Podawał szlachecki rodowód. Od trzynastego roku życia uczęszczał do lwowskich szkół. W roku 1797 został skierowany do pracy w magistracie Krakowa, gdzie przez następne lata był kolejno protokolistą rady miejskiej, jej sekretarzem, radcą oraz członkiem Wydziału Politycznego i Wydziału Sądowego. Według opinii Stanisława Kostki-Zarzeckiego, ówczesnego prezydenta municypalnego Krakowa, obowiązki swoje *z wszelką pilnością i dokładnością, przy nienagannym postępowaniu zawsze pełnił*. W roku 1815 przeniesiony został do Podgórza, zajętego już od 1813 roku przez garnizon austriacki i podległego władzom wojskowym. W tymczasowym magistracie podgórskim, pozbawionym urzędu burmistrzowskiego, objął obowiązki podsędka i notariusza miejskiego, zamieszkując w Podgórzu, w domu pod numerem 94. Podobnie jak w magistracie krakowskim, zyskiwał uznanie przełożonych (władz wojskowych i cyrkularnych), skoro w 1817 roku wystąpił już jako radca miejski. Z chwilą normalizacji administracji na terenach dotąd objętych prowizoryczną władzą wojskową, urząd cyrkularny w Bochni przedstawił jego kandydaturę na urząd burmistrza Podgórza na pierwszym miejscu listy proponowanych osób – w wyniku tego urząd gubernialny we Lwowie nominował go 1 grudnia 1818 roku. Nikoledon złożył rezygnację z urzędu w 1830 roku, tłumacząc to podupadającym zdrowiem. Zmarł dwa lata później, 7 lipca 1832 roku. Pozostawił żonę Zofię z Sederkowskich, córkę Sewerynę i syna Ignacego. W roku 1857 w urzędowym spisie mieszkańców Krakowa wdowa Zofia odnotowana została jako właścicielka kamienicy położonej przy ul. Floriańskiej (obecnie nr 22), gdzie zamieszkiwał syn Ignacy, nieposiadający własnej rodziny, określony jako „spensjonowany urzędnik". Wdowa natomiast mieszkała w kamienicy przy Rynku Głównym (obecnie nr 31) wraz z córką pozostającą w panieństwie, na którą kamienica ta była zapisana.

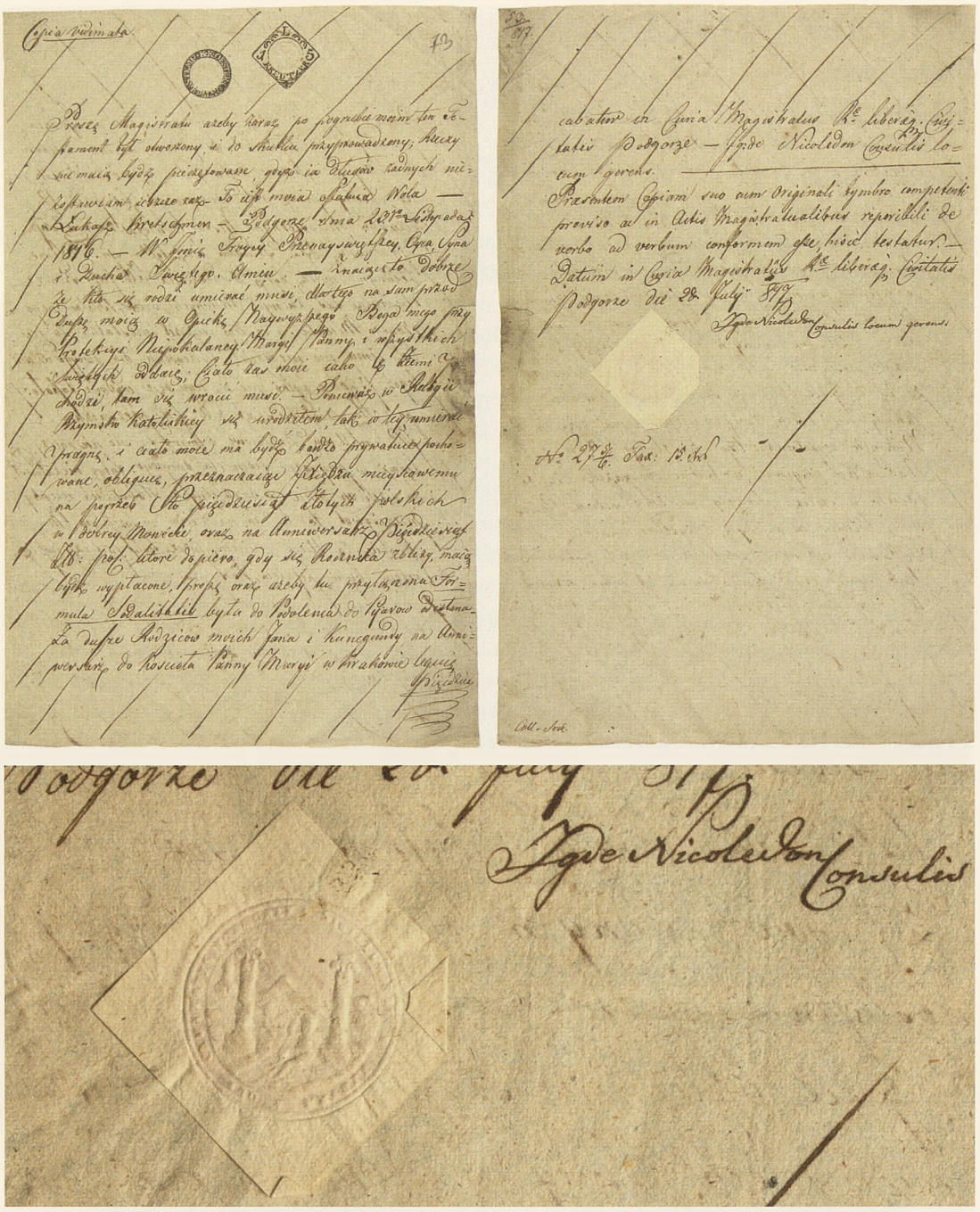

Z Tek Schneidera: zbliżenie podpisu Ignacego Nikoledona oraz pieczęci miejskiej z dokumentu z 1823 roku stanowiącego układ pomiędzy Podgórzem a Marcinem Abrahamowiczem w sprawie rozliczeń należności względem miasta (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T.Schn. 1253, s. 237)

Cesarz Franciszek Józef wydaje w roku 1818 dekret o erygowaniu parafii i budowie kościoła.

W roku 1825 Podgórze liczy 2038 mieszkańców, w tym 1848 katolików, 40 akatolików i 150 izraelitów.

Pod koniec września 1830 roku przyjęto w Podgórzu uchodźców powstańczych z prezesem Rządu Narodowego Adamem Czartoryskim i wodzem powstańczym generałem Janem Skrzyneckim.

Z akt spadkowych Podgórza obejmujących lata 1793–1854: kopia pierwszej i ostatniej strony testamentu Łukasza Kretschmera, intendenta policji w Podgórzu, sporządzona i uwierzytelniona w 1817 roku przez Ignacego Nikoledona, ówczesnego podsędka i notariusza podgórskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i pieczęci opłatkowej miasta Podgórza (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 279, s. 73, 76)

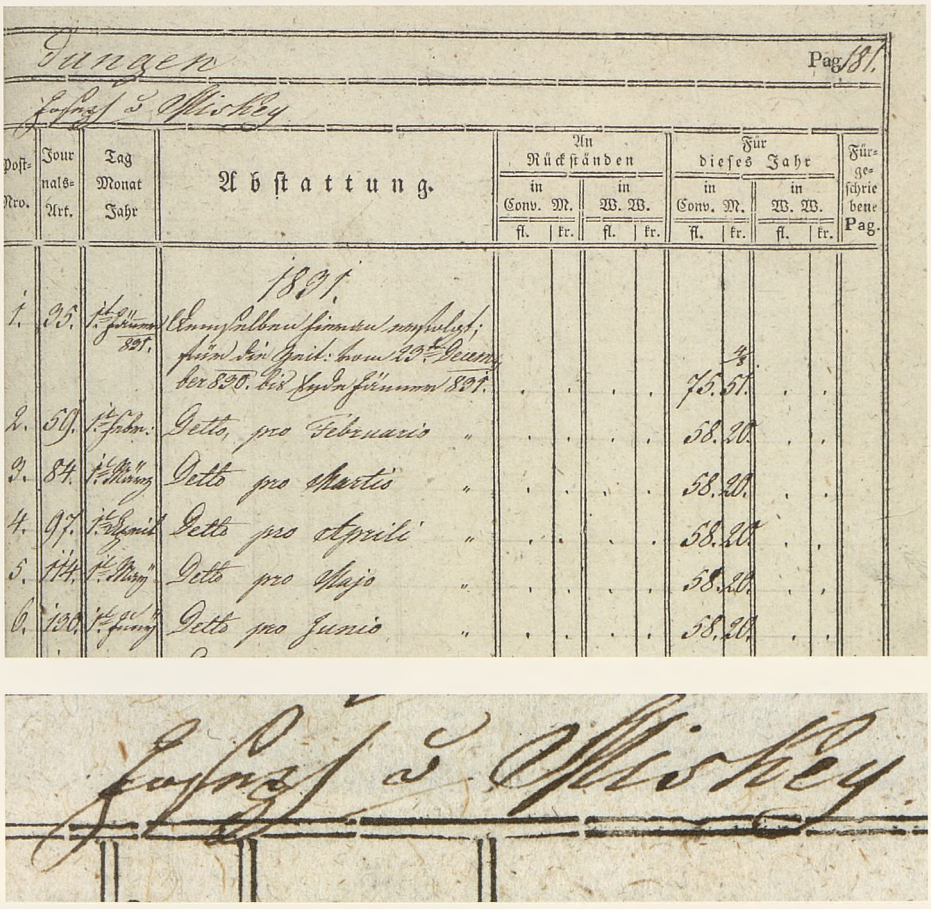
Źródła i literatura:
T.Schn. 1253, s. 237, 240; P 39, s. 15; P 47, s. 11; P 436, s. 120–121; P 437, s. 82–83; P 438, s. 80–81; P 439, s. 122–123; P 440, s. 110–111; P 441, s. 108–109; P 442, s. 110–111; P 398, s. 130; P 443, s. 110–111; P 444, s. 148–149; P 445, s. 162–163; P 446, s. 178–179; *Szematyzm* 1806, s. 330; 1808, s. 372; 1818, s. 329; 1820, s. 357; 1824, s. 419; 1826, s. 365; 1827, s. 399; 1828, s. 255; 1830, s. 169; *Poczet* 2010, s. 756.

8. Józef Miskey
burmistrz
1830–1846

cesarz Franciszek II (od 1804 jako I) Habsburg (1792–1835)
cesarz Ferdynand I Habsburg (1835–1848)

Joseph von Miskey

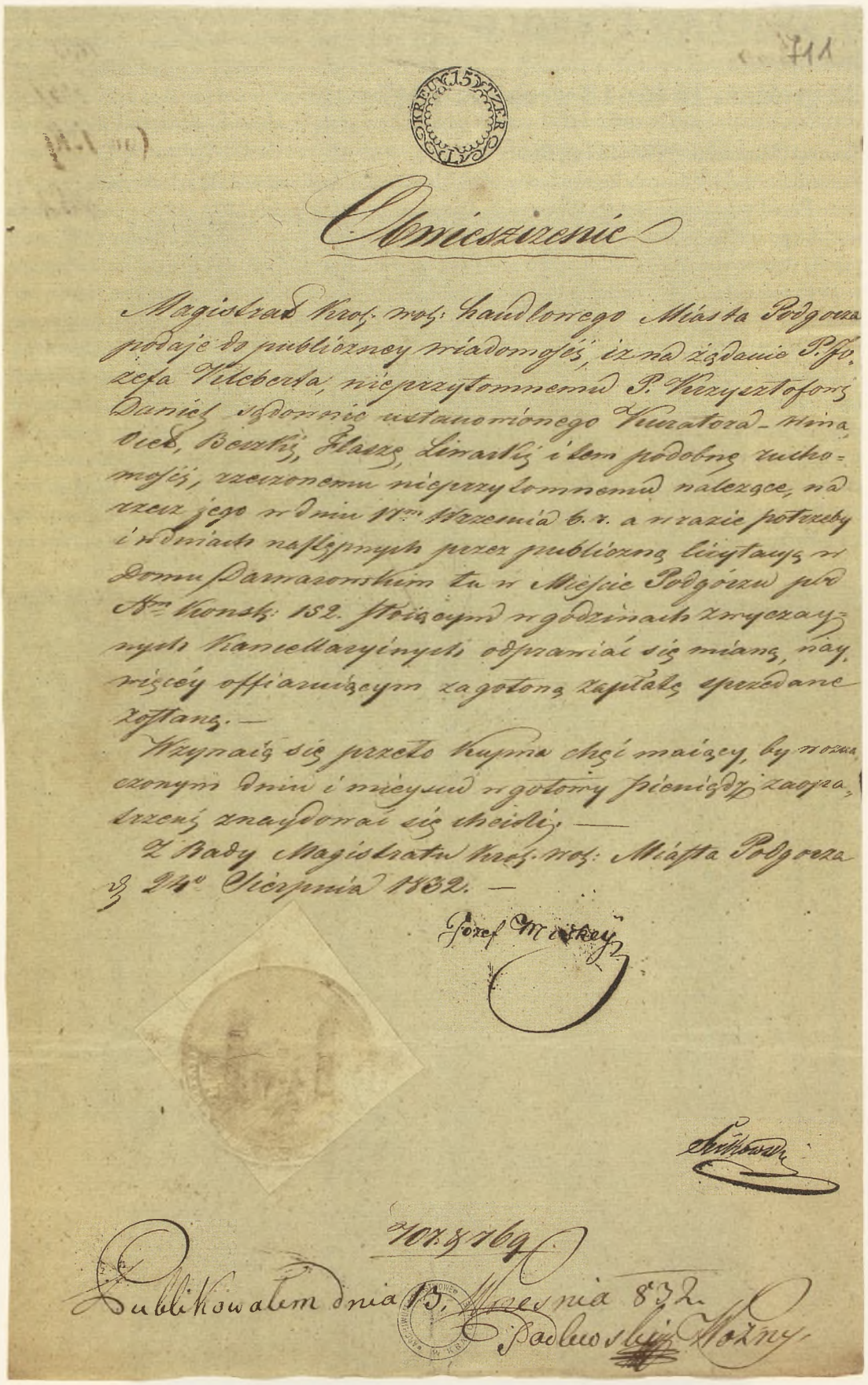
Prawnik, urzędnik austriacki, urodzony około 1790 roku. Przed przejściem do pracy w Podgórzu odnotowany w magistracie miasta Rzeszowa w latach 1820–1825 jako radca prowizoryczny, a następnie jako sekretarz (do roku 1827). Pełnił także wówczas, od 1820 roku, funkcję justycjariusza dla dóbr w Siemiechowie w okręgu tarnowskim oraz w Swienczycach w okręgu rzeszowskim. Od roku 1828 pełnił urząd syndyka miejskiego w Dobromilu w obwodzie lwowskim. Po złożeniu rezygnacji przez burmistrza Ignacego Nikoledona (nr 7) otrzymał datowaną na 27 lipca 1830 roku nominację na ten urząd, a objął go z końcem tegoż roku. Jego kadencję spinają dwie inwestycje: erygowanie w 1832 roku kościoła parafialnego św. Józefa (z końcem wieku ze względu na stan techniczny został zamknięty i przeznaczony do rozbiórki) oraz wzniesienie w latach 1844–1845 nowego ratusza przy rynku (obecnie Rynek Podgórski 1). Z kolei dla rozwoju gospodarczego miasta istotne było uzyskanie w 1839 roku cesarskiego przywileju odbywania dwunastu jarmarków w roku. Podczas brzemiennych w skutki, także dla Podgórza, wydarzeń powstania krakowskiego w 1846 roku Miskey zachował postawę lojalną wobec austriackich przełożonych, co odnotowali jemu współcześni. Pomimo tego nie utrzymał urzędu, opuścił magistrat i Podgórze. Był żonaty z Antoniną z Siedmiogrodzkich, siostrą Adama Siedmiogrodzkiego, zasłużonego uczestnika powstania listopadowego. Po wyjeździe z Podgórza zamieszkał w Będzieszynie koło Nowego Sącza, rodowej siedzibie żony. W latach 1850–1855 pełnił funkcję justycjariusza dla tych dóbr. Tam też 19 maja 1858 roku zmarł bezdzietnie. Został pochowany na cmentarzu parafii Tropie, aktualnie zalanym przez zbiornik czchowski.

Z akt kasowych Podgórza obejmujących rok 1831: lista płac, którą otwiera Józef Miskey, burmistrz – oraz zbliżenie zapisu imienia (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 446, s. 181)

Władze austriackie w roku 1836 zakazują obchodzenia wiosennego obrzędu zaduszek na kopcu Krakusa. Rzucanie poświątecznych pokarmów przeniesiono wówczas na Wzgórze Lasoty. Tradycja ta przetrwała pod nazwą Rękawka.

Podczas wydarzeń „rewolucji krakowskiej" 1846 roku Austriacy opuszczają Podgórze – 24 lutego powstańcy obsadzają miasto, dyktator Jan Tyssowski ogłasza przejęcie Podgórza pod władzę narodową i przyłączenie go do Krakowa jako VI gminy. Po trzech dniach wojska austriackie powracają. Słynna procesja z Edwardem Dembowskim na czele zostaje krwawo stłumiona.

Obwieszczenie

Magistrat Król. woj. Handlowego Miasta Podgorza podaie do publiczney wiadomości, iż na żądanie P. Józefa Pilcherta, nieprzytomnemu P. Wawrzeńcowi Daniel zdawnie ustanowionego Kuratora – niniejszem, Wszelki, Kazdy, Kazdy i kazdy podobny ruchomości, należącemu nieprzytomnemu należące, nad rzeczy jego w dniu 17ym Września b. r. a w razie potrzeby i w dniach następnych przez publiczną licytacyą w Domu Panowskim tu w Mieście Podgorzu pod No Konsk: 182. stoiącym w godzinach zwyczaynych Kancellaryinych odprawiać się maią, na którey offiarnikowym zagotowaną zapłatę sprzedane zostaną. —

Wzywaią się przeto kupna chęć maiący, by wyżey wyrażonym dniu i miejscu w gotowiźnie zaopatrzeni znaydować się chcieli. —

Z Rady Magistratu Król. woj. Miasta Podgorza dnia 24go Sierpnia 1832. —

Józef Miskey

Publikowałem dnia 15. Września 832.

Pawłowski Woźny

Z akt kuratorskich Podgórza obejmujących lata 1798–1847: obwieszczenie z 1832 roku w sprawie publicznej licytacji, podpisane przez burmistrza Józefa Miskeya (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 264, s. 711)

Źródła i literatura:
P 21, s. 47; P 40, s. 743, 1021, 1123, 1127; P 47, s. 26; P 264, s. 711, 723; P 446, s. 180–181; P 448, s. 1–4; P 449, s. 1–8; P 451, s. 1, 3–4; *Szematyzm* 1820, s. 363, 382, 383; 1826, s. 372; 1831w, s. 170; 1833, s. 173, 194, 204; 1838; 1844, s. 231, 268; 1856, s. 357, 367; *Słownik geograficzny*, t. I, s. 166; t. XII, s. 502; Tyrowicz 1930, s. 133–134.

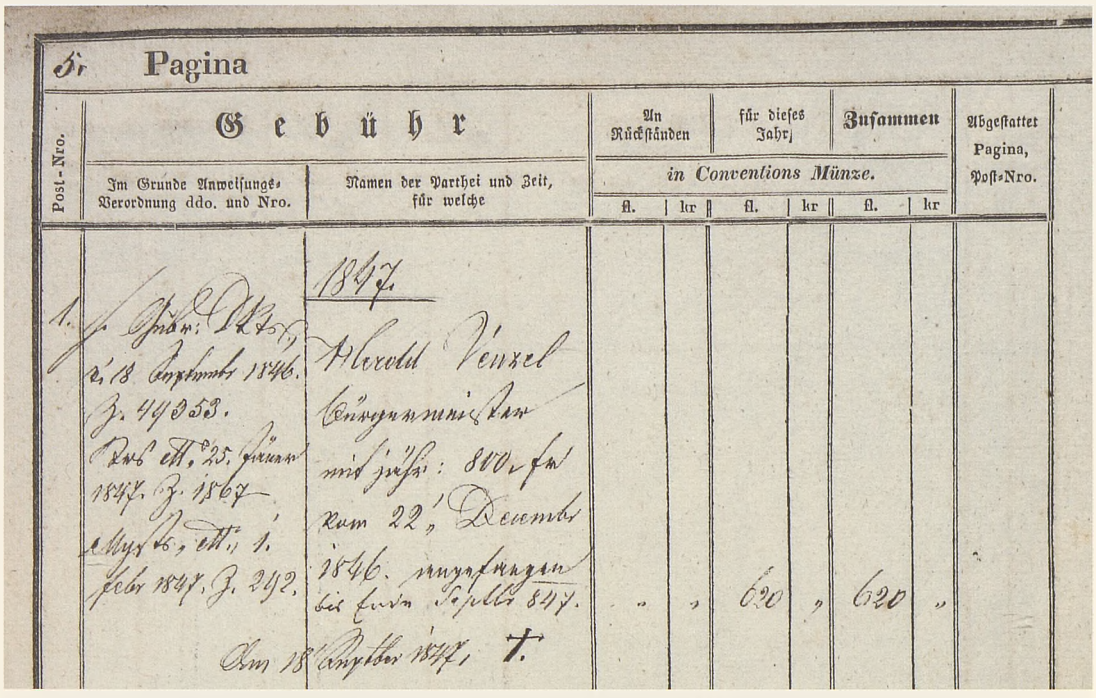
9. Wacław Herold

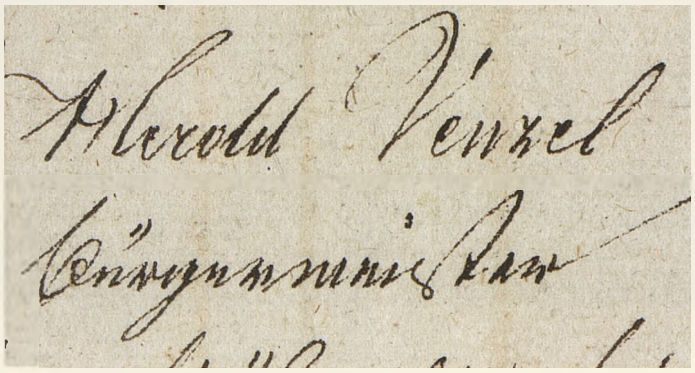
burmistrz
22 grudnia 1846–18 września 1847

cesarz Ferdynand I Habsburg (1835–1848)

Wenzel (Venceslaus) Herold von Stoda

Prawnik, urzędnik austriacki, urodzony około 1800 roku, legitymował się szlacheckim rodowodem. Przed przeniesieniem służbowym do Podgórza pełnił w latach 1833–1834 urząd syndyka miejskiego w Oświęcimiu, następnie w latach 1835–1836 syndyka w Jaśle. Od roku 1837 przez prawie dziesięć lat sprawował urząd burmistrza Nowego Sącza. Z tak bogatym doświadczeniem w 1846 roku został skierowany przez urząd gubernialny we Lwowie na zwolniony po Józefie Miskeyu (nr 8) urząd burmistrza Podgórza, zapewne z oczywistym w aktualnej sytuacji politycznej zadaniem zaprowadzenia porządku w mieście po krwawo stłumionym powstaniu krakowskim. Taki dobór osoby na najwyższy podgórski urząd świadczy, że liczono na stabilizującą skuteczność instrumentów politycznych, a nie represyjno-policyjnych, mogących w ogólnej atmosferze społecznego wrzenia przed Wiosną Ludów zaognić sytuację. Nie dane było jednak Heroldowi wykazać się w Podgórzu. Otrzymał nominację burmistrzowską 22 grudnia 1846 roku, a po niespełna dziewięciu miesiącach zmarł. Opuszczony urząd, w historycznym okresie walk społecznych, kryzysu monarchii i zmian ustrojowych, pozostał nieobsadzony przez kolejnych osiem lat. Herold żonaty był z Ludwiką z domu Nowak, miał dwóch synów: Edmunda, urodzonego w 1842 roku w Nowym

Z akt kasowych Podgórza obejmujących lata 1844–1848: zestawienie poborów wypłaconych Wacławowi Heroldowi z racji pełnienia urzędu burmistrzowskiego – oraz zbliżenie zapisu imienia i urzędu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 451, s. 5)

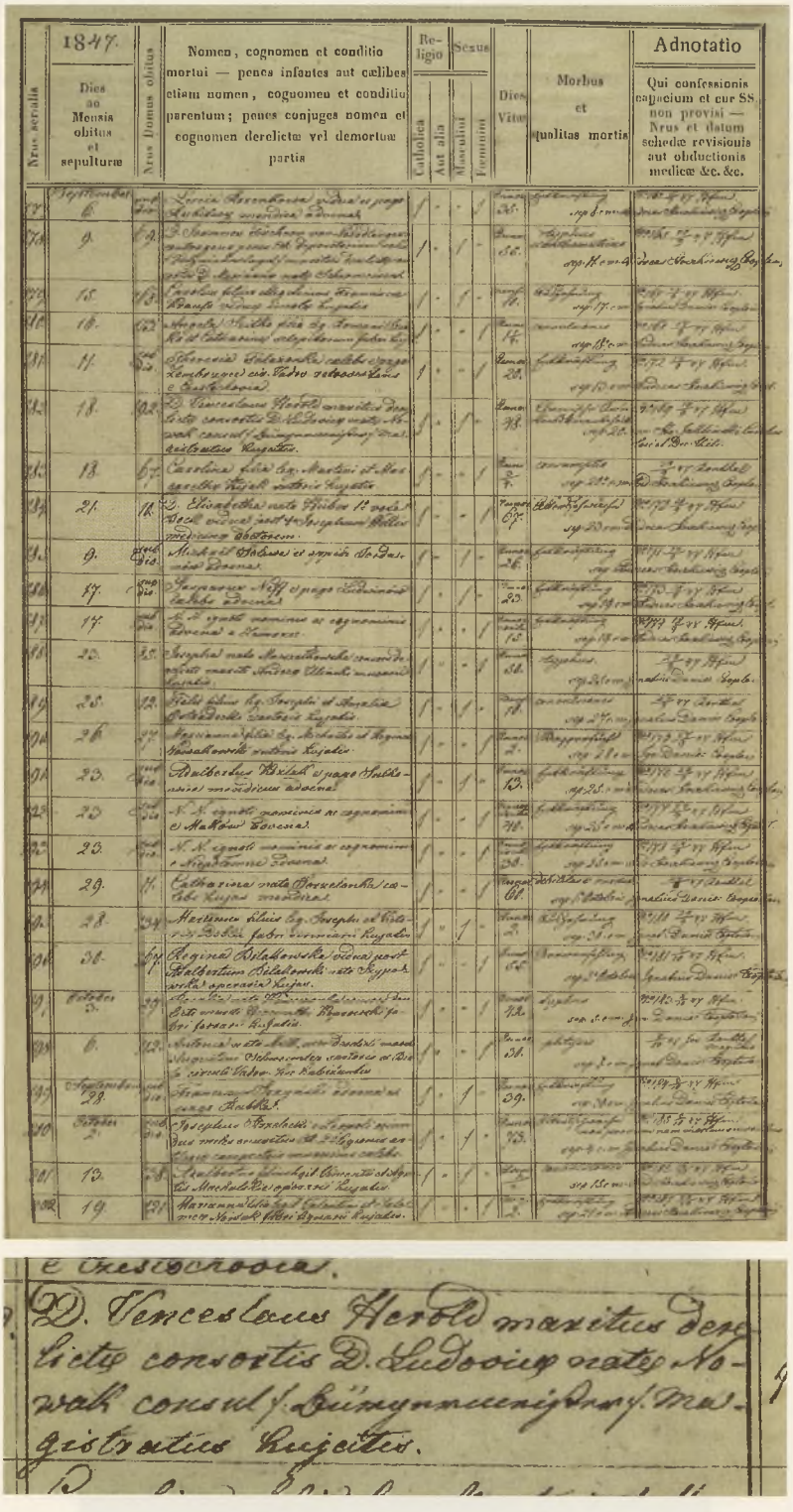
W czasie wakatu na urzędzie burmistrza w latach 1847–1855 najwyższy rangą był syndyk miejski. Urząd ten wówczas pełnili:
1847–1850 – Anton Seeman (zawodowy urzędnik austriacki, wcześniej asesor w Przemyślu),
1850–1854 – Karl Nechay (zawodowy urzędnik austriacki, wcześniej syndyk w Samborze),
1855 – Karl Alker (zawodowy urzędnik austriacki, wcześniej syndyk w Oświęcimiu).

W 1850 roku otwarto most Franciszka Józefa I, zwany potocznie Podgórskim lub I Mostem, postawiony na miejscu zniesionego przez powódź mostu Karola. Przetrwał do roku 1925 (został zastąpiony najpierw drewnianą kładką, a w roku 1933 mostem Piłsudskiego).

Samego cesarza uroczyście witano rok później – odwiedził Podgórze, podążając do Krakowa.

W ramach Twierdzy Kraków na Wzgórzu Lasoty w latach 1853–1854 wybudowano Fort 31 św. Benedykta.

Sączu, studiującego na Uniwersytecie Karola w Pradze oraz medycynę i prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim, oraz Władysława, maturzystę gimnazjum tarnowskiego, studenta prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zmarł 18 września 1847 roku w Podgórzu. Wdowa Ludwika powtórnie wyszła za mąż za Jana Hołodyńskiego, nauczyciela gimnazjum w Tarnowie, który został prawnym opiekunem Edmunda Herolda. Opiekę nad drugim synem Władysławem powierzono spokrewnionemu z jego matką Michałowi Nowakowi, sekretarzowi Sądu Krajowego w Krakowie.

Z akt stanu cywilnego parafii św. Józefa w Podgórzu: kopia księgi zgonów z 1847 roku, strona z wpisami zgonów – oraz zbliżenie wpisu z 18 września dotyczącego zgonu Wacława Herolda, określonego tu jako „burmistrz magistratu tutejszego" (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. USC św. Józefa Z 26, nr 177–202)

Źródła i literatura:
P 39, s. 573; P 267, s. 720, 743, 755, 765, 770–771, 811; P 281, s. 6; P 451, s. 5–6; *Szematyzm* 1800z, s. 166; 1820, s. 344; 1826, s. 348; 1831w, s. 100, 109, 140; 1833, s. 73, 85, 140, 171; 1844, s. 88, 102, 184, 233; 1848, s. 127, 203, 250; 1850, s. 95, 222; 1870, s. 167; 1871, s. 470; 1877, s. 121.

10. Józef Chrystian Zoll

burmistrz
1855–31 lipca 1867

cesarz Ferdynand I Habsburg (1835–1848)

Joseph Chrystian Zoll

Techniczny radca rachunkowy, nauczyciel budownictwa, założyciel podgórsko-krakowskiej linii Zollów, przez pokolenia zasłużonej dla polskiej nauki i mającej wśród zasług wiele patriotycznych czynów. Urodzony 16 marca 1803 roku w Mischorf (Miszkolc) na Węgrzech, syn Fryderyka, urzędnika salinarnego w Bochni, i Marianny z domu Wenes. Protoplaści tej gałęzi rodziny Zollów przybyli na ziemie polskie na przełomie XVIII i XIX stulecia z okolic Stuttgartu (przez Szwajcarię, Austrię oraz Węgry) i szybko się spolonizowali. Józef Zoll początkowo pracował, wzorem ojca, w wielicko-bocheńskich salinach, następnie związał się z budownictwem drogowym, obejmując posady w placówkach krakowskiej dyrekcji dróg i mostów. Ze względów zawodowych przeniósł się z Bochni do Myślenic, by w 1841 roku powrócić i osiąść w Wieliczce, a następnie w Podgórzu, gdzie kupił dom przy ul. Józefińskiej 75. W 1848 roku pracował w dyrekcji budownictwa dróg jako komisarz kierujący placówką w Podgórzu, od roku 1853 w randze inżyniera-asystenta, wkrótce zaś awansował do kancelarii dyrekcji na stanowisko rewidenta i naczelnika wydziału rachunkowości technicznej. Równolegle był wykładowcą budownictwa w szkole inżynierskiej. Po zniesieniu w maju 1854 roku w Galicji „stanu oblężenia" i przystąpieniu do normalizacji administracji, powołany został w 1855 roku na urząd burmistrza Podgórza – pierwszego po ośmioletnim zawieszeniu tego urzędu, a jednocześnie ostatniego w epoce przedautonomicznej. Wyznaczyło to zakres działań kadencji: przywracanie normalnej pracy magistratu i wdrażanie rozwiązań przygotowujących reformę autonomiczną. Józef Zoll złożył urząd z chwilą pierwszych wyborów sa-

Portret Józefa Chrystiana Zolla. Widoczny złoty medal, którym został odznaczony za ratowanie z narażeniem własnego życia ludzi i ich mienia w czasie powodzi w powiecie bocheńskim (z archwium rodzinnego Zollów)

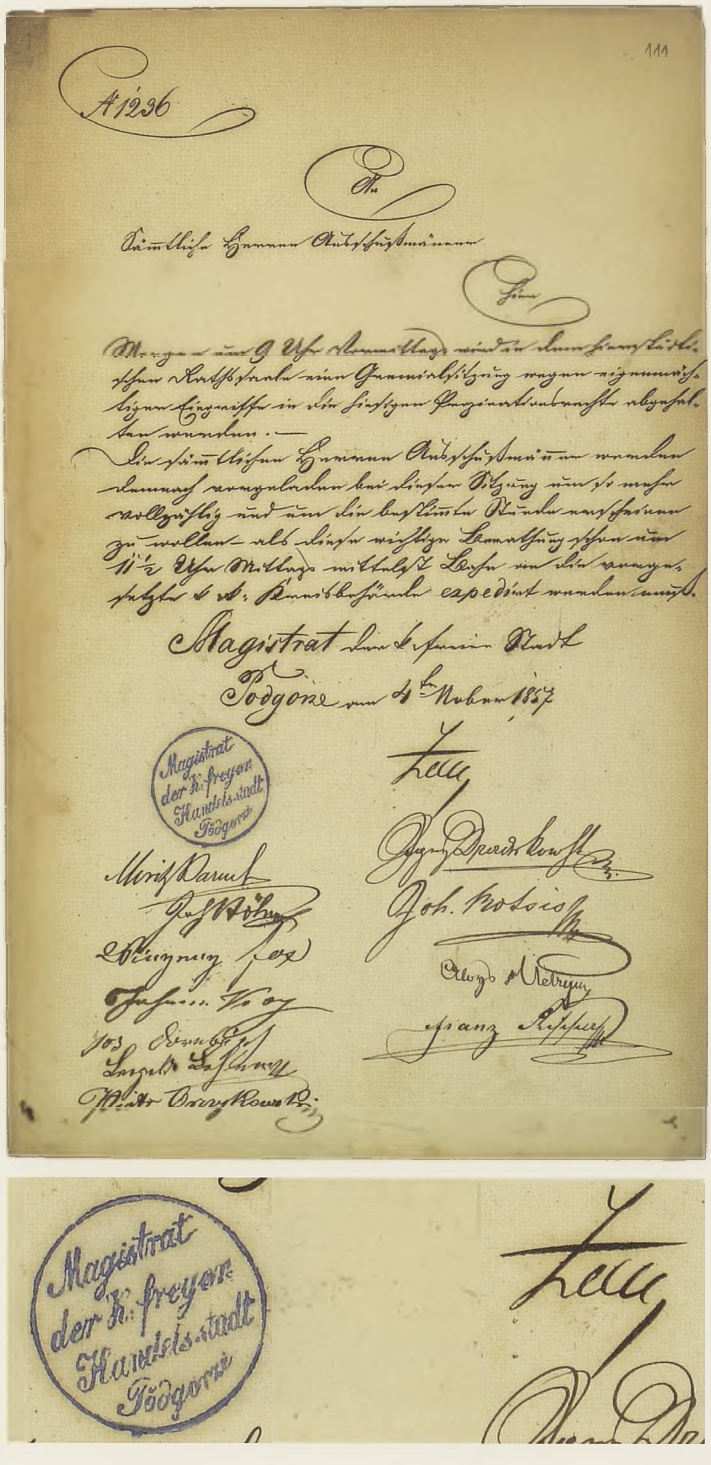
W roku 1857 przeprowadzono spis urzędowy, który wykazał, że Podgórze zamieszkuje 2739 mieszkańców, w tej liczbie 119 izraelitów.

Maurycy Baruch (wieloletni radny miejski) uruchamia w 1860 roku nowoczesną cegielnię. Dwanaście lat wcześniej dzięki niemu w Podgórzu powstał pierwszy parowy młyn zbożowy. Było to pierwsze zastosowanie maszyn parowych na terenie dzisiejszego Krakowa.

W roku 1862 ukazuje się państwowa ustawa gminna, cztery lata później – ustawy wykonawcze. Regulacje te stanowią narodziny samorządu gminno-miejskiego Podgórza w ramach autonomii galicyjskiej.

W związku z wydarzeniami powstania styczniowego z 28 lutego 1864 roku wprowadzono w Galicji stan oblężenia.

morządowych w 1867 roku – uzyskał w nich mandat radnego, jednak w następnym roku wycofał się rady miejskiej. Żonaty był z Katarzyną, córką Walentego Wątorskiego, burmistrza Myślenic. Ojciec czwórki dzieci, wśród nich Fryderyka starszego, profesora prawa i rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, honorowego obywatela Podgórza, żonatego z Heleną, córką Ferdynanda Seelinga de Saulenfels, burmistrza Podgórza (nr 12). Potomkami Józefa Zolla w prostej linii są profesorowie prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego: Andrzej, były prezes Trybunału Konstytucyjnego i rzecznik praw obywatelskich, oraz syn Andrzeja Fryderyk. Józef Zoll zmarł 24 kwietnia 1872 roku, został pochowany w rodzinnym grobowcu na Starym Cmentarzu w Podgórzu.

Z akt Wydziału Miejskiego Podgórza: pismo z 4 listopada 1857 roku zawiadamiające o zebraniu Wydziału, podpisane przez Józefa Zolla. Kolejne podpisy poświadczają zapoznanie się z treścią pisma przez członków Wydziału – oraz powiększenie podpisu i pieczęci Magistratu Królewskiego Wolnego Podgórza (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 4, s. 111)

Źródła i literatura:
P 39, s. 537–539; P 381, s. 391, 406; P 454, s. 7; *Szematyzm* 1815, s. 161, 186; 1820, s. 295; 1826, s. 184, 216; 1831w, s. 52, 89; 1833, s. 121; 1834, s. 139; 1835, s. 134–135; 1838, s. 65; 1846, s. 76; 1841, s. 71; 1844, s. 74; 1847, s. 52, 83; 1848, s. 103; 1850, s. 65; 1851, s. 74; 1852, s. 64; 1854, s. 63; 1855, s. 179; 1856z, s. 262; 1857z, s. 251; 1861, s. 70; 1862, s. 82; 1863, s. 82; 1864, s. 17, 85; 1865, s. 84; 1866, s. 83; *Słownik* II, s. 102; Mikulski 1907, s. I 236, VIII 47; Cyrankiewicz 1908, s. 448; Grodziska 1992, s. 97; Górzyński 1997, s. 66–67, 283; Pietrzyk 2000, s. 271, 305; Grodziska 2000, s. 114–115; Homola-Skąpska 2000, *passim*; Röskau-Rydel 2011, s. 196, 198–199, 344, 351; Zoll 2011, s. 14, 17, 19–24, 32, 107, 262.

BURMISTRZOWIE PODGÓRSCY W DOBIE AUTONOMII GALICYJSKIEJ (1867–1915)

Biogram burmistrza zawiera:

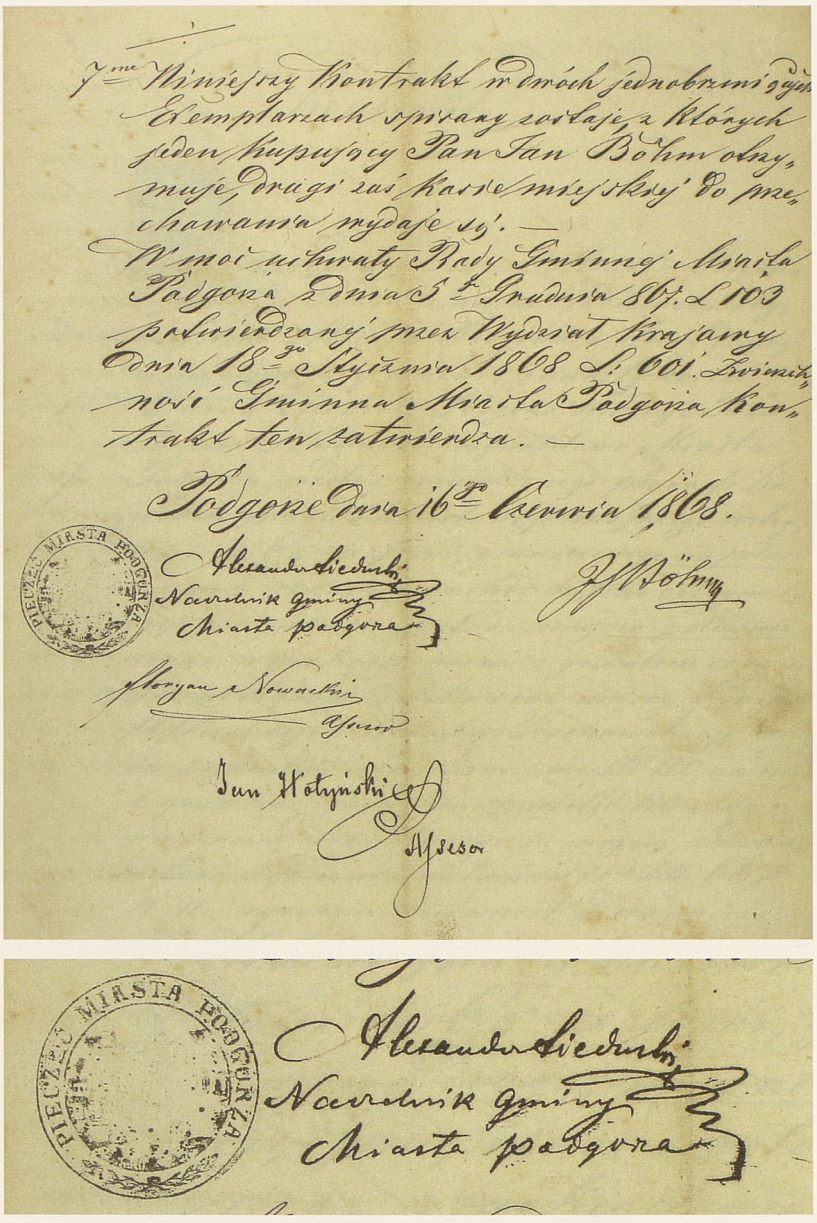
- nagłówek, w którym podano:
  – wskazanie panującego w czasie odnotowania burmistrza na urzędzie,
  – kolejny numer w rozdziale *Pocztu*,
  – imię i nazwisko,
  – lata potwierdzonego źródłowo pełnienia urzędu burmistrza lub równoważnego;
- najistotniejsze informacje o postaci;
- ikonografię bezpośrednio związaną z postacią;
- wybór źródeł bezpośrednich, publikacji źródłowych i literatury poszerzającej wiedzę o postaci.

nr 11–18

11. Aleksander Siedlecki
naczelnik miasta – burmistrz
2 sierpnia 1867–8 lutego 1871

cesarz Franciszek Józef I Habsburg (1848–1916)

Prawnik, notariusz, urodzony w 1827 roku w Jankówce w obwodzie bocheńskim, syn Aleksego, dzierżawcy dóbr (prawdopodobnie kobierzyńskich) i Marii z Chylewskich, pieczętujący się herbem Grzymała. Absolwent Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od 1854 roku praktykował jako kancelista w krakowskich sądach, w roku 1857 został odnotowany na etacie adiunkta w Krajowym Sądzie w Krakowie. W roku 1860, po praktykach u krakowskich rejentów, został wpisany na listę notariuszy przy Krajowym Sądzie ze skierowaniem do pracy w Podgórzu. Otworzył tam kancelarię, osiedlając się w domu pod numerem 103 (późniejsza ul. Ciasna 1). W pierwszych autonomicznych wyborach samorządowych w 1867 roku został wybrany do rady gminnej miasta Podgórza, która z kolei – dokonując wyboru ze swojego grona pierwszej autonomicznej zwierzch-

Z akt zawierających kontrakty gminy Podgórze obejmujące lata 1835–1885: dokument z 1868 roku zatwierdzający na podstawie stosownej uchwały rady gminnej, potwierdzonej przez Wydział Krajowy w Lwowie, kontrakt zawarty między miastem a Janem Böhmem – oraz zbliżenie podpisu i pieczęci miejskiej (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 43, s. 147)

W roku 1867 przeprowadzono pierwsze (po uzyskaniu przez Galicję autonomii w ramach Cesarstwa Austro-Węgierskiego) wybory do samorządu gminnego.

W roku 1870 rozpoczęły działalność niedawno wybudowane magazyny prochowe na Krzemionkach.

W tym samym roku odnotowano w urzędowym spisie 216 domów mieszkalnych, w których żyło ogółem 4254 mieszkańców, w tym 2925 rzymskich katolików, 2 grekokatolików, 22 akatolików i 1305 izraelitów.

ności gminnej – powierzyła mu 2 sierpnia tegoż roku urząd naczelnika gminy – burmistrza. Już miesiąc później, *w dowód uznania życzliwości dla gminy*, rada nadała mu godność obywatela honorowego Podgórza. Głównym zadaniem nowych władz stało się wdrożenie rozwiązań wprowadzonych przepisami ustawy o samorządzie gminnym, całkowicie odmiennie ujmujących zarządzanie miastem. Siedlecki pełnił urząd przez pełną kadencję, do 8 lutego 1871 roku. W następnym roku zamknął podgórską kancelarię notarialną i wyprowadził się do Krakowa, gdzie zamieszkał przy ul. Grodzkiej 74. Kancelarię notarialną otworzył w kamienicy „Pod Murzynami" przy ul. Floriańskiej 1 (należącej do jego brata Adolfa Siedleckiego, znanego krakowskiego farmaceuty, właściciela apteki „Pod Białym Orłem"). Był dwukrotnie żonaty: z Olimpią ze Strzelbickich, z którą miał – oprócz dwójki zmarłych wcześnie dzieci – syna Aleksandra Marcina, a następnie z Wiktorią Sturm-Święcką. Z drugiego małżeństwa miał trzy córki: Marię Joannę, Joannę Marcelinę oraz Zofię Aleksandrę (ta ostatnia urodziła się już po śmierci ojca). Od roku 1866 był właścicielem wsi Borek Szlachecki. Zmarł niebawem po przeprowadzce do Krakowa, 25 listopada 1872 roku. Został pochowany na cmentarzu Rakowickim w grobowcu rodzinnym, który sam ufundował. Wdowa Wiktoria poślubiła barona Andrzeja z Konopków, syn Aleksander w 1904 roku został odnotowany jako urzędujący sekretarz w Wydziale Powiatowym w Wieliczce i zastępca dyrektora tamtejszej Powiatowej Kasy Oszczędnościowej.

Z założonej w 1867 roku Księgi [Książki] Obywateli Miasta Podgórza, *uwieczniającej wszystkie honorowe obywatelstwa Podgórza oraz niektóre zwykłe obywatelstwa miejskie: przód okładziny i strona z pierwszymi wpisami – oraz zbliżenie wpisu honorującego Aleksandra Siedleckiego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 33, okładzina i s. 5)*

Źródła i literatura:
Szematyzm 1848, s. 46, 255; 1854, s. 247; 1857, s. 140; 1862, s. 155; 1869, s. 75, 148; 1870, s. 87, 161; 1871, s. 67, 137, 381; 1877, s. 480, 381; 1885, s. 267, 344, 460; 1892, s. 284; 1897, s. 284, 295; 1903, s. 364, 803, 861; *Słownik geograficzny*, t. III, s. 410–411; Cyrankiewicz 1908, s. 322; Przeorski 1931, s. 474; Grodziska-Ożóg 1983, s. 378; PSB, t. XXXVI, s. 539–542; 550–553, Żółciak 1996, s. 96.

12. Ferdynand Seeling de Saulenfels

naczelnik gminy – burmistrz
8 lutego 1871–23 lutego 1875

cesarz Franciszek Józef I Habsburg (1848–1916)

Urzędnik państwowy, urodzony 4 lutego 1800 roku w Wieliczce, syn Antoniego Seelinga i Agnieszki z Bojarskich. Ojciec Antoni, urodzony w Platten (Horni Blatná), górniczym miasteczku na stokach Rudaw, jako geolog-górnik przybył do Wieliczki ratować kopalnię soli – za pracę w salinach, gdzie został nadzarządcą, oraz za zasługi dla przemysłu otrzymał w 1807 roku szlachectwo z prawem do przydomka „Saulenfels" (jego syn Ferdynand nie pisał się jednak „von Saulenfels", lecz „de Saulenfels"). Ferdynand Seeling ukończył w Wiedniu Theresianum, szkołę przygotowującą szlachecką młodzież do pracy w administracji państwowej, i podjął służbę urzędniczą. Został odnotowany w latach 1831–1833 jako trzeci komisarz cyrkularny w Bochni, w roku 1838 jako drugi komisarz cyrkularny w Tarnopolu, w 1848 roku jako sekretarz w urzędzie gubernialnym we Lwowie, następnie w 1850 roku jako sekretarz w komisji gubernialnej w Krakowie. Emeryturę osiągnął na stanowisku nadradcy skarbowego w Dyrekcji Skarbowej w Krakowie. W pierwszych autonomicznych wyborach samorządowych w 1867 roku wszedł do rady gminnej miasta Podgórza. Ponownie wszedł w skład rady w 1871 roku i został przez nią 8 lutego tegoż roku powołany na urząd naczelnika gminy – burmistrza. Kadencja ta przypadła na czas otwierających się możliwości wzrostu gospodarczego miasta, w tym inwestycji publicznych – wykorzystanie tej koniunktury dało efekty widoczne w kolejnych kadencjach, gdy oddawano do użytku kolejne obiekty miejskie. Na drugą kadencję burmistrzowską Seeling został wybrany 2 lipca 1874 roku, jednak już w lutym 1875 złożył rezygnację z urzędu – rada gminna w uznaniu zasług nadała mu wówczas godność

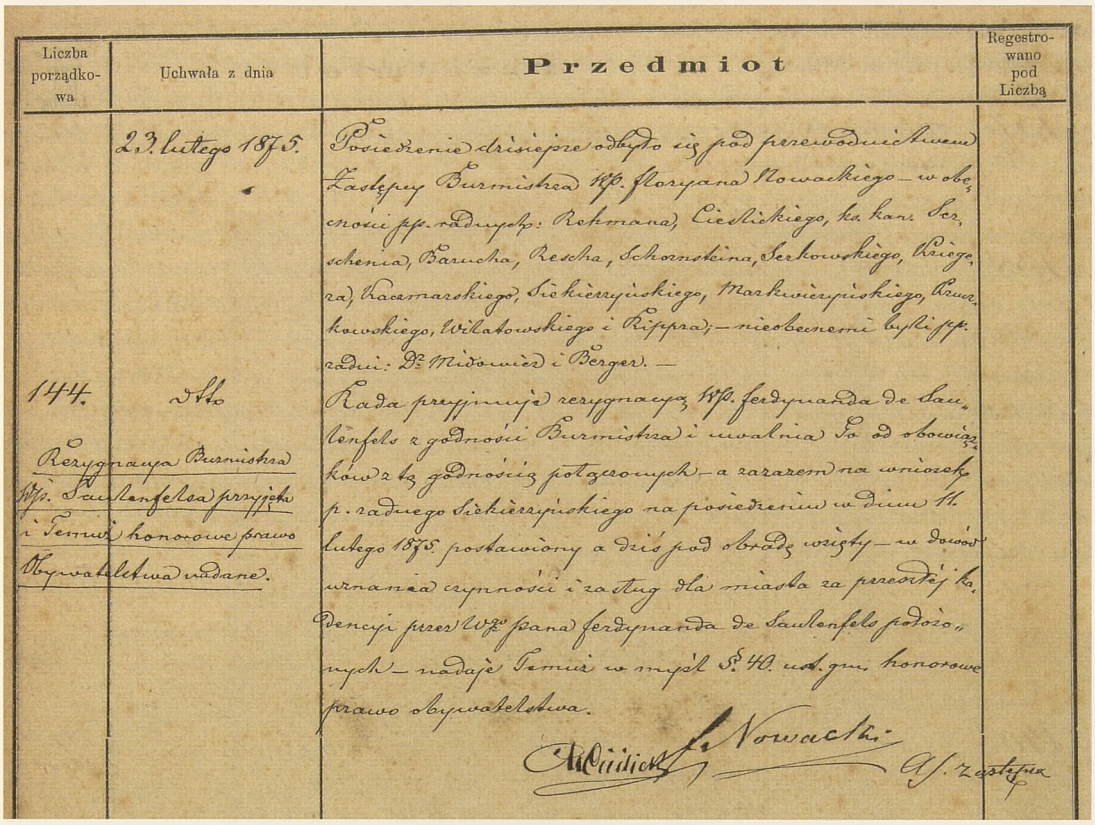
Fotografia portretowa Ferdynanda Seelinga de Saulenfels wykonana w atelier wiedeńskiego fotografika Auerlicha (z archwium rodzinnego Zollów)

Józef Liban i Max Ehrenpreis otwierają w roku 1873 kamieniołom i wapiennik „Liban i Ehrenpreis".

Z inicjatywy między innymi Wojciecha Bednarskiego powstaje w tym samym roku Towarzystwo Kasynowe.

Również w roku 1873 rozprzestrzenia się w Podgórzu epidemia cholery.

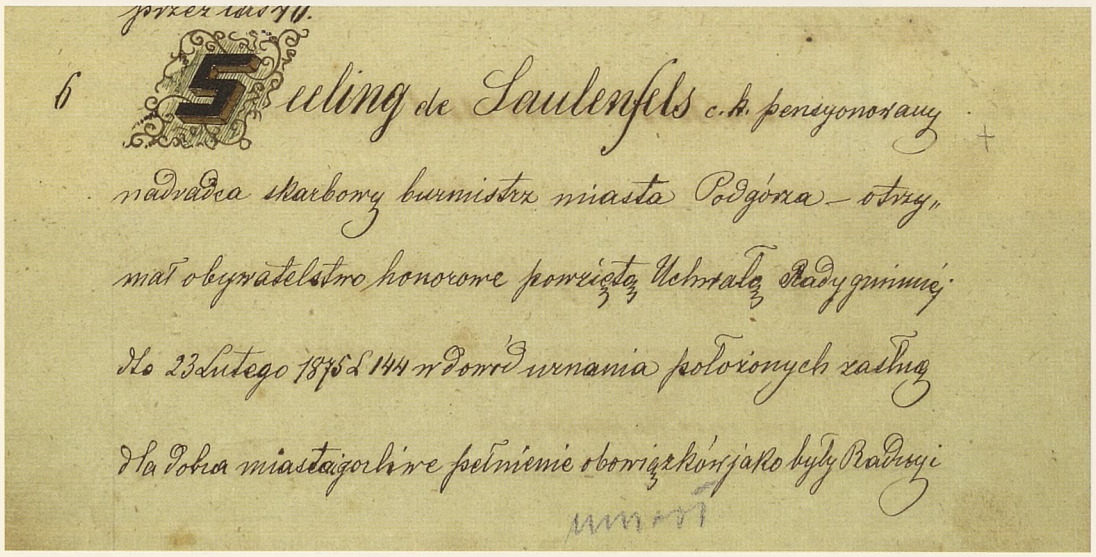
honorowego obywatela Podgórza. Gdy w 1884 roku zrezygnował z członkostwa w radzie, ta w podzięce za pracę dała mu parcelę pod grób rodzinny. Posiadał w Podgórzu dom położony przy ul. Czarnieckiego 12. Ożenił się z Karoliną Baum von Appelshofen z Kopytówki, siostrą Józefa Bauma, wiceprezesa Koła Polskiego w parlamencie austriackim. Syn Ludwik, angażujący się w kwestie rolnicze, był członkiem władz powiatowych w Wadowicach, dzierżawił Łagiewniki (wówczas koło Krakowa). Córka Helena Marianna Wacława poślubiła w 1864 roku Fryderyka, syna Józefa Chrystiana Zolla (nr 10), druga córka, Karolina, pozostała w panieństwie. Seeling zmarł 23 maja 1888 roku. Jest pochowany na Starym Cmentarzu w Podgórzu.

Liczba porządkowa	Uchwała z dnia	Przedmiot	Regestrowano pod Liczbą
144.	23 lutego 1875. / Dto	Posiedzenie dzisiejsze odbyło się pod przewodnictwem Zastępcy Burmistrza Wp. Floryana Nowackiego – w obecności pp. radnych: Rehmana, Cieślickiego, ks. kan. Scherschenia, Baucha, Rescha, Schonstkina, Serkowskiego, Księgi, Kacmarskiego, Sickierzyńskiego, Markwicrzyńskiego, Brzuchowskiego, Wilatowskiego i Rippra; – nieobecnemi byli pp. radni: Dr Midowicz i Berger. – Rada przyjmuje rezygnacyą Wp. Ferdynanda de Saulenfels z godności Burmistrza i uwalnia Go od obowiązków z tej godności potrzebnych – a zarazem na wniosek p. radnego Sickierzyńskiego na posiedzeniu w dniu 11. lutego 1875 postawiony a dziś pod obrady wzięty – w dowód uznania czynności i zasług dla miasta za prezydencyi przez Wp. pana Ferdynanda de Saulenfels podziałanych – nadaje Jemu w myśl §. 40. ust. gm. honorowe prawo obywatelstwa.	

Rezygnacya Burmistrza Wp. Saulenfelsa przyjęta i Jemu honorowe prawo obywatelstwa nadane.

Z księgi uchwał rady gminnej miasta Podgórza obejmującej lata 1874–1886: wpis uchwały z 23 lutego 1875 roku w sprawie przyjęcia rezygnacji Ferdynanda Seelinga de Saulenfels z urzędu burmistrza oraz nadania mu godności honorowego obywatela miasta Podgórza (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 6, s. 56)

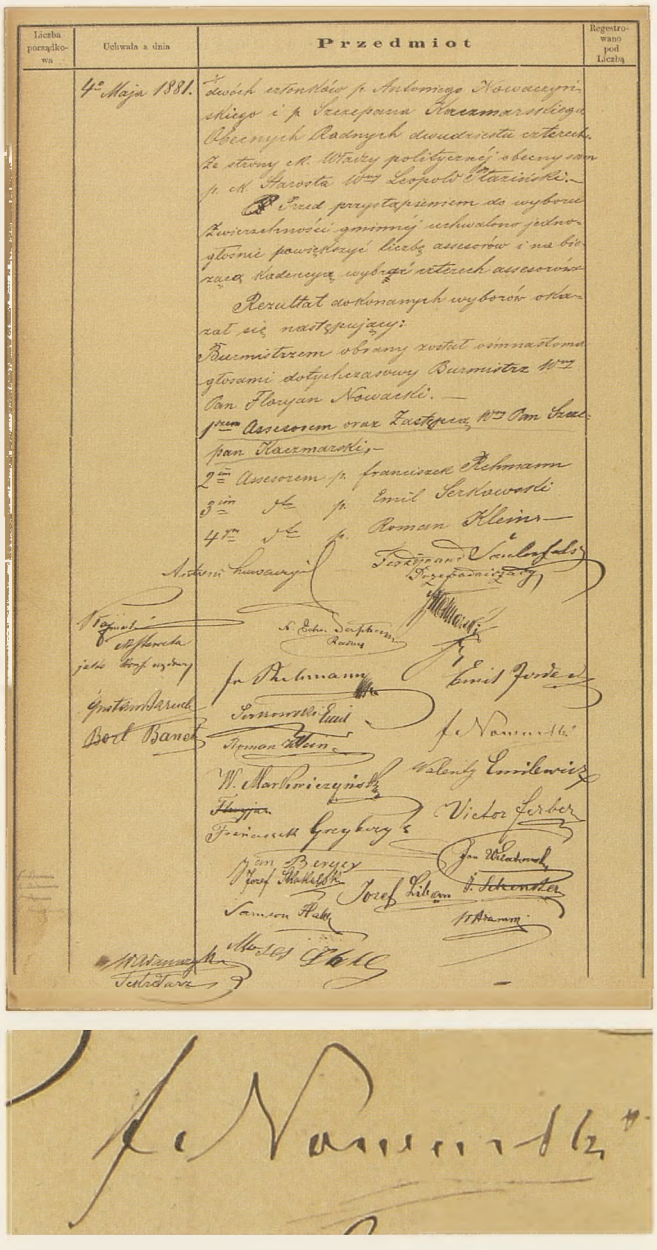
6 Seeling de Saulenfels c.k. pensyonowany nadradca skarbowy burmistrz miasta Podgórza – otrzymał obywatelstwo honorowe powziętą Uchwałą Rady gminnej dto 23 lutego 1875 l. 144 w dowód uznania położonych zasług dla Podgórza miasta gorliwe pełnienie obowiązków jako były Radzący

Z Księgi Obywateli Miasta Podgórza: wpis z 1875 roku uwieczniający honorowe obywatelstwo miasta Podgórza nadane Ferdynandowi Seelingowi de Saulenfels (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 33, s. 6)

Źródła i literatura:
Szematyzm 1799, s. 86; 1806, s. 136; 1808, s. 158; 1815, s. 149, 159; 1820, s. 295; 1826, s. 184; 1831w, s. 31, 91; 1833, s. 26, 121; 1834, s. 40, 139; 1835, s. 35–36, 134; 1838, s. 50, 138; 1844, s. 163; 1848, s. 43, 218; 1850, s. 6, 193, 199; 1854, s. 214; 1856, s. 150, 199; 1857, s. 174; 1862, s. 207; 1869, s. 292, 521; 1871, s. 138; 1874, s. 578, 583, 585; 1879, s. 106, 265, 266, 553; 1881, s. 105, 574; 1882, s. 273, 574–575; 1885, s. 115, 256, 559; 1892, s. 120, 283, 652; 1900, s. 318; 1909, s. 339, 363; *Poczet* 1857, s. 221; Cyrankiewicz 1908, s. 447; Przeorski 1931, s. 474; Grodziska 1992, s. 93; Grodziska 2000, s. 114; Żółciak 1996, s. 96; Górzyński 1997, s. 236; Homola-Skąpska 2000, s. 63, 88; Röskau-Rydel 2011, s. 177, 189, 191–194, 196, 202; Zoll 2011, s. 40–41.

13. Florian Nowacki
naczelnik gminy – burmistrz
8 marca 1875–8 lipca 1888

Właściciel licznych nieruchomości, urodzony 4 listopada 1828 roku w Krakowie, syn Józefa, doktora medycyny, pieczętującego się herbem Ogończyk, i Marianny z Gnoińskich. Po odbyciu służby w pionierach armii austriackiej zamieszkał w 1857 roku w Podgórzu, w domu przy ul. Mickiewicza 144, odziedziczonym po stryju Kazimierzu. W drodze dziedziczenia, ożenków i kupna stał się właścicielem kolejnych domów w Podgórzu: przy ul. Kalwaryjskiej 111, 114 i 206 oraz w Krakowie: przy ul. Mikołajskiej 12 i ul. Długiej 5, jak też folwarku Marcówka (obecnie powiat suski). W wyborach samorządowych w 1867 roku uzyskał mandat w radzie gminnej Podgórza, w której zasiadał do roku 1899, czyli przez ponad trzydzieści lat, wygrywając kolejne wybory.

Z księgi uchwał rady gminnej miasta Podgórza obejmującej lata 1874–1885: strona z wpisem z 4 maja 1881 roku dotyczącym wyboru zwierzchności gminnej, z ponownie wybranym na urząd burmistrza Florianem Nowackim na czele. Wśród podpisanych członków rady były burmistrz Ferdynand Seeling de Saulenfels (nr 12) oraz przyszli burmistrzowie: Emil Serkowski (nr 14) i Roman Klein (nr 16) – oraz zbliżenie podpisu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 6, s. 450)

cesarz Franciszek Józef I Habsburg (1848–1916)

W roku 1877 otwarto lodownię miejską, pełniącą funkcje magazynu-chłodni, w której hurtownicy mogli wynajmować komory, a cztery lata później – nową rzezalnię miejską zaprojektowaną przez Stanisława Serkowskiego (syna burmistrza Emila Serkowskiego – nr 14). On też był projektantem gimnazjum wzniesionego przy ul. Mickiewicza (obecnie Zamoyskiego).

W latach 1879–1881 wybudowano przy obecnej ul. Węgierskiej 5 synagogę Zuckera.

Podgórze uzyskuje połączenie z Węgrami, a przez węzeł w Płaszowie z dalekobieżnymi szlakami międzynarodowymi dzięki uruchomieniu w roku 1884 dwóch stacji: Podgórza-Miasta i Podgórza-Bonarki.

W roku 1884 rozpoczyna działalność fabryka cementu „Bonarka".

Na południowym stoku Łysej Góry, na darowanej przez miasto parceli, powstał w roku 1887 cmentarz żydowski wraz z okazałym domem pogrzebowym (rejon ulic Jerozolimskiej i Abrahama). Cmentarz zlikwidowano w czasie okupacji niemieckiej, a na jego terenie powstał obóz „Płaszów".

Agnieszka Jałbrzykowska z Majewskich, prowadząca szkołę żeńską, otrzymała w roku 1887 honorowe obywatelstwo *za położone zasługi około długoletniego krzewienia oświaty.*

Już w 1867 roku został powołany przez radę w skład zwierzchności gminnej na stanowisko pierwszego asesora. Czterokrotnie rada wybierała go na urząd naczelnika miasta – burmistrza: 8 marca 1875 roku, 10 grudnia 1877 roku, 4 maja 1881 roku oraz 1 października 1884 roku. Zasiadał też wówczas w radzie powiatowej Wieliczki oraz wchodził w skład wielickiego Wydziału Powiatowego. W trakcie trzeciej kadencji, po kontroli przeprowadzonej w magistracie przez Wydział Krajowy we Lwowie, lwowskie Namiestnictwo 8 lipca 1888 roku odwołało go z urzędu za *nadużycia i ciężkie przekroczenia, które czynią niegodnym Floriana Nowackiego do sprawowania nadal urzędu naczelnika gminy*. Pozostał jednak w składzie rady i we władzach powiatowych. Gdy Emil Serkowski (nr 14) złożył rezygnację z burmistrzostwa, rada ponownie wybrała na ten urząd Nowackiego, wówczas jednak sprzeciwiły się władze namiestnikowskie. W tej sytuacji Nowacki przyjął w 1890 roku posadę dyrektora urzędującego i jednocześnie kasjera w Powiatowej Kasie Oszczędności w Wieliczce, w której pracował do końca roku 1899, kiedy to został aresztowany pod zarzutem oszustw na szkodę Kasy (głównie za fałszowanie weksli). Prawomocnym wyrokiem skazano go na pięć lat ciężkiego więzienia. W drodze łaski został zwolniony w połowie 1905 roku z zakładu karnego w Wiśniczu. Na krótko zamieszkał wówczas w Podgórzu przy ul. Twardowskiego 17 (obecnie Węgierska). W liście wystosowanym do rady miejskiej, wydrukowanym zresztą własnym sumptem w postaci broszury, utrzymywał, że pozostaje w nędzy, i uzyskał w efekcie dożywotni zasiłek dla ubogich (w rzeczywistości w 1899 roku, wobec groźby aresztowania, pozbył się znacznego majątku w nieruchomościach, aby uniknąć zlicytowania). We wrześniu 1905 roku pojawił się w Krościenku nad Dunajcem, gdzie przebywał już do końca swoich dni. Był dwukrotnie żonaty: z Anielą z Nowackich (córką stryja), a następnie z Heleną z Duniów. Z małżeństw tych miał ośmioro dzieci: trzech synów i pięć córek. Dwoje zmarło młodo, synowie wyemigrowali do Rosji, jedna z córek po nieudanej karierze śpiewaczki wyszła za mąż za urzędnika powiatowego. Nowacki zmarł 3 października 1908 roku, pochowano go na cmentarzu komunalnym w Krościenku. W 1991 roku rada miasta Krakowa w ramach masowego przemianowywania nazw ulic uczyniła Nowackiego patronem Plant w Podgórzu.

Z akt kolei towarowej i stacji Karola Ludwika w Podgórzu: strony pierwsza i ostatnia pisma magistratu z 1883 roku skierowanego do c.k. Sekcji Budowy Odnogi Kolei Transwersalnej w Krakowie, uściślającego zobowiązanie gminy do udostępnienia gruntów i materiału skalnego pod budowę kolei – oraz powiększenie pieczęci miejskiej i podpisu burmistrza (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 46, s. 15, 18)

Tablica znad wejścia do lodowni miejskiej (dawnej chłodni) oraz tablica z budynku rzezalni miejskiej, inwestycji otwartych za kadencji Floriana Nowackiego. Na tablicy rzezalni znajduje się również wzmianka o synu burmistrza Emila Serkowskiego (nr 14), Stanisławie (Dom Historii Podgórza, nr inw. DHP/IV/OP/3, DHP/IV/OP/27)

Źródła i literatura:
Szematyzm 1862, s. 72; 1869, s. 75, 287; 1870, s. 293; 1871, s. 203, 291–292; 1877, s. 289, 316; 1879, s. 266, 292; 1881, s. 272, 298; 1882, s. 273, 300; 1885, s. 257, 283; 1888, s. 257, 283, 362; 1892, s. 284, 413, 603; 1897, s. 284, 413, 603; 1900, s. 342, 490, 720; Nowolecki 1878, s. 250; Nowacki 1888-I, *passim*; *Referat* 1888, *passim*; Nowacki 1888-II, *passim*; „Podgórzanin" 1900, nr 3, s. 4; nr 15, s. 4; nr 18 s. 4; Nowacki 1905, *passim*; Przeorski 1931, s. 474; Żółciak 1996, s. 96, 107; Żółciak 2000, s. 48; Zając 2005, s. 198–200, Żółciak 2007, s. 561, 570.

14. Emil Lubicz Serkowski

p.o. naczelnik gminy – burmistrz 11 lipca 1888–4 października 1888 naczelnik gminy – burmistrz 4 października 1888–20 grudnia 1888

cesarz Franciszek Józef I Habsburg (1848–1916)

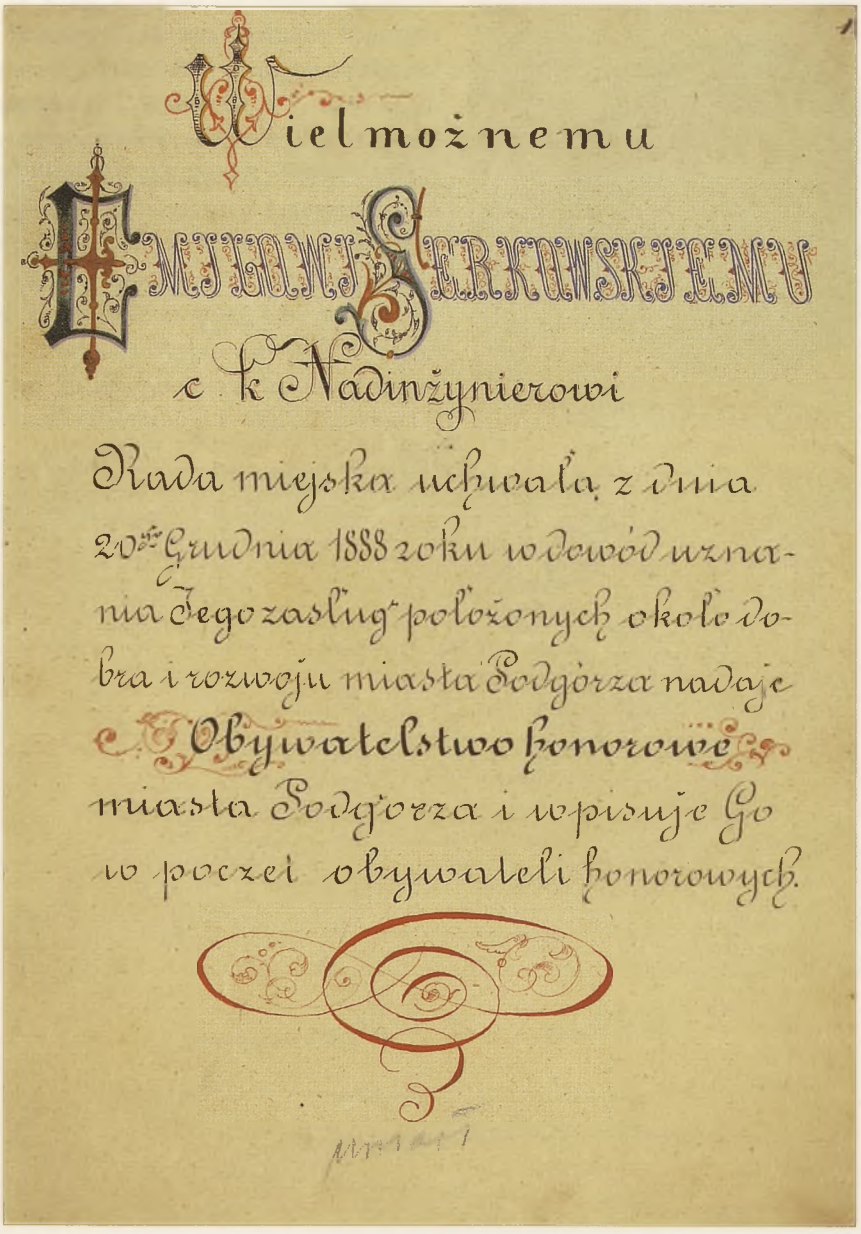
Inżynier budowlany, urodzony 13 kwietnia 1822 roku w Podgórzu, syn Józefa Teodora Serkowskiego, wieloletniego sekretarza i kasjera w magistracie podgórskim, i Elżbiety z Naizerów, pieczętowali się herbem Lubicz. Ukończył nauki w Instytucie Technicznym w Krakowie oraz dodatkowe kursy budowlane. W 1854 roku pracował w podgórskim komisariacie dyrekcji budownictwa dróg pod kierownictwem Józefa Zolla (nr 10), następnie w administracji budowlanej w Wieliczce i w dyrekcji budownictwa w Krakowie, od 1870 roku zaś w oddziale budowlanym starostwa powiatowego w Krakowie na etacie adiunkta budowniczego, a potem inżyniera. W pierwszych wyborach samorządowych w 1867 roku uzyskał mandat podgórskiego radnego – członkiem rady gminnej pozostawał nieprzerwanie do samej śmierci (przez trzydzieści trzy lata). Szybko wszedł w skład magistratu, obejmując w 1869 roku etat budowniczego miejskiego, i obowiązki te pełnił, z wielkimi zasługami, aż przez dwadzieścia dwa lata, czyli do roku 1891. Był wybierany na przedstawiciela Podgórza w radzie powiatowej w Wieliczce, został też członkiem tamtejszego Wydziału Powiatowego. W roku 1884 wybrano go na urząd zastępcy naczelnika gminy – burmistrza. Pełnił tę funkcję do 4 października 1888 roku, w ostatnich miesiącach występując dodatkowo w roli pełniącego obowiązki burmistrza, gdy odwołano z urzędu Floriana Nowackiego (nr 13).

Fotografia portretowa Emila Serkowskiego (Dom Historii Podgórza, nr inw. DHP/II/FK/44)

W roku 1888 oddano do użytku siedmiokilometrową obwodową linię kolejową, biegnącą od dworca głównego w Krakowie wałem fortecznym (dzisiejsze al. Trzech Wieszczów) i przez nowo wybudowany most (dzisiejszy Dębnicki) do Bonarki i Płaszowa. Połączenie to, oprócz funkcji wojskowych, miało też znaczenie dla rozwoju gospodarczego przedmieść Podgórza.

4 października, w ramach wyborów uzupełniających, został naczelnikiem gminy – burmistrzem. Urząd ten pełnił jednak krótko, zaledwie do 20 grudnia tegoż roku, kiedy to złożył rezygnację zarówno z członkostwa w radzie, jak i z urzędu burmistrza – okazał w ten sposób swoje zdystansowanie wobec rozgrywek personalnych w radzie, w której mocno aktywni byli stronnicy zdymisjonowanego Nowackiego. O ile z burmistrzostwa został zwolniony, o tyle radni uprosili go jednak, by pozostał w ich gronie. Autentycznie zasłużony dla Podgórza, szczególnie w budownictwie, urządzaniu terenów zielonych oraz rozwoju oświaty, jeszcze w dniu rezygnacji z urzędu burmistrzowskiego otrzymał tytuł honorowego obywatela miasta. Żonaty był z Rozalią z Nadmillerów, z którą miał troje dzieci: zmarłą jako dziecko Helenę, Stanisława, także inżyniera budownictwa zasłużonego dla Podgórza, oraz Wandę, która wyszła za Franciszka Maryewskiego (nr 18), przyszłego burmistrza. Żona wniosła do małżeństwa wieś Jugowice, która później została przekazana synowi. Serkowski zmarł 23 września 1900 roku. Jest pochowany na Starym Cmentarzu w Podgórzu. Jeszcze w tym samym roku rada uchwaliła, aby nadać jego imię planowanej, nowej ulicy w Podgórzu (równoległej do ul. Długosza) oraz aby *wstawić do Sali obrad Rady miejskiej jego biust*. Ponieważ ulica nie powstała, radni w 1902 roku postanowili przemianować pl. Sienny na pl. Serkowskiego.

Wielmożnemu
Panu Emilowi Serkowskiemu
c. k. Nadinżynierowi
Rada miejska uchwałą z dnia
20go Grudnia 1888 roku w dowód uznania
Jego zasług położonych około dobra i rozwoju miasta Podgórza nadaje
Obywatelstwo honorowe
miasta Podgórza i wpisuje Go
w poczet obywateli honorowych.

Z Księgi Obywateli Miasta Podgórza: *wpis z 1888 roku uwieczniający honorowe obywatelstwo miasta Podgórza nadane Emilowi Serkowskiemu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 33, s. 13)*

Źródła i literatura:
Szematyzm 1801z, s. 93; 1826, s. 365; 1831w, s. 170–171; 1833, s. 173; 1838, s. 198; 1844, s. 231–232; 1848, s. 54, 115, 313; 1850, s. 20, 289; 1854, s. 11, 63, 325; 1856, s. 15, 268; 1857z, s. 18, 250, 386; 1862, s. 73, 245; 1869, s. 40, 86, 287; 1870, s. 8, 42, 93; 1871, s. 7, 19, 35, 291–292, 436; 1874, s. 36, 78, 306; 1877, s. 6, 462, 585; 1879, s. 266; 1881, s. 272, 298; 1882, s. 300; 1885, s. 257, 283; 1888, s. 257, 283; 1892, s. 206; 1905, s. 15, 49, 79, 118, 587–588, 690, 697, 717; 1911, s. 96, 154, 715, 725, 913–914, 932; Nowolecki 1878, s. 250; Bardel 1901, s. 48; Cyrankiewicz 1908, s. 447, 464; *Skorowidz* 1910, s. 5; Przeorski 1931, s. 474; Kiełkowski 1972, s. 94; Grodziska 1992, s. 93–94; Żółciak 1996, s. 86, 96, 102, 111; Grodziska 2000, s. 100, 114; Zając 2005, s. 199–200, 203–205; Maryewska, Maryewski, Maryewska 2007, s. 87–103; Żółciak 2007, s. 564.

15. Wacław Adamski

p.o. naczelnik gminy – burmistrz 20 grudnia 1888–8 kwietnia 1889 burmistrz 8 kwietnia 1889–21 listopada 1892

cesarz Franciszek Józef I Habsburg (1848–1916)

Prawnik, notariusz, urodzony 23 września 1839 roku w Przeciszowie w powiecie wadowickim, syn Antoniego, dzierżawcy dóbr Winiary. Po ukończeniu studiów prawniczych na Uniwersytecie Jagiellońskim, wzbogaconych także nauką uniwersytecką w Berlinie, w 1864 roku praktykował u myślenickiego notariusza, następnie od 1866 roku pracował jako auskultant przy Sądzie Krajowym w Krakowie oraz jako adiunkt Sądu Powiatowego w Myślenicach. W 1874 roku objął urząd notariusza w Krynicy, w obwodzie Sądu Obwodowego w Nowym Sączu, dwa lata później przeniósł się do Skawiny, do okręgu Sądu Krajowego w Krakowie. W 1880 roku uzyskał nominację na urząd notariusza w Podgórzu, gdzie wcześniej zastępował zmarłego rejenta. Prowadził kancelarię notarialną najpierw w Podgórzu, a następnie – od 1903 roku – w Krakowie. Do podgórskiej rady gminnej wybrano go w 1884 roku. W roku 1888 został zastępcą naczelnika gminy – burmistrza, a po rezygnacji z urzędu złożonej przez Emila Serkowskiego (nr 14) i nieskutecznym prawnie wyborze Floriana Nowackiego (nr 13) 20 grudnia 1888 roku, jako zastępca burmistrza, przejął pełne obowiązki tego urzędu na cztery miesiące (do końca kadencji). Po wyborach do rady miejskiej 8 kwietnia 1889 roku ponownie objął urząd bur-

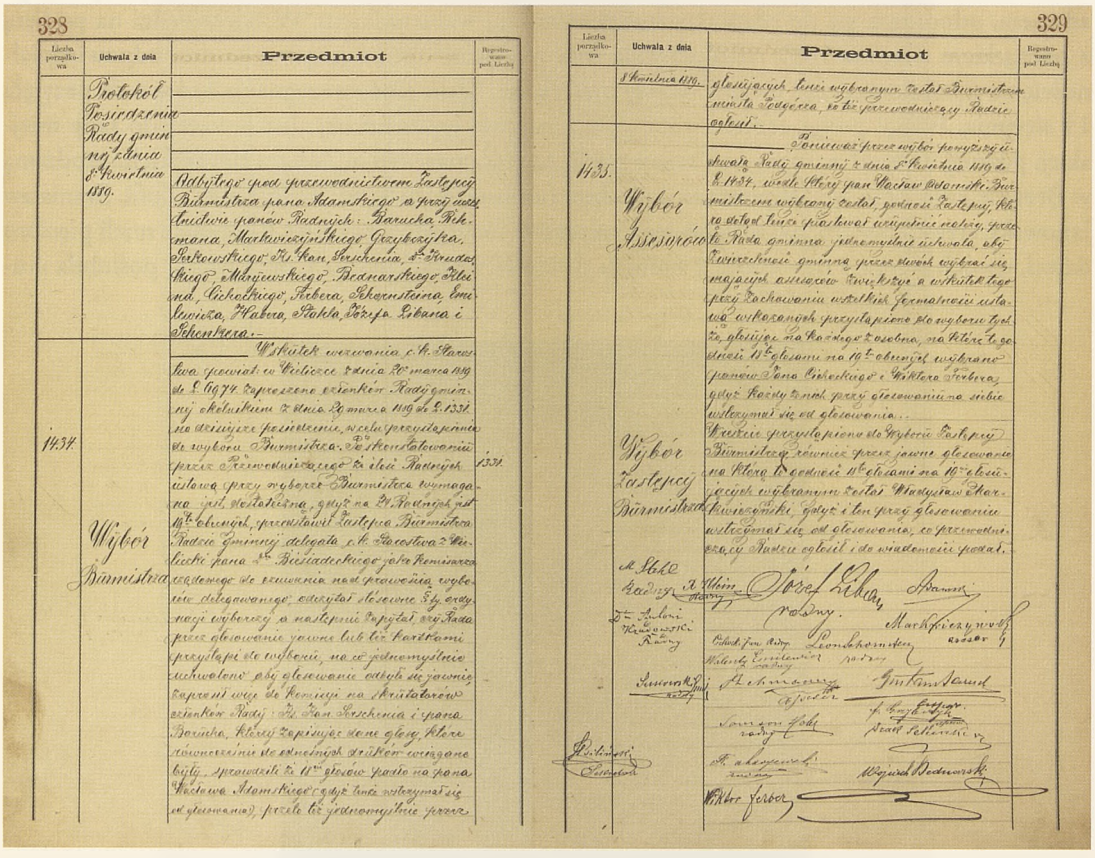

Złożony około roku 1880 w Izbie Notarialnej w Krakowie wzór pieczęci i podpisu notariusza Wacława Adamskiego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. I Not. 427, s. 73)

Podgórze dynamicznie się rozwija: w roku 1890 odnotowano w mieście 423 domy mieszkalne, a spis ludności wykazał 12 530 mieszkańców, w tym 8213 rzymskich katolików, 26 akatolików i 4291 izraelitów.

Magistrat zostaje nadbudowany o drugie piętro (1892). Projekt wykonał Józef Kryłowski.

mistrzowski. Zasiadał także w radzie powiatowej w Wieliczce i w tamtejszym Wydziale Powiatowym. Był jednym z inicjatorów powołania i pierwszym prezesem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół" w Podgórzu, doprowadził też do otwarcia pierwszego gimnazjum podgórskiego. Działał w pierwszych latach obowiązywania nowej ustawy samorządowej (uchwałą Sejmu Krajowego Podgórze zaliczono do trzydziestu największych miast Galicji), dostosowując pracę magistratu do jej wymogów. Urząd burmistrzowski pełnił całą kadencję, do 21 listopada 1892 roku. Żonaty był z Florentyną z Bilińskich, pochodzącą z Raciechowic w powiecie wielickim. Żona była właścicielką domu przy ul. Poselskiej 20 w Krakowie, gdzie zamieszkiwali po wyprowadzeniu się z Podgórza i gdzie Adamski prowadził wspomnianą kancelarię. Był właścicielem udziałów w sąsiadującym domu pod numerem 22, gdzie działał hotel Narodowy. Miał trzech synów, z których dwóch zmarło młodo, i trzy córki. Syn Stanisław, późniejszy doktor praw, prowadził praktykę adwokacką w kancelarii po ojcu przy ul. Poselskiej. Adamski zmarł 24 września 1910 roku w Krakowie, pochowano go na cmentarzu Rakowickim.

328

Liczba pergaminu	Uchwała z dnia	Przedmiot	Registrowano pod Liczbą
	Protokół Posiedzenia Rady gminnej z dnia 8 Kwietnia 1889.	Odbytego pod przewodnictwem Zastępcy Burmistrza pana Adamskiego w przytomności członków panów Radnych: Barucha Hermana, Markowiczyńskiego Grzybczyka, Serkowskiego, Ks. Kan. Szczerbica, Ś. Gondackiego, Marjewskiego, Bednarskiego, Klimonda, Cichockiego, Rebera, Schornsteina, Emilewicza, Haberа, Stokla, Józefa Zibara i Schonbrena.	
1434	Wybór Burmistrza	W skutek wezwania c. k. Starostwa powiat. w Wieliczce z dnia 20 marca 1889 do L. 6974 zaproszeni zostali Radzy gminni obecnikiem z dnia 29 marca 1889 do L. 1331 na dzisiejsze posiedzenie, celem przystąpienia do wyboru Burmistrza. Po skonstatowaniu przez Przewodniczącego tożsamości Radnych ustawą przy wyborze Burmistrza wymagana jest większość, gdyż na 24 Radnych jest 16 obecnych, przystąpił Zastępca Burmistrza Radcy Gminnej delegata c. k. Starostwa z Wieliczki pana Ś. Biesiadeckiego jako Komisarza rządowego do czuwania nad prawidłowością wyboru delegowanego, odczytał ślęczenie §§ 69 ordynacji wyborczej a następnie zapytał się Rady przez głosowanie jawne lub też kartkami przystąpić do wyboru, na co jednomyślnie uchwalono aby głosowanie odbyło się jawnie. Zaproszeni więc do komisyi na skrutatorów radzieńkor Rady Ks. Kan. Szczerbica i pana Barucha, którzy zapisując ilość głosów które rozmaicznie na dzielnych kartkach wręczone były, sprawdzili że 11 głosów padło na pana Wacława Adamskiego, gdyż tenże wstrzymał się od głosowania, przeto że jednomyślnie przez	1331

329

Liczba pergaminu	Uchwała z dnia	Przedmiot	Registrowano pod Liczbą
	8 Kwietnia 1889.	głosujących Panu wybranym został Burmistrzem miasta Podgórza, co też przewodniczący Radzie ogłosił.	
1435.	Wybór Asesorów	Ponieważ przez wybór powyższy uchwała Rady gminnej z dnia 8 Kwietnia 1889 do L. 1434, wedle której pan Wacław Adamski Burmistrzem wybrany został, polecała Zastępcy, który to dotąd Urząd piastował urzędowanie nadal, przeto Rada gminna jednomyślnie uchwala, aby zwierzchność gminna przez słowik wykaz się mających zaszczyt zwierzchność a wskutek tego przy dochowaniu wszelkich formalności ustawą wykazanych przystąpiono do wyboru tych, co gminie na Radzego z osobna, na których to dzieli 11 głosami na 16 obecnych wybrani panowie Pan Biskupski i Wiktor Ferber, gdyż każdy z nich przy głosowaniu na siebie wstrzymał się od głosowania.	
	Wybór Zastępcy Burmistrza	Dzisiejsze przystąpiono do wyboru Zastępcy Burmistrza również przez jawne głosowanie na który to godzinie 11 obecnych na 16 głosach jednym wybranym został Wacław Adamski, gdyż i ten przy głosowaniu wstrzymał się od głosowania, co przewodniczący Radzie ogłosił i do wiadomości podał.	

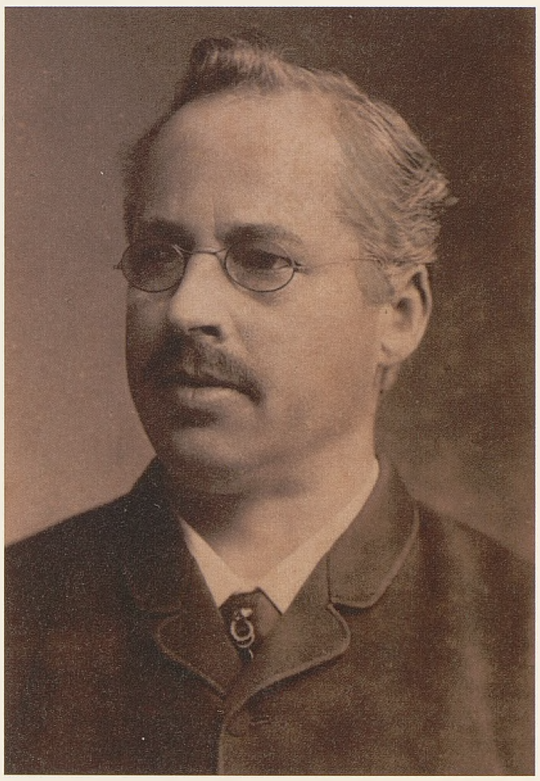
Z księgi uchwał rady gminnej miasta Podgórza obejmującej lata 1886–1896: przód oprawy oraz wpis z 8 kwietnia 1889 roku dotyczący wyboru ówczesnego zastępcy burmistrza Wacława Adamskiego na urząd burmistrza oraz wyboru pozostałych członków zwierzchności gminnej. W jednomyślnie dokonanym wyborze burmistrza udział wzięli między innymi radni: Emil Serkowski (nr 14), były burmistrz, oraz Roman Klein (nr 16) i Franciszek Maryewski (nr 18), przyszli burmistrzowie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 7, s. 328–329)

Źródła i literatura:
Szematyzm 1826, s. 88; 1856, s. 152; 1857z, s. 176; 1869, s. 90, 161, 163, 516 583, 598; 1870, s. 98, 170; 1871, s. 147, 149; 1874, s. 165, 184, 284; 1877, s. 127, 132, 134; 1879, s. 106; 1881, s. 106, 108; 1882, s. 107, 109, 274; 1885, s. 22, 110, 112, 257; 1888, s. 111, 113, 257; 1892, s. 120, 124, 284, 312; 1897, s. 22, 120, 124, 284; 1900, s. 147, 151, 342; 1903, s. 155–156, 160, 364, 518; 1905, s. 155–156; 1911, s. 197; 1913, s. 206; *Słownik geograficzny*, t. IX, s. 128, 365; XIII, s. 549; Cyrankiewicz 1908, s. 443; Mikulski 1907, s. I 2, VIII 36; *Kronika Czecha* 1914, s. 217, 18*; Przeorski 1931, s. 474; Kiełkowski 1964, s. 293; Kiełkowski 1972, s. 292; Żółciak 1996, s. 96, 102, 112; Homola-Skąpska 2007, s. 96, 98; Zając 2005, s. 200–203, Żółciak 2007, s. 564.

16. Roman Klein
burmistrz
21 listopada 1892–19 sierpnia 1897

cesarz Franciszek Józef I Habsburg (1848–1916)

Poczmistrz, urodzony 7 sierpnia 1843 roku w Kopalinach, przysiółku wsi Siedliska w powiecie tarnowskim (obecnie Siedliska-Bogusz w powiecie dębickim), syn Alberta i Marii z domu Sołtysek, po drugim mężu Wagner. Odnotowany jako poczmistrz w Podgórzu już w 1866 roku – w roku 1869 miał na trwałe status poczmistrza kontraktowego prowadzącego podgórski urząd pocztowy. Pocztę prowadził w swoim domu przy ul. Mickiewicza 170 (obecnie Zamoyskiego 34). W roku 1870 rada gminna sprzedała mu na preferencyjnych warunkach parcelę miejską położoną przy rynku, pod warunkiem zainstalowania tam w wybudowanym przez siebie domu poczty lub biura telegraficznego – inwestycja ta jednak nie powiodła się. W roku 1867 próbował w wyborach samorządowych wejść do podgórskiej rady miejskiej, jednak nie uzyskał mandatu (podobnie jak i jego ojczym Antoni Wagner), niepowodzeniem zakończyła się także ponowna próba w 1871 roku. Radnym został w roku 1874 (był nim z przerwami do 1897), rok później stanął na czele komisji mającej zorganizować w Podgórzu straż miejską. W latach 1891–1892 przyjął jednocześnie magistracką posadę asesora. W wyborach samorządowych 1892 roku ponownie wszedł do rady i 21 listopada został wybrany na burmistrza. Po wyborach w 1896 roku rada przedłużyła mu mandat burmistrzowski na kolejną kadencję. W okresie tym nasiliła się krytyka pod jego adresem, odnosząca się do gospodarowania miejskim wapiennikiem. W odpowiedzi na podjętą z początkiem sierpnia 1897 roku uchwałę rady miejskiej, obciążającą burmistrza odpowiedzialnością za poniesione przez miasto szkody materialne, Klein złożył rezygnację, którą rada przyjęła 19 sierpnia. Podjął próbę oczyszczenia się z zarzutów, wystosowując list otwarty do rady miejskiej, później zniknął z pogórskiej sceny publicznej. Żonaty był z Zofią z Borzęckich, urodzoną w Brzanie koło Bobowej, w powiecie sądeckim (obecnie gorlickim); siostrzeniec Zofii, Stanisław Janowski, artysta malarz, był drugim mężem pisarki Gabrieli Zapolskiej. Kleinowie mieli pięcioro dzieci, dwóch synów i trzy córki, z których dwoje wcześnie zmarło. Córka Maria poślubiła An-

Fotografia portretowa Romana Kleina, wykonana w atelier krakowskiego fotografa Szymona Belicera (z archiwum rodzinnego Piotra Gryglaszewskiego)

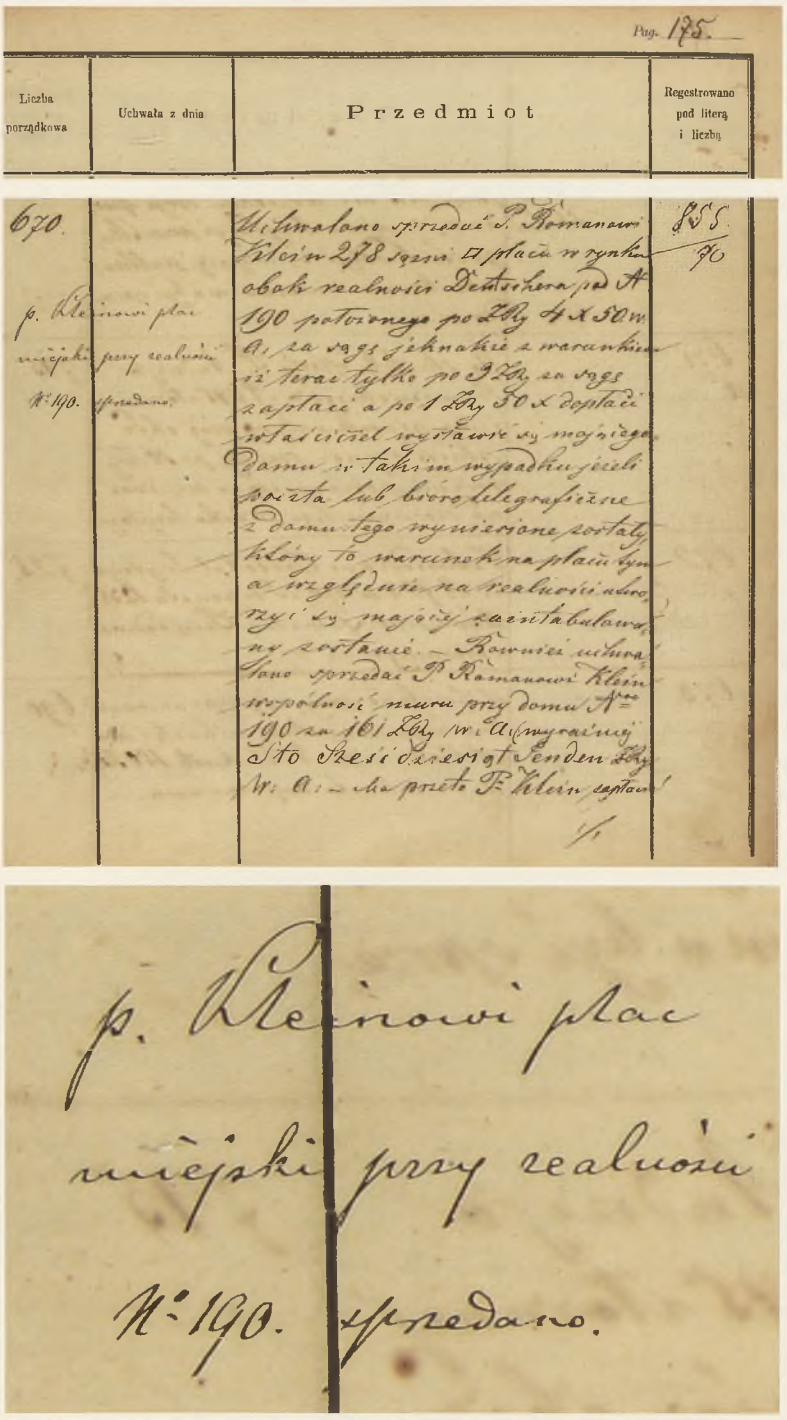
W roku 1893 powstało Towarzystwo Upiększania Miasta Podgórza, a u zbiegu dzisiejszych ulic Sokolskiej i Rejtana otwarto gmach Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół".

Dwa lata później uruchomiono hutę żelaza należącą do Stowarzyszenia dla Wyrobów Żelaznych i Drucianych, od 1907 roku wyposażoną w piec martenowski i walcownię (późniejsza huta „Kraków").

Otwarto „Planty na Krzemionkach" – park miejski z boiskiem „Sokoła", galerią widokową, „cienistą aleją" i bufetem, powstały staraniem nauczyciela, kierownika podgórskiej szkoły ludowej i długoletniego radnego miejskiego Wojciecha Bednarskiego. Założycielowi parku nadano w 1897 roku (rok po otwarciu) godność honorowego obywatela Podgórza, dziesięć lat później parkowi nadano jego imię, a w 1937 roku odsłonięto brązowe popiersie założyciela.

W roku 1896 ruszyła podgórska Miejska Kasa Oszczędności, dla której w 1913 roku wybudowano nowy gmach.

toniego Sas Jaworskiego, inżyniera, i przeniosła się do Starego Sącza, druga z córek, Aniela, była żoną Aleksandra Ostrowskiego, adiunkta sądowego w Krakowie, natomiast syn Roman Bolesław pracował jako kasjer Kasy Oszczędności Miasta Podgórza. Po złożeniu urzędu Klein pozostawił podgórski dom synowi i przeniósł się wraz z żoną do Krakowa, gdzie został właścicielem kamienicy przy ul. Radziwiłłowskiej 23. Jeszcze w 1907 roku odnotowany był jako mieszkający tam emerytowany c.k. poczmistrz. W tym też roku sprzedał kamienicę i nabył dom w Starym Sączu. Zmarł 26 grudnia 1923 roku, jest pochowany w grobowcu rodzinnym Sas Jaworskich na Starym Cmentarzu w Starym Sączu.

Pag. 175.

Liczba porządkowa	Uchwała z dnia	Przedmiot	Regestrowano pod literą i liczbą
670.	p. Kleinowi plac miejski przy realnośi N° 190. sprzedano.	Uchwalono sprzedać P. Romanowi Klein za 238 złr. za plac w rynku obok realności Deutschera pod N° 190 położonego po 2 złr. 4 x 50 w. a. za sążń jeknakie z warunkiem iż teraz tylko po 3 złr. za sążń zapłaci a po 1 złr. 50 x dopłaci właściciel wystawić ma wyżej mianowanemu domu w takim wypadku jeżeli poczta lub biuro telegraficzne z domu tego wynajęte zostały, który to warunek na plac ten a względnie na realności nabywczyni ma wyżej wzmiankowany zaintabulowany zostanie. – Również uchwalono sprzedać P. Romanowi Kleinowi połowę muru przy domu N° 190 za 161 złr. w. a. (wyrażnie) Sto sześćdziesiąt jeden złr. w. a. – ma przeto P. Klein zapłacić	855. 70

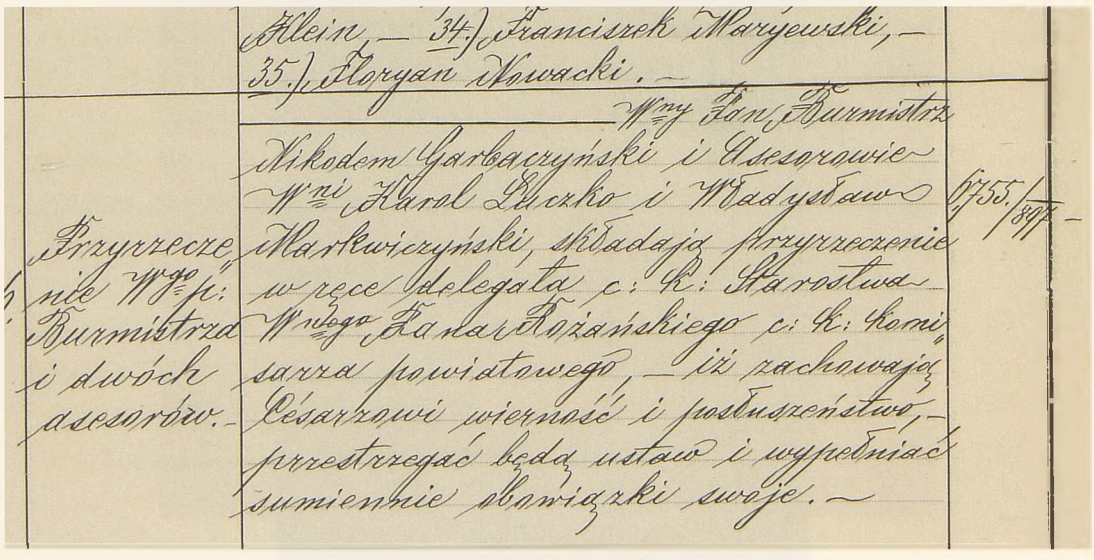
Z księgi uchwał rady gminnej miasta Podgórza obejmującej lata 1867–1875: wpis uchwały z 1870 roku dotyczącej sprzedania Romanowi Kleinowi miejskiej parceli położonej przy rynku, na ulgowych warunkach, jednak pod rygorem zainstalowania i utrzymywania w wybudowanym tam domu poczty lub biura telegraficznego – oraz zbliżenie wpisu przedmiotu uchwały (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 5, s. 175)

Źródła i literatura: *Szematyzm* 1850, s. 289; 1869, s. 298; 1854, s. 188, 199; 1870, s. 190, 299, 306; 1871, s. 42, 305, 312; 1879, s. 197; 1881, s. 202; 1882, s. 202; 1885, s. 192; 1888, s. 193; 1892, s. 216, 312; 1897, s. 312; 1900, s. 342, 715; 1903, s. 797; 1905, s. 206, 797; 1911, s. 977; 1913, s. 995; *Słownik geograficzny*, t. X, s. 510–511; XV/1, s. 243; Nowolecki 1878, s. 253; Klein 1897, *passim*; Mikulski 1907, s. VIIIb 64; „Podgórzanin" 1900, nr 9, s. 4; Przeorski 1931, s. 474; Rychter-Janowska 1950, s. 1233, 1235; Żółciak 1996, s. 96; Zając 2005, s. 203–205; Gryglaszewski 2011, s. 60, 74, 77.

17. Nikodem Garbaczyński

burmistrz
19 sierpnia 1897–15 lutego 1900

Prawnik, radca dworu, kawaler Orderu Franciszka Józefa. Urodzony 13 lipca 1828 roku w Sepnicy w powiecie ropczyckim, syn Macieja, dzierżawcy dóbr. Ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1854 roku podjął pracę jako praktykant konceptualista w magistracie bocheńskim, następnie przeszedł do sądownictwa w Rzeszowie, gdzie zajmował stanowiska radcy sądowego i zastępcy asesora sądu powiatowego w sprawach dochodów skarbowych. W latach 1879–1892 był radcą Sądu Krajowego Wyższego w Krakowie. W roku 1893 otrzymał tytuł radcy dworu. Aktywność w samorządzie pogórskim rozpoczął w 1896 roku, uzyskując w wyborach mandat radnego. Po złożeniu rezygnacji z urzędu burmistrzowskiego przez Romana Kleina (nr 16) rada miejska, w wyborach uzupełniających 19 sierpnia 1897 roku, powierzyła mu ten urząd. Głównym przedsięwzięciem tej kadencji było uruchomienie w mieście elektrowni, prowadzono także prace nad kanalizacją, obwałowaniem Wisły, budową portu i III Mostu, wzniesieniem nowego kościoła i uruchomieniem nowego cmentarza. Punktem zapalnym stała się jednak, podobnie jak w przypadku poprzednika, kwestia wapiennika miejskiego. Gdy radny Władysław Liban postawił mu zarzut, że nieprawdziwie przedstawia starostwu i Namiestnictwu projekt zawiązania kartelu dla wzmocnienia wapiennika, urażony złożył rezygnację i przysiągł, że nie zmieni decyzji, co zmusiło radę do jej przyjęcia 15 lutego 1900 roku. W tym samym dniu rada uchwaliła nadanie byłemu już burmistrzowi tytułu honorowego obywatela Podgórza. W okresie sprawowania urzędu burmistrzowskiego wchodził w skład rady powiatowej w Wieliczce. Był prezesem Kasy Oszczędności Miasta Podgórza oraz prezesem Towarzystwa Upiększania Miasta Podgórza, opiekunem miejscowej ochronki dla dzieci, działał w miejscowym „Sokole". Należał do niego dom przy ul. Mickiewicza 38 (obecnie Zamoyskiego). Ożenił się z Bronisławą z Łopockich, urodzoną w Porębie w powiecie brzeskim. Po śmierci żony, nie mając własnych dzieci, zaopiekował się Celiną Garbaczyńską, córką zmarłego brata, która zachowała stan panieński i pracowała jako nauczycielka w etatowej żeńskiej czteroklasowej szkole im. Królowej Kingi w Podgórzu. Zmarł 13 kwietnia 1910 roku. Początkowo pochowano go na cmentarzu Rakowickim w Krakowie, w grobie rodzinnym, gdzie spoczywała żona, następnie – dzięki staraniom Celiny – przeniesiono go wraz z żoną do nowego grobu na Nowym Cmentarzu w Podgórzu.

Z księgi uchwał rady miejskiej w Podgórzu obejmującej lata 1897–1900: protokół z posiedzenia zwołanego 26 sierpnia 1897 roku, na którym nowo wybrany burmistrz Nikodem Garbaczyński złożył wraz z dwoma nowymi asesorami ślubowanie, iż zachowają Cesarzowi wierność i posłuszeństwo, przestrzegać będą ustaw i wypełniać sumiennie obowiązki swoje (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 8, s. 39)

cesarz Franciszek Józef I Habsburg (1848–1916)

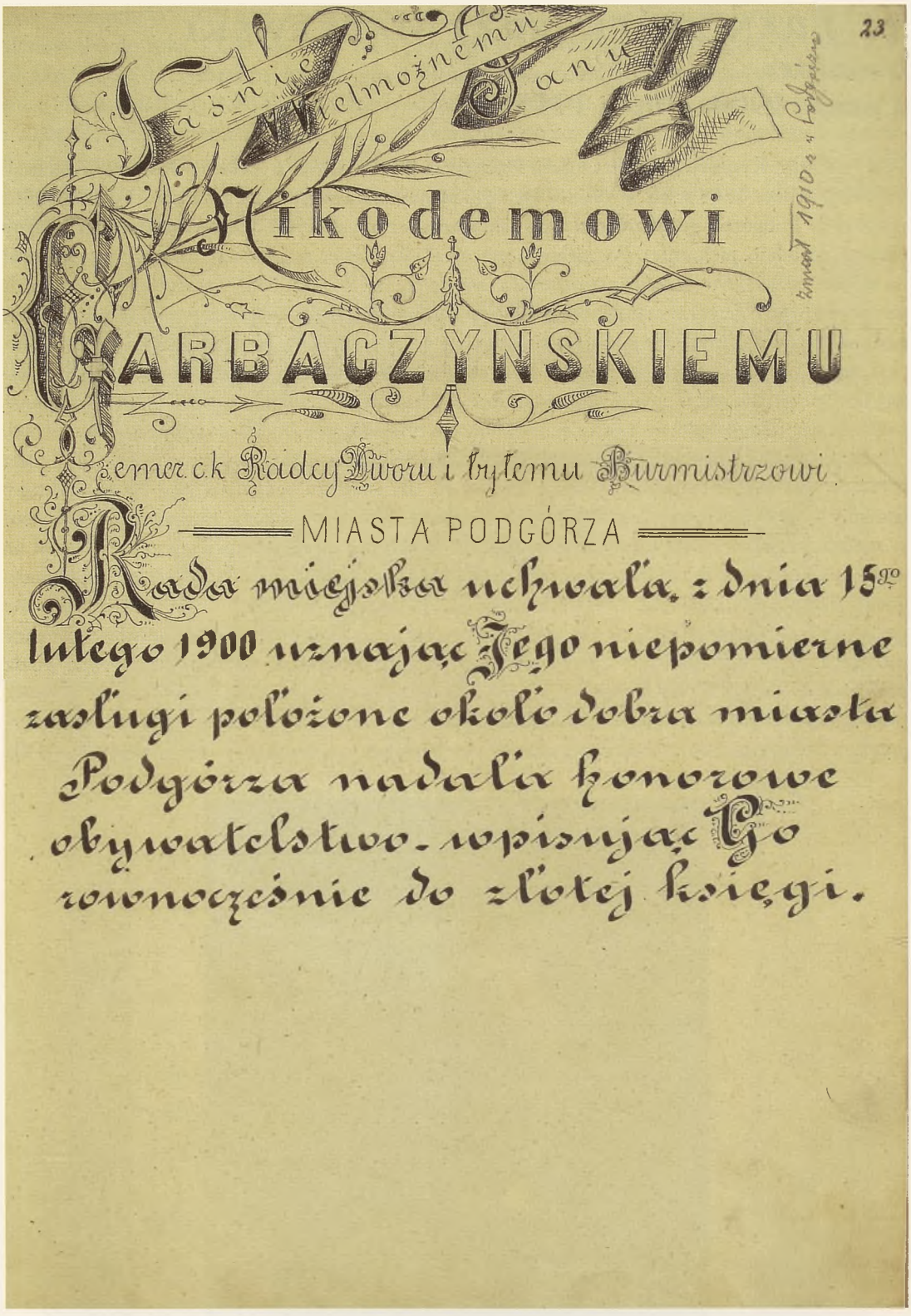
Wysokie Namiestnictwo we Lwowie zatwierdziło *Statut izraelickiej gminy wyznaniowej w Podgórzu* (1898). Gmina ta przetrwa połączenie Podgórza z Krakowem i została połączona z krakowską gminą żydowską dopiero w 1936 roku.

Przy obecnej ul. Nadwiślańskiej ruszyła jedna z pierwszych elektrowni w Galicji – podgórska Elektrownia Miejska. Uroczyste otwarcie z wielką iluminacją odbyło się 1 marca 1900 roku.

Wraz z pierwszym dniem 1900 roku ukazał się pierwszy numer tygodnika społeczno-literackiego „Podgórzanin", deklarującego prawdę *bez uprzedzeń konserwatywnych i liberalnych, stanowych lub wyznaniowych*. Być może z tego względu nie przetrwał roku.

W roku 1900 otwarto nowy cmentarz podgórski. Pierwszą pochowaną była dwudziestotrzyletnia Tekla Dudek z Zakrzówka.

Na przełomie XIX i XX stulecia ilość domów mieszkalnych w Podgórzu osiągnęła liczbę 498 zamieszkałych i 15 niezamieszkałych. Liczba mieszkańców wynosiła 17 673, w tym 482 wojskowych. Obywatelstwo podgórskie posiadały 1853 osoby (znakomita większość mieszkańców przynależała do innych miejscowości w Galicji). Wśród mieszkańców było 12 133 wyznawców religii rzymskokatolickiej, 5414 izraelitów, 91 grekokatolików, 27 ewangelików augsburskich. Język polski był „językiem towarzyskim" dla 16 926 mieszkańców, dla 117 osób takim językiem był niemiecki. Umiejących czytać i pisać odnotowano 9823 osób (5263 mężczyzn i 4560 kobiet), biegłych tylko w czytaniu 606, analfabetów 7244. Na terenie miasta hodowano 175 koni, 107 krów, 39 świń (w tym 22 prosięta), 10 kóz, 283 kury, 12 gęsi, 8 kaczek i 1 bażanta, było też 8 uli.

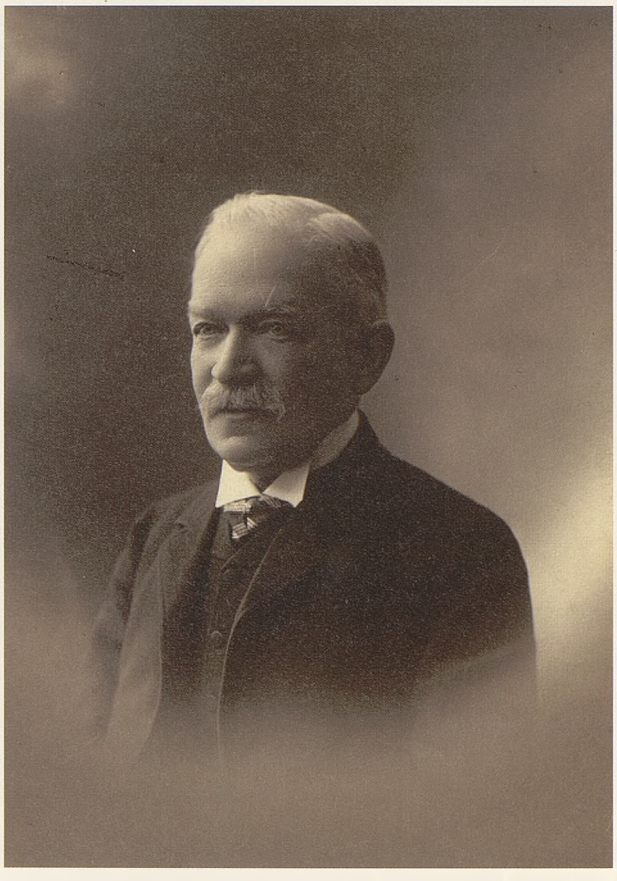

Z Księgi Obywateli Miasta Podgórza: *wpis z 1888 roku uwieczniający honorowe obywatelstwo miasta Podgórza nadane Nikodemowi Garbaczyńskiemu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 33, s. 23)*

Źródła i literatura:
Szematyzm 1856, s. 324; 1856, s. 233; 1857, s. 147; 1862, s. 164; 1869, s. 161, 168, 265, 281, 550; 1870, s. 173, 180, 272, 286–287, 594; 1871, s. 149, 155, 163, 209, 228, 271, 524; 1874, s. 178, 183; 1877, s. 135, 149, 196, 236, 271–272, 567; 1879, s. 104; 1881, s. 101, 114, 185, 219, 254; 1882, s. 103–104; 1885, s. 106–107, 119–120; 1888, s. 107, 122; 1892, s. 116, 131, 134, 266; 1897, s. 312; 1900, s. 145, 342, 374, 564, 715; 1903, s. 153, 364, 797; 1905, s. 153, 616, 797; 1911, s. 216, 756, 977; 1913, s. 819, 995; „Podgórzanin" 1900, nr 7, s. 4; Mikulski 1907, s. VIIIb 64, 66; *Kalendarz Czecha* 1914, s. 232; Przeorski 1931, s. 474, 476; Grodziska 1992, s. 112; Żółciak 1996, s. 96.

18. Franciszek Jerzy Maryewski
burmistrz
1 marca 1900–1 lipca 1915

Poseł na Sejm Krajowy, kawaler Orderu Franciszka Józefa i Orderu Żelaznej Korony. Urodzony 10 października 1848 roku w Warszawie, syn Stanisława i Berty z Neumarków. W 1868 roku przybył do Podgórza, gdzie związał się z zakładami przemysłowymi Maurycego Barucha (młyny parowe, cegielnie, piekarnie). Początkowo pracował jako kasjer w młynach, następnie awansował na dyrektora zakładów, którym pozostawał przez szereg lat. W roku 1884 wziął udział w wyborach samorządowych i uzyskał mandat podgórskiego radnego. Radnym był przez ponad trzydzieści lat, czyli aż do rozwiązania rady miejskiej w Podgórzu w 1915 roku. Po rezygnacji Nikodema Garbaczyńskiego (nr 17) z urzędu burmistrza 1 marca 1900 roku w wyborach uzupełniających rada miejska powierzyła mu ten urząd, przedłużając mandat na kolejne kadencje – pełnił go przez piętnaście lat, stając się tym samym najdłużej urzędującym burmistrzem Podgórza epoki autonomicznej. W tym czasie był dwukrotnie wybierany na posła do Sejmu Krajowego we Lwowie. Od 1888 roku honorowy obywatel Podgórza. Dobrze zapisał się dla rozwoju gospodarczego i komunalnego. Stanął jednak przed w istocie dramatyczną decyzją w sprawie połączenia Podgórza z Krakowem w ramach projektu Wielkiego Krakowa. Nie był współtwórcą tej koncepcji, ale też nie stanął na czele jej kontestatorów. Do historii przeszedł w efekcie jako jeden z symboli połączenia obu miast, a jednocześnie likwidacji miejskiej podmiotowości Podgórza. Prowadził długie i skomplikowane negocjacje z władzami Krakowa, aby uzyskać optymalne dla Podgórza warunki kontraktu między miastami. Po połączeniu 1 lipca 1915 roku, oznaczającym rozwiązanie dotychczasowych władz podgórskich, wszedł do rady miejskiej w Krakowie oraz krakowskiego magistratu jako IV zastępca prezydenta, zasiadł też w radzie nadzorczej Wojennej Centrali Handlowej. Po roku złożył rezygnację z zarządu miasta, pozostał jednak radnym działającym w komisji tramwajowej i komisji dla

Fotografia portretowa Franciszka Maryewskiego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. A III-858)

cesarz Franciszek Józef I Habsburg (1848–1916)

Katastrofalna powódź nawiedziła Podgórze w lipcu 1903 roku (największa od roku 1813).

W roku 1903 otworzono most żelazny u wylotu ul. Starowiślnej po stronie Krakowa i ul. Na Zjeździe po stronie Podgórza, nazwany mostem Krakusa (także III Mostem). Na jego miejscu od 1971 roku stoi most Powstańców Śląskich.

W roku 1905 Antoni Mateczny (radny w latach 1909–1913) uruchamia balneologiczny Zakład Kąpielowy Wody Siarczano-Solankowej.

Rok później spółka założona przez Bernarda Libana otwiera Fabrykę Sody Amoniakalnej (znaną w późniejszej historii jako Zakłady Solvay).

Lwowski architekt Jan Sas Zubrzycki jest autorem projektu konsekrowanego w roku 1909 nowego kościoła parafialnego św. Józefa.

7 czerwca 1913 roku uroczyście podpisano *Układ w sprawie połączenia Królewskiego Wolnego Miasta Podgórza ze Stołecznym Królewskim Miastem Krakowem*. Do faktycznego połączenia miast doszło 1 lipca 1915 roku.

Przy obecnej ul. Lwowskiej ruszyła w roku 1913 Parowa Fabryka Cukrów i Czekolady „Kryształ" (w 1949 roku weszła w skład Zakładów Przemysłu Cukierniczego „Wawel").

dróg wodnych. W 1916 roku został dyrektorem Banku Odbudowy Kraju we Lwowie – pełnił to stanowisko do roku 1924. Od 1903 roku pracował w bankowości. Był właścicielem domu przy ul. Józefińskiej 33. Ożenił się dwukrotnie: z Wandą, córką Emila Serkowskiego (nr 14), a następnie z Józefą, urodzoną w Podgórzu. Miał syna Józefa Stanisława, prawnika, oraz dwie córki: Marię i Zofię. Zmarł 1 marca 1925 roku, jest pochowany na Starym Cmentarzu w Podgórzu w rodzinnym grobowcu Serkowskich i Maryewskich. Jest patronem ulicy w Podgórzu, u stóp kopca Krakusa. Jego imię nosi też reprezentacyjna sala na pierwszym piętrze dzisiejszego Urzędu Miasta Krakowa przy Rynku Podgórskim.

JAŚNIE WIELMOŻNEMU PANU
Jerzemu
Franciszkowi
MARYEWSKIEMU
KAWALEROWI ORDERÓW
Franciszka Józefa i Żelaznej Korony III kl.
Burmistrzowi król. wol. m. Podgórza
i Posłowi na Sejm krajowy
nadała Rada miejska uchwałą z dnia 3.
marca 1910 r. z okazyi dziesięcioletniego
Jubileuszu Burmistrzowstwa w dowód
uznania rzeczywistych i niespożytych
zasług około dobra i rozwoju miasta
PODGÓRZA
OBYWATELSTWO HONOROWE
wpisuje Go ku pamięci potomnych do
księgi honorowych obywateli miasta
Podgórza.

Z Księgi Obywateli Miasta Podgórza: *wpis z 1888 roku uwieczniający honorowe obywatelstwo miasta Podgórza nadane FranciszkowiMaryewskiemu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 33, s. 27)*

Źródła i literatura:
Szematyzm 1892, s. 284; 1897, s. 284; 1900, s. 146, 342, 485, 715; 1903, s. 298, 364, 398, 518, 797; 1905, s. 152, 154, 298, 364, 398, 518, 797; 1911, s. 294, 355, 421, 461, 621, 955, 977; 1913, s. 416, 471, 513, 684, 965, 995, 1072; Nowolecki 1878, s. 258; Mikulski 1907, s. VIIIb 60; *Kalendarz Czecha* 1914, s. 114, 231–232; 1916, s. 76, 79; 1917, s. 96; Przeorski 1931, s. 474, 479, 488 i n.; Kiełkowski 1972, s. 314–319; Grodziska 1992, s. 90; Żółciak 1996, s. 96, 126; Żółciak 2000, s. 48, 63–64; Maryewska, Maryewski 2004, *passim*; Żółciak 2005, s. 71–72; Bąk-Koczarska 2005, s. 22, 30; Zając 2005, s. 203–205; Żółciak 2007, s. 561, 575.

POCZET SOŁTYSÓW I WÓJTÓW JURYDYK PODKRAKOWSKICH ORAZ WSI I GMIN PRZYŁĄCZONYCH (1397–1912)

Krakowski zespół osadniczy na planie Krakowa sporządzonym w 1783 roku przez Józefa Kromera na zlecenie królewskiej komisji dobrego porządku, w kopii Józefa Czecha wykonanej w 1792 roku. Plan ten w zamyśle miał stanowić podkład do realizacji zadań związanych z podźwignięciem Krakowa z upadku i wprowadzenia w nim ładu – w centrum widoczne krakowskie „trójmiasto", za murami miejskimi zakreślone jurydyki, dalej na obrzeżach podmiejskie wsie. Tereny po prawej stronie Wisły były już wówczas pod zaborem austriackim, powstawało tam miasto Podgórze (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Zb. Kart II-18)

Z ustroju jurydyk podkrakowskich oraz wsi i gmin przyłączonych

1. Jurydyki

Pojęcie „jurydyka" odnosi się do osady o charakterze miejskim czy podmiejskim, zlokalizowanej na terenie miasta lub na jego przedmieściu, posiadającej własną administrację i sądownictwo, niezależne od władzy miasta, w obrębie którego lub przy którym jest położona. Chodzi zatem o wyodrębniony obszar, zabudowany i zaludniony, stanowiący fragment lub „przedłużenie" miasta, pozostający w gestii innego niż ono podmiotu lub wobec którego miasto sprawuje władzę w sposób pośredni.

Sednem tego pojęcia jest „jurysdykcja", czyli właściwość do sprawowania władzy sądowniczej. W okresie staropolskim, a wtedy tylko istniały jurydyki w takim ich rozumieniu, przy braku podziału władz właściwość sądownicza szła w parze z władztwem administracyjnym. Jeżeli zatem władze sądownicza i administracyjna były wyłączone w ogóle lub przynajmniej w wymiarze bezpośrednim z gestii miasta, kluczowy warunek istnienia jurydyki był spełniony. Do tego dochodziły kolejne kryteria, na przykład zorganizowanie w postaci osady (jurydykami nie były więc dworki i folwarki magnackie lub szlacheckie czy obiekty kościelne i zakonne na terenie miasta, choć nie podlegały władzy miejskiej) oraz bliskość i bezpośrednie powiązanie z miastem, także w znaczeniu urbanistycznym (osady położone poza pierścieniem bezpośredniej styczności z miastem uzyskiwały status wsi).

Jurydyki – choć nie były instytucją prawną normatywnie uregulowaną – ukształtowały się nie tylko przy Krakowie, ale także przy innych dużych miastach Rzeczypospolitej (lub w obrębie ich granic) i szerzej: na terenach, dla których obowiązywało prawo magdeburskie. Jako początek tworzenia krakowskich jurydyk przyjmuje się wiek XV, choć przecież Kleparz do uzyskania praw miejskich w 1366 roku spełniał wszystkie podane kryteria. Kres jurydykom położyły zmiany ustrojowe końca XVIII wieku i austriacki akt likwidujący je z rokiem 1801.

Formacje te funkcjonowały zatem w okresie co najmniej czterystu lat. W tak długim czasie dynamika życia miasta i przedmieść powodowała zmiany nie tylko w charakterze i organizacji jurydyk, ale też samej mapy i rozmieszczenia jurydyk wokół Krakowa – jedne były tworzone, inne znoszone, zmieniali się ich właściciele lub ich granice. Przypuszczalnie istniały jurydyki, po których do dzisiaj nawet ułomki

śladów się nie zachowały, były też takie, których tożsamość zatraciła się wraz ze zmianą nazwy pochodzącej od imienia aktualnego właściciela. Wszystko to sprawia, że materia jurydyk nie należy do najlepiej uporządkowanych i jednoznacznie klarownych.

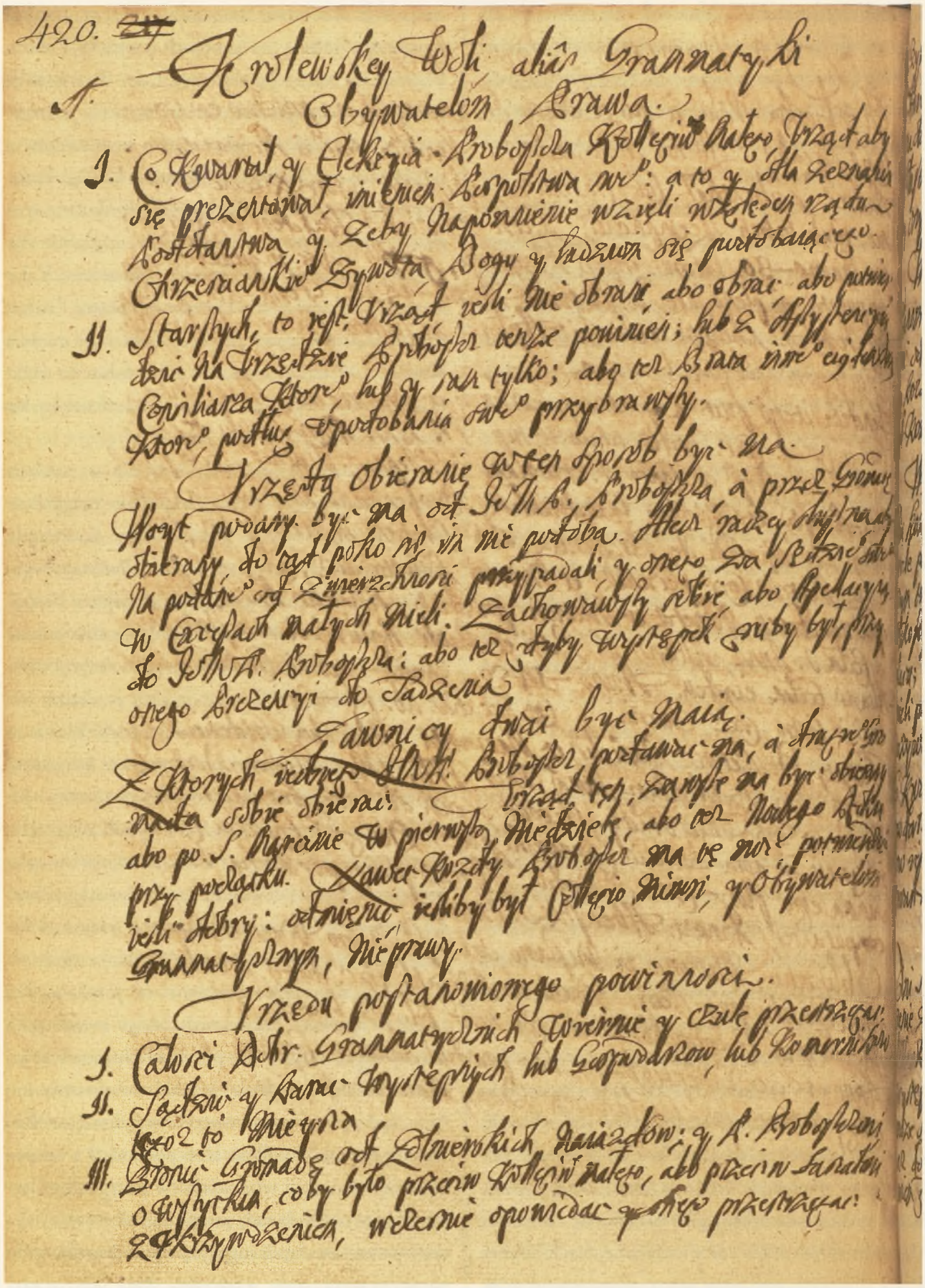
Jak wskazano, jurydyki mogły powstać w obrębie miasta lub na jego przedmieściach. W przypadku Krakowa ten pierwszy typ się nie wytworzył. W wymiarze aglomeracji krakowskiej znanym wyjątkiem była jurydyka oo. Paulinów na Skałce, zlokalizowana wewnątrz murów miasta Kazimierza.

Z punktu widzenia własności ziemi (gruntu) i osady na niej zlokalizowanej (co decydowało o sprawowaniu władztwa) w przypadku Krakowa ukształtowały się:

- jurydyki miasta Krakowa, czyli leżące na terenie będącym własnością miasta: Garbary, Błonie za Kleparzem (jednak w sporze o własność z zakonem Ducha Świętego), Brzeg Miejski, Strzelnica; wyłączenie własnych terenów spod swojej bezpośredniej jurysdykcji było formą gospodarowania osadą poprzez ustanowienie w niej odrębnego zarządu przy zachowaniu w rękach miasta kompetencji nadzorczych i sądowniczo-odwoławczych;
- jurydyki królewskie, wchodzące w skład dóbr monarchy, pozostające pod władztwem wielkorządców krakowskich: Podzamcze, Rybaki (występujące też w ramach Podzamcza) i Smoleńsk wielkorządowy;
- jurydyki duchowne, ulokowane na własności kościelnej różnie usytuowanej i realizowanej: Biskupie będące własnością biskupów krakowskich, Pędzichów jako uposażenie wikariuszy katedralnych, oraz jurydyki stanowiące uposażenie proboszczowskie: Szlak jako uposażenie probostwa kościoła św. Floriana, jurydyka probostwa kościoła św. Mikołaja, jurydyka Smoleńsk duchowny będąca uposażeniem probostwa kościoła Bożego Miłosierdzia oraz wspomniana już jurydyka oo. Paulinów na Skałce w obrębie miasta Kazimierza;
- jurydyki szlacheckie, będące własnością osób prywatnych, na gruntach uzyskanych z różnych nadań lub zakupów: Groble (Tarłowskie), Barzie Stajnie, Wygoda (Margrabszczyzna), Retoryka (Ossolińskie), Lubicz (Morsztynowskie) i Wesoła (Radziwiłłowska);
- jurydyki uniwersyteckie, należące do Akademii Krakowskiej, w ramach której kolegium większe było uposażone jurydyką zwaną Kolegiackie (Kolegiacka), natomiast kolegium mniejsze jurydyką Gramatyka.

Z punktu widzenia ustrojowego z kolei część jurydyk była wyposażona we własne organy samorządowe czy quasi-samorządowe, w postaci urzędu wójtowskiego i ławy sądowej oraz urzędników pomocniczych, część natomiast, pozbawiona urzędu jurydycznego, pozostawała pod bezpośrednim zarządem i sądownictwem właścicielskim. Rzecz jasna przynależność większości jurydyk do jednej lub drugiej z wymienionych grup okresowo się zmieniała. Brak wiadomości o istnieniu tak czy inaczej rozumianego samorządu dla jurydyk: Strzelnica, Brzeg Miejski, Rybaki (w okresie odrębności od Podzamcza), Barzie Stajnie, probostwa św. Mikołaja i Kolegiackie. Mając na uwadze tytułowy dla tomu obszar tematyczny, jurydyki te, jak już wskazano w rozdziale wstępnym, pozostają poza zainteresowaniem niniejszego opracowania.

Terytorialnie jurydyki krakowskie zajęły pas przedmiejski przed murami miasta od strony zachodniej (kierunek na Błonia miejskie), południowo-zachodniej (pod Wawelem) i północno-zachodniej (obok i za miastem Kleparz). Ich rodowody sięgają co najmniej późnego średniowiecza. Natomiast jurydyki po stronie wschodniej Krakowa, głównie szlacheckie, wykrystalizowały się dopiero w czasach nowożytnych (z pewnymi wyjątkami o starszym lokowaniu, takimi jak Strzelnica i Brzeg Miejski). Mieszkańcy tych osad nie mieli praw miejskich krakowskich, byli obywatelami swoich jurydyk, jednak nie postrzegano ich na równi z chłopstwem – byli

420.

Krolewskey Wsi alias Grammatyki
Obywatelom Prawa.

I. Co Kwartał, y Elekcyą Woyskiego Kollegium takowe Urządz aby
się prezentowali, iniejsze Constytucye: a to y dla Rezonu
Rządu
Constytucyi Zwyczaiu Dobrego y Porządku tego.
II. Starszych, to iest Urzędników wsi nie zbierać, albo zbierać: abo potym
dzieci na Urzędzie Woyskim Krakowskim zostawić; lub z Officyerami
Corpus Juris Ktore lub ex iure tylko; abo też Brata swego Officyera
Ktore, porthu Exportowania takie przybranych.

Urzędy obieranie ktemu sposob być ma.
Woyt prawy być ma od Sen. Woyskiego Krakowskiego, a przez Gremium
starszych, do tąd poko się nie mie potoba. Albo radzey Starszych
na podanie od Communitatis przypadli y onego za Sędziego sobie
w Expressach takich wzięli. Zachowawszy wtym abo Appellacyą
do Sen. Woyskiego Krakowskiego: abo też gdyby Woyt ktory był, przy
onego Exekucyi do Sądzenia

Ławnicy dwaj być maią.
Z ktorych iednego Sen. Woyskiego Krakowskiego postawić ma, a drugiego
maią sobie zbierać: Urząd ten, zawsze ma być zbiorny
abo po S. Marcinie to pierwsze Niedzieli, abo też Nadego Roku
przy porządku. Ławer Krzaty Krakowski ma to mieć pomnienie
wieli dobry: odmienić ieżeliby był Collegio Miasta, y Obywatelom
Grammatyckim, nie prawy.

Urzędu postanowionego powinności.
I. Całości Dobr. Grammatyckich Troiaką y czuć przestrogi.
II. Sądzić y Prawa dotrzymać Processych lub Gospodarzow, lub Komornikow
tego to nie mieszać
III. Stronie Gromadę od Służebnych Dworzan; y Sen. Krakowskiego
o wszystko, coby było przeciw Collegium takiego, abo przeciw Statutom
z Processu wzięciem, wiernie opowiadać y tego przestrzegać.

Pierwsza strona wydanej z początkiem XVIII wieku przez prepozyta Kolegium Mniejszego Akademii Krakowskiej ordynacji dla jurydyki Gramatyka: tu tryb wyboru i pierwsze z powinności urzędów wójta i ławników (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. rkps 76, s. 420)

„przedmieszczanami". Stanowili siłę roboczą dla miasta, ale też poprzez rozwinięcie licznych rzemiosł i usług poważną konkurencję dla Krakowa i jego cechów. Konflikt między krakowskimi rzemieślnikami i usługodawcami cechowymi a „partaczami" z jurydyk trwał przez wieki.

Z założenia właściciele dóbr dbali o dobór ich mieszkańców. Przykładowo w 1702 roku profesorowie kolegium mniejszego Akademii Krakowskiej nakazali mieszkańcom swojej jurydyki, aby: *tak u siebie w domu jako i u wszystkich sąsiadów swoich na Gruncie Grammatycznym zostających przestrzegali wszelkiej poczciwości, to jest żeby próżniaków, marnotrawników, szarpaczów, nierządnych białogłów i innych nieprzystojnych ludzi nieprzechowywali, którzy okazją bywają do kłopotów i tumultow, ale ileby się dowiedzieli u kogolwiek o przerzeczonych na Gruncie Grammatycznym, aby zaraz albo do Imci P. Proboszcza na ten czas zostającego, albo też do tamecznego wójta dawali znać, żeby rozpusty i excessy góry nie brały i karane były* (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XVI-1).

Mieszkańcy jurydyk z ich domami i dobytkiem dzielili losy miasta, a niekiedy, w nadzwyczajnych sytuacjach, ich położenie było najgorsze z możliwych. W okresach wojen (na przykład podczas oblężenia miasta przez wojska Maksymiliana Habsburga, najazdów szwedzkich czy bitwy konfederacji barskiej) tereny jurydyk stawały się bitewnym przedpolem, palonym i równanym z ziemią nie tylko przez stronę atakującą, ale i krakowian broniących miasta.

Bliskość miasta, podmiejska urbanistyka, mniejszy czy większy zakres samostanowienia oraz potencjał ludzki i gospodarczy powodowały, że w silniejszych jurydykach istniały tendencje odśrodkowe względem Krakowa, ambicje przekształcenia gruntu jurydycznego w niezależny od miasta organizm. W 1661 roku rada miejska Krakowa uchwaliła wytoczenie sprawy o oderwanie jurydyk Wesoła, Retoryka i Smoleńsk, co było zabiegiem prewencyjnym. Podobnie w latach 1670–1671 ta sama rada skutecznie zwalczyła tworzenie konkurencyjnego miasta na gruntach jurydyki Lubicz. Największe aspiracje, ale i podstawy do myślenia kategoriami „miejskości", miały Garbary, postrzegane zresztą niekiedy jako miasto – w wydanym w 1618 roku w Kolonii opisie miast Georga Brauna i Abrahama Hoghenberga znalazło się znamienne sformułowanie: *Sarmackie Trój- względnie Pięciomiasto*, określające Kraków z Kleparzem, Kazimierzem, Stradomiem i Garbarami. Status Garbar nie uległ jednak zmianie, o co dbała rada miejska Krakowa. W każdym razie w odniesieniu do większych jurydyk trafne jest barwne określenie Janiny Bieniarzówny: *o mały włos miasta*.

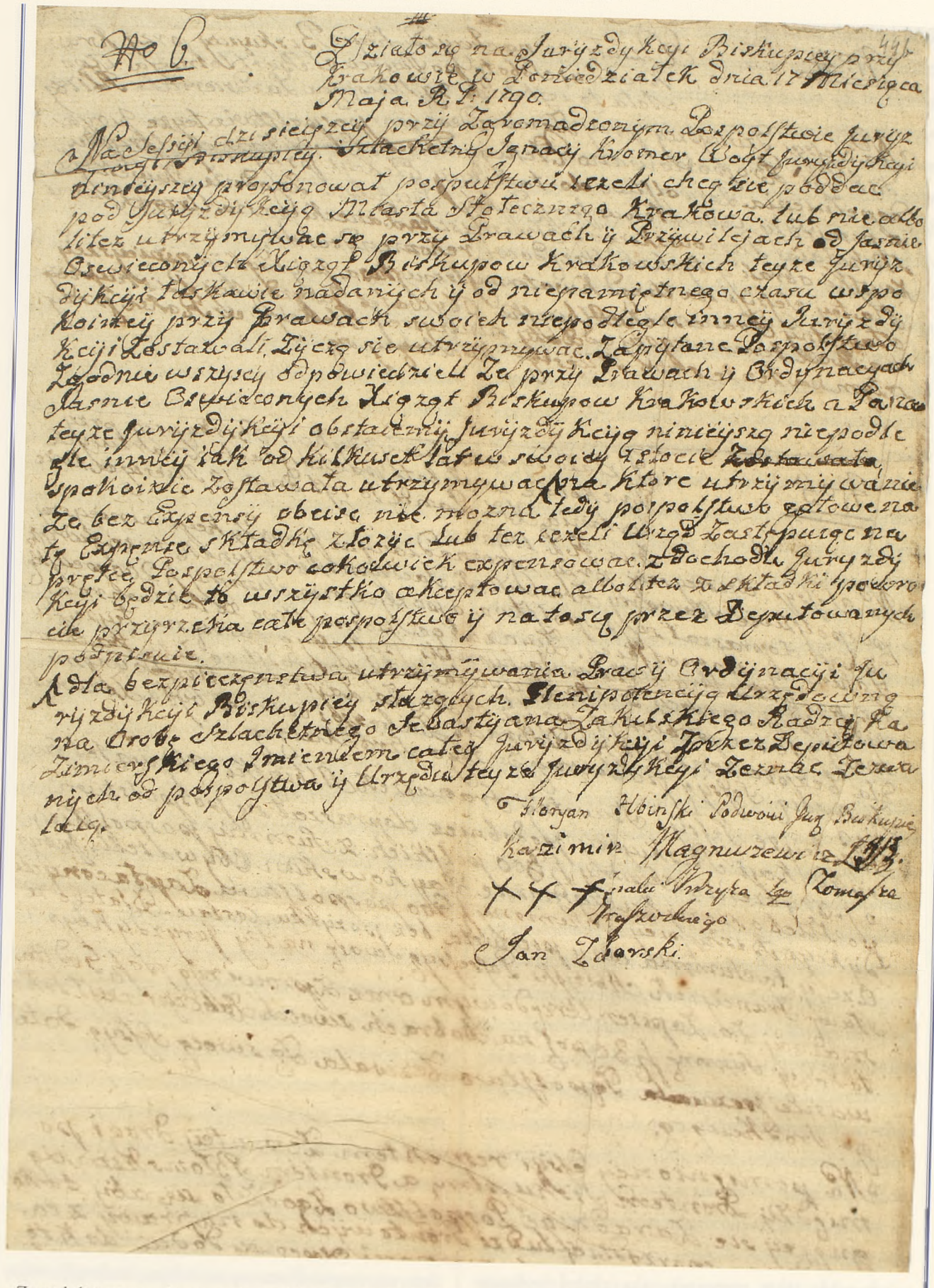
Ustrojowo jurydyki opierały się w zakresie administracyjno-sądowym na prawie magdeburskim. Zbliżone były do prostych form samorządu wsi lokowanych na tymże prawie. Podstawowym dokumentem był akt erekcyjny pochodzący bezpośrednio od króla lub od właściciela gruntu, jednak w takim przypadku musiał on zostać zaaprobowany przez władcę. Zdarzały się akty prywatne bez aprobaty królewskiej (założenie jurydyki Błonie za Kleparzem przez duchaków na gruncie miejskim), prowadziło to jednak do przewlekłych sporów o jurysdykcję, a *de facto* o własność. Na podstawie zrębu ustrojowego zakreślonego w akcie erekcyjnym właściciel jurydyki wydawał dla niej ordynację, w której normował zasady obowiązujące mieszkańców oraz określał strukturę i zasady działania władz.

Najważniejszym urzędem w jurydyce był urząd wójtowski (*advocatus*). Mógł istnieć jako jedyny organ władzy (na przykład okresowo w jurydyce Szlak), najczęściej jednak towarzyszyła mu ława sądowa – razem tworzyli urząd wójtowsko-ławniczy jurydyki. Wójt albo pochodził z bezpośredniej nominacji właściciela (w przypadku Garbar była to uchwała rady miejskiej), albo był wybierany przez obywateli jurydyki i przedstawiany do zatwierdzenia przez właściciela. Były też rozwiązania pośrednie, na przykład przedstawienie przez mieszkańców właścicielowi kilku kandydatur, spo-

śród których ten dokonywał nominacji. Z biegiem czasu stosunki w krakowskich jurydykach demokratyzowały się i powszechna stała się formuła wyboru wójta przez zebranie ogółu mieszkańców z uzyskaniem następczego zatwierdzenia przez właściciela. Do zadań i kompetencji wójta należało przewodnictwo w sądach, sprawowanie nadzoru administracyjno-policyjnego oraz egzekwowanie od mieszkańców podatków, czynszów i innych opłat. Urzędem pomocniczym wójta była ława sądowa z ławnikami (*scabini*), mogąca jednak działać także samodzielnie i we własnym imieniu, zależnie od podziału kompetencji sądowych. W zależności od wielkości jurydyki ława liczyła od pięciu do siedmiu ławników. Tryb ich wyboru/nominacji był analogiczny jak w przypadku wójta. W większych jurydykach istniał urząd podwójciego (zdarzało się, że podwójcim stawał się starszy ławy, ale regułą było niełączenie tych urzędów). Każda jurydyka zatrudniała pisarza do prowadzenia ksiąg, ale pełnione przez niego dodatkowo funkcje zbliżały go do urzędu woźnego sądowego, jeżeli takowy nie został oddzielnie ustanowiony – w każdym razie pisarz był jedną z postaci węzłowych w jurydyce. Dla oskarżania przed sądem jurydycznym był powoływany albo osobny urząd oskarżyciela publicznego – instygatora, albo z jego braku rolę tę powierzano jednemu z ławników. Trzecią siłą w jurydyce, obok wójta i ławy, było pospólstwo (*communitas*), działające jako zebranie ogółu mieszkańców, ale mogące też wyłonić swoich stałych przedstawicieli. Pospólstwo uchwalało rodzaj i wysokość opłat na potrzeby jurydyki, wybierało urzędników i przedstawiało ich kandydatury do zatwierdzenia właścicielowi, formułowało postulaty do niego oraz – co ważne – kontrolowało działalność wójta, szczególnie w dziedzinie finansów.

Zakres zadań i kompetencji wójtowskich, jak też podporządkowanie tego urzędu innym osobom niech odda tekst przysięgi, jaką złożył wybrany przez pospólstwo i zatwierdzony przez proboszcza św. Floriana na 1775 rok nowy wójt jurydyki Szlak – Wojciech Patyński: *Ja Wojciech przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy Świętej Jedynemu jako przez czas urzędu mojego wójtowskiego w Pospólstwie, na Gruncie W. ImCi X Proboszcza Św. Florjana teraz i na potem będącego, znajdującym się, sprawy wszelkie między sąsiadami zachodzące sumiennie i sprawiedliwie bez względu na osoby, na pokrewieństwo, na przyjaźń, rozsądzać; pogłowe, składki albo kontrybucje od tegoż Pospólstwa wiernie bez krzywdy i oszukania wybierać i temu komu będzie należało bez wszelkiej zwłoki oddawać, zgodę, pokój, miłość prawdziwą zachować i między zakłóconymi stronami utrzymywać i stanowić, żołnierzów ile pod ten czas nieszczęsny zesłanych, sprawiedliwie bez złości, nie z zawziętości, po domach rozstawiać, rachunki z pogłównego i wszelkich składek przed Wielmożnym Księdzem Proboszczem lub tym którego On naznaczy, czynić i oddawać zawsze i wszystko rozrządzenie z wiedzeniem i konsensem pomienionego W. ImCi X Proboszcza jako Pana naszego ustanawiać i rozporządzać będę. Tak mi Boże dopomóż i Męko Jego Najświętrza* (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIII-1, s. 101).

Wójtami co do zasady zostawali wybierani lub mianowani mieszkańcy-obywatele danej jurydyki, czyli właściciele nieruchomości i gospodarze. Do wyjątków należy korzystanie z usług wyspecjalizowanych wójtów „do wynajęcia". Spotkać ich można w XVIII wieku w jurydykach szlacheckich (na przykład Stanisław Przyjemski – w 1713 roku wójt jurydyki Wesoła, w 1717 roku zaś jurydyki Lubicz). Z reguły byli niepiśmienni, choć jednocześnie pełni zalet, wśród których zapewne, co wynikało z charakteru urzędu, w cenie była lojalność wobec właściciela jurydyki. Nie byli także wolni od zwykłych ułomności. Lektura ksiąg sądowych wskazuje, że nierzadko dominowało pijaństwo oraz skłonność do zwady i bitki, ale nie tylko. Oto w jurydyce duchownej Smoleńsk Franciszek Brzeziński, wójt z dwuletnim stażem, zaprzepaścił szansę na kolejną kadencję, stając w styczniu 1760 roku, tuż przed wyborami, przed sądem proboszczowskim, oskarżony *o to, iż akcyją*

Z protokołów zeznań, relacji i pozwów jurydyki Biskupie z lat 1777–1791: dokument z 1790 roku, w którym mieszkańcy na zgromadzeniu pospólstwa zajęli negatywne stanowisko w kwestii planów likwidacji jurydyki i przyłączenia gruntu do miasta Krakowa oraz wyrazili wolę pozostania przy biskupach krakowskich (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-45, s. 44b)

nierządną według prawa zakazaną, z niejaką Katarzyną dziewką swoją służącą popełnił, przez co zgorszenie ludziom i obywatelom Smolińska uczynił. Tłumaczył się wprawdzie, iż *przytrafiło się, żem do domu mego pijany przyszedł był, gdzie nie było na ten czas żony mojej i ludzi moich służących, tylko Katarzyna dziewka służąca, która do mnie pijanego przyszedłszy, dała mi okazyję do cielesnej z sobą skuteczności, która się stała; nie uczyniłbym był tej niegodziwości po trzeźwemu, tę zaś Katarzynę dziewkę po tym odprawiłem od siebie dla uniknięcia dalszej złej akcyi, i lubo pewniey przez kogo innego ta Katarzyna jest obciążona z przyczyny że się z różnemi podejrzanemi mężczyznami niegodziwie zabawiała,* ale zaprzepaścił karierę, spłodził nieślubne dziecko, a i poniósł karę sądową. Właściciel jurydyki, proboszcz, skazał go, *aby sto grzywien na pobożne uczynki do kościołów przez sąd niniejszy mające być ordynowan i dysponowane sądowi niniejszemu dał y złożył za więzienie, na które pozwany lubo zasłużył był, aby na rekolekcyje do konwentu oo. kapucynów przy Krakowie będącego poszedł, tam przez pięć dni aby je z dyscypliną [biczowaniem] mającą być czynioną odprawił […] i ażeby pozwany na potym od takowej podobnej niegodziwej akcyi wtrzymał się.* Regułą jednak było, że jeżeli wójt sprawdzał się w danym roku, czego główną miarą była skuteczność w ściąganiu podatków, urząd pełnił dalej. Do stwierdzonych rekordzistów pod względem długości pełnienia obowiązków na tym urzędzie (z przerwami, ale w przedziale ponad trzydziestoletnim) należą wójtowie z Garbar Daniel Henke (wybierany w latach 1618–1650) i Michał Kesler (w latach od 1670–1701). Tworzyły się także „dynastie" wójtowskie, czasami nawet trzypokoleniowe, jak w przypadkach rodziny Henków z Garbar (wójtowie Bernard, Stanisław i Daniel w okresie 1539–1650) czy rodziny Kozłowskich ze Smoleńska duchownego (Szymon, Sebastian i Jan w okresie 1720–ok. 1770).

Wszystkie wskazane urzędy stanowiły samorząd jurydyki. Im była ona większa, a czasy bliższe naszym, tym samorządność nabierała realniejszego kształtu. Od woli właściciela zależało jednak, na ile wójt mógł być i był wobec niego reprezentantem mieszkańców i ich orędownikiem, a na ile występował w roli reprezentanta właścicielskiej władzy i „każącej ręki". Bez wątpienia samorząd, czy ostrożniej ujmując, możliwość ograniczonego samostanowienia, była wdrożona najpełniej w jurydykach miejskich z Garbarami na czele oraz królewskich – wielkorządowych, jak też w Biskupiu i Retoryce, najsłabiej natomiast w prywatnych – szlacheckich.

W drugiej połowie XVIII wieku ustrój miast i towarzyszących im jurydyk był już – wobec postępujących przemian ekonomicznych i zmierzchu stosunków feudalnych – coraz bardziej anachroniczny. Królewskie komisje dobrego porządku (*boni ordinis*) delegowane do miast miały za zadanie między innymi przyjrzenie się jurydykom w kontekście zasadności ich dalszego istnienia. Komisja dla Krakowa, działająca od 1775 roku, nie była w tym zakresie jednak skuteczna i hamulec rozwoju aglomeracji krakowskiej w postaci rozdrobnienia centrów dyspozycyjnych organizmu nadal działał. Dopiero Sejm Czteroletni podjął radykalne rozwiązania – ustawą o miastach z 1791 roku w skład miasta Krakowa miały wejść *jurydyki świeckie i duchowne, tudzież drobne miasteczka w obrębie lokalnych gruntów początkowo miastu nadanych.*

Tak też się stało: przy utrzymaniu dotychczasowych praw właścicielskich, grunty jurydyk i ich mieszkańcy zostali wcieleni w granice Krakowa, a byłe już jurydyki zostały podporządkowane miejskiej administracji i sądownictwu. Stały się częścią cyrkułów (dzielnic) II, III i IV, zależnie od położenia, następnie obwodów, a w końcu wydziałów, zgodnie ze zmianami w wewnętrznym podziale miasta i nomenklaturą zmieniających się dzielnic w burzliwych ustrojowo czasach do 1800 roku. „Wygaszanie" jurydyk było długotrwałym procesem, zakłócanym zmianami prawnymi i zmiennym stanem faktycznym (ustawy sejmu grodzieńskiego, rozstrzygnięcia insurekcji kościuszkowskiej, regulacje w trakcie okupacji pruskiej). Z braku dokumentacji archiwalnej niemożliwe jest okre-

ślenie kresu istnienia poszczególnych jurydyk, jak i dokonanie na tym tle uogólnienia. Jeszcze w 1794 roku, a na Groblach nawet w 1796 roku, znajdujemy urzędujących wójtów jurydycznych, są to jednak tylko pojedyncze ślady. Przyjąć zatem należy, że proces włączania jurydyk do Krakowa i scalania ich z organizmem miejskim zakończył się definitywnie w 1801 roku dekretem cesarskiej kancelarii nadwornej nr 2415 z roku 1800 i wydanym na tej podstawie w 1801 roku reskryptem nr 13902 gubernium krajowego, gdzie regulując stosunki i obręb Krakowa, „zniesiono na zawsze" samodzielność przedmieść miasta, w tym gruntów będących dawnymi jurydykami, a jurysdykcję na ich obszarach w całości przelano na krakowski magistrat.

2.
Wsie i gminy przyłączone

Jurydyki były położone w zasadzie w bezpośrednim sąsiedztwie murów miejskich Krakowa, był to jak gdyby pierwszy pierścień okalający miasto. Drugi pierścień, już bardziej rozległy, sięgający niekiedy daleko na zachód lub północ od miasta, stanowiły wsie podmiejskie (na przykład Krowodrza). Pozostające na orbicie Krakowa, powiązane z nim były przede wszystkim gospodarczo, głównie jako producenci ogrodowo-warzywni i zbożowi, na północy mięsni, w kierunku wschodnim zaś leśno-tartaczni, ale także prawnie – formalne ścieżki związane z tytułami własności wiodły do miasta czy to jako właściciela, czy też jako siedziby innych podmiotów będących ich posiadaczami. O ile jurydyki zamieszkiwali głównie rzemieślnicy z aspiracjami do bycia „przedmieszczanami", to wsie zaludniali włościanie, w okresie pańszczyźnianym tak czy inaczej przywiązani do ziemi formalnie, niestanowiący dla mieszkańców Krakowa konkurencji, jak to miało miejsce w przypadku jurydyk, gdzie na tym tle wybuchały konflikty choćby między cechami krakowskimi a jurydycznymi „partaczami". Zatem pierścień wiejski stanowił najbliższe zaplecze gospodarczo-żywnościowe Krakowa. Miał je zapewne na myśli książę Bolesław Wstydliwy, zawierając w 1257 roku w akcie lokacyjnym Krakowa sformułowanie: *Chcemy, aby mieli pod orkę, na pastwiska i inne potrzeby i nadajemy temu miastu prawem dziedzicznym* (tłum. Bożena Wyrozumska) – z aktu tego wywodziła się część własności ziemskiej miasta.

Z czasem ze zmieniającej się mozaiki tytułów własnościowych do ziem przechodzących z podmiotu na podmiot wykrystalizowały się grupy wsi podkrakowskich, przyszłych gmin podmiejskich w rozumieniu już nowożytnym, wyodrębnionych z punktu widzenia ich własności – były to: wsie miasta Krakowa (Czarna Wieś, Grzegórzki z Piaskami, Dąbie), królewskie, pozostające w gestii wielkorządcy krakowskiego (Nowa Wieś Królewska, Łobzów, Płaszów, Dębniki), duchowne, a ściślej: zakonne (Zwierzyniec, Półwsie Zwierzynieckie i Krowodrza) oraz o własności mieszanej, w zasadzie duchowno-prywatnej (Ludwinów i Zakrzówek).

Co charakterystyczne, zdecydowanie największy areał ziemi skupiły w swoich rękach zakony: norbertanek (Zwierzyniec, Półwsie Zwierzynieckie) i duchacy (Krowodrza) – z tytułami lub roszczeniami prowadzącymi do długotrwałych sporów z miastem. Sam Kraków swoją niekwestionowaną własność utrzymał przez wieki, lecz mieszczanie krakowscy nie wykształcili liczącej się, swojej własności ziemskiej: wsi okołomiejskich, które stanowiłyby silną i trwałą własność prywatną w rękach mieszczańskich (że własność szlachecka w najbliższej okolicy Krakowa nie stanowiła istotnej wielkości). Mieszczanie mieli prawo nabywania ziemi, wręcz byli do tego zachęcani – w latach 1377 i 1378 Ludwik Węgierski nadał im specjalne przywileje: po pierwsze, w razie gdy mieszczanin nabędzie dobra odległe najdalej dwie mile od miasta, to może je posiadać na prawie magdeburskim bez starania się o specjalny przywilej, i po drugie, jego wieś podlegałaby mu

z prawem sądowym, jak szlachcicowi, a w obrębie tych dwóch mil byłby zwolniony z niektórych świadczeń obowiązujących szlachtę, na przykład z obowiązku służby wojskowej i płacenia poboru. Znane są dawne już własności możnych mieszczan krakowskich, jak Wierzynków, Morsztynów czy Borków, później Decjuszów, Bonerów – żeby posłużyć się tylko znaczniejszymi nazwiskami – lecz były to bardziej enklawy, z czasem dzielone i sprzedawane, niż silna i stabilna własność prywatna w bezpośredniej bliskości miasta. Regułą było uzyskiwanie przywileju lokacyjnego dla wsi opartego na prawie magdeburskim – dokonywano przeniesienia na nie wsi w przypadku wcześniejszej lokacji na prawie polskim czy średzkim (tak uczynił Kazimierz Wielki z Czarną Wsią, dla której prawa sądownicze sprzedał w 1363 roku miastu Krakowowi). Wsie były więc zorganizowane według tego samego modelu co jurydyki, z wwójtem na czele i ławą sądową pod zwierzchnią władzą właścicielską. Zasady rządzące tym samorządem były takie same, jak opisane wyżej dla jurydyk. Jak zaznaczono już w rozdziale wstępnym, materiał archiwalny po dawnych wsiach podkrakowskich z czasów przedautonomicznych zachował się w stanie szczątkowym – pewnym wyjątkiem są tu wsie Krowodrza i Nowa Wieś, w przypadku których przetrwał ograniczony zasób ksiąg wiejskich. Rekonstrukcja samorządu wiejskiego i jego zmian przez wieki nie jest na tej podstawie możliwa, a ślady po tamtejszych wójtach zachowały się tylko w danych księgach parafialnych, gdzie byli zapisywani w aktach metrykalnych z tytułem urzędu. Pojawiają się też, podobnie jak w przypadku jurydyk, wielopokoleniowe dynastie wójtów, przykładowo w Łobzowie rodzina Dubielów, która w latach 1704–1713 wydała wójtów Macieja, Wawrzyńca i Jana, rodzina Stypułów, z której w latach 1736–1848 pochodzili wójtowie Jan, Dominik, Bartłomiej, Marcin starszy i Marcin młodszy, czy rodzina Sapetów – wójtowie Szymon, Jan i Piotr w latach 1736–1851.

Wiek XVIII przyniósł, wraz ze zmierzchem pełnego poddaństwa mieszkańców wsi jej właścicielowi, prawne wyodrębnienie się gromady rozumianej jako ogół poddanych mieszkających we wsi, zaczął się więc kształtować ustrój gromadzki. Realizuje się wówczas samorządność gromadzka (wójt z przysiężnikami, czyli ławnikami sądowymi), będąca nie tyle przejawem świadomej dążności włościan do samostanowienia, ile dogodnym instrumentem w rękach właściciela wsi, dzięki któremu przerzucał on swoje obowiązki na mieszkańców wsi, szczególnie w wymiarze ściągania podatków i danin na rzecz państwa i dworu (podmiotem odpowiedzialnym za to stawała się cała gromada). Był też i inny aspekt umacniania wiejskiego samorządu, o którym już w 1675 roku pisał Jakub Kazimierz Hauer (*Oekonomika ziemska generalna*): *Aby panowie dziedziczni y arendarze mieli swoją cichą y wolną głowę, ani kłótni, ani turbancyey niepotrzebnej nie używali z poddanemi, także urzędnicy z niemi w pokoju zostawali, do tego zabiegając wszystkim złościom, opacznemu udaniu, wymyślnym plotkom y ladajakim baykom, które pochodzą z niepohamowa-*

Część laski gminnej Nowej Wsi oraz górna część laski gminnej Łobzowa – symbole władzy wójtowskiej; obie z przełomu XVIII i XIX wieku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. A IV-533, A IV-582)

Laska wójtowska wsi Zwierzyńca w ramach Państwa Zwierzynieckiego (klucza dóbr) oraz zbliżenie jej głowicy; rok 1810 (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, nr inv. 448/III)

ney zawziętości, z zemsty y z poduszczenia między sobą y dworem, czasem z małej rzeczy, albo większey okazyey y przyczyny, zwykły brać niebespieczną górę, które zawsze osoby mieszają do zwodów y różności przywodzą; a tak lepiey niech się sami między sobą kłócą y strzegą. Więc aby prawda dowodna w każdej sprawie przy swojej znaydowała się słuszności y sprawiedliwości, przeto sama wieś między sobą sądzić się powinna, według takowego między nimi postanowienia i porządku. Mowa więc zatem o prostej dogodności dla właściciela-pana, płynącej z funkcjonowania zorganizowanej gromady.

Ustrój gromadzki kształtujący się w XVIII wieku miał umocowanie w powstającym zwyczaju i praktyce. Utrwala się wówczas wyodrębnione dobro gromadzkie (drogi i place publiczne, pastwiska i lasy oddane przez właściciela do wspólnego użytkowania), kształtują się kompetencje zgromadzenia wiejskiego i wójta z ławą w postaci: udziału w prawodawstwie wiejskim realizowanym przez właściciela oraz w sądownictwie lokalnym w pierwszej instancji z odwołaniem do sądu właścicielskiego, prawa wyboru urzędników wiejskich z prawem ich akceptacji przez właściciela, możliwości uchwalania składek na cele gromady, prawa do kontroli urzędników gromadzkich i ogólnego nadzoru nad stosunkami wiejskimi. Co do istoty kształt ten niewiele się zmienił pod zaborem austriackim, zyskując jednak normatywne ramy.

Z interesującej dla niniejszej publikacji perspektywy przyszłego włączenia obszarów wsi podkrakowskich w obręb miasta decydującym punktem wyjściowym było uzyskanie przez te wsie statusu samorządowych gmin. Stało się to w ramach procesu przechodzenia systemu ustrojowego Galicji na model autonomiczny, oparty o samorządy terytorialne. Pierwsze zapowiedzi urządzenia samorządnych gmin zapowiadały konstytucje austriackie z lat 1848 i 1849, lecz wydana na ich podstawie w 1849 roku pierwsza ustawa gminna dla krajów niewęgierskich na terenie Galicji w odniesieniu do gmin miejscowych nie weszła w życie. Druga próba, w postaci

ustawy gminnej z 1851 roku, także się nie powiodła, a to z powodu konstytucyjnych zmian ustrojowych w monarchii austriackiej. Dopiero w roku 1866 wyszła właściwa ustawa gminna galicyjska z uzupełniającą ją osobną ustawą o obszarach dworskich, które wydzielono ze związku gmin miejscowych i urządzono jako osobne jednostki administracyjne (ustawa weszła w życie w 1867 roku). W oparciu o tę regulację powołano do życia gminy samorządowe wiejskie, w których ustanowiono dwojakiego rodzaju władze gminne: radę gminną jako ciało uchwałodawcze i nadzorcze oraz zwierzchność gminną jako władzę wykonawczą i zarządzającą. Rada gminna, licząca od ośmiu do trzydziestu sześciu członków, w zależności od wielkości gminy, pochodziła z wyborów; prawa wyborcze mieli mieszkańcy gminy opłacający podatki bezpośrednie. Z kolei rada gminna wybierała zwierzchność, a w jej składzie wójta (nazwanego później naczelnikiem gminy, choć w potocznym użyciu utrzymała się dawna nomenklatura) i minimum dwóch asesorów („przysiężników"). Rada powoływała też urzędników gminnych i służby wyspecjalizowane, na przykład straż polową do nadzoru nad przestrzeganiem porządku w sprawach rolnych, w tym nienaruszania granic własności. Mandaty rady gminnej zwierzchności trwały trzy lata, od 1884 roku wprowadzono sześcioletnią kadencję. W zakresie działania gmin rozróżniano sprawy własne i sprawy poruczone. Do zadań własnych należał zarząd majątkiem gminnym i policją w gminie (policja bezpieczeństwa, polowa, leśna, wodna, obyczajowa, sanitarna, czuwania nad środkami żywności, pożarna, budowlana, targowa, nadzór nad miarami i wagami, nad czeladzią, nad wyrobnikami itd.). Gmina miała prawo wydawania przepisów porządkowych oraz nakładania podatków na rzecz szkół i dróg. Do wyłącznej kompetencji wójta-naczelnika gminy należały sprawy policyjne. Natomiast do zakresu działań poruczonych, to jest wypełnianych na zlecenie władz rządowych w sprawach należących do administracji rządowej, należał pobór podatków i załatwianie kwestii wojskowych –

Odznaki wójtowskie gminy Dąbie: pierwsza z orłem austriackim i monogramem cesarskim w tarczy, datowana na drugą połowę XIX wieku, druga z orłem polskim, pochodząca z roku 1907 (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, nr inw. 398/III, 126/III/1)

w tym zakresie zwierzchność gminna podlegała starostu rządowemu, powiatowemu. Starostwo miało też prawo nadzoru nad zgodnością działania gminy z prawem w zakresie jej spraw określonych wyżej jako własne. Okołokrakowskie gminy położone po lewej stronie Wisły podlegały starostwu krakowskiemu, natomiast gminy prawobrzeżne – starostwu wielickiemu.

Jednostkami wydzielonymi z gmin pozostały obszary dworskie, z wyłączeniem uprawnień gminy do prowadzenia policji w karczmach zlokalizowanych w tych obszarach. Przełożonym obszaru dworskiego był jego właściciel, posiadający uprawnienia i obowiązki analogiczne jak w przypadku władz gminnych, które realizował osobiście lub przez ustanowionego zarządzającego.

Już od czasów Sejmu Czteroletniego i ustawy o miastach z roku 1791 kwestia poszerzenia granic miasta Krakowa stała się kwestią aktualną i powracającą cyklicznie. W miarę kolejnych wydarzeń powodujących istotne, ale niestabilne, przemiany ustrojowe, właśnie to powiązanie ze zmiennymi wydarzeniami (reformy schyłku I Rzeczypospolitej i ich zahamowanie – insurekcja kościuszkowska – okupacja pruska – pierwsza zaborcza okupacja austriacka – okres Księstwa Warszawskiego – doba Rzeczypospolitej Krakowskiej – druga zaborcza podległość monarchii austriackiej) powodowało, że żadne z próbowanych w tej materii rozwiązań nie okazywało się trwałe. Jak już wspominano, okresowo w granicach Krakowa znajdowały się Czarna Wieś, Nowa Wieś, Łobzów, Krowodrza, Zwierzyniec i Półwsie Zwierzynieckie, nie scalając się z miastem w rzeczywisty sposób choćby z braku czasu i z powodu przerw w ich przynależności do organizmu miejskiego spowodowanych kolejnymi, zmieniającymi stan wydarzeniami. Trzeba także stwierdzić, że próby włączania podmiejskich terenów wiejskich nie miały (w przeciwieństwie do kwestii likwidacji i włączenia do miasta obszarów jurydyk) charakteru klarownego i zdecydowanego. Przykładowo tworzono nieczytelne konstrukcje „przedmieść" (w granicach Krakowa, jednak wyłączonych z granic miasta, choć podlegających zwierzchności magistratu krakowskiego itd.), których charakter i status, zanim się ukształtowały, stawały się nieaktualne, a rozwiązania pośrednie przechodziły do historii jako epizody.

Dopiero nastanie epoki autonomicznej w ramach cesarstwa austriackiego ustabilizowało stan prawny, zarówno z punktu widzenia ustroju gmin

Opaska na ramię z odznaką zaprzysięgłej straży polowej gminy Płaszów, datowana na drugą połowę XIX wieku (w centrum herb Galicji Zachodniej – czarna kawka nawiązująca do herbu ziemi halickiej i trzy korony utożsamiane z herbem biskupstwa krakowskiego), oraz odznaka straży polowej gminy Krowodrza, datowana na koniec XIX wieku (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, nr inw. 396/III, 397/III)

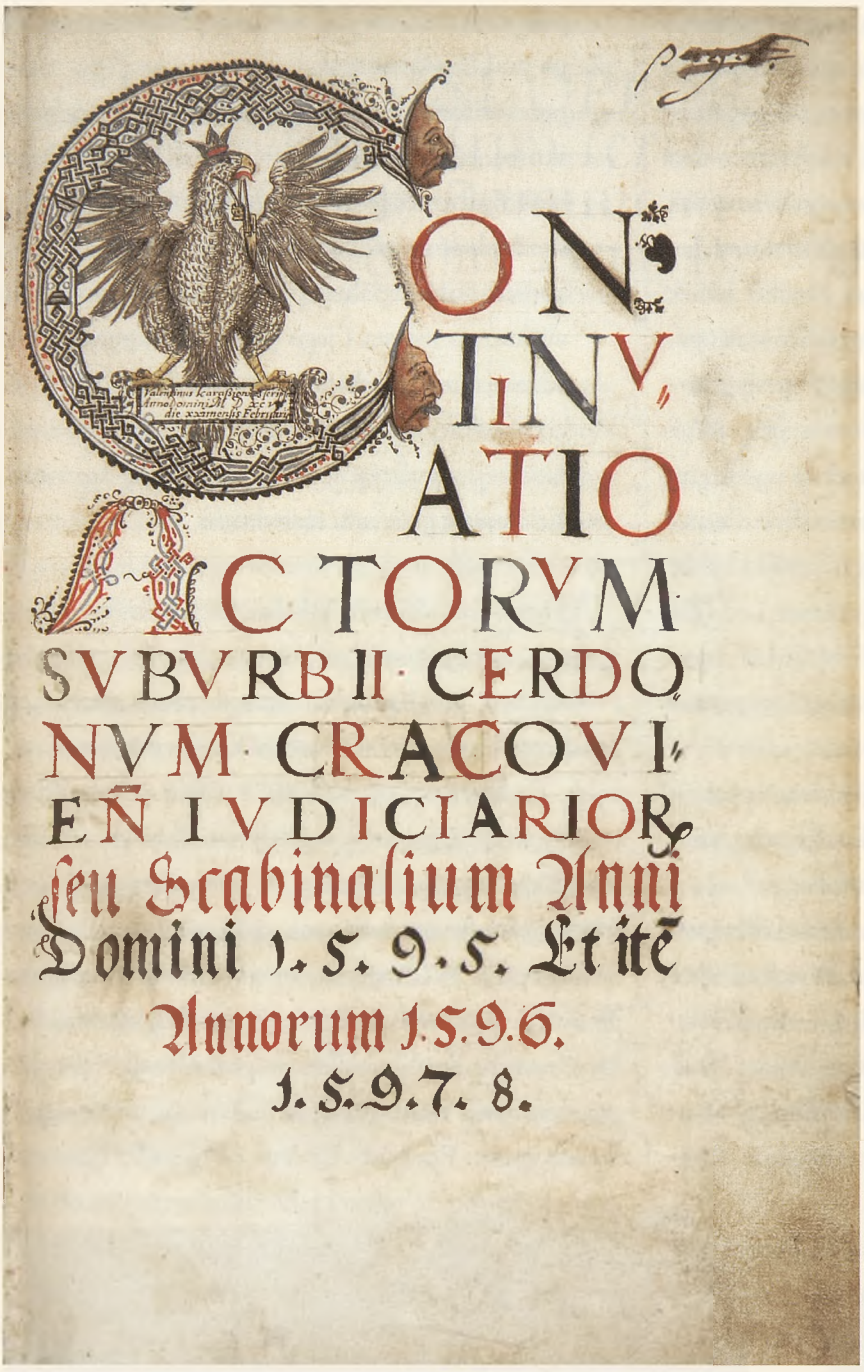
miejskich i wiejskich, jak i podziału terytorialnego. Samorządny Kraków, już w rozumieniu samorządności bliskiej współczesnej, otoczony czternastoma samorządnymi gminami wiejskimi – to pole wyjściowe dla poszukiwań nowych rozwiązań terytorialnych. Niedługo po uzyskaniu w latach 1866 i 1867 autonomii, bo już w roku 1889, za kadencji prezydenta Feliksa Szlachtowskiego, rada miejska poleciła magistratowi przygotowanie wniosków w sprawie wcielenia obszarów podmiejskich do miasta, powtarzając tę wytyczną w roku 1898, za prezydentury Józefa Friedleina, co konsekwentnie podjęto od roku 1902, kiedy pierwszym wiceprezydentem był Juliusz Leo. Za czasów swej prezydentury od 1904 roku kwestią pierwszoplanową uczynił on ideę tworzenia Wielkiego Krakowa.

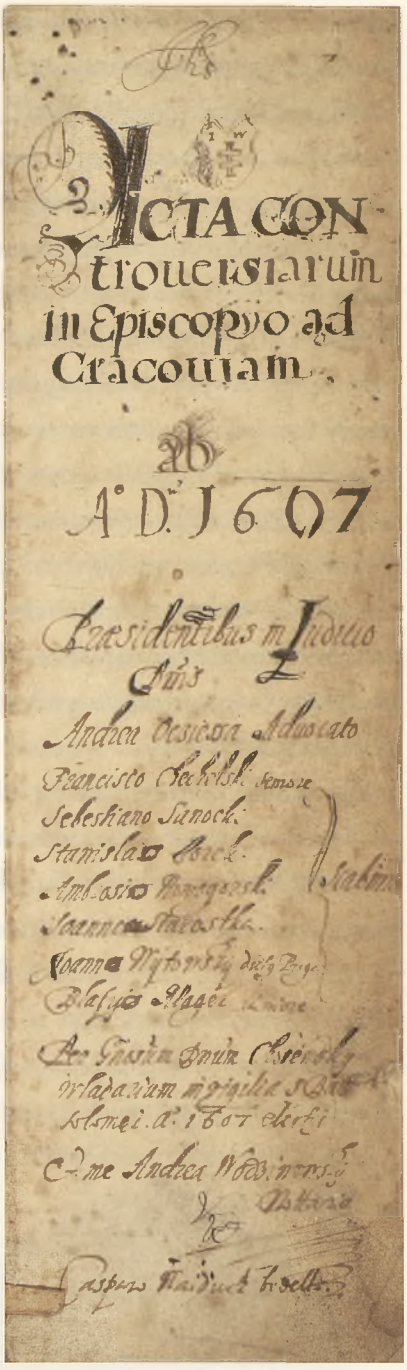
Zaledwie półtorej dekady od jej ziszczenia się wśród zasadniczych powodów realizacji programu wcielenia gmin sąsiadujących podawano:

- ogólną dążność miast do rozszerzania granic swoich terytoriów (do Wiednia już w 1890 roku wcielono w całości trzydzieści sześć gmin, częściowo dziewiętnaście, do 1901 roku powiększono Pragę, w 1903 roku Drezno, podobnie poszerzono terytorialnie Warszawę i Poznań);
- wzrost i rozwój gmin podmiejskich pod względem budowlanym, ludnościowym i przemysłowym powodował uszczerbek dla gminy miasta Krakowa, która wyludniając się na ich rzecz, traciła stale swą siłę ekonomiczną i gospodarczą (ale trzeba też przypomnieć, że równolegle uzasadniano konieczność poszerzenia terytorium miasta jego drastycznym przeludnieniem);
- topograficzną łączność Krakowa z terytoriami gmin sąsiednich i korzyści, jakie gminy te odnosiły bez żadnych świadczeń wzajemnych z bezpośredniego sąsiedztwa z miastem;
- sprawę budowy kanału spławnego Wiedeń–Kraków, kanalizację Wisły i zamierzoną przez rząd austriacki budowę portu kanałowego pod Krakowem;
- przesunięcie rejonu fortecznego (przepisy wojskowe, tak zwane ustawy demolacyjne, długo blokowały możliwości budowlano-rozwojowe);
- szczupłość terytorium krakowskiego;
- konieczność wspólnej, odpowiadającej interesom większego miasta i jego przyszłemu rozwojowi, administracji, zwłaszcza w dziedzinie polityki komunikacyjno-regulacyjnej, inwestycyjnej i sanitarnej, wynikającej z topograficznej łączności Krakowa z gminami sąsiednimi.

Proces budowania Wielkiego Krakowa, negocjacje i porozumienia z poszczególnymi gminami i władzami powiatowymi, uzyskiwanie akceptacji poszczególnych szczebli władz krajowych i centralnych, z cesarzem na końcu, a także szczegółowe zasady, na jakich gminy zostały wcielone do miasta, posiadają bogatą literaturę. W niniejszej publikacji istotne jest, że z czternastu gmin okalających Kraków do roku 1912 przyłączono w całości dwanaście, likwidując tym samym ich samodzielny byt – był to kres wsi podkrakowskich wspomnianego drugiego pierścienia otaczającego Kraków (z pozostałych dwóch gmin: Prądnika Białego i Prądnika Czerwonego, wcielono do miasta tylko fragmenty ich obszarów, a gminy te funkcjonowały samodzielnie aż do ich włączenia w granice miasta w 1941 roku).

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 255–305; Ulanowski 1894, s. 12–41; Chmiel 1909, s. 128–148; Sochaniewicz 1921, s. 162–214, 245–252; Rafacz 1922, *passim*; Sikorski 1931, *passim*; Przeorski 1938, *passim*; Rederowa 1957, s. 250–254; Kolak 1962, s. 219–233; Frančić 1963, *passim*; Kolak 1968, s. 5–52; Dobijanka 1963, s. 112–120; Kuraś 1971, s. 113–161; Małecki 1994-II, s. 561–568; Wyrozumski 1992, s. 397–405; *Encyklopedia*, s. 348–349; Laberschek 2005, *passim*; Zań-Ograbek 2007, *passim*; Nowak 2010, *passim*; Kasprzyk 2011, s. 9–23; Wyrozumski 2010, s. 113–122.

Karty tytułowe księgi ławniczej jurydyki Garbary, obejmującej lata 1595–1598, oraz księgi ławniczej jurydyki Biskupie z lat 1650–1655 (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-15, s. tytułowa, Jur. I-25, s. tytułowa)

SPISY CHRONOLOGICZNY I ALFABETYCZNY WÓJTÓW JURYDYK PODKRAKOWSKICH

Spis chronologiczny

Rok podany przy imieniu oznacza pierwsze ustalone wzmiankowanie na wójtowskim urzędzie.

Dwuliterowy skrót w nawiasie określa reprezentowaną jurydykę:
BI – Biskupie; BŁ – Błonie; GA – Garbary; GM – Gramatyka; GR – Groble; LU – Lubicz;
PE – Pędzichów; PO – Podzamcze; RE – Retoryka; SD – Smoleńsk duchowny;
SW – Smoleńsk wielkorządowy; SZ – Szlak; WE – Wesoła; WY – Wygoda

- Piotr Fochsczagil 1397 (GA)
- Niklosz Falkenberg 1413 (GA)
- Piotr Hausse 1419 (GA)
- Niklosz Fetter 1426 (GA)
- Johes Bruer 1428 (GA)
- Paweł Rothen 1430 (GA)
- Michał 1431 (GA)
- Piotr Grosche 1437 (GA)
- Hanus Milde 1442 (GA)
- Piotr Junker 1442 (GA)
- Bartosz Ludener 1446 (GA)
- Jan Polski 1461 (GA)
- Kasper *toppler* (garncarz) 1473 (GA)
- Hanus Swarcz 1492 (GA)
- Hanus Gerecht 1500 (GA)
- Jan Offner 1528 (GA)
- Bernard Henke 1539 (GA)
- Piotr Dobrzycki 1543 (GA)
- Mikołaj Stroński 1543 (BI)
- Walenty Bernatkowicz 1544 (GA)
- Walenty Kroker 1544 (GA)
- Florian Bochwicz 1556 (GA)
- Wojciech Niczkowic 1592 (BI)
- Stanisław Henke 1593 (GA)
- Stanisław Luzkowicz 1601 (BI)
- Andrzej Oczieszа 1607 (BI)
- Jan Witowski (Wojtowski) zwany Praga 1616 (BI)
- Daniel Henke 1618 (GA)
- Adam Bienkowicz (Bień) 1618 (BI)
- Piotr Kuławski (Kułakowski) 1623 (BI)
- Jan Złobecki 1628 (SW)
- Wojciech Skoczek 1628 (RE)
- Tomasz Skalski 1635 (RE)
- Jakub Oczieszа 1636 (BI)
- Błażej Sukiennik 1636 (RE)
- Jakub Ociesze 1636 (RE)
- Michał Trania 1638 (RE)
- Jan Smyk 1638 (PE)
- Marcin Mazurkowicz 1639 (PE)
- Wojciech Widman 1640 (GA)
- Tomasz Wcisłowski 1640 (RE)
- Jan Sydek 1643 (BŁ)

- Wojciech Więczkowicz 1645 (BI)
- Kasper Krain 1646 (GA)
- Tomasz Lorczyk (Lorek) 1647 (PE)
- Krzysztof Węgrzynowic 1647 (RE)
- Błażej Budziński 1649 (BŁ)
- Tomasz Modłowicz 1649 (RE)
- Jan Ciopkowic 1654 (RE)
- Wojciech Slifesz 1655 (RE)
- Mateusz Licowski 1662 (WE)
- Wojciech Piechurski 1663 (RE)
- Jerzy Gencz 1669 (GA)
- Kazimierz Kolano 1670 (BŁ)
- Jan Kuderski 1670 (BŁ)
- Michał Kesler 1670 (GA)
- Paweł Gołębiowicz 1670 (WE)
- Grzegorz Sternawski 1670 (WE)
- Jan Miedziński 1671 (BI)
- Wojciech Jurkowicz (Jurek) 1671 (PE)
- Jakub Kryzia 1672 (GA)
- Wojciech Dębicki 1673 (WE)
- Andrzej Wołosniel 1673 (LU)
- Sebastian Bożykowski 1674 (LU)
- Bartłomiej Gizowicz (Giza) 1674 (BŁ)
- Sebastian Lachowicz 1674 (BI)
- Grzegorz Gębalski 1676 (BI)
- Jakub Ząbkowic 1676 (RE)
- Jan Krzysztowczyk 1677 (PE)
- Zygmunt Elsoner 1677 (RE)
- Wawrzyniec Rodowicz 1679 (GA)
- Jan Jesionka 1679 (PE)
- Klemens Synowski 1681 (GM)
- Wojciech Szczepankowicz 1682 (GM)
- Szymon Sypowski 1682 (GM)
- Andrzej Bolechowicz 1683 (SD)
- Stanisław Wiśniowski 1684 (PO)
- Walenty Barciński 1684 (BI)
- Maciej Jałocha 1685 (PE)
- Jan Baran 1685 (RE)
- Tomasz Ryński 1686 (SZ)
- Wojciech Sarysz 1688 (BŁ)
- Tomasz Kajzer 1691 (BI)
- Stanisław Foldrowicz 1691 (RE)
- Jan Prazner 1693 (GA)
- Jan Styper 1694 (GA)
- Franciszek Florkowicz 1695 (PE)
- Franciszek Gajecki 1703 (WE)
- Wojciech Gajecki 1703 (WE)
- Łukasz Rozoliński 1705 (WE)
- Marcin Śliwa 1706 (BŁ)
- Jakub Pruski 1706 (PO)
- Marcin Babiński 1709 (LU)
- Marcin Piątkowicz (Piątek) 1710 (PE)
- Jan Szwander przed 1711 (GA)
- Mysłowski przed 1711 (BI)
- Jakób Dziurkiewicz 1711 (BŁ)
- Marcin Szwander 1711 (GA)
- Mikołaj Jabłoński 1711 (BI)
- Szymon Szczuka 1712 (BI)
- Stanisław Przyjemski 1713 (WE)
- Józef Kukliński 1714 (BŁ)
- Marcin Swierkołowic 1714 (PE)
- Kazimierz Jesionkowic 1715 (BŁ)

- Antoni Czekalski 1716 (WE)
- Jan Wojankowski 1716 (WE)
- Jan Gielhorn 1717 (GA)
- Stanisław Przyjemski 1717 (LU)
- Kasper Szeleciński 1719 (BI)
- Andrzej Raychlewicz 1720 (GA)
- Szymon Kozłowski 1720 (SD)
- Krystian Pietrzeniec przed 1728 (GA)
- Stanisław Czwalski 1729 (SW)
- Jan Miedziński 1730 (BI)
- Tomasz Sławiński 1735 (SD)
- Jakub Zyznowski 1735 (BI)
- Maciej Sawicki 1739 (SD)
- Maciej Pyzło 1739 (BŁ)
- Jan Kozłowski 1741 (BŁ)
- Błażej Sobczyński 1742 (BI)
- Antoni Rutkowski 1743 (LU)
- Szymon Ledźwiński 1746 (PE)
- Stanisław Radwan 1746 (WY)
- Stanisław Charzalski 1747 (SD)
- Jan Jeormiński 1748 (WY)
- Sebastian Iwański 1748 (WE)
- Tomasz Sroczyński 1748 (LU)
- Jakub Meresiński 1751 (LU)
- Sebastian Kozłowski 1753 (SD)
- Jan Kryzia 1755 (GA)
- Mikołaj Workiewicz 1756 (WY)
- Franciszek Brzeziński 1758 (SD)
- Szczepan Łatkowski 1759 (WY)
- Maciej Gaworski 1760 (SD)
- Szczepan Cieśliński 1760 (WY)
- Antoni Łazowicz 1763 (SZ)
- Wawrzyniec Kreczkowski 1763 (RE)
- Jan Łabiszewski 1764 (BŁ)
- Paweł Janicki 1764 (SD)
- Stanisław Jankiszowski 1766 (SD)
- Jan Jabłoński 1766 (RE)
- Bartłomiej Sokorski 1769 (SD)
- Jan Kozłowski 1770 (SD)
- Maciej Stefanowski 1770 (SZ)
- Andrzej Pila (Piela) 1772 (GA)
- Franciszek Sławikowski 1773 (LU)
- Jakub Folwarski 1774 (SD)
- Wawrzyniec Łyszkowski (Łyskiewicz) 1774 (PE)
- Maciej Szopiński 1774 (LU)
- Sadowski 1775 (BŁ)
- Mateusz Sułkowski 1775 (SD)
- Paweł Gwizdalski 1775 (SZ)
- Wojciech Pateński (Patyński) 1775 (SZ)
- Łukasz Kawiński 1776 (PE)
- Wojciech Sławiński 1778 (SZ)
- Maciej Janociński 1778 (RE)
- Sebastian Rogowski 1779 (PE)
- Piotr Adamczyk 1780 (SZ)
- Szymon Brydziński 1781 (RE)
- Ignacy Kromer 1782 (BI)
- Stanisław Janociński 1783 (GR)
- Balcer Rzegościński (Rzegust) 1787 (PE)
- Franciszek Bienkiewicz 1787 (SZ)
- Karol Borom Kustowski 1787 (GA)

- Antoni Koziarowski 1789 (SD)
- Jakób Mayzner 1789 (WY)
- Kasper Głowacki 1789 (GR)
- Stanisław Nankiewicz 1790 (BŁ)
- Andrzej Bolechowicz 1790 (SD)
- Kasper Piątkowski 1790 (RE)
- Kasper Dziewieński 1790 (WY)
- Jan Kanty Sucharski 1790 (WE)
- Wawrzyniec Zawadzki 1790 (PO)
- Franciszek Zieliński 1790 (SW)
- Jakub Jurkowski 1791 (SD)
- Jędrzej Grochowski 1791 (WY)
- Sebastian Gzel 1793 (GA)
- Grzegorz Łyszkowski 1793 (PE)
- Stanisław Rogowski 1793 (SZ)
- Franciszek Jachynski 1794 (BI)

Spis alfabetyczny

Rok podany przy imieniu oznacza pierwsze ustalone wzmiankowanie na wójtowskim urzędzie.

Dwuliterowy skrót w nawiasie okrągłym określa reprezentowaną jurydykę:
BI – Biskupie; BŁ – Błonie; GA – Garbary; GM – Gramatyka; GR – Groble; LU – Lubicz;
PE – Pędzichów; PO – Podzamcze; RE – Retoryka; SD – Smoleńsk duchowny;
SW – Smoleńsk wielkorządowy; SZ – Szlak; WE – Wesoła; WY – Wygoda

- Adamczyk Piotr 1780 (SZ)
- Babiński Marcin 1709 (LU)
- Baran Jan 1685 (RE)
- Barciński Walenty 1684 (BI)
- Bernatkowicz Walenty 1544 (GA)
- Bienkiewicz Franciszek 1787 (SZ)
- Bienkowicz (Bień) Adam 1618 (BI)
- Bochwicz Florian 1556 (GA)
- Bolechowicz Andrzej 1683 (SD)
- Bolechowicz Andrzej 1790 (SD)
- Borom Kustowski Karol 1787 (GA)
- Bożykowski Sebastian 1674 (LU)
- Bruer Johes 1428 (GA)
- Brydziński Szymon 1781 (RE)
- Brzeziński Franciszek 1758 (SD)
- Budziński Błażej 1649 (BŁ)
- Charzalski Stanisław 1747 (SD)
- Cieśliński Szczepan 1760 (WY)
- Ciopkowic Jan 1654 (RE)
- Czekalski Antoni 1716 (WE)
- Czwalski Stanisław 1729 (SW)
- Dębicki Wojciech 1673 (WE)
- Dobrzycki Piotr 1543 (GA)
- Dziewieński Kasper 1790 (WY)
- Dziurkiewicz Jakób 1711 (BŁ)
- Elsoner Zygmunt 1677 (RE)
- Falkenberg Niklosz 1413 (GA)
- Fetter Niklosz 1426 (GA)
- Florkowicz Franciszek 1695 (PE)
- Fochsczagil Piotr 1397 (GA)
- Foldrowicz Stanisław 1691 (RE)
- Folwarski Jakub 1774 (SD)
- Gajecki Franciszek 1703 (WE)
- Gajecki Wojciech 1703 (WE)
- Gaworski Maciej 1760 (SD)
- Gencz Jerzy 1669 (GA)
- Gerecht Hanus 1500 (GA)
- Gębalski Grzegorz 1676 (BI)
- Gielhorn Jan 1717 (GA)
- Gizowicz (Giza) Bartłomiej 1674 (BŁ)
- Głowacki Kasper 1789 (GR)

- Gołębiowicz Paweł 1670 (WE)
- Grochowski Jędrzej 1791 (WY)
- Grosche Piotr 1437 (GA)
- Gwizdalski Paweł 1775 (SZ)
- Gzel Sebastian 1793 (GA)

- Hausse Piotr 1419 (GA)
- Henke Bernard 1539 (GA)
- Henke Daniel 1618 (GA)
- Henke Stanisław 1593 (GA)

- Iwański Sebastian 1748 (WE)

- Jabłoński Jan 1766 (RE)
- Jabłoński Mikołaj 1711 (BI)
- Jachynski Franciszek 1794 (BI)
- Jałocha Maciej 1685 (PE)
- Janicki Paweł 1764 (SD)
- Jankiszowski Stanisław 1766 (SD)
- Janociński Maciej 1778 (RE)
- Janociński Stanisław 1783 (GR)
- Jeormiński Jan 1748 (WY)
- Jesionka Jan 1679 (PE)
- Jesionkowic Kazimierz 1715 (BŁ)
- Junker Piotr 1442 (GA)
- Jurkowicz (Jurek) Wojciech 1671 (PE)
- Jurkowski Jakub 1791 (SD)

- Kajzer Tomasz 1691 (BI)
- Kasper *toppler* (garncarz) 1473 (GA)
- Kawiński Łukasz 1776 (PE)
- Kesler Michał 1670 (GA)
- Kolano Kazimierz 1670 (BŁ)
- Koziarowski Antoni 1789 (SD)
- Kozłowski Jan 1741 (BŁ)
- Kozłowski Jan 1770 (SD)
- Kozłowski Sebastian 1753 (SD)
- Kozłowski Szymon 1720 (SD)
- Krain Kasper 1646 (GA)
- Kroker Walenty 1544 (GA)
- Kromer Ignacy 1782 (BI)
- Kryzia Jakub 1672 (GA)
- Kryzia Jan 1755 (GA)
- Kreczkowski Wawrzyniec 1763 (RE)
- Krzysztowczyk Jan 1677 (PE)
- Kuderski Jan 1670 (BŁ)
- Kukliński Józef 1714 (BŁ)
- Kuławski (Kułakowski) Piotr 1623 (BI)

- Lechowicz Sebastian 1674 (BI)
- Ledźwiński Szymon 1746 (PE)
- Licowski Mateusz 1662 (WE)
- Lorczyk (Lorek) Tomasz 1647 (PE)
- Ludener Bartosz 1446 (GA)
- Luzkowicz Stanisław 1601 (BI)

- Łabiszewski Jan 1764 (BŁ)
- Łatkowski Szczepan 1759 (WY)
- Łazowicz Antoni 1763 (SZ)
- Łyszkowski (Łyskiewicz) Wawrzyniec 1774 (PE)
- Łyszkowski Grzegorz 1793 (PE)

- Mayzner Jakób 1789 (WY)
- Mazurkowicz Marcin 1639 (PE)
- Meresiński Jakub 1751 (LU)
- Michał 1431 (GA)
- Miedziński Jan 1671 (BI)
- Miedziński Jan 1730 (BI)
- Milde Hanus 1442 (GA)
- Modłowicz Tomasz 1649 (RE)
- Mysłowski przed 1711 (BI)

- Nankiewicz Stanisław 1790 (BŁ)
- Niczkowic Wojciech 1592 (BI)

- Ociesze Jakub 1636 (RE)
- Oczieszа Andrzej 1607 (BI)
- Oczieszа Jakub 1636 (BI)
- Offner Jan 1528 (GA)

- Pateński (Patyński) Wojciech 1775 (SZ)
- Piątkowicz (Piątek) Marcin1710 (PE)
- Piątkowski Kasper 1790 (RE)
- Piechurski Wojciech 1663 (RE)
- Pietrzeniec Krystian przed 1728 (GA)
- Pila (Piela) Andrzej 1772 (GA)
- Polski Jan 1461 (GA)
- Prazner Jan 1693 (GA)
- Pruski Jakub 1706 (PO)
- Przyjemski Stanisław 1713 (WE)
- Przyjemski Stanisław 1717 (LU)
- Pyzło Maciej 1739 (BŁ)

- Radwan Stanisław 1746 (WY)
- Raychlewicz Andrzej 1720 (GA)
- Rodowicz Wawrzyniec 1679 (GA)
- Rogowski Sebastian 1779 (PE)
- Rogowski Stanisław 1793 (SZ)
- Rothen Paweł 1430 (GA)
- Rozdziński Łukasz 1705 (WE)
- Rutkowski Antoni 1743 (LU)
- Ryński Tomasz 1686 (SZ)
- Rzegościński (Rzegust) Balcer 1787 (PE)

- Sadowski 1775 (BŁ)
- Sarysz Wojciech 1688 (BŁ)

- Sawicki Maciej 1739 (SD)
- Skalski Tomasz 1635 (RE)
- Skoczek Wojciech 1628 (RE)
- Slifesz Wojciech 1655 (RE)
- Sławikowski Franciszek 1773 (LU)
- Sławiński Tomasz 1735 (SD)
- Sławiński Wojciech 1778 (SZ)
- Smyk Jan 1638 (PE)
- Sobczyński Błażej 1742 (BI)
- Sokorski Bartłomiej 1769 (SD)
- Sroczyński Tomasz 1748 (LU)
- Stefanowski Maciej 1770 (SZ)
- Sternawski Grzegorz 1670 (WE)
- Stroński Mikołaj 1543 (BI)
- Styper Jan 1694 (GA)
- Sucharski Jan Kanty 1790 (WE)
- Sukiennik Błażej 1636 (RE)

- Sułkowski Mateusz 1775 (SD)
- Swarcz Hanus 1492 (GA)
- Swierkołowic Marcin 1714 (PE)
- Sydek Jan 1643 (BŁ)
- Synowski Klemens 1681 (GA)
- Sypowski Szymon 1682 (GA)
- Szczepankowicz Wojciech 1682 (GA)
- Szczuka Szymon 1712 (BI)
- Szeleciński Kasper 1719 (BI)
- Szopiński Maciej 1774 (LU)
- Szwander Jan przed 1711 (GA)
- Szwander Marcin 1711 (GA)
- Śliwa Marcin 1706 (BŁ)

- Trania Michał 1638 (RE)
- Wcisłowski Tomasz 1640 (RE)
- Węgrzynowic Krzysztof 1647 (RE)
- Widman Wojciech 1640 (GA)
- Więczkowicz Wojciech 1645 (BI)
- Wiśniowski Stanisław 1684 (PO)
- Witowski (Wojtowski) Jan zwany Praga 1616 (BI)
- Wojankowski Jan 1716 (WE)
- Wołosniel Andrzej 1673 (LU)
- Workiewicz Mikołaj 1756 (WY)

- Zawadzki Wawrzyniec 1790 (PO)
- Ząbkowic Jakub 1676 (RE)
- Zieliński Franciszek 1790 (SW)
- Złobecki Jan 1628 (SW)
- Zyznowski Jakub 1735 (BI)

Plan miasta Krakowa i okolic w dobie Sejmu Czteroletniego z wyrysowanymi jurydykami
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Zb. Kart. II-93)

WÓJTOWIE JURYDYK PODKRAKOWSKICH

JURYDYKI MIEJSKIE

Garbary

Błonie (za Kleparzem)

JURYDYKI KRÓLEWSKIE – WIELKORZĄDOWE

Podzamcze

Smoleńsk wielkorządowy

JURYDYKI DUCHOWNE

Smoleńsk duchowny (Bożego Miłosierdzia)

Biskupie

Pędzichów

Szlak (św. Floriana)

JURYDYKI SZLACHECKIE

Groble (Tarłowskie)

Wygoda (Margrabszczyzna)

Retoryka (Ossolińskie)

Lubicz (Morsztynowskie)

Wesoła (Radziwiłłowska)

JURYDYKA UNIWERSYTECKA

Gramatyka

GARBARY

Pieczęć opłatkowa wójtowsko-ławnicza jurydyki Garbary, z dokumentu wystawionego w 1774 roku: w barokowym kartuszu miejski mur obronny z trzema basztami, w otoku napis: SIGILLUM IUDICII ADVOCATIALIS ET SCABINALIS CERDONIAE *oraz pieczęć lakowa Garbar z drugiej połowy XVIII wieku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-71, s. 66)*

Odcisk w laku pieczęci wójtowsko-ławniczej Garbar z drugiej połowy XVIII wieku: w otoku napis: SIGILLUM IUDICII ADVOCATIALIS ET SCABINALIS CERDONIAE *(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-71, s. 320)*

Jurydyka miasta Krakowa, zwana też „Przed bramą Szewską" i „przedmieście Garbary" (*Cerdonia, suburbium Cerdonum, ante Portam Sutorum, ante platea Sutorum, vor der Stat vor der Zugassen*). Położona była na południowy zachód od murów miejskich Krakowa, na przedłużeniu ulicy Szewskiej, pomiędzy dzisiejszymi ulicami Józefa Piłsudskiego i Krowoderską, z osiami wzdłuż ulic Karmelickiej i Łobzowskiej. Została utworzona po sprzedaży miastu w 1363 roku przez Kazimierza Wielkiego królewskich wsi Czarna Wieś, Czarna Ulica i Pobrzezie wraz z poddaniem ich mieszkańców sądownictwu krakowskiemu. Władze krakowskie z kolei ustanowiły tam sądownictwo lokalne w postaci wójta i siedmioosobowej ławy, pochodzących z wyboru rady miejskiej Krakowa. Krakowska rada była też instancją odwoławczą od orzeczeń garbarskich władz. Garbary były nie tylko najstarszą z krakowskich jurydyk, lecz także największą terytorialnie i najludniejszą, a także najmocniejszą gospodarczo. Zasiedlali ją czerwoni i biali garbarze, wykorzystujący płynącą tam odnogę Rudawy, pochodzący głównie z żywiołu niemieckiego. Stąd też najbardziej dramatyczne wydarzenie z historii jurydyki dotyczyło ich zdrady podczas oblężenia Krakowa przez wojska arcyksięcia Maksymiliana Habsburga w 1587 roku – za poparcie najeźdźcy garbarze zapłacili represjami w postaci spalenia przedmieścia i pacyfikacji zwolenników Habsburga. Był to kres świetności jurydyki, choć przetrwała ponad dwieście kolejnych lat. Z wszystkich jurydyk Garbary najbardziej przypominały samodzielne miasto, posiadały nawet osobny ratusz, zlokalizowany przy dzisiejszej ulicy Karmelickiej 12. Po likwidacji odrębności i włączeniu do Krakowa w 1801 roku nazwa tego obszaru została wyparta przez nazwę „Piasek", określającą pierwotnie grunt, na którym postawiono kościół i obiekty zakonu karmelitów. Pamiątką jest nazwa jednej z ulic – Garbarskiej.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 271–277v; *Słownik geograficzny*, t. VIII, s. 49; Chmiel 1909, s. 164–166; Rolle 1931, s. 23–24; Pieradzka 1931, *passim*; Niwiński 1932, s. 395–399; *Materiały* 1939, s. 124–126; Kolak 1962, *passim*; Kolak 1968, s. 10–12, 30–33; Tobiasz 1972, s. 21–24; *Słownik krakowski*, cz. 1, s. 693–706; Małecki 1994-I, s. 10, 24–25, 43; Małecki 1994-II, s. 547, 563–567, 598; Bieniarzówna 1994-I, s. 160–164, 180–181, 195–198; Bieniarzówna 1994-II, s. 366–368, 413–415, 454–455, 477, 486; Encyklopedia, s. 228–229; Krawczuk 2006, *passim*; Komorowski 2007, s. 57–59; Starzyński 2010, s. 98–99.

My niżey podpisani à Nobili et Spectabili Magistratu Cracovienssi będąc deputowani na wysłuchanie Skarg Pospolstwa przeciwko Urzędowi Jurysdykcyi Garbarskiey przy Krakowie dla prędszego ułatwienia ante omnia takowy uczyniliśmy Ordynacyę salvo approbatione Magistratus Cracovienssis.

Iako wszelkie Jurysdykcye bez porządku zostaiące do ostatniego przychodzą upadku. Tak Jurysdykcya Garbarska do Miasta Stołecznego Krakowa incorporowana, gdy dawne Ordynacye od Antecessorow naszych zaginęła, y przez to w należytym porządku nie zachowała się. A przeto chcąc wieścić w należytym rządzie tę Jurysdykcyą takową czyniemy Ordynacyą.

1mo. Iako do Magistratu Krakowskiego należy Elekcya Woyta y Ławników tey Jurysdykcyi, tak chcemy mieć, aby Ludzie rozumni sprawkowi pilni na ten Urząd znaydowali się, którzy powinni Sądy z należytą pilnością odprawować. A jeżeliby który niedbały znaydował się lub na tym Urzędzie ięzyki był lub niesprawiedliwy takowego należy do nieść Magistratowi przed Elekcyą, która corocznie bywa aby był odmieniony, a inny zgodniejszy na to miejsce obrany. Tą zaś additur Kondycyą żeby niewinnie nie obnosić Urzędnika pod kar

2do. Tenże Urząd nie ma dopuszczać awulsyi Gruntow osobliwie Duchownym tak Świeckim, jako też Zakonnym Possessyi pozwalać, jako też tym którzyby Prawa Miejskiego nie mieli.

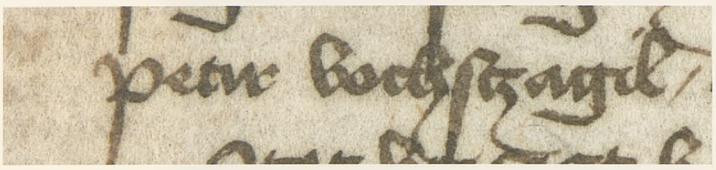
3tio. A iż się Pospolstwo uskarza że bez ich konwokowania sam Urząd Podatki ustanawia y one wybiera. Ka chonko doskonałych nie czyni. więc na potym tak się zachować powinni, aby gdy tego będzie wyciągała potrzeba Pospolstwo przez Dzwonek tamtego Ratusza konwokowali y przez Sługę obsyłali.

1747. 9 marca.

Z akt różnych dotyczących Garbar z lat 1663–1793: pierwsza strona ordynacji dla mieszkańców jurydyki wydanej przez magistrat krakowski w 1774 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-73, s. 1)

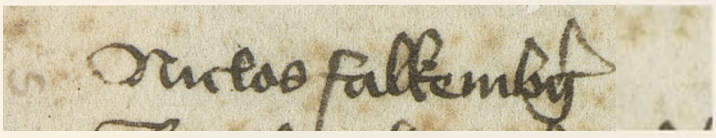
Wójtowie garbarscy

Piotr Fochsczagil[1]
wójt 1397

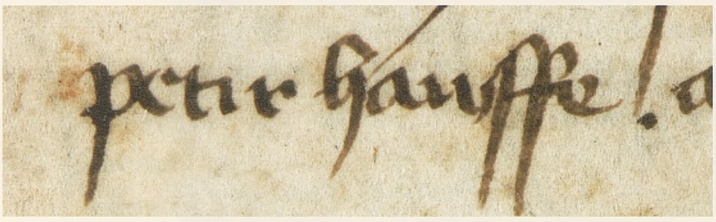
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 427, s. 444)

Niklosz Falkenberg[1]
wójt 1413

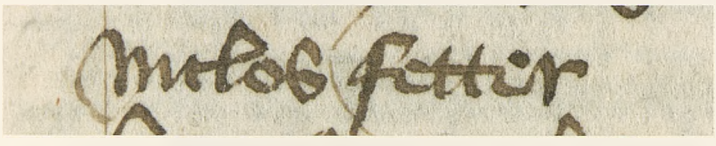
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 428, s. 9)

Piotr Hausse
wójt 1419, 1421

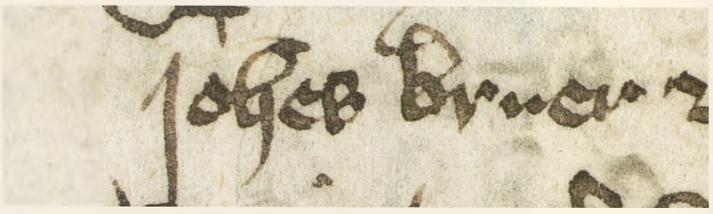
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1421, s. 20)

Niklosz Fetter
wójt 1426, 1427, 1435

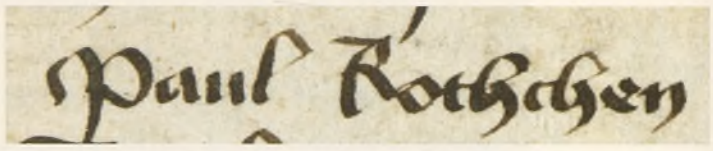
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 428, s. 88)

Johes Bruer
wójt 1428, 1429

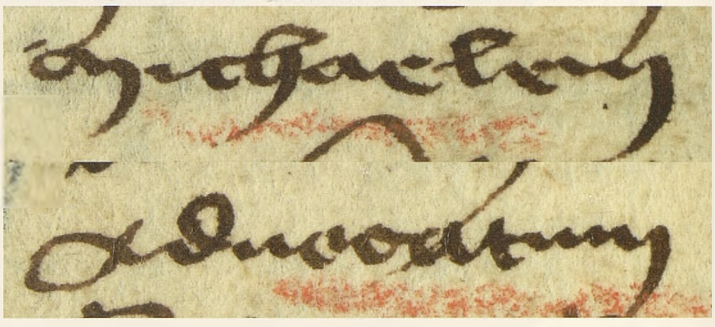
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-1, s. 67)

Paweł Rothen
wójt 1430, 1450

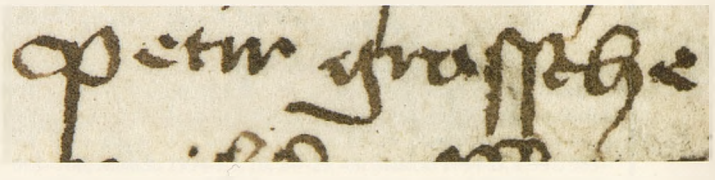
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 429, s. 356)

Michał
wójt 1431

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. CC 4, s. 386)

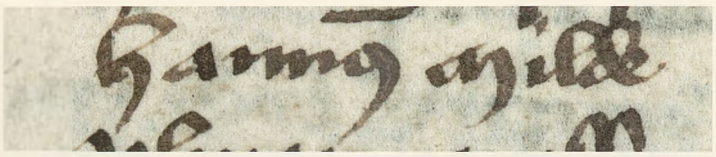
Piotr Grosche
wójt 1437

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 1420, s. 57 [529])

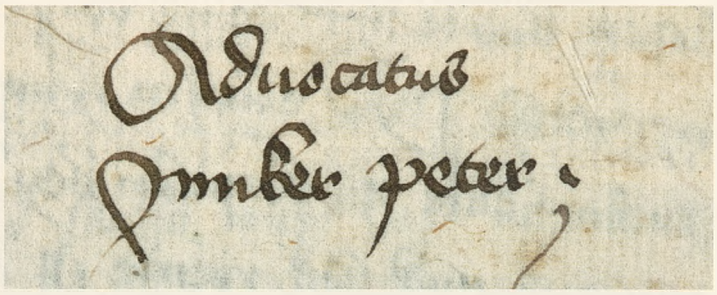
[1] rajca i burmistrz krakowski w roku 1406 (*Poczet* 2010, s. 264)

Hanus Milde
wójt 1442

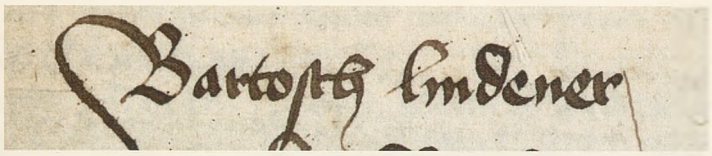
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-2, s. 47)

Piotr Junker
wójt 1442–1443, 1451–1460

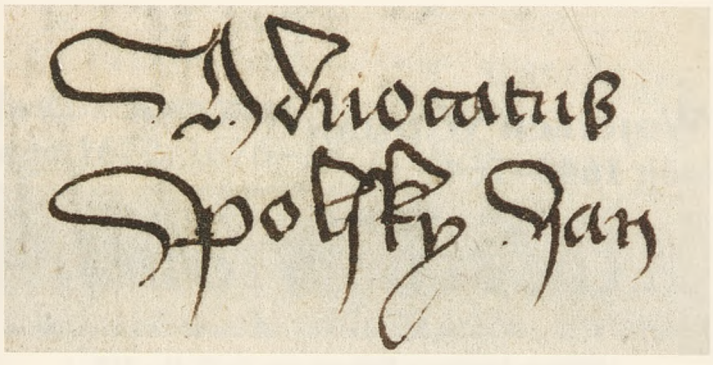
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 429, s. 175)

Bartosz Ludener
wójt 1446, 1448–1449

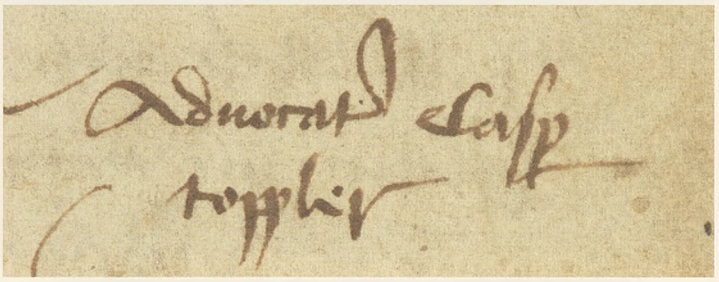
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 429, s. 218)

Jan Polski
wójt 1461–1472

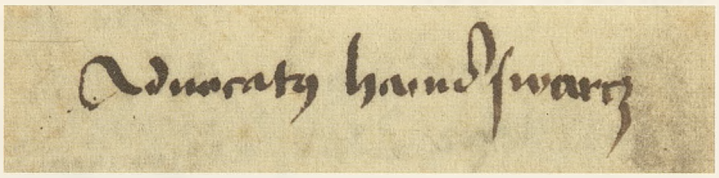
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 429, s. 366)

Kasper *toppler* (garncarz)
wójt 1473, 1475, 1476, 1478–1481, 1483–1485, 1488, 1490

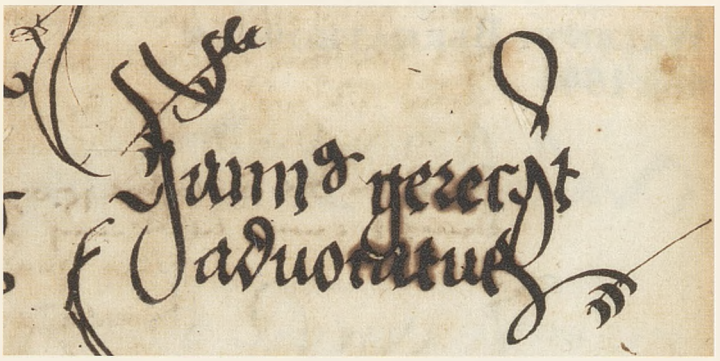
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 430, s. 154)

Hanus Swarcz
wójt 1492–1495, 1497–1499

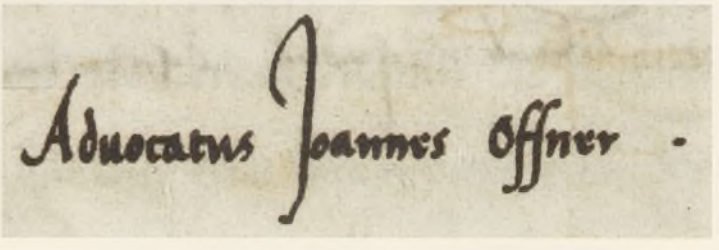
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 430, s. 339)

Hanus Gerecht
wójt 1500, 1501, 1503–1504, 1512–1523

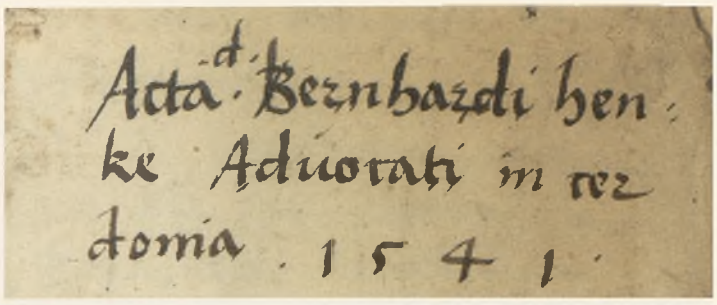
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 431, s. 253)

Jan Offner
wójt 1528–1539

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 434, s. 228)

Bernard Henke
wójt 1539–1543

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-35, s. tytułowa)

Piotr Dobrzycki
wójt 1543–1544

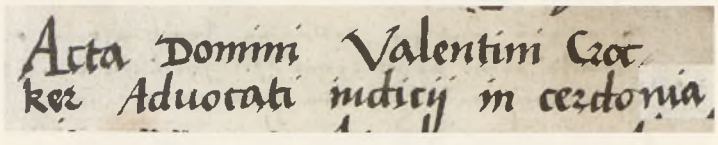
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 435, s. 233)

Walenty Bernatkowicz
wójt 1544

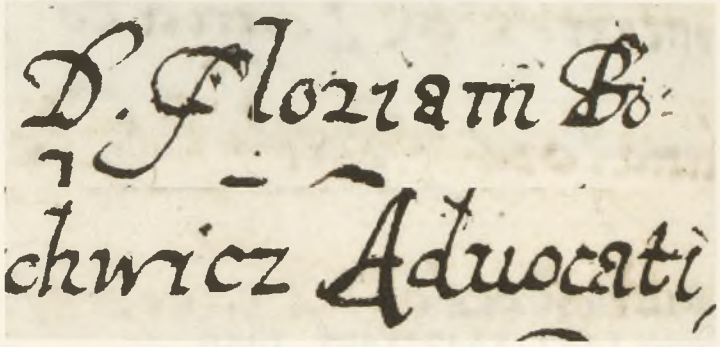
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. rkps 435, s. 233)

Walenty Kroker
wójt 1544–1555

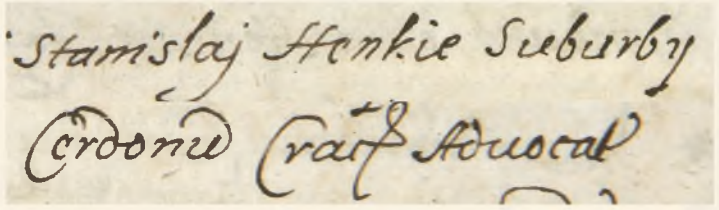
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-36, s. 1)

Florian Bochwicz
wójt 1556–1574, 1584–1585, 1587, 1589–1592

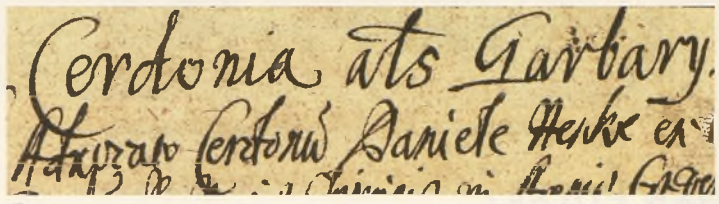
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-12, s. 1336)

Stanisław Henke
wójt 1593–1618

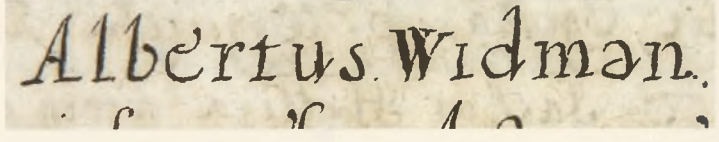
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-14, s. 1321)

Daniel Henke
wójt 1618–1640, 1650

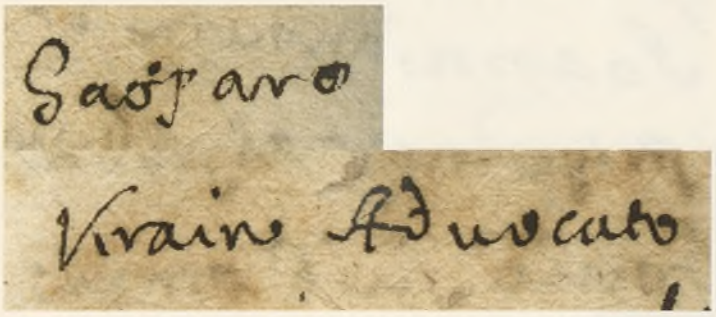
(Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. rkps 76, s. 386)

Wojciech Widman
wójt 1640–1641

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-24, s. 918)

Kasper Krain
wójt 1646–1648, 1651

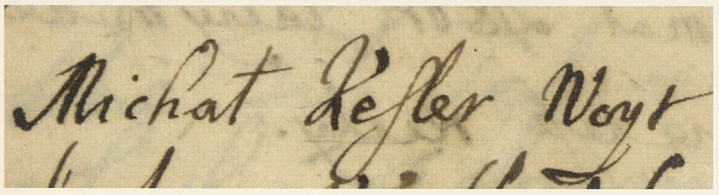
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 87v)

Jerzy Gencz
wójt 1669–1672

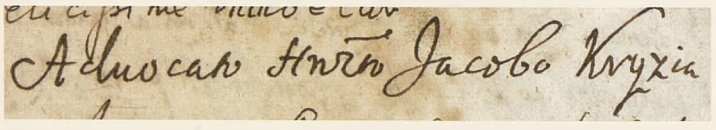
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-47, s. 1)

Michał Kesler
wójt 1670, 1677, 1679, 1694, 1698, 1701

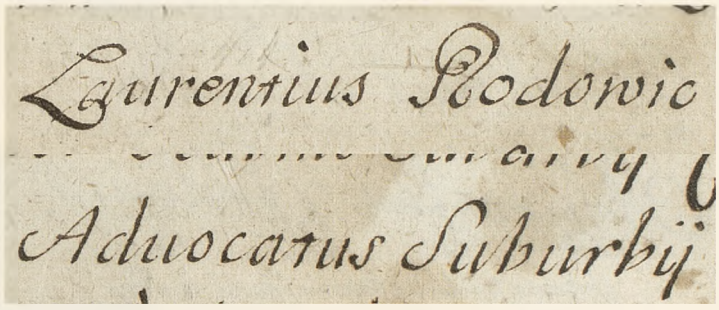
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-69, s. 1)

Jakub Kryzia
wójt 1672, 1676–1677, 1679

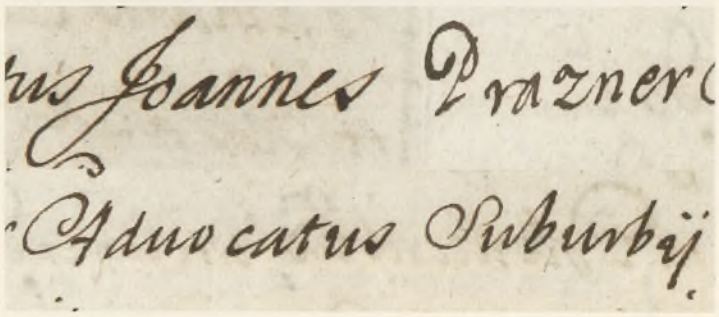
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-40, s. 1)

Wawrzyniec Rodowicz
wójt 1679–1684, 1689

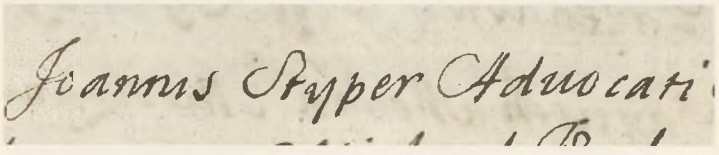
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-44, s. 3)

Jan Prazner
wójt 1693

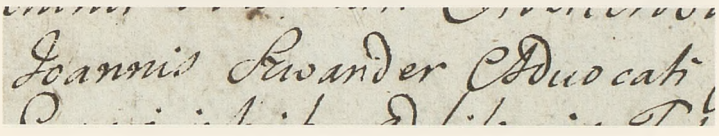
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-44, s. 225)

Jan Styper
wójt 1694

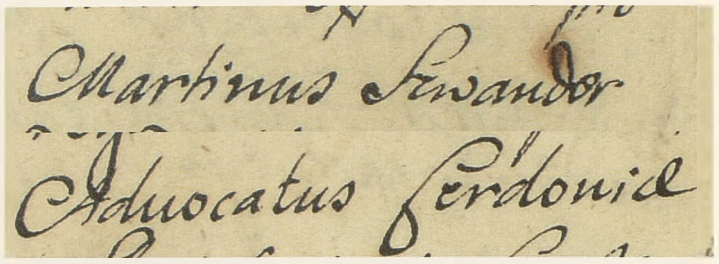
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-44, s. 298)

Jan Szwander
wójt przed 1711

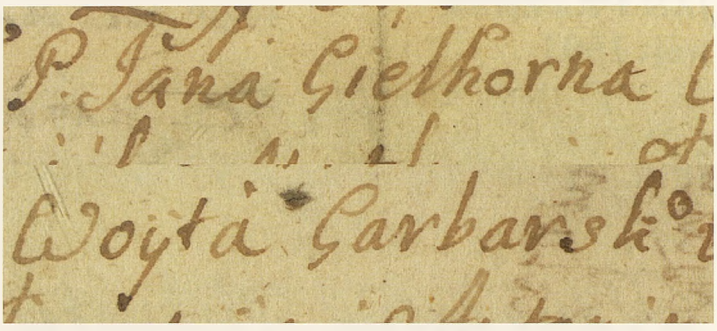
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-44, s. 631)

Marcin Szwander
wójt 1711–1714

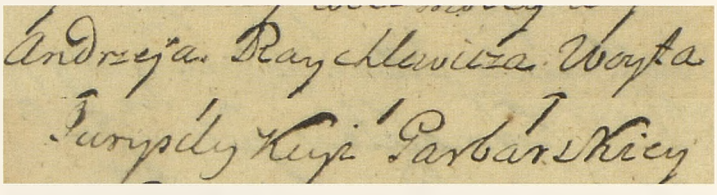
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 43, s. 388)

Jan Gielhorn
wójt 1717–1718, 1721–1724, 1727–1733, 1739, 1742, 1748

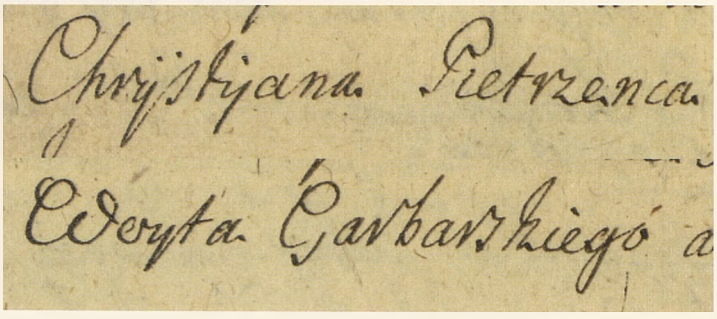
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-73, s. 31)

Andrzej Raychlewicz
wójt 1720

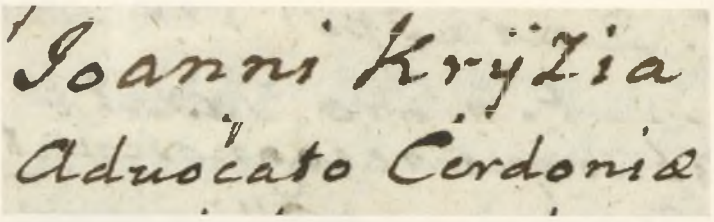
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-69, s. 12)

Krystian Pietrzeniec
wójt przed 1728

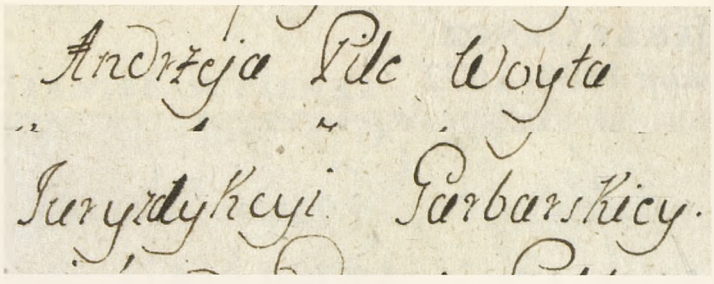
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-43, s. 61)

Jan Kryzia
wójt 1755, 1758, 1760, 1764, 1772

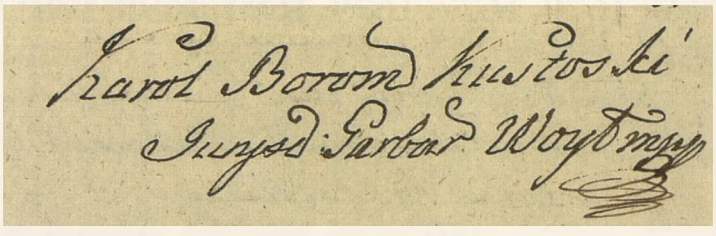
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-49, s. 279)

Andrzej Pila (Piela)
wójt 1772–1786

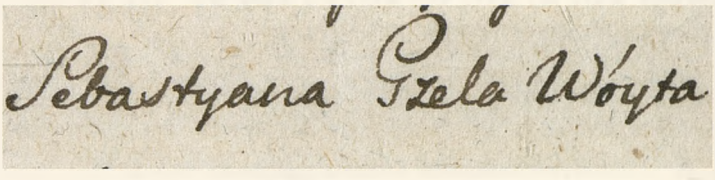
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-46, s. 126)

Karol Borom Kustowski
wójt 1787–1792

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-74, s. 144)

Sebastian Gzel
wójt 1793–1794

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-71, s. 895)

BŁONIE (ZA KLEPARZEM)

Pieczęć lakowa prowizoriatu szpitala św. Ducha używana w czynnościach urzędowych na terenie jurydyki Błonie: w kolistym polu mur obronny z bramą i trzema wieżami, ponad nim gołąb z rozpostartymi skrzydłami – zgodnie z przynależnością jurydyki połączono tu element godła miasta Krakowa z symbolem Ducha Świętego, w otoku napis:
SIGILLUM PROVISORUM HOSPITALE S[ANCTI] SPIRITUS
(Biblioteka Jagiellońska, sygn. BJ 739481 III, s. 173)

Jurydyka miasta Krakowa położona na północny zachód od miasta Kleparza („za Kleparzem" – *Błonie extra Clepardiam*), między jurydykami Biskupie i Pędzichów. Teren ten był własnością Krakowa z nadania zawartego w akcie lokacyjnym Krakowa z 1257 roku. W 1551 roku konwent św. Ducha w Krakowie, właściciel sąsiadującej wsi Krowodrzy i jurydyki Pędzichów, erygował tam osadę, poddając jej mieszkańców swojej jurysdykcji – akt ten nie uzyskał aprobaty władzy państwowej, a kwestia zwierzchności nad jurydyką stała się przedmiotem niekończącego się sporu między Krakowem a konwentem. Była ona przedmiotem obrad sejmu w Warszawie w 1616 roku, rok później wyrokiem królewskim Błonie nadano szpitalowi św. Ducha w Krakowie, prowadzonego wprawdzie przez konwent Duchaków, ale zarządzanego przez prowizorów szpitala z ramienia rady miasta Krakowa – w ten sposób jurydyka podlegała krakowskiemu magistratowi. Spór trwał jednak nadal, czego ślad można znaleźć aż w 1750 roku, gdy królewskim rozporządzeniem zostały zniesione władze jurydyki samozwańczo ustanowione przez konwent Duchaków. W każdym przypadku, bez względu na aktualną przewagę stron sporu, jurydyka posiadała swój urząd wójtowsko-ławniczy (okresowo, gdy konwent zyskiwał przewagę, wspólny z duchacką jurydyką Pędzichów). Znana ordynacja dla jurydyki pochodzi z 1684 roku. Została ułożona przez pospólstwo, zatwierdzona przez prowizorów szpitala, którymi wówczas byli z nadania rady miejskiej Bonifacy Kantelli, rajca, i Roch Toporowski, kupiec krakowski. Ordynację tę poszerzono i powtórnie ogłoszono w 1732 roku. Prowizorzy, realizujący zwierzchnictwo miasta nad jurydyką, byli także instancją odwoławczą od błońskiego sądu wójtowsko-ławniczego. Kres jurydyki nastąpił z chwilą jej ostatecznego włączenia do granic Krakowa w 1801 roku.

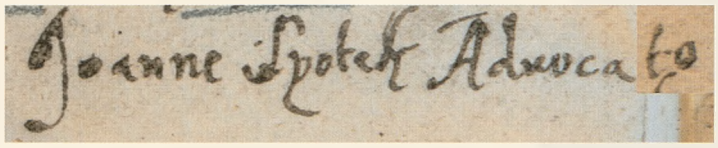
Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 264v–271; Chmiel 1909, s. 168–170, 173–174; Rolle 1931, s. 25; *Materiały* 1939, s. 121–122; Gumowski 1962, s. 18; Kolak 1962, s. 221–223, 237–238; Kolak 1968, s. 9–10, 26–30; *Słownik krakowski*, cz. 1, s. 135; *Encyklopedia*, s. 72; Beiersdorf 2007, s. 441–443, 445–447, 449–450; *Poczet* 2010, s. 478, 640, 643, 647, 672, 712, 738.

Dokument erekcyjny jurydyki Błonie wydany w 1551 roku w Krakowie, w którym Stanisław z Krakowa, proboszcz, wraz z całym konwentem św. Ducha w Krakowie, chcąc podnieść dochody klasztoru, zezwala na polach klasztornych położonych pomiędzy Pędzichowem i Biskupiem „na błoniu" budować domy i zakładać ogrody za czynszem rocznym; na zbliżeniu pieczęć duchaków z charakterystycznym dla nich podwójnym krzyżem (Archiwum Narodowe w Krakowie, perg. 584)

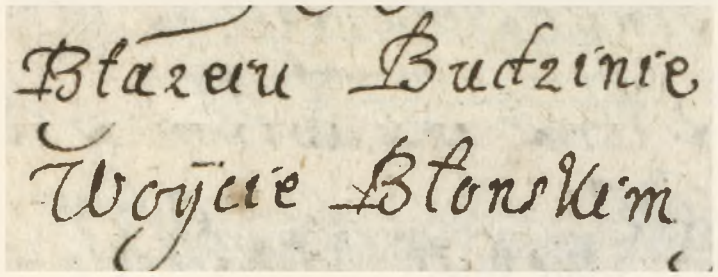
Wójtowie błońscy

Jan Sydek
wójt 1643

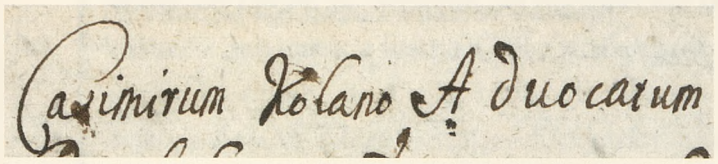
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 1, s. 356)

Błażej Budziński
wójt 1649, 1667–1669, 1674

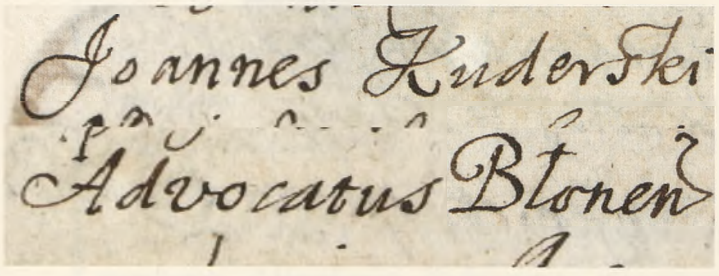
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-3, s. 41)

Kazimierz Kolano
wójt 1670–1674

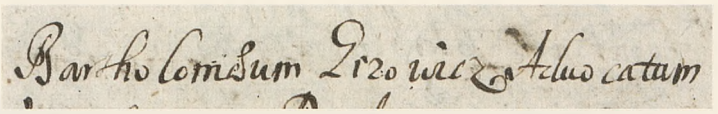
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-3, s. 28)

Jan Kuderski
wójt 1670, 1699

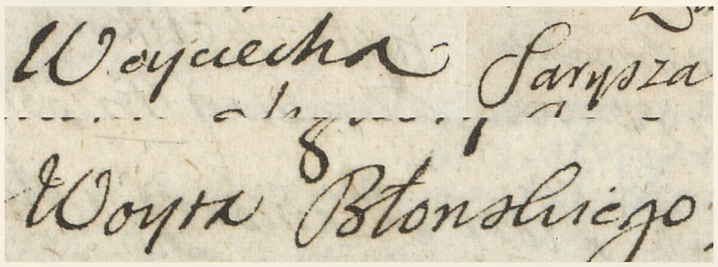
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-3, s. 255)

Bartłomiej Gizowicz (Giza)
wójt 1674–1684

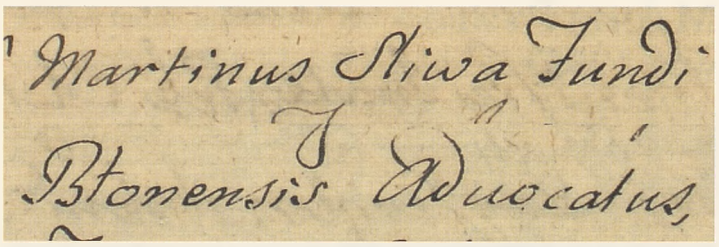
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-3, s. 41)

Wojciech Sarysz
wójt 1688, 1690–1693, 1697–1698

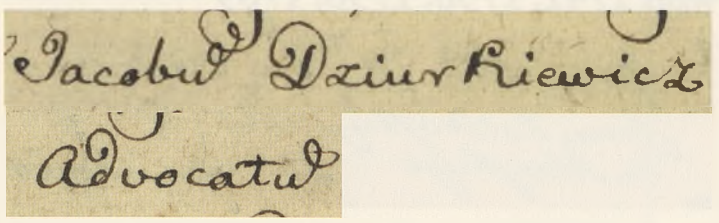
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-3, s. 376)

Marcin Śliwa
wójt 1706

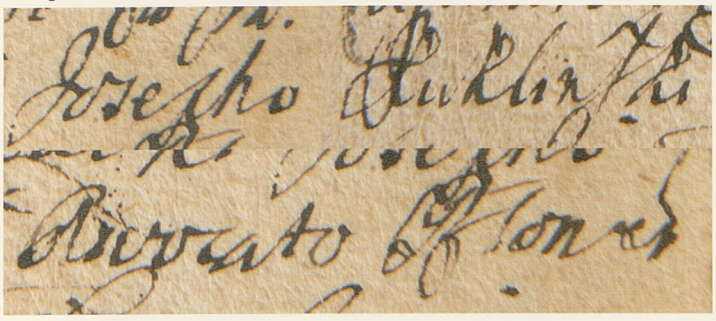
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 42, s. 693)

Jakób Dziurkiewicz
wójt 1711, 1713

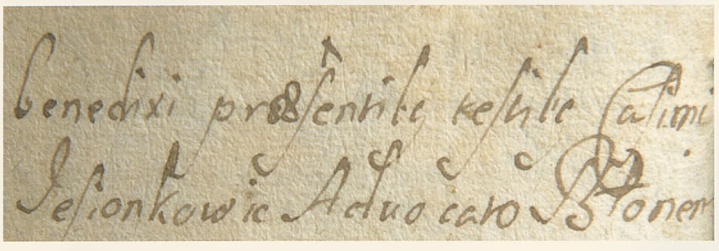
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-3, s. 151)

Józef Kukliński
wójt 1714

(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 3, s. 676)

Kazimierz Jesionkowic
wójt 1715–1716

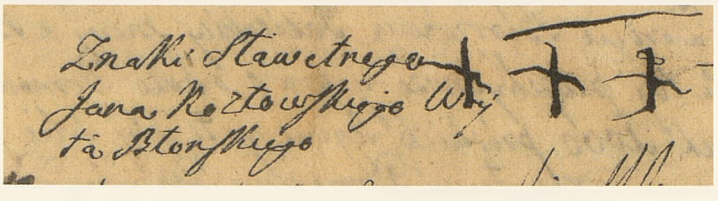
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 1, s. 680)

Maciej Pyzło
wójt 1739

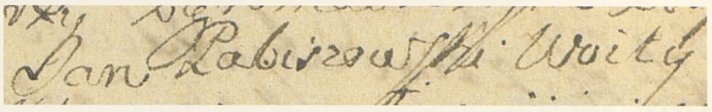
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 1, s. 45)

Jan Kozłowski
wójt 1741, 1750, 1756, 1763

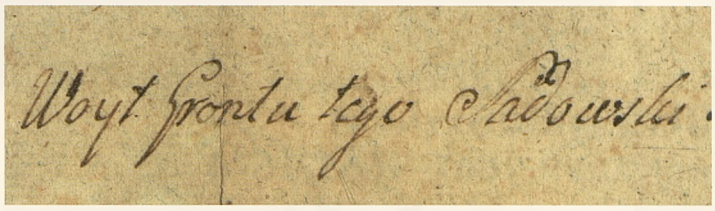
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-1, s. 40)

Jan Łabiszewski
wójt 1764–1769

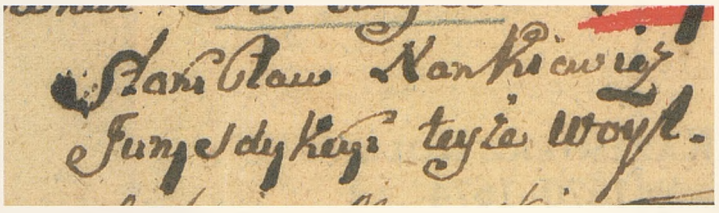
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-15, s. 31)

Sadowski
wójt 1775

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-1, s. 63)

Satnisław Nankiewicz
wójt 1790–1792

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-1, s. 73)

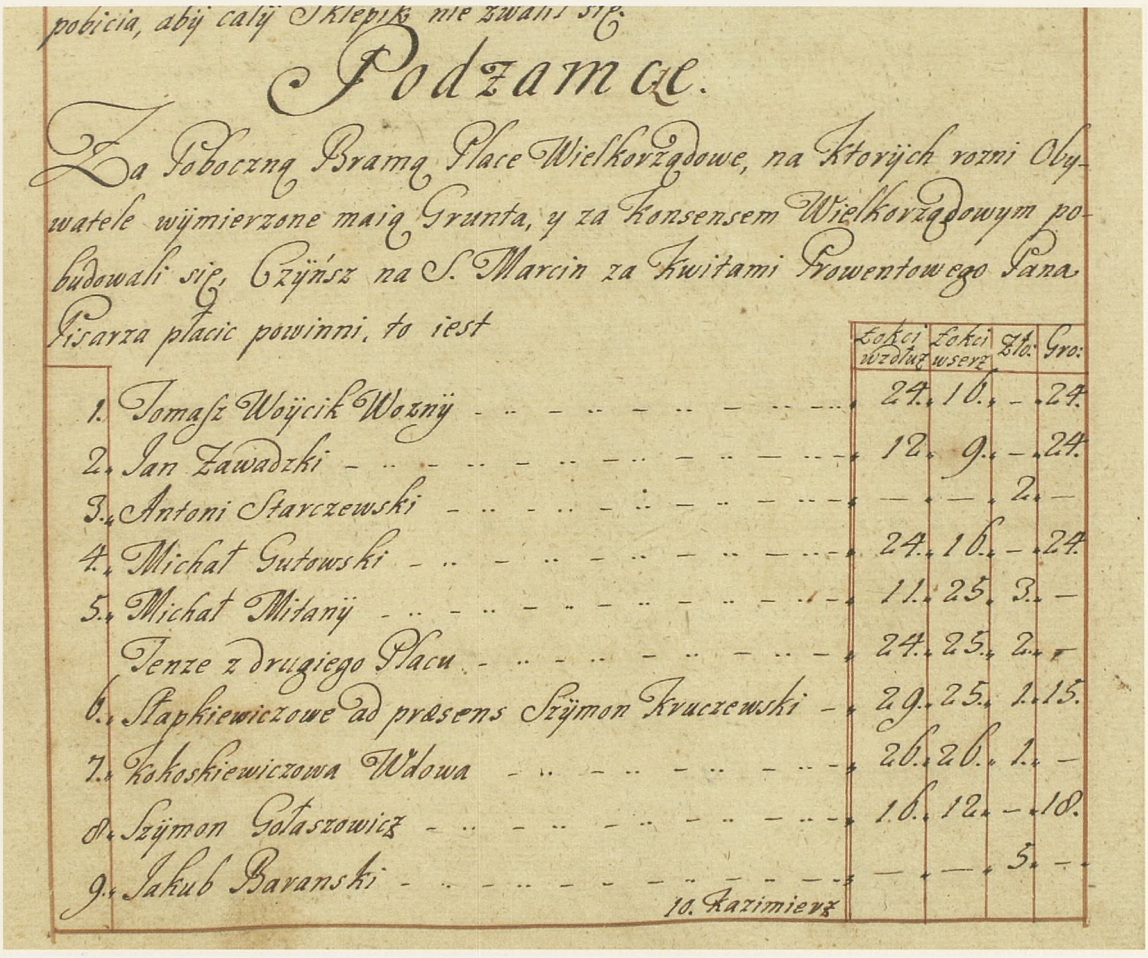
PODZAMCZE

Dokumenty w sprawach jurydyki pieczętowane były przez wielkorządcę krakowskiego – tu pieczęć jednego z jedenastowiecznych wielkorządców, Bodzanty, z dokumentu wystawionego w 1375 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 63)

Jurydyka na dobrach królewskich zarządzanych przez wielkorządcę krakowskiego – stąd też nazywana była „Wielkorządami". Obejmowała dwie jednostki terytorialne: Podzamcze, leżące pod bramą Poboczną, zatem przylegające do murów Krakowa i obwarowań Wawelu, oraz Rybaki, zajmujące wąski pas ziemi rozciągający się nad Wisłą, od Grobli po Stradom. Jej początki nie są znane, w dokumencie lustracji dóbr wielkorządowych odnotowano, że w roku 1568 było tam dwadzieścia domów odprowadzających czynsz i inne opłaty (między innymi piwowar, postrzygacz sukna i przekupka sprzedająca warzone jedzenie). Część mieszkańców trudniła się rybactwem; w 1706 roku wielkorządca krakowski uregulował stosunki między mieszkańcami Podzamcza i tej części Zwierzyńca, która podlegała wielkorządom, w kwestii połowu ryb. Na terenie jurydyki były ulokowane dość liczne dwory dostojników królewskich, podlegających innej jurysdykcji, jak też obiekty służące zamkowi (wozownie, stajnie, pralnie itd.) wraz z ich obsługą podległą władzy zamkowej. Mieszkańcy Podzamcza, zajmujący tereny leżące w gestii wielkorządowej, posiadali swój urząd wójtowsko-ławniczy, jednak informacje o nim są szczątkowe. Zachował się ślad z lat osiemdziesiątych XVII wieku, później urząd ten musiał zostać zniesiony, skoro w roku 1706 wielkorządca krakowski na wniosek mieszkańców reaktywował władze jurydyki obejmującej Podzamcze, Rybaki i część Zwierzyńca, ustanawiając jednocześnie wójta i ławników. Jurydyka ta, jak i inne, musiała zaniknąć wraz z przemianami ustrojowymi końca XVIII wieku, jej obszar wszedł w granice Krakowa formalnie najpóźniej w 1801 roku.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 279v–286; Chmiel 1909, s. 163–164; Rolle 1931, s. 23; Kolak 1962, s. 221, 231, 233; Kolak 1968, s. 15, 36; Franaszek 1981, s. 70.

pobicia, abij cały Sklepik nie zwali się.

Podzamcze.

Za Poboczną Bramą Place Wielkorządowe, na których rozni Obywatele wymierzone maią Grunta, y za Konsensem Wielkorządowym pobudowali się, Czynsz na S. Marcin za Kwitami Prowentowego Pana Pisarza płacić powinni, to iest

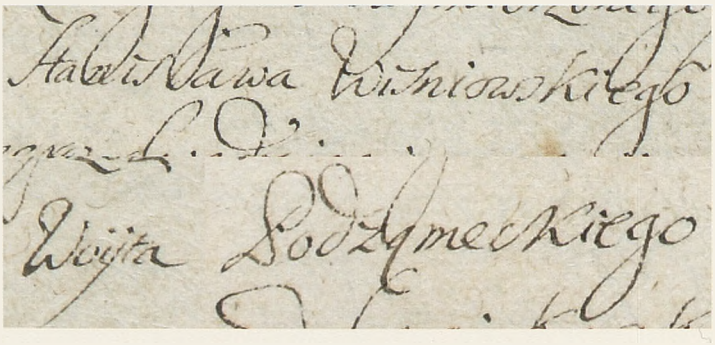
		Złoki wzdłuż	Złoki wszerz	Złp:	Gro:
1.	Tomasz Wojcik Woźny	29.	10.	–	24.
2.	Jan Zawadzki	12.	9.	–	24.
3.	Antoni Starczewski	—	—	2.	–
4.	Michał Gutowski	24.	16.	–	24.
5.	Michał Mitany	11.	25.	3.	–
	Tenze z drugiego Placu	24.	25.	2.	–
6.	Stapkiewiczowe ad præsens Szymon Kruczewski	29.	25.	1.	15.
7.	Kokoskiewiczowa Wdowa	26.	26.	1.	–
8.	Szymon Golaszowicz	16.	12.	–	18.
9.	Jakub Baranski	—	—	5.	–

10. Kazimierz

Z Inwentarza Wielkorządów Krakowskich *z 1739 roku: początkowy fragment otwierający spis dotyczący jurydyki Podzamcze (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. IT 57, s. 174)*

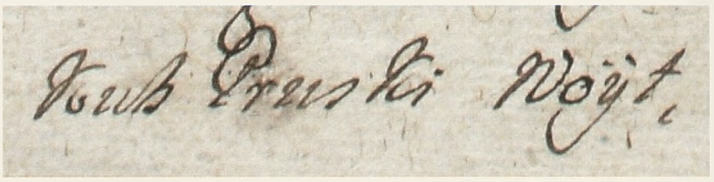
Wójtowie podzameczni

Stanisław Wiśniowski
wójt 1684, 1686–1687

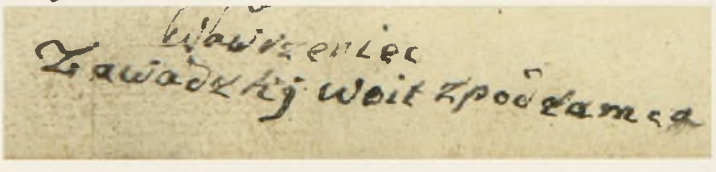
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 75, s. 49)

Jakub Pruski
wójt 1706

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 694)

Wawrzyniec Zawadzki
wójt 1790–1796

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur IX-1, s. 64)

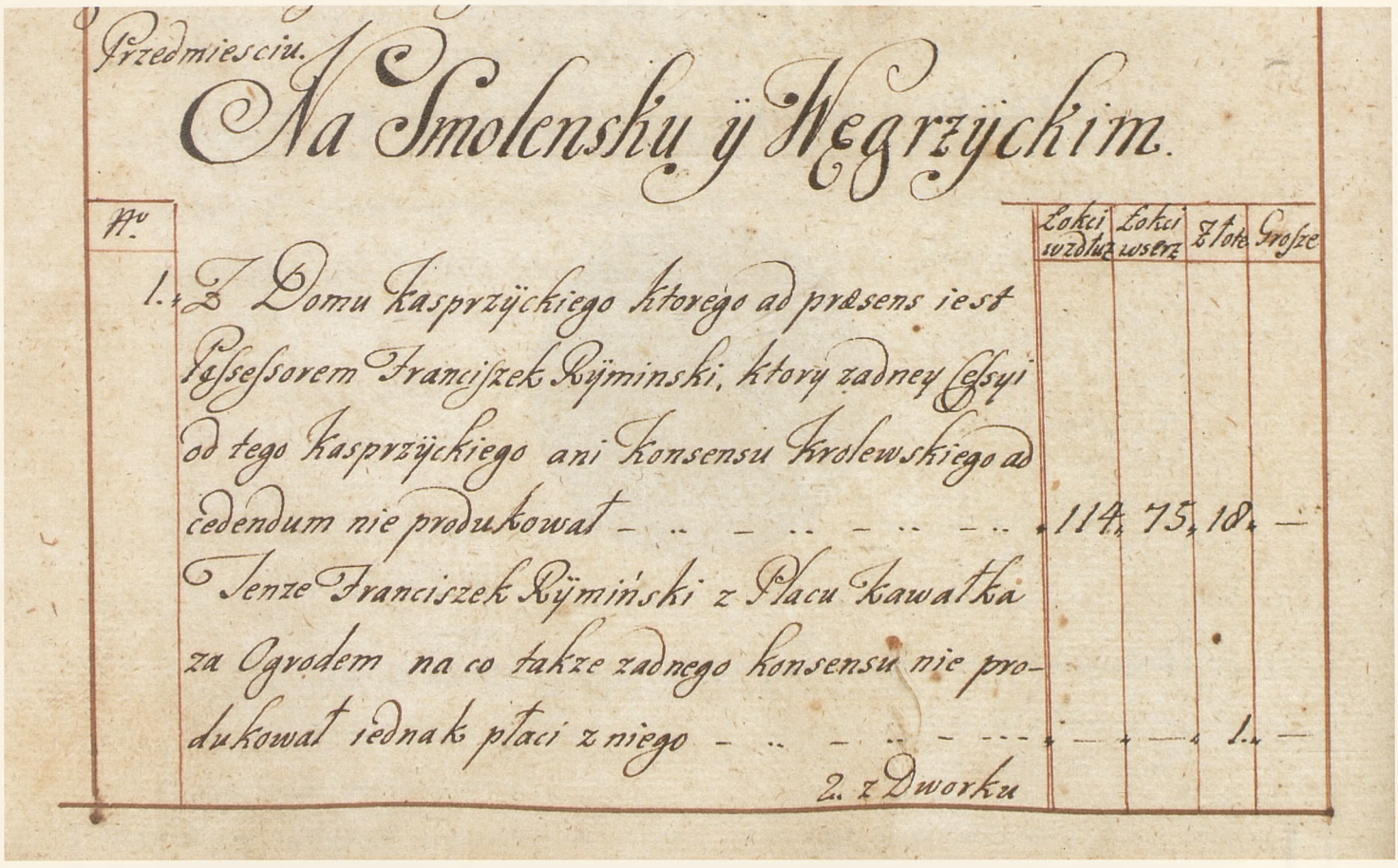
SMOLEŃSK WIELKORZĄDOWY

Pieczęć z herbem Odrowąż wielkorządcy krakowskiego Lutka, przywieszona przy akcie wystawionym w 1441 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. 174)

Jurydyka należąca do królewskich dóbr stołowych, pozostająca w zarządzie wielkorządcy krakowskiego. Obejmowała grunt zwany Hołodyńskie, leżący po sąsiedzku z także królewskim gruntem zwanym Węgrzeckie, znajdującym się nad Rudawą, na terenie Półwsia Zwierzynieckiego. Nazwa „Hołodyńskie" utarła się od imienia posesora Hołodyńskiego, mającego tam w 1710 dwór zwany od imienia poprzedniego właściciela Kuciszewskie. W pierwszej połowie XVIII wieku dzierżawcą obu wspomnianych gruntów był Franciszek Miklaszewski, plenipotent Czartoryskich, podrządca i posesor także kilku okolicznych terenów, w tym gruntu Barzie Stajnie. Sprawował on, obok funkcji administracyjnych, także osobiście władzę sądowniczą nad zamieszkałą tam ludnością. Wśród tych drobnych jurydyk pozbawionych własnego samorządu wyjątkiem był Smoleńsk wielkorządowy – Hołodyńskie, w którym urząd wójta został odnotowany już w roku 1628. Ślad tego urzędu zachował się z czasów wspomnianego dzierżawcy Miklaszewskiego, jak też z końcowego okresu istnienia jurydyk, z roku 1790. Więcej informacji o urzędzie wójtowsko-ławniczym Smoleńska wielkorządowego jednak się nie zachowało. W rewizjach dóbr wielkorządów krakowskich w 1710 roku odnotowano na tym gruncie browar królewski i dworek jezuitów zwany Wenecją (jezuici od św. św. Piotra i Pawła nabyli ten grunt od Niecieckiego, odźwiernego królewskiego, któremu w roku 1637 ziemię pod dworek nadał król Władysław IV), z kolei w roku 1744 odnotowano trzy sadzawki wielkorządowe, a na gruncie Górka dworek księcia Sanguszki. W tym też czasie, jak zapisano w księgach wielkorządowych, *uskarżali się obywatele Smoleńscy i Węgrzyccy, iż przedtym mieli wolne zażywanie lądów od Wisły* [...] *na którym oni statki budowali, lecz im to gwałtem odebrano dla biskupa krakowskiego, na skład drzewa*. Tereny te włączono do Krakowa na przełomie XVIII i XIX wieku.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 290–292; Chmiel 1909, s. 163, 175–176; Rolle 1931, s. 23; Kolak 1962, s. 221, 231, 232–233; Kolak 1968, s. 14–15, 35–36.

Przedmieściu.

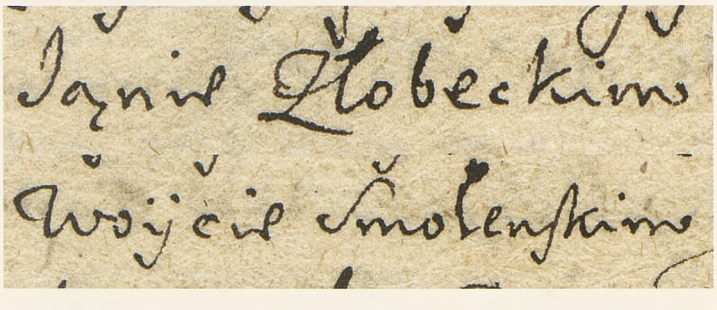
Na Smolenskiu y Węgrzyckim.

Nro		Łokci wozdłuż	Łokci wszerz	Złote	Grosze
1.	Z Domu Kasprzyckiego ktorego ad præsens iest Possessorem Franciszek Kyminski, ktory żadney Cessyi od tego Kasprzyckiego ani Konsensu Krolewskiego ad cedendum nie produkował – .. – .. – .. – ..	114	75	18	—
	Tenże Franciszek Kymiński z Placu Kawałka za Ogrodem na co także żadnego konsensu nie produkował iednak płaci z niego – .. – .. – ..	—	—	1.	—
	2. z Dworku				

Z Inwentarza Wielkorządów Krakowskich *z 1739 roku: początkowy fragment otwierający spis dotyczący jurydyki Smoleńsk wielkorządowy (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. IT 57, s. 186)*

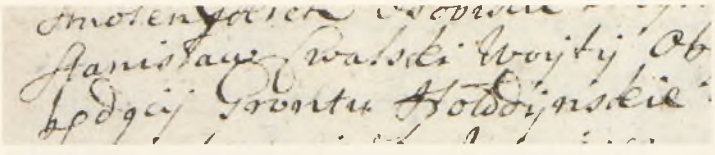
Wójtowie smoleńscy (hołodyńscy)

Jan Złobecki
wójt 1628

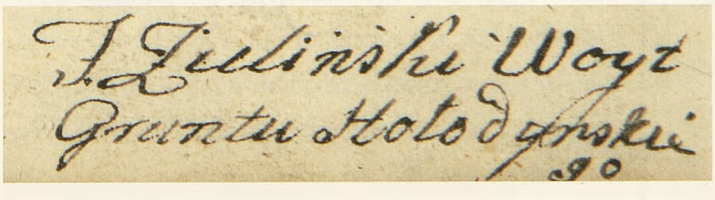
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 2)

Stanisław Czwalski
wójt 1729

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-1, s. 17)

Franciszek Zieliński
wójt 1790

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IX-1, s. 64)

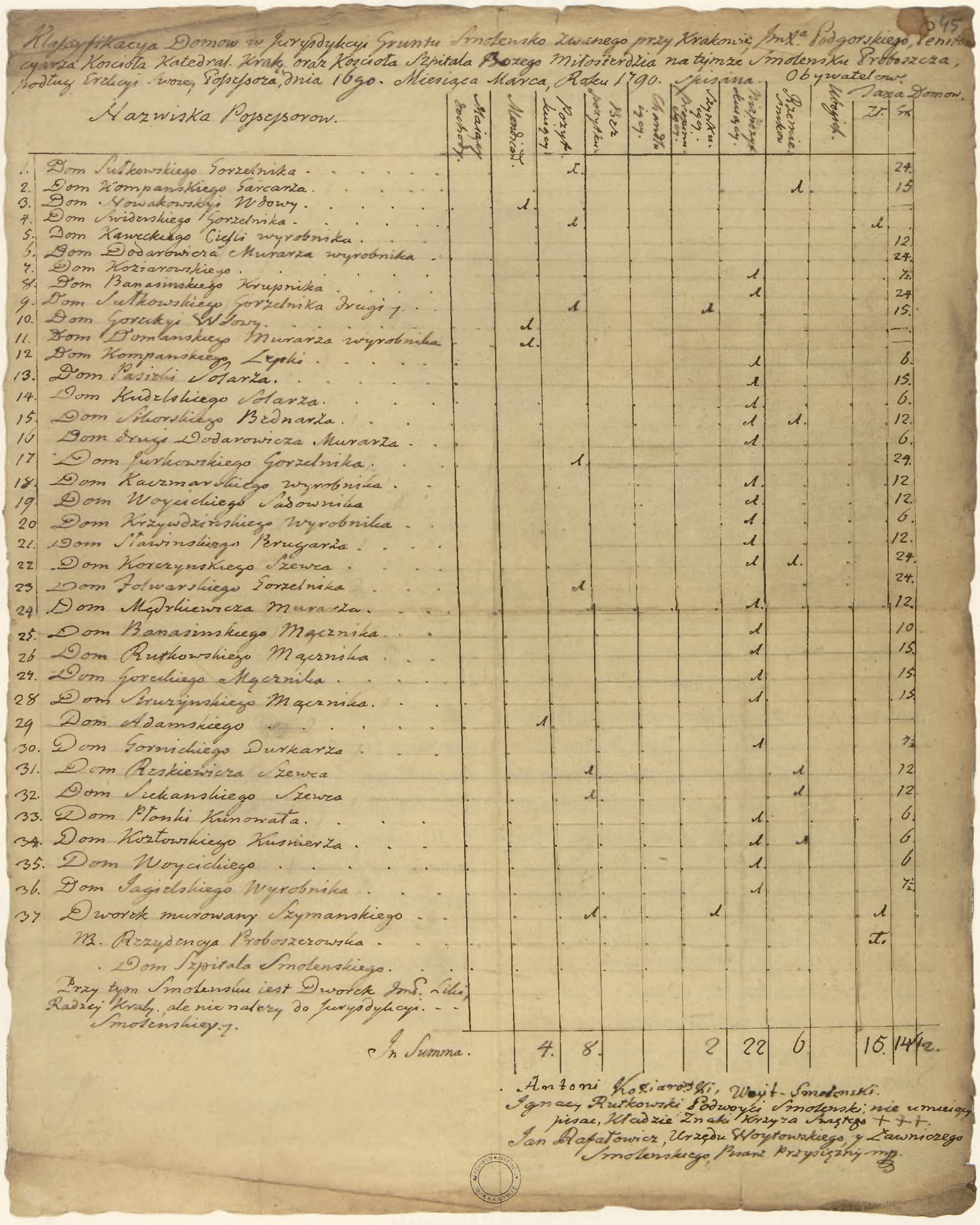
SMOLEŃSK DUCHOWNY (BOŻEGO MIŁOSIERDZIA)

Pochodząca z XVII wieku pieczęć kościoła Bożego Miłosierdzia na Smoleńsku, będąca jednocześnie pieczęcią urzędową jurydyki duchownej Smoleńsk: w centrum postać Chrystusa Miłosiernego, tak zwanego „Chrystusa w studni", w otoku napis: SIGILLVM ECCLESIAE MISERICORDIAE DEI IN SMOLENSK AD CRAC. *– z dokumentu wystawionego w 1695 roku przez Stanisława Nicińskiego, proboszcza Miłosierdzia Bożego na Smoleńsku (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 686)*

Jurydyka proboszczowska parafii Bożego Miłosierdzia, *Ecclesia Misericordia Dei in Smoleńsko ad Cracoviam* (tu *ecclesia* w rozumieniu gminy kościelnej), zwana jurydyką "Smoleńsko" czy "Bożego Miłosierdzia" – pod rządami proboszcza, jako jego uposażenie. Powstała przy kościele Bożego Miłosierdzia (Bożego Politowania), zbudowanym na początku XVII wieku wraz ze szpitalem dla duchowieństwa, na gruntach darowanych przez Jana Żukowskiego jeszcze w połowie XVI wieku (stojący tam dworek był nazywany Smoleńsko) i gruntach nadanych przez następców Drohojewskich i Myszkowskich – w 1644 roku legowano na rzecz nowo powstałego kościoła dworek i dwadzieścia cztery domy. Teren ten był położony na zachód od murów miejskich Krakowa, wzdłuż dzisiejszej ulicy Smoleńsk. Z czasem jurydyka wchłonęła w swoje granice, poprzez nadania, dawne jurydyki szlachecko-magnackie, jak Drohojewszczyzna, Koniecpolszczyzna czy Myszkowskie, po których ślady zaniknęły. Ostatecznie powstała ona w 1624 roku, gdy król Władysław IV przekazał posiadłość pod zarząd proboszcza kościoła Bożego Miłosierdzia – proboszczami byli penitencjariusze katedry krakowskiej. W jurydyce z nadania proboszcza był ustanowiony samorząd w postaci wójta, jego zastępcy i trzy-, pięcioosobowej ławy sądowej i pisarza. Od orzeczeń samorządowych odwołanie przysługiwało do sądu proboszczowskiego. Podczas konfederacji barskiej w 1768 roku Smoleńsk uległ całkowitemu spaleniu. Pod koniec XVIII wieku liczył około czterdziestu domów i trzystu pięćdziesięciu mieszkańców trudniących się rzemiosłem, a jurydyka znana była z produkcji gorzelniczej i browarniczej. W granice miasta Krakowa na trwałe została włączona w 1801 roku.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 287v–290; Chmiel 1909, s. 175–176; Wojnasówna 1938, *passim*; *Materiały* 1939, s. 138–139; Kolak 1962, s. 221, 231–233; Kolak 1968, s. 16, 36–37; *Encyklopedia*, s. 907.

Klasyfikacya Domow w Jurysdykcyi Gruntu Smoleńsko zwanego przy Krakowie Jmć. Pogorskiego, Jenio... cyarza Kościoła Katedral. Kraky, oraz Kościoła Szpitala Bożego Miłosierdzia na tymże Smoleńsku Proboszcza, podług Ordynacyi - wizye, Spisporza, dnia 1630. Miesiąca Marca, Roku 1790. Spisana. Obywatelow. Taxa Domow.

	Nazwiska Possessorow.	Rolnicy Sochaczy.	Mieszczan.	Pozyta Kmiecy	Szczerbiec	Szynkarz.	Piekarz.	Rzemieślnik.	Ubogich.	Zł.	Gr.
1.	Dom Sutkowskiego Gorzelnika			1.							24.
2.	Dom Kompanskiego Sarcarza							1.			15.
3.	Dom Nowakowskiej Wdowy		1.								
4.	Dom Swiderskiego Gorzelnika			1.						1.	
5.	Dom Kaweckiego Ciesli wyrobnika										12.
6.	Dom Dodarowicza Murarza wyrobnika										24.
7.	Dom Koziarowskiego						1.				12.
8.	Dom Banasinskiego Krupnika						1.				24.
9.	Dom Sutkowskiego Gorzelnika drugi			1.		1.					15.
10.	Dom Gorecky Wdowy		1.								
11.	Dom Domanskiego Murarza wyrobnika		1.								
12.	Dom Kompanskiego Lyski						1.				6.
13.	Dom Pasizki Solarza						1.				15.
14.	Dom Kudelskiego Solarza						1.				6.
15.	Dom Sliwerskiego Bednarza						1.	1.			12.
16	Dom drugi Dodarowicza Murarza						1.				6.
17	Dom Jurkowskiego Gorzelnika			1.							24.
18.	Dom Kaczmarskiego wyrobnika						1.				12.
19	Dom Wojciechiego Sadownika						1.				12.
20	Dom Krzywdzińskiego Wyrobnika						1.				6.
21.	Dom Nawinskiego Perugarza						1.				12.
22	Dom Korczynskiego Szewca						1.	1.			24.
23	Dom Polwarskiego Gorzelnika			1.							24.
24	Dom Mędrkiewicza Murarza						1.				12.
25.	Dom Banasinskiego Mącznika						1.				10
26	Dom Rutkowskiego Mącznika						1.				15.
27.	Dom Gorecliego Mącznika						1.				15
28	Dom Szurzynskiego Mącznika						1.				15.
29	Dom Adamskiego		1.								
30.	Dom Gornichiego Durkarza						1.				7½
31.	Dom Reskiewicza Szewca			1.				1.			12
32.	Dom Sickanskiego Szewca			1.				1.			12.
33.	Dom Plonki Kunowata						1.				6.
34.	Dom Kozlowskiego Kusnierza						1.	1.			6
35.	Dom Wojciechiego						1.				6
36.	Dom Jagielskiego Wyrobnika						1.				7½
37	Dworek murowany Szymanskiego			1.		1.				1.	
	M. Rezydencya Proboszczowska									1.	
	Dom Szpitala Smoleńskiego										

Przy tym Smoleńsku iest Dworek Jmć. Pani Radzej Kraky, ale nie należy do Jurysdykcyi. - - Smoleńskiey. - -

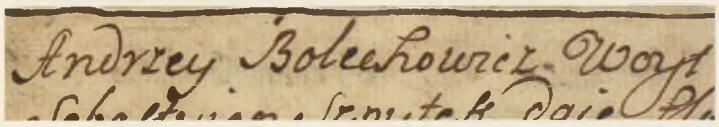
In Summa. 4. 8. 2 22 6 15. 14½.

Antoni Koziarowski, Wojt. Smoleński.
Ignacy Rutkowski Podwoyti Smoleński, nie umiejący pisać, Kładzie Znaki Krzyża Swiętego + + +.
Jan Rapałowicz, Urzędu Woytowskiego y Ławniczego Smoleńskiego, Pisarz Przysiężny mp.

Z akt w sprawach mieszkańców Smoleńska obejmujących lata 1733–1792: sporządzony w 1790 roku wykaz domów w jurydyce wraz z ich klasyfikacją i taksą podatkową (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-10, s. 45)

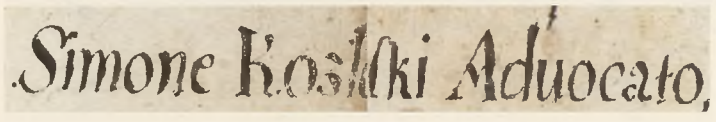
Wójtowie smoleńscy

Andrzej Bolechowicz
wójt 1683

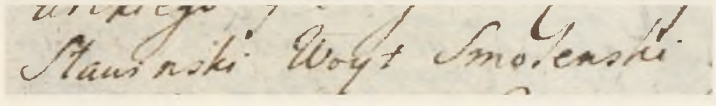
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-10, s. 47)

Szymon Kozłowski
wójt 1720, 1728–1730

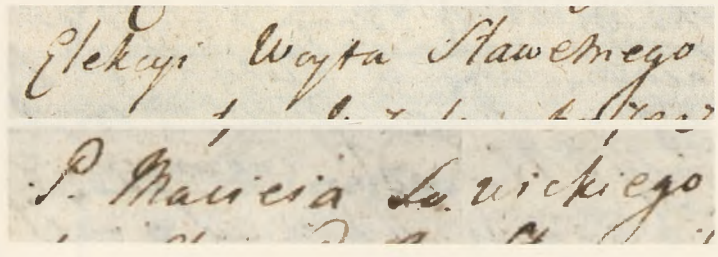
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-1, s. 1)

Tomasz Sławiński
wójt 1735–1739

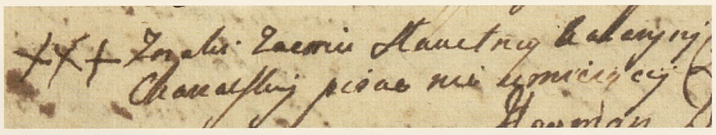
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-2, s. 36v)

Maciej Sawicki
wójt 1739

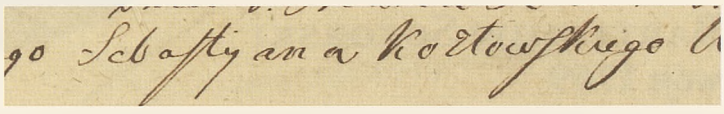
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-2, s. 36v)

Stanisław Charzalski
wójt 1747–1753

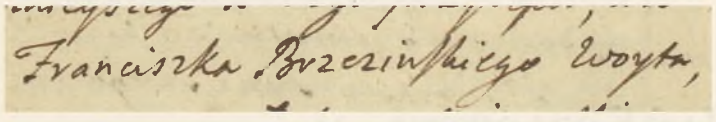
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XI-3, s. 18)

Sebastian Kozłowski
wójt 1753–1754

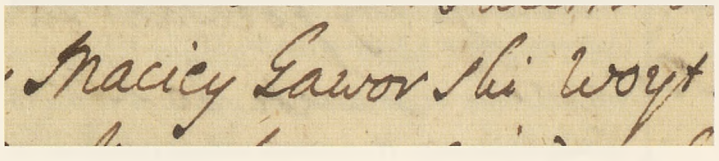
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XI-3, s. 102v)

Franciszek Brzeziński
wójt 1758–1759

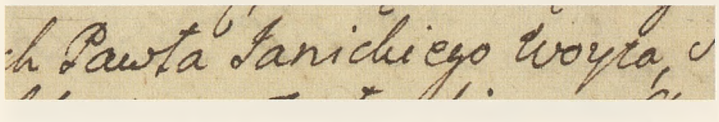
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-8, s. 10v)

Maciej Gaworski
wójt 1760, 1763–1764

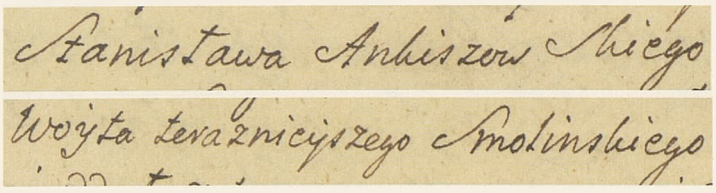
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-4, s. 7v)

Paweł Janicki
wójt 1764–1766

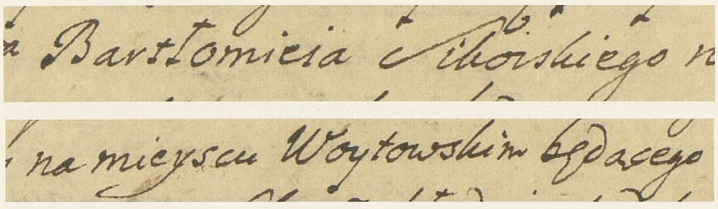
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-4, s. 26v)

Stanisław Jankiszowski
wójt 1766, 1768

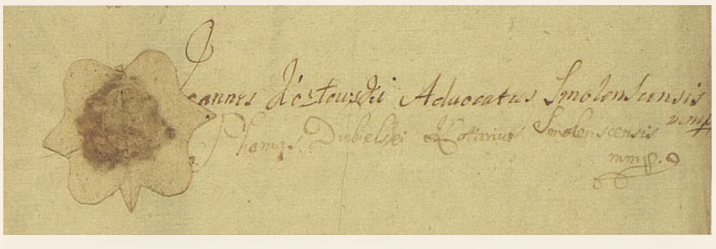
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-4, s. 36v)

Bartłomiej Sokorski
wójt 1769

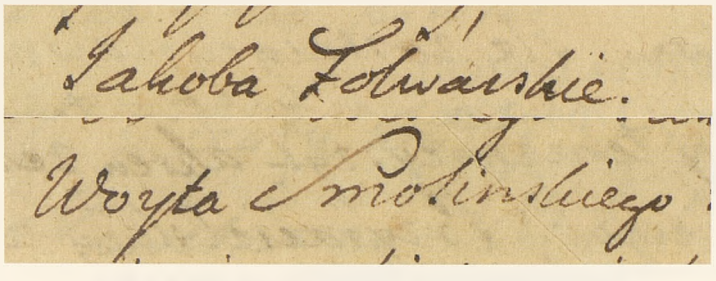
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-5, s. 84v)

Jan Kozłowski
wójt po 1770

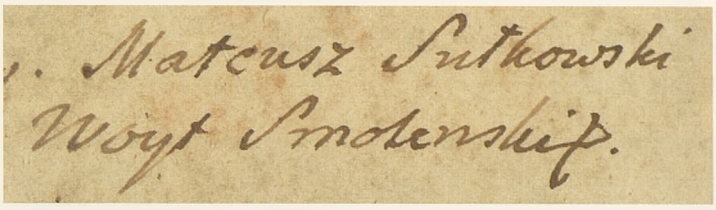
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-7, s. 133)

Jakub Folwarski
wójt po 1774

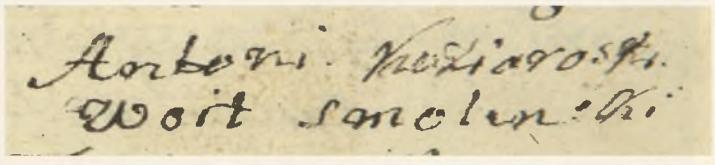
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-5, s. 84v)

Mateusz Sułkowski
wójt 1775–1777, 1782, 1786, 1788, 1792, 1793

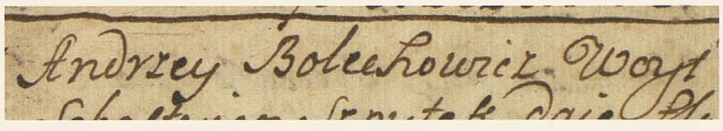
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-5, oprawa)

Antoni Koziarowski
wójt 1789–1790

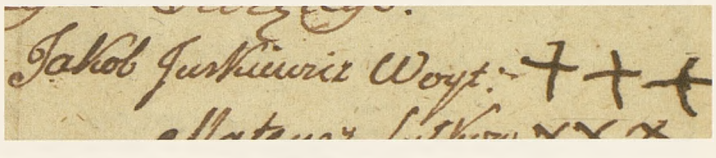
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IX-1, s. 64)

Andrzej Bolechowicz
wójt 1790

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IX-10, s. 45)

Jakub Jurkowski
wójt ok. 1791–1794

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-7, s. 68)

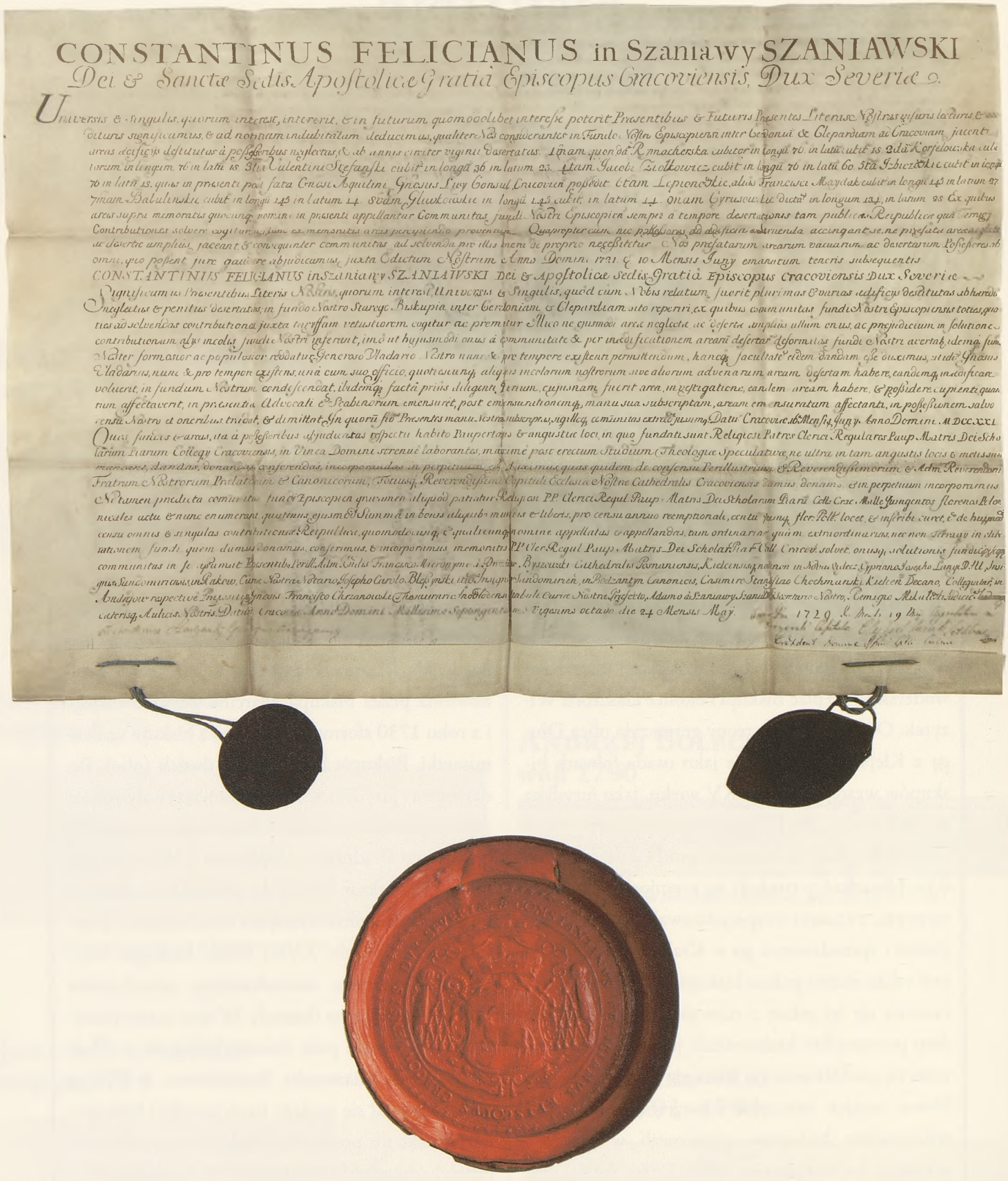
BISKUPIE

Pieczęć wójtowsko-ławnicza jurydyki Biskupie z dokumentu wydanego w 1605 roku przez wójta i ławników biskupskich w sprawie sprzedaży domu przez Jana Witowskiego zwanego Praga, późniejszego wójta jurydyki: w centrum pieczęci postać św. Stanisława w stroju pontyfikalnym z pastorałem w lewej ręce, prawą ręką błogosławiącego półpostać Piotrowina wychylającego się z grobu z rękami złożonymi do modlitwy (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Aug. 215)

Jurydyka stanowiąca własność biskupstwa krakowskiego, położona na północ od murów miejskich Krakowa, wzdłuż dzisiejszej ulicy Krowoderskiej, po plac Biskupi i okolice klasztoru Wizytek. Od wschodniej strony graniczyła ulicą Długą z Kleparzem. Biskupie jako osada-folwark biskupów występuje już w XV wieku, jako jurydyka w XVI wieku. Jan Długosz wymienia tam w tym okresie dwadzieścia siedem zagród i dziesięć ogrodów. Mieszkańcy trudnili się rzemiosłem i ogrodnictwem, z czasem wyspecjalizowali się w wypieku chleba i sprzedawaniu go w Krakowie. Mieszkała tam także służba pałacu biskupiego. W miarę rozrastania się tej jednej z największych pod względem powierzchni krakowskich jurydyk ukształtowało się rozróżnienie na Biskupie Stare i Biskupie Nowe, mające znaczenie topograficzne. Władzę właścicielską biskupów sprawowali w jurydyce włodarze. Już co najmniej od 1543 roku działał tam samorząd – urząd wójtowski i siedmioosobowa ława, której starszy był jednocześnie zastępcą wójta. Odwołania od orzeczeń wójtowsko-ławniczych rozpatrywał włodarz biskupi. Zachowało się kilka ordynacji dla mieszkańców, regulujących ich prawa i obowiązki, między innymi: z 1598 roku z nadania kardynała Jerzego Radziwiłła, z 1619 roku ustanowiona przez biskupa Marcina Szyszkowskiego i z roku 1730 sformułowana przez biskupi sąd komisarski. Biskupie było jedną z dwóch (obok Pędzichowa) jurydyk, w której obowiązywały roboty pańszczyźniane w postaci koszenia siana na polach biskupiego Prądnika – dopiero w 1741 roku kardynał Jan Aleksander Lipski zwolnił mieszkańców z powinności pańszczyzny na rzecz czynszu gruntowego. Z końcem XVIII wieku Biskupie liczyło około czterystu osiemdziesięciu mieszkańców w około trzydziestu domach. W tym czasie planowano utworzenie przy dworze biskupim w Prądniku Białym miasteczka Stanisławów, w którego granicach miał się znaleźć teren jurydyki Biskupie. Miasteczko nie powstało, a Biskupie wraz z innymi jurydykami zostało przyłączone do Krakowa.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 255v–264v; Chmiel 1909, s. 166–168; *Materiały* 1939, s. 137–138; Dzikówna 1952, s. 49–51; Kolak 1962, s. 221–224, 226, 235–237; Kolak 1968, s. 8–9, 23–26; *Słownik krakowski*, cz. 1, s. 125–126; Kolak 1986, *passim*; Bieniarzówna 1994-I, s. 230; *Encyklopedia*, s. 69; Beiersdorf 2007, s. 443, 447–450; Laberschek 2007, s. 338, 347–349.

CONSTANTINUS FELICIANUS in Szaniawy SZANIAWSKI
Dei & Sanctæ Sedis Apostolicæ Gratiâ Episcopus Cracoviensis, Dux Severiæ &c.

Dokument wydany w 1728 roku w Krakowie, w którym biskup krakowski Konstanty Felicjan Szaniawski powtarza akt z 1721 roku, polecający biskupiemu włodarzowi, aby zgłaszającym się przybyszom oddawał opuszczone przez właścicieli place na Biskupiu Starym celem ich zabudowania, za czynszem dla biskupa; na zbliżeniu przywieszona do tego dokumentu pieczęć biskupia – osobistymi pieczęciami biskupi, jako właściciele jurydyki, opatrywali dotyczące jej dokumenty (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 831)

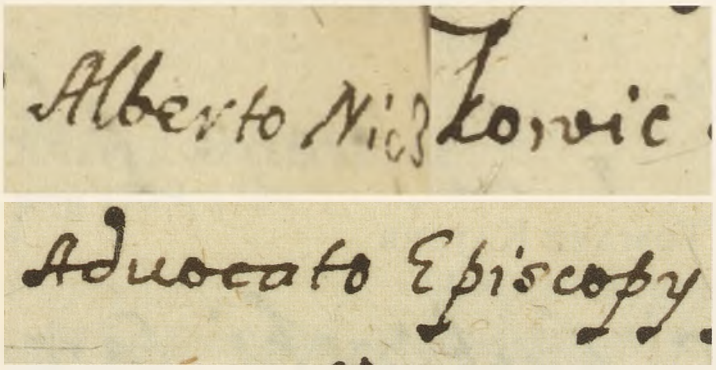
Wójtowie biskupscy

Mikołaj Stroński
wójt 1543

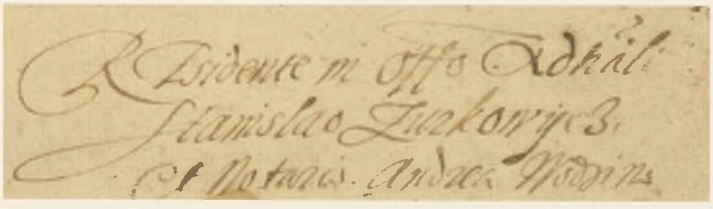
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 2953/II, k. 25)

Wojciech Niczkowic
wójt 1592, 1594

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-37, s. 682)

Stanisław Luzkowicz
wójt 1601

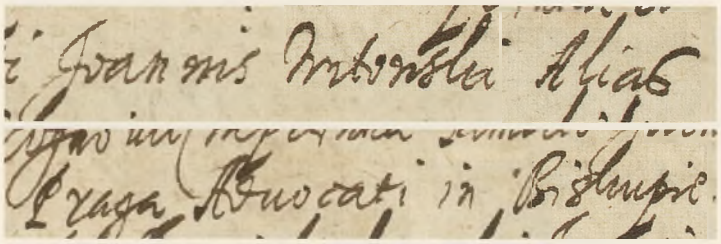
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-19, s. tytułowa verso)

Andrzej Oczieszа
wójt 1607–1612

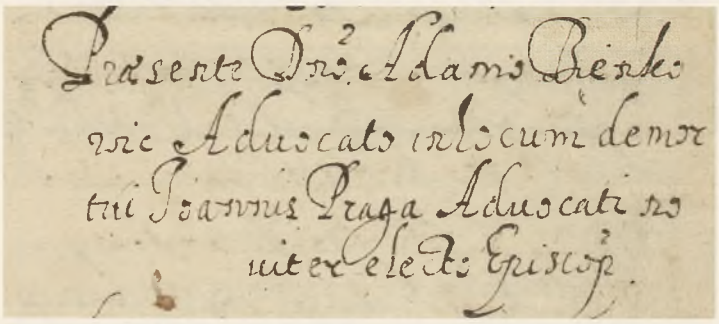
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-25, s. tytułowa II)

Jan Witowski (Wojtowski) zwany Praga
wójt 1616–1617

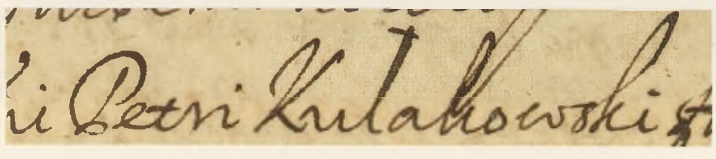
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-20, s. 40v)

Adam Bienkowicz (Bień)
wójt 1618, 1621

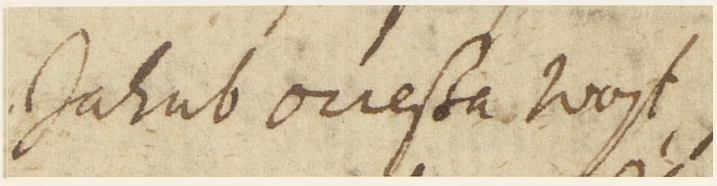
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-20, s. 64)

Piotr Kuławski (Kułakowski)
wójt 1623–1625, 1628

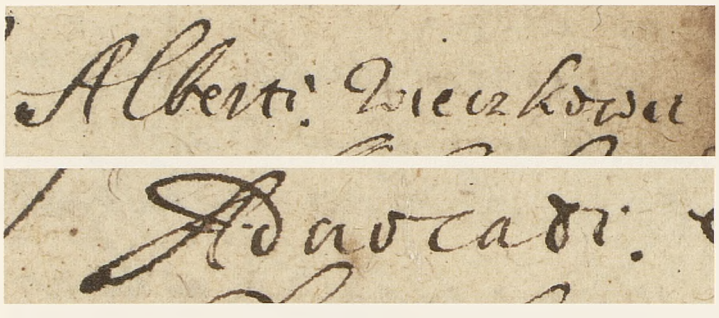
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-6, s. 617)

Jakub Ocziesza
wójt 1636, 1639, 1643

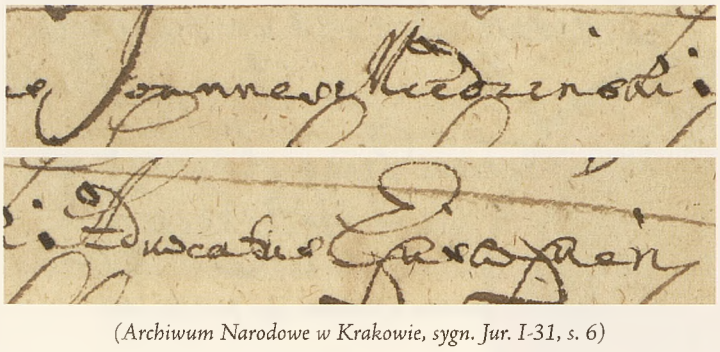
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-21, s. 26)

Wojciech Więczkowicz
wójt 1645, 1648–1650, 1663, 1666

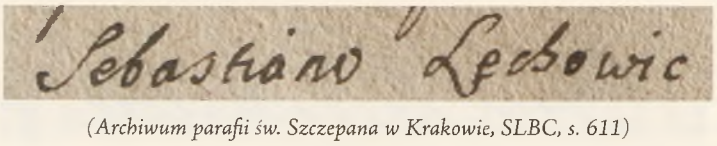
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-25, s. tytułowa)

Jan Miedziński
wójt 1671–1673, 1679–1680, 1683

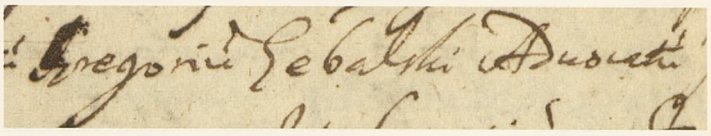
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-31, s. 6)

Sebastian Lechowicz
wójt 1674–1675

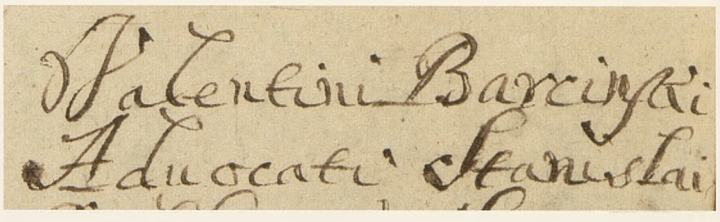
(Archiwum parafii św. Szczepana w Krakowie, SLBC, s. 611)

Grzegorz Gębalski
wójt 1676

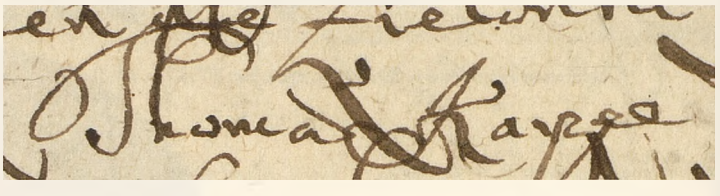
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-32, s. 40)

Walenty Barciński
wójt 1684, 1687, 1690

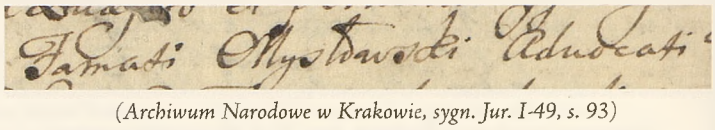
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-34, s. 65)

Tomasz Kajzer
wójt 1691–1692

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-24, s. 64)

Mysłowski
wójt przed 1711

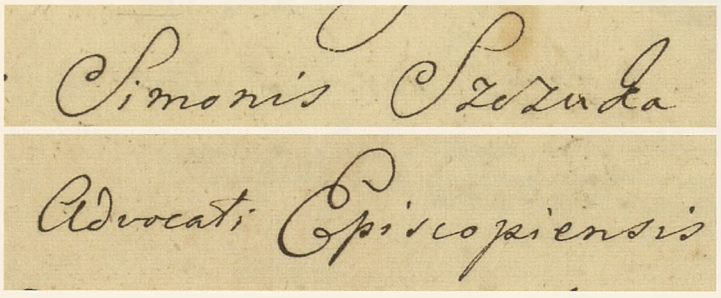
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-49, s. 93)

Mikołaj Jabłoński
wójt 1711

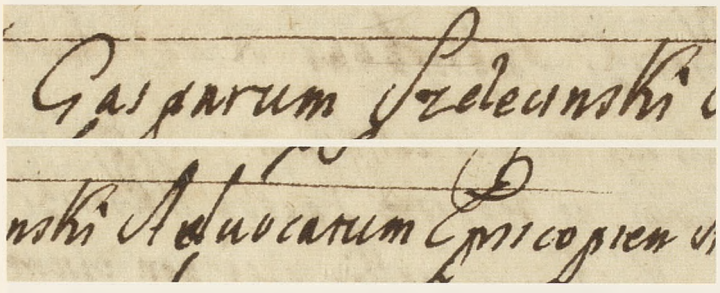
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-49, s. 93)

Szymon Szczuka
wójt 1712, 1733

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-47, s. 109)

Kasper Szeleciński
wójt 1719, 1724

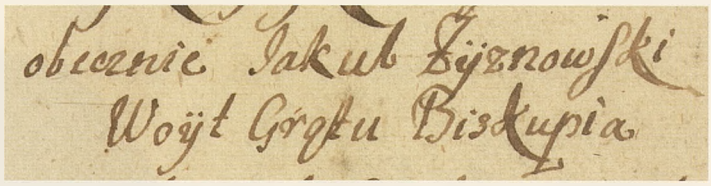
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-44, s. 1513)

Jan Miedziński
wójt 1730–1731

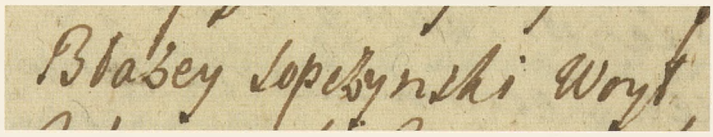
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-47, s. 83)

Jakub Zyznowski
wójt 1735–1738

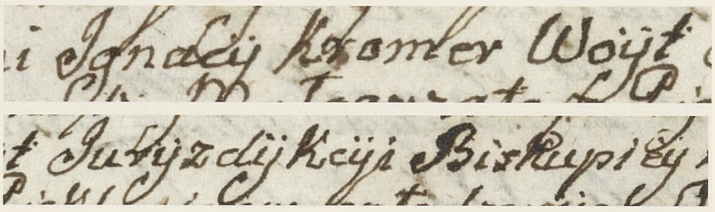
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-47, s. 151)

Błażej Sobczyński
wójt 1742, 1748, 1752, 1756, 1759

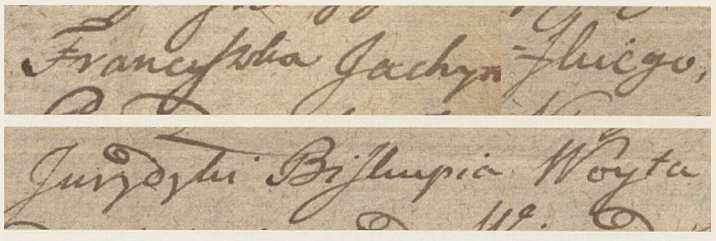
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-49, s. 248)

Ignacy Kromer
wójt 1782, 1784, 1788–1792

(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 437, s. 20)

Franciszek Jachynski
wójt 1794

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. I-43, s. 8)

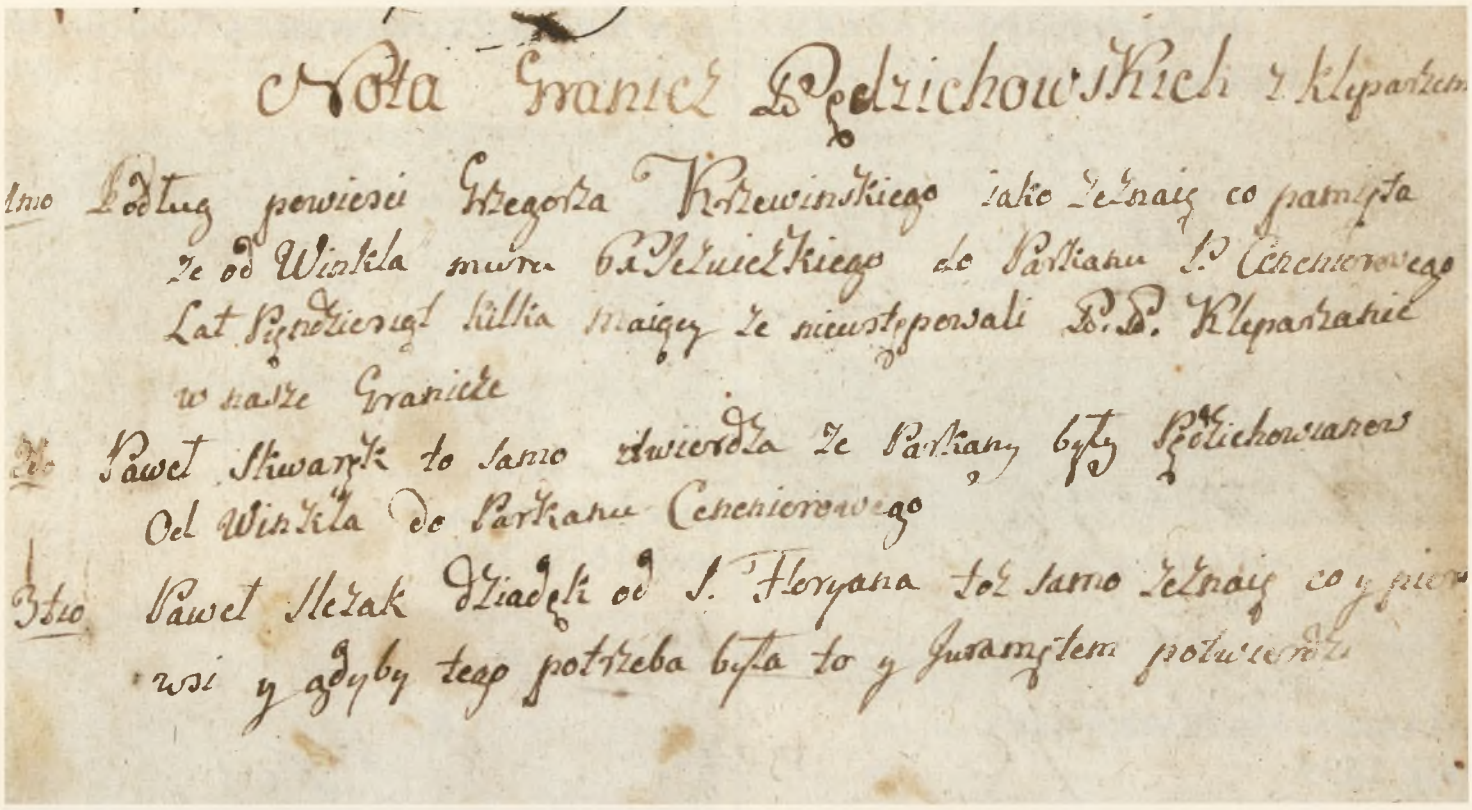
PĘDZICHÓW

Pieczęć lakowa wspólna dla duchackich jurydyk (wsi) Pędzichów i Błonie, odbita tłokiem wytworzonym w 1590 roku, na dokumencie wystawionym w 1604 roku; na kartuszu koń z czaprakiem w biegu, nad nim gołąb, symbol Ducha Świętego, w otoku napis:
SIGILLVM VILLARVM PENDZICHOW ET BLONIE 1590
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. III-1, s. 3)

Jurydyka duchowna, należąca do konwentu św. Ducha w Krakowie, właściciela sąsiadującej wsi Krowodrzy oraz roszczącego sobie pretensje do sąsiadującej jurydyki Błonie. Powstała w XVI wieku, w okresie tworzenia jurydyki Biskupie, ulokowana na północ od granic miasta Kleparza, wzdłuż dzisiejszej ulicy Pędzichów i dalej na północ od niej w kierunku ulicy Szlak. Swoje dobra mieli tam także od pierwszej połowy XVI wieku wikariusze katedry krakowskiej, nabyte z nadania mieszczanina kleparskiego Świętosława Popka. Z czasem wikariusze katedralni przejęli od duchaków uprawnienia właścicielskie nad jurydyką. Sporne było wykonywanie na tym terenie jurysdykcji. Rozstrzygnięciem starosty krakowskiego w 1443 roku Pędzichów został przyznany wikariuszom, z wyjątkiem jednak prawa sądzenia tamtejszych mieszkańców, co z kolei przyznano krakowskiej radzie miejskiej, zgłaszającej prawa Krakowa do tamtych terenów, wywodzone z aktu lokacyjnego miasta z 1257 roku. Zachowały się ślady samorządu pędzichowskiego w postaci urzędu wójtowsko-ławniczego. Z końcem XVI wieku był on włączony do samorządu duchackiej wsi Krowodrza, z początkiem XVII wieku jest odnotowywany wspólny samorząd Pędzichowa i duchackich Błoń. Znana jest wydana przez wikariuszy katedralnych ordynacja z 1648 roku; to podporządkowanie wikariatowi będzie trwało do likwidacji odrębności jurydyki. Samorząd stanowili wójt, pięciu ławników i pisarz. Podobnie jak w Biskupiu, starszy ławnik był podwójcim (regułą było, że podwójci nie wchodził w skład ławy i był odrębnym urzędem). Mieszkańcy jurydyki specjalizowali się w piekarstwie, stanowiąc konkurencję dla piekarzy kleparskich – na tym tle wiedli z nimi spory. W 1790 roku podczas spisu zanotowano jedenaście domów, w których mieszkało dziewięciu piekarzy. Rozporządzenia austriackie przełomu XVIII i XIX wieku włączyły jurydykę do miasta Krakowa.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 278v–279v; Chmiel 1909, s. 168–170; *Materiały* 1939, s. 135–136; Kuraś 1958, *passim*; Kuraś 1960, s. 105–108; Kolak 1962, s. 221–224, 238; Kolak 1968, s. 9, 26; *Encyklopedia*, s. 746.

Nota Granicz Pędzichowskich z Kleparzem

Anno Podług powieści Grzegorza Korzeniowskiego lat dziewięćdziesiąt siedm maiący że od Winkla muru Bożniczkiego do Parkanu X. Czechowskiego stał płot ten sam

Item Paweł Skwarek to samo zaświadcza że Parkany były Pędzichowskie od Winkla do Parkanu Czechowskiego

Item Paweł Mężak Dziadek od S. Floryana to samo zeznaie co y pierwsi y gdyby teraz potrzeba była to z Juramentem potwierdzi

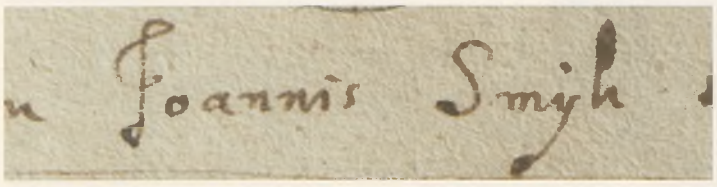
Z księgi protokołów i transakcji różnych urzędu wójtowskiego i ławniczego Pędzichowa „nota granic pędzichowskich z Kleparzem", niedatowana, pochodząca z okresu położenia kamienia granicznego, jak niżej (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. II-1, s. 117)

Położony w 1782 roku kamień graniczny między miastem Kleparzem i jurydyką Pędzichów, zachowany do naszych czasów w murze kamienicy na narożniku ulic Długiej i Pędzichów

Wójtowie pędzichowscy

Jan Smyk
wójt 1638–1639

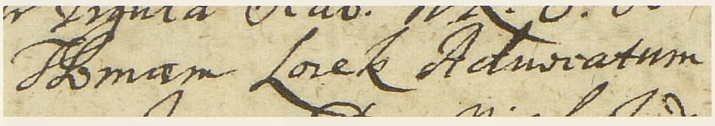
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 1, s. 326)

Marcin Mazurkowicz
wójt 1639

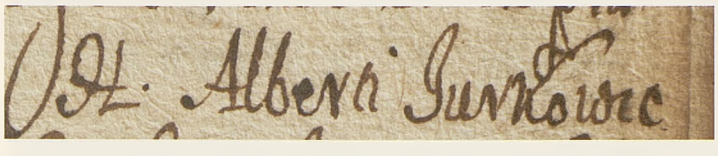
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 1, s. 328)

Tomasz Lorczyk (Lorek)
wójt 1647, 1649, 1650, 1669

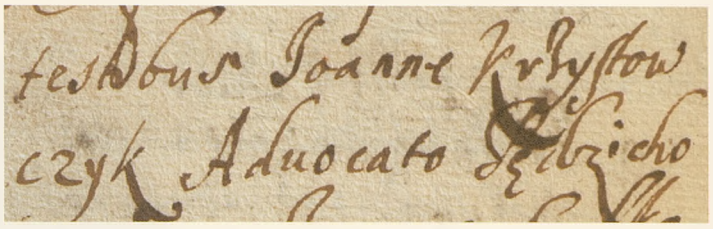
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K 11, s. 157)

Wojciech Jurkowicz (Jurek)
wójt 1671, 1673–1674

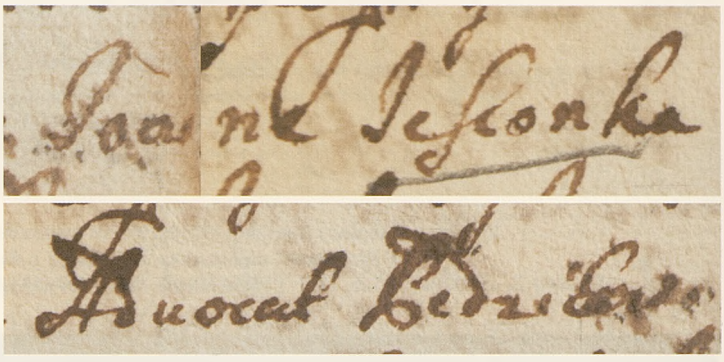
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 2, s. 475)

Jan Krzysztowczyk
wójt 1677

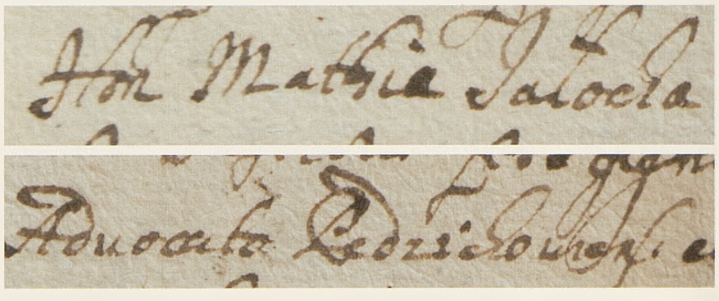
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 2, s. 500)

Jan Jesionka
wójt 1679–1680

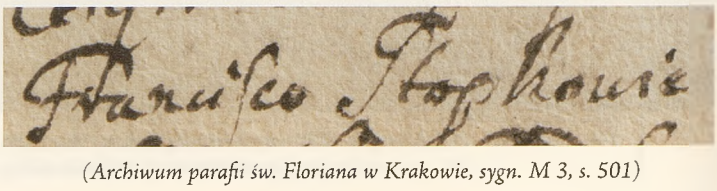
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 2, s. 516)

Maciej Jałocha
wójt 1685, 1687–1688

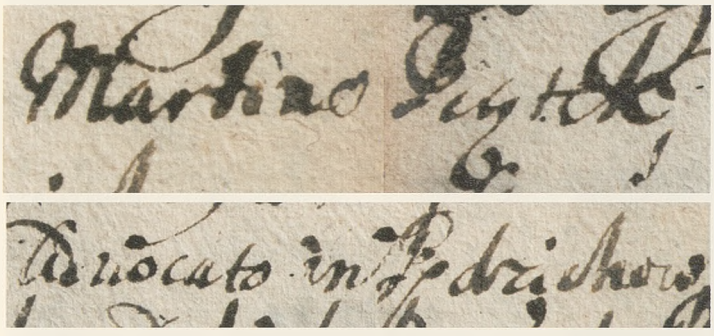
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 2, s. 565)

Franciszek Florkowicz
wójt 1695

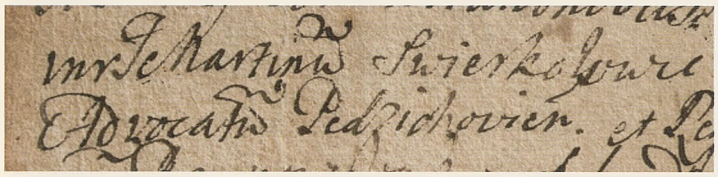
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 3, s. 501)

Marcin Piątkowicz (Piątek)
wójt 1710–1712

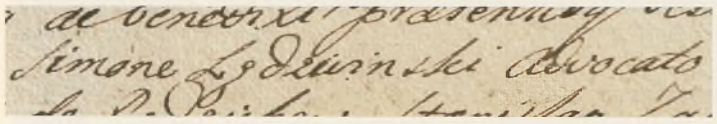
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 3, s. 661)

Marcin Swierkołowic
wójt 1714

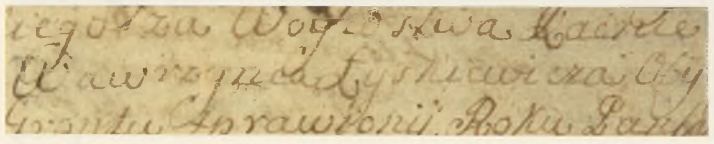
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 3, s. 676)

Szymon Ledźwiński
wójt 1746

(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 164, s. 69)

Wawrzyniec Łyszkowski (Łyskiewicz)
wójt 1774–1776

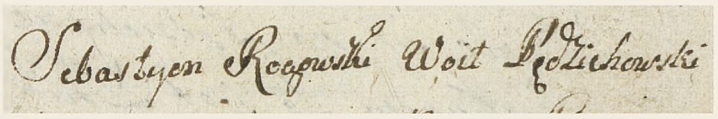
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. II-1, s. 1)

Łukasz Kawiński
wójt 1776–1779, 1786

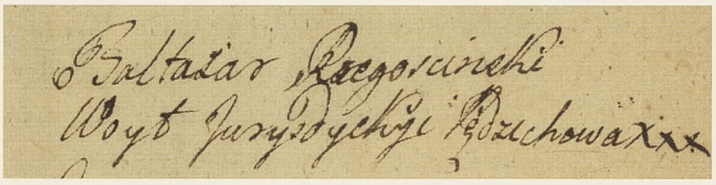
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. II-1, s. 36)

Sebastian Rogowski
wójt 1779–1782

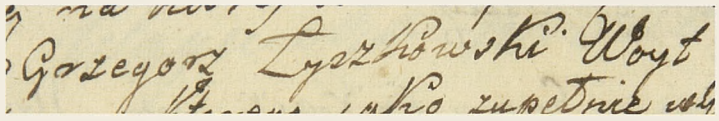
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. II-1, s. 43)

Balcer Rzegościński (Rzegust)
wójt 1787–1792

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. II-3, s. 19)

Grzegorz Łyszkowski
wójt 1793–1794

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. II-2, s. 83)

SZLAK (ŚW. FLORIANA)

Dokumenty dotyczące jurydyki opatrywane były pieczęcią każdorazowego proboszcza kościoła św. Floriana; tu jedna z najstarszych proboszczowskich pieczęci, pochodząca z dokumentu wystawionego w 1375 roku między innymi przez Szymona, proboszcza kościoła św. Floriana; wyobraża odwróconą lilię heraldyczną (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 60)

Jurydyka duchowna, proboszczowska – uposażenie proboszcza parafii św. Floriana na Kleparzu. Powstała prawdopodobnie w połowie XVII wieku, nazwę „Szlak" zyskała zapewne z tytułu sąsiedztwa z folwarkiem miejskim o tej nazwie, gdzie był dworek Montelupich (po licznych przebudowach w późniejszym okresie był tam pałac hrabiego Tarnowskiego). Sama nazwa „Szlak" nawiązywała do szlaku handlowego prowadzącego w kierunku Miechowa. Jurydyka już w 1440 roku zajmowała grunta określane jako własność proboszcza kolegiaty św. Floriana (wzniesionej w 1185 roku). Wspomina o nich Jan Długosz w *Liber beneficiorum* pod rokiem 1470; kościół wraz z zabudowaniami znalazł się w granicach późniejszej jurydyki. W jurydyce działały urzędy: wójtowski, podwójci i ławniczy; pierwsze imienne odnotowanie wójta sięga roku 1686. Były okresy, w których urzędy wójta i podwójciego działały bez powoływania ławy. Instancją odwoławczą od orzeczeń wójtowsko-ławniczych był sąd właścicielski – proboszczowski. Pod koniec XVIII wieku jurydyka Szlak liczyła czterdzieści domów i ponad dwustu siedemdziesięciu mieszkańców. Trudnili się oni rzemiosłem i ogrodnictwem – mieszkańcy jurydyki posiadający ogrody, oprócz czynszu gruntowego, świadczyli także na rzecz prepozyta kolegiaty św. Floriana dziesięcinę w naturze w postaci dwóch kapłonów rocznie. Pod koniec istnienia jurydyki postępowała integracja z miastem Kleparzem, przykładowo następował wspólny pobór i odprowadzanie podatku podymnego. Wraz z innymi jurydykami Szlak został na przełomie XVIII i XIX wieku włączony do Krakowa. Pamięć o nim zachowała się w nazwie ulicy Szlak, przebiegającej przez dawne tereny jurydyki.

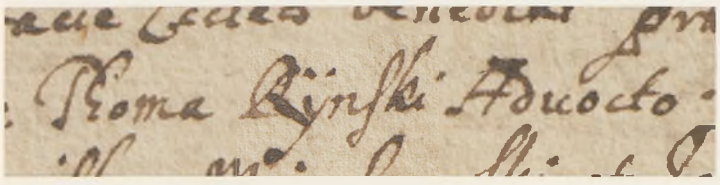
Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 292v; *Materiały* 1939, s. 142–143; Kolak 1962, s. 221, 225, 227, 238; Kolak 1968, s. 15, 36; *Encyklopedia*, s. 957.

Wyrysowana w 1788 roku Mappa Jurydyki Szlak zwaney w granicach Miasta Kleparza leżącey, należącey do Probostwa Świętego Floriana – *w lewym dolnym rogu rynek kleparski, powyżej kościół św. Floriana i biegnąca na północ Droga ku Prądnikowi, dzisiejsza ul. Warszawska; tereny jurydyki zaznaczone kolorami (Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, sygn. Zbiór map, K 3)*

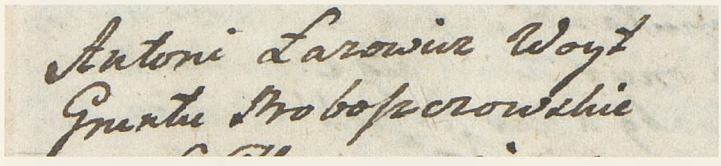
Wójtowie szlaccy

Tomasz Ryński
wójt 1686–1687, 1691, 1693

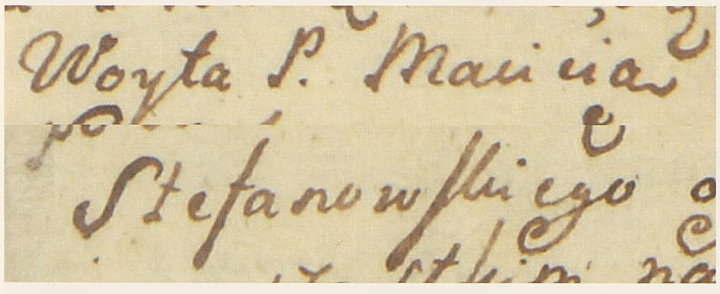
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 3, s. 494)

Antoni Łazowicz
wójt 1763–1766, 1768–1770

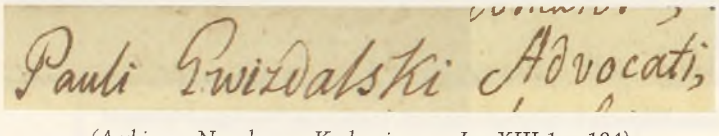
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIII-1, s. 1)

Maciej Stefanowski
wójt 1770

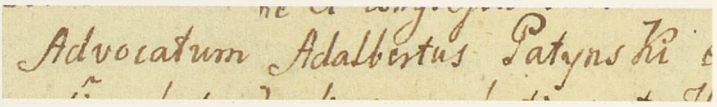
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIII-1, s. 87)

Paweł Gwizdalski
wójt 1775

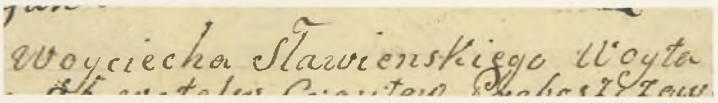
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIII-1, s. 104)

Wojciech Pateński (Patyński)
wójt 1775–1778

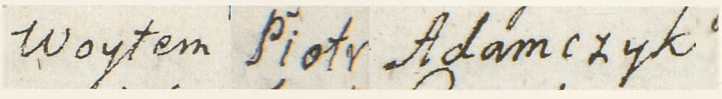
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIII-1, s. 101)

Wojciech Sławiński
wójt 1778–1779, 1786

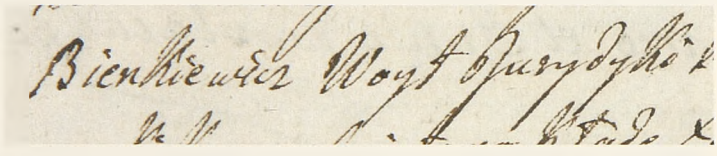
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIII-1, s. 135)

Piotr Adamczyk
wójt 1780

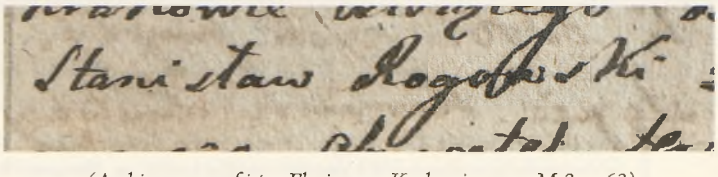
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIII-1, s. 128)

Franciszek Bienkiewicz
wójt 1787–1789

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIII-1, s. 139)

Stanisław Rogowski
wójt 1793

(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 3, s. 63)

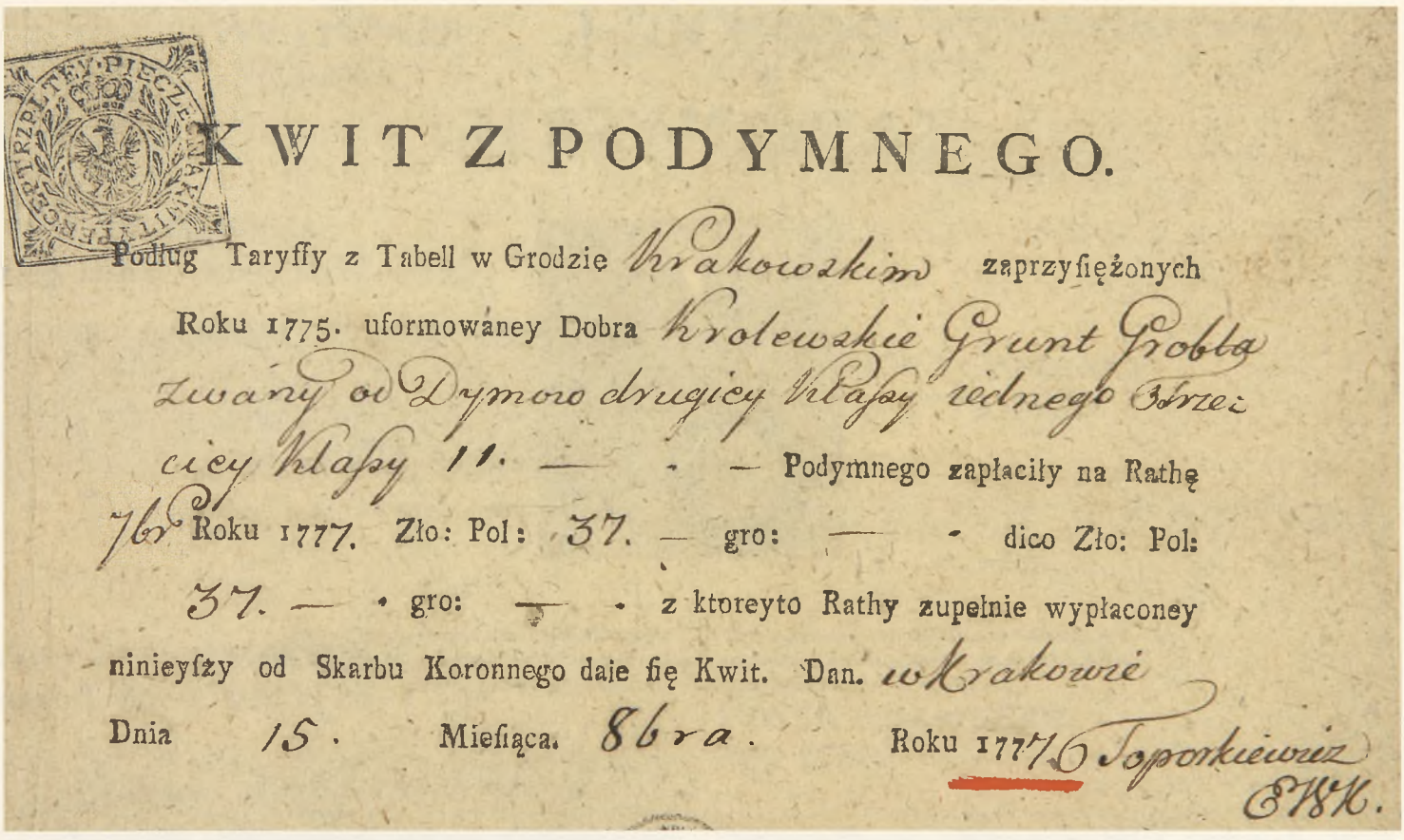
GROBLE (TARŁOWSKIE)

Pieczęć opłatkowa z dokumentu wystawionego w 1777 roku przez urząd wójtowsko-ławniczy jurydyki Groble; jest to pieczęć z herbem Kotwica, zatem ówczesnego dzierżawcy Grobli kanonika katedralnego Hugona Kołłątaja (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IX-3, s. 49)

Jurydyka szlachecka, zwana też „Tarłowskie" (*fundus Tarłowskie sub arce Cracoviensis*) i „Pod Zamkiem Krakowskim", położona na zachód od murów miejskich Krakowa, w sąsiedztwie Smoleńska wielkorządowego i Smoleńska Bożego Miłosierdzia, na terenie, przez który wiodło zakole Wisły, wyprostowane w XIV wieku przez usypanie grobli – stąd nazwa. Był tam w XVII wieku port rzeczny. Jurydyka wzięła początek od dziedzicznej własności Tarłów, z centrum pokrywającym się z położeniem dzisiejszego placu Na Groblach. Od 1777 roku weszła na krótko w skład dóbr królewskich, wtedy to, do roku 1779, dzierżawcą został Hugo Kołłątaj, kanonik katedralny krakowski. Jednak już w roku 1787 jurydyka wróciła do rąk prywatnych, jako jej właściciele występują Siemieńscy, reprezentowani przez Benedykta Trzebińskiego, kanonika krakowskiego. Funkcjonował wówczas urząd wójtowsko-ławniczy, zmodyfikowany nową ordynacją przez włodarzącego tam Trzebińskiego. Od orzeczeń wójtowsko-ławniczych przysługiwało odwołanie do sądu zadwornego (właścicielskiego), jednak pod koniec istnienia jurydyki, od 1791 roku, instancją odwoławczą od orzeczeń sądu wójtowskiego stał się magistrat miasta Kazimierza. Wtedy to podczas spisu odnotowano na terenie jurydyki dwanaście domów, ich mieszkańcy reprezentowali profesje przydatne na zamku: murarz, krawiec, praczka, trzech traczy (czyli cieśli), muzykant, dwóch handlujących drewnem, trzech handlarzy bydłem i czterech tkaczy *zagraniczną przędzę robiących*. Groble wraz z innymi jurydykami ostatecznie weszła w granice Krakowa w 1801 roku.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 293–293v; Chmiel 1909, s. 175; *Materiały* 1939, s. 126–127; Kolak 1962, s. 221–223, 232, 238; Kolak 1968, s. 14, 34–35; *Encyklopedia*, s. 260.

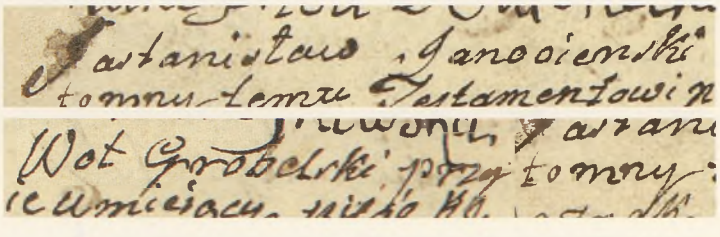
KWIT Z PODYMNEGO.

Podług Taryffy z Tabell w Grodzie Krakowskim zaprzyfiężonych Roku 1775. uformowaney Dobra Krolewskie Grunt Grobla Zwany od Dymowo drugiey Klasy iednego Trzeciey Klasy 11. — . — Podymnego zapłaciły na Rathę 76r Roku 1777. Zło: Pol: 37. — gro: — . dico Zło: Pol: 37. — . gro: — . z ktoreyto Rathy zupełnie wypłaconey ninieyfzy od Skarbu Koronnego daie fię Kwit. Dan. w Krakowie Dnia 15. Miefiąca. 8bra. Roku 1777 Toporkiewicz

Z akt różnych jurydyki Groble obejmujących lata 1724–1792: kwit z 1777 roku, potwierdzający wniesienie raty podatku od domów na gruncie jurydyki Groble (Archiwum Narodowe w Krakowie, syg. Jur. IX, s. 7)

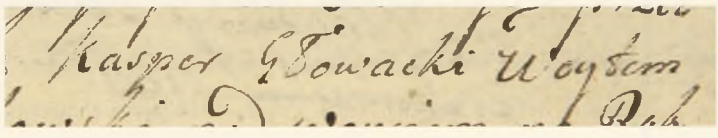
Wójtowie grobeleccy

Stanisław Janociński
wójt 1783–1789

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IX-1, s. 40)

Kasper Głowacki
wójt 1789–1794, 1796

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IX-1, s. 46)

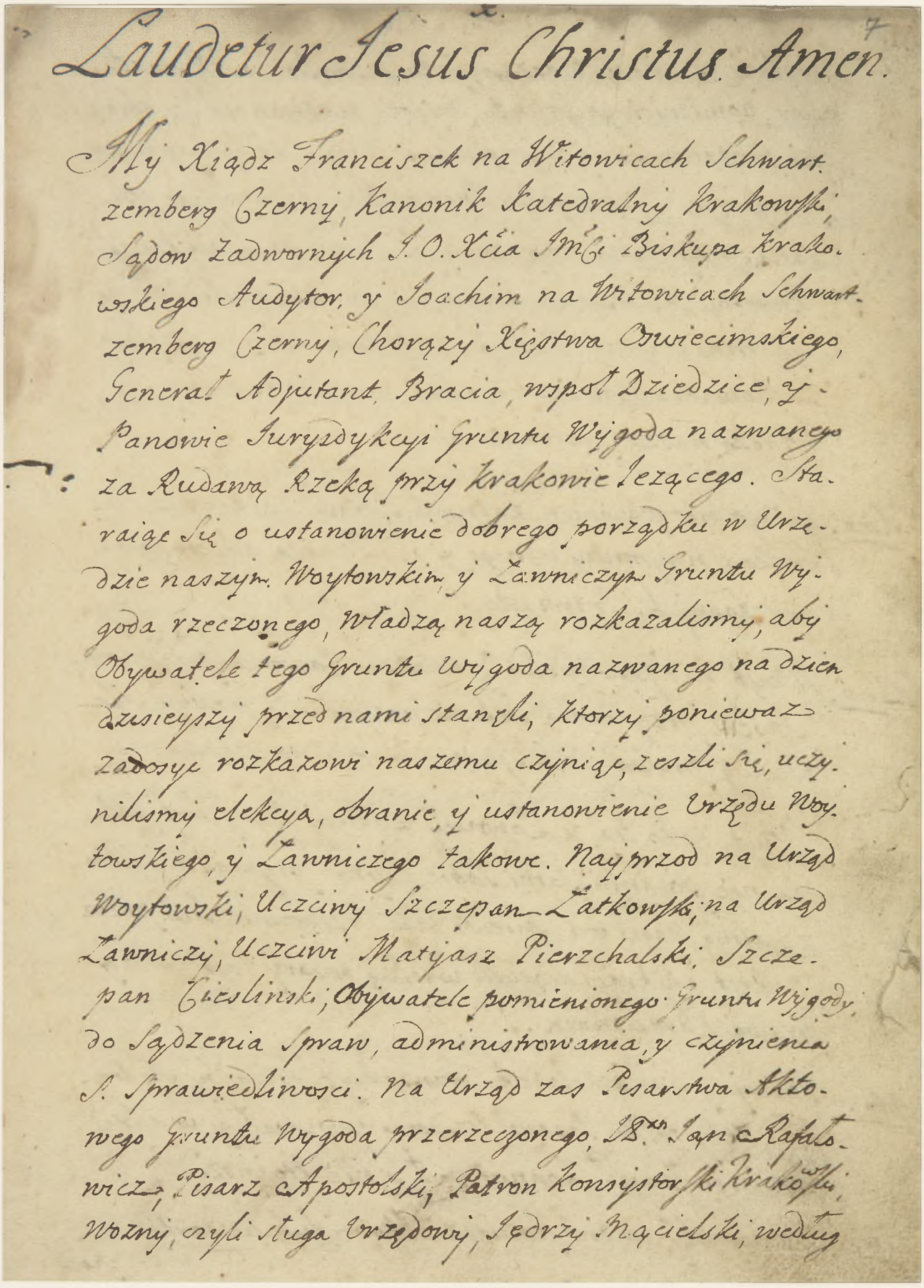
WYGODA (MARGRABSZCZYZNA)

Pieczęć opłatkowa Joachima na Witowicach Schwartzeberga-Czernego, chorążego Księstwa Oświęcimskiego, współdziedzica i pana Jurysdykcji Gruntu Wygoda nazwanego, za Rudawą rzeką przy Krakowie leżącego, z wydanego w 1759 roku przez właścicieli dokumentu ustanawiającego nową ordynację dla jurydyki (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-2, s. 12)

Jurydyka szlachecka, położona za Rudawą (według jej pierwotnego przebiegu, między innymi wzdłuż dzisiejszej ulicy Retoryka), na terenie wcinającym się w teren Półwsia Zwierzynieckiego. Stanowiła obszar zamknięty dzisiejszymi ulicami Smoleńsk, Retoryka, Syrokomli i południową pierzeją placu Kossaka. Ustanowiono ją na gruncie królewskim zwanym Smolikowskie, później przeszła w ręce prywatne – w roku 1687 krakowski księgarz Franciszek Cezary sprzedał te grunty kasztelanowi oświęcimskiemu Michałowi Schwarzenbergowi-Czernemu, przedstawicielowi arystokratycznej rodziny czesko-austriackiej z margrabiami brandenburskim i czeskim w rodzie. Akt ten potwierdził dwa lata później Jan III Sobieski. Historia własności jurydyki tłumaczy jej nazwy, używane obok nazwy Wygoda: Smolikowskie, Królewskie, Cezarowskie, Margrabszczyzna (Margrabskie). W rękach Czernych Wygoda pozostała aż do czasów jej włączenia w granice Krakowa. Początkowo jurydyka podlegała wielkorządcy krakowskiemu, w roku 1703 August II Mocny wyłączył ją spod władzy wielkorządowej, uznając za szlachecczyznę. Ślady istnienia samorządu w postaci wójta i pięcioosobowej ławy są odnotowywane od roku 1746. Zachowała się ordynacja dla jurydyki wydana w 1759 roku przez braci Schwarzenbergów: Franciszka, kanonika katedralnego krakowskiego, i Joachima, chorążego Księstwa Oświęcimskiego. Jak i w innych jurydykach szlacheckich w drugiej instancji właściwy był sąd zadworny, wykonywany przez właścicieli lub ich plenipotenta (zarządcy gruntu). W roku 1710 i 1725 odnotowano w jurydyce Wygoda dziesięć domów, w 1789 roku zaś czternaście domów i osiemdziesięciu dziewięciu mieszkańców. Została przyłączona do Krakowa w 1801 roku.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 298v–299; *Materiały* 1939, s. 137–138; Kolak 1962, s. 221–223, 227, 238; Kolak 1968, s. 14, 35; *Encyklopedia*, s. 1071.

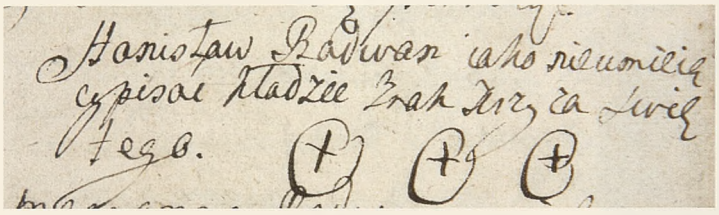
Laudetur Jesus Christus. Amen.

My Xiądz Franciszek na Witowicach Schwartzemberg Czerny, Kanonik Katedralny Krakowski, Sądow Zadwornych J. O. Xcia Imci Biskupa Krakowskiego Audytor, y Joachim na Witowicach Schwartzemberg Czerny, Chorąży Xięstwa Oświecimskiego, Generał Adjutant, Bracia, wspot Dziedzice, y Panowie Jurysdykcyi Gruntu Wygoda nazwanego za Rudawą Rzeką przy Krakowie leżącego. Starając się o ustanowienie dobrego porządku w Urzędzie naszym Woytowskim y Ławniczym Gruntu Wygoda rzeczonego, Władzą naszą rozkazalismy, aby Obywatele tego Gruntu Wygoda nazwanego na dzień dzisieyszy przed nami stanęli, którzy ponieważ zadosyć rozkazowi naszemu czyniąc, zeszli się, uczynilismy elekcyą, obranie, y ustanowienie Urzędu Woytowskiego, y Ławniczego takowe. Naypprzod na Urząd Woytowski, Uczciwy Szczepan Zatkowski, na Urząd Ławniczy, Uczciwi Matyasz Pierzchalski, Szczepan Cieslinski, Obywatele pomienionego Gruntu Wygody, do Sądzenia Spraw, administrowania, y czynienia S. Sprawiedliwosci. Na Urząd zas Pisarstwa Aktowego Gruntu Wygoda przerzeczonego, JP. Jan Rafalowicz, Pisarz Apostolski, Patron Konsystorski Krakowski, Woźny, czyli Sługa Urzędowy, Sędzy Mącielski, według

Z księgi wójtowsko-ławniczej jurydyki Wygoda obejmującej lata 1759–1764: pierwsza strona wpisu z 1759 roku, dokumentującego wybór urzędu wójtowskiego i ławniczego oraz ordynację dla jurydyki z nadania jej właścicieli, braci Franciszka i Joachima Schwartzenbergów-Czernych (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-2, s. 7)

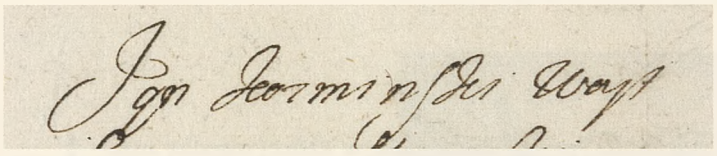
Wójtowie wygodzcy

Stanisław Radwan
wójt 1746–1748

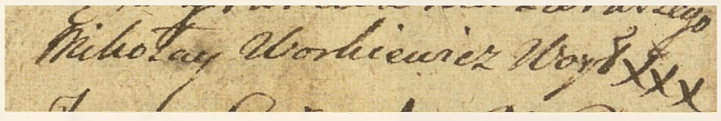
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-1, s. 21)

Jan Jeormiński
wójt 1748

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-4, s. 15)

Mikołaj Workiewicz
wójt 1756

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-4, s. 20)

Szczepan Łatkowski
wójt 1759

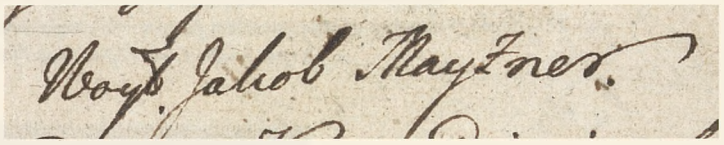
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-2, s. 7)

Szczepan Cieśliński
wójt 1760–1763

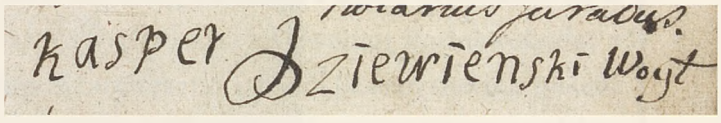
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-2, s. 75)

Jakób Mayzner
wójt 1789–1790

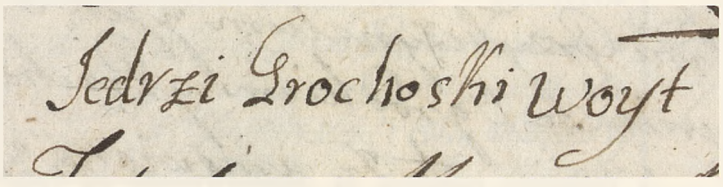
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-3, s. 1)

Kasper Dziewieński
wójt 1790, 1792–1793

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-3, s. 15)

Jędrzej Grochowski
wójt 1791

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. X-3, s. 32)

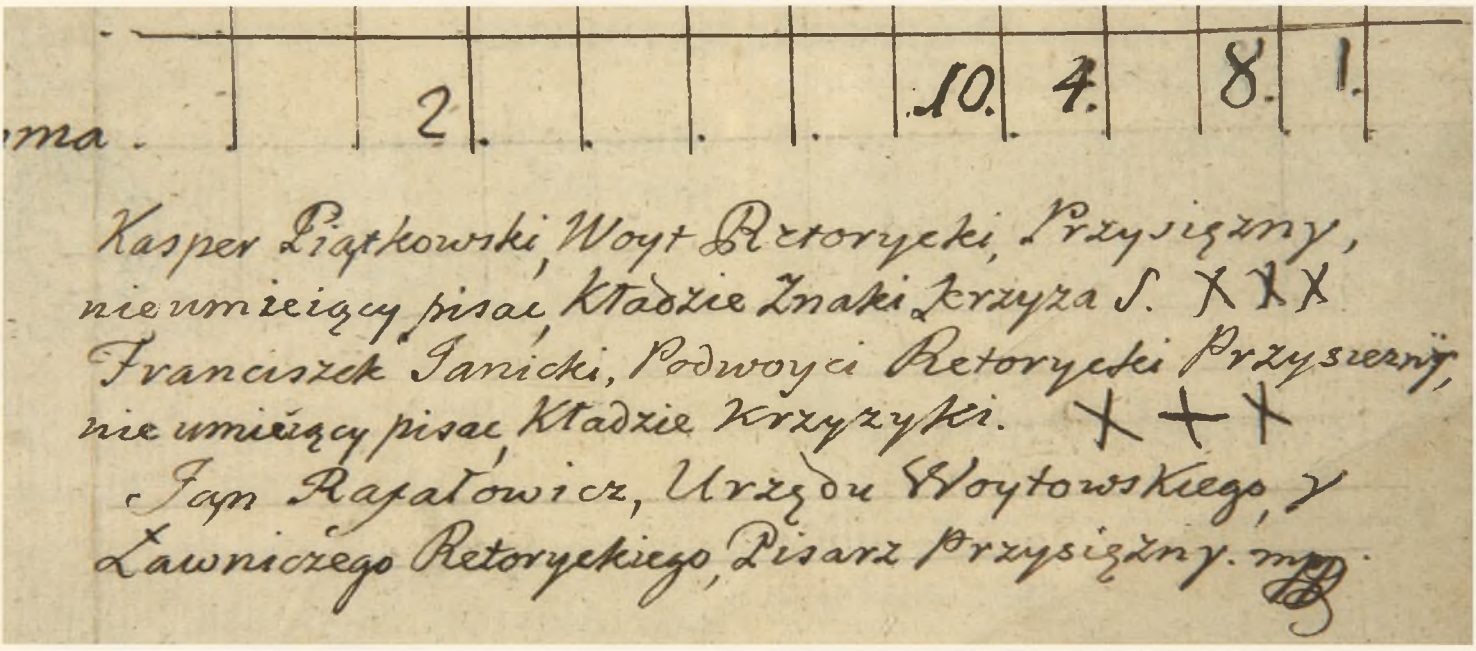
RETORYKA (OSSOLIŃSKIE)

Pieczęć opłatkowa z dokumentu wystawionego w 1775 roku przez urząd wójtowsko-ławniczy jurydyki Retoryka; używano wówczas pieczęci właściciela jurydyki, która pozostawała w rękach rodziny Ossolińskich z Tęczyna herbu Topór (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-5, s. 10)

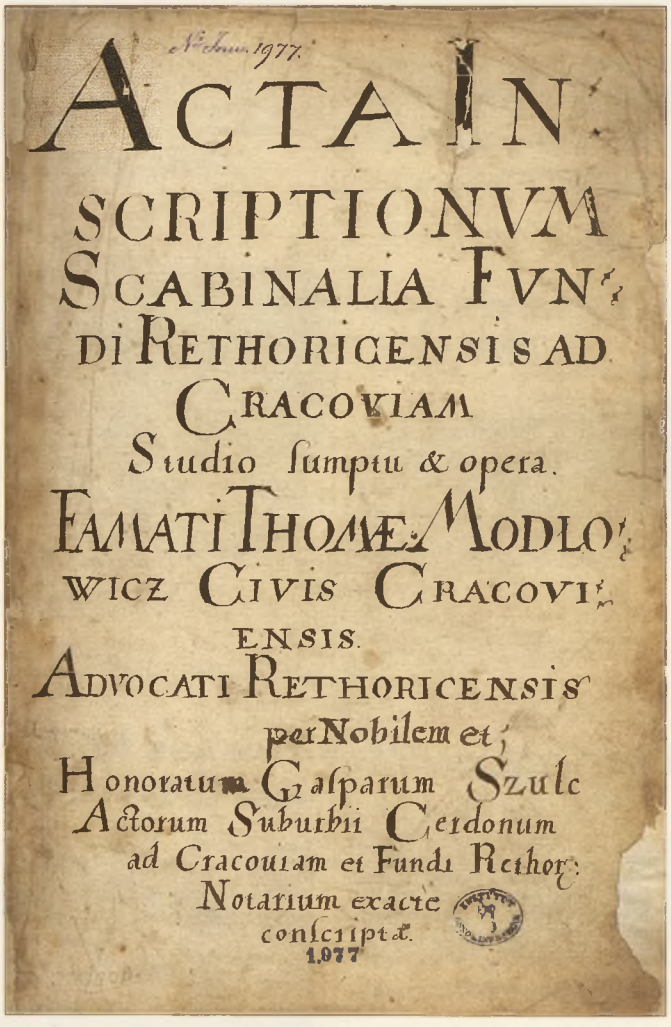
Jurydyka powstała z początkiem XVII wieku, położona po obu stronach dzisiejszej ulicy Piłsudskiego, od murów miejskich po styk dzisiejszych ulic Retoryka i Garncarskiej. Zajmowała obszar między zachodnią częścią murów miejskich, jurydykami Garbary i Smoleńsk oraz rzeką Rudawą w jej ówczesnym biegu. Pierwotnie grunt ten wraz z zabudowaniami stanowił folwark będący uposażeniem uniwersyteckiej katedry retoryki, od czego wzięła nazwę późniejsza jurydyka. W najstarszych zachowanych dokumentach Retoryki, sięgających roku 1623, jako właściciel występuje Krzysztof Ossoliński, pan na Tęczynie, od 1638 roku wojewoda sandomierski. Po jego śmierci w 1645 roku i bezpotomnym zgonie jedynego syna Baldwina jurydyka przeszła na własność linii po bracie Krzysztofa – Maksymilianie-Sieciechu Ossolińskim. Od ich nazwiska utarła się też jej druga nazwa: Ossolińskie. W jurydyce działał samorząd w postaci urzędów wójta i pięcioosobowej ławy sądowej. Wójtowie imiennie są odnotowywani od roku 1628. W roku 1763 ówczesny dziedzic Retoryki Michał Ossoliński (prawnuk wspomnianego Maksymiliana) wydał ordynację, w której między innymi potwierdzono właściwość odwoławczego sądu nadwornego sprawowanego przez każdorazowego właściciela gruntu. Niedługo później, w roku 1781, Ossolińscy sprzedali Retorykę Józefowi Szlubowskiemu, staroście siomackiemu. W 1789 roku na gruntach tych stały dwadzieścia dwa domy ze stu siedemdziesięcioma trzema mieszkańcami, znajdował się tam również dwór i karczma. Retoryka weszła w granice Krakowa w 1801 roku. Pamięć po niej zachowała się w nazwie powstałej w 1883 roku ulicy Retoryka.

Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 286v–287; *Materiały* 1939, s. 138; Kolak 1962, s. 221–223, 232–233, 238; Kolak 1968, s. 13, 33–34; Kolak 2003, *passim*; Bieniarzówna 1994-II, s. 384, 393; Małecki 1994-II, s. 564, 566; *Encyklopedia*, s. 841–842.

Kasper Piątkowski, Woyt Retoryecki, Przysiężny,
nie umieiący pisać, kładzie Znaki krzyża S. X X X
Franciszek Janicki, Podwoyci Retoryecki Przysiężny,
nie umiejący pisać, kładzie krzyżyki. X + X
Jan Rafałowicz, Urzędu Woytowskiego, y
Ławniczego Retoryckiego, Pisarz Przysiężny. m.p.

Z akt różnych jurydyki Retoryka obejmujących lata 1698–1795: podpisy urzędników jurydycznych pod inwentarzem sporządzonym w 1792 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-5, s. 33)

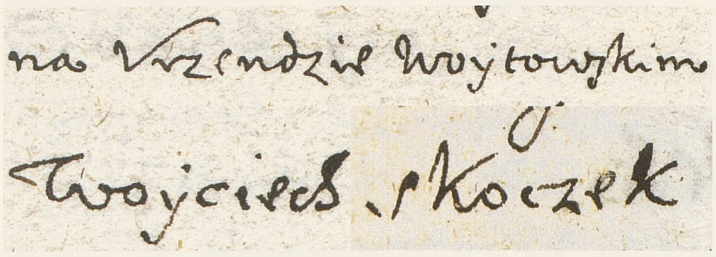
Nr Inw. 1977

ACTA IN
SCRIPTIONVM
SCABINALIA FVN
DI RETHORICENSIS AD
CRACOVIAM
Studio sumptu & opera
FAMATI THOMÆ MODLO
WICZ CIVIS CRACOVI
ENSIS
ADVOCATI RETHORICENSIS
per Nobilem et
Honoratum Gasparum Szulc
Actorum Suburbii Cerdonum
ad Cracouiam et Fundi Rethor.
Notarium exacte
conscripta.
1.077

Z księgi ławniczej jurydyki Retoryka obejmującej lata 1623–1778: karta otwierająca wpisy dokonywane za kadencji wójta Tomasza Modłowicza (1649–1652); stała się kartą tytułową całej księgi (Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. tytułowa)

Wójtowie retoryccy

Wojciech Skoczek
wójt 1628

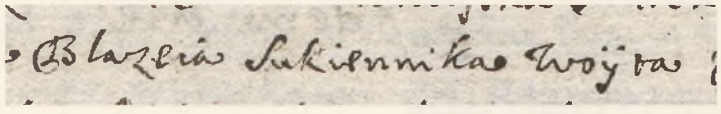
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, rkps 1977/II, k. 2)

Tomasz Skalski
wójt 1635

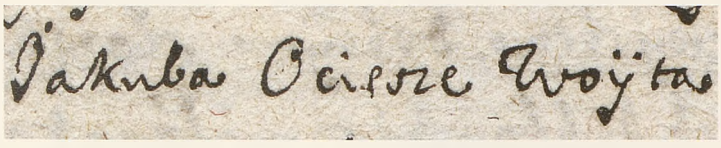
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 12v)

Błażej Sukiennik
wójt 1636

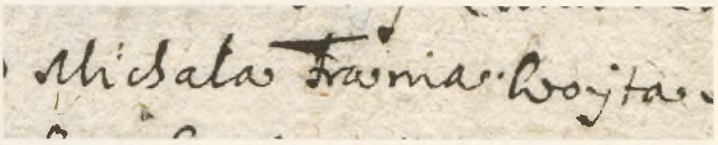
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 16v)

Jakub Ociesze
wójt 1636

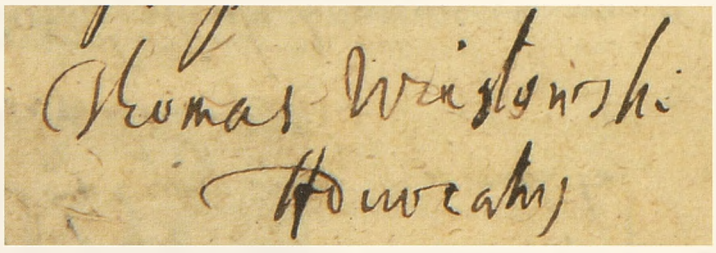
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 20v)

Michał Trania
wójt 1638

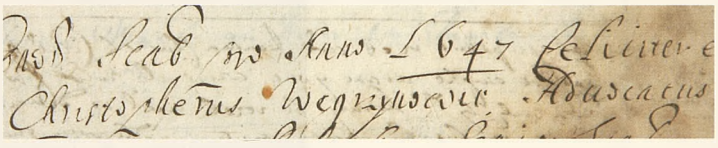
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 25)

Tomasz Wcisłowski
wójt 1640–1641, 1645–1646

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-1, s. 146)

Krzysztof Węgrzynowic
wójt 1647

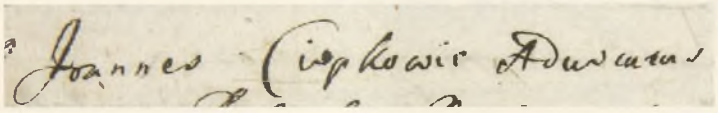
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-2, s. 69)

Tomasz Modłowicz
wójt 1649–1652

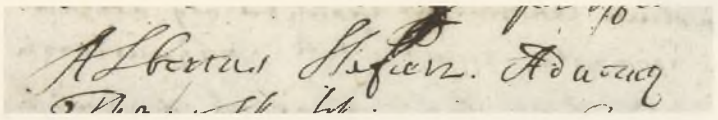
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. tytułowa)

Jan Ciopkowic
wójt 1654

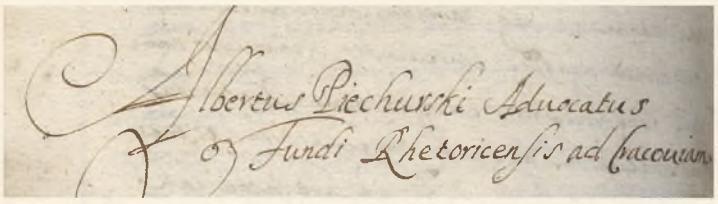
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-2, s. 274)

Wojciech Slifesz
wójt 1655–1663

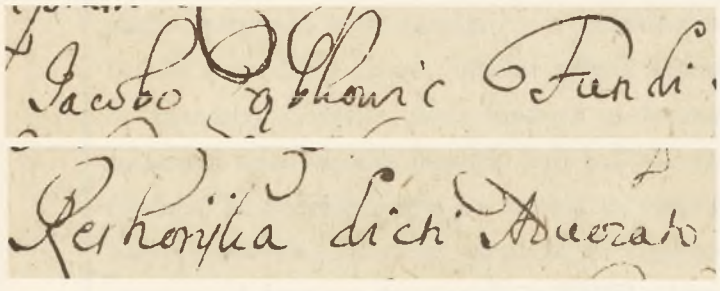
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-2, s. 291)

Wojciech Piechurski
wójt 1663–1664, 1667, 1670–1671, 1679, 1681

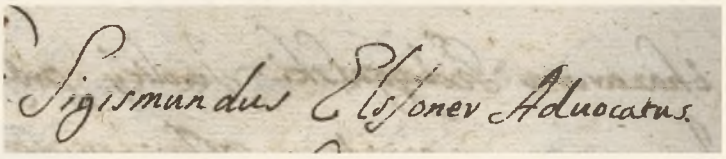
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 266v)

Jakub Ząbkowic
wójt 1676

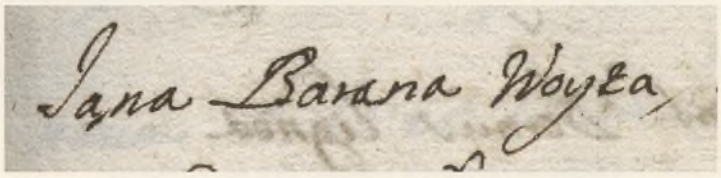
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-43, s. 614)

Zygmunt Elsoner
wójt 1677, 1682–1683, 1687–1688

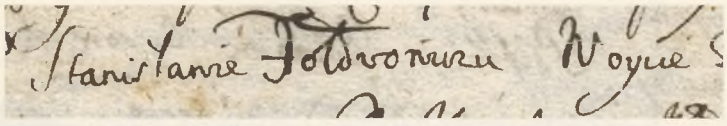
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 373v)

Jan Baran
wójt 1685–1687

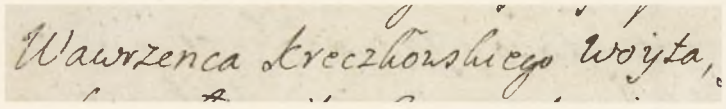
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 372)

Stanisław Foldrowicz
wójt 1691

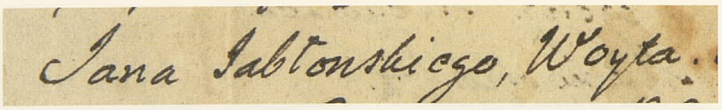
(Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. rkps 1977/II, k. 3402v)

Wawrzyniec Kreczkowski
wójt 1763, 1764

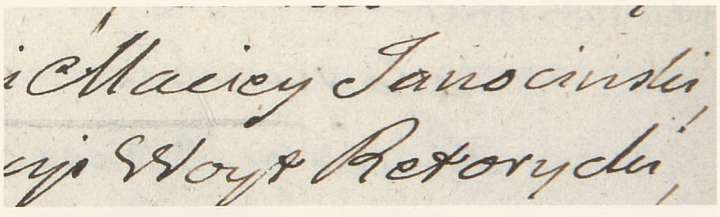
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-3, s. 6)

Jan Jabłoński
wójt 1766–1768, 1774–1777

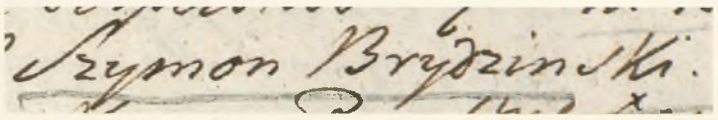
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-5, s. 9)

Maciej Janociński
wójt 1778–1781

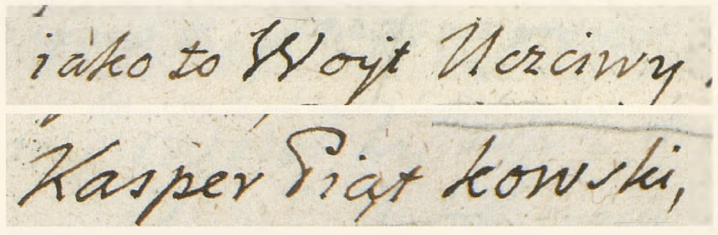
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-4, s. 43)

Szymon Brydziński
wójt 1781–1789

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-3, s. 19)

Kasper Piątkowski
wójt 1790–1792

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VII-3, s. 21)

LUBICZ (MORSZTYNOWSKIE)

Pieczęć opłatkowa jurydyki Lubicz z dokumentu wystawionego w 1773 roku: na barokowym kartuszu nakrytym szlachecką koroną herb w postaci dwóch rozwartych belek, gdzie wizerunek gruszki na łodydze z liśćmi (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 437)

Jurydyka szlachecko-magnacka położona na północny wschód od murów miejskich Krakowa, sąsiadująca z jurydyką Wesoła i ze Strzelnicą, rozciągająca się wzdłuż dzisiejszej ulicy Lubicz. W połowie XVII wieku dobra te nazywane były Wazykowskie i Naymanowskie, od nazwisk ich właścicieli. W 1646 roku grunt z dziewiętnastoma domostwami i ogrodem zakupiła rodzina Gostkowskich; Andrzej Lubicz Gostkowski (stąd nazwa gruntu) wystarał się w roku 1670 u Michała Korybuta Wiśniowieckiego o przywilej lokacyjny na założenie prywatnego miasteczka *Novum Lubicz*. Wywołało to ostry sprzeciw krakowskiej rady miejskiej, zakończony cofnięciem tego przywileju rok później. W kolejnych czasach teren ten często zmieniał właścicieli, starała się o jego zakup także krakowska rada miejska, lecz bezskutecznie. W roku 1773 grunta lubickie nabyła Teresa de Hardelay Camelin, żona doktora medycyny, ostatnimi właścicielami jurydyki byli zaś Morsztynowie, od których utarła się kolejna jej nazwa: Morsztynowskie. Samorząd jurydyki jest odnotowywany od drugiego dziesięciolecia XVIII wieku, lecz z braku archiwaliów dotyczących tej jurydyki trudno wyrokować o jego początkach. Urzędował wójt jurydyczny i ława sądowa, zgodnie z zasadami instancją odwoławczą musiał być sąd zadworny, właścicielski. Być może dziedzice nadużywali swoich praw, skoro w 1776 roku Stanisław August Poniatowski wezwał ich przed swój sąd na wniosek krakowskiej rady miejskiej zarzucający im przywłaszczenie wbrew prawom miasta jurysdykcji na lubickich gruntach. U schyłku swego istnienia, z końcem XVIII wieku, w jurydyce tej było dziewięć domów z około osiemdziesięcioma pięcioma mieszkańcami. W 1801 roku została włączona w granice miasta Krakowa.

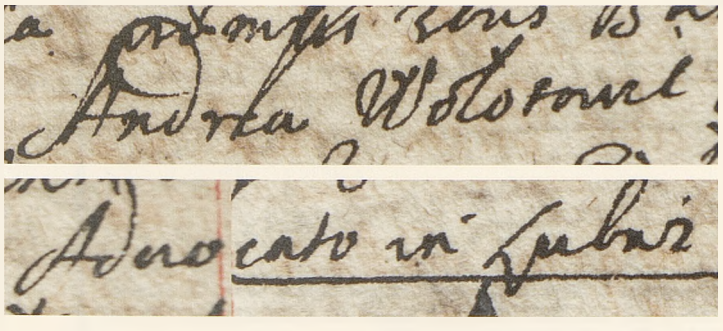
Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 277v–278; Chmiel 1909, s. 174–175; *Materiały* 1939, s. 122–124; Rolle 1931, s. 26; Kolak 1962, s. 221, 225, 231, 233, 238; Kolak 1968, s. 13, 33; *Encyklopedia*, s. 559.

Kopia dokumentu wydanego w 1776 roku w Warszawie przez Stanisława Augusta Poniatowskiego, w którym król wzywa przed swój sąd wdowę i spadkobierców Jana Kameli z pozwu magistratu Krakowa, skarżącego się o przywłaszczenie sobie wbrew prawom miasta jurysdykcji na gruntach Lubicz (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29-658-1157)

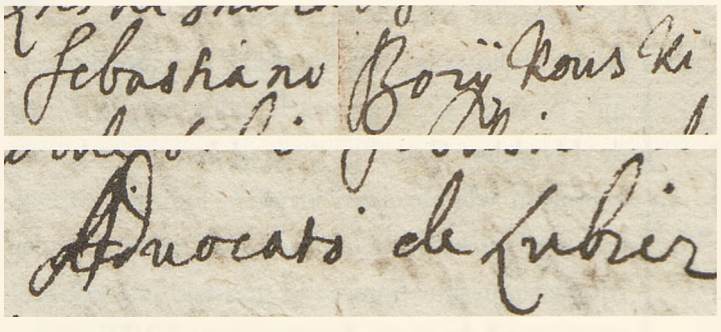
Wójtowie lubiccy

Andrzej Wołosniel
wójt 1673

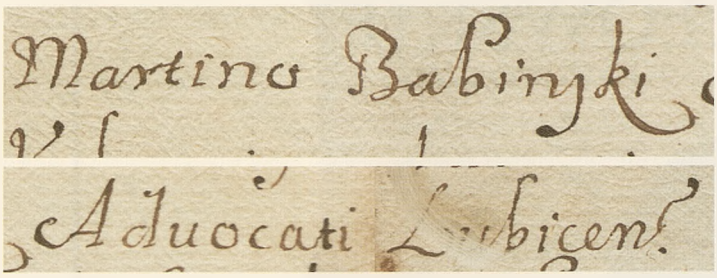
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBCM 1662–1692, s. 69)

Sebastian Bożykowski
wójt 1674

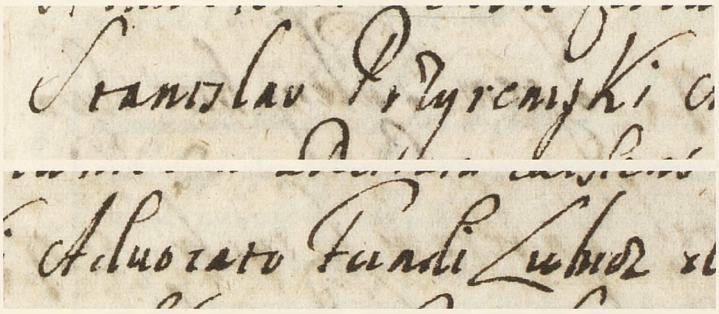
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBCM 1662–1692, s. 74)

Marcin Babiński
wójt 1709–1710

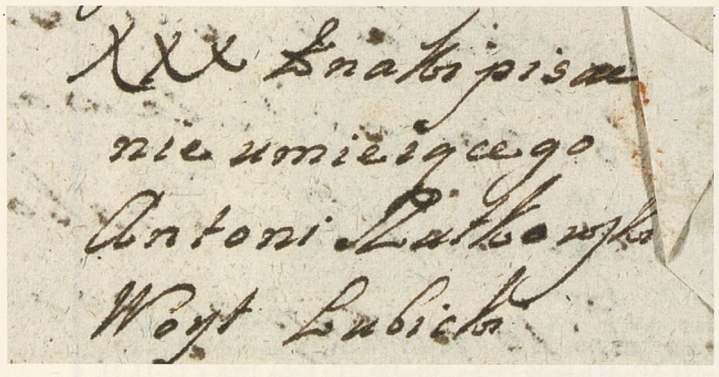
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBC 1693–1743, s. 620)

Stanisław Przyjemski
wójt 1717

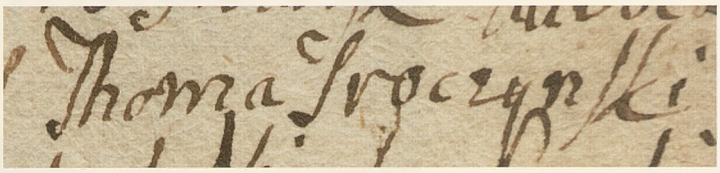
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-44, s. 869)

Antoni Rutkowski
wójt 1743

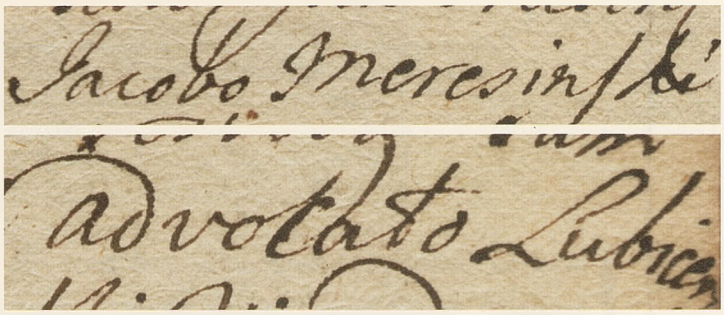
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VI-1, s. 32)

Tomasz Sroczyński
wójt 1748, 1750, 1758, 1764

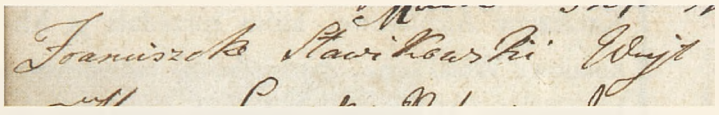
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBC 1745–1786, s. 856)

Jakub Meresiński
wójt 1751–1752, 1754

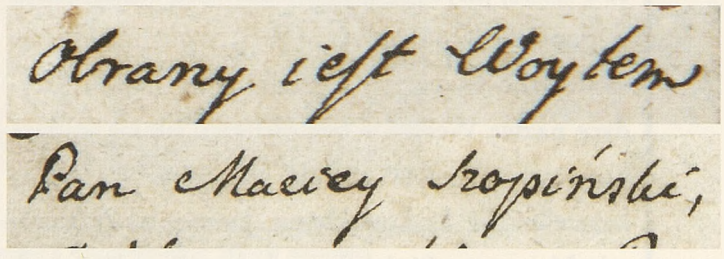
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBC 1745–1786, s. 830)

Franciszek Sławikowski
wójt 1773–1774

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VI-2, s. 4)

Maciej Szopiński
wójt 1774–1775

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. VI-2, s. 4)

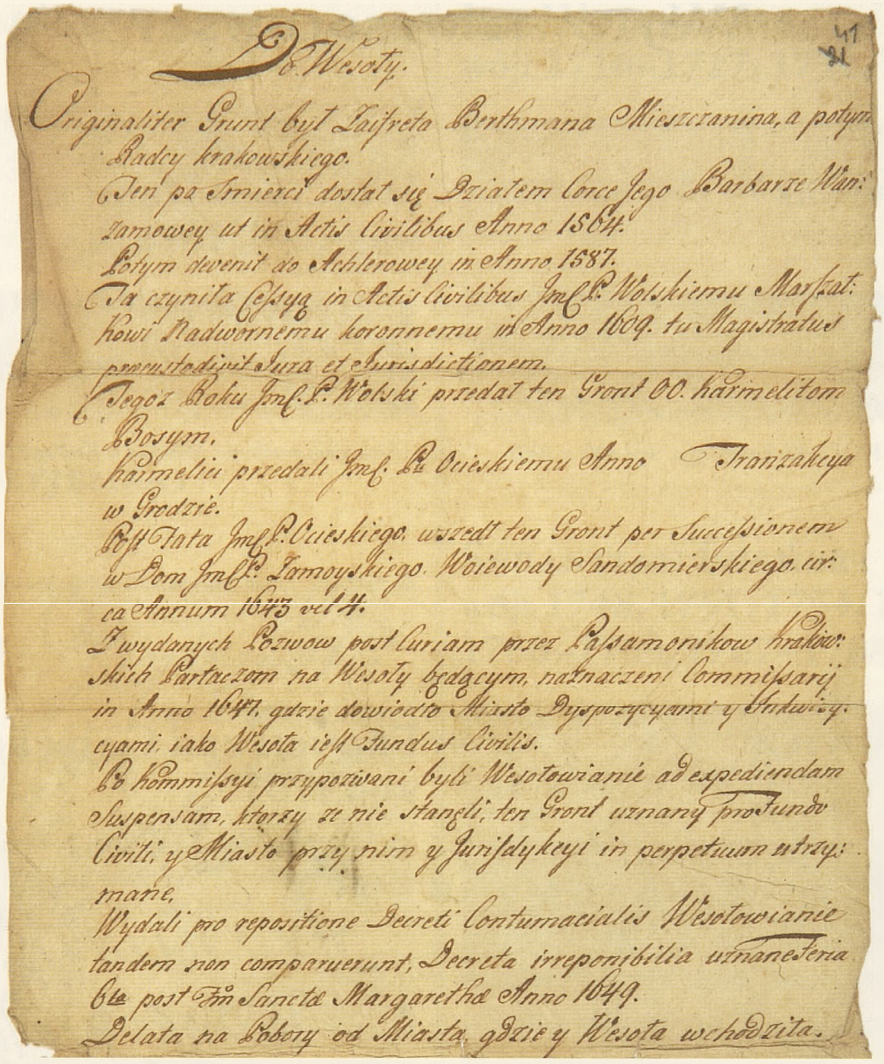
WESOŁA (RADZIWIŁŁOWSKIE)

Pieczęć opłatkowa jurydyki Wesoła z dokumentu wystawionego około 1690 roku: w owalu postać św. Jana Chrzciciela z barankiem dzierżącym drzewce kościelnej chorągwi, w otoku napis: PIECZĘC GRVNTV WESOŁEY 1640, *w którym rok oznacza czas powstania pieczęci (Biblioteka PAU/PAN, sygn. Jur. V-1, s. 27)*

Jurydyka szlachecko-magnacka położona na gruntach sąsiadujących z jurydykami Lubicz, Strzelnica i Brzeg Miejski, po wschodniej stronie murów miejskich Krakowa. Pierwotnie były to tereny we władaniu Seweryna Bethmana-Zeifreta, a po jego śmierci w 1564 roku pozostały w rękach jego córki Barbary Wunzamowej i jej potomków. W 1587 roku część gruntu przeszła na własność Katarzyny Aichlerowej, która sprzedała ją Mikołajowi Wolskiemu, marszałkowi nadwornemu koronnemu. W wyniku kolejnych transakcji teren przyszłej jurydyki skupiła w ręce Katarzyna z Ostroga Zamoyska i w 1639 roku wydała akt erekcyjny, zatwierdzony w 1642 roku przez Władysława IV; król wydał także w 1647 roku mandat do magistratu krakowskiego, wyjmujący mieszkańców nowej jurydyki spod krakowskiej właściwości; wspomniał w nim także o jurydycznym urzędzie wójtowsko-ławniczym. Właścicielka nadała jurydyce nazwę Wesoła – bez głębszej, jak się wydaje, przyczyny. Wesoła została następnie sprzedana kasztelanowi krakowskiemu Januszowi Wiśniowieckiemu, a później drogą koligacji małżeńskich przypadła Radziwiłłom; stąd w XVII wieku utarła się dla jurydyki nazwa Radziwiłłowskie, natomiast nazwą Wesoła zaczęto określać całe wschodnie przedmieście Krakowa. Urzędy wójtowski i ławniczy działały w jurydyce co najmniej od roku 1662, odwołania od ich orzeczeń rozstrzygał sąd zadworny aktualnych właścicieli. W najlepszym okresie rozwoju jurydyki liczyła ona ponad trzystu mieszkańców w pięćdziesięciu ośmiu domach, zniesionych w większości w dobie konfederacji barskiej. W roku 1790 znajdowało się tam już tylko dziewiętnaście posesji, w tym dworek Potockich. W 1801 roku Wesoła stała się częścią miasta Krakowa.

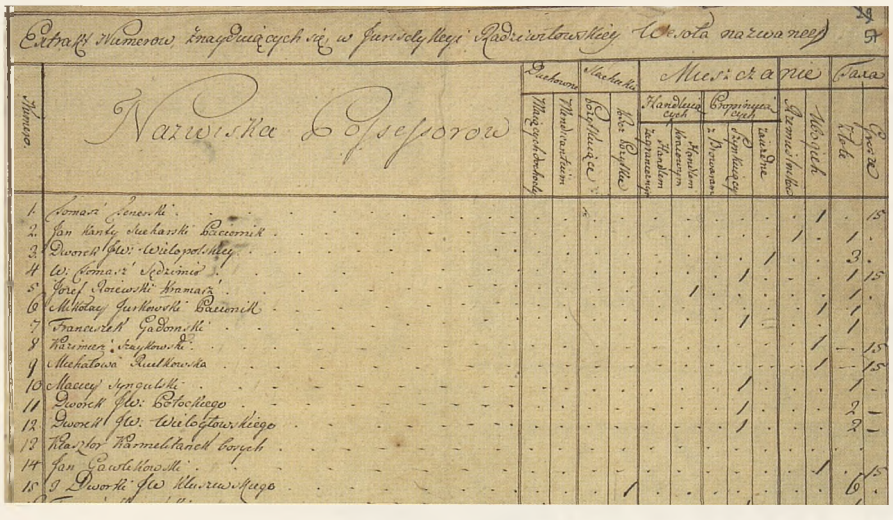
Literatura:
Smoniewski, p. 1868, k. 294–298v; Chmiel 1909, s. 174; Świechowska 1938, *passim*; Dzikowska 1938, s. 1–33; Rolle 1931, s. 26; *Materiały* 1939, s. 122–124, 143–144; Kolak 1962, s. 221–222, 233; Kolak 1968, s. 12–13, 33; *Kronika*, s. 107; *Encyklopedia*, s. 1039.

O Wesoły.

Originaliter Grunt był Zofreta Berthmana Mieszczanina, a potym Radcy krakowskiego.
Ten po Smierci dostał się Dziatkom Corce Jego Barbarze Wan: zamowey ut in Actis Civilibus Anno 1584.
Potym devenit do Schlerowey in Anno 1587.
Ta czynsz ta Cessyą in Actis Civilibus Jmć P. Wolskiemu Marszałkowi Nadwornemu koronnemu in Anno 1609. tu Magistratus praemittebat Jura et Jurisdictionem.
Tegoż Boku Jmć P. Wolski przedał ten Grunt OO. Karmelitom Bosym.
Karmelici przedali Jmć. P. Oleśnickiemu Annо Franciszkowa w Grodzie.
Po Tobie Jmć P. Olesnickiego, wszedł ten Grunt per Successionem w Dom Jmć P. Zamoyskiego. Woiewody Sandomierskiego. circa Annum 1673 vel 74.
Z wydanych Rezwow post Curiam przez Palsamonikow Krakowskich Partaczom na Wesoły będącym, naznaczeni Commissarij in Anno 1647. gdzie dowiodło Miasto Dyspozycyami y Sentencyami, iako Wesoła iest Fundus Civilis.
Do Kommissyi przypozwani byli Wesołowianie ad expediendam Suspensam, którzy ze nie stanęli, ten Grunt uznany pro fundo Civili, y Miasto przy nim y Jurisdykcyi in perpetuum utrzymane.
Wydali pro reparitione Decreti Contumacialis Wesołowianie tandem non comparuerunt, Decreta irreponibilia uznaneśeria Ita post Festum Sanctæ Margarethæ Anno 1649.
Delata na Poborcy od Miasta, gdzie y Wesoła wchodzita.

Z akt różnych jurydyki Wesoła z lat 1690–1790: spisana w roku 1776 historia własności gruntów objętych jurydyką, mająca wykazywać przynależność mieszkańców do miasta Krakowa (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. V-1, s. 41)

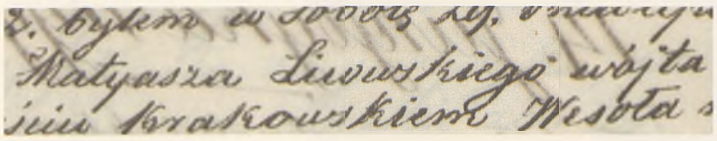
Extrakt Numerow znayduiących się w Jurisdykcyi Radziwiłłowskiey Wesoła nazwaney

Numero	Nazwiska Obywatelow	Duchowny	Szlachta	Mieszczanie							Chata	
					Handlujących		Rzemieślników		Mieszkań			
		Mieszczkich	Mundurowych	Kolistrzuca	Bez Kolistrzuca	Handlem zaprzątaiących	Handlem nie zaprzątaiących	Z Rzemiesła	Rzemiesła nie		Złot.	Groszy
1.	Tomasz Jeneralski									1		15
2.	Jan Kanty Mechanski Rzeźnik								1		1	
3.	Dworek Gl: Wielopolskiey							1			3	
4.	W: Tomasz Sędziwoi							1			1	15
5.	Józef Dzierzwski Kramarz						1				1	
6.	Mikołay Jurkowski Rzeźnik									1	1	
7.	Franciszek Gadomski							1			1	
8.	Kazimierz Szymkowski									1		15
9.	Michałowa Rutkowska									1		15
10.	Maciey Synowski									1	1	
11.	Dworek Gl: Potockiego							1			2	1
12.	Dworek Gl: Wielogłowskiego							1			2	1
13.	Klasztor Karmelitanek Bosych											
14.	Jan Gaszkowski									1		15
15.	[illegible] Dworek Gl: Kleinrussi Mego			1							6	

Z akt różnych jurydyki Wesoła z lat 1690–1790: początkowy fragment dokonanego w 1790 roku spisu domów i ich właścicieli znajdujących się w Jurysdykcji Radziwiłłowskiej Wesoła nazwanej (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. V-1, s. 57)

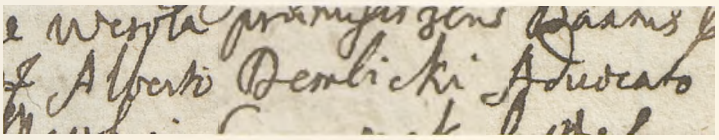
Wójtowie wesołowscy

Mateusz Licowski
wójt 1662

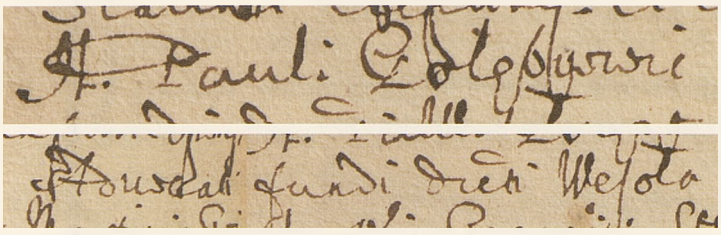
(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 480, s. 298)

Wojciech Dębicki
wójt 1673, 1678

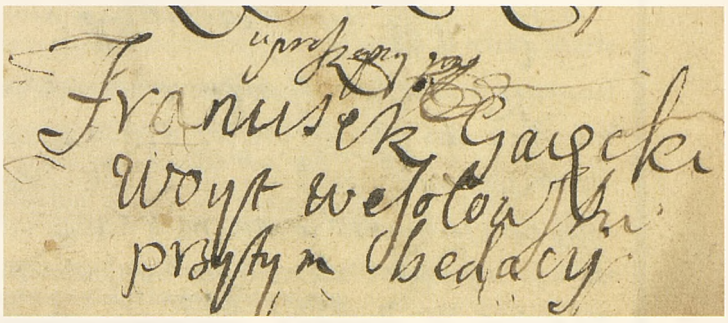
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBCM 1662–1692, s. 69)

Paweł Gołębiowicz
wójt 1670

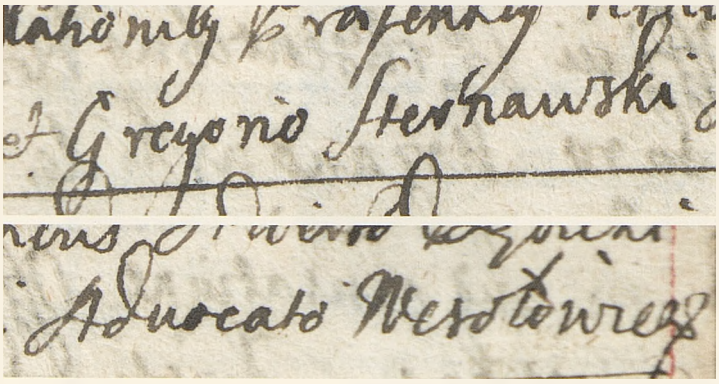
(Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie, sygn. M 2, s. 454)

Franciszek Gajecki
wójt 1703

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. V-1, s. 4)

Grzegorz Sternawski
wójt 1670

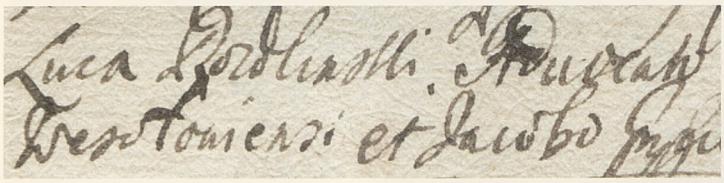
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBCM 1662–1692, s. 57)

Wojciech Gajecki
wójt 1703

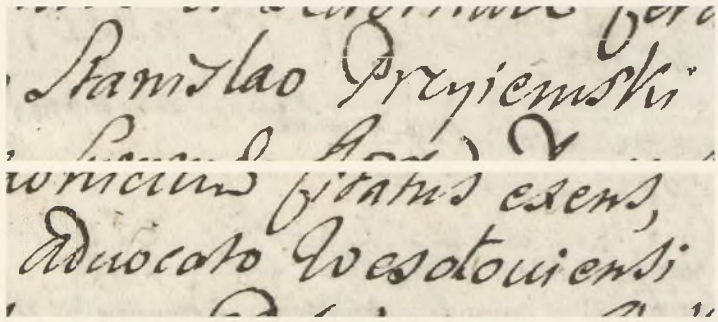
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. KL 43, s. 99)

Łukasz Rozoliński
wójt 1705

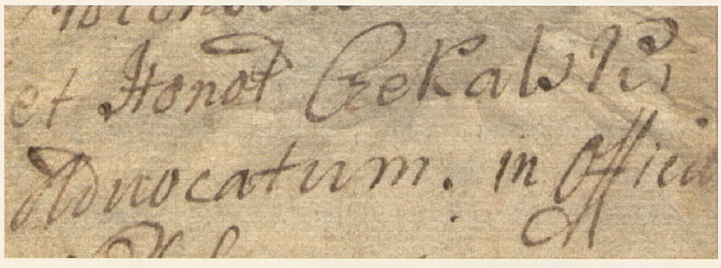
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBC 1693–1743, s. 589)

Stanisław Przyjemski
wójt 1713

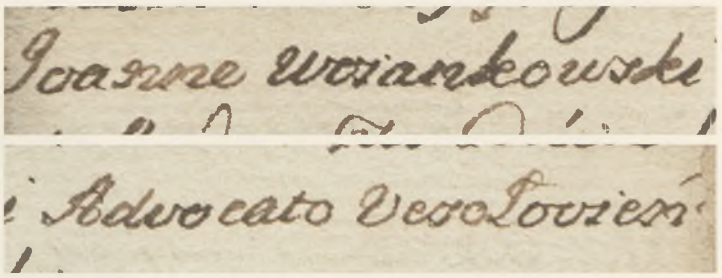
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. IV-44, s. 721)

Antoni Czekalski
wójt 1716

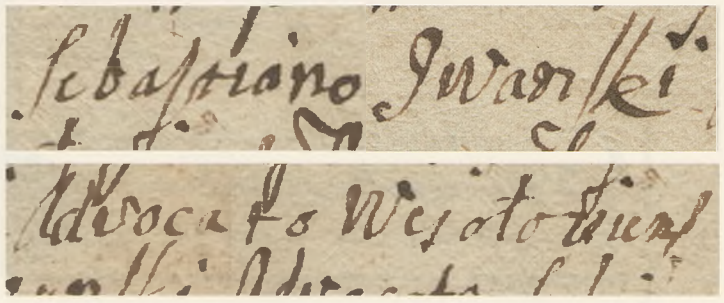
(Biblioteka Naukowa PAU/PAN w Krakowie, sygn. rkps 440, s. 230v)

Jan Wojankowski
wójt 1716–1717, 1731, 1734, 1736

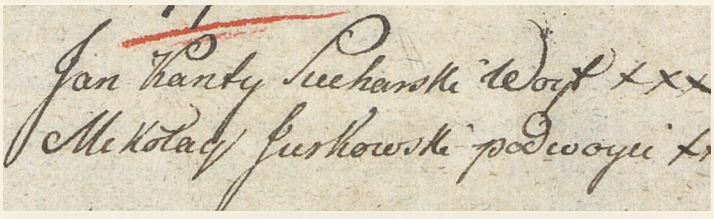
(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBC 1693–1743, s. 717)

Sebastian Iwański
wójt 1748, 1751, 1754, 1756–1758, 1760–1763, 1767–1768

(Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie, sygn. LBC 1745–1786)

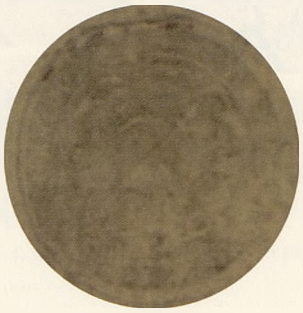
Jan Kanty Sucharski
wójt 1790

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. V-1, s. 57)

GRAMATYKA

Pieczęć opłatkowa prepozyta kolegium mniejszego Akademii Krakowskiej z godłem uniwersytetu, używana w sprawach dotyczących jurydyki Gramatyka: tu odcisk z umowy dzierżawy gruntu w tej jurydyce, zawartej w 1756 roku (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. rkps 653, s. 2)

Gramatyka, zwana też w drugiej połowie XVIII wieku zamiennie gruntem Świnia Krzywda (w rzeczywistości ten ostatni był odrębnym, sąsiadującym z Gramatyką terenem własności wielkorządowej), była jurydyką najbardziej oddaloną od murów miejskich. Leżała za Garbarami i Czarną Wsią, przy wsi Łobzów, naprzeciwko tamtejszego pałacu królewskiego (rejon dzisiejszej ulicy Podchorążych), rozciągając się w kierunku łąk późniejszej Woli Justowskiej. Pierwotnie była to posiadłość („dziedzina") prywatna, nazywana Królową Wolą. W 1420 roku Małgorzata, wdowa po Andrzeju Libentalu, mieszczaninie krakowskim, sprzedała ją Piotrowi Kaldherbergowi, rajcy i burmistrzowi krakowskiemu. Początki jurydyki były związane z darowaniem w 1517 roku gruntów Królowej Woli wraz z dwoma sadzawkami i łąkami przez ówczesnych właścicieli Piotra i Małgorzatę Danielis na rzecz Akademii Krakowskiej. Wkrótce uniwersytet nadał nowej posiadłości nazwę Gramatyka (występuje ona już w 1537 roku), co wiązało się z faktem przeznaczenia uzyskiwanych z niej dochodów na uposażenie katedry gramatyki. Gospodarczo był to folwark rolniczy, głównie ogrodniczy. Prawa właścicielskie wobec jurydyki realizowali w imieniu uniwersytetu profesorowie jego kolegium mniejszego (filozofów) z prepozytem na czele. Grunta jurydyki wydzierżawiano; wśród licznych dzierżawców byli Jan Pernus, rajca i burmistrz krakowski, oraz jego żona Katarzyna, dzierżawcy królewskiego Łobzowa, którzy wzięli sąsiadującą Gramatykę w arendę w 1664 roku. Zachował się kontrakt z 1702 roku między właścicielami Gramatyki, to jest profesorami kolegium mniejszego, a dwoma poddanymi, na mocy którego mieli oni dzierżawić grunta na Gramatyce – określono w nim obowiązki mieszkańców względem właścicieli i wójta. Od roku 1787, kiedy to w ręce uniwersytetu przeszedł Łobzów, dalsze losy Gramatyki połączyły się z dziejami tej wsi. W roku 1910 Łobzów z Gramatyką wszedł do Wielkiego Krakowa. Pamiątką po tej jurydyce uniwersyteckiej jest nazwa ulicy Gramatyka, biegnącej przez jej dawny obszar.

Literatura:
CDU I, s. 127; IV, s. 58–59; *Słownik geograficzny*, t. II, s. 792; Rolle 1931, s. 25; Kolak 1968, s. 16–17, 37–38; Małecki 1994-I, s. 98–99; *Encyklopedia*, s. 257; *Słownik krakowski*, t. III, s. 955; Laberschek 2007, s. 350; *Poczet* 2010, s. 287, 638.

Dokument wydany w 1420 roku w Krakowie, w którym Zygmunt, wójt prowincjonalny Sądu Wyższego Prawa Magdeburskiego na Zamku Krakowskim, wraz z ławnikami potwierdzili nabycie przez Piotra Kaldherberga położonej w Łobzowie posiadłości Królowa Wola od Małgorzaty, wdowy po Andrzeju Libentalu – oraz powiększenie zapisu imienia i krakowskiego obywatelstwa (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. dypl. perg. 59)

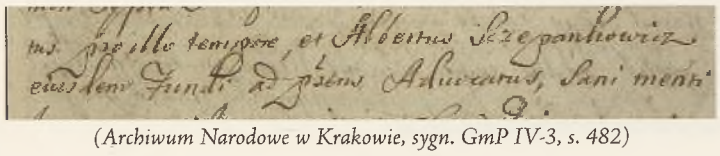
Wójtowie gramatyccy

Klemens Synowski
wójt 1681

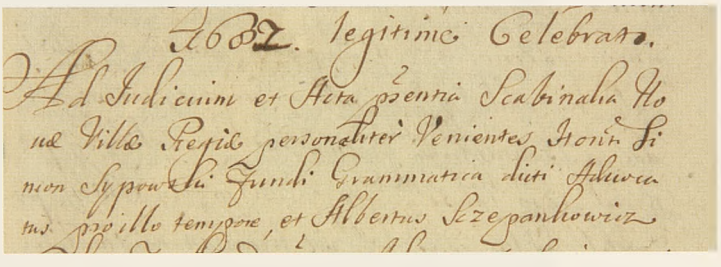
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-3, s. 487)

Wojciech Szczepankowicz
wójt 1682

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-3, s. 482)

Szymon Sypowski
wójt 1682

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-3, s. 482)

Plan Krakowa autorstwa Wincentego Wdowiszewskiego, wydany w 1898 roku – w około sto lat po przyłączeniu do Krakowa miast Kleparza i Kazimierza oraz jurydyk, jak też w niespełna 20 lat przed realizacją idei Wielkiego Krakowa, czyli przyłączeniem sąsiadujących gmin i miasta Podgórza. Na planie widoczne Kleparz i Kazimierz jako dzielnice miasta V i VIII, po jurydykach postały ślady w nazwach: ulice Podzamcze, Smoleńska, Garbarska, Biskupia, Szlak, Pędzichów, Lubicz, Radziwiłłowska, plac Na Groblach oraz dzielnica VI Wesoła (ta ostatnia nazwa miała też szerszą konotację). Kazimierskie przedmieście Stradom upamiętniono w nazwie ulicy Stradomskiej. Na zewnątrz granic Krakowa gminy – miejska Podgórze oraz wiejskie – istniejące jeszcze jako odrębne podmioty (ze zbiorów prywatnych)

SPISY CHRONOLOGICZNY I ALFABETYCZNY SOŁTYSÓW I WÓJTÓW WSI I GMIN PRZYŁĄCZONYCH

Spis chronologiczny

Rok podany przy imieniu oznacza pierwsze ustalone wzmiankowanie na sołysowskim lub wójtowskim urzędzie.

Dwuliterowy skrót w nawiasie po imieniu określa reprezentowaną wieś lub gminę:
CZ – Czarna Wieś z Kawiorami; DA – Dąbie z Beszczem i Głębinowem;
DE – Dębniki z Rybakami;
GP – Grzegórzki-Piaski; KR – Krowodrza; LD – Ludwinów; ŁO – Łobzów z Gramatyką;
NW – Nowa Wieś Narodowa; PŁ – Płaszów; PW – Półwsie Zwierzynieckie;
ZA – Zakrzówek z Kapelanką; ZW – Zwierzyniec

- Świętosław 1440 (NW)
- Mikołaj (Nikiel) Tomaszewicz (Tomasz) 1457 (NW)
- Stanisław Fiszberg (Wyszberg) 1459 (NW)
- Wojciech Smolka 1469 (KR)
- Michał 1477 (NW)
- Stanisław Łyczko 1516 (NW)
- Stanisław Basch 1517 (NW)
- Stanisław Schecz 1518 (NW)
- Maciej Bogacz po 1518 (NW)
- Bartłomiej Dziadek 1530 (KR)
- Paweł Kaletnik 1535 (NW)
- Szymon Czoszka 1536 (NW)
- Jan Gencz 1537 (KR)
- Maciej Skawiński 1538 (NW)
- Jan Krosz 1540 (NW)
- Jakub Dziadek 1542 (KR)
- Maciej Burzyński 1544 (NW)
- Jan Hanusek 1551 (KR)
- Stanisław Latoszek 1554 (KR)
- Łukasz sukiennik 1555 (DE)
- Marcin Ciosek 1559 (KR)
- Paweł Baran 1563 (KR)
- Jan Bogusz 1568 (KR)
- Jan Dym 1576 (KR)
- Piotr Burzyński 1578 (NW)
- Stanisław Świder 1582 (NW)
- Grzegorz Zaremba 1584 (PŁ)
- Jakub Łyczko 1584 (NW)
- Jakub Dziuba 1586 (NW)
- Wawrzyniec Multan 1594 (KR)
- Kasper Nera 1602 (NW)
- Jan Łyczko 1608 (NW)
- Sebastian Kuzbiega 1610 (KR)
- Szymon Kopa 1611 (NW)
- Bartłomiej Kiełbasa 1613 (NW)
- Jan Czajka 1614 (NW)
- Wojciech Smolka 1616 (NW)
- Wojciech Skawiński 1618 (NW)
- Szymon Baran 1624 (KR)
- Wojciech Kokoszka 1628 (KR)
- Wojciech Pierdek 1633 (NW)
- Grzegorz Bernady starszy 1635 (KR)

- Maciej Plebanik 1635 (NW)
- Wojciech Grzyb 1636 (NW)
- Stanisław Goraj 1639 (NW)
- Stefan Skawiński (Skaliński) 1646 (NW)
- Sebastian Płatnerz 1647 (KR)
- Jan Chomlecki 1649 (KR)
- Jakub Multan 1653 (KR)
- Piotr Makowski 1654 (KR)
- Wojciech Dziuba 1661 (NW)
- Sebastian Kokoszka 1661 (KR)
- Marcin Chomlecki 1664 (KR)
- Tomasz Bulwa 1666 (KR)
- Szymon Grzyb 1666 (NW)
- Wojciech Bernady 1668 (KR)
- Grzegorz Bernady młodszy (Bernadzik) 1669 (KR)
- Sebastian Mucha 1671 (NW)
- Andrzej Placek 1674 (NW)
- Jan Kuzbiega zwany Wójcik 1677 (KR)
- Jan Wierzbowski 1681 (ZW)
- Jakub Grzyb zwany Szocik 1687 (KR)
- Wojciech Halda 1687 (ŁO)
- Jakub Rzęczowski 1692 (NW)
- Marcin Stypuła 1692 (KR)
- Jan Winiarski zwany Babka 1695 (NW)
- Jakub Królik 1698 (KR)
- Walenty Czajka 1698 (ŁO)
- Wojciech Urbanowski 1698 (ZW)
- Sebastian Szczepanik 1702 (NW)
- Maciej Dubiel 1702 (ŁO)
- Mikołaj Karpalski 1703 (ZW)
- Jakub Czajka 1704 (ŁO)
- Andrzej Gładysz 1704 (NW)
- Jan Witt 1704 (ZW)
- Wawrzyniec Brzeziński Cegiełka 1705 (ŁO)
- Jakub Pruski 1706 (ZW)
- Wawrzyniec Dubiel 1709 (ŁO)
- Grzegorz Baran 1710 (NW)
- Antoni Kaczmarczyk 1710 (ZW)
- Jan Dubiel 1712 (ŁO)
- Wojciech Frydrychowicz 1713 (PW)
- Wojciech Gaweł 1713 (DE)
- Michał Magosz 1714 (KR)
- Wojciech Ścięziorski 1714 (PŁ)
- Błażej Morawiec 1714 (NW)
- Bartłomiej Szczepanik 1715 (ŁO)
- Kazimierz Widawski 1717 (KR)
- Piotr Maksanty zwany Drążek 1718 (ŁO)
- Wojciech Pyzło po 1719 (NW)
- Maciej Kajdeczka (Hajdeczka) 1719 (ŁO)
- Błażej Magosz 1722 (KR)
- Wojciech Gluskiewicz 1724 (PŁ)
- Szymon Nowak 1724 (ŁO)
- Stanisław Wróblowski 1726 (NW)
- Szymon Bernady 1726 (KR)
- Mikołaj Kozłowski 1726 (ZW)
- Kazimierz Ścięzor 1729 (PŁ)

- Antoni Szczepanik 1730 (PŁ)
- Jan Sporek 1731 (KR)
- Jan Filus 1733 (KR)
- Stanisław Gładysz starszy 1733 (NW)
- Jan Stypuła 1736 (ŁO)
- Jan Morawiec 1738 (NW)
- Jacek Groch 1742 (KR)
- Szymon Perkowski 1743 (NW)
- Marcin Gorka 1744 (PŁ)
- Wojciech Joniec zwany Smoter 1745 (NW)
- Wojciech Grzybowski 1746 (NW)
- Mikołaj Kozłowski 1748 (PW)
- Tomasz Dubiel 1748 (ŁO)
- Tomasz Królik 1753 (KR)
- Bartłomiej Groch 1755 (KR)
- Józef Magosiński 1756 (KR)
- Jan Baran 1756 (NW)
- Szymon Sapeta 1759 (ŁO)
- Wojciech Wisławski 1763 (ŁO)
- Maciej Wróblowski 1767 (NW)
- Błażej Szczepanik 1767 (NW)
- Jakub Ścięzor 1769 (PŁ)
- Jan Zębalski 1773 (NW)
- Stanisław Spiradek 1775 (PŁ)
- Guliński przed 1776 (ZW)
- Stanisław Kozłowski 1776 (ZW)
- Jakub Łacheta 1777 (KR)
- Łukasz Czekajski 1778 (KR)
- Jan Sapetta 1780 (ŁO)
- Jakub Okoński 1786 (LD)
- Tomasz Pasternak 1787 (LD)
- Marcin Zieleński 1787 (DE)
- Jędrzej Mazurek 1787 (PŁ)
- Stanisław Szafran 1787 (ZA)
- Michał Tądera 1787 (ZA)
- Franciszek Hadulski 1788 (PW)
- Jakub Pająk 1789 (LD)
- Antoni Galasiński 1790 (ŁO)
- Adam Kozerski 1790 (ZW)
- Andrzej Wcisło 1790 (ZA)
- Marcin Zieliński 1790 (DE)
- Antoni Ziernicki 1790 (DE)
- Paweł Kapuściński 1792 (ZW)
- Michał Tarnowka 1792 (PW)
- Szymon Donajka 1793 (PŁ)
- Maciej Sikorski 1795 (PW)
- Wojciech Księżarski 1796 (PW)
- Stanisław Gładysz młodszy 1797 (NW)
- Sebastian Wilk 1797 (ZA)
- Dominik Stypuła 1798 (ŁO)
- Szymon Rychlik 1798 (GP)
- Jan Tylek 1798 (GP)
- Piotr Pawlikowski 1802 (NW)
- Andrzej Nenko 1802 (LD)
- Kryspin Sikorski 1803 (PW)
- Józef Turcza 1805 (GP)
- Wojciech Nowak 1806 (ZA)
- Wincenty Sasorski 1806 (DE)
- Szymon Zbroja 1812 (KR)
- Mateusz Nalepa 1816 (GP)
- Mikołaj Nalepa 1816 (DA)

- Bartłomiej Stypuła 1817 (ŁO)
- Piotr Pawlikowski 1817 (ŁO)
- Mateusz Dwuraźny 1817 (GP)
- Józef Trynka 1817 (DA)
- Michał Nowakowski 1817 (GP)
- Sebastian Siwek 1817 (DA)
- Tomasz Baś 1817 (DA)
- Marcin Stypuła starszy 1818 (ŁO)
- Józef Górka 1818 (ZA)
- Józef Sutkowski 1819 (GP)
- Franciszek Nidecki 1819 (ZA)
- Piotr Cieślik 1819 (GP)
- Antoni Michno 1819 (PŁ)
- Marcin Pawlikowski 1819 (ŁO)
- Jan Krasny 1819 (PW)
- Walenty Oprocha 1819 (ZW)
- Józef Kędzior 1821 (PŁ)
- Wojciech Szafran 1822 (ZA)
- Kazimierz Rajtar 1822 (KR)
- Wojciech Łacheta 1822 (KR)
- Stanisław Łaszczyk 1823 (KR)
- Wojciech Nalepa 1826 (DA)
- Stanisław Matysek 1826 (DE)
- Maciej Radwan 1827 (ZW)
- Wincenty Załęga 1827 (CZ)
- Wojciech Nalepa 1828 (GP)
- Mateusz Wirtko (Wirtek) 1831 (NW)
- Mateusz Nowakowski 1831 (ŁO)
- Wawrzyniec Wydrzyński 1833 (PW)
- Tomasz Buczak 1833 (CZ)
- Józef Siodłak 1833 (GP)
- Józef Bielecki 1834 (PŁ)
- Kazimierz Załęga 1835 (ZW)
- Franciszek Czapla 1836 (ZW)
- Feliks Załęga 1838 (ZW)
- Jakub Kotusiński 1840 (DE)
- Jakub Rajtar 1843 (KR)
- Mikołaj Grząka 1845 (PŁ)
- Marcin Stypuła młodszy 1845 (ŁO)
- Sebastian Bławut 1845 (ZA)
- Michał Magacz 1845 (LD)
- Błażej Szafran 1847 (DE)
- Michał Wójcik 1847 (DA)
- Paweł Jamróz 1847 (GP)
- Grzegorz Porębski 1847 (ZA)
- Antoni Strzemoko 1847 (ZW)
- Feliks Chmura 1847 (CZ)
- Piotr Sapeta 1850 (ŁO)
- Franciszek Grabowski 1853 (ZW)
- Antoni Konik 1855 (ŁO)
- Józef Sobierajski 1857 (ŁO)
- Jan Grzybek 1858 (NW)
- Tomasz Siwek 1859 (PŁ)
- Antoni Rajtar 1859 (KR)
- Jędrzej Kaminierczyk 1860 (ZA)
- Feliks Machowicz 1862 (ŁO)
- Antoni Zębalski 1865 (NW)
- Stanisław Pawik 1865 (ŁO)
- Antoni Jakóbczyk 1867 (NW)
- Kasper Pasternak 1867 (ZW)
- Kazimierz Chmura 1867 (CZ)
- Jan Piotrowski 1867 (NW)

- Jan Kanty Brandys 1867 (PW)
- Wincenty Wójcik 1867 (ZA)
- Michał Kotusiński 1867 (DE)
- Jan Worytkiewicz 1867 (KR)
- Jan Szostek 1867 (KR)
- Józef Marksen 1867 (GP)
- Jan Dudka 1868 (ŁO)
- Tomasz Panek 1870 (ZW)
- Ignacy Chmura 1870 (NW)
- Jan Sobierański 1870 (ŁO)
- Maciej Pieniążek 1870 (DE)
- Michał Łysakowski 1871 (PW)
- Stanisław Chwastek 1871 (KR)
- Józef Kret 1871 (ZA)
- Michał Nowakowski 1871 (ŁO)
- Józef Mazurkiewicz 1873 (CZ)
- Jakub Prochol 1873 (NW)
- Stanisław Czekajski 1873 (KR)
- Kazimierz Makowski 1873 (NW)
- Karol Oprocha 1873 (ZW)
- Marek Mysiak 1875 (NW)
- Jan Kmiecik 1876 (ZW)
- Ludwik Dihm 1876 (PW)
- Franciszek Zębalski 1876 (NW)
- Kasper Konik 1876 (KR)
- Ignacy Latkowski 1876 (GP)
- Wojciech Mól 1876 (DE)
- Michał Maniecki 1877 (PŁ)
- Stanisław Stanek 1877 (ZW)
- Jan Bazela 1877 (ZW)
- Stanisław Reingruber 1878 (DE)
- Franciszek Cwatoszyński 1878 (ZW)
- Józef Wabiński 1879 (ZW)
- Piotr Załęga 1879 (NW)
- Tomasz Machowicz 1879 (ŁO)
- Józef Nalepa 1879 (GP)
- Antoni Toporek 1879 (ZA)
- Wojciech Donajka 1881(PŁ)
- Ludwik Swolkień 1882 (ZW)
- Feliks Zbroja 1882 (KR)
- Franciszek Sasorski 1882 (DE)
- Piotr Chmura 1883 (PŁ)
- Kazimierz Żychowski 1885 (CZ)
- Jakub Kudas 1885 (DA)
- Józef Nalepa 1885 (DA)
- Franciszek Liszka 1887 (LD)
- Kazimierz Hajdziński 1888 (CZ)
- Tomasz Bławut 1888 (ZA)
- Andrzej Siwek 1890 (PŁ)
- Antoni Lewkowicz 1891 (PW)
- Adam Zbroja 1891 (KR)
- Franciszek Konik 1891 (NW)
- Jan Konik 1891 (ŁO)
- Edward Wrześniewski 1891 (GP)
- Jan Łacheta 1892 (DA)
- Jerzy Werner 1892 (PW)
- Henryk Gollenhofer 1894 (NW)
- Tomasz Mól 1894 (DE)
- Józef Batko 1896 (ZA)
- Wincenty Jelonek 1897 (LD)
- Michał Michno 1897 (PŁ)
- Piotr Rosół 1898 (NW)

- Piotr Rajtar 1898 (KR)
- Maksymilian Szalwiński 1898 (GP)
- Wawrzyniec Łazarski 1898 (ZW)
- Franciszek Wilczyński 1899 (PW)
- Antoni Ostrożny 1901 (DA)
- Franciszek Buczak 1903 (ŁO)
- Piotr Czubryt 1903 (ZA)
- Franciszek Misiorowski 1904 (CZ)
- Jan Oprocha 1904 (ZW)
- Czesław Bartel 1904 (PW)
- Karol Siwek 1904 (PŁ)
- Piotr Szybowski 1905 (GP)
- Tomasz Maniecki 1908 (PŁ)
- Jakub Michno 1909 (DA)
- Herman Goldberger 1910 (PŁ)
- Józef Maniecki 1911 (PŁ)

Spis alfabetyczny

Rok podany przy imieniu oznacza pierwsze ustalone wzmiankowanie na sołtysowskim lub wójtowskim urzędzie.

Dwuliterowy skrót w nawiasie okrągłym po imieniu określa reprezentowaną wieś lub gminę: CZ – Czarna Wieś z Kawiorami; DA – Dąbie z Beszczem i Głębinowem; DE – Dębniki z Rybakami; GP – Grzegórzki-Piaski; KR – Krowodrza; LD – Ludwinów; ŁO – Łobzów z Gramatyką; NW – Nowa Wieś Narodowa; PŁ – Płaszów; PW – Półwsie Zwierzynieckie; ZA – Zakrzówek z Kapelanką; ZW – Zwierzyniec

- Baran Grzegorz 1710 (NW)
- Baran Jan 1756 (NW)
- Baran Paweł 1563 (KR)
- Baran Szymon 1624 (KR)
- Bartel Czesław 1904 (PW)
- Basch Stanisław 1517 (NW)
- Baś Tomasz 1817 (DA)
- Batko Józef 1896 (ZA)
- Bazela Jan 1877 (ZW)
- Bernady (Bernadzik) Grzegorz młodszy 1669 (KR)
- Bernady Grzegorz starszy 1635 (KR)
- Bernady Szymon 1726 (KR)
- Bernady Wojciech 1668 (KR)
- Bielecki Józef 1834 (PŁ)
- Bławut Sebastian 1845 (ZA)
- Bławut Tomasz 1888 (ZA)
- Bogacz Maciej 1518 (NW)
- Bogusz Jan 1568 (KR)
- Brzeziński Cegiełka Wawrzyniec 1705 (ŁO)
- Buczak Franciszek 1903 (ŁO)
- Buczak Tomasz 1833 (CZ)
- Bulwa Tomasz 1666 (KR)
- Burzyński Maciej 1544 (NW)
- Burzyński Piotr 1578 (NW)

- Chmura Feliks 1847 (CZ)
- Chmura Ignacy 1870 (NW)
- Chmura Kazimierz 1867 (CZ)
- Chmura Piotr 1883 (PŁ)
- Chomlecki Jan 1649 (KR)
- Chomlecki Marcin 1664 (KR)
- Chwastek Stanisław 1871 (KR)
- Cieślik Piotr 1819 (GP)
- Ciosek Marcin 1559 (KR)
- Cwatoszyński Franciszek 1878 (ZW)
- Czajka Jakub 1704 (ŁO)
- Czajka Jan 1614 (NW)
- Czajka Walenty 1698 (ŁO)
- Czapla Franciszek 1836 (ZW)
- Czekajski Łukasz 1778 (KR)
- Czekajski Stanisław 1873 (KR)

- Czoszka Szymon 1536 (NW)
- Czubryt Piotr 1903 (ZA)

- Dihm Ludwik 1876 (PW)
- Donajka Szymon 1793 (PŁ)
- Donajka Wojciech 1881 (PŁ)
- Dubiel Jan 1712 (ŁO)
- Dubiel Maciej 1702 (ŁO)
- Dubiel Tomasz 1748 (ŁO)
- Dubiel Wawrzyniec 1709 (ŁO)
- Dudka Jan 1868 (ŁO)
- Dwuraźny Mateusz 1817 (GP)
- Dym Jan 1576 (KR)
- Dziadek Bartłomiej 1530 (KR)
- Dziadek Jakub 1542 (KR)
- Dziuba Jakub 1586 (NW)
- Dziuba Wojciech 1661 (NW)

- Filus Jan 1733 (KR)
- Fiszberg (Wyszberg) Stanisław 1459 (NW)
- Frydrychowicz Wojciech 1713 (PW)

- Galasiński Antoni 1790 (ŁO)
- Gaweł Wojciech 1713 (DE)
- Gencz Jan 1537 (KR)
- Gluskiewicz Wojciech 1724 (PŁ)
- Gładysz Andrzej 1704 (NW)
- Gładysz Stanisław młodszy 1797 (NW)
- Gładysz Stanisław starszy 1733 (NW)
- Goldberger Herman 1910 (PŁ)
- Gollenhofer Henryk 1894 (NW)
- Goraj Stanisław 1639 (NW)
- Gorka Marcin 1744 (PŁ)
- Górka Józef 1818 (ZA)
- Grabowski Franciszek 1853 (ZW)
- Groch Bartłomiej 1755 (KR)
- Groch Jacek 1742 (KR)
- Grząka Mikołaj 1845 (PŁ)
- Grzyb Jakub zwany Szocik 1687 (KR)
- Grzyb Szymon 1666 (NW)
- Grzyb Wojciech 1636 (NW)
- Grzybek Jan 1858 (NW)
- Grzybowski Wojciech 1746 (NW)
- Guliński przed 1776 (ZW)

- Hadulski Franciszek 1788 (PW)
- Hajdziński Kazimierz 1888 (CZ)
- Halda Wojciech 1687 (ŁO)
- Hanusek Jan 1551 (KR)

- Jakóbczyk Antoni 1867(NW)
- Jamroz Paweł 1847 (GP)
- Jelonek Wincenty 1897 (LD)
- Joniec Wojciech zwany Smoter 1745 (NW)

- Kaczmarczyk Antoni 1710 (ZW)
- Kajdeczka (Hajdeczka) Maciej 1719 (ŁO)

- Kaletnik Paweł 1535 (NW)
- Kaminierczyk Jędrzej 1860 (ZA)
- Kanty Jan Brandys 1867 (PW)
- Kapuściński Paweł 1792 (ZW)
- Karpalski Mikołaj 1703 (ZW)
- Kędzior Józef 1821 (PŁ)
- Kiełbasa Bartłomiej 1613 (NW)
- Kmiecik Jan 1876 (ZW)
- Kokoszka Sebastian 1661 (KR)
- Kokoszka Wojciech 1628 (KR)
- Konik Antoni 1855 (ŁO)
- Konik Franciszek 1891 (NW)
- Konik Jan 1891 (ŁO)
- Konik Kasper 1876 (KR)
- Kopa Szymon 1611 (NW)
- Kotusiński Jakub 1840 (DE)
- Kotusiński Michał 1867 (DE)
- Kozerski Adam 1790 (ZW)
- Kozłowski Mikołaj 1726 (ZW)
- Kozłowski Mikołaj 1748 (PW)
- Kozłowski Stanisław 1776 (ZW)
- Krasny Jan 1819 (PW)
- Kret Józef 1871 (ZA)
- Krosz Jan 1540 (NW)
- Królik Jakub 1698 (KR)
- Królik Tomasz 1753 (KR)
- Księżarski Wojciech 1796 (PW)
- Kudas Jakub 1885 (DA)
- Kuzbiega Jan zwany Wójcik 1677 (KR)
- Kuzbiega Sebastian 1610 (KR)
- Latkowski Ignacy 1876 (GP)
- Latoszek Stanisław 1554 (KR)
- Lewkowicz Antoni 1891 (PW)
- Liszka Franciszek 1887 (LD)

- Łacheta Jakub 1777 (KR)
- Łacheta Jan 1892 (DA)
- Łacheta Wojciech 1822 (KR)
- Łaszczyk Stanisław 1823 (KR)
- Łazarski Wawrzyniec 1898 (ZW)
- Łukasz sukiennik 1555 (DE)
- Łyczko Jakub 1584 (NW)
- Łyczko Jan 1608 (NW)
- Łyczko Stanisław 1516 (NW)
- Łysakowski Michał 1871 (PW)

- Machowicz Feliks 1862 (ŁO)
- Machowicz Tomasz 1879 (ŁO)
- Magacz Michał 1845 (LD)
- Magosiński Józef 1756 (KR)
- Magosz Błażej 1722 (KR)
- Magosz Michał 1714 (KR)
- Makowski Kazimierz 1873 (NW)
- Makowski Piotr 1654 (KR)
- Maksanty Piotr zwany Drążek 1718 (ŁO)
- Maniecki Józef 1911 (PŁ)
- Maniecki Michał 1877 (PŁ)
- Maniecki Tomasz 1908 (PŁ)
- Marksen Józef 1867 (GP)
- Matysek Stanisław 1826 (DE)

- Mazurek Jędrzej 1787 (PŁ)
- Mazurkiewicz Józef 1873 (CZ)
- Michał 1477 (NW)
- Michno Antoni 1819 (PŁ)
- Michno Jakub 1909 (DA)
- Michno Michał 1897 (PŁ)
- Misiorowski Franciszek 1904 (CZ)
- Morawiec Błażej 1714 (NW)
- Morawiec Jan 1738 (NW)
- Mól Tomasz 1894 (DE)
- Mól Wojciech 1876 (DE)
- Mucha Sebastian 1671 (NW)
- Multan Jakub 1653 (KR)
- Multan Wawrzyniec 1594 (KR)
- Mysiak Marek 1875 (NW)

- Nalepa Józef 1879 (GP)
- Nalepa Józef 1885 (DA)
- Nalepa Mateusz 1816 (GP)
- Nalepa Mikołaj 1816 (DA)
- Nalepa Wojciech 1826 (DA)
- Nalepa Wojciech 1828 (GP)
- Nenko Andrzej 1802 (LD)
- Nera Kasper 1602 (NW)
- Nidecki Franciszek 1819 (ZA)
- Nowak Szymon 1724 (ŁO)
- Nowak Wojciech 1806 (ZA)
- Nowakowski Mateusz 1831 (ŁO)
- Nowakowski Michał 1817 (GP)
- Nowakowski Michał 1871 (ŁO)
- Okoński Jakub 1786 (LD)
- Oprocha Jan 1904 (ZW)
- Oprocha Karol 1873 (ZW)
- Oprocha Walenty 1819 (ZW)
- Ostrożny Antoni 1901 (DA)

- Pająk Jakub 1789 (LD)
- Panek Tomasz 1870 (ZW)
- Pasternak Kasper 1867 (ZW)
- Pasternak Tomasz 1787 (LD)
- Pawik Stanisław 1865 (ŁO)
- Pawlikowski Marcin 1819 (ŁO)
- Pawlikowski Piotr 1802 (NW)
- Pawlikowski Piotr 1817 (ŁO)
- Perkowski Szymon 1743 (NW)
- Pieniążek Maciej 1870 (DE)
- Pierdek Wojciech 1633 (NW)
- Piotrowski Jan 1867 (NW)
- Placek Andrzej 1674 (NW)
- Plebanik Maciej 1635 (NW)
- Płatnerz Sebastian 1647 (KR)
- Porębski Grzegorz 1847 (ZA)
- Prochol Jakub 1873 (NW)
- Pruski Jakub 1706 (ZW)
- Pyzło Wojciech przed 1719 (NW)

- Radwan Maciej 1827 (ZW)
- Rajtar Antoni 1859 (KR)
- Rajtar Jakub 1843 (KR)
- Rajtar Kazimierz 1822 (KR)
- Rajtar Piotr 1898 (KR)

- Reingruber Stanisław 1878 (DE)
- Rosół Piotr 1898 (NW)
- Rychlik Szymon 1798 (GP)
- Rzęczowski Jakub 1692 (NW)

- Sapeta Piotr 1850 (ŁO)
- Sapeta Szymon 1759 (ŁO)
- Sapetta Jan 1780 (ŁO)
- Sasorski Franciszek 1882 (DE)
- Sasorski Wincenty 1806 (DE)
- Schecz Stanisław 1518 (NW)
- Sikorski Kryspin 1803 (PW)
- Sikorski Maciej 1795 (PW)
- Siodłak Józef 1833 (GP)
- Siwek Andrzej 1890 (PŁ)
- Siwek Karol 1904 (PŁ)
- Siwek Sebastian 1817 (DA)
- Siwek Tomasz 1859 (PŁ)
- Skawiński Maciej 1538 (NW)
- Skawiński (Skaliński) Stefan 1646 (NW)
- Skawiński Wojciech 1618 (NW)
- Smolka Wojciech 1469 (KR)
- Smolka Wojciech 1616 (NW)
- Sobierajski Józef 1857 (ŁO)
- Sobierański Jan 1870 (ŁO)
- Spiradek Stanisław 1775 (PŁ)
- Sporek Jan 1731 (KR)
- Stanek Stanisław 1877 (ZW)
- Strzemoko Antoni 1847 (ZW)
- Stypuła Bartłomiej 1817 (ŁO)
- Stypuła Dominik 1798 (ŁO)
- Stypuła Jan 1736 (ŁO)
- Stypuła Marcin 1692 (KR)
- Stypuła Marcin młodszy 1845 (ŁO)
- Stypuła Marcin starszy 1818 (ŁO)
- Sutkowski Józef 1819 (GP)
- Swolkień Ludwik 1882 (ZW)
- Szafran Błażej 1847 (DE)
- Szafran Stanisław 1787 (ZA)
- Szafran Wojciech 1822 (ZA)
- Szalwiński Maksymilian 1898 (GP)
- Szczepanik Antoni 1730 (PŁ)
- Szczepanik Bartłomiej 1715 (ŁO)
- Szczepanik Błażej 1767 (NW)
- Szczepanik Sebastian 1702 (NW)
- Szostek Jan 1867 (KR)
- Szybowski Piotr 1905 (GP)
- Ścięziorski Wojciech 1714 (PŁ)
- Ściężor Jakub 1769 (PŁ)
- Ściężor Kazimierz 1729 (PŁ)
- Świder Stanisław 1582 (NW)
- Świętosław 1440 (NW)

- Tarnowka Michał 1792 (PW)
- Tądera Michał 1787 (ZA)
- Tomaszewicz (Tomasz) Mikołaj (Nikiel) 1457 (NW)
- Toporek Antoni 1879 (ZA)
- Trynka Józef 1817 (DA)
- Turcza Jozef 1805 (GP)
- Tylek Jan 1798 (GP)

- Urbanowski Wojciech 1698 (ZW)
- Wabiński Józef 1879 (ZW)
- Wcisło Andrzej 1790 (ZA)
- Werner Jerzy 1892 (PW)
- Widawski Kazimierz 1717 (KR)
- Wierzbowski Jan 1681 (ZW)
- Wilczyński Franciszek 1899 (PW)
- Wilk Sebastian 1797 (ZA)
- Winiarski Jan zwany Babka 1695 (NW)
- Wirtko (Wirtek) Mateusz 1831 (NW)
- Wisławski Wojciech 1763 (ŁO)
- Witt Jan 1706 (ZW)
- Worytkiewicz Jan 1867 (KR)
- Wójcik Michał 1847 (DA)
- Wójcik Wincenty 1867 (ZA)
- Wróblowski Maciej 1767 (NW)
- Wróblowski Stanisław 1726 (NW)
- Wrześniewski Edward 1891 (GP)
- Wydrzyński Wawrzyniec 1833 (PW)
- Załęga Feliks 1838 (ZW)
- Załęga Kazimierz 1835 (ZW)
- Załęga Piotr 1879 (NW)
- Załęga Wincenty 1827 (CZ)
- Zaremba Grzegorz 1584 (PŁ)
- Zbroja Adam 1891 (KR)
- Zbroja Feliks 1882 (KR)
- Zbroja Szymon 1812 (KR)
- Zębalski Antoni 1865 (NW)
- Zębalski Franciszek 1876 (NW)
- Zębalski Jan 1773 (NW)
- Zieleński Marcin 1787 (DE)
- Ziernicki Antoni 1790 (DE)
- Żychowski Kazimierz 1885 (CZ)

Plan położenia gmin okalających Kraków według stanu na 1905 rok: do Wielkiego Krakowa nie weszły Rakowice, a z Prądnika Białego i Prądnika Czerwonego tylko fragmenty ich terytoriów – te trzy gminy funkcjonowały samodzielnie do 1941 roku, kiedy to zostały objęte granicami Krakowa (*Archiwum Narodowe w Krakowie*, Kataster Galicyjski, *sygn. KPK 95*)

SOŁTYSI I WÓJTOWIE WSI I GMIN PRZYŁĄCZONYCH

WSIE I GMINY MIEJSKIE

Czarna Wieś z Kawiorami
Grzegórzki-Piaski
Dąbie z Beszczem i Głębinowem

WSIE I GMINY KRÓLEWSKIE – WIELKORZĄDOWE

Nowa Wieś Narodowa
Łobzów z Gramatyką
Płaszów
Dębniki z Rybakami

WSIE I GMINY DUCHOWNE

Zwierzyniec
Półwsie Zwierzynieckie
Krowodrza

WSIE I GMINY WŁASNOŚCI MIESZANEJ

Ludwinów
Zakrzówek z Kapelanką

CZARNA WIEŚ Z KAWIORAMI

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 282)

Wieś początkowo królewska, potem miejska krakowska, podległa królewskiemu zarządcy dóbr – włodarzowi. Rozciągnięta od wschodniej strony dzisiejszej alei Adama Mickiewicza (sąsiedztwo Garbar), przez ulice Czarnowiejską i Nawojki, po ulicę Armii Krajowej. Już w 1363 roku Kazimierz Wielki sprzedał Krakowowi prawo sądowe w tej wsi, zachowując sobie własność samego terytorium. By zrównać system prawny wsi z obowiązującym w Krakowie, władca jednocześnie przeniósł mieszkańców Czarnej Wsi na prawo magdeburskie, zgodnie z tradycją pozostawiając własnej jurysdykcji tylko sprawy dotyczące włóczków (flisaków) wiślanych – i to tylko te, które były związane z pracą na wodzie. Krakowska rada miejska poddała z kolei Czarną Wieś sądownictwu jurydyki Garbary, będącej własnością miasta. W kwestiach administracyjnych wieś podlegała radzie miejskiej Krakowa, zachowując jednak odrębności dotyczące dystrybucji podatków, do których monarcha zachował większość praw. W dobie Sejmu Czteroletniego (1788–1792) Czarna Wieś miała status posiadłości królewskiej wielkorządowej. Nie było w niej chłopów poddanych, ludność stanowili ogrodnicy i rzemieślnicy. Nieznana bliżej część Czarnej Wsi należała do konwentu Norbertanek na Zwierzyńcu, czego ślady zachowały się w spisach poborowych z 1581 roku i na mapie własności gruntów w województwie krakowskim z czasów Sejmu Czteroletniego. Kawiory były przysiółkiem Czarnej Wsi, gdzie w XV wieku znajdowały się ogrody należące do biskupa i kapituły krakowskiej. W XVIII wieku na Kawiorach miało swój folwark miasto Kraków. Ustawą Sejmu Czteroletniego od 1791 roku Czarna Wieś znalazła się w granicach Krakowa, w jego Cyrkule III Garbarskim i w odróżnieniu od innych wsi przyłączonych wówczas do Krakowa w granicach tych pozostała do roku 1853. Od roku 1867 działała jako gmina z autonomicznym samorządem. Według spisów w 1902 roku było tam dziewięćdziesiąt siedem domów mieszkalnych, dwanaście zabudowań gospodarczych, dwie piekarnie, trzy stolarnie i szkoła; obszar gminy zamieszkiwało około trzech tysięcy osób. Czarna Wieś wraz z Kawiorami pod wspólną nazwą Czarna Wieś znalazła się w 1910 roku w granicach Wielkiego Krakowa, w jego administracyjnym obwodzie IV, stając się XIV dzielnicą katastralną miasta.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. I, s. 737; III, s. 917; Rolle 1931, s. 24, 173–199; Kolak, Wojas 1955, s. 4; Gumowski 1962, s. 21; Pieradzka 1931, s. 9, 16; Przeorski 1931, s. 223–225, 252–255, 308, 385–394; *Słownik krakowski*, cz. 1, s. 439–441; *Encyklopedia*, s. 135–136; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 75–94.

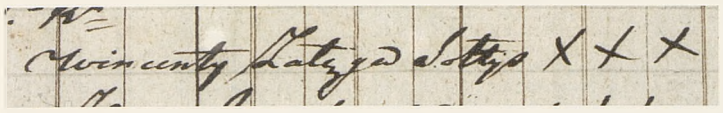
Dokument wydany w 1363 roku w Krakowie przez Kazimierza Wielkiego, mocą którego król między innymi sprzedaje mieszczanom krakowskim wsie: Czarną Wieś, Czarną Ulicę i Podbrzezie, poddając ich mieszkańców sądownictwu rajców i wójta krakowskiego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 43)

Dokument wydany w 1554 roku w Krakowie, mocą którego krakowscy rajcy Stanisław Straus i Erazm Czeczotka jako lonerowie odpowiedzialni za mienie miejskie sprzedają Stanisławowi Dudkowi pusty plac leżący poza bramą Szewską, na Kawiorach, w miejscu dawnego cmentarza żydowskiego, a należący do miasta Krakowa (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 594)

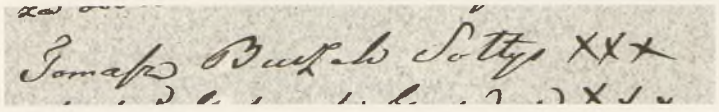
Sołtysi kawiorscy

Wincenty Załęga
sołtys 1827

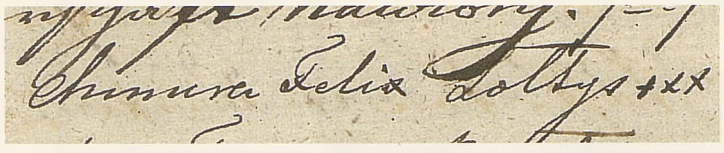
(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-66)

Tomasz Buczak
sołtys 1833

(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-66)

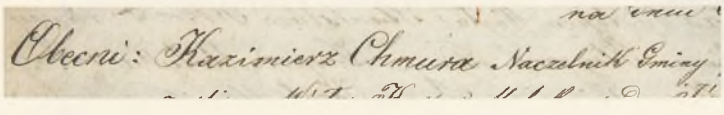
Feliks Chmura
sołtys 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K. Krak, op. 85, s. 11)

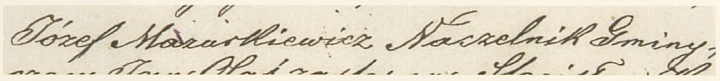
Wójtowie-naczelnicy gminy Czarna Wieś z Kawiorami

Kazimierz Chmura
naczelnik gminy 1867–1873

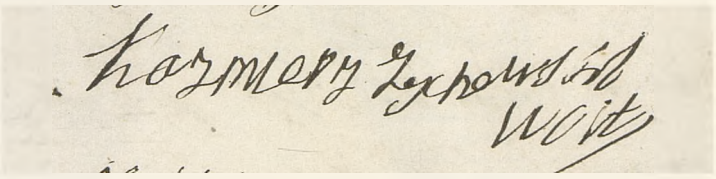
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP III-2, s. 4v)

Józef Mazurkiewicz
naczelnik gminy 1873–1885

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP III-2, s. 7)

Kazimierz Żychowski
naczelnik gminy 1885–1888

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP III-2, s. 30)

Kazimierz Hajdziński
p.o. naczelnik gminy 1888–1889
naczelnik gminy 1889–1904

Kadr z portretu grupowego członków rady gminnej z około 1910 roku
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. MI 3-59)

Franciszek Misiorowski
naczelnik gminy 1904–1912

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. A I-287)

GRZEGÓRZKI-PIASKI

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 359)

Wieś miejska krakowska, początkowo, w XI wieku, prawdopodobnie była własnością duchowną jako uposażenie klasztoru tynieckiego, następnie w rękach rycerskich, być może Toporczyków, na przełomie XII i XIII wieku – Spycymirów, w drugiej połowie XIV wieku – Borków. Miasto Kraków nabyło wieś Grzegórzki w 1388 roku od Jana Borka młodszego, późniejszego rajcy i burmistrza krakowskiego, i jego brata Piotra, synów Jana Borka starszego, stolnika sandomierskiego, także rajcy i burmistrza krakowskiego. Odtąd była stałą własnością miasta, położoną na terenie lewego starorzecza Wisły, w rejonie dzisiejszych ulic Grzegórzeckiej i Śniadeckich, Ogrodu Botanicznego, ulic Kordylewskiego i Wandy oraz dawnego koryta Wisły (obecnie ulica Daszyńskiego). Osią była dzisiejsza ulica Grzegórzecka. Miasto prowadziło przez wieki jednolitą politykę gospodarowania wsią, sprzedając ją z prawem wykupu lub wydzierżawiając, co czyniono zwykle w parze ze wsią Dąbie. Była to intratna dzierżawa, skoro często brali ją rajcowie-burmistrzowie krakowscy (wśród nich Jan Teschner, Piotr Tarnow i Jan Wierzynek starszy w połowie XV wieku, Piotr Morsztyn, Jan Morsztyn starszy, Jan Konopnicki i Mikołaj Baranowski w pierwszej połowie XVI wieku, Stanisław Cyrus Lantman, Marcin Urbankowicz w drugiej połowie tegoż wieku, Hieronim Bełza z początkiem kolejnego wieku). Łączono to niekiedy ze specjalnymi świadczeniami na rzecz miasta, przykładowo w XVIII wieku poddani Grzegórzek zajmowali się sprzątaniem Krakowa. Brak informacji o istnieniu w gminie samorządu, grzegórzeccy wójtowie i ława sądowa pojawiają się dopiero z końcem XVIII wieku. W XIX wieku Grzegórzki stały się częścią podmiejskiej gminy Piaski, o wspólnych władzach; z czasem te dwie jednostki zespoliły się w jedną. W ramach Rzeczypospolitej Krakowskiej w 1838 roku Grzegórzki i Piaski zostały włączone do granic Krakowa, tworząc samodzielnie Cyrkuł III; rozwiązanie to przetrwało jedynie do 1853 roku, gdy stały się znowu odrębne od miasta. Gmina liczyła sobie w 1902 roku około trzech i pół tysiąca mieszkańców, zlokalizowanych na jej terenie było sto czterdzieści jeden domów mieszkalnych i pięćdziesiąt cztery zabudowania gospodarcze oraz szereg dużych zakładów, wśród nich fabryka Peterseima i zakłady Zieleniewskiego działające w przemyśle maszynowym. W roku 1910 w ramach projektu Wielkiego Krakowa nastąpiło trwałe włączenie gminy, pod skróconą nazwą Grzegórzki, w granice miasta, do nowo powstałego IV obwodu administracyjnego; Grzegórzki stały się też XIX dzielnicą katastralną miasta.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. II, s. 890; VIII, s. 53; Przeorski 1931, s. 27, 173–199, 242–243, 271–276, 315–317, 385–394; Kolak, Wojas 1955, s. 6; *Słownik krakowski*, cz. 2, s. 123–125; *Encyklopedia*, s. 268, 747; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 107–122; *Poczet* 2010, s. 178, 258, 322–323, 353, 413, 432, 451, 467, 479, 510, 564.

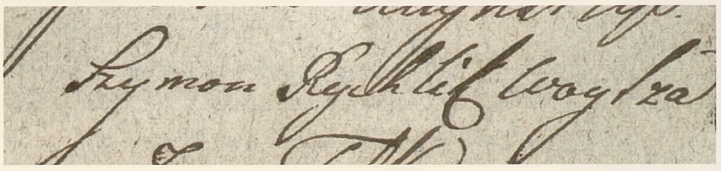
Dokument wydany w 1388 roku w Krakowie przez ławników krakowskich, w którym oznajmiają oni, że Piotr i Jan, synowie Jana Borka, stolnika sandomierskiego, krakowskiego rajcy i burmistrza, sprzedali wobec sądu ławniczego miastu Krakowowi wieś Grzegórzki i młyn położony obok kościoła św. Mikołaja (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 89)

Tłok pieczętny gminy Grzegórzki używany w okresie przedautonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 511)

Wójtowie grzegórzeccy

Szymon Rychlik
wójt 1798

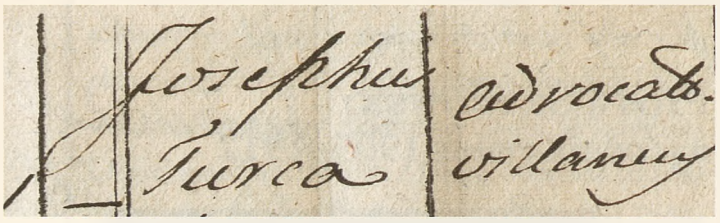
Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T.Schn. 587, s. 37)

Jan Tylek
wójt 1798

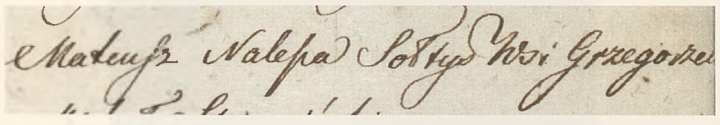
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T.Schn. 587, s. 37)

Józef Turcza
wójt 1805

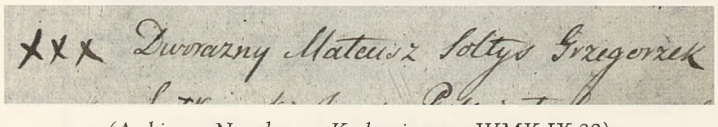
(Archiwum parafii św. Mikołaja, sygn. LC, t. I, s. 189)

Mateusz Nalepa
sołtys 1816

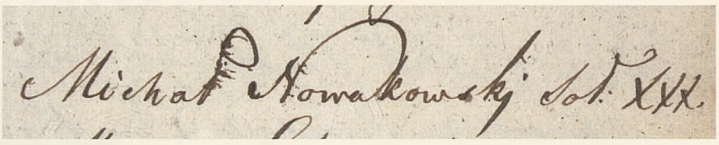
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-32)

Mateusz Dwuraźny
sołtys 1817

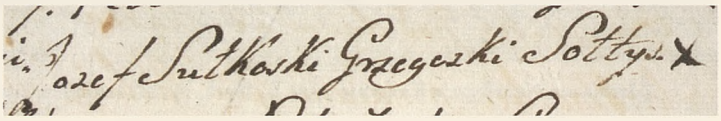
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-32)

Michał Nowakowski
sołtys 1817

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-32)

Józef Sutkowski
sołtys 1819, 1822

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-32)

Wojciech Nalepa
sołtys 1828

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-14)

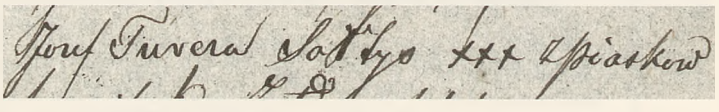
Józef Siodłak
sołtys 1833

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-32)

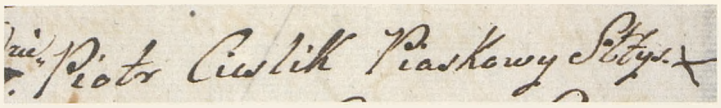
Sołtysi piaseczni

Józef Turcza
sołtys 1805, wójt 1816–1817

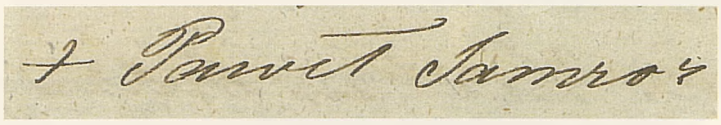
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-32)

Piotr Cieślik
sołtys 1819–1820, 1822, 1831, 1833

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-32)

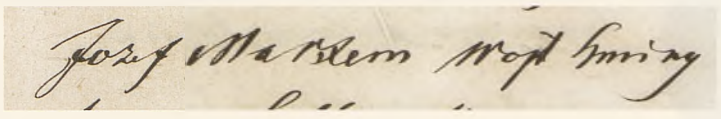
Paweł Jamroz
sołtys 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K. Krak., op. 32, s. 429)

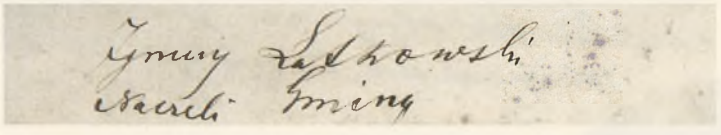
Wójtowie-naczelnicy gminy Grzegórzki-Piaski

Józef Marksen
naczelnik gminy 1867–1876

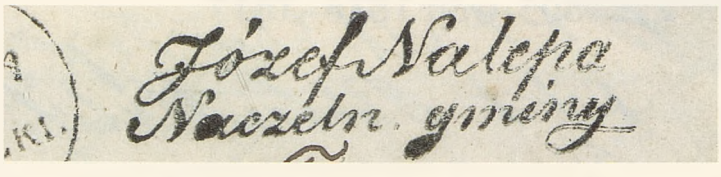
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VIII-27)

Ignacy Latkowski
naczelnik gminy 1876–1879

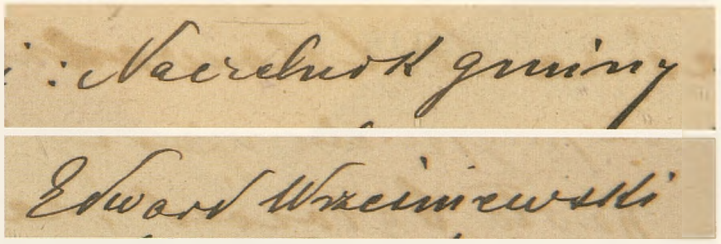
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VIII-27)

Józef Nalepa
naczelnik gminy 1879–1891

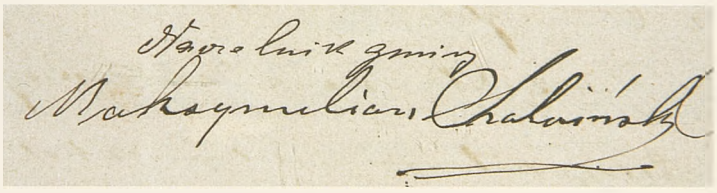
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VIII-27)

Edward Wrześniewski
naczelnik gminy 1891–1898

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VIII-2, s. 19)

Maksymilian Szalwiński
naczelnik gminy 1898–1905

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VIII-2)

Piotr Szybowski
naczelnik gminy 1905–1912

Fotografia portretowa opublikowana w 1910 roku („Nowości Ilustrowane" 1910, nr 17, s. 8, Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7621 IV czas.)

DĄBIE Z BESZCZEM I GŁĘBINOWEM

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 526)

Wieś miejska krakowska, należała do Krakowa prawdopodobnie od lokacji w 1257 roku. Położona przy ujściu Prądnika, na lewobrzeżnym terenie starego koryta Wisły, z centrum w rejonie dzisiejszych ulic Półkole i Świtezianki. Przyległe Beszcze to rejon obecnych ulic Błonie i Niepołomskiej, Głębinów rozciągał się na terenie zalewowym Wisły w rejonie dzisiejszej ulicy Ciepłowniczej. W 1312 roku miasto utraciło Dąbie wskutek konfiskaty dokonanej przez Władysława Łokietka po buncie wójta Alberta. Niewiele lat później, w 1348 roku, Kazimierz Wielki nadał Dąbie klasztorowi Cystersów z Mogiły. Swoją dawną własność Kraków odkupił od cystersów w 1388 roku, utrzymując stan własności do końca XVIII wieku. W posiadłości tej miasto utrzymywało folwark, ogrody warzywne i cegielnię, gospodarując poprzez dokonywanie sprzedaży z prawem wykupu i dzierżawy, co realizowano zwykle kontraktami obejmującymi także Grzegórzki. Jednym z ostatnich dzierżawców był rajca miejski i burmistrz Jan Nepomucen Kaspary z żoną Magdaleną. Zaczął on tam gospodarować w 1781 z umową zawartą z radą miejską na pięć lat, później przedłużoną. Miasto Kraków wykupiło Beszcze w 1555 roku od Dąbia, w drugiej połowie XVIII wieku była to własność miasta Kazimierza, później, po przyłączeniu Kazimierza do Krakowa, stało się przysiółkiem gminy Dąbie. Głębinów pierwotnie był własnością krakowskiej kapituły katedralnej, w XIX wieku stał się przysiółkiem Dąbia. Do połowy XVII wieku na terenie Dąbia i przyległości rósł las dębowy, sprzedawany przez miasto na wyrąb – znajdowały się tam wówczas tartak, cegielnia, browar miejski i liczne stawy rybne. Według spisu ludności z 1902 roku gminę zamieszkiwało około półtora tysiąca osób, w tym ponad czterystu wojskowych (znajdowały się tam koszary wojskowe artylerii). Dwa lata później odnotowano w gminie sto pięć domów mieszkalnych, dwadzieścia dwa zabudowania gospodarcze, trzy cegielnie oraz fabrykę kleju i mąki kościanej. Informacje o samorządzie wiejskim pojawiają się dopiero od drugiej dekady XIX wieku, na mocy ustaw autonomicznych od 1867 roku działa gmina Dąbie wraz z przysiółkami, z naczelnikiem gminy na czele. W roku 1911 Dąbie z Beszczem i Głębinowem, pod wspólną nazwą Dąbie, weszło w obręb Wielkiego Krakowa, do jego IV obwodu administracyjnego, tworząc wspólną XX dzielnicę katastralną.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. I, s. 161, 918; Przeorski 1931, s. 27, 173–199, 236–238, 317–318, 409–438; Kolak, Wojas 1955, s. 6; *Słownik krakowski*, cz. 1, s. 507–508, 744–745; *Encyklopedia*, s. 54–55, 145–146, 244; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 233–240; *Poczet* 2010, s. 745.

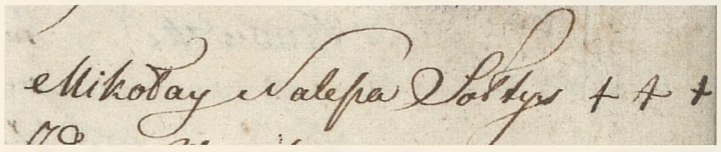
Dokument wydany w 1345 roku w Krakowie przez Kazimierza Wielkiego, mocą którego król nadaje klasztorowi Cystersów w Mogile swoją wieś Dąbie; przy pergaminie królewska pieczęć majestatowa (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 29)

Z akt Wolnego Miasta Krakowa: odcisk pieczęci gromadzkiej Dąbia użytej na dokumencie wystawionym przez sołtysa w 1817 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-32)

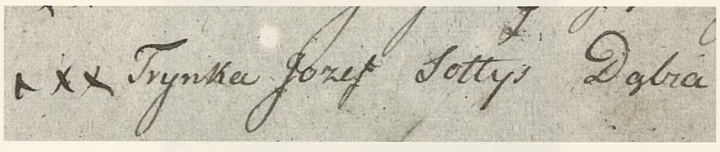
Sołtysi dąbscy

Mikołaj Nalepa
sołtys 1816–1817

(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-32)

Józef Trynka
sołtys 1817

(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-32)

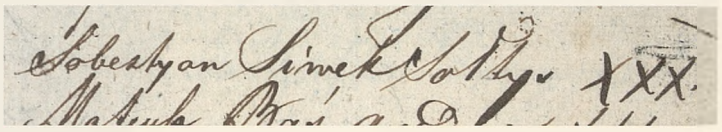
Wojciech Nalepa
sołtys 1826, 1828

(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-14)

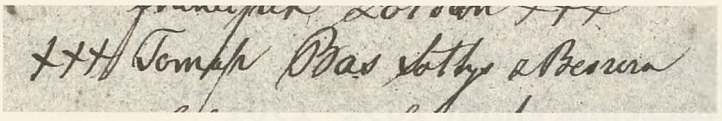
Sołtysi beszczeccy

Sebastian Siwek
sołtys 1817

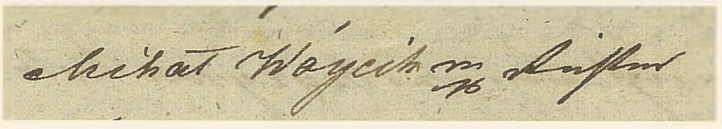
(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-32)

Tomasz Baś
sołtys 1817, 1827

(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-32)

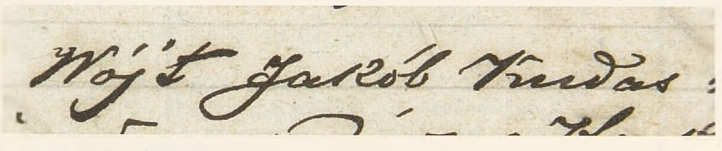
Michał Wójcik
sołtys 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K. Krak., op. 32, s. 434)

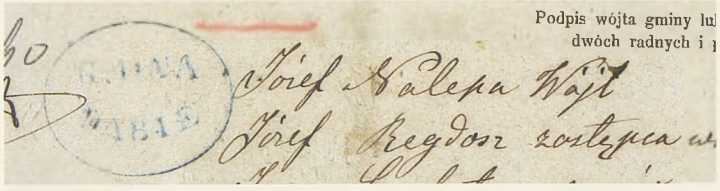
Wójtowie-naczelnicy gminy Dąbie z Beszczem i Głębinowem

Jakub Kudas
naczelnik gminy 1885

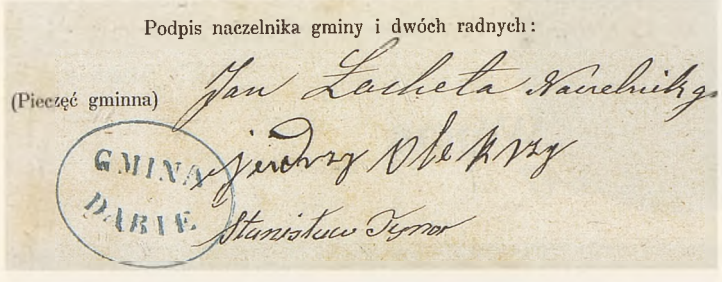
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IX-4, s. 3)

Józef Nalepa
naczelnik gminy 1885–1892

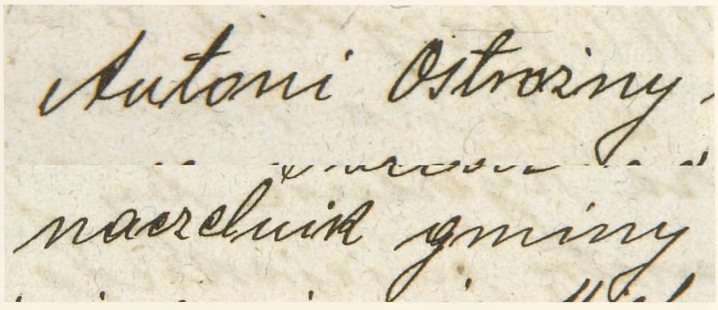
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IX-3, s. 34)

Jan Łacheta
naczelnik gminy 1892–1901

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IX-3, s. 6)

Antoni Ostrożny
naczelnik gminy 1901–1909

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IX-2, s. 234)

Jakub Michno
naczelnik gminy 1909–1912

Kadr z portretu grupowego członków rady gminnej z około 1910 roku (Biblioteka Jagiellońska, Rolle 1931, s. 279, sygn. 3543105 III)

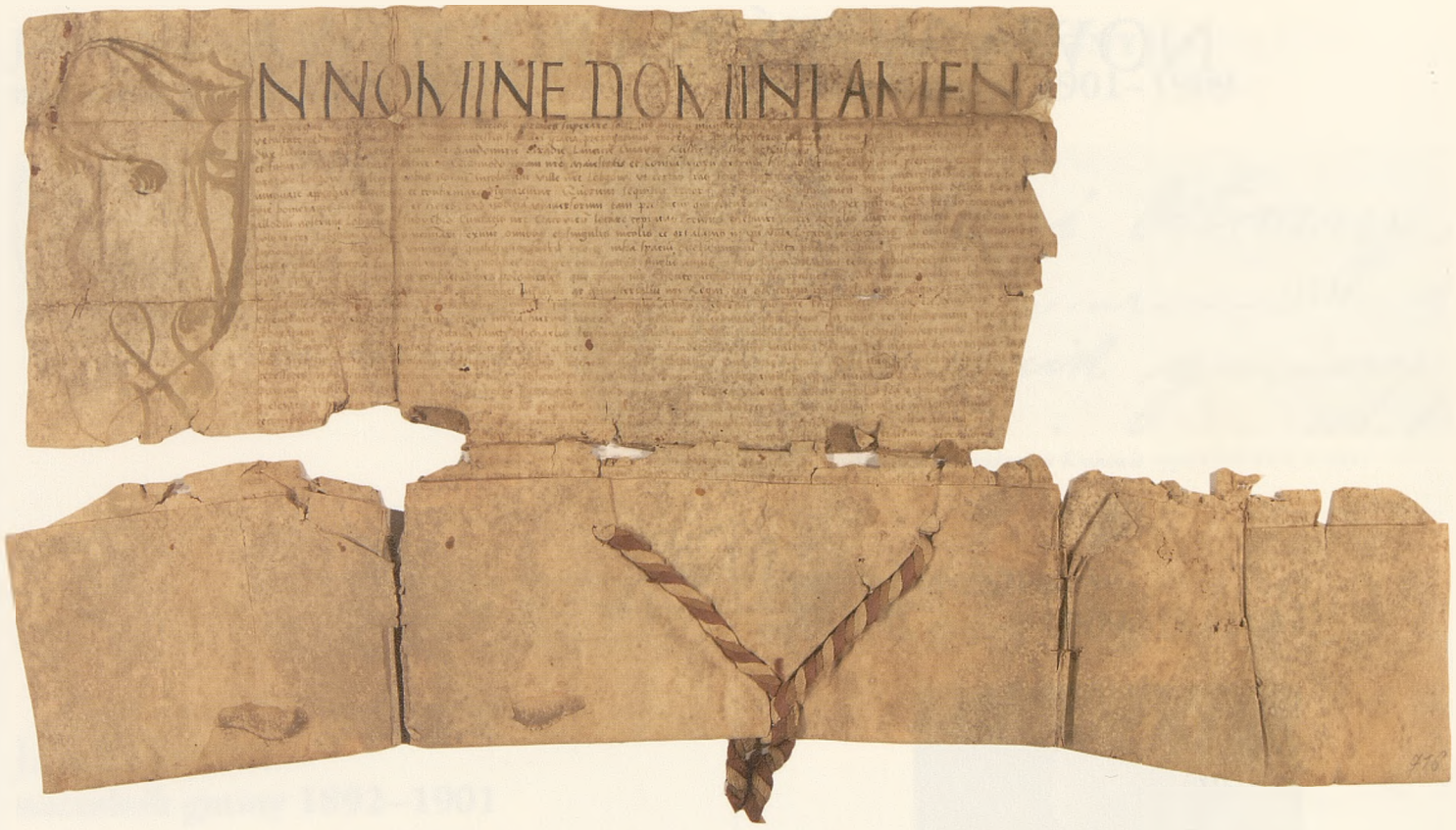
NOWA WIEŚ NARODOWA

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 139)

Wieś królewska, lokowana na prawie magdeburskim w 1367 roku przez Kazimierza Wielkiego po wydzieleniu z Łobzowa, położona orientacyjnie między dzisiejszymi ulicami Grottgera, Józefińską, Czarnowiejską oraz Kronikarza Galla i Siemieńskiego, z osią biegnąca wzdłuż dzisiejszej ulicy Kazimierza Wielkiego. Pierwotnie była uposażeniem wójtów krakowskich, skonfiskowana przez Władysława Łokietka po buncie wójta Alberta. Jako dobro królewskie pozostawała pod zarządem wielkorządowym do końca XVIII wieku; status wsi królewskiej podkreślano, stosując nazwę *Nova Villa Regalis*; późniejsze dookreślenie „Narodowa" podkreślało własność publiczną, państwową. W roku 1789 wieś liczyła siedemdziesiąt jeden domów i ponad trzystu mieszkańców, trudniących się głównie rolnictwem i ogrodnictwem. Zachowały się ślady samorządu z dawną tradycją, sięgającą pierwszej połowy XV wieku. Działały urzędy wójtowski i ławniczy, instancją odwoławczą był sąd wielkorządcy krakowskiego. Na mocy ustawy o miastach Sejmu Czteroletniego z 1791 roku Nowa Wieś znalazła się w granicach Krakowa, w jego Cyrkule III Garbarskim. Już jednak rok później potargowickie ustawy sejmu grodzieńskiego przywróciły jej odrębność. W czasach Rzeczypospolitej Krakowskiej od roku 1838 Nowa Wieś ponownie weszła w granice miasta, do jego Cyrkułu II, jednak w roku 1853 została z Krakowa powtórnie wyłączona. Od roku 1867 w ramach autonomii galicyjskiej w Nowej Wsi Narodowej działał samorząd gminny z jego organami pod przewodnictwem naczelnika gminy. W roku 1902 były tam zlokalizowane sto pięćdziesiąt cztery domy mieszkalne i dwadzieścia trzy zabudowania gospodarcze, w gminie mieszkało około tysiąca czterystu osób. Dopiero rozstrzygnięcia w roku 1910 przyniosły trwałe włączenie tej wsi-gminy do Krakowa, gdzie znalazła się w IV obwodzie administracyjnym, stając się XV dzielnicą katastralną.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. VII, s. 204; Kolak, Wojas 1955, s. 5; Przeorski 1931, s. 173–199, 226–228, 255–258, 308–309, 385–394; Gumowski 1962, s. 42; *Encyklopedia*, s. 672; Bartoszewicz 2007, *passim*; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 149–164.

Dokument wydany w 1507 roku w Krakowie przez Zygmunta Starego, potwierdzający akt z 1367 roku, mocą którego Kazimierz Wielki założył na prawie magdeburskim Nową Wieś przy Łobzowie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 405)

Tłok metalowy oraz odcisk w laku pieczęci ławniczej Nowej Wsi przy Łobzowie z wizerunkiem „Chrystusa Ogrodnika", z okresu przedautonomicznego (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 104)

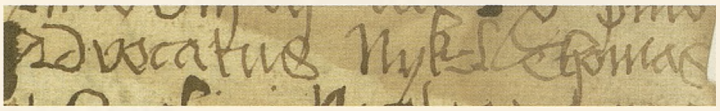
Wójtowie i sołtysi nowowiejscy

Świętosław
wójt 1440

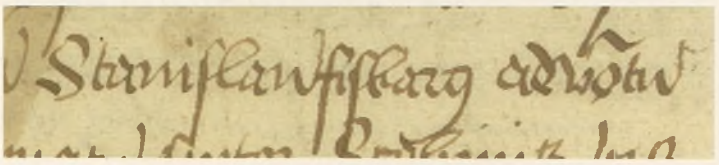
(Archiwum Główne Akt Dawnych, sygn. Zbiór Branickich z Suchej, depozyt z Wołynia, sygn. 62, k. 11v)

Mikołaj (Nikiel) Tomaszewicz (Tomasz)
wójt 1457, 1461

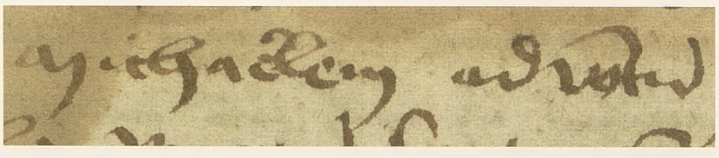
(Archiwum Główne Akt Dawnych, sygn. Zbiór Branickich z Suchej, depozyt z Wołynia, sygn. 62, k. 28)

Stanisław Fiszberg (Wyszberg)
wójt 1459, 1467, 1472

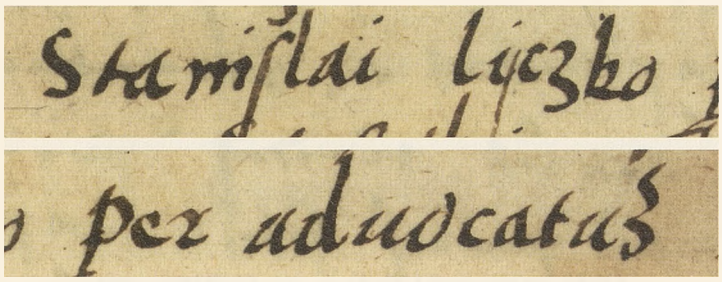
(Archiwum Główne Akt Dawnych, sygn. Zbiór Branickich z Suchej, depozyt z Wołynia, sygn. 62, k. 37v)

Michał
wójt 1477

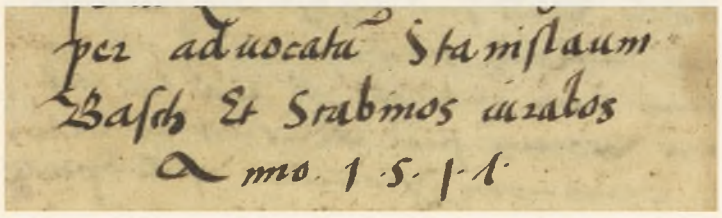
(Archiwum Główne Akt Dawnych, sygn. Zbiór Branickich z Suchej, depozyt z Wołynia, sygn. 62, k. 44v)

Stanisław Łyczko
wójt 1516

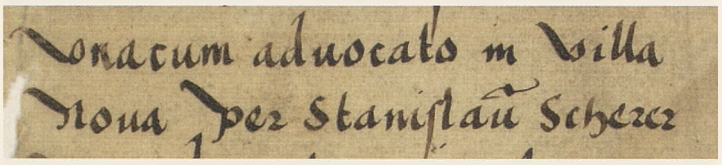
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 11)

Stanisław Basch
wójt 1517

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 13)

Stanisław Schecz
wójt 1518

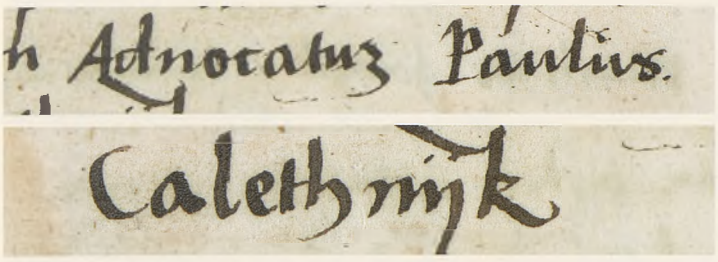
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 1)

Maciej Bogacz
wójt po 1518

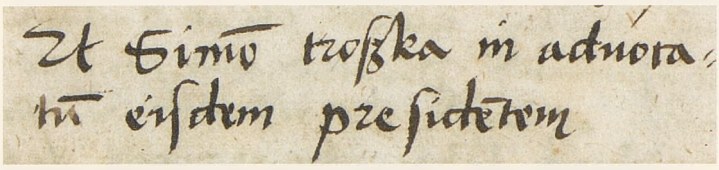
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 1)

Paweł Kaletnik
wójt 1535, 1545–1546, 1550

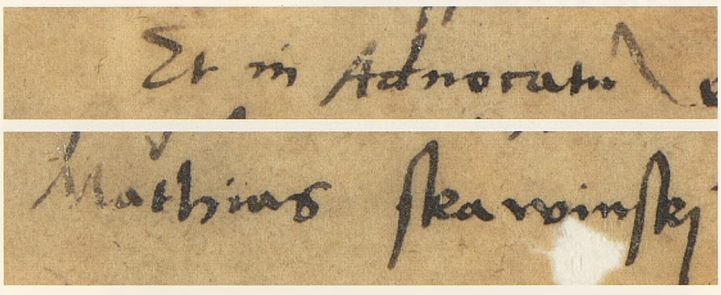
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 86)

Szymon Czoszka
wójt 1536

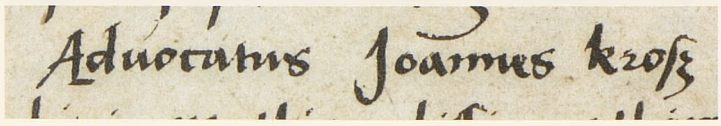
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 54)

Maciej Skawiński
wójt 1538

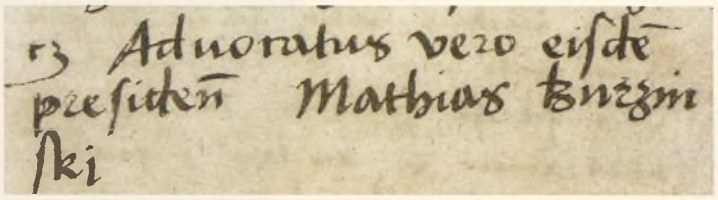
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 63)

Jan Krosz
wójt 1540, 1542, 1547

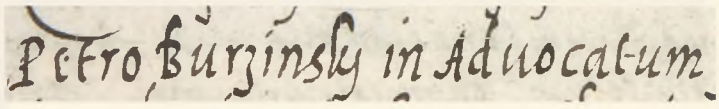
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 72)

Maciej Burzyński
wójt 1544

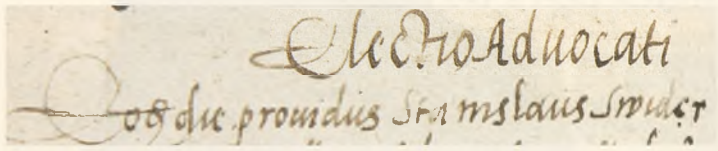
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 75)

Piotr Burzyński
wójt 1578, 1580–1581

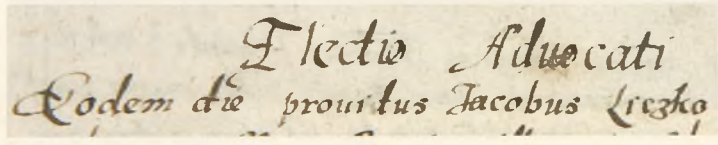
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-2, s. 70)

Stanisław Świder
wójt 1582, 1590, 1595

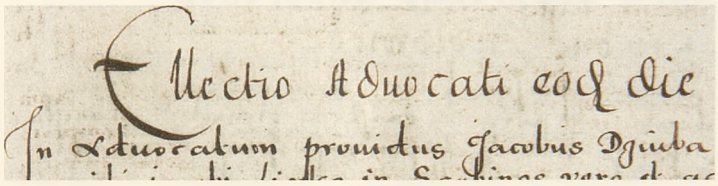
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-2, s. 122)

Jakub Łyczko
wójt 1584–1585

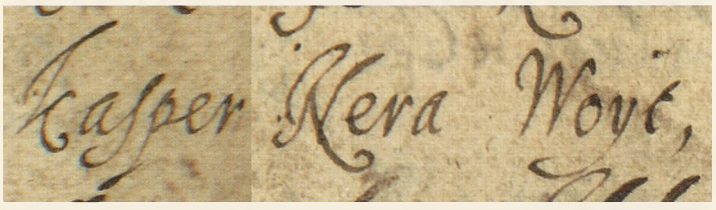
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-2, s. 152)

Jakub Dziuba
wójt 1586–1587, 1594

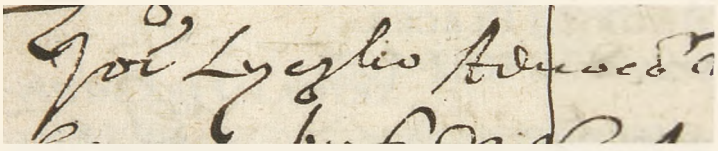
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-2, s. 219)

Kasper Nera
wójt 1602

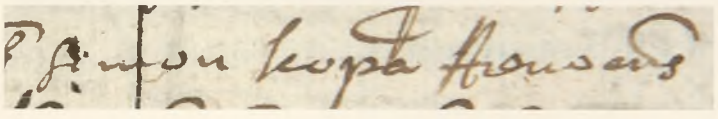
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-10, s. 407)

Jan Łyczko
wójt 1608

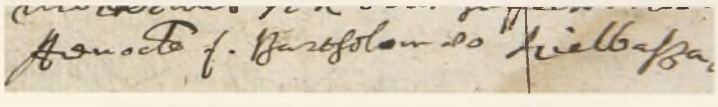
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-5, s. 85)

Szymon Kopa
wójt 1611

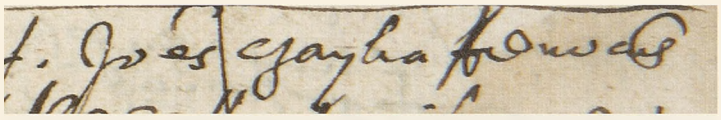
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-5, s. 180)

Bartłomiej Kiełbasa
wójt 1613

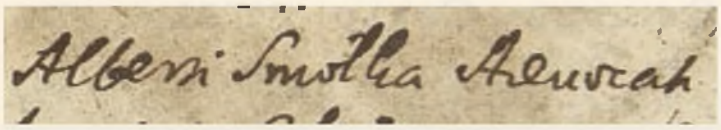
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-5, s. 250)

Jan Czajka
wójt 1614–1615, 1640

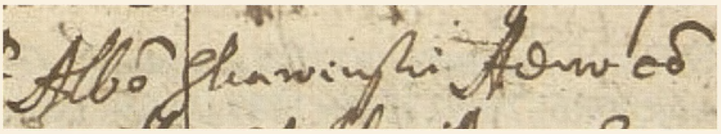
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-5, s. 250)

Wojciech Smolka
wójt 1616–1617, 1631, 1641–1642

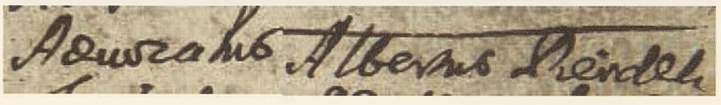
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-6, s. 13)

Wojciech Skawiński
wójt 1618

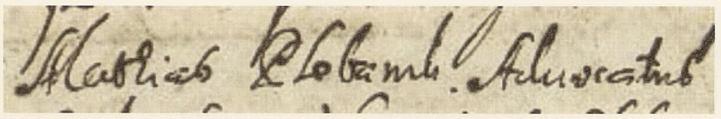
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-5, s. 376)

Wojciech Pierdek
wójt 1633

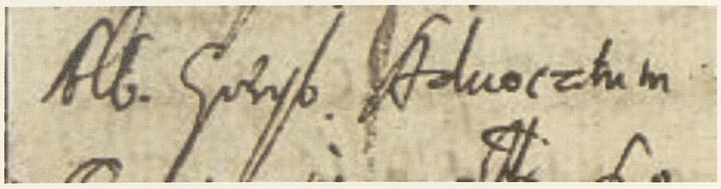
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-6, s. 45)

Maciej Plebanik
wójt 1635

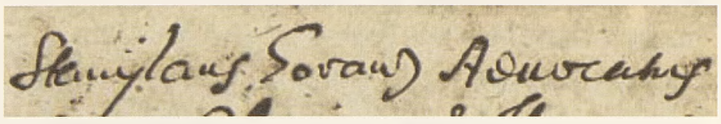
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-6, s. 76)

Wojciech Grzyb
wójt 1636

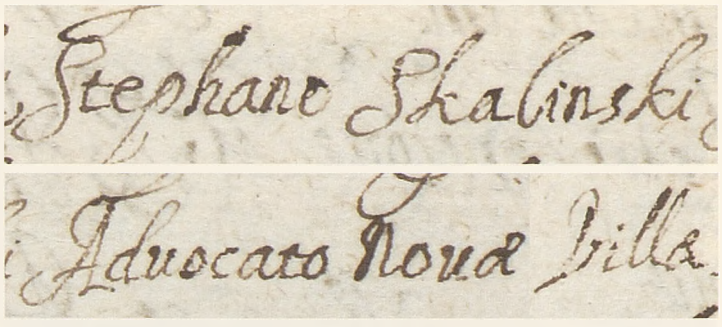
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-6, s. 81)

Stanisław Goraj
wójt 1639

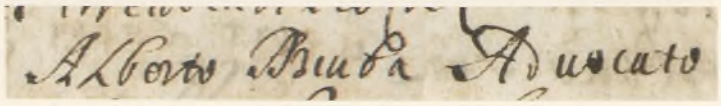
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-6, s. 192)

Stefan Skawiński (Skaliński)
wójt 1646–1648, 1650–1651, 1665–1666

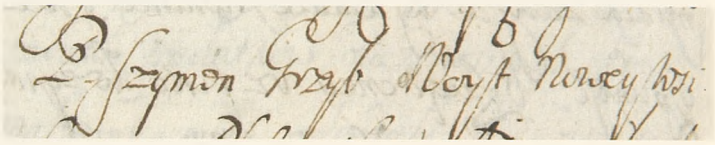
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 71, s. 1410)

Wojciech Dziuba
wójt 1661, 1670, 1678, 1680–1681

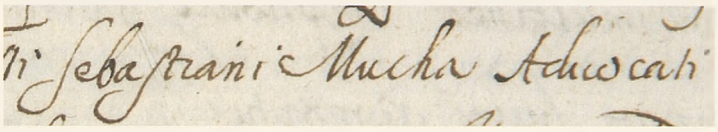
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-3, s. 26)

Szymon Grzyb
wójt 1666–1670, 1675–1676, 1678, 1680–1681, 1689–1690, 1696

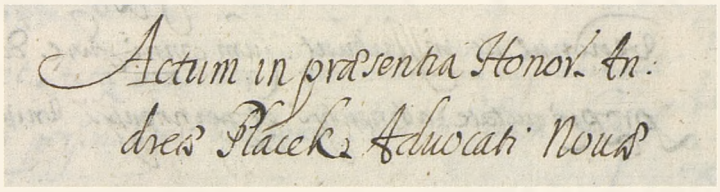
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-3, s. 326)

Sebastian Mucha
wójt 1671–1673

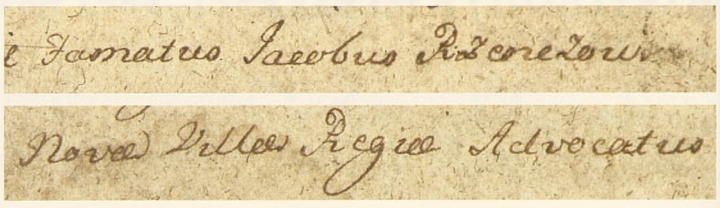
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-3, s. 287)

Andrzej Placek
wójt 1674, 1682–1683

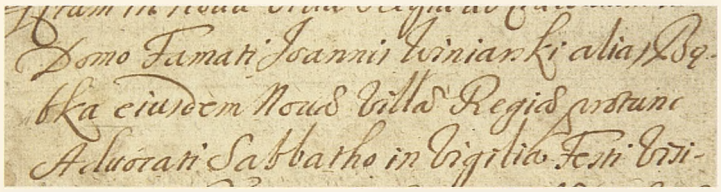
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-3, s. 307)

Jakub Rzęczowski
wójt 1692–1693, 1715

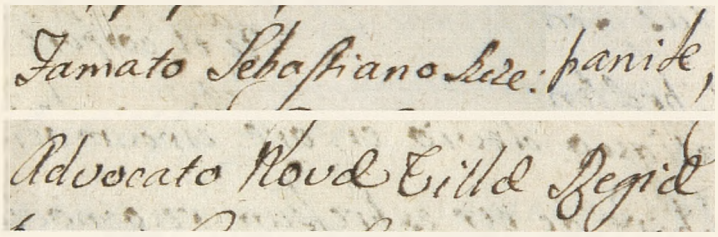
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 1, s. 54)

Jan Winiarski zwany Babka
wójt 1695–1696

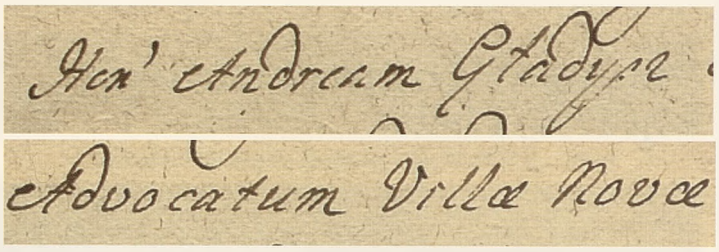
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-7, poszt 3, s. 39)

Sebastian Szczepanik
wójt 1702, 1724

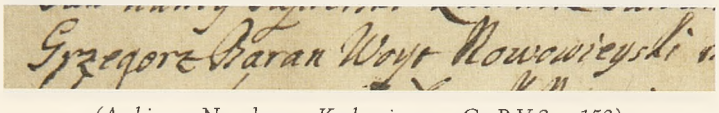
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-10, s. 140)

Andrzej Gładysz
wójt 1704

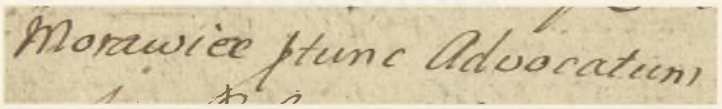
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 603)

Grzegorz Baran
wójt 1710, 1718, 1721, 1740, 1742–1743

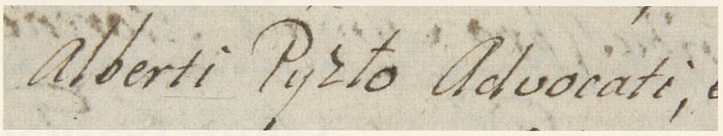
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 153)

Błażej Morawiec
wójt 1714–1715

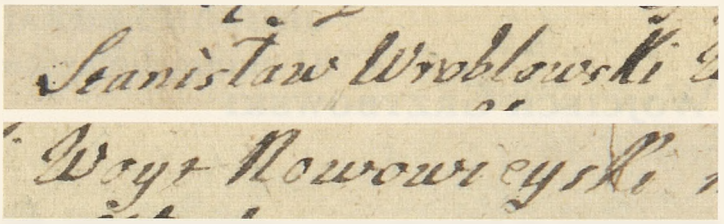
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 2, s. 5)

Wojciech Pyzło
wójt przed 1719

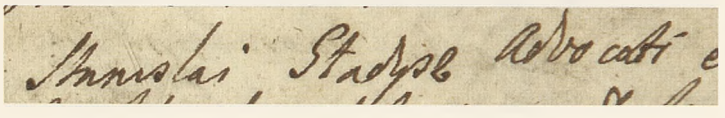
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-10, s. 139)

Stanisław Wróblowski
wójt 1726, 1730, 1734, 1737, 1740, 1749

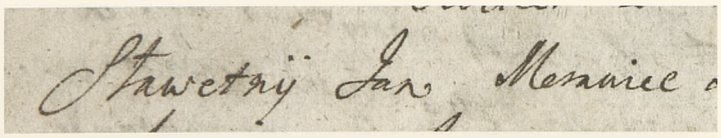
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 159)

Stanisław Gładysz starszy
wójt 1733, 1735, 1743–1744, 1767

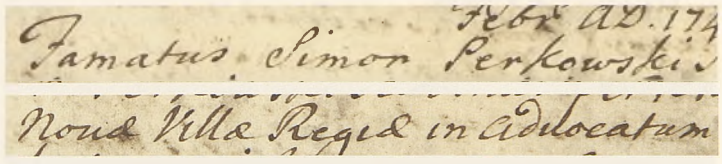
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 4, s. 20)

Jan Morawiec
wójt 1738

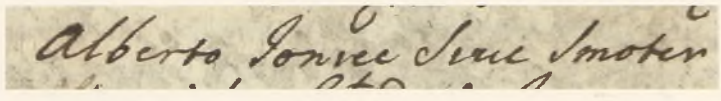
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 5, s. 23)

Szymon Perkowski
wójt 1743

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 5, s. 77)

Wojciech Joniec zwany Smoter
wójt 1745

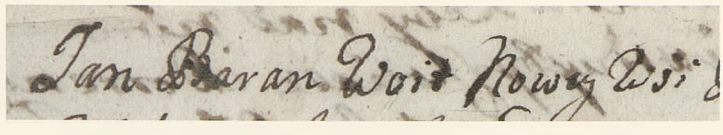
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 5, s. 103)

Wojciech Grzybowski
wójt 1746

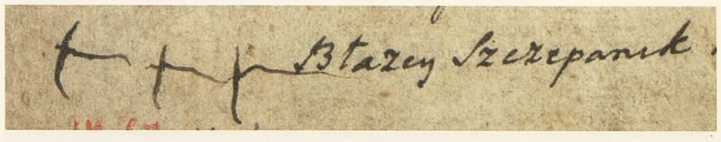
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 4, s. 107)

Jan Baran
wójt 1756, 1781

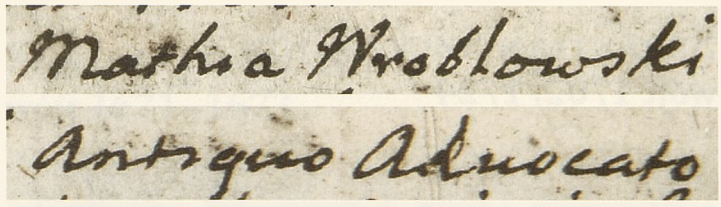
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-10, s. 326)

Błażej Szczepanik
wójt 1767–1769, 1780

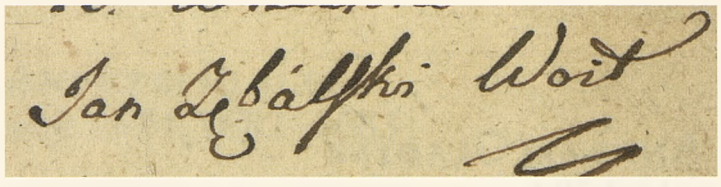
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-10, s. 371)

Maciej Wróblowski
wójt 1767

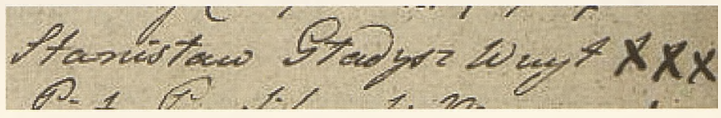
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 6, s. 28)

Jan Zębalski
wójt 1773, 1786, 1789–1791, 1793

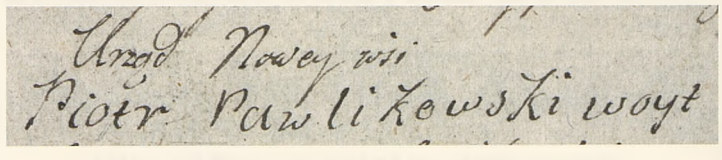
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 203)

Stanisław Gładysz młodszy
wójt 1797, 1799

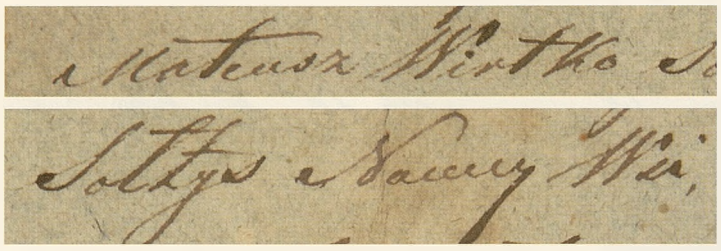
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 213)

Piotr Pawlikowski
wójt 1802–1805

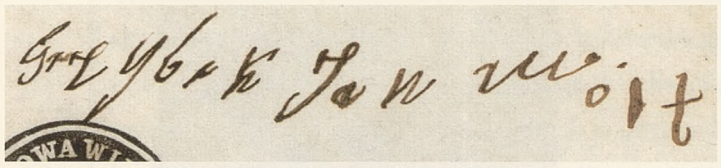
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-10, s. 355)

Mateusz Wirtko (Wirtek)
sołtys 1831, 1834, 1847

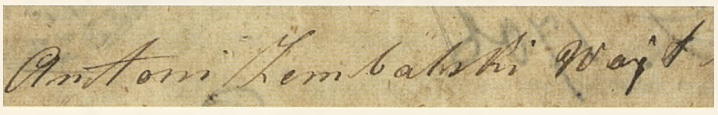
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 163)

Jan Grzybek
wójt 1858

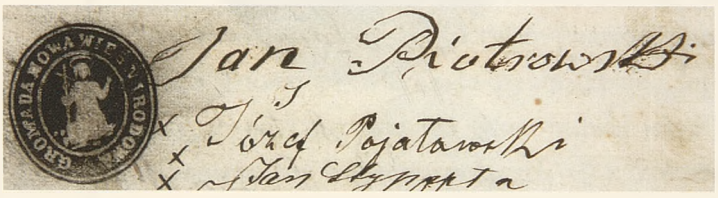
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T.Schn. 1150, s. 319)

Antoni Zębalski
wójt 1865

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 1014)

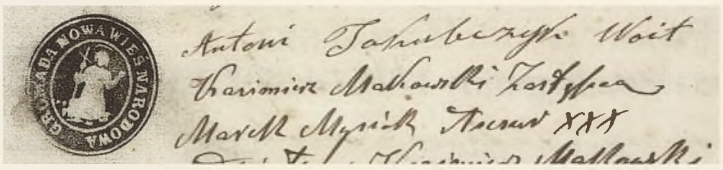
Jan Piotrowski
wójt 1867

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-12, s. 3)

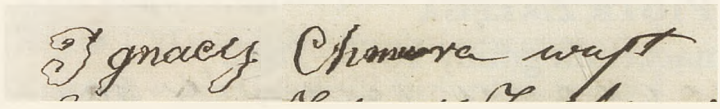
Wójtowie-naczelnicy gminy Nowa Wieś Narodowa

Antoni Jakóbczyk
naczelnik gminy 1867–1870

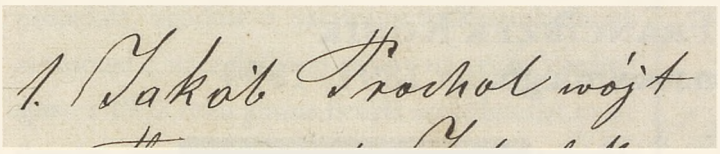
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-12, s. 5)

Ignacy Chmura
naczelnik gminy 1870–1873

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-12, s. 21)

Jakub Prochol
naczelnik gminy 1873

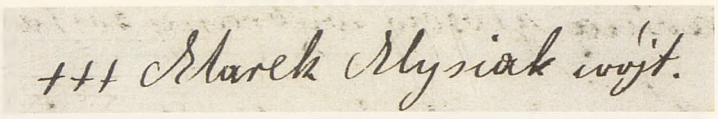
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-12, s. 50)

Kazimierz Makowski
naczelnik gminy 1873–1875

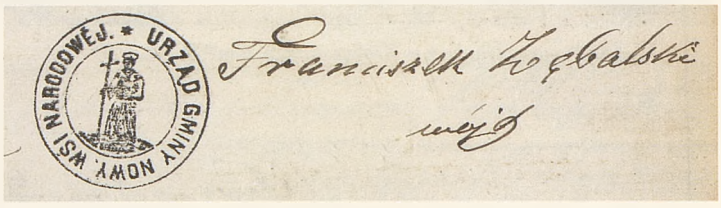
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-12, s. 54)

Marek Mysiak
naczelnik gminy 1875–1876

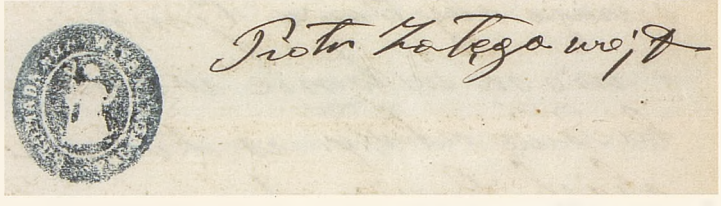
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-12, s. 71)

Franciszek Zębalski
naczelnik gminy 1876–1879, 1882–1891

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-12, s. 153)

Piotr Załęga
naczelnik gminy 1879–1882

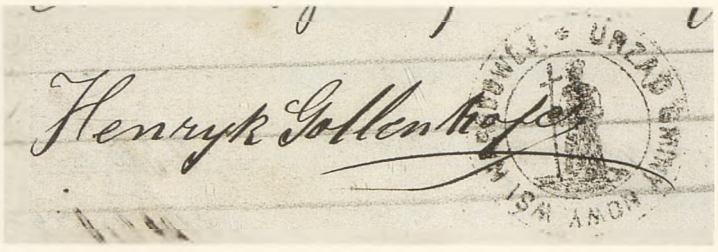
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-103)

Franciszek Konik
naczelnik gminy 1891–1894

Kadr z portretu grupowego członków rady gminnej z około 1910 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. MI 3-58)

Henryk Gollenhofer
naczelnik gminy 1894–1898

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-12, s. 255)

Piotr Rosół
naczelnik gminy 1898–1912

Fotografia portretowa opublikowana w 1910 roku („Nowości Ilustrowane" 1910, nr 17, s. 8, Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7621 IV czas.)

ŁOBZÓW Z GRAMATYKĄ

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 305)

Wieś królewska, położona nad Młynówką Królewską, w obrębie dzisiejszych ulic Radzikowskiego i Lea, Kronikarza Galla i Siemieńskiego, Mydlnicką oraz Rydla i Odlewniczą. Podobnie jak w przypadku Nowej Wsi, grunta te były wymieniane w przywileju lokacyjnym Krakowa z 1257 roku jako uposażenie wójtowskie, taką samą drogą stały się dobrem królewskim w zarządzie wielkorządcy krakowskiego. Początki wsi sięgają 1366 roku, kiedy to wielkorządca krakowski Bodzęta z Kosowic objął w faktyczne posiadanie część krakowskich pastwisk miejskich zwanych Łobzowem, zaprowadzając na nich własność królewską i zakładając ogrody. Kazimierz Wielki wybudował tam pałac królewski – myśliwski zameczek z wieżą. W 1501 roku wieś tę dzierżawił Jan Boner, rajca krakowski, który w miejsce pańszczyzny wprowadził czynsz. Wieś z pałacem i folwarkiem zostały w 1787 roku darowane przez Stanisława Augusta Poniatowskiego na rzecz Akademii Krakowskiej. Łobzów liczył wówczas blisko czterdzieści domów i około dwustu mieszkańców, trudniących się na żyznej ziemi głównie ogrodnictwem (wartość tamtejszego gruntu potwierdzało powiedzenie: „lepszy zagon na Łobzowie niż gdzie indziej niwa"). Tym samym losy Łobzowa połączyły się z terenem dawnej jurydyki uniwersyteckiej Gramatyka. Jak w przypadku wielkorządowej Nowej Wsi również Łobzów miał samorząd z dawną tradycją, jednak dokumenty gminne zachowały się tu od końca XVII wieku. W wyniku ustaw Sejmu Czteroletniego w 1791 roku Łobzów znalazł się w granicach Krakowa, w jego Cyrkule III Garbarskim, jednak tylko do roku 1792 – po sejmie grodzieńskim przywrócono mu samodzielność. W Rzeczypospolitej Krakowskiej od 1838 roku Łobzów wraz z Gramatyką ponownie został przyłączony do miasta, gdzie wszedł do Cyrkułu II. W roku 1853 kolejny raz wyłączono go z granic Krakowa. Powstała w 1867 roku jednolita dla tych terenów, gmina Łobzów posiadała, zgodnie z ustawami autonomicznymi, samorząd z naczelnikiem gminy na czele. Według spisu z 1902 roku gmina liczyła sześćdziesiąt sześć domów mieszkalnych i dwadzieścia trzy zabudowania gospodarcze, zamieszkiwało ją około tysiąca czterystu osób, w tym ponad pięciuset wojskowych. Dopiero tworzenie Wielkiego Krakowa i rok 1910 ustabilizowały przynależność Łobzowa do Krakowa, gdzie administracyjnie wszedł do obwodu IV, tworząc jednocześnie XVI dzielnicę katastralną.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. V, s. 672–674; Przeorski 1931, s. 173–199, 225–226, 258–261, 309–310, 385–394; Kolak, Wojas 1955, s. 5; Gumowski 1962, s. 38; *Słownik krakowski*, cz. 3, s. 951–957; *Encyklopedia*, s. 570–571, 257; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 134–149; *Poczet* 210, s. 406

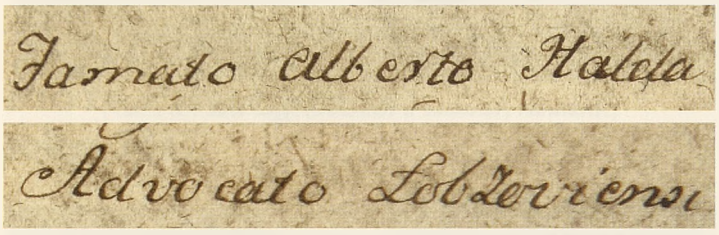
Dokument wydany w 1474 roku w Opatowcu, w którym Kazimierz Jagiellończyk w uwzględnieniu zasług zapisuje Feliksowi z Pniewa, giermkowi, 1250 florenów złotych na wsi Łobzowie i oddaje mu wieś tę na tak długo, dopóki król lub jego następcy nie uiszczą tej sumy (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. Rus. 156)

Z protokołów posiedzeń rady gminnej Łobzowa z lat 1864–1905: odciski kolejno używanych pieczęci urzędowych; ich wymiana nastąpiła w latach osiemdziesiątych XIX wieku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-4, s. 18, 191)

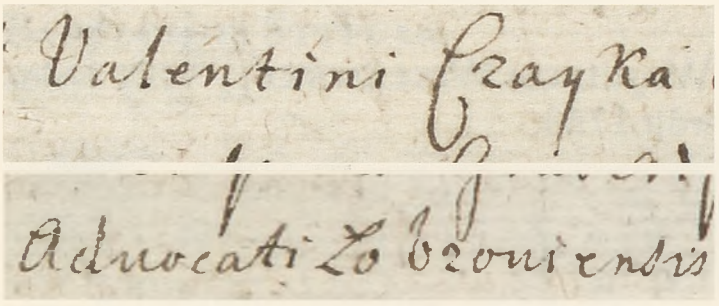
Wójtowie i sołtysi łobzowscy

Wojciech Halda
wójt 1687–1693, 1696

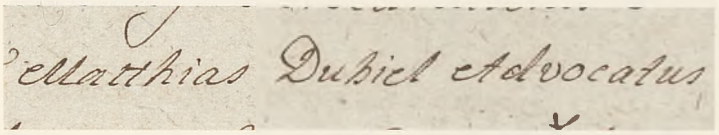
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-4, poszyt 1689–1693, s. 51)

Walenty Czajka
wójt 1698, 1702

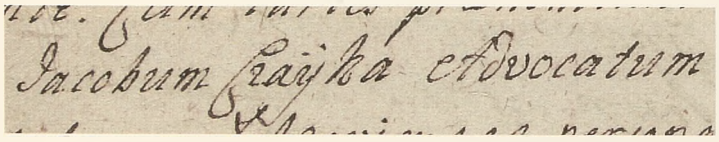
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 49)

Maciej Dubiel
wójt 1702

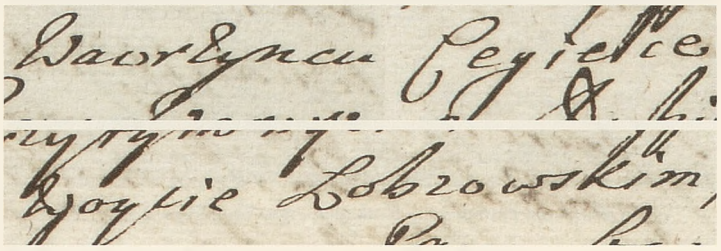
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 558)

Jakub Czajka
wójt 1704

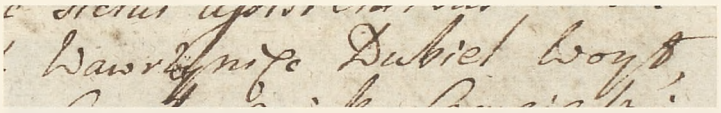
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 76, s. 371)

Wawrzyniec Brzeziński Cegiełka
wójt 1705, 1708–1709

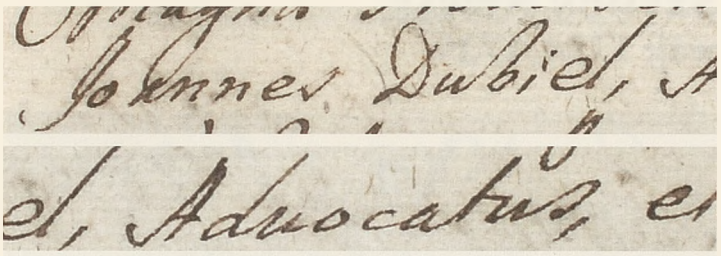
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 853)

Wawrzyniec Dubiel
wójt 1709, 1710, 1715

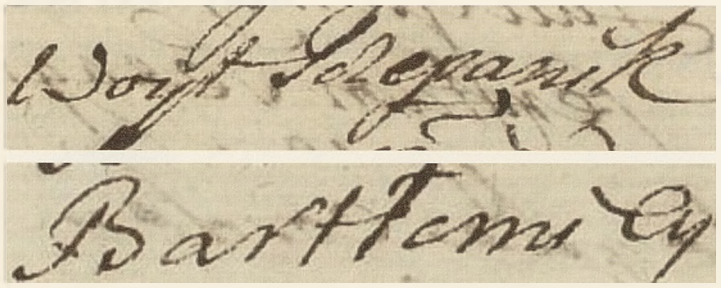
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 919)

Jan Dubiel
wójt 1712–1714

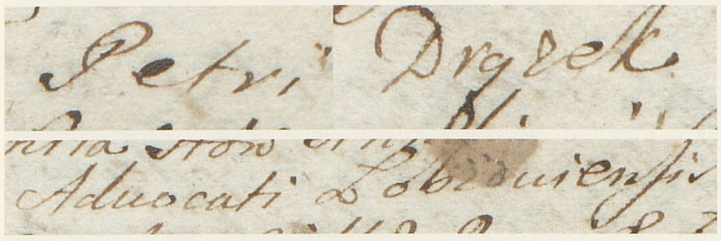
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 972)

Bartłomiej Szczepanik
wójt 1715

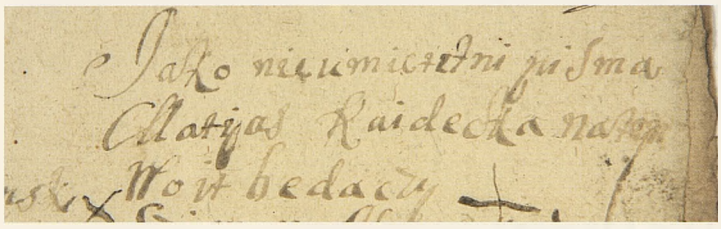
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 1195)

Piotr Maksanty zwany Drążek
wójt 1718, 1720

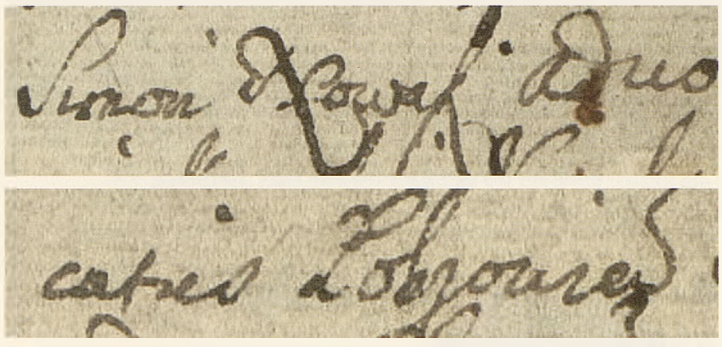
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 1350)

Maciej Kajdeczka (Hajdeczka)
wójt 1719–1720, 1722, 1724, 1726, 1732, 1735–1736

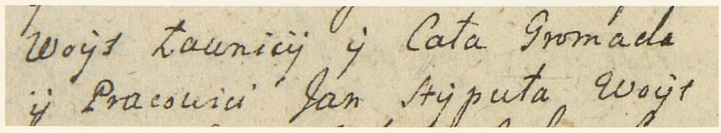
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 157)

Szymon Nowak
wójt 1724, 1729

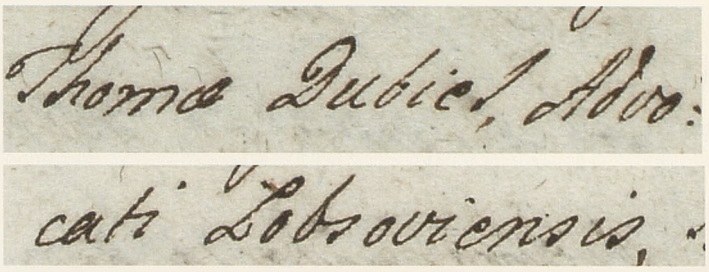
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-8, s. 2)

Jan Stypuła
wójt 1736–1737

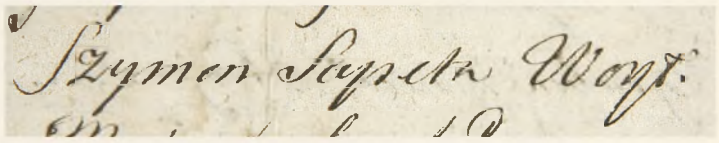
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 165)

Tomasz Dubiel
wójt 1748

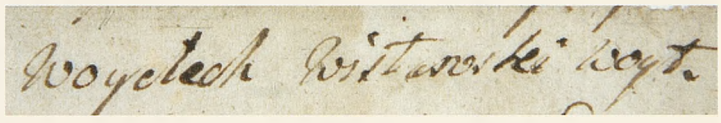
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 79, s. 327)

Szymon Sapeta
wójt 1759

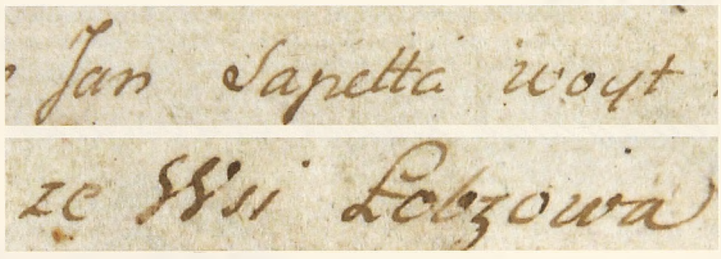
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 190)

Wojciech Wisławski
wójt 1763

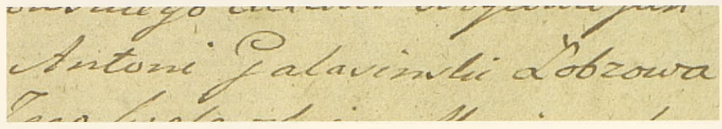
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 195)

Jan Sapetta
wójt 1780

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 199)

Antoni Galasiński
wójt 1790

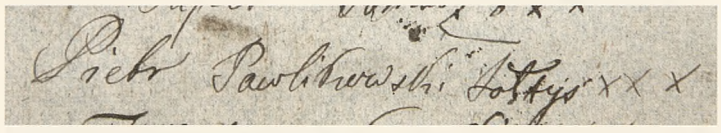
(Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, sygn. A. Kam., III/101, nr 38, s. 145)

Dominik Stypuła
wójt 1798

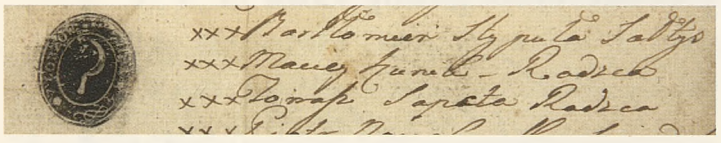
(Akta parafii św. Szczepana w Krakowie, SLBCM, t. I, s. 36)

Piotr Pawlikowski
sołtys 1817

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 317)

Bartłomiej Stypuła
sołtys 1817

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-2, s. 313)

Marcin Stypuła starszy
sołtys 1818

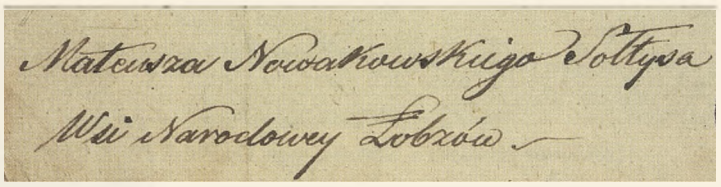
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 16)

Marcin Pawlikowski
sołtys 1819

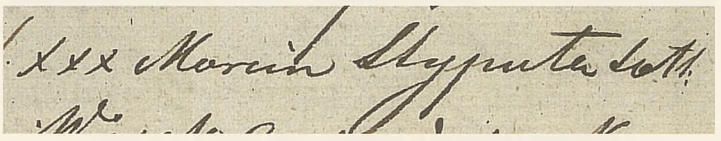
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 54)

Mateusz Nowakowski
sołtys 1831, 1835, 1838, 1845

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 187)

Marcin Stypuła młodszy
sołtys 1845–1848

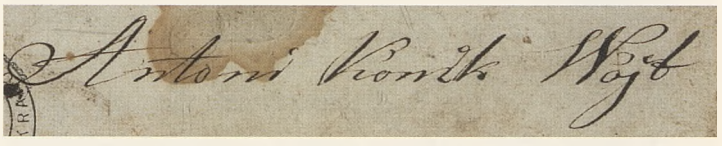
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K. Krak., op. 85, s. 12)

Piotr Sapeta
sołtys 1850–1851

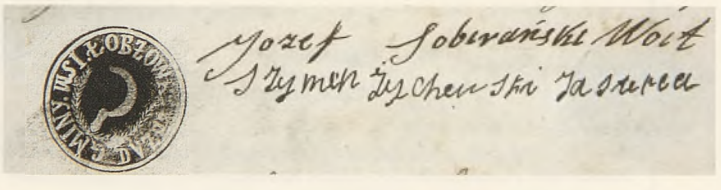
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 455)

Antoni Konik
wójt 1855

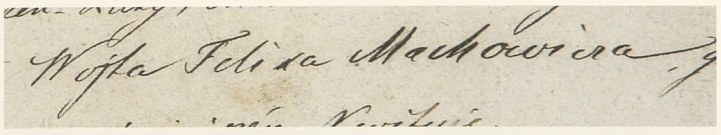
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 585)

Józef Sobierajski
wójt 1857, 1859
naczelnik gminy 1867–1868

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-4, s. 7)

Feliks Machowicz
wójt 1862

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 865)

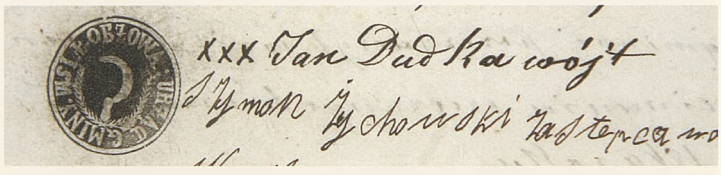
Stanisław Pawik
wójt 1865–1867

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-3, s. 1035)

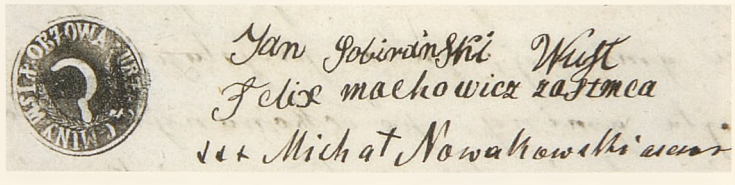
Wójtowie-naczelnicy gminy Łobzów z Gramatyką

Jan Dudka
naczelnik gminy 1868–1870, 1873–1879

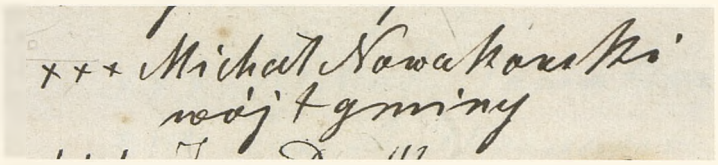
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-4, s. 21)

Jan Sobierański
naczelnik gminy 1870–1871

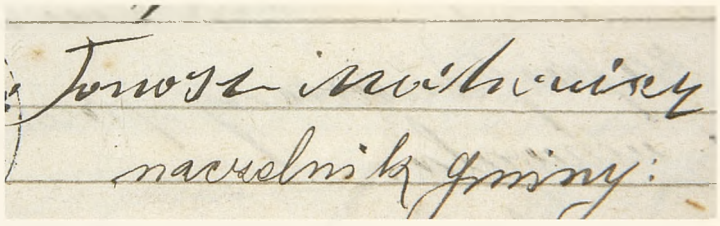
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-4, s. 24)

Michał Nowakowski
naczelnik gminy 1871–1873

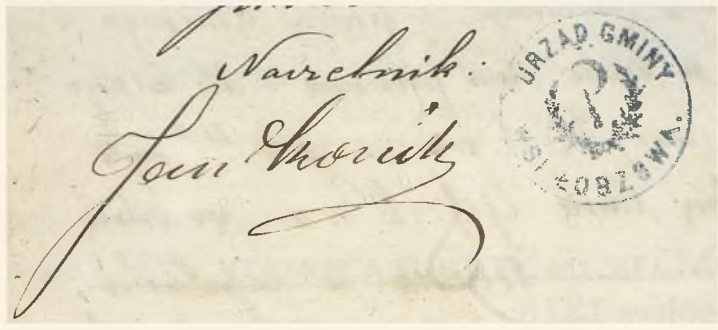
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-4, s. 33)

Tomasz Machowicz
naczelnik gminy 1879–1891, 1898–1901

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-4, s. 191)

Jan Konik
naczelnik gminy 1891–1898, 1902–1903
p.o. naczelnik gminy 1901

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP V-4, s. 131)

Franciszek Buczak
naczelnik gminy 1903–1912

Fotografia portretowa opublikowana w 1910 roku („Nowości Ilustrowane" 1910, nr 17, s. 8, Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7621 IV czas.)

PŁASZÓW

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 266)

Wieś królewska-wielkorządowa położona na terenie prawobrzeżnego starorzecza Wisły, naprzeciwko Dąbia. Pierwotnie, do około 1160 roku, należała do rodu Awdańców, następnie do wieku XIII była własnością klasztoru Norbertanek na Zwierzyńcu. W wieku XIV i do początku XV była z kolei w rękach rycerskich, między innymi rodu Rawiczów. W 1421 roku Władysław Jagiełło przeniósł Płaszów z prawa polskiego na magdeburskie, a w roku 1428 zakupił tę wieś za 500 grzywien, wytyczając ulicowy przebieg zabudowy, wzdłuż dzisiejszej ulicy Szklarskiej. Przez wieki XV i XVI Płaszów pozostawał w rękach królewskich pod administracją wielkorządową. W wiekach XVII i XVIII wieś nadal posiadała status wielkorządowy, choć pojawiały się tam także własności niekrólewskie. Miasto Kazimierz posiadało w Płaszowie folwark Okop (w rejonie obecnej ulicy Koszykarskiej), łąki i dużą cegielnię przy granicy z Zabłociem. Był tam też z początkiem XIX wieku spory zespół dworski, znajdujący się w prywatnych rękach. Podległość wielkorządom sprzyjała pozycji mieszkańców – chłopi byli zwolnieni z większości świadczeń poza czynszami, zbieraniem siana i czyszczeniem sadzawek królewskich. Mieli zorganizowany samorząd w postaci wójta i ławy; najstarszego wójta na urzędzie odnajdujemy w roku 1584. W XIX wieku wyodrębniły się dwie części Płaszowa: Płaszów Wielki w zachodniej części i Płaszów Mały zwany Lasem, oddzielone przysiółkiem Lasek. W roku 1902 w gminie były sto sześćdziesiąt trzy domy mieszkalne, sto piętnaście zabudowań gospodarczych, dwie cegielnie, dwie fabryki dachówek i cegieł, fabryka gipsu i fabryka elektryki. Miał tam powstać port rzeczny. Gminę zamieszkiwało około półtora tysiąca osób. Po wielu oporach ze strony gminy, z opóźnieniem w stosunku do innych gmin, w roku 1912 Płaszów został włączony do Wielkiego Krakowa, tworząc administracyjnie obwód V miasta (wraz z przyłączonym w 1915 roku Podgórzem), katastralnie natomiast XIX dzielnicę miasta.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. VIII, s. 276; Przeorski 1931, s. 173–199, 439–462; Kolak, Wojas 1955, s. 5; Gumowski 1962, s. 44; *Encyklopedia*, s. 766; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 251–262; Sasinowski 2012, s. 5–59.

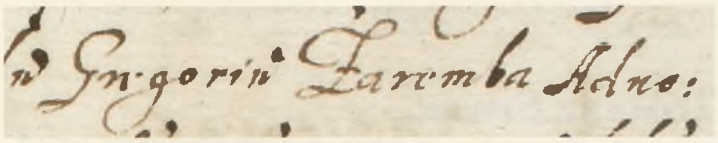
Dokument wydany w 1661 roku w Warszawie przez Jana Kazimierza, potwierdzający akt wydany w 1422 roku w Krakowie, mocą którego Gniewosz z Dalowic, podstoli krakowski, i Elżbieta z Płaszowa, jego żona, sprzedali kmieciom płaszowskim wszystkie place z domami za 3 grzywny pod warunkiem płacenia pewnych czynszów rocznych oraz uwolnili ich od pracy na rzecz właścicieli wsi, z wyjątkiem koszenia jednej łąki; dokument opatrzony w pieczęć większą koronną (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 793)

Z protokołów obrad rady gminnej Płaszowa z lat 1867–1909: odcisk pieczęci urzędowej Płaszowa używanej przed sporządzeniem nowego tłoku pieczętnego, wyżej prezentowanego, a następnie równolegle z nową pieczęcią (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-2, s. 37)

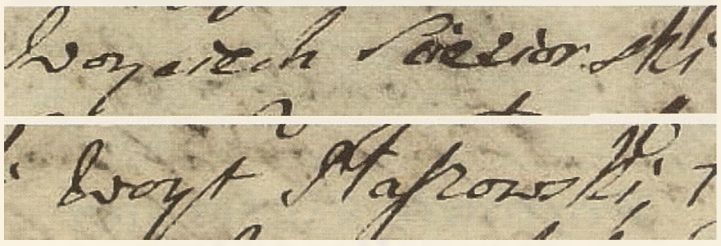
Wójtowie płaszowscy

Grzegorz Zaremba
wójt 1584, 1590

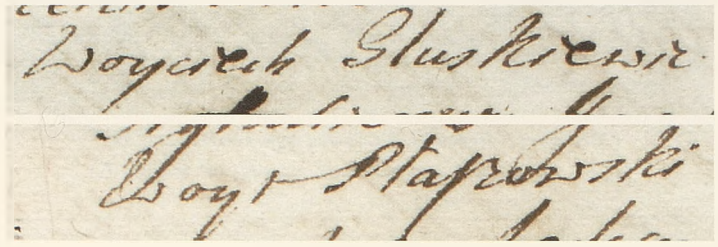
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 68, s. 709)

Wojciech Ścięziorski
wójt 1714–1715, 1720

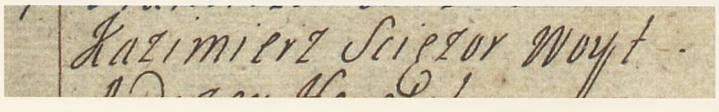
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 1149)

Wojciech Gluskiewicz
wójt 1724

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 1744)

Kazimierz Ściężor
wójt 1729, 1731–1743

Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. IT 56, s. 195)

Antoni Szczepanik
wójt 1730

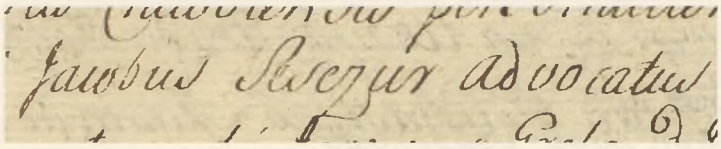
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. IT 53, s. 127)

Marcin Gorka
wójt 1744

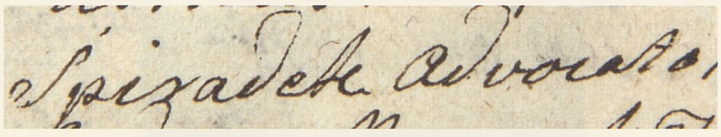
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. IT 58, s. 129)

Jakub Ściężor
wójt 1769

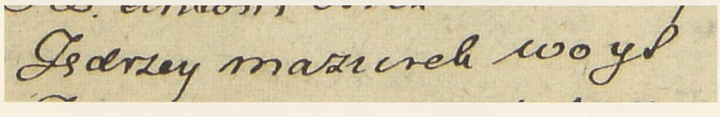
Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 81, s. 189)

Stanisław Spiradek
wójt 1775, 1778

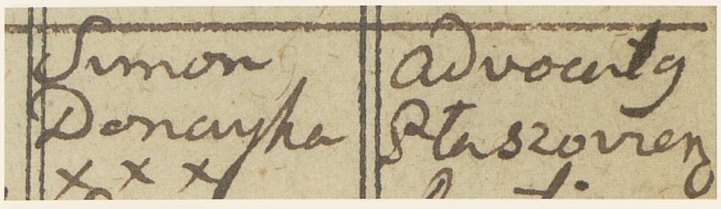
(Archiwum parafii Bożego Ciała w Krakowie, LCSJ, s. 275)

Jędrzej Mazurek
wójt 1787, 1789–1791

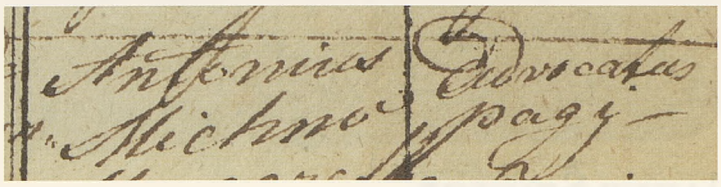
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 40, s. 47)

Szymon Donajka
wójt 1793

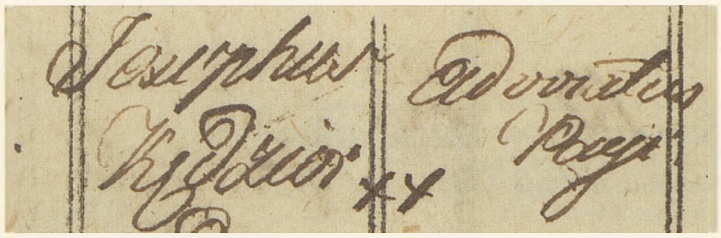
(Archiwum parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie, KM, t. I, s. 11)

Antoni Michno
wójt 1819

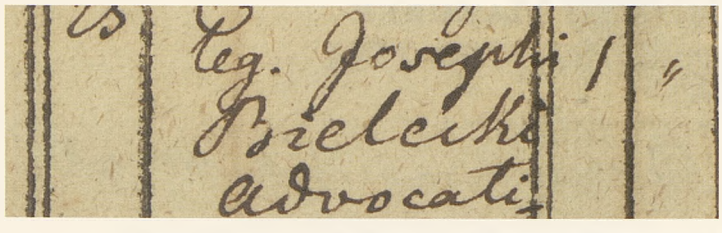
(Archiwum parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie, KO, t. I, s. 119)

Józef Kędzior
wójt 1821–1823, 1826

(Archiwum parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie, KM, t. I, s. 36)

Józef Bielecki
wójt 1834

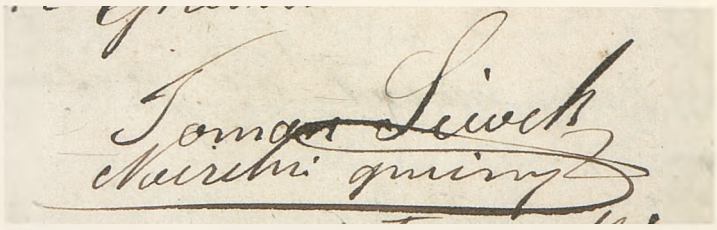
(Archiwum parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie, KM, t. II, s. 4)

Mikołaj Grząka
wójt 1845, 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1, s. 397)

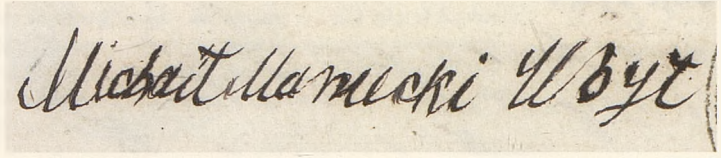
Tomasz Siwek
naczelnik gminy 1859, 1867–1875

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-2, s. 9)

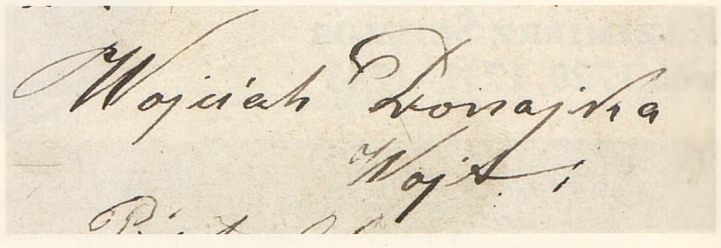
Wójtowie-naczelnicy gminy Płaszów

Michał Maniecki
naczelnik gminy 1877–1881, 1884–1890

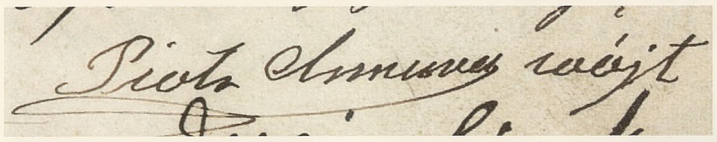
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-2, s. 39)

Wojciech Donajka
naczelnik gminy 1881–1883

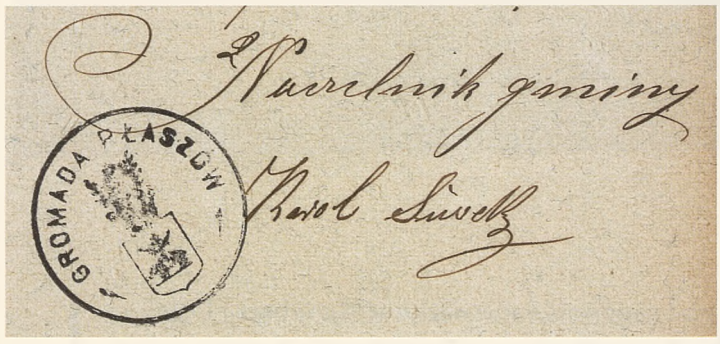
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-2, s. 50)

Piotr Chmura
naczelnik gminy 1883–1884

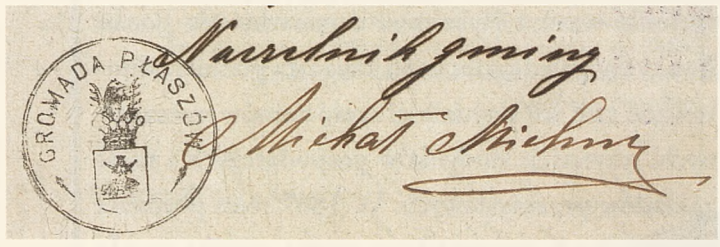
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-2, s. 67)

Andrzej Siwek
naczelnik gminy 1890–1897

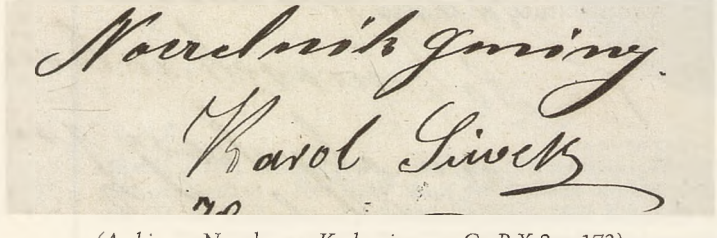
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-10, s. 315)

Michał Michno
naczelnik gminy 1897–1904

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-10, s. 303)

Karol Siwek
naczelnik gminy 1904–1908

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-2, s. 173)

Tomasz Maniecki
naczelnik gminy 1908–1910

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-3, s. 266)

Herman Goldberger
naczelnik gminy 1910–1911

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP X-10, s. 411)

Józef Maniecki
naczelnik gminy 1911–1912

Kadr z portretu grupowego członków rady gminnej z około 1910 roku
(Biblioteka Jagiellońska, Rolle 1931, s. 283, sygn. 354105 III)

DĘBNIKI Z RYBAKAMI

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 290)

Wieś królewska-wielkorządowa położona na prawym brzegu Wisły, naprzeciwko Wawelu, sięgająca po dzisiejsze ulice Zielną, Monte Cassino i Barską, z centrum zabudowy w rejonie dzisiejszej ulicy Zagrody. Dwa łany tej wsi, wzmiankowanej już w 1254 roku, uprzednio książęce, należały do klasztoru Benedyktynek w Staniątkach. W 1371 roku Elżbieta Węgierska nadała położony tam na brzegu Wisły folwark Rybaki kościołowi św. Michała na Skałce, w końcu XIV wieku włączono do Dębnik Zawadę położoną w rejonie Skałek Twardowskiego. Od drugiej połowy XV wieku Dębniki stały się własnością królewską podległą wielkorządcy krakowskiemu. Działały tam dwie cegielnie (właścicielem jednej z nich był architekt Bartolomeo Berrecci, od jego syna Sebastiana cegielnię tę zakupił w 1550 roku Jan Boner, wielkorządca krakowski, rajca i burmistrz Krakowa) i kamieniołom – pracowały na rzecz zamku królewskiego. Od XVII wieku w Dębnikach zaczęły powstawać podmiejskie dworki duchownych i dworskich dostojników. W dobie konfederacji barskiej w 1771 roku Kazimierz Pułaski wzniósł tam stałą redutę, z której zajęto zamek królewski. Po przejściu Krakowa pod panowanie austriackie wiślany brzeg Dąbia został zasiedlony przez byłych mieszkańców jurydyki Podzamcze – powstała wówczas osada Rybaki. Dębniki i Rybaki posiadały w XIX wieku odrębne struktury samorządowe, wójtowie dębniccy są odnotowywani od początkowych lat tegoż wieku, rybaccy od schyłku I Rzeczypospolitej. W roku 1900 Dębniki wraz z Rybakami zamieszkiwało ponad dwa tysiące siedemset osób, dwa lata później odnotowano tam sto trzydzieści sześć domów mieszkalnych, trzynaście budynków gospodarczych i sześć zakładów przemysłowych. W 1867 roku powstała w Dębnikach samorządowa gmina wiejska z radą gminną i zwierzchnością gminną pod kierunkiem naczelnika. Dębniki z przysiółkiem Rybaki i obszarem dworskim zostały pod wspólną nazwą Dębniki włączone do Wielkiego Krakowa w 1910 roku, administracyjnie stanowiąc część obwodu IV, katastralnie dzielnicę XI miasta.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. X, s. 51; XV-1, s. 407; Przeorski 1931, s. 222–223, 276–278, 318–319, 385–394; Kolak, Wojas 1955, s. 6; Gumowski 1962, s. 22; *Słownik krakowski*, cz. 1, s. 529–532; *Encyklopedia*, s. 148–149, 859; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 95–106; *Poczet* 2010, s. 406.

I O A N N E S C A S I M I R V S

Dei gratia Rex Poloniæ Magnus Dux Lithuan. Russiæ Prussi. Masoviæ Samogit. Livon. Smolenſc. Czernichoviq; nec non Succor. Gotor. Vandalorq. hæreditarius R. F. X

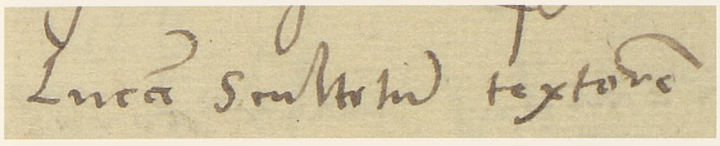
Dokument wydany w 1650 roku w Warszawie, mocą którego Jan Kazimierz zatwierdził dwa akty zawarte przed urzędem wielkorządowym krakowskim, dotyczące między innymi sprzedaży w 1646 roku przez mieszkańca Dębnik Jana Rybkę na rzecz Pawła Fryzuekiera za 120 złotych pola dziedzicznego we wsi Dębniki, położonego koło Skotnik, pomiędzy polami oo. paulinów a gruntami Krzysztofa Wieczorkowskiego; jednocześnie żona Rybki zrzekła się swego wiana i praw zapisanych na tym polu
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1127)

Z księgi uchwał gminy Dębniki vel *Rybaki obejmującej lata 1867–1907:*
odcisk pieczęci urzędowej Dębnik jako gromady; w otoku napis:
DEMBNICKA PIECZĘĆ GROMADZKA, *używanej jeszcze w 1877 roku*
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XIII-2, s. 39)

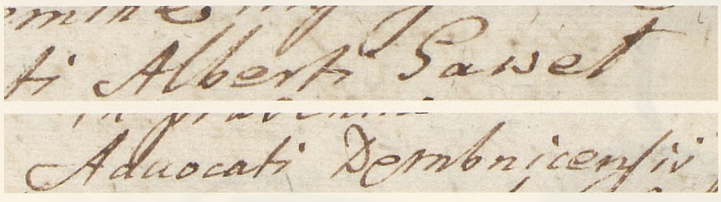
Wójtowie dębniccy

Łukasz sukiennik
wójt 1555

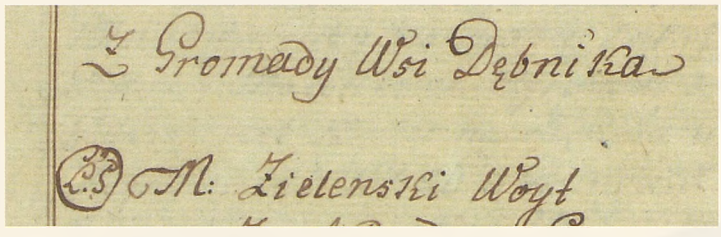
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 62, s. 430)

Wojciech Gaweł
wójt 1713, 1717–1719, 1725

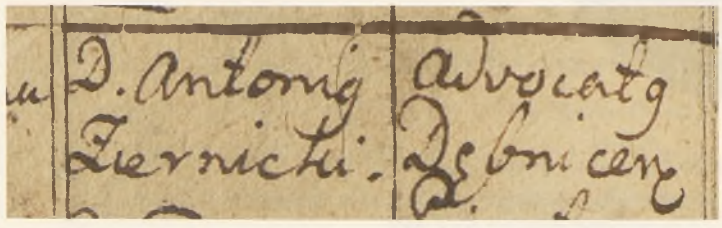
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 1358)

Marcin Zieleński
wójt 1787

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 332, s. 106)

Antoni Ziernicki
wójt 1792–1793

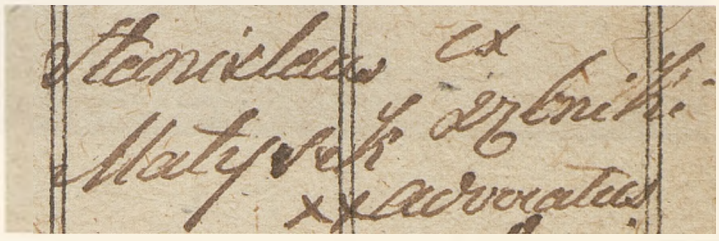
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LNDK, s. 44)

Wincenty Sasorski
wójt 1806

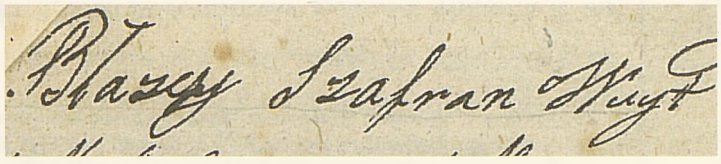
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCDK, s. 27)

Stanisław Matysek
wójt 1826

(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCDK, s. 41)

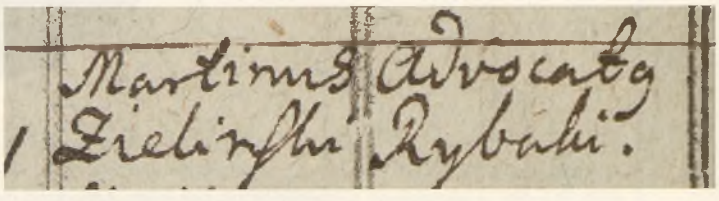
Błażej Szafran
wójt 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K. Krak. op. 34, s. 89)

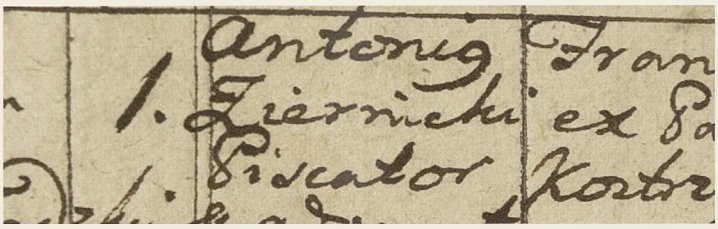
Wójtowie rybaccy

Marcin Zieliński
wójt 1790

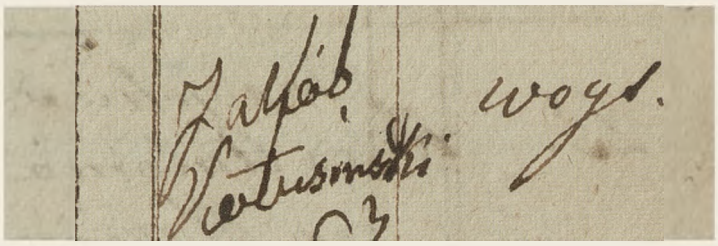
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCDK, s. 10)

Antoni Ziernicki
wójt 1790

(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LNDK, s. 35)

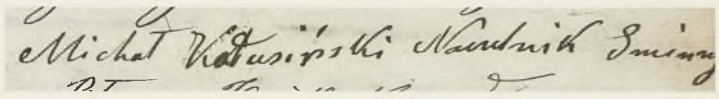
Jakub Kotusiński
wójt 1840

(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCDK, s. 53)

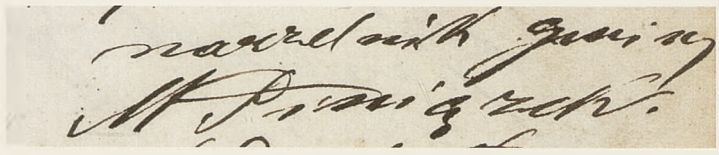
Wójtowie-naczelnicy gminy Dębniki z Rybakami

Michał Kotusiński
naczelnik gminy 1867–1870

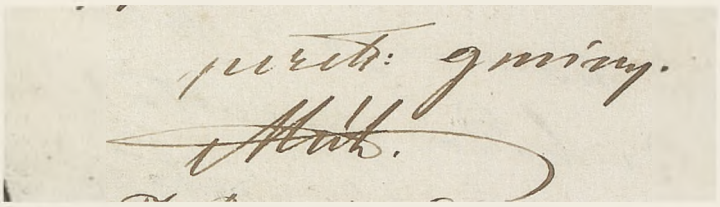
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XIII-2, s. 9)

Maciej Pieniążek
naczelnik gminy 1870–1874

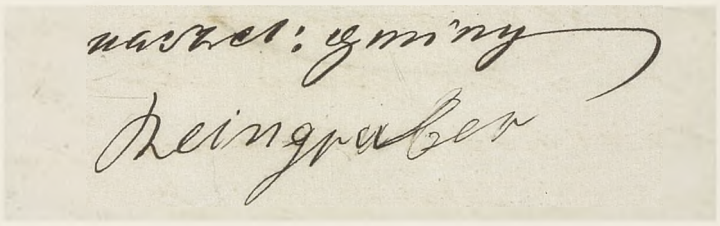
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XIII-2, s. 29)

Wojciech Mól
naczelnik gminy 1876–1878

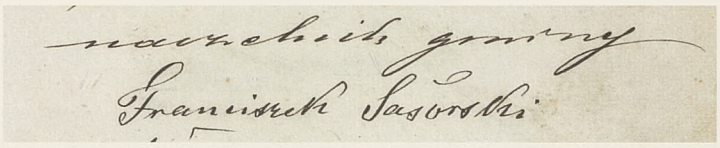
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XIII-2, s. 39)

Stanisław Reingruber
naczelnik gminy 1878–1881, 1888–1894

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XIII-2, s. 68)

Franciszek Sasorski
naczelnik gminy 1882–1888

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XIII-2, s. 47)

Tomasz Mól
naczelnik gminy 1894–1912

Fotografia portretowa opublikowana w 1910 roku („Nowości Ilustrowane" 1910, nr 17, s. 8, Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7621 IV czas.)

ZWIERZYNIEC

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 125)

Wieś duchowna-klasztorna, początkowo w XII wieku stanowiąca własność Jaksy z Miechowa, który według tradycji ufundował w niej w roku 1191 klasztor Norbertanek, nadając mu ją i okoliczne grunta na własność. Do końca dawnej Rzeczypospolitej była to jedna z głównych posiadłości klasztoru zwierzynieckiego. Położona na lewym brzegu Wisły, na stokach wzgórza św. Bronisławy z Salwatorem i w dolinie rzeki Rudawy, gdzie powstały młyny. Z części tej własności klasztor wydzielił i ulokował w 1327 roku wieś Półwsie Zwierzynieckie, inną część, zwaną Błonia, odstąpił miastu Kraków; granice Błoń, serwituty na rzecz norbertanek i wsi Zwierzyniec oraz pobór wody z Rudawy stały się głównymi przedmiotami wielowiekowych sporów sądowych miasta Krakowa ze zwierzynieckimi zakonnicami. Ślady dawnego samorządu Zwierzyńca się nie zachowały, jednak był on ustanowiony – w 1428 roku wzmiankowano tam folwark wójtowski. W zachowanych księgach wójtowie są odnotowywani od początku XVIII wieku. Zwierzyniec był podporządkowany, także w orzecznictwie sądowym, władzom właścicielskim-klasztornym. W wyniku ustaw Sejmu Czteroletniego w 1791 roku został włączony do granic Krakowa, znajdując się w Cyrkule III Garbarskim. Na krótko, bo w 1792 roku, potargowickie ustawy sejmu grodzieńskiego zniosły tę przynależność. W latach 1820–1823 na wzgórzu bł. Bronisławy usypano Kopiec im. Tadeusza Kościuszki, później powstał tam też fort. Ponownie Zwierzyniec znalazł się w granicach Krakowa za czasów Rzeczypospolitej Krakowskiej, od roku 1838, należąc do jego Cyrkułu IV, jednak już w roku 1853 został z granic tych wyłączony. Z tego okresu „przedmiejskiego" zachowały się imiona sołtysów. Od 1867 roku wieś była zorganizowana jako gmina ze swoją radą gminną i zwierzchnym zarządem. W roku 1902 w Zwierzyńcu znajdowało się sto trzydzieści osiem domów mieszkalnych i sześćdziesiąt dziewięć zabudowań gospodarczych oraz fabryka octu i musztardy oraz cegielnia. Zamieszkiwało tam ponad trzy tysiące osób. Ostatecznie Zwierzyniec (wraz z obszarem dworskim należącym do zakonu norbertanek) stał się w roku 1910 częścią miasta, w ramach tworzenia Wielkiego Krakowa, wchodząc do administracyjnego obwodu IV i stając się XIII dzielnicą katastralną.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. XIV, s. 685–687; Rolle 1931, s. 25, 173–199; Kolak, Wojas 1955, s. 7; Gumowski 1962, s. 54; Przeorski 1931, s. 228–231, 248–252, 306–308, 385–394; *Encyklopedia*, s. 1099–1100; Rajman 1993, s. 77–102; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 215–230.

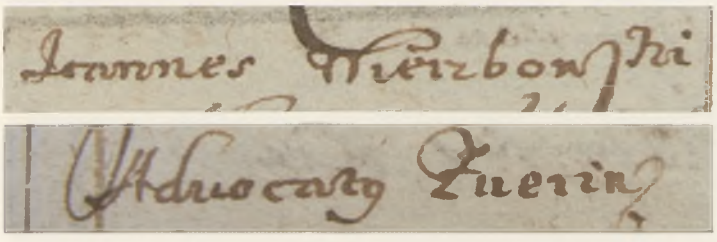
Dokument wystawiony w 1372 roku w Zwierzyńcu, w którym klasztor Norbertanek na Zwierzyńcu odstępuje czynsz sześciu grzywien z cegielni i młyna zwanego Czudlicz na rzece Rudawie Ottonowi Westfalowi w zamian za folwark na Zwierzyńcu (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 53)

Pieczęcie używane między innymi przy dokumentach dotyczących własności klasztoru zwierzynieckiego: pieczęć klasztoru zwierzynieckiego z dokumentu wystawionego w 1327 roku oraz z dokumentu wystawionego w 1421 roku – wizerunek biskupa siedzącego na stolcu, wykonującego gest błogosławieństwa, oraz pieczęć proboszcza tego klasztoru z dokumentu z 1395 roku – wizerunek Zwiastowania Najświętszej Panny Marii (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 13, perg. 53, perg. 171)

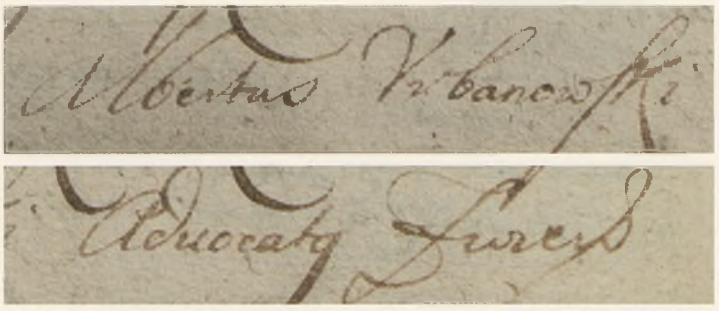
Wójtowie i sołtysi Zwierzynieccy

Jan Wierzbowski
wójt 1681, 1685

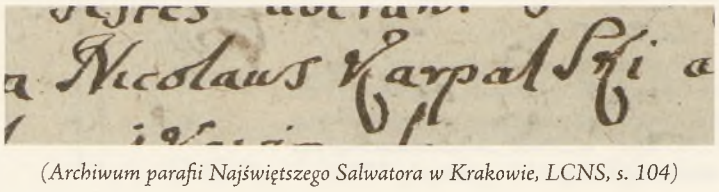
(Archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie, LCNS, s. 85)

Wojciech Urbanowski
wójt 1698

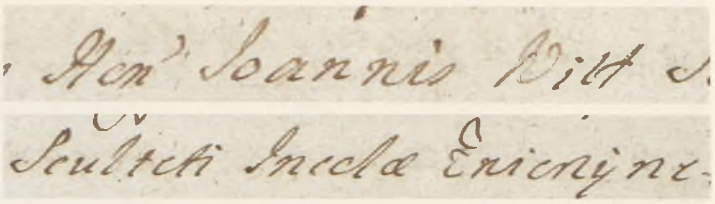
(Archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie, LCNS, s. 100)

Mikołaj Karpalski
wójt 1703–1705

(Archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie, LCNS, s. 104)

Jan Witt
wójt 1704

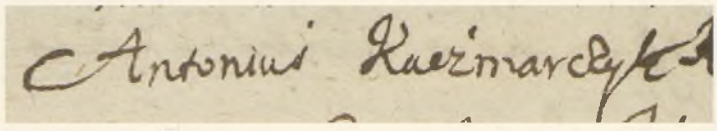
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 570)

Jakub Pruski
wójt 1706

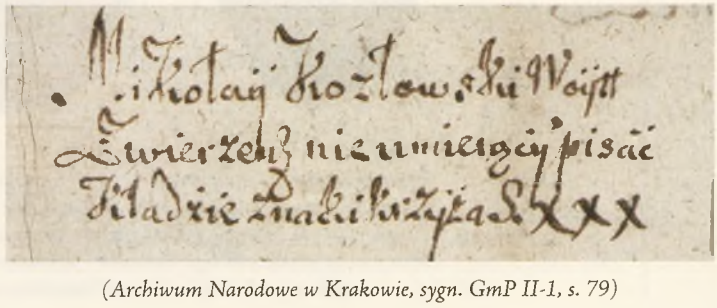
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Teut. 77, s. 694)

Antoni Kaczmarczyk
wójt 1710

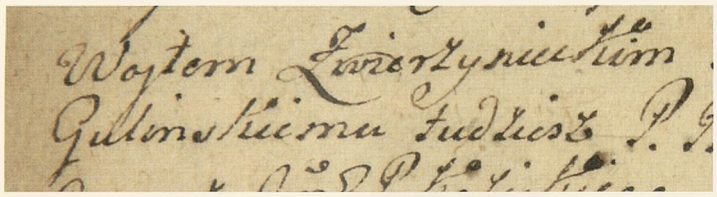
(Archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie, LCNS, s. 114)

Mikołaj Kozłowski
wójt 1726, 1740, 1747–1748, 1763

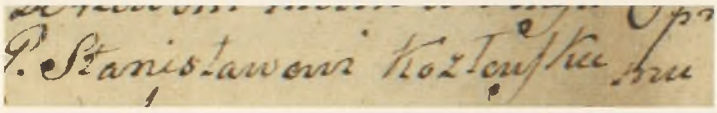
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-1, s. 79)

Guliński
wójt przed 1776

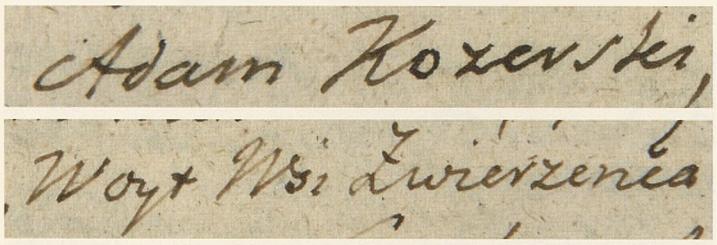
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-1, s. 83)

Stanisław Kozłowski
wójt 1776

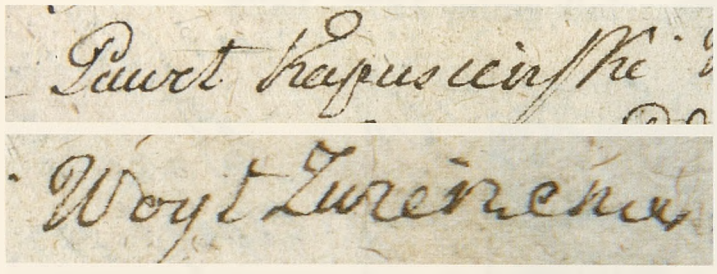
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-1, s. 83)

Adam Kozerski
wójt 1790

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. Jur. XIV-6, s. 37)

Paweł Kapuściński
wójt 1792

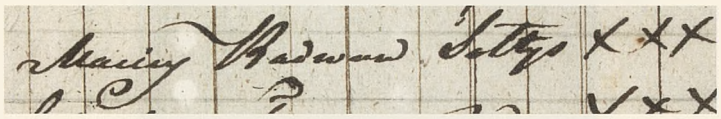
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-1, s. 2)

Walenty Oprocha
sołtys 1819, 1822, 1831–1833

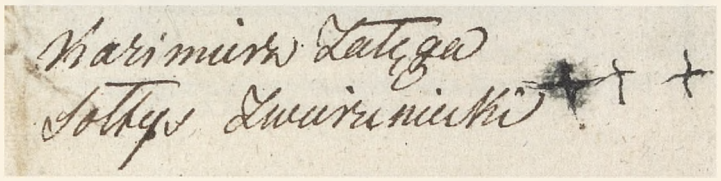
(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-66)

Maciej Radwan
sołtys 1827

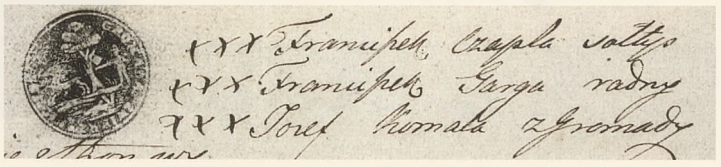
(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-66)

Kazimierz Załęga
sołtys 1835

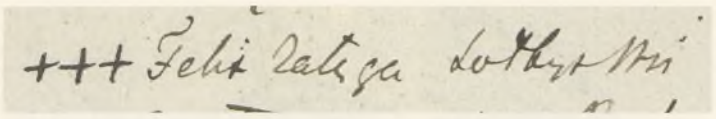
(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-66)

Franciszek Czapla
sołtys 1836–1837

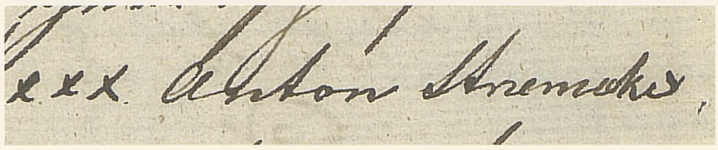
(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-66)

Feliks Załęga
sołtys 1838

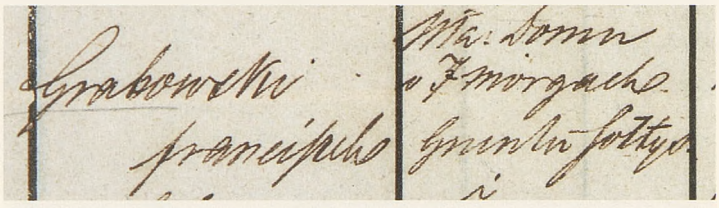
(Archiwum Narodowe w Krakowie, WMK IX-66)

Antoni Strzemoko
sołtys 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K. Krak., op. 85, s. 12)

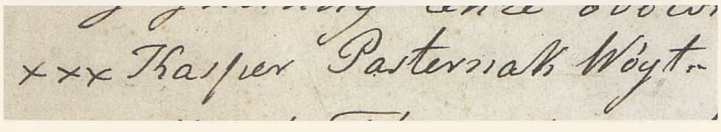
Franciszek Grabowski
sołtys 1853–1854

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-22, s. 2)

Wójtowie-naczelnicy gminy Zwierzyniec

Kasper Pasternak
naczelnik gminy 1867–1870

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 2)

Tomasz Panek
naczelnik gminy 1870–1873

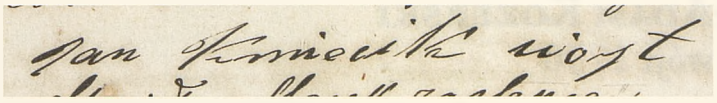
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 5)

Karol Oprocha
naczelnik gminy 1873–1876

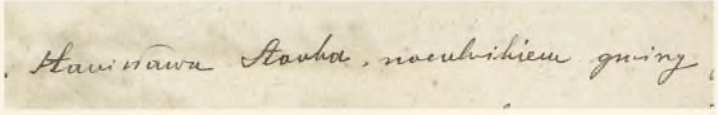
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 9)

Jan Kmiecik
naczelnik gminy 1876–1877

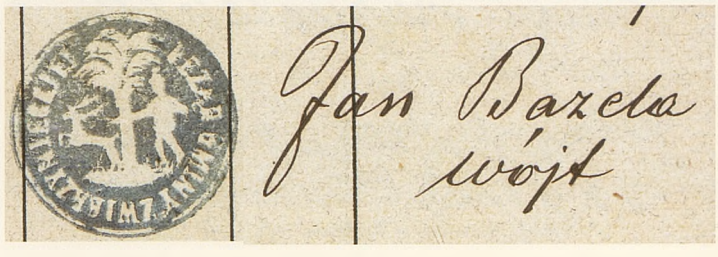
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 12)

Stanisław Stanek
naczelnik gminy 1877

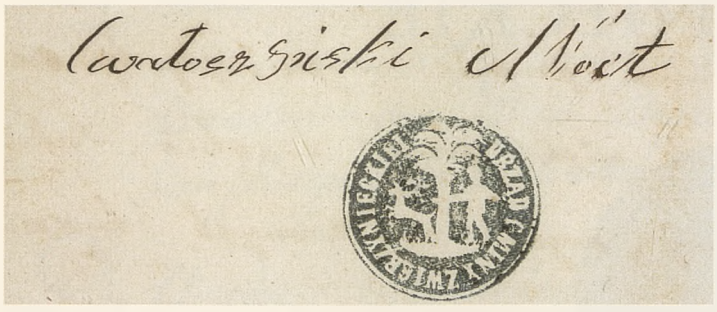
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 13)

Jan Bazela
naczelnik gminy 1877–1878

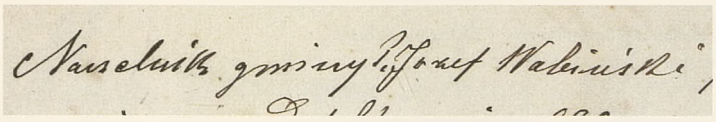
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-12, s. 3)

Franciszek Cwatoszyński
naczelnik gminy 1878–1879

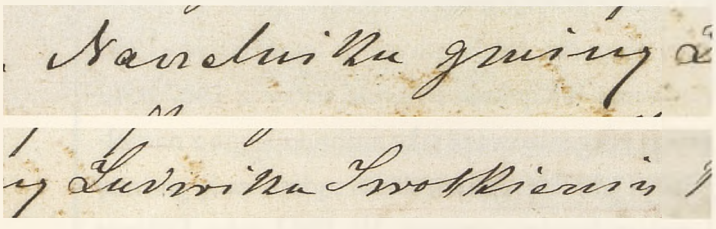
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 18)

Józef Wabiński
naczelnik gminy 1879–1882

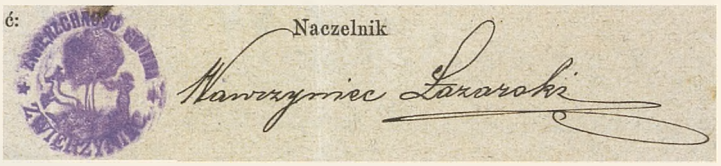
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 37)

Ludwik Swolkień
naczelnik gminy 1882–1898

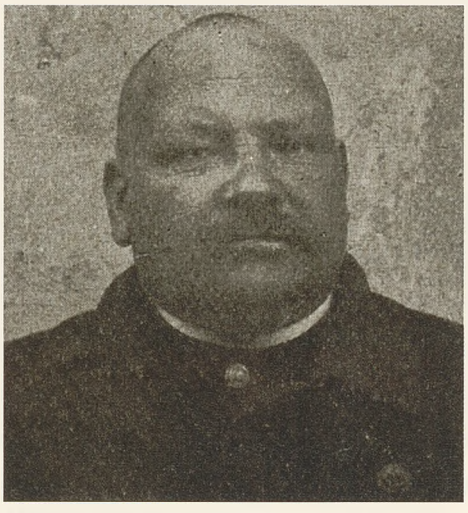
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 37)

Wawrzyniec Łazarski
naczelnik gminy 1898–1904

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP II-2, s. 193)

Jan Oprocha
naczelnik gminy 1904–1910

Fotografia portretowa opublikowana w 1910 roku („Nowości Ilustrowane" 1910, nr 17, s. 8, Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7621 IV czas.)

PÓŁWSIE ZWIERZYNIECKIE

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 369)

Wieś duchowna-klasztorna, stanowiła własność norbertanek zwierzynieckich. Lokowana w 1327 roku przez przeoryszę norbertanek Stredkę i prepozyta Mikołaja na części gruntów Zwierzyńca (okolice dzisiejszego placu Na Stawach i ulicy Senatorskiej, z zabudową ulicową od murów miejskich wzdłuż dzisiejszej ulicy Tadeusza Kościuszki), wzmiankowana jako zaludniona wieś w 1368 roku. W roku 1509 Zygmunt Stary uzyskał od norbertanek znaczny teren w części południowo-zachodniej Półwsia, gdzie założono ogród królewski zwany Wielkim. W części Półwsia przylegającej do Krakowa z czasem powstały jurydyki: Kolegiackie, należące do Akademii Krakowskiej, Smoleńsk wielkorządowy i prywatna jurydyka Wygoda, natomiast zachodnia część pozostała przy klasztorze Norbertanek. Podobnie jak i w Zwierzyńcu, istniał w Półwsiu samorząd z urzędem wójta, odnotowywany jednak od końca XVIII wieku. Instancją odwoławczą od jego orzeczeń były władze właścicielskie-klasztorne.W latach 1791–1792, pomiędzy Sejmem Czteroletnim a sejmem grodzieńskim, Półwsie Zwierzynieckie, ściślej: jego znaczny obszar po wschodniej stronie, było włączone do granic Krakowa (w ramach Cyrkułu III). Ponowne przyłączenie do miasta, także w niepełnym obszarze, miało miejsce w latach 1838–1853 (wówczas w Cyrkule IV). Od ustaw z 1867 roku gmina zorganizowana jako autonomiczna z naczelnikiem jako kierującym samorządem, radą gminną i zwierzchnością gminną. W 1902 roku Półwsie Zwierzynieckie zamieszkiwało około dwa tysiące dziewięćset osób, znajdowało się tam osiemdziesiąt osiem domów mieszkalnych, dwie stodoły, fabryka szczotek, młyn wodny, rzeźnia i szkoła. Na trwałe teren gminy ze zlokalizowanym tam obszarem dworskim znalazł się w granicach Krakowa od roku 1910, w administracyjnym obwodzie IV i jako XII dzielnica katastralna.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. VIII, s. 735; Rolle 1931, s. 173–199, 231–232, 244–248, 304–306, 385–394; Kolak, Wojas 1955, s. 7; Kuraś 1960, s. 1–2; *Encyklopedia*, s. 1099–1100; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 165–178.

Działo się na Gruncie Ziemskim Zwierzynieckim Kus
wsie zwanym Konwentu Panieńskiego Reguły S: Norberta
Dziedzicznym Dnia Dwudziestego Miesiąca Grudnia Roku
Pańskiego Tysiąc Siedemset Dziewięćdziesiąt Piątego.

Do Urzędu i Aktt niniejszych Woytowskich Gułwsi Zwierzy
nieckiego Osobiście przyszedszy Uczciwy Wincenty Tarnowska
Wyrok czyli Rozporządzenie między sobą i wspol Potomstwem
Maiątku po niegdy Michale Tarnowce Oycu pozostałego zaszłe
Temuż Urzędowi do wpisania w Xięgi podał w ten sposob.

Między Uczciwemi Reginą Niegdy Małonką pozostałą Michała Tar-
nowki Wdową Matką, tudzież Jakubem, Agnieszką, Woyciecha
Xiążarczyka, Kunegundą, Andrzeja Mazurkiewicza, Małonkami,
i Tekłą Panną z iedney, a Wincentym z drugiey Strony Tarnow-
skami, Bracia i Siostrami między sobą rodzonemi, tegoż Niegdy
Michała Tarnowskiego z Reginą żyiącą, spłodzonemi Synami i Cor-
kami Potomstwem.

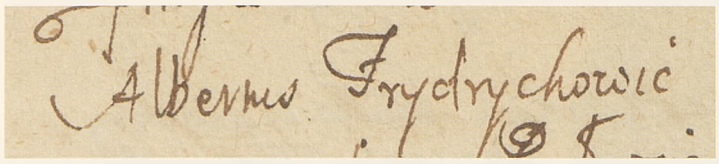
Z księgi protokołów i aktów Półwsia Zwierzynieckiego za lata 1792–1796: początkowy fragment dokonanego w 1795 roku rutynowego wpisu sprawy rozstrzyganej przez urząd wójtowski Półwsia Zwierzynieckiego
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-1, s. 7)

Z akt Wolnego Miasta Krakowa: odcisk pieczęci Półwsia Zwierzynieckiego z dokumentu wystawionego przez sołtysa półwsieckiego w 1833 roku; w otoku napis:
PIECZĘĆ PÓŁWSI ZWIERZYŃCA URZĘDU WÓJTOWSKIEGO
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-66, poszyt 4)

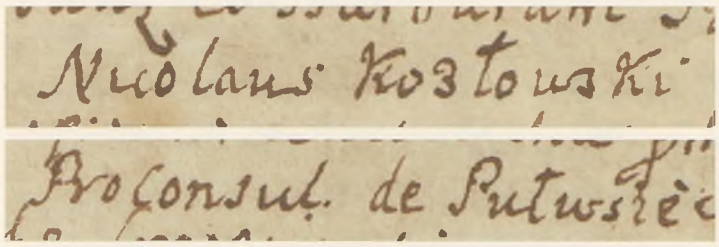
Wójtowie i sołtysi półwsieccy

Wojciech Frydrychowicz
wójt 1713

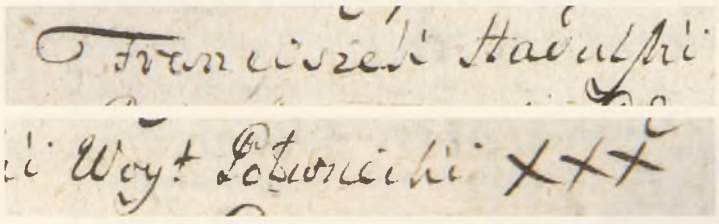
(Archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie, LCNS, s. 122)

Mikołaj Kozłowski
wójt 1748, 1759, 1762

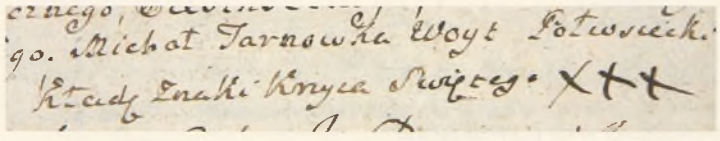
(Archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie, LCNS, s. 101)

Franciszek Hadulski
wójt 1788, 1790

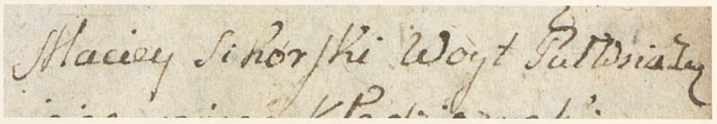
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-1, s. 14)

Michał Tarnowka
wójt 1792–1793

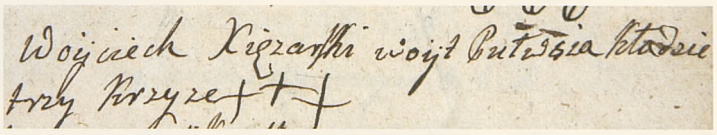
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-1, s. 5)

Maciej Sikorski
wójt 1795

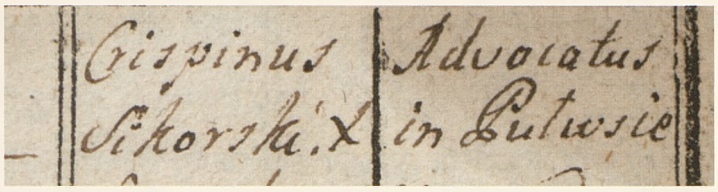
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-1, s. 9)

Wojciech Księżarski
wójt 1796–1797

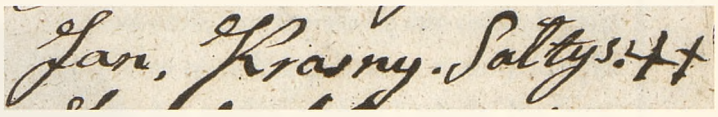
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-1, s. 17)

Kryspin Sikorski
wójt 1803

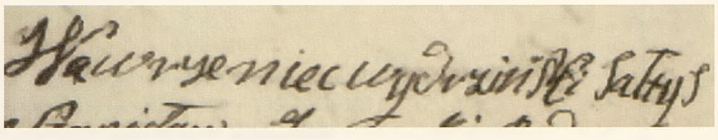
(Archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie, LCNS, s. 12)

Jan Krasny
sołtys 1819, 1827

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-66, poszyt 4)

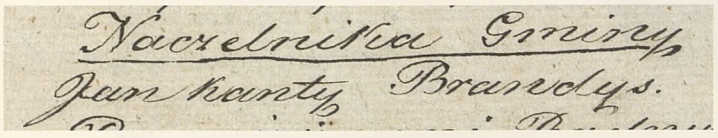
Wawrzyniec Wydrzyński
sołtys 1833

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. WMK IX-66, poszyt 4)

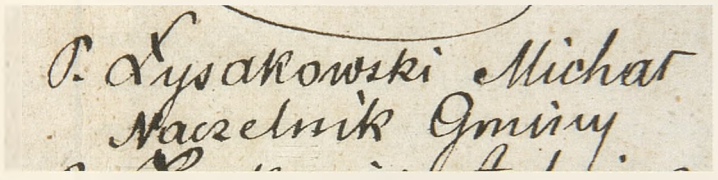
Wójtowie-naczelnicy gminy Półwsie Zwierzynieckie

Jan Kanty Brandys
naczelnik gminy 1867–1871

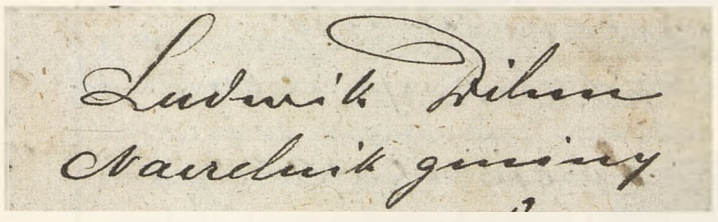
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-3, s. 3)

Michał Łysakowski
naczelnik gminy 1871–1876, 1877–1891

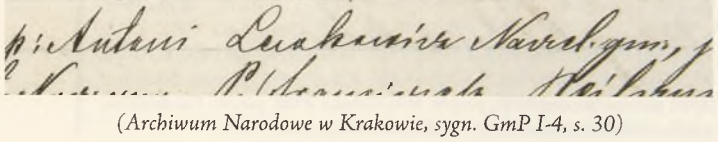
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-3, s. 71)

Ludwik Dihm
naczelnik gminy 1876–1877

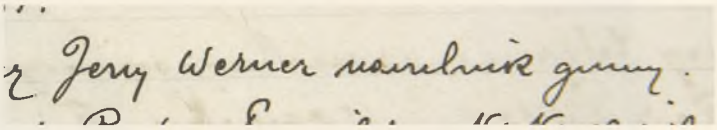
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-3, s. 41)

Antoni Lewkowicz
naczelnik gminy 1891–1892

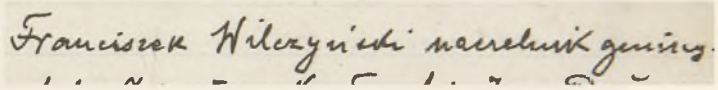
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-4, s. 30)

Jerzy Werner
p.o. naczelnik gminy 1892, naczelnik gminy 1893–1899

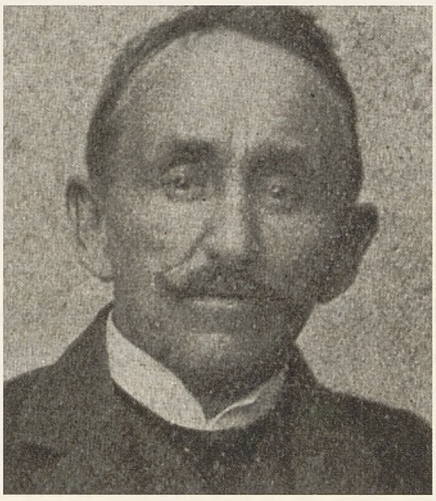
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-4, s. 49)

Franciszek Wilczyński
naczelnik gminy 1899–1904

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP I-4, s. 159)

Czesław Bartel
naczelnik gminy 1904–1912

Fotografia portretowa opublikowana w 1910 roku („Nowości Ilustrowane" 1910, nr 17, s. 8, Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7621 IV czas.)

KROWODRZA

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 263)

Wieś duchowna-klasztorna, wymieniona w dokumencie lokacyjnym Krakowa z 1257 roku jako teren przynależny miastu. Położona przy dawnym trakcie olkuskim prowadzącym do Wrocławia, w obrębie dzisiejszych ulic Opolskiej (tu graniczny potok Sudoł), Lucjana Siemieńskiego i Piotra Stachiewicza oraz Młynówki Królewskiej w rejonie dzisiejszej ulicy Artura Grottgera, z osią zabudowy wzdłuż dzisiejszej ulicy Mazowieckiej. Prawdopodobnie w 1312 roku podzieliła los kilku innych obszarów miejskich za murami miasta i uległa konfiskacie na rzecz dóbr królewskich po stłumieniu buntu wójta Alberta. Równolegle część Krowodrzy od czasów biskupa Iwona Odrowąża posiadał zakon duchaków. Po roku 1312 duchacy rościli sobie pretensje do całości wsi, co z początkiem XVII wieku stało się przedmiotem sporów między miastem Krakowem a zakonem. Ostatecznie Zygmunt Waza w 1617 roku wydał dokument uznający wyłączne prawa duchaków do tej wsi. Pod kasacie zakonu w 1788 roku dokonanej przez prymasa Michała Jerzego Poniatowskiego wieś przeszła na własność szpitala św. Łazarza w Krakowie. W latach 1796–1826 Krowodrza występowała jako dominium tego szpitala. Była wsią rolniczo-hodowlaną. Nazwa „Krowodrza" bywa wywodzona od „krów darcia", czyli skórowania krów po uboju. Pierwszy ślad samorządu wiejskiego i urzędu wójtowskiego pochodzi z roku 1469, znana jest pieczęć ławnicza krowoderska z 1564 roku. W roku 1838, za czasów Rzeczypospolitej Krakowskiej, Krowodrza została przyłączona do Krakowa, wchodząc do jego Cyrkułu II; było to rozwiązanie czasowe, w roku 1854 odzyskała samodzielność. W roku 1867 uzyskała samorząd w rozumieniu ustaw autonomicznych dla Galicji, z naczelnikiem gminy na czele. Podczas spisu przeprowadzanego w 1902 roku w gminie znajdowało się sto czternaście domów mieszkalnych, siedemdziesiąt cztery zabudowania gospodarcze i fabryka cementu. Zamieszkiwało ją ponad pięć tysięcy osób, w tym około dziewięciuset wojskowych. Trwałe rozwiązanie statusu tamtych terenów przyniosło tworzenie Wielkiego Krakowa i rok 1910, kiedy to Krowodrza została przyłączona do miasta, administracyjnie do jego IV okręgu, stanowiąc jednocześnie XVII dzielnicę katastralną Krakowa.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. IV, s. 719; Chmiel 1909, s. 170–172; Rolle 1931, s. 25–26, 173–199; Kolak, Wojas 1955, s. 7; Gumowski 1962, s. 33; Przeorski 1931, s. 242, 261–265, 310–312, 385–394; Kuraś 1960, s. 70–75, 97; *Słownik krakowski*, cz. 3, s. 154–159; Kolak 1998, *passim*; Beiersdorf 2000, *passim*; Niechaj 2000, *passim*; Więckowska 2000, *passim*; *Encyklopedia*, s. 509–510; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 123–134.

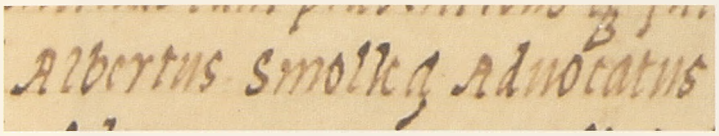
Dokument wydany w 1469 roku w Krakowie przez Mikołaja Bumilisa, magistra domu i szpitala św. Ducha w Krakowie, w którym na prośbę wójta i pospólstwa wsi Krowodrza został zatwierdzony dokument z 1444 roku, mocą którego Jan, magister domu i szpitala św. Ducha, oraz cały konwent Duchaków określili obowiązki chłopów wsi klasztornej Krowodrza (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1120)

Pieczęć ławnicza wsi Krowodrza z XVI wieku: w środkowym polu krowa, między jej rogami ustawiony pionowo w górę krzyż podwójny, czyli godło duchaków krakowskich, w otoku napis: S[IGILLVM] SCABINORUM VILLE KROWOD *– z dokumentu sądowego podpisanego przez wójta Pawła Barana w 1564 roku (Biblioteka Naukowa PAU/PAN, sygn. rkps 437, s. 150)*

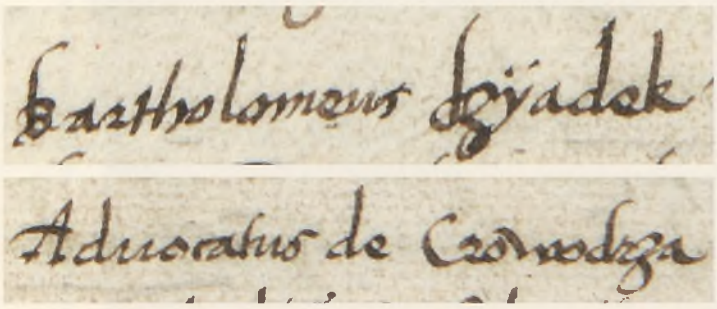
Wójtowie i sołtysi krowoderscy

Wojciech Smolka
wójt 1469

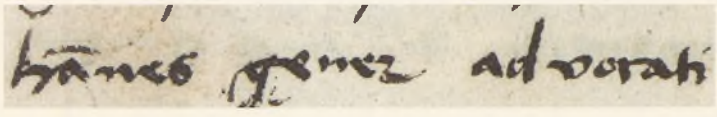
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1071)

Bartłomiej Dziadek
wójt 1530–1531, 1533–1534, 1536, 1538–1540

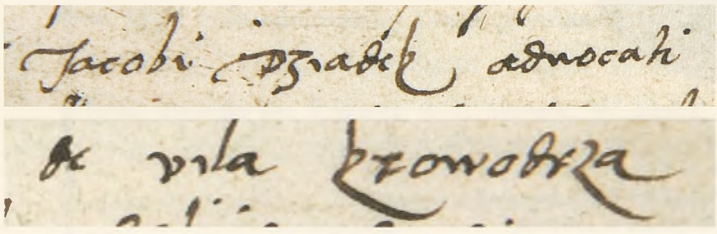
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-1, s. 1)

Jan Gencz
wójt 1537

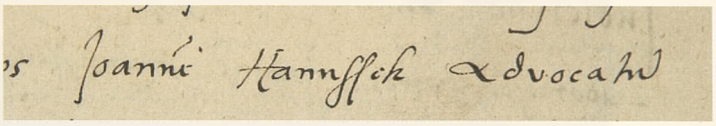
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP IV-1, s. 59)

Jakub Dziadek
wójt 1542–1545, 1547–1551

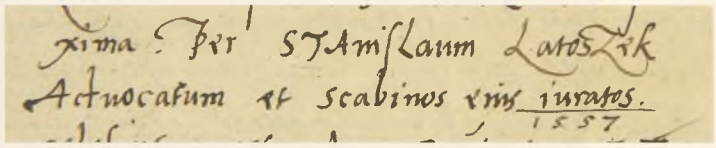
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-1, s. 41)

Jan Hanusek
wójt 1551–1553

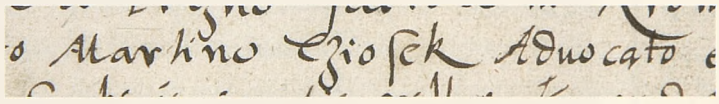
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-1, s. 51)

Stanisław Latoszek
wójt 1554, 1556–1558

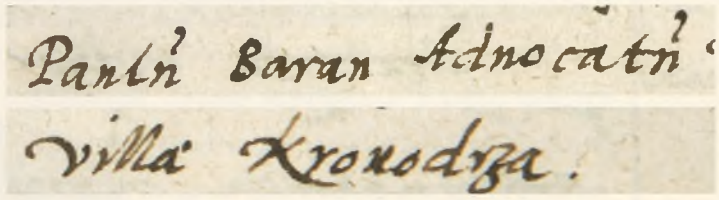
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-1, s. 80)

Marcin Ciosek
wójt 1559–1563

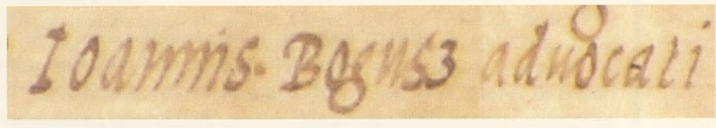
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-1, s. 100)

Paweł Baran
wójt 1563–1568, 1570–1572, 1580–1583

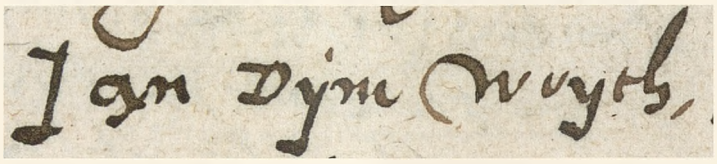
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-1, s. 177)

Jan Bogusz
wójt 1568–1569

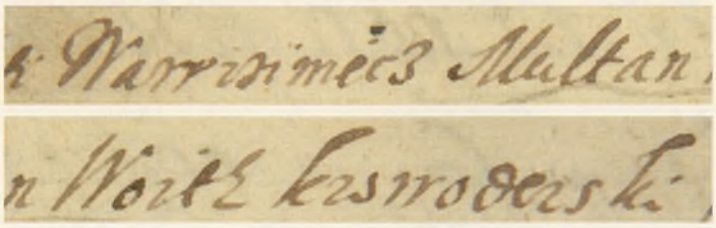
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. perg. 1071)

Jan Dym
wójt 1576–1580, 1585–1586, 1588–1590

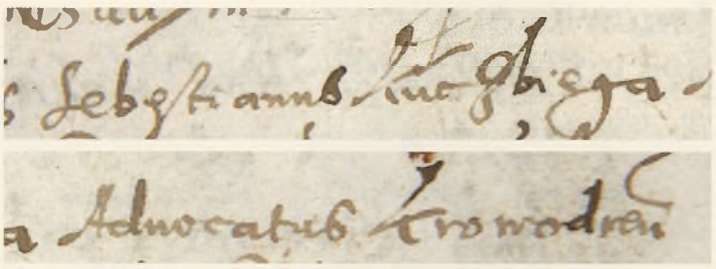
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-1, s. 273)

Wawrzyniec Multan
wójt 1594, 1597–1606, 1608

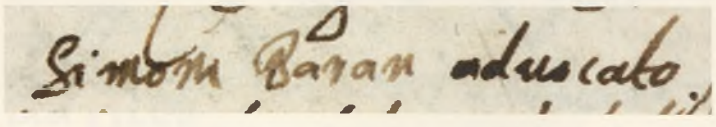
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 52)

Sebastian Kuzbiega
wójt 1610, 1617–1618, 1620–1622

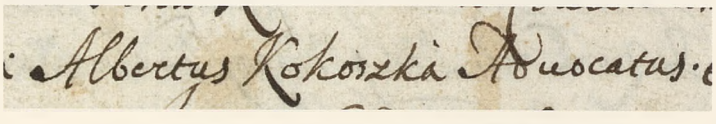
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 98)

Szymon Baran
wójt 1624–1626

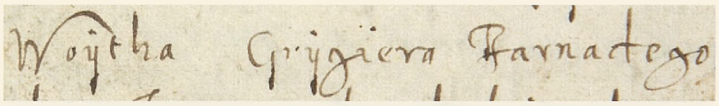
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 138)

Wojciech Kokoszka
wójt 1628, 1630–1634

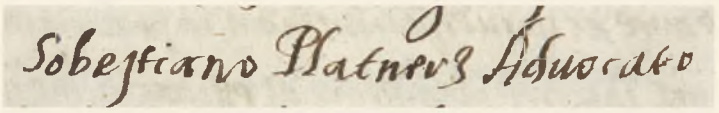
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 144)

Grzegorz Bernady starszy
wójt 1635–1638, 1640–1647

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 185)

Sebastian Płatnerz
wójt 1647–1649

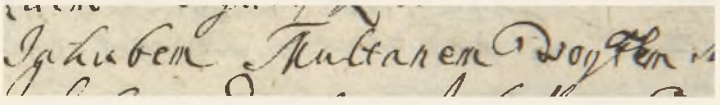
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 248)

Jan Chomlecki
wójt 1649–1652

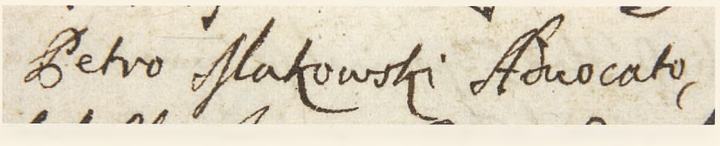
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 252)

Jakub Multan
wójt 1653

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 280)

Piotr Makowski
wójt 1654–1655

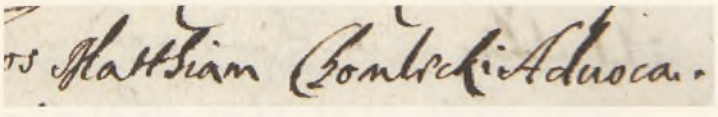
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 294)

Sebastian Kokoszka
wójt 1661–1662, 1664

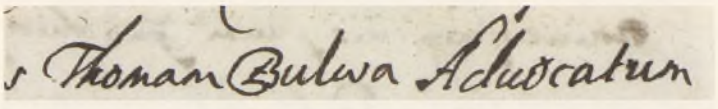
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 303)

Marcin Chomlecki
wójt 1664–1665

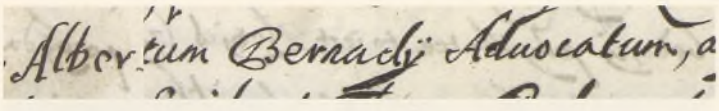
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 319)

Tomasz Bulwa
wójt 1666

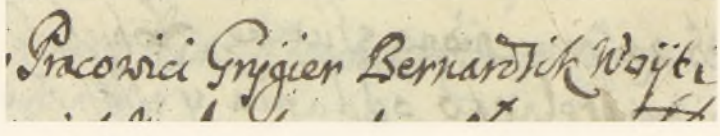
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 326)

Wojciech Bernady
wójt 1668

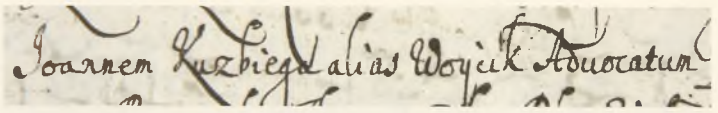
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 340)

Grzegorz Bernady młodszy (Bernadzik)
wójt 1669–1671, 1674–1676, 1681–1684

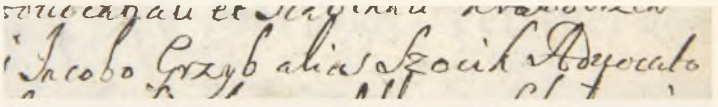
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 376)

Jan Kuzbiega zwany Wójcik
wójt 1677–1678

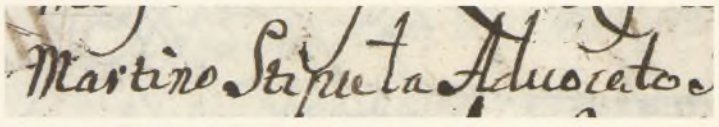
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, 409)

Jakub Grzyb zwany Szocik
wójt 1687–1688, 1690–1692, 1696–1698

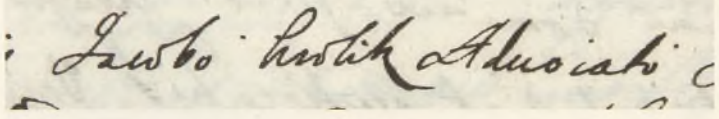
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 467)

Marcin Stypuła
wójt 1692–1694

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 536)

Jakub Królik
wójt 1698–1702, 1704–1706

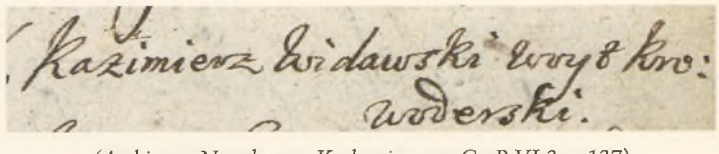
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-2, s. 593)

Michał Magosz
wójt 1714–1715

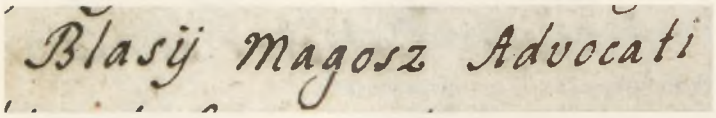
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-3, s. 136)

Kazimierz Widawski
wójt 1717, 1719

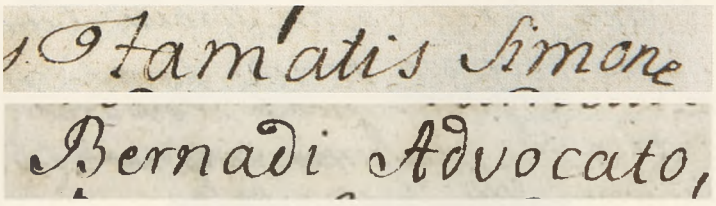
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-3, s. 137)

Błażej Magosz
wójt 1722–1726, 1734–1738, 1740– 1741, 1743–1749, 1751–1752

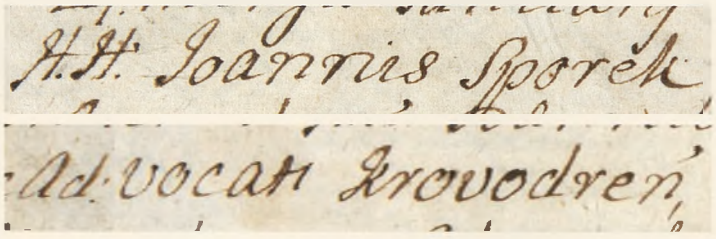
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-10, s. 273)

Szymon Bernady
wójt 1726–1729

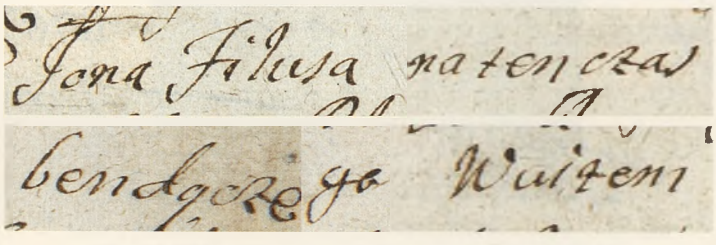
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-4, s. 40)

Jan Sporek
wójt 1731

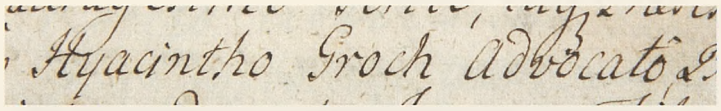
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-4, s. 47)

Jan Filus
wójt 1733

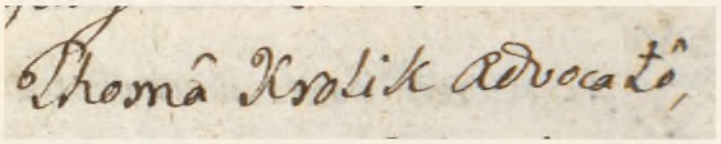
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-3, s. 157)

Jacek Groch
wójt 1742–1743

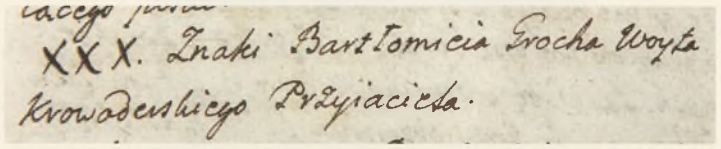
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-4, s. 90)

Tomasz Królik
wójt 1753–1755

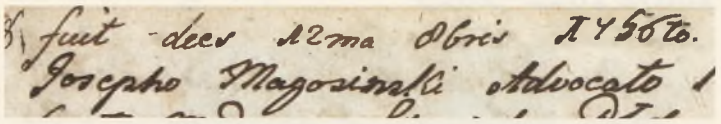
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-4, s. 162)

Bartłomiej Groch
wójt 1755, 1758–1767, 1770–1777

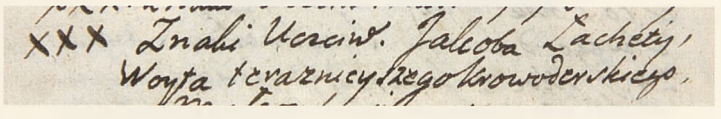
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-4, s. 256)

Józef Magosiński
wójt 1756

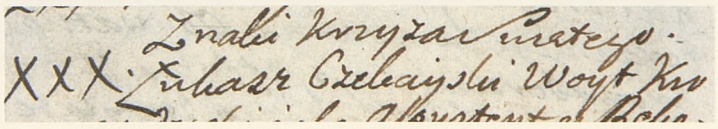
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-5, s. 48)

Jakub Łacheta
wójt 1777–1778

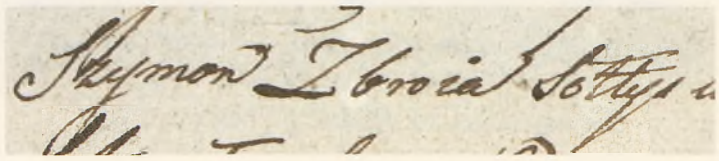
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-4, s. 557)

Łukasz Czekajski
wójt 1778–1780, 1790–1791, 1796–1803, 1806–1810

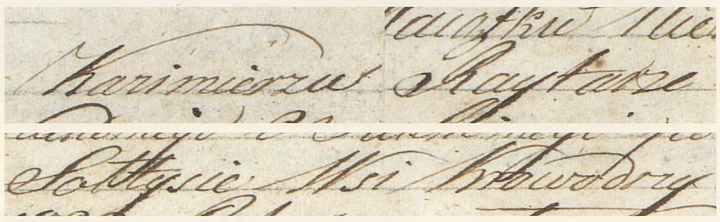
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-4, s. 569)

Szymon Zbroja
sołtys 1812–1821

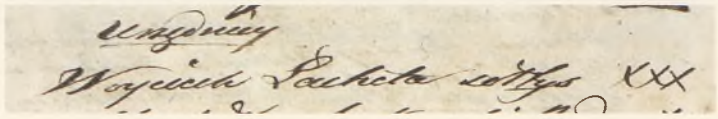
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-10, s. 211)

Kazimierz Rajtar
sołtys 1822

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-11, s. 8)

Wojciech Łacheta
sołtys 1822–1823

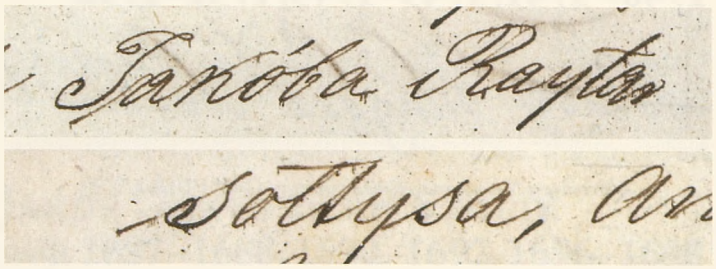
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-11, s. 6)

Stanisław Łaszczyk
sołtys 1823–1824

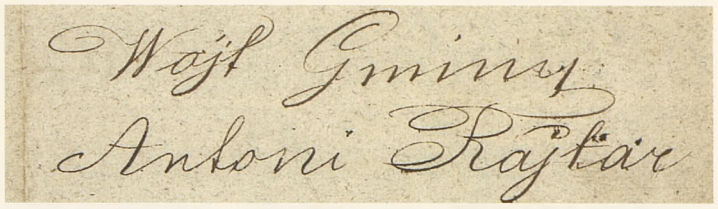
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-11, s. 51)

Jakub Rajtar
sołtys 1843, 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-31, s. 28)

Antoni Rajtar
wójt 1859–1865

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-31, s. 62)

Jan Worytkiewicz
wójt 1867
naczelnik gminy 1877–1879

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-25, s. 11)

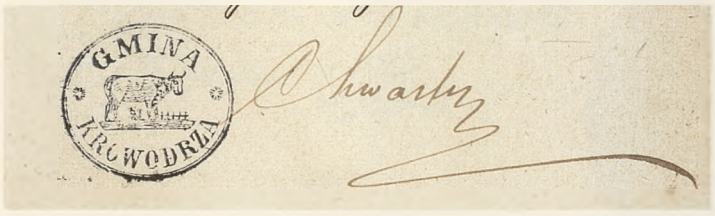
Wójtowie-naczelnicy gminy Krowodrza

Jan Szostek
naczelnik gminy 1867–1870, 1875–1876

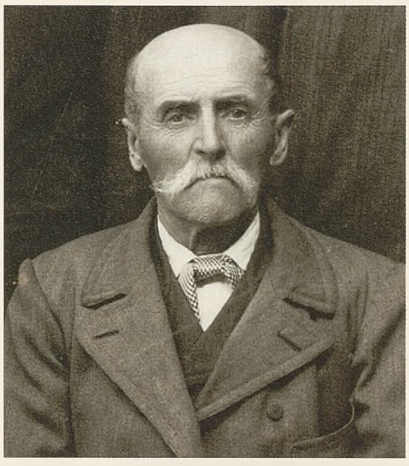
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-29, s. 3)

Stanisław Chwastek
naczelnik gminy 1871–1873, 1881, 1883–1885

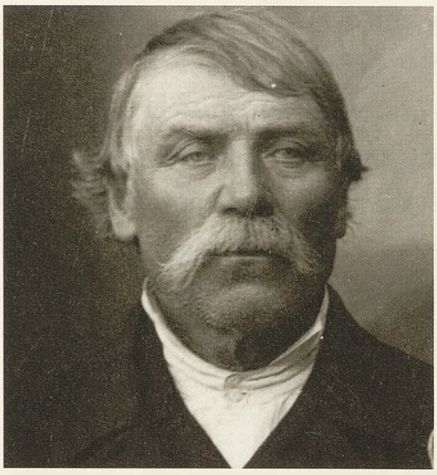
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-43, s. 13)

Stanisław Czekajski
naczelnik gminy 1873–1875, 1886–1891

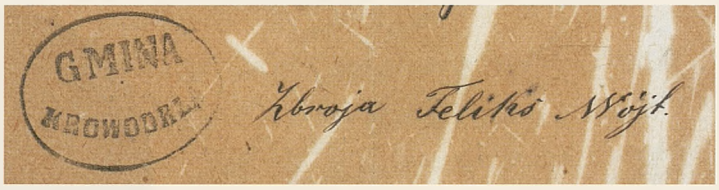
Kadr z portretu grupowego członków rady gminnej z około 1910 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. MI 3-60)

Kasper Konik
naczelnik gminy 1876

Kadr z portretu grupowego członków rady gminnej z około 1910 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. A I-168)

Feliks Zbroja
naczelnik gminy 1882

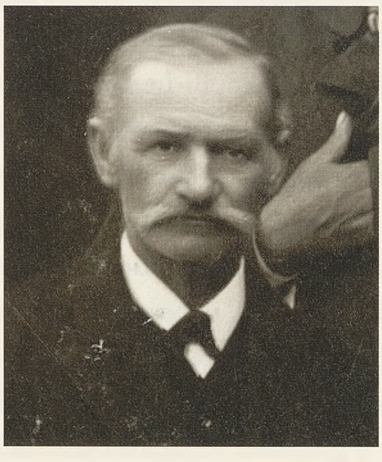
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP VI-24, s. 24)

Adam Zbroja
naczelnik gminy 1891–1898, 1903–1912 p.o. naczelnik gminy 1902–1903

Fotografia portretowa z około 1910 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. A I-168)

Piotr Rajtar
naczelnik gminy 1898–1902

Kadr z portretu grupowego członków rady gminnej z około 1910 roku (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. A I-168)

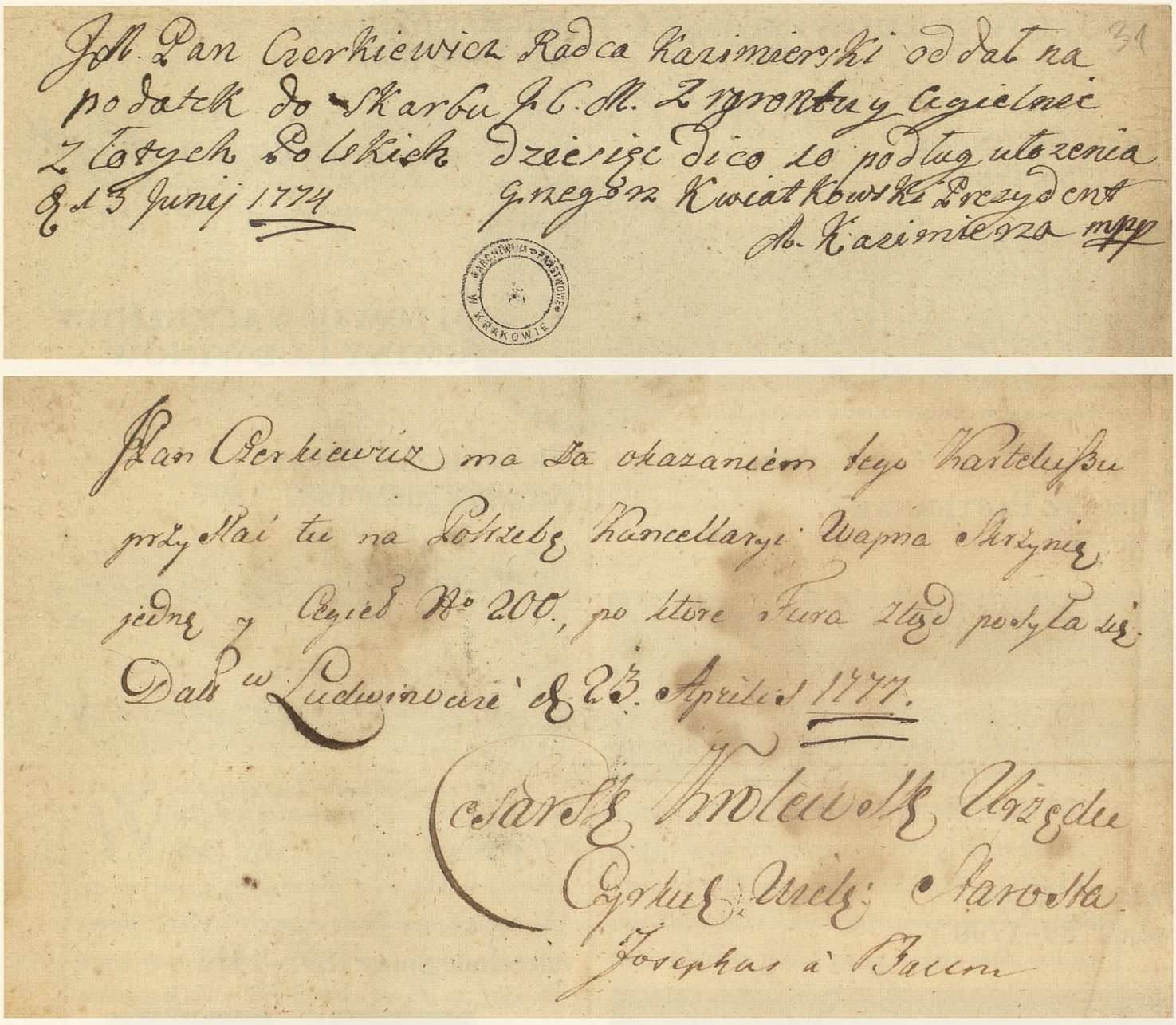
LUDWINÓW

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie przedautonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 116)

Wieś o mieszanej własności, głównie duchownej, położona nad rzeką Wilgą u jej ujścia do Wisły, przy dawnym trakcie do Oświęcimia (dzisiejsze ulice Kobierzyńska i Rydlówka), sięgała po dzisiejsze osiedle Podwawelskie. Pierwotnie występowała pod nazwą Błonie. W 1387 roku Władysław Jagiełło nadał klasztorowi św. Katarzyny w Kazimierzu ogród w Błoniu, a w 1394 roku dodał zagrodę i dwa łany. Właścicielami północnej części byli biskupi krakowscy, w 1399 roku należał do nich młyn na Wildze. W roku 1442 Władysław Warneńczyk przeniósł Błonie z prawa polskiego na prawo średzkie. W tym też czasie powstał na południowo-wschodnim skraju dzisiejszego osiedla Podwawelskiego folwark biskupi, w XVII wieku były tam wapiennik i cegielnia, a w obrębie folwarku wzniesiono zachowaną do naszych czasów kaplicę św. Bartłomieja. Wieś Błonie na początku XVIII wieku zakupili Luxarowicze, w 1726 roku odkupił ją biskup Konstanty Szaniawski; w dokumencie tej sprzedaży po raz pierwszy pojawiła się nazwa Ludwinów (prawdopodobnie jest to forma dzierżawcza od nazwy osobowej Ludwin). Wieś stała się wówczas uposażeniem seminarium duchownego pozostającego pod zarządem misjonarzy ze Stradomia. Gdy Ludwinów znalazł się po I rozbiorze w granicach cesarstwa austriackiego, planowano utworzyć tam miasto, jednak bez efektu. Po konfiskacie dóbr duchownych w 1787 roku część Ludwinowa włączono do nowo powstałego miasta Podgórza, część dóbr zakupili Ripperowie – w wieku XIX pozostawał on już w rękach prywatnych. Ślady samorządu w postaci działających urzędów wójtowskiego i ławniczego pojawiają się dopiero z końcem XIX wieku. Ludwinów wraz ze zlokalizowanym tam obszarem dworskim zamieszkiwało w 1900 roku ponad dwa tysiące osób, w roku 1902 znajdowały się tam dziewięćdziesiąt trzy domy mieszkalne oraz garbarnia, cegielnia i wapiennik. Od połowy XIX wieku tamtejsi mieszkańcy zyskali promowe połączenie z Krakowem przez Wisłę pod Wawelem (dopiero w 1887 roku wybudowano tam drewniany most). Na mocy ustaw autonomicznych w 1867 roku powstała gmina Ludwinów ze swoim samorządem, z naczelnikiem gminy na czele. W roku 1911 gmina ta wraz ze zlokalizowanym tam obszarem dworskim została włączona do Wielkiego Krakowa, do ustanowionego dla nowo pozyskanych terenów w tej części Krakowa administracyjnego obwodu IV, Ludwinów stał się też IX dzielnicą katastralną miasta.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. V, s. 476–477; Gumowski 1962, s. 36; Przeorski 1931, s. 173–199, 235–236, 320–321, 409–438; *Encyklopedia*, s. 564; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 241–250.

Jch. Pan Czerkiewicz Radca Kazimierski od dał na podatek do Skarbu J.C.M. Z gruntow y Cegielnie Z Latych Polskich Dziesięć dico 10 podług ułożenia d 13 Junij 1774 Gregor Kwiatkowski Prezydent M. Kazimierza mpp

Pan Czerkiewicz ma Za okazaniem tego Kwitu przysłać tu na Potrzebę Kancellaryi Wapna Skrzynię jedną z Cegieł № 200, po które Fura Z tąd posyła się. Dat w Ludwinowie d 23. Aprilis 1777.

Josephus à Bauer

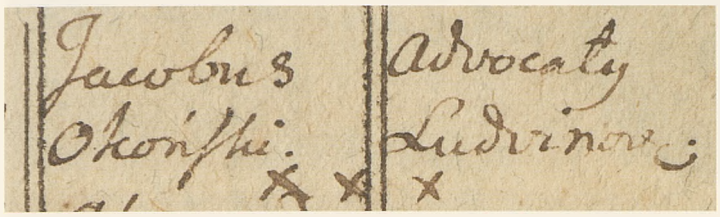
Z akt dotyczących cegielni we wsi Ludwinów w latach 1773–1781: powyżej – wystawione w 1774 roku przez burmistrza (tu zwanego prezydentem) miasta Kazimierza pokwitowanie opłacenia podatku od gruntu i cegielni w Ludwinowie przez ówczesnego ich dzierżyciela, rajcę i burmistrza kazimierskiego Tomasza Czerkiewicza. Kazimierz był wówczas pod okupacją austriacką i tam mieściła się siedziba starosty, któremu Ludwinów administracyjnie podlegał; niżej – zamówienie na dostawę złożone w cegielni na ręce Tomasza Czerkiewicza przez austriackiego starostę Józefa Bauma von Appelshofena w 1777 roku; wówczas Kazimierz był już z powrotem w granicach Rzeczypospolitej, a starosta przeniósł swoją siedzibę z Kazimierza do Ludwinowa (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XI-1, s. 31, 19)

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 366)

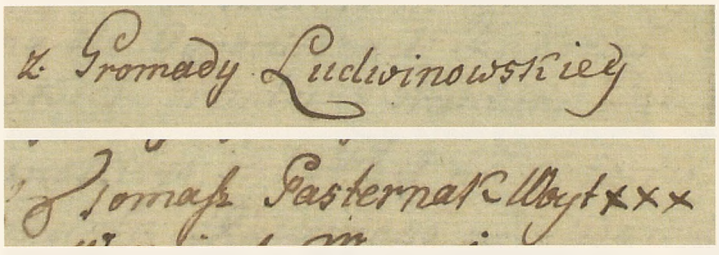
Wójtowie ludwinowscy

Jakub Okoński
wójt 1786, 1789

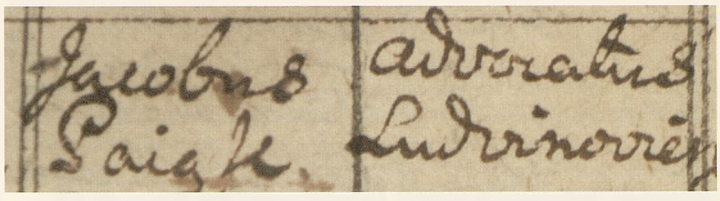
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCDK, s. 9)

Tomasz Pasternak
wójt 1787

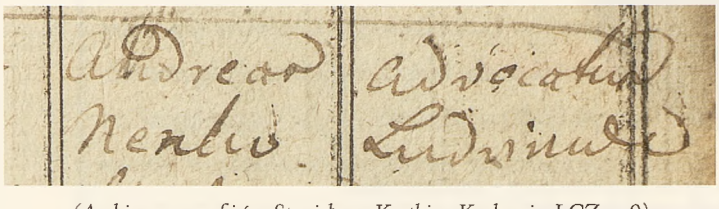
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 332, s. 106)

Jakub Pająk
wójt 1789–1790

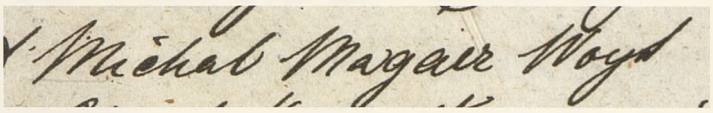
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LNZ, s. 11)

Andrzej Nenko
wójt 1802–1803

(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCZ, s. 9)

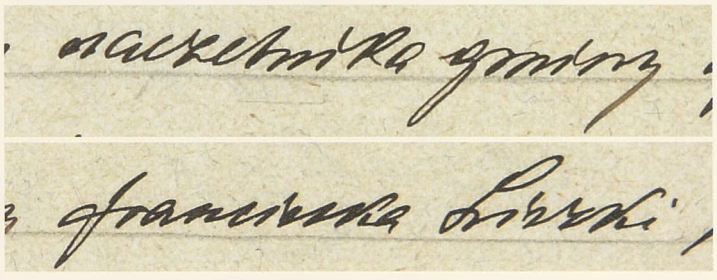
Michał Magacz
wójt 1845, 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1, s. 393)

Wójtowie-naczelnicy gminy Ludwinów

Franciszek Liszka
naczelnik gminy 1887–1897

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XI-2, N 4)

Wincenty Jelonek
naczelnik gminy 1897–1912

Kadr z portretu grupowego członków Rady Gminnej z około 1910 roku
(Biblioteka Jagiellońska, Rolle 1931, s. 207, sygn. 354105 III)

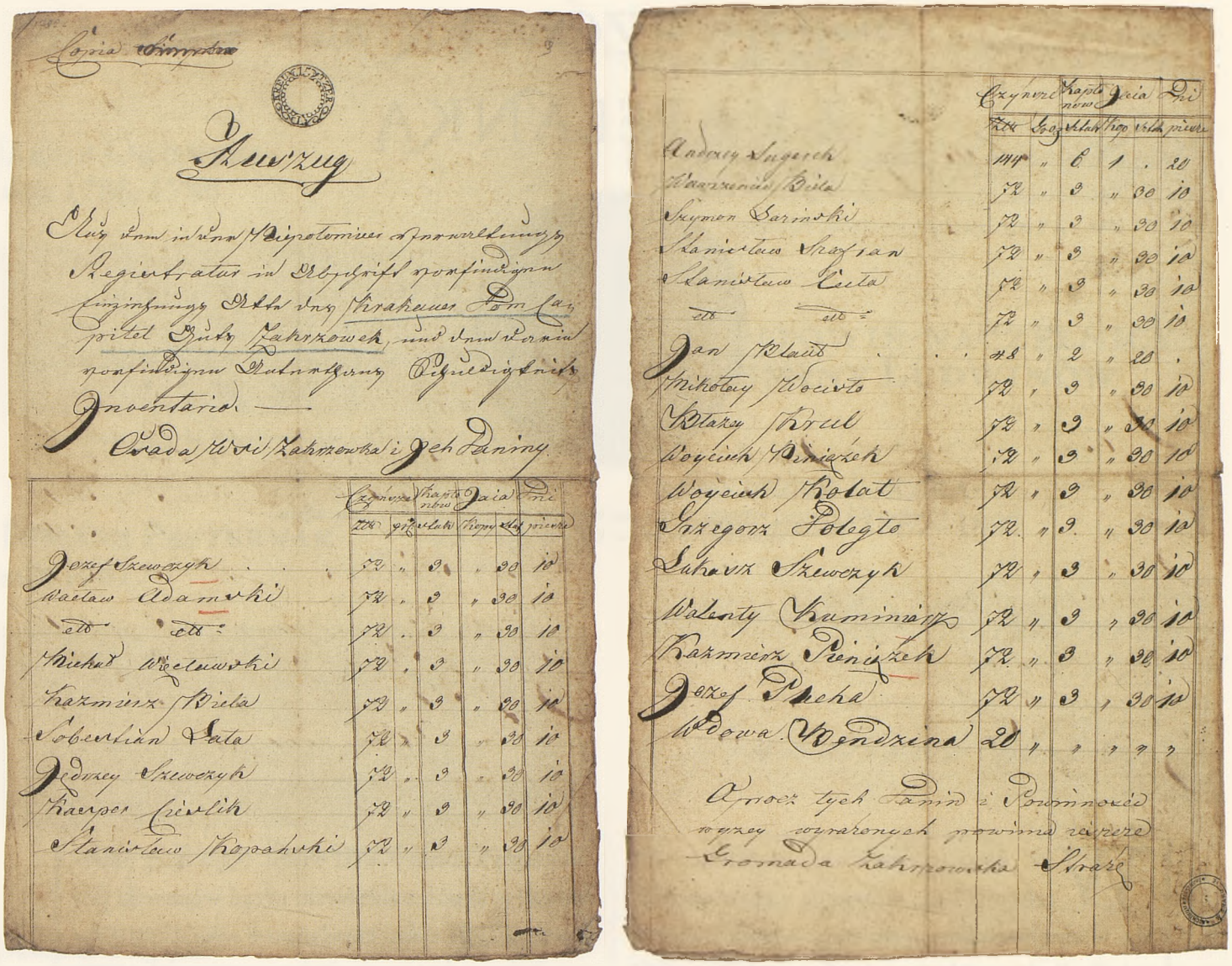
ZAKRZÓWEK Z KAPELANKĄ

Metalowy tłok pieczętny używany przez gminę w okresie autonomicznym – lustrzane odbicie (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. T 331)

Wieś kościelno-prywatna, położona nad rzeką Wilgą, w rejonie przełomu Wisły, w obrębie dzisiejszych: ulicy Monte Cassino, osiedla Podwawelskiego, ulic Ruczaj i Gronostajowej oraz Zielnej, z ulicową zabudową wzdłuż dzisiejszej ulicy Twardowskiego. Po raz pierwszy wzmiankowana w 1238 roku, w *Liber beneficiorum* Jana Długosza określona jako Zakrzów. Początkowo była własnością parafii św. Stanisława na Skałce, w drugiej połowie XV wieku stanowiła uposażenie kanoników katedry krakowskiej; powstały tam wówczas należące do kapituły dwór i folwark, a z czasem wytworzyła się osada nazwana Kapelanką. Z końcem XIX wieku Zakrzówek należał do parafii św. Józefa w Podgórzu, a jednocześnie fragmenty tego obszaru pozostawały w rękach prywatnych. W XV wieku część wsi należała do Jana Wątróbki ze Strzelc, na początku XIX wieku władał tam Mieroszewski. Najwcześniejsze ślady organizacji samorządowej Zakrzówka i Kapelanki pochodzą z końca XVIII wieku. Najstarszy odnotowany w aktach zakrzowski urząd wójtowski pochodzi z 1787 roku, kapelański z roku 1790. Obszar Zakrzówka i przyległych terenów w roku 1900 zamieszkiwało ponad tysiąc trzysta osób, w roku 1902 było tam sto pięć domów mieszkalnych, sto dwadzieścia zabudowań gospodarczych i dwie cegielnie. W ramach ustaw kształtujących autonomię w Galicji w roku 1867 utworzono wspólną dla Zakrzówka i przysiółka Kapelanka gminę samorządową, z radą gminną, zwierzchnością i naczelnikiem gminy. Kres tej gminie położył rok 1910, kiedy to została ona włączona pod wspólną z Kapelanką i znajdującymi się tam obszarami dworskimi nazwą Zakrzówek do Wielkiego Krakowa, do administracyjnego obwodu IV, jako X dzielnica katastralna miasta.

Literatura:
Słownik geograficzny, t. III, s. 823; XIV, s. 325; Przeorski 1931, s. 173–199, 234–235, 278–282, 319–320, 385–394; Kolak, Wojas 1955, s. 8; *Encyklopedia*, s. 387; Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010, s. 205–214.

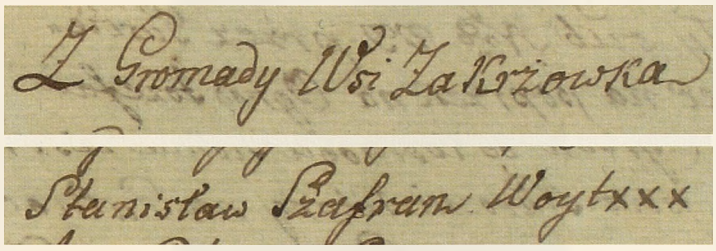
Z akt dotyczących wsi i cegielni Zakrzówek z lat 1717–1782: pochodzący z roku 1782 wykaz zaległych czynszów i danin składanych przez mieszkańców gromady zakrzowskiej (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XII, s. 9–10)

Z akt gminy Zakrzówek: odcisk samodzielnych pieczęci urzędowych dla gminy Zakrzówek i dla gromady wsi Kapelanka używanych jeszcze w okresie tworzenia autonomicznych struktur wsi i ich gmin (Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XII-10, s. 13)

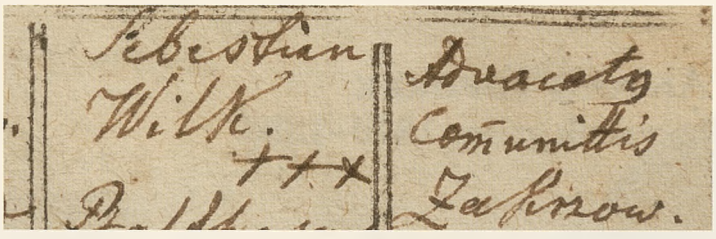
Wójtowie zakrzowscy

Stanisław Szafran
wójt 1787–1791

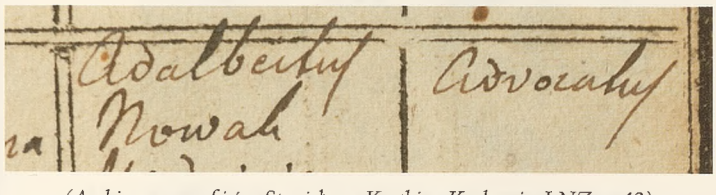
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 332, s. 106)

Sebastian Wilk
wójt 1797–1798

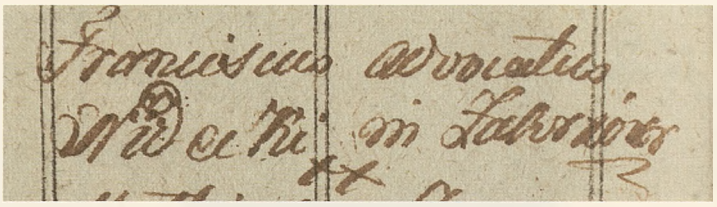
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCZ, s. 7)

Wojciech Nowak
wójt 1806–1807

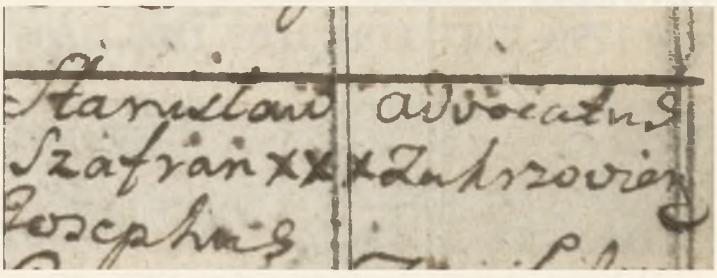
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LNZ, s. 43)

Franciszek Nidecki
wójt 1819

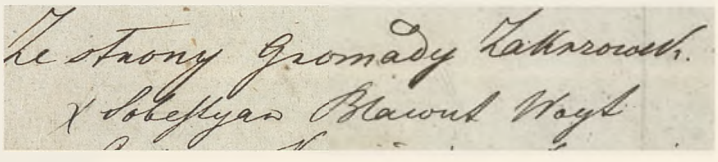
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCZ, s. 18)

Wojciech Szafran
wójt 1822, 1824

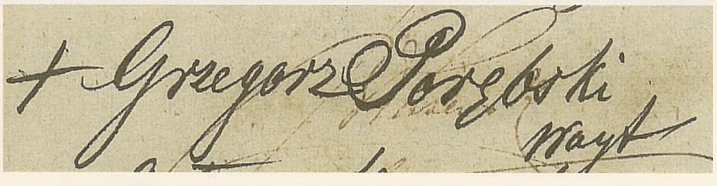
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCZ, s. 19)

Sebastian Bławut
wójt 1845–1847

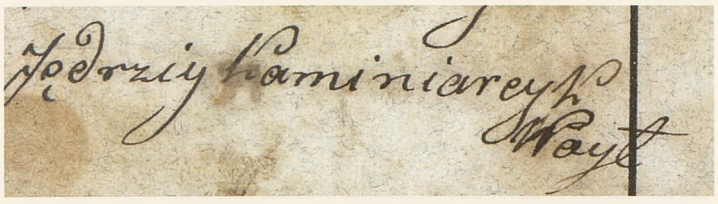
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 1, s. 391)

Grzegorz Porębski
wójt 1847

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. K. Krak., op. 174, s. 33)

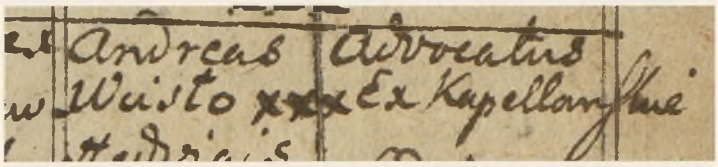
Jędrzej Kaminierczyk
wójt 1860–1867

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XII-30, s. 242)

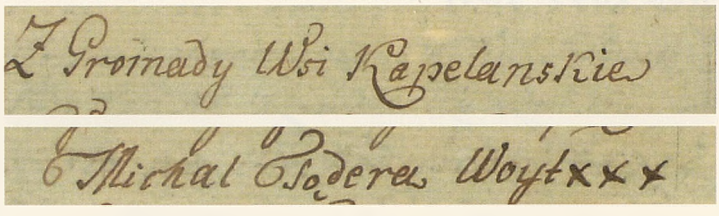
Wójtowie kapelańscy

Andrzej Wcisło
wójt 1790, 1797–1798, 1803, 1805–1806

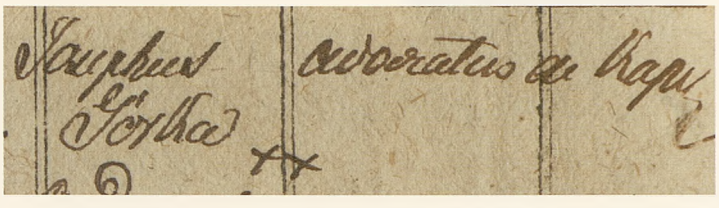
(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LNDK, s. 31)

Michał Tądera
wójt 1787

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. P 332, s. 106)

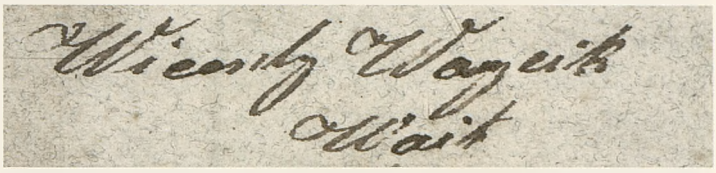
Józef Górka
wójt 1818

(Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie, LCDK, s. 36)

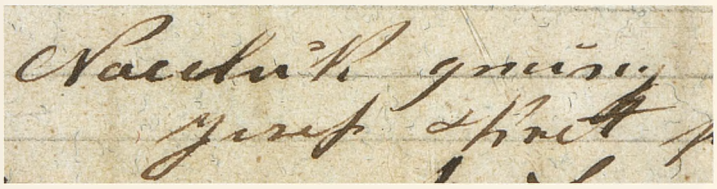
Wójtowie-naczelnicy gminy Zakrzówek z Kapelanką

Wincenty Wójcik
naczelnik gminy 1867–1871

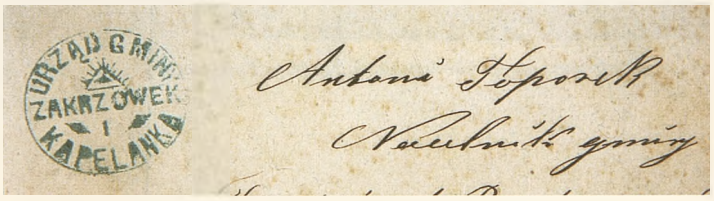
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XII-30, s. 248)

Józef Kret
naczelnik gminy 1871–1879

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XII-10, s. 20)

Antoni Toporek
naczelnik gminy 1879–1888

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XII-10, s. 158)

Tomasz Bławut
naczelnik gminy 1888–1896

(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. GmP XII-10, s. 234)

Józef Batko
naczelnik gminy 1896–1903

Fotografia portretowa z około 1905 roku
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. A I-121)

Piotr Czubryt
naczelnik gminy 1903–1912

Fotografia portretowa z około 1910 roku
(Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. A III-849)

POSŁOWIE

Niniejsza publikacja wraz z rozdziałami obejmującymi dzieje do doby autonomii galicyjskiej w *Poczcie sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa (1228-2010)* wydanym w 2010 roku doprowadza poczet włodarzy krakowskiego zespołu osadniczego do czasów Wielkiego Krakowa, w jego kształcie ustalonym w 1913 roku, a ostatecznie przypieczętowanym w 1915 roku.

W tomie, który Czytelnik trzyma teraz w ręku, przywołano i starano się choćby hasłowo przedstawić 1275 postaci włodarzy 3 miast i 26 innych jednostek osadniczych w różnym czasie przyłączanych do Krakowa. Jednostek przez wieki istniejących na prawach odrębnych podmiotów, po sąsiedzku z Krakowem, które na koniec stały się już na trwałe jego integralnymi częściami i bez których dzisiejszy Kraków „nie byłby sobą".

Zaprezentowano tych włodarzy, którzy działali w ramach struktur samorządu lokalnego, w jego kształcie właściwym dla ich epoki, a jednocześnie mieli to szczęście, że los zachował ślad po ich istnieniu, choćby tylko w postaci zapisu imienia i pełnionego urzędu.

Dwie przemiany o historycznym dla Krakowa znaczeniu zadecydowały o rozwoju jego granic, a tym samym o ustaniu odrębnej podmiotowości sąsiadujących jednostek osadniczych wchłoniętych przez Kraków. Pierwsza wielka przemiana dotyczyła okresu pomiędzy próbami reform wprowadzonymi przez Sejm Czteroletni a ukształtowaniem i potwierdzeniem nowych granic miasta, co nastąpiło wraz z likwidacją samorządu lokalnego już pod zaborem austriackim. Zamknęła się zatem w latach 1791-1802. Skutkowała powiększeniem powierzchni Krakowa z obszaru od setek lat ograniczonego murami miasta, wynoszącego w połowie XIV wieku (czyli już po przyłączeniu Okołu) około 0,5 km^2 do obszaru o wielkości 7,8 km^2 w roku 1802. Wtedy to w granicach Krakowa znalazły się Kazimierz i Kleparz oraz jurydyki okołomiejskie. Była to więc zmiana o charakterze fundamentalnym, zrealizowana nie w ramach wieloetapowego procesu rozłożonego na dziesiątki czy setki lat, lecz w zwartym czasie jako efekt łańcucha bezpośrednio następujących po sobie wydarzeń – czyli „rewolucyjna". Była skutkiem zdarzeń zewnętrznych z punktu widzenia Krakowa, jako efekt na początku decyzji sejmowych Rzeczypospolitej, a w finale decyzji wiedeńskich władz zaborczych.

Druga dziejowa przemiana, tym razem wynikająca z decyzji wewnętrznych, w ramach działań władz miasta pod prezydenturą Juliusza Lea (prowadzonych przy umiejętnym wykorzystaniu sprzyjających warunków zewnętrznych, w tym przychylności krajowych władz galicyjskich i wiedeńskich władz cesarskich) to przygotowanie i zrealizowanie idei Wielkiego Krakowa. To zasadnicze powiększenie powierzchni miasta było efektem sfinalizowanych w latach 1910-1915 przyłączeń sąsiadujących jednostek: 12 gmin z obszarami dworskimi, części 2 gmin i na końcu miasta Podgórza. W efekcie powierzchnia Krakowa osiągnęła 46,9 km². Owa „rewolucja" dała stabilne podstawy dalszego rozwoju miasta.

Te dwie wielkie przemiany zakreśliły ramy czasowe, dla których opracowano wykaz włodarzy terenów objętych przez poszerzający się Kraków do roku 1915. Pozostawiamy więc Kraków u schyłku zaboru austriackiego, w przededniu odzyskania polskiej niepodległości. Jak przed chwilą wspomniano, miasto zajmowało wówczas 46,9 km² i przed nim była jeszcze długa droga do uzyskania powierzchni dzisiejszej, to jest 326,8 km². Wielki Kraków w nowych granicach zyskał nowych sąsiadów – wsie, gromady, gminy – samodzielnych, ze swoimi wiejskimi samorządami z kolejnymi włodarzami na czele, mniej lub bardziej świadomymi, że ich praca będzie w przyszłości wkładem do rozwoju Krakowa na kolejnym jego etapie rozwojowym.

Ta przyszłość to przyłączenia do granic miasta Krakowa kolejnych jednostek administracyjnych połączone z likwidacją ich odrębności. I tak:

- w roku 1941 przyłączono do Krakowa: Łagiewniki, Jugowice, Borek Fałęcki, Kobierzyn, Skotniki, Pychowice, Bodzów, Kostrze, Przegorzały, Bielany, Wolę Justowską, Chełm, Bronowice Małe, Bronowice Wielkie, Tonie, Prądnik Biały, Witkowice, Górkę Narodową, Prądnik Czerwony, Olszę, Rakowice, Czyżyny, Łęg, Rybitwy, Rżąkę, Prokocim, Wolę Duchacką, Piaski Wielkie i Kurdwanów; w wyniku tego powierzchnia Krakowa wyniosła 165,3 km²;
- w roku 1951 przyłączono: Mogiłę z Kopańcem i Kępą Przewozu, Bieńczyce, Mistrzejowice, Zesławice z Dłubnią, Kantorowice, Krzesławice, Grębałów, Luboczę, Wadów, Ruszczę, Branice z Chałupkami, Holendrami, Strykowem i Wolą Rusiecką oraz Pleszów z Kujawami – powierzchnia Krakowa zwiększyła się do 229,9 km²;
- w roku 1973 przyłączono: Kosocice z Baryczą, Soboniowice, Rajsko, Wróblowice, Swoszowice, Opatkowice, Sidzinę, Tyniec z Podgórkami, Olszanicę, Mydlniki, Łuczanowice, Kościelniki, Wolicę z Rogowem, Przylasek Wyciąski, Wyciąże, Przylasek Rusiecki, Przewóz i Bieżanów – Kraków uzyskał powierzchnię 322,3 km²;
- w roku 1986 przyłączono Zbydniowice, Węgrzynowice i Wróżenice – powierzchnia Krakowa osiągnęła wówczas wielkość 326,8 km².

Niektóre z tych jednostek przyłączano do Krakowa etapami, aż do całkowitej likwidacji samodzielności danej jednostki. Przyłączono także do Krakowa tylko fragmenty sąsiadujących jednostek administracyjnych, bez likwidacji ich odrębności – były to w roku 1973 części gmin Batowice, Libertów i Lusina, w roku 1986 część gminy Dziekanowice i w roku

2012 część Zastowa z gminy Kocmyrzów-Luborzyca (od przyłączenia Zastowa Kraków liczy sobie 326,85 km²).

Naczelnicy tych miejscowości zrządzeniem historii ostatnich stu lat Krakowa także stali się współtwórcami naszego miasta w jego dzisiejszym kształcie. Zapewne i oni dołączą w przyszłości do długiego rzędu postaci zaprezentowanych w tomach pierwszym oraz niniejszym, drugim, *Pocztu*. Oznaczałoby to wówczas objęcie tomem trzecim okresu od powstania Wielkiego Krakowa, czyli od roku 1915, do czasów obecnych, czyli aż do momentu ustalenia się aktualnych granic miasta w kształcie zakreślonym po korekcie dokonanej w 2012 roku.

Tom ten powstał dzięki przetrwaniu śladów po dawnej, i średniowiecznej, i nowożytnej, aglomeracji krakowskiej, śladów zapisanych w archiwaliach – w pewnej mierze rozproszonych, ale w każdym przypadku pieczołowicie przechowywanych. Powstał dzięki ludziom, którzy to materialne dziedzictwo historii Krakowa chronią i służąc swą wiedzą, udostępniają.

Korzystano ze zbiorów następujących placówek:

- Archiwum Narodowe w Krakowie
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego
- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
- Archiwum Państwowe w Poznaniu
- Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie
- Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie
- Biblioteka Jagiellońska
- Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
- Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu
- Muzeum Historyczne Miasta Krakowa
- Muzeum Narodowe w Krakowie
- Dom Historii Podgórza Domu Kultury „Podgórze" w Krakowie
- Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie
- Archiwum i Biblioteka Kapituły Katedralnej na Wawelu
- Archiwum Bazyliki Mariackiej w Krakowie
- Archiwum parafii Bożego Ciała w Krakowie
- Archiwum parafii św. Józefa w Krakowie
- Archiwum parafii św. Floriana w Krakowie
- Archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie
- Archiwum parafii św. Szczepana
- Archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie
- Archiwum parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie
- Archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie
- Archiwum parafii archikatedralnej św. Stanisława i św. Wacława w Krakowie
- Archiwum klasztoru ss. Norbertanek w Krakowie

Wydawca i zespół redakcyjny, w tym niżej podpisany, składają podziękowania prowadzącym te placówki oraz ich pracownikom za życzliwą pomoc w trakcie kwerend i dokumentowania źródłowego. Szczególne podziękowania kierowane są na ręce dr Barbary Berskiej, dyrektor Archiwum Narodowego w Krakowie, dla Instytucji i dla całego Zespołu Pracowników, za długotrwałą, prawie codzienną współpracę umożliwiającą powstanie tego tomu.

O przyjęcie słów podziękowania proszeni są konsultanci naukowi opracowania: prof. dr hab. Stanisław Grodziski, prof. dr hab. Jerzy Malec, dr Kamila Follprecht i dr Marcin Starzyński – przekazana wiedza i bezinteresownie poświęcony czas pozwoliły treści tego wydawnictwa nadać stosowny wymiar. W trakcie powstawania tomu życzliwej pomocy i rady udzielało szerokie grono osób, wśród których znajdują się dr Karolina Grodziska, dyrektor Biblioteki Naukowej PAU/PAN, prof. dr hab. Andrzej Zoll, prof. dr hab. Franciszek Leśniak, dr Piotr Gryglaszewski. W kwestiach związanych z miastem żydowskim na Kazimierzu ważną pomoc okazali Pani Joanna Bocheńska-Pytel ze Szwajcarii i Pan Michael Bruck z Izraela, w sprawach podgórskich korzystano z pomocy Pani Melanii Tutak kierującej Domem Historii Podgórza. Wszystkim uczestniczącym w pracach składane są tu podziękowania i wyrazy szacunku za poświęcony trud i przekazywaną wiedzę oraz dobre emocje.

Dziękujemy również za przychylność i udzielaną pomoc wielu pracownikom Urzędu Miasta Krakowa, zwłaszcza dyrektor Magistratu Marcie Nowak oraz dyrektor Kancelarii Prezydenta Annie Frankiewicz. Niejednokrotnie szybką pomocą służył także dyrektor Wydziału Informatyki Grzegorz Żych. Niżej podpisany szczególne słowa podziękowanie kieruje na ręce skarbnika miasta Lesława Fijała i dyrektor Biura Skarbnika Aliny Kwaśniak, którzy stworzyli najlepsze warunki dla wypełnienia zadania.

Jeżeli zawartość tego tomu skłoni do refleksji, jak z różnorodności tworzyła się jedność, jak z fragmentów scalał się krok po kroku nowoczesny Kraków, i że nic nie działo się bez ludzi, którzy choćby w małym swym zakresie decyzyjnym mieli wpływ na bieg spraw, to cel pracy zostanie osiągnięty.

W niczym nie uszczuplając pamięci o dawnej odrębnej tożsamości terenów „za murami Krakowa" i ich osiedleńczych organizacji, jak też nie odbierając tożsamości ówczesnych miejskich, jurydycznych i gminnych obywateli, to przecież jednak tereny te stały się z czasem „Krakowem", a ich mieszkańcy obywatelami krakowskimi. Stąd na koniec konstatacja: wbrew literalnemu brzmieniu tytułu, ten tom w istocie jest o Krakowie i krakowianach.

Bogdan Kasprzyk
Kraków, październik 2013 r.

WYKAZ SKRÓTÓW I LITERATURY

1. Skróty nazw instytucji i zespołów archiwalnych

ANK
Archiwum Narodowe w Krakowie

ASZ
Archiwum Siedliszowickie Załuskich (w ANK)

AUJ
Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego

BJ
Biblioteka Jagiellońska

BN PAU/PAN
Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie

CC
Akta grodzkie krakowskie – inskrypcje (w ANK)

CCR
Akta grodzkie krakowskie – relacje (w ANK)

CPAHUL
Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie

GmP
Akta gmin przyłączonych (w ANK)

Jud. Cas.
Akta miasta żydowskiego na Kazimierzu (w ANK)

Jur.
Akta jurydyk krakowskich (w ANK)

K
Archiwum Miasta Kazimierza pod Krakowem (w ANK)

KL
Archiwum Miasta Kleparza (w ANK)

KM
Księga małżeństw
(w archiwum parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie)

KO
Księga ochrzczonych
(w archiwum parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie)

LBC
Liber baptisatorum et copulatorum
(w archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie)

LBCM
Liber baptisatorum, copulatorum et mortuorum
(w archiwum parafii św. Mikołaja w Krakowie)

LCDK
Liber copulatorum dla Dębnik i Kapelanki
(w archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie)

LCNS
Liber copulatorum
(w archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie)

LCSJ
Liber copulatorum parafii św. Jakuba w Krakowie
(w archiwum parafii Bożego Ciała w Krakowie)

LCZ
Liber copulatorum dla Zakrzówka
(w archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie)

LNDK
Liber natorum dla Dębnik i Kapelanki
(w archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie)

LNZ
Liber natorum dla Zakrzówka
(w archiwum parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie)

M
Liber baptisatorum et copulatorum
(w archiwum parafii św. Floriana w Krakowie)

P
Akta miasta Podgórza (w ANK)

perg.
Akta pergaminowe (w ANK)

SLBC
Liber baptisatorum et copulatorum
(w archiwum parafii św. Szczepana w Krakowie)

SLBCM
Liber baptisatorum, copulatorum et mortuorum
(w archiwum parafii św. Szczepana w Krakowie)

WMK
Akta Wolnego Miasta Krakowa (w ANK)

T.Schn.
Teki Schneidera (w ANK)

Terr. Crac.
Akta ziemskie krakowskie (w APN)

Teut.
Księgi sądów wielkorządowych (w ANK)

ZN Ossolińskich
Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu

2. Skróty wydawnictw źródłowych i seryjnych

ACC
Acta consularia Casimiriensia. Fragmenta inedita de annis 1378, 1394–1396, wyd. Marcin Starzyński, Kraków 2013 (*Cracovienses Fontes Minores* 4)

BK
Biblioteka Krakowska

CAR
Cracovia Artificum 1300–1500, [w:] *Źródła do historii sztuki i cywilizacji w Polsce*, t. IV, wyd. Jan Ptaśnik, Kraków 1917

CAR-S/I
Cracovia Artificum. Supplementa, wyd. Bolesław Przybyszewski, Kraków 1993

CAR-S/II
Cracovia Artificum. Supplementa, wyd. Bolesław Przybyszewski, Kraków 2001

CDU I–V
Codex Diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis, p. I–V, Kraków 1870–1900

DŻP
Dzieje Żydów w Polsce. Wybór tekstów źródłowych. XI–XVIII wiek, oprac. Paweł Fijałkowski, Warszawa 1993

DUiRG
Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Warszawskim, 1888, 1896

GŻR
Gminy żydowskie w dawnej Rzeczypospolitej. Wybór tekstów źródłowych, oprac. Anna Michałowska, Kraków 2003

HAMA
Historia administracji i myśli administracyjnej. Wybór źródeł, red. Jerzy Malec, Kraków 2006

KDK I–IV
Kodeks dyplomatyczny Miasta Krakowa 1257–1506, cz. I–IV, wyd. Franciszek Piekosiński, [w:] *Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia*, t. V, VII, Kraków 1879–1882

KDM I–IV
Kodeks dyplomatyczny Małopolski, t. I: *1178–1386*, t. II: *1153–1333*, t. III: *1333–1386*, t. IV: *1386–1450*, wyd. Franciszek Piekosiński, [w:] *Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia*, t. III, IX, X, XVII, Kraków 1876–1905

KŁK
Księga ławnicza kazimierska 1407–1427, wyd. Bożena Wyrozumska, Kraków 1996 (*Fontes Cracovienses* 4)

KPM I
Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506, wyd. Kazimierz Kaczmarczyk, Kraków 1913 (*Wydawnictwa Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa* V)

KPM II–III
Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1507–1572, 1573–1611, wyd. Aniela Kiełbicka, Zbigniew Wojas, Kraków 1993–1994 (*Fontes Cracovienses* 1–2)

KRK
Księgi radzieckie kazimierskie 1369–1381 i 1385–1402, wyd. Adam Chmiel, Kraków 1932

KRA
„Krakowski Rocznik Archiwalny"

KSW
Księgi sądowe wiejskie, t. I, wyd. Bolesław Ulanowski, Kraków 1921 (*Starodawne Prawa Polskiego Pomniki* XI)

KTC
Wyciągi z najdawniejszych ksiąg sadowych ziemi krakowskiej, wyd. Antoni Zygmunt Helcel, Kraków 1870 (*Starodawne Prawa Polskiego Pomniki* II)

LŻK
Ludność żydowska województwa krakowskiego w czasie Sejmu Czteroletniego. Spisy z powiatów krakowskiego, książkiego, lelowskiego i proszowskiego z lat 1790–1792, wyd. Kamila Follprecht, Kraków 2008 (*Fontes Cracovienses* 12)

MDŻ
Materiały źródłowe do dziejów Żydów w księgach grodzkich dawnego województwa krakowskiego z lat 1674–1696, t. I–II, oprac. Adam Kaźmierczyk, Kraków 1995–2009

NKMK
Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400, wyd. Franciszek Piekosiński, Józef Szujski, [w:] *Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia*, t. IV, Kraków 1878

NMK
Nieruchomości miasta Krakowa w czasach Sejmu Czteroletniego. Opis z 1792 roku, wyd. Kamila Follprecht, Kraków 2007

Pilleriana
Edita et mandata uniwersalia in regnis Galiciae et Lodomeriae ab 11 Septemper 1772 initae possessionis promulgata (Rozkazy i ustawy królestwom Galicji i Lodomerii od dnia 11 września 1772 objęcia posesji ogłoszone), wyd. Antoni Piller, Lwów 1772–1818

PPK I-1, I-2; II-1, II-2, II-3
Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507–1795), t. I, z. 1–2, t. II, z. 1–3, wyd. Franciszek Piekosiński, [w:] *Acta Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia ab anno 1507 usque ad annum 1795*, t. VIII i XII, vol. 1–3, Kraków 1885–1909

PSB
Polski słownik biograficzny, t. I–XLVI, Kraków 1935–2010

RBPAU
Rocznik Biblioteki Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie

RDE I
Regesty dokumentów i ekscerpty z Metryki Koronnej do historii Żydów w Polsce (1697–1795), t. 1: *Czasy saskie (1697–1763)*, oprac. Maurycy Horn, Wrocław 1984

RDE II-1, II-2
Regesty dokumentów i ekscerpty z Metryki Koronnej do historii Żydów w Polsce (1697–1795), t. 2: *Rządy Stanisława Augusta (1764–1795)*, cz. 1: *1764–1779*, cz. 2: *1780–1794*, oprac. Maurycy Horn, Wrocław 1984–1988

RK
„Rocznik Krakowski"

Statut 1595
Statut krakowskiej gminy żydowskiej w roku 1595 i jego uzupełnienia – tłumaczenie sporządzone na podstawie odpisu Majera Bałabana, wyd. Anna Jakimyszyn, Kraków 2005

ŻPŹ
Żydzi polscy 1648–1772. Źródła, oprac. Adam Kaźmierczyk, Kraków 2001

ŻWK
Żydzi w średniowiecznym Krakowie. Wypisy źródłowe z ksiąg miejskich krakowskich, oprac. Bożena Wyrozumska, Kraków 1995

3. Literatura i jej skróty

Bałaban 1931
Majer Bałaban, *Stan kahału krakowskiego na przełomie XVII i XVIII w.*, Warszawa 1931

Bałaban 1931-I, -II
Majer Bałaban, *Historia Żydów w Krakowie i na Kazimierzu 1304–1868*, t. I–II, wyd. II, Kraków 1931–1936

Banach 1989
Jerzy Banach, *O dwóch herbach miasta Podgórza*, RK, 1989, t. LV

Bardel 1901
Franciszek Bardel, *Miasto Podgórze. Jego powstanie i pierwszych 50 lat istnienia*, Kraków 1901

Bartoszewicz 2007
Agnieszka Bartoszewicz, *Księgi sądowe Nowej Wsi (Łobzowskiej) z drugiej połowy XV wieku*, Warszawa 2007 (*Studia Źródłoznawcze* 39)

Bąkowski 1902
Klemens Bąkowski, *Historia miasta Kazimierza pod Krakowem do XVI wieku*, Kraków 1902

Bąkowski 1905
Klemens Bąkowski, *Kronika krakowska*, cz. I: *Lata 1796–1815*, Kraków 1905

Bąkowski 1911
Klemens Bąkowski, *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911

Beiersdorf 1999
Zbigniew Beiersdorf, *Krowodrza – dawna wieś i dzielnica Krakowa*, [w:] *Z dziejów Krowodrzy*, red. Małgorzata Niechaj, Kraków 1999

Beiersdorf 2007
Zbigniew Beiersdorf, *Kleparz*, [w:] *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2007 (BK 150)

Bielski 1764
Marcin Bielski, *Zbiór dzieiopisów polskich we czterech tomach zawarty*, t. 1: *Kronika Marcina Bielskiego niegdyś w Krakowie drukowana teraz znowu z doprowadzeniem aż do Augusta III przedrukowana*, Warszawa 1764

Bieniarzówna 1994-I
Janina Bieniarzówna, *Schyłek świetności*, [w:] Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. 2: *Kraków w wiekach XVI–XVIII*, Kraków 1994

Bieniarzówna 1994-II
Janina Bieniarzówna, *Stulecie upadku*, [w:] Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. 2: *Kraków w wiekach XVI–XVIII*, Kraków 1994

Buszko 1968
Józef Buszko, *Kraków w dobie autonomii galicyjskiej (1866–1914)*, [w:] *Szkice z dziejów Krakowa od czasów najdawniejszych do pierwszej wojny światowej*, red. Janina Bieniarzówna, Kraków 1968

Burnatowa 1976
Irena Burnatowa, *Obraz Andrzeja Wenesty*, RK 1976, t. XLVII

Celichowski 1890
Jana Mrowińskiego Płoczywłosa Stadło małżeńskie 1561, wyd. Zygmunt Celichowski, Kraków 1890

Cercha 1904
Maksymilian Cercha, Stanisław Cercha, Feliks Kopera, *Pomniki Krakowa*, t. I–III, Kraków–Warszawa 1904

Cercha 1914
Stanisław Cercha, *Kleparz. Przedmieście Krakowa przed 50 laty. Studium etnograficzne*, Kraków 1914

Chmiel 1899
Adam Chmiel, *Cechy miasta Kazimierza*, Kraków 1899

Chmiel 1900
Adam Chmiel, *Z herbarza mieszczańskiego. Herby Foxów*, RK 1900, t. III

Chmiel 1909
Adam Chmiel, *Pieczęcie m. Krakowa, Kazimierza, Kleparza i jurydyk krakowskich do końca XVIII wieku*, RK 1909, t. XI

Chmiel 1932
Adam Chmiel, *Ustrój miasta Krakowa w XIX wieku (w zarysie)*, [w:] *Kraków w XIX w.*, t. I, Kraków 1932 (BK 72)

Cyrankiewicz 1908
Stanisław Cyrankiewicz, *Przewodnik po cmentarzach Krakowa, Podgórza i Zwierzyńca*, Kraków 1908

Danowska 2000
Ewa Danowska, *„Nowe miasteczko zaraz za mostem cesarscy stawiają". O początkach Podgórza*, [w:] *Podgórze w dziejach Wielkiego Krakowa. Materiały sesji naukowej odbytej 17 kwietnia 1999 roku*, Kraków 2000

Demel 1951
Juliusz Demel, *Stosunki gospodarcze i społeczne Krakowa w latach 1846–1853*, Kraków 1951

Demel 1957
Juliusz Demel, *Kraków na przełomie wieku XIX i XX na tle rozrostu i wcielania przedmieść i gmin podmiejskich (1867–1945)*, [w:] *Kraków. Studia nad rozwojem miasta*, red. Jan Dąbrowski, Kraków 1957

Demel 1958
Juliusz Demel, *Stosunki gospodarcze i społeczne Krakowa w latach 1853–1866*, Wrocław–Kraków 1958

Dobijanka 1963
Marta Dobijanka, *Jeszcze o pieczęciach wsi województwa krakowskiego*, „Archeion" 1963, t. XXXIX

Dobrowolski 1923
Kazimierz Dobrowolski, *Dzieje kultu św. Floriana w Polsce do połowy XVI w.*, „Rozprawy Historyczne Towarzystwa Naukowego Warszawskiego", t. 2, z. 2, Warszawa 1923

Dzikówna 1932
Janina Dzikówna, *Kleparz do 1528 roku*, Kraków 1932 (BK 74)

Encyklopedia
Encyklopedia Krakowa, red. Antoni Henryk Stachowski et al., Warszawa–Kraków 2000

Follprecht 2001
Kamila Follprecht, *Właściciele nieruchomości w Krakowie w 1655 roku*, Kraków 2001 (BK 142)

Follprecht 2003
Kamila Follprecht, *Gmerki mieszczan krakowskich*, KRA 2003, nr IX

Follprecht 2005
Kamila Follprecht, *Rejestry gospód w Krakowie z lat 1632 i 1649 ze zbiorów Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie i Biblioteki Jagiellońskiej*, Kraków 2005 (*Fontes Cracovienses* 11)

Follprecht 2009
Kamila Follprecht, *Spisy ludności „innej religii czyli wyznania" województwa krakowskiego z lat 1790–1791*, RK 2009, t. LXXV

Follprecht 2013-I
Follprecht, *Obywatele, przynależni i obcy – mieszkańcy miasta Podgórza (1784–1915)*, (w druku)

Follprecht 2013-II
Kamila Follprecht, *Losy jezuickich nieruchomości w Krakowie po kasacie zakonu* (w druku)

Frančić 1961
Mirosław Frančić, *Krakowskie komisje boni ordinis (1776–1790)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne", z. 6, Kraków 1961

Frančić 1963
Mirosław Frančić, *Kraków produkujący i konsumujący*, [w:] Mariusz Kulczykowski, Mirosław Frančić, *Studia z historii społeczno-gospodarczej Małopolski*, t. 6, Warszawa 1963

Frančić 2000
Mirosław Frančić, *Kraków. Kalendarz dziejów od prawieków do wybuchu I wojny światowej*, Kraków 2000

Franaszek 1981
Antoni Franaszek, *Działalność wielkorządców krakowskich w XVI wieku*, Kraków 1981

Friedberg 1957
Marian Friedberg, *Kraków w dobie Odrodzenia (wiek XVI i pierwsza połowa XVII)*, [w:] *Kraków. Studia nad rozwojem miasta*, red. Jan Dąbrowski, Kraków 1957

Friedberg 1962
Marian Friedberg, *Kancelaria miasta Kazimierza pod Krakowem 1335–1802*, „Archeion" 1962, t. 36

Friedberg 1966
Marian Friedberg, *Inwentarz archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem 1335–1802*, Warszawa 1966

Gładyszewicz 1845
Mateusz Gładyszewicz, *Żywot błogosławionego Prandoty z Białaczowa biskupa krakowskiego*, Kraków 1845

Grabowski 1822
Ambroży Grabowski, *Historyczny opis miasta Krakowa i jego okolic*, Kraków 1822

Grabowski 1854
Ambroży Grabowski, *Skarbniczka naszej archeologii*, Kraków 1854

Grodziska 1992
Karolina Grodziska, *Cmentarze Podgórza*, Kraków 1992

Grodziska 2000
Karolina Grodziska, *Cmentarze Podgórza*, [w:] *Podgórze w dziejach Wielkiego Krakowa. Materiały sesji naukowej odbytej 17 kwietnia 1999 roku*, Kraków 2000

Grodziska-Ożóg 1983
Karolina Grodziska-Ożóg, *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, Kraków–Wrocław 1983

Grodziski 1960
Stanisław Grodziski, *Księgi sądowe wiejskie (Zasięg terytorialny i geneza)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 1960, t. XII

Grodziski 1964
Stanisław Grodziski, *Źródła prawa w Galicji w latach 1772–1848*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 1964, t. XVI, z. 2

Grodziski 1971
Stanisław Grodziski, *Historia ustroju społeczno politycznego Galicji 1772–1848*, „Polska Akademia Nauk – Oddział w Krakowie. Prace Komisji Nauk Historycznych", nr 28, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971

Grodziski 1976
Stanisław Grodziski, *W Królestwie Galicji i Lodomerii*, Kraków 1976

Grodziski 1991
Stanisław Grodziski, *Z dziejów krakowskiego sądownictwa wojewodzińskiego nad Żydami*, [w:] *Żydzi w dawnej Rzeczypospolitej. Materiały z konferencji „Autonomia Żydów w Rzeczypospolitej szlacheckiej"*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991

Grodziski 1992
Stanisław Grodziski, *Samorząd gminny i powiatowy w Galicji epoki autonomicznej*, [w:] „Krakowskie Studia Prawnicze" 1992, R. XXV

Grodziski 1994
Stanisław Grodziski, *Zarys ustroju politycznego Galicji*, [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 1: *Historia i polityka*, red. Włodzimierz Bonusiak, Józef Buszko, Rzeszów 1994

Grodziski 1998
Stanisław Grodziski, *Wzdłuż Wisły, Dniestru i Zbrucza. Wędrówki po Galicji dyliżansem, koleją i samochodem*, Kraków 1998

Grodziski 2004
Stanisław Grodziski, *Polska w czasach przełomu (1764–1815)*, [w:] *Wielka Historia Polski*, t. III, Kraków 2004

Grodziski 2007
Stanisław Grodziski, *Studia galicyjskie. Rozprawy i przyczynki do historii ustroju Galicji*, Kraków 2007

Grodziski, Kozłowski 1987
Stanisław Grodziski, Eligiusz Kozłowski, *Polska zniewolona 1795–1806*, Warszawa 1987 (*Dzieje Narodu i Państwa Polskiego*, t. III)

Groicki 1562
Bartłomiej Groicki, *Porządek sądów y spraw miejskich prawa maydeburskiego*, Kraków 1562

Gryglaszewski 2011
Piotr Gryglaszewski, *Onitschówka w Tarnowie: od podmiejskiego dworu do muzeum etnograficznego*, Tarnów–Wilczyska 2011

Gryglaszewski 2013
Piotr Gryglaszewski, *Sekowa. Z kart 650 lat hitorii wsi*, Sekowa 2013

Grzybowski 1959
Konstanty Grzybowski, *Galicja 1848–1914. Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii*, Kraków–Wrocław–Warszawa 1959 (*Studia nad Historią Państwa i Prawa. Seria II*, IX)

Gumowski 1962
Marian Gumowski, *Herby i pieczęcie wsi województwa krakowskiego*, „Małopolskie Studia Historyczne" 1962, R.V

Homecka – Inwentarz APK
Zofia Homecka. *Dzieje i ustrój miasta Podgórza. Wstęp do inwentarza zespołu akt miasta Podgórza*, maszynopis w Archiwum Państwowym w Krakowie

Homola-Skąpska 2000
Wspomnienia Fryderyka Zolla (1865–1948), wyd. Irena Homola-Skąpska, Kraków 2000

Homola-Skąpska 2007
Irena Homola-Skąpska, *Z dziejów Krakowa, Galicji i Śląska Cieszyńskiego. Wybór pism historycznych*, oprac. Grzegorz Nieć, Kraków–Warszawa 2007

Kasprzyk 2007
Bogdan Kasprzyk, *Herbowe pieczęcie Miasta Krakowa*, Kraków 2007

Kasprzyk 2011
Bogdan Kasprzyk, *Krakowskie dzielnice przez wieki*, Kraków 2011

Kazusek 2006
Szymon Kazusek, *Przyczynek do badań nad historią handlu żydowskiego w aglomeracji krakowskiej w XVII wieku*, „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa", nr 24, Kraków 2006

Kiełkowski 1964
Roman Kiełkowski, *Podgórze dzielnica zapomniana*, [w:] Władysław Bodnicki et al., *Kopiec wspomnień*, Kraków 1964

Kiełkowski 1972
Roman Kiełkowski, *Historie spod Kopca Krakusa*, Kraków 1972

Klein 1897
Roman Klein, *List otwarty Romana Kleina b. burmistrza miasta Podgórza*, Kraków 1897

Klimas, Lesiak-Przybył, Sokół 2010
Małgorzata Klimas, Bożena Lesiak-Przybył, Anna Sokół, *Wielki Kraków. Rozszerzenie granic miasta w latach 1910–1915. Wybrane materiały ze zbiorów Archiwum Państwowego w Krakowie*, Kraków 2010

Kobiela 2008
Dagmara Kobiela, *Pieczęcie urzędowe miasta Podgórza*, [w:] *Urzędy i urzędnicy Podgórza. IX Sesja Podgórska*, Kraków 2008

Kolak 1962
Wacław Kolak, *Jurydyki krakowskie*, „Archeion" 1962, t. XXXVIII

Kolak 1968
Wacław Kolak, *Inwentarz akt jurydyk krakowskich 1412–1809*, Warszawa 1968

Kolak 1982
Wacław Kolak, *Klasztor augustianów przy kościele św. Katarzyny w Krakowie do połowy XVI wieku. Fundacja, rozwój uposażenia i rola kulturalna*, Kraków 1982

Kolak 1986
Wacław Kolak, *Społeczność krakowskiej jurydyki Biskupie w świetle księgi przyjęć z lat 1619–1717*, [w:] *Społeczeństwo staropolskie. Studia i szkice*, t. IV, red. Anna Izydorczyk, Andrzej Wyczański, Warszawa 1986

Kolak 1998
Wacław Kolak, *Wieś Krowodrza. Dzieje i akta 1257–1910*, KRA 1998, t. 4

Kolak 2003
Wacław Kolak, *Jurydyka Retoryka. Dzieje*, Kraków 2003

Kolak, Wojas 1955
Wacław Kolak, Zbigniew Wojas, *Inwentarz akt gmin przyłączonych do m. Krakowa w latach 1909–1912*, Kraków 1955

Komorowski 2007
Waldemar Komorowski, *Ratusze krakowskie*, [w:] *Siedziby władz miasta Krakowa*, Kraków 2007 (*Krakowska Teka Konserwatorska* VI)

Konieczna 1938
Wanda Konieczna, *Początki Kazimierza (do 1419)*, [w:] *Studia nad przedmieściami Krakowa*, Kraków 1938 (BK 94)

Korniak 2003
Bożena Korniak, *Z życia codziennego mieszkańców podkrakowskiej „Florencji" – przyczynek do dziejów Kleparza od XVI do XVIII wieku*, RBPAU 2004, R. XLVIII

Korniak 2004
Bożena Korniak, *Z działalności Rady Miejskiej Kleparza w okresie od XVI–XVIII wieku*, RBPAU 2004, R. XLIX

Kracik 1993
Jan Kracik, *Ludzie z przedmieścia historii. Kleparzanie z czasów staropolskich*, Kraków 1993 (BK 129)

Krasnowolski 1988-I
Bogusław Krasnowolski, *Układ przestrzenny krakowskiego Kazimierza w wieku XIV*, RK 1988, t. LIV

Krasnowolski 1988-II
Bogusław Krasnowolski, *Rozwój urbanistyczny i architektoniczny miasta żydowskiego na krakowskim Kazimierzu*, „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa", nr 15, Kraków 1988

Krasnowolski 1992
Bogusław Krasnowolski, *Ulice i place krakowskiego Kazimierza. Z dziejów chrześcijan i żydów w Polsce*, Kraków 1992

Krasnowolski 2004-I, -II
Bogusław Kranowolski, *Lokacyjne układy urbanistyczne na obszarze ziemi krakowskiej w XIII i XIV wieku*, cz. I–II, Kraków 2004

Krasnowolski 2007
Bogusław Krasnowolski, *Lokacje i rozwój Krakowa, Kazimierza i Okołu. Problematyka rozwiązań urbanistycznych*, [w:] *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2007 (BK 150)

Krawczuk 2006
Agnieszka Krawczuk, *Życie mieszkańców Garbar w świetle testamentów*, „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa", nr 24, Kraków 2006

Kronika
Kronika Krakowa, red. Jan M. Małecki, Andrzej Kurz, Jerzy Wyrozumski, Warszawa 1996

Kuraś 1958
Stanisław Kuraś, *Początki krakowskiej jurydyki Pędzichowa*, „Małopolskie Studia Prawnicze" 1958, R. I, z. 2

Kuraś 1960
Stanisław Kuraś, *Ordynacje i ustawy wiejskie z archiwów metropolitalnego i kapitulnego w Krakowie, 1451–1689*, „Polska Akademia Nauk – Oddział w Krakowie. Materiały Komisji Nauk Historycznych", nr 3, Kraków 1960

Kuraś 1971
Stanisław Kuraś, *Przywileje prawa niemieckiego miast i wsi małopolskich XIV–XV wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971

Kutrzeba 1900
Stanisław Kutrzeba, *Ludność i majątek Kazimierza w końcu XIV stulecia*, RK 1900, t. III

Laberschek 2005
Jacek Laberschek, *Krakowski zespół osadniczy w wiekach XIII–XVI. Rozwój terytorialny*, RK 2005, t. LXXI

Laberschek 2007
Jacek Laberschek, *Rozwój przestrzenny krakowskiego zespołu osadniczego* extra muros *XIII–XVIII w.*, [w:] *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2007 (BK 150)

Leszczyński 1991
Anatol Leszczyński, *Nazewnictwo organów samorządu żydowskiego w dawnej Rzeczypospolitej do 1764 r.*, [w:] *Żydzi w dawnej Rzeczypospolitej. Materiały z konferencji „Autonomia Żydów w Rzeczypospolitej szlacheckiej"*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991

Leśniak 1996
Franciszek Leśniak, *Wielkorządcy krakowscy XVI–XVIII wieku. Gospodarze zamku wawelskiego i majątku wielkorządowego*, Kraków 1996

Lewicki 1891
Witold Lewicki, *Organizacja miejskich gmin Galicji*, „Ekonomista Polski" 1891, t. V

Lutman 1931
Tadeusz Lutman, *Wolne miasta handlowe*, Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych 1931, t. 1

Louis-Wawel 1897
Józef Louis-Wawel, *Początkowe sądownictwo austriackie w Galicji (1772–1784)*, Kraków 1897

Łatak 2007
Kazimierz Łatak, *O związkach Podgórza z Kazimierzem i kościołem Bożego Ciała*, [w:] *Z dziejów duchowości i tolerancji religijnej w Podgórzu. Materiały VII Sesji Podgórskiej*, Kraków–Podgórze 2007

Łuszczkiewicz 1898-I
Władysław Łuszczkiewicz, *Kościół św. Katarzyny z klasztorem OO. Augustianów*, Kraków 1898 (BK 8)

Łuszczkiewicz 1898-II
Władysław Łuszczkiewicz, *Kościół Bożego Ciała. Jego dzieje i zabytki*, Kraków 1898 (BK 5)

Łysiak 1964
Ludwik Łysiak, *Własność sołtysia (wójtowska) w Małopolsce do końca XVI wieku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze", z. 15, Kraków 1964

Malec 2003
Jerzy Malec, *Studia z dziejów administracji nowożytnej*, Kraków 2003 (*Acta Academiae Modrevianae*)

Malec 2008
Jerzy Malec, *Polska myśl administracyjna XVIII wieku*, Kraków 2008

Malec J., Malec D. 2003
Jerzy Malec, Dorota Malec, *Historia administracji i myśli administracyjnej*, Kraków 2003

Malinowski 1893
Lucjan Malinowski, *Drobiazgi językowe*, Warszawa 1898 (*Prace Filologiczne* IV)

Małecki 1978
Jan M. Małecki, *Jeszcze o początkach Podgórza i jego nazwie*, RK 1978, t. XLIX

Małecki 1994-I
Jan M. Małecki, *Czasy renesansowego rozkwitu*, [w:] Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. 2: *Kraków w wiekach XVI–XVIII*, Kraków 1994

Małecki 1994-II
Jan M. Małecki, *Kraków w dobie oświecenia*, [w:] Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. 2: *Kraków w wiekach XVI–XVIII*, Kraków 1994

Małecki 1994-III
Jan M. Małecki, *Pod rządami austriackimi i w księstwie warszawskim (1796–1815)*, [w:] Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. 3: *Kraków w latach 1796–1918*, Kraków 1994

Małecki 1994-IV
Jan M. Małecki, *W dobie autonomii galicyjskiej (1866–1918)*, [w:] Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. 3: *Kraków w latach 1796–1918*, Kraków 1994

Małecki 2007
Jan M. Małecki, *Rozwój czy zastój? Kraków w latach 1796–1866*, [w:] *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2007 (BK 150)

Marosz 2009
Magdalena Marosz, *Akta dotyczące Podgórza w zasobie Archiwum Państwowego w Krakowie*, [w:] *Materiały X Sesji Podgórskiej*, Kraków 2009

Maryewska W., Maryewski J. 2004
Wanda Maryewska, Józef Maryewski, *Franciszek Maryewski*, [w:] *Podgórzanie. Część pierwsza. Materiały V Sesji Podgórskiej*, Kraków 2007

Maryewska W., Maryewski J., Maryewska D. 2007
Wanda Maryewska, Józef Maryewski, Dominika Maryewska, *Serkowscy, Nadmullerowie, Puntnerowie*, [w:] *Podgórzanie. Część druga. Materiały VIII Sesji Podgórskiej*, Kraków 2007

Mastalerzówna 1938
Maria Mastalerzówna, *Przedmieście Stradom w wiekach średnich*, [w:] *Studia nad przedmieściami Krakowa*, Kraków 1938 (BK 94)

Materiały 1939
Materiały do słownika historyczno-geograficznego województwa krakowskiego w dobie Sejmu Czteroletniego, z. 1, red. Władysław Semkowicz, Kraków 1939

Mikulski 1904, 1907
Stefan Mikulski, *Wielka księga adresowa stoł. król. miasta Krakowa i król. woln. Miasta Podgórza. Rocznik I, III, rok 1904, 1907*, Kraków 1904, 1907

Niechaj 2000
Małgorzata Niechaj, *Dzieje Krowodrzy*, [w:] *Z dziejów Krowodrzy*, red. Małgorzata Niechaj, Kraków 2000

Niechaj 2008
Małgorzata Niechaj, *Urzędnicy Magistratu Miasta Podgórza*, [w:] *Urzędy i urzędnicy Podgórza. IX Sesja Podgórska*, Kraków 2008

Niezabitowski 2005
Michał Niezabitowski, *Pierwszy „Wielki Kraków" – proces „pęknięcia" murów obronnych Krakowa 1791–1802*, „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa", nr 23, Kraków 2005

Niwiński 1932
Mieczysław Niwiński, *Pieradzka Krystyna: Garbary, przedmieście Krakowa (1363–1587), Kraków 1931, Dzikówna Janina: Kleparz do 1528 roku, Kraków 1932*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych" 1932, t. II, R. 1932–1933

Niwiński 1938-I
Mieczysław Niwiński, *Wójtostwo krakowskie w wiekach średnich*, Kraków 1938 (BK 95)

Niwiński 1938-II
Mieczysław Niwiński, *Cypser (Czipser) Jan*, [w:] PSB, t. IV, Kraków 1938

Noga 2003
Zdzisław Noga, *Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy*, Kraków 2003

Noga 2007-I
Zdzisław Noga, *Rola samorządu w rozwoju miasta w XIII–XVIII wieku*, [w:] *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2007 (BK 150)

Noga 2007-II
Zdzisław Noga, *Między oligarchią a reprezentacją. Uwagi o ewolucji władz miejskich Krakowa w okresie przedrozbiorowym*, [w:] *Kraków. Studia z dziejów miasta*, red. Jerzy Rajman, Kraków 2007

Noga 2007-III
Atlas historyczny miast polskich, t. V: *Małopolska*, z. 1: *Kraków*, red. Zdzisław Noga Kraków 2007

Noga 2008
Zdzisław Noga, *Urzędnicy miejscy Krakowa*, cz. 2: *1500–1794*, Kraków 2008

Nowacki 1888-I
Florian Nowacki, *Do Wysokiego Sejmu Krajowego we Lwowie*, Podgórze 1888

Nowacki 1888-II
Florian Nowacki, *Sprawa usunięcia Floriana Nowackiego z urzędu burmistrza miasta Podgórza i intryga. Wydana na pamiątkę dla przyjaciół i znajomych*, Podgórze 1888

Nowacki 1905
Florian Nowacki, *Do Świetnej Rady miasta w Podgórzu*, Podgórze 1905

Nowolecki 1878
Aleksander Nowolecki, *Wykaz ulic, placów, kościołów i domów miasta Krakowa, jego przedmieść i miasta Podgórza*, Kraków 1878

Pieradzka 1931
Krystyna Pieradzka, *Garbary, przedmieście Krakowa (1363–1587)*, Kraków 1931

Pieradzka 1957
Krystyna Pieradzka, *Rozkwit średniowiecznego Krakowa w XIV i XV wieku*, [w:] *Kraków. Studia nad rozwojem miasta*, red. Jan Dąbrowski, Kraków 1957

Pietrzkiewicz 2005
Iwona Pietrzkiewicz, *Kronika Marcina Golińskiego jako źródło historyczne*, [w:] *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wiek*, t. 7, red. Halina Kosętka, Kraków 2005

Pilat 1878
Tadeusz Pilat, *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych wydane przez Krajowe Biuro Statystyczne*, Lwów 1878

Płaza 1966
Stanisław Płaza, *Powstanie i rozwój chłopskich sądów wójtowskich w Sądeczyznie XVI–XVIII w.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze", z. 25, Kraków 1966

Poczet 1857
Poczet szlachty galicyjskiej i bukowińskiej, Lwów 1857

Poczet 2010
Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa (1228–2010), red. Bogdan Kasprzyk, Kraków 2010

„Podgórzanin" 1900
„Podgórzanin. Tygodnik społeczno-literacki" 1900, R. I

Popiołek 2009
Bożena Popiołek, *Woli mojej ostatniej testament ten… Testamenty staropolskie jako źródło do historii mentalności XVII i XVIII wieku*, Kraków 2009

Prokesch 1900
Wspomnienia mieszczanina krakowskiego z lat 1768–1807, wyd. Władysław Prokesch, Kraków 1900 (BK 12)

Przegon 2004
Wojciech Przegon, *Zmiany użytkowania ziemi w procesie urbanizacji krajobrazu na przykładzie miasta Podgórza 1784–1815. Rozprawa habilitacyjna*, Kraków 2004

Przeorski 1931
Tadeusz Przeorski, *Rozszerzenie granic stoł. król. miasta Krakowa w latach 1909–1915*, [w:] *Kraków. Rozszerzenie granic 1909–1915*, wyd. Karol Rolle, Kraków 1931

Ptaśnik 1902
Jan Ptaśnik, *Obrazki z przeszłości Krakowa (Serya pierwsza). II. Sprawa kazimierska*, Kraków 1902 (BK 27)

Ptaśnik 1934
Jan Ptaśnik, *Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce*, Kraków 1934

Purchla 1990-I
Jacek Purchla, *Kraków u progu autonomii galicyjskiej*, Kraków 1990 (BK 56)

Purchla 1990-II
Jacek Purchla, *Jak powstał nowoczesny Kraków*, Kraków 1990

Purchla 2007
Jacek Purchla, *Rozwój przestrzenny, urbanistyczny i architektoniczny Krakowa doby autonomii galicyjskiej i Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Kraków. Studia z dziejów miasta. W 750 rocznicę lokacji*, red. Jerzy Rajman, Kraków 2007

Rafacz 1922
Józef Rafacz, *Ustrój wsi samorządnej małopolskiej w XVIII wieku*, Lublin 1922

Rajman 1993
Jerzy Rajman, *Klasztor norbertanek na Zwierzyńcu w wiekach średnich*, Kraków 1993 (BK 131)

Rajman 2004
Jerzy Rajman, *Kraków, zespół osadniczy, proces lokacji, mieszczanie do roku 1333*, Kraków 2004

Rederowa 1957
Danuta Rederowa, *Powstanie Krakowa nowożytnego (1775–1867)*, [w:] *Kraków. Studia nad rozwojem miasta*, red. Jan Dąbrowski, Kraków 1957

Rederowa 1958
Danuta Rederowa, *Studia nad wewnętrznymi dziejami Krakowa porozbiorowego (1796–1809)*, cz. I: *Zagadnienia urbanistyczne*, RK 1958, t. XXXIV

Rederowa 1962
Danuta Rederowa, *Studia nad wewnętrznymi dziejami Krakowa porozbiorowego (1796–1809)*, cz. II: *Zagadnienia ustrojowe i ekonomiczno-społeczne*, RK 1962, t. XXXVI

Referat 1888
Referat z śledztwa dyscyplinarnego przeprowadzonego w marcu 1888 r. przez Wgo Dra Michalczewskiego Radce Wydziału krajowego przeciwko Florianowi Nowackiemu suspendowanemu burmistrzowi miasta Podgórza, Podgórze 1888

Reinhard-Chlanda 2009
Małgorzata Reinhard-Chlanda, *Budowle sakralne Kleparza*, Kraków 2009

Rożek 1976
Michał Rożek, *Uroczystości w barokowym Krakowie*, Kraków 1976

Rożek 1977
Michał Rożek, *Mecenat artystyczny mieszczaństwa krakowskiego w XVII wieku*, Kraków 1977 (BK 118)

Rożek 2000
Michał Rożek, *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*, Warszawa–Kraków 2000

Röskau-Rydel 2011
Isabel Röskau-Rydel, *Niemiecko-austriackie rodziny urzędnicze w Galicji 1772–1918*, Kraków 2011

Sadaj 1993
Ryszard Sadaj, *Kto był kim w Galicji i Lodomerii czyli najkrótsza historia tej krainy*, Kraków 1993

Salmonowicz, Szwaja, Waltoś 2010
Stanisław Salmonowicz, Janusz Szwaja, Stanisław Waltoś, *Pitaval krakowski*, Kraków 2010

Sasinowski 2012
Adam Sasinowski, *Historia Płaszowa*, [w:] *W stulecie przyłączenia Płaszowa do Krakowa. Płaszów 1912–2012*, red. Melania Tutak, Kraków 2012

Sikorski 1931
Rudolf Sikorski, *Rozszerzenie granic stoł. król. miasta Krakowa w latach 1909–1914*, [w:] *Kraków. Rozszerzenie granic 1909–1915*, wyd. Karol Rolle, Kraków 1931

Skorowidz 1910
Skorowidz dóbr tabularnych w Galicji z Wielkim Ks. Krakowskim. Dodatek wydany przez Krajowe Biuro Statystyczne przy Wydziale Krajowym, Lwów 1910

Słoń 2010
Marek Słoń, *Miasta podwójne i wielokrotne w średniowiecznej Polsce*, Wrocław 2010

Słowikowski 1948
Tadeusz Słowikowski, *Fox (Foxius) Jan*, [w:] PSB, t. VII, Kraków 1948–1958

Słownik geograficzny, t. I–XV
Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. I–XV, red. Filip Sulimierski, Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski, Warszawa 1880–1914

Słownik krakowski, cz. I–IV
Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu, cz. 1–4, oprac. Waldemar Bukowski, Janusz Kurtyka, Jacek Laberschek, Zofia Leszczyńska-Skrętowa, Andrzej Marzec, Franciszek Sikora, Maciej Wilamowski, Jerzy Wiśniewski, Marian Wolski, Maciej Zdanek, Wrocław–Kraków 1980–2009

Smoniewski, p. 1868
Jan Wincenty Smoniewski, Przedmieścia miasta Krakowa, przed 1868, rękopis, Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, sygn. rkps 480

Sprawozdanie 1911
Sprawozdanie komitetu parafialnego przedmiocie budowy rzymsko-katolickiego kościoła parafialnego w Podgórzu, Podgórze 1911

Sobociński 1964
Władysław Sobociński, *Historia ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu" 1964, R. 70, z. 1

Sochaniewicz 1921
Stefan Sochaniewicz, *Wójtostwa i sołtystwa pod względem prawnym i ekonomicznym w ziemi lwowskiej*, Lwow 1921

Sprawozdanie 1913
Sprawozdanie Komisji Rady m. Podgórza delegowanej do zbadania warunków połączenia Podgórza z Krakowem z przebiegu przeprowadzonych dotychczasowych pertraktacji z gminą miasta Krakowa, Podgórze 1913

Sroka 2005
Łukasz Tomasz Sroka, *Żydzi podgórscy – kondycja społeczna i ekonomiczna*, [w:] *W 90 rocznicę połączenia Podgórza i Krakowa. Materiały VI Sesji Podgórskiej*, Kraków–Podgórze 2005

Starostka-Chrzanowska 2008
Halina Starostka-Chrzanowska, *„Podgórzanin" (1900) – pismo Wolnego Królewskiego Miasta Podgórza*, RBPAU 2008, R. LIII

Starowolski 1655
Szymon Starowolski, *Monuvmenta Sarmatarum*, Kraków 1655

Starzyński 2010-I
Marcin Starzyński, *Krakowska rada miejska w średniowieczu*, Kraków 2010

Starzyński 2010-II
Marcin Starzyński, *Civitas nostra Cracoviensis. Szkic do polityki miejskiej Kazimierza Wielkiego*, „Rocznik Niepołomicki" 2010, R. 2

Starzyński 2011
Marcin Starzyński, *Spór o miasto. Kraków w ostatnim dziesięcioleciu panowania Kazimierza Wielkiego*, [w:] *Kazimierz – sławny i z czynów Wielki*, red. Marcin Starzyński, Kraków 2011

Starzyński 2012-I
Marcin Starzyński, *Krakowskie dokumenty brackie Jana Kapistrana*, „Przegląd Historyczny" 2012, t. 103

Starzyński 2012-II
Marcin Starzyński, *Zgon i pogrzeb Kazimierza Jagiellończyka (1492)*, [w:] *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*, t. II, red. Waldemar Bukowski, Tomasz Jurek, Kraków 2012

Starzyński 2013-I
Marcin Starzyński, *Fragment Metamorfoz Owidiusza z X wieku w oprawie rękopisu ze zbiorów Archiwum Narodowego w Krakowie*, „Meander" 2013, t. 68

Starzyński 2013-II
Marcin Starzyński, *Nieznany komentarz do Retoryki Cycerona z X wieku. Oprawa rękopisu nr 899 ze zbiorów Archiwum Narodowego w Krakowie*, „Studia Źródłoznawcze" 2013, t. 51

Starzyński 2014
Marcin Starzyński, *Kancelaria i samorząd średniowiecznego Kazimierza*, (w druku)

Stoksik 2002
Janina Stoksik, *Wisła pod Krakowem przedmiotem polsko-austriackiego konfliktu granicznego w latach 1780–1782*, KRA 2002, nr VIII

Stolot, Wenzel-Homecka 1971
Franciszek Stolot, Zofia Wenzel-Homecka, *Baltazar Kuncz*, [w:] PSB, t. XVI, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971

Studia 1905
Studia do sprawy przyłączenia gmin sąsiednich do miasta Krakowa, Kraków1905

Supranowicz 1995
Elżbieta Supranowicz, *Nazwy ulic Krakowa*, Kraków 1995

Szematyzm 1782–1914
Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskiem (Schematismus des Konigsreiches Galizien und Lodomerien), Lwów (Kraków) 1782–1914

Ściężor 2008
Tomasz Ściężor, *Historyczny Prokocim. Monografia wsi podkrakowskiej XIV–XX w.*, wyd. II, Kraków 2008

Świątek 2004
Szczepan Świątek, *Przemysłowcy i bankierzy Podgórza*, [w:] *Podgórzanie. Część pierwsza. Materiały V Sesji Podgórskiej*, Kraków 2004

Świechowska 1938
Helena Świechowska, *Przedmieście Wesoła*, [w:] *Studia nad przedmieściami Krakowa*, Kraków 1938 (BK 94)

Świszczowski 1981
Stefan Świszczowski, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*, Kraków 1981

Tobiasz 1972
Mieczysław Tobiasz, *Jak powstały przedmieścia Krakowa?*, „Polska Akademia Nauk – Oddział w Krakowie. Nauka dla wszystkich", nr 183, Warszawa–Kraków 1972

Tomkowicz 1926
Stanisław Tomkowicz, *Ulice i place Krakowa w ciągu dziejów. Ich nazwy i zmiany postaci*, Kraków 1926 (BK 63–64)

Trafas 1997
Atlas miejskiego województwa krakowskiego, red. Kazimierz Trafas, Kraków 1979

Trepka 1963
Walerian Nekada Trepka, *Liber generationis plebeanorum („Liber chamorum")*, t. 1–2, wyd. Włodzimierz Dworzaczek, Julian Bartyś, Zbigniew Kuchowicz, Wrocław 1963

Tuwim 1924
Julian Tuwim, *Czary i czarty polskie oraz wypisy czarnoksięskie*, Warszawa 1924

Tyrowicz 1930
Marian Tyrowicz, *Jan Tyssowski dyktator krakowski r. 1846. Działalność polityczna i społeczna 1811–1857*, Warszawa 1930

Ulanowski 1894
Bolesław Ulanowski, *Wieś polska pod względem prawnym od wieku XVI do XVIII*, Kraków 1894

Urban 1995
Wacław Urban, *Jan z Koszyczek redivivus (ok. 1488–1546)*, KRA 1997, nr III

Wenzel-Homecka, Wojas 1968
Zofia Wenzel-Homecka, Zbigniew Wojas, *Inwentarz archiwum miasta Kleparza pod Krakowem 1366–1794*, Kraków 1968

Wereszycki 1935
Henryk Wereszycki, *Baum Józef von Appelshofen*, [w:] PSB, t. I, Kraków 1935

Więckowska 1999
Jolanta Więckowska, *Topograficzny zapis związku Krowodrzy z Krakowem – układ wsi i granice*, [w:] *Z dziejów Krowodrzy*, red. Małgorzata Niechaj, Kraków 1999

Witkowski 2007
Wojciech Witkowski, *Historia administracji w Polsce 1764–1989*, Warszawa 2007

Wittyg 1906
Wiktor Wittyg, *Znaki pieczętne (gmerki) mieszczan w Polsce w XVI i zaraniu XVII wieku*, Kraków 1906

Wojnasówna 1938
Jadwiga Wojnasówna, *Jurydyka Smoleńsk*, [w:] *Studia nad przedmieściami Krakowa*, Kraków 1938 (BK 94)

Wyrozumska 2007
Bożena Wyrozumska, *Przywileje ustanawiające gminy miejskie wielkiego Krakowa (XIII–XVIII wiek)*, Kraków 2007

Wyrozumski 1988
Jerzy Wyrozumski, *Żydzi w średniowiecznym Krakowie*, „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa", nr 15, Kraków 1988

Wyrozumski 1992
Jerzy Wyrozumski, *Kraków do schyłku wieków średnich*, [w:] Jerzy Wyrozumski, *Dzieje Krakowa*, t. 1: *Kraków do schyłku wieków średnich*, Kraków 1992

Wyrozumski 2010
Jerzy Wyrozumski, *Przedlokacyjna aglomeracja osadnicza Krakowa a gmina miejska na prawie niemieckim*, [w:] Jerzy Wyrozumski, *Cracovia Mediaevalis*, Kraków 2010

Zając 2005
Mieczysław Zając, *Dzień 5 września 1892 roku w dziejach Królewskiego Wolnego Miasta Podgórza*, [w:] *Materiały VI Sesji Podgórskiej*, Kraków 2005

Załęska 2005
Marta Załęska, *Wójtostwa dziedziczne w miastach Małopolski w późnym średniowieczu*, Warszawa 2005

Zań-Ograbek 2007
Genowefa Zań-Ograbek, *Fasada magistratu od ul. Poselskiej heraldycznym opisem „Wielkiego Krakowa"*, [w:] *Siedziby władz miasta Krakowa*, Kraków 2007 (*Krakowska Teka Konserwatorska* VI)

Zaremska 1999
Zaremska Hanna, *Ulica Żydowska w Krakowie. XIV – pierwsza połowa XV wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej" 1999, nr 1–2

Zaremska 2011
Zaremska Hanna, *Żydzi w średniowiecznej Polsce. Gmina krakowska*, Warszawa 2011

Zarubin 2012
Przemysław Zarubin, *Żydzi w aglomeracji Krakowa w czasach stanisławowskich. Przemiany prawne, gospodarcze i społeczne*, Kraków 2012

Zbroja 2004
Barbara Zbroja, *Żydowska Gmina Wyznaniowa w Podgórzu 1891–1939*, RK 2004, t. LXX

Zoll 2011
Zoll Andrzej, *Zollowie. Opowieść rodzinna*, Kraków 2011

Żółciak 1996
Jarosław Żółciak, *Zarys przemian dziejowych miasta Podgórza oraz wsi Płaszów, Rybitwy, Przewóz – historycznych miejscowości dzielnicy XIII*, [w:] *Dzielnica XIII. Wolne królewskie miasto Podgórze, Płaszów, Rybitwy, Przewóz. Zarys przemian historycznych*, red. Jarosław Żółciak, Kraków 1996

Żółciak 2000
Jarosław Żółciak, *Pięć mitów o Podgórzu – rozwój układu urbanistycznego*, [w:] *Podgórze w dziejach wielkiego Krakowa. Materiały z sesji naukowej odbytej 17 kwietnia 1999 roku*, Kraków 2000

Żółciak 2005
Jarosław Żółciak, *Połączenie czy przyłączenie – Podgórze i jego dorobek na tle Wielkiego Krakowa w 1915 r.*, [w:] *W 90 rocznicę połączenia Podgórza i Krakowa. Materiały VI Sesji Podgórskiej*, Kraków–Podgórze 2005

Żółciak 2007
Jarosław Żółciak, *Rozwój przestrzenny Podgórza*, [w:] *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2007 (BK 150)

200,-

ISBN 978-83-925336-7-2